8
8 L
37

5-3-5

Digitized by Google

R. P. F. GABRIELIS
A S. VINCENTIO
CARMELITAE EXCALCEATI
IN SECVNDAM SECVNDAE
DIVI THOMAE
DE FIDE, SPE, ET CHARITATE.

Vbi de hæreſi, apoſtaſia, blaſphemia, timore, miſericordia, eleemoſina, correctione fraterna, odio, acidia, inuidia, diſcordia, ſchiſmate, bello, rixa, ſeu duello, ſcandalo, alijſque ſcitu neceſſarijs.

Opus non tantum Sacræ Theologiæ ſtudioſis, Lectoribus, & Magiſtris, verùm etiam confeſſarijs, & pœnitentibus, perquàm vtile.

EMINENTISSIMO, ET REVERENDISSIMO PRINCIPI

D. D. CAROLO
CARAFFÆ
S.R.E. CARDINALI AMPLISSIMO
BONONIAE LEGATO MERITISSIMO, &c.

DICATVM.

ROMAE, Typis Philippi Mariæ Mancini. M.DC.LXVI

SVPERIORVM PERMISSV.

Digitized by Google

8. 8. L. 37

Digitized by Google

EMINENTISSIMO, AC REVERENDISSIMO PRINCIPI

D. D. CAROLO CARAFFÆ

S.R.E. CARDINALI AMPLISS. &
BONONIAE LEGATO MERITISSIMO;

FR. GABRIEL A S. VINCENTIO CARMELITA Excalceatus. S.P.D.

TANTA eſt tui nominis fama E. P. gloria tanta, vbique dilatata, vt nonnullo exultantis animi ſigno proſequendam iudicauerim, oblato quantumuis exiguo pro virili mea munuſculo. Reddidit Te Deo perſimilem Tui animi amplitudo, eiſdem namque finibus continetur, quibus Orbis terrarum. Hinc Te toti Chriſtiano Orbi vtilius futurum ab ineunte ætate diuinarunt plures. Nam Præſul ad omnem Chriſtianæ probitatis laudem Tuo ſemper exemplo perluxiſti, vt cunctis velut exemplar propoſitus fueris ad imitandum. Tuarum virtutum recens adhuc extat memoria apud totius Orbis emporium, ſcilicet Venetias, cum ibi Nuncius eſſes. Legatio qua apud Cęſarem functus es Tui animi amplitudinem oſtendit, cum non minus ſtrenuè quam prudenter Te geſſiſti tempore illo prælij infeſtiſſimorum Chriſtiani nominis hoſtium Turcarum. Tui namque iudicij dexteritate inſigni, ſagacitate, prudentiaque eximia, deſideratiſſimam in tantis turbulentijs Germania ob-

tinuit requiem. Quanti enim Te Cæſar faceret; quanti animi Tui dotibus fideret; quanti Tua conſilia a[illegible]aret; qualeſque Tuæ virtutis conceptus haberet, ex plurium, eorumdemque grauiſſimorum negotiorum, quæ Tibi committebantur, fælici expeditione abundè declaratur. Vndè exhibuit diuinum neſcio quid illa Tui animi celſitudo inter illos bellorum metus, motuſque inconcuſſi, cum Europa vniuerſa illuuiem, ac deuaſtationem pertimeſceret. Hinc merito ad Cardinalatus apicē aſcitus, & ad illum ex multis delectus, Romamque à Pontifice Maximo vocatus, Bononienſi Legatione donatus es. Olim apud Romanos duo erant templa contigua, alterum virtutis, alterum honoris; & per illud ſolum patebat ad iſtud introitus, quo ſignificabāt virtute media veri nominis honorem acquiri. Tantum Tuæ virtutis ſtudium, tantò meruit honore decorari. Non tamen Te tibi places Cardinalis ampliſſime, nec Te, tuaque quæris, ſed eorum bonum quos moderaris, eorum pacem, & tranquillitatem quos regis, exactiſsimè cognoſcens, quod eſt à Domino Deo poteſtas omnis, & virtus ab altiſſimo, qui & opera interrogat, & cogitationes ſcrutatur. Ob hoc quanta potes ſolicitudine ſtatus hos omnes Felcineos gubernas, vt nullius perſonam accipias in iudicio; omnium defectus iuſtiſſimè comprimis, benignèque cohibes; omnes tuas

actio-

Digitized by Google

actiones ſanctiſſimè componendo, ad orationis arcem confugiendo, vt te difficillima, innumeraq; Tuæ Legationis negotia nō diſtrahant, nec virtutis propoſitum nullatenus intermittas. Qua ratione deprauatorum vbique morum tenebras Tuo exemplo diſſipas; rebus exilioribus Tua ſingulari virtute incremēta præbes, vt non ad communem occaſum, aut priuatum modo decus conditus, ſed ad communem vtilitatem, ad incolumitatem, ſæculique noſtri ornamentum genitus eſſe videaris. Omitto plurima quæ vbique circumferuntur Tuæ virtutis propria facinora, quorum præconium modeſtiſſimæ aures Tuæ ægrè admodum ferrent. Vnum non præteream quo multa paucis complectar, ſingularem videlicet Tuam in Deum pietatem, in omnes beneuolentiam, in afflictis ſubleuandis benignitatem, in adiuuandis pauperibus liberalitatem, in vindicandis ſceleribus ſeueritatem, in componendis animis dexteritatem, in deliberando maturitatem, in prouidendo ſolertiam, in audientijs frequentiam, & manſuetudinem, in verbis comitatem, in moribus integritatem, & in omnibus religioſitatem. Scio Bononiam admirari non ſolum Te, ſed etiam totam familiam Tuam, quod magis cænobium præſeferat, quam Principis aulam, ad totius honeſtatis leges compoſitam, ad morum integritatem, modeſtiam, pietatem, can-

dorem,

dorem, religiosè, ſtudioſèque profitendum. Vtinam hoc vnum virtutum omnium, & probitatis ex[illegible]llum Principes, & omnes qui iudicant terram amplexarentur, res enim meliorem ſortirentur exitum. Hæc omnia, & multa alia præclariſſima, quæ & nunc volens ſilentio prætereo, & in Eminentia Tua ſita eſſe conſidero, mihi anſam præbuere, & animum, vt horum meorum ſtudiorum fructus Emin. Veſtræ dicarem. Tui conſideratione munus eſt leuiſſimum, non mei conſideratione, vt enim dicebat diuinus ille Plato Epiſt. lib. 7. Libri liberis cariores ſunt parentibus, quantò mentis filij ſunt præſtantiores quàm corporis. Meum ergò iſtud qualecumque munuſculum, hilari vultu ſuſcipe, vt ſic ad maiora offerenda detur contentendi animus. Ille pijſſimus Dominus, cuius eſt omne bonum, quod reperitur in nobis Emin. Tuam in Neſtoreos annos conſeruet ſemper incolumen, in ipſius Domini gloriam, & ſuæ Eccleſiæ profectum: donaque Emin. Tuæ conceſſa, conſeruet, nutriat, foueat, & adaugeat ſemper: Vale. Romæ in noſtro Conuentu S. Mariæ de Victoria die 5. Septembris 1666.

DISPV-

Digitized by Google

DISPVTATIONVM ET DVBIORVM INDEX.

TRACTATVS I.

De fide. *pag.* 1.

Diſp. 1. De fide in communi. 2.
Dub. 1. De nomine, & acceptione fidei deque eius definitione. ibid.
Dub. 2. quodnam ſit obiectum formale *quod* fidei. 4.
§. 1. Referuntur ſententiæ oppoſitæ, & refelluntur. 6.
§. 2. Ponitur vera ſententia, & probatur. 8.
§. 3. Soluuntur argum. in contrarium. 9.
Dub. 3. quodnam ſit obiectum formale *quo* fidei. 10.
Dub. 4. quænam reuelatio externa requiratur ad obiectum formale fidei. pag. 15.
§. 1. An obſcuritas ex parte rei reuelatæ ſit de ratione reuelationis actualis fidei. ibid.
§. 2. Quomodo ſe habeat ad reuelationem obſcuritas rei reuelatæ. 17.
§. 3. An fides ſtare poſſit cum euidentia reuelantis, ſeu in atteſtante. 20.
§. 4. An diuina reuelatio ad fidem requiſita debeat eſſe publica, an ſufficiat priuata. 25.
§. 5. An priuatæ reuelationes perſonis priuatis factæ, pertineant ad obiectũ formale fidei. 27.
§. 6. An diuina reuelatio ſub qua rebus fidei credimus, debeat eſſe formalis an ſufficiat virtualis. 29.
§. 7. An concluſio Theologica ſi per Eccleſiam definiatur, ſit de fide. 32.
§. 8. qua fide credi debeat diuina reuelatio. 35.
§. 9. An ad rationem noſtræ fidei ſufficiat reuelatio priuata. 39.
§. 10. An poſſit Deus reuelare falſum de potentia ordinaria. 42.
§. 11. An poſſit Deus reuelare falſum de potentia abſoluta. 43.
Dub. 5. An poſſit quis vti habitu fidei ad credendum falſum. 47.
Dub. 6. In quod fieri debeat reſolutio credibilium, ſeu noſtræ fidei. 49.
Dub. 7. An obiectum fidei ſit aliquid complexum. 53.
Dub. 8. An non viſum ſit de ratione obiecti noſtræ fidei. 56.
Dub. 9. An fides poſſit eſſe ſimul cum ſcientia. 59.
§. 1. Ponuntur argum. in contrarium, eorumque ſolutiones. 62.
§. 2. Ponuntur aliqua quæſita pro complemento præſentis dubij. 66.
Dub. 10. An vnus, idemque actus poſſit eſſe fidei, & ſcientiæ, ſeu an vna, eademque res poſſit vnico actu ſimul credi, & euidenter cognoſci. 68.
Dub. 11. An myſteria noſtræ fidei ſint euidenter credibilia. 70.
§. vnicus. Soluuntur aliqua quæſita pro complemento pręcedentis materię. pag. 74.
Dub. 12. Vnde ſumatur euidentia credibilitatis. 78.
Dub. 13. an ad credendum debeat poni in voluntate pia affectio. 81.
§. 1. Ponuntur aliqua quęſita, & obiectiones in contrarium ſoluuntur. 83.
§. 2. An vltra piam affectionem actualem debeat in voluntate ad aſſentiendum fidei, poni aliqua pia affectio habitualis. 85.
Dub. 14. Quodnam ſit obiectum materiale adequatum noſtrę fidei. 88.

Dub. 15.

Digitized by Google

Dub.15. Quodnam ſit obiectum principale materiale fidei. 89.
Dub.16. An omnia obiecta materialia fidei æquè ad illam pertineant, ſeu an ſint æquè credibilia. 92.
Dub.17. An inter obiecta materialia fidei aliquis ordo reperiatur. 95.
Dub.18. Quinam ſit finis fidei tam in peccatore, quam in iuſto: vbi an poſſit haberi ſaltem per falſam æſtimationem duplex finis totalis. 97.
Dub.19. An fides tendat in obiecta materialia per diſcurſum. 102.
Dub.20. An obiecta materialia, ſeu veritates fidei debeant diſtingui per certos articulos. 105.
Dub.21. An articuli noſtræ fidei rectè diſponantur in ſymbolo Apoſtolorũ, vbi alia curioſa. 107.
Dub.22. An myſteria, ſeu articuli, vel obiecta fidei ſucceſſu temporis creuerint. 110.
Dub.23. Quænam ſint regulæ proponẽtes fidem immediatè, & an ſint infallibiles, vbi alia. 113.
Dub.24. De prima regula fidei, quæ eſt ſcriptura. 115.
Dub.25. De ſecunda regula fidei, quæ eſt traditio. 117.
Dub.26. De tertia regula fidei quæ eſt Pontifex. 120.
§.1. An fuerit conueniens quod Chriſtus D. relinqueret aliquem, qui eſſet in Eccleſia ſui Vicarius. ibid.
§.2. An D. Petrus fuerit à Chriſto D. totius Eccleſiæ caput conſtitutus. 122.
§.3. An Romanus Epiſcopus ſuccedat Petro in ſummo Pontificatu. 127.
§.3. An euectio Romanæ ſedis ad Summum Pontificatum, ſit iuris diuini, an humani, ſeu an ſit immediatè à Chriſto D. an à Petro, ſeu aliunde. pag. 128.
§.4. An Summus Pontifex ſuam accipiat poteſtatem immediatè à Chriſto D. dum eligitur. 129.
§.4. An poteſtas Papæ ita ſit prima vt deſcendat ad Epiſcopos, an verò Epiſcopi eam immediatè à Chriſto D. recipiant. 132.
§.5. An Pontificis iuriſdictio ſe extendat immediatè ad ſingulos fideles an tantum mediatè, ſcilicet medijs Epiſcopis. 131.
§.6. An Pontifex ſit ſupra Concilium Generale, ſeu vniuerſale. 133.
§.7. An Pontifex poſſit errare in decidendis fidei quæſtionibus. 137.
§.8. An adhoc vt determinationes Põtificis ſint de fide, debeat ipſe Pontifex eſſe de fide; vbi an re ipſa ſit de fide quod iſte Pontifex ſit talis. 140.
§.9. Pro complemento præcedentium explicatur, an Pontifex poſſit eſſe hæreticus, & an poſſit ſuam ſupremam poteſtatem ad definiendas res fidei, alteri delegare. 142.
§.10. An Pontifex ſit verus Pontifex, & aliquid certò definire poſſit, ſtatim ac eſt electus. 146.
§.11. In quibus nam alijs Pontifex errare nõ poſſit. 147.
Dub.27. De quarta regula fidei, quæ eſt Eccleſia. 151.
§.1. De origine Eccleſiæ. 152.
§.2. Quænam ſint partes, ſeu membra Eccleſiæ. 154.
§.3. Quænam ſint notæ, ſeu proprietates Eccleſiæ. 159.
§.4. Ponuntur aliqua quæſita ſcitu digniſſima de Eccleſia. 164.
Dub.28. De quinta regula fidei, quę eſt Concilium. 166.
§.1. Quotuplex ſit Concilium, vbi alia. ibid.
§.2. Quinam vocandi ad Concilium, quiquè habeant votum deciſiuum. pag. 168.
§.3. De quibus tractari debeant in Cõcilijs. 170.
§.4. Cuius ſit conuocare Concilia Generalia. ibid.
§.5. An Pontifex ſit Conciliorum Generalium præſes, præfinitor, & confirmator. 173.
§.6. An Patres Concilij Generalis, ſint iudices, an tantum Conſiliarij. 174.
§.7. An Concilium à Papa vocatum, & congregatum ſit quid maius, quam Papa ſolum. 175.

§.8.

Digitized by Google

§.8. An Concilia Generalia legitimè congregata errare poſſint in decretis fidei, morum, & cultus, vbi alia. 176.

Dub.29. De iudice controuerſiarum fidei. 178.

Dub.30. Ponuntur aliqua quæſita ſcitu digniſſima pro complemento eorum quæ in hac q. dicta ſunt de Summo Pontifice. 179.

Diſp.2. De actu fidei. 182.

Dub.1. An credere ſit cum aſſenſu, ſeu aſſenſione cogitare. ibid.

Dub.2. An actus fidei conuenienter diuidatur per hoc quod eſt credere Deo, Deum, & in Deum. 184.

Dub.3. an infideles dicantur credere Deum, & peccatores fideles in Deũ. pag. 186.

Dub.4. An omnes actus fidei, ſint eiuſdem ſpeciei. 188.

Dub.5. An actus fidei ſit ſupernaturaliter, ſeu entitatiuè ſupernaturalis. 189.

Dub.6. An actus fidei ſit certiſſimus cõparatiuè ad omnia certa creata. 192.

Dub.7. An actus fidei poſſit eſſe malus, pag. 196.

Dub.8. Quas conditiones habeat actus fidei, vbi alia curioſa. 198.

Dub.9. An credere aliquid ſupra rationem naturalem, ſit neceſſarium ad ſalutem. 201.

§.1. An actus fidei ſit neceſſarius infantibus, & omnibus adultis. 202.

§.2. An ad ſalutem ſufficiat fides in voto. 203.

§.3. An ante Chriſti D. aduentum fides explicita aliquorum eſſet neceſſaria ad ſalutem. 204.

§.4. Quænam ſint neceſſaria neceſſitate medij ad ſalutem, poſt Chriſti D. aduentum. 206.

§.5. Quænam ſint credenda neceſſitate præcepti. 209.

§.6. Quando obliget præceptum eliciẽdi actum internum fidei. 210.

Diſp.3. De exteriore actu fidei. 212.

Dub.1. An confeſſio exterior fidei, ſit elicitiuè à fide. ibid.

Dub.2. An ſit ſemper malum negare fidem. 214.

Dub.3. An detur præceptum confitendi fidem, & quando obliget. 216.

Dub.4 An liceat quandoque occultare fidem. 217.

Dub.5. An liceat occultare fidem vtendo actionibus falſæ religionis, illa ſimulatè exercendo. 218.

Dub.6. An liceat occultare fidem veſtibus, alijſque rebus. 220.

Diſp.4. De fidei virtute. 222.

Dub.1. An fides rectè definiatur ab Apoſtolis, quod ſit ſubſtantia rerum ſperandarum, &c. ibid.

Dub.2. Quodnam ſit ſubiectum fidei. pag. 225.

Dub.3. An charitas ſit forma fidei. 227.

Dub.4. An fides informis poſſit fieri formam & è contra. 228.

Dub.5. An fides ſit virtus. 229.

Dub.6. An fides ſit vna virtus. 232.

Diſp.5. De habentibus fidem. 233.

Dub.1. An in Angelis fuerit fides, & an in Adamo in ſui prima conditione. ibid.

Dub.2. An in beatis remaneat fides. pag. 234.

Dub.3. An fides maneat in Purgatorio, & in Inferno. 236.

Dub.4. An qui diſcredit vnum articulum, poſſit habere fidem de alijs. pag. 238.

Dub.5. Per quæ peccata fides expellatur. 240.

Dub.6. An fides poſſit eſſe maior in vno, quam in alio. 241.

Diſp.6. De cauſa fidei. 243.

Dub.1. An fides infundatur à Deo ex præuiſione boni vſus, an ante dictam præuiſionem. ibid.

Dub.2. An fides ſemper à ſolo Deo infundatur. 246.

Dub.3. An quando habitus fidei infunditur, aliquæ ſpecies cum eo infundantur. 247.

Dub.4. An fides tam quoad actum, quã quoad habitum prius infundatur, quã omnes virtutes. 248.

Summarium q.7. de effectibus fidei. 251.

Summarium q. 8. de dono intellectus. pag. 252.

Digitized by Google

Summarium q. 9. De dono ſcientiæ. pag. 253.
Diſp. 7. De infidelitate in communi. 254.
Dub. 1. An infidelitas ſit peccatum, & quomodo. ibid.
Dub. 2. An infidelitas ſit in intellectu tanquam in ſubiecto. 257.
Dub. 3. An infidelitas ſit maximum peccatum. 259.
Dub. 4. An infidelitas rectè diuidatur in Paganiſmum, Iudaiſmum, & Hæreſim pag. 261.
Dub. 5. An Paganiſmus ſit cæteris infidelitatibus grauior. 263.
Dub. 6. An ſit cum infidelibus publicè diſputandum. 265.
Dub. 7. An infideles ſint compellendi ad fidem, vbi alia. 266.
§. 1. An Eccleſia habeat poteſtatem, ſeu ius ad prædicandum fidem infidelibus. 267.
§. 2. An infideles cogi poſſint ad amplectendam fidem, quando per Eccleſiæ prædicatores eſt ſibi ſufficienter propoſita. 269.
§. 3. An infideles cogi poſſint ad relinquendos errores, aut ritus, iuri naturali aduerſos. 271.
§. 4. An ritus infidelium debeant tolerari 273.
§. 5. An infideles habeāt poteſtatem ſuper fideles, qui degunt in ſuis terris, &c. 275.
§. 6. An filij infidelium poſſint inuitis parentibus baptizari. 277.
Diſp. 8. De hæreſi. 280.
Dub. 1. Quid & quotuplex ſit hæreſis, vbi alia curioſa. ibid.
Dub. 2. An propoſitiones fidei contrariæ, ſint ſecundum ſe hæreticæ independenter à proferente. 283.
Dub. 3. An omnes hæreſes ſint æquales vbi alia neceſſaria reſoluuntur. 285.
Dub. 4. Quid requiratur ex parte obiecti ad hæreſim conſtituendam. 287.
Dub. 5. Explicantur alij gradus propoſitionis aliquo modo fidei aduerſæ. pag. 289.
§. 1. De propoſitione erronea. 290.
§. 2. De propoſitione hæreſi, & errori proxima. 291.
§. 3. De propoſitione ſuſpecta, & ſapiente hæreſim. 292.
§. 4. Explicatur propoſitio malè ſonans. ibid.
§. 5. Explicatur propoſitio offenſiua piarum aurium. ibid.
§. 6. Explicatur propoſitio temeraria, ſcandaloſa, & ſeditioſa. 293.
§. 7. Explicatur propoſitio blaſphema, impia, iniurioſa, ſchiſmatica, ſuperſtitioſa, arrogans, vana, ſtulta, inſana, & improbabilis. ibid.
§. 8. Soluuntur aliqua quæſita ſcitu digniſſima. 294.
Dub. 6. Quid requiratur ex parte ſubiecti ad incurrendam hæreſim. ibid.
Dub. 7. Quomodo ignorantia excuſat ab hæreſi. 298.
Dub. 8. An Eccleſia cogere poſſit hæreticos ad fidem Catholicam ſeruandam. 300.
Dub. 9. An libri hæreticorum ſint ipſo iure damnati. 302.
Dub. 10. De communicatione prohibita cum hæreticis. 304.
Dub. 11. De pœnis ſpiritualibus hæreticorum. 305.
Dub. 12. Referuntur aliæ pænæ ſpirituales hæreticorum. 308.
Dub. 13. Referuntur pænæ temporales hæreticorum. 310.
Dub. 14. Referuntur pænæ corporales hæreticorum. 312.
Dub. 15. Quomodo puniendi ſint relapſi, vbi alia. 314.
Dub. 16. Quænam ſint pænæ hæreticorum pœnitentium. 316.
Dub. 17. Quibus pœnis afficiantur ſuſpecti de hæreſi. 318.
Dub. 18. De pænis filiorum hæreticorum. 319.
Diſp. 9. De apoſtaſia. 323.
Dub. 1. An apoſtaſia ſit ſpecies infidelitatis, ſcilicet hæreſis. ibid.
Dub. 2. Quas pænas contrahat apoſtata à fide. 325.
Dub. 3. De apoſtaſia à religione. 326.
Dub. 4. De apoſtaſia ab ordine, ſeu clericatu. 327.

Diſp. 10.

Digitized by Google

Diſp.10. De blaſphemia in communi. 329.
Dub.1. Quid & quotuplex ſit blaſphemia. ibid.
Dub.2. An blaſphemia opponatur fidei an Religioni, vbi alia curioſa. 331.
Dub.3. An blaſphemia ſit peccatum grauiſſimum, vbi alia curioſa. 333.
Dub.4. An damnati in inferno, Deum & eius ſanctos blaſphement, vbi alia omnino videnda de pœnis damnatorum, & locis inferorum. 335.
Summarium q.14. de blaſphemia in Spiritum Sanctum. 337.
§.1. Referuntur & explicantur peccata, ſeu blaſphemiæ in Spiritum S. 339.
§.2. Qua ratione peccata in Spiritum S. dicantur irremiſibilia, vbi alia curioſa. 340.
Summarium q. 15. de vitijs oppoſitis ſcientię, & intellectui. 342.
Summarium q.16. de præceptis fidei, ſcientiæ, & intellectus. 344.
Diſp.11. De ſpe. 345.
Dub.1. An ſpes ſit virtus, & an Theologalis. 346.
Dub 2. Quodnam ſit obiectum formale ſpei. 349.
§.1. Refertur prima ſententia, & reicitur. ibid.
§.2. Refertur, & reijcitur ſecunda ſententia. 350.
§.3. Refertur, & reijcitur tertia ſententia. ibid.
§.4. Vera ſententia ponitur, & probatur. 351.
Dub.3. Quodnam ſit obiectum materiale ſpei. 356.
§.1. Quodnam ſit obiectum adæquatum materiale ſpei. ibid.
§.2. Quænam beatitudo æterna ſit obiectum principale materiale ſpei, formalis, an obiectiua. 357.
§.3. Soluuntur argum. ſententię Caietani. 360.
§.4. Quænam ſint obiecta ſecundaria ſub noſtra ſpe cadentia. 361.
§.5. Ponuntur aliquæ illationes. 362.
Dub.4. An omnes actus ſpei ſint eiuſdem ſpeciei, & an poſſint eſſe mali moraliter. ibid.
Dub.5. Quos actus habeat virtus ſpei. pag. 364.
Dub.6. De actu intellectus prærequiſito ad actum ſpei. 365.
Dub.7. An actus ſpei noſtræ ſit certus, & in quo eius certitudo conſiſtat. 368
§. vnicus. Ponitur ſpei definitio, vbi alia videnda. 370.
Dub.8. An beatitudo alterius cadat ſub ſpe. ibid.
Dub.9. An ſpes præcedat fidem, & charitatem. 372.
Dub.10. An ſpes poſſit honeſtè operari propter retributionem, 373.
Diſp.12. De ſubiecto ſpei. 376.
Dub.1. An ſpes ſit in voluntate vt in ſubiecto. ibid.
Dub.2. An ſpes ſit in beatis. 378.
§.1. Ponuntur ſentẽtiæ in oppoſitũ. ibid.
§.2. Ponitur concl. & probatur tribus rationibus. ibid.
§.3. Ponuntur aliæ rationes contra ſententiam Vaſqu. 381.
§.4. Improbatur tertia ſententia. 382.
§.5. Soluuntur arg. in contrarium. 383.
Dub. 3. in quibuſnam alijs ſit, vel non ſit ſpes. 384.
Diſp. 13. De dono timoris. 404.
Dub. 1. An Deus timeri poſſit, vbi alia de timore naturali. ibidem.
§.1. Quid ſit timor naturalis. 405.
§.2. Quænam ſint cauſæ interiores timoris. 406.
§.3. De effectibus timoris. ibid.
§. 4. Quando timor ſit peccatum. 407.
Dub. 2. Ponuntur neceſſaria de timore morali, ſeu dono Spiritus Sancti ibid.
§. 1. Qualis ſit diuiſio timoris, vniuoca, an analoga, & an habeat fundamentum in ſacra ſcriptura. 408.
§. 2. Quodnam ſit obiectum timoris filialis. ibidem.
§. 3. An timor mundanus ſit peccatum mortale. 410.
§. 4. An timor ſeruilis ſit bonus, an malus. 411.
§. 5. Reſoluuntur aliquæ curioſæ difficultates de timore. ibid.
Summarium q.20. de deſperatione. 413.
Summarium q. 21. de pręſumptione. 414.

Diſp. 14. *De præceptis pertinentibus ad ſpem, & timorem.* 417.
Dub. 1. An detur præcepta de ſpe. ibid.
Dub. 2. An ſi Deus alicui reuelaret ſuã reprobationem, adhuc teneretur ſperare. 419.
§. 1. An Deus de potentia ordinaria poſſit abſolutè reuelare alicuius reprobationem. 420.
§. 2. An Deus poſſit homini in gratia conſtituto reuelare ſuam reprobationem abſolutè. 421.
§. 3. An Deus poſſit reprobationem ei reuelare, qui eſt in ſtatu peccati mortalis. 423.
§. 4. An poſſit; vel ſperare teneatur ille, cui ſuæ reprobationis reuelatio facta eſt. 425.
§. 5. An poſſet ille poſitiuè deſperare cui dicta reuelatio facta eſt. 426.
Dub. 3. An de timore detur aliquod præceptum. ibid.
Diſp. 25. *De Charitate ſecundum ſe.* 430.
Dub. 1. An Charitas ſit amicitia inter Deum, & hominem. ibid.
Dub. 2. An Charitas ſit aliquid creatum in anima. 435.
§. vnicus. Ponuntur aliqua dubia curioſa pro perfecta intelligentia dictorum. 437.
Dub. 3. An Charitas ſit virtus ſpecialis, vbi alia curioſa. 438.
Dub. 4. An virtus dari poſſit ſine charitate. 441.
Dub. 5. an Charitas ſit forma virtutum 444.
Diſp. 26. *De ſubiecto Charitatis.* 447.
Dub. 1. An Charitas ſit in voluntate vbi alia. ibid.
Dub. 2. An Charitas infundatur iuxta capacitatem naturalem. 449.
Dub. 3. An Charitas augeatur per additionem, vbi alia. 451.
Dub. 4. Per quos actus charitas intendatur. 456.
§. 1. An Charitas augeatur effectiuè per ſuos actus, aut aliarum virtutum actus, an ſolum meritoriè, vel diſpoſitiuè. ibid.
§. 2. An habitus charitatis augeatur per actus intenſiores. 458.
§. 3. An habitus charitatis intendatur per actus remiſſiores habitu. 459.
Dub. 5. An charitas viæ poſſit eſſe maior charitate patriæ. 460.
Dub. 6. An charitas augeri poſſit in infinitum. 461.
Dub. 7. An charitas per peccatum effectiuè deſtruatur. 462.
Dub. 8. An charitas diminuatur per peccata venialia, & quid de eius feruore. 463.
Diſp. 27. *De obiecto Charitatis.* 466.
Dub. 1. quodnam ſit obiectum formale charitatis. 467.
§. 1. Quænam bonitas ſit obiectum formale charitatis. ibid.
§. 2. Quodnam ſit obiectum charitatis quo diligimus proximum. 470.
Dub. 2. Quodnam ſit obiectum materiale charitatis. 471.
§. vnicus. Recenſentur obiecta materialia charitatis in particulari. 472.
Dub. 3. Quomodo inimici ſint diligendi. 475.
Diſp. 28. *De ordine charitatis.* 479.
Dub. 1. An homo debeat magis diligere Deum, quam ſe ipſum, & proximum, & qua ratione. 480.
Dub. 2. An in homine detur inclinatio naturalis ad Deum ſuper omnia diligendum. 483.
Dub. 3. De ordine charitatis ſeruando in dilectione noſtri, & proximi. 486.
§. 1. An noſtrum bonum ſpirituale præferri debeat bono ſpirituali proximi. ibidem.
§. 2. An bonum ſpirituale proximi debeat præferri bono corporali noſtro. 489.
Dub. 3. De ordine ſeruando in diligendis proximis. 491.
§. 1. An coniunctiores ſint magis diligendi. 492.
§. 2. An debeamus magis æſtimatiuè diligere carnaliter coniunctos, an ſpiritualiter. 493.
§. 3. An liceat bonum noſtrum temporale præferre bono ſpirituali proximi. 494.

§. 4.

Digitized by Google

§. 4. An ordo charitatis maneat in Patria. 495.
Diſp. 19. De principali actu charitatis. pag. 496.
Dub. 1. An ſit magis proprium charitatis amare, an amari. 497.
Dub. 2. An Deus ſit propter ſe ipſum ex charitate diligendus. 498.
Dub. 3. An amor Dei, & proximi ſint eiuſdem ſpeciei, vbi alia. 500.
Dub. 4. An Deus in hac vita poſſit immediatè amari. 504.
Dub. 5. An diuinę dilectionis ſit aliquis modus habendus. 505.
Dub. 6. An ſit magis meritorium diligere amicum, an inimicum. 506.
Summarium q. 28. de gaudio. 509.
Summarium q. 29. de pace. 511.
Diſp. 20. De miſericordia. 512.
Dub. 1. de nomine, & re, ſeu definitione miſericordiæ. ibid.
Dub. 2. Quodnam ſit obiectum materiale, & formale miſericordiæ. 514.
Dub. 3. an miſericordia ſit virtus ſpecialis, ab alijs diſtincta. 516.
Dub. 4. Quodnam ſit ſubiectum miſericordiæ. 519.
Dub. 5. an miſericordia ſit maxima virtutum. 520.
Summarium q. 31. de beneficentia. 522.
Diſp. 21. De Eleemoſina. 525.
Dub. 1. de nomine, & re eleemoſinæ. ibidem.
Dub. 2. Vtrum conuenienter eleemoſinarum genus diſtinguatur. vbi alia. pag. 528.
Dub. 3. an detur præceptum eleemoſinæ, & quomodo obliget. 530.
Dub. 4. Ex quibus bonis eleemoſina ſit facienda. 533.
§. 1. an homo teneatur dare eleemoſinam de ſuperfluo extra neceſſitatem extremam, vt in graui. 534.
§. 2. An habens abſolutè ſuperfluum teneatur facere eleemoſinam in communibus neceſſitatibus. 535.
§. 3. An teneamur dare eleemoſinam de neceſſarijs ad ſtatum in grauibus proximi neceſſitatibus. 537.
Dub. 5. Quibus eleemoſina ſit facienda. 538.
Dub. 6. De quibus bonis eleemoſina facienda eſt. 539.
Dub. 7. Qui poſſint eleemoſinas facere. 542.
Dub. 8. Ponuntur aliqua quæſita pro complemento materiæ præcedentis. pag. 544.
Diſp. 22. De correctione fraterna. 548.
Dub. 1. An correctio ſit actus charitatis. 549.
Dub. 2. An correctio fraterna ſit in pręcepto. 550.
Dub. 3. An præceptum fraternæ correctionis obliget omnes, an ſolos Prælatos. 552.
Dub. 4. An peccatores teneantur præcepto correctionis. vbi alia. 554.
Dub. 5. Quænam peccata ſint materia correctionis, vbi alia. 557.
Dub. 6. Quæ debeant obſeruari in correctione fraterna, vt obliget, vbi alia de eius obligatione. 561.
Dub. 7. Quanta ſit obligatio correctionis. 564.
Dub. 8. An ſententia Dominica Matt. 18. intelligatur ſolum de peccatis in fratrem, an de quocumque. 568.
Dub. 9. An ordo deſcriptus Matt. 18. ſit in præcepto. 571.
Dub. 10. An idem ordo ſemper cadat ſub pręcepto. 575.
Dub. 11. An quando peccatum vergit in damnum tertij, vel publicum, ſit præmittenda fraterna correctio. 580.
Summarium q. 34. de odio. 582.
Summarium q. 35. de acidia. 586.
Summarium q. 36. de inuidia. 590.
Summarium q. 37. de diſcordia. 595.
Summarium q. 38. de contentione. 601.
Summarium q. 39. de ſchiſmate. 602.
Diſp. 23. De bello. 607.
Dub. 1. An bellum ſit licitum. 608.
Dub. 2. Quænam conditiones requirantur ad hoc vt bellum ſit iuſtum, vbi de cauſis, ſeu motiuis, & repreſſalijs. 611.
Dub. 3. de prima conditione iuſti belli, vt non fiat niſi ab habente auctoritatem. 614.
Dub. 4. de ſecunda conditione iuſti

bellí,

Digitized by Google

belli, vt ſcilicet detur iuſta, & rationabilis cauſa. 616.
§. 1. Quomodo examinanda ſit iuſtitia belli, ſeu an belli cauſa ſit iuſta, & rationabilis. 618.
§. 2. An milites teneantur examinare iuſtitiam belli, vt licitè poſſint militare. 622.
Dub. 5. de tertia conditione belli liciti, quæ eſt recta intentio, vbi de reſtitutione. 637.
Dub. 6. An poſſit dari bellum ex vtraque parte iuſtum. 625.
Dub. 7. Quid liceat tempore belli circa innocentes, eorumque bona. 626.
Dub. 8. an nocentes in bello capti, & iuſtè in ſeruitutē redacti, fugere poſſint. 630.
Dub. 9. Cuius ſint bona in bello iuſto capta, ſeu ad quem pertineant. 632.
Dub. 10. De peccatis Principum bellum gerentium. 633.
Dub. 11. De peccatis Ducum, aliorumque officialium exercitus. 634.
Dub. 12. De peccatis militum. 636.
Dub. 13. An in bello liceat vti inſidijs, & an ſit ſtandum promiſſis, vbi alia curioſa. 637.
Dub. 14. An liceat ciuitatem dare militibus diripiendam, vbi de modo quo bellum inter Chriſtianos gerendum eſt. 638.
Dub. 15. An poſſit denegari tranſitus alicui Principi eunti ad inferendum bellum alteri. 639.
Dub. 16. An hæreticis licitum ſit bellum indicere ob ſolam hæreſim, vbi alia. 640.
Dub. 17. An bellare ſit licitum clericis, & quo iure. 641.
§. 1. Quibus Clericis prohibitum ſit bellare. 642.
§. 2. An Clerici in minoribus conſtituti ſi ſint beneficiarij peccent ſe militiæ adſcribendo. 643.
§. 3. An Regulares ſiue Choriſtæ, ſiue Laici, aut donati peccent mortaliter ſi bello ſe dedant. 644.
§. 4. In quibus caſibus ſit licitum Clericis pugnare. ibid.
§. 5. An Clerici pugnando in bello iuſto incidant in irregularitatem. 646.
§. 6. Ponuntur aliqua quæſita pro complemento præcedentis materiæ. 648.
§. 7. Quo tempore liceat bellare. 650.
Summarium q. 41. de rixa. 651.
§. 1. Ponuntur aliqua de rixa ſingulari, & ex condicto, ſeu duello. 652.
§. 11. Ponuntur aliqua de defenſione. pag. 654.
Diſp. 24. *De ſcandalo.* 658.
Dub. 1. Quid, & quotuplex ſit ſcandalum. 659.
Dub. 2. An ſcandalum ſit ſpeciale peccatum, & quomodo in confeſſione explicandum. 660.
§. 1. Ponuntur variæ ſententiæ de dubio propoſito. 661.
§. 2. Ponitur ſententia M. Serræ, & impugnatur. 663.
§. 3. Ponitur vera ſententia, & probatur. 664.
§. 4. Vera ſentētia magis probatur. 666.
§. 5. Soluuntur argu. in contrarium. 667.
Dub. 3. An peccantes coram alijs excuſentur aliquando à peccato ſcandali. 670.
Dub. 4. An ſcandalum ad veniale poſſit eſſe peccatum mortale. 672.
Dub. 5. An ad vitandum ſcandalum paſſiuum teneamur abſtinere ab ijs quæ vera bona ſunt. 674.
§. 1. In quibus caſibus mulier peccet, vel non peccet peccato ſcandali. 676.
§. 2. Quid poſſint, vel non poſſint facere ſerui, ſeu famuli, iuſſu Dominorum erga eorum concubinas. 679.
§. 3. Quænam liceant, vel non liceant vendere, aut miniſtrare ad euitandū ſcandalum. 681.
§. 4. Soluuntur aliqua quęſita pro complemento præcedentis materię. 684.
§. 5. An peccet peccato ſcandali, qui dat pecuniam Sacerdoti, nolenti aliter Sacramenta miniſtrare. 687.
§. 6. An peccet peccato ſcandali petens Sacramentum à malo miniſtro. 688.
§. 7. An peccet peccato ſcandali qui ſine honeſta cauſa petit mutuum ab vſurario parato. 690.

§. 8.

Digitized by Google

§. 8. An peccet peccato ſcandali, qui inducit aliquem ad iurandam rem, falſam, quam iurans putat eſſe veram. 692.
§. 9. An peccet peccato ſcandali inducens ſagam ad diſſoluendum maleficium. 694.
§. 10. An ſit licitum petere iuramentum ab infidelibus, paganis, aut turcis. 695.
§. 11. An peccet peccato ſcandali qui petit iuramentum ab eo quem ſcit falſum iuraturum, 696.
§. 12. An peccet peccato ſcandali, qui inducit alium ad iurandum verum, quod iurans neſcit eſſe tale. 697.
Diſp. 15. De præceptis Charitatis. 698.
Dub. 1. An detur præceptum charitatis, & an ſit ſpeciale, primum, & maximum. ibid.
§. 1. Soluuntur arg. in contrarium. 701.
§. 2. Ponitur 2. concluſio de præcepto dilectionis ſupernaturalis. 703.
§. 3. An præceptum de dilectione Dei auctoris naturalis re ipſa diſtinguatur à præcepto de dilectione Dei auctoris ſupernaturalis. 704.
§. 4. Quinam actus amoris propriè præcipiatur, ſeu quomodo fiat actus amoris tam naturalis, quam ſupernaturalis Dei. 707.
§. 5. ad quid deſeruiat horum amorum diſtinctio, & an mandatum dilectionis, ſit maximum, & primum mandatorum. 708.
§. 6. Soluuntur argumenta probantia non dari duplicem amorem Dei naturalem, & ſupernaturalem. 709.
Dub. 2. Quando obliget præceptum charitatis Dei. 711.
Dub. 3. Quo tempore obliget præceptum dilectionis proximi. 714.
Dub. 4. an detur præceptum habitus charitatis. 718.
Dub. 5. an modus charitatis cadat ſub præcepto. 720.
§. 1. Explicantur aliquæ difficultates circa modum appretiationis, durationis, & intenſionis, an de iſtis detur aliquod præceptum. 722.
§. 2. Explicantur aliquæ difficultates pro complemento materiæ præcedentis. 724.
Diſp. 28. De dono ſapientiæ. 729.
Dub. 1. de nomine, & definitione ſapientię, deque illius diuiſione. ibid.
Dub. 2. an ſapientia ſit donum Spiritus S. à fide diſtinctum. 731.
Dub. 3. Vbi ſapientia ſit tanquam in ſubiecto, & quinam ſint potiſſimi actus illius. 733.
§. incidens, quomodo ſpiritus diſcernatur an ſint ex Deo, an ex diabolo, aut ex malitia, ſeu cōditione perſonę. 784
Dub. 4. Quinam habeant, vel non habeant donum ſapientię. 736.
§. 1. Quinam apud Ethnicos cenſerentur ſapientes. 738.
§. 2. Christus D. perfectiſſimè habuit quæ Ethnici in vero ſapiente requirebant. 739.
Dub. 5. Quomodo dono ſapientiæ correſpondeat ſeptima beatitudo, ſcilicet beati pacifici, &c. 740.
§. vnicus. Ponuntur aliqua in laudem ſapientiæ. 741.
Summarium q. 46. D. Thomæ de Iuſtitia. 743.

CONcedimus R.P.F. Gabrieli à S. Vincentio Priori Noſtri Conuentus Nouocomenſis, vt in lucem edere poſſit opus, cuius titulus eſt: De Iuſtitia, & Iure, &c. & alia opera ab ipſo compoſita, vel componenda, dummodò ab vno, vel altero ex noſtris videantur, & digna luce iudicentur, & hoc quantum ad nos attinet. In quorum Fidem præſentes dedimus, ſigillo noſtro munitas, ac propria manu ſubſcriptas. Datum Ferrariæ die 13. Martij anno 1652. *Padre Gabriele mio auerta, che gli commando, che non ſolo ſtampi queſt'opera, mà ancora l'altre, che hà compoſte, e per l'auuenire comporrà, e queſto li ſerua per ſempre, ſe da alcuno de' miei ſucceſſori non gli ſarà ordinato l'oppoſto: ſolo deſidero, che gli ſignifichi queſto mio comando.*

Fr. Franciſcus à Sanctiſſimo Sacramento Generalis.

Digitized by Google

IESVS ✠ MARIA.

EGo Fr.Philippus à Sanctiſſima Trinitate Præpoſitus Generalis Fratrum Carmelitarum Diſcalceatorum confirmo præfatam facultatem N.P.Fratri Gabrieli à S.Vincentio, conceſſam vt ſupra imprimendi libros quoſcumque ab eodem compoſitos, & componendos ſeruatis ſeruandis vt ſupra &c. *Mi rallegro, che V.R. proſegua con l'editione de' ſuoi libri: Proſeguiſca à così bene impiegare il tempo per vtilità commune.* Datum Romæ 22.Septembris 1665.

Fr.Philippus à Sanctiſſima Trinitate Præpoſitus Generalis.

EX commiſſione R. Adm. P. N. Philippi à SS. Trinitate Præpoſiti Generalis Tractatus de Fide, Spe, & Charitate à R. P. F. Gabriele, Sacræ Theologiæ Lectore compoſitum vidi, perlegi & in his tribus Virtutibus Theologalibus ab ipſo compoſitis, Verum, Catholicum, & Thomiſticum Theologum inueni, & ideo hunc librum ſicut laude, ita luce dignum exiſtimo. Datum in noſtro Conuentu S. Mariæ de Victoria pridie Calend.Septembris 1666.

Fr.Io.Thomas à S. Philippo Sacræ Theologiæ Prælector.

IVſſu Reu. Adm. P. N. Philippi à SS. Trinitate Præpoſiti Generalis Tractatus de Fide, Spe, & Charitate à Reu. P. Fr. Gabriele à S. Vincentio, erudito calamo exaratum attenta mente perlegi, inoffenſo pede percurri. Nihil in eâ authoritate non graue, ſtylo non dulce, methodo non formoſum. Nihil orthodoxæ fidei non conſonum, aut quod pietatem non referat. Opus in ſententiarum delectu, in rationum robore, in rerum varietate ſolidum, viuidum, eruditum, vno verbo, ſpiritu Thomiſtico elaboratum. Dignum igitur cenſeo, vt ad Carmeli decus æternum, ad magni, atque indefeſſi Scriptoris honorem perpetuum euulgetur. *Fructus editus* ſcripſit Caſſiodorus, lib.9. Epiſt. 23. *prodit Auctorem, & quidquid à diuinitate meremur, de fœlici prole colligitur.* Romæ in Conuentu noſtro S. Mariæ de Victoria 30.Auguſti 1666.

Fr. Antonius Franciſcus à S.Iacobo Sacræ Theologiæ Prælector.

Imprimatur, Si videbitur Reuerendiſſimo Patri Magiſtro Sacri Palatij Apoſtolici.

O. Archiep. Patrac. Viceſg.

DE mandato Reuerendiſſimi Patris Hyacinthi Libelli Sac. Pal. Apoſt. Magiſtri percurri opus, De Fide, Spe, & Charitate, à Reu. Adm. P. Gabriele de Sancto Vincentio Carmelita Excalceato compoſitum; nihilque in eo, Catholicæ Fidei, ac morum regulis abſonum offendi; quin potius cuncta ſolidè pertractata, ac menti Sancti Doctoris ſubtiliter innixa. Dignum propterea quod typis detur, & publicæ vtilitati, exiſtimo. Ex Conuentu Sanctorum duodecim Apoſtolorum Romæ 29.Octobris 1665.

Fr.Martialis Pellegrinus Ord.Min.Sac.Theol. & in præfato Conuentu Sacrorum Dogmatum Lector.

Imprimatur,

Fr.Hyacinthus Libellus Sacri Palatij Apoſtolici Magiſter.

R.P.F.

Digitized by Google

R. P. F. GABRIELIS A S. VINCENTIO CARMELITAE EXCALCEATI

TRACTATVS PRIMVS DE FIDE.

1 FIDES catholica, lumen eſt animæ, oſtium vitæ, fundamentum ſalutis ęternę. Quicumq; hac derelicta velut ducem, proprium ſequitur intellectum, ſic facit quomodo ſi abſque fundamento, domum ædificet, aut ſi prætermiſſo oſtio velit introire per tectũ, vel ſi nocte ſine lumine inferat greſſum, totum ſe clauſis oculis vrget in profundum. *ſine fide* namque *impoſſibile eſt placere Deo*. Et ſicut teſte Origene in Iob. *ſine luce nihil eſt hominibus delectabile, ita nihil ſine fide eſt delectabile Deo*. Vt enim inquit S. Clemens Alexand. lib. 2. ſtrõ. *abſque elementis non licet viuere, ita neque abſque fide licet aſſequi veram Dei cognitionem*. Quocirca ſicut ſol niſi vibrauerit ſuper faciem terræ, nullus ex eius fructibus creſcit, neque adoleſcit, neque matureſcit, ſic niſi per fidem veritas in hominum animabus refulſerit, nunquam erunt acceptabiles Deo. Hinc egregiè fatur Hilarius lib. 2. de Trinit. quod *vt quædam medicamentorum genera ſunt ita comparata, vt non in ſingulis tantum ægritudinibus vtilia ſint, ſed omnibus in commune medicantur, habentq; in ſe virtutem generalis auxilij. Ita & fides catholica, non aduerſus ſingulas tantum peſtes, ſed contra omnes morbos opem medelæ impertit, non infirmanda genere, non vincenda numero, non diuerſitate fallenda, ſed vna, atque eadem aduerſus ſingula, omniaque conſiſtit*. Enimuero ſi vt admantina, & incorruptibilia nobis corpora eſſent, neque ſcorpios, neque ſerpentes, neque ignem formidaremus complecti, ſic cum animas noſtras ſcuto fidei Chriſtus armauerit, non eſt quod timeamus etiam hoſtium vlnera. Fidelibus conceſſum eſt ambulare ſuper ſerpentes, & ſcorpios, omnemque diaboli tyrannidem, multo magis ſuper teredines, & ſcarabeos.

Digitized by Google

DISPVTATIO I.

IN QVAEST. I. D. THOMAE.

De Fide in communi.

2 HAEC D.Thomæ quæſtio decem habet articulos. In 1. art. docet quod obiectum formale fidei eſt prima veritas, quia fides nulli rei aſſentit, niſi ſub ratione diuinæ veritatis. In 2. art. declarat quomodo obiectum fidei ſit aliquid complexum ex parte credentis per modum enunciabilis, licet ex parte rei creditæ ſit aliquid incomplexum. In art. 3. oſtendit, quod fidei non poteſt ſubeſſe falſum, cum eius ratio formalis ſit prima veritas, cui falſum ſubeſſe non poteſt. In 4. art. demonſtrat, quod obiectum fidei non poteſt eſſe viſum, cum non moueat intellectum ſufficienter ad ſui cognitionem, vt facit obiectum viſum. In 5. art. probat, quod ea quæ ſunt fidei non poſſunt eſſe ſcita, cum idem non poſſit eſſe ſcitum, & creditum; notum, & ignotum; clarum, & obſcurum. In 6. art. dicit, quod credibilia ſunt per certos articulos diſtinguenda per ſpecialem, & diuerſam rationem non viſi. In 7. art. ait, quod articuli fidei ſucceſſu temporis nõ acceperunt augmentum ſecundum ſubſtantiam, bene tamen ſecundum explicationem, quia quædam explicitè cognita ſunt à poſterioribus, quę à prioribus non cognoſcebantur niſi implicitè. In 8. art. dicit, quod articuli fidei ſufficienter enumerantur. In art. 9. ait, quod articuli fidei conuenienter ponantur in ſymbolo, vbi omnibus proponuntur. In art. 10. docet quod ad Pontificem pertinet ordinare ſymbolum. Cæterum vt iſta plenius habeantur, ſit.

DVBIVM I.

De nomine, & acceptione fidei, deque eius definitione.

3 FIdes ab eo dicta eſt, quia fiat quod dicitur, ex Cicerone *lib. 1. offic.* D. Aug. *ſerm. 237. de temp.* notans, quod dum dicitur *Fides*, duæ ſyllabæ ſonant. Prima eſt à facto, ſecunda à dicto, ex eo quod fiat quod dicitur. Accipitur quandoque pro fide humana, quę humano nititur teſtimonio, & pro diuina, quę teſtimonio diuino innititur. Accipitur non numquã pro virtute intellectus, ſiue diuina, ſiue humana; & non nũquam accipitur pro virtute voluntatis, ſiue humana, ſiue diuina, & eſt fiducia, ſiue fidelitas, vel obſeruatio datæ fidei, qua ſignificatione paſſim vtitur ſacra ſcriptura, tum quando appellat ſeruos fideles, qui fidem Deo datam ad obediendum mandatis eius, ſincerè, diligenterque ea adimplent, Tum etiam quãdo dicitur Matt. 9. *Creditis quia hoc poſſum facere vobis?* Matt. 14. *Modicæ fidei quare dubitaſti*, id eſt modicæ fiduciæ. Iacobi 1. *Poſtulet autem in fide nihil hæſitans*. Hæc autem fiducia, vel eſt virtus diſtincta à ſpe, vel eſt ipſa ſpes connotando quandam firmitatem, ſeu perfectionem, ſiue robur, de quo ſuo loco. Item accipitur fides pro conſcientia, ſeu notitia, qua quiſq; ſibi conſcius eſt ſuarum actionum, iuxta illud Rom. 14. *Omne quod non eſt ex fide, peccatum eſt.* Præterea accipitur pro obiecto fidei, iuxta illud Apocal. 2. *Non negaſti fidem meam*. Et in ſymbolo D. Athanaſij. *Hæc eſt fides catholica, quam niſi quiſque fideliter,*

Digitized by Google

liter, *firmiterque crediderit, ſaluus eſſe non poterit*. Conſimili modo ſpes pro obiecto ſpei, ſeu pro eo quod ſperatur, vſurpatur; iuxta illud Apoſt. *Expectantes beatam ſpem*.

4 Has etiam fidei acceptiones inuenio in ſacra ſcriptura. Primò accipitur pro actu credendi. Ad Epheſ. *gratia enim ſaluati eſtis per fidem, & hoc non ex nobis, Dei enim donum eſt, non ex operibus, vt ne quis glorietur*. Et ad Rom. 3. *Arbitramur enim iuſtificari hominem per fidem, ſine operibus legis* & Act. 15. *Fide purificans corde eorum*. Secùndò accipitur pro fideli obedientia erga Deum, iuxta illud Apoſt. 1. ad. Tim. 5. *Primam fidem irritam fecit* & 2. Tim. 4. *Curſum conſumaui, fidem ſeruaui*. Tertiò accipitur pro tota doctrina Euangelij, ſeu pro ſtatu gratiæ, iuxta illud Rom. 10. *Fides ex auditu, auditus autem per verbum Chriſti*. Et Rom. 1. *Fides veſtra annuntiatur in vniuerſo mundo*. Ad Galat. 3. *Vbi venit fides, iam non ſumus ſub pedagogo*. Et ad Epheſ. 4. *Vna fides*, &c. Quartò accipitur pro dono Dei, ſeu pro virtute Theologica ad credendum diuina myſteria, quæ eſt humanæ ſalutis initium, radix, fundamentum, & ratio noſtræ iuſtificationis, iuxta illud ad Epeſ. 2. *Gratia enim eſtis ſaluati per fidẽ*: iuſtificati per fidem: purificati per fidem; &c. de quo hoc loco.

5 Hæretici noſtri temporis putant, quod fides iuſtificans, quæ in ſacra ſcriptura toties commendatur, quamq; Theologi vocant virtutem Theologicã, non ſit niſi fiducia de miſericordia Dei, quod ſequentibus argumentis oſtenditur eſſe falſum. Primum, quia ſacra ſcriptura fidem iuſtificantem diſtinguit à ſpe, ergo etiam à fiducia diſtinguetur. Conſeq. conſtat, nam ex communiori ſententia, fiducia nihil eſt aliud quàm ſpes magna, ac firma, colligitur ex illo Iob. 8. *ſpes hypocritæ peribit, & ſicut aranearum tela fiducia eius*. Et ex illo Hierem. 17. *Beatus vir qui confidit in Domino, & erit Dominus fiducia eius*. Antecedens probatur ex illo Apoſt. 1. Cor. 13. *Nunc autem manent fides, ſpes, charitas, tria hæc*, &c.

6 Secundum, quia fiducia eſt effectus fidei, nam ex aſſenſu quem dat intellectus rebus à Deo per fidẽ promiſſis oritur firmitas ſpei, quæ nil aliud eſt, quam fiducia. Hinc factum eſt, vt fidei nomen aſſenſum illum ſignificans; traductum ſit ad ſignificandam prodeuntem ex illo aſſenſu fiduciam; ergo fides iuſtificans non poteſt eſſe ipſa fiducia, quæ eſt effectus fidei, ſed fides ipſa. Antecedens colligitur ex illo 1. ad Tim. 3. *Qui bene miniſtrauerint gratiam ſibi acquirent, & multam fiduciam in fide, quæ eſt in Chriſto Ieſu*. Et ex illo Epheſ. 3. *Habemus acceſſum, & confidentiam per fidem eius*.

7 Tertium, nam ex ſacra ſcriptura habemus, quod proprius fidei actus eſt credere, intelligere, aſſentire, &c. quæ ad intellectum pertinent, non ad voluntatem, ad quam pertinet ſpes, & fiducia; ergo &c. Antecedens probatur ex illo Apoſt. Rom. 4. *Credidit Abraham Deo, & reputatum eſt ei ad iuſtitiam*. Et ad Hebræ 11. *Fide intelligimus aptata eſſe ſæcula Verbo Dei*. Igitur per fidem hoc loco intelligimus virtutem Thologicam, quæ eſt fundamentum, initium, & radix noſtræ iuſtificationis. Accipitur tum pro habitu, tum pro actu. In hac q. S. Doctor agit de illa vt eſt habitus, ſeu virtus, in ſequenti agit de illa vt eſt actus.

8 Definitur communiter à Theologis ex Apoſt. quod ſit *ſperandarum ſubſtantia rerum, argumentum non apparentium*. Vel eſt *donum Dei, ſeu virtus diuinitus infuſa, homini, quia homo illuſtratus in mente, firmiter aſſentitur, atque adhæret iis, quæ vt credantur, ſunt diuinitus reuelata, & ab Eccleſia propoſita*. Seu eſt *virtus qua aſſentimur credibilibus ſub ratione diuinæ reuelationis*. De hoc infra.

9 Fides ergo eſt virtus intelligibilis, ſeu intellectus, qui illum illuſtrat ad aſſentiendum, ſeu credendum diuinæ veritati. Sed quia intellectus quantum

Digitized by Google

ad exercitium mouetur à voluntate, oportet quod in eadem voluntate detur virtus peculiaris, quæ moueat intellectum ad actum credendi, quæ vocari ſolet pia affectio, de qua infra dub. 13. In fide duplex forma aſſignatur, eſſentialis vna, alia perficiens. Eſſentialis eſt illa qua eſt ſpecificè virtus. Perficiens eſt qua eſt virtus formata. Non dicitur fides informis ob amiſſionem formæ eſſentialis, ſed ob amiſſionem formæ perficientis, quæ eſt charitas. Fides facit hominem cognoſcere ſummam veritatem, & charitas informat voluntatem, ac dirigit ad ſummum bonum aſſequendum. Hinc fides formata, eſt virtutum optima. At fides informis virtus quidem eſſentialiter eſt, caret tamen forma virtutis, ſeu perfectione virtutis, de quo infra.

10 Fides naturæ ordine prima eſt inter omnes virtutes; ordine namq; naturæ prior eſt apprehenſio ſummi, & vltimi finis, quam eius dilectio, quæ eſt per charitatem, & quam eius expectatio, quæ eſt per ſpem. Fides autem illuminat intellectum ad vltimi finis appræhenſionem. Ordine tamen excellentiæ, & dignitatis, prior eſt charitas: *maior autem horum eſt Charitas.* Etiam per accidens quædam aliæ virtutes poſſunt præcedere fidem, vt præparatoriæ, & vt remouentes fidei impedimenta; nam *fortitudo* remouet metum ad ſuſcipiendam fidem: *humilitas* remouet ſuperbiam contemnentem fidem, vt Iudæis ſcandalum, & Gentilibus ſtultitiã, &c.

11 Hæc virtus eſt certior omnibus virtutibus intelligibilibus, & omnibus ſcientijs, cum innitatur obiecto omnino infallibili, ſcilicet diuinæ veritati, ſeu verbo Dei. Licet enim ſapientia, ſcientia, & intelligentia, ſeu intellectus ſua obiecta manifeſtius apprehendãt, quàm fides, non tamen certius, cum innitantur naturali lumini, quod longe abeſt à certitudine Verbi Dei, cui fides innititur. Quatenus autem iſtæ tres virtutes ſunt dona Spiritus S. adiuuant fidem, tanquam ſuum principium, ſine quo eſſe homini nõ poſſunt: & eatenus etiam illis fides eſt certior. Quod autem fides ſuum apprehendat obiectum obſcurius, quàm ſapientia, ſcientia, & intellectus, vt ſunt virtutes intelligibiles, non prouenit ex defectu certitudinis in obiecto, ſed ex debilitate noſtri intellectus, qui non tam facile, neque tam clarè poteſt obiectum ſupernaturale apprehendere. Prudentia autem, & ars, quæ ſunt etiam virtutes intellectuales, cum verſentur circa obiecta contingentia, ſeu ſingularia, lõgiſſimè abſunt à fidei certitudine.

12 Eſt fides vna, vnitate auctoritatis qua innititur, Epheſ. *Vnus Dominus, vna Fides*: eſt vna vnitate obiecti formalis, quod eſt prima veritas: eſt vna vnitate habitus, licet enim multiplicetur numero, non tamen ſpecie: eſt vna vnitate doctrinæ, omnes enim eandem Euangelij doctrinam credimus; quæ & perfectione, & fine vna eſt, licet multa, ac diuerſa habeat præcepta. Sed de his infra fuſius.

DVBIVM II.

Quodnam ſit obiectum formale quod *fidei.*

13 OMnes potentię, & habitus habent obiectum materiale, & formale. Hoc eſt duplex, ſcilicet obiectum formale *quod*, ſeu ratio formalis *qua*, & eſt id quod attingitur à potentia, vel habitu, & vocatur etiam ſpecificatiuum *quod*. Et obiectum formale *quo*, ſeu ratio formalis *ſub qua*, vel ſpecificatiuum *quo*, & eſt motiuum, ſeu medium quo potentia, vel habitus tendunt in obiectum formale *quod*. Hæc eadem debent aſſignari in habitu fidei, ſcilicet obiectum materiale, & ſunt articuli fidei, ſeu omnes res creditæ, de quo dicemus poſtea: & obiectum formale *quod*, ſeu ratio formalis *qua*, de quo in hoc dubio, & ratio formalis *ſub qua*, ſeu obiectum *quo*, de quo dubio ſequenti.

14 Pro intelligentia dicendorum, notandum 1. poſſe nos Deum dupliciter conſiderare, primò prout eſt in ſe, ſecun-

ſecundò prout noſtris conceptibus concipitur. Primo modo nihil in eo tanquã à diuinitate formaliter diuerſum reperitur; neque attributa, neque relationes, nec alia, proprias afferunt formalitates formaliter diuerſas, ſed tantum virtualiter. Vnde in Deo eſt vna ſimpliciſſima formalitas, virtualiter multiplex, quatenus fungitur officio plurium ad diuerſas lineas pertinentium; & hoc modo diuinitas, ſeu deitas, & veritas ſunt vna formaliter formalitas. At ſecundo modo, in Deo multa diſtinguimus cum fundamento in re, quod nobis præbet virtualis illa formalitatum diſtinctio in eadem formalitate. Vnde diſtinguimus diuinitatem à miſericordia, iuſtitia, cœteriſque attributis: & hoc modo licet veritas re ipſa ſit vna realis formalitas cum deitate, ſeu diuinitate, tamen vt eſt attributum illius virtualiter diſtinguitur, & tanquam formalitas diuerſa à nobis concipitur.

15 Notandum 2. quod veritas in Deo eſt multiplex ſecundum noſtros modos concipiendi. Vna in eſſendo; cum enim Deus ſit primum ens, eſt etiã primum verum, prima veritas; veritas namque in eſſendo cum ente conuertitur, & ab eo veluti paſſio profluit. Secunda in cognoſcendo, & conſiſtit in conformitate diuinæ cognitionis, cum rebus cognitis, quæ conformitas omni cognitioni Dei neceſſariò ineſt, ob vim infinitam intelligendi diuini intellectus qua res ita cognoſcit, vt nullatenus in ſua cognitione falli poſſit. Tertia eſt in dicendo, quæ poſita eſt in perfectione diuinæ voluntatis qua Deus habet, vt nihil niſi menti ſue conſentaneum dicere poſſit, qua ratione Deus dicitur verus, cui in nobis correſpondet virtus veracitatis. An autem veritas in Deo ſit attributum, nil confert ad propoſitum, Aſſignant etiam Theologi in Deo quartam veritatem ex ſecũda, & tertia coaleſcentem, & eſt perfectio qua Deus habet vt nec falli poſſit, iudicando de rebus aliter quàm ſint: nec poſſit fallere, aut volendo dicere, aut re ipſa dicendo aliud, quàm quod iudicat ita ſe habere. Hæc perfectio ratione prioris partis, ſapientia dicitur; at ratione poſterioris, veracitas nuncupatur. Hanc veritatem vocant plerique diuinam auctoritatem, quàm dicunt eſſe obiectum formale *quod*, vel *quo*, de quo poſtea.

16 Notandum 3: quod Deus duobus tantum modis aliquid dicere poteſt; interius ſcilicet, & exterius. Tunc interius dicit cum intellectione ſua rem ſibi repræſentat, & exprimit, quod fit vel per intellectionem eſſentialem, tribus perſonis communem, vel per notionanalem, diuini Verbi productiuam, quæ in ſolo Patre reperitur. Tunc autem Deus dicit aliquid exterius, ſeu ad extra, quando per actionem extra ipſum Deum virtualiter prodeuntem aliquid reuelat. Hæc autem reuelatio dupliciter fieri poteſt; vno modo per voces in aere formatas, aut per alia ſigna ſimilia extra intellectum illius cui fit reuelatio, vt fuit illa quam Apoſtoli audierunt dũ Chriſtus fuit transfiguratus, ſcilicet. *Hic eſt Filius meus dilectus*, &c. Alio modo formando in intellectu illius cui fit reuelatio apprehenſiones, cognitiones, &c. rei reuelatæ: ſiue hoc fiat per nouas ſpecies infuſas, ſiue per confortationem, & diſpoſitionem, ſiue combinationem acquiſitarum, in intellectu præexiſtentium, ſiue per ſolius intellectus illuminationem. Hoc modo ordinariè fiebant reuelationes Prophetis. Quomodocumque fiat iſta extrinſeca reuelatio, dubium non eſt, quin aliquando ſit obſcura, & incuidens, quod tunc fit, quando ex eius cognitione, non eſt euidens Deum eſſe qui reuelat. An autem poſſit eſſe euidens Deum eſſe qui reuelat, qui loquitur, qui atteſtatur, & cum hac euidentia, vt dicitur, in atteſtante, poſſit eſſe fides, infra dicemus.

§. I.

§. I. *Referuntur oppoſitæ ſententiæ, & refelluntur.*

17 PRima ſententia eſt Scoti *in 3. diſt. 23. q. 1. art. 2.* quod ſcilicet Deus ſit quidem obiectum primariũ fidei, de quo alia reuelantur, tamen fides immediatè tendit in omnia credibilia, & non in vnum propter aliud, eo modo quo noſter intellectus poſita apprehenſione terminorum tendit immediatè in prima principia. Et ſic obiectum fidei per Scotum ſunt omnia credibilia immediatè, non ratione Deitatis, nec ratione diuinæ veritatis, ſed ratione propriæ veritatis vniuſcuiuſque rei reuelatæ. V. g. poſita in nobis apprehenſione terminorum huius propoſitionis reuelatæ. *Deus eſt vnus in natura, & trinus in perſonis*, intellectus noſter per habitum fidei, immediatè tendit in ſubiectum; & prædicatum dictæ propoſitionis, eaque inter ſe connectit, iudicando per obſcurum fidei actum prædicatum ineſſe ſubiecto, ſeu eſſe in Deo naturæ vnitatem, & perſonarum pluralitatem, non propter deitatem, nec propter diuinam auctoritatem, nec propter diuinam veritatem, nec propter diuinam reuelationem, ſed propter ipſam connexionem extremorum illius propoſitionis.

18 Cæterum iſta ſententia non placet 1. Quia iam fides non eſſet virtus Theologica, cum non habeat Deum vt obiectum formale, ſed etiam immediatè reſpiciat omnia reuelata. 2. Quia fides non eſſet vna formaliter virtus, ſed plures, quot ſcilicet ſunt omnia reuelata, cum non reſpiciat omnia reuelata ſub vnica aliqua ratione, ſed immediatè plures rationes reſpiciat. 3. Quia ſaltem reſpectu plurium veritatũ creatarum reuelatarum, non eſſet omnino certa, nec plus certa, quam ſcientiæ naturales, quæ de illis habentur, cum tam iſtæ, quam illa tendant in illas propoſitiones ratione connexionis prædicati cum ſubiecto. 4. Quia per illam ſententiam fides non eſſet habitus ſupernaturalis, ſaltem prout reſpicit ſuum obiectum adæquatum in quo includuntur propoſitiones naturales, vt quod humanitas Chriſti habeat voluntatem propriam; ſupernaturalitas namque habitus, à ſupernaturalitate obiecti deſumitur.

19 Secunda ſententia eſt Gulielmi Pariſienſis, *lib. de fide, & leg.* quod ſcilicet obiectum fidei ſit Deus, qua ratione eſt ſupremus Dominus, in cuius obſequium captiuare debemus noſtrum intellectum ad credendum diuina myſteria. Sed neque hæc ſententia placet, nam cum fides ſit virtus ſpecialis, debet illi aſſignari formale obiectum ſpeciale; ſed ratio ſupremi Dominij in Deo, non eſt ratio ſpecialis, cum poſſit deſeruire piæ affectioni; poteſt namque Deus ob rationem ſupremi dominij exigere non minus à voluntate, quam ab intellectu, quod inclinetur, & moueat intellectum ad credendum. Item Deus ratione ſupremi dominij poteſt exigere actus cuiuſcumque virtutis, vt religionis, obedientiæ, &c.

20 Tertia ſententia eſt Aureoli apud Capreolum *in 3. diſt. 24. q. 1. art. 2.* quod ſcilicet Deus ſub ratione, & cõceptu formali diuinitatis ſit obiectum formale fidei. Sed & hæc ſententia diſplicet, quia deitas ſub ratione deitatis eſt obiectum etiam viſionis beatæ; ergo non poteſt eſſe obiectum fidei. Tũ quia deitas ſub ratione deitatis nullam dicit obſcuritatem; ergo non poteſt pertinere ad fidem.

21. Sed obijcit Aureolus 1. nam illud eſt obiectũ formale fidei in quod tandem fides reſoluitur; ſed tandem reſoluitur in diuinitatem, vt talem; ergo, &c. Minor probatur, quia ſi quis interroget, quare hoc credis? reſpondebis: quia Deus reuelauit: ſi rurſus interroget, quare credis Deo reuelanti? reſpondebis quia eſt prima veritas, quæ nec fallere; nec falli poteſt, cum enim Deus ſit ſummè ſapiens, falli non poteſt: & cum ſit ſumme bonus, non poteſt fallere,

Digitized by Google

re. Quod ſi demum interroget, quare Deus eſt ſumma veritas; vel vnde ſcis Deum eſſe ſummam veritatem? Reſpõdebis, quia eſt Deus: quia eius natura eſt deitas infinitè perfecta, cui debetur infinita ſapientia, & infinita bonitas. Reſp. diſtinguendo maiorem, in quod tandem reſoluitur tanquam in rationẽ *qua*, vel ſub qua, & conceditur: tanquam in obiectum materiale, & in eſſe rei, & negatur. Fides ergo tanquam in obiectum formale non reſoluitur in diuinitatem, neque in veritatem quocumque modo, ſed modo explicando in noſtra concluſione. Quo circa reſolutio illa, quæ ponitur in argumento potius eſt Theologi, quam fidelis, vt bene aduertit Bannes *hoc loco dub. 1. in ſolut. 2.*

22 Obijcit 2. quia idem eſt obiectũ Theologiæ, ac fidei, ſed obiectum Theologiæ eſt Deus ſub ratione deitatis vt docet S. Doctor; ergo ſub eadem ratione erit obiectum fidei Minor eſt S. Thomæ *1. p. q. 1. art.* 7. Maior probatur, quia Theologia procedit per principia fidei, & ſolum differunt quoad mediatè, & immediatè, in quantum quod concluſiones Theologicæ in principia reſoluuntur. Reſp. ex dictis *in p. p. diſp. 1. dub. 9. n.* 100. D. Thomam loqui de ſubiecto principalitatis. Deus namque ſub ratione deitatis eſt obiectum Theologiæ principalitatis, ſed de hoc infra.

23 Quarta ſententia eſt Caiet. hic quod Deus ſub cõceptu deitatis, vt deitas eſt, & ſub conceptu veritatis vt veritas eſt, ſit obiectum fidei. Pro intellectu ſuę ſententię ſupponit Caiet. 1. quod Deus ſit obiectum fidei non ſolum materiale, ſed etiam vt medium: non ſolum eſt obiectum quod creditur, ſed etiam eſt medium, ſeu ratio cui credatur; eſt enim cõmune virtutibus Theologalibus habere Deum pro obiecto 2. ſupponit, quod verum nil addat ſupra ens, nihil enim minus ſignificatur per hominem, quam per hominem verum. Tertium quod verum non dicitur obiectum intellectus, quia veritas ſit ratio formalis obiecti illius, ſed quia veritas eſt conditio entis vt ſit obiectum intellectus. Vnde inquit non ſic ſe habent in Deo, Deum eſſe ſapientem, ſicut eſſe verum, quia eſſe ſapientem addit naturam ſapientiæ noſtro modo intelligendi ſupra naturam deitatis. At eſſe verum nihil addit ſupra deitatem. Cùm enim Deum intelligimus, intelligimus eſſe verum, & è contra. His ſuppoſitis tria dicit Caiet. 1. Quod ſi accipiatur prima veritas in eſſendo, ſub eadem ratione terminat fidem Deus in quantum Deus, & in quantum verus, quia idem ſunt Deus, & Deus vt verus 2. dicit, quod idem eſt inniti Deo vt veritati in dicendo, & inniti Deo inquantum eſt Deus, quia veritas in dicendo conuertitur cũ veritate in eſſendo & ſic cum iſta ſit Deus, ſic & illa, ac proinde idem erit inniti vni, ac alteri. 3. dicit, quod prima veritas dicitur obiectum formale fidei ſecundum quandam explicationẽ, & appropriationem; quia per nomen veritatis magis explicatur fidei infallibilitas quam per nomen deitatis.

24 Cæterum hæc ſententia plura continet, quæ mihi falſa videntur. Inprimis mihi falſum videtur primũ Caietani ſuppoſitum, quod ſcilicet Deus ſit obiectum fidei non ſolum materiale, ſed etiam medium, ex eo quod ſit commune virtutibus Theologalibus habere Deum pro obiecto. Hoc inquam mihi falſum videtur, ex eo namque quod virtutes Theologales habeant Deum pro obiecto, non ſequitur. quod habeant Deum qua Deum, ſeu deitatem; nam ſpes, & charitas, ſunt virtutes Theologales, & tamen earum obiectum non eſt deitas, ſed bonitas diuina, vel in ſe, vt charitas, vel vt acquiſibilis à nobis, vt ſpes. Deinde nunquam vidi, quod idem ſit obiectum meteriale, & mediũ quo illud materiale attingitur; ergo non poteſt Deus eſſe id quod creditur, & id quo creditur. Etiam ſecundum ſuppoſitum mihi falſum videtur, nam vt vidimus *1. p. diſp.* 16. cum D. Tho. veritas tranſcendentalis eſt paſſio entis, & ſe habet ſupra ens; vnde plus eſt eſſe hominem

Digitized by Google

minem verum, quam eſſe tantum hominem, non quia veritas addat nouam formalitatem ſupra ens, ſed quia addit nouam expreſſionem, nouum ordinem ad intellectum. Vnde veritas in Deo, eſt quodammodo attributum illius. Neque tertium ſuppoſitum eſt verum, quia vt oſtendo loco citato, veritas non eſt ſolum conditio qua ens eſt obiectum intellectus, ſed eſt verum; & proprium obiectum illius.

25 Etiam tria Caietani dicta, mihi falſa videntur; nam vt dictum eſt, non eſt idem eſſe Deum, & eſſe verum, ſicut non eſt idem, nec eodem modo terminant Deus qua Deus, ac qua bonus. Magis falſum videtur ſecundum dictum quod ſcilicet ſit idem inniti Deo vt Deo, & vt veritati in dicendo, quia veritas in eſſendo, & in dicendo ſint idem. Vel enim loquitur Caiet. de veritate in dicendo ad intra, & hoc non eſt ad rem; quia veritas in dicendo ad intra, licet poſſit eſſe obiectum creditum, non tamen ratio credendi creaturis rationalibus. Vel loquitur de veritate in dicendo ad extra, & iſta non eſt idem cum veritate in eſſendo quæ eſt ad intra. Falſitas tertij dicti habetur ex dictis, quia cum prima veritas ſit attributum diſtinctum à deitate, non poteſt eſſe ſolum obiectum formale fidei ſecundum expreſſionem, & appropriationem, ſed ſecundum ſuam formalem rationem quam addit ſupra deitatem.

§. II. *Ponitur vera ſententia, & probatur.*

26 NOſtra ſententia ſeq. concl. explicatur. *Obiectum formale quod fidei eſt Deus ſub ratione veritatis, ſeu eſt Deus vt eſt prima veritas in dicendo.* Sic S. Doctor in hoc art. 1. ibi. *Sic igitur in fide ſi conſideremus formalem rationem obiecti, nihil eſt aliud quam veritas prima*; quem eius diſcipuli ſequũtur.

27 Probatur 1. quia idem debet eſſe obiectum habitus, & potentiæ; ſed obiectum intellectus non eſt ens vt ens, ſed ens vt verum, ſeu ſub ratione veri, vt 1. p. d. *diſp.* 16. oſtendimus; & ſi loquamur de noſtro intellectu in ordine ad Deum, Deus terminat intellectum ſub ratione veri, & non qua Deus eſt formaliſſimè; ergo id ipſum de habitibus eiuſdem intellectus in ordine ad Deum, dicendum eſt. Conſeq. bene ſequitur ex antecedenti. Antecedens probatur, nam habitus ſunt determinationes, & inclinationes potentiæ in ordine ad ſuum obiectum; ergo ſi ſemel obiectum intellectus non eſt ens ſub ratione entis, ſed ſub ratione veri, etiam obiectum habituum illius erit tale ens ſub ratione talis veri. Ens namque vt tale, non dicit ordinem ad intellectum, cum ſit ad ſe, bene tamen verum, ac proinde ens non niſi ſub ratione veri erit obiectum intellectus.

28 Probatur 2. quoniam vt docet S. Doctor *art. ſecundo huius q.* obiectum fidei ex parte cognoſcentis, ſeu credentis, eſt aliquid complexum per modum enunciabilis, ergo obiectum fidei eſt prima veritas vt complexè ſignificabilis, ſeu enunciabilis. Conſeq. conſtat; veritas namq; non reperitur in ſimplici apprehenſione, ſed in enunciatione; enunciatio autem formaliſſimè ſignificat veritatem, aut falſitatem; & ſic ſi ſemel obiectum fidei eſt complexum diuinum, vt *Deus eſt trinus: Pater generat Filium*, &c. ſequitur, quod dicat, & exprimat formaliſſimè veritatem. Antecedens probatur à D. Tho. dicto art. 2. *quia cognita ſunt in cognoſcente, ſecundum modum cognoſcentis; eſt autem proprium intellectus humani, vt componendo, & diuidendo veritatem cognoſcat, & ideo quæ ſunt ſecundum ſe ſimplicia, intellectus humanus cognoſcit ſecundum quandam complexionem.* Vnde in 3. diſt. 24. q. 1. dicit idem S. Doctor, quod *propriam vocem ignorant, qui negant fidei obiectum eſſe complexum.*

29 Sed quæres 1. qua ratione Deus ſub ratione Dei, ſeu Deitatis pertineat ad fidem? Certum eſt, quod Deus ſub ratione Dei aliquo modo pertineat ad fidem ſaltem tanquam obiectum creditum,

tum,& materiale, cum excedat omnem naturalem cognitionem. Reſp. quod pertinet tanquam obiectum *de quo*, ſeu tanquam ſubiectum; quia de ipſo Deo verificantur principaliter omnia, quæ fides credit, vt quod ſit vnus in eſſentia, & trinus in perſonis; quod ſit ſaluator, glorificator, &c. Quod ſi Deus conſideretur, vt naturali lumine eſt cognoſcibilis, pertinet ad obiectũ metaphyſicæ.

30 Quęres 2. an Deus ſit obiectũ fidei ſub ratione veritatis in eſſendo, an in dicendo, an vero in cognoſcẽdo? Reſp. & dico 1. Deum nõ eſſe obiectum formale *quod* ſpecificatiuũ fidei ſub ratione veri in eſſendo; ſed hoc modo ſolũ eſt obiectum materiale. Ratio eſt, quia illud eſt obiectum ſpecificatiuũ fidei formale *vt quod*, quod immediatè attingitur, & quod immediatè ſubſtat rationi formali *ſub qua*: ſed veritas in eſſendo, licet ſit obiectum creditum, & materiale non ſubſtat immediatè rationi formali *ſub qua*, ſed mediante veritate in dicendo; ergo, &c: Minor patebit ex tertio dicto. Dico 2. Deus ſub ratione veritatis in cognoſcendo non eſt obiectum formale, ſeu ſpecificatiuum *vt quod*. Ratio eſt, quia veritas præciſè in cognoſcendo non reſpicit, neque terminat fidem in nobis exiſtentem, ſed reſpicit ipſum Deum cognoſcentem: ſeu dicit conformitatem cognoſcentis ad rem cognitam, & rei cognitæ ad cognoſcentem; ergo, &c. Dico 3. Deum eſſe obiectum noſtræ fidei ſub ratione veritatis in dicendo. Ratio eſt, quia in tantum adhibetur fides alicui, in quantum ſcimus eſſe veracem; ergo veritas dicentis vt ſic, eſt ratio credendi ſe tenens ex parte dicentis, in omni fide. Veritas namque dicentis, vt dicens eſt, inclinat ipſum dicentem ad ſeruandam veritatem in verbis, quæ veritas in dicendo appellatur. Tum quia veritas in cognoſcendo, ſolum facit, quod quis cognoſcat rem ſicuti eſt; at veritas in dicendo facit, quod quis veritatem proferat ſicuti eam cognoſcit; vnde veritas in dicendo vtramque veritatem continet, & eam quæ ſe tenet ex parte intellectus, & eſt conformitas intellectus ad rem, & è contra, & eam quæ ſe tenet ex parte voluntatis, eſtque veracitas, ſeu virtus inclinans voluntatem ad proferendam veritatem vti cognoſcitur: illa reſpectu Dei fundatur in infinita eius ſapientia, qua falli non poteſt: hæc in infinita Dei bonitate, quæ non poteſt fallere. Quocirca dum intelligimus hanc veritatem in Deo, concipimus in eo ſummam quandam æſtimationem, quam aliqui vocant auctoritatem in teſtificando, cũ nec falli, nec fallere poteſt, ratione cuius eſt dignus indubitata, & certiſſima fide. Quo in ſenſu aliqui dicunt Dei auctoritatem eſſe obiectum formale fidei.

§. III. *Soluuntur argum. in contrarium.*

31 Primum argum. Obiectum formale fidei videtur eſſe Deus ſolus; ergo, &c. Antecedens probatur auctoritate ſacræ ſcripturæ, quæ dicere videtur, quod Deus ipſe ſit ille quem credimus, & quod noſtra fides ſolius Dei auctoritate innitatur; ſic dicitur Gen. 15. *Credidit Abraham Deo, & reputatum eſt illi ad iuſtitiam*, quem locum repetit Apoſt. Rom. 4. vt diſcamus modum quo credere debemus, exemplo Abrahæ, qui ob hoc Pater fidei noſtræ vocatur. Idem habet 2. ad Tim. 1. Ad Theſſ. 2. & alibi. Reſp. quod per iſta loca ſolum infertur, quod Deus ſit id cui credimus, ratio autem formalis ob quam illi credimus eſt, quia eſt prima veritas in dicendo, quæ nec falli poteſt cum ſit ſummè ſapiens, nec fallere, cum ſit ſummè bonus.

32 Secundum argum. nam idem non poteſt eſſe obiectum Prophetiæ, & fidei, ſed obiectum Prophetiæ eſt prima veritas in dicendo; ergo hæc non poteſt eſſe obiectum fidei. Nec valet dicere cum quibuſdam quod prima veritas aliter eſt obiectum Prophetię, & fidei; nam prout inſpicitur per modum actus, eſt obiectum Prophetiæ; at prout inſpicitur per modum habitus, eſt obiectum fidei;

Prophetia namque non datur per modum habitus, ſed tantum per modum actus. Fides autem datur per modum habitus. Nam contra hoc eſt, quia ſaltem ſequeretur, quod Prophetia, & actus fidei eſſent eiuſdem ſpeciei, cum haberent idem obiectum formale ſpecificatiuum *vt quod*. Reſp. quod obiectum Prophetiæ dato, quod ſit prima veritas in dicendo; non eſt prima veritas in dicendo obſcurè, ſed clarè; lumen namq; propheticum facit rem clare videre, vnde Prophetæ dicuntur *videntes*. At prima veritas eſt obiectum fidei obſcurè cognita, cum non faciat rem videre, ſed credere. Pro quo nota ex D. Tho. *in 3. diſt* 24.*q*.1. *art*.1. *ad* 3. *& art*.2 *ad* 4. *& q*.14. *de veritate art*. 8. *ad* 13. *& 3.p.q.* 7. *art*.8. quod Prophetia eſt viſio reſpectu ſui obiecti, quia facit illud videre, nec vllo modo affert obſcuritatem, ac proinde fuit in Chriſto, vt docet idem S. Doctor *loco cit. 3.p.* Et ratio à priori eſt, quia tam fides, quàm Prophetia poſſunt eſſe de eodem obiecto materiali. V. g. de aduentu Chriſti, paſſione, reſurrectione, aſſenſione, &c. non tamen poſſunt eſſe de eodem obiecto formaliter; nam fides reſpicit illa myſteria qua dicunt quid æternum, vt quod ille qui eſt paſſus, eſt æternus, ſeu eſt Deus, & prima veritas; qua autem dicũt quid temporale, illa reſpicit fides materialiter. Cœterum Prophetia reſpicit illa myſteria qua dicunt quid temporale, quod intellectu videri poteſt, & comprehendi. Id autem quod eſt æterni in illis myſterijs de materiali reſpicit. Quod autem Prophetia detur per modum paſſionis tranſeuntis, explicat S. Doctor 2. 2. *q*. 171. *art*.2.

33 Tertium argum. quoniam illud eſt obiectum formale alicuius habitus, in quod per ſe primò fertur idem habitus; ſed habitus fidei non fertur per ſe primò in primam veritatem; ergo prima veritas non eſt obiectum formale fidei. Minor probatur, quia prima veritas non cadit ſub fide per ſe, cum euidenter demonſtretur in Metaphiſica ſicut etiam quod Deus ſit, quod etiam nos fecimus 1.p.diſp.2. Ad ſummum cadere poteſt ſub fide reſpectu eorum qui eam neſciunt demonſtrare, ſicut etiam quod Deus ſit. Reſp. hoc argumentum ſolum probare quod prima veritas in eſſendo, & in cognoſcendo non ſit obiectum formale noſtræ fidei, cum his modis demonſtretur de Deo, non tamen probat, quod prima veritas in dicendo non ſit obiectum formale fidei, maximè vt ſubſtat rationi formali *ſub qua*, diuinę reuelationis, de qua dub. ſeq.

DVBIVM III.

Quodnam ſit obiectum formale quo, *ſeu ratio formalis* ſub qua *fidei*.

34 Obiectum formale *quod* fidei, ſicut & cuiuſcumque alterius habitus, vt ex dictis dubio præcedenti conſtat, eſt illud, quod per ſe primò inſpicitur, vel attingitur ab habitu fidei, & hoc diximus eſſe diuinam veritatem, vt dicentem. At obiectum formale *quo*, ſeu ratio formali *ſub qua*, eſt medium, modus, aut ratio ſub qua obiectum formale *quod* attingitur. Vnde ratio formalis *qua* ſe tenet ex parte obiecti, & ratio formalis *ſub qua*, ſe tenet ex parte potentiæ, & ex vtraque coaleſcit integrum ſpecificatiuum: Ratio *qua* ſpecificat terminatiuè, & ratio *ſub qua*, ſpecificat per modum tendentiæ. Ratio *qua*, eſt ſpecificatiuum extrinſecum, & ratio *ſub qua*, eſt ſpecificatiuum intrinſecum, & eſt illa tendentia, modus, ſeu medium quo habitus tendit in ſuum ſpecificatiuum extrinſecum.

35 Dubio ergo pręcedenti aſſignauimus ſpecificatiuum extrinſecum habitus fidei, ſeu obiectum *quod*, aut rationem formalem *qua*. Reſtat modo vt aſſignetnus rationem formalem *ſub qua* ſeu ſpecificatiuum intrinſecum. Specificatiuum namque rei, debet eſſe intrinſecum eidem rei, quod ſcilicet ſpecificat per modum formæ intrinſecè, non quod ſpecificat per modum termini, ſeu formæ,

Digitized by Google

formæ, aut quaſi formæ extrinſecæ. De qua re auctores non ſic diſtinctè loquũtur, confundentes ſpecificatiuum intrinſecum, & extrinſecum. Nam Caiet. non aliud ſpecificatiuum fidei aſſignat, quam diuinitatem, & rationem primæ veritatis, quæ ad ſummum poſſunt pertinere ad ſpecificatiuum extrinſecum. Imò non videtur aſſignare, ſed potius excludere ſpecificatiuum intrinſecum, excludendo diuinam reuelationem ex eo, quod ſit quid extrinſecum primæ veritati. M. Bannes nullam facit diſtinctionem inter ſpecificatiuum intrinſecum, & extrinſecum, ſolum dicit, quod ſpecificatiuum fidei eſt prima veritas in dicendo, ſeu in reuelando, vel vt reuelans vt videre eſt *hic dub.1. concl.5.* Licet *concl. 6.* dicat, quod reuelatio ſe teneat ex parte credentis, & veracitas ex parte rei creditæ. Yſambertus *hic diſp.* 10. non aliud cognoſcit pro obiecto fidei quam diuinam auctoritatem.

36 Vera ergo ſententia ſequenti concl. explicatur. *Ratio formalis ſub qua fidei, eſt ratio diuinæ reuelationis paſſiuæ, ſeu prout ſe tenet ex parte credentis.* Colligitur apertè ex D. Tho. hic art. 1. ibi. *Non enim fides de qua loquimur aſſentit alicui, niſi quod eſt à Deo reuelatum.* Et hoc fortè volunt plerique alij, quando dicunt, quod obiectum fidei ſit prima veritas vt reuelans, ſeu vt ſtat ſub diuina reuelatione, intelligendo reuelationem vt ſe tenet ex parte credentis, ſeu paſſiuè; non prout ſe tenet ex parte reuelantis, ſeu actiuè. Idem etiam fortè volunt illi qui dicunt diuinam auctoritatem eſſe obiectum formale fidei. Pro quo nota, quod nomine auctoritatis intelligitur quædam eminentia, ratione cuius deferimus alicuius dictis, aut factis. Hæc eminentia in hominibus habetur ex varijs titulis, aliquando ex potentia, vt contingit in Principibus, à quibus alij ſæpè nolunt diſſentire, ſed ſuum iudicium ad illorum ſenſum ſolent conformare. Aliquando ex vitæ probitate, quo fit vt rem aſſertam ab homine, cuius vitam eſſe probam nouimus, veram eſſe credamus. Aliquando etiam ex ipſa ſcientia, quo modo facile credimus peritis in arte. Et quia in Deo iſti tres tituli ſimul reperiuntur, ideo in Deo ſummam concipimus eminentiam ratione cuius eius dictis, ſeu reuelatis multum deferimus. Iſta autem eminentia duobus modis conſiderari poteſt; vel prout ſe tenet ex parte Dei, & fundat dictos titulos, vel prout ſe tenet ex parte noſtrum. & eſt conceptus quem nos formamus, quod Deo, ob dictos titulos, ſit maximè deferendum; & hoc ſecundo modo eſt ratio formalis *ſub qua* fidei, ſeu eſt medium, ſeu modus quo, ſeu ſub quo intellectus tendit, vel aſſentitur rebus à Deo dictis. Sed iſte modus dicendi coincidit cum noſtro, nam diuina reuelatio paſſiuè accepta, ſeu prout ſe tenet ex parte intellectus, quam diximus eſſe rationem formalē *ſub qua*, ſeu medium, aut modum quo, vel ſub quo intellectus aſſentitur rebus creditis. connotat diuinam potentiam: diuinam probitatem; infinitam Dei ſapientiam, ſeu ſcientiam, ac proinde connotat diuinam auctoritatem; & cum diuina reuelatio ſit quid immediatius fidei, ſequitur, quod magis, & immediatius pertineat ad rationem formalem *ſub qua* illius. His poſitis.

37 Probatur. 1. concl. ex D. Tho. art. 1. in principio corporis, nam ratio formalis *ſub qua* fidei, ſicut & cuiuſcumque alterius habitus debet eſſe modus, ſeu medium intrinſecum ſub quo tendit in obiectum formale *quod*, ſed hoc non poteſt eſſe niſi diuina reuelatio paſſiuè accepta, vel diuina auctoritas, ſeu exiſtimatio qua intellectus aſſentitur credibilibus, quia illis eſt omnino deferendum; ergo, &c. Maior conſtat ex dictis; ratio namque formalis *ſub qua* in hoc differt à ratione formali quę, quia iſta ſpecificat tanquam ſpecificatiuum extrinſecum, & per modum termini; illa autem per modum ſpecificatiui intrinſeci, & per modum formæ intrinſecæ. Minor probatur, nam diuina reuelatio paſſiuè accepta eſt modus in-

Digitized by Google

trinſecus ipſi fidei, ſub quo inclinat intellectum ad aſſentiendum myſterijs fidei. Cum enim fides ſit habitus non faciens ſcire, ſed faciens credere, quæ à Deo reuelata ſunt, tendere debet in eadem reuelata, ſub ratione reuelationis, quæ non facit ſcire, ſed credere; ac proinde obſcurè aſſentiri.

38 Probatur 2. nam illud eſt obiectum formale *quo*, ſeu ratio formalis *ſub qua* noſtræ fidei, per quam noſter intellectus mouetur ad credendum rebus à Deo reuelatis; ſed noſter intellectus proximè mouetur ob diuinam reuelationem connotantem, & dicentem diuinam auctoritatem, ſeu talem exiſtimationem Dei reuelantis, ſeu loquentis, vt omnino ſit ei deferendum; ergo. &c. Minor probatur ex analogia fidei diuinæ ad humanam. Nam in tantum alicui præbemus fidẽ, in quantum concipimus tantam exiſtimationem de illo, vt putemus eſſe veracem; vbi enim dubitamus de veritate; non credimus. Sic, in tantum Deo fidem exhibemus, in quantum ſcimus loqui, ſeu reuelare vera, ſeu in quantum ſcimus quod eius reuelatio non poteſt non eſſe vera, &c.

39 Probatur 3. nam quotieſcumq; veritas alicuius propoſitionis nobis non innoteſcit vel ex ſola apprehenſione terminorum, vt ſunt prima principia vniuerſaliſſima; vel immediatè in ipſamet re ſignificata per propoſitionem, quo modo per propriam ſpeciem innoteſcit, & aſſenſum illi præbemus, tunc hoc fieri debet propter aliquod motiuũ à re diſtinctum, quo noſter intallectus permouetur ad illi aſſentiendum, quod non poteſt non eſſe formale obiectum, medium, ſeu motiuum ad credendum; ſed hęc propoſitio à Deo reuelata: *Deus eſt vnus in eſſentia, & trinus in perſonis*, non eſt nobis nota nec ex vi apprehenſionis terminorum, nec ratione rei viſæ in ſe ipſa; ergo cum illi aſſentimur, debemus hoc facere per aliquod medium, vel rationem, vel modum inclinantem intellectum ad talem aſſenſum, qui non poteſt non eſſe ratio formalis *ſub qua*. Sed hoc medium ſe tenens ex parte intellectus non poteſt eſſe ipſa diuinitas in ſe ipſa; neque prima veritas in eſſendo; neque in cognoſcendo; neque in dicendo, vt ſe tenet ex parte Dei; neque diuina auctoritas vt ſe tenet ex parte Dei; ergo debet eſſe aliquid ſe tenens ex parte intellectus, proximè inclinans ipſum ad credendum, quod non poteſt eſſe aliud niſi diuina reuelatio paſſiuè accepta; vel quod in idem redit, diuina veritas in dicendo vt ſe tenet ex parte intellectus, & vt ſupponit dictos titulos, cauſantes in nobis dictam exiſtimationem; ergo, &c.

40 Sed quæres 1. an ratio diuinæ reuelationis quàm diximus eſſe obiectũ formale *quo* fidei, ſit reuelatio in actu primo, an in actu ſecundo? Pro intellectu difficultatis notandum 1. quod prima veritas in dicendo prout ſe tenet ex parte Dei, duobus modis poteſt conſiderari. Primò in actu primo, prout in Deo eſt ſingularis quædam perfectio directiua exterioris locutionis, quo modo fuit, & eſt ab æterno. Secundò in actu ſecundo, quo modo non eſt aliud, quàm eadem veritas in dicendo, vt actu aliquid dicit, aut reuelat, ſeu vt includens actualem reuelationem, tanquam exercitium imperatum, & directum quoad ſuam conformitatem ab ipſa prima veritate. Hic ſecundus modus diſtinguitur à primo non ſolum quia eſt in tempore, & ille ab æterno, ſed rurſus quia importat vnionem actualem primæ veritatis in dicendo cum obiecto credibili, & cum intellectu credentis; hæc enim prima veritas eſt veluti forma obiecti credibilis, & ex parte ipſius ſe tenens, cum ſit ipſiuſmet Dei teſtimonium, vt obiectiuè propoſitum intellectui, ſeu ſit ipſa Dei teſtificatio actualis facta intellectui de tali re. Item prout ſe tenet ex parte intellectus poteſt duobus modis conſiderari. Primò in actu primo, vt eſt quidam modus habitus fidei inclinans ipſum ad credendum rebus à Deo reuelatis, ſeu creditis non viſis, nec in ſe ipſis, nec ex vi apprehenſionis terminorum. Secundò prout

dò prout actu mouet, & inclinat intellectum ad aſſentiendum hic, & nunc rebus creditis ſub motiuo crediti, ſeu reuelati à prima veritate non potente falli, nec fallere.

41 Notandum ſecundò, quod, vt ſupra tetigimus, Deus duobus modis poteſt nobis loqui, vel aliquid reuelare, ſeu manifeſtare, vno modo mentaliter, ſeu interius: alio modo vocaliter, ſeu exterius. Diuina reuelatio communiter fit hoc poſteriori modo; qua ratione in ſacris litteris dum Deus aliquid reuelat, dicitur loqui ei cui reuelat. Vnde ſicut conceptus noſter mentalis per ſignum vocale expreſſus, vocatur verbum, ſicut & res per illud expreſſa. Sic externa reuelatio, vt manifeſtatiua diuini conceptus ad nos directi, vocatur verbum, & res per illud repreſentata, ſignificata, ſeu reuelata, vocatur verbum Dei. Quocirca Prophetæ & dicunt. *Hæc dicit Dominus*: & dicunt *verbum Domini quod factum eſt*: illud primum refertur ad locutionem, ſeu reuelationem actiuam, hoc poſterius ad rem reuelatam.

42 His poſitis. Prima ſententia eſt quod actualis reuelatio ſolum deſideretur ad fidem tanquam conditio ſine qua non. Sic Scotus *in* 3. *diſt* 23. *q. vnic.* Stapletonius *lib.* 3. *defenſionis auctoritatis Eccleſiæ, cap.* 13. Hæc ſententia ſi procedat de actuali reuelatione prout ſe tenet ex parte Dei, admitti debet, hoc enim modo, vt ex dictis conſtat, non pertinet ad rationem formalem *ſub qua* fidei. Quod ſi procedat de actuali reuelatione, vt ſe tenet ex parte noſtri intellectus, & eſt modus, ratio, medium *ſub quo* tendit ad credibilia. Tunc dico, quod actualis reuelatio eſt ratio formalis *ſub qua*, noſtræ fidei. Vnde prima veritas in dicendo, vt includit actualem reuelationem, non tanquam exercitium exterioris locutionis ſe tenentis ex parte Dei, ſed ſe tenentis ex parte intellectus, & connotantis exercitium ſe tenens ex parte Dei, eſt ratio formalis *ſub qua*, ſeu ſpecificatiuum intrinſecum noſtræ fidei. Colligitur apertè ex S. Doctore, hic art. 1. quatenus dicit, quod ratio formalis obiecti fidei, eſt medium per quod obiectum materiale, ſeu ratio formalis, *qua* (eſt namque frequens apud D. Thomam vocare rationem formalem, *qua*, ſeu obiectum formale *quod*, obiectum materiale, quia in ordine ad rationem formalem *ſub qua* habet rationem materiæ) attingitur.

43 Probatur 1. nam actualis reuelatio, modo explicato, eſt inclinatio actualis, actualiſuè vnio intellectus cũ ſuo obiecto; ſed actualis vnio, & inclinatio potentiæ, vel habitus ad obiectum non eſt tantum conditio, ſed ratio formalis; ergo, &c. Sicut enim vnio materiæ primæ cum forma non eſt tantum conditio ad conſtituendum compoſitũ, ſed id quo conſtituitur: ita vnio potentiæ, vel habitus cum ſuo obiecto non eſt tantum conditio, ſed id quo, &c. Tum quia Deus non mouet ad credendum ſolum obiectiuè proponendo media reuelatione, obiectum credendum, ſed etiam ex parte principij, ponendo in fine inclinationem, modum, & rationem credendi: ſed media reuelatione in actu primo non mouet ad credendum, ſed ſolum ponit capacitatem; ergo, &c.

44 Probatur 2. ex illo Apoſtoli: *Fides ex auditu, auditus autem per verbum Chriſti*. Vbi Apoſtolus duo ad fidem requirere videtur, reuelationem actualẽ, quam per auditum ſignificat, & actualem Dei locutionem, quam per verbum Chriſti exprimit. Tum quia quoties veritas alicuius propoſitionis non eſt nobis euidens, toties id, quod nobis eius veritatem oſtendit habet rationem obiecti formalis, & non tantum rationem conditionis, ſed reuelatio actualis eſt huiuſmodi; ergo, &c. Minor probatur, nam cum fides ſit *argumentum non apparentium*, ſequitur, quod cum prima veritas, & reuelatio in actu primo non pertineant ad rationem formalem obiecti fidei, niſi quatenus includunt actualem reuelationem debeat eſſe reuelatio in actu ſecundo. Vnde S. Mater Eccleſia nihil proponit credendum fideli-

de libus, niſi quod fuit actu reuelatum.

45 Quæres 2. de qua fide procedat dubiũ, quod reuelatio actualis ſit obiectũ *quo*, ſeu ratio formalis *ſub qua* fidei? Reſp. non procedere de habitu fidei, qui infunditur paruulis per ſacramentum Baptiſmi. Certum namque eſt, quod in illis non ſupponatur reuelatio actualis, cum non ſint capaces illius. Neque procedit de fide habituali adultorum, quia neque in adultis ſupponit actualẽ reuelationem ſibi factam. Neque etiam procedere poteſt de actu fidei, quia vt quis eliciat actum fidei, non eſt neceſſe, quod ſibi fiat actualis reuelatio. Sed procedit de fide ſecundum ſe, tum prout dicit habitum paruulorum Baptizatorum, tum adultorum fidelium; tum etiam prout dicit actum fidei, nam tam habitus, quam actus tendunt in ſua obiecta proportionaliter, ſcilicet actus actualiter, & habitus habitualiter ſub ratione diuinæ reuelationis actualis, ſeu actualiter factæ à Deo in ſacra ſcriptura. Sed dices, quod dicta reuelatio actualis à Deo facta Prophetis in ſacra ſcriptura, eſt extrinſeca fidei noſtræ tum habituali, tum actuali, ergo non poteſt eſſe obiectum ſpecificatiuũ intrinſecum per modum formæ intrinſecæ noſtræ fidei. Reſp quod licet illa reuelatio facta Prophetis in ſacra ſcriptura ſit extrinſeca noſtræ fidei, modus tamen tendendi fidei in credibilia ſub diuina reuelatione illa actuali, eſt actualis, & intrinſecus fidei, tum actuali, tum habituali. Soluuntur argum. in contrarium.

45 Primum argum. quia ſi reuelatio iſta exterior reſpectu Dei, & intrinſeca fidei modo explicato, eſſet obiectum *quo* fidei, ſequeretur, quod fides non eſſet virtus Theologica; hoc eſt falſum; ergo, &c. Sequela probatur, quia de ratione virtutis Theologicę eſt, quod eius obiectum ſit ſolus Deus ſub aliqua increata perfectione, vt patet de charitate, cuius obiectum eſt Deus vt eſt ſummum bonum in ſe; & de ſpe cuius obiectum eſt Deus vt eſt ſummum bonum nobis. Sed diuina reuelatio actualis modo explicato non eſt Deus, nec aliqua perfectio increata; ergo, &c. Reſp. negando ſequelam; virtutes namque Thologicæ ſunt illæ quæ habent Deum pro obiecto formali terminatiuo vt *quod* non pro ratione formali, *ſub qua* intrinſeca; quod non ſolum in fide videre licet, ſed etiam in ſpe, & charitate, quarum ratio formalis *ſub qua*, non eſt diuina bonitas, vt eſt in ſe, neque vt eſt bona nobis, hæc enim ſolum eſt ratio formalis *qua*, ſed eſt modus diuerſus intrinſecus, quo diuerſimodè tendunt in dictas proprias rationes *qua*, nam charitas tendit in dictam bonitatem ſecundum ſe modo quodam transformatiuo, ſeu amicitiæ, per quam amans transformatur in Deum, quẽ amicabiliter amat; at ſpes tendit in Deũ velut trahendo illum ad ſe per amorem concupiſcentię.

47 Secundum argum. quoniam ex noſtra doctrina ſequeretur, quod fides noſtra non eſſet vna, ſed plures, hoc eſt falſum; ergo, &c. Sequela oſtenditur, nam ibi eſt pluralitas habituum, & actuum, vbi eſt pluralitas rationum formalium *ſub quibus*, ſed data noſtra ſententia eſſet pluralitas rationum formalium *ſub quibus*, ſcilicet pluralitas actualium reuelationum; ergo, &c. Reuelationes namque exteriores tot ſunt ſpecie diſtinctæ, quot ſunt ſigna externa quibus ſignificari poſſunt, Reſp. negando ſequelam, licet enim reuelationes materialiter, & in eſſe entis multiplicentur, non tamen formaliter prout procedunt ab vna prima veritate.

48 Tertium argum. nam quando dicitur quod diuina reuelatio eſt obiectum formale *quo* fidei, vel intelligitur de diuina reuelatione actiuè, an paſſiuè; neutrum dici poteſt; ergo, &c. Minor probatur, nam non intelligitur de reuelatione actiuè, quia hoc modo eſt actio Dei, ac proinde non poteſt pertinere ad rationem conſtitutiui intrinſeci fidei. Neque intelligi poteſt de reuelatione paſſiuè, quia hæc ſolum addit rebus reuelatis denominationem extrin-

ſecam

Digitized by Google

ſecam, ergo, &c. Reſp. concedendo maiorem, & negando minorem; intelligitur enim de reuelatione paſſiuè, vt iam non ſemel dictum eſt. Ad probationem in qua multi, vt Suarez, & alij nimis multa dicunt, dico, quod licet reuelatio paſſiuè addat extrinſecam denominationem ſupra res creditas, tamen intrinſecè eſt in habitu vel actu fidei, vt iam explicatum eſt.

49 Quartum argum. quia veritas eſt obiectum intellectus, ergo ipſa erit etiam obiectum habitus illius; ac proinde cum fides ſit ſupernaturalis, eius obiectum erit veritas ſupernaturalis. Tum quia id quod non mouet ad credẽdum eſt ratio veritatis, non ratio reuelationis, ac proinde ſi Deus ſine reuelatione ſuam, vel ſuorum myſteriorum veritatem manifeſtaret certiſſimè crederetur. Reſp. quod veritas *vt quod*, eſt obiectum quod tum intellectus, tum habituum illius; at veritas *vt quo*, quæ reſpectu fidei eſt diuina reuelatio, eſt obiectum *quo*, ipſius fidei, illique intrinſeca. Ad id quod additur dico implicare, quod Deus manifeſtet ſuam veritatem, vel ſuorum myſteriorum, non in ſe, aut ex vi apprehenſionis terminorum, & non per reuelationem. Per reuelationem namque nil aliud intelligimus niſi cognitionem obſcuram. non oſtendentem rem in ſe ipſa, neque ex vi terminorum propoſitionis.

DVBIVM IV.

Quænam reuelatio externa requiratur ad obiectum formale fidei.

50 EO ipſo quod res non apparentes, vt ſunt noſtræ fidei myſteria, ſubſtant diuinæ reuelationi, reſultat in eis ſumma credibilitas obiectiua; adeoque ſecundùm ipſam ſumitur vnitas, & diſtinctio habitus fidei à reliquis habitibus cognitiuis. Oritur autem iſta credibilitas, non ex eo præciſè quod Deus res manifeſtet; ſed ex eo quod eas manifeſtet per modum dicentis, ſeu reuelantis, vt ipſe ſit reuelans ſine alia earundem rerum probatione, aut euidentia; vt ipſe Deus ſit loco euidentiæ, ſua teſtificatione, de quo licet accipere illud pſal. 92. *Teſtimonia tua, credibilia facta ſunt nimis*, dum enim Deus eſt ille qui media reuelatione teſtatur de rerũ reuelatarum veritate, certiſſimam, ac firmiſſimam in nobis cauſat fidem. Licet dictum teſtimonium intelligi etiam ſoleat de alia credibilitate ſubiectiua, quæ non innititur auctoritate dicentis, ſed ſignis, miraculis &c. de qua infra dicemus. Hoc tamen loco ſolum de ea credibilitate dicemus, quæ ex diuina reuelatione conſurgit. Vnde per diuerſos §. §. explicabimus naturam reuelationis, quæ tantam cauſat credibilitatem, an ſcilicet debeat eſſe obſcura, an ſufficiat particularis, an verò requiratur vniuerſalis &c. Sit ergo.

§. I. *An obſcuritas ex parte rei reuelatæ ſit de ratione reuelationis actualis noſtræ fidei.*

51 PRo intelligentia huius difficultatis, ſciendum eſt, quod obſcuritas duobus modis intelligi poteſt. Primò ex parte rei reuelatæ. Secundò ex parte ipſius reuelationis, vel reuelantis. Tunc reuelatio eſt obſcura ex parte rei reuelatæ, quando res reuelata obſcurè repræſentatur intellectui, non clarè, & euidenter vt eſt in ſe à parte rei, vt contingit in viſione beatifica, vbi Deus ſe ipſum clarè, & prout eſt in ſe, ſe manifeſtat beatis. Tunc autem reuelatio eſt obſcura ex parte ipſius reuelationis, vel reuelantis, quando euidenter non cognoſcitur reuelatio, nec auctor illius, an ſcilicet ſit Deus, an alius qui reuelat. E'contra tunc reuelatio eſt euidens ex parte reuelantis, & reuelationis, quando clarè, & euidenter cognoſcitur auctor illius, & vocatur euidentia in atteſtante. De hac ſecunda, poſtea dicemus; de prima dicimus modo.

52 Fuit ergo prima Manichæorum ſen-

ſententia, ſeu potius error, quod ad fidem non requiratur, quod reuelatio ſit obſcura ex parte rei reuelatæ. Vnde dicebant nihil eſſe credendum quod non eſſet manifeſtum, & euidens intellectui vel ex ipſis terminis, vel per cauſam, vel per proprium effectum. Sic refert S. P. Aug. *lib. de vtilitate credendi cap.* 1. *& lib.* 1. *retract. cap.* 14. Vnde irridebant catholicos, quia iuberent credere aliquid antequam videretur eſſe verum. Quocirca, vt dicit idem S. Pater, mira, & ſimplici ratione prædicabant eos, qui ſe audire vellent introducturos ad Deũ, & omni errore liberatos cauſa diſcuſſa, & veritate enodata ad fidem inducturos. Hac vana pollicitatione fatetur idem S. Aug. ſe fuiſſe allectũ, & per annos 9. Manichæis adhæſiſſe.

53 Veritas catholica ſequenti cõcl. explicatur. *Noſtra fides innitur reuelationi obſcura ex parte rei reuelata.* Conſtat ex definitione fidei, quam tradit Apoſt. ad hebræos 11. quam amplectũtur omnes Scholaſtici, & Theologi, ſcilicet *ſubſtantia rerum ſperandarum, argumentum non apparentium*; ideſt non viſarum, non oſtenſarum. Nam vt notat Primaſius in illum Apoſtoli locum; *idem eſt antiquis arguere, ac oſtendere*; vnde argumentum non apparentium idem eſt ac oſtenſio, ſeu propoſitio rerum non apparentium. Ratio clara eſt, quia tunc aliqua cognitio eſt ineuidens, & obſcura ex parte rei cognitæ, quando motiuum formale illius eſt omnino extrinſecum, carens omni neceſſaria connexione cum re cognita, & ſolum pendet à libera alterius voluntate; ſed huiuſmodi eſt diuina reuelatio reſpectu cognitionis, ſeu aſſenſus fidei; ergo, &c. Minor probatur, nam diuina reuelatio, quæ eſt propria, & proxima ratio, ſeu motiuum ad credendũ, eſt quid extrinſecum rebus creditis; nullam habet cum illis connexionem neceſſariã; pendet à ſola diuina voluntate: ergo, &c. Tum quia vbi cognitio eſt euidens ex parte rei cognitæ, intellectus non indiget pia voluntatis affectione ad illũ ponendam, cum euidentia ex parte rei cognitæ cauſet neceſſitatem ſaltem quoad ſpecificationem in intellectu ad aſſenſum ponendum; ſed in materia fidei requiritur pia voluntatis affectio, vt infra dicemus, ergo non eſt euidentia ex parte rei creditæ.

54 Sed obijcies 1. nam S. Doctor *hic art. 6. ad 2.* dicit, quod *non viſum*, ideſt obſcurum, ſeu ineuidens non pertinet ad rationem formalem fidei, *ex parte rerum*, quæ creduntur, ſed *ex parte noſtri*; ergo &c. Reſp. S. Doctorem ſolum velle, quod res fidei ſecundum ſe, ſeu ſecundum ſuas naturas ſpectatæ, non ſunt obſcuræ, ſed habent veritatem obiectiuam ſecundum ſe euidenter cognoſcibilem. Cæterum ſi conſiderentur ex parte noſtri, ideſt prout à nobis creduntur, ob primam veritatem reuelantem, ſunt obſcuræ, cum cognoſcantur per medium, ſeu motiuum obſcurũ, non faciens videre eam veritatem quam in ſe habent à parte rei.

55 Secundum argum. quod erat præcipuum Manichæorum fundamentum eſt, nam qui non videt eſſe verum quod credit, ſine fundamento credit, iuxta illud Eccleſ. 19. *Qui cito credit leuis eſt corde* ergo &c. Reſp. negando antecedens. Sufficiens namque fundamentum ad credendum, etiam in fide humana, eſt probitas, ſcientia, &c. quod multo fortius currit in fide diuina. Dictum autem Eccleſ. procedit de eo, qui credit ſine fundamento credibilitatis, ſcilicet ob leuia, & inania motiua.

56 Tertium argum. quoniam veritas obſcurè propoſita, non magis mouet ad aſſenſum, quàm ad diſſenſum; ergo adhoc vt res moueat ad aſſenſum, non debet veritas obſcurè proponi, ſed clarè, & euidenter. Reſp. diſtinguendo antecedens: veritas obſcurè propoſita non magis inclinat ad aſſenſum, quàm ad diſſenſum, ſi conſideretur ſecundum ſe & conceditur. Si conſideretur vt proponitur cum firmo teſtimonio dicentis, ſeu reuelantis, & negatur. Veritas namque, vt ſtat ſub diuina reuelatione, quæ eſt infal-

infallibile Dei teſtimonium, & quædam diuinæ auctoritatis expreſſio fortiſſimè inclinat ad firmiſſimam fidem.

57 Quartum argum. nam ita ſe habet lumen fidei in ordine ad obiectum fidei, ſicut lumen naturale in ordine ad veritates,& obiecta naturalia; ſed vt noſter intellectus per lumen naturale cognoſcat veritates naturales debent ſibi eſſe clarè, & euidentes,cum hoc præſtet lumen naturale, ergo, &c. Reſp. negando maiorem, nam lumen naturale, non excedet vires intellectus, ſed illum illuminat ad obiecta connaturalia, & ſibi proportionata clarè repreſentata, habentia claram connexionem cum dicto lumine. At lumen fidei eſt ſupernaturale, & innititur non veritati claræ rei, ſed obſcuro dicentis,ſeu ræuelantis teſtimonio, quod non facit videre rem in ſe,ſed dumtaxat ex vi reuelationis, &c.

58 Quintum argum.quod maximè vrgebant Manichęi eſt, nam S.Thomas Apoſtolus Ioan. 20. non prius credidit, quam viderit. *Quia vidiſti me Thoma, credidiſti*; vbi denotatur per illam particulam *quia*, cauſa formalis quæ induxit illum Apoſtolum ad credendum, & eſt viſio, ſeu euidentia obiecti. Licet poſtea beati dicantur qui credent, ſine viſione. Reſp.1. cum Toleto eo loco, quod illud *quia*, eſt cauſalis non fidei diuinæ, ſed humanæ, correſpondens prioribus verbis: *niſi videro in manibus eius fixuram clauorum,&c. non credam.* Reſp.2.quod illa cauſalis non denotat aſſenſum fidei ſupernaturalis, ſed cognitionem credibilitatis, quia non prius D.Thomas credidit quam haberet euidentiam credibilitatis reſurrectionis Chriſti. Viſio nãque vulnerum illius humanitatis faciebat eſſe euidenter credibile, quod Chriſtus D. verè reſurrexerit.

59 Sextum argum. quia myſteria noſtræ fidei vel ſunt ſenſibilia, vt humanitas Chriſti, paſſio, reſurrectio, Aſcenſio, ſacramenta (ſunt enim ſigna ſenſibilia) Eccleſia militans, quæ eſt viſibilis, &c. Vel ſi ſunt in ſe inſenſibilia, traduntur tamen per ſigna ſenſibilia; ergo poſſunt euidenter, cognoſci, vel eorum fides poterit ſtare cum euidentia rei. Reſp. quod myſteria qua parte ſunt ſenſibilia non creduntur, ſed qua parte continent aliquid inſenſibile. Neque ſenſibilitas eſt motiuum credendi illa, ſed quid altius,ſcilicet diuina reuelatio. V.g. id quod credimus de ſacramentis, non eſt, quod ſint quid ſenſibile, hoc enim oculis patet;ſed quod ſint cauſatiua, & ſignatiua gratiæ. Nec illud ſenſibile eſt ratio motiua ad credendum, quod illa ſymbola cauſent gratiam quã ſignant; ſed ratio diuinæ reuelationis. Pariformiter Apoſtoli non credebant Chriſti humanitatẽ, ſed quod eſſet vnita Verbo, & quod Chriſtus D. eſſet Deus; & motiuum ad hoc credendum non erat illa ſcientia experimentalis quam habebant de illa humanitate, ſed diuina reuelatio, quod in illa humanitate lateret diuinitas. Vide infra n.155.

§. II. *Quomodo ſe habeat ad reuelationem obſcuritas rei reuelatæ.*

60 SVppono 1. tanquam certum, & in quo neminem vidi diſcordare, quod obſcuritas, ſeu ineuidentia, vel ratio non viſi rei reuelatæ, non pertineat ad rationem obiecti noſtræ fidei, quia illud ſolummodo creditur vt quod, quod terminat actum aſſenſus; ſed obſcuritas rei reuelatæ non terminat actum aſſenſus;ergo, &c.Minorem probo, nam qui dicit. *Credo Deum trinum,& vnum*, tunc id, quod terminat hunc aſſenſum eſt trinitas perſonarum in vnitate eſſentiæ,non ratio non viſi, ſeu obſcuritas, & ineuidentia huius myſterij; ergo obſcuritas rei creditæ, ſeu reuelatæ non pertinet ad rationem fidei tanquam obiectum creditum.

61 Suppono 2. obſcuritatem non pertinere ad obiectum formale noſtræ fidei tanquam pars illius. *Ratio eſt*,quia illud pertinet ad obiectum formale fidei tanquam pars, quod vt cognitum tanquam pars, hoc modo mouet nos ad aſſenſum; ſed obſcuritas rei reuelatæ

Digitized by Google

non eſt huiuſmodi; ergo, &c. Minorem probo, quia nemo noſtrum aſſentitur veritatibus fidei, quia non videt illas, ſed quia prima veritas in dicendo reuelat illas. Tum quia Deus non reuelat obſcuritatem rerum, ſeu myſteriorum noſtræ fidei, ſed reuelat res ipſas obſcuras, quarum veritas nec in ſe ipſa videtur, neque in clara terminorum apprehenſione, ergo, &c.

62 Suppono 3. quod licet obſcuritas non pertineat ad rationem formalem obiecti noſtræ fidei, pertinet tamen ad rationem obiecti materialis. Cum enim noſtra fides ſit de rebus non apparentibus, ſequitur, quod cum res ipſæ, ſeu myſteria ipſa ſint obiectum materiale, cum attingantur ſub vnica ratione obiecti formalis *quod*, quod eſt reuelatio actiua, ſeu diuina veritas vt actiuè reuelans, etiam eorum obſcuritas debeat ad rationem obiecti materialis pertinere. Bene verum eſt, quod obſcuritas non eſt obiectum purè materiale, quia ad illam aſſenſus fidei directè non terminatur, ſed eſt quid ad illam rationem materialem pertinens, quia non eſt id quod directè cognoſcitur, ſed reflexè, quatenus intellectus vt illam cognoſcat debet reflecti ſupra ſuum actum directè terminatum ad obiectum creditum, ſeu non viſum, ergo, &c.

63 Difficultas ergo præſens ad hoc reuocatur, an dicta obſcuritas rei reuelatæ ſit conditio ſine qua non obiecti formalis noſtræ fidei, an potius modus quidam intrinſecus dicti obiecti formalis. Prima ſententia tenet eſſe conditionem ſine qua non. Hanc tenent Duran. *in 3. diſt.* 24. *q.* 1. *à n.* 15. Malder. *hoc loco art* 4. *dubio* 2. & alij: nam ratio credibilis rei reuelatæ, non applicatur noſtro intellectui niſi media obſcuritate tanquam conditione.

64 Noſtra ſententia ſeq. concl. explicatur. *Obſcuritas, ſeu ratio non viſi non eſt conditio, ſed modus intrinſecus obiecti formalis noſtræ fidei*. Sic tradunt communiter expoſitores S. Thomæ hoc loco, & art. 4. vbi Bannes, & alij, licet non ita clarè loquantur. Colligitur apertè ex S. Doctore hic art. 5. quatenus docet, quod idem obiectum fidei reſpectu eiuſdem non poteſt eſſe ſimul viſum, & creditum. Si enim eſſe non viſum non eſſet quid intrinſecum obiecto formali fidei, non poſſet inferri intrinſeca repugnantia, quare non poſſet eſſe etiam ſimul viſum, ſed ad ſummum inferretur repugnantia extrinſeca ratione conditionis ſine qua non.

65 Prima pars concl. probatur, nã obſcuritas, & ineuidentia opponuntur claritati, & euidentiæ rei, ſed claritas, & euidentia rei non eſt conditio, ſed quid intrinſecum eidem rei; ergo etiam obſcuritas, & ineuidentia non erit conditio, ſed quid intrinſecum rei. Maior nota eſt. Minorem oſtendo, nam tunc aliqua cognitio eſt clara, & euidens ex parte obiecti, & rei cognitæ, quando illius veritas ita manifeſtatur cognoſcenti, vt medium, ſeu lumen per quod cognoſcitur ſit illi intrinſecum, habeatque cum illa veritate neceſſariam habitudinem, demonſtrando connexionem prædicati cum ſubiecto, ſicut connectuntur cum eodem medio; ſed hoc eſt quid intrinſecum vt conſtat cum quis demonſtrat rationale de homine per riſibile. Aliàs poſſet quis demonſtrare rationale de homine per rugibile, ſi ſemel medium nõ deberet eſſe quid intrinſecum; quod fortius currit de lumine, vt conſideranti patebit.

66 Secunda pars probatur, quod ſcilicet obſcuritas rei reuelatæ ſit aliquis modus illi intrinſecus; nam ita ſe habet obſcuritas reſpectu noſtræ fidei, ſicut euidentia reſpectu ſcientiæ; ſed euidentia reſpectu ſcientiæ, eſt modus intrinſecus obiecti ſcientiæ; ergo obſcuritas erit modus intrinſecus obiecti fidei. Maior conſtat, nam fides, & ſcientia opponuntur per obſcuritatem, & euidentiam, vt infra videbimus. Minor oſtenditur, nam euidentia in obiecto ſcientiæ eſt ipſa clara connexio prædicati cum ſubiecto, quæ in demonſtratione *propter quid* habetur à priori, ſeu per cauſam, & in demonſtratione *quia*, habe-

Digitized by Google

habetur à poſteriori, ſeu per effectum, neceſſariò tamen connexum, vt eſt paſſio reſpectu eſſentiæ, quam neceſſariò, & euidenter infert, vt riſibilitas rationalitatem; ſed connexio ſubiecti, & prædicati eſt quidam modus connexionis; ergo, &c.

67 Sed obijcies 1. contra noſtram rationem, quia euidentia eſt de eſſentia ſcientiæ vt tradunt Dialect. *in lib poſter.* ergo etiam ineuidentia eſt de eſſentia fidei. Conſeq. conſtat, tum ex paritate rationis; tum ex ipſa fidei definitione ex Apoſt. Hebræ. 11. quod ſit *ſubſtantia rerum ſperandarum*, *argumentum non apparentium*, ſeu rerum non viſarum; vnde cum iſta definitio in omnium ſententia ſit eſſentialis, ratio non apparentis, quæ in illa ponitur, erit de eſſentia fidei. Reſp. concedendo totum argumentum; aliud namque eſt, an euidentia, & ineuidentia ſint de eſſentia ſcientiæ, & fidei, & aliud eſt, an ſint de eſſentia obiecti formalis fidei, & ſcientiæ. Primum eſt verum, quia tam ſcientia, quam fides tendunt in rem, ſub ratione clari, & obſcuri: ſeu tendunt in ſua obiecta modificata claritate, & obſcuritate; non tamen illi modi ſunt de eſſentia rei claræ, vel obſcuræ. Igitur claritas in obiecto ſcientiæ eſt modus quo trahit intellectũ ad aſſenſum clarum. Et ineuidentia eſt modus quo obiectum fidei trahit eundẽ intellectum ad aſſenſum obſcurum.

68 Sed dices hinc ſequi, quod obiectum formale ſcientiæ ſit res illo modo claritatis, & euidentiæ veſtita; & obiectum formale fidei ſit res reuelata modo ineuidentiæ induta, & ſic ineuidentia licet non ſit de eſſentia rei reuelatæ, ſed modus illius, erit tamen de eſſentia fidei per modum obiecti formalis, cum fides eſſentialiter tendat ad rem reuelatam vt obſcuram. Reſp. quod aliud eſt, an modus ſit de eſsẽtia alicuius rei, & aliud eſt, quod potentia, vel habitus tendat in talem rem, quæ eſt eius obiectum, ſub tali modo; non quod eſſentialiter reſpiciat modum vt eius obiectum, ſed quia eſſentialiter exigit, quod eius obiectum ſit ſub tali modo. V. g. exiſtentia non eſt de eſſentia rei creatæ, & tamen eſt de eſſentia viſionis intuitiuæ, quod tendat in rem ſub tali modo exiſtentiæ.

69 Obijcies 2. quoniam ſi obſcuritas non eſſet de eſſentia obiecti formalis fidei, poſſet ab illa ſeparari; ſed hoc eſt falſum, aliàs poſſet dari actus fidei, qui non eſſet obſcurus; ergo, &c. Reſp. concedendo maiorem, & negando minorem. Ad probationem in ea incluſam dico, quod aliud eſt, an obſcuritas poſſit ſeparari ab obiecto formali fidei, & aliud eſt, an poſſit ſeparari à fide: poteſt ab illo obiecto ſeparari non qua actu exercet rationem obiecti, ſed ſecundum ſe: non poteſt ſeparari à fide, quia de huius eſſentia eſt, quod tendat in obiectum eo modo obſcuritatis veſtitum.

Soluuntur argum. Durandi.

70 Primum Durandi argum. eſt, quia ratio formalis potentiæ, vel habitus cognoſcitiui, non poteſt eſſe negatiua, vel priuatiua; ſed ineuidentia eſt priuatio; ergo non poteſt pertinere ad rationem formalem habitus fidei. Reſp. concedendo maiorem, & diſtinguendo minorem: ineuidentia ſecundum ſe, eſt priuatio, & conceditur, vt pertinet ad rationem formalem fidei, & negatur. Vt enim pertinet ad rationem obiecti formalis fidei, eſt quidam modus poſitiuus, ſicut euidẽtia eſt modus poſitiuus ſcientiæ. Sicut enim euidentia eſt modus poſitiuus trahens intellectum ad ſui cognitionem, & eſt connexio prædicati cum ſubiecto demonſtrabilis à priori, vel à poſteriori, vel cognoſcibilis in ſe ipſa; ita ineuidentia, eſt modus afficiens rem reuelatam per quem non demonſtratur illa connexio, ſed petit cognoſci obſcurè, & vt ſubſtat diuinæ reuelationi. Seu eſt modus trahens intellectum ad cognoſcendum obiectum reuelatum non per cauſam, aut per effectum, ſed ob teſtimonium dicentis, ſeu reuelantis; qui modus reſultat in obiecto illo ex eo quod non habet medium intrinſecum, ſed extrinſecum tantum, ſcilicet diuinam reuelationem; ſicut modus cla-

ritatis reſultat in obiecto ſcientiæ ex eo quod habet medium quo demonſtretur, & oſtendatur intellectui.

71 Secundum argum. quia ratio formalis obiecti cuiuſcumque potentiæ, vel habitus ſe tenet ex parte eiuſdem obiecti, non ex parte potentiæ, vel cognoſcentis; ſed incuidentia ſe tenet ex parte cognoſcentis, ergo, &c. Reſp. concedendo maiorem intellectam de ratione formali *qua*, ſecus ſi intelligeretur de ratione formali *ſub qua*; Deinde negatur minor, quantum ad præſens; licet enim detur etiam ineuidentia ex parte cognoſcentis; de ea tamen non loquimur in hoc §, ſed in ſequenti. Loquimur namque hoc loco de ineuidentia ex parte obiecti, quam diximus eſſe modum intrinſecum illius, modo iam explicato.

72 Tertium argum. Durandi eſt, quia ſi formalis ratio obiecti fidei eſſet *non viſum*, etiam ratio formalis obiecti viſionis, eſſet *viſum*; ſed eſſe viſum non eſt ratio formalis viſionis; ergo neque eſſe non viſum erit formalis ratio fidei. Maior conſtat, quia oppoſitorum, ratio oppoſita eſt conſtitutiua: fides autem, & viſio opponuntur. Minor probatur, nam eſſe viſum, ſequitur viſionem, eſt enim quædam denominatio extrinſeca, ex eo proueniens, quod actus viſionis fuit de facto exercitus circa tale obiectum; denominatio autem extrinſeca non poteſt eſſe conſtitutiua alicuius. Reſp. concedendo maiorem in ſenſu explicando; & diſtinguendo minorem: eſſe viſum non eſt ratio formalis viſionis; prout eſſe viſum denotat denominationem extrinſecam deſumptã à viſione, & conceditur: prout denotat modum intrinſecum per quem conſtituitur in ratione viſi, & eſt illa connexio clara prædicati cum ſubiecto, modo ſupra dicto, & negatur. Vnde hoc argumentum currit ſolum de eſſe viſo, & non viſo, prout ſunt denominationes extrinſecè, non prout dicunt modos intrinſecos ſupra explicatos. Vnde licet ineuidentia, ſeu obſcuritas, aut nõ eſſe viſum explicentur in noſtro caſu terminis negatiuis; non tamen in obiecto fidei ſunt tales, ſed ſupponunt (ex penuria nominum) pro termino poſitiuo, ſcilicet pro illo modo intrinſeco obiecto fidei, inclinante voluntatem ad aſſentiendum ſub motiuo diuinæ reuelationis.

73 Quartum Durandi argum. eſt, quoniam finis habitus, & potentiæ cognoſcitiuæ, eſt cognoſcere perfectè ſuũ obiectum, & omnem rationem formalem illius; ſed finis habitus fidei non eſt cognoſcere perfectè de Deo quod ſit non viſus; ergo ratio non viſi non poteſt pertinere ad rationem formalem noſtræ fidei. Reſp. concedendo maiorem intellectam de habitibus ſpeculatiuis, ſecus ſi intelligatur de habitibus practicis. Habitus namque ſpeculatiuus ordinatur tanquam ad finem ad perfectã ſui obiecti cognitionem. At habitus practicus ordinatur ad rectam operationem erga ſuum obiectum. Cum ergo fides ſit habitus practicus, non ordinatur ad cognitionem, non viſi, & ſic ipſum non viſum ſeu obſcurè cognitum, dictum de Deo, purè, & ſimpliciter ſumptum, non eſt finis proprius noſtræ fidei, ſed hominem inclinare vt aſſurgat in Deum, & in omnia, quæ eius ſunt, maximè in obſeruantiam mandatorum illius.

§. III. *An fides ſtare poſſit cum euidentia reuelantis, ſeu in atteſtante.*

74 ALij hanc difficultatem ſic proponunt, an ineuidentia reuelantis ſit de ratione formali actualis reuelationis noſtræ fidei, vt non poſſit ſtare cum euidentia reuelantis. Pro huius difficultatis intelligentia notandum 1. quod ineuidentia reuelantis opponitur illi euidentiæ, quàm Theologi vocant in atteſtante, quæ aliud non eſt, quam cognitio habita ex teſtimonio Dei euidenter cognito; licet nec Deus ipſe, nec res illa, quæ creditur videatur euidenter, nec per ſe ipſam immediatè, nec per ſuam propriam cauſam, nec per ſuũ effectum intrinſecum, nec per aliquid ſimi-

Digitized by Google

ſimile, habens connexionem neceſſariam cum illo. Notandum 2. quod dum inquirimus an noſtra fides ſtare poſſit cum euidentia in atteſtante, ſenſus eſt, an iſta euidentia requiratur, vel dari poſſit, vt obiectum moueat intellectum ad ſui aſſenſum, ſicut per oppoſitum, an ineuidentia exigatur vt obiectum trahat intellectum ad aſſenſum; an ſolum dari poſſit concomitanter, quatenus dum intellectus elicit actum fidei circa rem reuelatam, ſimul alio actu habeat euidentiam de atteſtante, quod ſcilicet ſit Deus, qui eam rem ſibi reuelat. Difficultas procedit in primo ſenſu; nam de ſecundo, dicemus infra, inquirentes an ſcientia, & fides ſimul de eorum obiecto ſtare poſſint.

75 Notandum 3. ex communi ſcribentium calculo hoc loco, quod euidentia in atteſtante eſt duplex: naturalis vna, ſupernaturalis alia. Euidentia naturalis in atteſtante tunc eſt, quando intellectus noſter vi, & efficacia ſua naturali, cognoſcit euidenter eſſe Deum, qui ſibi hoc, vel illud reuelat. Euidentia ſupernaturalis in atteſtante tunc cõtingit, quando noſter intellectus per lumen ſupernaturale euidenter cognoſcit, quod Deus eſt ille qui reuelat, licet non cognoſcat obiectum ſibi propoſitũ euidenter. Et licet M. Bannes, *hic art. 5. & q. 5. art. 2.* dicat euidentiam Dei in atteſtante non eſſe poſſibilem, quin res reuelata non cognoſcatur euidenter. Nihilominus communis ſententia eſt, quod poſſit dari euidentia in atteſtante, abſque eo quod res reuelata euidenter cognoſcatur. Sic Caiet. *hic art. 4. & q. 5. art. 1. & q. 17. art.* 5. Henric. Gandau. *quodlibet. 2. q. 9.* 15. *art.* 1. Durand. *in 3. diſt. 23. q. 9. n. 12. & diſt. 31. q.* 4. Almain. *in 3. diſt. 24. q. vnic.* & alij communiter, quod ex dicendis pro noſtra concluſione conſtabit. His poſitis.

76 Prima ſententia eſt, quod noſtra fides non poſſit ſtare cum euidentia in atteſtante. Sic Bannes loco citato, Suarez *hic diſp. 3. ſect.* 8. & alij. Noſtra ſententia ſequenti concl. explicatur, *Noſtra fides poteſt ſtare ſimul cum euidentia in atteſtante ſeu quod Deus ſit qui loquitur, qui reuelat, modo res in ſe ipſa non ſit viſa, nec in ſe, nec in ſua cauſa, neque in effectu intrinſeco, neque in alio demonſtrãte connexionem prædicati cum ſubiecto.* Sic Caiet. & alij relati nu. præcedenti, quem moderni communiter ſequuntur.

77 Probatur 1. teſtimonio D. Thomæ infra q. 5. art. 2. vbi ſic ſcribit. *Quod autem voluntas moueat intellectum ad aſſentiendum, poteſt contingere ex duobus. Vno modo ex ordine voluntatis ad bonum &c. Alio modo quia intellectus conuincitur adhoc, quod iudicet eſſe credendum his, quæ dicuntur, licet non conuincatur per euidentiam rei, ſicut ſi aliquis propheta prænunciaret in ſermone Domini aliquid futurum, & adhiberet ſignum, mortuum ſuſcitando: ex hoc ſigno conuinceretur intellectus videntis, vt cognoſceret manifeſtè, hoc dici à Deo, quia non mentitur: licet illud futurum quod prædicitur, in ſe euidens non eſſet; vnde per hoc ratio fidei non tolleretur.* En quomodo per D. Thomam euidentia in atteſtante, ſeu quod res reualata dicatur à Deo; dummodo in ſe euidens non ſit, rationem fidei nõ tollatẽ Confirmat S. Doctor ex eo quod euidentia naturalis in atteſtante, ſtat ſimul cum fide naturali quam habẽt dæmones, ſic enim fatur ibidẽm. *Vident enim multa manifeſta indicia* loquitur de dæmonibus, *ex quibus percipiunt doctrinam Eccleſiæ eſſe à Deo; quamuis ipſi res ipſas, quas Eccleſia docet, non videant, puta, Deum eſſe trinum, & vnum, vel aliquid huiuſmodi*, ergo ſi per D. Thomã poteſt fides naturalis ſtare cum euidentia naturali in atteſtante; etiam fides ſupernaturalis ſtare poterit.

78 Probatur 2. quoniam certum eſt Deum poſſe eſſe auctorem alicuius externæ reuelationis, vt ille ſolus dicendus ſit ille qui loquitur: nec dubium eſſe poteſt, Deum huius reuelationis cuius eſt auctor, poſſe dare propriam ſpeciem homini, vel Angelo; cui eam reuelationem ipſe facit; ſed tunc homo, vel

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Digitized by Google

vel Angelus, euidenter cognoſcet dependentiam eſſentialem, qua ea reuelatio eſt à Deo, & ſolum Deum eſſentialiter reſpicit; & ex alia parte conſeruatur ineuidentia rei reuelatę; ergo tunc ſimul erunt euidentia reuelationis, & quod ſolus Deus eſt auctor illius, & fides rei reuelatæ, obſcurè cognitæ. Maior cõſtat, nulla enim videtur repugnantia in hoc, quod Deus infundat ſpeciem intuitiuè reprȩſentantem Dei reuelationẽ, abſque eo quod Deus ipſe intuitiuè cognoſcatur; dum autem intuitiuè cognoſcitur reuelatio, clarè cognoſcitur eſſentialis dependentia reuelationis à Deo, ac proinde clarè cognoſcitur, quod Deus eſt auctor dictæ reuelationis, & non ob hoc euidenter cognoſcitur res reuelata; cum ſpecies illa repreſentet reuelationem, ac ſubinde auctorem illius, non tamen rem reuelatam cum ſit quid aliud diuerſum: Minor etiam conſtare videtur; nam non repugnat, quod Deus infundat aliquam ſpeciem euidenter repræſentantem reuelationem, & auctorem illius, & non rem reuelatam, ac proinde, quod tunc maneant ſimul euidentia Dei atteſtantis, & fides de re reuelata, cum res diſparatæ, per diſparatas cognitiones haberi poſſint. Tum quia tunc reuelatio cognoſceretur per ſpeciem de nouo infuſam, & res reuelata, cum ſit quid complexum, per plures ſpecies prius exiſtentes.

79 Probatur 3. ſupponendo prius duo. Vnum; quod Angelus habet cognitionem intuitiuam, & euidentem proprij intellectus, & omnium ſuarum ſpecierum à principio inditarũ, ac proinde cognoſcit, quid ſuus intellectus naturaliter cognoſcere poſſit, quidquid repręſentare poſſunt ſuę ſpecies. Alterum, poſſe Deum immittere talem cognitionem, quæ naturaliter nec à ſuo intellectu, nec à ſuis ſpeciebus oriri poſſit; vt ſi Deus faceret, quod Angelus cognoſceret, quod in Deo eſt vnica natura cum tribus perſonis, & quod ex iſtis tribus perſonis vna eſt improducta, & duæ productæ. Tunc enim Angelus euidenter cognoſcit, quod iſta cognitio non procedit ex vi naturali ſui intellectus, ſuarumque ſpecierum, ſed quod eſt aliunde producta, & non aliunde quam à Deo auctore, ac proinde euidenter cognoſcit Deum eſſe qui loquitur, & qui reuelat illud myſterium Trinitatis, quod cum euidenter non cognoſcat, poterit tunc de illo habere fidem. Ex quibus facile ratio euidens noſtræ concl. efformari poterit.

80 Probatur 4. nam quicquid requiritur ad euidentiam Dei atteſtantis, haberi poteſt abſque eo quod res teſtificata euidenter cognoſcatur; ergo dari poteſt euidentia in atteſtante cũ fide de re teſtificata, ſeu reuelata. Conſeq. nota eſt. Antecedens probatur, nã ad euidentiam in atteſtante, hæc requiruntur, & ſufficiunt 1. locutio ſiue interior, ſiue exterior, ſeu vox, aut verbum Dei teſtificantis. 2. requiritur, quod euidenter cognoſcatur, quod iſta vox ſit ipſius Dei, ſeu quod ſit à Deo tanquam ab auctore, ſeu cauſa principali. 3. quod ex hac voce euidenter cognita non ſequatur viſio clara, & euidens rei teſtificatæ. 4. requiritur euidens cognitio veracitatis Dei, ſic enim ex teſtimonio Dei euidenter cognito ſit euidens euidentia in atteſtante, quod res teſtificata ita ſe habet vt proponitur. Vt ſi fiat iſte ſyllogiſmus. Quicquid Deus reuelat, aut dicit eſt certum, quia Deus eſt veritas infallibilis in dicendo, ſed ego habeo euidentiam, quod Deus eſt qui mihi reuelat Deum eſſe trinum, & vnum; ergo eſt mihi euidens euidentia in atteſtante, non rei in ſe ipſa, quod Deus ſit trinus, & vnus. Vnde ex euidentia in atteſtante, licet ſequatur etiã euidentia rei in atteſtante, non tamen in ſe ipſa, ac proinde res reualata adhuc manet credibilis, & obſcura in ſe ipſa. Euidentia namque in atteſtante non poteſt plus ponere in re atteſtata, ſeu reuelata, quàm habeat in ſe: in ſe non habet euidentiam rei, ſed ſolius atteſtantis; ergo hanc ſolam ponere poteſt in re teſtificata, & ſic adhuc manebit

fun-

Digitized by Google

fundamentum credibilitatis, quod eſt ratio inuidentiæ, ſeu non viſi in ſe, cum adhuc res reuelata remaneat cognoſcēda clarè in ſe ipſa, vel per ſuam cauſam, vel per effectum intrinſecum, &c.

81 Probatur 5. nam Angeli in primo inſtanti ſuæ creationis habuerunt fidem, ſpem, & charitatem, cum per actus harum virtutum ad gratiam ſe diſpoſuerint, vt communiter tradūt Theologi 1. p. cum D. Thoma. Vnde habuerunt reuelationem credendorum, & tamen habuerunt euidentiam in atteſtante. Saltem namque primus Angelus euidenter cognouit, quod myſteriorum reuelatio non poterat haberi lumine naturali, nec poterat fieri ab alia creatura, cum euidenter cognoſceret ſe non habere aliam creaturam ſuperiorem à qua immutaretur. Imò euidenter cognouit, quod etiam ſi haberet aliam creaturam ſuperiorem, vt habebant alij Angeli inferiores, nihilominus illa cognitionis immiſſio non poterat eſſe à creatura, cum eſſet ſupernaturalis, tanquam à cauſa principali; ergo, &c.

82 Probatur 6. nam animæ exiſtētes in Purgatorio habent fidem, pluresque illius actus exercent, & tamen habent euidenriam Dei atteſtantis; ergo fides ſtare poteſt cum euidentia Dei atteſtantis. Maior conſtat. Minorem probo, nam animæ illæ probè ſciunt, quod Deus eſt, qui de fidei veritatibus teſtificatur, cum nec Deum in ſe videant, nec euidenter cognoſcant fidei veritates.

83 Probatur 7. nam etiam nobis viatoribus poteſt eſſe euidens diuina reuelatio, cum tamen in nobis ſit fides; ergo fides poteſt eſſe cum euidentia in atteſtante. Maior oſtenditur, nam demus, quod aliquis ſanctus in teſtimoniū alicuius veritatis reuelatæ, v. g. quod corpus, & ſanguis Chriſti D. ſint in Euchariſtia reſuſcitet mortuum; tunc habeo fidē de hoc Sacratiſſimo myſterio, & habeo euidentiam in atteſtante, de eodem myſterio, ac proinde reuelationis, & reuelantis; quia euidenter ſcio, quod ſolus Deus poteſt, vt cauſa principalis, mortuum ſuſcitare; Deinde euidenter ſcio, quod Deus non poteſt facere miraculum in confirmationem falſi; ergo habeo euidentiam in atteſtante, &c.

84 Ex dictis infertur 1. quod illæ aſſenſus, quo quis euidenter cognoſcit eſſe Deum, qui loquitur, & reuelat, propriè non eſt aſſenſus fidei, ſed quid præuium. Aſſenſus namque fidei innitur auctoritati, & teſtimonio dicentis; at ille aſſenſus innitur euidentiæ in atteſtāte, & diſcurſui. Infertur 2. quod aſſenſus quo quis iudicat euidenter Deum eſſe qui ſibi loquitur, vel rem reuelatam eſſe talem, qualis ſibi à Deo reuelatur, eſt naturalis, vel ſupernaturalis pro ratione luminis, quo ille aſſenſus ponitur; ſi enim ille aſſenſus procedat ex lumine naturali, vt cum cognoſcit Deum eſſe veracem, ex ſumma ſapientia, & bonitate, quam per lumen metaphyſicæ cogoſcit; item cum ex ingenij perſpicacitate penetrat ſigna externæ locutionis, aut motus internos quibus Deus ſibi loquitur eſſe à Deo ſibi loquēte, &c. Quod ſi lumen quo ille aſſenſus ponitur ſit ſupernaturale, quod ex motiuis colligetur, erit ſupernaturalis. Soluuntur argum. in contrarium.

85 Primum argum. nam id quod neceſſitat intellectum ad aſſenſum, non poteſt ſtare cum fide; ſed euidentia in atteſtante neceſſitat intellectum ad aſſentiendum rei reuelatæ; ergo non poteſt ſtare ſimul cum fide. Maior conſtat, quia actus fidei ſupernaturalis ex ſui natura eſt liber tam quoad ſpecificationē, quàm quoad exercitium, quocirca vt ponatur requiritur ex parte voluntatis pia affectio per quàm intellectus determinetur. Minor probatur, nam euidētia in atteſtante neceſſitat intellectum ad aſſentiendum rei reuelatæ; & vt eliciat aſſenſum veritatis eiuſdem; in vim huius argumenti. Quicquid Deus euidenter reuelat, eſt euidenter verum; ſed hoc Deus mihi euidenter reuelat; ergo eſt euidenter verum. Reſp. diſtinguendo maiorem: id quod neceſſitat ad aſ-

ſen-

ſenſum etiam euidentem, non poteſt ſtare cum fide: quando ille aſſenſus eſt ſolius euidentiæ in atteſtante, & veritatis rei non in ſe ipſa ſed ſolum in atteſtate; & negatur: quando ille aſſenſus eſt euidentiæ rei in ſe ipſa; vel in ſua cauſa, aut in effectu intrinſeco, ſeu demonſtrante intrinſecè connexionem prædicati cum ſubiecto, & conceditur. Fides ergo ſolum habet repugnantiam cum hac euidentia; non cum illa ſolius atteſtantis; cum hoc enim ſtare poteſt obſcuritas, & euidentia obiecti fidei, quam fides ſub ratione diuinæ reuelationis aliàs euidẽtis in atteſtante, imò etiam in ſe ipſa, in propria ſpecie, obſcurè tamen in ordine ad res reuelatas, quatenus non oſtendit euidentiam intrinſecam illarum, licet oſtendat quandam euidentiam extrinſecam; ratione ſcilicet atteſtantis.

86 Secundum argum. quoniam illud non poteſt pertinere, vel ſtare cum fide, quod transfert actum ad aliam ſpeciem ab habitu, & actu fidei diſtinctam; ſed euidentia atteſtantis eſt huiuſmodi; ergo, &c. Minor oſtenditur, quia euidentia, & ineuidentia diuidunt habitus, & actus cognoſcitiuos; ob idq; dicemus infra, quod fides, & ſcientia non poſſunt eſſe ſimul de eodem obiecto. Sed ſic eſt quod euidentia pertinet ad ſcientiam, & ineuidentia ad fidem; ergo, &c. Reſp. negando maiorem; nam de eodem obiecto poſſunt eſſe plures actus non repugnantes, vt eſt aſſenſus euidens euidentia tantum in atteſtante, & ineuidens ineuidentia rei in ſe ipſa. Non enim repugnat quod idem ſit euidens extrinſecè, ſeu in ſolo atteſtante, & ineuidens intrinſecè. Repugnat quidem quod idem ſit euidens, & ineuidens intrinſecè, qua ratione fides, & ſcientia non poſſunt eſſe ſimul, vt infra dicemus. Nec verum eſt, quod euidentia noſtra pertineat ad ſcientiam, ſed illa ſola quę eſt per cauſam, aut per effectum intrinſecum.

87 Tertium argum. quia euidentia in atteſtante poteſt eſſe in beatis, & non fides; ergo fides non poteſt eſſe cum euidentia rei in atteſtante. Quod in beatis non poſſit eſſe fides, dicemus infra. Quod autem poſſit eſſe reuelatio cum euidentia in atteſtante, patet, nam poteſt Deus reuelare alicui beato aliquid extra claram ipſius viſionem, quod non videatur in ſe ipſo, nec in ſua cauſa, neque in ſuo effecto, neq; in aliquo oſtendente connexionem prædicati cum ſubiecto, cum euidentia, quod Deus ſit qui reuelat; ergo, &c. Reſp. concedendo antecedens, & negando conſeq. Non enim ideo fides non eſt in beatis, quia non poteſt eſſe cum euidentia in atteſtante, ſed quia in beatis non reperitur, ex eo, quod eius obiectum primarium ſit viſum, vbi enim non datur obiectum primarium habitus, nec habitus dari poteſt.

88 Quartum argum. nam veritas reuelata in eo qui habet euidentiam atteſtantis euidenter cognoſcitur, tanquã à Deo dicta, & ſic mouet intellectum ad aſſenſum; ergo eſt illi euidens, ac proinde excludet fidem, de cuius ratione eſt ineuidentia. Nec valet reſpondere ex dictis, quod tunc habeatur euidentia loquentis, & dicentis, non rei dictæ, vt etiam in humanis contingit; videmus enim ſæpè, & audimus loquentem, & euidenter eum cognoſcimus, cum tamen euidenter non cognoſcamus quod loquitur, ob idque illi fidem adhibemus; vnde cum hac euidentia loquentis fides ſtare poteſt, non cum euidentia rei, quæ fundatur in penetratione propriæ cauſæ rei, vel proprij effectus neceſſariam connexionẽ prædicati, & ſubiecti oſtendentis. Nam contra eſt, quia euidentia Dei infert euidentiam rei ab illo dictæ; ergo, &c. Antecedens probatur, nam in hoc diſtinguitur euidentia Dei loquentis ab euidentia Angeli, aut hominis loquentis, quod euidentia Dei loquentis facit certiſſimam rei euidentiam, non euidentia loquentis Angeli, aut hominis. Cum enim homo, vel Angelus non ſint prima, & infallibilis veritas, non poſſunt inducere rei dictæ ab illis euidentiam. At Deus cum ſit prima, & infalli-

falli-

Digitized by Google

fallibilis veritas, omnimodam inducit certitudinem, & euidentiam veritatis; reique ab eo dictæ.

89 Nec etiam valet dicere, quod ex hoc quod Deus ſit prima, & infallibilis veritas, ſolum ſequitur, quod res ab eo dicta ſit infallibiliter vera, non tamen euidenter vera; nam euidentia veritatis fundatur in penetratione cauſæ; at infallibilitas veritatis fundatur in ratione primæ veritatis. Sed contra, quia ad rationem cognitionis ſimpliciter, & euidenter veræ, ſufficit, quod fundetur in aliquo inducente connexionem prædicati, & ſubiecti; ſed non minus hoc facit euidentia Dei loquentis, quam cauſa, vel effectus intrinſecus rei; ergo, &c. Certè non videtur dicendum, quod magis demonſtret connexionem prædicati cum ſubiecto cauſa, aut effectus rei, quã prima, & infallibilis cauſa. Quidquid enim facit cauſa ſecunda, facit prima, nobiliori, & altiori modo.

90 Reſp. ſuſtinendo traditam ſolutionem. Ad probationem in contrarium dico, quod ad rationem euidentiæ veritatis rei in ſe ipſa requiritur, quod demonſtretur per aliquid intrinſecum connexio prædicati, & ſubiecti, per medium intrinſecum. Prima autem veritas ſolum demonſtrat talem connexionem vt quid extrinſecum, vt medium extrinſecum, non vt medium intrinſecum. Et ſic licet prima veritas inducat maiorem certitudinem, quàm cauſa, vel effectus intrinſecus, non tamen inducit euidentiam rei repugnantem fidei, ſed ſolum inducit maximam, & infallibilem certitudinem, & euidentiam in atteſtante, non rei in ſe ipſa. Vnde quantum ad hoc magis demonſtrat medium intrinſecum rei, vt eſt cauſa, ſeu ratio à priori, & effectus intrinſecus, ſeu propria paſſio, quam medium extrinſecum, ſcilicet prima veritas. Licet quantum ad certitudinem, magis demonſtret prima veritas, quæ eſt medium extrinſecum, quàm mediũ illud intrinſecum, cum ſit magis infallibilis prima veritas, quam quæcumque cauſa, vel effectus.

§. IV. *An diuina reuelatio ad fidem requiſita debeat eſſe publica, an ſufficiat priuata.*

91 Reuelatio priuata illa dicitur, quæ priuato homini facta eſt, pro ſe ipſo ſolo. Publica eſt illa, quæ vel pluribus, vel etiam vni facta eſt, ſed pro tota Eccleſia, & per totum mundum poſtea publicata eſt. Nã quod vni prophetæ, vel vni Euangeliſtæ, aut vni Apoſtolo, immediatè reuelatum eſt, non tamen pro ſolo illius bono, ſed totius Eccleſiæ, & per mundum publicatum: reuelatio publica dicitur.

92 De hac re ſunt diuiſi hæretici. Aliqui enim apud Cardin. Hoſium *lib. 1. de hereſibus noſtri temporis*, dicunt nullam requiri publicam reuelationem, ſed tantum priuatam, vnicuique factam. Vnde ſolum tenetur quiſque id credere, quod ſibi immediatè reuelatur *per ſpiritum*, vt dicunt, *priuatum*. Cæterum Lutherani, & Caluiniſtæ vtramque reuelationem requirunt, vt velint publicam non ſufficere, ſed vlterius requiri priuatam vnicuique factam.

93 Veritas catholica ſeq. concl. explicatur. *Fides catholica ſoli publicæ reuelationi innititur, nec fidelibus ad credendum fidei myſteria alia priuata reuelatio eſt neceſſaria, qua de iiſdem à Deo edoceantur.* Hanc concl. docent vniuerſi fideles. Colligitur ex illo Chriſti D. ad Apoſt. Act. 1. *Eritis mihi teſtes in Hieruſalem, & in omni Iudæa, & Samariæ, & vſque ad vltimum terræ.* Ex quibus habetur, quod homines non debebant conuerti, & inſtrui de myſterijs noſtræ fidei per ſpecialem, & priuatam reuelationem ipſis faciendam, ſed per Apoſtolorum inſtructionem de myſterijs iã reuelatis. Qua ratione fideles vocantur ab Apoſtolo Epheſ. 2. Domeſtici Dei, ſuperædificati ſuper fundamentũ Apoſtolorum, & Prophetarum, quibus reuelatio diuinorum myſteriorum facta fuit.

94 Colligitur etiam noſtra concl. ex illo

ex illo Apoſt. Rom. 10. *Fides ex auditu, auditus autem per verbum Dei*, hoc eſt myſteria fidei prius aure percipiuntur, quàm corde credantur; percipiuntur autem aure per predicationem, vt poſtea additur. *Quomodo credent ei, quem non audierunt? Quomodo autem audient, ſine prædicante? Quomodo verò prædicabunt, niſi mittantur?* Si autem requireretur ſpecialis, & priuata reuelatio, fruſtra fuiſſet facta Apoſtolorum miſſio per totum mundum, eorumque prædicatio; cum non iſti, ſed illi interiori reuelationi eſſet quieſcendum, vt volunt hæretici.

95 Noſtram concl. docent S. Patres, volentes, quod non ad nouas attendamus reuelationes, ſed ad eas iam factas, & ſi occurrat aliquod dubium; ad reuelationes iam factas, recurramus. Do duo tantum noſtræ fidei lumina. S. Cyprian. *Epiſt.* 74. Sic habet. *Si in aliquo nutauerit veritas, ad originem Euangelicam, & traditionem Apoſtolicam, ſicut ad fontem eſt recurrendum*. D. Auguſt. *lib.* 5. *de Baptiſm. contr. Donatiſtas cap.* 26. Cypriani ſententiam ſic approbat. *Quod Cyprianus admonet, vt ad fontem recurramus, ideſt, ad Apoſtolicam traditionem, & inde canalem ad noſtra tempora deducamus, optimum eſt, & ſine dubio faciendum*.

96 Rationibus noſtram concl. confirmemus; nam vt quis prudenter, & rationabiliter credat ſufficit publica Dei reuelatio; ergo non requiritur priuata, Antecedens conſtat, nam adhoc vt aliquis prudenter credat, duo requiruntur, & ſufficiunt, ex parte obiecti. Vnum quod ſciamus quod Deus ſit tantæ auctoritatis, vt ei reuelanti meritò credatur. Aliud vt nobis conſtet, quod Deus re ipſa aliquid reuelet, illud ſcilicet, quod eſt credendum; ſed hæc duo reperiuntur in reuelatione publica; ergo. Vnde Chriſtus D. Marci. vlt. reprehēdit eos, qui non crediderunt eius reſurrectionem, ab ijs qui eam viderunt, narratam. *Exprobrauit incredulitatem eorum, & duritiam cordis, quia ijs, qui viderant eum reſurrexiſſe, nō crediderunt*, vbi non recurrit ad reuelationem priuatam, ſed ad publicam. Tum quia reuelatio publica ex ſe eſt magis certa, quam priuata, cum poſſit eſſe ex illuſione dæmonis, qui frequenter ſe transfigurat in Angelum lucis. Vnde hortatur Apoſt. ad Galat. 5. vt non attendamus ad priuatas reuelationes. *Licet nos, aut Angelus de cælo euangelizet vobis, præter quam quod euangelizauimus vobis, anathema ſit; ſicut prædiximus, & nunc iterum dico, ſi quis vobis euangelizauerit præter id, quod accepiſtis, anathema ſit* Vbi docet Apoſt. quod neque ſibi tanquam priuatæ perſonæ fidem exibeant, ſed tantum vt Apoſtolo, à Chriſto D. immediatè edocto, ac proinde vt perſonæ publicæ.

97 Obijciunt 1. hæretici illud 1. Ioan. 2. *Non neceſſe habetis, vt aliquis doceat vos, nam vnctio eius docet vos de omnibus*. Reſp. Apoſtolum in hoc loco ſolum velle, quod illi fideles quibus ſcribebat erant iam ſufficienter inſtructi de rebus fidei; & quod circa myſteria fidei non debebant alios auſcultare magiſtros, doctrinam contrariam afferentes, contra illam quam ipſe docuerat, & docebat; vndè præmonuit, vt cauerent à docentibus doctrinam falſam quos antichriſtos vocat. *Nam iam Antichriſti multi ſunt*.

98 Obijciunt 2. illud Apoſt. ad Theſſal. 4. *Non neceſſe habemus ſcribere vobis, ipſi enim à Deo didiciſtis*. Reſp. ſenſum Apoſtoli eſſe, non fuiſſe opus vt ipſe ſcriberet Theſſalonicenſibus, de exercenda, charitate fraterna, quia & eam exercendam eſſe, ex Euangelij prædicatione, & interna Spiritus Sancti inſpiratione didicerant, & quod didicerant, exercebant: & quod iſte ſit ſenſus, patet ex illis verbis, *De charitate autem fraternitatis non neceſſe habemus ſcribere vobis; ipſi enim vos à Deo didiciſtis, vt diligatis inuicem, etenim illud facitis in omnes fratres, &c.*

§. V.

Digitized by Google

§. V. *An priuatæ reuelationes, priuatis perſonis à Deo factæ, pertineant ad obiectum formale fidei.*

99 HAnc difficultatem aliqui ſic proponunt, an id quod pertinet ad obiectum fidei, debeat eſſe ab Eccleſia propoſitum. Alijs, ſi can priuata reuelatio poſſit eſſe ratio formalis fidei; ſeu an priuatis reuelationibus credamus per fidem; ſed omnia iſta in idē recidunt. Pro quo notandum 1. noſtram fidem poſſe duobus modis conſiderari, primò vt Theologica, ſecundò vt Catholica. Fides vt Theologica, conſideratur ſecundum ſe, ſeu ſecundum ſuam vim qua poteſt exercere actum ſuum circa obiectum à Deo reuelatum. Fides vt Catholica, conſideratur vt tendit in obiectum ab vniuerſali Eccleſia propoſitum. Notandum 2. quod etiam reuelatio poteſt duobus modis conſiderari. Primò vt catholica, prout eſt de rebus ad totam Eccleſiam ſpectantibus. Secundò vt Theologica, vt eſt de rebus ſpectantibus ad eum cui fit, vt quod ſit in gratia; quod ei peccata ſint à Deo dimiſſa, quod ſit prædeſtinatus, quod debeat eſſe martyr, &c. & hæc dicitur priuata, non ſolum quia eſt à Deo immediatè facta, ſed quia eſt ſolummodo de re ſpeciali; ac priuato bono illius cui fit. Procedit præſens difficultas de priuata reuelatione, ſeu de reuelatione vt Theologica eſt, quæ non ſolum fit priuatæ perſonæ; ſed etiam de priuato bono. Nam ſi loquamur de reuelatione Catholica, certum eſt, quod poteſt eſſe priuata quantum ad hoc, quod eſt facta particulari perſonæ; vt fuerunt plures factæ tali, vel tali Prophetæ, tali, vel tali Apoſtolo, v. g. De Paulo, licet fuerint publicæ quantum ad bonum reuelatum, pertinens ad bonum totius Eccleſiæ.

100 Quærimus ergo an reuelatio priuata, quæ reſpicit fidem Theologicam, poſſit eſſe obiectum noſtræ fidei, quatenus poſſit intellectus ſufficienter moueri ad eliciendum actum ſupernaturalem fidei circa rem per illam reuelatam. Prima ſententia eſt, quod priuatæ reuelationi non credatur fide ſupernaturali, ſed alia diuerſa. Sic M. Cano. *lib. 2. de locis cap. 3.* Sot. *cap. 8. Apologia contra Catharinum.* Bannes *hic dub. 3.* dicit 1. quod illæ ſolum veritates ſpectant ad fidem, quæ attinent ad religionem chriſtianam, & communem Eccleſiæ vtilitatem: dicit 2. quod reuelata particularibus perſonis, etiam ſi ſupernaturalia ſint, non pertinent ad aſſenſum fidei, virtutis Theologicæ. Dicit 3. quod ad aſſentiendum huiuſmodi reuelatis, reſpectu eius cui fit reuelatio ſufficit lumen particulare à Deo inditum per modum impreſſionis tranſeuntis, ſiue ſit lumen propheticum, quod eſt reſpectu corporalium, quæ per intellectum creatum poſſunt comprehendi, ſiuè aliud, quando reuelationes non ſunt de huiuſmodi rebus. Dicit 4. quod reſpectu aliorum quibus tales reuelationes narrantur, ſufficit fides humana cum prudentia, ne ex leui cauſa credantur: vnde ab Eccleſia nec proponuntur credendæ, nec proponi poſſunt.

101 Noſtra ſententia ſeq. concl. explicatur. *Priuatæ reuelationes priuatis perſonis factæ, pertinent ad obiectum formale fidei, ac proinde quod per illas proponitur credi poteſt fide Theologica.* Hanc tenent Vega *in Trident. lib. 9. cap. 3.* Catharinus *in Apol. de iuſtificat.* Yſamb. *hic diſp. 11. art. 3.* Bellarm. *lib. 3. de iuſtificat. cap. 3.* Malder. *hic ſect. 5.* & alij communiter, aſſerentes non eſſe neceſſariam propoſitionem Eccleſiæ vt aliquid credamus à Deo reuelatum; quocirca ſi fiat aliqua priuata reuelatio, ille cui fit poteſt eam eodem aſſenſu credere, quo alia reuelata; idem dicunt de alijs, quod ſcilicet poſſint ſi velint eam credere, adhoc tamen non tenentur, quia non tenemur credere, niſi ijs quæ ad fidem catholicam, ſeu quæ ab Eccleſia proponuntur.

102 Probatur 1. Prophetæ, Apo-

ſtoli, Magdalena, Paralyticus, & alij, quibus immediatè aliquid reuelatũ eſt, eadem fide illud credebant, qua alia ab Eccleſia ipſis propoſita, ergo ad hoc vt aliquid credatur fide diuina, non eſt neceſſe quod ab Eccleſia proponatur. Dices, quod ideo illa credebant fide diuina, quia licet adhuc ab Eccleſia non proponerentur, tamen pertinebant ad bonum totius Eccleſiæ. Sed contra quia non omnia, quæ illis fuerunt reuelata pertinebant ad bonum totius Eccleſiæ; ſed etiam aliqua ad proprium, & ſpirituale bonum pertinere poterant. Vnde in Trident. *can. 16. de iuſtific.* ſatis clarè innuitur, quod ſi Deus alicui ſuam perſeuerantiam reuelaret, vt eam fortè reuelauit Magdalenæ, poſſet eam credere fide diuina. Vnde ſi Deus alicui reuelaret ſe perſeueraturum, & ipſe credere nollet, eſſet hæreticus.

103 Probatur 2. nam Gen. 15. dicitur de Abraham quod credidit Deo promittenti ſibi filium, & reputatum ei fuit ad iuſtitiam, vt etiam refert Apoſt. Rom. 4. ſed illa reuelatio fuit facta Abrahæ vt perſonæ particulari, & eam credidit fide diuina; ergo, &c. Quod illa reuelatio facta fuerit Abrahę vt perſonę particulari, patet, erat enim in ordine ad bonum proprium ipſius Abrahæ, vt ſcilicet haberet ſucceſſorem, quod tantopere expetebat Abraham. Quòd autem eam reuelationem crediderit fide ſupernaturali, & eiuſdem rationis cum noſtra, conſtat, quia Apoſt. loco citato proponit fidelibus, vt ex ea diſcant quomodo credere debeant.

104 Probatur 3. nam ſi Deus vnum ſolum hominem, aut Angelum creaſſet, potuiſſet facere quod iuſtificaretur, & præpararetur ad gratiam per fidem illi ſoli infuſã; ergo potuiſſet ille homo, aut Angelus credere aliquid à Deo reuelatum ſibi vt perſonæ particulari; ſed tunc illa reuelatio eſſet facta perſonæ particulari, & propter bonum ſpirituale illius ergo, &c. Tum quia per eandem fidem humanam credimus rebus ab homine dictis ſiue priuatim, ſiue publicè dicantur; ergo eadem fide diuina credere poſſumus rebus ſiue priuatim, ſiue publicè dicantur.

105 Probatur 4. quia ſpecialis reuelatio, priuatim facta, æquè poteſt mouere noſtrum intellectum ad aſſentiendum rei reuelatæ, ac facit reuelatio publica, ſeu catholica, facta Prophetis, Apoſtolis, vel Eccleſiæ; ergo æquè pertinet ad obiectum fidei. Antecedens probatur, nam id quod nos mouet ad credendum æquè eſt in reuelatione particulari, ac in publica; ergo, &c. Antecedens oſtenditur, id enim quod nos mouet ad credendum, non eſt quod vna ſit publica, alia priuata, ſed quia eſt reuelatio primæ veritatis, quæ nec fallere poteſt, nec falli. Vnde dummodo conſtet reuelationem eſſe Dei, habet ſtatim vim mouendi noſtrum intellectum ad præbendum aſſenſum; æquè autem conſtare poteſt, quod ſit à Deo vtraque.

106 Probatur 5. quia Eccleſia, vt ex infrà dicendis conſtabit, dum proponit myſteria credenda, non eſt ratio formalis *ſub qua* creduntur, ſed tantum proponit reuelationem Prophetis, Apoſtolis, vel ſibi factam, ac proinde ſolum proponit medium ſub quo diuina myſteria credantur; ergo non immutat fidem. Conſeq. probatur, nam qui applicat intellectui medium demonſtratiuum, non immutat ſcientiam, cum non ſit formaliter ipſum motiuum, ad aſſentiendum concluſioni demonſtratiuè; aliàs variaretur demonſtratio, & ſcientia vbi medium proponeretur ab vno magiſtro, & ab vniuerſitate. Soluuntur arg. in contr.

107 Primum argum. deſumunt ex illo pſal. 86. *Fundamenta eius in montibus ſanctis*, id eſt fundamenta fidei, & Eccleſiæ in montibus ſanctis, ſcilicet Apoſtolis, & Prophetis; & fideles dicuntur fundati ſuper fundamentum Apoſtolorum, & Prophetarum, &c. Reſp. iſta procedere ſecundum diſtinctionem ſupra poſitam de fide Catholica, ad quam credendam omnes obligantur, cum omnibus ab Eccleſia proponantur reuelationes catholicæ, non Theologicæ.

Digitized by Google

ctæ. In hoc ſenſu intelligendus eſt S.Doctor 1.*p.q.*1.*art.* 8. ad 2. vbi dicit, quod fides noſtra *innititur reuelationi Apoſtolis, & Prophetis facta.* Nam loquitur de fide qua catholica eſt, non qua Theologica, vt ſupra.

108 Secundum argum. quoniam fides catholica eſt virtus generalis, ob idque vocatur vniuerſalis; ergo debet inniti reuelationi vniuerſali, non particulari, ac proinde reuelatio particularis non erit ſufficiens ad ſaluandum obiectum noſtræ fidei: Reſp. quod fides noſtra qua catholica eſt, eſt vniuerſalis, & innititur reuelationi vniuerſali, ſeu catholicæ, non tamen qua parte eſt Theologica; nam ſecundum hoc munus eſt virtus particularis, vnicuique propria; ac proinde poterit inniti etiam reuelationi particulari, & propriæ.

109 Tertium argum. Fides noſtra eſt certiſſima; ergo inniti debet reuelationi certiſſimè; ſed ſola reuelatio publica à tota Eccleſia propoſita, eſt huiuſmodi; ergo; &c. Minor ſubſumpta probatur, quia de reuelatione publica nullus prudenter dubitare poteſt, an ſit à Deo, cum ſit tot ſignis, & miraculis confirmata; at de reuelatione priuata quis prudenter dubitare poteſt, an ſit à Deo, cum non habeat regulam infallibilem ſcilicet Eccleſiæ propoſitionem; ergo, &c. Reſp. negando minorem ſubſumptam, nam contingere poteſt, quod reuelatio particularis, ita fiat, quod ſibi certiſſimè conſtet eſſe à Deo, quod illi experiuntur, & teſtantur, qui norunt; Vnde etiam illi in ſacra ſcriptura increpantur qui non crediderunt reuelationi particulari ſibi factæ. Sic Sara Gen. 18. Zacharias Luc. 1. Diſcipuli euntes in Emaus Luc. 24. &c. Noto tamen, facilius inclinari, & certificari, quod reuelationes ſint à Deo illi quibus fiunt, quàm alijs. Nihilominus etiam reſpectu aliorum poſſunt eſſe certiſſimæ, vt fide diuina credantur; quod tunc continget 1. quando connectuntur cum aliquo miraculo, quod iuxta prudentem hominum æſtimationem non niſi à Deo eſſe poteſt. 2. quando dictæ reuelationes habent omnimodam conformitatem cum dogmatibus, & moribus fidei Catholicæ. Quocirca vt dicentibus dictæ reuelationes credantur, dictę duę conditiones prę oculis haberi debent, aliàs dictæ reuelationes non à Deo, ſed à dœmone transformante ſe in Angelū lucis, erunt. Vnde facilius illis aſſenſum præbere debemus poſtquam Eccleſia eas examinauit, & conſentaneas dictis regulis approbauit, vel iudicauit. De quo Caiet. 1.2.*q.*174.*art.*6. Gerſon.*p. p. Alphabeto* 14. *lit. E. & Alfabe.* 19. *liti.V.* & alij.

110 Quartum argum. nam ſi reuelatio priuata pertineret ad noſtram fidem, ſequeretur, quod qui illam negaret eſſet hæreticus, aut infidelis; ſed non eſt; ergo non pertinet ad fidem. Maior conſtat, omnis namq; qui negat aliquid ad fidem pertinens eſt hæreticus, vt infra dicetur. Minor etiam conſtat nam ſi quis neget dictas priuatas reuelationes non incurrit pœnas contra hæreticos latas; nec ſolet accuſari apud S. Tribunal Inquiſitionis, ergo non cenſetur hæreticus. Reſp. concedendo maiorem, quando ſcilicet priuata reuelatio eſt ſibi ſufficienter manifeſtata, vt eam vt diuinam accipiat, & non credat. Deinde negatur minor. Ad probationem dico, quod pœnæ contra hæreticos non incurruntur niſi quando quis diſcredit rebus fidei ab Eccleſia propoſitis, & pertinentibus ad fidem catholicam, non purè, & præciſè ad Theologicam.

§. VI. *An diuina reuelatio, ſub qua rebus fidei credimus, debeat eſſe formalis, an ſufficiat virtualis.*

111 HAnc difficultatem ſub alijs terminis proponit Bannes *hic dub.* 2. an ſcilicet obiectum formale Theologiæ ſit formale obiectum fidei. Cum enim Theologia vtatur principijs fidei ad ſuas concluſiones inferendas, ſequitur quod concluſiones ex illis illatæ non ſint quantum ad hoc, formaliter reuelatæ, ſed tantum virtute, vt trado

do 1.*p.q.* 1. Hinc præſens oritur difficaltas, an reuelatio virtualis quæ per diſcurſum Theologicum habetur ex principijs creditis, vel ex vno credito, & altero euidente lumine naturali, pertineat ad fidem, an ad lumen inferius, ſcilicet ad lumen Theologicum.

112 Prima ſententia eſt, quod reuelatio virtualis, ſeu quod concluſio Theologica ſit de fide, ac proinde ſufficere ad fidem quod res ſit virtualiter reuelata, ſeu ſit contenta in virtute propoſitionis formaliter reuelatæ. Hanc tenet Cano *lib 6. de locis cap vlt. ad* 10. Vega *in Trident. lib.* 9. *cap.*39. Vaſq. 1. *p. diſp.* 5. *cap* 3. & alij.

113 Noſtra ſententia ſeq. concl. explicatur. R*euelatio virtualis vt talis nullo modo ſufficit ad obiectum formale fidei, ac proinde aſſenſus habitus per diſcurſum Theologicum pertinet non ad habitum fidei, ſed Theologiæ.* Habetur ex dictis loco citato 1.p. tradit hic Bannes, tradunt & alij. Tradunt Thomiſtæ 1. p. q.1. Tradunt Scholaſtici in prolog. ſent. Hanc concluſionem adeo extendit Molina 1.*p. art.*2. *diſp.*1.*&* 2. vt dicat quod concluſiones elicitæ ex vna de fide, & altera euidente, non ſint de fide, etiamſi ab Eccleſia ſint definitæ, ſed ſemper manent ſub certitudine Theologica, quod mihi non placet; implicat enim, quod Eccleſia aliquid de fide definiat, & ad fidem non pertineat, ſed maneat ſicuti prius, de quo S.ſeq,

114 Probatur 1. nam reuelatio virtualis concluſionis Theologicæ non eſt adeo certa, vt eſt reuelatio formalis; ergo non ſufficit ad aſſenſum fidei. Conſeq. nota eſt, quia aſſenſus fidei, licet non ſint omnes æquè certi ex parte ſubiecti, ſunt tamen æquè certi ex parte motiui, ſeu ex parte rationis formalis *qua*, & etiam ſub qua; cum enim omnes aſſenſus fidei innitantur æquè primæ veritati, ſequitur quod ſint æquè certi, & æquè infallibiles. Antecedens oſtenditur, nam concluſio Theologica, quæ eſt virtute reuelata, ſeu quæ ex aliqua ſaltem reuelata deducitur, non trahit intellectum ad ſui aſſenſum ex motiuo diuinæ reuelationis, ſed ex motiuo connexionis extremorum inter ſe, ratione connexionis eorumdem cum medio in præmiſſis, in virtute non luminis fidei,quod non eſt diſcurſiuũ ſed in virtute luminis Theologici, quod eſt diſcurſiuũ, & ineſſert concluſionem euidentem, euidentia illationis; ergo non eſt adeo certa ſicut eſt reuelatio formalis; in tantum enim dicitur concluſio inniti reuelationi virtuali,in quantum medio diſcurſu deducitur ex propoſitione reuelata formaliter.

115 Hinc infertur non bene Suarez *hoc loco diſp.* 3. *ſect.*11. *n.*6.*&* 7. poſt Valent. *hic diſp.* 1. *q.* 1. *pun.*2. dicere, quod licet reuelatio virtualis formaliter, & propriè dicta non ſufficiat ad aſſenſum fidei, ſufficit tamen reuelatio formalis confuſa ad aſſentiendum particularibus contentis ſub tali reuelatione, ſi ſufficienter ad illa applicetur, & homo vtatur diſcurſu conueniente ad huiuſmodi aſſenſum. Pro quo notat ex eodem Valentia, quod diſcurſus Theologicus eſt duplex. Vnus in quo ex propoſitione vniuerſali de fide, & particulari nota lumine naturali, infertur concluſio particularis de fide. Vt ſi dicamus. *Omnis homo ritè baptizatus ſine obice, iuſtificatur; ſed iſte puer eſt huiuſmodi; ergo eſt iuſtificatus.* Vel ſi dicamus: *In hoſtia legitimè conſecrata, eſt corpus Chriſti; hæc eſt huiuſmodi; ergo in ea eſt corpus Chriſti.* Alius eſt in quo ex vniuerſali naturaliter nota, & particulari de fide, infertur concluſio, non de fide, ſed Theologica; vt ſi dicamus. *Omnis homo eſt riſibilis; Chriſtus eſt homo; ergo Chriſtus eſt riſibilis.* Cœterum Suarez dicit, quod hoc ſecundum non eſt vniuerſaliter verum, vt ſi dicamus. *Omnis homo habet animam rationalem; Chriſtus eſt homo; ergo Chriſtus habet animam rationalem*; hæc enim conſeq. inquit ille, eſt de fide. Vnde inquit, tradi debet diſtinctio magis adęquata, quæ rationem diſtinctionis declaret. Pro quo notat, quod aliud eſt reuelationem eſſe tantum virtualem, & eſſe confuſam formalem, ex eo, quod non

non eſt diſtincta reſpectu omnium, quæ in ea formaliter continentur; quod contingit dupliciter, primò quando reuelatio eſt generalis diſtributiua: vt, *ſacramenta conferunt gratiam non ponentibus obicem*. Vel, *In hoſtia legitimè conſecrata, eſt Chriſtus*, &c. In iſtis namq; vniuerſalibus, omnes ſingulares continentur formaliter, licet confusè. Secundò contingit hoc in definitione, & partibus eius reſpectu definiti, quia cognitio definiti eſt confuſa reſpectu definitionis, cum tamen partes definitionis formaliter contineantur in definito. Vnde cum reuelatur quod Chriſtus eſt homo, formaliter, licet confusè, definitur, quod ſit animal rationale, quod habeat corpus, & animam. At proprietas ſolum virtualiter reuelatur, quia non continetur formaliter in re dicta, ſed tantum in radice, vt riſibilitas in homine. Tandem notat Suarez, quod duobus modis poſſumus vti diſcurſu ad aſſentiendum propoſitioni illatæ: vno modo tanquam rationi formali aſſentiendi: alio modo tãquam proponente, & explicante quid contineatur, & quomodo ſub diuina reuelatione.

116 His notatis, & poſitis dicit, quod non ſolum, de quo nulla eſt difficultas, reuelatio formalis explicata pertinet ad obiectum noſtræ fidei, verùm etiam reuelatio formalis confuſa, vt cõſtat cum reuelatur, quod ritè baptizatus, iuſtificatur, tunc enim confusè reuelantur formaliter omnes propoſitiones particulares, quod ſcilicet iſte ritè baptizatus ſit iuſtificatus: ille: &c.

117 Cœterum in hac doctrina aliquid mihi placet & aliqua diſplicent. Mihi placet, quod dum reuelatur propoſitio vniuerſalis, reuelatæ cenſeantur particulares in ea contentæ, quia propoſitiones particulares, quæ immediatè in vniuerſali continentur, continentur aliquo modo formaliter, licet confusè; quod etiam proportione ſeruata dici poteſt de partibus definitionis, reſpectu definiti; nam reuelato definito reuelari cenſentur partes definitionis. Diſplicet 1. quia licet iſta doctrina bene deſeruiat ad cognoſcendum quænam propoſitiones ex parte materiæ pertineant, vel nõ pertineant ad fidem, non tamen videtur ad rem quantum ad explicationem illius quod intenditur, an ſcilicet concluſiones Theologicæ pertineant ad fidem. Aliud namque eſt inquirere an propoſitio aliàs Theologica ratione materiæ pertineat ad fidem, & aliud eſt, an pertineat qua Theologica eſt.

118 Diſplicet 2. doctrina Valentiæ quam ex parte approbat Suarez, quod in ſyllogiſmo Theologico conſtante maiori vniuerſali de fide, & minori particulari nota lumine naturæ, concluſio ſit de fide, & quod ſolum ſit Theologica quando maior eſt nota lumine naturæ; hoc inquam diſplicet, nam licet tam in primo, quàm in ſecundo caſu concluſio poſſit eſſe aliàs de fide, ſemper tamen qua concluſio eſt, deducta per diſcurſum eſt propoſitio Theologica, licet aliàs qua propoſitio eſt, præſcindens ab illatione ex præmiſſis per diſcurſum, poſſit eſſe de fide. Nam nec habitus fidei, nec lumen ipſius, tendit in propoſitionem vt illatam, ſeu ſub medio, aut motiuo illationis, ſed diuinæ reuelationis. Sed iſta magis impugnata manebunt ex ſequentibus rationibus pro noſtra concluſione.

119 Probatur 2. quia reuelatio virtualis attingitur per habitum Theologiæ; ergo non poteſt attingi per fidem. Antecedens conſtat, nam ad aſſenſum Thelogicum concurrit fides, ſaltem per vnam propoſitionem creditam, & ex illa deducitur concluſio; ergo continetur virtute in ſua cauſa, ac proinde, cum eius cauſa ſit formaliter reuelata, effectus, ſcilicet concluſio, erit virtute reuelatus. Conſeq. probatur, quia eadem ratio virtualis reuelationis non poteſt eſſe obiectum, vel pertinere ad obiectum diuerſorum habituum ſpecie diſtinctorum; ſed fides, & Theologia ſunt huiuſmodi: nam fides eſt habitus infuſus, & Theologia eſt habitus acquiſitus, ergo, &c.

120 Sed dices, quod ratio reuelationis

tionis formalis, & virtualis non diuerſificant habitus, & potentias, maximè in noſtro caſu, vbi vterque habitus innititur diuinæ veritati: fides innititur diuinæ veritati vt eſt immediatè teſtificans, ſeu vt formaliter reuelans, at Theologia innititur eidem veritati vt teſtificanti, ſeu vt reuelanti in alio; iſtæ autem duæ rationes non afferunt diuerſas rationes formales, ſed ſolum rationem primarij, & ſecundarij; ratio autem primarij, & ſecundarij, non diuerſificat habitus, vt patet in charitate, quæ non diuerſificatur penes obiectum primarium, quod eſt Deus, & ſecundarium, quod eſt proximus.

121 Sed contra, quia ratio reuelationis formalis, & virtualis, non ſe habent vt ratio primaria, & ſecundaria; ſed vt rationes prorſus diuerſę formaliter, & primariò; ergo, &c. Antecedens probatur, nam reuelatio virtualis, non dicitur talis, quia ad ipſam tanquam ad terminum ſeu obiectum ſecundariū, & ſub formali ratione primarij, ſcilicet reuelationis formalis, extendatur, hoc enim modo non diſtingueret habitus, vt ritè probat exemplum charitatis; ſed quia habitus Theologiæ, confortatus à lumine fidei, in vim formæ ſyllogiſticæ infert concluſionem, quæ dicitur reuelata virtualiter, quia per alium habitum à fide, & ſub diuerſa ratione, & lumine, deducitur.

122 Probatur 3. quoniam de ratione fidei eſt, quod ſit de non viſis, & de ratione obiecti illius eſt, quod ſit non viſum; ſed de ratione Theologiæ non eſt, quod ſit de non viſis; ergo neque de ratione obiecti illius erit, quod ſit non viſum, ac proinde reuelatio virtualis poterit eſſe viſa, & de re viſa, & ſic non poterit ad fidem pertinere. Minor probatur, quia vt diximus 1. *p. q.* 1. noſtra Theologia manet in Patria, & melius ſe habet ibi, quam hic, nam ibi, eſt de viſis, hic de non viſis. Soluuntur argum. in contrarium.

123 Primum argum. deſumitur ex D. Tho. 1. *p. q.* 1. *art.* 2. *&c.* vbi dicit, quod Deus eſt ſubiectum fidei, & Theologiæ. Reſp. cum Bannes *hic dub.* 2. *concl.* 2. D. Thomam loqui, non de obiecto formali, neque de ratione formali, ſed de ſubiecto, de quo habetur ſcientia, & eſt principale, quod in ſcientia intenditur, & demonſtratur.

124 Secundum argum. quia idem eſt obiectum ſcientiæ, & principiorum eius; ergo etiam idem erit obiectum Theologiæ, & principiorum illius, quæ ſunt principia fidei. Antecedens probatur, nam obiectum Geometrię eſt quantitas continua ſub certo modo abſtractionis à materia: & hæc eadem eſt obiectum principiorum eius. Reſp. negando antecedens formaliter loquendo, licet materialiter poſſit eſſe idem. Certum namq; eſt, quod habitus principiorum, & habitus ſcientiæ diſtinguantur formaliter realiter, ac proinde eorum obiecta ſaltē formaliter diſtingui debēt.

§. VII. *An concluſio Theologica ſi per Eccleſiam definiatur fiat de fide.*

125 HAnc difficultatem proponimus in gratiam P. Molinæ quem citauimus *nu.* 113. qui dicit, quod concluſio Theologica etiamſi ab Eccleſia definiatur, non fiat de fide, ſed ſemper manet ſub certitudine Theologica; quia Eccleſia inquit non poteſt facere, vt ſit de fide, quod prius non erat; ſed concluſio Theologica illata ex vna præmiſſa de fide, & altera nota lumine naturali non eſt de fide ante definitionem Eccleſiæ; ergo neque poſtea erit. Maiorem dicit haberi ex communi conſenſu Theologorum, quia Eccleſia non habet nouas reuelationes, vt noua fidei dogmata conſtituantur; aliàs articuli fidei ex Eccleſiæ definitione in dies creſcere poſſent. Quod ſi petatur à Molina, quid conferat Eccleſiæ definitio, reſpondet, vt nobis certò conſtet illud eſſe de fide certum, ſaltem mediatè; quia, inquit, Spiritus S. non aſſiſtit Eccleſię vt aliquid efficiat de fide, quod antea non erat, ſed vt non erret, quando declarat quid ſit de

Digitized by Google

de fide mediatè, vel immediatè.

126 Nihilominus omnino dicendum eſt contra Molinam, quod *concluſio Theologica, quæ ſaltē in virtute vnius præmiſſæ reuelata eſt, non formaliter, ſed virtualiter, cum concluſio in præmiſſis, ſicut effectus in cauſa contineatur, ſi ab Eccleſia definiatur, ſit formaliter, & propriiſſimè de fide, non tantum mediatè, ſed immediatè. Vnde non habetur illa veritas tantum vt virtute, & mediatè reuelata, ſed vt reuelata in ſe, & formaliter*. Hæc concluſio eſt omnino certa, & habetur ex communi conſenſu Theologorum, vt teſtantur Suarez. *hic diſp. 3. ſect. 11. n. 11.* Probat Suarez, quia quod Eccleſia definit, Deus per Eccleſiam teſtificatur; ſed Eccleſia definit talem veritatem; ergo eam Deus teſtificatur, ac proinde conſtituitur formaliter ſub obiecto fidei; diuinum namq; teſtimonium idem eſt, & æquè certum, ſiue per ſe ipſum, ſiue per Eccleſiam, vel alium miniſtrum Deus illud præbeat. Cœterum ad hanc rationem reſpondere poſſet Molina, & petere, quonam modo Deus teſtificatur id, quod Eccleſia definit, an ſcilicet per nouam reuelationem, & hoc non, quia modo Eccleſia non indiget nouis reuelationibus; nec Chriſtus D. promiſit Eccleſiæ nouas reuelationes, ſed aſſiſtentiam vt non deficiat. Tum quia non ſoluitur fundamentum Molinæ, quod aliàs Eccleſia poſſet multiplicare articulos fidei; nec eſſet verum quod communiter dicitur, quod in nouis definitionibus, non facit nouos articulos, nec nouas res de fide, ſed quod prius erat de fide implicitè, confusè, inuolutè, in palam educit; ſed quicquid de hoc ſit.

127 Probatur 1. nam dato, quod Eccleſia in ſuis definitionibus nō faciat nouum articulum, ſed latentem in ſcriptura ſacra in palam educat, & etiam dato, quod Eccleſia non habeat nouas reuelationes publicas, ſeu catholicas, de quibus modo non diſputo, adhuc Eccleſia poteſt facere, quod propoſitio, ſeu concluſio Theologica, quæ ſolum virtualiter erat reuelata in altera præmiſſarum, dicatur ſaltem æquiualenter formaliter reuelata, dum eam definit, nam Eccleſia talem habet aſſiſtentiam, in ſuis definitionibus, Spiritus Sancti, vt quod ipſa definit, à Spiritu S. definitum dicatur, vt conſtat ex illo Act. 15. *Viſum eſt Spiritui S. & nobis*; ergo ita tenendum eſt, ac ſi à Spiritu S. immediatè eſſet definitum, ac proinde hac ratione ſit formaliter, & immediatè de fide; quia adeo certè deducitur à re reuelata, vt habeat eandem certitudinem cum illa. Hinc D. Greg. *lib. 1. Epiſt. cap. 24.* definit, quod quatuor primis Concilijs Generalibus tanta fides adhibeatur, quanta quatuor Euangelijs, quia in illis non minus, quoad definitiones fidei, eſt locutus Spiritus S. quam in iſtis. Et quod Eccleſia ex ſacra ſcriptura definit, non minus tenetur de fide, quam ipſa ſacra ſcriptura. Et ſicut eſt de fide *non poſſe ſolui ſcripturam*, ita eſt de fide Eccleſiam non poſſe errare in ſuis definitionibus.

128 Probatur 2. nam Summus Pontifex, non quidem vt perſona particularis, ſed vt ſupremus iudex, & vniuerſalis Eccleſiæ Paſtor, in definiendis rebus fidei, habet infallibilem auctoritatem, vt in publico fidei iudicio errare non poſſit; ergo cum definit concluſionem Theologicam eſſe de fide tenendam, hæc erit formaliter de fide, & ad fidem formaliter pertinebit; Conſeq. conſtat, aliàs aliquid vt de fide formaliter proponeret, quod non eſſet formaliter tale. Antecedēs conſtat ex illo Luc. 22. *Ego rogaui Petre, vt non deficiat fides tua*; nec dici poteſt, quod iſta auctoritas perſonaliter ad Petrum pertineat, non vero ad eius ſucceſſores; contrariū enim declarauit Innoc. III. *in cap. maiores, de baptiſmo*, quod etiam alij Pontifices fecerunt, vt refert Bellarm. *de Pontific. lib. 4. cap. 3.* Deficeret autem fides Pontificis declarantis propoſitionem Theologicam de fide, ſi illa maneret ſicut prius, vt vult Molina.

129 Probatur 3. quoniam ſi Pontifex non poſſet rem de fide declarare, nō

Digitized by Google

verificarentur verba Chriſti Ioan. 21. *Paſce oues meas*, quibus verbis omnem poteſtatem ad rectam Eccleſiæ gubernationem neceſſariam ſignificauit, & maximè illam qua veræ doctrinæ pabulum debet exhibere; ſi enim, cum ad hoc requiratur quod aliqua propoſitio de fide declaretur, & vt talis proponatur, hoc pręſtare nō poſſet: poteſtate ſibi à Chriſto D. data careret. Et non eſſet in Eccleſia Chriſti, quod ante in Synagoga erat, Deut. 17. vt ſcilicet in ambiguis, & obſcuris ad fidem pertinentibus populus ille, recurreret ad ſacerdotes, à quibus ambigua declararentur, & certa redderentur. Cum tamen oppoſitum videamus, cum in omni ætate grauiora dubia ad fidem pertinentia ad ſedem Apoſtolicam delata ſint, vt eius iudicio declararentur, vt quod prius de fide non habebatur, poſtea haberetur, vt videre eſt *cap. quoties*, 24. *q.* 1. *cap. hæc eſt fides ead. cap. palam cum ſeq.* 11. *diſt*: *cap. ſi quis veſtrum, cum ſeq.* 2. *q.* 6. *cap. omnes diſt.* 22. & alibi, quod omnes recipiunt. D. Tho. *hic art.* 10. *& q.* 11. *art.* 2. *ad* 3. Caiet. *in apolog. de poteſt. Papæ parte* 2. *cap.* 13 *cum ſeq.* Turrecrem. *lib.* 2. *cap.* 19. Carranz. *in ſumm. Concil. controu.* 3. & alij communiter.

130 Confirmatur 1. nam Chriſtus D. cum Apoſtolo Petro Eccleſiam commendaret, ſupremam quoque, & vniuerſalem auctoritatem, poteſtatemque conferret, tradidit ei claues regni cœlorum, ſcilicet Eccleſiæ, vt qui eam non audierit haberetur tanquam Ethnicus, & publicanus: tradidit ei poteſtatem vt iudicaret de ſacræ ſcripturæ libris, qui veri ſint, qui non veri; qui canonici, qui non canonici, qui faciant fidem, qui non faciant. Tradidit ei poteſtatem iudicandi de verſionibus eiuſdem ſacræ ſcripturæ in aliâs linguas, quæ probæ ſint, quæ adulterinæ. Tradidit ei poteſtatem interpretandi eandem ſcripturam, iudicandique de illis, quæ veræ ſint, quæ falſæ, quæ abſurdæ, quæ hæreticæ. Ratio horum eſt, quia ſcriptura ſacra ſibi ipſi teſtimonium dare non poteſt, nec oſtendere an ſit formaliter, aut virtualiter tantum de fide; nec ex ſe ipſa dicere poteſt hanc, aut illam propoſitionem eſſe de fide; ergo hoc ad Eccleſiam pertinebit, ac proinde ita iudicari debebit, prout illa definiet.

131 Confirmatur 2. quia qui ſe ſubtrahit à iudicio Eccleſiæ, pro hæretico, aut infideli habetur, *cap. miratus, diſt.* 95 *cap. quicumque* 24. *q.* 1. & tradunt ibidem Canoniſtæ; ergo, &c. Confirmatur 3. quia Eccleſia eſt *columna*, *& firmamentum veritatis*, ad Timot. 3. ex eo quod omnis veritas, Eccleſiæ auctoritati nitatur, vt talis ſit qualis ipſa iudicauerit, ac proinde ſi ipſa iudicat propoſitionem Theologicam eſſe de fide, ſic erit prout ipſa iudicauerit, ac definierit. Confirmatur 4. nam Chriſtus D. vt caput Eccleſiæ ei adeſt continuè eam gubernando, regendo, cuſtodiendo, &c. *Matt.* 28. *Epheſ.* 1. *&* 5. *Coloſſ.* 1. & alibi. Item dedit ei Spiritũ S. continuum Doctorem omnis veritatis *Ioan.* 16. quocirca ſi ſemel Eccleſia proponeret aliquid vt de fide formaliter, & tale non eſſet, omnia, aut ſaltem præcipua fidei dogmata poſſent vocari in dubium; cum tamen eorum veritas non niſi ex Eccleſiæ auctoritate manifeſtetur, & credatur.

132 Nec Molinæ fundamentum *n.* 125. relatum, quod ſcilicet Eccleſia non poſſit facere de fide quod ante non erat, conuincit, licet enim Eccleſia non poſſit facere de fide, quod ante nullo modo erat, nec aliquo modo deducitur, ex principijs fidei, aut in illis non contineatur, cum ſemper Eccleſia ad ſacram ſcripturam recurrat in ſuis definitionibus, tamen poteſt declarare eſſe de fide expreſsè, quod ante erat obſcurè, & meſciebatur an ad fidem pertineret. Conſtat hoc ex praxi Eccleſiæ, quæ multoties declarauit pertinere formaliter, & expreſsè ad fidem, quod prius non tenebatur de fide. Vnde licet Eccleſia non poſſit facere nouum articulum fidei, cum modo non ſint neceſſariæ nouæ reuelationes, poteſt tamen facere quod id quod neceſſiebatur eſſe

de

Digitized by Google

de fide fiat, teneatur de fide, cum prius non teneretur.

§. VIII. *Qua fide credi debeat diuina reuelatio.*

133 PRima de hac difficultate ſententia eſt, quod diuina reuelatio vt deſeruiat ad fidem, ſeu ad myſteria reuelata credenda, prius credi debeat per fidem acquiſitam, vnde in hac ſententia, reuelatio diuina, vt credita fide acquiſita, eſt ratio credendi res alias à Deo reuelatas. Ex quo principio inferunt eius ſectatores 1. Quod fides infuſa ſine præuia acquiſita, obtineri non poſſit. 2. Quod fides acquiſita ſit cauſa partialis fidei infuſæ, vel quod actus fidei acquiſitæ, & infuſæ non diſtinguantur, ſed ſit tantum vnus, ex duplici habitu acquiſito, & infuſo productus. 3. Quod fides infuſa reſoluatur in acquiſitam, ex parte illius principij: *Deus reuelat*: *Deus dicit*, quod fide humana eſt creditum. Citatur Durandus *in 3. diſt. 25. q. 3. n.* 4. quatenus dicit, quod noſtra fides reſoluitur in teſtimonium Eccleſiæ; quod fide humana creditur. Docent clariſſimè Medina *lib. 5. de recta in Deum fide, cap.* 11. Cano *lib. 2. de locis cap. 7.* Citatur Scotus *in 3. diſt. 23. q. vnic.* quem imitatur ibi Gabr. *q. 2. art.* 1.

134 Cæterum hæc ſententia communiter reijcitur, quoad omnia quæ continet. Falſum namque eſt, quod fides infuſa haberi non poſſit ſine acquiſita; cum poſſit quis à Deo recipere fidem infuſam, abſque eo quod fide humana, & acquiſita prius credat, quod Deus dicit, quod Deus reuelat. Eſt etiam falſum, quod fides acquiſita ſit cauſa partialis fidei infuſæ, cum non poſſit res naturalis attingere rem ſupernaturalẽ. Nec poteſt idem actus produci ab habitu naturali, & ſupernaturali, aliàs eſſet in duplici ſpecie, in duplici ordine; eſſet à duplici cauſa totali diuerſi ordinis non ſubordinata. Demum eſt falſum quod fides diuina reſoluatur in humanam ex parte illius principij. *Deus dicit* &c. quia certitudo ſupernaturalis non poteſt reſolui in aliquid naturale; cum illa ſit maior iſta; ſicut enim cognitio naturalis etiam euidens, & demonſtratiua huius principij. *Deus fallere non poteſt. Deus eſt verax, eſt prima veritas*, non poteſt eſſe ſufficiens ad fundandam fidem infuſam, quia ratio, & certitudo naturalis non poteſt fundare certitudinem ſuperioris ordinis, & ſupernaturalem; ita neq; fides humana huius principij *Deus dicit*; *Deus loquitur*; *Deus reuelat*, &c. poterit fundare fidem, & certitudinem ſupernaturalem, & infuſam; nec in illam reſolui poterit. Sicut neque poſſet reſolui in Eccleſiam ſi ſemel Eccleſiæ teſtimonium eſſet creditum fide humana.

135 Secunda ſententia eſt, quod diuina reuelatio ſit ratio formalis noſtræ fidei non vt credita fide humana, neque vt credita fide diuina, ſed vt eſt ratio ſub qua creditur res reuelata; ratio autem *ſub qua* non eſt neceſſe quod præſupponatur cognita, aliàs non eſſet ratio *ſub qua* cognoſcendi, ſed eſt ratio *qua* cognoſcitur. Exẽplo lucis, quæ prout eſt ratio videndi colores, non videtur. Sic tradunt aliqui moderni. Sed neq; hęc ſententia placet, nam diuina reuelatio nõ vtcumque eſt ratio *ſub qua* credendi, ſed per modum medij, inducentis, & trahentis intellectum ad credendum, ratione ſuæ infallibilitatis, quam affert ex eo, quod eſt à prima veritate, quæ nec falli, nec fallere poteſt. Imò diuina reuelatio ſe habet vt motiuum fortiſſimũ ad credendum certiſſimè, ob rationem modo tactam ſed motiuum, & medium non mouent niſi cognoſcantur, ergo, &c. Tum quia etiam in fide humana nemo credit aliquam eſſe ſententiam D. Thomæ niſi credat D. Thomam illam docuiſſe, ac proinde motiuum credendi, credi, ſeu cognoſci debet.

136 Noſtra ſent. ſeq. concl explic. *Reuelatio diuina eſt ratio formalis noſtræ fidei, quatenus eſt credita fide diuina; & ſic diuina reuelatio non mouet ad credendum reuelata, niſi prout ipſa eſt credita, ac*

Digitized by Google

proinde nullo modo ſufficit, vt ſit credita fide humana. Colligitur ex D. Tho. *hic art.* 1. vbi nullo modo recurrit ad fidem humanam, ſed ad primam veritatem reuelantem, ac proinde vult, quod in tantum quis credat myſteria reuelata, in quantum credit primam veritatem reuelantem. D. Thomam ſequuntur Capreolus *in 3. diſt. 24. art. 3. ad argum. Scoti contra 4. concl.* Caiet. *hic art. 1. dub. 4.* & alij, quos refert, & ſequitur Suarez *hic diſp. 3. ſect. 11. n. 7.*

137 Probatur 1. Fides diuina non poteſt inniti euidětię, & certitudini creatæ; etiam per demonſtrationem habitæ; ergo multo minus poterit inniti ineuidětiæ fidei creatæ. Conſeq. videtur nota, ſi enim euidentia habita per demonſtrationem v. g. metaphyſicam, & certitudo demonſtrationis metaphyſicæ non ſufficit ad fundandam fidem ſupernaturalē, multo minus ſufficiet fides humana, debilis, fallibilis, & nutans. Antecedens probatur, nam cum fides infuſa, ſummam afferat certitudinem non poteſt inniti debiliori fundamento minus certo: id enim quod eſt certiſſimum, non poteſt dependere à non certo, fallibili, nutanti, &c. ac proinde debebit inniti eidem reuelationi ſupernaturali certiſſimæ, infallibili, &c.

138 Probatur 2. nam certitudo fidei noſtræ, eſt ſupernaturalis, & certitudo fidei acquiſitę, eſt naturalis, ac proinde ordinis inferioris; ergo non poteſt illa, huic inniti, nec in illam reſolui, neque in illa fundari: & ſic debebit ipſa credi, vt poſſit eſſe motiuum ad credenda reuelata per ipſam. Confirmatur, quia aliàs fides catholica non inniteretur firmiori fundamento quàm fides hæretici; hoc eſt falſum; ergo & illud ex quo ſequitur. Sequelam oſtendo, nam fides hæretici non in alio fundatur quā in fide acquiſita, ſaltem de hoc principio quod Deus loquitur, quod dicit, quod reuelat; quocirca plures ex illo nō niſi particulari reuelationi ipſis factæ innituntur, vt ſupra vidimus. Tum quia fides infuſa eſt eiuſdem ſpeciei in omnibus credentibus, at fides acquiſita poteſt in diuerſis credentibus diuerſificari; ergo illa non poteſt huic inniti, nec in illam reſolui.

139 Probatur 3. nam implicat aliquem credere res reuelatas, niſi etiam credat diuinam reuelationem; ergo, &c. Antecedens probatur, nam quod eſt ratio quod aliud credatur, multo magis credi debet, iuxta illud. *Propter quod vnumquodque tale, & illud magis.* Vnde quod eſt ratio, quod aliquid videatur, debet magis videri, & ſi lux eſt ratio videndi colores, multò magis ipſa videri debet; ergo qui credit res reuelatas, multo magis debet credere diuinam reuelationem, ſaltem æquali certitudine; nullus namque poteſt prudenter firmius credere rem dictam, quia dicta eſt, quā credat eſſe dictam, cum hoc ſit fundamentum illius. Quapropter ſi quis dubitaret an aliquod myſterium eſſet à Deo dictum, conſequenter dubitaret de fide ipſius myſterij; cum myſterium in tantum credat, in quantum eſt dictum, ſeu reuelatum. Quocirca non eſt minus de fide quod Deus reuelauit, quam res reuelata. Vnde res reuelata eſt tantum res credita, non ratio credendi; at reuelatio & eſt res credita, & ratio credendi rem creditam, & ſe ipſam. Sicut enim intellectio noſtra, & quæcunq; actio immanens & eſt actio, & terminus, & eſt fieri, & factum eſſe ſui ipſius; ita reuelatio & eſt ratio credendi ſe ipſam, & rem reuelatam, & eſt res credita vt quod. Colligitur hoc ex ſacra ſcriptura dum & reuelatio ipſa, quæ vt credenda proponitur, ſit res, & ratio credēdi: vt cū dicitur. *Hæc dicit Dominus, &c. Factum eſt verbum Domini,* &c. Hinc eſt quod non ſolum eſſet hæreticus qui negaret rem reuelatam, ſed etiam ipſam reuelationem. Soluuntur argu. in contrariū.

140 Primum argum. pro prima ſententia eſt, quia non poteſt quis credere eſſe vera, quæ dicuntur à Deo, niſi credat eſſe dicta à Deo: ſed quod ſint dicta à Deo non poteſt credi fide infuſa: ergo credi debet fide acquiſita. Minor probatur:

Digitized by Google

batur; nam ſi hoc principium. *Res eſt dicta à Deo*, crederetur fide infuſa: ſeu ſi reuelatio crederetur fide infuſa, debe-ret credi per aliam reuelationem; & ſic dare tur proceſſus in infinitum; ergo cre-di debet fide acquiſita; cum enim non ſit per ſe notum, credi debet vna, vel altera fide; non infuſa ob rationem di-ctam; ergo acquiſita. Reſpondent ali-qui ad hoc argumentum, quod licet myſteria fidei credantur; quia Deus re-uelauit, & reuelatio ipſa credatur, non tamen propter ipſam, ſed propter ſpe-cialem Dei inſtinctum, iuxta illud Ioan. 1. 5. *Qui credit in filium Dei, habet te-ſtimonium Dei in ſe*, quod eſt motio, ſeu inſtinctus Spiritus S. & ſic iſti reſoluunt in inſtinctum Spiritus S. vltimatè noſtrā fidem. Sed hæc reſponſio non placet. 1. Quia videtur coincidere cum modo lo-quendi hæreticorum, de quibus ſupra, qui noſtram fidem in particularem Spi-ritus S. inſtinctum reſoluunt. 2. Quia inſtinctus, vel motio interna Spiritus S. neque eſt principium particulare effi-ciens actum fidei; neque eſt motiuum credendi. Non eſt principium efficiens, quia hoc eſt intellectus eleuatus per ha-bitum fidei. Deinde dato, quod eſſet principium efficiens, nil faceret, quia non quærimus principium efficiens in quod fides reſoluatur, ſed rationem for-malem *ſub qua*. Neque eſt motiuum credendi, quia motio libera ſupponit motiuum *ſub quo* moueat; ergo non po-teſt eſſe ipſum motiuum credendi. Tum quia motio actiua eſt vniuerſalis ad om-nes actus ſupernaturales, tùm virtutum, tum donorum, ergo vt in ipſam reſol-uatur fides, debet habere ſpecialem ra-tionem, ſpecialeuè motiuū ſub quo fiat, ac ſubinde in illud fiet fidei reſolutio.

141 Reſp. ergo ad argūm. conce-dendo maiorem, & negando minorem. Ad probationem dico, quod reſolutio ſiſtit in ipſa diuina reuelatione, vt enim dicebamus, ipſa & creditur, & eſt ratio credendi; nec debet credi per aliam re-uelationem cùm ſit ipſa reuelatio, & ratio credendi; quod autem eſt tale per ſe, non debet fieri tale per aliud; ſicut vnio non vnitur per aliam vnionem: nec exiſtentia, aut ſubſiſtentia exiſtunt, & ſubſiſtunt per aliam exiſtentiam, & ſub-ſiſtentiam. Et vniuerſaliter in omnibus potentijs, & habitibus ratio *ſub qua* pro-cedunt, & tendunt in ſua obiecta non debet fieri talis per aliud, cum ſe ipſa ſit talis. Pro quo nota, quod reuelatio du-pliciter poteſt dici reuelata; primo per aliam reuelationem; vt ſi Deus mihi re-uelet, aut dicat, quod alteri reuelauit, aut dixit, & tunc ſecunda reuelatio re-ſoluetur in primam: & habebit potius rationem rei reuelatæ quam reuelatio-nis. Secundò cum ſe ipſa reuelatur, non per aliam, quatenus dum Deus in actu exercito aliquid reuelat, per quandam reflexionem reuelat ſe reuelare, ſicut dum dicit, dicit ſe dicere, faciēdo quod audiens cognoſcat per quandam refle-xionem, quod Deus eſt qui dicit, qui reuelat. Eo modo quo dum intellectus aliquid ſcit, ſcit ſe ſcire; & dum vult, vult ſe velle, quia iſtæ potentiæ, refle-xiuę ſunt ſupra ſuos actus. Ita dum Deus reuelat, reuelatio ſe ipſam reuelat, & facit ſe ipſam credere, vt credere faciat.

142 Secundum argum. Fides infuſa non poteſt exire in actum niſi præſup-poſita fide acquiſita, maximè de hoc principio *Deus dicit*, &c. ergo reuelatio vt credita fide acquiſita eſt ratio, & prin-cipium credendi ipſa reuelata, ac pro-inde totum hoc fidei negotium in fidem acquiſitam reſoluetur. Antecedens pro-batur, nam ſi puer baptizatus quando peruenit ad vſum rationis non habeat fidei veritates ſibi propoſitas per aliquā humanam auctoritatem, non poterit il-las credere fide infuſa, licet habeat habitum fidei; ergo, &c. Confirmant hoc 1. ex illo Rom. 10. *Fides ex auditu*, quod de fide acquiſita procedit, cum fides infuſa non ſit ex auditu, ſed im-mediatè à Deo infuſa. 2. Quia fides quę eſt ex auditu, ſæpe eſt informis cum habeatur ante perfectam pœnitentiam, & charitatem, ac proinde erit acquiſita. 3. Quia noſtra fides ordinariè fundatur

in te-

Digitized by Google

in teſtimonio Eccleſiæ; ſed fide humana non diuina credimus Eccleſiæ teſtimonium, ſeu Eccleſiam eſſe veracem; ergo, &c.

143 Reſp. tranſeat antecedens, de quo poſtea, deinde negatur conſeq. illa namque fides acquiſita, quæcumque illa ſit, dat quod præſupponatur, non præſupponetur tanquam id cui innitatur, neque tanquam id in quod reſoluatur; neque tanquam principium etiam partiale actus fidei, &c. ſed ſolum tanquam conditio non ex parte fidei ſe tenens, ſed ſe tenens ex parte propoſitionis, ſeu vt ſufficienter proponatur: Pro quo nota, quod ad hoc vt quis non habens fidem ad eam inducatur, ex communi, & ordinario modo dari debet aliqua humana auctoritas per quam obiectum fidei ſufficienter proponatur, vt colligitur ex illo Rom. 10. *Quomodo credent ſine prædicante*; licet enim fides noſtra à Deo infundatur, tamen quoad obiecti propoſitionẽ ab auditu inchoatur. Hæc autem humana auctoritas ſiue cauſet habitum fidei acquiſitæ, ſiue non, prærequiritur communiter ad fidem infuſam, tanquam conditio, & applicatio obiecti, non tanquam ratio formalis, neque tanquam fundamentum in quod reſoluatur fides diuina, &c. Pro quo rurſus nota, quod in obiecto ad credendum propoſito duo diſtingui poſſunt: ſcilicet credibilitas, & veritas. Credibilitas; ſeu aſſenſus credibilitatis, communiter præcedit fidem infuſam, & vocatur fides humana, ad diſtinctionem fidei infuſæ, licet ille aſſenſus non innitatur ſolum auctoritati humanæ; ſed etiam ſignis, miraculis, & coniecturis, quæ faciunt euidentiam credibilitatis. Cæterum veritas obiecti propoſiti, licet communiter ſupponat fidem acquiſitam, ſeu humanam, non tamen vt conditionem, neque vt cauſam; quia ſtatim ac homo iudicat eſſe credibile, quod ſufficienter proponitur, poteſt ſi velit credere, & non credere fide infuſa. Hinc colliges quomodo ſit verum quod dicit Vaſq. 1. *p. q.* 1. *art.* 1. *in expoſit. litteræ, & diſp.* 5. *cap.* 3. *&* 1. 2. *diſp.* 201. *cap.* 2. quod fides acquiſita ſit neceſſaria ad ſalutem, & non ſeparari ab infuſa, quia habenti fidem acquiſitam de rebus fidei ſtatim datur infuſa. Si namque intelligatur quod ſit neceſſaria communiter modo explicato, tanquam conditio ſe tenens ex parte propoſitionis obiecti, admitti poteſt: abſolutè, negandum eſt: id enim abſolutè dicitur neceſſarium ad ſalutem, quod ad illam concurrit ſaltem vt diſpoſitio, vel quia eſt neceſſarium neceſſitate medij, vel præcepti, quod in hoc caſu non currit, vt patebit conſideranti. Verum eſt, quod fides acquiſita communiter non ſeparetur ab ipſa, tamen aliquando ſeparatur, vt contingit in Paulo, & in alijs. Quod autem dicit Vaſq. quod habenti fidem acquiſitam de rebus fidei, ſtatim detur infuſa, mihi omnino falſum videtur; cum data illa fide acquiſita poſſit homo credere ſi velit, & non credere. Per quæ patet ad antecedens argumenti nu. præcedenti propoſiti.

144 Ad probationem patet ex dictis, quod licet in puero perueniente ad vſum rationis requiratur communiter fides humana proponens obiectum credibile: non tamen prærequiritur vt ratio formalis credendi, neque tanquam id cui noſtra fides innitatur, &c. ſed precisè tanquam conditio ex parte propoſitionis obiecti, modo dicto. Ad 1. confirmationem conſtat ex dictis, quod fides communiter eſt ex auditu, ſeu propoſitione obiecti credibilis, non tamen ex hoc ſequitur, quod fides humana, quæ ex auditu habetur ſit ratio formalis in quam noſtra fides reſoluatur. Ad 2. Confirmationem dico, quod fides ex auditu poteſt à Deo infundi ante iuſtificationem, & tunc eſt informis, & non ob id non eſt diuina, vt ex dicendis infra conſtabit. Ad 3. confirmationem dicendum quod teſtimonium Eccleſiæ in quod fides noſtra reſoluitur, non creditur fide humana, ſed diuina, vt dub. 5. dicetur.

§. IX.

Digitized by Google

§. IX. *An ad rationem noſtræ fidei ſufficiat reuelatio putata.*

145 Alij hanc difficultatem ſic proponunt, an reuelatio exiſtimata diuina, & non vera, poſſit eſſe ratio ſufficiens credendi fide infuſa, Alij ſic, an falſa reuelatio, prudenter tamen, & bona fide exiſtimata diuina, poſſit eſſe ratio formalis ad credendum. Cæterum omnes iſti modi in idem recidunt. Prima ergo ſententia videtur eſſe, quod vt quis credat aliquid fide diuina ſufficit, quod prudenter exiſtimet illud eſſe à Deo reuelatum, licet re ipſa non ſit. Sit exemplum, quis ruſticus, vel idiota audit à fide dignis eſſe de fide, quod B.V. ſit concepta ſine peccato originali, vel quid ſimile, an tunc poſſit hoc credere fide diuina; vel an ſi credat, ob talem ignorantiam inuincibilem, illa fides ſit diuina. Affirmat prima ſententia, quæ habet pro re fortiſſima argumenta, quæ poſtea ſoluentur.

146 Noſtra ſententia ſeq. concl. explicatur. *Reuelatio, quæ re ipſa diuina non eſt, ſed tantum quantum ad prudentem exiſtimationem, non ſufficit ad credendum fide diuina; ſed debet, eſſe re ipſa diuina.* Pro hac concluſione citatur Maior *in 3. diſt. 24. q. 1. & 10.* Eam defendit Suarez *hic diſp. 3. ſect. 13. n. 3. cum ſeq.* Yſambert. *diſp. 12. art. 11.* & alij. Colligitur ex Trident. *ſeſſ. 6. cap. 9.* quatenus dicit, quod fidei non poteſt ſubeſſe falſum.

147 Probatur 1. nam vt conſtat ex dictis, & tradunt communiter Theologi, ratio formalis fidei eſt diuina veritas in teſtificando ſeu in dicēdo, loquendo, vel reuelando; ſed diuina veritas non poteſt teſtificari per reuelationem exiſtimatam, ſed dumtaxat per veram; ergo &c. Maior conſtat. Minorem probo, nam per eam reuelationem Deus poteſt teſtificari per quam ipſe loquitur; ſed ſolum loquitur per veram, non per falſam, tametſi vera exiſtimetur; ergo.

148 Probatur 2. quia Deus nec per ſe, nec per alium mentiri poteſt; ſed ſi fides poſſet elicere actum ex reuelatione apparente, exiſtimata vera, cum re ipſa ſit falſa; poſſet ſaltem per alium mentiri; ergo non poteſt fides mediante tali reuelatione exiſtimata elicere actū fidei. Maior conſtabit ex infra dicendis. Minor probatur, nam licet in eo caſu Deus per ſe ipſum non mentiretur, tamen mentiretur ille, qui nomine Dei loqueretur ſi reuelationem falſam proponeret, ac proinde in illo Deus mentiretur.

149 Probatur 3. Illa reuelatio non ſufficit ad credendum fide, de qua licet dubitare, & eam negare non eſt hæreticum; ſed non eſt hereticum dubitare, vel etiam negare reuelationem, quæ non eſt diuina, ſed ſolum bona fide exiſtimatur diuina; ergo, &c. Maior conſtat, Minor oſtenditur, quia nullus accuſatur, & punitur vt hæreticus ex eo quod dubitauit, vel negauit reuelationem non diuinam, ſed tantum exiſtimatam talem; ergo, &c.

150 Probatur 4. nam res ordinis naturalis, & etiam in hoc ordine falſa, non poteſt eſſe, vel pertinere ad rationem formalem *ſub qua*, rei ordinis ſupernaturalis; ſed illa reuelatio exiſtimata diuina, eſt ordinis naturalis, & in hoc ordine falſa; ergo non poteſt eſſe, vel pertinere ad rationem formalem *ſub qua* fidei, quæ eſt ordinis ſupernaturalis. Minor nota eſt, id enim quod eſt ab homine fallente non poteſt eſſe ordinis ſupernaturalis, huiuſmodi autem eſt illa reuelatio, nam ſolum eſt diuina in exiſtimatione credentis, & decepti, nō re ipſa. Maior etiam nota eſt in Philoſophya, nam ratio formalis *ſub qua* potentiæ, vel habitus, debet eſſe eiuſdem ordinis cum potentia, vel habitu, cum ſub illa tendant, & inclinentur in ſuum obiectum; nihil autem poteſt inclinare ad aliquid ſuperioris ordinis, cum inclinatio non excedat ſphęram rei cuius eſt inclinatio. Soluuntur argum. in contrarium.

151 Primum argum. nam ſi reuelatio exiſtimata diuina bona fide, & prudenter non ſufficeret ad credendum myſteria

Digitized by Google

ſteria fidei, ſequeretur, quod Gentiles quibus hoc modo proponitur fides catholica, non tenerentur illã amplecti ac proinde excuſari poſſent à peccato infidelitatis; hoc eſt falſum, ergo, & illud ex quo ſequitur. Sequela probatur; nam poſſent tunc illi Gentiles iudicare, quod illi decipiantur; cum poſſit contingere, quod res falſa proponatur cum talibus motiuis, & cum tanta ſpecie probabilitatis, vt prudenter iudicetur vera, & à Deo reuelata. Minor probatur, qui enim ſemel decipi poteſt circa propoſitionem falſam, & reuelationem falſam, ſemper prudenter de hoc dubitare poteſt, maximè quando ſunt ijdem proponentes, & Euangelij prædicatores. Reſp. concedendo ſequelam maioris ſi eodem modo proponeretur falſa, ac vera reuelatio; ſed nunquam poſſunt eodem modo proponi; nam reuelatio vera poteſt ſufficienter proponi ſecundum veritatem rei, non falſa reuelatio, hæc enim ſolum proponi poteſt iuxta conſcientiam errantem ſiue vincibiliter, ſiue inuincibiliter, non ſecundum rei veritatem, obligantem ad aſſenſum fidei. Quocirca licet poſſet vnus, vel plures proponere etiam bona fide aliquam propoſitionem vt de fide, cum non ſit; vt contigit tempore S. Cypriani vbi plures Epiſcopi grauiſſimi definierunt quod baptizati ab hæreticis, deberent iterum baptizari, cum tamen oppoſitum fuerit à S. Stephano Papa definitum, tamen nunquã illa propoſitio ſufficienter proponetur vt obliget ad illi aſſentiendum per fidem infuſam, quod ſi quis illi aſſenſum præbeat, ille aſſenſus non erit fidei diuinæ, ſed humanæ. Pertinebit tamen ad diuinam prouidentiam ſuccurrere illi, cui illa propoſitio proponitur, vel vt iudicet rem non eſſe ita vt proponitur, quia non adſunt ſigna ex quibus ponitur euidentia veræ credibilitatis; vel facere, quod ſuſpendat aſſenſum, donec magis certificetur; quod ſi eliciat aſſenſum, erit fidei humanæ, & nullo modo diuinæ.

152 Secundum argum. nam virtutes morales poſſunt elicere ſuos actus circa proprias materias, quando intellectus prudenter iudicat, quod in illis materijs adſunt propriæ eorum rationes formales. Exemplo Iacob qui acceſſit ad Lyam tanquam ad ſuam, affectu maritali, quia prudenter exiſtimauit illam eſſe ſuam. Item ille elicet actum miſericordiæ largiendo elemoſinam ficto pauperi, prudenter exiſtimato vero pauperi, &c. Virtutes namque practicæ, vti eſt fides reſpiciunt verum practicum, non verum ſpeculatiuum, eſt autem verũ practicum, quod hic, & nunc prudenter proponitur, licet aliàs non ſit tale; g.

153 Reſp. concedendo antecedens & negando conſeq. Ratio diſcriminis, inter fidem ex vna parte, & virtutes morales ex alia, eſt, quod virtutes morales conformantur cum ſua regula, quæ eſt iudicium prudentiale; at regula fidei, eſt diuina reuelatio. Et ſic cum iudicium prudentiale ſit verum practicè, quod eſt ſecundum regulas prudentiæ, licet à parte rei ſit falſum, idcirco virtutes morales poſſunt reſpicere falſum materialiter, & à parte rei, licet ſit verum prudentiale, at fides nõ regulatur à prudentia, ſed à diuina reuelatione per Eccleſiæ organum propoſita, propterea niſi re ipſa iſta reperiantur, fides non dabitur, licet iudicium prudentiale daretur.

154. Tertium argum. Actus elicitus ex motiuo reuelationis ſupernaturalis, poteſt continuari ex motiuo reuelationis exiſtimatæ; ergo vtraque reuelatio ſufficit ad eliciendum actum fidei ſupernaturalis. Conſeq. conſtat, aliàs non poſſet idem actus ab vtraque reuelatione procedere. Antecedens probatur, nam Iudæus antecedenter ad Chriſti natiuitatem poterat elicere aſſenſum fidei ſupernaturalis ex motiuo diuinæ reuelationis factæ Prophetis de hac propoſitione *Chriſtus naſcetur*, quem aſſenſum potuit dictus Iudæus continuare poſt Chriſti natiuitatem, & tamen poſt non regulabatur à diuina reuelatione, ſed à reuelatione, diuina exiſtimata prudenter ab eodem Iudæo, qui talem nati-

Digitized by Google

natiuitatem ignoraret; ergo, &c.

155 Ad hoc argum. reſpondent aliqui, quod ille actus etiam vt continuatus, à fide ſupernaturali produceretur; quia etiam poſt Chriſtum natum manebat ratio formalis diuinæ reuelationis, quæ erat de Chriſto naſcituro poſt reuelationem factam, non de tempore futuro in quo Chriſtus D. naſci debebat. Vnde iſta propoſitio *Chriſtus naſcetur* per comparationem ad tempus factæ reuelationis erat vera, etiam poſt Chriſtum natum. Sed contra, quia reuelatio erat de Chriſto naſcituro non ſolum per ordinem ad tempus factæ reuelationis, ſed etiam per ordinem ad tempus in quo Chriſtus naſci debebat; vt ex ſe liquet. Poterat quidem Iudæus ignorans Chriſti natiuitatem elicere actum fidei abſtrahens à temporis differentia, vt ſi diceret. Credo Chriſtum aliquãdo fore naſciturum. Non tamen poterat eſſe actus fidei quo crederet Chriſtum naſciturum poſt eius natiuitatem, cum tunc inuoluatur temporis differentia in excluſa. Hinc excluditur reſponſio Alenſis, quod fides tendit ſolummodo in ſubſtantiam myſterij, v. g. quod Chriſtus debeat naſci, & abſtrahit à temporis differentijs, ac proinde ſiue Chriſtus ſit natus, ſiue non, ſemper fides de Chriſti natiuitate perſeuerat. Nam cum diuina reuelatio non abſtrahat à temporis differentijs, ſed eſſet de natiuitate futura Chriſti, nõ de natiuitate, vt ſic, etiam fides quæ diuinã ſequitur reuelationem, ab eaque regulatur, debebat eſſe de natiuitate vt futura.

156 Alij ad prædictum argum. reſpondent, quod ille actus ſic continuatus erat in genere entis, ſeu ſecundum entitatem vnus, & idem, tamen in genere moris erat diuerſus, vt contingit cum quis ante mediam noctem feriæ quartæ quadrageſimæ comedit carnes, quo tẽpore non eſt peccatum illas comedere, & continuat comeſtionem poſt mediam noctem, quando eſt peccatum illas comedere; tunc enim licet ſit idem actus comeſtionis in genere phyſico, eſt tamen diuerſus in genere moris. Sed contra, quia ille actus prout eſt à fide ſupernaturali, eſt entitatiuè ſupernaturalis, ac proinde non poteſt poſtea continuari per fidem non ſupernaturalem, vt eſt illa exiſtimata.

157 Reſp. ergo ad argumentum n. 154. propoſitum negando antecedens, licet enim poſſint illi duo actus contiguari, quatenus poſt vnum ſequatur alius, non tamen poſſunt continuari, cum implicet quod fides falſa, regulata à falſa reuelatione, licet prudenter bona exiſtimetur, continuet actum entitatiuè ſupernaturalem: ſicut enim inſertum non cõtinuatur trunco, ſed tantum contiguatur, cum ſint ſecundum entitatem diuerſæ ſpeciei: & ſicut in virga pars arida non continuatur, ſed tantum contiguatur parti ſiccæ: & ſicut motus canis decidentis ab alto diſcontinuatur, cum in medio motus deuiuit; ita, &c. cum ſint diuerſarum entitatum, vt patet.

158 Quartum argum. Actus quo quis credit, quod ſub hac hoſtia conſecrata eſt corpus Chriſti, illudque adorat dum hoſtia eleuatur, eſt actus veræ fidei ſupernaturalis, & tamen poteſt inniti reuelationi exiſtimatæ diuinæ, cum poſſit hic, & nunc contingere, quod illa hoſtia non ſit conſecrata, ob defectum intenſionis, vel legitimæ poteſtatis, vel aliunde, vt ſi non ſit triticea, vel corrupta; ergo, &c. Hoc argumentum ſic reſoluit S. Doctor *hac 1. q. art. 3. ad 4.* vbi ſic habet. *Fides credentis non refertur ad ſpecies panis, vel illas, ſed ad hoc quod verum corpus Chriſti ſit ſub ſpeciebus panis ſenſibilis, quando rectè fuerit conſecratum; vnde ſi non ſit rectè conſecratum, fidei non ſuberit, propter hoc falſum.* Eſt ergo de fide, quod ſub hoſtia ritè conſecrata ſit corpus Chriſti, non quod ſub iſta, vel illa. Vnde ſi re ipſa non ſit conſecrata, non erit actus fidei quo credo ibi adeſſe corpus Chriſti. In tantũ enim credo ſub hac hoſtia particulari eſſe corpus Chriſti, in quantum iſta continetur ſub illa, quod ſit ritè cõſecrata, & ſub hac ratione adoratur corpus Chriſti, de quibus in ſeq. SS.

Digitized by Google

§. X. *An poſſit Deus reuelare falſum de potentia ordinaria.*

159 EX dictis in præcedentibus ferè conſtat non poſſe Deum reuelare falſum, cum iam probaueribus quod noſtra fides non poſſit inniti falſæ reuelationi etiam prudenter exiſtimatæ veræ. Nihilominus vt rem in particulari magis declaremus cum D. Tho. *hic art. 3.* eam proponimus in hoc, & ſequenti §. Hanc difficultatem ſic proponit S. Doctor. *Vtrum fidei poſſit ſubeſſe falſum.* Alij ſic, an Deus poſſit mentiri. Cœterum reſpectu Dei in idem recidunt, cum pro eodem accipiantur dicere falſum, reuelare falſum, & mentiri, licet reſpectu noſtrum poſſint non eſſe idem; aliquando namque enunciamus falſum quod verum putamus, cum tamen non mentiamur, cum tunc contra mentem non eamus. Procedit difficultas, an non ſolum Deus poſſit mentiri per ſe ipſum, ſed etiam an per alium. In hoc §. loquemur de potentia ordinaria, an ſcilicet Deus poſſit mentiri, aut reuelare falſum, ſiue per ſe, ſiue per alium, de potentia ordinaria.

160 Prima ſententia, ſiue error tribuitur Priſcilianiſtis, & videtur colligi ex D. Auguſt. *lib. contra mendacium, cap. 2.* Verùm Priſcilianiſtæ videntur ſolum voluiſſe, nobis licere aliquando mentiri ob aliquem bonum finem, vt ex eodem S. P. apertè colligitur. N. Guido *lib. de hæreſibus Armenorum cap. 30.* eam tribuit Armenis, quicquid dicat Caſtro *de hæreſ. verbo Deus.*

161 Veritas catholica ſeq. concl. explicatur. *Deus de potentia ordinaria non poteſt falſum reuelare, ſeu dicere falſum, aut mentiri.* Conſtat ex illo Num. 23. *Non eſt Deus quaſi homo, vt mentiatur, neque vt filius hominis vt mutetur.* Idem habetur pſal. 144. ibi. *Fidelis Deus in omnibus verbis ſuis.* Luc. 2. *Cœlum, & terra tranſibunt, verba autem mea non tranſibunt;* & alibi. Dices, hæc, & ſimilia loca intelligi poſſe de Deo immediatè, non mediatè. Nam contra eſt, quia in moralibus quod quis facit per alium, per ſe ipſum facere cenſetur; ergo ſi Deus per ſe ipſum mentiri non poteſt; neque per alium id facere poterit. Tum quia qui per alium mentitur, prius in ſe ipſo mentitur; ergo ſi Deus non poteſt per ſe ipſum mentiri, neque per alium id facere poterit. Antecedens probatur, nam qui per alium mentitur prius exprimit ſuum conceptum, & ponit illum in ore alterius, quàm per illum loquatur; ergo mendacium prius eſt in eo qui per alium mentitur, quam ſit in illo qui immediatè mentitur. Sicut enim vis mãdati prius eſt in mandante, quam in mãdatario cum ab illo ad iſtum deſcendat.

162 Dicet aliquis quod loca ſacræ ſcripturæ ſolum dicunt, quod Deus de facto non fuerit mentitus, non tamen quod non poſſit de potentia ordinaria mentiri: plura namq; Deus de potentia ordinaria facere poteſt, quæ tamẽ de facto non facit, ſicut etiam nos plura facere poſſumus, quæ de facto non facimus, nec fortè faciemus. Sed contra, quia ſi Deus de potentia ordinaria mentiri poſſet, aut falſum reuelare corrueret tota ſpes Chriſtianorum, tota fidei certitudo, tota ſcripturarum auctoritas; hoc eſt abſurdum; ergo, &c. Sequela probatur, nam ſi ſemel Deus de potentia ordinaria fallare poteſt, aut mentiri, ſeu falſum reuelare; vnuſquiſque prudenter iudicare poſſet, quod id quod Deus de potentia ordinaria facere poteſt, iam de facto fecerit. Maximè cum potentia ordinaria ea dicatur, qua Deus de facto agit ſecundum communem curſum, & iuxta decreta iam habita.

163 Sed obijcies 1. nam in ſacra ſcriptura dantur aliqua loca contradictoriè oppoſita; ergo vnus eſt verus, & alter falſus. Hæc namque eſt potiſſima lex contradictoriorum, quod ſi vna pars ſit vera, altera ſit falſa. Antecedens probatur, nam Chriſtus D. de ſe ipſo dixit: *Ego, & Pater vnum ſumus:* & *Pater maior me eſt;* iſta namque contradictoriè opponuntur, nam eſſe vnum cum Patre,

Patre, denotat æqualitatem, at eſſe minorem, denotat inæqualitatem; ergo, &c. Reſp. negando antecedens. Ad probationem dico, quod illa duo loca intelliguntur ſecundum diuerſos ſenſus, nam Chriſtus D. ſecundum diuinitatem eſt æqualis Patri, at ſecundum humanitatem, minor eſt Patre. Eodem proportionali modo interpretari debent alia ſacræ ſcripturæ loca, quæ prima facie videntur non ſolum contraria, ſed etiam contradictoriè oppoſita. Videatur S. P. Aug. *de conſenſu Euangeliſtarum.*

164 Obijcies 2. quoniam in ſacra ſcriptura reperitur, quod Deus multoties fuit mentitus, & falſum reuelauit, ſeu locutus eſt; nam Gen. 4. dicit de Cain, quod non occideretur, cum tamen fuerit occiſus à Lamech: Et Ionæ 3. dicitur quod Deus reuelauit huic Prophetæ, quod poſt 40. dies Niniue ſubuerteretur, cum tamen non fuerit ſubuerſa. Et Iſa. 30. dixit Deus per Prophetam Regi Ezechiæ: *Diſpone domui quia morieris, &c.* cum tamen adhuc 15. anni vitæ fuerint ſibi additi, &c. Reſp. quod iſtæ, & aliæ plures prophetiæ non fuerunt verificatæ, quia non erant abſolutæ, ſed comminatoriæ. Pro quo nota ex S. Thomas 1. *p. q.* 19. *art.* 7. *ad* 2. *&* 2. 2. *q.* 171. *art.* 6. *ad* 2. quod Deus non ſemper reuelat ſuis Prophetis id quod re ipſa facturus eſt, ſecundum quaſcumque cauſas etiam ſupernaturales, ſed ſolum reuelat quod euenire deberet attento ordine, & diſpoſitione cauſarum ſiue naturalium, ſiue moraliũ inferiorum. Aliquando etiam reuelat Deus id quod eſſet futurum ſub conditione, quam decreuit non ponere, licet hoc decretum non reuelet, ſed tantum illud futurum. Vnde illud de Cain, intelligitur, quod non occideretur à ſciente, qui enim Cain ſcienter occideret cẽtuplum puniretur. Lamech autem caſu occidit Cain deliteſcentem in ſylua loco feræ. Niniuitæ debebant ſubuerti, niſi egiſſent pœnitentiam. Idem dic de Rege Ezechia, quia mori debebat attentis cauſis naturalibus cauſantibus morbũ, & hoc fuit reuelatum Prophetæ, non debebat mori attentis cauſis ſupernaturalis præſertim diuino decreto quo ſtatuit addere 15. annos, ob pœnitentiam illius Regis.

165 Obijcies 3. nam aliquando Deus dicitur in ſacra ſcriptura mouere alios ad decipiendum, vel eſſe cauſa erroris, & deceptionis. Iob. 12. dicitur. *Qui immutat cor principum, & errare eos facit quaſi ebrios.* Ezechielis 14. legitur. *Ego Dominus decepi prophetam illum.* Et lib. 3. Reg. cap. 22. habetur. *Dixit Dominus,* ſcilicet dœmoni, *decipias, & præualebis, egredere, & fac ita.* Dixerat enim diabolus. *Egrediar, & ero ſpiritus mendax, in ore omnium prophetarum eius,* ſcilicet Achab. Reſpon. quod quando dicitur, quod Deus alios decipit, vel immittit ſpiritum erroris, ſignificatur voluntas Dei permiſſiua, qua Deus ſinit iſta euenire, ſicut dicitur excæcare, per ſubtractionem diuinorum auxiliorum, quibus veritas cognoſceretur.

§. XI. *An Deus poſſit reuelare falſum de potentia abſoluta.*

166 Prima ſententia eſt, quod Deus mentiri, aut falſum reuelare poſſit de potentia abſoluta. Sic Petrus Aliacenſis *in* 1. *diſt.* 1. *q.* 12. *art.* 3. Olcot *in* 2. *diſt.* 2. *q.* 2. Gab. *in* 3. *diſt.* 38. *q.* 1. *concl.* 2. citans Gregor. apud quem quidam doctor Hybernicus. Fundamentum huius ſententiæ eſt, quia intantum mendacium, & aliud quodlibet peccatum eſt malum, inquantum eſt contra legem; ſed ſi Deus mentiretur non ageret contra legem, cum ſit ſupra legem; ergo, &c. Vnde dicunt iſti quod Deum mentiri non arguit imperfectionem, ſed omnipotentiam, & exemptionem à lege, non ſubiectionem. Pro quo notat Gabriel loco citato *art.* 1. *notab.* 3. quod iſtæ dictiones *mendaciũ, mentiri, decipere, &c.* poſſunt accipi dupliciter. Primò vt non ſolum important actum proferendi falſum, ſed etiam vt important deordinationem ad legem, & ma-

lam intentionem agendi iniuſtè, indebitè, contra eandem legem prohibentem, & hoc modo nullatenus poſſunt eſſe in Deo. Secundò poſſunt accipi ſecundum ſe, antecedenter ad legem prohibentem, ſeu ex ſuppoſitione, quod cum à Deo ponantur, non ſint contra legem, non afferant deordinationem, aut malam intentionem, & hoc modo poſſunt poni à Deo.

167 Plerique moderni malè ſentiunt de iſtis auctoribus, dequè ſua ſententia, ſed ſi bene intelligantur, nullam cenſuram merentur. Pro quo nota ex dictis à nobis cum D. Thomæ 1. 2. *de lege æterna* quod iſta lex potuit non eſſe in Deo, & potuit non prohibere mendacium, furtum, fornicationem, &c. ac proinde illo caſu, mendacium, &c. non eſſent mala moraliter, cum non eſſent contra legem æternam, quod eſt de ratione mali moralis, ſiue peccati, ſed tantum eſſent mala initiatiuè, ſeu fundamentaliter, quatenus haberent capacitatem malitiæ moralis, ſi lex æterna aduenirer; ac proinde, cum attenta potentia abſoluta lex æterna potuerit non eſſe, ſequitur, quod mendacium, &c. potuit non habere deordinationem. Deinde data lege æterna, ſi verum eſt, quod Deus poteſt in ea diſpenſare, potuit mendacium ſine illa deordinatione poni. Omnino falſa eſſet, & etiam temeraria illa ſententia, ſi vellet quod data lege æterna prohibente mendacium, abſque alia diſpenſatione, ſi poni poteſt, Deus mentiretur, tunc dubio procul mendacium eſſet malum, & nullo modo poni poteſt à Deo. Sed quicquid de hoc ſit.

168 Noſtra ſententia ſeq. concl. explicatur. *Deus etiam de potentia abſoluta mentiri non poteſt, aut falſum reuelare*. Sic S. Doctor *hic art.* 3. eius interpretes, & omnes ſcholaſtici illis paucis exceptis. Colligitur ex ijs locis ſacræ ſripturæ quibus præcedentem concluſionem probauimus. Quibus addi poteſt illud 2. ad Tim. 2. *Ille*, ſcilicet Deus, *fidelis permanet ſe ipſum negare non poteſt*, vbi Apoſtolus probat Deum eſſe veracem, ac proinde mentiri non poſſe, quia ſe ipſum negare non poteſt.

169 Probatur 1. argumento quo vtitur Bannes *hic art. 3. concl.* 3. nam Deus nulla potentia licet abſoluta, poteſt id facere, quod funditus euerteret aliquod eius attributum; ſed ſi Deus poſſet mentiri funditus euerteretur aliquod eius attributum, ſcilicet attributum ſummæ, & infinitæ veracitatis; ſummæ, & infinitæ auctoritatis in dicendo, ſeu loquendo, aut reuelando; ergo &c. Maior conſtat, ex illo Apoſt. ad Tim. *n.* 168. cit. quod Deus non poteſt negare ſe ipſum. Minor probatur; nam illud deſtruit, ſeu funditus euertit aliquod attributum, quod ab illo tollit infinitatem in ſuo genere, & facit quod non ſit perfectio ſimpliciter ſimplex, faciendo quod non ſit melior ipſa; ſed ſi Deus poſſet mentiri de potentia abſoluta, hoc faceret; ergo, &c. Minor probatur; nam imprimis poſſibilitas mendacij in Deo tolleret infinitatem ab attributo veritatis, ſeu veracitatis, quia infinita; & ſumma veracitas non ſtat cum mendacio poſſibili, & poſſibile mendacium deſtruit infinitatem veracitatis. Tum quia illud eſt infinitum in aliquo genere, quo maius concipi non poteſt; ſed ſi daretur in Deo veracitas potens de poſſibili admittere mendacium, poſſet concipi veracitas maior, illa ſcilicet, quæ etiam de potentia abſolutiſſima excluderet illud; ergo, &c. Deinde veracitas potens admittere mendacium non eſſet perfectio ſimpliciter ſimplex, nam illa quæ ſecundum omnem potentiam excluderet mendacium, eſſet ſimpliciter melior.

170 Probatur 2. Implicat quod in Deo ponatur aliquid deordinatum, ſeu afferens deordinationem: ſed ſuppoſita lege æterna qua Deus iudicauit mēdacium eſſe malum, illudque prohibuit, eſt quid deordinatum, ſeu affert deordinationem, ſeu oppoſitionem ad legem æternam, vt patet ex communi peccati definitione, quod ſit *dictum vel factum*

factum, aut concupitum contra legem æternam; ergo mendacium in Deo poni non poteſt. Maior conſtat. Minor probatur, quia ſuppoſita, & ſtante dicta lege æterna, mendacium eſt intrinſecè malum, ac proinde indenudabile à deordinatione, & malitia morali. Ad deordinationem autem, & malitiam mendacij duo requiruntur, & ſufficiunt. Vnum quod locutio ſit rei falſæ manifeſtatio. Alterum, vt qui illud pronunciat, dicat contra mentem, id eſt ſciens, & volens; nam mentiri, eſt contra mentem ire, dicendo quod ſcit non eſſe tale vt dicit.

171 Probatur 3. nam ſi Deus de potentia abſoluta ſiue per ſe, ſiue per alium poſſet mentiri, nutaret, & infirma eſſet fides noſtra; hoc dici nequit; ergo neq; illud. Maior probatur, quia nullus ſcire poſſet an Deus eſſet vſus ſua potentia abſoluta; ergo, &c. Tum quia ſi ſemel Deus poſſe mentiri de potentia abſoluta, non eſſet cur etiam aliquando homo ad euitandum aliquod graue incommodum non poſſet mentiri, contra definitionem Innoc. III. *cap. ſupereſt, de vſuris*, vbi dicitur. *Ne quis etiam pro vita ſeruanda mentiatur*. Tum etiam quia ipſi antiqui Philoſophi ex Gentilitate, & maximè Ariſtoteles 4. *Ethic. cap.* 7. cognouerunt mendacium eſſe intrinſecè malum, vituperabile, & Reipublicæ perniciosum, tolleretur enim humana ſocietas, contractuum fidelitas, &c. Soluuntur argum. in contr.

172 Primum argum. Deus poteſt totum id facere, quod non implicat contradictionem; ſed non implicat contradictionem Deum mentiri; ergo Deus poteſt hoc facere. Minor probatur, nam ſi mendacium implicaret contraditionem, maximè quia dicit deordinationem; ſed poteſt dari mendacium ſine deordinatione; ergo. Minorem probo, nam tota mendacij deordinatio in hoc conſiſtit, quod non ſeruetur æqualitas ad alterum penes communicationem proprij conceptus, inquantum is qui mentitur, non communicat ſuum conceptum eo modo quo communicare debeset, ſcilicet eo modo quo eſt; ſed Deus poteſt tollere hanc inordinationem; ergo &c. Hanc minorem oſtendo, nam cum Deus ſit ſupremus Dominus iudicare poteſt eſſe bonum, quod aliquis patiatur hanc inæqualitatem, vel tanquam pænam vel ob aliquem bonũ finem à ſe intentum.

173 Reſp. concedendo maiorem, & negando minorem. Ad probationem conceditur maior, negatur minor. Ad cuius probationem dico, quod mendacium duplicem habet deordinationem, proximam, & remotam: proxima eſt quod non ſeruetur æqualitas ad alterũ, vt in argum. remota eſt deordinatio à lege æterna, à qua tanquam à prima regula moralitatis deſumitur deordinatio. Hanc autem deordinationem ſuppoſita dicta lege æterna Deus tollere non poteſt, ob quemcumque bonum finem; an autem Deus poſſit in pænam tollere illam æqualitatem ad alterum & eſſe cauſa mendacij vt pæna eſt, affirmat Caiet. 2. *Reg.* 12. & 16. quia Deus eſt cauſa omnis pęnę Iſa. 45. & Amos 3. Sed hoc diſplicet Thomiſtis, præſertim Bann· *hic art.* 3. *dub.* 1. *ad* 3. quia vt docet S. Doctor 1. 2. *q.* 87. *art.* 2. peccatum per ſe non poteſt eſſe pæna peccati; de ratione namque pænæ, eſt quod ſit inuoluntaria, & de ratione peccati eſt, quod ſit voluntarium. Poteſt quidem peccatum ratione alicuius annexi eſſe pæna, vt ratione ignominiæ, infamiæ, tedij, laboris, &c. non tamen qua peccatum eſt, de quo dicimus 1. 2. *q.* 87.

174 Secundum argumentum. Deus poteſt tollere deordinationem, quæ eſt in homicidio, furto, &c. ergo etiam tollere poterit deordinationem mendacij. Reſpondetur negando antecedens; deordinatio namque homicidij in hoc conſiſtit, quod proximus priuata auctoritate non occidatur, & à non domino vitæ, & mortis, Deus autem cum ſit Dominus vitæ, & mortis, ſi cui mortem inferat, non dicitur committere homicidium, cum rem ſuam deſtruat.

ſtruat. Item furtum conſiſtit in ablatione rei non ſuæ inuito Domino, at Deus non aufert rem non ſuam, ſed ſuam, ad quod homo non poteſt eſſe rationabiliter inuitus.

175 Tertium argum. nam intantũ mendacium, aut reuelatio falſi dicunt deordinatioenm, inquantum ſunt contra legem, ac proinde peccata, ſed Deus nihil poteſt facere contra legem; ergo, &c. Minor probatur, nam Deo nulla lex eſt poſita, ſed creaturis; ſicut enim princeps non tenetur ſuis legibus, à fortiori non tenebitur Deus. Tum quia dato, quod Princeps teneatur ſuis legibus vi ſaltem directiva; poteſt in illis diſpenſare; ergo id ipſum de Deo dici poterit. Reſp. concedendo maiorem, & negando minorem. Ad probationem dico, quod lex æterna eſt impoſita creaturis, & etiam ipſi Deo. Pro quo nota ex dictis *in 1. 2. de lege æterna*, quod iſta lex, ſicut & quælibet alia, duo ducit. Vnum præſuppoſitiuè. Aliud formaliter, & in rectò. Præſuppoſitiuè dicit eſſe dirigentem, iudicatiuam, & hoc eſt dictamen in mente diuina, quo Deus iudicat, hoc eſſe bonum, illud malum; vnum faciendum, aliud relinquendum; in nobis autem eſt ipsũ naturale dictamen rationis, dictans voluntati, quæ ſunt bona, quæuè mala. Formaliter, & in recto dicit imperium, quo iudicatũ bonum præcipitur, & iudicatum malum vetatur. Lex ergo æterna quoad vtrumque potuit non eſſe in Deo, potuit enim circa mendacium v. g. habere actũ quo noluerit, illud poſitiuè iudicare. Sicut enim diuina voluntas cum non potuerit manere ſuſpenſa circa quamcumque rem, debuit habere actum quo voluerit eſſe futuram, aut quo noluerit eſſe futuram, aut quo voluerit non eſſe futuram. Ita circa eſſentiam poſſibilem mendacij potuit habere actum quo voluerit eius intellectum iudicare eſſe poſitiuè malum, aut quo noluerit intellectum hoc iudicare (voluntatis namq; eſt applicare intellectum quoad exercitium) & tunc potuit nõ prohibere; quod enim malum non iudicatur, non prohibetur. Eo tamen ipſo, quod Deus iudicauit mendacium eſſe malum nõ ſolum creaturis, verum etiam ſibi, quippe oppoſitum perfectiſſimo attributo veracitatis; ſibimet ipſi, & non ſolum creaturis rationalibus, legem æternam impoſuit, ſibi imperando, vt ob nullam cauſam illud committat, & hoc modo Deus tenetur ad obſeruantiam legis æternæ.

176 Quartum argum. Non repugnat, quod Deus producat aſſenſum falſum circa aliquod obiectum; ergo poteſt Deus mentiri, aut falſum reuelare. Antecedens probatur; nam ſi id repugnaret maximè quia opponitur attributo veracitatis, ſed non opponitur; ergo. Minor probatur, quia de diuina veracitate philoſophandum eſt admodum veracitatis, quæ reperitur nobis: *inuiſibilia* namque *Dei per ea quæ facta ſunt, intellecta conſpiciuntur*. Rom. 1. ſed veracitas in nobis non opponitur mendacio quocumque modo, ſed prout includit culpam; ergo cum in Deo mendacium non includeret culpam, non opponeretur diuinæ veracitati, ac proinde non repugnabit, quod ponatur in Deo. Minor probatur nam veracitas in nobis non inclinat ad non mentiendum, ſed ad non dicendum falſum; in nobis autem mentiri, & dicere falſum diſtinguuntur tanquam ſuperius, & inferius: qui enim dicit falſum mentitur, non tamen omnis qui mentitur dicit falſum.

177 Reſp. negando antecedens; nam aſſenſus falſus, ſeu iudicium erroneum etiam ſpeculatiuum, cauſari non poteſt à Deo, cum implicet primam veritatem in omni genere veritatis tam ſpeculatiuæ, quàm practicæ cauſare in aliquo deceptionem, vt rectè oſtendit S. P. Auguſtinus *lib. 83. quæſtionum q. 53.* In nobis autem veracitas opponitur mendacio, non aſſenſus falſus, quia iſte etiam in parte ſpeculatiua eſſe poteſt, at mendacium propriè reperitur in parte practica, in nobis veracitas cum non ſit in tota ſua perfectione poteſt ſtare

cum

Digitized by Google

cum potentia ad mentiendum, non in Deo.

178 Quintum argum. nam Deus alicui infundere poteſt habitum erroris; ergo etiam poterit falſum teſtificari, dicere, loqui, ac ſubinde mentiri. Antecedens probatur 1. quia habitus erroris non repugnat attributo veracitatis, quia habitus erroris non dicit rationem culpæ, cum etiam eſſe poſſit in homine iuſtificato; neq; dicit repugnantiam cum ſanctitate Dei, ob eandem rationem; ergo, &c. 2. Quia poteſt Deus ſe ſolo producere, quod eſt à cauſa ſecunda ſolum in genere cauſæ efficientis, ſed habitus erroneus producitur per actus intellectus ſolum in genere cauſæ efficientis, ergo poterit illum Deus ſe ſolo producere. 3. Quia Deus ſe ſolo poteſt imprimere intellectui ſpeciem falſam in repræſentando; ergo etiam poterit ſe ſolo mouere intellectum ad errorem. Antecedens oſtenditur, tum quia poteſt Deus imprimere ſpeciem repręſentantem chimæram, cum tamen ſit ens fictum: tum quia poteſt producere in ſenſu ſpeciem repręſentantem obiectum exiſtens, quod re ipſa non exiſtit, ex D. Tho. *3. p. q. 76.* ergo, &c.

179 Reſp. negando antecedens. Ad probationem dico, quod habitus erroris repugnat attributo veracitatis; repugnat namque huic attributo quod inclinet ac falſum, ac proinde repugnabit, quod producat habitum erroris, de cuius ratione eſt inclinare ad falſum. Ad 2. probationem dico, quod habitus erroris producitur per actus intellectus vt ſunt cauſa, non purè efficiens, ſed deficiens, ac proinde non poteſt produci à Deo. Ad 3. probationem dicendum non poſſe Deum imprimere intellectui ſpeciem formaliter falſam, ſeu repræſentantem formaliter falſitatem, benè tamen materialiter. Vnde imprimere poteſt ſpeciem repręſentantem chimæram eo modo quo à nobis concipitur, ſed tunc non repræſentat formaliter falſum, ſed verum, ſcilicet caput hominis, pectus bouis, caudam leonis, &c. Nec D. Thomas docet quod poſſit Deus imprimere in ſenſu ſpeciem repræſentantem rem præſentem cum præſens non ſit, ſed quod poſſit Deus producere ſpeciem repræſentantem puerum, ex quo veniamus in cognitionem præſentiæ corporis Chriſti D. in Euchariſtia.

DVBIVM V.

An poſſit quis vti habitu fidei ad credendum falſum.

180 TOto dubio præcedenti per 11. §. egimus de ratione formali habitus fidei, ſcilicet de diuina reuelatione, & de ijs quæ ad ipſam pertinent, in hoc dubio videndum an quis poſſit vti eodem habitu fidei ad credendum falſum. Nec bene dicit quidam, quod eo ipſo, quod Deus neque de potentia abſoluta fallere poſſit, aut falſa reuelare, vt duobus §§. præcedentibus viſum eſt, neque habitus fidei poterit ad hoc deſeruire. Aliud namque eſt, an habitus fidei poſſit inclinare ad falſum, & aliud eſt, an poſſit quis eo vti id falſum.

181 Aliqui ergo dicunt, quod licet fides non poſſit inclinare ad falſum, pręſertim ob rationem D. Tho. *hic art. 3.* quia omnis inclinatio potentiæ, vel habitus eſt ſub ratione formali eiuſdem potentiæ, vel habitus; ſed ratio formalis fidei eſt ratio diuinæ reuelationis, ſeu veritatis reuelantis; ergo fides non niſi ſub hac ratione inclinare poterit; Nihilominus poteſt ſubiectum in quo eſt vti fide ad falſum, vel ad credendum falſũ, vel ad inducendum alium ad aſſenſum falſum.

182 Noſtra ſententia ſeq. concl. explicatur. *Nullus poteſt vti fide ad falſum, neque ad credendum falſum, neque ad ſuadendum alijs falſum.* Sic colligitur ex D. Tho. loco citato, & tradunt Scholaſtici *in 3, diſt. 23. & 24.* omnes Theologi communiter. Pro quo nota, quod dupliciter poteſt aliquis malè vti aliquo habitu. Primò vt principio, ſecundò vt obiecto. Tunc quis vtitur habitu vt principio,

cipio, quando eo vtitur vt principio ad aliquem malum vſum. Tunc vtitur vt obiecto, quando ille habitus non eſt principium mali vſus, ſed terminus, obiectum, ſeu motiuum quo mouetur ad malum vſum. Conueniunt omnes, quod poſſit quis male vti habitu fidei vt obiecto, cum poſſit de illo gloriari, ſeu ſumere ex illo occaſionem, vel motiuum vanæ gloriæ, ſicut hoc modo quis malè vti poteſt non ſolum virtutibus intellectualibus, vt ſapientia, ſcientia, artes, &c. verum etiam moralibus, vt humilitate, cum de illa gloriatur, &c. imò etiam Theologalibus, vt cum quis gloriatur de ſpe, & charitate; vel cum ordinat iſtas virtutes ad finem prauum, vt ad conſecutionem beneficij, officij indebiti, &c. Noſtra ergo concluſio non procedit in hoc ſecundo ſenſu, ſed in primo, quod ſcilicet nullus poſſit male vti fide vt principio ad credendum falſum, aut ad docendum alteri falſum, &c.

183 Probatur 1. ratione D.Tho. *nu.* 181. quia nulla potentia, vel habitus operatiuus poteſt exire extra ſphæram rationis *ſub qua* operatur; ſed ratio *ſub qua* operatur habitus fidei eſt diuina veritas vt reuelans, ſeu diuina reuelatio; ergo non poteſt niſi ſub hac ratione operari; ac proinde nullus eo vti poterit niſi ſub ratione diuinæ reuelationis, ſeu diuinæ veritatis reuelantis. Hinc videmus, quod licet poſſit quis vti ſapientia, aut ſcientia vt obiecto ad vanitatem, ſeu ad vanam gloriam: licet poſſit hos habitus ad malum finem ordinare, non poteſt tamen illis vti vt principium ad falſum.

184 Dices ex hac ratione ſolum inferri, quod verum, vel ſub vero non poſſit eſſe falſum, non tamen, quod ſub vero non poſſit eſſe cognitio falſi. Sub vero non poteſt eſſe falſum, quia vnum oppoſitum non poteſt eſſe propria cauſa ſui oppoſiti, cum non includat, ſed excludat illud à ſui ratione. At ſub vero poteſt eſſe cognitio falſi, ex eo quod vnum oppoſitum poteſt eſſe ratio cognoſcendi aliud; nam album eſt ratio cognoſcendi nigrum, &c. iuxta illud *oppoſita iuxta ſe poſita, magis eluceſcunt.* Sed contra, nam licet verum ſit, quod vnum contrarium ſit ratio cognoſcendi aliud, & fides cum ſit vera ratio cognoſcendi falſum oppoſitum, ſeu errores oppoſitos, non tamen ex hoc ſequitur quod quis poſſit vti fide ad credendum falſum, ſed ad diſcredendum illud, cum ex cognitione veri diudicamus oppoſitum eſſe falſum, non verò iudicamus falſum vt verum. Igitur poteſt quis vti fide tanquam principio ad iudicandum verum reuelatum eſſe verum, & eius oppoſitum falſum, non verò vti poteſt fide ad credendum falſum.

185 Probatur 2. nam obiectum fidei eſt verum; ergo non poteſt credere falſum. Antecedens oſtenſum eſt ſupra. Conſeq. conſtat ex prima ratione, quia nulla potentia, vel habitus poteſt tendere etiam per diuinam potentiam extra ſuum obiectum ſpecificatiuum. Dices 1. quod virtutes morales, v. g. miſericordia, iuſtitia, pietas, &c. poſſunt tendere in bonum ſolum apparens, ac proinde fides cum ſit virtus intellectualis poterit tendere in falſum, illud credendo, dummodo appareat verum. Reſp. concedendo antecedens, & negando conſeq. Ratio diſcriminis eſt, quod virtutes morales ſiue naturales, ſiue ſupernaturales non reſpiciunt ſua obiecta vt ſunt re ipſa à parte rei, ſed prout ſunt in intellectu prudentis, quocirca virtus moralis definitur ab Ariſt. *Habitus electiuus in mediocritate conſiſtens, ſecundum quod prudens determinauerit.* Vnde ſiue iſta mediocritas à prudente determinata, ſit à parte rei, ſiue ſolum in mente prudentis, virtus circa illam operans, rectè operatur. Cœterum virtutes intellectuales ſpeculatiuæ, de quarum numero eſt fides, habent pro obiecto tam formali, quam materiali rem non prout à prudente iudicatur, ſed prout re ipſa eſt a parte rei, iuxta illud Philoſophi. *Ex eo quod res eſt, vel non eſt, propoſitio dicitur vera, vel falſa.* Vnde videmus, quod ſcientia nunquam fertur in propoſitionem, vel obiectum materialiter fal-

Digitized by Google

ter falſum, quantumuis prudenter exiſtimatur verum. Nec vnquam ſcientia eliciet aſſenſum demonſtratiuum, ſi verè demonſtratiuum non eſt, licet prudenter iudicetur demonſtratiuus. Item habitus phyſicæ nunquam feretur in ſuum obiectum materiale, ſi re ipſa ſuum obiectum materiale non ſit; ita de fide dicendum eſt, tum quoad obiectum formale, tum quoad obiectum materiale.

186 Dices 2. Poteſt quis obligari ad credendum falſum; ergo etiam poterit illud credere. Antecedens probatur, nam accidere poteſt, vt quis ex conſcientia inuincibiliter errante putet aliquid eſſe de fide, quod à parte rei falſum eſt, & de fide non eſt, ſed conſcientia errans obligat in conſcientia, quandiu perſeuerat; ergo, &c. Tum quia res falſa proponi poteſt credenda tanquam à Deo reuelata. Reſp. obligari poſſe aliquem ad credendum fide diuina quod falſum eſt, & negatur; fide humana, & conceditur; vel dic, vt ſupra vidimus nunquam eſſe obligationem credendi falſum fide diuina, quia falſum non poteſt ſufficienter proponi, & pertinebit ad diuinam prouidentiam facere quod nunquam ſufficienter proponatur.

187 Dices 3. Prudentia non ſolũ naturalis, ſed etiã ſupernaturalis poteſt elicere aſſenſum falsũ ergo etiam fides, ac proinde quis ea vti poterit ad credendũ falsũ. Conſeq. conſtat ideo namq; ex dictis, fides nõ poteſt deſeruire ad credendũ falſum, quia eſt habitus intellectualis; ergo ſi hęc ratio ceſſat in prudentia, etiã in fide ceſſare debet. Antecedens oſtenditur, nam prudentia ſupernaturalis dictat eſſe adorandam hoſtiam quam ſacerdos eleuat in Miſſa, cum contingere poſſit quod non ſit conſecrata. Reſp. 1. concedendo antecedens, quia cum prudentia ſit virtus moralis, in intellectu practico exiſtens, non regulatur ex eo quod res eſt, vel non eſt, vt regulantur virtutes intellectuales, ſed ex eo quod hic, & nunc ſic prudens iudicaret. Deinde negatur conſeq. nam fides, vt dictum eſt, eſt habitus intellectus ſpeculatiui, qui regulatur ex eo quod res eſt, non ex iudicio prudentis. Et ſic prudentia dictat, quod tunc hoſtia adoretur, & adorans prudenter agit. Non tamen per fidem ſupernaturalem tunc credit quod ibi ſit corpus Chriſti, cum hoc non pertineat ad fidem, ſed ſolum quod in hoſtia ritè conſecrata ſit corpus Chriſti. Reſp. 2. negando antecedens, quia prudentia infuſa non iudicat abſolutè eam hoſtiam quam ſacerdos tunc eleuat eſſe conſecratam, ac proinde eſſe adoratione dignam, tunc enim iudicium eſſet falſum; ſed ſolum iudicat eſſe adorandam, cum nulla adſit occaſio prudenter ſuſpicandi non eſſe conſecratam; iudicium autem quod ſit adoranda, eſt verum.

DVBIVM VI.

In quod fieri debeat reſolutio credibilium, ſeu noſtræ fidei.

188 Haeretici noſtri temporis volunt noſtram fidem reſolui in particularem, & ſpecialem inſtinctũ Spiritus S. non in diuinã reuelationem, neque in Eccleſiæ auctoritatem. E contra catholici omnes conueniunt, quod loquendo de reſolutione eſſentiali, credibilia, quæ ſunt obiectum noſtræ fidei, reſoluuntur in rationẽ formalem illius, ac proinde noſtra fides reſoluetur in primam veritatem reuelantem, ſeu in diuinam reuelationem, vel, quod in idem recidit in auctoritatem primæ veritatis reuelantis. Vnde ſi aliquis rogetur, quare hoc credis; Reſpondebit motiuum formale, & eſſentiale ipſius fidei, ſcilicet quia Deus reuelauit. Quod ſi rurſus inſtet, quare credis Deo reuelanti, reſpondebit per rationem remotam, quia eſt prima veritas infallibilis, quæ nec falli, nec fallere poteſt. Cum enim fides ſit virtus Theologica, quæ innititur diuinæ veritati, non niſi in diuinam veritatem reſolui poteſt.

189 Difficultas eſt, an etiam reſol-

Digitized by Google

uatur in Eccleſiam? de qua re certum imprimis eſt, quod non reſoluatur in Eccleſiam quam credimus eſſe veracē fide humana, ſiue acquiſita. Ratio clara eſt, quia id in quod noſtra fides, & eius credibilia reſolui debent, debet eſſe vel magis, vel ſaltem æquè certum ac noſtra fides; iuxta illud Ariſt. 1. poſter. 2. *Propter quod vnumquodque tale, & illud magis.* Si enim noſtra fides reſolueretur in fidem humanam qua credimus Eccleſiam eſſe veracem, eſſe regulam, &c. oporteret, quod Eccleſia ſic credita, eſſet ratio credendi; id enim in quod aliquid reſoluitur debet aliquo modo eſſe ratio eius quod reſoluitur. Tum quia auctoritas Petri, aut Pauli nō eſt ratio credendi; ergo neque auctoritas Eccleſiæ ac proinde in Eccleſiæ auctoritatem fide humana creditam non poteſt noſtra fides reſolui. Cōſeq. conſtat ex Apoſt. 1. ad Theſſal. 2. *Gratias agimus Deo ſine intermiſſione, quoniam cum accepiſſetis à nobis verbum Dei, non accepiſſetis illud vt verbum hominum, ſed ſicut verè eſt verbum Dei, qui operatur in vobis, qui credidiſtis;* vbi Apoſtolus gratias agit Deo, quia Theſſal. non acceperunt fidem vt verbum hominum, ſed vt verbum Dei; ergo fides nō poteſt reſolui in verbum hominum, ſeu in fidem humanam, ſed diuinam, aliàs etiam in auctoritatem Petri, & Pauli reſolui poſſet.

190 Difficultas ergo eſt, an noſtra fides reſoluatur in auctoritatem, ſeu teſtimonium Eccleſiæ quatenus regitur à Spiritu S. ſeu quatenus eſt vnus ex articulis fidei credere ſanctam Eccleſiam, iuxta illud ſymboli Apoſtolorum. *Credo in Spiritum S. Sanctam Eccleſiam catholicam*, ita quod Eccleſia ſic credita fide diuina, ſit id in quod noſtra fides reſoluitur, non tanquam in rationem formalem, hæc enim eſt diuina reuelatio, vt *nu.* 188. dictum eſt, ſed tanquam in proponentem credibilia, in diſtinguentem, & explicantem; ita quod auctoritas Eccleſiæ ſic credita, ſit regula quædam non intrinſeca, à priori conſtitutiua credendorum, ſed extrinſeca, proponens, diſtinguens, & declarans illa.

191 Prima ſententia eſt, quod fides reſoluatur in Eccleſiam vt creditam fide humana; vel quod reſoluatur in ſe ipſam; vel in illuminationem Spiritus S. vel quod vnum creditum reſoluatur in aliud, ſic Scotus, Gabriel, & alij apud Bannes *art. 1. dub. vlt. §. in hac difficultate, & concl. quinta.* Sed quicquid ſit de hac ſententia, puto enim non eſſe difficultatem inter catholicos, niſi quoadmodum dicendi, & quod in ſubſtantia omnes conueniant; vnde.

192 Veritas catholica ſequenti cōcl. explicatur. *Noſtra fides reſoluitur in teſtimonium Eccleſiæ, ſecundum quod Eccleſia creditur fide diuina tanquā in proponentem, diſtinguentem, & explicantem myſteria.* In hac concl. vt dixi, puto conuenire omnes catholicos, vnde abſtinendum eſt ab illis recenſendis. Magis eget explicatione, quam probatione. Pro quo notandum 1. quod Eccleſia tribus modis, quoad eius auctoritatem, conſiderari poteſt. Primò quatenus eſt cætus, ſeu congregatio proborum, quo modo magnam facit auctoritatem, non quidem ſupernaturalem, ſed naturalem. Si enim credimus vni probo, & prudenti, multo magis congregationi proborum, & prudentem. Et in hanc auctoritatem Eccleſiæ iam diximus noſtram fidem non reſolui. Secundò conſideratur Eccleſiæ teſtimonium, & auctoritas, ſecundum quod eſt à Deo confirmata miraculis, aut alijs certis ſignis, ſicut alia credibilia, & tunc Eccleſia eſt articulus creditus, eſt res credita; & pertinet ad obiectum fidei, ſicut alij articuli, & non ſe habet vt proponens, ſed ſe habet vt obiectum propoſitum. Tertiò conſideratur quatenus reſpectu noſtrum eſt primum creditum, quo modo reſpectu aliorum articulorum habet rationem ſufficientiſſimè proponentis, & hoc modo eſt id in quod fides noſtra, ſeu credibilia reſoluuntur.

193 Notandum 2. quod ſi aliquis petat. Credis Chriſtum D. eſſe verum Deum.

Digitized by Google

Deum, & hominem? Reſpondebis credo, Quid te mouet ad hoc credendum. Dices duo me fortiſſimè mouent: vnum eſt motiuum fidei intrinſecum, & eſt diuina, ſeu prima veritas in dicendo, quæ nec falli, nec fallere poteſt. Alterum eſt motiuum extrinſecum, & eſt, quia hoc Eccleſia proponit. Si iterum petat quare credis Eccleſiæ proponenti; recurres rurſus ad primam veritatem reuelantem; dicendo, quia prima veritas reuelauit Eccleſiam eſſe columnam veritatis. Et ſic propoſitionem Eccleſiæ reſoluis in articulum fidei, cum vt diximus, quoad nos ſit primum creditum,& creditum in primam veritatem reſoluatur. Ex quibus patet, non eſſe verum, quod nobis imponunt hæretici, quod committamus circulum vitioſum. Non enim dicimus credo quia Deus reuelauit: Deus reuelauit, quia Eccleſia dicit. Sed dicimus, quod credimus, quia Deus reuelauit, aſſignando motiuum, ſeu rationem intrinſecam, quæ immediatè nos mouet ad credendum. Vel ſi volumus aſſignare motiuum extrinſecum dicemus: Credimus quia Eccleſia ſic nobis proponit. Et hic ſiſtit diſcurſus, & reſolutio in ſua motiua. Nam quando petitur cur credis Eccleſiæ proponenti? nouus incipit diſcurſus, & noua eſt interrogatio de Eccleſia proponente, vt eſt primum credibile,ſeu creditum quoad nos,& hoc credibile, ſeu creditum cum ſit primum quoad nos, non debet reſolui in Eccleſiam proponentem, quia reſolueretur in ſe ipſum, ſed debet reſolui in primam veritatem reuelantem. Solum ſecunda credibilia poſſunt reſolui in primum credibile, quia hoc ſolum poteſt eſſe proponens; non primum, cum non habeat aliud proponens. Poterit quidem primum credibile, ſicut & alia, aliquo modo reſolui in primam veritatem facientem euidentiam credibilitatis per miracula, ſigna, &c. quæ ſunt veluti ſigillum quo Deus confirmat, quod dicit. Cœterum hæc reſolutio eſt impropria, cum euidentia credibilitatis non cadat ſub fide diuina, vt ſupra diximus, ſed ſit quædam quaſi conditio ex parte noſtri ad credendum, ſeu ad tollendam duritiam cordis, vel alia impedimenta, &c.

194 Notandum 3. nos rectè dixiſſe Eccleſiam eſſe columna veritatis, &c. eſſe primum creditum quoad nos, nam via generationis, & perfectionis non eſt ſic. Prius namque cadit ſub fide myſterium Sanctiſſimæ Trinitatis, quam incarnationis, & prius incarnatio quàm mors,& reſurrectio Chriſti. Tamen quoad nos, iſte videtur communis progreſſus. Nam primò ex miraculis, & ſignis, nobis perſuademus Eccleſiæ auctoritatem, ſeu teſtimonium eſſe infallibile; hæc autem perſuaſio, vt diximus, non eſt ex fide infuſa, cum nondum infuſa ſit, ſed eſt humana, ex argumentis humano modo expenſis. Secundò credimus per actum fidei infuſæ, Eccleſiam eſſe columnam, & magiſtram veritatis. Tertiò aſſenſum præbemus ſupernaturalem omnibus quæ nobis ab iſta cœleſti magiſtra proponuntur.

195 Notandum 4. quod cum nos non accipiamus à Deo immediatè reuelationem credendorum, ſed ſolum fidē infuſam ſimul cum ſpe, & charitate in baptiſmo, debet iſta fides afferre ſecum quoddam lumen, quandam inclinationem, ad determinandam noſtram mentem, vt ijs aſſentiamus, quæ nobis ab Eccleſia proponuntur. Hinc eſt, quod puer baptizatus cum peruenit ad vſum rationis, facilius inclinatur, & credit myſteria ſibi propoſita per Eccleſiam, tametſi non videat miracula, & ſigna, quæ faciunt vt Eccleſiæ auctoritati deferamus. At qui non habet habitum fidei infuſā caret ea inclinatione, ac proinde non ita facile mouetur à ſimplici propoſitione, maximè ſi adultus ſit, ſed quid aliud requiritur, per quod ſibi perſuadeat, quod Eccleſia eſt magiſtra veritatis, quodq; eum nec per ſe, nec per ſuos prædicatores, & miniſtros decipiet.

196 His benè perceptis facile probatur noſtra concl. *n.* 192. poſita; nam videmus quod catholici, quando ignorant, vel dubitant, an aliquid ſit credē-

dum, an pertineat, vel non pertineat ad fidem, confugiunt ad Eccleſiæ teſtimonium, tanquam ad ſacram anchoram, vt videant quid ipſa proponat credendum, & illud ſe dicunt credere, quod illa credit, ſeu quæ illa credenda proponit. Confirmatur, nam lumen infuſum fidei, non videtur ſufficere ad aſſenſum alicuius veritatis reuelatæ, niſi illa veritas ab Eccleſia proponatur, ſaltem in ordine ad fidem vt catholica eſt, quicquid ſit vt virtus Theologica eſt, de quo ſupra; ergo teſtimonium Eccleſiæ licet non requiratur vt ratio formalis credendi, requiritur tamen vt ratio proponendi, & quaſi vt ratio determinatiua luminis infuſi, vt hic, & nunc influat in aſſenſum credendorum, vt conſtat in puero baptizato perueniente ad vſum rationis, cui ſi credibilia non proponantur, non eliciet circa illa aſſenſum fidei. Soluuntur argumenta in contrarium.

197 Primum argum. nam ſi noſtra fides non reſolueretur tanquam in rationem formalem in teſtimonium Eccleſię deberet reſolui in Deum qua Deus eſt, & ſic Deus qua Deus eſt, ſeu ipſa diuinitas eſſet ratio formalis credendi; ſed hoc ſupra reprobauimus; ergo, &c. Sequela probatur, nam ſi quis rogetur, quare credis Chriſtum eſſe Deum? & dicat quia Deus reuelauit. Rogatus autem quare credat Deo reuelanti; dicat, quia eſt prima veritas. Et ſi rurſus inquirat, quare Deus eſt prima veritas, ſi non reſoluat in teſtimonium Eccleſiæ, reſoluet in Deum qua Deus eſt, & dicet, quia Deus eſt. Reſp. negando ſequelam, diſcurſus namque formalis proximè finit in diuina reuelatione, & remotè in diuinam veritatem quę nec fallitur, nec falli poteſt. Nec poteſt reddi ratio à priori quare Deus ſit prima veritas, quæ nec falli, nec fallere poteſt, ſeu quare primę veritati ſit credendum. Hæc namque propoſitio. Prima veritas eſt credibilis, ſeu primæ veritati eſt credendum, eſt prima in hac linea, & immediata. Vnde dum dicitur quia eſt Deus, ſit tranſitus à cauſa credendi, ad cauſam eſſendi, ſeu exiſtendi, quod in argumentis, & interrogationibus vitioſum eſt.

198 Secundum argum. Si fides non reſolueretur auctoritatem Eccleſiæ tanquam in rationem formalem, ſed in auctoritatem Dei, vel reſolueretur in auctoritatem Dei loquentis per Eccleſiam exterius, & adhuc reſolueretur in auctoritatem Eccleſiæ, vel reſolueretur in auctoritatem Dei loquentis interius per lumen infuſum, & tunc incideremus in errorem hæreticorum, quod fides innitatur, & reſoluatur in inſtinctum Spiritus S. vnicuique factum, quod ſupra reprobauimus; ergo, &c. Reſp. quod reſoluitur in auctoritate Dei reuelantis, ſeu loquentis tanquam in rationem formalem, & in Eccleſiam reſoluitur tanquam in proponentem. Ad probationem dico fidem reſolui in auctoritatem Dei loquentis per Eccleſiam exterius, non tamen in ipſam Eccleſiam, ſed in Deum per Eccleſiam loquentem, & etiã vt loquentem interius per lumen infuſum, non per inſtinctum Spiritus S. quem ſibi fingunt hæretici, ſed per lumen infuſum a Deo. Pro quo nota, hoc intereſſe inter fidem infuſam, & acquiſitam, quod actus fidei infuſæ non elicitur niſi medio auxilio, ſeu lumine ſupernaturali, à Deo loquente, & reuelante infuſo. Licet enim lumine naturali notum ſit Deo eſſe credendum, tamen vt loquitur ſupernaturalia, lumen ſupernaturale requiritur, maximè vt ea firmitate, & certitudine qua oportet credantur. Quocirca duo ſunt in noſtra reuelatione, vnum reſpondet reuelationi externæ Dei, qua nobis per Eccleſiam locutus eſt. Alterum reſpondet interiori locutioni, ſeu illuminationi, vel illuſtrationi ſupernaturali, aut auxilio eleuante noſtrum intellectum, vt ſit proportionatus ad eliciendum actum fidei, eumque eliciat. Ex quo ſequitur, quod Deus non ſolum nobis loquitur mediãte Eccleſia, ſed etiam immediatè, per dictam illuminationem, illuſtrationem, ſeu auxilium, & hoc modo intelligi debent aliqui catholici inter quos eſt Cardin.

Digitized by Google

din. Hoſius *in ſua confeſſione cap. 16.* dum dicit, quod noſtra fides reſoluatur in teſtimonium Dei interius loquentis, per dictam ſcilicet illuminationem. Non enim ſufficit vt credamus quod Deus loquatur nobis per Eccleſiam proponendo nobis credibilia, ſed vlterius requiritur quod nobis interius loquatur, illuminando intellectum, eleuando, & confortando per ſuum lumen, ſeu auxilium, vt actum fidei eliciat. Hinc eſt, quod quando dicimus quod noſtra fides reſoluitur in diuinam reuelationem, intelligi debet, quod proximius reſoluatur in hanc reuelationem paſſiuam, ſeu illuminationem, ſub qua noſtra fides tendit in credibilia, poſtea in reuelationem actiuam Dei, &c.

199 Tertium argum. In illud noſtra fides reſoluitur, ex quo generatur; ſed generatur per teſtimonium, & auctoritatem Eccleſiæ; ergo in illam reſoluitur. Reſp. diſtinguendo maiorem: in illud noſtra fides reſoluitur ex quo generatur tanquam ex partibus intrinſecis, & conceditur: tanquam ex partibus extrinſecis, & negatur. Fides autem noſtra generatur ex Eccleſię auctoritate tanquam ex parte extrinſeca; ac proinde ſolum vt in partem extrinſecam, & extrinſecè proponentem reſolui debet.

200 Quartum argum. nam ſi noſtra fides non reſolueretur in auctoritatem Eccleſiæ, ſed in auctoritatem Dei reuelantis, ſequeretur, quod omnes articuli fidei eſſent eiuſdem ſpeciei, ac proinde omnis error circa fidem eſſet eiuſdem ſpeciei, quod negat S. Doctor infra, dum vult, quod hæreſis, Iudaiſmus, & Paganiſmus ſpecie diſtinguantur; ergo reſolui debet in auctoritatem Eccleſiæ, ex qua facilius diſtinctio articulorum deſumi poteſt, vt videmus in fide humana, quæ ſpecie multiplicatur, iuxta multiplicationem credendorum. Sequela probatur, nam vbi eſt vna ratio formalis ibi ſpecies non poſſunt multiplicari, ſed ratio diuinæ auctoritatis reuelantis, eſt vna, ergo etiam articuli, &c. Reſp. concedendo ſequelam: omnes namque articuli fidei vt ſtant ſub vna ratione diuinæ auctoritatis loquentis, ſunt vnius ſpeciei, licet inter ſeſe, poſſint diſtingui ſpecie. Exemplo actuū intellectus, qui inter ſe ſpecie diſtingui poſſunt, licet vt continentur ſub vnico ſpecificatiuo eiuſdem, ſint vnius ſpeciei. Quare autem fides humana poſſit multiplicari ſpecie, & non diuina, dico rationem eſſe, quia in fide diuina tota ratio credendi eſt diuina reuelatio, non lumen naturale; at in fide humana, & diuerſæ auctoritates concurrere poſſunt; & diuerſæ rationes luminis naturalis, quæ fidem poſſunt multiplicare.

201 Quintum argum. Si noſtra fides reſolueretur in auctoritem Dei reuelantis, niteretur hoc diſcurſu. *Quicquid Deus ruelat, eſt verum, hoc Deus reuelat; ergo eſt verum;* & ſic fides niteretur diſcurſu, cum diſcurſiua non ſit, vt infra videbimus. Reſp. quod licet per diſcurſum nos inquirere poſſimus, an huic articulo ſit fides applicanda nec ne; non tamen fides eſt diſcurſiua, nec ratione ſui reſoluitur in diuinam reuelationem per diſcurſum, bene tamen reſolui poteſt ex parte ſubiecti; poteſt namque fidelis ipſam fidem non diſcurſiuam, medio diſcurſu in ſuas partes reſoluere. Sicuti etiam poteſt fidelis medio dicurſu videre an fides ſit applicanda huic reuelato v. g. *Chriſtus eſt Deus,* poſtea ſine diſcurſu iudicare Chriſtum eſſe Deum.

DVBIVM VII.

An obiectum fidei ſit aliquid complexum.

202 HAnc difficultatem pertractat S. Doctor hic art. 2. & tria dicit. Primò, quod obiectum fidei ex parte rei creditæ eſt aliquid incomplexum, ſcilicet res illa de qua fides habetur. Secundò, quod obiectum fidei ex parte credentis eſt aliquid complexum per modum enunciabilis. Tertiò, quod actus fidei non ſiſtit, ſeu non terminatur ad enūciabile, ſed ad rem, quia non formamus enunciabilia, vt in eis ſiſtamus, ſed vt

Digitized by Google

ſed vt per ea rei cognitionē habeamus; ſicut enim in ſcientia contingit, quod enunciabilia formantur, vt de rebus ſcientiam habeamus; ita & in fide.

203 Pro intellectu eorum, quæ hic docet S. Doctor notandum idem eſſe complexum, & incomplexum, ac compoſitum, & incompoſitum, ſeu non compoſitum. Compoſitum autem, ſeu compoſitio eſt duplex. Phyſica; & Logica. Phyſica coaleſcit ex partibus phyſicis, ſcilicet ex materia, & forma; ex ſubiecto, & accidente. Logica coaleſcit ex partibus logicis, quæ ſunt ſecundæ intentiones, vt eſt propoſitio, ſeu enunciatio, quæ coaleſcit ex ſecundis intentionibus ſubiecti, & prædicati. Phyſica compoſitio reperitur in ipſis rebus; at compoſitio Logica reperitur in ipſis conceptibus mentis, quatenus noſter intellectus iungit prædicatum ſubiecto, & inde participatur à ſignis vocū, & ſcripturarum, quibus conceptus mentis exprimuntur. Hæc igitur compoſitio formaliter eſt in mente, at fundamentaliter, & per quandam denominationem extrinſecam, ab ipſis conceptibus deſumptam conuenit rebus. Reſolutio D. Thomæ non procedit de compoſitione phyſica, cum certum ſit quod ſaltem potiſſima noſtræ fidei myſteria careant phyſica compoſitione, vt quod Deus ſit trinus, & vnus; & alia eam habent, vt Chriſtus D. qui corpore & anima cōſtat qua parte homo eſt. Vnde cōſulto S. Doctor non quærit, an obiectum fidei ſit complexum, vel incomplexum, ſed addidit *per modum enunciabilis*, enunciabile autem formaliter, dicit compoſitionem Logicam.

204 Conueniunt ergo omnes expoſitores hoc loco, quod obiectum fidei ex parte rei creditæ, ſeu obiectum fidei materiale, ſeu id quod creditur, & vocari ſolet ſubiectum fidei, circa quod ipſa fides verſatur, caret compoſitione logica, ſeu eſt quid logicè incomplexum ſeu non complexum ſecundum ſe ſpectatum. Ratio clara eſt, quia illud eſt logicè non complexum, quidquid aliàs ſit phyſicè, quod formaliter caret affirmatione, & negatione, quæ plures continent conceptus, quorum vnus alteri tribuitur; ſed obiectum fidei ſecundum ſe ſpectatum caret affirmatione, & negatione, non enim à parte rei dantur iſtæ ſecundæ intentiones; ergo, &c. Tum quia obiectum fidei noſtræ non ſunt ipſæ propoſitiones ſed res per ipſas ſignificatæ; res autem ipſæ ſignificatæ nec ſunt quid logicè complexum, nec quid incomplexum, ſed non complexū.

205 Difficultas ergo procedit de obiecto noſtræ fidei, prout ſubeſt noſtræ cognitioni, an ſcilicet ſecundum hanc rationem ſit quid complexum, ſeu compoſitum compoſitione Logica, ſeu an ſit propoſitio per modum enunciabilis, in qua ſubiectum afficiatur prædicato, & prædicatum tribuatur ſubiecto, & intellectus firmiter (in quo conſiſtat actum fidei) iudicet conuenire eidem ſubiecto. Antequam vlterius procedamus noto, quod obiectum fidei antequam iudicetur, ſeu antequam intellectus proferat iudicium, quod res ſic ſe habeat prout proponitur, in quo iudicio actus fidei conſiſtit, prius apprehendit per ſimplicem apprehenſionem obiectum, & format duos conceptus, ſcilicet prædicati, & ſubiecti, vt quod Chriſtus ſit Deus, vt de Chriſto credat eſſe Deum, & format duas ſecundas intentiones, vnam ſubiecti, aliam prædicati; & hoc modo certum eſt, quod tam ſecunda intentio ſubiecti, quam prædicati ſunt quid incomplexum logicè. Sed hoc neque eſt obiectum fidei ſecundum ſe, neque vt terminat actum fidei, ſeu iudicij, quo iudicat prædicatum *Deus*, conuenire ſubiecto, ſcilicet Chriſto, ſed quid præambulum ad obiectum fidei, propterea de hoc difficultas non procedit, ſed procedit de obiecto noſtræ fidei vt ſubeſt non ſimplici apprehenſioni, ſed iudicio. Et de hoc eſt prima ſententia, quod ſit quid incomplexum, ſic tenuerunt aliqui antiqui.

206 Noſtra ſententia ſeq. concl. explicatur. *Obiectum noſtræ fidei, vt obijcitur*

Digitized by Google

citur noſtra cognitioni modo dicto, eſt quid complexum, ſeu compoſitum compoſitione Logica, per modum enunciabilis, ſeu propoſitionis. Sic S. Doctor loco citato, vbi omnes eius diſcipuli, & ſcholaſtici, & Theologi communiter. Probatur 1. nam fides tendit in ſuum obiectum ſub ratione veri, ſed verum, & falſum conſiſtunt in compoſitione, & diuiſione; ergo cum fides tendat in ſuum obiectum ſub ratione veri, debet tendere in illud, vt eſt quid compoſitum compoſitione Logica. Hinc rectè docet S. Doctor *in 3. diſ.* 24. quod propriam vocem ignorat, qui negat obiectum fidei eſſe quid complexum. Confirmatur, nam credimus rebus propter auctoritatem dicentis, ſed dicens non dicit niſi complexum, nec aſſentimur, niſi complexo, ſcilicet propoſitioni; vt *Chriſtus eſt Deus*: *Deus eſt trinus, & vnus*: *mundus eſt creatus*. &c, ergo, &c.

207 Probatur 2. nam tale debet eſſe obiectum fidei ex parte cognitionis noſtri intellectus, qualis eſt modus cognoſcendi eiuſdem; intellectus namq; fertur in ipſas res, non prout ſunt in ſe ipſis à parte rei, ſed ſecundũ quod ſunt in cognoſcente, & ſecundum proprium modum ipſius cognoſcentis; ſed modus proprius cognoſcendi noſtri intellectus pro hoc ſtatu non eſt cognoſcere ſimplici intuitu, ſed componendo, & diuidendo; ergo obiectum noſtræ fidei debet eſſe quid compoſitum; diuiſio namque non eſt obiectum aſſenſus, ſed diſſenſus: actus autem fidei circa obiectum creditum eſt aſſenſus, licet ſit diſſenſus cum negat contrariũ illius, vt eſt hęreſis, &c.

208 Dices, quod ex vi huius rationis non magis ſequitur, quod actus fidei ſit iudicium, quod terminatur ad complexum, quam ſimplex apprehenſio, quæ terminatur ad incomplexum, aut quàm diſcurſus qui terminatur ad illationem, cum proprius modus cognoſcẽdi noſtri intellectus pro hoc ſtatu ſit non ſolum per iudicium quam per ſimplicem apprehenſionem, & diſcurſum. Reſp. quod licet noſter intellectus dictis tribus modis cognoſcat obiecta. Tamen actus fidei in ſolo iudicio conſiſtere poteſt. Nam ſi loquamur de ſimplici apprehenſione, cum ſit actus imperfectus, vialis, & deſeruiens iudicio, & diſcurſui; non poteſt in eo conſiſtere actus fidei. Tum quia ſimplex apprehenſio dicit cognitionem infirmam, confuſam, & debilem, ac proinde in ea non poteſt conſiſtere actus fidei, qui debet eſſe firmus, & ſtabilis. Tum etiam quia actus fidei debet eſſe quædam ſententia quam fert intellectus de re quam credere, & firmiter tenere debet; ſimplex autem apprehenſio cum ſit apprehenſio rei, non poteſt eſſe ſententia eiuſdem. Tum deniq; quia in ſimplici apprehenſione vnum non attribuitur alteri, ſcilicet prædicatum ſubiecto, vt in hac propoſitione *Chriſtus eſt Deus*, ſed diſtinctis conceptibus apprehenditur Chriſtus, & Deus, abſque eo quod vnus tribuatur alteri.

209 Neque etiam fides poteſt conſiſtere in diſcurſu. 1. Quia aliàs fides non diſtingueretur à Theologia, quod *diſp.* 1. *primæ partis* reprobauimus. 2. Quia diſcurſus eſt quoddam iudicium illationis huius propoſitionis, ſcilicet conſequentiæ ex præmiſſis, at fides eſt iudicium de re prout in propoſitione repræſentatur, de re in quam pertinens ad fidem; illatio autem quæ eſt obiectum iudicij diſcurſiui non pertinet ad fidem, nec proponitur nobis ab Eccleſia, ſed pertinet ad Theologos. 3. Quia iudicium diſcurſus non eſt ita firmum, ſicut eſt iudicium fidei; nam illud innititur connexioni prædicati, & ſubiecti cum medio, factæ in præmiſſis, at iudicium fidei innititur formaliſſimè diuinæ reuelationi, iudicando prædicatum conuenire ſubiecto, quia prima veritas reuelauit. Soluuntur argum. in contr.

210 Primum argum. ſic proponit S. Doctor. Obiectum fidei eſt veritas prima, ſed hæc eſt quid incomplexum; ergo obiectum fidei eſt quid incomplexum, non complexum. Reſpondet hanc rationem procedere de obiecto fidei ex parte ipſius rei creatæ. Dices, diuinam reue-

reuelationem eſſe rationem formalem credendi; ergo non ſe tenet ex parte rei creditæ, ſed credentis, aliàs non eſſet ratio credendi, ſed credita. Reſp. quod diuina reuelatio & eſt ratio credendi, & eſt res credita, vt ſupra explicuimus, vt eſt res credita eſt quid incõplexum, & vt eſt ratio credẽdi etiam eſt quid incomplexum, quia non eſt quid enunciabile, ſed id quo cognoſcitur enunciabile. Tum quia ſolum id eſt quid complexum in quo creditur res, diuina autem reuelatio non eſt id in quo res credita creditur, & repræſentatur, ſed id *ſub quo* res credita creditur.

211 Secundum argum. proponit idem S. Doctor, quia *in ſymbolo non ponuntur enunciabilia, ſed res; non enim dicitur ibi, quod Deus ſit omnipotens; ſed, Credo in Deum omnipotentem; ergo obiectum fidei non eſt enunciabile, ſed res.* Reſpondet, *quod in ſymbolo tanguntur ea de quibus eſt fide in quantum ad ea terminatur actus credendi, vt ex ipſo modo loquendi apparet: actus autem credentis non terminatur ad enunciabile, ſed ad rem, non enim formamus enunciabilia, niſi vt per ea de rebus cognitionem habeamus, ſicut in ſcientia, ita & in fide.* Dici etiam poteſt, quod tam in ſymbolo Apoſtolorũ, quàm S. Athanaſij inueniuntur plures enunciationes perfectæ formatæ, & vbi res ponuntur ſine enunciatione perfecta, facile intelligi poteſt verbum ſubſtantiuum, aut quid ſimile, per quod fiant perfectè enunciationes.

212 Tertium argum. eſt eiuſdem S. Doctoris, nam *fidei ſuccedit viſio, ſed viſio patriæ eſt de incomplexo, cum ſit ipſius diuinæ eſſentiæ, ergo etiam fides viæ.* Reſpondet, *quod viſio patriæ eſt veritatis primæ ſecundum quod in ſe eſt, & ideo erit non per modum enunciabilis, ſed per modum ſimplici intelligentiæ, ſed per fidem non apprehendimus veritatem primam, ſicut in ſe eſt, vnde non eſt ſimilis ratio.* Eſt enim diuerſus modus cognoſcendi in patria, & in via, ibi cognoſcemus per ſimplicem intuitum; hic per compoſitionem, & diuiſionem.

213 Quartum argum. obiectum fidei in ſe, & à parte rei eſt quid incomplexum; ergo etiam ex parte credentis. Conſeq. probatur, nam aliàs daretur deceptio, falsò enim concipitur vt complexum, quod eſt incomplexum; intellectus autem, qui non eſt conformis rebus, falſus eſt. Reſp. negando conſeq. Ad probationem dico non dari deceptionem, ſed ſolum nos cognoſcere complexè, quæ incomplexa ſunt; ſicut in Deo non datur deceptio cum complexa, incomplexè cognoſcit. Solum enim iſta arguunt diuerſum modum cognoſcendi, non deceptionem. Eſſet deceptio ſi intellectus cognoſcendo incomplexa incomplexè, iudicaret eſſe complexa cum non ſint.

DVBIVM VIII.

An non viſum ſit de ratione obiecti noſtræ fidei.

214 PRima ſententia eſt Durandi *in 3. diſt.* 14. *q.* 1. quem aliqui ex modernis ſequuntur, quod non viſum, ſeu obſcurum non ſit de ratione formali obiecti fidei, ſed tantum conditio ex parte ſubiecti. Ab hac ſententia parum diſtat Caietanus hic quatenus dicit, quod non viſum eſt ratio formalis noſtræ fidei ſimpliciter, ſed ex parte noſtra, licet poſtea teneat, quod ſcientia, & fides nequeat eſſe ſimul. Hanc eandem ſententiam ſequitur Suarez *hoc loco diſp. 3. ſect.* 8. quatenus vult quod fides, & ſcientia poſſint eſſe ſimul quando procedunt per diuerſa media. Si enim ſemel de ratione fidei eſt obſcuritas, ſeu ineuidentia, non in atteſtante, de quo ſupra, ſed in ſe ipſa, implicabit quod ſit ſimul cum ſcientia ex quocumque medio procedat. Idem tenere debent, qui docent eandem ſententiam cum Suarez, & ante illum, de ſimultate fidei cum ſcientia de quo dubio ſeq.

215 Noſtra ſententia ſequenti concl. explicatur.; *De eſſentia noſtræ fidei, eſt eſſe non viſum, ſeu non viſum eſt ratio forma-*

Digitized by Google

formalis noſtræ fidei. Sic tenet S.Doctor loco iſto *art.4.& 5.*vbi omnes eius diſcipuli,quibus addo Malderũ *hic art.4.*Canum *lib.2. de locis cap.* 12. Capreol. *in 3. diſt.25.art.1.& 2.* Hiſpal.*art.3. notab.3. & 4.* Richard. *diſt. 24. q. 4. & 5.* Scot. *q. 1.* Gabr. *art. 2. concl. 4.* & alios communiter. Pro quo nota, quod D.Thomas non dicit ſolum, quod non viſum ſit ratio formalis noſtræ fidei, ſed etiam quod eſt ratio formalis ipſorum credibilium vt eſt videre *art.6.* non quidem ex parte ipſorum credibilium,ſed ex parte noſtra, quia etiam ex parte credentis conſiderari debet, an res quæ creditur ſit non viſa. Licet enim in obiecto fidei noſtræ conſideretur ratio non viſi, quæ ipſum ponit in genere cognoſcibilis vt non viſum, tamen hoc prouenit non ex parte rei creditæ, ſed credentis, & habitus per quam credit, cum eius ratio formalis ſit non viſum, non ſcitum, ſeu creditum. Cum enim auctoritas Dei loquentis vt nata conſtituere rem à nobis cognoſcibilem, habeat reſpectum ad noſtrum intellectum, fit vt ipſa ex iſto reſpectu determinetur, atque adeo ab ipſo intellectu, tanquam à ſuo correlatiuo. Ex noſtro namque modo intelligendi, obiecta cognitionum variantur, ſicut etiam ex noſtro modo cognoſcendi, & abſtrahendi à materia obiecta ſcibilium, & ſcientiarum, varias differentias ſpecificas ſortiuntur. Vnde obiectum phyſicæ abſtrahit à materia vno modo, ſcilicet à materia ſingulari. Obiectum Mathematicæ abſtrahit à materia ſenſibili. Et obiectum Metaphyſicæ abſtrahit à materia intelligibili. Et ſic patet, quod ſecundum varios modos intelligendi variantur habitus, & ſcientiæ; & ſic fides & ſcientia diſtinguentur per modos tendendi clarè, & obſcurè.

216 Probatur 1. nam fides definitur ab Apoſt. *ad hebræos* 11. quod ſit *argumentum non apparentium*; ergo eſſe non apparentium eſt de eſſentia fidei. Conſeq. conſtat, quia verba in definitionibus denotant eſſentiam. Hinc S. Pater Auguſt. *tract.79.in Ioan.* dicit hanc eſſe potiſſimè noſtræ fidei laudem. *Quia quod creditur non videtur*. Et tract. 40. dicit. *Quid eſt fides? credere quod non vides*,vbi vt vides loquitur ſanctiſſimus, & doctiſſimus Pater *de quid*, ſeu eſſentia ipſius fidei.

217 Probatur 2. nam vt ſupra expendimus ratio formalis fidei eſt diuina reuelatio, ſeu diuina auctoritas, aut teſtimonium Dei loquentis, ſeu dicentis; ſed iſta non poſſunt eſſe cauſa euidentiæ; ergo de ratione fidei erit ineuidentia, ſeu non viſum. Minor probatur, quia id quod non oſtendit connexionẽ prædicati cum ſubiecto non ponit euidentiam rei, ſed diuina reuelatio, vel teſtimonium cum ſint quid extrinſecum non oſtendunt connexionem prædicati cum ſubiecto, ergo non ponunt euidentiam, ac proinde obiectum manebit obſcurum, ſeu non viſum. Tum quia diuina reuelatio, vel teſtimonium, non eſt ratio credendi vt clarè reuelans, aut teſtificans; ergo vt obſcurè reuelans, & teſtificans.

218 Sed dices, quod non viſum eſt quid priuatiuum; ergo non poteſt pertinere ad rationem formalem habitus poſitiui. Reſp. nos non dicere, quod non viſum vt eſt præciſè priuatio viſi, ſit tota ratio formalis conſtitutiua fidei,ſed quod pertineat ad rationem formalem fidei; quatenus diuina reuelatio, quæ eſt ratio formalis noſtræ fidei affert ſecum indiſpenſabiliter rationem non viſi, & ſi ſemel afferret rationem viſi, & priuaretur ratione non viſi, iam obiectum non amplius eſſet creditum, ſed viſum: & illa non eſſet amplius præciſè reuelatio, ſed eſſet oſtenſio rei prout in ſe, vt in viſione beata contingit. Eſt ergo non viſum præciſè non ratio formalis obiecti fidei, ſed aliquid in ea incluſum, ſeu eſſentialiter illatum, quo completur ſpecifica ratio fidei. Nec mirum eſt, quod ad rationem formalem fidei pertineat hæc negatio perfectionis, ſcilicet viſi, cum fides ſit ex parte cognitio imperfecta, ac proinde ſpecificus eius gradus, non conſtituitur ſine

H nega-

Digitized by Google

negatione perfectionis ſpecie differentis, quæ eſt ratio viſionis beatificæ.

219 Probatur 3. nam nemo credit, quod videt, quod ante oculos habet: euidentia namque, vel viſio rei quocumque medio habeatur, reddit intellectum incapacem, vt poſſit moueri ab extrinſeco teſtimonio; ergo ratio non viſi, eſt prorſus neceſſaria ad hoc vt obiectum moueat intellectum ad credendum. Confirmatur, quia ſi non viſum non pertineret ad rationem formalem obiecti fidei, fides, & viſio beata non opponerentur; hoc eſt falſum; ergo &c. Sequela probatur, nam oppoſitio formalis, ex parte obiecti ſumenda eſt; ſed inter viſionem beatam, & fidem non eſt alia oppoſitio niſi in ratione viſi, & non viſi; clari, & obſcuri; ergo, &c. Minor conſtat ex illo 1. Cor. 23. *Videmus nunc per ſpeculum in ænigmate, tunc autem facie ad faciem*. Vbi fidei ex diametro opponit viſionem beatam; quia fides videt in ænigmate, hoc eſt obſcurè, tunc autem facie ad faciem, ideſt clarè. Ac proinde ſicut ad viſionem, ſeu cognitionem facialem pertinet per ſe, & tanquam ratio formalis claritas, ita obſcuritas pertinebit ad rationem formalem obiecti fidei. Soluuntur argum. in contr.

220 Primum argum. deſumitur ex D. Tho. *art. 6. & 1. 2. q. 87. art. 3.* vbi dicit, quod fides in ſua ratione includit imperfectionem, quæ eſt ex parte ſubiecti, vt ſcilicet credens non videat, quod credit; ergo male diximus quod non viſum ſe teneat ex parte obiecti, tanquam ratio formalis. Reſp. bene dicere S. Doctorem, quod non viſum ſit imperfectio etiam ex parte ſubiecti, ſed quæ refunditur in obiectum, quod ſub obſcuritate reuelatur, nec aliter poteſt eſſe obiectum fidei. Dici etiam poteſt, quod obſcuritas ſe teneat ex parte ſubiecti, quia ratio formalis *ſub qua* fidei, & cuiuſcunque habitus, vel potentiæ, ſe tenet ex parte ſubiecti, eſt enim modus, vel ratio intrinſeca, *ſub qua* in obiectum tendit. Specificatiuum namque debet eſſe intrinſecum rei cuius eſt ſpecificatiuum.

221 Secundum argu. nam habitus cognoſcitiuus ordinatur ad cognoſcendam rationem formalem ſui obiecti; ſed fides non ordinatur ad cognoſcendum Deum, vt eſt non viſus; ergo non viſum non eſt ratio formalis fidei. Reſp. diſtinguendo maiorem: ordinatur ad cognoſcendam rationem formalem *qua* ſui obiecti, & conceditur: ordinatur ad cognoſcendam rationem formalem *ſub qua*, & negatur. Bene verum eſt, quod etiam ratio formalis *ſub qua* cognoſcitur, vel per formalem reflexionem, & tunc induit rationem *qua*; vel per reflexionem virtualem, quia dum intellectus cognoſcit, cognoſcit ſe cognoſcere, ac proinde cognoſcit etiam modum *ſub quo* cognoſcit.

222 Tertium argum. Si non viſum eſſet ratio aſſentiendi myſterijs fidei, ſequeretur, quod omnia, quæ non videntur crederentur; hoc eſt falſum; ergo, &c. Maior conſtat; nam ſi non viſum eſt ratio credendi; omnia, quæ non videntur caderent ſub ea ratione, ac proinde omnia crederentur. Minor probatur, quia plura non videntur, quæ tamen non creduntur; ergo, &c. Tum quia nemo aſſentit, quia non videt, ſed quia vult. Tum etiam quia ſi non viſum eſſet ratio credendi, perfectio fidei conſiſteret in cognitione non viſi de obiecto, non in cognitione ipſius obiecti. Reſp. negando ſuppoſitum maioris, non enim dicimus quod non viſum ſit ratio aſſentiendi, ſit ratio formalis, ſit ratio *ſub qua*, ſed quod pertineat ad rationem aſſentiendi, ad rationem formalem, ad rationem *ſub qua*; non enim eſt nouum, quod aliquid pertineat ad rationem formalem *rei* nō per modum conſtitutiui, ſed tanquam quid requiſitū ad rationem conſtitutiui, nam vnum conſtituitur per ens vt dicit carentiam diuiſionis; eſt enim vnum ens indiuiſum in ſe, & diuiſum à quolibet alio.

DV-

Digitized by Google

DVBIVM IX.

An fides poſſit eſſe ſimul cum ſcientia.

223 Conueniunt omnes, quod fides, & ſcientia poſſint ſibi inuicem ſuccedere, cum poſſit vna, eademque res ſucceſſiuè eſſe ſcita, & credita. Cognitiones namque poſſunt ſibi mutuò ſuccedere. Quocirca de hac propoſitione *Deus eſt*, poteſt ſucceſſiuè eſſe ſcientia, & fides; cum non ſcitur, ſcientia cum ſcitur, ſeu cum per demonſtrationem id noſcitur. Hic rectè dicit S.P. Aug. *lib.*83. *quæſt. q.*48. quod aliqua credibilia ſemper creduntur, & nunquam ſciuntur, vt ſunt ea, quæ in humanis hiſtorijs habemus. Alia vt mox creduntur intelliguntur ab ijs qui mundo ſunt corde. Multa enim in hac vita à mundis corde vtcumque ſciri poſſunt, & ſi fide qua cor mundatur, credantur.

224 Difficultas ergo præſens ad hoc reuocatur, an fides, & ſcientia poſſint eſſe ſimul de eodem obiecto, ſeu de eadem veritate tam quoad habitus, quam quoad actus, & quoad actus, & habitus. Pater Franciſcus Suarez poſt aliquos alios quos citat *diſp.* 3. *ſect.* 9. quatuor dicit. Primum, quod habitus fidei poteſt ſimul eſſe de eadem veritate cum actu ſcientiæ. Secundum, quod habitus ſcientiæ poteſt eſſe ſimul cum actu fidei. Tertium, quod habitus fidei, & habitus ſcientiæ poſſunt eſſe ſimul. Quartum, quod actus fidei, & actus ſcientiæ poſſunt eſſe ſimul.

225 Noſtra ſententia quatuor explicabitur concl. contra quatuor dicta P. Suarez. Prima concluſio. *Habitus fidei nullatenus poteſt eſſe ſimul cum actu ſcientiæ, de eodem obiecto, ſeu de eadem veritate.* Sic tradunt omnes Thomiſtæ poſt D. Thomam hoc loco, & omnes illi quos dubio præcedenti citauimus pro noſtra concl. Probatur 1. nã vt dicemus in quarta concluſ. fides, & ſcientia non poſſunt eſſe ſimul quoad actus: ergo neq; quoad habitus, & quoad habitus, & actus. Conſeq. conſtat, nam quæ non poſſunt eſſe ſimul quoad actum neque poſſunt eſſe ſimul quoad habitum; habitus namque ſunt propter actus, ac proinde eadem repugnantia quæ reperitur inter actus, ſeu in actu ſecundo, debet prius reperiri in actu primo, ſeu inter habitus.

226 Sed dices, quod ex communi ſententia Thomiſtarum de qua 1. *p.diſp.* 14. poteſt dari ſimultas potentiæ circa aliqua, vt ad amorem, & odium reſpectu eiuſdem rei, licet non poſſit dari ſimultas actuum: item poteſt dari ſimultas potentiæ ad odium cum actuali actu amoris; dum enim quis actu amat Deũ, conſeruat potentiam ad odium; ergo etiam poterit dari ſimultas habituum, vel habitus, & actus, licet non poſſit dari ſimultas actuum. Antecedens conſtat. Conſeq. probatur, nam habitus, eſt quædam potentia, cum ſe teneat ex parte actus primi, non ex parte actus ſecundi. Reſp. 1. concedendo antecedens, & negando conſeq. Ratio diſcriminis eſt, quia potentia eſt vniuerſalior habitu, eſt enim habitus determinatio potentię ad obiectum aliquod particulare: ac proinde non eſt tanta latitudo in habitu, ac in potentia. Tum quia habitus eſt determinatio potentiæ ad vnum, ac proinde non ponit, ſeu non dicit potentiam, ſeu inclinationem potentiæ ad oppoſitum. Tum etiam quia habitus non dicit formalem rationem liberi, ac proinde non dicit indifferentiam ad oppoſitum vt dicit potentia libera, ſed dicit formalem rationẽ determinationis potentiæ liberæ, & licet non tollat indifferentiam eiuſdem potentiæ liberæ, ſed eã vt eſt relinquat, tamen quantũ eſt de ſe, determinat; & ad ſummum habitus dicitur liber *vt quo*, quatenus determinat potentiam liberam *vt quod*, tamen non eſt liber, vt eſt potentia. Reſp. 2. quod licet in alijs habitibus poſſet illa doctrina concedi, non tamen in noſtro caſu, ob rationem ſpecialem, quæ reperitur in fi-

in fide, & ſcientia. Nam habitus fidei dicit eſſe non viſum quocumque medio ac proinde excludit eſſe viſum quocũque medio. Si enim ſemel habitus fidei poſſet admittere rationem viſi quocumque medio; non viſum non pertineret ad rationem formalem ipſius. Ratio namque conſtitutiua alicuius excludit oppoſitum quocumque modo; ac proinde ratio non viſi cum pertineat ad rationem conſtitutiuam fidei debet ſecundum quamcumque rationem dicere nõ viſum, ac ſubinde debet excludere rationem viſi ſecundum quamcumque rationem, & ſecundum quodcumque medium.

227 Probatur 2. nam viſio beatifica excludit fidem tum quoad actum, tum quoad habitum, vt communiter tradunt Theologi; ergo etiam habitus fidei debet excludere viſionem, ſeu ſcientiam tam quoad actum quam quoad habitum. Conſequentia conſtat; oppoſitorum namque eadem eſt ratio, & diſciplina. Antecedens etiam conſtat ex illo Apoſt. 1. Cor. 13. *Videmus nunc per ſpeculum in ænigmate, tunc autem facie ad faciem*, vbi Apoſtolus opponit fidei ex diametro viſionem Dei facialem. Conſtat etiam ex illo S. P. Aug. *quod creditur non videtur*. Et *quid eſt fides? credere quod non vides*. Et ex illo Magni Greg. *Fides non habet locum, vbi humana ratio prabet experimentum*; ideſt vbi eſt experimentum humanæ rationis, ſeu ſcientiæ, ibi non datur fides.

228 Reſpondebis ex doctrina Patris Suarez, hoc argumentum. Solum probare, quod fides excludat viſionem intuitiuam, quæ in Patria habetur, non abſtractiuam euidentem, quæ habetur in hac vita per ſcientiam. Nam contra eſt 1 in primis hanc ſolutionem deſtruit Apoſtoli auctoritas citata, quod enim in hac vita videmus in ænigmate, non ſcitur euidenter, etiam abſtractiuè. cognitio namque ænigmatica excludit quamcumque euidentiam etiam abſtractiuam, quam per ſcientiam habemus, nullus enim dicitur ænigmaticè cognoſcere, quod euidenter cognoſcit. Deinde Suarium pungunt auctoritates Auguſtini, & Gregorij allatæ. Tertiò, quia fidei magis videtur opponi ex diametro viſio abſtractiua, quam intuitiua. Viſio namque beata pertinet tam ad intellectum practicum, quam ad ſpeculatiuũ, ac proinde minus opponitur fidei, quæ pertinet ad intellectum ſpeculatiuum; quam ſcientia, quæ ad eundem intellectum ſpeculatiuum pertinet.

229 Secunda concl. *Habitus ſcientiæ nequit eſſe ſimul cum actu fidei.* Sic tenent omnes pro præcedenti concluſione relati; conſtat ex dictis pro præcedenti concluſione. Tum quia habitus ſcientiæ eſt de obiecto ſcito, ſed obiectum ſcitum non poteſt admittere, vel terminare actum obſcurum, & non ſcitum; ergo, &c. Minor probatur, nam ſcitum habitualiter petit ſolum cognoſci per ſcientiam: ergo non poteſt actu cognoſci per fidem; Antecedens probatur, nam ſcientia habitualis dicit habitualem euidentiam; ſed habitualis euidentia, excludit habitualem ineuidentiam; ergo etiam excludit actualem; quod enim excludit habitualem ineuidentiam à fortiori excludere debet actualem, cum actualis cauſetur ab habituali, quando ſupponitur; & actualis cauſat habitualẽ quando non ſupponitur, ſicut in habitibus acquiſitis, habitus eſt cauſa actuum ſubſequentium, & actus ſunt cauſa habitus, cum per illos producatur.

230 Tertia concl. *Habitus fidei, & habitus ſcientiæ non poſſunt eſſe ſimul*. Probatur 1. nam quod facit actus actu, facit habitus habitu, idem enim eſt conſtitutiuum actus, quod habitus, ergo ſi actus fidei, & ſcientiæ repugnant, etiam eorum habitus repugnabunt: habitus namque non aliter exerunt, & explicant ſuas vires, & rationes formales, quàm per actus; & repugnantia habituum deſumitur ex repugnantia actuum, quando horum repugnantia ex proprijs rationibus formalibus deſumitur, vt in noſtro caſu contingit.

231 Probatur 2. Scientia eſt habi-

tus

Digitized by Google

tus faciens ſcire obiectum, & fides eſt habitus non faciens ſcire; ſed implicat quod in eodem intellectu reſpectu eiuſdem obiecti, ſeu veritatis ſit aliquid quod faciat ſcire hoc obiectum, & aliquid, quod ſimul, & ſemel non faciat ſcire; ergo implicabit, quod in eodem intellectu reſpectu eiuſdem obiecti eodem tempore ſit habitus fidei, & habitus ſcientiæ, aliàs vnum, & idem poſſet ſimul eſſe ſcitum, & creditum, ſeu non ſcitum; viſum, & non viſum, &c.

232 Quarta concl. *Actus fidei, & actus ſcientia de eodem obiecto, ſeu de eadem veritate non poſſunt eſſe ſimul*. Conſtat ex definitione fidei, quam ex Apoſt. ad hebræos 11. tradunt omnes, quod ſit *argumentum non apparentium*, actus námque fidei debet eſſe de obiecto non apparente, & cum procedat ex diuina reuelatione debet eſſe non apparens, non viſus, de non viſo; at actus ſcientiæ eſt de viſo, ac proinde eſt viſus de viſo; ſed viſus de viſo, & non viſus de non viſo, non poſſunt ſimul eſſe de eodem obiecto, ſeu veritate; aliàs eadem veritas eſſet ſimul viſa, & non viſa; argumentum apparentium, & non apparentium. Occurrit 1. Suarez *loco cit. n.* 15. quod fides dicitur argumentum non apparentium per ipſam fidem, & per medium fidei, non per alia media, per alia namque media obiectum fidei poteſt eſſe argumentum apparentium.

233 Sed contra 1. quia Apoſtolus explicat obiectum fidei per negationem ſcilicet per *non apparentium*, ergo negat apparentiam per quodlibet medium; negatio namque vniuerſalis omnia negat, cum ſit malignantis naturæ; vnde in hoc caſu debet omne medium viſum deſtruere, aliàs negatio non tolleret affirmationem contra *l. filius fam. §. 1. C. de donat. gloſ. in l. iuris gentium ff. de pactis, cap. cum dilectus de conſuet. & aliàs.*

234 Occurrit 2. quod veritates diuinæ per ſolam euidentiam naturalem non apparent nobis ſufficienter, quia nec videmus illas prout in ſe ſunt, nec per medium quod præbeat ſummã certitudinem illarum, & ideo talis euidentia relinquit ſufficientem non apparentiam, vt ibi locum habeat fides certificando intellectum, quę certitudo neceſſariò inuoluit obſcuritatem, cum fundetur in teſtimonio non euidenter cognito. Sed contra, quia licet ſcientia naturalis non faciat rem in ſe ipſa videre viſione intuitiua, vt facit viſio beatifica; facit tamen rem videre viſione abſtractiua, ſed hæc opponitur formaliſſimè fidei; ergo ſcientia naturalis ratione ſuæ euidentiæ omnino excludet ab eodem obiecto obſcuritatem fidei. Euidentia namque ſpeculatiua excludit obſcuritatem ſpeculatiuam, ſicut euidentia intuitiua excludit obſcuritatem intuitiuam. Tum quia eo ipſo, quod non viſum pertinet ad conſtitutiuum fidei, debet excludere viſum quocumque medio, ſicut eſſe viſum eo ipſo quod pertineat ad rationem ſcientiæ naturalis, debet excludere non viſum quocumque medio. Sicut enim rationale eo ipſo quod pertinet ad conſtitutiuũ hominis excludit irrationale quocumq; medio, ita quod per nullum medium poteſt irrationale conuenire homini, ita ex eo quod non viſum pertinet ad conſtitutiuum fidei, vt præcedenti dubio viſum eſt, debet excludere viſum quocũq; medio, aliàs differentiæ primò diuiſiuę generis non eſſent primò oppoſitæ, ſed vna admitteret aliam, vt rationale, irrationale, & è contra: Sed agamus rationibus contra Suarez.

235 Prima ratio, nam ſi ob aliquam rationem per Suar. alioſque ſcientia, & fides poſſent eſſe ſimul, maximè quia procedunt per diuerſa media; ſed hæc ratio eſt nulla; ergo non poſſunt eſſe ſimul. Maior eſt fundamentum partis oppoſitæ vt videre eſt ad Suarez loco citato *n.* 7. vbi ſic habet. *Probatur efficaci argumento, quia in dicto caſu concurrunt duo media, ſeu motiua ſufficientia ad aſſenſum veritatis propoſita, ſcilicet demonſtratio, & auctoritas diuina; ergo vtrumque actu operatur.* Minor probatur, nam tunc diuerſa media poſſunt concurrere ad vnum, & idem, quando ad inuicem

non

non ſe mutuò excludunt; ſed in noſtro caſu euidentia, & ineuidentia mutuo ſe excludunt, cum mutuo opponantur, ergo, &c. Minor conſtat, maior probatur, nam excluſio mediorum non deſumitur per ordinem ad idem ſubiectum, ſed per ordinem ad terminos oppoſitos, vt contingit in motibus, licet enim motus ſurſum, & deorſum non ſint in eodem ſuppoſito, mutuo tamen ſe excludunt, ratione diuerſorum terminorum *à quibus*, vnde ob hoc implicat, quod eadem res ſimul moueatur ſurſum, & deorſum, licet non implicet, quod moueatur motibus diſparatis, & non ſe mutuo excludentibus vt eſt motus v. g. ſurſum, & motus alterationis, ſed in noſtro caſu viſum, & non viſum ſunt duo media oppoſita, mutuò ſe excludentia, non minus quam motus ſurſum, & deorſum, cum ſe excludat per ſuas rationes conſtitutiuas; ergo, &c. Tum quia videre obiectum eſt ad illud accedere, non videre eſt ad illud recedere; accedere autem, & recedere non minus opponuntur quàm aſcendere, & deſcendere.

236 Secunda ratio, nam vt inquit Philoſophus communiter receptus. *Contingit noſtrum intellectum plura ſcire, cognoſcere autem non*. Ex quo principio inferunt Philoſophi quod licet poſſit noſter intellectus cognoſcere plura, non vt plura, quia vna cognitione, tanquam actu vitali adæquato, tota eius virtus exhauritur; vnius namq; potentiæ operatio, alterius operatione impeditur, propter vnius, & eiuſdem animæ influxum. Vnde fortaſſe etiam fit, vt audiant acutiùs, qui non vident. Sed ſcientia, & fides ſunt plura, vt plura; ergo non poſſunt ſimul in intellectu eſſe. Minorem probo, nam illa ſunt plura, vt plura, quæ ſunt primò diuerſa; ſed huiuſmodi ſunt ſcientia, & fides; ergo, &c. Scientia namque dicit eſſe viſum, fides eſſe non viſum, viſum autem, & non viſum ſunt primò diuerſa; ſicut eſſe clarum, & obſcurum, eſſe euidens, & ineuidens. Tum quia ea ſunt plura vt plura, quæ nunquã poſſunt vnico actu attingi, & illa non ſunt plura vt plura, quæ licet attingantur pluribus actibus, poſſunt tamen vnico actu attingi; ſed eſſe viſum, & non viſum non poſſunt attingi vnico actu, cum non poſſit idem numero actus eſſe fidei, & ſcientiæ, vt dubiò ſeq. dicetur, ergo, &c.

237 Tertia ratio, quoniam obiectum, quod credi debet per actum fidei, non habet vim determinandi intellectũ potius ad aſſenſum, quàm diſſenſum, ſed relinquit illum indeterminatũ, vt vel aſſentiatur, vel diſſentiatur, vnde ob hoc ponitur in voluntate pia affectio, per quam determinetur v.g. ad aſſenſum; at obiectum ſcientiæ cum ſit euidenter cognitum, ſic determinat intellectum ad aſſenſum, vt diſſentire non poſſit, nec indiget applicatione voluntatis; ergo non poteſt vnum, idemque obiectum ſimul pertinere ad fidem, & ſcientiam. Antecedens conſtat, & non negant oppoſitum ſentientes. Conſeq. probatur; nam ſi idem obiectum poſſet ſimul pertinere ad fidem, & ſcientiam: ſi poſſet ab vtroque habitu ſimul attingi: ſi poſſet ſimul eſſe ſcitum, & creditum: ſi poſſet ſimul euidenter cognoſci, & obſcurè, ſequeretur, quod idem obiectum ſimul determinaret ad ſui aſſenſum rapiendo, & neceſſitando intellectum, & non determinaret, ſed in ſua libertate relinqueret, & ſic euidentia traheret intellectum, & ſimul ineuidentia illum repelleret. Intellectus namq; inclinatur ad aſſenſum, & retrahitur à diſſenſu, quæ omnia eſſe nequeunt licet per diuerſa media.

§. I. *Ponuntur argumenta in contrarium, eorumque ſolutiones.*

238 PRimum argum. poſſunt in intellectu de eodem ſimul eſſe ſcientia, & opinio; ergo etiam fides, & ſcientia. Conſeq. conſtat ex paritate rationis: Scientia enim, & opinio dicunt euidentiam, & non euidentiam, eſſe viſum, & non viſum. Antecedens docet S.Doctor 1.*p.q.*58.*art.*7.*ad*.2. vbi habet: *Quod aliquid cognoſcatur per duo media;* quo-

quorum vnum eſt perfectius, aliud imperfectius aliquid repugnat habet. Sicut ad eandem concluſionem habere poſſumus, & medium demonſtratiuum, & dialecticum; & ſimiliter eadem res poteſt ſciri ab Angelo per verbum increatum, & per ſpeciem innatam. Et q. 62. art. item 7. ad 1. hæc dicit. *Nihil probibet ſimul aliquid cognoſcere per diuerſa media, ſicut ſimul poteſt aliquid cognoſci per medium probabile, & demonſtratiuum.* Idem tradit 3. p. q. 9. art. 3. ad 2. Reſp. diſtinguendo antecedens: poteſt in eodem intellectu eſſe ſcientia, & opinio quæ ſecum non affert formidinem, & conceditur: quæ ſecum habet formidinem, & negatur. Nec aliud vult D.Thomas locis citatis, aliàs ſibi eſſet contrarius *hoc loco art.* 4. Vnde in fine corporis concludit. *Manifeſtum eſt, quod nec fides, nec opinio poteſt eſſe de ipſis viſis, aut ſecundum ſenſum, aut ſecundum intellectum.* Pro quo nota, quod aliquando opinio eſt coniuncta cum formidine, aliquando eſt ſine formide, vt quando actui ſcientiæ, vel cuius alteri euidenti coniungitur. Poſtquam enim quis cognouit aliquod obiectum per medium demonſtratiuum, poteſt illud ipſum cognoſcere per medium probabile, oſtendens connexionem probabilem prædicati, & ſubiecti. In vnaquaq; namque ſcientia dantur ſyllogiſmi probabiles, & demonſtratiui, & iſti poſſunt eſſe ſimul, cum non afferant oppoſitionem euidentiæ, & ineuidentiæ; quia ſyllogiſmi probabiles cum non afferant neceſſariò rationem ineuidentiæ, ſed non euidentiæ poſſunt ſimul compati cum demonſtrationibus. Iſti tamen ſyllogiſmi non cauſant opinionem propriè dictam, ſed impropriè, quæ in ipſis ſcientijs reperitur. Opinio namque propriè dicta affert ſecum formidinem: definitur enim quod ſit *aſſenſus vnius partis cum formidine in oppoſitum*. At opinio impropriè, eſt aſſenſus vnius partis, cum non formidine, cum nō euidentia in oppoſitum. Hæc poteſt eſſe cum ſcientia, non illa.

239 Secundum argum. Sequeretur, quod actus fidei non poſſet ſimul ſtare cum euidentia in atteſtante, contra communem doctrinam quam ſupra tradidimus ex D.Thoma; ergo, &c. Sequela probatur, nam per euidentiam in atteſtante determinatur intellectus ad aſſentiendum rei de qua eſt euidentia, vt eam deſerere non poſſit per actum incredulitatis. Reſp. negando ſequelam. Euidentia namque in atteſtante non eſt medium intrinſecum, nec facit intrinſecè rem videre, ſed ſolum credibilē eſſe: aliud namque eſt rem eſſe euidenter credibilem, & rem eſſe euidentem: euidentia de qua agimus, deſumitur à medio oſtendente connexionem prædicati, & ſubiecti, at euidentia credibilitatis, deſumitur à ſignis, & miraculis, quæ faciunt rem reuelatam eſſe credibilem, non quia oſtendant rem creditam, vel reuelatam, ſed quia oſtendunt reuelationem eſſe veram, cum miracula non fiant vt credatur dicenti falſa, ſed vera. Deinde dico, quod euidentia credibilitatis non determinat neceſſariò aſſenſum, vt facit ſcientia, ſed inclinat moraliter, vt hoc modo teneatur credere, licet credere non cogatur.

240 Tertium argum. nam aliàs non poſſet ſtare actus fidei, cum actu recordationis, quo quis oblitus medij ſcientifici, per quod demonſtratiuè probauit aliquādo propoſitionem aliquam à Deo reuelatam, ac proinde fide diuina credibilem, ſi recordetur ſe demonſtratiuè probaſſe illam propoſitionem, hoc dici nequit; ergo, &c. Minor conſtat, nam videtur incredibile, quod quis habita fide de aliqua propoſitione non recordetur de medio per quod probauit illam propoſitionem. Sequela probatur, quia non minus determinat intellectum ad aſſenſum medij demonſtrationis, quam ipſa demonſtratio. Reſp. negando ſequelam. Ad probationem dico, quod medium demonſtrationis exercitè inclinat intellectum ad aſſenſum; non tamen ſecundum ſe, & ſignatè; tota namque vis trahendi intellectum ad aſſenſum, non eſt medium ſecundum ſe, ſed ſic diſpoſitum, & applicatum per artem ſyllo-

ſyllogiſticam i; quod in caſu argumenti non contingit.

241 Quartum argum. nam ex oppoſita ſententia ſequeretur, quod Deus neque de potentia abſoluta facere poſſet, quod quis circa eandem rem ſimul exerceret actum fidei, & ſcientiæ, hoc videtur falſum; ergo &c. ſequelam probant, quia ideo nō poteſt quis exercere dictos actus, quia ſuppoſito vtroque exercitio ſequitur intellectum eſſe, & non eſſe determinatum, nam per fidem non determinatur, cum liberè aſſentiatur. Per actum ſcientiæ determinatur, cum neceſſitetur; eſſe autem, & non eſſe determinatum contradictionem inuoluere videntur, ac proinde non poterunt eſſe à Deo. Minor probatur, nam nulla in dicto caſu inuoluitur contradictio; ergo poſſunt eſſe à Deo. Antecedens probatur, nam contradictio eſt affirmatio, & negatio eiuſdem de eodem, ſecundum eandem rationem; ſed eſſe determinatum per ſcientiam, & non eſſe determinatum per fidem, nō eſt affirmatio, & negatio eiuſdem de eodem, ſecundum eandem rationem, ſed ſecundum diuerſam, cum non ſola fides determinet, & non determinet; nec ſola ſcientia, ſed fides non determinat, & ſcientia determinat. Reſp. concedendo ſequelam. Manifeſta namque tunc inuoluitur contradictio, ſequeretur namque, quod ratio formalis fidei, non eſſet ratio obſcuri quæ non determinat, ſed ratio abſcuri, & clari; ratio namque obſcuri circa idem obiectum totaliter trahit intellectum ſub illa ratione, vt non relinquat locum ſub alia. Tum quia ſicut in motu ſurſum, & deorſum datur manifeſta cōtradictio, quia licet ſint diuerſi termini *à quibus*, nihilominus eſſet idē mobile, quod ſurſum, & deorſum moueretur, quia dum mouetur vno motu, non poteſt moueri alio, & ſi moueretur, moueretur, & non moueretur. Sic in præſenti idem obiectum moueretur, & non moueretur motu fidei, ſi ſimul moueretur motu oppoſito ſcientiæ; idem dicendum de intellectu.

242 Quintum argum. D. Paulus in raptu habuit euidētiam articulorum fidei, & tamen non amiſit fidem; ergo ſtat fides ſimul cum euidentia. Reſp. 1. cum Caiet. *infra q. 175. art. 3.* quod Paulus non vidit in raptu omnes articulos fidei. Vnde reſpectu eorum quos vidit, non habuit fidem, benetamen reſpectu eorum quos non vidit. Hanc ſolutionem impugnat Bann. quia licet Apoſtolus habuerit lumen gloriæ per modum tranſitus, tamen manifeſtauit Deū ſicuti eſt, ac proinde omnes articulos fidei. Maximè quia tūc Apoſtolus erudiebatur de omnibus, quę erat prædicaturus. Cœterum ſolutio Caietani optimè ſuſtineri poteſt; non enim neceſſe erat quod omnes articulos videret, ſed illos ſolum qui cum viſione illa neceſſariò connexa erant quales non ſunt plures articuli de rebus contingentibus, vt de iudicio finali; de ſtatu Eccleſiæ vſque ad finem mundi; de aduentu Antichriſti, &c. Reſpondet ipſe Bannes, quod tunc Apoſtolus habuit fidem in habitu, licet non in actu, quia per diuinam potentiam habitus fidei poteſt ſimul eſſe cum actu viſionis. Sed hoc eſt contra id quod diximus ſupra. Reſp. 2. quod pro eo tempore ſicut per Banneſium non fuit actus fidei, ita non fuit habitus, dato quod omnes articulos clarè in diuina eſſentia Apoſtolus viderit.

243 Sextum argum. Hæc propoſitio *Deus eſt*, eſt ſcita, & credita à Philoſopho Chriſtiano; ergo, &c. Antecedens conſtat quoad primam partem, Philoſophus namque Gentilis illam ſcit demonſtratione metaphyſica, ac proinde etiam Philoſophus Chriſtianus hoc ſciet. Secunda pars oſtenditur, nam Philoſophus Chriſtianus aſſentitur illi propoſitioni certius quam Philoſophus Gentilis, imò certius quam ruſticus Chriſtianus; ſed iſta maior certitudo debet oriri à fide; ergo, &c.

244 Variæ ſunt huius argumenti ſolutiones. Primò reſpondent Scotus *in 3. diſt. 24. q. 1.* Gabr. *art. 2. concl. 3.* Greg. *q. 2. prolog. art. 2.* Henr. *quodlibet. 2. art.*

Digitized by Google

2. *art.* 15. *q.* 3. & alij, quod in tali caſu in Phyloſopho chriſtiano ſolum operetur ſcientia, non fides, ac proinde non ſit maior certitudo de hac propoſitione *Deus eſt* in Philoſopho chriſtiano, quam Gentili; adueniente namque ſcientia de illa propoſitione perit fides, ac proinde etiam certitudo illius. Cum enim ſcientia operetur naturaliter, ſeu neceſſariò, deſtruet fidem quæ liberè producta eſt, liberèque operatur. Cæterum hæc ſolutio licet probabilis ſit, tamen communiter ſolet reprobari, quia videtur contra experientiam.

245 Reſpondent alij, quod in eo caſu deſtruatur ſcientia de illa propoſitione, ſi fides adueniat, & ſi fides ſupponatur, vt in chriſtiano, ſeu fideli, qui prius credebat illam propoſitionem, poſtea enim ſi fiat Philoſophus, per demonſtrationem ſcientia nō producetur; nec illa demonſtratio pariet euidētiam, cum à fide, quæ eſt potentior, impediatur. Sed hæc reſponſio communiter impugnatur, quia eo ipſo, quod Philoſophus Chriſtianus format demonſtrationem huius propoſitionis *Deus eſt*, quam in omnium ſententia formare ſpoteſt, non eſt in poteſtate voluntatis, ac proinde habitus fidei impedire illius effectum.

246 Hiſpal. *in* 3. *diſt.* 25. *art.* 4. & alij, dicunt quod tunc, & fides, & ſcientia operentur, non quidem producendo ſingulos actus, ſed vnum, eundemque quantum ad realitatem, & duplicem quantum ad formalitatem, ita quod ille actus entitatiuè vnus, duas habeat formalitates, ſcilicet ſcientiæ, & fidei. Sed nec etiam iſta reſponſio placet, quia in vna eademque entitate non poſſunt fundari duę formalitates eſsētiales, quarum vna ſit ſupernaturalis, alia naturalis. Tum quia actus fidei in omnium ſententia eſt entitatiuè ſupernaturalis, & actus ſcientiæ, eſt entitatiuè naturalis.

247 Molina 1. *p. q.* 1. *art.* 1. *diſp.* 1. Fonſeca 6. *Metaphy. cap.* 1. *q.* 1. *ſect.* 5. *litt. F.* & alij putant, quod tunc vterque habitus fidei, & ſcientię concurrant, non producendo proprios actus ſcientiæ, & fidei, ſed alium tertium eminenter continentem vtriuſque rationem, vt ſit eminenter ſcientia, & fides. Cœterum nec etiam iſta reſponſio ſatisfacit, nam cum tam fides quam ſcientia concurrant ſub proprijs rationibus formalibus, non videtur quomodo attingant actum, qui nec ſit ſcientiæ, nec fidei formaliter, ſed tantum eminenter, ratio namque formalis potentiæ, vel habitus, debet in ſuis actibus relucere. Tum quia vbi ſunt diuerſa eſſentialiter principia, diuerſi effectus produci debent. Tum etiam quia vel ille actus eminens eſſet naturalis, & tūc non poſſet produci à fide, quæ eſt virtus ſupernaturalis: vel eſſet ſupernaturalis, & tunc non poſſet produci à ſciētia naturali de qua loquimur. Tum denique quia ſi vterque habitus produceret illum aſſenſum, vterque deberet habere obiectum ſuum formale, aliàs exirent extra ſphæram ſuarum rationum formalium.

248 Magiſter Bannes duas adhibet ſolutiones. 1. Quod Philoſophus Chriſtianus nullo modo ex fide aſſentitur huic propoſitioni *Deus eſt*, ſed ſolum in præparatione animi, quia ita paratus eſt, vt ſi non haberet demonſtrationem, illam crederet. Hæc ſolutio non videtur illi ſufficere quantum ad ſupplendam, vel ponendam illam maiorem certitudinem, quam habet Philoſophus Chriſtianus, qui illam propoſitionem prius credidit. Secunda ſolutio eſt, quod non habeatur fides à Philoſopho Chriſtiano de illa propoſitione *Deus eſt*, ſed tantum ſcientia, cum per aduentum ſcientiæ, fides de illa demonſtratione non amplius habeatur, habeatur tamen maior certitudo ex affinitate quam habet demonſtratio cum fide, ſicut enim gratia perficit naturam; ita fides perficit concluſionem non quantum ad euidentiam, ſed quantum ad certitudinem, quæ maior eſt in fide, quam in demonſtratione. Vnde Philoſophus Chriſtianus cæteris paribus pluribus modis eſt certus quam ſit ruſticus de illa veritate *Deus eſt.*

Digitized by Google

us eſt. Hanc ſolutionem ſequuntur plerique Thomiſtæ, & N. Complut. in logica, addentes, quod habitus fidei, & ſcientiæ ſe mutuo iuuant in eo, in quo non opponuntur, & ſic cum non opponantur iu certitudine, in hoc ſe mutuo iuuabunt. Ab hac ſolutione non videtur diſtare illa quam tradit Capreolus *in 3. diſt. 25. ad argum. Durandi*, quod ſcilicet tũc intellectus operetur ex vtroque habitu, ſed vnus attingit euidentiam, & alius certitudinem.

249 Cœterum niſi iſta ſolutio magis explicetur, non videtur ſuſtinenda; nam cum dicitur, quod illi duo habitus ſe mutuo iuuant in eo in quo non opponuntur; vel ſit ſenſus, quod fides producat re ipſa maiorem illam certitudinem; vel non? Si hoc ſecundum, non ſe iuuant. Primum dici non poteſt; nam cum ratio formalis *ſub qua* fides agit, contineat ineuidentiam, nonniſi ſub hac ratione poterit fides attingere illam maiorem certitudinem, & ſic fides attingendo certitudinem illius concluſionis demonſtratæ *Deus eſt*, attinget per actũ obſcurum; illa namque certitudo à fide attingi non poteſt, niſi per actum ineuidentem, ac proinde iam ſimul erit circa illam propoſitionem actus euidens ſcientiæ, & ineuidens fidei. Nec valet dicere, quod Philoſophus Chriſtianus ſit magis certus extenſiuè, ſiue pluribus titulis; nam vel ad illam maiorem extenſionem, & ad vnum ex illis titulis concurrit fides, vel non? Si hoc ſecundum, nec maior extenſio habebitur, nec nouus titulus diſtinctus à ſcientia. Si primum iam fides attinget illam maiorem extenſionem, vel illum titulum per actum obſcurũ; nam actus fidei non niſi obſcurus eſſe poteſt, & ſic iam erunt ſimul actus fidei, & ſcientiæ, quod reprobauimus.

250 Reſp. ergo, quod in Philoſopho Chriſtiano detur maior certitudo de illa propoſitione *Deus eſt*, quam prius credebat, & modo nouit per demonſtrationem, non ex parte actus, quia ſcilicet detur actus fidei attingens illam maiorem certitudinem, ſiue intenſiuam, ſiue extenſiuam, ſed ex parte ſubiecti, quatenus ſubiectum, ſeu intellectus per fidem præcedentem manſit determinatus, & maximè certificatus de illa propoſitione *Deus eſt*. Et hoc vt puto, vult præcedens ſolutio. Pro quo nota, quod tam actus, quam habitus ſunt determinationes potentiæ, ille determinat in actu ſecundo; iſte in actu primo, quæ determinatio cùm eſt potentiæ cognoſcitiuæ, eſt quædam certitudo, manens etiã tranſacto actu, & non extenſo habitu ad illud obiectum, ad quod prius fuit extenſus. Sicut enim qui videt Petrum, manet certificatus de præſentia illius, licet ceſſet à viſione eiuſdem; vnde ſi poſtea eum audiat, etiam ſi non videat, magis certificatur de illius præſentia. Sic poſtquam intellectus fuit per fidem certificatus de exiſtentia Dei, magis poſtea certificatur per demonſtrationem, licet ceſſet illius cognitio per fidem.

§. II. *Ponuntur aliqua quæſita pro complemento præſentis dubij.*

251 Quæres 1. an fides poſſit eſſe ſimul cum ſcientia Theologiæ? Reſp. affirmatiuè, ſic Caiet. *hic art. 4.* Bann. & cœteri D. Thomæ diſcipuli. Ratio Caietani eſt, quia licet noſtra Theologia pro hoc ſtatu ſit vera ſcientia, non tamen aſſequitur perfectum ſtatum ſcientiæ; cum enim ſubalternetur Theologiæ Dei, & beatorum non habet perfectum ſtatum ſcientiæ quandiu non coniungitur cum ſua ſubalternante, hac ratione caret euidẽtia, licet ſit certiſſima, & ſic ſibi fidem compatitur; in tantum namque fides non poteſt eſſe ſimul cum ſcientia, in quantum affert euidentiam fidei oppoſitam, ſed noſtra Theologia caret euidentia; ergo, &c. Tum quia id quod non eſt euidens, & eſt virtualiter reuelatum, poteſt ſtare ſimul cum fide, ſed concluſio Theologica, non eſt euidens, & eſt virtualiter reuelata, ergo, &c. Tum etiam quia datur concluſio Theologica, quæ etiam eſt de fide, vt quod in Chriſto ſint duæ voluntates; ergo, &c. Quæ-

Digitized by Google

252 Quæres 2. an licet fides non poſſit eſſe ſimul cum euidentia naturali quam cauſat ſcientia naturalis; poſſit tamen eſſe cum euidentia ſupernaturali abſtractiua quam cauſat ſcientia infuſa? P.Suarez *loco cit. n.19.* partem tenet affirmatiuam quantum ad habitus,quãtum autem ad actus, quandam notat differentiam, quia, inquit *actus ſupernaturaliter euidens, eſt etiam ſupernaturaliter certus; vnde ad minimum videtur eſſe aquè certus, ac eſt actus fidei, ac proinde euidentia ſupernaturalis actualis non videtur relinquere locum officio fidei.* Vnde concludit, quod ſecundum curſum ordinatium iſti duo actus non poſſunt eſſe ſimul, quia vnus eſſet ſuperfluus; abſolutè tamen non cenſet eſſe repugnantiã. Nihilominus abſolutè dicendum eſt, fidem non poſſe eſſe ſimul de eadẽ veritate cum ſcientia infuſa, neque quoad habitus,neque quoad actus.Magis enim repugnant euidentia ſupernaturalis, & ineuidentia ſupernaturalis, quam euidentia naturalis, & ſupernaturalis. Nec verum eſt,quod dicit Suarez,quod tanta ſit certitudo ſcientiæ inditæ, quanta eſt certitudo fidei; nam certitudo fidei innititur diuino teſtimonio immediatè, at certitudo ſcientiæ infuſæ innititur principijs cognitis in ſpeciebus creatis. Maior autem certitudo deſumitur ex teſtimonio diuino, quam ex principijs vt repræſentatis in ſpeciebus creatis.

253 Quæres 3. an de potentia abſoluta poſſit fides manere cum viſione beata, quæ eſt intuitiua Dei? De potentia abſoluta procedit quæſitum; nam de potentia ordinaria eſt omnino certum, quod ſimul non maneant, tradunt omnes Theologi, & colligitur ex Apoſt. 1. Cor. 13.ibi.*Cum venerit quod perfectum eſt, euacuabitur, quod ex parte eſt & videmus nũc per ſpeculum in ænigmate, tunc autem facie ad faciem.* Loquendo ergo de potentia abſoluta. Pater Suarez poſt Alenſ. Durand. Maior. Baſſol. & Gregor. putat nullam eſſe repugnantiam, quin poſſit eſſe ſimul non ſolum quoad habitus,verum etiam quoad actus. Probatur, quia *ratio* non viſi, non eſt de intrinſeca rationi fidei; 2.Tum quia cognitio intuitiua,& abſtractiua habent rationes valde oppoſitas, vt ſunt abſentia, & præſentia obiecti, & tamen poſſunt eſſe ſimul, vt contingit etiam in beatis reſpectu eiuſdem Dei per viſionem beatam, & per ſcientiam infuſam, vel naturalem. Et ratio eſt, quia abſentia obiecti non eſt neceſſaria ad cognitionem abſtractiuam reſpectu eiuſdem intellectus quomodocumq; cognoſcentis, ſed ſolum reſpectu medij per quod ſic cognoſcitur; ſed hoc idem contingit in noſtro caſu reſpectu viſionis, & fidei, cum per diuerſa media procedant; ergo, &c.

254 Nihilominus prorſus dicendum eſt fidem, & viſionem beatam neq; de potentia abſoluta poſſe eſſe ſimul. Sic apertè tradit S. Doctor *hic art. 4. & 1. 2. q. 67. art. 3.* quem ſequuntur eius diſcipuli,& alij communiter. Conſtat ex dictis ſupra, cum habeant rationes formales oppoſitas,viſi,& non viſi. Vnde nõ eſt verum quod dicit Suarez, quod ratio non viſi non ſit de ratione fidei, vt etiam apertè colligitur ex teſtimonijs Apoſt. n. præcedenti relatis,quibus ſi addatur definitio fidei, quæ eſſentialis eſt, quod ſine aliqua Apoſtoli nota negari non poteſt, firmiſſima fiet probatio. Nec illud quod dicit Suar. de ſcientia intuitiua, & abſtractiua eſt ad rem; nam in primis quis dicere poteſt, quod de eodem obiecto de quo habetur cognitio intuitiua, non habeatur ſimul abſtractiua. Deinde dico, quod cognitio intuitiua, & abſtractiua non tendunt in obiectum præſens, & abſtrahens ſub formali ratione præſentis, & abſentis, ita quod ratio præſentiæ, & abſentiæ pertineant ad rationem formalem illarum; ſed ſolum ſunt conditiones, ſeu non conſiderationes, quatenus licet reſpectu beatorum v.g. Deus ſit præſens, cognitio tamen abſtractiua non tendit in Deum qua eſt præſens, ſed ſecundum ſe, non conſiderando præſentiam, nec conſiderando abſentiam. Exemplo amoris amicitiæ, qui tendit in Deum ſecundum ſe, non

dicendo præſentiam, quia hæc pertinet ad gaudium; neque abſentiam, quia hæc pertinet ad deſiderium, ſed neutrum dicendo. Item amor, & deſiderium poſſunt eſſe ſimul, quia motiua illorum non ſunt ratio præſentiæ, & abſentiæ, ſed bonitas, quę aliàs eſt præſens, vel abſẽs.

255 Quæres 4. an fides poſſit eſſe ſimul cum viſione ſenſitiua, & intuitiua? Affirmat Suarez *loco cit. n.* 24. quia tam Thomas quam cæteri Apoſtoli habuerunt fidem ſupernaturalem de Chriſti reſurrectione, & de veritate corporis ac vitæ illius, & tamen illam viderunt, & contrectarunt. Nihilominus puto dicendum fidem non poſſe ſtare cum viſione ſenſitiua de eodem; nec Apoſtoli credebant, quod videbant, ſed vnum videbant aliud credebant; iuxta illud Magni Gregor. hom. 16. in Euang. *Aliud vidit, aliud credidit: hominem vidit, & Deum confeſſus eſt.* Et *fides non habet locum, vbi humana ratio præbet experimentum*. Vnde quando Dominus dixit Thomæ. *Quia vidiſti me Thoma credidiſti*, non eſt ſenſus, quod crediderit reſurrectionem, quia ſuis oculis videbat eum viuere, & manibus tangebat corpus viuificatum, ſed ſenſus eſt quod non fuit motus ad credendam reſurrectionem ob teſtimoniũ aliorum, ſed ex propria viſione, vel vt dicit Tolet. *in Ioann.* 20. illa fides refertur ad diuinitatem. Tum quia viſio externa terminatur ad ſpeciem extrinſecus apparentem, ſed de hac non habetur fides, ſed experientia; ergo, &c. Minorem probo, nam de illa externa apparentia humanitatis Chriſti, & ſignorum illius non fuit reuelatio, ſed de diuinitate, & de reſurrectione quoad veritatem ſubſtantiæ; ſed viſio externa ad iſta non extenditur; ergo &c. Per quæ patet ad rationẽ Patris Suarez. Vide dicta nu. 59.

DVBIVM X.

An vnus, idemque actus poſſit eſſe fidei, & ſcientiæ ſeu an vna, eademque res poſſit vnico actu ſimul credi, & euidenter cognoſci

256 HVius dubij reſolutio ferè cõſtat ex dictis dubio præcedenti, tamen in gratiam P. Valentiæ *hic q.* 1. *punc.* 4. & aliorum recentiorum, illud excitamus. Prima ergo ſententia tenet, quod idem actus poſſit eſſe fidei, & ſcientiæ, ſeu quod eadem res poſſit vnico, eodemque actu ſimul credi, & ſciri, ſeu euidenter cognoſci. Sic Valentia loco citato, & alij.

257 Noſtra ſententia ſeq. concl. explicatur. *Implicat etiam per diuinam potentiam, quod vna, eademque res, vnico, eodemque actu, ſimul credatur, & ſciatur*. Conſtat ex D. Thoma *hic art.* 4. 1. 2. *q.* 67. *art.* 3. *q.* 14. *de veritate art.* 9. *& q.* 27. *art.* 5. *ad* 6. *&* 3. *contr. Gent. cap.* 40. *& in* 3. *diſt.* 24. *q.* 1. *art.* 1. Vbi D. Bonau. *art.* 2. *q.* 1. Richard. *q.* 1. *art.* 3. Argent. *q.* 1. *art.* 3. Hiſpal. Heru. & alij ſcholaſtici ibidem, & Theologi hoc loco.

258 Probatur 1. ex dictis, nã ſi vna, eademque res, vnico actu ſimul poſſet ſciri, & credi, vnicus ille actus ſimul eſſet euidens, & non euidens; hoc eſt falſum, & inuoluit implicantiam manifeſtam; ergo, &c. Sequela conſtat, nam eſſet euidens quatenus eſſet ſcientiæ ex medio ſcientifico: non eſſet, quatenus eſſet actus fidei ex medio humanæ, vel diuinæ auctoritatis. Minor probatur, quia eſſe, & non eſſe euidens ſimul, & reſpectu eiuſdem manifeſtam inuoluunt contradictionem; ergo &c.

259 Occures ex doctrina aduerſariorum, quod licet implicet quod per idem medium idem actus ſit euidens, & non euidens, non tamen reſpectu diuerſorum. Sicut enim non implicat quod eadẽ viſio Dei ſit ſupernaturalis reſpectu

ctu obiecti primarij ſcilicet Dei, & naturalis reſpectu ſecundarij v. g. hominis, vel Leonis ſecundariò viſi; nec hinc valet inferre, quod idem actus ſit ſupernaturalis, & non ſupernaturalis, ſed quod ſit ſupernaturalis reſpectu vnius, & naturalis reſpectu alterius, ita &c. Sed contra, quia illa diuerſa media non tollunt repugnantiam, vt patet in motu ſurſum, & deorſum: in pariete, qui non poteſt ſimul dealbari, & nigrificari. De cubiculo, vel aere qui non poteſt ſimul illuminari, & obtenebrari, &c. quoties enim repugnantia mediorũ, redundat in repugnantiam rerum,&c. ſi illa nequeunt eſſe ſimul, nec iſtæ, & è diuerſo. Tum quia euidentia cum pertinet ad conſtitutiuum rei excludit ineuidentiam per omnia media, & è contra. Tum etiam quia cum actus intellectus ſit indiuiſibilis,ab euidentia tanquã à lumine totus afficietur, & illuminabitur,ergo non poterit totus obtenebrari ab ineuidentia. Nec exemplum adductum valet vt *nu. ſeq.* dicetur.

260 Probatur 2. quoniam ex oppoſita ſententia ſequeretur eundem numero actum fore, & non fore in ſubſtantia ſupernaturalem; hoc implicat; ergo, &c. ſequela oſtenditur;nam eſſet ſupernaturalis, quia eliceretur ex motiuo diuini teſtimonij, ſeu auctoritatis reuelantis: non eſſet ſupernaturalis, ſed naturalis quia eliceretur ex motiuo naturali, ſeu ſcientifico naturali; ergo, &c. Occurres ex doctrina Valentiæ, & aliorum; quod ille actus eſſet totus ſupernaturalis, & totus naturalis; qua parte eſt euidens euidentia naturali, eſt totus naturalis: & qua parte eſt ineuidens ineuidentia ſupernaturali, eſt totus ſupernaturalis; & ſic & eſt totus naturalis, & totus ſupernaturalis reſpectu diuerſorum, exemplo viſionis beatificæ, quæ reſpectu Dei eſt ſupernaturalis: & reſpectu creaturæ ad quam ſecundariò extenditur, eſt naturalis. Sed contra, quia implicat quod idem actus etiam reſpectu diuerſorum ſit naturalis,& ſupernaturalis in ſua ſubſtantia, ſeu entitate; ergo, &c. Antecedens probatur, nam actus intellectus eſt entitatiuè, & ſecundum ſubſtantiam indiuiſibilis,ergo etiam reſpectu diuerſorum non poteſt eſſe duplex,naturalis, & ſupernaturalis; implicat namque, quod vna, eademque entitas conſtituatur in ordine naturali, & ſupernaturali, per conſtitutiuum naturale, & ſupernaturale; cum duo conſtitutiua adeo diuerſa, non poſſint vnam, eandemque entitatem conſtituere Nec exemplum, viſionis beatificæ eſt ad rem, nam viſio beatifica eſt ſolum entitatiuè ſupernaturalis, &nullo modo naturalis; licet enim ſecundariò reſpiciat creaturas, nõ tamen ab illis recipit naturalitatem, cum reſpiciat illas ſub motiuo, & ratione formali obiecti primarij.

261 Probatur 3. nam motiuũ adæquatum, adæquatumuè ſpecificatiuum alicuius habitus, vel actus non poteſt coniungi cũ alio ſimili motiuo adęquato ad vnicum numero actum exercendum; ſed diuina auctoritas reuelans eſt adæquatum motiuum, ſeu ſpecificatiuũ actus fidei: & medium ſcientificum eſt medium, ſeu ſpecificatiuum, adæquatum actus ſcientiæ; ergo non poſſunt coniungi ad producendum vnum, eundemque actum. Minor conſtat, videmus enim fidei actum adæquatè dari abſque eo quod ſit ſcientificus: & actus ſcientificus adæquatè datur abſque eo quod ſit fidei. Maiorem oſtendo, nam actus in tot ſpeciebus reponitur, quot ſunt motiua, ſeu ſpecificatiua adæquata; ergo ſi duo ſpecificatiua adæquata poſſent vnicum actum conſtituere, iam ille actus eſſet in duabus ſpeciebus; tum quia ſi ſemel duo motiua adæquata poſſunt vnum eundemq; actum conſtituere, poſſent etiam ad id concurrere 100. 1000. & infinita, quod eſt inauditum in ſcholis. Tum etiam quia ſi motiuum fidei, & ſcientiæ poſſunt concurrere ad vnum, eundemq; actum producendum, poſſent etiam, & multo facilius concurrere ad vnum actum producẽdum motiuum Logicæ, Phyſicæ, Mathematicæ,

Meta-

Digitized by Google

Metaphyſicæ, &c. hoc ab omnibus reijcitur; ergo, & illud. Tum denique, quia, illud ſolum motiuum poteſt cum alio coniungi ad cōſtituendum, vel producendum vnicum actum, quod ſeorſim non mouet intellectum adæquatè, ſed tantum cum dependentia ab alio, quatenus ſcilicet illi ſubordinatur; ſed hoc non currit in noſtro caſu, vt ex ſe liquet; ergo, &c. Soluuntur argum. in contrar.

262 Primum argum. poteſt ſimul, & ſemel venire in mentem homini res, quæ & reuelata eſt, & ſcita; ſeu data re, quæ & ſcita eſt, & reuelata, poteſt vtrumque medium ſimul in mentem venire, & tunc vno, eodemque actu & credi, & ſciri poterit. Reſp. quod aliud eſt, an quis cognoſcere poſſit, quod vna eademque res ſit reuelata, & credita; quod poſſit venire in mentem, & medium reuelationis, & medium ſcientificum, & aliud eſt, quod ſub vtroque medio poſſit ſimul ſciri, & credi per vnum, eundemque actum. Poſſum ergo cognoſcere: hoc eſt reuelatum, & eſt aliàs ſcitum, ſeu eſt ſcibile; non poſſum tamen nec vnum actum, nec vtrumque ſimul exercere, vt iam ſatis probatum eſt.

263 Secundum argum. vnus, idemque actus poteſt eſſe fidei, & aſſenſus Theologici; ergo etiam poterit eſſe fidei, & aſſenſus ſcientifici naturalis. Antecedens probatur, nam motiuum quod eſt adæquatum reſpectu aſſenſus fidei, eſt inadæquatū reſpectu aſſenſus Theologici; ergo poſſunt componere vnum quid adæquatum reſpectu vnius actus. Antecedens oſtenditur, quia in demonſtratione Theologica præmiſſa fidei ſolum eſt principium inadæquatum, ac proinde ſolum motiuum inadæquatum ad aſſenſum concluſionis, cum etiam præmiſſa naturalis inadæquatè, & partialiter concurrat. Reſp. hinc ſolum colligi, quod aſſenſus præmiſſæ reuelatæ, ſeu creditæ concurrat inadæquatè, cum præmiſſa naturali ad producendum aſſenſum concluſionis, non quod ipſum motiuum fidei, ſit motiuum concluſionis; motiuum namque concluſionis, non eſt motiuum diuinæ reuelationis; ſed ipſæ aſſenſus præmiſſarum ſic diſpoſitarum, inferentium bonitatem conſequentiæ.

264 Tertium argum. Duo luminoſa coaleſcere poſſunt in vnum agens totale ad productionem vnius luminis, licet vtrumque ſeorſim poſſit eſſe agens totale, & adæquatum ad productionem proprij luminis. Item color A. & color B. poſſunt terminare vnam, eademque viſionem, licet vnuſquiſque ſeorſim poſſit eſſe adæquatus terminus vnius viſionis; ergo, &c. Reſp. concedendo antecedens, & negando conſeq. Ratio diſcriminis eſt, quia in caſu antecedentis non variantur, nec dantur plura motiua, quæ vi ſua moueant v. g. intellectum, inclinent, aut determinent illum ad exercendum aliquem ſpecie actum. Sed ſub eodem motiuo illos effectus producunt, ſeu ſub eadem ratione formali, & perinde eſt, quod ſint vnum, aut plura, modo ratio formalis non varietur, & aliud non repugnet, &c. vt in caſibus dictis videre liquet. Vbi lumen A. producit lumen v. g. vt 4. & coniunctum cum lumine B. ſeruata eadem ratione formali agendi; producit lumen vt 8. Item viſus ſeruata eadem ratione formali videt colorem A. & colorem B. & tantum A. vel tātum B.

DVBIVM XI.

An myſteria noſtræ fidei ſint euidenter credibilia.

265 SVpra vidimus quomodo noſtra fides poſſit ſtare cum euidentià credibilitatis, ac proinde ſuppoſuimus eſſe euidenter credibilia, modo quærimus, an re ipſa myſteria noſtræ fidei ſint euidenter talia; viſuri dubio ſequenti vnde hęc euidentia credibilitatis deſumatur. Pro intelligentia ergo dicēdorum, notandum 1. quod credibilitas nil aliud eſt quam quædam dignitas, & quaſi meritum obiecti vt credatur, ratione

Digitized by Google

tione motiuorum, quæ proponuntur, vel ſub quibus obiectum credendum proponitur, quæ prudenter inducunt ad credendum, ſeu faciunt, quod obiectum prudenter iudicetur dignum vt credatur. Notandum 2. quod credibilitas, ſeu euidentia credibilitatis duo reſpicit: vnum eſt motiuum fidei, vt ſcilicet res credatur ob motiuum fidei, quod eſt ratio diuinæ reuelationis, quæ facit, quod res reuelata ſit digna vt credatur: aliud eſt aſſenſus fidei ad quem tanquam ad finem ordinatur.

266 Notandum 3. non eſſe idem aliquid eſſe credibile, & eſſe verum. Nã eſſe verum dicit rem ita ſe habere, ſeu prædicatũ conuenire ſubiecto, vt enunciatur. Cœterum eſſe credibile dicit tantum dari aliquod argumentum, aliquam ſuaſionem, per quam prudenter iudicetur dignum vt credatur. Quocirca aliud eſt dicere, quod Deus factus ſit homo, & quod Deum eſſe factum hominem ſit credibile. Primum ſpectat ad veritatem; ſecundum ad credibilitatem. Vnde eſſe credibile poteſt conuenire propoſitioni, quæ à parte rei eſt falſa; non autem eſſe verum. Hoc enim ſequitur conditionem rei, at illud ſequitur ſuaſionem, quæ poteſt eſſe falſa; poteſt enim quis ſuadere hoc, vel illud eſſe credibile, cum à parte rei ſit falſum.

267 His poſitis, prima ſententia eſt, quod myſteria noſtræ fidei, non ſint credibilia. Sic Capreol. *in 3. diſt. 23. 31. & 32. q. vnic.* & alij, dicẽtes, quod myſteria noſtræ fidei nec in communi, nec in particulari ſint euidenter credibilia. Alij volunt eſſe euidenter credibilia in communi, non in particulari.

268 Noſtra ſententia ſequẽti concl. explicatur *Myſteria noſtræ fidei ſunt euidenter credibilia; vnde vt quis prudenter credat, oportet, quod propoſitio fidei ſit talis qua euidenter videat res fidei eſſe credibiles, & credendas.* Sic tradit S. Doctor *hic art. 4.* & omnes eius diſcipuli. Idem tradit *3. p. q. 43. & 44.* agens de doctrina, & miraculis Chriſti; idem etiam tradit *1. contra Gent. cap. 6.* & omnes Scholaſtici *in prolog. ſent.* vbi Scotus *q. 2.* & alij omnes. Pro quo aduerte 1. quod obiectum fidei non poteſt à nobis credi, niſi nobis proponatur. Sicut enim vt aliquid videatur non ſufficit quod ſit viſibile, & quod nos non careamus facultatem videndi, ſed exigitur quod viſui proponatur; ita, &c. Aduerte 2. quod propoſitio credendorum varijs modis fieri poteſt. 1. Deo immediatè reuelante. 2. Per interiorem, & occultam inſpirationem. 3. Per Angelum. 4. Per naturam humanam hypoſtaticè aſſumptã. 5. Per prædicationem hominum à Deo ad hoc deſtinatorum. Aduerte 3. quod ad credendum neceſſarium eſt, quod prima fidei reuelatio fiat immediatè à Deo alicui homini, vel Angelo; non eſt tamen neceſſarium, vt homo iſte, vel Angelus adhæreat per fidem dictæ reuelationi, cum poſſit illam cognoſcere clara viſione, aut ſcientia infuſa; & deinde alijs proponere credenda, quæ clarè ipſe cognouit. Demum aduerte, quod non eſt neceſſarium, quod diuina reuelatio fiat immediatè vnicuique; ſed ſufficit, quod fiat per homines à Deo miſſos, concurrente, docenteque Deo interius. His poſitis.

269 Probatur 1. noſtra concl. ex illo pſal. 92. *Teſtimonia tua credibilia facta ſunt nimis.* Et ex illo Apoſt. ad hebræ. 2. *Cum initium accepiſſet enarrari per Dominum, ab iis qui audierunt, in nos cõfirmata eſt conteſtante Deo ſignis, & portentis, & varijs virtutibus, &c.* Vbi Apoſtolus ſignificat doctrinam Chriſti fuiſſe confirmatam, ac proinde factam euidenter credibilem per varia, eaque extraordinaria ſigna, & miracula diuinæ virtutis; iuxta illud Marci vltimo. *Illi autem,* ſcilicet Apoſtoli, *profecti, prædicauerunt vbique, Domino cooperante, & ſermonem confirmante, ſequentibus ſignis.* Quicquid enim faciebat Chriſtus D. erat in confirmationem ſuæ doctrinæ, vt eam valde credibilem redderet; quod etiam confeſſi ſunt inimici, dum dixerunt. *Quid facimus, quia hic homo multa ſigna facit.*

Proba-

Digitized by Google

270 Probatur 2. Probabile eſſe probabile, non tantum eſt probabile, ſed certum, & euidens quod eſt probabile; ergo quod creditur eſſe credibile, eſt euidens credibile. Conſeq. conſtat ex paritate rationis, ita enim ſe habet probabile ad probabile, ſicut credibile ad credibile; neutrum namque facit euidentiam rei, ſed euidentiam probabilitatis,& credibilitatis. Antecedens oſtéditur, nam probabile eſſe probabile, eſt eſſentia probabilis, & eſt euidens quod eſſe probabile eſt de eſſentia probabilis, ſicut eſt euidens, quod eſſe euidens ſit de eſſentia ſcientiæ naturalis.

271 Probatur 3. Illud eſt euidenter credibile, quod habet argumenta, ſeu motiua euidentia, & irrefragabilia, facientia illud eſſe dignum vt credatur, ſed noſtæ fidei myſteria ſunt huiuſmodi; ergo ſunt euidenter credibilia. Maior nota eſt ex terminis. Minorem probo, nam miracula, quæ facta fuerunt in confirmationem fidei fuerunt talia, vt nulla daretur ſuſpicio de veritate illorum, vt patet ex illo verbo Iudæorum de miraculis Chriſti. *Hic homo mula ſigna facit*; ergo, &c. Tum quia, vel miracula quæ in Euangelio, & Actibus Apoſtolorum recenſentur facta in confirmationem noſtrę fidei,ſunt verè facta, vel non: ſi primum, faciunt euidentiam credibilitatis, & faciunt quod doctrina tam euidentibus teſtimonijs propoſita, & confirmata, ſit euidenter credibilis. Si ſecundum, ſequitur aliud grande miraculum ſcilicet Apoſtolos homines obſcuros, pauperes, abiectos, & aliorum iudicio idiotas, humano auxilio, & eloquentia deſtitutos, nullo facto vero miraculo, totum orbem terrarum in eam doctrinam traxiſſe, quæ ſuperat humanum captum, quæ humanæ repugnat prudentiæ, & carnis concupiſcentiam deſtruit. Hoc argumentum ponit S. P. Auguſt. *lib*. 22. *de ciuit. Dei cap*. 5. & S. Doctor *lib*. 1. *contra Gent. cap*. 6. Idem cōfirmant alia ſigna de quibus dub. ſeq. Quocirca Richard. à S. Victore *lib*. 1. *de Trin. cap*. 12. ſic loquitur. *Domine ſi error eſt quod credimus, à te ipſo decepti ſumus; nam in nobis tantis ſignis, & prodigijs confirmata ſunt, & talibus, quæ non niſi per te fieri poſſunt*.

272 Probatur 4. nam illa cognitio credibilitatis non ſufficit ad aſſenſum fidei præſtandum, cum qua prudens rei dubitatio ſtare poteſt; ſed prudens dubitatio ſolum ſtare poteſt cum probabilitate cognitionis de credibilitate rei;& non cum euidentia credibilitatis; ergo ad fidem diuinam non ſufficit cognitio probabilis de credibilitate, ſed requiritur euidens. Maior nota eſt, noſtra namque fides omnem excludit dubitationem; omnem hæſitationem, cum dicat ſummam firmitatem,& ſtabilem adhæſionem. Minor probatur, nam illud quod probabile iudicatur, vtramque admittit partem, tam affirmantem,quā negātem eſſe credibilem, licet iudicium magis in vnam quam in aliam propendat. Et ſi vnam amplectatur, conſeruat formidinem de oppoſita; ergo ad noſtram fidem, quæ omnem formidinem excludit maior credibilitas requiritur quàm probabilis, ac proinde euidens.

273 Confirmatur, nam qui dubitat eſſe credendum, quod credendum proponitur, non poteſt præbere aſſenſum firmum, & ſine hæſitatione, vt ad noſtram fidem requiritur; ſicut neque qui opinatur, ſeu habet formidinem, ergo oportet, quod ſit certus illud eſſe credibile; ſed non eſt certus per fidem, cum nondum habeat illam; ergo per euidentiam credibilitatis. Soluuntur argumenta in contrarium.

274 Primum argum. nam quod eſt euidenter credibile, eſt etiam euidenter poſſibile;ſed in perpetuis idem eſt poſſe, & eſſe; ergo quod eſt euidens credibile in perpetuis, ſeu in Deo, erit euidenter ita, ac proinde euidenter verum; & ſic myſteria noſtræ fidei, maximè ex ijs, quæ ſunt ad intra, vbi eſt idem poſſe, ac eſſe, eſſent euidenter vera, quod eſt cōtra rationem fidei,vt ſupra vidimus. Minor nota eſt. Maior probatur argumentando ab oppoſito conſequentis, ad oppoſitum

Digitized by Google

poſitum antecedentis: quod eſt euidenter impoſſibile eſt euidenter incredibile;ergo per oppoſitum, quod eſt euidenter credibile, eſt euidenter poſſibile, ac proinde ſi myſteria noſtrę fidei ſunt euidenter credibilia, erunt euidenter poſſibilia, & ſic euidenter vera. Reſp. cum Bann. *hoc loco ad* 5. negando maiorem; vt enim conſtat ex dictis notabili 3. aliunde ſumitur credibilitas, & poſſibilitas. Nam poſſibilitas rei deſumitur ex principijs intrinſecis, quatenus extrema illius habent poſitiuam aptitudinem, aut ſaltem non repugnantiam vt inter ſe cōiungantur, & rem quæ poſſibilis dicitur conſtituunt. At credibilitas, vt diximus, fundatur in argumentis, & motiuis extrinſecis rei, vt in auctoritate dicentium, in communi fama, in miraculis, &c. de quibus dub. ſeq. Vnde, vt dicebamus, poteſt quis habere euidentiam credibilitatis rei falſæ; iuxta illud Ariſtotelis. *Multa falſa, ſunt probabiliora veris*. Ad probationem illius maioris, conceditur antecedens, & negatur conſequentia nam illa regula Dialecticorum, quod valeat conſequentia ab oppoſito conſequentis ad oppoſitum antecedentis, ſolum valet inter oppoſita contradictoriè, inter quæ eſt immediata oppoſitio ratione cuius ex vno exiſtente vero, infertur aliud falſum. At poſſibile, & impoſſibile opponuntur cōtrariæ, non contradictoriè. Vnde vt argumentum procederet ab oppoſito cōſequentis, ad oppoſitum antecedentis, ſic deberet efformari. Myſteria noſtræ fidei non ſunt euidenter incredibilia; ergo non ſunt euidenter impoſſibilia. Sed hoc argumentū non eſt contra nos, non tantum quia ambæ propoſitiones ſunt negatiuæ, & non oppoſitæ contradictoriè, ſed etiam quia re ipſa ita eſt, quod ſcilicet myſteria noſtræ fidei nec ſint euidenter incredibilia, nec euidenter impoſſibilia.

275 Secundum argum. Si myſteria noſtræ fidei eſſent euidenter credibilia, intellectus neceſſitaretur ad aſſenſum illorum, ac proinde non indigeret pia affectione per quā determinaretur; hoc eſt falſum, vt poſtea videbimus; ergo, &c. Maior probatur, nam vbi datur euidentia alicuius propoſitionis ibi intellectus neceſſitatur; intellectus namque euidentia informatus, ad aſſenſum neceſſitatur. Reſp. diſtinguendo maiorem: ſi myſteria eſſent euidenter credibilia, intellectus neceſſitaretur ad aſſenſum illorum quantum ad euidentiam, & cōceditur: quantum ad veritatem, & negatur. Cum enim illa euidentia ſit credibilitatis, neceſſitat intellectum ad iudicandum eſſe credibilia: ſi eſſet euidētia veritatis, neceſſitaretur ad iudicandum eſſe vera: Nec euidentia credibilitatis, infert euidentiam veritatis, cum ex diuerſis capitibus oriantur, vt iam dictum eſt.

276 Tertium argum. nam dato, quod euidentia credibilitatis non neceſſitet intellectum ad aſſenſum veritatis myſteriorum fidei, eum tamen ita diſponit, vt facile eliciat actum fidei circa veritates dictorum myſteriorum, euidenter credibilium; ſed hoc eſt falſum; ergo, &c. Minor probatur, quia aliàs ſequeretur vel quod illa euidentia credibilitatis crederetur fide infuſa, vel quod myſteria crederentur fide acquiſita, ergo, &c. ſequelam oſtendo; nam diſpoſitio debet eſſe eiuſdem ordinis cū forma ad quem diſponit; ergo vel illa euidentia credibilitatis, quæ diſponit intellectum ad credendum myſteria fidei, eſt ſupernaturalis, ſi fides eſt ſupernaturalis, vel fides erit naturalis, ſi illa eſt naturalis. Reſp. diſtinguendo maiorem: eum tamen diſponit vt facile eliciat actuum fidei, diſpoſitione propriè dicta, quæ aliquid ponit in ſubiecto ratione cuius poſtulet formam illi correſpondentem, & negatur: diſpoſitione impropriè dicta, quæ nihil ponit in ſubiecto, vel ſi aliquid ponit, eſt ſolum ad remouendum prohibens, & conceditur. Illa ergo euidentia credibilitatis ſolum ſe habet vt remouens prohibens, ac proinde non eſt diſpoſitio propriè dicta quæ ſit eiuſdem ordinis, ſed diuerſi, & inferioris.

Digitized by Google

277 Quartum argum. nam ſequeretur quod ſupremus Angelus habuerit euidentiam, quod Deus ſit trinus; hoc eſt falſum; ergo, &c. ſequela probatur, nam quicquid Deus reuelat, eſt euidenter verum, ſed Deus reuelat illi Angelo ſe eſſe trinum, & vnum; ergo hoc eſt euidenter verum. Maior probatur, nam ſi etiam nobis eſt euidens, quod Deus hoc reuelauit; etiam, & multo magis illi Angelo eſt euidens quod Deus illi reuelauit. Reſp. negando maiorem; ſolum enim Angelus habuit euidentiam reuelationis non rei reuelatæ, nec euidentia in atteſtante deſtruit fidem vt ſupra oſtendimus. Nec eſt verum quod id quod Deus reuelat ſit euidenter verũ, cum reuelatio non oſtendat veritatẽ rei, ſed ſolum quod ſit euidenter credibile.

§. *Vnicus ſoluuntur aliqua quæſita pro complemento præcedentis materiæ.*

278 QVæres 1. qua fide myſteria noſtræ fidei ſint euidenter credibilia. Hanc difficultatem tangit M. Bannes *hic dub. 3. §. propter hac argum.* ad quam nihil reſpondit. D. Thom. *hoc loco art. 4. ad 3.* dicit quod lumen fidei facit videre ea quæ creduntur, quia ſicut per alios habitus virtutum homo videt illud, quod eſt ſibi conueniens ſecundum illos habitus; ita per habitum fidei homo debet videre quod eſt ſibi conueniens vt credat. Idem tradit *art. 5. ad 1.* Contra hanc reſolutionem D. Thomæ eſt, quia euidentia credibilitatis habetur ante fidem cum habeat rationem diſpoſitionis per modum remouentis prohibens; ac proinde non poteſt procedere ex habitu fidei. Tum quia fides producit aſſenſum ineuidentem; ergo non poteſt producere iſtum euidentem. Tum etiam quia iſta euidentia credibilitatis innititur diſcurſui, quo fides non vtitur; ergo, &c.

279 Pro quo nota, quod euidentia credibilitatis myſteriorum noſtræ fidei, duobus modis conſiderari poteſt 1. in ordine ad fidelem, ſeu ad intellectum iam fide ſupernaturali informatũ. 2. in ordine ad infidelem, ſeu ad intellectum nondum dicta fide informatum. Euidentia credibilitatis hoc ſecũdo modo non poteſt credi fide diuina, cum adhuc non adſit. At euidentia credibilitatis primo modo credi poteſt. Et ſic in homine fideli euidentia credibilitatis tribuitur habitui, & lumini fidei: efficit enim fides, vt fidelis attendat, & amplectetur argumẽta credibilitatis. Vnuſquiſque namque prout eſt habitu diſpoſitus, rationes ſibi format. Hoc autem dici non poteſt de infideli quando primò diſponitur ad fidem, tunc enim ſi proponens fidem, ſigna faciat, quæ nullus alius infidelis fecit, partim concurrẽte lumine naturali, partim illuſtratione gratiæ præuenientis, qua cor eius aperitur, vt intendat ijs, quæ fiunt, & quæ dicuntur, iudicat illa eſſe credibilia, poſtea aſſenſum fidei præſtat. Quando ergo D. Thomas dicit quod lumen fidei facit videre ea, quæ dicuntur, loquitur de fideli modo explicato, vt legenti conſtabit. In infideli autem illa euidentia creditur fide humana, vt etiam eſt illa euidentia, licet ſigna, quæ illam cauſant ſint ſupernaturalia.

280 Quæres 2. De qua fide eſt ſermo, quando infidelis ex ſignis, & miraculis iudicat myſteria noſtræ fidei eſſe credibilia, ſeu eſſe digna, vt credantur? Non poteſt intelligi de fide humana, ſeu de ea fide cuius motiuum formale eſt tantum auctoritas humana; nam tunc illa euidentia non diſponet, nec obligabit illum infidelem ad credendum fide infuſa. Tum quia tunc myſteria non proponerentur ſufficienter; cum ſolum proponerentur vt credenda fide humana, & ob humanam auctoritatem. Neq; poteſt intelligi de fide diuina, ſeu de fide cuius auctoritas eſt diuina, nam aliàs ſequeretur, quod homo infidelis, haberet fidem antequam illi infunderetur, nam fidem diuinam dari ſola fide diuina conſtare poteſt; ergo ſi ille homo per euidentiam credibilitatis iudicat myſte-

Digitized by Google

myſteria noſtræ fidei eſſe credibilia fide diuiua, debet habere fidem diuinam, qua hanc credat, & ſic haberet fidem antequam illam haberet. Præterea hinc inferretur fidem noſtram de facto dari, cum poſita illa euidentia, conſcientia dictet illa myſteria eſſe credenda fide ſupernaturali.

281 Reſp. quod dum ille infidelis iudicat myſteria fidei eſſe digna vt credantur, non determinat iudicium ad fidem humanam, neque ad diuinam formaliter, quia tunc non conſiderat, nec cognoſcit an illa fides qua credi debent ſit naturalis, an ſupernaturalis; ſit infuſa à Deo, an non? Sed ſolum iudicat, quod illa myſteria ſunt digna vt credantur firmiſſimè, abſque formidine, & infallibiliter. Ratio eſt, quia cum illa euidentia credibilitatis non innitatur purè humanæ auctoritati, ſed ratione ſignorum, quæ non niſi à Deo eſſe poſſunt, facit, quod ſic credens licet non aſſurgat in fidem ſupernaturalem, quia adhuc illam non nouit, non tamen ſiſtat in fide purè humana, ſed in ſupra humana in virtute interioris illuſtrationis. Non diſplicet, quod aliqui dicunt, quod ſcilicet dictum iudicium de credibilitate myſteriorum ſit ab eadem fide in genere cauſæ efficientis, & præcedat fidem in genere cauſæ materialis diſpoſitiuæ.

282 Cœterum dato, quod illud iudicium de euidentia credibilitatis non oriatur a fide, reſtat videndum à quo producatur. Nam P. Valentia *hic diſp.* 1. *q.* 1. *punc.* 7. *ad* 3. dicit procedere eliciтiuè à prudentia, nec diſtinguit an à prudentia infuſa, an ab acquiſita. Sed hoc non placet, non enim poteſt procedere à prudentia infuſa, quia antecedenter ad fidem, hæc non datur. Neque ab acquiſita, quia iudicium prudentiæ acquiſitæ, eſt practicum, illud autem eſt ſpeculatiuum. Dicendum ergo pertinere ad intellectum diuina illuſtratione adiutum, ſeu illuſtratum gratia præueniente, vt iam dictum eſt.

283 Quæres 3. quinam habitus generetur ex frequentatione iudicij de euidentia credibilitatis? Aliqui dicunt eſſe habitum Theologiæ; ſed hoc eſſe nequit cum dictum iudicium innitatur præmiſſis naturalibus, & nulli creditæ, quod eſt neceſſarium ad habitum Theologiæ. Alij dicunt fore prudentiæ. Sed neque hoc, quia vt dicebamus, illud iudicium eſt ſpeculatiuum, ac proinde non niſi habitum ſpeculatiuum producere poteſt. Alii etiam dicunt fore habitum opinionis; quod etiam falſum puto, quia habitus opinionis eſt ſolum de probabilibus, non de euidentibus, illud autem iudicium eſt euidens, ac proinde in ſimilem habitum inclinare debet. Demũ non deſunt qui putẽt eſſe habitum fidei humanæ, quod neque verum exiſtimo, quia humana fides ſemper habet annexum aliquid obſcuritatis, aliquid formidinis, quod in eo iudicio non reperitur. Tũ quia illud iudicium habet maiorem firmitatem, & certitudinem quàm habeat humana fides, vt ex dictis conſtat. Ego puto dicendum, quod habitus productus ex frequentatione illius iudicij de credibilitate myſteriorum noſtræ fidei pertineat ad aliquam ſcientiam infra Theologiam, & ſupra ſcientias naturales. Eſt infra Theologiam quia non innititur alicui ſaltem principio reuelato. Tum quia Theologia poteſt procedere tum à priori, tum à poſteriori, at iſte habitus ſolum à poſteriori procedet, ſcilicet per miracula, & ſigna, quæ ſunt quidam effectus oſtendentes credibilitatem. Eſt ſupra ſcientias humanas, cum innitatur miraculis, & prodigijs Dei, quæ ſunt magis firma quam principia ſcientiarum humanarum.

284 Quæres 4. an myſteria noſtræ fidei ſint euidenter credibilia. Euidentia tantũ in communi, an etiam in particulari? Reſp. cũ diſtinctione. Si miracula, ſigna, &c. fiant ad oſtendendam myſteriorum veritatem in communi, parient euidentiam credibilitatis in communi. Cœterum ſi fiant ad oſtendendam veritatem alicuius myſterij in particulari, vt v. g. quod in Euchariſtia ſit veritas corporis, & ſanguinis Chriſti, tũc

Digitized by Google

parient euidentiam credibilitatis in particulari huius myſterij.

285 Quæres 5. an euidentia credibilitatis debeat neceſſariò ſupponi vt adultus v. g. Gentilis ſuſcipiat fidem? Certum eſt, quod poſſit quis modo extraordinario, ſuſcipere fidem abſque tali iudicio de euidentia credibilitatis, vt ſi ex diuina motione, diuinoque impulſu interius moueatur, & alliciatur ad credendum. Mihi etiam certum videtur, non requiri hoc iudicium in eo, vel in ijs qui iam habent fidem catholicam, & in ea ſunt ſufficienter eruditi, quando noua veritas poſtmodum credenda proponitur. Cum enim iſti cognoſcant Eccleſiæ infallibilitatem in definiendis, & proponendis fidei veritatibus, ſufficit quod ſciant, quod Eccleſia eam proponat, vt credant abſque alio iudicio euidentiæ, &c. Difficultas procedit, quando infidelis modo ordinario, media ſcilicet inſtructione, & propoſitione rerum credendarũ, per homines facta, de qua.

286 Prima ſententia eſt, quod non requiratur. Sic Capreol. *in 3. diſt. 24. q. vnic.* Secunda ſententia eſt non requiri ad prudenter ſuſcipiendam fidem, ſed ſufficere opinionem, ſeu cognitionem probabilem de credibilitate veritatum noſtræ fidei. Ita M. Canus apud Aragon. *hic art. 4. dub. vlt.* Nihilominus dicendum eſt cum communi ſententia diſcipulorum D. Thomæ, & aliorum, quod requiratur aliqua cognitio euidens credibilitatis ad prudenter credendum. Sic S. Doctor *hic art. 4. ad* 2. vbi ſic dicit. *Et ſic ſunt viſa ab eo qui credit, non enim crederet, niſi videret ea eſſe credenda, vel propter euidentiam ſignorum, vel propter aliquid huiuſmodi.* Patet concl. ex praxi Chriſti D. qui per ſigna, & prodigia doctrinam quam prædicabat, credibilem faciebat; vnde vt auditores inexcuſabiles redderet dicebat. *Opera quæ ego facio teſtimonium perhibent de me, quod Pater me miſit.* Et alio loco. *Si non creditis quid Pater in me eſt, & ego in Patre, alioqui propter opera credite.* Et alibi. *Si opera non feciſſem, quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent nunc autem excuſationem non habent de peccato ſuo.* Vbi Dominus Ieſus ſemper recurrit ad opera, & ſigna per quæ fit euidentia credibilitatis. Si enim illa ſigna nõ fuiſſent ſufficientia ad inducendam euidentiam credibilitatis, non potuiſſent argui Iudæi. Demus namque quod illa ſigna non feciſſent euidentiam credibilitatis; ſed tantum dubium, aut opinionem, non habuiſſent Iudæi obligationem credendi, ac proinde non peccaſſent non credendo: nullus enim tenetur credere, de quo eſt dubium, vel ſolum opinio quod ſit credibile.

287 Quæres 6. an cognitio de euidentia credibilitatis ſit practica, an ſpeculatiua? Aliqui putant ſufficere iudicium ſpeculatiuum; aliqui ſolum practicum requirunt; aliqui vtrumq; Vt rem clarius explicemus, notandum 1. quod cum iudicium euidens, ſeu de euidentia credibilitatis ſupponat ipſam credibilitatem, ſequitur, quod ſicut credibilitas eſt duplex, vna ſpeculatiua, practica alia: ita cognitio, ſeu iudicium erit duplex: vnum ſpeculatiuum, aliud practicum. Euidentia ſpeculatiua, eſt quędam claritas motiuorum, ſeu ſignorum, quæ eſt apta nata cauſare iudicium ſpeculatium quo illa claritas penetratur; & cognoſcitur, quod motiua facientia illam euidentiam ſufficiunt ad faciendas veritates propoſitas, fide dignas. Et ſic iudicium ſpeculatiuum ad hoc ſe extendit vt iudicet myſteria propoſita vt ſtant ſub illis ſignis, vel motiuis eſſe euidenter credibilia. Euidentia practica eſt illa quæ eſt apta nata inclinare intellectum, vt iudicet noſtra myſteria hic, & nunc prudentialiter eſſe credenda. Et iudiciũ practicum, eſt ipſum iudicium prudentiale, quo iudicatur, quod ſecundum rectam prudentiam, myſteria ſub illis motiuis propoſita ſunt hic, & nunc credẽda.

288 Notandum 2. quod vtrumque iudicium dupliciter haberi poteſt. Scilicet explicitè; quatenus principio illius attenduntur, & conſiderantur; item conſiderantur motiua tam ſpeculatiuè, quã practi-

Digitized by Google

practicè, & de omnibus vtroque modo fertur iudicium. Implicitè, quatenus dictatur eſſe credendum ob illam euidentiam, in quo dictamen ſiue iudicio vtrūque iudicium tam practicum, quam ſpeculatiuum in virtute, ſeu implicitè continetur. Notandum 3. quod dupliciter poteſt quis iudicare noſtra myſteria eſſe euidenter credibilia: Primò, expreſsè iudicando oppoſitum eſſe credibile. Secundò, iudicando implicitè ſolum, & virtualiter eſſe incredibile.

289 His poſitis dico 1. *Ad hoc vt adultus cui per Eccleſiæ miniſtros noſtra fidei myſteria proponuntur credat requiritur, quod habeat vtrumque iudicium ſpeculatiuum, & practicum de euidentia credibilitatis.* Patet, nam aliàs non ageret prudenter; qui enim cito credit, leuis eſt corde. Tum quia nemo credit, niſi prius iudicet eſſe credibile, quod credere debet; ergo debet præſupponi iudicium credibilitatis; tum ſpeculatiuum de ſufficientia, & efficacia motiuorum; tum practicum quod dictet, quod hic, & nunc eſt credendum. Sed dices, quod fides eſt iudicium ſpeculatiuum, ergo iudicium credibilitatis, quod præſupponitur ſolum debet eſſe ſpeculatiuum, non practicum. Reſp. quod licet iudicium fidei ſit ſpeculatiuum, dictare autem quod hic, & nunc ſecundum prudentiæ dictamen ponatur, ad praxim pertinet. Sicut licet ſcientia pertineat ad intellectum ſpeculatiuum, tamen quod hic, & nunc ſit exercenda, &c. ad praxim pertinet.

290 Dico 2. *Sufficere ad credendum quod illud iudicium ſit formaliter practicū, & virtute, ſeu implicitè ſpeculatiuū.* Vnde cum proponuntur alicui infideli myſteria fidei per ſigna, & prodigia facientia euidentiam credibilitatis, non eſt neceſſe, quod expreſsè iudicet vim, & efficaciam illorum ſignorum, ſeu motiuorum ad credendum, & quod dicta myſteria ſub illis ſunt digna vt credantur, ſed ſufficit, quod hic, & nunc illa myſteria ſic propoſita debeant credi; in hoc enim iudicio practico continetur ſpeculatiuū virtute, & implicitè de efficacia, & vi illorum motiuorum.

291 Dico 3. *Non eſt neceſſe, quod explicitè oppoſitum myſteriorum credendorum iudicetur impoſſibile, ſed ſufficit, quod iudicetur implicitè, & virtute.* Conſtat, nam iudicium credibilitatis debet eſſe firmiſſimum, hoc eſt, quod credibilia ſunt adeo certò credenda, & eſt adeo euidens eſſe credenda, quod illorum oppoſitum ſaltem virtute reſpeatur, ac proinde impoſſibile ſaltem virtute iudicetur; aliàs illud iudicium non eſt omnino firmum.

292 Quæres 7. quodnam ſit obiectū euidentiæ credibilitatis, ſeu an euidentia credibilitatis ſit de obiecto formali fidei, an de materiali? Reſp. quod debet eſſe de vtroque, quatenus qui credit, debet habere euidentiam non ſolum de obiecto materiali fidei, ſeu de myſterijs propoſitis, verum etiam de ipſo obiecto formali, vt ſcilicet iudicet illa quæ credenda proponuntur ſint à Deo reuelata. Quod enim obiectum materiale debeat eſſe euidenter credibile, patet, quia res creditæ ſunt illæ quæ proponuntur, ergo debent eſſe credibiles euidenter hoc modo. Quod autem debeat etiam haberi euidentia de ipſa reuelatione, ſeu, quod illæ res ſint à Deo reuelatæ, etiam conſtat, quia debet eſſe illa euidentia de ratione formali *ſub qua* credi debent. Sicut qui habet euidentiam de aliqua concluſione, habet euidentiam non ſolum de re, ſed etiam de ratione formali; aliàs neque de re euidentiam haberet.

293 Quæres 8. an ad ingerendum adulto, prudenter venienti ad fidem, aſſenſum fidei, requiratur prius in eo aſſenſus fidei acquiſitæ circa myſteria propoſita? Reſp. negatiuè contra Vaſq. 1. *p. diſp.* 5. *cap.* 3. poſt Durand. & Michaelem Medinam. Noſtram reſponſ. tradit S. Doctor *hic art.* 4 *ad* 2. vbi nil aliud præſuppoſitum requirit, niſi euidentiam credibilitatis. Eo namque ipſo, quod intellectus iudicat aliquid eſſe euidenter credibile, voluntas poteſt crede-

Digitized by Google

credere; ergo non requiritur fides humana de illo credibili. Tum quia intellectus ſatis determinatur per voluntatem ad credendum propoſita illi euidẽtia credibilitatis. ergo, &c.

294 Dices 1. quod adhoc vt quis credatur debet iudicari dignus fide, non per fidem diuinam; ergo per humanam. Reſp. poſſe præſupponi fidem humanã, non tamen neceſſariò, ob rationem iam tactam. Requiritur neceſſariò propoſitio rerum credendarum: requiritur quod proponens ſit fide dignus, ſeu dignus cui credatur, & quæ proponit ſuſcipiantur, non vt vera, ſed vt credibilia, non propter ipſum, ſed propter ea, quæ faciunt credibilitatem fidei diuinæ.

295 Dices 2. quod adhoc vt quis credat, debet induci non ſolum ſignis, ſed etiam perſuaſionibus quibus prædicator ſuadeat, quod ea quæ proponit ſunt à Deo reuelata, ſed hoc pertinet ad fidem humanam; ergo, &c. Reſp. quod quantum ad præſens, duæ poſſunt eſſe perſuaſiones; vna de credibilitate rerum credendarum, & hæc non diſtinguitur à credibilitate cauſata per ſigna, &c. alia eſt de veritate credendorum, & iſta non neceſſariò requiritur. Bene verum eſt, quod licet nullus aſſenſus fidei humanæ, ſeu acquiſitæ neceſſariò prærequiratur circa veritatem propoſitam, ad aliciendum aſſenſum fidei ſupernaturalis, tamen ſatis communiter euenire ſolet, quod antecedat tam ſecundum rationem obiecti materialis, quam ſecundum rationem obiecti formalis. Si enim interrogetur ille qui ad fidem diſponitur, an credat, quod illa quæ proponuntur, ſint vera, quod verè dicatur eſſe à Deo reuelata, &c. communiter reſpondebit affirmatiuè. Eſt tamen verum, quod etiam ſupra aduertimus quod ille aſſenſus fidei humanæ non ſe habet vt diſpoſitio ad fidem diuinam, neque etiam vt conditio ſine qua non, cum ſine illa haberi poſſit, ſed ſe habet merè per accidens, cum non ſit cauſa neceſſaria, nec conditio neceſſaria ad hoc vt fides ſupernaturalis ponatur, vt ex dictis conſtat.

DVBIVM XII.

Vnde deſumatur euidentia credibilitatis.

296 VAria aſſignantur motiua, ſiue argumenta, quibus fidei noſtræ myſteria fiunt euidenter credibilia. Pro quo nota, quod noſtræ fidei motiua alia ſunt interna, externa alia: interna, conſiſtunt in inſpirationibus, illuminationibus, & affectionibus internis à Deo immiſſis, quibus interius fortiſſimè certificamur de noſtræ fidei veritatibus. Externa, ſunt ſigna quædam ſenſibilia, ſeu motiua, vel argumenta à rebus deſumpta; & de iſtis ſolum præſens procedit dubium.

297 Primum motiuum, ſunt vaticinia Prophetarum, impoſſibile namque videtur, quod doctrina tot ante ſæculis prædicta, & prædicata, ſit falſa. Vnde S. P. Aug. 4. de ciuit. cap. 34. ſic fatur. *Dei iudicio factum eſt, vt Iudei per omnes gentes diſperſi ſint, vt de codicibus eorum probetur Euangelium fuiſſe tanto ante tempore prophetatum, ne forte cum legeretur in noſtris codicibus, à nobis putaretur eſſe confictum.* Videatur Euſebius Cæſarienſis *in lib. de Euangel. demonſtrat.* D. Proſper *de prædictionibus, & promiſſionibus Patriarcarum*, & alij ſacræ ſcripturæ expoſitores, qui optimè demonſtant quomodo noſtræ fidei myſteria optimè cohereant cum vaticinijs Prophetarum. Poteſt etiam addi teſtimonium S. Ioan. Baptiſtæ, quod maximè propter admirationem, fuit de ſe ſufficientiſſimum ad perſuadendam veritatem legis Chriſti.

298 Secundum motiuum ſunt teſtimonia Angelorum de Chriſti Incarnatione, natiuitate, & alijs myſterijs ſenſibiliter teſtificantium. Cui addi poſſunt teſtificationes ipſorum dæmonum, omnis veritatis inimicorum, qui coacti, Chriſti fidem, & perſonam confeſſi ſunt. Licet enim teſtimonium dæmonis cum ſit pater mendacij, nullum ſit, quia, & ſi aliquando verum fateatur, hoc tamen

eſt ani-

Digitized by Google

eſt animo fallendi,& decipiendi: tamen quando diuina virtute cogitur,magnum teſtimonium facit, maximè quando loquitur contra ſe ipſum, & de ijs quæ ipſius regnum deſtruunt, quod autem dæmon Chriſtum confeſſum fuerit,conſtat ex hiſtoria Euangelica.

299 Tertium motiuum, ſeu teſtimonium, eſt ipſius Chriſti, qui doctrinam cæleſtem, & Euangelicam prædicauit, quem etiam vt hominem fuiſſe fide digniſſimum, externi ipſi reddunt teſtimonium, vt Ioſephus *lib.* 18. *antiquit.* Plinius *Epiſtola ad Traian. de Chriſtianis*, & alij; eius namque ſanctitas, & vitæ puritas, talem faciunt præſumptionem, quod nec per malitiam eam doctrinam prædicauerit, neq; per ignorantiam,cum ipſamet doctrina cæleſtem per ſe ferat ſapientiam,quam etiam ipſe Chriſtus in ſuis prædicationibus, & reſponſis ſemper oſtendit.

300 Quartum teſtimonium, ſeu motiuum, vel argumentum deſumitur ex ipſis Chriſti Apoſtolis, qui hanc doctrinam ab ipſo Chriſto audierunt, & per totum orbem prædicarunt; de illis enim præſumi non poteſt,quod per malitiam prædicauerint, nec per ignorantiam non propter malitiam, cum eſſent contemptores omnium rerum humanarum; nec per ignorantiam, quia ipſa doctrina ſummam affert lucem, ſummamque ſapientiam, vt nec ipſi ſæculi ſapientes eos erroris redarguerint; vt oſtendit S. P. Aug. *lib.* 83. *quæſt. q.* 79. *& lib. de catechizandis rudibus cap.* 24.

301 Quintum motiuum deſumitur eſt teſtimonio tot Martyrum,qui proprio ſanguine noſtræ fidei veritatem confirmarunt. Perſeuerantia namque præſertim plurium in confitenda aliqua veritate, maximè cum mortem ſuſtinent, non ſolum æquo animo, ſed etiam cum lætitia & cum magnis ſignis innocentiæ, & ſanctitatis & cum multis prodigijs, & miraculis, tum ante, tum in ipſa morte, tum etiam poſt mortem maximum veritatis inducit argumentum. Vnde licet etiam aliqui mortem ſubierint ob ſuas hæreſes, non tamen cum iſtis conditionibus, nec in tanta multitudine, tum virorum, tum mulierum, paruulorum, & paruularum.

302 Sextum motiuum deſumitur ex noſtræ fidei conditionibus. Nam in primis ſine vlla falſitate, ſummam docet doctrinæ veritatem. Tum quia habet Deum auctorem, credimus enim quia Deus reuelauit, & ſuas reuelationes tot prodigijs confirmauit. Tum etiam quia licet doctrina noſtræ fidei ſupernaturalia doceat, & tranſcedentia humanum captum, tamen ſunt valde rationi conformia, vt docet, & rectè oſtendit S. Doctor toto ferè ſuo opere contra Gent. Scholaſtici, & Theologi agentes de ſingulis noſtræ fidei myſterijs: varias namque afferunt congruentias, quibus ſingulorum myſteriorum congruentiam,& conuenientiam oſtendunt; vt prima p. quantum ad myſteriũ beatitudinis, prædeſtinationis, Sanctiſſimæ Trinitatis, & creationis tum hominum, tum Angelorum. Prima 2. Quantum ad media conſequendæ beatitudinis, vt ſunt actus virtutum, auxiliorum gratiæ, &c. Et tertia p. quantum ad myſterium Incarnationis Verbi Dei, Paſſionis, Mortis, Reſurrectionis, Aſcenſionis,Sacramentorum, & reliquorum huiuſmodi myſteriorum Chriſti.

303 Non ſolum noſtræ fidei doctrina veritatem ſine falſitate continet,& eſt prima illius conditio, ſed etiam, & eſt ſecunda conditio illius, ſummam continet ſanctitatem, & puritatem; omnia namque, quæ docet; ſancta, & honeſta ſunt, vt nil turpe doceat, nil turpe approbet, omnia tradit, quæ ad vitam ritè inſtituendam,neceſſaria ſunt,& ſufficiunt; quod ſignum facit euidens eam eſſe à Deo, qui nequit praua docere, turpia approbare; & neceſſaria ad vitæ honeſtatem non proponere. Hanc noſtræ fidei ſanctitatem oſtendunt illorum ſanctitas, & probitas, qui illam ſequuntur, illam profitentur, illique parent.

304 Ad hoc facit modus quo in mundo introducta eſt; *fuit* enim, vt rectè

ctè oſtendit S. P. Aug. *lib.* 22. *de ciuit. cap.* 7. *Virtutis diuinæ, non perſuaſionis humanæ*, quod homines pauperes, inermes, paulo ante idiotæ, humana ſapientia nullatenus inſtructi, mundum ſuperauerint. Ad hoc facit ſubuerſio ſynagogæ: expulſio idolatriæ, quam neq; Philoſophia, neque ſynagoga vnquam potuit expellere. Ad hoc etiam facit, quod doctrina ſatis ardua fuerit perſuaſa Philoſophis, Principibus Populis &c. à rudibus Apoſtolis, &c. Ad hoc etiam facit continuata Romanorum Pontificũ ſucceſſio, & mira concordia in diuerſis mundi partibus, quoad modum ritus, & cæremonias Eccleſiaſticas. Demum ad hoc multum facit punitio, & infauſtus eorum exitus, qui noſtram fidem oppugnarunt, vt Simonis Magi, Manichæi, Montani apud Epiphanium *hæreſi* 66. apud Euſebium *lib.* 5. *hiſtor. cap.* 6. & alios. Iuliani Apoſtatæ apud Nazianzenum *oratione in Athanaſium*, *& inuectiua* 2. *in Iulianum*. Lutheri apud Cochlæum. Caluini apud Bolſeum. Ad quod etiam facit Iudæorum diſperſio, & diuiſio per totum mundum, ſine templo, ſine duce, ſine Sacerdotio, apud S. Auguſt. *lib.* 1. *de conſenſu Euangeliſt. cap.* 14. *& epiſt.* 59 *q.* 2. & alios.

305 Septimum motiuum, & omnino firmum, ſunt miracula, quibus noſtra fides eſt confirmata; miracula namque ſunt proprium opus Dei, & veluti ſigillum diuinitatis; vnde illud non ſolum prudenter credi poteſt, quod miraculis comprobatur, ſed etiam credi debet, cum miraculum afferat euidentiam credibilitatis, cum non niſi à Deo eſſe poſſit, quod euidenter ſignificauit N. P. & Propheta Elias 3. Reg. 18. cum dixit. *Deus qui exaudierit per ignem, ipſe ſit Deus*. Vnde Ioan. 10. dicitur. *Si mihi non vultis credere, operibus credite*. Et Ioann. 3. habetur. *Scimus quia à Deo veniſti magiſter: nemo enim poteſt hæc ſigna facere quæ tu facis, niſi fuerit Deus cum eo*.

306 Sed quæres 1. quot ſint genera miraculorum? Reſp. ex dictis de gratia diſp. 1. qu. 2. eſſe ſequentia. Primum, quod ſuperat vires totius creaturæ ſecundum ſubſtantiam eius quod fit, vt quod detur penetratio corporum, vt quando ranæ in Aegipto vſq; ad regios lectos per parietes penetrarunt, iuxta illud pſal. 104. *Edidit terra eorum ranas in penetrabilibus Regum ipſorum*. Item quando Chriſtus D. de Virgine natus eſt; quando de ſepulchro clauſo ſurrexit; quando ianuis clauſis intrauit ad diſcipulos. Secundum miraculi genus, quando res quæ fit non ſuperat naturæ vires ſecundum ſubſtantiam, ſed quia ex tali materia, ex tali ſubiecto, produci non poteſt, vt eſt productio hominis de limo terræ, mortui reſurrectio, viſus reſtitutio, &c. Tertium eſt, quando res quæ fit non ſuperat vires naturæ neque quoad ſubſtantiam, neque quoad materiam, vel ſubiectum, ſed ſolum quoad modum producendi, vt quando morbus curatur ſine vllo medicamento; quando omnino ſubitò, cum per vires naturæ non fuerit curabilis niſi adhibito medicamento, ſenſim, & paulatim. Aſſignari etiam poteſt quartum miraculi genus, quando ſcilicet res poteſt fieri virtute, ſeu poteſtate dæmonis, quia non ſuperat vires naturæ neque quoad ſubſtantiam, neque quoad materiam, vel ſubiectum, neque quoad modum, tamen aliunde colligimus non eſſe niſi à Deo, vt fuit deſcenſus ignis ad præces S. P. & Prophetæ Eliæ 3. *Reg.* 18. Pertinebat namque ad diuinam prouidentiam facere, quod ille ignis non deſcenderet ad preces falſorum Prophetarum, ſed tantum veri Prophetæ. Potuiſſet namque diabolus ad preces ſuorum Prophetarũ facere quod deſcenderet, vel produceretur tunc ignis, quod tamen Deus non permiſit.

307 Quæres 2. an miracula faciant non ſolum quod homines credant, ſed etiam quod credere teneantur? Non procedit quæſitum quando iam conſtat de ſanctitate prædicatoris, prædicantis ea quæ iam ſunt in libris receptis, tunc enim miracula non requiruntur, vt contingit

tingit in S. Ioann. Baptiſta, cui Iudæi tenebantur credere etiamſi nullum feciſſet ſignum, ipſe enim ſuam prædicationem comprobauit per illud Iſa. 40. *Vox clamantis in deſerto*, &c. Loquendo de Chriſto, dico quod tanta erat eius ſanctitas, quod ſine miraculis ei credere debebant Iudæi, ea tamen fecit, tum quia minus excuſabiles erant, tum quia miracula erant potiſſimum ſignum futuri Meſſiæ, Iſa. 35.

308 Quæres 3. an hæretici poſſint facere miracula? Reſp. negatiuè, patet ex dictis, quia miracula ſunt proprium opus Dei, quæ fieri nequeunt in confirmationem falſæ doctrinæ. Vnde miracula Donatiſtarum, Philumenæ ex D. Aug. *Epiſt.* 165. *& hæreſi* 24. *& lib. de vnitate Eccleſiæ*, & miracula Magorum Pharaonis, non erant vera, nec ſuperabant vim totius creaturæ, ſed fuerunt facta arte dœmonum applicantium actiua paſſiuis.

309 Quæres 4. quare nunc pauca miracula fiant, cum in principio naſcentis Eccleſiæ tot facta legantur, tum ab Apoſtolis, tum ab alijs? Reſp. quod miracula tunc temporis erant neceſſaria vt infideles conuerterentur, modo autem neceſſaria non ſunt, cum fides altas iam fixerit radices, ſitque valde propagata, maximè cum illa quæ tunc facta fuerunt confirment eandem fidem & ſufficienter de illis conſtet; ſi enim frequentius miracula fierent, vileſcerent; quæ enim communiter videntur, negliguntur, tametſi alias magna ſint; & rara, & quæ paſſim non videntur, in pretio, & æſtimatione habentur.

DVBIVM XIII.

An ad credendum debeat poni in voluntate pia affectio.

310 PRo intelligentia præſentis dubij, notandum 1. ex dictis in 1. 2. quod voluntas dupliciter poteſt determinare intellectum: vel quantum ad ſpecificationem, vel quantum ad exercitium. Tunc applicat quantum ad ſpecificationem, quantum ad præſens pertinet, quando facit vt intellectus cogitet de obiecto fidei, vt ſibi illud proponat vel ſub ratione credibilis, vel non credibilis: vt conſideret motiua, & argumenta, quæ illum mouere poſſunt ad credendum, vel non credendum. Tunc autem applicat quantum ad exercitium, quando obiecto ſufficienter propoſito per motiua, & argumenta credibilitatis, cum mouet, ſeu determinat ad aſſentiendum, vel non aſſentiendum, ſeu diſſentiendum.

311 Notandum ſecundò, quod ad aſſenſum fidei diuinæ aliquid determinans intellectum prærequiratur ex parte voluntatis, colligitur ex illo Apoſt. ad Rom. 10. *Corde creditur ad iuſtitiam*: vbi nomine cordis, liber voluntatis motus intelligitur. Tum quia aliàs actus fidei non eſſet liber contra Trident. ſeſſ. 6. Tum etiam quia aliàs non eſſet meritorius. Notandum 3. non eſſe in poteſtate voluntatis nudæ ſumptæ determinare intellectum quoad ſpecificationem apprehenſionis credibilium, & facere quod hoc, vel illo modo apprehendat obiecta diuina fide credenda, cum hæc apprehenſio prima proueniat ex auditu vel Dei reuelantis, ſeu inſpirantis, vel ex auditu prædicantis. Poſtquam tamen quis credidit, poteſt voluntas determinare intellectum quoad dictam ſpecificationem, an autem hęc determinatio ſit ex pia affectione, ex dicendis conſtabit.

312 Notandum 4. requiri ex parte voluntatis aliquem actum quo determinet intellectum ad aſſentiendum tum credibilitati myſteriorum, tum ipſis myſterijs, colligitur ex Trident. *ſeſſ. 6. cap. 6.* vbi ſic dicitur. *Diſponuntur autem ad ipſam iuſtitiam, dum excitati diuina gratia. fidem ex auditu concipiunt, liberè mouentur in Deum credentes vera eſſe, quæ diuinitus reuelata ſunt.* Vbi vt vides determinat Concilium, quod prius fides ex auditu concipiatur, ſeu quod prius ex auditu myſteria noſtræ fidei concipiatur credibilia, ex quo mouetur homo

Digitized by Google

liberè, ac proinde ex motione voluntatis, ad credendum. Ex quo euidenter ſequitur: quod intellectus, non neceſſitetur ex propoſitione credibilium, ſicut neceſſitatur in actu demonſtrationis, neque quoad ſpecificationem, neque quoad exercitium, & ſic intellectus determinatur à voluntate, & quantum ad ſpecificationem, inquantum poteſt producere aſſenſum; & diſſenſum, per illam primam cognitionem credibilitatis ex auditu, & determinatur quantum exercitium inquantum poterat credere, & non credere contradictoriè, & voluntas determinat liberè ad actualem aſſenſum.

313 Sed dices quod Concilium poſt verba relata ſubdit intellectum neceſſitari ad credendum. Sic enim dicit. *Nemo autem poteſt diſſentire ijs, quæ à Deo ſunt reuelata, cum quiſque probè ſciat Deum eſſe primam veritatem, nec poſſe mentiri, & ſtulta ſit interrogatio inquirentis, quare credis primæ veritati*. Ex quo loco inferunt aliqui, quod licet euidentia credibilitatis non neceſſitet intellectum quoad exercitium; ac proinde quantum ad hoc requiratur ex parte voluntatis aliquis actus, vel quidpiam aliud, tamen neceſſitetur quantum ad ſpecificationem. Nihilominus cum Concilium velit quod homines *liberè moueantur à Deo, credentes vera eſſe, quæ diuinitus reuelata ſunt* (quod non eſſet abſolutè verum ſi neceſſitarentur quoad ſpecificationem) dicendum puto Concilium loqui in ſenſum compoſito, quod cognoſcant, & aſſentiantur huic, quod eſt res propoſitas eſſe reuelatas à Deo qui eſt prima veritas tunc enim non poſſunt ponere actualem diſſenſum. Poſſunt tamen abſolutè ponere, cum poſſit voluntas vel diuertere intellectum, vel facere vt cogitet, quod propoſita non ſint à Deo reuelata, &c.

314 Notandum 5. quod pia affectio, quam aliqui vocant affectum credulitatis, alij honeſtam rationem credēdi, alij pium voluntatis affectum, alij volitionem credendi, non poteſt conſiſtere in nuda quadam non repugnantia voluntatis ad formandū fidei aſſenſum, ſed debet eſſe actus poſitiuus, & expreſſus voluntatis. Colligitur ex Trident. iam citato, ibi *liberè mouentur in Deum credentes, &c.* Et ratio clara eſt, quia cum intellectus ſit indifferens ſecundum ſe ad credendum, vel non credendū, cum euidētia credibilitatis illum abſolutè nō neceſſitet, ſequitur, quod aliunde debeat determinari, non ab alio quàm à voluntate; ergo. &c. Non dico, quod Deus non poſſit ſe ipſo intellectum determinare, cum enim hæc determinatio ſit in genere cauſæ efficientis à Deo ſuppleri poteſt, tamen ſecundum ſe, & ſecundum quod aſſenſus communiter elicitur, & ſecundum quod de eo loquuntur Concilia, & Patres, illa determinatio debet eſſe per actum expreſſum voluntatis. His notatis, difficultas eſt, in quo illa motio, ſeu determinatio, ſeu volitio voluntatis ad credendum conſiſtat.

315 Prima ſententia eſt, quod pia affectio prout ſonat actum conſiſtat in aliqua actuali diſpoſitione ad bonum morale, ſeu in aliqua materia virtutis: ad quam ſequitur quod intellectus moueatur ad aſſenſum fidei. Sic tenent aliqui recentiores. Secunda ſententia tenet, quod conſiſtat in quodam deſiderio cognoſcendi veritatis fidei, vel in aliquo ſimili. Sic alij. Tertia dicit quod pia affectio ſit quidem volitio non tamen efficax, ſed inefficax. Sic quidam neoterici.

316 Noſtra ſententia ſeq. concl. explicatur. *Pia affectio neceſſaria ad aſſum fidei præſtandum, eſt volitio efficax, ſeu quidam affectus efficax à voluntate elicitus, quo applicat intellectum non ſolum vt efficaciter conſideret myſteria fidei, & attendat ad illorum veritatem, & vt bene inſpiciat motiua credibilitatis eorum, ſed etiam quo efficaciter vult illum ea formaliter credere propter auctoritatem primæ veritatis, & ſub motiuo diuinæ reuelationis nulla attenta euidentia eorumdem myſteriorum in ſe, ſed vlterius ad hoc intellectum applicat; efficacia namque dicta*

voli-

Digitized by Google

volitioni, eſt applicatio intellectus tam quoad ſpecificationem modo explicato, quã quoad exercitium. In hac concl. conueniunt tã Scholaſtici, quàm Theologi hoc loco. Ratio eſt euidens, nam talis debet eſſe hæc pia affectio vt ex ea ſequatur actus fidei; ſed actus fidei non ſequitur in intellectu niſi ex actuali, & efficaci motione voluntatis; ergo, &c. Maior conſtat, adhoc namque datur iſta pia affectio vt intellectus aliàs indifferẽs ob ineuidentiam obiecti à voluntate determinetur. Minor probatur, nam actualis diſpoſitio ad bonum morale, ſeu ad materiam virtutis, ad ſummum poteſt determinare intellectum ad idem bonũ morale, & ad materiam virtutis, non ad actum determinatum fidei, ſub ratione diuinæ reuelationis. Pariformiter deſiderium cognoſcendi veritates fidei, poteſt ſtare ſine applicatione intellectus ad aſſenſum illum obſcurum. Præterea volitio inefficax non poteſt actu determinare intellectum ad opus, ſeu ad actualem aſſenſum; ergo reſtat, quod ſit volitio efficax, modo in concl. dicto.

§. I. *Ponuntur aliqua quæſita, & obiectiones in contrarium reſoluuntur*.

317 QVæres 1. an in voluntate ponãtur duo actus, ſeu duæ pię affectiones, vna, quæ determinet intellectũ, applicetque vt conſideret myſteria fidei vt illorum veritatem conſideret, vt motiua credibilitatis inſpiciat. Alia qua vult illum efficaciter credere propter motiuum diuinæ veritatis reuelantis, ſeu obſcurè, nulla attenta euidentia myſteriorum in ſe ipſis, ipſumque intellectum actu applicando, determinando, & mouendo vt credat? Reſp. quod communiter ſunt duæ, vna quæ applicat intellectum ad dictum examen, & quaſi pertinet ad ordinem ſpeculatiuum, & poteſt appellari pia affectio quoad ſpecificationem; & alia, quæ applicet eundem intellectum quoad exercitium. Illa namq; prior minoris efficaciæ eſt, quam poſterior iſta; cum in exercitio maior ſit difficultas quam in illa quaſi ſpeculatione: multi enim facile ſpeculantur, ſed malè, vel nullo modo exequuntur ſpeculata. Puto tamen probabile ſufficere vnam, quæ prius moueat intellectum ad primum, & perſeuerans moueat ad ſecundum, habens vim quàm exerat ad vtrumque.

318 Quæres 2. an qui odio haberet Deum, eiuſque auctoritatem, aut reuelationes, poſſet habere fidem? Reſp. negatiuè, quia odium deſtruit piam affectionem, quæ ex ſingulari affectu, amore, & reuerentia erga Deum, eiuſq; auctoritatem determinat intellectum ad credendum rebus à Deo obſcurè reuelatis. Vnde qui ſic odio haberet Deum nec actum fidei elicere poſſet, nec habitum conſeruare, ſi illum haberet; per tale namque odium deperderetur, cum directè opponatur volitioni, ſeu piæ affectioni, quæ in adulto neceſſariò requiritur tam ad fidei acquiſitionem, quàm ad eius conſeruationem. Voluntas namque propter defectum euidentiæ, debet captiuare intellectum, in obſequium Chriſti, circa miſteria fidei, quæ captiuatio fit per piam affectionem, ac proinde ea deſtructa per odium oppoſitum, cum non ſit per quod intellectus captiuetur, fides deſtruetur. Dixi per odium oppoſitum; nam ſi odium non opponatur dictæ piæ affectioni, ſed charitati, fides non deſtruetur, cum fides per peccatum odij non deſtruatur.

319 Quæres 3. an pia affectio ſit quoad ſubſtantia ſupernaturalis? Reſp. affirmatiuè, ſic tradunt communiter Theologi hoc loco. Ratio clara eſt, quia obiectum piæ affectionis eſt ſupernaturale, eſt enim honeſtas ſpecialis aſſenſus fidei ſupernaturalis; ſeu eſt captiuare intellectum in obſequium Dei, vt ſcilicet credat quod non videt propter diuinam auctoritatem, ſeu diuinum teſtimonium; hoc autem, vt patet, eſt quid ſupernaturale; cum ſit honeſtas, ſeu bonitas fidei, quæ ad intellectum ſic captiuandum mouet voluntatem.

320 Sed obijcies 1. nam ſi hæc vo-

 litio

Digitized by Google

litio, ſeu pia affectio eſſet neceſſaria ad fidem diuinam, eſſet etiam neceſſaria ad fidem humanam, ſed ad fidem humanam non datur; ergo neque ad fidem diuinam. Maior conſtat ex paritate rationis. Minor probatur, nam ille qui nunquam vidit Romam, non indiget determinatione voluntatis vt eliciat hunc aſſenſum *Roma eſt*; ergo, &c. Reſpondetur negando maiorem. Ratio diſcriminis eſt, quia aſſenſus fidei diuinæ quantum ad euidentiam non eſt de ipſa veritate rei, ſed ſolum de ipſa credibilitate. Veritatem namque nihil eſt quod euidenter oſtendat, ſed ſolum illi obſcurè aſſentitur ob diuinum teſtimonium, ſeu ob diuinam reuelationem non facientem videre. At aſſenſus fidei humanæ poteſt eſſe de ipſa rei veritate, quatenus communis, & irrefragabilis omnium conſenſus dat obiecto moralem euidentiam, ratione cuius intellectus non poteſt ſine graui temeritate negare Romam eſſe. Quod ſi fides humana ſit de re de qua occurrunt rationes dubitandi, & quæ contrarium ſuadeant, tunc intellectus indigebit ex parte voluntatis aliqua pia affectione, ratione cuius vni parti magis adhæreat quam alteri. Tunc enim intellectus non indiget pia affectione, quando motiuum eius eſt euidens, vel per communem omnium conſenſum: vel per cognitionem ſenſitiuam, & experimentalem: vel metaphyſicè, vel moraliter, vel phyſicè, & ſic tunc fides non indiget motione voluntatis, ſeu pia affectione, quia motiuum habet euidentiam proportionatam aſſenſui. Vt contingit in aſſenſu ſcientifico, & probabili, quia tunc intellectus habet motiua illi proportionata, ac proinde non indiget determinatione voluntatis.

321 Obijcies 2. nam dœmones credunt ſine pia affectione, quod Deus ſit omnipotens, quod eorum damnatio ſit æterna, &c. cum tamen oppoſitum vellent, & deſiderent; ergo, &c. Reſp. concedendo antecedens, & negando conſeq. conſtat ex dictis n. præcedenti. Tum quia dœmonum fides eſt naturalis, at noſtra eſt ſupernaturalis; noſtra fides innititur diuinæ tantum reuelationi; at illorum fides innitur motiuis ipſis euidentibus, vt miraculis, illiſque qui damnati ſunt, quia non crediderunt veritatibus ab Eccleſia propoſitis, &c.

322 Obijcies 3. obiectum fidei eſt ſufficiens ad mouendum, & determinandum intellectum; ergo non indiget determinatione voluntatis per piam affectionem. Antecedens oſtēditur, ſi namque ſufficiens non eſſet, neq; per quamcumque piam affectionem intellectus determinaretur, voluntas enim non poteſt ſupplere defectum obiecti. Reſp. diſtinguendo antecedens: eſt ſufficiens ad determinandum intellectum ſecundum ſe, & conceditur; vt proponitur ſine euidentia, & ſub obſcuritate, & negatur. Indiget ergo intellectus motione, & determinatione voluntatis non ob defectum obiecti, ſed ob defectum modi, ſeu ratione modi quo proponitur, ſcilicet ratione obſcuritatis.

323 Obijcies 4. nam dato, quod intellectus indigeret pia affectione, adhuc non deberet eſſe ſupernaturalis vt diximus *n.* 219. ergo, &c. Antecedens probatur, nam pia affectio ſicut & quælibet alia volitio debet proportionari, & eſſe eiuſdem ordinis, ac eſt cognitio à qua dirigitur; ſed cognitio à qua dirigitur nō eſt ſupernaturalis ſecundum ſubſtantiam; ergo neque pia affectio. Maior conſtet; implicat namque quod cognitio naturalis dirigat volitionem ſupernaturalē, aliàs vel ad plus dirigeret, quàm cognoſceret, & proponeret, vel voluntas in plus tenderet quàm ſibi ab intellectu proponeretur. Imò tenderet in incognitum, cum tenderet in obiectum ſupernaturale, quod cognitum non præſupponeretur. Minor probatur, nam cognitio dirigens illam piam affectionem eſt naturalis, cum conſiſtat in iudicio tam practico, quàm ſpeculatiuo de euidentia credibilitatis, quod vt ſupra diximus, eſt naturale.

324 Reſp. 1. diſtinguendo maiorem:

Digitized by Google

rem: debet proportionari quantum ad ſubſtantiam, & negatur: quantum ad modum, & conceditur. Vt enim colligitur ex Conc. Mileuitano *can.* 4. cognitio illa credibilitatis, eſt ſupernaturalis quoad modũ, licet non quoad ſubſtantiam; eſt quoad modum, quia illud iudicium fortificatur, & iuuatur à diuino auxilio, cum importet, vt ſupra dicebamus, quandam firmitatem aſſenſus ſupra quamcumq; fidem humanam, cum innitatur miraculis, argumentis, & ſignis, quæ faciunt euidentiam credibilitatis. Reſp. 2. negando maiorem, poteſt enim cognitio naturalis, dummodo proponat obiectum ſupernaturale quoad ſubſtantiam dirigere volitionem ſupernaturalem. Cognitio namque ad aliud non requiritur niſi vt manifeſtet obiectum voluntati, quatenus nihil eſt volitum, quin præcognitum. Cum ergo in noſtro caſu cognitio illa naturalis ex motiuo naturali proponat voluntati obiectum quoad ſubſtantiam ſupernaturale, ſcilicet myſteria fidei, &c. poterit voluntas ex diuina gratia elicere actum quoad ſubſtantiam ſupernaturalem.

325 Obijcies 5. quia ſi daretur iſta pia affectio ſupernaturalis quoad ſubſtantiam ad determinandum intellectũ modo dicto; ſequeretur, quod illa, non fides eſſet radix, & fundamentum totius Iuſtificationis; hoc eſt falſum; ergo, &c. Minor conſtat, nam tam Concilia, quàm Patres docent, quod radix, & fundamentum noſtræ iuſtificationis, eſt fides. Sequela probatur, quoniam iſta pia affectio eſſet prima diſpoſitio ad iuſtificationem, cum antecedat ipſam fidem; ergo, &c. Reſp. negando ſequelam, iſta namque pia affectio habet rationem diſpoſitionis à fide, ac proinde eſt initium radix, & fundamentum iuſtificationis quatenus nectitur fidei, ſeu quatenus infert aſſenſum fidei; & ſic iſta duo non ponunt in numero, ſed conſtituunt vnum integrum initium iuſtificationis.

326 Obijcies 6. quoniam poteſt quis moueri ad aſſentiendum rebus fidei ex timore alicuius pœnæ temporalis; ſed iſta volitio non eſt pia affectio, nec eſt ſupernaturalis; ergo, &c. Minor probatur, nam nec timor mali temporalis, nec amor boni temporalis, vt ſi quis moueatur ad credendum ob amorem, aut ſpem boni temporalis, poſſunt eſſe ordinis ſupernaturalis. Reſp. diſtinguendo maiorem: volitio qua quis mouetur ad aſſentiendum rebus fidei ob timorem pœnæ temporalis, vel ob amorem boni temporalis non eſt pia affectio, quando ille timor, & amor ſunt tantùm occaſio aſſentiendi rebus fidei, & negatur; quando ſunt formale obiectum aſſentiendi, & conceditur. Quando ergo timor, & amor naturalis ſunt tantum occaſio credendi, non tollunt piam affectionem: bene tamen quando ſunt motiuum credendi, tunc enim deſtruunt motiuum piæ affectionis.

327 Obijcies 7. quia iſta pia affectio ſi daretur, eſſet neceſſaria ad aſſenſum fidei non ſolum in ipſa ſua generatione, ſed etiam in ſua continuatione, ſed non eſt neceſſaria in ſua continuatione; ergo, &c. Minor probatur, quia continuatio actus intellectus non depẽdet ex continuatione actus voluntatis, nec è contra; ergo, &c. Reſp. concedendo maiorem, tum ob ſympatiam harum potentiarum, tum quia ratio fundans neceſſitatem piæ affectionis currit tam pro prima poſitione actus fidei, quam pro eius continuatione, ſcilicet ineuidentia, ſeu obſcuritas obiecti; cum enim iſta ſemper continuet, etiam applicatio voluntatis ſemper continuari debet, quod à fortiori dicendum eſt in repetitione actuum fidei.

§. II. *An vltra piam affectionem actualem, debeat in voluntate ad aſſenſum fidei, poni aliqua pia affectio habitualis.*

328 PRima ſententia negat habitũ piæ affectionis ad credendum in voluntate, & vult, quod ſufficiat pia affectio actualis, quæ ab habitu nũquam fit, nec habitum inferat ſaltem dif-

diſpoſitiuè. Sic Henric. Gandau. *quodlibet.* 5. *q.* 21. Scot. *in* 3. *diſt.* 25. *q.* 2. Caiet. *hic q.* 4. *art.* 7. *in reſponſ. ad argum. Scoti*, & alij.

329 Noſtra ſententia ſeq. concl. explicatur. *Vltra actum piæ affectionis datur habitus illius, ipſum actum producens, per quem mouet intellectum ad aſſenſum fidei*. Pro hac concl. refert. Yſambert. *hic diſp.* 25. *art.* 1. Ricard. à S. Victore, D. Bonau. Alenſem, Medinam, Suariũ Lorcam, alioſque. Eſt expreſſa ſententia D. Thomæ *infra q.* 4. *art.* 2. *in corpore*, vbi ſic fatur. *Dictum eſt ſupra quod credere eſt actus intellectus, ſecundum quod mouetur à voluntate ad aſſentiendum: procedit autem huiuſmodi actus à voluntate, & ab intellectu, quorum vtrumq; natum eſt per habitum perfici, ſecundum prædicta; & ideo oportet quod tam in voluntate ſit aliquis habitus, quam in intellectu, ſi debeat actus fidei eſſe perfectus*. Vbi vult S. Doctor, quod ſicut actus fidei procedit ab habitu fidei, ita quod habitus præcedat actum in genere cauſæ efficientis, & formalis, licet actus præcedat habitum in genere cauſæ materialis diſpoſitiuæ, vt de habitu, & actu dilectionis diximus, & fusè probauimus in *tract. de iuſtificat.* ita habitus, & actus piæ affectionis conſimiliter ſe habeant; vt ſcilicet habitus præcedat actum in genere cauſę efficientis, & formalis, & actus præcedat habitum in genere cauſæ materialis diſpoſitiuæ. Nam cum actus dilectionis non poſſit producere habitum charitatis, cum à Deo infundatur, & actus ipſe non poſſit produci niſi ab habitu, cum potentia cum ſolo auxilio actuali non ſit principiũ ſufficens ad productionem actus; auxilium namque ſolum ſe habet vt mouens, & applicans potentiam efficientem, non ipſam formaliter conſtituens, cum ad illam non comparetur vt forma, ſed vt efficiens in actu ſecundo; ſequitur, quod indiſpenſabiliter requiratur habitus per quem potentia formaliter compleatur in actu primo, & fiat potens ad attingendum actum. Sic actus piæ affectionis non niſi ab habitu procedere poteſt. Videantur dicta loco citato.

330 Ex dictis probatur concl. nam habitus ſupernaturales dantur vel vt actus perfectus habeat principium perfectum, vt dicit D. Tho. ſupra; vel vt effectui determinato detur principium determinatum, vt tradit idem S. Doctor 1. 2. *q.* 49. *art.* 4. & *q.* 56. vel demum vt actus ſupernaturales connaturaliter à ſuis principijs exerceantur; ſed hæc currunt in noſtro caſu; ergo, &c. Maior conſtat; ideo namque Theologi cum D. Tho 1. *p. q.* 12. volunt quod lumen gloriæ conſiſtat, & detur in habitu in beatis, & non in actu, vt viſio, quæ eſt actus perfectus habeat principium perfectum, vt effectus determinatus habeat principium determinatum; vt illa viſio connaturaliter ab intellectu, vt principio connaturali procedat; & ob has rationes dantur habitus infuſi, fidei, ſpei, charitatis, &c. Minor probatur; nam actus piæ affectionis, eſt ſupernaturalis, ac proinde perfectus, vnde debet habere principium perfectum: datur ad effectum determinatum, ſcilicet ad aſſenſum fidei præſtandum, ac proinde debet habere principium determinatum quod eſt habitus; debet connaturaliter procedere à voluntate, quod ſine habitu non fiet. Soluuntur argum. in contr.

331 Primum argum. nam ſi daretur iſtę habitus pię affectionis per ſe infuſus, vel eſſet Theologicus, vel moralis; neuter eſſet; ergo non datur. Maior conſtat; omnis namque habitus infuſus eſt virtus, vel donũ Spiritus S. quod non datur ad agendum vt virtus, ſed ad moueri, vt ſcilicet anima ſit facile mobilis à Spiritus S. cum autem, vt ex ſe liquet, iſta pia affectio non ſit donum, ſequitur, quod debeat eſſe virtus. Minor probatur, nam non eſt habitus Theologicus, aliàs non eſſet tantum triplex, ſcilicet fides, ſpes, & charitas. Tum quia non habet pro obiecto immediato Deum, ſed actum fidei ad quem determinat intellectum. Neque eſt virtus moralis, quia virtus moralis ſupponit fidem,

Digitized by Google

fidem, ſpem, & charitatem, ſequitur namque ex charitate, & gratia tanquam paſſio illius. Tum quia virtus moralis infuſa,cum ſequatur charitatem nõ manet in peccatore, bene tamẽ iſte habitus; g.&c.Reſp.1.quod iſte habitus piæ affectionis cũ moraliter non ponat in numero cum habitu fidei, ſed integrent vnum primum principium,initium,& radicem noſtræ iuſtificationis, pertinet ad habitum Theologicum.Et licet phyſicè conſideratus nõ habeat pro obiecto Deum, tamen prout moraliter eſt vnum cum fide, habet. Dat autem iſte habitus ipſi fidei eſſe liberum, eſſe meritorium: & habitus fidei confert illi eſſe virtutem Theologicam. Reſp. 2. quod iſte habitus poteſt dici virtus moralis non quidẽ perfecta, & conſumata, ſed deficiens, & non conſumata, ac proinde poteſt manere in peccatore, non virtus moralis infuſa, perfecta, & conſumata.Reſp. 3. quod iſte habitus neque eſt virtus Theologica, neque moralis,ſed eſt quædam inchoatio virtutis Theologicæ, ſcilicet fidei.

332 Secundum argum. nam ſi iſte habitus daretur, non deberet poni in voluntate, ſed in intellectu, ſed in intellectu non eſt neceſſarius; ergo, &c. Maior probatur,quia vt docet S. Doctor 1.2.*q*.56.*art*.5.*in corpore*. in ea potentia ponitur actus in qua eius præcipuus actus conſumatur;ſed actus piæ affectionis conſumatur in intellectu, cum ſit quædam inchoatio actus credendi, ex Concilio Arauſicano *can*. 5. & tradit S. Doctor *de veritate q*. 14. ergo,&c. Reſp. diſtinguendo maiorem: deberet poni in intellectu phyſicè,& entitatiuè,negatur: moraliter, & virtute, conceditur. Licet ergo habitus piæ affectionis ſit entitatiuè in voluntate, ratione tamen actus in quo conſumatur, ſeu ratione conſumationis illius, ac proinde moraliter, eſt in intellectu, & hoc modo vocari poteſt *conſumatè*, virtus intellectualis,licet *inchoatè* ſit virtus voluntatis: eius namque conſumatio eſt ipſum credere, ſeu eſt actus diuinæ fidei, qui eſt in intellectu.

Deinde dici poteſt, quod vt diximus de iuſtitia, & iure diſp. 1. n. 103. virtus exiſtens in vna potentia poteſt elicere actus in alia, vt Religio quæ eſt in voluntate, elicit actum orationis, qui eſt in intellectu.

333 Tertium argum. Si daretur iſte habitus ſupernaturalis in voluntate, qui per actum piæ affectionis determinaret intellectum ad credendum, ſequeretur quod iſte habitus prius infunderetur, quam habitus fidei; ſed hoc eſt falſum; ergo, &c. Maior conſtat. Minoris falſitas probatur, quia nullus habitus entitatiuè ſupernaturalis infunditur ante fidem, vt tradit S. Doctor *infra q. 4.art.* 2. Reſp. concedendo ſequelam. Ad probationem dico, quod vt dicebamus, pia affectio non ponit in numero cum fide, ac proinde, cum dicitur, quod fides primò infundatur, accipitur fides vt includit piam affectionem. Vel dic quod fides dicitur prius infundi in ratione virtutis,ſeu reſpectu omnium virtutum, non reſpectu inchoationis virtutis, vt eſt pia affectio.

334 Quartum argum. ibi tantum ponuntur habitus vbi ponuntur ſpeciales difficultates; vel vbi potentia eſt improportionata actui, ex D. Tho. 1.2.*q*. 56. *art*.6. ſed hæc non currunt in noſtro caſu; ergo, &c. Minor probatur, nam licet ſecundum ſe voluntas haberet difficultatem, & eſſet improportionata ad determinandum intellectum, in ordine ad actum entitatiuè ſupernaturalem, tamen redditur facilis, & proportionata per auxilium ſupernaturale; ergo, &c. Reſp. negando minorem. Ad probationem, patet ex dictis, quod auxilium non reddit potentiam proportionatam, ſed ſupponit; cum enim auxilium moueat potentiam ad actum, & ex parte actus ſe teneat, debet ſupponere potentiam aptam, & proportionatam.

335 Quintum argum. Ad credendum fide humana non ponitur in voluntate habitus piæ affectionis; ergo neque ad credendũ fide diuina. Reſp. 1. quod etiam in fide humana debet dari pia affectio,

fectio, ſeu volitio determinans intellectum ad vnam partem, ex cuius repetitione, habitus generari poteſt. Reſp. 2. quod in fide humana non requiritur habitus, ſed ſufficit volitio determinans, quia fides humana non aſſentitur firmius rei, quàm portet medium, ſed tantum ad menſuram medij. At in fide diuina, longe firmius aſſentimur rebus creditis, quàm medium oſtendat veritatem, ſeu quàm ſit euidentia credibilitatis, fide humana cognita, & credita.

DVBIVM XIV.

Quodnam ſit obiectum materiale adæquatum noſtræ fidei.

336 HVcuſque egimus de obiecto formali fidei, tam *quod*, quàm *quo*, ſeu de ratione formali *quæ*, & *ſub qua*, reſtat pro complemento eorum quæ docet S. Doctor in hac prima quæſtione, vt explicemus obiectum fidei materiale, tum adæquatum, tum inadæquatum. Obiectum materiale, ab aliquibus vocatur ſubiectum, eo quod ſubijciatur fidei credendum; nos autem retento communi modo loquendi vocabimus obiectum, ex eo quod fidei obijciatur credendum. Prima ſententia eſt, quod obiectum fidei ſit ſolum omne actu reuelatum, non poſſibiliter reuelandum. Sic tenent aliqui moderni.

337 Noſtra ſententia ſequenti concl. explicatur. *Obiectum adæquatum materiale fidei infuſæ, eſt omne reuelabile à Deo obſcure.* Sic tradunt communiter Theologi hoc loco. Ratio communis eſt quia illud eſt obiectum adæquatum potentiæ, vel habitus, quod cadere poteſt ſub potentia, vel habitu, ſeu ad quod poteſt ſe extendere potentia, vel habitus; ergo illud erit obiectum materiale adæquatum habitus fidei, ad quod habitus fidei ſe extendere poteſt; ſed ad omne reuelabile à Deo obſcurè, habitus fidei ſe extendere poteſt; ergo omne reuelabile à Deo oſcurè, eſt obiectũ materiale fidei. Conſtat conſeq. nulla namque potentia poteſt ſe extendere extra latitudinem ſui obiecti, & ſe extendere poteſt ad omne id quod continetur, & attingi poteſt ſub ratione formali ſui obiecti. Patet autem, quod omne reuelabile continetur, & attingi poteſt ſub ratione diuini teſtimonij, ſeu diuinæ reuelationis. Tum quia illud eſt obiectum materiale adæquatum potentiæ, vel habitus, quod adæquat obiectum formale eiuſdem potentiæ, vel habitus; ſed omne reuelabile à Deo adæquat obiectũ formale fidei; ergo. Diuina namque reuelatio non niſi ad omne reuelabile ſe extendere poteſt, ac proinde omne reuelabile, diuinam reuelationem adæquabit. Soluuntur argum. in contr.

338 Primum argum. nam obiectũ materiale noſtræ fidei eſt ſolum illud reuelatum quod continetur in ſacra ſcriptura; ergo non eſt omne reuelabile, ſed ſolum actu reuelatum in ſacra ſcriptura contentum. Antecedens probatur, quia ſolum reuelatum, in ſacra ſcriptura contentum adæquat diuinam reuelationem, ergo &c. Antecedens oſtenditur, nam conſtitutiuum potentiæ, vel habitus, debet eſſe quid actuale; ergo conſtitutiuũ fidei, debet eſſe quid actuale, ſeu reuelatio actualis; reuelatio autem actualis Dei ad ſolum actu reuelatum extenditur. Reſp. negando antecedens, conſtat enim omnem potentiam, vel habitum extendi non ſolum ad obiectũ actu exiſtens, ſed etiam poſſibile: potentia v. g. viſiua non habet ſolum pro obiecto materiali colorem actu exiſtentem, ſed etiã poſſibilem. Vnde ſi modo produceretur aliquis color ex poſſibilibus, ad illum potentia viſiua ſe extendere poſſet. Ad probationem dico, quod conſtitutiuum intrinſecum fidei, non eſt reuelatio externa actualis, ſed modus intrinſecus fidei ſub quo reſpicit illam reuelationem extrinſecam, ſiue actu, ſiue potentia exiſtentem, vt ſupra explicuimus.

339 Secundum argum. nam peccata cadunt, vel cadere poſſunt ſub diuina

na

na reuelatione, & tamen non cadunt ſub obiecto materiali adæquato fidei; ergo, &c. Maior conſtat; nam in ſacra ſcriptura reuelantur plura peccata Antichriſti, & aliorum. Minor probatur, quia ea tantum cadunt ſub fide, quæ aliquem ordinem dicunt ad Deum clarè viſum, illud namque cadit ſub fide, quod cadit ſub diuina viſione, cum viſio ſuccedat fidei; ſed peccata nullum dicunt ordinem ad diuinam viſionem; ergo, &c. Reſp. concedendo maiorem, & negando minorem. Ad probationem dico, quod licet peccata *exercitè*, non dicant ordinem ad diuinam viſionem, ſed potius dicant oppoſitionem, & obſtaculum, & hoc modo vt committuntur non ponuntur ſub obiecto materiali fidei, tamen *ſignatè*, quatenus illorum cognitio inſeruit ad illorum fugam, & deteſtationem, ad noſtram confuſionem, & humiliationem, ac ſubinde ad coniungendum nos Deo, dicunt ordinem ad diuinam viſionem, ac proinde hoc modo continentur ſub materiali obiecto adæquato fidei.

340 Tertium argum. Poteſt Deus reuelare aliquas propoſitiones phyſicas, vt tamen non credantur fide ſupernaturali, nec dicant ordinem ad Deum clarè viſum; ergo, &c. Reſp. negando maiorẽ, licet enim illæ propoſitiones ſint ordinis naturalis, tamen vt credunt ſub diuina reuelatione, & aliunde de illis non habetur euidentia credi poſſunt, & debent, & hoc modo ordinantur ad Deum clarè viſum, cum hoc modo deſeruiant ad finem vitæ æternæ.

341 Sed quæres 1. an ad obiectum materiale fidei pertineant etiam veritates naturales, quæ lumine naturali cognoſcuntur, v. g. quod Deus ſit: quod ſit vnus: qnod anima rationalis à Deo creetur, quod ſit immortalis, &c. Reſp. affirmatiuè, qui enim non habet de iſtis ſcientiam, debet habere fidem, ac proinde pertinent ad obiectum materiale adæquatum fidei, cum de illis procedere poſſit diuina reuelatio, & poſſint informari formali motiuo fidei.

342 Quæres 2. an ſub fide tanquam pertinens ad obiectum materiale illius, cadant non ſolum veritates neceſſariæ obſcurè reuelatæ, aut quæ reuelari poſſunt, vt Deus eſt trinus, & vnus, &c. Sed etiam contingentes, quæ ſunt de rebus liberè à Deo factis, vel faciendis, ſeu futuris? Reſp. affirmatiuè; res certa eſt; credimus namque Verbum diuinum humanam carnem aſſumpſiſſe: Duas eſſe in Chriſto naturas: duas voluntates: Antichriſtum futurum, &c.

DVBIVM XV.

Quodnam ſit obiectum principale materiale fidei.

343 CVm obiectum materiale adæquatum contineat plura partialia, ſeu inadæquata, & non omnia ſint æquè principalia, videndum eſt, quodnam ſit principale. De qua re. Prima ſententia eſt, quod obiectum principale ſit Chriſtus D. licet enim Deus in ſe teneat principalem locum, in ordine tamen ad fidem eſt Chriſtus D. ſeu Verbum incarnatum, ſeu Deus homo, ad hunc namque finem tanquam ad obiectum materiale principaliter credibile noſtra fides ordinatur. Sic tradunt aliqui neoterici. Secunda ſententia eſt, quod obiectum principale fidei eſt actus meritorius, & Deus vt Saluator. Sic Durand. *in prolog. ſent. q.* 5. Tertia ſententia eſt, quod ſit Deus vt glorificator. Hanc tenet Greg. ab Arimino *in prolog. ſent. q* 3.

344 Noſtra ſententia ſeq. concl. explicatur. *Obiectum materiale principale inadæquatum noſtræ fidei, eſt Deus ſub ratione deitatis, prout intelligitur præſcindere ab attributis, & ab ijs quæ illi conueniunt ad extra.* Hanc concl. tradunt communiter Theologi, pro qua videri poſſunt Suar. *hic diſp.* 2. *ſent.* 1. *n.* 7. Yſamb. *diſp.* 3. *art.* 6. & alij hoc loco.

345 Probatur 1. nam illud eſt obiectum principale fidei, quod creditur, & ad quod omnia alia ordinantur; ſed eſſentia diuina, ſeu diuinitas, eſt primum

quod creditur, & ad quod omnia alia tam ad intra, quam ad extra, quæ creduntur ordinantur, ſeu attribuuntur; ergo, &c. Maior eſt definitio ipſius obiecti principalis, ſeu attributionis. Minor conſtat, nam quæ creduntur ad intra, pertinent ad eſſentiam, & ab ipſa profluunt tanquam attributa, ſeu proprietates. Relationes autem licet non profluant ab eſſentia immediatè, ab ipſa tamen ſunt vt à principio fœcundo. Ad hoc facit, quod dicit Apoſtol. ad Hebræ. 11. vbi poſtquam definiuit fidem, & dixit quod ſine illa impoſſibile eſt placere Deo, aſſignat eius obiectum principale attributionis dicens. *Credere enim oportet accedentem ad Deum, quia eſt*: vbi *quia eſt* ſignificat ipſam eſſentiam Dei prout præcedit attributa, & relationes; prout pro illo priori exiſtit exiſtentia abſoluta; illud enim *quia eſt*, eſt relatiuum illius Exodi 13. *Ego ſum, qui ſum*.

346 Probatur 2. nam illud ipſum eſt obiectum attributionis, ſeu principale inadæquatum fidei, quod eſt obiectum principale inadæquatum viſionis beatificæ; ſed hoc eſt eſſentia diuina, ſeu diuinitas, vt præcedit attributa, & relationes; ergo hoc idem erit obiectum principale fidei. Maior nota eſt, viſio namque beatifica correſpondet fidei, illique ſuccedit vt conſtat ex illo Apoſt. *Videmus nunc in enigmate, tunc autem facie ad faciem.* Minor conſtat ex dictis 1. *diſp.* 12. eſſentia namq; diuina vt præſcindit ab attributis, & relationibus vnitur intellectui beati, & fungitur hoc modo officio ſpeciei impreſſæ, & expreſſæ, quod nullo modo poſſunt facere attributa, & relationes, cum non habeant propriam repræſentabilitatem, nec poſſunt fungi officio ſpeciei, etiam reſpectu proprij intellectus.

347 Dices attributa, & relationes habent propriam cognoſcibilitatem, & propriam veritatem, ergo etiam propriã repræſentabilitatem, ac proinde ſimul cum eſſentia diuina poterunt pertinere ad obiectum principale tum viſionis beatificæ, tum fidei. Antecedens probatur, nam habent propriam eſſentiam, propriam conformitatem ad diuinum intellectum, propriam entitatem; ergo propriam veritatem. V.g. attributum miſericordiæ habet propriã eſſentiam miſericordiæ diſtinctam virtute ab eſſentia diuina, cum habeat propriam definitionem: habet propriam conformitatẽ, maximè cum proponitur per modum enunciabilis: habet propriam entitatem, & veritatem; eſt enim ens, ac ſubinde verum: vbi autem eſt veritas eſt conformitas, cũ veritas nil aliud ſit, quã conformitas rei ad intellectum, quod autem ſecundũ ſe, eſt conforme ad intellectum, eſt ſecundum ſe cognoſcibile, ac ſubinde ſecundum ſe repræſentabile. Nec valet dicere quod dictum attributum, ſicut & alia non habeat nec propriam veritatem, nec propriam conformitatem, ac ſubinde nec propriam repræſentabilitatem, quia ex ſe habet ſolum id quod eſt propriæ lineæ, ſcilicet eſſe rationem ſubleuandi miſeriam, cœtera autem habet à diuina eſſentia per modum tranſcendẽtis. Cum enim diuina eſſentia ſit prima veritas, ob eam erunt omnia vera, & cum attributa non poſſint eſſe ſecunda vera, erunt primum verum ab ipſa diuina eſſentia incluſa, & immultiplicabili. Pariformiter cum diuina eſſentia ſit prima conformitas, & prima repræſentabilitas, ab illa omnia quæ in Deo ſunt, erunt conformia, erunt repræſentata.

348 Nam contra eſt 1. Quia licet attributa v. g. miſericordia ex ſe habeat ſolum ea quæ ſunt propriæ lineæ, videlicet eſſe rationem ſubleuandi miſeriam, tamen hæc ratio cum nõ ſit ens rationis, debet eſſe ens reale, ac proinde verum, & ſic conforme diuino intellectui. 2. Quia non videtur poſſe negari, quod hoc quod eſt ſubleuare miſeriam formaliſſimè nõ ſit valde conforme naturę rationali, ac proinde intellectui, cum enim ſit actus virtutis formaliſſimè, debet formaliſſimè dicere dictam conformitatem 3. Quia non reſpondetur ad id quod in argumento dictum eſt, quod miſericor-

dia

Digitized by Google

dia formaliſſimè prout diſtinguitur à diuina eſſentia, habet propriam definitionem, ac ſubinde propriam eſſentiam, veritatem, & conformitatem. 4. Quia ex dicta ſolutione videtur ſequi, quod veritas in Deo non ſit attributum illius, cum tamen ſequatur à diuina eſſentia veluti paſſio, eo modo quo veritas ſequitur ab ente, tanquam paſſio eiuſdem; ergo, &c.

349 Reſp. ſuſtinendo traditam ſolutionem, nec ea quæ in contrarium obijciuntur, officiunt. Non 1. nam licet verum ſit quod eſſe rationem ſubleuandi miſeriam non ſit ens rationis, ſed verum ens, tamen nec ratio entis, nec ratio conformitatis, nec ratio veri ſunt formaliſſima ratio miſericordiæ, nec ſibi conueniunt ratione propriæ lineæ, ſed ratione diuinæ eſſentiæ incluſæ. Eſt miſericordia ens, eſt conformis, &c. eſt vera, ſed hæc non ſunt eius expreſſio; eius namque expreſſio, eſt ratio ſubleuandi miſeriam in qua prædicta imbibuntur, non exprimuntur. Quod familiari exemplo explicatur, nam Deus attingit in peccato formaliſſimam rationem entis, non tamen attingit rationem malitiæ, quia licet iſta ſit ens, non tamen exprimit rationem entis, ſed rationem deformitatis, & oppoſitionis ad regulas morum. Ita pariformiter, miſericordia diuina v. g. eſt ens, eſt conformis, eſt vera, ſed iſta non ſunt ſua expreſſio conſtituens propriam lineam, ſed eſt eſſe rationem ſubleuandi miſeriam creatam, in qua illa continentur, non exprimuntur.

350 Non 2. quia licet verum ſit, nec negatur, nec probè negari poſſit, quod eſſe rationem ſubleuandi miſeriã non ſit valde conforme rationali naturæ, & intellectui illius, tamen hæc non eſt ſua expreſſio, ſed eſt ſubleuare miſeriam, in qua illa continentur, licet non exprimantur. Neque 3. obeſt, nam miſericordia prout diſtinguitur ab eſſentia, habet propriam definitionem, & propriam eſſentiam definitam, eius tamen eſſentia formaliſſimè eſt illa expreſſio ſubleuandi miſeriam, non dicere conformitatem. Sicut de eſſentia relationis non eſt dicere conformitatem neque ad naturam, neque ad intellectum, ſed ad terminum; ſolum illa eſſentia, illiuſque definitio exprimit conformitatem, quæ exprimit formaliſſimè veritatem, vt eſt eſſentia diuina, quæ eſt prima veritas in eſſendo, & in cognoſcendo, abſque vlla diſtinctione.

351 Neque demum 4. obeſt, nam in primis dico, quod in diuinis non datur attributum veritatis, nec veritas in diuinis intelligitur profluere ab eſſentia diuina, ſeu à primo ante diuino tanquam veluti paſſio, ſeu attributum, vt intelligitur profluere ab ente creato. Ratio diſcriminis eſt, quia ens creatum cũ non ſit primum ens nec primũ verum, ſed ſecũdum ens, & ſecundum verum non eſt ipſa conformitas ad intellectum in actu exercito, ac proinde ab illa ſeparatur, & ſic poteſt intelligi ens, abſq; eo quod intelligatur conforme, & ſic eſſe conforme, ſeu eſſe verum poteſt eſſe quid conſequens ab ente. At ens increatum, cum ſit primum ens, primum verum, debet eſſe ipſa conformitas cum intellectu diuino ſemper exercita, inſeparabilis ab ente, & ab intellectu, ac proinde veritas non intelligetur profluere, aliàs pro aliquo priori intelligeretur ens vnitum diuino intellectui, & non intelligeretur conforme.

352 Dico deinde dari in Deo attributum veritatis. Pro quo nota, quod licet eſſentia diuina ſit in ſua linea infinita, imò & omnia attributa, & relationes; nã miſericordia in linea miſericordiæ eſt infinita; non enim ſolum eſt infinita infinitate diuinę eſſẽtię, ſed propria ſuæ lineæ, cum ſit ſubleuatiua infinitæ miſeriæ, ſi daretur. Pariformiter Filiatio v. g. eſt infinita in ſua linea non ſolum quia refert rem infinitam, ſed etiam quia ſuppoſitat naturam infinitam, ſcilicet naturam diuinam, & poteſt ſuppoſitare alienas naturas infinitas; & tamen non ob id negatur, quod infinitas non ſit attributum ad eſſentiam diuinam cõ-

Digitized by Google

ſequens. Ita ex eo quod eſſentia diuina ſit prima, & eſſentialis veritas, non debet negari attributum veritatis, quod ſit quid conſequens ad primum ens, primumque verum. Imò dato, quod omnia alia attributa ſint vera veritate ſuę lineę, non debet negari ſpeciale attributũ veritatis; ſicut ex eo quod omnia attributa, & omnia diuina ſint infinita infinitate propriæ lineæ nõ negatur infinitatis attributum. Pro quo rurſum nota, quod infinitas poteſt conſiderari tripliciter 1. ſub ratione primæ, vt ſcilicet pertinet ad primam lineam, ab eaque eſt indiſtincta. Secundò vt pertinet ad ſecundas lineas, ab illiſque indiſtincta. Tertiò vt eſt quędam particularis perfectio, habens propriũ, & particulare conſtitutiuũ ab alijs conſtitutiuis diſtinctum, & hoc modo eſt ſpeciale attributum. Sic veritas tripliciter conſiderari poteſt. Primò vt eſt prima, vt pertinet ad primam lineam & eſt idem cum diuina eſſentia, & poteſt vocari veritas in eſſendo, ideſt primum eſſe verum, ipſum quod eſt, conſtitutum per ipſum intelligere, ac proinde ipſi primò conforme. Secundò vt eſt veritas pertinens ad ſecundas lineas, & cum illis identificata; quatenus vnaquæque linea ſuam dicit veritatem. Tertiò vt dicit particularem perfectionem in Deo repertam, habens ſpeciale conſtitutiuũ, & tunc eſt ſpeciale attributum in Deo repertum. Quocirca in attributo miſericordiæ ſicut datur triplex infinitas, ſcilicet proprię lineę, diuinæ eſſentiæ tranſcendentis, & ipſius attributi infinitatis ſimiliter tranſcendentis. Ita in eadem miſericordia datur triplex veritas, videlicet propriæ lineæ, primæ lineæ, ſcilicet diuinæ eſſentiæ tranſcendentis, & veritatis attributalis item tranſcendentis. Quodnam autem ſit conſtitutiuum infinitatis, & veritatis attributalis, conſtat ex dictis 1. p.

353 Ex quibus tamẽ non infertur, quod argumentum intendebat, quod attributa, & relationes pertineant ad obiectum beatitudinis, & fidei primarium, ſeu materiale inadæquatum, & attributionis, ex eo quod afferant propriam veritatem, cognoſcibilitatem, & repræſentabilitatẽ, quia licet admittatur propria veritas, & cognoſcibilitas, non tamen propria repræſentabilitas; habent propriam veritatem, & cognoſcibilitatẽ ſecundariam, repræſentabilitatem autem non habent nec primariam, nec ſecundariam, ſed à ſola diuina eſſentia repræſentari debent; ſola namque eſſentia diuina eſt ſpecies, & repreſentatio ſui, omnium ad intra, & ad extra; munus namque repræſentandi debet illi ſoli conuenire, quod habet rationem ſpeciei, ſeu formæ reſpectu proprij intellectus, quod ſoli diuinæ eſſentiæ conuenit non attributis. Attributa namque ſi quam habent rationem formæ (intellige ſemper demptis imperfectionibus) eam habent reſpectu eiuſdem eſſentiæ cuius ſunt attributa, & à qua profluunt, non reſpectu diuini intellectus.

354 Sed obijcies contra concluſionem, quia dantur plures articuli fidei qui non ſunt de Deo ſub ratione deitatis; ergo malè diximus, quod Deus ſub ratione deitatis; ſit obiectum principale materiale inadæquatum, ſeu attributionis noſtræ fidei. Antecedens conſtat ex noſtro ſymbolo; non enim credimus ſub ratione deitatis Deum eſſe creatorem cæli, & terræ, ſed ſub ratione, & motiuo omnipotentiæ. Reſp. quod aliud eſt an alij articuli credantur ſub ratione deitatis, & an Deus ſub ratione deitatis ſit obiectum primarium inadæquatum materiale; primum eſt falſum, ſecundum eſt verum, & eſt id quod dicimus nos.

DVBIVM XVI.

An omnia obiecta materialia fidei, æquè ad illam pertineant, ſeu an ſint æquè credibilia.

355 PRima ſententia eſt, quod non omnia obiecta materialia fidei æquè pertineant ad fidem, ſed aliqua primò, aliqua ſecundò: aliqua prima-

mariò, & ratione ſui, alia ſecundariò,& ratione aliorum. Vnde Deum eſſe trinum, & vnum, credimus ratione ſui;at canem Tobiæ mouiſſe caudam in aduẽtu ſui domini non creditur ratione ſui, ſed per accidens, & in ordine ad aliud, vt in ordine ad Deũ. Quocirca vult iſta ſententia, quod neque Verbum fuiſſe incarnatum credatur ratione ſui, ſed per ordinem ad Deum tanquam ad finem, cuius gratia, & per ordinem ad nos tanquam ad finẽ cui. Iuxta illud. *Qui propter nos homines, & propter noſtram ſalutem, deſcendit de cælo*. Ita enim res ſe habent ad fidem, ſicut ſe habent ad finem ac proinde ſicut credibilia diuerſimodè reſpiciunt finem, ſic diuerſimodè reſpiciunt fidem. Sic aliqui ſcholaſtici, & neotorici.

356 Noſtra ſententia ſeq.concl.explicatur. *Omnia credibilia quæcumque illa ſint, & cuiuſcumq; conditionis, æquè pertinent ad fidem*. Colligitur apertè ex D. Tho. *hic art. 6.ad 2.* quatenus dicit. *Omnium credibilium vnam eſſe formalem rationem, ſcilicet primam veritatem, & ex hac parte articulos fidei non diſtingui inter ſe*. Diſtinguerentur autem inter ſe, ſi adinuicem compararẽtur, tanquam credibile primarium, & ſecundarium. D. Thomam ſequuntur eius diſcipuli hoc loco Maior *in 3. diſt. 23. q. 9.* Altiſiodorenſis *in prolog. ſuæ ſummæ*, & alij.

357 Probatur 1. ratione deſumpta ex citato D. Thomæ teſtimonio; nam illa æquè pertinent ad fidem, quæ æquè participant rationem formalem,ſeu motiuum eiuſdem fidei; ſed omnia credibilia ęquæ participant rationem formalem fidei;ergo æquè ad illam pertinent. Minor probatur, nam vnum, idemque motiuum, vna eademque ratio formalis indiuiſibilis; vno, eodemque modo debet applicari; ſed ratio formalis fidei, eſt vna, eademque indiuiſibilis; ergo vno, eodemque modo debet ſuis credibilibus applicari, ac proinde æquè.

358 Probatur 2. quoniam ſi obiecta materialia fidei ad illam inæqualiter pertinerent, ſequeretur, quod aliqua eſſent magis reuelata, quam alia: ſeu ſequeretur, quod non omnia eſſent æquè reuelata, ſeu quod ipſa diuina reuelatio, aut diuinum teſtimonium reciperet magis, & minus; hæc ſunt falſa; ergo omnia æquæ pertinent ad fidem, & æquæ ab ea reſpiciuntur. Minor conſtat. Si enim ſemel diuina reuelatio ſuſciperet magis, vel minus, iam non omnia myſteria æquè crederẽtur,ſed quod eſſet magis reuelatum, magis crederetur, & quod minus reuelatum minus crederetur; & ſic diuina reuelatio, reſq; reuelata non eſſet ęquè infallibilis,quod eſt abſurdum. Sequela probatur, nam ſi ſemel credibilia non æquè pertinent ad fidem, non æquè ſunt reuelata, quæ enim æquè ſunt reuelata, æquè ad fidem pertinent, cum ratio conſtitutiua fidei, ſit ratio diuinæ reuelationis; ergo, &c.

359 Probatur 3.nam illa æquè pertinent ad fidem,quorum oppoſita æquè fidei contrariantur, opponuntur, eamque deſtruunt;ſed hæreſis cuiuſcumque credibilis æquè fidem deſtruit,ergo omnia de quibus hæreſis eſſe poteſt, æquè ad fidem pertinent. Maiorem non negabunt aduerſarij. Conſtat namque quod æqualitas, & inæqualitas rerum, vel qualitatum, diudicatur ex conditione ſuarum oppoſitarũ. Minor nota eſt,nam quodcumque peccatum hæreſis, cuiuſcumque articuli ſit, fidem corrumpit.

360 Verum pro intelligentia eorum,quæ nobis ab aduerſarijs obijciuntur, ſciendum eſt, quod myſteria noſtræ fidei duobus modis poſſunt conſiderari. Primò per ordinem ad ipſam fidem, ad diuinam reuelationem, ad diuinum teſtimoniũ,& hoc modo, omnia ſunt ęquè credibilia æquè ad fidem pertinent,quia vtſic ęquè participant eiuſdem fidei motiuum, æquè fundantur in diuina reuelatione,in diuino teſtimonio. Secundò conſiderari poſſunt per ordinem ad finem principalem ipſius fidei, & hoc modo aliqua myſteria dicuntur pertinere ad fidem per accidens, ſecundariò, & ratione alterius.

Digitized by Google

rius. Certum namque eſt, quod magis confert ad finem præcipuum fidei, qui eſt cognoſcere, & amare Deum auctorem ſupernaturalem, hoc myſterium, quod Deus eſt trinus, & vnus, quàm quod canis Tobiæ ſuo domino cauda blandiretur. Hoc enim cum in ſe ſit quid naturale, non habet ſecundum ſe excitare, niſi per aliud, ad amorem, & cognitionem Dei auctoris ſupernaturalis. Sic tradit S. Doctor *hic art. 6. ad* 1. vbi dicit. *Aliqua eſſe credibilia de quibus eſt fides ſecundum ſe: & alia de quibus non eſt fides ſecundum ſe, ſed tantum in ordine ad alia*; quo modo futura contingentia ad fidem pertinentia, quatenus cum neceſſarijs credibilibus comparantur, creduntur per ordinem ad illa, quia contingens, & fallibile, dicitur, & cognoſcitur per ordinem ad neceſſarium, & infallibile. Igitur contingentia v. g. in eſſe rei, ſeu vt dicunt propriam veritatem in eſſe rei, dependent à neceſſarijs, & in illa reſoluuntur; at ſecundum quod dicunt veritatem in eſſe credibilis, non dependent, ſed ſunt æquè credibilia. Soluuntur argum. in contr.

361 Primum argum. nam vnum obiectum fidei eſt magis à Deo reuelatum, quàm aliud; ergo vnum eſt magis credibile quàm aliud, ac proinde non omnia credibilia æquè pertinent ad fidẽ. Antecedens oſtenditur, quia illud eſt magis reuelatum, quod eſt expreſſius, vel ſæpius reuelatum, imò quod eſt Dei iuramento confirmatum, vt habetur Gen. 22. *Per me met ipſum iuraui, benedicam tibi, &c.* Reſp. negando antecedẽs diuina namque reuelatio, ſeu diuinum teſtimonium quantumuis repetitum, iuramentouè millies confirmatum, non fit maioris certitudinis. Poteſt quidem magis expreſſa reuelatio, repetita, iuramento confirmata facere aliquam maiorem rationem credibilitatis. Credibilitas namque creſcere poteſt ex parte modi reuelandi, vel dicendi.

362 Secundum argum. Illud eſt magis credibile, ſeu magis ad fidem pertinet, quod eſt pluribus, grandioribuſque miraculis confirmatum; ſed dantur aliqua myſteria magnis miraculis confirmata, vt eſt Myſterium veritatis Euchariſticæ, &c. & aliqua dantur, quæ nullo miraculo ſunt firmata; ergo, &c. Reſp. hoc argumentum ſolum probare, quod vnum myſterium ſit magis credibile, ſeu quod habeat maiorem euidentiam credibilitatis; non quod magis credatur, ſeu quod magis pertineat ad fidẽ; cum vnum non magis participet formale motiuum fidei, quam aliud, vt dictum eſt.

363 Tertium argum. Illud eſt magis credibile, ſeu magis pertinet ad fidẽ, & magis participat de eius motiuo, quod eſt immediatè reuelatum, quam illud, quod eſt ſolum reuelatum mediatè, & per aliud, ſed aliqua myſteria ſunt huiuſmodi; ergo, &c. Maior conſtat; quod enim eſt tale per ſe, eſt magis tale, quam id quod eſt tale per aliud. Minor etiam conſtat, nam quod Chriſtus ſit homo, eſt per ſe, & immediatè reuelatum, at quod ſit rationalis, & animal, quæ ſunt partes illius, eſt ſolum reuelatum in ipſo Chriſto; nã partes reuelantur in toto. Reſp. negando maiorem. Licet enim vna res reueletur in alia, vt pars in toto; propoſitio particularis in vniuerſali, non tamen vna participat magis de motiuo fidei; nec enim motiuum quo aſſentimur parti eſt quia aſſentimur toti; ſi enim ita eſſet, totum eſſet magis credibile quam pars, ſed eſt idem motiuum, diuinæ reuelationis; ac proinde præſtat eandem credibilitatem.

364 Quartum argum. Vnum obiectum eſt magis (vt ita dicam) blaſphemum, quam aliud; ergo vnum myſterium eſt magis creditum quàm aliud. Antecedens conſtat; eſt namque magis blaſphemum negare Trinitatem, quam negare Purgatorium. Conſeq. probatur, nam oppoſitorum eſt eadem ratio, & diſciplina, ſed blaſphemia hæreticalis opponitur fidei; ergo, &c. Tum quia aliàs omnia peccata contra fidem eſſent eiuſdem grauitatis, quod eſt falſum.

Reſp.

Digitized by Google

Reſp. negando conſeq. quia blaſphemia præciſè vt talis non opponitur fidei, nam cum illa manere poteſt; ſed opponitur externæ confeſſioni illius, ac proinde vna blaſphemia poteſt eſſe maior, ſicut etiam externa fidei confeſſio, non tamen vnum credibile poteſt eſſe magis tale quàm aliud. Ad aliam probationem dico, quod omnia peccata prout præciſè opponuntur motiuo fidei, ſunt eiuſdem grauitatis, ſecus prout opponuntur obiectis credibilibus in eſſe rei, de quo infra.

365 Quintum argum. Non ſolum qui de nouo fidem ſuſcipiunt, ſed etiam ipſi Catholici experiuntur maiorem difficultatem circa aſſenſum vnius obiecti, v. g. quod Deus ſit Trinus, quam circa aſſenſum alterius, v. g. quod Verbum caro factum ſit, primo namque credito, facile ſecundum credi poteſt, ergo, &c. Reſ. negando antecedens, quãtum eſt enim ex motiuo fidei æqualiter omnibus myſterijs aſſentimur. Illa autem difficultas quam aliqui experiuntur ex alio duplici capite accidere poteſt. Primò ex eo quod de aliquo myſterio, minora habent argumenta inducentia credibilitatem, & de alio, vel alijs clariora habent argumenta. Secundò poteſt illa difficultas procedere ex parte ſubiecti, vnus namque habet difficultatem maiorem in vna re, de qua alius nullam habet.

366 Sextum argum. Deus primò cognoſcit ſe ipſum, & ſecundariò, & ex ſe ipſo cognoſcit alia; ergo etiam nos per fidem prius cognoſcemus myſteria, quæ de Deo ſunt, & ex ijs cognoſcemus alia. Antecedens conſtat ex dictis 1. *p. q.* 14. vbi oſtendimus quod creaturæ ſunt obiectum ſecundarium, cognitum ratione primarij. Conſeq. probatur, quia lumen fidei eſt participatio illius luminis quo Deus cognoſcit ſe ipſum, ergo eodẽ proportionali modo debet lumen fidei tendere in Deum, & creaturas, quo illud tendit. Reſp. concedendo antecedens, & negando conſeq. Ad probationem dico, quod licet lumen fidei ſit quędã participatio illius luminis quo Deus cognoſcit ſe ipſum, non tamen eſt participatio vniuoca, ſed tantum analoga, ac proinde non debet eodem modo tendere, ſed iuxta rerum naturas, & exigentias. Lumen diuinum petit quod Deus tendat primariò in ſe ipſum, & ſecundariò in creaturas, quia ſolus Deus non creaturæ poteſt eſſe motiuum illius, & ſpecificatiuum eiuſdem: implicat namque quod aliquod diuinum ſpecificetur ad aliquid extra. At lumẽ fidei petit æqualiter tendere in ſua obiecta, cum tendat ſub motiuo communi omnibus, ſcilicet ſub motiuo diuinæ reuelationis; ac proinde cum habeat ſpecificatiuum commune, & omnibus ęquale, debet ad omnia ſub illo contenta æqualiter tendere. Cum quo tamen ſtat, quod inter credibilia ſuus detur ordo, vt dub. ſeq. dicetur

DVBIVM XVII.

An inter obiecta materialia fidei aliquis ordo reperiatur.

267 DVbio præcedenti vidimus, quod omnia obiecta credibilia æquæ pertineant ad fidem, nec vnum ſit magis credibile, nec magis credatur, quantum eſt ex ipſius fidei motiuo, licet aliàs mille promiſſionibus, aut iuramentis eſſet firmatum, quia ſimplex reuelatio Dei, & citra iuramentum facta, in ſe, & ſecundum ſe ſpectata, æquę firmat, ac ſi mille iuramentis eſſet firmata. Cum enim Deus ſemper ſit prima veritas tam in eſſendo, quam in dicendo, ſequitur, quod ita ſit firmum, quod abſolutè, & ſimpliciter firmat, ac quod mille reuelationum, promiſſionum, & iuramentorum repetitionibus confirmat. Modo quærimus an licet ex parte motiui credibilitatis nullus detur ordo prioris, & poſterioris inter noſtræ fidei myſteria, detur tamen in eſſe rei, vt ſcilicet prius formetur aſſenſus aliquorum, poſtea aliorum myſteriorum, ſeu vt prius vnum myſterium credatur quàm aliud, ita quod ex vno ad aliud deſcendatur. Pri-

Digitized by Google

368 Prima ſententia tenet, quod inter myſteria noſtræ fidei nullus detur ordo dependentię vnius myſterij ab alio nullaque prioritas, & poſterioritas. Sic Scotus *in 3. diſt.* 24. *q.* 2. & alij.

369 Noſtra ſententia ſeq.concl.explicatur. *Datur ordo dependentiæ, prioritatis, & poſterioritatis inter myſteria noſtræ fidei, ſeu inter obiecta materialia illius, ita quod aliqua prius credantur, quàm alia.* Colligitur ex D. Tho. hic art. 7. quatenus fidei doctrinam comparat doctrinæ principiorum, in quibus datur ordo, nam alia in alijs continentur, &c. Idem tradit Durand. *in 3. diſt.* 24. *q.* 1. *n.* 8. Suar. *hoc loco diſp.* 2. *ſect.* 4. Aragon. *hic art.* 2. Yſamb. *diſp.* 5. *art.* 3. & alii plures. Vnde diximus ſupra, quod ex parte noſtri prius credimus Eccleſiam regi à Spiritu S. vel eſſe columnam veritatis, quam credamus alia myſteria: illud enim ex parte noſtri, eſt primum credibile, per quod alia credibilia proponuntur. At ratione originis, & dignitatis prius credimus Deũ eſſe trinum, & vnũ. Deinde Verbum eſſe incarnatum, &c.

370 Probatur 1. ex dictis ſupra. Noſter intellectus non poteſt credere rem reuelatam, niſi prius credat diuinam reuelationem; ergo inter obiecta credibilia datur dictus ordo prioritatis, & poſterioritatis in credendo. Antecedens probatur, nam intellectus credit rem reuelatam propter diuinam reuelationem, ergo prius credit diuinam reuelationem. Cum enim diuina reuelatio ſit ratio formalis *ſub qua* cœtera creduntur, credi prius debet. Vnde diximus ſupra, quod diuina reuelatio eſt id quo alia creduntur, & eſt id quod creditur, vt ex hoc alia credantur.

371 Probatur 2. in fide humana datur ordo dependentiæ, prioritatis, & poſterioritatis credibilium; ergo etiam in fide diuina. Conſeq. conſtat ex paritate rationis: tum ex ratione ipſa, quia tam fides diuina, quam humana fundantur in motiuo extrinſeco, auctoritatis dicentis, nec aliam habent certitudinem, niſi illam quam rei creditæ confert auctoritas dicentis. Antecedens probatur, nam prius quis credit dari ciuitatem Venetiarum, quàm credat eſſe emporium mundi, quod ſint tales, & tales negotiatores, quod tales, & tales merces vendantur, &c. Primo namque credito, cœtera facile creduntur; ergo, &c. Soluuntur argum. in contrarium.

372 Primum argu. nam fides non eſt diſcurſiua; ergo non datur prioritas ſeu poſterioritas credendorum. Antecedens probatur dub. 19. Conſeq. conſtat, nam tunc diſcurſus contingit, quando aſſenſus vnius obiecti, eſt cauſa, ſeu ratio aſſentiendi alteri; ſed hoc curreret in hoc caſu; ergo, &c. Minor oſtenditur, nam ideo homo credit myſterium reuelatum, quia prius credit reuelationem, & ratio aſſentiendi reuelationi, eſt ratio aſſentiendi rei reuelatæ. Item ideo homo credit Verbum diuinum carnem aſſumpſiſſe, quia prius credit eſſe Verbum, eſſe myſterium Trinitatis; & ratio aſſentiendi huic, eſt ratio aſſentiendi illi. Pariformiter, ideo homo credit myſteria ſibi ab Eccleſia propoſita, quia prius credit Eccleſiam regi à Spiritu S. eſſe columnam veritatis, &c. Reſpond. negando conſeq. Ad probationem dico, quod licet ex vno aſſenſu ſequatur alius, vt in exemplis adductis, non tamen vnus fit ex alio, quod neceſſarium erat ad diſcurſum. In fide ergo vnus aſſenſus poteſt ad alium ſupponi, quatenus cognitio vnius obiecti poteſt mouere, & excitare intellectum, vt cognoſcat, vel aſſentiatur alteri: non tamen vnus aſſenſus poteſt cauſare alium, vt vnus ſit cauſa, & alter effectus, vt contingit in diſcurſu, vbi aſſenſus præmiſſarum eſt cauſa efficiens aſſenſus concluſionis.

373 Secundum argu. Si daretur inter credibilia aliquis ordo dependentię, prioritatis, & poſterioritatis, ſequeretur, proceſſus in infinitum; hoc eſt falſum; ergo & illud ex quo ſequitur; nam quando quis credit veritatem aliquam quia Deus reuelauit, ita ſi vult credere ipſam reuelationem debet illam credere, quia

per

Digitized by Google

per aliam reuelauit; & ſic in infinitum. Reſp. negando ſequelam, licet enim detur dependentia in hoc, quod res credatur quia Deus eam reuelauit; non tamen debet dari dependentia huius reuelationis ab alia, quia ad credendam ipſam reuelationem non indigemus alia reuelatione, cum ipſa ſit ratio quod alia credantur, & quod ipſa credatur, vt ſupra obſeruauimus.

374 Tertium argum. Potuit Deus vnum ſolum reuelabile reuelare, vt quod ſit trinus, & vnus; ergo tunc non daretur dependentia vnius credibilis ab alio, nec prioritas aliqua. Reſp. quod etiam tunc eſſet dependentia credibilis à ſua reuelatione, tanquam ratio credita, à ſua ratione formali credendi. Deinde dico, quod licet Deus non neceſſitetur abſolutè ad reuelandum credibilia cum dependentia, & prioritate; tamen ex ſuppoſitione, quòd illa reuelare voluit, debuit poni talis dependentia, prioritas, & poſterioritas.

DVBIVM XVIII.

Quinam ſit finis fidei tam in peccatore, quam in iuſto; vbi an poſſit habere ſaltem per falſam æſtimationem duplicem finem totalem.

375 Finis proprius, & intrinſecus fidei, qui finis operis appellitatur, eſt Dei cognitio, & media eadem cognitione, inducere ad perfectum Dei amorem. Finis operantis in iuſto, eſt eadem Dei cognitio, eiuſque amor. At fides in peccatore nõ habet Deum ipſum pro vltimo fine, ſed bonum ipſius peccatoris. Cum enim in peccatore nil poſſit ordinari ad Deum tanquam vltimum finem, ſequitur quod omnia, ac proinde & actus, & habitus fidei debeant ad alium vltimum finem ordinari, qui alius eſſe nequit, niſi ipſemet peccator.

376 Sed obijcies 1. nam fides eſt habitus ſupernaturalis, & Theologicus, ergo non poteſt habere pro vltimo fine creaturam. Antecedens conſtat. Conſeq. probatur, nã habitus theologicus habet pro vltimo fine ipſum Deum, & per ordinẽ ad illum ſpecificatur; ergo ſicut repugnat, quod habitus Theologicus habeat aliud ſpecificatiuum à Deo; ita repugnabit, quod habeat alium finem vltimum à Deo. Dices hoc argum. ſolum probare, quod finis intrinſecus, ſeu operis fidei ſit Deus, ac proinde, quod hoc ſit eius ſpecificatiuum, nec poſſit illud mutare, non tamen probat, quod non poſſit habere alium finem operantis. Nam contra eſt, quia iam ſequeretur quod homo eſſet ſimul, & ſemel conuerſus in duplicem finem totalem, & adæquatum, ſcilicet in Deum per habitum fidei, & in bonum proprium ratione peccati. Dices iterum, hæc non repugnare, tum quia ſunt reſpectu diuerſarum finium, ſcilicet operis, & operantis: tum etiam quia ſunt ratione diuerſorum potentiarum, vel potentiarum, & habituum, ſeu habitus; nam habitus fidei habet pro fine vltimo ſpecificatiuo ipſum Deum; voluntas autem peccatoris habet pro vltimo fine bonum proprium. Nam etiam contra hoc eſt, quod idem intellectus per habitum fidei refertur in Deum, & per peccatũ puræ infidelitatis, vel aliud, per quod non deſtruatur, refertur in proprium bonum; & ſic idem intellectus, licet reſpectu diuerſorum, in duos vltimos fines referetur.

377 Dices Demum, quod ſtatim, ac homo peccat mortaliter, & refert ſe, & omnia ſua in proprium bonum tanquam in finem vltimum, ceſſat fides à ſua relatione, & cedit relationi ſubiecti. Nam contra; quia implicat, quod fides ceſſet ab hoc quod eſt referri, ſeu reſpicere ſuum ſpecificatiuum. Pro quo nota, quod licet Deus ſit finis vltimus tantũ, & non ſpecificatiuus reſpectu aliorum habituum non Theologalium, aliarumque rerum; tamen reſpectu habituum Theologalium exerceret non ſolũ rationem finis vltimi, ſed etiam proximi, immediati, & ſpecificatiui. Ac proinde ſicut alij habitus, non poſſunt non reſpi-

Digitized by Google

cere ſuum ſpecificatiuum, ad illudque ordinari tanquam ad finem proximum, à quo ſumunt ſuam bonitatem; ita habitus fidei non poterit non reſpicere Deum & tanquam finem vltimum, & tanquam finem proximum ſpecificatiuũ à quo ſuam deſumit bonitatem, cum vtraque ratio, & finis vltimi, & finis proximi reſpectu habituum Theologalium coincidant.

378 Reſpond. ſuſtinendo in primis primam ſolutionem. Dum enim quærimus an homo, ſeu voluntas poſſit habere duos fines vltimos, aut plures, ſolum eſt ſermo de finibus operantis,nõ operantis, & operis. Implicat namque quod voluntas, aut intellectus moueatur à duplici fine vltimo, quia tunc moueretur, & non moueretur. Moueretur, quia vnus totaliter rapit voluntatem v. g. illique totaliter dominatur.Non moueretur, quia ab alio raperetur, &c. At per finem operis voluntas non mouetur; nec finis operis dominatur voluntati, nec illam rapit, ſed illam in ſua libertate relinquit. Vnde videmus,quod eadem voluntas peccatoris quoad finem operantis eſt conuerſa in proprium bonum, at quoad finem operis ipſius voluntatis, ſcilicet quoad ſuam entitatem in Deum tanquam in finem vltimum refertur. Imò ipſum peccatum mortale quoad rationem malitiæ refertur tanquam in finem vltimum in bonum proprium, & quoad entitatem phyſicam, quæ à Deo cauſatur refertur tanquam in finem vltimum in ipſum Deum. Vbi enim Deus eſt primum efficiens,eſt etiã vltimus finis. Ex quibus patenter infertur, quod dum quæritur an voluntas, vel homo poſſit habere duos vltimos fines, non eſt ſermo de fine operis, & operantis, ſed an vna, eademque voluntas poſſit ſimul habere duos fines vltimos operantis; & etiam an vna, eademque res poſſit habere duos fines vltimos operis. Duo namque fines vltimi operis repugnant, cum ſint eiuſdem ordinis, & duo fines operantis repugnant ob eandem rationem. At finis operantis, & operis, nõ repugnant cum ſint diuerſi ordinis, ſcilicet phyſici,& moralis; quia ſicut eſſe phyſicum, & morale non repugnant, Ita duo fines, vltimi, phyſicus, & moralis, non repugnabunt.

379 Ex his patet ad probationem contra primam ſolutionem; poteſt enim homo ſimul, & ſemel eſſe conuerſus in duos fines vltimos adęquatos diuerſi ordinis,ſcilicet ordinis phyſici,& moralis, nam in eſſe phyſico eſt conuerſus in Deũ tanquam in finem vltimũ, & in eſſe moris, quando eſt in peccato mortali, eſt conuerſus in proprium bonum tanquam in alium finem vltimum.Non tamen poteſt in eodem eſſe phyſico eſſe conuerſus in duos fines vltimos; nec in eodem eſſe moris. Hinc patet admittendam eſſe ſecundam ſolutionem, & quomodo ſoluatur illius impugnatio. Tertia ſolutio non eſt ad rem, ob rationem in illius impugnatione allatam.

380 Obijcies 2. nam ſi ponantur duo pabula æquè inter ſe, & ab aliquo animali diſtantia, omnino æqualia, animal tũc potius fame morietur, quam ad vnum potius ſe moueat quàm ad aliud, niſi in vno aliqua maior ratio cõuenientiæ appareat; ergo ſignum eſt, quod tunc ab vtroque mouetur. Antecedens admittunt omnes. Conſeq. probo, nam ſi appetitus non poſſet moueri æquè à duobus finibus, non eſſet cur brutum tunc fame moreretur, cum ab vno ſolo moueretur; ſi enim æquè ab vtroque non moueretur, non eſſet ex quo illa animalis ſuſpenſio cauſaretur; ergo &c. Reſp.quod illa duo pabula non ſunt duo fines vltimi, ſed ſunt duo fines partiales æquales, ex qua æqualitate illa ſuſpenſio cauſatur. Duæ namq; partes oui duri, ſeu indurati cocti æquè diſtantes ab animali cauſabunt eandem ſuſpenſionem, licet ſint partes eiuſdem oui.

381 Obijcies 3. nam S. Pater Auguſt. vt ipſe fatetur per 9. annos fuit infectus hæreſi Manichæorum, exiſtimãtium dari duo prima principia. Bonum ſcilicet, à quo omnia bona cauſarentur; & malum, à quo omnia mala; ergo tunc, ſaltem

Digitized by Google

ſaltem ex falſa exiſtimatione, erant ex mente Auguſtini duo fines vltimi. Conſeq. probatur; nam vbi dantur duo prima principia, debent dari duo vltimi fines, ſed ex mente Auguſtini, & in mente illius dabantur duo prima principia; ergo duo vltimi fines.

382. Ad hoc argum. reſpondit quidam, concedendo antecedens, & negando conſeq. quia licet poſſit voluntas ex falſa exiſtimatione recognoſcere duo prima principia, non tamen duos vltimos fines. Rationem aſſignabat, quia de ratione vltimi finis eſt, quod ſit ſatiatiuus, ſolum autem bonum, non malum, poteſt eſſe ſatiatiuum voluntatis. Cæterum hanc reſponſionem ſic impugnabam, nam implicat dari duo prima principia (ſaltem ſecundum falſam exiſtimationem) & non dari eodem modo duos vltimos fines; de ratione namque primi principij in ea linea in qua eſt tale, eſt quod ſit vltimus finis in eadem linea. Quocirca ſicut primum principiũ bonum, eſt vltimus finis omnium bonorum à ſe cauſatorum. Ita primum principium malum, debet eſſe vltimus finis omnium malorum, alioquin aſſignetur vltimus finis malorum, ſi non eſt primum principium malum. Cum enim finis malorum non poſſit eſſe primum principium bonum, cum ab illo non egrediantur, ſequitur quod debeat eſſe primum principium malum. De facto *eſſe* proprium in peccatore, eſt vltimus finis malorum in nobis, quia ab illo veluti à primo eorum principio egrediũtur, quatenus eſt ex nihilo, & dicit eſſe deficiens: ita quia tunc in ſententia Auguſtini, omnia mala egrediebantur ab illo primo principio, ad illud tanquam ad finem ordinari debebant, ſaltem ex illa falſa exiſtimatione. Nec illud quod additur in illa ſolutione eſt ad rem, quia ſolum eſt de ratione vltimi finis boni, in quem voluntas tendit affectu proſecutionis, eſſe ſatiatiuum, non autem eſt de ratione vltimi finis mali à quo voluntas refugit.

383 Sed dices, quod voluntas non poteſt fugere ab illo ſine malo, niſi ſub ratione boni, ergo malum non poteſt habere rationem vltimi finis, ſed ſolum bonum, ratione cuius voluntas refugit à malo. Reſp. in primis eſſe probabilem Card. de Lugo ſententiam, quod tam in intellectu quam in voluntate poſſint dari actus puræ fugæ. Si enim alicui primò proponatur malum, ante bonum, illud fugiet, & non ſub ratione boni, cùm bonum nunquam nouerit. Similiter ſi primum quod videret ouis, eſſet lupus, ab eo fugeret, cum tamen illius æſtimatiuæ nullum bonum prius fuiſſet propoſitum ex quo ad fugam moueretur. Deinde non implicat, quod voluntas peruerſa velit malum qua malum eſt, licet enim voluntas, vt natura non poſſit velle malum; illud tamen velle poteſt, vt eſt libertas, vt contingit cum peccat ex malitia, tunc enim ſciens, & volens vult malum qua malum eſt. Vnde odium Dei, quod opponitur charitati, eſt volitio mali qua malum Dei, ſicut enim amor amicitiæ eſt volitio boni, qua bonum eſt Dei, ita, eius oppoſitum eſt volitio mali, qua malum eſt.

384. Secunda reſponſio dicto argũ. tendita fuit, quod primum principium malum erat vltimus finis ſolum ſecundum quid, non ſimpliciter, quatenus licet phyſicè eſſent duo prima principia, moraliter tamen per modum vnius reſpiciebantur. Sed contra, quia bonum & malum nec phyſicè, nec moraliter poſſunt per modum vnius reſpici. Cum enim tã phyſicè, quàm moraliter opponantur, non niſi vt oppoſita reſpici debent, & vt primò diuerſa. Tum quia ſicut illa duo prima principia in ratione principiorũ erant omnino prima ſimpliciter, ita in ratione finis debent eſſe omnino vltima ſimpliciter. Tum quia principium malum erat non minus ſubſtantiale, quã bonum, ac proinde ſimpliciter tale.

385 Tertia reſponſio, quæ dabatur dicto argum. erat, quod intellectus ſpeculatiuus poterat ex falſa exiſtimatione putare dari illa duo prima principia, ac proinde duos illos vltimos fines,

Digitized by Google

non tamen practicè. Cæterum neq; hæc ſolutio ſatisfacit,quia ſaltem eſſet verũ, quod fides, quæ maximè pertinet ad intellectum ſpeculatiuum, poſſet ſaltem ex falſa exiſtimatione habere duos fines vltimos, ſicut, vt ſupra vidimus,poteſt, ſecundum aliquos, inclinare ad falſum, ex falſa exiſtimatione, putatum verum; & etiã dici poſſet quod intellectus ſpeculatiuus poſſet ſimul reſpicere duos vltimos fines, ſicut poteſt recognoſcere duo prima principia,ſaltem ex falſa exiſtimatione.

386 Quarta reſponſio erat, quod licet Manichæi, & S. P. Aug. cum illis tenuerint dari illa duo prima principia, ac proinde duos illos vltimos fines, tamen nec re ipſa dabantur,nec ſecundum rectam exiſtimationẽ, proinde errabant, & hæretici errant.Bene dicitur, quod re ipſa non darentur illa duo prima principia, nec illi duo vltimi fines, tamen non ob id ſequitur, quod voluntas Auguſtini, dato illo errore intellectus, & facta ſibi illa falſa propoſitione per imprudentem exiſtimationem non tetenderit in illos duos vltimos fines, & in illa duo prima principia, recognoſcendo illa vt talia.

387 Reſp. ergo ad argum. *n.* 381. propoſitum, quod dato illo errore, & falſa exiſtimatione intellectus, tamen adhuc intellectus non propoſuiſſet voluntati illa duo prima principia vt ſimpliciter duo, nec voluntas ſimul in illa vt duo tetendiſſet; ex vno namque falſo ſequitur quodlibet, ſicut ex vno impoſſibili, quodcumque aliud ſequi poteſt. In tali ergo caſu, vel intellectus non propoſuiſſet voluntati vtrumque principium ſimul, nec vtrumque finem, ſed vel vnum, vel aliud, vel certè errori errorem addidiſſet proponendo illa duo per modum vnius. Ratio eſt,quia, vt etiam ſupra vidimus,& tradunt communiter Philoſophi, non poteſt intellectus cognoſcere plura, vt plura, ſed per modum vnius, ac proinde nec illa poteſt voluntati proponere. Et ſic vel dicendum eſt, quod intellectus ſimul illa duo principia vt primò diuerſa, ſeu vt omnino prima non cognouit, vel quod cognouit per modum vnius,quod eſſet error prior priore.

388 Obijcies 4. In iuſto poſſunt eſſe ſimul duo fines vltimi, vnus reſpectu charitatis, & gratiæ, alius reſpectu peccati venialis: ergo etiam eſſe poterunt in peccatore, vnus reſpectu fidei,& eſt Deus, alius reſpectu peccati mortalis, & eſt ipſe peccator, ſeu proprium bonum ipſius. Antecedens probatur, nam peccatum veniale non poteſt referri in Deum tanquam in finem vltimum; ergo debet referri in creaturam. Antecedens oſtenditur; tum quia in Deum id referri non poteſt, quod illi diſplicet, illudque prohibet; charitas namque, & gratia ea ſolum in Deum referre poſſunt, quæ ſub eadem gratia, & charitate cadunt, & quæ amico placent, non diſplicent. Tum etiam quia peccatum veniale v. g. mendacium opponitur attributo veritatis, ſeu veracitatis, vel Deo vt primæ veritati; ergo non poteſt referri in Deum primam veritatem. Tum denique quia ſi peccatum referretur, vel referretur qua actus, an qua habitus; neutro modo referri poteſt: ergo, &c. Maior probatur, nam peccatum veniale vtroque modo, vt dicebamus, diſplicet Deo; ergo, &c.

389 Dices referri vtroque modo, qua actus refertur per charitatem; quãtum ad hoc, quod charitas poteſt illud impedire,& de facto impediret ſi illi opponeretur. Charitas namque taliter dominatur voluntati, vt eam ſibi ſubdat cum omnibus actibus, & habitibus illius, ac proinde etiam peccata venialia ſibi ſubdit, non quia illa velit, aut faciat, ſed quia poteſt impedire, & de facto impediret ſi illi aduerſarentur. Qua habitus refertur habitualiter in Deum quatenus gratia refert ſubiectum in quo peccatum, ſeu macula peccati venialis reperitur.

390 Sed contra, quia nec charitas, nec gratia poteſt referre peccatum veniale in Deum. Non charitas, quia ex

Digitized by Google

eo quod charitas poteſt impedire peccata venialia, non ſequitur, quod illa referat nec actu, nec habitu. Non actu, quia poſſe impedire non eſt actus: non habitu, quia habitus in tantum dicitur referre, in quantum poteſt referre; peccatum autem veniale poſſe referri in Deum vltimum finem, non eſt referri, nec eſt habere vltimum finem Deum, ſed ad ſummum eſt poſſe habere, ac proinde peccatum veniale de facto, licet actuale ſit, nullum haberet vltimum finem.

391 Quod autem gratia non poſſit habitualiter referre peccatum veniale qua ratione eſt in anima, eamque inficit, oſtenditur; nam gratia eo ſolum modo poteſt referre, quo eſt, ſed eſt ſolum forma, & habitus; ergo id ſolum poteſt referre reſpectu cuius habet rationem formæ, & habitus; ſed ſolum reſpectu animæ, non fœditatis illius habet rationem formæ, & habitus, ſolam namque animam informat, & habituat, non fœditatem, non maculam peccati venialis; ergo, &c. Nec valet dicere, quod licet gratia ſolum animam informet, tamen non refert ſolam animam, ſed etiam indirectè refert totum id, quod in anima reperitur, ac proinde indirectè refert etiã illam fœditatem. Nam cõtra eſt 1. Quia hanc ſolutionem non admittunt Salm. quatenus reiiciunt Caietani ſententiam, quod peccatum veniale dicatur referri habitualiter quoad hunc ſenſum, quod ideo refertur, quia aliud ſcilicet ſubiectum refertur, hoc enim ſolum eſt referri per accidens, ſeu per aliud. 2. Quia tunc ſequeretur, quod peccatum veniale nullum haberet vltimum finem, ſed ſolum illum haberet ſubiectum quod refertur, non id quod ſecundum ſe non refertur; ſed in tantum referri dicitur, in quantum aliud refertur.

392 Nihilominus reſpõdetur, quod peccatum veniale in homine iuſto refertur in Deum habitualiter tum per charitatem, quatenus charitas poteſt illud impedire, modo explicato; tum per gratiam ſecundum illud eſſe quod habet in anima. Pro quo nota, quod cum peccatum veniale ſit etiam in linea peccati ſecundum quid, non debet habere, nec exigit relationem ſimpliciter in finem vltimum, ſed ſolum relationem ſecundum quid, & ſibi proportionatam; cum enim ſit medium quid inter peccatum mortale, & gratiam, ſequitur, quod neque debet habere finem vltimum creaturam, cum peccato mortali; neque in iuſto debet habere finem vltimũ Deum cum gratia, & charitate; non enim eſt contra Deum, vt peccatum mortale, nec ſecundum Deum, aut propter Deum, vt ſunt opera gratiæ, & charitatis, ſed eſt præter Deum; ac proinde eius finis vltimus erit quid præter Deum, cui ſcilicet poteſt aduenire hoc quod eſt eſſe propter Deum, ſeu referri in Deum, & hoc quod eſt non referri, ſed vltimatè ſiſtere in aliquo quod fungit officio vltimi poſitiuè; quod eſt proprium bonum. Hoc enim in peccatore fungitur officio finis vltimi; at in iuſto fungitur officio quaſi finis intermedij, cum media gratia, & charitate in Deum vltimum finem verum referatur. Peccatum ergo veniale vt eſt in anima, tanquam in ſubiecto, & eſſe hominis, nec petit ſecundum ſe ibi ſiſtere, nec vlterius referri, ſed vtrumque poteſt ſibi accidere. Per peccatum mortale ibi ſiſtit; & per gratiam, & charitatem, vlterius refertur, quatenus gratia, & charitas vlterius referunt ſubiectum. Vnde hoc nõ eſt ſolum referri per accidens, vel per aliud, ſed aliquo modo per ſe, non quidẽ poſitiuè, ſed negatiuè, quatenus non dicit ibi ſiſtere, ſed admittit vlterius referri per relationem ſubiecti. Et ſic non ſequitur, quod non habeat finem vltimum, ſed ſolum ſubiectum, ſed quod admittat finem vltimum Deum media gratia, & charitate.

393 His poſitis ad argumentum dico, quod peccatum veniale refertur in Deum modo explicato, ac proinde non ſequitur, quod in homine iuſto dentur duo fines vltimi: vnus ratione gratiæ, & charitatis, alius ratione peccati venialis. Ad 1. probationem dicendum, quod in Deum

Deum etiam id referri poteſt modo explicato, ſcilicet habitualiter, quod ei diſplicet, non tanquam quid contra ipſum, ſed tanquam quid præter ipſum, vt eſt peccatum veniale: id autem quod ei diſplicet vt quid contra ipſum, in Deum neq; modo explicato referri poteſt. Ad 2. probationem dicas, quod v. g. mendacium opponitur ſolum ſecundum quid non ſimpliciter dicto attributo, cum non deſtruat illud ex affectu mentientis, aliàs mendacium quodlibet eſſet peccatum mortale. Et ſi Deus illud prohibet, non prohibet vt quid ſibi aduerſum, ſed vt quid non ſibi aduerſum, cum non ſit contra, ſed præter Deum, vt *in* 1.2. explicuimus. Ad 2. probationem dicito, quod tam gratia, quàm charitas referunt peccatum veniale, & quoad actum; aliud namque eſt, an gratia, & charitas per actum referant actum, & habitum peccati venialis, & aliud eſt, an tam actus, quàm habitus peccati venialis referantur per habitum gratiæ, & charitatis: hoc eſt verum, non illud; cum enim tam actus peccati venialis, quàm habitus reſpiciant proprium bonum vt finem modo explicato, & illud in Deum per dictos habitus referatur, ſequitur, quod tam actus peccati venialis, quàm habitus referantur in Deum habitualiter. Per quæ facile ſolui poſſunt, quę dicuntur *n. 389. 390. & 391.*

DVBIVM XIX.

An fides tendat in ſua obiecta materialia per diſcurſum.

394 NVllus negat quin in adulto veniente ad fidem non requiratur communiter aliquis diſcurſus antecedenter ad ipſam fidem, vt ſcilicet qui fidem vult ſuſcipere, iudicet de credibilitate obiecti propoſiti, de ſufficienti propoſitione, &c. Nullus item negat quin communiter diſcurſus præcedat ad perfectè cognoſcendos, concipiendoſuè terminos myſterij propoſiti. Iſti autem diſcurſus communiter requiſiti, cum non ſint reſpectu ipſius fidei, ſed illam præcedant, ſolum per accidens ad illam dicuntur requiri. Difficultas eſt, an ad fidem per ſe, diſcurſus requiratur, quod dupliciter intelligi poteſt, an ſcilicet requiratur diſcurſus inter rationem formalem, & rem creditam; & inter res ipſas creditas, quatenus intellectus à ratione formali tranſit ad rem creditam, & ab vna re credita tranſit ad aliam.

395 Prima ſententia eſt, quod fides ſit diſcurſiua priori modo, quatenus per reuelationem, intellectus deſcendit ad rem reuelatam; credit enim homo per reuelationem, ac proinde ideo credit rem reuelatam, quia prius tempore, vel natura credidit ipſam reuelationem. Sicut contingit in diſcurſu ſcientifico, vbi homo præbet aſſenſum concluſioni, quia præbuit illum præmiſſis, quæ ſunt ratio aſſentiendi concluſioni. Hanc ſententiã tenent Durand. *in 3. diſt. 24. q. 1. n. 28.* Almayn. *ibid. q. 3. & 2. moral. cap. 3.* & alij, quos refert, & ſequitur Vaſq. 1. *p. diſp. 5.*

396 Secunda ſent. tenet, quod fides ſit etiam diſcurſiua ſecundo modo, quatenus ex vna, vel pluribus propoſitionibus de fide infert aliam de fide. Sic Vega *in Trident. lib. 9. cap. 39.* & omnes illi, qui non diſtinguunt habitum Theologiæ à fide, de quibus diximus 1. *p. q* 1. cum D. Tho. & alijs.

397 Noſtra ſententia ſeq. concl. explicatur. *Nullo modo noſtra fides eſt diſcurſiua, neque à reuelatione ad rem reuelatam; neque ab vna, vel pluribus rebus reuelatis ad aliam.* Hanc concl. docet S. Doctor *hic art.* 1. quatenus dicit, quod medium credendi eſt ſolum diuina reuelatio, & quod fides ſoli diuinæ veritati innitatur, quod non eſſet verum ſi fides eſſet diſcurſiua, vt poſtea in noſtra ratione expendemus. D. Thomam ſequuntur eius diſcipuli, Caiet. *ibidem, & 1. p. q. 1. art. 2.* Capreol. *in 3. diſt. 24. q. 1. art. 3. ad argum. contra ſecundam, & 4. concl.* M. Cano *lib. 12. de locis cap. 3. concl.* 3. & alij plures.

398 Probatur 1. ratione deſumpta ex D.

Digitized by Google

ex D. Thoma loco citato. Diuina reuelatio eſt ratio formalis fidei per quam & ipſa, & omnia alia creduntur; ergo fides non poteſt inniti diſcurſui, ſeu non poteſt eſſe diſcurſiua. Antecedens conſtat ex dictis ſupra, ſit enim fides non inniteretur diuino teſtimonio, ſeu diuinæ reuelationi, non eſſet vſquæquaque certiſſima. Conſeq. probatur, tum quia conclusio qua talis non eſſet credita, nec omnino firma, nam concluſio formaliter, & immediatè non innititur diuinæ reuelationi, ſed aſſenſui præmiſſarum à quo cauſatur, & à quo ſuam habet firmitatem. Tum etiam quia diuina reuelatio non eſſet ratio formalis conclusionis creditæ, ſed tantum virtualis; ratio namque formalis immediatè regulans concluſionem, non eſt reuelatio, ſed præcedens aſſenſus; ſi enim eſſet immediata reuelatio, ab iſta procederet aſſenſus propoſitionis, non ab alio aſſenſu; ad diſcurſum autem requiritur, quod vnus aſſenſus ſit cauſa, & ratio alterius. Tum deniq; quia diſcurſus procedit per principium intrinſecum, ſeu per medium taliter diſpoſitum in præmiſſis, vt oſtendat vnionem prædicati cum ſubiecto, ſi non in ſe, ſaltem ex vi illationis, & conſequentiæ. At fides formaliſſimè, procedit per medium extrinſecum, ſcilicet per diuinum teſtimoniũ, non aliter oſtendens vnionem prædicati cum ſubiecto, niſi quatenus dicitur, ſeu reuelatur, non euidentia, neque conſequentiæ.

399 Probatur 2. diuina reuelatio non creditur, nec innitur diſcurſui, ergo neque alia. Antecedens admittunt auctores primæ, & ſecundæ ſententiæ. Et ratio eſt conuincens, nam ſi diuina reuelatio crederetur per diſcurſum, deberet aſſignari aliquod aliud principiũ cui inniteretur, & ex quo deduceretur; concluſio, namque principijs innititur, ab illiſq; deducitur; ſed non eſt aſſignabile, quia vel illud eſſet reuelatio, vel quid reuelatum, & deberet per alium diſcurſum deduci, & cognoſci, & ſic in infinitum. Tum quia cum diuina reuelatio ſit ratio formalis credendi, & prima, quæ in aliud non reſoluitur, non debet credi per aliud, ac proinde non poteſt inniti diſcurſui. Conſeq. probatur, nam ideo diuina reuelatio non creditur, nec innititur diſcurſui, quia eſt immediata ratio credendi ſe ipſam; eſt enim & ratio credendi, & id quod creditur; ſed eſt etiam immediata ratio credendi alia; ergo, &c. Minor probatur, nam eſt ratio formalis *ſub qua* cætera creduntur, ſed ratio formalis *ſub qua* eſt immediata; ergo, &c. Vbi enim eſt eadem ratio formalis, debet eſſe idem modus aſſentiendi; ac proinde cum tam reſpectu reuelationis, quam aliorum credendorum, ſit eadem ratio formalis, debet eſſe idem modus aſſentiedi, ſcilicet per ſimplicem intuitum, non per diſcurſum.

400 Probatur 3. quoniam ſi diuina reuelatio, vt aduerſarij fatentur, creditur ſine diſcurſu, etiam alia credi debent ſine diſcurſu, ac proinde per ſimplicem intuitum; ergo, &c. Antecedens oſtenditur, nam ſi diuina reuelatio crederetur per ſimplicem intuitum, & alia per diſcurſum, ſequeretur, quod diuina reuelatio, & res reuelatæ non poſſent conuenire ad cõſtituendum vnum, eundemque habitum eiuſdem ſpeciei; hoc eſt falſum; ergo, &c. Sequela probatur, quia quæ habent diuerſum eſſentialiter modum procedendi, non poſſunt vnum ſpecie habitum conſtituere; ſed diuina reuelatio, & res reuelatæ eſſent huiuſmodi; ergo, &c. Minor probatur, nam cognoſcere ſimplici intuitu, & cognoſcere per diſcurſum, ſunt modi ſpecie diuerſi, ſicut etiam cognoſci ſimplici intuitu, & cognoſci per diſcurſum, ſunt diuerſi; ergo non poſſunt ad vnum, eundemque habitum ſpectare. Licet enim noſter intellectus ob ſuam latitudinem poſſit vtroque modo cognoſcere, non tamen habitus, qui eſt illius determinatiuus ad vnum modum, ad vnam ſpeciem, &c. Soluuntur argum. in contr.

401 Primum argum. pro prima ſententia eſt, quia homo per fidem credit propter diuinam reuelationem; ergo

præ-

præbet aſſenſum rei reuelatæ, quia prius tempore, vel natura præbuit aſſenſum diuinæ reuelationi, ergo tunc verus diſcurſus intercedit. Antecedens conſtat ex dictis ſupra, quod inter res credendas detur aliqua dependentia, & ordo prioris, & poſterioris, ita quod prius credamus diuinam reuelationem, poſtea, & ſub ratione illius res reuelatas. Prima etiam conſeq. conſtat, ſi enim prius credimus diuinam reuelationem, quam res reuelatas, ſequitur, quod ideo præbeamus aſſenſum rei reuelatæ, quia illum præbemus reuelationi. Vltima conſeq. probatur, quia tunc contingit diſcurſus, quãdo ſunt duo, vel plures actus, quorum vnus, vel duo ſunt cauſa tertij, ſcilicet aſſenſus cõcluſionis; ſed ſic contingit in præſenti; g. &c. Minor probatur, nã vbi vnus, vel duo actus ſunt ratio ponendi tertiũ, ſunt cauſa tertij; ſed aſſenſus reuelationis, eſt ratio aſſenſus rei creditæ ergo. &c. Reſ. quod in primis antecedens eſt falſum ſi faciat ſenſum, quod ibi neceſſariò ſint duo actus vnus quo credat propter diuinam reuelationem, prius creditam per alium actum; ſecus ſi fiat ſenſus quod eodem actu credat ſub ratione diuinæ reuelationis, ita quod vno, eodemque actu credat rem reuelatam ſub ratione diuinæ reuelationis creditæ vt quo, & etiam vt quod virtualiter, non per plures actus; licet aliquando etiã plures actus intercedant: vnus quo creditur diuina reuelatio: alius quo creditur res ſub diuina reuelatione. Sit exemplum: poteſt quis vno, eodemque actu tendere in media ſub ratione finis; & poteſt vno actu tendere in finem, & deinde in media ſub ratione finis. Sed demus, quod in noſtro caſu duo actus intercedant, vnus quo credatur diuina reuelatio, & alius quo res reuelata creditur, quo modo eſt dependentia realis inter illa duo credibilia, adhuc non ſequitur, quod fides ſit diſcurſiua, quia tunc vnus actus non eſt ratio ponendi alium, ſed vterque ſub eadem reuelatione ponitur. Non enim ideo ponitur aſſenſus rei creditæ, quia illum cauſet aſſenſus reuelationis, aliàs res credita, non excederet in certitudine actum aſſenſus reuelationis, cum illi inniteretur, non ipſi reuelationi. Certum namque eſt diuinam reuelationem eſſe certiorem quocunque aſſenſu creato. Ex quibus patet, quod licet tunc intercedant duo actus, non tamen eſt diſcurſus, quia poſterior non innititur priori, neque ab illo cauſatur, ſed vterque cauſatur à diuina reuelatione, licetque intercedat aliqua dependentia ipſorum credibilium, & prioritas, & poſterioritas eorum; non tamen intercedit dependentia in ratione motiui, vt dub. 16. & 17. fusè oſtendimus.

402 Secundum argum. eſt, quia in dicto caſu aſſenſus rei creditæ, dependet intrinſecè, & per ſe ab aſſenſu reuelationis, ab illoque emanat tanquam à propria cauſa, ergo tunc contingit diſcurſus. Antecedens probatur, tum quia ideo credo hoc, vel illud myſterium, quia prius credo Deum illud reuelaſſe, g. Tum etiam quia aſſenſus fidei humanæ datur per diſcurſum, ergo etiam aſſenſus fidei diuinæ. Reſp. negando antecedens; vnus enim aſſenſus non cauſatur ab alio ſed vterque cauſatur ſub eodem motiuo diuinæ reuelationis. Ad 1. probationem diſtinguitur antecedens: credo hoc vel illud, quia prius credo Deum reuelaſſe, ita quod *ly quid* dicat ſolum ordinem dependentiæ credibilium; & conceditur, ſi *ly quia* dicat ordinem dependentiæ rationis formalis, ſeu motiui, aut cauſæ credendi, vt ſit ſenſus, quod non diuina reuelatio, ſed aſſenſus illius ſit ratio credendi, motiuum, aut cauſa, negatur. Vt autem intercederet diſcurſus, requirebatur, quod aſſenſus ipſe reuelationis eſſet motiuum, ratio & cauſa aſſentiendi rei creditæ: ita quod intercederent duæ rationes formales; vna aſſentiendi diuinæ reuelationi, & eſſet ipſa reuelatio; alia eſſet ipſe aſſenſus reuelationis, qui eſſet ratio, & cauſa aſſentiendi rei reuelatæ, quod non eſt verum, cum eadem reuelatio ſit ratio aſſentiendi ſibi & rei reuelatæ. Ad 2. probat.

Digitized by Google

bat. dico 1. quod neque in fide humana datur formaliter diſcurſus, licet detur præſuppoſitiuè, nam etiam in fide humana aſſenſus præbetur ob auctoritatem humanam. Dico 2. dato quod fides humana eſſet diſcurſiua, adhuc hoc non debet admitti in fide diuina, ob magnam diſparitatem inter vtramque, nam fides humana ſupponit cognitionem principiorum à quibus pendet, quam cognitionem habet ex lumine naturali, vel ex aliquo experimento, non ſic fides diuina, quæ ex ſola diuina reuelatione ſua habet principia credendi.

403 Primum argum. ſecundæ ſententiæ eſt, nam concluſio deducta ex vna, vel duabus propoſitionibus reuelatis, eſt per aſſenſum diſcurſiuum, & tamen pertinet ad fidem; ergo, &c. Antecedens probatur, nam fundatur in auctoritate diuiua obſcurè reuelante; ergo eſt obiectum formale fidei. Reſp. negando antecedens; aſſenſus namque Theologicus formaliter non eſt aſſenſus fidei; quia ille innititur aſſenſibus præmiſſarum; iſte innitur diuinæ reuelationi; iſte fundatur in diuina auctoritate reuelante: ille fundatur in præmiſſis tali modo diſpoſitis, & in illatione facta ex illis. Quocirca, licet aſſenſus Thelogicus ſit valde certus, & obſcurus, non tamen eſt ita certus, nec ita obſcurus, ac eſt aſſenſus fidei: non eſt ita certus quia non innititur immediatè diuinę auctoritati, ſed aſſenſibus præmiſſarum ita diſpoſitarum. Non eſt ita obſcurus, quia licet non habeat euidentiam rei, habet tamen euidentiam illationis, ſeu conſequentis.

404 Secundum argum. quia ſæpè definiuntur ab Eccleſia veritates, quæ in ſolo diſcurſu Theologico fundantur; ergo &c. Tum quia negans talem concluſionem cenſetur hæreticus; tum etiā quia ille aſſenſus eſt ſupernaturalis, ac proinde pertinens ad habitum infuſum; non niſi ad fidem; ergo, &c. Reſp. quod Eccleſia non definit aliquā propoſitionem de fide, ex hoc præcisè, quod fundetur in aſſenſu Theologico, ſed attendendo etiam aliquas ſacræ ſcripturæ locutiones, vel traditiones, cum communi eiuſdem Eccleſiæ conſenſu, & Patrum teſtimonijs. Sed de hoc diximus ſupra. Ad 1. probationem dico, non eſſe hæreticum qui negat concluſionem Theologicā præcisè, ſed quando aliunde eſt de fide. Ad 2. probationem diximus 1. *p. diſp.* 1. illum aſſenſum eſſe ſolum ſupernaturalem quoad modum.

DVBIVM XX.

An obiecta materialia, ſeu veritates fidei, debeant diſtingui per certos articulos.

405 PRo intelligentia difficultatis, & eorum, quæ poſtea dicentur, notandum primò, quod totum corpus credendorum diuiditur primò in duas partes, poſtea in articulos. Partes dicti corporis ex D.Tho. *hic art.6. ad 1. & art.8. in corp.* aliæ ſunt ſubſtantiales; aliæ accidentales. Partes ſubſtantiales ſunt illæ veritates, quæ directè pertinent ad noſtrum finem vltimum ſupernaturalem, & ad media quibus conſequi debet, vt quod Deus ſit trinus, & vnus, quod verbum ſit incarnatum, &c. Partes verò accidentales ſunt illæ; quæ neque pertinent ad dictum finem, neque ad media, ſed ſolum pertinent ad manifeſtationem, ſeu ad manifeſtandum, adūbrandum, vel figurandum aliquid earūdem partium ſubſtantialium, vel eaſdem, vel aliquam earum, vt quod oſſa Eliſei mortuum ſuſcitauerint, &c. Priores, pertinent ad ſubſtantiam fidei, quia neceſſariò ſaltem implicitè, modo infra explicando ſciri debent. Poſteriores non neceſſariò ſciri debent.

406 Notandum 2. quod articulus ſecundum aliquos dicitur *ab arctando*, eo quod arctet, & conſtringat ad credendum, quæ deriuatio ſi intelligatur abſolutè non eſt ad rem pro præſenti, quia fidei articuli propriè nos non arctant, quia credere eſt voluntarium, & liberum, non neceſſarium. Quod ſi in-

Digitized by Google

telligatur ex ſuppoſitione, quod velimus ſaluari, tunc arctant nos ad credendum. Definitur articulus quantum ad præſens attinet, quod ſit *veritas explicitè propoſita ad credendum habens ſpecialem difficultatem*. Seu eſt *ſpecialis fidei difficultas*. Articulus namque non eſt veritas fidei accidentalis, ſed ſubſtantialis, de ijs quibus fruemur in patria, vel de medijs ad eorum conſecutionem neceſſarijs. Dicitur *explicitè propoſita ad credendum*, quia non omnis veritas à Deo reuelata, debet neceſſariò ſciri à fidelibus, ſed illæ dumtaxat quæ explicitè proponuntur. Dicitur *habens ſpecialem difficultatem* quia articuli diſtinguuntur ad inuicem ratione ſpecialis difficultatis, quia ratio difficultatis, eſt formalis ratio diſtinctiua articulorum. Articuli namque non diſtinguuntur per quamcumq; difficultatem, ſed debet eſſe ſpecialis, præcipua, & ſubſtantialis, & talis, ex qua facile minores difficultates facili negatio ſoluantur.

407 His poſitis. Communis Catholicorum ſententia ſeq. concl. explicatur. *Veritates fidei, ſeu obiecta materialia illius debuerunt diſtingui per certos articulos*. Sic S. Doctor *hic art. 6.* vbi eius expoſitores, & omnes Scholaſtici cum Magiſtro *in 3. diſt. 24. & 25.* Ratio clara eſt, quia cum ſint valde plures noſtræ fidei veritates, quarum aliquæ ſunt neceſſariȩ ad ſalutem, non aliæ, neceſſe fuit, quod quæ ad ſalutem ſunt neceſſariæ, per certos articulos determinarentur, & cunctis fidelibus proponerentur, vt facile diſcerent, quod ſcire tenentur; aliàs Deus per ſuos Apoſtolos minus bene prouidiſſet de neceſſarijs ad ſalutem. Tum quia vbi occurrit aliquid in fide, ſpeciali ratione non viſum, ibi eſt ſpecialis articulus diſtinguendus, vt notat S. Doctor dicto art. 6. Sed iſta ratio eſt determinata, vt du. ſeq. dicetur; g. &c.

408 Sed obijcies 1. quia principia non debent dici articuli, ſed veritates noſtræ fidei ſunt prima principia, ergo non debent dici articuli; articulus namque ſignificat minimam partem, vt articuli manus, &c. Reſp. quod articuli poſſunt dici prima principia tum reſpectu concluſionum Theologicarum, tum reſpectu aliquarum veritatum inferiorum, non tamen abſolutè, nam prima principia abſolutè duo aſſignantur, ſcilicet *quod Deus eſt*, & quod *remunerator eſt*, non prout iſta duo cognoſcuntur lumine naturali, ſed ſupernaturali. Iſta duo prima principia continent reliquos articulos, non quia per neceſſariam conſequentiam ex illis deducantur, ſed quia in Deo, quoad illa duo cognito, alij articuli continentur, vel ſecundum rem, vel ſecundum Dei beneplacitum. Hæc autem prima principia non ſunt articuli, imò neque inter articulos ponuntur in ſymbolo, quia communia ſunt, & quaſi rationes aliorum, ſicut in Decalogo non ponitur dilectio Dei, & proximi, quia communis eſt ab omnibus præceptis Decalogi. Tum quia illi duo principia etiã ratione naturali cognoſci poſſunt, qui tamen hoc modo non cognoſcunt, ea credere debent, qua ratione dicuntur præambula ad fidem.

409 Obijcies 2. Sacramentum Euchariſtiæ habet ſpecialem difficultatem in ratione non viſi, & tamen non ponitur ſpecialis articulus, nec ponitur in ſymbolo; ergo, &c. Reſpondet Bannes hoc loco, quod licet Sacramentum Euchariſtiȩ habeat ſpecialem difficultatem ſuper alios articulos, non tamen de eo fuit poſitus ſpecialis articulus, quia fideles erant de eo ſpecialiter erudiendi, ſicut & de veritate aliorum Sacramentorum. Cœterum hæc reſponſio non videtur ſatisfacere, quia difficultas non eſt cur non ſit facta ſpecialis mentio dicti myſterij in ſymbolo, ſed an ratio articuli propriè dicti conueniat Sacramento Euchariſtiæ. Reſpondent alij, quod in ſymbolo non ſit mentio dicti Sacramenti, nec aliorum, quia intrinſecè pertinent ad praxim; in ſymbolo autem ponuntur dogmata, quæ pertinent ad cognitionem Dei, & Chriſti. Verum neq; hæc reſponſio placet, quia alia eſt ratio articuli, & alia eſt ratio quare ponatur

in

in ſymbolo. Tum quia in ſymbolo ponitur remiſſio peccatorum quę fit ex meritis Chriſti, non minus quàm Euchariſtia, nec minus pertinet ad praxim, quàm illa.

410 Reſp. ergo cum D. Tho. *hic art. 8. ad 6.* quod Euchariſtia non facit ſpecialem articulum, ſed qua Sacramẽtum, & medium ſanctificationis pertinet ad articulum quo profitemur Chriſtum Dominum Saluatorem, ſicut & cœtera Sacramenta. Vel dicas, quod hac ratione cum cœteris Sacramentis reuocatur ad articulum quo confitemur vnum baptiſma. At ſecundum quod in eo continetur realis præſentia corporis, & ſanguinis Chriſti, reducitur ad articulum omnipotentiæ, quia non addit ſpecialem difficultatem ſupra diuinam omnipotentiam.

411 Sed dices, hinc ſequi, quod neque reſurrectio Chriſti D. neque eius aſcenſio facerent ſpecialem articulum, cum poſſent reuocari ad diuinam omnipotentiam, non minus quàm realis præſentia Corporis, & Sanguinis Chriſti. Reſp. quod licet Chriſti D. reſurrectio, & aſcenſio non dicant ſpecialem difficultatem reſpectu omnipotentiæ, eã tamen dicunt in ratione credibilis, ſeu in ratione obiecti materialis fidei. Eſt namq; non leuis difficultas in credendo, quod quis reſurgat à mortuis. Vnde dum Apoſtolus Act. 17. in Areopago prędicaret Chriſti reſurrectionem; quidam eum irridebant, cum tamen admitterent diuinam omnipotentiam. Item eſt non leuis difficultas credere quod corpus ex ſui natura graue, conſtans quatuor qualitatibus, ſuaptè natura tendat ſurſum.

412 Obijcies 3. quia eo ipſo quod credimus in diuinis eſſe Patrem. *Credo in Deum Patrem*, non eſt ſpecialis difficultas credere Filiũ; ergo fruſtra ponitur Filius vt ſpecialis articulus. Antecedens probatur, nam implicat dari Patrem, ſine Filio, cum Pater dicatur relatiuè ad Filium; ergo eo ipſo quod credimus Patrem, non eſt difficile credere Filium. Reſpondetur non eſſe nouum articulum credere Filium præciſè, ſed eſt nouus articulus credere Filium habentem eandem numero naturam cum Patre, eſſe conſubſtantialem Patri, non eſſe inferiorem, nec poſteriorem, niſi origine illo, &c.

DVBIVM XXI.

An articuli noſtræ fidei rectè diſponantur in ſymbolo Apoſtolorum, vbi alia curioſa.

413 Notandum 1. quod licet gloſ. *cap. firmiter, de ſumm. Trin.* dicat ſymbolum dici à *ſym*, quod eſt ſimul, & *bolus*, qui eſt bucella, eo quod qui illud componunt ſuam quaſi bucellam, ſeu partem ponant. Tamen melius D. Cyprianus *in expoſitione ſymboli* dicit eſſe verbum græcum duo ſignificans, ſcilicet *indicium*, & collationem, eo quòd diuerſa iudicia, ſenſus, aut ſententiæ, ſimul conferantur. Vocatur etiã *ſymbolum* ſignum, ſeu nomen quod datur militibus, vt cognoſcantur ab interrogantibus. Item quandoque vocatur teſſera, & eſt collatio multorum in vnũ; vnde prou. 23. dicitur. *Vacantes potibus, & dantes ſymbola*, hoc eſt, ſoluentes quotam ſuam partem. Et apud Comicum in Adria dicitur *ſymbolum dedit*, ſcilicet, poſtquam cænauit. Hoc tamen loco accipitur *ſymbolum* ad ſenſum Cypriani, quia S. Apoſtoli conuenientes, ſuas ſententias in vnum poſuerunt, & *ſymbolum* vocauerunt.

414 Notandum 2. ſymbolum in communi definiri, quod ſit *multorum in vnum collecta doctrina ad aliquam veritatem ſtabiliendam*. At ſymbolum fidei, definitur à D. Aug. *ſerm. 115. de tempore* quod *ſymbolum comprehenſio eſt fi. i noſtræ, atque perfectio ſimplex, bre , plenum, vt ſimplicitas conſulat audientium ruſticitati, breuitas memoriæ, plenitudo doctrinæ*. Tota Auguſtini definitio continetur in illis verbis, eſt *comprehenſio*

O 2 *noſtræ*

Digitized by Google

noſtræ fidei, cætera adduntur maioris claritatis gratia. Hæc definitio elegantiſſima eſt, & magis conſtabit ex dicendis. Alij ſymbolum definiunt, quod ſit *breuis ſumma quarundam præcipuarum veritatum fidei, omnibus fidelibus ad expreſſe credendum propoſita, diſtinguens illos ab infidelibus*. Dicitur *breuis ſumma*, quia multa paucis comprehendit, dicitur præcipuarum veritatum, vt excludantur partes accidentales, de quibus ſupra. Dicitur *propoſita omnibus fidelibus explicitè credenda*, quia alia ſufficit implicitè credere. Alij etiam ſic definiunt. Eſt *teſſera, ſignum, ſeu nota quædam, qua veri Chriſtiani à falſis diſcernuntur*. Sed omnia iſta in Auguſtiniana definitione continentur, vnde illa eſt retinenda.

415 His poſitis. Veritas Catholica ſeq. concluſione explicatur. *Articuli noſtræ fidei rectè diſponuntur in ſymbolo Apoſtolorum*. Sic S. Doctor *hoc loco art. 9.* & omnes eius expoſitores, & omnes ſcholaſtici *in. 3. ſent. diſt.* 25. Pro hac concl. firmanda adducũt Theologi tres rationes quibus Apoſtoli moti fuerunt ad illud componendnm. Prima fuit neceſſitas profitendi fidem, vt ſcilicet omnes homines vnam, eandemq; fidem profiterentur; cum enim fides ſit vna, debebat eſſe vnus communis modus omnium fidelium, profitendi illam. Secunda fuit vtilitas tam eorum qui iam ſunt in fide perfecti, quam eorum qui fidem ſuſcipere volunt, nam qui iam habent fidem facile eam retinent ratione ſuæ breuitatis; & qui fidem volunt ſuſcipere, facile diſcunt, & inſtruuntur de ijs, quæ credere debent. Tertia, vt Chriſtiani breui fidei ſymbolo, & compendioſa eiuſdem profeſſione, facile poſſent ſe tueri contra inſultus dæmonis, eiuſque aſtutias, dum ſuis tentationibus eos decipere conatur.

416 Obijcies 1. nam vniuerſa, quæ à fidelibus credenda ſunt, continentur in ſacris litteris, ergo ſuperfluit ſymbolum. Reſp. quod licet omnia credenda, in ſacra ſcriptura contineantur, non ita tamen diſtinctè vt facile ab omnibus percipi poſſent; vnde debebant ad certos articulos reduci, vt res firmior haberetur, & non eſſet cuique licitum ex ſacra ſcriptura ſuum ſibi ſymbolum formare, vt faciunt hæretici, qui relicto Apoſtolorum ſymbolo ſuum ſibi ſinguli formant, pro ſua inclinatione, & voluntate.

417 Obijcies 2. quia Eccleſia non videtur ſibi conſtans in colligendis ſymbolis, nam aliquando plures, aliquando pauciores veritates, ſeu articulos proponit. Reſp. quod Eccleſia ſẽper fuit ſibi conſtans; licet, vt dubio ſeq. dicetur, aliquando explicatiuus propoſuit quod prius non ſic proponebat, ob nouas hæreſes ſubortas, docet S. Tho. hoc loco.

418 Sed quæres 1. an ſymbolum Apoſtolorũ fuerit re vera ab ipſis Apoſtolis compoſitum? Negat Caluinus *lib. 2. inſtit. cap. 16.* vbi dicit, quod ſymbolum ideo dicatur Apoſtolorum, quia eſt compendium doctrinæ apoſtolicæ ab ipſis traditæ. Ab hac Caluini, Caluiniſtarumq; ſententia, ſeu errore parum diſtat Eraſmus *in præfat. ad pium lect. in Paraphraſes in Matt.* Nihilominus omnino dicendum eſt cum communi conſenſu omnium Catholicorum, quod dictum ſymbolum verè fuit ab Apoſtolis compoſitum. Sic tenent SS. Patres vt S. Clemens *epiſt. 1. ad Iacobum*. S. Irenæus *lib. 1. aduerſus hæreſ. cap. 2.* Tertullianus *lib. de veland. Virgin. cap. 1.* S. Ambroſ. *ſerm. de ieiunio Eliæ*. S. Hierony. *epiſt. 61.* S. Leo *epiſt. 13.* & alij communiter.

419 Sed obijciunt 1. hæretici, quia ſi ſymbolum eſſet ab Apoſtolis compoſitum, eſſet ſacra ſcriptura, ſed non eſt; ergo, &c. Minor probatur ex Trident. *ſeſſ.* 4. vbi agens de ſcripturis canonicis, nullam facit mentionem huius ſymboli. Reſp. quod ideo ſymbolum Apoſtolorum non eſt propriè ſacra ſcriptura, quia vt notat S. Hierony. ſupra, & Ruffin. *in expoſit. huius ſymboli*, & alij Patres ab ipſo relati, Apoſtoli non ſcripſerunt ſymbolum in charta per atramentum, ſed in tabulis cordis fidelium. Deinde dato,

quod

Digitized by Google

quod fuiſſet ab Apoſtolis ſcriptum, non ob id eſſet ſcriptura ſacra, quia ad hoc requiritur quod ſingula verba ſcribantur dictante Spiritu S. nec ſufficit, quod quoad ſuum ſenſum ſit à Spiritu S. dirigente.

420 Obijcies 2. nam in ſymbolo ponuntur aliqua, quæ ab Apoſtolis non fuerunt poſita, vt ſunt illi duo articuli. *Deſcendit ad inferos*, & *Sanctam Eccleſiam Catholicam*. Reſp. quod ille articulus *Deſcendit ad inferos* additus eſt, quoad expreſſionem, cum prius implicitè contineretur in illo, *mortuus, & ſepultus eſt*, quia, vt benè aduertit Ruffinus in dicta expoſitione, eo ipſo quod dicitur ſepultus, ſit ſenſus quod corpus terræ fuerit commiſſum, & anima iuerit ad ſuum locum, qui tunc erat lymbus; nec ex hoc ſequitur, quod ſymbolum non fuerit ab Apoſtolis editum. Ille autem articulus, *Sanctam Eccleſiam*, non fuit additus vt colligitur ex S.P. Aug. *lib. de ſymbolo ad Cathecumenos*, ſolum fuit addita illa particula *Catholicam*, maioris explicationis gratia, poſtquam magis fuit dilatata, & per totum Orbem diſperſa; Catholicus namque ille dicitur, qui tenet ſemper id, quod ab Eccleſia proponitur, quod vbique, quod ab omnibus creditur, quæ tempore Apoſtolorum quando ſymbolum compoſuerunt non erat ita per vniuerſum ſparſa; quocirca poſtea illa particula maioris explicationis gratia fuit addita. Fuit enim ſymbolum ab Apoſtolis compoſitum teſte Ruffino, & alijs antequam diſcederent ad prædicandum.

421 Quæres 2. an ſinguli Apoſtoli ſingulos articulos contulerint, vt primũ articulum D. Petrus: Secundum D. Ioannes, & ſic de ſingulis. An verò omnes ſimul communi conſilio, & conſenſu illud ediderint; Aliqui dicunt hoc ſecundo modo fuiſſe editum, ita vt omnes & ſingulæ partes, fuerint inter omnes Apoſtolos collatæ, & ab illis omnibus approbatæ. Communiter tamen tenetur primus modus, magis conformiter ad mentem Sanctorum Patrum vt S. Clementis, Auguſtini, Leonis, Ruffini locis citatis, & aliorum. Quocirca benè notat Baron. *annual. to. 1. anno 44. Chriſti*, quod fuit compoſitum ante mortem D. Iacobi, quia etiam ille ſuam ſententiã poſuit.

422 Quæres 3. an rectè articuli fidei in dicto ſymbolo diſponantur? Reſp. affirmatiuè, ſic S. Doctor *art. 9.* & eius expoſitores ibid. & omnes Scholaſtici *in 3. diſt. 25*. Quantum ad materiam, ſeu res fidei rectè diſponuntur; prius namq; ponuntur ſeptem articuli pertinentes ad diuinitatem, poſtea ponuntur ſeptem pertinentes ad humanitatem, vt rectè explicat S. Doctor *dicto art. 9.* Si tamen conſiderentur per ordinem ad Sanctos Apoſtolos ſunt tantum duodecim, ſicut ſolum 12. Apoſtoli illud ediderunt, vt explicat idem S. Doctor.

423 Quæres 4. an veritates contentæ in hoc ſymbolo Apoſtolorum, ſint propriè articuli? Reſp. affirmatiuè, ratio eſt, quia omnes veritates in ſymbolo poſitæ habent ſpecialem, & diſtinctam difficultatem in ratione non viſi, ergo ſunt propriè articuli. Dices, omnes poſſe reuocari ad illa duo prima principia; *eſſe Deum*, & *eſſe prouiſorem*, iuxta illud Apoſtoli ad hebræos 11. *Accedentem ad Deum oportet credere, quia eſt, & quod inquirentibus ſe remunerator eſt.* Nam ad hoc diximus ſupra poſſe quidem reuocari, quatenus cognoſcuntur lumine ſupernaturali, tamen hæc reductio eſt veluti ad duo prima genera, ac proinde ſaluatur, quod in ſe dentur dicti articuli.

424 Quæres 5. an vltra articulos in ſymbolo contentos dentur alij? Reſp. affirmatiuè, nam dantur aliæ veritates neceſſariæ, vel de Deo vltimo fine fruendo, vel de medijs ad eius conſecutionem per ſe facientibus, quæ habent ſpecialem difficultatem in ratione non viſi, ſeu in ratione credibilis; ergo, &c. Minor probatur, nam cultus Dei, & alia in Decalogo prout pertinent ad lineam ſupernaturalem, ad Deum vltimum finem pertinent. Similiter ſacramentum baptiſmi, Euchariſtiæ, pœnitentiæ, infernus, Purgatorium, &c. ſunt veritates fidei,

Digitized by Google

dei, ſpecialem habentes difficultatem, ac proinde conſtituunt diuerſos fidei articulos.

425 Dices 1. quod in ſymbolo ſolum ponuntur articuli expreſsè credendi. Sed contra, quia etiam Decalogi mandata debent credi expreſsè, item Sacramentum Baptiſmi, Pœnitentiæ, &c. expreſsè credi debent, ſicut, quod detur Infernus, & Purgatorium.

426 Dices 2. quod dictæ veritates non ſint ſpeciales articuli, quia reducuntur ad illos qui ponuntur in ſymbolo. Nam hoc videtur falſum 1. Quia ſacramentum Baptiſmi ponitur in ſymbolo Niceno, ibi *confiteor vnum Baptiſma*, ergo ſignum eſt, quod conſtituit ſpecialem articulum. 2. Quia ſi remiſſio peccatorum per Chriſtum conſtituit ſpecialem articulum, quare non etiam Baptiſmus, & Pœnitentia ſacramentum, non conſtituet? 3. Quia ſi reductio vnius, vel plurium veritatum ad aliam, ſufficit, quod ſpecialis articulus non conſtituatur, iam tota fides Catholica duobus tãtum articulis conſtaret, quia vt optimè aduertit S. Doctor *art.* 7. omnes articuli fidei ad iſta duo principia reuocãtur, ſcilicet Deum eſſe, & habere prouidentiã. Benè verum eſt, quod cum poſſint aliquali reductione reduci ad illos qui ſunt in ſymbolo, vt de Euchariſtia diximus ſupra cum D. Thoma, ideo non ſolent prædicta ita ſtrictè articuli nuncupari.

427 Quæres 6. an ſymbolum Nicenum ſit diuerſum, ſeu an contineat aliquem articulum, quem non continet ſymbolum Apoſtolorum? Reſp. negatiuè, ſolum aliqua explicatius adduntur. Pro quo nota, quod ſymbolum Nicenum fuit à trecentis octodecim Patribus Nicænæ ſynodi compoſitum, vbi ponuntur aliqua magis expreſſa contra Arium, quam ſint in ſymbolo Apoſtolorum, & ſic quoad ſubſtantiam ab illo non diſtinguitur. Hoc ſymbolum ab aliquibus appellatur Conſtantinopolitanum, quia à Patribus primi Concilij Conſtantinopolitani, aliqua magis fuerunt expreſſa, præſertim ſpectantia ad Spiritum Sanctum.

428 Vltra iſta duo ſymbola, datur etiam ſymbolum S. Athanaſij, quod canit Eccleſia in diebus Dominicis, quando officium fit de ea. Hoc ſymbolum compoſuit S. Athanaſius teſte Baron. *ann. Domini* 340. quando citatus Romã ſe ſe contulit iudicandum, eo more quo accuſati de fide iudicabantur, qui non niſi pręmiſſa fidei profeſſione audiebantur. Hoc ſymbolum poſtea tota acceptauit Eccleſia, & cœpit in ea recitari, & cantari circa annum Domini 447.

DVBIVM XXII.

An myſteria, ſeu articuli, vel obiecta materialia fidei ſucceſſa temporis creuerint.

429 PRo intelligentia huius, quod pertractat S. Doctor *hic art.* 7. notandum 1. quod articuli, vel myſteria fidei duobus modis conſiderari poſſunt. Primò quoad ſubſtantiam, quatenus ſcilicet terminant actum fidei, ſeu quatenus cadunt ſub fide ſiue de illis formetur conceptus expreſſus, ſiue non. Secundò quoad modum, quatenus ſcilicet de illis expreſſus, & explicitus conceptus formatur. Quod primo modo creditur, implicitè credi dicitur; & quod creditur ſecundo modo, dicitur implicitè credi. Notandum 2. quod non ſolum tunc aliquid implicitè credi dicitur cũ vnum in alio continetur, quod enim in alio continetur, eo credito, in eo implicitè credi dicitur; ſed etiam illud implicitè credi dicitur, quod cum alio quod expreſsè creditur, neceſſariam habet connexionem, vel habitudinem. Cum autem omnia fidei obiecta in eſſe credibilis aliquam habeant connexionem in ratione formali, & motiua, eo quod omnia ſint æquè reuelata, ſequitur, quod qui explicitè credit vnum, implicitè omnia credit, & qui vni diſcredit, implicitè omnia diſcredit.

430 His poſitis veritas Catholica ſeq. concluſionibus explicatur. Prima concl.

Digitized by Google

concl. *Myſteria fidei ſecundum ſuam ſubſtantiam ſucceſſu temporis non creuerunt.* Sic tradit S. Doctor *hic art.* 7. & omnes eius expoſitores, omneſq; ſcholaſtici *in* 3·*diſt.*25. Conſtat ex illo Apoſt. 2. Cor. 4. *Habentes autem eundem ſpiritum fidei, ſicut ſcriptum eſt: credidi propter quod locutus ſum, & nos credimus propter quod loquimur;* vbi apertè Apoſtolus docet: quod Patres legis antiquæ, quoad ſubſtantiam idem credebant, quod nos credimus. Idem tradit Apoſt. Ad hebræ. 11. ibi. *Et hi omnes teſtimonio fidei probati, non acceperunt repromiſſionem, Deo pro nobis melius aliquid prouidente, vt non ſine nobis conſumarentur.*

431 Probatur 1. nam vbi eſt eadem Eccleſia ibi debet eſſe eadem fides quoad ſubſtantiam ſaltem, ſed Eccleſia ſemper fuit vna, & eadem ab Abel, eritque eadem vſque ad finem mundi, ergo, &c. Maior probatur, nam ratio quæ vnam Eccleſiam facit, imò ratio conſtitutiua Eccleſiæ, & membrorum illius, eſt fides; ergo ſi Eccleſia ſemper fuit vna, vt docent Sancti Patres, etiam ratio conſtitutiua illius, ſemper debuit eſſe vna. Quocirca ſicut Eccleſia non fuit mutata quoad ſubſtantiam, ſed tantum quoad modum, ita & fides.

432 Probatur 2. Omnes articuli fidei, vt tradit S. Doctor, continentur in illis duobus principijs. *Quia Deus, & quia remunerator eſt*, ſed omni ſtatu dicti articuli fuerunt, ergo etiam fides quoad ſubſtantiam in omni ſtatu fuit, ac proinde non creuit quoad ſubſtantiã. Confirmatur, nam res fruendæ quæ in altera vita dabuntur, ſemper fuerunt eædem; ergo etiam fides earum, eorumuè mediorum.

433 Secunda concl. *Myſteria fidei quantum ad modum, ſeu quantum ad explicitam eorum cognitionem ſucceſſu temporis creuerunt.* Pro hac concl. Bannes refert plura ſacræ ſcripturæ teſtimonia. Refero vnum, vel alterum. Exod. 6. dicitur. *Ego Dominus, qui apparui Abraham, Iſaac, & Iacob in Deo omnipotente, & nomen meum Adonai, non indicaui eis.* Non indicauit nomen ſuum Adonai, quod ponitur loco illius Iehoua, quod dicitur ineffabile, quod explicat ipſam naturam Dei, & coincidit cum *Qui eſt*. Apoſtolus ad Epheſios 3. ſic fatur. *In myſterio Chriſti, quod alijs generationibus nõ eſt agnitum filijs hominum ſicut nunc reuelatum eſt, &c.* ſcilicet expreſsè, nam implicitè credebatur à Patribus legis antiquæ, cum in fide Chriſti venturi iuſtificarentur. Ratio etiam aſſignari poteſt, quia tunc explicitè multiplicantur fidei myſteria, cum de nouo fiunt reuelationes de illis, quæ prius factæ non erant; ſed Apoſtolis nouæ per Chriſtum reuelationes factæ ſunt de myſterio ſanctiſſimæ Trinitatis, &c. ergo.

434 Sed quæres 1. an licet myſteria fidei non creuerint quoad ſubſtantiam, poſſint tamen dici creuiſſe quoad aliquas circunſtantias, aut quaſi circunſtantias loci, temporis, &c. Reſp. affirmatiuè, ſic Bannes, & alij hoc loco. Pro quo nota, quod aliqua pertinent ad ipsã ſubſtantiam myſteriorum, vt quod in Chriſto ſint duæ voluntatis, quod in ſacramento altaris non remaneat ſubſtãtia panis, & vini, ſed tota conuertatur in Corpus, & Sanguinem Chriſti. Alia pertinent ad circunſtantias, nondum exiſtentes, vt modus vocationis Gentiũ ad fidem; quod iſte, vel ille liber ſit canonicus &c. Licet ergo myſteria non creuerint primo modo, creuerunt tamen ſecundo modo. Conſtat ex facto Petri Act. 10. qui ignorabat ceſſationem legalium, & conuerſionem Gentilium ſaltem quoad circunſtantiam temporis; vnde cum ſibi diceretur. *Surge Petre, occide, & manduca.* Reſpondit. *Abſit Domine, quia nunquam manducaui omne commune, & immundum.* cum tamen legalia ceſſaſſent, vt oſtendo de legibus *diſp. vlt.*

435 Quæres 2. an ſub ſtatu legis moſaycæ myſteria fidei fuerint magis explicata quam ſub ſtatu legis naturæ? Reſp. affirmatiuè, ſic S. Doctor *infra q.* 174. *art.* 6. quatenus dicit. *Prophetiam, in quan-*

Digitized by Google

in quantum illa ordinatur ad fidem deitatis, creuiſſe ſecundum tres temporum differentias ſimul ante legem, ſub lege, & ſub gratia. Tum quia negari nō poteſt, quod Abraham non habuerit magis diſtinctā reuelationem Incarnationis filij Dei, quàm habuerint eius prædeceſſores. Itē Dauid habuit valde diſtinctam huius myſterij reuelationem, & promiſſionem. Idem de Moyſe dici poteſt. Potuit tamen eſſe, quod aliquis, vt Adam, Abel, Henoc, aliquiſque alius habuerit magis diſtinctam alicuius myſterij reuelationem, quam alij legis ſcriptæ, tamen communiter fidei myſteria fuerunt magis explicita tempore Abrahæ, & poſtea tempore legis Moſaycæ.

436 Quæres 3. an Sancti Apoſtoli habuerint magis explicatam noſtrorum myſteriorum notitiam quam Patres legis antiquæ? Reſp. affirmatiuè, colligitur ex D. Thoma *hic art.* 7. *ad* 4. eſt communis omnium ſententia. Apoſtoli namque acceperunt plenitudinem Spiritus S. quæ fuit illis infuſa conformiter ad ipſorum ſtatum, vt ſcilicet eſſent communes magiſtri, & doctores totius orbis: *euntes in mundum vniuerſum docete omnes Gentes.* Marc. vlt. Vt autem docerent omnes Gentes myſteria fidei, debebant illa valde explicitè cognoſcere. Imò tenendum eſt, quod nullus poſt Apoſtolos, nec ante habuit fidem magis explicitam, quam habuerint ipſi Apoſtoli. Excipitur Glorioſa Virginum Regina, quia iſta fuit Apoſtolorum magiſtra. Vnde non mirum, quod D. Joannes Euangeliſta præ cæteris ſit locutus tam altè de myſterijs noſtræ fidei, quia ei præſto erat V. Beata. Ob hanc rationem D. Anſel. *de excell. Virgo cap.* 7. vocat eam: *Aulam cæleſtium ſacramentorum.*

437 Quæres 4. an illi Chriſtiani qui fuerunt viciniores temporibus Apoſtolorum, habuerint fidem magis explicitam, quàm remotiores? Reſp. affirmatiuè, qui namque magis accedit ad fontem, magis capit de aqua; & qui magis accedit ad ignem, magis participat de calore. Vnde tunc temporis multitudo credentium erat cor vnum, & anima vna. Tum quia Eccleſia nunquam nouum myſterium proponit, aut nouum dogma, ſed quod antea credebatur à fidelibus, proponit, & declarat. Poteſt, & de facto contingit, quod aliquis modo explicatius aliquid credat quam aliqui ex illis primitiui, non tamen cōmuniter; imò contingere poteſt quod in primitiua Eccleſia aliquod myſterium eſſet ſatis explicitum, & poſtea ſucceſſu temporis factum ſit minus explicitum, vt oportuerit ab Eccleſia declarari, & fidelibus de nouo explicitè proponi.

438 Sed obijcies 1. quia non videtur verum, quod Chriſtiani, qui fuerunt viciniores Apoſtolis habuerint fidem magis explicitā, quia poſt Apoſtolorum tempora non fuerunt in Eccleſia doctores in rebus fidei intelligendis, & explicandis dexteritatem habentes. Fuerunt quidem tunc fortiſſimi martyres, qui fidei teſtimonium, vſque ad mortem tormenta tolerando perhibebant; at poſtea Eccleſia ad tranquillitatem redacta, ſub Conſtantino Magno cæperunt eſſe doctores eximij, qui res fidei explicarent, & hæreticos conuincerent. Poſt ſanctiſſimos, doctiſſimoſque Patres venerunt Scolaſtici, deinde Theologi, qui quod antiqui Patres latius, fuſiuſq; ſcripſerunt ad breuiorem ſtylum, clariorem, faciliorem que methodum reduxerunt; ergo, &c. Reſp. quod licet poſt Apoſtolorum tempora non eſſet tanta doctrina, ad explicanda fidei myſteria, non ob id ſequitur, quod poſtea explicatius, & diſtinctius myſteria fidei credantur, ſed ſolum quod eorum credibilitas ſit magis explicata, quæ explicatio tunc temporis non erat neceſſaria, cum fideles tunc eſſent magis illuminati. Deinde dico, quod ex illo argumento ſolum ad ſummum ſequitur, quod aliqui poſtea fuerunt magis illuminati, & magis edocti de fidei myſterijs, non tamen ita communiter, vt tunc, quod oſtendit eximius feruor qui tunc erat tum in ſuſtinenda morte pro fide; tum in omnium abdicatio-

catio-

Digitized by Google

catione; tum in obſeruatione cæleſtium mandatorum; tum in frequentia ſacramentorum; quæ vt poſtea ſuſciperentur, oportuit addi Eccleſiæ preceptum quoad Pænitentiam, & Euchariſtiam.

439 Obijcies 2. qui per hoc quod dicatur, quod Spiritus S. docuerit Apoſtolos omnem veritatem, non ob id ſequitur quod habuerint ſtatim plenam, & explicitam credendorum cognitionē, ſed ſolum, docebat omnem veritatem quoties opus erat ad inſtructionem, & ædificationē Eccleſiæ; iuxta illud Ioan. 14. *Mittam vobis ſpiritum veritatis, vt maneat vobiſcum in æternum*, ideſt, qui vobis ſemper aſſiſtet, ac proinde non eſt inconueniens, quod Apoſtoli poſtea ſucceſſu temporis aliqua didicerint, quæ alij ex poſteris, aut ex prædeceſſoribus expreſsè cognouerint. Reſpondent aliqui, quod re vera Apoſtoli non habuerunt plenitudinem cognitionis omnium myſteriorum, quæ ad Eccleſiæ inſtitutionem pertinebant per aduentum Spiritus S. ſed in dies, & prout oportunitas poſtulabat, à Spiritu S. erudiebantur. Probant, quia in principio Apoſtoli ignorabant legalium ceſſationem, quàm poſtea didicerunt. 2. Quia ignorabant an deberent prædicare Euangelium Gentibus, quocirca Act. 11. reprehenduntur, qui ad Gentes deſcenderant. *Quare* inquiunt, *introiſti ad viros præputium habentes?* 3. Quia aliqui Apoſtolorum putabant eſſe neceſſariam Circumciſionem, contra quos diſputabant Paulus, & Barnabas Act. 15. Nihilominus magis communiter tenetur, quod Apoſtoli ſtatim in aduentu Spiritus S. receperint cognitionem de ijs quæ pertinēt ad neceſſitatem ſalutis, quoad ſubſtantiam, licet non quoad modū, vel circunſtantias, vt *n.* 434. viſum eſt, & hoc ſolum probant fundamenta ſententiæ oppoſitæ, ſciebant enim Apoſtoli legalia ceſſaſſe, ſciebant prædicandum fore Gentilibus, ſed circunſtantiam temporis, aut modum ignorabant.

DVBIVM XXIII.

Quænam ſint regulæ proponentes fidem immediatè, & an ſint infallibiles; vbi alia.

440 QVoniam fides catholica, vt ſupra vidimus, ad ſingulos credentes in particulari non deſcendit, ſed medio aliquo organo, ſeu proponente reuelata myſteria, ideo quærimus à quonam proponantur, & an proponens ſit infallibilis veritatis, ſeu an ſit regula infallibilis credendi. Pro quo nota, quod proponens myſteria fidei ex duplex, proximum ſcilicet, & remotum. Proponens proximum eſt prædicator, vel doctor, qui fidem prædicat, docet, vel ſuadet. Proponens remotum, eſt ſcriptura, traditio, Pontifex, Eccleſia, & Concilia ſuper quibus doctrina prædicatoris fundatur, vt eam credendam ſuadeat. In hoc dubio agemus de proponente proximo, acturi poſtea in ſeqnentibus dubijs de proponente remoto, quod eſt ſcriptura, traditio, Pontifex, Eccleſia, & Concilium. Poſt remoto loco agemus de iudice controuerſiarum fidei.

441 Circa ergo proximum proponens quærimus, an ſit regula infallibilis auctoritatis, ſeu an habeat infallibilem auctoritatem. De qua re prima ſententia eſt, quod proximus proponens cum ſit priuatus homo ſcilicet prædicator, aut doctor, non eſt regula infallibilis veritatis, cum eius auctoritas, humanam non excedat auctoritatem; quocirca non ſufficiunt plures Theologi etiam doctiſſimi, & ſanctiſſimi ad taliter confirmandam doctrinam, vt infallibilis, & certa habeatur. Sanchez *in præcepta lib. 2. cap. 7. n.* 25. & alij. Secunda ſententia tenet, quod proximus proponens ſit regula infallibilis veritatis, aliàs quæ ab ipſo dicuntur non acciperentur vt certa, & infallibilia, quomodo enim poſſunt vt certa, & infallibilia credi, quæ ab aliquo dicuntur quem mentiri poſſe iudicamus?

Digitized by Google

mus? Sic aliqui neoterici.

442 Iſtæ duæ ſententiæ facilè poſſunt concordari; vnde dicendum 1. *quod ſi proponens conſideretur ſecundum ſe, non eſt regula infallibilis veritatis, nec habet auctoritatem infallibilem, cum eius auctoritas non excedat humanam auctoritatem*. Ratio eſt, quia iſte proponens eſt homo particularis, non habens diuinam promiſſionem per quam veritatem infallibiliter aſſequatur, cum poſſit decipi,& decipere: Tũ quia contingere poteſt,vt qui nũc catholicus eſt,poſtea fiat hæreticus, vt in Tertull. Origen. Euſeb. & alijs. Tum etiam quia nonnumquam hæretici proponunt ſuas hæreſes,vt doctrinam de fide, catholicam, & tenendam. Tum denique quia res fidei non habent infallibilitatem, nec auctoritatẽ ab ipſo prædicante, ſecundum ſe ſpectato, iſte enim tantum applicat diuinam auctoritatem, ac proinde ſe habet tanquam conditio, quæ licet aliquid conferre poſſit ad credibilitatem rei propoſitæ, non tamen ſufficit ad infallibilitatem.

443 Dicendum 2. *quod proponens habet infallibilitatem ex omnibus requiſitis ad propoſitionem fidei ſufficientem, cum quibus coniuncta eſt Dei prouidentia, vt non permittat, quod ſub eius auctoritate ea proponantur, quæ ab ipſo reuelata non ſunt; hæc enim prouidentia neceſſaria eſt, vt homines poſſint certo credere Deo ſic loquenti, & per talem doctorem, tali modo, cum talibus ſignis, &c. proponenti*. Ratio eſt, quia quæ docentur à proximo fidei prædicatore debent accipi tanquam certa, & infallibilia, taliter, quod credere debemus, quod non mentiatur; ergo debet haberi vt infallibilis veritatis, & auctoritatis, non quidem ſecundum ſe, ſed prout hic, & nunc proponit, in his circunſtantijs, inter quas ponitur diuina prouidentia, quæ non ſinet, quod quis ſua vtatur auctoritate; in tali loco, occaſione, cum talibus ſignis, &c. Tum quia taliter veritas debet proponi, vt taliter fiat credibilis vt inde oriatur obligatio illam credendi tanquam dictam à Deo; ſed ad hoc requiritur infallibilis auctoritas proponentis, non ſecundum ſe, ſed in dictis circunſtantijs, adiuncta diuina prouidentia modo dicto; ergo, &c. Quomodo namque poteſt proponens inducere obligationem ad credendum ſi nutans ſit eius auctoritas? Tum etiam quia aliàs poſſet æqualiter proponi falſa, & hæretica doctrina, ac catholica, & ſic fideles non poſſent eſſe certi de veritate propoſita; conſequens eſt falſum; ergo, &c. Sequela probatur, nam eodem modo ſe haberent proponentes.

444 Quæres 1. quomodo ille cui immediatè facta eſt reuelatio debet ſuã doctrinam proponere vt eam credibilem faciat,& vt inde oriatur obligatio illam credendi? Reſp. quod iſte debet ſuam reuelationem aliquo miraculo,vel ſigno diuino confirmare,vt habetur *cap. cum ex iniuncto, de hæret.* Cum enim tunc iſte non habeat aliquam infallibilẽ regulam in qua fundet veritatem ſuæ reuelationis, vt eſt Eccleſia, ſcriptura, &c. debet eam fundare in aliquo miraculo, vel ſigno diuino; quia iſta non poſſunt à Deo fieri in confirmationem falſitatis.

445 Quæres 2. quid dicendum de illo, qui proponit myſteria alteri reuelata? Reſp. quod iſte debet illa proponere ſub aliqua regula infallibili, aliàs non poterit obligare ad credendum; vt ſi dicat illa myſteria fuiſſe Apoſtolis reuelata, & ea proponi ab Eccleſia, quæ eſt regula infallibilis veritatis, cum ſit columna omnis veritatis, cui Spiritus S. illi ſemper aſſiſtit, hæc confirmando ſacræ ſcripturæ teſtimonijs. Vnde debet iſta regula applicari cum aliqua morali euidentia, & certitudine, vt de illa non poſſit rationabiliter dubitari. Quocirca tam in caſu nu. præcedenti, poſito, proponens non dat myſterijs propoſitis infallibilitatem, ſed potius eam accipit à doctrina propoſita, à ſignis, & regulis quibus illam confirmat.

446 Quæres 3. Quot ſint regulæ fidei in Eccleſia catholica? Reſp. quod regu-

regula fidei diuiditur primò in viuam, & non viuam; ſeu in animatam, & inanimatam. Inanimata eſt duplex, ſcripta, & eſt ſacra ſcriptura; non ſcripta, & eſt traditio, de quibus infra. Animata eſt duplex: Myſtica, & vera. Myſtica eſt Eccleſia, quæ eſt corpus myſticum Chriſti, quæ dupliciter poteſt conſiderari. Primò in ſe, & formaliter, quatenus eſt congregatio fideliũ ſub Chriſti Vicario, & hoc modo poteſt propriè vocari Eccleſia. Secundò quatenus eſt in Principibus in vnum congregatis, & appellatur Concilium. Regula, ſeu perſona vera, eſt Pontifex, Chriſti Vicarius, Epiſcopus Vrbis, & orbis.

447 Quæres 4. an idem ſit regulæ fidei, & loci Theologici? Reſp. quod loca Theologica magis latè patent, vltra enim dictas regulas adduntur etiam: *Ratio humana: auctoritas Philoſophorum: hiſtoria humana tam ciuilis, quàm Eccleſiaſtica, communis ſcholaſticorum, & Theologorum ſententia: communis Patrum conſenſus*. Iſta tamen licet multum conducant ad veritates Theologicas, cum afferri ſoleãt tum ad principia Theologiæ comprobanda, tum ad concluſiones ſuadendas; non tamen pertinent ad regulas fidei, quæ infallibiles eſſe debent, & iſta non habent pluſquam humanam auctoritatem.

DVBIVM XXIV.

De prima regula fidei, quæ eſt ſcriptura.

448 SAcra ſcriptura, eſt prima fidei catholicæ regula, licet inanimata, quia nec loquitur nec ſe ipſam interpretatur. Certum eſt dari ſacram ſcripturam, quæ in libris Canonicis continetur, in quibus verbum diuinæ reuelationis, & omne verbum Dei enarratur, hoc ſupponimus tanquam certum, neque probandum eſt, quia vt rectè adnotauit Alphonſus de Caſtro *lib. 1. contra hæreticos cap. 2.* nulla doctrina, iuxta Philoſophum, ſua prima principia probat. Pagani negant omnes ſacras ſcripturas, contra quos ex alijs principijs agendum eſt. Iudæi admittunt ſcripturas veteris teſtamenti, negant eas quæ ſunt noui teſtamenti.

449 Hoc poſito, de duobus poteſt eſſe difficultas. Primum eſt, an ſacra ſcriptura ſit talis regula fidei, vt quicquid in ea continetur, ſit de fide tenendum. Secundum eſt, an ſacra ſcriptura ita ſit regula fidei, vt nihil ſit credendũ, niſi quod in ea continetur de quo dub. ſeq. Pro quorum intelligentia ſciendum 1. quod ſacra ſcriptura dicuntur libri vtriuſque teſtamenti, quæ appellatur. *Verbum Dei*, quia à Deo inſpirata eſt hominibus qui eam ſcripſerunt. Appellatur *Sacra*, per excellentiam, quia ſuperat omne genus humanorum ſcriptorum: Dicitur *Biblia*, eo quod omne librorum genus, omnes bibliothecas eorum, longè poſt ſe relinquat. Dicitur etiam *lex Dei, pactum, fœdus, mandatum, & teſtamentum*, quia Dei legem, pactum, fœdus mandatum, & teſtamentum, ſeu voluntatem Dei, eiuſque ordinationes continet. Vocatur etiam *Theologia*, ideſt ſermo, ſcientia, ac doctrina de Deo, rebuſque diuinis: eſt Theologia poſitiua, non ſcholaſtica, quia planis verbis ſententiam firmat, ac ſtabilem habet; non per ratiocinationes, definitiones, diuiſioneſque, per quæ obſcuriorem, latentemuè ſcripturæ ſententiam eruit, & clariorem reddit.

450 Sciendum 2. quod ſolus Deus eſt auctor ſacræ ſcripturæ, inſpirando ſcriptoribus ſacris, quæ ſcripſerunt. Habetur ex illo Apoſtolorum Principis. *Non enim voluntate humana, allata eſt aliquando prophetia, ſed Spiritu S. inſpirati, locuti ſunt ſancti Dei homines*. 2. Petri 1. Quinam autem fuerint illi ſancti Dei homines, per quos Deus voluit ſuã legem pro hominum memoria, & vtilitate ſcribi, & quinam ſint libri illi quos Spiritu S. inſpirante ſcripſerint, nemo ſciret niſi idem Spiritus S. & libros, & ſcriptorum nomina ſuæ Eccleſiæ inſpiraſſet.

451 Sciendum 3. ſacram ſcripturã ſic

Digitized by Google

ſic poſſe definiri. *Scriptura ſacra, eſt Deo auctore ſcripta, dictante non tantum ſenſum, ſed etiam verba*. Ponitur *ſcriptura* loco generis, quia in eo conuenit cum alijs ſcripturis. Dicitur *Deo auctore ſcripta* loco differentiæ, quia vt dicebamus, ſolum Deum habet auctorem, aliàs non haberet infallibilem auctoritatem, nec eſſet regula infallibilis credendi. Aliæ duæ particulæ ponuntur maioris explicationis gratia. Pro quo ſciendum, quod duobus modis intelligi poteſt, quod ſingula verba ſacræ ſcripturæ ſint à Spiritu S. ſcilicet per ſpecialem motionem, vel per ſpecialem ſolam aſſiſtentiam. Prior modus fit quando Spiritus S. vel imprimit conceptum verbi per ſpecies infuſas, vel mouet, & excitat ſpecies præexiſtentes. Secundus modus contingit, quando Spiritus S. ſolum ſcriptori aſſiſtit, ipſum cuſtodiendo ab errore, & falſitate, & ab omnibus verbis, quæ non expediunt, vel decent talem ſcripturam, faciendo ſua ſpeciali prouidentia, quod occurrant obiecta, vel ſpecies talium verborum, & in reliquis permittendo, quod ſcriptor ſua memoria, ſuis ſpeciebus, ac ſua diligentia vtatur in ſcribendo, vt S. Luc. cap. 1. ſui Euangelij fatetur; & vterque modus videtur ſufficiens ad hoc vt dicatur ſcriptura eſſe à Spiritu S. dictante. Primus tamen modus videtur currere, quando myſteria quæ ſcribuntur, ſunt ſupernaturalia; at ſecundus, quando ſcriptor canonicus ſcribit, quæ ſecundum ſe humana ſunt, ſenſibuſque ſubiecta.

452 Prima concl. *Sacra ſcriptura eſt regula fidei infallibilis*. Hæc concl. eſt certa ſecundum fidem, definitur in Trident. *ſeſſ*. 4. conſtat ex illo Ioan. 10. *Non poteſt ſolui ſcriptura*, ideſt ſacra ſcriptura non poteſt eſſe falſa, aut mendax, per Hilar. 4. *de Trin.* vnde ſi ſcriptura ſolui non poteſt, erit regula infallibilis veritatis: tradit Apoſt. 1. *Timot.* 3. habetur 2. *Petri* 1. & alibi. Conſonat definitio; nam nulla eſt maior regula veritatis, quàm Dei auctoritas.

452 Sed obijcies 1. nam ſi ſacra ſcriptura eſſet regula infallibilis veritatis, deberet habere conditiones regulæ: ſed non habet; ergo, &c. Minor probatur, nam conditiones regulæ ſunt 1. quod ſit notior regulato. 2. debet eſſe ſemper eadem, & vniformis. 3. debet eſſe clara, & perſpicua; ſed has conditiones non habet ſacra ſcriptura; ergo. Minor probatur, nam ſacra ſcriptura non eſt nota, neque certa, cum plura in ea ſint, quæ in dubium reuocantur. Non eſt ſemper eadem, & vniformis, quia littera originalis prout à primo ſcriptore ſcripta fuit non extat, ſed per varia tranſumpta, & per varias tranſlationes ad nos peruenit, in quibus eſt magna varietas. Neque eſt clara, & perſpicua, ſed valde obſcura, & vna littera habet plures ſenſus, vel myſticos, vel litterales: myſtici per ſe non faciunt certam fidem, litterales ſunt ambigui, vt difficile ſit attingere ſenſum à Spiritu S. intentum; & aliquando neceſſarium eſt tenere proprietatem litteræ, & aliquando *littera occidit*. 2. Cor. 3.

453 Reſp. negando minorem. Ad probationem dico, quod ſacra ſcriptura eſt notiſſima, cum iam pluries definitum ſit quinam ſint libri Canonici, de quo videri poteſt Bellar. *lib. de verbo Dei à cap.* 3. Eſt etiam ſemper eadem, & vniformis, licet enim non ita expreſsè aliquando ſciretur an iſte, vel ille liber eſſet Canonicus, tamen Canonici ſemper implicitè fuerunt tales, & noſtra vulgata eſt eadem cum originali, nec per varias tranſumptiones, & tranſlationes eſt mutata, vt declarat Trident. *ſeſſ*. 4. Ad vltimum dico, quod re vera ſacra ſcriptura obſcura eſt aliquando, & intellectu difficilis: item concedo eam habere plures ſenſus: ex his tamen ſolum ſequitur, quod non debet à quocumque priuato iudicio interpretari, ſed ab Eccleſia, cuius interpretatio certiſſima eſt, ob ſpecialem Spiritus S. aſſiſtentiam. Voluit autem Deus, quod in ſacra ſcriptura eſſent aliqua obſcura, & difficilia 1. vt obſeruaretur eius dignitas, & excellentia. 2. vt exercitarentur homi-

Digitized by Google

hominum ingenia ad ſedulò perſcrutanda diuina myſteria, vt ſic paulatim in clariorem Dei notitiam peruenirent. 3. vt ſuperba ingenia ſapientum huius mundi comprimerentur, ſuam agnoſcētes inſcitiam in ijs intelligendis, quæ in ſacra ſcriptura continentur. 4. vt eſſet ordo in Eccleſia, vt alij docerent, alij diſcerent, &c.

454 Obijcies 2. quia ſacri ſcriptores aliquando interponunt aliqua, quæ non ſunt à Spiritu S. ſed à proprio ſpiritu, teſte D.Hierony. *in Epiſt.ad Philemonem*; ergo non poteſt eſſe regula infallibilis, cum neſciamus quænam ſint à Spiritu S. & quænam à proprio ſpiritu. Reſp. negando antecedens. D. autem Hierony. ſolum vult, quod ſacer ſcriptor aliquando ponit aliquod factum, vel ſtatutum, vel quid ſimile, quod non eſt factum, vel ſtatutum à Spiritu S. at ſcriptio ſemper eſt à Spiritu S. vnde cum dicitur: *dixit inſipiens in corde ſuo, non eſt Deus*; hoc non eſt à Spiritu S. eſt tamen à ſpiritu veritatis ſcriptiónis, quod re vera inſipiens ſic dixerit.

DVBIVM XXV.

De ſecunda regula fidei, quæ eſt traditio.

455 DVb. præcedenti *n.449.* remiſimus examinandum in hoc dubio, an ſacra ſcriptura, ita ſit regula fidei, vt nihil ſit credendum niſi quod in ea continetur; vt ſic daretur locus traditioni, quæ in libris canonicis non continetur, & tamen vt regula fidei communiter aſſignatur. Vt autem videamus, an traditio, quæ eſt verbum Dei non ſcriptum, ac proinde omnino infallibile, certa, ac infallibilis ſit regula fidei. Notandum 1. quod nomen *traditio*, varias habet acceptiones. Nam 1. in ampla quadam ſignificatione accipitur pro doctrina quouis modo tradita, ſiue per ſcripturam, ſiue oretenus. 2. accipitur ſtrictius pro ſola doctrina primitus tradita oretenus, licet poſtea poſſit eſſe ſcripta; quo modo doctrina Euangeliorum poteſt dici traditio, quia prius ſolū oretenus fuit tradita, licet poſtea fuerit ſcripta. 3. accipitur propriùs, pro doctrina primitus viua voce tradita, & cōtinua ſucceſſione ad poſteros deriuata. Hæc autem eſt duplex, alia ciuilis, & alia Eccleſiaſtica. De ciuili nulla eſt hoc loco difficultas, ſed ſolum de Eccleſiaſtica, quæ eſt duplex: vna diuina, alia Apoſtolica. Diuina eſt illa quam Apoſtoli didicerunt vel à Chriſto D. loquente, & nunquam exarata; vel à Spiritu S. dictante, vt eſt materia, & forma aliquorum ſacramentorum. Apoſtolica eſt illa, quæ ab ipſis Apoſtolis ortum duxit, vt eſt ieiunium quadrageſimale, abſtinentia carnium feria ſexta, &c. Hæc diuiſio traditionis eſt ex parte efficientis. Poteſt etiam traditio diuidi ex parte finis, nam aliæ pertinent ad fidem, aliæ ad mores, aliæ ad ritus. Item diuidi poteſt ex parte temporis, nam aliæ ſunt perpetuæ vt eſt traditio ieiunij, abſtinentiæ carnium feria ſexta. Aliæ ſunt temporales, vt traditio de abſtinendo à ſuffocato, & ſanguine. Demum diuidi poteſt ex parte modi faciendi, vt aliæ ſint liberæ, vt conſignatio, ſeu acceptio aquæ benedictæ in ingreſſu templi, aliæ neceſſariæ, neceſſitate præcepti, vt obſeruatio diei Dominicæ.

456 Notandum 2. quod vt cognoſcatur natura traditionis, an ſcilicet pertineat ad fidem, & ſit doctrinalis, an ſit moralis, ad moreſque pertineat, an ritualis, ad ritus pertinens, materia obſeruanda eſt. Nam ſi traditio continet præceptum pertinens ad ſubſtantiam ſacramentorum, vel ſacroſanctæ Miſſæ ſacrificij, traditio erit moralis, aut ritualis. Si continet neceſſitatem fidei, pertinet ad fidem. Notandum 3. quod vt cognoſcatur, an traditio ſit diuina, an Apoſtolica, videndum eſt, nam ſit de re ad fidē pertinente, vel pertinente ad ſubſtātiam ſacramentorum, quoad eorum formas, & materias, vel pertinente ad ſacroſanctum Miſſæ ſacrificium, quoad illius eſſentiam, & rationem, tunc traditio eſt diuina. Quod ſi ſit de alijs rebus, obſeruan-

uantijs, & cœremonijs Eccleſiaſticis accidentalibus, tunc traditio eſt Apoſtolica, vt enim obſeruat S. Doctor 1. 2. *q.* 106. *art.* 1. *&* 2. *& quodlibet.* 4. *art.* 13. lex noua non continet particulares harum rerum determinationes. Quod ſi traditiones ſint de conſilijs, tunc videndum eſt, an contineant conſilia perfectionis, & quaſi ſubſtantialia ſtatus perfectionis, & tunc pertinent ad traditiones diuinas, ſecus non, vt ſi contineant magis communia, tunc enim pertinent ad traditiones Apoſtolicas. Notandum 4. quod aliud eſt an traditiones pertineant quoad materiam ad fidem, mores, aut ritus, an pertineant ad conſilia, an ſint liberæ, an præceptæ; & aliud eſt, an ſint diuinæ, & contineant aliquid pertinens ad fidem, & dico, quod omnes credi debent, vtpotè à Deo, & vt continentes rectum vſum, ſanctum, & pium.

457 Prima ſententia eſt, quod non dentur diuinæ traditiones, neque Apoſtolicæ. Sic tenent omnes Lutherani, volentes, quod nil aliud à fidelibus credēdum eſt, niſi quod expreſſo ſacræ ſcripturæ teſtimonio poteſt comprobari. Vnde Lutherus traditiones appellauit *phariſaicam ſuperſtitionem, merè humanam inuentionem, & cum Dei verbo pugnantem.* Hunc errorem ante tenuerunt hæretici Eunomiani, teſte D. Baſilio *ad Amphiloquium*. Item tenuerunt Arriani, teſte Epiphanio *hæreſ.* 35. Valentinianus, & Marcian. eodem errore infecti fuerunt, teſte Irenæo *lib.* 3. *aduerſ. hæreſ. cap.* 2.

458 Sententia vera, & catholica ſeq. concluſione explicatur. *Dantur diuinæ traditiones, quæ ſunt regula infallibilis fidei.* Secunda pars concluſionis, quod ſcilicet ſint regula infallibilis fidei conſtat ex prima; ſi enim ſemel dantur diuinæ traditiones, non poſſunt non eſſe infallibiles, cum Deus nec poſſit falli, nec fallere, vt ex dictis ſupra conſtat, & concedunt vel ipſi hæretici.

459 Probatur 1. ſacræ ſcripturæ teſtimonijs. Pſal. 77. ſic dicitur. *Quanta mandauit patribus noſtris, nota facere ea filijs ſuis.* & 2. ad Theſſalon. 2. habetur. *Tenete traditiones quas accepiſtis, ſiue per ſermonem, ſiue per epiſtolam.* Vbi os aureum Chryſoſtomi ſic fatur. *Hinc perſpicuum eſt, quod non omnia tradiderunt per epiſtolam, ſed multa etiam ſine ſcriptis, & ea quoq; ſunt fide digna: quamobrem etiam Eccleſiæ traditionem cenſemus fide dignam. Eſt traditio: nihil quæres amplius.* Clariſſima eſt de hac re doctrina Magni Baſilij *cap.* 27. *de Spiritu S.* Irenæi *cap.* 4. *lib.* 3. Clement. Alexand. *lib. de Paſchate*, Tertull. *de coron. milit. cap.* 3. & aliorum paſſim.

460 Probatur 2. nam firmiſſimum argumentum facit pro hac veritate, quod ſemper fuit familiare hæreticis traditiones negare, & reicere. Has negarunt Gnoſtici teſte Irenæo *lib.* 3 *contr. hæreſ. cap.* 2. Arriani, teſte Epiphan. vbi ſupra. Iconomachi, ex ſeptima ſynodo. Ioannes Vuiglef. apud N. Thomam Vuldenſem *lib.* 2. *doctrinalis fidei cap.* 19. Confirmatur 1. quia apud omnes gentes exploſi ſemper fuerunt, qui maiorum traditiones reicerent: quo nomine Sadducæos notat Ioſephus *lib.* 13. *antiq. cap.* 17. Confirmatur 2. nam ſi hæretici negant traditiones Eccleſiæ, quomodo illas negant, niſi per ſuas traditiones? Certè non poteſt non eſſe traditio diabolica, quæ docet negandas eſſe traditiones Eccleſiæ; nam traditio Eccleſiæ eſt conformis ſacræ ſcripturæ, at quæ illam negat eſt difformis, ac proinde non niſi ex patre diabulo eſſe poteſt.

461 Probatur 3. nam qui negat traditiones, negat ſacram ſcripturam, nec poteſt teneri ſcriptura, niſi teneatur traditio; ergo vel hæretici debent vtrumque negare; vel vtrumque credere. Antecedens oſtendo, nam vnde habent hæretici quod iſta ſit ſcriptura ſacra? non niſi ex traditione; non enim ſcriptum eſt, quod iſta ſit ſcriptura ſacra. Tum quia vnde hoc habent hæretici, quod omnia ſint ſcripta, quæ Deus credi voluit, cum hoc ſcriptum non ſit. Tum etiam quia ſi nulla eſt traditio, vnde colligent hæretici, hos eſſe libros

ſcrip-

Digitized by Google

ſcripturæ, non plures, neque alios?

462 Probatur 4. nam Eccleſia tam in lege naturæ, quam in lege ſcripta ſuas habuit traditiones: ergo etiam in lege noua. Antecedens conſtat; nam in lege naturæ fideles multa cognouerunt ſupernaturalia, neceſſaria ad ſalutem; vt enim iuſtificarentur, debebant habere aliquam cognitionem myſteriorum; paruulos iuſtificabant per aliquem actũ proteſtatiuum Chriſti venturi, &c. & tamen tunc temporis nil erat canonicis libris, vel ſcripturis traditum; quocirca vocabatur ſtatus legis naturæ, quia per ſolam legem ſcriptam in cordibus hominum regebantur, ac proinde per traditiones. Deinde Abraham accepit ſignum circumciſionis pro ſe, ſuiſque poſteris, & ad ipſos poſteros ſola traditione deſcendit, vſque ad legem per Moyſen ſcriptam. Præterea populus Iſraelicitus per ſolam traditionem tenebat, quod libri Moyſis eſſent illi ijdem quos ſcripſerat idem Moyſes Spiritus S. inſtinctu. Tum quia multa credebat ille populus, quæ in libris Moyſis non erant exarata, vt quod eſſet Purgatorium, quod poſtea ex facto Machabæi fuit ſcriptum. Conſeq. conſtat ex paritate rationis. Soluuntur argum. in contr.

463 Primum argum. hæreticorum eſt, nam vniuerſa quæ ad fidem, ad religionem, ad ſalutem comparandam ſunt neceſſaria in ſacra ſcriptura continentur; ergo fruſtra ponuntur traditiones. Antecedens probant ex illo Apoſt. 2. ad Tim. 3. *Omnis ſcriptura diuinitus inſpirata vtilis eſt ad docendum, ad arguendũ, ad corripiendum, ad erudiendum in iuſtitia vt perfectus ſit homo Dei ad omne opus bonum inſtructus*. Vbi Apoſtolus apertè docet, quod ſacra ſcriptura ſufficiat ad inſtruendos fideles in omnibus neceſſarijs ad ſalutem. Reſp. negando antecedens. Ad probationem dicendum, quod Apoſtolus loquitur in illo loco de fidei prædicatore, & doctore Eccleſiæ, cui ſufficiunt ſacræ litteræ ad hoc vt ſufficienter inſtruatur ad omne opus ſui miniſterij, videlicet ad docendum, arguendum; &c. Vel dicas, quod etiam traditiones ex ſacra ſcriptura ſequi debeat, non quia reperiantur ſcriptæ, ſed quia ſcriptura docet quod illas ſequamur, vt ex teſtimonijs ſupra relatis conſtat.

464 Secundum hæreticorum argu. eſt, quia Chriſtus D. Marci 7. reprobauit traditiones, tanquam hominum placita: ergo, &c. Reſp. quod eo loci Chriſtus D. non reprobauit hominum traditiones, ſed reprobauit traditiones Phariſæorum ſuperſtitioſas, vanas, inutiles, & legi diuinæ repugnantes. Catholici autem non omnes admittunt traditiones, ſed eas dumtaxat, quæ à Spiritu S. emanarunt, & diuinæ legi ſunt valde conſentaneæ.

465 Tertium argum. nam non eſt veriſimile, quod Apoſtoli quædam ex credendis ſcripſerint, alijs prætermiſſis; pertinet enim ad officiũ fidelium notoriorum omnia excipere, & litteris mandare, quæ Deus dixerit, & inſpirauerit, nec admitti debet adeo craſſa negligentia in re tam graui, in viris ſanctiſſimis, ad quos omnium fidelium, & totius Eccleſiæ bonum cordi eſſe debebat. Reſp. quod cum lex noua eſſet principaliter ſcribenda non in tabulis lapideis, ſed in cordibus noſtris vt ex B. Auguſt. docet S. Doctor 1. 2. *q.* 106. *art.* 1. id eo cordi erat Apoſtolis, quod omnia diuina in tabulis cordis inſcriberentur, ac proinde de multis non multum curarunt, quod ſcripturæ mandarentur.

466 Sed quæres 1. ex quo diſcerni queat quod traditio ſit diuina, an Apoſtolica? Ad hoc iam ſatis diximus n. 456. vnde ſolum addimus, quod etiam ex hoc cognoſci poteſt, quando Concilia hoc explicant; quando ſedes Apoſtolica hoc definit; quando Patres paſſim hoc declarant.

467 Quæres 2. an traditio diuina ſit paris auctoritatis, & infallibilitatis, ac ſcriptura diuina? Reſp. affirmatiuè conſtat ex dictis, & ratio clariſſima eſt; quia ſiue Deus loquatur ſcripto, ſiue nõ ſcripto, eſt omnino eiuſdem infallibilis auctoritatis; non enim Deo credimus, quia

quia res dicta eſt ſcripta, ſed quia dicta, quia à prima veritate reuelata.

468 Dices 1. cum hæreticis, ergo nos tanti facimus traditionem de re minima, quanti facimus reuelationem de maximo myſterio, vt Trinitatis, aut incarnationis. Reſp. concedendo ſequelã, quantum ad infallibilitatem veritatis; ita enim Deus eſt verax in magis, ac in minimis myſterijs; nec minus eſt infallibilis diuina veritas in minimo dicto, quàm in maximo. Licet quoad materiam vnũ reuelatum ſit minus infallibile quàm aliud, non tamen ratio, ſeu motiuum credendi eſt maius in vno, quàm in alio.

469 Dices 2. ergo cum per Concilia, & Pontifices traditiones litteris mãdantur, ſequitur, quod ſcripturæ Conciliorum, & Pontificum ſint futuræ paris auctoritatis, cum ſcripturis diuinis. Reſp. negando ſequelam. Licet enim traditiones diuinæ, quæ ſucceſſu temporis ſcriptæ ſunt per ſcriptores non agiographos ſint paris auctoritatis cum ſcripturis diuinis, cum ſint eodem modo à Chriſto, vel Spiritus S. tamen non ſunt dictatæ his ſcriptoribus, ſicut ſuis ſcriptoribus ſacræ ſcripturæ. Scriptura ergo eſt verbum Dei diuina inſpiratione, & diuino dictamine ſcriptum. At traditio eſt verbum Dei ſine ſcripto à Spiritu S. traditum, & in Eccleſia quaſi per manus acceptum, non tam quia in poſterum in memoriæ ſubſidium ſcriptum, quàm per auditum traditum, & ſemper creditum.

DVBIVM XXVI.

De tertia regula fidei, quæ eſt ſummus Pontifex.

470 Iam diximus ſufficienter de proximo proponente fidem, qui eſt Doctor, aut prædicator, diximus etiam de proponente remoto, qui eſt regula infallibilis credendi, ſed inanimata; reſtat, vt etiam dicamus de proponente remoto, & regula viua, & animata, quæ eſt Pontifex, ſummus Eccleſiæ paſtor, Chriſti Vicarius, & Petri ſucceſſor. Hunc enim ponimus regulam animatam, & infallibilem noſtræ fidei, cui in Petro promiſſa eſt infallibilitas per illa verba: *Ego rogaui Petre, vt non deficiat fides tua*. Hanc regulam animatam negant hæretici noſtri temporis dicentes ſufficere ſcripturas, cum ſpiritu vniuſcuiuſque legentis, & intelligentis. Pro quo videri poteſt Petrus Soto contra Brentium *cap. de ſacra ſcriptura*, Cardin. Hoſius contra eundem. Clithoueus contra Lutherum. Roffens. & alij. Cæterum quia materia iſta ſummè neceſſaria eſt, & continens multa non leuia, per diuerſos §. eam proponemus &, pro poſſe elucidabimus.

§. I. *An fuerit conueniens, quod Chriſtus D. relinqueret aliquem, qui eſſet in Eccleſia ſui vicarius.*

471 Negant hæretici, præſertim Caluiniſtæ in confeſſione Gallicana, vbi dicunt, quod licet Eccleſia debeat gubernari aliqua politia, & diſciplina, qua doctrinæ puritas retineatur, vitia cohibeantur, pauperibus, orphanis, & viduis conſulatur, ac proinde dari debeant pro hoc paſtores, tamen volunt omnes eſſe æquales, & ſolum ſunt ſub vno capite Chriſto, & ſic volunt, quod in terris Eccleſiæ regimen non ſit monarchicum ſub vno Pontifice Romano, ſed ſit Ariſtocraticum, & Democraticum.

472 Veritas catholica ſeq. concl. explicatur. *Fuit conueniens, quod Chriſtus D. relinqueret aliquem qui eſſet eius vicarius in Eccleſia.* Probatur 1. nã Chriſtus D. debuit in ſua Eccleſia relinquere optimã regiminis formam; cum enim ipſe diſcederet per aſcenſionem, debuit relinquere qui Eccleſiam gubernaret; ſed inter regimina, quę ſunt monarchia, Ariſtocratia, & Democratia, Monarchia præcellit; ergo debuit relinquere regimen monarchicum, ac proinde non plures, qui æquè Eccleſiam gubernarent,

Digitized by Google

rent,ſed vnum à quo alij omnes dependerēt. Tum quia inter omnes regiminis formas, quæ ad ſeptem reuocantur, ſcilicet Monarchia pura, Ariſtocratia pura, democratia pura: Monarchia permixta Ariſtocratiæ, & democratiæ. Monarchia permixta ſoli democratiæ: & Ariſtocratia ſoli democratiæ permixta, adhuc ſimpliciter loquendo monarchia pura eſt perfectior; ergo hanc debuit in ſua Eccleſia relinquere. Quod autem pura Monarchia ſit ſimpliciter perfectior tradit Ariſt. 8. *Ethic.* 10. & eſt ſenſus omnium Philoſophorum rectè loquentium. Videatur Nauar. *cap. nouit, de iudic. notab. 3. mem.* 168. *& comment. 3. de regul. n.* 15. Vnde N. S. P. Gregor. Nazian. *orat.* 5. *de Theologia* ſic fatur: *Vbi nullum eſt imperium, ibi nullus eſt ordo: vbi multorum, ibi confuſio.*

473 Occurrūt aliqui hęretici, quod Monarchia re vera optima ſit in ciuili regimine, quod in imperio ſitum eſt, non in regimine Eccleſiaſtico, quod non in imperio, ſed in miniſterio ſitum eſt. In Eccleſia eſt quidem Monarchia; ſed hæc eſt ſolius Chriſti, cuius propriū eſt per ſuas leges, & præcepta imperare; at miniſterium, eſt omnium aliorum, non tanquam dominorum, ſed tanquam ſeruorum. Eſt autem diſcrimen inter imperium, & miniſterium, quod imperium leges, & præcepta ferat: miniſterium ſuſcipiat; non ſunt autem confundenda inter ſe regimen ciuile, & Eccleſiaſticum: temporale, & ſpirituale.

474 Sed contra, quia ſanctæ Eccleſiæ paſtores, non ſolum ſunt miniſtri, ſed etiam rectores, iuxta illud Act. 20. *In quo vos Spiritus S. poſuit Epiſcopos regere Eccleſiam Dei*; ergo, &c. Tum quia ſi Eccleſiarum paſtores eſſent purè miniſtri, & non etiam rectores, non poſſent populum coercere, & ſic omnia in peſſum irent. Tum etiam quia aliàs regimen ciuile eſſet nobilioris, & melioris conditionis, quàm regimen Eccleſiaſticum. Tum denique quia ſi Chriſtus D. regit Eccleſiam regimine Monarchico, vt concedunt hæretici, cum modo hoc regimen non ſit viſibile, debuit illud alicui delegare, ſeu committere, qui vt caput viſibile, Eccleſiam Monarchicè gubernaret.

475 Probatur 2. noſtra concl. nam Deus poſuit inter Angelos vnum ſupremum Principem à quo omnes alij regūtur, & illuminantur; ergo etiam in Eccleſia debuit poni vnus ſupremus Princeps, à quo alij omnes fideles regerentur, & gubernarentur. Antecedens non negabunt hæretici. Conſeq. probat D. Bernard. *lib. 3. de conſideratione*, quia conueniens eſt, quod Eccleſiaſtica hierarchia, aſſimiletur hierarchiæ cæleſti Angelorum, illa enim eſt ab iſta exemplata, & iſta eſt exemplar illius. Tum quia dato, quod inter Angelos nullus eſſet ſupremus Princeps, ſed omnes immediatè Deo ſubderentur, ab eo immediatè illuminarentur, regerentur, & gubernarentur, adhuc non deberet ſupremus Princeps negari in Eccleſia; nam Angeli non indigent viſibili Principe, cum ipſi inuiſibiles ſint, ſed ſibi ſufficit Princeps inuiſibilis Deus, cuius faciem vident. At homines, cum ſint viſibiles, & modo viſibili debeant gubernari, non ſibi ſufficit Princeps inuiſibilis Deus, ſed debent habere Principem viſibilem, à quo modo viſibili gubernentur.

476 Probatur 3. quoniam Eccleſia Chriſti non debet eſſe deterioris conditionis ſynagoga, ſed ſynagoga ab vno ſolum ſummo Sacerdote regebatur; ergo etiam Eccleſia vnum ſolum ſummum, & ſupremum ſacerdotem habere debet, à quo regi, & gubernari debeat. Reſpondent hæretici concedendo antecedens, & negando conſeq. rationem diſcriminis aſſignant, quia ſynagoga paucis reſtringebatur, ac proinde ab vno tantum ſummo Pontifice gubernari poterat. At Eccleſia per totum ferè orbem eſt dilatata, ac proinde ab vno ſolo gubernari non poteſt.

477 Sed contra, quia facilius eſt gubernare fideles per totum fere orbem

Q dif-

Digitized by Google

quia res dicta eſt ſcripta, ſed quia dicta, quia à prima veritate reuelata.

468 Dices 1. cum hæreticis, ergo nos tanti facimus traditionem de re minima, quanti facimus reuelationem de maximo myſterio, vt Trinitatis, aut incarnationis. Reſp. concedendo ſequelã, quantum ad infallibilitatem veritatis;ita enim Deus eſt verax in magis,ac in minimis myſterijs; nec minus eſt infallibilis diuina veritas in minimo dicto,quàm in maximo. Licet quoad materiam vnũ reuelatum ſit minus infallibile quàm aliud,non tamen ratio,ſeu motiuum credendi eſt maius in vno, quàm in alio.

469 Dices 2. ergo cum per Concilia,& Pontifices traditiones litteris mãdantur, ſequitur, quod ſcripturæ Conciliorum, & Pontificum ſint futuræ paris auctoritatis, cum ſcripturis diuinis. Reſp. negando ſequelam. Licet enim traditiones diuinæ, quæ ſucceſſu temporis ſcriptæ ſunt per ſcriptores non agiographos ſint paris auctoritatis cum ſcripturis diuinis, cum ſint eodem modo à Chriſto, vel Spiritus S. tamen non ſunt dictatæ his ſcriptoribus, ſicut ſuis ſcriptoribus ſacræ ſcripturæ. Scriptura ergo eſt verbum Dei diuina inſpiratione, & diuino dictamine ſcriptum. At traditio eſt verbum Dei ſine ſcripto à Spiritu S. traditum, & in Eccleſia quaſi per manus acceptum, non tam quia in poſterum in memoriæ ſubſidium ſcriptum, quàm per auditum traditum, & ſemper creditum.

DVBIVM XXVI.

De tertia regula fidei, quæ eſt ſummus Pontifex.

470 IAm diximus ſufficienter de proximo proponente fidem, qui eſt Doctor, aut prædicator, diximus etiam de proponente remoto, qui eſt regula infallibilis credendi, ſed inanimata; reſtat, vt etiam dicamus de proponente remoto, & regula viua, & animata, quæ eſt Pontifex, ſummus Eccleſiæ paſtor, Chriſti Vicarius, & Petri ſucceſſor. Hunc enim ponimus regulam animatam, & infallibilem noſtræ fidei, cui in Petro promiſſa eſt infallibilitas per illa verba: *Ego rogaui Petre, vt non deficiat fides tua*. Hanc regulam animatam negant hæretici noſtri temporis dicentes ſufficere ſcripturas, cum ſpiritu vniuſcuiuſque legentis,& intelligentis. Pro quo videri poteſt Petrus Soto contra Brentium *cap. de ſacra ſcriptura*, Cardin. Hoſius contra eundem. Clithoueus contra Lutherum. Roffens. & alij. Cæterum quia materia iſta summè neceſſaria eſt, & continens multa non leuia, per diuerſos §. eam proponemus &,pro poſſe elucidabimus.

§. I. *An fuerit conueniens, quod Chriſtus D. relinqueret aliquem, qui eſſet in Eccleſia ſui vicarius.*

471 NEgant hæretici, præſertim Caluiniſtæ in confeſſione Gallicana, vbi dicunt, quod licet Eccleſia debeat gubernari aliqua politia, & diſciplina, qua doctrinæ puritas retineatur,vitia cohibeantur, pauperibus, orphanis, & viduis conſulatur, ac proinde dari debeant pro hoc paſtores, tamen volunt omnes eſſe æquales, & ſolum ſunt ſub vno capite Chriſto, & ſic volunt, quod in terris Eccleſiæ regimen non ſit monarchicum ſub vno Pontifice Romano, ſed ſit Ariſtocraticum, & Democraticum.

472 Veritas catholica ſeq. concl. explicatur. *Fuit conueniens, quod Chriſtus D. relinqueret aliquem qui eſſet eius vicarius in Eccleſia.* Probatur 1. nã Chriſtus D. debuit in ſua Eccleſia relinquere optimã regiminis formam;cum enim ipſe diſcederet per aſcenſionem, debuit relinquere qui Eccleſiam gubernaret; ſed inter regimina, quę ſunt monarchia, Ariſtocratia, & Democratia, Monarchia præcellit; ergo debuit relinquere regimen monarchicum, ac proinde non plures, qui æquè Eccleſiam gubernarent,

Digitized by Google

rent, ſed vnum à quo alij omnes dependeret. Tum quia inter omnes regiminis formas, quæ ad ſeptem reuocantur, ſcilicet Monarchia pura, Ariſtocratia pura, democratia pura: Monarchia permixta Ariſtocratiæ, & democratiæ. Monarchia permixta ſoli democratiæ: & Ariſtocratia ſoli democratiæ permixta, adhuc ſimpliciter loquendo monarchia pura eſt perfectior; ergo hanc debuit in ſua Eccleſia relinquere. Quod autem pura Monarchia ſit ſimpliciter perfectior tradit Ariſt. 8. *Ethic.* 10. & eſt ſenſus omnium Philoſophorum rectè loquentium. Videatur Nauar. *cap. nouit, de iudic. notab.* 3. *mem.* 168. *& comment.* 3. *de regul. n.* 15. Vnde N. S. P. Gregor. Nazian. *orat.* 5. *de Theologia* ſic fatur: *Vbi nullum eſt imperium, ibi nullus eſt ordo: vbi multorum, ibi confuſio.*

473 Occurrũt aliqui hæretici, quod Monarchia re vera optima ſit in ciuili regimine, quod in imperio ſitum eſt; non in regimine Eccleſiaſtico, quod non in imperio, ſed in miniſterio ſitum eſt. In Eccleſia eſt quidem Monarchia, ſed hæc eſt ſolius Chriſti, cuius propriũ eſt per ſuas leges, & præcepta imperare; at miniſterium, eſt omnium aliorum, non tanquam dominorum, ſed tanquam ſeruorum. Eſt autem diſcrimen inter imperium, & miniſterium, quod imperium leges, & præcepta ferat: miniſterium ſuſcipiat; non ſunt autem confundenda inter ſe regimen ciuile, & Eccleſiaſticum: temporale, & ſpirituale.

474 Sed contra, quia ſanctæ Eccleſiæ paſtores, non ſolum ſunt miniſtri, ſed etiam rectores, iuxta illud Act. 20. *In quo vos Spiritus S. poſuit Epiſcopos regere Eccleſiam Dei*; ergo, &c. Tum quia ſi Eccleſiarum paſtores eſſent purè miniſtri, & non etiam rectores, non poſſent populum coercere, & ſic omnia in peſſum irent. Tum etiam quia aliàs regimen ciuile eſſet nobilioris, & melioris conditionis, quàm regimen Eccleſiaſticum. Tum denique quia ſi Chriſtus D. regit Eccleſiam regimine Monarchico, vt concedunt hæretici, cum modo hoc regimen non ſit viſibile, debuit illud alicui delegare, ſeu committere, qui vt caput viſibile, Eccleſiam Monarchicè gubernaret.

475 Probatur 2. noſtra concl. nam Deus poſuit inter Angelos vnum ſupremum Principem à quo omnes alij regũtur, & illuminantur; ergo etiam in Eccleſia debuit poni vnus ſupremus Princeps, à quo alij omnes fideles regerentur, & gubernarentur. Antecedens non negabunt hæretici. Conſeq. probat D. Bernard. *lib.* 3. *de conſideratione*, quia conueniens eſt, quod Eccleſiaſtica hierarchia, aſſimiletur hierarchiæ cæleſti Angelorum, illa enim eſt ab iſta exemplata, & iſta eſt exemplar illius. Tum quia dato, quod inter Angelos nullus eſſet ſupremus Princeps, ſed omnes immediatè Deo ſubderentur, ab eo immediatè illuminarentur, regerentur, & gubernarentur, adhuc non deberet ſupremus Princeps negari in Eccleſia; nam Angeli non indigent viſibili Principe, cum ipſi inuiſibiles ſint, ſed ſibi ſufficit Princeps inuiſibilis Deus, cuius faciem vident. At homines, cum ſint viſibiles, & modo viſibili debeant gubernari, non ſibi ſufficit Princeps inuiſibilis Deus, ſed debent habere Principem viſibilem, à quo modo viſibili gubernentur.

476 Probatur 3. quoniam Eccleſia Chriſti non debet eſſe deterioris conditionis ſynagoga, ſed ſynagoga ab vno ſolum ſummo Sacerdote regebatur; ergo etiam Eccleſia vnum ſolum ſummum, & ſupremum ſacerdotem habere debet, à quo regi, & gubernari debeat. Reſpondent hæretici concedendo antecedens, & negando conſeq. rationem diſcriminis aſſignant, quia ſynagoga paucis reſtringebatur, ac proinde ab vno tantum ſummo Pontifice gubernari poterat. At Eccleſia per totum ferè orbem eſt dilatata, ac proinde ab vno ſolo gubernari non poteſt.

477 Sed contra, quia facilius eſt gubernare fideles per totum fere orbem

Digitized by Google

diſperſos, quam gubernare homines gubernio ciuili; ſed hoc poteſt maximè extendi; ergo & illud. Maior conſtat, quia fideles facilius cohibentur, quam alij. Minorem oſtendo exemplo quatuor Monarchiarum; ſcilicet Aſſiriorum, ac Caldeorum. Medorum, ac Perſarum. Græcorum, & Romanorum. Fuerunt namque quatuor iſtæ monarchiæ præcipua, ac potentisſima imperia. Monarchia Aſſiriorum, ac Caldeorum cæpit à Nimrod primo Babiloniorum rege, cuius fit mentio *Gen.* 10. ante tempora Abrahæ, non tamen habuit nomen, & titulum Monarchiæ vſque ad regnum Nabuchodonoſor, filij Merodach, qui magnam ciuitatem Niniuem ſubuertit, & Aſſiorum imperio potitus: Ioachim regem Iuda tributarium fecit. Regnum potentiſſimum Aegipti, quod multis ſæculis Pharaones obtinuerunt cepit. Hæc monarchia extenſa fuit ab Oriẽte extremo vſque ad Gallias, & tamen omnia ab vno Monarcha regebantur.

478 Secunda Monarchia, fuit potentiſſimum Perſarum, & Medorum imperium, quod ab Iudia vſq; in Aethiopiam per centum viginti ſeptem Prouincias extendebatur, vt habetur *Eſther* 1. Et tamen ab vno primo Monarcha regebatur. Tertia Monarchia fuit Græcorum, quæ patuit à mari Adriatico, in Indicum vſque trans Gangem ad Edomios montes, & ab vno gubernabatur. Quarta Monarchia fuit Romanorum, quæ ab vno tantum regebatur, ergo implicantia nulla erit, quod Eccleſia per orbem diſperſa, ab vno ſupremo Monarcha gubernetur. Imò dato, quod dictæ Monarchiæ non potuiſſent rectè ab vno gubernari, tamen Eccleſia ſic gubernari poterit, tum propter ſpecialem Spiritus S. aſſiſtentiam, tum propter ſpecialem Chriſti promiſſionem, vt poſtea videbitur.

479 Probatur 4. nam vnius Eccleſiæ vnus eſt paſtor, Princeps, Epiſcopus ſupremus, ſed Eccleſia eſt vna; ergo debet habere vnum ſupremum paſtorem, Principem, & Epiſcopum vniuerſalem. Tum quia Pontificis Monarchia in Eccleſiaſtico regimine neceſſaria eſt pro ſaluanda vnitate fidelium: Chriſtiani namque quia valde diſperſi ſunt per vniuerſam orbem, magis indigent vno capite, quo in vnitate contineantur: ac proinde oportet eſſe vnum ſummum Pontificem qui totius mundi quo ad ſpiritualia curam gerat.

480 Sed obijciunt 1. quia ponere vnum caput in Eccleſia, eſt irrogare iniuriam Chriſto, ergo poni non debet. Antecedens probant ex illo Apoſt. ad Epheſios 4. *Creſcamus in illo per omnia, qui eſt caput Chriſtus, in quo totum corpus compactum, & connexum per omnem iuncturam ſubminiſtrationis, &c.* Reſp. negando antecedens. Ipſi hæretici iniuriã irrogant Chriſto dum dicũt quod dum peregrè proficiſcitur non poſſit conſtituere vnum fidelem diſpenſatorem ſuper familiam ſuam. Neque Apoſtoli locus eſt contra nos, quia loquitur de capite inuiſibili, quod poteſt, & debet admittere vnum caput viſibile in abſentia ipſius Chriſti.

481 Obijciunt 2. nam non poſſunt eſſe in eadem Eccleſia duo capitũ, vna namque debet eſſe ſuperfluum, inanæ, non neceſſarium, ſed ipſe Chriſtus eſt caput Eccleſiæ, ergo ſuperfluit aliud. Reſp. quod ſuperfluerent ſi vtrumque eſſet inuiſibile, aut vtrumque viſibile. In noſtro autem caſu non eſt ſic, ſed vnum eſt inuiſibile, ſcilicet Chriſtus, & inuiſibiliter ſua dona influit in membra. Aliud viſibile, & eſt Pontifex, qui ſolum viſibiliter influit.

§. II. *An D. Petrus fuerit à Chriſto D. totius Eccleſiæ caput conſtitutus.*

482 Res mirabilis, rem adeo in Euangelijs notam, negauit Caluinus, & negant omnes hæretici noſtri temporis, vt ſic negent ſummum Pontificem eſſe Chriſti Vicarium, & in Vicariatu Petri ſucceſſorem. Si enim ſemel Chriſtus D. non præfecit Petrum toti Eccleſiæ, cumque caput illius non con-

conſtituit, neque Pontificem conſtituit, cum non alio modo conſtituit, niſi cum eum in Petro cuius ſucceſſor eſt, conſtituit.

483 Veritas catholica ſeq. concl. explicatur. *Chriſtus D. conſtituit D. Petrum Apoſtolum caput ſuæ Eccleſiæ, eumq; toti Eccleſiæ præfecit.* Eſt de fide, conſtat ex dictis §. præcedenti, nam ſi aliquem ſui Vicarium Chriſtus D. relinquere debebat, dum peregre proficiſceretur, certè non aliquem alium quam Petrum. Probatur 1. communiter ex illo Matt. 16. *Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam*. gloſſat Euthymius *te ponam fundamentum credentium*. Per fundamentum autem ſupremus ſuperior, & Princeps intelligitur, iuxta illud Michææ 6. *Audiant montes iudicium Domini, & fortia fundamenta terræ*, ideſt ſuperiores qui alios vt fundamenta ſuſtinent, ſuaque ſoliditate conſeruant: ergo cum D. Petrus dicatur à Chriſto petra fundamentalis ſuper quam ſuam Eccleſiam fundabat, ſequitur, quod ſit ſupremus ſuperior, & princeps maximus totius Eccleſiæ.

384 Occurrunt huic argum. hæretici, quod in citato teſtimonio D. Petrus non dicatur fundamentum, neque petra fundamentalis, cum illorum verborum ſenſus non ſit, *tu es Petus, & ſuper te vt petram ædificabo Eccleſiam meam*, ſed ſenſus eſt. *Tu es Petrus, & ſuper me vt petram*, ſeu *qui ſum petra, & lapis angularis ædificabo Eccleſiam meam*. Vel certè ſenſus eſt, *& ſuper hanc petram*, ideſt ſuper fidem quam tu confeſſus es, cum dixiſti: *tu es Chriſtus filius Dei viui*, ędificabo Eccleſiam meam; nam Eccleſia ædificata eſt ſuper hanc petram, ſcilicet ſuper hanc fidem de Chriſti ſcilicet diuinitate. Sed contra, nam per petram non poteſt Chriſtus eo loco ſignificari, vt ipſe modus loquendi deſignat; & eſt propoſitio copulatiua, ac proinde eſt de eodem: particula namque *&*, copulatiua eſt, & coniunctiua, vt etiam ex humanis, & ciuilibus legibus conſtat, vt *l. ſi quis ſtipulatus, ff. de verb. obligat. l. ſi hæredi plures, ff. de condit. inſtit. l. hæredi §. Caio, ff. de fundo inſtructo, l. Titia teſtores. §. nihil, ff. de leg.* quod illuſtrant Rebuff. *in concordia tit. de collat.* §. 1. Pariſ. *de confid. benefic. q.* 32. *n.* 64. Menoch. *conſ.* 111. *n.* 9. *& conſil.* 116. *n.* 54. Decian. *conſ.* 44. *n.* 52. *lib.* 4. Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancel.* §. 7. *n.* 123. *& gloſ.* 3. *n.* 1. Ceual. *commun. contra commun. q.* 828. *n.* 82. Tuſch. *litt.* D. *concl.* 274. *n.* 1. Marc. Anton. *var. lib.* 1. *reſol.* 7. *nu.* 7. Greg. *deciſ.* 308. *n.* 3. vbi dicit, quod dictio *Et*, iungit qualitatē pręcedentis cum ſubſequenti. Et Menoch. *conſil.* 497. *n.* 17. dicit, quod iſta dictio *Et*, nectit ſubſequentia cum antecedentibus. Adde, quod ideo Chriſtus D. dixit. *Tu es Petrus, & ſuper hanc petram*, quia Petrus, & Petra idem ſunt hebraicè, & caldaicè. Quocirca Chriſtus D. mutauit nomen Petro, nam ex Simone vocatus eſt Cephas, ideſt petra ac proinde idem fuit dicere. *Tu es Petrus, & ſuper hanc petram:* ac dicere: tu es petra, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam. Nec illud quod de fide dicitur eſt ad rem, quia hoc priuilegium de Eccleſiæ ædificatione fuit Petro conceſſum ob ipſam confeſſionem fidei; ſicut ob hanc fuerunt ſibi promiſſę claues regni cœlorum.

485 Occurrunt alij, quod Chriſtus D. ſupra Petrum, tanquam ſupra petram ædificauit Eccleſiam ſuam, non quod tantum ſupra ipſum Petrum; nam omnes fideles ſunt petra ſupra quam ædificatur Eccleſia. Petrus eſt ſolum vna petra fundamenti, non totum fundamentum: omnes fideles ſunt petræ concurrentes ad componendum integrum fundamentum totius Eccleſiæ ſtructuræ. Sed contra, ſi namque omnes fideles concurrunt vt petræ ad componendum Eccleſiæ fundamentum, & Petrus ſolum eſt vna petra, iam Eccleſia ſolo fundamento conſtaret, non parietibus; nam ſi omnes fideles ſunt fundamentum, vbi erunt parietes? ſi omnes fideles ſunt æquè petræ fundamentales, vbi erunt petræ componentes parietes? Vnde iam Eccleſia non eſſet ædificium, ſed

Digitized by Google

fundamentum ædificij,nec benè dixiſſet Chriſtus, quod ſupra hoc fundamentum ædificaſſet Eccleſiam ſuam, cum ſolum poſuiſſet fundamentũ, quod ſunt omnes fideles, & nihil ædificandum reſtaret.

486 Alij ad hoc occurrere conantur, quod triplex eſt fundamentum,vnũ ſimpliciter,in quo totum ædificium fundatur, & hoc eſt ſolus Chriſtus. Aliud ſecundum quid, ſicut columnæ ſunt in ædificijs, & hoc modo D. Petrus, & omnes Apoſtoli ſunt fundamentum; tertium eſt etiam ſecundum quid, ſed quaſi ſingulare, ad diſtinctionem præcedentis, quod eſt quid commune, & hoc modo omnes fideles dicuntur fundamentum, eo modo quo vnus lapis dicitur fundamentum alterius. Sed contra, nam licet Chriſtus D. ſit fundamentum inuiſibile, tamen debet dari aliud viſibile, in quo ſcriptura viſibilis Eccleſiæ fundetur, ergo, &c. Tum quia licet Apoſtoli poſſint dici columnæ Eccleſiæ, non tamen omnes poſſunt dici fundamentum. Tum etiam quia inſulsè loquitur, qui vnum lapidem vocat alterius fundamentum, aliàs fundamentum vſque ad faſtigium extenderetur. Præterea fundamentum non eſt quærendum in medio parietum.

487 Probatur 2. ex illo Matt. 10. vbi recenſentur Apoſtolorũ nomina, & primo loco ponitur Petrus, ſic. *Primus, Simon qui dicitur Petrus*. Vbi Siriacus dicit. *Primus illorum*, ex quo ſignificatur, quod primus ei locus datus ſit; non enim erat primus vocatione; ergo erat primus loco, ac dignitate. Vnde S. Epiphanius hæreſi 51. dicit, quod licet Petrus non fuerit prior prima vocatione, quia hac frater eius ſenior præceſſit,fuit tamen prior ſecunda vocatione, quę fuit ad locum, ſeu ad primatum regiminis. Tene verba Epiphanij. *Deus eſt qui nouit vocationes cordium, & ſcit quis dignus ſit primo loco locari, & elegit Petrum, vt dux eſſet ſuorum diſcipulorum, velut omnino clarè indicatum eſt, &c.*

488. Ad hoc argu. reſpondet Beza, quod illa dictio *primus*, ab aliquo Papæ adulatore addita ſit. Sed contra, nam deberet Beza, vt ei crederetur aſſignare, à quo addita ſit, cum in omni Codice tam Greco, quam Latino habeatur. Si ergo eſt addita, vel à Græco, vel à Latino: non à Græco, cum iſti non ſint multum additi Papæ,nec ſoleant Pontifici adulari; vt in eius gratiam debuerit corrumpi ſenſus: tum quia non deeſſet ex auctoribus Græcis, qui huius corruptionis mentionem facerent. Non à Latino ob eandem rationem. Quocirca videmus quod licet Euangeliſtæ non ſemper ſeruent eundem ordinem quoad cęteros Apoſtolos recenſendos, ſemper tamen ſeruarunt ordinem quoad Petrum, vt ſemper eum primo loco poſuerint.

489 Probatur 3. ex illo Chriſti D. ad Petrum Matt. 16. *Tibi dabo claues regni cælorum*; patet autem, quod per claues regni cœlorum quas ſoli Petro promiſit, deditque, ſupræma poteſtas in Eccleſia intelligatur, ac proinde ſolum Petrum ſummum omnium Pontificem conſtituit. Nec valet dicere cum hæreticis, quod per claues non intelligatur poteſtas ſuprema Eccleſiæ, ſed poteſtas prædicandi verbum Dei, per quod regnum cœlorum aperitur credenti. Sed contra,quia in ſacra ſcriptura per claues ſignificatur poteſtas, & principatus, vt conſtat ex illo Iſa. 22. *Dabo clauem domum Dauid ſuper humerum eius*, vbi clarè conſtat, quod per clauem poteſtas, & principatus intelligantur. Colligi etiã hoc poteſt ex illo Apocal. 3. *Qui habet clauem Dauid, qui aperit, & nemo claudit, claudit, & nemo aperit*. Item colligi poteſt ex illo Marci 13. *Ianitori præcepit vt vigilet*. Vnde clauium traditione magiſtratus ſolebat inaugurari. Quocirca etiam quando dicitur *clauis ſcientiæ*, non ſcientia, ſed poteſtas ſcientiæ, ſeu cognoſcendi peccata ſignificatur. Vnde ſicut clauis ſcientiæ eſt poteſtas inducendi ad ſcientiam, ita clauis regni cœlorum eſt poteſtas introducendi ad regnum cœlorum, quæ eſt poteſtas ſpiritualis propria Pontificis.

Obij-

Digitized by Google

490 Obiiciunt 1. hæretici, quia Petrus nomine omnium Apoſtolorum confeſſus eſt, Chriſtum eſſe filium Dei; ergo etiam nomine omnium Apoſtolorum accepit poteſtatem clauium. Antecedens conſtat, nam cum omnes Apoſtoli interrogarentur, *vos autem quem me eſſe dicitis?* Petrus nomine omnium reſpondit: *Tu es Chriſtus filius Dei viui*. Conſeq. probatur, nam aliàs Chriſti promiſſio non correſponderet interrogationi, & reſponſioni; nam interrogatio Chriſti ad omnes dirigebatur. Petri reſponſio nomine omnium erat, ergo etiã promiſſio debuit fieri Petro pro omnibus, ſeu omnibus in Petro. Tum quia hoc colligitur ex verbis ſequentibus. *Quodcumque ligaueris, & quodcumque ſolueris &c.* poteſtas namque ligandi, & ſoluendi ad omnes extendebatur, vt conſtat ex illo Ioan. 20. *Accipite Spiritum S. quorum remiſeritis peccata, &c.*

491 Reſp. concedendo antecedens, vt ſit ſenſus quod reſpondit pro omnibus, & pre omnibus. Reſpondit pro omnibus, quia omnes repræſentabat, cum eſſet omnium primus non in vocatione ad Apoſtolatum, ſed in vocatione ad primatum. Reſpondit pre omnibus, quia reuelatio Patri ſoli Petro facta fuit de Chriſti diuinitate, ac proinde cum reſponderit præ omnibus, etiam præ omnibus debuit accipere poteſtatem clauiũ. Per quæ patet ad 1. probationem conſeq. Ad 2. probationem dico, quod poteſtas clauium eſt duplex, vna ſuperior, & ſuperioris propria, & hæc ſoli Petro data eſt. Alia inferior, & inferiorum propria, quam etiam habent omnes Epiſcopi, & Confeſſarij, & hanc dedit Chriſtus D. Ioan. 20. cum dixit. *Quæcunque ſolueris ſuper terram, &c.* Igitur quãtum ad præſens, poteſtas clauium eſt duplex vna fori interioris, alia fori exterioris, & poteſtatis ſupremæ. Hanc habuit ſolus Petrus, & à Petro ad alios ſucceſſores deſcendit; at interiorem, ſeu fori interioris, & conſcientiæ habent quotquot poſſunt à peccatis abſoluere, modo quo in tractatu de pœnitentia diximus.

492 Obijciunt ſecundò varia Sanctorum teſtimonia. S. Pater Auguſt. in pſal. 118. concione 13. & ſerm. 54. in nouiſ. ſic habet. *Nunquid iſtas claues Petrus accepit, & Paulus non accepit? Petrus accepit, & Ioannes, & Iacobus non accepit, & cæteri Apoſtoli? An non iſta in Eccleſia claues, vbi quotidie peccata dimittuntur, ſed quia in ſignificatione, perſonam Petrus geſtabat Eccleſiæ, &c.* S. Leo ſerm. 3. de anniuerſario ſuæ aſſumptionis, ſic loquitur. *Tibi dabo claues regni cœlorum*, &c. *Non fruſtra vni commendatur, quod omnibus intimatur.* D. Hierony. lib. 1. contra Iouin. cap. 14. ait. *At dicis ſuper Petrum fundatur Eccleſia, licet idipſum in alio loco ſuper omnes Apoſtolos fiat, & cuncti claues regni cœlorum accipiant.* Origenes in Matt. tract. 1. hæc habet. *Dictum hoc: Tibi dabo claues regni cœlorum, cæteris quoque commune eſt.* Reſp. ex dictis, quod dum S. Patres dicunt quod etiam alijs Apoſtolis traditæ ſunt claues regni cœlorum, intelligi debent de clauibus quoad poteſtatem abſoluendi à peccatis, hæc enim omnibus data eſt, non de poteſtate principatus.

493 Probatur 4. noſtra concl. ex illo Chriſti D. Ioan. 21. ad Petrum. *Paſce oues meas, paſce agnos meos*; vbi ſoli Petro cura Dominici gregis committitur; ergo ſoli Petro primatus fuit largitus. Antecedens probatur, nam Chriſtus D. prius voluit explorare Petri dilectionem, ipſumque ter interrogauit. *Simon Petre diligis me plus his?* & cum audiuiſſet reſponſum. *Tu ſcis Domine, quia amo te*, illi ſuas oues commendauit. Vbi N. S. P. Cyrillus lib. 12. in Ioan. cap. 64. ſic dicit. *Dixit autem, paſce agnos meos, Apoſtolatus ei renouans dignitatem, ne propter negationem, quæ humana infirmitate accidit, labefactata videretur.* Vult dicere Cyrillus, quod Petrus ob trinam negationem merebatur priuari ſuprema Apoſtolatus dignitate, quam ei ſuper omnes Apoſtolos contulerat, ſed ob trinam confeſſionem illam denuò confirmauit, quocirca meritò Cyrillus in eodem capite vocat Petrum Principem, & caput

Digitized by Google

& caput cœterorum Apoſtolorum.

494 Obijciunt 1. quod aliud eſt paſcere, & aliud regere; ergo ex hoc quod Chriſtus dixerit Petro quod paſceret oues ſuas, non ob id dedit illi ſupremã poteſtatem regendi. Sed demus inquiũt quod paſcere ſit idem quod regere, non ob id nec omnes oues, nec totum ouile, à Petro regendum eſt, ſed tantum ſua portio, & quota; relinquendo alijs paſtoribus ſuas portiones, & quotas, quod colligitur ex illo 1. Petri 5. ad omnes alios paſtores. *Paſcite qui in vobis eſt, gregem Chriſti*. Reſp. quod licet apud hæreticos non ſit idem paſcere, & regere, cum etiam dapiferi dominos regant, ſicut etiam dapinatores, ſeu dapes parantes, tamen hoc in loco ſtat pro regere, maximè ſecundum phraſim hebræorum, & græcorũ, etiam ab Homero vſitatam, apud quos ponitur paſcere pro regere ad excludendam tyrannidẽ, & deſpoticum regimen, & ſic *paſcere* dicitur regere, ſed in vtilitatem eorum qui reguntur. At regere præciſè, ſtat pro regere durius, iuxta illud pſal. 2. *Reges eos in virga ferrea*. Quocirca cum hoc loca paſcere accipiatur pro regere abſolutè, ſignificabit ſummam præfecturam. Nec verum eſt, quod tantum pars ouilis ſit Petro demandata, ſed totum ouile, & omnes oues, ſic enim denotant illa verba ſimpliciter, & abſolutè prolata: *oues meas*, quaſi diceret Chriſtus Petro, paſce ouile meum: paſce omnes oues meas.

495 Obijciunt 2. quia D. Petrus nunquã opere oſtendit hunc primatum ſuper alios, ergo illum non habuit. Antecedens probant 1. nã Act. 15. in I. Concil. celebrato, Petrus non præſedit, ſed ſe geſſit vt reliquis parem, & æqualem, ſi autem fuiſſet aliorum caput, & princeps, tũc præſediſſet, & oſtendiſſet ſe eſſe aliorum caput. 2. Quia cum paſtoribus ſcribit, non mandat ex imperio, nec tanquã ſuperior ſed eos vt ſuos collegas hortatur, & tractat. 3. Cum eſſet accuſatus quod fuiſſet ingreſſus ad gentes, reſpondit, & ſe ipſum purgauit, quod ſi fuiſſet aliorum princeps accuſari non potuiſſet. 4. Quia Apoſtoli non agnoſcebant ipſum vt caput, aliàs non fuiſſet inter eos contentio, quis eorum eſſet maior. 5. Quia Apoſtolus Paulus ei in faciẽ reſtitit ad Galatas 1. & 2. Demum quia Petrus, & Ioannes tanquam legati collegij Apoſtolici in ſamariã miſſi fuerunt; ergo, &c. Præterea quia non Petrus, ſed Paulus per Antonomaſiam vocatur Apoſtolus. Nec apparet in quo Petrus vt aliorum caput, & Princeps, eos rexerit.

496 Reſp. negando antecedens. Ad 1. probationem negatur antecedens; nam in illo Concilio Petrus, & primo loco ſedit, & primus locutus fuit, & poſt illum Iacobus Ieroſolimorum Epiſcopus, vt obſeruat D. Hierony. Epiſt. ad Aug. & eſt 11. inter Epiſt. Aug. *In ſententiam eius Iacobus Apoſtolus, & omnes ſimul preſbyteri tranſierunt*. Se etiam geſſit Petrus tanquam Apoſtolorum caput in electione Matthiæ; vnde dicit Oecumenius. *Surgit Petrus, non Iacobus, & tanquam feruentior, & veluti is, cui diſcipulorum præſidentia commiſſa erat*. Ad 2. probationem dicendum, quod eſt proprium humilium prælatorum ſe tanquã vnum ex inferioribus iactari, & vti magis communi nomine, quam nomine denotante excellentiam: quocirca Petrus ob humilitatem vtebatur communi nomine Apoſtoli, non nomine excellentiæ primatus, Principis, ſummi paſtoris, &c. Ad 3. probationem dicas, quod ſi Petrus accuſatus ſe defenderit, & ſe purgauerit, hoc fecit, vt oſtenderet ſuam innocentiam, cum enim eſſet ſummus paſtor ob bonum aliorum debebat habere curam boni nominis; iuxta illud. *Curam habe de bono nomine*, vt ſubditi facilius ad bonum inducantur. Qui enim mali nominis eſt, ineptus communiter cenſetur ad aliorum curam, & regimen. Ad 4. probationem, dico quod ideo tunc Apoſtoli cõtendebant de primatu, quia adhuc non ita clarè intellexerant promiſſionem factam Petro eſſe formalem, ſed putabant eſſe figuralem, ac proinde

inde

inde ex ſermone Chriſti ſumpſerunt occaſionem contendendi quis eorum eſſet maior. Vnde in hoc non fuerunt correpti, quod inter eos non eſſet maior, ſed docuit quomodo debet maior ſe gerere, quod ſcilicet non quærat dominari, vt faciunt *Reges Gentium*, ſed ſeruire, &c. Ad 5 dico quod Apoſtolus Paulus reſtitit Petro, qui in eo caſu erat reprehenſibilis, vt loco citato ad Galatas dicitur, vt alij haberent in Paulo exẽplum zeloſæ libertatis, & in Petro exemplum eximiæ humilitatis, quo modo ſoluit hoc argum. S. P. Aug. *Epiſt*. 19. Ad 6. probat. dicendum, quod Petri, & Ioannis legatio non deroget eius primatui, quia ea legatio non fuit tanquam à ſuperiore, ſed tanquam ab inferiori, non enim implicat, quod ſubditi conſilio, prece, & ſuaſione mittant ſuperiorem, quo modo populus Iſrael miſit ſummum ſacerdotem Phinees ad filios Ruben, & Gad, Ioſ. 22. Quare autem Paulus vocetur per antonomaſiam Apoſtolus, ideo eſt, quia vt ipſe Apoſtolus fatetur, plus omnibus laborauit, & per ſuas Epiſtolas totum mundum docuit, magis quàm Petrus.

§. III. *An Romanus Epiſcopus ſuccedat Petro in ſummo Pontificatu.*

497 SVppono 1. quod ſummus Petri Pontificatus non fuit temporaneus, ſicut eius Apoſtolatus, ſed talis, quod ei aliquis ſuccederet, in loco Petri, toti ouili Chriſti, & cæteris omnibus paſtoribus ex officio præſit, & imperet, aliàs ſummus paſtoratus in Eccleſia ceſſaſſet, quod eſt omnino falſum. Ratio namque quæ vrget ad ponendum Petrum ſummum paſtorem, probat, quod debeat poni in toto Eccleſiæ decurſu. Tum quia Chriſtus D. non conſtituit Petrum ſummum omniũ ſacerdotem vt ipſum honoraret, ſed vt ſuæ Eccleſiæ de Vicario prouideret, & de paſtore vniuerſali; nam Eccleſia non minus indiguit vniuerſali paſtore, & rectore tempore Petri, quàm poſt mortem illius. Tum etiam quia Eccleſia non tantum indiguit fundamento tempore Petri quàm poſtea, aliàs poſt mortem Petri careret fundamento, & eſſet fabrica, & ædificatio ſine fundamento, quod eſt abſurdum. Tum denique quia in ſynagoga erat ſucceſſio ſummorum ſacerdotum; ergo etiam modo.

498 Suppono 2. pro nunc, quod Petrus & Romæ fuit, & Romæ mortuus eſt, quod negant hæretici, vt ſic negent Romanum Pontificem non eſſe Petri ſucceſſorem. Res tamen certa eſt, & tradunt eius hiſtoriæ adeo euidẽtes vt certiſſimam faciant fidem, eſt enim Romæ locus vbi fuit in carcere, vbi ſibi occurrit Chriſtus D. quando è carcere fugit, vbi Paulum fuit exoſculatus, vbi fuit crucifixus, vbi fuit ſepultus. Suppono 3. quod antequam Petrus certi loci eſſet Epiſcopus erat adhuc vniuerſalis paſtor, & Epiſcopus orbis, licet adhuc non eſſet Epiſcopus Vrbis, cum adhuc Romam non veniſſet, nec ibi Cathedram poſuiſſet, ſed ſine certa ſede poſt Domini aſcenſionem aliquandiu fuit.

499 Suppono 4. quod licet D. Petrus ſederit Epiſcopus Antiochiæ, non euexit Antiochenã ſedem in primatum totius Eccleſiæ, ſed primatus manſit quaſi nullo adhuc loco adſtrictus, ad eum modũ quo quando Papa ſedebat in ciuitate Auenionenſi, ſi fuiſſet ibi Epiſcopus, adhuc non fuiſſet ibi totius Eccleſiæ primatus. Vel certè, vt videtur dici cap. *Romanus*, 24. *q*. 1. Petrus conſtituit ſedem Antiochenam totius Eccleſiæ primatum, non tamen ibi perpetuò primatum fundauit, ſed ad tempus, vt colligitur ex eodem cap. *Romanus*, ibi, *iubente Domino Romam translata*, ſcilicet ſede, ſeu cathedra.

500 Suppono 5. quod Apoſtolica ſedes ex neceſſitate diuini præcepti debet Romæ reſidere, ac proinde primatus Eccleſiæ poſtquam ad Romanam ſedem tranſlatus eſt, non poteſt aliò transferri, Abb. *in cap: per venerabilem, qui filij ſint legitimi*. Conrad. *in templo omnium iudic. lib*. 1. *cap*. 1. §. 2. *q*. 2. *ex nu*. 2.

Digitized by Google

nu. 2. Turrecrem. *lib.* 2. *ſumm. cap.* 40. Cano *de locis lib.* 6. *cap.* 8. & alij. Suppono demum, quod poſtquam Petrus iubente Domino reliquit Epiſcopatum Antiochenum, & venit Romam, ibi ſedem tenuit vſque ad mortem; nuſquam enim legitur, quod aliò ſedem tranſtulerit; ſic tota vetuſtas teſtatur. D. Cyprianus *Epiſt. ad Cornelium*, Euſebius *in Chron.* & alij paſſim. Bene verū eſt, quod Petrus adhuc viuens, Linum Epiſcopum ordinauit, eumque in adiutorem aſſumpſit, qui ei poſtea in Pontificatu ſucceſſit.

501 His ſuppoſitis. Veritas catholica ſequenti concl. explicatur. *Epiſcopus Romanus ſuccedit Petro in ſummo Pontificatu*. Hanc concl. latè comprobat Caſſan. *in catalogo gloriæ mundi p.* 4. *conſid.* 7. D. Antonin. *p.* 3. *tit.* 22. *cap.* 4. §. 1. Palat. *rubr. de iuſta obtent*. Reg. *Nauar. p.* 2. §. 4. Lancel. Conrad. *in templo omnium iudic. lib.* 2. *cap.* 1. *verſ. relig. Chriſti n.* 3. Aluar. Pelag. *de planctu Eccleſ. lib.* 1. *cap.* 24. Sebaſt. Medices *in ſumm. omnium hæreſ. p.* 1. *verbo* Papa. Selua *de beneſic. p.* 2. *q.* 2. *n.* 14. Simanch. *de catholicis inſtit. cap.* 45. *à n.* 2. *& à n.* 24. Alphonſ. de Mendoza in quodlib. q. 4. ſcholaſt. Cordub. *in quæſt. Theolog. lib.* 4. *q.* 1. *propoſ.* 8. Gaſpar Caſalius *lib.* 3. *de cœna, & calice Domini cap.* 18. Pennia in direct. Inquiſit. *p.* 1. *ſcol.* 17. Bann. & alij expoſit. D. Thomæ *hic art.* 10. Michael Anninion. *de vnit. ouilis, & Paſtoris cap.* 21. *&* 22. Dominici de Puerorib. *to.* 2. *inſtit. de Regular. ariſtocratia cap.* 3. *per tot.* & alij communiter, quos omitto, qui ex omni ſæculo produci poſſent. Conſtat ex Concil. Nicæno *can.* 6. qui quamuis mutilus circunferatur, in Concilo tamen Calcedonenſi actione 16. ſic ponitur. *Trecentorum decem, & octo Sanctorum Patrum can.* 6. *quod Eccleſia Romana ſemper habuit primatum, teneat autem & Aegyptus, vt Epiſcopus Alexandriæ omnium habeat poteſtatem, quoniam, & Romano Epiſcopo hæc eſt conſuetudo*, quod ſcilicet Epiſcopus Alexandriæ habeat poteſtatem, non quia habeat primatum, ſed tanquā Patriarcha. Conſtat etiā ex Concil. Conſtantinopolitano 1. & vniuerſali 2. vbi auctoritas Romanæ ſedis ſuper omnes alias agnoſcitur. Concil. item Epheſinum honorem ſuum Romano detulit Pontifici. In Concilio Chalcedonenſi Epiſcopus Romanus Leo, non ſemel vocatur Pontifex Eccleſiæ vniuerſalis. Concil. Florentinum poſt diligentem de hac re quindecim menſibus habitam inquiſitionem, definiuit quod Romanus Pontifex ſit Petri ſucceſſor, & quod in totum orbem primatum teneat.

502 Sed quæres, an Romanus Pontifex ſuccedat Petro in ſummo Pontificatu, ex eo quod ſummus Pontificatus ſit annexus Romano Epiſcopatui, an ex eo, quod Epiſcopatus Romanus ſit auctus in ſummum Pontificatum? Reſp. vtrumque dici poſſe, ſecundum tamen videtur verius, eſt enim Vrbis Pontificatus idem quod totius Orbis, vt eo ipſo quod quis eligitur Epiſcopus Romanæ Eccleſiæ, ſit Epiſcopus totius Orbis, & paſtor vniuerſalis totius Eccleſiæ licet electores hoc non exprimant, de quo videri poteſt Bellarm. *lib.* 2. *cap.* 12.

§. III. *An euectio Romanæ ſedis in ſummum Pontificatum ſit iuris diuini, an humani, ſeu an ſit immediatè à Chriſto, an à Petro, ſeu aliunde.*

503 Prima ſententia eſt, quod ſit iuris humani, ſcilicet ex electione D. Petri, ac proinde quod ſit in poteſtate Romani Pontificis, retento ſummo Pontificatu, relinquere Romanum Epiſcopatum, alteriuſque loci Epiſcopatum ſuſcipere, vel etiam nulli loco ſe adſtringere, ſed ſine aliquo Epiſcopatu manere ſummum totius Orbis Pōtificem. Sic tradunt Domin. Sot. *in* 4. *diſt.* 24. *q.* 2. *art.* 5. Petrus de Alliaco *q. de Eccleſia*.

504 Secunda ſent. eſt, quod non ſit ex Euangelica, ſeu ex Chriſti inſtitutione, quod Romanus Epiſcopatus potius quàm Antiochenus Petro in primatu ſuc-

Digitized by Google

ſuccedat, tamen habet Eccleſia Romana hanc prærogatiuã à Chriſto D. quod Petro Chriſtus iuſſerit non ſolum vt Romam iret, ibique moreretur, ſed vt Eccleſiam Romanam ibi moriens, ſui primatus hæredem inſtitueret. Sic Caiet. *opuſc. de primatu Romana Eccleſia*, Bannes *hoc loco in comment. & in addit. dub. 4.* Valentia *puncto 7.* Driedo de varijs dogmat. *lib. 4. cap. 3. p. 3.* Turrecrem. *in cap. Romanus*, 24. *q.* 1. Canus *lib. 6. cap. 4.* & alij. Hæc ſententia valde probabilis eſt.

505 Noſtra ſententia ſeq. concl. explicatur. *Romana ſedes iure diuino primatum tenet, eſt omnium prima, ac proinde non poteſt ab ea Pontificatus ſeparari* hoc ſuppoſuimus *nu.* 494. eſt ſine dubio verior, & probabilior, & omnino tenenda; latè probat Bellarm. *lib. 4. cap. 4. de Rom. Pontif.* Vide Aluar. Palag. *de plantu Eccleſ. lib. 1. cap.* 32. Rodulph. Cuperſ. *de ſacroſ. Eccleſ. §. Papa Roma magis.* Selu. *de beneſic. p. 3. q. 15. n. 12.* Simanch. *de cathol. inſtit. cap. 24. n. 15.* & alios. Colligitur ex *cap. Romanus*, 24. *q. 1.* quod ex Epiſt. Marcelli Papæ ad Epiſcopos Antiochenæ Eccleſ. deſumptum eſt, vbi dicitur. *Petri ſedes primitus apud vos fuit, qua poſtea iubente Domino Romam tranſlata eſt.* Ob hoc Petrus iuſſu Domini Romæ martyrium ſubijt, cum alio fugere vellet, ne aliò ſedes tranſlata videretur, & vt Petrus agone ſuo Romanæ Eccleſiæ primatum cõſecraret. Colligitur etiam ex cap. *dudum*, 3. *q. 6.* vbi dicitur, quod Romana Eccleſia, *Domino inſtituente eſt prima, & caput cæterarum.* Et cap. *ſacroſancta*, *diſt.* 22. dicitur. *Sacroſancta Romana, & Apoſtolica Eccleſia, non ab Apoſtolis, ſed ab ipſo Domino ſaluatore noſtro primatum obtinuit.* Hoc idem alibi multoties habetur.

506 A' poſteriori id ipſum oſtendi poteſt, nam videtur pertinere ad diuinam prouidentiam, quod vnus, idemq; locus aſſignetur, in quo Chriſti Vicarius perſeueret vſque ad mundi finem vt ſic certius, & magis perſpicuè cognoſcatur Eccleſiæ caput, & vbi ſit ſummorum ſacerdotum ſucceſſio, vt erat in lege veteri. Tum quia videmus, quod quando Eccleſiæ primus paſtor iuit in Galliã, & ibi per multos annos in ciuitate Auinionenſi fuit demoratus, non ob id primatus Eccleſiæ deſijt eſſe Romanæ Eccleſiæ; ergo, &c.

§. IV. *An ſummus Pontifex ſuam accipiat poteſtatem immediatè à Chriſto D. dum eligitur.*

507 Veritas catholica ſeq. concl. explicatur. *Summus Pontifex accipit immediatè ſuam auctoritatem à Chriſto D.* habetur hæc concl. cap. *ſacroſancta*, *diſt.* 22. cap. *omnes, ead.* cap. *loquitur*, 2. *q.* 1. pluribus fundamentis comprobat Capiſtran. *de auctoritate Papa, & Concilij p. 2. à. prin.* Ratio eſt, quia eam non habet ab alio ſuperiore, quia in terris eam non habet; neque ab inferiore, quia eum non habet. Confirmatur, quia Romanus Pontifex non accipit primatum ab alio, niſi à Chriſto, vt vidimus, ergo neque auctoritatem ab alio accipiet niſi à Chriſto. Notat Turrecrem. *de poteſtate Eccleſia lib. 2. cap. 41.* quod poteſt dici, quod Pontifex accipiat poteſtatem à Concilijs ſecundariò, & executiuè, ſeu declaratiuè, obediendo diuinæ ordinationi, Pontificem honorando, vt caput, & Patrem omnium Eccleſiarum recognoſcendo.

508 Sed dices 1. quod ab eo Pontifex accipit poteſtatem à quo eligitur, ſed eligitur à Cardinalibus; ergo ab illis accipit poteſtatem, ſeu auctoritatem. Maior conſtat in alijs electionibus. Minor habetur cap. *licet*, *de elect.* cap. *vbi periculum eod. tit. in 6.* & Clement. *ne Romani eod. tit* Reſp. negando maiorem, Cardinales namque dum eligunt Pontificem, non conferunt ei poteſtatem, cum illam ipſi non habeant, ſed veluti deſignant perſonam, cui Chriſtus confert poteſtatem, quocirca Cardinales non cauſant Pontificis poteſtatem, ſed ſunt in cauſa vt à Chriſto D. immediatè cau-

Digitized by Google

ſetur. Sic latè explicat Turrecrem. *ubi ſupra lib.* 2. *cap.* 42. ad quod faciunt, quæ notantur in *l. vnum ex familia*, §. *ſed ſi falcidia*, *ff. de legat.* 2.

509 Dices 2. quia vt colligitur cap. *Conſtantinus* 2. *diſt.* 96. Pontifex videtur fateri ſe accipere poteſtatem à Conſtantino, per illa verba. *Deinde diadema, videlicet coronam capitis noſtri, ſimul phrygium*, &c. Reſp. cum Auguſtino Triumpho *q.* 38. *art.* 3. quod Imperator impoſuit capiti Pontificis coronã, non tanquam auctoritatem præſtans, ſed tanquam miniſterium obſequens. Iuuant verba eiuſdem cap. Conſtantinus, ibi *tenentes frænum*, &c.

§. IV. *An poteſtas Papæ ita ſit prima, vt deſcendat ad Epiſcopos, an vero Epiſcopi eam immediatè à Chriſto recipiant.*

510 SVppono 1. quod Apoſtoli ſuam non receperunt iuriſdictionem à D. Petro, ſed immediatè à Deo, ſeu Chriſto, quia non congruebat, quod alij Apoſtoli reciperẽt poteſtatem à Vicario, quandiu erat præſens Dominus. Tum quia Apoſtoli à Chriſto fuerunt miſſi, ergo à Chriſto debebant poteſtatem accipere; ſicut enim Legati de latere ab ipſo Pontifice mittuntur, ita Apoſtoli qui erant veluti legati de latere à Chriſto mitti debebant, legati autem ab eo poteſtatem recipiunt, à quo mittuntur. Vnde ad omnes, & non ſoli Petro dixit *ſicut miſit me Pater, & ego mitto vos*. Vnde communiter docent Theologi, & Canoniſtæ, quod omnes Apoſtoli fuerunt non ſolum ordinati immediatè ſacerdotes à Chriſto, ſed etiam Epiſcopi. Sic contra Ioannem de Turrecrem. loco ſupra citato tenent Sot. *in* 4. *diſt.* 24. *q.* 2. *art.* 2. Maior *ibid. q.* 3. & alij communiter. Acceperunt namq; Apoſtoli immediatè à Chriſto poteſtatem fundandi Eccleſias.

511 Sed dices, quod Iacobus frater Domini fuit ordinatus Epiſcopus Ieroſolimorum à Petro, Iacobo, & Ioanne, vt habetur cap. *porro, diſt.* 66. ergo non omnes Apoſtoli fuerunt ordinati Epiſcopi à Chriſto D. Reſpondet gloſ. ibidẽ, quod *Apoſtoli erant ſimplices ſacerdotes*, ſolus Petrus fuit Epiſcopus creatus à Chriſto D. à quo poſtea alij Epiſcopi creati fuerunt, ſic tradit Selua *de beneſic. p.* 1. *q.* 4. *n.* 17. *&* 31. Nihilominus dicendũ eſt cum alijs, quod Iacobus non fuit ordinatus Epiſcopus, erat enim, ſed ei ſedes deſignata eſt. Igitur Iacobus fuit à Chriſto D. vt alij per poteſtatẽ excellentiæ ordinatus Epiſcopus, poſtea per ſenſibiles ceremonias ſibi fuit illa ſpecialis ſedes deſignata.

512 Suppono 2. quod Apoſtoli inconſulto Petro ordinabant Epiſcopos in ciuitatibus à ſe conuerſis. Sic probat Victoria, & alij. Conſtat ex facto Apoſtoli Pauli, qui ordinauit Timothæum, & Titum; imò non ſolum eos ordinauit Epiſcopos, ſed etiam contulit eis poteſtatem ordinandi alios Epiſcopos, vt habetur ex eo quod illi ſcribit cap. 1. Epiſt. ad Titum. *Conſtituas per ciuitates presbyteros*, id eſt Epiſcopos. Suppono 3. quod illi Epiſcopi qui ab Apoſtolis fuerunt ordinati, non potuerunt ſibi eligere ſucceſſores, aut modum eligendi præſcribere, inconſulto Petro, aut illius ſucceſſore. Poſt mortem enim Apoſtolorum, poteſtas fundandi Eccleſias, & conſtituendi Epiſcopos, quam Apoſtoli receperunt à Chriſto remanſit in ſolo Chriſti vicario, hoc enim poſtulabat vnitas in Eccleſia conſeruanda.

513 His poſitis; circa propoſitam difficultatem eſt prima ſententia, quod Epiſcopi recipiant poteſtatem immediatè à Deo. Sic tenent Victoria *relect.* 2. *de poteſt. Eccleſ. n.* 27. Caſtro *lib.* 20. *cap.* 24. *de iuſta hæreticorũ punit.* Rodriq. *to.* 1. *Quæſt. R. q.* 22. *art.* 10. & alij.

514 Noſtra ſententia ſeq. concl. explicatur. *Epiſcopi immediatè recipiunt iuriſdictionem, ſeu poteſtatem à Pontifice*. Ita habetur cap. *ita Dominus, diſt.* 19. Sic tradunt canoniſtæ ibidem, & Sot. *in* 4. *diſt.* 20. *q.* 1. *art.* 2. *concl.* 4. Angl. *in q. de clauibus art.* 1. *diffic.* 2. Bellarm. *de* Roma-

Digitized by Google

Romano Pontiſ. lib. 4. cap.24.& ſeq. Bannes 2.2. *hoc loco dub.* 5. *& concl.* 5. Barbos. *de poteſt. Epiſc. p.* 1. *tit.* 1. *cap.* 1. *n.* 18. Suar. *de defenſ. fidei lib.* 3. *de primatu ſummi Pontificis cap.* 11. *n.* 14. & alij communiter. Ratio deſumitur ex d. cap. *ita Dominus*, quia omnis poteſtas, quæ ad Eccleſiæ politicam gubernationem pertinet, in ſummo Pontifice, ceu in capite, vel fonte repoſita eſt, & ab eo ad alios immediatè deriuatur, ac veluti per quoſdam riuulos, & canales transfunditur, permanat, & ab ipſo capite ad membra tranſmittitur.

515 Probatur deinde, quia aliàs Papa non eſſet caput totius Eccleſiæ, & Epiſcopi non eſſent huius capitis membra; hoc eſt falſum; ergo, &c. Maior probatur, nam de ratione capitis eſt, quod influat in membra; ſed ſi Pontifex non influeret in Epiſcopos poteſtatem iuriſdictionis, nihil eis influeret: nam non influeret poteſtatem ordinis cum hæc ſit immediatè à Deo. Sed dices, nam Petrus fuit caput aliorum Apoſtolorum, & tamen non influit in eis neque poteſtatem ordinis, neque poteſtatem iuriſdictionis, ergo etiam Pontifex poteſt eſſe caput Epiſcoporum, & neutram poteſtatem in illis influere. Reſpondetur quod Petrus fuerit caput Apoſtolorum, & neutram poteſtatem influxerit in illis, fuit effectus extraordinariæ diſpoſitionis Chriſti, cum enim ipſe tunc eſſet præſens, debuit ipſe vtramque poteſtatem in ſuis Apoſtolis influere, at poſtquam peregre profectus eſt, loco illius ſucceſſit eius Vicarius, ac proinde ab illo poteſtas iuriſdictionis, quæ ſenſibilis eſt, à capite ſenſibili debet deriuare. Poteſtas tamen ordinis quæ inſenſibilis eſt, adhuc deriuare debet à capite inſenſibili, ſcilicet Chriſto.

516 Confirm. ratio præcedens, nã ſi Epiſcopi à Pontifice non haberent iuriſdictionẽ, non poſſet ab eis auferri ſicut non poteſt auferri poteſtas ordinis per quamlibet degradationem. Hinc patet quàm malè dixerit impius illæ Carolus Molinæus, dum ſcripſit Romanũ Pontificem non eſſe ſuperiorem Patriarcharũ, prout eum deſtando refert pius Raymundus Ruffus contra illum pro Pontifice Maximo *ſub. n.* 8. *pag.* 19. *verſ. primatum*, ſicut inquit radij ad ſolem, fluuij ad fontem & rami ad radicem, ſic Patriarchæ ſe habent ad ſummum Pontificem, quæ habentur ex S. Cypriano *cap. loquitur* 24. *q.* 1. & tangit Nauar. *de ſpolijs cleric.* §. 1. *n.* 1. *verſ. Papa ſtupor mundi*. Vnde allegando D. Bernard. pulchrè dicebat Bald. *in l. reſcripta n.* 7. *C. de precibus Imper. offer.* quod omnis dignitas, ac poteſtas, quam habent omnes Epiſcopi, ac Patriarchæ ſimul, habet ipſe ſolum Dominus Papa, refert, & ſequitur Caſſan. *in cathol. glor. mundi p.* 4 *conſid.* 6. *in fine*. Et hoc definitur in Cõcilio Nicæno *can.* 39. refert Alphonſus Piſanus *lib.* 3. *in Nicænum Concil.* & habetur *to.* 1. *Concil. pag. mihi* 554. *& pag.* 584. cũ ſcholio Franciſci Turriani. Hinc eſt quod cap. *nullus Patriarch. diſt.* 99. decernitur, quod ſolus Papa dici poſſit Epiſcopus vniuerſalis, non autem aliquis Patriarcha, & quod Papa non debeat dica Patriarcha, ſed Patriarcha Patriarcharum. Soluuntur argu. in contr.

517 Primum argum. eſt, nam cap. *primæ ſedis, diſt.* 99. dicitur quod *primæ ſedis Epiſcopus non appelletur princeps ſacerdotum, vel ſummus ſacerdos, aut aliquid huiuſmodi, ſed tantum primæ ſedis Epiſcopus*, quod non eſſet verum ſi ab eo omnis poteſtas iuriſdictionis deſcenderet; illa autem verba ſunt integri Cõcilij, ſcilicet Affricani. Reſp. quod reuera Pontifex eſt Princeps ſacerdotum, eſt ſummus ſacerdos, &c. vt tradunt Ludouic. Gom. *in repet. cap.* 1. *de conſtit. in* 6. Steph. de Gaëta *in repet. cap. ad limina* 30. *q.* 1. & alij, tamen hoc loco talis apellatio prohibetur, non quia vera non ſit, ſed quia quidam Patriarchæ, & Epiſcopi cæperunt ſibi vſurpare nomen Principis ſacerdotum, & cum Romano Pontifice parilem ſe habere dicebant poteſtatem, ideò ne hoc videretur verum, prohibuit Concilium quod Pontifex non vocaretur illis nominibus, quę

Digitized by Google

ſibi Patriarchæ inferiores vſurpabant, ſed alijs ſibi proprijs.

518 Secundum argum. quia Epiſſcopi Act. 20. dicuntur poſiti per Spiritum S. ad regendam Eccleſiam Dei; ſed hoc non eſſet verum ſi acciperent iuriſdictionem à Pontifice, ergo, &c. Minor probatur, nam vnuſquiſque ab eo mitti dicitur à quo accipit iuriſdictionem; ergo ſi Epiſcopi acciperent iuriſdictionem à Pontifice, ab ipſo, non à Spiritu S. mitti dicerentur regere Eccleſiam Dei. Reſp. cum Turrecrem. *lib. 2. de Eccleſ. cap. 62.* quod Epiſcopi dicuntur poſiti à Spiritu S. ad regendam Eccleſiam Dei, non quia immediatè recipian t à Spiritu S. poteſtatem iuriſdictionis, ſed quia vocari debent à Spiritu S. nec debent ſumere ſibi honorem. Vel dicas, quod Epiſcopi dicuntur poſiti à Spiritu S. ad regendam Eccleſiam, quia diuini eſt inſtituti, quod Eccleſia habeat Epiſcopos à quibus regatur. Vnde licet poſſit Papa ſuſpēdere, vel priuare hunc, vel illum Epiſcopum ſua iuriſdictione, non tamen omnes. Dici etiam poteſt, quod Epiſcopi ſint poſiti à Spiritu S. quia ab eo habent poteſtatem ordinis, licet non habeant poteſtatem iuriſdictionis.

519 Tertium argum. quia Epiſcopi ſunt Apoſtolorū ſucceſſores ex Trident. *ſeſſ. 23. cap. 4.* ſed Apoſtoli immediatè ſuam acceperunt iuriſdictionem à Chriſto D. ergo etiam eorū ſucceſſores Epiſcopi. Reſp. diſtinguendo maiorem. Epiſcopi ſunt Apoſtolorum ſucceſſores quoad dignitatem, & quoad poteſtatem iuriſdictionis, & negatur: nam dignitas Apoſtolica non habet ſucceſſores, neq; etiam iuriſdictio Apoſtolica: Sunt Apoſtolorum ſucceſſores in ordine Epiſcopali, & conceditur: habent namque Epiſcopi dignitatem ordinis, ſeu poteſtatem ordinis, ſicut Apoſtoli.

520 Quartum argum. nam Epiſcopos habere iuriſdictionem, eſt iuris diuini, ergo eam non habent à Papa. Reſp. quod Epiſcopi habent iure diuino poteſtatem ordinis, & eſt etiā de iure diuino, quod habeant à Papa iuriſdictionem. Sed dices, quod ſi Epiſcopi habent à Deo poteſtatem ordinis, debent etiam à Deo habere poteſtatem iuriſdictionis, aliàs fruſtra Deus conferret poteſtatem ordinis, cum ea Epiſcopi vti non poſſint ſine poteſtate iuriſdictionis, quæ à Papa conferri debet: & eſſet in poteſtate Papæ impedire, & facere, quod Epiſcopi non vtantur poteſtate ordinis à Deo collatæ. Reſp. negando maiorem. Ad probationem dico, non eſſe inconueniens, quod Deus conferat poteſtatem ordinis, quæ in ſui exercitio dependeat à poteſtate iuriſdictionis ab homine cōferendæ; patet in ſacerdote, qui in ſui ordinatione accipit poteſtatem ordinis à Deo quoad facultatem abſoluēdi à peccatis qua tamen vti non poteſt ſine iuriſdictione ſibi ab homine conferenda.

§. V. *An Pontificis iuriſdictio ſe extendat immediatè ad ſingulos fideles, an tantum mediatè, ſcilicet medijs Epiſcopis.*

521 Illi qui volunt Epiſcopos habere iuriſdictionem immediatè iure diuino, dicent iuriſdictionem Pontificis non extendi ad ſingulos fideles immediatè. Cum enim Epiſcopi, per illos habeant iuriſdictionem iure diuino, debent eodem iure habere ſubditos in quos illam exerceant, ac proinde Epiſcoporum ſubditi, illis immediatè ſubdentur; aliàs vnus, idemque ſubditus ſimul, & ſemel eſſet ſubditus duorum, quod non videtur dicendum.

522 Nihilominus veritas catholica ſeq. concl. explicatur. *Romanus Pontifex habet immediatam iuriſdictionē in omnes fideles, non ſolum quia eam habeat in ipſorum Epiſcopos, ſed quia immediatè illos vt ſubditos reſpicit, non minus ac fideles Romanæ diœceſis. Quocirca Pontifex Romanus dicitur* Epiſcopus *Vrbis, & Orbis.* Cōſtat ex cap. *cuncta per mundum, 9. q. 3.* & habet pro propria diœceſi totum orbem, gloſ. *in cap. felicis, §. fin de pœnis in*

6. ver-

6. *verbo priuata* Gonzal. *ad reg* 8. *cancell.* §. 2. *præm. n.* 46. & ideo concurrit cum omnibus ordinarijs, Gonzal. *ibid.* §. 1. *proem à n.* 32. Marta *de iuriſdict. p.* 3. *cap.* 21. *à n.* 15. Cum enim ſit Chriſti D. Vicarius cap. *inter corporalia*, *cap. quanto*, *cap. licet*, *de tranſlat. Epiſc.* debet omnes habere ſubditos, ſicut habet idẽ Chriſtus; ſed Chriſtus D. habet immediatè omnes fideles; ergo etiam Pontifex. Tum quia Pontifex habet idem tribunal, idemque conſiſtorium cum Chriſto, Selua *de benefic. p.* 3. *q.* 8. *n.* 25. Maluetius *de canonizat. Sanct. dub.* 2. *n.* 10. Menoch. *conſ.* 51. *n.* 13. *lib.* 1. Iacob. de Laurent. *de iudice ſuſcepto cap.* 2. *n.* 3. Vnde hæreſim ſapiunt aſſerentes, quod à ſummo Pontifice poſſit appellari ad Deum, cum habeant idem tribunal, Auguſt. de Anconà *de poteſt. Papæ q.* 6. *art.* 3. Anton. Ricciul. *de iure perſonarum extra gremium Eccleſiæ exiſtent. lib.* 9. *cap.* 2. *n.* 13. Dominicus Pueron. *to.* 2. *inſtit. de regul. ariſtocratia cap.* 5. *n.* 6. & alij. Hinc Eccleſia de Petro, cuius ſucceſſor eſt Pontifex, canit. *Super plebem meam Principem te conſtitui.* Vnde in Concil. Florent. *ſeſſ. vlt.* tam in litteris vnionis, quam in conuentu Græcorum habito in domo Imperatoris definitum eſt, quod Pontifex ſit omnium Chriſtianorum Pater, & Doctor. Ex hoc etiam colligitur, quod Papa aliàs leges ferre non poſſet vniuerſales inconſultis Epiſcopis, nec poſſet concedere facultatem abſoluẽdi in omnibus diœceſibus, cuius contrarium definiuit Ioan. 22. *in extrauag. vas electionis.* Quocirca D. Bernard. *lib.* 2. *de conſiderat. ad Eugen.* dicit. *Habent illi ſibi aſſignatos greges, ſinguli ſingulos, tibi vniuerſi crediti.*

523 Sed obijcies 1. nam Patres Nicænæ ſynodi Romano Pontifici poſuerunt limites, decernentes eum ſolum habere curam Eccleſiarum ſuburbanarum. Sic enim reddit canonem 6. Ruffinus. *Vt apud Alexandriã, & in Vrbe Roma, vetuſta conſuetudo ſeruetur, vt vel ille Aegipti, vel hic ſuburbicanarum Eccleſiarum ſolitudinem gerat.* Reſp. cum communi, quod Ruffinus errauit abbreuiando Nicænum canonem, cum ex eodem canone ex Arabico tranſlato conſtet Epiſcopum Romanum habere primatum ſuper cunctas Eccleſias. Vnde refertur D. Hierony. de iſto Ruffino dixiſſe eſſe infidum interpretem, quia dum Græcè loquitur videtur Latinus, & dum Latinè, videtur Græcus.

524 Obijcies 2. nam in Concilio Meliuetano *can.* 22. ſub anathemate conſtituitur, ne presbiteri, diaconi, aut inferiores clerici, à iudicio ſuorum Epiſcoporum appellant ad Romanum Pontificem. Reſp. quod Patres dicti Concilij ſolum voluerunt, quod non expediebat pro pace conſeruanda, & pro fraudibus vitandis, quod presbiteri, &c. non appellarent ad Romanum Pontificem pro quacumque cauſa, & quod non ſemper expediebat quod Pontifex ſuſciperet dictas appellationes, cum communiter friuolæ eſſent, & ſolum inductæ ad vitanda iudicia propriorum Epiſcoporum.

§. VI. *An Pontifex ſit ſupra Concilium generale, ſeu vniuerſale.*

525 PRima ſententia partem tenet negatiuam, vult enim, quod Concilium generale ſit ſupra Papam, hanc defendit Almaynus *lib. de comparatione Papæ, & Concilij.* Gerſon. *tract. de poteſtate Eccleſiaſtica*, quem ſequuntur aliqui Doctores Pariſienſes, eamq; probabilem dicit Victoria. Noſtra ſententia duplici concl. explicatur.

526 Prima concl. *Si poteſtas Concilij generalis, & poteſtas Pontificis accipiantur tanquam duæ poteſtates; tunc poteſtas Pontificis maior eſt, quam poteſtas Concilij generalis, ac proinde Concilium generale eſt ſubiectum Pontifici.* Sic tenet expreſsè S. Doctor *opuſc.* 19. *contra impugnantes religionem.* Idem tenent Caiet. *opuſc. de primatu Pontif.* Turrecr. *lib.* 3. *ſumma Eccleſ. per plura cap.* Bellar. *lib.* 1. *controu.* 3. Pygh. *lib.* 6. *cap.* 3. Couuar. *lib.* 4. *var. cap.* 16. Latè Dominic.

pue-

Pueror. *to.2. inſtit. de regul. ariſtocratia cap. 6. per totum*. Hinc prouenit, quod ſummus Pontifex à nemine in terris poſſit iudicari, cum non habeat in terris ſupra ſe poteſtatem, *cap. fuit ſemper, cap. nemo, cap. aliorum, cum alijs multis 9. q. 3.* Definitum hoc eſt in Concil. Latera. *vlt. ſub Leone X. ſeſſ. 11.* ibi. *Solum Romanum Pontificem, tanquam ſuper omnia Concilia poteſtatem babentem.* Plura alia teſtimonia tum ſacræ ſcripturæ, tum Pontificum, tum Conciliorum, tum Sanctorum Patrum videri poſſunt in Controuerſiſtis.

527 Probatur 1. ratione, nam vt præcedenti §. dicebamus, omnes Epiſcopi, & alij omnes Eccleſiæ prælati, ſuā habent iuriſdictionem à Papa; ergo etiā Concilium. Conſeq. probatur, nam Concilium poſt Papam, non componitur niſi ex Epiſcopis, & Eccleſiæ Prælatis; ergo ſi iſti habent iuriſdictionem à Papa, etiam Concilium eam habebit. Tum quia, vt poſtea videbimus, munus Pontificis eſt, futura indicere Concilia, illis per ſe, vel per ſuos legatos præſidere, & facta confirmare.

528 Probatur 2. quoniam ſummus Pontifex, vt ſupra vidimus, eſt Chriſti Vicarius habens omnem illius poteſtatem, præter quàm excellentiæ, ſed Chriſtus D. eſt ſupra totam Eccleſiam etiam collectiuè ſumptam, & in quocumque Concilio repræſentatam; ergo etiam Pontifex. Minor conſtat ex illo Apoſt. ad Epheſ.1. *Ipſum dedit caput ſuper omnem Eccleſiam*. Tum quia caput habet maiorem virtutem quàm omnes aliæ corporis partes, ſed Pontifex eſt caput Eccleſiæ; ergo, &c.

529 Probatur 3. quia ſi Concilium eſſet ſupra Papam, liceret appellare à ſummo Pontifice ad Concilium, ſed non licet; ergo, &c. Maior conſtat, ex *cap. placuit 2. q 5.* vbi decernitur, quod licet appellare ad ſuperiorem. Minor habetur *cap. ipſi, 9. q. 3 cap. cuncta per mundum*, & patet ex Bulla cœnæ, de quo fusè tracto in meo tract. de cenſuris, & tradunt plures *n.* 522. citati.

530 Probatur 4. nam ſoli Petro datæ fuerunt claues in quibus ſuprema Eccleſiæ poteſtas ſignificatur, non toti Eccleſiæ, neque Concilijs; g. &c. Quod ſoli Petro claues traditæ ſint, conſtàt ex illo. *Tibi dabo claues regni cœlorum*. Quod non Concilijs, conſtabit ſi oſtendemus quod non ſint conceſſæ toti Eccleſiæ: Concilium namque totam Eccleſiam repræſentat. Quod autem non ſint datæ claues toti Eccleſiæ, ſed ſoli Pontifici, & ab ipſo ad alios inferiores Prælatos deſcendant, oſtenditur; nam ſi ſemel poteſtas clauium toti Eccleſiæ data fuiſſet, iam Pontifex ab ipſa Eccleſia acciperet poteſtatem. Tum quia ſi clauium poteſtas fuiſſet ipſi Eccleſiæ, vel toti Eccleſiæ conceſſa, iam daremus in ſingulis de populo, atque adeo in fœminis reperiri clauium poteſtatem, contra id quod reſoluunt Doctores *cap. in noua, de pænit. & remiſſ.* per textum ibi; ergo ne hæc, & alia ſequantur inconuenientia, oportet fateri, quod clauium poteſtas ſit penes ipſum Pontificem, & ab ipſo ad alias Eccleſiaſticas perſonas deſcendat.

531 Sed contra hanc rationem fortiſſimè obijcies, nam ſi clauium poteſtas, ſeu iuriſdictio penes Pontificem immediatè reſideret, & non penes totam Eccleſiam, ſequeretur, quod mortuo Pontifice, nulla remaneret in Eccleſia iuriſdictio ſpiritualis, ſeu clauium poteſtas; hoc eſt falſum; ergo & illud ex quo ſequitur. Maior conſtat, nam ſi à Pontifice poteſtas ad alios deſcendit, & ab illa communicatur alijs, ſequitur, quod ipſo deficiente, poteſtas deficiet. Comparatur namq; Pontifex capiti, ſoli, fonti; ergo ſicut deficiente capite, deficit influxus in membra. Deficiente Sole deficiunt radij; & deficiente fonte, deficiunt riuuli, ita, &c. Minor probatur, nam credibile non eſt, quod Chriſtus vnquam ſuam Eccleſiā ſine ſpirituali poteſtate relinquat.

532 Hoſtienſis *in cap. 1. de pænit.* gloſ. *in cap. 1. de ſchiſmat. in 6.* & alij, dicunt, quod mortuo Pontifice poteſtas clauium remanet in Eccleſia Romana, earumque exercitium habent tunc Cardina-

dina-

Digitized by Google

dinales. Sicut enim mortuo Epiſcopo, vel Prælato ſuccedit Capitulum in iuriſdictione, *cap. cum olim, de maior. cum ſimilibus*, ita mortuo Papa ſuccedet in iuriſdictione Collegium Cardinalium; maximè quia Cardinales ſimul vnum corpus videntur conſtituere, *cap. felicis, de pœnis in 6.* Cœterum hæc ſententia reprobatur per textum in *Clement. ne Romani, de elect.* vt tenet gloſ. ibidem recepta. Nec verum eſt, quod Cardinales cum Pontifice conſtituant vnum corpus; & adhuc hoc dato non ſequitur, quod mortuo capite in quo erat illa poteſtas, maneat in membris.

533 Capiſtran. *de auctoritate Papæ, & Concilij p. 2. q. 4. pagina* 132. *cum ſeq.* latè probat, quod poteſtas clauium mortuo Pontifice remanet penes Eccleſiam vniuerſalem. Sed contra, quia, vt dicebamus poteſtas clauium, non toti Eccleſiæ, ſed ſoli Petro, eiuſq; ſucceſſoribus data eſt, & ab iſtis ad alios deſcēdit.

534 Ioannes de Turrecrem. *lib. 2. cap. 39.* poſt Archid. Ioan. Monach. & alios quos refert, conſtanter tenet, quod mortuo Papa, poteſtas clauium maneat penes ſedem Apoſtolicam, quia papatus eſt dignitas, quæ nunquam moritur, ſicut nec ſedes Apoſtolica, *cap. ſi gratioſè, de reſcriptis in 6.* Vnde gratiæ, priuilegia, & fauores, qui nomine dignitatis conceduntur, non expirant morte concedentis, bene tamen qui conceduntur nomine perſonæ, cum ipſa namque perſona expirant. Sed contra, quia ſi papalis iuriſdictio maneret in ſede Apoſtolica, poſſet ea gerere, quæ ad Papæ poteſtatem pertinent, contra dictam *Clement. ne Romani*: vt bene arguit Auguſt. Triumph. *q. 3. art. 9.*

535 Pro vera ſolutione nota, quod aliud eſt loqui de poteſtate papali, quæ eſt illa poteſtatis plenitudo, quam ſoli Petro, & ſucceſſoribus Chriſtus D. communicauit. Et aliud eſt loqui, an mortuo Papa maneat in Eccleſia aliqua poteſtas Eccleſiaſtica, & ſpiritualis. Si loquamur de hoc ſecundo certum eſt, quod maneat poteſtas Eccleſiaſtica in Epiſcopis, & alijs Prælatis: nam poſtquam iſti à prima ſede, ſeu à ſummo Pontifice receperunt ſuam poteſtatem, non eam amittunt ipſo mortuo, cum ſit gratia facta nomine ſedis, non nomine proprio. Quod ſi loquamur de ipſa poteſtate papali, adhuc diſtinguendum eſt: vel enim de illa loquimur formaliter, vel quoad exercitium; ſi loquamur formaliter, dico, quod manet mortuo Pontifice, cum hæc poteſtas à Chriſto conceſſa ſit, & conſtituta in æternum, vt duret vſque ad conſumationem ſæculi; non tamen manet formaliter in corpore Eccleſiæ, neque in Collegio Cardinalium iuxta *Clement. ne Romani*, ſed penes ipſum Chriſtum, qui eſt primum, & principale caput Eccleſiæ, cuius vices gerit ipſe Romanus Pontifex; vnde ab ipſo Chriſto ſucceſſor Papæ mortui accidit claues, & poteſtatem, non noua conceſſione, ſed in vim antiquæ inſtitutionis, vt explicat Bellarm. *lib. 1. contr. 3. cap. 12.* Si verò loquamur de illius poteſtatis exercitio, non manet mortuo Pontifice, niſi ad noui Pontificis electionem. Quocirca hòc exercitium neque in Chriſto manet, cum poſt reſurrectionem ea vſus non ſit de communi lege. Eſt tamen ſufficienter pro tunc prouiſum Eccleſiæ per ſacros canones, per *d. Clement. ne Romani*, & per Collegium Cardinalium, prout de iure.

536 Secunda concl. *Non eſt maior poteſtas Eccleſiæ, ſeu Concilij ſimul cum Pontifice, quàm ſit poteſtas ſolius Pontificis.* Ratio videtur clara ex dictis, quia omnis poteſtas Eccleſiæ, eſt à Pontifice, & ab illo non eſt diuerſa; ergo eſt eadē, ac proinde non eſt maior poteſtas Eccleſiæ, & Pontificis, quàm ſolius Pontificis, ſi enim eſſet maior, deberet eſſe aliqua poteſtas in Eccleſia, vel Concilio quæ non eſſet in Pontifice. Hac ratione diximus p. p. quod non eſt magis perfectus Deus, & vniuerſum ſimul, quàm Deus tantum, quia omnis perfectio vniuerſi, in Deo reperitur. Soluuntur argum. in contrarium.

537 Primum argum. quoniam poteſtas

teſtas totius Eccleſiæ vt etiam includit Summum Pontificem tanquam caput, eſt maior quam poteſtas ſolius ſummi Pontificis; ergo poteſtas Pontificis non eſt ſuprema, ſed aliam recognoſcit ſuperiorem. Antecedens oſtenditur, nam poteſtas totius vniuerſalis Eccleſiæ includendo Pontificem, eſt quoddam totum, & poteſtas Pontificis eſt quædam pars; nam Eccleſia includit etiam alias partes, ſuam habentes virtutem, & poteſtatem; ſed totum eſt maius ſua parte; ergo poteſtas totius erit maior poteſtate partis, licet aliàs ſit caput. Sicut enim in corpore humano virtus totius corporis eſt maior virtute ſingularium partiũ, etiam capitis, ita &c. Reſp. negando antecedens, & conſtat ex dictis pro ſecunda concl. Ad probationem dico, quod poteſtas totius Eccleſiæ non eſt quoddam totum ſi per hoc intelligatur, quod in Eccleſia ſit aliqua poteſtas diſtincta à poteſtate Pontificis, ſeu quæ non ſit ab ipſo Pontifice. Nec exemplum corporis humani, eſt ad rem, quia in corpore humano partes habent diſtinctam virtutem, & poteſtatem à capite; nam caput habet ſolum id quod eſt ipſius propriũ, non quod eſt proprium cordis. At in hoc corpore myſtico Eccleſiæ, membra non habent poteſtatem à capite, ſcilicet Pontifice non participatam.

538 Secundum argum. nam Eccleſia vniuerſalis habet dominium omniũ rerum temporalium, quæ ab illa poſſidentur; non ſummus Pontifex; ergo neque in ſpiritualibus Pontifex habet plenum omnium dominium ſeu poteſtatem. Reſp. tranſeat antecedens, de quo diſputo in meo tract. de iuſt. & iure diſp. de dominio Pontificis. Deinde negatur conſeq. Ratio diſcriminis eſt, quia Chriſtus D. conſtituit Pontificem caput Eccleſiæ in ſpiritualibus, non in dominio temporali, vt patet de Petro, qui nihil habebat rerum temporalium; vnde dixit. *Argentum, & aurum non eſt mihi, &c.*

539 Tertium argum. nam ipſi Petro dictum fuit; *Si eos non audierit, dic Eccleſia*, vbi Petrus videtur remitti ad iudicium Eccleſiæ, tanquam ſupremum tribunal, quocirca dicitur. *Si enim Eccleſiam non audierit, ſit ſibi tanquã ethnicus, & publicanus* quia ab Eccleſia, ad aliud tribunal non itur. Reſp. quod illa verba dicta ſunt Petro tanquam fratri, non vt ſummo Pontifici, vt in Petro omnes fideles inſtruerentur, quomodo fraternã correptionem exercere deberent. Poſtea per Eccleſiam, caput ipſius intelligitur. Quod ſi contendant contrarij, quod illud verbum ſit dictum Petro vt Pontifici, tunc eſt ſenſus, quod Pontifex in rebus grauioris momenti, non reſoluant aliquid abſque primatum conſilio, aut etiam alio modo moris eſt.

540 Quartum argum. nam Act. 15. apertè ſignificatur, quod Concilium immediatè ſubſit Spiritui S. non Petro, dicitur enim *viſum eſt Spiritui S. & nobis* non viſum eſt Spiritui S. & Petro principi, & capite, vel ſuperiori noſtro, ergo, &c. Reſp. quod quando Concilium dicit *Viſum eſt Spiritui S. & nobis*, includitur Petrus tanquam caput; ea namq; loquendi forma, non excluditur caput Concilij, ſed includitur, & denotatur, quos res fuit maturè deliberata, & magna fuit conſultatio poſita, deinde communi conſenſu res definita.

541 Quintum argum. nam Conſilium eſſe ſupra Papam definiuit Conſilium Baſilienſe, & Conſtantienſe. Reſp. concedendo antecedens, ſed malè, quia ſine Papæ auctoritate illa difficultas fuit propoſita, & definita. Tum quia Concilium Cõſtantienſe non habebat Pontificem præſidentem, nam Ioan. XXIII. qui illud inchoauerat, iam deceſſerat, quando habita eſt *ſeſſ.* 4. in qua illud dubium propoſitum, & definitum fuit. Vnde illud decretum reſciſſum, & damnatum fuit à Martino V. ſacro approbante Concilio. Concilium Baſilienſe quod depoſuit Eugenium verum Pontificem non fuit confirmatum, ſed reprobatum, maximè quoad dictum decretum. Alia leuia argumenta videri poſſunt in controuerſiſtis, & alijs.

§. *VII.*

Digitized by Google

§. VII. *An Pontifex poſſit errare in decidendis fidei quæſtionibus.*

542 NOn procedit hæc difficultas, an Pontifex poſſit errare quando cum Concilio vniuerſali aliquid, vt de fide definit, de quo dub. ſeq. Neque etiam procedit difficultas de Pontifice vt eſt perſona priuata, ſed vt eſt ſupremus iudex, vniuerſalis Eccleſiæ paſtor, & vt ex cathedra, vt dicitur, aliquid definit, extra Concilium Generale; quod fieri poteſt, nemine adhibito, vel adhibitis ſolũ Pontifici placentibus; vel adhibitis, & conſultis ordinarijs, vt Collegio Cardinalium, aut illis certis quibus ex officio incumbũt ſubſidio eſſe Potifici in decidendis, & examinandis fidei quæſtionibus.

543 De hac re relictis hæreticorũ erroribus, qui abſolutè dicunt Pontificem nihil de fide poſſe definire, Prima ſententia eſt, quod Pontifex extra Concilium Generale nihil certò definire poſſit. Hanc tenet Gerſon, & alij quidam Pariſienſes Doctores, quos §. præcedenti retulimus. Secunda ſententia eſt Alphunſi à Caſtro, *de iuſta hæreticorum punitione lib.* 1. *cap* 4. quatenus videtur velle, quod Pontifex extra Concilium, ne erret debeat vti aliquorum conſilio, matura deliberatione, & maximo delectu procedere; quod videtur tenere Turrecrem. *lib.* 2. *de Eccleſia cap.* 112. qui auctorem habet Archidiaconum *in cap. ſi omnes*, *diſt.* 19. & alij.

544 Noſtra ſententia ſeq. concl. explicatur. *Summus Pontifex qua talis, non poteſt errare in fide, errando in ſuis definitionibus, etiam ſi non aſſumat conſiliarios, vel ita Dei prouidentia dirigetur, ſi conſilio opus eſſet, quod nunquã niſi adhibitis debitis conſiliarijs, & legitima præmiſſa diligentia, & inquiſitione, aliquid ex cathedra definiat, & ſic abſolutè Pontifex nunquam errabit.* Hæc concl. eſt communis inter catholicos.

545 Probatur 1. auctoritate Chriſti Domini Luc. 22. vbi ad Petrum dicit. *Ego rogaui pro te Petre, vt non deficiat fides tua, & tu aliquando conuerſus confirma fratres tuos;* vbi habetur 1. quod fides nunquam eſſet defectura à corde Petri, vt erat particularis perſona. 2. quod nunquam eſſet defectura vt erat Paſtor vniuerſalis, ac proinde neque à corde ſucceſſorũ illius. 3. quod fides non eſſet defectura in ouili vniuerſali Eccleſia, Petri, ſeu in vniuerſali. 4. quod nunquam eſſet defectura à propria ſede, vel diœceſi, quam Petrus peculiariter gubernandam, regendamque ſuſciperet, & eſt ſedes Romana.

546 Occurrunt 1. aduerſarij, quod illud Chriſti teſtimonium intelligatur de tota Eccleſia, ſeu de Eccleſia in generali Concilio congregata ſimul cum Pontifice, non de Petro, vel Pontifice ſolo. Sed contra 1. quia hæc interpretatio eſt contra *Clement.* 1. *de re iudic. in fin. ibi, Perſona Beati Petri* 2. quia non conuenit verbis Chriſti; *& tu conuerſus confirma fratres tuos.* Conuerſio namque conſiderari non poteſt reſpectu potius Eccleſiæ cum numquam in totum defecerit; nec defectura ſit à fide, ergo, &c. 3. quia reſpectu Eccleſiæ nulli ſunt fratres, ſed potius omnes filij. 4. quia repugnant illæ particulæ *tu*, & *tuos*; ſicut alia verba præcedentia, nam *Simon* bis repetitur: & apertius, quia dixerat Dominus *Satan expetiuit vt cribraret vos*, & ſtatim mutata loquendi ratione dixit. *Ego autem rogaui pro te*, quæ omnia ſatis oſtendunt Chriſtum D. aliquid ſpeciale impetraſſe pro Petro.

547 Ocurrunt 2. quod illa auctoritas perſonaliter ad Petrum pertineat, non ad eius ſucceſſores Romanos Pontifices. Sed contrà, quia contrarium determinauit Innoc. III. *in cap. maiores, in Principio, de Baptiſmo*, & alij 6. antiquiores, quos refert Bellarm. *lib.* 4. *de Rom. Pontif. cap.* 3. Occurrunt 3. quod etiam ſucceſſoribus Iacobi, & aliorum, demandata eſt cura paſcendi oues, & viciſſim ouibus præceptum eſt, vt illis obediant, quorum tamen aliquos à fide defeciſſe conſtat. Sed contra, nam alia eſt ratio Vicarij Chriſti, penes quem ſo-

Digitized by Google

lũ voluit Chriſtus reſidere infallibilem poteſtatem, & auctoritatem, decidendi controuerſias, inter Epiſcopos, alioſque in materia fidei, aliaſuè ortas; vt concesſerat ſynagogę Deuter. 17. Oportet tamen Epiſcopos audire quando catholicè, & orthodoxè prædicant. At Papam audire oportet, quando dubium eſt, an Epiſcopi doceant rectè, & catholicè.

548 Probatur 2. auctoritate eiuſdem Chriſti D. dum Matt. 16. dixit Petro. *Tu es Petrus, & ſuper hanc Petram*, &c. quam auctoritatem de Petro, omnibuſque ſucceſſoribus explicat magnus Leo, relatus *cap. ita Dominus*, *diſt.* 19. Probatur 3. ex illo alio Chriſti D. teſtimonio Ioan. 21. *Paſce oues meas*, vbi omnem poteſtatem neceſſariam ad Eccleſiæ gubernationem ſignificauit, quæ in ſupremo Paſtore requiritur, & illa maximè quæ conſiſtit in præbendo ouibus veræ doctrinæ ſpiritualis pabulo, ad quod pertinet poteſtas reſoluendi dubias fidei quæſtiones.

549 Confirmatur 1. nam aliàs Eccleſiæ non eſſet ita prouiſum, ſicut fuit prouiſũ ſynagogæ Deuter 17. vbi quæſtiones difficiles, & ambiguæ iubentur deferri ad ſacerdotes *Leuitici* generis: in quo explicatur, & depingitur poteſtas ſummi ſacerdotis nouæ legis, vt tradit Innoc. III. *cap. per venerabilem*, *qui filij ſint legitimi*, & iunctis multis tradit Pigh. *de Eccleſiaſtica hierarchia lib. 4. c. ap.* 3. Cano *de locis Theol. lib. 6. cap. 3. propoſit.* 3. Confirmatur 2. nam fidei quæſtiones ad ſolum Papam pertinent *cap. omnes*, *diſt.* 22. *& cap. quoties* 24. *q.* 1. Ex quibus atque aliis hãc reſolutionem probauit D. Hierony. relatus *in cap. hæc eſt*, 24. *q.* 1. vbi ad Damaſum Papam inquit, *aut parum fortè aliquid poſitum eſt, emendari cupimus à te, qui Petri ſedem, & fidem tenes*, &c. & hoc conſtantiſſimè tenent omnes Catholici, vt poſt Patres antiquiores tradunt D. Thomas *hic art.* 10. *& q.* 11. *art.* 2. *ad* 3. Caiet. *de poteſt. Papæ p* 2. *cap.* 13. *cum ſeq.* Turrecrem. *lib.* 2. cap. 19. Pigh. & Cano loc. cit. Carranza *in ſumma Concil. controu.* 3. Bannes & alij hoc loco, & definiuit Leo X. in Bulla condemnationis Lutheri art. 18. in quo dicebat quod licet Papa, & maior pars Eccleſiæ aliquid ſentiret, nõ eſſet peccatum, neque hæreſis, tenere oppoſitum. Hinc eſt quod Romana Eccleſia dicitur cunctorum filiorum mater, & magiſtra *cap.* 2. *de ſumma Trin. & cap.* 1. *de homic.* Soluuntur argum. in contr.

550 Primum argum. pro prima ſententia eſt, quia ſummus Pontifex homo eſt, & humanis infirmitatibus ſubiectus, ſicut alij homines dicente Apoſt. ad hebræos 7. *Omnis Pontifex ex hominibus aſſumptus*, &c. *qui condolere poſſit his qui ignorant, & errant: quoniam & ipſe circumdatus eſt infirmitate*, &c. Vnde ipſe Pontifex *cap. à nobis*, *de ſententia excom.* fatetur ſe errare poſſe, quemadmodum & in alia vitia poteſt incidere; ergo, &c. Reſp. concedendo antecedens, ſi ſolam perſonam Papæ, conſideremus, ſecus ſi ponamus diuinã prouidentiam, & Chriſti promiſſionem, ſecundum quam Spiritus S. aſſiſtentia ita dirigitur, vt in decretis ſtatum totius Eccleſiæ reſpicientibus, maximè errare poſſit. Ex quo deſumitur differentiæ ratio quare Papa peccare poſſit, & in alia vitia incidere, non errare in decretis, ſeu definitionibus ad quæſtiones fidei ſpectantibus, quia ſcilicet Chriſtus D. pro hoc orauit, non pro illis.

551 Secundum argum. pro ſecunda ſent. eſt, quia vt habetur *cap. per venerabilem* cit. *verſ. ſunt autem*, & *cap fundamenta*, *S. decet*, *de elect. in* 6. Papa in decidẽdis caſibus fidei, alijſq; arduis debet petere conſilium Cardinalium, vt etiam vſus obſeruat, paſſim namque videmus in reſcriptis de cauſis grauioribus apponi illam clauſulam, *de S. R. E. Cardinalium conſilio*, & probat textus in *cap. Apoſtolicæ, de re iudic. in* 6. *Clementinæ Romani, & Clem. in pleriſque, de elect.* & tradunt Canoniſtæ *in rubric. de conſtit.* Vbi Decius *n.* 20. Ripa *n.* 14. Bero. *n.* 42. Latè Cardin. Paleoth. *de conſultationibus ſacr. Conſiſtorij p.* 1. *qu.* 3. *art.* 2. ad quod

Digitized by Google

quod multos refert Mench. *illuſtr. cap.* 23. & eſſe communem ex aliis docet Ceuall. *commun. contra communes qu.* 645. *à n.* 1. Imò gloſ. *cap. Anaſtaſius, diſt.* 19. *verb. concilio,* tenet teneri neceſſariò Pontificem conuocare generale Concilium pro cauſis fidei definiendis, quod ex eo probant huius ſententiæ auctores, quia à principio naſcentis Eccleſiæ ita vſus obſeruat, vt quæſtiones fidei in generalibus Concilijs definiantur, vt conſtat in Concilio Apoſtolorum Act. 15. & ex quatuor illis antiquiſſimis, quæ ſicut quatuor Euangelia Sancta veneratur Eccleſia, de quibus Magnus Greg. *cap. ſicut, & Gelaſius cap. Sancta, diſt.* 15.

552 Reſp. cum Bellarm. *lib.* 4. *cap.* 7. & alijs communiter, quod ex allegatis, & allegabilibus minimè concluditur, quod Papa erraret, ſi ſolus ipſe definiret ſed ſolum concluditur quod Papa debet facere quod in ſe eſt, vt verã quæſtionis deciſionẽ, & rei de qua agitur cognitionem aſſequatur; vnde non debet media humana contemnere, ſed debet cum perſonis doctrina, & rerum experientia pollentibus maturam habere deliberationem, vti ſolent eſſe Cardinales qui ſunt veluti Pontificis coadiutores, in executione grauium cauſarum ad Sanctam Sedem ſpectantium. Vbi autem maior vrgeret difficultas, poſſet vocari Concilium, vt maturius res deliberetur, tum vt ex relatione conſuetudinis, quæ in vniuſcuiuſque Epiſcopi diœceſi viget, appareat, &c. Quod ſi non faciat, non ob id aſſiſtentia Spiritus S. deficiet, quam Chriſtus promiſit. Igitur Pontifex non de neceſſitate, ſed ſolum de honeſtate tenetur exigere conſilium Cardinalium, aut congregare Concilium, ſed ſolum de honeſtate, vt dicitur *cap. fundamenta, de elect. in* 6. §. *decet.* Mencah. *d. cap.* 23. Cardin. Iacobatius *de concil. lib.* 7. *art.* 5. Caſſaneus *in cathal. p.* 3. *conſid.* 47. Marc. Anton. Cuch. *de inſtit. maior. lib.* 2. *de ſummo Pontific. nu.* 59. Paleoth. vbi ſupra *p. p. q.* 3. *per tot.* Dionyſ. Paul. *de vera quatuor Patriarch. ſedium erect. cap.* 20. *n.* 18. Maſcard. *de probat. concl.* 262. *nu.* 56. & alij communiter. Vnde gloſſam in *d. cap. Anaſtaſius* communiter reprehendunt Doctores. Illa autem clauſula *de S. R. E. Cardinalium conſilio*, non neceſſitatis, ſed decentiæ gratia ponitur.

553 Tertium argum. nam non minorem aſſiſtentiam debemus concedere ſummo Sacerdoti veteris teſtamenti, quam noui, nam etiam tunc debebat eſſe aſſiſtentia Spiritus S. ſed ſummus Sacerdos veteris teſtamenti errare potuit, imò de facto errauit, quando cum toto Concilio pronunciauit, Chriſtum eſſe blaſphemum, & occidendum. Reſp. quod ſummus Sacerdos veteris teſtamenti non habuit promiſſionem æternæ ſtabilitatis, cũ nullibi de hoc conſtet, vt habet ſummus Sacerdos noſter, ſeu noui teſtamenti. Voluit tamen Deus, quod quandiu durauit vetus illud tabernaculum audirentur qui ſedebant ſuper cathedram Moyſis. At quando Caiphas protulit ſententiam blaſphemam in Saluatorem, excidit Pontificatu, imò deletus eſt veteris teſtamenti Pontificatus, in cuius ſignum ſcidit veſtimenta ſua, vt dicit S. Leo *ſer.* 6. *de paſſione D.* Vel dicas quod vt Pontifex ſolum protulit illa *Expedit vt vnus homo moriatur pro populo, &c.* quod propheticè dictum fuit, vt teſtatur D. Ioannes, licet vt erat perſona particularis odio illa verba protulerit

554 Quartum argum. non eſt de fide quod hic Pontifex ſit verè Pontifex; ergo neque erunt de fide determinationes illius. Antecedens conſtat, quia nullibi hoc reuelatum eſt; nec cõſtat eſſe baptizatum, &c. Conſeq. etiam conſtat, quia ſi non eſt de fide fundamentum, neque erit de fide fabrica quę ſuper illud fundatur. Hoc argumentum vocat §. ſequentem.

Digitized by Google

§. VIII. An ad hoc vt determinationes Pontificis ſint de fide debeat ipſe Pontifex eſſe de fide; vbi an re ipſa ſit de fide, quod iſte Pontifex ſit talis.

555 QVantum ad primum dico; quod ad hoc vt determinationes Pontificis ſint de fide non eſt neceſſarium, quod ſit de fide quod iſte Pontifex ſit Pontifex. Si enim hoc eſſet neceſſarium, non ſolum eſſet probabile, quod hic Pontifex ſit Pontifex, ſit de fide, ſed eſſet certiſſimum, ac proinde nullo modo eſſet probabilis ſententia quæ dicit non eſſe de fide, quod iſte Pontifex ſit Pontifex, ſed eſſet hæretica.

556 Sed contra hoc, nam ex hoc non ſoluitur argumentum, ſed adhuc currit; nam ſi eſt probabilis ſententia quæ dicit hunc Pontificem eſſe Pontificem non eſſe de fide; ergo etiam erit ſolum probabile, quod id quod definit, ſit de fide; definitio namque non poteſt eſſe certior definiente, & ſic ſi definiens eſt ſolum probabiliter Pontifex, etiam eius definitiones ſolum probabiliter ad fidem pertinebunt. Reſp. negando antecedens, quod ſcilicet currat argumentum. Ad probationem conceditur antecedens, & negatur conſeq. Ad hoc enim vt ſit de fide quod Papa definit, ſufficit eſſe certiſſimum, licet non ſit de fide, quod hic Pontifex ſit verus Pontifex. Ratio clara eſt, quia certitudo fidei pendet ex certitudine diuinæ veritatis reuelantis; at Papa definiens aliquid non facit nouum articulum, ſed proponit credendum, quod à Deo reuelatum eſt, licet non ſit ita clarum, quod illud cadat ſub diuina reuelatione; ac proinde Papa cum ſe habeat ſolum vt proponens rem fidei credendam non eſt neceſſe, quod ipſe credatur. Sicut ad hoc vt quis credat Doctori, vel prædicatori ſufficienter proponenti, non requiritur, quod fide diuina credat ipſum proponentem. Vnde ſicut ad credibilitatem fidei ſufficit fides humana, ita in proponente.

557 Cœterum hęc ſolutio niſi magis explicetur non poteſt ſuſtineri. Nam aliud eſt loqui de doctore, vel prædicatore proponente, & aliud eſt loqui de Pontifice proponente, vel definiente res fidei, nam doctor, vel prædicator dũ proponunt, ſolum fide humana creduntur, & ſecundum ſe non faciunt infallibilitatẽ, niſi ratione ſignorum, & circunſtantiarum, inter quas aſſignatur diuina prouidentia adquã pertinet facere, quod falſũ nunquã ſufficienter proponatur. At Eccleſia firmiſſimè proponit, eam namque credimus credo *Sanctam Eccleſiam Catholicam*, firmitas autem Eccleſiæ in Pontifice primò reperitur, vt conſtat ex dictis ſupra. Vnde diximus ſupra, quod iſte articulus *credo Sanctam Eccleſiam &c. eſſe columnam veritatis*, eſt primus articulus ex parte noſtri, qui & creditur primò, & eſt ratio credendi cœteros. Niſi ergo credamus prius Pontificem, non habebimus firmiſſimum proponentem aliorum articulorum, ac proinde dicendum eſt, eſſe de fide, quod iſte Pontifex proponens eſt verè Pontifex, regula certiſſima credendi rem quam proponit.

558 Ego puto eſſe de fide, quod iſte Pontifex ſit verus Pontifex, & Petri ſucceſſor, modo ſtatim explicando, ne tamen oppoſitam ſententiam damnemus cum noſtrum non ſit aliorum damnare ſententias, ſaluo meliori iudicio, dico quod nos non credimus dum credimus Eccleſiam eſſe columnam veritatis, & quod iſte ſit primus articulus qui & creditur, & eſt ratio credendi cœteros, iſtum Pontificem eſſe verum Põtificem, ſed credimus propoſitionem vniuerſalem, ſcilicet Romanum Pontificem eſſe regulam infallibilitatis, & non poſſe errare in propoſitionibus fidei, neque in quæſtionibus illius definiendis; an autem iſte ſit talis, non credimus formaliter. Sit exemplum de quo ſupra; non eſt de fide quod in hac hoſtia ſit corpus Chriſti, ſed tantum eſt de fide, quod in hoſtia legitimè conſecrata ſit corpus Chriſti: ita non eſt de fide quod

Digitized by Google

quod iſte ſit verus Pontifex, ſed quod Pōtifex legitimè electus, & ab Eccleſia acceptatus ſit verus Pontifex, & adhoc vt rei ab ipſo propoſitæ vt eſt iſte Pontifex, aſſenſum præbeam, ſufficit quod pertineat ad diuinam prouidentiam impedire ne iſte in iudicio fidei fallatur, & rem falſam proponat. Sed quia animus non omnino quieſcit, accedo ad 2. intit. propoſitum, an ſcilicet ſit de fide, quod iſte Pontifex ſit verus Pontifex.

559 Illa ergo ſententia relicta; eſt aliorum ſententia, qui dicunt, quod non ſit de fide quod iſte Pōtifex ſit verus, & legitimus Pontifex, antequam aliquid de fide definiat, bene tamen ſtatim ac definit aliquid de fide; idem dicunt de Concilio. Ratio horum eſt, quia concluſio fidei non poteſt ſequi, niſi ex duabus præmiſſis fidei; vel ex vna de fide, & alia nota lumine naturali; ſed concluſio quam definit Pontifex eſt certa ſecundum fidem, & pendet ex iſtis præmiſſis: Summus Pontifex errare non poteſt; ſed hic eſt ſummus Pontifex. Sed hæc minor non eſt cognita lumine naturæ; ergo eſt de fide. Tum quia, ille qui habet poteſtatem confirmandi, & confirmat fratres, eſt ſummus Pontifex; ſed iſte confirmat fratres; ergo, &c. Cęterum iſta ſententia non placet, nam ex illo fundamento ſequeretur, quod concluſio definita eſſet potius Theologica, quam de fide, cum ex præmiſſis illis deducatur. Tum quia certitudo propoſitionis fidei non innititur illationi, ſed diuinæ reuelationi. Tum etiam quia eſſet prius de fide hunc Pontificem eſſe Pontificem, quam illa concluſio habeatur, quia præmiſſæ ſupponuntur cognitæ, & certæ antequam concluſio inferatur.

560 Dicendum ergo puto cum communi ſententia, eſſe de fide quod iſte Pontifex ſit verus, & legitimus Pontifex, cum canonicè electus eſt, & ab Eccleſia acceptatus; hæc ſententia ita videtur certa M. Bannes *hic dub.* 2. §. *nihilominus*, vt dicat eſſe temerarium, & ſcandaloſum, ſi poſtquam Eccleſia acceptauit aliquem, vt ſummum Pontificem, aliquis hoc negaret. Hanc ſententiam ſic probo; nam eſt de fide dari Eccleſiam, vt in ſimbolo credimus, ac proinde cum capite, qui eſt ſummus Pōtifex, ergo cum conſtet hunc eſſe ab Eccleſia acceptatum, erit de fide eſſe eiuſdē caput. Antecedens conſtat. Conſeq. probatur, nam ex eo, quod eſt de fide, quod hoſtia legitimè conſecrata, contineat Corpus Chriſti, ſi conſtaret hanc eſſe legitimè conſecratam, conſtaret ſub ea eſſe corpus Chriſti, ac proinde eſſet de fide ibi non eſſe ſubſtantiā panis, ſed corpus Chriſti; ergo cum in noſtro caſu conſtet ex acceptatione Eccleſiæ hunc eſſe Pontificem, erit de fide eum eſſe talem. Pariformiter eſt de fide, quod homo legitimè baptizatus, ſit in gratia; ſi conſtaret hunc eſſe legitimè baptizatum, conſtaret, & eſſet de fide, quod eſſet in gratia, quia in propoſitione vniuerſali reuelata, reuelatur particularis ſi conſtet, quod particularis contineatur ſub vniuerſali; ſed ex Eccleſiæ acceptatione cōſtat hanc particularem ſcilicet hic Pontifex eſt legitimè electus, contineri ſub vniuerſali iſta. Pontifex legitimè electus eſt verus Pontifex; ergo, &c. Præterea, cum de fide definitur aliquod totum, in eo definiuntur partes, vt ſupra vidimus; vnde cum definitum eſt, quod Chriſtus eſt homo, definitur, quod eſt animal, & rationale; quod conſtat anima, & corpore, non tamen definitur, quod ſit riſibilis, vt alibi explico. Ergo cum in noſtro caſu ſit definitum, quod eſt Eccleſia, cenſetur definitum, quod dentur illius membra, & caput, quod eſt ſummus Pontifex, ac proinde cum Eccleſia recognoſcat hoc caput, debet re ipſa eſſe tale; maximè quia pertinet ad diuinam prouidentiam facere, quod Eccleſia non recognoſcat eum pro capite, quod verè caput non eſt.

561 Sed dices, non eſſe de fide, quod hic homo ſit baptizatus; ergo non eſt de fide quod ſit Pontifex, licet ab Eccleſia acceptetur. Reſp. quod eo ipſo quod ab Eccleſia acceptetur, eſt de fide quod ſit baptizatus, & quod nihil illi

deſit

Digitized by Google

deſit ex ijs quæ neceſſaria ſunt ad hoc vt ſit verus, & legitimus Pontifex; ſicut enim reuelato toto reuelantur partes illius, & reuelata propoſitione vniuerſali reuelantur particulares ſub ea contentæ, ita cum data Eccleſiæ acceptatione, reueletur, vel reuelata cenſeatur iſta particularis: iſte eſt verus Pontifex, etiam eius partes neceſſariæ reuelatę cēſentur, ac proinde reuelatum cenſebitur, quod ſit baptizatus, maſculus, non fœmina, &c.

§. IX. *Pro complemento præcedentium explicatur, an Pontifex poſſit eſſe hæreticus, & an poſſit ſuam poteſtatem ſupremam quoad definiendas res fidei, alteri delegare.*

562 QVantum ad 1. certum eſt, quod data ſententia, quod Pontifex poſſit eſſe hæreticus, quam M. Bannes *loco citato ad 3. argum.* admittit, poſt, & ante alios, tunc vel nihil definiet, vt volunt aliqui apud eundem Bann. vel vt magis placet eidem ſi aliquid definiret, definiret veritatem contra propriam ſententiam, ex inſtinctu Spiritus S. Pontifici namque definienti cōmunicatur quoddā lumen pro tali tempore quod non eſt lumen fidei, cum hoc non detur niſi ad credendum, neque eſt lumen propheticum, cum definitum ad prophetiam non pertineat, ſed eſt quædam participatio diuini luminis, quæ pro tunc rem ita clarè facit videre, & determinare, vt nulla oriatur ſuſpicio. Quo lumine ceſſante, poterit Pontifex in illorū ſententia manere in ſua hæreſi.

563 Prima ergo ſententia eſt, quod Pontifex vt priuata perſona poſſit eſſe hæreticus; hanc tenent Caiet. *Opuſc. de auctoritate Papæ, & concilij*, Turrecrem. *de Eccleſ. lib. 2. cap.* 102. Sot. *in 4. diſt. 22 q. 2. art. 2.* Cano. *lib. 6. de locis cap. vlt. Adrian. 1. n. 4. de ſacram. confirmat. prope finem*, & alij.

564 Noſtra ſententia ſeq. concl. explicatur *Pontifex neque, vt priuata perſona poteſt eſſe hæreticus, aut labi in hæreſim.* Hanc concl. tenent vt magis piam Pighius *lib. 6. Eccleſiaſticæ hierarch. cap.* 8. Bellarm. *de Pontific. lib. 4. cap. 6.* & alij plures. Ratio eſt, quia priuilegium Petro conceſſum à Chriſto D. ibi, *ego rogaui Petre, vt non deficiat fides tua*, quod fuit de Petro, & vt erat perſona vniuerſalis, & vt erat perſona particularis, non videtur eius ſucceſſoribus denegandum; ergo &c. Tum quia niſi diuina prouidentia Pontifex ſeruaretur immunis ab omni hæreſi, mirum eſſet hactenus neminem inuentum eſſe, de quo conſtet hæreticum fuiſſe, vt poſtea videbimus. Soluuntur argum. in contr.

565 Primum argum. nā multi Pontifices de facto errauerunt in fide, & fuerunt hæretici, ergo, &c. Antecedens probatur 1. quia Zephirinus fuit Montaniſta, teſte Tertulliano aduerſus Praxeā 2. Fuit hæreticus Marcellus qui Idolis ſacrificauit. 3. Liberius qui fuit Arianus teſte Athanaſio *ad vitam ſolitariam agentes*. 4. Vigilius, qui fuit Eutychianus. 5. Honorius, qui fuit Monothelita, à 6. ſynodo damnatus. 6. Ioannes XXII. qui docuit, quod non ſolum animæ ſanctorum non videbunt Deum niſi poſt diem iudicij, ſed etiam quod animæ hominum, ſimul cum corpore intereant. 7. Celeſtinus III. qui definiuit, quod matrimonium inter fideles contractum, ſi alter fiat hæreticus diſſoluatur, vt liceat fideli tranſire ad ſecundas nuptias. 8. Aliqui alij Pontifices fuerunt hæretici, docentes quod matrimonium ratum, diſſoluatur per ſubſequens conſumatū, cuius oppoſitum definiuit Alexander III. *cap. licet, de ſponſa duorum*, vbi addit *quamuis aliter à quibuſdam prædeceſſoribus noſtris ſit aliquando iudicatum.*

566 Reſp. negando antecedens. Ad 1. probationem dico, quod Tertullianus non dicit Zephirinum Montanizaſſe, ſed ſolum *Pontificem Romanum agnoſcentem iam prophetias Montani, Priſcæ, & Maximillæ*: vnde ſolum ſequitur, quod fuerit deceptus, non hæreti-

reti-

Digitized by Google

reticus; licet poſtea re melius expenſa damnauit Montaniſtas, vt fecerant eius prædeceſſores. Ad 2. dico, quod Marcellus ſacrificauit Idolis retenta in corde fide, licet peccauerit contra religionem, & fidei confeſſionem, metu tormentorum, ſicut etiam fecit Petrus per trinam negationem. Ad 3. probationem reſpōdent communiter ſcriptores, quod Liberius verè communicauit cum Arianis, non ex animo, ſed ex nimia cupiditate recuperandæ ſedis à qua erat expulſus, ærumnis etiam, & metu mortis cōpulſus, eo modo quo Petrus negauit, & Marcellinus thurificauit. Sed propter hoc ſcandalum amiſit Pontificatum ſuffecto ei Felice, quo mortuo, denuò à Clero Romano Liberius ſuſceptus eſt, qui catholicum ſe præſulem præſtitit, & ſanctè obijt, vt à D. Ambroſ. *lib. 2. de Virgin. ſancta memoria vir ſit appellatus.*

567 Ad 4. probationem dico Virgilium fuiſſe hęreticū cum eſſet pſeudo papa, viuente Pontifice Siluerio, ſed eo mortuo, cum eſſet verus Pontifex, accepit cor aliud, & fuit in alium virum tranſmutatus, quod non ſolum hæreſim reliquerit, ſed etiam rogatus ab Imperatrice noluit Anthemium Patriarcham hęreticum reſtituere. Imo contra Theodoram Auguſtam, & Acephalos damnationis ſententiam tulit, auctor eſt nobis Gregor. *lib. 2. epiſt. 36.* Ad 5. probat. aliqui dicunt, quod acta 6. ſynodi in damnatione Honorij fuerunt corrupta à quibusdam Græcis, ſic Albertus Pighius, & alij. Communis reſponſio eſt, quod Honorius fuit tunc damnatus quia pacis ſtudio exiſtimauit fore abſtinendum, an in Chriſto fuerint duæ voluntates, non tamen hoc ipſe tenuit, ob hoc fuit damnatus vt ſuſpectus Monothelitanæ hæreſis, quam damnationem permiſerunt eius Legati, tum propter apparentem ſuſpicionem, tum quia timebant aliqui ſchiſma; quam ſuſpicionem ſequuti aliqui Romani Pontifices Honorium damnarunt, licet alij non hoc fecerint vt Agatho Papa, vt liquet ex actione 31. ſextæ ſynodi.

568 Ad 6. probationem dico, quod re vera Ioannes tenuit illam ſententiam de illa mora beatitudinis, ſed tunc illa ſententia non erat hæretica, cum adhuc non eſſet à ſede Apoſtolica definita, vt poſtea definita fuit. Ad 7. probat. dico, quod Cœleſtinus ſcripſit illam opinionem tanquam ſibi probabiliorem; vnde Innoc. III. *cap. quanto, de diuortijs* ſolum dicit eum ſic videri ſenſiſſe, non ita definiuiſſe. Vnde Cœleſtinus ſolum errauit, non hæreticus fuit, quia error non fuit pertinax; quod etiam dici debet de alijs, quod errare potuerint, & aliqui de facto errauerint, non tamen pertinaces fuerunt, ac proinde neque hæretici.

569 Secundum argum. quia aliqui ſuas hæreticas opiniones decretalibus inſeruerunt; ergo hæretici fuerunt. Antecedens conſtat de Epiſtola Cœleſtini, & aliorum, quæ poſtea ſublatæ fuerunt. Conſeq. probatur, nam illum errorem publicè expoſuerunt, quod ſine hæreſi fieri non potuit. Reſp. concedendo antecedens, & negando conſeq. Pro quo nota, quod non quidquid in iure Pontificio continetur pertinet ad iudicium fidei, vt poſtea magis videbitur. Sicut neque ad fidem pertinet cum Pontifex non loquitur aſſeueranter, ſed per modum opinionis, vel opinanter, vt ſi dicat. Sic videtur, ſic putamus, & alio ſimili modo, quo non exprimit ſe loqui ex cathedra, ſed tanquam Doctor particularis.

570 Quantum ad 2. in titulo propoſitum, an Papa non ſolum per ſe poſſit infallibiliter quæſtiones fidei determinare, ſed etiam per alium, delegando ſuam poteſtatem alteri, vt quæſtiones fidei definiat, vt ſit æquè infallibile huius iudicium, ac Papæ. Et dico cum Caſtro *lib. de iuſta hæreticorum punit. cap. 6.* & alijs, nullo modo hoc poſſe fieri. Vnde ſi Papa committeret ſuo Legato, vt res fidei determinaret, illa determinatio non eſſet infallibilis. Ratio clara eſt, quia Dominus non rogauit pro Petri Legatis, vt eorum fides non deficeret, ſed rogauit pro Petro. *Rogaui*

pro

Digitized by Google

pro te, vt non deficiat fides tua. Tum quia neque in alijs rebus ſuprema Principis poteſtas delegatur; ergo neque in iſta, cum ſit ſuprema, & maxima omnium poteſtas.

571 Sed quæres 1. an data ſententia, quod Papa poſſit vt perſona particularis eſſe hæreticus, an tunc eo ipſo deſinat eſſe Pontifex? Prima ſententia de hac re eſt, quod Pontifex etiam per hæreſim merè internam excidat ipſo facto Pontificatu. Ita Alphonſus de Caſtro *loco cit. cap.* 24. Turrianus *de auctor. Pontific. ſupra Concilia lib.* 3. & alij, ſed iſta ſententia communiter reijcitur, quia Pontifex eſt caput viſibile, ac proinde non niſi per errorem viſibilem poteſt à Pontificatu excidere. Secunda ſententia eſt, quod Pontifex excidat à Pontificatu, quando hæreſim quam animo fouet exterius profitetur cum Eccleſiæ ſcandalo. Ita Turrecrem. *lib. 2. ſummæ, de Eccleſ. cap.* 102. Tertia ſententia eſt, quod neque tunc excidat à Pontificatu, ſed ſolum quod poſt vnam, vel alteram monitionem poſſit ab Eccleſia deponi ſeruando eum ordinem qui in hæreticis vitandis ab Apoſtolo præſcriptus eſt. Sic Caiet. *de auctoritate Papæ, & Concilij cap.* 23.

572 In hoc omnes catholici conueniunt, quod Papa ob nullum aliud crimen à Pontificatu excidit niſi ob crimen hæreſis, vel infidelitatis, & contrarium ſapit hæreſim Ioannis Vuiclef, damnatam in Concilio Cõſtantienſi ſub Martino V. Deinde conſtanter puto, quod ob ſolam infidelitatem, aut hæreſim internam Papa non excidat à Pontificatu, tum propter rationem tactam; tum quia alioqui multa ſequerentur incommoda; nam tunc illegitimæ eſſent Epiſcoporum ordinationes ab eo factæ: illegitimæ vlterius ſacerdotum ordinationes ab illis Epiſcopis factæ: incertæ omnes Pontificiæ determinationes, &c. Deinde dico 1. quod Papa deponi poteſt ob profeſſionem externam hæreſis, ſeu alterius infidelitatis, licet interius talis non ſit modo in illa externa profeſſione pertinax eſſet, & incorrigibilis: Non tamen ſi pæniteat, vt fecit Marcellinus. Dico 2. ob nullum aliud crimē, poteſt Pontifex, licet eſſet incorrigibilis, ab Eccleſia deponi. Oppoſitum tenuit gloſſ. *cap. ſi Papa. diſt.* 40. vbi vult, quod Papa deponi poſſit per quodcumque crimen, quando eſt incorrigibilis, ex eo quod contumacia dicatur hæreſis, & paganitas, *cap. ſi qui ſunt presbyteris. diſt.* 81. ſed iſta locutio eſt impropria, ac proinde reijcienda, & habetur noſtrum dictum *d. cap. ſi Papa*, ibi. *Cunctos ipſe iudicaturus, à nemine eſt iudicandus, niſi deprehendatur à fide deuius.* Dico 3. quod ſi Papa eſſet hæreticus notoriè, tunc proprie ab Eccleſia non deponitur, ſed potius Eccleſia declarat, quod tunc à Pontificatu exciderit.

573 Quæres 2. quid ſit Pontificem loqui ex cathedra, ſeu loqui, vt Pontifex eſt vt paſtor vniuerſalis, &c. qua ratione dicitur in omnium catholicorū rectè ſentientium ſententia errare non poſſe? Reſp. quidam modernus, quod tunc Pontifex loquitur ex cathedra, quando ſua decreta facit appendere ad valuas Baſilicæ S. Petri, & in arce Campi floræ. Cæterum hæc reſponſio videbitur alicui ridicula; nam Pontifex tunc dicitur loqui ex cathedra quando ſibi ſpeciali modo aſſiſtit Spiritus S. vt non deficiat; non aſſiſtit autem Spiritus S. nec illi affixioni decretorum, nec Pōtifici quando illæ affixiones fiunt, cum tunc Pontifex poſſit dormire. Tum quia aliud eſt, an illa affixio requiratur ad legum Eccleſiaſticarum publicationem, & an requiratur ad deciſionē quæſtionum ad fidem pertinentium. Illud primum requiri poteſt licet non ſit neceſſarium, cum poſſit alio modo fieri legum publicatio, vt *in tract. de legibus* obſeruauimus non ſecundum. Tum etiam, quia Spiritus S. aſſiſtit Pontifici quando aliquem Sanctum canonizat, non quando publicatur Bulla canonizationis, & tamen vt poſtea videbimus, in canonizatione Sanctorum non poteſt errare. Præterea non poteſt Papa errare in approbatione reli-

Digitized by Google

religionum, & tamen Bulla approbationis non appenditur ad dictas valuas, neque ad arcem campi Floræ, ergo, &c. Dices, quod illa affixio, non eſt locutio Pontificis ex catedra, ſed eſt ſignum, quod Pontifex fuerit locutus, vel loquatur ex cathedra. Sed contra, quia illa affixio neque poteſt eſſe ſignum, quod Pontifex loquatur, vel fuerit locutus ex cathedra; dum etiam affigantur decreta, & Bullæ, ſeu leges ad fidem non pertinentes, vt ſunt leges pro aliqua particulari communitate, pro aliquo negotio pollitico, &c. vt ſunt Bullæ prohibentes extractionem tritici à ſtatu Eccleſiæ, &c.

574 Dicendum ergo eſt, quod tunc Papa loquatur ex cathedra, ſeu vt Pontifex, vt Paſtor vniuerſalis, vt Chriſti Vicarius, Petri ſucceſſor, quando tradit doctrinam, quā vult vt vniuerſale decretum apud omnes cenſeri, obligando omnes fideles ad eam recipiendam, aut credendam. Cum enim Papa ſit ſupremus Paſtor, & totius Eccleſiæ caput, tunc loquitur vt Pontifex, quando loquitur vt ſupremus paſtor, & vt totius Eccleſiæ caput. Siue poſtea id quod loquitur figatur ad valuas Baſilicę S. Petri, & in arce campi Floræ; ſiue non, ſufficit quod loquatur vt ſupremus Paſtor, & locutio ſufficientem habeat publicitatē ſiue per ſcripturam, ſiue non, & ſtatim obligat omnes ad credendum, licet illi qui inuincibiliter ignorant excuſentur, vt *in tract. de legibus* explicuimus.

575 Hinc colliges non bene quendam dixiſſe, quod totum id quod Pontifex dicit etiam priuatim, debeat vt certum de fide teneri, cum ſemper cenſeatur loqui ex cathedra, etiam cum familiariter diſcurrit, hoc enim eſt omnino falſum; nam etiam quando loquitur vt particularis doctor, aut hoc modo ſcribit errare poteſt. Vnde Alphonſ. de Caſtro *lib. 1. de iuſta heret. punit. cap. 6.* refert elegans Innoc. IV. reſponſum, qui rogatus an vellet quæ in iure pontificio ſcripſit pro lege teneri, reſpondit id ſeminim è velle, quia ea non vt Pontifex, ſed vt doctor priuatus ſcripſerat. Confirmat hoc euentus, nam plures Pontifices vt priuatæ perſonæ in multis errarunt, vt in eorum hiſtorijs videre licet, & habetur ex dictis *à ſupra*.

576 Obijciebat ille, nam ſi Deus de potentia abſoluta mentiri poſſet tota noſtra fides nutaret, & nullus illi dicenti credere teneretur, quia ſemper ſuſpicari poſſet, an tunc mentiretur, vtens ſupremo dominio, aut potentia abſoluta, ergo pariformiter ſi pontifex ſecundum aliquam rationem poſſet errare, illi credere non teneremur, cum ſemper ſuſpicari poſſemus, an loquatur ſecundum eam rationem ſecundum quam errare poteſt. Et ſic ſi ſemel errare poteſt vt perſona particularis, illi credere non teneremur quocumque modo loquatur, cum ſemper ſuſpicari poſſemus, an loquatur vt perſona particularis, licet loqui videatur vt Pontifex. Maxime cū poſſet fingere ſe loqui vt Pontificem, & loqui vt perſona particularis.

577 Reſp. concedendo antecedens & negano conſeq. Ratio diſparitatis eſt, quia tunc ratio, ſeu poteſtas mentiendi eſſet in Deo à principio intrinſeco, ſcilicet ratione potentiæ abſolutæ, de qua neſcimus illius vſum ac proinde ſi ſemel Deus de potentia abſoluta mētiri poſſet, ſemper poſſemus de illius vſu ſuſpicari. At infallibilitas Pontificis nō eſt à principio intrinſeco, ſed extrinſeco, ſcilicet ab aſſiſtentia Spiritus S. quæ cū non ſit promiſſa Pontifici vt perſonæ particulari, ſed vt Pontifici, vt Paſtori vniuerſal, vt Chriſti Vicario, & Petri ſucceſſori, ſequitur, quod ſolummodo hoc modo habet infallibilitatem, non vt eſt perſona particularis. Nec poſſibile eſt vt fingat ſe loqui qua Pontifex eſt, & loquatur vt perſona particularis, eo namque ipſo quod loquatur, vt Pontifex toti Eccleſiæ, &c. ad diuinam prouidentiā ſpectat facere vt non fingat, &c.

Digitized by Google

§. X. *An Pontifex ſit verus Pontifex, & aliquid certò definire poſſit ſtatim ac eſt electus.*

578 NEgat quidam modernus in ſuo opere ſuper Concilium; vnde dicit, quod neque eſt verus Pontifex, nec aliquid certò definire poteſt, quandiu non eſt acceptatus à tota Eccleſia. Quocirca quando poſt canonicam electionem adoratur, tunc non recognoſcitur vt verus Pontifex, ſed ad ſummum inchoatiuè, & illi actus non ſunt fidei externæ cum tunc non credatur, nec credi poſſit vt Chriſti Vicarius, & vt Petri ſucceſſor. Ex qua doctrina infert quidã, quod illæ Pontificis adorationes, ſint idolatriæ materialiter.

579 Cæterum quam vana, & quam falſa ſint iſta ex mox ſubijciendis conſtabit. Dico ergo, quod *ſtatim ac Pontifex eſt canonicè electus, eſt verus Pontifex, & ſi tunc aliquid definiat, faciet regulam omnino infallibilem veritatis*. Hanc concluſionẽ debent tenere omnes catholici. Ratio clara eſt; quia quando electio eſt canonica, & nullus eſt qui opponat, tunc cenſetur Pontifex à tota Eccleſia acceptatus; ſicut enim in capitulo generali facta canonica ipſius Generalis electione, & nullo legitimè opponente, cenſetur dictus generalis à tota religione acceptatus; ita cum Pontifex eſt à collegio Cardinalium legitimè electus, & nullus legitimè opponit, cenſetur à tota Eccleſia legitimè acceptatus. Et ſicut eſſet ridiculum dicere, quod adhoc vt Generalis, eſſet verè talis, & antequam ſui officij munia exerceret, deberet expectari quod à tota Religione acceptaretur; ita ridiculum eſt dicere, quod adhoc vt Papa ſit verè talis, & antequam propria Pontificis munia exerceat, debeat à tota Eccleſia acceptari. Et ratio omnium eſt, quia ſicut tota religio repræſentatur in ipſo Capitulo Generali, ita tota Eccleſia repræſẽtatur in toto collegio Cardinalium, ac proinde cum ab horum maiori parte Pontifex eligitur, & acceptatur, à tota Eccleſia acceptari cenſetur; aliàs expectari deberet, quod acceptaretur ab Eccleſia Gallicana, Hiſpanica, Pollonica, indica, &c. quod eſt abſurdum.

580 Exiſtimo hoc idem dicendum eſſe, quando Pontifex non eligeretur à Collegio Cardinalium, vt ſi daretur caſus, quod Deus auertat, quod omnes peſte, vel alio modo interirent. Tunc enim aliqui, putant quod Romani Pontificis electio pertineret ad Conciliũ Generale, ac proinde deberet conuocari, vt ſic in eo fieret electio Pontificis. Hanc tenent Auguſt. de Ancona *in ſumma q. 3. art. 3.* Hoſtienſis *in cap. licet de vitanda, de elect.* & alij, ſed hæc ſent. non placet, quia valde difficile eſt congregare Conciliũ generale, & multum tempus requiritur ad hanc congregationem faciendam. Communis ergo ſententia eſt, quod in tali caſu electio Romani Pontificis ad Canonicos Eccleſiæ Lateranẽſis deuolueretur. Et ſic tradunt D. Antonin. *p. 3 ſum. tit. 22. §. 2. n. 4.* Silueſter Aldobrãdin. *in ſchol. ad Philipp.* Dec. *in cap. licit de vitanda, de elect. verbo altera opinio,* Dionyſ. Paul. *de vera quatuor Patriarch. ſedium erect. cap. 16. n. 13.* Iul. Lauor. *var. to. 1. tit. 4. cap. 6. n.* 27. Hanc ſententiam approbat Auguſt. Barboſ. *in collect. Clem. ne Romani de elect. n. 25.* Ratio clara eſt, quia Eccleſia S. Ioannis in Laterano, eſt propria ſedes Pontificis, eſt ſuper omnes Eccleſias Vrbis, & Orbis. Eſt Pontifex huius Eccleſiæ Epiſcopus; ergo ad canonicos illius pertinet proprij Epiſcopi electio, vt antiquitus fiebat, & modo fit in Germania, Tridenti, & alibi, vbi Canonici proprium eligunt Epiſcopum. Cum autem Epiſcopatui Romano ſit iure diuino annexus Epiſcopatus Orbis, vt ſupra vidimus, ſequitur, quod dum canonici Lateranenſes eligunt Epiſcopum Vrbis, etiam eligant Epiſcopum Orbis, cum hæc duo ſint iure diuino connexa, & inſeparabilia.

581 Sed quæres 1. vbi debeat fieri Romani Pontificis electio, ſi contingeret eum mori extra vrbem. v. g. Viterbij? Reſp.

Digitized by Google

Reſp. quod electio fieri debet Romæ, in caſu quo electio deuolueretur ad canonicos Lateranenſes. Si autē deberet fieri à Cardinalibus ibi fieri deberet vbi eſſet cauſarum, & litterarum Apoſtolicarū audiētia, ſeu vbi adeſſet curia Romana, ibi autem eſt Curia Romana vbi eſt cauſarum, & litterarum Apoſtolicarum audientia, licet ibi non ſit Pontifex, vt Nicol. Garcia *de benefic. p.* 5. *cap.* 1. *n.* 388. poſt Couar. Perez, & alios tradit, vt ſi Pontifex deuiueret in Caſtro Gandulfo, dum Curia manet Romæ, tunc electio deberet fieri Romæ. Quod ſi Pontifex iret Viterbium, & ibi transferet Curiam, ibique decederet, ibi electio fieri deberet, pro quo vide Auguſt. Barb. *in d. collect. ne Romani*, *n.* 15.

582 Quæres 2. à quo deberet fieri Pontificis electio ſi ſolum vnus Cardinalis viueret, cæteris defunctis? Reſp. quod ad illum ſpectaret electio, quod à fortiori curret, & ſi eſſent duo, vel tres. Sic tradit Laudenſis *de Cardin. q.* 14. Pauin. *de offic. Capituli ſede vacante prel.* 5. *n.* 8. Manfred. *deciſ.* 296. Maior difficultas eſt an poſſet ille Cardinalis eligere ſe ipſum; Negat Abb. *in cap. gratum, de poſtulat. Prelat.* qui tamen in *d. cap. licet* ponit remedium quo poſſet ſe ipſum eligere, vt ſcilicet dictus Cardinalis ſacri Collegij nomine poteſtatem alicui demandaret, qui velut commiſſarius ipſum eligeret. Licet Alban. *q.* 24. apud Barboſ. *loco cit. n.* 26. *in fine*, dicat, quod opinio iſta Abb. procedat quando ille ſolus Cardinalis remanſiſſet, cæteri exeuntibus, vel abſentibus, non autem mortuis, tunc enim videtur dicendum, quod ſimul cum Canonicis Lateranenſibus electio eſſet facienda, non quando alij diſcederent; tunc enim cenſerentur renunciare illi poteſtatem eligendi modo poſſibili, vt per compromiſſarium.

§. XI. *In quibuſnam alijs Pontifex errare non poſſit:*

583 IN hoc §. ponemus aliquas difficultas de quibus controuerti ſolet, an Pontifex poſſit errare. Prima difficultas eſt, an Pontifex errare poſſit in decretis morum, quæ ad ſtatum totius Eccleſiæ ſpectant. Affirmant hæretici. Contra quos eſt communis ſententia Catholicorum, quod ſummus Pontifex nullatenus poſſit errare in decretis morum, ad totius Eccleſiæ ſtatum ſpectantibus. Sic poſt alios latè Cano *lib.* 5. *de locis cap.* 5. Bannes *hic dub.* 6. Bellarm. *lib.* 4. *de Pontific. cap.* 5. Menoch. *de arbitrar. caſu* 458. *n.* 31. Et omnes D. Thomæ expoſitores hoc loco. Et clara eſt ratio ex dictis, quia licet Pontifex qua homo eſt, & intra limites humanarum virium, ſit ignorantiæ, alijſque humanis infirmitatibus obnoxius, in his tamen quæ decernit, vt ſummus Paſtor, licet ad fidem non pertineant, ſed ſolum ad mores, neceſſarios, vel vtiles ad ſpiritualem ſuarum ouium ſalutem iuuatur regitur, & gubernatur ſpeciali Spiritus S. aſſiſtentia, & protectione, ex Chriſti promiſſione, iuxta illud Ioan. 14. & 16. *Spiritus veritatis docebit vos omnem veritatem.* Tum quia ſi Pontifex in hoc caſu erraret, talis error, eſſet error totius Eccleſiæ, ac proinde in maximum totius Eccleſiæ damnum redundaret; cū enim omnes fideles teneantur decreta ſummi Pontificis, quæ ad communes mores pertinent obſeruare, ſequi, & venerari, *cap.* 1. *de conſtit.* Et ab illis recedere ſit crimen grauiſſimum, *cap. non decet, diſt.* 12. *& cap. cum non liceat, de præſcript.* ſequitur, quod ſi ſemel dicta decreta non eſſent legitima, ſed aliquid continerent contra bonos mores, tota Eccleſia delinqueret illa ſeruando. Tum etiam quia Chriſtus D. Matt. 23. docuit quod deberent obſeruari, quæ dicebantur à ſedentibus ſuper cathedram Moyſis; ergo à fortiori debent obſeruari quæ dicuntur à ſedentibus ſuper cathedram ſuam, & Petri ſui Vicarij.

Digitized by Google

584 Maior difficultas eſt, an ſummus Pontifex poſſit errare in decretis pertinentibus ad certam perſonam, vel ad certam Eccleſiam? de hac re duas inuenio ſententias. Prima eſt M. Cano *d. cap. 5. concl. 3.* Albertin. *de aſſertion. Cathol. q. 30. n. 22.* Bellarm. *lib. 4. de Pontific. cap. 2. verſ. his notatis* qui abſolutè dicunt, quod tunc Pontifex poteſt errare. Rationem eſſe dicunt, quia illa decreta reſpectu particularis perſonæ, aut particularis Eccleſiæ, non nituntur certis principijs, ſed probationibus, quæ incertæ ſunt, vt quod nominatio Cōcionatoris pertineat ad Canonicos, non ad populum, cum de hoc eſt controuerſia. Vnde tunc falli poteſt Pontifex, vt in iudicijs, & ſententijs particularibus, vt de excomm. probat textus in *cap. à nobis 28. de ſent. excom.* iuncta ratione quam reddit textus in *cap. 1. de conſtit. in 6.* ibi: *Cum ſint facti, & in facto conſiſtant, poſſet probabiliter ignorare.*

585 Secunda ſent. eſt M. Bannes *dicto dub. 6. concl. 4.* qui ſic diſtinguit: vel enim agimus de iudicio rerū geſtarum ſeu forenſi, vt quando Pontifex ſentētialiter definit aliquam litem, ſeu quæſtionem inter duas Eccleſias, vel inter duas perſonas, vel inter vnam Eccleſiam, & aliquam perſonam, vel aliquos, & tunc certum eſt poſſe errare, quia illud iudicium innititur probationibus, quæ incertæ ſunt. Vel certè agimus de decretis Pontificis circa mores alicuius Prouinciæ, vel Eccleſiæ, &c. condendo legem, conficiendo ſtatuta, publicando Bullas, & præſcribendo præcepta, quibus ſubditi regantur, & viuant, & tunc Pontifex errare non poteſt. Ratio eſt, quia tunc nulla poteſt aſſignari differentia inter decreta pro vniuerſali Eccleſia, vel pro particulari; ergo, &c. Antecedens probatur, nam tunc Pontifex ſe gerit tanquam ſupremus Paſtor, & legiſlator, cū in vtroque caſu ſe gerat, vt reſpiciens ſalutem, & bonum ſuarum ouium; & in vtroque caſu illa decreta neceſſaria ſunt ad illorum ſubditorum ſalutem, quibus præſcribuntur; vnde illi obtemperare debent, aliàs peccarent, quòd ſignum euidens eſt quod bona ſunt, & nihil mali contineant, ac proinde quod non erret Pontifex in illorum publicatione.

586 Secunda difficultas eſt, an Pōtifex poſſit errare in Canonizatione Sanctorum? Prima ſententia eſt, quod Pontifex errare poſſit in Sanctorum Canonizatione, cum enim hæc pendeat ex probationibus miraculorum, & ex alijs multis quę in facto conſiſtunt, quę latè recenſet Maſcard. *de probat. concl. 261. à princ.* non mirum ſi aliquando Eccleſia decipiatur. Hanc tenuit gloſ. *in cap. 1. de reliq. & venerat. Sanct. in 6. verb. Sedis, verſ. inter alias, ibi, licet accidere poſſit.* Caiet. *tract. de indulgent. cap. 8.* vbi dicit poſſe interuenire errorem humanum in Canonizatione Sanctorum, ita vt forte re ipſa ſit in inferno, qui legitimè præſumitur canonizatus, ſed Caietanus loquitur ſub dubio. Referunt Auguſtinum dicentem. *Multorum corpora honorantur in terris, quæ torquentur in gehenna.* Cœterum Sanctus Pater nō loquitur de corporibus canonizatorum, ſed aliorum. Hanc tamen ſententiam tenuit Vuigleſ, quem expugnauit N. Valdenſ. *to. 1. tit. 14.*

587 Certa, & communis catholicorum ſententia eſt, quod nullo modo poſſit Pontifex errare in canonizatione Sanctorum, ſic tradunt recentiores contra Vuiglef. Lutherum, & alios hæreticos noſtri temporis. Et ſic tradunt S. Th. *quodlibet. 9. art. vlt.* D. Antonin. apud Viguer. *de inſtit. cap. 10. §. 3.* Couar. *1. var. cap. 10. n. 13.* Aug. de Ancona *de poteſt. Eccleſ. q. 14. art. 3.* Driedon. *de dogmat. cap. 1.* Iacob. Caſtellan. *de canonizat. Sanct. q. 9. art. 3.* Turrecrem. *in defenſ. reuelat. S. Brigid. cap. vlt.* Aragon. hoc loco, Ioan. Malder. hic, & omnes D. Thomæ diſcipuli. Maſcard. *de probat. concl. 261.* Viuald. *in Candelabro p. 3. cap. 17. n. 15.* Bellarm. *lib. 1. cap. 9.* Maluet. *de canon. Sanct. dub. 3. n. 47.* Angel. Rucha *in ſimili tract. cap. 39. & 40.* Ioan. Baptiſta Signius *de reliq. & venerat. Sanct. cap. 4.* Dominicus Anſoſ. *de ſacra-*

tra-

Digitized by Google

crarum reliquarum cultu §. 24. *n.* 5. & alij plures.

588 Probatur ratione D. Thomæ loco cit. quia licet canonizatio Sanctorum pendeat aliquo modo exprobationibus, tamen eſt quædam profeſſio, & proteſtatio fidei, qua Sanctorum gloriã credimus; ſed in rebus ad fidem pertinentibus Pontifex errare non poteſt; ergo neque in hac fidei profeſſione, quam cunctis fidelibus proponit. Tum quia Pontifex non poteſt errare in rebus ad vniuerſalem Eccleſiam pertinentibus, ob Chriſti promiſſionem, qua maximè in rebus grauiſſimis, vt eſt iſta, promiſit non defuturum Ioan. 16. & alibi; ergo, &c. Tum etiam quia redundaret in maximum Eccleſiæ vilipendium, & diuini honoris contemptũ ſi viderent dęmones quod Eccleſia eos vt ſanctos veneraretur, quod ipſi torquent in inferno. Tũ denique quia iniurjam facit martyri qui orat pro martyre, *cap. cum Martha* §. *vlt. de celebrat. miſſar.* ergo etiam iniuriam irrogat Sanctis, qui orat pro illis, ac proinde reicit de cathalogo Sanctorũ.

589 Maior difficultas eſt, an ſit de fides quod Sanctus canonizatus ſit talis, ſeu an ſit de fide, quod Pontifex errare non poſſit in canonizatione Sanctorum? Certum eſt, vt vidimus, quod Pontifex errare non poſſit in canonizatione Sanctorum, aliàs Papa totam Eccleſiam deciperet in re grauiſſima, & eſſet error pernicioſus proponendo Sanctos vt imitandos qui tales non ſunt, ſed in inferno cruciantur. An autem hoc ſit de fide affirmat Ambroſ. Catharinus apud Ioan. Malder. *hic diſp. 6. de Pontifice verſ. propoſitio quarta*. Ipſe vero Malder. tenet non eſſe de fide. Probat ex D. Thoma, quia Sanctorum canonizatio eſt mediũ quid inter determinationes fidei, & ſententias quæ pertinent ad quædam facta particularia. Videatur Bellarminus de cultu, ſeu de ſanct. beatid. lib. 1. cap. 9. & venerat. ſanctorum.

590 Sed dices, quod teſtes deponentes de miraculis, & virtutibus, aliiſque notis ſanctitatis, ſunt fallibiles; ergo etiam iudicium Pontificis, cum dictis teſtimonijs, & probationibus innitatur, erit fallibile. Reſp. negando conſeq. Deus enim præſeruat Pontificem ne in talibus per fallibile hominum iudicium fallat.

591 Sed quæres 1. an ſolus Pontifex poſſit ſanctos canonizare? Reſp. affirmatiuè, ſic tradunt Innoc. Butr. Hoſt. Ioan. Andr. & alij *in cap. audiuimus, de reliq. & venerat. Sanct.* vbi dicitur. *Non liceret vobis ipſum pro ſancto abſque auctoritate Romana Eccleſia, &c.* Idem tradit D. Antonin. *p.* 3. *tit.* 22. *cap.* 5. §. 5. Tabiena, & alij ſummiſtæ *V. canonizatio.* Triumphus *de poteſt. Eccleſ. q.* 14. *art.* 1. Maluet. *de canon. Sanct. dub.* 2. *n.* 5. Angel. Rocha *in ſimili tract. cap.* 4. Bellarm. *de ſanctorum beatitud. lib.* 1. *cap.* 8. & alij communiter. Vnde quando antiquitus canonizabantur ab Epiſcopis, & populo ſancti, fiebat hoc conſentiente Pontifice. Vide Turrianum *in* 2. 2. *diſp.* 17. *dub.* 2. vbi notat, quod primus qui fuit ab Eccleſia canonizatus cum ſolemnitatibus vt modo, fuit S. Homobonus Cremonenſis.

592 Quæres 2. an Epiſcopi poſſint canonizare? Reſp. negatiuè. ſic Iacob. Caſtellanus *de canon. Sanct. q.* 3. *art.* 1. vbi Canceller. *n.* 17. Maluet. *ſupra dub.* 2. *nu.* 1. Auguſt. Triumph. *ſupra q.* 14. *n.* 2. Maſcard. *de probat. concl.* 262. *n.* 56. Turrian. *d. diſp.* 17. *dub.* 2. & alij. Imò neq; Legatus de Latere canonizare poteſt. Cancel. *ſupra q.* 3. *art.* 2. *nu.* 3. Imò tenet Alphonſ. de Caſtro *de iuſta heret. punit. lib.* 1. *cap.* 6. *verſ. rurſus*, quod neq; id facere poteſt ex Pontificis commiſſione, quod etiã tradit Cantell. *in addit. ad Caſtella. n. q.* 3. *art.* 2. *n.* 4. quod ex eo probat, quia Papa non poteſt delegare poteſtatẽ definiendi res fidei, quod etiam tradit Aragon. *hic tract. de Concil concl.* 3. *verſ. ad* 1. *argum.* Ban. *hic dub.* 4. *verſ. qua propter.* Addunt Caſtellan. *art.* 5. Contelor. *ibid. nu.* 10. Angel. Rocha *ſupra cap.* 4. & alij, quod neque Concilium generale poteſt canonizare, niſi interueniente Romani Pontificis auctoritate.

Ter-

593 Tertia difficultas, an ſummus Pontifex errare poſſit in approbatione, vel confirmatione Religionum, de qua prima ſententia eſt, quod errare poſſit, ex eo, quod huiuſmodi approbatio fiat præcedentibus probationibus circa virtutem, & merita inſtitutoris, & profitentium, circa Regulam, conſtitutiones, ſtatuta, &c. in quibus poteſt deceptio contingere. Hanc ſententiam videtur ſequi Gregor. X. *cap. 1. de religioſis domibus in 6.* vbi refertur decretum Concilij Lateranen. *in cap. vlt. eod. in decretal.* vbi dicitur, quod ex nimia religionum diuerſitate grauis in Eccleſia confuſio introducta eſt, deinde additur, quod importuna petentium inhiatio illarum multiplicationem extorſit. Et ſic tenet Cano *d. lib. 5. cap. 5. ad finem*, quod confirmat ex eo, quod aliquando religio ab vno Pontifice confirmata, ab alio poſtea tanquam impia, & errorum nutritiua damnata eſt, vt de ordine Fratricellorum conſtat, quem Cœleſtinus V. approbauit, & Ioan. XXII. damnauit, & approbationem infirmam, & inualidam fuiſſe declarauit in *extrauag. 1. de religioſ. domibus Ioan. XXII.*

594 Secunda ſententia verior, & communior eſt, quod Papa nullo modo errare poſſit in confirmandis, & approbandis religionibus. Sic tenent Bann. *hic dub. 8. concl. 3. & 4.* Rodriq. *to. 1. Q. R. q. 1. art. 4. ad medium*, omnes expoſitores communiter, hoc loco, & alij paſſim. Ratio conſtat ex dictis, quia Pontifex ob ſpecialem Spiritus S. aſſiſtentiam non poteſt aliquid ſtatuere pro tota Eccleſia, neque vt ſupra dictum eſt, pro aliqua particulari Prouincia, vel Eccleſia quod ſit contra bonos mores, vel inductiuum peccati, &c. Sed confirmatio, & approbatio vnius Religionis, eſt propoſitio inſtituti, quod à tota Eccleſia debet honorari, &c. ergo, &c.

595 Pro ſolutione eorum quę obijciuntur nota, quod vel quærimus an Pontifex poſſit falli approbando plures Religiones quàm expediat, & quàm populi alere poſſint, & hoc modo dici poteſt, quod Pontifex poſſit errare, ex falſis informationibus, quibus probetur quod Populus poteſt plures alere, cum non poſſit. Vel etiam ſi ex nimia multiplicitate Religionum oriretur confuſio in Populo, & hoc eſt, quod dicitur in d. *cap. 1. de relig. domibus*. Vel certè eſt quęſtio, an Pontifex errare poſſit in confirmanda, vel approbanda Religione quoad ea quæ pertinent ad honeſtatem morum, ad veritatem doctrinæ, inſtituti, Regulæ, conſtitutionum, legum, & ordinationũ, quibus illius Religionis profeſſores vtuntur, & hoc modo dicimus Pontificem non poſſe errare, nec decernere falſum. Quod autem dicitur de ordine fratricellorum, dico, quod non errauit Cœleſtinus, quia re vera approbauit inſtitutum bonum, & conuenientem ad ſpiritualem profectum, ſalutem, & charitatis perfectionem, ſed cum ab illo defeciſſent profeſſores, & alumni illius, meruerunt, quod ordo extingueretur.

596 Quarta difficultas, an Pontifex errare poſſit in approbandis, aut reiicĩdis propoſitionibus Philoſophicis? De propoſit. Philoſophicis procedit difficultas; nam ſi loquamur de qualificatione propoſitionum pertinentium ad fidem, certum eſt non poſſe errare, vt definiendo propoſitionem eſſe hæreticam, erroneã, malè ſonantem, temerariam, hæreſi proximam, ſapientem errorem, periculoſam, ſcandaloſam, & piarum aurium offenſiuam. Eſt autem propoſitio illa hæretica, quæ opponitur propoſitioni de fide: illa eſt erronea, quæ opponitur propoſitioni, quæ eſt fidei proxima: illa eſt temeraria, quæ opponitur communi opinioni prudentum, & ſapientum virorum; illa eſt malè ſonans, quæ opponitur caſto, & circumſpecto ſermoni in argumento nobis controuerſo cum hæreticis: illa errorẽ ſapit, quæ non niſi frigida euaſione excuſari poteſt à ſenſu erroneo: ſcandaloſa eſt quæ inducit infirmos, & debiles in errorem circa fidem, licet ipſa non ſit hæretica, &c.

597 De propoſitionibus ergo philoſophicis procedit difficultas propoſita;

Digitized by Google

ta; ad quam dicerem, ſaluo meliori iudicio, quod non deberet Pontifex iudicare, niſi interſit fidei; quod propoſitio philoſophica declaretur probabilis, aut improbabilis, quo modo Pontifex damnauit illam ſententiã quæ dicebat, quod non orbes, ſed terra moueretur; maximè cum eſſet contra illud: *terra autem in æternum ſtat.* Et Clemens V. in Concil. Vienenſi definiuit eſſe erroneum dicere, quod anima rationalis non eſſet forma corporis per ſe, & eſſentialis, ſed ſolum aſſiſtens, vt motor mobili.

DVBIVM XXVII.

De quarta regula fidei, quæ eſt Eccleſia.

598 CLariſſimum Eccleſiæ lumen S.Auguſt. in expoſitione epiſt. ad Rom. inchoatæ, habetur to. 4. dicit, quod *Eccleſia ex vocatione appellata eſt, ſynagoga verò, ex congregatione*: Eccleſia namque Græcè, Latinè eſt vocatio; vocatio magis eſt hominum, congregatio autem magis eſt animalium. Iudæi namque non cibo ſempiternæ veritatis, vt nos, ſed temporalium promiſſionum pabulo congregati fuerunt, licet propter fidei ſpiritum, ſynagoga interdum vocetur Eccleſia. Omnes ergo Eccleſiam prędicant, tam Catholici, quam hæretici, ſed non omnes ad illam pertinent. Cum Eccleſia abſolutè dicitur in bonam partem accipitur; cum adito etiã in malam partem, iuxta illud. *Odiui Eccleſiam malignantium*: Abſolutè ergo nomine Eccleſiæ, Eccleſia catholica intelligitur, quam Chriſtus D. ædificauit, *Matt. 16. ædificabo Eccleſiam meam*; & quam in ſymbolo credimus. *Credo ſanctam Eccleſiam catholicam.*

599 Cœterum pro clariori intelligentia nota, quod octo ſunt vocationes in vnum, ſeu congregationes. 1. Eſt cuiuslibet ciuitatis, in qua eſt Epiſcopus, & populus fidelis, ſeu clerus, & populus. Sic Apoſtolus ſcripſit Eccleſiæ, quæ erat Corinthij, & Eccleſiæ Galatiæ, & Ioannes ſeptem Eccleſijs, quę erant in Aſia, *Apocal.* 1. 2. eſt cuiuslibet Chriſtianæ familiæ in vna domo. Sic Paulus ſalutat domeſticam Eccleſiam Aquilæ, & Priſcæ. *Rom. 16.* 3. Eſt omnium credentium in Deo, qui fuerunt ab origine mundi, & qui erunt vſque ad mundi finem, quia omnium vna fides ad *hæbreos* 11. Et Chriſtus D. *pro omnibus mortuus eſt* 2. Cor. 5. *eſt propitiatio pro peccatis noſtris non pro noſtris tantum, ſed etiam pro totius mundi* 1. Ioan. 2. eſt *Agnus ab origine mundi occiſus.* Apocal. 13. 4. Eſt omnium cõgregatio fidelium à Chriſto vſque ad finem mũdi, & hæc eſt Eccleſia à Chriſto D. ædificata Matt. 16. *ædificabo Eccleſiam meam,* & Act. 20. *In quo Spiritus S. vos poſuit Epiſcopos, regere Eccleſiam Dei, quam acquiſiuit ſanguine ſuo.* 5. Eſt congregatio Rectorum, ac præpoſitorum populi fidelis Matt. 18. *Quod ſi non audierit eos, dic Eccleſiæ.* 6. Eſt omnium fidelium, tam hic viuentium, quàm in cœlis regnantium, quo modo Apoſt. Epheſ. 1. & Coloſ. 1. vocat Chriſtum caput ſupra omnem Eccleſiam. 7. Eſt congregatio ſolorum beatorum in cœlis, quam Apoſt. hæbr. 12. vocat *Eccleſiam primitiuorum, qui conſcripti ſunt in cœlis.* Et pſal. 88. vocat eam Dauid *Eccleſiam Sanctorum.* 8. Eſt locus in quo Eccleſia congregatur, qui locus aliàs Templum appellatur 1. Cor. 11. *Deuter.* 23. *Iudic.* 20. *& Iudith.* 6.

600 Definitur Eccleſia, quod ſit *congregatio baptizatorum, Chriſti fidem profitentium, ſub regimine vnius ſummi Pontificis Romani Chriſti Vicarij.* Vnde ad eſſentiam Eccleſiæ duo requiruntur. Vnum, quod ſit congregatio, ſcilicet vocatorum per Chriſtum, baptizatorum; alterum quod iſti profiteantur fidem Chriſti. Per primam particulam *baptizatorum*; excluduntur infideles: per alteram, ſcilicet *Chriſti fidem profitentium*, excluduntur hæretici, de quibus magis conſtabit in ſequentibus. Cœterum quia huius dubij materia ampla eſt, vt clarius procedamus in ſequentibus §. §. eam elucidabimus.

Digitized by Google

§. I. *De origine Eccleſiæ.*

601 ECcleſia vt eſt congregatio hominum baptizatorum à Chriſto D. incœpit, vt ex infra dicendis patebit, vt autem eſt congregatio fidelium, ſunt variæ ſententiæ. Prima ſententia eſt, quod Eccleſia cœperit ab Angelorum creatione; cum enim Angeli fuerint in fide creati, ac proinde fuerint fideles, & fidelium congregatio ab eorum conditione debuit Eccleſia incipere. Sic tenent aliqui Doctores apud Turrecrem. *lib. 1. de Eccleſia cap. 2.* Secunda ſententia eſt, quod cœperit ſub Adam, & Eua in ſtatu innocentiæ. Sic tenent Driedonus *lib. 4. de Eccleſiaſticis dogmat. cap. 4.* Hoſius *in confeſſione fidei cap. 22.* Michael de Medina *de recta in Deum fide cap. 14.* Simanc. *cathol. inſtit. cap. 34.* Alij volunt cœpiſſe ab Adam, & Eua poſt lapſum. Alij in Abel. Alij tempore Abram ex illo Rom. 4. Abrahã accepit ſignum circumciſionis, &c. vt eſſet Pater omnium credentium.

602 Noſtra ſententia duabus concl. explicatur. Prima concl. *Eccleſia propriè non cœpit ab Angelorum creatione.* Sic Turrecrem. loco citato, & alij communiter. Ratio clara eſt, quia Eccleſia eſt congregatio, ſeu vocatio fidelium profitentium fidem Chriſti ſub vno Vicario Romano Pontifice; vt in eius definitione vidimus; ſed Angeli non ſunt huiuſmodi; ergo, &c. Tum quia Eccleſia eſt congregatio tam prædeſtinatorum, quã reproborum fidem Chriſti profitentium vt poſtea videbitur; ſed Angeli non ſunt huiuſmodi, quia Angeli reprobi, fidem Chriſti non profitentur; ergo, &c. Tum etiam, quia Eccleſia eſt congregatio fidelium quorum caput eſt Chriſtus, ſed Chriſtus D. non eſt abſolutè caput Angelorum, ſicut eſt hominum; ergo, &c. Minor probatur, nam Chriſtus D. non habet eandem naturam Angelorum, ſicut habet hominem: non habet plenum influxus in Angelis, ſicut habet in homines, non enim influit gratiam redemptionis, vt patet. Tum denique quia Chriſtus influit per ſacramenta à ſe inſtituta; quo modo non influit Angelis, ſed tantum hominibus.

603 Occurrunt 1. aliqui, quod Eccleſia poſſit conſiderari dupliciter. Primò, vt dicit congregationem ex Angelis, & hominibus conſtitutam, ſub vnô Principe Deo, & hoc modo Eccleſia cępit in Angelis. Secundò vt dicit congregationem hominum viatorum, habentem ſacramenta fidei, aut ſigna ſenſibilia, & hoc modo cœpit ab Adam, vel Abel. Vnde Eccleſia diuiditur in Triumphantem, militantem, & purgantem. Sed contra, quia licet detur congregatio ex Angelis, & hominibus conſtituta ſub vno Pontifice Deo, non tamen eſt Eccleſia ſimpliciter, ſed tantum ſecundum quid; Eccleſia namque ſimpliciter eſt congregatio ſub vno Chriſti capite, quod gratiam ſuam redemptiuã influit, & maximè per aliqua ſymbola, ſeu ſigna ſenſibilia, vt etiam in lege naturæ faciebat.

604 Occurrunt alij 2. diſtinguendo Eccleſiam, in Eccleſiam ſimpliciter dictam, & ſecundum quid, ſcilicet viſibilem; iſta noſtra Eccleſia viſibilis, eſt tantum ſecundum quid, illa prior quæ etiã Angelos complectitur, eſt ſimpliciter. Sed contra, quia Eccleſia eſt congregatio, ſeu vnio vocatorum, quæ fit per ſegregationem ab impio, & ſuperſtitioſo cultu, ad verum cultum, & fidei vnitatem, quod Angelis non competit; ergo, &c. Igitur ſi loquamur de Eccleſia ſimpliciter prout eſt corpus Chriſti myſticum, comprehendens prædeſtinatos, & reprobos: bonos, & malos, non cœpit à creatione Angelorum, quia tunc non habuit bonos cum malis permixtos; ſed tantum prædeſtinatos, & reprobos Angelos, omnes tunc bonos; tum quia illa collectio non potuit dici corpus Chriſti myſticum, ſecundum omnem influxum vt de Incarnatione dicemus. Quod ſi loquamur de Eccleſia ſecundum quid, ſeu ſecundum quandam ſpecialitatẽ, & cum addito, hoc modo poteſt dici, quod incepæ-

cepæ-

Digitized by Google

cœperit ab ipſa Angelorum creatione. Et ſic Angelorum cœtus ſuam ſpecialem Eccleſiam quodammodo conſtituit. Quando autem Eccleſia diuiditur in triumphantem, militantem,&c. per Eccleſiam triumphantem non intelligimus Angelos, ſed homines beatos, quorum propriè Chriſtus eſt caput, vt ex dicendis magis patebit.

605 Secunda concl. *Eccleſia cœpit poſt lapſum primorum parentum, non in ſtatu innocentiæ, poſtea in Abel manifeſtius apparuit, & ſuccedentibus temporibus, vſque ad tempus Chriſti, quo complementum accepit.* Hanc concluſionem tenent omnes catholici. Quod Eccleſia non incœperit in ſtatu innocentię patet, quia Chriſtus D. non erat caput hominum pro ſtatu innocentiæ, quia ſi Adam non peccaſſet Verbum non veniſſet;nec gratia Adamo data erat gratia redemptiua, vt de Incarnatione dicemus,Fuiſſet tamen alia Eccleſia ab iſta diuerſa non ſub Chriſto capite, ſed ſub Deo. Quod autem Eccleſia cœperit poſt lapſum primorum parentum, probatur 1. nam Adam fuit iuſtificatus per gratiam redemptiuam, ac proinde fuit Chriſti membrum, ergo ab ipſo cœpit Eccleſia. Conſeq. conſtat, tunc enim cœpit Eccleſia, quando cœpit Chriſtus D. influere in ſua membra gratiam, fidem, ſpem & charitatem, ſed hoc cœpit Chriſtus in Adam; ergo, &c.

606 Probatur 2. ex S.Doctore 2.2. *q*.85.*art*.1.*ad* 2. vbi dicit, quod ſemper fuit neceſſarium aliquod ſignum ſenſibile ad delendum peccatum originale, & quod Adam verè obtulit ſacrificium, licet ſcriptura de hoc mentionem non faciat, ergo tunc Eccleſia incæpit. Conſeq. conſtat, tunc enim cœpit Eccleſia cum incœperunt ſacramenta, & ſacrificia ad delenda peccata; ſed ſacramentum ad delendum originale cœpit ab Adam; ergo. Illud autem ſacramentum non niſi ex meritis Chriſti venturi delebat originale.

607 Sed dices, quod tunc Eccleſia incœpit, quando nomen Domini inuocari cœpit, ſed hoc cœpit ab Enos, vt conſtat ex illo. *Iſte cœpit inuocare nomen Domini*; ergo, &c. Reſp. quod Enos dicitur cœpiſſe inuocare nomen Domini non quia prius nō inuocaretur, ſed quia primus fuit qui inciperet inuocare nomen Domini ritu publico, vel per formulas orandi, vel quia docuit preces quibus Deus publicè inuocaretur, vt placet Hugoni.

608 Quod autem ſub Abel manifeſtius apparuerit Eccleſia, conſtat,quia manifeſtius ſub illo ſacrificia Deo fuerunt oblata. Tum quia Eccleſia eſt vniuerſitas continens bonos, & malos, ſed hoc habemus ſub Abele, vbi iuſtus cum impio vniebatur in ſacrificiorum conſortio. Vnde dicit S, P. Aug. 15.& 19. *de ciuit.* quod à principio mundi proceſſerunt duæ ciuitas, vna Dei, & altera diaboli: cœtus iuſtorum, & cœtus malignantium. Tum etiam, quia in Abel tres pręcipui Eccleſię ſtatus figurati ſunt, ſcilicet Virginum, Martyrum, & Doctorum. Virginum, quia Virgo erat: Martyrum, quia martyr fuit, & primus martyr, fuit enim occiſus in odium fidei, & religionis quam per ſua ſacrificia proteſtabatur: Doctorum, quia exemplo, & verbis docebat quomodo Deus coli debeat. Vide S.P.Aug.*de mirabilibus ſacræ ſcripturæ*.

609 Quod verò Eccleſia ſuum habuerit complementum ſub Chriſto D. conſtat, quia tunc cœpit eſſe congregatio fidelium profitentium fidem Chriſti ſub ſacramentis viſibilibus ſub vno capite viſibili, & poſtea inuiſibili poſt aſſenſionem, licet ſub viſibili eius Vicario. Cœpit ergo Eccleſia noua quantum ad fidem à tempore Incarnationis; vnde B. Virginum Regina à fide commendatur Luc.1. *Beata quæ credidiſti*; & Paſtores crediderunt, vt primitiæ Iudæorum,& Magi vt primitiæ Gentilium. At quantum ad vocatorum colligationem cœpit Eccleſia in vocatione Apoſtolorum; quantum ad vnitatem doctrinæ, cœpit à Chriſti prædicatione: quantum ad ſacramentorum perfectionem,

Digitized by Google

& complementum, cœpit ab aperitione lateris Chriſti D. quia ſacramenta fluxerunt de latere Chriſti. Vnde Eccleſia dicitur formata de latere Chriſti. At quantum ad dilatationem, formata eſt ex Euangelij prædicatione. Soluuntur argumenta in contrarium.

610 Primum argu. contra 1. concl. nam. Angeli fuerunt creati in gratia, & in prima ſui conditione habuerunt fidem de incarnatione Verbi, & non deſunt qui dicant, quod gratia præſeruationis fuit illis data ex meritis Chriſti, quem Deus dedit caput ſuper omnem Eccleſiam 1. Epheſ. Confirmatur, quia Angeli pertinent ad corpus myſticum, & Chriſtus D. eſt etiam caput Angelorum, non ſolum quia Angeli, & homines ad vnum finem ordinantur, ſed etiã quia de eius influxu participant, vt latè probat S. Doctor 3. *p. q.* 1. *art.* 4. Reſp. quod licet Angeli habuerint fidem Incarnationis, non tamen habuerunt gratiam ex meritis Chriſti, cum gratia Angelorum non fuerit redemptiua, ſed de hoc dicemus de Incarnatione. Ad confirmationem dico, quod Angeli pertinent ad corpus myſticum tum ratione finis, tum etiam ratione aliqualis influxus, non tamen quoad rationem influxus præcipui, ſcilicet gratiæ redemptiuæ, ſeu Chriſti vt redemptoris. Deinde dato, quod gratia Angelis conceſſa fuerit ex meritis Chriſti, adhuc non ſequitur, quod Eccleſia ſimpliciter cœperit ab Angelis, ſed ſolum ſecundum quid, cum non cœperit ex capite Chriſto influente viſibiliter, & ſenſibiliter per ſacramenta, ſed ſolum modo quodam inuiſibili.

611 Secundum argum. contra ſecunda concl. nam videtur, quod Eccleſia cœperit in ſtatu innocentiæ, quia in illo fœliciſſimo ſtatu magna erat primorum parentum amicitia cum Deo, vt ipſum reuererentur, ne dum interiori cultu, ſed etiam exteriori, & ſenſibili, & fuiſſent tunc aliqua ſacramenta, vel ſacrificia ad gratiarum actionem, ad laudem, ad honorem Dei; ergo, &c. Reſp. negando antecedens. Ad probationem dico, quod tunc fuiſſet cultus, fuiſſent ſacrificia, & fortè aliqua ſacramenta, quibus recognoſcerent Deum vt parentem, vt amicum iuſtorum, non tamen vt redemptorem; vnde fuiſſet quidem tunc Eccleſia, ſed valde diuerſa à noſtra, quæ habet caput Chriſtum vt redemptorem, tunc autem habuiſſet Deum vt caput, vt principem, vt ſanctificatorem, non vt redemptorem.

§. II. *Quænam ſint partes, ſeu membra Eccleſiæ.*

612 Iſte §. plures continet difficultates breuiter proponendæ, & examinandæ. Prima eſt, an ſoli prædeſtinati ſint membra Eccleſiæ, an etiam reprobi. Prima ſententia, ſeu error eſt hæreticorum noſtri temporis, qui tenent Eccleſiam eſſe ſolum cœtũ, ſeu congregationem prædeſtinatorum, non reprobatorum. Veritas catholica ſeq. concl. explicatur. *Eccleſia non ſolum eſt congregatio prædeſtinatorum, ſed etiam reproborum, ita quod etiam reprobi fideles ſint membra Eccleſiæ.* Hanc concl. docent omnes catholici, & definita fuit in Concilio Conſtantienſi contra Ioann. Hus, & Vuiglef. qui dicebant, quod Eccleſia ſit ſolorum prædeſtinatorum congregatio. Pro quo videri poteſt N. Thomas Vualdenſis.

613 Probatur 1. ſacræ ſcripturæ teſtimonijs. Matt. 25 regnum cœlorum aſſimilatur *decem Virginibus*; prudentes ſignificant prædeſtinatos; fatuæ, reprobos. Regnum autem cœlorum præſentis temporis Eccleſia dicitur, teſte Magno Gregorio. Matt. 13. aſſimilatur *ſagenæ miſſæ in mare, ex omni genere piſciũ congreganti*; boni namque, & mali in Eccleſia miſcentur: piſces boni cum putridis: ſeges cum lolio: triticum cum palea: non habens veſtem nuptialem, cum honorifica conuiuantium turba: hædus cum oue; ergo, &c. Idem colligitur ex illo Apoſtoli 1. Cor. 12. *Vos autem eſtis corpus Chriſti, membra de membro, & quoſdam*

Digitized by Google

quoſdam quidem poſuit Deus Apoſtolos, &c. Sed non omnes Apoſtoli fuerunt prædeſtinati ad gloriam, vt patet de Iuda; ergo. Tum quia Eccleſia figurabatur in arca Noe, vbi erant animalia munda, & immunda: ergo, &c.

614 Probatur 2. teſtimonijs Sanctorum Patrum. D. Auguſt. 18. *de ciuit. cap.* 49. ſic ſcribit. *In hoc ſæculo maligno, &c. multi reprobi admiſcentur bonis, & in hoc mundo tanquam in mari vtrique incluſi retibus, indiſcretè natant, donec perueniatur ad litus, vbi ſoli mali ſegregantur à bonis.* Idem tradit pſal. 40. ad illa verba: *egrediatur foras.* S. Cyprianus *epiſt. ad Maſſim.* dicit. *Nos operam, demus, & quantum poſſumus laboremus vt vas aureum, vel argenteum ſimus, &c.* D. Hierony. ad Epheſ. 5. ſic fatur. *Non audeo ergo eos etiam peccatores, & gehenna reos negare membra magni corporis Chriſti, & grandis Eccleſiæ ſpecioſæ, & fuſcæ, quos Apoſtolus dicit, in vno ſpiritu baptizatos.*

615 Probatur 3. ratione. Membra Eccleſiæ debent eſſe ſenſibilia, ſicut & ipſa Eccleſia ſenſibilis, ſeu viſibilis eſt; ergo eſt perinde quod ſint, vel non ſint prædeſtinati; Conſeq. probatur, quia prædeſtinati à ſolo Deo cognoſcuntur; ergo ſi ſoli prædeſtinati ad Eccleſiam pertinerent, partes Eccleſiæ, ſeu membra Eccleſiæ à ſolo Deo cognoſcerentur, & ſic Eccleſia non eſſet congregatio ſenſibilis, cum eius membra non eſſent ſenſibilia. Tum quia ſi ſoli prædeſtinati eſſent membra Eccleſiæ, cum iſti ſint incerti, auferetur poteſtas Prælatorum, iudicia fidei infirmarētur, diſciplina Eccleſiaſtica euerteretur, communio & diſtinctio chariſmatum confunderetur. Item vnaquæque factio poſſet iactari ſe eſſe Eccleſiam, & aliam excludere: vnuſquiſque poteſt fingere ſe eſſe prædeſtinatum, & eſſe membrum Eccleſiæ, & alios excludere. Tum etiam quia fideles etiam in gratia, vel non in gratia exiſtentes recipiunt aliquem influxum à Chriſto capite, licet non ſint prædeſtinati, ergo ſunt membra Chriſti, & Eccleſiæ.

616 Obijciunt 1. nam Apocal. 21. Eccleſia vocatur ſancta, deſcendens de cœlo à Deo, ex quo ſignificatur, quod Eccleſia habeat radices in cœlo, ratione æternæ Dei prædeſtinationis. Tum quia Eccleſia vocatur ſponſa Chriſti; Chriſtus autem non poteſt eſſe ſponſus reproborum, aliàs ſponſam repudiaret. Tū etiam quia vocatur *hortus concluſus, fons ſignatus*, &c. Vnde Magn. Gregor. 4. Cant. dicit. *Hortus S. Eccleſia exiſtit, qui hortus concluſus bene eſſe dicitur, quia charitatis vallo circumquaque munitur, ne intra numerum electorum, reprobus aliquis ingrediatur.* Præterea Eccleſia eſt ſimilis arcæ Noe, in qua, vt dicitur 1. Petri 3. erant octo animæ, quæ omnes ab aquis diluuij ſaluæ factæ ſunt. Ad hæc Epheſ. 5. Chriſtus dicitur caput Eccleſiæ, & Saluator corporis ſui, & mundare Eccleſiam, vt eam ſibi exhibeat glorioſam. Item Ioan. 10. de ouibus ſuis dicit Chriſtus, quod *nemo rapiet eas de manu mea*, ac proinde oues Chriſti omnes ſunt prædeſtinatæ. Denique 1. Ioan. 2. ſignificatur, quod reprobi non ſint de Eccleſia. *Ex nobis exierunt, ſed non erant ex nobis; nam ſi ex nobis fuiſſent, permanſiſſent vtique nobiſcum.*

617 Reſp. quod locus Apocal. intelligitur de Eccleſia triumphante, quæ ad nos de cœlis deſcendere dicitur, cū nobis innoteſcit, quomodo autem dicatur ſancta, infra dicetur. Ad 1. probationem dico, quod Eccleſia ſemper eſt ſponſa Chriſti, licet aliquæ animæ particulares quæ ſunt in Eccleſia, poſſint repudiari, vt malos tollat de Eccleſia ob amorem ipſius Eccleſiæ. Ad 2. probationem dico, quod Eccleſia eſt *hortus concluſus, & fons ſignatus*; quia eſt munita Chriſti præſidio, ne vnquam violetur improba corruptione improborum, infidelium, hæreticorum, & immundorum ſpirituum. Ad 3. probationem, dicendum, quod octo animæ non fuerunt ſymbolum totius Eccleſię, ſed tota arca, prout continebat animalia munda, & immunda, coruos, & columbas. Ad 4. dicas, quod Eccleſia redditur ſpecioſa

V 2 quando

Digitized by Google

quando mundatur à paleis, quod maximè fiet in die iudicij, quando fiet tritici ventillatio. Ad 5. dico, quod ibi per oues intelliguntur ſoli prædeſtinati, reprobi autem qui ſunt in Eccleſia, potius hædi dici debent, qui in die iudicij ſeparabuntur ab ouibus, & à ſiniſtris ponentur. Ad 2. dicas, quod illi qui exierunt, dicuntur non eſſe ex nobis prædeſtinatis, quia licet eſſent de Eccleſia, non tamen erant ex parte potiori, quæ eſt pars prædeſtinatorum. His ferè modis ſolui poſſunt aliqua Sanctorum Patrum teſtimonia.

618 Obijciunt 2. nam corpus Chriſti verũ eſt figura corporis Chriſti myſtici, ſed corpus Chriſti verum fuit totũ glorioſum; ergo etiã corpus Chriſti myſticũ. Tum quia omnes electi, ſunt dilecti, imò magis eſt dilectus prædeſtinatus in mortali exiſtens, quàm reprobus in gratia; ergo magis ex prædeſtinatione, quàm ex alio titulo homines incorporantur Chriſto, fiunt dilecti filij Dei, & membra corporis Myſtici, quod eſt Eccleſia. Reſp. concedendo maiorem, ratione tamen diuerſorum ſtatuum. Deinde ad minorem dico, quod ſicut corpus Chriſti, & fuit glorioſum poſt reſurrectionem, & fuit paſſibile ante mortem, & fuit mortuum in triduo, ita in corpore myſtico sũt aliqui viui, & aliqui mortui, & etiam aliqui glorioſi in Patria. Ad illud, quod de prædeſtinatis dicitur, dico quod ſecundum præſentem iuſtitiam plus diligitur iuſtus reprobus, quam peccator prædiſtinatus, at finaliter, plus diligitur prædiſtinatus, vt in tractatu de prædiſtinatione docuimus.

619 Sed quæres, an reprobi ſint perfectè membra Chriſti, & filij Dei? Reſp. notando cum Turrecrem. *lib.* 1. *de Eccleſ. cap.* 58. quod tripliciter quis dici poteſt filius Dei, diſcipulus, ſeu mẽbrum Chriſti. Primò veritate eſſentiæ, ſecundum quam vt dicit S.P. Auguſt. in lib. ſoliloq. *Verum eſt illud quod eſt*, & hoc modo vnuſquiſque vocatus, eſt mẽbrum Chriſti, & Eccleſiæ. Secundò veritate permanentiæ, continuationis, vel perſeuerantiæ, quo ſenſu dicitur Ioan. 8. *Si manſeritis in ſermone meo, verè diſcipuli mei eritis*; & hoc modo qui à gratia cadit, non eſt diſcipulus Chriſti, & pars Eccleſiæ; quo etiam ſenſu dicit S.P. Aug. Epiſt. ad Iulianum Comitem. *Charitas, quæ deleri potuit, nunquam vera fuit*. Vnde dici ſolet non eſſe verum, quod cito deſinit, quod permanſurum non eſt. Tertiò, veritate perfectionis, & conſumationis, & hoc modo ſoli prædeſtinati dicuntur filij Dei.

620 Secunda difficultas, an ſoli baptizati ſint membra Eccleſiæ. Caluinus *lib.* 4. *inſtit. cap.* 1. *ſect.* 7. & alij dicunt, quod electi nondum baptizati ſunt mẽbra Eccleſiæ. Caſtro *de iuſta hæret. punit. cap.* 1. Suar. *hic diſp.* 9. *ſect.* 1. *n.* 18. & alij, dicunt quod catechumeni, qui ſaltem fidem habent, pertinent ad Eccleſiam.

621 Noſtra ſententia ſeq. concl. explicatur. *Catechumeni, nec alij non baptizati cum non ſint Eccleſiæ per baptiſmũ incorparati, non pertinent ad Eccleſiam*. Sic Bellarm. *lib.* 3. *de Eccleſ. mil. cap.* 4. Grauina *de cathol. præſcrip. lib.* 4. *controu.* 2. *art.* 2. & alij communiter. Conſtat ex illo 1. Cor. 6. *Quid enim mihi de his, qui foris ſunt iudicare? nonne de his, qui intus ſunt iudicatis*? Sed nondum baptizati non ſunt intra Eccleſiam, ergo ad Eccleſiam non pertinent: Minor probatur, nam vt dicitur in Concilio Florentino, & docent Sancti Patres, ſacrãmentum baptiſmi eſt ianua Eccleſiæ, quia per ipſum homines intrant in Eccleſiam, & fiunt membra illius.

622 Occurrunt 1. aduerſarij, quod catechumeni ſunt de corpore Eccleſiæ quantum ad ſubſtantiam, non quantum ad accidentia, quæ Chriſtus D. addidit in lege noua: quantum namque ad ſubſtantiam ſufficit fides, at quantum ad accidentia requiruntur aliqua ſigna externa. Sed contra, nam Eccleſia eſt congregatio ſenſibilis, ergo de eius eſſentia eſt, quod ſit quid ſenſibile; ſed fides ſecundum ſe non eſt ſenſibilis, ergo fides tantum non poteſt eſſe eſſentiale conſtitutiuum Eccleſiæ. Vnde etiam in lege vete-

Digitized by Google

veteri conſtitutiuum illius Eccleſię non erat fides interior, ſed præter fidem dabantur ſigna exteriora proteſtatiua fidei interioris, per quæ populus Dei colligeretur, & ab infidelibus diſtingueretur; vnde in lege noua primum ſignum proteſtatiuum fidei eſt ſacramentum baptiſmi. Tum quia poſt Chriſti aduentum, nulla eſt Eccleſia niſi Chriſtiana; ſed catechumeni non ſunt de Eccleſia Chriſtiana, cum hæc per baptiſmum conſtituatur; ergo. Tum etiam quia nulla vnquã fuit Eccleſia ſine ſigno deſignante, & proteſtante Chriſtum vel futurum, vel præſentem; ergo, &c.

623 Occurrunt 2. quod catechumeni ſunt de Eccleſia, vt Eccleſia eſt corpus myſticum, non prout eſt domus quædam magna, & collectio vocatorum. Sed contra, quia idem eſt Eccleſiam eſſe corpus myſticum, & eſſe domum magnam, & collectionem vocatorum; non enim aliter Eccleſia eſt corpus myſticum, niſi quatenus eſt collectio vocatorum; ergo, &c. Tum quia ſi Eccleſia vt eſt corpus myſticum contineret catechumenos, aliquam haberet iuriſdictionem in illos; ſed non habet; ergo. Minor probatur, quia catechumeni nec excommunicantur, nec puniuntur pænis hæreticorum, ſi ab Eccleſia apoſtatauerint; ergo, &c. Bene verum eſt, quod vt notauit S. Doctor *in 4. diſt. 4. q. 2. quæſtiunc.* 1. catechumeni poſſunt dici de Eccleſia merito, licet non numero; quia nondum ingreſſi ſunt Eccleſiam per ſacramentum baptiſmi. Merito tamen, quia poſſunt eſſe in gratia, & baptizati baptiſmo flaminis.

624 Sed quæres, an catechumeni ſint ſepeliendi in Eccleſia? Negant Paludanus *in 4. diſt. 4. q. 3 art. 2.* D. Antonin. *3. p. tit.* 14. *cap.* 13. Sylu. & Angel. *ver. baptiſmus*, fauet Concil. Bracarenſ. 1. *cap.* 35. vbi interdicitur, ne pro eis fiat oblatio, nec pſallendi impendatur officium: Affirmant Turrecrem. *cap. nullus* 13. *q.* 2. Gloſſ. Hoſtiens. Ioan. Andr. *cap. ex parte, de ſepulturis*, quia licet non ſint numero de Eccleſia ſunt tamẽ merito. Debent tamen ſępeliri ſine ſolemni pumpa, & ſine pſalmodia, vt notat Archid. *cap.* 2. *de hæret. in 6.*

625 Tertia difficultas, an hæretici ſint membra Eccleſiæ; Relicto errore Philippi Mornay. qui dicit, quod ad Eccleſiã omnes ſectæ pertinent, dummodo Chriſti nomen profiteantur. Prima ſententia catholicorum eſt, quod licet hæretici ratione fidei qua carent, ſint extra Eccleſiam, tamen ad illam pertinent ratione caracteris baptiſmalis. Sic Caſtro *lib. 2. de iuſta hæret. punit. cap.* 4. Caiet. *de auctoritate Papæ cap.* 2. *&* 23. *& opuſc.* 2. *cap.* 25. & aliqui recentiores.

626 Noſtra ſent. ſeq. concluſione explicatur. *Hæretici nullo modo ſunt partes, ſeu membra Eccleſiæ.* Sic tradũt omnes Theologi, & Scolaſtici, imò & ſancti Patres. S. Fabianus Papa *Epiſt.* 1. S. Iuſtinus dialog. cum Triphon. Irenæus *lib.* 1. *cap.* 20. Tertull. *lib. de præſcript. cap.* 7. Origen. *dialogo de recta in Deum fide*, Cyprian. *lib. de vnit. Eccleſ.* & alij communiter. Et ratio clara eſt, nam qui ab Eccleſia recedit; de Eccleſia non eſt; hæreticus eſt huiuſmodi; ergo &c. Tum quia mẽbra Eccleſiæ ſunt Deo ſubiecta; ſed hæretici non ſunt huiuſmodi; ergo. Minor probatur, nam homines ſubduntur Chriſto per fidem: ſed hæretici non habent fidem; ergo, &c. Tum etiam quia vt aliquis ſit membrum Eccleſiæ requiritur vt ſic illi connectatur, vt Chriſto vniatur à quo influxum recipere debet; ſed hęretici non recipiunt influxum à capite Chriſto; ergo, &c.

627 Dices, quod hæretici recipiunt influxum à Chriſto aliquarũ inſpirationum, illuminationum, illuſtrationum, quibus quandoque ad veram fidem vocantur: tum quia entrarunt Eccleſiam per baptiſmum; habent characterem baptiſmalem; ergo, &c. Reſp. quod per inſpirationem, &c. recipiunt quidem aliquem influxum à Chriſto D. ſed communem etiam infidelibus, non proprium fidelium, qui eſt per fidem exterius proteſtatam. Nec ex hoc, quod hæretici ſint verè baptizati (quando vtuntur vera ma-

ra materia, formà, & debita intentione) eſt ſufficiens, cum externa proteſtatio fidei non faciat membrum Chriſti, & Eccleſiæ, niſi detur fides interna. Neque etiam ex hoc, quod habeant charactere poſſunt eſſe membra Chriſti, & Eccleſiæ, quia per inuiſibilem characterem non coniuguntur cum Chriſto duce, neque cum Eccleſia. Tum quia ex ſolo charactere hæretici nullum à Chriſto recipiunt influxum. Facit tamen character baptiſmalis, vt hæreticus poſſit incorporari ſi redeat, & ſi non redeat vt poſſit vt rebellis, & transfuga puniri. Quod de hæreticis dictum eſt, ad ſchiſmaticos applicari debet, & conſtat ex dictis de hæreſi, & conſtabit magis ex infra dicendis de ſchiſmate.

628 Quarta difficultas, an fideles excommunicati ſint membra, ſeu partes Eccleſiæ. Prima ſententia eſt, quod excommunicati ſunt propriè membra Eccleſiæ, ſic Bannes hic, Valentia, Aragon. Azor. Henriq. & Suarez *diſp. 9. ſec. 1. n. 16*. Secunda ſententia, quæ mihi probabilior videtur, eſt quod dicti excommunicati non ſint propriè membra Eccleſiæ, hanc tenent N. Valdenſis *to. 1. lib. de doctrina*, Turrecrem. 1. *ſumma cap.* 8. Driedo 4. *de Eccleſ. dogm. p. 2. cap. 2.* Hoſius *de fide, & ſimbolo cap.* 31. Bellarm. *lib. 3. de Eccleſ. milit. cap. 6.* Grauina *ſupra de memb. Eccleſ. art.* 5. & alij. Ratio eſt, quia excõmunicatus habetur ſicut Ethnicus, & Publicanus Matt. 18. *Si Eccleſiam non audierit ſit tibi ſicut* Ethnicus, *&* *Publicanus*; quem locum exponens D. Aug. ſerm. 56. de verb. dom. dicit. *Sit tibi ſicut Ethnicus, &c. ideſt noli illum deportare in numero fratrum tuorũ, &c.* Eucherius ſic habet. *Sit tibi, &c. vt excommunicatus, & ab Eccleſia ſeparatus.* Tũ quia Eccleſia dicit non ſolum vnionem, & communicationem cum Chriſto capite, ſed etiam membrorum ad inuicem, vt operatio cuiuſcumq; membri, cedat in commodum, & vtilitatem aliorum; ſed excommunicatus non eſt huiuſmodi; ergo, &c. Vnde licet excommunicati fidem habeant, communicationem tamen non habent, quod erat neceſſarium ad hoc vt eſſent propriè membra Eccleſiæ.

629 Quinta difficultas, an mali catholici ſint membra Eccleſiæ. Negant Lutherani proteſtantes. Veritas catholica ſeq. concl. explicatur. *Mali catholici ſunt partes, ſeu membra Eccleſiæ.* Colligitur ex illo Canticorum. *Sicut lillium inter ſpinas, ſic amica mea inter filias*, quẽ locum de Eccleſia ex communi catholicorum conſenſu intelligit S. P. Aug. de vnit. Eccleſ. cap. 3. dicens, *de Eccleſia dictum omnis chriſtianus agnoſcit: vnde appellat ſpinas niſi propter malignitatem morum, &c.* Colligitur etiam ex illo Matt. 13. vbi regnum cęlorum aſſimilatur agro in quo triticum cum zizanijs apparuit, & ait Dominus *ſinite vtraque creſcere vſque ad meſſem*: per regnum autem cælorum Eccleſia intelligitur in qua tanquã in agro ſimul cum tritico etiam zizania apparent. Ratio clara eſt, quia ſi ſolum ſancti, & non mali ad Eccleſiam pertinerent, incerta redderetur Eccleſia, cum nullus in particulari cognoſci poſſit, nũ ſit in gratia, & occulti peccatores latent, & effugiunt noſtram cognitionem. Tum quia fruſtra eſſent inſtituta ſacramenta, maximè ſacramentum pænitentiæ, cum ſit inſtitutum ad ſanctificandos fideles. Tum etiam quia peccatores recipiunt influxum à Chriſto capite; non ſolum per fidem, ſed etiam media exteriori ſacramentorum colligatione; vnde dicit Hugo de S. Victor. *lib. de ſacram.* quod *per fidem accipimus vnionem, per charitatem viuificationem*. Igitur mali ſunt membra Eccleſiæ licet mortua, quatenus habent fidem, & externam fidei profeſſionem per ſacramenta.

630 Sexta difficultas, an hæretici occulti, exterius fidem profitentes ſint Eccleſiæ membra. Prima ſententia affirmat, hanc tenet Mordicus Bellarm. *lib. 3. cap. 10. de Eccleſ. milit.* poſt noſtrum Valdenſ. Driedonem, Petrum Soto, & Melchiorem Cano. Noſtra ſentẽtia ſeq. concl. explicatur. *Dicti hæretici non ſunt membra Eccleſiæ.* Hanc tenet Turrecrem. *lib. 4. de Eccleſ. cap.* 20. quam probat egregijs.

Digitized by Google

gijs. D. Thomæ teſtimonijs: eandem ſequitur Grauina *dicta controu. 2. de mẽbris Eccleſ. art. vlt.* colligitur ex illo 1. Ioã. 2. *Ex nobis exierunt, ſed non erant ex nobis; nam ſi fuiſſent ex nobis, manſiſſent vtique nobiſcum.* Tum quia Eccleſia definitur *catholicorum collectio, de conſecrat. diſt. 1. & cap. firmiter, de ſumma Trin.* dicitur *Vna eſt fidelium vniuerſalis Eccleſia.* Tum quia hæretici etiam occulti ſe ipſos de Eccleſia præciderunt abſque alia declaratione; declaratio namque ſolum eſt neceſſaria vt vitentur, non vt præſcindantur. Tum quia hæretici occulti nec habent fidem quam proteſtentur exterius, nec influxum aliquem à Chriſto capite recipiunt, ergo, &c.

§. III. *quænam ſint notæ, ſeu proprietates Eccleſiæ.*

631 PRima Eccleſiæ proprietas eſt quod ſit *vna*. Hanc Eccleſiæ notam, ſeu proprietatem confitemur in ſymbolo Nicæno, dum credimus *vnam ſanctam, catholicam*. Hanc Eccleſiæ vnitatem negant hæretici, & etiam aliqui catholici quorum patrocinium ſuſcepit Michael Medina *lib. 7. de recta in Deum fide cap. 22.* qui Eccleſiam diſtinguunt in occultam, quam vocant electorum, & ſolorum iuſtorum, & patentem, ſeu ſenſibilem, conſtantem ex reprobis, & electis; ex bonis, & malis.

632 Veritas catholica ſequenti concluſione explicatur. *Eccleſia vna eſt, vario vnitatis titulo.* Hanc concl. defendit M. Bannes hoc loco, & omnes expoſitores D. Thomæ: & omnes controuerſiſtæ. Pro quo nota, quod *vnum* dicitur multipliciter. Nam datur *vnum* vnitate indiuiſibilitatis, & definitur: quod ſit *ens indiuiſum in ſe, & diuiſum à quolibet alio*. 5. Metaphy. datur *vnum* vnitate continuationis, vel ratione quantitatis continuæ, vel ratione formæ, ſeu ſpeciei, vt cum ſpecies vlterius non diuiditur: vel ratione generis quod vnum eſt, licet per oppoſitas differentias diuidatur: datur etiam *vnum* vnitate perfectionis, vt cum aliqua vniuntur ad vnicum finem, vt ad habitandum, vt domus, ad docendum vt cathedra: datur *vnum* vnitate effectus, vt cũ plures homines trahunt vnam nauem: datur *vnum* vnitate regiminis, vt populus qui ab vno Principe regitur, vna domus ab vno Patre, ab vno Prælato: datur *vnum* vnitate poſſeſſionis, ſeu dominij, vt cum plures poſſident eandem vineam: datur *vnum* vnitate ſimilitudinis; vt homines albi, ſunt vnum in albedine, &c.

633 Eccleſia ergo eſt vna 1. vnitate indiuiſibilitatis fidei; vnde per vnicũ actũ infidelitatis perditur, ſicut virginitas vnico actu contrario amittitur. Secũdò vnitate continuationis, eſt enim corpus myſticum, quod dicitur vnum, ſicut eſt vnũ corpus naturale: omnes namque fideles vnum corpus myſticum componunt: tum quia participant influxum ab vno capite, tum quia communicant ad inuicem. 3. Eccleſia eſt vna vnitate perfectionis, quia omnes fideles vniuntur ad vnicum finem, qui eſt cultus veri Dei. 4 eſt vna vnitate effectus, quia fideles ad commune bonum operantur. 5. eſt vna vnitate regiminis, quia regitur ab vno capite in cęlis, & ab vno in terris. 6. eſt vna vnitate poſſesſionis, quia omnes fideles hic per ſpem poſſident regnum, & poſtea in re, in Patria. 7. Eſt vna vnitate ſimilitudinis, vnius ſacrificij Altaris, &c.

634 Sed quæres; quænam ex dictis vnitatibus ſit, quæ quaſi indiuiduet Eccleſiam, ſeu quænam ſit eſſentialis? Aliqui dicunt vnitatem eſſentialem Eccleſiæ deſumi ex vnitate, connexione, & communione membrorum ad inuicẽ ſub vno capite viſibili in terris. Sed non placet, quia principalis ratio ex qua Eccleſiæ indiuiduatio deſumi debet, debet eſſe fides, quia ſine fide ad nuptias Eccleſiæ nullus ingreditur, & ille expellitur, qui hanc veſtem nuptialem non habet. Tum quia ad hoc vt quis ſit membrum Eccleſiæ, non ſufficit colligatio externa, vt etiam patet in membris corporis,

Digitized by Google

ris, vbi vnum poteſt eſſe mortuum, & non eſſe ab alijs ſeparatum, ſed requiritur influxus interior à capite. Alij dicunt quod Eccleſiæ conſtitutiuum ſit ſola fides, ſine vllo ordine ad caput viſibile, neque ad membra in inuicem. Sed neq; hoc eſſe poteſt, quia aliàs Eccleſia non eſſet congregatio viſibilis, vt poſtea dicetur. Vnitas ergo Eccleſiæ cùm ſit myſtica, non phyſica, debet habere duo conſtitutiua; per modum vnius; ſcilicet influxum à capite per fidem, & externã membrorum colligationem, ſeu communicationem tum cum capite viſibili, cum ad inuicem.

635 Secunda Eccleſiæ proprietas, eſt quod non ſolum ſit vna ſpecie, ſed etiam identitate, quatenus Eccleſia noui teſtamenti, ſit eadem cum Eccleſia veteris teſtamenti. Conſtat ex illo Cant. 6. *Vna eſt columba mea*, qui locus communiter de Eccleſia interpretatur. Conſtat etiam ex illo 1. Cor. 4. *Habentes eundem ſpiritum fidei, ſicut ſcriptum eſt: credidi propter quod locutus ſum, & nos credimus, propter quod & loquimur.* Vbi autem eſt idem ſpiritus fidei, ibi eſt eadem numero Eccleſia. Conſtat etiam ex illo Apoſt. 1. Cor. 10. *Omnes eandem eſcam ſpiritalem manducauerunt, &c. bibebant autem conſequente eos petra, petra autem erat Chriſtus.* Ratio eſt, quia vbi eſt vna, eademq; lex, ibi debet eſſe vna, eademq; Eccleſia, ſed lex vetus, & noua per Chriſtum ſunt in vnam copulatæ, & vnitæ; ergo, &c. Minorem docet Apoſtolus Epheſ. 2. dicens. *Ipſe eſt pax noſtra, qui fecit vtraque vnum, & medium parietem diſſoluens, inimicitias legem mandatorum decretis euacuans vt duas condat in ſemetipſo, in vno nouo homine, faciens pacem, &c.* Tum quia vbi eſt vnicum fundamẽtum, ibi eſt vna domus; ſed Eccleſia noui, & veteris teſtamenti habent vnicum fundamentum; ergo ſunt vna domus, ſcilicet ſpiritualis. Minorem docet Apoſt. 1. Cor. 3. ibi. *Fundamentum aliud nemo poteſt ponere, præter id quod poſitum eſt, quod eſt Chriſtus Ieſus.*

636 Sed dices, quod ſacramenta pertinent ad conſtitutiuum Eccleſiæ; ſed iſta ſunt diuerſa in noua, & veteri Eccleſia; ergo. Tum quia in Eccleſia veteri non erat vnitas capitis, bene in noua, ergo. Tum etiam quia in ſacris ſcripturis multoties ſignificatur, quod per Chriſtum ſit excluſa Eccleſia Iudeorum, & inducta Eccleſia Gentium; ergo. Reſp. ex dictis de ſacramentis in genere, quod ſacramẽta nouę, & veteris legis vniuocantur, ac proinde ſolum materialiter diuerſa, non in ratione ſacramenti, ſeu ſigni. Ad 2. probationem dico, quod etiam in lege veteri erat vnus ſummus ſacerdos, & poſtea alij inferiores vt etiam modo. Ad 2. probationem dicas, quod Eccleſia Iudæorum excluſa eſt quantum ad ſtatum, non quantum ad identitatem, eo modo quo virilitas excludit puerilitatem, & adoleſcentiam, iuxta illud 1. Apoſtoli Cor. 13. *Cum venerit quod perfectum eſt, euacuabitur quod ex parte eſt*, perfectum namque excludit imperfectum.

637 Tertia Eccleſiæ nota, ſeu proprietas eſt, quod ſit ſancta. Hanc eximiam prærogatiuam conati ſunt de medio tollere Alligantes hæretici apud Maluendam *in annal. prædicat.* 1205. *n.* 17. qui dicebant *Eccleſiam Romanam eſſe ſpeluncam latronum, & quod eſt meretrix illa, de qua legitur in Apocalipſi.* Donatiſtæ dicebant, quod Eccleſia eſt ſine omni macula veniali. Eraſmus *in colloquijs, colloquio de fide*, dicit, quod non eſt dicendum. *Credo in ſanctam Eccleſiam, quia conſtat ex hominibus qui falli, & fallere poſſunt.*

638 Veritas catholica ſeq. concl. explicatur. *Proprietas ſanctitatis rectè competit Eccleſiæ, vnde pluribus titulis ſancta eſt.* Sic tradunt expoſitores D. Thomæ hoc loco, & controuerſiſtæ de notis Eccleſiæ. Pro quo nota ex D. Thoma *infra q.* 81. *art.* 8. quod nomen ſanctitatis duo importat, ſcilicet munditiam, & firmitatem. Prout dicit munditiam, deriuatur à voce græca *agios*, quæ idem ſonat ac ſine terra, ſeu ſine permixtione alicuius terreni. At prout dicit firmitatem

Digitized by Google

tem, deducitur ex eo, quod apud antiquos illa ſancta dicebãtur, quę erãt ſanctis legibus munita, vt violare fas non eſſet. D. Iſidor. *lib.* 15.*cap.*4.*etym.* Hinc Deus dicitur Sanctus, ita quod eius proprium conſtitutiuum, ſit formaliſſima ratio ſanctitatis, vt explico in meo *tract. de gratia diſp.* 1. quia ratio ſanctitatis nullam dicit communitatem cum creaturis, ſed dicit ſegregationem à communi Deorum falſitate, ab omni immũditiæ labe, ab omni compoſitione, &c.

639 Eccleſia ergo dicitur ſancta propter munditiam, quam habet ex cõiunctione cum capite mundo; illud nãque mundum dicitur, quod cum ſuperiori, & nobiliori coniungitur, ſicut è diuersò, illud immundum dicitur, quod cum inferiore miſcetur, vt cum aurum plumbo copulatur. S. Doctor *infra q.*7. *art.*2. Vnde mens hominis tunc ſancta dicitur, quando cum Deo coniungitur, & tunc immunda efficitur, quando rebus terrenis, & inferioribus implicatur. Coniunctio autem cum Deo duobus modis fieri dicitur. Primò per intellectum media fide, & hæc ſanctitas dicitur fidelis. Secundò per voluntatem, media ſcilicet charitate. Primo modo vocantur ſancti fideles *Rom.* 1. Secundo modo iuſti. 1. Cor. 3. Cum ergo Eccleſia per fidem Deo coniungatur, cum ſit ab idolorum cultu ſeparata, & ab omni errore aliena, dicetur ſancta per munditiam. Et ſecundum quod Deo coniungitur per charitatem, etiam ſancta per munditiam, & per elungationem à macula peccati mortalis. Vt enim dicit S.P. Aug. *contra duas epiſt. Pelag. cap.*7. ſanctitas per munditiam à venialibus, *non in hac vita, ſed in alia impletur, vbi potius erit præmium triumphantium, quã opus laborantium*. Dicitur etiam Eccleſia ſancta per firmitatem, quia eſt taliter Chriſti legibus, & promiſſionibus munita vt ſit firma, immobilis, vt nunquam deficiat in fide. Eſt firma, quia eſt perpetuum ſuo firmiſſimo ſponſo coniuncta. Eſt firma propter firmiſſimas, & ſanctiſſimas leges ſacramentorum, propter obſeruantias, ceremonias, & alia ad diuinum cultum pertinentia.

649 Dicitur etiam ſancta, quia antiquitus illi ſancti dicebantur, qui erant ſanguine hoſtiæ tincti vt notat D. Iſidor. *lib.* 10. *etym. cap.* 14. Eccleſia autem eſt tincta ſanguine hoſtiæ puræ, hoſtiæ ſanctæ, hoſtiæ mundæ, hoſtiæ immaculatę. Dicitur etiam ſancta, quod ex principio mundo, vel origine munda deſcendit per D. Auguſt. *de verb. Apoſt. cap.*4. & hoc modo Eccleſia dicitur ſancta, quia originem trahit à Deo, omnis ſanctitatis fonte. Eſt Eccleſia ſancta, cum ſit per virtutem Religionis Deo dicata: eſt ſancta, quia omni benedictione ſanctificata per Chriſtum in cœleſtibus ad Epheſ. Eſt ſancta propter ordinem hierarchicum quem continet, Virginum, Martyrum, Doctorum, Pontificum, Sacerdotum, Diaconorum, &c.

641 Sed quæres per quid propriè Eccleſia dicitur ſancta. Stapleton. *q.*3. *art.* 5. *controu.* 1. dicit, quod Eccleſia potiſſimè ſancta dicitur, quia fideles fidem Chriſti profitentur medio baptiſmi ſacramẽto, iuxta illud Act. 9. *Quanta mala fecit ſanctis tuis*, ideſt baptizatis, & fidem tuam profitentibus. Sed non placet, niſi magis explicetur, quia iſta ſanctitas poteſt eſſe informis, ſanctitas autem Eccleſiæ debet eſſe perfecta, & formata. Dico ergo, quod ſanctitas, quę eſt propria Eccleſiæ nota, ſeu proprietas, eſt ſanctitas fidei formatæ per gratiam, & charitatem, quæ licet non reperiatur in ſingulis Eccleſiæ membris, eſt tamen in ipſa Eccleſia, & in ipſa eſſe debet, imò deberet eſſe in ſingulis mẽbris, eamq; requirit Deus ab omnibus.

642 Sed obijcies 1. nam bonum ex integra cauſa, & malum ex quocumque defectu; ſed in Eccleſia fiunt multa mala; ergo potius debet vocari mala, & peccatrix quàm ſancta. Tum quia in Eccleſia ſunt multi peccatores, ergo nomen ſanctitatis non poteſt abſolutè dici de Eccleſia; quod enim de toto dicitur, etiam de partibus dici debet, quod ſi de omnibus partibus dici non poteſt, neq;

Digitized by Google

de toto dici poterit, quod maximè currit in noſtro caſu, vbi maior pars fideliũ videtur claudicare; & nemo mundus à ſorde. Reſp. concedendo maiorem in moralibus, vbi bonum dependet ex obiecto, & circunſtantijs, quorum vna ſi deficiat, totus actus fit malus: & negando in naturalibus, vbi denominatio ſumitur à potiori; vnde homo dicitur abſolutè ſanus, licet habeat digitum infirmum. Et ille dicitur pulcher, licet habeat aliquem næuum in facie. Etiam in politicis, ciuitas dicitur pulchra, licet ſit aliqua fœditas, aut deformitas in aliqua parte: item dicitur opulenta, licet ſint aliqui pauperes. Pariformiter Eccleſia dicitur ſancta, licet in ea ſint multi, & magni peccatores, qui etſi numero, non tamen dignitate excedunt bonos, & ſanctos; denominatio namq; ſumitur à nobilioribus, & principalioribus: plus autem æſtimatur vnus bonus, & ſanctus; quàm multi peccatores, cum iſti ſint quaſi non ſint.

643 Obijcies 2. quia ex hoc quod in Eccleſia ſint Virgines, non poteſt Eccleſia dici abſolutè virgo, ergo ex eo, quod in ea ſint aliqui ſancti, non poteſt dici abſolutè ſancta. Tum quia Eccleſia dicitur vna ex fide; ergo etiam dicetur ſancta ex fide; ac proinde Eccleſiæ ſanctitas non erit perfecta, & formata, ſed imperfecta, & informis. Reſp. quod denominatio virginitatis non eſt ſimpliciter nota perfectionis, cum poſſit reperiri etiam cum fide informi, non ſic ſanctitas, cum reperiatur ſolum cum fide formata. Ad aliud dico, quod vnitas magis latè patet, quàm ſanctitas, ac proinde illa debuit deſumi ab vniuerſaliori principio.

644 Quarta Eccleſiæ proprietas eſt, quod ſit catholica, ideſt vniuerſalis. Hanc Eccleſiæ proprietatem negarunt Donatiſtæ, contendentes ibi eſſe Eccleſiam, vbi paucitas eſt; quod etiam docent Lutherani, quocirca Lutherus eliminauit è ſymbolo particulam illam *catholicam*. Veritas catholica ſeq. concluſione explicatur. *Eccleſia Chriſti meritò dicitur catholica, ideſt vniuerſalis, tum vniuerſalitate locorum, tum perſonarum.* Hanc concl. credimus in ſymbolo cum dicimus *credo ſanctam Eccleſiam catholicam*. Pro quo nota, quod nomen *catholica*; eſt græcum, quod latinè vniuerſum, ſeu per vniuerſum interpretatur, ſic docet S.P.Auguſt. *lib.3. cap.1. contra Gaudentium*, vbi ſic loquitur. *Catholica græcè, latinè totum, vel vniuerſum interpretatur. Per totum ergo, ſiue ſecundum totũ catholica nuncupatur*. Porrò Eccleſię vniuerſalitas attendi poteſt 1. ratione obiecti fidei, quia reſpicit obiectũ continẽs vniuerſales regulas, & præcepta, quibus vltimus finis conſequatur, vel quia reſpicit primam veritatem reuelantem vniuerſaliter, non particulariter, vt ſupra explicuimus: vel etiam quia ad omnia credibilia ſe extendit. 2. Dicitur vniuerſalis ratione habitus fidei, qui cum ſit eminenter practicus, & ſpeculatiuus, habet quandam vniuerſalitatem tum ratione cognitionis ſupernaturalis, tum naturalis. 3. Dicitur vniuerſalis ratione ſubiecti fidei, quia ſua documenta non vni tantum Genti, ſed omnibus qui ſaluari deſiderant, ſeruanda proponuntur, iuxta illud. *In Chriſto enim Ieſu non eſt maſculus, & fœmina, Gentilis, & Iudæus, Circumciſio, & præputium.* Ad Coloſ. 3. Et colligitur Eccleſia *ex omni Tribu, lingua, populo, & natione*. Apocal. 6.

645 Colligitur hæc vniuerſalitas Eccleſiæ ex illo Iſa. 2. *Erit præparatus mons domus Domini, &c. & fluent ad eum omnes Gentes*. Et ex illo pſal. 2. *Poſtula à me, & dabo tibi Gentes*. Et ex illo Mat. 16 *Multi venient ab Oriẽte, & Occidente, & Aquilone, & Auſtro, & recumbent in regno Dei, &c.* Et ex illo Marci vlt. *Prædicate Euangelium omni creaturæ*. Act. 1. *Eritis mihi teſtes, &c. vſque ad vltimum terræ*. Ratio eſt, quia non cederet in diuinum honorem, ſi plures nationes eſſent diaboli, quàm Chriſti. Tum quia fructus paſſionis Chriſti eſt vniuerſalis, iuxta illud pſal. 129. *Et copioſa apud eum redemptio*.

646 Sed quæres, an Eccleſia non ſolum ſit vniuerſalis vniuerſalitate loci,

ſed

Digitized by Google

ſed etiam temporis? Reſp. affirmatiuè, conſtat ex dictis ſupra, nam in ſtatu legis naturæ viguit Eccleſia ſub protoparentibus, quæ poſtea ad Abel producta, inde ad Seth, & Enoch, vſque ad Noe continuata fuit. Poſt diluuium fuit deuoluta ad domum Abrahæ, deinde ad Iſaac, Iacob, cœteroſque Patriarchas. Sub Moyſe aucta eſt legibus, & præceptis ſcriptis, & durauit vſque ad aduentum Chriſti, durabitque vſque ad mundi finem.

647 Quinta Eccleſię proprietas eſt, quod ſit Apoſtolica. Contra hanc proprietatem, & vocem debacchatus eſt Vuiglef, apud Noſtrum Vualdenſem *tit. 1. cap. 18.* Veritas catholica ſeq. concluſione explicatur. *Eccleſia Chriſti propriè, & verè dicitur Apoſtolica.* Hanc veritatem confitemur in ſymbolo Nicœno, dum credimus *vnam Sanctam, Catholicam, & Apoſtolicam Eccleſiam.* Colligitur ex illo pſal. 86. *Fundamenta eius,* ſcilicet Eccleſiæ, *in montibus ſanctis,* ideſt Apoſtolis, vt ibi exponit S.P. Aug. Ratio eſt, quia denominatio alicuius communitatis, deſumitur à fundatoribus; ſed Eccleſia ab Apoſtolis, poſt Chriſtum eſt fundata; ergo, &c. Tum quia per hanc proprietatem Chriſti Eccleſia ab hęreticorū conuenticulis egregiè ſecernitur, cum hæreticorum conuenticula non ab Apoſtolis, ſed à patre diabolo originem ducant.

648 Sexta Eccleſia proprietas eſt, quod ſit viſibilis, quam prærogatiuam negarunt Donatiſtæ, ex D. Auguſt. *hæreſ. 96.* Luciferiani teſte D. Hierony. *lib. 1.* Pauperes Lugdunenſes, ex D. Antonin. *4. p. tit. 11. cap. 7. S. 2.* & plerique hæretici noſtri temporis, vnde Lutherus *lib. de ſeruo arbitr.* dicit. *Eccleſiam eſſe margaritam abſconditam.* Faciunt hæretici Eccleſiam inuiſibilem, vt ab ea eliminent magiſterium, & auctoritatem definiendi res fidei.

649 Veritas catholica ſeq. concl. explicatur. *Eccleſia Chriſti, eſt viſibilis.* Eccleſia namque eſt fidelium congregatio ſu[illegible] vnius fidei teſſera, diuinis ſacramentis, & diuino cultu, ſub capite viſibili, varios, & diuerſos continens gradus. Congregatio viſibilis eſt, fidei profeſſio viſibilis eſt; ſacramenta viſibilia ſunt: cultus diuinus viſibilis eſt: caput viſibile; & gradus illius viſibiles ſunt. Colligitur ex illo pſal. 18. *In Sole poſuit tabernaculum ſuum;* ideſt, inquit, S.P. Aug. ibidem. *In manifeſtatione poſuit Eccleſiam ſuam, non in occulto;* & epiſ. 166. ſic ait. *Ipſa eſt Eccleſia in Sole poſita, ideſt in manifeſtatione, omnibus nota, vſque ad terminos terræ.* Et Matt. 5. Eccleſia dicitur ſuper montem poſita. *Non poteſt ciuitas abſcondi ſuper montem poſita:* quæ verba exponens S. Ioan. Chryſoſt. *ho. 10. imperfect.* dicit. *Quæ eſt hæc ciuitas? Eccleſia eſt ſanctorum, de qua dicit Propheta, glorioſa dicta ſunt de te ciuitas Dei.* Nec deeſt ſufficiens, & clariſſima ratio, quia nulla eſt religio ſiue vera, ſiue falſa, quæ non aliquo ſigno viſibili homines liget ſub tali cultu; ergo hoc idem dicendum eſt de Religione, ſeu Eccleſia Chriſtiana.

650 Septima Eccleſiæ propriet eſt, quod ſit corpus Chriſti myſticū. Hanc as negant aliqui hæretici. Contra quos eſt veritas catholica ſeq. concl. explicata. *Eccleſia eſt corpus Chriſti myſticum.* Cōſtat ex illo Apoſt. ad Epheſ. 1. *Ipſum dedit caput ſuper omnem Eccleſiam, quæ eſt corpus eius.* Tum quia de ratione corporis eſt, quod multa, & varia membra contineat, vt ſint ad inuicem ſubordinata, & ad vnum caput ordinata, & ſubiecta, à quo ſpiritualem motum, & influxum recipiant; ſed hæc reperitur in Eccleſia, vt ex dictis colligitur; ergo, &c.

651 Octaua Eccleſiæ proprietas eſt, quod ſit Regnum Dei. Regnum cœlorum, &c. Colligitur hæc proprietas ex illo Matt. 13. *Simile eſt Regnum cælorum decem Virginibus,* quem locum de Eccleſia interpretatur D. Gregor. *hom. de virgin.* dicens. *Sæpè in ſacro eloquio regnum cælorum præſentis temporis Eccleſia dicitur, de qua in alio loco Dominus dixit: Mittet filius hominis Angelos ſuos, & colligent de Regno eius omnia ſcandala; neque*

que enim in illo regno beatitudinis, inueniri ſcandala poterunt, quæ colligantur. Tum quia, vt ſupra vidimus Eccleſia eſt quædam Monarchia, ſeu Principatus, ac ſubinde regnum; ergo, &c.

§. IV. *Ponuntur aliqua quæſita ſcitu digniſſima de Eccleſia.*

652 QVæres 1. an Chriſtus D. tanquam Eccleſiæ ſponſus contulerit Eccleſiæ ſponſæ aliquas dotes? Pro huius quæſiti intelligentia nota, quod apud aliquas nationes mos fuit vt viri dotarent vxores, vt de Germanis tradit Tacitus *in Annal.* de Cantabris, Strob. *lib. 3.* Poſtea mos inoleuit vt ſolis viris pro vxoribus quas accipiebant dos daretur à Patribus, vel propinquis, ad ſuſtinenda onera matrimonij, quo modo dos definitur à Canoniſtis, *cap. Raynut. de teſtam.* & à Iuriſtis *l. 1. ff. de iure dotiũ*, quod ſit *donatio facta à viro pro muliere, ad ſuſtinenda onera matrimonij*. Et ſic cum inter Chriſtum, & Eccleſiam ſpirituale connubium ſit celebratum, debuit dos intercedere in eiuſmodi ſacratiſſimo Epitalamio; ſed non debuit dos ſponſo conferri, ſed à ſponſo debuit conferri ſponſæ. Tota namque ratio cur marito detur dos, eſt ad ſuſtinenda onera connubialia, vt maritus poſſit alere vxorem, & filios, quod eſt ad ſupplendam indigentiam; hæc autem indigentia, non potuit eſſe in Chriſto, cum ſit hæres vniuerſorum, ac proinde debuit Chriſtus dotare Eccleſiam ſponſam; non ab ipſa dotem accipere. Vnde S. P. Aug. *lib. 3. de ſymb.* dicit. *Totum quod poſſidet Eccleſia, à Chriſto accepit in dote*, ſibi namque emit, & accepit Eccleſiam Chriſtus ſanguine ſuo. Quod ſi aliquando inter homines ſponſę dotantur à ſponſo id fit ex duplici capite, vel in pœnam ſponſi, quia virginem violauit, vel ex nimio affectu eiuſdem ſponſi, vt conſtat ex illo Gen. 34. vbi Sichem dicebat. *Quæcunque ſtatueritis dabo, augete dotem, & munera poſtulate, & libenter tribuam quod petieritis, tantum date mihi puellam hanc vxorẽ.*

653 Quæres 2. quænam ſint præcipuæ dotes à Chriſto Eccleſiæ collatæ? Reſp. cum Optato Mileuitano *lib. 2. contra Parmenianum*, quod dotes Eccleſiæ ſunt quinque. Prima eſt cathedra magiſterij Eccleſiaſtici; cum enim Chriſtus D. ſit Magiſter, *vos vocatis me magiſter*, medio ſpirituali connubio, magiſterij cathedram Eccleſiæ dedit in dotem, ex quo factum eſt, quod ſicut Chriſti cathedra eſt infallibilis cum ex illa non niſi veritas poſſit exire, ita cathedra Eccleſiæ. Secunda dos, ſunt claues regni cœlorum, cum enim Chriſtus eſſet Dominus Regni, ac proinde haberet claues illius, voluit ſuæ ſponſæ eaſdem conferre. Tertia dos eſt ſacramentum baptiſmi, quod Eccleſiæ veluti in dotem donauit, ex quo tanquam ex fonte perenni, aqua ſaliens in vitam ęternam proflueret per quam oues multigenæ, diuinis chariſmatibus refertæ apparerent. Quarta dos eſt annulus, quo fons obſignatur, & aperitur fidelibus, infidelibus clauditur, vt non bibant aquam cœleſtium chariſmatum. Quinta dos ſunt cœtera ſacramenta, quæ Chriſtus Eccleſiæ ſponſæ donauit, quæ ſuis fidelibus diſpenſat, & confert per ſuos miniſtros.

654 Quæres 3. an Chriſtus D. vltra dotes dederit Eccleſiæ ſponſæ alia donaria, & munera? Reſp. affirmatiuè, dotes namq; dantur ad ſuſtentationem Eccleſiæ ſponſę, ſeu tanquam ornamenta illius, at donaria dantur pro bono aliorum. Et ſunt gratiæ gratis datæ, inter quas ſunt genera linguarum, interpretatio ſermonum, &c. Virtutes autem infuſæ, & dona Spiritus S. potius pertinent ad intrinſecum Eccleſiæ ornatum. Colligitur ex illo pſal. *67. aſcendens in altum, &c. dedit dona hominibus*, iuxta lectionem Apoſt. ad Ephes. 4.

655 Quæres 4. an Chriſtus D. vltra dotes, & munera, ſeu donaria dederit etiam aliqua ornamenta? Reſp. affirmatiuè, Eccleſia namque Catholica, varijs ſtatibus, officijs, & g[illegible] vt r[illegible]

Digitized by Google

gio veſtimento exornatur. Quocirca Eccleſia præter decorem interiorem de quo ſcriptum eſt. *Omnis gloria eius ab intus*, habet etiam decorem, & pulchritudinem exteriorem, velut ſponſa, & regina circumamicta varietate. Pro quo nota differentiam inter decorem, & ſpeciem, ſeu pulchritudinem, quod ſpecies, & pulchritudo reſpiciunt commenſurationem membrorum addita integritate, & alacritate. At decor dicit affluentiam exteriorum ornamentorum quantum ad conuenientiam coloris, & aliarum circumadiacentium. In ſpiritualibus videntur coincidere ſecundum aliquos, tamen ſecundum D.Tho. *infra q.* 168. *art.* 1. differunt, nam pulchritudo ſpiritualis eſt in ordine ad propriam perſonam, at decor ſpectatur ſecundum conuenientiam ad exteriores perſonas, loca, vel negotia. Eccleſia ergo propter interiorem pulchritudinem, & decorem, habet etiam pulchritudinem interiorem, & decorem exteriorem, iuxta illud pſal. 25. *Domine dilexi decorem domus tuæ*. Ornamenta ergo Eccleſiæ, quæ ei maximum præſtant decorem, ſunt varij ſtatus, officia, & gradus, qui ſunt in Eccleſia à Chriſto Domino illi data. Vnde pſal. 44. dicitur de Eccleſia. *Aſtitit Regina à dextris tuis in veſtitu deaurato, circumdata varietate*, diuerſorũ ſcilicet ſtatuum, officiorum, graduum.

656 Quæres 5. an conuenienter Eccleſia catholica vocetur ſponſa Chriſti? Reſp. affirmatiuè; habetur ad Epheſ. 4. ibi. *Viri diligite vxores veſtras, ſicut & Chriſtus Eccleſiam, &c. Sacramentum hoc mangnum eſt, ego autem dico in Chriſto, & Eccleſia*. Et Iſa. 62. *Gaudebit ſponſus ſuper ſponſam, gaudebit ſuper te Deus tuus*. Apocal. 21. *Veni, & oſtendam tibi ſponſam Agni*, & cap. 22. *Spiritus, & ſponſa dicunt veni, &c.* Hæc autem coniunctio inter Chriſtum Sponſum, & Eccleſiam Sponſam duobus modis facta eſt. Primò per charitatem, quando Eccleſia in lege naturæ colligebatur, ſacrificijs adunabatur, & poſtea per circumciſionem obſignabatur, & demum in monte Sinai per legem apertius declarabatur. Secundò per naturæ conformitatem tempore legis gratiæ, quando *Verbum caro factum eſt*.

657 Quæres 6. an Eccleſia Sponſa Chriſti poſſit rectè appellari Regina? Reſp. affirmatiuè, conſtat ex illo pſal. 44. *Aſtitit Regina à dextris tuis*, vbi S. P. Auguſtinus ſic fatur. *Deus tuus Rex tuus, & Sponſus tuus. Regi nobis Deo, ab illo dotata, ab illo decorata, ab illo redempta, ab illo ſanata, quicquid habes vnde illi places, ab illo habes: Omnes vna ſponſa, omnes vna Regina, mater, & filij ad Chriſtum pertinent, ad caput pertinent.* Cum enim vir, & vxor ſint vnum indiuiſibili nexu colligati, ſequitur, quod honores, & dignitates ad inuicem ſibi cõmunicent. Tiraquel. *de nobilitate cap.* 18. Vnde cum Eccleſia ſit deſponſata Chriſto Regi, ex hoc Regina dicetur. Et cum Chriſtus D. ſit Rex Regum, & Dominus Dominantium Apocal. 19. eius ſponſa dicetur Regina Reginarum, & Domina Dominantium. Et ſicut Chriſto Regi obſequium, & homagium præſtant Reges terræ, ita & Eccleſiæ ſponſæ.

658 Quæres 7. an Eccleſia rectè dicatur mater fidelium? Reſp. affirmatiuè, habetur ex illo Eccleſ. 4. *Mater pulchra dilectionis*. Et Prou. 1. *Ne dimittas legem matris tuæ*, ideſt *Eccleſiæ*, gloſ. ibid. Vnde S. P. Aug. *Epiſt.* 88. dicit, quod Eccleſia rectè mater dici poteſt, quia *concepit, geſtauit in vtero, quod peperit, quod lacte nutriuit*. Concipit Eccleſia homines, dũ in catechiſmo, exorciſmo, alijſque huiuſmodi ceremonijs eos inſtruit, & erudit. Geſtat in vtero dum eos ad lauacrum regenerationis admittit. Parit dum illos per idem regenerat ex aqua, & Spiritu S. Lacte nutrit, quando ad menſam ſacramentalem admittit. Eccleſia eſt illa mater ſterilis in lege veteri, quæ poſtea in noua, peperit plurimos.

Digitized by Google

DVBIVM XXVIII.

De quinta regula fidei, quæ eſt Concilium.

659 QVantum ad etymologiam nominis Concilij, varij varia dicuntur, nam aliqui putant Concilium dici à *concione*, ex Salluſtio *Concione aduocata*: alij à ſuggeſtu, ſeu loco cõcionis, velut *cilio*: alij à *calando*, ideſt vocando; nam calo idem eſt, quod voco: hinc comitia calata, ideſt vocata, ſeu cõuocata, & calatores vocabantur ſerui, eo quod ſemper vocari poſſent ob neceſſitatem ſeruitutis, & calendę dictæ ſunt ex eo quod in principio mẽſis populus vocabatur, vt diſceret quid eo menſe in diuinis humaniſque rebus faciendum eſſet. D. Iſid. putat Concilium dici quaſi *communicilium*, quia in Concilio conſedentes ad perfectum rerum intuitum oculũ mentis dirigant. Alij demũ putant Concilium dici quaſi *conſidium*, quia multi vna conſident ad ſimul conferendum, ex ſociali namque multorum ſeſſione, intentione, & conſenſu cauſæ, & negotia grauia tractantur.

660 Sed quidquid ſit de huius nominis etymologia, certum eſt, quod ex communi fidelium vſu Concilium ſignificat cætum Prælatorum, Eccleſiam præſentantium; quod ſic ſolet definiri, *Concilium eſt congregatio Epiſcoporum in Vnum tendentium, auctoritate ſuperioris collectorum*. Vnde ſi concilium eſt Generale, debet à Papa congregari; ſi prouinciale à primate, vel metropolitano. Si diœceſano ab Epiſcopo, & ſolet vocari ſynodus, pro quo nota, quod Græci vocant Congregationem ſynodum, quæ cætum, vel conuentum ſignificat, vnde Synodia ſignificat congreſſum; colloquium, relationem, vnde illud prouerbium ex Ciceron. ad Attic. lib. 10. *Dat clara ſynodia*, ideſt dat claram relationem facti, &c. Cœtus dicitur à coeundo in vnum. Comitia aliquando pro cætu accipiuntur. Vnde erãt *Comitia curata*, quando à Curijs ad illa vocabantur; erant *Comitia Calata*, quando vocabantur cauſa inaugurandorum Regis ſacrorum, aut Flaminum. Alia *Centuriata*, in quibus per ſingulas centurias vnus dabatur calculus. Ab iſtis Comitijs deſũpta eſt denominatio morbi comitialis, quo ſubito homine concidente ſpuma ex ore procedit. In comitijs autem ſtatim ac quis hoc modo cedebat, cõuentus diſſoluebatur. Cæterum quia iſta materia valde neceſſaria eſt, retento communi nomine Concilij, per ſequentes §. §. eſt explicanda.

§. I. *quotuplex ſit Concilium; vbi alia.*

661 COncilium eſt quadruplex, Generale, Nationale, Prouinciale, & Diæceſanum. Generale, eſt illud in quo conueniunt totius Orbis Epiſcopi Chriſtiani. Nationale, eſt illud in quo conueniunt Epiſcopi totius Regni ad ſuum Primatem. Prouinciale, eſt illud in quo conueniunt Epiſcopi ad Archiepiſcopum ſuæ Prouincię. Et Dięceſanum, quando præsbyteri vnius Epiſcopatus conueniunt ad ſuum Epiſcopum. Cæterum omnia poſſunt ad duo reuocari ad Generale, ſcilicet, & Prouinciale; nam quæ non ſunt Epiſcoporum, non ſunt propriè Concilia, & quæ non ſunt vniuerſalia, communi nomine dicuntur Prouincialia. Et ſic Concilia, alia ſunt vniuerſalia, alia prouincialia. Congregatio namque presbyterorum ſub Epiſcopo, propriè concilium non eſt, ſed vocatur ſynodus Diæceſana.

662 Sed dices, quod multa Concilia à Romano Pontifice celebrata ſunt cum ſolius Italiæ Epiſcopis, & tamen à multis Doctoribus vocãtur Vniuerſalia. Vnde in Concilio Romano ſub Simmacho dicitur. *Simmachus Concilio Generali præſidens*, &c. Reſp. quod illa Concilia vocãtur Generalia ex Oecumenico Preſide, Romano ſcilicet Pontifice, licet ſtrictè vniuerſalia non fuerint, ſicut Oecumenicæ, ſeu magnæ, ac plenariæ ſynodi, in quibus vniuerſitas attenditur etiã ex parte conuocatorum, quorum reſpectu Romana illa Concilia Nationalia tan-

Digitized by Google

tantum, aut Prouincialia eſſent. Vnde communiter reicitur Aimarus Epiſcopus Rhemorum, quod illa Concilia dicantur Vniuerſalia in quibus doctrina vniuerſalis traditur; ſed adhuc vt Concilium vniuerſale dicatur, requiritur tũ vniuerſalitas conuocatorum, tum Præſidentia Oecumenici capitis.

663 Sed quæres 1. quot requirãtur ad Concilium Generale? Reſp. requiri primò, quod conuocatio ſit generalis, & innoteſcat omnibus maioribus Prouincijs Chriſtianis. 2. vt nullus Epiſcopus excludatur. 3. Conueniens etiam eſt vt adſint per ſe, aut per alios quatuor Patriarchæ ſcilicet Conſtantinopolitanus, Alexandrinus, Antiochenus, & Ieroſolimitanus. 4. Neceſſariũ tamen ſimpliciter eſt vt adſit Pontifex Romanus vel per ſe, vel per ſuos Legatos. 5. vt ſaltem ex maiori parte Chriſtianarũ Prouinciarum aliqui conueniant; licet quando celebrata fuerunt in Oriente conuenerint pauci ex Occidente; & quando celebrata fuerunt in Occidente, pauci ex Oriente conuenerint.

664 Quæres 2. an vſus Conciliorũ Eccleſiaſticorum ſit ex inſtitutione humana, an ex diuina? Gloſſ. *cap. futuram* 12. *q.* 1. dicere videtur, quod Concilia ſint ex inſtitutione humana, quam ſententiam apertè ſequitur Albertus Pighius Campenſis *lib. 6. de Eccleſiaſtica hier. cap.* 1. quia recta ratio dictat, quod res dubiæ à pluribus, ijſque prudentibus tractentur. Communis, & vera Catholicorum ſententia eſt quod Concilia cũ congregantur ad tractandas cauſas, & negotia Eccleſiæ ſunt ex diuina inſtitutione. Sic Baron. *to.* 1. *ann.* 58. 119. vbi ſic dicit. *Si quis eius rei exordium repetat, inueniet non tam ab Apoſtolis, quàm ab ipſo Chriſto duxiſſe principium, atque ſumpſiſſe auctoritatem.* Idem tradit Turrecré. *lib.* 2. *de Eccleſia cap.* 2. Bellarm. *de Concil. cap.* 2. Zacharias Bouerius *in demonſtrat. quarti ſymboli art.* 8. Perez *de Concil. dub.* 1. *cap.* 8. & alij paſſim. Conſtat ex illo Exod. 34. vbi à Moyſe delecti ſunt 70. ſeniores, qui poſtea probati, & confirmati fuerunt à Deo Num. 11. ibi. *Congrega mihi ſeptuaginta de ſenioribus Iſrael, quos tu noſtri, quod ſenes populi ſint, ac Magiſtri.* Quibus Deus contulit ſpiritum propheticum, auferendo de ſpiritu Moyſis, qui ſenatus etiam in ſucceſſoribus perdurauit, ad hos grauiores religionis, & cultus controuerſiæ deferebantur. Hoc Concilium ab hebræis dicebatur *Sanedrim*, cuius meminit Galatinus *lib.* 4. *cap.* 5. poſt Ioſephum, & Sigonium *lib.* 6. *de Rep. Hebræorum.* Colligitur etiam ex illo Matt. 18. *Vbi fuerint duo, vel tres cõgregati in nomine meo, in medio eorum ego ſum*, qui locus valet ad oſtendendum, quod Concilia ſint ex diuina auctoritate, cum congregantur in nomine Chriſti, & pro rebus ad ipſum, & ad eius ſponſam Eccleſiam ſpectãtibus, vt oſtendunt Concil. Chalcedon. *Epiſt. ad Leonem*, Sexta ſynod. *act.* 17. Concil. Tolet. 3. *à princ.* Cæleſtinus *epiſt. ad ſynod. Epheſinam*, & alij. Item Apoſtoli Dei nutu congregati ſunt pluries in vnum, vt conſtat quando fecerunt Concilium pro electione duodecimi Apoſtoli, pro electione ſeptem diaconorum, qui miniſtrarent menſæ, &c. Ex quibus patet non eſſe verum, quod dicunt aliqui hæretici, quod ante Conſtantinum nullum fuit Concilium, maximè Generale; nam quæ ab Apoſtolis cælebrata ſunt erant Generalia, tum ob Generale caput ſcilicet Petrum, tum ob generalitatem vocatorum, ſcilicet Apoſtolorum, qui tũc totam Eccleſiam repræſentabant.

665 Quæres 3. ad quid deſeruiunt vel conducunt Concilia? Reſp. quod conducunt vt errores, & mali mores deleantur, vt obſtinati detegantur, vt ſeducti reducantur, vt vacillantes ſtabiliãtur, vt qui timidè veritatem profitentur confirmentur, vt normæ probitatis præſcribantur, vt veritas in quæſtionibus arduis detegatur, vt fiat mutua communicatio fidelium in vnum collecta, &c. Quæ namque à grauiſſimis Eccleſiæ Patribus tractata, expenſa, & tandem definita, & approbata ſunt, libentius ab hominibus ſuſcipiantur. Quocirca ſolebant

Digitized by Google

bant Concilia congregari quando noua hæreſis oriebatur, aut antiqua ſuſcitabatur, aut pertinaciter ab aliquibus retinebatur, quando erat incerta Romani Pontificis electio, quando erant abuſus reformandi.

§. II. *Quinam vocandi ad Concilium, quique habeant votum deciſiuum.*

666 QVantum ad primum dico, quod Epiſcopi vocandi ſunt ad Generale Concilium. Conſtat ex Leu. 10. vbi ſolis ſacerdotibus demandatur deciſio dubiorum ad religionem pertinentium. Habetur etiam Deuter. 25. Ezech. 44. Ad Epheſ. 4. ibi *quoſdam dedit Paſtores, & Doctores in opus miniſterij*, &c. vbi Epiſcopi intelliguntur, qui ſunt Paſtores, & Doctores animarum. Conſtat ex praxi omnium Conciliorum, ab Apoſtolis vſque modo. Tum quia Epiſcopi iurare coguntur venire, & ſub pæna ſi non veniant *cap. ego N. de. iur. iur.* & negligentibus pæna imponitur *cap. placuit, diſt.* 18. *& cap. ſi Epiſcopus, & cap. decernimus, ead.*

667 Oppoſitum tenent aliqui hæretici apud Turrecrem. *lib.* 3. *de Eccleſ. cap.* 5. dogmatizantes, quod etiam laici, & fœminę admitti debeant, quod enim omnes tangit, ab omnibus probari debet. Probant ex Concilio Apoſtolorum, quando Matthias electus eſt, vbi præter Apoſtolos, etiam Laici, & fœminæ aderant. Reſp. quod laici, & mulieres admiſſæ ſunt in illo 1. Concilio Ieroſolimitano, non vt ſuffragia ferent, ſed vt orarent, & exercitia Chriſtiana exercerent. Colligitur ex illis verbis. *Hi omnes erant vnanimiter perſeuerantes in deprecatione, & oratione, cum mulieribus, & Maria Matre Ieſu.*

668 Sed quæres 1. an ad Generale Concilium omnes Epiſcopi debeant confluere? Reſp. quod non, ſufficit enim generalis conuocatio, vt ex omnibus regionibus, vel Orbis partibus inuitentur, vt ſit ſuppoſitio pro generibus ſingulorum, non pro ſingulis generum. Conſtat ex eo, quod fecerunt Apoſtoli Act. 15. vbi ad decidendam quæſtionem de legalibus, ſoli Apoſtoli cum ſenioribus Prouinciæ Iudææ conuenerunt, conſtat etiam ex praxi omnium Conciliorum Generaliū, vbi non omnes Epiſcopi conuenerunt, ſed aliqui ex omnibus partibus, vel ſaltem ex præcipuis.

669 Quæres 2. an Epiſcopi titulares habeant vocem, ſeu ſuffragium in Concilijs Generalibus? Reſp. affirmatiuè. Pro quo nota 1. quod in Epiſcopis duplex datur poteſtas, ſcilicet ordinis, & iuriſdictionis. Poteſtas ordinis, reſpicit potiſſimè Deum ſacrantem, cui per illam dignitatem, ſeu poteſtatem ſpecialiter homo mancipatur. At poteſtas iuriſdictionis reſpicit Eccleſiam, cui miniſterium, curam, & officium pollicetur ſe præſtitutum; hanc poteſtatem, vt ſupra vidimus, non habent Epiſcopi immediatè à Deo, ſed à Pontifice; licet enim in genere ſit de iure diuino, cum de iure diuino ſit, quod in Eccleſia ſint Epiſcopi, tamen in ſpecie emanat à ſummo Pontifice, in quo reſidet plenitudo poteſtatis, & iuriſdictionis. Epiſcopus per poteſtatem ordinis ordinat Clericos, conficit Chriſma, benedicit Virgines, conſecrat Altaria, & Calicem. At per poteſtatem iuriſdictionis, iudicat, ligat, abſoluit, excommunicat, &c. Gloſ. *cap. tranſmiſſum, de elect.* & DD. communiter. Nota 2. quod Epiſcopi poſſunt dupliciter conſiderari ſecundum ſuam iuriſdictionem. Primò in ordine ad ſuas particulares ſedes, territoria, ſubditos, ſeu prout in proprijs cathedris reſident. Secundò in ordine ad vniuerſalem Eccleſiam prout ſunt congregati, & vniuerſalem Eccleſiam repręſentant & tunc habent omnes fideles ſubditos & habent vniuerſum mundum pro territorio, maximè quia cum Papa per iuriſdictionem ſibi commiſſam, & eidem Papę ſubordinatam, coniudicant, vt poſtea dicetur.

670 Quæres 3. an habentes iuriſdictionem quaſi Epiſcopalem, vt ſunt Generales Ordinum, & Abbates habeant

Digitized by Google

beant vocem, & ſuffragium in Concilijs Generalibus? Reſp. affirmatiuè, ſic tenet poſt alios Campegius *de Concil. cap.* 7. Malder. hoc loco, & alij communiter, dicentes hoc eſſe ex vſu, vel priuilegio. Colligitur ex indictione Tridentina, ibi. *Conuocamus, ſtatuimus, & decernimus omnes ex omnibus locis venerabiles fratres noſtros Patriarchas, Archiepiſcopos, Epiſcopos, & dilectos filios Abbates, quam alios quoſcumque iure, aut priuilegio in Concilijs generalibus reſidendi, & ſententias in eis dicendi permiſſa poteſtas eſt, &c.*

671 Quæres 4. an ſimplices Cardinales, qui ſcilicet non ſunt Epiſcopi, habeant vocem, & ſuffragium in Concilijs generalibus? Reſp. affirmatiuè. Pro quo ſciendum, quod Cardinalis, dicitur quaſi cardo, quia Cardinales fixi, & immobiles eſſe debent, & ij etiam antiquitus dicebantur, qui in Eccleſia Romana exercebant aliquod fixum miniſterium in aliqua Vrbis Parochia, aut Diaconia, qui proinde cœteris presbyteris, aut Diaconibus ex iſto peculiari munere erant ſuperiores. Quocirca non eo tantum fine inſtituti fuere Cardinales, vt veluti Parochi, illi miniſterio operam darent, ſed etiam vt eſſent conſiliarij Summi Pontificis, & veluti Senatores Vrbis, & Orbis, Pontifici aſſiſterent, eumque eligerent. Ex quibus prærogatiuis factum eſt vt præcedant Epiſcopis, Patriarchis, Archiepiſcopis, & Primatibus, in iſta dignitate Senatoria, licet eſſent illis inferiores qua præcisè Parochi erant. Ex quibus probatur noſtra reſponſio, nam Cardinales ſunt adiutores Pontificis, Epiſcopi verò ſolum aſſumuntur in partem ſollicitudinis; ergo cùm Cardinales præcedant Epiſcopis tanquam coadiutores Pontificis, præ omnibus debent in Concilijs ſuffragia conferre. Tum quia Cardinales ex vi ſuæ dignitatis, ſunt Pontificis conſiliarij; ergo debent habere ſuffragium in comitijs, & alijs publicis negotijs. Conſiliarij namque Principis in negotijs publicis ſuffragium habent, quando maximè adiunctam habent dignitatem Senatoriam. Tum etiam quia Cardinales ſunt coniudices Papæ, ad iudicandas cauſas maiores, vt Epiſcoporũ, Archiepiſcoporum; ergo, &c. Hinc dicuntur collaterales, & de corpore, vt neque poſſint flebotonari dum ſunt Romæ ſine venia Pontificis, vt trado in meo *tract. de Cenſ.* Tum deniq; quia Conſiſtorium Cardinalium non minus repræſentat totam Eccleſiam, quàm Concilium generale, ergo ſicut in illo habẽt ſuffragium, ita & in iſto. Patet etiam ex praxi, cum in Concilijs etiam ſimplices Cardinales admittantur. Bene verum eſt, quod antiquitus Epiſcopi præcedebant ſimplices Cardinales, & in Concilijs ante ipſos ſedebant.

672 Quęres 5. an alij Clerici, Preſbyteri, &c. habeant vocem in Concilijs Generalibus? Reſp. negatiuè, ſicut nec laici quantumuis docti, neque Reges, neque Imperatores; vnde ad iſtos non competit in d. Concilijs ſuffragia ferre, ſed ſolum poſſunt aſſiſtere, & per eorum præſentiam conſeſſum cohoneſtare, tueri, & vt teſtes diſcretiuos eorum quæ dicuntur, adeſſe. Ratio horum eſt, quia præſidere, ſuffragium ferre, iudicare, &c. ſunt actus iuriſdictionis; ſed ſolum recenſiti illam habent non clerici, Preſbyteri, laici, licet doctiſſimi, Reges, & Imperatores, ergo, &c.

673 Quæres 6. an illi qui habent votum, ſeu ſuffragium in Concilijs generalibus poſſint mittere procuratores, & an iſti habeant ſuffragium? Reſp. quod Epiſcopi, & alij votum habentes in Concilijs, mittere poſſunt procuratores 1. ad proprias cauſas tractandas, agẽdo, & reſponpendo. 2. ad tractanda negotia ad Eccleſiam pertinentia, vt ſunt res fidei, & morum. 3. ad recipiendum ſtatuta, ſeu decreta Conciliorum. Et ad iſta mitti poſſunt procuratores etiam laici, qui tamen non habebunt votum deciſiuum, cum non ſint capaces ſpiritualis iuriſdictionis, vt ſunt clerici; vnde procuratores clerici, habebunt ſuffragium, non laici, de qua re tracto de Cenſuris.

Y Quæ-

Digitized by Google

674 Quæres 7. an citati venire ad Concilium teneantur, & ſi venire recuſent, incidant in aliquas pœnas? Reſp. affirmatiuè. Quod teneantur venire per ſe ſi poſſint, vel ſi non poſſint mittere procuratorem, habetur *cap. Epiſcopus; cap. peruenit, diſt.* 18. *& cap. ſi ægrotans* 5. *q.* 3. & tradit Gregor. VII. *lib.* 3. *ſui regiſtri*. Quod ſi venire renuant, quantum ad Epiſcopos, dico, quod veniunt excommunicandi, *cap. peruenit, & cap. placuit, diſt.* 18. Poſſunt etiam ſuſpendi, & interdici, & creſcente eorum contumacia poſſunt magis aggrauari, ex Concil. Arelat. 2.

675 Quæres 8. quam pœnam incurrant, qui impediunt pergentes ad Concilium? Reſp. cum Iacobatio *art.* 5. *de pœnis impedientium Concilium*, poſt Cardinalem, & alios, quod tales impedientes, habendi ſunt vt publici hoſtes fidei, & Chriſtianæ religionis, incurrunt ſuſpicionem hæreſis, vel ſchiſmatis, vel fautorum illorum criminum, pro quibus extirpandis, Concilium congregatur, de quo Turrecre. *lib.* 3. *de Eccleſ. cap.* 21. *in fin.* Referunt Caſtillus *p.* 1. *lib.* 3. *cap.* 32. citans D. Antonin. & Ioan. Villanum *lib.* 9. *cap.* 218. ſuæ litt. & Dantes *in can.* 20. *Purgatorij*, quibus addo P. M. Grauinam *to.* 4. *ſuarum controu. p.* 2. *diſp.* 21 *de cauſa materiali Concil. act.* 13. quod cum D. Thomas Aquinas proficiſceretur ad Concilium Lugdunenſe, fuit ei à Rege Carolo fratre Ludouici intimatum, vt eius cauſam tueretur in illo Cõcilio. Cui Angelicus reſpondit, non more aulico, & politico, ſed Chriſtiana, & religioſa ſynceritate, ſe rem tractaturum, ſecundum quod ius, & recta iuſtitia dictaret; fuit ei venenum propinatum mediante medico ab adulatoribus Palatinis, ex quo in morbum incidens, in monaſterio Foſſænouæ animam Deo reddidit, quod ſi eſt verum, dicerem, quod vltra aureolam Virginitatis, & Doctoratus, etiam aureolam martirij habuerit. Ex quibus colligitur quinam habeant votum deciſiuum in Concilijs, ſolum enim Epiſcopi poſt Papam, & eius Legatos, Cardinales, & qui quaſi Epiſcopalem habent iuriſdictonem, vt ſunt Abbates exempti, qui ſcilicet non ſubſunt alijs Abbatibus, Generales, & ſi quis ſunt alij priuilegiati.

§. III. *De quibus tractari debeat in Concilijs.*

676 DIco, quod ea ſolum tractari debent, quę ad Chriſtianam rempublicam conſeruandam, dilatandam, ſeu augendam pertinent. Hæc autem diſtingui poſſunt in quinque capita, vt colligitur ex Concilio Nicæno. Primum caput ſunt dogmata Chriſtiana, vnde in dicto Concilio fuit condemnatus Arius. 2. Sunt ritus Chriſtiani, vnde in eodem Concilio fuit deciſa quæſtio de tempore Paſchatis, vt ſcilicet celebraretur die Dominico proximiori plenilunio Lunæ Martij, vt ſic differant Catholici à Iudæis. 3. Congregari poſſunt Concilia ad tollenda Chriſtianorum iurgia, quod in eadem ſynodo Nicæno factum eſt, vbi libelli querelarum exuſti ſunt, qui ad Conſtantinum miſſi fuerunt. 4. Congregantur ad ſtabiliendam Eccleſiaſticam diſciplinam, & mores, maximè Eccleſiaſticorum componendos, vt conſtat ex eodem Concilio Nicæno. 5. Vt dentur normulæ fidei Chriſtianæ, vt patet in eadem ſynodo.

§. IV. *Cuius ſit conuocare Concilia generalia, & diſſoluere.*

677 LVtherus *lib. de Concil. cap.* 58. *centur.* 4. *cap.* 7. Proteſtantes Germaniæ *in libello cur ipſi ad Concil. Trident. non venerint*. Bentius *in Prologo contra Petrum Soto*. Carolus Molinæus *in ſuo impio Concilio de non recipiendo Concil. Trident.* §. 6. & alij tum Lutherani, tum Caluiniſtæ dicunt non eſſe Pontificis congregare Concilium, ſed Cœſaris, aut alterius ſupremæ maieſtatis ſęcularis, non Eccleſiaſticę. Veritas catholica ſequenti concluſione expli-

explicatur. *Eſt ſolius Pontificis propriè, dum ille eſt ſuperſtes, conuocare Concilia generalia.* Dico *dum ille eſt ſuperſtes*, quia ſi Pontifex eſſet mortuus, & neceſſe eſſet, quod Concilium congregaretur ad ipſius electionem, tunc à collegio Cardinalium congregari deberet. Item in ſententia illorum, qui volunt poſſe Pontificem eſſe hæreticum, tunc ad ipſum deponendum, vel potius ad declarandum ipſum iure diuino eſſe depoſitum, deberet congregari Concilium, & non ab ipſo Pontifice, qui ad hoc non condeſcenderet, ſed ab ipſo Cardinaliū Collegio. Similiter ſi eſſet vnus, aut duo Pontifices falſi, non legitimè electi qui ſibi Pontificatum vſurparent, ad ipſos deponendos poteſt Concilium generale congregari, & ab ipſis Cardinalibus.

678 Probatur 1. ex illo 1. Machabeorum 14. vbi de auctoritate Summi Sacerdotis Simonis dicitur, quod non licet *conuocare conuentum in regione ſine ipſo*; quod à fortiori currit in noſtro caſu, cum ſit maior auctoritas Summi Sacerdotis nouæ legis, quàm veteris. Vnde Iulius Papa Epiſtola ad Orientales dicit. *Non oportere præter Romanū Pontificū Concilia celebrari, nec Epiſcopum damnari*. Plures aliæ Pontificum auctoritates videri poſſunt apud Gratianum tota *diſt.* 17. apud Cardin. de Turrecrem. *lib.* 3. *cap.* 6. & apud omnes controuerſiſtas.

679 Probatur 2. nam omnia Concilia generalia legitima, vſq; modo non niſi auctoritate Papæ congregata ſunt; nam celebris ſynodus Alexandrina à S. Anaſtaſio celebrata, Pontifici Liberio auctori tribuitur, cuius auctoritate eò conuenerunt Legati eiuſdem Pontificis Euſebius Vercellenſis, & Lucifer Caralitanus. Concilium Nicenum auctoritate Syluestri Papę congregatum eſt, vt dicitur in *breui epil. Concilij Rom.* ibi. *Tēporibus Syluestri Papæ, & Conſtantini piiſſimi Imperatoris Auguſti factum eſt magnum Concilium in Nicæa Bythiniæ, & congregati ſunt regulariter eiuſdem Sylueſtri Papæ vocatione in idipſum* 318. *Epiſcopi*. Concilium Sardicenſe conuocatum fuit auctoritate Iulij Papæ. Concilium Epheſinum fuit conuocatum auctoritate Papæ Cœleſtini, & fuit in eo Legatus Pontificis N. P. S. Cyrillus Alexandrinus, vt ex eodem Concilio colligitur, idem videre eſt de alijs, & taliter, quod quando aliquod non fuit Pontificis auctoritate confirmatum, & conuocatum, conciliabulum, & conuenticula fuit appellatum.

680 Sed quæres 1. an detur caſus in quo, præter caſum hæreſis, vel ſchiſmatis, poſſit Concilium congregari Pōtifice inuito? Ioan. Gerſon. *de auct. Eccleſ. cap.* 12. Almayn. *in q. de dominio naturali, & ciuil. Eccleſ.* & alij dicunt, quod cum Papa requiſitus de conuocando Concilio, & renuit pertinaciter in perniciem Eccleſiæ, præſertim ſi tangat ipſum, poteſt Concilium conuocari. Item dicunt, quod ſi poſtquam Concilium eſt legitimè congregatum, certo tempore, & loco ſtatuto, & poſtea Papa renueret, poſſet abſque alio celebrari. Addunt deinde, quod Concilium poſſit congregari non ſolum quando neceſſitas vrgeret, ſed etiam ſi adſit vtilitas Eccleſiæ, & Papa requiſitus renueret. Communis & vera Doctorum ſententia eſt, quod viuente legitimo Pontifice, ſine eius conſenſu, nullo modo liceat conuocare Concilium. Sic tenent Turrecrem. *lib.* 3. *de Eccleſ. cap.* 8. Caiet. *de auctor. Papæ, & Concilij cap.* 16. Bellarm. *de Pontifice lib.* 2. *cap.* 30. Grauina *de Concil. p.* 2. *diſp.* 1. *fol. mihi* 166. & alij communiter. Ratio conſtat ex dictis, quia conuocatio membrorum pertinet ad caput, non ad ipſa membra: tum quia tota Eccleſiæ poteſtas eſt à Pontifice tanquam à capite, fonte, Sole, &c. ergo contra eius auctoritatem, & poteſtatem, non datur auctoritas, neque poteſtas.

681 Sed obijciunt 1. quia poſſibile eſt Pontificem, etiam cum Eccleſia Romana eſſe obſtinatū, & nolle vacare Eccleſiæ ædificationi, ſed potius deſtructioni, ſed tunc in reliquis Eccleſijs eſt poteſtas ad ipſorum bonum, & conſeruationem; ergo tunc poterunt congregari,

vt ſe tueantur. Reſp. quod excepto caſu hæreſis, aut ſchiſmatis, licet Pontifex eſſet obſtinatus, vt nollet ædificationi Eccleſiæ vacare, ſed deſtructioni, vt nil aliud intenderet ſupremus Hierarcha, adhuc non eſſet in inferioribus, ſeu membris Eccleſiæ poteſtas ad conuocandum Concilium; neque eſſet poteſtas ad ipſum deponendum, aut à ſuo throno exturbandum; non enim poteſt eſſe poteſtas in membris ad deponendum, aut exturbandum caput, ſed ſolum tunc eſſet monendus à collegio Cardinalium. Tũ quia non Eccleſia eſt Chriſti Vicaria, ſed Pontifex eſt Vicarius Chriſti, & Petri ſucceſſor. Solum Eccleſia poteſt in caſibus hæreſis, ſchiſmatis, &c. congregari, & tunc auctoritate Chriſti ſtatutum eſt, vt pro conſeruatione Eccleſiæ fiat Concilium ex membris viſibilibus, & capite dumtaxat inuiſibili, quod pro tũc ſupplet caput viſibile, cum tunc non ſit. Et tunc illud concilium non eſt perfectum, cum careat capite viſibili. Neq; ex neceſſitate, vtilitate, aut pietate debet fieri extenſio ad alios caſus: nam illi ſunt per ſe, iſti per accidens, pro quibus nõ debuit fieri prouiſio.

682 Obijciunt 2. Eccleſiaſtica republica eſt melius inſtituta, quam terrena Politia; ſed iſta congregari poteſt ad deponendum Principem perturbantem, & deſtruentem rempublicã; ergo multo magis Eccleſia congregari poterit ad auferendum Pontificem eam deſtruentem. Confirmant 1. quia taliter Pontifex poteſt eſſe pernicioſus Eccleſiæ, vt à republica veniret per mortem auferẽdus, ex poteſtate ei naturaliter indita, & conceſſa; ergo tunc cum eo modo auferri non poſſit, cum hoc à Chriſto conceſſum non ſit, poterit ſaltem à ſuo throno exturbari. Confirmant 2. nam poteſtas Pontificis poteſt in certis caſibus limitari, certis legibus reſtringi, & quantum ad vſum; arctari ergo, &c. Antecedens probatur ex analogia ad corpus humanum, nam cum caput eſt languidum, vel infirmum, licitum eſt cæteris mẽbris illud ligare, cauterizare, & aliquam eius partem abſcindere pro totius corporis ſanitate.

483 Reſp. concedendo maiorem, & minorem, & negando conſeq. Ratio diſparitatis eſt, quia Princeps ſæcularis eligitur, vel inſtituitur, vel poteſtatem habet à republica, ac proinde in caſu quo eam tyrannicè gubernaret, poſſet reſpublica illum deponere, & alium ſubrogare. At Pontifex à ſolo Chriſto inſtituitur ab ipſo ſolo habet poteſtatem, ac proinde ab ipſo ſolo poteſt deponi, non ab aliquo inferiori. Per quod patet ad 1. confirmationem, nam reſpublica ciuilis, libera nata eſt, & liberè ſuam poteſtatem in Principem tranſtulit, ac proinde non præſumitur quod eam abdicauerint pro caſu quo à Principe deſtrueretur. At Eccleſia quaſi à natiuitate eſt ſerua, eſt veluti ſerua nata, & Pontifici diuino iure ſubiecta, ac proinde in nullo caſu præſumitur habere poteſtatem contra legitimum Pontificem.

684 Quæres 2. an ad Papã pertineat Concilium congregatum aliò transferre, diſſoluere, vel prorogare? Eſt prima ſententia aliquorũ, quod ad ipſum Conciliũ pertineat mutatio loci, diſſolutio, vel prorogatio. Pro hac ſent. citatur Abb. *in allegat. incipit quando veritas*, *ratione* 8. & 10. Ludouic. Pont. *ſerm. habito Coloniæ, incipit. Illuſtriſſimè, & glorioſiſſimè Princeps*, & alij. Nihilominus omnino tenendum eſt, quod ad ſolum Papam prædicta pertineant. Omnes namque Epiſcopi in Concilio congregati debent ſubijci Pontificis imperio, ac proinde ſine eius iuſſu non poſſunt Concilium eiuſdem Pontificis auctoritate congregatum transferre, continuare, diſſoluere. Cum Pontifex ſit veluti agens quoddam vniuerſale, ad ipſum pertinebit nauim Eccleſiæ in Concilio congregatum regere, gubernare, transferre, &c. Et ſic tradit Turrecrem. *lib. 3. de Eccleſia cap.* 69. Grauina *de concil. p.* 2. *diſp.* 1. *tit.* 2. *de cauſa efficienti Concil.* & alij communiter.

§. V.

Digitized by Google

§. V. *An Pontifex ſit Conciliorum generalium præſes, & præfinitor, & confirmator.*

685 PRimum negant hæretici,volũt enim non Romanum Pontificem, vel per ſe, vel per ſuos Legatos præſidere, ſed Imperatorem, aut alios Chriſtianos Principes ſimul cum Imperatore,& ciuitatibus liberis, aut per ſe, aut per aliquem idoneum deputatũ, ſeu ab ipſis delegatum,& dicunt Conſtantinum Nicæno Cõcilio præfuiſſe,Martianum Auguſtum Calcedonenſi, &c. Cæterum malè, nam Conſtantinns interfuit quidem ſynodo, ſed non præfuit; idem dic de Martiano Auguſto, & alijs. Vnde Auguſtos ad ornandum præſediſſe, non ad definiendum,ait Epiſt. Synodica ad Leonem;ipſum verò Leonem tanquã caput in eo Concilio per ſuos Legatos præſediſſe. *Cuius tu quidem, ſicut membris caput praeras, in ijs qui tuum tenebãt ordinem: Imperatores verò ad ornandum decentiſſimè præſidebant, &c.*

686 Aliqui hæretici, & nominatim Marcus Antonius de Dominis *lib. 6. de repub. cap. 5. n.* 98. dicunt quod ad ipſos Epiſcopos pertinet prædefinire,quæ in Concilij ſtatuuntur, ac proinde quod Pontifex nullam illis poteſt inſtructionẽ præfigere,nihil poteſt mandare determinandum. Sed errant hæretici.Conciliares namque prædifinitiones à paradigmate,definitione,vel inſtructione ſummi Pontificis per ſe, vel per ſuos Legatos miſſis dependent. Cum enim Pontifex vt dicebamus,ſit Conciliorum generaliũ Præſes, Princeps, & caput, debet dirigere Prælatos inferiores,qui ſua auctoritate cõgregantur ad finem vniuerſalem, qui eſt bonũ totius Eccleſiæ. Quocirca ſicut Pontifex habet rationem cauſæ efficientis, conuocando Concilium, mouendo conuocatos,dirigendo, & imperando,aliàs non eſſet caput, & prima regula viſibilis in terris à Chriſto D. conſtituta, ita debet habere rationem cauſæ exẽplaris proponendo definienda, vt ſic fiat quod intendit, & concernit ad bonũ totius Eccleſiæ. Eſt namque contra rationem dicere,quod ad Pontificem pertineat congregare Epiſcopos, & quod ad ipſum non pertineat eos dirigere,& proponere,quæ tractari, & definiri debeant.

687 Idem Marc.Anton.de Dom. *lib. 7. cap. 3. n.* 88. & alij dicunt,quod Pontifex nullam habet auctoritatem confirmandi Concilia. Vnde Concilia generalia eo ipſo cõfirmata cenſentur,quod à tota Eccleſia acceptantur, abſque alia Pontificis confirmatione. Addit de Dominis, quod concilia Prouincialia,& nationalia non ſunt ſolidæ auctoritatis, etiam ſi à Papa confirmentur, *quia Papa*, inquit, non poteſt dare vllam confirmationem. Nihilominus prorſus dicendum eſt ad Papam pertinere Concilia confirmare. Tradunt vniuerſi catholici, & ratio eſt conuincens ex dictis quia quicquid ſtatuitur in Concilij Oecumenicis, totum eſt ex præſcriptione, & inſtructione Põtificis,ergo ad eundem Pontificem ſpectat examinare, & confirmare, quæ in Concilijs decernuntur,vt reprobet diſſona, & approbet conſona. Tum quia nullo modo cognoſcere poſſumus quænam Concilia ſint legitima,& quænam ſpuria niſi reccurramus ad regulam infallibilẽ, quæ eſt cõfirmatio ſupremi Hierarchæ. Tum etiam quia poteſtas definiendi deſcendit à capite, ſcilicet à Pontifice, ad membra, ſcilicet ad Epiſcopos, & nihil poteſt à membris definiri, niſi per virtutem à capite receptam; ergo &c.

688 Quæres 1. an Concilium generale ſit infallibilis auctoritatis, quando eſt indictum à Papa, & celebratur ipſo Papa præſente,vel eius Legatis,antequã confirmetur? Vera, & communis ſententia negat, tota namque infallibilitas Concilij à ſententia,iudicio,& confirmatione Papæ deſumitur,non à præſentia Papæ,vel Legatorum illius; quod maximè verum puto, quando Legati vel non habent, vel non ſequuntur inſtructionẽ ſedis Apoſtolicæ. Sed dices,quod Concilium ante Romani Pontificis confirmaitonem,vocatur ſacroſancta Oecumenica

nica

nica ſynodus, in Spiritu S. congregata, & totam repræſentat Eccleſiam; ſed nec Spiritus S. nec Eccleſia ab ipſo regulata, errare poteſt; ergo &c. Reſp. quod illa verba dicuntur relatiuè ad Pontificis cõfirmationem; non abſolutè antecedenter ad illam; bene verum eſt, quod ſi Pontifex ipſe ſit præſens definitioni Concilij, etiam ſi eam poſitiuè, & expreſsè non confirmet, cenſeretur eam virtualiter cõfirmare, iuxta illam regulam iuris in 6. *Qui tacet confirmare cenſetur*, quando aliunde de oppoſito non conſtaret.

789. Quæres 2. an Concilium poſſit ſua, vel aliorum precedentium Concilorum decreta reuocare? Reſp. quod non, quando ſunt decreta fidei, & facta ſunt præſente Pontifice, & virtute confirmãte, vel poſtquam iam formaliter confirmata ſunt. Imò dicerem, quod neque ea decreta mutari poſſunt, quæ facta ſunt ſecundum Pontificis inſtructionem datam legatis. Quod ſi loquamur de decretis quæ nec fidem, nec doctrinam, ſed reformationem humanam tantum concernunt, mutari poſſunt, eo modo quo in 1.2. in materia de legibus humanis aduertimus.

§. VI. *An Patres Concilij generalis ſint iudices, an tantum Conſiliarij.*

690 HAeretici Proteſtantes nullã agnoſcunt vim iudicandi in Patribus Concilij, ſed tantum rationem inquiſitionis, & ſcrutinij. Ab hoc errore parum diſtare videtur Gloſſ. *in cap. ad Apoſtolicæ de re iudicata in 6.* dum dicit, quod Concilij non eſt iudicium, ſed conſilium, & hoc idem impingitur ab aliquibus inſigni viro Ioan. de Turrecrem. Cardin. *lib.3. de Eccleſ. cap. 31.* quatenus dicit, quod diſcuſſio reſeruatur conuentui ſacerdotum, & iudicium Pontifici. Et *cap. 36.* dicit, quod conſultatio tribuitur Patribus Concilij, at ſtatuere, & definire ſoli Romano Pontifici competit. Petrus de Monte *de poteſt. Pontific. q. 6. §. ſi autem*, idem tenetur videtur.

691 Vera, & communis ſententia, ſequenti concl. explicatur. *Epiſcopi in Cõcilio generali, nedum ſunt Conſiliarij, ſed etiam Iudices*, ab hac concl. non diſcordat gloſ. citata, nec Turrecrem. nec alij, ſed ſolum hæretici. Iſti namq; volunt, quod nullo modo Epiſcopi ſint Iudices in dictis Concilijs. At illi volunt quod ſint iudices, non tamen vltimò, quia vltima ſententia, & iudicium eſt ſummi Pontificis, quando Concilium confirmat. Colligitur ex Concilio Apoſtolorum Act. 15. ibi. *Viſum eſt Spiritui S. & nobis, vt abſtineatis vos ab immolatis ſimulacrorum &c.* Et Apoſtolus Iacobus, tanquam iudex dedit ſuum ſuffragium, dicens. *Propter quod ego iudico, &c.* Vnde Magnus Conſtantinus appellauit Patres Concilij Niceni *Iudices*, dicens *Deus vos cõſtituit Sacerdotes, & poteſtatem vobis dedit de nobis iudicandi.* Ratio eſt, quia de iure Epiſcopi vocantur ad Concilium generale; ergo habent votum deciſiuum, & non tantum conſultiuum; conſeq. probatur, quia qui habẽt votum ſolum conſultiuũ; de iure non vocantur, votum namque conſultiuum etiam Theologi, & DD. habent. Tum quia ſi Epiſcopi eſſent ſolum Conſiliarij, deberẽt excludi Epiſcopi indocti, & rudes; ergo, &c. Tum etiam quia melius eſſet vocare ad Concilium Academias, quam Epiſcopos, quod eſt falſum; ergo, &c.

692 Sed quæres 1. an Epiſcopi ſint iudices in Cõcilijs ex Chriſti inſtitutione immediatè, ſeu ex vi conſecrationis, an ſolum mediatè ex commiſſione, & iuriſdictione Papæ, illis conceſſa, & communicata? Illi qui dicunt, quod Epiſcopi habent iuriſdictionem immediatè à Deo, ſicut habent poteſtatem ordinis ex vi conſecrationis, etiam dicunt, quod dicti Epiſcopi ſint iudices in Concilijs ex vi ſuæ conſecrationis, ſeu ex Chriſti inſtitutione. Nos conſequenter ad ea, quæ diximus ſupra, quod Epiſcopi habent poteſtatem iuriſdictionis à Pontifice, dicimus quod dicti Epiſcopi habent in Concilijs votum deciſiuum ex iuriſdictione ſibi à Papa conceſſa. Quocirca

dixi-

Digitized by Google

diximus ſupra, quod Epiſcopi titulares licet non habeant iuriſdictionem particularem reſpectu alicuius ſedis particularis, habent tamen iuriſdictionem generalem pro tota Eccleſia, eo ipſo quod à Papa vocantur ad Concilia. Ratio conſtat ex dictis; nam regimen Eccleſiæ nõ eſt Ariſtocraticum, nec Democraticum, ſed regale, & Monarchicum, ergo tota iuriſdictio ab vno debet dependere. Tũ quia Epiſcopi habent tantum iurisdictionem in ſua diæceſi; & Papa in totũ orbem; ergo cum iurisdictio Concilij generalis reſpiciat totum orbem, à Pontifice debet deſcendere. Tum etiam quia ſi concilium, & qui in eo ſedent, vt Epiſcopi habent à Deo illam generalem iurisdictionem ad determinandas quæſtiones fidei, & alias, pro tota Eccleſia, vel illa iuriſdictio eſt eadem cum illa quam habet Põtifex, vel alia; non eadem quia alia eſt virtus regnatiua capitis, & alia membrorum: non alia, quia iam daretur multitudo principatuum.

693 Quæres 2. an Epiſcopi ita ſint iudices, vt ſint coniudices, & primò determinantes, vt inconſulto Romano Põtifice poſſint quæſtiones de fide, & alias, ad commune Eccleſiæ bonum ſpectantes determinare? Reſp. quod ſunt quidem Epiſcopi Iudices, & aliquo modo coniudices in Concilijs ita tamen, quod id quod determinatur à Pontifice tanquam à ſupremo Iudice primò, & principaliter determinetur; vnde eo inconſulto nihil determinari poteſt. Conſtat ex dictis, & ratio eſt conuincens, nam ad illum Legiſlatorem primò, & principaliter pertinet determinatio legis; à quo lex vim, & robur accipit; ſed decreta Concilij generalis primò accipiunt vim, & robur à Pontifice; ergo, &c. Tum quia Epiſcopi non poſſunt obligare Eccleſiam vniuerſalem, niſi media poteſtate, & iuriſdictione vniuerſali; ſed hæc tantum eſt in Pontifice primò, & principaliter; ergo, &c.

§. VII. *An Concilium à Papa vocatum, & congregatum, ſit quid maius, quam Papa ſolum.*

694 Hanc difficultatem tetigimus dub. præcedenti, vbi etiam vidimus quod Concilium non eſt ſupra, ſed infra Papam. Nunc autem expreſſius videndum eſt, an Concilium à Papa vocatum, & cõgregatum, ipſoque præſente, ſit maioris auctoritatis, quam Papa; taliter, quod ſi contingat controuerſia inter Patres Concilij, & Papam, ipſi Cõcilio ſit adhærendum, non Papæ? Illi qui tenent, quod Concilium ſit ſup ra Papã, dicunt, quod eſt maioris auctoritatis Concilium, quam Papa. Quocirca ſi oriatur controuerſia inter Concilium, & Papam, ſi pars Concilij habeat plura ſuffragia, quàm pars Papæ, parti Concilij adhærendum eſt, non parti Papæ. At illi qui dicunt, quod Papa eſt ſupra Concilium ex oppoſito dicunt, quod ſi ex vna parte ſtet totum Concilium, & ex alia ſolus Papa; iſti adhærendum eſt, non Concilio; hanc partem ſecuti ſumus, & nunc ſequimur cum cõmuniori Doctorum calculo, nec omnino recedendũ eſt. Soli namque Papæ infallibilitas in definiendis rebus fidei conceſſa eſt, & tota poteſtas Concilij à Papa deſcendit, non à Concilio ad Papam, *cap. hæc eſt fides*, 24. *q.* 1 *cap. recta, cum multis alijs* 25. *q.* 1.

695 Quod autem Papæ ſit ſemper adhærendum in ijs in quibus errare non poteſt, & quorum deciſio ad ipſum pertinet, probatur, nam Papa, eſt Princeps Sacerdotum, cuius eſt oſtendere, quod facere, vel nõ facere debeat vnuſquiſque *cap. cleros, diſt.* 21. Eſt Doctor Chriſtianorum, ex definitione Concilij Florentini, ergo ipſe eſt audiendus, non Concilium, nam ipſe debet docere Concilium, non è contra. Tum quia in ſolo Papa eſt plenitudo poteſtatis, & alij ſolum in partem ſollicitudinis aſſumuntur ex D. Bernardo *ad Eugenium, de conſideratione*, vnde conſtituit cum Chriſto D.

vnum

Digitized by Google

vnum, idemque tribunal, *cap. quando, de translat. Prælat.*

696 Sed quæres 1. an in inueſtigatione ſenſus Eccleſiarum, magis Papæ ſtandum ſit, quàm Epiſcopis ſuarum Eccleſiarum ſenſibus referentibus? P. Salazar *de Concept. lib. vlt. cap.* 33. §. 5. dicit, quod Patres Concilij in attendendo ſenſu Eccleſiæ, & ferendo hoc ſuffragio, non ſolum ſunt iudices, ſed æquale cum Papa habent ſuffragium in eo ſenſu exprimendo. Pro quo notat, quod in decreto ſynodico, hæc tria concurrunt. Primum, eſt inueſtigatio veritatis. Secundum, eſt declaratio, an inueſtigatio ſit legitima, & ſufficiens. Tertium, eſt declaratio rei receptæ, vt credatur ab vniuerſali Eccleſia. Dicit ergo, quod in inueſtigatione, Epiſcopi habent æquale ſuffragium cum Papa, maximè quantum ad ſenſum propriæ Eccleſiæ, licet quoad alia duo poſteriora præualeat ſuffragiũ, & iudicium Papæ. Sed oppoſitum videtur dicendum, quod ſcilicet Epiſcopi non habeant ſententiam definitiuam, & æquale ſuffragium cum Papa, cum ſenſum, vel conſenſum Eccleſiæ renunciant. Pro quo ſciendum, quod duobus modis poſſunt ſe habere Patres Cõcilij, in Conciliari illa indagatione, an ſcilicet res definienda probari poſſit ex ſenſu Eccleſiæ, ſeu an ſenſus Eccleſiæ ſit ſufficiens, &c. Primò, vt habent rationem iudicis. Secundò, vt habent rationem teſtis. Si conſiderentur vt habent rationem teſtis, non poteſt eſſe æquale ſuffragium Patrum, & Pontificis, nam contigit aliquando, quod Patres putarint aliquod dogma probari communi conſenſu Eccleſiæ, cum tamen Papa aliter iudicauerit. Vt quando Patres Affricani putarunt probari, quod Baptiſmus hæreticorum eſſet nullum, cum tamen Pontifex definierit oppoſitum, quod maximè currit, quando Epiſcopi afferunt ſenſum propriarum Eccleſiarum. Quod ſi conſiderentur vt Iudices non ſolum referendo, ſed cenſendo Eccleſiæ ſenſum, adhuc iudicium Pontificis eſt præferendum, nam iudicium Patrum non poteſt habere infallibilitatem, niſi ex infallibilitate iudicij Pontificis, ergo multo magis iudicium Pontificis eſt infallibile, iuxta illud. *Propter quod vnumquodque tale, &c.*

697 Quæres 2. an ſententia Papæ cum Concilio, ſeu Concilij cum Papa, ſit maior quàm ſi à ſolo Papa proferatur? Illi, qui dixerunt Concilium eſſe maius Pontifice, fundati in ratione totius, quod eſt maius ſua parte, inferunt, quod hoc axioma ſit forte vt etiam tota Eccleſia vt includit Chriſtum, ſit maior ipſo Chriſto quatenus vt homo, eſt eiuſdem Eccleſiæ membrum, ac proinde erit etiam maior Pontifice Chriſti Vicario, ſic quidam apud Turrecrem. *lib.* 2. *de Eccleſ. cap.* 81. Alij dicunt Papam cum Cõcilio eſſe maioris auctoritatis, quàm ſine illo. Cõmunis, & vera ſent. eſt, quod Concilium cũ Papa ſit ſolum quid perfectius extenſiuè, non intenſiuè quàm Papa ſolus, quo modo beatitudo animæ cum corpore, eſt ſolum maior extenſiuè, non intenſiuè. Quod ſit maior perfectio Papæ extenſiuè cum Concilio, patet, quia Epiſcopi in Concilio, non ſolum ſunt conſiliarij, ſed etiam iudices, ac proinde plurium poteſtas concurrit in definiendo, quàm cum Papa ſolus definit. Quod autem non ſit maior intenſiuè ex eo conſtat, quod Papa congregat Concilia, congregata diſſoluit, & diſſoluta, iterum vnire poteſt; ergo tota Concilij poteſtas à ſolo Papa originem trahit.

§. VIII. *An Concilia generalia legitimè congregata errare poſſint in decretis fidei, morum, & cultus, vbi alia.*

698 Affirmant communiter hæretici Proteſtantes, Lutherus, Caluinus, & alii. Verita s catholica duabus concluſionibus explicatur. Prima concl. *Concilia generalia legitimè congregata nullatenus errare poſſunt in decretis fidei.* Conſtat ex illo Matt. 18. *vbi fue-*

fuerint duo, vel tres congregati in nomine meo, illic ſum in medio eorum; vbi promittitur Spiritus S. aſſiſtentia congregatis in nomine Chriſti, quod maximè verum habet in Concilijs generalibus, totam Eccleſiam repręſentantibus. Cõſtat etiam ex illo Ioan. 16. *Spiritus veritatis docebit vos omnem veritatem*, & iterum *rogabo Patrem, & alium paraclitum dabit vobis, vt maneat vobiſcum in æternũ*; vbi promittitur toti Eccleſiæ aſſiſtentia Spiritus S. ne erret. Hinc Apoſtoli Act. 15. dixerunt. *Viſum eſt Spiritui S. & nobis*, per quæ denotatur ſpecialis aſſiſtentia Spiritus S. Ratio eſt, quia Concilium legitimè congregatum continet totam Eccleſiam, Pontificem vt caput, vel per ſe, vel per ſuos Legatos aſſiſtentem, & membra, ſcilicet Epiſcopos, ſed tota Eccleſia, ex capite, & mẽbris collecta errare non poteſt; ergo, &c. Tum quia ſi tota Eccleſia in Concilijs congregata errare poſſet, nullum eſſet firmum iudicium in Eccleſia ad credendas fidei controuerſias.

699 Obijciunt 1. hæretici, nam congregatio quæ diſſolui poteſt, in fide errare poteſt, ſed Concilium diſſolui poteſt, ergo errare poteſt. Confirmant, nam omnes Epiſcopi ſeorſim errare poſſunt, ergo etiam coniunctim, & congregati. Conſeq. probatur, nam concurſus ad eundem locum, non facit homines inobliquabiles à fide; locus namq; nec ſanctificat homines, nec inobliquabiles facit. Reſp. diſtinguendo maiorem. Congregatio quæ diſſolui poteſt à loco, errare poteſt, negatur: quæ diſſolui poteſt à capite, conceditur. Concilium namq; diſſolui poteſt à loco, nõ tamen à capite. Ad confirmationem conceditur antecedens & negatur conſeq. arguitur enim à diuiſiuo ad collectiuum. Ad probationẽ dico, quod concurſus ad eundem locum non facit homines inobliquabiles effectiuè, nec formaliter, eſt tamen conditio, ratione cuius ob aſſiſtẽtiam Spiritus S. homines fiant inobliquabiles, quia Spiritus S. non promiſit ſuam aſſiſtentiã ſingulis de Eccleſia, ſed congregatis: *vbi duo fuerint, aut tres congregati, &c.*

700 Obijciunt 2. nam Eccleſiæ infallibilitas innititur diuinæ omnipotentiæ, quæ eam poteſt in fide firmare, & ab errore defendere; ſed Concilia non innituntur diuinæ omnipotentię, ſed vocatione humana, auctoritate, & poteſtate humana qua vniuntur, & congregantur Epiſcopi; ergo, &c. Reſp. concedendo maiorem, & negando minorem. Conuocatio namque humana non eſt id cui infallibilitas Concilij innititur, licet ſupponatur, ſed eſt diuina omnipotentia ex aſſiſtentia Spiritus Sancti Eccleſiæ promiſſa, &c.

701 Obijciunt 3. quia non poteſt ex fide conſtare de Congregatione Concilij, an ſit legitima; ergo non poteſt ex fide conſtare de eius infallibilitate. Antecedens probatur, quia non poteſt conſtare, an illi qui ad Concilium vocantur ſint baptizati, vel ordinati Epiſcopi; ergo, &c. Reſp. negando antecedens. Ad probationem dico, quod eo ipſo, quod Epiſcopi legitimè in vnum cõgregantur, & nullus tunc legitimè opponit, cenſentur habere omnes conditiones, vt legitimè congregentur ac proinde tunc erit de fide quod illa cõgregatio ſit legitima.

702 Secunda concl. *Concilium in ijs quæ attinent ad mores, & cultum, errare non poteſt.* Hæc concl. conſtat ex dictis ſupra de Pontifice, quod ſcilicet in decretis pertinentibus ad mores toti Eccleſiæ, vel etiam vni Prouinciæ communes, & in decretis pertinentibus ad cultum Dei, errare non poſſit, ac proinde nec Concilium quod à Pontifice infallibilitatem habet. Si enim ſemel Concilium legitimum errare poſſet in iſtis, non poſſet pręcipere ſub anathemate eorum obſeruantiam; nec fideles tenerentur obedire, quod turpe eſt dicere.

703 Sed quæres 1. an Concilia Nationalia, & Prouincialia poſſint in fide, moribus, & cultu aberrare? Reſp. quod dicta Concilia antequam approbentur à Pontifice non faciunt certum, & infallibile veritatis argumentum, bene tamen quando tacitè, vel expreſsè approbantur. Prima pars patet, quia de facto multa ex illis errarunt, vt conſtat de

 illis,

Digitized by Google

illis quæ ſub Cypriano facta fuerunt, vt dicit de illis Symmacus Papa in quinta ſynodo Romana, illis verbis. *Quia præſentiam Papæ non habent, valetudinem perdidiſſe.* Secunda pars patet, quia cum Papa errare non poſſit, dum illa confirmat, facit infallibilia.

704 Quæres 2. an omnia, quæ dicuntur in Concilijs generalibus, Nationalibus, & Prouincialibus à Papa confirmatis ſint de fide? Reſp. quod non, ſed ea tantum, quæ à Pontifice approbantur, conſtat ex Concilio Conſtantienſi, & Baſilienſi, quæ ſolum quoad aliqua fuerunt approbata, non quoad omnia, præſertim quoad id quod ſtatuebatur de primatu Concilij ſupra Papam.

Hinc ſoluitur dubium de quo aliquãdo fui interrogatus, an ſcilicet quando Pontifex vult definire, ſeu declarare aliquem eſſe ſanctum, debeat proceſſus de vita, moribus, virtutibus, & miraculis illius per ſe ipſum legere? Item an quando Pontifex vult approbare aliquam religionem, debeat illius inſtitutum examinare, obſeruando regulam, decreta, conſtitutiones eiuſdem. Item an ſi Pontifex vellet confirmare acta alicuius Cõcilij, ſiue Prouincialis, ſiue Generalis, debeat per ſe ipſum ea videre, an ſufficeret quod õnia iſta præſtaret per alios? Reſpon. ſufficere, quod illa præſtet per alios. Exemplum habemus in noſtris conſtitutionibus quas Vrbanus VIII. approbauit, cum tamen earum examen alteri remiſerit. Idem dicendum de alijs caſibus recenſitis, & ſimilibus. Ratio eſt, quia licet Pontifex, vt ſupra vidimus, debeat ex honeſtate vti humanis diligentiis ponderando tum per ſe, tum per viros doctos rem quam debet approbare, aut definire, non tamen ex neceſſitate, quia Pontifici eſt promiſſa aſſiſtentia Spiritus S. per quam non proponeret toti Eccleſiæ v. g. Religioſum inſtitutum ſequendum, quod ſequendum non eſt, nec rem credendam, quæ credenda non eſt. Hinc etiam aliud dubium ſoluitur, an ſi Pontifici proponeretur aliqua propoſitio vt definienda, quam ipſe non intelligit, an tunc errare poſſet? Reſp. quod nõ ob aſſiſtentiam Spiritus S. quæ non fundatur in ſcientia, aut Theologia Pontificis, ſed in Chriſti promiſſione. Vel dicas, quod in actu definitionis cognoſcet veritatem rei quã definit, ex ſpeciali quadam illuminatione Spiritus Sancti.

DVBIVM XXIX.

De Iudice Controuerſiarum fidei.

705 DE Deo O. M. dubium non procedit, licet enim ſit ſupremus omnium controuerſiarum Iudex, & maximè rerum, & quæſtionum fidei, tamen inuiſibilis eſt, ſed procedit dubium de Iudice creato, & viſibili, nõ quidem priuato, ſed publico, qui ſcilicet ad iudicandum publicam habet poteſtatem in tota Eccleſia, qua non ſolum ferat ſententiam, & iudicium de quæſtionibus fidei, ſed etiam ad rem definitam ſic tenendam obliget omnes fideles. Hunc ſupremum Iudicem negant hæretici, Lutherus, Caluinus, & illorum ſequaces, qui volunt, quod alius Iudex non detur, niſi ſacra ſcriptura.

706 Veritas catholica ſeq. concl. explicatur. *Datur in Eccleſia ſupremus Iudex controuerſiarum fidei, qui ſuo iudicio, & definitione obliget omnes fideles etiam in conſcientia.* Colligitur ex illo Matt. 18. *Si Eccleſiã non audierit, ſit tibi tanquam ethnicus, & publicanus.* Ratio clara eſt, quia non minorem curam habuit Deus de ſua Eccleſia, quàm habuerit de ſynagoga; ſed ſynagogæ prouidit de Iudice controuerſiarum Exod. 18. ergo etiam debuit Eccleſiæ de Iudice prouidere. Tum quia videmus nullam dari rempublicam bene inſtitutam, quæ non habeat aliquem ſupremum Iudicẽ; ſed Eccleſia eſt republica optimè per Chriſtum inſtituta; ergo, &c.

707 Sed quæres 1. an in ſupremo Iudice controuerſiarum, ſcilicet ſupremo Hierarcha, requiratur veritas infallibilis, vt non poſſit errare in ferendo iudi-

Digitized by Google

iudicio de rebus fidei? Reſp. affirmatiuè, conſtat ex dictis ſupra dubijs præcedentibus. Nam proprium munus ſupremi iudicis controuerſiarum eſt, quod ſuo iudicio tollat à fidelibus omnem hæſitationem circa res fidei, ſed ſi non haberet infallibilitatem, non tolleret omnem hæſitationem; ergo, &c. Tum quia ſi ſupremus iudex controuerſiarum fidei nō eſſet regula infallibilis veritatis; iam poſſet fidei ſub eſſe falſum; nam ibi poteſt eſſe falſum, vbi medium, ſeu proponens eſt fallibile, & ſolum fallibili modo proponit; ergo, &c.

708 Quæres 2. an auctoritas ſupremi iudicis controuerſiarum debeat eſſe coactiua, vt poſſit rebelles punire, vel pænarum metu ad ſibi obediendum compellere? Reſp. affirmatiuè. Ratio eſt, quia non poteſt intelligi poteſtas definiendi, & obligandi fideles, vt definitioni obediant, niſi intelligatur quod hæc poteſtas ſit exterius coactiua; ergo, &c. Si enim ad forum exterius pertinet diſputatio, ſeu inquiſitio de veritate cōtrouerſiæ propoſitæ, definitio illius, promulgatio definitionis, præceptum obſeruādi illam ſub anathemate, ita debet ad forum exterius pertinere compulſio, ſeu coactio ad illam obſeruandam, & pænæ inflictio illis qui non obſeruant.

709 Quæres 3. an ſupremus iudex controuerſiarum, debeat clarè, & diſtinctè res proponere vt credantur? Reſp. affirmatiuè, nemo enim tenetur præcepta ſeruare, niſi ei proponantur clarè, quæ enim obſcurè proponuntur, errorem ſæpe, & incertitudinem generare ſolent, quod aſſenſui fidei repugnat, de cuius ratione eſt, quod ſit firmus, & certus. Tum quia qui tantum obſcurè loquitur, eſt potius cauſa litium, quàm diremptor earum, cum ex obſcuritate naſcantur, non dirimantur controuerſiæ. Tum etiam quia in omni foro ſententia debet eſſe clara; ergo etiam in iſto ſupremo, hierarchico, &c.

710 Quæres 4. an ſupremus Iudex controuerſiarum poſſit eſſe pars controuerſiæ dirimendæ? Reſp. affirmatiuè, poteſt enim contingere vt id quod eſt definiendum ad ipſum ſpectet; imò dato, quod eius auctoritas, reuocaretur in dubium, non ob hoc definit eſſe verè, & propriè legitimus Iudex controuerſiæ ſpectantis ad fidem; vt ſi definiat quod eſt regula infallibilis, non ſolum in materia fidei, ſed etiam in canonizatione Sanctorum. Conſtat etiam in ſupræmo Iudice Reipublicæ temporalis, vbi Rex v. g. poteſt eſſe pars controueſiæ; vnde ſi quis eius auctoritatem in dubium reuocaret, ab eo puniri poſſet. Quocirca, quando dicitur, quod nemo poteſt eſſe pars, teſtis, vel Iudex in propria cauſa, intelligi debet de Iudice inferiori; non de omnino ſupremo, & quando factum, illum reſpicit vt perſonam priuatam, non quando illum reſpicit vt perſonam publicam.

DVBIVM XXX.

Ponuntur aliqua quæſita ſcitu digniſſima pro complemento eorum quæ in hac q. 3. dicta ſunt de Summo Pontifice.

711 QVæres 1. à quo nomen *Papa* ſit deriuatum? Reſp. eſſe deriuatum à nomine græco *Papas*, quod Patrem ſignificat, quod aliàs fuit commune omnibus præsbyteris, poſt omnibus, ac ſolis Epiſcopis, tandem per excellentiam ſoli Summo Pontifici delatū eſt. Baronius *in notis Martyrologij Romani die 10. Ian.* Alij volunt eſſe deductum ab interiectione admirantis *Papa*, eo quod ſublimitas Papæ ſit admirabilis. Sylu. hac dict. Lancellot. *in templo omnium iudic. lib. 2. §. 1.*

712 Quæres 2. à quo nomen *Pontifex* ſumatur? Aliqui putant hoc nomē eſſe compoſitum ex poſſe, & facere, idq; propter eximiam poteſtatem quā Pontifex habet præ alijs, & in alios. Alij putant dictum eſſe à ponte, & facere. Sed has deriuationes reicit Baronius *in notis ad Martyr. Rom. 9. Aprilis*. Communis ſententia eſt, quod Pontifex ſit dictus, à poteſtate præcipua faciendi, hoc

eſt ſacrificandi. Nam verbum facere, non ſolum in ſacra ſcriptura, ſed etiam apud Ethnicos ſcriptores pro ſacrificare vſurpatur, vt Baron. ibid. oſtendit ex multis auctoribus. Officium namq; Summi Sacerdotis eſt, etiam apud Gentiles, ſacrificare, rerumq; ad ſacrificium pertinentium curam habere. Sic ex Lucio Dione *lib.2.cap.8.* Pomponio Læto *de Sacerdote Rom.cap.10.* Ariſt. *lib.6. Polit. cap.vlt.* colligit Lancel.*d.lib.2.cap.1.§.1.*

713 Quæres 3. quodnam ſit ornamentum Pontificis? Reſp. quod ad Pontificis ornatum pertinent iſta præcipuè, Coronam triplex, Mitra, Crux, Claues, Pallium, & veſtis purpurea, vel alba. Lancellot. loco citato. Triplex corona eſt iudicium Regiæ poteſtatis, mitra vero, ſacerdotalis. Sicut enim Chriſtus D. eſt Rex, & Sacerdos, ita & eius Vicarius vtraque debet poteſtate pollere ad regendam in terris Chriſti Eccleſiã. Eſt autem Corona triplex, tum propter fidem ſanctiſſimæ Trinitatis, quam in Eccleſia docere, & defenſare debet; tum propter excellentiam Eccleſiaſticæ dignitatis. Tum etiam quia ſicut Imperator triplici corona decoratur, ferrea, argentea, & aurea, ita dicit Papam triplici corona coronari. De hac triplici Pontificis corona, & de origine illius tracto fusè in meo *opuſc. de triplici Pontificis corona*, quod cum alijs aliquando videbit lucem. Quandò autem, & quomodo Papa vtatur hac triplici corona, habet auctor Ration. Diuinor. *offic. lib.3. cap.13.*

714 Per mitrã Papæ, ſicut & Epiſcoporum ſignificatur honorificentia, & decor dignitatis Epiſcopalis. Crux, quæ ante Papam geſtatur in publicis actibus ſignificat latitudinem poteſtatis ſpiritualis, quam Papa habet in omnes fideles. Quocirca non vtitur baculo paſtorali, vt Epiſcopi; baculus namque incuruatus ſignificat poteſtatem limitatã quam habent Epiſcopi. Gloſ. *cap.1. de ſacra vnct. in fine.* Claues ſignificant vſũ poteſtatis ſpiritualis, ad ſoluendum, & ligandum. Pallium etiã quo Papa ſemper vtitur, ſignificat plenitudinem ſupernaturalis poteſtatis. Veſtis alba, & cappa rubra, ſignificant, quod Papa debet nitere interius munditia cordis, & exterius exemplo virtutum, & ſuper omnia debet habere charitatem, vt ſit paratus animam ponere pro ouibus ſuis. Lancellot. *loco cit.* & Rationale diuinorum *offic.lib.3.cap.2.*

715 Quæres 4. cur Papa mutet nomen? Reſp. hoc eſſe propter eminentiſſimam dignitatem, ob quam quaſi nouus homo factus cenſetur, mutans ſtatum vitæ prioris, & nihil neque nomen retinens illius. Hinc eſt, quod ſi Monachus in Papam eligatur, exuit ſe habitu monachatus, quod nec Epiſcopis; nec Cardinalibus ex monachis electis licet. Indecorum namque videretur, quod ille regulis particularibus obſtringeretur, qui regularum omnium, imò qui totius Eccleſiaſticæ diſciplinæ ſolus eſt, & vnicus moderator.

716 Quæres 5. quænam ſint Pontificis prærogatiuæ, ſeu priuilegia? Reſp. eſſe ſequentia. Primum eſt, quod ſolum ipſe habet poteſtatẽ immediatè à Chriſto, & ab ipſo tanquam à Chriſti D. Vicario, deriuatur omnis poteſtas, quæ eſt in Eccleſia. Ab ipſo deriuatur omnis dignitas in membra, haud ſecus atque ſolis lumine illuminantur luna, & omnes ſtellæ, vel ſicut ex fonte omnes riui profluunt. Secundum, habet omnem dignitatem in terris, nec habet aliquem ſuperiorem à quo iudicari poſſit, nec poteſt ei dici: *Cur hoc facis?* cap. *ſi Papa diſt.40.* & cap. *nemo, 9. q.3.* Idqoque & nomen beatiſſimi habet, & ab omnibus præſumendus eſt ſanctus, *l.1.C. de ſum.Trin.& fide cathol.* Tertium priuilegium eſt, quod poteſt proferre ſententiam abſque citatione peremptoria. Poteſt ordinem iudiciarium, & ſolemnitates poſitiuas prætermittere. Poteſt recipere probationes non ſolum cum iam in cauſa concluſum eſt, ſed etiam poſt latam ſententiam. Poteſt iudicare, & ſẽtentiam ferre ſola facti veritate inſpecta, & ſecundum ſuam conſcientiam.

Quar-

Quartum, poteſt habere reſpectum perſonarum in donis merè gratuitis. Ideoque ex multis potentibus, poteſt cui voluerit gratificari. Decet enim maximè eum eſſe liberalem, ſicut, & quantò omnibus ſublimior eſt. Sextum, poteſt ſuam, ſuorumque prædeceſſorum mentem declarare, & dubitationes in iudicijs exergentes interprætari. Similiter, & teſtatorum voluntates declarare. Septimum, poteſt, quoſcumque filios etiam ex nefario, & damnato coitu natos legitimare, & legitimationem alteri committere. Octauum, poteſt concedere dilationes, & litteras ſalui conductus debitoribus ad ſoluendum debitum intra certum tempus. Nonum, poteſt cogere partes litigantes ad concordiam, tam in cauſa ciuili, quàm in criminali. Poteſt damnatos, & degradatos, ſolo verbo reſtituere. Poteſt bona in præiudiciū Eccleſiæ alienata reuocare. Decimum, Papa ſolutus eſt à legibus ſuorum prædeceſſorum, an autem teneantur vi directiua, trado in meo *tract. de legibus in* 1. 2. Poteſt concedere iuriſdictiones, immunitates, dignitates etiam ſolo verbo; vt creare Doctores, & ſecundum aliquos, ſacerdotes, & Epiſcopos. Tandem in omnibus, quæ agit Papa præſumitur iuſta cauſa, quando ſumus in dubijs. Vide Lancellot. *loco cit.* Nauar. *in cap. nouit, de iudic. notab.* 3. alioſq.

717 Quæres 6. an Papa poſſit Papatui renunciare? Reſp. non poſſe compelli vt renunciet, etiam ſi iuraſſet Cardinalibus ſe renunciaturum. Prima namque poteſtas à nullo compelli poteſt. Poteſt tamen ſi velit, renunciare, ſi agnoſceret ſuam inſufficientiam, aut aliam rationalem cauſam haberet. Sine cauſa non poteſt. Subſtrahere namque ſuam operam abſque rationabili cauſa, alienum eſt à Charitate Chriſti, qui propter ouem perditam quærendam, ſuam impendit vitam. *cap.* 1. *de renunciat. in* 6. gloſ. *ibid.* Lancellot. *lib.* 2. §. 2. *q.* 16. *n.* 15. & alij.

DISPV-

DISPVTATIO II.

IN QVAES. II. D. THOMAE.

De actu Fidei.

1 HAEC q. habet 10. articulos;in 1.art.docet S. Doctor, quod credere, eſt cum aſſenſu cogitare, non prout cogitare accipitur pro quauis intellectus conſideratione, ſed prout accipitur ſpecialiter pro conſideratione intellectus,quæ eſt quædam inquiſitio præcedẽs certitudinem viſionis. In 2. art.dicit,quod actus fidei conuenienter diſtinguitur per hoc quod eſt credere Deo,credere Deũ,& credere in Deum, non tamen ita quod ſint diuerſi actus,ſed vnus & idem,habẽs diuerſam relationem ad obiectum fidei. In 3. art. explicat,quomodo ſit neceſſarium ad ſalutem,credere aliquid ſupra rationẽ naturalem. In 4. art. explicat quomodo ſit neceſſariũ credere aliqua, quæ naturali ratione probari poſſunt,vt quod Deus ſit & quod remunerator ſit.In 5. art.oſtendit,quod homo tenetur credere explicitè prima fidei principia,ea autẽ, quæ in ſacra ſcriptura, in definitionibus Conciliorum, & traditonibus diuinis continentur, ſufficit credere implicitè, & in præparatione animi. In 6. art. ait, quod non omnes tenentur æqualiter ad habẽdam fidem explicitã,qui enim ſunt aliorum doctores, & magiſtri, vt Epiſcopi, Parochi,&c.tenentur habere fidem magis explicatam,vt alios erudere posſint. In 7.art. oſtendit S.Doctor, quod oportuit in omni ſtatu habere aliquam cognitionem, & fidem myſterij Incarnationis. Nam in ſtatu Innocentiæ habuit homo fidem explicitam Incarnationis, non quatenus ordinabatur in remedium peccati, ſed quatenus ordinabatur ad gloriam tanquam caput; Chriſtus futurus: At poſt peccatum fuit fides explicita etiam quatenus ordinabatur in remedium peccati.Modo autem in lege gratiæ ea omnia credi debent explicitè, quæ publicè ab Eccleſia ſolemnizantur. Alia autem ſubtilioris conſiderationis, debent magis,vel minus explicitè credi pro ratione ſtatus, & officij. In art. 8. dicit, quod tempore gratiæ reuelatæ omnes debent habere fidem explicitam myſterij ſanctisſimæ Trinitatis; at ante Chriſti aduentum, maiores tenebantur habere fidem explicitam, in minoribus ſufficiebat fides implicita. In art. 9. dicit,quod actus fidei ſecundum ſpeciem eſt meritorius,& etiam ſecundum exercitium prout coniungitur cum charitate. In 10. art.declarat quomodo ratio inductiua ad fidem minuat fidei meritũ quæ enim præcedit, minuit, quæ ſubſequitur,potius auget. Cæterum pro maiori elucidatione ſit.

DVBIVM I.

An credere ſit cum aſſenſu, ſeu aſſenſione cogitare.

2 HVius dubij occaſionem dedit ſanctiſſimus,& doctiſſimus Pater, & Doctor S.Auguſtinus *qui in libro de prædeſtinatione cap.*2.vt oſtendat quod ex nobis credere non poſſumus, ex eo, quod non ſumus ſufficientes ex nobis cogitare aliquid ex nobis, ex Apoſt. 2. *Cor.* 13. intulit dictam fidei definitionem, quod ſcilicet *credere nihil eſt aliud*

quam

Digitized by Google

quam cum aſſenſione cogitare: ideſt credere, eſt *cum aſſenſione cogitare*. Aliqui ergo Auguſtinianam iſtam definitionem reiciunt, contra quam aliqua obijciunt, de quibus poſtea.

3 Noſtra ſententia ſeq. concl. explicatur. *Rectè fides definitur*, *quod ſit cum aſſenſione cogitare*. Hanc definitionem acceptat S. Doctor *hic art*. 1. Bannes, & omnes S. T. diſcipuli. Pro quo nota, quod iſta definitio in ſuum genus, & differentiam hoc modo reſoluitur: *eſt cogitatio cum aſſenſione*: ſeu eſt cogitatio aſſenſus: ſeu eſt cogitatio, ſeu actus intellectus omnino firmus. Licet enim nomen aſſenſionis accipiatur communiter pro quolibet iudicio intellectus, ſiue ſit ſcientiæ, ſiue opinionis, ſiue fidei humanæ, tamen hoc loco accipitur antonomaſticè pro famoſiori, ſcilicet pro iudicio firmo, & conſtanti, vt ſit ſenſus: actus fidei eſt cogitatio, ſeu eſt actus intellectus omnino firmus, & conſtans, quo firmiter, & conſtanter aſſentimur rebus fidei. Vnde cognitio, ſeu cogitatio, ponitur loco generis, quia in ea conuenit actus fidei cum actu ſcientiæ, fidei humanæ, opinionis, &c. & diſtinguitur ab actu prophetiæ, doni Spiritus S. &c. quia in iſtis intellectus ſe habet magis paſſiuè, quàm actiuè. At in fide ſe habet magis actiuè, cum dicat reuolutionem, ſeu ponderationem rei credẽdæ, ponderando rationes, & motiua credibilitatis, &c. At aſſenſus antonomaſticè potius, abſolutè, & ſimpliciter, ſtat pro aſſenſu omnium firmo, & ſtabili, qui alius non eſt, quàm aſſenſus fidei, qui cum innitatur diuinæ reuelationi, vincit in firmitate omnem alium aſſenſum creatum, ſiue ſcientiæ, ſiue habitus principiorum, &c.

4 Sed obijcies 1. quia cum Propheta prophetat, cum aſſenſione cogitat; & tamen ille actus non eſt actus fidei, ſed à lumine prophetico productus; ergo illa definitio non eſt bona, cum conueniat alijs à definito. Reſp. quod vt dictum eſt, Propheta magis paſſiuè ſe habet, quàm actiuè: nam magis recipit cogitationem quam illam eliciat. At fidelis cum credit, licet ſupponat diuinam reuelationem ſub qua credat, tamen illa ſuppoſita actiuè elicit actum fidei, liberè, voluntariè, & ex motione voluntatis. Vnde adcredendum requiritur pia affectio ex parte voluntatis, non ad prophetizandum.

5 Obijcies 2. nam actus donorum Spiritus S. pertinentium ad intellectum ſunt actus, ſeu aſſenſus cum cognitione; ergo hoc non eſt proprium fidei, ac proinde illa Auguſtiniana definitio non eſt bona. Reſp. ex dictis, quod etiam homo, reſpectu donorum magis paſſiuè ſe habet, quam actiuè, dona namque magis dantur ad moueri, quam ad mouere, vnde non indiget homo ex parte voluntatis pia affectione ad actus donorum, ſicut ad actus fidei.

6 Obijcies 3. nam cogitare cum aſſenone, eſt cogitare cum inquiſitione, & diſcurſu; ſed fides non eſt diſcurſiua, nec actus illius eſt diſcurſus; ergo, &c. Reſp. quod cogitare cum aſſenſione non eſt diſcurrere, nec inquiſitionem facere, ſed eſt firmiter, & immobiliter cogitare, ſeu aſſentiri. Poteſt quidem fides ſupponere diſcurſum, & communiter ſupponit, ſed ipſe actus fidei non eſt diſcurſus.

7 Poteſt etiam actus fidei definiri, quod ſit *ſperandarum ſubſtantia rerum*, *argumentum non apparentium*, ideſt, actus fidei eſt *fundamentum rerum ſperandarum*. Vel eſt argumentum rerum non apparentium, ſeu actus tendens in res nõ apparentes, ſeu reuelatas. Vel eſt actus intellectus in diuina auctoritate fundatus, ſed de hac definitione inf. q. 4.

8 Sed quæres 1. an actus fidei ſit elicitiuè actus intellectus, & imperatiuè voluntatis, an è diuerſo? Reſp. quod eſt elicitiuè actus intellectus. Conſtat ex illo Ioann. 6. *Omnis qui audiuit à Patre meo, didicit*: auditus namque non ad voluntatem, ſed ad intellectum pertinet. Et 2. ad Tim. *Tu verò permane in ijs, quæ didiciſti*, diſcere autem eſt intellectus, non voluntatis. Et 2. ad Cor. 4. legitur. *Non contemplantibus nobis, quæ viden-*

Digitized by Google

videntur, ſed quæ non videntur. Contemplatio autem ad intellectum ſpectat. Et cap. 10. habetur. *In captiuitatem redigentes omnem intellectum in obſequium Chriſti.* Hoc etiam ratio conuincit, nam actus eius eſt potentiæ ad quam eius obiectum pertinet; nulla namque potentia poteſt exire extra ſphæram ſui obiecti adæquati, & ſpecificatiui: ſed obiectum actus fidei diuinæ, eſt propoſitio à Deo reuelata, ſeu eſt veritas cõplexa reuelata, quę ad intellectum, non ad voluntatem pertinet: ergo, &c.

9 Sed dices, quod actus fidei tribuitur cordi Rõ. 10. *Corde enim creditur ad iuſtitiam.* Sed nomine cordis in ſacra ſcriptura intelligitur voluntas: ergo, &c. Reſp. 1. quod fides tribuitur voluntati tanquam cordi ex eo quod licet actus fidei ſit elicitiuè ab intellectu; tamen imperatiuè eſt à voluntate. Reſp. 2. quod nomine cordis intelligitur ipſa anima vt complectitur vires ſpirituales, vt colligitur ex illo Deuter. 6. & Luc. 10. *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua,* ex quo fit, quod etiam nomine cordis poteſt intelligi intellectus, & voluntas, iuxta ſubiectam materiam. Vnde dicitur *ne dicas: ne dixeris in corde tuo,* & Matt. 9. dicitur; *Quid cogitatis mala in cordibus veſtris.*

10 Quæres 2. an actus credendi debeat eſſe liber? Reſp. affirmatiuè. Colligitur ex teſtimonijs n. 8. citatis, præſertim ex illo quo præcipimur captiuare intellectum in obſequium Chriſti, fit enim hæc captiuatio ex imperio voluntatis. Tum quia in ſcriptura laudantur credentes, & vituperantur non credentes, quod non eſſet niſi credere, & non credere non eſſent voluntaria. Tum etiam quia in ſcriptura prædicatur magnum meritum fidei vbi autem non eſt libertas, non eſt meritum.

11 Quæres 3. quomodo credere ſit liberum; cum ſit euidens Deum eſſe primam veritatem, quæ nec fallere, nec falli poteſt? Reſp. quod licet ſit euidens Deum eſſe primam veritatem; hæc tamen euidentia non oſtendit veritatem rei credibilis in ſe, ſed ſolum facit eſſe euidenter credibilem; vnde relinquit libertatem ad credendum, & non credendum. Vnde quod eſt euidenter credibile, non eſt in ſe euidenter verum, ac proinde relinquitur locus libertati ad præbendum, vel non præbendum aſſenſum. Tum quia eſt quidem euidens Deum eſſe primam veritatem, & non poſſe fallere, nec falli in ordine ad ea quæ dicit naturaliter, non in ordine ad ea quæ dicit vt eſt auctor gratiæ, & in ordine ad finem ſupernaturalem, cum lumẽ naturale nil dictet de rebus ſupernaturalibus, ac proinde ex hoc, quod ſit euidẽs Deum eſſe primam veritatem in dicendo naturaliter, non habeo euidentiam eſſe primam veritatem in dicendo ſupernaturalia, & in ordine ad finem ſupernaturalem, cum lumen naturale nihil de hoc dictet.

DVBIVM II.

An actus fidei conuenienter diuidatur per hoc quod eſt credere Deo, Deum, & in Deum, vbi alia videnda ponuntur.

12 Hoc dubium proponit S. Doctor *in art.* 2. vt nu. 1. in ſummario totius q. vidimus, & reſpondet affirmatiuè, ita tamen vt non ſint diuerſi actus, ſed diuerſæ habitudines eiuſdem actus; pro quo notat idem S. Doctor, quod actus fidei poteſt duobus modis conſiderari, primò vt eſt ab intellectu eliciente. Secundò vt eſt à voluntate imperante, & hoc modo dicimur credere in Deum. Proprium namque eſt voluntatis mouere in Deum, an autem adhoc requiratur actus charitatis quo voluntas moueat in Deum, patet ex dictis. Prout autẽ actus fidei eſt ab intellectu, duobus modis attendi poteſt, vno modo prout in eo actu conſideratur obiectum formale, motiuum, ſeu ratio credendi, & hoc modo dicimur credere Deo, ſcilicet, dicenti, ſeu reuelanti. Deinde poteſt

actus

actus fidei conſiderari ex parte obiecti materialis, & tunc quando eſt Deus qui creditur, dicimur credere Deum. Igitur tribus modis contingit credere actu interno diuinæ fidei, ſcilicet credere Deo, credere Deum, & credere in Deum. Ratio huius rei eſt, quia tot modis poteſt aliquis actus exerceri quot habet rationes, habitudines, ſeu reſpectus ad obiectum, ſed actus fidei habet tres rationes, habitudines, ſeu reſpectus ad obiectum, ergo dantur tres illi modi credendi, ſeu tribus modis poterit actus fidei exerceri. Minor probatur, nam actus fidei habet reſpectum ad obiectum formale quod eſt diuina reuelatio vel Deus vt dicens, vel vt reuelãs, & hoc modo dicimur credere Deo reuelanti. Deinde habet reſpectum ad obiectum creditum principale, & attributionis, quod eſt Deus, & huius reſpectu dicimur credere Deum. Demum habet reſpectum ad voluntatem mouentem, & inclinantem intellectum, vt credat in obſequium fidei, & hoc modo dicimur credere in Deum, hoc eſt credendo tendere in Deum vt in finem ex affectu voluntatis.

13 Sed quæres 1. qualis ſit diuiſio actus fidei, qui eſt credere Deo, Deum, & in Deum, an ſcilicet ſit diuiſio in tres actus fidei, an in diuerſos modos, ſeu habitudines eiuſdem actus? Reſp. quod in quolibet actu fidei hæc tria includuntur, ſcilicet credere Deo, Deum, & in Deum prout ly credere in Deum ſignificat puram voluntatis motionem, quæ eſt ex pia affectione, nõ prout includit motionem voluntatis perfectam, & ſimpliciter talem vt n. ſeq. dicetur. Ratio clara eſt, quia quilibet actus debet habere obiectum formale, materiale, & modum ſpecialem procedendi à ſua potentia, ſed iſta tria reperiuntur in actu fidei; ergo, &c. Minor probatur, nam actus fidei habet obiectum formale, & eſt Deus vt reuelans, & ſecundum habitudinem ad Deum vt reuelantem ſumitur denominatio credendi Deo, ſcilicet reuelanti. Habet obiectum materiale primarium attributionis, per ordinem ad quod cætera attinguntur, & eſt Deus in ſe, & per ordinem ad hoc deſumitur denominatio credendi Deum. Habet modum ſpecialem quo procedit ab intellectu ex motione voluntatis, & ex hoc deſumitur denominatio credendi in Deum. Dices poteſt dari actus fidei, qui non ſit *credere Deum*; ergo, &c. Antecedens probatur, nam qui credit iudicium, futuram reſurrectionem, non credit Deum, vt patet; ergo. Reſp. negando antecedens. Ad probationem, iterum negatur antecedens, quia ſicut in ſcientia, obiecta minus principalia, & ſecundaria, in tantum attinguntur, & ſunt obiecta, in quantum habent habitudinem ad obiectum principale materiale, quod eſt obiectum attributionis, ita in hoc caſu, in tantum credimus futuram reſurrectionẽ &c. in quantum eſt aliquid Dei per attributionẽ, ac proinde per talem actum quo credimus v.g. reſurrectionem, credimus aliquo modo Deum.

14 Quæres 2. an credere in Deum dicat tendentiam per charitatem? Reſp. quod credere in Deum poteſt dicere duplicem tendẽtiam: vnam perfectam: aliam minus perfectam; ſeu vnam formatam, aliam informem. Hæc dicit ſolum piam affectionem erga Deum, & res fidei per quam voluntas inclinat intellectum ad credendum in obſequium fidei. Illa dicit etiam imperium charitatis, quo charitas imperat actum fidei propter Deum ſummè dilectum, ſeu propter Deum vltimum finem ſupernaturalem, vt eſt bonus in ſe: ſeu dicit actum fidei exerceri, & procedere ex motu charitatis, qua ratione eſt actus fidei formatæ, & hoc modo dicit tendentiam per charitatem, & hoc eſt propriè credere in Deũ, non illo primo modo.

15 Quæres 3. an ſicut dicimur credere Deum, & in Deum, ita dici poſſimus, credere Eccleſiam, & credere in Eccleſiam? Aliqui concedunt iſtum modum loquendi. 1. Quia credere in Deum accipitur aliquando vt ſit idem quod credere Deo; ſed dicimur credere Eccleſiæ; ergo etiam dicemur credere in

re in Eccleſiam. 2. Quia credere in Deum ſecundum phraſim hebraicam, non differt ab hoc quod eſt credere Deo; ergo, 3. Quia in ſymbolo Nicæno relato, & approbato in Concilio Conſtantinopolitano, ſecundum editionem Concilij Calcedonenſis, dicitur. *Credo in vnam Catholicam, & Apoſtolicam Eccleſiam*, & eam lectionem refert Turrecrem. *lib.* 1. *de Eccleſ. cap.* 20.

16 Nihilominus dicendum, quod ſolum debemus dicere credo in Deum, non in Eccleſiam, non in aliquid aliud creatum. Vnde Ruffinus in expoſitione ſymboli dicit. *Hac itaque propoſitionis* (ſcilicet In) *ſyllaba, creator à creaturis ſecernitur, & diuina ſeparătur ab humanis.* Idem habet S. P. Aug. *ſerm.* 181. *de tēp. & tract.* 54. *in Ioan.* vbi dicit, nos poſſe credere Apoſtolo, non in Apoſtolum, idem tradit D. Tho. *in* 3. *diſt.* 25. ex Magno Leone. Nam ſiue credere in Deum dicat motum charitatis, ſiue ſolum motum piæ affectionis, alijs à Deo conuenire non poteſt; quia motus charitatis in ſolum Deum tendit, & in proximū ſub ratione Dei: & motus piæ affectionis etiam tendit in Deum, & ratione illius in alia. Ad 1. in contrarium dico, quod quicquid ſit de phraſi hæbraica, certum eſt, quod credere in Deum, diuerſam dicit rationem, ac credere Deo. Ad illud de ſymbolo Conſtantinopolitano, dico, quod communis lectio habet. *Credo Sanctam Eccleſiam, vel vnam Catholicam*: vel dicas, quod tunc pro eodem accipiantur *credere Sanctam Eccleſiam, ac in Sanctam Eccleſiam*. Vel etiam dicas, quod dicatur *in Sanctam Eccleſiam* prout in illa eſt Spiritus Sanctus regulans, & regens eam.

DVBIVM III.

An infideles dicantur credere Deum, & peccatores fideles in Deum.

17 NOn defuerunt, qui dixerint infideles credere Deum, illi namque infideles qui non habent ſcientiam de hac propoſitione *Deus eſt: Deus eſt omnipotens: eſt prima veritas*, &c. quam habent Philoſophi infideles, poſſunt audire ab iſtis Philoſophis, quod *Deus eſt*, &c. & illi poſſunt aſſenſum præbere, & credere; non quidem fide diuina ſupernaturali, ſed humana, ac proinde fide humana poſſunt infideles idiotæ credere *Deum eſſe*, ſicuti hoc credunt fideles idiotæ fide tamen ſupernaturali; quocirca diximus ſupra quod credere *Deum eſſe*, eſt quid præambulum ad fidem, quatenus qui non habent de hoc ſcientiam, debent habere fidem.

18 D. Thomas *hic art.* 2. ſic proponit tertium argum. *Id quod cōuenit etiam non fidelibus non poteſt poni fidei actus; ſed credere Deum eſſe, conuenit etiam infidelibus; ergo non poteſt poni inter actus fidei.* Reſpondet, *quod credere Deum non conuenit infidelibus ſub ea ratione qua ponitur actus fidei. Non enim credunt Deum eſſe ſub his conditionibus, quas fides determinat, & ideo nec verè Deum credunt; quia vt Philoſophus dixit* 9. *metaphy. In ſimplicibus defectus cognitionis, eſt ſolum in non attingendo totaliter*; quorum verborum ſenſus eſt ex Caiet. & Bann. hoc loco, quod infidelibus non conueniat credere Deum, ſub ea ratione qua ponitur actus fidei; quando enim Deus dicit ſe eſſe, implicitè dicit modum quo eſt; cum autem Dei ſubſtantia ſit ſimpliciſſima, & à ſe ſimpliciſſimè concipiatur, dum ſe eſſe dicit, dicit ſe eſſe totum quod eſt. Vnde qui credit Deum eſſe, & non credit eſſe omnipotentem, non credit quod Deus reuelauit, ſed quod proprium ei phantaſma fabricauit; nam in ſimplicibus aut totum ſcitur, aut totum ignoratur.

19 Sed contra hanc D. Thomæ reſolutionem, eiuſque expoſitionem, ſeu explicationem obijciet aliquis, quod D. Thomæ doctrina videtur ſolum procedere de fide ſupernaturali, non de humana, cum certum ſit infideles non credere Deum eſſe fide ſupernaturali, aliàs non infideles, ſed fideles eſſent; quod autem D. Thomas de fide ſupernaturali videatur loqui; conſtat maximè ex il-

Digitized by Google

ex illis verbis. *Non enim credunt ſub his conditionibus quas fides determinat*, &c. & ob hanc rationem excludit infideles ab hoc quod eſt credere Deũ eſſe. Obijciet 2. nam licet Deus ſit ſimpliciſſimus & incomplexus, non tamen ipſum credimus hoc modo, ſed quatenus à nobis complexè concipitur, vt tradit idem S. Doctor q. præcedenti art. 2. vbi determinat, quod obiectum fidei eſt aliquid incomplexum per modum enunciabilis; ſed hoc modo poteſt aliquid enunciabile de Deo cognoſci, & non aliud, poteſt enim quis cognoſcere hoc enunciabile *Deus eſt*, illudque credere, abſque eo quod cognoſcat, & credat hoc aliud enunciabile, *Deus eſt omnipotens*. Vnde videmus, quod etiam Philoſophus catholicus credit hoc enunciabile *Deus eſt trinus*, & non credit hoc *Deus eſt*, vel *eſt omnipotens*, &c. cum de hoc habeat demonſtrationem.

20 Reſp. D. Thomam loqui de fide naturali, non de ſupernaturali, vt benè probat 1. obiectio; certum namque eſt, quod infideles idiotæ nec credunt Deum eſſe, nec aliud de Deo fide ſupernaturali, & licet aliquo modo credant Deum eſſe fide humana præbẽdo aſſenſum Philoſopho Gentili dicenti Deum eſſe, tamen non propriè credunt Deum eſſe, cum non credant eo modo, quo eſt. Cũ enim Deus à parte rei ſit trinus, & vnus; qui etiam hoc non credit, Deum non credit eo modo quo eſt, ac proinde non credit Deum, qui verè eſt, ſed quem ſibi fingit. Per quod patet ad 2. obiectionem nam licet Deus credatur per modum complexi enunciabilis, & de Deo poſſint plura complexa enunciabilia formari, hoc tamen ſolum eſt ſimplici præciſione, ob noſtrum modum imperfectum cognoſcendi, qui non poſſumus omnia ſimul quæ in Deo ſunt concipere. At infideles cum cognoſcunt Deum eſſe vnum, & ignorent eſſe Trinum, non cognoſcunt eſſe vnum ſimplici præciſione, ſed per quandam excluſionem, & ſic non cognoſcunt vti eſt à parte rei; cum à parte rei non detur Deus vnus per excluſionẽ, ſed per incluſionem Trinitatis.

21 Quoad 2. in tit. propoſitum, an ſcilicet fideles peccatores dici poſſint credere in Deum, tres ſententiæ eſſe videntur. Prima eſt, quod peccatores nõ poſſint dici credere in Deum, hanc tenere videtur S. P. Auguſt. *tract. 29. in Ioã. ſerm. 61. de verbis Dom. & in pſal.* 77. vbi docet, quod credere in Deum; nil aliud ſit quam credendo ipſum amare; vel eſt in Deum ire, & eius membris incorporari. Eandẽ tenere videtur S. Doctor *q. præced. art. 9. ad 3.* vbi dicit, quod hæc confeſsio *Credo in Deum*, profertur à peccatore nomine, & perſona totius Eccleſię in qua ſemper eſt fides viua per charitatem. Secunda ſententia eſt, quod peccatores ſimpliciter dicantur credere in Deum. Hanc tenere videtur idem S. P. Aug. *tract. 11. in Ioan.* & apertè tenent Caiet. *in cap. 12. Ioann.* ob textum ſingularem ibi. *Ex Principibus multi crediderunt in eum, ſed propter Phariſæos, nõ confitebantur, vt à ſynagoga non eiicerentur. Dilexerunt enim magis gloriam hominum, quam Dei, &c.* Vbi vt vides crediderunt in Chriſtum, & tamen non habebant charitatem cum diligerent magis gloriam hominum, quàm Dei. Tertia ſententia vera, & duarum priorum conciliatiua eſt, quod peccatores credant in Deum imperfectè, fide informi, per motum piæ affectionis: Non perfectè per motum charitatis. Sic tradunt Bann. & cæteri expoſitores D. Thomæ *hoc loco* vide dicta *n.* 14.

22 Sed quæres, quomodo dæmones credant? Reſp. quod dæmones nec credunt Deo, cum eorum fides non ſit ſupernaturalis, nec procedat ex motiuo diuinæ reuelationis, ſed coacti ob euidentiam credibilitatis, ac proinde non credunt Deo reuelanti. Neque credunt in Deum, cum nec habeant charitatem per quam perfectè in Deum moueantur: nec piam affectionem per quã imperfectè moueantur in Deum, carent enim hac perfectione ſupernaturali. Dicuntur tamen credere Deum auctorem ſupernaturalem, nam de Deo auctore na-

turali habent demonſtrationem. Dices, quia videtur quod Dæmon etiam credat Deo dicenti, nam Deus aliquando etiã dicit Dæmoni, vt quando Iob 1. dixit ei Deus de Iob quod non erat ei ſimilis in terra, quod erat iuſtus, ac timens Deum. Tũ quia negari non poteſt, quin ei fiant quandoque reuelationes, vt cum Deus ei præcipit deſtructionem alicuius rei, vt ciuitatis,&c. Reſp. negando antecedens; nunquam enim Dæmon credit Deo ſub formali motiuo diuinæ reuelationis,ſed ſub alio motiuo,aut quia aliũde ita conuincitur,aliàs nõ diceret Apoſtolus Iacobus. *Dæmones credunt,& contremiſcunt*, quia ſcilicet credere nollent, ſed coguntur credere, ob euidentiam teſtimoniorum.

DVBIVM IV.

An omnes actus interni fidei, ſint eiuſdem ſpeciei.

23 PRima ſentẽtia tenet,quod actus fidei ſpecie multiplicentur, ſic tenuerunt aliqui antiqui, & habent argumenta non contemnenda, de quibus poſtea. Noſtra ſententia ſeq. concl. explicatur. *Omnes actus fidei ſunt eiuſdem ſpeciei*.Sic tradunt diſcipuli D. Thomæ hoc loco,de quo fusè Yſamb.*hic diſp.*21. *art.* 1. Ratio deſumitur ex cõmuni Philoſophorum, & Theologorum doctrina, quod ſcilicet habitus, & actus ab obiectis ſpecificẽtur, ac proinde actus intellectus,qui verſantur circa idem obiectũ, ſunt eiuſdem ſpeciei:& actus voluntatis, qui verſantur circa idem obiectum ſunt eiuſdem ſpeciei.Vnde aliàs diximus idẽ eſſe actus ſpecificari ab obiecto, ac à motiuo,& vbi eſt idem motiuum,omnes actus ſunt eiuſdem ſpeciei, vt dare pauperi pecuniam, vel panem; ergo cum in noſtro caſu omnes actus fidei procedant ex eodem motiuo diuinæ reuelationis, erunt eiuſdem ſpeciei. Soluuntur argumenta in contrarium.

24 Primum argum. actus affirmatiuus, & negatiuus non poſſunt eſſe eiuſdem ſpeciei, ſicut affirmatio, & negatio, quæ ſunt differentiæ eſſentiales ſecundæ operationis intellectus; ſed dantur actus fidei qui ſunt affirmatio,& negatio;ergo non ſunt eiuſdem ſpeciei. Minor probatur, nam iſte actus fidei *Deus eſt trinus, & vnus*, eſt affirmatiuus, ſeu eſt affirmatio. Et iſte *Deus non eſt corporeus*, eſt negatiuus, ſeu eſt negatio; ergo, &c. Reſp. negando maiorem, quando actus affirmatiuus, & negatiuus, ſeu quando affirmatio, & negatio procedunt ex eodem motiuo, ſecus quando ex diuerſo motiuo. Vel dicas, quod licet affirmatio, & negatio formaliter differant ſpecie, quo modo diuidunt propoſitionem in affirmatiuam, & negatiuam, tamen materialiter, ſeu ratione materiæ poſſunt eſſe eiuſdem ſpeciei,quatenus procedunt ex eodem motiuo.

25 Secundum argum. nam iudicia quæ de rebus eſſentialiter diuerſis feruntur non poſſunt eſſe eiuſdem ſpeciei, vt conſtat in iudicijs pertinentibus ad diuerſas ſcientias, & artes; ſed actus fidei plerumque ſunt de rebus eſſentialiter diuerſis, vt eſt actus quo credimus corporum reſurrectionem, & myſterium Sanctiſſimæ Trinitatis; ergo,&c.Reſp.diſtinguendo maiorem. Iudicia de rebus eſſentialiter diuerſis tum ratione ſui, tũ ratione motiuorum ſub quibus fiunt, ſunt eſſentialiter diuerſa, & conceditur, quando ſunt eſſentialiter diuerſa ſecundum ſe, non tamen ratione diuerſorum motiuorum, ſunt eſſentialiter diuerſa,& negatur. Poſſunt enim aliqua inter ſe eſſentialiter differre, non tamen per ordinem ad motiuum extrinſecũ ſub quo attinguntur, vt patet de homine, & equo, qui ad inuicem eſſentialiter differunt, non tamen prout attinguntur à Phyſica v. g. ſub ratione entis mobilis.

26 Tertium argu. Actus fidei poſſunt differre numero; ergo etiam ſpecie. Conſeq.probatur, nam ſicut tunc differunt numero, cum reſpiciunt obiecta numero diuerſa,ita tunc differunt ſpecie cum reſpiciunt obiecta ſpecie differentia. Reſp. concedendo antecedens, & negando conſeq. Ratio diſcriminis eſt, quia

Digitized by Google

quia differentia numerica facile habetur in actibus fidei, tum ratione ſubiecti, tum ratione multiplicationis, tum ratione obiecti materialis, at differentia ſpecifica, non niſi à diuerſitate motiuorum, ſeu rationum formalium haberi poteſt, quæ in noſtro caſu non multiplicantur.

27 Quartum argum. Plus differunt duo aſſenſus, quorum vno creditur Diuini Verbi incarnatio, & alio futura corporum reſurrectio, quã aſſenſus quo credimus reſurrectionem Petri, & credimus reſurrectionem Pauli; ſed iſti duo differunt numero; ergo illi differunt ſpecie. Reſp. diſtinguendo maiorem. Plus differunt aſſenſus quo credimus Incarnationem, & quo credimus reſurrectionem, &c. materialiter, conceditur: formaliter, negatur. Materialiter namque magis differunt viſio albi, & nigri, quam viſio Albi A. & B. & tamen viſio albi, & nigri, non differunt ſpecie, ita & in noſtro caſu.

28 Quintum argũ. Actus fidei humanæ aliquando differunt ſpecie; ergo etiam actus fidei diuinæ. Conſeq. cõſtat ex paritate rationis. Antecedens probatur, nam aſſenſus quo credimus eſſe Mediolanum, differt ſpecie ab aſſenſu quo credimus myſteria fidei eſſe credibilia. Reſ. quod etiam actus fidei humanę ſunt eiuſdem ſpeciei cum procedunt ſub motiuo humanæ auctoritatis; at quando procedũt ex alijs motiuis ſpecie diuerſis erunt diuerſæ ſpeciei, vt cum quis credit quia alter dicit, & credit non quia alter dicit, ſed quia videt hoc, aut illud ſignum inducens credibilitatem. Cęterum in fide diuina nunquam variatur motiuũ ſed ſemper credimus ex motiuo diuinæ reuelationis, & alia motiua ſolum poſſunt inducere euidentiam credibilitatis.

29 Sextum argum. Aſſenſus fidei qui fuit in Angelis viatoribus, eſt ſpecie diuerſus à noſtro; ergo, &c. Antecedens probatur, nam omnes, & quilibet actus cognitionis Angelicæ, à quolibet noſtro diſtinguitur; ſicut enim intellectus Angelicus differt ſpecie ab humano, ita actus intellectus Angelici ſpecie differunt ab actibus intellectus humani. Reſp. negando antecedens. Sicut enim viſio beata Angelorum, & hominum non differunt ſpecie, cum procedant ab eodem ſpecie lumine, ita cum actus fidei Angelorum, & hominum procedant ab eodem lumine fidei, erunt eiuſdem ſpeciei.

DVBIVM V.

An actus fidei ſit ſupernaturaliter ſeu entitatiuè ſupernaturalis.

30 PRima ſententia eſt, quod actus fidei ſit tantum ſupernaturalis quoad modum. Pro hac ſententia citantur Caiet. *infra q. 171. art. 2. circa reſponſionem ad 2. S. Doctoris*. Capreol. *in 3. diſt. 24. q. 1. ad 1. & 4. argum.* & alij. Communis, & vera ſent. ſeq. concluſione explicatur. *Actus fidei eſt ſecundum ſubſtantiam, ſeu entitatem ſupernaturalis.* Sic tradunt omnes diſcipuli D. Thomæ hoc loco, & in 1. 2. Et colligitur ex Concilio Viennenſi in Clem. vnic. de ſumma Trin. & fide cathol. in qua Theologorum opinio affirmantium dari in nobis aliquos habitus infuſos, ac proinde in ſubſtantia ſuperanturales tanquam probabilior iudicatur, & confirmatur, quod ſi aliqui ſunt, maximè ſunt habitus Theologici fidei, ſpei, & charitatis, ac proinde etiam eorum actus erunt ſupernaturales. Vnde in Concilio Arauſicano, Meliuitano, & Trident. *ſeſſ. 6. can. 3. & 4.* definitur, quod fides ſit donum Dei.

31 Aliqui ſic probant hanc concl. actus charitatis eſt ſupernaturalis ſecundum entitatem, ergo etiam actus fidei à quo regulatur. Antecedens conſtat; quia actus charitatis viæ eſt eiuſdem ſpeciei cũ actu, ſeu amore charitatis patrię, cum enim reguletur à viſione beatifica, debet eſſe eiuſdem ordinis cum illa. Conſeq. probatur, nam ideo amor beatificus eſt ſupernaturalis, quia regulatur à viſione ſupernaturali; ergo cum amor viæ ſit ſupernaturalis, etiam actus fidei

à quo

Digitized by Google

à quo regulatur, debet eſſe ſupernaturalis. Cæterum hæc ratio non videtur efficax, quia videtur falſum quod actus regulans actum voluntatis ſupernaturalem ſit ſupernaturalis; nam vt voluntas ſuo actu tendat in bonum, non requirit ex parte intellectus præuiam cognitionem niſi vt puram conditionem ſine qua non repræſentetur ei bonũ in quod tendat, & ſine qua propoſitione non tenderet, qua facta boni propoſitione, voluntas poteſt vel per ſe ſolam, vel per habitum, vel per auxilium munita tendere in bonum ſibi per intellectum propoſitum; ergo vt voluntas actu ſupernaturali feratur in bonum ſupernaturale, ſufficit quod illud etiam per actũ naturalem proponatur; patet autem quod intellectus per actum naturalem poteſt proponere obiectum ſupernaturale; qui enim audit dari Deũ trinum, & vnum actu naturali hoc cognoſcit, antequam illud credat.

32 Alij etiam ſic probant, quia inter finem, & media, debet dari proportio; ſed finis ſcilicet viſio beatifica eſt ſupernaturalis, ergo etiam media quibus acquiritur, debent eſſe ſupernaturalia; ſed media ſunt actus fidei, ſpei, & charitatis; ergo iſti actus debent eſſe ſupernaturales. Verum neque iſta ratio probat; nam vt in tractatu de merito vidimus, media ad acquirendam beatitudinem non eſt neceſsè quod ſint entitatiuè ſupernaturalia, ſed ad ſummum ſufficit, quod ſint ſupernaturalia quo ad modum, vt patet de actu miſericordiæ naturalis relato per charitatem in finem ſupernaturalẽ.

33 Item alij hoc probant, quia Cõcilia, & Patres dicunt, quod fides fiat in nobis per infuſionẽ; ſed quod fit per infuſionem eſt ſupernaturale; ergo, &c. Sed neque hęc ratio ſatisfacit, nam licet verum ſit, quod virtutes per ſe infuſæ ſint ſupernaturales, non tamen illæ quæ per accidens infunduntur, nam Adamo omnes virtutes etiam naturales fuerunt per accidens infuſæ, ſicut & Chriſto D. ex Concilijs autem, & Patribus non habetur quod fides ſit virtus per ſe infuſa, ſi enim haberetur argumentum conuinceret.

34 Probatur ergo concl. efficaciter ſic; nam actus, qui à Deo prout eſt in ſe, tanquam ab obiecto ſpecificatur, ſpeciem, & eſſentiam ſumit, eſt entitatiuè ſupernaturalis, ſed actus fidei, eſt huiuſmodi; ergo eſt entitatiuè ſupernaturalis. Minor conſtat; nam actus fidei tendit in obiectum ſuum ſub motiuo diuinæ reuelationis, namq; ratio formalis *ſub qua* fidei, eſt Deus vt reuelans, & ratio formalis *qua* eſt diuina veritas, vt ſupra vidimus; quæ ſunt rationes ſupernaturales. Maior probatur, quia talis eſt actus, quale eſt eius ſpecificatiuum, ergo ſi ſpecificatiuum fidei eſt entitatiuè ſupernaturale, etiam fides ſpecificata, erit entitatiuè ſupernaturalis.

35 Probatur etiam, nam actus qui ab intellectu elici non poteſt proprijs viribus, ſed per virtutem ſupernaturalẽ ſuperadditam, eſt entitatiuè ſupernaturalis; ſed actus fidei diuinæ nullo modo poteſt elici proprijs viribus, ſed ſolum per virtutem ſupernaturalem ſuperadditam; ergo eſt entitatiuè ſupernaturalis. Minor nota eſt, nam pluſquam certum eſt, quod intellectus non poteſt elicere actum proprijs viribus ſub motiuo diuinæ reuelationis adeo firmum, ac certum, vt ſuperet in firmitate, ac certitudine quemcumque aſſenſum naturalem. Tum quia natura nihil dictat de myſterijs fidei, ac proinde proprijs viribus non poteſt ad illa ſe extendere, præbendo illis aſſenſum firmiſſimum. Maior etiam nota eſt, ſi enim ſemel actus fidei eſſet naturalis, quoad entitatem, ſeu ſubſtantiam, non eſſet cur intellectus non poſſet ad illum ſe extendere.

36 Dices D. Thomas *infra q.* 171. *art.* 2. *ad* 3. dicit quod actus charitatis, ac per conſequens etiam actus fidei, eſt ſupernaturalis ſolum quoad modum; ergo non quoad ſubſtantiam. Reſp. 1. quod S. Doctor per modum intelligit ipſam differentiam conſtitutiuam gradus generis charitatis, qui eſt ſupernaturalitas vt ſic in communi, eſt namque frequens apud Philoſophos, & Theologos vocare differentias, modos generis; nõ quia ſint modi

Digitized by Google

modi accidentales aduenientes rei conſtitutæ, ſed quia ſunt modi eſſentiales, determinantes, & modificantes genus; quo in ſenſu diuinæ relationes dicuntur modi determinantes diuinam eſſentiam ad eſſe perſonã in Patre, Filio, &c. Reſp. 2. mentem D. Thomæ eſſe, quod actus charitatis eſt ſupernaturalis quoad modum, non quoad ſubſtantiam, quantũ eſt ex neceſſitate obiecti amati, vel cogniti, quia Deus poteſt cognoſci, & amari etiam per actus naturales quoad ſubſtantiam; vnde diximus ſupra quod infidelis poteſt elicere actum fidei hũmanę circa myſterium Trinitatis ſi ſibi proponatur ab aliquo cui fidem adhibeat, de quo *nu.* ſeq.

37 Quæres 1. hoc loco, an ſaltem per diuinam potentiam poſſit dari actus fidei diuinæ qui ſit naturalis quoad ſubſtantiam, & ſolum ſupernaturalis quoad modum, quod etiam quæri poteſt de actu charitatis, ſpei, & cæterarum virtutum per ſe infuſarum? Reſp. negatiuè. Hoc conuincunt rationes poſitæ *n.* 34. *&* 35. Sed obijcies 1. quia idem myſterium credi poteſt fide diuina, & humana; quid enim implicat quod quis credat hoc myſterium *Deus, & trinus* fide diuina, quia Deus reuelauit, & humana, quia Theologus hoc dicit; ſed fides humana eſt naturalis quoad ſubſtãtiam; ergo, &c. Reſp. concedendo totum non enim negamus quin poſſit dari fides humana de aliquo, vel aliquibus myſterijs, ſed dicimus quod non poſſit dari fides diuina procedens ex motiuo diuinæ reuelationis, quæ ſit quoad ſubſtantiam naturalis.

38 Obijcies 2. nam in Cõcilio Arauſicano 2. *can.* 6. & in Trident. *ſeſſ.* 6. *can.* 3. dicitur quod ſit neceſſaria gratia ad credendum ſicut oportet; vnde videntur admittere duplicem fidem, vnã ad credendum vt oportet; & hanc eſſe quoad ſubſtantiam ſupernaturalem. Et aliam quæ nihil conducit ad ſalutem, & hæc erit in ſubſtantia naturalis. Reſp. quod illa Concilia non admittunt duplicem illam fidem ex motiuo diuinæ reuelationis, ſed condemnant Pelagianos qui putabant poſſe hominem per ſolas naturæ vires, ſine diuinæ gratiæ auxilio, credere vt oportet ad ſalutem. Deinde dato, quod illa Concilia admitterent illas duas fides, vna eſſet in entitate ſupernaturalis, quæ procederet ex motiuo diuinæ reuelationis, & alia naturalis, quæ procederet ex motiuo auctoritatis naturalis, quam nos non negamus, vt ex dictis conſtat.

39 Obijcies 3. quia circa obiectum merè naturale, poteſt haberi actus naturalis, vt cum quis cognoſcit hominem eſſe diuinæ viſionis capacem, & eum amat amore charitatis; ergo etiam circa obiectum ſupernaturale poterit haberi actus naturalis. Reſp. negando conſequentiam, ſi procedat de cognitione, vel amore, qui procedat ex motiuo ſupernaturali, non negamus quod cognitio naturalis non poſſit habere pro obiecto *quod* aliquid ſupernaturale, ſeu quod nõ poſſit terminari ad aliquid in entitate ſupernaturale; ſed quod non poſſit dari fides diuina, procedens ex motiuo diuinæ reuelationis, & quod ſit entitatiuè naturalis.

40 Quæres 2. an ſoli actus intellectus, & voluntatis poſſint eſſe in entitate ſupernaturales, an etiam actus appetitus ſenſitiui, & ſenſuum? Reſpondent aliqui, quod ſoli actus intellectus, & voluntatis poſſunt eſſe in entitate ſupernaturales; quia nec appetitus, nec ſenſus ſunt capaces actus in entitate ſupernaturalis; quia potentia obedientialis appetitus, & ſenſus nõ poteſt ferri extra ſphęrã proprij obiecti; ſed ratio ſupernaturalis eſt extra ſphæram obiecti harum potentiarum, aliàs etiam bruta haberent hanc capacitatem vt poſſent eleuari ad aliquẽ actum ſupernaturalem, ſi ad vnum, etiam ad omnes, ac proinde poſſent bruta eleuari ad viſionem beatificam, ad amorem, ad gaudium beatificum, quod eſt abſurdũ. Nihilominus negari non poteſt quin appetitus ſentiens non poſſit eleuari ad aliquem actum in entitate ſupernaturalem, ſicut eleuatur vt ſit ſubiectum virtutum

tutum

Digitized by Google

tutum infuſarum, vt in tract. de virtutibus diximus; nam in iraſcibili collocatur fortitudo infuſa, &c. & in concupiſcibili temperantia infuſa, cum enim iſtæ virtutes habeant idem obiectum, ſeu eādem materiam cum virtutibus correſpondentibus moralibus acquiſitis, debent etiam habere idem ſubiectum. Circa ſenſus tum internos, tum externos eſt maior difficultas, nam ſenſus externi v.g. viſus, & auditus non poſſunt eleuari ad eliciendum actum ſupernaturalem, vt viſionem ſupernaturalem. Illi qui volūt poſſe per diuinam potentiam eleuari oculum ad videndum corpus Chriſti in Euchariſtia, vti cōcedimus nos *in tract. de Euchariſtia*, non reputabunt inconueniens concedere, quod viſus v. g. poſſit elicere viſionem entitatiuā ſupernaturalem. Quod à fortiori concedi debet de ſenſibus internis in ſententia illorum qui putant eſſe capaces habituum naturaliū, vbi enim poſſunt poni habitus naturales, non implicat, quod etiam ponātur habitus ſupernaturales correſpondentes. Nec ratio in contrarium vrget, nam ex eo quod appetitus ſenſitiuus *v. g.* eliciat actum ſupernaturalem, non ſequitur quod exeat extra ſphæram ſui obiecti. Exiret ſi eliceret actum ſupernaturalem, ſpiritualem, non materialem ſupernaturalem. Nec ſequitur, quod ex eo quod appetitus ſenſitiuus hominis ſit capax actus ſupernaturalis, quod etiam ſit capax appetitus bruti; nā appetitus hominis, eſt capax virtutis, prout in homine habet libertatem à voluntate participatam, quam non habet in bruto.

41 Quæres 3. quænam regulæ aſſignentur ad dignoſcendum quinam actus ſint ētitatiuè ſupernaturales. Reſp. eſſe ſequentes. 1. Eſt, quod omnis actus qui verſatur circa Deum, vel attributum illius, prout ſunt in ſe, eſt entitatiuè ſupernaturalis. Ratio eſt, quia cum Deus, & attributa prout ſunt in ſe ſint ſupernaturalia, communicabunt ſupernaturalitatem actibus ad illa tendentibus; cum enim non poſſint communicare naturalitem cum eam non habent, communicabunt ſupernaturalitem. Vbi enim Deus attingitur prout eſt in ſe, vt in viſione beatifica, & amore beatifico contingit, ratio formalis erit ſupernaturalis; vt ex ſe liquet. Quod ſi Deus prout eſt in ſe non attingatur, ſed prout ſplendet in creaturis, vel ſpeciebus creatis, actus nō erit ſupernaturalis, niſi ratio formalis attingendi ſit ſupernaturalis, vt contingit in fide, ſpe, charitate, &c. 2. Regula eſt, actus qui habet obiectum ſiue totale, ſiue partiale ſupernaturale, eſt ſupernaturalis, ſi ratio ſub qua tendit eſt ſupernaturalis, quod ſi ratio tēdendi eſt ſupernaturalis, actus erit ſupernaturalis licet obiectum ſit naturale, vt contingit quando quis credit futurum Antichriſtum, obiectum enim eſt naturale, & quia ratio tendendi eſt ſupernaturalis, ſcilicet diuina auctoritas, ſeu reuelatio, ideo actus ille fidei eſt ſupernaturalis.

DVBIVM VI.

An actus fidei ſit certiſſimus comparatiuè ad omnia certa creata.

42 PRo intellectu huius difficultatis notandum 1. quod nomine certitudinis nil aliud intelligimus quàm firmitatem, neceſſitatem, determinationem, & immutabilitatem. Quæ triplex eſt, ſcilicet obiectiua, ſubiectiua, & formalis. Certitudo obiectiua, eſt firmitas, determinatio, & immobilitas obiecti, quæ oritur ex ipſis principijs conſtitutiuis, & formalibus obiecti, quam alij vocāt veritatem obiectiuam, & tranſcendentalem. Certitudo ſubiectiua, quam aliqui vocāt accidentalem eſt firma adhæſio intellectus ad rem, quam ipſe vt veram apprehendit. Certitudo formalis, eſt determinatio, firmitas, & immobilitas iudicij intellectus ad obiectum ſub ratione veri. Certitudo namque formalis cum ſit talis per ordinem ad obiectū, per ordinem ad illud deſumi debet. Tunc enim quis dicitur eſſe formaliter certus, quando habet cognitionem, ſeu iudi-

iudicium certum de veritate talis obiecti: dicitur ſub ratione veri, quia intellectus non ſub alia ratione in obiectum tendit, eiuſque veritatem conſequitur.

43 Notandum 2. quod certitudo formalis, & ſubiectiua differunt, quia certitudo ſubiectiua non includit quod ſit per aliquod medium habens firmam connexionem cum obiecto, ſed ſufficit quod ſit per medium apparens. At certitudo formalis includit medium quod re ipſa habet firmam connexionem cum veritate obiecti. Differunt etiam in hoc, quod certitudo ſubiectiua non oritur ex commenſuratione ad obiectum, neque ab aliqua proprietate, vel conditione illius, ſed ex propria conditione ſubiecti, ſeu intellectus, ſeu ex aliqua diſpoſitione intellectus, v. g. ex aliquo affectu, pertinacia, errore, ignorantia, &c. ratione quorum aliqui magis adhærent ſuis opinionibus, quam aliqui ſuis ſcientijs. At certitudo formalis oritur ex cõmenſuratione ad obiectum, vt ei tali firmatè adhæreat, qualem requirit obiectũ. Vnde certitudo formalis à duobus cauſatur, ſcilicet à veritate, & neceſſitate, obiecti; & ab infallibilitate medij, ſeu motiui cui innititur.

44 His poſitis quęrimus an aſſenſus fidei ſecundum ſe, ſit certior, firmiorq; quocumque aſſenſu naturali; ſeu an aſſenſus fidei quoad formalem certitudinem ſit certior quolibet aſſenſu ſcientifico, aut primorum principiorum, item quolibet aſſenſu artis, & prudentiæ; aſſenſu aliquo experientiæ, & quacumque operatione ſenſus, tam viſus, quam auditus, quam tactus. Prima ſententia eſt, quod fides ſit minus certa ſcientijs, habitu principiorum, &c. Sic Durand. *in 3. diſt.* 23. *q.* 7. *nu.* 10. Almayn. *eadem diſt. q.* 3. & alij.

45 Noſtra ſententia ſeq. concl. explicatur. *Actus fidei ſecundum ſe, eſt certior certitudine formali quacumque ſcientia etiam euidentiſſima, & quacumque cognitione naturali, ſiue intellectus, ſiue cuiuſcumque ſenſus*, Sic D. Tho. *infra q.* 4. *art.* 8. *ad* 2. vbi ſic dicit. *Multò magis homo eſt certior de eo quod audit à Deo, qui falli non poteſt, quam de eo quod videt propria ratione quæ falli poteſt.* Idem tradit 1. *p. q.* 1. *art.* 2. *ad* 1. *& in* 3. *diſt.* 23. *q.* 2. *art.* 2. *quæſtiunc.* 3. D Bonau. *ibid. q.* 4. Riccard *art.* 7. *q.* 1. Soto *lib.* 3. *de natura, & gratia cap.* 10. & omnes interpretes D. Tho. hoc loco. Eſt certior aſſenſu artis, & prudentiæ, quia iſta occupantur circa contingentia, non fides. Eſt certior quacumque experientia, & operatione clariſſima, & certiſſima ſenſus, nã ratio ſæpè corrigit ſenſum, cum ſenſus quandoque decipiantur.

46 Probatur 1. nam ille aſſenſus eſt certior, & firmior, qui innititur medio, ſeu motiuo firmiori, & certiori; ſed fides eſt huiuſmodi; ergo, &c. Maior conſtat, ſicut enim illa ſcientia eſt certior, quæ vtitur medio certiori, ita ille actus erit certior qui procedit, ſeu innititur medio, ſeu motiuo firmiori, ſed fides innititur medio firmiſſimo, ſcilicet diuinę veritati, cui nunquam contingit ſubeſſe falſum; ergo, &c. Minor etiam conſtat ex modo dictis; diuina namque reuelatio, ſeu diuina veritas, vt reuelans ſub qua procedit fides eſt medium firmiſſimum, certiſſimum, determinatiſſimum, ſapiens in certitudine, certitudinem cuiuſcumque medij creati; aliàs veritas ſecunda ęquaret veritatem primam, & per eſſentiam. Tũ quia fides innititur motiuo, ſeu medio magis immutabili; Deus namque & eius veritas, eſt magis immutabilis quam quælibet veritas creata.

47 Probatur 2. nam videmus, quod fideles potius negabant quamcumque veritatem, quam fidem de quacumque re reuelata; vnde dicit S. P. Aug. *lib.* 7. *confeſſionum cap.* 7. quod *potius dubitaret vtrum ipſe viueret, quam vtrum eſſet vera res, quæ diuina fide creditur.* Licet enim aſſenſus naturales euidentes, ſint ex ſe, ſuaque natura infallibiles, cum nequeant illorum principia eſſe falſi cauſæ, ſicut nec diuina veritas; tamen hæc infallibilitas magis conuenit diuinæ reuelationi, quàm principijs naturalibus euidentibus, cum horum infallibilitas

Bb à Deo

Digitized by Google

à Deo oriatur, & infallibilitas prima à nullo procedit. Soluuntur argu. in contr.

48 Primum argum. nam ſcientia ſaltem extenſiuè videtur certior; ergo, &c. Antecedens probatur, nam illud eſt extenſiuè certius, quod habet plures modos certitudinis; ſed ſcientia eſt huiuſmodi; ergo, &c. Minor probatur, nam fides habet tantum certitudinem adhæſionis, qua credens adhæret firmius rebus creditis, at ſcientia & habet certitudinem adhæſionis, & habet euidentiam, ergo, &c. Reſp. negando antecedens; ad probationem dico, quod licet ſcientia habeat euidentiam non tamen ex hoc ſequitur, quod habeat maiorem certitudinem etiam extenſiuè quàm fides; nam euidentia non eſt nouus titulus certitudinis; ſed eſt quoddam accidens illius, ſcilicet quædam apparentia eiuſdem, quæ non facit certitudinem eſſe maiorem, ſed eſſe apparentem. Deinde dato quod ſcientia eſſet duobus titulis certa, adhuc iſti duo tituli non pertingerent ad certitudinem fidei, cum ſit altioris, & ſuperioris ordinis.

49 Secundum argu. quia fides videtur minus certa, quam ſit ſcientia, quoniam illud eſt certius, quod eſt dubitationi impermixtius, ſicut illud eſt calidius, quod eſt frigiditati impermixtius, firmius namque illi rei adheremus, de cuius veritate minus dubitamus; ſed ſcientia, & habitus primorum principiorum nullam admittunt dubitationem, aliàs non eſſent ſcientia, nec intelligentia, ſeu habitus primorum principiorum, & è contra fides admittit plerumq; aliquam hæſitationem; ergo, &c. Minor probatur, nam demonſtrationes mathematicæ nullam admittunt hæſitationem, vt ex ſe conſtat, bene tamen fides vt de ſe notum eſt; ergo, &c. Reſp. concedendo maiorem, & negando minorem, licet enim in eo inſtanti in quo fidei actus elicitur poſſint dari aliqui actus dubitationis inuoluntarij, & indeliberati, non tamen deliberati, in eo namq; inſtanti in quo fidelis credit, nullum admittit fides actum deliberatum dubitationis; talis namque eſt efficaciæ actus fidei, quod pro eo inſtanti, vel tempore quo habetur, tollat omnem hæſitationẽ.

50 Tertium argu. Ille aſſenſus qui accipit ſuam certitudinem ab aliquo affectu, ſeu diſpoſitione aſſentientis, eſt minus certus eo qui totam ſuam certitudinem accipit ab obiecto formali, & modo quo ſuum obiectum attingit; ſed fides, ſeu aſſenſus fidei accipit ſuam certitudinem à pia affectione erga obiecta credita, at ſcientia totam ſuam certitudinem accipit ab obiecto formali, & à modo quo tendit in ſuum obiectum; ergo, &c. Reſp. concedendo maiorem, & negando minorem; fidei namque actus totam ſuam firmitatem accipit à ſuo obiecto, non à pia affectione; ab hac namque ſolum accipit determinationem, non certitudinem. Cum enim obiectum fidei ſit obſcurum, & eius certitudo obſcura ſit, indiget intellectus aliquo determinante, non aliquo dante certitudinem vltra obiectum.

51 Quartum argum. Ille aſſenſus eſt certior, qui eſt intenſior; ſed ſæpè cõtingit quod aſſenſus ſcientificus ſit intenſior, ergo erit certior. Reſp. negando maiorem, certitudo namque non deſumitur ab intenſione; intenſio namque, & remiſſio indifferenter ſe habent ad certitudinem; vnde quantumuis aſſenſus ſcientificus ſit intra linea intenſiſſimus, numquam pertinget ad certitudinem fidei, etiam minimè intenſæ; certitudo namque deſumitur à ratione formali obiecti, quæ cum in fide ſit immobiliſſima, ſequitur, quod erit certiſſima, & ordinis ſuperioris, &c.

52 Quintum argum. nam ei certius & firmius adhæremus, à quo difficilius recedimus; ſed homo ſcientiatus difficilius recedit à ſcientia, quàm à fide: videmus namque plures recedere à fide, à ſuis ſcientijs autem nullus. Reſp. diſtinguendo minorem: aliqui recedunt à fide quando deſinunt credere, & conceditur; quando credunt, & negatur. Pro eo namque inſtanti quo quis credit firmius adheret fidei, quàm ſcientię. Quod

autem

Digitized by Google

autem aliqui recedant à fide, & non à ſcientia, non prouenit, quod ſcientiæ firmius adhæreant, ſed quia ſcientiæ adhærent neceſſariò, fidei, liberè.

53 Sed quæres 1. an fides ſit etiam certior quoad nos ſcientia, intelligentia, &c. Capreolus in *3. diſt.* 25. *q. vnic. art.* 3. Soncin. 4. *metaphyſ. q.* 14. Caiet. *infra q.* 4. *art.* 8. Durand. *loco cit. nu.* 44. & alij, dicunt, quod licet fides ſit ſecundum ſe firmior ſcientia, &c. non tamen quoad nos, hoc explicat exemplo Solis, qui licet ſecundum ſe magis luceat, quàm candela accenſa, non tamen ſemper quoad nos, vt cum aer melius illuminatur à lumine candelæ, quam à lumine Solis, vt nocte, vel propter aliquã denſam nubem, aut caliginem. Nihilominus dicendum eſt fidem etiam quoad nos eſſe certiorem, conſtat ex teſtimonio D. Thomæ relato *nu.* 45. & tenent auctores ibid. citati, & alij communiter. Ratio eſt, quia forma actuans ſubiectum communicat illi ſuum effectum formalem, ſed actus fidei eſt quædam forma actuans intellectum; ergo communicat illi ſuum effectum formalem qui eſt certitudo: communicat namque ſe ipſum qui eſt ipſa, ſeu ſua certitudo; ergo reddet intellectum certiſſimum. Tum quia formalis, & immediatus effectus aſſenſus fidei, eſt ipſum intellectum cui inhæret, facere credentem; ſicut formalis effectus ſcientiæ, eſt facere intellectum ſcientem; ergo ſicut actus ſcientiæ facit intellectum certum iuxta gradum ſuum; ita effectus formalis fidei erit reddere intellectum certum iuxta ſuum gradum, qui eſt firmiſſimus. Nec exemplum de lumine Solis, & candelę eſt ad rem, quia lumen Solis poteſt à medio obtenebrato impediri, & lumen fidei à nullo impediri poteſt; cum lumen fidei, quippe ordinis ſuperioris non poteſt ab aliqua naturali obſcuritate impediri. Maximè quia cum lumen fidei recipiatur in potentia obedientiali intellectus, non præſupponit aliquam diſpoſitionem, ſicut requirit aer ad recipiendum lumẽ Solis.

54 Quæres 2. an actus, ſeu aſſenſus fidei poſſit eſſe ex parte ſubiecti minus certus aſſenſu naturali ſcientiæ, intelligentiæ, &c. Reſp. affirmatiuè, ita S. Doctor *infra q.* 4. *art.* 8. ibi. *Fidem diuinam conſideratam ex parte ſubiecti eſſe minus certam ſcientia, ſapientia, intelligentia, &c.* in quantum per intellectum non aſſequitur euidenter quæ ſunt fidei. Vnde fides admittit aliquam dubitationem inuoluntariam, quam non admittunt ſcientia, intelligentia, &c. Tum quia ineuidentia fidei non impedit quin aliquæ rationes dubitandi indeliberatæ oriantur de obiecto credibili, cum obiectum credibile ſemper maneat occultum, non viſum, nec aliqua vi trahat intellectum ad aſſenſum, ſed à pia affectione debeat determinari; ergo, &c.

55 Quæres 3. an certitudo fidei ſit maior certitudine aliarum ſupernaturalium cognitionum? Reſp. ſi loquamur de cognitionibus ſupernaturalibus, quæ habent Deum pro obiecto formali, vt eſt viſio beata, prophetia, &c. quantum eſt ex parte obiecti, ſeu motiui formalis, ſunt æqualis certitudinis cum fide. Ratio clara eſt, quia diuina veritas vt reuelans, ſeu in dicendo non eſt minus infallibilis, quam ſit in eſſendo, quam vt eſt obiectum formale diuinæ viſionis. Quod ſi loquamur de veritatibus dictis quæ ſcilicet habent Deum pro obiecto formali, quantum eſt ex parte ſubiecti, ſunt maioris certitudinis quam ſit fides, quando illæ clarè habentur. Vnde viſio beata ex parte ſubiecti eſt certior fide, quia ratione ſuæ euidentiæ cauſat in intellectu videntis maiorem certitudinem quoad nos, faciendo quod nulla oriatur dubitatio, nulla hæſitatio, etiam inuoluntaria de re viſa. Si demum loquamur de illis cognitionibus ſupernaturalibus, quæ non habent Deum pro formali obiecto, ſed aliquid creatum, tunc certum eſt fidem eſſe abſolutè certiorem.

Digitized by Google

DVBIVM VII.

An actus fidei poſſit eſſe malus.

58 ALiqui volunt, quod licet actus fidei non poſſit eſſe falſus cum innitatur diuinæ veritati, quæ nec falli, nec fallere poteſt, quod docet D. Thomas præcedenti *q. art.* 3. & nos ibi docuimus; putant tamen actum fidei poſſe eſſe malum, de quo etiam aliqua diximus *diſp. præcedenti*, vt cum quis credit ob motiuum vanæ gloriæ, vel ob motiuum boni temporalis. Cum enim, inquiunt, iſti, de ratione fidei non ſit bonitas, ſed veritas, ſequitur, quod ex voluntate vtrumque poteſt ſibi accidere, ex mala voluntate malum, & ex bona, bonum. Cœterum hoc fundamentum nullum eſt, vt dub. ſeq. dicetur; internus namque diuinæ fidei actus habet moralem bonitatem obiectiuam, conſiſtentem in ſubiectione intellectus ad Deum reuelantem, quæ bonitas eſt obiectum piæ voluntatis affectionis.

57 Noſtra ſententia ſeq. concl. explicatur. *Actus fidei nullo modo poteſt eſſe moraliter malus.* Sic Bann. & communiter D. Thomæ diſcipuli hoc loco, & *q.* 4. *art.* 5. *dub.* 2. Pro quo notandum 1. ex dictis diſp. præcedenti, & in 1.2. quod dupliciter poteſt quis vti aliqua virtute; vel vt principio, vel vt obiecto. Vt obiecto certum eſt, quod quis poteſt vti male actu fidei, gloriando de illo, dirigendo illum ad bonum temporale, &c. & tunc actus fidei non eſt malus, ſed ſubiectum eo malè vtitur. Vt principio quatenus ipſa virtus vt principium influit in operationem, & hoc modo, & in hoc ſenſu dicimus fidem non poſſe eſſe malam, nec actum fidei malum; effectus namq; non poteſt à ſuo principio recipere aliquid quod in eo non præcontineatur; ergo cum in habitu fidei non præcontineatur malitia, nõ poterit eam ſuo actui communicare. Neque poteſt malitia communicari à voluntate, quia voluntas non aliter mouet ad credendum, niſi media pia affectione, ſed pia affectio non poteſt communicare malitiam; ergo, &c. Cum ergo actus fidei alia principia non recognoſcat niſi habitum ex parte intellectus, & piam affectionem ex parte voluntatis, & ex nullo iſtorum poſſit eſſe malus, ſequitur, quod nullo modo, niſi obiectiuè, modo dicto, poſſit eſſe malus. Notandum 2. quod nullus actus potentiæ à voluntate diſtinctæ, vt eſt intellectus, obiectiuè bonus, poteſt eſſe obiectiuè, & formaliter malus, niſi quatenus eſt contra aliquod præceptum, vetans eius exercitium; vel quatenus ſit malus ex vi alicuius actus voluntatis mali moraliter; ſed vt poſtea videbitur, actus fidei non poteſt eſſe formaliter malus nullo ex iſtis modis; ergo, &c. His poſitis.

58 Probatur concl. 1. quia ſi ob aliquam rationem actus fidei poſſet eſſe malus, maximè, vt volunt aduerſarij, ſi fiat ex motiuo, ſeu ex fine vanæ gloriæ, vel ob aliquod bonum temporale; ſed hoc modo non poteſt eſſe formaliter malus; ergo nullo modo. Maior eſt fundamentum aduerſariorum. Minor probatur ex illo Sanctiſſimi P. Auguſtini lib. de Catechizandis rudibus cap. 5. *Fides non eſt res ſaluandi corporis, ſed credentis animi*, quibus verbis ſignificatur, quod interior diuinæ fidei actus ex ſe non poteſt eſſe vtilis ad bonum aliquod temporale ab hominibus conſequendũ, ac proinde nec poterit eſſe medium, nec vt tale eligi ad conſecutionem alicuius boni temporalis, vt ad acquirendam gloriam: nihil enim eligi, aut aſſumi poteſt vt medium ad aliquem finem conſequendum, niſi in eo aliqua cernatur vtilitas, & conducentia ad illum conſequendum; ſed hæc in fide reperiri non poteſt; ergo, &c. Minorem probo, nam cum actus fidei ſit interior, & humanos oculos fugiat, per ſe non poteſt reconciliare exiſtimationem hominis; ſolum namque hominis exiſtimatio reconciliatur per opera externa quibus exterius ſe chriſtianum exhibet, licet ex fide ficta procedere poſſint.

Sed

Digitized by Google

59 Sed dices 1. quod licet internus fidei actus nec in ſe, nec in opere externo certò hominibus innoteſcere nequeat, tamen Deo certiſſimè innoteſcit, ac proinde poteſt quis amore inordinato alicuius boni temporalis à Deo conſequendi, internum fidei actum exercere: ergo, &c. Reſp. negando antecedens; implicat enim, quod fidei actus à ſuo principio exeat ex motiuo inordinato; poterit quidem aliunde à ſubiecto ordinari ad finem extrinſecum malum, vt ad conſequendum à Deo aliquid temporale, ſed ad hoc nihil prorſus deſeruiet, cum enim (licet non intrinſecè ex ſuo principio ſit malus, ſed extrinſecè ex malitia credentis) ſit extrinſecè malus, erit inutilis ad promerendum à Deo aliquod bonum etiam temporale.

60 Dices 2. nam licet vnus Angelus non poſſit alteri mentiri, poteſt tamen ex vana gloria, aliouè ſimili prauo affectu dicere alteri ſe diuinæ fidei actũ exercere; ergo poteſt fidei actus fieri ex malo fine, ac proinde poterit eſſe malus. Reſp. quod ex hoc argumento ſolum ſequitur, quod modo dicebamus, quod ſcilicet poſſit actus fidei eſſe malus, non ex ſuo principio, & intrinſecè, ſed tantum extrinſecè, ex malitia, & ex prauo affectu operantis.

61 Probatur 2. actus fidei non poteſt elici ex aliquo prauo voluntatis affectu; ergo non poteſt eſſe moraliter malus. Conſeq. conſtat, actus namque qui non poteſt procedere ex aliquo prauo voluntatis affectu, non poteſt eſſe malus. Antecedens probatur, tum quia vt ſupra vidimus, actus fidei ſupponit piam voluntatis affectionem, ſed hæc non poteſt eſſe praua, aliàs non eſſet pia, ſed impia. Tum quia nemo credit niſi volens credere; ſed nemo poteſt velle credere niſi per gratiam Spiritus S. vt definit Concilium 2. Arauſicanum *can.* 5. vbi dicit. *Si quis ſicut augmentum, ita etiam initium fidei ipſum credibilitatis affectum, non per gratiæ donum, id eſt, per inſpirationem Spiritus S. nobis ineſſe dicit Apoſtolicis dogmatibus aduerſarius approbatur.* Patet autem, quod prauus voluntatis affectus non poteſt eſſe ex inſpiratione Spiritus S. Tum etiam quia actus fidei eſt meritorius ſaltem de congruo; ſed hoc non haberet ſi non eſſet moraliter bonus; ergo, &c. Hinc S. Doctor *infra q.* 5. *art.* 2. ponit diſcrimen inter actum fidei qui eſt in nobis, & in dæmonibus, quod ille ſit ex ordine, ſeu ex pio voluntatis affectu, iſte ex malo Et ad 2. dicit, quod fides infuſa etiam in peccatoribus inclinat ad credendum ſecundũ aliquem bonum voluntatis affectum.

62 Probatur 3. nam actus fidei diuinæ eſt ex ſe, ſuaque natura quædam formalis animæ ſanctitas, non quidem perfecta, quæ formaliter emundet animam a peccato, ſed initiatiua, & inchoata, quatenus, vt docet Tridentinum *ſeſſ.* 6. *cap.* 8. eſt initium humanæ ſalutis, eſt radix, & fundamentũ noſtræ iuſtificationis; ſed iſta nõ poſſunt ſtare cum morali malitia; ergo fides non poteſt eſſe moraliter mala. Soluuntur argum. in contr.

63 Primum argum. omnis actus externus, qui cadit ſub voluntatis imperio, poteſt ab eadem voluntate tam in bonũ, quam in malum finẽ imperari; ſed actus fidei eſt actus externus voluntatis; ergo ab illa poterit tum ob bonum, tum ob malum finem imperari. Reſp. concedendo maiorem, ſi procedat de actu propriè externo, vt eſt datio eleemoſinæ, externa fidei proteſtatio, oratio exterior, &c. ſecus negando ſi procedat de actu externo voluntatis ſecundum quid, & impropriè, vt eſt actus fidei, de cuius ratione eſt, quod procedat ſolum ex bono, non ex prauo voluntatis affectu, vt ex dictis conſtat.

64 Secundum argum. Poteſt Deus prohibere homini, ne aliquo ſaltem tempore actum fidei exerceat, & poteſt homo hoc mandatum violare, ſicut & alia, ergo poteſt ille actus fidei eſſe malus, & peccatum ſi tunc contra præceptum exerceatur. Ad hoc argum. occurrit Vaſq. 1.2. *diſp.* 53. *cap.* 4. quod dato illo præcepto homo nõ peccaret ex eo quod actum fidei eliceret, ſed ex eo, quod animum

mum

Digitized by Google

mum applicaret ad cogitãdum de rebus creden lis. Sicut peccare poſſet ſi nimia attenta cogitatione, quę ſanitati noceret, ad res fidei applicaretur. Sed contra quia præceptum nõ eſſet vt non ſe applicaret ad cogitandum de rebus credẽdis, ſed vt pro tali tempore actũ fidei non eliceret. Reſp. ergo negando dari poſſe tale pręceptũ, poterit quidem pręcipi vt non cogitet quis tali tẽpore de rebus credendis, ſperandis, diligendis, &c. ob damnũ quod ſaluti ob nimiam applicationem euenire poteſt, non poteſt tamen actus fidei, ſpei, & charitatis ſecundum ſe prohiberi; cum nulla in illis actibus ratio prohibitionis appareat, cum ſint intrinſecè boni.

DVBIVM VIII.

Quas conditiones habeat actus fidei, vbi alia curioſa.

65 PRima conditio actus fidei eſt, quod ſupponat actum voluntatis, qui pia affectio vocitatur, à quo intellectus ad credendum determinatur, de qua pia affectione diximus ſupra. Secunda conditio eſt, quod ſit liber tum quoad exercitium, tum quoad ſpecificationem. Colligitur ex illo Marci vlt. *Prædicate Euangelium omni creaturæ: qui crediderit, ſaluus erit: qui vero non crediderit condamnabitur*, quia credere poſitum eſt in poteſtate, ſeu libertate hominis. Habetur in Tridentino *ſeſſ. 6. cap. 6.* ibi. *Dum fidem concipientes, liberè mouentur in Deum, &c.* Ratio eſt, quia nihil eſt, quod neceſſitet intellectum ad credendum: non Deus, qui omnia mouet ſecũdum eorum exigentiam: non alia cauſa extrinſeca, quia ſolus Deus menti illabitum, eamque immediatè mouet: non cauſa intrinſeca, quæ eſt euidentia rei in ſe, quia fides non innititur euidentiæ, ſed obſcuritati, ſeu diuinæ reuelationi, ergo,

66 Tertia fidei conditio eſt, quod ſit voluntaria per denominationem ab actu voluntatis. Colligitur ex illo Apoſt. Rom. 10. *Corde creditur ad iuſtitiam*, nomine autem cordis voluntas intelligitur. Ratio conſtat ex dictis, quia omne liberum, eſt voluntarium, vt conſtat ex dictis in 1.2. q. 6. ſed actus fidei eſt liber, vt nu. præcedenti eſt dictum; ergo eſt voluntarius. Tum quia, vt dub. ſeq. dicetur, de actu fidei datur pręceptum, præceptũ autem ad voluntatem dirigitur; ergo, &c.

67 Quarta fidei conditio eſt, quod voluntas credendi ſit donum Dei, procedens ex ſpeciali Dei auxilio. Hanc conditionem negabant Semipelagiani, qui cum concederent neceſſarium eſſe auxilium diuinum ad reliqua bona opera; hoc negabant, reſpectu voluntatis credendi; vnde dicebant eſſe poſitam in poteſtate liberi arbitrij, à qua initium ſalutis deſumitur, ſic referũt Diui Proſper, & Hilarius Epiſtolis ad D. Auguſtinum, quę ſunt ante librum de prędeſt. S.S. Nihilominus hæc conditio eſt de fide, habetur expreſsè ad Philipens. 1. ibi. *Vobis donatum eſt pro Chriſto vt in eum credatis*, vbi non ſolum credere, ſed etiam voluntas credendi penſanda eſt, cum non ponant in numero, vt colligitur ex iſtis alijs verbis *Qui capit in vobis opus bonum, ipſe perficiet*. Tum quia ſi voluntas credendi eſſet ex ſolis naturæ viribus, iam initium ſalutis eſſet ex nobis, & non ex gratia, quod eſt contra Concilia, & PP. Tum etiam quia forma, & eius diſpoſitio ſint eiuſdem ordinis; ergo ſi fides eſt donum Dei, & ex auxilio diuino, etiam eius diſpoſitio, quæ eſt voluntas credendi, debet eſſe eiuſdem ordinis, ac proinde debet eſſe donum Dei, & ex auxilio diuino.

68 Quinta fidei conditio eſt, quod ſit bona, laudabilis, & honeſta, ſicut & voluntas credendi. Oppoſitum errorem docuit Manichæus, teſte D. Aug. *lib. de vtilitate credendi in principio*. Idem docuit Abailardus, teſte D. Bernardo *Epiſt.* 190. quatenus dicebant nihil eſſe credendum, niſi quod manifeſta ratione cõſtaret. Falſitas huius erroris conſtat ex illo 1. Ioan. 5. *Si teſtimonium hominum accipimus, cur non magis teſtimonium Dei, quod maius eſt*; nam cum per illos in fide humana non requireretur ratio euidens, alias

Digitized by Google

alias tolleretur omnis humana ſocietas, & omnia humana commercia, vbi non ſemper adeſt euidens ratio de veritate rei credendæ, vt quod filij ſint legitimi, quod iſti ſint eorum parentes, &c. ita neque in fide diuina. Qua ratione diximus dub. præcedenti, quod actus fidei non poteſt eſſe malus neque formaliter, neque obiectiuè.

69 Sexta conditio fidei eſt, ſicut & voluntatis credendi, quod ſit meritoria. Colligitur ex illo Gē. 15. *Credidit Abraham Deo, & reputatum eſt illi ad iuſtitiam* quod confirmat Apoſt. *Rom.* 4. & ad hebræos 11. numerantur multa fidei præmia. Ratio eſt euidens, quia tam actus credendi, quam voluntas credendi, ſunt actus honeſti, ſupernaturales, ex auxilio gratiæ, & continent intrinſecè obſequium Dei, ac proinde habent omnes conditiones neceſſarias vt ſint meritorij. Sed dices, quod actus fidei aliquando præcedit gratiam, & charitatē; ergo non eſt meritorius. Reſp. 1. hoc ſolum procedere de primo actu fidei, vel ſolum de illo qui præcedit iuſtificationem, ad eamque diſponit, & de iſto dico, quod non eſt meritorius, non ex defectu ſui, cum habeat omnes conditiones ad meritum, ſed ex defectu ſubiecti, quod non habet formam, quæ eſt ratio merendi & eſt gratia. Reſp. 2. quod etiā ille primus actus eſt meritorius non quidem de condigno, ſed tantum de congruo, vt in *tract. de merito* explicuimus.

70 Sed quæres 1. an etiam iudicium, quod præcedit voluntatem credendi debeat habere conditiones quas pro actu fidei, & pro voluntate crdendi aſſignauimus? Communiter à modernis reſpondetur affirmatiuè; nam illud iudicium debet ſupponere aliquem actum voluntatis à quo determinetur. Debet eſſe liberum, ſeu cum indifferentia proponere obiectum credibile: debet eſſe voluntariū debet eſſe donum Dei: debet eſſe laudabile, ac proinde meritorium, modo dicto. Potiſſima difficultas eſt, an debeat eſſe ſupernaturale. Pro quo nota, quod ante voluntatem credendi ſaltem ordine naturæ, debet præcedere iudicium practicum quo homo ſibi perſuadeat eſſe bonum, honeſtum, ac rationi conſentaneum velle credere, vt ſic qui credit non leuiter, ſed prudenter credat. Cū enim voluntas non poſſit ferri in incognitum, & cum nihil volitum quin præcognitum, oportet, quod cognitio obiecti præcedat vt voluntas in illud feratur. De hoc ergo iudicio maximè controuertitur an debeat eſſe in ſua entitate ſupernaturale, an ſit ſufficiens, quod ſit in ſua entitate naturale, licet proponat obiectum ſupernaturale. De qua re aliqua ſupra tetigimus, nunc fuſius eſt pertractanda.

71 Sunt ergo de hac re variæ ſententiæ. Prima ſententia tenet, quod hoc iudicium ſit entitatiuè ſupernaturale, cū ſit donum Dei, & ex auxilio gratiæ. Sic aliqui moderni, ſecunda tenet, quod tale iudicium ſit omnino naturale, quia putat quod ante voluntatem credendi nullum aliud iudicium requiratur præter illud quod naturæ viribus poteſt homo formare ex vi externæ propoſitionis obiecti fidei ſufficientis. Cæterum vtraque ſententia diſplicet. Prima, quia non eſt neceſſarium tale iudicium entitatiuè ſupernaturale, vt poſtea videbitur. Secunda, quia ſi intellectus poſſet proprijs viribus elicere tale iudicium; nulla gratia interna eſſet neceſſaria ex parte intellectus, vt voluntas velit credere, & ſic vel voluntas credendi ſupernaturalis regularetur ab actu intellectus omnino naturali; vel certè voluntas illa credendi eſſet naturalis, quia liberum arbitrium ſequi poteſt intellectum, & illud naturaliter velle, quod ille naturaliter cognoſcit. Nec valet dicere cum quibuſdam, quod licet illud iudicium ſecundum ſe ſit naturale, tamen habet aliquam ſupernaturalitatem ex externa prędicatione, quatenus congrua eſt, prædicatio nāque vt congrua, eſt ex gratia, cum nulli ſit debita: ſolum eſt debita prædicatio vt ſic, non vt congrua. Sed contra, quia iſta congruitas non eſt gratia intrinſeca, cum non conſiſtat in maiori auxilio, ſed ad ſum-

Digitized by Google

ad ſummum eſt gratia extrinſeca, ergo ex illa non poteſt deſumi iudicium intrinſecè, nec aliquo modo ſupernaturale. Dictum autem iudicium debet ſaltē ex hoc eſſe ſupernaturale, quod ex auxilio ſupernaturali procedat.

72 Ego dicendum puto, quod licet illud iudicium ſit naturale entitatiuè & eliciatur naturali diſcurſu, & naturali lumine intellectus, tamen requiritur, & regulatur ab interna illuminatione Spiritus S. quæ illuminatio licet ſit in intellectu, ad voluntatem tamen etiam extenditur, in eamque redundat. Sic tradit S. Doctor *hic art. 9 ad 3.* ibi. *Qui credit habere ſufficiens inductiuum ad credendū, ex teſtimonijs, & miraculis, & quod plus eſt, ex inſtinctu Dei interius mouētis*. Colligitur etiam ex Trident. ſeſſ. 6. cap. 6. ibi. *Diſponuntur autem ad iuſtitiam, dum excitati diuina gratia, & adiuti fidem ex auditu concipientes, liberè mouentur ad credendum*. Igitur iudicium credibilitatis, quod ad voluntatem credendi requiritur poteſt eſſe naturale entitatiuè, tamen procedere debet ex ſupernaturali Spiritus S. illuminatione, qua ſit ſupernaturale quoad modum, & ſufficiens ad dirigendam voluntatem ad habendum ipſū velle credere. Quocirca puto quod illa ſupernaturalis illuminatio nō ſit neceſſaria præcisè propter iudicium credibilitatis, ſed vt dirigat voluntatem ad actum ſupernaturalem volendi credere. Pro quo nota, quod in illo iudicio credibilitatis, duo poſſunt conſiderari. Vnū quod ſit aſſenſus procedens, vel fundatus in teſtimonijs humanis, vel diuinis, ſeu in ſignis, & miraculis per humanā experientiam aliquo modo cognitis, & hoc modo non indiget Spiritus S. gratia, ſeu illuminatione vt ponatur. Alterum quod in illo iudicio conſiderari poteſt, eſt vis, poteſtas, ſeu efficacia ad excitandam voluntatem, ad obtinendum illius actum, & quaſi ad eam eleuandam, vt actum eliciat ſupernaturalem volendi credere, & hoc modo vt ponatur indiget diuina gratia iam dicta. Actus namque merè naturalis non poteſt ſufficere ad eo modo mouendam voluntatem.

73 Quæres 2. an iudicium de credibilitate credendorum eliciatur ab aliqua virtute? Aliqui dicunt, quod in obiecto fidei eſt duplex credibilitas; vna reſultat ex motiuis humanis euidenter cognitis, & iudicium credibilitatis ex iſtis motiuis productū eſt naturale, ex ſola virtute naturali intellectus productū & non media aliqua virtute. Alia reſultat ex diuina auctoritate, quod enim Deus teſtificatur ſit credibile ex ipſius Dei auctoritate, & hoc iudicium cum ſit ſupernaturale, & euidens, cum diuino teſtimonio innitatur, eſt à fide, ſeu eſt actus fidei. Cæterum iſte modus dicendi mihi falſus videtur, quia implicat quod detur actus fidei ante primam voluntatem credendi, aliàs ad credendum non requireretur motus piæ affectionis, vel daretur proceſſus in infinitum. Poteſt quidem quis poſt voluntatem credendi, & poſt fidem infuſam credere diuinam auctoritatem, diuinam reuelationem, eſſe credibile quod Deus hoc reuelet, &c. ac proinde habere iudicium obſcurum, & certum ex fide, in diuina auctoritate fundatum, ſed non ante primam voluntatem credendi; aliàs iudicium fidei, eſſet ante voluntatem credendi. Tum quia ſi illud iudicium eſſet actus fidei deberet eſſe voluntarium, & liberum, quod ante voluntatē credendi eſſe non poteſt.

74 Sed dices 1. quod illud iudicium eſt voluntarium, & liberum à voluntate credendi quæ ſubſequitur, quia actus intellectus, & voluntatis ſecundum diuerſas rationes poſſunt eſſe ad inuicē priores, & poſteriores; nam in genere cauſæ formalis præcedit iudicium intellectus, at in genere cauſæ efficientis præcedit volitio credendi, ex eo, quod quantum ad exercitium voluntas mouet intellectum, cœteraſque potentias. Sed contra, nam aliàs nunquam prius actus intellectus præcederet ſimpliciter actum voluntatis. Tum quia ſi actus voluntatis in aliquo genere præcederet actum intellectus, in eo genere voluntas tenderet in incognitum. Tum etiam quia actus

fidei

fidei eſt abſolutè liber, ac proinde abſolutè debet ſupponere actũ voluntatis.

75 Dices 2. illud iudicium eſſe quidem actum fidei, ſed non liberum, ſed neceſſariũ à Deo immiſſum; ſicut enim interna gratia, ſeu illuminatio facta intellectui, quæ ipſum illuminat, vt moueat, excitet, & extorqueat à voluntate actum quo velit credere, eſt neceſſaria à Deo immiſſa, ita & illud iudicium. Sed contra, quia de ratione fidei, vt ſupra vidimus, eſt, quod ſit libera; ergo, &c. Tum quia ſi ille actus fidei, ſeu iudicium credibilitatis eſſet neceſſarium, etiam voluntas credendi, quæ ab illo ſequitur eſſet neceſſaria ſaltem quoad ſpecificationem. Tum etiam quia ſequeretur, quod nullus infidelis reſiſteret fidei ſibi propoſitæ, ſi ſemel prius ille actus fidei eſt neceſſarius, & à Deo immiſſus.

76 Alij dicunt, quod dictum iudiciũ pertineat ad prudentiam infuſam. Sed neque iſte modus dicendi placet; nam prudentia infuſa ſupponit fidem; ergo cum dictum iudicium non ſupponat fidem, neque prudentiam infuſam ſupponet. Sicut enim repugnat dari concluſionem Theologicam ſine fide præſuppoſita, ita repugnat dari actum prudentiæ infuſæ, quæ pertinet ad intellectum practicum ſine fide, quæ magis pertinet ad intellectum ſpeculatiuum. Maneat ergo quod *nu.* 72. diximus, quod illud iudicium ſit entitatiuè naturale, ab ipſo intellectu elicito, ſed diuina illuminatione adiuto, non à fidei habitu, non prudentiæ, non alio.

77 Quæres 3. quos effectus habeat actus fidei? Communiter fidei duos effectus aſſignant. Primus eſt timor, ex illo Iacobi 2. *dæmones credunt, & contremiſcunt*; licet enim fides dœmonum non ſit infuſa, ex illa tamen deſumitur argumentum à ſimili, vel etiam à fortiori. Secundus, eſt cordis purificatio, ex illo act. 15. *Fide purificans corde eorum*. Cœterum iſti effectus magis ſunt morales quàm phyſici, cum enim actus fidei ſit immanens, & in hoc genere vltimus, nullum effectum phyſicum à ſe diſtinctum producit. Alij ſequentes fidei effectus aſſignant. 1. quod eſt proxima diſpoſitio ad habitum fidei, vnuſquiſque namq; actus proximè diſponit ad ſuum habitum. 2. Eſt diſpoſitio remota ad totam iuſtificationem, vt colligitur ex Trident. *ſeſſ. 6. cap. 6 &* 8. vbi vocatur fundamentum iuſtitiæ. 3. Eſt radix omnis meriti de condigno, licet enim de facto actus fidei non ſit meritorius de condigno niſi ſit gratia informatus, tamen cum ſit radix, & fundamentum gratiæ, quæ eſt ratio condignitatis meriti, rectè dici poteſt radix meriti de condigno. 4. Fidei tribuuntur miracula per modum impetrationis, quo etiam modo omnes effectus orationis, ſunt etiã effectus fidei. 5. Propriiſſimus fidei effectus, eſt moralis operatio in voluntatem eam excitando ad actus bonos, proponendo illi obiecta ſupernaturalia valde diligibilia, valdeq; honeſta, quibus maximè voluntas ad bonum excitari ſolet. 6. Eſt etiam excellentiſſimus fidei effectus diuina contemplatio, & oratio quam vocat in fide, qua intellectus eleuatur, & aſſurgit in Deum ſoli fidei innixus, de qua oratione profundiſſimè tractat V. N. P. Ioannes à Cruce tum in ſua nocte obſcura, tum in alijs ſuis operibus verè mirabilibus.

DVBIVM IX.

An credere aliquid ſupra rationem naturalem, ſit neceſſarium ad ſalutem.

78 HOc dubium affirmatiuè reſoluit S. D. *hac q.* 2. *art.* 3. vbi omnes eius expoſitores. Pro quo notandum 1. quod tripliciter intelligi poteſt, quod aliquid ſupernaturaliter credi poteſt. 1. ex parte auxilij. 2. ex parte medij, ſeu rationis credendi. 3. ex parte eius quod creditur. Tunc aliquid credi dicitur ſupernaturaliter ex parte auxilij, quando tam actus eſt entitatiuè naturalis, quam ratio credendi, & res credita, tamen actus ille credendi ſine auxilio ſupernaturali poni non poteſt, & dicetur actus ſupernaturalis quoad modum.

Tunc autem aliquid ſupernaturaliter creditur ex parte medij, ſeu rationis credendi, quando actus eſt entitatiuè ſupernaturalis; talis namque eſt actus, qualis eſt ratio formalis ſub qua producitur. Tunc demum actus credendi eſt ſupernaturalis, vel aliquid ſupernaturaliter credi poteſt ex parte eius, quod creditur, quod ſcilicet id quod creditur ſuperat rationem naturalem; vnde ſenſus præſentis dubij eſt, an ſit neceſſarium ad ſalutem credere aliquid quod ratione naturali cognoſci non poteſt.

79 Notandum 2. duobus modis intelligi poſſe, quod aliquid ſit neceſſariũ ad ſalutem. Scilicet neceſſitate medij, & neceſſitate præcepti. Illud dicitur neceſſarium ad ſalutem neceſſitate medij ſine quo ſalus obtineri non poteſt, licet eius defectus interueniat ſine alicuius præcepti violatione, vel etiam ex ignorantia inuincibili. Id autem eſt neceſſarium neceſſitate præcepti, ſine quo ſalus obtineri poteſt, ſi eius defectus inculpabiliter accidat. Notandum 3. quod in adultis ſemper id quod eſt neceſſarium neceſſitate medij, eſt etiam neceſſarium neceſſitate præcepti, quando neceſſitas medij cognoſcitur, ſecus quando ignoratur. Notandum 4. ex dictis de Baptiſmo, de Euchariſtia, & alibi, quod aliquid dici poteſt neceſſarium neceſſitate medij vel in re, vel in voto, quo modo diximus Euchariſtiam eſſe neceſſariam. Cœterum vt rem clarius explicemus per ſequentes §. §. eam examinabimus.

§. I. An actus fidei ſit neceſſarius infantibus, & omnibus adultis.

80 Quantum ad infantes dico, actum fidei non eſſe neceſſarium ad ſalutem; nullus namque infantium eſt capax huiuſmodi actus. Tum quia illud non eſt neceſſarium neceſſitate medij, ſine quo ſalus obtineri poteſt; ſed ſine actu fidei ſalus poteſt ab infanti obtineri; ergo, &c. Maior conſtat ex dictis. Minorem probo, vt enim infans ſalutem cõſequatur, ſufficit quod ab originali purgetur, quod ſine actu fidei, cum ſolo baptiſmo fieri poteſt.

81 Quantum verò ad adultos, dico 1. quod adultis in infantia iuſtificatis per ſacramentum baptiſmi non eſt neceſſarius ſaltem pro breui tempore actus fidei vt ſaluentur. Ratio clara eſt, quia vt iſti ſaluentur, ſufficit, quod in gratia perſeuerent, quam in baptiſmo conſecuti ſunt; ſed vt in hac, ſaltem pro breui tempore, perſeuerent, non eſt neceſſe, quod eliciant actum fidei; ergo, &c. Vnde ſi baptizatus perueniens ad vſum rationis, non ſtatim eliceret actum fidei, ſed aliò diſtractus à viuis eriperetur, ſaluaretur. Puto tamen caſum eſſe difficilem, quia videtur, quod adultus ſtatim ac pertingit ad vſum rationis debeat per fidem dirigere ſe in finem ſupernaturalem, & ad hoc ipſa fides in baptiſmo infuſa ſtatim excitabit, inclinabit, ſollicitabit; quod maximè verum eſt quando aliquandiu adultus poſt vſum rationis ſuperuiuit. Videtur namque ad diuinam prouidentiam pertinere, quod adultus non moriatur antequam fidei actum eliciat, vt ſic habeat gloriam per modum adulti, & non per modũ paruuli per hæreditatem. Tum quia videtur abſonum dicere, quod adultus eleuetur ad videndum Deum in patria, quem per fidem non cognouit in via; ergo, &c.

82 Dico 2. quod adultis tempore infantiæ non baptizatis, eſt neceſſarius neceſſitate medij actus fidei vt iuſtificentur, & ſaluentur. Sic tradunt Theologi communiter contra Andream de Vega, qui *lib. 9. in Trident. cap.* 20. docuit, quod ſi adultus per diſcurſum naturalem cognoſcat vnius veri Dei exiſtentiam, ignoret autem inuincibiliter quicquid à Deo reuelatum eſt, poterit iuſtificari, & ſalutem conſequi, quæ opinio cenſetur communiter periculoſa; videtur namque contra illud Abacuc 2. *Iuſtus ex fide viuit.* Et cõtra illud Apoſt. ad hebræos 11. *Sine fide impoſſibile eſt placere Deo*; eſt autem neceſſarium ad ſalutem placere Deo. Ex quo ratio conuincens

uincens

Digitized by Google

uincens deducitur, nam illud eſt neceſſarium neceſſitate medij ad ſalutem, quod eſt neceſſarium neceſſitate medij ad iuſtificationem, ſeu emundationem à peccato, ſed adulto eſt neceſſarius actus fidei vt à peccato emundetur; ergo, &c. Minor probatur, ſine fide nullus poteſt placere Deo: & in Tridentino *ſeſſ.6.cap.7.* de fide dicitur. *Sine qua nulli vnquam contingit iuſtificatio.* Hinc fides definitur *ſubſtantia rerum ſperandarum*, ideſt fundamentum ſpei, &c.

83 Sed obijcies 1. quia homo faciens quod in ſe eſt, ſaluatur; ſed qui inuincibiliter ignorat reuelata, cognoſcit tamen, quod de Deo naturali lumine cognoſci poteſt; facit quod in ſe eſt; ergo, &c. Reſp. diſtinguendo maiorem: homo faciens quod in ſe eſt ex viribus gratiæ, ſaluatur, & conceditur: ex viribus naturæ, & negatur. Conſtat ex dictis de gratia, vbi fusè explico illud dictum. F*acienti quod in ſe eſt, Deus non denegat gratiam*.

84 Obijcies 2. In alijs diuinis præceptis non datur ſimilis rigor; ergo, &c. Conſtat, nam datur præceptum baptiſmi, & tamen ſi non poteſt ſuſcipi in re, ſufficit, quod ſuſcipiatur in voto; idem dicitur de Sacramento Euchariſtiæ, &c. hoc argum. vocat ſequentem §.

§. *II. An ad ſalutem ſufficiat fides in voto.*

85 ALiqui etiam ex catholicis videntur tenere; quod ad ſalutem ſufficiat fides in voto, ſicut ſufficit ſacramentum baptiſmi in voto. Citatur Vega *lib. 6. in Trident. cap.* 20. citatur Clemens Alex. *lib. 6. ſtrom.* quatenus dicit potuiſſe Gentiles ſaluari per aliam fidem in qua noſtra continetur. Nihilominus prorſus dicendum eſt omnino requiri ad iuſtificationem fidem in re, & nullo modo ſufficere in voto. Sic tenet S. Doctor *hic art. 3. ad* 1. *infra q.* 10. *art.* 1. *ad* 4 *& ad hebræos* 11. vbi priorem ſententiam prorſus reprobat. Cano *relect. de ſacram. in genere p.* 2. *q.* 2. *concl.* 1. Medina *lib.* 4. *de recta in Deum fide cap.* 7. Turrecrem. *lib.* 1. *de Eccleſ. cap.* 21. *&* 225. Gaſpar Caſſalius *lib.* 1. *de iuſt. quadripartita cap.* 11. *cum ſeq.* Caiet. & cœteri expoſitores D. Thomæ hoc loco. Colligitur ex illo Marci vlt. *Qui non crediderit, condemnabitur*, non credere autem dicit carentiam fidei in re, non in voto. Colligitur etiam ex Trid. ſeſſ.6. cap.7. ibi. *Sine qua nulli vnquam contigit iuſtificatio*, & cap.8. dicitur. *Fidem eſſe iuſtitiæ fundamentum.* Ratio eſt quia ſi fides in voto ſufficeret ad ſalutē, deberet in aliquo contineri tanquam in ſua virtute: ideo namque ſacramentum baptiſmi continetur in voto in actu contritionis, quia hic actus continet vim baptiſmi, & præſtat, quod baptiſmus præſtat; ſed nihil eſt in homine, quod contineat vim fidei, & præſtet id, quod fides præſtat; ergo, &c. Minorem probo, nam hoc vel eſſet actus intellectus, vel voluntatis; non actus voluntatis, quia iſte non poteſt eſſe votum actus intellectus, nec poteſt præſtare, quod ille præſtat, illuminando, dirigendo, excitando voluntatem ad actus virtutum, & vt ad iuſtificationem diſponatur. Non in actu intellectus; nam vel iſte eſt naturalis, & iſte non poteſt eſſe votum actus ſupernaturalis fidei: vel eſt ſupernaturalis, & iſte ſupponit fidem: quæ eſt fundamentum omnis ſupernaturalitatis.

86 Sed obijcies 1. nam præcepto baptiſmi poteſt ſatisfieri per baptiſmum in voto; ergo etiam præcepto fidei poterit ſatisfieri per fidem in voto. Reſp. concedendo antecedens, & negando conſeq. Ratio diſcriminis eſt, quia cum præceptum baptiſmi ſit de actu exteriori, & actus exterior poſſit præcontineri in actu interiori, ſequitur, quod actus interior poſſit eſſe votum actus exterioris. At præceptum fidei eſt de actu interiori, qui cum non præcontineatur in alio actu interiori, ſequitur; quod non poſſit dari actus interior qui ſit ipſius votum. Sicuti præceptum actus contritionis non continetur in alio actu interiori tanquā in voto. Poteſt quidem attritio, medio ſacramento pœnitentiæ, iuſtificare, non

Digitized by Google

tamen attritio ſimul cum ſacramento dicitur votum contritionis, ſed ſupplere ipſam contritionem, quatenus medio ſacramento facit ex attrito contritum, modo explicato *in tract. de Sacram. pœnit*. Ipſa tamen contritio dicitur votum ſacramenti pœnitentiæ, vt conſtat.

87 Obijcies 2. nam media in re neceſſaria ad ſalutem, debent eſſe omnibus viatoribus adultis poſſibilia; ſed fides in re aliquando eſt impoſſibilis; ergo tunc debet ſufficere fides in voto. Maior conſtat. Cum enim Deus velit omnes homines ſaluos fieri, debuit de medijs poſſibilibus prouidere. Minor probatur, nã contingere poteſt, quod quis habeat ignorantiam inuincibilem fidei, cum ſine prædicante nullus credere poſſit, & multi non habuerunt prędicantem; ergo, &c. Reſp. concedendo maiorem, & negando minorem. Ad probationem dicemus infra an ſcilicet dari poſſit ignorantia inuincibilis fidei; qua tamen admiſſa non ſequitur quod ſic ignorans debeat habere fidem in voto per quam iuſtificetur, ſed ſolum ſequitur, quod ſi faciat quod in ſe eſt ex viribus gratiæ à Deo illuminabitur; ſi vero non faciat, damnabitur, non propter peccatum infidelitatis, ſed ob alia peccata.

§. III. *An ante Chriſti aduentum fides explicita aliquorum eſſet neceſſaria ad ſalutem.*

88 SVppono 1. quod ante Chriſti aduentum, etiam in ſtatu innocentiæ, fuit neceſſe ea credere, quæ naturali lumine de Deo cognoſci poſſunt, præcipuè quantum ad eius exiſtentiam, quando per ſcientiam non habentur. Sic S. Doctor *hic art.* 4. Vnde iſta vocantur præambula fidei, quia vel ſciri, vel credi debent. Colligitur ex illo Apoſt. *Accedentem ad Deum oportet credere quia eſt*, &c. Suppono 2. quod etiam quouis tempore fuit neceſſarium credere de Deo aliquid, quod ratione naturali de Deo ſcire non poſſumus. Conſtat ex illo. *Accedentem ad Deum oportet credere quia eſt, & quod remunerator eſt*, omnes autem exponunt de remuneratione ſupernaturali, vt bene aduertit Cano *lib.* 12. *de locis cap.* 4. quocirca Apoſtolus vult hanc fidem eſſe fundamentum rerum ſperandarum, & argumentum non apparentium.

89 Suppono 3. quod Adam in ſtatu Innocentiæ habuit fidem myſterij Incarnationis, licet non cognouerit myſterium crucis, nec fuerit præſcius ſui caſus. Colligitur ex illo Gen. 2. *Hoc nunc os ex oſſibus meis, &c.* & ex illo Apoſt. ad Epheſ. 5. *Sacramentum hoc magnum eſt, ego autem dico in Chriſto, & Eccleſia.* Vbi manifeſtè apparet Adamum habuiſſe reuelationem Incarnationis Verbi, eãque prophetaſſe. Quocirca rectè S. Doctor *art.* 7. dicit Adamum habuiſſe fidẽ explicitam ante lapſum de Chriſti Incarnatione vt ordinabatur ad conſumationem glorię, non vt ordinabatur ad liberationem à peccato per mortem, & reſurrectionem.

90 Suppono 4. contra Canum, & alios apud Bannes hoc loco, quod eadẽ fides quæ requiritur ad conſequendam beatitudinem, requiritur etiam ad conſequendam iuſtificationem; quocirca non bene dicunt, quod ad conſequendam gloriam requiratur fides explicita Chriſti, non ad iuſtitiam habendam. Ratio eſt, quia per iuſtitiam homo fit filius Dei, habens ius ad hæreditatem, ad regnum, ad beatitudinem, quam conſequetur ſi in illa moriatur; ergo id ipſum quod requiritur ad habendam iuſtitiam, ſufficiet etiam ad habendam beatitudinem, cuius illa eſt ius, initium, exordium. Vnde Eugenius Papa *in lit. vnionis*, definit, quod omnes ad vitam ingrediantur ſi in iuſtitia moriantur, & ſint plenè purgati.

91 Suppono 5. quod dupliciter aliquid credi poteſt, explicitè ſcilicet, & implicitè. Illud explicitè creditur, quod per fidem cognoſcimus, non in ſe; ſed prout in alio continetur, vel vt medium in fine; vel vt inſtrumentum in cauſa principali; vel vt particulare in ſuo vniuerſa-

uerſali. Diſtingui etiam ſolent varij gradus fidei explicitæ, & implicitæ. Primus eſt in quo Deus creditur vt ſaluator, & iuſtificator hominum, in quo continetur fides implicita Chriſti D. Secundus in quo creditur aliquis redemptor, non exprimendo an ſit Deus, neque quo modo ſit ſalutem operaturus. Et in hoc implicitè creditur paſſio, reſurrectio, &c. Tertius in quo creditur diuinitas redemptoris, non exprimendo modum redemptionis, qui in illo implicitè creditur. Quartus in quo cognoſcitur, & creditur Chriſtus verus Deus, & homo, qui per paſſionem, mortem, & reſurrectionem, noſtram conſumauit redemptionem. Hic vltimus gradus eſt abſolutè fidei explicitę, alij ſunt fidei explicitæ quoad primum, & implicitæ quoad ſecundum.

92 His poſitis, de duobus potiſſimè procedit difficultas, ſcilicet de ſacroſancto Trinitatis myſterio, & de myſterio Incarnationis. Et ſic quærimus 1. an ante Chriſti aduentum fuerit neceſſarium ad ſalutem credere explicitè Trinitatis myſterium. Ad quam difficultatem dico cũ communi Theologorum ſententia, quod licet aliqui hoc myſterium explicitè cognouerint, non tamen fuit neceſſarium neceſſitate medij illud explicitè credere. Prima pars conſtabit ex dicendis *nu. ſeq.* cũ enim plures legis veteris Patres explicitè cognouerint myſterium incarnationis, debuerũt etiam explicitè cognoſcere myſterium Trinitatis, ſine quo illud explicitè cognoſci nequit. Quod autem explicita fides myſterij Trinitatis non fuerit neceſſaria, ſed fuerit ſufficiens implicita aliquo ex tribus primis modis nu. præcedenti enumeratis, conſtat, quia ante aduentum Chriſti, myſterium Trinitatis non fuit ita explicitè reuelatum, vt omnibus eſſet propoſitum ad credendum. Quod enim eſt neceſſarium ad credendum ſiue neceſſitate medij, ſiue præcepti debet generaliter proponi, aliàs non fuiſſet ſufficienter prouiſum fidelibus de eo quod explicitè credere debent. Debebant tamen hoc cognoſcere maiores, vt ſummi ſacerdotes, & legis Doctores, ad quos pertinebat inſtruere minores, & illis reſpondere quando interrogabantur,

93 Quærimus 2. an ante Chriſti Incarnationem fuerit neceſſarium credere explicitè dictum incarnationis myſterium, an fuerit ſufficiens illud implicitè credere? Dico fuiſſe ſufficiens illud implicitè credere. Colligitur ex Apoſt. ad Galat 3. vbi dicitur. *Priuſquam autem veniret fides, ſub lege cuſtodiebamur incluſi, in eam fidem quæ reuelanda erat: itaque lex pedagogus noſter fuit in Chriſto, &c.* Hinc Iſa. 45. dicitur. *Verè tu es Deus abſconditus.* Ratio clara eſt, quia alioquin rudior plebs fidelium fuiſſet damnata, cum neceſſitas medij omnes inuoluat, puſillos, & magnos. Sufficiebat ergo quantum ad neceſſitatem medij, quod ante aduentum Chriſti crederent Deum vt iuſtificatorem, & ſaluatorem hominũ per media per ſuam prouidentia diſpoſita, in quo redemptio per Chriſtum implicitè credebatur, & multo magis ſufficiebat ſecundus, & tertius modus *nu. 91.* relati.

94 Sed queres 1. an maiores neceſſitate præcepti tenerentur explicitè credere in Chriſtum venturum? Reſp. affirmatiuè, ſic S. Doctor *hoc art. 7.* & eius expoſitores communiter. Ratio eſt, quia conueniebat vt qui ſacrificijs præerant quibus futurus Meſſias profitebatur, agnoſcerent quod ad eorum miniſteriũ pertinebat. Tum quia paruuli ſanctificabantur in fide Chriſti venturi, & illa ſanctificatio fiebat per aliquod ſignum illius proteſtatiuum; ergo qui ſic paruulos ſanctificabant, debebant habere notitiam illius quod gerebant. Non tamen alij, aliàs vt rectè arguit Hugo Victorinus *lib. 1. de ſacram. p. 10. cap. 6.* & D. Bernard. *Epiſt. 77.* nemo tunc potuiſſet ſaluari, niſi fuiſſet propheta.

95 Quæres 2. an ante Chriſti aduentum fuerit medium neceſſarium ad ſalutem fides explicita aliquarum rerum creatarum? Aliqui volunt quod & tunc, & modo neceſſarium ſit credere explicitè

Digitized by Google

citè animæ immortalitatem; peccatum originale; neceſſitatem gratiæ, & diuinorum auxiliorum ad remiſſionem peccatorum obtinendam, ad iuſtitiam habendam, & conſeruandam; ad perſeuerandum, & vitam æternam conſequendam. Nihilominus puto non eſſe, ſaltem in omni euentu, neceſſariam fidem explicitam prædictorum, aliorumque ſimilium. Qui enim credit, & ſperat præmium alterius vitæ, credit animæ immortalitatem: qui credit Deum vt iuſtificatorem, credit neceſſariam eſſe gratiã, & auxilium Dei ad habendam iuſtitiam: ad obtinendam peccati originalis remiſſionẽ, &c. Quocirca aliqui dicunt quod horum fides explicita ſit neceſſaria ſolũ in voto, & in præparatione animi, non in re per conceptus proprios, & ex preſſos.

§. IV. Quænam ſint neceſſaria neceſſitate medij ad ſalutem, poſt Chriſti aduentum.

96 DE neceſſitate medij, non præcepti procedit præſens difficultas. De qua prima ſententia eſt, quod non ſit neceſſe credere aliquem articulum fidei explicitè, ſed ſufficit credere quod credit S. Mater Eccleſia; quocirca ſi Chriſtianus interrogetur, an Deus ſit Trinus, & vnus: an Verbum ſit incarnatum, &c. poſſit reſpondere: *neſcio*, ſed credo quod credit Eccleſia; & cum hac fide ſaluari poteſt. Hanc tenent Altiſiodorenſis *in ſum. lib. 3. tract. 3. q. 5.* Gulielm. Pariſ. *tract. de fide.* Summa Roſella, & aliqui Canoniſtæ apud Sylu. *verb. fides q. 3.*

97 Secunda ſententia tenet, quod fides Chriſti explicita ſit neceſſaria neceſſitate medij poſt Euangelium ſufficienter promulgatum, ad vitam æternam conſequendam, non ad iuſtificationem. Sic Cano *relect. de ſacram. in cõmuni p. 2.* Tertia ſent. aſſerit, quod licet fides explicita Chriſti ſit neceſſaria neceſſitate præcepti, non tamen neceſſitate medij, ac proinde qui inuincibiliter hanc ignorat, poteſt iuſtificari, & ſaluari, ſine aliquã fide explicita Chriſti. Sic Soto *lib. 2. de natura, & gratia cap. 11. & in 4. diſt. 5. q. vnica art. 2.* Vega *in Trident. lib. 6. cap. 20. in expoſitione ſententiæ ſeſſ.* & alij. Ab hac ſententia parum diſtat Buſembaus *lib. 2. tract. 1. cap. 1.* quatenus tenet, quod neceſſitate medij ſint ſolum hæc duo neceſſariò explicitè credenda: *Deum eſſe, & remuneratorem eſſe,* & citat alios.

98 Noſtra ſententia ſeq. concl. explicatur: *Poſt ſufficientem Euangelij promulgationem, eſt neceſſarium neceſſitate medij vltra illa duo principia Deum eſſe, & remuneratorẽ eſſe; credere explicitè myſterium Sanctiſſimè Trinitatis, & Incarnationis.* Sic tradunt expoſitores D. Thomæ poſt ipſum *hic art. 8.* Colligitur ex Apoſt. ad Galat. 3. vbi dicitur. *Priuſquam veniret fides, ſub lege cuſtodiebamur incluſi in eam fidem quæ reuelanda erat:* &c. Eſt autem notum, quod ante aduentum Chriſti erat neceſſarium neceſſitate medij habere fidem implicitam myſterij Trinitatis, & Incarnationis, ergo modo cum iam fides explicita venerit horum myſteriorum, & quæ erat reuelanda, iam ſit reuelata, debet requiri fides explicita. Probatur etiam ex illo S. Athanaſij in ſymbolo, quod diebus Dominicis canit Eccleſia. *Quicumque vult ſaluus eſſe ante omnia opus eſt vt teneat catholicam fidem, quam niſi quiſque integram, inuiolatamque ſeruauerit, abſque dubio in æternum peribit.* Vbi duo ponderanda ſunt. Vnum quod in ſymbolo duo illa myſteria explicantur, ſcilicet myſterium Trinitatis, & Incarnationis. Aliud, quod non loquitur Athanaſius de fide implicita, vt patet, neque de neceſſitate præcepti. Aliàs non diceret. *Quam niſi quiſque integram, inuiolatamq; ſeruauerit, abſque dubio in æternum peribit*, quæ enim ſunt neceſſaria tantum neceſſitate præcepti, ſi ignorentur inuincibiliter, non impediunt quominus ſalus haberi poteſt. Ad hoc facit, quod dicitur Marci vlt. *Qui crediderit, & baptizatus fuerit, ſaluus erit, qui verò non crediderit, condemnabitur*; cum enim

Digitized by Google

enim ſacramentum baptiſmi ſit expreſſa profeſſio myſterij Trinitatis, ſequitur, quod hæc expreſsè credi debeat, aliàs copulatiuè non diceretur. *Qui crediderit, & baptizatus fuerit.* Baptiſmus namque non poteſt dignè ſuſcipi, niſi explicitè cognoſcatur myſterium Trinitatis. Quocirca eſt vſus Eccleſiæ non baptizare adultos niſi prius credat myſterium Trinitatis. Et quantum ad myſterium Incarnationis colligitur ex illo Apoſt. Rom. 4. *Credenti in eum qui iuſtificat impium.* Chriſtus autem D. eſt iuſtificator, & ſaluator; ergo, &c.

99 Præterea probatur de vtroque myſterio ſimul, nam fides per ſe eſt de ijs quæ ſunt obiectum beatitudinis, ſed hæc habetur de Deo Trino, & vno, de Saluatore, ac Redemptore, vt n. 103. dicetur; ergo de iſtis debet haberi fides explicita. Vnuſquiſq; namque ea explicitè credere tenetur, quæ explicitè ſperare debet, ſed fideles adulti, debent explicitè ſperare quæ in Patria videntur; ergo &c. Tum quia fides, & ſpes Chriſtianorum in hoc differunt à fide, & ſpe antiquorum Patrum, quod fides, & ſpes antiquorum Patrum erant implicitè; ergo fides, & ſpes Chriſtianorum de dictis myſterijs debent eſſe explicitæ. Iſta autem non ita ſunt intelligenda, quod omnes fideles debeant explicitè ſcire quæ de dictis myſterijs proponuntur ab Athanaſio; ſed quod omnibus fidelibus eſt neceſſaria aliqua explicatio dictorum myſteriorum, vt quod ſit Pater, Filius, & Spiritus S. & quod ſecunda perſona ſit incarnata, ſeu quod venerit in mundo vt ſaluaret homines, de quo n. 104. Alia autem ſubtiliora debent ſciri à maioribus reſpectiuè.

100 Hinc infertur 1. non eſſe verum quod tenet prima ſententia, quod ſcilicet ſufficiat credere, quod credit Eccleſia abſque alia explicatione alicuius articuli in particulari. Vnde hæc ſententia videtur damnata in *direct. Inquiſit. p. 2. q. 10.* Infertur 2. falſam eſſe ſecundam ſententiam, quod fides explicita Chriſti ſit neceſſaria ad ſalutem æternam, & non ad iuſtificationem, conſtat ex dictis §. *præcedenti nu. 90.* Infertur 3. falſam eſſe tertiam ſententiam quod fides Chriſti non ſit neceſſaria neceſſitate medij, ſed tantum præcepti ad iuſtificationem, & ſalutem, conſtat ex dictis *nu. 98. cum ſeq.*

101 Infertur 4. quod poſt ſufficientem Euangelij promulgationem ſit neceſſaria neceſſitate medij omnibus adultis, vt iuſtificentur, & ſaluentur fides explicita in Chriſtum. Sic S. Doctor *in 3. diſt. 25. q. 2. art. 2.* Vbi adeo vult hanc fidem eſſe neceſſariam, vt ſi quis non haberet prædicatorem, Deus eam ſibi reuelaret, niſi per culpam obicem poneret, quod iam conſtat ex dictis, & eſt bene notandum cum refutentur ſententiæ prædictæ, maximè tertia Buſembai; qui tantum vult eſſe eam fidem neceſſariam neceſſitate præcepti, ſi enim ita eſſet, non diceretur, quod Deus eſſet reuelaturus ei, qui ſine ſua culpa careret prædicatore. Vnde non bene dicunt aliqui poſſe cõtingere, quod etiam nùm quis ſaluetur, qui in Chriſtum non explicitè credit. Licet enim non ſit poſſibile omnibus habere prædicatorem, eſt tamen omnibus poſſibile per gratiam ita ſe diſponere, vt Deus illum illuminet infallibiliter. Seu eſt omnibus poſſibile non ponere impedimentum diuinæ illuminationi per culpam. Hinc rectè addit Durandus *in 3. diſt. 25. q. 1.* quod ſi quis natus, & enutritus eſſet in deſerto, vbi nihil ei de fide eſſet explicatum, & iſte bene viueret ſecundum naturæ legem, & præcepta, à Deo illuminaretur, modo viueret, & præcepta ſeruaret ex auxilio gratiæ, maximè quia ſine eo non videtur, quod poſſit quis totam legem ſeruare.

102 Sed obijcies 1. quia fides Chriſti non niſi ad finem mundi erit per totũ orbem diuulgata; ergo non niſi tunc erit neceſſaria neceſſitate medij. Antecedens probatur ex illo Matt. 24. *Prædicabitur hoc Euangelium regni in vniuerſo orbe, in teſtimonium omnibus gentibus: & tunc veniet conſumatio.* Reſp. quod illa

parti-

Digitized by Google

particula, *& tunc veniet conſumatio*, non facit ſenſum quod poſt ſufficientẽ Euangelij promulgationem ſtatim ſit futura mundi conſumatio; ſed quod ſtatim veniet eiuſdem fidei conſumatio, ideſt perfecta manifeſtatio. Aliàs non bene diceretur Ioan. 3. *Qui non credit in eum, iam iudicatus eſt*, ſed deberet expectari vltimum iudicium. Rurſus *Qui incredulus eſt filio, non videbit vitam, ſed ira Dei manet ſuper eum*. Et cap. 17. dicitur. *Hæc eſt vita æterna, vt cognoſcant te ſolum Deũ verum, & quem miſiſti Ieſum Chriſtum*. Vbi Apoſtolus expreſsè ponit neceſſitatẽ fidei explicitæ Chriſti, & quod non debeat expectari mundi cõſumatio.

103 Obijcies 2. nam de ſubſtantia credendorum, ſolum videntur eſſe illa, quæ ſunt obiectum per ſe viſionis beatificæ, ſed humana Chriſti natura non pertinet per ſe ad obiectũ viſionis beatificæ; ergo, &c. Reſp. negando maiorem: illa enim pertinent ad ſubſtantiã fidei quæ pertinent ad viſionem beatam ſiue per modum obiecti, ſiue per modum principij. Vnde licet humanitas Chriſti non pertineat per ſe ad viſionem beatam formaliter, ſeu obiectiuè, pertinet tamen efficienter, quatenus eſt cauſa efficiens gratiæ per quam beatitudinem conſequimur.

104 Sed quæres 1. quid explicitè debeamus credere de Chriſto? Hoc quæſitum reſoluit Apoſtolus Rom. 10. dicens. *Hoc eſt verbũ fidei quod prædicamus, quia ſi confitearis in ore tuo Dominum Ieſum, & in corde tuo credideris, quod Deus illũ ſuſcitauit à mortuis, ſaluus eris*. Vbi duo neceſſariò credenda ponuntur, ſcilicet quod Chriſtus ſit Deus, & homo qui enim non credit Chriſtum eſſe Deũ, & hominem, non credit Chriſtum; Deinde oportet credere, eius paſſionem, mortem, reſurrectionem, quod ſedet ad dexteram Patris, & ſit venturus iudicare viuos, & mortuos.

Quæres 2. quid explicitè debemus credere de B. Virgine? Reſp. debere nos credere eius annunciationem per Archangelum Gabrielem: Verbi diuini incarnationem in eius vtero; quod ſit vera Deipara, ſeu mater Dei, quod Chriſtum D. genuerit, &c. Non tamen fide diuina credere tenemur eius aſſumptionem, cum adhuc res iſta non ſit ab Eccleſia definita; eſſet tamen ſaltem temerarius, qui eam negaret, cum teneatur àtota Eccleſia, & doceant communiter Sancti Patres. Neque etiam fide diuina tenemur credere eius Immaculatam Conceptionem, cum adhuc hoc ab Eccleſia non ſit definitum, licet feſtum Immaculatæ Conceptionis ſit in Religione Carmelitana antiquiſſimum, vt oſtendo in prima ſecundæ *diſp*. 16. *n*. 229. Nunc ſolum addo quod de hoc feſto tradit N. Ioannes Baconius, & refert Velaſquez *libro* 3. *De Maria immaculatè concepta diſſertat*. 4. *adnotat*. 5. *nu*. 2. *circa medium* vbi ſic dicit.

Et vt id quidem ab ipſis naſcentis Eccleſia incunabulis firmatum habeamus, vt rem tamen extra omnem contentionem, & litem ponamus inficiari profecto nemo poterit, à trecentis ad minus annis, quibus cultus immaculatæ Conceptionis maximè floruit opinionem piam in Hiſpania, Italia, Gallia, Germania, & *alijs Orbis partibus apud Eccleſias, Epiſcopos, & ſcriptores poſſeſſionem pacificam omnium conſenſu retinere; præſertim vero in Vrbe, & Curia Romana, à qua Iura, Conſuetudines, & Eccleſiaſtici ritus dimanant, ſic teſtante Ioanne de Baccone Carmelitarum Prouinciali, & doctiſſimo Theologo, qui floruit tẽpore Clementis Sexti Pontificis, & obijſſe dicitur anno* 1346. *ſic ſcribit Cardinalis Bellarminus de ſcriptoribus Eccleſiaſticis*. Hæc ſunt verba N. Ioan. Baconij.

Publica, & diuturna conſuetudi ne eſt hoc feſtum (puriſſimæ Conceptionis) in Curia Romana etiam cum Venerabili Cõgregatione Dominorum Cardinalium cum ſolemni Miſſa, & ſermone ſingulis annis in Domo Fratrum ordinis Beatæ Mariæ de Carmelo, & hæc durauerant tempore multorum Romanorum Pontificum vſque ad præſens tempus. Et conſtat, quod tanquam diuturnam, & notoriam ſolemnizationem ipſis in Curia præſentibus ſeruatæ benè

Digitized by Google

benè nouerant Domini noſtri ſummi Pontifices, & ſedes Apoſtolica, & per conſequens hæc eſt ſancta, & Catholica Religio &c.

Ex 4. ſententiarum diſtinctione 2. quæſtione quarta, articulo tertio. Hunc locum refert etiam N. P. Philippus à Sanctiſſima Trinitate Præpoſitus Generalis noſtri ordinis in ſuo nouiſſimo opere *Theologia Carmelitana diſp. 19. art. 2.* vbi etiam pulchram hiſtoriam refert, quæ ibi videri poteſt.

§. V. *Quænam ſint credenda neceſſitate præcepti.*

105 QVantum ad myſterium Incarnationis (de myſterio namque Trinitatis non videntur diſtingui neceſſitas medij, & præcepti, ita quod illud ipſum quod eſt neceſſarium neceſſitate medij, ſit etiam neceſſarium neceſſitate præcepti, & è contra) præſens procedit difficultas. Ad quam aliqui dicunt, quod ea ſolum ſint neceſſaria neceſſitate præcepti explicitè credenda quæ in Eccleſia publicè vel ritibus, vel feſtis celebrantur. Nihilominus puto verius, quod teneamur habere fidem explicitam omnium; quæ in ſymbolo Apoſtolorum continentur; ita D. Tho. hoc loco, Bannes hoc loco concl. ſecunda, Adrianus *quodlibet. 3.* Graff. *lib. 1. deciſ. cap. 24.* & alij paſſim. Conſtat ex vſu Eccleſiæ, quæ dictum ſymbolum omnibus diſcendū proponit, *cap. neceſſarium, cap. ante viginti, de conſecrat. diſt. 4. & cap. Deus qui, de pœnit. & remiſſion.* Vnde colligitur hoc præceptum eſſe tum diuinum, tum humanum. Humanum ex dictis iuribus, & alijs. Diuinum, ex illo: *Qui crediderit, &c. Qui non crediderit, condemnabitur*, Marci vlt.

106 Sed quæres quænam ſint ex præcepto credenda, & ſcienda ab omnibus præter articulos Trinitatis, & Incarnationis? Reſp. quod præter ea, quæ in ſymbolo Apoſtolorum continentur, ſequentia ſunt ab omnibus tenenda; & credenda. Primò tria ſacramenta: Baptiſmus, Euchariſtia, & Pœnitentia. Secundò, præcepta Decalogi, & præcepta communia Eccleſiæ, maximè quoad cōfeſſionem, & communionem paſchalem. Tertiò animæ immortalitas. Quartò peccatum originale. Quintò neceſſitas gratiæ. Sextò Deum eſſe orandum, atque adeo ſciri debet oratio Dominicalis. Septimò quod Deus eſt timendus, cum poſſit mittere in gehennam. Octauo, quæcumque ſecundum ſtatum fidei reuelatæ ſunt, cuique neceſſaria ad honeſtè viuendum, in ordine ad finem ſupernaturalem. Azor *lib. 1. cap. 6.* putat ſufficere ſimplicibus ſi credant explicitè ſymbolum Apoſtolorum, quia omnia prædicta aut explicitè, aut implicitè in eo continentur. Verum hoc non placet, quia in ſymbolo explicitè non continetur quod Chriſti corpus realiter ſit in Euchariſtia, cum tamen hoc explicitè credi debeat, ab illo qui eſt Euchariſtiæ ſumpturus. Concedo tamen, & libenter admitto non teneri vulgares fideles, & rudes diuino, aut vniuerſali Eccleſiæ præcepto ſcire verbotenus, aut ordine recitare præcepta Decalogi, Orationem Dominicalem, & Eccleſiæ præcepta, quod etiam dicunt de ſymbolo: ſed ſufficiet quoad Orationem Dominicam ſcire quod omnia petenda ſint à Deo, quæ eſt eius ſumma, quoad ſymbolum autem, ſacramenta, & præcepta Eccleſiæ, ſufficit, quod rogatus de ſingulis ſciat reſpondere. Bonac. Layman, & Sanch. apud Buſemb. loco cit. Vel vt alij volunt, & in idem recidit, ſufficit, quod ſecundum rem ipſam illa catenus ſciantur, vt interrogatus meminiſſe valeat quid de illis ſit ſentiendum, & petere ſciat, quæ in Oratione Dominica continentur. Omnino tamen agendum, curandumque eſt vt verbotenus ea ſciant, vt ex ſtudio ediſcendi præſumi poſſit quod ſufficienter intelligantur.

§. VI. Quando obliget præceptum eliciendi actum internum fidei, vbi alia neceſſaria.

107 CErtum eſt teneri omnes elicere actum fidei, quando primò fides ſufficienter proponitur, vt non poſſit notabilis mora intercedere. Non placet tamen quod aliqui dicunt, quod qui in hoc caſu elicit actum fidei, non teneatur amplius ad actum fidei eliciẽdum per totam vitam. Vnde dico obligare per ſe præceptũ fidei quando quis contra fidem grauiter tentatur, vt niſi actum fidei eliciat fides periclitetur.

108 Sed quæres 1. an quis obligetur ad habendum actum internum fidei, quando currit obligatio confitendi fidem exterius? Reſp. affirmatiuè quando non poteſt quis fidem exterius confiteri ſine actu interiori, ſecus non. Hæc tamen obligatio in eo caſu, non eſt per ſe, ſed per accidens, ratione ſcilicet confeſſionis externæ.

109 Quæres 2. an quis teneatur elicere actum fidei internum, quando ſine eo ſuperari non poteſt aliqua tentatio circa materiam externam fidei? Reſpond. affirmatiuè. Vnde ſi quis grauiter tentetur, vt recedat à tormentis, vt factum eſt in vno ex illis 40. qui erant in aqua frigida, tempore frigidiſſimè noctis, & non poſſit hanc tentationem vincere ſine actu interno fidei, tenetur ad illum eliciendũ, at hoc eſt per accidens.

110 Quæres 3. an homo obligetur in articulo mortis ad eliciendum internum actum fidei? Affirmat abſolutè Valentia hoc loco. Quod non puto abſolutè verum niſi vel concurrat tentatio per fidem vincenda, vel quatenus tunc pœnitentia opus eſt, ad quam debeat fides concurrere. Optimum tamen conſilium eſt tunc maximè temporis ſcuto fidei ſe munire contra diabolum, qui circuit quærens quem deuoret, cui fortiter in fide reſiſtitur.

111 Quæres 4. an ſit opus actu fidei, quando quis ab ſtatu peccati, ad ſtatum gratiæ conuertitur? Affirmant quidam. Ruardus *art.* 8. reſtringit ad fidem virtualem, ex eo quod ad conuerſionem non eſt opus actu formali fidei, ſicut neque ad ſpem, neq; ad amorem; ſed ſufficit actus fidei virtualis, ſeu ſufficit aliquis actus ſupernaturalis qui proponat peccata vt deteſtanda, Deum vt bonum nobis, & Deum vt bonum in ſe, ſed de hoc egi ſufficiẽter *in trac. de iuſtif.*

112 Quæres 5. an teneatur homo aliquoties in vita elicere actum fidei? Aliqui negant. Sed non placet; dedecet namque quod fidelis per totam vitam nunquam ſuum auctorem recognoſcat. Ledeſma putat, quod adhoc teneatur homo ſemel in anno, ſicut tenetur ad confeſſionem peccatorum. Neque hoc placet, nam confeſſio annua peccatorum ab Eccleſia indicta eſt, non actus fidei internus. Mihi verius dicendum videtur, quod ſuo loco dixi de actu contritionis, de communione, & confeſſione, ſi ab Eccleſia non haberent tempus determinatum, quod ſcilicet obligetur homo tertio, vel quarto quoque anno.

113 Quæres 6. quãdo obliget præceptum diſcẽdi ea, quæ ſunt fidei? Reſp. quod tam fidelis, quam infidelis cum ad vſum rationis peruenit, tenetur inquirere præceptores fidei, eoſque audire vbi eſſe poſſet peculiaris occaſio præuaricationis. Quod ſi infidelis ignoret inuincibiliter hanc obligationem; vel ſi eam nouit, & debitam inquiſitionem fecit, & non potuit veritatem adiſcere, tunc habebit ignorantiam inuincibilem, & excuſabitur à peccato infidelitatis, tamen carebit remedio aliorum peccatorum.

114 Quæres 7. quando fides cenſeatur ſufficiẽter propoſita, vt homo credere teneatur? Reſp. quod tunc cenſetur ſufficienter propoſita, quando taliter proponitur vt fiat euidenter credibilis. Quocirca non cenſetur ſufficienter propoſita, quando ſolum proponitur vt probabiliter, vel etiam magis probabiliter quam oppoſitum, v. g. quam ſua ſecta. Excipitur mortis articulus in quo puto

teneri eam fidem amplecti quam iudicat probabiliorem, & conformiorem ſacris ſcripturis, rationi, & puritati vitæ, & morum, quod certè conuenit noſtræ fidei. Aduerte hoc loco, quod infidelis tenetur inquirere de vera fide, quod ſi non inquirat, non dicetur laborare ignorantia inuincibili. Eſt etiam aduertendum, quod ſufficiunt argumenta probabilia pro vera fide, quæ ſaltem prudens dubium inijciant contra infidelitatem, adhoc vt teneatur inquirere, &c.

115 Quæres 8. an ſi detur caſus quod turca, aut hæreticus, iudicaret ſuā ſectam eſſe credibiliorem, vel æquè credibilem, ac noſtra fides, teneretur credere, an in ſua ſecta perſiſtere? Buſemb. *d. lib* 2. *trac.* 1. *cap.* 2. poſt Sanch. & Laymanum dicit quod non teneretur credere, quia tunc fides non eſſet ſufficienter propoſita ageretque imprudenter ſi crederet. Plus addit ille, & mirum videtur, quod quando ijs, qui in hæreſi nutriti ſunt, perſuaſum eſt à pueritia, nos abijcere, & perſequi verbum Dei, eſſe idolatras, peſtilentes, deceptores, adeoque tanquam peſtes fugiendos, non poſſunt, ſtante hac perſuaſione, ſalua conſcientia, nos audire, & laborant ignorantia inuincibili, cum non dubitent ſe eſſe in bona via. Primum dictum huius auctoris, conſtat ex dictis nu. præcedenti, quia nullus tenetur credere quandiu fides non eſt ſibi ſufficienter propoſita. Excepto namque mortis articulo nullus tenetur credere, quandiu fides non proponitur vt euidenter credibilis, & vt magis credibilis quam ſit quæcumq; ſecta. Quantum ad ſecūdum dictum illius auctoris, dico quod licet poſſit dari ignorantia inuincibilis in hæretico in hæreſi à pueritia nutrito, ac proinde quod poſſit habere conſcientiam erroneam, quod ſolum eius ſecta ſit bona, tamen hoc non poteſt eſſe pro lungo tempore, nec moraliter poſſibile; ſed ad ſummum methaphyſicè. Nam cum omnis hæreſis fundetur in falſitate, & noſtra fides in veritate, ſequitur quod hæreſis, ſeu falſitas ſemper ſollicitabit, cum ſit contra naturam, ad ſui expulſionem. Et veritas ad ſui amplexum. Vnde qui manet in falſitate, & in ignorantia, & cum conſcientia erronea inuincibili, etiam ſi pro tunc excuſetur, tamen data occaſione adiſcendæ veritatis, natura ipſa, niſi à malitia detineatur, ſemper ſolicitabit ad eam audiendam, & percipiendam. Vnde ſi talibus oriatur dubium de ſua ſecta, tenentur inquirere veritatem, & à Deo petere lumen, pro veritate habenda. Quod dubium impoſſibile eſt quin oriatur moraliter loquendo in eo qui in ignorantia verſans, audit veritatem. Tum quia ſequeretur ex illa doctrina, quod nec Iudæi tenerentur audire Chriſti, & Apoſtolorum prædicationem, nec Gentiles; nam prædicatio Chriſti crucifixi erat Iudæis ſcandalum, & Gentilibus ſtultitia, vt Apoſtolus loquitur; non erat autem ſcandalum illis, nec iſtis ſtultitia, niſi quatenus habebant ignorantiam inuincibilem, & erant ſic educati, vt putarent ſuas ſectas eſſe veras, & noſtram ſcandalum, & ſtultitiam. Tum etiam quia prædicatio veritatis, non deberet fieri, niſi illis qui habent ignorantiam vincibilem, non illis qui laborant ignorantia inuincibili, & ſunt ita educati, vt putent ſuam ſectam eſſe veram, &c.

Digitized by Google

DISPVTATIO III.

IN QVAES. III. D. THOMAE.

De exteriore actu Fidei:

1 IN 1. art. docet S. Doctor, quod confeſſio eſt actus fidei. Rationem aſſignat, quia confeſſio fidei ſecundum ſuam ſpeciem ordinatur ſicut ad finem, ad id quod eſt fidei. Tum quia fides interior producit confeſſionem externam, tanquam proprium actum, nulla alia virtute mediante, licet charitas eam confeſſionem imp eret. Vnde externa fidei cōfeſſio elicitiuè eſt à fide, imperatiuè à charitate. In 2. art. dicit, quod externa fidei confeſſio eſt neceſſaria ad ſalutem neceſſitate præcepti affirmatiui, iuxta illud Rom. 10. *Corde creditur ad iuſtitiã ore autem confeſſio fit ad ſalutem*, & iuxta illud. *Qui mè confeſſus fuerit coram hominibus, confitebor, & ego eum coram Patre meo*; ſed de omni actu neceſſario ad ſalutem datur præceptum, ergo, &c. Hoc autem præceptum tunc obligat, quando per dimiſſionem huius confeſſionis, ſubtraheretur honor debitus Deo, & etiam vtilitas proximi impendenda. Quando autem oriretur fidelium turbatio de cōfeſſione fidei manifeſta, abſque alia vtilitate fidei, vel fidelium, tunc non obligaret hoc præceptum, imò non eſſet laudabile in tali caſu fidem publicè cōfiteri, verificaretur enim tunc illud Matt. 7. *Nolite ſanctum dare canibus*. Cæterum ſit.

DVBIVM I.

An confeſſio exterior fidei ſit elicitiuè à fide

2 PRo intelligentia huius dubij notandum, quod ad actum fidei eliciendũ duo habitus concurrunt: vnus in intellectu, alius in voluntate. In intellectu eſt fides, in voluntate, eſt pia affectio. Habitus fidei immediatè elicit actum fidei pia affectio immediatè elicit voluntatem credendi, & mediatè actum fidei, determinando intellectum ad credendum.

3 Prima ſentẽtia eſt, quod externa fidei confeſſio ſit à pia affectione, ſeu à voluntate credendi, ſicut exterior datio eleemoſinæ, eſt à miſericordia in voluntate exiſtente, ſic aliqui recentiores. Secunda ſententia eſt, quod externa fidei confeſſio, & voluntas interior confitendi, oriantur à quodam habitu virtutis, tum à fide, tum à pia affectione diſtincto, quem virtutem Confeſſionis appellant, ſic aliqui quos ſuppreſſo nomine citat Mæratius hoc loco *diſp.* 20. *ſect.* 1. Tertia ſententia tenet, quod fides ſolum imperatiuè, non elicitiuè producat externam fidei confeſſionem, quia externa fidei confeſſio neq; ab hac, neque ab alia virtute elici poteſt, quia nullus actus externus facultatis organicæ corporeæ, loco motricis, qualis eſt externa fidei confeſſio, quæ vel ſcripto, vel verbo, vel ſimili modo fit, immediatè ab vllo virtutis habitu, vel in intellectu, vel in volũtate exiſtente producitur, vel ab illa ſola facultate. Sic Mæratius loco cit.

4 Noſtra ſententia ſeq. concl. explicatur. *Externa fidei confeſſio elicitiuè ab habi-*

Digitized by Google

habitu fidei eſt. Sic S. Doctor *hac q. 3. art. 1.* Vbi ſic fatur. *Actus exteriores illius virtutis propriè ſunt, ad cuius fines ſecundum proprias ſpecies referuntur, ſicut ieiunare ſecundum ſuam ſpeciem refertur ad finem abſtinentiæ, quæ eſt compeſcere carnem, & ideo eſt actus abſtinentiæ. Confeſſio autem eorum, quæ ſunt fidei ſecundum ſuam ſpeciem ordinatur, ſicut ad finem ad id quod eſt fidei, ſecundum illud 2. ad Cor. 4. Habentes eundem ſpiritum fidei, credimus propter quod & loquimur, exterior enim locutio ordinatur ad ſignificandum id, quod in corde concipitur. Vnde ſicut conceptus interior eorum, quæ ſunt fidei, eſt propriè fidei actus, ita etiam & exterior fidei confeſſio.* Ex quo fundamento ſequens deducitur ratio, nam actus exterior eſt illius virtutis actus elicitiuè ad cuius finem refertur; ſed externa fidei confeſſio refertur ad finem fidei; ergo eſt propriè actus fidei elicitiuè. Minor nota eſt; externa namque fidei confeſſio ordinatur ad firmandum fidem interiorem, ad eam propagandam, &c. Maior probatur; nam in hoc diſtinguitur actus imperatus ab actu elicito, quod actus imperatus habet propriam ſpeciem, ſeu proprium finem, licet extrinſecè ordinetur ad finem imperantis. At actus elicitus, non habet alium finem, nec aliam ſpeciem niſi eius virtutis à qua elicitur.

5 Confirmatur, nam ita ſe habet externa fidei confeſſio ad fidem, ſicut externa fidei negatio ad infidelitatem; ſed externa fidei negatio eſt actus infidelitatis; ergo externa fidei confeſſio erit actus fidei. Maior conſtat, oppoſitorum namque oppoſitæ ſunt rationes, & oppoſita conſtitutiua. Minor probatur, nam externa fidei negatio eſt peccatum habens malitiam virtuti fidei repugnantem; per virtutem namque fidei obligamur non ſolum vt eam non negemus ſolo corde, neque corde, & ore, ſed neque ſolo ore. Sicut virtus caſtitatis, temperantiæ, &c. non ſolum nos obligant vt nõ violemus caſtitatem corde, ſeu interius, ſed neq; exterius, aliàs peccatum exterius luxuriæ non eſſet contra caſtitatem, quod eſt falſum; ergo, &c. Soluuntur argu. in contrarium.

6 Primum argumentum pro prima ſententia eſt, quia externa datio eleemoſinæ eſt à virtute miſericordiæ quæ eſt in voluntate; ergo etiam externa fidei confeſſio erit ab eadem voluntate per virtutem piæ affectionis. Conſequentia probatur, nam ideo externa datio eleemoſinæ eſt à voluntate, ab habituque illius, quia eſt proprium voluntatis mouere cœteras potentias, & maximè exteriores, & membra exteriora quantum ad exercitium; ſed hoc etiã currit in externa fidei confeſſione; ergo, &c. Reſp. concedendo antecedens, & negando conſeq. Ideo namque externa datio eleemoſinę eſt à virtute miſericordiæ, quia ordinatur ad finem illius, at externa fidei confeſſio ordinatur ad finem fidei, ac proinde ab illa debet oriri. Ad probationem dico, quod etiam intellectus mouet potentias externas, & membra exteriora quoad exercitiũ, in virtute tamen electionis voluntatis. Vnde alibi diximus, quod imperium quod mouet ad vſum, eſt actus intellectus: & potentia motiua non diſtinguitur ab intellectu. Sicuti etiam in Deo potentia practica executiua, eſt ipſa ſcientia practica Dei, quæ cum ipſo diuino intellectu identificatur.

7 Secundum argum. pro tertia ſententia quod iam tetigimus eſt, quia actus internus corporeus, organicus, &c. vt eſt externa fidei confeſſio, non poteſt produci ab habitu exiſtente in intellectu, vel voluntate, ſicut neque ab iſtis potentijs produci poteſt; ergo, &c. Antecedens probatur, quia actus materialis, & organicus non niſi à potentia materialis, & organica prodire poteſt; cum enim actus corporeus non contineatur in potentia ſpirituali, neque in habitu illius, ab illis elici non poteſt. Reſp. diſtinguendo antecedens, actus corporeus, organicus, &c. non poteſt produci ab habitu exiſtente in intellectus, tanquam actus primarius illius, & conceditur

ditur; tanquam actus ſecundarius, ſeu ſecundariò, & negatur. Externa namq; fidei confeſſio licet immediatè eliciatur ab ore, v. g. tamen hoc fit ex motione voluntatis. Deinde dico, quod actus v.g. intellectus poteſt etiam immediatè producere actum externum, vt patet de potentia loco motiua, quæ cum ſit ab intellectu indiſtincta, producit immediatè motum localem; & non ſolum imperando, ſed exequendo; ita, &c.

8 Tertium argu. nam videtur, quod externa fidei confeſſio pertineat ad virtutem veracitatis; ergo, &c. Antecedens oſtenditur, quia ad virtutem veracitatis pertinet, quod homo taliter ſe gerat exterius in verbis, & factis, qualem ſe gerit interius; ſed per confeſſionem exteriorem homo proteſtatur taliter ſe intus credere, qualiter exterius ſe gerit; ergo hæc proteſtatio pertinet ad virtutem veracitatis. Reſp. quod idem actus exterior poteſt ad diuerſas virtutes pertinere, ſecundum diuerſas conſiderationes. V.g. cantus Euangelij ſi conſideretur vt quædam muſica eſt, pertinet ad artem cantandi: ſi conſideretur vt pertinet ad cultum diuinum, pertinet ad virtutem religionis. Si conſideretur quatenus conſonat cum eo quod interius iudicat, & cognoſcit, pertinet ad virtutẽ veracitatis. Cæterum ſi conſideretur vt deſeruit ad aſſentiendũ Deo reuelanti, etiam per vocem, quę ſignum eſt eorum quæ ſunt in mente, tunc pertinet ad virtutem fidei, ſicut etiam ſi fiat ad proteſtandum quod mente creditur. Vel melius dicitur, quod confeſſio externa fidei à ſola fide elicitur, licet poſſit ab alijs virtutibus imperari, vt à charitate, à veracitate, &c.

9 Quartum argu. nam volitio confitendi fidem exterius, non eſt proprius actus fidei, ergo neq; externa fidei confeſſio. Conſeq. conſtat, nam actus externus qui eſt obiectum actus interioris per quem eſt volitus, & ipſe actus internus ad eundem habitum pertinent. Antecedens probatur, quia poteſt eſſe volitio confitendi fidem exterius, abſque eo quod confitens mente teneat, quod exterius confitetur; ergo, &c. Reſp. concedendo antecedens, & negando conſeq. Ad probationem dico, quod elicitiuè actus exterior poteſt ad alium habitum pertinere, ac eius volitio. Requiritur quidem volitio ad confitendum fidem exterius, ſed iſta confeſſio non eſt actus elicitus ab illa volitione, ſed ab habitu fidei. Ad probationem antecedentis, quatenus poteſt contra nos militare, dico, quod qui confitetur exterius fidem, quam non tenet interius, nõ elicit actum fidei, neque illa confeſſio pertinet ad fidem, ſed ad illud vitium, ex cuius motiuo ille fidem exterius confitetur.

DVBIVM II.

An ſit ſemper malum negare fidem:

10 Prima ſententia eſt, quod non ſit ſemper malum negare fidẽ, nec ſit intrinſecè malum, nec ſemper prohibitum, ſed aliquando licitum, vt in tormentis, dummodo corde retineatur. Sic tenuerunt Eleiſaitæ teſte Euſebio *lib. 6. hiſtor. cap.* 28. Plus errarunt Priſcilianiſtæ, qui teſte Auguſt. *de hæreſ.* 70. dixerunt poſſe aliquem occultare ſuum errorem etiam peierando. Veritas catholica ſeq. concl. explicatur. *Semper eſt malum, ſemper eſt prohibitum negare fidem etiam propter tormenta, vel quæcumque alia nocumenta.* Conſtat ex illo Matt. 10. *Qui negauerit me coram hominibus, negabo & ego eum coram Patre meo.* Et Luc. 9. *Qui erubuerit me coram hominibus, erubeſcam & ego eum, &c.* Et 2. ad Timot. 2. *Si negauerimus eum, & ipſe negabit nos.* Et Rom. 10. dicitur. *Corde creditur ad iuſtitiam, ore autem confeſſio fit ad ſalutem*; ſcilicet habendam, & continuandam.

11 Probatur ratione, nam vel negatio exterior fidei fit ex animo relinquendi illam, & confitendi eam eſſe falſam, & tunc abſque dubio eſt intrinſecè malum, cum ſit infidelitas propriiſſima,

Digitized by Google

ſima, & manifeſta: vel ſit animo ficto, & etiam hoc modo eſt intrinſecè malum, etiam ſi fiat per externam coactionem, & vi tormentorum acerbiſſimorum; nam acerbiſſima tormenta non auferunt libertatem ad peccandum, & ad præceptum hoc ſeruandum, neque etiam auferunt deformitatem ab obiecto; ergo ſemper manet intrinſecè mala. Confirmatur, quia omne præceptum affirmatiuum includit negatiuum de actu contrario vitando, ſed vt conſtat ex teſtimonijs allatis, eſt præceptum affirmatiuum confitendi fidem, ergo includetur negatiuum de contrario vitando. Vnde Chriſtus D. Matt. 10. hortatur ſuos diſcipulos, & nos in illis, vt ſimus prudentes ſicut ſerpentes, quia ſicut ſerpens totum corpus exponit periculo, vt caput ſeruet incolume; ita ſequaces Chriſti vitam exponere debent pro honore capitis Chriſti.

12 Sed quæres 2. quænam ſit malitia negationis fidei? Reſp. in primis quod eſt malitia mendacij, quæ eſt intrinſecè mala, & in nullo caſu licita, vt *in tract. de iuſt. & iure* tradidimus, & oſtendit S.P.Aug. *lib. contra mendac. cap.* 20. Neque poteſt quis excuſari vtendo æquiuocatione, aut amphibologia, intelligendo, quod non teneatur reſpondere, quia reuera tenetur, nam neque poſſumus in illo caſu occultare veritatem, vt poſtea dicemus. Sed dices, quod tyrannus non habet poteſtatem interrogandi, ergo non tenetur fidelis tunc reſpondere; vbi namque non eſt poteſtas interrogandi, non eſt obligatio reſpondendi; vnde alibi diximus, quod reus poteſt vti æquiuocatione, quando in iudice non eſt poteſtas interrogandi. Reſp. negando conſeq. ad probationem dico eſſe diſparem rationem: nam in iudicio obligatio reſpondendi ſequitur ius ſuperioris, vel iudicis interrogantis, ac proinde quando tale ius non datur, nec obligatio reſpondendi datur. At in noſtro caſu obligatio reſpondendi in fideli, non fundatur in poteſtate tyranni interrogantis, ſed in ipſo iure Dei, de cuius fide, & veritate interrogatur fidelis: Quocirca ſi non reſpondeat, committit mendacium perniciosum, contra diuinum honorem. Vel dicas quod illa negatio fidei vltra malitiam mendacij contineat etiam malitiam irreligioſitatis contra diuinum honorem, contra religionem Chriſtianam, contra fidem, contra Eccleſiam Chriſti. Demum dicas, quod cõtineat malitiam infidelitatis contra fidem, quam tunc debes confiteri.

13 Quæres 2. quomodo hoc peccatum ſit contra fidem? Aliqui dicunt, quod hoc peccatum, ſit propriè, & per ſe primò contra religionem, & ſolum ſecundariò contra fidem: eſt contra religionem, quatenus eſt contra Dei honorem, qui tunc maximè obligat. Alij dicunt, quod huius peccati malitia ſit contra charitatem, quod colligunt ex illo: *Maiorem charitatem nemo habet, vt animam ſuam, &c.* Charitas namque erga Deum dictat, vt illius fidem confiteamur non obſtantibus quibuſcumq; tormentis. Alij etiam dicunt, quod habeat malitiam contra iuſtitiam legalem infuſam, Deo, & eius Eccleſiæ debitam. Item alij volunt habere malitiam contra fortitudinem, cuius actus eſt martyrium, cum tunc propter humanum timorem honeſtas fortitudinis relinquatur, non contra fidem cum illa in corde poſſit tunc retineri. Nihilominus dico, quod licet illa negatio poſſit omnes dictas malitias ſecundum diuerſas conſiderationes habere. Tamen propria illius malitia eſt contra fidem non quantum ad actum internum directè, ſed quantũ ad actum externum fidei, cum enim, vt dubio præcedenti vidimus, externa fidei cõfeſſio ſit actus externus fidei, & illa negatio opponatur directè huic externæ confeſſioni, ſequitur, quod habeat malitiam directè illi oppoſitam.

14 Quæres 3. quot modis externa fidei negatio contingere poſſit? Reſp. ſequentibus modis. Primò explicitè, & directè, quando ſcilicet fidelis interrogatur à tyranno an ſit Chriſtianus, & ipſe

ipſe

Digitized by Google

pſe expreſsè negat. Secundò implicitè, & indirectè ipſam fidem occultando, de quo poſtea. Tertiò fieri poteſt per verba. Quartò per facta, & res ipſas, quatenus ſignis oſtendit quis ſe non eſſe fidelem. Quintò fieri poteſt negatiuè, vt negando Chriſtum eſſe Meſſiam, eſſe Deū, vel ſimile myſterium ad Deum, & Chriſtum pertinens. Negatiuè etiam fides negatur, cum certitudo fidei negatur, vel de illa dubitatur. Sextò affirmatiuè, vt cū vnum affirmatur, & aliud ex conſequenti negatur vt ſi quis interrogetur an ſit Turca, vel hæreticus, &c. & affirmat, tunc enim ex conſequenti negat ſe eſſe catholicum. Et tunc iſte duo peccata cōmittit, vnum negationis fidei, & aliud ſuperſtitionis profitendo illam ſectam.

15 Quæres 4. an ſi Clericus, Religioſus, Sacerdos interrogetur à Turca v.g. an ſit Clericus, Religioſus, &c. & iſte neget, an cenſeatur ex conſequenti negare fidem? Reſp. negatiuè cum Caiet. *in ſumma verb. Habitus*, quia poteſt quis eſſe catholicus abſque eo quod ſit Clericus, Religioſus, &c. Vnde licet iſte mentiatur, vel mentiri poſſit, non ob id eſt fidei proditor. Ratio à priori eſt, quia iſta nomina non ſunt adæquata religioni Chriſtianæ, ſecus eſſet ſi negaret quis ſe eſſe Chriſtianum, Romaniſtā, Papiſtam, Pontificium, &c. quia iſta videntur adæquatè ſignificare noſtram Religionem.

DVBIVM III.

An detur præceptum confitendi fidem; & quando obliget.

16 Dari præceptum confitendi fidem omnes Catholici tradūt, & colligitur ex locis ſacræ ſcripturæ duobus præcedentibus dubijs relatis. Hoc præceptum obligat non tantum ratione aliarum virtutum, ſed aliquando per ſe ratione fidei. Obligat ratione aliarum virtutum, vt ad vitandum ſcandalum contra charitatem: vt non periclitetur Dei honor, contra Religionem, &c. Obligat per ſe, & ratione ſui. Licet enim ſit affirmatiuum, aliquando tamen per ſe obligat, quod ſic probo, nam actus fidei interior aliquando cadit per ſe in obligationem, vt conſtat ex dictis ſupra; ergo etiam actus exterior: præcepta namque noſtræ naturæ accomodantur: cum enim conſtemus tum anima, tum corpore; debemus vtroque modo Deo adhærere per fidem: anima, per actum interiorem: corpore per externam fidei cōfeſſionem. Tum quia congruum eſt, quod non tantum corde, ſed etiam lingua, & ore Deum confiteamur, ac proinde ſicut de primo, ita & de ſecundo debuit dari præceptum.

17 Quantum ad tempus obligationis huius præcepti, communiter duplex aſſignatur. Primum, quando ex omiſſione debitæ confeſſionis, honor Deo debitus ſubtraheretur, vt ſi fidelis publicè à tyranno de ſua fide interrogaretur, tunc debitus honor Deo ſubtraheretur, niſi palam confiteretur. Pro quo aduertè, quod diuini honoris ſubtractio eſt triplex. Vna eſt merè negatiua quando Deo debitus honor non defertur, qui deferri poteſt, & de hac non loquimur, hæc enim non ſufficit ad inducendam neceſſitatē præcepti, quia non quoties poſſumus Deo honorem exhibere, ad id tenemur. Alia eſt contraria diuino honori, quæ tunc contingit, quando ex eo quod quis nolit fidem confiteri apud infideles, notabiliter diminuitur Dei exiſtimatio, vel etiam diminuitur exiſtimatio fidei, & religionis Chriſtianæ. Tertia eſt ſubtractio priuatiua, quę tunc contingeret, quando confitendo fidē, magnus honor, magna exiſtimatio, & magna gloria Deo accreſceret qua priuatur ob carentiam, ſeu defectum dictæ confeſſionis. Secunda magis pertinet ad præſens quam tertia. Secundum tempus, quando currit obligatio impendendi proximis vtilitatem, quæ tanta eſſe debet, vt cenſeatur moralis neceſſitas, vt ſi mea confeſſio neceſſaria reputetur ne alij fideles deficiant à fide, vel inconſtantes ſint; vel etiam quando exemplo meæ confeſſionis infideles

deles excitabuntur, & conuertentur ad fidem. Vel demum, quia alij fideles indigent mea confeſſione, vt inſtruantur, & in fide erudiantur, & doceantur.

18 Alij ponunt alios duos caſus. Primus, quando ſacramentum baptiſmi eſt ſuſcipiendum, maximè quando recipitur ab adulto ſolemniter, vbi fidei profeſſio ſaltem implicita fieri ſolet. Secundus eſt ex obligatione iuris Eccleſiaſtici quando iuxta formam præſcriptam à Pio V. qui promouentur ad officia, beneficia, gradus &c. tenentur facere fidei profeſſionem iuxta formam & ordinem Concilij Trident. *ſeſſ.* 24. *&* 25. *de reformat*.

DVBIVM IV.

An liceat quandoque occultare fidem.

19 Aliqui abſolutè docent licere occultare fidem: cum enim occultare fidem ſit medium quid inter confeſſionem fidei, eiuſque negationem, ſequitur, quod neque habebit bonitatē confeſſionis, nec malitiam negationis; qui enim veritatem occultat, nec verum dicit, nec mentitur. Pro intelligentia huius difficultatis notandū; quod occultatio fidei duobus modis fieri poteſt. Primò negatiuè, & materialiter, quando ſcilicet nulla occurrit obligatio eam manifeſtādi, vt ſi quis cum à nemine interrogatur, fidem ſuam occultat. Similiter cum quis vadit ad terram ſanctam in habitu mercatoris. Pariformiter quando Religioſus incedit per terras infidelium, ſeu hæreticorum non deferens publicè habitum ſuæ religionis, ſed illum occultat, vt ſine cauſa à plebe irrideatur. Et hoc modo certum eſt eſſe licitum ſe, ſuamque fidem occultare; imò aliquando eſt expediens ſic facere, vt fecit S. Athanaſius & alij Sancti. Secundò poſitiuè, ſiue phyſicè, ſiue moraliter loquendo, & vocari ſolet occultatio formalis, & tunc contingit quando occurrit moralis occaſio confidendi fidem, & fidelis non vult ea vti, vel illam fugit, & de hoc dubium procedit.

20 De quo dico 1. quod aliquādo non ſolum eſt melius, ſed etiam neceſſarium, & obligatorium fidem occultare, quando ſcilicet id fieri poteſt ſine creatoris, & fidei iniuria & ſine ſcandalo, & non ſperatur vtilitas proximi, in hoc enim caſu non erit obligatorium, ſed conſilium fidem confiteri; quod ſi vita periclitetur, & perſona ſit neceſſaria ad commodum aliorum, tunc eſt malum fidem non occultare, & in hoc caſu Sylu. & Angelus *verbo fides* dicunt eſſe reprehenſibile ſe prodere. Tolet. *lib.* 4. *cap.* 2. dicit eſſe temerarium, quia non debet quis exponere vitam ſine magna cauſa vtilitatis ſpiritualis propriæ vel proximi, vel diuini honoris. Tum quia poſſet quis ſe exponere periculo negandi fidem, quando ſe exponit non cogente neceſſitate; & ſic conſuluit D. Cyprianus *Epiſt.* 83. & Nicolaus Papa *cap. ſciſſcitaris*, 7. *q.* 1.

21 Dico 2. hanc occultationem aliquando eſſe licitam, & honeſtam, quia non prohibetur vi præcepti negatiui, ſed affirmatiui, quod non obligat pro ſemper. Dico 3. aliquando eſſe malum, & prohibitum occultare fidem quoties ſcilicet præcipitur cōfeſſio fidei. Cum enim confiteri fidem, & eam occultare opponantur priuatiuè tanquam actio, & omiſſio ſequitur, quod vbi actio præcipitur, omiſſio prohibeatur; quando autem confeſſio fidei præcipiatur diximus dub. præced.

22 Sed quæres 1. an aliquando ſit præceptum fugere? *Reſp.* affirmatiuè, conſtat ex illo Matt. 10. *Si vos perſecuti fuerint in ciuitate iſta, fugite in aliam*, & ſic agnoſcit D. Athanaſius *in apolog. de fuga*. Hoc præceptum currit id duobus caſibus. Primus eſt, quando quis admodum probabiliter putat, ſe non fore conſtantem in tormentis ferendis; tunc enim niſi fugiat exponit ſe periculo negandi fidem, & peccabit contra præceptum confitendi fidem non fugiendo.

23 Quæres 2. an teneatur quis fugere

gere quando ex vna parte ſperatur aliqua fidelium ædificatio, & ex alia timetur infidelium ſcandalum? Reſp. negatiuè, ratio eſt, quia in dubio ius fidelium eſt potius. Magna tamen prudentia vtendum eſt, & in dubio illud amplecti debet, quod magis fauet honori Dei, fidelium bono, quam infidelium ſcandalo; hoc enim ſcandalum Pharisæorum eſt, non puſillorum.

24 Quæres 3. quando non ſit licitum fugere Chriſtiano? Reſp. quando concurrunt duo caſus, charitas ſcilicet, & iuſtitia. Charitas namque obligat vt vnum membrum obijciat ſe mucroni pro conſeruatione capitis, ſecundum prudentiam ſerpentis nobis à Domino commendatam. Matt. 10. Obligatio autem iuſtitiæ colligitur ex illo Ioann. 10. *Bonus Paſtor animam ſuam dat pro ouibus ſuis*. Tenetur namque Paſtor oues non deſerere, quando eius præſentia eſt illis neceſſaria, & multa paterentur incommoda propter eius abſentiam. Tūc autem rectè fugit Paſtor, quando fugiendo non tam deſerit gregem, eò quod alij paſcant, quam ſe ſeruet gregi. Non debent tamen hoc prætextu omnes fugere, & ſuum gregem deſerere, vt ſe pro vtilitate Eccleſiæ, temporibus tranquillioribus ſeruent, tunc enim potius verendum eſt, ne magis fugiendo obſint exemplo, quam viuendo proſint officio. Quod ſi dubium ſit quinam ex multis miniſtris, & paſtoribus qui adſunt fugere debeant, & quibuſnam magis expediat, non debet quilibet ex eis ſe præferre, ſed expectandum eſſet, quod ab alijs exciperetur.

DVBIVM V.

An liceat occultare fidem vtendo actionibus falſæ religionis, illas ſimulatè exercendo.

25 IN duobus conueniunt omnes circa præſens dubium. Primò nunquam licere per externas actiones negare fidem, cum hoc ſit intrinſecè malum, vt iam probauimus, & contra præceptum negatiuum. Quocirca attentè videndum, vt actio à culpa excuſetur, an excuſetur à ſignificatione continente negationem fidei; nam ſi ab hac ſignificatione extrahi non poteſt, à culpa excuſari non poterit. Secundò certum eſt, quod ſi occurrat tempus, & occaſio obligationis confitēdi fidem, tūc non eſt licitum vti huiuſmodi actionibus, nam tunc occultant fidem, quæ tunc temporis occultari non debet. Dubium ergo præſens procedit quando nō occurrit obligatio confitendi fidem, & actio excuſatur à ſignificatione continente negationem fidei, an tunc licitum ſit per dictas actiones occultare fidem.

26 Pro quo notandum, quod huiuſmodi actiones ſunt in duplici differentia, nam aliæ per ſe, ex ſui natura, & ex vſu hominum ordinantur ad corporis ſuſtētationem, vel aliam ſimilem vtilitatem, licet aliquando ex modo, & circumſtantijs ordinentur ad vſum, vel ſignum religionis, vt eſt vſus talium ciborum, cum tali modo, & ordine, & hos licet aliquando exercere ad occultandam fidem cum enim habeant duplicem vſum iam dictum, poteſt quis vti pro primo, non pro ſecundo, ſecluſo ſcandalo, & alijs circumſtantijs ex quibus colligeretur facile, quod vtens proteſtaretur talem ſectam. Aliæ ſunt actiones, quæ ex natura ſua, ex inſtitutione, ex vſu, ſolum ſunt ordinatæ ad ſignificandum cultum religioſum, vt ſunt genuflexio, pectoris tonſio, thurificatio, &c. & de iſtis procedit difficultas.

27 Prima ſententia eſt Adriani *in 4. tract. de baptiſmo q. 1. art. 1. ad* 5. quam aliqui Miſſionarij ſecuti ſunt, dicentes licitum eſſe aliquando exercere huiuſmodi actiones ad occultandam fidem, ſi fiat ex graui cauſa, ſine ſcandalo, & ſeruata fide interiori, ac religioſa intentione, vt operans non intendat exercere cultum religioſum, ſed ſolum ſimulare. Vnde aliqui Miſſionarij ſic ſe gerebant, formabant paruam crucem in terra, & cum cogerentur thurificare, vt noſcerentur

rentur an eſſet catholici, re ipſa thurificabant, intendendo thurificare illam paruam crucem, & ſimulando thurificare idolum.

28 Noſtra ſententia ſequēti concl. explicatur. *Nunquam licitū eſt vti actionibus ordinatis ad cultum, aut profeſſionem falſæ ſectæ*. Hæc concl. eſt omnino tenenda, cum oppoſita illorum Miſſionariorum fuerit vt audio, damnata hic Romæ à Sacra Congregatione de Propaganda. Colligitur hæc concl. ex Apoſtol. 1. Cor. 10. *Non poteſtis Calicem Domini bibere, & calicem dæmoniorum, & ſi quis dixerit: hoc immolatum eſt dæmonis, nolite manducare*. Et 2. ad Cor. 6. *Nolite iugum ducere cum infidelibus*. Et ad Epheſ. 5. *Nolite communicare operibus infructuoſis tenebrarum*. Conſtat ex vſu Eccleſiæ, quæ ſemper grauiſſimè in eos animaduertit, qui etiā fidem animo retinentes, exterius ſacrificarunt, aut thurificarunt, vt conſtat ex Concil. Eliberitano *can*. 1. 2. & 3. & ex Concil. Ancyrano *can*. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. & 9. Vnde Tertullian. *lib. de idolatria* reprehendit Chriſtianos, qui ſculpebant idola, ornabant templa, ea & aras ædificabant, vel ea vendebant, quæ idolis erant ſacrificanda, vel in ſolemnibus Cœſarum, tabernas, aut ianuas ſuas lucernis ornabant, aut laureis coronabant. Similia habet Cyprianus *lib. de lapſis*, & S. P. Aug. *contra mendacium cap*. 2. Vnde noſtram ſententiam tenent D. Antonin. 2. *p. tit*. 12. *cap*. 6. Angel. & Sylu. *verb. fides*, & *verb. infidelitas*. Caiet. Bann. & cœteri expoſitores hoc loco, Nauar. *in cap. humana*, 22. *q*. 5. vbi teſtatur omnes ita ſentire, excepto Archid. & Hugotione.

29 Probatur 1. nam aliàs poſſet modo Catholicus ſeruare cœremonias legis antiquæ, & iudaizare animo ficto, data ſufficienti cauſa, vt ſi filius id faciat vt Patri condeſcendat, vt non priuetur hæreditate: ſi ſeruus id faciat, vt non expellatur à Domino: ſi conuerſus ad fidem id faciat, vt non cognoſcatur à Rege infideli, vt ſic fugiat mortem, vel exilium, &c. Sed omnia iſta ſunt falſa, contra bonos mores, & Chriſtianam ſinceritatem; ergo, &c. Confirmatur, nam ille actus continet cultum hic, & nunc ſuperſtitioſum, vel ſaltem cooperationē ad illam; ſed hoc eſt intrinſecè malum; ergo, &c. Maior probatur, nam ille actus eſt per ſe primò ordinatus ad vſum religioſum, ac proinde exerceri non poteſt abſque eo, quod contineat falſam, & ſuperſtitioſam ſignificationem.

30 Probatur 2. nā quod eſt intrinſecè malum, nullo bono fine cohoneſtari poteſt, vnde etiāſi abſit ſcandalum, & adſit periculum vitæ, non licet illud ponere; ſed hoc currit in præſenti; g; &c. Maior conſtat, nā ideo in nullo caſu licitum eſt mentiri, quia eſt intrinſecè malum; ergo &c. Minor probatur, nam vti actionibus per ſe ordinatis ad cultum falſæ ſectæ, eſt intrinſecè malum; ideo enim eſt intrinſecè malum affirmare ſe eſſe Turcham, aut hæreticum, quia tunc virtute negatur fides catholica; ſed qui exercet actus falſæ religionis, affirmat ſe eſſe ſectatorem illius, licet non verbis; benè tamen facto; ergo, &c. Soluuntur argumenta in contrarium.

31 Primum argum. nam Apoſtoli interdum obſeruarunt legalia, ſeu cœremonias legis antiquæ, cum tamen ab inſtanti mortis Chriſti fuerint non ſolum mortua, ſed etiam mortifera, quia hoc non faciebant ex intentione cultus, ſed per prudentem ſimulationem, ad vitandum ſcandalum, ad facilitandam Iudæorum conuerſionem, &c. ergo, &c. Ad hoc argumentum ſatisfecimus in *tract. de leg. diſp. vlt.* vbi oſtendimus, quod Apoſtoli nunquam ſimulatè legis cœremonias prohibitas exercuerunt, quia licet per mortem Chriſti fuerint mortua, non tamen ſtatim mortifera.

32 Secundum argū. nam vt habetur 4. *Reg*. 5. Naamā cum eſſet conuerſus à Gentilitate, petijt licentiam à meo Patre, & Propheta S. Eliſeo, vt comitando Regem ſuum Gentilem cum iret ad templum, poſſet genuflectere ante idolum, vtique animo ficto, cui Propheta reſpodit: *vade in pace*, quo ſignifica-

Digitized by Google

re voluit id poſſe fieri. Reſp. cum Abul. *ibid. qu.* 35. Caiet. Lyran. & Burgenſ. ibi, quod Naaman non petijt licentiam genuflectendi, aut adorandi Idolum cum Rege, nec ea ſimulandi, ſed ſolum comitandi Regem cum templum ingrederetur miniſtrando in ſuo munere, quod erat miniſterium politicæ obſeruantiæ, non cultus idoli, nec cœremonia ſacra, ſed actio per ſe non mala, habens alium finem, etiam ex vſu ſectæ illius Regis.

33 Tertium argum. nam Iehu 4. *Reg.* 10. finxit ſe velle ſacrificare cum Prophetis Baal, vt ſic omnes in templo congregarentur, vt eos occidere poſſet, & ſacra ſcriptura videtur factum laudare. Reſp. cum D. Thoma *infra q.* 111. *art.* 1. quod ſcriptura non laudauit ſimulationem, ſed zelum Iehu in occidendis Prophetis Baal. Laudatur factum occiſionis, non laudatur medium ſimulationis, & ſic etiam docet S. P. Aug. *lib. contra mendacium cap.* 2. nec eſt neceſſe Iehu excuſare cum eſſet iniquus.

34 Quartum argum. quia licet formalis ſimulatio ſit mala cum contineat mendacium, & animum fallendi, ſimulatio tamen materialis nonnunquam eſt licita, cum ſine mendacio fieri poſſit; ſed ſimulatio in actionibus poteſt eſſe materialis; ergo licita. Minor probatur, nam qui ſic operatur non intendit ſignificare falſum, nec alios decipere, ſed illam actionem exercere, vt medium vtile ad alium finem intentum, honeſtum, & bonum, vt ad ſaluandam vitam, permittendo, non intendendo quod alij decipiantur. Reſp. quod ſimulatio materialis poteſt eſſe licita, & quod ſimulatio in actionibus poteſt eſſe materialis, non tamen in noſtro caſu, cum illa actio in noſtro caſu ſit cultus ſuperſtitioſus, vel ſaltem cooperatio ad illum, vt viſum eſt. Tum quia illa actio eſt per ſe impoſita ad ſignificandum falſum cultum, nec habet ex vſu alium vſum; nec poteſt ab iſta ſignificatione abſtrahi, aut ſeiungi, ergo, &c. Iſta ſunt potiſſima Adriani argumenta.

35 Sed quæres 1. an peccet fidei catholicæ profeſſor qui vadit ad conuiuium nuptiale hæreticorum; & ſponſis bene precatur, licet more ſuo, coram miniſtro ſectæ ſuæ contraxerint matrimonium? Reſp. negatiuè, illud namque conuiuium non eſt ſignum proteſtatiuũ ſectæ, neque eſt actio cultus, aut cœremoniæ propriæ hæreticorum. Et ſic ſenſit Tertull. *lib.* 6. *de idolatria*; vbi dicit. *Circa officia ſolemnitatum nuptiarum, & ſponſalium, nullum putem periculum obſeruari de flatu idolatriæ, quæ interuenit, &c.*

36 Quæres 2. nam excuſandi ſint catholici, qui in Eccleſia hæreticorum, coram hæretico miniſtro ritu hæreticorum matrimonium contrahunt? Reſp. nullo modo maximè cum proferant formam, præeunte miniſtro, qua profitentur ſe coram communitate *Sancta Dei* (ſic enim loquuntur Caluiniſtæ) *coniungi*; miniſtro poſtea apprecante generationem filiorum qui ſancti ſint ex vi fœderis à Deo initi cum Abrahamo, quaſi hæreticorum filij naſcantur ſancti.

DVBIVM VI.

An liceat occultare fidem veſtibus, aliiſque rebus.

37 Veſtes poſſũt eſſe in triplici differentia: aliæ namq; ſunt deputatæ ad cultum idoli, vel ſectæ ſeu ſacerdotũ ſectæ; aliæ ſunt quæ conſenſu populi, aut magiſtratus præſcriptæ ſũt ad diſtinctionẽ infidelium à fidelibus, vt eſt hic Romæ pileus viridis, ſeu pallidi coloris pro diſtinctione Iudæorum à fidelibus chriſtianis; & inter Turcas faſcia, ſeu tobalia alba in capite; & inter aliquos Sarracenos veſtis habens lunam depictam, aut effigiem Mahometis; & inter aliquos Gentiles, alicuius idoli. Et aliæ ſunt non ad diſtinctionem ſectarum ſed ex vſu populi, & nationum, quæ talem vel talem ſectam profitentur, de quibus ſunt ſeq. difficultates.

38 Prima difficultas eſt, an liceat fidelibus dum peregrinantur per loca infi-

infidelium, Turcharum, &c. vti veſtibus per ſe primò deputatis ad cultum ſuperſtioſum quæ non habent communem vſum, ſed tantum ſacrum, vel quaſi ſacrum in tali ſecta ad ſe, vel fidem occultandam. Prima ſent. ex Azor. *p. 1. lib. 4. cap. 27.* Sanch. *lib. 2. in præcepta cap. 4. n. 20.* & aliquorum aliorum, qui dicunt id licere. Horum ratio eſt, quia licet dictæ veſtes per homines deputentur ad vſum ſacrum, tamen ſemper retinent aptitudinem quam ex ſe habent ad vſum tegendi, & defendendi corpus, ac proinde ad hũc vſum licitum erit vti quacumque veſte, licet aliàs ordinentur ad alium finem, ſcilicet ad cultum idoli.

39 Nihilominus omnino dicendũ eſt non licere. Sic tradunt communiter Doctores Caiet. *in ſumma verb. habitus.* Sylu. *verb. fides, verb. apoſtaſia, & verb. infidelitas.* Aragon. hoc loco, Lopez *1. p. cap. 41.* Benſonius *tract. de fuga lib. 1. diſt. 1. q. 4. ad 4.* Et alij communiter. Ratio eſt, quia vſus veſtis debet metiri ex principali eius inſtitutione, non ex accidentali, & per accidens, aliàs poſſent ſeculares vti planeta ad expellendũ frigus, & corporali pro mappa, quod eſt abſurdum. Tum quia videtur valde inconueniens, quod fidelis vtatur habitu ſacerdotum idolorum, vt qui eum vident iudicent eſſe ſacerdotem idoli. Tũ etiam quia non poteſt non adeſſe ſcandalum. Tum præterea, quia hoc modo poſſet quis ponere thus in igne ante idolum, cum illa poſitio poſſet eſſe indifferens, & etiam ad alios caſus poni poſſit, vt ad tollendum fœtorem è cubiculo, &c. Per quæ patet ad fundamentum oppoſitæ ſententiæ.

40 Secunda difficultas, an liceat vti veſtibus deputatis ad diſtinctionem infidelium à fidelibus, vt pilio pro diſtinctione Iudæorum à chriſtianis: tobalia, ſeu faſcia pro diſtinctione Turcarum à fidelibus, &c. Prima ſententia eſt, quod liceat illis vti ex graui cauſa, & bona fide ad ſe occultandum, & fidem tegendam; ſic Bann. Arag. & alij hoc loco, idem tenent Azor. & Sanch. relati, hæc ſententia à modernis iudicatur probabilis. Nihilominus puto probabilius, & tenendum, quod non liceat illis vti, & ſic tenent Caiet. *hoc loco art. 2.* D. Antonin. *2. p. tit. 12. cap. 6.* Sylu. vbi ſupra, Angelus, Tabiena, & Armilla iiſdem verbis. Nauar. *in ſumm. cap. 11. n. 27.* Philiarch. *de offic. ſacerd. to. 1. p. 2 lib. 3. cap. 9.* Tolet. *lib. 4. ſumm. cap. 2. n. 7.* & alij communiter. Ratio videtur clara, quia geſtatio talium veſtiũ videtur quædã proteſtatio illius ſectæ, v. g. Hebræorum, Turcarum, &c. ac proinde videtur abnegatio fidei. Si quis enim hic Romæ videret fidelem deferentẽ pileum pallidum hebræorum, non ſolum ſcandalizaretur, ſed etiam iudicaret illum tranſiſſe ad ſectam iudeorum. Item ſi quis iret Conſtantinopolim, & videret ibi catholicum, vel Religioſum quem hic Romæ cognouit, indutum veſtibus Turcarum, ſcandalizaretur, & putaret illum trãſiſſe ad ſectam mahometanã, ſic enim faciunt qui à noſtris fugiunt, & fiunt Turcæ, ſtatim enim veſtiuntur veſtibus Turcarum. Tum quia ille rectè iudicatur Turca, qui aſſumit proprium ſignum Turcarum: & ille rectè iudicatur Iudæus, qui aſſumit ſignum Iudæorum, ſcilicet pileum: & ille rectè iudicatur Infidelis, qui aſſumit ſignum infidelium. Tum quia non ſunt minus efficacia ſigna, ſeu veſtes ad ſignificandam ſectam, quàm verba; ſed eſt intrinſecè malum verbis profiteri ſectam Turcarum; ergo etiam erit intrinſecè malum eam profiteri ſignis, aut veſtibus. Maior conſtat, nam non minus credimus quod in tali loco eſt vinum vendibile quia quis dixit, quàm ſi videamus ſignum expoſitum; ergo, &c.

41 Sed obijcies, nam fideles, etiam Deum timentes ſine vllo ſcrupulo vtuntur veſtibus proprijs infidelium, vel ad ſe occultandum, vel ad ſuas actiones dirigendas, chriſtiani namque duces mittere ſolent exploratores inter infideles, eorum veſtibus, vel inſignibus indutos. Item in claſſe maris, & in exercitu vtuntur vexillibus infidelium, quæ

nec

Digitized by Google

nec damnantur, nec mendacia reputantur, ſed induſtriæ, artes,& ſtratagemata militaria. Pariformiter etiam inter ipſos fideles, laicus aliquando vtitur veſtibus ſacerdotis, aut monachi, & vir habitu fœminæ, vt euadat manus miniſtrorum iuſtitiæ,& tamen non reputantur peccata; ergo, &c. Reſp. 1. hoc argumentum reddere probabilem oppoſitam ſententiam. Reſp. 2. illa permitti tanquam ſtratagemata militaria, quæ vtrinque ſolent fieri non ad profitendam fidem, ſed ad decipiendum hoſtem. Nec illud quod dicitur de laico qui vtitur veſtibus ſacerdotis, vel fœminæ ad euadendas manus miniſtrorum iuſtitiæ eſt ad rem, quia veſtes ſacerdotis inter fideles non ſunt ita propriè ſigna religionis, cum etiam hic Romæ laici eodem ferè modo induantur ac ſacerdotes, vt ſecerni non poſſint.

42 Hinc ſoluitur dubium, quod mouet Caiet. hoc loco, an ſcilicet ſi Princeps habens ſubditos fideles, & infideles ferat legem, vt omnes fideles ferant ſeu vtantur tali veſte, habente tale ſignum, aut talem figuram, qua ab infidelibus diſcernantur, & ſe fideles oſtendant, an liceat fideli propter neceſſitatem non vti tali veſte, ſed alia, qua ſe occultet? Affirmant Valentia, Suarez, & alij hoc loco. Sed melius negat Caiet. quia tunc fideles per talem legem veluti interrogantur de ſua fide, ac proinde per talem delationem tenentur reſpondere ſe eſſe tales quales interrogantur.

DISPVTATIO IV.

IN QVAES. IV. D. THOMAE.

De Fidei virtute.

1 HAEC q. habet octo articulos. In 1. art. dicit, quod fidei definitio, quam tradit Apoſt. ad Hebræ. 11. quod ſit *ſubſtantia rerum ſperandarum, argumentum non apparentium*, ſit optima, & notat, quod poteſt ad hanc reduci. *Fides eſt habitus mentis, quo incoatur in nobis vita æterna faciens aſſentire intellectum non apparentibus*. In 2. art. oſtendit quod fides eſt in intellectu tanquam in ſubiecto, quia credere eſt immediatè actus intellectus, cum eius obiectum ſit verum. Non eſt autem fides in intellectu practico, ſed in ſpeculatiuo, quia obiectum fidei non eſt operabile à nobis; tamen extenſiuè fides ſit practica, quatenus per charitatem operatur. In art. 3. probat quod charitas eſt forma fidei. In art. 4. docet quomodo fides informis poſſit eſſe formata. In art. 5. demonſtat, quod fides informis non ſit virtus, bene tamen formata. In art. 6. declarat quomodo fides ſit vna virtus. In art. 7. explicat quomodo fides ſit prima inter virtutes. In art. 8. ait quod fides eſt certior ſcientia, & alijs virtutibus intellectualibus de quo ſupra. Verùm ſit.

DVBIVM I.

An fides rectè definiatur ab Apoſt. quod ſit ſubſtantia rerum ſperandarum, &c.

2 ERaſmus in expoſitione *cap.* 11. *Epiſt. ad Hebræos*, irridet ſcholaſticos, putantes dicta Apoſtoli verba eſſe definitionem fidei, cum ſit ſolum quoddam encomium illius, vt ſi quis lau-

laudans eruditionem, dicat eſſe ſolatiũ in rebus aduerſis, & in proſperis ornamentum. Deinde dicit quod eo loco fides non accipitur pro virtute qua ſupernaturalia credimus, ſed pro fiducia qua certò confidimus, & ſperamus, nos viſuros veritatem quam credimus. Eraſmũ ſequitur Caluinus, & ſequuntur alij hæretici, quatenus dicunt quod ibi ab Apoſtolo non difiniatur fides, ſed quædam pars illius explicatur, quod nimirum cum patientia ſemper ſit coniuncta, ideo perperàm verba illa Apoſtoli auulſa ſũt à capite ſuperiori. Inter catholicos gloſ. *cap. firmiter, de ſumma Trin.* dicit non eſſe veram definitionem, ſed tantum quandam notificationem, eo quod etiã ſpei conueniat, & ſolum contineat fidem rerum futurarum, non præſentium, aut præteritarum.

3 Quidam modernus dicit, quod ſpectando illa verba. *Eſt ſperandarũ ſubſtantia rerum*, non tã eſt definitio eſſentialis quam deſcriptio, aut materia deſcriptionis, per officium, & propriam paſſionem ſpei, per quam ipſius eſſentia, & officium nobis innoteſcit, non ſolum ex parte, vt volebat Caluinus, ſed adæquatè. Cæterum iſte licet adæquatè non Caluinizet, Caluinizat tamen ex parte. Melius philoſophatur alter, qui dicit, definitionem eſſentialem fidei contineri in illis verbis: *argumentum non apparentium*, & quod per illa verba *ſubſtantia rerum ſperandarum* non definiatur fides, ſed ſpes.

4 Noſtra ſententia ſeq. concl. explicatur. *Dicta Apoſtoli verba continent veram, & eſſentialem fidei definitionem.* Sic S. Doctor *hic art.* 1. Caiet. Bann. & cæteri expoſitores. Sot. *de nat. & gra. lib.* 1. *cap.* 7. Omnes Sholaſtici cum Magiſtro *in* 3. *diſt.* 23. vbi nominatim D. Bonau. Albertus, Richard. Alenſ. Palud. Gabr. Maior. Et plerique expoſitores in illo loco Apoſtoli. Colligitur ex Trident. *ſeſſ.* 6. *cap.* 8. ex Concil. Arauſicano *cap.* 25. Tradunt Sancti Patres, Chryſoſt. *in Epiſt. ad Hebræos hom.* 21. vbi etiam Theophilactus, & alij Græci. D. Ambroſ. & Anſelm. D. Hierony. *in Epiſt. ad Galatas lib.* 3. *cap.* 5. D. Auguſt. *tract.* 72. *in Ioan. Epiſt.* 112. *lib. de peccatorum meritis, & remiſſion. cap.* 31. *in Enchirid. cap.* 8. D. Bernard. *in pſal. Qui habitat ſerm.* 10. & alij.

5 Pro quo nota 1. quod nomen ſubſtantiæ variè accipitur, maximè fidei reſpectu 1. Subſtantia accipitur pro baſi, & fundamento: Hinc dicit D. Bernard. *ſerm.* 10. in pſal. Qui habitat. *Non magis poſſibile eſt ſuper inane pingere, quam non credita ſperare.* 2. per ſubſtantiam intelligitur certitudo, iuxta lectionem ſyriacam, ſcilicet. *Eſt autem fides certitudo de ijs rebus quæ ſunt in ſpe, ac ſi iam exiſterent actu.* 3. Accipitur ſubſtanſtia pro portione, ſeu poſſeſſione rei, iuxta illud Luc. 15. *Da mihi portionem ſubſtantiæ, quæ me contingit.* 4. Accipitur ſubſtantia rerum ſperandarum pro inchoatione totius boni ſperandi, vt ſit ſẽſus. Fides eſt inchoatio totius boni ſperandi. 5. Accipitur ſubſtantia, pro eo quod ſubſtat accidentibus, eaque ſuſtentat, per quod ſignificatur, quod res ſperandæ ita pendent à fide ſicut accidentia pendent à ſubſtantia. 6. Accipitur ſubſtantia vt ſit idem quod eſſentia, aut ſubſiſtentia, vt ſignificetur, quod licet res quæ ſperantur nondum in ſe ſubſiſtant, ſubſiſtunt tamen in corde credentis, vt certas eas habeat non minus quàm ſi in ſe ipſis ſubſiſterent, & haberentur.

6 Sed quæres 1. quare fides dicatur potius ſubſtantia rerum ſperandarũ, quam timendarum, cum etiam res timendas credamus? Reſp. rationem eſſe, quia fides potius inchoat res ſperandas, quàm timendas. Vt enim dicit D. Dionyſ. fides eſt vnitiua cum Deo, vt autem vnit, magis reſpicit res ſperandas quàm timendas: ideò enim horremus æternũ ſupplicium, quia timemus ſeparari à Deo.

7 Quæres 2. quare fides non dicitur ſubſtantia rerum amandarum, cum charitas maximè nos Deo coniungat, & vniat? Reſp. rationem eſſe, quia charitas

ritas eſt etiam præſentium, eorum quæ videntur, & poſſidentur, ac proinde non ſatis explicatur propria ratio, & virtus fidei, ſi ſolum res diligendas præſentes proponeret, ſed hoc per quod proponat res futuras poſſidendas, quæ non ad charitatem, ſed ad ſpem pertinent. Vel dicas, quod fides eſt etiam fundamentum charitatis, ſed media ſpe; communiter namque non aſcendimus ad charitatem immediatè, ſed media ſpe.

8 Nota 2. quod illud verbum *argumentum*, aliqui vertunt *coniunctionem*, vt D. Auguſt. ſupra. Alij *iudicium*, vt Eraſmus ſupra. Alij *demonſtrationem*. Noſter interpres vertit *argumentum*; licet omnes iſtæ verſiones in idem recidant, per illas enim ſignificatur modus quo fides eſt ſubſtantia rerum ſperandarum, conuincendo nimirum, certumque reddendo intellectum de rebus quę non apparent, ſed ſperantur, non ſecus ac ſi viderentur, & coram apparerent.

9 Ex quibus apparet dictam definitionem eſſe optimam, & eſſentialem, & facit ſenſum: fides eſt ſubſtantia, ſeu inchoatio, ſeu certitudo rerum ſperandarum non apparentium; ſeu non viſarum: vel dicas, quod in illis verbis continentur duæ definitiones in idem coincidentes. Prima eſt. *Fides eſt ſubſtantia rerum ſperandarum*, vt *ſubſtantia* ponatur loco generis, & *rerum ſperandarum*, loco differentiæ. Secunda. Fides eſt *argumentum non apparentium*, vt *argumentum*, ſeu iudicium, ponatur loco generis, & *non apparentium* ponatur loco differentiæ. Quod autem iſtæ difinitiones coincidant, patet; nam res ſperandæ, ſunt non apparentes, & ſic quantum ad differentias coincidunt: eſſe argumẽtum, ſeu iudicium & eſſe ſubſtantiam, etiam coincidunt; nam fides non aliter eſt ſubſtantia, niſi quatenus eſt iudicium firmum, & ſtabile. Soluuntur argum. in contr.

10 Primum argum. nam fides eſt virtus Theologica ergo in eius definitione debet poni eius obiectum, ſcilicet Deus; ſed non ponitur, nulla namque in ea ſit mentio ipſius Dei; ergo &c. Reſp. fieri mentionem Dei implicitè, argumentum namque, ſeu iudicium firmum, & ſtabile rerum non apparentiũ, ſeu ſperandarum, non niſi Dei auctoritate fieri poteſt; ſola namque diuina reuelatio poteſt facere iudicium omnino firmum dictarum rerum non viſarum.

11 Secundum argum. nam in dicta definitione non ponuntur ea quæ ſub fide cadunt; ergo non eſt legitima. Antecedens probatur, nam per fidem credimus etiam res præteritas, de quibus non eſt ſpes; credimus namque Chriſtũ eſſe natum, Circunciſum, mortuum, &c. de quibus non eſt ſpes, vt patet; non enim ſperamus quod Chriſtus debeat naſci, cum ſpes non ſit de bono præterito, vel poſſeſſo, ſed futuro, poſſidendo, vel quod ſperamus poſſidere. Reſp. quod in definitionibus nõ ponitur obiectum ſecundarium, ſed tantum primarium, quod in noſtro caſu eſt id quod ſperamus, ſcilicet Deus trinus, & vnus; at alia præterita, ſunt obiecta ſecundaria, quia de illis fidem habemus, in ordine ad finem quem ſperamus.

12 Tertium argum. quia credimus, quod ſupplicium æternum eſt, paratum morientibus in peccato mortali, cum tamen dictum ſupplicium non ſperemus ergo, &c. Reſp. quod æternũ ſupplicium credimus, & etiam ſperamus, non quidem conſequi, ſed effugere per Dei miſericordiam. Tum quia æternum ſuppicium non pertinet ad ſpem, ſed ad timorem, ac proinde non debuit fides definiri per ordinem ad timorem, ſed ad ſpem, cum debuerit definiri per ordinẽ ad id quod reſpectu voluntatis eſt primarium, non per ordinem ad id quod eſt ſecundarium, patet autem, quod malum ſpectet ad obiectum voluntatis ſecundarium.

13 Quartum argum. nam fides poteſt eſſe ſine ſpe, vt conſtat in fideli deſperante; ergo non bene fides definitur per ſpem, cum ſine illa eſſe poſſit. Reſp. quod licet fides poſſit eſſe ſine ſpe, non tamen ſine ordine ad ſpem; fides

Digitized by Google

des namque per ſe generat ſpem, licet per accidens ſine ea eſſe poſſit.

14 Quintum argum. quoniam illa definitio conuenit ſpei, ergo non eſt bona. Antecedens probatur, nam ſpes dici poteſt ſubſtantia rerum ſperandarum, argumentum non apparentium. Ad hoc argumentum reſpondet D. Bonau. ſupra, quod ſpes non eſt fundamentum rerum ſperandarum ſicut fides, cum ſola fides ſit prima virtutum, non ſpes. Vel dicas, quod ſpes non poteſt dici fundamentum rerum ſperandarum, cum ſit ipſa formaliſſima ratio ſperandi.

15 Sed quæres 1. an dicta definitio poſſit conuenire fiduciæ? Reſp. negatiuè, fiducia namque non eſt conuictio, aut argumentum, nam fiducia eſt voluntatis, at conuictio, iudicium, argumentum, pertinent ad intellectum. Tum quia fides eſt fundamentum fiduciæ, nihil autem poteſt eſſe ſui ipſius fundamentum.

16 Quæres 2. an in dicta definitione definiatur fides formata, an informis? D. Bonau. *in* 3. *diſt.* 23. *art.* 1. *q.* 45. putat definiri ſolum fidem formatam, quia fides informis non eſt ſubſtantia rerum ſperandarum, cum non ſuſtentet totam fabricam ſpiritualem. Videtur fauere S. Doctor *hic art.* 7. quatenus dicit, quod fides ſine charitate, fundamentum eſſe non poſſit. Cæterum iſta ſententia difficilis eſt, negari namq; non poteſt, quin etiam fides informis non ſit fundamentum, & baſis rerum ſperandarum, non qua informis eſt, ſed qua fides eſt, ſic enim eſt inchoatio ſpiritualis ædificij, ideoque rerum ſperandarum. Nec D. Thomas fauet illi ſententiæ, nam non loquitur de fundamento in noſtro ſenſu, prout ſcilicet fides eſt ſubſtantia rerum ſperandarum, ſed de fundamento, quod re ipſa agit partes fundamenti, quod nõ agit fides ſine charitate per quam totam ædificij ſpiritualis molem actu ſuſtentat. Communis ergo, & vera ſententia eſt, quod per illam definitionem definiatur fides, prout præſcindit à formata, & informi, prout ſcilicet eſt virtus Theologica, à ſpe, & charitate diſtincta. Eſt enim fides fundamentum quod tum cum ædificio ſpirituali eſſe poteſt; tum ſine illo.

DVBIVM II.

Quodnam ſit ſubiectum fidei.

17 IMpius Caluinus *cap.* 10. *ad Rom* ad illa verba Apoſtoli. *Corde creditur ad iuſtitiam*, tenet, quod fides eſt in voluntate, ſic enim dicit. *Obſeruemus fidei ſedem non in cerebro eſſe, ſed in corde, & nomen cordis pro ſerio, & ſincero affectu ponitur.* Idem ponit Lutherus, & quotquot volunt fidem eſſe ipſam fiduciam. Ex Catholici D. Bonau. *in* 3. *diſt.* 23. putat, quod fides vt eſt ſubſtantia rerum ſperandarum ſit in voluntate, at quatenus eſt argumentum rerum non apparentium pertinet ad intellectum.

18 Noſtra, & communis ſententia ſeq. concl. explicatur. *Fides eſt ſubiectiuè in intellectu.* Sic S. Doctor *hic art.* 2. omnes eius expoſitores; omnes ſcholaſtici; & omnes Controuerſiſtæ. Probat S. Doctor, quia credere eſt actus intellectus ſecundum quod mouetur à voluntate ad aſſentiendum. Vt autem hic actus ſit perfectus, debet procedere à principio perfecto, bene diſpoſito, quod fit per habitum, ac proinde ſi actus fidei eſt in intellectu, etiam habitus illius debet eſſe in intellectu. Tum quia intellectus debet habere aliquid per quod reformetur imago Dei, deformata per peccatum: hoc non poteſt eſſe niſi fides; ergo, &c. Tum etiam quia ad fidem pertinet intelligere, cognoſcere, ſcire, credere; ſed iſti actus ſunt intellectus; ergo &c. Antecedens probatur, nam cum voluntas ſit cœca, debet in ordine ad ſupernaturalia dirigi per cognitionem ſupernaturalem, quæ cum ſit pro hac vita obſcura, non poteſt non ad fidem pertinere. Ad hoc facit quod dicitur ad hebræos 11. *Fide intelligimus aptata eſſe ſæcula verbo Dei.* Ad Coloſ. 2. vocat Apoſtolus fidem diuitias plenitudinis intellectus. 2. ad Cor 10. dicitur. *Captiuan-*

Digitized by Google

uantes intellectum in obſequium fidei.

19 Maior difficultas eſt, an fides ſit in intellectu practico, an in ſpeculatiuo, ſeu an fides ſit practica, an ſpeculatiua, & an vtrumque ſimul. Pro quo nota, quod practicum, & ſpeculatiuum duobus modis ſumi poſsũt. Primò quatenus ſunt differentiæ oppoſitæ diuidentes habitum. Secundò prout abſtrahunt ab imperfectionibus, quatenus practicum, non eſt tantum practicum, ſed etiam admittit ſpeculatiuũ,& è contra. His poſitis.

20 Dico 1. Fides per ſe primò eſt ſpeculatiua, & per ſe ſecundò eſt practica. Ratio eſt, quia obiectum fidei eſt Deus vt eſt in ſe trinus, & vnus, eſt diuina veritas vt reuelans, ſed Deus hoc modo non cadit ſub praxi primariò; ergo, &c. Secundariò tamen quatenus eſt finis noſtrarum actionum, ad praxim ordinatur. Dico 2. quod ſi practicum, & ſpeculatiũ conſiderentur vt abſtrahunt ab imperfectionibus limitationis, ſeu differentiæ determinatæ, vt practicum ſit tantum practicum, &c. tunc fides eſt formaliter practica, & ſpeculatiua. Sicut enim hoc modo noſter intellectus eſt formaliter practicus, & ſpeculatiuus, quatenus vtramque rationem dicit, non ſecundum dictam limitationem, ſed ſecundum ſe, prout præſcindunt ab illis limitationibus, & imperfectionibus, ita & fides. Tum quia viſio beata, quæ fidei ſuccedit, eſt formaliter practica, & ſpeculatiua, ergo etiam fides. Dico 3. quod ſi practicum,& ſpeculatiuum conſiderentur quatenus afferunt differentias oppoſitas,ſeu quatenus afferunt ſuas imperfectiones, tunc fides eſt eminenter practica, & ſpeculatiua. Ratio eſt, quia obiectum fidei continet eminenter vtramque rationem; ergo fides vtramq; rationem eminenter continebit; id enim quod in obiecto continetur, redundat in habitum, qui per ordinem ad illud ſpecificatur. Tum quia viſio beata eſt eminenter practica, & ſpeculatiua;ergo etiam fides: illa namq; ad iſtã ſuccedit.

21 Sed obijcies 1. fides nullo modo poteſt eſſe practica, & ſpeculatiua; ergo, &c. Antecedens probatur, nam implicat quod aliquid ſit eminenter tale, & formaliter tale, ergo ſi fides eſt eminenter ſpeculatiua, non poteſt eſſe formaliter ſpeculatiua, & è contra, ſi eſt formaliter ſpeculatiua, non poteſt eſſe eminenter talis. Tum quia ſpeculatiuũ, & practicum afferunt differentias oppoſitas; ergo, &c. Tum etiam quia ſi fides eſſet formaliter practica, deberet ordinari ad praxim, ſeu ad opus tanquam ad finem; ſed non ordinatur, ergo. Minor probatur, quia fides eſt præſtantior omni opere, ergo non poteſt ad illud ordinari; ſuperius namque non poteſt ordinari ad inferius tanquam ad finem. Reſp. negando antecedens, vt enim conſtat ex dictis ſecundum diuerſas cõſiderationes, poteſt idem eſſe formaliter, & eminenter tale. Quod autem practicum,& ſpeculatiuum ſint differentiæ oppoſitæ, vt conſiderantur ſecundũ ſuas determinatas rationes, non facit, quod ſecundum rationem altiorem non poſſint non opponi, vt conſtat in noſtro intellectu, in viſione beata, in ſcientia Dei, in noſtra Theologia, in donis Spiritus S. pertinentibus ad intellectum, &c. Et licet fides eſſet præſtantior quolibet opere noſtro, adhuc poteſt ſecundariò ad illud ordinari; nam & ipſa diuini Verbi incarnatio,ſecundariò ad noſtram ſalutem ordinata eſt.

22 Obijcies 2. nam fides in peccatore non eſt operatiua, ac proinde non eſt practica, ergo neque in iuſto. Conſeq. conſtat, quia ſunt eiuſdem ſpeciei. Antecedens probatur, nam fides non niſi per charitatem operatur, iuxta illud. *Fides quæ per charitatem operatur*. Tum quia habitus practicus eſt proxima regula, & immediata cauſa operantis, ſed fides non eſt huiuſmodi, aliàs etiam in peccatore eſſet talis; ergo, &c. Reſp. quod licet fides in peccatore non operetur ob abſentiam charitatis, non tamen ſequitur quin ſecundum ſe non ſit operatiua, & etiam de facto operabitur niſi à peccato impediatur. Vnde fides ſecundum ſe eſt proxima regula,& cauſa ope-

Digitized by Google

ſa operationis, licet à malitia peccantis impediatur, cum non ſit regula neceſſaria, ſed libera.

DVBIVM III.

An charitas ſit forma fidei.

23 S. Doctor *hic art.* 3. partem reſoluit affirmatiuam, & probat, quia finis ad quem actus ordinatur, eſt quodammodo eius forma, & ſic cum actus fidei ordinetur ad bonum diuinũ, imperatur namque à voluntate à Deo mota per charitatem, cuius obiectum eſt idem bonum diuinum, ſequitur quod charitas habeat hoc modo rationem formæ reſpectu fidei, & ſic charitas erit forma fidei quatenus actus fidei media charitate, cum bono diuino coniungitur.

24 Pro quo notandum 1. cum Banneſio, & alijs hoc loco, quod dum quæritur, an charitas ſit forma fidei, non eſt ſermo de forma ſubſtantiali, hoc enim modo charitas non poteſt eſſe forma fidei, cum enim charitas ſit in voluntate, non poteſt eſſe forma ſubſtantialis fidei, quæ eſt in intellectu. Quocirca cum Hugo *lib.* 1. *de ſacram. p.* 10. *cap.* 3. dicit. *Fides in affectu habet ſubſtantiam, quia affectus ipſe fides eſt: in cognitione habet materiam, quia de illo, & ad illud quod in cognitione, fides eſt*, intelligitur de affectu credulitatis qui requiritur ad credẽdum, qui quandiu non adeſt ſubſtantia fidei non intelligitur adeſſe, non quod ipſe affectus ſit forma ſubſtantialis fidei: vel dicitur affectus *ſubſtantia*, quia eſt ad modum formę ſubſtantialis, quantum ad hoc quod eſt radix operationis vitalis ſpiritualis, &c. Notandum 2. quod neque charitas poteſt eſſe forma phyſica, & intrinſeca fidei, ſed ſolum forma quædam extrinſeca.

25 Notandum 3. quod varijs modis explicari ſolet quomodo charitas ſit forma fidei. Primò, dicendo quod fides accipit à charitate peculiarem aliquam rationem per quam in eſſe virtutis conſtituitur, quod licet videatur commune omnibus virtutibus, tamen aliquid ſpeciale habet in fide, cum ſit id quo primò homo ſpiritualiter viuit, iuxta illud Iacobi 2. *Iuſtus ex fide viuit*, licet enim formalis vita à charitate ſumatur, tamen fundamentalis, & radicalis, & quaſi ſubſtantialis deſumitur à fide. Hinc aliquando dicebat S. P. Auguſt. quod *ſine charitate fides quidem eſſe poteſt, prodeſſe tamen non poteſt*. Igitur charitas dicitur forma fidei, quatenus illi tribuit, quod ſit virtus, quod ſit meritoria, quod per illam iuſtus viuat; ad quod ſufficit, quod charitas illam ordinet ad bonum diuinum, ſcilicet in ſuum finem, vt docet S. Doctor *in art.* pro quo non requirit quod participet aliquid intrinſecum, ſaltem per modum permanentis; an autem recipiat aliquid per modum fluxus, & motionis, conſtabit ex dicendis *nu. ſeq.*

26 Secundò aliqui dicunt, quod charitas eſt forma fidei, quatenus ab illa imperatur. Sicut enim voluntas quantum ad exercitium mouet cœteras potentias, ita charitas mouet, imperatque actus omnium virtutum, maximè Theologalium, ex quo imperio fides recipit aliquam charitatis participationem, ſcilicet quandam motionem, ſeu fluxum, ſeu virtuoſitatem, vt moueatur ex imperio illius. Sicut enim mandatarius recipit aliquid ſaltem morale, vt exequatur iuſſa mandantis, ita fides quæ ſe habet veluti quædam mandatoria, reſpectu charitatis, quæ eſt mandans, recipiet à charitate quandam vim, ſeu motionem, per quam exequatur illius mandata. Et hoc modo charitas dicetur forma fidei per communicationem alicuius intrinſeci, non permanentis, ſed fluentis.

27 Alium modum tradit D. Thomas, quem iam innuimus, & eſt quod charitas ſit forma fidei, quatenus eam cum vltimo fine coniungit; eſt namque proprium charitatis coniungere omnes iuſti operationes, maximè ſupernaturales, cum vltimo fine. Dici etiam poteſt, quod charitas ſit forma fidei, quatenus fides per charitatem operatur. Cum enim forma ſit radix operationis, ſequitur,

Digitized by Google

tur, quod ſi fides operatur per charitatem, quod charitas habebit rationem formæ reſpectu illius. Sic D. Bernard. *ſerm. 2. de Reſurrect.* Demum dici poteſt quod charitas ſit forma fidei, quatenus eſt quædam illius conſumatio, eam corroborans ad aliciendum aſſenſum perfectius, de quo *dub.5.*

28 Sic autem poteſt oſtendi, quod charitas ſit forma fidei, vt enim dicitur Iacobi 2. *Sicut corpus ſine ſpiritu mortuum eſt, ita fides ſine operibus mortua eſt,* ſed fides nonniſi per charitatem operatur; ergo fides nonniſi per charitatem eſt viua, ac proinde charitas erit forma tribuens vitam fidei. Hinc 1. Ioan. 3. fideles dicuntur viuere per charitatem, & quod qui non diligit, manet in morte. Hinc etiam S. P. Aug. *lib. de cognitione vera vita cap.38.* rectè dicit. *Hæc fides vera vita anima eſt, & per eam iuſtus ex fide viuit. Hæc fides ſpe nutritur, ſicut corpus cibo reficitur: dilectione animatur, ſicut corpus anima viuificatur.*

29 Sed obijcies 1. nam fides per charitatem operatur; ergo fidès eſt potior charitate; qui enim per aliud operatur eſt potentior eo per quod operatur. Reſp. diſtinguendo antecedens: fides operatur per charitatem tanquam per inſtrumentum, & negatur; tanquam per formam, & conceditur. Qui operatur per aliud tanquam per inſtrumentum eſt potentior, & nobilior, non qui operatur per aliud tanquam per formã. Nam corpus mouetur per animam, non tamen eſt præſtantius anima.

30 Obijcies 2. nam fides eſt nobilior charitate, ergo charitas non poteſt eſſe forma fidei. Conſeq. conſtat, quia forma eſt nobilior eo cuius eſt forma. Antecedens probatur, nam obiectum fidei quod eſt verum, eſt nobilius obiecto charitatis quod eſt bonum; verum namque eſt abſtractius, ſimplicius, & formalius bono, id autem quod eſt formalius habet rationem formæ, non id quod eſt materialius. Tum quia fides habet ſubiectum nobilius ſcilicet intellectum, ac proinde etiam ex hac parte fides eſt nobilior.

31 Reſp. quod licet fides phyſicè ſit nobilior charitate, tamen moraliter charitas longe præſtat; tribuit enim hoc modo fidei rationem virtutis, tribuit vim merendi, tribuit ordinationem in finem ſupernaturalem; eam coniungit cum bono diuino; eam firmat, confirmat, roburque ei tribuit vt ex dicendis *dub. ſeq.* conſtabit.

DVBIVM IV.

An Fides informis poſſit fieri formata, & è contra.

32 Magna fuit olim diſceptatio inter Scolaſticos, an fides formata & informis ſint idem, an diuerſi habitus. Quidam enim dixerunt, quod adueniente fide formata, deſtruitur ſecundum ſubſtantiam habitus fidei informis. Alij dixerunt, quod fides informis non deſtruitur quando aduenit fides formata, ſed vterque habitus remanet ſimul. Has duas ſententias recenſet S. Doctor *hic art.* 4. D. Bonau. *in 3. diſt. 23.* refert tres opiniones. Prima eſt eorum, qui dicunt, quod fides informis non deſtruitur adueniente formata. Secunda eorum qui dicebant, quod fides informis ita manet, vt alia fides formata ad infuſionem gratiæ reſultet, eo modo quo in homine ad infuſionem animæ reſultant potentiæ, ipſa tamen fides informis, ſemper manet informis, vt non fiat formata neque à gratia, neque ab illa fide quæ cum gratia aduenit. Tertia eorum qui dixerunt fidem informem non à gratia, ſed ab illa alia fide quam gratia iuſtificans adducit, formari.

33 Vera, & communis ſententia ſeq. concl. explicatur. *Fides informis fit formata à gratia, & charitate; vnde non ſunt duo habitus, ſed vnus, & idem, qui prius per peccatum erat informis, & poſtea per gratiam fit formatus, & è contra, fides formata per gratiam, fit informis quando gratia per peccatum amittitur.* Sic S. Doctor *hic art.* 4. D. Bonau. *loco citato,* & omnes expoſitores D. Thomæ

mæ hoc loco. Conſtat ex illo Iacobi 2. vbi apertè dicit quod eadem fides ſit viua, & mortua, ſicut idem corpus nunc viuit, nunc mortuum eſt. Conſtat etiam ex illo qui fide intrauit ad nuptias, non habens veſtem nuptialem gratiæ. Item conſtat ex parabola decem virginum, quæ omnes habebant lampadem fidei, non tamen oleum charitatis. Idem tradunt S. Patres: Irenæus *lib.* 4. *cap.* 25. Chryſoſ. *hom. in Encænijs*. Beda *in cap.* 2. *Iacobi*. Vnde S.P.Aug. *lib.* 15. *de Trin. cap.* 18. ſic fatur. *ſine charitate fides poteſt quidem eſſe, ſed non prodeſſe*.

34 Ratio fundamentalis eſt, quia prius non dependet à poſteriori, ac proinde per aduentum illius non deſtruitur; ſed fides eſt prior generatione gratia, & charitate, ergo non dependet ab illis, nec per aduentum illarum deſtruetur. Tum quia imperfectum non deſtruitur per aduentum ſui perfectiui; ſed fides informis eſt imperfecta, & per gratiam, & charitatem perficitur; ergo non deſtruitur. Tum quia peccator non haberet fidem infuſam, cum per peccatum fides formata deſtrueretur, nec aliquod donum per peccatum infundatur. Tum denique quia nihil deſtruitur niſi vel per ſui contrarium, vel per deſtrutionem ſubiecti; ſed nec ſubiectum fidei per peccatum deſtruitur, nec cum gratia, & charitate opponitur, cum oppoſita ſint nata verſari circa idem ſubiectum; nec vnum contrarium, eſt alterius perfectium; ergo.

35 Obijcies 1. Iuſtificatio hominis fidelis non eſt minoris perfectionis, quã ſit iuſtificatio infidelis, ſed in iuſtificatione infidelis producitur habitus fidei; ergo etiam producetur in iuſtificatione hominis fidelis; ac proinde ſimul cum priori fide informi producetur nouus habitus fidei formatæ. Reſp. negando conſeq. ratio diſcriminis eſt, quia ideo in iuſtificatione fidelis non producitur nouus habitus fidei, quia iam ſupponitur, at in iuſtificatione infidelis producitur de nouo, quia iam productus non ſupponitur.

36 Obijcies 2. Impoſſibile eſt quod idem numero homo ſit modo viuus, modo mortuus, & è contra; per mortem namque materia mutatur numero, cum tranſeat à ſigillatione ſub vna quãtitate, & forma, ad aliam; ergo etiã implicabit, quod eadẽ numero fides ſit modo mortua modo viua. Reſp. concedendo antecedens, & negando conſeq. Ratio diſcriminis eſt, quia animal tranſit ab eſſe viuo, ad eſſe mortuum per mutationem formæ intrinſecæ, ratione cuius non poteſt eſſe idem numero. At fides tranſit ab eſſe viua, ad eſſe mortuam per mutationem formæ ſolum extrinſecæ.

37 Obijcies 3. nam opus morale mortuum, non poteſt fieri viuum, ergo neque eadem fides. Antecedens conſtat ex dictis à nobis de merito, vbi propterea diſtinximus opus mortuum ab opere mortificato, & diximus, quod opus mortificatum poteſt reuiuiſcere, non opus mortuum, quod ſcilicet in peccato mortali factum eſt. Conſeq. bene infertur ex paritate rationis. Reſp. negando conſeq. ratio diſcriminis eſt, quia ideo opus mortuum non reuiuiſcit, quia nullo modo manet, neque in diuina acceptatione, vti manet opus mortificatum. At fides re ipſa manet, licet non viua, in peccatore, vt definit Trident. *ſeſſ.* 6. *can.* 28. ac proinde per aduentum ſuæ formæ poteſt reuiuiſcere.

DVBIVM V.

An fides ſit virtus.

38 S. Doctor *hic art.* 5. diſtinguit, & dicit quod licet fides informis non ſit propriè virtus quoad ſtatum ſcilicet, licet ſit quoad eſſentiam, & entitatem, tamen fides formata eſt verè, & propriè virtus. Contra hanc reſolutionem inſurgit Durandus *in* 3. *diſt.* 23. *q.* 6. & dicit, quod non ſolum fides informis non eſt propriè virtus, ſed neque formata, ſi propriè loquamur. Pro quo notat, quod virtus duobus modis accipi poteſt Primò largè pro quocumq; habitu laudabili

charitatem, ſed etiam intrinſecè, quatenus ea poſita, ſuaptè natura tendit in Deum vt vltimum finem; & in hoc diſtinguuntur virtutes naturales à ſupernaturalibus, quod naturales ſolum extrinſecè referuntur in Deum: at ſupernaturales referuntur intrinſecè, poſita charitate in voluntate. Licet etiam ſit valde probabile, quod virtutes naturales à charitate imperante recipiant aliquid intrinſecum per modum fluxus. At virtutes ſupernaturales intrinſecè permanenter reſpiciunt finem charitatis; qui reſpectus ceſſat, quando ceſſat charitas, ex eo quod tunc ceſſet terminus illius reſpectus, quo iterum poſito, denuò reſultat. Per quod patet ad 2. probationem; ſcientia namque naturalis ſolum ex relatione charitatis recipit aliquid fluens, non permanens, ac proinde non poteſt fieri perfecta virtus.

43 Tertium argum. ſi fides eſt perfecta virtus, debet eſſe connexa cum charitate; ſed non eſt connexa; ergo, &c. Maior conſtat ex dictis ſupra, de ratione namq; virtutum in ſtatu perfecto eſt, quod ſint connexæ cum charitate, quando ſunt ſupernaturales, & ſi ſint naturales, quod ſint connexæ cum prudentia. Reſp. quod fides quando eſt virtus perfecta, ſemper eſt connexa cum charitate, quando namque eſt ſine charitate, cum ſit informis, non eſt perfecta virtus, vt dictum eſt.

44 Quartum argu. Fides informis poteſt eſſe perfectior fide formata; ergo ſi illa non eſt virtus, neque iſta. Antecedens probatur, quia fides informis poteſt eſſe intenſior, vt ſi valde perfectus in fide peccet, habebit fidem magis intenſam quam exiſtens in gratia, ſed in fide non ita perfectus. Ad hoc argumentum reſpondet 1. Banneſius, negando antecedens, quia fides ſine charitate ſicut manet mortua, ita etiam debilis; vnde firmius adhæret rebus fidei qui eſt in charitate, quam qui eſt in peccato mortali, licet antea haberet fidem multò intenſiorem. Deinde dicit, quod in ratione habitus ſpeculatiui poterit fides eſſe intenſior, non tamen in ratione habitus practici: niſi dicatur, quod maior intenſio, quæ manet in peccatore proueniat ex fide acquiſita. Quod ſi roges, inquit, à quo fides remittatur, cum homo peccat? Reſpondet, quod ab eo, à quo habitus gratię, & charitatis corrumpitur. An autem phyſicè, vel meritoriè, vtrumque problematicè defendi ſolet.

45 Cœterum hæc ſolutio non placet, ſi enim fides per peccata remitti poteſt, etiam deſtrui poterit, ab eo namque à quo res remittitur, ab eo deſtrui poteſt, quod omnino falſum videtur; nã fides neque à ſuo contrario remittitur, ſed tantum deſtruitur; per alia autem peccata ſicut non deſtruitur, ita neque remittitur. Tum quia ideo Theologi dicunt, quod gratia, & charitas non deſtruantur per peccata venialia, quia neque remittuntur, ſi enim ſemel remitti poſſent, etiam deſtrui poſſent.

46 Reſp. ergo, quod fides non amittit intenſionem per peccatum, ſed eam vt prius conſeruat, & ita quodammodo ſe habet ſicut colores abſente luce, qui retinent quidem ſuam intenſionem, ſed carent luce qua eam oſtendant. Sic fides in peccatore retinet priorem intenſionem, ſed caret veluti luce, ſeu motione charitatis, qua in ordine ad finem eiuſdem charitatis, ſe extendat.

47 Sed quæres 1. an ſit vera ſententia Caiet. de qua *nu.* 38. quod fides informis non ſit virtus intellectualis, ex eo quod non habet veritatem conſpicuam cui adhæreat? Reſp. cum Banneſio hoc loco *concl.* 4. quod non; eſt enim fides maxima intellectus perfectio, cum ſit certiſſima rerum diuinarum cognitio. Euidentia namque eatenus eſt præſtantior certitudine, quatenus facit intellectum firmius adhærere veritati, vnde cum in noſtro caſu habeatur certitudo, firmiſſimaque adhæſio intellectus veritatibus diuinis, ſequitur, quod ſine euidentia habeatur perfectiſſima certitudo, & intellectus perfectio. Tum quia fides habet digniſſimum obiectum, quacumque alia virtute intellectuali. Tum etiam

Digitized by Google

DISPVTATIO V.

IN QVAES. V. D. THOMAE.

De habentibus Fidem.

1 IN 1. art. docet S. Doctor, quod tam homo, quàm Angelus in ſua prima conditione habuerunt fidem; nam & homo, & Angelus creati ſunt cum dono gratiæ vialis, non in beatitudine niſi inchoatè, per fidem in intellectu, & per ſpem, & charitatem in voluntate. In art. 2. tradit quod in Dæmonibus non eſt fides laudabilis, ſed eſt quędam fides acquiſita, & quodámodo coacta. In 3. art. obſeruat, quod qui diſcredit vnum articulum, non poteſt habere fidem etiam informem de alijs. In 4. art. notat, quod fides ex parte ſubiecti poteſt eſſe maior in vno quam in alio; etiam ex parte obiecti materialis quia vnus poteſt plura explicitè credere, non tamen ex parte obiecti formalis de quibus ſit.

DVBIVM I.

An in Angelis fuerit fides, & in Adamo in ſua prima conditione.

2 QVantum ad Angelos viatores, eſt prima ſententia Durandi *in 3. diſt. 23. q. 9.* quod in Angelis viatoribus non fuit fides, idem diceret de Adamo in ſtatu innocentiæ. Communis, & vera ſententia ſeq. concl. explicatur. *Tam in Angelis viatoribus, quam in Adamo in ſtatu Innocentiæ fuit fides.* Sic tradit S. Doctor *hic q. 5. art. 1.* vbi omnes Theologi contra Durandum.

3 Probatur 1. nam Angeli, & noſtri primi parentes in primo ſuæ creationis inſtanti, & toto tempore quo fuerunt in via, habuerunt gratiam ſanctificantem. ergo etiam fidem. Antecedens tradit S. Doctor *1. p. q. 62. art. 3. & q. 95. art. 1.* conſtat ex illo S. P. Aug. *Erat Deus condiens naturam, & largiens gratiam.* Conſeq. oſtenditur, nam in viatoribus nunquam reperitur gratia ſine fide, & docet Apoſtolus ad Hebræ. 11. *Sine fide impoſſibile eſt placere Deo.* Tum quia fides, vt ex dictis conſtat, eſt prima virtutum, radix, & fundamentũ iuſtificationis; g. &c.

4 Probatur 2. Angelus in ſtatu viæ, & homo in ſtatu innocentiæ ſperauerunt ſupernaturalem, & æternam beatitudinem, vel ſaltem ſperare potuerunt; ergo etiam de illa fidem habuerunt. Antecedens conſtat, non enim potuiſſent ad illam comparandam contendere bonis operibus, ſi eam ſperare non potuiſſent. Conſeq. probatur, nam fides præcedit ſpem, vt conſtat ex ipſa definitione fidei, quod ſit *ſubſtantia rerum ſperandarum*; ergo, &c. Tum quia non potuerunt eam ſperare niſi prius cognouiſſent: ſed non cognouerunt clarè, quidditatiuè, per viſionem, ergo abſolutè per fidem.

5 Occurrit Durandus, quod nos cognoſcimus beatitudinem ex reuelatione obſcura, & Angelus ex reuelatione euidenti, ſeu de qua ſibi euidenter conſtabat eam eſſe à Deo, ac proinde non per fidem, ſed aliter eam cognouit. Sed contra, quia ex hac reſponſione ad ſummum ſequitur, quod primus Angelus habuerit euidentiam in atteſtante, ſeu quod Deus eſſet qui reuelaret, hæc tamen euidentia atteſtantis non tollit fidem, vt ſupra oſtendimus; ſolum nam q; euidentia rei in ſe ipſa tollit fidem.

Digitized by Google

6 Primum argu. nam Angelus euidenter cognouit Deum eſſe qui reuelabat, quod Deus eſt trinus, & vnus, quod eſt iuſtificator, glorificator, &c. ergo non habuit fidem. Antecedens oſtenditur, nam euidens erat Angelo, quod ſibi ea reuelatio fiebat à Deo. erat ſibi euidens, quod Deus non poteſt mentiri; ergo, &c. Reſp. diſtinguendo antecedens. Angelus euidenter cognouit Deum eſſe qui reuelabat, euidentia in atteſtante, & conceditur: euidentia rei in ſe, & negatur. Angelus namque nec euidenter euidentia rei in ſe, cognouit myſteria illa; neque cognouit euidentia rei ipſam reuelationem, nec ipſum reuelantem, quia clarè & in ſe, nec reuelantem cognouit, nec ipſam reuelationem; ſed ſolum habuit euidentiam in atteſtante, quod ſcilicet ſolus Deus eſſe poterat reuelans, aut cauſa illius, cum eſſet ſupernaturalis.

7 Secundum argum. quia ſi Angelus, & Adam habuiſſent fidem, illam habuiſſent cum euidentia in atteſtante; ſed hoc dici nequit; ergo, &c. Minor probatur, nam euidentia in atteſtante minuit meritum fidei, iuxta illud Magni Gregorij. *Fides non habet meritum, vbi humana ratio præbet experimentum*. Reſp. negando minorem. Ad probationem dico, quod dictum Gregorij habet locũ de experimento quod acceptatur in ſupplementum incuidentiæ eius quod creditur: euidentia autem de Deo atteſtante, potius pertinet ad euidentiam credibilitatis. Vel dicas, quod illud dictum habet verum, quando quis habet ſufficientem euidentiam credibilitatis ad credendum, & nihilominus non vult credere, niſi maiorem euidentiam Dei atteſtantis habeat, iuxta illud. *Niſi ſigna, & prodigia videritis, non creditis.*

DVBIVM II.

An in Beatis remaneat fides.

8 DVrandus *in 3. diſt. 23. q. 9.* probabile reputat habitum fidei manere in beatis: idem ſentit Ioan. Gerſon. *de vita ſpirituali*, imò putant iſti manere etiam quoad actum. P. Suarez *diſp. 7. ſect. 5. nu. 4.* dicit, quod etiamſi beati nunquam habeant actum fidei, nõ videtur incredibile; quod retineant habitum, quia non repugnat, & per ſe eſt quædam perfectio. Et n. 5. dicit, quod data communi opinione quod habitus fidei non maneat in beatis, adhuc non excluditur per lumen gloriæ; tum quia habitus fidei, & ſcientiæ non ſunt formaliter repugnantes; tum etiam quia ex vi ſolius luminis gloriæ, non repugnat aliqua credere, ſaltem non viſa. Tum denique quia in Paulo manſit habitus fidei cum viſione beata in raptu. Sed tollitur per ſuſpenſionem influxus diuini.

9 Noſtra ſententia ſeq. concl. explicatur. *In beatis non datur fides quoad actum: neque quoad habitum, non ſolum de facto, ſed neque per potentiam diuinam.* De hac concl. plura diximus ſupra, oſtẽdentes fidem non poſſe eſſe ſimul cum ſcientia neque quoad actum, neque quoad habitum. Conſtat ex illo 1. Cor. 13. *Cum venerit quod perfectum eſt, euacuabitur quod ex parte eſt*. Et ex illo. *Nunc autem manent fides, ſpes, charitas, tria hæc, &c.* Et 2. Cor. 5. ſignificatur, quod fides eſt peregrinorum. *Dum ſumus in corpore, peregrinamur à Domino, per fidem enim ambulamus, non per ſpeciem.* Vbi non de ſolo actu fidei, ſed maximè de habitu ſermo procedit.

10 Quod fides non maneat in Patria quoad actum, patet quia ſaltem hoc probant loca ſacræ ſcripturæ citata, & conſtat ex illo. *Videmus nunc in enigmate, tunc autem facie ad faciem.* Quod autem non maneat quoad habitum, probatur, quia habitus eſt propter actum; ergo vbi non poteſt eſſe actus, neq; habitus eſſe poterit; neq; poteſt dici quod maneat ad ornatum, quia omnis eius perfectio in viſione conſiſtit. Poſtremò quod neque de potentia abſoluta non poſſit fides eſſe ſimul neq; quoad actum, neque quoad habitum cum viſione beata, conſtat ex dictis ſupra. Tum quia fides, & viſio habent rationes oppoſitas, & ſe-

Digitized by Google

& ſe eſſentialiter deſtruentes; ergo, &c. Antecedens probatur, nam de ratione fidei eſt eſſe non viſum, & de ratione viſionis beatæ, eſt eſſe viſum, ſed iſtæ rationes ſunt eſſentialiter oppoſitæ, ergo. Implicat namque quod idem videat euidenter connexionem prædicati cum ſubiecto, & non videat. Nec valet hoc poſſe eſſe per diuerſa media, non per idem medium. Nam vt ſupra vidimus, neque per diuerſa media; quoties namq; aliqua ſunt ex proprijs oppoſita, neque per diuerſa media poſſunt eſſe ſimul, vt conſtat in motu ſurſum, & deorſum, qui licet ſint per diuerſa media non poſſunt eſſe ſimul.

11 Nec etiam valet reſpondere cum alijs, quod licet in beatis non poſſint eſſe ſimul viſio, & fides de eodem, bene tamen de diuerſis. Viſio namque habetur de Deo trino, & vno, at fides de hoc obiecto non habetur, ſed de alijs quæ Deus reuelat, vel reuelare poteſt per cognitionem extra Verbum. Nam contra eſt, quia implicat contradictionem, quod ibi maneat actus, vel habitus, vbi implicat obiectum primarium illorum; ſed in beatis implicat obiectũ primarium fidei, ſcilicet Deus trinus, & vnus obſcurè cognitus; ergo, &c. Tum quia viſio beata deſtruit formaliſſimam rationem fidei, ſcilicet rationem non viſi, ſeu diuinæ auctoritatis, ſeu diuini teſtimonij obſcurè cogniti; ergo, &c.

12 Obijcies 1. nam D. Irenæus *lib. 4. cap.* 25. aſſerit, quod in futuro ſæculo maneat fides, ſpes, & charitas, quod etiam tradit Tertullianus *lib. de patientia*. Reſp. iſtos Patres fuiſſe deceptos ex corruptione illius teſtimonij Apoſt. 1. Cor. 13. vbi namque nos legimus. *Nunc autem manent tria hæc, fides*, &c. ipſi ex quodam textu corrupto legebãt. *Tunc autem manent, &c.* ac proinde putant Apoſtolum fuiſſe locutum de tempore vitæ futuræ, cum loquatur de tempore vitæ præſentis. Videantur S. Chryſoſt. ad illum locum Apoſt. D. Anſelm. Beda, & alij, & S. P. Aug. *ſerm. 53. de temp.*

13 Obijcies 2. nam in beatis manet aliquis fidei actus; ergo etiam habitus. Antecedens probatur, nam beati multa futura contingentia cognoſcunt, quæ aliter cognoſci non poſſunt niſi per fidem. Reſp. negando antecedens. Ad probationem dico, quod futura contingentia poſſunt à beatis cognoſci, aut in Deo viſo, tanquam in medio cognito, eadem viſione qua Deus videtur. Aut extra Verbum per propriam eorum ſpeciem quam Deus in illis producere poteſt. Aut etiam per ſpeciem prius habitam, confortatam, &c. Aut denique per aliud cognitionis genus, vt per diſcurſum ex pręmiſſis euidenter notis, &c.

14 Obijcies 3. In beatis remanet habitus piæ affectionis; ergo etiam habitus fidei. Conſequentia conſtat, cum enim habitus piæ affectionis detur in gratiam habitus fidei; ſi ille datur, etiam iſte dari debet. Antecedens probatur, nam poſſunt beati exercere aliquem actum piæ affectionis, poſſunt enim ſibi cõplacere de fide habita; poſſunt elicere iſtum actum. Si non videremus myſteria fidei, illa crederemus, ex motiuo honeſtatis fidei. Reſp. 1. negando antecedens. Cũ enim habitus piæ affectionis ſit propter fidem, ſequitur, quod vbi non eſt fides, neque ſit dictus habitus. Ad probationem dico quod illi actus poſſunt elici ab alia virtute, vt ab obedientia infuſa, à religione, &c. vbi enim implicat actus primarius, non quocumque modo, ſed ob repugnantiam rationis formalis, prouenientis non præcisè à ſtatu, ſed ab oppoſito, repugnat actus Reſp. 2. concedendo antecedens, & negando conſeq. per oppoſitam rationem, nam in Patria remanet ratio formalis piæ affectionis, quæ eſt velle credere ſecundum ſe propter honeſtatem fidei, etiam ſi in exercitio non contingat credere, & hoc videtur docere D. Tho. 3. *p. q. 7. art. 3. ad* 2. dicens, quod in beatis manet obedientia ad fidem in qua eſt honeſtas, &c. & ſic intellexit Caiet. ibidem.

Digitized by Google

DVBIVM III.

An fides maneat in Purgatorio, & in Inferno.

15 QVod ſpectat ad animas in Purgatorio detentas, communis catholicorum ſententia eſt, quod in illis maneat fides. Tum quia illæ animæ Deum non vident, & aliunde habent gratiam ſanctificantem, ſine qua non datur fides, quandiu illa non eſt conſumata. Tum quia in Purgatorio manet magnus fidei vſus licet enim non mereantur, indigent tamen certa ſpe, quam ſine fide habere non poſſunt. Idem dicendum de animabus Sanctorum Patrum quando erant in Limbo, ſola namque viſione beata fides euacuatur.

16 Quantum vero ſpectat ad damnatos, notandum dubium non procedere de illis damnatis in quibus, vel nunquã fuit fides, vt in Ethnicis, vel in quibus eſſe deſijt ante damnationẽ, de iſtis nãque certum eſt, quod non eſt fides. Sed de illis ſolis damnatis procedit, in quibus fides fuit, & ante damnationem non deſijt. Iſti autem ſunt vel dæmones, vel homines, de quibus.

17 Prima ſententia eſt, quod in dęmonibus non ſit fides infuſa, ſit tamen quidã habitus acquiritus per actus ſupernaturales, quibus in via veritates ſupernaturales cognouerunt. Refert hanc ſent. Malonius *in 2. diſt. 2. diſp. 14. ſec. 4.* Secunda ſent. eſt Durand. *in 3. diſt. 23.* admittentis fidem infuſam in dæmonibus, dato quod illam habuerint ante peccatum. Tertia ſententia eſt, quod in dæmonibus detur fides infuſa, ſed coacta & ſolum de hoc art. *Deus eſt omnipotens* ſic aliqui antiqui ſcholaſtici.

18 Noſtra ſent. ſeq. concluſionibus explicatur. *Nec in dæmonibus, nec in reliquis damnatis, datur fides infuſa.* Sic S. Doctor *hic art. 2.* omnes eius expoſitores, & omnes ſcholaſtici dempto Durando. Probatur, quia nullus damnatus poteſt aſſequi finem fidei, qui eſt æterna beatitudo, iuxta illud Principis Apoſtolorum *Reportantes finem fidei veſtræ ſalutem animarum veſtrarum*; ergo non habent fidem. Antecedens conſtat. Conſeq. probatur, nam ibi non datur habitus vbi datur impoſſibilitas finis, & obiecti eiuſdem habitus; ſed in damnatis datur impoſſibilitas obiecti, & finis fidei; ergo, &c. Tum quia fides eſt fundamentum ſpei, vt conſtat ex eius definitione, ſed implicat quod in damnatis ſit ſpes; ergo etiam implicabit quod ſit fides; ideo namque in peccatoribus etiam deſperantibus, & non diſcredentibus remanet fides, quia debent habere aliquod principium conuertendi ſe in Deum; ſed hoc ceſſat in damnatis; ergo.

19 Dices remanere fidem informẽ, quæ ſit ſaltem habitus acquiſitus ex actibus fidei elicitis dum eſſent in via. Sed contra, quia fides etiam informis requirit in voluntate piam affectionem ad captiuandum intellectum in obſequium fidei; ſed damnatis non poteſt dari iſta affectio, cum in illis nullus detur pius, humilis, ac bonus affectus; ergo, &c. Tum quia fides ſupernaturalis, quæcumque illa ſit, nititur lumine Dei reuelantis, iuxta illud Epheſ. 1. *Det vobis ſpiritum ſapientiæ & reuelationis, in agnitione eius, illuminatos oculos cordis veſtri*; ſed dæmones, & omnes damnati ſunt in tenebris mentis, nam vt dicitur Prou. 13. *Lucerna impiorum extinguetur*; quocirca dæmones dicuntur *poteſtas tenebrarum*, & infernus dicitur habere *oſtia tenebroſa* Iob. 38. iuxta Hierony. interpretationem; ergo, &c. Tum etiam quia vt tradit D. Diony. *de diuin. nomin. cap. 4.* dæmones à toto bono, quod eis datum eſt deflexerunt.

20 Secunda concl. *Dæmones habent fidem acquiſitam, non ſupernaturalem vt dicebat tertia ſententia, ſed naturalem, acquiſitam ex vi ſignorum, miraculorum, &c.* Habetur ex illo Iacobi 2. *Dæmones credunt, & contremiſcunt.* Tradit S. Doctor, & omnes Theologi hoc loco. Vnde per hanc fidem non credunt ſolum quod Deus eſt omnipotens, cum adhoc co-

Digitized by Google

coguntur ex vi tormentorum, quæ inuiti ſuſtinere coguntur, ſed credunt omnia myſteria fidei, & credunt noſtram fidem eſſe bonam, ex vi ſignorum, miraculorum, &c.

21 Sed quæres 1. quomodo iſta fides dæmonum dicatur coacta, à D. Thoma, cum per illam contremiſcant? Hoc dubium mouet Bann. hoc loco, & notat 1. quod intellectus coactio eſt duplex. Vna perfecta à nulla libertate dependens, & hoc modo cogitur, ſeu neceſſitatur intellectus ad aſſenſum primorum principiorum, & ad aſſenſum concluſionis demonſtratæ. Alia eſt perfecta, quando ſcilicet poteſt homo, vel Angelus diſſentire abſolutè, ſed cum maxima difficultate, ob rationes, motiua, ſigna, aut teſtimonia nimis vrgentia ad aſſentiendum. Notat 2. quod in quolibet miraculo, motiuo, aut teſtimonio, quod profertur ad comprobandam fidem duo poſſunt conſiderari. Primum, an illud ſit verum miraculum, motiuum, teſtimonium, an fictum. Secundũ, an re vera fiat ad confirmandam fidem. Homines rudes poſſunt de vtroque dubitare, & vtrumque liberè credere. At ſapientes vt ſunt dæmones de primo dubitare non poſſunt, ac proinde non poſſunt de eo aliter ſentire; de ſecundo tamen dubitare poſſunt, abſolutè loquendo, ac proinde poſſunt abſolutè diſſentire, licet cum magna difficultate. Notat 3. quod non eſt neceſſaria voluntas omnino libera ad fidem ſiue infuſam, ſiue acquiſitam, ſed ſufficit voluntas imperfectè libera, & quodammodo coacta, vt in eo qui proicit merces ad ſaluandam vitam. Et ſic voluntas dæmonis mouet intellectum ad credendum illud, quod non videt licet non ita liberè, ſed aliquo modo coactè, ex euidentia ſignorum, &c. Vltimò notat, quod ad fidem infuſam requiritur pia affectio, non ad fidem acquiſitam, ſed ſufficit, quod intellectus à voluntate aliquo modo liberè moueatur, licet ſit eadem voluntas aliquo modo coacta: & ſic patet, quod fides in dæmonibus, & eſt coacta, ob euidentiam ſignorum.

22 Quæres 2. an poſſit dari, fides ſaltẽ acquiſita, omnino coacta, ſeu neceſſaria? Reſp. negatiuè, eſt enim implicantia in verbis, quod ſit fides, & quod ſit omnino coacta: vulgo namque dicitur: *Il credere è corteſia*; & hiſpanicè: *el creer es corteſia*. Vnde licet dæmones cognoſcerent, quod Chriſti miracula eſſent à Deo, non tamen habebant euidentiam, quod fierent in confirmationem fidei, ac proinde quantum adhoc non erat fides neceſſaria. Si enim etiam quantum ad hoc fuiſſent neceſſitati, non habuiſſent fidem.

23 Quæres 3. an dæmones ex hoc crucientur, quod credere cogantur? Reſp. affirmatiuè, magis tamen cruciarentur ſi diſſentirẽt. Ratio eſt, quia in dæmonibus naturalia per peccatum nõ fuerunt corrupta, ſed integra manſerunt, ac proinde manet in eis naturalis inclinatio, ad cognoſcendam veritatem, & ad fugiendum mendacium, & falſitatem, ac proinde maximam violentiam paterentur ſi diſſentirent doctrinæ Euangelicæ, cuius teſtimonia faciunt euidentiam credibilitatis. Deinde exponeret ſe dæmon ſciens, & volens periculo aſſentiendi falſo, quod ſuperbiæ illius non concinit, cum eius natura valde deiceretur. Sed dices hoc contrariari communi, dicto, quod dæmon eſt pater mendacij, ac proinde ſciens, & volens mentitur. Reſp. quod dæmon decipiatur eſt contra eius naturam, & ſuperbiam; at quod nos decipiat, eſt ex propria eius malitia, & ſuperbia, ſuperbit namque ex eo quod nos videat decipi, & quod ipſe nos decipiat, quia ex hoc extollitur; ex eo autem quod ipſe deciperetur, deprimeretur.

24 Sed obijcies 1. quia omnes dãnati qui habuerunt in via fidem infuſam, adhuc in inferno cognoſcunt plures veritates ſupernaturales; ergo in illis manet fides. Reſp. cognoſcunt plures veritates ſupernaturales per fidem infuſam; ob diuinum teſtimonium, & ſub ratione diuinæ reuelationis, negatur; per fidem acquiſitam vt faciunt dæmones, & con-

Digitized by Google

conceditur. Cognoſcunt namque, & experiuntur, quod qui ſeruant Chriſti mandata euadunt æternam damnationem, & cælum conſcendunt, & è contra, qui ea tranſgrediuntur, & pænitentiam non agunt, in infernum detruduntur, ac proinde ex effectibus, & ſignis cognoſcunt myſteria fidei, & eſſe veram noſtram fidem.

25 Secundum argumentum. In damnatis baptizatis, & ordinatis manent characteres Baptiſmi, & Ordinis; ergo etiam manet fides. Reſpond. concedendo antecedens, & negando conſeq. Ratio diſcriminis eſt, quia character non habet contrarium, nec requirit ad ſui poſitionem, & conſeruationem habitum piæ affectionis, vt fides, & ſic character non poteſt deſinere niſi ad deſitionem ſubiecti, at fides & habet contrarium, & dependet à pia affectione, quæ cum in damnatis implicet, etiam fides implicabit.

26 Tertium argum. in inferno debet eſſe aliquod ſignum diſtinctiuum inter eos qui fuerunt fideles & eos qui non fuerunt fideles; ſed hoc ſignum non poteſt eſſe aliud quàm, fides; ergo, &c. Reſp. concedendo maiorem, & negando minorem. Diſtinguntur namque damnati fideles à damnatis infidelibus non per fidem, ſed per maculam fidei pollutæ.

DVBIVM IV.

An qui diſcredit vnum articulum, poſſit habere fidem de alijs.

27 PRima ſententia eſt, quod fides non amittatur niſi diſcredendo omnes articulos, ac proinde hæreticus, qui diſcredit vnum articulum, habet fidem infuſam erga alios, non quidem formatam, ſed informem. Sic Durandus *in 3. diſt. 23. q. 9.* eandem ſent. ſequitur gloſ. *in rubr. de ſum. Trin. & fide catho.* apud Bann. hoc loco *art. 3.* Hanc ſententiam vocat Bannes valde temerariam, & errori proximam, & contra communem omnium ſcholaſticorum ſententiam.

28 Vera, ergo, & tenenda ſententia ſequenti concluſ. explicatur. *Qui vni articulo diſſentit, amittit fidem circa omnes.* Sic tradunt omnes ſcholaſtici, & omnes diſcipuli D. Thomæ hoc loco. Colligitur ex Tridentino *ſeſſ. 6. cap. 15.* vbi dicitur. *Aſſerendum eſt, non modo infidelitate, per quam ipſa fides, amittitur, ſed etiam quocumque alio mortali peccato, quamuis non amittatur fides acceptam iuſtificationis gratiam amittit.* Apertè colligitur ex Apoſt. *1. ad Timot. 1.* vbi dicit aliquos naufragaſſe à fide ex eo quod circa aliquos articulos erraret.

29 Probatur 1. nam ex ſententia Durandi ſequitur, quod hæreticus eſſet ſimpliciter loquendo pars Eccleſiæ, & membrum Chriſti. Item ſequitur quod apoſtata à fide, deficiens ad ſectam Turcarum, aut Iudeorum, ſiue etiam Infidelium, retineret fidem; ſed iſta ſunt falſa; ergo &c. Minor conſtat per auctoritatem D. Ambroſ. *ſerm.* 52. D. Auguſt. *in Enchirid. cap.* 5. & aliorum apud Bann. *q. 1. art. 10. in fuſioribus comment. §. tertia particula eſt.* Maior probatur, nam qui habet habitum fidei eſt pars Eccleſiæ, & membrum Chriſti; ſed qui ad ſectam v. g. Turcarum conuertitur, retinet fidem per Durandum, cum non diſcredat omnibus articulis; articulo enim de vnitate Dei non diſcredit; ergo &c.

30 Probatur 2. quoniam ſi Ethnicus ad noſtram fidem conuerteretur ea animi diſpoſitione vt crederet ſolum vnum, vel alterum articulum, & non omnes, in omnium ſententia iſte non reciperet habitum fidei, nec fieret pars Eccleſiæ, & Chriſti membrum; ergo a contrario ſenſu non retinebit fidem, qui vni articulo diſcredit, cæteris non diſſentiendo.

31 Probatur 3. nam ſi ob aliquam rationem qui diſſentit vni articulo, non alijs, ſitque hæreticus, retineret fidem, maximè quia vt vult Durandus, eodem modo credit, ac prius illos credebat;

Digitized by Google

debat; ſed hæc ratio eſt nulla; ergo,&c. Maior eſt fundamentum illius auctoris; cum enim alij articuli ſufficienter adhuc proponantur ſub motiuo diuinæ reuelationis, vt prius, ſequitur, quod vt prius debeant credi, ac proinde debet quoad iſtos remanere fides. Minor probatur, quia ratio formalis fidei, per quam myſterijs fidei aſſentimur, eſt vna, & indiuiſibilis, ſcilicet diuina reuelatio, ergo cum iſta deſtruatur per diſſenſum vnius articuli, debet deſtrui quoad omnes, aliàs nō eſſet vna,& indiuiſibilis; quocirca, licet hæreticus dicat ſe credere alios articulos ob motiuum diuinę reuelationis, non ſic illos credit, ſed ob motiuum fidei humanæ. Soluũtur argum. in contr.

32 Primum argum. Poteſt deſtrui ratio formalis habitus reſpectu vnius rationis materialis obiecti, & non reſpectu omnium; ergo etiam in fide id fieri poterit. Antecedens oſtenditur in habitu ſcientiæ vbi error vnius concluſionis non deſtruit rationem formalem illius, nec ſubinde habitum; ergo &c. Reſp. negando antecedens, quoties enim deſtruitur ratio formalis fidei circa vnum obiectum materiale, deſtruitur circa omnia, cum ſit vna, & indiuiſibilis. Ad probationem poteſt concedi antecedēs, & debet negari conſeq. Ratio diſcriminis eſt, quia in ſcientia dantur plura media, & plures rationes formales partiales in ordine ad plures demonſtrationes, ac proinde licet reſpectu demonſtrationis A. deſtruatur vna, non deſtruitur tamen alia reſpectu demonſtrationis B. cum vnaquæque habeat ſuam.

33 Secundum argum. quoniam ſimiles actus arguunt ſimilem habitum; ſed hæreticus aſſentitur credibilibus vt prius, ergo,&c. Tum quia habitus acquiſitus non amittitur vnico actu contrario, vt patet in habitu temperantiæ; ergo neque habitus infuſus. Reſp. concedendo maiorem, & negando minorem. Actus namque fidei quos elicit hæreticus de articulis quos credit non ſunt ſimiles illis quos ante hæreſim eliciebat; iſti enim erant ſupernaturales, & fidei infuſę; illi verò ſunt naturales,& fidei humanæ, licet ipſi hæretico videantur fidei diuinæ. Quocirca habitus acquiſitus ſicut vnico actu non acquiritur, ita neque vnico actu deperditur, quia ratio formalis illius ſaltem materialiter multiplicatur. At habitus infuſus, & vnico actu acquiritur, & vnico actu deſtruitur, quia eius ratio formalis neque materialiter multiplicatur.

34 Tertium argum. Fides humana qua homo homini credit, non amittitur, licet ei in aliquo non credatur; ergo etiã licet quis in aliquo Deo non credat; non ob id amittet fidem diuinam. Conſeq. conſtat, vtrobique namque currit ratio auctoritatis. Reſp. concedendo antecedēs, & negando conſeq. ratio diuerſitatis eſt, quia in fide humana, auctoritas non eſt tota ratio credendi, ſed dantur etiam alia argumenta, quaſi in ſubſidium humanæ auctoritatis. At diuina auctoritas eſt tota ratio credendi, & cum ſit firmiſſima non indiget aliorum argumentorum fulcro vt fulciatur, & vt eius infirmitas roboretur.

35 Quartum argum. nam alioqui ſequeretur, quod quando Theologus fit hæreticus, amitteret ſcientiam Theologicam; ſed hoc videtur contra experientiam; ergo, &c. Sequela probatur, nam habitus fidei, eſt habitus primorum principiorum Theologiæ, ſed deſtructo habitu primorum principiorum deſtruitur ſcientia; ergo, &c. Reſp. concedendo maiorem; reuera enim Theologus dum fit hæreticus amittit tum fidem, tũ Theologiam. Bene verum eſt, quod ſicut in eo manet aliquid ſimile fidei, ita manet aliquid ſimile Theologiæ in quod Theologia degenerauit, & erit quidam habitus naturalis, quædam facilitas relicta ex frequentatione actuum Theologiæ.

36 Quintum argum. nam vt dicit Apoſt. 1. Cor. 12. *Nemo poteſt dicere Dominus Ieſus, niſi in Spiritu S.* Et 2. Cor. 3. *Non ſumus ſufficientes cogitare aliquid ex nobis, quaſi ex nobis*, ſed hæretici credunt aliqua myſteria fidei; ergo non ex

ſe-

Digitized by Google

ſe ipſis, ac proinde non fide humana, ſed diuina. Certè myſterium Trinitatis ſine ſupernaturali illuminatione credi non poteſt, ac proinde ſine ſupernaturali fide. Reſp. concedendo maiorem, & minorem, & negango conſeq. Certè *nemo poteſt dicere Dominus Ieſus niſi in Spiritu S.* poſſumus tamen credere fide humana myſterium Trinitatis: Ad dicendum namque Dominum Ieſum ad ſenſum Apoſtoli, prout ſcilicet conducit ad gloriam Dei; & ad ſalutem æternam requiritur diuina gratia, & Spiritus S. illuminatio; ſicut etiam requiritur ad credendum myſteriũ Trinitatis ſicut oportet ad ſalutem. Non tamen ad credendum idem myſterium fide humana, & ſicut non oportet ad ſalutem; quo modo dœmones clamabant, & dicebant Chriſtum D. eſſe Sanctum Dei, & filium Dei: & quomodo dicunt alij. *Domine nonne in nomine tuo dœmonia eiecimus*; &c. qui non fecerunt eius voluntatem.

DVBIVM V.

Per quæ peccata fides expellatur.

37 CErtum eſt, quod fides non expellatur per quodlibet peccatum mortale, vt definit Concil. Trident. *n.* 28. relatum. Sumitur ex illo Iacobi 3. *Fides ſine operibus mortua eſt.* Et ex illo 1. Cor. 13. *Si habuero omnem fidem, &c. charitatem autem non habuero, nihil mihi prodeſt*; vbi clarè præſupponitur, quod fides ſine charitate eſſe poſſit. Ratio clara eſt, quia non omne peccatum contrariatur fidei, nec deſtruit rationem formalem illius, & iſte eſt ſenſus communis omnium catholicorum.

38 Sed obijcies 1. Omne peccatum mortale expellit gratiam; ergo etiam expellit fidem. Conſeq. probatur, nam fides dependet à gratia, ſicut proprietas à forma. Tum quia fides in ſua infuſione pendet à gratia, vt colligitur ex Trident. *ſeſſ. 6. cap. 7.* ergo etiam in ſui conſeruatione. Tum etiam quia id docere videtur Iacob. 2. *Fides ſine operibus mortua eſt*, ſicut enim homo mortuus non eſt verus homo, ita fides mortua non eſt vera fides, ſed ſolum æquiuocè. Reſp. concedendo antecedens, & negando conſeq. Fides namque non dependet à gratia neque in prima ſui productione, neque in ſui conſeruatione, licet aliquãdo etiam in adultis fides cum gratia, & charitate infundatur, & hoc eſt quod vult Tridentinum. Deinde dato, quod fides ſimul cum gratia ſemper infunderetur, adhuc non ſequitur quod ab illa dependeat, cum fides præcedat, & gratia ſequatur. Quod autem fides in peccatore dicatur mortua, ideo eſt, quia caret forma extrinſeca, non intrinſeca, ac proinde eſt eadem eſſentialiter cum viua, licet eius perfectionem non aſſequatur, vt ſupra vidimus. An autem fides infundi poſſit ſine charitate, dub. ſeq. dicetur.

39 Obijcies 2. Quodcumque peccatum mortale meretur priuationem omnium donorum; ergo etiam priuationem fidei, ac proinde poſt illud non remanebit. Antecedens conſtat, tum quia eſt malitiæ infinitæ, vt tetigimus *in* 1. 2. & fuſius tradem us de Incarnatione. Tum etiam quia non eſt maior ratio de vno, quàm de alio; ergo, &c. Reſpond. quod Deus non omnia exequitur, quæ peccator meretur, & exequi poſſet vtendo rigore ſuæ iuſtitiæ. Nam meretur peccator vt ſtatim deſtruatur, quod tamen non facit. Sequitur ergo Deus in hoc non ſuæ iuſtitiæ rigorem, ſed ſuæ miſericordiæ inſtinctum, quo inclinatur vt relinquat in peccatore principium quo ad Deum conuerti poſſit, quod eſt fides.

40 Sicuti ergo certum eſt, quod fides non expellatur per quodcumq; peccatum, ita etiam certum eſt, quod expellatur per quodcumque peccatum infidelitatis, vt conſtat ex dictis dub. præcedenti. Dubium eſt, quomodo actus infidelitatis expellat fidem, an ſcilicet phyſicè, an ſolum moraliter, & demeritoriè. Aliqui namque volunt expelli ſolum moraliter, & demeritoriè. Nihilo-

lomi-

lominus probabiliter puto expelli phyſicè; conſtat ex dictis à nobis *tract. de pœnit.diſp.* 1.q.4.*per totam*. vbi fusè probauimus pœnitentiam effectiuè deſtruere peccatum, & è contra. Tum quia ratio demeriti poteſt eſſe non ſolum in peccato hæreſis, ſed etiam in quocumq; alio peccato; imò poteſt eſſe aliud peccatum maioris demeriti, quàm ſit peccatum hæreſis; ergo, &c.

41 Maior difficultas eſt, quomodo peccatum infidelitatis deſtruat habitum piæ affectionis. Illi qui dicunt quod peccatum infidelitatis deſtruit fidem demeritoriè, etiam dicunt, quod eodem modo deſtruat habitum piæ affectionis demeritoriè. At nos qui dicimus quod deſtruat effectiuè, debemus idem dicere de habitu piæ affectionis. Ex alia parte videtur difficile quomodo peccatum infidelitatis deſtruat effectiuè piam affectionem, cum actus vnius potentiæ, efficienter non agat in aliam potentiam; nec habitus in vna potentia exiſtens deſtruat habitum exiſtentem in alia. Tum quia peccatum infidelitatis ſi ſemel deſtrueret effectiuè piam affectionem, maximè quia induceret formam incompoſſibilem cum illa; ideo enim pænitentia dicitur effectiuè deſtruere peccatum, quia producit formam incompoſſibilem cum illo, ſed non apparet quàm formam incompoſſibilem producat; ergo. Habitus namque infidelitatis non eſt forma incompoſſibilis cum pia affectione, cum non ſint in eodem ſubiecto, nec habeant obiecta ex æquo oppoſita, cum infidelitas opponatur veritati, & pia affectio non opponatur falſitati, ſed inhoneſtati non credendi.

42 Reſp. quod habitus piæ affectionis deſtruitur effectiuè per infidelitatem non quidem directè, ſed ex conſequenti, quatenus deſtruit habitum fidei cum quo nectitur, vt ſimul cum fide producatur, & ſimul cum ea deſtruatur. Infidelitas namque licet directè opponatur ſolum veritati fidei, tamen indirectè opponitur etiam honeſtati credendi quàm reſpicit pia affectio. Quod ſi pia affectio maneat in patria, ideo eſt, quia viſio beata licet ratione ſuæ euidentiæ deſtruat in euidentiam fidei, non tamen deſtruit honeſtatem credendi. At infidelitas vtrumque deſtruit, & fidei veritatem, & honeſtatem credendi, cum ipſa ſit inhoneſtas non credendi. Et hoc modo non repugnat, quod actus, aut habitus vnius potentiæ deſtruat effectiuè habitum in alia potentia exiſtentem, producendo formam, ſaltem ex conſequẽti, inducentem deſtructionem rationis formalis alterius.

DVBIVM VI.

An fides poſſit eſſe maior in vno, quàm in alio, vbi alia curioſa.

43 Hoc dubium ſic reſoluit S. Doctor, quod licet fides ex parte obiecti formalis, cum ſit vnum, & ſimplex in omnibus, ſcilicet prima veritas, non variatur, tamen variari poteſt duobus modis. Primò ex parte obiecti materialis, quia vnus poteſt habere fidem explicitam de pluribus, non alius. Secundò ex parte participationis ſubiecti; quod duobus modis contingere poteſt, vno ex parte intellectus propter maiorem certitudinem, & firmitatem; altero, ex parte voluntatis, propter maiorem promptitudinem, deuotionem, confidentiam, &c. Eſt ergo de fide, quod fides ſit maior in vno, quam in alio. Conſtat ex illo Mat. 8. *Non inueni tantam fidem in Iſrael*, & cap. 14. *Modicæ fidei quare dubitaſti*, & cap. 15. *O mulier magna eſt fides tua*. Ad Rom. 12. *Vnicuiq; diuiſit Deus menſuram fidei*. Etiam in eodem ſubiecto fides creſcere poteſt. Luc. 17. *Adauge nobis fidem*. 2. ad Theſſal. 1. *Supercreſcit fides veſtra*. Et Eccleſia canit. *Da nobis fidei, ſpei, & charitatis augmentum*. Non tamen in eodem ſubiecto poteſt minui. Habitus namque infuſi, vt ſupra tetigimus, non diminuuntur, ſed à Deo ſine diminutione conſeruantur. Actus tamen poſſunt eſſe remiſſiores habitu, vt ex ſe liquet, habitibus

Digitized by Google

enim vtimur quando, & quomodo volumus, modo cum maiori, modo cum minori conatu.

44 Sed quæres 1. an etiam in homine in mortali exiſtente fides creſcere poſſit? Reſp. affirmatiuè cum Banneſio *hic art.4.* & hoc tum ex parte intellectus vtendo habitu fidei cum maiori conatu; tum ex parte voluntatis, quia poteſt aliquis peccator magis piè affici ad veritatem diuinam ex motione Spiritus S. licet non habeat charitatem. Eadem namque Dei miſericordia, quæ mouet Deum ad conſeruandam fidem in peccatore, poteſt etiam illum mouere ad excitandum peccatorem ad actum fidei intenſiorem, ac feruentiorem.

45 Quæres 2. an fides in homine iuſto augeatur non ſolum per actus fidei ſed etiam charitatis, & aliarum virtutum infuſarum? Reſp. quod ſolum intenditur per actus fidei; licet enim charitas augeatur per actus virtutum infuſarum, & virtutes infuſæ, quæ neceſſariò nexæ ſunt cum gratia, & charitate, augeantur per actus charitatis, & vna virtus infuſa per actus omnium aliarum, & omnes aliæ per actus iſtius; non tamen fides, & idem dicendum eſt de ſpe. Iſtæ namque duæ virtutes licet ſint infuſæ, non tamen ſunt connexæ cum gratia, & charitate, & ſic non debent ſequi intenſionem illarum; maximè quia fides, vt dicebamus, poteſt augeri in peccatore, ac proinde poſſet eſſe longe maior quam gratia, & charitas, ex eo quod per aduentum iſtarum non amittat ſuam intenſionem, quam in ſtatu peccati acquiſiuit; ac proinde contingere poteſt quod fides ſit magis intenſa quā gratia, & charitas.

46 Quæres 3. An fides informis infundatur aliquando in peccatore; ſeu an fides poſſit, & de facto aliquando infundatur ſine gratia, & charitate; non ſolum in priori natura, de quo non eſt dubium, ſed etiam tempore? De hac re prima ſententia eſt, quod aliquando fides ſine gratia, & charitate infundatur. Sic Bann. *hic, & q. 2. art. 2.* Valentia *hoc loco*. Suarez. *3. p. q. 69. art. 10. diſp. 28. ſect. 3.* Videtur tenere D.Tho. *q. ſeq. art. 2. ad 3.* vbi Caiet. & alij. Secūda ſent. eſt, quod in baptiſmo aliquando ſic contingat. Ita Sot. *lib. 2. de nat. & grat. cap.* 8 Tertia ſent. abſolutè tenet, quod nunquam fides infundatur ſine gratia, & charitate. Iſtæ tres ſententiæ probabiles ſunt. Tertiam tenere videtur D.Thomas 1. 2. *q. 62. art. vlt.* Licet Caiet. & Bannes dicant D. Thomam loqui de fide qua ratione eſt virtus, hoc enim modo non infunditur fides niſi cum charitate. Hoc eodem modo Suarez interpretatur Concil. Tridentinum. Sed melius, quia Concil. Trident. *ſeſſ. 6. cap. 7.* non loquitur abſolutè, ſed *in ipſa iuſtificatione cum remiſſione peccatorū hac omnia ſimul infuſa accipit homo: fidem, ſpem, & charitatem*. Mihi valde placent prima, & ſecunda ſententia, nam aliàs nunquam daretur ſacramentum baptiſmi informe: vt enim quis recipiat hoc ſacramentum debet credere myſterium Trinitatis, in cuius virtute datur, ac proinde debet habere fidem, & tamen ex communi Theologorum ſententia datur aliquando informe. Tum quia ſicut fides poteſt manere ſine gratia, & charitate, ita poteſt infundi ſine illis; quod enim ab aliquo non dependet in conſeruari, neque in primo eſſe ita dependet, vt non poſſit ſine eo eſſe.

DISP

DISPVTATIO VI.

IN QVAES. VI. D. THOMAE.

De cauſa Fidei.

1 HVCVSQVE egit S. Doctor de cauſa formali, & materiali fidei, dum explicuit rationem formalem, *qua*, & *ſub qua*, eiuſque ſubiectum. In hac q. explicat rationem efficientem, ſeu quænam ſit cauſa efficiens fidei. In 1. art. duo docet, primum, quod fides ſit à Deo quantum ad credibilium propoſitionem, cum ea quæ fidei ſunt excedant humanam rationem. Secundum, quod ſolus Deus eſt propria cauſa principalis fidei, non ſolum quantum ad habitum, ſed etiam quantum ad actum, ſeu aſſenſum, mouendo interius, quia homo credendo eleuatur ſupra ſuam naturã, ac proinde per virtutem ſuperiorem, & ſupra ſuam naturam. In 2. art. probat, quod etiam fides informis ſit à Deo, cum ſit donum Dei. Fdes namque dicitur informis propter defectum exterioris formæ, quæ non pertinet ad rationem ſpeciei ipſius fidei, ac proinde Deus qui eſt ratio ſpeciei fidei, erit etiam cauſa fidei informis ſuper hanc q. placet ſeq. dubia examinare.

DVBIVM I.

An fides infundatur à Deo, ex preuiſione boni vſus, an ante dictam preuiſionem.

2 PRima ſententia eſt, quod Deus non ſolum prædeſtinet ex preuiſione bonorum operum, ſed etiam quod ſtatuat fidem infundere ex preuiſione boni vſus illius. Sic Ludouicus Abelly in medulla Theologica *trac. 2. cap. 5. ſect. 3.* vbi citat Leſſ. Gammachæum, & Iſambertum, citat etiam aliquos Sanctos Patres, de quibus poſtea.

3 Cæterum quia hanc difficultatẽ fusè pertractauimus *in tract. de prædeſt.* ideo placet ſolum hoc loco tranſcribere quæ docet S. Doctor in hoc articulo primo huius q. 6. ſic enim habet. *Quantum vero ad 2. ſcilicet ad aſſenſum hominis in ea quæ ſunt fidei, poteſt conſiderari duplex cauſa. Vna quidem exterius inducens, ſicut miraculum viſum, vel perſuaſio hominis inducentis ad fidem, quorũ neutrum eſt ſufficiens cauſa. Videntium enim vnum, & idem miraculum, & audientium eandem prædicationem, quidam credunt, & quidam non credunt; & ideo oportet ponere aliam cauſam interiorem, quæ mouet hominem interius ad aſſentiendum his quæ ſunt fidei. Hanc autem cauſam Pelagiani ponebant ſolum liberum arbitrium hominis, & propter hoc dicebãt, quod initium fidei eſt ex nobis, inquantum ſcilicet ex nobis eſt, quod parati ſumus ad aſſentiendum his, quæ ſunt fidei. Sed conſumatio fidei eſt ex Deo, per quam nobis proponuntur ea, quæ credere debemus. Sed hoc eſt falſum, quia cum homo aſſentiendo his, quæ ſunt fidei eleuetur ſupra naturam ſuam, oportet quod hoc inſit ei ex ſupernaturali principio, interius mouente, quod eſt Deus, & ideo fides, quantum ad aſſentiendum, qui eſt principalis actus fidei, eſt à Deo interius mouente per gratiam.*

4 Ex hoc teſtimonio patenter colligitur eſſe Pelagianiſmum ex mente D. Thomæ, dicere, quod Deus conferat

Digitized by Google

homini fidem quia præuidit quod ea eſt bene vſurus etiam ex diuina gratia, quia negari non poteſt, quod tunc initium fidei non eſſet ex nobis, ex bono ſcilicet vſu liberi arbitrij præuiſo, licet conſumatio fidei; ſcilicet actualis aſſenſus ad myſteria fidei, ſit ex gratia. Volebant namque Pelagiani duo: vnum quod initium fidei ſit ex nobis: aliud quod illius perfectio, poſitio, ſeu conſumatio ſit ex gratia. Hæc duo aſſeruntur in illa ſententia, ſcilicet initium fidei ex nobis, & eſt bonus ille vſus præuiſus, qui antecedit ipſam gratiæ collationem, & ipſa fidei conſumatio, quæ eſt ex gratia. Soluuntur argum. in contr.

5 Primum argum. Ludouici Abelly loco citato, eſt ex illo Matt. 20. *Sedere ad dexteram meam, vel ſiniſtram non eſt meum dare vobis, ſed quibus paratum eſt à Patre meo*; quibus verbis Chriſtus innuit, non fauori gratiæ, ſed laboribus, & meritis, paratam eſſe ſeſionem in regno ſuo, vel vt nouerit vnuſquiſque manſionem ſibi in cælo, non ex ſola Chriſti largitate, ſed etiam ex proprijs operibus eſſe præparandam. Confirmat hoc ex illo Matt. 25. *Venite benedicti, &c. poſſidete paratum vobis regnum, &c. eſuriui enim, &c.* Reſp. hoc argum. nil aliud probare, niſi quod gloria in executione adultis, non niſi ſuppoſitis meritis, concedatur, vt in *trac. de prædeſt.* aduertimus. Quod autem Chriſtus D. dixerit. *Non eſt meum dare vobis*, ideo fuit vt ſignificaret, quod gloria in executione ijs tantũ datur, quibus per æternam prædeſtinationem, eſt à Patre præparata. Vnde ab illa medulla expungi deberent illa verba *Quibus verbis Chriſtus innuit, non fauori gratiæ ſed laboribus, & meritis paratam eſſè ſeſſionem in regno ſuo*, cum illa gloria ſit parata fauore gratiæ, & media gratia laboribus, & meritis; cum in omnium ſententia laboribus, & meritis gloria non ſit parata, niſi prout ex gratia procedunt.

6 Secundũ argum. deſumit ex illo. *Ite maledicti in ignem æternum, qui paratus eſt Diabolo, &c.* Sed hic ignis non eſt paratus diabolo; niſi ob præuiſa eius merita; ergo nec regnum eſt iuſtis præparatum, niſi ob præuiſa eorum merita. Reſp. quod pæna ignis cum ſupponat culpam, non eſt præparata niſi ex præuiſione culpæ; at præparatio regni cum ſit ex gratia, non ſupponit merita, ſed illa infert. Pæna namque parari non poteſt, niſi vbi culpa ſupponitur. At bonum pari poteſt, & illi gratis concedi, in quo nullum meritũ ſupponitur. Deus ergo antecedenter ad noſtra merita fidem, & gloriam parauit, aliàs gratia non eſſet gratia, non ſic pænam.

6 Tertium argum. deſumit ex Sanctorum Patrum teſtimonijs D. Hierony. *Epiſt. ad Hedibiam q.* 10. Sic habet. *Vaſa miſericordiæ, quæ præparauit in gloriã ſuam, non irrationabiliter ſaluat, & abſq; veritate, ſed cauſis præcedentibus; quia alij non ſuſceperant filium Dei, alij autem recipere ſua ſponte voluerunt; ex quo oſtenditur non gentes eligi, ſed hominum voluntates.* D. Ambroſ. lib. 5. de fide cap. 3. habet. *Quorum merita præſciuit, eorum præmia prædeſtinauit.* S. P. Aug. *lib.* 1. *ad ſimplicianum q.* 2. ſic fatur. *Non præcedit electio iuſtificationem, ſed electionem iuſtificatio; nemo enim eligitur, niſi iam diſtans ab illo qui reicitur.* Et ſerm. 7. de verb. dom. dicit. *Quos voluit Deus elegit, elegit autem, ſicut dicit Apoſtolus, & ſecundum ſuam gratiam, & ſecundum illorum iuſtitiam.*

7 Reſp. hos Sanctos Patres, nec alios eſſe contra nos. Non D. Hierony. nam vt ex ipſis verbis apertè colligitur, non loquitur, de prima electione ad fidem, & gratiam, ſeu non loquitur de ordine intentionis, ſed de ordine executionis, in quo vaſa miſericordiæ, quæ præparauit ad gloriam, non irrationabiliter ſaluat, ſed quæ præcedentibus cauſis, ſcilicet bonis operibus, de quo nulla eſt difficultas. Nec D. Ambroſius, ſenſus illius enim eſt, quod Deus eorum præmia prædeſtinauit, quorum merita præſciuit, non antecedenter ad ſuam electionem, & decretum, ſed in ipſo decreto, vt 1. p. oſtendimus. Nec etiam

S. P.

Digitized by Google

S. P. Aug. nam in primo teſtimonio non loquitur de prima electione ad fidem, & gloriam, ſed de ſecunda, via executionis; nam in hoc ordine iuſtificatio præcedit electionem executiuam dationis gloriæ. In ſecundo teſtimonio apertè docet noſtram ſententiam; prius namq; Deus voluit independenter à meritis aliquos ad gloriam, poſtea eligit, ſeu ordinauit ad gloriam per gratiam, & opera bona.

8 Quartum argum. eſt ex auctoritate S. Franciſci de Sales, ſic enim arguit. *His Sanctis Patribus adiungi poteſt beata memoria Franciſcus Saleſius olim Gebennenſium Epiſcopus, qui in opuſc. de amore Dei lib. 3. cap. 5. id expreſsè docet, & probat ex verbis cuiuſdam Collectæ, in qua Eccleſia Deum alloquens dicit illum miſereri omnium quos ſuos fide, & opere futuros eſſe prænoſcit, quibus verbis (vt ille dicit) fatetur Eccleſia gloriam ijs eſſe deſtinatam, quos diuina ſapientia præuidit gratiæ ſuæ vocationi obtemperatores, & per illam ad fidem viuam, quæ per charitatem operatur, eſſe peruenturos.* Reſp. bene loqui S. Franciſcum Saleſiū, quod Deus confert fidem illis; quos opere ſuos eſſe prænoſcit, in decreto ſcilicet efficaci, quo eos ad fidem elegit; non ante decretum, quia ante decretum nullum opus bonum in aliquo eſſe poteſt, vt fusè 1. p. oſtenſum eſt.

9 Sed dices, quia idem S. Franciſcus *lib. 4. eiuſdem opuſc. cap. 6.* videtur fauere eidem ſententiæ, vnde eum citat idem Ludouic. Abelly. tract. 6. cap. 2. ſec. 3. S. 4 vbi ſequens proponit, & ſoluit argum. *Prima*, ſcilicet obiectio, *petitur ex illis Apoſtoli verbis 1. Cor. 4. Quis te diſcernit? quibus declarat non eſſe in hominis poteſtate ſe ab alijs diſcernere in ijs, quæ ad ſalutem ſpectant, ſed id ſolius Dei proprium. Atqui ſi poſſet homo gratiæ diuinæ conſentire, vel diſſentire, poſſet etiam per arbitrij ſui vires ſe ab alijs diſcernere. Reſpondetur id non ſequi: ratio eſt, quia quamuis cum homo à gratia diſſentit, hoc per ſolius arbitrij libertatem, ſeu potius prauitatem faciat; quando tamen illi conſentit, id non arbitrij ſui viribus, ſed gratiæ diuinæ adſcribere debet, quia per illam excitatur, & iuuatur ad hoc vt ipſi conſentiat, & niſi ab illa excitaretur, & iuuaretur, nullo modo conſentire poſſet. Vnde ſemper diuinæ gratiæ debitorem ſe totius boni quod agit agnoſcere debet, nec vllo modo in ſe gloriari quaſi per illum conſenſum ſe ab alijs diſcernat, quod fusè explicat beata memoria Franciſcus Saleſius lib. 4. diuini amoris cap. 6. &c.*

10 Cœterùm puto, quod Abelly non rectè intellexerit S. Franciſcum Saleſium, oppoſitum namque videtur maniſeſtè dicere. Sic enim dicit. *Io ti dico, che la tua cooperatione hà hauuta la ſua naſcita dall'operatione della gratià, e dal tuo libero arbitrio tutto inſieme, mà in tal modo nondimeno, che ſe la gratia non haueſſe preuenuto, e riempito il tuo cuore della ſua operatione, non hauerebbe egli hauuto giamai, nè vedere, nè potere di fare alcuna cooperatione.* Et poſt aliqua ſubdit. *E non è vna forſennata empietà, il penſare che tù habbia data la ſanta efficacia, e viua attiuita all'operationi diuine, perche tù non l'habbia fatto reſiſtenza. Noi potiamo impedire gli effetti della inſpiratione, mà non gli potiamo dare: eſſa tira la ſua forza, e la virtù della bontà diuina, che è il luogo della ſua origine, e non dalla volontà humana, &c.* Deinde finit illud caput, hiſce verbis. *Se noi habbiamo qualche amore verſo Dio, ad eſſo ſe ne deue l'honore, e la gloria, che hà fatto il tutto in noi, e ſenza il quale non è ſtata fatta coſa alcuna, &c.*

11 Idem Abelly *tract. 7. cap. 3. ſect. 1.* citat pro ſua ſententia eundem S. Frāciſcum, ſic enim habet. *Si de ſola gratia excitante ſermo ſit, ſeclusis omnibus alijs, multos graues Theologos exiſtimare fieri poſſe, vt ex duobus æqualis prorſus gratiæ præuentis, & excitatis, vnus conſentiat, alter vero diſſentiat. Ita Ruardus Taperus art. 7. contra Luth. Bellarm. lib. 6. de liber. arb. cap. 15. & plures alij, quibus meritò adiungere poſſumus beata memoria Franciſcum Saleſium Epiſcopum Gebennenſem lib. 2. diuini amoris cap. 10. vbi explicans*

Digitized by Google

plicans iudicium quod vocat comparationis, de quo in varijs Euangelij locis mentio fit, illud in eo faciendum eſſe dicit, quod aliqui æqualibus, imò maioribus gratiæ auxilijs præuenti, & excitati, diuina nihilominus miſericordia conſenſum negauerint, alij æqualibus imò minoribus gratiæ auxilijs excitati, inſpirationem diuinam ſecuti fuerint, & ad pœnitentiam conuerſi. idem dicit de fide.

12 Neque hoc dicit S. Franciſcus, ſed ſolum dicit. *Quelli che hanno riceuto minori gratie; ſono tirati alla penitentia, e quelli che l'hanno riceuuto magiori, ſi rendono magiormente oſtinati. Quelli che hanno minor occaſione di venire, vengono alla ſchola della ſapienza, e quelli che l'hãno maggiore dimorano nella lor pazzia.* Hæc veriſſima ſunt, & à nemine negantur. Hebræi maiores gratias à Deo receperunt, quam Gentiles, & tamen iſti ad fidem vocati ſunt, non illi. Illi habuerunt maiorem occaſionem conuertendi ſe ad fidem, cum viderint miracula quæ Chriſtus faciebant, & tamen credere noluerunt. Vnde, quæ dicit Abelly contrariantur ijs quæ dicit idem S. Franciſcus maximè in fine illius capitis, vbi ſic dicit. *Iddio in ſomma grida alta e chiaramente alle noſtre orecbie. La tua perdita viene da te Iſrael, & in me ſolo ſi troua il tuo ſoccorſo.*

DVBIVM II.

An fides ſemper à ſolo Deo infundatur.

13 CErtum eſt, quod ſemper à ſolo Deo infunditur tanquam à cauſa principali, difficultas eſt, an aliquando detur aliqua cauſa inſtrumentalis, quæ diuina virtute, diuinaque eleuatione fidem inſtrumentaliter producat. Procedit maximè dubium de ſacramento baptiſmi, an ſcilicet quãdo fides in hoc ſacramento producitur, per ipſum ſacramentum, tanquam per inſtrumentum diuinæ virtutis producatur, ſicut producitur gratia, ſanctificans, an verò hoc ſacramentum ſolum inſtrumentaliter ad productionẽ gratiæ extendatur, non ad productionem fidei, & ſpei, & ſic iſtæ virtutes à ſolo Deo, nullo inſtrumento interueniente, producantur.

14 Sacramentum baptiſmi conferri poteſt, & non habenti vſum rationis, vt cum confertur paruulis; & illum habenti vt cum confertur adultis, vſu rationis vtentibus. In paruulis nullam requirit diſpoſitionem neque ad gratiam, neq; ad fidẽ, vt patet. In adultis vſu rationis vtentibus aliquam requirit diſpoſitionem, de quo in tract. de baptiſmo, & quantum ad fidem, etiam aliquam requirit diſpoſitionem, & eſt pia affectio ex parte voluntatis, ad omnia quæ Deus reuelauit, & per ſuam Eccleſiam tanquam per viuum inſtrumentum proponit, & etiam aſſenſus intellectus ſaltem in cõmuni, circa eadem. Conueniunt omnes quod noſtra diſpoſitio, noſtri actus extra ſacramentum non concurrunt inſtrumentaliter ad productionem fidei, ſed tantum diſpoſitiuè; ſicut ſolum hoc modo, concurrunt noſtri actus ad productionem gratiæ, & charitatis, cæterarumque virtutum infuſarum ancillantiũ. Ad ſolum ergo ſacramentum baptiſmi, & ab actus noſtros prout ad illud concurrunt, & ſimul cum illo eleuantur, difficultas reſtringitur, & quærimus, an quando fides in hoc ſacramento confertur à ſolo Deo conferatur, an medio dicto ſacramento. Hanc difficultatem à nemine vidi tractatam.

15 Ad quam puto reſpondendum, quod cum fides in ſacramento producitur, etiam à ſacramento inſtrumentaliter producatur. At quando producitur extra ſacramentum à ſolo Deo, ſine cõcurſu alicuius inſtrumenti producatur. Hanc ſecundam partem ſic probo, nam habitus quicunque inentitate ſupernaturalis extra ſacramentum, à ſolo Deo infunditur; vnde noſtri actus, non effectiuè, ſed tantum diſpoſitiuè concurrunt vt *infra ad q. 24.* dicemus.

16 Primam partem ſic probo; nam ſacramentum baptiſmi attingit inſtrumentaliter gratiam; ergo etiam fidem, quæ

quæ cum illa producitur. Antecedens docent omnes catholici, & nos fusè oſtendimus de ſacramentis in genere. Conſeq. probatur, nam ſacramentum baptiſmi id omne attingere poteſt effectiuè inſtrumentaliter, quod cum gratia nectitur, vel per modum proprietatis, vt charitas, & aliæ virtutes infuſæ, quæ cum illa neceſſariò nectuntur, vel per modum radicis, principij, fontis, & veluti exordij; ſed fides eſt radix &c. gratiæ; ergo quod gratiam attingit, debet etiam attingere id cum quo gratia nectitur tanquam cum ſua radice. Licet enim fides non nectatur neceſſariò cum gratia, ipſa tamen gratia neceſſariò nectitur cum fide, dicente Apoſtolo: *Sine fide impoſſibile eſt placere Deo*.

17 Confirmatur 1. nam qui attingit formam, attingit etiam vltimam diſpoſitionem ad formam, & è contra. Sed fides ex natura ſua, eſt vltima diſpoſitio ad gratiam, eamque infert, niſi à recipiente obex ponatur; ergo, &c. Confirmatur 2. nam ſacramentum baptiſmi attingit characterem in intellectu exiſtentem; ergo etiam attinget habitum fidei in eodem intellectu receptum. Antecedens admittunt omnes. Conſeq. oſtenditur, quia non minus eſt ſignaculum Chriſtianorum fides, quam character; ergo ſi ob hanc rationem baptiſmus attingit characterem, attinget etiã habitum fidei. Tum quia hoc redundat in maiorem ſacramenti baptiſmi dignitatem; ergo, &c.

18 Sed quæres, quid dicendum quando quis recipiat ſacramentũ baptiſmi informe, ac proinde non recipit gratiam, an tunc fides inſtrumentaliter cauſetur à ſacramento, an à ſolo Deo? Reſp. quod tunc etiam à ſacramento cauſatur inſtrumentaliter. Ratio conſtat ex dictis, quia licet de facto fides non ſit actualis radix, & diſpoſitio ad gratiam, tamen quantum eſt de ſe eſt talis. Tum quia, vt dicebamus, hoc redundat in maiorem huius ſacramenti dignitatem. Tum etiam quia conueniens eſt, quod licet tunc gratia non cauſetur, tamen cauſetur illius principium; vt baptizatus habeat in ſe principium quo ad gratiam conuerti poſſit.

DVBIVM III.

An quando habitus fidei infunditur, aliquæ ſpecies cum eo infundantur.

19 Non procedit dubium de paruulis, ſed de adultis. Ad quod dico, quod dũ habitus fidei infunditur, nulla ſpecies cum eo infundatur. Eſt communis Theologorum ſententia. Ratio fundamentalis eſt, quia dictę ſpecies, ſuperfluè, inutiliterque infunderentur. Nam ſi infunderentur, vel infunderẽtur ad formandas ſimplices terminorum apprehenſiones, qui poſtea per actum fidei, qui eſt iudicium, connectuntur, vt credantur; vel infunderentur vt neceſſariæ ad efficiendum actum, ſeu aſſenſum fidei. Ad vtrumq; ſuperfluunt, ergo, &c. Minorem probo, quia ad habendas, ſeu formandas dictas terminorum apprehenſiones; illæ ſpecies infuſæ non ſunt neceſſariæ, cum ſufficiant ſpecies naturales, per ſenſus acceptæ, in hac etenim vita quælibet apprehenſio etiam rei ſupernaturalis, eſt entitatiuè naturalis, non enim res ordinis ſupernaturalis, per apprehenſiones ſupernaturales apprehendimus. Etiam ſuperfluunt ad habendum actum fidei, quia ſpecies, quæ deſeruiunt ad ſimplices terminorum apprehenſiones, etiam deſeruire poſſunt ad actum iudicij.

20 Obijcies 1. actus fidei eſt entitatiuè ſupernaturalis; ergo ſpecies ad illum deſeruientes non poſſunt eſſe naturales. Antecedens conſtat ex dictis ſupra de actu fidei. Conſeq. probatur, nam res naturalis, cum ſit ordinis inferioris, non poteſt effectiuè concurrere ad rem ſupernaturalem, & ordinis ſuperioris; ſed ſpecies concurrit effectiuè ad productionem cognitionis; ergo, &c. Minor conſtat ex dictis 1. *p. q.* 12. & in *tractatu de anima*. Reſp. concedendo ante-

antecedens,& negando conſeq. ad probationem dico, quod ſpecies concurrit quidem effectiuè ad actum fidei, ſed vt confortata, & eleuata à Deo, non propria virtute.

21 Obijcies 2. quoniam ſi illa ſpecies concurreret effectiuè ad actum fidei virtute diuina,& vt eleuata; vel concurreret vt cauſa principalis, vel vt cauſa inſtrumentalis; neutrum dici poteſt; ergo, &c. Non vt cauſa principalis, quia quod agit vt eleuatum, non agit propria virtute, & vt cauſa principalis, ſaltem proxima. Dico ſaltem proxima, quia intellectus in viſione beata conſeruat rationem cauſæ principalis,non proximæ, ſed radicalis, cum tamen agat per virtutem proximam ipſum eleuantem.Neque vt cauſa inſtrumentalis,cum non detur cauſa principalis in cujus virtute agat; hæc enim deberet eſſe repræſentatiua, quæ in hoc caſu nulla eſt; Reſp. 1. dictam ſpeciem concurrere vt cauſam inſtrumentalem. Pro quo nota, quod in ſpecie duo munera conſiderari poſſunt. Vnum eſt concurrere in genere cauſæ efficientis; aliud in genere cauſæ formalis, repræſentando obiectum, & ex parte ipſius determinando, & fœcundando potentiam, veluti ſemen obiecti, & hoc modo non concurrit vt inſtrumentum, cum in genere cauſæ formalis non detur ratio inſtrumenti, ſed tantum in genere cauſæ efficientis. At in genere cauſæ efficientis, prout ſcilicet illa ſpecies fungitur officio, ſeu munere cauſæ efficientis, habet rationem inſtrumenti, & diuina virtute eleuatur, & confortatur, vt attingat actum fidei, entitatiuè ſupernaturalem. Reſp. 2. dictam ſpeciem concurrere vt cauſam principalem remotam, ita quod virtus proxima agendi ſit aliquod lumen ſupernaturale, eleuans, & confortans dictam ſpeciem, vt attingat actum fidei. Vnde illa ſpecies quoad munus formæ; eſt cauſa principalis proxima, at quoad munus efficientis, eſt cauſa principalis remota.

DVBIVM IV.

An fides tam quoad actum, quam quoad habitum prius infundatur, quam omnes virtutes.

22 PRius pono ea in quibus omnes Theologi conueniunt. Conueniunt omnes 1. quod loquendo de prioritate dignitatis, fides non eſt omnium prima. Charitas namque eſt dignior, & excellentior, iuxta illud Apoſt. 1. Cor. 13. *Maior autem horum eſt charitas.* Conueniunt 2. quod excepta charitate,fides eſt omnium digniſſima. Eſt dignior virtutibus moralibus,vt patet, cũ ſit Theologalis: eſt dignior ſpe: nam fides eſt fundamentum ſpei, fungiturque reſpectu illius quaſi rationem formę, pręſtans illi certitudinem, quæ per ſe primo fidei competit. Conueniunt 3. Thomiſtæ, quod fides in ratione entis, & quaſi metaphyſicè ſit etiam charitate dignior, licet moraliter ab illa excedatur. Hoc probat Bannes *q. 4. art. 7. dub. 1. concl. 4.* quia fides formaliter reſpicit veritatem, & charitas, bonitatem, ſed veritas eſt ſimplicior bonitate; ergo, &c.

23 Conueniunt 4. plerique Theologi, quod fides ex ſe, ſuaq; natura non eſt tempore, aut natura, ſeu cauſalitate prima omnium virtutum moralium. Poteſt namque aliquis Ethnicus antequam audiat aliquid de myſterijs noſtrę fidei habere aliquas, aut multas virtutes morales, ſaltem ſecundum ſuam eſſentiam, cum poſſit aliquos bonos actus morales exercere, vt temperantiæ, fortitudinis,&c. de quibus antiquitas multos laudauit. Conueniunt demum,quod loquendo connaturaliter fides tam quoad actum, quam quoad habitum reſpectiuè præcedit virtutes moralas infuſas, ſiue Theologicas, ſiue alias, imò aliquãdo etiam præcedit tempore, vt ſupra obſeruauimus. Ratio eſt, quia connaturaliter loquendo, nullus diligit, aut ſperat, niſi quod credit: fides namque eſt fundamentum rerum ſperandarum, ac ſubin-

ſubinde rerum diligendarum.

24 Difficultas præſens ad hoc reuocatur, an fides in ſe, ſuaque natura ſit prima omnium virtutum infuſarum ſiue Theologicarum, ſiue moralium. Prima ſententia eſt, quod virtutes infuſæ ſiue Theologales, ſiue morales, tam quoad actus, quàm quoad habitus, poſſint haberi priuſquam ſit in homine fides ſiue quoad actum, ſiue quoad habitum. Sic Mæratius hoc loco *diſp. 25. ſec. 2. verſ. dicendum ſecundò,* neminem citans.

25 Noſtra ſententia ſeq. concl. explicatur. *Fides ex ſe, ſuaque natura, debet tempore, aut natura prius infundi, quàm virtutes Theologicæ ſpei, & charitatis, ac proinde priuſquam omnes virtutes infuſæ.* Sic tenet S. D. *q. 4. art. 7.* vbi apertè docet, quod licet per accidens poſſint aliquæ virtutes eſſe priores fide per modum remouentis impedimenta, ſicut fortitudo remouet inordinatum timorem impedientem fidem: humilitas remouet ſuperbiam per quam intellectus recuſat ſe ſubmittere veritati fidei, &c. tamen ſi fides comparetur ad virtutes infuſas, maximè ad ſpem, & charitatem, eſt per ſe prior.

26 Reſpondet Mæratius, Sanctum Doctorem ſolùm velle, quod obiectum beatitudinis in quod tendimus per ſpem, & charitatem poſſit præſentari voluntati per cognitionem naturalem, v. g. per fidem humanam. Si quis namque audiat, quod datur gloria æterna, poteſt fide humana præbere aſſenſum, & per virtutem ſupernaturalem ſpei, & charitatis poterit in illam tendere. Cœterum iſta reſponſio non videtur cohærere cum verbis, & mente D. Thomæ, ſic enim loquitur. *Per ſe ſiquidem inter omnes virtutes prima eſt fides: Cum enim in agibilibus finis ſit principium, vt ſupra dictum eſt, neceſſe eſt virtutes Theologicas quarum obiectum eſt vltimus finis, eſſe priores cæteris virtutibus. Ipſe autem vltimus finis oportet, quod prius ſit in intellectu, quàm in voluntate; quia voluntas non fertur in aliquid, niſi prout eſt in intellectu apprehenſum: Vnde cum vltimus finis ſit quidem in voluntate per ſpem, & charitatem; in intellectu autem per fidem, neceſſe eſt, quod fides ſit prima inter omnes virtutes, quia naturalis cognitio non poteſt attingere ad Deum ſecundum quod eſt obiectum beatitudinis, prout tendit in ipſum ſpes, & charitas.* Vbi, vt vides, apertè vult S. Doctor, quod ſpes, & charitas non poſſint dirigi per cognitionem naturalem, ſed per ſupernaturalem fidei in hac vita, & viſionis beatificæ in Patria. Vnde S. Doctorem ſequuntur eius diſcipuli hoc loco, & alij communiter.

27 Probatur 1. ex illo Apoſtoli. *Sine fide impoſſibile eſt placere Deo;* ergo ſine fide impoſſibile eſt habere actum ſpei & charitatis; nam per actum ſpei formatæ, & charitatis, homo placet Deo, ergo ſi poteſt dari actus charitatis, ac ſubinde habitus, ſine fide, homo per illum, ſine fide poterit placere Deo. Confirmatur ex definitione fidei, quã ex Apoſtolo tradunt omnes Theologi, quod ſcilicet ſit *ſubſtantia rerum ſperandarum,* ſeu vt alij vertunt, de quo ſupra, fundamentum ſpei, & rerum ſperandarum; ergo ſine fide non poteſt dari ſpes, nec ſubinde charitas. Conſeq. probatur; nam ſi ſemel verum eſt, quod fides eſt fundamentum ſpei, ac ſubinde charitatis, ſequitur, quod ſine illa non poterunt dari. Vnde dicere, quod ſpes, & charitas dari poſſint ſine fide, eſt dicere, quod dari poſſunt ſine fundamẽto, vbi autem non eſt fundamentum non datur ædificium, cum deſtructo fundamento corruat ædificium. *l. nam origo, ff. quod vi, aut clam. l. egi tecum. ff. de except. rei iudicat, cap. cum Paulus, 1. q. 1.* & cum alijs iuribus docent Flaminius Pariſius *de reſignat. benefic. lib. 9. q. 25. nu. 36.* Anton. Monach. *deciſ. 13. nu. 24.* Florent. *deciſ. 48. n. 3.* Bonon. *deciſ. 18. n. 45.* Tuſch. *litt. F. concl. 533.* & alij communiter. Hinc meritò Concil. Trident. *ſeſſ. 6. de iuſtific.* vocat fidem initium iuſtificationis, ſeu reuocationis hominis interioris.

28 Probatur 2. ratione D. Thomæ quam ſic expendo. Voluntas non poteſt tendere in aliquid niſi ſibi per intelle-

Digitized by Google

ctum proponatur, quia nihil volitum, quin præcognitum; ergo non poteſt per ſpem,& charitatem tendere in Deum vt bonum beatificans, ſeu vt eſt obiectum beatitudinis niſi per intellectum proponatur; ſed hęc propoſitio non poteſt fieri per cognitionem naturalem; ergo per ſupernaturalem, quæ cum in hac vita ſit obſcura, nonniſi fidei eſſe poteſt. Minor ſubſumpta,in qua eſt difficultas probatur ex illis verbis D. Thomæ relatis. *Naturalis cognitio non poteſt attingere ad Deum, ſecundum quod eſt obiectum beatitudinis, prout tendit in ipſum ſpes, & charitas;* nam ſpes, & charitas tendunt in Deum vt eſt obiectum beatitudinis, non quomodocumque, ſed vt beatificantis ſupernaturaliter, ſeu modo tranſcendente totam naturam creatam, & creabilem, vt colligitur ex illo Apoſtoli. *Nec oculus vidit, nec auris audiuit, quæ præparauit Deus diligentibus ſe.* Et ex illo. *Vidit arcana verba, quæ non licet homini loqui.* Sed iſta non poſſunt proponi per fidem humanam, ſed tantum per diuinam; ergo,&c. Poteſt quidem quis per fidem humanam credere id quod eſt ſupernaturale, ſed non qua ſupernaturale; ſpes autem,& charitas tendunt in Deum qua ſupernaturalis eſt, ac proinde debet hęc ratio per fidem cognoſci,'& proponi.

29 Dices, nam nos ſupra probabiliter ſuſtinuimus, quod actus, ſeu cognitio quæ præcedit piam affectionem, quæ eſt entitatiuè ſupernaturalis, eſt ſolum naturalis entitatiuè, & ſolum eſt ſupernaturalis obiectiuè, ſeu propoſitiuè, quatenus proponit myſteria ſupernaturalia eſſe credibilia fide diuina; ex qua cognitione mouetur pia affectio ad mouẽdum, & determinandum intellectum vt ea credat ex motiuo diuinæ reuelationis; ergo etiam cognitio naturalis, & ſolum ſupernaturalis propoſitiuè, poterit ſufficere ad mouendam voluntatem, vt ſperet, & diligat Deum obiectum beatificans, propoſitum per illam. Reſp. negando conſeq. ratio diſcriminis eſt, quia cognitio regulans piam affectionem, non regulat eam ad obiectum ſub ratione formaliſſima ſupernaturali, ſed ad rem ſupernaturalem credibilem ſuper omne credibile, non deſcendendo ad formaliſſimam rationem ſupernaturalem. Tum quia obiectum piæ affectionis non eſt Deus in ſe, vt eſt obiectum beatitudinis; ſed eſt honeſtas huius quod eſt credere Deo dicenti, hoc autem ſufficienter proponi poteſt per cognitionem naturalem, adiuncta ſupernaturali illuſtratione, ſeu illuminatione, de quo ſupra.

30 Fundamentum Mæratij eſt, quia ad producendos actus virtutum ſpei, charitatis, &c. nihil aliud requiritur ex parte intellectus, quàm cognitio repræſentans voluntati obiectum, in quod per illarum virtutum actus tendit, ſed ad hoc non requiritur cognitio ſupernaturalis fidei, ſed ſufficit cognitio merè naturalis, vel fides humana, vel alia ſimilis; dummodo per hanc voluntati idem prorſus repræſentetur, quod repræſentatur per aſſenſum fidei; ergo,&c. Minor probatur, quia, inquit, eadem res, quæ actu ſupernaturali fidei cognoſcitur, poteſt credi fide humana, & poteſt cognoſci huiuſmodi res actu merè naturali. Reſp. concedendo maiorem, & negando minorem. Ad probationem dico, quod fides humana, vel alia ſimilis cognitio naturalis, non poteſt proponere voluntati formaliſſimum obiectum, ſeu motiuum illarum virtutum, non enim fides humana poteſt proponere voluntati formaliſſimam rationem entis ſupernaturalis, ſeu Dei vt beatificantis, ſub ratione formali ſupernaturali ſpecificatiua illorum actuum, & habituum, ſed ſolum poteſt proponere obiectum, quod eſt ſupernaturale, non ſub motiuo ſupernaturali, vt ex dictis liquet.

31 Hinc poſſet aliquis inquirere, an actus fidei ſit ab habitu fidei in genere cauſæ efficientis, & ad fidei actum diſponat in genere cauſæ materialis; ita quod idem actus fidei ſit prior,& poſterior in diuerſo genere cauſæ. Hanc difficultatem fusè explicuimus in *tractatu de gratia*, vbi oſtendimus, quod actus dile-

Digitized by Google

dilectionis præcedit gratiam, & charitatem in genere cauſæ materiali diſpoſitiuæ, & ſubſequitur, ac proinde eſt poſterior in genere cauſæ efficientis, & formalis. Hoc idem dicimus modo de actu fidei; quod ſcilicet præcedat habitum in genere cauſæ materialis diſpoſitiuæ, & ſubſequatur ad illum in genere cauſæ efficientis, & formalis; & ſic in eodem inſtanti in quo quis elicit primum actum fidei, habet etiam habitum; & ratio eſt, quia actus fidei, ita eſt proportionata diſpoſitio ad habitum fidei, ſicut actus charitatis eſt proportionata diſpoſitio ad habitum charitatis; ergo ſicut in eodem inſtanti in quo datur actus charitatis, datur habitus illius, ita in eodem inſtãti in quo datur actus fidei, debet etiam dari illius habitus. Ex alia parte, ſicut actus charitatis non poteſt procedere, niſi ab habitu, cum potentia ſolum informata habitu ſit ſufficiens principium illius; ita actus fidei non niſi ab habitu procedere poteſt, quia intellectus ſolum vt habitu fidei informatus eſt ſufficiens principium illius.

32 Hic etiam quæri poteſt, an aliquis poſſit eſſe certus ſe habere fidem? Hanc difficultatem explicuimus in *trac. de iuſtificatione*. Nunc breuiter dico, quod licet qui credit videat ſe credere, cum actus intellectus ſint ſupra ſe ipſos reflexiui, tamen nullus eſt certus ſe credere fide infuſa; licet poſſit habere aliquam certitudinem, quod credat. Sicut enim ſcientia certificat ſcientem, ita fides certificat credentem; hæc tamen certitudo non eſt fidei, cum ipſe actus non cadat ſub fide; ſolum enim ſub fide cadunt myſteria reuelata, per Eccleſiam propoſita, modo ſupra explicato. Hinc infertur 1. quod nullus habet præceptum iudicandi, & credendi, quod credat fide diuina; cum hoc non proponatur ab Eccleſia. Infertur 2. poſſe contingere, quod aliquis fidelis, non amittendo fidem, ignoret ſe habere illam, dubitet de illa, vel falſo iudicet de ſe ipſo quod ſit hæreticus. Videmus namque quod ſcrupuloſi, & ignorantes ſic de ſe iudicant, & falluntur, illæ tamen dubitationes, & iudicia debent eſſe inuoluntaria, quia dubius in fide eſt hæreticus modo quo infra videbimus.

Summarium qu. VII. de effectibus fidei.

1 HAec q. duos habet articulos. In 1. art. docet S. D. quod timor tam ſeruilis ſine ſeruilitate, quam filialis, eſt effectus fidei, quia fides cauſat æſtimationem, tum mali pænæ, tum mali culpæ. Deinde dicit, quod timor ſeruilis, eſt effectus fidei informis; & timor filialis, eſt effectus fidei formatæ.

2 Sed quæres 1. quomodo fides ſit cauſa timoris? Ratio difficultatis eſt, quia non eſt cauſa efficiens, quia neque habitus fidei, neque actus ſunt operatiui alicuius extra. Non habitus, quia iſte eſt ſolum productiuus ſimilium actum. Non actus, quia iſte eſt ſolum factiuus ſui habitus, & intenſionis eiuſdem. Neque eſt cauſa materialis, vt patet, quia non eſt ſubiectum timoris; neque formalis, quia non eſt illius forma; neque finalis, quia cauſa finalis fidei non eſt timor, ſed Deus, & bonum credentium. Reſp. quod fides dicitur cauſa timoris in genere cauſæ formalis & exemplaris, quatenus proponit obiectum timoris ſiue filialis, ſiue ſeruilis: vt enim proponit Deum vt ſummum bonum, eſt cauſa alliciens voluntatem ad timorem filialem: vt proponit Deum vt iuſtum; vt punitorem delictorum, allicit, & inclinat voluntatem ad timorem ſeruilem, ſeu pænæ.

3 Quæres 2. an fides ſit cauſa timoris vt eſt ſpeculatiua; an vt eſt practica? Reſp. vt vtroque modo, & prout per fidem credimus Deum trinum, & vnum, ac proinde ſpeculatiuè; & prout per fidem credimus Deum eſſe premium bonorum operum ac proinde practicè. Difficultas eſt quomodo fides informis ſit, cauſa timoris practicè, cum fides informis non videatur practica; ſolum namque fides eſt practica per dilectionem

iuxta illud. *Fides per dilectionem operatur*. Ad hoc dico quod fides informis non eſt practica perfectè hoc enim ſolũ conuenit fidei formatæ, quæ opus perfectum habet, eſt tamen practica imperfectè, in ordine ad opus imperfectum, vt ad fugiendum malum proprium.

4 Quæres 3. an fides ſit cauſa ſpei? Reſp. affirmatiuè, proponendo obiectum quod eſt ſuperandum. D. autem Thomas non poſuit inter effectus fidei, ſpem cum hoc ſufficienter habeatur ex ipſa fidei definitione, quod ſit *ſubſtantia rerum ſperandarum*, ideſt fundamentum, & cauſa rerum ſperandarum.

5 In art. 2. oſtendit S. Doctor, quod purificatio cordis, eſt effectus fidei; fides namque eſt primum principium purificationis cordis, quia cor purificatur dum tendit in id, quod eſt ſupra ſe, cuius motus primum principium eſt fides. Hoc conuenit fidei formatæ, loquendo propriè, & proximè. Cum quo ſtat, quod fides informis excludat impuritatem erroris.

Summarium q. VIII. D. Thomæ de dono intellectus.

1 IN 1. art. docet quod donum intellectus, eſt donum Spiritus S. pro quo notat S. Doctor, quod homo indiget lumine ſupernaturali, vt penetret, & cognoſcat ea, quæ per lumen naturale non poteſt cognoſcere, & hoc lumen vocatur donum intellectus. Hoc lumen quod ſuperadditur naturæ ad ea, quæ ſupernaturaliter innoteſcunt, ita ſe habet, ſicut ſe habet lumen naturale ad ea, quæ primordialiter cognoſcimus, & ſunt prima principia. Pro quo nota ex eodem S. Doctore 1. 2. q. 68. quod dona ſunt habitus quibus homo diſponitur ad exercenda opera virtutũ, ſecundum quod eſt mobilis à Spiritu S. At virtutes ponuntur in homine ſecundum quod eſt mobilis ab humana, diuinaque ratione. Eſt enim virtus *bona qualitas mentis, qua rectè viuitur, qua nullus malè vtitur, quam Deus in nobis ſine nobis operatur*; per illam particulam *qua rectè viuitur*, intelligitur, vt rectè notat S. Doctor, & nos aduertimus in 1. 2. rectitudo, quæ accipitur ſecundũ regulam rationis, vt per hoc virtutes differant à donis Spiritus S. Nam donis rectè viuitur ſecundum regulam diuinæ motionis, & Spiritus S. excedentem humanam rationem; non ſic virtutes vt ſic.

2 Præterea ſciendum ex D. Thoma loco cit. quod dona ſunt potiora virtutibus omnibus, exceptis Theologicis; per dona namq; homo mouetur à Deo, vt per virtutes Theologicas homo vnitur Deo, ſunt enim iſtæ virtutes quædam principia, & radices quibus homo ſupernaturaliter vnitur Deo mouenti. Demum ſciendum, quod inter ſeptem dona Spiritus S. duo ſunt, quæ correſpondent fidei, ſcilicet; donum intellectus, & donum ſcientiæ, donum autem ſapientiæ correſpondet charitati, ex D. Thoma infra *q.* 45.

3 In art. 2. quærit D. Thomas an donum intellectus poſſit ſimul eſſe cum fide, & dicit quod per donum intellectus poteſt ſimul ſtare cum fide, quatenus ea quæ cadunt ſub fide pro hoc ſtatu non intelliguntur perfectè, & ſic munus doni intellectus non eſt pene trare res fidei perfectè ſecundum quod in ſe ſunt, ſed ſecundum quod ſunt credibiles adeo vt per nullam rationem ſit diſcedendum à fide.

4 In art. 3. declarat quomodo donum intellectus ſit principaliter ſpeculatiuum, & ſecundum quid practicum, quia primò, & principaliter reſpicit ea, quæ primò, & principaliter reſpiciunt fidem, at operationes ſecundum quemdam ordinem ad fidem.

5 Sed quæres 1. quomodo donum intellectus diſtinguatur à fide? Reſp. diſtingui in hoc, quod habitus fidei datur ad determinandum intellectum vt aſſentiat reuelatis. At donum intellectus datur ad intelligenda, & penetranda ea quæ ſunt reuelata. Sed dices, quod in naturalibus vnus, & idem habitus ſuffi-

cit

cit ad aſſentiendum, & intelligendum; ergo etiam in ordine ſupernaturali, ac proinde vnus ex dictis habitibus erit ſuperfluus. Reſp. concedendo antecedens. Ratio diſcriminis eſt, quia in naturalibus idem habitus v. g. principiorum qui datur ad intelligenda prima principia, datur etiam ad aſſentiendum illis, cum cognitis terminis neceſſitetur intellectus ad aſſentiendum principijs. At in linea ſupernaturali non eſt ſic, quia cognita credibilitate myſteriorum, adhuc intellectus indiget diuina motione, vt determinetur ad aſſentiendum illis.

6 Quæres 2. an in peccatore fideli detur donum intellectus? Videtur quod ſic, quia peccator fidelis non ſolum credit, ſed etiam intelligit, quæ credit, & iudicat non eſſe diſcredendum propter ea, quæ extrinſecus apparent, ac proinde habet donum intellectus. Nihilominus reſp. negatiuè, quia in ſolo iuſto reperitur intelligentia vltimi finis, & motio ad ipſum, non in peccatore.

7 In art. 4. oſtendit, quod donum intellectus eſt in omnibus habentibus gratiam, cum hoc donum gratiam ſequatur. In art. 5. dicit, quod dictum donum non reperitur in non habentibus gratiam gratum facientem, quia nõ habet rectam æſtimationem finis. In 6. art. declarat quomodo donum intellectus diſtinguatur ab alijs donis, Nam donum pietatis, fortitudinis, & timoris pertinent ad vim appetitiuam, at donum intellectus ad vim intellectiuam, Inter illa quæ pertinent ad intellectum, eſt differentia, quod ad donum intellectus pertinet penetrare credenda. Ad alia tria pertinet iudicare de illis: donum ſapientiæ iudicat eſſe credendum rebus diuinis. Donum ſcientię iudicat eſſe credendum reuelatis creatis. Et donũ conſilij iudicat eſſe credendum in particulari.

8 In art. 7. dicit, quod dono intellectus correſpõdet ſexta beatitudo, ſcilicet beati mundo corde: probat ex D. Aug. *lib. 1. de ſerm. dom. in monte*. In art. 8. declarat quod donum intellectus habet pro fructu fidem, ideſt certitudinem fidei, ſed pro vltimo fructu habet gaudium quoddam de certitudine fidei.

9 Sed quæres, an in patria ſit vſus doni intellectus? Aliqui volunt, quod in Patria non ſit vſus doni intellectus, cum lumen gloriæ contineat eminenter perfectionem cuiuſcumque luminis inferioris. Nihilominus D. Tho. *hic art.* 7. videtur tenere oppoſitũ. Licet enim beati in ordine ad videndum Deum, qui eſt obiectum primarium noſtræ fidei, cui viſio beata ſuccedit non vtantur alio lumine quam lumine gloriæ, tamen ad cognoſcenda alia extra verbum poſſunt etiam vti lumine doni intellectus, cum aliunde non repugnet cum ſtatu Patriæ.

Summarium q. IX. de dono ſcientiæ.

IN. art. 1. oſtendit S. Doctor quod ſcientia eſt donum Spiritus S. Pro quo ſciendum 1. quod donum ſcientiæ non eſt habitus diſcurſiuus, cum ſit quædam participatio diuinæ ſcientiæ quæ diſcurſiua non eſt. Idem dicendum de dono ſapientiæ & conſilij, quod ſcilicet diſcurſiua non ſint. Sciendum 2. quod omnis diſcurſus quem habet Theologus catholicus ex rebus ſupernaturaliter per fidem cognitis, vel cognitis per donum ſapientiæ, vel ſcientiæ, pertinet, vel ad habitum Theologiæ, vel ad gratias gratis datas pro erudiendis alijs, vel pro diſſoluendis apparentibus cõtrariorum argumentis. In art. 2. dicit quod donum ſcientiæ eſt circa res humanas, ſicut donum ſapientiæ eſt circa res diuinas, vel creaturas quatenus de ijs iudicatur per cauſas altiſſimas. In art. 3. ait quod donum ſcientiæ eſt, principaliter ſpeculatiuum, ſecundariò practicum, cum ſecundario ſe extendat ad operationem. In art. 4. explicat quo modo dono ſcientiæ correſpondeat tertia beatitudo, ſcilicet: *beati qui lugent.* Aduerte tamen non eſſe neceſſe, quod quoties in gratia exiſtens elicit, actum fidei, ſemper vtatur dictis donis. Sicut enim habitibus vtimur cum volumus, ita & donis, niſi à Spiritu S. moueamur.

DISPV-

Digitized by Google

DISPVTATIO VII.

IN QVAES. X. D. THOMAE.

De infidelitate in communi.

1 IN art. 1. dicit quod ſi infidelitas accipiatur, vt dicit contrarietatẽ ad fidem, eſt peccatum; quod ſi infidelitas accipiatur ſecundum puram negationem, non eſt peccatum, ſed habet rationem pœnæ, Condemnabuntur tamen infideles infidelitate negatiua propter alia peccata. In 2. art. dicit, quod infidelitas eſt in intellectu, ſicut in ſubiecto, cum enim fides ſit in intellectu, ita & eius contrarium infidelitas. In art. 3. oſtendit quod infidelitas ſecundum ſuum genus eſt maius peccatum, quã alia contra virtutes morales, quia homo per illam magis elongatur à Deo, quam per peccata contra virtutes morales. Non eſt tamen maius peccatum quam illa, quæ ſunt contra virtutes Theologales, ac proinde infidelitas abſolutè, non eſt maius peccatum. In 4. art. dicit quod non omnes actiones infidelium ſunt peccata. In 5. art. quærit, an ſint plures infidelitatis ſpecies de quo poſtea. In art. 6. explicat quomodo infidelitas Gentilium, ſcilicet Paganiſmus, ſit cæteris grauior. In art. 7. declarat an ſit publicè diſputandum cũ infidelibus. In art. 8. docet quomodo infideles compellendi ſint ad fidẽ. In art. 9. docet quo in caſu poſſit communicari cum infidelibus. In art. 10. dicit quomodo infideles poſſit habere dominium, ſeu prælationem ſupra fideles. In art. 11. probat quod ritus Infidelium poſſunt tolerari propter aliquod maius bonum. Pro quibus ſit.

DVBIVM I.

An infidelitas ſit peccatum, & quomodo.

2 INfidelitatem eſſe peccatum docent omnes catholici. Conſtat ex illo Marci vlt. *Qui non crediderit, condemnabitur*. Et ex illo Ioan. 3. *Qui non credit, iam condemnatus eſt*. Idem alibi habetur multoties. Conſtat etiam ex dictis ſupra, quod ſcilicet detur præceptum diuinum, & ſupernaturale credendi ea, quæ Deus dixit; ſed infidelitas eſt contra hoc præceptum; ergo, &c. Tum quia eſt magnum peccatum contemnere ea, quæ ſunt neceſſaria ad ſalutem, neceſſitate medij; ergo, &c.

3 Sed obijcies 1. quia nullus peccat ex eo quod nõ acceptet ea, quæ ſunt ſupra ſuam naturam, ſed fides eſt ſupra naturam; ergo nemo peccat eam non acceptãdo. Maiorem probat Caiet. nam ruſticus non tenetur acceptare legem, ſeu priuilegium nobilitatis, & nullus cogitur vti ſuo priuilegio. Ad hoc argumentum aliqui reſpondent quod homo tenetur acceptare fidem quia eſt infirmus, infirmus namque tenetur quærere, & acceptare remedium ſuæ ſalutis. Sed hoc nihil eſt, quia etiam in ſtatu naturæ ſanæ teneretur homo acceptare fidem, & credere Deo propter infallibilem eius auctoritatem. Reſp. hominem teneri credere, tum ob infallibilem Dei veritatem, & auctoritatem; tum quia cum ſit eleuatus ad finem ſupernaturalem, tenetur credere ea quæ ſunt huius ordi-

nis,

Digitized by Google

nis, & ſunt neceſſaria pro conſecutione ſui finis. Quocirca, licet fides ſit ſupra naturam hominis ſecundum ſe, non tamen vt eleuati.

4 Obijcies 2. quoniam ſi infidelitas eſſet peccatum, maximè quia opponeretur fidei, ac proinde diſtingueretur à peccatis, quæ contra fidem committuntur à fidelibus; ſed non videtur in quo diſtinguatur; ergo non eſt nouum peccatum à peccatis fidelium contra fidem. Hoc argumentum petit vt explicemus quot peccata committat fidelis contra fidem, vt ſic videamus quomodò infidelitas ab alijs peccatis diſtinguatur. Fidelis ergo poteſt 1. peccare contra fidem, omittendo interiorem, vel exteriorem actum fidei, quando illius currit obligatio, de quo diximus ſupra. 2. Fidelis poteſt etiã grauiter peccare ignorando articulos fidei. Ratio eſt, quia præceptum fidei affirmatiuum obligat ad ſcientiam materiæ fidei, cui ſcientiæ per modum omiſſionis, opponitur ignorantia, quæ vocatur negationis, ſeu priuationis. Diximus autem *in* 1. 2. quod peccatum ignorantiæ reuocatur ad peccatum factum ex certa ſcientia. In hoc tamen differunt, quantum ad præſens, quod peccatum contra fidem ex certa ſcientia, quando directè ei opponitur, eam deſtruit, non tamen ex ignorantia. Diximus etiam loco citato, quod peccatum ignorantiæ, non eſt ſolum peccatum ratione negligentiæ adiſcendi ſed etiam ratione ſui; negligentia namque adiſcendi eſt in voluntate, at ignorantia in intellectu, ac proinde ratione ſui opponitur obligationi ſciendi.

5 Sed quæres 1. an peccatum ignorantię fidei ſit carentia ſcientię habitualis, an actualis? Reſp. quod cum hoc peccatum ſit actuale, debet conſiſtere in omiſſione, ſeu carentia actus, non habitus. Tum quia non datur præceptum de habitibus: non datur præceptum de ſcientia habituali, ſeu de memoria, ſed de actibus, quibus illa adquiritur; peccatũ autem omiſſionis conſiſtit in carentia eius quod præceptum eſt, licet ſupponat negligentiam in voluntate de quo modo.

6 Quæres 2. an ignorantia fidei ſit ſemper peccatum? Reſp. cum D. Thoma *q. 3. de malo, art. 7. ad* 12. negatiuè. Ratio clara eſt, quia non ſemper homo cogitat, nec aduertit ſe ignorare, patet autem quod ſine aduertentia rationis nõ contingit peccatum. Tum quia, licet homo pro aliquo tempore aduertat, non tamen tenetur ſemper occupari in adiſcendã fide; cum enim hoc præceptum ſit affirmatiuum, non obligat pro ſemper, ſed tempore, & occaſione opportuna. Tum etiam quia contingere poteſt, quod occurreret tempus, & cogitatio obligationis addiſcendi, & deſit Doctor, qui doceat, tunc enim homo non peccat ob impotentiã addiſcendi. Quod ſi currat tempus addiſcendi; cogitatio obligationis, & adſit Doctor qui doceat & homo ſit negligens, tunc peccabit.

7 Quæres 3. an peccatum ignorantiæ multiplicetur ad multiplicationem materiæ ignoratæ? Reſp. quod ſi iſta ignorantia conſideretur præcisè vt eſt contra præceptũ affirmatiuum fidei, ſeu ſciendi myſteria fidei, tunc nõ multiplicatur; cum enim ſit vnius præcepti violatio, vnum peccatum erit; tum quia tota illa materia per modum vnius præcipitur; poterit tamen hoc peccatum eſſe magis, vel minus graue, ſecundum quod ad maiorem, aut minorem materiam extenditur. Quod ſi dicta ignorantia conſideretur in ordine ad alias virtutes, quæ tunc ſaltem per accidens obligare poſſunt, vt religio, &c. tunc ratione illarum poterit multiplicari.

8 His poſitis facile erit explicare quomodo infidelitas diſtinguatur ab alijs peccatis, quæ à fidelibus contra fidem committi poſſunt. Nam infidelitas in hoc conſiſtit, vt ſit peccatum taliter fidei contrarium, vt omnino eam ex natura ſua excludat, ex eo quod priuat honeſtate credendi, & pia affectione. At ignorantia non opponitur directè fidei, ſed pręcepto illius, ſeu ſciendi illam; ſicut nec omiſſio actus fidei, ſiue interioris,

Digitized by Google

ris, ſiue exterioris; hæc enim omiſſio non directè opponitur honeſtati credendi, nec piæ affectioni; quod ſi iſta haberet ex intentione, & voluntate omittentis, eam haberet oppoſitionem.

9 Infidelitas eſt duplex: vna culpabilis, & vocatur infidelitas priuatiua; & alia inculpabilis, & vocatur infidelitas negatiua, de qua infra dicemus eſſe poſſibilem, quia cum hæc infidelitas excludat cognitionem, ſequitur, quod ſi tanta ſit cognitionis excluſio, vt etiam excludat voluntatem, infidelitas erit negatiua, inculpabilis, & ſine peccato, quia nec voluntarium poteſt eſſe ſine cognitione, nec peccatum ſine voluntario. Quod ſi contingat, quod aliquis ignoret totam fidem, habeat tamen aliquam notitiam prædicationis illius, tunc ſi ſit negligens in quærenda, & inueſtiganda ſufficienti propoſitione fidei; tunc illa infidelitas erit priuatiua, voluntaria, & ad culpam imputabitur; de quo magis infra nu. 11.

10 Quomodo autem ſit peccatum, modo exponendum, inquirendumque eſt. Aliqui namque videntur velle quod infidelitas ſit peccatum omiſſionis; cum conſiſtat in quadam ignorantia; ignorantia autem conſumatur in omiſſione, quæ eſt carentia cognitionis. Tum quia infidelitas eſt peccatum oppoſitum præcepto affirmatiuo credendi; peccatum autem oppoſitum præcepto affirmatiuo, eſt omiſſionis. Alij videntur tenere, quod infidelitas ſit peccatum commiſſionis. Hoc videtur tenere S. Doctor *hic qu.* 1. vbi ponit duplicem infidelitatem, vnam negatiuam, aliam contrariam, quæ tunc contingit, quando quis repugnat auditui fidei, & hæc eſt propriè infidelitas; patet autem, quod reſiſtere auditui fidei eſt peccatum cõmiſſionis. Idem tenere videtur Caiet. *hic art.* 3. dum dicit, quod infidelitas conſiſtit in diſſenſu fidei cõtrario, quo infideles falſam habent opinionem de Deo, quod ad peccatum commiſſionis ſpectat. Tum quia nullus dicitur infidelis, niſi intelligatur habere errorem contra fidem; ergo, &c.

11 Communis, & vera ſententia diſtinguit de infidelitate; nam infidelitas priuatiua conſiſtit in peccato omiſſionis; at infidelitas contraria conſiſtit in peccato commiſſionis. Infidelitas namque culpabilis de qua *nu.* 9. in ſimpliciter priuatiuam diuiditur, & in contrariam. Sicut enim ex Ariſt. 1. *poſter. tex.* 37. datur duplex ignorantia, ſcilicet negationis, quæ omiſſioni aſſimilatur, & prauæ diſpoſitionis, quæ commiſſioni ſimilis eſt. Ita datur duplex infidelitas, negationis, quæ ignorando tantum habetur. & contrarietatis, quæ eſt veluti prauæ diſpoſitionis, quia errando habetur: illa erit omiſſionis, iſta commiſſionis. Infidelitas omiſſionis opponitur præcepto affirmatiuo fidei, de audiendo, & credendo. At infidelitas commiſſionis opponitur præcepto negatiuo de non credendo aliquid contrarium fidei.

12 Pro quo nota ex Caiet. *hic art.* 2. quod circa fidem tribus modis contingit peccare. 1. diſcredendo, ſeu credendo falſa eſſe quæ proponuntur, aut credendo contraria fidei eſſe vera; & hoc peccatum, vt patet, eſt infidelitatis propriè, & commiſſionis. 2. Non credendo, nec diſcredendo, ſed quaſi ſuſpendendo omnem actum intellectus; & hoc peccatum eſt omiſſionis. 3. Dubitando, & hoc vel per opinionem, vel per ſuſpicionem, vel vt ait ille neutraliter ſe habendo. Si opinando; vel opinando falſa eſſe diuina myſteria reuelata, & tunc eſt peccatum commiſſionis: vel opinando contraria eſſe vera, & etiã tunc eſt peccatum omiſſionis: vel opinando diuina myſteria eſſe ſolum probabilia, & etiam tunc eſt peccatum commiſſionis: vel opinando eſſe credibilia antequam credat, & tunc nullum eſt peccatum. Si ſuſpicando, cum iudicium ſuſpicioſum includat fidei contrarium, ſequitur, quod etiam hoc peccatum ſit commiſſionis. Si neutraliter ſe habendo, cum ſcilicet intellectus manet anceps, & tunc eſt peccatum omiſſionis, niſi includat iudicium, quod res fidei ſunt talis conditionis, quod intellectus

poſſit

Digitized by Google

poſſit circa illa ſufficienter propoſita omnem actum ſuſpendere. An autem infidelitas negatiua, & contraria ſint peccata eiuſdem ſpeciei, conſtat ex dictis *in* 1.2. *ad q.* 72. *art.* 6. vbi diximus, quod omiſſio, & commiſſio quando verſantur circa eandem materiam, & procedunt ex eodem motiuo, ſunt eiuſdem ſpeciei in eſſe moris.

13 Quæres 1. an infidelitas negatiua, qualis eſt illorum quibus fides non eſt ſufficienter annunciata, & propoſita, ſit peccatum? Reſp. negatiuè, conſtat ex dictis *nu.* 6. vt oppoſitum damnauerint Pius V. & Gregor. XIII. in Bull. contra Baium. Peccatum namque infidelitatis non habent, qui prædicantem non audierunt. Tum quia nullus obligatur lege, quæ ſibi non eſt ſufficienter promulgata; nec præcepto, quod ſibi non eſt ſufficienter intimatum. Quicumque tamen non credit fide iam ſibi ſufficienter propoſita, indubiè grauiſſimè peccat, quia tunc excuſationem non habet de peccato ſuo, conſtat ex dictis.

14 Quæres 2. an vt incurratur peccatum infidelitatis, ſufficiat interior gratiæ inſtinctus, ſeu motio diuina ad credendum, ſine exteriori prædicatione? Reſp. negatiuè, ratio eſt, quia per communes inſtinctus, per reuelationes internas, per interiores motiones, Deus nihil præcipit, aut tanquam ex præcepto faciendum enunciat. Tum quia non poteſt facile diſcerni an dicti inſtinctus ſint à Deo, an à proprio ſpiritu. Si tamen res ita proponerentur, vt præciperetur illarum fides, tunc qui hoc cognoſceret, peccaret contra præceptum credendi, ac proinde peccato infidelitatis.

15 Quæres 3. quare charitas amittatur per quodcumque peccatum, & fides ſolum per peccatum infidelitatis? Reſp. rationem eſſe quia omnia peccata habent oppoſitionem cum charitate nõ cum fide: omnia deſtruunt Dei amorem non omnia Dei auctoritatem: motiuum charitatis eſt vniuerſaliſſimum, non motiuum fidei. Hinc patet quare fidelis omittens præceptum affirmatiuum fidei peccet contra fidem, & non peccato infidelitatis, ac proinde non amittat fidem, quia ſolum infidelitas habet propriam contrarietatem cum fide, non omiſſio illius præcepti; ſicut neque omnia peccata contra charitatem quoad motiuum generale ſunt contra eadem quoad motiuum ſpeciale, cui directè opponitur odium Dei. In fide datur ſolum motiuũ ſpeciale, non generale.

16 Quæres 4. an quoties homo repugnat audire Euangelium, vel reicit auditum, fiat infidelis contrariè. Seu quomodo oporteat fidem eſſe propoſitam, antequam incurratur peccatum infidelitatis? Hoc quæſitum proponit hic Ban. *dub.* 3. ad quod dico non ſufficere quamcumque Euangelij prædicationem, ſed talem requiri quæ faciat fidem euidenter credibilem, & magis credibilem quacumque alia ſecta; quia ex duobus credibilibus æqualibus, non tenetur homo credere magis vnum, quàm alterum, conſtat ex dictis ſupra.

DVBIVM II.

An infidelitas ſit in intellectu tanquam in ſubiecto.

17 Conueniunt omnes, quod infidelitas ſit in intellectu ſicut in ſubiecto proximo, licet quoad motiuum ſit in voluntate, qua ratione omne peccatum eſt in voluntate. Sed dices, quod aliquando poteſt dari vitium infidelitatis ſine vllo defectu intellectus; ergo infidelitas nõ eſt in intellectu. Antecedens probatur 1. nam fidelis qui ſcit per demonſtrationem Deum eſſe, fiet infidelis ſi dicat ſe non crediturum, ſi hoc non ſciret demonſtratione, & tamen nullum habet errorem in intellectu. 2. Quando Apoſtolus Thomas vidit Chriſtum reſurrexiſſe per ſenſuum experientiam; ſi ſic re ipſa dixiſſet, ſi non fuiſſem per ſenſus expertus Chriſtum reſurrexiſſe, non crederem; tunc enim peccaſſet peccato infidelitatis, & tamen non habuiſſet vitium in intellectu. 3. Quia cum catho-

Digitized by Google

licus dubitat deliberatè de aliquo articulo fidei, ſit infidelis, ſine errore intellectus; ergo; &c.

18 Reſpondet Valentia hoc loco, quod re vera infidelitas in his caſibus non eſt propriè in intellectu, ſed in voluntate, vbi reperitur motiuum non credendi. Sed contra, quia infidelitas eſt error contra fidem; ergo ſi tunc non datur error in intellectu, neque infidelitas dabitur. Tum quia motiuum voluntatis non opponitur fidei contrariè, nec etiam priuatiuè, quia iſta ſunt nata fieri circa idem, quod non contingit in fide, & dicto motiuo; vnde dictum motiuum nec eſt infidelitas priuatiua, nec negatiua.

19 Reſp. ergo negando antecedens; implicat namque quod detur infidelitas quæ ſit peccatum, & fidei oppoſita ſine defectu intellectus; nam etiam in dictis caſibus intellectus re ipſa degenerat, cũ teneat obiectum formale fidei loco inferiori quam deberet. Ad 1. probationẽ dico, quod ille fidelis verè deficit, & errat maximè, cum proponat euidentiam ſcientiæ, certitudini fidei, vt niſi per demonſtrationem certificaretur, non vellet tenere Deum eſſe. Idem dico ad 2. probationem, quia tunc præponeret fidem, & certitudinem eius, certitudini ſenſuum. Ad 3. probationem dico, quod catholicus dubitans de articulis fidei, maximè errat, iudicando falſiſſimè noſtræ fidei myſteria, poſſe cadere ſub dubitatione. Licet enim contingere poſſit quod cum homo de fide dubitat, non teneatur elicere aſſenſum fidei ex præcepto affirmatiuo, tenetur tamen nunquam reuocare in dubium res fidei; ac proinde quando reuocat, peccat contra præceptum negatiuum.

20 Sed quæres 1. an infidelitas ſit ſolum in intellectu quoad falſitatem; an etiam quoad malitiam? Reſp. eſſe etiam in intellectu quoad rationem malitiæ, ac proinde quoad rationem peccati. An autem hæc malitia ſit formaliter in intellectu, an ſolum denominatiuè à malitia voluntatis; eſt opinionum diuerſitas. Nam P. Suarez hoc loco *diſp. 16. ſect. 3. n. 4.* putat, quod licet infidelitas prout eſt in intellectu de ſe, & non ab actu voluntatis habeat malitiam obiectiuam, prout tamen eſt actus moralis non habet malitiam niſi per quandã denominationem à voluntate, ſeu niſi quã participat denominatiuè à voluntate, ac proinde ſimpliciter loquendo malitia moralis, quæ moraliter conſtituit infidelitatem in ratione peccati, tantum eſt in voluntate, at in intellectu per ſolam denominationem ab actu voluntatis; fundamentum Suarez eſt, quia libertas eſt in ſola voluntate, ergo etiam malitia. Libertas namque eſt fundamentũ malitiæ.

21 Cæterum oppoſitum omnino dicendum eſt; quia vt oſtendimus *in 1. 2. diſp. 14. dub. 1. & 2.* libertas non eſt ſolum formaliter in voluntate, ſed etiam in intellectu, & in appetitu ſentiente, licet libertas intellectus ſupponat libertatem voluntatis, ea tamen ſuppoſita, actus intellectus eſt intrinſecè liber, & non tantum denominatiuè; ac proinde erit intrinſecè moralis, & bonus, vel malus, ſeu peccatum intrinſecè, & ſic infidelitas, eſt intrinſecè mala, & non tantum denominatiuè; & ſic etiam tradit Aragon. & alij Thomiſtæ hoc loco.

22 Quæres 2. an in voluntate ſit aliquis habitus pertinens ad rationem infidelitatis? Aliqui reſpondent affirmatiuè, ſicut enim ad fidem pertinent duo habitus, vnus in intellectu, & alter in voluntate, ita ad infidelitatem fidei oppoſitum, dabuntur duo habitus, vnus in intellectu, alter in voluntate; ille opponetur fidei, iſte piæ affectioni. Oppoſitum dicendum eſt cum Bann. cæteriſq; Thomiſtis hoc loco, ratio eſt, quia bonum conſurgit ex integra cauſa, at malum ex quacumque defectu, ac proinde non eſt neceſſe, quod ſicut ad fidem requiruntur dicti duo habitus, ita etiam requirantur ad vitium oppoſitum.

23 Sed obijcies 1. ex D. Tho. *infra q. 34. art. 2.* apud Bann. vbi dicit, quod ratio peccati infidelitatis, eſt ex odio Dei; ergo; &c. Reſp. dato antecedenti, nihil contra nos, non enim eſt neceſſe

quod

Digitized by Google

quod odium ſit habitus,ſed ſufficit actus. Deinde dico mentem D. Thomæ non procedere de odio formali, & expreſſo ad vitium infidelitatis ponendum; ſed ſufficit odium virtuale, commune, ſeu quod eſt quędam communis circunſtantia, reperta in omni peccato.

24 Obijcies 2. nam intellectus etiã quoad peccatum infidelitatis, indiget aliquo determinante, mouente,& applicante quoad exercitium; hoc non poteſt eſſe niſi aliquis habitus; quod ſi eſt actus ex illius multiplicatione, ſeu repetitione generabitur habitus. Reſp. nos non dicere, quod non poſſit generari habitus, ſed quod non ſit neceſſe ad infidelitatis peccatum, quod in voluntate detur habitus directè oppoſitus habitui piæ affectionis.

DVBIVM III.
An infidelitas ſit maximum peccatum.

25 HOc dubium ſic reſoluit S. Doctor art. 3. quod ſcilicet infidelitas ſit maius peccatũ omnibus peccatis, quæ contingunt in peruerſitate morum, ſeu contra virtutes morales, tum acquiſitas, tum infuſas; non tamen omnibus peccatis, quæ committuntur contra alias virtutes Theologicas; nam odium Dei ſimpliciter maius peccatum eſt. Et licet infidelitas ſimpliciter ſit maius peccatum deſperatione; nihilominus deſperatio eſt periculoſior, & ex parte noſtra execrabilior.

26 Quod autem infidelitas ſit maximum peccatum reſpectu omnium, quæ contra virtutes morales committuntur, conſtat ex ſacra ſcriptura,in qua hoc peccatum per antonomaſiam vocatur peccatum. Ioan. 8. ſic ſcribitur. *Quæretis me, & non inuenietis, & in peccato veſtro moriemini*, ſcilicet in peccato infidelitatis, & cap. 15. ſic legitur. *Si non veniſſem, & locutus eis fuiſſem, peccatum non haberent*. Et cap. 16. habetur. *Ille arguet mundum de peccato: de peccato quidem,quia non crediderunt in me*. Vnde S. P. Aug. lib. 3. contra duas Epiſt. Pelagian. cap. 3. ſic fatur. *Filios Diaboli infidelitas, facit, quod peccatum proprium vocatur, quaſi ſolum ſit, ſi non exprimatur quale peccatum ſit*. Ratio eſt quia per peccatum, infidelitatis, homo maximè recedit à Deo, prima namque ad Deum acceſſio, eſt per fidem, iuxta illud: *Accedentem ad Deum oportet credere quia eſt, &c.* Tum quia hoc peccatum impedit directè remiſſionem omnium aliorum, quia *ſine fide, impoſſibile eſt placere Deo*. Tum etiam quia iuxta regulam Ariſt. 8. *Ethic.* 5. in moralibus, illud eſt peſſimum,quod optimo contrariatur, cum ergo excepta charitate, fides ſit optima,ſequitur quod eius oppoſitum ſit peſſimum.

27 Quæres 1. an infidelitas poſſit ratione nocumenti dici maius peccatum quam odium Dei? Reſp. affirmatiuè, conſtat ex teſtimonijs ſacrę ſcripturę allatis, vbi abſolutè, & per antonomaſiam infidelitas vocatur peccatum, quod non eſſet verum, ſi in aliquo ſenſu non eſſet tale, ſed abſolutè, & ſecundum quãcumque rationem odium Dei eſſet maius. Tũ quia odium Dei non deſtruit radicitus iuſtitiam, vt facit infidelitas ex Trident. *ſeſſ. 6.* Infidelitas namque cum deſtruat fidem,quæ eſt radix,fundamentum, & initium noſtræ iuſtitiæ, priuat hominem iuſtitia à ſuis fundamentis. Tũ etiã quia,vt docet S. Doctor 1. *ad Timot.* 5. infidelitas ponit hominem in eo ſtatu, in quo nihil facere poteſt, quod Deo placeat, quia *ſine fide impoſſibile eſt placere Deo*, nam infidelis nihil facere poteſt, quod apud Deum valeat, vel ad impetrandum, vel ad merendum. At cum fide ſine charitate, poteſt homo facere aliquid quod valeat ad ſe diſponẽdum, ad impetrandum, &c. vt alibi diximus. Vnde dicit S.P. Aug. Epiſt. 105. *Fides impetrat, quod lex imperat*. Tum deniq; quia peccatum infidelitatis difficilius curatur, quam peccatum odij, hoc enim relinquit initium ſalutis, at infidelitas, illud deſtruit.

28 Quæres 2. an infidelitas ſit abſolutè maius peccatum quàm deſperatio?

Digitized by Google

tio? Reſp. affirmatiuè ratio videtur euidens, quia infidelitas opponitur rationi diuinæ altiori, ſcilicet diuinæ veritati, nam infidelitas ex ſe facit Deum fallacem, auctorem mendacij, nullius auctoritatis in dicendo, ſeu teſtificando; at deſperatio opponitur rationi quaſi inferiori ſcilicet bono diuino, ſeu Deo non prout eſt bonus in ſe, ſed prout eſt bonum noſtrum. Dices, D. Thomam *infra q.20. art.3.* præferre deſperationem; ergo, &c. Reſp. negando antecedens, non enim dicit Angelicus, quod deſperatio ſit maius peccatum, ſed quod ſi conſideretur ex parte noſtra, eſt periculoſior, quod veriſſimum eſt, poteſt enim aliquod peccatum eſſe minus graue, & eſſe nobis periculoſius, propter occaſiones quas affert ad alia peccata, propter ablationem principij conuerſionis.

29 Sed obijcies 1. ex Suarez *diſp.2. de ſpe, ſect. 2. n.* 5. nam deſperatio eſt grauius peccatum, quam infidelitas; ergo, &c. Antecedens probatur, quia odiũ Dei vt eſt bonum proprium, opponitur ſpei, & tamen eſt grauius peccatum omni infidelitate, & omni hæreſi, ergo, &c. Antecedens oſtendit, nam dictum odium eſt auerſio à Deo magis directa, & formalis, attingens Deum immediatè; at infidelitas ſolum attingit Deum mediante actu noſtro. Vnde licet iſte actus: *Volo potius in alia re ponere meam fælicitatem, quàm in Deo*, eſt maius peccatum quam infidelitas; ſecus ſi deſperatio nõ oriretur ex odio Dei, ſed ex tędio, vel ex alia tentatione. Reſp. negando antecedens, etiam dato quod deſperatio oriatur ex odio Dei, non prout eſt bonũ in ſe, ſed prout eſt bonum noſtrum, quia ſemper eſt verum, quod ratio formalis fidei eſt ordinis eleuationis, ſcilicet veritas, quã ratio formalis ſpei, quæ eſt bonitas. Dices, hinc ſequi, quod infidelitas ſit maius peccatum, quàm odiũ Dei, vt eſt bonus in ſe, quia ratio diuinæ veritatis eſt abſtractior, & vt ſic dicatur, ſubtilior, quam ratio diuinæ bonitatis. Reſp. quod in eſſe phyſico deſperatio eſt maius peccatum quam odium Dei, ſicut veritas in eſſe phyſico eſt abſtractior, quàm ratio boni, tamen moraliter, odium videtur maius peccatum, de quo *in* 1. 2.

30 Obijcies 2. ex Hurtado *diſp. 69. ſect. 3.* quia infidelis habet pauciora, quibus à peccato auertatur, quã fidelis ſolum deſperans; ergo deſperatio non eſt maius peccatum infidelitate, quoad reparationem, & occaſionem reſcipiſcendi, ac proinde non rectè dicit D. Thomas quod deſperatio ſit maius peccatum ob dictas rationes. Antecedens probatur, nam infidelis, & hæreticus, carent non ſolum fide, ſed etiam ſpe, cum ſine fide non detur ſpes; item carent cognitione intellectuali eiuſdem fidei, quæ eos cohibeat, quam fidei cognitionem retinet fidelis deſperans. Tũ quia fidelis deſperans cum retineat fidem, retinet potentiam proximam ſperandi, at infidelis deſperans, neque potentiam proximam ſperandi habet. Reſp. benedicere S. Doctorem, quod licet, infidelitas ſit abſolutè maius peccatum quam deſperatio, hæc tamen per accidens ſit maius peccatum ratione difficilioris reparationis, & occaſionis reſcipiſcendi, qui enim deſperat, abijcit & vale dicit omnibus remedijs ſuæ ſalutis, & totaliter à Deo remouetur; at qui præciſè fidem negat, non poſitiuè abijcit remedia ſalutis, ſed ſolum ex conſequẽti. Tum quia facilius eſt aliquem reuocare ad veritatem, quam ad ſpem poſt deſperationem, quia hæc auertit, & confundit intellectum, non ſic infidelitas. Vel dicas comparationem non eſſe abſolutam, ſed quod contingere poteſt, quod deſperatio habeat illa adiuncta, & non fides, licet fides per ſe illa ſemper inferat.

31 In art. 4. quærit S. Doctor, an omnis actio infidelium ſit peccatum, de qua re fusè egimus *in tractatu de gratia*. pro quo breuiter nota, quod in actibus humanis triplex bonitas poteſt aſſignari. Prima eſt naturalis, quo modo dicimus bonum eſſe colere agrum. Secunda eſt moralis, quo modo dicimus bonum eſſe colere viros probos, virtutes mo-

rales

Digitized by Google

rales exercere, &c. Tertia eſt ſupernaturalis, æternæ vitæ meritoria, quo modo dicimus bonum eſſe colere Deum ex charitate, &c. Certum eſt, quod in infidelibus datur bonitas naturalis; etiã certum eſt quod non datur bonitas meritoria vitę æternę ſolum difficultas procedit de bonitate morali.

32 Dico 1. non omnia opera infidelium ſunt peccata. Conſtat, quia non eſt veroſimile, quod infideles referant omnia opera ſua ad cultum idoli, aut ad alium peruerſum finem; ac proinde tunc illa opera manebunt in ſua naturali conditione, ſecundum quàm tacitè, & virtute referuntur in Deum auctorem naturæ. Dico 2. quod iſta opera, quæ ſecundum ſe non ſunt mala, nec ad malum finem referantur, ſed referuntur in Deum auctorem naturæ ſi aliàs ſint bona moraliter, retinent ſuam bonitatem moralem, vt loco citato probauimus.

DVBIVM IV.

An infidelitas rectè diuidatur in Paganiſmum, Iudaiſmum, & hæreſim.

33 Affirmatiuè reſpondet S. Doctor *art.* 5. quia tot dantur ſpecies infidelitatis, quot dantur modi quibus contingit quempiam reniti fidei. Vel enim renititur fidei nunquam prius à ſe ſusceptæ, & iſta eſt Paganiſmus, ſeu gentilitium. Vel renititur fidei quàm in figura ſuſcepit, & iſta infidelitas, eſt Iudaiſmus. Vel renititur fidei quam ſe habere profitetur in veritatis manifeſtatione, & eſt hæreſis. De hac diuiſione infidelitatis quæritur an ſit rectè aſſignata, vt ſit generis in ſpecies ſeu an ſit ex parte obiecti, an ſolum ex parte ſubiecti.

34 Prima ſententia eſt, quod diſtinctio harum ſpecierum deſumatur ex parte ſubiecti: qui enim fidem nunquam ſuſcepit, dicitur paganus, ſeu ethnicus, ſeu gentilis. Paganus namque à pago dicitur, ſeu non ſcripto, quia pagani non ſunt ſcripti militiæ chriſtianæ. Ethnicus græcè, latinè gentilis dicitur; & Gentilis à gente dicitur. At qui ex parte ſuſcepit, ſcilicet quoad legẽ Moyſis, & ex parte reicit, ſcilicet legem Chriſti, dicitur Iudæus. Qui autẽ vtramque legem ſuſcepit, ſed errat in aliqua parte, dicitur hæreticus. Sic aliqui expoſitores hoc loco.

35 Secunda ſententia eſt, quod iſta diuiſio deſumatur per ordinem ad ſacram ſcripturam receptam, vel non receptam, ita quod ille ſit paganus, qui neutrum teſtamentum recipit. Ille ſit Iudæus qui recipit vetus teſtamentum, & nouum reicit. At ille ſit hæreticus, qui vtrumque recipit, ſed aliquem, vel aliquos errores habet. Sic Suarez *hic diſp.* 16. *ſect.* 4. Sed non placet, quia Saraceni admittunt Pentatheucum, & Circonciſionem, & tamen non ſunt Iudæi, ſed inter Paganos reputantur. Tum quia poteſt hæreticus reicere totum nouum teſtamentum, vt faciebant Manichæi teſte Maldonato *in præfat. ad Euangel.* & credere Chriſtum veniſſe, fuiſſe Redemptorem, & ſic erit hæreticus, non Iudæus, nec Paganus.

36 Noſtra ſent. ſeq. concl. explic. *Dicta diuiſio ſumitur ex parte obiecti fidei negata, & eſt adæquata.* Explicatur concl. nam Paganus eſt, qui nec Religionẽ Iudæorum, nec Chriſtianorum profitetur Iudęus eſt qui profitetur legem, ritus, ſeu Religionem Iudæorum. Et hæreticus eſt, qui profitetur religionem chriſtianã. non tamen ex toto, ſed in aliquo, vel aliquibus deficit. Hoc autem ex parte obiecti deſumitur; nam Paganus negat totum fidei obiectum, tam illud, quod in nouo, quam illud in veteri teſtamento continetur. Iudæus negat dimidium, vt ſic dicam, fidei obiectum, ſcilicet nouum teſtamentum. At hæreticus ſolam partem negat. Bene verum eſt, quod hæc diuiſio aliquo modo refunditur in ſubiectum, ſeu in renitentia ſubiecti, quatenus Paganus renititur toto fidei obiecto. Iudęus dimidio, & hæreticus parti. Hæc diuiſio, vt patet, eſt adæquata, & ad eam omnes errores erga fidem

Digitized by Google

dem reduci poſſunt, vt conſideranti patebit.

37 Sed quæres 1. ad quam ſpeciē infidelitatis, ex dictis reuocetur error illius, qui recipit nouum teſtamentum, non tamen vetus? Reſp. quod reuocatur ad hæreſim, quia iſte recipit Chriſtianam Religionem, & illius profeſſionem, & ritus, ſecundum nouum teſtamentum. Vnde de ratione hæreſis eſt quod Chriſti doctrinam profiteatur ſiue ex toto, ſiue ex parte, & aliquid poſtea neget ſiue ex nouo, ſiue ex veteri teſtamento. Item eſſet hęreticus qui Religionem Chriſtianam profiteretur, abſque receptione ſacrarum ſcripturarum noui teſtamenti nam antequam aliquid ſcriberetur dabatur Religio Chriſtiana, & dabantur Chriſtiani. Pariformiter eſſet Iudæus, qui vetus teſtamentum negaret, legem tamen Iudaicā profiteretur, quaſi eſſet ex traditione à Deo data, & acepta.

38 Quæres 2. an dicta diuiſio infidelitatis habuit locum ante legem Euāgelicam in ſtatu legis antiquæ. Reſp. affirmatiuè, nam ſi Iudæus incidiſſet in aliquem errorem contra ſuam fidem, verè fuiſſet hæreticus illius temporis, & ſi ex toto à Iudaiſmo defeciſſet fuiſſet Paganus. Hoc probat Suarez *diſp. 16. ſect. 4. n. 19.* quia qui nulla reuelationem Dei ſibi propoſitam ſuſcipit, eſt Paganus: qui partem ſuſcipit, partim reicit, eſt hæreticus, ac proinde tunc Iudæus potuit fieri hæreticus. Sed contra, quia non eſt hæreticus ex hoc præciſè qui reuelationem partim recipit, & partim reicit; nam ſi Iudæus ante aduentum Chriſti tranſiſſet ad Gentiles, & crederet vnitatem Dei. vt multi Gentilium credebant, & negaret alia Iudæorū dogmata, non fuiſſet hæreticus, ſed Paganus, vt omnes communiter tradunt; ergo ratio illa Suarez non videtur efficax. Ratio ergo eſt, quia nomine hæretici intelligimus eum qui aliquid ex ſua lege ſuſcepta diſcredit, quod tunc fuiſſet in illo Iudæo. Bene verum eſt, quod non fuiſſet hæreticus eo modo, quo modo, neque ad mentem D. Thomæ, cum non haberet renitentiam ad fidem ſuſceptam in manifeſtatione Chriſti; fuiſſet tamen aliquo modo hæreticus per renitentiam ad fidem tunc ſuſceptam in illa manifeſtatione apud hæbræos. Puto tamen, quod ante aduentum Chriſti eſſent ſolum duæ ſectę infidelitatis, ſcilicet Paganiſmus, & hæreſis; nam Iudaiſmus erat tunc vera Religio, non ſpecies infidelitatis, ac proinde illa diuiſio, ſolum quoad illas duas ſpecies locum habuiſſet. Niſi velis dicere, quod etiam tunc potuiſſet eſſe Iudaiſmus ſi Iudæus falſo credidiſſet Chriſtum iam veniſſe, quod eſt valde probabile.

39 Quæres 3. ad quam ſpeciem ex dictis infidelitatis ſpeciebus reuocatur illa infidelitas qua Philoſophus credit Deum eſſe vnum, & negat cæteros fidei articulos? Reſp. reuocari ad Paganiſmum, quod verum puto, non ſolum quando non credit Deum eſſe vnum, ſed hoc nouit per demonſtrationem, verum etiam quando hoc credit quia ab aliquo audiuit, aut per traditionem accepit, quæ ex Dei reuelatione ortum habuit. Vt enim quis inter hæreticos numeretur, aut inter Iudæos non ſufficit quod cum eis conueniat in vno, vel alio articulo, ſed debet conuenire quoad potiſſima, & ſubſtantiali, vt quoad Iudæos credendo Chriſtum venturum, & quoad hæreticos, quod Chriſtus iam venit. Et ſic qui credit Deum eſſe vnum, & omnia alia negat, nec eſt Iudæus, nec eſt hæreticus, ſed Paganus, cum credat, quod cum Paganiſmo eſſe poteſt.

40 Quæres 4. ad quam ſpeciem infidelitatis pertineat Atheiſmus? Reſp. quod etiam in homine baptizato pertinet ad Paganiſmum. Atheus namque minus credit Deo quam Paganus, magis recedit à Deo quam ethnicus; & magis deitatem, & numen negat, quam Gentilis: nam iſti admittebant aliquod numen, at Atheus, nullum. Vnde Atheiſmus eſt Paganiſmus maiori, execrabilior, &c.

41 Quæres 5. ad quam ſpecies infidelitatis pertinebit ſecta Antichriſti, & aſſe-

Digitized by Google

aſſeclarum eius? Reſp. quod exterius quandiu Regnum non poſſidebit, eius ſecta ad Iudaiſmum pertinebit, hunc enim perſuadebit eius doctrina, qua negabit Chriſtum D. fuiſſe verum Meſſiã in lege Moyſis promiſſum, & dicet, prædicabitque ſe eſſe Meſſiam. Interius tamen erit Atheus, aut Paganus, & etiam exterius poſt Regni poſſeſſionem, & dominium, tunc namque laruam deponet & verum Deum negabit, Moyſis legem contemnet, ſeque ſolum adorare iubebit; licet in occulto Dœmonis idolum colet, à quo Regnum, pecuniam, opes, & concurſum ad mirabilia patranda obtinebit, ad homines ſeducendos, & abducendos, ad eundem colendum, & venerandum.

42 Quæres 6. an poſſit quis contrahere ſimul duas, aut omnes dictas infidelitatis ſpecies, vt ſimul ſit Paganus, Iudæus, & hæreticus? Certum eſt, quod ſucceſſiuè id eſſe poteſt; de ſimultate ſolum difficulas procedit; ad quam negatiuè reſp. nam Paganiſmus non poteſt eſſe nec cum Hæreſi, nec cum Iudaiſmo; non cum Hæreſi, quia hæc includit fidem Chriſti, non ille: non cum Iudaiſmo, quia Iudaiſmus inuoluit fidem Chriſti in figura, & Paganiſmus etiam Chriſti figuram negat.

43 Quæres 7. an dictæ tres infidelitatis ſpecies differant eſſentialiter, an ſolum accidentaliter? Videtur mihi differre ſolum accidentaliter; nam poſſunt negare idem obiectum, & eadem ratione quatenus opponitur fidei, ſeu diuinæ reuelationi. Vnde Paganus negat Chriſtum, idem negat Iudæus, idemque negat Arianus. Vnde ſaltem quoad iſtũ aſſenſum non videntur differre eſſentialiter. Difficultas procedit de proprijs aſſenſibus, qui non ſunt communes, vt prædictus. Nam Paganus non credit Meſſiam venturum: Iudæus id credit: Hæreticus credit iam veniſſe. De quo, Caiet. & alij videntur dicere, quod differant ſpecie eſſentiali, ex diuerſo modo tendendi in ſua obiecta, & ratione diuerſarum renitentiarum; aliàs non ſumerentur ab obiectis, ſed à ſubiectis. alij dicunt eſſe ſolum differentias accidentales penes diuerſos modos tendendi ad diuerſa obiecta partialia, non totalia; tum quia ratio formalis *ſub qua* fidei non videtur multiplicari ſpecie, ſicut nec ratio formalis *qua*, ac proinde nec vitia illi oppoſita.

44 Pars etiam oppoſita valde probabilis eſt, quod ſcilicet differant eſſentialiter, vt illa diuiſio ſit adæquata eſſentialiter, & tradatur per differentias eſſentiales, traduntur namque per contrarias auditui fidei renitentias, ſeu reluctationes, per non receptam, & receptam fidem. Vnde licet ratio formalis *qua*, & *ſub qua* fidei ſit vna, & fides ipſa ſit vna, in ſpecie infima, tamen vitia illi oppoſita poſſunt multiplicari ſpecie, vt conſtat in iuſtitia commutatiua quæ eſt vna ſpecie, & tamen illi plura vitia opponuntur ſpecie diſtincta, vt furtum, detractio, &c. de quibus in meo *tract. de Iuſtitia, & Iure*.

DVBIVM V.

An Paganiſmus ſit cæteris infidelitatibus grauior.

45 AD hoc dubium reſpondet S. Doctor *art. 6.* quod grauitas infidelitatis deſumi poteſt ex duplici capite, ſcilicet ex renitentia, vel ex obiectione. Ex renitentia, illa eſt grauior, quæ magis renititur, & reluctatur, magis autem renititur fidei quæ eſt contra fidem receptam, & hoc modo hæreſis eſt maius peccatum. Secundo loco eſt perfidia Iudaica, & tertio loco, eſt Paganiſmus. Cœterum ſi grauitatem attendamus ex obiectione, tunc illa infidelitas eſt grauior, quæ totam fidem abijcit, quo modo Paganiſmus, eſt maior infidelitas; deinde Iudaiſmus, poſtremo hæreſis. Sed quia ratio culpæ magis ex renitentia, quam ex abiectione penſatur; ideo abſolutè infidelitas hæreticorum, ſeu peccatum hæreſis eſt maius, grauiuſque.

46 Alij rem hanc ſic explicant dicen-

Digitized by Google

cendo, quod Paganus extenſiuè plus peccat quàm Iudæus, & iſte plus quàm hæreticus, intrinſecè tamē grauius peccat hæreticus, quàm Iudæus, & iſte plus quàm Paganus, quod etiam docet os aureum Chryſoſt. *hom.* 50. *ad populum*, vbi dicit, quod recedens à nomine Chriſtiano, eſt peior gentili; idem tradit D. Hierony. *in* 18. *Iſaia.* Iſte modus loquendi optimus eſt, & coincidit cum modo loquendi D. Thomæ. Bene verū eſt, quod aliquando cōtingere poteſt, quod Paganiſmus ſit peccatum grauius Iudaiſmo, & Iudaiſmus, hæreſi, loquendo de peccato intenſiuè. Ratio eſt, quia contingere poteſt, quod Philoſophus gentilis habeat maiorem cognitionem noſtrę fidei, ac proinde maiorem obligationem eam amplectendi, quā habeat aliquis Iudęus idiota, aut hæreticus ruſticus. Deinde puto, quod grauius peccet Chriſtianus tranſiens ad Paganiſmum, vel Iudaiſmum, quàm ad hæreſim; ratio eſt, quia cum æquali notitia, & obligatione retinendi, conſeruandique fidem catholicam, longius ab ea recedit; ſuſcipiendo Paganiſmum.

47 Sed quæres 1. quare Eccleſia puniat Hæreticos, & non puniat Iudæos, aut Paganos, etiam quando iſti magis delinquunt, iuxta dicta *nu. praecedenti?* Reſp. rationem eſſe, quia hæretici ratione baptiſmi aliquo modo pertinent ad Eccleſiam, non ſic Iudæi, & Pagani. Notant tamen aliqui apud Dianam *p.* 4 *tract.* 7 *reſol.* 2. quod licet Eccleſia non puniat infideles non baptizatos, punit tamen Iudæos, qui ex Iudaiſmo tranſeunt ad Paganiſmum, ſeu Mahometiſmum. Vnde Gregor. XIII. *in Bull. edita anno* 1581. decreuit, quod puniantur ab Inquiſitoribus Iudæi negantes ea quæ habent communia cum Chriſtianis circa fidem, vel etiam dœmones inuocantes, conſulentes, eis immolantes thus, vel fumigationis offerentes.

48 Quæres 2. an peccata fidelium ſint grauiora peccatis infidelium? Aliqui dixerunt, quod peccata infidelium eſſent grauiora peccatis fidelium, ſicut infidelitas infidelium, ſcilicet Paganiſmus eſt maius peccatum Iudaiſmo, & hæreſi, ſaltem extenſiuè, & aliquando intenſiuè. Sed hoc eſt abſolutè falſum; fideles namque in peccatis mortui, grauius in inferno puniuntur, quàm infideles, vt habetur *cap. ſcimus*, 12. *q.* 1. Vnde S. P. Aug. 4. *de baptiſmo cap.* 20. *& cap.* 5. dicit, quod auaritia ex certa ſcientia in homine fideli eſt grauius peccatum infidelitate, ſeu Paganiſmo, ſaltem quando eſt ex ignorantia.

49 Pro intelligentia notandum 1. quod vt videamus an aliquod peccatum ſit ex ſuo genere grauius alio, non debemus attendere ad omnes ſpecies, ſed ad ſupremam illius generis. Vnde illud peccatum eſt alio grauius ex genere quando prima ſpecies eſt grauior: & illud peccatum ex ſua ſpecie, eſt alio grauius, quando illa ſpecies excedit illam cum qua comparatur: & illud peccatum in indiuiduo, eſt alio grauius, quando illud indiuiduum ſuperat iſtud. Notandum 2. quod infideles tripliciter comparari poſſunt cum fidelibus, & è contra. 1. In ordine ad ſalutem æternam, & hoc modo infideles ſunt deterioris conditionis fidelibus, illorumque peccata quantum ad hoc, ſunt grauiora, & afferunt nocumenta maiora in ordine ad ſalutem, afferunt namque carentiam principij piæ operationis, & ponunt hominem in periculo, tum peccandi, tum damnationis. 2. Poteſt infidelis comparari cum fideli quantum ad mores; & hoc modo infidelitas infidelium ex genere ſuo eſt maius peccatum, quàm peccata morum fidelium, licet in indiuiduo peccata morum fidelium poſſint excedere peccatum infidelitatis infidelium. 3. Poteſt fidelis comparari cum infideli quoad peccata morum, & hoc modo regulariter magis peccat fidelis, quàm infidelis; tum quia peccata fidelium fiūt cum maiori cognitione, & maiori voluntarietate: tum propter maius ſcandalum: tum propter quandam fidei iniuriam; tum propter maiorem ingratitudinem, & alias circunſtantias.

DV-

Digitized by Google

DVBIVM VI.

An ſit cum Infidelibus publicè diſputandũ.

50 CONueniunt communiter, quod non eſt faciliter inſtituenda diſputatio cum infidelibus. Colligitur ex illo Apoſt. 2. ad Tim. 2. *Noli verbis contendere, ad nihil enim vtile eſt, niſi ad ſubuerſionem audientium*: vbi Apoſtolus inſinuat, quod niſi magna ſit vtilitas, & omne periculũ ſubuerſionis amoueatur, non eſt cum hæreticis diſputandum. Et ad Titum 3. iubet Apoſtolus vt hæreticum vitemus: non poſt diſputationem, ſed poſt vnam, vel alteram correptionem. Huius rei optimam rationem tradit S.P.Aug.lib.13.contra Fauſtum cap. 12. quia *non diſputare amant hæretici, ſed quoquomodo ſuperare imprudentiſſima pertinacia, vt congregent quæ non pepererunt*. Aliqui mihi teſtificati ſunt, quod nihil profecerunt etiam conferentia familiari,& ſuaui, quia non applicant animum vt veritatem diſcant, ſed perpetuò toti ſunt in tuenda, & propaganda falſitate:& quod parum ſoliciti ſunt, vt conſequenter loquantur, ſed pro omni arte habent pertinacem garrulitatem. Bene etiam fatur Tertull. de præſcriptionibus cap.15. quod *ſcripturas obtendunt, & hac ſua audacia ſtatim quoſdam mouent, in ipſo vero congreſſu firmos quidem fatigant, infirmos capiunt, medios cum ſcrupulo dimittunt*. Tum quia indignum videtur cum illis agere de ſcripturis, qui illas ſolas quas volunt, & quomodo volunt recipiunt. Aduertit S. Doctor nunquam licere cum infidelibus, aut hæreticis diſputationem inſtituere, quaſi in dubium reuocando articulos fidei, quia catholicus deliberatè dubitans de fide, fit infidelis. Hoc tamen licitum eſt infideli, nam quando infidelis incipit dubitare de fide noſtra, an ſit vera, bene facit ſi diſputationem inſtituat pro inquirenda veritate. Colligitur ex *cap. maiorem, 24. q.1. & ex l. nemo, C. de Summ. Trin.* quæ lex deſumpta eſt ex edicto Marciani Imperatori pro confirmatione Concilij Calcedonenſis.

51 Dico 1. *Laico non licet diſputationem cõſtituere de fide cum hæreticis.* Sic decernitur *cap. quicumque, de hæreticis, in* 6. ibi: *Inibemus quoque ne cuiquam laicæ perſonæ liceat publicè, vel priuatim diſputare: qui verò contra fecerit, excommunicationis laqueo innodetur*. Et ſic tradunt Sylu. *verb. diſputare n.* 1. Vmbert. Locat. *in iudic. inquiſit. verb. diſputare n.* 1. *&* 2. *& verbo laicus nu.* 4. *&* 6. Alphonſ. de Caſtr. *de iuſt. hæret. puniſt. lib.* 1. *cap.* 19. Albert. *de agnoſt. Cathol. q.* 13. *n.* 4. Ban. & alij hoc loco. Dubitat Gloſ. an nomine laici intelligatur illitteratus more vltramontanorum, qui illitteratos, & indoctos vocant laicos, & litteratos vocant clericos. Cæterum textus non loquitur more vltramontanorum, ſed more latinorum qui per laicos eos intelligunt, qui ad Eccleſiæ ſeruitium non ſunt deputati.

52 Dico 2. Coram ſimplicibus, & rudibus, qui ab hæreticis non ſunt ſolicitati, non expedit de fide diſputare, ſecus ſi iam ſint ab hæreticis ſolicitati; tũc enim aliquando poteſt eſſe neceſſarium ne indiſcreto ſilentio fidem prodant. Quod etiam ipſe Chriſtus D. fecit Ioan. 8.& fecerunt Apoſtoli, & Sancti Patres, præſertim Eccleſiæ lumen S. Aug. vt in eius vita legitur. Cauendum tamen à maledictis, à contemtione, ambitione, & iactantia. Sed agendum eſt vi argumentorum, & ſententiarum pondere. Vide N. S. P. Gregor. Nazian. *orat. de modeſtia in diſput. ſeruanda.* Videri etiam poteſt Magnus Gregor. *p.* 2. *Paſtoralis, cap.* 4.

53 Quæres 1. an laici poſſint in aliquibus caſibus de fide diſputare? Reſp. affirmatiuè, & communiter aſſignantur ſequentes. Primus, quando diſputatio nõ inſtituitur ad perſuadendum ei cum quo agitur, ſed ſolum exercitij cauſa; hæc enim non eſt diſputatio formalis, ſed tantum materialis, prout in ſcholis fieri ſolet. Sic tradunt Petrus de Ledeſma, & alij apud Auguſt. Barboſ. *in col-*

Digitized by Google

lect. dicti cap. quicumque, n.16. Secundus quando deficit clericus idoneus, & laicus eſt idoneus, & multus fructus ſperatur ex illius diſputatione; quia licet tunc fiat contra verba legis, non tamen contra, ſed ſecundum mentem legislatoris. Sic auctores citati, & alij apud Barboſ. proximè cit. Tertius quando diſputatio inſtitueretur in illis locis, vbi contraria conſuetudine lex Eccleſiaſtica non ſeruatur; vt dicitur eſſe in illis locis vbi hæreſes graſſantur. Valētia, & alij hoc loco.

54 Quæres 2. an in dicto textu interdictum ſit diſputare laicis etiam doctis, & litteratis? Reſp. affirmatiuè Gemin. *in d. cap quicumque n.1. & 3.* Franc. *ibid. n.1.* Sanc. *in præcept. lib.2. cap.8. n.5.* & n.7. excipit caſum magnę neceſſitatis, vel vtilitatis, vt ſi eſſet aliquis hæreticus, qui peruerteret fideles, nec eſſent docti Eccleſiaſtici qui fidei partes ſuſciperent, tunc enim laico docto non ſolū non eſſet prohibitum diſputare, cum illo hæretico, ſed etiam teneretur, vt conſuleret ſpirituali proximorum ſaluti, quod etiam tradunt Turrian. *hoc loco diſ. 50.* Becan. *cap. 15. q. 7. nu. 6.* Suar. hoc loco, & alij.

55 Quæres 3. an in dicto *cap. quicumq;* excludātur clerici indocti, & Religioſi? Reſp. negatiuè, peccabit tamen clericus indoctus contra legem naturalem exponendo ſe periculo errandi in multis. Becan. loco cit. Azor. *p.1. lib.8. cap.26. q.1.* Sanch. *dicto cap.6. n.8.* & expoſitores hoc loco. Quantum ad Religioſos dico, quod veniunt nomine clericorum. Nomine namque clericorum in lata ſignificatione veniunt tam clerici ſæculares, quàm Regulares, Caſtrenſ. *conſil. 337. lib.1. incipit: in hac ſubſtitutione.* Tuſch. *litt. C. concl. 377. n.2. & 3.* Marc. Anton. *var. lib.1. reſol. fin. caſu 50.*

56 Quæres 4. an dicta excommunicatio ſit latæ, an ferendæ ſententiæ? Reſp. eſſe ſententiæ ferendæ; vnde non imponitur ipſo iure, ſed opus eſt citatione, monitione, & ſententia. Colligitur ex illo verbo *innodetur*, quod ſententiam ferendam denotat, & ſic tradunt Nauar. Azor. Tiraquel. Perez, Sanch. & Sanctarel. apud Barboſ. *loco citato, num.* 18.

DVBIVM VII.

An Infideles ſint compellendi ad fidem, vbi alia.

57 ALiqui ſic hoc dubium proponunt, an Eccleſia habeat poteſtatem compellendi infideles ad fidē, prædicandi Euangelium: mittendi prædicatores, &c. de quibus ſigillatim per diuerſos §§. dicetur. Pro quorum intellectu, notandum 1. quod infideles qui nunquam fidem ſuſceperunt ſunt in triplici differentia. Alij enim non ſunt ſubiecti Eccleſiæ, nec Chriſtianis Principibus nec de facto, nec de iure, nec corū terras incolunt. Alij ſunt, qui licet de facto non ſint ſubiecti, de iure tamen ſubiecti ſunt, vt quia rebellarunt à poteſtate, ſubiectione, & dominio, quod habebant in illos: vel quia incolunt terras eorum, vt ſunt Turcæ qui occupant terras Principum Chriſtianorum. Alij demum ſunt, qui de iure, & de facto ſubditi ſunt Eccleſiæ, vel Principum Chriſtianorum, vt ſunt Iudæi incolentes regiones Chriſtianorum, & Turcę in bello capti, &c. Notandum 2. aliquos diſtinguere inter poteſtatem, & ius ad prædicandum Euangelium, &c. Aliqui namque habent poteſtatem, ſed non habent ius: ego habeo poteſtatem ingrediendi tuam domum, ſed non habeo ius, quia tu licet potes me prohibere, & prohibēdo vteris iure tuo: poteſtas enim fundatur in permiſſione, vel in aliquo titulo non rigoroſo, vt amicitiæ, gratitudinis, &c. at ius fundatur in titulo iuſtitiæ quo tu aduerſum me vti non potes, bene ego aduerſum te, vel rem tuam, vt ſi ego habeam ius tranſitus per domum, vel agrum tuum, ius ſtillicidij, &c. Bene verum eſt, quod etiam poteſtas poteſt afferre aliquod ius, non quidem aduerſum te, ſed aduerſum alios. Licet enim tu poſſis mihi prohibere ingreſſum in domum tuam, alij tamen non poſſunt, & aduer-

Digitized by Google

aduerſum alios habeo ius ne me impediant, & poſſum cohibere volentes impedire, & ab illis poſſum me defendere. Et ſic eo ipſo, quod Eccleſia habet poteſtatem prædicandi infidelibus Euangelium, habet ius ne in vſu ſuæ poteſtatis impediatur, & poteſt impedientes cogere ad deſiſtendum. His breuiter notatis ſit.

§. I. *An Eccleſia habeat poteſtatem, ſeu ius ad prædicandam fidem infidelibus.*

58 Negant plerique hæreticorum. Veritas Catholica ſeq. concl. explicatur. *Eccleſia habet poteſtatem prædicandi infidelibus Euangelium.* Sic tradunt omnes Scholaſtici, & Theologi hoc loco. Colligitur ex eo. *Euntes in mundum vniuerſum, prædicate Euangelium omni creaturæ.* Marci vlt. Colligitur etiã ex illo Luc. 7. *Oportebat pati Chriſtum, & reſurgere à mortuis, & prædicari in nomine eius pœnitentiam, &c.* Ratio clara eſt, quia cum fides ſit neceſſaria neceſſitate medij ad ſalutem, vt ſupra vidimus, quilibet non ſolum poteſt, ſed etiam tenetur proximum ſuum inſtruere, & de fide erudire, niſi maius bonum obſtet. Vnicuique namque Deus mandauit de proximo ſuo.

59 Maior difficultas eſt, an etiam Eccleſia habeat ius compellendi infideles ad fidem amplectendam, an ſolum habet contra volentes impedire prædicatores ne prædicent. Aliqui id affirmare videntur, vt Suarez *diſp.* 18. *ſect.* 1. *n.* 2. & alij. Probant, quia Chriſtus D. habuit hoc ius. Colligitur ex illo pſal. 2. *Ego autem conſtitutus ſum Rex, ſuper Sion montem Sanctum eius: prædicans præceptum eius.* Vnde Marci vlt. dixit. *Data eſt mihi omnis poteſtas in cælo, & in terra,* & ſtatim intulit. *Euntes in mundum vniuerſum, prædicate Euangelium, &c.* Vnde ius quod ipſe habebat, ſuis prædicatoribus delegauit, iuxta illud Apoſt. 2. Cor. 5. *Poſuit in nobis verbum reconciliationis*; ideſt commiſit nobis munus prædicationis, quocirca ſubiũgit. *Pro Chriſto ergo legatione fungimur.*

60 Ego obſeruo magnam differentiam inter Chriſtum D. & eius prædicatores, quod Chriſtus D. non ſolum habebat poteſtatem prædicandi ſuum Euangelium hominibus, ſed etiam habebat ius inducendi, & obligandi eos ad amplectendam fidẽ. Vnde poſſet Chriſtus D. ſi vellet committere Principi Chriſtiano, vt infideles tam ſubditos, quam non ſubditos, cogere ad fidem amplectendam, mortis pœna adiecta, quam tamen poteſtatem, & ius nec Principibus, nec ſuis prædicatoribus delegauit. Poteſt quidem Eccleſia eos cohibere qui prædicationem impediunt, & aduerſus eos poteſt ſe tueri. Vnde ſi Princeps infidelis impediat prædicatores, poteſt Eccleſia eo meliori modo quo poteſt ſe tueri. Tum quia tunc temporis Eccleſia cenſetur accipere defenſionem innocentium, qui ea prædicatione indigent ad ſalutem. Tum etiam, quia Princeps infidelis impediendo tũc prædicatores, impedit bonum ſuorum ſubditorum, ac proinde cenſetur tyrannus, & ſic vt talis poteſt deturbari. Tum denique quia vnaquæq; Reſpublica habet ius mittẽdi ſuos Legatos; Legati autẽ Eccleſiæ ſunt prædicatores Euangelij.

61 Sed quæres 1. an ius quod habet Eccleſia cogendi infideles vt non impediant Euangelij prædicationem ſit naturale, fundatum in ipſo iure naturæ, an poſitiuum à Chriſto D. datum, ex ſuprema eius poteſtate, ſeu an ſit ius à Chriſto D. delegatum? Aliqui volunt eſſe delegatum; potuit enim Chriſtus D. poteſtatem prædicandi Eccleſiæ cõmunicare; ergo de facto illam communicauit. Alij volunt eſſe iuris naturalis, quia ius docendi ignorantes eſt connaturale homini. Ego puto, quod hoc ius ſit non ſolum poſitiuum, ſed etiam naturale. Eſt naturale, quia natura dictat, quod quilibet Princeps poſſit propulſare iniuriam quam ab alio accipit in vſu ſuæ poteſtatis. Tum quia eſt naturalis poteſtas defendendi innocentes, illiſque prouidendi de neceſſarijs

Digitized by Google

ad ſalutem. Eſt iuris diuini poſitiui, ex vi illorum verborum Chriſti D. *Ite in mundum vniuerſum, & prædicate Euangelium omni creaturæ*. Marci vlt.

62. Quæres 2. in quibus reſideat ius cogendi infideles ne impediant fidei prædicationem? Pro reſolutione huius difficultatis noto, quod ſi loquamur de poteſtate priuata, quam vnuſquiſq; habet prædicandi priuatim, & inſtruendi infideles, iſta non habet annexam poteſtatem cogendi infideles ne impediant prædicationem. Si verò loquamur de poteſtate ex officio prędicandi Euangelium quæ eſt in paſtoribus immediatis, vt in Epiſcopis, & Parochis, dico quod iſti habent poteſtatem cogẽdi infideles pro poſſe ne impediant fidei prædicationem in ſuis Parochijs, & Diœceſis; non in alijs locis, territorijs, vel prouincijs, niſi ex venia ſaltem tacita Pontificis. Demum ſi loquamur de poteſtate ex officio prędicandi ſiue per ſe, ſiue per alios, ſed ſupræma, iſta habet annexam poteſtatem impellendi infideles ne impediant Euangelij prædicationem, & hanc pro toto mundo. Cum enim ſolus Papa poſſit mittere Prædicatores ad omnes prouincias, ipſe ſolum habet poteſtatem impellendi omnes, & quoſcunque Principes infideles, vt non impediant prædicationem fidei, quantum eſt ex vi poteſtatis à Chriſto D. collatæ. At quantum eſt ex vi poteſtatis, ſeu præcepti naturalis, etiam ad alios Principes fideles pertinet iſta poteſtas compellendi Principes infideles ne impediant fidei prædicatores. Quilibet namque præſertim ſupremus Princeps habet ius defendendi innocentes, faciendi quod iure ſuo vtantur; & ſic cum Prædicatores à Pontifice miſſi habeãt ius prædicandi in omnibus Prouincijs, ſi ab infidelibus Principibus impediantur, poterunt defendi à Principibus fidelibus, maximè cum de hoc præſumatur voluntas Summi Pontificis, & aliquando etiam hanc curam demandant Pontifices, vt Prædicatores fidei protegant, defendant, & reſiſtentes coerceant.

63. Quæres 3. an Pontifex ad defenſionem ſuorum prædicatorum poſſit armare exercitum: an debeat hanc tutelam committere Principibus ſæcularibus? Reſp. quod licet poſſit Pontifex, maximè, qua eſt Princeps temporalis exercitum parare, & ſuos prædicatores defendere, tamen videtur rationabilius, quod id faciat per Principes ſæculares: quia ſicut Euangelij prædicatores debẽt oſtendere patientiam, manſuetudinem, & humilitatem, ita etiam debet eam oſtendere ſupremus eorum Paſtor, ac proinde debet exemplo Chriſti, & Apoſtolorum fidem prædicare manſuetudine, patientia, & tollerantia, non vi, non armis, non potentia, non vindicando iniurias, ſed eos tolerando, niſi in aliquo caſu contrarium magis expediens iudicaretur.

64. Quæres 4. an poſſint mitti à Põtifice prædicatores cum militibus armatis, ad eorum ſecuritatem, & vt defendant illos? Negat Hurtado apud Dianam *p. 6. tract. 4. reſol.* 15. Affirmat idem Diana poſt maiorem, & Ioann. Solerzanum, dicentes poſſe Principes Chriſtianos mittere prædicatores ad conuertendos Barbaros cum exercitu ſufficienti, non vt bllum inranti, b ſed vt prædicatores defendant; quocirca poſſunt arces, turreſque in confinijs Prouinciarum infidelium conſtruere, vt facilior, ſecuriorque aditus, & exitus pateat fidelibus. Deberent tamen infideles blãdè, & pacificè moueri vt audiant, recipiantque prædicatores; quod ſi hoc præſtare noluerint, armis cogi poterunt, vt hoc præſtent. Ego puto, quod per ſe loquendo non debeant mitti prædicatores cum exercitu, & copijs militum, exemplo Chriſti, qui diſcipulos ſuos miſit *ſicut agnos in medio luporum, ſine baculo, ſine pera*, inermes, manſuetos, annunciantes pacem, non bellum. Tum quia; vt dicit Apoſt. 2. Cor. 10. *Arma militiæ noſtræ, non carnalia ſunt, ſed potentia Deo*. Tum quia non parum derogaretur fidei auctoritati, ſi armis, & copijs inducenda eſſet. Per accidens tamen poſ-

Digitized by Google

poſſet caſus contingere, qui prudenti indigere, diſcuſſione.

65 Quæres 5. an ſi fidei prædicatio pacificè offeratur, & infideles nolint eã audire, tunc cogi poſſint vi, & armis ad eam audiendam. De qua re ſunt tres ſententiæ. Prima affirmat; hanc ſequitur Maior *in 2. diſt. 4. q. 2.* Secunda negat, ſic Valentia *hoc loco puncto 6.* Salmeron *to. 12. tract. 38.* & alij. Tertia communior, & verior diſtinguit, vt hoc fieri poſſit cum infidelibus ſubditis Principibus Chriſtianis; ſecus cum non ſubditis. Prima pars conſtat ex vſu Romanorum Põtificum, qui cogunt Iudæos ſubditos ad audiendam concionem de rebus noſtræ fidei, vt conſtat ex Bulla *Sancta Mater Eccleſia*, Gregor. XIII. Tum quia hoc præceptum non excedit poteſtatem laicalem, cum nihil ſupernaturale præcipiat, ſed quid naturale, honeſtum, & vtile ad finem laicalis Principatus, quia de Deo etiam auctore naturæ multos habent errores, multa committunt peccata contra præcepta naturalia; tum quia fides chriſtiana, eſt valde vtilis ad laicam politiam: tum quia religionis diuerſitas ſolet eſſe cauſa diſcordiarum. Vnde Hurtad. *hoc loco* §. 54. docet poſſe Principem laicum moderata mulcta cogere infideles ſubditos ad audiendam myſteria fidei, & maiori ſeueritate eos cogere poteſt ad audiendam legem naturalem.

66 Secunda pars probatur, quod ſcilicet non poſſint cogi infideles non ſubditi ad audiendam fidem, nam hæc poteſtas non eſt ſpiritualis, quia hanc non dedit Chriſtus D. ſuæ Eccleſiæ, & multò minus Principibus laicis; ergo, &c. Antecedens probatur, quia Eccleſia nullam habet poteſtatem, nullam iuriſdictionem ad eos qui foris ſunt, ſed ſolum habet poteſtatem ad mittendos ſuos prædicatores, & miniſtros. Neque eſt temporalis, quia poteſtas temporalis coactiua, ſolum in ſubditos poteſt exerceri.

§. II. *An infideles cogi poſſint ad amplectendam fidem, quando per Eccleſiæ prædicatores eſt ſibi ſufficienter propoſita.*

67 PRima ſententia eſt, quod infideles ſiue ſubditi, ſiue non ſubditi cogi poſſint ad amplectendam fidem ſufficienter propoſitam. Sic Maior loco citato *nu. 65.* quam ſententiam conatus fuit ſuadere Carolo V. Imperatori Geneſius Sepulueda. Secunda docet, quod cogi poſſint infideles ſubditi in temporalibus: ſtando in iure diuino, & naturali, quicquid ſit de iure poſitiuo; ſecus non ſubditi. Sic Scotus *in. 4. diſt. 4. q. 7. in fine*, quem alij ex eius ſchola ſequuntur. Tertia ſententia eſt, quod omnes cogi poſſint indirectè, non directè; ſic Gabriel *diſt. 4. q. 2.* & Angelus apud Suarez *diſp. 18. ſect. 3. n. 2.*

68 Noſtra ſententia ſeq. concl. explicatur. *Nullus infidelis ſiue ſubditus, ſiue non ſubditus cogi poteſt ad amplectendã fidem ſufficienter promulgatam, non ſolum de iure humano, ſed neque de iure diuino, & naturali.* Sic S. Doctor *hic art. 8. & 12.* Vbi Caiet. Bannes, Aragon. & alij communiter. Quod hoc ſit iure humano prohibitum, conſtat ex *cap. qui ſincera, diſt. 45. cap. de Iudæis, ead. cap. ſicut Iudæi, de Iudæis: cap. Iudæi cap. conſuluit, eod. & cap. maiores, §. item quæritur, de baptiſmo*, vbi dicitur: *id eſſe contra religionem chriſtianam*; id etiam decernitur *l. Chriſtianis C. de paganis*.

69 Quod autem id fieri nequeat iure naturali, & diuino, colligitur ex dictis iuribus; maximè ex *cap. maiores*. Tum quia coactio ſiue iuris naturalis, ſiue diuini non poteſt eſſe niſi in habente poteſtatem, & iuriſdictionem in eos erga quos eſt exercenda, ſed hanc poteſtatem, ſeu iuriſdictionem non habet Eccleſia; ergo multo minus eam habebunt Principes ſæculares. Quod Eccleſia eam poteſtatem non habeat colligitur ex illo Apoſt. 1. Cor. 5. *Quid mihi de his qui foris ſunt, nam eos Deus iudicabit.*

Idem

Digitized by Google

Idem colligitur ex *cap. gaudemus, de diuortijs*, & ex Trident. *ſeſſ. 14. cap. 2.* ibi *Eccleſia in neminem iudicium exercet, qui prius per baptiſmum non fuerit ingreſſus*.

70 Probatur etiam quia ſi iure diuino, & naturali poſſent dicti infideles cogi ad amplectendam fidem ſufficienter propoſitam, Eccleſia hoc non ita ſaltem vniuerſaliter prohibuiſſet; ergo, &c. Tum quia peccatum infidelitatis reſpectu infidelium videtur eſſe omnino extra limites, & forum poteſtatis maximè laicalis; ergo, &c. Tum etiam quia iam hominum conuerſio tribueretur humanæ poteſtati, non efficaciæ diuini verbi, & diuinæ gratiæ. Propterea hoc derogaret auctoritati fidei, & dignitati illius, cuius ſequaces non coacti, non inuiti, ſed ſpontanei eſſe debent.

71 Tum denique quia qui ſic fidem amplecterentur, non poſſent baptizari, aliàs baptiſmus conferri poſſet homini indipoſito. Sed contra hoc arguit Coninch. hoc loco, nam hæretici compelluntur frequentare ſacramenta, abiurata hæreſi, cum tamen probabile ſit eos ſacramenta ſacrilegè ſuſcipere. Tum quia ſubditus poteſt licitè ſacramenta petere à ſuo paſtore, licèt ſit ea indignè adminiſtraturus. Sed iſta non tollunt vim illius argumenti, quia non procedit in caſu quo aliquid petitur, quod non niſi malè facere poteſt, ſed in caſu quod tam benè, quam malè; quod ſi malè, illius malitiæ eſt imputandum. In tali autem caſu eſſet clara præſumptio, quod qui coactè fidem amplecteretur, non eſſet diſpoſitus pro recipiendo baptiſmo, ac proinde non poſſet baptizari. Ad illud quod dicit Coninch. de hæreticis; dico quod compelluntur quidem ad abiurandam fidem, non tamen compelluntur ſtatim ad recipienda ſacramenta, ſed poſito maiori examine, & viſa probabili diſpoſitione; Vnde ſi confiteantur, ipſe confeſſarius examinabit diſpoſitionem pro iſta, & alijs ſacramentis. Nec ſecundum dictum Coninchi eſt ad rem, nam ſubditus vtitur iure ſuo petendo ſacramenta, quia ille poteſt bene, & male conferre. Soluuntur argu. in contr.

72 Primum argum. nam Lucæ 14. apertè dicitur, quod homines compellantur intrare in Eccleſiam, quod fit per fidem. Sic enim dicitur. *Compelle eos intrare*; quis enim dicet, quod Saulus non fuerit à Chriſto D. compulſus intrare? Reſp. nos non loqui de compulſione quæ fit per argumenta, motiua, ſigna, prodigia, &c. qua ratione Saulus compulſus fuit; qua ratione Eccleſia orat Deum *vt noſtras ad ſe rebelles compellat voluntates*, ſcilicet per gratiam efficacem, nos ad ſe fortiter, vehementer, licet ſuauiter conuertendo, ſed loquimur de compulſione coactiua per potentiam, per pænas, &c. quam poteſtatem dicimus nec Eccleſiæ, nec vlli Principi catholico fuiſſe à Chriſto D. communicatam.

73 Secundum argum. nam Ferdinandus V. Hiſpaniarum Rex expulit ex Hiſpania Iudæos nolentes baptizari, idem fecit Rex Fiſibutus, cuius factum laudatur in Concil. Tolet. *4. cap. 56.* & refertur *cap. de iudæis, diſt. 45.* Reſp. quod in dicto Concilio laudatur zelus, & intentio, non factum. Vel dicas quod non expulerunt Iudæos quia noluerunt recipere baptiſmus, ſed quia multum nocebât alijs ſuis peruerſitatibus, & ruinam Regni machinabantur. Ob quem finem etiam Philippus III. expulit moros, ſeu ſaracenos, licet multi ex illis eſſent baptizati, quia ruinam regni machinabantur. Vel etiam dicas hanc coactionem non fuiſſe directam, ſed indirectam, iuxta *cap. iam verò 23. q. 6.* vbi dicitur. *Iam verò ſi ruſticus fuerit tanta perfidia, & obſtinationis inuentus, vt ad Deum venire minimè conſentiat, tanto penſionis onere grauandus eſt, vt ipſa executionis ſua pæna compellatur ad rectitudinem feſtinare.* Dicitur autem indirectè cogere, qui vtitur iure ſuo, quod cum illis qui conuertuntur remittit, non cum illis qui in ſua pertinacia perſiſtere volunt. Vnde poſſunt infideles ſubditi

hoc

Digitized by Google

hoc modo indirectè compelli, vt ſcilicet Princeps cum illis vtatur iure ſuo, & toto rigore, qui conuerti nolunt, at cum conuerſis, & fidelibus vtatur beneuolentia, vt hoc modo alij ad fidem inducantur.

74 Tertium argum. nam aliqui Imperatores tulerunt leges cõtra hereticos cogentes eos ad fidem catholicam amplectendam; ergo non excedit Principis etiam laici poteſtatem cogere ſubditos ad amplectendam fidem. Reſp. concedendo antecedens, & negando conſeq. Ratio diſcriminis eſt, quia hæretici iam ſunt intra Eccleſiam, illiqui ſubduntur ratione baptiſmi, ac proinde Eccleſia habet ſuper illos poteſtatem coercitiuã. Princeps autem ſæcularis non habet poteſtatem ſuper hæreticos, quia non poteſt iudicare in cauſa fidei; poteſt tamen ſibi poteſtas iſta coercitiua ab Eccleſia communicari, vt hæreticos ab Eccleſia damnatos puniat, coerceat, &c.

75 Quartum argum. Principes laici aliquando tulerunt leges non ſolum contra hæreticos, ſed etiam contra paganos, vt conſtat de legibus latis contra Cælicolas, qui cælum colebant, *l. Cælicolarum C. de Iudæis*, contra Manichæos, qui baptiſmum non admittebant, contra Saracenos, alioſque Eccleſiæ nõ ſubditos. Reſp. quod cælicolæ admittebant baptiſmum teſte S. P. Aug. *Epiſt.* 163. Item Manichei admittebant baptiſmum, Epiſcopos, & Euchariſtiam, licet malè ſentirent circa eundem baptiſmũ, vt teſtatur idem S. P. *hæreſi* 46. Vel dicas, quod tam iſti, quam Saraceni, & alij ſimiles poterant iuſtè puniri, non quia fidem non reciperent, ſed quia plura docebant, & agebant contra legem naturalem, & etiam quia committebant ſacrilegio contra, vel in vſu rituum Chriſtianorum, cum magna Eccleſiæ iniuria.

76 Quintum argum. Principes laici poſſunt ſuos ſubditos obligare ad exhibendam debitam obedientiam ſuis ſuperioribus, vt quod filij obediant parentibus, ſerui Dominis; &c. ergo etiam præcipere poſſunt vt obediant Deo, eiuſque miniſtris; vnde quando fides illis ſufficienter proponitur; cogi poterunt ad Deo obediendum, eique cultum exhibendum. Reſp. concedendo antecedens; & negando conſeq. Ratio diſcriminis eſt, quia in primo caſu præcipiunt id quod eorum poteſtatem non excedit bene tamẽ in ſecundo; obedientia namque Deo auctori ſupernaturali præſtanda excedit ſphæram temporalis iuriſdictionis, & poteſtatis.

77 Sextum argum. nam charitas vrget nos, vt procuremus proximi ſalutem: *vnicuique* namque *Deus mandauit de proximo ſuo*, ergo id fieri poterit cum coactione, quando iſta cognoſcitur expediens ad dictam ſalutem. Reſp. negando conſeq. charitas namque vrget nos ad procurandam proximi ſalutem ſed per media licita, non per illicita; cogere autem ſine poteſtate, & iuriſdictione, non eſt medium licitum, ſed illicitum, vt patet.

§. III. *An infideles cogi poſſint ad relinquendos errores, aut ritus, iuri naturali aduerſos.*

78 Prima ſententia diſtinguit de infidelibus, & dicit, quod infideles ſubditi cogi poſſint ad relinquẽdos errores, aut ritus iuri naturali contrarios; non tamen non ſubditi, dummodo non peccent in præiudiciũ Chriſtianorum, aut innocentium. Sic Suarez *diſp.* 18. *ſect.* 4. *n.* 3. *&* 6. quia alios citat. Eandem ſequitur Lugo *diſp.* 19. *ſect.* 2. §. 2. *n.* 96. vbi relicta Canoniſtarum, & aliorum multorum ſententia ſic dicit. *Melius ergo, & magis modeſtè Theologi ferè omnes diſtingunt de infidelibus &c.* & citat Coninch. Hurtad. Turrianum, alioſque.

79 Noſtra ſententia ſeq. concl. explicatur. *Poſſunt omnes infideles ſiue ſubditi, ſiue non ſubditi cogi ad obſeruantiam legis naturalis, ac proinde cogi poſſunt vt relinquant errores, & ritus iuri naturali contrarios, poſita prius admonitione per legem, vel alio modo.* Hanc ſequitur M. Bann.

Digitized by Google

Bann. *hic dub.* 2. *concl.* 3. vbi dicit eſſe communem Iuriſperitorum *cap.* 2. *& fin. de conſtit.* Eam ſequitur Maior, & Sepulueda apud Suarez. D. Antonin. & alij apud Coninch. Sic namque habet D. Antonin. *tit.* 22. *cap.* 5. 3. *p.* §. 8. *Item ſecũdum Auguſtinum de Ancona Papa poteſt punire paganos, & barbaras nationes cum agunt contra legem naturalem in manifeſtis; quia vnuſquiſque poteſt puniri pro tranſgreſſione legis quam recipit, & profitetur, &c.* Idem tradit Sylu. *verbo Papa q.* 7. Fusè probant Hoſtienſ. & Panorm. *in cap. quod ſuper his, de voto*, citat Panorm. Innocentium, dicens. *Fatetur tamen Innocentius, quod ſi infideles ſunt infeſti Chriſtianis, vel aliter delinquant contra legem naturæ, quod Papa poterit contra eos inducere bellum, & eos priuare huiuſmodi bonis.* Et infra aſſignat rationem ex eodem Innocẽ. quare Papa poſſit id præſtare, *quia* inquit, *eſt generalis Vicarius in terris, &c.* & ſic Papa vt Chriſti Vicarius poteſt cogere infideles ad obſeruantiam legis naturalis.

80 Probatur 1. nam Imperatores pijſſimi, & Chriſtianiſſimi tulerunt leges contra Idolatras, eorum errores, & ritus damnarunt, & punierunt; ergo, &c. Antecedens conſtat ex *l. nequis, ex l. nemo ea, ex l. nemo venerandi, C. de Paganis* quæ à patribus, & Concilijs laudantur, & omnes volunt eſſe iuſtas, quia non cogunt ad amplectendam fidem Chriſtianam, ſed prohibent, puniuntque cultus dæmonum ſacrilegos, & alia quæ ſunt contra legem naturalem. Item dantur leges prohibentes blaſphemias, & contumelias contra Chriſtum, & Chriſtianam religionem; ergo, &c.

81 Confirmatur ex *cap. quanto de vſuris*, vbi ſtatuitur, quod Iudæi compelli poſſint ad reſtituendas vſuras, maximè cum graues, & immoderatæ ſunt, Chriſtianis; ad ſoluendas dæcimas, vel oblationes de eorũ poſſeſſionibus, quando cum eſſent prius Chriſtianorum ſoluebantur. Vnde notat Menoch. *de arbitr. caſu* 449. *n.* 17. quod Iudei poſſunt puniri per indirectum, pænis Eccleſiaſticis, præcipiendo Chriſtianis, vt abſtineant à commercio illorum, cum fœnus exercent.

82 Probatur 2. nam poſſunt non ſubditi prohiberi, imò & cogi, ne alijs iniurias inferant; ergo multo magis ne iniurias inferant Deo per idolatriam, &c. Ad hoc argumentum reſpondent aduerſarij nimis probare, nam probaret etiã quod poſſent cogi de quibuſuis alijs peccatis, cum omnia peccata iniuriam inferant Deo, cum omnia grauem contineant offenſam Dei. Tum quia ſicut ob hanc rationem licet defendere innocentem à quacumque iniuria, ita liceret ob eandem rationem defendere Deum à quacumque offenſa graui ſiue ſit contra fidem, ſiue contra legem naturalem, &c. quoties in illa continetur grauis iniuria. Sed contra, quia licet particularibus non competat vlciſci iniurias Deo illatas, ſiue contra fidem, ſiue contra legem naturalem, id tamen competit Pontifici, cum id commodè fieri poteſt, & recta ratio id dictat, quando iniuriæ Deo illatæ ſunt publicè, & graue ingerunt ſcandalum fidelibus. Vnde non debet Pontifex moueri pro quacumque iniuria Deo illata, ſed pro grauiſſimis, publicis, & ſcandaloſis, & aliunde non ſequitur maius damnum. Nec illud, quod de defenſione innocentis additur, eſt ad rem, quia hoc ius defendendi innocentem eſt particulare, & reperitur in omnibus indiuiduis. At noſtrum ius, eſt commune in ſolo ſupræmo Principe. Aliàs ſi liceret cuique vindicare iniurias Deo illatas, poſſent ſequi grauiſſima damna, turbaretur namque ob vnum, communis pax, & tranquillitas humani generis. Non ſic eſſet ſi Pontifex id faceret, cum iudicaretur bono Religionis Chriſtianæ conuenire.

83 Probatur 3. nam Chriſtiani poſſunt vindicare blaſphemias, & contumelias contra Chriſtum, & contra noſtram Religionem, eoſque poſſunt vi, & armis coercere, ne res noſtras tractent contumelioſè; ergo etiam poterunt eorum idolatriam impedire, cum contineat

Digitized by Google

neat maximam Dei iniuriam, & cōdemnationem veræ Religionis. Reſpondent Suarez *diſp.*18.*ſect.*4. *nu.* 4. & alij, quod Chriſtiani poſſūt impedire blaſphemias, & contumelias quatenus ex illis redundat poſitiua inhonoratio Eccleſiæ, & Chriſtianorum, non tamen quatenus præcisè ſunt contra Deum. Sed contra, quia ſi poſſunt Chriſtiani vindicare proprias iniurias, à fortiori poterunt vindicare iniurias in Deum; imò Chriſtiani conſuli debent vt virtutis amore remittant iniurias etiam publicas, non tamen conſuli debent vt remittant iniurias Deo illatas: magis namque tenemur zelare honorem Dei, quam proprium. Tum quia ſi non liceret infideles ſubditos, & non ſubditos cogere vt ab idolatria, & ab alijs publicis Dei, etiam auctoris naturæ iniurijs, & peccatis, deſiſtant, neq; etiam liceret ad hunc finem eorum idola cōfringere, & templa diruere, ſed hoc eſt falſum, ergo. Reſpondet Suarez *loco cit.n.*8. id non licere propria, ſeu priuata auctoritate, citat *l.ſicut, & l.Chriſtianis, C.de paganis.* Item citat Concil. Eliberitanum *can.*60. vbi decernitur, quod non habeatur pro martyre, qui propria auctoritate frangens idola, occiditur ab infidelibus.

84 Sed contra, quia vt habetur *l. placuit, C. de paganis*, pagani debent prohiberi à ſuis ſacrificijs, eorumque templa ſunt claudenda, *vt delinquendi anſa hiſce præcidatur*; & ſic tradunt ibi Bart. Alban. Cyn. Salicet. & alij. Proſequuntur Greg. Lopez. *l.*16 *in gloſ.* 6. *tit.* 16. *part.* 1. Decian. *tract. crimin. lib.*5.*cap.*10.*n.*20. Pancirol. *in theſ. var. lect.lib.*2. *cap.* 181. *verſ.Conſtantius*: vbi dicit, quod *Conſtantius ad abolendam impietatem paganorum, ſacrificia prohibuit, templa claudi iuſſit. Sequentes vero Principes ſacrificia prohibuerunt.* Idem tradit Niceph. lib. 9. hiſt. Eccleſ. cap. 25. ibi. *Primus Conſtantius ſacrificia dæmonibus prorſus prohibuit, aras autem eorum uſtulit, mandato illo promulgato, vt deorum fana clauſa eſſent, ne ab aliquo adiri poſſent, idem filij eius fecere, ſed Theodoſius legem tulit, vt deorum fana deſtruerentur.* Videatur Azor. *p.*1.*lib.*8.*cap.*23.*q.*17.

85 Nec leges illæ à Suario citatæ illi proſunt; non lex *ſicut*, quia ibi ſolum dicitur. *Publicorum operum ornamenta non ſunt deſtruenda, & contra illa legis prætextus, ac charta allegatio nihil valet.* Neque lex *Chriſtianis*, quia ibi ſolum habetur, quod Chriſtiani ſub prætextu purioris religionis Iudæos pacificos nullis contumelijs, aut iniurijs laceſſent; quod eſt veriſſimum. Neque etiam fauet Suario Canon ille Concilij Eliberitani, quia vt aduertit Baronius *in Martyrolog.*9. *Aripil.* iuxta doctrinam S.P.Aug. *Epiſ.*50.*ad Boniſac.* aliqui propria auctoritate deſtruunt idola Gentilium, indiſcretè, furore perciti; alij propria auctoritate, ſed prudenter, diuino inſtinctu, &c. illi non habentur vt martyres ſi ab infidelibus occidantur, bene tamen iſti. Vnde non negabit Suarez multa Sanctorum exempla, qui propria auctoritate idola deſtruxerunt, & in hiſtorijs maximè laudantur, & qui fuerunt occiſi, vt martyres habentur.

§.IV. *An ritus infidelium debeant tolerari.*

86 De ritibus legi naturali aduerſis procedit difficultas, vt eſt idolatria, & ſimiles: eadem difficultas procedit de erroribus hæreticorum, tum in ſacramentorum adminiſtratione, tum in libertate conſcientiæ, an ſit illis concedenda, aut permittenda, &c. Hæc difficultas ferè conſtat ex dictis §. præcedēti, claritatis tamen gratia eam ſigillatim proponimus. Aliqui ergo dicunt, quod debeant tolerari, nec debent facile moleſtari. Alij abſolutè dicunt, quod nullo modo debeant tolerari, & ſi opus ſit ad eos compeſcendos exercitus inſtituendus, & ſic vi, vt armis cogi debēt

87 Communis, & vera ſententia ſeq. concl. explicatur. *Infidelium ritus quando ſunt contra ius naturæ tolerari nō debent maximè in ſubditis, ſine grauiſſima cauſa; poſſunt tamen tolerari ritus qui non ſunt contra ius naturæ, vt ſunt ritus Iu-*

 daorum

daorum in lege veteri præſcriptorum, & *approbatorum, vt eſt ritus circumciſionis, azimorum, ſuorum feſtorum, &c.* Sic tradunt expoſitores S. Thomæ hoc loco, pro quo videri poſſunt Ban. Aragon. Suarez, Coninch. Hurtado, & alij. Quod ritus Iudæorum in lege veteri approbatorum debeant permitti, patet, quia illi non ſunt contra legẽ naturalem, & nihil mali in ſe continent, licet enim mortiferi nunc ſint, eos tamen licitè permittit Eccleſia, vt ſic magis appareat veritas noſtræ Religionis, & quam ſit ſuaue iugum Chriſti, & quam graue iugum Iudæorum, quod neque eorum Patres portare potuerunt, à quo Chriſtus miſericorditer nos liberauit. Tum quia eo ipſo quod Eccleſia permittit Iudæos, cenſetur etiam permittere eorum ritus, ſicut etiam permittit moderatas eorũ vſuras.

88 Quod autem Infidelium ritus cum ſunt contra ius naturæ tolerari non debeant ſine grauiſſima cauſa, probatur, nam præcipuum Principis officium eſt mala maximè grauiſſima contra legem naturæ, & contra religionem impedire; quocirca in ſacra ſcriptura reprehendũtur Reges, qui excelſa non abſtulerunt, ideſt, permiſerunt populo vt ſacrificia offerrent dijs alienis, quæ totis viribus ex officio ſuo impedire debebant, cum non adeſſet cauſa ſufficiens ad illa permittenda. Cauſa namque grauiſſima cum adeſt, excuſat, ex generali regula, quod licet nunquam ſint facienda mala, vt inde eueniant bona, aliquando tamen permittuntur, vt mala grauiora vitentur. Hinc permittuntur meretrices, & lupanaria publica, vt grauiora peccata luxuriæ vitentur, dicente Eccleſiæ lumine apud D. Thomam hic art. 11. *Auſer meretrices de rebus humanis, turbabis omnia libidinibus*.

89 Sed quæres 1. quando cenſeatur adeſſe cauſa ſufficiens ad permittendos ritus infidelium, maximè ſubditorum? Certum eſt minorem cauſam requiri ad permittendos ritus infidelium non ſubditorem, & maiorem ad permittendos ritus infidelium ſubditorem. Aſſignata cauſa pro ſecundo, à fortiori intelligetur aſſignata pro primo caſu. Aliqui ergo dicunt cauſam ſufficientem ad permittendos ritus infidelium ſubditorũ eſſe quando circumſtantijs ritè penſatis maius damnum imminet noſtræ religioni ſi dicti ritus impediantur, ac ſi permittantur. Si verò ex permiſſione illorum rituum vel nullum, vel leue damnum, imò bonum ſequatur, etiam permitti poterunt, ſicut ob bonum aliquod permittuntur hæretici habere commercium, ſine periculo quod indigenæ peruertantur. Cœterum facilius permitti poteſt commercium quam ritus; magis namque ſcandalizantur fideles ex permiſſione rituum, quam commercij; neque præcisè ratione commercij, & mercaturæ, admitterem hæreticorum ritus, maximè cum publicè fiunt. Imò reprehenderem Principes fideles ſi viderem quod ob ſolum commercium, & mercaturam admitterent publicos hæreticorum ritus. Puto tamen quod ſi eſſet aliqua ciuitas in qua hæreſis graſſaretur, & fideles non permitterentur, poſſet Princeps permittere conſcientiæ libertatem, tunc enim Eccleſia acquirit, non amittit; cũ poſſint fideles in ea habitare, & ſuos ritus exercere, cum prius non poſſent. Secus eſſet in ciuitate catholica. Vnde ſi ciuitas catholica peteret libertatem conſcientiæ, non poteſt Princeps eius Dominus eam concedere, niſi grauiora inde mala ſequerentur. In iſtis tamen, & ſimilibus caſibus matura deliberatione vtendum eſſet, & ſi poſſet, deberet conſuli Sũmus Pontifex, vt ſuggereret, & decerneret quid tũc agendum eſſet. Alij volunt eſſe cauſam ſufficientem damnũ aliquod temporale, vt ſi Princeps non poſſet pacificè viuere, & ſine periculo exulandi, &c. tunc poſſet dictos ritus in ſuis ſubditis permittere.

90 Quæres 2. an poſſit Princeps catholicus permittere libertatem conſcientiæ ſuis ſubditis, abſque Pontificis conſenſu? Reſp. cum P. M. Ioan. Marquez doctiſſimo Auguſtiniano *lib. 2. de viro gubernatore Chriſtiano cap. 24.* quod Prin-

Digitized by Google

Princeps laicus poteſt ſuis ſubditis non baptizatis ſine venia Pontificis permittere libertatem conſcientiæ, non verò baptizatis, vti ſunt hæretici. Ratio eſt quia in primos Eccleſia non habet ius, bene tamen in ſecundos. Quocirca licet Princeps laicus concedat ſaluum conductum, vel libertatem, & immunitatem hæreticis, adhuc Eccleſia poteſt eos capere, & punire. Vnde vt ſecuri incedant debent habere ſaluum conductum ab ipſo Pontifice, prout datus fuit pro Concilio Trident. in Bulla poſt *ſeſſ.* 15. & tunc tenetur Eccleſia ſeruare illis fidem, cum hoc ſine peccato fieri poſſit, & expediat aliquando ſic facere, vt hæretici poſſint ſuam fidem conferre.

91 Quæres 3. an Princeps promittens conſcientiæ libertatem, ſi eam promiſſionem iuramento non firmet, teneatur ſtare promiſſis, idem dicendum quando concedit ſaluum conductum, & immunitatem? P. Hurtado hoc loco *diſp.* 79. *ſect.* 5. §. 53. dicit quod non; vnde niſi promiſſio firmetur iuramento, non eſt obligatio eam ſeruandi. Vnde aliqui hæretici dicunt, quod de facto non fuit fides ſeruata Ioanni Hus, & Hieronymo pragæ, qui data fide, acceſſerunt ad Concilium Conſtantienſe, vbi capti fuerunt, & publicè combuſti. Ratio Hurtadi eſt, quia promiſſio ſine iuramento non obligat, quando vi, & metu extorta eſt, & res promiſſa cedit in graue detrimentum promittentis. Cum autem illa libertas conſcientiæ, vi, & metu extorqueatur, ſequitur, quod in conſcientia non obliget. Cæterum hæc Doctrina daret anſam hæreticis credendi, quod dictum Concilium Conſtantienſe ſub fide data illis hæreticis, eos combuſſerit, cum tamen, vt rectè oſtendit dictus Ioannes Marquez illud ſit hæreticorum figmentum. Nam primò non habuerunt illi ſaluum conductum. Deinde ſi habuerunt, non fuit ab Eccleſia, ſed ab Imperatore, à quo Eccleſia non potuit obligari, vt iam diximus. Deinde Praga ideo combuſtus fuit, quia in hæreſim quam publicè in Concilio abiurauerat, poſtea relapſus fuit. Tum quia ſi promiſſio vi, metuuè extorta eſſet nulla, non firmaretur iuramento, cum iuramentum nō tribuat obligationem iuſtitiæ, ſed eam ſupponat, & obligationem religionis addat. Tum etiam quia Bulla illa Tridentina, quæ hereticis ſaluum conductum conceſſit, eſſet irriſoria. Tum denique quia non ſemper libertas conſcientiæ vi, metuuè extorquetur, ſed præcibus, & petitionibus, & interreſſionibus; ergo, &c. Præterea ſi illa doctrina Hurtadi eſſet vera, non eſſent obſeruādæ promiſſiones hoſtibus cum in bello petuntur, cum vi, metuuè extorqueantur.

§. V. *An infideles habeant poteſtatem ſuper fideles, qui degunt in ſuis terris, &c.*

92 CONueniunt in hoc plerique, quod infideles ſint capaces veri dominij bonorum ſuorum, vt colligitur ex bulla Pauli III. apud Coninch *diſp.* 18. *dub.* 10. *n.* 160. Item concedūt omnes quod infideles habent etiam dominium ſeruorum iuſto bello captorum aut alio iuſto titulo in ſeruitutem redactorum. Præterea Principes infideles poſſunt habere ſub ſuo dominio ſubditos fideles; neque enim ex eo quod infideles ad fidem conuertuntur priuantur ſubiectione ſuis Principibus, neque ob hoc fiunt exempti à poteſtate, & iuriſdictione infidelium Principum. Vnde rectè dicit S. P. Auguſt. in pſal. 124. *Chriſtus non fecit de ſeruis liberos, ſed de malis ſeruis bonos ſeruos*. Et Ratio clara eſt, quia poteſtas iuriſdictionis, & dominatiua non fundantur in fide, nec in gratia ſanctificante, ſed in ipſo naturæ iure, quo homo capax eſt poteſtatis, & iuriſdictionis, ad gubernandos regendoſque alios, dato iuſto, & ſufficienti titulo.

93 Sed contra hanc veritatem, obijcies 1. nam Apoſt. 1. *Cor.* 7. prohibet ne quis fiat alterius ſeruus, ſic enim

Mm 2 dicit.

Digitized by Google

dicit. *Nolite fieri ſerui hominum*, & reddit rationem, quia *empti eſtis pretio magno*, quaſi dicat Apoſtolus, indignum eſt, vt qui magno, ingentique pretio à Chriſto empti ſunt, fiant ſerui hominum, maximè infidelium. Reſp. quod Apoſtolus non loquitur de ſeruitute ciuili, de hac enim dicit, quod ſerui obediant dominis etiam diſcolis, ſed loquitur de ſeruitute morali, & vitioſa, qua homo obſequitur alteri, etiam in animæ, & ſalutis præiudicium præferendo homines Chriſto, & eorum mandata mandatis Chriſti. Quod ſi dicas poſſe etiam intelligi de ſeruitute ciuili, admitti poteſt, vt ſit ſenſus quod non debeāt homines facile ſe in ſeruos aliorum tradere, attenta redemptionis dignitate, & excellentia.

94. Obijcies 2. nam lex Euangelica eſt lex libertatis, ſuiſque filijs libertatē impertit; ergo, &c. Antecedens conſtat ex illo Matt. 17. *Reges terræ à quibus accipiunt tributum, vel cenſum? à filijs ſuis, an ab alienis?* Reſpondit Petrus *ab alienis*. Et ſtatim ex hoc intulit Chriſtus; *ergo liberi ſunt filij*, cum enim omnes fideles ſint de familia Chriſti, debent eandem exemptionem cum illo habere. Reſp. quod per illa verba voluit Chriſtus ſe eſſe filium Dei naturalem oſtendere; quaſi dicat. Reges petunt ne tributum à ſuis filijs naturalibus? non, quia iſti ſunt liberi; ita & ego cum ſim filius Dei naturalis tum liber, &c.

95. Sed quæres 1. an licet infideles non ſubditi Eccleſiæ, vel Principibus Chriſtianis non priuentur ipſo facto ſua poteſtate, aut iuriſdictione quam habēt in ſubditos fideles, poſſint tamen ab Eccleſia priuari? Communiter concedunt non poſſe directè priuari, vt poſt multos relatos docet Suarez *diſp. 18. ſec. 5. n. 2.* quia, vt dicebamus, dicti infideles ſunt veri Domini, ac proinde non poſſunt ratione fidei eo dominio priuari, cum nec gratia, nec fides tollant naturale dominium, ſed potius illud, vbi eſt, perficiant. Difficultas eſt an poſſint priuari indirectè, quando ſcilicet id eſſet neceſſariū ad regimen ſpirituale, & ſuorū fidelium ſalutē ſpiritualem, vt enim diximus de iuſtitia, & iure trac. de dominio Pontificis, Pontifex habet iuriſdictionē indirectam in totum mundum in ordine ad ſpiritualem ſalutē, &c. & ſic poſt D. Thomam *hic art. 10.* tradunt omnes expoſitores. Aliqui tamen negant hanc poteſtatem indirectam, niſi redundet in fidei præiudicium, ſic Hurtad. Coninch. Turrianus, & alij hoc loc. Nihilominus non puto eſſe recedendum à communi D. Thomæ, & aliorum ſententia, quod non ſolum Eccleſia eam habeat poteſtatem, quando poteſtas infidelium ſupra fideles redundaret in iudicium fidei ſed etiam quando id conueniret pro bono ſpirituali fidelium. Vide omnino dicta à nobis *de iuſt. & iure diſp. 5. à nu. 29.*

96. Quæres 2. an ad hoc vt Eccleſia ſua poteſtate vtatur priuando infideles iuriſdictione quam habent in ſubditos infideles, ſufficiat eos eſſe infideles, an requiratur, quod iniuriam inferant fidelibus, vt eos perſequendo, prædicationem, diuina officia impediendo, eorum ſanctiſſimos ritus deteſtando, &c. P. Suarez loco citato putat ſufficere ſolam Principis infidelitatem, quod etiam tenere videtur S. Doctor *dicto art. 10.* Coninch. & Hurtado dicunt non ſufficere dictam infidelitatem, ſed requiri quod timeantur perſecutiones, &c. Alij volūt requiri quod de facto perſecutiones, iniuriæ, &c. dentur, ne ſine cauſa priuentur ſuo dominio. Sicut enim Apoſtolus permittit vxorem fidelem manere cum viro infideli quando vir non deturbat vxorem à ſua fide, ritibus, &c. ita, &c. Et hoc videtur mihi probabilius, nec puto D. Thomam diſſentire, ſaltem quoad actualem vſum dictæ poteſtatis.

§. VI.

Digitized by Google

§. VI. *An filij infidelium poſſint inuitis parentibus baptizari, vbi alia curioſa.*

97 DE hac difficultate alibi ſufficienter egimus, nunc ſolum aliqua breuiter ſunt tradenda. Eſt ergo de hac difficultaté triplex ſentētia. Prima tenet quod filij infidelium etiam ſi eorum parentes ſubdantur principibus Chriſtianis, non poſſint inuitis eorum parentibus baptizari. Sic D. Thomas *hic art.* 10. *&* 3. *p. q.* 68. *art.* 10. quem ſequuntur omnes eius diſcipuli. Secunda tenet, quod filij infidelium quorum parentes ſunt mancipia Chriſtianorum, poſſunt inuitis parentibus baptizari. Sic Suarez 3. *p. to.* 3. *diſp.* 25. *ſect.* 4. & alij. Tertia ſententia eſt, quod dicti filij non modo vendi poſſunt vt baptizentur, cū ſint filij mancipiorum, ſed etiam baptizari poſſunt ante quam vendantur. Sic Vaſq. 3. *p. to.* 3. *diſp.* 155. *cap. cap. nu.* 50. & alij. Mihi magis placet ſentētia D. Thomæ, & ratio ipſius videtur conuincens, quia parentes iure naturali habent curam, & cuſtodiam ſuorum filiorum antequam ad vſum rationis perueniant; ergo nulla humana poteſtate poſſunt tali iure priuari. Tum quia facilè filius ſit baptizatus ad ritus paternos, etiamſi à parentibus ſeparetur, reuerti poterit. Tum etiam quia parentes videntes filios ſuos baptizatos contra eorum voluntatem, poterunt vt ceremonijs v. g. Iudæorum, ipſos circumcidendo, non ſine graui opprobio Chriſtianæ religionis.

98 Quæres 1. an quando filij infidelium ſunt in periculo mortis, poſſint inuitis parentibus baptizari? Reſp. affirmatiuè, ſic tenent Sot. Aragon. Acoſta, Suarez, Henriq. Granado, Hurtado, & alij plures, quos congerit Diana *p.* 5. *tract.* 3. *reſol.* 10. & ratio eſt quia filius cum eſt in mortis periculo, cenſetur extrahi à parentum poteſtate; quia quod parum diſtat, nihil diſtarum videtur; nec tunc timeri poteſt periculum apoſtaſiæ, ſubuerſionis, aut deceptionis. Tum quia tunc puer cenſetur in extrema neceſſitate ſpirituali, in qua non cenſetur ita dependens à parentibus, vt propter illorum contradictionem ſit perpetuò damnandus. Mihi placet cautela cuiuſdam noſtri Miſſionarij, in medicina valde periti, qui cum cognoſceret puerum eſſe morti proximum cum baptizabat, non quidem inuitis, ſed voluntarijs parentibus, ferebat namque ampullam aquæ, & dicebat parentibus illam aquam fore valde ſalutarem pro ſalute pueri, etiam corporali ſi Domino placuiſſet.

99 Quæres 2. an Iudæi facti Chriſtiani dum erant infantes, ſi ad Iudaiſmum redeant, reputētur hæretici? Reſp. affirmatiuè, nec ex eo excuſantur, quod ignorantes, & infantes baptiſmum ſuſceperint. Sylu. *verb. hæreticus q.* 2. *verſ. ſecundum*. Penia *in direct. Inquiſit. p.* 2. *q.* 44. *com.* 69. *verſ. iamque*, vbi ſubdit, mitius eſſe agendum cum Iudæis in infantia factis Chriſtianis, quam cum baptizatis in maiori ætate, & citat Farin. *de hæreſ. q.* 178. §. 6. *n.* 140.

100 Quæres 3. an Iudæi ſpontè facti Chriſtiani ſi à fide apoſtatantes redeant ad Iudaiſmum, reputentur tanquam hæretici, & contra illos vti hæreticos procedatur? Reſp. affirmatiuè, habetur *cap. contra Chriſtianos*, *de hæret. in* 6. ibi, *qui ad ritum redierint Iudæorū*. Tradunt Simanch. *cathol. inſtit. tit.* 35. *n.* 11. *& in enchirid. tit.* 17. *n.* 3. Gundiſalu. *de hæret. q.* 5. *n.* 8. Eymeric. *in direct. p.* 2. *q.* 44. *n.* 1. *&* 4. Vbi Penia *comm.* 69. Decian. *tract. crim. lib.* 5. *cap.* 10. *n.* 21. *& cap.* 15. *n.* 1. Farin. *de hæreſi q.* 178. §. 6. *n.* 136. Notatur etiam in eodem *cap. contra Chriſtianos*, ibi: *etiamſi huiuſmodi redeuntes, mortis metu, &c.* quod Iudæi facti Chriſtiani non ſpontè, ſed coactè, ſi ad Iudaiſmum redeant non excuſantur, niſi coactio fuerit præciſa, & abſoluta, ſecus ſi ſolum conditionatis, Sylu. *verb. hæreticus*, §. 2. *n.* 4. Decian. *lib.* 5. *cap.* 10. *n.* 21. *& cap.* 40. *n.* 6. Penia vbi ſupra. Farin. *ſupra nu.* 141. & alij.

101 Quæres 4. an Iudæi, & infideles

les poſſint habere ſeruos Chriſtianos? Reſp. negatiuè, ita habetur *cap.præſenti, de Iud.& Sarac.* ibi: *vt nullum Chriſtianum,& cap.conſuluit, de appellat.* vbi Abb. Dec. & alij. Foller. *in conſtit. tit.de Iudæis,nu.*8. Surd. *de alim. tit.* 1.*q.* 18.*n.*9. Anton.Ricciul.*de iure perſon. extra grem. Eccleſ.cap.*28.*à princ.* vbi per *cap. ſi qualibet, diſt.* 54. vult vt procedat ſiue ſeruus fuerit prius Chriſtianus, ſiue de recenti baptizatus, neque ad hoc habilitari poſſunt, aut tueri per Principem ſęcularem, quia Princeps ſæcularis non poteſt permittere in ſuo regno, quod Iudæi, aut infideles habeant mancipia Chriſtiana. Scacc. *de appellat.q.*16.*limit.* 1.*n.*129. Neque etiam habilitari poſſunt per diſpenſationem Epiſcopi, quia Epiſcopus non poteſt contra ius,niſi expreſsè,vel tacitè permittatur. Cardin.*in cap. ad hæc, de hæret.* vbi Abb. Felin. Socinus, & Anania.

102 Quæres 5. an Chriſtiani libertatem nanciſcantur ſi fiant mancipia Iudæorum, etiam in bello iuſto? Sylu.*verbo ſurtum q.*6. Sot *lib.*4.*de iuſt.q.*2.*art.*2. Molin. *de iuſt. tract.* 2. *diſp.* 53. & 37. Leſſ. *lib.*2. *cap.*5.*dub.*4. *n.*12. & alij, putant, quod Chriſtiani fiant captiui Iudæorum, & infidelium, ſi capiantur in bello iuſto, & capientes non ſint ſubditi imperio Chriſtianorum. At Couar. *in reg.peccatum p.*2. §.11.*n.*5. Salon.*de domin.q.*3.*art.*1. Sayr. *lib.*9. *clau. cap.* 6. *n.* 12. & alij, volunt, quod Chriſtiani neq; in bello iuſto fiant ſerui Iudæorum, & infidelium, quod verius videtur, & magis reſultat in dignitatem noſtræ Religionis. Licet ergo Iudęus non poſſit habere mancipium Chriſtianum, idem dic de infidelibus, poſſunt tamen habere Chriſtianos colonos agrorum; item poſſunt habere adſcriptitium Chriſtianum in conſequentiam ruris, quod poſſidet. Sylu. *verb.Iudæus q.* 2. *dic.* 2. Angel. *eodem verb.* Bero *in cap.*1.*de conſtit.* Licet enim Iudæus non poſſit habere mancipium Chriſtianum, poteſt tamen habere in conſequentiã fundi,cui eſt adſcriptus.

103 Quæres 6. an Chriſtiani architecti, & fabri poſſint laborare in ædificandis, vel reſtaurandis ſynagogis? Reſ. negatiuè. Ricciul. *de iure perſonarum, &c. lib.*2.*cap.*39. *n.*7. Vnde non placet, quod docet Fructuoſus Biſbe *en el tratados de las comedias cap.*16.*concl.*3. quod non ſunt condemnandi dicti fabri ſi cauſa officij quod profitentur id faciant. Si enim non licet vendere res Iudæis ad hoc vt illis vtantur ad cultum Iudaicum, per D.Thomam infra *q.*169.*art.*2. *ad* 4. Sylu. *verb.infidelitas, q.*4. minus licebit immediatè laborare in ſynagoga, quia eadem,vel maior ratio viget. *Auſt. multo magis, C.de ſacroſ. Eccleſ.* Hinc *cap. Iudæi, de Iudæis*, decernitur, quod licet poſſint antiquas ſynagogas reficere, non tamen nouas erigere, &c.

104 Quæres 7. quænam commercia ſint licita Chriſtianis cum Iudæis? Reſp.ex *cap. Iudæi*, 2. quod non licet ſimul cum Iudæis ingredi balneum, *cap. nullus* 28. *q.*1. Nec eos ad conuiuium inuitare, vel ad eorum conuiuia accedere, *cap. omnes*, 28. *q.*1. Neque ad eorum ludos, vel choreas. Neque poſſunt Chriſtiani inſtituere hęredes Iudęos, aut infideles, gloſ.*in cap.Iudæos*, 2. *de Iudæis*, quam ſingularem dicit Roman. *ſingul.* 735. *incipit Chriſtianus*, quem refert Menoch.*de arbitr.caſu* 449. *n.* 18. Neq. poſſunt Chriſtiani ſe Iudæorum ſeruitio aſſiduè pro mercede exponere, *cap. ad hæc. de Iud.* Vnde reſoluit Ricciul. *de iure perſonarum, &c. lib.*2. *cap.*38. *nu.*3. poſt alios, quod Chriſtiani non excuſantur à mortali ſi moniti familiaritatem non vitent, niſi abſit periculum ſubuerſionis, & ſcandalum.

105 Quæres 8. an fœminæ Chriſtianæ poſſint obire munus nutricis filij Iudæi? Reſp. negatiuè, ſic decernitur *cap. ad hæc, de Iudæis*, vbi dicitur, quod *obſtetrices, & nutrices, non præſumant nutrire pueros, in domibus Iudæorum*, ex quo inferunt aliqui id poſſe fieri extra illorum domos, Zabarel. Abb. Socin. gloſ.& alij, & colligitur ex illa limitatione *In eorum domibus nutrire*. Oppoſitum defendunt Ioan. Andr. Butrius, Anania, & Felin.

Digitized by Google

& Felin. *in d. cap. ad hæc*, & Sylu. *verb. Iudæus, qu. 2.* Armilla *ead. verb.* Franc. Leo *in theſ. p. 4. cap. 4. n. 44.* Sanch. *in præcepta lib. 2. cap. 31. n. 19. & 27.* & alij, dicentes, quod dum d. tex. dicit *in eorum domibus*, non reſtrinxit prohibitionem, ſed illam particulam poſuit gratia frequentioris vſus, quia frequentius intra domum contingit nutritio.

106 Quæres 9. an liceat Chriſtianis quicquam vendere Iudæis, Paganis, &c. Reſp. negatiuè, ad eum finem vt extruantur, fulciantur, aut muniantur Iudæorum ſynagogæ, Idolorum fana, Saracenorum delubra, cum deſeruiant impio cultu, & ſuperſtitioni. Vnde non licet illis vendere ligna, cœmentum, lapides, &c. quibus reparentur. Nauar. *conſil. 2. de Iud.* Ricciul. *d. lib. 2. cap. 39. n. 4. & 5.* & *nu. 6.* ampliat procedere licet vendantur res indifferentes, communes bono, & malo vſu, ſi præſumatur, quod vtentur ad malum vſum.

107 Quæres 10. an Principes Chriſtiani poſſint licitè expellere Iudæos, & Paganos à proprijs territorij? Abſolutè affirmat Marquardus *tract. de Iudæis p. 1. cap. 6. n. 3.* Communis ſententia tenet, quod id fieri non poſſit ſine aliqua iuſta, & rationabili cauſa, vt ſi periculũ, aut ſcandalum immineat in terris dictorum Principum Chriſtianorum, ſi machinationes moliantur contra illos, ſi enormia crimina contra fidem, & Religionem patrent, cum enim tunc abutãtur gratia priuilegium amittunt, ac proinde tanquam ingrati eici poſſunt, & debent, ſic tradunt Tuſch. *litt. I. concl. 371. n. 58.* Oldrad. *conſ. 87. & 264.* Socin. *conſil. 86. lib. 4.* Rodulph. in. *de ſuprema Princip. poteſt. cap. 6. nu. 106.* Ricciul. *cap. 51.* & alij.

108 Quæres 11. an Iudæus cognoſcens carnaliter fæminam chriſtianam ſit puniendus? *Cap. in nonnullis, de Iudæis* damnatur comixtio carnalis tam Iudæi cum Chriſtiana, quam chriſtiani cum Iudæa, ibi. *Ne igitur tam damnatæ commixtionis*; damnatur etiam, & fædiſſima reputatur huiuſmodi comixtio, *l. ne quis chriſtianam, C. de Iudæis.* Gloſſ. ergo *in d. cap. in non nullis, verb. animaduerſione* docet, quod Iudæus cognoſcens Chriſtianam, debet puniri pæna pecuniaria, vel alia temporali. In hoc tamen attendi debet conditio perſonarum, & maximè mulieris, an ſit honeſta, nobilis, an inhoneſta, vilis conditionis, & vitæ meretricis. Item an Iudæus ſit minor 25. annis: vxoratus, vel ſolutus: an ſemel tantum, an pluries, & cum pluribus ſe commiſcuerit, & tunc iudex maiorem, aut minorem pænam imponet iuſta criminis grauitatem vſq. ad mortem incluſiuè Marquard. *de Iudæis p. 2 cap. 3. n. 10. & 11.* Farin. *in praxi crim. p. 3. q. 139. n. 8.* & alij.

109 Quæres 12, an Iudæi, vel Pagani præfici poſſint publicis officijs? Reſp. negatiuè, ita habetur *cap. cum ſicut. & cap. ex ſpeciali, de Iudæis.* Ratio eſt, quia Iudæus, & Paganus, ſunt prorſus incapaces iuriſdictionis ſuper Chriſtianos Ricciul. *lib. 2. cap. 22. n. 1. & 5.* poſt Alex. *conſ. 75. lib. 5.* Anchar. *conſ. 27, n. 2.* Bart. & Fulgoſ. *in l. fin. C. de poſtulando.* Vnde repelluntur ab honoribus, & muneribus publicis. Comitol. *reſponſ. moral. lib. 1. q. 126. n. 10.* & alij.

DISPV-

Digitized by Google

DISPVTATIO VIII.

IN QVAES. XI. D. THOMAE.

De hæreſi.

1 IN 1. art. quærit S. Doctor, an hæreſis ſit ſpecies infidelitatis, & reſpondet affirmatiuè & pertinet ad eos, qui fidē Chriſti profitentur, ſed eius dogmata corumpunt. In 2. art. tria dicit. Primò, quod hæreſis eſt circa ea, quæ ſunt fidei, directè vel indirectè. Secũdò, quod ex inordinata locutione circa ea quæ ſunt fidei, poteſt ſequi hæreſis ſeu fidei corruptio. Tertiò, quod non eſt hæreticus, qui tenet falſam ſententiam circa ea quæ ſunt fidei, ſi nō habeat pertinaciam, ſed paratus ſit corrigi ab Eccleſia. In art. 3. etiā tria dicit. Primò, quod hæretici, quantum eſt ex parte peccati, non ſolum merentur excludi ab Eccleſia per excommunicationem, ſed etiam merentur excludi à mundo per mortē. Secundò, quod ex parte Eccleſiæ eſt miſericordia ad conuerſionem errantium, ac proinde Eccleſia non ſtatim eos condemnat, ſed poſt primam; & ſecundam correctionem. Tertiò, quod ſi hæreticus ſit pertinax, Eccleſia eum ſeparat per excommunicationem, & relinquit illum iudicio ſeculari exterminandum per mortem. In 4. art. tria ſimiliter docet 1. quod Eccleſia ſemper recipit reuertentes, abſoluendo illos, &c. 2. quod primò reuertentes ab hæreſi recipit in vita temporali, reſtituendo etiā aliquando eos ad priſtinas dignitates. 3. quod hæreticos relapſos non recipit Eccleſia, vt eos conſeruet in vita temporali. Pro quibus ſit.

DVBIVM I.

Quid, & quotuplex ſit hæreſis; vbi alia curioſa.

2 NOmen hæreſis ſignificat electionem, ab eligendo, quia hæretici ſibi eligunt damnationem, cum ab Eccleſia ſeparantur, ex Tertull. *cap. 6. de præſcrit*. Vel quia eligunt quid teneant de Chriſtiana Religione, ſeu fide. Vel etiam quia hereticus eligendo deficit, quia malè eligit; eligendo non quod Chriſtus iubet, ſed quod proprius inſtinctus dictat. Vnde vſus eccleſiaſticus obtinuit, vt hæreſis nomen non niſi in malam partem ſumatur, iuxta illud Apoſti 1. Cor. 11. *Oportet hæreſes eſſe*. Quocirca Chriſtiani non patiuntur noſtram Religionem vocari hæreſim, licet ab aduerſarijs, & externis aliquando ſic appellata ſit, Act. 24. ibi. *Secundam ſectam, quam dicunt hæreſim*. Apud tamen profanos auctores hæreſis nomen in bonā partem aliquando vſurpatur, vt apud Ciceronem *paradoxo* 1. alioſque.

3 Definitur hæreſis, quod ſit *error pertinax, catholicæ fidei manifeſtè contrarius, in eo qui fidem Chriſti profitetur*. ponitur *error* loco generis, non quidem immediati, ſed mediati, genus namq; immediatum, eſt infidelitas vt conſtat ex dictis diſp. præcedenti. Quocirca ſi quis velit definire hæreſim per genus immediatum, dicere debet: eſt *infidelitas in eo qui ſuſcipit fidem in manifeſtatione veritatis*. Melius tamen explicatur hæreſis

ſis per errorem, vt denotetur, quod hæreſis eſt malum intellectus, non prauitas voluntatis, & quod malitia non ſufficit ad hoc vt aliquis ſit hæreticus, niſi adſit error intellectus. Ponitur *pertinax*, vt denotetur quod non eſt quilibet error, ſed pertinax, quo ſcilicet homo plus nimio adhæret ſuæ ſententiæ; vnde in noſtro caſu requiritur ad pertinaciam quod homo ſcienter relinquat Dei auctoritatem, & teſtimonium, per quod veritas fidei nobis credenda proponitur, & ſuũ ſequatur iudicium. Nec verum eſt, quod docet Sylu. *verb. hæreſis* 1. §. 2. quod ad pertinaciam requiratur aliqua temporis diuturnitas, & perſeuerantia, quia in momento poteſt quis eſſe pertinax, ſi ſciens auctoritatem Dei, & Eccleſiæ eſſe ſibi contrariam, aſſentiatur alicui propoſitioni. Vnde licet quis perſeueret in aliquo errore fidei contrario, ſi tamen hoc ignoret, paratus corrigi, non eſt pertinax, nec hæreticus. Et licet tunc homo poſſit peccare mortaliter ſi ignorantia ſit vincibilis, & culpabilis, illud tamen peccatũ non deſtruit fidẽ, licet fidei, vel ſtudioſitati, qua tenetur ſcire ea quę pertinent ad proprium ſtatum, opponatur.

4 Dicitur *catholicæ fidei manifeſtè contrarius*, per quod explicatur obiectũ hæreſis, error namque in alijs materijs, licet ſit pertinax, non facit hæreticum. Dicitur: *in eo qui fidem Chriſti profitetur*, vel profeſſus eſt, per quod excluditur error Paganorum qui non reſiſtunt fidei, & Iudæorum, quia iſti non profitentur fidem Chriſti in manifeſtatione veritatis, ſed tantum in figuris.

5 Sed quæres 1. quomodo hæc definitio conueniat dubio in fide, de quo dicitur *cap. 1. de hæreticis*, quod dubius in fide eſt infidelis, ſeu hæreticus, cum tamen dubitans de fide non habeat errorem contrarium fidei catholicæ? P. Diana *p. 2. tract. 2. miſcell. reſol.* 53. poſt alios tenet, quod dubius in fide non ſit hæreticus, quia de ratione hæreſis eſt, quod ſit electio erroris contra fidem; ſed dubitans nondũ aliquid eligit, ſed manet in dubio, & ancipiti; ergo non eſt hæreticus; & ad textum citatum dicit, quod dubius in fide ſit *infidelis* priuatiuè, quia priuatur certitudine aſſenſus neceſſaria ad habendam, ſeu ad retinendam fidem, non eſt autem verum contrariè, quaſi dubitans habeat actum fidei contrarium, cum reuera non habeat. Deinde dicit, quod dubius in fide dicitur infidelis quoad forum exterius, vel quoad præſumptionem fori exterioris, quia communiter cum eo dubio coniungitur aſſenſus erroneus.

6 Pro intelligentia, & vera difficultatis ſolutione eſt ſciendum, quod cum ſit de ſubſtantia, ſeu eſſentia hæreſis, quod ſit electio pertinax, ſeu firma adhæſio errori contrario veritati fidei, *cap. hæreſis, & cap. hæreticos* 24. *q.* 3. Caiet. & cœteri expoſitores hoc loco, Caſtro *de iuſta hæret. punit. lib. 1. cap. 9.* Albertin. *de hæret. q. 3. n. 3.* Driedo *de libert. Chriſtiana, tit.* 48. *n.* 7. & alij communiter, ſequitur, quod nullus propriè dicatur, vel ſit hæreticus per quodcumque dubium, ſed debet eſſe tale, quod afferat pertinaciã, ac proinde aſſenſum fidei contrarium, quod tunc contingit, quando dubitans reflectitur ſupra ſuum actum, & ſaltem virtualiter iudicat quod fidei myſteria ſunt dubitabilia, hoc namque iudicium continet errorem, fidei manifeſtè contrarium. Vel dicas cum Zerola *in praxi Epiſc. p. 1. verb. caſus, verſ. dubij*, quod tunc dubius in fide eſt hæreticus, quando pertinaciter ita inſiſtit dubitationi, quod non eſt paratus corrigi per Eccleſiam. Ex quo infertur, quod non eſt hęreticus quando dubitatio procedit ex ſubreptitia tentatione, quæ contingit quando ex inopinata cogitatione, aut diabolica illuſione, quis incipit indeliberatè, vel non plenè deliberatè dubitare circa fidem, ita quod in ſe reuerſus, vel monitus captiuat intellectum in obſequium Chriſti, & deliberat credere quod credit Eccleſia. Sic Auguſt. de Ancona, *de poteſt. Eccleſiæ q. 28. art. 1.* Bann. *hoc loco in comment.* §. *Ex his*, & alij. Similiter quãdo dubium procedit ex ſimplicitate, vel ex ignorantia, non facit

dubitantem hæreticum, ſi ſuam opinionem pertinaciter non defendat, ſed Eccleſiæ ſubijciat. Abb. Socin. Felin. & alij *in cap. dubius, de hæreticis.*

7 Quæres 2. an ignorantia affectata myſteriorum fidei faciat hæreticum? aliqui affirmare videntur, quia ignorantia affectata reducit actum in naturam ſuæ formæ, & ſpeciei. Nihilominus negatiuè reſp. cum Bann. loco citato, quia quantumuis ignorantia ſit affectata, ſi tamen homo ſit paratus corrigi ab Eccleſia, non eſt hæreticus, cum non ſit pertinax. Ad rationem in contrarium dico, quod licet peccatum ex ignorantia reuocetur ad peccatum factum ex certa ſcientia, non eſt tamen neceſſe, quod habeat omnes conditiones illius, quæ in noſtro caſu eſt pertinacia, incorrigibilitas, contumacia.

8 Quæres 3. an ſit hæreticus, qui pertinaciter diſſentit alicui propoſitioni quam putat eſſe de fide, cum tamen non pertineat? Reſp. eſſe hæreticum formaliter, non materialiter, licet enim materia non pertineat ad fidem, habet tamen ille errorem pertinacem, quod putat diſſentire in re ad fidem pertinente.

9 Quæres 4. an poſſit quis eſſe hæreticus, iudicando ſe eſſe hæreticum? Reſpondet negatiuè Bann. loco cit. poſt M. Cano, quia qui iudicat ſe eſſe hæreticum, iudicat eſſe errorem id quod ſentit, ac proinde non fallitur in eo quod iudicat eſſe errorem, ſed verè iudicat. Tum quia intellectus non poteſt aſſentiri falſo vt tali; ergo qui iudicat aliquã propoſitionem eſſe falſam, non poteſt illi aſſentiri.

10 Quæres 5. quomodo dicitur à D. Thoma, quod hæreſis contingit circa ea quæ pertinent ad fidem directè, vel indirectè? Reſp. quod illud dicitur pertinere ad fidem directè, quod immediatè cadit ſub habitu fidei, ſine conſequentia rationis. Illud verò cadere dicitur indirectè ſub fide, quod per neceſſariam conſequentiam colligitur ex aliqua propoſitione immediata de fide: Ad fidem directè pertinent omnia quæ ſunt in ſacra ſcriptura, Traditiones Apoſtolicæ, definitiones Conciliorum, & Summorum Pontificum. At illa indirectè pertinent ad fidem per quorum negationem ſequitur neceſſariò per bonã conſequentiam eſſe falſum quod per fidem aſſentitur. Cum quo tamen ſtat, quod concluſio purè Theologica non pertineat ad fidem, niſi aliàs ſit veluti particularis in vniuerſali definita, vel niſi ſit expreſsè definita; de quibus ſupra.

11 Quæres 6. quomodo ſit verum id quod docet S. Doctor in articulo 1. quod *ex verbis inordinatè prolatis incurratur hæreſis*? Reſp. hoc duobus modis contingere poſſe. Primò quando quis profert verba inordinata circa res fidei, ſentiens quidem catholicè, ſed non ſe conformat cum Catholicis in modo loquendi, & qui ſic frequenter loquitur, facile ad hoc pertingere poteſt vt in ſenſu differat à Catholicis, & ſic fiat hæreticus. Secundò quando verba inordinata profert circa res fidei, cum talis locutio ſit ab Eccleſia damnata, & ille loqui vult contra determinationem Eccleſiæ, exiſtimans, vel quod Eccleſia non poſſit eã locutionẽ prohibere, vel erraſſe in tali prohibitione, & tunc incurritur hæreſis.

12 Circa diuiſionem hæreſis, communis ſententia eſt, quod diuidatur in formalem, & obiectiuam; formalis eſt ipſum peccatum hæreſis à quo quis formaliter denominatur hæreticus: Obiectiua, eſt propoſitio, ſeu obiectum, quod falsò creditur, vel aſſeritur ab hæretico. Externa prolatio propoſitionis hæreticæ, vocari ſolet hæreſis externa, non obiectiua, ſed formalis, licet ſit obiectũ voluntatis internæ, quia denominatur mala ab ipſa hæreſi interna. Vnde ſi voluntas interna ob ignorantiam, vel inaduertentiam non eſſet mala, propoſitio externa non eſſet hæretica, niſi materialiter, & obiectiuè. Communiter tamen iſtæ propoſitiones vocantur hæreticæ, malè ſonantes, &c. abſolutè, vt cum cenſurantur, quicquid ſit de voluntate interna; Sed omnia iſta magis patebunt ex infra dicendis.

DVB. II.

Digitized by Google

DVBIVM II.

An propoſitiones fidei contrariæ ſint ſecundum ſe hæreticæ, independenter à proferente.

13 HOc dubium tetigimus dub. præcedenti, nunc operoſius eſt pertractandum. Prima ſententia eſt, quod omnis propoſitio repugnas veritati fidei, licet ab ignoranti proferatur, & abſque vlla pertinacia, ſit abſolutè, & in ſe hæretica, licet proferẽs nec ſit pertinax, nec hæreticus. Sic tenent Turrecrem. *lib. 4. p. 2. cap. 3.* Ocamus *lib. 2. dialog. cap. 11. p. 2.* Adrian. *in 4. q. 1. de confeſſ.* Caſtro *lib. 1. de iuſta hæret. punit. cap. 1.* & alij. Secunda ſententia eſt, quod propoſitiones contrariæ fidei poſſunt dici hæreticæ vt in ſigno, eo modo quo vrina dicitur ſana, quia eſt ſignum ſanitatis. Vnde propoſitio dicetur hæretica, quandò fidei aduerſatur, quia eſt ſignum hæreſis in proferente. Sic M. Cano *lib. 12. de locis cap. 8.* Tertia ſententia eſt Caiet. hoc loco, qui duo dicit. Primò, quod nulla propoſitio poteſt dici ſecundum ſe hæretica, ſed ſolùm ex pertinaci voluntatis adhæſione. Ratio Caietani eſt, quia vna, eademque propoſitio poteſt pertinere ad omnes ſpecies infidelitatis, vt hæc *mortui non reſurgunt*, nã ſi aſſeratur ab eo qui fidem profeſſus eſt, eſt hæretica; ſi à Pagano eſt paganiſmus; ſi à Iudæo, iudaiſmus; ac proinde ſecundum ſe non habet determinatam ſpeciem infidelitatis. Secundò dicit, quod propoſitiones poſſunt dici ſecundum ſe contrariæ fidei; quia ſecundum ſe ſignificant falſitatem contrariam veritati fidei. Pro quo notat, quod iſtæ propoſitiones ſunt in duplici differentia: Nam aliæ ſunt contrariæ fidei ſecundum ſe, ſeu quoad ſe, non quoad nos, quia nobis illa contrarietas eſt occulta. Et aliæ ſunt contrariæ, & quoad ſe, & quoad nos, quia illarum cõtrarietas eſt nobis aperta vel ex ſacra ſcriptura, vel ex autoritate Eccleſiæ.

14 Noſtra ſententia ſequẽti concl. explicatur. *Propoſitiones contrariæ fidei ſolum ſunt hæreticæ materialiter ſecundũ ſe, at per ordinem ad illas proferentes pertinaciter, ſunt hæreticæ formaliter.* Hæc concl. conſtat ex dictis dubio præcedenti, & tradunt omnes expoſitores D. Thomæ, & nihil aliud vult dicere Caietanus. Colligitur ex D. Tho. 1. *ad Cor.* 11. *lect.* 4. Ratio eſt, quia ſi propoſitiones contrariæ fidei eſſent non ſolum materialiter, ſed etiam formaliter hæreticæ, ſequeretur, quod omnes qui illas proferunt eſſent hæretici; hoc eſt falſum; ergo, & illud. Minor conſtat, qui enim profert dictas propoſitiones ex ignorantia, & ſine pertinacia non eſt hæreticus, vt patet. Maior probatur, nam qui profert propoſitionem formaliter falſam, eſt formaliter falſus, ſicut qui profert propoſitionem materialiter falſam, eſt materialiter falſus; ergo qui profert propoſitionem formaliter hæreticam, eſt formaliter hæreticus, &c. Tũ quia ſi propoſitio ſecundum ſe eſſet hæretica, ſemper eſſet talis; ſed hoc eſt falſum; g. &c. Maior conſtat, quod enim ſecundũ ſe eſt tale ſemper eſt tale. Minor probatur, nam iſta propoſitio *Chriſtus non eſt mortuus*, modo eſt hæretica, & tamen ante mortem non erat hæretica. Sed dices, quod iſta propoſitio *Chriſtus mortuus eſt*, ante mortem Chriſti ſemper fuit hæretica, ac proinde ſecundum ſe fuit hæretica: & poſt mortem, non eſt hæretica, ſed vera, & catholica, & ſemper erit talis, ac proinde ſecundum ſe. Reſp. hoc ſolum probare, quod illa propoſitio *Chriſtus eſt mortuus*, ante mortem erat materialiter hæretica, cum eſſet de obiecto falſo: & contra fidem: at poſt mortem neque eſt materialiter hæretica, cum iam ſit de obiecto tali.

14 Obijcies 1. nam propoſitio falſa à quouis dicatur ſemper eſt falſa; ergo etiam propoſitio hæretica à quouis dicatur, ſemper eſt hæretica. Antecedens conſtat. Conſeq. probatur, nam hæreſis eſt quædam ſpecies falſitatis; definitur namque per errorem, vt conſtat ex

dictis dubio præcedenti, ergo ſicut propoſitio eſt ex ſe falſa, & independenter à proferẽte; ita propoſitio hæretica erit ex ſe talis, independenter à proferente. Reſp. concedendo antecedens, & negando cõſeq. Ratio diſcriminis eſt, quia falſum vt ſic non dicit ordinem ad voluntatem ſed tantum ad intellectum ſecundum ſe. *Ex eo namque quod res eſt, vel non eſt propoſitio dicitur vera, vel falſa*, licet hic, & nunc non connotetur intellectus falſus, ſufficit enim, quod vt ſic connotetur. At hæreſis non eſt ſimplex falſitas, ſed addit pertinaciam, ac proinde, ſine iſta, hæreſis intelligi non poteſt; quocirca non connotata pertinacia propoſitio ſolum materialiter dicetur hæretica, non formaliter, & ſecundum ſe.

16 Obijcies 2. quia propoſitio catholica eſt ſecundum ſe catholica, independenter ab ordine ad proferentem; ergo etiam propoſitio hæretica dicetur talis independenter à proferente. Conſeq. conſtat, cum procedat ex oppoſita. Antecedens probatur, nam iſta propoſitio. *Filius Dei eſt homo*, eſt catholica, & de fide abſque reſpectu ad aſſerentem, aliàs ab aſſerente non à Dei auctoritate haberet, quod eſſe catholica & de fide. Reſp. negando antecedens, eſt enim illa propoſitio, ſicut & quælibet alia ad fidem pertinente catholica, & de fide per ordinem ad Eccleſiam proferentem, ſeu proponentem. Hinc eſt, quod propoſitio non eſt de fide per ordinem ad quemlibet proferentem, ſeu proponentem; nam etiam hæretici poſſunt eã proponere, ſed per ordinem ad Eccleſiam proferentem, & proponentem. Vnde non eſt catholicus, qui quocunque modo illam profert, ſed qui illam profert, vt ab Eccleſia propoſitam.

17 Obijcies 3. nam qualificatores S. Officij de propoſitionibus ſibi propoſitis ad examinandum, & qualificandum abſolutè dicunt hanc, vel illam propoſitionem eſſe hæreticam independenter à proferente, cum nõ poſſint cognoſcere animum, ſeu intentionem proferentis ergo propoſitiones ſunt tales ſecundum ſe, ſine ordine, aut reſpectu ad proferentem. Reſp. quod vt propoſitio dicatur hæretica à dictis qualificatoribus, & ab alijs quibuſcumque ſufficit, quod ſit talis materialiter, vt ſcilicet ſit materia hæreſis, vt data proferentis pertinacia, nihil aliud requiratur ad illum hæreticũ proferendum.

18 Ad argumentum Caietani, quod eandem propoſitio poſſit pertinere ad hæreſim, Iudaiſmum, & Paganiſmum, dicendum, quod poteſt quidem eadem propoſitio pertinere ad illas tres ſpecies infidelitatis, cum oppoſita veritas poſſit ab omnibus negari, ex hoc tamen ſolum ſequitur, quod propoſitio non ſit ſecundum ſe talis, ſed ſolum materialiter talis; nulla autem eſt implicantia, quod eadẽ propoſitio materialiter pertineat ad illas tres ſpecies infidelitatis.

DVBIVM III.

An omnes hereſes ſint æquales, vbi alia neceſſaria reſoluuntur.

19 DE hoc dubio eſt prima ſententia, quod omnes hæreſes ſint æquales; vnde loquendo de propoſitionibus hæreticis, quoad gradum falſitatis, non eſt in eis diſtinguere plures gradus falſitatis; nec magis, aut minus, ſed omnes propoſitiones hæreticæ sũt æquè falſæ, & æquè hæreticæ. Sic P. Suarez *hic diſp. 19. ſect. 2. n. 6. cum ſeq.* Secunda ſententia eſt, quod non omnes hæreſes; neque omnes propoſitiones hæreticæ ſunt in eodem gradu falſitatis, ſicut neque in eodem gradu pertinaciæ, ſed in diuerſo gradu, ac proinde vna eſt maior alia tum in falſitate, tũ in pertinacia. Sic tenet P. Hurtado *hic diſp. 80. S. 16.* & alij.

20 Noſtra ſententia ſeq. concl. explicatur. *Si hæreſes, & propoſitiones hæreticæ ſumantur ex parte rationis formalis ſub qua, & quæ, negatæ, omnes ſunt æquales: Secus ſi ſumantur ex parte ſubiecti*

ſti negantis. Hæc concluſio communis eſt, nec in re diſcordant Suarez, & Hurtado. Prior enim conſiderat hæreſim ex parte rationis formalis negatæ, & poſterior conſiderat hæreſim ex parte ſubiecti, & modi quo fides, vel propoſitio fidei negatur. Prima pars probatur, quia fides, & ratio formalis illius deſtruitur per quamcumq; hæreſim, & per quamcumque pertinaciam; ergo, &c. Tum quia omnis fides infuſa, & omnis propoſitio fidei eſt æquè certa, quantum eſt ex parte motiui, ſeu diuinæ reuelationis quæ eſt ratio formalis *ſub qua*, & etiam quantum ad rationẽ *qua*, quę eſt diuina veritas, ergo eius oppoſitum erit æquæ falſum, ac proinde quantum ad hoc non dabitur diuerſitas gradualis.

21 Secunda pars probatur, nam malitia hæreſis creſcit ex multitudine obiectorum negatorum, magis enim per ſe loquendo, peccat qui negat omnia reuelata, quam qui negat ſolum vnum, vel alterum: magis peccat, quia negat myſterium Trinitatis, quam qui negat ſolum reuelationem, iſte negat ſolum rationem *ſub qua*, ille etiam negat rationem *qua*. Magis peccat qui ex maiori libertate, maiori pertinacia negat aliquam propoſitionem de fide, quam qui eam negat, cum minori pertinacia. Magis etiam per ſe loquendo peccat qui negat obiectum primarium fidei, quam qui negat ſolum obiectum ſecundarium

22 Hinc reſoluens dubium quod aliqui proponunt hoc loco, an omnes hæreſes, & omnes propoſitiones hæreticales habeant æqualem gradum falſitatis. Aliqui abſolutè dicunt, quod omnes hæreſes, & omnes propoſitiones fidei aduerſas ſunt æquè falſæ; ſicut omnes veræ, ſunt æquè veræ. Fundantur in doctrina aliquorum Philoſophorum dicentium quod omnes veritates formales ſint æquè veræ; cum enim veritas formalis ſit conformitas cum obiecto, quæ debet eſſe totalis, aliàs ſi in aliquo deficiat, non erit veritas; nec poteſt *vna* conformitas eſſe maior alia; cum vtraque ſit omnimoda, & totalis. Cæterum iſta doctrina non placet, quia negari non poteſt, quod vna conformitas non ſit maior alia, cum vna poſſit eſſe cum maiori aduertentia, cum maiori adhæſione, quam alia. Aliàs non eſſet maior veritas formalis noſtri intellectus, nec maior illius conformitas, & adhæſio rebus creditis, quam rebus humanitus cognitis. Verum eſt, quod motiuum credendi cum ſit vnum formaliter ex hac parte non inducit maiorem veritatem formalem, tamen quantum eſt ex parte rationum materialium, intellectus poteſt magis conformari vni articulo v. g. quod Deus ſit, quam quod ſit trinus. In veritatibus naturalibus etiam intra eandẽ ſcientiam datur diuerſitas etiam ex parte rationum formalium, ſeu principiorum, cum iſta non ſolum materialiter, ſed etiam formaliter partialiter multiplicentur, & non omnia habent eundem gradum veritatis.

23 Sed dato, & non conceſſo, quod omnis veritas formalis eſſet æqualis, adhuc non ſequitur, quod omnis falſitas formalis ſit æqualis, cum non omnis difformitas cum obiecto ſit æqualis; vna namque propoſitio, & vna hæreſis, poteſt eſſe maior alia, cum vna plus negare poſſit quam alia. Vnde qui dicit quod in Euchariſtia eſt tantum panis, plus negat, quã qui dicit quod eſt corpus Chriſti non ſanguis. Ad difficultatem ergo propoſitam dico, quod non omnes hæreſes ſunt æquales quantum ad rationes de quibus ſunt, licet prout conſiderantur vt deſtruunt rationem formalem fidei ſint æquales.

24 Sed quæres 1. an propoſitio quæ nunc eſt de fide, ſemper fuerit de fide? Hoc quæſitum alij ſic proponunt, an Eccleſia poſſit facere quod aliqua propoſitio ſit hæretica, quæ prius non erat? Non procedit dubium in ordine ad nouam reuelationem, quam Deus facere poteſt; certum namque eſt, quod aliquod obiectum poſſit eſſe nunc de fide, quod antea non erat, ſi Deus illud reuelaret de nouo, cum prius non eſſet reuelatum, & ſic qui illud modo negaret,

Digitized by Google

cleſiæ? Aliqui videntur velle iſtum non eſſe hæreticum, quia non negat articulum fidei, ſed vel non proponi ab Eccleſia, vel Eccleſiam oppoſitum determinaſſe, quod non facit articulum fidei. Eſſet quidem hæreticus ſi negaret Eccleſiæ auctoritatem, aut infallibilitatem; ſed non videtur hæreticus ex eo quod putet illum articulum nō eſſe ab Eccleſia propoſitum, &c. Nihilominus abſolutè dicendum eſt illum eſſe hæreticum, quia tenet contra ſenſum Eccleſiæ, non quia neget pręſentiam Chriſti in Euchariſtia, iſte enim eam admittit, ſed quia licet iſtum articulum teneat, negat tamen alium, ſcilicet vel Eccleſiæ auctoritatem, vel infallibilitatem, vel poteſtatem proponendi, vel quod non ſit neceſſaria Eccleſiæ propoſitio.

28 Quæres 5. an ſit hæreticus, qui aliquam propoſitionem tenet de fide, eamque docet, cum tamen de fide non ſit? Lorca *diſp. 39. n.* 11. putat, quod tunc temporis contingat error contra fidem, errat enim ille putans propoſitionem eſſe de fide cum non ſit, non tamen contingit tunc hæreſis. Bene dicit, ſi aliunde non ſit ita addictus illi propoſitioni, quod etiam ſi ſciret quod illa propoſitio non eſſet de fide, & quod Eccleſia oppoſitum tenet, adhuc pertinaciter vellet eam vt de fide tenere, & vt talem docere, tunc enim Eccleſiæ auctoritatē contemneret, & floccifaceret. Quod ſi iſte non eſſet pertinax, ſed eſſet paratus corrigi ſi ſciret eam propoſitionem non eſſe de fide, nec ab Eccleſia proponi, tunc ſolum erraret, & mentiretur eam docendo, vt de fide. Hoc autem mendacium, & error poteſt eſſe peccatum graue, aut leue pro ratione negligenti ę addiſcendi.

29 Quæres 6. an in peccato hæreſis detur paruitas materiæ, excuſans à peccato mortali? Prima ſententia eſt, quod detur paruitas materiæ, in materia fidei, ita quod poſſit quis proferre verbum leuiſſimum contra fidem, quod eſſet tantum hæreſis venialis, & leuis. Sic Sayr. *in claui Reg. lib.* 12. *cap.* 2. *n.* 19. Et Alphonſ. de Leone *p.* 1. *recollectione* 7. *n.* 45. apud Dianam *p.* 5. *tract.* 5. *de parumat. reſol.* 28. Secunda ſent. eſt, quod non detur paruitas materiæ in hæreſi, hāc tenet ipſe Diana poſt Molpheſ. Baldel. Sanch. Merol. & Palaum. Et hæc ſententia tenenda eſt; implicat namque quod detur hæreſis ſine pertinacia, & ſine voluntario diſſenſu rebus reuelatis, quæ ſine peccato mortali eſſe non poſſunt. Poterit quidem quis ſolum venialiter peccare ſi admittat leues cogitationes contra fidem, ſine pertinacia, & plena deliberatione. Item poterit quis ſolum venialiter peccare proferendo aliquod verbum ex ſacra ſcriptura, cum non ſit (vt faciunt aliqui concionatores imprudenter) ſuo themati magis congruum; ſicut etiam quando mutant aliquam leuem circunſtantiam ſacræ hiſtoriæ minus congruam. At in aſſenſu hæretico contingit ſemper peccatum mortale.

DVBIVM IV.

Quid requiratur ex parte obiecti ad hæreſim conſtituendam.

30 HOc dubium aliquas continet difficultates, quas breuiter oportet explicare. Prima difficultas eſt, an ſit hæreticus, qui diſcredit reuelationi particulari, ſibi, vel alteri factæ? Hæc difficultas ferè conſtat ex dictis ſupra, quod ſcilicet reuelatio priuata eodem habitu fide infuſæ credi poſſit, quando ſufficienter proponitur, ac proinde ſi tunc negetur, infidelitatis peccatum committetur. Duo ſolum poſſunt inquiri. Primum, an negans dictam reuelationem priuatam poſſit propriè dici hæreticus. Aliud, an incurrat pænas hæreticorum. Ad primum dico, quod nomine hæretici propriè dicti eum intelligimus qui negat fidem catholicam, ſcilicet ab Eccleſia propoſitam, vt colligitur ex definitione fidei, dubio primo præſentis diſp. propoſita. Deinde dico, quod dato quod ille eſſet hęreticus, non ob id incurreret pænas hæreticorum;

has

has enim ille ſolus incurrit, qui fidem catholicam negat, non qui negat fidem Theologicam. Tum quia non ſolet Eccleſia punire eum, quem plures viri docti iudicant non eſſet hereticum; ſed hoc contingit in præſenti; ergo. Plures namque volunt negantem dictas particulares reuelationes non eſſe hæreticum, vel quia putant dictas reuelationes nõ pertinere ad fidem neque Theologicam, vel quia putant pertinere ad fidẽ Theologicam, non catholicam, cuius ſolum negatio habet Eccleſiaſticas pænas annexas.

31 Secunda difficultas eſt, an ad hæreſim conſtituendam ſufficiat, quod propoſitio ſit verè reuelata à Deo in ſacra ſcriptura v. g. ſed non ita manifeſtè, vt Eccleſia obliget ad eam firmiter credendam tanquam à Deo reuelatam? Prima ſententia eſt non ſufficere, quia ad hæreſim requiritur pertinacia contra Eccleſiam proponentem, quod non contingit in præſenti caſu, cum non ſit certum, & manifeſtum, quod Eccleſia id proponat, erit tamen tunc error circa fidem. Sic Lorca *diſp. 39. n. 4.* Hurtado *diſp.* 80. §. 19. tenet (& iſta erit ſecunda ſententia) quod tunc neq; ſit error cõtra fidem, cũ non ſit tunc illa propoſitio de fide, cum non detur diuinæ reuelationis applicatio per Eccleſiam. Tertia ſententia eſt, quod illa propoſitio in ſacra ſcriptura, vel Eccleſiæ reuelata, licet obſcurè, pertineat ad fidem, vt qui eam negant ſint hæretici, licet ab Eccleſia non puniantur, ſed tolerentur, donec ab Eccleſia manifeſtius declaretur, & proponatur, quia Eccleſia non facit propoſitionem de fide, ſed ſolum declarat eam eſſe de fide, ac proinde qui penetrant eam propoſitionem, & cognoſcunt eſſe de fide antequam per Eccleſiam proponatur, & eam negant, fiũt hæretici. Sic tenet Coninch. *diſp. 19. dub. 7. à n. 121.*

32 Ego puto eſſe diſtinctione vtendum. Vel enim propoſitio communiter reputatur reuelata, vel ſolum ab aliquo, vel aliquibus. Si primum, qui eam ſcienter, & pertinaciter negat eſt hæreticus; quod enim in ſcriptura v. g. eſt reuelatũ, & communiter in Eccleſia ſic tenetur, cenſetur ab Eccleſia ſufficienter propoſitum. Videtur namque implicare, quod aliquid ſit ſufficienter reuelatum, ſeu quod ſufficienter conſtet de reuelatione in ſacra ſcriptura, & quod non ſit ſufficienter ab Eccleſia propoſitum, vel quod non detur ſufficiens Eccleſiæ propoſitio. Si ſecundum, dico, quod tunc non intercedat hæreſis, nec error contra fidem, cum tunc ea propoſitio non cenſeatur de fide, cum ab Eccleſia non proponatur ſufficienter. Nec ex eo quod quis penetret ſacram ſcripturam, & putet eã propoſitionem in ea contineri, facit eam eſſe de fide, ac proinde ſi eam neget, nõ erit formaliter hæreticus, nec poſitiuè habet errorem contra fidem; aliunde tamen peccabit ex prauo affectu voluntatis, quod peccatum licet non ſit hæreſis formaliter, ad hæreſim tamen poteſt reuocari.

33 Tertia difficultas, an eſſet hæreticus qui negaret propoſitionem ab Eccleſia definitam, deductam euidenter ex vna præmiſſa reuelata, & altera euidenti non reuelata? Reſp. affirmatiuè, cum enim propoſitio ab Eccleſia definita, ſit de fide, ſequitur, quod qui eam negat, fiat hæreticus. Colligitur hoc ex vſu Eccleſiæ apponentis vocem *Anathema*, dictam propoſitionem negantibus. Tum quia punit Eccleſia vt hæreticos, dictas propoſitiones negantes, vt conſtat ex ſacro tribunali Inquiſitionis.

34 Quarta difficultas, an in foro externo vt hæreticus habeatur, & vt talis puniatur qui pertinaciter negat propoſitionem, ſeu concluſionem Theologicã, deductam ex vna de fide, & altera lumine naturali nota? Hanc difficultatem ſic proponunt alij, an ſit hæreticus, qui pertinaciter negat propoſitionem, ſeu concluſionem Theologicam? Prima ſententia eſt, quod iſte eſt hęreticus, & pœnis hæreticorum puniendus, ſic Valentia; Canus, & Bonac. apud Dianam *p. 4. tract. 8. de offic. Inquiſit. reſol. 79.* Secunda

da ſententia tenet, quod ille non eſt hæreticus, tamen vt talis præſumitur, ſi in ea opinione perſiſtat. Sic tenẽt alij apud eundem Dianam. Alij dicunt, quod ſit puniendus vt hæreticus, quia tunc non præſumitur negare propoſitionem euidentem, ſed reuelatam vt ſi quis negaret iſtam conſequentiam: *ergo Chriſtus eſt riſibilis*, quia tunc non cenſetur negare maiorem: *omnis homo eſt riſibilis*, ſed minorem: *ſed Chriſtus eſt homo.* Puto tamen, quod iſta præſumptio procedat ſolum in homine mediocriter docto, non in ignaro, & rudi. Quocirca ſi conſtaret quod rudis negaret concluſionem quia non penetrat vim illationis, non quia in præmiſſa reuelata continetur, & ex illa deducitur, non eſſet puniendus, quod iudicum arbitrio relinquendum eſt. Contingere etiam poteſt, quod materia ſit adeo difficilis, & obſtruſa, quod etiam litterati poſſint hallucinari. Punienda tamen eſſet proteruia nolentis acquieſcere viris doctis, maximè circa propoſitionem reuelatam. Vnde quidam rudis putabat ob errorem in gramatica, quod totæ tres perſonæ Beatiſſimæ Trinitatis carnem aſſumpſiſſent ex Virgine, & probabat ex illo hymni Virginei. *Gloria tibi Domine qui natus es de Virgine, cum Patre, & Sancto Spiritu, &c.* Alius negabat Spiritum S. & ſolum admittebat Patrem, & Filium, quia neſciebat ex qua parte veniret Spiritus S. qui poſtea edocti, ſuos errores retractarunt.

34 Sed quæres 1. an cenſeatur hæreticus, qui aliquem ab hæreſi poteſt reuocare, ſine ſuo incommodo, & non facit, ſed tacet? Reſp. quod iſte ſaltem cenſebitur valde ſuſpectus de hæreſi. Colligitur ex *cap. qui alios, de hæreticis*, vbi dicitur. *Qui alios non reuocat ab errore cum poteſt, errare ſe demonſtrat.* Et ſic tradunt ibi Doctores, Abb. Innoc. Zabarel. Bellam. Felin. & alij. Pro quo Roderic. à Cunha *in comment. cap. 3. diſt. 83. n. 1.* citat illud Senecæ in Med. Carmin. *Culpa cunctorum redit, qui non vetat peccare, cum poſſit, iubet.*

35 Quæres 2. an poſſit quis vt hæreticus puniri, qui negat propoſitionem catholicam, & conſtat de pertinacia, ſed non conſtat de ſcientia, & è contra, ſi conſtat de ſcientia, ſed non conſtat de pertinacia? Reſp. negatiuè, ſed de vtroque conſtare debet. Colligitur ex *cap. ex graui, de vſuris*, ibi: *vt pertinaciter affirmare præſumat.* Quouſque namque poſt ſcientiam non adeſt pertinacia, forma hæreſis non eſt perfecta, non obſtante quod adſit error in intellectu voluntarius. Sic poſt alios notat Anto. Ricciul. *de iure perſon. lib. 5. cap. 1. n. 14. & 15.*

36 Quæres 3. an ſit hæreticus qui dicit, quod à Papa ad alium hominem, vel Deum, poſſit fieri appellatio? Reſp. affirmatiuè, colligitur ex *cap. cuncta per mundum, 9. q. 3.* & tradunt Auguſt. de Ancona *de poteſt. Papæ q. 6. art. 3.* Iacobat. *de concil. lib. 10. art. 1.* Ricciul. *de iure perſonarum lib. 9. cap. 2. n. 13.* Ratio eſt, quia cum Summus Pontifex ſit Chriſti Vicarius, *cap. inter, cap. quanto, cap. licet de translat. Epiſc.* facit vnum, idemque tribunal cum Chriſto, ac proinde non licet appellare ad Chriſtum. Selu. *de beneſic. p. 3. q. 8. n. 25.* Maluet. *de canonizat. Sanctor. dub. 2. n. 10.* Vnde Iacob. de Laurent. *de iudice ſuſpecto cap. 2. n. 3.* dicit illum hæreſim ſentire qui à ſententia Papæ ad Chriſtum appellat, quia tenere videtur, quod Papa non ſit Chriſti Vicarius, nec faciat idem tribunal cũ eo.

DVBIVM V.

Explicantur alij gradus propoſitionis aliquo modo fidei aduerſæ.

37 VLtra propoſitionem hæreticam per quam formaliter fides deſtruitur, dantur aliæ per quas fides quatitur, male ſe habet, & quaſi ad corruptionem diſponitur. Et veluti ſe habent ſicut quædam corporis diſpoſitiones, quæ licet vitam non auferant, eam tamen malè diſponunt, ob hoc ab Eccleſia cenſurantur, prohibentur, & damnantur, de quibus agunt hoc loco Bannes, Suarez, & cœteri expoſitores, item Turrecrem. Albertin. Simanch. Caſtro, Cano, Corduba, Penna, & alij

Oo apud

Digitized by Google

apud cit. auctores. Colliguntur iſtæ propoſitiones ex Concil. Conſtantienſi *ſeſſ.* 8. vbi articuli Vuiclephi ſic cenſurantur. *Notoriè hæretici, & à Sanctis Patribus reprobati: alij non catholici, ſed erronei: alij ſcandaloſi, & blaſphemi: quidam piarum aurium offenſiui; nonnulli temerarij, & ſeditioſi.* Idem colligitur ex Bulla Pij V. & Greg. XIII. contra Baium. Et ſic propoſitiones fidei oppoſitas, vltra hæreticam, de qua iam egimus in præcedentibus, datur propoſitio erronea, blaſphema, piarum aurium offenſiua, temeraria, ſeditioſa; additur ſcandaloſa, errori proxima, & de hæreſi ſuſpecta. Alij addunt propoſitionem Iudaicam, vt ſi quis dicat Meſſiam nondum veniſſe. Paganam, vt ſi quis dicat Deos eſſe colendos, &c. & Atheam, vt ſi quis dicat non eſſe Deum: neſcire quid apud nos agatur: non eſſe punitorem: animam eſſe mortalem, &c.

§. I. *De propoſitione erronea.*

38 Prima propoſitio dicitur *erronea.* Pro quo nota, quod licet error tribui poſſit cuilibet propoſitioni falſæ in qualibet materia; communiter tamen reſtringitur ad falſum quod opponitur vero euidenti, vel certò, aut quod communiter pro certò tenetur. Vnde ſicut in Philoſophia non quælibet falſa propoſitio, ſententia, aut opinio vocatur error, ſed ſolum quæ opponitur dogmati certo, & ſic communiter recepto. Sic in Theologia non dicitur error quæcunq; propoſitio, ſed ea ſolum quæ opponitur veritati, quæ apud Catholicos, & Theologos pro communi, & certa habetur. Vnde propoſitio erronea ea dicitur, quę eſt infra hæreſim; nam etiā hęretica erronea eſt. Pro quo ſciendum, quod nō eodem modo explicant auctores differentiā inter errorem hæreſis, & propoſitionis erroneę. Aliqui namque dicunt differentiam eſſe, quod propoſitio hæretica ſit illa quæ opponitur veritati reuelatę, non demonſtrabili, vt quod Deus non eſt Trinus. At erronea ſit illa, quæ opponitur veritati demonſtrabili, vt quod Deus non eſt. Sed contra, quia eſt etiam hæretica propoſitio oppoſita veritati reuelatæ, etiamſi aliàs demonſtrabilis eſt: vnde punitur vt hæreticus qui negat animæ immortalitatem, qui negat malitiam adulterij, vſuræ, &c.

39 Alij dicunt, quod propoſitio hęretica ea ſit, quæ habet errorem pertinacem, at quæ habet errorem ſine pertinacia, eſt erronea. Sed contra, quia habere, vel non habere pertinaciam, ſe tenet ex parte ſubiecti, at propoſitiones penſantur ex parte obiecti, & ſecundum ſe conſiderantur, præſcindendo à pertinacia, vel non pertinacia ſubiecti. Alij etiam dicunt, quod illa dicatur propoſitio hæretica, quæ negat propoſitionem ab Eccleſia definitam, & illa ſit erronea, quæ negat aliquid communi Eccleſiæ conſenſu receptum, licet non ſit definitum. Iſte modus dicendi magis accedit ad veritatem, qui pulchro exemplo à ſuis auctoribus explicatur; nam qui negat Beatam Virginem reſurrexiſſe, non eſt hæreticus, quia hæc veritas nondum eſt ab Eccleſia determinata, tamen eſt erroneus, cum teneat contra communē ſenſum Eccleſiæ. Tamen non quietat animum, quia hoc modo confunditur propoſitio erronea, cum temeraria, & ſcandaloſa, nam etiam iſtæ propoſitiones aduerſari videntur communi doctrinæ, quam omnes indubitanter tenent.

40 Non deſunt etiam qui dicant eam eſſe propoſitionem erroneam, cui deeſt aliqua conditio ad propoſitionem hæreticam. Ad hoc enim vt propoſitio ſit hæretica, requiritur, quod certiſſimè, & indubitanter opponatur propoſitioni, ſeu veritati, quæ certiſſimè, & indubitanter ſit de fide. Vnde quando non eſt ita certum, propoſitio erit erronea. Sic Lorca *diſp.*40.*n.*7. Cæterum neque iſte modus dicendi videtur ſatisfacere, quia confundit propoſitionem erroneam cum proxima hæreſi. Communior dicendi modus eſt, quod propoſitio illa dicatur erronea, quæ non opponitur immediatè doctrinæ fidei, ſed tantum mediatè, quatenus negat immediatè propoſitionem,

quę

Digitized by Google

quæ non eſt de fide, ſed ſolum eſt concluſio Theologica, deducta ex vna præmiſſa de fide, & alia euidenti lumine naturali. Igitur vno verbo, propoſitio erronea, eſt propoſitio negans concluſionem Theologicam, ſic communiter Theologi vt teſtatur M. Bannes *hoc loco art. 2. §. Circa hoc art. verſ. nihilominus.*

§. II. *De propoſitione hæreſi, & errori proxima.*

41 NV. præcedenti tradidimus, quod illa eſt propoſitio erronea, quæ negat concluſionem Theologicam, nunc videndum quænam dicatur propoſitio hæreſi proxima. Communis Theologorum ſenſus eſt, quod illa ſit propoſitio hæreſi proxima, quæ opponitur doctrinæ, quæ non eſt omnino certa de fide, ſed valde probabiliter, & plerîſque ſic videtur. Sicut enim illa propoſitio dicitur proximè de fide, quæ plerîſq; apparet de fide: ita illa erit proximè hæreſis, quæ à plerîſque iudicatur hæreſis.

42 Sed quæres 1. an ad hoc vt aliqua propoſitio ſit proxima hæreſi ſufficiat, quod vnus, aut alter Theologus iudicet eſſe hæreticam, licet non ſit notoriè hæretica, quod ad propoſitionem hæreticam requiritur ex Concil. Conſtan. ibi. *Notoriè hæretici.* Reſp. negatiuè. Sunt enim aliqui adeo procliues, & faciles in cenſurandis aliorum propoſitionibus, & opinionibus, vt inueniantur apud iſtos propoſitiones graui cenſura notatæ, quæ tamen nullam merentur, vel valde leuẽ. Vt ergo aliqua propoſitio dicatur hæreſi proxima requiritur, quod plures, & graues, & in illa materia valde experti, & cum graui fundamento, dicant illam propoſitionem eſſe hæreticam: ille namque qui probabiliter vt hæreticus iudicatur, vel hæreticus eſt, vel eſt de hæreſi ſuſpectus.

43 Quæres 2. an quando propoſitio categorica, ſeu de *ineſſe*, eſt proxima hæreſi, eius modalis ſit etiam proxima hęreſi? Sit exemplum: eſt propoſitio ſapiens hęreſim, ſeu proximam hæreſi dicere quod Sancti canonizati non ſint in gloria, Bannes, Cano, & alij apud Palaum *to. 1. tract. 4. diſp. 1. pun. 5. §. 4. n. 1.* Modo ſi quis diceret non eſſe errorem dicere, vel non ſapere hæreſim dicere, quod Papa poſſit errare in canonizatione Sanctorum, an hæc propoſitio modalis, ſeu reflexa ſit erronea? Negatiuè reſpondet Hurtado, & alij, cum ſit opinio multorum Catholicorum, quod Papa poſſit errare in canonizatione Sanctorum, ſed de hac re egimus ſupra.

44 Quęres 3. quęnam ſit grauior cenſura, quod propoſitio ſit erronea, an hęreſi proxima, ſeu ſapiens hęreſim? Aliqui dicunt, quod cenſura erroris ſit grauior quàm cenſura proximę hæreſis, ſeu ſapientis hęreſim. Rationẽ aſſignant, quia eſſe hæreſi proximũ ſolum dicit eſſe hæreticũ in aliquorum opinione, quæ poteſt eſſe falſa; ac proinde tunc non adeſt neceſſaria connexio cũ hęreſi, ſed tantum contingens. At qui negat concluſionem Theologicam, neceſſitatur ad negandã prẹmiſſam de fide. Nihilominus puto eſſe maiorem cenſuram eſſe proximum hęreſi, vel ſapere hęreſim, quam eſſe erroneum, quia minus in optimo, eſt maius quam maximum in minimo. Vnde eſt maius eſſe vltimum in Curia, vel aula Regis, quam eſſe maximum in linea ruſticorum. Ita minimum in linea peſſimi, vt eſt hęreſi, eſt maximum, ſeu eſt maius, quam ſit maximum in linea inferiori erroris. Ex quo patet ad rationem in contrarium.

45 Quęres 4. an ſicut datur propoſitio proxima hęreſi, ita detur propoſitio proxima errori? Reſp. affirmatiuè, quando ſcilicet plerique putant, quod concluſio ſequatur ex vna prẹmiſſa euidenti lumine naturali, & alia de fide, ſed non omnino conſtat, tunc enim qui eam concluſionem negaret, eſſet errori proximus. Debet tamen à plerîſq; concluſio iudicari Theologica, nam ſi iudicaretur ſolum probabiliter, ſeu ſi ſolum probabiliter iudicaretur cõcluſio Theologica, non iudicaretur errori proxima, ſicut ſi propoſitio iudicaretur ſolum probabiliter de fide, propoſitio eam ne-

Digitized by Google

gans non eſſet proxima hæreſi.

46 Quæres 5. an vt propoſitio ſit errori proxima ſufficiat, & requiratur, quod negetur concluſio quę euidenter ſequatur ex vna pręmiſſa euidenti lumine naturali, & alia quam plerique, ſed non omnes iudicant de fide? Reſp. quod iſto modo propoſitio eſt errori proxima, ſed etiam duobus modis ſequentibus. Primò, quando concluſio negata infertur ex vna certò, & indubitanter reuelata, & alia quam plerique dicunt euidentem, ſed non omnes. Secundò, quando quis negat concluſionem quę infertur ex vna certò relata, & altera euidenti per illationem, non tamen ſecundum omnes, ſed ſecundum pleroſque.

§. III. *De propoſitione ſuſpecta, & ſapiente hæreſim.*

47 Communiter confundunt propoſitionem ſuſpectam, & ſapientem hereſim; nihil namque aliud videtur eſſe, eſſe ſuſpectum de hereſi, & ſapere hereſim. Dicitur namque propoſitio ſuſpecta de hæreſi, vel ſapere hæreſim, quando in ſe quidem nihil hæreticum continet, ingerit tamen ſuſpicionem, quod qui eam profert, habeat in corde hæreſim. Exemplum afferri ſolet de eo, qui ſic diceret: *Inutile eſt ſacramentum Euchariſtiæ deferre per vias & plateas*, licet enim ſic loquens nullam proferat hæreſim, ſapit tamen hæreſim Lutheranam. Cæterum auctores qui hoc exemplum afferunt decipiuntur, eo quod oppoſitum damnatur in Tridentino *ſeſſ. 13. cap. 5. & can. 6.* vbi decernitur eſſe laudabile circumgeſtare hoc laudabile ſacramentū in proceſſionibus, ac proinde illa propoſitio non eſt ſapiens hæreſim, ſed hæretica. Saperet hæreſim ſecundum aliquos, qui diceret, quod à Papa poteſt appellari ad Chriſtum, vel ad Concilium, quia iſte ſignificaret ſe tenere, quod Papa non eſt Chriſti Vicarius, faciens idem tribunal cum eo. In propoſitione ſuſpecta, vel ſapiente hæreſim datur latitudo pro ratione maioris, aut minoris ſuſpicionis ſeu fundamenti ad ſuſpicandam hæreſim.

§. IV. *Explicatur propoſitio malè ſonans.*

48 Illa ex communi conſenſu Theologorum dicitur propoſitio malè ſonans, quæ eſt æquiuoca, & habet ſenſum tum catholicum, tum hæreticum frequentius tamen ſolet vſurpari in ſenſu hæretico. Sic Cano, & Corduba apud Lorcam *diſp.* 40. *n.* 15. Quod ſi habeat ſenſum æquè catholicum, & non catholicum, nō dicetur malè ſonans, meretur tamen aliquam cenſuram, qui eam imprudenter, & ſine ſua limitatione profert. Aliqui addunt, quod etiam illa propoſitio mereatur cenſuram malè ſonantis, quando ſenſus congruit fidei, verba tamen ſunt incongrua. Dici etiam poteſt & in idem recidit, quod illa propoſitio ſit malè ſonans, quæ nullum præbet fundamentum audientibus iudicandi, aut ſuſpicandi, quod proferens habeat in corde hæreſim, vel errorem circa fidem, ſed ſolum peccat in abuſu verborum. Vt ſi quis dicat: *In Deo dantur tres eſſentiæ relatiuæ*, quia nomen *eſſentiæ* communiter à Theologis applicatur eſſentiæ abſolutæ, non relatiuæ.

§. V. *Explicatur propoſitio offenſiua piarum aurium.*

49 Aliqui hanc propoſitionem non diſtinguunt à malè ſonante. Communior tamen ſententia eas diſtinguit. Propoſitio namque piarum aurium offenſiua ea eſt, quæ continet aliquid quod eſt indecens, vel indignum in materia religionis: ſeu ea eſt in qua profertur aliquid indecens in materia religionis; vel, & in idem redit, ea eſt, quæ aliquid indecorum Deo, vel ſanctis, non tamen falſum aſſeritur, vel annuntiatur, vt cum quis explicat aliquam actionem humanam Chriſti, vel nominat aliquod membrū illius nominibus obſcœnis. Item contingit in eo, qui de ſtatu Eccleſiaſtico, de ritibus, ceremonijs ſa-

cris

cris, & viris ſanctis, profert ridicula, quibus modeſti auditores rubore ſuffunduntur. Vnde in hoc diſtinguitur propoſitio offenſiua piarum aurium, à malè ſonante, quod malè ſonans abutitur vocibus extra communem ſignificationem. At propoſitio offenſiua piarum aurium vtitur vocibus in propria, & vſitata ſignificatione, ſed id dicit, vel tali modo dicit, vt piorum aures offendat, tollendo, vel minuendo reuerentiam erga rem de qua eſt ſermo. Oritur ex re, quæ dicitur, quia licet vera ſit dici tamen non debet, quia communiter ſine offenſione audientium non dicitur. Vt cum quis de aliquo magno ſancto dicit defectum quem re ipſa aliquando commiſſit. Oritur etiam ex modo dicendi, vt cum quis vocat Magdalenam meretricem, Matthæum vſurarium, Petrum periurum; vel nominat Chriſti, & ſanctorum membra, &c.

§. VI. *Explicatur propoſitio temeraria, ſcandaloſa, & ſeditioſa.*

50 PRopoſitio temeraria eſt illa quę communi ſanctorum Patrum ſenſui opponitur, & quæ eſt contra communem ſenſum Theologorum ſine fundamento ſufficienti, vti eſt magni pōderis ratio, vel grauis auctoris auctoritas, qui rem bene diſcutiat, & tractet, examinatis vtrimque rationibus, &c. Ex communi vſu Theologorum ea ſolū propoſitio vocatur temeraria, quæ eſt in materia Theologica, quæ namque eſt contra communem ſenſum in materia philoſophica non dicetur abſolutè temeraria, ſed ſecundum quid, ſcilicet in materia philoſophica, idem dicendum de illa, quæ eſt contra ſenſum mathematicorum, Aſtrologorum, &c. Vnde temerarius dicitur, qui negat pias Eccleſiæ hiſtorias, communiter receptas: qui dicit de aliquo, quod ſine originali conceptus eſt, &c. Et licet omnis propoſitio hæretica, erronea, &c. ſit etiam temeraria, tamen illa propriè dicitur temeraria, quę imprudenter negat aliquid ad ſacram Theologiam ſpectans, & ad communem doctrinam circa res, quæ ad ſalutem, & pietatem ſpectant.

51 Propoſitio ſcandaloſa eſt illa, quæ preſtat occaſionem ruinæ ſpiritualis inclinando auditores ad peccata, vel eos auocando ab exercitijs virtutum. Vnde qui exagerat vt periculoſum virtutis exercitium, qui non bene ſentit de vita Religioſorum pænitentium: qui longa ieiunia condemnat, qui vitam mortificatam irridet, &c. dicetur ſcandaloſus. Propoſitio ſeditioſa eſt illa, quæ in materia virtutum, Religionis, &c. ſeditionem cauſat, vt ſi quis de aliquo Prælato dicat, quod non eſt legitimè electus, quod non debet acceptari, &c. Propoſitio autem quæ cauſat ſeditionē politicam, non eſt propriè, quantum ad præſens ſeditioſa, licet poſſit ab Eccleſia cenſurari, & prohiberi.

§. VII. *Explicatur propoſitio blaſphema, impia, iniurioſa, ſchiſmatica, ſuperſtitioſa, arrogans, vana, ſtulta, inſana, & improbabilis.*

52 PRopoſitio blaſphema ea eſt, quæ continet iniuriam contra Deū, & ſanctos eius: aliquando continet hæreſim, & vocatur blaſphemia hæreticalis: aliquando ſolum continet irreuerentiam, Deo, vel ſanctis, aut rebus ſacris debitam, & dicitur abſolutè blaſphemia. Propoſitio impia eſt illa, qua verus Dei cultus euertitur, vel minuitur etiam impia dicitur qua opera pietatis, & miſericordiæ erga parentes, & proximos irridentur, aut damnantur: item qua ſuadentur v.g. ne erga patriam, &c. debita pietatis officia exhibeantur. Propoſitio iniurioſa eſt illa, quæ continet iniurias, vt ſunt Libelli famoſi, & dicteria maximè contra perſonas publicas, contra ordines Religioſorum, contrā Cardinales, alioſque. Propoſitio ſchiſmatica eſt illa, quæ ſine hæreſi promouet ſchiſma, vel illud poteſt generare, vel ad illud inducere. Superſtitioſa

Digitized by Google

eſt illa, quæ ſuperſtitionem docet. Arogans, vana, ſtulta, & inſana, non inducunt cenſuram Theologicam, cum propriè non ſignificent qualitatem propoſitionis, ſed potius modum quo à ſubiecto proferuntur. Demum propoſitio improbabilis ea dicitur, quæ neque ex principijs intrinſecis, neque ex principijs extrinſecis probabilis eſt. In materia morum, cum poteſt præiudicium afferre bonis moribus, ſolet, & debet prohiberi. At in materia ſpeculatiua, ex qua nullum imminet præiudicium, relinqui ſolet examini, & diſputationi doctorum. Cum videamus, quod aliqua opinio apud antiquos improbabilis reputabatur, cum res non eſſet ita diſcuſſa, cum modo re melius examinata ſit probabilis, & è contra.

§. VIII. *Soluuntur aliqua quæſita ſcitu digniſſima.*

53 QVæres 1. an cenſuram mereatur propoſitio, quæ iniuſtè aliam propoſitionem cenſurat? Reſp. affirmatiuè, vnde propoſitio cenſurans iniuſtè aliam, meretur cēſuram propoſitionis, ſeu conditionis propoſitionis cenſuratæ. Quocirca propoſitio cenſurans propoſitionem de fide, eſt hæretica, cum neget, & damnet propoſitionem de fide: propoſitio cenſurās propoſitionem Theologicam, eſt erronea, & ſic deinceps. Contingere etiam poteſt, quod propoſitio cenſurans aliam iniuſtè, vltra cenſuram, ſit etiam iniurioſa auctori, vel auctoribus grauibus illarum ſententiarum; & ſic dictæ propoſitiones, & damnantur, & damnari debent, cum offendant doctorum animos, & iurgia, & ſcandala ſoleant generare.

54 Quæres 2. an Eccleſia errare poſſit in cenſurādis propoſitionibus? Ex dictis ſupra de Pontifice conſtat, quod Pontifex non poſſit errare in decretis morum; erraret autem ſi decerneret aliquam propoſitionem eſſe v.g. erroneam ſi non eſſet. Vnde rectè dicit Bann. hoc loco eſſe errorem, vel errori proximum dicere, quod Eccleſia poſſit errare in iudicandis, ſeu cenſurandis opinionibus. Malderus dicit eſſe hæreticum, quod approbat Coninchus.

55 Quæres 3. an Eccleſia, vel Pōtifex decipi poſſit declarando aliquam opinionem eſſe probabilem, aut probabiliorem, cum ſit minus probabilis? Reſpondetur quod tunc propoſitio, aut opinio eam habebit probabilitatem, quā Pontifex decernit; vnde ſi dicat aliquam opinionem eſſe probabiliorem, re ipſa erit probabilior. Ratio conſtat ex dictis ſupra de Pontifice, quod ſcilicet Pontifex in decretis morum errare non poſſit erraret autem ſi proponeret eccleſiæ aliquam opinionem vt probabilem, aut probabiliorem, & eum gradū probabilitatis non haberet.

56 Quæres 4. quam cenſuram mereatur, qui negat concluſionem Theologicam, ſed dicit eam negare, quia præmiſſa naturalis videtur ſibi falſa, vt ſi dicatur. *Omnis homo eſt riſibilis; Chriſtus eſt homo; ergo Chriſtus eſt riſibilis*, & quis neget conſeq. quia putat maiorem eſſe falſam? Reſp. vel enim iſte cognoſcit illam maiorem eſſe euidentē, & tunc non poteſt illam negare, ſed vt tegat ſuum errorem fingit eam negare. Vel non cognoſcit, & tunc poteſt illam negare: in primo caſu re ipſa eſt erroneus, & vt talis eſt cenſurandus: in ſecundo caſu eſt inſipiens, & omnino ignarus, & tunc non erroneus, ſed incapax, eſt.

DVBIVM VI.

Quid requiratur ex parte ſubiecti ad incurrendam hæreſim.

57 IAm explicuimus requiſita ex parte obiecti ad incurrendam hæreſim, aliaſque inferiores notas, ſeu cenſuras; modo explicandum eſt, quid requiratur ex parte ſubiecti, certum nāque eſt poſſe aliquem aliquam hæreſim profiteri, & tenere, vel credere, abſque eo quod ſit hæreticus, ex defectu

Digitized by Google

ctu alicuius conditionis ex parte ſubiecti requiſitæ ad hæreſim incurrendam. Cōueniunt omnes contra Alphonſum de Caſtro *lib. 1. haret. punit. cap. 8.* quod ad incurrendam hæreſim debeat ſubiectum eſſe baptizatum, ac proinde membrum Chriſti, & Eccleſiæ; vnde cathecumenus licet fidem mente conceperit, re tamen vera adhuc Eccleſiæ membrum non eſt, ac proinde vt hæreticus Eccleſiæ iudicio non ſubijcitur. Sic enim ſtatuitur in Trident. *ſeſſ.* 14. *cap.* 2.

58 Sed quæres 1. an qui baptizatus fuit, ſed inualidè, vel ob defectum in materia, vel in forma, vel in debita intentione, poſſit, ſi deficiat, vt hæreticus ab Eccleſia puniri? Prima ſententia affirmat. Sic tradunt aliqui apud Dianam *p. 4. tract. 8. de offic. & poteſt. Inquiſit. reſol.* 78. quia in hac re plus operatur opinio, quàm veritas. Secunda ſententia communior tenet, quod nullo modo ille ſit hæreticus, nec vt talis poſſit ab Eccleſia puniri. Ratio eſt, quia re ipſa ille non fuit ingreſſus Eccleſiam, quia baptiſmi ſacramentum nullum eſt, quod autem eſt nullum, nullum operatur effectum. Secus eſſet ſi eſſet dubium de validitate ſacramenti. Colligitur ex Trident. *loco citato*.

59 Quæres 2. an dubius de baptiſmo poſſit, ſi delinquat contra fidem, puniri pœna ordinaria? Reſp. quod ſi dubium ſit poſitiuum, hoc eſt habens rationes probabiles pro vtraque parte, tunc videtur quod non poſſit puniri, ſaltem pœna ordinaria, quia cum tunc ſit opinio probabilis pro vtraq; parte, nō poteſt pars ſequens opinionem probabilem ſua re ſpoliari, imò etiam dato, quod altera pars ſit probabilior, vt notaui in materia de reſtitutione. Quod ſi dubium eſſet negatiuum, tunc aliqui volunt poſſe puniri. Mihi magis placet, quod puniri non poſſit, iuxta regulam illam: *in dubio magis reo fauendum eſt, quam actori.* Tum quia non poteſt quis vt hæreticus condemnari, niſi delictum probetur, ſed dum manet dubium, dubium non probatur; ergo, &c. aliqua tamen mitiori pœna condemnari poſſet, vide *infra num.* 64.

60 Poſt baptiſmum, omnes volunt, quod ad hæreſim incurrendam requiratur plena deliberatio, ex actibus namq; indeliberatis qui ex ſuggeſtione dœmonis, vel aliunde proueniunt, hæreſis cauſari non poteſt. In foro tamen externo non præſumitur defectus plenæ deliberationis ad peccatum graue in blaſphemijs hæreticalibus, quæ impetu vehementis iracundiæ proferuntur, imò grauiter puniuntur, vt notat Diana *p.* 4. *tract.* 7. *reſol.* 8. *& p.* 8. *reſol.* 87. vbi an abiurandi ſint de vehementi, an de leui, an nullo modo.

61 Præterea ad hæreſim incurrendam requiritur pertinacia, ſine hac enim quis hæreticus non eſt, nec hæreticorum pœnis puniendus, Farin. *de hæreſi q.* 196. & plures quos congerit Diana *p.* 4. *trac.* 7. *reſol.* 36. Pro quo nota, quod pertinacia ex D. Iſid. *lib.* 10. *etymol.* dicitur, quaſi *imprudenter tenens*. Alij cum Varrone dicunt pertinaciam dici à *pertendendo*. Alij à *per & teneo*, ex eo quod pertinax *perteneat*, ſeu *nimis teneat*, aut ſit *nimis tenax*. Et in hoc caſu pertinax dicitur, qui contra Eccleſiæ ſenſum obſtinata temeritate, & tenacitate, aliquid tenet.

62 Sed quæres 1. an quis poſſit eſſe pertinax antequam errans moneatur de ſuo errore, & ipſe monitionem contemnat? Prima ſententia eſt, quod requiratur correctio, & monitio ad hoc vt aliquis ſit pertinax, & hæreticorum pœnis puniatur. Sic Sylu. *verb. hæreſis* 1. *q.* 2. *n.* 5. Alciat. *in l.* 2. *C. de ſum. Trin. n.* 3. vbi dicit. *Pertinacia eſt, quæ hominem hæreticū facit quapropter ſi quiſquam in Trinitate non rectè ſentiat, niſi admonitus perſiſtat, hæreticus non eſt*. Idem tenere videtur Menoch. *conſil.* 149. *n.* 49. *volum.* 2. Vbi ſic fatur. *Vt quis dicatur hæreticus pertinax, debet conſtare quod fuit monitus, & inſtructus de veritate, & quod ea inſtructione ſpreta, perſiſtat in eadem opinione*, citat Lop. & Turrecrem. citantur etiam Palatius, Rubeus, & alij. Fundantur in verbis Apoſt. ad Titum 3. ſcilicet. *Hæreti-*

reticum hominem, poſt primam, & ſecundam admonitionem deuita. Colligunt ex cap. *qui in Eccleſia* 24. *q.* 3. vbi ſic legitur. *Qui in Eccleſia Dei morbidum aliquid, prauumque ſapiunt, ſi correcti vt ſanum, rectumque ſapiant, reſiſtant contumaciter, ſuaque peſtifera, & mortifera dogmata emendare nolunt, ſed defenſare perſiſtant, hæretici ſunt.*

63 Communis, & vera Theologorum ſententia eſt, quod ea monitio non requiratur ad hoc vt quis fiat hæreticus, hæreticorumque pœnas incurrat, ſed ſufficit, quod deliberatè errorem amplectatur, ſciens eſſe contra ſenſum, & definitionem Eccleſiæ. Sic plures, quos refert, & ſequitur Sanch. *lib.* 2. *in præcepta cap.* 7. *n.* 7. & alij apud Dianam 4. *p. tract.* 7. *reſol.* 36. vbi bene aduertit, quod ea monitio neque pro foro externo requiratur, dummodoque conſtet de notoreitate doctrinæ, & qualitate perſonæ, vt hæreticus iudicatur. Quocirca in ſacro tribunali Inquiſitionis interrogatur, an ſciret quod ille error eſſet contra Eccleſiæ doctrinam, & ſi reus hoc fateatur, iam cenſebitur pertinax, ac proinde in hæreſim, & in hæreticorum pœnas incidiſſe. Verba Pauli non procedunt de hæreſi, ſed de hæretico vitando, quod non eſt contra nos.

64 Quæres 2. an ille cuius baptiſmus eſt dubius, poſſit ab Eccleſia puniri tanquam hæreticus ſi incidat in hæreſim? Affirmat Didacus Cantera *in* 99. *criminal. cap.* 1. *n.* 5. apud Dianam *loco cit. reſol.* 113. quando ille talis natus, & nutritus eſt inter Chriſtianos, licet facta diligentia adhuc maneat dubium. Nihilominus puto, quod ſiue dubium ſit poſitiuum, ſiue negatiuum, facta quacunque diligentia, non poteſt pæna ordinaria puniri, quia ſemper verum eſt, rem eſſe dubiam, & dubium fauere reo. Poterit tamen puniri pæna extraordinaria maiori, vel minori pro ratione maiorum aut minorum iuris præſumptionum.

65 Quæres 3. an qui baptiſmum ſuſcepit ex metu, puniri poſſit vt hæreticus, ſi poſtea in hæreſim incidat? Reſp. affirmatiuè, ratio eſt, quia metus licet faciat ſecundum quid inuoluntarium, relinquit tamen voluntarium ſimpliciter, & quæ fiunt ex metu ſunt ſimpliciter voluntaria, & ſecundum quid inuoluntaria, ſic habetur in Concil. Tolet. IV. *c.* 56. quod approbatur *cap. maiores, de baptiſmo*, & tradunt DD. poſt Farin. & ante, *de hæreſ. q.* 178. *ſ.* 6. *n.* 141. & 142. vide dicta *n.* 58. & 59.

66 Quæres 4. an ſit pertinax, qui ab Epiſcopo, vel Inquiſitore monitus, non acquieſcit, ſed in ſuo errore permanet? Prima ſententia tenet id non ſufficere, quia Epiſcopus, & Inquiſitor non ſunt regula infallibilis veritatis, cum non iſtis, ſed Pontifici, & toti Eccleſiæ ſit promiſſa Spiritus S. aſſiſtentia, ſic Cano, Sanch. Vaſq. Valentia, Salas, & alij apud Dianam *p.* 4. *tract.* 7. *de pænis delictorum, &c. reſol.* 36. Secunda ſententia tenet, quod in foro externo ſufficit illa monitio Epiſcopi, vel Inquiſitoris, non in foro conſciẽtiæ ob rationem ſententiæ præcedentis, ſic Suarez, Lorca, & alij apud eundem Dianam. Nihilominus puto omnino ſufficere dictam Epiſcopi, & Inquiſitoris monitionem, ſic Bart. Cardinalis, Pennia, Farin, & alij apud Suarez *diſp.* 19. *ſect.* 3. *n.* 20. Caſtr. Palaus *tract.* 4. *diſp.* 3. *pun.* 2. *n.* 6. Non quia Epiſcopus, & Inquiſitor ſint regula infallibilis veritatis, nec quia proponant rem cum magno conſilio, & prudentia, & doctrina, ſed quia proponunt rem iam definitam, & determinatam ab Eccleſia.

67 Quæres 5. an ad contrahendam pertinaciam, requiratur quod homo velit directè reſiſtere auctoritati Eccleſiæ, an ſufficiat ſi ſolum hoc velit, & intendat indirectè? P. Suarez loco cit. *n.* 22. poſt alios putat quod requiratur voluntas, & intentio reſiſtendi directè auctoritati Eccleſiæ. Sed non placet, puto enim ſufficere voluntatẽ reſiſtendi indirectè auctoritati Eccleſię, quę tunc contingit, quando quis ſcit rem cuius oppoſitum tenet, eſſe ab Eccleſia propoſitam nec eſt neceſſe, quod velit directè agere con-

Digitized by Google

contra hanc Eccleſiæ propoſitionem, & auctoritatem. Pro quo nota quod voluntas tenendi id, quod eſt contra ſenſum Eccleſiæ dupliciter haberi poteſt. Primò vt ipſa reſiſtentia, ſeu oppoſitio contra Eccleſiam, ſub proprio cõceptu ſit obiectum volitum; quatenus præuiſa contradictione cum ſenſu Eccleſiæ, voluntas vult contradicere, & opponi eidem Eccleſiæ licet ipſam oppoſitionem non intendat formaliter, & propter ſe ipſã, ſed materialiter, & propter aliud, vt ſcilicet retineat propriam opinionem, vel propter honorem, lucrũ, &c. quo modo voluntas licet non velit formaliter ipſam reſiſtentiam propter ſe ipſam, quod eſſe poteſt, ſed raro id contingere poteſt, tamen ipſa volitio dicit intrinſecum ordinem ad reſiſtentiam, & oppoſitionem, vt ad obiectum volitum, non formale, ſed materiale. Secundò, vt reſiſtentia, &c. ſit ſolum obiectum extrinſecum, quatenus ea cognita, voluntas non habeat actum quo velit Eccleſiæ diſſentire; ſed ſolum quo velit non amplecti illum articulum, vel illam propoſitionem quam Eccleſia proponit. In primo caſu pertinacia reſiſtit directè auctoritati Eccleſiæ, in ſecundò indirectè, & ſufficit, vt patet.

68 Quæres 6. an ad pertinaciam requiratur, quod non ſolum aduertat oppoſitionẽ cum doctrina Eccleſiæ, ſed etiam quod Eccleſia eſt infallibilis in proponendo, & proponit contrarium? Reſp. affirmatiuè, requiritur namque quod proponatur auctoritas Eccleſiæ, eiuſque definitio vt infallibilis, vt licet pertinax credere nolit, poſſit tamen, & cognoſcat obligationẽ credendi. Vnde licet hæretici de facto non credant Eccleſiã habere infallibilitatem in proponendo, & quod contraria dogmata ſint ab Eccleſia propoſita, adhuc tamen ſunt pertinaces, quia vtrumque illis taliter proponitur, vt poſſint, & debeant credere. Quare non eſt neceſſe, quod pertinax credat eſſe verum, & de fide, quod diſcredit, & Eccleſia tenet; hoc enim videtur impoſſibile, quod credat oppoſitum eſſe verum, & oppoſitum teneat, aliàs intellectus poſſet aſſentiri falſo, quod eſſe nequit.

69 Quæres 7. an ille ſit pertinax, qui nihil negat ab Eccleſia definitum, ſed neſciens quid Eccleſia circa talem rem definierit, ſuo errori ſic adhæret, & cum tali affectu, quod etiam ſi ſciret Eccleſiam cõtrarium definiuiſſe, adhuc in illo perſiſtere vellet? Reſp. affirmatiuè, ſic Caiet. Nauar. & alij; quos refert, & ſequitur Sanch. *lib. 2. in præcepta cap. 7. n. 29.* Idem prorſus dicendum de eo, qui falsò putat aliquid eſſe ab Eccleſia definitum, cum non ſit, & ipſe contrarium ſentit, Sanch. *loco cit. n. 30.* licet oppoſitum teneat Simanchas *de cathol. inſtit. tit. 31. cap. 9.*

70 Quæres 8. an ſit pertinax habitualis diſpoſitio ad non credendum aliquid licet cognoſceret eſſe ab Eccleſia definitum? Reſp. negatiuè, quia diſpoſitio habitualis ſemper remanet in actu primo, & non prodit in actum ſecundũ contemnendi, vt ſuppono, Eccleſiæ auctoritatem. Contingere namque poteſt quod aliquis ſic afficiatur erga aliquod obiectum, vt ſi in notitiam veniret eſſe aliter ab Eccleſia propoſitum, nollet amplecti, vt etiam in alijs rebus contingere poteſt. Quod ſi idem homo interius haberet actum nõ acquieſcendi Eccleſiæ & eam mentem habitualiter conſeruet, licet eam exterius nunquam manifeſtauerit, & poſtea in errorem incidat contra id quod docet Eccleſia, erit verè hæreticus, quamuis ignoret eum errorem eſſe contra Eccleſiam, quia iam iſte habet errorem contra Eccleſiam, & licet non habeat ſcientiam actualem, quod ſit contra Eccleſiam, habet tamen ſcientiam, & voluntatem habitualem qua vult tenere, & non acquieſcere Eccleſiæ. Oppoſitum tamen non caret ſua probabilitate, cum hic & nunc ille non habeat ſcientiam, quod ille error repugnet Eccleſiæ. Exemplo eius, qui habet animum occidendi inimicum, & hic & nunc putans occidere feram, inimicum occidit, non eſt homicida, nec homicidij pœnas incurrit, ita, & in caſu

71 Quæres 9. an proteſtatio quam quis facit in principio, aut in fine libri, vel oretenus, excuſet eum ab hæreſi, & pertinacia? Reſp. affirmatiuè colligitur ex *cap. damnamus, de ſumma Trin. & fi. de Cathol.* vbi damnatur libellus Abbatis Ioachim, non tamen ipſe auctor, quia omnia ſcripta ſua Apoſtolicæ ſedis iudicio, approbanda, ſeu etiam corrigenda ſubiecit, ſic Coriolan. *in compend. Concil. pag.* 259. Tuſch. *litt. A. concl.* 3. *n.* 24. Auguſt. Triumph. *de poteſt Eccleſ. q.* 10. *art.* 5. Poſſeuin. *in apparatu ſacro to.* 2. *verb. Ioachimus*, & alij. Vnde Menoch. *conſ.* 82. *n.* 174. reſoluit, quod aſſerens ſe paratum emendare, & corrigere, & quod vult credere, quod credit S. M. Eccleſia, vti facio ego, & ſemper faciã, non eſt hæreticus, nec pertinax de quo fusè Anton. Ricciul. *de iure perſonarum, &c. lib.* 5. *cap.* 4. *n.* 3. Quocirca expedit ſemper proteſtationem præcedere, aut ſubſequi aliquam compoſitionem, vt iuuet, & eximat ab hæreſi, & pertinacia, vt docent Albertin. *de aſſertionibus cathol q.* 12. *n.* 10. *& q.* 19. *n.* 13. Zabarell. *in Clement.* 1. *de ſumma Trinit. §. porro.* Barthol. Verona *cauton.* 155. Roias *de hæret. p.* 1. *n.* 62. Decian. *conſil.* 8. *n.* 128. *volum.* 1. Nauar. *conſil.* 6. *n.* 14. *de hæret.* & alij. Limitant aliqui, de quo Farin. *de hæreſi q.* 178. *n.* 138. *cum ſeq.* vt procedat quando verba ſunt dubia, vel res circa quam erratur eſt obſcura, cuius ſufficiens notitia non pręſumitur, ſecus ſi notitia pręſumitur, quia tunc proteſtatio cenſetur fictè poſita ad effugiendas hæreſis pœnas, ac proinde ab hæreſi, neque à contumacia excuſat; omnia tamen menſurari debent ex circunſtantijs obiecti, perſonæ, &c.

DVBIVM VII.

Quomodo ignorantia excuſet ab hæreſi.

72 CErtum eſt, quod tam ignorantia inuincibilis, quam ea quæ ſolum eſt venialiter culpabilis, excuſat ab hæreſi, cũ ſine peccato mortali nullus incurrat hæreſim, & hæreſis pœnas. Solum procedit dubium de ignorantia grauiter culpabili, an ſcilicet poſſit ab hæreſi excuſare. Prima ſentẽtia eſt, quod nulla ignorantia grauiter culpabilis excuſet ab hæreſi. Sic Scotus, quem Suarez *diſp.* 19. *ſect.* 3. dicit fuiſſe primum huius ſententiæ auctorem, eandem ſententiam ſequitur Lopez, Palatius, quos refert idẽ Suarez, & quos ſequitur Lorca *hoc loco diſp.* 41. *n.* 15. Secunda ſententia dicit nõ excuſare ab hæreſi ignorantiam nimis craſſam, & facile vincibilem, ita Sayr. & Valentia apud Suarez ſupra. Tertia ſententia tenet, quod ignorantia affectata non excuſet, bene tamen omnis alia, ſic Cano, Nauar. Corduba, & Turtenſis apud eundem Suarez. Quarta ſententia diſtinguit de ignorantia affectata, nam ſi affectetur ex negligentia, & tædio ſciendi, aut ex quauis alia cauſa, non inducit hæreſim. Cæterum ſi affectatur ex falſa opinione contra Eccleſiam, quaſi parui momenti ſit Eccleſiæ propoſitio, vel ad finem liberius errandi in fide, tunc inducit hæreſim. Sic Sanch. *in præcepta lib.* 2. *cap.* 7. *n.* 23. quem alij ſequuntur.
73 Communior, & verior ſententia ſeq. concl. explicatur. *Quæcumque ignorantia licet craſſa, & affectata, excuſat ab hæreſi, & pœnis illius.* Sic Bañes, Aragon. Azor. Conineh. & alij quos refert, & ſequitur Palaus *tract.* 4. *diſp.* 3. *pun.* 2. *n.* 12. Suarez loco citato, Hurtad. *diſp.* 82. *S.* 50. Lugo *de pœnit. diſp.* 16. *ſect.* 4. §. 6. & hoc loco *diſp.* 17. *ſect.* 4. *& diſp.* 20. *ſect.* 6. & alij communiter. Ratio communis eſt, quia ad hæreſim requiritur pertinacia, ſed pertinacia non habetur, vbi non habetur ſcientia; ergo &c. Tum quia ibi non eſt hæreſis, vbi non eſt peccatum expellens habitum fidei; hæreſis namque deſtruit fidem; ſed peccatum ex ignorantia quacumque non expellit fidem; ergo peccatum ex ignorantia quacumque non eſt hæreſis. Minor, in qua eſt difficultas, probatur; nam tandiu non amittitur fides,

dei, quandiu homo in ea manet diſpoſitione, in qua poteſt elicere actum fidei, ſed data quacumque ignorantia, homo manet in ea diſpoſitione in qua poteſt elicere actum fidei; ergo, &c. Hanc minorem oſtendo; nam tandiu homo manet in ea diſpoſitione in qua poteſt elicere actum fidei, quandiu manet pia affectio; ſtante namque ignorantia quacumque poteſt manere voluntas vniuerſalis, & pia credendi omnia, quæ ſufficienter proponuntur, vt reuelata à Deo, hæc enim ſtare poteſt cum voluntate nõ adhibendi diligentiam, vt ſciat quæ à Deo reuelata ſunt, & per Eccleſiam proponuntur. Soluuntur argum. in contr.

74 Primum argum. nam peccatum ex ignorantia, & ex ſcientia ſunt eiuſdem ſpeciei, vt *in* 1. 2. oſtendimus; eadẽ enim ſpecie peccati peccat, qui omittit ſacrum ex certa ſcientia, & ex ignorantia culpabili: & ita committit homicidium, qui occidit ex certa ſcientia, & ex ignorantia mortaliter culpabili; ergo etiam ita committet peccatum hæreſis, qui ſcienter, & qui ex ignorantia culpabili contra fidem peccat. Reſp. quod licet ille qui ex ignorãtia culpabili peccat contra fidem peccet peccato hæreſis ex eo, quod peccatum ex certa ſcientia, & ex ignorantia ſint eiuſdem ſpeciei; nõ tamen ſequitur quod habeant eoſdem effectus: reuocatur quidem peccatum ex ignorantia, ad peccatum ex certa ſcientia, non tamen eſt peccatum hæreſis ad ſenſum concluſionis, quod ſcilicet deſtruat fidem, & inferat hæreticorum pœnas, adhoc vt habeat hos effectus requiritur, quod inducat pertinaciam deſtructiuam piæ affectionis, & ſcientiam deſtructiuam veritatis fidei. Nam etiam in alijs peccatis nõ ſequuntur ijdem effectus, quando ſunt ex ignorantia, & ex certa ſcientia. Multoties namque ponuntur cenſuræ peccatis ex certa ſcientia factis, & non ex ignorantia. Hæreſis ergo debet eſſe receſſus ſcienter à fide quod non eſt nomen ſpeciei, ſed talis indiuidui oppoſiti fidei, & deſtructiui illius non peccatum ſimplicis ſpeciei contra fidem.

75 Secundum argum. peccatum mortale licet non ſit directè contra charitatem, eam tamen deſtruit etiamſi ex ignorantia vincibili procedat; ergo etiã peccatum contra fidem, eam ſemper deſtruet licet procedat ex ignorantia. Reſpondet Suarez vbi ſupra *ſect.* 3. *n.* 25. eſſe diſcrimen, quia peccata mortalia expellunt charitatem demeritoriè, ac proinde licet non omnia ſint illi formaliter contraria, omnia tamen illam expellunt. At fides non expellitur per omnia peccata mortalia contra fidem, ſed ſolum per illa quæ ſibi formaliter opponuntur, & eius obiectum formale euertunt, quod non conuenit errori per ignorantiam culpabilem admiſſo. Cæterum hæc reſponſio impugnata manet ex dictis ſupra, & in *tract. de pœnit.* oſtendentes, quod peccatum mortale expellit charitatem, & gratiam effectiuè, & non tantum demeritoriè. Reſp. ergo, quod omnia peccata mortalia deſtruũt charitatem, quia omnia illi opponuntur, licet nõ quoad motiuum ſpeciale, bene tamen quoad motiuum generale, quod eſt referre omnia in vltimum finem, cum ſit virtus generaliſſima. At fides non habet niſi proprium, & ſpeciale motiuum diuinæ auctoritatis, ſeu reuelationis, cui ſolum opponitur peccatum infidelitatis, diuiſum in Paganiſmum, Iudaiſmum, & hæreſim, ac proinde nõ niſi per iſta peccata fides deſtruitur, cum autem peccatum contra fidem ex ignorãtia non ſit vnum ex iſtis, ſequitur, quod licet reuocetur ad ſpeciem hæreſis, non eſt tamen indiuiduum perfectum illius, à quo ſolum deſtruitur fides. Vt enim iam diximus, peccatum ex ignorantia culpabili, non pugnat cũ voluntate vniuerſali ſubijciendi intellectũ auctoritati diuinæ.

76 Tertium argum. Ad Iudaiſmum, & Paganiſmum ſufficit error ex ignorantia culpabili; ergo etiam ad propriã hæreſim. Conſeq. conſtat ex paritate rationis. Antecedens oſtenditur, nam infidelitas priuatiua, eſt propria infidelitas, vt Iudaiſmus, aut Paganiſmus, &

Digitized by Google

tamen poteſt eſſe ſine pertinacia; ergo etiam error contra fidem, Reſp. negando antecedens, nam infidelitas tantum priuatiua ex ignorantia culpabili non expellit habitum fidei. Si enim puer baptizatus, nutriretur apud Paganos, vel Iudeos non amitteret fidem per infidelitatem ex ignorantia etiam culpabili, ſed tunc ſolum cum credere nolet, cum fides ſibi ſufficienter proponeretur; tunc enim infidelitas eſſet contraria, & non tantum purè priuatiua, & ex ignorantia culpabili. Vnde nec ipſi Pagani, & Iudei ſunt propriè infideles, niſi quandiu ſibi fides ſufficienter proponitur.

DVBIVM VIII.

An Eccleſia cogere poſſit hæreticos ad fidem Catholicam ſeruandam.

77 Diximus ſuprà quomodo Eccleſia poſſit, vel non poſſit cogere infideles ad fidem ſuſcipiendam, & aliqua etiam diximus qualiter cogi poſſint hæretici ad Chriſti fidem ſeruandam, cum iam per baptiſmum ſint aliquo modo de gremio Eccleſiæ, ipſiuſq; mēbra licet mortua, nunc in proprio loco eſt breuiter examinanda. De hoc dubio variæ ſunt hæreticorū ſententiæ, quæ ad duas reuocari poſſūt. Prima eſt, quod hæretici non ſolum non ſunt puniendi, ſed neq; ab aliorum conſortio ſeparandi, ſed fraterna pace, & concordia retinendi. Vnde ſinguli ſunt ſuæ conſcientiæ relinquendi, vt ſic melius pax, & tranquillitas ſeruetur. Hanc ſententiam, ſeu errorem primò docuit quidam Apelles apud Euſebium *lib. 5. hiſtor. cap.* 13. & Nicephor. *lib. 4. cap.* 29. dummodo omnes Chriſtum confiteantur, & in eo ſperent. Hunc errorem ab Orco reuocauit Georgius Caſſander apud Bellarm. *to. 1. controu. lib. 3. cap.* 19. dummodo ſcripturā, & ſymbolum admittant. Secunda ſententia, ſeu error eſt, quod licet hæretici conciliari non poſſint, non tamen puniri debent. Hunc errorem primò docuerunt Donatiſtæ, poſtea Ioannes Hus, poſtremo Lutherus apud Bellarm. ſupra *cap.* 21. [illegible]

78 Veritas catholica ſeq. concl. explicatur. *Poſſunt hæretici baptizati compelli, & etiam pœnis cogi ad fidem catholicam ſeruandam.* Hanc concluſionem docent omnes catholici, & inter alios fusè probant Alphonſ. de Caſtro, Arboreus, Roffenſis, Simancha, & Farin. apud Suarez *diſp.* 20. *ſect.* 3. *n.* 6. Apud Nicolaum Sanderū *de claue Dauid lib.* 2. *cap.* 11. *cum ſeq.* Hæc veritas fuit definita in Concil. Conſtan. *ſeſſ.* 15. A Leone X. in *Bulla contra Luth. cap. ad abolendam, cap. excommunicamus, de hæreſis, & cap. ſuper eo, eod. tit. in* 6. Idem conſtat ex legibus optimorum Principum, qui pœnas grauiſſimas in hæreticos ſtatuerunt, *l. Manichaos, l. Arianis, l. quicumq; C. de hæreticis*, quas refert, & laudat S. P. Aug. *lib.* 1. *contra Epiſt. Parmeniani cap.* 7. Idem tradunt S. Patres qui apud Bellar. & alios Controuerſiſtas videri poſſunt. Ratio communis eſt, quia nulla eſt reſpublica bene ordinata, in qua non detur poteſtas puniendi delicta ſubditorum; ſed Eccleſia eſt reſpublica optimè ordinata; ergo in ea debet dari poteſtas puniendi delicta ſubditorum, & maximè atrocia, vt eſt hæreſis, quod docet Apoſt. 2. ad Cor. *In promptu habentes vlciſci omnem inobedientiam.* Tum quia punitio neceſſaria eſt ad exemplum, vt alij in alieno capite ſapiant, & ab illis criminibus caueant, vt docet idem Apoſt. ad Titum 5. *Peccantem coram omnibus argue, & vt cæteri timorem habeant.* Soluuntur argum. in contrarium.

79 Primum argum. nam fides debet eſſe libera, & ſpontanea, non coacta; ergo nullus cogi debet ad eam ſeruandam, & tenendam: ſicut enim infideles non coguntur ad fidem amplectēdam, quia ſequerentur inconuenientia fictæ conuerſionis; ita neq; hæretici ob eandem rationem cogi debent ad eandem fidem tenendam. Reſp. concedendo antecedens, & negando conſeq. coactio namque per pœnas non tollit libertatem, ſed relinquit; nam coguntur etiā homi-

Digitized by Google

homines ad ſeruandam iuſtitiam, religionem, caſtitatem, &c. medijs pœnis, & non ob id tollitur meritum illarum virtutum. Quod autem infideles non cogantur ad amplectendam fidem, ideo eſt, quia non ſunt ſubditi Eccleſiæ, nec Chriſtus dedit poteſtatem in eos qui foris ſunt.

80 Secundum argu. quia Chriſtus D. dixit Iacobo, & Ioanni volentibus comburere igne de cœlo delapſo Samaritas ob irreuerentiam eidem Chriſto illatam: *Neſcitis cuius ſpiritus eſtis.* Luc. 11. ergo non eſt iuxta ſpiritū Chriſti comburere hæreticos. Reſp. quod illi Samaritæ non erant intra Chriſti Eccleſiam, ſicut ſunt hæretici. Tum quia petitio Iacobi, & Ioannis non procedebat ex zelo ſalutis animarum, ſed ex appetitu vindictæ, quocirca à Chriſto D. reprehenſi fuerunt. Tum etiam, quia *Filius hominis non venit animas perdere, ſed ſaluare*; vnde voluit humilitatis, & patientiæ exempla præbere, non iuſtitiæ; & ſic ſua poteſtate vti noluit. At Eccleſia iuſtiſſimè vtitur ſua poteſtate, vt ſic tanquam reſpublica benè inſtituta appareat.

81 Tertium argum. deſumunt hæretici ex illo Matt. 13. *ſinite vtraq;* (ſcilicet triticum, & zizania) *creſcere vſque ad meſſem*, vbi per zizania intelliguntur hæretici, quos Chriſtus non vult eradicari, ſed permanere vſque ad meſſem, ideſt vſque ad mortem. Reſp. cum D. Auguſt. *lib. 2. retract. cap.* 28. quod per zizania non intelliguntur hæretici, ſed mali Chriſtiani, iſti enim non eradicantur, quia fieri poteſt, quod ſint prædeſtinati, & conuertãtur. Deinde dato, quod intelligerentur hæretici, adhuc nil contra nos, quia aliud eſt, quod ipſe tūc fieri vellet à particularibus, aliud, quod ab Eccleſia fieri poſſit, & debeat; videmus namq; quod Eccleſia etiam malos Chriſtianos punit vt fures, adulteros, &c. hoc enim ſic expedit ad conſeruationē iſtius reipublicè, & aliud quod congruebat Chriſto vti agno manſuetiſſimo, volenti non rigoris, ſed manſuetudinis, humilitatis, & patientiæ documenta præbere; homines namque magis indigent exemplo manſuetudinis, quàm rigoris.

82 Sed quæres, an hæretici cogi poſſint ab Eccleſia, vt ſuos paruulos exhibeant baptizandos? Reſp. affirmatiuè per ſe loquendo. Ratio eſt, quia ideo Eccleſia obligat catholicos ad exhibendos paruulos vt baptizentur, quia ſunt ipſius ſubditi ratione baptiſmi; ſed hæc ratio currit etiam in hæreticis; ergo, &c. Per accidens tamen hoc fieri non poteſt, quando ſcilicet certum eſt, quod filij impiè poſtea ſint à parentibus educandi in ſua hæreſi, tunc cederet in irriſionem Eccleſiæ, & in irreuerentiam, & contemptum ipſius baptiſmi: Vnde non placet quod dicit Layman. *lib. 5. tract. 5. cap. 6. n. 13.* quod contrarium ſeruetur in praxi ſæpè à viris doctis, & pijs, quia periculū peruerſionis non eſt adeo propinquū, & certum, cum accidere poſſit, quod infantes moriantur ante vſum rationis, & per baptiſmum ſaluentur. Addit Lugo *diſp. 21. ſect. 1. n. 21.* quod tametſi à parentibus, & miniſtris hæreticis falſa dogmata edoceantur, interdum ignorantia difficulter vincibili laborare poſſunt, atque adeo non eſſe pertinaces hæreticos, ſed ſaluari poſſe, ſi de peccatis poſt baptiſmum commiſſis vera conuerſione doleant. P. Suarez fatetur in primis videri valde rigidum, & contra omnium conſuetudinem negare id poſſe licitè fieri, quia ſequeretur, quod non poſſent licitè baptizari paruuli catholicorum, quando ſunt ſceleratiſſimi, in quorum poteſtate filij educabuntur, & in peccatis parentum inſtruentur, & charitatem in baptiſmo receptā amittēt.

83 Cœterum iſta non placent: non quod dicit Layman, quia vt audio non eſt ille mos in Germania, neque in Gallia, quando certò creditur, quod filij impiè in hæreſi educandi ſunt. Neque ob id baptizari poſſunt quia fortè morientur ante vſum rationis, quia probabilius eſt, quod viuent, & impiè educabuntur. Neque illa valde remota, & parum probabilis ſpes quod non labora-

bunt

bunt ignorantia vincibili aliquid ſuffragatur; cum ex alia parte ſit ferè certus contemptus ſacramenti, & religionis noſtræ, cui certitudini cedere debet, illa parum probabilis ſpes ignorantiæ inuincibilis. Nec communis opinio rigida videri debet, cum multum faueat reuerentiæ ſacramenti,& noſtræ religioni. Nec id quod addit Suarez eſt ad rem, licet enim contingere poſſit quod filij Catholicorum educantur in vitijs parentum, non ob id poſſunt non baptizari, quia iſta peccata non adeo opponuntur reuerentiæ debitæ baptiſmi, & religionis, ſicut hæreſis, vt patet.

DVBIVM IX.

An libri hæreticorũ ſint ipſo iure damnati.

84 PLura diximus de libris hæreticorum in tract. de cenſur. explicantes bullam Cænæ Domini, modo aliqua addenda ſunt, vt pateant magis hæreticorum pœnæ. *Cap. fraternitati, de hæret,* decernitur, quod auctore damnato, damnantur eius opera ſiue ſint bona, ſiue ſint mala, & ſic tradunt Doctores ibidem. Hoſt. Innoc. Butr. Panor. Socin.& alij,& Albertin. *de hæret. q.12.n.13* Simanch. *cathol. inſtit. cap. 38, n.7. & in enchirid. tit. 39. nu. 5.* Caſtr. *de iuſta hæret. punit. lib.2. cap.17.* Penia *in direct. Inquiſ. p.2. ſchol. 1.* Souſa *de cenſur. in bulla Cæn. cap. 2. diſp. 13. n. 1.* Sanctarel. *de hæreſi cap. 13. dub. vnic. n.11.* Ricciul. *de iure perſonarum, &c. lib.5. cap. 23.* vbi cum gloſſ. Butrio, & alijs ampliat, vt procedat, quod auctore damnato, etiam libri boni damnantur, niſi expreſsè excipiantur; & *num. 6.* ampliat, vt procedat ſiue libri circumferantur impreſſi, ſiue manuſcripti, de quo Vgolin. *de cenſur. p. 2.* Sanch. *in præcepta lib. 1. cap. 10. n.78.* Farin. *de hæreſi q. 180. n.30.* Sanctarel. *de hæreſ. cap. 13. dub. vnic. nu. 6.* Ampliat etiam idem Ricciul. vt procedat non ſolum in libris iam ſcriptis tempore quo auctor damnatur, ſed etiam in quibuslibet alijs, ſiue ante, ſiue poſt damnationem editis.

85 Sed quæres 1. cum in Bulla Cænæ prohibeantur libri hæreticorum hæreſim continentes, vel de religione tractantes, an in illis comprehendantur epiſtolæ, aut concio hæretici? Prima ſententia affirmat. Sic Vgolin. quem refert, & ſequitur Suarez *diſp. 20, ſec. 2. n. 10.* Megala *3. p. lib. 3. cap. 1. n. 55.* Farin. *de hæreſi q 18. n.30.* & alij. Secunda ſententia negat comprehendi. Sic Duard. & Bonac. quos refert, & ſequitur Palao *to. 1. tract. 4. diſp. 2. pun. 10. §. 1. n. 5.* Sanch. *in præcepta lib.2. cap. 10. nu. 29.* Layman. Portel. & Souſa apud Dianam *p. 1. trac. de Bulla cruciata reſol. 34.* Ratio eſt, quia cum ſimus in materia pœnali, non debet fieri extenſio verborum, ſed accipi debent prout ſonant, & prout communiter accipiuntur, ſed nomine libri communiter non venit Epiſtola, aut concio, ergo, &c.

86 Sed objiciunt 1. quia illa lex licet appareat odioſa, tamen abſolutè fauorabilis eſt, cum ſit edita in fauorem fidei, ad defenſionem, & tuitionem fidelium, ergo non eſt reſtringenda, ſed amplianda. Antecedens oſtenditur, nam vt videatur an lex odioſa ſit, an fauorabilis, videnda, & attendenda eſt quænam ſit principalis intentio, diſponentis, ſeu legem ferentis. Tiraq. *de retractu lig. §. 30. gloſ. 1. n. 5.* Sanch. *lib. 1. de matrim. diſp. 1. nu. 4.* & alij communiter. Tum quia in dubio potius eſt conſiderandus fauor, quàm odium, Gonzal. *ad reg. 8. Cancel. §. 6. proœm. n.37.* Sed principalis intentio Eccleſiæ prohibentis libros hæreticorum, eſt fauor fidei, defenſio, & tuitio fidelium; ergo, &c. Reſp. 1. concedendo antecedens, & negando conſeq. quia etiam in fauorabilibus verba non debent extrahi à propria, & communi ſignificatione, *l. non aliter, ff. de legat. 3.* Crauet. *conſil. 20. n.9. & conſil. 105. n. 2.* & Pariſ. *conſil. 22. n. 6. lib. 4.* Reſp. 2. quod licet finis vltimus dictæ legis ſit fauor fidei, & fidelium defenſio, tamen materia proxima, & immediata eſt odioſa, cum ſit pœna legentis, & habentis tales libros, in pœnis tamen mitior inter-

Digitized by Google

terpretatio eſt facienda, *l. factum cuique*, §. *in pœnalibus. ff. de reg. iur. cap. in pœnis, de reg. iur. in 6.*

87 Obijciunt 2. nam in ſcripturis militat eadem ratio, quæ in libris, & fortè maior, cum ſit maius periculum, cum latenter, & occultè communicentur, quod in libris non ita facilè fieri poteſt. Reſp. 1. quod dato antecedenti, neganda eſt conſeq. cum enim ſimus in materia pœnali, non debet fieri extenſio ad caſum diuerſum, niſi ea fiat ab ipſo pœnam imponente, licet militet eadem, & maior ratio. Ioann. Andr. *in reg. odia, de reg. iur. in 6.* Duen. reg. 287. Garc. Gironda, *de priuil. ſeu exemp. explicat. n.* 540. Reſp. 2. non eſſe eandem rationem, quia libri facilius diuulgantur quàm ſcripturæ: tum quia libri magis permanenter nocent. Quantum tamen ad editionem vt non edantur libri niſi ſeruata forma Trident. *ſeſſ.* 4. nomine libri venit etiam annotatio, lectio, concio, diſputatio, &c. vt declarauit S. Congregat. *in compend. priuil. fratrum mendicant. verb. imprimere.*

88 Quæres 2. an qui cum debita facultate legit librum prohibitum, & ſibi aliqua ex eo notat, aut tranſcribit, iſta cenſeantur prohibita, vt ſine licentia legi non poſſint? Reſp. negatiuè ſi ſolum ſibi notet vnam, vel alteram ſententiam: vnum, vel alterum argumentum, vt ſic ſubſtantiæ recordetur, quia iſta nec ſunt liber hæretici, nec pars illius, moraliter loquendo. Secus eſſet ſi tranſcriberet partem libri, quia tunc eadem eſſet ratio, ac eſſet de aliqua charta quæ à libro ſepararetur, & conſeruaretur.

89 Quæres 3. an ad incurrendam cenſuram bullæ ſit neceſſe quod auctor libri ſit de hæreſi damnatus, an ſufficiat quod ſit hæreticus? Prima ſententia videtur Iacobi Graffij 1. p. *deciſ. lib.* 4. *cap.* 18. *n.* 40. *&* 43. quod requiratur, quod auctor libri ſit vt hæreticus condẽnatus. Nihilominus oppoſitum eſt omnino dicendum. Conſtat ex contexu bullæ, vbi excommunicantur omnes hæretici, & eorumque libri de religione, vel de hæreſi tractantes; licet in dicto cap. *fraternitati* prohiberi videantur quicumque alij, non tamen ibi ponitur cenſura aliqua, & ſic tradunt Suarez, Sanchez, Palao, & alij ſupra citati.

90 Quæres 4. an rituales Græcorum, & Schiſmaticorum comprehendantur in prohibitione dictæ bullæ Cœnæ Domini? Certum eſt, quod libri infidelium non baptizatorum non comprehendantur, quia iſti hæretici non ſunt. Certum etiam comprehẽdi libros Apoſtatarum, qui poſt baptiſmum tranſeunt ad Iudaiſmum, aut Paganiſmum, ij namque hæreticorum pœnis puniuntur, vt notauit Suarez *dicta ſect.* 2. *n.* 21. De libris ergo Græcorum, & Schiſmaticorum, procedit dubium, de quo prima ſententia eſt, quod dicta ritualia Græcorum, & Schiſmaticorum non prohibeantur in Bulla Cœnæ. Sic Farin. *de hæreſi q.* 180. *n.* 10. Sanch. *lib.* 2. *cap.* 10. *n.* 27. Azor. *p.* 2. *lib.* 8. *cap.* 16. *q.* 8. & alij. Secunda ſententia tenet, quod prohibeantur, ſic Suarez, & Palaus *loco ſupra cit.* Sed diſtinctione vtendum eſt; vel enim dicta ritualia continent hæreſim, vel non. Si primum, prohibentur in Bulla Cœnæ. Si ſecundum, non prohibentur, quia ſimplices illorum ritus non ſunt ab Eccleſia damnati.

91 Quæres 5. an prohibeatur liber hæretici cum commentarijs catholici, & è contra? Negat Sãch. loco cit. *n.* 25. quod etiam negat Souſa quẽ refert, & ſequitur Diana *p.* 1. *de Bulla cruciata, reſol.* 32. Hurtado *diſp.* 76. *ſec.* 8. §. 303. *&* 304. quod ſcilicet liber Catholici non prohibeatur ob ſimplicia commentaria hæretici, ſecus ſi inſtituat quæſtiones, & diſputationes. Neutra ſententia placet, quia ſimplicia commentaria poſſunt cõſtituere librum, & poſſunt abſolute denominari liber hæretici, ſicut hoc modo denominantur libri plura commentaria Catholicorum ſiue in ſacram ſcripturam, ſiue in Magiſtrum ſententiarum, ſiue in D. Thomam, &c. Ego dicerem, quod ſi commentaria conficiant maiorem

rem

Digitized by Google

rem partem libri, omnino eſſent prohibita; ſecus ſi non conficiant. Quod ſi liber ſit hæretici erit omnino prohibitus licet habeat commentaria Catholici.

92 Quæres 6. an liber hæretici non tractans de religione, neque ex profeſſo de hæreſi, ſit prohibitus ſi incidenter tractet vel tangat hæreſim? Negant Sayr. & Graff. apud Sanch. *d. cap.* 10. *n.* 34. & probabile reputat Diana *loco cit. reſol.* 31. vbi refert Souſam, & Filliuc. Communior ſententia affirmat prohiberi. Sic Suarez *d. diſp.* 20. *ſec.* 1. *n.* 16. Sanch. *loco cit. n.* 34. Bonac. Coninch. Farin. & alij, quos refert, & ſequitur Palaus *trac.* 4. *diſp.* 2. *puncto* 10. §. 1. *n.* 7. Hurtad. *diſp.* 76 §. 295. Alter. & Portel. apud Dianam ſupra, Lug. *diſp.* 21. *ſect.* 2. & alij communiter. Ratio eſt quia in dicto caſu verificatur prohibitio Bullæ, nam re ipſa liber tractat de hæreſi, nec diſtinguit an ex profeſſo, an obiter. Vbi autem lex non diſtinguit, nec nos diſtinguere debemus, *l. non diſtinguemus, ff. de recept. arbitr. l. præſes ff. de offic. Præſidis §. quod prohibet, ff. de poſtulando, & l quamuis, ff. de in ius vocandi.* Quod ſi hæreticus imprimat diuerſos tomos, & in vno ſolo tractetur de hæreſi, ille ſolus, non alij cenſentur prohibiti. Sic Suarez & alij locis citatis. Cæterum omnino videantur quæ dicuntur à nobis loco citato *de cenſur.*

DVBIVM X.

De communicatione prohibita cum hæreticis.

93 De hoc dubio plures difficultates proponentur. Prima difficultas eſt, an ciuilis communicatio cum hæreticis ſit prohibita? Prima ſententia eſt, quod quoties conſtat aliquem eſſe hæreticum, eo ipſo prohibitum eſt communicare cum illo. Sic Soto *in* 4. *diſt.* 25. *q.* 1. *art.* 2. *& in* 3. *diſt.* 20. *q.* 1. *art.* 5. Nihilominus vera ſententia tenet, quod nullus hæreticus ſit vitandus, niſi ſit iuridicè declaratus, & denunciatus. Vnde diximus *in tract. de cenſuris*, quod poſt Concil. Conſtantienſe licitè poſſunt fideles communicare cum omnibus excommunicatis, exceptis nominatim denunciatis, & publicis clericorum percuſſoribus, qui nulla tergiuerſatione poſſunt ſuum crimen celare; non ob aliam rationem autem ſunt hæretici vitandi, niſi ob excommunicationem. Et ſic tenent Vgolin. Tolet. Azor. Suarez, & alij, quos refert, & ſequitur Sanch. *lib.* 2. *in præcepta cap.* 9. *nu.* 3. Hurtad. *diſp.* 76. §. 4. Lug. *diſp.* 22. *ſect.* 1. & alij communiter.

94 Secunda difficultas, an liceat communicare cum hæretico per ſententiam declarato? Partem negantem tenet Hurtado; vnde debet ille vitari de quo iudex dicit. *Condemno talem vt hæreticum, vel illum dico incurriſſe excommunicationem*, idem tradere videtur Suarez. At Thomas Sanch. dicit non debere vitari, niſi iudex dicat. *Illum declaro hæreticum, eumque excommunico, & iubeo vitari.* Cæterum quantum ad obligationẽ vitandi hæreticum ratione excommunicationis, puto requiri, quod non ſolũ crimen, ſed cenſura ipſa, à iudice promulgetur, ſic colligit Lugo ex decreto Concilij Conſtantienſ. Non eſt tamẽ neceſſe quod iudex excommunicet reum, cum iam ſit excommunicatus, ſed ſufficit quod declaret eum eſſe excommunicatum, ac proinde vitandum. Vnde puto cum Suarez, contra Sanch. etiam ſufficere, quod Iudex declaret reum hæreticum, & contraxiſſe omnes pœnas hæreticorum, licet non exprimat contraxiſſe excommunicationem. Opinio tamen Sanch. communiter probabilis reputatur.

95 Tertia difficultas, an cum hæretico non denunciato liceat communicare in ſpiritualibus, & ſacris? Iam diximus quando liceat, vel non liceat communicare cum hæreticis in ciuilibus, & humanis, nunc videndum eſt quando liceat communicare in diuinis. Conueniunt omnes non poſſe nos communicare cum hæreticis etiam non denunciatis, & non declaratis in ijs quæ ſunt pro-

Digitized by Google

propria illorum, conformando ſe in ritibus eorum; hoc enim eſſet proteſtatio eorum hæreſis, & ſectæ, vt ſupra vidimus. Difficultas procedit, an poſſimus cum illis communicare in ritibus, nobis cum illis communibus. Negat Baſilius Pontius *de matrim. in apendice de matrimonio cathol. cum heretico cap. 9. §. 1. n. 8.* vbi dicit. *Coram heretico, ex nulla cauſa celebrari poſſe, nec ex grauiſſimo metu.* Oppoſitum tenent omnes communiter, pro quo videri poteſt Sanch. Suar. Hurtad. Lugo, & alij locis citatis. Nonnulla difficultas eſt, an poſſint Catholici recipere Sacramenta ab hæreticis non denunciatis. Negat Azor *p. 1. lib. 8. cap. 11. q. 7. & cap. 13. q. 7.* cui fauet Sot. *in 4. diſt. 20. q. 1. art 5.* Communior ſententia affirmat præciſo ſcandalo, & data vrgenti neceſſitate, charitas namque obligat vt peccatum miniſtri hæretici indignè miniſtrantis, impediatur. Conſtat ex extrauaganti Concilij Conſtantienſis in qua conceditur fidelibus communicatio cum excommunicato tolerato in ſuſceptione, & adminiſtratione ſacramentorum. Et ſic tradunt Sanch. *ſupra nu. 10.* Suarez *n. 5.* Hurtado §. 13. Vnde præciſo ſcandalo, & præciſa proteſtatione implicita hæreſis poſſunt fideles ſuſcipere filium hæretici de ſacro fonte baptiſmatis, quando vtuntur vero baptiſmate, comitari funus, &c. pro quo videri poſſunt Hurtad. *loco cit.* Lugo *diſp. 14. ſect. 5. §. 5.* & alij.

DVBIVM XI.

De pœnis ſpiritualibus hæreticorum.

96 PRima, & antiquiſſima ſpiritualis hæreticorum pæna eſt excommunicatio maior latæ ſententiæ, vt conſtat ex *cap. Achatius 24. q. 1. cap. ad abolendum, cap. excommunicamus 1. & 2. de hereticis, cap. quicunque eod. tit. in 6. cap. nouerit, de ſent. excommunicationis, & in bulla cœnæ,* quæ quot annis legitur in die cœnæ Domini. Hanc hæreticorum excommunicationẽ aliqui apud Suarez voluerunt eſſe iuris diuini. Sed veriſſimè tenendum eſt eſſe iuris humani licet ad hoc præbeat fundamentum ius diuinum, vt tradunt Sot. Suarez, Lorca, & alij plures quos refert, & ſequitur Hurtad. *diſp. 83. ſect. 1.* §. 4. Si enim hæc excommunicatio eſſet à Chriſto, Pontifices ad ſummum declararent hæreticos eſſe excommunicatos, non ipſos excommunicarent, vt de facto faciunt.

97 Sed quæres 1. an iſta excommunicatio incurratur ob hæreſim merè internam? Aliqui Canoniſtæ apud Sanch. *lib. 2. cap. 8. n. 1.* quibus conſentit Adrianus, & alij, dicunt, quod cum hæreſis conſumetur interius, per ſolam hæreſim interiorem, & mentalem excommunicatio contrahetur. Cõmunis ſententia, de qua fuſius dixi *de cenſur.* tenet quod per hæreſim purè mentalem, excõmunicatio non contrahatur. Plures refert Sanch. loco cit. *n.* 2. Ratio communis eſt, quia Eccleſia non iudicat de internis, ſeu occultis, nec poteſt per ſe, & directè actus internos præcipere, ſed ſolum indirectè quatenus requiruntur ad conſiſtentiam externorum, de quo in dicto *tract. de cenſur.*

98 Quæres 2. an dicta excommunicatio incurratur ob hæreſim merè externam, vt ſi quis exterius ob metum, ob tormenta, &c. neget v. g. Trinitatem, interius tamen toto corde eam credit? Prima ſententia affirmat, pro qua Sanch. *loco cit. cap. 7. n. 8.* citat Caiet. alioſque. Secunda ſententia communis eſt, & tenenda, quod non incurratur. Ratio eſt, quia iſta excommunicatio eſt cõtra hæreticos, ſed qui ſolum exterius negat fidem, licet peccet contra externam confeſſionem fidei, vt ſupra vidimus, non eſt tamen hæreticus, ac proinde non incurret hanc cenſuram. Poſſet quidem Eccleſia apponere cenſuram dictæ externæ negationi, de facto tamen id non fecit, ſed ſolum hæreticos excommunicauit.

99 Quæres 3. an hæc excommunicatio incurratur ab hæretico externo, ſed occulto, qui ſine vllo teſte hæreſim

Digitized by Google

ſuam exterius protulit, verbo, aut ſcripto? Partem negantem tenent aliqui apud Suarez diſp. 21.*ſect.2.n.*3. Pro qua ſententia P. Dian. *p.6.tract.6.miſcell.ſe-fol.* 51. citat Crouſers *in regul. S. Fran. cap.7. lect.4.fol.* 518. Hanc ſententiam pro poſſe impugnaui in meo *tract. de cenſur.* vbi argum.in oppoſitum ſatisfeci. Modo dico non eſſe recedendum à cõmuni ſententia, de qua Suarez, Sanch. Diana, & alij locis citati. Eſt enim omnium catholicorum ſenſus, quod ad hãc, & ad alias cenſuras incurrendas, ſufficiat opus externum, vt hæreſis externa, quantumuis occulta.

100 Quæres 4. quænam actio externa ſufficiat ad incurrendam excommunicationem ob hæreſim? Reſp. quod ad hæreſim externam conſtituendam, pro qua excommunicatio de facto incurratur, requiritur, & ſufficit, quod hæreſis interna aliquo ſigno externo manifeſtetur. Hæc ſigna ad duo genera reducuntur, ſcilicet ad verba, & ad facta. Sub verbis includuntur nutus, ſiue fiant capite, ſiue manibus, ſiue alio modo. Sub factis intelliguntur omiſſiones etiam facti externi, vt cum omittuntur opera catholicorum, vt eſt omiſſio adoctionis imaginis, genuflexionis ante ſanctiſſimam Euchariſtiam; omiſſio aquæ benedictæ in ingreſſu templi, &c.

101 Quæres 5. an fiat hæreticus externus, & incurrat excommunicationem qui confeſſario ſuam hæreſim manifeſtat, vt ſuum peccatum internum confiteatur, & abſolutionem obtineat? Reſp. negatiuè. Ratio eſt, quia illa confeſſio non eſt, ſignum ad aſſerendam, & propalandam hæreſim ſed ad illam abolẽdam. Idem dicendum eſt de eo, qui ſuã hæreſim manifeſtat, conſilij, vel remedij cauſa, ob eandem rationem. Suarez *diſp.* 21.*ſect.* 2. *n.* 12. Granad. hoc loco *controu.*1. *tract.* 15. *diſp.*13. *n.* 14. & alij.

102 Quæres 6. an fiat hæreticus externus, & excommunicationem incurrat, qui ſuam internam hæreſim ſcribit *in cifra*, vt dicitur, ideſt characteribus ſibi tantum notis? Negat Sanch. *lib.2.cap.*8.*n.*10. quod intelligi debet, inquit Hurtado *diſp.*83. *ſect.*3.§.15. quando *cifra*, ſeu characteres, ſunt adeo occulti vt à nullo intelligi valeant, ſecus quando intelligi poſſunt à peritis in illa arte, & ab illo qui habet vulgo *la contracifra*. Ego dicerem, quod etiam tunc hæreſis externa, & excommunicatio cõtrahatur, nam reuera illa hæreſis ſit externa, nec eſt neceſſe quod ab aliquo intelligatur, ſufficit quod intelligi poſſit ſi *cifra* explicetur; eſt enim illa *cifra* vera ſcriptura ad mentem exterius manifeſtandum illis qui habent *contracifram*. Oppoſitum dicerem de eo, qui ex hæreſi interna producit aliquem actũ externum, vel ſignum, quod tamen de ſe non ſignificat, ſaltem completè hæreſim internam, vt cum quis cogitans hæreſim ſuam internam percutit menſam, dicens: *ita eſt*, nam hæc vox non ſufficienter manifeſtat hæreſim internam, cum non oſtendatur ſubiectum in quo ſit, vti facit *cifra*. Secus eſſet ſi ex circunſtantijs oppoſitum colligeretur, vt ſi audiens concionantem dicẽtem Deiparam v. g. eſſe virginem, & ille diceret *falſum eſt*, vel *non eſt ita*, &c. quia tunc verba iſta ex reſpectu ad concionantem ſignificarent audientibus hæreſim loquentis.

103 Quæres 7. an ex verbis æquiuocis colligatur hæreſis externa, ac proinde incurratur excommunicatio? Negant Hurtado *diſp.*83. §.13. *&* 14. Caſtr. Palao *tract.*4.*diſp.*3.*pun.*3. *n.*3. & alij, ex verbis namque æquiuocis ex quibus & ſenſus catholicus, & hæreticus colligi poteſt, non debet deſumi ſenſus hæreticus, quia in dubio vnuſquiſque præſumitur bonus, & dubia in meliorem partem ſunt interpretanda, *l. cum creditor, ff.de furtis, l.proximè, ff.de ijs, qua in teſtam.delentur. cap.eſtote, de reg.iuris in 6.* Illuſtrat Aldrete *de reliq. diſcipl. tuend. lib.*2. *cap.*4. *n.*23. Farin. *in praxi crim. p.* 3.*q.* 85. *n.*27. & alij. Communior ſententia affirmat, quam poſt alios docet Suarez *diſp.* 21. *ſect.* 3. *n.* 10. Sanch. *loco cit.n.*28. Bonac. *de Cenſur diſp.*2. *q.*5.*pun.* 2. *n.*

Digitized by Google

2. n. 6. & alij communiter; nam aliud eſt quod in foro externo non poſſit per illa verba æquiuoca probari, & aliud quod re ipſa non ſit hæreticus externus; re ipſa namque ille ſuam euomuit hæreſim, licet verba eo artificio compoſuerit, vt occultaretur hæreſis, vt pœnas hæreticorum ſubterfugeret. Qui tamen audiunt, debent in bonam partem illa verba interpretari, quandiu de oppoſito nō conſtat, per quod patet ad rationem ſententiæ oppoſitæ.

104 Quæres 8. an hæreſis externa, & excommunicatio illi annexa, colligatur per facta, quæ ex ipſa procedunt? Reſp. affirmatiuè, quando facta ſunt talia, quod ex circunſtantijs colligitur hęreſis. Vnde colligitur hæreſis ex rebaptizatione, ex eſu carnium in diebus prohibitis, quando aliunde non excuſantur. Item colligitur hæreſis ex omiſſionibus factorum, vt ſi quis non flectat genua Sanctiſſimæ Euchariſtiæ, quādo cœteri genuflectunt: ſi nunquam in Eccleſiam ingrediatur: ſi non accipiat aquam luſtralem, &c. Attendendæ ſunt tamen circunſtantiæ, nam non præſumitur hæreticus, qui frequenter non ieiunat, licet poſſit, hoc enim etiam mali Chriſtiani facere ſolent. Item non præſumeretur hæreticus qui poſt defatigationem ex itinere, ex venatione, &c. comederet carnes, tūc enim potius pręſumitur laxioris conſcientiæ, non hæreticus; iudicio tamen prudentis relinquitur examen circunſtantiarum.

105 Quæres 9. an quando ſignum externum eſt leue, ſufficiat ad præſumēdam hæreſim externam, & excommunicationem? Pro ſolutione nota, quod dupliciter ſignum externum poteſt eſſe leue, vel ex materiæ paruitate, vel ex defectu deliberationis. Sanch. *loco cit. cap.* 8. *n.* 17. & alij plures, dicunt non ſufficere ſignum externum leue ex paruitate materiæ ad conſtituendum hæreticum externum, & ad excommunicationem incurrendam, quia ad incurrenda iſta, requiritur, quod actus externus ſit de ſe malus mortaliter, & non ſolum per relationem ad actum externum, ſed ſecundum quantitatem operis externi. Vnde dicit idem Sanch. quod ſi quis in die prohibito comedat parum carnis, quod non ſufficiat de ſe ad peccatum mortale non ſit externus hæreticus, nec contrahit excommunicationem; maximè cum etiam Catholici id aliquando faciant ex gula. Ego dicerem aliud eſſe, an ille eſus carnium modicus, ſit ſufficiens ad fundandam præſumptionem hæreſis externæ, an vero ſit ſufficiens ad hoc vt quis ſit hæreticus externus, ſeu vt hæreſis interior fiat ſenſibilis, & exterior. Ad primum dico non ſufficere illud ſignum leue, niſi ex alijs circunſtantijs fiat graue. At ad ſecundum puto ſufficere. Aliàs non poſſet quis fieri exterius hæreticus, per verba, per nutus, per omiſſionem genuflexionis, ſumptionis aquæ benedictæ, &c. cum iſta communiter non ſint in ſe peccata mortalia, nec ſigna grauia, ſed valde leuia. Tum quia illa ſigna ſufficiunt ad conſtituendum hæreticum exteriorem, quæ ſufficiunt ad alios contractus ineundos, etiam ad matrimonium, ſed ad hoc ſufficiunt ſigna ex ſe leuia, vt inclinatio capitis, clauſio oculorum, genuflexio, &c. ergo, &c. Idem dico quando ſignum externū eſſet leue, ex defectu deliberationis, imò etiamſi ſignum externum nullum eſſet peccatum, ſufficit enim, quod interior hæreſis exterius exeat. Nec valet dicere cum Lugo *diſp.* 23. *ſect.* 2. *nu.* 29. quod Eccleſia non puniat actum internum, ſed externum; ergo niſi externus ſit malus mortaliter, non punietur quis ab Eccleſia. Reſp. quod licet Eccleſia non puniat actum internum, exterius non manifeſtatum, ſeu omnino inſenſibilem, punit tamen quando eſt factus ſenſibilis, quocunque modo ſit factus ſenſibilis, & ſuo iudicio ſubiectus. Nec Eccleſia intendit præcisè punire actum externum, ſed internum in quo eſt propriè malitia; in tantum namque punit, in quantum eſt culpabilis; nam pœna ſupponit culpam, & propter illam infligitur D. Tho. *infra q.* 108. *art.* 4. Sot. *de iuſt. lib.* 1. *q.* 6.

Digitized by Google

art.5. Sylu. *verb. pœna n.25.* Couar. *var. lib.2. cap.8. n.1.* Menoch. *conſ. 626. n.16.* Surd. *deciſ. 277. n.19.* & alij. Vnde ideo Eccleſia non punit actum internum, quia inſenſibilis eſt, ac proinde quocunque modo fiat ſenſibilis, ſub iudicio Eccleſiæ cadere poteſt, ab eaque puniri.

106 Quæres 10. an ſit exterior hæreticus qui dormiens fatetur voce ſuam hæreſim? Reſp. negatiuè, ſic tenent cõmuniter Theologi, pro quo videri poſſunt Suarez, Sanch. Hurtado, & alij locis citatis. Ratio eſt, quia voces dormientis non ſunt manifeſtatiuæ, cum non ſint ſignificatiuæ ſenſus vigilantis, ſed apprehenſionum confuſarum. Sed quid de præuidente in vigilia, quod in ſomnis de ſua hæreſi loquetur, & adhunc effectum it cubitum: eadẽ difficultas quæri poteſt de eo qui ſciens ad eundem effectum ſe inebriat. Bonac. *diſp. 2. de cẽſur. q. 5. pun. 2. n. 7.* putat eſſe probabile eos fieri tunc hæreticos externos; ſicut enim illis imputantur pollutio, homicidium, &c. ſi cõmittantur in ſomnis & ebrietate, quando prius præuidentur, & intenduntur, ita imputabitur hæreſis. Sed oppoſitum videtur verius, aliud eſt enim loqui de facto; quod etiam in ſomnis conſeruat ſuam malitiam obiectiuã; aliud de verbis, quæ non conſeruant, vt *in 1. 2.* viſum eſt; vnde in ſomnis verba non ſunt blaſphemiæ, contumeliæ, iniuriæ, &c. quia non ſunt verba humana. Oppoſitum dicendum eſt de eo qui fingit ſe eſſe ebrium, aut dormire, & hoc modo manifeſtat ſuam hæreſim, quicquid dicat Hurtado *dicta q. 83. §. 29.* nam iſtius verba ſunt verè humana, ac proinde ſufficientia ad inducendam hæreſim externam, quod etiam obſeruat Diana *p. 5. tract. 13. reſol. 17.* Docet Sanch. *d. cap. 8. n. 11.* illum non incurrere hæreſim externam qui animo hæretico profert propoſitionem veram, & catholicam, quia animus præciſè non facit hæreſim externam. & *n. 23.* idem dicit de hæretico interno tranſcribente hæreſes, & dum eas tranſcribit, ore profert, ne erret in ſcribendo, quia hoc non eſt aſſerere, ſed manum dirigere, quod à fortiori dicet de ſcribente hæreſes alio dictante.

DVBIVM XII.

Referuntur alia pœnæ ſpirituales hæretic.

107 PRima pœna ſpiritualis poſt excommunicationem eſt priuatio Eccleſiaſticæ ſepulturæ. Colligitur ex *cap. quicumque, de hæreticis in 6.* Vbi etiam excommunicantur ſepelientes hæreticorum credentes, receptatores, defenſores, fautores, &c. Caſtro *de iuſta hæret. punit. cap. 18.* Sylu. *verbo hæreticus.* Locat. *de iurid. Inquiſit. verb. clericus, & verb. pœna.* Carrer. *in praxi de hæreticis n.6.* Roias *ſingul. 181.* Simãch. *cathol. inſtit. tit. 18. n. 7.* Farin. *de hæreſi q. 93. §. 3. n. 45.* & alij.

108 Secunda pœna per Sanch. *lib. 2. cap. 25. n. 2.* Palaum, Filliucium, Bonac. & alios apud Dianam *1 p. tract. de Bulla Cruciata reſol. 114.* eſt irregularitas, quam non ſolum volunt incurri ratione infamiæ, quando hæreſis eſt notoria, ſed etiam ratione ipſius hæreſis, licet occultæ. Sed hoc negant Henriq. Saa, Sayr. Auila, & alij apud Sanch. ſupra, quod tenet Hurtad. ſupra, & probabile reputat Diana loco citato. Cæterum de hac re videri poſſunt quæ trado de irregularitate.

109 Tertia pœna eſt infamia, quam ipſo iure incurrit hæreticus, *auth. Gazaros C. de hæreticis. l. cunctos populos, C. de ſumma Trinit. cap. infames 6. q. 1. cap. excommunicamus 1. de hæret. cap. ſtatutum eod. tit in 6.* cum alijs iuribus, quæ congerit Farin. *de hæreſi q. 189. n. 4.* Infamibus autem omnes portæ ad quaſlibet dignitates clauduntur, *reg. infam. de reg. iur. in 6.* exornant Greg. Lop. *per tex in l.7. tit.6. p.7.* Couar. *in cap. quamuis pactum p. 1. §. 7. n. 3.* Barboſ. *de poteſt. Epiſc. p. 2. allegat. 43.* plures referens. Notat gloſ. *in d. reg. infamibus*, quod infamia non ſolum impedit, ſed etiam remoueri facit à dignitatibus habitis

bitis, quod de infamia iuris tradunt Couar. *pract. cap. 19. n. 5.* Garcia *de benefic. p. 7. cap. 8. n. 33.* & alij per Barbos. *loco cit. n. 19.* Infamia namque facti licet repellat à dignitate habenda, non tamen repellit ab habitis. Garc. *d. cap. 8.* vbi ſubdit id procedere in dignitatibus, & honoribus citra titulos beneficiales, quia in eis non eſt textus hoc dicens. Eſt etiam notandum, quod adhoc vt infamia iuris ſuos pariat effectus, oportet quod infamis ſit de crimine in iudicio confeſſus, aut conuictus. Farin. *in prax. crim. p. 2. q. 59. n. 5. & 18.* Suar. *de cenſur. diſp. 48. ſect. 1. n. 8. & 9.* Sayr. *de cenſ. lib. 7. cap. 11. n. 3.* Molſeſ. *tract. 6. cap. 8. n. 12.* Sigiſm. à Bononia *de elect. dub. 82. n. 1.* Vnde debet eſſe condemnatus per ſententiam declaratoriam de crimine famoſo, quod infamet, vt ex Rotæ deciſione tradit Barbos. *d. allegat. 43. n. 14.* Homobon. de Bonis *de exam. Eccleſ. tract. 12. cap. 3. q. 7. ſuppoſit. 2.* Bononia *loco cit. n. 6.* Et de illa ſententia per quam infamia incurſa prætenditur, conſtare debet, vt non ſufficiat ſi teſtibus probetur. Lanfranc. *in cap. quoniam contra, de probat. n. 72.* Quomodo autem infamia abſtergatur, & alia plura trado in meo *tract. de cenſuris.* Solum hic eſt aduertendum, quod Sanch. *lib. 2. cap. 26. n. 1.* Hurtad. *diſp. 87. ſect. 4.* Palauſque *tract. 4. diſp. 4. pun. 4. n. 4.* putant quod non requiratur ſententia condemnans infamiam, ſed ſolum ſententia condemnans crimen. Deinde Suarez *diſp. 23. ſect. 5. n. 4. & de cenſur. diſp. 48. ſect. 1. n. 16.* vult quod dicta infamia incurratur ante quamcumque ſententiam, & ab hæretico omnino occulto, quod ab omnibus impugnatur; non enim eſt eadem ratio de infamia, & de excommunicatione, & de alijs cenſuris. Illa namque eſt effectus criminis notorij notorietate iuris; at excommunicatio non ſequitur notorietatem, ſed ſequitur criminis realitatem.

110 Quarta pœna, eſt priuatio beneficiorum, officiorum habitorum, & inhabilitas futurorum. Habetur *cap. ad abolendam, de hæreticis*, ibi: *& beneficio ſpoliatus Eccleſiaſtico.* Tradunt Ricciul. *de iure perſonarum lib. 5. cap. 19. n. 8.* Sanctarel. *de hæreſi cap. 33. nu. 1.* vbi etiam refert ex conſtit. Pij V. eſſe reſeruatum ius conferendi dicta beneficia, quibus quis priuatus eſt propter hæreſim, & quod nunquam intelligantur collata, niſi in collatione fiat expreſſa mentio, quod beneficia vacauerint propter hæreſim. Et *cap. 2. §. hæretici, de hæreticis in 6.* expreſsè irritatur collatio facta hæretico, & ſi quid factum fuerit, inane, & irritum declaratur. Obſeruat tamen Hurtad. *diſp. 87. §. 20.* quod verba illius textus intelligi debeant de hæretico notorio; vnde occultus ſi ſit recõciliatus, & abſolutus, non erit incapax beneficij acquirendi, quod etiam tenet Caſtr. Palao.

111 Sed quæres 1. an priuatio beneficij fiat ipſo iure, an requiratur ſententia priuatoria? Prima ſententia eſt, quod requiratur ſententia priuatoria. Sic Caſtro *lib. 2. de iuſta hæret. punit. cap. 9.* Simanch. *de cathol. inſtit. tit. 46. nu. 72.* & alij apud Barboſ. *de offic. & poteſt. Epiſc. p. 3. allegat. 57. n. 37.* vbi aduertit, quod hæc opinio in rigore iuris defendi poteſt. Secunda ſententia verior, & communior, & omnino tenenda, eſt quod priuatio beneficij fiat ipſo iure, nec requiratur ſententia priuatoria, & ſic reſoluunt Couar. *lib. 2. var. cap. 8. n. 4.* Rebuff. *in praxi p. 3. tit. de modis amittendi beneficia n. 4.* Flamin. *de reſignat. lib. 3. q. 1. n. 31.* Garc *de benefic p. 11. cap. 10. nu. 59.* Rota *deciſ. 707. & 728. lib. 3. p. 3. diuerſ.* Farin. *de hæreſi q. 189. n. 77.* & alij communiter.

112 Quæres 2. an beneficia hæretici, eo ipſo quod ipſo iure vacent, poſſint impetrari tanquam vacantia, ante ſententiam criminis declaratoriã? Reſp. affirmatiuè. Rota *d. deciſ. 707. n. 4.* Burſat. *conſ. 14. n. 8. lib. 1.* Flamin. *lib. 1. q. 3. n. 2. & lib. 3. q. 1. n. 33.* Decian. *tract. crim. lib. 5. cap. 44. n. 26.* & alij. Priuantur etiã hæretici ſaltem poſt ſententiam hæreſis declaratoriam fructibus perceptis à die commiſſi criminis. Henriq. *lib. 13 ſumm. cap. 13. n. 52.* Ricciul. *lib. 5. de iur. perſon.*

cap.

Digitized by Google

cap.19.n.14. Sanctarel. *de hæreſi. cap. 33. n. 9.* Addentes, quod ante ſententiam criminis declaratoriam non tenetur dimittere beneficium. Ricciul. poſt plures *d.cap.19.n.12.* Sanctarel. *n.9.* Suarez *hic diſp. 21.ſect. 5. n. 19.* & alij.

113 Quæres 3. an ſi hæreticus poſt deprehenſionem erroris, continuò ad fidem redeat, & ſuum errorem publicè, arbitrio ſuperioris abiuret, & ſit paratus exhibere congruam ſatisfactionem, euadat hæreticorum pœnas, vt illi relinquantur beneficia Eccleſiaſtica, & bona ſi quæ ablata ſunt, reſtituantur? Reſp. affirmatiuè, habetur in d. *cap. ad abolendam, de hæret.* ibi: *niſi continuò*, & ſic tradunt ibidem Ioan. And. Butrius, Anania, Panorm. & alij. Rebuff. *in praxi beneficiali tit. de modis amittendi*, &c, *n. 5. & 6.* Ricciul. *d. cap. 19. nu. 20.* Vnde Surd. *de alim. tit. 7. qu. 26. nu. 20.* dicit, quod hæreticus pœnitens, & veniam obtinens eximitur à pœnis corporalibus, non tamen à ſpiritualibus. Menoc. *arbitr. caſu 372. n. 10.*

114 Quæres 4. quomodo hæreticus dicatur continuò, & ſpontè redire ad effectum vt poſſit beneficia obtinere, ſi errorem fateatur? Reſpond. quod tunc dicitur redire continuò, & ſpontè, quando errorem fatetur antequam fiat aliqua probatio contra ipſum. Sic tradunt Doctores in d. *cap. ad abolendam*, ibi. *continuè*, & Rebuff. ſupra *n. 12.* Farin. *de hæreſi q. 93. §. 2.* Simanch. *de cathol. inſtit. tit. 47. n. 7.* Ricciul. *d. q. 19. n. 24.* Et *n. 25.* aduertit, quod ſi hæreticus redeat poſt ſententiam, vel factas probationes, non poterit retinere beneficia, quæ prius habebat, nec alia obtinere, niſi ex diſpenſatione Papæ.

115 Quæres 5. an iſta pœna extendatur ad alios? Reſp. affirmatiuè, ex cap. *quicumque, de hæreticis in 6.* Scilicet ad eos, qui ad præces hæreticorum, credentium, receptatorum, defenſorum, vel fautores eorum, dignitates, perſonatus, & quæcumque alia beneficia adipiſcuntur, hos enim Papa priuat in perpetuum, & ſi ſcienter acceperunt, prohibet ne ad alia, vel ſimilia in perpetuum admittantur. Pro quo nota, quod preces debent eſſe efficaces, deinde debet hoc conſtare accipienti, quantum ad hoc vt admitti poſſit ad alia, pro quo videri poſſunt Doctores ibidem §. *ad hæc*.

116 Incurrunt etiam hæretici alias pœnas ſpirituales, ſcilicet priuationem poteſtatis ordinis quoad exercitium illius; vnde hæreticus reconciliatus non indiget noua ordinatione, vt patet, ſed ſolum facultate, vt poſſit ordines exercere. Priuatur etiam poteſtate ſacramentalium, quantum ad vſum, vt eſt conſecratio Eccleſiæ, benedictio aquę luſtralis. Item priuatur poteſtate iuriſdictionis ſpiritualis, ſed ſolum quando eſt denunciatus, vt ſupra vidimus.

DVBIVM XIII.

Referuntur pœnæ temporales hæreticorum.

117 PRima pœna temporalis hæreticorum, eſt confiſcatio bonorum; hæc pœna impoſita eſt tam iure canonico, quàm ciuili. Nam habetur *in auth. Gazaros. C. de hæreticis*, *in l. Manichæos eod. in l. quiſq. & in l. vlt. C. ad leg. Iul. & l. vlt. C. de bonor. præſcript.* Habetur *cap. vrgentes de hæret. cap. ſecundum leges eod. in 6.* & alibi, & tradunt Clar. *in §. hæreſis n. 13.* Menoch. *remed. 1. recuper. n. 308.* Farin. *de hæreſi q. 109. §. 1. n. 1. & in praxi crim. p. 1. q. 25. n. 13.* & alij communiter.

118 Sed quæres 1. an bona hæreticorum ipſo iure publicentur, ſeu an ipſo iure amittatur bonorum dominiũ à die cõmiſſi criminis, illudq; in fiſcum transferatur: an ſolum poſt ſententiam declaratoriam? Prima ſententia eſt, quod amittatur à die comiſſi criminis. Sic tenent Surd. *de alim. tit. 8. priuil. 59. n. 7. & 8. & tit. 9. q. 32. n. 5.* Peregrin. *de iure fiſci lib. 5. tit. 1. n. 166.* Menoch. *conſ. 185.* Leſſ. *lib. 2. de iuſt. cap. 29. dub. 8. n. 64.* Sayr. *lib. 3. clau. cap. 9. n. 30.* Azor. *p. 1. lib. 5. cap. 7. q. 2. & lib. 8. cap. 12. q. 2.* Ric-

2. Ricciul. *de iure perſon. cap.* 31. *n.*6. *lib.* 5. & alij. Secunda ſententia, quã receptiorem, & probabiliorem vocat Barbos. *in collect. cap. cum ſecundum, de hæreticis in* 6. *n.*4. eſt quod hæretici retineant rerum ſuarum dominium, donec per ſententiam declarentur. Pro quo idem Barbos. citat Simanch. *de cathol. inſtit. tit.* 9. *n.* 173. *&* 187. *à n.* 229. Vaſq. 1.2. *q* 96. *art.* 5. *diſp.* 170. *cap.* 3. per totum. Franc. Bec. *conſ.* 57 *n.* 15. Bolin. *de iuſt. to.* 1. *diſp.* 95. Henriq. *lib.* 13. *ſum. cap.* 56. §. 2. Auilam *de cenſur. p.* 1. *dub.* 7. Sanch. *lib.* 2. *in decal. cap.* 22. *n.* 2. *&* 3. & plures quos refert, & ſequitur Santarel. *de hæreſi q.* 21. *dub.* 1. *n.* 2. Ex quo Barbos. loco cit. *n.* 6. infert, quod priuatio vt ſuum plenarium ſequatur effectum, requirit ſententiam declaratoriam hæreſis incurſæ, nec ante poteſt hæreticus à poſſeſſione ſuorum bonorum remoueri, & citat Sarnen. Burſat. Surd. Sanch. & Ricciul. Et *n.* 7. dicit, quod antequam feratur ſententia declaratoria contra hæreticum, ille habet veram ſuarum rerum poſſeſſionem, vt ſi de facto occupentur ab aliquo, agi poſſit ad reſtitutionem contra occupantem. Et *n.* 9. infert hæreticos, & alios, quorum bona ipſo iure publicantur, minimè teneri ante iudicis ſententiam, ea bona fiſco reſtituere, pro quo citat Gomeſium, Simanch. Peniam, Azeued. Molin. Henriq. Sayr. Sanch. Sanctarellum, Cœnedum, alioſque. Quando tamen fit confiſcatio, confiſcantur bona à die cõmiſſi criminis, vt tradunt prædicti auctores.

119 Quæres 2. an confiſcatio fiat ſolum eorum bonorum, quæ habet hæreticus quando peccat, an etiam eorum quæ poſtmodum adquirit? Prima ſententia tenet, quod omnia comprehendantur, & confiſcentur. Sic aliqui apud Sanch. *lib.* 2. *cap.* 14. qui putant omnia confiſcari. Cæterum ipſe Sanch. oppoſitum tenet, & ſic tradunt Baiard. *ad Clar.* §. *hæreſis n.* 19. Farin. *de hæreſi. q.* 190. §. 1. *n.* 25. & alij. Ratio eſt, quia vt colligitur ex *cap. filius, verſ. verùm cum talis, de pœnis in* 6. *&* ex *l. mandauero*, §. 15. *cui, ff. mandati*, regula generalis eſt, quod poſt publicationem bonorum, ſi quid de nouo reus adquirit, ſibi adquirit, non fiſco, nec aliquid ſpeciale in hoc ſtatuitur de hæreſi. Difficultas eſt de tempore medio inter crimen, & ſententiam; de quo dico, quod ſi hæreſim non retractauit, ſed continuauit, bona tunc acquiſita confiſcantur, ſecus ſi conſtaret de retractatione. Pro quo videri poteſt Sanch. *d. lib.* 2. *cap.* 14. *n.* 11.

120 Quæres 3. an alienatio, quam facit hæreticus ſuorum bonorum poſt crimen, ſed ante ſententiam ſit valida? Conueniunt omnes, quod alienationes factæ ante commiſſum crimen ſint validæ, & omnino firmæ, dummodo non fiant in fraudem fiſci, de quo Sanch. *d. lib.* 2. *cap.* 21. *n.* 25. 26. *&* 29. *& cap.* 22. *n.* 31. Conueniunt etiam omnes ferè, quod hæreticus poſt delictum poſſit alienare ad neceſſaria, vt ad alendam familiam, ad ſoluenda debita, ad ſuam, & ſuorum valetudinem, ad funera, ad proprias cauſas defendendas, ad reparanda propria bona, non tamen ad dotandas filias, neque ad alias cauſas, de quibus idem Sanch. Item conueniunt omnes, quod omnes alij contractus poſt ſententiam poſſunt à fiſco reuocari, quia eius dominium retrotrahitur ad diem commiſſi criminis, niſi poſſeſſores poſt mortem hæretici ea bona legitimè præſcripſerint, de quo idem Sanch. *ibid. n* 37. *cum ſeq.* Difficultas eſt de valore illarum alienationum, quę fiunt poſt commiſſum crimen, de qua aliqui dicunt non eſſe nec validas, nec licitas. Communis tamen ſententia oppoſitum tenet, de qua Sanch. loco cit. *n.* 59. Ratio eſt, qui dominus poteſt rem ſuã alienare, & in alium transferre, niſi aliunde prohibeatur, vt in pupillo contingit; ſed hæreticus ante ſententiam eſt dominus ſuorum bonorum, & aliunde non prohibetur ea alienare; ergo, &c. Neque etiam infert iniuriam fiſco, cum illa bona nõ ſint ipſius niſi poſt ſenteutiã: tũ quia fiſcus poteſt poſtea ea à poſſeſſoribus auferre. Nec infert iniuriam illi, cui res traditur, quando

do

Digitized by Google

do titulo lucratiuo eas tradit; quod ſi, titulo oneroſo, conſiderandum eſt, an ſit periculũ, vt detegatur hæreſis,& res auferatur; ſi enim hoc periculum non adſit, nullum infertur detrimentũ,ſicut neq; infertur detrimentũ quando fiſcus non poteſt reuocare niſi ſoluto pretio. Quod ſi eſſet periculum vt emptor amitteret rẽ, & prætium, tunc iniuſtè res venderetur. Pro quo nota, quod ſi res ſit translata titulo lucratiuo, fiſcus repetit rẽ, & nihil refundere tenetur, vt ſi res fuit donata. Quod ſi res ſit translata titulo oneroſo, & pretium extet apud hæreticum in ſe, vel in æquiualenti, tunc ſi fiſcus vult, contractum reſcindere, tenetur prætium refundere. Sanch. loco citato *n.* 68. & cap.23.notat,quod fructus percepti tunc repeti poſſunt à fiſco quando extant, ſaltem æquiualenter, quatenus poſſeſſor factus eſt locupletior, vel etiam quando mala fide conſumpti ſunt, ſecus quando non extant, neque æquiualenter, & bona fide conſumpti ſunt.

121 Quæres 4. an fiſcus debeat ſoluere creditoribus hæretici? Certum eſt, quod fiſcus debeat ſoluere omnibus creditoribus pro debitis contractis ante crimen commiſſum. Cum enim fiſcus ſuccedat tanquam hæres, & ſucceſſor vniuerſalis, ſequitur, quod ad ea omnia teneatur ad quod hæres vniuerſalis; iſte autem tenetur ad omnia debita tum ciuilia, tum naturalia. Quod ſi debita ſint contracta poſt delictum, fiſcus ad ea non tenetur, niſi quatenus in bonum fiſci redundarunt, quod etiam tunc fit cum hæreticus tantundem ex alijs bonis ad eas neceſſitates expendere debuiſſet.

122 Quæres 5. an vſusfructus propter vſufructuarij hæreſim confiſcetur? Reſp. affirmatiuè, per hæreſim namque confiſcantur omnia bona ſtabilia, & non ſtabilia, ſeu mobilia, iura,& actiones hæretici;&in vniuerſum ea omnia quæ ipſe hæreticus in hæredũ extraneum potuiſſet transferre ſi liberè teſtari potuiſſet de omnibus ſuis bonis. Gom. *to. 2. var. cap.*15. *n.*18. Lucan. *de priuil. fiſci p.2. tit. de public. bonor. nu.* 2. Peregrin. *eodem tract. lib.* 5. *tit.* 1. *nu.* 73. & 116. Garc. *de expenſis cap.* 10. *n.* 47. Farin. *in praxi crim. q.* 25. *n.* 150. & alij.

123 Quæres 6. quænam alia bona hæretici cadant in fiſcum? Reſp. cadere 1. iura conditionalia, quæ non ſunt ex teſtamento, hæc enim non publicantur quando conditio ponitur poſt condemnationem. Peregrin. *d. lib.* 5. *tit.* 1. *n.* 132. Secundò confiſcatur emphyteuſis. Turzam. *to.* 2. *commun. opin. lib.* 9. *tit.* 31. *n.* 27. Sanch. *cap.* 19. *n.* 24. & alij. Tertiò confiſcatur Regnum, Rege hæretico Azor. *p.* 1. *lib.* 8. *cap.* 12. *q.* 17. *& cap.* 27. *qu.* 7. Quartò cenſus, & res cenſui obligatæ, reſeruato iure quod habet Dominus cẽſus. Farin. *de hæreſ. q.* 190. §. 1. *n.* 18.

124 Quæres 7. quænam bona hæretici non publicentur? Reſp. quod non publicatur 1. peculium profectitium, quod Pater habet in bonis filiorum, hoc enim filijs relinquitur. Farin. *q.* 25. *in praxi crim. n.* 26. Peregrin. *d. tit.* 1. *n.* 126. Secundò, non publicatur proprietas bonorum aduentitiorum. Farin. *de hæreſ. q.* 190. §. 1. *n.* 27. Tertiò non publicantur bona caſtrenſia filiorum. Quantera *in quæſt. crim. tit. de quæſt. tangent. punit. delic. cap.* 1. *n.* 34. Quartò non publicantur feuda in præiudicium Domini directi. Quantera *d. cap.* 1. *n.* 19. & *n.* 61. idem dicit de maioratu. & *nu.* 49. idem dicit de iure patron. perſonali. & *n.* 22. & 24. idem tradit de dote vxoris, quæ ignorabat hæreſim mariti.

DVBIVM XIV.

Referuntur pœnæ corporales hæreticorum

125 PRima, & potiſſima hæreticorum pœna, eſt pœna capitalis. Habetur *cap. excommunicamus, de hæreticis, in extrauag. vnam ſanctam, de maior. & obed. cap. ad Apoſtolicæ, de ſent. & re iudic. in* 6. *cap.* 1. *de homicidio in* 6. & alibi. Et tradunt Couar. 2. *var. cap.* 10. *n.* 10. Gomez *to.* 3. *var. cap.* 2. *nu.* 1. Petrus Gregor. *ſyntagmatum iur. lib.* 33 *cap.* 8. *nu.* 20. Caſtr. *de*

iuſta

Digitized by Google

*iuſta hæret.punit.lib.*1.*cap.*9.*& lib.*2.*cap.* 12. Aliijque plures, aduertentes, quod ex generali conſuetudine hæretici comburi ſolent, poſtquam ſtrangulati ſunt, niſi pertinaces ſint, tunc enim viui comburuntur.

126 Sed quæres 1. an pœna mortis ijs condonetur qui poſt latam ſententiã conuertuntur? Prima ſententia negat. Hanc ſequitur Suarez *diſp.* 23. *ſect.* 1. *n.* 16. Palaus *tract.* 4. *diſp.* 6. *pun.* 2. *n.* 19. excipientes caſum rarum, quo maxima eſſent indicia pænitentiæ. Hanc ſententiam nimis rigidam, & ſeueram vocat Hurtado *diſp.* 85. *ſect.* 2. §. 21. nam *cap. excommunicamus* 2. *de hæreticis* pæna mortis tunc videtur commutari in perpetuum carcerem, ibi. *In perpetuo carcere detrudatur*, & ſic tradunt ibid. Doctores, Abb. Innoc. Ioan. Andr. Marian. Socin. Panorm. Hoſtienſ. Felin. Ancharan. & alij.

127 Quæres 2. an quando hæretici ſunt pœna capitis puniendi, debeat hoc fieri ab Eccleſia, an à magiſtratu ſæculari? Reſp. quod conuenientius debet hoc fieri per magiſtratum ſæcularem. Sic gloſ. in *cap. excommunicamus* 2. *de hæreticis*. Couar. 2. *var. cap.* 16. *n.* 10. Sylu. *verb. hæreſis* 1. *n.* 14. Simanch. *de cathol. inſtit. tit.* 46. *n.* 42. & alij communiter, & ſeruatur in praxi. Dixi *conuenientius*, quia negandum non eſt, quin Eccleſia poſſet ipſos hæreticos punire, & colligitur ex *extrauag. vnam ſanctam, de maior. & obed. & ex cap. ad Apoſtolicæ, de ſent. & re iudicata in* 6. *& ex cap.* 1. *de homicidio in* 6. quod etiam ex ſacra ſcriptura probari poteſt, in qua falſi prophetæ & inobedientes, iudicio ſacerdotis in controuerſijs fidei, interfici iubebantur. *Deuter.* 13. 17. *&* 18. Reſpublica namq; bene inſtituta debet poſſe punire ſuorum delicta ſubditorum; ergo, &c.

128 Quæres 3. an illi ſuffocentur, & comburantur, qui de ſuo crimine ſunt plenè conuicti, per teſtes idoneos, & legitimas probationes, ſed ſuum crimen negant, & dicunt ſe ſemper fuiſſe catholicos, & ſemper in corde fidem catholicam habuiſſe, & habere? Reſp. affirmatiuè. Ratio eſt, quia iſti in foro externo reputantur, & præſumuntur impænitentes, quia cum conſtet de eorum hæreſi, & nolint pænitentiam, & abſolutionem petere ab Eccleſia, præſumuntur in ſua hæreſi perſeuerare, ac proinde ſæculari tribunali traduntur. Debent tamen iudices cautiſſimè in hac condẽnatione procedere ſæpius examinando teſtes, eos varijs vrgendo interrogationibus; inquirendo diligenter teſtium qualitatem, an ſint bonæ famæ, bonæ conſcientiæ, an inimicitias cum reo aliquando habuerint, &c. vt habetur in inſtruc. inquiſitionis Hiſpaniæ apud Dianam 4. *p. tract.* 7. *reſol.* 25. *de pænis delictor. &c.*

129 Quæres 4. an ſit hæreticus negatiuus, & vltimo ſupplicio afficiendus, qui accuſatus dicit. Ego non memini, me vnquam dixiſſe hęreſim: ſi tamen ſũt contra me teſtes, ego ſto illorum teſtimonio, & omnem hæreſim deteſtor? Prima ſentẽtia eſt quod ille non poſſit tradi ſupplicio, quia teſtibus non conuincitur: Sic Hurtado *diſp.* 86. *ſec.* 2. §. 31. vbi affert Gregor. Lopez. Secunda ſententia verior, & communior, eſt quod ille vltimo ſupplicio eſt puniẽdus. Qui enim dicit ſe non recordari de hæreſi, ſe tamen ſubijcere teſtimonio teſtiũ, non negat hæreſim, ſed eã confitetur. Sed quid ſi ille diceret ſe non recordari, an vnquã dixerit hæreſim; an tunc præſumatur hæreſis, ſeu an præſumatur obliuio. Aliqui dicunt non præſumi obliuionem, quia obliuio non præſumitur de rebus arduis & atrocibus, imò neque de rebus ſolitis & conſuetis, licet atroces nõ ſint, nec arduæ. Sic tradunt communiter Doctores apud Palaum *trac.* 4. *diſp.* 6. *pun.* 2. *n.* 4. & apud Dianam *p.* 4. *tract.* 7. *reſol.* 25. vbi etiam notat, quod diminutio confeſſionis circa complices, omittendo hunc, vel illum, niſi ſit magiſter, pertinet ad minorem diminutionẽ, ac proinde talis diminutus confitens, non poteſt tradi curiæ

Digitized by Google

ſæculari. Secus dicendum de eo, qui eſt diminutus, confitendo aliquas hæreſes, ſed non omnes, iſte namque curiæ ſeculari relaxari poteſt, ob illas hæreſes quos confitetur,

130. Quæres 5. an ille tradendus ſit curiæ ſeculari, qui in iudicio hæreſim confeſſus eſt, ſed poſtea ſuam confeſſionem reuocat? Affirmat Palaus ſupra *n. 6.* quia ille præſumitur hæreticus negatiuus, & impænitens, niſi afferat cauſam veroſimilem reuocandi, & infirmandi priorem confeſſionem. Per primam namque confeſſionem, iam delictum plenè probatum eſt, ac proinde cum poſtea reuocatur, doloſè reuocari cenſetur ad effugiendam pœnam, ſaltem ordinariam. Cæterum diſtinguendum eſt: vel enim delictum eſt plenè probatum per teſtes, & tunc reuocatio confeſſionis ad nihil deſeruit. Vel certè delictum erat ſolum ſemiplenè probatum, & vt completè probaretur ventum eſt ad torturam, & in ea reus delictum confeſſus eſt, & poſtea intra 24. horas non ratificatur, ſed confeſſio reuocatur intra dictum ſpatium 24. horarum, & tunc illa confeſſio per reuocationem eliditur, & tunc cum non cõſtet plenè de crimine, reus tradi non poteſt curiæ ſæculari. Sic tradunt communiter Doctores apud Dianam *d. tract. 7. reſol. 22.*

131. Quæres 6. an ſit hęreticus negatiuus, & tradi poſſit curię ſæculari, qui hęreſim externam confitetur, ſed negat internam intentionem? Prima ſententia eſt, quod iſte debeat tradi curię ſæculari. Sic Ioan. Roias *de hæreticis p. 1. n. 276. & 573.* Albertin. *de agnoſc. q. 8. n. 12. & q. 32. n. 17. & q. 34. n. 57.* & alij. Secunda ſent. tenet, quod ſi reus ſiue confeſſus tantum, ſiue conuictus, & confeſſus, ſi de facto hęreticali neget intentionem non debet vt hæreticus relaxari curiæ ſæculari, ſed eſt torquendus ſuper intentione. Sic tenent Didacus Cãtera *qq. crim. rubr. de hæret. cap. 2. dub. 6. n. 69.* Penia *in direct. Inquiſit. p. 2. commẽt. 59. §. quod ſi non compareat.* Lazarius *de blaſphem. q. 6. n. 13.* Graſ. *p. 1. deciſ. lib. 2. cap. 5. n. 15.* & alij, & hoc vt video communiter ſeruatur; idem dicendum ſi agatur de verbis, & blaſphemijs hæreticalibus, ſed reus negat intentionẽ; tunc enim ſuper intentione torquendus eſt.

132 Quęres 7. quid agendum, cum teſtes qui contra hæreticum depoſuerũt reuocant ſuam teſtificationem? Reſp. cũ Decio *conſil. 174. n. 7.* Couar. *2. var. cap. 13. n. 9.* Pariſ. *lib. 4. conſ. 2. n. 78.* Zanchin. *de hæret. cap. 14. n. 5.* Penia *in direct. comment.* 114. Gundiſaluuo *de hæreticis q. 13. n. 12.* & alijs, quod licet in alijs cauſis magis ſtetur primo dicto teſtis; in materia tamen hæreſis, magis ſtatur ſecundo, quando veroſimilius eſt ex coniecturis quod poſterius dictũ eſt verius, & appareat quod teſtis, non animi leuitate, non odij fomite, non pecuniæ corruptione, ſed zelo fidei ſuum dictum corrigit. Videndus eſt Arelatanus *de hæreticis notab. 13.* vbi idem dicit de oppoſito, vt ſi teſtis in primo dicto dixerit aliquem eſſe innocentem, ſi poſtea dicat eum eſſe hæreticum, ſtatur vltimo dicto.

DVBIVM XV.

Quomodo puniendi ſint relapſi, vbi alia.

133 CAp. *ad abolendam, de hæreſi in 6.* de relapſis dicitur. *Illos quoque qui poſt abiurationem erroris, vel poſtquam ſe proprij Antiſtitis examine purgauerint, deprehenſi fuerint in abiuratam hæreſim reincidiſſe, ſæculari iudicio ſine vlla penitus audiẽtia decernimus relinquendos.* Relapſi ergo illi dicuntur, qui ad hæreſim iterum reuertũtur, poſtquam vt pænitentes abiurarunt. Vel etiam poſtquam hæreſim abiurarunt, non quidem relabuntur in eam, ſed hæreticis fauent, illos defendunt: vel qui poſt in dictam purgationem iterum in hæreſim reincidunt. Locat. *verbo relapſi.* Menoch. *de arbitr. caſu* 374. Sanctarel. *de hæreſi cap. 42.* Torreblanc. *de magia lib. 3. de criminis punit. cap. 22. de relapſis.* & alij.

Sed

Digitized by Google

134 Sed quæres 1. an hæretici relapſi tradantur Curiæ ſæculari, etiam ſi ad fidem conuertantur? Reſp. affirmatiuè, ſic tradunt Butrius, Panorm. Hoſtienſ. Felin. & alij. *in cap' ad abolendam, de hæreticis*, & Clar. §. *hæreſis*, *n.* 7. Simanch. *de cathol. inſtit. tit.* 57. *n.* 10. Boſſ. *tit. de hæreticis n.* 19. Menoch. *de arbitr. caſu* 374. *n.* 1. Sanctarel. *de hæreſi cap.* 42. *n.* 17. Ratio autem cur Eccleſia hæreticos relapſos non recipiat, ſed tradat brachio ſæculari eſt quia præſumuntur incorrigibiles. Secus eſt ſi ſpontè redeant ad Eccleſiam, ſuumque errorem coram Inquiſitore ſpontè fateantur, tunc enim eorũ vitæ parcitur; Ita Repert. Inquiſit. *verb. relapſus, & verb. miſericordia* Caſtr. *de iuſta hæret. punit. lib.* 2. *cap.* 2. Locat. *de iurid' inquiſit. verb. abiurare n.* 4. Menoch. *conſ.* 82. *n.* 160. Penia *in direct. Inquiſit. p.* 3. *comment.* 12. Paramus *de offic. Inquiſit. lib.* 3. *q.* 4. *rubr. de forma*, *& ordine iudiciario*, *n.* 12. & alij.

135 Quæres 2. quinam hæretici dicantur ſpontè venire, & cõparere? Reſp. quod illi qui nullis indicijs præuenti cõparent coram Inquiſitoribus; ſecus quãdo hæreticus relapſus timet ne ab aliquibus accuſetur ad Inquiſitores; vel facile id præuidere poteſt, tunc enim non dicitur ſponte redire ad Eccleſiam, ſed ex metu, & tunc relapſorum vitæ nõ parcitur, Paramus *in d. rubr. de forma, & ord. iudiciario n.* 12. Decian. *tract. crimin. lib.* 5. *cap.* 56. *n.* 12. Sanctarel. *de hæreſi cap.* 42. *n.* 18. & alij. Aduerte tamen quod quando Inquiſitores aliquem Eccleſię reconciliant, eis ad certum tempus, vel ad vitam pænitentiam adiungunt, aliquod ſignum humeris imponunt. In Hiſpania eſt quidam Saccus, qui cum ab Epiſcopo olim pęnitentibus daretur, cæpit vocari ſaccus benedictus vnde etiam nunc cum datur ab Inquiſitoribus vocatur Hiſpanicè *Sambenitus*, id eſt ſaccus benedictus, & eſt dedecoris, & ignominiæ ſignum. In aliquibus Italiæ locis, vt Mediolani, hoc ſignum eſt figura cranei mortis ad collum appenſa, in ſignum quod ille fuit miſericorditer à morte quam merebatur ob retractatam hęreſim liberatus; & eſt ſignum ignominię, & dedecoris.

136 Quæres 3. an cenſeatur hæreticus relapſus qui effracto carcere fugit? Reſp. quod ex pręciſa fuga non cenſetur hęreticus relapſus, cum ex alijs motiuis fieri ſoleat. Pro quo videri poſſunt Menoch. *de præſumpt. lib.* 1. *q.* 89. *n.* 47. Penia *in direct. Inquiſit. p.* 3. *comment.* 35. Zerol. *in praxi Epiſc. p.* 1. *verb. hæretici* §. 23. Maſcard. *de probat. concl.* 820. *n.* 23. & alij. Cenſentur tamen relapſi pænitentiam ſibi primò iniunctam non ſeruantes. Menoch. *conſ.* 82. *n.* 107. Clar. *in pract.* §. *hæreſis n.* 11. & alij.

137 Quæres 4. an dicatur relapſus quantum ad hanc pœnam incurrendam qui non in eandem hæreſim incidit, ſed in aliam, vel alias? P. Suarez. *diſp.* 23. *ſect.* 1. *n.* 8. partem tenet negatiuam, & tenent etiam Eymeric. *in direct. Inquiſit. p.* 2. *q.* 40. *n.* 5. *verſ. ſecus ſi tantum.* vbi Penia *comment.* 65. *litt* D. Menoch. *conſ.* 82. *n.* 156. & Farin. *de hæreſi. q.* 195. §. 1. *n.* 43. Qui *n.* 44. plures refert contrarium tenentes. Et *n.* 45. aduertit, quod hodiè hæc diſputatio ceſſat, quia ſemper hæretici pænitentes abiurant generaliter, licet in vnam tantum hæreſim inciderint, idem refert Sanctarel. *de hæreſi cap.* 42. *dub. vnic. n.* 2. Nota etiam, quod in cap. *accuſatus de hæreticis in* 6. §. *ille quoque*, dicitur, quod ille, de cuius lapſu in hæreſim ante, vel poſt abiurationem conſtat, ſi poſtea hæreticos recipiat, deducat, viſitet, aſſociet, dona, vel munera eis donet, vel mittat, vel fauorem impendat, qui excuſari non poſſit, etiam ſi ſine adoratione, vt dicunt iudicatur vt relapſus, quia id fit ex conſequentia probati erroris, quod præter Doctores ibid. firmant Burſat. *conſ* 7. *n.* 36. *lib.* 1. Menoch. *conſ.* 82. *n.* 148. Sanctarel. *de hęreſi cap.* 42. *dub. vnic. n.* 3. Maſcard. *de probat. concl.* 863. *n.* 6. Penia *in direct. Inquiſit. p.* 2. *q.* 55. *ſchol.* 81. & 83. & alij. Eſt etiam ſciendum ex eod. *cap. accuſatus*, quod ſi aliquis non probata

bata prima hæreſi, ſed quia vehementer ſuſpectus erat, coactus eſt abiurare etiam generali abiuratione, non cenſetur relapſus ſi poſtea incidat in diuerſam hæreſim. Neque etiam cenſetur relapſus, qui accuſatus de hæreſi, ſe purgauit, & poſtea incidit in hæreſim, quia textus ad relapſum requirit abiurationem, non purgationem.

138 Quæres 5. an hæreſiarchę, & dogmatizantes admittantur ad reconciliationem Hæreſiarcha dicitur hęreſis inuentor, aliquando tamen extenditur ad magiſtros erroris, *cap. qui aliorum* 24. *q.* 3. Ille autem dicitur *dogmatiſta* qui alios errorem docet, quod non quomodocumq; id fieri debet, ſed quaſi ex officio, vel conſuetudine, ſiue publicè, ſiue occultè id munus exerceat. Prima ſent. eſt, quod etſi iſti ſint pænitentes, debeant tradi curię ſæculari. Sic Roias, Simanch. & Repert. Inquiſit. apud Palaum *tract.4. diſp.6. pun.2. n.16.* Suarez *diſp. 23. ſect.2. n.9.* Lorca, & Souſa apud Dianam *p.4. tract. 7. reſol.* 23. Secunda ſententia eſt, quod admitti debeant ad reconciliationem ſi vera pænitentiæ ſigna oſtendant. Sic tenent Eymericus, & Penia apud Suarez, Decian. & Cantera, quos refert, & ſequitur Caſtro Palao loco citato, quod puto verius; quia tamen communiter non ſunt verè pænitentes, ſed fingunt pænitentiam ad vitandas hęreticorum pœnas, ideo communiter videntur Inquiſitores ſequi primam ſententiam. Regula tamen generalis eſt, quod vnuſquiſque Inquiſitor ſequatur praxim ſui tribunalis. Quod ſi vltimo ſupplicio non plectantur, plectendi tamen ſunt alijs grauiſſimis pęnis, vt Eccleſię ſatisfaciant pro tanti criminis grauitate, vnde tradendi ſunt in perpetuum carcerem, vt occaſionem non habeant iterum alios peruertendi.

139 Quæres 6. quid agendum eſt cum illis, qui in hæreſi deceſſerũt? Reſp. quod eorũ memoria damnatur, & iudici ſęculari tradũtur, à quo eorum oſſa ſi ab alijs diſcerni poſſunt, & ſtatua comburantur. Alia namq; delicta morte delinquentis extinguntur, non tamen hæreſis *l. Manicheos, §. in mortem, C. de hæreticis cap. accuſatus de hæret. in 6.* ſicut nec crimen læſę maieſtatis humanę, hoc enim etiã poſt mortem damnari poteſt, *l. vlt. C. ad leg. Iuliam maieſtatis.* Requiritur tamẽ 1. vt conſtet eũ deceſſiſſe in hæreſi. Vnde non eſt illius memoria damnanda, qui ante mortem ſigna contritionis exhibuit & ob temporis anguſtias non potuit iudicialiter abſolui. *cap. à nobis 2. de ſent. excomm. in. 6. cap. filij de hæreſi in 6* & probat Palaus *tract.4. diſp.8 pun.16. §.6. n.15.* Diana *p 4. tract.7. reſol* 28. Requiritur 2. quod citentur filij, & hæredes hæreticorum, vt ſiue per ſe, ſiue per procuratorem eos defendant ſi velint.

140 Quæres 7. an aduerſus hæreticos de mortuos procedi poſſit per ſententiam declaratoriam ad bonorum cõfiſcationem? Reſp. affirmatiuè, expreſsè habetur cap. *accuſatus*, §. *in eo verò caſu*, *de hæret. in 6.* & tradunt DD. ibidẽ quibus addo Simanch *cathol. inſtit. cap.4. n.4.* Gondiſalu. *de hæret. q. 22. per tot.* Clar. *pract. §. hæreſis n.* 21. Decian. *tract. crimin. lib. 5. cap.* 57. Couar. *de ſponſal. p.2. cap.6. §.8. n 6.* Burſat. *conſ 43. n. 2. lib.1.* Roland. *conſ.8. n 41. & 58. lib.3.* vbi aduertit id procedere licet hæreticus ante mortem non fuerit accuſatus, Sanctarel. *de hæreſi cap.20. dub. vnic. n.2.* Eſt tamen notandum ex gloſ. *in cap. accuſatus verb. poſt mortem* ibi. *Intellige hoc vſque ad quadraginta annos*; quod infra quadraginta annos poteſt procedi in crimine hæreſis poſt mortem etiam ad confiſcationem bonorum, non vltra, quod etiam tradunt Simanc. *loco cit. cap. 17. n.7.* Decian. *ſupra cap. 57. n.12.* Farinac. *in praxi crim. p. 1 q.10. nn. 82. & qu. 25. nu.* 159. & alij.

DVBIVM XVI.

Quænam ſint pœnæ hæreticorum pœnitentium.

141 PRima pœna hæretici pœnitentis, eſt pœna carceris, vt habe-

Digitized by Google

habetur cap. *excommunicamus* 2. *de hæreticis.* ibi: *in perpetuum carcerem detrudantur*; qui olim perpetuò detrudebuntur in carcerem ſi erant clerici, non ſolum verbaliter ab actuali altaris miniſterio remouebantur, ſed actualiter degradabantur. Albertin. *in cap. quoniam, de hæret.in 6.n.*55. Aldrete *de religioſa diſcipl.tuenda lib.* 2. *cap.* 27. *nu.*15. Modo tamen non ſolet perpetuus carcer dari pœnitentibus, ſed ſolum temporalis, quia carcer perpetuus, eſt pœna grauiſſima, & capitali habetur æqualis, Bernard. & Salzed. *in pract.cap.*139. Menoch. *de arbitr lib.* 1. *q.* 89. Rodriq. *Q.R. to.*2. *q.*22. *art.*4. Vnde hæc pœna nonniſi pro enormi, & graui delicto infligitur. Quocirca Roias apud Dianam *p.*4. *tract.* 7. *reſol.* 24. dicit, quod qui in limine iudicij ante accuſationem confitetur, ad carcerem temporalem cum habitu pœnitentiali pro breui tempore eſt condemnandus. Pœna perpetui, aut temporalis carceris poteſt per Inquiſitores mitigari, aut commutari, ex *cap. vt commiſſi, de hæreticis in 6.* vbi dicitur poſſe mitigari, vel mutari pœnas illorum qui humiliter obedientes eorum mandatis ſunt in carcere, vel muro recluſi. Clar. *in pract.* §. *hæreſis n.* 8. Menoch. *illuſtr. cap* 31. *n.* 3. Penia *in direct. Inquiſit.p.*2. *q.* 47. *ſchol.* 72. & alij. Datur etiam facultas in eodem cap. verſ. *& contra illos.* Inquiſitoribus vt poſſint citare hæreticum abſentem extra territorium, ibique eum capere, ſic tradunt Doctores ibidem, Archid. Ioan. Andr. & Gemin. quos ſequitur Farin. *de hæreſi q.* 185. *n.* 104.

142 Pro quo nota, quod non ſtatim perpetuus carcer commutatur, ſed expectatur triennium vt videatur, & obſeruetur pœnitentia, & obedientia condẽnati. Cum condemnato autem ad perpetuum carcerem irremiſſibiliter, non fit diſpenſatio, nec commutatio [niſi poſt octo annos. In aliquibus tamen caſibus tenentur Domini Inquiſitores tradere Curiæ ſæculari eos qui pœnitentiã petunt, de quibus in Bulla Clem. VIII. 3. *Febr.*1603. Et ſunt qui miſſam celebrant, & confeſſiones audiunt ſine ſacerdotio. Item qui negant trinitatem diuinarum perſonarum; negantes Chriſti diuinitatem: vel non eſſe de Spiritu S. conceptũ: nec eſſe mortuum vt nos redimeret Negantes B.V.M. Virginitatẽ &c.

143 Secunda pœna hæretici pœnitentis, eſt pœna triremij, exilij, fuſtigationis, quæ iis ſolum imponi ſolet, qui tardi, durique fuerunt ad conuerſionem. Palaus *diſp.*6.*pun.*2. *n.*1. Tertia pœna eſt delatio ſacci, ſeu mortis, &c. in ſignum pœnitentiæ, quæ delatio fit perpetuò, ſeu ad tempus pro criminis grauitate, iudicio Inquiſitoris. Hoc ſignum occultantes, vel abijcientes, & in vniuerſum pænas impoſitas non adimplentes ſecundum plures apud Dianam *p.* 4. *tract.*7. *reſol.* 14. habentur vt relapſi, ac proinde tradi debent curiæ ſæculari. Communior tamen ſent. apud eundem Dianam, eſt, quod non cenſeantur relapſi, ac proinde, quod non poſſint tradi curiæ ſæculari; puniri quidem poſſunt, & hæreſis ſuſpicionem incurrunt, pœnitentiæ non veræ, ſed fictæ. Tamen licet ſuſpecti ſint de pœnitentia ficta, præſumi etiam poteſt, quod ob alias cauſas fiat, vt ex tædio pœnitentiæ, & libertatis affectu, ob ignominiæ fugam, &c.

144 Inter pœnas hæreticorum, abiuratio poni ſolet, non enim eſt leuis pœna, neque eſt leuis ignominia ſua abiurare delicta. Pro quo nota, quod hæreticus manifeſtus, publicè, & manifeſtè debet ſuam hæreſim abiurare, *cap. ad abolendam, de hæret. verſ. publicè*, & ſic ibi tradunt Butr. Anania, Socin. & alij ibid. Direct. Inquiſit. *p.*3.*n.*126. *&* 127. vbi Penia *comment.*42. Menoch. *de arbitr. caſu*372. *n.* 1. & alij. At hæreticus qui antequam ſit accuſatus, vel inquiſitus, ſpontè adit Inquiſitorem, & ſuos confitetur errores, paratus ſentire cum Eccleſia Romana non debet in publico abiurare. Locatus *in iudic. Inquiſit. verb. Ordinarios n.* 2. Roias *ſingul.* 23. *n.*8. *& de hæret.p.*2.*n.*272. Item non debet publicè abiurare, qui de hæreſi fuit leuiter ſuſpe-

ſuſpectus. Direct. Inquiſit. *p.3.n.*161.vbi Penia *comment* 40. Genuenſ. *in praxi Archiepiſc.cap.*84.*n.*9. Debet tamen leuiter de hęreſi ſuſpectus abiurare ſecretè, & coram paruis perſonis. Scaccia *de iudic.cauſarum cap.* 59. *n.*10. Simanc. *de cathol.inſtit.tit.*1. *n.*18. Sanctarel. *de hæreſi cap.*41. *nu.*4. & alij.

145 Alia etiam pœna hæreticorum eſt, quod eorum filij eximuntur à patria poteſtate, & fiunt ſui iuris. Hęc pœna ſtatuitur cap. *quicumque, de hæreticis in* 6. ibi: *Filij eſſe in parentum hæreticorum deſierunt poteſtate;* & hoc ſtatim ac ante vllam criminis declaratoriam, vt reſoluunt plures citati per Cœned. *ad Decretal.collect.*162.*n.*2.Idẽ tradit Sayr. *lib.*3.*clau.cap.*9.*n.*30. Sanctarel. *de hæreſi cap.*37.*n.*1.& alij, communiter. Tenetur tamen filius pręſtare alimenta Patri hęretico. Surd. *de alim. cap* 24. *n.* 7. Sanctarel. plures referens *cap.*37. *n.*2. Mancipia etiam ob Dominorum hęreſim libertatem conſequuntur. Farin. *de hæreſi q.*197.*n.* 30. & alij amplíantes, quod licet hęretico ex libertate, & miſericordia alia bona reſtituantur, non ob id mancipia reſtituuntur. Item debitores fiunt liberi à debito ſoluendo creditori hęretico, plures quos refert, & ſequitur Sanctarel. *d. cap.* 37. *n.*4. vbi dicit hoc eſſe verum licet debitor iurauerit ſe tali tempore ſoluturum; non ob id omnino liberatur à debitorum ſolutione, cum ea fiſco ſoluere teneatur. Sanctarel. *n.*5.

DVBIVM XVII.

Quibus pœnis afficiãtur ſuſpecti de hæreſi.

146 Triplicem aſſignant communiter ſuſpicionem, ſcilicet leuem, vehementem, & violentam. Leuis eſt illa quę procedit, ſeu oritur ex leuibus indicijs. Ex leuibus namque indiciis licet non concludatur hęreſis, concluditur tamen aliqualis ſuſpicio illius. Vehemens, quæ etiam magna vocatur, eſt quę oritur ex indicijs frequenter hęreſim concludentibus, licet non ſemper & indubitanter. At violenta eſt illa, quę moraliter ęquiualet ſufficientibus probationibus, maximè quando à iure approbatur, & affert pręſumptionem quę vocatur iuris, vel de iure, contra quam non admittitur directa probatio, *cap. contra Chriſtianos, cap. quicumque, cap. cum contumacia, de hæreticis in* 6. & alibi; admittitur tamen probatio indirecta, qua non eneruatur præſumptio ex indicijs, ſed intenditur negare iudicia, probando teſtes depoſuiſſe falſum, vel aliter indicia non eſſe vera.

147 Sed quæres 1. quænam exempla afferri ſolent, ex quibus ſuſpicio hæreſis colligatur? Reſp. eſſe de hæreſi ſuſpectum. 1. Qui reiterat Sacramenta non reiteranda, vt baptiſmum, ordinem, &c. 2. Qui ſine ſacerdotio miſſas celebrat, vel confeſſiones audit. 3. Qui ducit aliam vxorem viuente priore. 4. Qui ad turpia ſollicitat in confeſſione; & alia ſimilia, de quibus prudens Inquiſitor iudicabit, cum conſilio ſuorum conſultorum.

148 Quæres 2. quænam ſint exempla ex quibus grauis ſuſpicio colligitur? Reſp. eſſe ſequentia. 1. Qui citatus ad reſpondendum in cauſa fidei, non comparet. 2. Impediens officium S. Inquiſitionis ſcienter. 3. Præſtantes auxilium illud impedientibus. 4. Qui hæreticos ab Inquiſitoribus citatos inſtruunt, & quomodo celare, & negare ſua crimina debeant, docent. 5 Qui hęreticis fauent, & cum eis ſpecialem familiaritatem cõtrahunt. Poteſt autem contingere, quod ob idem crimen vnus cogatur abiurare de leui, alius de vehementi, ratione diuerſarum circunſtantiarum, locorum, perſonarum, &c.

149 Quæres 3. quibus exemplis cognoſcere poſſimus ſuſpicionem violentam? Reſp. ex ſequentibus. 1. Cum quis quærit ſolatium, aut conſolationem ab hæreticis. 2. Cum excommunicatus citra cauſam fidei, in excommunicatione per annum inſordeſcit. 3. Cum quis poſt hæreſim, & abiurationem, cum hæreticis conuerſatur, eoſque recipit, eiſque

fauet

Digitized by Google

fauet, &c. Dixi citra cauſam fidei, quia in cauſa fidei inſordeſcens per annum cenſetur hæreticus: *cap. excommunicamus 1. de hæreticis*, *§. quod ſi per annum*, *&c.* & ſic habetur in Direct. Inquiſit. *p. 3. q. 124.* vbi Penia *Comment. 49.* Menoch. *de arbitrar. caſu 416. nu. 6.* Clar. *pract. §. hæreſis nu. 21.* Scaccia *de iudic. cauſarum cap. 98. n. 36.* & alij. Duo autem requiruntur vt quis dicatur inſordeſcere in excommunicatione. Primum, quod perſeuerantia ſit cum animi pertinacia, quæ includat contemptum clauium, Rota apud Farin. *to. 2. conſ. deciſ. 196. n. 5.* & in alia apud eundem Farin. *deciſ. 132. n. 7. p. 1. recent.* Qui autem per annum inſtitit pro abſolutione, non poteſt dici inſordeſcens. Secundum, quod poſt annum moneatur vt reſipiſcat. Genuenſ. *in practicab. Eccleſ. q. 712.*

150 Quæres 4. an ſuſpecti de leui poſſint pœna ordinaria hæreticorum puniri? Reſp. negatiuè, imò neque vlla alia propter hæreſim, quia leuia indicia, & leues coniuncturæ non ſufficiũt ad aliquem condemnandum, ſic Doctores cõmuniter apud Palaum *tract. 4. diſp. 7. pun. 1. nu. 4.* Poterit tamen reus puniri propter delictum in quo ſuſpicio hæreſis fundatur ſi pœna ſit dignum. In praxi tamen reus condemnatur ad abiurandum de leui, vel ad pœnam pecuniariam, vel ad aliam etiam grauiorem, pro qualitate delicti, attentis circumſtantijs criminis, perſonæ, &c. Debet tamen vſus ſeruari.

151 Quæres 5. ad quam pœnam condemnentur ſuſpecti de vehementi? Reſp. quod quandiu delictum non plenè probatur, reus non poteſt condemnari pœna ordinaria hæretici. Condemnatur autem ad abiurandum de vehementi, & ad pœnam correſpondentem delicto in quo vehemens ſuſpicio de hęreſi fundatur, & ſic in praxi obſeruatur. Nunquam tamen reus traditur Curiæ ſæcularis, niſi ſe contumacem oſtendat, vt nolit abiurare, nec purgationem admittere, & Eccleſiæ nolit ſatisfacere, tunc enim habetur pro conuicto, & ſuſpicio vehemens tranſit in violentam.

152 Quæres 6. quid dicendum de ſuſpicione violenta? Reſp. quod violenta ſuſpicio niſi purgetur, vel ex circunſtantijs ita minuatur vt tranſeat in vehementem, habetur pro probatione. Vnde admittit duplicem abiurationem: vnam de leui, aliam de vehementi, quia ob violentam præcisè non fit abiuratio Vnde teſtatur Farin. *de hæreſ. q. 187. n. 51.* quod modus procedendi in iudicio aduerſus ſuſpectum, idem eſt aduerſus ſuſpectũ de vehementi, ac de violento.

153 Quæres 7. an ob ſuſpicionem de hęreſi poſſit aliquis capi, incarcerari, & contra ipſum procedi? Reſp. negatiuè, quando ſuſpicio eſt leuis, imò etiam quando eſt grauis; capiuntur tamen informationes. Bene verum eſt, quod ratione delicti in quo ſuſpicio etiam leuis fundatur, reus capitur, incarceratur, examinatur, & ſi opus ſit ſubijcitur torturę; poſtea indirectè, conſequenter, & acceſſoriè examinatur de fide, & cum condemnatur de delicto principali abiuratur de leui ob leuem ſuſpicionem de hęreſi. Videatur Caſtr. Palao ſupra *n. 6.* Mouet dubium P. Diana *p. 4. tract. 7. reſol. 93.* an ſit ſuſpectus de hęreſi qui bis interfuit concionibus hęreticorum, refert aliquos id affirmare, ipſe tamen cum alijs negat, dummodo non fiat in terris catholicorum.

DVBIVM XVIII.

De pœnis filiorum hæreticorum, aliorumque coniunctorum.

154 Licet filij quando non participant in crimine parentum, nõ poſſint puniri pœna corporali, vt habetur Deut. 24. *Non occidentur filij pro parentibus, nec pater pro filijs* quia vt habetur Ezech. 15. *Anima quæ peccauerit ipſa morietur: Filius non portabit iniquitatem patris.* Solus namque Deus ob ſupremum eius dominium poteſt vita priuare filium ob patris iniquitatem 2. Reg. 12. vbi ob peccatum Dauid mortem miſit in filium eius. Tamen homo id facere

Digitized by Google

cere nequit; nulla namque reſpublica, nulla poteſtas creata poteſt directè inferre mortem innocenti, propter delictum alienum. Puniuntur tamen, vel potius pater in filijs punitur in aliquibus temporalibus, vt ſuceſſione, hæreditate, fama, &c. de quibus in ſequẽtibus quæſitis.

155. Quæres 1. an filij ob parentum hæreſim priuentur beneficijs, aut bonis, quæ habebant ante parentum delictum? Reſp. negatiuè, quia non poteſt quis puniri directè ob alterius delictum; non enim puniri poteſt, qui non eſt dignus pœna *cap. iam itaque* 1. *q* 4. *cap. ſi habes* 24. *q.* 3. *cap. quaris, de conſecrat. diſt.* 4. Illuſtrant Caſtren. *conſil.* 424. *n.* 6. *&* 7. *lib.* 1. Clar. *pract.* § *fin. q.* 86. Tuſch. *litt. P. concl.* 212. *n.* 4. Farin. *in praxi p.* 1. *q.* 24. *n.* 1. *cum ſeq.* & alij. Nec tunc diceretur puniri pater in filijs, ſed filij in ſe ipſis. Cum enim pater punitur confiſcatione bonorum, ex conſequenti patiũtur filij. Ablatis enim à patre opibus, honore, fama, &c. filij indirectè incurrunt inopiam, defectum honoris, famæ &c. quæ à patre erant accepturi.

156 Quæres 2. qui intelligantur nomine filiorum, quando de hæreticorũ filijs aliquid ſtatuitur? Aliqui putant venire ſolum filios legitimos, non naturales, neque ſpurios colligunt ex *l. generaliter*, §. *cui autem*, *C. de iuſtit. & ſubſtit.* & ſic tenent Ioan. Andr. Dominicus, Francus, & Villadiego apud Sanch. *in precept. lib.* 2. *cap.* 27. *n.* 2. Communis tamen ſententia includit etiam naturales, & ſpurios Sanch. loco cit. poſt alios multos relatos, & ratio clara eſt, quia aliàs eſſent melioris conditionis filij legitimi, quam naturales, & ſpurij.

157 Quæres 3. an quando pater hæreticus abſens condamnatur, & eius ſtatua comburitur, eius filij incurrant pœnas hæreticorum filijs ſtatutas? non procedit dubium de carentia paternæ hæreditatis, certum eſt enim, quod cum patre condemnato, eius bona confiſcentur, filij priuantur hæreditate paterna. De alijs ergo pœnis ſermo procedit, vt de irregularitate, infamia, inhabilitate &c. Prima ſententia tenet eas incurri damnato patre, eius ſtatua combuſta, ſic tenent Penia *p.* 3. *comment.* 164. *verſ. at in caſu noſtro* Molina de iuſt. *to.* 3. *diſp.* 658. *n.* 19. Decian. *tract. crimin. lib.* 7. *cap.* 41 *n.* 31. Sanch. *lib.* 2. *cap.* 27. *n.* 19. Sanctarel. *de hæreſi cap.* 34. *n.* 19. & alij. Secunda ſent. eſt, quod dicti filij non incurrant dictas pœnas, ac ſi verè eorum parentes combuſti eſſent ob hæreſim; hanc defendunt Simanch. *de cathol. inſtit. tit.* 2. *n.* 20. *&* 21. *& tit.* 14. *in fine.* Flamin. Carth. *de executione ſententiæ contumacialis cap.* 1. *n.* 278. Scaccia *de iudic. lib.* 1. *cap.* 28. *n.* 25. quod etiã de crimine læſę maieſtatis reſoluit poſt multos Cnetolin. *in addit. ad Farin. deciſ.* 62. *litt. B. limit.* 3. *p.* 1. Ratio clara videtur quia damnatus ob contumaciam, habetur quidem pro confeſſo, & conuicto, vt tamen hæc ficta, ſeu præſumpta confeſſio, non noceat alijs, niſi ipſi ſoli, cum non ſit niſi præſumpta probatio, quæ ſoli delinquenti nocere poteſt, *l. eius qui delatorem, ff. de iure fiſci.* Item probatio delicti orta ex contumacia, non facit probationem requiſitam ad delictum præiudicans tertio *l. vlt. C. de probat. iuncta l. ſancimus, de pœnis.* Pariformiter ſententia lata aduerſus aliquem præiudicat hæredibus, niſi lata ſit in contumaciam, tunc enim non præiudicat *l. præſes, C. de pignor.* Ratio omnium eſt, quia condemnatio ob contumaciam, non tantum fundatur in delicto principali, pro quo fit extenſio pænæ ad filios, ſed maximè in delicto contumaciæ, quod cum ſit proprius contumacis, non habet extenſionem ad filios, & hæredes. Quocirca ſententia illa non tranſit in rem iudicatam quoad pœnas corporales, ſed quoties reus comparet, licet eius ſtatua combuſta ſit, videri debet. Sanch. *lib.* 2. *cap.* 27. *n.* 18.

158 Quæres 4. an filij orthodoxi propter paternã hæreſim priuentur legitima? Certum eſt priuari paterna hæreditate, vt ex dictis conſtat, & tradunt Couar. 2. *var. cap.* 8. *n.* 2. Clar. *in pract.* §.

hære-

Digitized by Google

hæreſis n. 12. Simanch. tit. 9. n. 4. & tit. 29. n. 1. Menoch. de arbitr. caſu 596. n. 11. Roias de hæret. p. 2. n. 191. & ſing. 64. Decian. tract. crim. lib. 5. cap. 45. n. 2. Farin. in praxi crim. q. 24. n. 44. & de hæreſi q. 191. n. 1. & alij. Dubium ergo eſt an etiam priuentur legitima; & Reſp. affirmatiuè Griland. de heret. q. 4. n. 1. & 2. Decian. d. cap. 45. n. 3. Farin. locis cit. Quemada q. 24. n. 2. & alij.

159 Quæres 5. an filij ob paternam hæreſim priuentur alimentis? Reſp. affirmatiuè. Lara in l. ſi quis, §. ſi mater, ff. de liber. agnoſc. n. 16. Quantera quæſt. crim. rubr. de hæreſi cap. 1. n. 54. Peregrin. de iure fiſci lib. 5. tit. 1. n. 34. Decian. crim. lib. 5. cap. 45. n. 3. verſ. amplia. Calder. Pereira ad l. vnica C. ex delictis, defunct. p. 5. n. 10. Farin. de hæreſi q. 191. n. 5. & 6. Ampliant Peregrin. ſupra n. 76. Surd. de alim. tit. 6. q. 31. n. 16. Quemada q. 24. Pereira, & Farin. ſupra, quod patre exiſtente hæretico, filia fœmina ex eius bonis, nec etiam dotem conſequi debet. Vnde fiſcus non tenetur filiæ hæretici dotem præſtare, ſed potius dos ab hæretico poſt lapſum in hæreſim data per fiſcum repetitur, licet filia dotanda nata ſit ante hæreſim, quod etiam reſoluunt Sanch. lib. 2. in decal. cap. 16. n. 25. Ricciul. de iure perſon. lib. 5. cap. 40. Rebell. de iuſt. p. 2. lib. 5. q. 4. n. 32. & alij.

160 Quæres 6. an dictas pœnas contrahant filij hæretici, qui ante mortem reſipuit, & catholicus obijt? Reſp. negatiuè, colligitur ex cap. ſtatutum 2. de hæret. in 6. ibi. *Quos emendatos eſſe conſtiterit*, quia vt probat Put. deciſ. 526. lib. 2. ſtatutum loquens de filijs, & nepotibus hæreticorum, non habet locum in reconciliato ſponte confeſſo, promiſſa ſibi venia. Hęreſis namque aſcendentium non nocet deſcendentibus, quando aſcendentes fuerunt Eccleſiæ incorporati. Vnde filius hæretici pœnitentis non priuatur beneficijs, nec ad alia inhabilis redditur, etiam quando eorum parentes obierunt ante peractam pœnitentiam, modò parati eſſent ad eam recipiendam, & obeundam. Carrer. de hæret. n. 241. Gundiſalu. de hæret. qu. 23. Pariſ. conſ. 2. nu. 185. lib. 4. Surd. conſ. 368. n. 14. Quantera quæſt. crim. tit. de hæret. cap. 1. n. 11. Decian. eodem cap. 45. lib. 5. & alij.

161 Quæres 7. ad quos extendatur d. pœna ex deſcendentibus hæreticorum? Reſp. ex dicto cap. ſtatutum 2. de hæret. 6. quod filij hæreticorum, credentium, receptatorum, defenſorum, & fautorum, ex paterna linea vſque ad ſecundum gradum, ex materna, vſque ad primum, non poſſunt habere beneficia, vel officia; quando parentes hæretici mortui ſunt, ſecus quando conſtat fuiſſe emendatos, & reincorporatos Eccleſiæ, & ad mandatum Eccleſiæ pœnitentiam; pro culpa egerunt, vel agere parati erāt. & ſic tradunt Gomez 3. var. cap. 2. n. 4. Decian. lib. 5. cap. 45. n. 5. Farin. fragm. crim. p. 1. litt. C. n. 350. & hæreſi q. 191. n. 51. Sanctar. de hæreſi cap. 34. n. 12. & alij.

162 Quæres 8. an d. pœnæ habeant locum in filijs hæretici relapſi, & traditi Curiæ ſæculari, qui tamen pœnituit, & deceſſit catholicus? Prima ſententia tenet non habere locum, quod tanquam æquius probant Ioan. Andr. & Gemin. in d. cap. ſtatutum 2. de hæret. in 6 Repert. Inquiſit. verb. filij, §. nunc. Alphonſ. Montalu. ad leges Caſtellæ l. 2. tit. 26. p. 7. verſ. eſt ergo concluſio, Surd. & alij citati per Sanctarell. de hæreſi cap. 34. dub. 2. n. 17. Secunda ſententia verior, & communior, eſt, dictas pœnas habere locum in dictis filijs, colligitur ex d. cap. ſtatutum, vbi ad effectū fugiendi dictas pœnas duo requiruntur, ſcilicet, quod pater fuerit emendatus, & quod fuerit Eccleſiæ reincorporatus, ſed relapſus non poteſt dici reincorporatus, licet dicatur tunc emendatus; ergo filii non euadunt dictas pœnas; & ſic tradunt Anchar. Franc. in d. cap. ſtatutum. Simanch. cath. inſtit. tit. 29. n. 17. Burſat. conſ. 289. n. 16. lib. 3. Penia in direct. Inquiſit. p. 3. q. 115. Decian. tract. crim. lib. 5. cap. 45. nu. 3. Farin. de hæreſi q. 191. n. 65. Poram. de origin. S. Inquiſit. lib. 3. q. 9. n. 209. & alii communiter.

Digitized by Google

163 Quæres 9. an pœnæ ſtatutæ contra filios hæreticorum *in cap. ſtatutum 2. de hæret. in 6.* relat. *n.*160. habeant locum quando mater eſt hæretica? Reſp. affirmatiuè, ſic tenet gloſ. *in d. cap. ſtatutum verb. inane*, ibi: *item ſi mulier aliqua eſt hæretica*, idem tradit Zanchir. *de hæret. cap.* 28. *n.* 8. *&* 10. Decian. *d. lib.* 5. *cap.* 45. *n.* 3. *&* 5. Farin. *de hæreſ. q.* 191. *n.* 63. Ricciul. *lib.* 5. *cap.* 30. *n.* 32. & alii.

164 Quæres 10. an dotes vxorum innocentium confiſcentur propter hæreſim maritorum? Reſp. negatiuè ita decernitur *cap. decreuit, de hæreticis in* 6. tradunt ibid. DD. & Repert. Inquiſit. *verb. dotes.* Simanch. *tit.* 9. *n.* 66. *& tit.* 40. *n.* 24. Villadieg. *de hæret. q.* 15. *n.* 9. Zanchir. *eod. tract. cap.* 25. vbi Campeg. *in addit. litt. A.* Decian. *d. lib.* 5. *cap.* 45. *n.* 10. Farin. *de hæreſi q.* 190. §. 3. *n.* 43. & *n.* 44. cum ſeq. ampliat ad bona paraphernalia vxoris, ad donationes propter nuptias, ad quæſita ab vxore conſtante matrimonio, & ad res donatas vxori à conſaguineis viri, niſi expreſsè dictum fuerit tempore donationis, vt marito adquirantur; oppoſitum dicit Sanch. *lib.* 2. *cap.* 17. *n.* 22. & Sanctarel. *cap.* 9. *dub.* 3. *n.* 14. ex eo quod in *d. cap.* ſolum dotis fiat mentio. Puto opinionem Farinacij eſſe magis communem, quia prædicta bona comparantur doti, ac proinde ad illa extenſio fieri potuit.

165 Quæres 11. an dotes vxorum confiſcentur propter hæreſim earum? Reſp. affirmatiuè, & taliter confiſcantur ſtatim, & abſolutè, vt nihil relinquatur viro ad ſuſtinenda onera matrimonij. Sic reſoluunt Couar. *de ſponſal. p.* 2. *cap.* 7. §. 5. *n.* 5. Simanch. *de cathol. inſtit. cap.* 9. *n.* 87. Sanch. *cap.* 17. *nu.* 25. *cum ſeq.* & alij. Nota etiam, quod cap. *decreuit, de hæret. in* 6. §. *quos hæreticos* decernitur, quod vxor ſcienter contrahens matrimonium cum hæretico, ſine licentia Papæ, in pœnam delicti priuatur dote, & applicatur fiſco. Sanch. *d. cap.* 17. *n.* 17. qui *n.* 23. poſt alios notat non currere in viro ſcienter contrahente cum hæretica.

166 Quæres 12. an filij hæreticorum, & nepotes eorum ſicut ſunt inhabiles ad beneficia in poſterum obtinenda, ſic etiam ſint inhabiles ad acquirendas penſiones? Reſp. affirmatiuè. Sic Farin. *de hæreſi q.* 191. §. 2. *n.* 9. Garc. *de benefic. p.* 11. *cap.* 10. §. 1. *n.* 74. & alij. Ratio eſt, quia in materia hæreſis verbum *beneficium*, accipitur largo ſumpto vocabulo, Ricciul. *de iure perſon. lib.* 5. *cap.* 19. *nu.* 7. Tum quia incapax beneficij, eſt etiam incapax penſionis. Garc. *de benefic. p.* 1. *cap.* 5. *n.* 121. Zerola *in praxi Epiſc. p.* 2. *verb. irregularitas* §. 8. *& verbo penſio* §. 6. & alii.

167 Quæres 13. an filii denunciantes Inquiſitoribus proprios parentes liberentur à dictis pœnis? Reſp. affirmatiuè. Sic docent Pena, Caſtro, Simanc. & Rojas apud Sanch. *lib.* 2. *cap.* 27. *n.* 30. Confiſcantur tamen bona Patris, licet non eſſet ab æquitate alienum, quod dicta bona, vel ſaltem non omnia confiſcarentur. Non confiſcantur tamen bona caſtrenſia, vel quaſi caſtrenſia filiorum ob hæreſim patris. Sanctarel. *de hæreſi cap.* 18. *n.* 8. & *n.* 1. notat, quod ob hæreſim filiorum, non confiſcantur dicta bona caſtrēſia, vel quaſi, ſed deferuntur patri innocēti in patriæ poteſtatis ſolatiū quod alij negant, de quo Barboſ. *in collect. cap. vrgentis, de hæreticis n.* 16. plures pro vtraque parte referens.

168 Quæres 14. an in dictas pœnas incidant ſolum nati poſt hæreſim patris, an etiā ante? Hoc quæſitum latè tractat Sanch. *cap.* 2. *cap.* 27. *à nu.* 9. & refert duas ſententias probabiles, & quod omnes comprehendantur in pœnis *cap ſtatutum, de hæreticis in.* 6. & quod ſolum nati poſt hæreſim. Communior tamen eſt, quod omnes comprehendantur. Ratio eſt, quia dictæ pœnæ non imponuntur directè filijs, ſed indirectè, quatenus ſunt aliquid patris, & quatenus in filijs punitur pater, ſed hoc currit in omnibus filijs, ſiue prius, ſiue poſterius natis; ergo, &c.

DISPV-

Digitized by Google

DISPVTATIO IX.

IN QVAES. XII. D. THOMAE.

De Apoſtaſia.

1 IN art. 1. tria docet Sanctus Doctor. Primò, quod Apoſtaſia eſt retroceſſio ſimpliciter à fide. Secundò, quod Apoſtaſia ſimpliciter dicta pertinet ad infidelitatem. Tertiò, quod Apoſtaſia non dicit determinatam ſpeciem infidelitatis, ſed quãdam circunſtantiam aggrauantem infidelitatem. In 2. art. quærit S. Doctor en princeps propter Apoſtaſiã à fide, amittat dominium in ſubditos, ita quod ei obedire non teneantur: & dicit quinq; 1. quod infidelitas, & dominium non repugnãt inter ſe, ſed poſſunt eſſe ſimul. 2. quod Eccleſia non habet poteſtatem priuandi, & puniendi infideles, qui nunquam fidem ſuſceperunt. 3. quod Eccleſia poteſt eos infideles punire qui iam fidem ſuſceperunt, ac proinde poteſt eos priuare poteſtate in ſubditos. 4. quod Eccleſia meritò punit eos infideles qui iam Chriſti fidem ſuſceperunt, priuando eos dominio in ſubditos 5. quod eo ipſo quod aliquis declaratur excommunicatus propter Apoſtaſiam a fide, manet priuatus dominio, quod habet in ſubditos, & ſubditi ſunt abſoluti à iuramento fidelitatis quo tenebantur aſtricti. Pro horum intelligentia ſit.

DVBIVM I.

An Apoſtaſia ſit ſpecies infidelitatis, ſcilicet hæreſis.

2 GLoſ. *in cap. præterea, de Apoſtatis; & reiterantibus baptiſma*, notat, quod Apoſtata dicitur *retro ſtans* latinè, græcè Apoſtata, quod etiã obſeruant Nauar. *conſ.* 15. *n.* 10. *ſub tit. de regul. in antiquis* Rodriq. *Q. R. to.* 1. *q.* 30. *art.* 1. Anton. Ricciul. *de iure perſon. lib.* 6. 7. *&* 9. Vnde Apoſtaſia ſignificat retroceſſionem, ſeu diſceſſum ab aliquo bono in quo homo perſeuerare tenebatur ex præcepto, ex voto, ex profeſſione; & definitur. *Retroceſſio à bono in quo perſeuerare tenebatur*. Si ſit retroceſſio à bono per violationem diuinorum præceptorum, eſt Apoſtaſia lata, qua omnis peccans dicitur apoſtatare à Deo, & de hac non loquuntur hoc loco Theologi. Si ſit retroceſſio ab aliquo bono ſingulari, vt à fide, ab ordine, à religione, erit Apoſtaſia à fide, ab ordine, à Religione. Vnde notat gloſ. *in d. cap. præterea*, quod Apoſtoſia eſt triplex, à fide, &c. de qua Theologi hoc loco. Ricciul. loco citato, & alii communiter. Prius agemus de Apoſtaſia à fide, deinde de alijs.

3 Primò ergo quærimus, an Apoſtaſia, & hæreſis, ſint eiuſdem ſpeciei, ſeu an ſit infidelitas, quæ eſt hæreſis. Prima ſententia eſt, quod Apoſtaſia non eſt hæreſis, ſed ſpecies ab illa diſtincta ac proinde Apoſtata nõ eſt hęreticus propriè, & ſimpliciter, ſic Sylu. *verb. hæreſis* 1. Turrecrem. *lib* 4. *ſumma p.* 2. *cap.* 13. Cano. 12. *de locis cap.* 9. Caſtro *de iuſta hæret. punit lib.* 1. *cap.* 7. & alij. Quocirca volunt iſti, quod ſint 4. ſpecies infidelitatis, ſcilicet Paganiſmus, Iudaiſmus hæreſis, & Apoſtaſia. Secunda ſententia eſt, quod Apoſtaſia ſit idẽ quod hæreſis, non recedens à parte fidei, ſed à tota fide Chriſtiana, vt cum Chriſtianus

Digitized by Google

tranſit ad Iudaiſmum, vel Mahometiſmum; & ſic tenent Caiet. & Bannes hoc loco. Tertia ſententia eſt, quod Apoſtaſia non eſt nec hæreſis, nec alia ſpecies infidelitatis, ſed circunſtantia quædam aggrauans, ſequens quamcumque aliã ſpeciem. Nam ſi Chriſtianus fiat Paganus dicitur apoſtatare à fide, vt dicitur de Iuliano Apoſtata: ſi fiat Iudæus, dicitur Apoſtata à fide: ſi fiat hæreticus, etiam dicitur apoſtata, & tunc iſta Apoſtaſia aggrauat illas ſpecies quibus additur.

4 Hæc difficultas habet aliquid de nomine, & aliquid de re. Pro quo nota hanc difficultatem dependere ex illa, an ad Apoſtaſiam requiratur, quod quis recedat totaliter à fide Chriſtiana tranſeũdo ad Mahometiſmum, vel Iudaiſmum, an ſufficiat quod ex parte fidẽ deſerat. Aliqui namque putant hoc ſecundum ſufficere. Hoc ſequuntur Suarez. *diſp.* 16. *ſect.* 5. *n.* 5. Lorca *diſp.* 50. *n.* 7. Coninch. *diſp.* 18. *dub.* 6. *n.* 55. nec diſſentit Lug. *diſp.* 18. *ſect.* 4. *n.* 96. Primum, quod ſcilicet ad Apoſtaſiam requiratur, quod quis in totum recedat à fide, quatenus ſcilicet Chriſtianus efficitur Iudæus, vel Turca, aut Gentilis, omnino tenendum eſt, cum ſit commune. Sic enim tradunt Clar. *in pract. §. fin. q.* 78. *n.* 4. *verſ. Apoſtata punitur.* Paulus Griland. *de hæret. q.* 2. *n.* 8. Ioan. Roias *eod. tract. p.* 1. *n.* 448. Vmbertus Locatus *in iudic. Inqiſit. verb. Apoſtata n.* 4. Simanch. *cathol. inſtit. tit.* 36. *de Mahometanis n.* 6. *& in Enchirid. violatæ religionis. tit.* 18. *n.* 1. Menoc. *de arbitr. caſu.* 546. *n.* 3. Decian. *tract. crim. lib.* 5. *cap.* 71. *n.* 4. *& cap.* 72. *n.* 1. Vgolin. *de cenſur. p.* 2. *in gloſ. & à Chriſtiana fide Apoſtatas n.* 3. *&* 4. Tuſch. *litt. A. concl.* 424. *n.* 2. Farin. *tract. de hæreſi q.* 183. §. 2. *n.* 13. *cum ſeq.* Caiet. Sylu. Bannes, Aragon. Turrecrem. Cano, Caſtro, Valentia, Azor, & Sanch. apud Suarez loco cit.

5 Hanc etiam ſententiam tuentur etiam Doctores *in l. ſi quis lege C. de Apoſtatis*, qua data ad difficultatem propoſitam dico, quod Apoſtaſia, non identificatur cum hæreſi, cum iſta non dicat receſſum ex toto à fide Chriſtiana. Vnde hæretici in proprietate ſermonis non dicuntur Apoſtatæ; non tamen eſt 4. ſpecies infidelitatis, ſed ſe habet ex additione ad Paganiſmum, & Iudaiſmũ ac proinde eſt circunſtantia aggrauans illas ſpecies. Nam Paganiſmus dicit infidelitatem illius qui nunquam fidem ſuſcepit; ſed totam fidem noſtram negat. At infidelitas illius qui ex noſtra fide tranſit ad *Paganiſmum*, & negat totam noſtrã fidem, eſt Apoſtaſia, cum totam fidem noſtram deſerat, & hæc Apoſtaſia eſt in ſpecie *Paganiſmi*, cum totam fidem neget, & ſe habet ex additione, quatenus dicit terminum à quo ſcilicet fidem noſtram quam deſerit. Idẽ dic de eo qui ex noſtra fide tranſit ad Iudaiſmum, quod ſcilicet addat circunſtantiam aggrauantem ſupra illum. Sic colligo ex D. Thoma hic articulo 1. ad 3. vbi dicit. *Apoſtaſia autem recipit infidelitatem, vt terminum ad quem eſt motus recedentis à fide. Vnde Apoſtaſia non importat determinatam ſpeciem infidelitatis, ſed quandam circunſtantiam, aggrauantem ſecundum illud* 2. *Petri* 2. *Melius erat eis veritatem non cognoſcere, quã poſt cognitam retro abire.*

6 Sed quæres 1. an cathecumenus qui fidem noſtram ſuſcepit, ſed nondum eam per baptiſmum in re ſuſceptũ profeſſus eſt, ſit Apoſtata ſi à fide recedat? Reſp. quod ille eſt Apoſtata coram Deo & in foro conſcientiæ, non tamen in foro externo, & quoad pœnas Eccleſiæ. Sic tenent Lorca *diſp.* 50. *n.* 11. Hurtado. *diſp.* 89. §. 3. & alij hoc loco. Sed dices quod ita ſe habet cathecumenus reſpectu noſtræ fidei, ſicut nouitius reſpectu Religionis, ſed nouitius non eſt Apoſtata ſi à Religione diſcedat; ergo neque cathecumenus, ſi diſcedat à fide. Reſp. negando maiorem, nouitius namque nullo modo ſuſcepit ſtatum Religioſum, at cathecumenus iam coram Deo, & in foro conſcientiæ ſuſcepit fidem; ac proinde ſi illam relinquat, erit coram Deo Apoſtata, licet non coram Eccleſia.

Digitized by Google

7 Quæres 2. an licet Apoſtaſia non ſit ſpecies infidelitatis diſtincta à Paganiſmo, & Iudaiſmo, ſed ſolum circunſtantia aggrauans, habeat tamen malitiam ſpecie diuerſam contra aliam virtutem? Prima ſententia eſt, quod addat malitiam ſpecie diuerſam violationis promiſſionis factæ in baptiſmo, quæ ſpecies eſt diſtinctè in confeſſione explicāda. Sic Suarez, & alij apud Lug. *diſp. 16. de pænit. ſec. 5. n. 294. cum ſeq.* Ex baptiſmo namque ſuſcepto debet homo ſubiectionem ad Eccleſiam, & Pontificem, quam tollit per Apoſtaſiam. Nihilominus oppoſitum tenendum eſt, ex communi Theologorum calculo hoc loco. Nam illa promiſſio facta in baptiſmo non eſt ſpecialis, & ex motiuo ſolius fidei, ſed generalis, quo baptizatus promittit non deſerere Deum; ſed abrenunciat Diabolo, & mundo; vnde eſt ſolum quædam circunſtantia generalis, quæ per omne peccatum poſt baptiſmum commiſſum diuagatur, ac proinde non eſt ſpecialiter confitenda, ſed eo ipſo ſufficienter confitetur, cum peccata poſt baptiſmum commiſſa confitentur.

DVBIVM II.

Quas pœnas contrahat Apoſtata à fide.

8 MAGISTER Bannes facilè ad hoc dubio ſe expedit, dicēs quod Apoſtatæ à fide incurrunt omnes pœnas hæreticorum, & ideo quantum ad excommunicationem, reconciliationem, tolerantiam ab Eccleſia idem prorſus iudicium fieri debet de Apoſtatis, ac de hæreticis, cum Apoſtatæ ſint ſimpliciter hæretici. Sed hoc principium, vt ex dictis dub. præcedenti conſtat, non eſt firmum, cum Apoſtatæ non ſint ſimpliciter hæretici, ſed tantum lato modo; niſi mauis dicere, quod quantum ad pœnas non attendatur illa diſtinctio metaphyſica. Cœterum vt clarius procedamus, Apoſtatarum pœnas in particulari ponemus; maiori tamen breuitate qua poterimus, relinquendo fuſiorem tractationem auctoribus infra citandis.

9 Quæres 1. an ob Apoſtaſiæ crimē bona confiſcentur, ſicut confiſcantur ob crimen hæreſis? Reſp. affirmatiuè. Probat Caldera Pereira *ad l. vnicam C. ex delictis defunctor. p. 5. n 14. habetur poſt quæſt. forenſ.* quia Apoſtata punitur eiſdem pœnis, quibus punitur hæreticus quod etiam tradunt Clar. *pract. §. fin. q. 78. n. 4. verſ. Apoſtatas punitur.* Petrus Greg. *ſyntag. iuris lib. 33. cap. 8. nu. 17.* Tuſch. *litt. A concl. 424. n. 8.* Menoch. *de arbitr. caſu 546. nu. 10.* Decian. *tract. crim. lib. 5. cap. 72. n. 7.* Farin. *de hæreſi q. 183. §. 4. n. 35.* Qui *n. 36.* dicit, quod bona feudalia Apoſtatarum confiſcantur. Et *n. 37.* ſubdit, quod ſubditi, & vaſalli Apoſtatæ liberantur ab eius dominio, & iuramento fidelitatis. Et *n. 39.* addit, quod Apoſtatarum bona non confiſcantur ipſo iure, ſed poſt ſententiā.

10 Quæres 2. an ſit licitum accuſare crimen Apoſtaſiæ poſt mortem Apoſtatæ? Reſp. ex *l. ſi quis functum, C. de Apoſtatis*, quod accuſatio criminis Apoſtaſiæ licita eſt poſt quinquenium à morte Apoſtatæ; quod tradunt Doctores ibidem Bald. Salicet. Cyn. Alban. & alii. Vnde Farin. *in praxi crim. q. 10. n. 29.* dicit, quod dum viuit Apoſtata, accuſatio perpetuò durat; at poſt obitum durat tantum per quinquenium, quod etiam de crimine læſæ maieſtatis tenent Menoch. *conſil. 99. n. 162.* Cardoſ. *in praxi iudic. verb. delictum. n. 34.* Cald. Pereira *ad l. vnic. C. ex delictis defunctor. p. 5. n. 2. & 3.* Notatur etiā in *d. l. ſi quis functum §. teſtari minimè poſſe*, quod Apoſtata priuatur iure teſtandi, quod etiam tradit Farin. *de hæreſi qu. 183. §. 4. n. 48.* Repert. Inquiſit. *verb. apoſtaſia.* Menoch. *de arbitr. caſu 546. n. 13.* & alij.

11 Quæres 3. quid ſtatuatur contra Apoſtatas à fide *l. hi qui, C. de apoſtatis*? Reſp. hæc ſtatui: 1. Quod repelluntur à ferendo teſtimonio, quod proſequuntur Menoch. *d. caſu 546. n. 12.* Decian. *tract. crim. lib. 5. cap. 73. n. 3.* Farin. *de hæreſi q. 183. §. 4. nu. 46.* & alij. 2. *Quod*

nullo

nulli in hæreditate ſuccedant; eſt enim incapax hæreditatis ſibi delatæ tam ex teſtamento, quàm ab inteſtato, quod tenent Farin. *n.* 49. Menoch. *n.* 11. Petr. Greg. *ſyntagm. iuris lib.* 33. *cap.* 8. *n.* 17. & alij. 3. Quod ſunt expellendi à ciuitate ſicut hæretici. Farin. *n.* 50. *&* 51. & alij. 4. Quod Apoſtata pœnitens minimè eſt audiendus, nec à pœna pro crimine irroganda eſt vllatenus excuſandus, tradunt Cald. Pereira vbi ſupra *nu.* 14. Anton. Gom. *tract. de ſacramentis preſtand. vlt. ſupplicio damnatis q.* 1. *n.* 10. Azor. *p.* 1. *lib.* 8. *cap.* 21. *q.* 9. Bene diſtinguit Anton. Gama loco cit. quod diſpoſitio huius legis habet locum quoad pœnam temporalem, non quoad ſpiritualem. Pro quo vide Villadieg. *de hæret. q.* 20. *n.* 2.

12 Quæres 4. quid de Apoſtatis ſtatuatur l. *Apoſtatarum, C. de Apoſtatis*. Reſp. hæc ſtatui. 1. quod Apoſtaſiæ crimen non præſcribitur, quod obſeruant Decian. *lib.* 5. *cap.* 73. *n.* 2. Farin. *d. q.* 183. *n.* 9. & alij. 2. Quod Apoſtatæ non poſſunt donare, vendere, nec alienare. Farin. *n.* 47. Petr. Greg. loco cit. & alij. 3. quod Apoſtaſiæ crimen morte delinquentis non extinguitur. Cald. Pereira loco citato, & alij. Deinde *l. Eum qui ſeruum, C. eod.* decernitur, quod ſeruum, aut ingenuum cogens, aut malitioſè ad Apoſtaſiam ſeducens, vitam, ac famam amittit. Marta *de iuriſdic. p.* 1. *cap.* 24. *n.* 15. Farin. *de hæreſi qu.* 183. §. 2. *nu.* 21. *&* §. 6. *num.* 86. & alij.

DVBIVM III.

De Apoſtaſia à Religione.

13 ILle in rigore loquendo cenſendus eſt Apoſtata, qui à ſuo monaſterio, & religione recedit inconſulto Prælato, & ſine habitu, habens voluntatem firmam in malum, & animum, ſeu intentionem non amplius redeundi ad religionem. Sic tenent Calderin. *conſ.* 1. *ſub tit. de Apoſt.* Nauar. *conſ.* 10. *ſub eod. tit.* Clar. *pract.* §. *fin. q.* 78. *verſ. apoſtata punitur.* Miranda *to.* 1. *q.* 51. *art.* 1. *concl.* 1. Bannes hoc loco. Vnde Rota 11. *Februarij* 1555. *coram Oradino*, cenſuit, quod vt dicatur contracta Apoſtaſia, quæ inferat inhabilitatem, requiritur receſſus ſine licentia, & dimiſſio habitus cum animo illum amplius non reaſſumendi; adeo vt ſi appareret habitum eſſe dimiſſum cum voluntate illum reaſſumendi, non cenſeretur contracta Apoſtaſia quæ infert inhabilitatem, ſed tantum illa quæ infert excommunicationē. Quocirca ſententia Deciani *tract. crim. lib.* 5. *cap.* 73. *n.* 21. *&* 25. Maſcard. *de probat. concl.* 12. *n.* 1. Menoch. *de arbitr. caſu* 546. *n.* 36. Azorij *p.* 1. *lib.* 12. *cap.* 17. *q.* 6. & aliorum procedit in Apoſtaſia minus propria. Vnde qui egreditur à monaſterio ſine licentia non eſt propriè, & rigoroſè Apoſtata, ſed fugitiuus, vel vagans.

14 Sed quæres 1. quas pœnas incurrat Religioſus Apoſtata? Reſp. 1. quod ſi durante Apoſtaſia Apoſtata ſacrum ordinem recipiat, non poteſt in illo miniſtrare, ſed manet ſuſpenſus, donec à Papa diſpenſetur, licet poſtea ad religionem redeat, ſic decernitur *cap. conſultationi*, *de Apoſt.* & tradunt ibid. DD. quibus addo Decian. *d. cap.* 73. *nu.* 18. Sayr. *de cenſ. lib.* 4. *cap.* 13. *n.* 16. Altred. *de religioſa diſciplina tuenda lib.* 2. *cap.* 18. *n.* 18. & alios, quos refert, & ſequitur N. Lezana *to.* 1. *cap.* 16. *n.* 12. Secundò incurrunt excommunicationem non in vim iuris communis, vt aduertit Lezana, ſed in vim priuilegiorum Religionum. 3. Sunt irregulares ſi in hac excommunicatione Ordines ſacros exerceant. Item ſunt irregulares ratione infamiæ. Lezana ſupra.

15 Quæres 2. quam pœnam contrahant cooperantes ad fugam, vel Apoſtaſiam Religioſorum? Reſp. eſſe excommunicatos ob varia Religionum priuilegia: tenentur reſtituere lucra temporalia, quæ Religio amittit ob fugam religioſi, ſaltem quando id vi, & fraude factum eſt, de quo in meo *tract. de iuſt. & iure.* Non tamen tenentur ipſi ingredi Religionem, vt aliqui voluere. Sunt etiam ipſo facto excommunicati detinentes Apoſtatas in ſuis domibus,

Digitized by Google

eos occultantes, ipſiſque fauorem impendentes. Lezana loco citato *n.* 15. & *n.* 16. explicat quomodo Prælati teneantur inquirere dictos Apoſtatas, capere, etiam extra territorium, quia territorium Religioſorum, eſt totus orbis; punire, &c.

16 Quæres 3. an ſit Apoſtata, vel fugitiuus qui fugit è Conuentu, vt adeat ſuperiorem Prælatum, cum nimis vexatur à Præſato immediato? Reſp. negatiuè, illa namque fuga eſt ob naturalem defenſionem: tum quia tunc temporis præſumitur licentia Prælati ſuperioris ad quem accedere vult. Lezana ſupra *n.* 8. & *n.* 9. tractat an Religioſus qui in pœnam alicuius delicti detinetur in carcere, poſſit fugere, de quo caſu paucis ab hinc diebus interrogatus fui. Quidam Religioſus ex commiſſione Sacræ Congregationis fuit incarceratus, ſed fugit; an licitè fugere potuerit? Et reſpondi non potuiſſe fugere, niſi certò conſtaret carcerem fuiſſe iniuſtum, quod in eo caſu nullo modo præſumi poteſt. Licet enim ſæcularis in carcere etiam iuſtè detentus fugere poſſit, non tamen Religioſus, quia iſte tenetur obedire Prælatis quoad pœnas iuſtè inflictas; tū quia non poteſt Religioſus ſe abſtrahere ab obedientia Prælati; quod tunc contingeret. Aliqui tamen volunt, quod Religioſus poſſit è carcere fugere, maximè quando carcer eſſet perpetuus, de quo Lezana *n.* 10. quod etiam eſt probabile de Religioſo damnato ad triremes, quod etiam tenet d. Lezana poſt Bann. non ſolum quia talis pœna eſt grauiſſima, ſed etiam quia eſt contra decorem, & honorem Religionis.

17 Quæres 4. quam pœnam incurrat Religioſus recedens etiam ſine cauſa, & occaſione abſque venia ſui Prælati? Reſp. à iure nullam eſſe impoſitam pœnam, vel cenſuram; quia *cap. ne clerici, vel monachi in 6.* quod ab aliquibus adducitur, ſolum loquitur de Religioſo dimittente habitum, vel accedente ad ſtudia ſine licentia. Sic Lezana poſt Suarez, Nauar. Mirandam, alioſque. Dixi *à iure*; quia vnuſquiſque conſulere debet propria ſtatuta, & proprias conſtitutiones. Qui fugiunt ad Prælatum ſuperiorem ſine fundamento, ſine cauſa, vel leui cū poſſent per litteras, vel alio modo, vel tempore accedere, debent puniri, non quidem vt Apoſtatæ, ſed mitius, ſecundum propria ſtatuta. Alia videri poſſunt in Lezana *d. cap.* 16. *& in ſumma verbo apoſtata:* vide dub. ſeq.

DVBIVM IV.

De Apoſtaſia ab Ordine, ſeu clericatu.

18 TVnc quis ſit apoſtata à clericatu, quando clericatu reiecto ſit ſæcularis, deſerendo habitum clericalem, quod dupliciter contingere poteſt: vel deſerendo ordines minores cum clericus eſt ſolum in minoribus: vel deſerendo ordines etiam maiores, cum clericus eſt in maioribus conſtitutus. Clericus deſerens ordines maiores, eſt propriè Apoſtata, ex Trident. *ſeſſ.* 14. *de reform. cap.* 6. *clement. quoniam, de vita, & honeſt. cleric. & cap. tua fraternitati, de Apoſt.* Sylu. *verb. Apoſtata n.* 6. *&* 7. & Tolet. *in ſum. lib.* 4. *cap.* 18. *n.* 5. aduertens hunc Apoſtatam non incurrere à iure aliquam excommunicationem, niſi vxorē ducat. *Clement. vnic. de conſanguinitate, & affinit.* Clericus deſerens ordines minores, eſt Apoſtata ſi habet beneficium, & illud prius non relinquat. Tolet. ſupra ſecus ſi non habet beneficium, tūc enim nec eſt Apoſtata, nec peccat mortaliter deſerendo ordines minores, & etiam vxorem ducendo, Sylu. *ibid.*

19 Sed quæres 1. an clerici Apoſtatæ, idem dic de Religioſis Apoſtatis poſſint affligi, & incarcerari vt habitum reaſſumant? Reſp. affirmatiuè, ita decernitur *cap. à nobis de Apoſtatis.* Vnde cum Apoſtatæ induci non poſſunt ad reaſſumendum habitū malè dimiſſum, poſſunt ſub cuſtodia incarcerari, ita quod ſibi ſolum vita miſera ſeruetur, donec à ſuæ præſumptionis nequitia reſipiſ-

piſcant Bernard. *in pract. cap.* 114. Si namque ſperetur correctio, & impeditio malorum ſi coerceantur, vel detineantur, Prælatus adhoc tenetur. Rodriq. *Q. R. to.* 1. *q.* 30. *art.* 1.

20 Quæres 2. ad quid teneatur infamatus de Apoſtaſia? Reſp. ex *cap. tua fraternitati, de Apoſt.* quod infamati de Apoſtaſia, ideſt, qui habitum dimiſerunt, non ſunt relinquendi in habitu ſæculari, ſed cogendi ſunt cenſuris, vt deficiente probatione, canonicè ſe purgent. Bernard. Diaz ſupra *cap.* 114. cum receſſus in clericis in ſacris conſtitutis ſit interdictus, vt fusè probat Ricciul. *de iure perſon. lib.* 7. *cap.* 6. *n.* 20.

21 Quæres 3. an clericus, qui habitũ, & tonſuram aliquo tempore dimiſſum, reaſſumit, perdat priuilegium fori? Reſp. certum eſſe nõ perdere priuilegiũ canonis, de priuilegio fori eſt dubium, & negatiuè reſpondet Capra *cõſ.* 97. *n.* 33. *cum ſeq.* Alex. de Neuo *conſ.* 62. *n.* 7. Licet quod tempore comiſſi delicti, non geſſerit habitum, modo poſt delictum, illum reaſſumpſerit. Couar. *pract. cap.* 31. *n.* 7. *verſ.* 5. dummodo etiam reaſſumptio habitus non fuerit in fraudem. Clar. *pract.* §. *fin. q.* 36. *verſ. ſed. hic quæro*. Dummodo item non fuerit niſi vnica habitus dimiſſio. Quia ad priuandum clericum clericatus priuilegio, tanta perſeuerantia eſt neceſſaria, vt publicè exiſtimetur laicus, vel quod contrarius animus in eo diſcernatur. Farin. *in praxi crim. p.* 1. *q.* 8. *n.* 58. Poteſt etiam clericus ex *cap. præterea de Apoſt.* priuari priuilegio fori quando verſante in Apoſtaſia ſe immiſcet enormitatibus, ad quod non ſufficit vnum delictum, ſed plura requiruntur adhoc vt clericus priuetur d. priuilegio ex eo quod ſe immiſceat in enormitatibus, Couar. *pract. cap.* 33. *n.* 2. *verſ. tertio.* Capyc. *deciſ.* 161. *n.* 1. Roland. *conſ.* 4. *n.* 32. Alex. de Neuo. *conſ.* 59. *n.* 20. & 21. Diana. *p.* 1. *tract.* 2. *reſol.* 23. & alij.

22 Quæres 4. an ad hoc vt clerici in minoribus conſtituti amittant priuilegium clericatus, ex depoſitione habitus, & tonſuræ, debeant à diæceſanio moneri? Reſp. affirmatiuè, nec adhoc ſufficit admonitio in genere, ſed debet eſſe trina, vel vna pro tribus ſpecialis, nominatim, & in perſonam facta, vt nec vnica, nec generalis ſufficiat. Gloſ. *in Clem. Diæceſanis, de vita, & honeſt. cleric.* ibi: *quaſi non ſufficiat Diæceſano mouere in genere* & ſic aduertunt Doctores *in d. Clement.* & Steph. Gratian. *diſcept. forenſ. cap.* 190. *n.* 11. Farin. *fragm. crimin. p.* 1 *litt. C. n.* 143. & alij. Ex qua doctrina infert. Clar. *pract.* §. *fin. q.* 31. *n.* 22. quod quando lex diſponit, quod citatus incurrat pœnã ratione contumaciæ, requiratur trina citatio. Pro quo vide Tiraquell. *de retrac. lignag.* §. 1. *gloſ.* 21. *n.* 11. & §. 36. *gloſ.* 2. *n.* 58.

DISPV-

Digitized by Google

DISPVTATIO X.

IN QVAES. XIII. D. THOMAE.

De blaſphemia in communi.

1 HAEC q. habet 4. art. In 1. articulo quatuor docet S. Doctor 1. quod quicumque negat aliquid de Deo, quod illi conuenit, vel tribuit illi aliquid quod non conuenit, derogat diuinæ bonitati, ac proinde blaſphemat. 2. docet, quod derogatio diuinæ bonitatis ſi tantum ſit in corde, dicitur blaſphemia cordis: ſi proferatur exterius, dicitur blaſphemia oris; illa opponitur fidei interiori, hæc exteriori, ſeu confeſſioni fidei. 3. docet, quod blaſphemia perfecta tunc eſt, cum quis intellectu ſimul, & affectu derogat diuinæ bonitati. 4. Docet, quod blaſphemia eſt peccatum in ſpecie atoma. In 2. art. quærit an blaſphemia ſit ſemper peccatum mortale, & reſpondet, quod ex genere eſt peccatum mortale, & quod prohibetur vel eodem præcepto quo prohibetur infidelitas; vel eodē præcepto, quo prohibetur periurium. In art. 3. oſtendit quomodo blaſphemia ſit maximũ peccatum pertinens ad genus infidelitatis, & aggrauans illud. In art. 4. quærit an damnati blaſphement, & duo dicit. Primum, quod deteſtatio diuinæ iuſtitiæ eſt in damnatis blaſphemia cordis, & quod eſt credibile, quod poſt reſurrectionem erit in damnatis blaſphemia vocalis, ſicut in ſanctis erit laus diuina. Secundum, quod omnis qui in peccato mortali decedit, fert ſecum voluntatem deteſtandi diuinam iuſtitiam quantum ad aliquid, & ſecundum hoc poteſt in eo eſſe plaſphemia. Verum ſit.

DVBIVM I.

Quid, & quotuplex ſit blaſphemia.

2 NOtandum 1. quod cum blaſphemia ſecundum propriam ſignificationem importet maledictionem, ſiue execrationem alicuius boni maximè excellentis, etiam ad homines extendi poſſet, tamen communi vſu accipitur ſolum pro maledictione, vel execratione, ſeu conuitio, quo quis diuinæ excellentiæ conuitiatur. Cuius rei rationem aſſignat ingeniorum fænix *lib. 2. de moribus manichæorũ cap. 11.* ſic dicens. *Quamuis blaſphemia inter homines dici poſſit, quorum dignitati derogatur, tamen quia de aliorum bonitate, dubitari poteſt, diuina vero bonitas indubitabilis eſt, blaſphemia tantùm erga Deum communiter vſurpatur.*

3 Blaſphemia ſic ab aliquibus definitur: *eſt derogatio excellentis bonitatis, maximè diuina.* Colligitur ex D. Thoma *art. 1.* ponitur *derogatio* loco generis, in quo conuenit cum infidelitate, irreligioſitate, &c. dicitur *excellentia*, loco differentiæ. Hæc enim derogatio eſt ſolum ſecundum opinionem intellectus, vel etiam eſt cōiuncta cum quadā affectus deteſtatione, & vtraque vel eſt tantum cordis, vel etiam oris. Alij ſic eam definiunt cum Hugone Victorino lib. de fructibus carnis, & ſpiritus cap. 6. *Eſt maledictio in alium iaculata cum quadā probroſa conuitiorum irreligioſitate.* Concordat etymon græcum, dicitur enim blaſphemia à proiectione, aut nocumento fa-

Digitized by Google

to famæ , vt adnotauit Petr. Matthæus *in 7, Decretal.*

4 M. Bannes ſic definit . *Eſt locutio falſa contra Deum per modum conuitij* dicitur *locutio*, vt diſtinguatur ab infidelitate, quę eſt aſſenſus, nō blaſphemia, contingit enim vt in corde ea dicamus, quibus non aſſentimur. Dicitur falſa ex intentione blaſphemantis, cum Deo tribuimus quod habet, ſed ex intētione loquentis tribuuntur cum quadā imperfectione. Ego ſic ſoleo definire blaſphemiam. *Eſt verbum conuitioſum.* Verbum eſt genus in quo conuenit cum mendacio, irreligioſitate, &c. Et ſi ſit cordis erit blaſphemia cordis, ſi oris, erit plaſphemia oris, dicitur *conuitioſum*, quaſi denigratiuum honoris, & famæ Dei, cum ſit in Deum iactatum, & quaſi derogatiuum bonitatis præcipuæ, quæ in honore, & fama conſiſtit.

5 In ſacra ſcriptura plaſphemia accipitur latè, vt ſit, idem quod vituperare ſic gigas dicitur blaſphemaſſe Iſrael 2. *Reg.* 21. & Apoſtolus dicit *blaſphemamur, & obſecramus* quo modo etiam mali dici poſſunt blaſphemari, vt obſeruat Lorin. *in cap. 6. Actuum*. Deinde accipitur ſtrictè, vt eſt contra Deum, & ſanctos ſibi coniunctos. Et iſta eſt duplex informis, ſeu imperfecta, & formata, ſeu perfecta. Informis eſt illa, quæ in Deum iactatur ex ira, & iracundia. At formata eſt, quæ iactatur ex odio, & deteſtatione Dei prior vocatur plaſphemia intellectus, ſeu ſecundum intellectū. Poſterior vocatur ſecundum affectū Deinde diuiditur blaſphemia in hæreticalem, & non hæreticalem : illa continet hæreſim, non iſta vt ex exemplis referendis conſtabit.

6 Fit blaſpemia tribus potiſſimum modis 1. dicendo de Deo, quæ ipſi non conueniunt. Vt cum quis dicit Deo impotens, piger, dolens, vel pigeat Deum, doleat Deus, &c. Item cum quis iniurioſè, aut iocandi gratia nominat Deū, vel ſanctos, eorumque membra pudenda proprijs nominibus profert. Item cū quis ſæculares, prophanas, & turpes cantilenas diuino cultui admiſcet, tam voce, quam organis, alijſque muſicis inſtrumentis; quæ tantò grauiora peccata ſunt, quantò facientes ſciunt, aut ſcire debent, iſta Deum, eiuſque ſanctos dedecere. Nauar. *cap. inter verba concl. 6. n. 424. & in man. cap. 12. n. 84. & 87.*

7 Secundò fit negando Deo quæ ſibi conueniunt, quod fit cum quis dicit non credo in Deum, renego Deum, nego, aut maledico Deum: Deus non eſt miſericors; non ſeruat iuſtitiam: eſt acceptator perſonarum: non videt quid hic agatur in mundo: non curat humana: iuſtos iniuſtè punit: iniuſtos iniuſtè exaltat; non poteſt facere hoc, vel illud: non mihi conceſſit hanc gratiam pro qua oraui, quia non poteſt, &c. quæ partim ad hanc, partim ad præcedentem modum pertinent.

8 Tertiò fit tribuendo creaturæ, quod eſt proprium Dei; vt cum dicitur, Homo poteſt ſe, & alios ſaluos, ſeu beatos facere: homo poteſt ex ſe certò futura cognoſcere, vel quid aliud facere; quod eſt proprium ſolius Dei. Et hoc ſiue deliberatè hæc dicatur, & ſeriò, ſiuè loco, etiam ira percitus, ſi proferens aduertat verba eſſe blaſphema, licet mox eum pœniteat. Si tamen ira fuerit tanta, vt proferens neſciat quid dicat, aut quid verba ſignificent non aduertat, erit peccatum veniale, vel nullum, ſi nulla ſit prorſus aduertentia. Quod etiam in modis præcedentibus locum habet.

9 Ad blaſphemiam quoque contra Deum pertinet cum quis maledicit ſibi ipſi, alijs hominibus, diabolo, & alijs creaturis, quatenus Dei creaturæ ſunt, ſeu quatenus à Deo ſunt, aut quatenus eas Deus creauit; ſecus ſi ob aliam cauſam id faciat, tunc enim erit verbum vanū, & peccatum veniale: vt cum quis maledicit ignem quia ab eo fuit in digito, vel manu inuſtus: ſi maledicat equū à quo fuit pede percuſſus, &c. In his tamen, & ſimilibus euentibus moderandus eſt affectus, & lingua. Nauar. *in ſum. cap. 12. n. 86. & cap. 23. n. 117.* poſt

D. Tho-

Digitized by Google

D. Thomam *infrà q. 76. art. 1. & 2.* & Caiet. *q. 13. art. 1.*

DVBIVM II.

An blaſphemia opponatur fidei, an Religioni, vbi alia curioſa.

10 PAter Bann. *hic art. 1. verſ. tertiò notandum,* dicit, quod confeſſio fidei poteſt conſiderari dupliciter. Primò, vt eſt ſimplex aſſertio fidei. Secundò, vt eſt quædam laus diuina. Priori modo infidelitas contrariatur confeſſioni fidei. At poſteriori modo blaſphemia opponitur Religioni. Vnde infert, quod blaſphemia formaliter, & per ſe primo contrariatur Religioni, & per ſe ſecundo fidei. Probat, quia blaſphemia prohibita eſt ſecundo præcepto decalogi. *Non aſſumes nomen Dei tui in vanum.*

11 Si loquamur de blaſphemia non hæreticali, poteſt enim dari conuitium contra mentem conuitiantis, qui non credat eſſe vera quæ dicit; tum quia eſt aliqua blaſphemia omnino aliena ab infidelitate, vt cum indecenter nominantur aliqua membra Chriſti, & Sanctorum, & de iſta dico non opponi fidei, neque internæ, neque externæ, ſeu confeſſioni illius, ſed dumtaxat religioni; cum opponatur laudi, & honori, ſeu cultui Dei, qui eſt Religionis proprius.

12 Quod ſi loquamur de blaſphemia hæreticali, quando ſcilicet aliquid Deo tribuitur, quod illi non conuenit, aut aliquid aufertur, ſeu negatur, quod conuenit, tunc opponitur fidei, ſeu externæ confeſſioni fidei, quia ſic ſe habet ad infidelitatem, ſicut confeſſio ad fidem. Nec refert, quod aliquando contingat ſalua fide, vt cum quis abſque errore intellectus, ſed ex pura malitia blaſphemat, nam etiam tunc ſe habet ad infidelitatem ſicut confeſſio ad fidem; cum etiam ex infirmitate, & tremore contingat negare fidem exterius, cum tamen corde fide retineatur.

13 Demum ſi accipiatur blaſphemia etiam hæreticalis, vt prouenit ex malo affectu, tunc ratione huius opponitur Religioni. Ratio eſt, quia hoc modo blaſphemia opponitur iuramento bene vſurpato, eſt enim blaſphemia quoddam iuramentum malè vſurpatum. Vnde ſicut peierare eſt contra Religionem, retenta conteſtatione diuinæ veritatis, ita blaſphemia erit contra Religionem, conuulſa Dei veritate. Vel dicas, quod ſicut iuramentum malè vſurpatum repugnat Religioni, quia Dei veritas quaſi honoris ſpecie malè conteſtatur. Sic blaſphemia repugnat Religioni, quia Dei veritatem quaſi conuitio traducit.

14 Sed quæres 1. quid ſibi velit S. P. Auguſtinus, dum *lib. contra mendacium cap. 19.* dicit neminem poſſe eſſe blaſphemum per veritatem, & blaſphemando falſa dici de Deo? Ratio dubitandi eſt, quia poteſt eſſe blaſphemia per veritatem vt cum indecenter nominantur vera, & realia Chriſti D. membra, & Sanctorum, tunc enim falſa non dicuntur, ſed vera, licet indecenter. Reſ. verum eſſe Sanctiſſimi, & ſapientiſſimi Patris teſtimonium; nam cum nominantur indecenter membra Chriſti, datur falſitas non ex parte rei nominatæ, ſed ex parte nominantis, quatenus ſaltem virtute putat Chriſtum eſſe dignũ, quod eius membra indecenter nominentur.

15 Quæres 2. quinam blaſphemi cogi debent ab Inquiſitoribus fidei abiurare tanquam ſuſpecti de fide? Reſp. quod illi qui blaſphemando aliquem errorem contra fidem profitentur, ſeu qui proferunt blaſphemias hæreticales, illi enim præſumuntur contra fidem ſentire, nemo enim præſumitur aliter ſentire, quàm loquitur. Sunt enim verba ſigna, & teſtimonium mentis noſtræ, & animi voluntatem demonſtrant, *l. Labeo, §. idem Tubero. ff. de ſupellect. leg. l. ſcire, ff. de tutor. & curat.* Exornant Alutrad. *de coniect. ment. defunct. lib. 1. cap. 1.* Mant. *de coniect. vlt. volunt. lib. 3. cap. 4.* & alij.

16 Quæres 3. an blaſphemantes corrigi, & accuſari debeant? Reſp. affirmatiuè; Omnis namque Chriſtianus audiens quemcumque alium hominem,

etiam infidelem blaſphemantem Deum eiuſque Sanctos, & quæ ad eoſdem pertinent, obligatur eum aciter obiurgare, & corrigere, etiamſi nullam ſperet emẽdationem, modò id facere poſſit abſque ſuo graui damno, vel periculo. Ita ſancitum eſt in Concil. Lateran. ſub Leone X. *ſeſſ. 9. S. ad abolendum*, refert Nauar. *in man. cap. 12. n. 83. & cap. inter verba, concl. 6. n. 612.* Vbi meminit indulgentię decem annorum, & tertiæ partis pecuniæ pœnæ, ſi quis blaſphemantem corrigat, & accuſet. Quantum ad accuſationem, debent videri, & obſeruari edicta Dominorum Inquiſitorum.

17 Quæres 4. quibus pœnis debeat blaſphemus puniri? Reſp. quod *cap. ſtatuimus, de maledicis*, ſequentia ſtatuuntur, quod Epiſcopus præcipiat, vt blaſphemus publicè per ſeptem dies Dominicos exiſtat præforibus Eccleſiæ in manifeſto, dum fiunt miſſarum ſolemnia, & vltimo die pallium, & calceamenta non habeat; & ligatus corrigia circa collum, & ieiunet ſeptem ferijs præcedentibus in pane, & aqua, nec in Eccleſiam ingrediatur: & ſi poteſt quolibet die horum reficiat tres, vel duos, vel vnum pauperem: vel ſi non poteſt reficere, alia pœnitentia iniungi debet, & ſi non vult facere prædictam pœnitentiam, interdicendus eſt ei ingreſſus Eccleſiæ, & in morte Eccleſiaſtica ſepultura eſt priuandus. Deinde additur, quod Princeps ſęcularis blaſphemum debet punire ſi diues eſt in quadraginta ſolidis, alioquin in triginta, vel vigenti, vel ſaltem in quinque, & hoc ſiue blaſphemet Deum, ſiue Sanctos, & multo magis B. Virginem: & ſi Iudex ſæcularis eſt negligens, Epiſcopus illum cogat. Et ſic tradunt Doctores ibidem. Hinc Carolus V. *in ſuis Conſtitut. Criminalibus num. 106. de blaſphemis*. Mandat omnibus Præfectis, & Iudicibus vt huiuſmodi homines capiantur, in carcere conijciantur, & ſecundum qualitatem perſonæ, ac delicti, in corpore, vita, aut membris puniantur. Vnde in quibuſdam locis etiam non publicè blaſphemantes, capitali ſupplicio, extracta per ceruices lingua afficiuntur. Hoc fecerunt Chriſtianiſſimi Imperat. Vt Iuſtinianus *in authen. vt non luxurientur collat. 6*. Et S. Ludouicus Franc. Rex ſtatuit pœnam inuſtæ notæ in fronte lamina candenti. Emilius *lib. 7.* Et Philippus Francorum Rex ſtatuit vt blaſphemus in flumen citra mortem mergeretur. Cronicon Francor. Et Venetijs eſt ſpeciale tribunal ſupra blaſphemos, vbi linguæ abſciſſione plectuntur; quocirca Farin. *p. 4. tit. de pœnis temperandis q. 98. nu. 19.* refert ſe vidiſſe Venetijs plures fœminas flagitioſas propter blaſphemiam in linguæ abſciſſione punitas.

18 Quæres 5. ad quos pertineat punitio, ſeu cognitio de crimine blaſphemiæ? Reſp. ex dicto *cap. ſtatuimus*, eſſe mixti fori. Marta *de iuriſdict. p. 1. cap. 13.* Marian. Antonin. *var. lib. 3. reſol. 12. n. 1.* Farin. *loco cit. n. 39. & de hæreſi q. 176. n. 76.* Vnde Iudex Eccleſiaſticus pro executione ſuæ ſententiæ poteſt implorare brachium Iudicis ſæcularis, & Iudex tenetur illud impertiri, & ſententiam exequi. Couar. *pract. cap. 10. n. 1.* Farin. *in praxi crim. p. 3. q. 97. n. 81. cum ſeq.* Et poteſt ad hoc cogi. Rodulphin. *tract. de brachio ſæculari n. 45.* Modern. *de iuriſdic. p. 1. cap. 52. n. 1.* & alij.

19 Quæres 6. an blaſphemiæ in Deum, & Sanctos diſtinguantur ſpecie? Reſp. negatiuè cum Caiet. Ban. hoc loco, & alijs, quibus addo Campan. *in diuerſ. iuris canon. rubr. 11. cap. 26. n. 79.* Licet enim alius ſit cultus Dei, alius B. Virginis, & alius Sanctorum, tamen blaſphemia non eſt propriè in Sanctos, qua ſunt ſui, ſed qua ſunt aliquid Dei, & ſicut Deus honoratur in Sanctis, ita dum illi conuitiantur, & ille conuitiari cenſetur. Sed de hoc n. 25.

19 Quæres 7. quænam pœnæ ſtatuantur contra Clericos, vel Sacerdotes blaſphemantes? Reſp. quod ex Concil. Lateran. apud Nauar. *cap. inter verba concl. 6. n. 612.* Clericus, aut Sacerdos conuictus de blaſphemia pro prima vice beneficiorum fructibus vnius anni mulctatur. Secunda vice ſi vnicum habeat

beat

Digitized by Google

liceat beneficium, eo priuatur; ſi plura, id omittere cogitur, quod ordinarius maluerit. Quod ſi tertiò eius ſceleris arguatur, & conuincatur, dignitatibus, & beneficijs omnibus quæcumque habuerit, eo ipſo priuatus exiſtat, eaque tunc liberè alijs conferri poſſe. Aliæ pœnæ grauiores imponebantur ſecundum canones antiquos, de quo *cap. ſi quis per capillum*, & alibi.

20 Quæres 8. an ſint blaſphemi, qui ſacræ ſcripturę ſententias de Deo, eiuſq; Sanctis, vel eorum nomina, & officia falsò, ac nefariè accomodant ad quæq; ludibria, & vocari ſolent Italicè *Paſquinate*? Reſp. hoc parum abeſſe à peccato blaſpemiæ. Vnde contra hos, & alios abutentes dictis ſacræ ſcripturæ verbis ſeuerè decreuit Sacrum Concilium Tridentinumpuniri, vocans eos temeratores, & violatores verbi Dei, & ordinat, quod iuris, & arbitrij pęnis per Epiſcopo coerceantur, de quo alibi dixi.

DVBIVM III.

An blaſphemia ſit peccatum grauiſſimum, vbi alia curioſa.

21 TAnta eſt huius peccati grauitas, adeo horrenda, vt etiam diabolus, & impia, ac procax vxor Iob, & Iezabel, & calumniatores Naboth, ne voce quidem vſu ſunt, ſed contrario nomine horrorem eius diſſimulauerunt, per antiphraſim, aut enphremiſmon, ideſt bonam ominationem, benedicere pro blaſphemare vſurpantes. Vnde mos erat apud Patres veteris legis, quod audita blaſphemia ſua lacerarent veſtimenta. Quocirca *Leuit*.24. blaſphemus iubetur occidi. Vnde Eccleſ.23. dicitur. *Eſt & alia loquela contraria morti: non inueniatur in hæreditate Iacob, &c.* Peierans profitetur ſe honorare Deum, at blaſphemans Dei conuitium, & contemptum. Quo in ſenſu aliqui interpretantur illa verba vxoris Iob. *Benedic Deo, & morere*, vt idem ſit ac prouocare Deũ per blaſphemiam, vt te interimat. Memorabilis eſt punitio Impij, & blaſphemi Senacherib cum toto exercitu ſuo. 4. *Reg*.19. omnes enim vna nocte per Angelũ interfecti ſunt. Hinc Iuſtinianus in ſua *Auth.* dicit, quod fames, terremotus, peſtilentia, & alia mala, ab irato Deo immittuntur, ac proinde quod blaſphemi vltimo ſupplicio ſunt extirpandi. Hinc etiam ſalubriter monent Doctores, non eſſe ſtatim abſoluendos qui in prius cõfeſſam aliquoties blaſphemiam relapſi ſunt, ſed ad aliquot dies differendos eſſe vt prauam emendent conſuetudinem.

22 Quæres 1. an blaſphemia ſit maius peccatum infidelitate? Certum eſt, quod blaſphemia quæ procedit ex odio Dei eſt maius peccatum quàm infidelitas. Ratio clara eſt, quia cum odio Dei ſit maius peccatum infidelitate, blaſphemia quæ ex hoc odio procedit erit maius peccatum infidelitate. Tum quia blaſphemia, eſt proferre verba detrahentia diuinæ excellentiæ, & conuitiantia Deo, quod non poteſt non eſſe peccatum maius quàm infidelitas, quæ ſolum diuinæ veritati opponitur. Cum enim diuina excellentia exprimat quid maius, quàm diuina veritas, ſequitur quod oppoſitum diuinæ excellentiæ ſit maius malum, quàm oppoſitum diuinæ veritati. Difficultas eſt, an ſit maius peccatum ſecundum ſe. M. Bann. *hic art*.3. *concl*.1. dicit, quod infidelitas ſimpliciter, eſt grauius peccatum, quàm blaſphemia, quia infidelitas opponitur confeſſioni fidei directè, nõ blaſphemia: nam directè opponitur religioni. Nihilominus puto blaſphemiam propriè dictam, ſeu perfoctam, ſeu hæreticalem eſſe peccatum grauius quàm ſit infidelitas. Nam quatenus blaſphemia eſt hæreticalis, opponitur directè confeſſioni fidei, vt infidelitas, at quatenus eſt conuitiatiua, excedit infidelitatem. Certè blaſphemia hæreticalis conuitians Deo, retrahens diuinæ excellentiæ, diuinæ laudi contraria, eſt maius peccatum ſimplici infidelitate.

23 Quæres 2. an magis peccet blaſphemans; an conculcans imagines? Reſp.

Reſp. quod blaſphemia videtur maius peccatum; nam blaſphemans conculcat Deum, & Sanctos in ſe ipſis; at conculcans imagines conculcat Deum, & Sanctos in ſuis imaginibus. Aliunde tamen conculcatio imaginum poteſt eſſe maius peccatum, quia vltra peccatum contra religionem, poteſt addere peccatum hæreſis, vt ſi conculcans putet imagines non eſſe adorandas. Vel quia conculcans addit expreſſum contemptum, quē nō habet blaſphemans, ſecus ſi blaſphemans etiam expreſsè contemneret Deū.

24 Quæres 3. an blaſphemiæ prolatæ v. g. in ebrietate ſint in ſe peccata? De hac re egimus *in* 1.2. nunc breuiter rem reſoluo. Vel enim illæ blaſphemiæ ſunt præuiſæ, & intentæ, & tunc ſunt peccatum; non quia verba illa in ebrietate prolata ſint contumelioſa, conuitioſa, &c. quia nec ſunt, nec ab audientibus vt talia formaliter reputantur, ſed quia ſunt volita, & intenta, & ratione huius intentionis ſunt peccata, non in ſe formaliter. Vel certè illæ blaſphemiæ ſunt præuiſæ, ſed non intentæ, & tunc probabile eſt, quod non ſint peccata, nam tunc ſunt prolatæ ſolum materialiter, & ſine animo iniuriandi, quod multò magis currit, quando nec intenduntur, nec præuidentur.

25 Quæres 4. quot peccata committat qui ſimul blaſphemat Chriſtum D. & duodecim Apoſtolos? Reſp. 1. quod ſecundum Nauar. *in man. cap. 6. n. 18.* duo tantum peccata committat; quia omnes Apoſtoli ſumuntur loco vnius. Contra hoc inſurgit Baldel. *lib. 2. diſp. 22 n. 3.* quia iniuria quæ fit vnicuique eſt omnino, & totaliter diuerſa; ergo erunt tot peccata, quot perſonæ quæ blaſphemantur; idem dicit ille quando quis cō tinuata locutione multiplicat blaſphemias, contra Deum, & ſanctos, aut etiam periuria. Sed hoc nihil eſt, nam vt mox conſtabit, omnes plaſphemiæ ſunt eiuſdem ſpeciei, & cum ſimul proferuntur, etiam erunt eiuſdem numeri, tum quia peccata non multiplicantur ex multiplicatione obiectorum materialium, ſed formalium, ſcilicet actuū. Reſp. 2. cum Henriq. *lib. 2. de pœnit. cap. 5. n. 6. & cap. 8. n. 4.* quod tantum vnum peccatum committat, nec eſt exprimendum an blaſphemia fuerit in Deum, an in Sanctos, cum omnes ſint eiuſdem ſpeciei, ſic tradunt Lazarius *de plaſphemia q. 3. n. 51.* Caiet. *in ſum. verb. blaſphemia*, Valētia, Azor. & Reginald. apud Dianam *p. 1. tract. de circunſtant. aggrauant. reſol.* 50. 51. *&* 52. Puto tamen quod blaſphemiæ hæreticales differant ſpecie, à non hæreticalibus. Et ſic plures blaſphemiæ hæreticales ſimul prolatæ, vel in Deum, & Sanctos ſimul, eſſe vnum, & idem peccatum, & ſic ſufficiat dicere in confeſſione; ſemel protuli blaſphemiam hæreticalem: & quando non eſt hæreticalis, tunc ſufficiat dicere ſemel protuli blaſphemiam non hæreticalem. Omnes namque hæreticales cū procedant ex eodem motiuo ſunt eiuſdem ſpeciei; & parum refert, quod quis dicat Deum iniuſtum, vel non eſſe omnipotentem, &c. cum iſta in ordine ad hæreſim ſolum materialiter, non formaliter differant, ſicut eſſe iuſtum, & omnipotentem in ordine ad fidem, non afferunt diſtinctionem formalem, cum omnia credantur ſub vnica ratione diuinæ veritatis reuelantis.

26 Quæres 5. an blaſphemus gaudeat immunitate Eccleſiæ? Remig. *Fallen.* 24. Couar. Sor. de Pace, Boer. Decian. & alij, apud Barboſ. *in collect. cap. inter alia, de immunit. Eccleſ. n.* 8. dicunt blaſphemum non gaudere immunitate Eccleſiæ. Ex alia parte Nauar. & Alex. Ambroſ. apud eund. Barboſ. putant gaudere. Cæterum dicendum eſt cum Farin. *in praxi crimin. q.* 28 *& tract. de immunit. Ecleſ. n.* 173. *&* 175. quod blaſphemus non ſolum hæreticalis, ſed etiā quicumque alius de hæreſi quouiſmodo ſuſpectus, ſi ad Eccleſiam confugiat à miniſtris S. Officij extrahi poteſt.

27 Quæres 6. an blaſphemia differat à maledictione? Reſp. quod maledictio Dei, & blaſphemia coincidunt, ſicut etiam coincidunt maledicto creaturarum

rarum

Digitized by Google

rarum quatenus ſunt effectus Dei, & blaſphemia; maledictio propriè non eſt de Deo, nec de creaturis vt ſunt Dei, ſed vt ſunt ſuæ, vt ita dicam. Pro quo nota 1. ex D. Thoma *infra q. 76. art.* 1. quod maledicere idem eſt, quod malum dicere, non quidem culpæ, quod propriũ eſt detractoris, ſed pœnæ. Ex quo infertur, quod ex genere ſuo maius malũ eſt detractio, quam maledictio, cum malum culpæ ſit maius, quam malum pœnæ. Nota 2. quod trifariam malum dici poteſt aduerſus alium. Primò more enunciantis, quando propria; vel alterius peccata recenſentur, & hoc pertinet ad detractionem. Secundò more imperantis, cum quis imperat vt alicui malum inferatur. Tertiò more optãtis, cum quis alteri deſiderat, & imprecatur malũ. Dupliciter autem contingit maledictio imperãtis, & optantis malũ, ſcilicet ſub ratione mali, & ſub ratione boni. Primo modo eſt graue peccatũ, non poſteriori modo ſi fiat propter iuſtitiã, aut propter vtilitatem. Propter iuſtitiam vindicatiuam, maledixerunt Prophetæ impijs; Eccleſia anathematizat hæreticos, & excommunicat rebelles: & magiſtratus pronunciant ſententias condemnatorias in ſceleratos. Propter vtilitatem etiam licitum eſt optare infirmitatem, aut aliam aduerſitatẽ alicui vt ſe emendet. D. Tho. loc. cit. Creaturæ vt ſunt ſuæ, non vt ſunt Dei poſſunt maledici ob rationes diuerſas. Nam Deus *Gen.* 3. maledixit terrã poſt peccatum Adami. *Maledicta terra in opere ſuo.* S. Dauid maledixit montibus Gelboe, quia in eis Saul, & Ionathas occiſi fuerant, 2. *Reg.* 1. Chriſtus D. Matt. 21. maledixit ficulneæ propter ſignificationem; ſignificabat namque infrugiferum, & obſtinatum populum Iudæorum. Maledixit Iob. diei in qua natus fuerat, propter peccatum originale, & alias calamitates quarum reatum naſcendo contraxit. Et ſic maledicitur tempus, ratione mali in eo commiſſi, pœnæ in eo habitæ, &c. maledicitur locus in quo quis peccauit; perſona quatenus ad peccatum induxit, &c.

DVBIVM IV.

An damnati in inferno Deum, & eius ſanctos blaſphement; vbi alia de pœnis damnatorum & locis inferorum.

28 DVo docet S. Doctor *art. 4. q. 13. vt n. 1.* vidimus, primum quod in damnatis ſit modo blaſphemia cordis propter deteſtationem diuinæ iuſtitiæ, & diuinæ bonitatis, at poſt corporum aſſumptionẽ erit etiam in damnatis blaſphemia oris; nam ſicut in Sanctis erit laus oris, & cordis, ſic in damnatis erit blaſphemia oris, & cordis. Secundò dicit in ſolutione ad tertiũ, quod decedens in peccato mortali fert ſecum voluntatem deteſtandi diuinam iuſtitiã, quatenus illi pœnam infert; ex pœna namque damnati ad odium excitantur, & deteſtationem diuinæ iuſtitiæ. Qui enim odio habet pœnam, odio habet auctorem illius; ſicut qui amat culpam odio habet prohibentem illam. Alia etiam motiua habent damnati blaſphemandi Deum; de quibus in ſequ. quæſitis.

29 Quæres 1. quodnam ſit primũ motiuum poſt aſſignatum à D. Tho. maledicendi Deum? Reſp. eſſe priuationem, ſeu carentiam diuinæ viſionis, quæ appellatur pœna damni, hæc pœna ex Sanctorum PP. conſenſu ſuperat aliã omnem, cum priuatio illius ſuperet omnem priuationem: cum bonum quo dãnati priuantur ſuperet omne bonũ. Redundat nãq; in damnatis ex pęna damni dolor ſuper omnem dolorem, triſtitia ſuper omnem triſtitiam cum ſit priuatio perpetua iucundiſſimæ, prætioſiſſimæ, & ineffabilis viſionis Dei. Quod intelligitur de damnatis adultis, qui propriæ voluntatis malitia ſe ab ea fęlicitate excluſos eſſe cognoſcunt; non de paruulis ſine baptiſmo mortuis; nam hi ob perpetuam carentiã diuinæ viſionis, vel non anguntur, vel non multum; quia cognoſcunt ſe, non ſua, ſed primi parentis culpa cæleſti

gloria

Digitized by Google

gloria priuati, de quo *in* 1.2. dictum eſt.

30 Quæres 2. quodnam ſit ſecundum motiuum damnatorum, ad maledicendum, ſeu blaſphemandum Deum? Reſp. eſſe pœnam ſenſus, tam horribilem, vt nulla maior excogitari poſſit, de qua dixit S. Iob *cap.* 10. *Vadam, & non reuertam, ad terram tenebroſam, & opertam mortis caligine: terram miſeriæ, & tenebrarum. Vbi vmbra mortis, & nullus ordo, ſed ſempiternus horror inhabitat.*

31 Quæres 3. quot pœnæ ſenſus ſint in ſpecie, ex quibus damnati occaſionem blaſphemandi, & maledicendi Deum deſumunt? Reſp. cum Nauar. *in Man. præludio* 4. *à n.* 22. quod ſunt ſeptem. Prima eſt fœditas loci, eſt enim carcer æternus, ſitus in infimo, obſcuriſſimo, & turpiſſimo loco, in quem omnis fex elementorum effundetur, quem non poteſt non ſummè horrore anima, quæ eſt ſpiritus nobiliſſimus, creatus ad inhabitandum altiſſimum, nitidiſſimũ, & ſplendidiſſimum Empyrei cæli palatium. Non ſecus ac Rex delicatiſſimus, qui non poteſt non vehementer abhorrere carcerem obſcurum, ſqualore, ac fœtore fœtentem. Secunda pœna eſt ignis ardentiſſimus, cuius cruciatum nulla Sanctorum Martyrum ſupplicia, atque tormenta æquare poſſunt. Tertia eſt frigus immenſum, cum ad infernum ſolis radij non pertingant. Quarta eſt deſperatio extrema, quæ nũquam dum Deus erit Deus vlla conſolatione, refrigerio, aut redemptione leuabitur. Quinta ſunt tenebræ exteriores, & interiores. Exteriores ſunt denſiſſimæ, quę nullo ſolis radio, nulloque ignis ſplendore (licet enim ibi ſit plurimus, eſt tamen obſcuriſſimus) rarefieri poſſunt. Interiores ſunt, tum tanta mentis cæcitas, vt putent Deum eſſe iniuſtum, & de eius bonitate, ſapientia, &c. malè ſentiant; tum tanta mentis iniquitas, vt velint Deum non eſſe, quia vellent magis peccaſſe, &c. Licet enim ſcientiam quàm hic acquiſierunt, per mortem non amittant ſupplicium tamen auget, dum per eam cognoſcunt quantum beatitudinis damnum ſuá culpa patiantur; ex quo naſcitur vermis conſcientiæ, qui corrodit, & dilaniat corda eorum, nunquam intermoriturus *Iſa* 66. Sexta eſt ſocietas terribilium Cacodæmonum, & continua cum eis conuerſatio, quorum aſpectus terribilis eſt ſupra modum. Septima eſt horribilis confuſio clamorum, lamentatorum, vlulatuum, maledictionum, & blaſphemiarum contra Deum, & ſanctos; contra ipſos Cacodæmones, contra quoſlibet damnatos, contra ſuos ſocios, contra ſe ipſos, contra parentes, cõtra Eccleſiam, & cõtra omnes res ſacras.

32 Quæres 4. quomodo damnati deſument occaſionem blaſphemandi, & maledicendi Deum ex pœnis ſenſuum? Reſp. ex eo quod viſus ſemper manebit in tenebris; ſunt enim in inferno veræ tenebræ, propter ſitũ loci, qui eſt ſub terra; & licet ibi ſit ignis perpetuus, tamen non eſt clarus, ſed fumoſus, turbidus, ac feculentus; Dei namque ordinatione fit vt damnati nihil voluptatis habeant, ex claritate ignis lucentis. D. Tho. *ſupplem. q.* 97. *art.* 2. Auditus cruciabitur ex luctuoſis clamoribus, lamẽtis, maledictionibus, & blaſphemijs. Odoratus cruciabitur ex peſſimo fœtore ſulphureo ignis, aut corporum; corpora namque damnatorum maximè fœtent. Guſtus cruciabitur ex corruptis humoribus intrinſecis, atque extrinſecis; tactus ex vſtione ignis. Nota, quod fletus in Damnatis nõ erit cum effuſione lacrymarum quæ ſine humoris augumento non effluunt; turbabuntur tamen damnati inſtar flentium, & voces lamentantium emittẽt D. Tho. *ſupplement. q.* 97. *art.* 3. Præterea nota, quòd vermis inferni non eſt materialis, ſed myſticus; ſcilicet remorſus conſcientiæ, qui poſt reſurrectionẽ, etiam redundabit in corpora; & haud aliter pungetdamnatos, atque vermis ex putredine corporis ortus. Dicitur autem iſte remorſus vermis, quia ex peccati putredine oritur. D. Tho. *loco cit. art.* 2.

33 Quæres 5. quomodo damnati ſument occaſionem blaſphemandi ex potentijs animæ? de intellectu iam di-

ximus

Digitized by Google

ximus, pœna namque damni potiſſimè in intellectu conſiſtit, licet inferat triſtitiam voluntatis, de qua poſtea, Memoria cruciabitur, ob conſiderationem bonorum amiſſorum, ob commoditatem relictam, & contemptam, non omittendi. Voluntatis pœnæ erunt 1. Obſtinatum odium Dei, quo eum velut perpetuum hoſtem perſequitur, 2. Eſt obſtinata malitia voluntatis, qua nihil bonũ velle poteſt. Et licet damnati quandoque velint aliquid quod ex ſe bonum eſt non tamen volunt illud bene, ſed prout congruit malitiæ ipſorum. Vnde licet doleant de peccatis commiſſis propter pœnas quas pro illis ſuſtinent, non tamen ille dolor ex bono motiuo procedit. 3. Eſt extrema triſtitia, qua ita vexatur, & conturbantur, vt velint ſe non eſſe natos; quod per accidens, conſideratione tã miſerabilis ſtatus velle poſſunt. Supplem *q.98.art.3.*4. Pœna eſt extrema inuidia, qua vellent homines, etiam beatos eſſe in eadem damnatione: ſicut è contra charitas beatorum optat omnes fieri beatos. D. Tho. *ibid.art.*4. 5. Pœna eſt, quod nullarum rerum notitiam quæ delectare poſſit, habent, ſed retinent dumtaxat memoriam, ac conſiderationem malorum, quæ geſſerunt; ob quæ & pœnas ſuſtinent, & bona æterna amiſerunt. D. Tho. *ibi. art.* 7. 6. Pœna, eſt quod nõ aliter de Deo cogitare poſſunt, quam de iuſto, ac ſeuero iudice, qui ad iſtas pœnas eos iuſtè damnauit; vnde & oderunt eum, & continuò blaſphemant. *art.* 8. 7. Pœna, quod beatos eorumque gloriam ante diẽ iudicij aliqualiter cognoſcunt, ob quod vehementer conturbantur, & fremunt, tum quia beatis eam gloriam inuident; tum quia ipſi eam amiſerunt. Sapient. 5. *Videntes turbabuntur timore horribili*, &c. Hæc autem pœna augebitur poſt diem iudicij, quia conſeruabunt beatorum memoriam, & gloriæ eorum, quam vel in die iudicij, vel antea aliquatenus cognouerunt, dolebuntq; quod eam amplius videre non poterunt *art.* 9. ſupplement.

Summarium q. XIV. D. Thomæ, de blaſphemia in ſpiritum ſanctum.

1 HAnc q. potiſſimè inſtituit S Doctor propter illa verba Chriſti D. Matt. 2. *Omne peccatũ, & blaſphemia remittetur hominibus, ſpiritus autẽ blaſphemia, non remittetur. Et quicumque dixerit verbum contra filium hominis, remittetur ei: qui autem dixerit contra Spiritum ſanctum, non remittetur ei, neque in hoc ſæculo, neque in futuro.* Quæ vt explicet S. Doctor in 1. art. quærit, an peccatum in Spiritum S. ſit idem quod peccatum ex certa malitia, & dicit quod peccatum in Spiritum S. eſt peccatum ex certa malitia, ſeu ex electione mali. In 2. art. ponit peccata in ſpiritum Sanctum. In 3. art. dicit, quod finalis impænitentia eſt peccatum irremiſſibile. Alia autem peccata dicuntur irremiſſibilia, non quia non remittantur, ſed quia quantum eſt de ſe merentur vt non remittantur: ſiue quantum ad pœnam, ſiue quantum ad culpam. In art. 4. inquirit an homo poſſit primò peccare in Spiritũ S. Et dicit 1. quod nunquam contingit à principio peccare ex certa malitia, prout eſt idem ac peccare ex habitu, quia habitus ſupponit actus à quibus cauſetur. 2. dicit, quod peccare ex certa malitia, ideſt ex contemptu eorum, quæ poſſunt à peccato retrahere, plerumque contingit præſupponendo alia peccata. 3. Dicit poſſe contingere quod aliquis in primo actu peccet in Spiritum S. 4. dicit quod in viris perfectis vix, aut nunquam hoc contingit. 5. dicit, quod ſi peccatum in Spiritum S. accipiatur pro finali impænitentia, manifeſtum eſt, quod alia peccata ſupponat.

2 Sed quæres 1. quænam peccata dicantur in Spiritum S.? D. Thomas hic art. 1. diuerſas refert Sanctorum Patrum ſententias. Prima eſt, quod peccatum, ſeu blaſphemia in Spiritum S. tunc contingat, quando ad litteram aliquid blaſphemum dicitur contra Spiritum S. ſiue Spiritus S. accipiatur ſecundum quod eſt nomen eſſentiale conueniens toti Trinitati,

Digitized by Google

tati, cuius quælibet perſona, & Spiritus, & Sanctus eſt.Siue prout eſt nomen perſonale, tertiæ ſcilicet perſonæ. Secunda eſt, quod peccatum, ſiue blaſphemia in Spiritum S. ſit finalis impænitentia, quando ſcilicet aliquis perſeuerat in peccato mortali vſq; ad mortem, de quo propriè dicitur, quod neque in hoc ſæculo, neque in futuro remittetur. Tertia ſententia eſt, quod peccatum, ſeu blaſphemia in Spiritum S. tunc contingit, quando quis peccat contra bonum appropriatum, nam Spiritui S. appropriatur bonitas, Patri potentia, & filio ſapientia. Vnde peccatum, ſeu blaſphemia in Patrem tunc contingit, quando quis peccat ex infirmitate, cum ſit contra potentiam Patri appropriatam. At peccatum, ſeu blaſphemia in Filiũ tunc eſt, quando quis peccat ex ignorantia. Peccatum verò in Spiritum S. tunc eſt quando quis peccat ex certa malitia, ſeu ex electione mali. Hoc autem dupliciter eſſe poteſt. Primo ex inclinatione habitus vitioſi, qui malitia dicitur, & qui hoc modo ex habitu peccat, non dicitur peccare in Spiritum S. inquit S. Doctor. Secundò, quando per contemptum abijcitur; & remouetur id quod poterat impedire electionem peccati. Quæ autem impediunt electionem peccati ſunt effectus Spiritus S. ac proinde qui hoc modo peccat, dicitur peccare in Spiritum S.

3 Quæres 2. an peccatum in Spiritum S. debeat eſſe blaſphemia formalis & directa, an ſufficiat virtualis? Reſp. ſufficere virtualem. Cum enim peccatum in Spiritum S. ſit peccatum ex electione per quendam contemptum corũ, quæ poſſunt impedire peccati electionem, ſequitur, quod ſufficiat blaſphemia virtualis. Pro quo nota, quod blaſphemia eſt tum cordis, tum oris, tum operis; & hoc duobus modis. Primò formaliter, & directè, quando ex intentione quis loquitur, vel facit aliquid contra Deum ad ſignificandam mentalem blaſphemiam. Secundò virtualiter, & interpretatiuè, quando quis non ex intentione dicit, aut facit aliquid contra Deũ, ſed tamen cedit in contumeliam, & contemptum Dei. Hoc autem contingit in peccatis ex certa malitia; ergo, &c.

4 Quæres 3. quot modis accipiatur finalis impænitentia? Reſp. quod duobus modis. Primò merè negatiuè, quod eſt nõ pænitere de peccato, vt contingit in illis qui præoccupati diæ mortis, non habent ſpatium pænitendi de aliquo, vel aliquibus peccatis comiſſis. Secundò, poſitiuè, quando peccator habet propoſitum non pænitendi, ſeu perſeruandi in peccatis vſque ad mortem. Ad quos reuocantur qui deſperant; qui ſe interficiunt qui confiteri nolunt hora mortis. Finalis impænitentia primo modo, non eſt nouum peccatum, ſed circunſtantia præcedentium. At impænitentia ſecundo modo eſt noua peccati ſpecies oppoſita virtuti pænitentiæ; & eſt ſpecies peccati in Spiritum S.

5 Quæres 4. an ſit ſolum peccatum in Spiritum S. peccatum, ſeu blaſphemia virtualis, quæ eſt peccatum ex electione modo dictò ex D. Thoma, an etiam peccata quæ ad litteram ſunt cõtra Spiritum S. ſecundum primam, ſecundam & tertiam ſententiam *n.2.* relatas? Reſp. affirmatiuè; vnde tunc maximè aliquis peccat in Spiritum S. quando contra diuinitatis opera ad noſtram ſalutem ordinata aliquis conuitia iactat, cum propoſito perſeuerandi in illo peccato vſque ad mortem, abiectis procul ſpe, & timore Dei. Hoc peccatum commiſerunt Iudæi contra opera Chriſti, quæ faciebat per virtutem propriæ diuinitatis, & per operationem Spiritus S. vt cum dæmonia eiceret, mortuos ſuſcitaret, &c. tunc enim blaſphemabant in Spiritum S. Quando autem conuitiabantur opera ipſius Chriſti, quæ humanitus operabatur, comedendo, bibendo, &c. & Iudæi vocabant eum voracem, potatorem vini, publicanorum amatorem, &c. in filium hominis blaſphemabant. Igitur peccata in Spiritum S. ea dicuntur, quæ modo quodam ſpeciali aduerſantur diuinæ gratiæ, diuinæque miſericordiæ,

quæ

Digitized by Google

quæ ſpiritui S. appropriantur, ita tamen, quod non comittantur ex infirmitate, aut ex ignorantia ſed ex certa, ac deſtinata malitia; ideoque tales difficillimè conuertuntur ad pœnitentiam, vt ſuorum inueniant peccatorum remiſſionẽ.

§. I. *Referuntur, & explicantur peccata ſeu blaſphemia in Spiritum S.*

6 D. Thomas *art.* 2. & omnes Catechiſmi ſex enumerant peccata, ſeu blaſphemias in ſpiritum S. quæ ſunt *Præſumptio, deſperatio, Impugnatio agnita veritatis, Inuidia fraterna charitatis, Obſtinatio, & Impænitentia finalis. Præſumptio* ex vi vocis inordinatum animi affectum ſignificat, quo homo aliquid appetit ſupra ſuas vires, ſupra ſuam facultatem, ſiue contra ordinem à Deo inſtitutum, & hoc modo præſumptio licet ſit peccatum magnanimitati oppoſitum per exceſſum (magnanimus namque ſectatur magna ſecundum ſuam facultatem. At præſumptuoſus ad magna contendit, quæ eius vires, aptitudinem, & facultatem ſuperant). Non tamen eſt peccatum in ſpiritum S. Ea namque ſola præſumptio eſt peccatum in ſpiritum S. qua homo abſque meritis cupit ſaluari. Seu qua quis contemnit diuinam iuſtitiam, ex inordinata confidentia diuinæ miſericordiæ, atq; adeo vltra ſuam facultatem confidit de miſericordia Dei, cum neglectu diuinæ iuſtitiæ.

7 *Deſperatio*, [e]ſt motus appetitus, oriẽs ex falſa opinione intellectus, quod Deus neget peccatori veniam, vel quod non conuertat ad ſe peccatorem conferendo gratiam, ſed omnem neget, &c. Aliquando cum hæreſi coniungitur, vt cum quis re ipſa ſentit, quod Deus negat peccatori quantumuis contrito, veniam. Aliquando eſt ſine hæreſi, vt cum quis vniuerſaliter credit, quod Deus peccata verè pœnitentibus dimittat, tamen in particulari ſuperatur à paſſione, quæ eum perturbat, vt putet ſe eſſe indignum, qui miſericordiam, & gratiam à Deo conſequatur, aut cui petenti detur. Hoc peccatum oritur ex luxuria, & accidia; Ex luxuria quidem, quia delectationibus carnalibus inuoluti, parui faciunt bona ſpiritualia, vel ea negligũt, tanquam nimis ſublimia, vt acquiri non poſſint. Ex accidia verò quoniam ex nimia animi deiectione, bona ſpiritualia, iudicantur difficillima, vt aſſequi vel nullo modo, vel ſolum cum maxima difficultate, valeant, atque inde ſalus deſperatur.

8 *Impugnatio agnita veritatis*, eſt peccatum illorum, qui veritatem Religionis noſtræ Catholicæ, ſacrã ſcripturã, & alia ad fidem pertinentia imprudenter cauilantur, derident, blaſphemant, eorumque vſum iniquè impediunt. Aſſimilantur iſti Phariſæis qui hoc peccatũ commiſerunt, qui audientes, quæ Chriſtus D. fecit, & docuit, & à Moyſe, Prophetis, & Dauide in pſalmis prædicta erant reſiſtebant, nolentes intelligere, vt bene agerent. Hoc peccatum committunt hæretici, qui ſcientes veritatem fidei, illam impugnant, deteſtantur, &c. vt liberè viuant.

9 *Inuidentia fraterna gratia*, *ſeu charitatis*, eſt peccatum non quo inuidet quis quodlibet bonum, hoc enim non eſt peccatum in Spiritum S. ſed peccatũ inuidiæ communis. Sed eſt peccatum quo quis inuidet in proximo virtutes, dona Dei, & cæleſtem beatitudinem, & eſt proprium peccatum in Spiritum S. & Diabolo ſimilis eſt qui illud committit, qui ſẽper inſidiatur hominis ſaluti. *Obſtinatio* vt eſt peccatum, ſeu blaſphemia in Spiritum S. eſt obſtinata, & deliberata voluntas non obtemperandi corripienti, ſeu bene monenti, vt à ſuo ſtatu damnabili diſcedat. Hoc peccatum fuit in Rege Pharaone de quo in libro Exodi. Fuit in Phariſæis de quibus ſanctus Stephanus Protomartyr Ac. 7. dixit. *Dura ceruice, & incircumciſis cordibus, & auribus, vos ſemper Spiritui S. reſiſtitis.*

10 Demum eſt finalis *Impænitentia.* Oritur hoc peccatum ex præcedenti, qui eſt namque oſtinatus, & manere vult in ſuo damnali ſtatu, in eoque in-

Digitized by Google

corrigibiliter manere vult, cadit in finalem impœnitentiam, non cogitat de agenda pœnitentia: in ſua obſtinatione impœnitens perit. Sic poſt Chriſtum multi Iudæi, multi Hæretici, multique mali Chriſtiani. Hi ſunt de quibus dicitur Iſa. 28. *Percuſſimus fœdus cum morte, & cum inferno fecimus pactum*. Eſt hoc peccatum inter cœtera grauiſſimum, quia priuat hominem omnibus medijs ſalutis in vita, & poſt mortem Eccleſiaſtica ſepultura, publiciſq; Eccleſiæ præcibus, quando eſt notorium. Quando autem ſit ſpeciale peccatũ diximus n. 4.

§. II. *Qua ratione peccata in Spiritum S. dicatur irremiſſibilia, vbi alia curioſa.*

11 CErtum, & manifeſtum eſt ex ſacra ſcriptura, & totius Eccleſię quotidiano vſu, quod nullus verè pœnitens à peccatorum venia excludatur, quantumcumque grauiſſima commiſerit ſcelera. Vnde abſolutè nullum datur peccatum irremiſſibile, præter impœnitentiam finalem, in qua quis moritur, quoniam poſt mortem non eſt peccatorum mortalium remiſſio, ſed iudicium, & punitio. Propterea quæritur qua ratione peccata in Spiritum S. dicantur eſſe irremiſſibilia. Dicuntur ergo irremiſſibilia tam in hoc ſæculo, quàm in futuro *Matt.* 12. quia vt in plurimum non remittuntur, & peccatores qui illa peccant, communiter non conuertuntur, licet abſolutè illa poſſint remitti, & iſti conuerti. Hoc modo morbi corporales, qui vt in plurimum non curantur, dicuntur communiter incurabiles, licet abſolutè non repugnet eos curari, & interdum curentur. Præterea dicta peccata dicuntur irremiſſibilia, quia qui peccat in Spiritum S. directè reſiſtit gratiæ, qua ſola poſſunt peccata remitti; eadem enim ratione etiam ægrotus qui ſolum curari poſſet per venæ ſectionem v.g. eique reſiſteret, diceretur non poſſe curari. Denique quia qui peccat in Spiritum S. hoc eſt, ex mera malitia, nihil habet ex ſe vnde remiſſionem mereatur, cũ tamen illi qui peccant in Patrem hoc eſt ex infirmitate: aut in Filiũ, ideſt ex ignorantia, habeant aliquid ex parte ſui, vnde prouocent Dei miſericordiam; cum aliqua ratione ſint excuſatione digni, ſcilicet ratione infirmitatis, & ignorantiæ, iuxta illud 1. ad Tim. 1. *Miſericordiam conſecutus ſum, quia ignorans feci, &c.*

11 Sed quæres 1. an peccata in Patrem, Filium, & Spiritum S. differant ſpecie? Reſp. quod ſi peccata in Patrem, Filium, & Spiritum S. ſpecialiter deordinent circa aliquod bonum ſpeciale huiuſmodi perſonarum, differunt ſpecie, & continentur ſub genere peccati contra Deum. Pro quo nota ex D.Thõ. 1.2. *q.* 72. *art.* 4. quod peccata rectè diuiduntur in tria genera, contra Deum, contra ſe ipſum, & contra proximum, & hæc diuiſio eſt eſſentialis, quia eſt ſecũdum obiecta; ſiquidem diuerſa ſunt, quibus homo ordinatur in Deum, & quibus ſpecialiter ordinatur ad ſe ipſum, & ad proximum; quemadmodum virtutes Theologales quibus homo ordinatur ad Deum, diſtinguuntur ſpecie, & ſecundum obiecta, à temperantia, & fortitudine, quibus ordinatur ad ſe ipſum, & à iuſtitia, pietate, &c. quibus ordinatur ad proximum; & ſic peccata quæ huiuſmodi virtutibus opponuntur, diſtingui debent. Tamen quia communiter non hoc modo accipiuntur peccata in Patrem, Filium, & Spiritum S. prout ſcilicet deordinant circa aliquod bonum huiuſmodi perſonarum; ſed peccatum in Patrem dicitur illud, quod eſt ex infirmitate, quia Patri ſpecialiter appropriatur potentia. Et peccatum in Filium, illud quod eſt ex ignorantia, quia Filio appropriatur ſapientia. Et peccatum in Spiritum S. illud, quod eſt ex malitia, quia Spiritui S. appropriatur bonitas; ideo peccata in Spiritum S. ſpecie diſtinguuntur à peccatis in Patrem, & Filium ex alio capite, quia in peccatis in Spiritum S. reſpuuntur, quæ poſſunt à peccatis retardare, ſcilicet ſpes, & timor, ac proinde ex hoc capite diſtinguuntur ſpecie ex

cie ex

Digitized by Google

cie ex ſuperadditione huius contemptus, licet aliàs ex obiecto poſſint eſſe eiuſdem ſpeciei; nam præſumptio v. g. ex obiecto poteſt eſſe ex infirmitate, & ex ignorantia; non tamen tunc erit peccatum in Spiritum S. cum non adſit dictus contemptus.

12 Quæres 2. an omne peccatum ex malitia, ſit peccatum in Spiritum Sanctum? Reſp. quod licet largo modo omne peccatum ex malitia poſſit dici peccatum in Spiritum S. non tamen ſtrictè, & propriè. Propriè enim loquendo, ille tantum peccat in Spiritum S. cuius voluntas ex hoc tendit in peccatum, quia abijcit dona Spiritus S. quæ ſolent eſſe quaſi frænum, & retinacula à peccatis, hac enim de cauſa præſumptio, obſtinatio, &c. ſunt peccata propriè in Spiritum S. quia abijciunt dona oppoſita per quæ Spiritus S. retrahit homines à peccatis, & ſunt ſpes, timor, &c. Largo tamen modo peccatum ex malitia, eſt peccatum in Spiritum S. ſicut etiam aliquo modo; ſed non ita propriè peccatum ex habitu prauo dici poteſt in Spiritum S. in quantum Spiritui S. appropriatur bonitas, cui malitia, maximè ex electione, opponitur. Ratio autem propter quam peccans ex habitu dicitur peccare ex malitia eſt, quia habitus eſt quaſi altera natura, & quod eligitur, & diligitur ex habitu, eligitur, & diligitur ex malitia, & ex electione qua ipſe habitus productus eſt.

13 Quæres 3. an peccata clamantia reuocentur ad peccata in Spiritum S. Reſp. affirmatiuè, dicuntur enim peccata clamantia illa, quæ præ cœteris magnam afferunt improbitatem, ac proinde quandam afferunt oppoſitionem cum bonitate Spiritus S. Sunt autem peccata clamantia. *Homicidium voluntarium*; *Peccatum Sodomitium*; *Oppreſſio Pauperum*; *& defraudatio mercedis operariorum*. Homicidium clamauit Gen. 9. *Sanguis fratris tui Abel clamat ad me de terra.* Peccatum Sodomiticum clamauit *Gen.* 13. *&* 19. Peccatum oppreſſionis pauperum, clamauit *Exod.* 3. *Iſa.* 1. *&* 16. *Eccleſ.* 35. *Zachar.* 7. *pſal.* 145. & alibi. Defraudatio mercedis operariorũ clamauit *Deuter.* 24. *Eccleſ.* 34. & alibi.

14 Quęres 4. an peccata aliena ſint aliquo modo in Spiritum S. Reſp. affirmatiuè, ſunt enim contra charitatem proximi, quę charitati Spiritu S. ſuo modo congruit. Sunt autem peccata aliena quæ proprijs actibus non committuntur, ſibi tamen imputantur, de quibus orauit Pſalmiſta pſal. 18. *Ab occultis meis munda me Domine, & ab alienis parce ſeruo tuo.* Imputantur autem aliena peccata ratione cuiuſdam communicationis, quę nouem modis contingere poteſt, vnde & 9. conſtituuntur peccata aliena. Et ſunt. *Peccatum mali conſilij. Peccatum malæ iuſſionis. Peccatum mali conſenſus. Peccatum malæ irritationis. Peccatum malæ laudationis. Peccatum malæ reticentiæ. Peccatum malæ conniuentiæ. Peccatum malæ participationis, & peccatum malæ defenſionis.*

15 *Peccatum mali conſilij* tunc contingit cum quis malè conſulit, fit enim iſte particeps malorum, quæ ex ſuo malo conſilio ſequuntur, de quo in meo *tractatu de iuſt. & iure. Peccatum malæ iuſſionis*, tunc contingit, quando quis imperat aliquod malum, vt furtum, homicidium, &c. & iſte non ſolum eſt reus peccatorum quæ imperat, ſed etiam tenetur ad reſtitutionem damni illati, vt in d. tract. vidimus. *Peccatum mali conſenſus*, contingit quando ſuperior conſentit in peccatum inferioris, aut dat illi licentiam. Item tunc contingit quando quis approbat malum ſuo nomine commiſſum. Item cum alicui placent aliorum peccata, eaque approbat. Item cum quis ſimul cum alijs damnum alteri facit, &c. *Peccatum malæ irritationis*, tunc contingit, cum quis alterum ad iram, vindictam, blaſphemiam, crudelitatem, &c. dictis, factis, alijſuè modis ſcienter prouocat, atque ſolicitat. *Peccatum malæ laudationis*, tunc contingit, cum quis laudat mala agentes: qui ad turpia dicta, detractiones, calumnias, aliorumque maledicta ridet: qui laude,

aut

Digitized by Google

aut vituperio præbet alteri occaſionem peccandi, eique animum addit: qui peccatorem à pœnitentia remoratur: qui alium ad malum inducit minis, & promiſſis: & qui virtutes palliat nominibus vitiorum, & vitia nominibus virtutum. *Peccatum malæ reticentiæ* tunc contingit quando ſuperior nõ arguit peccata ſubditorum: quando quis prætermittit fraternam correptionem: quando confeſſarius, & concionator non arguunt peccata cum debent: qui non docet quos debet rudimenta ſalutis, & alia; quando ille qui alium in baptiſmo ſuſcepit curã non habet, cum opus eſt: & quando legitimè interrogatus negat veritatem quam ſcit, in alterius præiudicium, &c. *Peccatum malæ conniuentiæ*, tunc contingit cum ſuperior claudit oculos, & non impedit ſubditorum peccata. Item quod quis non impedit peccata cũ poteſt. *Peccatum malæ participationis*, committitur à ſocio criminis: itẽ qui emit ab iniquo poſſeſſore: & qui ex aliena turpitudine lucrum reportat, ſibiq; parat. *Peccatum malæ defenſionis*, committit qui maleficum in ſuam domum, aut protectionẽ recipit. Qui reſiſtit volenti facere iuſtitiam. Qui impedit volentem alium retrahere à peccato qui excuſat peccantem, eique fauet, eumque defendit.

Summarium q. XV. de vitijs oppoſitis ſcientiæ, & intellectui.

1 HAec q. tres habet articulos. In 1. art. quærit S. Doctor an cæcitas mentis ſit peccatum, & dicit quatuor 1. quod per peccatum anima non priuatur lumine naturali, ſed aliquando impeditur ab vſu illius. 2. Quod anima priuatur lumine ſupernaturali ſuperaddito, & hæc cæcitas eſt pæna. 3. quod cæcitas mentis eſt culpa, vt importat priuationem principij intelligibilis, per cuius conſiderationem homo alia intelligit. 4. Quod hæc culpa dupliciter contingit 1. Ex hoc quod homo habet voluntatem ſpontaneè ſe auertentem per conſiderationem illius principij. 2. Per occupationem mentis, circa alia quæ magis diligit. In 2. art. quærit, an hæbetudo ſenſu ſit aliud peccatum à cæcitate mentis, & dicit. 4. Primò, quod hæbetudo ſenſus circa intelligentiam, importat quandam debilitatem mentis, circa conſiderationem bonorum ſpiritualium. 2. quod cæcitas mentis importat priuationem cognitionis bonorum ſpiritualium. 3. quod vtraque opponitur dono intellectus. 4. quod hæbetudo eſt peccatum, ſicut & cæcitas, inquantum eſt voluntaria. In art. 3. duo dicit. 1. quod cæcitas mentis oritur ex luxuria, & hæbetudo ſenſus ex gula. 2. quod per oppoſitum abſtinentia, & caſtitas diſponunt ad perfectionem ſpiritualis, ſeu intellectualis operationis.

2 Sed quæres 1. quomodo vſus rationis, ſeu luminis naturalis circa principia immediata tam ſpeculatiua, quam practica poſſit impediri? Reſp. poſſe impediri non ſolum ex læſione organi corporalis, quæ ſine peccato actuali accidere poteſt, ſed etiam ex læſione culpabili in ſua cauſa, vt ex luxuria, vel ebrietate. Quod impedimentum ſi fuit præuiſum, aut non fuit culpabiliter conſideratum, aggrauat culpam præcedentem, & non excuſat à culpa actum qui poſtea ſequitur, vt cum quis patitur ſe inebriari à fœmina, quæ illum prouocat ad luxuriam, nam actus luxuriæ qui poſtea ſequitur, ad culpam reputatur.

3 Quæres 2. an circa concluſiones, quæ per diſcurſum deducuntur ex lumine naturali, vt non eſt furandum, non eſt mæchandum, &c. poſſit dari cæcitas mentis? Reſp. affirmatiuè, ita quod poſſit habere tum rationem culpæ, tum pænæ? Pænæ quidem reſpectu peccati originalis, vel actualis, quatenus talis cæcitas, vel ignorantia ex eo contingit, quod Deus ſubtrahat in pænam peccati lumen ſuæ gratiæ, quod illam cæcitatẽ impediret. Culpæ autem, quando homo poterat attendere ad principia, ex quibus illæ concluſiones deducuntur, & noluit, vel ex eo quod ſequitur paſſionẽ vel aliquid aliud ex malitia, vel habitu malo

Digitized by Google

malo ſubtractio luminis ſupernaturalis, vt doni fidei, & intellectus, directè habet rationem pœnæ, quia Deus illam facit propter peccatum. At lumen naturale, vel etiam ſupernaturale acquiſitum, vt ſcientiæ Theologiæ poteſt etiam ammitti per obliuionem, vel errorem contrarium ſuperuenientem; quod etiã aliquando poteſt habere rationem pœnæ puniente Deo aliquod hominis peccatum.

4 Quæres 4. quomodo cæcitas mẽtis cauſetur ex luxuria? Reſp. ex eo oriri, quia quando multum intenditur vna potentia in ſuo actu, intensè concurrit etiam anima ad illud actum, ac proinde eius virtus minor remanet, vel etiam totaliter abſorbetur, vel impeditur pro alijs actibus aliarum potentiarum: iuxta illud *Pluribus intentus, minor eſt ad ſingula, ſenſus*. Vnde quia actus luxuriæ, ſeu appetitus inordinatus delectationis venereæ, communiter eſt intentiſſimus, tum propter magnitudinem delectationis, tum propter vehementiã paſſionis, ſequitur quod virtus animæ tota ferè abſorbeatur, vt efficiatur, quod maximè impediantur, & deordinentur à ſuis actibus aliæ potentiæ ſuperiores, & præcipuè ratio & voluntas, vt ſunt principia humanorum actuũ. Quo fit, vt ex parte rationis impediantur, & deordinentur quatuor actus, ex quibus ſequitur cæcitas mentis. Primò deordinatur ſimplex intelligentia, qua finis vt bonus apprehenditur, dum enim mens tota eſt in apprehendendis, & expendendis carnis voluptatibus, in alijs omnibus eſt quaſi cæca, & inhabilis ad apprehendendum bonum. 2. Deordinatur conſultatio, ſeu conſilium, per rationis præcipitationem, quæ eſt impetus, & motus animæ à ſummo rationis, vſque ad immum operationis per corpus exercitæ, non deſcendendo per gradus medios, per quos oportet ordinatè deſcendere, ſcilicet per recordationem præteritorum, per intelligentiam præſentiũ, per ſolentiam futurorum, per ratiocinationem in cõferendo vnum cum alio, per docilitatem in acquieſcendis ſententijs aliorum: cum enim luxurioſus operetur ex impetu paſſionis, hos gradus tranſilit & ſic intellectus excæcatur quantum ad actum conſilij. 3. Deordinatur iudicium & conſideratio eorum, quæ occurrunt inter agendum, vt non rectè iudicetur de medijs vtilibus, & conducentibus ad bonum, & retrahentibus à malo. Luxurioſus namque multa facit, quæ non conſiderat, & quæ non debet, eligendo media ad malum conducentia, & à bono abducentia. Deordinatur imperium rationis, quia luxurioſus ſibi, & alijs imperat, quæ non debet, & ſi imperet v. g. receſſum ab amica, & continentiam à delectationibus; non eſt illa conſtans, illamque reuocat, viſa vna, aut altera lacrymula.

5 Ex parte voluntatis duplex actus deordinatur; vnus circa finem, dum fecit eum poni in voluntatibus. Alter circa media; dum ea tantum cupit quæ ad voluptates conducere poſſunt, & ea reſpuit, quæ ab illis poſſunt abducere. Pro deordinando primo actu, cõcurrunt duo vitia. Amor ſui, ſecundum quem conſtituit ſe ipſum finem cui, cum ad ſe voluptates ordinet; & odium Dei, quatenus Deo non vult rationem vltimi finis. Pro deordinando ſecundo actu faciunt alia duo vitia. Affectus præſentis ſæculi, in quo ſolo inuenit conducibilia ad voluptates; & horror futuri, in quo illis carebit, & in quo punietur. Hinc homines voluptuarij maximè horrent mortem, illiuſque memoria ſibi valde amara eſt. Hac ratione D. Thomas infra *q. 153. art. 5.* aſſignat octo filias luxuriæ, ſcilicet *cæcitatem mentis, præcipitationem rationis, inconſiderantiam, inconſtantiam, amorem ſui, odium Dei, affectum præſentis ſæculi, & horrorem futuri*; quæ ex diſcurſu præcedenti manent explicatæ.

6 Quæres 5. quomodo mentis hæbetudo oriatur ex gula? Gula habet quinque filias ex D. Gregor. 31. *moral. cap. 31.* & D. Tho. *infra q.* 148. *art.* 6. & ſunt: *Inepta lætitia, ſcurrilitas, immunditia, multiloquium, & hebetudo mentis*,

quia

mas oppoſitum docet, ſed ſolum dicit, quod in lege veteri non fuit datum ſpeciale præceptum, ſed ſupponebatur. Neque eius ratio conuincit oppoſitum, ſolum enim probat, & vult quod præcepta legis gratiæ, non faciant omnes ſubditos, ſed potius ſupponant. Vel dic quod vt imponantur præcepta ſupernaturalia debet ſupponi ſubiectio ſaltem naturalis. Vel etiam dicas, quod licet apud homines præcepta ſupponant ſubiectionem, tamen apud Deum eam faciunt; vt contingit in primo inſtanti rationis in quo præcepta ſaltem naturalia imponuntur, vt ſubiectio extrahatur.

DISPVTATIO XI.

IN QVAES. XVII. D. THOMAE.

De ſpe.

1 SPES eſt veluti columna, quæ totum ſuſtentat ędificium ſpirituale, qua deficiente corruit, ac in barathrum concidit deſperationis. Eſt ſpes animæ anchora, eã ſeruans ne à tentationum procellis irrumpatur, de qua Apoſtolus: Firmiſſimum ſolatium habemus, qui confugimus ad tenendam propoſitam ſpem, quam ſicut anchoram habemus animæ tutam ac firmam. Per hanc non capimus vilia, ſed prætioſa, ſed ſpecioſa, ſed diuina, ſed cæleſtia. Hanc vocat Apoſtolus; Theſſ. 5. galeam ſalutis, quia ſicut galea, principale mẽbrum conſeruat, dum caput circundat, & vndique tegit; ſic ſpes noſtram cogitationem concidere non ſinit ſed capitis inſtar erigit, nihil extraneum in illam incidere permittens. Spes humana quãdoque intercidit, atque identidem pudefacit ſperantem, eo abs quo pręſidium expectatur, à voluntate deducto, at ſpes noſtra firma, & immobilis eſt, nam qui ſpopondit, ſemper viuit, eius voluntas immobilis, & inuariabilis eſt.

2 Hanc diſputationẽ cum alijs ſeq. dabimus ſpei; alias daturi charitati. Præſens D. Thomæ q. habet octo articulos. In 1. art. docet S. Doctor, quod ſpes eſt virtus, quia attingit Deum, qui eſt ſuprema humanorum actuum regula, ac proinde erit propria virtus. In 2. art. oſtẽdit, quod proprium, & principale obiectum ſpei eſt æterna beatitudo; alia autem bona reſpicit ſpes ſecundariò in ordine ad beatitudinem. In art. 3. quærit an poſſit quis ſperare alteri beatitudinẽ, & dicit 1. quod ſpes eſt boni ardui ad ſe pertinentis. 2. dicit, quod præſuppoſita vnione amoris ad alterum, poteſt quis alteri ſperare vitam æternam, quoniam ex charitate, alter conſideratur vt vnus cum ſperante. 3. quod per eandem virtutem, nobis, & alijs ſperamus beatitudinem. In art. 4. dicit, quod licet poſſit eſſe licitũ ſperare de aliqua creatura, tanquam de ſecundario, & inſtrumentali agente, non tamen tanquam de prima cauſa mouente ad beatitudinẽ, quia cum ſolus Deus ſit vltimus finis ſpei, ita ſolus eſt cauſa prima efficiens.

3 In art. 5. oſtendit, quod ſpes eſt virtus Theologica, quia eius obiectum principale eſt Deus. Docet etiam quod ſpes non habet medium, & extrema ex parte obiecti principalis, ſed quantum ad ea quæ ſperans confidit ſe poſſe adipiſci. In art. 6. demonſtat quomodo ſpes ſit virtus ab alijs diſtincta, quia habet rationem formalem obiecti diſtinctam.

Digitized by Google

In art. 7. declarat quomodo fides præcedat, & ſpes ſequatur; nam fides proponit obiectum ſperandum. In art. 8. explicat quomodo ſecundum ordinem via generationis conſideratum, ſpes ſit prior charitate, licet via perfectionis charitas præcedat; cæterum ſit.

DVBIVM I.

An ſpes ſit virtus, & an Theologalis.

4 PRo intelligentia dicendorum, notandum 1. non accipi hoc loco nomen ſpei in ampliſſima ſignificatione, prout dicit quamuis expectationem futuri euentus, etiam mali, qua ratione Poeta 4. Aeneidos, canit. *Hunc ergo ſi potui tantum ſperare dolorem.* Nam vt aduertit S. P. Aug. in Enchirid. cap. 8. *Abuſus eſt vocabuli, vt ſpes ad malum referatur.* Et Horatius cecinit. *ſperat in feſtis, metuit ſecundis. alteram ſortem bene præparatum, pectus, &c.*

5 Notandum 2. nos non loqui hoc loco de ſpe vt eſt paſſio, qua ratione definitur, quod ſit *expectatio boni ardui*, & differt à deſiderio, quod eſt appetitio cuiuslibet boni, & eſt in potentia appetitus concupiſcibilis. At ſpes eſt in iraſcibili; & cum ſpes ſit motus ad bonum futurum, eius ſubiectum debet eſſe potentia appetitiua, non apprehenſiua. Hæc ſpes etiam in animalibus reperitur, exemplum in cane, qui videns leporem totis viribus currit, ſperans ſe eum apprehenſurum.

6 De tribus alijs acceptionibus poteſt inquiri. Primò quatenus ſpes accipitur pro rebus ſperatis, iuxta illud Rom. 8. *Spes, quæ videtur non eſt ſpes.* Et ad Titum 3. *Expectantes beatam ſpem.* Secundò quatenus dicitur de eo in quo ſperamus. Pſal. 13. *Dominus ſpes eius eſt*, & pſal. 21. *Tu es qui extraxiſti me de ventre ſpes mea, &c.* & pſal. 60. *Factus es ſpes mea, turris fortitudinis*, & pſal. 90. *Tu es Domine ſpes mea.* & Iob. 19. *Repoſita eſt hæc ſpes mea in ſinu meo.* Tertiò accipitur ſpes pro actu, vel habitu ſupernaturali, quo voluntas tendit in bonum ſupernaturale, abſens, arduum, & poſſibile obtineri, de qua ad Rom. 5. *In qua ſtamus, & gloriamur in ſpe gloriæ filiorum Dei.* Et 1. ad Cor. 10. *Nunc manent tria hæc, fides, ſpes, charitas. &c.* Et de ſpe in iſta tertia acceptione quærimus, an ſit virtus. Conueniunt omnes, quod ſpes ſit habitus Theologalis, vt conſtat ex ſacra ſcriptura, maximè ex loco mox citato 1. Cor. 10. Difficultas aggitatur de qualitate huius habitus, an ſibi vendicet rationem virtutis propriè dictæ, & an Theologalis: hoc ſecundum ſequitur ex primo.

7 Circa primum, eſt prima ſententia Durandi *in 3. diſt. 26.* quod licet ſpes ſit habitus non tamen eſt propriè virtus ſed tantum impropriè. Noſtra ſententia ſeq. concl. explicatur. *Habitus ſpei Chriſtianæ, eſt vera, & propria virtus.* Sic S. Doctor *hic art. 1.* vbi omnes Theologi, & Scholaſtici *in 3. ſent. diſt. 26* Ratio conſtat ex dictis *in 1. 2.* nam v docet Ariſt. 2. Ethic, 6. virtus eſt *habitus qui bonum facit habentem, & opus eius bonum reddit*; ſed habitus ſpei Chriſtianæ, eſt huiuſmodi; ergo eſt virtus. Maior eſt definitio virtutis. Minor oſtenditur, nam ſpes Chriſtiana facit hominem bonum in ordine ad concupiſcendum Deum clarè viſum; dat enim illi poſſe honeſto, & laudabili modo concupiſcere claram Dei viſionem; deinde opus, ſeu actum illius bonum reddit, faciendo quod voluntas ſperet beatitudinem regulatè, ſcilicet prout eſt nobis poſſibilis ex auxilio gratiæ; ergo, &c. Tum quia omnis habitus, qui ex ſe, ſuaque natura eſt effectiuus actus boni, & honeſti, eſt propriè virtus, iuxta definitionem S. P. Aug. *lib. 2. de libero arbitr. cap. 18. & 19. & lib. 1. retract. cap. 4. Virtus eſt bona qualitas mentis, quà rectè viuitur. qua nullus malè vtitur, &c.* Sed habitus ſpei Chriſtianæ, eſt huiuſmodi; ergo, &c.

8 Occures ex Durando, quod ad eliciendum actum ſpei non requiritur virtus, quia ad hoc ſufficit cognitio boni poſ-

Digitized by Google

ni poſſibiliter haberi, quod ſi detur habitus, erit ſolum ad melius, & promptius ſperandum. Sed contra, vel enim vult Durandus, quod data ſola cognitione Dei poſſibilis haberi, voluntas proprijs viribus poteſt elicere actum ſpei, & hoc eſt falſum, & incidit cum hæreſi Pelagiana: Vel certè vult, quod voluntas poſſit ſperare ex viribus diuinæ gratiæ actualis, & neque hoc dici poteſt, quia actuale auxilium non complet potentiam in actu primo, ſed ſupponit cõpletam, non per aliud, quam per habitum virtutis ſpei, ergo, &c. Soluuntur argum. Durandi.

9 Primum argum. nam de ratione virtutis propriè dictæ eſt, quod ponat potentiam in perfectiſſima, eaque poſſibili diſpoſitione ad ſuum actum; ſed ſpes Chriſtiana non eſt huiuſmodi; ergo, &c. Maior conſtat ex illa definitione virtutis lib. 1. de cæl. cap. 11. Virtus eſt *vltimum potentiæ*. Et 7. Phyſ. tex. 17. virtus eſt *diſpoſitio perfecti ad optimum*. Minor probatur, quia ſpes Chriſtiana non inclinat voluntatem ad actum perfectiſſimum quem poteſt elicere, ſed ſolum inclinat in bonum ſperatum, vt abſens, & vt eius poſſeſſionem nondum obtinet quod eſt imperfectio, cum ſit carentia boni efficaciter concupiti. Reſp. concedendo maiorem, & negando minorem. Ad probationem dico, quod licet tendere in bonum abſens ſperatum ſit quid imperfectum ſi comparetur ad alium, vel alios actus alterius ordinis; tamen in ſuo ordine ſcilicet ad ſummum bonum abſens poſſibiliter haberi, eſt perfectiſſimum, eſt vltimum potentiæ; eſt optimum potentiæ, eſt diſpoſitio perfecti, ſcilicet potentiæ ad optimum in ſua linea. Imò neque eſt neceſſe, quod actus vt ſit virtutis, & vt virtus ſit talis, quod ſemper inclinet ad actum perfectiſſimũ in ſua linea, aliàs ea ſola eſſet virtus, quæ in actus heroicos prorumperet, ſed ſufficit, quod prorumpat in actus perfectos ſuæ ſpeciei, non in perfectiſſimos.

10 Secundum argum. Eſt idem habitus ſpei in iuſto, & in peccatore; ſeu eſt idem habitus ſpei formatæ, & informis, ſed ſpes informis non eſt propriè virtus ex D. Tho. 1.2. *q.62. art.5.* ergo neque formata. Minor probatur, nam de ratione virtutis eſt, vt tendat in ſuum obiectum modo ſibi debito; ſed ſpes informis non poteſt hoc modo tendere in beatitudinem; ergo, &c. Minorem probo, quia modus tendendi in beatitudinẽ eſt illam ſperare per bona opera, ex charitate procedentia, ſed hoc modo non tendit ſpes informis: ergo, &c. Reſp. negando minorem. Ad probationem dico quod ſpes informis eſt quidem vera, & eſſentialis virtus, non tamen habet ſtatum, & perfectionem virtutis, quæ eſt vt media gratia, & charitate reſpiciat vltimum finem Deum ſuper omnia diligendum. Nec eſt de eſſentia, ſeu de perfectione eſſentiali ſpei, quod actu reſpiciat bona opera, per quæ beatitudo eſt obtinenda, ſed quod ſecundum ſe illa reſpiciat, & inferat, & de facto inferret niſi daretur obex peccati mortalis.

11 Tertium argum. nam nulla virtus per ſe infuſa, eſt ex meritis, ſed ſpes Chriſtiana eſt ex meritis ergo nõ eſt virtus per ſe infuſa. Reſp. concedendo maiorem, & negando minorem. Spes namque nõ infunditur à Deo ob merita præcedentia, ſed vt inferat merita, quibus beatitudo conſequi debet. Quando ergo dicitur, quod ſpes eſt ex meritis, intelligi debet inferendis non præſuppoſitis.

12 Sed quæres 1. an ſpes Chriſtiana ſit vna virtus in ſpecie atoma? Reſp. affirmatiuè; nam ibi eſt tantum vnus habitus, vnaque virtus in ſpecie atoma, vbi omnes actus tendunt in obiectum ſub vna, eademque ratione formali, vt omnes tradunt; ſed omnes, & ſinguli actus noſtræ ſpei tendunt in ſuum obiectum ſub vna, eademque ratione formali; ergo, &c. Conſtabunt iſta ex poſtea dicendis.

13 Quæres 2. an virtus ſpei Chriſtianę ſit per ſe infuſa, & ſupernaturalis? Reſp. affirmatiuè; nam ille habitus eſt per ſe infuſus, ac ſubinde ſupernaturalis quoad ſubſtanã, ticuius ſubſtantia, & entitas eſt

talis conditionis, vt non debeatur vniuerſo, conſiderato ſecundum ſuas perfectiones naturales, & ſecundum ſuum finem naturalem; ſed habitus ſpei Chriſtianæ, eſt huiuſmodi; ergo, &c. Maior conſtat, quod enim eſt ſupernaturale ſecundum ſubſtantiam non poteſt eſſe debitum vniuerſo ſecundum quod dicit finem, & perfectionem naturalem. Minor oſtenditur, nam vniuerſo, nec vlli creaturæ, etiam rationali ſecundum ſe, debetur vis ad tentendum, & deſiderandum Deum auctorem ſupernaturalem; natura namque ſecundum ſe ſolum in naturalia tendit, non in ſupernaturalia.

14 Quæres 4. an poſſit quis ſperare æternam beatitudinem per actum, & habitum ſpei acquiſitæ? Aliqui affirmant; volunt enim, quod ex actibus ſpei infuſæ multiplicatis, generetur habitus ſpei acquiſitæ, quo quis poteſt tendere in æternam beatitudinem, eamq; ſperare. Nihilominus oppoſitum dicendum eſt; quia moralis bonitas, & honeſtas actus; ex motiuo formali deſumitur; ſed nullus actus ſpei acquiſitæ, tendere poteſt in Deum clarè viſum, vt poſſidendum ex auxilio ſupernaturali, & per bona opera apud Deum meritoria; ergo, &c.

15 Circa ſecundum in titulo propoſitum, an ſcilicet ſpes Chriſtiana ſit habitus Theologicus, ſeu virtus Theologica, eſt communis ſententia Theologorum, & fidelium, quod ſpes ſit virtus Theologica. Pro quo ſciendum, quod tres conditiones aſſignantur communiter adhoc vt aliqua virtus ſit Theologica. Prima eſt, quod habeat pro obiecto formali, & etiã pro materiali principali Deum, vel aliquid diuinum, ſeu aliquam diuinam perfectionem, aut attributum, vt rationem veritatis, bonitatis, &c. Religio namque licet ſit virtus infuſa, non tamen eſt Theologica, quia eius obiectum eſt cultus Dei, qui eſt aliquid creatum, non aliquid diuinum, & ſic de iuſtitia, temperantia, pœnitentia, &c. infuſis. Secunda conditio eſt, quod ſolus Deus ſit cauſa efficiens illius, quia ſolum à Deo eſt per infuſionem. Cum enim virtus Theologica attingat Deum immediatè in ſe ipſo, & vt eſt noſter finis ſupernaturalis, debet à ſolo Deo produci, quod enim eſt immediatè vltimus finis ſupernaturalis, debet eodem modo eſſe principium ſupernaturale. Tertia conditio eſt, quod regula proxima, & immediata virtutis Theologalis non ſolum ſit ſupernaturalis, ſed omnium prima, & immediata, ac proinde ipſe Deus; nam ſicut Deus eſt obiectum immediatum virtutis Theologicæ, ita debet eſſe regula bonitatis, & honeſtatis illius; qua ratione dicitur, quod virtus Theologica non habet medium, cũ eius regula eo careat; ac proinde modus diligendi Deum, ſperandi in eũ, & credẽdi, eſt ſine modo.

16 Ex his probatur communis veritas; nam dictæ tres conditiones conueniunt habitui ſpei; ergo ſpes eſt virtus Theologica. Antecedens probatur; nam habet pro obiecto Deum vt finem noſtrum, vt habendum, & poſſidendum. Eſt per infuſionem a ſolo Deo, cũ tranſcendat totam naturam creatam, & creabilem, habetur, & cognoſcitur per ſolas vires gratiæ: Eius regula regulans illius bonitatem, & honeſtatem, eſt ſolus Deus cui innititur; ergo.

17 Sed dices, 1. quod de ratione virtutis Theologicę eſt, quod nõ mediet inter duo vitia extrema, vt docet S. Doctor 1. 2. *q.* 64. *art.* 1. Sed ſpes eſt quid medium inter duo vitia extrema, ſcilicet inter præſumptionem, & deſperationem; ergo ſpes non eſt virtus Theologica. Reſp. quod ſpes eſt ſolum inter illa duo extrema per accidens, & ratione obiecti ſecundarij, aut ratione ſubiecti; non per ſe, ratione ſcilicet obiecti primarij; ratione namque huius, ſpes non eſt quid medium inter illa duo vitia. De ratione autem virtutis Theologicæ ſolum eſt, quod non ſit quid medium per ſe, & ratione obiecti primarij, hoc enim conuenit ſolum virtutibus moralibus, non Theologalibus. Spes ergo ratione obiecti primarij nunquam poteſt excedere, ac proinde nec præſumere, quia reſpectu obiecti primarij nunquam

Digitized by Google

quam poſſunt actus ſpei excedere, ſicut nec actus charitatis; at reſpectu ſubiecti, vel etiam reſpectu obiectorum ſecundariorum poteſt aliquis temere ſperare, vt cum quis ſperat conſequi beatitudinem ſine medijs à Deo præſtitutis,& sũt bona opera,obſeruantia mandatorũ Dei, &c.

18 Dices 2. quod ſi ſpes eſſet habitus Theologicus ex eo, quod eius obiectum eſt aliquid diuinum, ſequeretur, quod etiam lumen gloriæ, & noſtra Theologia eſſent habitus Theologici, & virtutes Theologales; hoc eſt falſum; ergo,&c. Sequela conſtat, quia dicti habitus reſpiciunt ipſum Deum, vt obiectum. Maior probatur, nam aliàs non darentur tantum tres virtutes Theologales: *Fides, Spes, & Charitas*; ergo, &c. Reſp. quod habitus luminis gloriæ re vera eſt habitus Theologalis, quia eius obiectum immediatè inſpectum eſt Deus. Non tamen Theologia, cuius obiectum eſt concluſio ex præmiſſis deducta. Non hinc tamen ſequitur, quod ſint 4. habitus Theologici, ad ſenſum Apoſtoli, & SS. PP. qui loquuntur de virtutibus Theologicis pro hac vita; Apoſtolus namque dicit. *Nunc autem manent fides, ſpes, charitas tria hac*, &c. In patria autem ceſſat fides, & ſpes, vt poſtea dicetur.

DVBIVM II.

Quodnam ſit obiectum formale ſpei.

19 De obiecto formali dubium hoc procedit, nam de materiali dicetur dubio ſequenti. Tota difficultas ſtat in aſſignanda propria ratione obiecti ſpei, vt diſtinguitur ab obiecto formali charitatis; hinc enim harum virtutum diſtinctio pendet. Cum enim tam charitas, quàm ſpes ſint in voluntate, & bonum diuinum reſpiciant, non eſt ita facile earum diſtinctionem aſſignare. Sed quia variæ ſunt de hac re ſententię oportet omnes referre, & reicere, vt poſtea magis appareat veritas noſtrę ſẽtentiæ, quod per ſequẽtes §.§. faciemus.

§.I. *Refertur prima ſententia, & reicitur.*

20 Prima ſententia eſt, quod Deus ſub abſoluta ratione boni increati, & ſupernaturalis, ſit obiectum charitatis, at ſub ratione ardui, difficilis, & excedentis hominis facultatem ſit obiectũ ſpei. Vnde charitatis eſt Deum amare, & deſiderare, & quæ ad illum pertinent; at ſpei eſt tantum ſperare. Sic Palud. *in 3.diſt.26. q.2.* Richardus *ibid. art.1. q.3.* Durand. *q.3.* Henric. *quodlib. 8. q.15. ad 2.* & alij dicentes, quod in Deo duæ rationes poſſunt conſiderari. Prima, quod ſit bonum increatum, & ſupernaturale,& hoc modo eſt obiectum charitatis. Secunda, quod ſit bonum arduum, ſuperans facultatem hominis, & ſic eſt obiectum ſpei. Vnde arduitas erit ratio formalis *ſub qua*, & ipſum bonum diuinum arduum, erit ratio formalis *qua*. Alio etiam modo rem explicant, quod ſicuti amor ſenſibilis, qui eſt paſſio, eſt in concupiſcibili, & ſpes paſſio in iraſcibili, ac proinde boni ardui. Ita amor charitatis eſt in volũtate qua correſpondet concupiſcibili; & ſpes eſt in eadem voluntate prout eſt quodammodo iraſcibilis. Hinc D. Bonau. *in 3.diſt. 26. qu. 4. & 5.* duo tribuit ſpei, ſcilicet confidere, & expectare; Primum reſpectu eius in quem confidimus. Secundum reſpectu boni expectati.

21 Cæterum iſta ſententia reiicienda eſt; nam licet arduitas requiratur in obiecto ſpei tanquam conditio, ſicut obſcuritas in obiecto fidei: tamen ſicut ipſa obſcuritas reſpectu fidei non eſt ratio formalis *ſub qua* fidei, nec ratio formalis *qua*; ita neque arduitas poteſt eſſe ratio formalis *ſub qua*, vel *qua* ſpei, aliàs ſpes non eſſet virtus Theologica, cum arduitas non ſit formaliter quid diuinum ſicut nec obſcuritas.

22 Dices, quod per arduitatem intelligitur quid diuinum, eſt enim ipſum bonum diuinum, quod ſuperat omnem humanam facultatem. Sed contra, quia ſi per arduitatem intelligant ipſum bonum

num diuinum, hoc modo etiam charitas tendit in bonum diuinum arduū. Quod ſi intelligant ipſum bonum diuinum vt abſens, etiam charitas in hac vita tendit in bonum diuinum abſens.

23 Deinde impugnatur illa ſententia, quā in bono arduo poſſunt conſiderari duo. Primum, eſt ipſa excellentia, ad quam conſequitur difficultas, ſeu arduitas. Secundum eſt ipſa difficultas, ſeu arduitas conſequendi illud bonum. Primum non poteſt eſſe obiectum ſpei, cum ſit obiectum charitatis; proprium eſt namque charitatis tendere in bonum excellens, ſeu habens quandam abundantiam, & immenſitatem perfectionis. Neque ſecundum, cum non ſit quid diuinum. Tum quia arduitas non mouet voluntatem ad proſequendum bonum, ſed potius à proſecutione retrahit: actus autem ſpei cum in proſecutione conſiſtat, non poteſt habere pro obiecto difficultatem, ſeu arduitatem.

§. II. *Refertur, & reicitur ſecunda ſententia.*

24 Secunda ſententia eſt, quod obiectum materiale ſpei, ſint bona ſupernaturalia, & obiectum formale ſit Deus vt eſt primus auctor, & principium talium bonorum, ſeu prout Deus eſt omnipotens; vnde dicunt virtutes Theologicales in hoc diſtingui, quod ratio formalis fidei, ſit ratio diuinæ veritatis. Ratio formalis charitatis, ſit ratio diuinæ bonitatis; & ratio formalis ſpei, ſit ratio diuinæ omnipotentiæ. Sic aliqui moderni. Sed contra, quia cum ſpes pertineat ad voluntatem, eius obiectum debet eſſe quid bonum; ſed omnipotentia, licet connotet voluntatem, non tamen ad eam pertinet, cum Deus intelligatur omnipotēs antecedenter ad voluntatem, & omnem actū illius: vnde 1. *p. diſp.* 14. diximus, quod potentia factiua rerum in actu primo, eſt ipſa ſcientia ſimplicis intelligentiæ; at in actu ſecundo, eſt ipſa ſcientia viſionis. Tum quia ſperare in aliquem duo dicit. Primum eſt exiſtimare, & credere illum, & fore potentem, & fortem auxiliatorem, ſine quo bonum ſperatum haberi non poteſt. Secundum eſt, quod affectum voluntatis tendat in illud bonum, & in eius auctorem, ſeu principium. Hoc ſecundum non eſt obiectum formale, ſeu ratio formalis *ſub qua*, ſed vel obiectum principale, vel ad ſummum ratio formalis *quæ*. Primum non poteſt pertinere ad ſpem neque vt ratio formalis *quæ*, neq; vt ratio formalis *ſub qua*, cum pertineat ad fidem; nam ſperare aliquem mihi fore auxiliatorem, & ſine illo me non poſſe obtinere quod ſpero, fidei eſt, non ſpei. Tum etiam quia id quod obit munus obiecti formalis ſpei, obit illud per aliquam rationem boni, quæ ſit ratio mouens voluntatem ad appetendum obiectum, cum actus ſpei ſit actus proſecutionis; ſed diuina omnipotentia, non eſt huiuſmodi; ergo, &c. Minor probatur; nam diuina omnipotentia non eſt bonitas abſoluta, nam ſi eſſet talis potius ad charitatem pertineret; neque relatiua, quia hæc eſt bonitas mediorum, quæ non poteſt eſſe ratio formalis *ſub qua* virtutis reſpicientis bonitatem finis.

§. III. *Refertur, & reicitur tertia ſententia.*

25 Tertia ſententia eſt, quod obiectum ſpei ſit Deus, vt ſummū bonum, amabile amore concupiſcentiæ, quaſi ob vtilitatem, & commodum amantis. Sic Scotus *in* 3. *diſt.* 26. *&* 26. Gabr. *diſt.* 26. Almayn. *tract.* 2. *moral. cap.* 7. Et ex recentioribus Suarez *diſp.* 1. *de ſpe ſect.* 3. *n.* 4. Sed neque hæc ſententia placet, nec eſt S. Thomæ vt vult Suarez. Docet quidem S. Doctor, quod præter amorē amicitiæ quo Deus amatur ex charitate, detur amor concupiſcētiæ, quo amatur, vt ſummum bonum amantis, cum enim Deus ſit ſummum bonum creaturæ rationalis, ab ea vt ſummum bonum ſibi amari poteſt, & in hoc non apparet aliquod inconueniens, quia hoc amore homo non vtitur Deo

ipſum

Digitized by Google

ipſum ad ſe referendo tanquam ad finē cuius gratia, ſed tanquam ad finem cui. Vel dicas, quod non amamus Deum nobis, ſed potius hoc amore concupiſcentiæ amamus coniunctionem noſtri cum Deo tanquam cum vltimo fine ſupernaturali noſtri, licet in hoc amemus commodum noſtrum, noſtram fælicitatem, & vltimam perfectionem. Cæterum licet Deus amatus amore concupiſcentiæ ſit ratio formalis *quæ* ſpei,ſicut amatus amore amicitiæ eſt ratio formalis, *qua* charitatis non tamen eſt ratio formalis *ſub qua* ſpei; nam negandum non eſt, quin beati ament Deum amore concupiſcentiæ, & tamen non tendunt in Deum per ſpem, cum ſpes non ſit in beatis. Tum quia ex amore amicitiæ oritur charitas,& ex amore concupiſcentiæ oritur ſpes,oritur etiam deſiderium. Nam ſi bonum amatum amore concupiſcentiæ conſideretur ſecundum ſe eſt origo deſiderij. At ſi conſideretur vt excellens, & difficile ad conſequendum naſcitur ſpes, ad quod vltra amorem concupiſcentiæ ſupponitur iudiciū, quo quis credat conſecutionem talis boni eſſe poſſibilem, imò & futuram ſi media ponantur neceſſaria. Qua ratione diximus ſupra,quod fides eſt fundamentum ſpei, quia per fidem credere, & iudicare debemus, quod bonum amatum amore concupiſcentiæ, poteſt eſſe nobis futurum, ſi media præſtituta ponantur. Ex quibus patet, non poſſe obiectum formale ſpei conſiſtere in amore concupiſcentiæ, loquendo de obiecto formali *quo*, ſeu de ratione formali *ſub qua*, ſecus loquendo de ratione formali *quæ*, modo explicando.

§. IV. *Vera ſententia ponitur, & probatur.*

26 Communis, & vera ſententia ſeq. concl. explicatur. *Ratio formalis qua, ſeu obiectum quod primarium noſtræ ſpei eſt beatitudo æterna, tum formalis, tum obiectiua, quatenus eſt nobis bona, ſeu eſt ipſa bonitas vtriuſque beatitudinis, prout cedit in noſtrum commodum, ſeu prout amatur amore concupiſcentiæ. At ratio formalis ſub qua eſt ipſe Deus ſub ratione auxiliantis, ſeu miſerentis, aut fidelitatis.* Quantum ad rationem formalem quæ, non eſt grandis difficultas, & conſtabit ex dicendis dubio ſeq. Quantum ad rationem formalē *ſub qua* tradunt Bann. Aragon. Malder. & cæteri diſcipuli D. Tho. hoc loco. Idē tradit Vaſq. 1. *p. q.* 84. *cap.* 1. & docet expreſsè S. Doctor *hic q.* 17. *art.* 1. vbi ſic habet. *Obiectum ſpei eſt bonum futurum, arduum, poſſibile haberi. Poſſibile autem eſt nobis dupliciter, vno modo per noſmetipſos, alio per alios, inquantum ergo ſperamus aliquid vt poſſibile nobis per diuinum auxilium, ſpes noſtra attingit ad Deum, cuius auxilio innititur.* Vnde eodem modo innititur ſpes noſtra diuino auxilio, ſeu Deo vt auxiliatori, ſicut & fides innititur diuinæ auctoritati indicendo, ſeu diuinæ reuelationi. Igitur ſicut in fide Dei reuelantis auctoritas,eſt ratio immediatè mouens, & inducens ad aſſenſum veritatis obſcuræ, ita in ſpe, auxilium Dei potentis, pij,& fidelis, eſt ratio immediatè mouens, & inducens ad expectandum bonum arduū, & difficile,talis largitore dignum. Quocirca arduū in ſpe ſe habet ſicut obſcuritas in fide, & Dei auxilium ſe habet in ſpe, ſicut auctoritas in fide. Vnde ſicut quando veritas vincit Dei obſcuritatem adhibetur fides; & quando obſcuritas vincit Dei reuelationem, ſeu auctoritatem datur infidelitas. Ita tunc datur ſpes quando diuinum auxilium ſub quo ſperamus, vincit rationem ardui, & tunc datur deſperatio, quando contra dictum auxilium rei difficultas apprehenditur à nobis ſuperare, vel vt ſuperans, & vincens. Et ſic quando bonum apprenditur à nobis vt poſſibile Dei auxilio, tunc deſiderium in bonum arduum, in ſpem, & expectationem tranſmutatur.

27 Cœterum vt videat lector quā indubitanter noſtra ſententia ſit D. Thomæ, non illa quam defendit Suarez, placet alia eiuſdem S. Doctoris teſtimonia in

Digitized by Google

in medium afferre. *Articulo 2. eiuſdem q.* 17, in ipſo corporis initio ſic habet. *Spes de qua loquimur attingit Deum, innitens eius auxilio ad conſequendum bonum ſperatum.* Peto modo ab auctoribus illius ſententiæ, quid ſit ſpem inniti diuino auxilio; niſi quod diuinum auxilium, ſeu Deus vt auxiliator ſit ratio formalis ipſius ſpei, ſicut cum dicimus fidem inniti diuinæ reuelationi, ſeu diuinæ auctoritati, aut teſtimonio, nihil aliud intendimus, niſi quod diuina auctoritas ſit ratio formalis fidei. Generaliter namque verum eſt, quod motiuum, ſeu obiectum formale actus, vel habitus, eſt id cui actus, vel habitus innititur. Tum quia eo loquendi modo inſinuat S. Doctor, quod Deus vt auxiliator pertinet ad obiectum fidei, non materiale, vel tanquam ratio *qua*, ergo formale, & tanquam ratio *ſub qua*. Quod verum eſt ſi attendantur illa verba, *ad conſequendum bonum ſperatum*; id enim quo bonum ſperatum conſequitur, ad rationem formalem ſpei pertinet.

28 Affero tertium teſtimonium eiuſdem S. Doctoris ex *art.4. d.q.* vbi ſic fatur. *Spes reſpicit beatitudinem æternam ſicut finem vltimum, diuinum autem auxilium ſicut primam cauſam inducentem ad beatitudinem.* Et ſic cum beatitudo ſit obiectum *quod* ſpei, diuinum auxiliũ inducens ad beatitudinem, erit ratio, ſeu motiuum *ſub quo* in beatitudinem tendimus. Et art.5. ſic ſcribit. *Spes habet rationem virtutis ex hoc quod attingit ſupremam regulam humanorum actuum, quam attingit, & ſicut primam cauſam efficientem, in quantum eius auxilio innititur. &c.* Et q. 18. art. 4. ait. *Spes non innititur gratiæ iam habitæ, ſed diuinæ omnipotentiæ, & miſericordiæ, per quam etiam qui gratiam non habet, eam conſequi poteſt, vt ſic ad vitam æternam perueniat.*

29 Sed dices, quod in hoc teſtimonio S. Doctor videtur docere ſententiam quam nu. 24. reiicimus, quod ſcilicet obiectum formale ſpei ſit diuina omnipotentia, quæ eſt quid non pertinens ad voluntatem, ſed ad intellectum. Reſp. quod etiam diuina omnipotentia pertinet aliquo modo ad obiectum ſpei; ſcilicet tanquam quid connotatum, & per modum principij cauſantis auxilium, quod eſt ratio proxima, & *ſub qua* ſpei, vt ex dicendis conſtabit. Hanc ſolutionem deſumpſimus ex D. Thoma *hic art.* 6. vbi hoc modo probat diſtinctionem fidei, ſpei, & charitatis. *Charitas ergo facit hominem Deo inhærere propter ſe ipſum, mentem hominis vniens Deo per affectum amoris: ſpes autem, & fides faciunt hominem inhærere Deo, ſicut cuidam principio ex quo aliqua nobis proueniunt: de Deo autem prouenit nobis & cognitio veritatis, & adeptio perfectæ bonitatis: fides ergo facit hominem Deo adhærere in quantum eſt nobis principium cognoſcendi veritatem; credimus enim ea vera eſſe quæ nobis à Deo dicuntur. Spes autem facit adhærere Deo prout eſt in nobis principium perfectæ bonitatis, in quantum ſcilicet per ſpem diuino auxilio innitimur ad beatitudinem obtinendam.* Vbi habes tum ſolutionem, tum maiorem noſtræ ſententiæ confirmationem.

30 Sed afferamus aliud euidentiſſimum teſtimonium, cui non poterunt contradicere auctores oppoſitum ſentientes. Quæſt. vnica de ſpe, quæ eſt ſeptima in ordine de ſpiritualibus creaturis art.1. ſic habet Doctor S. *Neceſſe eſt, quod ſpes feratur in duo obiecta, videlicet in bonum adipiſcendum, & in eum cuius auxilio innititur. Summum autem bonum quod eſt beatitudo æterna adipiſci non poteſt, niſi per auxilium diuinũ, & ideo ſpes adipiſcendi vitam æternam habet duo obiecta, videlicet ipſam æternam vitam, quã quis ſperat, & auxilium diuinum à quo ſperat: ſicut etiam fides habet duo obiecta, videlicet rem quam credit, & veritatem primam cui correſpondet: fides autem non habet rationem virtutis, niſi in quantum inhæret teſtimonio primæ veritatis, vt credat quod ab ea manifeſtatur; vnde & ſpes habet rationem virtutis ex hoc ipſo, quod homo inhæret auxilio diuinæ poteſtatis ad conſequendam vitam æternam.*

Et pau-

Digitized by Google

Et paucis interiectis, ſic Angelicus concludit. *Igitur ſicut obiectum formale fidei eſt veritas prima per quam ſicut per quoddam medium aſſentit ijs quæ creduntur, quæ ſunt obiectum materiale fidei* (vocat obiectum materiale, obiectum formale, *quod*, ſeu rationem formalem *qua*, per comparationem ad rationem formalem *ſub qua*, quæ habet rationem formæ vltimò complentis obiectum ſpecificatiuũ & totali) *Ita etiam obiectum formale ſpei eſt auxilium diuinæ poteſtatis, & pietatis propter quod motus ſpei tendit in bona ſperata*. &c. idē tradit in reſponſ. ad 4. ibid.

31 Probatur 1. concl. ratione. Obiectum formale in ſpe diuina quærendum, & aſſignandum eſt ſecundum proportionem ſpei in communi, ſed in ſpe in communi, & generaliter conſiderata primo intelligitur amor, ex quo dum abeſt bonum quod amatur, oritur deſiderium habendi illud. Deinde deſiderium tranſit in fiduciam adipiſcendi bonum quod amatur, & apprehenditur vt poſſibile, & ſi proprijs viribus ſit obtinendum, abſque alterius auxilio, non dicitur propriæ ſperari; quod ſi non niſi alterius auxilio queat obtineri, ab eo expectatur, & ſperatur, quando eſt potens illud conferre, & eſt beneficus vt conferre facile valeat, ac proinde bonum ſperatum erit obiectum formale *quod*, & auxilium, erit ratio formalis *ſub qua*; ergo in ſpe ſupernaturali, obiectum *quod* erit Deus vt poſſidendus, & obiectum formale *quo*, erit ipſe Deus ſub ratione auxiliatoris, connotando potentiã, beneficentiam, ſeu miſericordiam.

32 Probatur 2. ratione deſumpta ex teſtimonio D. Thomæ *n.* 29. relato, nam illud eſt obiectum ſpei, per quod ſpes vnit nos cum Deo, & illi nos inhærere facit, ſed hæc eſt ratio Dei auxiliantis; ergo, &c. Maior patet, cum enim ſpes ſit virtus Theologica, id debet habere pro obiecto, per quod vnimur Deo. Minorem probo, nam tripliciter poſſumus inhærere Deo, tanquam obiecto formali (ex obiecto namque formali, ſeu ex ratione *ſub qua*, non ex ratione *quæ* deſumitur ſupernaturalitas actus, ſi enim quis credat Deum eſſe Trinum, quia homo, vel Angelus dicit, non habebit fidem Theologicam, ſed tantum humanam, vel Angelicam, quia licet ratio *quæ* credita ſit ſupernaturalis, ratio tamen *ſub qua* non eſt talis) Nimirum, vel propter ipſum Deum, & hæc eſt ratio formalis charitatis: vel poſſumus inhærere, vel inniti Deo vt principio ſupernaturali ex quo prouenit in nos cognitio veritatis, & hoc pertinet ad rationem formalem fidei. Vel demum inniti poſſumus Deo vt principio ex quo deriuatur in nos adeptio perfectæ bonitatis, ſeu ſummi boni, & hoc eſt obiectum ſpecificatiuum, ſeu ratio formalis *ſub qua* ſpei.

33 Probatur 3. nam illud eſt obiectum formale *quo* ſpei in quod ipſa ſpes reſoluitur tanquam in motiuum cui innititur; ſed ſpes nõ reſoluitur in bonum ſperatum, etiam amatum amore concupiſcentię, bene autem in Deum auxiliatorem; ergo hoc eſt obiectum formale, non illud. Maiorem admittunt aduerſarij. Minorem probo: nam ſi quis interrogetur cur amet, aut deſideret talem rem? Reſpondebit, quia eſt bona. Quod ſi interrogetur, quare illam ſperas? Reſpondebit, quia illam Deo auxiliante conſequi poſſum. Sicut ſi quis interrogetur, quare hoc credis? Reſpondebit, quia Deus eſt prima veritas in eſſendo. Si interrogetur, quare amas Deum ſuper omnia? Reſpondebit, quia eſt ſummum bonum in ſe. Et ſi interrogetur quare amas Deum amore concupiſcentiæ? Dicet, quia eſt bonus mihi. Et quare ſperas Deum conſequi, illi vniri, &c. Dicet, quia medio diuino auxilio id aſſequi poſſum.

34 Probatur 4. nam id ipſum eſt obiectum ſpei, quod & deſperationis, quantum ad obiectum *quod*, & quantum ad obiectum *quo*; contraria namque ſunt nata fieri circa idem ſubiectum: ſolum differunt quod ſpes tendit in obiectum motu proſecutionis, & deſperatio, motu fugæ; ſed formaliſſima deſ-

perandi ratio nõ eſt bonitas obiecti, nec aliqua ratio mali quæ in illo appareat, ſed eſt infirmitas virium quam deſperãs conſiderat, aut defectus alieni auxilij ad conſecutionem rei, ergo motiuum oppoſitum ſpei, ſeu ſperandi, erit diuinum auxilium quod præſto eſt ſperantibus.

35 Pro quo nota, quod ſicut de fide diximus, quod datur duplex ratio formalis *ſub qua* tẽdit: vna eſt intrinſeca fidei, ex parte ipſius ſe tenens: ſpecificatiuum namque rei, debet eſſe intrinſecum rei, & eſt modus, ratio, forma, ſub qua tendit in obiectum actus; vel habitus. Et alia extrinſeca ſe tenẽs ex parte obiecti, & ſub qua obiectũ materiale ſpecificat. Ratio formalis *ſub qua* extrinſeca fidei, eſt diuina reuelatio, vel auctoritas, aut teſtimoniũ prout ſe tenet ex parte Dei, ex quo deſumitur ſupernaturalitas fidei. At ratio formalis *ſub qua* fidei intrinſeca, eſt dicta reuelatio, auctoritas, &c. prout ſe tenet ex parte credentis, & eſt modus intrinſecus, & ſpecificatiuum intrinſecum eiuſdem fidei, & ex vtraque, completur integra ratio formalis *ſub qua* fidei. Ita in ſpe debet aſſignari duplex ratio formalis *ſub qua* partialis ex quibus completur integra ratio formalis *ſub qua* adæquata. Vna eſt diuinum auxilium vt ſe tenet exparte Dei, & vocatur Deus auxiliator, & ex hoc ſumitur ſupernaturalitas ſpei; vt enim dicebamus *nu.* 32. ex obiecto *quod* non ſumitur ſuperanaturlitas actus, vel habitus. Alia eſt auxilium diuinum vt ſe tenet ex parte ſperantis, & eſt quid creatum, & iſta eſt ſpecificatiuum intrinſecum ſpei, connotando diuinam bonitatem, omnipotentiam, beneficentiam, & miſericordiam Dei à quo cauſatur. Soluuntur argumenta in contrarium.

36 Primum argum. Paſſiones non ſunt virtutes; ſed ſpes etiam in voluntate habet rationem paſſionis; ergo non habet rationem virtutis, ac proinde fruſtra quæritur obiectum formale illius. Reſp. 1. dato quod ſpes non eſſet virtus, adhuc quæri poteſt obiectum formale illius, cum etiam paſſiones ſuæ habeant obiecta tum materialia, tum formalia. Reſp. 2. quod licet ſpes vt eſt paſſio appetitus ſentientis non ſit virtus, ſicut nec amor; tamen ſpes, & amor voluntatis, maximè in ordine ad Deum auctorem ſupernaturalem ſunt virtutes; cum hoc modo non poſſimus cum Deo coniungi ſenſibili contactu, ſed tantum ſpirituali, per quod debet volũtas eleuari per habitus virtutum infuſarum, vt cum Deo coniungatur, vniatur, illique adhæreat, & inhæreat.

37 Secundum argu. Prius eſt ſpem ſperare, quam ſperare alicuius auxilium ad illud obtinendum; ergo non rectè dicitur, quod Deus vt auxiliator ſit obiectum formale ſpei. Reſp. diſtinguendo antecedens: quando auxilium eſt purè medium, & conceditur: quando ita eſt medium finis obtinendi, vt ſimul ſit obiectum formale, ſeu ratio *ſub qua*, & negatur. In noſtro autem caſu diuinum auxilium non eſt purum medium *quo* beatitudinem conſequimur, non facit tantum vt eam obtineamus, ſed etiam facit eam nobis eſſe poſſibilem. Quocirca quod ita eſt medium finis obtinendi, vt ſimul ſit ratio poſſibilitatis ipſius finis, poteſt eſſe ſimul obiectum non *quod*, ſed *quo*, vt ex dictis colligitur.

38 Tertium argum. nam Dei auxilium eſt quid creatum, donum ſcilicet gratuitum, quod nobis inhæret, at obiectum formale ſpei debet eſſe quid increatũ, aliàs ſpes non eſſet virtus Theologica; ergo dictum auxilium non poteſt eſſe obiectum formale ſpei. Reſp. ex dictis *nu.* 35. quod licet Dei auxilium ſit quid creatum vt eſt in homine, non tamen vt eſt in Deo, eſt enim ipſe Deus, vt eſt auxiliator fortis, & hoc modo tribuit rationem ſupernaturalitatis ſpei.

39 Quartum argum. Dei auxilium etiam prout eſt in Deo pertinet ad genus cauſæ efficientis; ergo non poteſt eſſe obiectum formale ſpei. Antecedens conſtat. Conſeq. probatur, nam obiectum ſpei debet eſſe Deus vt exercet rationem cauſæ finalis, hoc enim modo perti-

Digitized by Google

pertinet ad voluntatem, & ad habitus illius; ergo, &c. Reſp. concedendo antecedens, & negando conſeq. Ad probationem dico, quod Deus vt exercet rationem cauſæ finalis eſt obiectum *quod* at vt exercet rationem cauſæ efficientis pertinet ad rationem obiecti *quo*. Hoc autem quod eſt Deum eſſe nobis auxiliatorem, licet non exprimat rationem finis, eſt tamen maximum bonum noſtrũ.

40 Quintum argu. eſt Suarez loco cit. nam Deus vt auxiliator ſolum ſe habet vel vt vnum ex bonis ſperatis, quia ſpero auxilium eius, & gratiam; vel vt cauſa extrinſeca horum bonorum. Primo modo, Deus eſt obiectum materiale, cum ſit id quod ſperatur. Secundo modo eſt ſolum cauſa extrinſeca, non ratio formalis, quod apertè, inquit, ſentit D. Thomas q. 17. art. 4, vbi ait. *Bonum quod quis ſperat habet rationem cauſæ finalis: auxilium autem per quod aliquis ſperat illud bonum obtinere, habet rationem cauſæ efficientis*. Idem ſcribit art. 5. Quibus locis palam excludit Dei auxilium à ratione formali ſpei. Reſp. quod Deus vt auxiliator poteſt ſe habere vt obiectum *quod* ſperatur, & *quo* ſperatur, ſecundum diuerſas conſiderationes. Eſt enim & bonum ſperatum, & ratio ſperandi ſe ipſum, & alia ſperata. Sicut enim per fidem & credimus reuelationem, & reuelatio eſt ratio credendi: ita quod diuina reuelatio & eſt id *quod* creditur, & eſt ratio credendi & ſe, & alia; ita, &c. Nec teſtimonium D. Thomæ eſt contra nos, vt ex dictis conſtat.

41 Sextum argum. eiuſdem Suarez eſt, quia ratio formalis obiecti ſpei, debet eſſe aliqua ratio boni, cum ſit virtus voluntatis; quod autem bonum obtinendum ſit ab hoc, vel ab illo: his viribus, aut illis, non variat rationem boni amati, quia ordo ad cauſam extrinſecã, non variat rationem formalem intrinſecam, ſed potius è contrariò, quia bonum eſt diuerſum, & diuerſi ordinis, ideo habet ordinem ad diuerſam cauſam. Reſp. concedendo maiorem: Deus namque vt auxiliator noſter ad conſecutionem æternæ beatitudinis, non poteſt non eſſe maximum bonum noſtrum. Ad minorem dico ita eſſe, quod non varietur bonum amatum ex eo quod obtineatur ab hoc, vel ab illo; his aut illis viribus. Variatur tamen habitus ex eo, quod ſub hoc, vel illo modo tendat in bonum; ex hoc, quod iſtis, aut illis viribus acquiratur, quando, vt dicebamus *nu.* 37. vires, ſeu medium, non eſt purum medium, ſed habens rationem formæ, reddendo obiectum poſſibile, & acquiſibile.

42 Confirmat Suarez, nam expectare ſanitatem ſiue per medicinam, ſiue per alia media, ſi in ſanitate eadem bonitas appetatur, non variat rationem formalem obiecti: Tum quia etiam ab ipſo Deo diuerſo modo ſperamus multa, quædam ex mera liberalitate, vt primam gratiam; quædam ex meritis, & iuſtitia, vt gloriam, & tamen quia ratio boni ſperati eſt eadem, obiectum formale eſt idem, & virtus ſpei, eſt eadem. Tum etiam quia illo modo, & ſub illa ratione poteſt etiam charitas confidere in Deum, & ſperare; vt ſi proximo ex charitate appetam beatitudinem, & petam à Deo, & ſperem illi dandam ex eodem affectu Charitatis, illi namque motus eliciuntur à Charitate, & tamen illo modo nituntur aliqua ratione in omnipotentia, & auxilio Dei.

43 Reſp. concedendo antecedens, quia illa media ſunt pura media, nec habent rationem formæ reddentis ſanitatem poſſibilem, & acquiſibilem, vt in noſtro caſu. Quod ſi diuerſa media diuerſimodè facerent ſanitatem acquiſibilem, tunc eſſet quidem eadem ſanitas materialiter, non formaliter, quia diuerſitas formalis medij, infert diuerſitatem formalem finis, vt ex ſe liquet. Ad 1. probationem dico, quod ſperare aliqua à Deo ſiue danda gratis, ſiue ex iuſtitia, non diuerſificat ſpem formaliter, ſed tantum materialiter, quia datur vnica tantũ ratio formalis ſperandi ex auxilio diuinæ gratiæ, quod ita requiritur ad conſecutionem eius quod datur ex liberalitate, ac quod datur ex iuſtitia.

Digitized by Google

Ad 2. probationem dicendum, quod charitas non poteſt confidere,& ſperare aliquid obtinendum ſibi, vel alijs. ex motiuo diuini auxilij, hoc enim eſt proprium ſpei,ſed poteſt velle quod alij diligant Deum ſuper omnia, vt eſt bonus in ſe, non prout formaliſſimè eſt bonus nobis, acquiſibilis, ſeu conſequibilis ex diuino auxilio.

DVBIVM III.

Quodnam ſit obiectum materiale ſpei.

44 EX S. Thoma 1.2.*q.* 40. *art.* 1. quatuor conditiones requirũtur ad obiectum materiale ſpei, ſcilicet *eſſe bonum, eſſe poſſibile, eſſe arduum, & eſſe futurum.* Iſtæ in quam ſunt conditiones obiecti materialis, quod conſequi debet, non formalis, quo illud eſt conſequendum. Sunt conditiones, ſeu circunſtantiæ obiecti materialis, quia non ſunt rationes appetendi bonũ per ſpem, ſed ſunt conditiones, ſeu circunſtantiæ illi eſſentialiter connexæ. His namque conſideratis ſperans in ſpem erigitur, ad ſuperandas difficultates, quæ in conſecutione boni ſperati occurere poſſunt. Vt autem cognoſcamus, quodnam ſit obiectum materiale ſpei dictis circunſtantijs veſtitum,ſequentes S.S.ponimus in quibus quicquid pertinet ad rationem materialem dicti obiecti ſpei aperietur.

§. I. *Quodnam ſit obiectum materiale adæquatum ſpei.*

45 OMnes in hoc conueniunt, quod nihil poteſt pertinere ad obiectum ſpei, niſi ſit bonum arduũ, poſſibile,& futurum. Nam ad obiectum materiale ſpei nihil poteſt pertinere,niſi quod ſperatur, aut ſperari poteſt, ſicut ad obiectum materiale fidei nihil poteſt pertinere niſi quod creditur, aut credi poteſt; ſed nihil ſperatur,aut ſperari poteſt,niſi quod eſt bonum, arduum,futurum, & poſſibile; ergo, &c. Quod ſperatur debet eſſe bonum,cum enim actus proſecutionis ſit ſpes, non niſi ad bonũ tendere poteſt. Quod ſperatur debet eſſe futurum, nullus enim ſperat bonum obtentum, ſed obtinendum, ac proinde non præſens, ſed futurum. Nihil ſperatur niſi ſit arduum; illud autem cenſetur arduum,quod non ex propria,ſed ex alterius procedit voluntate, quæ à propria eſt omnino independens. Debet eſſe poſſibile vel ſecundum rem, vel ſecundum exiſtimationem, quia niſi hoc modo per intellectum proponatur, non orietur in voluntate motus ſpei, ſed potius contrarius deſperationis.

46 Conueniunt etiam omnes,quod obiectum materiale ſpei Chriſtianæ ſit bonum, futurum, arduum, & poſſibile obtineri per Deum; ſicut enim ad obiectum materiale ſpei humanæ pertinet, quod ſit bonum, futurum, arduum, & poſſibile obtineri per hominem; ita ad obiectum ſpei diuinæ pertinere debet, quod ſit poſſibile obtineri per Deum. Sicut præterea ad fidem diuinam nihil pertinet quod non ſit credibile ex diuino teſtimonio; ita ad ſpem diuinam nihil pertinebit quod per Deum ſperari non poſſit. His poſitis quærimus, quodnam ſit obiectum adæquatum materiale ſpei.

47 Prima ſententia eſt, quod obiectum materiale adæquatũ ſpei ſit æterna beatitudo. Hãc ſequitur Suarez *diſp.* 1. *de ſpe ſect.* 1. Malder. *hoc loco art.* 2. & alij. Noſtra ſententia ſeq. concl. explicatur. *Obiectum materiale adæquatum ſpei eſt bonum arduum, futurum, & poſſibile; contentum ſeptem petitionibus orationis Dominicæ.* Hæc concl. eſt expreſsè Sanctiſſimi, & ſapientiſſimi Patris D. Auguſtini *in Enchirid. ad Laurẽt. cap.* 114. Vbi ſic loquitur. *De ijs omnibus quæ fideliter ſunt credenda, & tantum ad ſpem pertinent, quæ in oratione Dominica continentur.* Vnde rectè notauit S. Cyprianus lib. de orat. Dominica;quod in hac oratione *nihil omnino prætermiſſum eſt, quod non in precibus, atque orationibus noſtræ cæleſtis doctrinæ compendio comprehendatur*; cum autem nihil

cadat

Digitized by Google

cadat ſub ſpe, quod precibus, & orationibus peti non poſſit, ſequitur, quod ſi in dicta oratione omnia continentur collecta, quæ precibus, & orationibus peti poſſunt, in illa totum, & adæquatum obiectum materiale contineatur. Nam licet ſecundariò ſub ſpe contineátur etiam aliqua obiecta creata, & naturalia, vel etiam non naturalia; tamen omnia ad æternam vitam ſpectantia, in dicta oratione continentur. Tum quia illud eſt obiectum materiale adæquatũ fidei, quod adæquat obiectum formale, quod ſcilicet pertinet ad lineam ſupernaturalem, & eſt acquiſibile auxilio diuino; ſed totum hoc continetur in dicta oratione Dominica; ergo, &c. Videatur Yſamb. *diſp.* 1. *de ſpe art.* 2.

§. II. *Quænam beatitudo æterna ſit obiectum principale materiale ſpei, formalis, an obiectiua.*

48 Conueniũt omnes, quod æterna beatitudo ſit obiectum principale ſiue adæquatum, ſiue inadæquatum noſtræ ſpei, iuxta dicta §. præcedenti. Quocirca omnes docent æternam beatitudinem ita pertinere ad ſpẽ, vt hoc ſit de fide. Colligitur ex illo Apoſt. ad Titum 1. *In ſpem vitæ æternæ, quam promiſit qui non mentitur Deus.* Et cap. 3. dicitur. *Vt iuſtificati gratia ipſius hæredes ſimus ſecundum ſpem vitæ æternæ.* Et alibi idem habetur; & ratio eſt, quia hoc bonum eſt principaliter à Deo nobis promiſſum; eſt quod principaliter quietat, & ſatiat appetitum concupiſcentiæ, iuxta illud *Satiabor cum apparuerit gloria tua.* Eſt vltimus finis ſupernaturalis, quem concupiſcimus, & à Deo expectamus; ergo,&c.

49 Difficultas eſt, quænam ſit iſta beatitudo, quæ exercet dictam rationem obiecti, & finis. An formalis, an verò obiectiua, vtraque namque vocatur vita æterna, noſtra beatitudo, noſtra ſatietas, &c. Prima ſententia eſt, quod obiectum principale materiale noſtræ ſpei ſit ſola beatitudo formalis, quæ eſt actus intellectus quo Deus in ſe ipſo clarè intuetur, & vocatur viſio Dei, de qua dicitur. *Hæc eſt vita æterna vt cognoſcãt te,* &c. Vnde ſecundum hanc ſententiam obiectum principale ſpei, eſt quid creatum, ac proinde ſpes noſtra non eſt propriè virtus Theologalis. Sic Durand. *in* 3. *diſt.* 26. *q.* 2. *n.* 6. *cum ſeq.* Beccanus *hoc loco cap.* 17. *q.* 1. *propoſit.* 1. & aliqui alij. Secunda ſent. per oppoſitum tenet, quod ſola beatitudo obiectiua, quæ eſt Deus viſus, ſeu qui eſt obiectum viſionis ſit obiectum principale ſpei. Hanc tenet Caiet. *hic q.* 17. *art* 5. & alij.

50 Noſtra ſententia ſeq. concl. explicatur. *Obiectum principale noſtræ ſpei non eſt ſola beatitudo formalis, nec ſola obiectiua, ſed vtraque ſimul, ſcilicet viſio, & Deus videndus, ſeu obiectum noſtræ ſpei, eſt Deus clarè, & intuitiuè videndus.* Eſt expreſſa ſententia D. Thomæ *hic art.* 2. vbi poſtquam dixit, quod obiectum noſtræ ſpei eſt bonum infinitum quod eſt Deus, illud explicet tam per expreſſionem Dei, quam per expreſſionem viſionis, dicens. *Hoc autem bonum eſt vita æterna, quæ in fruitione ipſius Dei conſiſtit.* Et ſic tenent expoſitores D. Thomæ hoc loco, & Scholaſtici *in* 3. *ſent. diſt.* 26.

51 Probatur 1. nam illa beatitudo eſt obiectum noſtræ ſpei, quæ eſt noſter finis vltimus, ſatians, & quietans appetitum concupiſcentiæ ſuppoſitum ad ipſam ſpem. Sed neque ſolum Deus, neque ſolum viſio hoc præſtant, ſed vtrumque ſimul, ſcilicet Deus clarè, & intuitiuè viſus; ergo hoc ſolum eſt obiectum primarium noſtræ ſpei. Maior nota eſt. Minor probatur, nam Deus ſolus ſine viſione, ſeu adeptione, aut poſſeſſione, noſtrum appetitum ſatiare non poteſt; cum iſte non ſatietur in bono ſummo ſecundum ſe, ſed vt poſſeſſo, vt adepto. Neque ſola viſio poteſt appetitum ſatiare, quia iſta non eſt ſummum bonum, ſed adeptio, poſſeſſio, & conſecutio ſummi boni; ex quibus tanquam ex obiecto *quo*, & *quod* integra-

Digitized by Google

gratur vnum, & idem obiectum ſatians appetitum.

52 Probatur 2. nam res à nobis ſuppoſito diſtincta, vt eſt Deus, non poteſt eſſe bonum noſtrum niſi ratione alicuius rei per quã nobis formaliter vniatur, & à nobis poſſideatur, taliter vt quaſi fiat inter bona noſtra: nullus enim dicit, quod pecunia, aut quidpiam aliud bonum ſecundum ſe ſit bonum hominis, niſi ab eo poſſideatur, ratione cuius poſſeſſionis ſibi coniungatur, vt tranſeat inter bona ipſius. Sed Deus non poſſidetur ab homine, nec quaſi tranſit inter bona ipſius niſi media viſione beata; ergo, &c. Quare ſicut pecunia non poteſt dici bonum noſtrum, niſi poſſideatur à nobis, nec poſſeſſio pecuniæ cenſetur bona, niſi quatenus eſt poſſeſſio pecuniæ: ita nec viſio ſine Deo poſſeſſo erit ſummum bonum noſtrum, noſtrum appetitum ſatiens, nec Deus ſine poſſeſſione, ſed Deus poſſeſſus, ergo vtrumque ad obiectum materiale noſtrę ſpei requiretur, ſcilicet & viſio vt poſſeſſio, & Deus vt poſſeſſus. Vt enim docet S. Doctor 1. 2. *q.* 11 *art.* 3. *ad* 3. quem omnes Theologi ſequuntur, ex re poſſeſſa, & poſſeſſione integer finis conſurgit, quem voluntas appetit, eoque completur, & ſatiatur.

53 Probatur 3. Inter actum ſpei, & Deum, qui eſt noſtra beatitudo obiectiua, nihil intermediat, ſed Deus immediatè reſpicitur vt viſione poſſeſſus; ergo Deus vt viſione poſſeſſus, eſt primarium, & principale obiectum noſtrę ſpei. Dices cum Durando, quod Deus pertinet quidem ad obiectum ſpei, ſed non vt immediatè inſpectus, ſed mediatè, quatenus ipſa viſio immediatè terminat actum ſpei, & ea media terminat Deus; non enim Deus eſt bonum concupitum: eſt bonum noſtrum: ſatiat noſtrum appetitum, &c. niſi media viſione, quæ eſt Dei poſſeſſio, Dei tenentia, &c. Sed contra, quia viſio non cenſetur propriè mediare; ergo, &c. Antecedens probatur, nam viſio eſt finis *quo*, & tentio, ſeu poſſeſſio Dei, & Deus eſt finis *qui*, res poſſeſſa, res tenta, ſeu beatitudo obiectiua, ex vtroque non exurgit duplex finis, ſed vnus, & idem, vtroque coaleſcens: vnum idemque obiectum, quod vno, eodemque actu ſimul, & indiuiſim per modum vnius concupiſcatur, ſeu ſperetur; nec finis *qui*, ſine fine *quo*, nec vice verſa, vnus ſine altero poteſt mouere, & allicere voluntatem ad ſui concupiſcentiam.

54 Sed quæres 1. an licet viſio, & Deus viſus, ſeu an licet beatitudo formalis, & obiectiua non conſtituant niſi vnum, integrumque obiectum, ſed ſint partes illud vnum componentes, tanquam finis *quo*, & finis *qui*, tamen vnus iſtorum ſit principalior? Reſp. affirmatiuè, finis namque *qui*, ſeu beatitudo obiectiua, habet rationem partis magis præcipuæ. Ratio eſt, quia vbi duo ita ſe habent, vt vnum illorum ex propria ſua natura ordinatur ad alterũ, id quod ordinatur, eſt minus principale, & id ad quod ordinatur, eſt magis principale; hoc contingit in præſentiã: viſio beata ex ſui natura ordinatur ad Deum vidẽdum, & nos coniungendum cum Deo: & viſio intantum eſt appetibilis, inquantum Deus eſt appetibilis; ergo, &c.

55 Quæres 2. an reſpectu ſperantis viſio, & Deus æquè terminent actum ſpei, an Deus magis principaliter? Reſp. quod æquè terminare videntur. Ratio eſt, quia vbi duo fines partiales ita in vnum totalem coaleſcunt, vt vnuſquiſque illorum reſpectu voluntatis ſit id cuius gratia voluntas operatur, tunc vnuſquiſque terminat æque voluntatẽ, cum vnus non terminet reſpectu voluntatis vt medium, & alter vt finis; ſed vterque vt finis. Vnde licet aliàs Deus habeat rationem vltimi reſpectu rei appetitæ; viſio namque ad Deum vlterius terminatur, veluti finis concupitus, ad finem cuius gratia: ſicut amor concupiſcentiæ, ad amorem charitatis, &c. Tamen reſpectu operantis, ſeu per ordinem ad operãtem æquè immediatè terminant, tanquam componentes vnum integrum finem, & obiectum ſperantis, & ſpei.

Digitized by Google

& ſpei. Soluuntur argum. in contr. Durandi.

56 Primum argum. nam illud eſt obiectum materiale ſpei, quod licitè, & honeſtè amatur amore concupiſcentiæ, ſpes enim vel eſt amor concupiſcentiæ vel illum ſupponit; ſed ſola beatitudo formalis, non obiectiua, quæ eſt ipſe Deus, licitè, & honeſtè amatur amore concupiſcentiæ; ergo, &c. Minor probatur, nam Deus cum ſit vltimus finis noſter, non poteſt per amorem concupiſcentiæ ad nos ordinari; hoc enim eſt vti fruendis, quod peruerſum eſt, ex D. Auguſt. *lib. 1. de doctrina Chriſtiana cap. 4. & lib. 11. de ciuit. cap. 25.* Reſp. non eſſe inhoneſtum, ſed honeſtum, & licitum amare Deum amore concupiſcentiæ, quia non amatur Deus propter nos ſed nobis. Eſt iniquitas vti fruendis, ordinando fruenda ad nos tanquam ad finem cuius gratia, non tanquam ad finem cui.

57. Secundum argum. quoniã quæ à nobis diſtinguuntur ſuppoſito, non poſſunt eſſe obiectum immediatũ amoris concupiſcentiæ; ſed Deus diſtinguitur à nobis ſuppoſito; ergo non poteſt eſſe obiectum immediatum amoris cõcupiſcentiæ. Minor nota eſt. Maior probatur, quia id quod eſt obiectum immediatum amoris concupiſcentiæ, debet eſſe ita bonum noſtrum, vt nos immediatè afficiat; ſed res à nobis ſuppoſito diſtincta, non poteſt nos immediatè afficere, ſed tantum ratione alicuius effectus. Vnde vinum v. g. & cibus non ſunt obiectum immediatum amoris cõcupiſcentiæ, ſed mediatum: immediatum namque eſt actus quo bibimus, & comedimus; hoc enim actu mediante cibus, & potus vniuntur nobis; vnde cibum, & potum non concupiſcimus niſi ratione actus bibendi, & comedendi: imò cibum, & potum concupiſcimus propter ipſum comedere, & bibere, ſeu propter ipſos actus comedendi, & bibendi. Reſp. negando maiorem: nam auarus diligit pecuniam: vir vxorem, &c. ita quod ſint obiectum immediatũ, & tamen diſtinguuntur ſuppoſito. Ad probationem dico, quod id quod amatur amore concupiſcentiæ tanquã obiectum *quod* non debet nos afficere, aliàs amor concupiſcentiæ non eſſet boni abſentis. Id tamen quod amatur vt *quo*, ſeu vt finis *quo*, quo finis qui conſequi debet, & eſt ipſe actus intellectus, & voluntatis, debet nos afficere cum eſt præſens, ſecus cum eſt abſens. Nec exemplum cibi, & potus eſt ad rem, nam licet obiectum *quod*, amatur ſit cibus, & potus, tamen, id *quo* amatur eſt comeſtio, & bibitio, & ex vtroque integratur vnum, idemque obiectum concupiſcentiæ. Et licet facta diſtributione inter iſtas duas partes, potiorem locum teneat actus comedendi, & bibendi in intemperatis, qui ordinant omnia ad illos actus; non tamen in temperatis; vnde in noſtro caſu potius viſio ordinatur ad Deum, quam Deus ad viſionem.

58 Tertium argum. nam Deus eodem modo amatur amore concupiſcentiæ, ac timetur; ſed Deus non timetur immediatè in ſe, ſed tantum ratione alicuius mali; quod nobis infert, vel inferre poteſt; ergo neque ſperatur immediatè in ſe ſed tantum ratione alicuius effectus producti, vt viſionis, fruitionis, &c. Maior conſtat, nam timor, vt infra dicetur, eſt effectus ſpei, ac proinde eodem modo Deus, & timeri, & ſperari debet. Minor etiam conſtat, quia in Deo nihil eſt mali per quod timeri debeat, ſed tantum eſt in eo bonum per quod amari debeat. Reſp. negando maiorem. Nam Deus eſt obiectũ ſpei quatenus eſt bonum noſtrum, quod præſupponit eſſe ſummum bonum in ſe, & ſic eſſe bonum noſtrum non dicit aliud bonum, quam illud quod habet in ſe, à ſe, & ratione ſui. At Deus non poteſt dici malum noſtrum immediatè, & ratione ſui, ſed tantum ratione effectus à ſe producti, & eſt malum non culpæ, ſed pænæ. Nec verum eſt, quod timor ſit effectus ſpei, cum ſpes conſiſtat in proſecutione, & timor in fuga. Quomodo autem timor dicatur aliquo modo effectus ſpei,

ad

Digitized by Google

ad eamque pertinere infra dicetur.

59 Quartum argum. nam obiectum materiale ſpei, debet eſſe quid futurum & poſſibile haberi, ſed Deus vt beatificans, ſeu vt eſt beatitudo obiectiua non poteſt habere rationem futuri; ergo, &c. Sola namque beatitudo formalis habet rationem futuri, cum ſit conſecutio futura, non boni futuri, ſed præſentis, nondum tamen conſecuti. Reſp. concedendo maiorem, & diſtinguendo minorem. Deus ſecundum ſe non eſt quid futurũ, & conceditur: vt poſſidendus per claram viſionem, & negatur. Hoc etiam modo dicitur Deus bonum arduum; ideſt difficile acquiſitu per claram Dei viſionem. Hinc in Euangelio via ad Deum videndum, & poſſidendum dicitur ſtricta, & arcta, *Arcta eſt via, quæ ducit ad vitam, & pauci ingrediuntur per eam.*

60 Quintum argum. nam ſpes verſatur etiam circa præteritum, & præſens; ergo eius obiectum non eſt ſolum beatitudo æterna coaleſcens ex formali, & obiectiua. Antecedens probatur, nam experimur amicos, & parentes noſtros iam vita functos à multo tempore, nos ſperare nunc ſaluos eſſe, & prius ſalutẽ eſſe conſecutos; ergo, &c. Reſp. negando antecedens. Ad probationem dico, quod cum dicimus nos ſperare amicos, & præſentes iam fore beatos, non ſignificamus nos habere actum proprium ſpei, ſed ſolum quandam opinionem, & iudicium probabile, quod iam ſalutem conſecuti ſint. Vel ſignificamus ſimplicem quendam affectum, aut deſiderium de eo, quod eſſe vellemus.

61 Sextum argum. Delectatio beatorum in patria non eſt de Deo immediatè; ergo nec ſpes viatorum in via. Conſeq. conſtat, idem namque eſt obiectum materiale delectationis, & ſpei, ſolum in hoc differunt, quod delectatio eſt de re præſenti, & ſpes de eadem re eſt, ſed vt futura. Antecedens probatur, nam obiectum delectationis proximum, & immediatum beatorum, eſt viſio Dei non ipſe Deus, cum ſola viſio ſit aliquid ipſius beati, non diuina ſubſtantia. Tum quia triſtitia damnatorum non eſt immediatè de Deo, ſed de ſola priuatione diuinæ viſionis; ergo, &c. Reſp. negando antecedens; delectatio namque beatorum eſt de vtroque de viſione tanquam de obiecto, ſeu fine *quo*, & de Deo tanquam de fine *qui*. Ad id quod de damnatis dicitur, dico; quod triſtitia damnatorum eſt de carentia viſionis tãquam finis *quo*, & de carentia Dei tanquam finis *qui*.

§. III. *Soluuntur argum. ſententiæ Caietani.*

62 Primum argum. pro ſententia Caietani *nu.* 49. relata, eſt, nã volũtas non tendit immediatè in cognitionem, ſed in rem cognitam; ergo ſpes quæ eſt voluntatis non tendet immediatè in viſionem beatam, ſed in Deum cognitum. Antecedens probatur, nam cognitio ſe habet reſpectu voluntatis, vt repræſentans, & applicans ei obiectum amatum, non quod ipſa cognitio ſit obiectum amatum. Vnde ſi voluntas poſſet tendere in bonum abſq; eo quod ab intellectu proponeretur, id faceret, & intantum indiget intellectu, inquantum *nihil volitum quin præcognitum*. Reſp. negando antecedens. Ad probationem etiam negatur antecedens vniuerſaliter intellectum. Pro quo nota, quod licet aliquando cognitio ſolum ſe habeat, vt conditio proponens obiectum in quod voluntas tendat, ita quod ipſa cognitio non ingrediatur rationem finis, aut obiecti voluntatis; tamen aliquando non ſe habet vt nuda conditio, ſed vt obiectũ, & finis *quo*: quando ſcilicet voluntas non tendit in obiectum vt eſt in ſe ipſo à parte rei ſed prout eſt per intellectũ poſſeſſum, quatenus non poteſt eſſe obiectum voluntatis vt bonum illius, & vt poſſeſſum, niſi prout per intellectum trahitur, tenetur, & poſſidetur. Quod ſic contingit in noſtro caſu; licet namq; adhoc vt voluntas tendat in Deum per amorem amicitiæ, & charitatis requiratur intellectus tanquam conditio, non tamen

tan-

Digitized by Google

tanquam ingrediens rationem obiecti, cum amor charitatis tendat in Deum; non vt poſſeſſum, ſed prout eſt in ſe à parte rei. Tamen vt voluntas tendat in Deum per amorem concupiſcentiæ; & prout eſt bonum proprium, requiritur actus intellectus non tanquam conditio, ſed tanquam ingrediens rationem formalem obiecti, & finis, vt tentio, attractio, & poſſeſſio eiuſdem obiecti: tentio autem, poſſeſſio, &c. obiecti poſſeſſi ingreditur rationem obiecti poſſeſſi, vt patet.

63 Secundum argum. nam ſi beatitudo formalis eſſet pars obiecti materialis noſtræ ſpei, ſequeretur, quod non eſſet virtus Theologica; hoc eſt falſum; ergo, &c. Sequela probatur, quia tunc temporis totum obiectū ſpei eſſet creatum; quoties namque aliquod totum coaleſcit ex duobus quorum vnum eſt increatum, & aliud creatum, totum dicitur ſimpliciter creatum, quia *bonum ex integra cauſa, & malum ex quocumque defectu*: vt enim aliquid dicatur ſimpliciter increatum, omnes eius partes debent eſſe increatæ. Tum quia denominatio debet deſumi à potiori; ex obiectis autem *quo*, & quod, illud eſt potius cum habeat rationem formæ; hoc quaſi materiæ. Reſp. negando ſequelam ad probationem dico, quod denominatio ſumitur à potiori; hoc autē eſt Deus, non viſio. Deinde ad hoc vt virtus ſit Theologalis potiſſimè inſpicienda eſt ratio formalis *ſub qua*, quæ in noſtro caſu eſt Deus vt auxiliator, vt ſupra vidimus. Nec illud axioma: *Bonum ex integra cauſa, &c.* habet locum in noſtro caſu, quia denominatio tunc deſumitur ab eo quod habet rationem mali, ſeu quod eſt minus bonum, quando vtrumque poteſt dare denominationem: denominatio autem in noſtro caſu non poteſt dari ab vtroque obiecto partiali, ſed ſolum ab obiecto *quod*, non ab obiecto *quo*; forma namque vt denominet, debet habere eſſe vt *quod*, & intelligi eſſe in ſubiecto denominante vt *quod*.

§. IV. *Quænam ſint obiecta ſecundaria ſub noſtra ſpe cadentia.*

64 Communis Theologorum ſententia hoc loco, ſeq. concl. explicatur. *Omnia ea habent rationem obiecti ſecundarij noſtræ ſpei, quæ habent rationem medij ad conſecutionem beatitudinis: ſiue ſint media neceſſaria, ſiue vtilia, & aliquo modo conducentia; vt etiā ſunt media naturalia, quando appetuntur cum aliquo reſpectu ad finem ſupernaturalem.* Sic Sanctus Doctor hic art. 2. ad 2. vbi ſic fatur. *Quæcumque alia bona non debemus à Deo petere, niſi in ordine ad beatitudinem æternam. Vt & ſpes quidem principaliter reſpicit beatitudinē æternam; alia verò quæ ſperantur à Deo reſpicit ſecundariò in ordine ad beatitudinem æternam, ſicut & fides principaliter quidem reſpicit Deum, & ſecundariò reſpicit ea, quæ ad Deum ordinantur.* Potiſſimum autem medium; quod reſpicit ſpes in ordine ad conſecutionem vitæ æternæ eſt diſpoſitio ad iuſtificationem; vnde dicit D. Ambroſ. lib. de pœnit. cap. 1. *Nemo poteſt agere pœnitentiam, niſi ſperauerit indulgentiam.*

65 Ratio concluſionis eſt, quia virtus quæ ſe extendit ad finem, etiam ad media pro illius conſecutione neceſſaria, & conducentia extendi debet; ſed ſpes extenditur ad finem, ſcilicet ad æternam beatitudinem; ergo etiam ad ea media extendi debet, quæ pro illius conſecutione ſunt neceſſaria, aut vtilia. Vnde rectè notauit S. Doctor 1.2. *q.113.art.5.ad 1. 3.p.q.85. art. 2. ad 1.* quod eiuſdem virtutis eſt agere de fine, ac de medijs, & de eius oppoſitis: & eſt eiuſdem ſectari ſuum proprium obiectū, & oppoſitum eius auerſari.

66 Sed quæres 1. quænam ſint obiecta ſecundaria ſpei, tam neceſſaria, quàm vtilia? Reſp. neceſſaria eſſe: Gratia vocans, & iuſtificans: donum perſeuerantiæ, ſacramentum baptiſmi ſiue in re, ſiue in voto: Sacramentum pœnitentiæ poſt peccatum mortale, ſiue in re,

Digitized by Google

ſiue in voto,& alia huius generis. Vtilia ſunt bona temporalia huius vitæ,vt conducũt ad æternam beatitudinem: etiam bona temporalia alterius vitæ ſub ſpe cadunt, vt ſunt gloria corporis, & dotes eiuſdem. Etiam dotes animæ ſub ſpe cadunt; ſicut & futura corporum reſurrectio. Ad ſpem etiam pertinet fugere oppoſita impedientia talem conſecutionem, eaq; abhorrere: vt nolle tranſgredi mandata Dei; abhorrere amiſſionem æternæ beatitudinis, &c. vt enim dicebamus ex D. Thoma, virtus quæ ſectatur ſuum obiectum, abhorret illius contrarium. Vnde charitas quę ſectatur Dei dilectionem, abhorret odium ſibi contrarium, & caſtitas, abhorret ſuum contrarium, temperantia abhorret intemperantiam, &c.

67 Quæres 2. an inter obiecta ſecundaria detur aliquis ordo? Reſp. affirmatiuè; & iſte ordo attendi debet ſecundum rationem maioris, aut minoris neceſſitatis, ſecundum ratione͂ maioris, ac minoris vtilitatis. Vnde in iſtis non debet attendi ratio bonitatis, ſed conducentiæ. Cum enim conſiderentur vt media, & in medijs magis attenditur conducentia, quàm bonitas, ſequitur; quod ex iſta conducentia debeat ordo dictorum mediorum, ſeu obiectorum ſecundariorum attendi. Quocirca licet ſit maius bonum Euchariſtia, quàm baptiſmus, & pœnitentia; tamen conducentia in illis qui non ſunt baptizati, vel poſt baptiſmum peccarunt mortaliter, eſt maior in baptiſmo,& pœnitentia, quàm in Euchariſtia.

§. I. *Ponuntur aliquæ illationes.*

68 EX dictis infertur 1. quod obiectum materiale adæquatum ſpei eſt Deus clarè viſus, & omnia media ad ipſum conducentia, quæ omnia continentur ſaltem virtute in oratione Dominica, vt *n.*47. dictum eſt; & tradit S.P.Aug. in Enchiridio cap. 115. vbi dicit. *Apud Euangeliſtam Matthæum ſeptem petitiones continere videtur oratio, quarum in tribus æterna poſcuntur, in reliquis quatuor temporalia, quæ tamen propter æterna conſequenda neceſſaria ſunt.* Obiectum autem principale, & attributionis eſt Deus clarè viſus, vt dictum eſt. Infertur 2. Spem Chriſtianam eſſe veram virtutem, cum ſit effectiua actus boni moraliter, vt eſt actus ſpei. Infertur 3. eſſe virtutem Theologicam, cum eius obiectum formale ſit Deus ſub ratione auxiliatoris; & obiectum partiale *quod* ſit Deus clarè viſus. Infertur 4. eſſe virtutem ab alijs diſtinctam, ratione diuerſi obiecti formalis, & modi diuerſi tendendi in Deum.

69 Infertur 5. ſpem eſſe in entitate ſupernaturalem, cum habeat obiectum tum formale, tum materiale ſupernaturale. Tum quia tendit in Deum auctorem ſupernaturalem, & ex motiuo ſupernaturali. Infertur 6. nullum poſſe dari actum ſpei diuinæ, qui ſit entitatiuè naturalis; nihil enim naturale poteſt tendere in Deũ auctorem ſupernaturalem, & ex motiuo ſupernaturali. Tum quia nihil naturale poteſt inniti principio ſupernaturali, vt facit ſpes, cum nonniſi in virtute auxilij ſupernaturalis poſſit ſuum finem, ſcilicet æternam beatitudinem, conſequi.

DVBIVM IV.

An omnes actus ſpei ſint eiuſdem ſpeciei, & an poſſint eſſe mali moraliter.

70 PRima ſententia eſt, quod actus ſpei primarij, qui ſcilicet verſantur circa obiectum primarium ſunt eiuſdem ſpeciei, cum habeant idem obiectum tum materiale, tum formale; & ſic omnes actus quibus ſperamus æternam beatitudinem ſunt eiuſdem ſpeciei. At actus ſpei qui verſantur circa obiecta ſecundaria diſtinguuntur ſpecie tum ab inuicem, tum ab illis qui verſantur circa obiectum primarium. Sic tenent omnes illi qui actus ſecundarios diſtinguunt ſpecie à primarijs, vt amor Dei, & proximi, de quo infra de charitate.

Com-

Digitized by Google

171 Communis ſententia ſeq. concl. explicatur. *Omnes actus ſpei ſunt eiuſdem ſpeciei*. Probatur, nam omnes illi actus ſunt eiuſdem ſpeciei qui licet habeant diuerſa obiecta materialia, habent tamen idem obiectum formale, ſeu procedunt ex eodem motiuo, aut innituntur eidem formaliſſimæ rationi; ſed omnes actus ſpei innituntur eidem rationi formali Dei auxiliantis, &c. ergo omnes ſunt eiuſdem ſpeciei. Aliàs ſub vnica, eademque ratione formali poſſent ſpecies multiplicari. Poſſunt quidem ſpecies multiplicari ſub vnica ratione generica, non ſub vna ratione formali ſpecifica, & atoma, vt eſt in noſtro caſu. Bene verum eſt, quod illi actus, qui in ordine ad rationem formalem ſunt eiuſdem ſpeciei, ad inuicem poſſunt diſtingui ſpecie; exemplum habemus in intellectu, voluntate, & habitibus illarum; nam actus intellectus in ordine ad ipſum omnes ſunt eiuſdem ſpeciei, at in ordine ad propria obiecta materialia poſſunt eſſe diuerſarum ſpecierum, vt contingit in actu fidei, prudentiæ, &c. Idem dic de voluntate, & de habitibus illius; nã religio eſt vnus actus in ſpecie, & tamen actus illius vt conſiderantur in ordine ad obiecta propria, & ratione propriorum modorum tendendi ad illa, ſunt diuerſæ ſpeciei, vt conſtat in voto, iuramento, &c.

172 Quantum ad ſecundum in titulo dubij propoſitum, an ſcilicet actus ſpei poſſint eſſe mali moraliter, ferè conſtat ex dictis ſupra de actu fidei. Pro quo eſt notandum, quod dupliciter quis poteſt vti actu ſpei ad malum, vel vt obiecto, & hoc modo certum eſt actum ſpei poſſe eſſe malum, cum poſſit eſſe obiectum, ſeu materia circa quam quis peccet, vt cum quis ex actu ſpei ſuperbit, gloriatur, inflatur, &c. ſicut enim Angelus malus ſumpſit occaſionem ſuperbiendi ex donis, & gratijs ſibi à Deo datis, & forte etiam ex habitibus fidei, ſpei, & charitatis, quos à Deo habuit infuſos, & ex actibus illorum quos habuit in primo inſtanti. Ita homo poteſt ex actu ſpei ſumere occaſionem ſuperbiendi, gloriandi, &c. Bene verum eſt, quod tunc actus ſpei non eſt intrinſecè malus, ſed ſolum extrinſecè, quatenus à ſubiecto à quo elicitur, ad malum ordinatur. Vel quis poteſt male vti actu, vel habitu fidei vt principio, quatenus eſt principium (loquendo de habitu) elicitiuum actus praui, ſeu actus ſpei ex prauo fine, obiecto, & circunſtantijs. Et loquendo de actu, quatenus tendit in malum obiectum, in malam circunſtantiam, &c.

173 Communis ſententia eſt, quod non poteſt eſſe malus: nam actus ſpei non poteſt eſſe malus quatenus procedat ex malo principio; nam hoc modo non poteſt eſſe malus, cum principium efficiens illius ſit habitus, qui eſt honeſtus, bonus bonitate ſupernaturali. Non poteſt eſſe malus ex malo obiecto, quia hoc non poteſt eſſe malum, cum ſit res ſperanda ex diuino auxilio. Neque poteſt eſſe malus ex mala circunſtantia, quia non datur circunſtantia à quo poſſit vitiari.

174 Deus, poſſe vitiari ex circunſtantia finis, cum ſit ob vanam gloriam: ex circunſtantia temporis, vt ſi fieret tẽpore à Deo prohibito, vt ſi Deus prohiberet, quod in hoc inſtanti, vel tempore quis non eliceret actum ſpei: vel fieret eo tẽpore quo vrgeret actus charitatis vel alius. Ex circunſtãtia perſonæ, vt ſi fieret ab infirmo, & debili capitis, ex quo ſalus periclitaretur, &c. *Reſp.* quod neq; his modis poteſt actus ſpei intrinſecè vitiari. Non ex circũſtantia finis vanæ gloriæ, quia implicat, quod actus ſpei fiat ex motiuo vanę golrię tanquam ex principio, cum implicet quod principium actus ſpei, ſcilicet habitus producat actum ex illo motiuo. Poterit actus ſpei eſſe materia vanę gloriæ, vt dicebamus, non tamen poterit fieri ex illo motiuo. Item poterit vana gloria ſe habere concomitanter, & dum quis elicit actum ſpei vanagloriatur, ſed ex hoc actus ſpei non fit intrinſecè malus, cum malitia non afficiat actum ſpei, ſed ſubiectum. Quod ſi ſubiectum ordinet actũ

Digitized by Google

ſpei ad vanam gloriam, non ob id actus ſpei erit malus, ſed ſolũ erit malus vſus, ſicut etiam mali malè vtuntur rebus Sanctiſſimis, vt Euchariſtia, & alijs.

75 Neque poteſt actus ſpei vitiari eo quod fiat contra præceptum Dei; nam vel hoc pręceptum dari non poteſt, ſicut neque dari poteſt pręceptum, quod Deus non diligatur, aliàs poteſt actus dilectionis eſſe malus ſi poneretur contra præceptum, quod eſſe nequit. Vel dato, quod poſſet dari præceptum prohibens in aliqua occaſione actum ſpei, vel charitatis, tunc dicẽdum eſſet, quod non poneretur actus ſpei contra talem prohibitionem; cum enim fieri non poſſit, quin dicti actus ſint boni, deberet Deus denegare ſuæ gratiæ auxilium, ne ponerentur duo cõtraria, & quod eſſent boni, & quod eſſent mali cõtra præceptum. Per quæ patet ad aliud exemplum.

76 Ex quibus infertur, quod ſpes, nec actus illius, poteſt eſſe malus; quod ſic explicuit, & probauit S. Doctor *hac q. 17. art. 1. ad 1.* dicens. *In paſſionibus accipitur medium virtutis per hoc quod attingitur ratio recta, & in hoc etiam conſiſtit ratio virtutis. Vnde etiam in ſpe bonum virtutis accipitur ſecundum quod homo attingit ſperando regulam debitam, ſcilicet Deum. Et ideo ſpe attingente Deum nullus poteſt malè vti, ſicut nec virtute morali attingente rationem, quia hoc ipſum quod eſt attingere eſt bonus vſus virtutis, &c.*

DVBIVM V.

Quos actus habeat virtus ſpei.

77 Pater Suarez *diſp. 1. de ſpe ſect. 3. n. 10.* dicit, quod ex amore concupiſcentiæ in quo per ipſum conſiſtit actus ſpei, naſcitur deſiderium, vel beatitu dinis, vel bonorum ſupernaturalium, qui actus non ſemper ſunt diſtincti, ſed aliquando ſola ratione, & denominatione tantum. Malder, *hic qu. 17. art. 2. ſec. 3. ad 5.* vult, quod habitus ſpei hoc habeat actus, ſcilicet amorem concupiſcentiæ beatitudinis ſupernaturalis, deſiderium, ſpem, & gaudium, ſeu delectationem; deinde dicit, quod finis vltimus, ideſt beatitudo ęterna eſt obiectum illis omnibus quatuor actibus cõmune, ſed adiutorium Dei ad futuram beatitudinem obtinendam nobis paratum, eſt proprium obiectum ſpei. Hoc ſecundum quod Dei adiutorium ſit proprium obiectum formale ſpei, conſtat ex dictis à nobis toto dubio ſecundo. Quod autem æterna beatitudo ſit obiectum, ſcilicet materiale; commune illis quatuor actibus, conſtat ex dictis toto dubio tertio. An autem habitus ſpei eliciat illos quatuor actus proſecutionis (quid enim de actibus fugæ dicendum ſit, patebit ex dicendis *q. 19. de timore*) ita quod ſint ad inuicem diſtincti, eſt difficultas.

78 Quantum ad actum gaudij, ſeu delectationis, puto, quod non ſit propriè actus ſpei; cum enim gaudium, ſeu delectatio, non ſint niſi de obiecto adepto, ſeu de bono iam poſſeſſo, & ſpes non ſit de bono poſſeſſo, ſed poſſidendo; quocirca dicemus *diſp. ſeq.* quod ſpes non datur in Patria vbi datur poſſeſſio; ideo ſpes non poteſt habere actũ proprium gaudij, ſeu delectationis. Dixi: *non poteſt habere actum proprium gaudij*, quia actum improprium habere poteſt, quatenus ſperans, ſiue reflexè, ſiue directè, gaudet, & delectatur de ipſo actu ſpei, ſeu de hoc, quod ſperat æternam beatitudinem. Nam vt alibi diximus, tam intellectus, quam voluntas ſunt potentiæ reflexiuè ſupra ſuos actus. Vnde ſi dum ſperans ſperat, & per eundem actum quo ſperat ſperat ſe ſperare, & delectatur ſe ſperare; tunc hæc delectatio, vel gaudium identificatur cum actu ſpei. Quod ſi ſperãs per alium actum delectatur de actu ſpei, tunc eſſe actus formaliter reflexus, nõ poteſt procedere ab habitu ſpei, cum non tendat in æternam beatitudinem, neque habeat illam pro obiecto, ſed obiectum illius eſt ipſe actus creatus ſpei.

79 Puto etiam, quod amor concupiſcen-

Digitized by Google

piſcentiæ, & deſiderium poſſunt identificari cum actu ſpei. Cum enim ſperare ſit velle æternam beatitudinem ſibi, ſequitur, quod actus ſpei ſit, & inuoluat amorem concupiſcentiæ; & hoc modo ſpes erit amor concupiſcentiæ, & amor concupiſcentiæ erit ſpes quando ille amor innititur Deo auxilianti. Ex quo non ſequitur, quod ſpes ſit amor cõcupiſcentiæ ad mentem P. Suarez quam ſupra reicimus: nam Suarez volebat, quod obiectum formale ſpei eſſet ſummum bonum amatum amore concupiſcentiæ, ſeu in bonum amantis, ita quod eſſe amatum in bonum amantis eſſet ratio formalis ſpei; at verò nos dicimus hoc eſſe ſolum obiectum materiale, formale autem ſit ratio diuini adiutorij. Idem dicendum de actu deſiderij, quod ſcilicet ſit actus ſpei dum identificatur cum illo; in eo enim quod quis ſperat Deum ſibi, ſub motiuo diuini auxilij, continetur deſiderium ſub eodem motiuo boni deſiderati.

80 Difficultas eſt, an habitus ſpei eliciat dictos actus vt diſtinctos ab actu ſpei. Ad quod dico 1. non poſſe ſpem elicere dictos actus circa æternam beatitudinem, ex alio motiuo vel ſub alio motiuo, quam ſub motiuo diuini adiutorij. Implicat enim quod potẽtia, vel habitus, eliciat actus, & nõ ſub motiuo proprio, aliàs exiret extra ſphærã ſui obiecti ſpecificatiui. Dico 2. non poſſe ſpem elicere actum concupiſcẽtiæ, aut deſiderij, qui diſtinguatur ſpecie ab actu ſpei. *Ratio* clara eſt quia vel actus cõcupiſcentię & deſiderij fiunt ex motiuo virtutis ſpei, vel ex alio motiuo. Si ex motiuo virtutis ſpei, erunt actus ſpe, cum illi actus habeant rationem formalem ſpei, & obiectũ materiale illius. Ex alio motiuo fieri non poſſunt, cum implicet virtutem ſpei elicere actus niſi ſub proprio motiuo. Tum quia ſperare nihil eſt aliud quam velle bonum arduum poſſibile ſibi, ac proinde ſi eſt poſſibile erit abſens, & motus in illud erit motus in diſtans, ac ſubinde erit deſiderium eſt ſpes, cum ſit ex motiuo ſpei. Tum quia nulla eſt implicantia, quin voluntas ex motiuo diuini auxilij deſiderat bonum arduum, abſens, & poſſibile haberi; ac proinde non implicat dicere, quod actus deſiderij in præſenti ſit actus ſpei. Hinc patet non eſſe verum quod dicit Suarez, ſcilicet quod actus deſiderij poſſit eſſe diſtinctus ab actu ſpei, & quod ſpes poſſit elicere actum qui ſit puræ concupiſcentiæ, & puri deſiderij, diſtincti ſpecie ab actu ſpei.

81 Sed obijcies cum Suarez, quia omnis amor parit deſiderium, quando bonum eſt abſens; ergo actus ſpei cum ſit amor cõcupiſcentiæ de bono abſenti pariet deſiderium. Reſp. 1. quod amor parit deſiderium, cum bonum eſt abſens tranſitiuè, & negatur: intranſitiuè, & conceditur; vt enim conſtat ex dictis, non eſſe neceſſe, quod deſiderium ſpecie diſtinguatur ab amore, ſed poteſt cũ ipſo identificari, & ſolum diſtinguetur ſecundum diuerſa muneta inadæquata. Reſp. 2. poſſe parere deſiderium, quod non ab eodem habitu procedat, ſed ex diuino auxilio, & ſub alio motiuo, de quo alibi.

DVBIVM VI.

De actu intellectus prærequiſito ad actum ſpei.

82 CVm omnis actus voluntatis ſẽper ſupponat aliquem actum intellectus, & ſpes ſit actus voluntatis, videndum eſt, quem actum intellectus ſupponat. Deinde cum actus intellectus dirigens ſpem Chriſtianam, ſeu Theologicam debeat eſſe actus fidei: cum fides ſit fundamentum ſpei, iuxta fidei definitionem, quod ſit *ſubſtantia rerum ſperandarum*, & fides conſiſtat in actu iudicij. Ideo quærimus quodnam ſit iudicium, quod actus ſpei prærequirit; poſtea explicaturi quale ſit hoc iudicium. Pro quo nota, quod quantum ad præſens, tria iudicia diſtingui poſſunt. Vnum conditionatum, & duo abſoluta. Conditionatum eſt: *credo*, ſeu *iudico me poſſe conſequi*

Digitized by Google

ſequi æternam beatitudinem, niſi per me ſteterit: vel, & in idem redit: *ſaluabor niſi ego in culpa fuero*. Primum iudicium abſolutum eſt: *Ego ſaluabor ego vitam æternam conſequar*. Secundum iudicium abſolutum, eſt *Deus poteſt, & quantum eſt de ſe vult me ſaluare: & omnibus penſatis, eſt poſſibile me ſaluari*, quia Deus dabit mihi infallibiliter media neceſſaria ad ſalutem conſequendam.

83 Conueniunt omnes, quod ad ſpem Chriſtianam non requiratur primum iudicium abſolutum, cum hoc poſſit eſſe falſum. Contingere namque poteſt, quod qui iudicat de ſe, & dicit *Ego ſaluabor; ego vitam æternam conſequar*, ſit de numero reproborum. Ad ſpem autem requiritur iudicium verũ, & certum, vt poſſit noſtræ ſpei certitudinem regulare. Tum quia iudicium regulans noſtram ſpem, vt poſtea dicetur, debet eſſe fidei; ſed hoc iudicium *ego ſaluabor, ego vitam æternam conſequar*, non poteſt ad fidem pertinere, cum ſit de re facti, & non reuelata; ergo &c. De primo ergo, & tertio iudicio procedit difficultas.

84 Prima ſententia eſt, quod ad ſpẽ Chriſtianam ſufficiat iudicium conditionatum. Hanc tenent Vega *lib. 9. in Trident. cap. 38.* Sot. *in Apolog. contra Catherinum cap. 4.* & alij. Noſtra ſententia ſeq. concl. explicatur. *Non ſufficit iudicium conditionatum ſed requiritur tertium, quod eſt ſecundum abſolutum.* Hæc concl. eſt expreſſa D. Tho. *q. 18. art. 4. ad 2.* vbi hæc habet: *Spes non innititur principaliter gratia, iam habita, ſed diuina omnipotentia, & miſericordia, per quam etiam non habet, eam conſequi, poteſt, &c.* Vbi, vt vides, vult S. Doctor quod ad ſpem noſtram præſupponatur iudicium, ſeu fides diuinæ omnipotentiæ; miſericordiæ; largitatis, ſeu Dei adiutorij, quod non reperitur in primo illo iudicio conditionato in quo nulla fit mentio diuini adiutorij, ſeu in quo non proponitur obiectum formale ſpei, ſed ſolum materiale. Fit mentio tamen in tertio iudicio, & per illud ſufficienter proponitur obiectum formale fidei, & fundatur in illo vniuerſali principio quod Deus vult omnes homines ſaluos fieri, nulli quantum eſt ex parte ſuadeerit, ſed præſto erit cum ſuo adiutorio. Iudicium ergo ad ſpem requiſitum debet eſſe illud tertium, cum quo hoc coincidit. *Spero me ſaluari, ſeu ſalutem, aut vitam æternam conſequi, ex diuino adiutorio, ſeu Deo auxiliante.* Vbi, ly *ſpero* ponitur pro iudico, aut credo: quod ſi velis hunc actum eſſe ſpei, ex illo iudicio ſecutum: dicas *credo ſeu iudico me poſſe ſaluari ex diuino adiutorio.* Hãc noſtram concl. ſequuntur Ruard. Tapper, *art. 8. Louan. circa medium*, Aragon. Yſambert. & alij hoc loco.

85 Quod non ſufficiat illud iudiciũ conditionatum; conſtat ex dictis, quia non proponi obiectum formale ſpei, ſed tantum materiale, vbi autem non proponitur obiectum formale ſub quo actus voluntatis poni debet, nec actus ponetur. Tum quia ille actus non eſt fidei infuſæ; ac proinde inſufficiens ad regulandam voluntatem ad actum in entitate ſupernaturalem. Poteſt enim ille actus ſeu iudicium poni, vel elici à non habente fidem infuſam, & ad regulandam ſpem acquiſitam, quæ eſſe poteſt in homine deſperante, vel infideli. Poteſt namque Turca dicere, & de facto dicunt ſe poſſe conſequi æternam beatitudinẽ, niſi per me ſteterit, non obſeruando legem Mahometanam; idem iudicium poteſt eſſe in hæretico, vbi nec eſt fides nec ſpes Chriſtiana.

86 Quod autem ſufficiat; & requiratur tertium illud iudiciũ, probo, quia illud eſt iudicium fidei, proponens obiectum tum formale, tum materiale ſpei ergo ſufficit, & requiritur ad regulandam ſpem. Tum quia hoc iudicium eſt certiſſimum; eſt enim certiſſimum quod diuino auxilio poſſum ſaluari, cũ Deus velit omnes ſaluos fieri, & per ipſum non ſtet quin ſalui fiant.

87 Dices, quod ex Concil. Tridẽt. *ſeſſ. 6. can. 26.* ſolum videtur requiri iudicium conditionatum; ergo, &c. Antecedens conſtat ex illis verbis Concilij

Si

Si bene agendo, & diuina mandata cuſtodiendo, vſque in finem perſeuerauerint, &c. Reſp. negando antecedens. Ad probationem dico Concilium loqui non de iudicio requiſito ad actū ſpei, ſed quod illi qui bene agunt, obtinebunt æternam retributionem ſi bene agent. In executione namque retributio non datur niſi ex ſuppoſitione meritorū. Vnde Conciliū loquitur de ordine executionis; at ſpes procedit de intentione. Sicut Deus ordine intentionis præparauit nobis vitam æternam ante præuiſionem noſtrorum meritorum, tamen ordine executionis eam non confert niſi habētibus meritis. Pariformiter, pœna damnationis non datur niſi morientibus in peccato mortali, & tamen timemus eandem pœnam ſecundum ſe, & non tantum ex ſuppoſitione peccati mortalis.

88 Circa qualitatem dicti iudicij, iam conſtat ex dictis debere eſſe actum fidei. Solum poteſt eſſe difficultas, an dictum iudicium ſit, quod Deus dabit gratiam, ſeu auxilium ſufficiens, quo poſſim ſaluari, ſequens illud principium quod Deus *vult omnes homines ſaluos fieri*, in vim cuius voluntatis antecedentis præparātur omnibus auxilia ſufficientia quibus poſſint ſaluari. An verò debeat eſſe iudicium, quod Deus dabit auxilium efficax quo ſaluor, quod ſequitur in vim voluntatis conſequentis, & efficacis qua præparantur auxilia efficacia quibus homo efficaciter vitam æternam conſequatur. Ad quod dico ſufficere illud primum iudicium; aliàs actus ſpei ſolū in eo poneretur, qui eſſet prædeſtinatus. Tum quia in illo primo iudicio continetur totum id quod requiritur ponendum actum ſpei; proponit enim tum obiectum formale ſpei, tum materiale, vt poſſibile, licet non proponat vt de facto futurum. Diximus autem ſupra, quod obiectum ſpei eſt bonum abſens, arduum, & poſſibile, nec eſt neceſſe quod ſit futurum; alioquin illi ſoli ſperare poſſent, in quibus æterna beatitudo eſt futura; quod eſt falſum. Tum quia omnis homo quādiu viuit in terris, poteſt bene operari, & ſalutem æternam conſequi, ergo omnis poteſt vitam æternam ſperare.

89 Quæres 1. an poſſit quis ſibi ſperare tantam gloriam, quantam habet glorioſa Virginum Regina, aut quantā habent Apoſtoli, D. Ioannes Baptiſta, aut aliquis alius inſignis Sanctus? Ratio dubitandi eſt, quia ſpes non innititur iudicio de actuali futuritione æternæ beatitudinis, ſed innititur iudicio de poſſibilitate dictæ beatitudinis, ſed eſt poſſibile vnicuique quod tantam gratiam, & gloriam conſequatur, quantum habet Deipara, &c. ergo, &c. Reſp. quod licet dictum iudicium non debeat eſſe de actuali futuritione beatitudinis, non tamen debet ea futuritio excludi, ac proinde debet dictum iudicium eſſe prudentiale de poſſibilitate non excludente ſed includente futuritionem tum quantum eſt ex parte Dei, tum quantum eſt ex parte auxilij ab eo dati, vel dandi, proportionati noſtræ ſpei. Nullus autem prudenter iudicabit, quod auxilium ſibi dandum æquet illud, quod Deiparæ datum fuit. Debet tamen vnuſquiſque conari ad actus intenſiſſimos ſpei, ſine illa vel ſimili comparatione, quæ redolet potius præſumptionem, quam ſpem.

90 Quæres 2. an qui haberet actuale iudicium, quod nec habeat, nec ſit habiturus auxilium ſufficiens ad conſequendam æternam beatitudinem, poſſit illam ſperare? Reſp. negatiuè. Ratio eſt, quia tunc non proponitur obiectum formale ſpei, quod eſt æterna beatitudo conſequibilis ex diuino auxilio, hoc autem in eo caſu non proponitur, cum diuinum auxilium excludatur. Idem dicendum de eo, qui ſolum probabiliter iudicaret ſe poſſe habere diuinum auxilium ſufficiens pro conſecutione æternæ beatitudinis. Spes namque noſtra non fundatur in probabilitate diuini auxilij, ſed in fide, quod Deus illud dabit, nec ipſe deerit, nec deſeret, niſi nos ipſum prius deſeramus. Quod ſi ſtante dicto iudicio falſo ille conaretur ſperare; tunc ille actus non eſſet ſpei, ſed temeritatis, vel præſumptionis.

DVBIVM VII.

An actus ſpei noſtræ ſit certus, & in quo eius certitudo conſiſtat.

91 HAnc difficultatem pertractat D.Thomas *q. ſeq. art.* 4. Pro cuius intelligentia notandum 1. quod licet certitudo propriè ſit in intellectu, eſt enim *firma adhæſio intellectus alicui propoſitioni, vt nullam admittat dubitationem, hæſitationem, aut formidinem de oppoſito*; tamen quia voluntas ab intellectu dirigitur, ab eo ſuam accipiat certitudinem, infallibilitatem, & firmitatem, cum tendat ſecundum regulam infallibilem, in ſuum obiectum, & ſecundum præſcriptũ illius. Vbi enim intellectus firmiter adhæret ſuo obiecto, voluntas, ſeu effectus ex illo ſecutus immobiliter ſuo adhæret. Notandum 2. quod firmitas, & certitudo ſpei ab eo ſumi debet, cui innititur, non ab infallibilitate euentus rei ſperatæ; & ſic cum ſpes noſtra innitatur diuino auxilio, aut diuinæ omnipotentiæ, ſeu fidelitati Dei, Sequitur, quod erit omnino firma. Item cum ſequatur omnino iudicium fidei certiſſimum, erit omnino certiſſima, licet euentus non ſequatur, quia in eo ſpes non fundatur. Bene verum eſt, quod durante illa firmitate iudicij, infallibiliter ſequetur effectus, ſi cœtera neceſſaria ponantur. Notandum 3. ſpem noſtram quantum ad effectum, ſeu executionem inniti etiam noſtris bonis operibus in gratia factis, iuxta illud pſal. 36. *Spera in Domino, & fac bonitatem, & paſcentis, &c.* Ei namque innititur noſtra ſpes, quod eſt aliquo modo cauſa rei ſperatæ; ſed noſtra bona merita ex gratia, & in gratia facta ſunt cauſa obtinendi æternam beatitudinem; ergo, &c.

92 Conueniunt omnes Catholici, quod actus ſpei ſit certus, & docet Apoſtolus Rom. 5. ibi. *Spes non confundit.* Et 2. ad Timot. 1. ibi *Ob quam cauſam etiam hæc patior, ſed non confundar, ſcio enim cui credidi, & certus ſum, quia potens eſt depoſitum meum ſeruare in illum diem.* Et Eccleſ. 2. dicitur. *Nullus ſperauit in Domino, & confuſus eſt.* Vnde Apoſt. ad Hebræ. 6. comparat certitudinem ſpei anchoræ qua tempore tempeſtis naues detinentur ne à ventis quatientur. *Quam ſpem ſicut anchoram habemus animæ tutam, & firmam.* Hinc S.P. Auguſt. *in pſal.* 123. de ſpe ſic loquitur. *Spes noſtra tam certa eſt, quaſi iam res perfecta ſit. neque enim timemus, promittente veritate, veritas nec falli poteſt, nec fallere.* Et pſal. 129. dicit. *Qui dedit veniam, ipſe promiſit vitam æternam; ſi verbum noſtrum eſſet, deberemus timere: quia verbum Dei eſt: ſecuri ergo ſperamus in eius verbo qui fallere non poteſt.* Idem tradit D.Cyprianus *lib. de mortalitate.* D.Chryſoſt. *hom.* 9. *in Epiſt. ad Rom.*

92 Sed obijcies 1. nam certitudo noſtræ ſpei non poteſt eſſe maior certitudine fundamenti cui innititur, ſed innititur etiam noſtris meritis, quæ ſunt fallibilia, ergo ex hac parte non eſt infallibilis, & certa. Tum quia cum aliquis effectus eſt à duplici cauſa, ſequitur debiliorem, ab eaque denominatur; ſed ſpes noſtra ſequitur ex duplici cauſa ex vna infallibili, & eſt diuinum auxilium, & diuina promiſſio, quæ ſunt infallibilia. Et ex alia fallibili, & ſunt noſtra merita; ergo ab iſtis denominabitur fallibilis. Effectus namque comparatur concluſioni, quæ cum ſit effectus præmiſſorum, ſequitur debiliorem partem. Reſp. concedendo maiorem, & diſtinguendo minorem: *innititur noſtris meritis, quæ ſunt fallibilia* ex parte ſubiecti, & per accidens, quatenus ratione noſtræ libertatis, quæ poteſt & ponere, & non ponere, poſſunt non eſſe, & conceditur. *Sunt fallibilia* formaliter, & ſecundum ſe, & negatur; Deus namque promiſit illis vitam æternam, & eam infallibiliter conferet, ſi vſque in finem perſeuerent.

93 Obijcies 2. nam illud eſt infallibile in ordine ad aliquem finem, quod facit illud infallibiliter conſequi; ſed noſtra ſpes non facit infallibiliter conſequi vitam æternam; ergo non eſt reſpectu

Digitized by Google

ſpectu ad illam infallibilis. Reſp. diſtinguendo maiorem: *quod facit illad infallibiliter conſequi* quantum eſt de ſe, & ſecundum ſe, & conceditur; ex parte ſubiecti, & negatur. Ad hoc ergo vt noſtra ſpes ſit infallibilis, ſufficit, quod quantum eſt de ſe,& ſecundum ſe ſit talis. Actus namque ſpei ſecundum ſe infallibiliter facit,quod ſperās,ſi in eo actu permaneat ſaltem moraliter, conſequatur vitam æternam; quod ſi ſperans vitam æternam non conſequatur, non prouenit ex defectu actus ſpei, ſed ex defectu ſperantis; qui in eo actu non perſeuerauit.

94. Difficultas ergo præſens conſiſtit, vt videatur in quo conſiſtat certitudo actus ſpei, ſeu ex quo principio oriatur, & vnde proueniat. Prima ſententia, ſeu error eſt hæreticorum, qui volunt, quod certitudo noſtræ ſpei, ſit certitudo fidei, quia vnuſquiſque tenetur credere fide diuina ſe fore ſaluandum, & præſumere indubitatam ſalutis expectationē; fretus promiſſionibus diuinæ beneuolentiæ. Secunda ſententia eſt, quod certitudo noſtræ fidei in eo conſiſtat,quod infallibiliter inclinet noſtram voluntatē ad ſperandam vitam æternam. Cæterum hæc certitudo non eſt propria ſpei, ſed communis omnibus virtutibus, omnis namq; virtus inclinat potentiam in qua eſt infallibiliter, infallibilitate inclinationis, licet non infallibilitate effectus, ad exercendos actus ſibi correſpondentes. Vnde hæc ſententia quam tuetur Durand. *in 3.diſt. 26.qu. 3. nu. 5.* manet exploſa.

95 Communis, & vera ſententia ſeq. concl. explicatur. *Certitudo noſtræ ſpei in duobus conſiſtit. Primò, quod infallibiliter ſine vacillatione tendit in ſuum obiectum, tum primarium, tum ſecundarium: Secundò, quod per illam noſtra voluntas immobiliter adhæret ſuæ æternæ beatitudini.* Conſtat hæc concl. ex illo 2. ad Timot. 1. *ſcio cui credidi & certus ſum quia potens eſt, &c.* & ex illo ad Hebræ. 10. *Tenemus ſpei noſtræ confeſſionem indeclinabilem*; ideſt certam, infallibilem, ſine vacillatione, & indeuiabiliter dirigentem; & huius ſubiungit rationem, quia *fidelis eſt qui rem promiſit.* Et Sanctus Iob 13. *Si occiderit me, in ipſo ſperabo.* Pro quo nota, quod duplex diſtingui poteſt adhæſio firma, & immobilis voluntatis ad beatitudinem. Vna informis, & inchoata, quæ poteſt reperiri in peccatore, & tunc eſt, quando voluntas ita afficitur erga beatitudinem, vt concipiat odium ſuorum peccatorum, illaque deteſtetur, confidens Deum fore ſibi propitium ob Chriſti D. merita, ac proinde incipiat inchoare nouam vitam, & adhærere æternæ beatitudini. Alia eſt formata, & perfecta, quæ ſolum in iuſto reperitur, & tunc contingit quando voluntas ita afficitur erga æternam beatitudinem, vt confidat Deum fore ſibi propitium, ob Chriſti merita, & propria, eique adhæreat per ſpem charitate formatā, ſeu ex perfecta charitate.

96 Sed quæres 1. an certitudo, firmitas, ſeu infallibilitas noſtræ ſpei proueniat ab aſſenſu fidei, quo credimus Dei omnipotentiam in ferendo auxilio, ex parte intellectus, & qua credimus Dei benignitatem, fidelitatem, & miſericordiam ex parte voluntatis, quibus nobis vult æternam beatitudinem, & vult nobis promiſſa ſeruare? Reſp. affirmatiuè. Colligitur ex illo pſal. 144. *Fidelis Dominus in omnibus verbis ſuis, & Sanctus in omnibus operibus ſuis: alleuat Dominus omnes qui corruunt, & erigit omnes eliſos.* Et *Oculi omnium in te ſperant Domine, & tu das eſcam illis in tempore opportuno.* Et pſal. 145. dicitur. *Nolite confidere in principibus, in filijs hominum in quibus non eſt ſalus. Beatus cuius adiutor eſt Deus Iacob, ſpes eius in Domino Deo ipſius.*

97 Quæres 2. an certitudo, firmitas, & infallibilitas noſtræ ſpei ſit abſoluta, an conditionata? Reſp. quod ex parte ſpei, & ex ſua præciſa ratione, eſt abſoluta, at ex parte rei ſperatæ, eſt ſolum conditionata. Quod eſt parte ipſius ſpei certitudo ſit abſoluta, conſtat ex dictis; omnis enim actus efficax ex ſua

Digitized by Google

præciſa ratione eſt abſolutus, ſed actus ſpei eſt efficax quoddam deſiderium æternæ beatitudinis, ergo eſt abſolutus. Quod autem ex parte rei ſperatę ſit conditionatus; conſtat, quia vita æterna non promittitur nobis in ſacra ſcriptura abſolutè, ſed ſub conditione obſeruationis mandatorum Dei, bonorum operum, perſeuerantiæ in illis, & in gratia ſanctificante vſque ad mortem.

§. *Vnicus, ponitur ſpei definitio, & alia videnda.*

98 SPem quantum ad habitum, ſic plerique definiunt. *Eſt certa expectatio beatitudinis ex gratia, & meritis proueniens*. Alij ſic definiunt. *Spes eſt virtus Theologica, faciens hominem certò expectare beatitudinem, ex gratia Dei, meritis Chriſti, & proprijs prouenientem.* At quantum ad actum ſic ſolet definiri. Spes eſt *efficax tendentia in æternā beatitudinem ex diuino auxilio, meritis Chriſti, & proprijs.* Vel vt alijs placet, eſt *efficax deſiderium æternæ beatitudinis, &c.*

99 Sed quæres 1. quem ordinem ſeruet actus ſpei, cum actu fidei? Reſp. quod ſeruat hunc ordinem, quod actus ſpei ſupponat actum fidei tanquam fundamentum in quo fundatur; iſte autem actus fidei, qui præſupponitur eſt de omnipotentia Dei; de præparato nobis auxilio ſufficienti, de miſericordia Dei; de eiuſdem fidelitate in ſeruandis promiſſis; de noſtra poſſibilitate ad conſequendam dictam beatitudinem ex huiuſmodi auxilijs.

100 Quæres 2. an certitudo ſpei ſit eadem in omnibus, an habeat latitudinem? Reſp. habere aliquam latitudinem etiam in ijs qui habent ſpecialem reuelationem de ſua beatitudine; non quidem ratione obiecti formalis, ſeu principij formalis cui innititur, ſed ratione meritorum, & bonorum operum ſperantium, quibus ſpes etiam innititur, vt iam diximus. Tum quia vnus poteſt habere maiorem coniecturalem, vel moralem certitudinem de bonis operibus in quibus ſe exercuit per totam vitam, quam alius qui non fuit ita diligens, & ſtudioſus in frequentandis bonis operibus; in vitandis peccatis, illorum occaſionibus, &c.

101 Quæres 3. an noſtra ſpes debeat etiam inniti meritis, & intercesſionibus Sanctorum? Reſp. affirmatiuè, nam etiam iſta ſunt quoddam medium obtinendæ beatitudinis. Tamen iſta non ſunt medium eſſentiale, aliàs debuiſſet fieri mentio in definitione ſpei; plurimum tamē conducunt, nec debent relinqui, ſed perpetuò implorari.

DVBIVM VIII.

An beatitudo alterius cadat ſub ſpe.

102 HOc dubium ſic proponit S. Doctor hic art. 3. ſub his verbis? *Vtrum aliquis poſſit alteri ſperare beatitudinem æternam*. Alij ſic proponunt, *an beatitudo alterius, vt nobis coniuncti, poſſit eſſe obiectum noſtræ ſpei.* Sed in idem recidunt. Rem totam ſic reſoluit S. Doctor. Spes poteſt eſſe alicuius dupliciter. *Vno modo abſolutè, & ſic eſt ſolius boni ardui ad ſe pertinentis. Alio modo ex præſuppoſitione alterius, & ſic poteſt eſſe etiam eorum, quæ ad alium pertinent. Ad cuius euidentiam ſciendum, quod amor, & ſpes differunt, quod amor importat quandam vnionem amantis ad amatum; ſpes autem importat quendam motum, ſiue protenſionem appetitus in aliquod bonum arduum, vnio autem eſt aliquorum diſtinctorum, & ideo amor directè poteſt reſpicere alium quem ſibi aliquis vnit per amorem, habens eum ſicut ſe ipſum. Motus autem ſemper eſt ad proprium terminū proportionatum mobili; & ideo ſpes directè reſpicit proprium bonum. Sed præſuppoſita vnione amoris ad alterum, iam aliquis poteſt ſperare, & deſiderare alteri vitam æternam, inquantum eſt ei vnitus per amorem.* Vbi vt vides docet S. Doctor, quod ſimpliciter loquendo ſpes directè reſpicit bonum proprium, non alterius, quia non eſt mihi arduum, & dif-

difficile velle tibi beatitudinem, ſicut nec alia, vt caſtitatem, temperantiam, &c. ſed mihi. Præſuppoſita tamen vnione ſperantis cum alio per amorem poteſt alteri vita æterna ſperari: ſicut per charitatem quis diliget Deum, ſe ipſum, & proximum.

103 Igitur ex mente D. Thomæ, quem omnes ſequuntur, poſſumus vero actu ſpei ſperare alteri æternam beatitudinem, & alia media ad eam conducentia ratione coniunctionis quam habet nobiſcum, tunc enim apprehendimus eius bona tanquam noſtra, & in illa ſic apprehenſa vt noſtra, ſpes noſtra tendit. Colligitur ex Apoſtolo 2. Cor. 1. ibi. *Vt ſpes noſtra firma ſit pro vobis, ſcientes, quod ſicut ſocij paſſionum eſtis, ſic eritis & conſolationis*. Idem tradit ad Philip. 1. Ratio S. Doctoris eſt conuincens, quia ad virtutem ſpei ſpectat vt deſiderem, & velim efficaciter vniri Deo tanquam ſummo bono meo, quia Deus eſt ſummum bonum meum, ita etiam ſpectat ad eandem virtutem vt efficaciter deſiderem vniri eodem ſummo bono per eos omnes, qui mihi ſunt aliquo modo coniuncti, quia etiam in ipſis eſt mihi ſummũ bonum. Eſt enim Deus bonum adeo excellens, vt ſit conuenientiſſimũ deſiderare, quod omnes illi vniantur, quod omnes illo fruantur, non ſolum per ſe ipſos, ſed etiam per alios, quibus aliquo modo ſunt vniti, & qui ſunt membra eiuſdem corporis.

104 Sed dices 1. quod hoc potius ex charitate, quam ex ſpe proueniat, nam etiam Chriſtus, & beati nobis ſperant beatitudinem, cum tamen nec in Chriſto fuerit ſpes, nec in beatis detur, vt *diſp. ſeq.* dicetur. Reſp. quod ſicut mihi poſſũ duobus modis deſiderare beatitudinem. Primò tanquam bonam in ſe & hoc pertinet ad charitatem, qua Deũ, & me ipſum diligo. Secundò tanquam bonum mihi valde commodum, & hoc per virtutem ſpei. Ita duobus modis poſſum eandem beatitudinem alteri deſiderare, vel vt eſt bona in ſe, & hoc per charitatem; vel vt eſt commoda ipſi mihi coniuncto, & hoc per ſpem.

105 Dices 2. quia ex doctrina D. Thomæ ſequitur, quod iuſtus non poterit deſiderare beatitudinem peccatori, cum non ſit ſibi coniunctus per charitatem: nec peccator poſſit eam deſiderare iuſto ob eandem rationem, ſi ſemel oportet eſſe coniunctos vinculo charitatis illos quibus ſperamus. Reſp. quod S. Doctor non dicit quod ille cui ſperamus beatitudinem ſit actu coniunctus vinculo charitatis, ſed quod debeat eſſe coniunctus vinculo amoris, quo modo omnis proximus ex lege Dei nobis debet eſſe coniunctus: amor autem latius patet, quam charitas de quo infra *ad q.* 23. & ex mox dicendis magis conſtabit.

106 Sed quæres 1. quomodo coniunctio requiſita ad actum ſpei ſe habeat ad illum, an ſcilicet ſe habeat vt motiuum formale actus ſpei, ſeu vt ratio formalis deſiderandi, vel ſperandi, an ſolum ſe habeat vt conditio neceſſariò requiſita, vt beatitudo proximi apprehendatur mea? Reſp. quod ſolum requiritur vt beatitudo proximi apprehendatur mea, ſeu ad me ipſum pertinere, vel vt propria, non enim poteſt eſſe ratio formalis ſperandi coniunctio cum ſit quid creatum, & nec dicat hoc rationem Dei auxiliantis, ſed coniunctionem inter ipſos ſperantes.

107 Quæres 2. an iſta coniunctio debeat ex neceſſitate eſſe ſupernaturalis, an ſufficiat naturalis, corporalis, ſeu temporalis, quia filius coniungitur parentibus, vxor viro, dominus ſeruo, & è contra. Reſp. quod licet S. Doctor videatur ſolum loqui de coniunctione ſpirituali, tamen non excludit temporalem; vnde videtur iſta ſufficere; nam ea omnis coniunctio ſufficit ad eliciendum actum ſpei in proximum noſtrum, quæ poteſt eſſe ratio vt bonum proximi apprehendatur tanquam noſtrum, & quaſi exiſtimetur cedere in commodum noſtrum; ſed adhoc ſufficit conuinctio naturalis; ergo, &c.

108 Maior difficultas eſt, an ſpes chriſtiana poſſit eſſe de beatitudine al-

Digitized by Google

terius abſolutè, & ſecundum ſe ſpectati quatenus ſcilicet beatitudo eſt illi bona, ſeu proprium eius bonum, abſque eo quod conſideretur, vt nobis coniunctus quacumque coniunctione. De qua prima ſententia eſt, quod poſſit eſſe de beatitudine alterius abſolutè. Sic Lorca *hic diſp. 2. tit. dubium incidens*. quam ſententiam cenſet probabilem Almayn. *in moral. cap. 7.* & aliqui recentiorum.

109 Noſtra ſent. ſeq. concl. explicatur. *Non poteſt quis ſperare alteri beatitudinem abſolutè, & ſecundum ſe ſpectati, ſeu vt eſt illi bona, aut vt eſt bonum æternum, & increatum illius*. Conſtat ex verbis relatis D. Tho. *n. 102.* Idem tenet S.P. Aug. *in Enchirid.* quem refert S. Doctor *d. art. 3. in argum. ſed contra.* Ratio conſtat ex dictis, quia de ratione ſpei eſt, quod ſit quidam actus concupiſcentiæ de æterna beatitudine, vt eſt bonum noſtrum, ſeu vt eſt bonum ipſius ſperantis, ſed ſperare alteri beatitudinem vt eſt bonum illius non eſt propriè amor concupiſcentiæ, ſed potius amicitiæ, ergo, &c. Ille namque eſt propriè amor beneuolentiæ, ſeu amicitiæ, quando motiuum formale non eſt proprium commodum, ſed commodum alterius; hoc contingit in præſenti; ergo.

DVBIVM IX.

An ſpes præcedat fidem, & charitatem.

110 SVpponit hoc dubiũ; quod ſpes diſtinguatur à fide, & charitate cõſtat ex dictis & colligitur ex illo Apoſt. 1. Cor. 13. *Nunc autem manent fides, ſpes, charitas, tria hæc*. Colligitur etiã ex Trident. *6. ſeſſ. can. 12.* & eſt communis Patrum ſententia, & ratio id ipſum ſuadet; nam ſpes non eſt niſi bonarum rerũ futurarum, & ad eum pertinentium, qui earum ſpem gerere perhibetur. At fides eſt etiam malarum rerum, & rerum timendarum, tum præſentium, tum præteritarum, tum ad ſe, tũm ad alios pertinentium. Ex alia parte Charitas eſt amor beneuolentiæ, & ſpes concupiſcentiæ. Per charitatem Deo bene volumus propter ſe. Per ſpem volumus nobis tanti boni poſſeſſionem. Charitas non manet in peccatore, bene tamen ſpes.

111 Poſita ergo harum virtutum diſtinctione, quærimus earum ordinem, & præcedentiam tum generationis, tum dignitatis. Dico 1. *loquendo de ordine originis, prima eſt fides, ſecunda ſpes, tertia charitas*. Nam fides generat ſpem, ſpes autem charitatem. Vnde aliqui Patres fidem faciunt ſimilem fundamento: ſpẽ parieti erigenti; charitatem tecto conſumanti. Ratio potiſſima deſumitur ex diuerſitate formali obiectorum harum virtutum, tum quia manet fides ſublata ſpe, non è contra, ſpes manet ſublata charitate, non è contra. Regula autem generalis eſt, quod prius poteſt manere ſine poſteriori.

112 Sed dices, quod ſpes ex amore procedit, vt docet S. P. Auguſt. 8. *Enchir.* & D. Ambroſ. 17. *Luc.* ergo ſpes eſt poſterior charitate. Reſp. diſtinguendo antecedens: ſpes oritur ex amore concupiſcentiæ, & conceditur. Ex amore beneuolentiæ, aut charitatis, & negatur. Spes ergo oritur ex amore concupiſcentiæ, & charitas ex amore beneuolentiæ. Vel dicas cum D. Tho. 9. *diſput. de ſpe*, quod ſpes quæ oritur ex meritis præcedentibus oritur ex amore charitatis; vel clarius ſpes formata oritur ex amore charitatis, & hoc modo intelligi poſſunt D. Aug. & D. Ambroſ.

113 Dico 2. *loquendo de ordine dignitatis, charitas præcedit.* Colligitur ex illo Apoſt. 1. Cor. 13. *Maior autem horum, eſt charitas.* Eſt maior, quia manet: eſt maior quia eſt iuſtitia iuſtificans; *iuſtitia manet in ſæculum ſæculi*; eſt maior quia nunquam excidit, ſiue prophetiæ euacuabuntur, ſiue linguæ ceſſabunt; &c. Eſt maior, quia non dicit imperfectionem obſcuritatis, quæ tam in fide, quam in ſpe reperitur iuxta illud; *Quod enim videt quis, quid ſperat?* Eſt etiam maior, quia eſt finis præcepti. *Finis præcepti eſt charitas.*

Di-

Digitized by Google

114 Dices, cauſa eſt perfectior ſuo effectu, ſed fides, & ſpes ſunt cauſa charitatis; ergo ſunt quid perfectius charitate. Maior conſtat ex Philoſophia; Minor etiam conſtat ex illo Apoſt. 1. ad Timot. 1. *Charitas de corde puro, & conſcientia bona, & fide non ficta.* Reſp. diſtinguendo maiorem. Cauſa eſt perfectior ſuo effectu, quando effectus non eſt finis, & conceditur: quando effectus eſt etiam finis ſuæ cauſæ, & negatur. Charitas autem ita eſt effectus fidei, & ſpei, vt etiam ſit finis, vt docet idem Apoſt. ibidem. *Finis præcepti eſt charitas.* Vel dicas, quod fides, & ſpes dicuntur cauſa fidei ſolum diſpoſitiuè, non effectiuè; nam effectiuè eſt à ſolo Deo per infuſionem.

115 Dico 3. *Fides ordine dignitatis præcedit ſpem.* Sic Bann. hoc loco *q.4. art. 7.* Ratio Banneſij eſt, quia ſpes accipit a fide ſuam certitudinem. Fides eſt fundamentum ſpei, & definitur: *Fundamentum rerum ſperandarum.* Fauet S. Doctor *q.20. art.3.* dum docet infidelitatem eſſe maius peccatũ deſperatione.

116 Sed oppoſitum tenet Valentia, & ſic arguit contra Banneſium 1. quod Apoſtolus ponit ſpem mediam inter fidem, & charitatem; ſi autem ſpes eſſet imperfectior fide non poneretur media. 2. Quia in hac vita noſtra voluntas perfectius tendit in Deum per virtutes ſupernaturales, quam intellectus; quia voluntas intrat in rem vtcumque cognitam, at intellectus tendit in rem prout eſt in intellectu, adeòque imperfectè. 3. Quia fides poteſt eſſe ſine alia virtute Theologica, at ſpes non poteſt eſſe ſine fide. 4. quia vt docet S. Doctor in virtutibus Theologicis, quæ eſt prior origine eſt imperfectior; ſed fides eſt prior origine, ergo eſt imperfectior.

117 Cæterum ob iſta argum. non eſt relinquenda ſententia Banneſij. Vnde ad 1. reſp. quod Apoſtolus in illa narratione, ſeruauit ordinem generationis, non dignitatis; nam quantum ad dignitatem ſolum dixit charitatem eſſe maiorem. Ad 2. dico, quòd in primis tam fides, quam ſpes habent eandem imperfectionem. Fides namque eſt rei non uiſæ, & ſpes eſt rei non obtentæ: illa eſt rei non apparentis, iſta eſt rei non poſſeſſæ. Ex alia parte ſpes accipit ſuam certitudinem à fide: tum quia multò facilius ex fide ſequitur ſpes, quam ex ſpe charitas, licet fides quandoque maneat ſine ſpe: ſpes autum multò frequentius manet ſine charitate. Præterea fides habet ſemper coniunctam piam affectionem, per quam habet non minus rationem virtutis quam ſpes. Ad 3. dicendum, quod ex hoc quod vna virtus non poſſit eſſe ſine alia non ſequitur, quod ſit perfectior illa, nam dona Spiritus S. non poſſunt eſſe ſine fide, & tamen non ſunt quid illa perfectius. Ad 4. dices, quod neque eſt verum quod id quod eſt origine prius ſit imperfectius, maximè quando id quod eſt origine prius, habet rationem formæ reſpectu poſterioris; vt contingit in noſtro caſu, fides namque eſt veluti forma tribuens ſpei firmitatem, certitudinem, ſtabilitatem, &c. E contra charitas eſt perfectior fide & ſpe, quia habet rationem formæ reſpectu illarum. Nec D. Thomas docet oppoſitum.

DVBIVM X.

An ſpes poſſit honeſtè operari propter retributionem?

118 PRima ſententia eſt Lutheranorũ dicentium, quod operari intuitu retributionis ſeu mercedis ſit omnino malum. Nihilominus de fide eſt licere operari propter retributionem, ſeu mercedem æternam. Eſt hæc veritas definita in Trident. *ſeſſ.6. cap.11. & can. 31.* Et in direct. Inquiſit. *p.2. q.9. & 10.* refertur definitio Innoc. III. Pro hac veritate plura refero ſacræ ſcripturæ teſtimonia in meo *tract. de merito diſp. 18. q. 4.* vbi hanc difficultatem fusè pertracto. Et probo 1. quia vnicuique licitum eſt operari propter finem vltimũ, tum obiectiuum, tum formalem: vnicuique namq; licitũ eſt operari propter ſuum obiectũ. 2. quia quidquid homo agit, vel agit propter

pter

Digitized by Google

pter finem, vel propter media, ergo, &c. 3. Quia in opere temporale, licitum eſt ſpectare mercedem temporalem, ergo in opere ſpirituali licebit ſpectare mercedem æternam. Deinde ſoluo argumenta hæreticorum.

119 Difficultas præſens eſt, an operari propter retributionem pertineat ad ſpē, ſeu an ſit actus ſpei, ac proinde licitus, & honeſtus. Aliqui dicunt, quod operari propter retributionem, non poſſit eſſe actus ſpei vt elicientis, ſed ad ſummū vt imperantis. Sic quidam modernus in ſuis concluſionibus publicè expoſitis. Nihilominus puto quod vtroque modo operari propter retributionem ſit à ſpe, ſcilicet vt imperante, & vt eliciente. Prima pars patet, nam opus factum propter aliquem finē debet imperari à virtute reſpiciente talem finem; vt cum quis dat elemoſinam v.g. ob finem æternæ retributionis, debet illa datio regulari in illum finem à virtute reſpiciente dictam æternam retributionem; ſed hæc eſt virtus ſpei; ergo, &c. Sicut enim electio medij regulatur ab intentione finis, ſic virtus verſans circa medium, debet regulari, & imperari à virtute reſpiciente finem; & ſic ad virtutem ſpei pertinet imperare actus virtutum circa media, vt fiant propter ſuum finem, ſcilicet propter retributionem.

120 Secunda pars probatur, quod ſcilicet ſpes eliciat ſuos actus propter retributionem, ſeu quod ipſum agere propter retributionem ſit actus ſpei; nā vnaquæq; virtus operatur propter ſuum obiectum, tanquam propter finem proximum; ſed retributio, ſeu merces æterna eſt obiectum proprium ſpei, vt ſupra vidimus, ergo ſpei proprium erit agere propter retributionem. Quocirca ipſe actus ſpei erit actio propter retributionem, cum ſit propter ſuum obiectum, quod eſt retributio; & ſic tunc agere propter retributionem erit à ſpe eliciuè, cum ſit actus ipſius. At cum ſpes alia opera imperat ob retributionem, tunc iſta erunt à ſpe imperatiuè. Cum autem opera noſtra bona ſint media ad acquirendam dictam retributionem, licebit illa facere propter eandem retributionem, ac proinde licitum, & honeſtum erit, quod ſpes illa imperet ob finem dictæ retributionis. Tum quia illa æterna retributio eſt quid excellentius noſtris bonis operibus, ergo licitum erit ea ad talem finem referre.

121 Sed obijcies 1. nam operari propter retributionem, eſt amare Deum propter retributionem; ſed hoc eſt inordinatum; ergo, &c. Minor probatur, nam eſt ordinare nobilius ad ignobilius, ac proinde quodammodo vti Deo; eſt autem inordinatum vti fruendis, & frui vtendis. Reſp. diſtinguendo maiorem: eſt amare Deum propter retributionem tanquam propter finem cuius gratia, & negatur: tanquam propter finem cui, & conceditur. Nullum autem eſt inconueniens ordinare nobilius ad ignobilius tanquam ad *finem cui*; hoc enim modo etiam ipſa Incarnatio eſt ordinata ad noſtram ſalutē: iuxta id quod canit Eccleſia. *Qui propter nos homines, & propter noſtram ſalutem deſcendit de Cælis, & Incarnatus eſt.*

122 Obijcies 2. quia non licet ſpem ponere in noſtris operibus, & meritis, cum ſit contra Chriſti dignitatem, & ſit confidere in ſe ipſo. Tum quia quicquid non procedit ex puro amore, & beneuolentia Dei ordinat Deum ad nos: quod eſt inordinatum. Reſp. quod non ponimus ſpem in noſtris operibus præcisè, ſed prout ſunt ex diuina gratia, & diuino auxilio, quod non eſt contra Chriſti dignitatem, neque eſt confidere in ſe ipſo, ſed in Deo, à quo omne datum optimum. Ordinare autem Deum ad nos tanquam ad finem cui, non eſt inordinatum.

123 Sed quæres 1. an per ſpem, poſſit amor Dei ſuper omnia referri ad finem retributionis. Reſp. quod in actu amoris duo poſſunt conſiderari. Vnum eſt obiectū quod eſt Deus, & hoc quando amatur ex charitate, non amatur propter aliud, ſed propter ſe, non propter retributionem. Aliud eſt exercitium huius actus, & hoc poteſt per ſpem imperari, & referri ad mercedem æternam,

ac

ac proinde fieri propter retributionem, vt ad finem proprium,& proximum ſpei: & tunc nulla eſt inordinatio; quod actus charitatis ſiue Dei, ſiue proximi, ordinetur ad retributionem, tunc enim non vtimur Deo, ſed actu noſtro. Tum quia non ſiſtimus in mercede, retributione, aut commodo tanquam in fine vltimo, ſed omnia tandem referimus in gloriam Dei, vel formaliter, vel virtualiter.

124 Quæres 2. an non ſolum liceat operari propter retributionem in ijs quæ non ſunt præcepta, an etiam in ijs quæ præcepta ſunt? Aliqui putant non eſſe licitum operari propter retributionem in ijs quæ pręcepta ſunt;quia in ijs quę pręcepta ſunt operari propter mercedem, includitur voluntas non operandi, ſi non ſperaretur merces, ſeu retributio; hoc autem in rebus præceptis eſt intrinſecè malum, quia præcepta Dei ſeruanda ſunt,etiamſi nihil Deus promitteret,nullam retributionem conferret. Quo modo peccatum eſt vitandum, etiamſi nulla pæna puniretur. Vnde eſt timor ſeruilis cum ſeruilitate relinquere peccatũ ob præciſam rationem pœnæ. Nihilominus abſolutè dicendum eſt, quod etiã actus præcepti poſſint fieri ob finem retributionis, ſeu propter retributionem. Eſt communis ſententia Scholaſticorum pro quo videri poſſunt D. Bonau. *in 3. diſt.* 27. Adrian. *quodlibet.* 4. 8. *&* 9. & alij. Ratio conſtat ex dictis, quia etiam opera præcepta ſunt media per ſe ordinata ad acquiſitionem æternę mercedis, ſeu retributionis, vt dicebamus. Licet perfectius ſit ea facere ſine tali fine, ſed præciſè ob finem charitatis, & non ob proprium commodum. Nec verum eſt, quod in tali modo operandi includatur voluntas non operandi ſi non ſperaretur merces, hæc enim voluntas non pręſumitur niſi vel expreſsè habeatur, vel ex effectibus euidenter colligatur. Qui enim operatur propter retributionem, abſolutè vult obſeruare præceptum, licet hanc obſeruantiam referat ad retributionem, non excludendo finem vlteriorem.

125 Quæres 3. an non ſolum liceat operari propter retributionem æternam, verum etiam propter retributionem tẽporalem? V.g. an liceat beneficiario recitare horas Canonicas propter retributionem temporalem, vt propter diſtributiones. Item an liceat dicere miſſam propter eleemoſinam: an liceat aſcendere genibus flexis Scalam Sanctam, propter eleemoſinam, vt faciunt pauperes, &c. Alicui videbitur non licere. 1. Quia videtur, quod id, quod eſt ordinis ſuperioris, & ſpiritualis, referatur ad id, quod eſt ordinis inferioris, ſcilicet, ad illam mercedem temporalem. 2.Quia videtur amor mercenarius,quem damnat S.Doctor *infra q.19 art.4. ad 3.* dicens: *Amor mercenarius dicitur, qui Deum diligit propter bona temporalia, quod ſecundum ſe charitati cõtrariatur,& ideo amor mercenarius ſemper eſt malus.*

126 Nihilominus dicendum eſt licere operari etiam propter retributionem temporalem; imò poteſt iſte modus operandi pertinere ad ſpem, ſi intentio mercedis, ſeu temporalis retributionis innitatur diuino auxilio, diuinæ promiſſioni, & Deo vt auctore gratiæ: ſic enim operari & cadit ſub merito, & pertinet ad obiectum ſecundarium ſpei. Quod ſi non innitatur diuino auxilio, ſed præciſè fiat ob mercedem temporalem, adhuc poteſt eſſe licitum, niſi ex aliqua praua intentione inficiatur. Cum enim operari propter mercedem temporalem non ſit malum, niſi mala circunſtantia deprauetur, non erit malum. Eſſet malum ſi retributio intenderetur tanquam finis vltimus. Secus ſi intendatur tanquam medium ad æternam retributionem; vel etiam tanquam finis proximus, non excludendo vlteriorem relationem. Item licitum, honeſtumque eſt intendere temporale vt quid ſecundarium, & acceſſorium, ſeu vt cedit in bonum noſtrum. Si enim per ſpem intendimus æternam beatitudinem vt bonum noſtrum, ſic in alijs actibus ſupernaturalibus, vt in recitatione horarum canonicarum, in recitatione miſſæ, &c. poterimus

Digitized by Google

timus intendere aliquod temporale, vt quoddam commodum ex illis actibus nobis proueniens. Nec refert, quod nobilius referatur tanquam medium ad finem ignobiliorem, quia vt dicebamus hoc non incongruit, quando non refertur ad aliud inferius tanquam ad finem cuius gratia, ſed tanquam ad finem effectum, ſeu cui.

DISPVTATIO XII.

IN QVAES. XVIII. D. THOMAE.

De ſubiecto ſpei.

1 PRAESENS q. habet 4. articulos. In 1. art. docet S. Doctor, quod ſpes ſit in voluntate tanquam in ſubiecto, quia cum bonum quod eſt obiectum ſpei ſit quid inſenſibile, non poteſt reſpici niſi à potentia, vel habitu inſenſibili, ac proinde exiſtente in appetitu inſenſibili, qui eſt voluntas. In art. 2. oſtendit, quod ſpes nõ eſt in beatis, quia in illis deficit obiectum ſpei, cum fiat præſens, quod erat abſens. In 3. art. tria dicit. 1. quod ſpes non eſt in damnatis, quia pertinet ad eorum infœlicitatem, vt ſint certi de perpetuitate pœnæ. 2. dicit, quod animæ exiſtentes in Purgatorio habent ſpẽ. 3. dicit in ſolutione ad 2. quod magis poſſet eſſe in damnatis fides informis, quàm ſpes. In art. 4. explicat quomodo ſpes viatorum habeat certitudinem, de quo diximus *diſp. præcedenti*.

DVBIVM I.

An Spes ſit in voluntate vt in ſubiecto.

2 LIcet modo nulla ſit difficultas de ſubiecto ſpei, cum omnes tanquam certum ſupponãt ſpem eſſe in voluntate; tamen apud Scholaſticos antiquos duæ erant ſententiæ contrariæ. Prima exiſtimabat ſpem eſſe in intellectu; putabant enim eſſe iudicium certum de ſalute; volebant eſſe iudicium de ſalute, ac expectationem ſalutis; quocirca diſtinguebant duplicem ſpem; vnã quæ erat aſſenſus generalis omnium credibilium, & hanc volebant identificari cum fide, & ad ſummum diſtingui virtute ab illa. Aliam quæ erat aſſenſus particularis, quam explicabant hac propoſitione, aut iudicio: *habebo vitã æternam, ex ſupernaturali auxilio: ſaluabor: conſequar æternam beatitudinem*, &c. & hanc volebant diſtingui à fide, ſicut iudicium particulare, diſtinguitur ab vniuerſali. Secunda ſentẽtia tenebat, quod ſpes eſſet quoddam aggregatum ex actu intellectus, & voluntatis, & ſic pertinens ad vtramq; potentiam. Harum ſententiarum meminit Almayn. *in 3. diſt. 26. q. 1. & in moral. tract. cap. 7.*

3 Communis, & vera ſententia ſeq. concl. explicatur. *Spes ſiue quantum ad habitum, ſiue quantum ad actum eſt in ſola voluntate vt in ſubiecto.* Sic tradit S. Doctor hac *q. 18. art. 1.* vbi Caiet. Bannes, & omnes expoſitores D. Thomæ. Ratio clara eſt, nam actus, & habitus ſunt determinationes potentiæ in quibus reperiuntur, in ordine ad obiectum eiuſdem potentiæ; ſed obiectum ſpei eſt bonum ſcilicet æterna beatitudo, ergo debet eſſe in illa potentia, & determinatio

natio

Digitized by Google

natio illius, cuius eſt reſpicere bonum, hæc eſt voluntas; ergo, &c. Tum quia eſt ſolius intellectus cognoſcere rationem honeſti, & ſolius voluntatis eſt in illam tendere; intellectus namque trahit rationem honeſti per cognitionem, & voluntas in eam tendit per affectum; ſed ſpes eſt tendentia in rationem honeſti, non cognitio; ergo ſpes eſt voluntatis, non intellectus. Bene verum eſt, quod ſpes ſupponit iudicium intellectus cum ſupponat fidem, quæ eſt ipſius fundamentum. Et in hoc fortè decepti ſunt auctores oppoſitæ ſententiæ, tribuentes nomen ſpei iudicio quo creditur poſſibilitas diuinæ viſionis, à deſiderio, ſeu ſpe, quæ ex illo iudicio ſequitur. Soluuntur argum. in contr.

4 Primum argum. proponit M. Bannes ſic, nam ſpes eſt expectatio futuræ beatitudinis, ſed expectatio dicit actum intellectus; ergo ſpes eſt in intellectu. Maior eſt definitio ſpei, quam tradit Magiſter *in 3. diſt. 26.* & omnes ſcholaſtici cum eo. Minor probatur, nam expectatio dicit actum quo vis cognoſcitiua apprehendit bonum vt ab alio accipiendũ, iuxta illud Eccles. 51. vbi agens de ſpe dicitur. *Reſpiciens eram in adiutorium hominum*. Tum quia de ratione ſpei eſt certitudo; ſed hæc pertinet ad intellectum, definitur enim quod ſit firma adhæſio intellectus ſuo obiecto, vel alicui propoſitioni. Reſp. quod quantum ad deriuationem expectatio, ſeu ſpectatio ab aſpiciendo dicitur, ac proinde quantum ad deriuationem eſt intellectus, non voluntatis, tamen ſolet transferri ad ſignificandum actum voluntatis, quem actus intellectus antecedit, vel cõcomitatur; quocirca expectatio vnum dicit ex parte intellectus, & eſt aſpicere obiectum ab alio dandum. Aliud ex parte voluntatis, & eſt deſiderium obiecti aſpecti. Hinc factum eſt, quod *expecto* accipitur pro *deſidero, cupio*, &c. Vnde noſter Mantuanus 1. Georgic. ſic canit. *Sed illos expectata ſeges, variſs eluſit ariſtis*. Vel dicas, quod ſpes dicatur *expectatio*, non formaliter, ſed præſuppoſitiuè. Ad id quod de certitudine dicitur in argumento, dico, quod certitudo primariò, & eſſentialiter reperitur in intellectu, tamen participatiuè deſcendit ad voluntatem. Et in noſtro caſu certitudo ſpei deſcendit ex certitudine fidei, vt diximus *diſp. præcedenti toto dub. 6.*

5 Secundum argum. nam ſpes eſt quædam confidentia, & ſperare, eſt confidere; vnde ſperantes dicuntur confidẽtes; ſed confidere eſt proprium intellectus: confidere namque eſt credere, ſeu fidem habere, quod aliquis poteſt, & vult ſic credenti benefacere, ſicut è diuerſo diffidere, eſt fidem non habere, quod quis poteſt, ſed non vult benefacere. Reſp. cum D. Tho 1. 2. *q. 40. art. 2. ad 2* quod ſpes dicat confidentiam præſuppoſitiuè, vt dicit credere ſeu fidem habere. Tamen communiter transfertur ad voluntatem, & ad actum ſpei, vt conſtat ex cantico Moyſis Deut. 32. ibi *Vbi ſunt dij eorum, in quibus habebant fiduciam*, ideſt, in quibus ſperabant. Et Hierem. 17. *Maledictus homo, qui confidit in homine*, ideſt qui ſperat in homine. Et Danielis 10. de Suſanna dicitur. *Erat cor eius fiduciam habens in Domino.* Hæc omnia egregiè explicat S. Doctor infra *q. 129. art. 6.* vbi ſic fatur. *Nomen fiduciæ ex fide aſſumptum eſſe videtur. Ad fidem autem pertinet aliquid, & alicui credere. Pertinet autem fiducia ad ſpem, ſecundum illud Iob 11. Habebis fiduciam propoſita tibi ſpe: & ideo nomen fiduciæ hic principaliter ſignificare videtur, quod aliquis ſpem concipiat ex hoc, quod credit verbis alicuius auxilium promittentis;* & poſt pauca. *Fiducia etiam poteſt dici, qua aliquis ſpem alicuius rei concipit ex aliquo conſiderato: quandoque quidem in ſe ipſo, puta cum aliquis videns ſe ſanum, confidit ſe diu victurum: quandoque autem in alio puta eum aliquis conſiderans alium amicum ſuum eſſe & potentem, fiduciam habet adiuuari ab eo: dictum eſt autem ſupra, quod magnanimitas proprie eſt circa ſpem alicuius ardui. Et ideo quia fiducia importat quoddam robur ſpei, proue-*

niens ex aliqua conſideratione, quæ facit vehementem opinionem de bono aſſequendo; inde eſt quod fiducia ad magnanimitatem pertinet. Igitur per D. Tho. fiducia addit ſupra ſpem quoddam robur proueniens ex aliqua conſideratione, quæ facit vehementem opinionem de bono conſequendo; & ſic fiducia erit ſpes perfecta, roborata, firma, ſeu erit quædam roborata confirmatio. Vnde fiducia non nominat, non ſignificat aliquam virtutem, ſed conditionem virtutis, quod ſignificauit Seneca ad Lucilium *Epiſt.* 16. dicens. *De te ſpem habeo, nondum fiduciam.*

DVBIVM II.

An ſpes ſit in beatis.

6 DVbio præcedēti explicuimus ſubiectum proximum ſpei, quod ſcilicet non eſt intellectus, ſed voluntas, in hoc, & ſequent. dub. explicandum eſt ſubiectum remotum. Tam D. Thomas, quam eius diſcipuli, alijque omnes ſupponunt ſpem nō poſſe eſſe in Deo, neque quoad actum, neque quoad habitum; & merito quidem, nam de ratione ſpei eſt formalis, & efficax affectus voluntatis in ſummū bonum, non vt præſens, & poſſeſſum, ſed vt abſens, & futurum, acquiſitu tamen poſſibile: hic autem affectus non poteſt eſſe in Deo, cum ſit ſibimet ipſi propria beatitudo, ſemper in actu, neceſſariò fruens ſe ipſo ſemper, immutabiliter, & neceſſariò ſe ipſum poſſidens. Vnde de ſolis creaturis intellectualibus poteſt eſſe difficultas, & primò quæritur de beatis, de quibus, in §§. ſequentibus.

§. I. Ponuntur ſententiæ in oppoſitum.

7 PRima ſententia eſt, quod ſpes reperiatur in beatis tam quoad habitum, quam quoad actum. Sic Suarez *hoc loco diſp.* 1. *de ſpe ſect.* 8. *n.* 5. & 3. *p. q.* 7. *in comment. art.* 4. vbi putat, quod habitus ſpei ſit productiuus non ſolum actus ſperandi beatitudinem, ſed etiam amoris, deſiderij, & gaudij circa eandem, licet actus deſiderij ſicut, & ſpei circa ipſam beatitudinem iam habitam non poſſint à beatis elici, quia hi actus non feruntur niſi in bonum abſens; vnde beati circa beatitudinem poſſunt elicere actum ſpei, qui eſt amoris, & gaudij, ſeu complacentiæ, quia iſti ſunt de bono præſenti. Imò beati habent actum ſpei, quo ſperant corporum reſurrectionem, & alia nobis obtinenda.

8 Secunda ſententia eſt, quod ſpes non maneat in beatis quantum ad habitum, manet tamen quantum ad aliquem actum. Sic Vaſq. *3. p. diſp.* 43. *cap.* 2. quatenus dicit, quod licet habitus ſpei non poſſit eſſe principium actus, qui non ſit ſperandi, tamen de facto in beatis datur actus ſpei circa futuram ſuorum corporū reſurrectionem, & gloriam, qui actus fuit etiam in Chriſto D. de futura ſui corporis reſurrectione, gloria, & exaltatione. Tertia ſententia eſt, quod in beatis maneat ſpes quoad habitum, non tamen quoad aliquem actum, ad eum modū quo remanebunt in beatis potentia nutritiua, augmentatiua, generatiua, &c. quoad habitum, ſeu quaſi habitum, non tamen quoad aliquem actum, ſed manebunt quoad ornatum, non quoad exercitium. Sic aliqui moderni.

§. II. Ponitur concl. & probatur tribus rationibus.

9 NOſtra ſententia ſeq. concl. explicatur, *Spes non manet in beatis neque quoad habitum, neque quoad aliquem actum, ſiue primarium, ſiue ſecundarium. Ita* S. Doctor *hic art.* 2. vbi ſic concluſionē probat. *Subtracto eo, quod dat ſpeciem rei, reſoluitur ſpecies, & res non poteſt eadem remanere, ſicut remota forma corporis naturalis, non remanet idem*

idem ſecundum ſpeciem. Spes autem recipit ſpeciem à ſuo obiecto principali, ſicut & cæteræ virtutes, vt ex ſupra dictis patet. Obiectum autem principale eius eſt beatitudo æterna ſecundum quod eſt poſſibilis haberi ex auxilio diuino, vt ſupra dictum eſt. Quia ergo bonum arduum poſſibile non cadit ſub ratione ſpei, niſi ſecundum quod eſt futurum, ideo cum beatitudo iam non fuerit futura, ſed præſens, non poteſt ibi eſſe virtus ſpei, & ideo ſpes ſicut & fides euacuatur in patria, & neutrum eorum in beatis eſſe poteſt. Idem tradit q. vnica de ſpe art. 4. in diſputatis, quem ſequũtur omnes eius diſcipuli hoc loco.

10 Reſpondent contrarij, quod S. Thomas ſolum negat in beatis actum ſpei, qui ſit actus ſperandi, ac proinde quantum ad actum proprium ſperandi negat etiam habitum, non tamen negat habitum ſpei quantum ad alios actus, qui non ſunt ſperandi, vt eſt actus amoris, & gaudij circa æternam beatitudinem, & deſiderij circa corporum reſurrectionem. Sed contra, quia S. Doctor apertè docet in verbis relatis, quod cũ in beatis ſubtrahatur id, quod dat ſpeciem, ſcilicet obiectum principale ſpei, quod eſt æterna beatitudo vt futura, reſoluitur ſpecies; ergo S. Doctor apertè vult quod non maneat ſpecies, ſeu eſſentia ſpei. Tum quia S. Doctor admittit in beatis amorem, & gaudium circa beatitudinem, & tamen negat ſpem; ergo apertè vult, quod illi actus non ſint à ſpe. Tum etiam quia qui rectè perpendit rationem D. Thomæ in verbis relatam optimè videbit ipſum aliquid amplius negare quam ſpem in ordine ad actum ſperandi ipſam beatitudinem, ſed negare videbit ipſum habitũ ſpei quoad ſuam eſſentiam, & ſubſtantiam, & non remanere quoad vllum actum; ergo, &c. Tum denique quia S. Doctor dicit quod ſpes euacuatur in beatis quoad habitum & actum, ſicut euacuatur fides; ſed re ipſa fides euacuatur, ergo, & ſpes.

11 Sed agamus rationibus. Prima ratio eſt illa quam ponit S. Doctor in verbis relatis, ad hanc formam redacta. Vbi non remanet obiectum primarium eſſentiale, & ſpecificatiuum habitus non poteſt remanere habitus nec actus illius; ſed in beatis non remanet obiectum eſſentiale, & ſpecificatiuum ſpei, ergo non remanet ſpes neq; quoad habitum, neque quoad actum. Maior conſtat, vbi enim non remanet ſpecificatiuum, neq; remanet res ſpecificata. Minor etiam conſtat ex dictis ſupra, nam ſpecificatiuum ſpei eſt æterna beatitudo poſſibilis haberi, ſeu eſt beatitudo vt futura, eſt enim ſpes vt definit Magiſter. *Expectatio futuræ beatitudinis*; cum ergo in beatis non detur iſta expectatio futuræ beatitudinis, ſequitur, quod non detur ſpes.

12 Reſpondent aliqui 1. ex hoc ſolum probari, quod non remaneat ſpes quoad actum primarium, & in ordine ad obiectum primarium, non tamen quod non maneat quoad actus ſecundarios, & in ordine ad obiecta ſecundaria. Sed contra quia habitus non tendit in obiecta ſecundaria, niſi ſub ratione primarij; ergo ſi in beatis non remanet ratio obiecti primarij ſpei, neque remanebit ratio obiecti ſecundarij.

13 Reſpondent alij, quod etiam ſi deſtruatur obiectum ſpecificatiuum habitus in actu exercito, remanet tamen in actu ſignato, ſeu ſecundum ſe. Quia licet in beatis qua beatis non maneat ratio beatitudinis acquirendæ ex diuino auxilio, manet tamen ſecundum ſe, ad quod ſufficit, quod aliquãdo fuerit exercita, vel exerceri potuerit; exemplum ſit de potentia generatiua, nutritiua, &c. quæ in omnium ſententia remanent in beatis, cum tamen in illis non remaneant eorum obiecta exercita, ſed tantum ſignata, & ſecundum ſe, ad quod ſufficit, quod in vita fuerint exercita, vel ſaltem exerceri potuerint. Sed contra, quia obiectum ſpei in beatis non remanet neq; ſecundum ſe, & in actu ſignato; ergo. Antecedens probatur, nam ibi non manet obiectum ſpecificatiuum habitus neq; in actu ſignato, vbi ratio formalis illius eſt euacuata, ſeu deſtructa;

ſed ratio formalis obiecti ſpei eſt euacuata, ſeu deſtructa in beatis; ergo, &c. Maior nota eſt, quod enim eſt deſtructũ, nec ſignatè, nec exercitè manet. Minor probatur, nam in beatis eſt totaliter euacuata ratio futurę beatitudinis ex diuino auxilio, præſentia namq; deſtruit futuritionẽ, tum exercitam, tum ſignatam. Nec exemplum potentiæ generatiuæ eſt ad rem, nam obiectum iſtius non dicit nec eſſe præſens, nec eſſe futurum, ſed ſolum quandam poſſibilitatem generandi, quæ poſſibilitas non deſtruitur in beatis corporibus. At obiectum ſpei dicit veram, & realem abſentiam determinatam beatitudinis, quæ ratio per præſentiam deſtruitur. Præſentia namque deſtruit formaliſſimè abſentiam. Tum quia aliud eſt loqui de potentijs, aliud de habitibus, nam potentiæ reſpiciunt obiectũ magis amplum, habent maiorẽ amplitudinem quam habitus; habitus namq; ſunt quædam determinationes potẽtiæ, ac proinde poſſunt in aliquo ſtatu manere potentię cum ibi non deſtruatur latitudo obiectorum earum; & poſſunt nõ manere habitus, cum ibi deſtruantur rationes formales illorum. Exemplum habemus in intellectu, & voluntate, quæ cum habeant obiecta vniuerſalia manent in quocumque ſtatu, non tamen omnes habitus earum; vt patet de habitu fidei, & piæ affectionis, quia harum obiecta ceſſant (cum ſint determinata) in ſtatu beatitudinis, & damnationis, vt omnes tradunt. Sic potentia generatiua, nutritiua, &c. manent in patria quia earum obiecta ſunt quodammodo indeterminata, dicentia vim producendi ſibi ſimile &c. ad hoc autem ſufficit, quod pro aliquo ſtatu potuerint id præſtare. At fides, & ſpes ſunt habitus determinati, reſpicientes rationes determinatas non viſi, & abſentis ſuorũ obiectorum, quæ rationes deſtruuntur, per rationes oppoſitas viſi, & præſentis. Aliud diſcrimen aſſigno, quia potentiæ non habent à quo deſtruãtur; nihil enim deſtruitur, niſi vel ex deſtructione ſubiecti, vel à contrario. Potentiæ non deſtruuntur in Patria ex deſtructione ſubiecti, vt patet; nec ex poſitione contrarij, quia non habent contraria namque ſunt apta nata fieri circa idem ſubiectũ. At habitus habent contrarium à quo deſtruantur; nam fides deſtruitur non ſolum per habitum infidelitatis, ſed etiã per actum, quia in vnico actu infidelitatis reperitur tota ratio deſtructiua fidei ſicut in vnico actu deſperationis, & in quocumque peccato mortali reperitur tota ratio deſtructiua habitus charitatis. Quare cum in Patria ponatur formaliſſimum oppoſitum, ſeu contrarium fidei ſcilicet viſio, per hanc deſtruetur fides; & cum ponitur præſentia æternæ beatitudinis ponatur formaliſſimum oppoſitum ſpei, & per illam ſtatim deſtruetur.

14 Secunda ratio pro noſtra concl. eſt; implicat quod habitus ſpei ſit principium effectiuum, ſeu elicitiuum actus; qui non ſit ſperandi, ſed actus amoris, gaudij, & deſiderij non ſunt actus ſperandi; ergo non poſſunt elici ab habitu ſpei, ac proinde ſi in beatis non poteſt dari actus ſperandi, neque dabuntur illi alij à ſpe producti. Maior conſtat, aliàs habitus eliceret actus, qui non continerentur intra latitudinem obiecti, ſeu rationis formalis ſpecificatiuæ ſpei, quæ eſt vt ſit *expectatio futuræ beatitudinis*, ac proinde actus ſperandi. Minorem oſtendo, nam obiectum ſpecificatiuum ſpei, vt ſupra obſeruauimus, non eſt ipſa bonitas intrinſeca æternæ beatitudinis hęc enim eſt ſolum ratio quæ obiecti principalis, ſeu attributionis, ratio autem ſub qua proxima, eſt ratio diuini auxilij, ſeu Dei auxiliantis, & ratio ſub qua remota eſt ratio diuinę omnipotentiæ, ſeu fidelitatis, ſeu miſericordiæ; ſed ratio ſub qua ſeu obiectum formale, aut motiuum dictorum actuum non eſt ratio Dei auxiliantis, nec ratio diuinæ omnipotentiæ, &c. ſed eſt ipſa bonitas intrinſeca rei amatæ, deſideratæ, & de qua ſumitur gaudium, vel delectatio: ideo enim res amatur, quia eſt bona amanti, ſi amor eſt concupiſcentiæ, & ſi amor eſt beneuolentiæ, quia eſt bona amati: & ideo

res

Digitized by Google

res ſperatur, quia eſt bona, vel commoda, ſeu vtilis ſperanti: & ideo aliquis delectatur de aliquo, quia eſt bonum, aut commodum delectanti; ergo non poſſunt iſti actus produci à ſpe, cum non attingantur ſub motiuo ſpecificatiuo illius, vt patet. Tum quia ideo nulla virtus à ſpe diſtincta, poteſt actum propriũ ſperandi attingere, quia obiectum ſpei eſt extra propriam ſphæram; ergo cum etiam obiecta dictorum actuum ſint extra ſphæram ſpei, ab illa attingi non poterunt.

15 Tertia ratio, nam omnis actus à ſpe productus eſt entitatiuè ſupernaturalis, cum ratio ſub qua attingitur ſit ſupernaturalis; diximus namque ſupra, quod ex obiecto *quod* ſupernaturali, non ſumitur ſupernaturalitas actus, poteſt enim quis credere Deum eſſe trinum, quia talis dixit, cui multum defert, & credit, vbi tunc actus eſt humanæ fidei, cum tamen obiectum ſit entitatiuè ſupernaturale; ſed actus amoris, concupiſcentiæ, gaudij, & delectationis de Deo poſſeſſo, ſeu de æterna beatitudine, ſunt entitatiuè naturales; ergo non producũtur à ſpe, imò neque ab aliqua alia virtute cum non excedant vires naturæ; nec in illis aliqua ſpecialis difficultas vincenda reperiatur. Minor probatur, nam licet obiectum materiale illorum actuum ſit entitatiuè ſupernaturale, tamen ratio ſub qua tendunt in illud eſt naturalis; tendunt namque in dictum bonum ſub ratione proprij commodi, ratio autem illa ſupernaturalis eſt valde ſibi commoda, ac proinde poterit voluntas beati proprijs viribus in illam tẽdere; quantò namque bonum eſt maius, promptius voluntas fertur in illud: & quo maiora bona nobis eueniunt etiam ſpiritualia, eo magis, & vehementius gaudemus. Quocirca ſicut qui aſſumitur ad Pontificatum lætatur, & gaudet, ita qui aſſumitur ad gloriam, gaudet, & lætatur, gaudio, & lętitia etiam naturali, de tanto bono ſupernaturali ſibi collato; iuxta illud. *Cor meum, & caro mea exultauerunt in Deum viuum.*

§. III. *Ponuntur aliæ rationes contra ſententiam Vaſquez.*

16 Vaſq. vt *n*.8. retulimus, putat, quod in beatis detur actus ſpei, non tamen habitus. Hanc ſententiam ſic reicimus per ſequentes rationes. Prima ratio, nam vbi datur actus ſpei, debet etiam dari habitus illius; ergo ſi in beatis dantur actus ſpei, debet etiam dari habitus qui ſit principium effectiuum illorum. Antecedens probatur, nam vbi dantur actus fidei, datur habitus fidei, & vbi dantur actus charitatis, debet dari habitus charitatis; aliàs ſi ex eo quod in beatis dentur actus ſpei, non infertur quod detur habitus ſpei, ita ex hoc quod dentur actus charitatis, non inferretur, quod detur habitus charitatis; vnde non eſſet cur Apoſtolus inferret 1. Cor. 13. quod *charitas nunquam excidit.*

17 Secunda ratio, quoniam vbicumque non repugnat actus, neque habitus illius repugnabit; ſed in ſententia Vaſquetij in beatis non repugnat actus ſpei, imò de facto datur; ergo neque repugnabit habitus ſpei, ſed de facto dabitur. Maior probatur, nam ſi repugnaret habitus ſpei maximè vel quia repugnaret ſtatui beatorum, vel quia haberet adiunctam aliquam imperfectionem ſed ob iſta capita non repugnat, ex ſuppoſitione quod non repugnet actus; ergo, &c. Maiorem probo, nam vbi ſtatui beatorum non repugnat actus, neque habitus repugnabit; tota namque repugnantia habitus, ex actibus deſumitur. Neque repugnat ex eo quod habeat adiunctam aliquam imperfectionem, quia vbi habitus eſt imperfectus, actus eſt magis imperfectus; ſicuti vbi habitus eſt perfectus, actus eſt magis perfectus; ergo, &c.

18 Tertia ratio, nam actus connaturaliter ſaltem requirit habitum, maximè quando eſt ſupernaturalis, vt non poſſit ſaltem connaturaliter potentia illum attingere, niſi per habitum ſupponatur

natur completa, quocirca 1.*p.q.*12.oſtẽdimus intellectum non poſſe ſaltem connaturaliter videre Deum, niſi per habitum luminis gloriæ compleatur. Hinc S. Doctor *infra q.*23.*art.*2.*in corpore* docet, quod nullus poteſt producere actum, niſi fiat ei connaturalis per aliquam formam, quæ ſit illius principium. Tene verba S.Doctoris, quia ſi rectè inſpiciantur funditus deſtruunt, & euertunt ſententia P.Vaſq. *Nullus*, inquit, *actus perfectè producitur ab aliqua potentia actiua, niſi ſit ei connaturalis per aliquam formã, quæ ſit principium actionis. Vnde Deus qui omnia mouet ad debitos fines, ſingulis rebus indidit formas, per quas inclinantur ad fines ſibi præſtitutos à Deo, & ſecundum hoc diſponit omnia ſuauiter, vt dicitur Sap.* 8. *Manifeſtum eſt autem, quod actus charitatis* (idem dic de actu fidei, & ſpei) *excedit naturam potentiæ voluntatis. Niſi ergo aliqua forma ſuperadderetur naturali potentiæ, per quam inclinaretur ad dilectionis actum, eſſet actus iſte imperfectior actibus naturalibus, & actibus aliarum virtutum, nec eſſet facilis, & delectabilis, &c.* Tum quia actus ſpei cum ſit in entitate ſupernaturalis, debet procedere à principio proximo, quod in entitate ſit ſupernaturale, hoc autem non conuenit potentiæ, niſi ratione habitus; ergo, &c.

19. Dices, prouenire à potentia eleuata per auxilium diuinum, hoc enim modo poteſt eſſe principium ſupernaturale, non nudè conſiderata. Sed contra, quia auxilium non complet potentiam in actu primò, nec eam intrinſecè in linea potentiæ potentem conſtituit, ſed ſupponit eam completam, & ſic completum ad actum mouet, & applicat; ergo vltra auxilium addendum eſt aliquid, quod potentiam compleat. Cum enim actus ſpei (cum ſit entitatiuè ſupernaturalis) excedat naturam potentiæ voluntatis, niſi aliqua forma potentiæ ſuperaddatur, actus non attingetur à potentia, vel vt dicit S.Doctor, eſſet ille actus imperfectior actibus naturalibus, & aliarum virtutum, qui attinguntur per aliquam formam potentiæ ſuperadditã; nec eſſet facilis, & delectabilis, cum careret habitu tribuente potentiæ facilitatem, & delectabilitatem.

20 Sed occurres 1. pro aduerſarijs, quod beati eleuantur per viſionem beatificam, & diſponuntur, & voluntas completur melius quam per ipſum habitum ſpei, ac proinde ſuperfluit. Sed contra, quia viſio beatifica, non poteſt eſſe complementum voluntatis ad eliciendum actus ſpei, tum quia illa viſio eſt actus intellectus, & quid extrinſecum voluntati, ac proinde relinquit voluntatem intrinſecè ſicut prius. Tum etiam quia viſio beatifica non poteſt eſſe forma volũtatis, illam complens ad agendum. Tum demũ, quia cum viſio beatifica ſit actus, non poteſt eſſe principium immediatè productiuum, ſeu actiuum, maximè actus alterius potentiæ; ſcilicet voluntatis.

21 Occurres 2. dictos actus poſſe elici ſine habitu, cum nullam afferant difficultatem. Sed contra, quia ſuppoſito, quod ſint entitatiuè ſupernaturales, indigent habitu, vt ſaltem completè, & perfectè à voluntate oriantur; tum quia hoc modo deberet non poni in beatis habitus charitatis; quia ſuppoſito ſtatu beatifico voluntas non ſentit difficultatem in actu charitatis eliciendo. Tum etiam quia habitus non dantur ob difficultatem ſubiectiuam, ſed obiectiuam, quæ tunc habetur.

§. IV. *Improbatur tertia ſententia.*

22 **TErtia ſententia dicebat, quod in beatis detur habitus ſpei, non aliquis actus illius; hæc enim ſic improbatur. Primò, quia vbi non repugnat habitus, neque actus repugnat; ergo ſi in beatis non repugnat habitus ſpei, neque actus illius repugnabit. Antecedens probatur, nam habitus eſt propter actum, ergo vbi habitus non repugnat, neque actus propter quem eſt, repugnabit. Secundò, quia repugnantia habitus deſumitur ex repugnantia actus, ſicut repugnantia potentiarum, deſumitur ex repugnan-**

pugnantia actum. Imò videmus repugnare actus aliquarum potentiarum, non tamen ipſas potentias; repugnat namq; quempiam ſimul ridere, & flere, cum tamen non repugnent potentiæ ad ridendum, & flendum. Vnde eſt illud: *Quod facit actus actu, facit potentia poſſibiliter*, ratione ſcilicet actus, non ratione ſui. Tertiò, nam fruſtra ponitur illa potentia, vel habitus qui ad actum non reducitur, cum aliunde non repugnat, vt in noſtro caſu; ergo, &c. Quartò, quia fruſtra poneretur in beatis habitus charitatis, ſi non prorumperet in actum charitatis; ergo fruſtra ponitur habitus ſpei, ſi non prorumpit in actum ſpei. Antecedens conſtat, vbi enim habitus habet ſtatum perfectiorem, ibi magis debet in actū prorumpere; in Patria habet ſtatum perfectiorem; ergo, &c. Conſeq. conſtat ex paritate rationis.

§ *V. Soluuntur argumenta in contrarium.*

23 PRimum argu. in Beatis dantur obiecta, quæ habent rationem boni futuri, ardui, & poſſibilis obtineri ex diuino auxilio; ergo in beatis dantur actus, ac ſubinde habitus ſpei. Conſeq. conſtat, vbi enim datur obiectum actus, & habitus, ibi debet dari actus, & habitus: tota namque repugnantia actus, & habitus deſumitur ex repugnantia obiecti. Antecedens probatur, nam beati multa ſuis orationibus à Deo pro nobis petunt beneficia, quæ re ipſa ſunt bona, futura, ardua, poſſibilia per Deum haberi, quæ ex natura ſua tam apta ſunt vt ab illis ex proprio ſpei motiuo ſperentur, quàm vt orationibus petantur. Tum quia nemo negare poteſt, quin illa pro nobis petantur à Deo à beatis, ergo ab illis ſperantur; fruſtra enim petitur, quod non ſperatur; & fruſtra oratione à Deo poſtulatur, quod ab ipſo ſperari non poteſt, & debet.

24 Confirmatur, nam Chriſtus dum eſſet in carne paſſibili ſperabat ſui corporis reſurrectionem, gloriam, ſui nominis exaltationem, &c. & tamen erat beatus; ergo, &c. Negandum namque non videtur, quod dictam gloriam futuram tantum in die reſurrectionis, non obtinendā niſi per tot, ac tantos vitæ, & mortis labores, & cruciatus, non ſperauerit, cum haberet ratione boni, futuri, ardui, poſſibilis per Deum obtineri, ac proinde cum haberet rationem ſufficientis materiæ ſpei.

25 *Reſp.* tranſeat antecedens, & negatur conſeq. Cum enim ſpes Theologica ſit *expectatiò futuræ beatitudinis*, ſequitur, quod vbi hæc euacuatur, etiam ſpes euacuabitur, non enim poteſt ſaluari habitus circa obiecta ſecundaria, vbi datur ratio formalis contraria, & deſtructiua primarij. Quocirca quando beati mouentur ad petendum pro nobis beneficia futura, ardua, &c. non hoc præſtant per virtutem ſpei, ſed charitatis, quæ ad illa poteſt terminari tanquam ad obiecta ſecundaria. Ad illud quod dicitur de oratione, quod fundetur in ſpe, quia nullus petit, quod non ſperat, dico, quod petitiones, ſeu orationes beatorum, non fundantur in ſpe præſenti, ſed vel in habita in via, ſicut & oratio, & obtentio fundatur non in meritis præſentibus, ſed præhabitis; vel fundatur in quadam confidentia ex amore orta, aut in diuina miſericordia clarè cognita.

26 Ad confirmationem, dico, quod in Chriſto non fuit ſpes, ſicut non fuit fides; cum enim non eſſet in illo ſpes quoad obiectum primarium, neque potuit eſſe quoad ſecundarium; cum ſecundarium ſupponat primarium. Deſiderabat quidem gloriam corporis, & certò confidebat ſe illam obtenturum, cum illam meruiſſet per tot, tantoſque vitæ ac mortis labores, & cruciatus, ſed illud deſiderium vel erat à charitate, vel ex cognitione diuinæ promiſſionis, iuxta illud Iſa. *Si poſuerit animam ſuam videbit ſemen longæuum, &c.* Vel etiam procedebat ex ipſa voluntatis natura, ſuppoſita obiecti propoſitione.

27 Secundum argum. nam nec obiectum primarium, nec ſecundarium tribuunt ſpeciem, ergo ex hoc quod non detur

Digitized by Google

quod inter tam multos, quos Apoſtoli, & alij ſancti de mortuis ſuſcitarunt, nullus fuerit mortuus in infidelitate, aut alio peccato mortali; ergo poſſunt damnati ſperare liberationem, iudicando quod fortè ſibi continget, quod alijs contingit. Reſp. quod licet poſſit Deus de potẽtia abſoluta liberare damnatos, tamen ſciunt damnati, qui per ſententiam abſolutam damnati ſunt, quod nũquam liberabuntur. Nec poſſunt paucorum exemplo credere, quod fortè liberabuntur, quia ſciunt eorum ſententiam eſſe abſolutam, non conditionatam, & ad tempus vt illorum paucorum. Sic ferè S. Doctor *in 4. diſt. 45*. Vnde non placet, quod dicit Sotus eadem diſtincta quod nullus fuit ſuſcitatus qui vel non laborauerit inuincibili ignorantia Chriſtianæ religionis; & qui non potuit ſaluari in lege naturæ; vel qui fuerit catechumenus, aut Chriſtianus in purgatorio. Nam plures leguntur reſuſcitati, qui nec habuerunt talem ignorantiam, nec potuiſſent ſaluari in lege naturę, nec erant catechumeni, nec in Purgatorio exiſtebant, vt de Traiano legitur, qui Chriſtianos perſequebatur, & tot miracula viderat, &c.

33 Dico 5. *In hæreticis non eſt ſpes*. Patet, nam vbi non eſt fides, neque eſt ſpes, cum ſpes in fide fundetur, ac proinde deſtructa fide, etiam ſpes deſtrui debet: deſtructo namque fundamento, corruit ædificium. Dices quod hæretici exercent aliquos actus ſpei, ſicut & miſericordiæ; poſſunt enim ſperare beatitudinem, & alia bona ad ipſam conducentia. Sed dices 1. cum Mæratio *hoc loco diſp. 34. ſect. 1.* quod ad eliciendum actum ſpei non eſt neceſſarius præuius diuinæ fidei actus, aut habitus; ergo poſſunt hæretici manentes in hæreſi aliquod bonum à Deo ſperare per verum actum ſpei Theologicæ. Reſp. negando antecedens; namque implicat, quod detur actus ſpei, ſi non ſupponatur actus fidei regentis, & proponentis obiectum ſperandum ſub ratione formaliſſimè diuina. Aliàs non rectè definiret Apoſtolus fidem, per hoc quod ſit fundamentum ſpei, ſeu rerum ſperandarum.

34 Dices 2. quod ſpes non amittitur per quoduis peccatum, ſed per ſolam deſperationem, ergo non per infidelitatem. Reſp. quod ſpes amittitur tum per deſperationem, tum per infidelitatem; cum enim fides ſit fundamentum ſpei, deſtructa fide per infidelitatem, deſtruitur ſpes ex deſtructione ſui fundamẽti. Tum quia ſpes procedit per media ordinata, non per reprobata; ſed infidelis, & hæreticus, ſperant obtinere beatitudinem per media reprobata, ſcilicet per infidelitatem, & hæreſim; ergo, &c. Vbi enim ponitur impoſſibilitas medij, vel medium oppoſitum fini, ponitur impoſſibilitas finis, ac proinde deſtructio virtutis reſpicientis finem. Tum etiam quia in hæretico deſtruitur ſpes per præſumptionem. Differt namque hæreticus à peccatore, quod peccator agnoſcit ſe peccatorem, & ſperat deleto, & emendato peccato, de ipſo peccato ſuo veniam, & ſalutem. At hæreticus non cognoſcit ſe eſſe hæreticum ſed ſperat, manendo in hæreſi, ſaluari, quod merè præſumptionis eſt. Spes ergo in hæretico deſtruitur, vel euerſo fundamento, vel per actum præſumptionis, &c.

Digitized by Google

DISPVTATIO XIII.

IN QVAES. XIX. D. THOMAE.

De dono timoris.

1 PRAESENS q. habet duodecim articulos. In 1. art. docet S. Doctor, quod Deus timeri non poteſt, vt obiectum malum, cum in Deo nulla ſit malitia, ſed infinita, ſumma, & immenſa bonitas; timeri tamen poteſt, vt à quo nobis malum poteſt imminere, vel per comparationem ad ipſum. Ab ipſo namque poteſt nobis imminere malum pœnæ, & per comparationem ad ipſum imminet malum culpæ, quatenus vel permittit peccata, vel ſubtrahit gratiam ex quo ſequitur peccatum. In 2. art. diuidit timorem in filialem, initialem, ſeruilem, & mundanum. In art. 3. dicit, quod timor mundanus eſt ſemper malus, ſicut amor mundanus ex quo oritur eſt ſemper malus. In 4. art. duo decernit. Primum, quod timor ſeruilis ex parte ſeruilitatis eſt malus, quia inquantum ſeruilis contrariatur charitati. Secũdum, quod timor ſeruilis ſecundum ſuam ſubſtantiam eſt bonus; quia eius obiectum eſt pœna, cui accidit ſeruilitas, ſicut informitas accidit fidei. In 5. art. declarat quomodo timor ſeruilis non ſit idem in ſubſtantia cum timore filiali, quia obiecta differunt, ſcilicet malum pœnæ, & culpæ. In 6. art. tria declarat 1. quod timor pœnæ ſeparationis a Deo includitur in Charitate. 2. quod timor inquantum ſeruilis non manet cum Charitate. 3. quod timor ſeruili ſecundum ſubſtantiam manet cum Charitate, quia eo modo timor pœnæ poteſt ſtare cum charitate, ſicut amor ſui, ſed amor ſui poteſt manere cum charitate; ergo, &c. In art. 7. tria dicit. 1. quod fides eſt initium ſapientiæ, quia eſt cognitio principiorum ſapientiæ. 2. quod timor ſeruilis eſt initium ſapientiæ ſicut principium extra diſponens. 3. quod timor filialis eſt initium ſapientiæ inquantum eſt primus effectus illius. In 8. art. explicat quomodo timor initialis differat à filiali ſicut imperfectum à perfecto. In art. 9. dicit, quod timor ſeruilis non eſt donum Spiritus S. bene tamen timor filialis, licet non ſit virtus. In art. 10. explicat quomodo creſcẽte charitate creſcat timor filialis, & quod timor ſeruilis tollatur per charitatem quantum ad ſeruilitatem, & minuatur quantum ad actũ ſuæ ſubſtantiæ. In art. 11. ait quod timor filialis maneat in Patria, non tamen timor ſeruilis, ſeu pœnæ. In 12. art. explicat quomodo paupertas ſpiritus correſpondeat dono timoris.

DVBIVM I.

An Deus timeri poſſit, vbi alia de timore naturali.

2 COmmunis Catholicorum ſenſus eſt, quod Deus timeri poſſit, non quidem vt malus, ſed vt à quo malum pœnæ, ob malum culpæ deſcendit. Item timeri poteſt quatenus in nobis eſſet malum culpæ ſi ab eo ſuparаremur. Vnde dupliciter Deus timeri à nobis poteſt 1. ob poſſibilitatem offenſæ,

ſæ, quæ in nobis poſſibiliter eſſe poteſt, & iſte eſt timor filialis, qui etiam in beatis eſſe poteſt. 2. ob inflictionem pœnæ ob vindictam culpæ, & iſtæ eſt ſeruilis, aut initialis modo infra explicando. Ex quo habetur, quod timor non verſatur immediatè circa Deum, tanquam id quod timetur, cum nihil mali in ipſo ſit; ex quo ſequitur, quod licet timor ſupernaturalis ſit donum Spiritus S. non tamen eſt virtus Theologica, neque moralis: non Theologica, quia non habet pro obiecto Deum: non moralis ſupernaturalis, quia non datur ad agendum, ſed potius ad patiendum, quia dona dantur, vt homo facilè moueatur à Spiritu S.

3 Timor generatim acceptus, eſt metus mali appropinquantis; & diuiditur in naturalem, qui eſt paſſio animi, & ſupernaturalem, qui eſt donum Spiritus S. Timor ergo naturalis communiter ponitur inter paſſiones, vt bene explicat S. Doctor 1. 2. *q.* 41. *art.* 1. Eſt enim motus paſſiuæ virtutis, & ad illum per modum actiui, & mouentis cooperatur ipſum obiectum, & ſemper fit cum aliqua tranſmutatione organi corporalis, quæ à D. Damaſc. *lib.* 3. *de fide cap.* 23. appellatur contractio, & collectio totius virtutis, ad repellendum malum imminens, vt exponit Cliethoueus *in eum locum*. Vt autem, quæ de timore dono Spiritus S. dicenda ſunt, intelligantur, aliqua de timore naturali paſſione dici debent, quod in ſequentibus §§. præſtabimus.

§. I. *quid ſit timor naturalis*.

4 Timor naturalis, eſt paſſio appetitus ſenſitiui, quæ ei metum incutit ob malum futurum propinquum ab anima præuiſum, cui facile reſiſti non poteſt, ex D. Thoma 1. 2. *q.* 41. *art.* 1. *&* *q.* 43. *art.* 1. Differt hic timor à cæteri paſſionibus appetitus, quia habet ſpeciale obiectum; horret enim malum, quod ſuperare difficulter, aut nullatenus poteſt. Subiectatur in iraſcibili. Dicitur naturalis, quia animal naturaliter horret malum, horret omnem læſionem præſentem, & futuram: ob præſentem triſtatur, & ob futuram timet. Sunt diuerſæ ſpecies timoris, ſecundum diuerſitatem obiectorum, quæ homini timorem incutiunt. Quocirca ſex ſpecies timoris aſſignantur. Scilicet *Segnities*, *Erubeſcentia*, *Verecundia*, *Admiratio*, *Stupor*, *&* *Agonia*.

5 *Segnities* oritur ex timore laboris difficilis *Erubeſcentia* oritur ex timore læſionis famæ, ac exiſtimationis propriæ imminentis, & deterret à facto turpi. *Verecundia* oritur ex timore læſionis famæ, propter actum turpem iam perpetratum. *Admiratio* eſt timor ortus ex conſideratione alicuius magni mali imminentis, cuius exitum homo conſiderare non ſufficit. *Stupor* eſt timor, qui naſcitur ex malo magno conſiderato vt inſolito. *Agonia* vox Græca eſt, latinè *Conturbatio*, & eſt timor ortus ex timore magni mali, quatenus ex improuiſo accidit.

6 Sed quæres 1. quodnam ſit obiectum timoris? Reſp. eſſe malum futurũ, quod appetitus ſenſitiuus refugit, ad quod reuocatur non ſolum malum quod nocet, ſed quod poteſt malum inferre. Hinc timent homines Deum; quia licet malus non ſit, poteſt tamen malum inferre. Timent magiſtratus, & iudices, timent quoſcumque alios, qui malum, aut nocumentum inferre poſſunt. Timẽt animalia, & res omnes, quæ nocere poſſunt. Bonum non eſt obiectum timoris niſi remotè, quatenus malum quod timemus impedit, vel aufert bonum quod amamus D. Tho. *ſupra q.* 42. *art.* 1.

7 Quæres 2. an mala naturalia ſint obiectum timoris, vt mortes, infirmitates, defectus naturales, &c. Reſp. affirmatiuè, iſta namque corrumpunt bonum naturæ. Aliquando tamen ea mala non timentur, quando longè remota putantur, aut propter neceſſitatem, cum tam imminentia ſunt, vt euitari non poſſint.

8 Quæres 3. an malum culpæ ſit obie-

obiectum timoris? Reſp. quod non, directè; ratio eſt, quia non eſt obiectum timoris, quod voluntarium, & facilè caueri poteſt per media ordinaria, huiuſmodi eſt peccatum; ergo, &c. Indirectè tamen peccatum eſt obiectum timoris, vt timendo eos, qui præbent peccandi occaſionem: timendo ſeparationem à Deo, quæ fit per peccatum.

9 Quæres 4. quænam alia poſſint eſſe obiectum timoris? Reſp. primò, quod quandoque ipſe timor eſt obiectũ timoris, vt cum homo timet timorem quem habiturus eſt, cum malum illud quod præuidet incipit imminere. Per rationis tamen imperium poteſt homo timorem præſentem repellere. Secundò mala repẽtina ſunt obiectum timoris, & hoc duplici ratione: vna quia auferunt conſilium, quo malum imminens poſſit mitigari. *mala namque præuiſa minus feriunt*. Alia, quia impediunt hominem à captandis auxilijs, & remedijs, quibus malum imminens poſſit præcaueri, & aueiti. Tertiò vnumquodque malum magis, aut minus durabile, maiorem, aut minorem timorem incutit. Malum quod omne remedium excludit, fruſtra timetur, ſed patientia ſuperandum eſt.

§. II. *Quænam ſint cauſæ interiores timoris.*

10 SEquentes cauſæ ex D. Tho. 1. 2. *q.* 43. colliguntur. Prima cauſa timoris eſt amor ſui, non quia amor ſui ſit cauſa directà efficiens timoris, cũ illius obiectum ſit bonum, & iſtius malum; ſed quia eſt cauſa quaſi materialis diſponens. Omne namque malum quod timetur, aduerſatur alicui bono quod amatur. Hinc fit vt ille malum timeat, quod iſte, vel ille non timet. Pauper namque non timet latrones: iuxta illud. *Cantabit vacuus coram latrone viator*. Secus ille qui pecunias defert; iſte enim latrones timet. Secunda cauſa diſponẽs ad timorem eſt defectus hominis, ſeu imbecillitas ad reſiſtendum malo præuiſo. Tertia eſt virtus, hæc enim incutit timorem homini, ne faciat malum. Vnde vnaquæq; virtus quendam timorem incutit ne malum ſibi aduerſum cmittatur. Nullus tamen voluntariè, & amore virtutis debet malum facere. Vnde non debet quis pro ſeruanda caſtitate v.g. occidere ſolicitantem ad turpia.

§. III. *De effectibus timoris.*

11 PRimus effectus timoris eſt quædam contractio caloris, & ſpirituũm ad interiora, dum malum quod imminet auerti non poteſt. Haud ſecus atque homines, qui foris timent periculum in ſuas domos clauduntur, & ſilent. In mortis metu, non ſolum ſpiritus, ſed tota hominis natura in ſe, & intra ſe contrahitur, vnde mortis timor, & quicumque alius ſimilis facit hominem tremere, & palleſcere. Timor verecundiæ inducit ruborem; dum enim anima vacat circa motionem caloris, & ſpirituum, eadem ad exteriora diffundit. Notat S. Doctor 1. 2. *q.* 44. *art.* 1. quod clamor dolentium oritur ex cõtractione ſpirituum ob malum præſens; non futurum.

12 Secundus timoris effectus eſt excitare hominem ad conſulendum de malo futuro auertendo; vnde timor per accidens acuit ingenium, prudentemque hominem facit ratione conſultationis, licet paſſio à principio animum conturbet, & conſilium impediat. Tertius timoris effectus eſt tremor in membris corporis, quia calor, & ſpiritus colligunt ſe interius circa cor, vnde membra relinquuntur frigida, ac deſtituta virtute naturali conſeruante, quæ eſt in calore, & ſpiritibus, ideoque tremunt. Quartus effectus timoris eſt, quod quando timor eſt vehemens impedit hominem in operando propter defectum caloris, & ſpirituum in membris. Quando tamen timor eſt moderatus excitat in anima ſolicitudinem; vt homo conſultare incipiat, & applicet ſe ad malum auertendum.

§. IV.

Digitized by Google

§. IV. *Quando timor ſit peccatum.*

13 EST timor peccatum. Primò, quando eſt inordinatus, quando ſcilicet homo fugit mala ob timorem, quæ deberet æquanimitur ſuſtinere, vt ſuo appetitui indulgeat. Hunc timorem vocant humanum, ſeu mundanum, qui ſemper eſt malus, de quo poſtea. Timere namque mala, quæ ſecundum rectam rationem timenda ſunt, peccatum non eſt, ſed laudabile. Secundò eſt peccatum timor mortis inordinatus; opponitur namque virtuti fortitudinis, cuius obiectum ſunt mortis pericula. Pro quo nota, quod timor communiter acceptus opponitur multis virtutibus, ſicut & amor inordinatus, inuenitur in omnibus peccatis, & vitijs. Nam timor dolorum aduerſatur patientiæ. Timor diminutionis, vel amiſſionis facultatum, opponitur liberalitati, ac pietati in pauperes, abſterret namque auaros à largioribus eleemoſinis. Timor vacui ventris abſtrarret à ieiunio, &c.

14 Tertio eſt peccatum mortale timor deliberatus ad fugiendũ illud malum, quod ſecundum rectam rationem fugiendum non eſt. Vt ſi quis propter timorem faciat aliquid prohibitum, vel aliquid prætermittat, quod eſt præceptum lege diuina. Quando namque non ſit peccatum agere cõtra legem humanam ob timorem alibi diximus. Indeliberatus timor manens in paſſione appetitus ſenſitiui aliquid huiuſmodi comittens ex præcipitatione, eſt peccatum veniale D. Tho. *infra q.* 125. *art.* 1. Quartò timor mixtus actui peccati, quatenus eſt cauſa alicuius inuoluntarij in eo, excuſat aliquo modo à peccato, ſed non in totum. Qui autem ſuſtinet damnum minus, vt maius vitet, non peccat; vt qui negligit defendere res ſuas, ne vitam amittat; nam ſi contra faceret, peccaret, nec haberet omnem excuſationem ex timore. D. Tho. *d. q.* 125. *art.* 4.

DVBIVM II.

Ponuntur neceſſaria de timore morali, ſeu dono Spiritus Sancti.

15 IAm explicuimus quæ neceſſaria videbantur de timore naturali, ſeu paſſione; modo ponenda ſunt quæ pertinent ad timorem moralem, ſupernaturalem, ſeu donum Spiritus S. Licet enim timor in genere ſit fuga, ſenſu, aut intellectu apprehenſi mali futuri, imminentis, cui facilè reſiſti non poteſt, Theologus tamen timorem conſiderat prout malum, quod intellectus refugit, peculiarem habet reſpectum ad Deum. Hic reſpectus poteſt eſſe quadruplex. 1. Quando reſpectus eſt ad Deum, tanquam auctorem mali pœnæ quod timetur, quod quidem quatenus à Deo eſt, non eſt malum, ſed iuſtum, adeoq; ſimpliciter bonum: eſt tamen malum nobis, quatenus nobis adimit aliquod bonum peculiare. 2. Quando reſpectus reſpicit Deum prout ſua lege vetat malum quod timetur. 3. Quando reſpectus eſt ad Deum tanquam ad terminum à quo homo auertitur timore alicuius mali. 4. Quando eſt ad Deum tanquam ad terminum, ad quem ex timore mali excitati, conuertimur.

16 Vel dicas, quod hic à Theologis timor conſideratur, prout accipitur pro deliberato, ac voluntario, quo homo ad Deum conuertitur, vel ab eo auertitur, quem diuidit S. Doctor *art.* 2. in filialem, initialem, ſeruilem, & mundanum. *Timor filialis* eſt hominum piorum Deũ amantium, & timentium, ne eum offendant; filiorum namque eſt timere Patris offenſam. *Timor initialis* eſt medius inter filialem, & ſeruilem, quia partim timet Deum, ne eum offendat; partim ex metu pœnæ quam peccantibus infligit. *Timor ſeruilis* eſt, cum Deus tantum timetur metu pœnæ. At *timor mundanus*, eſt quando homo ob timorem mali imminentis recedit à Deo, quæ magis in ſequentibus §.S. explicabuntur.

§. I.

Digitized by Google

§. I. *Qualis ſit hæc diuiſio, vniuoca, an analoga, & an habeat fundamentum in ſacra ſcriptura.*

17 QVantum ad 1. communis Theologorum ſententia eſt quod hæc diuiſio ſit analoga. Ratio clara eſt, quia malum quod eſt obiectum timoris, dicitur analogicè de malo culpæ, & pœnæ; nam malum culpæ eſt malum ſimpliciter, & malum pœnæ eſt malum ſecundum quid, & bonum ſimpliciter. V. g. ignis inferni eſt malus damnatis, non ſimpliciter, ſed ſecundum quid ratione effectus quem cauſat, ſcilicet ratione alligationis, & cruciatus; & cruciatus ipſe eſt malus quia priuat perfectione, eſt enim priuatio conſolationis.

18 Sed dices, quod malum pœnæ videtur malum ſimpliciter; ergo, &c. Antecedens probatur, nam illud eſt malum ſimpliciter, cuius oppoſitum eſt bonum ſimpliciter, ſed huiuſmodi eſt malum pœnæ; ergo, &c. Nam habere brachium eſt bonum ſimpliciter, at carere illo eſt malum ſimpliciter. Tum quia bonum ex integra cauſa; at malum ex quocunque defectu. Reſp. 1. quod malum pœnæ dicitur malum ſecundum quid, comparatiuè ad culpam; quæ eſt malum ſimpliciter. Reſp. 2. quod malum pœnæ eſt ſolum malum phyſicum; malum autem phyſicum dicitur malum ſecundum quid per comparationem ad malum culpæ. In quocumq; autem ordine ſiue phyſico, ſiue morali bonum ex integra cauſa eſt, & malum ex quocumq; defectu. In linea tamen phyſica illud dicitur ſimpliciter malum, quod priuat ratione entis, & ſic carentiæ, & priuationes dicuntur malum ſimpliciter, quia priuāt ratione entis, ſecus illud quod nō priuat ratione entis, ſed eſt poſitio entis, ſeu formę contrariæ, vt eſt calor in aqua.

19 Diuiſio timoris in filialem, initialem, ſeruilem, & mundanum fundatur in ſacra ſcriptura. De *timore filiali* facit mentionem Apoſt. Rom. 8. ibi. *Non accepiſtis ſpiritum ſeruitutis iterum in timore, ſed accepiſtis ſpiritum filiorum, &c.* Et pſal. 18. *Timor Domini Sanctus, permanet in ſæculum ſæculi.* Timor namque filialis remanet in Patria, vt poſtea dicetur. De *timore ſeruili*, fit mentio 1 Ioan. 4. ibi. *Timor non eſt in charitate, ſed perfecta charitas foras mittit timorem.* Et Matt. 10. *Timete eum qui poteſt animam & corpus mittere in gehennam.* De *timore mundano* eſt illud Matt. 10. *Nolite timere eos qui occidunt corpus, animam autem non poſſunt occidere, &c.* De *timore initiali*, qui ſecundum ſuam ſubſtantiam non diſtinguitur à filiali, non habetur in ſcriptura adeo expreſſum teſtimonium: quando charitas non eſt adeo perfecta, cauſat timorem initialem, at quando eſt perfecta, cauſat filialem. Solet tamen adduci ille locus Eccleſ. 2. *Fili accedens ad ſeruitutem Dei ſta in iuſtitia, & timore, & prepara animam tuam ad tentationem, ſerua timorem Domini, & in illo veteraſce.*

§. II. *Quodnam ſit obiectum timoris filialis.*

20 PRima ſententia eſt, quod timor filialis habeat pro obiecto immediato, pœnam damni, at timor ſeruilis pœnam ſenſus, à Deo infligendam, & timor mundanus habet pœnam ſenſus ab hominibus iniquis imminentem. Pro intelligentia notandum 1. quod peccatum poteſt conſiderari vel ſecundum ſe, ſine reſpectu ad pœnam, quatenus ſcilicet hominem priuat Dei gratia, quatenus maculat, & inficit animam, &c. & de hoc quæri poteſt an poſſit timeri, ſeu an ſit obiectum timoris filialis. Deinde conſiderari poteſt ſecundum quod eſt liberum, & voluntarium, & hoc modo certum eſt, quod non poteſt eſſe obiectum timoris; quia quod timetur, eſt inuoluntarium, peccatum autem eſt voluntarium.

21 Notandum 2. cum Bann. hoc loco, quod timor filialis duo dicit, & quod ſit timor, & quod ſit filialis: vt timor, oritur ex cognitione magnitudinis

Dei,

Digitized by Google

Dei, potentiæ, & maieſtatis ipſius; vt verò filialis, oritur ex charitate. Notandum 3. quod in timore filiali, tres actus, ſeu motus poſſunt conſiderari, ſcilicet infimus, medius, & ſummus. Infimus, eſt timere culpam propter ſeparationem à Deo, & viſione ipſius; filij namque nolunt à præſentia patris ſeparari, & de illa gaudent, eſt hic motus infimus, quia reſpicit Deum vt bonum proprium. Medius eſt fugere peccatum vt poſſibile, contra honorem Deo debitum; & hic motus eſt perfectior priore, quia oritur ex perfectiori cognitione, & amore Dei, qui conſideratur vt dignus honore, & amore. Supremus eſt, quando ex conſideratione maieſtatis Dei immenſæ, & peccati poſſibilis naturæ rationali, voluntas fugit ipſum Deum, non ſecundũ ſe, ſed quatenus ad eum præſumptuoſè accedere malum eſt. Et hic motus eſt ſummæ reuerentiæ diuinæ maieſtati debitæ. Timor filialis quantum ad iſtum gradum, & motum manet in beatis, & fuit in Chriſto D. Significatur timor iſte perfectiſſimus in viſione Iſaiæ 6. *V*bi Seraphim habebant ſenas alas; duabus velabant faciem, duabus velabant pedes, & duabus volabant. Per illas alas intelligit Magnus Areopagita *de cœleſt. hierarch. cap.* 13. vim illorum ſpirituum multa penetrantium, & perſpicientium, & ſimul venerationem horroris plenam, exhorrantemque diuinorum myſteriorum indaginem temerariam. Vnde ad rem S. Iob 26. ſic de immenſa Dei Maieſtate, cauſante in Angelis quendam quaſi tremorem, loquitur. *Columnæ cœli contremiſcunt, & pauent ad nutum eius.*

22 His poſitis, noſtra ſententia ſeq. concl. explicatur. *Timor filialis habet pro obiecto, ſeu obiectum timoris filialis eſt culpa, non quatenus voluntaria, ſed quatenus inuoluntaria, ſeu quatenus concipitur vt poſſibilis ab exteriori principio, & motiuo, prout ſcilicet poteſt prouenire ex paſſione inuoluntaria, & ſeductione dæmonis, vel iniquorum ex ignorantia, vel ex permiſſione diuina.* Sic Bannes, & alij hoc loco. Ratio eſt, quia culpa eſt ſummum malum, ac proinde à filijs timeri debet etiam vt concipitur vt aliquo modo poſſibile. Soluuntur argumenta in contr.

23 Primum argum. nam Chriſtus D. habuit timorem filialem perfectiſſimum, vt conſtat ex illo Iſa. 11. *Replebit eum ſpiritus timoris Domini*; & tamen in Chriſto D. non fuit timor culpæ; ergo obiectum timoris filialis, non eſt culpa. item in beatis datur timor filialis, & tamen neque de potentia abſoluta beati peccare poſſunt. Reſp. concedendo maiorem, & diſtinguendo minorem. Non fuit timor culpæ poſſibilis naturę humanæ in illo ſuppoſito, conceditur: ſecundum ſe conſideratæ, negatur. Per quod patet ad confirmationem. Beati de potentia abſoluta peccare non poſſunt in ſenſu compoſito, & conceditur; in ſenſu diuiſo, & negatur; poſſunt enim beati de potentia abſoluta dimitti, & peccare.

24 Secundum argu. nam obiectum timoris eſt malum poſſibile difficile ad vitandum, ac proinde inuoluntarium ſed culpa non eſt ſic; cum enim ſit voluntaria facile poteſt vitari; ergo, &c. Reſp. concedendo maiorem, & diſtinguendo minorem: culpa non eſt ſic qua ratione eſt voluntaria, ſeu quantum eſt ex parte voluntatis, & conceditur: at rẽta ratione principij extrinſeci, ſugeſtionis, tentationis, ſuaſionis, &c. & negatur.

25 Tertium argum. obiectum timoris filialis debet eſſe id per quod in Deum conuertimur; ergo nõ poteſt eſſe culpa. Conſeq. conſtat, quia per culpam homo auertitur à Deo, non conuertitur. Antecedens probatur ex D. Thoma *art.* 2. vbi timorem diuidit quatenus per illum conuertimur, vel auertimur à Deo. Conuertimur per charitatem, & pœnitentiam: auertimur per peccatum, ergo, &c. Reſp. negando antecedens. Ad teſtimonium D. Thomæ dicendum, quod charitas à qua elicitur timor filialis, habet duo munia, & Deum amat, & peccatum etiam poſſibile deteſtatur. Ex charitate ergo deteſtante peccatum oritur timor filialis.

26 Quartum argum. nam ſicut ſpes reſ-

reſpicit proprium bonum, ita timor fugit proprium malum; ſed culpa non eſt malum proprium timentis: ergo culpa non eſt obiectum proprium timoris; culpa namque in tantum eſt malum peccantis, in quantum infert pœnam damni, aut ſenſus. Tum quia proprium eſt charitatis fugere culpam quatenus eſt offenſa Dei, ſeu quatenus per illam offenditur diuina bonitas; ergo, &c. Reſp. concedendo maiorem, & negando minorem: culpa namque etiam ſecluſa quamuis pœna eſt maximum malum peccantis, auertit namque à Deo, eſt carentia diuinæ gratiæ, &c. Alium modum dicendi probabiliorem pono de Incarnatione diſp. 7. dub. 8.

§. III. *An timor mundanus ſit peccatum mortale.*

27 QVod timor mundanus ſit malus, conſtat, nam oritur ex amore inordinato rerum huius mundi, quas homo timet amittere, vnde in iiſdem ſuum finem conſtituit, non in Deo, ac proinde ſemper dictus timor eſt malus. Quod vt intelligatur, nota, quod amor rerum temporalium, poteſt tripliciter conſiderari, primò vt eſt temperatus, & vt dicunt ſobrius, quatenus conducit ad vitæ conſeruationem, & hoc modo non eſt malus, nec eſt peccatum: vbi enim finis non eſt malus, neque media ad illum finem ſunt mala, quicquid ſit an habeant aliunde malitiam. Secundò conſiderari poteſt, vt eſt ſuperfluus ſiue ex parte intenſionis; ſiue ex parte plurium rerum deſideratarum, & neque hoc modo communiter eſt malus; dummodo amans non ponat vltimum finem in eo, vel ex eo ſequatur aliquod graue nocumentum proximo, vt non reſtitutio, ablatio rei alienæ, quod non detur eleemoſina quando occurrit grauis obligatio, &c. Tertiò poteſt conſiderari vt in eo ponitur vltimus finis, & hoc modo amor rerum temporalium dicitur mundanus propriè; ex hoc amore mundano oritur timor mundanus, & tunc contingit, quādo homo ob timorem amittendi res temporales tranſgreditur diuina præcepta, vel eſt paratus ea tranſgredi; tunc enim arguitur iſtum poſuiſſe vltimum finem in rebus mundanis; ac proinde plus amare mundana, quàm earum auctorem, contra illud Iacobi 4. *Adulteri neſcitis, quia amicitia huius mundi, inimica eſt Dei; quicunque ergo voluerit amicus eſſe huius ſæculi, inimicus Dei conſtituitur*. Quomodo autem peccator dicatur conſtituere vltimum finem in creatura, cōſtat ex dictis, & explicuimus in 1. 2. quod ſcilicet tunc quis cenſeatur cōſtituere vltimum finem in creatura, ſeu in amore rerum temporalium, quando poſitiuè ita eſt affectus, vt ſit paratus tranſgredi quodcumq; præceptum propter talem finem; item quando adhibet media ad illum finem, quæ ſunt peccata mortalia.

28 Sed quæres 1. an ex magna intenſione amoris quo quis amat temporalia colligatur, quod in illis poſuerit vltimum finem? Reſp. affirmatiuè, ſi procedat de amore appretiatiuo, ſecus ſi procedat de amore purè intenſiuo. Quādo amor eſt appretiatiuus, tunc præfert creaturam creatori, & ſic eſt peccatum mortale. At quando amor eſt tantum intenſus, tunc eſt iquacumque illius intenſione non infertur peccatum mortale, nec animi præparatio ad illud. Nam cum tunc actus ſit ex obiecto bonus, circunſtantia intenſionis non affert malitiam. Ex circunſtantia tamen intenſionis poteſt per accidens peccare mortaliter, quando obiectum eſt bonum: vt ſi ex nimia intenſione qua quis amaret temporalia, exponeret ſe periculo negligentiæ impletionis alicuius præcepti. Aduerte tamen quod intenſio amoris temporalium eſt valde periculoſa, vt enim dicit ſcriptura. *Qui volunt diuites fieri incidunt in tentationem, & in laqueum diaboli, & deſideria multa nociua, & inutilia, quæ mergunt hominem in perditionem, &c.* Et *Nemo militans Deo implicat ſe negotijs ſæcularibus.*

29 Quæres 2. quot peccata committat qui ob timorem mundanum cōmittit

mittit

mittit aliquod peccatum? Reſp. ſub diſtinctione; vel enim timor ex amore oritur alicuius, quod habet diſtinctam malitiam à malitia peccati quod ob talem timorem committitur, vt cum quis expreſsè ponit vltimum finem in re temporali; & tunc duo peccata committuntur; vnum finis praui, quo expreſsè amat creaturam pluſquam Deum, & aliud medij praui, quo v. g. mentitur. Quod ſi obiectum amoris non ſit aliàs malum, tunc vnum tantum peccatum committitur prauę electionis medij, v.g. periurij.

§. IV. *An timor ſeruilis ſit bonus, an malus.*

30 ERror eſt Lutheranorum, quod timor ſeruilis ſit malus ſimpliciter. Vnde dicunt, quod timor inferni ſit peccatum mortale. Veritas catholica ſequenti concluſione explicatur. *Timor ſeruilis ſimpliciter eſt bonus, licet ſecundum quid ratione ſeruilitatis ſit malus.* Pro quo nota, quod timor ſeruilis eſt duplex: alius abſolutè, & tantum ſeruilis, & eſt ille qui timet pœnam, vt à Deo infligendam. Alius ſeruilis cum ſeruilitate, & eſt ille qui timet pœnam vt principale malum, ſeu principaliter. Iſte eſt malus, quia totus eſt exutus charitate, odiens tacitè Deum, pęnam infligentem. At timor abſolutè ſeruilis reueretur principaliter diuinam iuſtitiam qua peccatores puniuntur, nec eſt omni charitate exutus. De hoc timore dicimus, quod eſt ſimpliciter bonus. Colligitur ex Trident. *ſeſſ. 6. can.* 8. vbi definitur. *Si quis dixerit gehennæ metum per quem ad miſericordiam Dei de peccatis dolendo confugimus, vel à peccato abſtinemus, peccatum eſſe, vel peccatores peiores facere, anathema ſit.* Igitur timor ſeruilis ſimpliciter eſt bonus, cum habeat obiectum bonum, ſcilicet pœnam vt fugiendam. Vnde licet detur etiam in peccatore quando per illum diſponitur ad gratiã, tamen non repugnat iuſto, cum etiam plures iuſti timeant pœnam, & fugiant à culpa ob timorem pœnæ, propterea diximus, quod non eſt omni charitate exutus; vel quia poteſt eſſe cum charitate; vel quia ad illã diſponit, &c. Cœterum timor ſeruilis cum addito, ſcilicet cum ſeruilitate, eſt malus ſimpliciter, quia habet obiectum formaliter malum charitati oppoſitum, & eſt pœna cuius oppoſitum amatur vt vltimus finis, nec differt à triſtitia damnatorum, niſi in hoc, quod timor ſeruilis eſt mali futuri, & illa triſtitia eſt mali præſentis. Igitur timor ſeruilis cum ſeruilitate eſt ſemper malus non quia magis timeat pœnam quam peccatum, ſed quia peccatum vitat ob pœnam, aliàs illud non vitaret, &c. Eſt timor ſeruilis actus ſpei infra diſp. 14. num. 41.

§. V. *Reſoluuntur aliqua curioſa difficultates de timore.*

31 PRima difficultas, an timor ſeruilis, & filialis differant ſpecie? Reſp. cum D. Tho. *art.* 5. affirmatiuè; ratio eſt, quia timor ſeruilis conſiderat Deum vt iuſtum iudicem pœnas peccatoribus infligentem, & eatenus timet contra Deum peccare. At timor filialis conſiderat Deum, vt patrem benignum & eatenus timet eum peccãdo offendere, licet nullam pœnam infligeret, quod proprium eſt filij Patrem amantis. Vnde docet idem S. Doctor *art. 6.* quod ſubſtantia timoris ſeruilis bona eſt, quatenus timet Deum, & eatenus cum charitate iunctus eſt; ſed quia Deum non timet vt eſt bonus in ſe, ſed quatenus eſt iuſtus iudex, & vindex iniquitatis, ideo deficit, & à vera charitate recedit; cum charitate manere poſſit; communiter tamen dicitur ad charitatem diſponere.

32 Secũda difficultas, an timor ſeruilis ſit actus, an habitus? Reſp. quod timor ſeruilis bonus, & diſponens ad iuſtificationem, eſt donum Spiritus S. non quidem actu in habitantis per gratiam, & charitatem, ſed præparantis, & diſponentis, ad eum ferè modũ quo eſt fides informis. Quod ſi loquamur de

Digitized by Google

timore malo poteſt eſſe actus, & habitus vitij, cum illi actus multiplicantur & ex illis habitus generatur.

33 Tertia difficultas, an timor initialis diſtinguatur à filiali? Reſp. quod ſecundum ſubſtantiam ſunt idem. Timor namque initialis dicitur ex relatione ad filialem, quia incipit timere Deum ex charitate, nec aliter ab eo differt quàm imperfectum, & perfectum eiuſdem ordinis: In eo autem imperfectus eſt, quia adhuc ex metu diuinæ iuſtitiæ, & non ex ſola charitate bonum operatur. Perfecta autem charitas foras expellit timorem. Etiam timor ſeruilis dicitur introducere charitatem, ſicut ſeta introducit linum, *cap. ſicut ſeta, de pænit. diſt.* 2. Notat etiam S. Doctor *art.* 8. quod timor ſeruilis mutari poteſt in initialem, ſicut initialis paulatim tranſire poteſt in filialem.

34 Quarta difficultas, quomodo timor dicatur initium ſapientiæ? Reſp. cum D. Tho. *art.* 7. quod timor filialis dicitur initium ſapientiæ, non vt principium generans ſapientiam, ſed vt primus ſapientiæ effectus. At timor ſeruilis eſt initium ſapientiæ per modum diſpoſitionis, diſponentis hominem, per ceſſationem à peccatis ob timorem pœnæ, ad primum ſapientiæ effectum, qui eſt timor filialis, caſtus, & ſanctus. Cum enim homo per ſapientiam dirigatur ad Deum cognoſcendum, & colendum: primum immittit ei timorem, vt ſciat Deum revereri, illique ſe ſubijcere; quo facto in actionibus ſuis dirigitur per ſapientiam, ſecundum voluntatem Dei. Poteſt etiam timor dici radix, ſeu initiũ ſapientiæ, non actiuè, ſed paſſiuè, quia ſapientia facit hominem timere Deum, ex quo tanquam ex radice dirigitur tota hominis vita per ſapientiam. Ex quo fit quod timor dicatur ipſa ſapientia, ſicut radix aliquando accipitur pro tota arbore. At fides, vt docet idem S. Doctor *d. art.* 7. dicitur initium, ſeu principium ſapientiæ efficiens, quia ex fidei articulis, vera ſapientia diſcitur, & in illis ea continetur.

35 Quinta difficultas, quinam timor ſit propriè donum Spiritus S. Reſp. quod timor filialis; iſto namque timore Deum voluntariè perfectè reueremur, & ab ipſo ſeparari refugimus. Hoc donum eſt ordine primum, quia præparat hominem per humilem ſubiectionem, vt capax ſit reliquorum donorum; & ponit fundamentum ad omnem pietatem, & ſanctitatem. Qui enim Deum vt ſummum bonum diligit, ab eoque triſtè, & pernicioſum putat ſeparari, ad omnia bona diſpoſitus eſt. Dum homo in Dei amore, & charitate proficit, timor filialis augetur, & ſeruilis diminuitur. D. Tho. art. 10.

36 Sexta difficultas, quinam timor maneat in Patria? Reſp. quod nullus timor ſeruilis manet in Patria. Vbi enim nulla poteſt eſſe expectatio, aut formido pœnæ ibi nullus poteſt eſſe timor. In Patria autẽ eſt omnino ſecura æternæ beatitudinis participatio. Solus ergo timor filialis manet in Patria iuxta illud pſal. 18. *Timor Domini ſanctus permanet in ſæculum ſeculi*. Non tamen habet in Patria omnino eundem actum, quem in terris; quia ibi non amplius timent Deum offendere, licet peccatum ſit ſuæ naturæ poſſibile, ſed habent beati timorem reuerentialem, quo ſe Deo per omnia ſubijciunt in perpetuum, reuerentur diuinam immenſitatem, & quaſi timent offenſam poſſibilem. D Tho. *art.* 11.

37 Septima difficultas, cui beatitudini correſpondeat donum timoris? Reſp. cum D. Tho. *art.* 12. quod timor filialis conuenit cum prima beatitudine, quæ eſt paupertas ſpiritus, quia ſicut timor filialis ſe coram Deo, propter ſummam eius maieſtatem profundiſſimè humiliat; nec aliquid optat, quo in Dei conſpectu exaltetur, aut magnificus appareat. Ita paupertas ſpiritus, & diuitias, & dignitates, & honores, quæ homines reddunt inflatos, ac ſuperbos contemnit.

38 Octaua difficultas, an admiratio pertineat ad timorem? Reſp. cum D.Tho-

D. Thoma 1. 2. *q.* 41. *art.* 4. quod admiratio eſt quædam ſpecies timoris; & tunc contingit, quando ex magnitudine rei diffidimus noſtræ intelligentiæ; & timemus illam non aſſequi. Eadem ratione contingit ſtupor ex ingenti aliqua ſpecie animo oblata, qui ſimiliter eſt ſpecies timoris, & quandoque inducit alienationem ſenſuum, & ſtupidum facit. Hoc modo beati in patria dicuntur contremiſcere, iuxta illud Iob. 26. *Columnæ cæli contremiſcunt.* Tremor namque quo beati tremunt in ipſa Dei contemplatione, eſt admirationis, quia beati Deum admirantur vt ſupra ſe exiſtentem per infinitum exceſſum, & eis incomprehenſibilem. Vnde ex eius magnitudine, ſuaque infirmitate ſibi diffidunt, vt debitum ordinem ſubiectionis ad illum ſeruent, quantum eſt ex ſua natura; neque fidunt mente, & intelligentia illum aſſequi. Hinc dicit D. Diony. *cap.* 13. *de cæleſti hier.* quod ſacram ac plenam horroris venerationem illi exhibent, dum celſiorem myſteriorum indaginem perhorreſcunt.

39 Nona difficultas, quænam ſit cauſa corporalis intrinſeca timoris, ſaltem naturalis? Reſp. eſſe complexionem frigidiorem, & acquoſiorem ſanguinis, & humorum, ex hac namque maximè cauſatur timiditas, & puſillanimitas. Hinc notat D. Antonin. *p.* 1. *tit.* 3. *cap. cap.* 10. §. 9. quod ſcrupuli, qui oriuntur ex timiditate, & puſillianimitate, vocantur puſillanimitas ſpiritus, à qua Pſalmiſta *ſpal.* 54. ſaluari petebat, dum dicebat. *Saluum me fac à puſillanimitate ſpiritus, & tempeſtate.* Hac de cauſa Ceruæ, & Damæ, vt notat Ariſt. *lib.* 2. *de part. cap.* 4. inter bruta animalia ſunt timidiores, quia ſanguinem habent frigidiorem, & acquoſiorem, quocirca eorum ſanguis nunquam ſpiſſatur, aut incraſſatur, vt habet idem Phil. *lib.* 4. *meteor. cap.* 3.

40 Decima difficultas, quid ſit timiditas, & intimiditas? Reſp. quod timiditas eſt vitium fortitudini oppoſitū per exceſſum timoris, quo quis fugit pericula mortis inordinatè, cum damno boni publici, aut religionis Chriſtianæ. S. Doctor *infra q.* 142. *art.* 2. Intimiditas verò eſt vitium eius, qui nullum timorem habet, vel nullum periculum timet, hoc vitium oritur partim ex defectu amoris propriæ vitæ, & rerum neceſſariarum ad vitam; vnde de earum amiſſione nihil timet; partim oritur ex ſuperbia, in eo, qui de ſuis diuitijs, potentia, ſcientia, &c. præſumit, alioſque contemnit. Oritur etiam aliquando ex defectu vſus rationis, vnde homines fatui nihil timent. Intimiditas eſt ſemper mala, & in ratione vtentibus ſemper eſt peccatum, quia contra ordinem rationis. Opponitur hoc vitium fortitudini per defectum timoris, quia non timet, quod ſecundum rectam rationem eſt timendum.

Summarium q. XX. D. Tho. de deſperatione.

1 HAec q. habet 4. articulos. In 1. art. docet S. Doctor, quod deſperatio eſt peccatum, quia conformiter ſe habet exiſtimationi falſæ de Deo. In 2. art. probat quomodo deſperatio poſſit eſſe ſine infidelitate; poteſt enim corrumpi æſtimatio vera in particulari, non corrupta vera æſtimatione in communi, vt eſt æſtimatio fidei, quod in Deo ſperandum eſt. In art. 3. explicat quomodo deſperatio ſit maximum peccatum; non quidem in ſe, quia hoc modo infidelitas, & odium Dei ſunt maius peccatum; ſed ratione periculi, quia per ſpem reuocamur à malis, & inducimur ad bona, ac proinde ſublata ſpe, & poſita deſperatione, homines abſq; fræno labuntur in vitia. In art. 4 docet, quod deſperatio oritur ex accidia.

2 Sed quæres 1. quid ſit deſperatio? Reſp. quod eſt motus appetitus, ortus ex falſa opinione intellectus, quod Deus deneget peccatori veniam: vel quod non conuertat ad ſe peccatores per gratiam iuſtificantem. Hoc peccatum opponitur directè ſpei, eiuſque for-

Digitized by Google

malem rationem deſtruit.

3 Quæres 2. an deſperatio poſſit eſſe ſine infidelitate? Reſp. affirmatiuè; non enim omnis deſperans eſt, infidelis; vt enim docet S. Doctor, poteſt deſperans intellectu credere vniuerſaliter, quod Deus dimittat peccata verè pœnitentibus, & in particulari ſuperetur à paſſione, quæ eum perturbat, vt putet ſe eſſe indignum, qui miſericordiam, & veniam conſequatur, quod gratiam petat, quod ei pœnitenti detur.

4 Sed dices, eſſe non ſolum hæreſim negare poſſibilem eſſe iuſtificationem in communi, ſed etiam in particulari. Vnde qui negaret, quod Iudas proditor dum viueret non potuiſſet ſaluari, fuiſſet hæreticus; ſed qui deſperat habet hoc iudicium, ſibi non eſſe poſſibilem iuſtificationem; ergo eſt infidelis. Reſp. cum Bann. hoc loco, quod iudicium in particulari eſt duplex: ſpeculatiuum, & practicum: iudicium particulare ſpeculatiuum eſt de re contenta ſub iudicio ſpeculatiuo vniuerſali. Vnde qui negat hanc fornicationem eſſe peccatum, negat ex conſequenti propoſitionem vniuerſalem ſub qua illa particularis continetur; ſcilicet fornicatio eſt peccatum; ac proinde eſt hæreticus: niſi ignoraret illam particularem contineri ſub vniuerſali. Iudicium particulare practicum, quod conſideratur in ordine ad appetitum, & affectum operantis, non inducit infidelitatem, cum hoc non conſideretur vti ſubſtans iudicio vniuerſali de quo, vel in quo poteſt eſſe directè error circa fidem: ſed in ordine ad affectum operantis, quocirca qui iudicat fornicationem eſſe ſibi bonam, & conuenientem ob affectum erga illam, non eſt hæreticus; imò hoc iudicium verum eſt, quia *nemo intendens ad malum operatur*.

5 Quæres 3. an deſperatio ſit maximum malum? Reſp. quod deſperatio ex parte eſt vnum ex grauiſſimis peccatis, quæ aduerſantur virtutibus Theologicis, habetque maiorem auerſionem à Deo, quàm reliqua peccata. Infidelitas tamen, & odium Dei, ſunt maiora peccata deſperatione ex parte obiecti. Nam infidelitas negat omnem fidem, deſperatio non ita. Odium Dei repugnat diuinæ bonitati, & dicit quandam auerſionem conuerſiuam, & deſtructiuã diuinæ bonitatis, per modum quaſi tendentiæ deſtructiuæ, at deſperatio per modum fugæ. Tamen reſpectu noſtri, eſt deſperatio pernicioſior cœteris peccatis, quia laxat fræna ad omnem iniquitatem. Vnde dicit Climacus *de diſonet. gradu 26. Sicut impoſſibile eſt mortuum incedere. Ita poſſibile non eſt, eum qui deſperauit, ſaluari*. Et S. P. Auguſt. *lib. 50. homil. hom. 27.* dicit: *Quomodo qui ſibi collum ligant inde ſe occidunt, quia non ad eos intrat ſpiritus aeris huius: ſic illi qui deſperant de indulgentia Dei, ipſa deſperatione intus ſe ſuffocant; vt eos Spiritus S. viſitare non poſſit.*

7 Quæres 4. à quo oriatur deſperatio? Reſp. quod ex luxuria, & accidia: Ex luxuria quidem, quia carnalibus delectationibus inuoluti, paruifaciunt bona ſpiritualia, vel eà negligunt tanquam nimis ſublimia, quæ acquiri non poſſint, quod deſperatorum proprium eſt, vt notauit Apoſt. *ad Epheſ.* 4. Ex accidia autem, quia ex nimia delectatione, difficiliora iudicantur bona ſpiritualia, quàm vt aſſequi valeant, & ſic ſalus deſperatur. Deſperatio ergo qua quis ex accidia, &c. & tædio boni diuini ſpem abijcit æternæ fœlicitatis, & finis vltimi cõſequendi, eſt grauiſſimum peccatum mortale, ſpei deſtructiuum, quando eſt deliberata, & ex perfecto conſenſu rationis, quia accidia, & tædium de vltimo fine grauiter eſt contra charitatem, & deſperatio, grauiter contra ſpem. Si tamen talis motus ſit ſolum imperfectus; & deſperatio ſit ſolum inchoata in ipſa ſenſualitate, & appetitu ſenſitiuo, ſolum erit peccatum veniale ex S. Tho. *infra q. 35. art. 3.*

Summarium q. 21. de præſumptione.

1 IN art. 1. quatuor docet S. Doctor. 1. quod præſumptio vt opponitur

Digitized by Google

tur magnanimitati, innititur proprię virtuti immediatè. 2. quod vt opponitur ſpei virtuti Theologicæ, innititur immediatè diuinæ virtuti. 3. quod præſumptio vt opponitur ſpei eſt ſpecies peccati in Spiritu S. 4. quod præſumptio qua quis inordinatè innititur Deo, eſt grauius peccatum, quàm illa qua quis innititur propriè virtuti. In art. 2. dicit, quod præſumptio ſemper eſt peccatum, quia eſt motus appetitus habens ſe conformiter ad intellectum falſum, eſt tamen minus peccatum quam deſperatio. In art. 3. oſtendit, quod præſumptio directius opponitur ſpei, quia oppoſita ſunt circa idem, præſumptio autem; & ſpes verſantur circa idem obiectum, habet etiam aliquam oppoſitionem ex parte ſubiecti cum timore maximè ſeruili. In art. 4. probat, quod præſumptio, quæ innititur propriæ virtuti, procedit ex inani gloria; quia ex hoc quod quis aſpiret, vel deſideret gloriam, ſequitur, quod etiam per media ſupra proprias vires illam affectet. At præſumptio quæ inordinatè Innititur diuinæ miſericordiæ, vel potentiæ oritur directè ex ſuperbia, quia tunc præſumens tanti ſe æſtimat, quod etiam peccantem non timet ſe eſſe à Deo puniendum, aut à gloria excludendum.

2 Sed quæres 1. quid ſit præſumptio? Reſp. quod præſumptio ex nomine ſignificat ſumptionem alicuius ante alias, vel ante tempus, aut locum debitum. Cæterum translatè ſignificat conceptū, ſeu animi exiſtimationem de aliqua re, aut de aliquo euentu ex aliquibus coniecturis, vbi certa notitia non habetur. Ex hac ſignificatione translatitia colligitur, quod pręſumptio eſt cū homo magnam habet de ſe exiſtimationem, pluſquam debet, & decet, & definitur, quod ſit *vitium inclinans ad inordinatum appetitum eorum, quæ vires, vel merita excedunt*; & pertinet ad ſuperbiam, quando inordinatè innititur diuinæ virtuti, & pertinet ad inanem gloriam, cum innititur propriæ virtuti, ſupra proprias vires.

3 Quæres 2. quo in ſenſu Iuriſtæ de præſumptione loquantur? Reſp. quod præſumptio apud Iuriſtas, eſt actus intellectus, quo ex aliquo aperto, aliquid occultū, aut ſecretum iudicatur. Seu eſt id quod facit, vt quis de alijs iudicet, ex aliquibus coniecturis, quæ vocantur præſumptiones ab effectu. Ita præſumptio eſt triplex; Iuris tantum, & tunc eſt, quando ſuper dubio, aut veroſimili, ius, aliquid præſumit: alia eſt iuris, & de iure, quando ius ſuper aliquo præſumit & inſuper diſponit ita eſſe, nec poſſe contrarium probari. Alia demum eſt iuris, non de iure, & eſt illa, quæ probationem in contrarium admittit. Differt autem fictio iuris à præſumptione iuris; quia fictio iuris ſemper eſt contra veritatem. At præſumptio poteſt inniti veritati, & ſæpe nititur. Sed de hac re in meo tract. *de iuſtitia, & iure.*

4 Quæres 3. quotuplex ſit hominis præſumptio? Reſp. quod eſt triplex. Violenta, probabilis, & leuis, ſeu temeraria. Violenta eſt, quando ex proximis adiunctis facti, factum colligitur; vt cum quis deprehenditur coram occiſo enſe ſtricto, & ſanguine conſperſo: tunc enim præſumitur ille occiſor, præſumptione violenta. Item ſi nudus cum nuda in lecto inueniatur; præſumitur concubitus, Hoc etiam contingit cum de aliquo eſt publica vox, & fama, cum alijs adminiculis, ſecus erit ſolum præſumptio probabilis. Item cum quis citatus propter delicti ſuſpicionem non vult comparere. Hæc præſumptio ſufficit vt factum credatur, & vt de eo ſuſpectus poſſit condemnari, ſaltem ad pænam extraordinariam. Præſumptio probabilis, eſt illa quæ ex probabilibus non proximis indicijs facti oritur, vt cum ſuſpectus cū ſuſpecta deprehenduntur loqui in loco, & tempore ſuſpecto. Item cum eſt publica vox, & fama de alicuius delicto. Hæc facit ſemiplenam probationem, vt ſuſpecto poſſit iniungi purgatio Canonica. Leuis, aut temeraria præſumptio eſt, quæ ex leuibus indicijs oritur, de quibus in dicto meo tract. *de iuſt. & iure.* Sed relicta iſta præſumptione, loquamur de præſumptione Theologica.

Quæ-

Digitized by Google

5 Quæres 4. an qui innitendo diuinæ virtuti ſperat veniam ſine pœnitẽtia, & gloriam ſine meritis, ſit infidelis? Reſp. quod aliquando eſt infidelis, aliquando non. Eſt infidelis, quando eſt cum iudicio erroneo circa fidem, vt contingebat in Pelagianis, qui ſperabant gloriam ex viribus naturæ: & modo contingit in Lutheranis, qui ſperant gloriam ſine pœnitentia, & meritis. Non eſt infidelis, vt contingit in eo, qui ſpeculatiuè non iudicat ſe poſſe ſaluari ſine pœnitentia, &c. ſed practicè præſumit ſaluari ſine tali pœnitentia, &c. vide ſimile in ſummario præcedenti q.n. 4.

6 Quæres 5. an præſumptio ſit ſemper peccatum mortale? Reſp. quod ex obiecto, & materia ſemper eſt peccatum mortale; contingere tamen poteſt, quod ſit veniale, ex imperfecta deliberatione, ſicut poteſt hoc modo etiam infidelitas, odium Dei, &c. eſſe ſolum peccatum veniale; imò etiam nullum, ſi nulla adſit deliberatio. Non eſt tamen neceſſe, quod qui ſperat beatitudinem, expreſsè teneat, quod eam ex gratia, & meritis habebit; ſed ſufficit, quod virtualiter, & interpretatiuè gratiæ, & meritis innitatur. Si tamen daretur caſus, quod quis tentaretur de hoc, quod ſcilicet non teneatur inniti diuinæ gratiæ auxilio, pro æterna ſalute conſequenda, tunc teneretur expreſsè velle dictum diuinæ gratiæ auxilium, & credere quod adhoc requiratur. Quocirca Angelus peccauit, licet ſolum interpretatiuè excluſerit diuinæ gratiæ auxilium, quia cum traheretur in oppoſitum, tenebatur expreſsè velle à Deo miſerãte auxilium pro beatitudine obtinenda, ſed quia hanc circunſtantiam non appoſuit ex ſuperbia, & præſumptione virium propriarum, ideo defecit.

7 Quæres 6. an ſpes ſemper amittatur per præſumptionem, ſicut ſemper amittitur per deſperationem? Reſp. affirmatiuè, quando præſumptio eſt expreſſa, & formalis; tunc enim non minus deſtruitur ratio formalis ſpei per formalem præſumptionem, ac per formalem deſperationem. Quod ſi præſumptio non ſit formalis, ſed tantum materialis, & imperfecta, tunc non deſtruetur ſpes. Vt cum quis præſumit de diuina miſericordia, quod non morietur in peccato, & tamen vult perſeuerare in illo, non amittit ſpem, quia non habet actum formaliter deſtructiuum rationis formalis ſpei. Quod ſi quis præſumeret ſe eſſe prædeſtinatum, & ſine termino vellet peccare, probabile eſt per Bann. *hac q.21. art.2.* quod iſte amitteret ſpem, quia tunc videtur interpretatiuè deſtrui ratio formalis ſpei; oppoſitum tamen videtur probabilius, ſi practicè, ſine iudicio falſo, & contra fidem ſpeculatiuè ſic vellet peccare. Non enim per omne peccatum contra ſpem, amittitur ſpes, ſed ſolum per propriam deſperationem, & propriam præſumptionem, quæ non videtur in caſu poſito, neque in caſu quo quis peccatum committat contra præceptum ſpei, de quo *diſp. ſeq.* Videtur enim quod ad deſtructionem ſpei requiratur actus expreſſus deſtructiuus rationis formalis ſpei, ſicut requiritur error expreſſus ad infidelitatem deſtructiuam fidei.

DISPV-

DISPVTATIO XIV.

IN QVAES. XXII. D. THOMAE.

De præceptis pertinentibus ad ſpem, & timorem.

1 IN art. 1. oſtendit S. Doctor, quod de ſpe datur præceptum, ſicut de fide, non quidem in lege poſitum, ſed ad legem præambulum. In 2. art. inquirit, an de timore fuerit dandum aliquod præceptum, & duo dicit. Primum, quod de timore ſeruili, ſeu pænæ datur præceptum, non in lege poſitum, ſed ad legem præambulum. Secundum quod de timore filiali, eſt præceptum in lege poſitum, ſicut etiam de dilectione.

DVBIVM I.

An dentur præcepta de ſpe.

2 PRæcepta ſpei, ſeu de ſpe, alia ſunt affirmatiua, alia negatiua. Illa obligant ſemper, ſed non ſemper; non enim ſemper tenetur homo manere in actu ſperandi, ſed tempore ſuo, de quo poſtea. Iſta obligat ſemper, & pro ſemper, quia homo ſemper tenetur non deſperare, non præſumere. De præcepto negatiuo ſpei omnes conueniunt, quod detur, & ſub mortali obiget; in nullo autem caſu licitum eſt deſperare, aut præſumere, ſed ſemper, & pro sẽper tenetur quis non deſperare, non præſumere. Difficultas eſt, an præceptũ negatiuum de ſpe diſtinguatur à poſitiuo ſperandi, an vero ſit aliquid ab eo illatum? Aliqui volunt eſſe re ipſa ab affirmatiuo diſtinctum non quidem in lege poſitum, ſed ad legem præambulum. Oppoſitum tenet S. Doctor *hac q.* 22. vbi hoc argum. loco 3. ſic proponit. *Eiuſdem rationis eſt præcipere actum virtutis, & prohibere actum vitij oppoſiti; ſed non inuenitur aliquod præceptum datum, per quod prohibeatur deſperatio, quæ eſt oppoſita ſpei; ergo videtur, quod nec de ſpe conueniat aliquod præceptum dari.* Reſpondet. *Quod in illis ad quorum obſeruantiam homo tenetur ex ratione debiti, ſufficit præceptum affirmatiuum dari de eo quod faciendum eſt, in quibus prohibitiones eorum, quæ ſunt vitanda intelliguntur. Sicut datur præceptum de honoratione parentum, non autem prohibetur, quod parentes dehonorentur, niſi per quod dehonorantibus pœna adhibetur in lege. Et quia debitum eſt ad humanam ſalutem, vt ſperet homo de Deo, fuit ad hoc homo inducendus aliquo prædictorum modorum quaſi affirmatiuè, in quo intelligeretur prohibitio oppoſiti.* Vbi vt vides tradit manifeſtam rationem, quare interdum præcepta negatiua nõ explicitè tradantur; quia vbi præcepta affirmatiua ſunt in tanta obligatione, vt per ſe contineant rationem, intelliguntur per eadem prohiberi, quæ illi obligationi repugnant. Et ſic cum omnes actus qui ſunt contrarij ſpei, ſint intrinſecè mali, cenſentur prohibiti præcepto ſpei.

3 Quantum ad præceptum affirmatiuum, conueniunt omnes dari præceptum diuinum ſperandi æternam beatitudi-

tudinem, remiſſionem peccatorum, & alia neceſſaria ad beatitudinem conſequendam. Et hoc eſt de fide; loca ſacræ ſcripturæ cummulat M. Bannes hoc loco. Colligitur ex illo Rom. 15. *Vt per patientiam, & conſolationem ſcripturarum ſpem habeamus*. Pſal. 4. *Sacrificate ſacrificium iuſtitiæ, & ſperate in Domino.* Et pſal. 61. *Sperate in eo omnis congregatio populi*. Ad Titum 2. *Expectantes beatam ſpem*. &c. Ratio eſt, ex D. Thoma in verbis relatis n. præcedenti, quia de omni re neceſſaria ad vitam æternam datur præceptum; ſed ſperare, eſt neceſſarium ad vitam æternam; ergo de eo datur præceptum; maior eſt axioma Theologorum, ipſa namque neceſſitas affert obligationem, ac ſubinde præceptum. Minor deducitur ex Trident. *ſeſſ. 6. cap. 6. & can. 26* Sed quia hanc rem elegantiſſimè explicat S. Doctor art. 1. placet eius verba tranſcribere. *Præceptorum quædam ſunt de ſubſtantia legis, quædam verò ſunt præambula ad legem. Præambula quidem ſunt ad legem illa, quibus non exiſtentibus lex locum habere non poteſt. Huiuſmodi autem ſunt præcepta de actu fidei, & actu ſpei. Quia per actum fidei mens hominis inclinatur, vt recognoſcat auctorem legis talem, cui ſe ſubdere debeat. Per ſpem verò premij homo inducitur ad obſeruantiam præceptorum. Præcepta verò de ſubſtantia legis ſunt, quæ homini iam ſubiecto, & ad obediendum parato imponuntur, pertinentia ad rectitudinem vitæ. Et ideo huiuſmodi præcepta ſtatim in ipſa legiſlatione proponūtur per modum præceptorū. Spei verò, & fidei præcepta non erant proponenda per modū præceptorum, quia niſi homo iam crederet, & ſperaret, fruſtra ei lex proponeretur. Sed ſicut præceptum fidei proponendum fuit per modum denunciationis, & commemorationis, ita etiam præceptum ſpei in prima legiſlatione proponendum fuit per modum promiſſionis. Quod enim obedientibus, præmia promittit, ex hoc ipſo incitat ad ſpem. Vnde omnia promiſſa, quæ in lege continentur, ſunt ſpei excitatiua. Sed quia lege iam poſita pertinet ad ſapientes viros, vt non ſolum inducant homines ad obſeruantiam præceptorum, ſed etiam multò magis ad conſeruandum legis fundamentū; ideo poſt primam legiſlationem in ſacra ſcriptura multipliciter inducuntur homines ad ſperandum etiam per modum admonitionis, & præcepti, &c.* In prima ergo legiſlatione cum adhuc homines ſubditi non eſſent, præceptum fidei erat per modum denunciationis, & commemorationis; & præceptum ſpei, erat per modum promiſſionis. At lege iam poſita fuit datum per modum præcepti. Vt enim dicebamus de omni actu ad ſalutem neceſſariò, datur præceptum, vt de baptiſmo, pœnitentia, &c.

4 Difficultas eſt quo tempore obliget hoc præceptum ſpei. M. Bannes dicit 1. quod cum primum homo peruenit ad vſum rationis, & facit quod in ſe eſt, & illuminatur à Deo, tenetur ſperare beatitudinem ab illo. Cum enim *accedentem ad Deum credere, oporteat quod Deus eſt, & quod remunerator eſt*, ſequitur, quod habeat tunc ſufficientem cognitionem, quod Deus eſt remunerator per æternam beatitudinem, ac proinde tenebitur illam ſperare ex auxilio diuino. Et hoc valde rationabiliter dicitur. 2. dicit, quod poſtquam homo conuerſus eſt, eſt difficile aſſignare tempus quādo obliget ſpeciale præceptum ſpei. 3. dicit, quod tenebitur ex vi alterius præcepti, vt quando tenetur agere pœnitentiam, tenetur ſperare, quia actus pœnitentiæ non datur ſine ſpe veniæ. 4. dicit, quod obligat, quando inſurgunt tentationes, quæ rapiunt ad deſperandum. 5. dicit, quod obligat aliquoties in anno.

5 Ego rem ſic reſoluo: quantum ad neceſſitatem extrinſecam, ſeu per accidens, ſeu ratione alterius, obligat quādo eſt neceſſariò ſperandum, vel ad debitè orandum, vel ad debitè dolendum de peccatis, vel ad vincendam tentationem, vel ad quid ſimile. Quantum ad neceſſitatem intrinſecam, & per ſe, vltra tempus vſus rationis, obligat tempore mortis, videtur namque rationabile,

bile, quod tunc maximè obliget hoc præceptum; cum homo ab hac vita diſcedit animo acquirendi beatitudinem. Item obligat aliquando in vita, vt tertio, aut quarto ſaltem quoque anno, vt ſupra diximus de fide, & diximus de pænitentia in *tractatu de pænit.* &c.

6 Sed quæres 1. quinam actus contineantur ſub præcepto ſpei? D. Thomas enumerat duos, ſpem, & timorem. Sub ſpe comprehenduntur omnes actus quibus bonum ſupernaturale proſequitur, vt amor concupiſcentiæ, deſiderij, &c. ſub timor omnes actus comprehenduntur quibus fugimus malum contrarium, quod fugere poſſumus per amorem, odium, deſiderium boni oppoſiti. Tamen abſolutè ſub nomine ſpei intelligimus intẽtionem efficacem beatitudinis, & ſub nomine timoris, fugam efficacem pœnæ æternæ, ideo de iſtis dicuntur dari præcepta ſpei, & timoris.

6 Quæres 2. quænam ſperare teneamur? Reſp. quod tenemur ſperare beatitudinem ſupernaturalem; cũ enim homo ſit eleuatus ad æternam beatitudinem, ſeu ad retributionem ſupernaturalem prout ex duobus pręambulis ad fidem colligitur; quod Deus ſit, & quod remunerator ſit. Item tenemur ſperare remiſſionem peccatorum, & alia media neceſſaria ad ſalutem, ſaltem confusè. Vnde non placet, quod aliqui dicunt, quod ſcilicet præceptum ſpei non obliget ad ſperandam beatitudinem diſtinctè, ſed tantum confusè, vt videtur docere Suarez *diſp.2.de ſpe ſect.1.n.5.* Cum enim æterna beatitudo ſit obiectum formale *quod* ſpei, ſi ſemel datur præceptum de ſpe, debet eſſe ſaltem in ordine ad eius obiectum principale, primarium, & ſpecificatiuum vt *quod*. Hoc autem præceptum non eſt naturale, vt aliqui ſomniarunt, ſed eſt ſupernaturale cum ſit de virtute, actuque illius ſupernaturali. Poteſt tamen dici naturale quatenus eſt conſentaneum naturæ eleuatæ, & quatenus eſt conſentaneum virtuti ſupernaturali.

7 Quæres 3. an detur præceptum naturale, non quidem de actu, & ſpe ſupernaturali, ſed de ſpe naturali, ad ſperandam retributionem naturalem, operum bonorum naturalium, in ijs qui ſolo naturali lumine, & ratione ducuntur, cũ adhuc nihil audierint de Deo auctore ſupernaturali, vt in illis qui nihil audierunt de fide ſupernaturali? Reſp. affirmatiuè, cum enim illi, qui non cognoſcunt Deum auctorem ſupernaturalem, ſed tantum vt auctorem naturæ teneantur in illum credere, ſi illius non habeãt demonſtrationem; teneantur etiam illum ſuper omnia diligere; vt vltimum finem habere; omnia ad eum referre, ſequitur, quod etiam teneantur ab eo aliquam retributionem ſperare. Colligitur ex Apoſt. ad Hebræ. 10. & 11. quod oporteat credere, quod Deus eſt, & quod remunerator eſt. Hinc Philoſophi antiqui, ſolo naturali lumine ducti cognouerunt, & commendarunt ſpem prę miorum poſt mortem, vt refert S. Clemens Alex. *lib.4. ſtrom. in fine, & lib.5. in prin.*

DVBIVM II.

An ſi Deus alicui reuelaret ſuam reprobationem, adhuc teneretur ſperare.

8 HOc dubium tetigimus *in* 1. 2. agentes de conformitate noſtræ voluntatis cum voluntate diuina. Idem pertractant Scholaſtici *in* 1. *diſt.* 48. & in varias ſententias abierunt. Nam Greg. ab Arimino dubitat an poſſit fieri huiuſmodi reuelatio, quod ſi caſus admittatur, tenetur homo velle ſuam condemnationem. Altiſiodorenſ. dicit, quod illa reuelatio deberet intelligi comminatoriè, & non abſolutè: talis namque reuelatio abſoluta de potentia abſoluta fieri non poteſt. Rationem aſſignat, quia homo cui fieret dicta reuelatio abſoluta, eſſet perplexus, quia ex vna parte teneretur ſperare, ex altera non poſſet, cum non iudicaret beatitudinem ſibi fore poſſibilem. D.Tho. *de veritate*, *q.*23. *art.*8. *ad* 2. dicit, quod de potentia ordinaria non poteſt fieri talis reuelatio,

Digitized by Google

bene tamen de potentia abſoluta, & tũc ille homo non teneretur velle ſuam damnationem abſolutè, ſed ſuppoſito ordine diuinæ iuſtitiæ, quæ peccantes punit in æternum, niſi agent pœnitentiam, quam ipſe ſaltem finaliter non eſt acturus. Nam Deus non vult damnationem abſolutè loquendo, ſed culpa ſuppoſita, & non deleta; ac proinde non tenebitur velle abſolutè ſuam damnationem, ſed potius tenebitur eam abſolutè non velle, aliàs vellet peccatum propter quod eſſet damnandus.

9 Pro intelligentia eorum quæ in ſequentibus §. §. dicemus, notandum primò, quod quantum ad præſens attinet, reuelatio de alicuius reprobatione dupliciter fieri poteſt, ſcilicet hypoteticè, ſeu comminatoriè, quatenus Deus reuelet quod Petrus ſit damnandus ſub iſta, aut ſimili conditione, *niſi reſipiſcat*; & abſolutè, quatenus Deus abſolutè, & ſimpliciter reuelat Petro, quod abſolutè, ſimpliciter, certò, & infallibiliter ſit damnandus. Notandum 2. quod in Deo duplex ſolet diſtingui potentia: vna ordinaria, & eſt illa qua Deus gubernat, & diſponit de ſuis creaturis iuxta decreta, ſeu leges à ſe conſtitutas. Alia extraordinaria, & eſt illa qua Deus non attendit ad ſua decreta, neque ad leges à ſe conſtitutas, ſed conſideratur tantum ipſa rerum natura, efficacia diuinæ potentiæ, veritas ſuorum attributorum, iuxta quam Deus dicitur poſſe quicquid non implicat contradictionem, vel non repugnat alicui ex ſuis attributis, & perfectionibus. His poſitis ſit.

§. I. *An Deus de potẽtia ordinaria poſſit abſolutè reuelare alicuius reprobationem.*

10 Communis ſententia negat poſt D. Thomam *loco cit. de veritate*, & eius diſcipulos hoc loco, pro quo videri poteſt Bann. Yſamb. & alij. Ratio communis eſt, quia quilibet Chriſtianus habens fidem, & ſpem tenetur credere fide diuina, quod vita æterna ſit ſibi poſſibilis, & quod eius condemnatio non niſi ob ſua peccata proueniet; item tenetur credere, quod quoties ingemuerit, peccatorum illius non recordabitur Deus, & quod ſolum per ipſum ſtabit quin ſaluetur, iſta repugnant cum reuelatione abſoluta de potentia ordinaria, ergo, &c. Si enim daretur de potentia ordinaria dicta reuelatio abſoluta, ſolueretur ſcriptura, quod impedimentum ad vitam æternam non ſit ex parte Dei, ſed ſolummodo ex parte hominis peccantis; & quod homo quandiu viuit poteſt agere pœnitentiam de ſuis peccatis quantumuis grauiſſimis.

11 Sed obijcies 1. nam Deus de facto reuelauit reprobationẽ Antichriſti, vt conſtat ex illo Apoſt. 2. ad Theſſal. 2. *Reuelatus fuerit homo peccati, filius perditionis*, & paulo poſt. *Et tunc reuelabitur iniquus*; ergo non implicat, quod de potentia ordinaria fiat reuelatio particularis, & abſoluta de aliquo, vt eſt iſta de Antichriſto. Reſpondet Bannes, quod fortaſſis Antichriſtus non habebit talem reuelationem, vel ſaltem non credet illi, vt omnino certus fiat de ſua condemnatione; vnde peccabit non ſperando, ſicut peccabit non credendo Chriſtum eſſe filium Dei. Pro quo nota quæſtionem non procedere, an poſſit fieri abſoluta reuelatio ipſi Eccleſiæ, vel alteri de alicuius reprobatione, ſed an poſſit fieri ipſi reprobo; hoc ſecundum tenamus, non primum. Illa autem reuelatio de reprobatione Antichriſti non fiet ipſi Antichriſto, ſed Eccleſiæ facta eſt. Quod autem Antichriſto non fiet cõſtat ex alibi dictis à nobis, quod Antichriſtus erit Atheiſta, non credens Deũ eſſe, nec dari animæ immortalitatem, licet à principio hunc ſuum errorem occultabit, vt habeat hebræos ſequaces. Vel dicas, quod reuelatio non eſt facta de Antichriſto vt erit hic homo, ſed de Antichriſto, vt eſt quoddam indiuiduum vagum, & in communi, non in particulari; vel etiam dicas, quod dato, quod reuelatio fieret ipſi Antichriſto, adhuc ipſi non eſſet abſoluta, ſed ex ſuppoſitione ſuorum ingentium peccatorum,

de

Digitized by Google

de quibus poterit obtinere remiſſionem & obtineret ſi ex toto corde ad Deum conuerteretur, quod tamen non faciet.

12 Obijcies 2. nam Chriſtus D. reuelauit Iudam fore damnandum antequam deſperaret; ergo non repugnat dicta reuelatio. Antecedens conſtat, nam Iudas vocatur filius perditionis, quod idem eſt ac fuiſſe deſtinatum æternæ damnationi. Reſp. 1. quod illa reuelatio fuit comminatoria, ex hypotheſi peccati, & obſtinationis in illo. Reſp. 2. quod illa reuelatio non fuit facta ipſi Iudæ, ſed alijs Iuda abſente. Reſp. 3. quod Chriſtus D. non reuelauit damnationem Iudæ, ſed proditionem, & non reuelauit, quod Iudas non eſſet acturus pænitentiam, ſed proditionem.

13 Obicies 3. nam Deus de facto reuelauit aliquorum ſalutem, vel prædeſtinationem, ergo etiam Deus de facto, ac proinde de lege ordinaria poteſt reuelare alicuius reprobationem. Reſp. conceſſo antecedenti, negando conſequ. Ratio diſcriminis eſt, quia per reuelationem abſolutam factã de ſalute, ſeu de prædeſtinatione, non tollitur ratio formalis ſpei, ſed potius creſcit ſpes, & fiducia ex tali reuelatione, quia cum ſciat ille cui talis reuelatio fit, quod debeat ſaluari, ex ſuppoſitione perſeuerantiæ in bono, redditur magis diligens, & magis cautus in ſuis actionibus, vt ſic certiorem faciat ſuam ſalutem, iuxta illud Apoſtoli Petri. *Satagite, vt per bona opera certam faciatis veſtram vocationem.* Cæterum per certam, & abſolutam reuelationem reprobationis remouetur, & tollitur conditio ſpei ad ſperandum, & eſt impoſſibilitas ſalutis hic, & nunc, &c.

§. II. *An Deus poſſit homini in gratia conſtituto reuelare ſuam reprobationem abſolutè.*

14 REprobi alij ſunt in peccato mortali exiſtentes; alij ſunt in gratia conſtituti, à qua finaliter excident. Nunc quærimus de illis, qui iam ſunt in gratia conſtituti, & petimus, an Deus iſtis poſſit eorum reprobationem abſolutè reuelare, quod ſcilicet ante mortem gratiam amittent per peccatum, & in æternum damnabuntur.

15 Prima ſententia eſt implicare contradictionem, quod Deus faciat eam reuelationem. Sic Yſam. *de ſpe diſp.* 12. *art.* 2. & alij. Noſtra ſententia ſequenti concl. explicatur. *Non implicat contradictionem, quod Deus faciat dictam reuelationem.* Sic videntur tenere omnes diſcipuli D. Thomæ hoc loco, cum abſolutè dicant eam reuelationem de potentia abſoluta non implicare. Nec D. Thomas, nec alius ſcholaſticus diſtinguit de reprobo exiſtente, vel non exiſtente in gratia, ſed quod abſolutè Deus poteſt reuelare alicuius reprobationem.

16 Probatur 1. quia non implicat nec ex parte Dei, nec ex parte reprobi iuſti, ergo fieri poteſt. Antecedens probatur, non ex parte Dei, quia illa reuelatio non eſt mala, ſed bona, poſſibilis, & nullo Dei attributo repugnans; præſentia namque, vel abſentia gratiæ non facit, quod illa reuelatio ſit vel non ſit poſſibilis. Tum quia reprobatio non deſumitur à gratia, ſed à peccato à Deo præuiſo, & permiſſo, & in ſua permiſſione certò, & infallibiliter cognito; ergo non dependet Deus ab eſſe, vel non eſſe gratiæ; vt reuelationem reprobationis faciat. Neque repugnat ex parte ipſius reprobi, quia quod nunc ſit in gratia, aut non; non deſumitur repugnantia reuelationis, ſed ſi quæ deſumeretur, eſſet per ordinem ad ſpem, quæ ita eſt in reprobo Chriſtiano exiſtente, vel non exiſtente in gratia.

17 Probatur 2. quia nulla inuoluitur repugnantia ex hoc quod Deus reuelet veritatem ſibi notam, ſibi in æternitate præſentem; licet enim peccatum ſit futurum, reſpectu noſtri temporis, tamen reſpectu Dei eſt præſens: Deus namque vocat ea quæ non ſunt, tamque ea quæ ſunt. Tum quia poteſt Deus reuelare reprobationem alicuius iuſti reprobi alijs; ergo etiam ipſi repro-

bo. Conſeq. conſtat, quia ſi ſemel repugnaret dicta reuelatio reſpectu ipſius reprobi, repugnaret etiam reſpectu aliorum; cum dicta reuelatio nihil ponat nec in reprobo, nec in alijs & ſi reprobus non amplius ſperet ſuam ſaluationem, nec alij amplius eam ſperant. Tum quia ſi Deus de potentia abſoluta vellet iſtum hominem annihilare, poſſet hoc ſuum decretum & ipſi homini, & alijs reuelare; ergo etiam poterit illi ſuam reprobationem manifeſtare. Antecedens non poteſt negari, cum enim Deus habeat dominium abſolutiſſimum ſupra eſſe hominis, poteſt ipſum annihilare, & hanc ſuam voluntatem manifeſtare. Conſeq. conſtat, quia maius malum reſpectu hominis eſt annihilatio, quam reprobatio, illa namque tollit omne eſſe non iſta. Et ſi data reprobatione non poſſet homo ſperare beatitudinem, ita data reuelatione annihilationis, non poterit tenere immortalitatem.

18 Sed obijcies 1. nam implicat Deum velle, aut facere, quod repugnat ſuæ bonitati; ſed dicta reuelatio repugnat diuinæ bonitati; ergo Deus eam facere nõ poteſt. Minor probatur, quia eſt perfectio diuinæ bonitatis, quod Deus non ſit prius vltor, quàm homo peccator. Reſp. concedendo maiorem, & negando minorem. Ad probationem dico, quod iſta eſt, quod Deus non eſt prius vltor, quam homo peccator; ex tali tamen reuelatione, Deus non ſit vltor, ſed reuelator futuræ vltionis quam Deus faciet, ex ſuppoſitione peccati, quod iſte liberè ponet, & Deus certò præuidet, & reuelat facturo, non facienti. Deinde aſſignandum eſſet in quo Deus tunc eſſet vltor ex vi præciſæ reuelationis, non enim illum hominẽ ponit inferendo aliquod malum, vel priuando aliquo bono.

19 Obijcies 2. quoniam eſt perfectio diuinæ bonitatis, quod Deus non prius deſerat hominem, quàm deſeratur ab homine; ſed Deus faciendo dictam reuelationem iuſto reprobo, prius deſerit hominem, quam deſeratur ab homine; ergo eam facere non poteſt. Minor probatur; nam abſoluta reuelatio futuræ reprobationis eſt aliqua hominis deſertio, quatenus ille homo ad acceptam eius notitiam ponitur in eo ſtatu, in quo eſt impotens ad ſperandum, & ad ſe vniendum Deo tanquam ſummo bono proprio per actualem affectum efficacẽ. Tum quia per illam cognitionem homo cruciatur, ac proinde Deus eſt illius hominis prius vltor ipſum per talem reuelationem excruciando, quam ille ſit peccator. Reſp. concedendo maiorem, & negando minorem. Ad probationem dico, quod abſoluta reuelatio futuræ reprobationis non eſt aliqua hominis deſertio, ſed eſt reuelatio futuræ deſertionis. Pro quo nota, quod vt in *tract. de prædeſt.* aduertimus per reprobationem duo poſſumus intelligere: vel non acceptationem, aut excluſionem à regno per modum beneficij indebiti, & hoc cum non ſit pœna, non ſupponit culpam, & per huius reuelationem homo non punitur, cum non ſit pœna, ſed non datio beneficij indebiti: neque eſt vltio ob eandem rationem: nec per huius reuelationem Deus cruciat hominem, ſed homo ſe ipſum forte cruciabit. Vel per reprobationem intelligimus deputationem ad gehennã, & hæc non eſt niſi poſt peccati præuiſionem; & neque huius reuelatio facit Deum punitorem, & vltorem abſolutè, ſed ex ſuppoſitione peccati: neque Deus per huius reuelationem hominem excruciat, ſed homo ipſe eſt ſibi cauſa cruciatus cum liberè ponat peccatum ob quod ſit poſtea cruciãdus. Si ergo reuelatio fieret de primo; magis certum eſt, quod Deus non cruciet; nec ſit vltor, & quod fieri poſſit; & quod illa reuelatio ſit magis abſoluta. Si fiat de ſecundo non eſt ita abſoluta, ſed facta quadam peccati ſuppoſitione.

20 Obijcies 3. nam ex tali reuelatione non ſolum deſerit hominem tollendo ab eo dona ſupernaturalia, quæ conceſſit illi, ſed etiam relinquendo eũ in eo ſtatu in quo ſit impotens ad ſe vniendum Deo, quemadmodum ſi Deus viatori conſtituto in peccato mortali

Digitized by Google

nullum daret auxilium ſufficiens ad reſurgendum à peccato, tunc enim diceretur illum deſerere; ergo, &c. Reſp. quod in hoc argum. Yſambertus aliqua falſa dicit; nam vellem ſcire quænam dona tollit Deus ab homine per illam reuelationem? gratiam, charitatem, fidem, aut ſpem? nil prorſus tollit. Deinde demus, quod Deus tolleret gratiam, & omnia recenſita, adhuc ob hoc non eſt neganda poſſibilitas dictę reuelationis, cum ſit cõmunis Theologorum ſententia, quod Deus de potentia abſoluta poſſit ab homine gratiam tollere, & tunc homo non fieret ingratus, & peccator, ſed non gratus, non peccator, non iuſtus. Neque Deus per talem reuelationem ponit hominem in eo ſtatu, in quo ſit impotens ad vniendum ſe Deo, cum iam ſit vnitus per gratiam; an autem poſſit tunc ſperare necne, dicemus §. 4.

21 Obijcies 4. ex eodem Yſamberto, nam in tali caſu vult Deus ipſi reprobo voluntate conſequente malum pœnæ æternæ, eo tempore quo eſt illi vnitus per charitatem ſupernaturalem, imò quod tunc etiam illud ei infligat, quando peccatum nondum eſt commiſſum: patet ex eo, quod hæc cognitio ſuæ futuræ damnationis æternæ, tunc illi ingenita per hanc abſolutam reuelationem, ſit quædam actualis inchoatio tantæ pænæ; quippe quæ ab eo inſtanti incipit illum affligere; nec vnquam deſinet; ergo ea reuelatio repugnat, &c. Nec obſtat, inquit, quod hæc reuelatio ſit tantum rei futuræ ex malitia ipſius reprobi. Hoc inquam non obſtat, quia hæc reuelatio ita eſt rei futuræ ex propria malitia huius reprobi, vt tamen modo quodam morali cauſet in illo pœnam æternam vel ſaltem eius inchoationem, priuſquã peccatum per illam puniendum, fuerit ab illo commiſſum. Reſp. quod ſecundum primum modum *nu.* 19. poſitum Deus non vult reprobo malum pœnæ æternæ, ſed ſolum excluſionem à regno. At ſecundum alium modum vult malum pœnæ æternæ, ſed ex ſuppoſitione peccati: nec vult nunc pro nunc dictum malum, ſed nunc pro tunc quando iam peccatum commiſſum erit. Ex quo patet quomodo illa reuelatio nõ ſit inchoatio pœnæ æternæ, ſed reuelatio, ſeu manifeſtatio pœnæ æternæ, dandæ propter peccatum futurum.

§. III. *An Deus poſſit reprobationem ei reuelare, qui eſt in ſtatu peccati mortalis.*

22 PRima ſententia negat poſſibilitatem talis reuelationis. Sic D. Bonau. *in 1. diſt. 48. circa text. Magiſtri.* Altiſiodorenſis *in ſumma tract.* 5. *cap. 6. q. 5.* & alij. Noſtra ſententia ſeq. concl. explicatur. *Ea reuelatio nullam inuoluit implicantiam, ac proinde de potentia abſoluta eam Deus facere poteſt.* Sic S. Doctor loco citato *n.* 8. Maior. *in 3. diſt. 86.* Gabriel *in Canonem Miſſe lect* 68. Bannes, Aragon. & alij hoc loco. Conſtat ex dictis §. præcedenti, nulla enim in hoc inuoluitur contradictio: nulla ſuis attributis oppoſitio; non omnipotentiæ, quia Deus poteſt quamlibet veritatem à ſe certò, & infallibiliter cognitam manifeſtare: non iuſtitiæ, quia in hac manifeſtatione nulli iniuriam facit, tum quia manifeſtatio ſit ipſi reprobo; tum quia licet fieret alijs, adhuc nullam inferret iniuriam reprobo, cum Deus ſit abſolutiſſimus Dominus famæ, ſicut & vitæ: nõ miſericordiæ, quia illa reuelatio non lædit miſericordiam, ergo, &c.

23 Obicies 1. nam iſte reprobus adhuc eſt mortalis, viator, & conuertibilis de malo in bonum, & Deus nulli denegat auxilia ſaltem ſufficientia ad talem conuerſionem; nam quandiu homo eſt in via poteſt reſipiſcere, & gratiam recipere qua conuertatur, & viuat; ergo, &c. Reſp. quod iſta omnia fieri poſſunt, Deus autem ſcit non ſolum quę fieri poſſunt, ſed quæ de facto fient; de facto autem conuerſio non fiet, ſed reprobus in ſuo peccato morietur ob quod reprobatus eſt, licet potuerit ſaluari. Per auxilium autem ſufficiens homo poteſt ſaluari, ſed de facto non ſaluabitur.

Obij-

Digitized by Google

24 Obijcies 2. quoniam videtur contra naturam diuinæ,& immenſæ bonitatis, quod Deus conſtituat hominem viatorem in eo ſtatu in quo non poſſit conari ad conſecutionem ſui vltimi finis & videtur ſtare ſolummodò per Deum, quod talis homo ſaluetur; ſed per illam reuelationem homo hoc modo conſtituitur; ergo, &c. Minor probatur, nam cognoſcens illam reuelationem eſſe abſolutam, & quod re ipſa damnabitur,iudicat æternam beatitudinem eſſe ſibi impoſſibilem ex auxilio ſupernaturali, quod ſibi certò, & infallibiliter denegabitur; fides namque diuina facit credere certò, & infallibiliter, quod Deus reuelat, & eo modo quo reuelat; ergo per talem reuelationem homo ponitur in eo ſtatu in quo non poſſit conari ad ſuum vltimum finem; implicat namque quod quis conetur ad id aſſequendum, quod certò, & infallibiliter fide diuina credit non eſſe aſſequibile.

25 Ad hoc argu. reſpondet Yſamb. quod dupliciter intelligi poteſt, quod Deus conſtituat viatorem in eo ſtatu in quo non poſſit conari ad aſſequendum ſuum vltimum finem. Primò, nulla præſuppoſita culpa, ſed ſola pura voluntaté Dei, & hoc repugnat perfectioni diuinæ bonitatis. Secundò præſuppoſita culpa, quam homo liberè committit, & hoc non repugnat diuinæ bonitati, quia non tam Deus tunc conſtituit hominem in eo ſtatu, quam ipſemet ſe in illo conſtituit. Cæterum neque primum repugnat diuinæ bonitati, vt *n.* 19. aduertimus. Poteſt namque Deus aliquem excludere à regno tanquam à beneficio indebito; non poteſt tamen aliquem ad Gehennam deſtinare niſi ob culpam. Si ergo Deus reuelaret alicui, quod fuit à gloria excluſus,non prout hoc dicit pænam ob culpam, ſed prout præcisè habet rationem beneficij indebiti;tunc homo conſtituetur, ſi hoc ſibi reueletur, in eo ſtatu, in quo non poterit conari ad conſecutionem ſui vltimi finis, & non erit contra Dei bonitatem; cum non ſit contra Dei bonitatem nõ dari alicui, quod ſibi non debetur. Eſſet contra Dei bonitatem ſi aliquem ad Gehẽnam condemnaret, vel ordinaret ſine præuiſione culpę, quia pæna non infligitur, niſi ob culpam.

26 Obijcies 3. nam Deus nõ poteſt facere, quod eſt omnino inutile, imò multorum malorum cauſa; ſed illa reuelatio eſſet huiuſmodi, ad nihil enim deſeruiret, & eſſet cauſa multorum malorum ob deſperationem reprobi; ergo &c.Reſp. negando minorem nam in primis poſſet eſſe vtilis ad oſtenſionem diuinæ iuſtitiæ. Quod autem poſſent inde ſequi multa peccata eſt per accidens & ex malitia ipſius reprobi. Per ſe enim deberet ille reprobus conari bene viuere, peccata vitare, præcepta obſeruare, vt minus in æternum puniatur.

27 Obijcies 4. nã ſequeretur quod homo velle poſſet ſuam æternam damnationem, hoc eſt falſum; ergo & id ex quo ſequitur. Sequela probatur, quia poteſt quis conformare ſuam voluntatẽ cum voluntate diuina, & efficaci, quæ eſt quod iſte reprobus in æternum damnetur:non licet quidem conformari cum diuina voluntate in decreto permiſſiuo, bene tamen cum abſoluto, & efficaci, vt *in* 1. 2. obſeruauimus. Minor conſtat nam qui vult ſuam æternam damnationem, vult ex conſequenti omnia peccata quæ ex illa ſequuntur, vt maledictiones,odia &c. quæ erunt in damnatis per totam æternitatem. Reſp. diſtinguendo maiorem: homo velle poſſet ſuam æternam damnationem, eo modo quo eſt volita à Deo, & conceditur, ſecundum omnia, quæ dicit negatur. Deus namque vult æternam reprobi damnationẽ, non ſecundum peccata, quæ in inferno committuntur à damnatis, ſed ſecundum quod eſt punitio peccatorum cõmiſſorum; & hoc modo poſſet ille reprobus, cui fieret reprobationis ſuæ reuelatio,in hoc conformari, volendo ſuã damnationem, vt erit ſuorum peccatorum punitio; non tamen prout ex illa ſequentur blaſphemiæ, odia, &c.

§. IV.

Digitized by Google

§. IV. An poſſit, vel ſperare teneatur ille cui ſua reprobationis reuelatio eſt facta.

28 M. Bannes hoc loco dicit. 1. quod ille homo non tenetur ſperare. 2. dicit, quod ille homo non peccaret deſperando à conſecutione beatitudinis; ſeu non ſperando. 3. dicit, quod ille homo poteſt & deberet ſperare opem diuinam ad vitanda ſingula peccata, & deberet petere auxilium ad non peccandum, quia ex illa reuelatione non efficeretur impotens ad ſeruanda alia præcepta. 4. dicit, quod ille homo deberet diligere Deum ex charitate, & cum eius voluntate conformare ſecundum ordinem diuinæ iuſtitiæ; & dicere cum Sacerdote Eli. 1. Reg. 3. *Dominus eſt: quod bonum eſt in oculis ſuis faciat.* Vltimo dicit, quod ſi attendamus humanę naturæ imbecillitatem, erit valde difficile illi homini non deſperare, imò & non prorumpere in odium Dei; tamen ex vi charitatis, & auxilij gratiæ Dei, poſſibile eſt vt diligat Deum, magis quàm ſe ipſum, & conformetur diuinę voluntati quantum ad ordinem iuſtitiæ, ſuppoſito proprio peccato.

29 Conueniunt communiter Theologi hoc loco, quod ille cui ſua damnatio eſt certò reuelata, taliter, vt certò eam credat fide diuina non ſolum non tenetur, ſed neque poteſt ſuam æternam beatitudinem ſperare. Ratio clara eſt, quia non ſtat, quod quis poſſit ſperare beatitudinem, cum iudicio certò, & firmo fidei diuinæ, qua credit illam diuinam reuelationem; nam tunc darentur duo iudicia fidei ſibi contraria: vnum quo iudicat beatitudinem eſſe ſibi poſſibilem, & futuram ex diuino auxilio, & aliud quo credit dictam reuelationem ex qua, ſeu qua data non eſt amplius ſibi futura, imò nec poſſibilis æterna beatitudo, cum implicet coniungere beatitudinem, cum reuelatione æternæ damnationis. Tum quia implicat, quod quis ſperet illud, cuius oppoſitum credit, & tenetur credere fide diuina ſibi re ipſa, & determinatè ſibi eſſe eucnturum; ſed data tali reuelatione homo credit æternam damnationem quæ eſt oppoſitum æternæ beatitudinis, ſibi eſſe certò, & determinatè euenturam; ergo, &c. Vt enim diximus ſupra, noſtra ſpes licet non innitatur huic iudicio *ſaluabor*, cum hoc ſit fallibile, & non ſit fidei; innititur tamen huic alio iudicio *poſſum conſequi* æternam beatitudinem ex diuina gratia, omnibus penſatis; ac proinde cum in caſu dictæ reuelationis hoc iudicium ſit impoſſibile; ſequitur quod etiam erit impoſſibilis actus ſpei, qui ſine dicto iudicio dari non poteſt.

30 Hoc poſito vt communiter admiſſo, de duobus poteſt eſſe difficultas. Primò, an poſſit ille cui dicta reuelatio facta eſt, ſperare diuina auxilia. Secundò, an poſſet ille licitè deſperare. De hoc ſecundò dicemus §. ſeq. de primo, dicemus modo. Pro quo nota, quod auxilia diuina dupliciter cõſiderari poſſunt. Vno modo vt ſunt media neceſſaria ad conſequendam beatitudinem. Alio modo vt ſunt media non ſolum ſufficientia, ſed etiam efficacia ad vitanda ſingula peccata, ad obſeruanda ſingula præcepta diuiſiuè, ad bona opera patranda, de quibus.

31 Dico 1. *Non poteſt ille cui dicta reuelatio facta eſt ſperare auxilia ſupernaturalia prout ſunt media ad conſequendam beatitudinem*. Ratio clara eſt, quia vbi non datur efficax volitio finis nõ datur efficax volitio mediorum. Præterea vbi implicat finis, ibi implicãt media ad conſecutionem talis finis. Deinde qui deſperat de fine, deſperat de medijs. Qui iudicat finem impoſſibilem, iudicat media eſſe impoſſibilia ad eundem finem.

32 Dico 2. *Poteſt, & debet ille, cui ea reuelatio facta eſt ſperare auxilia non ſolum ſufficentia, ſed etiam efficacia*, ad vitanda ſingula peccata in particulari: vitare namque omnia peccata collectiuè non poteſt, ſuppoſita illa reuelatione: ad obſeruanda ſingula præcepta diuiſiuè, ad bona patranda. Nam illa reuelatio

latio, non tollit obligationem ſeruandi præcepta, excepto præcepto ſpei, quod in eo caſu non obligaret; non tollit obligationem vitandi omnia peccata diuiſiuè; non tollit obligationem operandi bene, &c.

§. V. An poſſet ille poſitiuè deſperare cui dicta reuelatio facta eſſet.

33 PRo intelligentia nota, quod deſperare, quantum ad præſens ſpectat, dupliciter accipitur. Vno modo cõtrariè, prout ſcilicet dicit actionem directè contrariam ſpei, ſicut infidelitas tunc accipitur contrariè, quando dicit actionem contrariè fidei oppoſitam. Et hoc modo eſt peccatum ſpei oppoſitum, ſicut intemperantia opponitur temperantiæ; infidelitas fidei, &c. Alio modo accipitur negatiuè, vt dicit non ſperare, ſeu quod quis deſinat ſperare. Conueniunt omnes, quod ille cui eſſet facta talis reuelatio poſſet deſperare negatiuè, ſeu poſſet non ſperare, aut detinere ſperare; cum hoc ex vna parte non ſit intrinſecè malum, ſicut nec etiam eſt infidelitas negatiuè, quam ſupra cum D. Thoma diximus aliquando dari; & ex alia parte non habet rationem formalem contrariam rationi formali ſpei, quæ innititur diuino auxilio, ſeu diuinæ miſericordiæ, aut potentiæ ad perducendum hominem in vitam æternam; qui autem ceſſat ſperare beatitudinem, quia ſe conformat iudicio quod habet, quod poſita dicta reuelatione non eſt hic, & nunc ſibi poſſibilis, ob peccatum, quod liberè ponet, & ob quod reprobabitur, quia in eo morietur, non habet aliquid repugnans rationi formali diuinæ ſpei, vt patet. Difficultas eſt, an poſſit tunc ille homo deſperare contrariè.

34 Prima ſententia affirmat. Hanc ſequitur Yſamb. *diſp. 2. de ſpe art. 7.* Noſtra ſententia ſeq. concl. explicatur. *Ille cui dicta reuelatio facta eſſet de ſua reprobatione non poſſet contrariè, ſeu poſitiuè deſperare.* Sic tradit expreſsè Bannes *hic q. 22. art. 1. dub. 3. concl. 2.* & alij communiter. Ratio eſt, quia deſperatio contraria eſt intrinſecè mala, ſicut infidelitas in contraria; ergo in nullo caſu eſt licita. Antecedens probatur, nam omnia peccata contraria virtutibus Theologicis ſunt intrinſecè mala, ſed deſperatio contraria, ſeu poſitiua eſt contraria ſpei, quę eſt virtus Theologica, ergo eſt intrinſecè mala. Tum quia eſt intrinſecè malum ponere rationem formalem deſtructiuam ſpei; ſed deſperatio contraria eſt huiuſmodi; ergo, &c. Maior conſtat. Nam cum ratio formalis ſpei ſit intrinſecè bona, ratio ſibi contraria erit intrinſecè mala. Ratio namque formalis ſpei eſt ſperare æternam beatitudinem ex motiuo diuini auxilij, ſeu miſericordiæ, aut potentiæ, quia ſperans per fidem iudicat, & credit, quod Deus eſt potens conferre auxilium ad dictam beatitudinem conſequendam, deſperatio autem oppoſitum huius ponit, deiciendo animum à conſecutione beatitudinis quia iudicat ſpeculatiuè, vel practicè Deum eſſe inſufficientem ad dandam dictam beatitudinem, quod eſt omnino malum intrinſecè, etiam cum infidelitate coniunctum, quando illud iudicium præſuppoſitum eſt ſpeculatiuum, modo ſupra explicato. Poteſt quidem ille homo non ſperare, non conari ad ſperandum, ex alio iudicio non contrariè oppoſito ſpei, quia ſcilicet ponet peccatum finaliter, quod ſibi reuelatur ratione cuius eſt ſibi impoſſibilis beatitudo, non ex defectu diuinæ virtutis, ſed ex defectu proprio, quo ponet peccatum finaliter, cum quo repugnat beatitudo æterna. Et per hæc facile ſolui poſſunt, quæ ab Yſamberto adducuntur.

DVBIVM III.

An de timore detur aliquod præceptum.

35 SCotus vt *n. 1.* retulimus in *art. 2. huius q. 22.* dicit quod de timore filiali datur aliquod præceptum in lege poſitum, ſicut etiam de dile-

dilectione. At de timore ſeruili, ſeu pænæ datur præceptum, non quidem in lege poſitum, ſed ad legem præambulum. De quibus prima difficultas eſt, an de timore filiali detur præceptum à charitate diſtinctum. S. Doctor d. art. 2. de timore filiali hæc promit. *Timor filialis, qui reuerentiā exhibet Deo, eſt quaſi quoddam genus ad dilectionem Dei, & principium quoddam omnium eorum, quæ in Deo obſeruantur reuerentia: & ideo de timore filiali dantur præcepta in lege ſicut, & de dilectione, quia vtrumque eſt præambulum ad exteriores actus, qui præcipiuntur in lege, ad quos pertinent præcepta decalogi, & ideo in auctoritate legis inducta requiritur ab homine timor, & vt ambulet in via Dei colendo ipſum, & vt diligat ipſum*. Auctoritas autem inducta eſt in *argum. ſed contra* ex Deuter. 10. vbi dicitur. *Et nunc Iſrael quid Dominus Deus tuus petit à te, niſi vt timeas dominum Deum tuum*. Ex quo teſtimonio infert S. Doctor, quod de timore detur præceptum, dicens. *Sed illud à nobis requirit, quod nobis præcipit obſeruandum; ergo ſub præcepto cadit, quod aliquis timeat Deum*.

36 Modo quæritur, an præceptum timoris filialis diſtinguatur à præcepto charitatis? M. Bannes *hac q. 22. art. 2. §. notandum* dicit, quod qui diceret, quod præceptum de timore filiali non ſit diſtinctum à præcepto charitatis, non aduerſaretur ſanæ doctrinæ, idem dicit de præcepto timoris ſeruilis. Nihilominus mihi videtur dicendum, quod præceptum de timore filiali, diſtinguatur à præcepto charitatis. Ratio eſt, quia poteſt obligare timor filialis, quando non obligat præceptum charitatis, & è contra, ergo ſunt diuerſa præcepta. Conſeq. conſtat. Antecedens probatur, nam præceptum timoris filialis obligat ad vitandas occaſiones offenſæ quatenus offenſæ Dei ſunt, vel quatenus opponuntur Deo ſummè dilecto; ſed tunc non obligat præceptum charitatis, niſi forrè indirectè, & per accidens; cum tamen præceptum timoris obliget directè, & per ſe; ergo, &c. Pariformiter, ſi Deus in hac hora præcipiat actum dilectionis, tunc hoc præceptum obligat directè, & præceptum timoris ad ſummum indirectè, & per accidens; ergo, &c.

37 Confirmatur, nam quoties aliqua virtus habet actus ſpecie diſtinctos, poteſt de vno dari præceptum, & non de alio, & è contra; imò & de vtroque; ſed actus timoris, & dilectionis ſūt actus charitatis ſpecie diſtincti; g; &c. Maior conſtat, nam actus charitatis erga Deū, & proximum in communi ſententia non diſtinguuntur ſpecie, & tamen de vtroque dantur diſtincta præcepta; ergo à fortiori dari poſſunt in noſtro caſu; maximè quia vt dicit Sanctus Doctor, Deus illud à nobis requirit quod præcipit obſeruandum, & è contra quod à nobis requirit, vt eſt timor filialis, nobis præcipit obſeruandum. Minor probatur, nam actus charitatis, eſt actus proſecutionis, & actus timoris eſt actus fugæ, ſed actus proſecutionis, & actus fugæ diſtinguuntur ſpecie; ergo.

38 Sed obijcies 1. pro ſententia Bann. quod ſequeretur ex noſtra ſententia, quod non daretur tempus quo obliget timor filialis, niſi ratione charitatis; ergo de actu timoris nō datur præceptum ſpeciale. Tum quia ſequeretur, quod qui peccat mortaliter duo ſemper peccata committeret, vnum odij v. g. contra charitatem, aliud contra præceptum timoris. Reſp. negando antecedens: poteſt enim dari tempus in quo directè obliget præceptum timoris, & charitatis ſolum indirectè, & è contra. Ad aliam probationem dico, quod tunc ſolum duo peccata committuntur, quādo peccatur contra vtrumque motiuum directè; non quando directè peccatur contra vnum motiuum, & indirectè contra aliud, quod magis conſtabit ex dicendis pro ſecunda difficultate.

39 Obijcies 2. nam nullum præceptum obligat ad modum charitatis, ſed tantum quoad ſubſtantiam actus, vt in tract. de legibus diximus *in 1. 2.* excepto charitatis præcepto; ſed etiam præ-

 cep-

Digitized by Google

ceptum timoris obligat quantum ad modum charitatis; ergo non diſtinguitur à præcepto charitatis. Reſp. quod omnia præcepta de actibus charitatis obligant quantum ad modum; & implicat quod obſeruentur ſine charitate. Præceptum autem timoris, dicitur præceptum charitatis, quia eſt præceptum de actu charitatis, non quidem primariò, & via proſecutionis, ſed ſecundariò, vel primariò in linea fugæ. Deinde dico quod illud dictum quod omnia præcepta obligant ſolum quantum ad ſubſtãtiam, excepto præcepto charitatis, non eſt verum, quia etiam præceptum contritionis non impletur, niſi quantum ad modum charitatis, & tamen nõ eſt actus charitatis, ſed pœnitentiæ infuſæ, vt in *tract. de pænit.* oſtendimus poſt D. Thom.

40 Obijcies 3. nam actus timoris filialis eſt actus charitatis, ergo non datur diſtinctum præceptum à charitate. Conſeq. conſtat, nam præcepta multiplicantur ſolum ad multiplicationem motiuorum, & motiua ad multiplicationem virtutum; ergo, &c. Antecedens probatur, quia eiuſdem virturis eſt amare bonum, & fugere malum illi oppoſitum; habitus namque non ponuntur primò ad fugiendum malum, ſed ad proſequendum bonum; ſed actus quo Deus amatur propter ſe, eſt actus elicitus charitatis; & malum oppoſitum huic bono Dei eſt peccatum, vt eſt offenſa, & huius fuga eſt ab eadem charitate; ergo, &c. Reſp. concedendo antecedens, & negando conſeq. vt enim dicebamus, de diuerſis actibus eiuſdem habitus poſſunt dari diuerſa præcepta: de actu charitatis eſt illud. *Diliges Dominum Deum tuum, &c.* & de actu timoris eſt illud Deut. 10. *Et nunc Iſrael, quid Dominus Deus petit à te, niſi vt timeas Dominum Deum tuum;* quod autem à nobis quærit Deus, præcipit obſeruandum, vt dicit D. Thomas.

41 Secunda difficultas, an de timore ſeruili, ſeu pœnæ, detur diſtinctum præceptum? Non procedit difficultas de timore ſeruili cum ſeruilitate, quando ſcilicet metus, & fuga pœnæ eſt tota ratio tam finalis, quam motiua, ſeu impulſiua faciendi aliquod bonum, aut omittendi aliquod malum; ſeu quando homo ita eſt affectus ad malum vt illud ſolummodo vitet ob pœnam. Cum enim iſte timor, ſicut & timor mundanus non ſit actus alicuius virtutis, ſed malus, de eo nullum poteſt eſſe præceptum. Sed procedit difficultas de timore ſeruili ſine ſeruilitate, quando ſcilicet timor, fuga, aut odium pœnæ, non eſt timenti vltimus finis, ſed tantum proximus, quatenus ita timet culpam propter pœnam, vt pœna ſit ei quædam ratio impulſiua ad vitandam culpam, nihilominus magis, & principaliter timet culpam; & iſte timor eſt bonus, vt ſupra vidimus, & eſt actus virtutis ſpei, quia vt dicebamus eiuſdem virtutis eſt tendere in bonum ſibi proprium, & fugere malum ſibi oppoſitum; ſed proprius actus ſpei, eſt amare æternam beatitudinem, & ea quæ ad illam ſpectant, & conducunt tanquam bonum proprium, ſibique commodum, & huic æternæ beatitudini tanquam bono proprio, pœna æterna, & temporalis, vt à Deo infligenda opponitur, tanquam aliquod priuatiuum prædicti boni, ac proinde ad eandem virtutem ſpei pertinebit timere dictam pœnam. Et ſic cum timor iſte pœnæ, ſeu ſeruilis ſit bonus, & actus virtutis ſpei, de eo poterit eſſe præceptum, de quo quærimus an ſit à præcepto ſpei diſtinctum.

42 M. Bannes loco cit. *n.* 36. dicit: *Præceptum de timore pœnarum non eſſe diſtinctum à præceptis virtutum, quibus tenemur operari bonum, & declinare à malo, & fugere reatum pœnæ æternæ.* Oppoſitum videtur dicendum propter teſtimonium D. Thomæ *n.* 39. relatum, & propter rationes quibus probauimus dari præceptum de timore filiali; nam ſicut datur præceptum de ſummo bono ſperando, ita dari debet de ſummo malo vitando, ſed iſta diſtinguuntur, & vnũ poteſt occurrere abſque alio; ergo, &c. Si enim occurrat occaſio peccandi, & nihil

Digitized by Google

nihil aliud poſſit auocare à peccato niſi timor v.g. gehennæ, aut pœnarum etiã in hoc mundo à Deo infligendarum, tunc præceptum timoris obligabit, cum tamen non obliget præceptum ſpei, cum tunc non iudicetur ſufficiens ad auocandum à peccato. Similiter poteſt obligare præceptum ſpei vt ad vincendam tentationem deſperationis, cum tamen tunc non obliget præceptũ timoris, &c.

43 Obijcies 1. nam poteſt quis credens pœnas inferni conuerti ad Deum non propter timorem pœnarum, ſed propter bonitatem Dei; ergo abſque timore pœnarum licebit tranſire totam vitam, ac proinde nullum dabitur præceptum de timore; ſi enim daretur aliquando obligaret. Reſp. quod timor pænarum tunc obligat, quando non ſuppletur per aliquid altius, ſecus quando ſuppletur. Vnde diximus in *tract. de pœnit.* quod licet in articulo mortis obliget per ſe præceptum contritionis, tamen ſi ſuppletur per attritionem, & confeſſionem, ceſſat eius obligatio. Ita ſi quis vitet peccata ex motiuo dilectionis Dei, aut timoris filialis, cum tunc ſuppleatur timor ſeruilis, eius præceptum non obligabit, ſecus quando motiuum dilectionis Dei, aut timoris filialis non concipitur ab aliquo vt hic, & nunc ſufficiens ad retrahendum à peccato, bene tamen timor ſeruilis.

44 Obijcies 2. nam aliàs ſequeretur, quod omnis fornicarius, & omnis fur committerent duo peccata, vnum fornicationis, aut furti, aliud quia non timet pœnam, ſeu contra præceptum timoris: hoc eſt falſum; ergo, &c. Reſp. quod tunc peccatur contra præceptum timoris, quando agitur contra motiuum illius. Licet enim omne peccatum ſit aliquo modo contra charitatem, non tamẽ ſemper contra illam peccamus. Et licet omnia peccata ſint aliquo modo contra ſpem, & contra præceptum timoris, non tamen omnia ſunt contra ſpem, & contra timorem, ſed tunc dumtaxat quando contrariantur motiuo ipſius timoris, quod tunc contingit quando contemnit pænam, vel ob pœnam quæ priuat commodo æternæ beatitudinis nõ vult auerti à peccato, cum tamen ſaltem ob hoc auerti deberet ne tanto bono priuaretur, & tantum malum incurreret.

45 Sed quæres, an de timore initiali detur aliquod præceptum? Reſpon. quod cum timor initialis non ſit diſtinctus à timore filiali, non habet præceptum ab illo diſtinctum. Timor namque initialis, vt ſupra dicebamus, eſt is, quo quis, cum antea timeret culpam propter ſolam pœnam, incipit eandem timere, quia eſt offenſa Dei, ſeu quia nos ſeparat à Deo ſummo bono, eique ſummè diſplicet, videantur dicta ſupra de timore initiali.

DISPVTATIO XV.

IN QVAES. XXIII. D. THOMAE.

De charitate ſecundum ſe.

1 QVI ignem tangunt, ignis indicia per impreſſas aduſtiones excipiunt: impoſſibile namq; eſt ignem tangere, & manum illæſam ab eius incentiua operatione ſeruare; aut enim bullæ repentè tactum conſecutæ turgeſcunt, ac doloroſa per inflamationem vlcera mox rumpenda minātur, aut iam quoque facta in manu acria viſuntur vlcera. Sic poſſibile nō eſt, quod quis ad cæleſtem ignem accedat, quin bullæ per tactum manus cordi clam ſubrepant, & intumeſcant, diraſque, & ſimul ſuaues diuini amoris inflamationes non perſentiat. Da rudē, & ruſticanum, ad cæleſtem ignem accedentem, & ſtatim fiet vrbanus, & feruens. Da incultū, & ab amore cultiſſimus efficietur: omnis ſegnities, ſomnus lethargios, marcor, ſqualor, negligentia, incuria, ex diuinæ charitatis contubernio eliminabuntur; & induſtria, nauitas, vigilantia, ſolertia, cultus, nitor ſtatim commorantur.

2 De excellentiſſima, & nobiliſſima charitatis virtute agemus in hac, & ſeq. diſp. cum D. Thoma. Et incipiendo ab hac q. 23. antequam ad dubia accedamus, pono prius ſummarium illius. Hæc q. habet 8. art. In 1. art. quærit an charitas ſit amicitia, & partem probat affirmatiuam; nam amicitia eſt mutuus amor cum beneuolentia, qui ſuper aliqua communicatione fundatur, & ſic cum inter hominem iuſtum, & Deum ſit aliqua communicatio, iuxta illud 1. Cor. 1. *Fidelis Deus per quem vocati eſtis, in ſocietatem filij eius*, ſequitur, quod ſuper iſta communicatione, amicitia fundetur. In 2. art. probat, quod charitas eſt aliquid creatum in anima, producens quendam effectum infinitum coniungendo animam Deo. In 3. art. tria dicit. 1. quod charitas eſt virtus. 2. quod eſt dignor anima. 3. quod amicitia humana poteſt, & non poteſt dici virtus. In art. 4. etiam tria dicit. 1. quod charitas eſt virtus ſpecialis. 2. quod ponitur in definitione omnis virtutis, quia omnis virtus ab illa pendet. 3. quod ſe extendit ad actos totius vitæ humanæ, per modum imperij. In art. 5. dicit quod charitas eſt vna virtus, & quod Deus & proximus vna charitate diliguntur. In art. 6. oſtendit quomodo charitas ſit excellentiſſima virtutum. In 7. art. explicat quomodo ſine charitate dari poſſit vera virtus. In art. 8. explicat quomodo charitas ſit forma virtutum; quæ vt explicentur, ſit.

DVBIVM I.

An charitas ſit amicitia inter Deum, & hominem.

3 PRo intelligentia dicendorum notandum 1. cum M. Bannes, quod nomen charitas Græcum eſt, & non deriuat ab adiectiuo *carus*, vel ſubſtantiuo caritas, quæ ſine aſpiratione ſcribuntur: caritas namque ſignificat pretium exuberans rei alicuius, quocirca quando eſt rerum penuria dicitur eſſe caritas, quia tunc res prętium habent exuberās: & *carus* dicitur, quod magno prætio conſtat. Et quia ea quæ ſunt magni pretij

tij, & carè conſtant, ſolent maximè diligi, ideo charitas accipitur pro dilectione; ex quo aliqui volunt, quod charitas debeat ſine aſpiratione h. ſcribi. Sed deriuat à nomine Græco, quod ſignificat dilectionem, ac proinde ſcribi debet cum dicta aſpiratione h. Vnde notat idē Bannes, quod antiqui Codices habent charitatem, non caritatem. Tum quia ſic melius diſtinguitur charitas pro dilectione, à caritate, ſeu careſtia.

4 Notandum 2. quod ſicut nomen *amor* dicitur de Deo eſſentialiter, vt cū dicitur Deus eſt amor; & notionaliter cum Spiritui S. appropriatur; Ita charitas dicitur de Deo eſſentialiter, vt cum dicitur *Deus charitas eſt*, & notionaliter, vt cum dicitur. *Charitas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per Spiritum S. qui datus eſt nobis*. Quia tamen nomine charitatis communiter intelligimus gratuitam, & liberalem dilectionem, quæ de Deo dicitur per relationem ad creaturas intellectuales, iuxta illud Ierem. 31. *Charitate perpetua dilexi te, ideo attraxi te miſerans*, ideo propriè non dicimus, quod Deus habeat charitatem erga Filium, & Spiritum S.

5 Notandum 3. quod licet iſta tria, amor, dilectio, & charitas, pro eodem accipiantur, vt notauit S. P. Aug. *lib.* 14. *de ciuit. cap.* 7. *& lib.* 15. *de Trin. cap.* 18. Quamuis Origenes in *Cantic.* dicat, quod ſacræ ſcripturæ libentius vtantur nominibus dilectionis, & charitatis, quam amoris; nihilominus vſu communi habent diuerſam ſignificationem, namque amor latius patet, nam ſignificat affectum voluntatis tam gratuitum, & liberalem, quam non gratuitum, naturalem, & neceſſarium. Charitas propriè ſignificat ſolummodo affectum gratuitum, & liberalem, iuxta quod Pater, & Filius in diuinis licet ſe mutuò ament, nō tamen dicuntur habere charitatem ad inuicem. Item charitas dicitur de actu, & valde frequenter de habitu. At dilectio non denotat mutuum affectum, ſed bonam voluntatem vnius erga alterum.

6 Notandum 4. quod nomen charitas, diſtinguitur à nomine amicitiæ; quia charitas eſt amicitia inter Deum, & homines iuſtos, ſeu bonos: at amicitia non ſolum reperitur inter bonos, ſed etiam inter malos. Charitas namque dicit affectum voluntatis in entitate ſupernaturalem, non amicitia. Hoc ergo loco nomine charitatis intelligimus ſupernaturalem amicitiam ſiue actualem, ſiue habitualem inter Deum, & homines, & ſic quærimus in hoc dubio, an charitas inter Deum, & homines, ſit amicitia.

7 Communis Theologorum ſententia eſt, quod charitas ſit vera, & propria amicitia. Habetur Sap. 7. ibi. *Infinitus enim theſaurus eſt hominibus, quo qui vſi ſunt participes facti ſunt amicitiæ Dei*. Pſal. 138. *Mihi autem nimis honorati ſunt amici tui Deus*. Cant. 2. *Surge, propera amica mea*. Ioan. 15. *Iam non dicam vos ſeruos, ſed amicos meos*. Et: *Vos amici mei eſtis, ſi feceritis quæ præcipio vobis*. & alibi.

8 Probatur concl. aſſignando conditiones amicitiæ quas ponit Ariſtoteles *lib.* 8. *Ethic.* D. Ambroſ. *lib.* 3. *offic. cap. vlt.* D. Tho. hoc loco, & alij. Prima conditio eſt, quod amicitia ſit amor beneuolentiæ, non concupiſcentiæ, quo amamus res inanimatas, vt veſtes, diuitias, vinum, &c. Et iſtæ amor beneuolentiæ conuenit charitati, amamus namque Deum propter ſemetipſum: & licet Deus amat nos propter ſe, iuxta illud Prouer. 16. *Omnia propter ſemetipſum operatus eſt Deus*, tamen hoc non excludit rationem amoris beneuolentiæ, quia eſt iuxta exigentiam vltimi finis, quæ non excludit; ſed dicit rationem veræ beneuolentiæ.

9 Secunda conditio eſt, quod amicitia ſit beneuolentia mutua; & hæc etiā conditio reperitur in charitate. Dices, quod Deus nos ex charitate dilexit, ātequam nos eum diligeremus; ergo datur charitas ſine mutua beneuolentia, ac proinde ſine amicitia. Reſp. nos ſolum velle quod in nobis erga Deum non datur charitas, quæ non ſit amicitia. Imò quod

quod nobis in gratia exiſtentibus amor Dei erga nos ſit vera amicitia. Imò dico, quod etiam eſt vera amicitia ille amor, quo Deus prius dilexit nos, quia licet in illo priori non eſſet adhuc mutuus, tamen inferebat mutuitatem pro ſua differentia temporis. Vnde quod tunc non eſſet mutuus, non proueniebat ex defectu amoris, ſed exiſtentiæ alterius partis.

10 Tertia amicitiæ conditio, eſt quod dicat quandam communicationẽ amici ad amicum; in qua mutua beneuolentia fundetur, & hæc reperitur inter Deum, & homines in gratia exiſtentes; non quia inter Deum, & homines ſit mutua quędam beneficentia, ſed quia Deus beneficus eſt, & homo gratanter beneficium refert acceptum, data quadam cõuenientia in natura. Quarta conditio eſt, quod mutua beneuolentia non lateat, quæ inter Deum, & homines eſſe poteſt, non quia homo ſit omnino certus de ſua beneuolentia, ſed talis ſufficit certitudo, qualem in tract. de gratia explicuimus.

11 Quinta conditio eſt, quod alter alterius faciat voluntatem: homo debet facere voluntatem Dei, ſeruando illius præcepta, & Deus facit voluntatem timentium ſe, pſal. 144. Sexta, quod alter alteri ſua ſecreta committat, & hæc etiam conditio conuenit hominibus in gratia exiſtentibus; & Deo; nam homines iuſti effundunt cor ſuum coram Deo & Deus nobis ſuas voluntates notas fecit. Ioan. 15. *Quæcumque audiui à Patre meo, nota feci vobis.* Septima conditio, quod ſit vnitas animorum, inter amicos; vnde amicus dicitur alter ego, quod in charitate reperitur. Ioan. 17. *Tu Pater in me, & ego in te, & ipſi in nobis vnum ſint.* Hinc in oratione dominica petimus: *Fiat voluntas tua.*

12 Octaua conditio eſt, vt ſint ęquales, vnde amicitia dicitur æqualitas, & eſſe inter æquales; quocirca Reges eos nobilitant, & exaltant, quos volunt eſſe amicos. Hæc etiam conditio conuenit charitati, quia Deus per ſua dona ita nos exaltauit, vt ad ſuæ naturæ participationem traxerit. Vel dicas, quod Philoſophus 8. Ethic. cap. 7. concedit inter Deum, & homines quandam amicitiam quam vocat excellentiæ, ſeu ſupereminentiæ, vbi alter ſupereminet. Nona amicitiæ conditio, quod amicitia non eſt cum multis, quod etiam charitati conuenit, quia plures ſimul perfectè diligi nequeunt, vbi amor eſt finitus, & limitatus, vt in nobis; vnde in nobis terminus primarius noſtri amoris, eſt ſolus Deus. Decima conditio eſt, ne abſentia amici ſit diuturna, quod conuenit charitati, quæ facit quod hominis iuſti conuerſatio in cœlis ſit. Videantur dicta à nobis *de iuſt. & iure diſp. 1. nu. 65.*

13 Sed quæres 1. an actus charitatis ſiue liber, ſiue neceſſarius, reddat hominem Dei amicum? De hac re tres inuenio ſententias. Prima eſt Vaſq. 1. 2. *diſp.* 55, vbi tenet, quod actus charitatis ſit forma iuſtificans, ac proinde facit hominem iuſtum, ſanctũ, & amicum. Hanc ſententiam fusè reiicimus in *tract. de iuſtific.* Secunda ſententia eſt Ioan. Malderi *hac qu. 23. art. 1. in fine*, vbi dicit, quod actus dilectionis poteſt ſtare per potentiam Dei, cum eius inimicitia. Hæc etiam ſententia manet exploſa ex dictis in eodem tractatu, nam licet dilectio, ſeu actus charitatis non ſit forma ſanctificans, eſt tamen infallibilis diſpoſitio ad formam ſanctificantem, ac proinde non poteſt manere cum inimicitia Dei. Vera ſent. eſt, quod reddat hominem amicum Dei diſpoſitiuè.

14 Quæres 2. quotuplex ſit amicitia? Reſp. quod Ariſt. 8. *Ethic. cap. 3. & lib. 2. Mag. moral. cap. 11.* diuidit amicitiam in tres ſpecies, ſecundum numerum amabilium, ſeu bonorum, in quibus ſit communicatio, & in qua amicitia fundatur. Vnde eſt amicitia fundata in communicatione boni honeſti, boni vtilis, & boni delectabilis: prima appellatur honeſta, ſecunda vtilis, tertia voluptuaria. Prima eſt Philoſophorum, ſecunda hominum vulgarium, tertia eſt brutorum animantium. Vide *n.* 16.

Quæ-

Digitized by Google

15 Quæres 3. an amicitia inter Deũ, & homines, ſit ſolum honeſta, an etiam vtilis? Reſp. quod eſt ſolum honeſta, non vtilis, & delectabilis primò, & per ſe, licet ſecundariò magna nobis ſequatur vtilitas, & delectatio, etiam in carne, iuxta illud Pſal. *Cor meum, & caro mea exultauerunt in Deum viuum*. Prima pars probatur, nam obiectum huius amicitiæ non eſt vtilitas, nec delectatio, ſed bonum amati, & maximè bonum virtutis, ergo eſt amicitia tantum honeſta. Nam nec Deus dum amat nos vult ſuam vtilitatem, nec nos dum Deum diligimus volumus noſtram, ſed eum diligimus propter ſemetipſum. Secunda pars nota eſt.

16 Quæres 4. an amicitia inter Deum, & homines ſit æqualitatis, an excellentiæ, ſeu ſupereminentiæ? Ariſt. *lib*. 8. *Ethic. cap*. 3. diuidit amicitiam in amicitiam æqualitatis, & excellentiæ. Amicitia æqualitatis eſt illa, quæ eſt inter perſonas omnino æquales, vt inter ciues eiuſdẽ reipublicè. Amicitia excellẽtię eſt illa, quę reperitur inter perſonas habentes quidem communicationem, & conuenientiam non ſolum in natura, ſed etiam in ordine ad vnum finem honeſtum, conſtitutas tamen in diuerſo gradu, ac dignitate, vt inter regem, & ſubditum, inter Patrem, & filium; inter Dominum, & ſeruum, inter maritum, & vxorem; vbi non ſeruatur omnimoda æqualitas, ſed tantum proportionalis, quatenus vna perſona tribuit alteri illud amoris, & beneficij, quod ſibi pro ſua conditione competit. Et iſta amicitia reperitur inter iuſtos, & Deum; non illa omnimodæ æqualitatis, vt patet.

17 Quæres 5. an amor ille quem homo ex humanæ naturæ viribus habere poteſt, ſeu an amor Dei auctoris naturæ ſit actus veræ amicitiæ erga Deum? Reſp. negatiuè, ſic Bannes hoc loco, *concl*. 3. & alij communiter. Ratio eſt, quia vera amicitia, vt ex dictis conſtat, non importat quamcumq; mutuam beneuolentiam, ſed illam quæ fundatur in aliqua vera communicatione bonorum in ordine ad vnum finem honeſtum in quo ambo amici ſibi inuicem communicent, & ſint aliquo modo eiuſdem ordinis, & eiuſdem quaſi naturæ. Sed inter Deum auctorem naturæ, & hominẽ non in gratia conſtitutum, hæc non dantur; ergo, &c. Maior probatur, nam in ordine naturali non datur mutua communicatio inter Deum, & homines, vt datur in ordine ſupernaturali, quæ in via eſt imperfecta, & in patria perfectiſſima. Communicatio namque bonorum in ordine naturali, eſt ſolummodo ordinis naturalis, quæ Deus communicat homini, eo modo, proportione ſeruata, quo brutis animantibus communicat perfectiones, proprias naturas conſequentes. Tum quia communicatio ordinis naturalis eſt ſolum in genere cauſæ efficientis, ac proinde eſt quidam effectus beneuolentiæ Dei erga hominem; at communicatio fundans veram amicitiam debet eſſe in genere cauſæ formalis, media ſcilicet aliqua forma, quæ ponat aliquam conuenientiam in natura.

18 Sed obijcies 1. quia ad fundandam amicitiam naturalem inter Deum auctorem naturæ, & hominem, ſufficit, quod Deus communicet nobiſcum, & nos cum illo in eſſe, quod nobis communicauit; cum enim hæc ſit gratia maxima, poteſt eſſe ſufficiens ad fundandam amicitiam. Reſp. negando antecedens, illa namque communicatio *eſſe*, ſeu exiſtentiæ, eſt ſolum in genere cauſæ efficientis, non formalis, ac proinde eſt inſufficiens ad fundandam propriam amicitiam. Tum quia communicatio *eſſe*, eſt communis etiam animalibus brutis, ergo, &c.

19 Obijcies 2. nam Deus non communicauit nobis quodcumque eſſe, ſed eſſe rationale, in quo homo habet aliquam conuenientiam cum Deo; ergo ratione huius poterit fundari amicitia naturalis inter hominem, & Deum. Reſ. quod communicatio ipſius eſſe rationalis cum ſit in puro genere cauſæ efficientis, non fundat ſufficientem rationem ad habendam amicitiam, vt dicebamus.

Dein-

Digitized by Google

Deinde dico, quod amicitia debet fundari in aliquo gratuito, natura autem, aut debitum naturę, vt eſt eſſe rationale, non eſt quid gratuitum, vt docet S. Doctor 1.2.*q.*111.*art.*1.*ad* 2. Ex ſuppoſitione namque quod Deus vult creare hominem, debet illum creare rationalem.

20 Obijcies 3. quia Deus potuit creare hominem cœcum, ſtultum, hebetem, &c. ergo eſt gratia, quod ſine iſtis imperfectionibus illum creauerit. Reſp. non eſſe propriè gratiam, quod Deus hominem creet ſine dictis imperfectionibus, cum hoc ſit ab ipſo vt vniuerſali gubernatore totius vniuerſi, ad quem ſpectat videre quando, & vbi pertineat ad bonum vniuerſi quod res creentur cum, vel ſine dictis imperfectionibus.

21 Obijcies 4. ſequi ex noſtra ſententia, quod homo non tenetur Deum colere, amare, gratias illi agere, vt eſt auctor naturæ, ſeu vt eſt cognoſcibilis lumine naturali; hoc eſt falſum: ergo, &c. Reſpon. negando ſequelam; aliud namque eſt, an inter Deum auctorem naturæ, & hominem detur vera amicitia, & aliud eſt, an debeat coli, amari, &c. Licet ergo amicitia non detur, ob rationes à nobis dictas, debet tamen coli, quia eſt Dominus, & ſupremus gubernator hominum debet amari ob ſuam bonitatem; debentur illi gratiarum actiones ob creationem, gubernationem, &c. Soluuntur argu. contra communem concluſionem nu. 7. poſitam.

22 Primum argum. nam vt Ariſtoteles tradit, & omnes Philoſophi cum illo. *Amicorum omnia debent eſſe communia*, ſed inter Deum, & hominem nullum bonum poteſt eſſe commune; ergo inter Deum, & hominem nulla poteſt eſſe amicitia. Minor probatur, nam bona noſtra non poſſunt eſſe communia Deo, cum nihil illi tribuere poſſimus, nec bona Dei poſſunt nobis communicari, non enim poteſt Deus communicare nobis ſuam omnipotentiam, ſapientiam, &c. Reſp. concedendo maiorem, & negando minorem. Ad probationem dico, quod bona noſtra ſunt cōmunia Deo, quia ob amorem illius ea facimus. Et bona Dei ſunt communia nobis, quatenus bona quæ facit Deus in bonum noſtrum ordinantur, vt conſtat ex illo quod canit Eccleſia. *Qui propter nos homines, & propter noſtram ſalutem, &c.* Vel dicas, quod iſta communitas bonorum inter amicos non eſt effectualis, ſed affectualis, quo modo nos volumus, & complacemus quod Deus ſit omnipotens, ſapiens, bonus, &c. & ſic volumus Deo tum bona noſtra, tum etiam bona ipſius, complacendo quod illa habeat, &c. Et Deus vult nobis quicquid velle poteſt.

23 Secundum argum. quoniam amicitia fundatur in mutuo amore beneuolentiæ, quatenus vnus ab alio diligitur propter ſe, ſed iuſtus non diligitur à Deo propter ſe, ſed potius Deus propter ſemetipſum diligit iuſtum; ſicut enim omnia propter ſemetipſum operatus eſt, ita omnia propter ſemetipſum diligit. Ad hoc argum. reſpondet Bannes hoc loco, quod licet Deus propter ſemetipſum tanquam propter finem vltimum operetur, tamen non eſt in illo amor cōcupiſcentiæ reſpectu noſtri; quia non vult nos ſibi ipſi, quia ex nobis melior efficiatur, aut magis delectetur, ſed quia nos meliores efficimur, dum ad ipſum tanquam ad vltimum finem ordinamur. Vnde non deſtruit rationē amicitiæ quod amicus quando eſt ſummum bonum, & finis vltimus, ad ſe ipſum referat amicum quem diligit. Hęc reſponſio indiget maior elucidatione.

24 Pro intelligentia nota, quod *ly propter ſe*, poteſt dupliciter accipi. Primò vt ſolum excludat vtilitatem, & iucunditatem, vt ſit ſenſus, quod amans ita amat aliquid, quod ille amor non ſit in ratione motiui propter vtilitatem, vel iucunditatem, ſeu delectationem, quam amans inde percipit, ſed propter bonum obiecti amati, & propter honeſtatem propriam. Et hoc ſufficit ad rationem amicitiæ, licet aliàs totum hoc redundet in bonum amici, tanquam in finem vltimum

mum *cui*. Et hæc ratio requiritur in amicitia creata, ſeu inter amicos creatos. Secundò, vt *ly propter* ſignificet finem vltimum ad quem actus amoris erga tale obiectum, vltimatè ordinatur, & neque hoc tollit rationem veræ, & perfectæ amicitiæ, tantum enim abeſt, quod tunc deſtruatur ratio veræ amicitiæ, ſed tunc completur, & perficitur; cum enim amor amicitiæ ſit vt bene ſit obiecto, & cum iuſtus ordinatur ad finem vltimum, tunc illi bene ſit, & bene ſit volitum illi, ſequitur, quod tunc eius conſumata perfectio habeatur, & cum iuſtus per dictũ amorem in finem vltimum referatur optimè erit illi, & amicitia Dei erga illum, tũc pleniſſimam, & perfectiſſimam habebit conſumationem. Vel dica eſſe contra rationem amicitiæ, quod res quę eſſentialiter non eſt propter ipſum amantem, propter ipſum diligatur, non eſt tamen contra rationem amicitię, imò eſt ſecundum illam quod res quæ eſt eſſentialiter propter ipſum amantem, propter ipſum diligatur, vt in noſtro caſu contingit,

DVBIVM II.

An charitas ſit aliquid creatum in anima.

27 Magnus ſententiarum Magiſter Petrus Lombardus Nouarienſis *lib.* 1. *ſuarum ſententiarum diſt.* 27. putauit charitatem non eſſe aliquid creatum, ſed eſſe ipſummet Spiritum S. qui nullo habitu intermedio, ſed ſe ipſo ſit immediatum dilectionis principium, quo Deum, & proximum diligimus; vnde in hoc diſtingui volebat habitum charitatis ab habitu ſpei, & fidei, quod iſti ſint quid creatum in ſuis potentijs, medio quo ſuos actus eliciunt, at habitus charitatis ſit ipſe Spiritus S. voluntati vnitus vt principio amanti, ac proinde voluntas cum ſola Spiritus S. aſſiſtentia ſine alio creato ſuperaddito, attingat dilectionis actum. Hanc Magiſtro opinionem aliqui apud D. Bonau. explicabant ſimilitudine locis, luminis, & coloris; lux namq; conſideratur in ſuo fonte ſcilicet Sole, lumen vt transfuſum in corpore diaphano: color in perſpicuo terminato. *Ita* volunt Spiritum S. eſſe charitatem diuinam; vt à Patre, Filioque per modum amoris procedit: eſſe gratiã quatenus vnitur eſſentiæ animæ: & eſſe charitatem quatenus vnitur voluntati noſtræ, & eam mouet ad diligendum Deum, & proximum. Imò volunt iſti, quod Spiritus S. ita ſit terminus huius vnionis cum humana voluntate, ſicut Verbum eſt terminus in vnione hypoſtatica. Vnde licet tota Trinitas faciat vnionem hypoſtaticam, ſolus tamen Filius carnem aſſumpſit. Sic, licet tota Trinitas faciat vnionem Spiritus S. cum noſtra voluntate, tamen ſolus Spiritus S. vnitur noſtræ voluntati, ad quod facit, quod docet Apoſt. 2. Cor. 16. *Qui adhæret Deo, vnus ſpiritus efficitur cum eo*. Hanc ſententiam fusè impugnauimus in *tract. de iuſtificat.*

28 Vera, & communis ſententia Catholicorum ſequenti concl. explicatur. *Charitas eſt aliquid creatum in anima.* Hæc concl. procedit de facto, quid enim de poſſibili fieri poſſit, poſtea dicetur. Hanc concluſionem tradit S. Doctor *hic art.* 2. & omnes eius expoſitores, tradunt omnes Scolaſtici *in* 1. *diſt.* 27. Colligitur ex illo Apoſt. Rom. 5. *Charitas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per Spiritum S. qui datus eſt nobis*. Patet autem quod charitas quæ diffunditur per Spiritum S. non eſt ipſe Spiritus S. particula namq; *per*, denotat cauſam efficiẽtem diffuſionis, ſeu eius quod diffunditur. Quod confirmat dictum Concilij Trident. *ſeſſ.* 6. *cap.* 7. *& can.* 11. ſcilicet. *Iſtam iuſtitiam non eſſe illam qua Deus eſt iuſtus in ſe ipſo, ſed quam vnuſquiſque recipit in ſe ipſo per Spiritum S.* Et vult eſſe aliquid inhærens. Idem tradit S. P. Aug. *lib. de ſpiritu, & litt. cap.* 22. Patres Concilij Arauſicani 2. *can.* 25. D. Ambroſ. *lib.* 1. *Epiſtol. Epiſt.* 84. D. Hierony. *in cap.* 5. *Epiſt. ad Galat.* Magnus Gregor. 1. *moral. cap.* 28. D. Bernard. *Epiſt.* 11. *& lib. de diligendo Deo*, & pleriq; alij.

 Pro-

Digitized by Google

29 Probatur 1. ratione D. Thomæ *in iſto art.* 2. nam motus charitatis ita procedit à Spiritu S. quod etiam voluntas humana ſe habet non ſolum vt mota, ſed etiam vt mouens, hoc eſt agens actione voluntaria, & vitali, cuius principium oportet eſſe intrinſecum ipſo agente; ergo implicat quod detur amor, aut dilectio, & non à principio intrinſeco voluntatis; ac proinde neceſſe erit ponere habitum, ſeu formam habitualem voluntati ſuperadditam, vt ſit proportio inter principium actionis, & actionem ipſam. Implicat namque quod voluntas, & alia quæuis potentia, attingat aliquam actionem, niſi eam prius præcontineat; non poteſt autem eam præcontinere niſi per aliquam formam ſuperadditam, ipſi voluntati intrinſecam, per quam fiat ordinis actionis productę, ac proinde cum actus charitatis ſit ſupernaturalis, debet ſuperaddi voluntati forma ſupernaturalis, quæ eſt habitus charitatis.

30 Reſpondent 1. quod quando aliquid concurrit ſolum vt inſtrumentum principalis agentis non oportet quod habeat in ſe formam habitualem ad producendum effectum; nec vt illi proportionetur, quia effectus non debet proportionari inſtrumento, ſed agenti principali. Sed contra, quia voluntas dum diligit Deum dilectione ſupernatuli, non operatur vt cauſa inſtrumentalis ſed vt principalis; ergo debet habere formam intrinſecam per quam proportionetur. Antecedens probatur, nam voluntas in ea dilectione operatur, vt cauſa voluntaria, & meritoria, ergo vt cauſa principalis. Cauſa namque voluntaria mouetur à principio intrinſeco, & inſtrumentum à principio extrinſeco. Tũ quia illa dilectio eſt vitalis, ac proinde debet procedere à principio intrinſeco vitali.

31 Reſpõdent 2. quod illa dilectio attingetur à voluntate concurrente, & eleuante tanquam principio extrinſeco Deo. Sed contra, quia Deus vt eſt præciſè principium extrinſecum non facit, quod voluntas ſit principium intrinſecè completum, potens attingere actum intrinſecè, & entitatiuè ſupernaturalem, & eiuſdem ordinis cum illo, ſed cum prius eſſet ordinis naturalis, eodem modo manet, ac proinde impotens ad attingendum actum ſupernaturalem. Tum quia illa dilectio eſt intrinſecè voluntaria voluntarietate ſupernaturali, ergo debet oriri à potentia, quæ ſit voluntarium principium ſupernaturale. Tum etiam quia illa dilectio eſt vitalis vitalitate ſupernaturali, ergo debet oriri à principio vitali vitalitate ſupernaturali; ſed hæc non poteſt procedere à Deo vt eſt principium purè extrinſecum; ergo, &c.

32 Probatur 2. nam eſt eadem ratio de charitate, ac de fide, & ſpe; ſed intellectus, & voluntas non eliciunt actũ fidei, & ſpei, niſi prius compleantur per habitus illarum virtutum; ergo neque voluntas eliciet actum charitatis, ſeu dilectionis niſi prius compleatur per habitum. Maior conſtat, & non negant auctores oppoſitæ ſententiæ: tum quia ita ſunt ſupernaturales fides, & ſpes, ac charitas; ita libertas eſt in illis ac in iſta ergo ita debent ſupponere principium connaturale charitatis actus, ac actus ſpei, & fidei. Minor nota eſt.

33 Probatur 3. nam implicat quod Spiritus S. vt eſt perſona ab alijs perſonis diuinis diſtincta poſſit ſe ipſo ſolo ſupplere efficientiam charitatis pro actu dilectionis ſupernaturalis, eum producendo immediatè, abſque eo quod voluntas intrinſecè compleatur & fiat potens ad eum producendum, eumque præcontineat. Aliàs etiam Verbum poſſet ſupplere efficientiam habitus fidei, & abſq; eo quod intellectus ab aliqua forma compleatur, & fiat potens, & eiuſdem ordinis, producere actum fidei; ſed iſta ſunt falſa, & contra illud commune principium, quod *actiones ad extra ſunt indiuiſæ Trinitatis*. Soluuntur argum. in contr.

34 Primum argum. pro ſententia Magiſtri eſt, quia 1. Ioan. 4. dicitur. *Deus chari-*

Digitized by Google

charitas eſt, & qui manet in charitate in Deo manet. Vbi ſignificatur; quod Deus eſt illa charitas in qua manere debemus, & eſt illa qua Deum diligimus ; g; &c. Confirmatur, quia vt docet S. P. Aug. *lib.* 15. *de Trin. cap.* 15. Deus ita *dicitur charitas, ſicut dicitur ſpiritus*; ſed Deus eſt formaliter, & eſſentialiter ſpiritus, & non tantum cauſaliter ; ergo etiam erit formaliter, & eſſentialiter charitas, & non tantum cauſaliter. Et eodem *lib. cap.* 27. docet idem S. P. quod Deus non eodem modo dicitur charitas ac dicitur noſtra patientia ; nam dicitur noſtra patientia, quatenus eam in nobis cauſat ; non ſic dicitur noſtra charitas, quia ſcilicet eam in nobis cauſat ; aliàs dicere poſſemus Deo : *Tu es charitas mea*, ſicut dicimus : *tu es patientia mea*, ſed ſolum dicimus. *Deus charitas eſt*.

35 Reſp. quod in illo loco Ioannis fit mentio duplicis charitatis : illius qua Deus diligit nos, & illius qua nos diligimus Deum : Primæ fit mentio in illis verbis : *Deus charitas eſt*. Secundæ fit mentio in alijs verbis; *qui manet in charitate*, qui enim manet in charitate diligendo Deum, manet per affectum, ſeu amorem in Deo, & Deus in eo per efficientiam efficiendo illam charitatem, & actum eius ſimul cum voluntate illo habitu informata. Ad confirmationem dico, Sanctiſſimum Patrem in primo teſtimonio loqui de illa charitate qua Deus nos diligit ; de hac enim verum eſt dicere, quod Deus ita dicitur charitas, ſicut dicitur ſpiritus. Ad 2. teſtimonium dicendum, quod cum in Deo non ſit formaliter patientia, ſicut eſt formaliter charitas, ſequitur quod Deus dicatur noſtra patientia ſolum effectiuè, at dicitur charitas formaliter : quod ſi loqueremur de charitate, quæ in nobis eſt, & qua nos diligimus Deum, poſſet Deus dici noſtra charitas effectiuè.

36 Secundum argum. effectus infinitus nõ poteſt eſſe niſi à cauſa infinita, ſed actus charitatis habet effectum infinitum ; ergo non poteſt procedere niſi à cauſa infinita. Maior conſtat. Minor probatur, quia per charitatem intimè coniungimur cum Deo infinito, & efficimur vnum cum illo, iuxta illud : *Qui adhæret Deo vnus ſpiritus efficitur* c... Reſp. diſtinguendo maiorem : Effectus infinitus ſecundum entitatem non poteſt eſſe niſi à cauſa infinita, conceditur. Effectus infinitus ſolum terminatiuè nõ poteſt eſſe niſi à cauſa infinita, negatur, Effectus autem charitatis eſt infinitus terminatiuè ; modo namque finito vnit Deo infinito.

§. Vnicus, ponuntur aliqua dubia curioſa, pro perfecta intelligentia dictorum.

37 QVæres 1. an charitas magis inclinet ad actũ ſuum quàm aliæ virtutes? Reſp. affirmatiuè. Licet enim omnis virtus ſit inclinatio potentiæ in ſuum obiectũ, & actum, tamen hoc magis conuenit charitati. Ratio eſt, quia prima inclinatio eſt amor, & cum charitas ſit eſſentialiter amor, ſequitur quod ſit prima inclinatio, ac proinde maior, cæteræ autem virtutes cum à charitate participẽt rationem amoris, ab ipſa participabunt rationem inclinationis, ſaltem potiſſimæ. Hinc intelliges profundiſſimam virtutis definitionẽ quam tradit S. P. Aug. *lib.* 15. *de ciuit. cap.* 22. quod ſcilicet virtus eſt *ordo amoris*, quia virtus eſt ordo ordinatus in finem, & charitas hunc ordinem cauſat in omnibus virtutibus.

38 Quæres 2. quomodo charitas dicatur ex Deo eſſe, vt docet S. P. Aug. *lib.* 8. *de Trin. cap.* 7. & 8. & *lib.* 15. *cap.* 17. & 18. & *lib. de ſpiritu, & litt. cap.* 32. Reſp. ex eodem Sanctiſſimo Patre, quod charitas ex Deo dicitur eſſe, quia Deus dilectores nos facit, ſicut iuſtitia Dei dicitur eſſe, quia eius munere iuſti ſumus : & ſalus dicitur Dei, quia nos ſaluos facit, & ſic cum charitas noſtra à Deo ſit, propterea dicitur eſſe Dei. Hinc idem S. Pater *lib.* 3. *de doctrina Chriſtiana cap.* 10. definit charitatem dicens. *Charitatem voco motum animi*

Digitized by Google

ad fruendum Deo propter ipſum.

39 Quæres 3. quomodo charitas dicatur vita animæ, cum non pertineat ad animam vt gratia, ſed ad voluntatem? Reſp. quod cum charitas ſit paſſio gratiæ, conditiones iſtius illi attribuuntur, & ſic cum gratia ſit vita animæ, poterit chari[illegible] adaptari. Vel dicas quod charitas eſt vita animæ in actu ſecundo, & per modum primæ operationis vitalis, licet gratia ſit vita animæ radicalis, & per modum radicis. Actus namque charitatis eſt primus in quo eſt vita, ſeu vitalis operatio, per quam vita communicatur actibus aliarum virtutum, & per quam ad vltimum finem perducuntur. Hinc S. Doctor *de virtut. q. 2. art. 2. ad 7.* dicit, *charitas coniungit nos Deo per operationem, gratia per modum aſſimilationis.*

40 Quæres 4. an Deus poſſit nos conſtituere ſui amatores ſine habitu charitatis, per actuale auxilium ſuæ gratiæ? Ioan. Malder. *hoc loco art. 2. ſect. 2.* putat, quod non ſolum poſſit Deus conſtituere ſui amantes per ſuæ gratiæ auxilium ſine habitu charitatis, ſed quod etiam id facere poſſit ſine auxilio creato diſtincto ab ipſo actu, per ſolum concurſum ſuum ſupernaturalem. Hinc diuidit gratiam adiuuantem in increatam, & creatam, ſiue per modum tranſeuntis conſideretur, ſiue per modum permanentis, ſeu habitus. Probat, quia poteſt Deus ſupplere per ſe efficientiam habitus, & qualitatis voluntati ſuperadditæ. Poſtea addit, id procedere non ſolum de potentia abſoluta, ſed etiam ordinaria, & etiam de facto, quãdo Deus per vltimas diſpoſitiones hominem ad ſe conuertit, citat Suarez *lib. 3. cap. 4. de auxilijs gratiæ.*

41 Sed non vacat omnia iſta impugnare, cum non ſit huius loci. Pro nunc ſolum probo non poſſe ſine habitu charitatis noſtram voluntatem elicere actũ dilectionis, ac proinde nec per auxilium, nec immediatè per ſe ipſum poſſe Deũ ſupplere efficientiam charitatis; nam vbi aliquid requiritur ad poſitionem alicuius effectus non ſolum vt cauſa efficiens, ſed etiam vt cauſa formalis, non poteſt à Deo nec ſe ſolo; nec medio ſuo auxilio ſuppleri, ſed habitus charitatis requiritur ad productionem actûs non ſolũ vt cauſa efficiens, ſed etiam vt cauſa formalis; ergo, &c. Maior conſtat; nam nõ poteſt à Deo ſuppleri in genere cauſę efficientis, cum ſola cauſa efficiens non ſuppleat genus cauſæ formalis, & implicet quod Deus ſuppleat genus cauſæ formalis. Neq; poteſt ſuppleri per diuinum auxilium; quia auxilium cum detur ad operationem, non complet potentiam, & conſtituit proportionatam actui entitatiuè ſupernaturali, ſed eam completam ſupponit, per formam ſupernaturalem; quæ alia non poteſt eſſe niſi charitas.

DVBIVM III.

An charitas ſit virtus ſpecialis; vbi alia curioſa.

42 Charitatem eſſe virtutem docent S. Patres, & ratio clara eſt, quia actus charitatis bonus eſt, cum ſit conformis ſuæ regulæ; ergo habitus à quo procedit bonus eſt. Imò eſt virtus charitas quantumuis parua, quantumuis remiſſa; quia charitas quantumuis remiſſa, proximè diſponit hominem, eumque coniungit cum vltimo fine, in quo potiſſima ratio virtutis conſiſtit. Eſt etiam charitas virtus ſpecialis, quia eius obiectum, ſcilicet bonum diuinum habet ſpecialem rationem boni.

43 Sed dices, quia amicitia humana, non eſt virtus, nec virtus ſpecialis, ergo nec amicitia diuina, ſupernaturalis, & charitatis. In primis poteſt negari conſeq. dato antecedenti, quia in amicitia humana ratio virtutis non reperitur; bene tamen in amicitia diuina. Cæterum vt hæc res magis habeatur, & clarius percipiatur, placet difficultatem breuiter attingere. Prima ergo ſententia eſt; quod amicitia humana non ſit

virtus.

Digitized by Google

virtus. Hanc ſequuntur Caiet. & Bannes hoc loco. Communis ſententia eſt, quod ſit virtus. Sic tenent expoſitores Ariſtotelis 8. *Ethic*. præſertim Burid. *lib.* 8. *cap.* 3. Henric. Gandau. *quodlib.* 10. *q.* 12. Palud. *in* 3. *diſt.* 27. *q.* 1. & alij.

44 Probatur 1. nam vbi datur ſpecialis difficultas vincenda, ibi datur ſpecialis virtus; ſed ad diligendum amicū propter ſe ipſum; eſt ſpecialis difficultas vincenda, ergo debet dari ſpecialis virtus amicitiæ. Maior conſtat ex communi conſenſu Philoſophorum moraliū, & Theologorum, qui non ex alio capite ſumunt, & venantur diſtinctionem virtutum, niſi ex diſtinctione, ſeu varietate formali difficultatum. Minor probatur, nam homo ſolum indiget virtute, & habet ſpecialem difficultatem in ordine ad alios non ad diligendum ſe: natura namque noſtra cum ſit maximè propenſa, & inclinata ad proprium bonum, non indiget virtute, ſeu forma inclinante ad illud volendum: ex alia parte cum difficulter inclinetur ad volēdum bonum alijs, vt eſt illorum bonum, & non ob proprium intereſſe, indiget forma, ſeu virtute inclinante; cum enim naturaliter homines quærant quæ ſua ſunt, ſequitur, quod niſi detur virtus amicitiæ quæ faciat velle bonum amici, qua bonum illius eſt, ſemper alios diligemus ob noſtrum bonum, & commodum, & non propter commodum amici, & ſic noſter amor naturalis erit ſolum concupiſcentiæ non amicitiæ.

45 Probatur 2. obiectum amicitiæ eſt ſpeciale, & diſtinctum ab obiectis aliarum virtutum moralium, quæ ſunt ad alterum; ergo conſtituit ſpecialem virtutem. Antecedens probatur, nam obiectum amicitiæ, eſt bonum amici formaliter, ideſt inquantum bonum illius eſt; ſed hoc ad nullam aliam virtutem moralem ſpectat, ergo, &c.

46 Reſpondet Bannes ad primum, quod in exercitio amicitiæ nulla difficulta ſentitur: niſi quæ fuerit circa obiecta aliarum virtutum. Vnde prudens, fortis, liberalis, &c. non ſentiet difficultatem in colenda amicitia, neque excedet, aut deficiet, niſi excedat, aut deficiat circa obiecta aliarum virtutum: Ad 2. dicit, quod obiectum amicitiæ non eſt formaliter diſtinctum ab obiectis aliarum virtutum, ſed cum volumus amico bonum iuſtitiæ; pertinet ad iuſtitiam: cum volumus bonum temperantiæ, pertinet ad temperantiam, &c. Sed contra vtramque ſolutionem eſt; nam incipiendo ab hoc vltimo, temperantia non eſt ad alterum, ergo cum volumus amico bonum temperantiæ, non poteſt hæc volitio, cum ſit ad alterum eſſe à virtute temperantiæ, quæ non eſt ad alterum. Tum quia negari nō poteſt quin ſit ſpecialis difficultas in hoc, quod eſt velle amico bonum, qua bonum illius eſt, neque aliæ virtutes, nec diuiſiuè, nec ſimul ſumptæ reſpiciunt bonum amici qua bonum illius eſt; nam iuſtitia non reſpicit bonum alterius qua bonum illius eſt, ſed qua ipſius vt ſeruetur illæſum ius eius. Pietas non reſpicit bonum amici, qua bonum illius, ſed qua debitum debito pietatis. Tum etiam quia omnes virtutes, quæ ſunt ad alterum ſunt ſub aliqua ratione debiti aliquo ſaltem modo ex iuſtitia; at amicitia, nullum attendit debitum ex iuſtitia, ſed affectum. Soluuntur argum. in contrarium.

47 Primum argum. eſt, nam de ratione virtutis eſt, quod bonum faciat habentem, & opus eius bonum reddat; ſed amicitia non eſt huiuſmodi; ergo non eſt virtus. Minor probatur, quia amicitia ſupponit habentem iam eſſe bonum, nam fundamentum amicitiæ humanæ eſt cōmunicatio in bono honeſto quod amicitia ſupponit, non facit. Reſp. concedendo maiorem, & negando minorem. Ad probationem dico amicitiam non ſupponere habentem eſſe bonum bonitate ipſius amicitiæ, ſed bonitate fūdamenti illius, ſcilicet honeſtatis cōmunicabilis, ſeu conuenientiæ in natura.

48 Secundum argum. quoniam virtus non depēdet ex aliena voluntate, ſed amicitia pendet ex aliena voluntate; er-

te; ergo non eſt virtus. Minor probatur, nam quod meus amor ſit amicitiæ, pendet ex hoc quod alter velit me redamare. Reſp. negando maiorem; nam ſpes eſt vera,& propria virtus Theologica, & tamen pendet ex aliena voluntate, vt enim ſupra vidimus, innititur Deo auxilianti, ſeu diuino auxilio, diuinæ omnipotentiæ, diuinæ promiſſioni, diuinæ miſericordiæ. Sic amicitia in ſuo complemento, quoad ſcilicet rationem redamationis, pendet ex voluntate alterius, & ex hoc pendet eius potiſſima difficultas.

49 Tertium argum. nam amicitia per longam amici abſentiam reſoluitur, ſicut etiam per hoc quod alter vitioſus emergat, ex Ariſt. 9. *Ethic. cap* 3. ergo non eſt virtus; nam virtus non amittitur per vitium alienum. Reſp. hoc eſſe proprium virtutum humanarum, quod per ceſſationem actuum extinguantur paulatim; ſicut enim per multiplicationem actuum intenduntur, ita per ceſſationem actuum remittuntur; cum autem amicus per diutinam alterius abſentiam amicitiæ actus non exerceat, ſequitur, quod amicitia paulatim extinguatur. Extinguitur etiam amicitia quando alter vitioſus efficitur, quia tunc amicitiæ actus non exercentur.

50 Quartum argum. nam non datur ſpecialis virtus vt velim mihi omnia bona honeſta; ergo neque dabitur vt velim alteri. Antecedens conſtat, nã poſſum velle mihi omnia bona honeſta per amorem proprium, vel per illam virtutem cuius bonum mihi deſidero. Conſeq. probatur, quia id ipſum quod abſque virtute poſſum mihi velle, poſſum etiam velle alijs: ergo, &c. Reſp. concedendo antecedens, & negando conſeq. Ratio diſcriminis eſt, quia in primo caſu non datur ſpecialis difficultas, bene tamen in ſecundo: eſt enim ſpecialis difficultas in hoc quod eſt velle alteri bonum, ſeu alterum diligere, expectando illius redamationem.

51 Sed quæres 1. an charitas in gradu remiſſo ſit vera virtus? Reſp. affirmatiuè. vt iam ſupra tetigimus. Sic S. Doctor 3. *p. q. 70. art. 4.* dicens, quod minima charitas plus diligit Deum, quam cupiditas auri, & argenti, & quod minima charitas ſufficiat ad vitandum omne peccatum, & ad ſeruanda omnia mandata. Ratio eſt, quia perfecta ratio virtutis in hoc conſiſtit, quod faciat bonum habentem,& opus eius bonum reddat, ſed hoc perfectiori modo facit minima charitas quam quęcumque virtus moralis quantumuis perfectiſſima. Charitas namque minima vnit hominis voluntatem cum vltimo fine, & omnia illius opera ad illum refert tanquam ad primam regulam; ergo, &c.

52 Sed dices quia vera virtus non facile amittitur, ſed charitas remiſſa facile amittitur; ergo charitas remiſſa non eſt vera virtus. Reſp. concedendo maiorem, & diſtinguendo minorem: charitas remiſſa facile amittitur quantum eſt ex parte ſua, negatur: quantum eſt ex parte ſubiecti, conceditur. Quantum eſt ex parte ſua difficile amittitur, quia vnit hominem cum vltimo fine. Ex parte ſubiecti, occaſionaliter propter inſurgentes paſſiones amitti poteſt cedendo hominem paſſionibus. Igitur charitas quantumuis remiſſa, ex parte ſua difficile amittitur, vt colligitur ex illo Ioan. 1. 3. *Omnis qui natus eſt ex Deo, peccatum non facit, quoniam ſemen ipſius in Deo manet;* charitas namque eſt talis conditionis, vt quantum eſt ex parte ſua peccatum non admittat, licet ſubiectum pro ſua libertate illud admittat.

53 Quæres 2. an charitas ſit ſolum amicitia reſpectu Dei, an etiam reſpectu proximi? Reſp. quod prout charitas reſpicit proximum exiſtentem in mortali, volendo, & deſiderando illius conuerſionem, tunc non eſt propriè amicitia, quia tunc nec datur conuenientia in natura ſupernaturali, ſcilicet gratia, nec datur redamatio. Cæterum prout charitas reſpicit proximum in gratia exiſtẽtem, tunc eſt vera, & propria amicitia; quia & ſupponitur communicatio in eadem natura ſpirituali, ſcilicet gratia, & datur

Digitized by Google

datur redamatio: volunt namque exiſtẽtes in gratia ſibi ad inuicem bona ad ſalutem neceſſaria. Eſt tamen hæc amicitia valde ſecreta, quia neſcimus quinam nobis actu in gratia communicent, & quinam non.

54 Quæres 3. an charitas ſit amicitia non ſolum reſpectu proximi in gratia exiſtentis, quando eſt nobis propinquus & vicinus, ſed etiam quando eſt abſens? Reſp. quod charitas eſt amicitia ad omnes iuſtos ſiue præſentes, ſiue abſentes ſint, quia inter omnes eſt naturæ ſupernaturalis communicatio, licet occulta. In patria tamen amicitia erit perfecta, & conſumata inter omnes filios Dei; omnes enim erunt conparticipes eiuſdem ſummi, & infiniti boni, & omnes de ſua beatitudine ad inuicem gaudebunt.

55 Quæres 4. an charitas ſit excellentiſſima virtutum? Reſp. affirmatiuè. Eſt excellentiſſima virtutum moralium, quia eſt Theologica. Eſt excellentiſſima fide, & ſpe, quia Deum in ſe attingit, nõ ſic fides, & ſpes, quæ attingunt Deum dumtaxat, vt ab eo prouenit cognitio veri, aut adeptio boni. Colligitur ex illo Apoſtoli 1. Cor. 13. *Maior horum eſt charitas.* Et ad Coloſ. 3. vocatur charitas: *vinculum perfectionis*.

DVBIVM IV.

An virtus dari poſſit ſine charitate.

56 S. Doctor *art. 7. præſentis q. 23.* docet, quod virtus ſimpliciter vera, quæ ordinet hominem ad finẽ vltimum, non poteſt eſſe ſine charitate. Cœterum virtus vera, ſed imperfecta, quæ ordinet hominem ad aliquod particulare bonum, ſine charitate eſſe poteſt. Vbi à D. Thoma duæ extremæ ſententię reprobantur. Vna quæ dicit, quod ſine charitate, aliauè virtute infuſa, ſolis naturæ viribus, poſſit homo conſequi beatitudinem. Alia quod virtutes Philoſophorum eſſent vitia. Prima eſt Pelagiana, ſecunda Baiana, dãnata à Greg. XIII. & Pio V. in Bullis contra Michaelem Baium.

57 Controuerſia eſt inter catholicos de virtutibus moralibus acquiſitis, an ſcilicet dependeant in eſſe virtutis à charitate, ita quod qui charitatem amittit per peccatum mortale, amittat omnes virtutes morales, quas prius acquiſierat ex frequentatione actuum, ſaltem in ratione virtutis. Prima ſententia eſt, quod virtutes morales ſine charitate ſint veræ virtutes, & perfectæ in ratione virtutis. Sic Scotus *in 3 diſt. 36. q. vnic. art. 3.* Durand. Gabriel, & alij ibidem. Secunda ſententia diſtinguit, & dicit, quod licet dictæ virtutes in homine non ordinato in finem ſupernaturalem non ſint ſine charitate veræ, & perfectæ virtutes, tamen in homine ordinato in finem ſupernaturalem ſunt veræ, & perfectæ virtutes ratione ſui, non attenta charitate.

58 Noſtra ſententia duabus concl. explicatur. Prima concl. *Virtutes morales acquiſitæ ſine charitate ſunt virtutes eſſentialiter, licet non habeant perfectum ſtatum virtutis*. Sic S. Doctor *dicto art. 7.* Caiet. Bannes, & cœteri expoſitores ibidem. Pro quo notandum ex dictis *in 1. 2.* quod virtus dupliciter conſiderari poteſt. Primò ſecundum perfectionem eſſentialem, & accidentalem quam capit ab obiecto immediato ſpecificante, prout reſpicit hominem vt ſubiectum ordinatum ad finem naturalem, ad quẽ perficiendum ſunt ordinatæ omnes virtutes morales acquiſitæ. Secundò poteſt virtus moralis conſiderari ſecundum eam perfectionem quam habere debet, ſuppoſito eo ſtatu quem de facto habet, ſuppoſitaque illa gratuita ordinatione quam Deus fecit ipſum hominem dirigendo in finem ſupernaturalem, media gratia, & charitate. Virtutes ergo morales ſine charitate habent priorem perfectionem, quæ vocari ſolet perfectio Philoſophica, carent tamen poſteriori, quæ vocatur Theologica, quia carent iſta perfectione à charitate prouenientе, quia nec referunt, nec referuntur in finem vltimum, à quo perfectionis ſtatum recipiunt. Pro-

Digitized by Google

59 Probatur 1. concluſ. nam omnis virtus habet ſuum complementum, & ſuam perfectionem eſſentialem ab obiecto; ſed virtutes morales ſine charitate retinent idem obiectum proximum, ſpecificatiuum, & eſſentiale; ergo retinent perfectionem eſſentialem quam ab illo habebant præſente charitate, ac proinde amiſſa charitate non amittuntur quoad perfectionem eſſentialem, & etiam accidentalem quam ab obiecto in linea morali naturali conſiderato habebant.

60 Probatur 2. nam ordo naturæ non dependet quoad ſuam eſſentiam, & perfectionem eſſentialem, imò neque quoad perfectionem accidentalem naturalem, ab ordine ſupernaturali; ergo virtus moralis acquiſita non dependet in ſua perfectione eſſentiali, & accidentali naturali à charitate. Conſeq. conſtat, cum ſe habeant vt ordo naturalis, & ſupernaturalis. Antecedens probatur, nam ſi ſemel ordo naturalis dependeret ab ordine ſupernaturali, iam ordo ſupernaturalis eſſet debitus ordini naturali, & ſic gratia eſſet debita naturæ. Quotieſcunque enim aliqua ita ſe habent, quod vnum ab alio dependeat, tunc vt habeatur id quod dependet, debet dari ſaltem exigentia illius à quo dependet.

61 Sed dices, quod virtutes morales acquiſitæ ex coniunctione cum charitate, & ex imperio illius participant aliquam perfectionem intrinſecam, quam amittunt per amiſſionem eiuſdem charitatis. Reſp. dato, quod virtutes morales recipiant ex coniunctione cum charitate aliquam perfectionem, vel modũ ſupernaturalem, & amiſſa charitate illum amittant, tamen ſemper retinent perfectionem eſſentialem, & accidentalem naturalem, ac proinde remanent vt veræ virtutes Philoſophicæ, quantum ad id, quod habent ex obiecto ſpecificatiuo; licet non maneant vt veræ virtutes Theologicæ, quantum ad id quod habent ex relatione charitatis in finem vltimum.

62 Secunda concl. *Virtutes morales ſine charitate non ſunt dicendæ virtutes perfectæ, ſed imperfectæ, attento ordine, & fine ſupernaturali quem petunt habere ſuppoſita hominis eleuatione in finem ſupernaturalem.* Hæc colligitur apertè ex S. Thoma *art.* 7. & tradunt communiter eius expoſitores. Ratio clara eſt, quia media in tantum ſunt perfecta, in quantum proportionantur ſuo fini; ſed virtutes morales acquiſitæ ſuppoſita hominis eleuatione in finem ſupernaturalem habent rationem medij in ordine ad illum finem; ergo intantum erũt perfectæ, inquantum illi fini proportionantur; ſed proportionantur per charitatẽ, ergo cum illa erunt perfectæ, & ſine illa carebunt hac perfectione. Tum quia intantum aliqua virtus eſt perfecta in quantum reddit hominem bonum, & etiam bonum opus illius in ordine ad proprium finem vltimum eiuſdem hominis; ſed ſuppoſita eleuatione, finis vltimus hominis eſt finis, & obiectum charitatis; ergo intantum aliqua virtus erit perfecta, inquantum ordinat hominem ad vltimum finem, qui per charitatem habetur, ac proinde ex coniunctione cum charitate virtutes morales erunt perfectæ.

63 Sed quæres, an perfectio virtutum moralium ſumatur à charitate ſpectata in eſſe entis, ſeu naturæ ſuæ, an ſpectata in eſſe moris? Pro intelligentia nota, quod charitas poteſt duobus modis conſiderari, ſcilicet in eſſe entis, ſeu naturæ, penes ſpecificam ſuam entitatem, & in eſſe moris, ſeu virtutis. Et dico, quod perfectio virtutum deſumitur à charitate conſiderata in eſſe virtutis, hoc enim modo eſt præſtantiſſima virtutum, directio, ductrix, & regulatrix earum in finem ſupernaturalem.

64 Sed dices, quia charitas eſt præſtantiſſima virtutum etiam in eſſe entis, ergo etiam in hoc eſſe debet tribuere perfectionem illis. Antecedens probatur, nam modus quo charitas attingit ſuum obiectum in eſſe rei, eſt præſtantior omnibus modis quibus aliæ virtutes attingunt ſuum obiectum; qua ratione diximus ſupra eſſe præſtantiorem fide, ſpe,

Digitized by Google

ſpe, &c. Conſeq. probatur, quia charitas eo modo debet perficere virtutes, quo eſt illis perfectior; ſed eſt illis perfectior etiam in genere entis; ergo, &c. Reſp. 1. eſſe valde probabile, quod charitas ſit ſolum perfectior in genere moris non in genere rei; in hoc enim genere videtur, quod fides præcedat; nam illa virtus Theologica eſt perfectior in ratione entis, quæ attingit Deum ſecundum omnes perfectiones eius tam vt ſunt veræ, quam vt ſunt amabiles, ſeu quæ attingit ipſum Deum in quolibet genere veri, in quolibet genere boni, in qualibet bonitate omnino abſolutiſſima, quam illa, quæ ſolum attingit Deũ vt ſummum bonum in ſe ipſo abſolutiſſima bonitate increata; ſed fides eſt huiuſmodi comparatiuè ad charitatẽ viæ, & Patriæ; ergo, &c. Prius namque obiectum magis latet hoc poſteriori. Tum quia fides in hac vita non dat regulam, præfinitque obiectum charitatis, in quod non tendit, niſi iuxta ipſius præfinitionem; ergo &c. Reſp. 2. dato, quod charitas ſit præſtantior cæteris virtutibus etiam in genere entis, adhuc non ſequitur, quod aliæ virtutes dependeant in ratione virtutis à charitate etiam in eſſe phyſico, ſeu in genere entis, ſed tantum in genere moris, ſeu virtutis: genus namque entis ſolum poteſt communicare perfectionem in genere entis, non in genere moris; aliàs genus entis exiret extra ſphæram ſuæ actiuitatis. Soluuntur argum. in contrar.

65 Primum argum. deſumunt ex teſtimonio D. Auguſt. *lib. 4. contra Iulian. cap. 3.* vbi ſic habet. *Profectò ſi veram iuſtitiam non habent infideles, nec alias virtutes comites eius, & ſocias.* Vnde cũ *lib. 1. de ordine* dixiſſet quod Philoſophi Gentiles habebant aliquas virtutes, illud poſtea retractauit *lib. 1. retractat. cap. 3.* Idem tenuit D. Hierony. *in cap. 3. ad Coloſſens.* vbi poſtquam dixit, quod nullus ſine Chriſto viuit, ſubiungit. *Sine quo omnis virtus in vitio eſt.* Idem tradit Lactantius *lib. 5. diuinarum inſtitut. cap. 15.* & colligitur ex illo Apoſt. Rom. 4. *Omne quod non eſt ex fide, peccatum eſt.* Reſp. Sanctos Patres loqui ad ſenſum ſecundæ concl. Sancti Patres namque conſueuerunt omnia regulare in ordine ad finem ſupernaturalem, nihil iudicantes bonum, vel vtile niſi quod prodeſt ad vitam æternam conſequendam. Ad teſtimonium Apoſtoli dico cum cõmuni ſenſu Sanctorum, & expoſitorum quod ibi nomine fidei, non intelligit fidem qua ſumus Chriſtiani, ſed conſcientiam; ſeu eam perſuaſionem qua quis putat aliquid ſibi licere, vel non licere, vt ſenſus ſit, quod illud omne quod quis facit contra propriam conſcientiam, qua putat ſibi non licere, peccatum eſt, de quo diximus in *tract. de cõſcientia in 1. 2.*

66 Secundum argum. nam vt aliqua ſit vera, & perfecta virtus, debet dicere ordinem ad vltimum finem; ſed iſte ordo non habetur ſine charitate; ergo ſine charitate non habetur vera, & perfecta virtus. Reſp. diſtinguendo maiorem; adhoc vt aliqua ſit vera virtus Philoſophica debet dicere ordinem ad vltimum finem naturalem, & conceditur. Vt ſit vera virtus debet dicere ordinem ad vltimum finem ſupernaturalem, & negatur. Hoc enim ſolum requiritur vt ſit vera, & perfecta virtus Theologica. Vel dicas, quod adhoc vt aliqua ſit vera virtus ſufficit, quod non excludat ordinem ad vltimum finem ſupernaturalem. In infideli autem virtutes morales acquiſitæ, licet non dicant ordinem ad finem vltimum poſitiuè, non tamen illum excludunt, ac proinde poteſt ſibi accidere, & tunc melius ſe habebunt.

67 Tertium argũ. nulla virtus moralis acquiſita facit hominem ſimpliciter bonum intra ordinem naturæ, & bene ordinatum ſimpliciter in finem naturalem; ergo non eſt ſimpliciter virtus. Antecedens probatur, nam virtus moralis acquiſita poteſt compati cum peccato mortali, & de facto compatitur in infidelibus, ratione cuius homo eſt auerſus à Deo etiam vt vltimo fine naturali, ergo per dictas virtutes homo non ordinatur, nec rectificatur cum Deo vltimo

Digitized by Google

fine naturali. Reſp. diſtinguendo antecedens: nulla virtus facit hominem ſimpliciter bonum intra ordinem naturæ, quantum eſt ex parte ſua, & ratione honeſtatis ſui obiecti ſpecificatiui, negatur; aliunde ſuppoſita auerſione per peccatum, conceditur. Virtus ergo moralis acquiſita quantum eſt de ſe, & ratione honeſtatis ſui obiecti rectificat, & ordinat hominem ad Deum auctorem naturalẽ; tamen dato peccato impeditur ab iſto ordine, non ex defectu ſui, ſed ratione obſtaculi, ſcilicet peccati, quod dictum ordinem impedit.

DVBIVM V.

An charitas ſit forma virtutum, & quomodo.

68 QVantum ad primum tradit D. Thomas hoc loco *art.* 8. & 3. *ſent. diſt.* 23. quem omnes ſcholaſtici, & Theologi ſequuntur, & quotquot ſcribunt contra hæreticos noſtri temporis, quod charitas eſt forma omnium virtutum, quicquid muſitet Caluinus *in Antidoto Concilij Trident. ad 6. ſeſſ.* Petrus Martyr *in locis communibus claſſe tertia cap.* 3. *n.* 28. & alij dicentes charitatem non poſſe dici formam virtutũ. Nam ſatis clarè colligitur ex ſacra ſcriptura, quod charitas ſit omnium virtutum forma. Vt ex iſto Apoſt. 1. Cor. 3. *Si habuero omnem fidem, ita vt montes transferam, charitatem autem non habuero, nihil ſum*. Ad Galatas 5. dicitur. *Fides quæ per charitatem operatur*; vbi *per* denotat aliquod principiũ operandi, quod poteſt rectè vocari forma. Iacobi 2. dicitur. *Sicut corpus ſine ſpiritu mortuum eſt, ita fides ſine operibus mortua eſt*.

69 Obijciunt 1. hæretici, quia forma eſt principium actionis eius cuius eſt forma, ſed charitas non eſt principium actionum aliarum virtutum. v. g. fidei; ergo non eſt illarum forma. Reſp. concedendo maiorem, eo enim modo quo aliquid eſt forma, eſt principium actionum eius cuius eſt forma. Ad minorem dico, quod eo modo quo charitas eſt forma virtutum, eodem modo eſt principium actuum illarum. Eſt autem forma, non intrinſeca, & eſſentialis, ſed aliquo modo extrinſeca dignificando illas, referendo earum actus in finem ſupernaturalem, & vltimum, &c. de quo poſtea.

70 Obijciunt 2. nam vna qualitas eiuſdem maximè generis, non poteſt eſſe forma alterius, nec vnum accidens, poteſt eſſe forma alterius, aliàs vnum accidens inhæreret alteri; ſed tam charitas, quàm aliæ virtutes ſunt accidentia, ergo non poteſt charitas eſſe forma aliarum virtutum. Reſp. diſtinguendo maiorem: vna qualitas, ſeu vnum accidens non poteſt eſſe forma alterius *vt quo*, negatur: *vt quod*, conceditur. Sicut enim vnũ accidens poteſt eſſe ſubiectum *quo* alterius: ita vnum poteſt eſſe forma *vt quo*, alterius in eſſe phyſico. At vt charitas ſit forma virtutum in genere moris non eſt neceſſe, quod in illis etiam *vt quo* recipiatur, ſed ſufficit, quod ab illa dignificentur, ordinentur, &c. vt à *n.* 27. dicemus.

71 Obijciunt 3. ita ſe habet charitas ad fidem, ſpem, cæteraſque virtutes, ſicut ſe habet ſapientia ad cæteras virtutes intellectuales, & ſicut ſe habet prudentia ad virtutes morales; ſed aliæ virtutes intellectuales non ſunt forma ſapientiæ: nec aliæ virtutes morales ſunt forma prudentiæ; ergo neque charitas eſt forma aliarum virtutum. Reſp. negãdo maiorem. Ratio diſcriminis eſt, quia nec ſapientia, nec virtutes intellectuales reſpiciunt quid altius, ſeu rationem vltimi finis ad quem ſe ordinent, aut vna ordinet aliam. At charitas reſpicit rationem vltimi finis non aliæ virtutes, ac proinde charitas debet alias virtutes dirigere; ac ſubinde aliquo modo informare.

72 Quomodo autem charitas ſit forma virtutum, eſt opinionum diuerſitas, ſeu ſunt varij modi dicendi. Primus modus eſt, quod charitas ſit forma virtutum in genere cauſæ exemplaris, quatenus

Digitized by Google

tenus omnes virtutes ad imitationem charitatis operātur: eſt enim charitas rectus amor ſimpliciter; aliæ autem virtutes ſūt participationes recti amoris; quocirca ſupra retulimus definitionem virtutis ex D. Aug. quod ſit *ordo amoris*. Cæterum iſte modus dicendi non eſt ſufficiens, vt enim tradit S. Doctor *art.* 8. *ad* 1. *charitas non eſſentialiter, neque exemplariter eſt forma virtutum, ſed aliquo modo effectiuè, dirigendo, & imperando actus earum*.

73 Secundus modus dicendi eſt, quod charitas dicitur forma virtutum, quia alijs præbet ſtatum virtutis, faciendo quod Deo vera, vt ſic dicamus, pietate ſeruiant, nam ſine charitatis imperio, & dilectione facile abripiuntur in ſeruitutem, & tributum diaboli, per cupiditatem ad praua allicientem, & à bono abſtrahentem. Sed adhuc non explicatur, in quo conſiſtat iſta ratio formæ per quam virtutes ponuntur in ſtatu virtutis per charitatem, an ſcilicet ab ea participent aliquid, an ſolum extrinſecè referantur in vltimum finem.

74 Tertius modus dicendi eſt, quia id quod in actibus voluntatis eſt formale, eſt ex parte finis, ſeu id quod eſt ex parte finis, eſt formale; forma namq; voluntatis, eſt eius obiectum: charitas autē pro obiecto habet finem vltimum, finem omnium virtutum, ac proinde actus illius erit forma omnium virtutum. Iſte modus colligitur ex D. Tho. *hoc art.* 8. & 9. *diſp. de charitate art.* 3. Sed adhuc videtur aliquid inquirendum pro maiori intelligentia.

75 Quartus modus dicendi, & ſatis communis eſt, quod charitas dicatur forma omnium virtutum, quia actus omnium virtutum habent à charitate, quod ſint Theologici, meritorij, & ſimpliciter boni, quatenus conducunt ad veram, & æternam beatitudinem; hoc enim eſt proprium, & formale officium virtutis facere bonum opus habentis. Pro quo notant, quod eſt proprium virtutis facere bonum habentem, & opus eius reddere bonum, charitas autem id præſtat euehendo hominem ad eſſe ſupernaturale, & reddendo opera illius bona, & meritoria finis ſupernaturalis, quo modo charitas dicetur forma aliarum virtutum extrinſecè, faciendo quod virtutum actus fiant meritorij, &c.

76 Cœterum iſte modus licet valde probabilis ſit, non tamen quietat animum, quia non videtur quomodo actus virtutis v.g. miſericordiæ, & ipſa dicātur informari à charitate ex eo præcisè quod charitas informet ſubiectum euehendo illud ad ordinem ſupernaturalem, ac ſubinde omne opus illius. Puto quidem hoc abſoluè eſſe neceſſe ad hoc vt opera hominis, quæ aliundè à fine vltimo non extrahuntur, in illum aliquo modo referantur, & meritoria fiant, vt trado in meo trac. de merito; tamē per hoc nō puto ſufficienter explicari quomodo charitas dicatur forma virtutum.

77 Puto ergo eſſe dicendum, quod charitas dicatur forma virtutum, quia ab ipſa charitate deriuatur quidam modus, quædam perfectio ſupernaturalis ad habitus, & actus virtutum, quibus referantur in finem ſupernaturalem: Sic apertè docet S. Doctor hic art. 8. vbi ſic habet. *Oportet quod in moralibus id quod dat actui ordinem ad finem, det ei & formam. Manifeſtum eſt autem ſecundum prædicta, quod per charitatem ordinantur actus omnium aliarum virtutum ad vltimum finem. Et ſecundum hoc ipſa dat formam actibus omnium aliarum virtutum.* Vbi vt vides non loquitur S. Doctor de ſola ordinatione extrinſeca, quæ nihil ponat in actibus virtutum, aliàs non dicentur ordinati etiam paſſiuè, nec diceretur charitas dare actui ordinē, ſi actus ordinatus illum ordinem non recipit. Et in reſponſione ad 1. dicit: *Charitas dicitur forma aliarum virtutum; non quidem exemplariter, aut eſſentialiter, ſed magis effectiuè, in quantum ſcilicet omnibus formam imponit, ſecundum modum prædictum*. Si autem charitas nihil produceret in actibus aliarum virtutum, non diceretur illorum forma effectiuè: Clariſſimè loquitur S.D. *q.* 14. *de veritate*

Digitized by Google

tate art. 5. dicens. *Charitas forma fidei dicitur, in quantum aliquam perfectionem fides à charitate conſequitur.* Et in ſolut. ad 3. dicit. *Id quod eſt perfectionis in fide à charitate deducitur; ita quod charitas habeat illud eſſentialiter, fides verè, & cætera virtutes participatiuè, &c. ideo forma dicitur, &c.* En quomodo virtutes participant aliquid à charitate. Charitas eſſentialiter habet quod reſpiciat vltimum finem, & aliæ virtutes hoc habent participatiuè à charitate, participando aliquem modum, quo manente cum charitate, in finem vltimum tendũt. Tum quia in tãtum charitas dicitur forma fidei, ſpei, cœterarũmque virtutum, in quantum facit illas viuas vita ſupernaturali; ſed ſi nihil intrinſecum ſupernaturale reciperent à charitate, non dicerentur per illam viuere vita ſupernaturali; ergo, &c.

78 Sed quæres 1. an quod diximus de virtutibus, debeat etiam dici de actu & habitus ſcientiæ, opinionis, & omniũ actionum, quæ non ſunt actus virtutum moralium, quod ſcilicet quando diriguntur à charitate in finem ſupernaturalem participent aliquem modum intrinſecum, an ſolum contententur illa extrinſeca relatione à charitate facta? Conueniunt omnes, quod charitas poſſit imperare actus cuiuſcumque habitus intellectualis, ſicut imperat actus virtutum infuſarum, & virtutum moralium acquiſitarum; item poteſt eos omnes actus imperare, qui aliquo modo ſubduntur voluntati, vt ſunt actus ſenſuum tum internorum, tum externorum; vt etiam ſunt actus appetitus ſentientis, iraſcibilis, & concupiſcibilis; vti etiã ſunt actus æterni. Etiam ſatis probabile eſt, quod quilibet actus à charitate imperatus recipiat aliquẽ modum, ſeu motionẽ ſeu ordinationem in finem ſupernaturalem, & rationes adductæ nũ præcedenti pro actibus virtutum; probant etiam de alijs quibuſcumq; actibus. Difficultas eſt an ex hoc charitas poſſit dici forma virtutũ intellectualium, ſicut dicitur forma virtutum moralium. Mihi negatiuè reſpondendum videtur, quia omnis forma præſupponit in materia quam informat, aut informare debet aliquam inclinationem ad ſe; proprium eſt namq; materiæ appetere formam, & proprium eſt formæ ſatiare appetitum, & inclinationem materiæ. Et ſic cum charitas ſit perfectiſſima virtutum moralium, oportet, quod ad hoc vt aliquid ab ea informetur, ſit in linea virtutis moralis, & ex propria ſua inclinatione tendat in bonum, & ad hoc ſubiectum inclinet; cum autem iſta non repetiantur in virtutibus intellectualibus vt talibus, cum non ſint ex ſuo genere morales, ſequitur, quod licet poſſint eorum actus à charitate imperari, non tamen propriè dici poteſt earum forma.

79 Quæres 2. quomodo iſta cohæreant cum communi dicto, quod charitas eſt forma fidei, cum fides ſit virtus intellectualis? Reſp. quod in hoc diſtinguuntur virtutes purè intellectuales, vt ſapientia, ſcientia, ars, &c. à fide, quod illi habitus non ſunt intrinſeci morales, & ſtudioſi, ſed tantum extrinſecè ex ſola relatione, & ordinatione operantis, at fides, vt ex dictis ſupra conſtat, eſt vera, & propria virtus, etiam moralis ratione piæ affectionis cum qua in genere moris non ponit in numero; & ſic fides eſt capax vt à charitate propriè informetur, vt charitas dicatur forma illius, non tamen poteſt propriè dici forma ſcientiæ, ſapientiæ, artis, &c.

DISPV-

Digitized by Google

DISPVTATIO XVI.

IN QVAES. XXIV. D. THOMAE.

De ſubiecto charitatis.

1 IN 1. art. tria docet S. Doctor. Primò, quod voluntas eſt ſubiectũ charitatis quia obiectũ charitatis eſt bonum, quod pertinet ad voluntatem cum ſolo intellectu apprehendatur. Secundò quod charitas eſt in ratione non ſicut in ſubiecto, nec ſicut in regulante, quia charitas à Dei ſapientia regulatur, cum excedat regulam rationis humanæ, ſed dicitur eſſe in ratione per quandam affinitatem voluntatis ad rationem. Tertiò ad 3. quod charitas magis debet dici eſſe in voluntate quàm in libero arbitrio, quia licet liberum arbitrium non ſit alia potentia à voluntate, tamen proprius actus liberi arbitrij eſt eligere, proprius autem actus voluntatis eſt tendere in bonum. In art. 2. docet quod charitas cauſatur in nobis ex infuſione, cum ſit amicitia fundata ſuper communicatione æternæ beatitudinis, quæ non poteſt eſſe in nobis niſi per infuſionem. In art. 3. dicit, quod quantitas charitatis non pendet ex conditione naturæ, vel ex capacitate virtutis naturalis, ſed ex voluntate Spiritus S. In 4. art. ait quod charitas augeri poteſt. In art. 5. docet quod charitas non augetur per additionem ſed per radicationem in ſubiecto. In 6. art. explicat quibus actibus charitatis augeatur charitas. In 7. art. probat, quod non imponitur terminus augumento charitatis. In art. 8. ait quomodo charitas poſſit eſſe perfecta. In art. 9. diſtinguit tres gradus charitatis, incipientis, proficientis, & perfectæ. In art. 10. declarat quomodo charitas non poſſit diminui. In art. 11. oſtendit quomodo charitas amitti poſſit, & in art. 12. dicit quod charitas amitti poſſit per vnum actum peccati mortalis. Pro quibus ſit.

DVBIVM I.

An Charitas ſit in voluntate, vbi alia

2 CHaritatem eſſe in voluntate, omnes admittunt poſt D. Thomam hac q. 24. art. 1. Colligitur ex ſacra ſcriptura. Matt. 22. dicitur. *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo*; vbi per *cor*, voluntas ſignificatur. Et Rom. 5. legitur de charitate, quod eſt *diffuſa in cordibus noſtris*. Ratio D. Thomæ eſt conuincens, nam charitas datur ad diligendum, diligere autem eſt actus voluntatis; ergo, &c. Tum quia actus vitalis in eo ſubiecto ponitur, à quo tanquam à principio producitur; ſed actus dilectionis producitur à voluntate: ergo in ea ſubiectatur. Maior conſtat, eſt enim de ratione actus vitalis, & immanentis, quod recipiatur in principio productiuo. Minor probatur, nam ab ea potentia elicitur actus charitatis, quæ reſpicit bonum vt ſic, ſed hoc eſt ſolius voluntatis; ergo, &c. Actus namq; & habitus determinant potentiam ad ſuum obiectum, & ſic cum obiectum charitatis ſit bonum diuinum, debet ſpectare ad voluntatem, quæ habet reſpicere bonum vt ſic ſub quo bonum diuinũ ſuo modo continetur. Tum quia habitus ſubiectatur in ea potentia quam adiuuat, vel complet, vt poſſit elicere ſuos actus;

Digitized by Google

actus; ſed charitas eſt huiuſmodi; ergo, &c. Complet enim, & adiuuat voluntatem ad ſuos actus eliciendos.

3 Sed quæres 1. quomodo dicat S. Doctor, quod voluntas etiam ſecundum Philoſophum in ratione eſt, & ideo per hoc quod charitas eſt in voluntate, non eſt aliena à ratione? ſic habet hoc loco, *art. 1. ad 2.* Reſp. quod S. Doctor voluit reſpondere huic argu. *Charitas eſt principaliſſima virtutum, ſed ſubiectum virtutis eſt ratio; ergo charitas eſt in ratione.* Voluit enim S. Doctor dicere, quod charitas eſt in potentia rationali. Vnde concludit, Charitas *non eſt in ratione ſicut in ſubiecto ſicut prudentia, neque ſicut in regulante ſicut iuſtitia, vel temperantia, ſed ſolum per quandam affinitatem voluntatis ad rationem.* Vbi S. Doctor ſolum vult explicare quomodo ratio dicatur ſubiectum virtutum, non quia omnis virtus ſit in ratione, vt diſtinguitur à voluntate, ſed quia eſt vel in ratione, vel in potentia rationali, vt eſt voluntas.

4 Quæres 2. an charitas viæ ſit eiuſdem ſpeciei cum charitate patriæ? Huius quæſiti occaſionem dat S. Doctor in ſolutione ad 3. dicens, quod *Charitas non eſt in voluntate ſecundum rationem liberi arbitrij cuius actus eſt eligere; electio enim eſt eorum quæ ſunt ad finem: voluntas autem eſt ipſius finis. Vnde charitas cuius obiectum eſt finis vltimus, magis debet dici eſſe in voluntate, quàm in libero arbitrio.* Ex quo aliquis inferre poteſt, quod charitas viæ, & patriæ diſtinguantur, quia illa fundatur in libero arbitrio, cum in via ſit in electione, ſeu libera; & iſta in voluntate, cum in patria ſit neceſſaria. Pro quo nota, quod charitas viæ, & patriȩ, quantum ad habitum, in omnium ſententia ſunt eiuſdem ſpeciei, colligitur ex illo Apoſtoli 1. Cor. 13. *Charitas nunquam excidit.* Et ratio eſt conuincens, quia vbicumque eſt vna, & eadem ratio formalis amandi Deum vt ſummum bonum in ſe, ibi eſt tantum vnica, & infima ſpecies charitatis; ſed charitas viæ, & patriæ habent vnicam rationem ſummi boni in ſe, & propter ſe diligendum; ergo ſunt vna virtus in ſpecie atoma. Minor conſtat, nam vnitas potentiarum, habituumque deſumitur ex vnitate formali obiecti; ac proinde vbi hæc eſt vna, dabitur vnica ratio formalis ſpecifica habitus, &c. Minor probatur, nam tam charitas viæ, quàm patriȩ reſpiciunt eandem rationẽ ſummi boni in ſe, & propter ſe diligendam. Licet in via propoſitio ſũmi boni fiat per fidem, & in Patria per viſionem beatam; diuerſitas autem propoſitionis, non diuerſificat rationes formales obiectorum, vt ex ſe conſtat.

5 Maior difficultas eſt an, actus charitatis viæ, & patriæ ſint eiuſdem, an diuerſæ ſpeciei; nam Caiet. *1. p. q. 82. art. 2.* Almayn. *in 3. diſt. 31. dub. 3.* & aliqui recentiores hoc loco putant diſtingui ſpecie. Nihilominus melius dicendum videtur, quod actus charitatis erga Deũ in via, & in patria ſint eiuſdem ſpeciei, imò etiam eiuſdem numeri, quando per mortem non diſcontinuantur, vt de beatiſſima Virgine communiter conceditur, & alijs multis Sanctis qui in actuali Dei dilectione mortui ſunt. Colligitur ex illo Apoſt. 1. Cor. 13. *Charitas nunquam excidit;* vbi Apoſtolus abſolutè loquitur, ac proinde intelligi poteſt tum de charitate habituali, tum de actuali. Ratio conſtat ex dictis de charitate habituali, nam vbi eſt vna, eademq; ratio formalis ſpecifica obiecti, ibi omnes actus ab illam tendentes ſunt eiuſdem ſpeciei, ſed tam actus charitatis patriæ, quam viæ habent eandem rationem ſpecificam diuinæ bonitatis in ſe diligendam, ergo. Nec valet, vt dicebamus, quod cognitio per fidem, & viſio beatifica diſtinguantur ſpecie, quia actus non ſpecificantur ab eo quod habet rationem ſolummodo cuiuſdam cõditionis in obiecto prærequiſitæ vt attingatur; cognitio fidei, & viſionis beatæ, ſolum ſe habent vt conditiones ad hoc vt bonitas diuina attingatur; vnde quod hic proponatur obſcurè per fidem, & in patria clarè per viſionem eſt perinde in ordine ad diuerſificandos actus, quando non diuerſificatur

catur

Digitized by Google

catur ratio formalis, vt in noſtro caſu contingit. Soluuntur argum in contr.

6 Primum argum. deſumunt ex D. Tho. *art.7.* vbi dicit. *Charitatem viæ non poſſe æquare charitatem patriæ, quia hæ duæ charitates habent diuerſam rationem qualitatis*; & ſumit exemplum lineæ, & ſuperficiei, quæ in ratione quantitatis diſtinguuntur ſpecie. Reſp. quod vt ibi aduertit Conradus S. Doctor per illam particulã *diuerſam rationem qualitatis* nihil aliud intelligere voluit quam diuerſum ſtatum, & diuerſum modum pertinentem ad huiuſmodi ſtatum; quia charitas viæ eſt amiſſibilis, non charitas patriæ: actus charitatis, in via, frequenter interrumpitur non in patria.

7 Secundum argum. nam quando duo ita ſe habent, quod vnum nunquam poteſt pertingere ad perfectionem alterius, licet creſcat, & multum perficiatur in ſuo ordine, tunc vnum diſtinguitur ſpecie ab alio; ſed actus charitatis viæ ita ſe habet, quod nunquam poteſt pertingere ad perfectionem actus charitatis patriæ; ergo diſtinguuntur ſpecie. Reſp. diſtinguendo maiorem: quando illa duo ita ſe habent, quod vnum non poteſt pertingere ad perfectionem ſpecificã alterius tunc diſtinguuntur ſpecie, conceditur: quando vnum non poteſt pertingere ad perfectionem alterius accidentalem, ſeu ratione ſtatus, negatur. Actus autem charitatis viæ pertingit ad perfectionem actus patriæ quantum ad perfectionem ſpecificam non quantum ad perfectionem ſtatus, vt dictum eſt.

8 Tertium argum. nam perfectio appretiatiua actus charitatis viæ non pertingit ad perfectionem appretiatiuã patriæ, ſed iſta eſt eſſentialiter perfectior illa; ergo etiam actus dilectionis patriæ, erit eſſentialiter perfectior actu dilectionis viæ. Reſp. negando maiorem ita enim charitas viæ appretiat Deum, ſicut charitas patriæ. Et non minus eſt paratus viator in via relinquere omnia propter Deum quantum eſt ex inclinatione charitatis, quam beatus in patria.

9 Quartum argum. nam actus meritorius diſtinguitur ſpecie ab actu non meritorio, ſed actus charitatis viæ eſt meritorius, non actus charitatis patriæ; ergo diſtinguuntur ſpecie. Reſp. quod actus ſit meritorius, vel non meritorius nõ arguit diſtinctionem in eſſe phyſico, ſed ad ſummum in eſſe moris, de quo non diſputamus; certum namque eſt, quod actus dilectionis viæ eſt liber, non patriæ; ille eſt meritorius, non iſte: at in eſſe entis, ſeu in eſſe phyſico, in ordine ſcilicet ad obiectum ſpecificatiuum ſunt eiuſdem ſpeciei, cum reſpiciant idẽ obiectum, ſcilicet Deum, ſub eadem ratione formali, de qua diſp. ſeq.

DVBIVM II.

An charitas infundatur iuxta capacitatem naturalem.

10 Conueniunt omnes charitatem eſſe per infuſionem, vt probat S. Doctor *art.* 2. & conſtat ex illo Apoſt. Rom. 5. *Charitas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per Spiritum S.* &c. de quo Concil. Arauſicanum *can.* 25. Mileuitanum *can.*4. & Trident. *ſeſſ. 6. cap.* 7. vbi videtur dicere; quod non ſolum charitas actualis ſit nobis per infuſionẽ, ſed etiam habitualis. Sed dices, quod infuſa fide ſupernaturali, poteſt voluntas Deum per fidem cõgitum amare abſque alio habitu ſupernaturali ſuperaddito per quandam ſympathiam, & redundantiam vnius potentiæ ad aliam; ſicut ex appetitu rationali deriuantur in ſenſitiuum aliqui boni effectus ad res diuinas, imò ad ipſam carnem, iuxta illud. *Cor meum, & caro mea, exultauerunt in Deum viuum.* Reſp. negando antecedens, niſi enim voluntas per habitum charitatis eleuetur, non ſequeretur iudicium intellectus ſupernaturale de diligendo Deum ſuper omnia. Ad illud de redundantia voluntatis in appetitum; dico quod ex voluntate charitatis habitu eleuata poteſt aliquid redundare in appetitum ſenſitiuum, vel quia voluntas illi imperare poteſt, & ſic eum imperi-

Digitized by Google

peritando ad conſonos actus diſponit, & habilitat, quale imperium non habet intellectus in voluntatem; vel quia aliquid in appetitu inferiori reperietur, ratione cuius poſſit ſequi voluntatem.

11 Difficultas ergo præſens eſt, an charitas infundatur ſecundum capacitatem naturalem. Pro quo notandum, quod tripliciter intelligi poteſt, quod charitas infundatur ſecundum capacitatem, ſeu proportionem naturalem. Primò, vt in uoluntate ſupponatur in actu primo diſpoſitio ad ipſam charitatem; & hoc modo certum eſt quod in naturali ratione voluntatis non ſupponatur capacitas ad charitatem, nec charitas infunditur iuxta capacitatem voluntatis, hoc enim Pelagianiſmum eſſet. Secundò, vt ſupponatur diſpoſitio in actu ſecundo, quæ naturalis ſit, & iuxta eam infundatur charitas, & neque hoc dici poteſt, aliàs incideremus in ſententiam Pelagij, quod gratia, & charitas darentur iuxta diſpoſitionem, ſeu exigentiam naturæ. Tertiò, quod Deus pro ſuo beneplacito inſtituat hunc ordinem, quo ea proportio ſeruetur, & hoc eſt id de quo difficultas procedit. De quo etiam ſatis certum videtur, quod Deus hunc ordinem ſeruauerit in Angelis, conferēdo pro ſuo beneplacito illis gratiam, & charitatem iuxta naturalem eorum perfectionem, quod tradunt communiter Thomiſtæ poſt Angelicum Doctorem in tract. de Angelis.

12 Quantum ad homines certum eſt ſecundum fidem non ſeruari in hominibus iſtum ordinem, paſſim namque ſacra ſcriptura indicat Deum pro ſua libertima volũtate diſtribuere ſuæ gratiæ dona non attenta naturali capacitate; nam 1. Cor. 12. dicitur. *Hac omnia operatur vnus, & idem Spiritus, diuidens ſingulis prout vult.* Epheſ. 4. legitur. *Vnicuique noſtrum data eſt gratia ſecundum menſuram donationis Chriſti*; ideſt ſecundum arbitrium Chriſti donantis, vt explicat Theophylactus. Tum quia aliàs contuliſſet maiorem gratiam potentibus, nobilibus, &c. quam ruſticis & vilibus;

13 Pro quo ſciendum eſt 1. quod Tridentinum *ſeſſ. 6. cap. 7.* docet, quod vnuſquiſque recipit iuſtitiam ſecundum diſpoſitionem; quæ ſcilicet attenditur pro quantitate gratiæ præuenientis. Sicut enim nullam recipimus gratiã quando nullam habemus diſpoſitionem, ita eam recipimus pro quantitate diſpoſitionis ex diuina gratia, non pro ratione naturalis diſpoſitionis, aut capacitatis liberi arbitrij, ſicut neque pro ratione conatus, aut promptitudinis naturalis eiuſdem. Sciendũ eſt 2. quod licet Deus infundat charitatem ſecundum proportionem noſtræ diſpoſitionis ex gratia, tamen rectè dicitur eam infundere ſecundum beneplacitum ſuæ voluntatis, ſeu ſecũdum menſuram donationis Chriſti, quia & diſpoſitio, & noſtra cooperatio ex Dei dono eſt, ac proinde ex voluntaria eius diſtributione deſcendit.

14 Huius veritatis rationem fundamentalem aſſignauit S. Doctor *in hoc art.* 3. quia quoties tam forma, quàm eius quantitas ſubeſt diſpoſitioni cauſæ efficientis liberè operantis, tunc vtrumque debet menſurari cum quantitate voluntatis efficientis, non cum voluntate recipientis; ſeu charitas tam quoad formam, quàm quoad eius quantitatem ſubeſt voluntati diuinæ; ergo, &c. Tum quia ſi charitas habitualis daretur iuxta naturalem capacitatem, nullus hominũ accepiſſet tantam gratiam, & charitatem, quantam accepit infimus Angelus, ſed hoc eſt falſum; nam glorioſa Virginum Regina non eſſet exaltata ſuper choros Angelorum ad cœleſtia regna, vt de illa canit Eccleſia; ergo, &c. Certum namque eſt, quod minor Angelus maiorem perfectionem naturalem habet, ac ſubinde maiorem capacitatem naturalem quàm habeant homines; iuxta illud Chriſti D. *Qui minor eſt in Regno cælorum, maior eſt illo.*

15 Dices, quod Deus infundit Angelis gratiam, & charitatem iuxta naturalem illorum perfectionem, vt tradit S. Doctor 1. p. q. 62. *art.* 2. & ſequuntur Theologi communiter, ergo etiam homini-

minibus infundetur iuxta illorum naturalem capacitatem, & perfectionem. Conſeq. colligitur ex illo Apocal. 21. *menſura hominis quæ eſt Angeli*. Reſp. concedendo antecedens, dummodo intelligatur, quod id fecerit ex gratuita ſua voluntate, qua voluit, quod effectus gratuitus correſponderet illorum naturali perfectioni. Deinde negatur conſeq. Ratio diſcriminis eſt, quia homines voluit ſaluare exercitio virtutum, & maximè humilitatis, patientiæ, mortificationis, & ſic dum homo cognouit quod dona cœleſtia ſibi ex pura liberalitate conferuntur, accipit inde occaſionem humilitatis, non vanitatis, & ſuperbiæ, vt fecit Angelus.

DVBIVM III.

An Charitas augeatur per additionem, vbi alia.

16 CHaritatem augeri poſſe, docent omnes catholici, & habetur ex illo Apoſt. ad Philipp. 1. *Oro vt charitas veſtra magis, ac magis abundet.* Confirmat hoc Trident. *ſeſſ. 6. cap.* 10. ex oratione Eccleſiæ, dicens. *Hoc iuſtitiæ incrementum petit Sancta Eccleſia cum orat. Da nobis Domine fidei, ſpei, & charitatis augmentum.* Idem tradit S. P. Aug. in primam Epiſt. Ioan. tract. 5. ſic dicens. *Charitas cum fuerit nata nutritur, cum fuerit nutrita roboratur, cum fuerit roborata perficitur.*

17 Nonnulla difficultas eſt, an charitas habere poſſit augmentum extenſiuum. Pro quo nota, quod tribus modis intelligi poteſt, quod charitas habeat augmentum extenſiuum, primò per additionem entitatis ad entitatem præexiſtentem, quæ cum ea continuatur, & facit maius continuum, & magis extenſum, & hoc modo omnino certum eſt, quod charitas non augeatur extenſiuè, cum hoc augmentum ſolum eſſe poſſit ſubſtantiæ corporeæ, & accidentiū corporeorum, quæ ſunt capacia corporeæ extenſionis. Secundò per numericam multiplicationem, quo modo quælibet ſpecies extenſiuè augetur per multiplicationem ſuorum indiuiduorum. Et hoc modo certum eſt charitatē augeri poſſe extenſiuè; etiam in eodem indiuiduo, cum in eo actus charitatis multiplicentur. Tertiò per reſpectum, ſeu ordinem ad aliquod nouum obiectum ad quod de nouo ſe extendit, cum prius non extenderetur, & hoc modo intelligi poteſt quod charitas augeatur extenſiuè, dummodo procedat in hoc ſenſu, quod vno charitatis actu vellimus aliquod bonum Deo, vt quod ſit omnipotens, alio aliud, vt quod ſit ſapiens, &c.

18 Charitas actualis poteſt extendi ſecundo, & tertio modo ex recenſitis, & etiam charitas habitualis; hæc enim extenditur cum numericè multiplicatur; etiam extenditur, cum ſuos actus multiplicat, & etiam extendi poteſt, cum ad certum aliquod obiectum extenditur, ad quod non extendebatur, vt cum ſibi aliquod obiectum per fidem proponitur, quod prius non proponebatur, ſicut in ſimili diximus ſupra de fide, quod ſcilicet Deus poteſt de nouo aliquid reuelare, quod prius reuelatum non erat, & ad illud fides de nouo extendatur, cū prius non extenderetur, quod etiam de charitate dici poteſt.

19 Eſt tamen ſciendum, quod charitas, ſicut nec fides, nec ſpes, non dicitur augeri ſecundum ſuam ſpeciem, ſeu ex parte obiecti, ſed ſolum ex parte ſubiecti. Illæ namque ſolæ qualitates habent augmentum extenſiuum, quæ non ſolum ſpecificantur per ordinem ad aliquid extra, ſed etiam illud diuiſibiliter reſpiciunt, ſicut ſunt ſcientiæ, quæ obiectum ſuum diuiſibiliter reſpiciuntur ſcilicet per diuerſas rationes formales multiplicatas non ſolum materialiter, ſed etiam formaliter partialiter, vt ſunt plures demonſtrationes. Quod nec in charitate, nec fide, & ſpe contingit, cum ratio formalis *ſub qua*, ſit prorſus indiuiſibilis, licet enim poſſet aliquod obiectum materiale nunc dari ad quod prius fides v. g. non extenderetur, tamen eo

Digitized by Google

dato, ſub eadem formaliſſima ratione extenditur. Et ſic charitas non intrinſecè extenſibilis, tum quia eius ratio formalis indiuiſibilis eſt; tum etiam quia minima charitas, extenditur ad diligenda omnia diligibilia propter Deum, & ſic quoad ſpeciem non perficitur, nec intenditur, ſed ſolum quoad ſubiectum.

20 Pro quo aduertendum eſt, duobus modis intelligi poſſe, quod charitas augeatur ex parte ſubiecti, ſeu intenſiuè, ſcilicet phyſicè, & moraliter. Phyſicè, ideſt in eſſe qualitatis. Moraliter, faciendo nos maiori gloria dignos, &c. Augmentũ morale charitatis per quod habemus maius ius ad gloriam; poteſt ſtare ſine augmento phyſico, ſiuè in eſſe qualitatis, aut entitatis. Conueniunt ergo omnes Theologi, quod charitas augeri poſſit, ſeu intendi poſſit ex parte ſubiecti non ſolum in eſſe moris, per omnes actus meritorios, ſed etiam in eſſe phyſico; per quos autem actus modo non diſputamus, ſed ſolum quærimus modum, quo fit hoc augmentum phyſicum, an ſcilicet per radicationem maiorem in ſubiecto, an per additionem gradus charitatis ad gradum, vel gradus præexiſtentes, vel per depurationem contrarij, an per maiorem radicationem; de quo ſit.

21 Prima concluſio. *Charitas non intenditur per depurationem contrarij, ſeu per expulſionem peccati, aut per diminutionẽ praua cupiditatis: nec per poſitionẽ charitatis perfectionis de nouo infuſa, & corruptione prioris*. Hæc concluſio eſt contra aliquos antiquos, qui eodem modo philoſophabantur de intenſione charitatis, ac qualitatum naturalium, de iſtis enim dicebant, quod intendebantur per depurationem contrarij v. g. calor intenditur per depurationem frigoris aut per poſitionem noui caloris, & deſtructionem præcedentis minus intenſi. Cæterum hæc ſententia quantum ad qualitates naturales manet impugnata ex dictis in *tract. de Generat. & Corrupt.* quantum autem ad charitatem impugnatur modo.

22 Probatur concluſio quoad primam partem. Intenſio charitatis poteſt dari in aliquo ſubiecto abſque depuratione à contrario, ſcilicet à peccato, & abſque diminutione prauæ cupiditatis; ergo eius intenſio non poteſt in ea depuratione conſiſtere. Conſeq. conſtat, ſi enim ratio intenſionis in ſubiecto conſiſteret in depuratione à forma contraria, nunquam poſſet ſine ea fieri. Antecedens notum eſt in Beatiſſima Virgine vbi quotidie charitas augebatur dum eſſet in via, & tamen hoc augmentum non fiebat per depurationem à contrario peccato; cum in ea nec fuerit peccatum actuale, ſiue mortale, ſiue veniale, nec originale. Tum quia etiam in formis naturalibus intenſio non fit per depurationem à contrario. v. g. calor non intenditur per remotionem frigoris; ſi enim expulſio frigoris, vel illius diminutio, eſſet ratio intenſionis caloris, cum iam frigus eſſet totaliter expulſum, iam nulla caloris intenſio maneret.

23 Probatur concl. quoad ſecundã partem, nam qualitas ex communi Philoſophorum ſententia, tribus tantum modis poteſt corrumpi. Primò per ſui contrarium. Secundò ad corruptionem ſubiecti. Tertiò ex defectu cauſæ conſeruantis; ſed quando charitas intenditur, nullo iſtorum modorum corrumpitur; ergo non intenditur per deſtructionem, ſeu corruptionem prioris, & productionem poſterioris: Minor probatur, nam qualitas de nouo adueniens non contrariatur præexiſtenti, ergo non poteſt illam corrumpere. Nec corrumpitur ex corruptione ſubiecti ſcilicet voluntatis, vt patet: neque ex defectu cauſæ conſeruentis, quia Deus qui charitatem conſeruat, non ſuſpendit ſuam conſeruationem niſi quando ponitur peccatum mortale; aliàs Deus deſereret hominem antequam deſeratur ab ipſo.

24 Dices cum Durando cuius eſt iſta ſententia *in 1. diſt.* 17. *q.* 7. quod licet vna charitas ſecundum ſe non contrarietur alteri, contrariatur tamen in ratione maioris, & minoris, ſeu magis, & mi-

Digitized by Google

& minus intenſæ; ipſum namque magis deſtruit minus. Sed contra, nam ex hoc ad ſummum ſequitur, quod charitas præexiſtens deſtruatur in ratione minoris, non ſecundum ſuam entitatem. Tum quia nihil deſtruitur à ſuo perfectiuo, ſed charitas maior perficit minorem, ergo non deſtruit illam. Tum etiam quia adhoc vt aliquid de minori fiat maius, non requiritur, quod entitas ſecundum quod eſt minus corrumpatur, ſed ſolum requiritur vt aliquid ſuperaddatur, quo fiat maius, vt patet in homine quando fit maior, &c. ergo, &c.

25 Secunda concl. *Charitas non intenditur per additionem gradus charitatis ad gradum, vel gradus praexiſtentes, vt addatur noua, ſeu nouus gradus entitatis ad entitatem praexiſtentem.* Hæc concl. eſt contra Scotum *in 1. diſt. 17. q. vlt.* quem aliqui ex recentioribus ſequuntur in *lib. de generat. & corrupt.* & hoc loco. Eam tamen tradunt omnes Thomiſtæ, & alij plures *loco cit. de generat. & corrupt.* & hoc loco.

26 Probatur 1. nam illa entitas, quæ additur charitati eſt eſſentialiter charitas, vel non? Si primum, ergo erunt in eodem ſubiecto plures charitates diſtinctæ, ac proinde non augebitur eadem charitas præexiſtens, ſed noua addetur, & ſic potius erit charitatis multiplicatio, quam eiuſdem charitatis augmentum: Si ſecundum, ergo augmentum non fiet per additionem qualitatis ad qualitatem, ſeu gradus ad gradum, ſed ſolum per additionem alicuius modi, qui aliud eſſe nequit, niſi modus radicationis maioris.

27 Occurrunt aduerſarij, quod charitas, quæ additur eſt quidem eſſentialiter charitas, ſed partialis, non totalis, ac proinde ex ſuperadditione non multiplicantur neque numero charitates, ſed fit vna numero, & maior, ex additione nouæ, præexiſtenti. Sed contra, quia adhuc non ſoluitur noſtrum argumentum; nam entitas quæ prius ſupponebatur, erat in ſua eſſentia completa; ergo non poteſt facere vnam numero cum adueniente: quod enim aduenit enti completo, non poteſt facere vnum per ſe; ergo adhuc illæ duæ partes charitatis erunt abſolutè duæ, nec facient vnā abſolutè & ſimpliciter; ac proinde abſolutè, & ſimpliciter erunt duo accidentia ſolo numero diſtincta, & ſolum facient vnum per modum cuiuſdam aggregati, & ſic potius dicentur charitates multiplicari, quam intendi. Tum quia dum vna pars aduenit alteri, non dicitur illam intendere, ſed potius extendere, quod videtur eſſe contra ſacram ſcripturam, admittentem intenſionem, nec poſſet abſolutè dici. *Da nobis charitatis augmentum*, ſed *additamentum*, contra Trident. n. 16. citatum.

28 Probatur 2. quoniam vel dictæ entitates quibus fit charitatis augmentum ſunt eiuſdem ſpeciei, vel diuerſæ. Si primum, plura accidentia ſolo numero diſtincta, erunt in eodem ſubiecto. Si diuerſæ ſpeciei, iam charitas non erit vna in ſpecie atoma, quod ſupra reprobauimus. Reſpondent eſſe eiuſdem ſpeciei. Ad illud de pluralitate accidentiū ſolo numero diſtinctorum, dicunt, quod illæ entitates faciunt ſolummodò vnum totale & integrum accidens; vnam videlicet charitatem in eo gradu intenſam. Sed contra, quia, vt dicebamus, illæ duæ entitates ſunt ſecundum ſe completè, & per ſe ſtantes, ergo &c. Tū quia non videtur quomodo vniri poſſint vt faciant vnum, & integrum accidens, cum vna non habeat rationem partis reſpectu alterius.

29 Ad hoc occurrit Yſambert *de charit. diſp. 9. art. 5.* quod illæ entitates partiales, ſunt partes vnius totalis formæ, quam componunt, quia coordinantur ad integrandum vnum totum, ſicut duæ partes corporis, licet habeant ſuas partiales formas, quia tamen integrant vnum totum aliquod corpus, vel vnam aliquam totam ſubſtantiam, dicuntur vna tantum ſubſtantia, & non plures. Sed contra, nam ſi partes corporis non vnirentur per aliquam formā omnibus communem, vt per vnicam animam rationalem, non dicerentur cōponere vnum v. g. hominem, vnam ſub-

ſtantiam; ergo cum partes charitatis non habeant vnam communem formã per quam vniantur, non dicentur componere vnicam charitatem. Implicat namque quod aliqua duo vniantur, & fiant partes vnius totalis formæ quam componunt, niſi ab aliqua forma totali copulentur, vel niſi ad inuicem per modum materiæ, & formæ comparentur. Tum quia vel vnio dictarum partium eſt phyſica, an metaphyſica. Non metaphyſica cum non ſit ex gradibus generis, & differentiæ: neque eſt phyſica, cum illæ duæ partes non comparentur ad inuicem per modum materiæ, & formæ; neque ſe habeant vt partes alicuius totius phyſici, quæ aliqua communi forma vniuntur, ergo, &c.

30 Probatur 3. nam vel iſti gradus dicunt aliquid ſupra entitatem charitatis, vel nihil dicunt: ſi dicunt; ergo charitas nõ intenditur charitate, ſed aliquo alio: v.g. aliquo modo, & ſic incidũt in ſententiam quam reiciunt. Si nihil dicunt ſupra entitatem, iam charitas non augebitur, cum iam, charitatis entitas ſit primò producta. Tum quia entitas charitatis eſſet diuiſibilis, quod non videtur dicendum. Tum etiam quia dato quod charitas eſſet in plures partes, ſeu in plures portiones entitatis diuiſibilis: deberent eſſe æquales, ac proinde charitas non intenderetur, nec fieret perfectior, ſed ſolum producerẽtur plures partes eiuſdem entitatis æquales: exemplo aquæ quæ habet partes æquales, ſeu homogeneas, quæ per additionem alterius aquæ non dicitur intendi, & fieri perfectior in linea aquæ, ſed ſolum dicitur augeri, & fieri maior: hic autem non loquimur in hoc ſenſu, ſed an charitas in ſua linea intendatur, perficiatur, & fiat, non *maior*, ſed *maius*.

31 Probatur 4. Si charitas augeretur per additionem gradus ad gradum, vel iſti gradus eſſent ſimiles, æquales, ſeu homogenei, aut diſſimiles, inæquales, ſeu heterrogenei; neutrum dici poteſt, ergo, &c. Minorem probo; nam ſi ſint æquales, non ponent augmentum charitatis, ſed ſolum multiplicationem eiuſdem: vt ſi ſecundus gradus caloris tertius, quartus, &c. eſſent omnino æquales cum primo, non fiet intenſio caloris, ſed ſolum multiplicatio eiuſdem primi gradus in eodem ſubiecto, quod eſſe nequit, aliàs plura accidentia ſolo numero diſtincta eſſent in eodem ſubiecto. Neque poſſunt eſſe inæquales; nam vel iſta inæqualitas eſſet in perfectione ſpecifica, & hoc non, aliàs charitas non eſſet vna in ſpecie atoma: neque in perfectione indiuiduali; nam ſi hoc eſſet ſequeretur quod ſacramẽta viuorum non conferrent æqualem gratiam, & charitatem æqualiter diſpoſitis, nec inæqualem inæqualiter diſpoſitis. Sequela probatur; nam demus, quod qui accedit ad tale ſacramentum v. g. ad Euchariſtiam habeat gratiam, & charitatem in maiori intenſione, quam ſit eius diſpoſitio, & ſic ſi debet recipere aliquem gradum charitatis, debet recipere in minori intenſione, quàm ſit charitas; quod repugnat, vel ſi debet recipere in maiori intenſione, non recipiet ad menſuram diſpoſitionis.

32 Reſpondet Iſambertus loco citato, quod iſti gradus ſunt inæquales, vt ſecundus habeat aliquem exceſſum perfectionis ſupra primum; tertius ſupra ſecundum, &c. Vnde iſti gradus ſeruant inter ſe aliquam ſubordinationem, vt poſteriores pẽdeant à prioribus, & priores diſponunt ad poſteriores. Ad illud, quod dicitur de ſacramento Euchariſtiæ dicit, quod qui habet maiorem gratiam & charitatem, recipiet maiorem intenſionem, quàm alius qui habet minorem, licet ambo habeant æqualem diſpoſitionem. Sed contra, nam iſti gradus ſunt partes entitatis charitatis, quæ eſt vna in ſpecie atoma; ergo non poteſt vna eſſe alia perfectior. Antecedens admittunt aduerſarij. Conſeq. probatur; nam non poteſt eſſe perfectior perfectione eſſentiali, vt patet; neque indiuiduali, aliàs eſſent plura indiuidua in eodem ſubiecto. Tum quia plura indiuidua ſe mutuo excedentia in perfectione non

poſſunt

Digitized by Google

poſſunt in vnum coaleſcere, v.g. in vnam numero charitatē. Nec verum eſt, quod qui habet maiorem gratiam, & charitatem habitualem præcisè recipiat cum æquali diſpoſitione maiorem gratiam ſacramentalem, aliàs ſacramenta non conferrent gratiam ex opere operato ad menſuram diſpoſitionis actualis, ſed habitualis, cum tamen habitibus nec mereamur, nec demereamur. Recipit quis maiorem gratiam, qui eſt in maiori gratia habituali, quando illa habitualis redundat in actualem diſpoſitionem, quādo ſcilicet recipiens ſacramentū quodammodo reflectitur ſupra ſuam gratiam, & dignitatem, & illam quodammodo ſubijcit, velut diſpoſitionem ad ſacramentum. ſed de hoc ſuo loco.

33 Tertia concl. *Charitas intenditur per maiorem radicationem in ſubiecto, quæ maior radicatio non eſt additio charitatis ad charitatem, ſed eſt modus entitati charitatis ſuperadditus, per quem charitas magis inhæret ſubiecto, magis in illo firmatur, & quaſi magis ingreditur, ſibi ſubiectum, ſeu voluntatem magis ſubijciendo.* Sic tradunt omnes Thomiſtæ hoc loco; & *in lib. de Generat. & Corrupt.* vbi fusè N. Complut. Tenet aperiè S. Doctor hic art. 5. vbi ſic loquitur. *Si eſſet poſſibile tale augmentum* (ſcilicet per additionem) *faceret maiorem diligentem, non autem magis diligentem. Relinquitur ergo quod nullo modo charitas augeri poteſt per additionem charitatis ad charitatem, ſicut quidam ponunt; ſic ergo charitas augetur ſolum per hoc, quod ſubiectum magis, ac magis participet charitatem, ideſt ſecundum quod magis reducitur in actum illius, ac magis ſubditur illi.* Rationes pro noſtra ſententia deducuntur ex dictis impugnando aliorum ſententiā, & colligentur ex ſolutionibus argumentorum in contrarium.

34 Primum argum. Deus poteſt ſua abſoluta potentia ponere charitatem extra quodcumque ſubiectum; & illam ſic conſeruare, & intendere; ergo tunc non intendetur per maiorem radicationem in ſubiecto. Reſp. concedendo antecedens, & negando conſeq. ſicut enim non eſt de eſſentia accidentis actualis inhærentia, ſed aptitudinalis, quæ habetur per ordinem ad ſubiectum, ita non eſt de eſſentia intenſionis charitatis, & cuiuſcumque alterius qualitatis actualis raticacio, ſed aptitudinalis, quę habetur per ordinem ad ſubiectū. Poſſet etiam dici, quod ſi Deus ſepararet charitatem à ſuo ſubiecto, tunc non haberet actualem intenſionem, ſed tantum aptitudinalem.

35 Secundum argum. nam data D. Thomæ, & noſtra ſententia: ſacramenta viuorum non cauſarent gratiam, ſed ſolum illum modum radicationis v. g. vt quinque, deſtructo priori modo vt quatuor v.g ſed hoc eſt contra Concilia, & Patres docentes quod omnia ſacramenta nouæ legis cauſant gratiam in non ponentibus obicem; ergo, &c. Reſp. quod tam Concilia, quam Patres ponunt diſtinctionem inter ſacramenta viuorum, & mortuorum, quod ſacramenta mortuorum cauſant primam gratiam, quæ dicit entitatem cum aliquo modo intenſionis. At ſacramenta viuorum cauſant ſecundam gratiam, ſeu intenſionem illius. Intenſio autem gratiæ nō dicit entitatem ipſius, ſed tantum modum radicationis, vt iam diximus.

36 Tertium argum. nam intenſio charitatis in eo formaliter conſiſtere debet, quod facit hominem dignum maiori dilectione diuina: ſed modus radicationis, ſeu maior radicatio, maior inhæſio charitatis in ſubiecto, non facit hominem dignum maiori dilectione diuina; ergo, &c. Maior nota eſt, nam ſicut charitas, vel gratia facit hominem dignum dilectione diuina; ita maior gratia, & charitas faciet dignum maiori dilectione diuina: modus autem ille non eſt gratia, & charitas, ſed inhæſio in ſubiecto. Minor probatur, nam id quod facit hominem dignum dilectione diuina, & magis dignum, eſt participatio, ſeu eſt diuina bonitas participata, & magis participata: ſed ille modus non eſt bonitas diuina participata, & magis par-

tici-

ticipata, ſed vnio diuinæ bonitatis participatæ, & maior, ſeu intimior vnio; ergo, &c. Reſp. concedendo maiorem. Ad minorem dico, quod id quod facit hominem dignum maiori dilectione diuina non eſt ille modus ſolus, nec entitas charitatis, vel gratiæ ſola, ſed eſt vtrumque ſimul, ſcilicet gratia, & charitas magis participata, ideſt magis dominans ſubiecto, magis ſibi ſubdens. Sicut enim eſt de ratione bonitatis ſibi ſubdere voluntatem, ita eſt de ratione maioris bonitatis eam magis ſibi ſubdere, & in ſe conuertere; hoc autem præſtat cum magis intrat voluntatem, cum magis eam ingreditur, magiſque eam penetrat, ſeu magis illi inhęret, &c.

DVBIVM IV.

Per quos actus charitas intendatur.

37 HVius dubij reſolutio habetur ex ijs quæ fusè dicta ſunt à nobis *in tract. de gratia diſp.* 21. *per totam & præcipuè qu.* 4. vbi explicuimus per quos actus mereamur augmentum gratiæ, & gloriæ; nunc ea tangemus quæ hoc loco neceſſaria videntur. Pro quo ſciendum quod charitas vt ſupra tetigimus, & fuſius explicuimus *d. diſp. de gratia n.* 75. quod habet duas excellentias, ſeu duas conſiderationes, aut dignitates. Vna eſt quod eſt qualitas realis. & phyſica, ſeu habitus, in anima inhærens, illam phiſicè dignificans; & eleuans ad eſſe ſupernaturale, & diuinum. Alia eſt, quod eſt quoddam ius ad gloriam: quædam acceptatio ad vitam æternam; quędam dignitas pręmij æterni: quoddam morale præmium operum bonorum; quædam amicitia cum Deo; & de vtroque modo inquiri poteſt per quos actus intendatur, an ſcilicet per actus ſolum intenſiores, & ſecundum exceſſum tantum, an etiam ſecundum totam latitudinem, & per actus remiſſos, & ſecundum totam eorum latitudinem. Cœterum vt clarius procedamus ſequentes SS. ponimus.

§. I. An charitas augeatur effectiuè per ſuos actus, aut aliarum virtutum actus, an ſolum meritoriè, vel diſpoſitiuè.

38 DE hac re tres inuenio ſententias. Prima eſt, quod gratia, & charitas augeantur effectiuè ſolum per actus intenſiores, & ſolum ſecundum exceſſum, eo proportionali modo quo qualitates naturales augentur. Calor v.g. vt 5. non augetur per calorem vt 6. ſecundum totam latitudinem, ſed tantum ſecundum exceſſum, & ſic calor vt 5. fiet ſolum vt 6. non vt 11. Sic aliqui antiqui. Secunda ſententia, quæ eſt quorundam modernorum eſt, quod charitas, idem dicunt de gratia, augeatur etiam per actus ſuos elicitos, aut imperatos tam intenſos; quam remiſſos effectiuè. Et ſi quæratur ab illis, quomodo actus remiſſi cum ſint valde debiles, & infra perfectionem habitus, illiuſque intenſionem, ſeu augmentum, poſſint phyſicè augere habitum, reſpōdent, quod licet illi actus remiſſi ſumpti diuiſim non poſſint intendere phyſicè habitum, tamen ſæpius repetiti, & coniunctim ſumpti, componunt vnum totale agens, æquipollens vni perfecto agēti, ponens dictam intenſionem. Vnde ſi quis habet charitatem intenſam vt 5. & eliciat actum intenſum vt vnum, iſte non intendit phyſicè habitum, ſicut neque ſecundum, &c. ſi tamen ponat, ſex actus intenſos vt vnum, tunc ſimul ſumpti, & virtute manentes, augebunt habitum ad ſex.

39 Noſtra ſententia ſeq. concl. explicatur. *Nec actus eliciti, nec multo minus imperati charitatis poſſunt augere eā effectiuè, ſed tantū meritoriè, & diſpoſitiuè* Sic expreſsè S. Doctor *q. vnica de virtut. in diſput. art.* 11. quem ſequuntur eius diſcipuli, vt Bannes hoc loco fusè, Aragon. Lorca, Iſambert. & alij communiter. Ratio eſt euidens, quia eſt eadem ratio intenſionis habitus, ac primæ productionis eiuſdem, ſed prima productio

Digitized by Google

gratiæ, & charitatis non poteſt eſſe effectiuè ex noſtris actibus: ergo neque intenſio eiuſdem. Minor conſtat ex dictis à nobis *diſp.* 11. *de gratia q.* 2. *&* 3. vbi oſtendimus, quod neque de potentia abſoluta poteſt creatura eſſe cauſa principalis gratiæ. Poteſt quidem per diuinam potentiam aſſumi actus humanus ad producendam gratiam, & charitatem per modum inſtrumenti; vnde de facto actus hominis eleuantur per modum inſtrumenti ad productionem gratiæ in ſacramento pœnitentiæ, &c. Maior probatur, nam habitus per eoſdem actus augentur per quos producuntur; ſed gratia, & charitas non producuntur noſtris actibus, ſed à ſolo Deo; ergo etiã à ſolo Deo earum erit augmentum.

40 Dices, quod idem habitus charitatis erit cauſa ſui augmẽti; cum enim habitus ſit cauſa principalis actus, ſequitur, quod medio ſuo actu poterit ſuũ augmentum producere, maximè ſi adiuuetur maiori auxilio actuali. Vnde habitus charitatis intenſus vt 5. cum auxilio intenſo vt 6. poterit producere actum charitatis intenſum vt 6. ex quo habitus intendetur vt 6. Sed cõtra, quia licet habitus charitatis intenſus vt 5. poſſit medio auxilio intenſo vt 6. elicere actum intenſum vt 6. non tamen per iſtũ actum intendetur habitus vſque ad 6. ita quod illa intenſio ſit ab ipſo habitu, ſed à Deo medio auxilio vt 6. cum enim charitas ſit intenſa ſolũ vt 5. non habeat in ſe principium formale productiuum intenſionis vt 6. aliàs ageret vltra ſuas vires, & in ſe ipſam. Quocirca dicitur Rom. 5. quod charitas *diffuſa eſt in cordibus noſtris per Spiritum S. qui datus eſt nobis*. Videantur aliæ rationes *loco cit. de gratia*. Soluuntur argum. in contrar.

41 Primum argum. Qui attingit vltimam diſpoſitionem ad formam, eodem modo attingit ipſam formam; ſed homo attingit vt cauſam principalis efficiens vltimam diſpoſitionem ad gratiam, & charitatem; ergo, &c. Maior conſtat; nam homo dicitur attingere vt cauſa principalis generationem hominis, quia attingit vltimam diſpoſitionem ad illam. Minor probatur, nam diſpoſitio ad gratiam, & charitatem ſunt actus fidei, ſpei, charitatis, & contritionis, ſed homo eſt cauſa principalis iſtorum actuum cum ſint vitales; ergo, &c. Reſp. concedendo maiorem, & negando minorem, attingit quidem homo vt cauſa principalis dictos actus ſecundum ſe, & vt ſunt vitales, non tamen prout ſunt diſpoſitiones ad gratiam, & charitatem, hoc enim modo non attinguntur niſi in virtute principalis agentis. Vide aliam ſolutionem in meo tract. *de gratia diſp.* 11. *num.* 11.

42 Secundum argum. non eſt minoris efficaciæ actus charitatis reſpectu ſui habitus, quam actus virtutis acquiſitæ, reſpectu illius; ſed actus virtutis acquiſitæ concurrit effectiuè ad intenſionem ſui habitus; ergo etiam actus charitatis id ipſum habere debet reſpectu ſui. Reſp. negando maiorem. Ratio diſcriminis eſt, quia cum habitus acquiſiti acquirantur noſtris actibus, eorumque virtutem non excedant in acquiſitione, ac proinde neque excedent in intenſione: at habitus infuſi cum non acquirantur noſtris actibus, neque per illos intendi poſſunt, niſi diſpoſitiuè, & meritoriè.

43 Tertium argum. nam ad rationem cauſæ efficientis ſecundæ ſufficit, quod ſe moueat per virtutem in ſe exiſtentem, quæ ſit eiuſdem ordinis cum effectu producto; ſed homo in charitate exiſtens poteſt ſeipſum mouere per eandem charitatem, quæ eſt eiuſdem ordinis cum augmento producendo; ergo, &c. Reſp. negando maiorem; nam ad agendum etiam requiritur, quod cauſa præcontineat effectum producendum; voluntas autem cum charitate intenſa vt vnum v. g. licet ſit eiuſdem ordinis cum effectu producendo v.g. cum augmento vt 5. tamen non illum præcontinet, niſi media virtute ſuperaddita, non ſibi innata, vt contingit in augmento habituum virtutum acquiſitarum.

44 Quartum argum. beatus concurrit

currit efficienter ad viſionem ſuam beatam, quæ nihil eſt aliud quam gratia, & charitas conſumata; ergo etiam viator concurrere poterit effectiuè ad productionem gratiæ, & charitatis, & ad augmentum illarum. Reſp. negando conſeq. ratio diſcriminis eſt, quia viſio beatifica eſt actio vitalis ipſius beati contenta intra latitudinem obiecti ſpecificatiui intellectus creati, vt *p.p.q.* 12. obſeruauimus, ac proinde non poteſt non attingi à beato; at infuſio charitatis, & augmentum illius non ſunt actus vitalis hominis, ſed ſunt in eo ab agente extrinſeco, ſcilicet à Deo, ac proinde non poſſunt ab homine produci.

45 Quintum argum. Si actus à charitate elicitus non attingeret augmentũ eiuſdem charitatis, nullum haberet terminum; hoc eſt falſum; ergo, &c. Maior conſtat: nullus enim eſt aſſignabilis terminus productus ab actu charitatis, ſi illius augmentum non attingit. Minor probatur, nam ſicut omnis actus intellectus excepta viſione beata producit Verbum; ita omnis actus voluntatis producit aliquem terminum. Reſp. negando maiorem: habet enim terminum extrinſecum in ordine ad quem ſpecificatur, & habet terminum intrinſecum, & eſt illud pondus, ſeu inclinatio, de qua diximus 1. *p. q.* 17. & alibi, qua voluntas trahitur ad obiectum, & qua obiectum eſt in voluntate, non vt tractum, ſed vt trahens.

§. II. *An habitus charitatis augeatur per actus intenſiores.*

46 COmmunis, & vera ſententia eſt, quod habitus charitatis augeatur per actus intenſiores, non quidem phyſicè vt §. præcedenti viſum eſt, ſed meritoriè, quatenus homo per illos meretur, quod à Deo augeatur; & diſpoſitiuè, quatenus dicti actus ad dictam intenſionem, ſeu augmentum diſponunt; ita tamen vt hæc intenſio ſit non ſolum in eſſe iuris ad gloriam, ſed etiam in eſſe qualitatis: in eſſe iuris ad gloriam augetur charitas ſecundum totam latitudinem actus, at in eſſe qualitatis augetur ſolum ſecundum exceſſum actus vt obſeruauimus in tractatu de gratia diſp. 21. qu. 4.

47 Difficultas eſt à quo ſit iſtud augmentum quod per actus intenſiores ſit in charitate. Certum eſt, quod augmẽtum charitatis in eſſe meriti, ſeu acceptationis, aut iuris ad gloriam ſit ab ipſis actibus. Difficultas eſt à quo ſit augmẽtum phyſicum, ſeu in eſſe qualitatis. Aliqui dixerunt eſſe ab ipſo habitu charitatis. Sed hoc eſt falſum vt conſtat ex dictis §. præcedenti, quia habitus ſolum reddit potentiam habilem ad actus æquales, non maioris intenſionis: actus autem æquales habitui non poſſunt eũdem habitum intendere, aliàs cauſa ageret ſupra ſuas vires. Alij dixerunt eſſe à conatu voluntatis habitu charitatis informatæ vt contingit in intenſione habituum virtutum acquiſitarum. Sed neque hoc dici poteſt; nam licet augmentum virtutum acquiſitarum haberi poſſit ex eo, quod voluntas conatur ad actus intenſiores, qui non excedunt vim ipſius voluntatis. Tamen voluntas non poteſt hunc conatum habere in ordine ad actus intenſiores ſupernaturales ſupra habitum: conatus namque voluntatis cum ſit naturalis, non poteſt ſe extendere ad intenſionem ſupernaturalem. Vera, & communis ſententia eſt, quod illud augmentum ſit à ſpeciali auxilio ſupernaturali, quod ſupplet defectum potentiæ, & habitus charitatis, & facit quod attingant actum intenſiorem ſupra habitum. Vnde adhoc quod voluntas per habitum charitatis intenſum vt 5. attingat actum intenſum vt 8. debet dari auxilium intenſum vt 8. & per talem actum intenſum vt 8. reducetur habitus ad intenſionem vt 8. in eſſe qualitatis.

§. III.

§. III. *An habitus charitatis intendatur per actus remiſſiores habitu.*

48 Loco citato de gratia oſtendimus quod gratia, & idem eſt de charitate, non intendatur per actus remiſſiores in eſſe qualitatis, quia in hoc eſſe Deus ſe accomodat modo naturali, quo cæteræ qualitates intenduntur, ſcilicet ſolum per actus intenſiores, & ſecundum totum illius exceſſum tantum. De intenſione ergo in eſſe meriti ad gloriam difficultas procedit, de qua prima ſententia negat. Sic Durand. *in* 1. *diſt.* 17. *q.* 8. vbi vult, quod iuſtus mereatur tantum per ea opera, quibus adæquatè reſpondet Deo excitāti. Vnde ſi iuſtus excitetur à Deo ad actum vt 5. & ille exerceat ſolum vt 3. aut vt 4. nihil merebitur. Ad hanc ſententiam reuocari poteſt D. Bonau. *in* 2. quatenus dicit, quod actus remiſſi non merentur nouam gloriam, ſed eandem nouo titulo, pro quo videri poteſt Bannes hoc loco. Poſſunt etiam ad eam ſententiam reuocari omnes illi, qui dicunt, quod actus remiſſi, & æquales ſint meritorij gloriæ, non tamen augmenti gratiæ, & charitatis etiam in eſſe iuris, & meriti ad gloriam, ac proinde quod gloria non dabitur ad menſuram gratiæ, & charitatis, ſed tantum bonorum operum.

49 Nihilominus communis, & vera ſententia eſt quod per actus remiſſos homo mereatur intenſionem gratiæ, & charitatis in eſſe meriti, ſeu iuris ad gloriam, & ſic gloria dabitur ad menſuram intenſionis gratiæ, & charitatis in eſſe iuris ad gloriam, imò etiam in eſſe qualitatis, quatenus, vt in d. tract. de gratia oſtendimus; vel in morte, vel in ipſo gloriæ ingreſſu homo eliciet actū ita intenſum in eſſe qualitatis, ſicut erat intenſus habitus in eſſe iuris, ſeu in eſſe meriti ad gloriam. Hanc ſententiam fusè probauimus *d. tract. de gratia diſp.* 21. *n.* 60. *cum ſeq.*

50 Sed quæres 1. an charitas augeatur in eſſe phyſico non ſolum per actus intenſiores elicitos, ſed etiam per imperatos; & an augeatur in eſſe moris per actus remiſſos elicitos, ſed etiam imperatos aliarum virtutum, ſeu quorumcumque actuum bonorum, & meritorium? Reſp. affirmatiuè. Colligitur ex Tridēt. *ſeſſ.* 6. *cap.* 10. vbi docet, quod iuſtus creſcit in ſua iuſtitia per opera bona, & cap. 7. docet idem Concilium, quod homo per opera bona creſcit vt magis iuſtificetur, quod eſſe nequit, niſi per opera bona augeatur gratia, & charitas in eſſe gratiæ, & charitatis, ſeu in eſſe iuris ad gloriam. Et ſic habes, quod habitus charitatis augetur tam phyſicè, quam moraliter, ſeu in eſſe iuris ad gloriam per charitatis actus: per actus fidei, & ſpei: per actus virtutum infuſarum, per actus virtutum acquiſitarum: & per omnes actus bonos meritorios, de quo in *dicta diſp.* 21. *de gratia* egimus.

51 Quæres 2. an habitus fidei, ſpei, & virtutum infuſarum augeantur per actus charitatis tam elicitos, quàm imperatos? Quantum ad habitus virtutum moralium infuſarum, communis ſententia eſt, quod per eoſdem actus per quos augetur gratia, & charitas, augeantur: cum enim ſint veluti proprietates gratię & charitatis, debent ad earum augmentum augeri. Difficultas eſt de fide, & ſpe, quæ cum poſſint eſſe in peccatore, in eoq; augeri poſſint per illarum actus tunc temporis elicitos; non videtur quomodo poſſint ſequi intenſionem charitatis, & gratiæ. Aliqui dicunt, quod fides, & ſpes non augeantur niſi per actus elicitos in gratia, & charitate, ac proinde poſſunt ſequi intenſionem gratiæ, & charitatis, & ſic quoties iſti habitus intenduntur, toties intenditur gratia, & charitas, & ſubinde omnes virtutes infuſæ, & quando gratia, & charitas intenduntur, etiam fides, & ſpes intendantur. Cæterum non videtur negandum, quod quando fides, & ſpes in peccatore eliciunt actus intenſiores, non intendantur. Quocirca dicerem

ſaluo meliori iudicio, quod fides, & ſpes intendantur, & quando ſunt in peccatore per actus intenſiores, & quando ſunt in iuſto, ad intenſionem gratiæ, & charitatis; ac proinde contingere poterit, quod illæ duæ virtutes ſint magis intenſæ in eſſe qualitatis, quàm ſint gratia, & charitas.

DVBIVM V.

An charitas viæ poſſit eſſe maior charitate patriæ.

52 PRima ſententia eſt, quod charitas viæ ſemper ſit maior charitate patriæ: cum enim charitas viæ habeat rationem cauſæ inferentis charitatem patriæ, debet eſſe maior illa. Sic tenet Conrad. 1. 2. *q. 67. art. 6.* Secunda ſententia eſt, quod charitas viæ, & patriæ ſemper ſint æquales. Sic Suarez *de Purgat. diſp. 47. ſec. 2.* Pro ſolutione nota, certum eſſe quod in diuerſis ſubiectis poteſt charitas patriæ eſſe perfectior, & maior in aliquo quam ſit charitas viæ, & è contra, charitas viæ poteſt eſſe maior in aliquo, quam charitas patriæ. Patet, nam Beatiſſima virgo dum eſſet in via, habebat maiorem charitatem quam aliqui ſaltem Angeli beati. Et modo omnes adulti beati habent maiorem charitatem, quam habeant paruuli baptizati. Et è contra, adulti viatores in gratia exiſtentes, habent maiorem charitatem, quam habeant paruuli beati, qui ſtatim poſt baptiſmum deceſſerunt.

53 Sed obijcies 1. illud Matt. 11. *Non ſurrexit maior Ioanne Baptiſta: qui autem minor eſt in regno cælorum, maior eſt illo*; ex quo infertur, quod minima charitas patriæ, ſit maior maxima charitate viæ. Aliqui reſpondent, quod Chriſtus D. non comparauerit Ioannē quoad charitatem, cū Angelis beatis, ſed quantum ad cognitionem meſſiæ, ſeu quantum ad cognitionem propheticam, & quod quantum ad hoc non ſurrexerit maior Propheta illo. Angeli tamen quicumque quoad hanc cognitionem, ſunt Ioanne maiores. Vel dicas quod data cōparatione in ratione gratię, & charitatis minor in regno cælorum erat maior Ioanne non quoad intenſionem gratiæ, & charitatis, ſed quoad ſtatum, conſummationem, inamiſſibilitatem, &c. Tum quia charitas patriæ iam victrix eſt; & charitas viæ in prælio eſt.

54 Obijcies 2. D. Thomam *p. p. q. 117. art. 2. ad 3.* dicentem aliquos homines in via eſſe maiores aliquibus Angelis, non actu, ſed virtute, eo quod habent charitatem tantæ virtutis, vt mereri poſſint maiorem gradum beatitudinis, quā habeant aliqui Angeli. Reſp. D. Thomam ſolum velle, quod Angeli quoad obiecti beatificantis præſentiam ſint maiores hominibus viatoribus, & quod aliqui homines viatores poſſint excedere Angelos virtute, quatenus mereri poſſunt maiorem Dei præſentiam, ſeu viſionem.

55 His poſitis noſtra ſententia ſequenti concl. explicatur. *Reſpectu eiuſdē ſubiecti, gratia patriæ non eſt intenſior gratia viæ, in qua quis deuiuit.* Colligitur ex illo Apoſt. 1. Cor. 13. *Charitas nunquam excidit*, ſed ſemper manet eo modo quo homo in ea decedit, ſi autem non haberet eandem intenſionem in Patria, ac in via, ſaltem ex parte excideret. Ratio eſt cōuincens, quia gloria in patria, datur ad mēſuram charitatis vię, ergo charitas vię debet manere in ea intenſione quā habet. Gratiæ namq; & charitatis magnitudo reſpondet acceptationi ad certum gradum gloriæ: acceptatio autem ad certum gradum gloriæ eadem perſeuerat in tota æternitate. Tum quia ſi habitus charitatis fieret intenſior in eſſe meriti in patria, quam eſſet in via, vel hoc fieret antequam beatus videat Deum, vel poſtea. Nō prius quia non eſt à quo hoc augmentum producatur; neq; poſtea, quia viſio eſt proportionata lumini gloriæ, & lumen gloriæ proportionatur gratiæ, & charitati. Vnde illi qui oppoſitum dicere videntur interpretati de-

Digitized by Google

debent vt non loquantur de intenſione in eſſe meriti, ſed in eſſe qualitatis, quatenus ſaltem in ipſo gloriæ ingreſſu prorumpunt in actum tantæ intenſionis, vt habitus gratiæ, & charitatis fiant tantæ intenſionis in eſſe qualitatis, quantæ erant in eſſe meriti, & iuris ad gloriam, pro quo videantur omnino dicta à nobis *d. diſput.* 21. *q.* 4. *&* 5. de gratia.

DVBIVM VI.

An charitas augeri poſſit in infinitum.

56 CErtum eſt ſecundum potentiã ordinariam, quod charitas in hac vita poteſt creſcere in infinitum, quoad iſtum ſenſum, quod nullum ſibi determinat gradum, aut terminum; nec poteſt aſſignari terminus vltra quèm creſcere non poſſit. Colligitur ex illo Chriſti D. *Eſtote perfecti ſicut Pater veſter cæleſtis perfectus eſt*, quod dixit vt nullus ſibi præfigat terminum ſuæ perfectionis, ſed ſemper ad maiorem & maiorem vſque in infinitum anhelet Colligitur etiã ex illo Apoc. 22. *Qui iuſtus eſt iuſtificetur adhuc, &c.* Fuit hæc veritas definita in Clement. *ad noſtrum, de heret* vbi cõdemnatur error Beguardorum, & Beguinarum dicentium poſſe hominem in hac vita peruenire ad talem gradum gratiæ, & charitatis, vt non poſſit amplius creſcere, neque peccare.

57 Deinde probatur quantum ad actum; nam ſi actus charitatis non poſſet eſſe intenſior vſque in infinitum, ſed ſibi determinaret talem intenſionis gradum vltra quem non poſſet progredi, vel hoc oriretur ex eius natura ſpecifica, & hoc non, quia cum hæc deſumatur per ordinem ad Deum qui eſt diligibilis in infinitum, nullum ſibi præfigit terminũ. Vel oriretur ex parte ſubiecti, & neque hoc, quia voluntas non eſt ſubiectum actus, & habitus charitatis ſecundum potentiam naturalem, ſed obedientialem, quæ metitur per ordinem ad Dei omnipotentiam; ergo, &c.

58 Quod neque habitus charitatis ſibi eam determinationem faciat, patet. quia in quantum ſe extendit actus, in tantum ſe extendit habitus; ergo &c. Tum quia viſio beatifica poteſt intendi in infinitum, ergo etiam habitus charitatis. Antecedens conſtat, quia viſio beatifica eſt merces correſpondens meritis, ita vt creſcere poſſit ad incrementum meritorum. Conſeq. probatur, intenſio charitas correſpondet intenſioni viſionis, & è contra, ergo ſi viſio ſibi non determinat gradum, ſeu terminum, neque eum ſibi determinabit charitatis habitus. Bene verum eſt, quod licet charitas ſibi non præfigat terminum, Deus tamen eum pro vnoquoque præfixit ſecundum determinatas ſuæ ſapientiæ, & prouidentiæ leges. Et ſic nullus pertinget ad perfectionem charitatis Chriſti, & Beatiſſimæ Virginis.

59 Difficultas eſt, an de potentia abſoluta dari poſſit ſumma charitas, vt maior eſſe non poſſit? Prima ſententia eſt Caiet. *hoc loco, & 3. p. q. 7. art. 9. & q. 10 art.* 4. quod ſicut qualitates naturales habent terminum finitum ſuæ magnitudinis vltra quem non poſſunt aſcẽdere, ita qualitates ſupernaturales. Vnde in anima Chriſti charitas habuit sũmum gradum quem poteſt habere. Sic etiam tenet Durand. *in 3. diſt.* 13. *q.* 1. & alij.

60 Noſtra ſententia ſeq. concl. explicatur. *Poteſt charitas ſemper creſcere per diuinam potentiam, ac proinde non datur, nec dari poteſt charitas ſumma, ſed data quacumque ſemper poteſt dari alia, & eadem ſemper poterit magis, ac magis intendi.* Eſt communis ſententia Thomiſtarum hoc loco, & 3. p. vbi fuſius agemus vita comite. Ratio clara eſt. quia vnumquodque limitatur vel à ſuo ſpecificatiuo, vel à cauſa à qua producitur; vel à ſubiecto in quo recipitur; ſed charitas non poteſt eſſe ſumma, ſed determinata ex nullo ex his capitibus; ergo nullo modo. Minor probatur, nam ſpecificatiuum charitatis eſt ſumma, & infinita bonitas Dei, quæ nullum ſibi præ-

Digitized by Google

figit terminum. Ideo namque qualitates naturales ſibi præfigunt terminum, quia ſpecificantur per ordinem ad aliquid finitum. Neque finiri poteſt charitas per ordinem ad ſuam cauſam, quia hæc eſt infinita: non enim charitas conſequitur ad aliquam naturam finitam vt faciunt qualitates naturales, ſed conſequitur ad naturam infinitam. Neque demum finiri poteſt à ſubiecto, quia non reſpicit illud ſecundum potentiam naturalem, ſed ſecundum quod dicit potentiam obedientialem, quæ nullum ſibi præfigit terminum, cum deſumatur per ordinem ad agens infinitum. Cætera quæ de augmento charitatis inquiri poſſunt, traduntur à nobis *d. diſp.* 21. *q.* 5. &c.

DVBIVM VII.

An charitas per peccatum mortale effectiuè deſtruatur.

61 SVpponit hoc dubium charitatem amitti poſſe per peccatum mortale, vt definiuit Trident. *ſeſſ. 6. can.* 23. & colligitur ex illo Ezech. 18. *Cum auerterit ſe iuſtus à iuſtitia ſua, & fecerit iniquitatem, morietur in eis in iniuſtitia quam operatus eſt, morietur.* Ratio D. Thomæ hic art. 11. eſt conuincens; nam omnis forma quæ nō explet totam potentialitatem ſubiecti, poteſt amitti, vt patet in formis rerū corruptibilium; ſed charitas viæ non replet totam potentialitatem ſui ſubiecti, quia non ſemper fertur actu in Deum, vt facit charitas patriæ; ergo, &c.

62 Sed obijcies nam Ioan. 4. Chriſtus D. loquens de gratia quam accepturi erant credentes in eum ſub nomine aquæ ſic dicit. *Qui biberit ex aqua quam ego dabo ei, non ſitiet in æternum, ſed fiet in eo fons aquæ ſalientis in vitam æternam.* Et Cantic. 8. dicitur. *Aquæ multæ*, ſcilicet peccatorum, *non potuerunt extinguere charitatem.* Et ad Rom. 8. legitur. *Quis nos ſeparabit à charitate Chriſti?* &c. Et 1. Cor. 13. habetur. *Charitas nunquam excidit.* Et 1. Ioan. 3. ſcribitur. *Qui natus eſt ex Deo, peccatum non facit, quoniam ſemen ipſius in eo manet; & non poteſt peccare, quoniam de Deo natus eſt.* Reſp. quod verba Chriſti intelliguntur de extinctione ſitis in æternum, ſcilicet in alia vita. Vel dicas intelligi de vi, & efficacia charitatis, quæ quantum eſt de ſe extinguit ſitim temporalium in æternum, & præſeruat à peccatis in æternum, quod autem homo peccet, non prouenit à gratia, & charitate, ſed à mobilitate ſubiecti. Ad illud Canticorum dico, quod aquæ multæ peccatorum nunquam extinguent charitatem Sponſæ Chriſti, ideſt Eccleſiæ, quæ ſemper erit ſancta. Ad illud Apoſt. Rom. 8. dicendum, ſenſum Apoſtoli eſſe, quod eius affectus erat talis, vt pro nulla re volebat ſeparari ā charitate Chriſti. Ad locum 1. Cor. 13. dico ſenſum eſſe, quod charitas habet hoc ſupra fidem, & ſpem, quod illa manebit in Patria, non iſtæ. Locus Ioan. procedit in ſenſu compoſito, vt alibi explicuimus.

63 Sed quæres 1. an charitas per peccatum deſtruatur totaliter? Reſp. affirmatiuè. & eſt definitum in Trident. *ſeſſ. 6. can.* 27. Ratio eſt euidens, quia ſaltem ſecundum potentiam ordinariā nullus poteſt eſſe ſimul dignus æterna vita, & dignus ęterna morte; ſed homo per peccatū mortale eſt dignus æterna morte; ergo non poteſt retinere gratiam per quā fit dignus æterna vita. Tū quia charitas non poteſt ſtare cum eo, quod eius ordini, & præceptis contrariatur; nam contraria ſaltem de potentia ordinaria non poſſunt eſſe ſimul; ſed quodlibet peccatum mortale contrariatur ordini charitatis, & præceptis illius; ergo, &c. Charitas namque poſtulat vt amemus Deum ſuper omnia, vt eum omnibus præferamus, vt nihil cum eo conferamus in amore, &c. oppoſitum ponit peccatum mortale.

64 Quæres 2. quomodo charitas deſtruatur per quodlibet peccatū mortale? Reſp. cum D. Tho. *hoc loco art.* 12. *ad* 5. quod cum charitas dicat ex ſua for-

formali ratione vnionem, & amicitiam cum Deo, & per omne peccatum mortale ſoluatur hæc vnio, & amicitia, ſequitur, quod per omne peccatum mortale charitas deſtruatur. Tum quia de ratione charitatis eſt, quod ſit vita animæ quaſi in actu ſecundo, ſicut gratia eſt in actu primo, & ex alia parte cum peccatum mortale quodcumq; ſit mors animæ in actu ſecundo, ſequitur, quod charitas per quodcunque peccatum deſtruatur. Tum etiam quia charitas eſt conuerſio in Deum vt vltimum finem: at peccatum mortale quodlibet, eſt auerſio à Deo tanquam ab vltimo fine, ac proinde etiam ratione huius deſtruct charitatem, licet peccatum directè ſibi oppoſitum ſit ſolum formaliſſimum odiũ Dei, vt ex ſe conſtat.

65 Modo quæritur, an charitas deſtruat peccatum effectiuè, & è contra, an peccatum deſtruat charitatem effectiuè. Aliqui tenent, quod peccatum deſtruat charitatem ſolum demeritoriè, non effectiuè. De hac re plura diximus *in tract. de pœnit.* oſtendentes, quod contritio expellat peccatum non ſolum demeritoriè, ſed etiam effectiuè. Vnde modo ponimus hanc concl. *Peccatum deſtruit charitatem non ſolùm demeritoriè, ſed etiam effectiuè, & è contra.* Hanc concl. tenet S. Doctor hic art. 10. vbi ſic habet. *Vnde relinquitur, quod ſi charitas diminuatur; quod cauſa diminutionis ſit peccatum vel effectiuè, vel meritoriè: neutro autem modo peccatum mortale diminuit charitatem, ſed totaliter corrumpit ipſam, & effectiuè, quia omne peccatũ mortale contrariatur charitati, & etiam meritoriè; quia qui peccando mortaliter aliquid contra charitatẽ agit, dignus eſt vt Deus ei ſubtrahat charitatem.* Vbi habes rationem à priori noſtræ concluſionis, quia ſcilicet peccatum mortale contrariatur charitati, contraria autem ſe mutuo effectiuè expellunt à ſubiecto. Aliæ rationes videantur *loco cit. de pœnit. diſp. 1. q. 4. per totam.* Soluuntur argu. in contr.

66 Primum argum. Si peccatum mortale deſtrueret effectiuè charitatem, deberet eam attingere; non poteſt eam attingere; ergo non poteſt eã deſtruere. Maior nota eſt, ſi enim frigus non attingeret calorem, non eum deſtrueret; vnde frigus, quod eſt in ciſterna, non deſtruit calorem qui eſt extra. Minor probatur, nam charitas eſt qualitas ſupernaturalis, & peccatum eſt quid naturale, eſt enim actus humanus; ſed actus humanus non attingit qualitates ſupernaturales; ergo, &c. Tum quia charitas dicitur ſemen Dei, & peccatum ſemen diaboli; ſed ſemen diaboli non poteſt deſtruere ſemen Dei; ergo. Reſp. concedendo maiorem, & negando minorem; attingit namque peccatum mortale charitatem virtute, inducendo contrariam diſpoſitionem, ſcilicet auertendo voluntatem à Deo, & cõuertendo ad creaturam; deſtruendo rationem vltimi finis ex affectu peccantis, & conſtituendo alium vltimum finem, ſcilicet creaturam, vnde peccatum mortale non deſtruit charitatem poſitiuè agendo in illam; ſed agendo in ſubiectum, introducendo nouam, & contrariam diſpoſitionem.

67 Secundum argum. Charitas à ſolo Deo infunditur, ab eoque ſolo effectiuè intenditur; ergo etiam à ſolo Deo effectiuè corrumpitur. Ideo namque ſolus Deus poteſt annihilare, quia ab ipſo ſolo eſt *eſſe*, ergo ſi à ſolo Deo eſt charitas, eiuſque intenſio, ab ipſo ſolo erit eius deſtructio. Reſp. concedendo antecedens; licet enim charitas, eiuſq; intenſio ſit à ſolo Deo, tamen ſuppoſito quod habeat contrarium, ab eo deſtrui poterit. Nec id quod dicitur eſt ad rem, quia annihilatio eſt deſitio non quoquomodo *eſſe*, ſed omnis *eſſe*, ſeu eſt deſitio totius entis in nihilum. At deſtructio charitatis non eſt deſitio totius rationis entis, ſed eſt deſitio in ſubiectum, ad quod non requiritur infinita potentia, vt in annihilatione. Tum quia eſſe tale non ſolum dependet à Deo in fieri, & conſeruari, ſed etiam à diſpoſitionibus formę, quę cum per oppoſitũ agens contrariæ diſpoſitiones introducuntur, eſſe tale

Digitized by Google

tale deſtruitur v.g. eſſe Leonis, vel equi.

68 Tertium argum. nam ſaltem peccatum omiſſionis non poteſt effectiuè corrumpere charitatem; ergo non omne peccatum eam corrumpit: omiſſio cum ſit priuatio, carentia, & non eſſe, non poteſt effectiuè agere. Reſp. quod cum non poſſit dari pura omiſſio peccaminoſa in indiuido, ſequitur quod peccatum omiſsionis corumpet charitatem ratione actionis quam dicit, vel vt cauſam, vel vt occaſionem omittendi. Tum quia peccatum omiſſionis cauſat auerſionem à Deo, & ſaltem habitualem conuerſionem ad creaturam, & horum ratione poteſt charitatem deſtruere.

DVBIVM VIII.

An charitas diminuatur per peccata venialia, & quid de eius feruore.

69 NOn mouemus dubium de diminutione charitatis in ordine ad Deum, cum certum ſit de potentia ordinaria Deum non minuere charitatem neque intenſionem illius. De potentia tamen abſoluta non videtur negandum quod Deus ſicut poteſt tollere charitatem, ita etiam poſſit eam minuere, auferendo modum maioris radicationis, & ponendo minorem. De ſola ergo charitate in ordine ad peccata venialia dubium procedit, an ſcilicet charitas per peccata venialia minuatur quoad eius intenſionem. Prima ſententia tenet, quod charitas minuatur quoad ſuam intenſionem per peccata venialia. Pro hac ſententia citat Banneſius Altiſiodorenſem *in 3.tract.5.cap.5.* licet putet quod non deſtruatur. Citat etiam quendam Doctorem Pariſienſem dicentem, quod ita charitas diminui poſſit per peccata venialia, quod etiam corrumpi poſſit. Tunc tamen vltimum peccatum veniale fieret mortale ratione effectus corrumpendi charitatem; ad eum modum quo plura furta leuia, & tantum venialia inducunt peccatum mortale, quando per vltimum completur materia grauis, reſtitutioni obnoxia, vt de *iuſt. & iure* obſeruauimus. Citatur etiam Dionyſ. Carthuſ. *in 1.diſt.17.q.9.* quam probabilem reputauit Franciſcus à Victoria *in relect.de augmen.charitatis.*

70 Noſtra ſententia ſeq. concl. explicatur. *Habitus charitatis non minuitur per peccata venialia.* Sic tradit S.Doctor *hic art.10.* vbi ſic habet: *Nec per peccatum veniale charitas diminui poteſt neque effectiuè, neque demeritoriè. Effectiuè quidem non, quia ad ipſam charitatem non attingit; charitas enim eſt circa finem vltimum, veniale autem peccatum eſt quadam inordinatio circa ea quæ ſunt ad finem.* Et poſt aliqua, *ſimiliter veniale peccatum non meretur diminutionem charitatis. Cum enim aliquis delinquit in minori, non meretur detrimentum pati in maiori. Deus enim non plus ſe auertit ab homine, quam homo auertat ſe ab ipſo.* Colligitur ex Trident. *ſeſſ.6.cap.11.* vbi docet, quod iuſti licet in peccata leuia, & venialia quandoque cadant, non tamen deſinunt eſſe iuſti, quod tamen ſequeretur ſi habitus charitatis per peccata venialia minueretur.

71 Probatur 1.ratione S.Doctoris. Peccata venialia non minuunt charitatem neque effectiuè, neque demeritoriè; ergo nullo modo. Antecedens probatur, quia charitati non opponuntur, nec producunt oppoſitam diſpoſitionẽ, quæ eſt auertere hominem ab vltimo fine, & eum conuertere ad creaturam; ergo, &c. Neque meritoriè, quia malum leue, non meretur detrimentum graue: ergo, &c.

72 Probatur 2. nam ſi peccata venialia minuerent charitatem, poſſent illam deſtruere; cum enim charitas finita ſit, per ablationem paulatim factam deſtrui poteſt: ergo ſi ſemel peccata aliquid de charitate tollant, ex illorum repetitione eam totaliter deſtruent. Nec valet reſpondere, quod illud vltimum peccatum per quod charitas deſtruetur, non erit hic, & nunc veniale, licet aliàs veniale ſit, exemplo dato de vltimo furto leui complente materiam grauem.

Sed

Sed contra, nam licet verum ſit, quod id quod ex ſuo genere eſt mortale poſſit ex aliqua circunſtantia eſſe veniale, vt furtum ratione paruitatis materiæ, & id quod ex ſuo genere eſt veniale poſſit ratione circunſtantiæ eſſe mortale, vt quãdo ex mendacio, vel ex furto aliàs leui ſequitur proximo graue detrimentũ, tamẽ id quod eſt veniale nulla oppoſita noua circunſtantia non poteſt fieri mortale; ſed hoc currit in præſenti; ergo, &c, Minor probatur, nam ex hoc quod corrumpatur habitus charitatis non poteſt peccatum veniale fieri mortale, ſed in tantum fit mortale in quantum ponitur alicuius præcepti noua trãſgreſſio, quod non currit in præſenti, cum nullum detur præceptum de conſeruandis habitibus, ſed de actibus; præcepta namque præcipiunt, & prohibent actus, non habitus. Nec illud de vltimo furto leui eſt ad rem, quia vltimum furtum non eſt peccatum mortale, cum ſit rei leuis, ſed ideo homo peccat mortaliter, quia complet materiam grauem, quidquid ſit an actus quo completur ſit veniale peccatum, an mortale. Soluuntur argumenta in contrarium.

73 Primum argum. nam iuſtus peccando venialiter cadit, ſeu excidit à gratia, & charitate; non ab entitate, ergo ab intenſione. Maior probatur ex illo Prouerb. 25. *Septies in die cadit iuſtus.* Quocirca orat iuſtus in oratione Dominica. *Dimitte nobis debita noſtra.* Reſp. 1. quod licet iuſtus cadat in peccata venialia, non tamen dicitur cadere, aut excidere à iuſtitia, ſeu à gratia, & charitate, aut ab intenſione illius, quia non cadit ab ordinatione ad vltimum finem, ſed ſolum à quadam perfectione erga media, vt in 1. 2. explicuimus. Reſpond. 2. quod ille locus Prou. poteſt etiam intelligi de tribulationibus, quæ quotidie occurrunt iuſto, eumque ad humilitatem perducunt, quibus iuſtus non ſuccumbit; ſic explicat S. P. Auguſt. *lib. de ciuit. cap.* 31. & iſte ſenſus colligitur ex eodem tex. prius enim dicitur. *Ne inſidieris, & quæras iniquitatem in domo iuſti, neque vaſtes requiem eius; ſepties, &c.* Hinc pſal. 34. dicitur. *Multæ tribulationes iuſtorum, & de omnibus his liberabit eos Dominus.* Et pſal. 36. habetur. *Iuſtus non collidetur, quia Dominus ſupponit manum ſuam.*

74 Secundum argum. nam demus duos homines habentes peccata venialia inæqualia, iſti inæqualiter diligentur à Deo, ergo habent inæqualem gratiam & charitatem, aliàs non diligerentur inæqualiter, ac proinde peccata venialia ponent illam inæqualitatem. Reſp. quod ſi illi duo homines habeant æqualem gratiam, & charitatem diligentur à Deo æqualiter, licet vnus habeat aliqua quę ſecundum quid diſplicent Deo, quę non habet alter: peccata namque venialia cum non tollant gratiam, & charitatem, nec intenſionem illius non tollunt, & minuunt Dei amicitiam, ſed tantum feruorem, ratione cuius Deus non ita per vbertatem auxilij ad nos conuertitur.

75 Circa feruorem charitatis communis ſententia eſt, quod peccata venialia minuant feruorem charitatis. Illud namque dicitur minuere feruorem charitatis, quod eſt impedimento ne vel exeat in actus ita intenſos, vel ne illos ſic frequenter; ſed peccata venialia hoc præſtant; ergo, &c. Licet namque peccata venialia non retrahant hominem à Deo, ipſum conuertendo ad creaturam, inclinant tamẽ voluntatem ad amorem creaturarum non quidem contra adhuc diuinam voluntatem, ſed præter, quaſi eam diſtrahendo in duo obiecta, in Deum ſcilicet, & creaturam: virtus autem diuiſa, ſeu diſperſa minor eſt, &c. Tũ quia peccata venialia cauſant quaſdam prauas diſpoſitiones, & habitus, retrahentes à Deo inducunt priuationem auxiliorum ſpecialium, & vberiorum pro operibus charitatis exercendis: item aliquo modo diſponunt voluntatem ad peccandum mortaliter; item redditur ineptior ad exercendos actus charitatis, in quibus feruor illius conſiſtit; ergo, &c. Quid autem, & quotuplex ſit feruor charitatis, explico *de gratia diſp.* 13. *n.* 57 vide ibi.

DIS-

DISPVTATIO XVII.

IN QVAES. XXV. D. THOMAE.

De obiecto chritatis.

1 HAEC q. habet duodecim articulos. In 1. articulo docet S. Doctor, quod habitus charitatis ſe extendit ad dilectionem Dei, & proximi, quia eſt eadem ratio formalis diligendi. In 2. art. dicit quod etiam charitas ex charitate diligitur, non vt amicus cui bonum volumus, ſed vt bonum quod volumus Deo amico, & proximo. In art. 3. dicit, quod poſſumus diligere creaturas irrationales, non vt amicum cui volumus bonum, ſed vt bona quæ volumus amico ad honorem Dei, & proximi vtilitatem. In 4. art. ait quod ſi charitas conſideretur vt habet rationem amicitiæ non eſt ad ſe ipſum; quia amicitia eſt ad alterum; quod ſi conſideretur ſecundum propriam rationem ſecundum quam eſt principaliter amicitia hominis ad Deum, & ex conſequenti ad eà quæ ſunt Dei, ſic homo ſe ipſum ex charitate diligit. Vnde dicit Caietanus, quod homo ſe ipſũ diligit tanquam amicum Dei; at proximum vt amicum Dei, & ſuum. In art. 5. tradit quod homo debet corpus ſuũ ex charitate diligere. In art. 6. habet quod in peccatoribus debemus odiſſe, quod peccatores ſunt, & diligere quod homines ſunt cã paces beatitudinis. In 7. art. tria dicit 1. eſſe commune omnibus hominibus. vt ament ſe ſecundum id quod æſtimãt ſe eſſe. 2. dicit, quod boni ſe cognoſcentes verè ſe amant. 3. quod mali non rectè ſe ipſos cognoſcentes, non verè ſe amant. In art. 8. docet 1. eſſe contra charitatem diligere inimicum inquantum eſt inimicus. 2. eſſe de neceſſitate charitatis diligere inimicũ vt eſt proximus. 3. non teneri hominem diligere inimicum in particulari, niſi quando diligimus alios non inimicos, tunc enim non poſſumus excludere inimicum. 4. eſſe de neceſſitate charitatis quantum ad præparationem animi habere propoſitum habituale diligendi inimicum in particulari, ſi neceſſitas occurrat 5. eſſe de perfectione charitatis diligere inimicum extra caſum neceſſitatis. In art. 9. quærit an ſit de neceſſitate ſalutis quod aliqua ſigna, & effectus dilectionis inimico exhibeantur. Et duo dicit 1. eſſe de neceſſitate ſalutis, quod ſigna quæ proximis exhibentur in communi, etiam inimicis fiant. 2. non eſſe neceſſe exhibere inimicis ſigna, & beneficia ſpecialia, niſi in caſu neceſſitatis; eſt tamen de perfectione charitatis illa exhibere. In art. 10. oſtendit quod etiam Angelos debeamus ex charitate diligere, cum illi nobis conueniant in communicatione beatitudinis. In art. 11. probat, quod dæmones non ſunt ex charitate diligendi, quia licet in peccatoribus debeamus diligere naturam, non tamen in dæmonibus cum ſit incapax communicationis in beatitudine. Poſſumus tamen eos ex charitate diligere, volentes eos in ſua natura permanere ad gloriam Dei, ſicut hoc modo diligimus creaturas irrationales, inquantum volumus eas eſſe ad gloriam Dei, & proximi vtilitatem. In art. 12. demonſtat quomodo ſint quatuor ex charitate diligenda, ſcilicet Deus, pro-

Digitized by Google

proximus, corpus noſtrum, & nos ipſi.

DVBIVM I.

Quodnam ſit obiectum formale charitatis.

2 IN duobus conueniunt omnes Theologi 1. quod Deus ſit obiectum formale charitatis. Cum enim charitas ſit virtus Theologica, oportet quod eius obiectum ſit Deus; hoc enim eſt proprium virtutis Theologicæ. 2. quod id in Deo habebit rationem obiecti charitatis, quod habet rationem boni, cum enim charitas ſit virtus in voluntate reſidens, oportet quod eius obiectum aliquo modo contineatur ſub obiecto ſpecificatiuo voluntatis, quod eſt bonum, ac proinde diuina bonitas, ſeu bonitas increata, erit obiectum formale charitatis.

3 Difficultas eſt, an obiectum charitatis debeat eſſe diuina bonitas terminatiuè, an etiam formaliter. Aliqui abſolutè dicunt, quod debeat eſſe diuina bonitas formaliter, cum enim aliquid propter ſe ipſum diligitur, tunc formale motiuum talis dilectionis, debet eſſe quid intrinſecum, & formaliter inexiſtens obiecto amato, aliàs non amaretur propter ſe ipſum. Nihilominus diſtinctione opus eſt. Vel enim loquimur de ſpecificatiuo intrinſeco charitatis, vel de ſpecificatiuo extrinſeco. Si de primo, erit aliquid inexiſtens charitati, & erit modus, vel tendentia charitatis in ſuum ſpecificatiuum extrinſecum, & ex vtroque coaleſcit integratio formalis ſub qua charitatis. Vel loquimur de ſpecificatiuo extrinſeco ipſi charitati, & intrinſeco ipſi obiecto amato, & tūc erit diuina bonitas intrinſeca Deo, & de hoc obiecto cōmuniter quæritur, quodnam ſit obiectum formale charitatis.

4 Communis ſententia Theologorum ſeq. concl. explicatur. *Obiectum formale charitatis, ſeu ratio formalis ſub qua charitas tendit in Deum, eſt diuina bonitas ſub ratione amabilis propter ſe ipſam, ſeu vt eſt ratio diligendi ſe ipſam, propter ſe ipsā & alia propter illā. In concreto eſt Deus vt eſt propter ſe ipsū amabilis, & alia propter illum.* Hanc concl. tradit S. Doctor *hac parte q. 23. art. 4. in corpore, art. 5. ad 2. & art. 6.* & alibi, quem ſequuntur eius diſcipuli. Idem tenent Scotus *in 3. diſt. 27. q. vnica art. 2.* Gabriel, & alij ibidem. Ratio D. Thomæ *d. art. 4.* eſt euidens, quia proprium; & formale obiectum amoris, debet eſſe aliqua ſpecialis ratio boni illi amori proportionata, & correſpondens; ſed charitas eſt ſpecialis quidam amor tendens in Deum affectu proſecutionis; ergo eius obiectum formale debet eſſe bonitas ſibi proportionata, & correſpondens, ſed hæc eſt bonitas increata ſummè, & ſecundum ſe diligibilis; ergo, &c. Tum quia hoc modo charitas diſtinguitur à fide, diſtinguitur à ſpe, & ab amore concupiſcentiæ. Tum etiam quia charitas noſtra eſt quædā participatio charitatis Dei, qua ſe ipſum, & nos diligit, ſed obiectum charitatis Dei, eſt diuina bonitas vt eſt propter ſe ſummè diligibilis, & de facto diligitur ſummo modo; ergo obiectum noſtræ charitatis erit eadem ſumma bonitas vt eſt ſummè, & propter ſe diligibilis, licet de facto ob incapacitatem ſubiecti non diligatur ſummo modo. Cæterum vt clarius procedamus per ſequentes §. §. rem magis dilucidabimus.

§. I. *Quanam bonitas ſit obiectum formale charitatis.*

5 ALiqui putant, quod obiectum formale charitatis ſit diuina bonitas vt eſt quoddam ſpeciale attributum Dei, non prout eſt ipſa diuinitas vt dicit omnem perfectionem in omni genere excellentiæ. Alij volunt quod obiectum formale charitatis ſit ipſa diuinitas, ſeu natura diuina vt eſt ipſa bonitas per eſſentiam. Pro quo notandum, quod in Deo duplex bonitas diſtinguitur: vna eſſentialis; alia attributalis: ſicut etiam diſtinguitur duplex veritas: vna eſſentialis, & alia attributalis: & duplex infinitas: vna eſſentialis, & alia

Digitized by Google

attributalis. Bonitas eſſentialis eſt ipſamet diuina eſſentia, prout amplectitur omnes perfectiones in Deo repertas, ſeu eſt ipſa diuina eſſentia vt eſt in omni genere perfectiſſima, qua ratione idem eſt eſſe bonum, ac eſſe perfectum. Quo modo ipſa diuina eſſentia dicitur vera veritate eſſentiali, quatenus continet omnes perfectiones conformes ſuo primordiali intelligere. Quo etiam modo dicitur infinita infinitate primordiali, & eſſentiali, quatenus in ea omnes aliæ infinitates præcontinentur.

6 Bonitas attributalis, eſt quoddam attributum Dei, ab eſſentia, & ab alijs virtualiter diſtinctum, & eſt perfectio Dei non abſoluta, & quaſi in ſe, ſed quaſi reſpectiua, qua Deus intelligitur quaſi diſpoſitus ad benefaciendum creaturis, & eſt quædã beneficentia, & quaſi amor habitualis Dei erga creaturas. Sicut veritas vt eſt attributum, eſt veritas Dei non abſoluta in ſe, ſed quaſi reſpectiua ad veritates creaturarum; idem dic de infinitate. His poſitis. Noſtra ſent. duabus concl. explicatur.

7 Prima concl. *Diuina bonitas vt eſt attributum ab eſſentia, cæteriſque attributis diſtinctum, eſt ratio formalis ſub qua charitatis* Hanc concluſionem colligo ex D. Thoma *hoc loco q.* 23. *art.* 4. vbi ſic loquitur. *Proprium autem obiectũ amoris eſt bonum, & ideo vbi eſt ſpecialis ratio boni, ibi eſt ſpecialis ratio amoris, bonum autem diuinum inquantum eſt beatitudinis obiectum habet ſpecialem rationem boni, &c.* Vbi duæ particulæ põderandæ ſunt, ſcilicet *inquantum*, & *ſpecialem rationem*, quaſi dicat S. Doctor, quod obiectum charitatis non eſt bonũ diuinum in tota ſua vniuerſalitate, ſed in quantum dicit ſpecialem rationem boni diuini, ſeu vt dicit rationem attributalem bonitatis. Tum quia obiectum formale fidei non eſt veritas eſſentialis, ſed attributalis, ſeu non eſt veritas in eſſendo, ſed in dicendo, vt ſupra de fide diximus; ergo etiam obiectum formale ſpecificatiuum, ſeu ratio formalis *ſub qua*, non erit bonitas eſſentialis, ſeu in eſſendo, ſed quaſi in dicendo. Et ſic per S.D. obiectum charitatis non eſt diuina bonitas in ſe, ſed vt eſt obiectum beatitudinis, ſeu reſpectiua, ac proinde attributalis.

8 Præterea charitas eſt in genere amicitiæ, ſeu eſt amicitia hominis ad Deum, ergo ratio formalis illius non poteſt eſſe bonitas eſſentialis, ſed reſpectiua, quæ ſcilicet connotet tanquam fundamentum communicationem bonorum ſupernaturalium, & maximè gratiæ, per quam homo fit eiuſdem naturæ cum Deo per participationem; ergo, &c. Conſeq. probatur, quia vt n. 5. notauimus bonitas eſſentialis eſt talis in ſe abſoluta, non reſpectiua ac proinde non connotat communicationem bonorum ſupernaturalium, & maximè gratiæ, hoc enim eſt proprium bonitatis attributalis vt n.7. aduertimus. Tum quia aliàs amor Dei, & proximi eſſent diuerſæ rationis; bonitas namque eſſentialis cum non ponat communicationem cum proximo non poteſt eſſe ratio diligendi illum, cã tamen ponit bonitas attributalis, de qua te dicemus §. ſeq.

9 Secunda concl. *Bonitas eſſentialis Dei, eſt obiectum quod ſeu ratio formalis qua charitatis.* Colligitur ex D. Thoma loco citato, & tradunt D. Bonau. Scotus, Gabriel, Durand. & alij *in* 3. *diſt.* 27. Probatur, nam illa eſt ratio formalis *qua* charitatis qua Deus vt ſummè bonus diligitur, ſeu qua Deus eſt ſummè amabilis in ſe, & propter ſe, ſed hæc eſt bonitas eſſentialis; ergo, &c. cum enim charitas ſit omnium virtutum perfectiſſima, debet habere obiectum omnium perfectiſſimum; hoc eſt bonitas eſſentialis, primaria, & omnium prima; ergo. Tum quia charitas Dei & noſtra habent idem obiectum *quod*, ſed obiectũ quod diligitur charitatis Dei eſt bonitas eſſentialis, & primordialis; quod enim in Deo intelligitur primò bonum, debet primò diligi, ergo eadem bonitas erit obiectum *quod* primò diligitur per noſtram charitatem. Tum etiam quia bonitas eſſentialis eſt per ſe amabilis, & pro-

Digitized by Google

propter ſe; ergo ſi non diligeretur per charitatem deberet dari alia virtus per quam diligeretur. Tum denique quia amor beatificus primò tendit in bonitatem eſſentialem propter ſe; tanquam in rationem formalem *qua*; ergo etiam charitas, cum non diſtinguantur.

10 Ex quibus infertur, quod ratio formalis *ſub qua* charitatis eſt bonitas attributalis vt tradit, ſeu vt cauſat, aut prout eſt cauſatiua communicationis in natura; at ratio formalis *qua* eſt bonitas eſſentialis, ſupponens rationem formalem *ſub qua*, vt facientem communicationem in natura, ſeu vt ponentem amicitiam ſub qua bonitas eſſentialis diligitur,& quę non poſita non diligitur. Quocirca nos propriè non diligimus bonitatem attributalem ſed eſſentialem, licet hanc ſub illa diligamus.

11 Sed obijcies 1. quia ex noſtra doctrina ſequeretur nos amare Deum amore charitatis quia nobis ſuæ naturæ participationem communicat, quia eſt nobis beneuolus, quia nobis ſua dona confert, &c. hoc eſt falſum; ergo, &c. Minor conſtat, quia confunderentur amor amicitiæ, & amor concupiſcentiæ; tum quia de ratione amoris charitatis eſt, quod Deus ametur propter ſe, non propter nos. Maior probatur, nam tunc ratio amandi Deum non eſſet quia eſt bonus in ſe, ſed quia eſt bonus nobis, faciendo nos ſuæ naturæ conſortes: ſeu faciendo nos ſuæ naturæ participes: & per gratiam quodammodo eiuſdem naturæ. Reſp. negando maiorem; non enim amamus Deum amore charitatis, quia nobis ſua dona communicauit, &c. Sed amamus Deum, quia eſt bonus in ſe, quia eſt amabilis propter ſe; licet ratio ſub qua amamus ſit quia nos eleuauit ad ſuæ naturæ participationem, ad ſui amicitiam, &c. ſi enim non ſic eſſemus eleuati, non poſſemus diligere diuinam bonitatem prout eſt in ſe; cum certum ſit nos non poſſe exire in dilectionē Dei ſuper omnia, & prout Deus eſt bonus in ſe, niſi prius intelligamus Deum per ſuam bonitatem attributalem quodammodo conuerti ad nos. Vnde differunt amor amicitiæ, & concupiſcentiæ maximè in hoc, quod per amorem concupiſcentiæ volumus Deum nobis ſecundum vtramque bonitatem. At amor amicitiæ vult Deum in ſe, & tanquam rem volitam, & tanquam rationem volendi, licet ratio volendi ſit bonitas Dei quodāmodo relatiuā prout reſpicit nos faciendo nos amicos, ſed & hanc rationem volumus Deo. Quocirca aliud eſt velle Deum nobis, propter noſtrum cōmodum, propter noſtram vtilitatem, & velle Deum volentem noſtrum commodum, ſeu nos eſſe, aut facere ſuos amicos, & hoc etiam propter ipſum tanquam propter rem volitam.

12 Obijcies 2. nam S. Doctor *q. 23. art. 6. in corpore* videtur oppoſitum docere, dum dicit, quod *charitas attingit ipſum Deum, vt in ipſo ſiſtat, non vt ex eo aliquid nobis proueniat*, ſi autem ratio formalis charitatis eſſet bonitas attributalis, quę eſt reſpectiua noſtri, iā charitas non ſiſteret in Deo, ſed ad nos deſcenderet. Reſp. Sanctum Doctorem eſſe pro nobis, vt enim dicebamus etiā ipſam bonitatem attributalem volumus propter ſe: aliud namque eſt velle Deum nobis, & aliud eſt velle attributum reſpectiuū noſtri propter ſe: volo namque attributa Dei vti ſunt, rſpectiua vt talia, abſoluta vt talia: volo bonitatem eſſentialem vt talem, & attributalem vt talem. Explicatur hoc, quia omnis inclinatio ſequitur naturam, ſeu formam; natura autem ſeu forma inclinat vel in id in quo continetur aut in ſuam cauſam, vel in ſuam ſimilitudinem, aut principium. Cum autem bonitas eſſentialis non ſit principium charitatis, ſeu amicitiæ inter Deum, & hominem; bene tamen bonitas attributalis, ſequitur quod charitas in illam tendet, & inclinabit ſaltem tanquam in rationem ſuam ſpecificatiuam, ſpecificatiuum namque deſumitur à potiſſima formæ inclinatione. Tum quia ſi charitas non tenderet in bonitatem attributalem, deberet dari alia virtus quæ in illam tenderet, & amaret, quę

Digitized by Google

cum non poſſit eſſe ſpes, cum illa non reſpiciatur vt bonum noſtrum, ſed vt eſt bona in ſe ſequitur quod deberet eſſe alia charitas diuerſa, quod eſt falſum.

§. II. *Quodnam ſit obiectum charitatis qua diligimus proximum.*

13 PRo intelligẽtia dubij nota, quod dupliciter poteſt proximus diligi. Primò ex motiuo diuinæ bonitatis intrinſecæ Deo, extrinſecæ proximo, vt cum eum diligimus vt eſt aliquid Dei, creatura Dei, eleuatus ad ordinem gratię, & ad ęternam beatitudinem, ſecundũ quam rationem bonitas Dei ſolum conuenit proximo per aliquam habitudinẽ ad Deum, tunc enim increata bonitas eſt motiuum diligendi proximum, vt ſaltem implicitè concipitur. Secundò ex motiuo ipſi proximo intrinſeco, quatenus ſcilicet habet gratiã ſanctificantem, & alias perfectiones ſupernaturales, ob quas illum amamus; & ſi illis caret, eas ei optamus, & in illis tanquam in illo exiſtentibus, aut deſideratis complacemus, & tunc diligens neque virtualiter, aut implicitè cogitat de bonitate increata, nec eſt tunc eius motiuum.

14 Conueniunt communiter Theologi, quod cum proximus diligitur primo modo, tunc obiectum formale talis dilectionis ſit ipſa bonitas increata, & iſte actus eſt propriè charitatis, ex eo quod diuina bonitas, quæ primò mouet ad diligendum Deum, mouet ſecundò ad diligendum proximum, vt eſt aliquid illius. Quoties enim vnum amatur propter aliud in genere cauſæ formalis motiuæ, tunc quod eſt formale motiuum diligendi vnum, eſt etiam motiuum diligendi aliud; quod propter ipſum amatur, hoc contingit in præſenti; ergo, &c. Tum quia eodem motiuo quo diligo amicum, diligo etiam res amici, tanquam aliquid illius; ergo, &c.

15 Sed obijcies 1. nam proximus per charitatem diligitur amore amicitię eſt enim charitas amicitia, & erga Deũ, & erga proximum; ergo debet diligi per bonitatem ſibi intrinſecam; ſed hoc non currit in hoc caſu cum diuina bonitas ſit ſoli Deo intrinſeca, & proximo extrinſeca; ergo, &c. Reſp. concedendo antecedens, & negando conſequentiam. Licet enim id quod amatur amore amicitiæ tanquam obiectum primarium, debeat amari ob bonitatem ſibi intrinſecam; tamen id quod amatur amore amicitiæ vt obiectum ſecundarium, & vt aliquid amici non eſt neceſſe quod ametur propter bonitatem ſibi intrinſecam, ſed intrinſecam obiecto primario, & extrinſecam ſecundario vt eſt in creatis filius amatur amore amicitiæ vt aliquid patris, ſeu propter bonitatem patris. Secus eſt quando amantur aliæ res amici incapaces amicitiæ, tunc enim amantur tantum vt res volitæ amico, nõ amore amicitiæ. Et ſic cum amatur proximus amore charitatis propter bonitatem in Deo exiſtentem amatur amore amicitiæ licet ſecundariò, cum ſit capax illius.

16 Obijcies 2. nam tunc propriè quis diligitur tanquam amicus quando amatur propter ſe ipſum; ſed in hoc caſu proximus non diligitur propter ſe ipſum, ſed propter Deum; g. &c. Reſp. quando amatur propter ſe ipſum tanquam finem vltimum, negatur, hoc eſt enim proprium ſolius Dei: quando amatur propter ſe ipſum vt rationem formalem diligendi, conceditur: licet enim bonitas Dei increata ſit extrinſeca proximo, eſt tamen vera, & propria ratio diligendi proximum, nam vt eſt intrinſeca Deo, eſt vera ratio diligendi ipſum: vt eſt extrinſeca proximo, eſt vera ratio diligendi illum amore amicitiæ. Neque hinc inferri poteſt, quod proximus ametur amore concupiſcentiæ, vt quid concupitum Deo, quia amor concupiſcentię dicit rationẽ finis cui, non cuius gratia; dum autem eſt proximus volitus Deo, eſt illi volitus vt fini cuius gratia, non vt fini cui; finis namque cui, eſt ipſe proximus.

17 Modo difficultas eſt, an ille ſit actus charitatis quando proximus diligitur

gitur ex motiuo ipſi intrinſeco, quatenus ſcilicet habet gratiam, vel eſt capax illius, eique eam optamus. Aliqui dicunt non eſſe actum charitatis Theologicæ, cum nec obiectum amatum ſit quid increatum ſcilicet gratia, & cætera dona ſupernaturalia; nec ratio formalis diligendi ſit increata, cum iſta ſit communicatio in natura per gratiam, ſine aliquo reſpectu ad Deum. Hinc alij dicunt, quod ille actus cauſetur ab alia virtute à charitate diſtincta, quæ ſit quædam amicitia ſupernaturalis non Theologica, fundata in dicta conuenientia in natura ſupernaturali; nam ſicut datur amicitia naturalis qua volumus proximo bona naturalia: ita datur amicitia ſupernaturalis qua volumus proximo bona ſupernaturalia.

18 Illi qui volunt, quod ratio formalis *ſub qua*, ſeu motiuum formale charitatis ſit bonitas increata in ſe, & propter ſe amabilis, difficulter poſſunt ſe ab hac difficultate expedire, nam in hoc caſu nec ratio amata eſt aliquid increatum cum ſit gratia, & alia dona ſupernaturalia; nec ratio *ſub qua* eſt aliquid increatum, cum tunc non habeatur ratio bonitatis increatæ abſolutæ, & eſſentialis, cum non ſit reſpectiua bonorum ſupernaturalium ad extra productorum. Vnde vnum ex duobus coguntur fateri: vel quod iſte actus ſit alterius virtutis à charitate Theologica diſtinctæ: vel quod charitas Theologica poſſit attingere aliquem actum, & non ſub ſuo ſpecificatiuo, quæ ſunt inaudita in Theologia.

19 Cæterum nos qui diximus, quod ratio formalis *ſub qua* charitatis Theologicæ eſt bonitas attributalis, reſpectiua, & factiua communicationis in natura diuina participata, facile ad difficultatē reſpondemus, quod ſcilicet ille actus ſit verè, & propriè charitatis Theologicæ, quia licet obiectum quod amatum ſit quid creatum, tamen ratio formalis *ſub qua*, quæ eſt bonitas attributalis, eſt quid increatum, & ſub illa diligimus, volumus, & optamus proximo gratiam, & cætera dona ſupernaturalia; non enim poſſunt eſſe volita niſi ſaltem implicitè, ſub ratione ſui principij effectiui, & formalis in ratione volendi, eo modo quo ſupra diximus de diuina reuelatione, quod eſt principium reuelandi ad extra res reuelatas, & eſt ratio ſub qua credendi eas.

DVBIVM II.

Quodnam ſit obiectum materiale charitatis.

20 Ex dictis dubio præcedenti cōſtat, quodnam ſit obiectum formale *quo*, ſeu ratio formalis *ſub qua*, ſcilicet bonitas attributalis; & obiectum formale *quod* ſeu ratio formalis *quæ*, ſcilicet bonitas eſſentialis. Nunc reſtat vt videamus quænam ſit ratio materialis, ſeu quodnam ſit obiectum materiale charitatis. Pro intelligentia nota, quod quantum ad præſens ſpectat, obiectum materiale charitatis eſt duplex, ſcilicet *cui*, & *quod*, obiectum *cui*, & illud *cui* rem amamus, volumus, & deſideramus. Obiectum *quod*, eſt res quam volumus, amamus, &c. Deinde obiectum tam *cui*, quam *quod*, eſt duplex adæquatum, & inadæquatum.

21 His poſitis rem breuiter reſoluo. Dico 1. *Obiectum cui charitatis adæquatum eſt omnis creatura rationalis, & Deus: ſeu eſt Deus, nos ipſi, & proximus: at obiectū inadæquatum principale eſt Deus, &c.* Ratio clara eſt, quia illud tantum eſt obiectum *cui*, charitatis, quod eſt capax amoris amicitiæ; ſed ſolus Deus, creatura rationalis eſt capax amoris amicitiæ; g; ſolus Deus, & creatura rationalis eſt obiectū *cui*. Minor nota eſt, cum enim ſola creatura rationalis ſit capax amandi & redamādi, ſola erit capax amoris amicitię in quo requiritur ratio amādi, & redamandi. Maior probatur, nam obiectū *cui* eſt perſona amata, quæ debet redamare; ergo illud tantum eſt obiectum *cui*, quod eſt capax amoris amicitiæ, quod autem obiectum *cui*, principale ſit Deus conſtat, quod etiam creatura rationa-

tionalis ſit obiectum *cui* inadæquatum, conſtat ex dictis. Charitas namque principaliter vult bonum Deo, ſecundariò vult bonum nobis, & proximo, ſecundum ordinem infra explicandum.

22 Dico 1. obiectum *quod* materiale charitatis, eſt omne bonum, quod velle poſſumus Deo, nobis, & proximo; hoc autem eſt omne bonum tum naturale, tum ſupernaturale, licet motiuum ſemper debeat eſſe ſupernaturale. Et ſic omnia iſta collectiuè ſunt obiectũ *quod* volitum adæquatum, & diuiſiuè, ſunt obiectum inadæquatum. Res clara eſt.

23 Sed obijcies 1. quia falſum videtur, quod obiectum *cui* charitatis ſit etiã ipſe diligens, quia vt docet magnus Greg. *hom. 17. in Euangelia*, de ratione charitatis eſt vt in alterum tendat: *Dilectio in alterum tendit, vt eſſe charitas poſſit*; ſed nos non ſummus alterum à nobis; ergo non poſſumus nos diligere amore charitatis. Reſp. cum D. Thoma *hic q. 25. art.* 4. quod charitas duobus modis conſiderari poteſt. Primò, ſecundum rationem amicitiæ, & ſecundum hanc rationem non eſt ad ſe ipſum, ſed ad alterum, vt docet Ariſt. in *lib. Ethic.* Tum quia amicitia eſt pars ſubiectiua iuſtitiæ, quæ non eſt ad ſe, ſed ad alterum, vt in tract. *de iuſt. & iure* oſtendimus; ergo neque amicitia; & in hoc ſenſu loquitur magnus Gregorius. Secũdò conſiderari poteſt ſecundum propriã rationem, prout ſcilicet eſt amicitia hominis ad Deum, ſecundum quam rationem homo conſideratur vt aliquid Dei, & hoc modo homo diligit ſe ipſum amore quodam amicitiæ non quia diligat ſe ipſum, vt ſe ipſum, ſeu vt indiſtinctum à ſe, ſed quia diligit ſe ipſum vt quaſi à ſe diſtinctum, vt ſcilicet eſt aliquid Dei, eſt quid pertinens ad Deum. Amicitia namque non ſolum diligit amicum, ſed etiam res eius ſeu quæ ad ipſum pertinent; & ſic homo per charitatem ſe ipſum diliget vt quid Dei, vt quid ad Deum pertinens.

24 Obijcies 2. nam illud cadit ſub charitate, quod cadit ſub præcepto illius; ſed ſub præcepto charitatis cadit ſolum Deus, & proximus, non ipſe diligens; ergo, &c. Reſp. 1. quod ſub præcepto quo homo obligatur diligere Deum, obligatur etiam diligere ſe ipſum tanquam aliquid Dei, vt nu. præcedenti obſeruauimus. Vel quod præceptum diligendi ſe ipſum continetur ſub præcepto diligendi proximũ; nihil enim eſt magis proximus quàm ſibimet ipſi. Reſp. 2. quod licet præceptum charitatis exprimat ſolum Deum, & proximum tamen in eo ſufficienter exprimitur obligatio diligendi ſe ipſum; regula namq; diligendi alios deſumitur ex regula diligendi ſe ipſum: iuxta illud: *diliges proximum tuum ſicut te ipſum.*

§. *vnicus. Recenſentur obiecta materialia charitatis in particulari.*

25 IAm conſtat ex dictis, quod obiectum præcipuum charitatis ſit Deus, deinde ipſe homo, poſtea proximus, ſecundum ordinem infra tradendum, de quo agit S. Doctor in *art. 1. q.* 25. poſtea in articulis ſequentibus agit de alijs obiectis materialibus charitatis: vnde in art. ſecundo quærit an charitas ſit ex charitate diligenda, &c. Et ſic eſt 1. difficultas, an charitas ſit obiectum materiale charitatis? Reſp. affirmatiuè, eſt enim charitas ex charitate diligenda, non vt amicus cui bonum volumus, ſed vt bonum quod nobis, & alijs volumus: idem dicendum de alijs virtutibus, & bonis; imò & de ipſa beatitudine quam diligimus vt bonum quod nobis, & proximis volumus, non vt amicum cui volumus.

26 Sed quæres 1. an poſſit quis habere charitatem, & eam non diligere? Reſp. negatiuè, qui enim charitatem habet, eam diligit, & qui eam diligit, eam habet, de ratione namque charitatis, cum ſit quædam dilectio, eſt, quod eo modo quo habetur, diligatur, quando ſolum habetur habitualiter, ſolum hoc modo diligitur, & quãdo habetur actualiter, hoc modo diligitur; eſt enim aliquo

quo

Digitized by Google

quo modo reflexiua ſuper ſe ipſum. Beatitudo autem etiam diligitur cum non habetur; licet habita non poſſit non diligi, non habita tamen & diligi, & non diligi poteſt.

27 Quæres 2. quid ſibi velit Apoſtolus in illis verbis ad Rom. 12. *Charitatem fraternitatis inuicem diligentes*? Reſp. quod nonnulli veterum Patrum inter quos D. Fulgentius, & D. Anſelmus ſic intellexerunt vt Apoſtolus hortetur ad diligendam ipſam charitatem. Cœterum cum Vaticana conformius Græcis legat *Charitate*, non *Charitatem*, non poteſt inde magnum peti argumentum, quod debeamus diligere charitatem, ſed quod debeamus nos ex charitate diligere.

28 Quæres 3. quomodo charitas, & alia dona amentur amore amicitiæ, & amore concupiſcentiæ? Reſp. quod charitas tunc amatur amore amicitiæ, non quia amatur vt amicus, ſed quia amatur vt bonum amico, & quando amatur charitas vt bonum noſtrum quatenus ſumus aliquid Dei, tunc etiam dicitur amari amore amicitiæ, ſeu charitatis; tunc autem amatur amore concupiſcentiæ, quando non amatur vt eſt bonum noſtrum vt ſumus aliquid Dei, vel vt eſt communicatio in natura participata cũ Deo, ſed præciſè vt eſt bonum noſtrum vt fini cui. Aliqui dicunt, quod gratia, & charitas non poſſint diligi amore cõcupiſcentiæ, quia cum charitas dicat rationem finis vltimi, ſeu cuius gratia, non poteſt ab eo extrahi per amorem concupiſcentiæ. Nihilominus non videtur poſſe negari, quod non poſſint amari amore concupiſcentiæ, vt ſcilicet ſunt nobis commoda, & beatitudinis adipiſcendę inſtrumenta. Sicut enim ipſa beatitudo amari poteſt amore amicitiæ, vt ſcilicet eſt aliquid amici, vt eſt bonum illius; & amari poteſt amore concupiſcentiæ vt eſt commoda, vtilis, &c. amico, ita charitas, &c.

29 Secunda difficultas, an creaturę irrationales ſint ex charitate diligendæ? Reſp. cum D. Tho. *art. 3. huius qu. 25.* quod creaturæ irrationales non ſunt ex charitate diligendæ quatenus eis bene velimus ſicut amico; cum enim ſint libertate deſtitutæ non poſſunt propriè vti, aut frui bono poſſeſſorum quia non ſunt capaces reamandi; tum quia non communicant nobiſcum neque in natura rationali. Poſſunt tamen amari ex charitate tanquam bona volita amico, ſeu quatenus eas nobis, vel alijs deſideramus ad Dei gloriam, & noſtri, & proximi vtilitatem.

30 Tertia difficultas quam proponit S. Doctor art. 4. eſt, an homo debeat diligere ſe ipſum ex charitate. Ad quam reſpondet affirmatiuè, & indicat ſcriptura Matt. 22. *Diliges proximum tuum ſicut te ipſum*; vbi indicatur, quod tunc eſt rectus amor proximi: cum commenſuratur cum amore ad ſe ipſum, ita quod regula diligendi proximum ſit dilectio erga ſe ipſum. Vbi eſt etiam aduertendum, quod amor ſui ponitur vt regula amoris proximi, non vt regula amoris Dei, quia proximus debet amari ſicut nos, at Deus amari debet ſupra nos. Vnde Diuus Thomas rectè docet, quod amor ſui eſt forma amicitiæ ad creaturam, non ad Deum, quia amicitia ad Deum eſt excellentiæ, & ſupra naturam, vt Philoſophus docet. Notat etiam idem S. Doctor, quod cum charitas ſit amicitia, duobus modis poſſumus aliquid diligere, vel vt amicum, vel vt aliquid amici, vel ad amicum pertinens: vt amicum non diligimus noſmetipſos, ſed potius amicum ſicut nos; eſt enim amicus alter ego: amor ergo hominis ad ſe ipſum non eſt amicitia, ſed aliquid altius amicitia, quod eſt forma, & radix amicitiæ: Quocirca diligimus nos ipſos ex charitate tanquam quid ad Deum pertinens quem diligimus, ideoq; tanquam aliquid amici.

31 Sed quæres, quot modis homo ſe ipſum diligat? Reſp. quod ex charitate diligit ſe duobus modis. Primus quatenus eſt aliquid Dei, eo modo quo diligimus creaturas irrationales, quatenus ſcilicet conferunt ad gloriã Dei. Secun-

Digitized by Google

cundus, qui communis eſt dilectioni proximi, quatenus ſcilicet ſumus capaces beatitudinis, licet etiam hoc ad gloriam Dei cædat, tamen eſt ſpeciale creaturæ rationali.

32 Quarta difficultas, an homo debeat ſuum corpus diligere? Affirmatiuè reſpondet S. Doctor art. 5. quia corpus eſt inſtrumentum animæ ad opera virtutum. Tum quia corpus eſt futurum conſors futuræ beatitudinis. Hic tamen duo errores vitandi ſunt. Primus Manichæorum, Priſcillianiſtarum, & Patricianorum apud Caſtro *lib. 4. contra hæreſes*, qui dixerunt carnem eſſe à diabolo, ac proinde eſſe odio habendam, & interficiendam. Contra quos eſt illud Apoſtoli ad Epheſios 5. *Nemo vnquam carnem ſuam odio habuit.* Alius eſt error hæreticorum noſtri temporis, qui putant carni laxandas eſſe habenas, qui ob id perſequuntur vitam monaſticam, & pœnitentem. Cum tamen ex ſacris litteris, & ex Sanctis Patribus caro ſit ſecundum prudentiæ moderationem, & ſecundum leges temperantiæ coercenda, hoc enim ad eius dilectionem pertinet, vt hic odio habeatur, vt in vitam æternam illam cuſtodiamus; ita enim debemus carnem noſtram diligere vt ad vitam æternam nos conducat, non vt retrahat.

33 Quinta difficultas, an peccatores ſint ex charitate diligendi? Reſpondet affirmatiuè S. Doctor *art. 6.* dicens, quod in peccatoribus debemus odiſſe peccata, & diligere quod peccatum non eſt; maximè quod ſint capaces æternæ beatitudinis. Vnde D. Proſper ſententia 2. dicit. *Sic diligendi ſunt homines, vt eorum non diligantur errores: quia aliud eſt amare quod facti ſunt, aliud odiſſe quod faciunt.* Et S. P. Aug. 14. de ciuit. cap. 6. ait. *Nec propter vitium oderit hominem, ſed oderit vitium, amet hominem.* Quod autem peccatores qua ſunt capaces beatitudinis ſint diligendi, conſtat, quia Chriſtus D. adeo dilexit peccatores, vt dixerit. *Non veni vocare iuſtos, ſed peccatores.* Tum quia peccatores veniunt in ſcriptura nomine fratris, & proximi. Matt. 18. *Si peccauerit in te frater tuus*, &c. Imò aliqui volunt, quod fratris, ac proximi nomine magis intelligantur peccatores, quàm iuſti, eo quod magis ope noſtra indigeant. Tum quia ſi ſolus iuſtus eſſet noſter proximus, vt volunt aliqui heretici penè ceſſaret vſus fraternæ correptionis: & vacillaret in incertum omnis proximi dilectio, cum neſcimus an iuſtus ſit.

34 Sexta difficultas, an peccatores ſe ipſos diligant? Reſpondet S. Doctor, quod peccatores verè non ſe ipſos diligant, quod prius docuerat Ariſt 9. *Ethic 4.* vbi poſt multa ad rem præſentem facientia, ſic concludit. *Enitendum eſt eſſe bonos, ſic enim quiſque & ad ſe ipſum habebit amicè, & alijs amicus eſſe poterit.* Vnde Eccleſ. 14. dicitur. *Qui ſibi nequã eſt, cui alij bonus erit?*

35 Quæres 1. quænam ſint ſigna boni, & veri amoris ſui? Reſp. eſſe quinque quæ ponit Caiet. *ſuper art. 7. q. 25.* vbi ſic habet. *Fige in corde tuo concluſiones huius articuli, & qualiter mali vt ſic non ament ſe ipſos, & quinque ſigna veri amoris proprij, qui ſolis bonis conuenit, ſcilicet velle interiorem hominem, hoc eſt partem rationalem viuere: velle illi bona virtutum: operari ad hæc, conuerſari ſecũ intus delectabiliter concordare cum illo, aut illa: & per hæc ſigna examinate ipſum, an verè ſis bonus, an verè ames te ipſum: an ſis tu tibi inimicus: & hæc frequenter, imò & quotidie meditare*, hæc Caiet.

36 Quæres 2. quiſnam magis diligat corpus ſuum iuſtus, an peccator? Reſp. quod loquendo de amore recto, & ſecundum dictamen rationis, peccatores non amant ſua corpora, imò potius odio illa proſequuntur, facientes eis mala tam in præſenti, quam in futuro. Faciunt eis mala in præſenti, quia bona inferiora præferunt ſuperioribus, in futuro, quia ea diſponunt ad ignem inferni. E contra iuſti ſubijciunt corpus rationi, & ad vitam immortalem diſponũt illud. Quod ſi loquamur de amore inordinato, ſenſibili, & contra rationem peccatores

magis

Digitized by Google

magis diligunt corpus, quam iuſti; hic amor cum inordinatus ſit, vocatur à Chriſto D. odium; *qui odit animam ſuam in hoc mundo in uitam æternam cuſtodit eam*.

DVBIVM III.

Quomodo inimici ſint diligendi.

37 CONueniunt omnes catholici dari præceptum de dilectione inimicorum, conſtat ex illo Matt. 5. *Diligite inimicos veſtros, benefacite ijs qui oderunt vos, vt ſitis filij Patris veſtri*, quaſi dicat, aliàs non eritis filij Patris veſtri, peccando mortaliter contra hoc meum mandatum. Et ratio conſtat ex dictis *n.* 33. quia datur præceptum de dilectione proximi; ſed inimicus eſt proximus, *Luc.* 10. ergo, &c. Proximus namque eſt homo capax beatitudinis, ſed inimici ſunt huiuſmodi; ergo, &c.

38 Sed dices 1. nam hoc præceptum neque eſt naturale, neque ſupernaturale; ergo non datur. Antecedens probatur, nam ſi eſſet naturale non diceretur præceptum nouum: ſi eſſet ſupernaturale non obligaret infideles; nã nullus obligatur præceptis ſupernaturalibus niſi mediante baptiſmo; ergo, &c. Reſp. cum Banneſio *hic art.* 9. *concl.* 2. pertinere ad præceptum naturale, quod probat quia etiam Plato lib. 28. dialogorum dicit. *Nulli faciendum eſt malùm etiam ſi ab illo paſſus ſis iniuriam*. Tum quia in lege Euangelica nullum datur præceptum ſupernaturale præter præcepta fidei, ſpei, charitatis, & ſacramentorum. Tum etiam quia ipſi infideles tenentur diligere inimicos in in caſu neceſſitatis præbendo cibum, potum, &c. Quod autem hoc præceptum dicatur nouum, intelligitur quoad dilectionem ad vitam ſupernaturalem. Ioan. 13. *Mandatum nouum do vobis vt diligatis inuicem, ſicut dilexi vos*. Fundatur autem hoc præceptum in illo vniuerſaliſſimo. *Quod tibi non vis fieri, alteri ne faceris, &c.*

39 Dices 2. nam Chriſtus D. dixit. *Audiſtis quia dictum eſt antiquis, diliges proximum tuum, & odio habebis inimicũ tuum*; ergo non eſt præceptum naturale. Reſp. quod in lege non erat tale dictum; *odio habebis inimicum tuum*. Sed intulerant Iudæi ex eo quod dicebatur Leuit. 19. *diliges amicum*, à contrario odio habebis inimicum tuum. Imò ſi fuiſſet, debuiſſet intelligi de odio inimici qua peccator eſt; aut ſecundum ordinem iuris.

40 Dices 3. quia præcepta debent eſſe de rebus non excedentibus humanam capacitatem; ſed hoc non eſt tale; ergo, &c. Minor probatur, nam vt docet S. P. Aug. in pſal. 118. concione 7. *Nihil eſt mirabilius in mandatis Dei, quam diligite inimicos veſtros, hoc eſt retribuite bona pro malis*. Et concion. 9. dicit. *In iuſtificationibus Domini nullam rem eſſe difficiliorem, & mirabiliorem quàm vt ſuos quiſque diligat inimicos*; vnde potius pertinet ad actum heroicum, quam ad præceptum: de actibus namque hæroicis non dantur præcepta. Reſp. 1. quod diligere inimicos in communi, & in præparatione animi ſi fuerit in graui neceſſitate, non eſt multum difficile comparatione ad alia mandata, & aliqui facilius diligent inimicum, quã ſeruent caſtitatem. Reſp. 2. quod hæc difficultas facile ſuperatur ex diuina gratia, quæ omnibus præſto eſt.

41 Modo quæritur quomodo inimici ſint diligendi? Communis Theologorum ſententia poſt D. Thomam *hic art.* 7. eſt, quod inimici ſunt diligendi in communi vt alij homines, & illis cõmunia bona ſunt facienda vt alijs, ſcilicet non excludendo eos in oratione Dominica, vel alijs communibus, cum propoſito, vel animi præparatione benefaciendi eis ſi neceſſitatem grauẽ patiantur. Cæterum eos ſpecialiter amare, & beneficijs afficere eſt perfectionis. D. Thomas, Caiet. Bannes, & alij hoc loco. Igitur tenemur inimico communia dilectionis ſigna exhibere, & à communibus beneficijs non excludere vt à cõmuni-

munibus eleemoſinis. Vnde non poteſt excludi à communi ſalutatione, vel reſalutatione: à communi reſponſione: à mercium expoſitarum venditione,&c. Poterit tamen quis excuſari ex leuitate materiæ,aut ex cauſa rationabili;vt cum Pater,vel ſuperior filio,vel ſubdito,idem dicunt aliqui de fratre reſpectu fratris, ſubtrahunt ea ſigna ob correptionem. Deinde non videtur mortale ſi perſona multò ſuperior non reſalutat, aut ſalutet inferiorem, vt notat Sà verb. Charitas. Notat etiam Iodoc. Lorich. *in theſ. verb. inimici nu.* 1. poſt Caiet. & Graff. quod ſi abſit ſcandalũ,non eſt deneganda abſolutio nolentibus inter ſe loqui.

42 Sed quæres 1. quænam ſint ſigna generalia, & quænam ſpecialia, quæ exhiberi, vel non exhiberi debent inimicis? Reſp. cum Caiet. *in ſum. verb. odium*, & alijs hoc loco quod ſigna generalia ſunt illa, quæ debentur à quouis Chriſtiano in communi: item, quæ fieri ſolent inter ciues: inter religioſos: inter patrem, & filium: inter fratrem, & fratrem: inter cognatos, &c. Et qui iſta negat, per ſe loquendo, peccat mortaliter, quia non ſolum non eſt inimicum diligere, ſed eſt iniuriam vindicare. Signa ſpecialia ſunt illa quæ communiter non fiunt,ſed ſolum inter amicos, familiares, &c. & de iſtis non eſt obligatio niſi ratione ſcandali:vel niſi ratione ſpei ſalutis inimici: niſi ratione neceſſitatis temporalis,aut ſpiritualis. Vnde per ſe non tenemur diligere inimicũ actu poſitiuo, & peculiari: neque ad eum ſolum ſalutandum; alloquendum; inuiſendum ægrotum; conſolandum mæſtum; hoſpitio excipiendum; familiariter cum eo agendum, quia iſta ſunt ſigna ſpecialia.

43 Quæres 2. Quænam rationes poſſint nos inducere ad diligendos inimicos? Reſp. 1. quia non multum poſſunt nobis nocere: omne namque nocumentum, quod inimicus nobis inferre poteſt, vel eſt ablatio rerum temporalium; & hoc non multum timendum eſt, nam iſta tandem ſunt relinquenda: *Nihil enim intulimus in hunc mundum, ſed neque auferre quid poſſumus.* Vel ſunt contumeliæ, & maledictiones; ſed neq; has timere debemus, cum iubeamur eas ſuſtinere. Matt. 5. Vel ſunt damna corporis, vt occiſio. Sed neque hanc timere debemus,cum iubeamur eam non timere. *Nolite timere eos qui occidunt corpus, animam autem non poſſunt occidere, &c.* Tum quia omne damnũ,quod ab inimicis ſuſtinemus prouenit ex ordinatione diuina. Iob. 1. Iſa. 45. Amos 3. Et ſi nos pij fuerimus, Dominus conuertet corda inimicorum ad pacẽ. Reſp. 2. quia inimicorum nocumenta magnã nobis afferunt vtilitatem, ſi patienter ea ſuſtineamus. Præbent namque occaſionem meriti, patientiæ, humilitatis,aliarumque virtutum. Sæpe nos admonent vitiorum de quibus non cogitauiſſemus. Excitant ad orandum, ad diuinam opem implorandam, &c.

44 Quæres 3. quinam ſint gradus perfectæ dilectionis inimicorum? Reſp. eſſe ſequentes. Primus, eſt illatæ iniuriæ obliuiſci, iuxta illud Iacob ad filium Ioſeph. Gen. 50. *Obſecro vt obliuiſcaris ſceleris fratrum tuorum; & peccati, atque malitiæ,quam exercuerũt in te.* Et Eccleſ. 10. *Omnis iniuriæ proximi, ne memineris, & nihil agas in operibus iniuriæ.* Secundus, eſt Deum orare vt iniuriam nobis illatam ignoſcat,exemplo Chriſti in cruce pendentis Luc. 23. Vnde Matt. 5. dixit. *Orate pro perſequẽtibus vos.* Et Apoſt. Rom. 12. hortatur fideles dicens. *Benedicite perſequentibus vos; benedicite, & nolite maledicere.* Tertius eſt, optare inimico omnem proſperitatem, eique ſi opus ſit benefacere, iuxta illud Chriſti D. *Benefacite his qui oderunt vos.* Matt. 5. & confirmat exemplo Patris, qui ſolem ſuum facit oriri ſuper bonos,& malos. Et Apoſt. loco cit. dicit. *Si eſurierit inimicus tuus ciba illum: ſi ſitit, potum da illi. Noli vinci à malo, ſed vince in bono malum,* ex Prouer. 25. Quartus eſt, veniam petere ab inimico qui te læſit,quaſi tu cauſam dederis odij, & læſionis ſibi factæ, & offenderis eum, exemplo Iacob

cob. Gen. 33. qui ſe humiliauit coram fratre ſuo Eſau, cumque ſalutauit vt ſuũ Dominum. Hic gradus valde rarus eſt, nec ſine prudentia, & diſcretione exercendus.

45 Quæres 4. quomodo reconciliatio ſit facienda? Reſp. quod ſincerè, & feſtinanter. Sincerè, exemplo Chriſti dicentis Matt.18. *Sic Pater veſter cæleſtis faciet vobis, ſi non remiſeritis vnuſquiſque fratri ſuo de cordibus veſtris*. Feſtinanter, iuxta illud Apoſt. Epheſ. 5. *Sol non occidat ſuper iracundiam veſtram* Et Matt. 5. *Si offers munus tuum ad Altare, & ibi recordatus fueris quia frater tuus habet aliquid aduerſum te, relinque ibi munus tuum ante Altare & vade prius reconciliari fratri tuo, & tunc veniens offer munus tuum, &c.* Quod intelligi debet data opportunitate loci, temporis, &c. Iuuat autem ad reconciliandum inimicum quod dicitur Eccleſ. 6. *Verbum dulce multiplicat amicos, & mitigat inimicos.*

46 Quæres 5. quænam ſint ſigna inimici latentis? Reſp. hæc ſigna referri in ſacra ſcriptura. Prou.26. dicitur. *Labijs ſuis intelligitur inimicus, cum in corde tractauerit dolos: quando ſubmiſerit vocem ſuam, ne credideris ei, quoniam ſeptem nequitiæ ſunt in corde illius*. Eccleſ. 12. dicitur. *In labijs ſuis indulcat inimicus, & in corde ſuo inſidiatur vt ſubuertat te in foueam.* Et: *In oculis ſuis lacrymatur inimicus, & ſi inuenerit tempus, non ſatiabitur ſanguine.*

47 Quæres 6. quomodo intelligitur Eccleſ. 12. *Ab inimicis tuis ſeparare: non credas inimico tuo, ſicut enim æramentum æruginat nequitia illius. Et ſi humiliatus euadat curuus, adijce animum tuum, & cuſtode te ab illo. Ne ſtatuas illum penes te, nec ſedeat ad dexteram tuã.* Reſp. hæc intelligi de inimicis qui non admittunt reconciliationem, vt Tyrãni, Hæretici, Apoſtatæ, Infideles, Catholici in malitia obſtinati, fouentes odium in cordibus ſuis; &c.

48 Quæres 7. an inimico petenti veniam ſint exibenda ſigna ſpecialia dilectionis, & dignationis? Reſp. quod non ſolum eſt tunc remittenda interior indignatio, ſed etiam ſpecialia ſigna dilectionis ſunt exibenda, ſic Bannes hoc loco poſt D. Thomam, Caiet. & Sylu. *verb. charitas n.4.* quibus addo D. Antonin. *p.2. tit.8. cap. 3. §.6.* & Nauar. *in Man. cap. 14. n.8.* Et ratio eſt, quia ipſa petitio veniæ inducit moralem neceſſitatem huiſmodi ſignorum ex parte indignantis, ſi namque illa tunc non exhibeantur, probabilis, & violenta ſuſpicio, & opinio erit, quod offenſus retineat malam voluntatem contra offendentem, & ipſi offendenti iterum datur occaſio recidiuæ inimicitiæ, & alijs dabitur ſcandalum. Idem dicendum videtur quando offendens ſalutat offenſũ, tunc enim imponi videtur neceſſitas reſalutandi, maximè cum adſunt alij, tunc enim non reſalutare acciperetur vt ſignum odij, & indignationis.

49 Quæres 8. an offenſus teneatur condonare ſatisfactionem ex offenſa debitam? Reſp. negatiuè. Sylu. *verb. charitas an. 4.* Bonac. *in præcepta decal. diſp. 3. q.4. §.3. n.5. §. ex quo ſequitur.* & alij communiter, quia vt habet gloſ. *in cap. ſi quis contriſtatus, verſ. ſatisfaciente diſt.* 90. nullus eſt cogendus remittere ſatiſfactionem, & actionem iniuriarum. Vnde *cap. ſi illic* 13. q. 4. præcipitur, vt ordine iudiciario puniatur offenſa, ſi offenſo non fuerit debita exhibita ſatisfactio, & iſque nolit eam remittere. Et cap. *& qui emendat diſt.* 45. non is ſolum dicitur benefacere qui condonat ſatiſfactionẽ, ſed etiam ille qui requirit, & accipit; idem traditur *cap. de occidendis* 23. *q.* 5. Actio namque iniuriarum tam eſt iuſta, quam repetitio pecuniæ ablatæ. Turrecrem. *in d. cap. ſi quis contriſtatus.* Vnde notat Sylu. loco cit. quod æſtimatio iniuriæ poteſt licitè peti etiam vltra intereſſe ipſarum rerum.

50 Quæres 9. quid agendum quando offendens exibuit condignam ſatiſfactionem, ſed offenſus non vult eam acceptare? Certum eſt hoc eſſe contra charitatem, tunc enim miſcetur odium, & af-

Digitized by Google

& affectus, & appetitus vindictæ; & eſt contra illud Matt. 18. vbi reprehenditur ille qui ſuum fratrem tenebat, vrgebat, ſuffocabat, donec redderet vniuerſum debitum. Hinc d. cap. *ſi quis contriſtatus* præcipitur, vt affectus iniuria, & ſatisfaciente illo qui contriſtauit, non vult illi reconciliari, & ſatisfactionem recipere, acerrimis medijs, ideſt pœnis excommunicationis, vt gloſ. ibi exponit, tandiu maceretur, donec gratanti animo ſatisfactionem recipiat. Hinc eſt vſus omnium ferè Principum, vt eis condonent delictum, & pœnam relaxent, pace à parte petita, & non obtenta, dato exilio à loco delicti per aliquod tempus. Vnde Pius II. *in extrauag. ad retinendas* Et Pius V. *in extrauag. licet aliàs*, homicidis, & bannitis concedunt. *Vt poſſint remiſſionem obtinere, dummodo exulent per 40. milliaria à loco in quo morantur hæredes occiſi. ſi tamen ab illis pacem non habuerunt*, &c.

51 Quæres 10. an perſona offenſa teneatur in conſcientia dare publicas pacis litteras offendenti veniam petenti, & pacem poſtulanti? De hoc quæſito habeo in meis reſponſis moralibus integrum reſponſum, vbi fusè hanc materiam pertracto, quæ eſt valde frequẽs, & à paucis tractata. Pro nunc ſolum dico, quod per ſe non eſt talis obligatio; ſolum enim per ſe, tenetur offenſus deponere iram, & indignationem, & huius depoſitionis tenetur dare ſigna etiam exterius in caſu neceſſitatis, & ſpecialiter quando offenſus petit veniam, non tamen tenetur remittere actionem iniuriarum, ac ſubinde non tenetur concedere pacis litteras, quibus ab exilio citius liberetur, ſed poteſt velle quod curat iuſtitia; tamen per accidens, & in certis caſibus poteſt offenſus obligari: vt quando offendens non eſt facinoroſus, & ſolitus delinquere: quando non fuit primus auctor rixæ: quando eſt vtilis cõmunitati: quando petijt veniam, & exibuit pro poſſe ſatisfactionem: quando ex illius auxilio patiuntur graue damnum innocentes, vt vxor, filij, &c. Quãdo daretur occaſio fouendi inimicitias, & machinandi maiores iniurias. Et maximè quando oriretur ſcandalum, vt ſi perſona offenſa eſſet perſona Deo dicata, vt Clericus, Sacerdos, Religioſus, vt in caſu de quo ſcribo loco citato. Certè maximè ſcandalizarentur ſæculares ſi viderent Religioſos, qui fecerunt vota ſeruandi conſilia, & tendendi ad perfectionem, non elicerent hunc actum perfectionis. Vnde ad tollendum hoc ſcandalum deberet tunc Protector, aut Sacra Congregatio Regularium, & Epiſcopus cum ſuis Clericis, & Presbyteris agere vt eæ litteræ pacis darentur; & ſi opus ſit cogere, vt colligitur ex dicto cap. *ſi quis contriſtatus*, *diſt.* 90. Putarem tamen, quod non deberent dictæ litteræ ſtatim poſt offenſam peti, & ſi petantur poterit per aliquod tempus differri earum expeditio, vt ſic dolor paulatim minuatur. Sicut enim ſi offenden ſtatim poſt offenſam petat veniam, non tenetur offenſus eam ſatisfactionem acceptare, licet debeat ſemper odium non habere, nec appetitum vindictæ; remittere namque ſtatim, &c. videtur res violenta, & ſuperare humanam fragilitatem. De dilectione Angelorum, & dœmonum conſtat ex dictis n. 1.

DISPV-

Digitized by Google

DISPVTATIO XVIII.

IN QVAES. XXVI. D. THOMAE.

De ordine charitatis.

1 IN 1. art. docet, quod in charitate ordo attendi debet; tendit enim in Deũ primariò, in alia ſecundariò. In art. 2. oſtendit, quod Deus eſt magis diligendus quàm proximus; quia Deus diligitur vt principium, & cauſa beatitudinis, & proximus vt quid ordinatum ad tale principium. In 3. art. probat quod homo tum amore naturali, tum ſupernaturali tenetur magis diligere Deũ, quam ſe ipſum, quia quælibet pars magis diligit bonum commune totius, quàm particulare proprium. In 4. art. tria dicuntur 1. quod homo ſecundum naturam ſpiritualem debet magis ſe diligere poſt Deum, quàm alium quemcumque, nam homo ſe ipſum diligit vt particeps ſummi boni, & alios vt comparticipes, & ſocios. 2. quod homo debet propter amicum ſuſtinere detrimenta corporalia, quia tunc ſe magis diligunt ſecundum ſpiritum. 3. quod homo non debet pati detrimenta ſpiritualia peccando, vt proximus à peccato liberetur. In 5. art. duo ſtatuit vnum, quod quantum ad ſalutẽ animæ magis debemus diligere proximum, quam proprium corpus, quia eſt maior conſociatio in beatitudine in ſe, quam per redundantiam: per illam diligitur anima, per hanc corpus. Aliud ad 3. quod non eſt de neceſſitate charitatis, quod homo exponat proprium corpus pro ſalute proximi, niſi in caſu quo quis tenetur prouidere ſaluti illius; pertinet tamen ad perfectionem quod adhoc quis ſpontè ſe offerat. In art. 6. tria ponit 1. quod non omnes proximi ſunt æqualiter diligendi, quia ſicut inclinatio naturalis nõ eſt ad omnes ęqualiter, ſed pro ratione effectus; ita & inclinatio charitatis. 2. quod etiam ſecundum affectum, vnus eſt magis diligendus quam alius, quatenus vnus habet maiorem propinquitatem ad Deum, quàm alius 3. ad 1. quod quantum ad bonum quod proximo optamus, omnes æquè diligimus, non tamen quantum ad intẽſionem actus charitatis. In art. 7. quærit an magis debeamus diligere meliores, an magis nobis coniunctos, & quatuor dicit 1. quod debemus velle maius bonum magis Deo propinquis, quàm minus. 2. quod illos magis diligimus, qui magis propinquiores quoad maiorem affectus intenſionem 3. Nos poſſe velle, quod ille qui eſt magis coniunctus, ſit magis ſanctus. 4. quod eos qui ſunt magis coniuncti, pluribus modis diligimus. In art. 8. tradit tria. 1. quod in ijs, quæ pertinent ad naturam, plus debemus diligere conſanguineos quam alios alio modo coniunctos. 2. In ijs quæ pertinent ad ſingulas coniunctiones aliorum, plus debemus illos diligere, quàm conſanguineos. 3. quod amicitia conſanguineorum eſt ſtabilior, aliæ tamen amicitię poſſunt eſſe potiores ſecundum illud quod eſt proprium vnicuique amicitiæ. In 9. art. quærit an homo magis debeat diligere filium quam patrem, & dicit 1. quod ex parte obiecti eſt magis diligen-

dus

Digitized by Google

dus pater. 2. quod ex parte diligentis, magis eſt diligendus filius. 3. quod in articulo neceſſitatis filius obligatus eſt maximè ex beneficijs ſusceptis, vt parentibus valde prouideat. In art. 10. ait, quod per ſe loquēdo homo tenetur magis diligere patrem quam matrem, quia pater, & mater amantur vt principia originis naturalis; pater autem habet excellentiorem rationem principij quam mater: nam pater habet rationem principij actiui, & mater paſſiui. In art. 11. dicit, quod ſecundum rationem boni, quod eſt obiectum dilectionis, magis ſunt diligendi parentes quam vxor, quia illi habent rationem principij, quod eſt maius bonum. At ſecundum rationem coniunctionis vxor eſt magis diligenda. Vnde intenſius diligitur vxor, parentibus autem eſt maior reuerentia exhibēda. In art. 12. demonſtat, quod ſecundum rationem boni excellentioris eſt magis diligendus benefactor, ſicut de patre dictum eſt art. 9. At ſecundum rationem maioris coniunctionis eſt magis diligendus beneficiatus; quia cuique naturale eſt diligere opus ſuum, tum quia benefactor in beneficiato inſpicit ſuum bonum honeſtum; tum etiam quia ad amantem pertinet agere, tum deinde quia difficilius eſt beneficia impendere, quam recipere. Demum quia nobilius eſt mouere, quam moueri: & quod ex ſe eſt, potius eſt eo quod per aliud eſt. In art. vlt. explicat quomodo ordo charitatis maneat in patria.

DVBIVM I.

An homo debeat magis diligere Deum quam ſe ipſum, & proximum & qua prælatione.

2 SVpponendum 1. ex D. Thoma, art. 1. quod in charitate detur aliquis ordo, ſecundum relationem ad primum principium huius dilectionis, qui eſt Deus, conſtat ex illo Cant. 2. *Ordinauit in me charitatem*. Colligitur etiā ex illo Matt. 10. *Qui amat patrem, aut matrem plusquam me*. Supponendum 2. ex eodem S. Doctore *art.* 2. & alijs ibidem, quod tribus modis poteſt aliquid magis diligi quam aliud, ſcilicet obiectiuè, intenſiuè, & appretiatiuè. Illud magis diligimus obiectiuè, cui maius bonū volumus, hoc modo beatus, vt docet S. Doctor *art. vltimo* magis diligit beatum beatiorem quam ſe ipſum. Appretiatiuè, ſeu æſtimatiuè magis eum diligimus pro cuius offenſione vitanda, potius alterius indignationem ſubimus: aut cui malumus non deeſſe ſuum bonum, quā alteri. Et quia hoc prouenire ſolet ex dilecti ſuperioritate, & eminentia, ideo volunt aliqui quod idem ſit magis aliquem obiectiuè diligere, ac intenſiuè. Cæterum licet in patria ſic poſſit contingere, non tamen in via, vbi homo magis appretiatiuè diligit ſe ipſum, licet obiectiuè magis diligat B. Virginem; de intenſiuo iam conſtat.

3 His poſitis certa res eſt, & de fide tenenda, quod Deus ſit magis diligendus quàm proximus, & quam ſe ipſum; habetur Luc. 14. Matt. 10. & 12. *Hoc eſt maximum, & primum mandatum*, & *diliges Dominum Deum tuū ex toto corde tuo &c.* Tum quia impoſſibile eſt, quod per charitatem magis diligatur proximus, quàm Deus, cum proximum diligamus propter Deum; ſi autem diligimus proximum propter Deum, magis diligimus ipſum Deum; iuxta illud. *Propter quodcumque quod tale, & illud magis*. Tum etiam quia in omni dilectione illud magis diligitur, in quo primò, & principaliter bonum dilectum reperitur; hoc autem eſt Deus, ergo.

4 Suppoſito ergo charitatis præcepto de diligendo Deum ſuper omnia, vidēdum eſt de quo amore hoc præceptum intelligatur, an de obiectiuo, appretiatiuo, vel intenſiuo, de quibus pono ſequentes concluſiones. Prima concl. *Deus O. M. omnino dignus eſt quod, plus ametur, quam ſe ipſum, quam proximus, quàm omnia creata, tam obiectiuè, quam appretiatiuè, quam intenſiuè* In hac concl. nullus diſcrepare poteſt;

Digitized by Google

poteſt; hinc eſt, quod modus diligendi Deum, eſt diligere ſine modo, nec poteſt dari dilectio Dei adeo perfecta; quin ſit dignus perfectiori in infinitum; quantumuis namque Deus diligatur, aut glorificetur, ſemper ſuperualebit. Poteſt tamen duobus modis noſtra dilectio eſſe perfecta, vt dicit Hugo Victorinus *in Miſcell. lib. 1. tit. 156.* conſtantia, & deuotione. Conſtantia, quando fortis eſt ad toleranda quæuis aduerſa. Deuotione, quando ſic ardet, vt non videatur amplius inflamari poſſe, quod in alia vita complebitur.

5 Secunda concl. *Loquendo de amore obiectiuo, tenemur ſub præcepto magis diligere Deum quam nos ipſos, quam proximum, quam quodcumque creatum.* Colligitur ex illo Matt. 10. *Qui amat patrem, aut matrem pluſquam me, non eſt me dignus.* Et Actor. 5. dicitur. *Opportet magis obedire Deo, quàm hominibus.* Tertia concl. *Secundum fidem Deus eſt magis diligendus appretiatiuè.* Conſtat ex locis mox citatis. Maius namque bonum præferri debet minori, & quod diligitur propter ſe magis appretiari debet eo quod diligitur propter illud; & quod eſt ratio diligendi alia, præferri debet cunctis, &c.

6 Difficultas eſt, an etiam Deus diligi debeat magis intenſiuè: illud magis diligetur intenſiuè, in cuius amorem intenſius conamur, & incumbimus. Hãc intenſionem vocant aliqui ex parte ſubiecti, & hoc modo parentes ſolent tenerius diligere filios iuniores, licet æſtimatiuè, ſeu appretiatiuè, & obiectiuè magis diligant primogenitum; malent enim magis illos, quam iſtum amittere, cui etiam maiorem volunt hæreditatem. His poſitis.

7 Prima ſententia eſt, quod teneamur Deum diligere ſuper omnia etiam intenſiuè; vnde diſtinctionem illam amoris in appretiatiuum, & intenſiuum condemnat tanquam minus conſonam ſacræ ſcripturæ, Patribus, & rationi; & putant inutilem animarum ſaluti, imò & periculoſam. Probat, quia quando ſcriptura docet Deum eſſe plus diligendũ, intelligendum eſt, ſicut in alijs rebus loqui ſolemus; ſed quando dicimus vnum plus alio diligi nihil aliud intelligere ſolemus, niſi maiorem amoris perfectionem, quæ in eius intenſione conſiſtit; ergo etiam quando dicimus Deum nos ſuper omnia diligere, debemus hoc intelligere de maiori amoris perfectione, quæ in eius intenſione ſita eſt. Sic Petrus Soto *in inſtitut. Sacerdot. lect. 15.*

8 Noſtra ſententia ſeq. concl. explicatur. *Præceptum dilectionis Dei, obligat ſolum vt ipſum ſuper omnia diligamus appretiatiuè, non intenſiuè.* Hanc tenent omnes Theologi hoc loco, arguentes audaciæ, &c. Petrum Soto. Et ſacra ſcriptura rectiſſimè de amore appretiatiuo intelligitur cum Deum ſuper omnia diligendum præcipit, vt cum dicit. *Qui amat patrem, ac matrem pluſquam me, &c.* Horum namque verborum ſenſus eſt, vt exponit D. Hierony. ibid. Si occaſio, aut neceſſitas veniat, vt amor parentum Dei amore comparetur, & non poſſit vterque ſeruari, tunc ſit odium parentum, & pietas, & amor in Deum. Nec ratio Petri Soto eſt vera, quod ſcilicet in alijs rebus cum dicimus vnum plus diligi intelligamus maiorem amoris intenſionem; nam qui dicit patrem plus amare iuniorem, quam primogenitum, non intelligit de amore appretiatiuo, ſed de intenſiuo.

9 Probatur concl. nam præceptum de dilectione Dei ſuper omnia, non obligat ad determinatam intenſionem, ſeu non obligat ad intenſionem amoris; ſed ſolum obligat vt Deus omnibus præferatur, ſed hoc eſt Deum plus amare appretiatiuè, ergo, &c. Maior conſtat, nam non tenemur ad diligendum Deum maxima intenſione, aliàs qui primò accipit charitatem, & Deum diligit, non ſatiſfaceret præcepto cum tunc charitas ſit minimè intenſa. Minor probatur, nam Deus per charitatem minimè intenſam poteſt omnibus præferri; hæc enim eſt natura charitatis, quod ſuum obiectum primarium præferat omnibus obiectis ſecun-

ſecundarijs; ergo charitas erga Deum nil aliud requirit niſi hanc prælationem. Tum quia aliàs ſemper poſſet quis de ſuo amore dubitare, cum non poſſet ſcire an Deum diligat ſuper omnia intenſiuè.

10 Dices 1. implicare quod homo plus diligat alium hominem, aut ſe ipſum intenſiuè, ac proinde non poterit de hoc anxiari. Cum enim homo diligatur propter Deum, & dilectio proximi ſit quædam extenſio dilectionis Dei, ſequitur, quod non poſſit eſſe maior intenſio ad obiectum extenſionis, ſeu ſecundarium, quam ſit ad obiectum primarium, ſeu quaſi intenſionis. Sed contra, nam licet quando eſt idem actus quo diligimus Deum, & proximum, non poſſit eſſe magis intenſus vt extenditur ad proximum, ac vt extenditur ad Deũ; tamen quando eſt diuerſus actus, & etiã diuerſo tempore elicitus, hoc non repugnat; poteſt enim quis intenſius velle bona ſupernaturalia ſibi, aut alij, quam ipſi Deo. Ad primum enim poſſunt aliqua motiua hic, & nunc excitare, vt ratio coniunctionis, quæ quando diligimus Deum non ita excitant, vel non occurrunt. Tum quia quis poteſt ſe exercere in actibus dilectionis proximi, & non Dei.

11 Dices 2. hanc doctrinam opponi illi quam diſp. præcedenti ſtatuimus, quod ſcilicet proximus ſemper ex charitate diligatur, ſub ratione diligendi Deum, & ratio ſub qua diligimus Deũ, ſit illa eadem ſub qua diligimus proximum. Sed contra, quia ſub eadem ratione diligendi Deum poſſumus magis, aut minus diligere rationem *qua*, licet ratio *ſub qua* poſſit vt quo magis appretiari. Sicut ſub eadem ratione *ſub qua* diuinæ reuelationis, poſſumus magis, aut minus intenſè credere myſteria fidei; ergo, &c. Conſtat ergo, quod ſub eadem ratione formali *ſub qua* poteſt tum Deus, tum proximus magis, ſeu intenſius diligi, illa namque eſt indiuiſibilis, & intenſibilis, non ſic tendentia in obiectum ſub illa. Vnde videmus viros pios, ac timoratos ſentire affectus feruentiores in dilectione aliorum quam Dei; maioremque dulcedinem, & ſuauitatem percipere in dilectione proximi, quam Dei.

12 Nec valet reſpondere cum aliquibus, quod illa dulcedo, & ſuauitas non oritur ex maiori intenſione, ſed ſolum ex quadam ſenſibilitate actus. Alij etiam dicunt, quod intenſio actus eſt duplex: vna vocatur firmitas, alia teneritudo; & dicunt, quod dilectio Dei ſemper eſt intenſior intenſione firmitatis, non teneritudinis. Sed contra, nam vel iſti loquuntur de dulcedine, & ſuauitate, quæ conſequitur actum, & tunc non diſtinguitur ab intẽſione eiuſdem actus; quantò namq; actus perfectior eſt, tantò maiorem cauſat delectationem. Vel loquuntur de delectatione ſenſibili, quæ ab anima redundat in corpus; & iſta licet poſſit eſſe ab actu minus intenſo, tamen communiter eſt ab actu magis intenſo; quo enim actus eſt magis intenſus, & perfectus, eo maiorem cauſat delectationis ſenſibilis redundantiam; delectatio namque ſpiritualis inſenſibilis eſt. Soluuntur arg. in contrarium.

13 Primum argum. quia conditiones appoſitæ præcepto charitatis, ſeu dilectionis Dei, quod ſit ex toto corde, ex tota anima, ex tota mente, & ex omnibus viribus, denotant ſummam intenſionem, ſummamque perfectionem; quod enim fit ex tota virtute, & ex totis viribus, ex tota potentiæ intenſione producitur, ſeu ex toto conatu. Reſp. negando antecedens, illæ namque conditiones, non intenſionem actus dilectionis denotant, ſed appretiationem; aliàs ſi intenſionem denotarent, per amorem remiſſum, præcepto nullus ſatisfaceret, ſed ſemper requireretur ſumma intenſio, quam habere difficile eſt, & nullus vnquam ſciret, an eam haberet, ac proinde, an præcepto ſatisfaceret.

14 Secundum argum. nam dilectio Dei debet eſſe maior appretiatiuè, ergo etiam intenſiuè. Antecedens conſtat.

Con-

Digitized by Google

Conſeq. probatur, nam illa appretiatio non eſt ſolius intellectus, qua iudicet Deum eſſe maius bonum, magiſque diligendum, ſed eſt voluntatis, quæ ſuo affectu præfert illud bonum; ſed præferre affectu, eſt ferri maiori affectu, firmius, tenaciuſque, ac ſubinde intenſius: ergo, &c. Reſp. concedendo antecedens, & negando conſeq. Ad probationem conſtat ex dictis, nam appretiatio neque eſt ſolius intellectus, neque ſolius affectus; ſed vtriuſque: eſt intellectus quatenus iudicat Dei amicitiam eſſe omnibus præferendam; eſt affectus quatenus præfert Dei amicitiam omni bono creato, licet aliàs intenſius diligatur. Vnde patet non eſſe idem aliquid præferri alijs, & intenſius diligi, cum iſta connexa non ſint, ſed ſeparabilia. Primum fundatur in quadam prælatione obiectorum, ac proinde ſe tenet ex parte illorum. Secundum ſe tenet ex parte ſubiecti, quatenus ſubiectũ intenſius tendit in vnum, licet aliàs alijs præferat, &c.

15 Tertium argũ. nam charitas in Deo inuenit rationem formalem ſui obiecti modo nobiliori, & excellentiori, & tanquam in primo principio, & fonte, ergo intenſiori actu in eum fertur, vt ei comparari non poſſit dilectio omnium aliorum extra Deum, vbi modo valde deficienti, & inferiori ratio ſui obiecti reperitur. Reſp. concedendo antecedens, & negando conſeq. Ex eo namq; quod in Deo reperitur ratio formalis ſui obiecti, modo perfectiori, ſolum ſequitur, quod modo perfectiori diligatur, ſcilicet per dictam prælationem, vt ſcilicet Deus præferatur omnibus alijs.

DVBIVM II.

An in homine detur inclinatio naturalis ad Deum ſuper omnia diligendum.

16 PRima ſententia eſt, quod homo magis inclinetur ad diligendum ſe ipſum quam Deum, licet hæc inclinatio ſuperetur per gratiam, & charitatem. Sic aliqui apud S. Thomam *in 3. diſt. 29. q. 1. art. 3.* & apud Durand. *ibid. q. 2.* Tribuitur Alberto Magno eadem *diſt. art. 1.* Altiſiodorenſi *in ſumma lib. 3. trac. 5. cap. 3. q. 1.* Bonau. *eadem diſt. 1. q. 2. ad 1. & q. 4. ad vlt.* Secunda ſententia dicit, quod licet homo magis inclinetur in dilectionem Dei, quam ſui, hoc tamen non probat ratio D. Thomæ. Sic Lorca hoc loco, Vaſq. *in 1. 2.* & alij.

17 Noſtra ſent. ſeq. cõcl. explicatur. *Homo habet naturalem inclinationem ad diligendum plus Deum, quam ſe ipſum, & hoc probat ratio D. Thomæ hoc loco art. 3.* Primã partem concluſionis docent omnes Scholaſtici, interpretantes relatos pro prima ſententia. Secundam partem docent omnes D. Thomæ diſcipuli hoc loco, & conſtabit adducendo rationem D. Thomæ, eamque ab euaſionibus aduerſantium vindicando.

18 Probat S. Doctor hoc modo quantum ad inclinationem naturalem diligendi Deum naturæ auctorem. *Super communicatione autem bonorum naturaliũ nobis à Deo facta, fundatur amor naturalis, quo non ſolum homo in ſua integritate naturæ ſuper omnia diligit Deum, & pluſquam ſe ipſum, ſed etiam qualibet creatura ſuo modo, ideſt, vel intellectuali, vel rationali, vel animali, vel ſaltem naturali amore, ſicut lapides, & alia quæ cognitione carent: quia vnaquæque pars naturaliter plus amat commune bonum totius, quam particulare bonum proprium: quod manifeſtatur ex opere. Qualibet enim pars habet inclinationem principalem ad actionem communem vtilitati totius. Apparet etiam hoc in politicis virtutibus, ſecundum quas ciues pro bono communi, & diſpendia propriarum rerum, & perſonarum interdum ſuſtinent.*

19 Hæc ratio D. Thomæ poteſt ad breuiorem formam ſic redigi. Qualibet pars naturaliter plus diligit totum quam ſe ipſam, & magis inclinatur in bonum totius, quam in bonum proprium; ergo cum bonum diuinum ſit bonum totius vniuerſi, & ſit finis intimior rerum omnium, quam quodlibet totum ſit finis ſuæ partis, ſequitur, quod homo, qui eſt

Digitized by Google

pars vniuerſi habeat maiorẽ inclinationem in bonum diuinum, quàm in proprium, & in dilectionẽ Dei, magis quàm in dilectionem ſui ipſius. Hinc eſt, quod graue aſcendit ad ſupplendum vacuum propter bonum vniuerſi, deſerens proprium bonum, ſcilicet proprium locum. Et partes corporis animalis naturaliter ſe exponunt proprio detrimento pro conſeruatione totius, aut partis neceſſariæ ad conſeruationem vitæ. Item probat exemplum partis politicæ, ſcilicet boni ciuis, qui pro conſeruatione Reipublicæ & ſe, & omnia ſua exponit.

20 Confirmatur 1. nam Deus intimè operatur in omni operante, ita quod omnis operatio ſit à Deo principalius; ergo omnis operatio erit etiam ad Deũ principalius. Cauſa namque efficiens, & finalis ad inuicem ſibi correſpondent, vt cauſa quæ mouet vt primum principium, terminat vt vltimus finis. Antecedens conſtat ex illo. *In ipſo enim viuimus, mouemur, & ſumus*. Confirmatur 2. nam Deus eſt vltimus finis, ergo propter ipſum omnia appetuntur, ac proinde magis appetetur ipſe Deus, iuxta illud. *Propter quod vnumquodque tale, & illud magis*.

21 Occurrit Scotus, quod ratio D. Thomæ non conuincit, maximè quoad partem quæ eſt rationis expers, in ea enim non niſi vnica datur inclinatio ad proprium bonum, & nulla ad bonum commune, vel ſuperius cum detrimento proprij boni; quia ſicut natura eſt ad vnum, ita omnis inclinatio naturalis eſt determinata ad vnum, nec ad contraria poteſt ſe extendere. Tum quia omnis inclinatio naturalis conſequitur aliquod principium, vel potentiam naturalem; ſed in manu v.g. aut lapide nulla potentia, aut principium datur per quod aſcẽdat ad replendum vacuum; ergo, &c. aliàs darentur duo principia contraria, ſcilicet grauitas, & leuitas: per hanc aſcenderet ad replendum vacuum; & per illam deſcenderet. Nec verum eſt, quod pars ſe ipſam exponat pro bono totius, ſed ab ipſo toto exponitur, & à ſuo principio ſuperiori.

22 Sed contra, nam omnis pars eſt propter totum; ergo magis inclinatur ad totum, quã ad ſe ipſam: vnumquodque namq; magis inclinatur ad id propter quod eſt, quam ad ſe. Tum quia negari non poteſt, quod in parte non dentur duę inclinationes ſcilicet ad proprium bonum, & ad bonum ſui totius; pars namque & habet eſſe, & habet eſſe propter totum; ergo & ad proprium eſſe inclinabitur, & ad eſſe totius. Nec iſtæ duæ inclinationes ſunt ad inuicem contrariæ, & repugnantes, ſed ſubordinatæ, ortæ ex duplici inclinatione, ſcilicet inferiori, & ſuperiori: particulari, & vniuerſali; & quando adeſt vniuerſalis, cum iſta ſit ſuperior, vincet illam inferiorem, eamque ſibi ſubdet. Et ſic natura eſt determinata ad vnum, & habet inclinationem ad vnum, ſed diſtributiuè: quatenus conſideratur vt particularis, eſt determinata ad proprium bonum particulare, & quatenus eſt determinata ad bonum ſui totius, ad illud eſt determinata. Ad illud quod de leuitate dicitur in lapide aſcendente ad replendum vacuum. Dico, quod ille aſcenſus lapidis, vel aquæ ad replendum vacuum non eſt à leuitate habitualiter exiſtente in lapide: aliàs in eodem lapide darentur ſimul grauitas, & leuitas, illa inclinans ad proprium bonum, & iſta inclinans ad bonum vniuerſi, quod nemo dicit. Neque in caſu replendi vacuum datur leuitas tunc actualis, ab auctore naturæ tunc producta, vt aliqui volunt, quia vt videre eſt in fiſtula vbi aqua aſcendens per eam ad replendum vacuum grauitat. Vnde ille aſcenſus eſt ab illa intimiori, & vniuerſaliori inclinatione ad bonum totius, quæ tunc temporis rapit, & quandam quaſi vim ſecundum quid infert inclinationi particulari.

23 Occurrit Durandus, & impugnat exemplum D. Thomæ de bono ciuè, qui pro bono reipublicæ exponit ſe, ſuaque; quia ex eo, inquit, quod bonus ciuis vitam expendat pro defenſione reipublicæ, non infertur, quod plus diligat rempublicam, quàm ſe ipſum; nam

Digitized by Google

id agens vult ſibi aliquod maius bonum illo, cuius iacturam facit: vult enim bonum virtutis, quod maius eſt bono vitæ, & hoc bonum virtutis nec amitteret, nec iure amittere poteſt pro republica ex Phil. 9. *Ethic*. 8. Tum quia amittere, vel exponere vitam pro aliquo, non eſt ſignum dilectionis maioris ea, qua ſe ipſum diligit, exponit enim aliquis vitam pro amico quem tamen non diligit pluſquam ſe, & exponit vitam pro defenſione rei familiaris, cum tamen eam non diligat pluſquam vitam.

24 Sed contra, quia ſi bonus ciuis non plus diligeret bonum commune ſuæ Reipublicæ non exponeret vitam pro illa, nec ſua bona pro illa profunderet, vnde videmus, quod ciuis auarus nec vnum obolum expenderet pro reipublicæ conſeruatione. Item qui ſe inordinatè diligit, pro nullo communi bono vitam profundit. Præterea ratio Durandi eſt contra ipſum, nam eſt bonum virtutis, quod bonus ciuis plus diligat rempublicam, quam ſe ipſum; & ideo vult ſe ipſum exponere pro bono communi, quia virtutis eſt id agere: virtus namque pietatis qua patriam reſpicit inclinat ciuem vt ſe, ſuaque exponat pro bono eiuſdem patriæ. Per quod patet ad illud quod de dilectione, & defenſione amici, rerumque familiarum dicitur; nam qui exponit vitam pro amico, plus diligit amicum quam ſe, quatenus in hoc, quod eſt amicum diligere includitur bonum, & exercitium virtutis amicitiæ, Diligere namque amicum, eſt velle illi bonum, & exponere vitam pro illo, eſt velle illi noſtram vitam, quatenus hoc includit bonum virtutis amicitiæ, ſed de hoc magis conſtabit ex infra dicendis. Soluuntur argum. in contrar.

25 Primum argum. nam vnio, aut vnitas ingerit inclinationem ad dilectionem, tantò enim aliquid eſt amabile, quantò magis eſt vnum; ſed homo habet maiorem vnitatem naturalem cum ſe ipſo quàm cum Deo; ergo homo naturaliter inclinatur magis in dilectionē ſui quàm Dei. Confirmatur, quia in amore conſiderari poſſunt duæ vniones: prima eſt quam facit ipſe amor, & eſt vnio affectiua de qua certum eſt quod poteſt eſſe maior cum alio quam cum ſe ipſo. Secunda eſt quam amor ſupponit, & ex qua oritur, & in qua fundatur inclinatio ad amandum, & hæc quātò eſt maior, maiorem parit inclinationem; ſed hæc eſt maior in homine ad ſe ipſum quam ad Deum; ergo, &c.

26 Reſp. 1. quod homo eſt magis vnitus Deo, quam ſibimet ipſi; *in ipſo enim viuimus, mouemur, & ſumus*. Et Deus intimius illabitur nobis, quam nos nobis ipſis, cum & eſſe, & operari magis à Deo dependeat quàm à nobis. Reſp. 2. quod vbi eſt maior vnio; ibi eſt maior dilectio, & inclinatio ad diligendum cæteris paribus, ſecus ſi cætera non ſint paria, vt in noſtro caſu contingit; in Deo namque ſunt maximæ, & vrgentes cauſæ, & rationes quæ nos ad diligendum magis ipſum quàm nos inducunt. Eſt enim prima cauſa, eſt ſumma, & infinita bonitas, & fons omnis bonitatis, &c. ac proinde dato quod ſit minus vnum cum nobis, adhuc tamen eſt magis diligendus.

27 Secundum argum. nam ſi tanta eſſet hominis inclinatio ad diligendum Deum, non eſſet difficile eum amare ſuper omnia; vnde homo naturæ viribus poſſet Deum ſuper omnia diligere, cum tamen, vt communis docet opinio, non ſolum ſit difficile, ſed etiam impoſſibile ſine Dei auxilio, iuxta illud D. Bernardi lib. de diligendo Deo. *Deum propter ſeipſum, & omnia propter ipſum diligere, perfectionem eſſe gratiæ, & non naturæ*. Reſp. quod non eſt difficile, nec impoſſibile diligere Deum ſuper omnia ratione ſui, ſed ratione deordinationis voluntatis à Deo per peccatū: eſt enim peccatum quoddam obſtaculum, ſeu impedimentum per quod naturalis inclinatio ad diligendum Deum ſuper omnia redditur in executione difficilis; vt ſine Dei gratia, qua peccata tollantur, poni non poſſit.

Digitized by Google

DVBIVM III.

De ordine charitatis ſeruando in dilectione noſtri, & proximi.

28 CONueniunt omnes; quod in dilectione noſtri, & proximi non ſit aliquis ordo ſeruandus quantum ad dilectionem intenſiuam. Sicut enim non tenemur intenſiuè plus diligere Deum, quam proximum, aut quam nos ipſos: ita non tenemur diligere noſmetipſos magis intenſiuè quam proximum, nec vnum proximum quam alium. Item conueniunt omnes non teneri nos diligere noſmetipſos magis obiectiuè quam proximum, cum poſſimus alicui velle maius bonum tum temporale, tum ſpirituale, quam alteri, vel nobis. Vnde ordinatè, & piè conplacemus de excellentiſſimo gloriæ gradu B. Virginis, de maxima ſanctitatis excellentia, &c. Quocirca admitti non debet quod aliqui dicunt, & præſertim Sotus 5. *de iuſt. q.* 1. *art.* 6. quod ſcilicet illicitum ſit, & contra inclinationem charitatis deſiderare quod Deus minus me diligat quam aliós, v. g. quam B. Virginem, quia qui minus diligitur, minus diligit, ac proinde qui deſiderat minus diligi, deſiderat minus diligere, quod eſt inordinatum. Hoc inquam admitti non debet, nam negari non poteſt quin liceat deſiderare, & gaudere, quod B. Virginum Regina, Apoſtoli, &c. nobis præferantur à Deo in multis bonis gratiæ, & gloriȩ, cum ordo charitatis non attendatur ex parte obiecti, ſed appretiationis. Nec ſequitur ex hoc, quod deſiderans hoc, deſideret minus diligere Deũ, quia licet connexa ſint plus Deum diligere, & plus ab eo diligi; hinc tamen non fit, vt qui vnum formaliter appetit, appetat & aliud: neque eſt peccatum velle minus diligere Deum quam diligat alius, cum nullo præcepto teneamur ad perfectiorem charitatem. Maximè quia hic actus non procedit à charitate quatenus homo per eam ſe ipſum diligit, ſed quatenus diligit Deum, & proximum, & ideo licet non ſit conformis inclinationi charitatis vt eſt amor ſui, eſt tamen illi conformis vt eſt amor Dei, & proximi. Dubium ergo præſens procedit de amore æſtimatiuo, an in iſto detur ordo in dilectione noſtri, & proximi; qui ordo vt clarius explicetur per ſequẽtes §. §. explicabitur.

§. I. *An noſtrum bonum ſpirituale præferri debeat bono ſpirituali proximi.*

29 BOna ſpiritualia, quantum ad præſens attinet, ſunt in duplici differentia. Alia ſunt ad ſalutem neceſſaria, vt ſunt gratia ſanctificans, baptiſmus, contritio, pœnitentia, in homine exiſtente in peccato mortali, &c. Alia ſunt vtilia ad ſalutem, & ſunt gratiæ, & charitatis augmentum, & perfectiones aliquæ accidentales, vt ſpirituales conſolationes, habitus virtutum acquiſitarum, &c. Deinde bona ſpiritualia adhuc ſunt in duplici differentia. Alia namque ſunt priuata, quæ priuatam perſonam reſpiciunt. Alia publica quæ cõmunitatem reſpiciunt, vt Eccleſiam, Regnum, Prouinciam, Religionem, Conuẽtũ, &c. Præterea, aliud eſt facere aliquid ex præcepto, & aliud ex cõſilio; ſeu aliud eſt an aliquid licitè fieri poſſit, & an ad illud teneamur; plura namq; licitè fieri poſſunt, quæ tamen facere nõ tenemur.

30 Loquendo ergo de præcepto charitatis, in ordine ad bona ſpiritualia, quæ nobis ad ſalutem ſunt neceſſaria. Pono hãc concl. *Quilibet tenetur ex præcepto charitatis plus appretiatiuè diligere ſe ipſum, quam proximum, imò quam totum mundum.* Sic S. Doctor hac *q.* 26. *art.* 4. & alibi, quem ſequuntur omnes eius interpretes, & alij. Idem tenent Scholaſtici *in* 3. *diſt.* 29. Colligitur ex illo Matt. 16. *Quid prodeſt homini ſi vniuerſum mundum lucretur, animæ verò ſuæ detrimentum patiatur?* quaſi dicat: nihil. Si autem homo appretiatiuè teneretur plus diligere proximum, aut totum mundum, quam ſe ipſum in dictis bonis ſpiritualibus ad ſalutem neceſſarijs

tijs, non diceretur. *Quid prodeſt homini*, &c. nam tunc prodeſſet, cum obſeruatio præcepti proſit. Idipſum ſignificat idem Dominus noſter in illis verbis quę ibidem ſubdit, ſcilicet. *Aut quàm dabit homo commutationem pro anima ſua?* Et ratio eſt conuincens, nam præceptum charitatis, fundatur in inclinatione eiuſdem charitatis, ſed hæc eſt ad magis diligendum ſe ipſum appretiatiuè in bonis ad ſalutem neceſſarijs: vnaquęq; namque res magis inclinatur in propriũ bonum, quam in bonum aliorum, iuxta illud Ariſt. *Amicabilia quæ ſunt ad alterum, fiunt ex amicabilibus quæ ſunt ad ſe*; ergo, &c.

31 Sed obijcies 1. nam ille magis appretiatiuè eſt diligendus, qui magis coniungitur cum obiecto principali, ſcilicet Deo, ſed aliquis proximus, qui ſcilicet eſt nobis melior, eſt Deo magis coniunctus; ergo, &c. Maior probatur, nam cum Deus qui eſt obiectum principale noſtræ charitatis magis appretiatiuè diligatur, etiam ille qui magis eſt cum Deo coniunctus, magis diligetur. Reſp. cum D. Tho. *hoc loco art. 4. ad 1.* quod *licet proximus melior, ſit Deo propinquior: quia tamen non eſt ita propinquius charitatem habenti, ſicut ipſe ſibi, non ſequitur, quod magis debeat proximum, quàm ſe ipſum diligere.* Appretiatio ergo dilectionis magis attendi debet ex coniunctione ſubiecti, quam obiecti: proximus melior, magis coniungitur Deo, at diligens, magis ſuæ charitati coniungitur.

32 Obijcies 2. quia vt dicitur 1. Cor. 13. *Charitas non quærit quæ ſua ſunt*, ſed quæreret ſi homo magis diligeret ſe ipſum, ergo, &c. Reſpondet S. Doctor loco cit. ad 3. ex D. Aug. in regula, quod dictum Apoſtoli ſic intelligitur, *quod communia proprijs anteponat. Semper autem commune bonum eſt magis amabile vnicuique quam proprium.* Vbi non eſt ſenſus, vt aliqui malè interpretantur, quod licet dilectio noſtri præferri poſſit dilectioni ſingulorum, non tamen dilectioni communitatis. Sed intelligi debet quoad ea bona quæ propter proximum ſunt contemnenda, de quibus poſtea.

33 Obijcies 3. nam tametſi non liceat in dictis bonis ad ſalutem neceſſarijs alios præferre, imò neque totam cõmunitatem, tamen videtur poſſe eligi peccatum propter Dei gloriam, quam pluſquam me diligere teneor, vt ſi meũ peccatum leue eſſet medium efficax ad impediendum grauiſſimũ alterius peccatum, aut peccata multorum; nam cedit in maiorem Dei gloriam ſi plura, aut grauiora peccata caueantur; quàm vnum. Reſp. negando antecedens, in nullo namque caſu peccatum eligi poteſt, ex eo quod inclinatio charitatis eò tẽdat vt vniat diligentem primò, & per ſe, & primò, & per ſe quærat Dei gloriam à ſe ipſo, vt contra hunc ordinem nil agere poſſit. At velle peccatum ad vitanda quæcumq; aliorum peccata non eſt velle maiorem Dei gloriam, ſed eius gloriam in alijs, non in ſe ipſo; & eſt velle vnionem aliorum cum Deo, non propriam, quod eſt inordinatum.

34 Obijcies 4. nam noſtra doctrina videtur eſſe contra illud Moyſis Exod. 32. *Dimitte illis hanc noxam, aut ſi non facis, dele me de libro tuo quem ſcripſiſti.* quod de libro prædiſtinationis ad vitam æternam intelligit D. Ambroſ. *lib. 3. de Spiritu S. cap. 1.* Et alij. Eundem affectum oſtendit Apoſtolus *Rom. 9.* dicens *Optabã anathema eſſe à Chriſto pro fratribus meis, qui ſunt cognati mei ſecundum carnem, qui ſunt Iſraelitæ, &c.* Reſp. 1. cum D. Hierony. *Epiſt. ad Alagaſiam quæſt. 9.* vtrumque locum intelligi ad tempus, ſeu quoad vitam præſentem, vt Moyſes optaret pro ſalute populi non ſcribi in libro Dei ad tempus: vel vterque locus intelligitur de vita corporali, vt Moyſes optaret vita corporali priuari, & Paulus occidi pro ſalute ſuorum. Reſp. 2. cum D. Auguſt. *lib. Quæſtionum in Exod. q. 147.* quod loquebatur Moyſes, & idem dic de Paulo, ex ſingulari quadam confidentia, & fiducia, non abſolutè, qua confidebat Deum facilius remiſ-

remiſſurum peccatum filiorum Iſrael, quaſi diceret vel dimitte illis hanc noxam, vel dele me de libro vitæ, ſed non delebis; ergo dimitte, &c.

35 Obijcies 5. nam illud eſt licitum in quod charitas ipſa magis inclinat; ſed charitas magis inclinat vt totus mundus ſaluetur, quàm vnus ſolus; ſalus namq; totius mundi magis placet Deo, quàm ſalus vnius; ergo, &c. Tum quia pars magis inclinat in bonum totius, quàm in proprium; ergo charitas tua magis inclinabit in bonum totius communitatis, & totius mundi, quàm in bonum tuum. Reſp. concedendo maiorem, & negando minorem. Charitas namque mea magis me inclinat in bonum meũ quam in bonum aliorum, licet obiectiuè ſit maius. Potiſſima namque charitatis inclinatio ex ſubiecto, non ex obiecto attenditur vt cum D. Thoma diximus ad 1. Et licet ſalus totius mundi magis placeat Deo, quàm vnius hominis, non ob id charitas mea magis me inclinat in ſalutem totius mundi. Tum quia licet Deus magis velit ſalutem totius mundi quam meam, tamen reſpectu mei magis vult me velle meam ſalutem, quam totius mundi. Ad illud, quod de parte dicitur, dico, quod pars non debet exponere quodlibet bonum pro conſeruatione totius, ſed id ſolum, quod eſt indifferens, cuiuſmodi ſunt bona corporis, & quædam animæ.

36 Ex quibus infertur 1. quod nullum peccatum etiam veniale leuiſſimũ eſt committendum pro ſalute cuiuſcumque proximi, vel etiam totius mundi. Colligitur ex illo Chriſti D. *Quid prodeſt homini*, &c. Peccatum autem veniale abſque dubio, eſt detrimentum animæ. Infertur 2. non eſſe licitum velle carere etiam ad tempus, gratia, & amicitia Dei propter bonum ſpirituale proximi; hoc enim eſt contra inclinationem charitatis.

37 Sed quæres 1. an ſaltem poſſet aliquis admittere periculum peccati ob bonum ſpirituale proximi? Prima ſententia eſt Soti 5. *de iuſtitia q.* 1. *art.* 6. & aliorum, quod licet non poſſit quis pro ſalute proximi peccare, poteſt tamen ſe exponere peccandi periculo. Secunda ſententia id negat, & ſequuntur cõmuniter Theologi, quia qui ſe exponit periculo peccãdi peccat, eo peccati genere cui ſe periculo exponit, iuxta illud Eccleſ. 3. *Qui amat periculum peribit in illo.* Ego alibi dixi, licere ſe periculo exponere, quando periculum non eſt ita certũ, ſed eius generis vt eius euaſio ſuperari poſſit, tunc cum agitur de ſalute proximi, ſperare debemus, quod diuina ope eripiemur. Idem diceremus quando eſt maior probabilitas, vel etiam ſi eſſet probabilitas, quod eripiemur, licet aliqui hoc negent, quia in moralibus probabilitas eſt ſufficiens notitia pro conſcientiæ regula. Sed hoc non probat, quia periculum propriè dicitur quod certum eſt moraliter, non quod eſt probabile, aut dubium, cum probabilitas, aut dubietas cum vrget neceſſitas ſalutis proximi, conferant ius ad agendum, & quodammodo abſtergant rationem periculi.

38 Quæres 2. an poſſit quis ex vera charitate velle actu efficaci carere aliquo gradu ſanctitatis propter aliquod bonum ſpirituale proximi? Reſp. negatiuè, ratio eſt, quia diminutio charitatis in eo ſubiecto in quo eſt, eſt contra inclinationem eiuſdem charitatis, ergo, &c. Antecedens probatur, quia eſt proprium charitatis, & cuiuſcumque habitus, reddere ſubiectum inhæſionis gratum, ſeu eſt proprium charitatis ſuum ſubiectum perficere, non imperficere, ſed carentia alicuius gradus perfectionis, eſt imperfectio, non perfectio, g. &c.

39 Quæres 3. an poſſit quis licitè velle priuari æterna beatitudine in æternum pro ſpirituali ſalute proximi? Reſp. negatiuè, ratio eſt, quia nemo poteſt velle Deum eſſe iniuſtum, hoc enim eſt potius Deum odiſſe, quam diligere; ſed velle priuari æterna beatitudine, eſt velle Deum eſſe iniuſtum: ergo, &c. Minor probatur, quia eſt contra iuſtitiam Deum priuare vita æterna iuſtum ſine aliquo

Digitized by Google

aliquo peccato; ergo. Tum quia nemo poteſt ex charitate velle non eſſe beatũ, cum charitas reſpiciat Deum vt vltimũ finem, & vt bonum in ſe; & ſpes vt eſt bonum noſtrum poſſidendum & ſic charitas deſtrueret ſpem. Poterit quidem quis pro bono ſpirituali proximi velle dilationem ſuæ beatitudinis, cuius rei exemplum habemus in doctore Gentium ad Philip. 1. ibi. *Coarctor è duobus, deſiderium habens diſſolui, & eſſe cũ Christo, multo magis melius: permanere autem in carne neceſſarium propter vos.* Et S. Martinus dicebat. *Domine ſi adhuc populo tuo ſum neceſſarius, non recuſo laborem, fiat voluntas tua.*

40 Queres 4. an beatus in patria poſſit deſiderare priuationem beatitudinis ad tempus pro ſalute ſpirituali proximorum? Reſp. negatiuè, loquendo de tali actu abſolutè, & ſimpliciter, ſecus ex aliqua hypotheſi, & conditione, vt ſi expediret pro gloria Dei, ſi Deo id gratum eſſet, ſi hæc eſſet ipſius voluntas, &c. Cum enim beatus ſit extra viam, & non habeat communicationem viſibilem cum membris Eccleſiæ militantis; non poteſt habere illum actum abſolutè, ſed ſolum ſub dictis conditionibus, ratione quarum appareat aliqua ratio boni in illa viſionis beatæ interruptione; ſecus eſt in præciſa dilatione reſpectu noſtrum; cum ex ipſa dilatione meritum augeri poſſit.

41 Quæres 5. an poſſit quis licitè priuari bonis ſupererogationis, quæ nemo facere tenetur, licet ſint valde vtilia ad ſalutem, pro bono ſpirituali proximi? Reſp. affirmatiuè; cum enim non ſit obligatio, ſed ſolum conſilium ponendi dicta opera ſupererogationis, charitas inclinare, imò & quandoque præcipere poteſt vt ea negligantur propter bonum ſpirituale, imò & temporale proximi. Vnde tenetur aliquando homo omittere ingredi Religionem, vt parentibus temporaliter ſubueniat: tenetur aliquãdo homo deſiſtere ab oratione, & contemplatione, non ſolum vt aliquod miniſterium ſpirituale impendat proximo, ſed etiam vt temporale miniſterium exhibeat, vt ſeruiat infirmo, &c. In ijs ergo quæ non pertinent ad propriam ſalutem proximus eſt præferendus.

42 Quæres 6. an poſſit quis velle carere gratia, & beatitudine abſque omni culpa, & peccato, vt alius eas habeat? Prima ſententia affirmat. Capreolus *in 3. diſt. 27. q. vnic. art. 3. ad 2.* in ordine tamen ad magnam multitudinẽ, aut vniuerſam electorum communitatem. Idem tradit Adrianus *in 4. q. 2. de remiſſione peccatorum poſt mortem* §. *circa hoc tamen*. Eandem ſententiam videntur approbare Bannes hoc loco, & Sot. *in Epiſt. ad Rom. cap. 9.* Nihilominus communis ſententia id negat. Conſtat ex dictis, nam priuari gratia, & gloria etiam abſque peccato, eſt contra inclinationem charitatis, quæ eſt vt nos vniat cum Deo, non vt nos ſeparet. Tum quia de facto nullus priuatur gratia, & charitate niſi ob peccatum mortale, quicquid ſit de potentia abſoluta, de quo in *tract. de gratia* ſufficienter diximus.

§. II. *An bonum ſpirituale proximi, debeat præferri bono corporali noſtro.*

43 Diximus §. præcedenti quomodo bonum ſpirituale noſtrum debeat præferri bono ſpirituali, & à fortiori bono temporali proximi, modo ex oppoſito quærimus quomodo bonum ſpirituale proximi debeat præferri bono temporali noſtro, vt noſtræ vitę, ita quod pro ſalute ſpirituali proximi teneamur vitam noſtram profundere. S. Doctor hic art. 5. ad 3. regulam tradit generalem his verbis. *Non eſt de neceſſitate charitatis, quod homo proprium corpus exponat pro ſalute proximi, niſi in caſu quo tenetur eius ſaluti prouidere*, ſeu vt communiter dicitur, in caſu neceſſitatis ſpiritualis proximi, quando ſcilicet proximus indiget meo ſubſidio in ſpiritualibus, nam tunc teneor ei ſubuenire etiam cum meo detrimento corporali.

Cæte-

Digitized by Google

44 Cœterum pro pleniori intelligentia notandum 1. quod dupliciter poteſt quis obligari ad ſubueniendum ſaluti ſpirituali proximi. Primò ex charitate, & hæc obligatio afficit omnes, quia *vnicuique mandauit Deus de proximo ſuo.* Secundò ex iuſtitia, vt cum quis tenetur habere curam ſalutis proximi ex officio, vel beneficio; ex pacto, vel conuentione; & hæc obligatio non pertinet ad omnes, ſed ad paſtores, & eos qui ex vi ſui officij, beneficij, & obligationis, ad id tenentur. Non agimus hoc loco de obligatione hoc ſecundo modo, de hoc enim egimus in *tract. de Sacram. in genere diſp.* 7. & 8. Sed ſolum agimus de obligatione orta ex charitate, & omnibus communi.

45 Notandum 2. quod quantum ad præſens attinet, neceſſitas eſt triplex, ſcilicet communis, grauis, & extrema. Communis neceſſitas ſpiritualis ea eſt quam patitur omnis peccans, & qui communes peccandi occaſiones habet. Grauis neceſſitas ſpiritualis tunc contingit, quando homo non eſt in tanto periculo ſalutis, tamen adeo periclitatur, vt ſit difficile æternam damnationem euadere. Neceſſitas ſpiritualis extrema tunc eſt, quando homo eſt in tali indigentia, vt niſi ſubueniatur, timeri poteſt, quod ſit in æternum periturus. Seu quando proximus eſt ſic conſtitutus, vt non poſſit ſe ipſum iuuare, & ſi à nobis non iuuetur, eſt periturus. Vt cum infans eſt in agonia, & nullus eſt à quo poſſit baptizari, niſi à me; tunc enim cenſetur indigere mea ope; vnde tunc teneor etiam cum vitæ periculo dictum infantem baptizare. Quod ſi homo poſſit ſe ipſum adiuuare, non cenſetur neceſſitas extrema. Cenſebitur tamen extrema, quando homo liberè in ea ſe poſuit, tamen pœnitentia ductus cupit ab ea liberari, nec aliũde liberari poteſt.

46 Notandum 3. quod homo conſtitutus in extrema neceſſitate ſpirituali poteſt tribus modis conſiderari. Primò, quando eſt certitudo fructus ex auxilio præſtito; ſeu quando eſt ſpes certa, quod ſi proximus iuuetur futurum eſt vt ſaluetur. Secundò cum adeſt aliqua dubitatio de futura ſalute, licet periculum vitæ ſit certum, & ſolum dubitatur de ſalute ſpirituali. Tertiò cum adeſt certitudo moralis, & prudens, quod auxilium nullum habebit effectum: vnde proximus peribit in æternum, & fruſtra certo periculo vita exponitur. His notatis.

47 Dico 1. *nullus tenetur ex præcepto charitatis ſubuenire neceſſitati leui communi proximi cum graui periculo, vel damno ſui boni corporalis.* Ratio eſt, quia nullum datur fundamentum iſtius obligationis; vt enim docet S. Doctor *art.* 5. *ad* 3. cuilibet imminet cura ſui corporis, extra caſum neceſſitatis ſpiritualis. Si tamen poſſit quis proximo ſic indigenti ſubuenire ſine ſuo detrimento, vel leui corporali, imò cum leui, ad id tenetur, dummodo ſperet auxilium ſuum fore vtile, & fructuoſum, neceſſitas namque leuis, leuem tantum inducere poteſt obligationem.

48 Dico 2. *tenetur homo ex charitate ſubuenire proximo in graui neceſſitate conſtituto, cum aliquo diſpendio ſuorum bonorum temporalium.* Colligitur ex illo Eccleſ. 17. *Vnicuique mandauit Dominus de proximo ſuo.* Vnde ſi pater propter inopiam decernat proſtituere filiã, tenetur diues largiri competentẽ eleemoſinam, ſi nullus alius ſit qui eam facere velit, aut poſſit. Nec placet, quod dicunt aliqui, ſcilicet quod cum illa indigentia patris ſit merè voluntaria tam ſibi, quam filiabus, non cenſetur grauis, vel ſi eſt grauis non obligat; nam licet putem non obligare cum graui detrimento, puto tamen obligare cum leui.

49 Dico 3. *nullus tenetur cum graui detrimento temporali ſubuenire grauibus, & communibus neceſſitatibus ſpiritualibus proximorum.* Ratio eſt, quia communes neceſſitates ſolent eſſe in poteſtate patientum, & pluribus modis vitari poſſunt, ac proinde non eſt cur ob illas aliquod diſpendium ſubire cogamur. Duo tamen notanda ſunt. Vnum, quod quando ſunt plures qui poſſunt ſub-

ſubuenire ſpiritualibus proximorum neceſſitatibus, tunc omnes æquè tenentur, nec vnus debet alium expectare, aliàs præteriret occaſio ſubueniendi: quod ſi vnus ſubueniat, ceſſat in alijs obligatio. Aliud, eſſe perfectionis, & meriti ſubuenire proximo egenti licet non teneamur.

50 Dico 4. *Ex præcepto charitatis tenetur homo exponere vitam euidenti mortis periculo pro ſpirituali proximi ſalute in extrema neceſſitate exiſtentis, quando eſt ſpes probabilis, vel ſaltem dubia, quod proximus ſaluari poſſit*. Sic tradit S. Doctor *art. 5. & expreſſius opuſc. 18. cap. 15.* eius interpretes hoc loco, & Scholaſtici *in 3. diſt. 27. & 29.* Conſtat ex illo 1. Ioan. 3. *In hoc cognouimus charitatem Dei, quoniam ille animam ſuam poſuit pro nobis; & nos debemus pro fratribus animas ponere*. Colligitur etiam ex illo Ioan. 15. *Hoc eſt præceptum meũ vt diligatis inuicem, ſicut dilexi vos* Sed Chriſtus D. pro ſua dilectione expoſuit animam ſuam pro noſtra ſalute ſpirituali; ergo etiam nos debemus eam ponere pro ſalute ſpirituali proximi noſtri. Ratio etiam clara eſt, nam vita noſtra temporalis eo modo ſe habet ad ſalutem ſpiritualem proximi, quo modo diuitiæ, & alia id genus bona temporalia, ſe habent ad vitam temporalem eiuſdem proximi; ſed quando proximus eſt in extrema neceſſitate vitæ temporalis, tenemur exponere diuitias pro illo; ergo quando eſt in extrema neceſſitate vitæ ſpiritualis, tenebimur exponere vitam temporalem. Tum quia tenemur diligere proximum ſicut noſmetipſos; ſed pro vita ſpirituali noſtra tenemur pati iacturam vitæ temporalis, vt cum eſt obligatio defendendi fidem per mortem; ergo pro vita ſpirituali proximi tenemur pati iacturam noſtræ vitæ temporalis.

51 Sed obijcies 1. nam ex iſta doctrina ſequeretur; quod inuaſus teneretur ſuſtinere mortem, & nullo modo liceret occidere inuaſorem cum moderamine inculpatæ tutelæ; hoc eſt falſum; ergo. Sequela probatur, nam cum inuaſus ſciat, ſe iniuſtè inuadi, ſcit inuaſorem eſſe in peccato mortali, ac proinde non poſſe occidi ſine euidenti periculo æternæ damnationis illius. Reſp. negando ſequelam, qui enim iniuſtè aliũ inuadit non eſt, propriè loquendo, in extrema neceſſitate ſpirituali, cum poſſit ab illa inuaſione deſiſtere, vnde licet ſequatur damnatio, eſt per accidens, nec eam intendit inuaſus, ſed ſuam defenſionem, de qua re fuſius dixi de *iuſt. & iure*.

52 Obiicies 2. nam ſequeretur, quod tam paſtores, quam ſimplices catholici, qui degunt apud infideles, & hæreticos, apud quos non eſt permiſſum noſtræ Religionis axercitium, tenerentur ſingulis occaſionibus ſe ipſos prodere, vt aliquem ab extrema neceſſitate ſalutis ſpiritualis eriperent; hoc videtur falſum; ergo, &c. Reſp. quod hæretici, & infideles non cenſentur in extrema neceſſitate, ſed tantum in graui, & à qua, ſi velint, poſſunt ſe ipſos liberare. Quod ſi re ipſa iudicarentur in extrema neceſſitate, & adeſſet ſpes fructus, tunc tenerentur fideles ſe prodere, & cum vitæ periculo proximum adiuuare; ſed non eſt ſic, quia communiter non ſperatur fructus, cum ſint in ſuis erroribus pertinaces.

DVBIVM III.

De ordine ſeruando in diligẽdis proximis.

53 PRo intelligentia dicendorum ſciendum 1. quod actus dilectionis etiam appretiatiuus poteſt conſiderari vel ſecundum affectum voluntatis, vel ſecundum effectum externum, ipſi interiori affectui correſpondentẽ, & eſt bonum quod proximo facimus. Sciẽdum 2. quod affectus voluntatis plus æſtimatiuè diligentis conſiderari poteſt vel obiectiuè, ſeu ratione obiecti, & boni, quod volumus, vel ſubiectiuè, ratione ſubiecti cui bonum volumus.

54 Concedit S. Doctor *hic art. 6.* & eius expoſitores ibidem, quod in diligendis

gendis proximis, aliquis ordo ſeruari debeat, non ſolum quoad internum voluntatis affectum, ſed etiam quoad externũ effectum illi correſpondentem, ita quod vnus proximus alij præferri debeat, & poſſit. Hæc D. Thomæ doctrina apertè colligitur ex ſacra ſcriptura; nam dilectio patris, & matris ponitur primo loco Exod. 20. Leuit. 19. vbi qui patri, aut matri maledixerit morte punitur, non qui maledixerit alijs. Tum quia ille proximus magis, aut minus eſt diligendus, qui magis aut minus participat de ratione formali charitatis, quæ eſt ratio bonitatis diuinæ participatæ; ſed vnus magis eã participat quam alius; vt patet; g. &c.

55 Dices, D. Aug. *lib.* 1. *de doctrina Chriſtiana cap.* 28. apertè docere, quod omnes homines ſunt *æquè* diligẽdi; ergo, &c. Reſpondent aliqui, quod *ly æquè*, accipitur pro *pariter*, vt ſit ſenſus, quod omnes debeamus diligere. Vel dicas, quod omnes ſunt æquè diligendi attenta ratione formali *ſub qua*, de qua diximus ſupra eſſe indiuiſibilem, ſecus ſi attendamus rationem formalem *quæ*, quæ eſt bonitas diuina, diuerſimodè participata; cæterum iſta in ſeq. §§. magis explicata manebunt.

§. 1. *An coniunctiores ſint magis diligendi.*

56 HAnc difficultatem reſoluit S: Doctor *hac q.* 26. *art.* 7. *&* 8. quem eius expoſitores ſequũtur, cũ quibus dico, quod cæteris paribus debemus magis proximos coniunctiores diligere quãdo ſunt in extrema neceſſitate. Vnde inter coniunctos cõiunctione temporali, debemus magis coniunctum præferre. Inter cõiunctos coniunctione ſpirituali, debemus magis coniunctum præferre. Inter coniunctos coniunctione ciuili, debemus coniunctiorem preferre, &c. Ratio eſt, quia regula, & modus diligendi proximum, eſt dilectio erga ſe ipſum, iuxta illud. *Diliges proximum tuum ſicut te ipſum*; ergo ille debet magis appretiatiuè diligi, qui eſt magis proximus & coniunctior diligenti.

57 Sed obijcies 1. nã Apoſtolus ad Galat. 1. oppoſitum docere videtur, dũ dicit. *In Chriſto Ieſu non eſt Maſculus, nec Fæmina, nec Iudæus, nec Gentilis*; vbi innuuitur, quod ſaltem in coniunctione ſpirituali omnes ſint æquè diligẽdi. Reſp. mentem Apoſtoli eſſe, quod in negotio iuſtificationis, & vocationis per Chriſtum, nulla habetur ratio conditionis, ſexus, aut nationis, quia vocat quos vult, & quomodo vult.

58 Obijcies 2. nam S. P. Aug. *lib. de vera religione cap.* 47. dicit, quod ordo, quo amamus nobis coniunctiores non eſt *ex charitate*, *ſed ex carnali amore*. Reſp. Sanctiſſimum Patrem non loqui ibid. de ordine, quo vnum ex charitate diligimus, ſed de ordine citra charitatem quo ex carnali affectu, & vitioſa concupiſcentia, vnum alteri in amore præferimus.

59 Obijcies 3. nam Magnus Baſilius *lib. Conſtit. Monaſtic. cap.* 9. ſuadens mutuam charitatem inter religioſos, dicit debere eſſe æqualem, & damnat aliquorum ſingularem amicitiam, dicens eſſe vitioſam, & ab omnibus religioſis excludendam. Reſp. quod aliud eſt, an ſecundum charitatem magis coniunctus ſit præferendus, & an hoc ſemper expediat exterius oſtendere. In cõmunitatibus namq; non ſemper ea ſpecialis dilectio oſtendi debet, cum poſſit eſſe factionum, & diſſenſionum occaſio. Vel dicas, quod D. Baſilius non loquitur de dilectione veræ charitatis, ſed ſenſualitatis, quæ vitioſa eſt, & omnino excludenda à religioſorum cętibus, imò, & ab omnibus familijs, & ſodalitatibus.

60 Sed quæres 1. an in æquali neceſſitate debeat præferri coniunctus cõiunctione ſpirituali, an temporali? Reſp. aliquos velle per ſe loquendo, præferri coniunctos coniunctione ſpirituali, quia coniunctio ſpiritualis, eſt nobilior, & perfectior; quod ſi coniunctus coniunctione temporali ſit etiam coniunctus coniunctione ſpirituali, debebit præferri, ſed de hac re vide quæ dico in meo *tract.*

Digitized by Google

tract. de gratia diſp. 1. *q.* 7. *per totam.* Et quæ dico §. *ſequenti à nu.* 66.

61 Quæres 2. quem magis diligere debeamus, patrem, an matrem, aut alios deſcendentes? Reſp. quod debemus appretiatiuè magis diligere patrem quam matrem, aut fratres, & alios deſcendentes. Ratio eſt quia pater ſe habet vt principium actiuum, & mater ſe habet ſolum vt principium paſſiuum. Tum quia pater eſt principium conſeruationis totius familiæ, quod nec matri, nec fratribus conuenit.

62 Quæres 3. an vir debeat magis æſtimatiuè diligere patrem, & matrem, quam propriam vxorem? Reſp. affirmatiuè, quando ſcilicet pater, & mater reperiuntur in extrema neceſſitate ſiue corporali, ſiue ſpirituali. Sic tradit S. Doctor hoc loco *art.* 11. Ratio eſt quia pater, & mater ſunt principia noſtri eſſe non vxor; tum quia coniunctio cū vxore eſt aduentia, ratione contractus, cui ex Chriſti inſtitutione eſt adiuncta ratio ſacramenti. At coniunctio cum patre, & matre eſt magis firma, immobilis, & ex principijs naturæ. Quod autem vir, & vxor dicantur vna caro, eſt locutio quodammodo metaphorica, ex vnione ſeminum ad vnam generationem. Quantum tamen ad habitationem, relinquet homo patrem ſuum, & matrem ſuam, & adhærebit vxori ſuæ, non quantum ad obligationem dilectionis æſtimatiuæ.

63 Quæres 4. an debeamus magis æſtimatiuè, ſeu appretiatiuè diligere patrem, & matrē, an proprios filios? Reſp. quod magis patrem, & matrem, quia licet ſit vna, eademque coniunctio inter patrem, & filium, tamen pater eſt nobilior terminus iſtius coniunctionis, quia pater eſt cauſa, & principium, filius autem eſt effectus; vnde eſt maior impietas occidere patrem, quàm filium, quia eſt contra maiorem obligationem. Vnde dicit Ariſtoteles, quod amor noſter erga patrem eſt ſimilis ei amori quo diligimus Deum, & amor patris erga filiū, eſt ſimilis illi quo noſmetipſos diligimus, quia patrem diligimus vt auctorem, & principium, filium vt effectum; & opus noſtrum; ſed tenemur plus diligere Deū appretiatiuè, quàm noſmetipſos; ergo etiam tenebimur plus diligere patrem, quàm filium.

64 Quæres 5. an homo debeat plus appretiatiuè diligere vxorem, an filios? Reſp. quod debet plus diligere vxorem quam filios. Ratio eſt, quia vxor eſt ſuo viro coniunctior, quam pater filijs, eſt enim cum illo vna caro, & vnum principium filiorum. Tum quia vxor ſe totam tradidit viro in ſocietatem vitæ indiſſolubilem, non ſic filij, qui grandiores effecti emancipantur, & ſibi, ſuæque curæ relinquuntur. Hinc infertur, quod in extrema neceſſitate plus debemus appretiatiuè diligere conſanguineos quā extraneos, licet eſſent noſtrę curæ commiſſi, quia obligatio erga conſanguineos fundatur in natura, in coniunctione immutabili, eaque antiquiori, quàm ſit coniunctio extranei.

§. II. *An debeamus magis æſtimatiuè diligere carnaliter coniunctos, an ſpiritualiter.*

65 Conueniunt omnes, quod loquēdo obiectiuè ſanctiores ſint magis diligendi, & præferēdi propinquis carnalibus minus ſanctis. Ratio eſt, quia vnuſquiſque diligi debet, quo participat bonitatem, & rationem formalem charitatis; ſed ſanctiores participant magis rationem formalem charitatis, ſcilicet diuinam bonitatem, cum ſint Deo coniunctiores; ergo, &c. Tum quia maior amor obiectiuè, eſt maior quædam complacentia de bonitate; ergo vbi eſt maior bonitas Dei, ibi erit maior complacentia, ac ſubinde maior amor obiectiuè; quocirca eo ipſo quod cognoſco aliquem eſſe magis ſanctum, volo illi maiorem gloriam,

66 Maior difficultas eſt, an magis ſanctus debeat etiam magis appretiatiuè diligi. Prima ſententia eſt, quod abſolutè, & ſimpliciter debeant præferri conſanguinei. Alij volunt, quod debeant præferri magis ſancti. Sed diſtinctione opus eſt. Nam in temporalibus præ-

Digitized by Google

ferri debent carnaliter coniuncti, & in ſpiritualibus coniuncti ſpiritualiter. Colligitur ex teſtimonio D. Ambroſ. *lib.* 1. *offic*. apud D. Tho. art.8. argum. 2. vbi ſic dicit. *Non minus vos diligo quos in Euangelio genui, quàm ſi in coniugio ſuſcepiſſem*. Non enim eſt vehementior natura quàm gratia ad diligendũ. Tum quia plus diligere debemus quos perpetuò nobis cõputamus futuros ſocios in patria, quam quos tantum in hoc ſęculo. Et S. Doctor loco cit. ad 2. in hoc ſenſu Ambroſij teſtimonium interpretatur dicens. *Ambroſius loquitur de dilectione quantum ad beneficia, quæ pertinent ad communicationem gratiæ, ſcilicet de inſtructione morum. In hoc enim magis debet homo ſubuenire filijs ſpiritualibus, quos ſpiritualiter genuit, quàm filijs corporalibus, quibus tenetur magis prouidere in corporalibus ſubſidijs*. Igitur ex mente D. Thomæ in ſpiritualibus magis tenemur ſubuenire ſpiritualiter coniunctis, & in temporalibus coniunctis carnaliter. Cum enim vniuerſalis coniunctio charitatis ſpiritualis ſit, eſt in ſpiritualibus principaliter exercenda. In beneficijs temporalibus potius aliæ virtutes exercentur ex imperio charitatis, quam charitas ipſa. Vnde in proprijs exercitijs pertinentibus ad alias virtutes, debent magis cõiuncti in illis virtutibus præferri. Et ſic in exercitijs religionis monaſticæ debet alter religioſus præferri. Exẽplum ponit Bannes, nam religioſus debet magis deſiderare quod alter religioſus eiuſdem ordinis ſit bonus concionator, quàm ſuus frater, aut conſanguineus ſæcularis, aut alterius religionis. In ordine tamen ad vltimum finem, debeo magis velle meum patrem carnalem ſaluari, quàm patrem ſpiritualem, item meum fratrem carnalem, quàm meum fratrem ſpiritualem: meum filiũ carnalem, quam ſpiritualem, quia reſpectu vltimi finis coniunctio eſt communis erga omnes proximos, & deinde additur obligatio coniunctionis ſpiritualis erga conſanguineos, ſecus eſt quantum ad communicationem beneficiorum, vt dicit S. Doctor in teſtimonio allato. Notat, & bene M. Bann. quod non eſt peccatum mortale deſiderare magis beatitudinem vni, quàm alteri, dummodo non deficiamus in exercitijs debitis aliarum virtutum. Notat etiam Aragon. hoc loco, quod non ſeruare talem ordinem inter dictos proximos carnales, & ſpirituales, tam in ordine ad bona ſpiritualia, quàm temporalia, vt ſi quis præferat patrem ſpiritualem carnali, filium, fratrem, &c. bona fide non eſt peccatum mortale, imò neque forte veniale, cum vtraque pars ſuos habeat patronos, ſuaſque rationes.

§. III. *An liceat bonum noſtrum temporale præferre bono temporali proximi*.

67 CVrrit potiſſimè difficultas de vita temporali, nam ſi ſemel verum eſt licere quandoque exponere noſtram vitam pro vita ſaluanda proximi, à fortiori licebit exponere noſtra bona temporalia, vt diuitias, &c. Quod autem licitum ſit profundere noſtram vitam pro tuenda vita proximi v.g. amici fusè trado in meo *tract. de iuſt. & iur. diſp. 3. n. 144. cum ſeq. & diſp. 6. nu.* 80. vbi pono caſu in quibus licitum eſt vitam profundere pro alijs. Nunc ſolum aliqua addam pro clariori intelligentia.

68 Conueniunt ergo omnes, quod vbi ſolum imminet probabile mortis periculum, poſſit pro altero vita exponi, ſicut etiam pro minoribus bonis vt pro conſeruanda proximi fama, bonore, & re familiari. Imò poteſt aliquando eſſe præceptum, vt cum datur neceſſitas reipublicæ pro qua tenentur ciues bellare, & ad hoc poſſunt ab eadem republica conſtringi. Certum eſt etiam eſſe aliquando licitum, & aliquando debitum, ſubire mortis periculum licet certum pro reipublicæ conſeruatione, quia vt ſupra dicebamus quælibet pars politica eſt propter communitatem ciuilem, ſicut pars corporis humani eſt propter corpus. Item licitum eſt pro ſalute proprij Regis, Principis, & alterius perſonæ neceſ-

Digitized by Google

neceſſariæ reipublicæ, vitam profūdere.

69 His poſitis dico 1. licere exponere vitam pro vita amici, vt loco citato de iuſt.& iure probaui. Ratio eſt, quia quoad conſeruationem vitæ non eſt ordo eſſentialis, & debitus diligere nos pluſquā proximum; cum ſint alia bona maioris prætij in quibus charitas naturalis poteſt primum ſuæ dilectionis gradum non conſeruare, vt cum exponitur vita titulo virtutis moralis, quod reputatur maximum bonum naturale.

70 Dico 2. licere in naufragio poſito relinquere tabulam, eamque alteri concedere quando cenſetur magis neceſſarius reipublicæ, & aliunde non ſequitur aliud detrimentum niſi vitæ. Si enim ſequeretur detrimentum in anima, vt ſi naufragans eſſet in peccato mortali, & non daretur locus contritioni, ob eximium mortis timorem, tunc non liceret tabulam alteri concedere, cum ſalus propria ſpiritualis præferri debeat ſaluti corporali, imò & ſpirituali cuiuſcumque.

71 Dico 3. qui pro alio vitam ponit, non diligit plus alium ſecundum ſe, quàm ſe ipſum, licet plus diligat opus virtutis, quod eſt exponere vitam pro amico, pro patria, &c. quàm ſe ipſum. Vel dicas, quod ille qui exponit vitam pro alio magis diligit ſe quàm alium, non tamen magis diligit proprium corpus, quam aliud; Vnde non exponit iſte proprium corpus pro corpore alterius, ſed pro alio quem amicabiliter diligit.

72 Sed dices, nam non licet pro amico exponere vitam patris, aut filij, aut alterius; ergo neque licebit exponere propriam. Antecedens probatur, nam ſit caſus quo pater, & amicus indigeant pane qui vnicus eſt, & duobus ſufficere non poteſt, non poſſum negare panem patri, & dare amico; ergo neque in ſimili caſu potero mihi dictum panem denegare, & amico præbere. Reſp. concedendo antecedens, & negando conſeq. Ratio diſcriminis eſt, quia eo caſu poſſum cedere iuri meo de cōſeruatione propriæ vitæ, non tamen renunciare poſſum iuri parentum, quod habent vt eos præferam extraneis. Vnde ſi in caſu neceſſitatis ego nollem panem accipere pro me, non tamen poſſem tunc dare amico, relicto patre, matre, aut filijs.

§. IV. *An ordo charitatis maneat in patria.*

73 HAnc difficultatem reſoluit S. Doctor hac q. 26. art. vltimo, cum quo dico 1. Ordo charitatis manet in patria quantum ad hoc, quod Deum plus diligamus obiectiuè, appretiatiuè, & etiam intenſiuè quam nos ipſos, & quam quodlibet aliud obiectum. Quod in patria plus diligamus obiectiuè, & appretiatiuè, patet ex dictis; volumus namque Deo maius bonum, & eum omni alio bono præferimus. Quod autem etiam eum magis diligamus intenſiuè probatur, quia voluntas in patria toto ſuo conatu fertur in Deum vt ſummum bonum ſibi præſens, & intimè vnitum, & poſſeſſum per viſionem beatam. Vnde voluntas in patria tendet in Deo ſecundum totam latitudinem habitus charitatis, qui tunc explicabit ſe tendendo totaliter in obiectum amatū.

74 Dico 2. Quilibet beatus ſe ipſum magis appretiatiuè, & intenſiuè diligit, quam quemlibet alium. Appretiatiuè, quia charitas vult neminem magis adhærere Deo quam diligentem cui ineſt. Intenſiuè, quia maior intenſio prouenit ex maiori vnione rei quæ diligitur, & à modo quo eius bonitas apprehenditur, ſed quilibet beatus eſt ſibi magis vnitus, quam cuilibet alij, & cognoſcit perfectè ſuam bonitatem vt eſt participatio ipſius Dei; ergo, &c.

75 Dico 3. beatus diligit omnes proximos ſecundum modum quo ſunt Deo coniuncti; vnde plus diligit Apoſtolos quàm proprios parentes, non ſolum obiectiuè volendo illis maiora bona per affectum complacentiæ, & approbationis, ſed etiam appretiatiuè præferendo illos parentibus, &c. Cum enim in patria ſit maxima conformitas noſtræ volun-

Digitized by Google

voluntatis cum voluntate Dei, ſequitur quod illis velimus maiorem gloriam, quibus eam vult Deus, eoque modo quo eam vult Deus.

76 Dico 4. quod ordo charitatis, quo in hac vita magis diligimus coniunctos coniunctione carnali, non manet in patria, quia licet in beatis remaneat amor erga proximos mortales, & pro illis orent, tamen aliter, & aliter: nam in via incombit procurare ex officio vtramque ſalutem parentum, aliorumque coniunctorum, non ſic in patria, vbi defectu conuerſationis cum viatoribus, & communicationis cum illis, non poſſunt eorum ſalutem promouere vt in via, per conſilium, admonitionem, exhortationem, &c.

DISPVTATIO XIX.

IN QVAES. XXVII. D. THOMAE.

De principali actu charitatis.

1 IN primo art. docet S. Doctor, quod eſt magis proprium charitatis amare quàm amari, quia vnicuique magis conuenit, quod per ſe conuenit, & ſecundum propriam rationem; ſed charitas per ſe, & ſecundum propriam rationem inclinat ad actum, cum ſit virtus; ergo, &c. In art. 2. oſtendit, quod dilectio, quæ eſt actus charitatis includit beneuolentiam, & addit inſuper vnionem affectus ad rem amatam. Pro quo ponit differentiam inter amorem, & beneuolentiam, quod beneuolentia non habet diſtenſionem, ſeu impetum inclinationis, ſed ex ſolo iudicio rationis homo vult bonum alicui, at amor importat diſtenſionem, ſeu impetum inclinationis. Item amor ex quadam conſuetudine oritur; at beneuolentia oritur aliquando ex repentino. In art. 3. quærit an Deus ſit propter ſe ipſum ex charitate diligendus, & dicit primò, quod ſi dictio *propter*, dicat genus cauſæ finalis, vel formalis, vel efficientis, Deus non diligitur propter aliud, cum non ordinetur ad aliud tanquam ad finem, neque informetur aliquo alio, neque eius bonitas ab aliquo efficiente ſit. Secundò, ſi dictio *propter* dicat genus cauſæ materialis, quatenus ad illam reducitur diſpoſitio, Deus poteſt diligi propter aliud, in quantum ex alijs diſponimur vt in ei dilectione proficiamus. Tertiò, dicit quod Deus eſt propter ſe ipſum ex charitate diligẽdus, ſi *ly propter* dicat rationem finis, & rationem formalem, quia Deus & eſt vltimus finis, & ratio ipſa ſummi boni. In art. 4. ait, quod Deus etiam in hac vita poteſt immediatè amari, quia charitas tendit in Deum ſecundum quod eſt bonus in ſe. In art. 5. dicit quod Deus eſt totaliter diligendus ſi totalitas referatur ad rem dilectam, quia homo diligere debet totum quod ad Deum pertinet. Si autem totalitas referatur ad diligentem etiam Deus totaliter eſt diligẽdus, iuxta illud Deuter. 6. *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, &c.* Quod ſi totalitas ſumatur ſecundum comparationem diligentis ad rem dilectam, tunc non diligimus Deum totaliter, ſeu ad æqualitatem, & quantum diligibilis eſt. In art. 6. oſtendit, quod in dilectione diuina non inuenitur modus, quia non poteſt eſſe exceſſus, & quanto plus diligitur, tanto melior eſt dilectio. In art. 7. quærit an ſit magis meritorium

diligere

Digitized by Google

diligere amicum, an inimicum, & dicit primò, quod dilectio amici præminet; quia amicus & melior eſt, & magis coniunctus; tum quia peius eſt odire amicum quam inimicum; ergo melius eſt diligere amicum, quàm inimicum. Secundò dicit, quod ex parte rationis propter quam proximus diligitur, dilectio inimici præheminet, quia in dilectione amici poteſt eſſe alia ratio diligendi quam Deus, at in dilectione inimici, ſolus Deus eſt ratio. Tũ quia in dilectione inimici, dilectio Dei fortior oſtenditur, quæ animum ad remotiora extẽdit, ſcilicet vſq; ad dilectionem inimici. Tertiò dicit quod dilectio amicorum ſecũdum ſe conſiderata eſt melior, quàm dilectio inimicorum, quia illa eſt feruentior in coniunctos, quàm in remotos. In art. 8. probat, quod dilectio Dei ſecundum ſe eſt magis meritoria, quam dilectio proximi; at dilectio Dei, & proximi ſimul, poteſt præeminere.

DVBIVM I.

An ſit magis proprium charitatis amare, an amari,

2 SAnctus Doctor art. 1. probat, quod eſt magis proprium charitatis amare, quàm amari, quia vt dicit Phil. 8. *Ethic.* amare magis exiſtit in amicitia, quam amari, charitas autem eſt quædam amicitia; ergo, &c. Tum quia amare conuenit charitati quà charitas eſt; cum enim charitas ſit virtus, debet ad proprium actum ſecundum eſſentiam inclinare; amari autem non eſt actus charitatis illius qui amatur, ſed alterius. Tum etiam quia amari conuenit charitati ſecundum communem rationem boni, quatenus alius ex eius bonitate ad amandum mouetur. Præterea quia amici magis laudatur ex hoc quod amant, quàm ex hoc quod amantur, imò ſi non amant & amentur, vituperantur. Tandem, quia matreſq;, quæ maximè amant, plus quærunt amare, quàm amari vnde quæ dant filios ſuos nutrici amant quidem, reamari autem quærunt vt docet Phil. ibid.

3 Aliqui hanc D. Thomæ doctrinã non ſequuntur, quia cum ſimus in ratione amicitiæ; eius ratio non videtur eſſe ſufficiens, nã ſi hæc quæſtio de amicitia diſputetur, non leuem habet difficultatem. Amicitia namque eſt amor mutuus atq; adeo interuenit in ea amor, & reamor, ſeu redamatio, de quo quæri poteſt, an in amicitia ſit magis proprius amor, an redamatio, quod ex ſequentibus argumentis, & ſolutionibus eorum, explicatum manebit.

4 Primum argum. nam in mutuis fundamentum, & terminus importantur æqualiter, imò videtur quod terminus ſit nobilior fundamento; nam terminus habet rationem formæ, & ſpecificatiui, at fundamentum habet rationem materiæ, & ſpecificati; ſed amicitia eſt mutua, ergo terminus habebit rationem formæ, & ſpecificatiui, ac proinde ipſum amari erit nobilius, digniuſque. Reſp. argumentum ad ſummum procedere in illis mutuis quæ comparantur per modum terminabilis, & termini, non per modum agentis, & patientis, vt in noſtro caſu cõtingit, nam charitas cum ſit habitus operatiuus, & eius actus ſit amare perfectius tendet in amare, quam in amari. Vel dicas argumentum procedere de verè mutuis, charitas autem vt eſt amans, & vt amatur, non exercet mutuitatem, ſed ſecundum primum munus explicat ſuam eſſentiã, quod ſcilicet ſit habitus operatiuus, & ſecundum quod amatur, dicit rationem communem bonitatis.

5 Secundum argum. nam eſt magis appetibile amari, quam amare, ergo charitas magis inclinat ad amari, quàm ad amare. Antecedens probatur, nam illud eſt plus appetibile quod eſt ſignũ excellentiæ, & bonitatis, ſed amari eſt ſignum excellentiæ, & bonitatis, non amare, multi enim ardentiſſimè amant, cum omni excellentia, & charitate careant: Reſpondent aliqui, quod amari ſit dignius, non tamen honeſtius; eſt dignius quia ſignat excellentiam, & bonitatem. At amare eſt honeſtius, quia eſt

Digitized by Google

eſt actus virtutis. Cœterum quod eſt honeſtius, videtur etiam dignius, cum dignitas in honeſtate fundetur, vnde dicerem, quod amare prout eſt actus virtutus, & eſt honeſtius, & eſt dignius, & magis ſignat excellentiam, & dignitatem actus virtutis, quam ratio bonitatis communis.

6 Tertium argum. nam charitas in melioribus, melior eſt, ſed meliores debent magis amari; ergo charitas inclinat ad amari, vt ſic quos meliores facit, meliores oſtendat. Reſp. quod charitas meliores facit, ſeu facit magis amabiles, & facit magis amantes: eſt autem excellentius eſſe magis amantem, quã magis amabilem; hoc enim eſt paſſiuũ, illud actiuum: primum denotat exercitium virtutis amantis: ſecundum denotat terminum virtutis alterius.

7 Quartum argum. Illud eſt melius, & naturæ conuenientius, quod in pluribus reperitur, ſed amari in pluribus reperitur; ergo eſt melius. Maior patet, quod enim in pluribus reperitur eſt magis naturæ confirmius, quàm id, quod eſt in paucioribus. Minorem docet Ariſtoteles 8. Ethic. dicens, quod *multi magis volunt amari, quàm amare, ſemperq; amatores adulationis ſunt multi.* Reſp. ex eodem Phil. ibid. & D. Tho. hoc loco *art. 1. ad 2.* quod homines ideo volũt amari in quantum volunt honorari. Sicut enim honor exhibetur alicui vt teſtimonium boni illius, ita ex hoc quod aliquis amatur oſtenditur eſſe in eo aliquod bonum, quod amatur, cum ſolum bonum amabile ſit. Vnde amari, & honorari quærunt homines propter aliud, ſcilicet ad manifeſtationem boni in amato exiſtentis. Cœterum amare quęrunt charitatem habentes ſecundum ſe, quaſi ipſum ſit bonum charitatis, ſicut quilibet actus virtutis, eſt bonum ſuæ virtutis; vnde ad charitatem magis pertinet velle amare, quàm velle amari.

8 Quintum argum. nam ideo homines amant, quia amantur; ergo eſt maius bonum amari, quàm amare, iuxta illud. *Propter quod vnumquodque tale, &c.* ergo ſi ideo eſt bonum amare, quia amamur, amari erit magis bonum. Antecedens docet S. P. Aug. *lib. de catechizandis rudibus*, quod ſcilicet nulla eſt maior prouocatio ad amandum, quàm præuenire amando; vnde eſt illud. *Si vis amari ama.* Reſp. quod reuera aliqui amant, quia amantur, & excitantur ad amandũ propter amari, non quod amari ſit finis ipſius amare, ſed quia eſt via quædam ad amandum inducens, ex quo ſolum ſequitur, quod homo inducatur ad amandum à ſuo amari, non quod ipſum amari ſit nobilius, perfectiuſque.

DVBIVM II.

An Deus ſit propter ſe ipſum ex charitate diligendus.

9 Sanctus Doctor art. 3. apertè docet, quod Deus non poteſt amari propter alium tanquam propter finẽ, neque propter formam, ſeu rationem diligendi; neç propter efficiens, quaſi aliquid aliud à Deo, ſit Deo cauſa bonitatis, & amabilitatis. Poteſt tamen Deus diligi propter aliud, vt propter diſpoſitionem, in quantum ex aliquibus alijs ad hoc diſponimur vt in Dei dilectione proficiamus; vt v.g. per beneficia ab eo ſuſcepta, vel per præmia ſperata, vel per pœnas quas per ipſum vitare intendimus.

10 Modo videndum an liceat diligere Deum non propter ſe ipſum, ſed propter æternam, vel temporalem mercedem, an ſolum propter ſe ipſum, & propter propriam bonitatem. Supra de ſpe vidimus licere appetere æternam, vel temporalem mercedem, & eius intuitu ſeruire Deo, eiuſque mandata ſeruare. Præſens difficultas, quam aliqui hoc loco tangunt eſt, an ipſa charitas poſſit hanc mercedem appetere, ſeu an poſſit actus charitatis elici huius mercedis intuitu.

11 Prima ſententia eſt, quod actus charitatis referri poſſit in remunerationem æternam, & propter eam fieri, non propter

propter finem totalem, propter quem ſolum diligatur, & ſine quo non diligeretur, ſed propter finem partialem, & quo ceſſante non ceſſaret actus. Sic Durand. *in 3. diſt. 29. q. 3.* & alij. Secunda ſententia abſolutè docet, quod affectus charitatis poteſt eſſe mercenarius, quia per charitatem nō ſolum diligitur Deus amore amicitiæ, ſed etiam amore concupiſcentiæ. Sic tenent D. Bonau. *in 3. diſt. 27. art. 2. q. 2.* Gabr. ibid. *q. vnica art. 1.* Almayn. *eadem diſt. & q.* aliiq.

12 Petrus Lorca hoc loco dicit quatuor, 1. quod eadem virtute, & habitu charitatis quo diligitur Deus amore amicitiæ, poteſt diligi amore concupiſcentiæ, & ſic per charitatem poſſumus velle Deum vt noſtram mercedem, vt bonum noſtrum, &c. 2. Poſſe charitatem reſpicere non ſolum æternam mercedem, ſed etiam temporalem, dummodo temporalia non velit propter ſe ipſa, ſed quatenus conducunt ad ſpiritualia; hoc enim modo diligere temporalia licitum eſt. 3. Quod amor amicitiæ non poteſt elici propter mercedem æternam, nec ob mercedem temporalem. 4. Dicit, quod actus amoris amicitiæ poteſt procedere ab alio actu quo merces æterna volita eſt, aut temporalis, diſpoſitiuè tamen; quia nihil obſtat quo minus actus amoris Dei procedat ab actu inferiori; quomodo ſpes, & timor poſſunt inducere actum charitatis.

13 Noſtra ſententia ſeq. concl. explicatur. *Nec licet, nec fieri poteſt vt Deus per charitatem aliter diligatur quam propter ſemetipſum. Vnde licet ſpes æternæ retributionis, & timor gehennæ, &c. poſſint diſponere ad amorem charitatis, non tamen actus charitatis poteſt fieri ex motiuo illorum.* Hanc concl. docet expreſſè S. Doctor *hic art. 3.* quatenus dicit, quod Deus non poteſt amari propter aliud neque vt finem, quia ipſe ſolus eſt finis ob quem omnia alia diliguntur. Neque propter formam, ſeu rationem diligendi, quia ob ſolam ſuam bonitatem diligitur. Neque propter efficiens, quia ſua bonitas non habet ſui cauſam efficientem. Poteſt tamen diligi propter aliud vt propter diſpoſitionem, quia ſpes, timor, &c. poſſunt diſponere ad amorem illius. Et ſic tenent Capreolus *in 3. diſt. 27. q. vnica art. 1. concl. 5.* & eius diſcipuli hoc loco.

14 Probatur concl. 1. nam implicat, quod habitus charitatis attingat actum, non contentum ſub ſua ratione formali; ſed actus concupiſcentiæ, ſeu tendendi in Deum vt bonum noſtrum, ſeu vt noſtram mercedem, eſt extra ſphæram rationis formalis charitatis; ergo, &c. Maior nota eſt. Minor probatur, nam tendere in Deum amore concupiſcentiæ, ſeu vt bonum, aut mercedem noſtram, pertinet ad virtutem ſpei; ergo non poteſt pertinere ad virtutem charitatis; ſpes namque tendit in Deum non propter ſe, ſed vt eſt bonum noſtrum.

15 Sed dices in fauorem ſententiæ oppoſitæ, quod idem actus concupiſcentiæ poteſt ad vtramque virtutem pertinere: ad charitatem ſecundariò, ad ſpem primariò: nullum namque eſt inconueniens, quod idem actus à duplici virtute attingatur ab vna primariò, ab alia ſecundariò. Sed contra, quia implicat, quod aliquis actus pertineat ad aliquā virtutem etiam ſecundariò, niſi ſub ratione formali primarij; ſed actus concupiſcentiæ non poteſt attingi ſub ratione formali ſpecificatiua charitatis, quæ eſt vt Deus propter ſe ipſum diligatur, ſeu vt Deus diligatur vt eſt bonus in ſe; ergo, &c. Licet enim vnus & idem actus materialiter poſſit pertinere ad plures habitus, non tamen formaliter, vt ex ſe conſtat.

15 Probatur 2. nam de ratione charitatis eſt, quod ſit amor amicitiæ, de cuius ratione eſt, quod velit bonum alterius, quatenus bonum eius eſt; ſed hoc excludit omnino reſpectū ad mercedem, ſeu diligere Deum vt bonum noſtrum; ergo, &c. Confirmatur, nam diligere Deum propter ſe ipſum, & propter aliud, ſeu propter mercedem, aut vt eſt bonum noſtrum opponuntur; ergo

in eodem obiecto, & pro eodem habitu concurrere non poſſunt: licet enim idẽ obiectum materialiter poſſit eſſe obiectum amoris amicitiæ, & concupiſcentiæ, reſpectu diuerſorum habituum, non tamen reſpectu eiuſdem.

16 Dices cum Lorca, quod idem obiectum non poſſit eſſe obiectum amoris amicitiæ, & concupiſcentiæ reſpectu eiuſdem actus, poterit tamen eſſe reſpectu eiuſdem habitus. Sed contra, quia quoties ratio formalis eſt eadem in actu, & habitu, tunc ſi aliqua repugnant reſpectu eiuſdem actus, etiam repugnabunt reſpectu eiuſdem habitus; ſed in noſtro caſu ratio amicitiæ eſt ratio formalis tum actus, tum habitus charitatis; ergo ſi implicat quod idem actus ſit amicitiæ, & concupiſcentiæ, etiam implicabit, quod idem habitus eliciat actus amicitiæ, & concupiſcentiæ. Aliàs idem habitus charitatis conſtitueretur per rationes oppoſitas ſcilicet amoris amicitiæ, & concupiſcentiæ.

DVBIVM III.

An amor Dei, & proximi ſint eiuſdem ſpeciei, vbi alia.

17 Prima ſententia eſt, quod actus amoris Dei, & proximi ſint diuerſæ ſpeciei. Ab hac ſententia non diſcedit Suarez *hic diſp. 2. ſect. 2.* vbi tria dicit. 1. quod actus dilectionis quo diligitur proximus immediatè propter bonitatem creatam, in eo inhærentem, diſtinguitur ſpecie ab actu amoris Dei. Secundò, quod amor, quo amatur proximus propter bonitatem increatam eſt etiam diuerſæ ſpeciei ab amore quo amatur Deus. Tertiò, quod hi duo amores non differunt ſpeciebus totalibus omnino diuerſis, ſed quaſi particularibus, & incompletis.

18 Noſtra ſententia ſeq. concl. explicatur. *Amor Dei, & proximi, ſiue quo diligitur proximus propter bonitatem increatam, ſiue propter creatam, eſt eiuſdem ſpeciei.* Sic expreſsè S. Doctor q. 25. art. 1. vbi ſic concludit. *Vnde manifeſtum eſt, quod idem ſpecie actus eſt quo diligitur Deus, & quo diligitur proximus: & propter hoc habitus charitatis non ſolum ſe extendit ad dilectionem Dei, ſed etiam ad dilectionem proximi.*

19 Probatur 1. ratione D. Thomæ ibid. quia habitus non diuerſificantur, niſi ex hoc quod variant ſpeciem actus. *Omnis enim actus vnius ſpeciei ad eundem habitum pertinet. Cum autem ſpecies actus ex obiecto ſumatur ſecundum rationem formalem ipſius, neceſſe eſt, quod idem ſpecie ſit actus, qui fertur in rationem obiecti, & qui fertur in obiectum ſub tali ratione: ſicut eadem eſt ſpecie viſio qua videtur lumen, & qua videtur color, ſecundum luminis rationem. Ratio autem diligendi proximum eſt Deus, &c.* Quæ ratio poteſt ad hanc formam reduci. Illi actus ab eodem habitu procedentes ſunt eiuſdẽ ſpeciei qui procedunt ſub eadem ratione formali eiuſdem habitus; ſed amor Dei, & proximi procedunt ſub eadem ratione formali habitus charitatis; ergo ſunt eiuſdem ſpeciei. Maior conſtat, diſtinctio namque actuum, habituum, & potentiarum deſumitur ex diuerſitate rationis formalis, ac proinde vbi erit vna, eademque ratio formalis, erit vnus ſpecie, habitus, & actus. Maiorem probat S. Doctor, quia ratio diligendi tam Deum, quam proximum eſt Deus, ſeu eſt diuina bonitas, quæ eſt vna, & indiuiſibilis; ergo, &c.

20 Reſpondebunt 1. quod licet ratio *ſub qua* diligendi ſit vna, eademque, ratio *qua* diligitur eſt diuerſa, quod maximè apparet quando proximus diligitur propter bonitatem creatam in ſe repertam. Tum quia videmus quod vnus, & idem habitus habet plures actus ſpecie diuerſos vt habitus religionis, qui habet actum iuramenti, voti, &c. Sed contra, quia diſtinctio actuum non deſumitur à ratione formali *qua* partiali, aut ſecundaria, ſed à ratione formali *ſub qua*, quæ in noſtro caſu eſt vna formaliſſimè, quod vidit S. Doctor in illis verbis. *Neceſſe eſt, quod idem ſit ſpecie*

actus

Digitized by Google

actus qui fertur in rationem obiecti, & qui fertur in obiectum ſub tali ratione; quod exemplificat dicens: *Sicut eadem eſt viſio qua videtur lumen, & qua videtur color, ſecundum luminis rationem*; ergo cum in noſtro caſu ſemper retineatur eadem ratio formalis diuinæ bonitatis ſub qua diligitur Deus, & proximus, ſequitur, quod erit idem actus in ſpecie. Nec illud quod additur eſt ad rem, nam illi actus religionis, ideo inter ſe ſe diſtinguuntur ſpecie, licet in ordine ad habitum conſtituant vnam rationem formalem ſpecificam, quia reſpiciunt plures rationes *qua* partiales, & habitus habet plures rationes *ſub quibus* partiales, vt in habitibus ſcientiarũ videre eſt, nam non habent vnam indiuiſibilem rationem formalem *ſub qua*, ſed plures, ſecundum diuerſos modos extenſionis ad plures rationes *quas*, per plures rationes *ſub quibus*, licet poſtea in ordine ad habitum componãt vnam, eandemq; rationem formalem *ſub qua* adæquatam, & ſpecificatiuam. Cœterum in noſtro caſu habitus charitatis, nõ habet modos extenſionis, ſed tantum intenſionis, & radicationis, ac proinde habet vnam, & indiuiſibilem rationem formalem *ſub qua*, imò etiam vnam indiuiſibilem rationem formalem quæ primariam, & eſt diuina bonitas amabilis in ſe, & propter ſe, proximus autem ſiue ametur propter bonitatem diuinam, extenſiuè ad ipſum terminatam, ſiue propter bonitatem creatam ſibi inhærentem, eſt ſolum ratio formalis quæ ſecundaria, quæ non multiplicat actus.

21 Reſpondent 2. rationem D. Thomæ ſolum probare, quod habitus charitatis non habeat plures actus primarios ſpecie diſtinctos, non primarium, & ſecundarium; amor autem Dei, & proximi licet non diſtinguantur vt actus primarius, diſtinguuntur tamen vt actus primarius, & ſecundarius. Sed contra, quia ratio primarij, & ſecundarij non diuerſificant actus quando attinguntur ſub eadem ratione formali *ſub qua*, ſed hoc contingit in noſtro caſu; ergo, &c. Proximus namq; ſiue diligatur per bonitatem increatam, ſiue per creatam ſibi inhærentem, ſemper ratio formalis eſt eadem, vt ſupra vidimus.

22 Probatur 2. noſtra concluſio, nam actus fidei, & ſpei, ſunt eiuſdem ſpeciei prout tendunt ad obiectum primarium, & ſecundarium: ergo idem dicendum eſt de actibus charitatis. Antecedens conſtat ex dictis ſupra. Conſeq. probatur, nam non ob aliam rationem fides, & ſpes habent actus eiuſdem ſpeciei, quia reſpiciunt ſua obiecta ſub eadem ratione *ſub qua* indiuiſibili, ſed hoc idem facit charitas; ergo, &c. Confirmatur, nam amor Dei, & proximi poſſunt coaleſcere in vnum numero actum; ergo à fortiori erunt eiuſdem ſpeciei. Antecedens tradunt omnes cõmuniter; nulla namque videtur implicantia quod ille actus qui tendit in Deũ propter ſe, tendat etiam in proximum propter Deum. Conſtat à ſimili in electione, & intentione; nam actus electionis vult media in ordine ad finem: & intentio vult finem, vt eſt ratio eligendi media; ſi ergo non implicat quod idem actus tendat primariò in media, & ſecundariò in finem, & è diuerſo; ita non implicabit, quod idem actus dilectionis tendat in Deum primariò, & propter ſe, & proximum ſecundariò, & propter Deum.

23 Sed quæres 1. quinam actus charitatis ſint meliores, & magis meritorij? Reſp. quod per ſe loquendo actus charitatis quo Deus amatur, ſine dubio eſt melior, & perfectior; & cæteris paribus magis meritorius, quàm ille quo diligitur proximus. Patet, quia ille actus eſt dignior cuius obiectum eſt dignius; ſed Deus eſt obiectum dignius; ergo, &c. Sed dices, nam amor proximi includit totam bonitatem amoris Dei, cum fiat ſub ratione illius, & inſuper addit proximum; ergo, &c. Reſp. quod ſi idem ſit amor Dei, & proximi, tunc erit melior etiam intenſiuè, hoc autem loco fit comparatio inter amorem Dei tantum,

& proximi tantum. Pro quo nota, quod in hoc puncto, vt nu. præcedenti inſinuauimus; philoſophandum eſt ſicut de actu quo amantur finis, & media, eſt enim eadem ratio, ſiue cum proximus amatur propter Deum vt propter participationem diuinæ bonitatis, ſiue cum amatur propter Deum, propter bonitatem creatam à Deo cauſatam. Licet ergo, reguleriter loquendo, Deus & proximus amentur diuerſis actibus; non enim omni actu quo diligitur Deus, diligitur proximus; quia Deus diligitur propter ſe ipſum, & poteſt diligi abſque omni habitudine ad proximum. Tamen aliquando eodem actu diligitur Deus, & proximus, vt cum ſimul, coniunctim, & connexè Deus, & proximus proponuntur: Deus vt propter ſe diligendus, & proximus vt diligendus propter Deũ. Bene verum eſt, quod omni actu, quo diligitur proximus, aliquo modo, non quidem vt quod, ſed vt quo diligitur Deus, cum proximus diligatur propter Deum, aut expreſsè, aut virtute, & implicitè, ac proinde in obiecto dilectionis proximi inuoluitur Deus.

24 Quæres 2. quinam amor proximi ſit præſtantior? Reſp. quod per ſe ille eſt præſtantior, quo diligitur proximus propter bonitatem increatam, poſt hunc præſtat illæ quo diligitur propter bonitatem creatam ſupernaturalem, infimus autẽ eſt ille amor quo diligitur propter bonitatem creatam naturalem de quo nu. ſeq. Vniuerſaliter loquendo ille actus eſt melior, qui eſt magis conſentaneus propenſioni, & inclinationi charitatis.

25 Quæres 3. quid ſit proximum diligi propter Deum? Aliqui dicunt, quod proximum diligi propter Deum, ſit proximum eſſe obiectum charitatis non ſolum propter ſupernaturalem bonitatem, ſed etiam propter bonitatem naturalem regulatam tamen regula ſupernaturali. Sed hoc non placet, nam licet bonitas naturalis vt etiam cadit, ſeu vt menſuratur regula ſupernaturali poſſit cadere ſub charitate imperatiuè, non tamen elicitiuè; quod autem cadit ſub charitate imperatiuè, non pertinet formaliter ad obiectum charitatis; aliàs obiecta omnium virtutum ad charitatẽ pertinerent. Alij dicunt quod proximum diligi propter Deum, ſit proximum referri in Deum tanquam in finem. Sed neque hoc placet, nam charitas etiam actus imperatos dirigit in finem vltimũ, non tamen ob id actus imperati ſunt actus formaliter charitatis. Proximum ergo diligi propter Deum, eſt diligi ſub ratione diuinæ bonitatis, ita quod ratio *ſub qua* diligendi, ſit diuina bonitas, & ratio *qua*, dilecta, ſit bonitas increata, denominans extrinſecè proximum, vel bonitas creata ſupernaturalis, quæ eſt capax fundandi rationem amicitiæ ſupernaturalis, quod non conuenit bonitati naturali, etiam regula ſupernaturali regulatæ. Soluuntur argum. in contrar.

26 Primum argum. nam habitus, & actus ſumunt ſpeciem ab obiectis; ſed Deus, & proximus diſtinguuntur in ratione obiecti; ergo &c. Minor probatur, nam licet proximus participet diuinam bonitatem qua Deus eſt obiectum charitatis, non tamen eodem modo, neque in eodem gradu, neque in eadem ſpecie; imò neque in eodem genere, ſed tantum analogicè; ergo, &c. Reſp. concedendo maiorem, & negando minorem. Ad probationem dico, quod vnitas habitus, actus, vel potentiæ, non attenditur ex ratione obiecti in eſſe rei, ſed in eſſe attingibilis; nam in eſſe rei aliquando obiectum non habet niſi vnitatem analogã vt patet in obiecto intellectus, quod in eſſe rei eſt analogum, ſcilicet ens, vt eſt commune Deo, & creaturis: ſubſtantię, & accidenti, &c. tamen in eſſe attingibilis, ſcilicet ſub tali abſtractione, ſub tali modo, vt cum diſcurſu, &c. eſt vnum vnitate ſpecifica. Sic in noſtro caſu. Deus & proximus in eſſe rei ſolum analogicè conueniunt, at ſub ratione qua attinguuntur, ſcilicet ſub ratione diuinæ bonitatis ſunt eiuſdem ſpeciei.

27 Secundum argum. nam ita ſe habet

Digitized by Google

habet proximus ad Deum, ſicut concluſiones ad principia; ſed concluſiones attinguntur alio habitu, ac principia; ergo etiam proximus alia virtute attingi debet, ac Deus. Minor nota eſt; nam principia Theologiæ attinguntur per fidem, & concluſiones per habitum Theologiæ, & patet etiam in quacumque alia ſcientia. Maior probatur, quia ſicut proximus diligitur propter Deum, ita concluſiones cognoſcũtur propter principia: & ratio cognoſcendi concluſiones ſunt principia, ſicut ratio diligendi proximum eſt Deus. Reſp. negando maiorem. Ratio diſcriminis eſt, quia concluſiones habent propriam rationem *ſub qua* cognoſcuntur, ſicut & principia, at proximus vt diligitur per charitatem nõ habet diſtinctam, & propriam rationem formalem *ſub qua* à Deo, ſed ſub eadem Deus, & proximus attinguntur.

28 Tertium argum. nam eodem modo proportionali amatur proximus propter participationem diuinæ bonitatis; ſicut honoratur propter participationem diuinæ excellentiæ; ſed alia virtute honoratur Deus propter ſuam excellentiam, ac proximus propter excellentiam participatam; ergo etiam alia virtute diligitur Deus propter ſuam bonitatem increatam, & alia debet diligi proximus propter bonitatem Dei participatam. Maior conſtat ex paritate rationis. Minor nota eſt, nam Deus honoratur *Latria*, & proximus honoratur *dulia*, aut *hyperdulia*. Reſpondent aliqui concedendo maiorem. Pro quo notant, quod proximus amari poteſt tum propter propriam bonitatem, tum propter bonitatem increatam. Quando amatur propter bonitatem propriam, amatur alia virtute, ab illa qua amatur Deus; at quando amatur propter bonitatem diuinam, amatur eadem virtute. Ita de honore dicũt. Quando honoratur propter ſuam excellentiam, honoratur diuerſa virtute, v.g. *dulia*: at quando honoratur propter excellentiam, ſeu propter participationem diuinæ excellentiæ, tunc honoratur eadem virtute qua Deus, ſcilicet Latriæ. Sed hæc reſponſio non placet, nam aliàs multiplicarentur charitates, quod ſupra improbauimus; nam daretur charitas qua diligeretur proximus ob creatam bonitatem ſupernaturalem, diſtincta ab illa qua diligitur Deus, & proximus propter bonitatem increatam. Cum tamen ſint tantum vna virtus, cum ſit tantum vnica ratio formalis *ſub qua* proximus vtroque modo diligitur.

29 Veram reſponſionem tradit S. Doctor *ſupra q. 25. art. 1. ad 2.* vbi ſic habet. *Amor reſpicit bonum in communi, ſed honor reſpicit proprium bonum honorati. Defertur enim alicui in teſtimonium propriæ virtutis, & ideo amor non diuerſificatur ſpecie propter diuerſam quantitatem bonitatis diuerſorum, dummodo referantur ad aliquod vnum bonum commune. Sed honor diuerſificatur ſecundum propria bona ſingulorum. Vnde eodem amore charitatis diligimus omnes proximos, inquantum referuntur ad vnum bonum commune, quod eſt Deus. Sed diuerſos honores diuerſis deferimus, ſecundum propriam virtutem ſingulorum. Et ſimiliter Deo ſingularem honorem latriæ exhibemus propter eius ſingularem virtutem.* Ex quomodo amor non multiplicatur erga Deum, & proximum, quia proximus attingitur ſub eadem ratione *ſub qua* attingitur Deus. At honor multiplicatur, quia non attingitur ſub eadem ratione, ſed ſub diuerſis, ratione diuerſorum bonorum ſingulorum.

30 Elegantiſſimam aliam ſolutionem tradit. S. Doctor *infra q. 81. art. 4. ad 3.* vbi ſic fatur. *Obiectum amoris eſt bonum, obiectum autem honoris, vel reuerentiæ, eſt aliquid excellens. Bonitas autem Dei communicatur creaturæ, non autem excellentia bonitatis eius: & ideo charitas, qua diligitur Deus non eſt virtus diſtincta à charitate qua diligitur proximus. Religio autem qua honoratur Deus diſtinguitur à virtutibus, quibus honoratur proximus.* En aliam rationem diuerſitatis quare multiplicantur virtutes quibus Deus, & proximus honorantur,

tur, & non multiplicentur charitates, quibus Deus, & proximus amentur, quia bonitas communicatur, non excellentia bonitatis; ſed & Deus, & creatura honorantur ob proprias excellentias; at proximus amatur ob eandem bonitatem, ſeu ob idem motiuum quo amatur Deus.

DVBIVM IV.

An Deus in hac vita poſſit immediatè amari.

31 OCcaſio quare S. Doctor propoſuit præſentem difficultatem *art.* 4. *q.* 27. fuit quia cognitio Dei, quam habemus in præſenti vita, non eſt immediata, quia Deum ipſum non videmus; ſed ſiue cognitio ſit naturalis, ſiue ſupernaturalis fidei, ſemper eſt per ſpeciem creaturæ, & in modum creaturarum, vt tradunt omnes cum Apoſtolo 1. Cor. 13. vbi cognitionem Dei pro hac vita vocat *per ſpeculum in ænigmate*. Et ſic cum amor ſequatur cognitionem, meritò dubitatur, an ſicut cognitio Dei in hac vita, eſt mediata, ita & amor.

32 Hanc difficultatem reſoluit S. Doctor, dicens quod amor charitatis immediatè fertur in Deum diligendo ipſum in ſe ipſo, & propter ſe ipſum, quia non eſt idem modus cognitionis, & dilectionis, quia dilectio non fertur in ipſam cognitionem, neque in modum cognoſcendi, ſed in rem cognitam. Et licet Deus in hac vita cognoſcatur per creaturas, & ad modum creaturarum: tamen verè cognoſcimus ipſum Deum, eius prædicata, & multa attributa, ſecundum quod ſunt in ſe ipſis. Vnde noſter intellectus tunc ſe corrigit, fatendo Deum aliter eſſe in ſe ipſo, quam reſplendeat in ſpeciebus creaturarum.

33 Hæc. Thomæ doctrina optima eſt, vt tamen magis teneatur, aliqua obijci poſſunt. Obijcies ergo primò, nam vel procedit difficultas de attingentia Dei ſecundum ſuā eſſentiam immediatè, vel mediatè. Hoc ſecundum non eſt ad rem, & primum non eſt proprium charitatis, ſed etiam fidei, & ſpei; cum enim iſtæ ſint virtutes Theologales, debent habere Deum vt obiectum immediatè in ſe ipſo, non prout reſplendet in creaturis ergo. Reſp. quod fides, & ſpes eo ipſo quod ſint virtutes Theologales debent immediatè attingere Deum ſecundum ſe; non tamen ob hoc ſequitur, quod ſit eadem ratio cum charitate. Pro quo nota, quod Deus attingi poteſt duobus modis immediatè in ſe ipſo. Primò propriè, nimirum per ſuam eſſentiam, & hoc modo charitas attingit Deum immediatè, non fides, &c. non enim immediatè veritas diuinæ eſſentiæ per fidē in ſe cognoſcitur, ſicut ipſa eſſentialis Dei bonitas per charitatem in ſe amatur. Cognitio namque fit recipiendo, quod autem recipitur ad modum recipientis recipitur. At amor fit egrediendo, tenditque amor in rem vt eſt in ſe ipſa, nullis medijs interruptus, iuxta illud. *Anima eſt potius vbi amat, quàm vbi animat*. Et iuxta illud Veritatis. *Vbi eſt theſaurus tuus, ibi eſt & cor tuum*. Et rurſus iuxta illud S.P. Aug. *Amor meus pondus meum, illò feror, quocumque feror*. Deum ergo in hac vita per ſpeculum in ænigmatè cognoſcimus, ſed immediatè diligimus: cognoſcimus eū per creaturas, quas tamen non diligimus niſi propter illum, vt oppoſitus ſit ordo cognitionis, & dilectionis. Secundò dicitur Deus attingi immediatè, quādo attributum Dei, virtualiter ab eſſentia diſtinctum, immediatè attingitur, quod ſufficit ad virtutem Theologicam. Nam fides immediatè nititur Dei veritati, ſeu veracitati, licet Dei eſſentiam ſine velo non cognoſcat. In hac ergo vita Deum ſic diligimus ſicut in patria, non tamen eum ſicuti eſt, videmus. Et quamuis ignoti nullus ſit amor, & perfectior ſit amor boni perfectioris præſentis, quam abſentis: tamen in ſe diligimus, quod, in ſe habere bonitatem quàm diligimus, non niſi per aliud, ſiue arguendo, ſiue credendo, cognoſcimus.

Obij-

Digitized by Google

34 Obijcies 2. nam voluntas non fertur in incognitum, ſed in cognitum; & ſibi ab intellectu propoſitum, & eo modo quo ſibi ab intellectu proponitur; ſed Deus in hac vita non ſibi proponitur in ſe, ſed in alio. ſcilicet in ænigmate, in ſpeculo, ſeu in ſpecie creaturæ; ergo non tendit in illum immediatè in ſe ipſo, ſed prout replendet in ænigmatè, in ſpeculo, in ſpecie creaturæ. Reſp. quod licet intellectus in hac vita non cognoſcat Deum immediatè in ſe ipſo, cognoſcit tamen vel arguitiuè, vel ipſum credendo per fidem. Charitas autem tendit in id quod intellectus cognoſcit arguitiuè, vel per fidem credit, cum autem intellectus credat Deum vt in ſe ipſo, licet ad hoc aſſurgat per ſpecies creatas, ſequitur, quod charitas amet Deum in ſe ipſo, non in cognitione immediata, quam habet intellectus in ſpecie creata; ſicut nec amat cognitionem, nec modum illius, ſed id quod arguitiuè cognoſcit, & credit. Cuius argumentum eſt deſiderium quod oritur ex re per aliud cognita. Si enim Regis videas imaginem; ipſum præſentem videre deſideras, quod non fieret ſi ſolum in imagine diligeres, ſicut in ſola imagine cognoſcis.

DVBIVM V.

An diuinæ dilectionis ſit aliquis modus habendus.

35 ARticulo quinto docuit S. Doctor, quod Deus non poteſt totaliter amari, quatenus non poteſt tãtum amari quantum amabilis eſt. Poſtea in art. 6. dicit, quod in dilectione Dei non poteſt modus accipi ſicut in re menſurata, vt ſit in ea plus, & minus, eo quod ipſa ſit appetitus finis, qui eſt menſura reliquorum, nõ res menſurata. Eſt tamen in dilectione Dei modus, ſicut modus reperitur in ipſa menſura in qua non poteſt eſſe exceſſus, nihil enim poteſt nimis perfectè aſſequi ſuum finẽ, aut menſuram, ſed quo perfectius attingit regulam ſuam, eo melius eſt.

36 Pro quo notandum 1. quod in charitate non eſt ſeruandus modus quo ad æſtimationem, aut obiectiuam quantitatem, aut etiam intenſionem; eſt enim Deus omnibus ſimpliciter præferendus, infinitum ei bonum volendum, & ſemper in amoris diuini, quantum fieri poteſt, intenſione proficiendum. Tamen in actionibus exterioribus ſeruandus eſt modus, ſicut in re menſurata. Eſt etiam ſeruandus modus in hac vita in continuatione dilectionis internæ, quod eſt per accidens, quatenus noſtra infirmitas, modum quem non inuenit ex lege, ponit ex neceſſitate, quæ legem non habet. In beatis tamen ex hac parte dilectio modum non habet.

37 Notandum 2. quod hanc eandem difficultatem pertractat S. Doctor 1.2. *q.* 64. *art.*4. vbi quærit, an virtutes Theologicæ conſiſtant in medio. Dicuntur autem virtutes Theologicæ non conſiſtere in medio, quia ſecundum propriam ſpeciem menſurantur obiecto infinito: fides veritate: ſpes diuino auxilio, ſeu Deo auxiliante, omnipotente, miſerante: charitas ſumma, & immenſa bonitate; quæ obiecta à nullo excedi poſſunt, tendendo plus nimio in illa. Cum quo tamen ſtat, quod harum virtutum actus aliunde habere, vel non habere poſſint modum rationis, vel in medio conſiſtere. Vnde loquendo de actu charitatis, cum in hac vita ſit liber, poteſt regulari ex parte ſubiecti prudentia, vt fiat quando oportet, ne alia operatione impediatur, quæ pro tali tempore ſub præcepto continetur. Imò ipſa charitas poteſt ceſſationem ſui actus imperare, vt v. g. homo dormiat, & vitam conſeruet. Ex parte tamen ſui obiecti, quod eſt vltimus finis, & ſummum bonum charitas non regulatur prudentia, aut ordine rationis, ſed ipſa eſt dux generalis omnia ordinans, & dirigens in ſuum finem. Ex quibus facile ſolui poſſunt argumenta in contrarium.

38 Primum argu. nam omnis actio vitalis menſuratur ex obiecto, & fine; ſed dile-

dilectio Dei eſt actio vitalis; ergo menſurabitur ex obiecto, & fine. Minor nota eſt. Maior probatur, nam omnis actio vitalis ab eo menſuratur, à quo ſpecificatur; ſpecificatiuum namque ſua determinatione mẽſurat rem ſpecificatam, ergo, &c. Reſp. diſtinguendo maiorem: omnis actio vitalis menſuratur ab obiecto, & fine, menſuratione ſpecifica, & eſſentiali, & conceditur: menſuratione certi limitis, & negatur. Dilectio ergo Dei menſuratur ab obiecto eſſentiali, & ſpecifico, cum ponatur in certa, & determinata ſpecie; ſed hæc menſura eſt ſine limite, ſine modo, & ſine termino: hæc enim eſt natura harum ſpecierum, quæ cum reſpiciant obiectum interminum, non dicant in ſua ſpecie determinatum modum tendendi in proprium obiectum, ſed indeterminatum.

39 Secundum argum. dilectio Dei eſt actio deliberata; ergo debet eſſe menſurata ratione,& dictamine prudentiæ, vt fiat quando, & vbi oportet. Vnde qui vellet perſiſtere in dilectione Dei quando currit præceptum curandi infirmum, peccaret operando contra circumſtantiam temporis; vnde debet à prudentia poni modus, & menſura. Reſp. ex dictis hoc eſſe per accidens, & ex parte circunſtantiarum reſpicientium ſubiectum, non obiectum; non per ſe ex parte obiecti, quod cum ſit ſummum bonum, & vltimus finis non regulatur prudentia, & dictamine rationis.

40 Tertium argum. nam dilectio ſicut, & quælibet volitio limitatur à cognitione: vnde amor viæ limitatur à cognitione viæ, & amor patriæ limitatur à cognitione patriæ, ſcilicet à viſione beata, & implicat, quod voluntas tendat in aliquid, aut in aliquem modum, &c. niſi proponatur ab intellectu: voluntas namque non poteſt ferri in incognitum. Reſp. hoc argumentum ſolum probare, quod de facto omnis dilectio finitur, & limitatur, ex limitatione cognitionis, non tamen probat, quod ex parte obiecti detur limitatio, cum ſemper Deus poſſit magis ac magis cognoſci, & per charitatem amari magis, ac magis.

DVBIVM VI.

An ſit magis meritorium diligere amicum, an inimicum.

41 Hanc difficultatem proponit S.Doctor hoc loco art.7. vbi dicit, quod ſi conſideretur bonitas amoris ex coniunctione dilecti ad diligentem, eſt magis meritorium diligere amicum, quam inimicum. Si verò ſpectetur amor ex ratione propter quam diligimus, tunc eſt maioris meriti dilectio inimici ex duobus. Vno quia amicus poteſt ob aliam rationem diligi, cum inimicus ſolum propter Deum diligatur. Altero, quia etiamſi vterque propter Deum diligatur, oſtenditur dilectio fortior cum diligitur inimicus, ac cum diligitur amicus.

42 Pro intelligentia difficultatis, notandum 1. in hoc conuenire omnes, quod dilectio amicorum ſit magis debita, & amicos eſſe ordine charitatis præferendos. Nam in inimicis ſolum mouet ratio generalis, qua omnes homines ſunt obiectum charitatis; in amicis autem eſt ſpecialis ratio, quatenus amici ſunt etiam diligendi propter amicitiæ vinculum. Vnde in caſu quo vterque indigeat ope noſtra, & dilectione, amicus præferendus eſt, cœteris paribus. Dico cœteris paribus, nam ſi indigentia amici eſſet parua, & inimici magna, tunc inimicus eſſet præferendus. Ex quo ſequitur, quod per ſe loquendo maius peccatum eſt agere contra dilectionem amici, quam inimici, ſiue omittendo debita obſequia, ſiue expreſſo odio, & iniuria, quam contra dilectionem inimici. Magis namq; peccat qui odit amicum, quàm inimicum.

43 Notandum 2. quod inter dilectionem amici, & inimici poſſunt diuerſi exceſſus conſiderari ſecundum varias rationes quibus mutuò ſe excedunt; vt ſi dilectio amici ſit magis intenſa, & dilectio

lectio inimici minus intenſa, &c. & de iſtis comparationibus non procedit difficultas, quia comparatio debet intelligi cœteris paribus, vt ſola differentia in hoc conſtituatur, quod vnus ſit amicus, & alter inimicus, & in cœteris nulla ſit differentia.

44 His poſitis, prima ſententia eſt, quod omnibus penſatis dilectio inimicorum ſit magis meritoria, & maioris perfectionis. Sic Durandus *in 3. diſt.* 30. *q.* 3. Carthuſ. *q.* 1. D. Bonau. *ibid. art.* 1. *q.* 6. Albert. *eadem diſt.* & alij. Noſtra ſent. ſeq. concl. explicatur. *Dilectio amicorum abſolutè, & ſimpliciter eſt præſtantior, & maioris meriti.* Sic tenent Magiſter *in 3. diſt.* 3. Richard. *ibid. art.* 1. *q.* 3. Capreol. *diſt.* 27. *q. vnica art.* 1. *concl.* 8. *& art.* 3. Palud. *q.* 2. Almayn. *q. vnica.* Et S. Doctor *art.* 8. quem omnes eius diſcipuli ſequuntur, vt Bannes, Aragon. & alij.

45 Probatur 1. nam dilectio inimicorum ſi eſſet præſtantior, & maioris meriti, eſſet etiam præſtantior quam dilectio ſui, & propriorum parentum; ſed hoc eſt falſum, ergo, &c. Maior conſtat nam nomine amici veniunt etiam proprij parentes, vt omnes tradunt, & à fortiori venit ipſe diligens, nihil enim eſt magis amicus quam ipſe ſibi. Minor probatur; nam regula diligendi alios, eſt dilectio ſui: iuxta illud: *Dilige proximum tuum ſicut te ipſum*; ideſt ad menſuram tui ipſius; & eſſet non leuis inordinatio quod quis plus diligeret inimicum quam ſe, & quod charitas magis inclinaret ad dilectionem alterius ſubiecti, quam proprij.

46 Probatur 2. nam in dilectione amici eſt aliquid quod confortat bonitatem, & meritum, quod non eſt in dilectione inimici; ergo dilectio amici præualet. Antecedens probatur, nam amicus eſt obiectum præſtantius, & magis proprium charitatis; ergo, &c. Antecedens probatur; nam eſt obiectum præſtantius ratione bonitatis, quæ in inimico non reperitur: eſt etiam præſtantius ratione coniunctionis, quæ rationes pertinet maximè propriè ad charitatem: propterea actus charitatis quo amicus diligitur, magis explicat rationem charitatis, quæ eſt vt ſit amicitia. Hæc autem explicatio, & perfectio charitatis non conſiſtit in intenſione actus, ſed in quodam modo adhæſionis ad obiectum magis coniunctum, magis proportionatum, magis conueniens: ſeu eſt quædam maior appretiatio ratione obiecti melioris, & magis conuenientis.

47 Probatur 3. nam illa dilectio eſt magis meritoria, quæ eſt magis debita, ac proinde eſt maius peccatum agere contra eam, aut eam omittere; illud enim eſt melius, cuius oppoſitum eſt peius; ſed dilectio amici eſt magis debita; agere contra illam, eam omittere, &c. eſt maius peccatum: ergo, &c. Occurrit Durandus has regulas in moralibus non eſſe firmas, nec veras: ſcilicet: *illud eſt melius cuius oppoſitum eſt peius*: & *illud eſt melius quod eſt magis debitum*; nam virginitas eſt melior quàm communis caſtitas, & tamen non eſt plus debita, neque oppoſitum formale, qua tale eſt peccatum, aliàs eſſet peccatum vxorem ducere, vel maritum. Item veritas eſt melior quam reſtitutio, non tamen eſt magis debita, &c.

48 Sed contra, nam in primis, S. Doctor non fuit vſus ea ratione tanquã omnino conuincente, ſolitariè, & ſecundum ſe, ſed vt vnita alijs rationibus. Deinde dico, illas regulas eſſe firmas, & veras, ſi rectè intelligantur: vniuerſaliter namque verum eſt, quod illud eſt melius, quod eſt magis debitum: vt fiat comparatio inter res debitas, non inter rem debitam, & non debitam. Loquendo de dilectione, vtraque ſiue amici, ſiue inimici eſt debita, quod autem eſt magis debitum, eſt melius eo quod in linea eiuſdem debiti eſt minus debitum, quicquid ſit de comparatione inter non debitum, & debitum: vnde amor Dei etiam quando non eſt debitus eſt melior ieiunio v.g. debito. Per quod patet ad illud, quod dicitur de veritate, & reſtitutione, ſunt enim debita diuerſarum

Digitized by Google

linearum, & ratio D. Thomæ procedit de debito, & magis debito intra eandem lineam.

49 Probatur 4. nam ille actus eſt magis meritorius cœteris paribus, qui eſt melioris obiecti; ſed dilectio amici eſt melioris obiecti; ergo, &c. Confirmatur 1. quia dilectio inimici non tendit in inimicum vt talē, ſed vt eſt potentia amicus, & dilectio amici tendit in illum vt eſt actu amicus; ſed perfectius eſt tendere in actu amicum, quàm in amicum potentia, & ratio actualis amicitiæ, eſt formalior, quàm ratio amicitiæ potentialis; ergo, &c. Hinc optimè docet S.Doctor 1. Cor. 3. lect. 2. quod *ſicut ex rebus humanis ille magis præmiatur, qui in digniori opere laborat; ſicut architector quam artifex manualis plus præmiatur, licet minus laboret corporaliter: ita etiam in rebus diuinis ille qui in nobiliori opere occupatur, maius præmium accipiet quantum ad aliquam prærogatiuam præmij accidentalis, licet fortè minus corporaliter laboret*. Soluuntur argumenta in contrarium.

50 Primum argum. deſumitur ex illo Matt. 5. *Si diligitis eos qui vos diligunt, quam mercedem habebitis?* quaſi dicat, nullam, vel paruam, comparatione illius quæ habetur in dilectione inimicorum, quam ibi præcipit. Et Apoſtolus Rom. 5. valde commendat charitatem Dei, ex eo quod pro inimicis mortuus eſt, ſic enim dicit. *Commendat charitatem ſuam Deus, quoniam cum adhuc peccatores eſſemus, Chriſtus pro nobis mortuus eſt*. Reſp. quod in primo teſtimonio non fit comparatio inter dilectionem amici, & inimici, vtra ſit maiori præmio digna, ſed inter dilectionem imperfectam qua ſolum diliguntur amici, & inimici excluduntur, quæ non eſt dilectio charitatis, ſed naturalis, & in hac nullam mercedem habemus, hoc enim faciunt etiam Ethnici. Ad locum Apoſtoli dico, ibi commendari dilectionem inimicorum, quia eſt ſummus gradus perfectionis non intenſiuè, ſed extenſiuè; vnde dilectio inimicorum non præfertur ſolitariè, ſed dicitur eſſe ſummè perfectam ſimul cum dilectione amicorum.

51 Secundum argum. deſumunt ex teſtimonijs Sanctorum Patrum. D. Aug. in Enchir. cap. 74. ſic fatur. *Magnum eſt erga eum, qui nihil tibi mali fecit eſſe beneuolum, & beneficum: ſed illud multò grandius, & magnificentiſſimè charitatis eſt, ſi tuum quoque inimicum diligas*. D. Chryſoſt. hom. de cruce, & latrone habet. *Melius eſt pro inimicis, quàm pro amicis orare: neque enim tantum nobis præſtat pro amicis oratio, quàm pro inimicis deprecatio*. D.Bernard. *ſerm. de paſſione D.* ſic dicit: *Maiorem charitatem nemo habet, quàm vt animā ſuam ponat pro amicis ſuis. Sed tu Domine maiorem habuiſti, qui vitam poſuiſti pro inimicis*. Et gloſ. in illud pſal. 118. *Conſiderabo mirabilia tua*, ſic loquitur. *In operibus Domini nihil mirabilius eſt, quàm diligere inimicos*. Reſp. quod dicti Sancti Patres, & alij ſi quis ſunt eodem modo loquentes, non comparant dilectionem dilectioni, ſed dilectionem, quæ ad inimicos ſe extendit, dicunt eſſe perfectiſſimam, quia ſupponit dilectionem amicorum, & addit dilectionem inimicorum. Vnde qui inimicos diligūt, perfectiſſimo modo diligent amicos.

52 Tertium argum. nam dilectio inimicorum eſt multò difficilior, quam ſit dilectio amicorum; ergo eſt magis meritoria. Conſeq. conſtat, nam virtus verſatur circa difficile, & difficultas operis auget meritum. Antecedens conſtat ex communi conſenſu omnium fidelium qui maximè admirantur, cum vident aliquem diligere inimicum, illi benefacere, &c. Vnde communiter dilectio inimicorum reputatur actus virtutis heroicæ. Reſp. concedendo antecedens loquendo de difficultate ex parte obiecti, ſecus ex parte ſubiecti; hæc non auget rationem meriti, ſed potius minuit cum ſit ſignum virtutis valde debilis, & remiſſæ. Deinde negatur conſeq. nam maioritas meritis magis penſatur ab excellentia actus, & obiecti in quod tendit.

In

Digitized by Google

In noſtro autem caſu eſt excellentius obiectum amicus, quam inimicus. Ideo autem homines maximè admirantur de dilectione inimicorũ, quia eſt opus re ipſa excellẽtiſſimum, denotans amorem maximum erga Deum,& amicos.Noſtra autem concl. procedit cœteris paribus.

Summarium q. 28. de gaudio.

1. IN 1. art. docet S. Doctor, quod gaudium in nobis eſt effectus charitatis, quia gaudium ex amore cauſatur vel propter præſentiam boni amati, vel etiam propter hoc, quod ipſi bono amato proprium bonum ineſt, & cõſeruatur. Et ſecundum hoc pertinet ad amorem beneuolentiæ per quem aliquis gaudet de amico proſperè ſe habente, etiamſi ſit abſens. Cum autem charitas ſit amor Dei, cuius bonum eſt immutabile,ſequitur,quod ex hoc,quod amatur ſit in amante per nobiliſſimum ſuum effectum, ſecundum illud 1. Ioan. 4. *Qui manet in charitate in Deo manet, & Deus in eo*, & ſic ſpirituale gaudium, quod de Deo habetur, ex charitate cauſatur. In art. 2. dicit, quod gaudium quo gaudemus de bono diuino ſecundum ſe non patitur triſtitiæ permixtionem, quia bonum diuinum mali admixtionem non admittit.Poteſt tamen admittere permixtionem triſtitiæ prout in nobis participatur, quia iſta participatio poteſt impediri per aliquid contrarium. In art.3.ait quod gaudiũ, quod ex charitate cauſatur nõ poteſt in via compleri.In art. 4.docet,quod gaudium non eſt aliqua virtus à charitate diſtincta, ſed eſt actus charitatis, ſeu effectus.

2 Quæres 1. quomodo differant gaudium quod eſt effectus, vel actus charitatis, ab illo quod ab Apoſtolo ad Galat.5.numeratur inter fructus Spiritus S? Reſp.quod non diſtinguuntur,ſed mediante amore charitatis, gaudiũ eſt effectus Spiritus S.Hoc gaudio gaudemus tã bene eſſe Deo, congaudemus eius veritati, bonitati, infinitati, ſapientiæ, &c. Illud autem gaudium quo gaudemus ex Deo nobis benè eſſe, non ita principaliter eſt charitatis, ſed ſpei; quatenus tamen ad Dei gloriam pertinet,erit charitatis. Non eſt hoc gaudium actus primus charitatis, qui eſt dilectio, neque ſecundus, qui eſt deſiderium, ſed tertius, qui deſiderium ſequitur. Vnde definiri ſolet, quod ſit *affectio, ſeu bilaritas animi, ex amati, deſideratiuè boni appretiatione concepta*. In via habet initium; in patria complementum.

3 Quæres 2. an gaudium ſit actus charitatis, an effectus? Reſpondent aliqui, quod gaudium non eſt actus, ſicut nec triſtitia. Sic Bannes, & alij hoc loco; dicentes, quod gaudium non eſt volitio, ſed effectus volitionis,nõ eſt actus amoris, ſed effectus amoris, qui naturaliter ſequitur ad præſentiam rei amatæ, ſicut paſſio ſequitur ad eſſentiam, & ſicut ex contactu dulcedinis ſequitur in guſtu bene diſpoſito, delectatio. Ex quo infert Bannes quod gaudium non eſt meritorium in ſe ſed tantum in ſua cauſa. Cæterum licet putem quod ex actu amoris ſequatur gaudium quoddam de illo, & quod in Deo hoc gaudiũ ab eius amore non diſtinguatur, tamen in nobis tum in via tũ in patria ex amore ſequitur in volũtate gaudium,quod ſit actus ab amore diſtinctus; alioquin aſſignetur quid ſit. Cũ enim gaudium à voluntate eliciatur, nõ poteſt non eſſe actus illius;& cum ex alia parte amor preſcindat à præſentia & abſentia, & gaudium ſit de bono aliquo modo præſenti, ſequitur quod in nobis diſtingui debeant.

4 Quæres 3. quomodo gaudium à delectatione diſtinguatur? Reſp. quod delectatio eſt vniuerſalior, communis rationabilibus, & irrationabilibus, non gaudium: delectatio eſt etiam in brutis, non gaudium: gaudium eſt delectatio in appetitu rationali: delectatio ſpeciatim eſt in appetitu ſenſitiuo: gaudium eſt de proprio bono, & de bono amici; at delectatio eſt ſolum de proprio bono: gaudium eſt tam de bono coniuncto, quàm ſeparato; at delectatio eſt ſolum de bono coniuncto.

Digitized by Google

5 Quæres 4. quid interſit inter gaudium, & lætitiam? Reſp. hoc intereſſe, quod gaudium propriè eſt cum animus ratione mouetur placide, atque conſtanter ex re bona, nec vltra modum ad exteriora diffunditur. At lætitia tunc eſt, quando animus ad exteriora, maximè in vultu, egreditur, & inaniter, atque effuſè exultat. Cui cōſonat illud Eccleſ. 21. *Fatuus in riſu exaltat vocem ſuam; vir autem ſapiens vix tacitè ridebit*.

6 Quæres 5. de quibus ſit gaudium? Reſp. & dico 1. eſſe de Deo, & de ijs, quæ immediatè cum ipſo coniungunt. Gaudium de Deo eſt duplex: vnum abſolutum, quo gaudemus eſſe ſummum bonum, & incomprehenſibilis maieſtatis, ac gloriæ, &c. Alterum reſpectiuum, quatenus efficimur participes illius. Et hoc aliter eſt in beatis, & aliter in viatoribus. In beatis eſt plenum, atque perfectum. In viatoribus imperfectum. Dico 2. gaudere licet de flagellis Dei, vt de peſte, fame, bello, cæteriſque damnis publicis, ac priuatis, vt hominum peccata caſtigentur, & futura præcaueãtur. Dico 3. tempore famis gaudere licet his, qui habent vnde viuant, licet compati debeant aliorum egeſtati; idem dicendum de ſimilibus neceſſitatibus. Licet etiam gaudere de morte tyranni ob pacem reipublicæ. Dico 4. Filij licitè gaudent de hæreditate adepta per mortem patris, idem eſt de omni qui ex alterius morte aliquod beneficium conſequitur. Dico 5. poſſumus ſimul gaudere, & triſtari de vna eademque re, diuerſo reſpectu. Vnde triſtamur de morte Chriſti, & gaudemus de fructibus eiuſdem. Item gaudet qui videt non perijſſe in magnis periculis. Item licet gaudere de bono ex peccato ſecuto. Vnde concubinarius debet dolere de peccato, & gaudere de filio nato. Dico 6. licet gaudere de bonis, vt de patientia, humilitate, &c. Item gaudere licet de bonis quæ conſequimur ex aliorum falſa, ac adulatoria laude non tamen gaudere debemus de illorum vanitate, &c. Dico 7. poteſt quis gaudere ſe propter aliquod impedimentum non obligari ad aliqua opera bona facienda, licet non debeat gaudere de impedimento ex culpa poſito. Vnde clericus gaudere poteſt, quod non obligetur ob infirmitatem ad officium recitandum, ad ieiuniũ, &c. Item excommunicatus gaudere poteſt quod ad multa non teneatur, non tamen gaudere poteſt de ipſa excommunicatione, & ſic de alijs ſimilibus. De peccato autem ſecundum ſe, gaudere non licet.

7 Quæres 6. quot ſint cauſæ, ſeu motiua ex quibus deſumi poteſt gaudiũ & delectatio? Reſp. eſſe octo. 1. Eſt cognitio boni conuenientis, ſeu adeptionis notitia. 2. Eſt varietas bonorum ſibi inuicem ſuccedentium. Quod de hac vita intelligendum eſt, vbi quod hodie eſt iucundum, cras eſt noxium, ac moleſtum, ob mutabilem eius cõditionem. Secus in patria vbi nulla nec in bono, nec in participante eſt mutatio. 3. Eſt ſpes, & memoria boni delectabilis. Memoria coniungitur illi bono per ſolam apprehenſionem, at ſpes coniungitur ſecundum poſſibilitatem adipiſcendi. 4. Eſt triſtitia præſens, & præterita, ſeu in actu, & memoria. Triſtitia præſens eſt cauſa gaudij, quia reuocat in memoriam rem dilectam, qua ſe dolet carere. Præterita eſt cauſa gaudij, quia iucundum eſt meminiſſe liberationis à periculis: læti namque meminimus triſtium; & ſani dolorum præteritorum dolemus ſine dolore. Et quantò maius fuit periculum in prælio, tantò maius eſt gaudium in triumpho. 5. Sunt actiones aliorum, vt cum nobis ſunt vtiles; cum nos laude, & honore afficiunt, quia tunc cognoſcimus aliquod bonum eſſe in nobis, quod eſt cauſa gaudij: & quando benè agunt, benèque viuunt; charitas namque inclinat vt gaudeamus de bonis proximi ſicut de noſtris. 6. Eſt propria beneficentia, nam alteri benefaciens gaudet de illius bono ſicut de proprio: vel quatenus ex ſua beneficentia ſperat aliquod bonum, aliquam retributionem: vel etiã quatenus beneficentia oritur ex bonis

prin-

principijs vt ex abundantia, ex bonis habitibus, inclinationibus, &c. quæ enim facimus, aut ſuſtinemus propter amicos, ſunt delectabilia. 7. Eſt ſimilitudo alterius ad alterum, gaudet enim quiſque quando videt in altero bonum, quod in ſe habet; morum namque ſimilitudo eſt cauſa amicitiæ. Et communiter dicitur, *quod ſimile ſimili gaudet*. Quod ſi quis odit æquales ex vitio ſuperbiæ oritur. 8. Eſt admiratio, quæ eſt de bono aliquo apprehenſo nondum probè cognito, & gaudet ſe eius cognitionem aſſecuturum. Et generatim omnia admirabilia, & rara, ſunt delectabilia. Item repreſentatio ignoti mouet gaudium, & delectationem, ob collationem cum rebus notis. Vt autem gaudium prædictorum, & ſimilium ſit bonum, debet aliquo modo referri ad Deũ. Melius tamen eſt in nulla re gaudere quàm in Domino Deo noſtro, iuxta illud Apoſt. *Gaudete in Domino ſemper*. Et iuxta illud pſal. 3. *Letamini in Domino, & exultate iuſti*, &c.

Summarium q. XXIX. de pace.

1 IN 1. art. dicit S. Doctor quod ſi nomen pacis propriè ſumatur, nõ eſt idem ac concordia, ſed ſupra concordiam addit vnionem appetituum vnius appetentis. In 2. art. declarat quomodo omnia appetant pacem, quia omne appetens appetit tranquillè, & ſine impedimento peruenire ad id quod appetit, in quo conſiſtit ratio pacis. In art. 3. explicat quomodo pax ſit proprius effectus charitatis, quæ affectus in vnum vnit. In art. 4. dicit quod pax non eſt virtus, ſed proprius actus charitatis.

2 Quæres 1. vnde pax dicatur? Reſp. quod pax dicitur à pactione, ſeu fœdere, quod eſt duorum, aut plurium in idem placitum conſenſus. Vnde propriè accipitur pro publica tranquillitate; vbi ciues omnes inter ſe concordes ſunt, & vnanimes. Sanctus P. Aug. *lib. 19. de ciuit. cap. 13.* definit pacem in communi, & in particulari, & inquit, quod pax animæ rationalis eſt *ordinata cognitionis, actioniſque conſenſio*. At pars corporis, & animæ eſt *ordinata vita, & ſalus animantis*. Pax hominis, & Dei eſt *ordinata in finem ſub lege æterna obedientia*. Pax omnium rerum eſt *tranquillitas ordinis*; ordo autem, eſt *parium diſ-parium rerum, ſua cuique loca tribuens, diſpoſitio*.

3 Quæres 2. quot requirantur ad pacem vnius cum alio? Reſp. quod ex D. Aug. duo requiruntur, ſcilicet concordia, & ordo vtriuſque concordantis, quo vterque in ſuis imperturbatus maneat. Propterea ſi vi, aut metu fiat concordia non eſt pax; vnde vulgo dicitur: *eſt pax, ſed mala voluntas*, eſt enim tunc concordia, ſeu contra id quod magis vellet vnde reſtat voluntas ad frangendam pacem. Hinc notat S. Doctor art. 3. ad 2. quod cum concordia voluntatum, & pace, ſtat diſſenſio opinionum ex parte intellectus, quia pax facit concordiam appetituum, non intellectuum: tamen ex diſcordia opinionum, ſeu intellectuum facile ſequitur diſcordia appetiuum, ſeu voluntatum.

DISPV-

Digitized by Google

DISPVTATIO XX.

IN QVAES. XXX. D. THOMAE.

De miſericordia.

1 IN 1. art. docet S. Doctor, quod malum inuoluntarium ſit motiuum ad miſericordiam. In art. 2. dicit, quod defectus eſt ratio miſerendi, vel quia alterius defectum reputat ſuum, vel propter poſſibilitatem patiendi ſimilia. In art. 3. declarat an miſericordia ſit virtus. In art. 4. explicat quomodo miſericordia ſit maxima virtutum; pro quibus ſit.

DVBIVM I.

De nomine, & re, ſeu definitione miſericordiæ.

2 MIſericordia teſte D. Iſidoro *lib. 10. etymolog. litt. M.* dicta eſt, quaſi miſerum habens cor ſuper alterius miſeria. Vnde eſt compaſſio appetitus intellectiui, non ſenſitiui; & pro qualitate, ac grauitate miſeriæ, compaſſio, & ſubuentio ordinantur. Oritur miſericordia ex aliquo affectu, vel paſſione in miſerente, ſcilicet amoris, aut timoris. Conpatimur enim alterius miſeriæ, aut quia ipſum diligimus, & amicitiæ iure eius miſeriam noſtram reputamus: aut quia timemus ſimilem miſeriam etiam nobis poſſe euenire. Ideoque ad miſericordiam præ alijs mouentur erga miſeros propinqui, ſenes prudentes; itemque homines debiles, timidi, & formidoloſi. Qui autem ſe fælices arbitrantur, rarò miſerentur aliorum miſerorum. Contemnunt enim eos eorumque miſeriam iuſtam pænam putãt. Præterea quos occupat iracundia, aut vehemens timor miſereri haud queunt, propter mentis perturbationem. Eſt etiã obſeruandum quod miſericordia non eſt erga propriam miſeriam, neque eorum qui nobis coniuncti ſunt vt parentes, filij, vxor, & ſimiles. Super horum namque miſeria oritur dolor, quia patimur aliquid lædens nos ipſos; de quibus magis ex ſequentibus patebit.

3 Miſericordiam definit Cicero in 4. Tuſcul. quod ſit *ægritudo ex triſtitia alterius iniuria laborantis*. Seneca ſic Miſericordiam definit. *Eſt ægritudo ob alienarum miſeriarum ſpeciem*. Ariſt. 2. Rhetoric. cap. 8. ſic definit. *Eſt dolor quidam ex apparente malo corruptiuo, ac dolorem inferente in non dignum pati, quod ipſe putauit, ſe pati etiam poſſe vel ſuorum aliquem, idque ſic vt propinquam videtur* S. P. Aug. *lib. 9. de ciuit. cap. 5.* hanc elegantiſſimam tradit de miſericordia definitionem. *Miſericordia eſt alienæ miſeriæ in noſtro corde compaſſio, qua vtique ſi poſſumus, ſubuenire compellimur.* N. S. P. Ioannes Damaſc. *lib. 2. de fide cap. 14.* hanc ponit miſericordiæ definitionem. *Miſericordia eſt triſtitia in alienis malis.* Omnes iſtæ definitiones in idem recidere videntur, nam in omnibus ponitur idem genus, quod ſit dolor, ægritudo, vel triſtitia, hæc enim omnia vt ſynonima ſunt accipienda. Et in omnibus ponitur eadem differentia, ſcilicet alienæ miſeriæ, in alienis malis, &c.

4 Ex quibus patet vera, & communis definitio miſericordiæ, quod ſit *triſtitia*

Digitized by Google

ſtitia de aliena miſeria: per alienam miſeriam non intelligimus malum quodcumque, ſed malum creaturæ rationalis, nam malum eſt commune omni enti, at miſeria eſt malum creaturæ rationalis; miſeria namque opponitur beatitudini, quæ eſt bonum eius qui poteſt bonum proprium cognoſcere, & eodem modo miſeria eſt malum eius qui poteſt propriũ malũ percipere. Quocirca obiectum miſericordiæ eſt malum hominis; vel intellectualis creaturæ, circa namq; ſolũ hanc, miſericordia poteſt exerceri.

5 Sed quæres 1. an miſericordia poſſit eſſe de propria miſeria? Reſp. negatiuè. Conſtat ex eius definitione, quod ſit, *dolor, ſeu triſtitia de aliena miſeria*. Miſericordia enim non tam paſſio eſt quàm compaſſio; vnde etiam ſolet definiri, quod ſit compaſſio aliæ miſeriæ. Licet ergo ad ſe ipſum non ſit miſericordia, eſt tamen de proprijs miſerijs aliquid maius miſericordia, ſcilicet maior, & vehementior dolor, qui regulatur à charitate naturali, aut ſupernaturali reſpectiuè. Vide n. ſeq.

6 Quæres 1. an miſericordia ſit erga eos, qui nobis valde coniuncti ſunt? Negat S. Doctor hoc loco art. 1. ad 2. *Propriè miſericordia eſt ad alterum, non autem ad ſe ipſum, niſi ſecundum quandam ſimilitudinem, ſicut & iuſtitia, ſecundum quod in homine conſiderantur diuerſæ partes. Et ſecundum hoc dicitur Eccleſ. 30. miſerere animæ tuæ placens Deo. Sicut ergo miſericordia, non eſt propriè ad ſe ipſum, ſed dolor, puta cum patitur aliquid crudele in nobis: ita etiamſi ſint aliquæ perſonæ ita nobis coniunctæ vt ſint quaſi aliquid noſtri, puta filij, aut parentes, in eorum malis non miſeremur, ſed dolemus ſicut in vulneribus proprijs. Et ſecundum hoc Phil. dicit, quod durum eſt expulſiuum miſerationis.* Vbi vt vides vult S. Doctor, quod miſericordia non eſt erga eos, qui nobis valde coniuncti ſunt, ſed eſt ſpecies doloris, ſimilis illi, quo dolemus de proprijs miſerijs. Hoc tamẽ ita intelligendum putò, quod ille affectus quo compatimur eorum miſerijs qui nobis valde coniuncti ſunt, minus propriè ſit miſericordia, quàm ſi eſſent extranei, tamen abſolutè poterit vocari miſericordia, cum non ſit paſſio, ſed compaſſio. Colligitur ex illo Iſa. 49. *Nunquid obliuiſcetur mulier infantem ſuum vt non miſereatur filio vteri ſui?*

7 Quæres 3. an miſericordia ſit propriè in Deo? Videbitur alicui reſpondendum negatiuè, ſi namque de ratione miſericordiæ eſt, quod ſit dolor, triſtitia, aut compaſſio de aliena miſeria, & in Deo non ſint dolor, triſtitia, aut compaſſio, ſequitur, quod in Deo non ſit miſericordia, ſaltem formaliter prout dictis definitionibus definitur. Hinc inferunt aliqui, quod cum in beatis non ſint dictæ paſſiones, neq; erit miſericordia; ſolum impropriè, & metaphoricè erit. Certè ita dicendum eſſet, ſi ſemel eſſet de ratione miſericordiæ includere dictas paſſiones formaliter. Sed non eſt ſic, nam non eſt de ratione miſericordiæ includere in ſuo proprio, & formali conceptu triſtitiam, dolorem, &c. ſed ſimplicem voluntatis affectum, quo auerſatur, & odit malum, ſeu miſeriam alterius, qui affectus tum in beatis, tum in Deo reperitur. Quia tamen iſte affectus in nobis communiter habet annexam triſtitiã, cum triſtitia ſit *de his, quæ nobis nolentibus fiunt*, ideo communiter ſolet miſericordia definiri per triſtitiam. Vnde ſic accipienda eſt illa communis definitio, vt miſericordia ſit *affectus diſplicentiæ, ſeu odij de aliena miſeria*.

8 Quæres 4. an dictus affectus diſplicentiæ, ſeu odij de aliena miſeria debeat eſſe efficax? Reſp. affirmatiuè, niſi obſtet impotentia; ita habetur ex illis verbis definitionis Auguſtinianæ. *Quæ vtique ſi poſſumus, ſubuenire compellimur.* Vbi enim ſubeſt poteſtas, ad executionem illius affectus compaſſiui, procedendum eſt. Quocirca affectus miſericordiæ, quantum eſt de ſe, debet eſſe talis, vt niſi obſtet impotentia, procedat ad opus. Iſta autem impotentia eſt duplex: Phyſica, quando non adeſt facul-

tas,

Digitized by Google

tas, aut eſt impedita: & moralis, quando non licet, qua ratione qui miſeretur latroni dum ad ſupplicium ducitur, non ſuccurrit, quia non licet. Aduerte tamen, quod hæc conditio communiter in definitione miſericordiæ non ponitur, quia in illa voce affectus includitur; quia omnis affectus quo quis odit alterius miſeriam, ex ſe infert propenſionem ad illam repellendam, niſi aliquid obſtet.

9 Quæres 5. quot ſint actus miſericordiæ? Reſp. quod miſericordia habet duos actus internos, & vnum externum. Primus actus internus eſt compaſſio, ſeu odium, aut diſplicentia alienæ miſeriæ. Secundus, eſt voluntas ſubueniendi: & vterque actus intelligi poteſt & in appetitu ſenſitiuo per modum paſſionis; & voluntate per modum actus ſimplicis. Tertius eſt actus exterior quo miſeriæ proximi ſubuenitur, & dicitur actus eleemoſinæ ſiue corporalis, ſiue ſpiritualis, pro ratione miſeriæ. Opera miſericordiæ ſpiritualis, de quibus egi 1. p. q. 21. dicuntur miſericordiæ imperatiuè, nam eliciriuè ab alijs virtutibus eliciuntur: nam oratio elicitur per Religionem: correctio per charitatem: conſilium per prudentiam, &c.

10 Quæres 6. quomodo ſpectet ad materiam miſericordiæ ſepellire mortuos, cum corpus mortuum non ſit capax miſeriæ? Reſp. quod in ſepultura mortui reperitur miſeria proximi: licet enim proximus cuius corpus ſepulturæ traditur, re ipſa non ſit, manet tamen eius anima, & etiam manet in memoria hominum, & illud corpus habet ordinem ad animam, cui illud obſequium gratum eſt; quod etiam redundare poteſt in bonum eiuſdem animæ ſi capax ſit, ratione orationum, & ſuffragiorum. Quod ſi anima damnata ſit, cum non conſtet de eius damnatione, illud obſequium corpori præſtandum eſt, ob bonum nomen quod apud alios conſeruat.

DVBIVM II.

Quodnam ſit obiectum materiale, & formale miſericordiæ.

11 AD obiectum materiale miſericordiæ quatuor pertinent. Primò perſona cuius miſeria ſubleuatur. Eſt autem hæc perſona illa omnis ad quam charitas inclinat, dummodo in ea ſit miſeria ſubleuanda: cum enim miſericordia, vel ſit charitas, vel illi valde connexa, intimèque ab ea oriatur ſequitur, quod ad eam omnem extendatur, ad quam extenditur charitas, dummodo in ea ſit miſeria quæ ſubleuetur. Vnde excluditur Deus, quia in eo nulla eſt miſeria ſubleuanda. Excluduntur beati ob eandem rationem. Excludūtur creaturæ irrationales, quia in illis propriè non eſt miſeria, ſed tantum impropriè. Excluditur ipſe qui miſeretur, vt dictum eſt dubio præcedenti.

12 Secundò pertinet ad obiectum materiale miſericordiæ ipſa miſeria quæ ſubleuatur. Tertiò ipſa ſubleuatio, nam licet hęc ſit actus exterior miſericordiæ, tamen in virtutibus moralibus ipſa actio exterior obiectiuè ſumpta habet rationem obiecti reſpectu intentioris virtutis & actuum illius elicitorum. Imò ſubuenire proximo obiectiuè acceptum eſt materia proxima miſericordiæ; & ſubuenire executiuè, eſt actus exterior illius, & dicitur eleemoſina, vt diximus dub. præcedenti. Quartò pertinet ad obiectum materiale miſericordiæ affectus compaſſiuus partis ſenſitiuæ; pertinet namque ad hanc virtutem ponere in illo, cum ſit paſſio, mediocritatem, & ſic hoc modo ille affectus pertinebit ad materiam miſericordiæ.

13 Maior difficultas eſt circa ſecundum quomodo ſcilicet ipſa miſeria ſit materia miſericordiæ, an ſcilicet abſolutè, an verò vt eſt ſolum malum inuoluntarium. S. Doctor art. 1. docet, quod ſolum malum inuoluntarium ſit obiectum miſericordiæ, vnde ſi quis malum

Digitized by Google

malum aliquod ſub ratione boni voluntariè patiatur, non eſt propriè miſericordiæ materia. Quocirca inquit idem Sanctus Doctor, quod culpa vt ſic, non eſt obiectum miſericordiæ, quia non eſt malum inuoluntarium, ſed voluntarium, quod intelligitur formaliter, quatenus culpa eſt voluntaria, alia namq; ratione & culpa, & hoc quod eſſe voluntariam, magna miſeria eſt, & obiectũ maximè, & ſummè miſerabile: quatenus ſcilicet eſt contra naturalem inclinationem, contra naturalem, & ſupernaturalem rectitudinem: quatenus deſtruit bonum rationibus, gratiam, dona, &c. Igitur per D. Thomam ad miſeriam propriè pertinet malum, quod homo non volens patitur, quod enim voluntarium, & volens ſuſtinet habet rationem boni qua parte eſt voluntarium.

14 Sed obijcies 1. nam damnati in inferno ſuſtinent inuiti, & inuoluntarij multa mala, & tamen erga illos non datur miſericordia, nec illorum miſeremur, ergo malum inuoluntarium non eſt obiectum, ſeu motiuum miſericordię. Reſp. concedendo antecedens, & diſtinguendo conſequens: malum inuoluntarium non eſt obiectum miſericordiæ, quando ſubiectum eſt capax ſubleuationis & negatur; quando eſt incapax, & conceditur. Cum ergo damnati ſint obſtinati in malo, non ſunt capaces miſericordiæ, nec vt à miſeria ſubleuentur. Quocirca potius gaudere debemus quod erga tales obſtinatos rigor diuinæ iuſtitię obſeruetur. Bene verum eſt, quod cum damnatorum naturam diligamus, oritur in nobis ob hoc quidam motus miſericordiæ, cum quadam velleitate eripiendi illos à miſeria, ſi eſſet poſſibile.

15 Obijcies 2. nam miſeremur peccatorum, cum liberè, & voluntariè peccent; ergo adhoc vt aliquod malum ſit obiectum miſericordiæ, non eſt neceſſe quod ſit inuoluntarium. Reſp. cum D. Thoma, quod non miſeremur peccatorum inquantum voluntariè peccant, ſeu inquantum culpa eſt illis voluntaria, ſed quantum ad illa quæ ſunt ſibi inuoluntaria. Licet namque peccatum ſit voluntarium vt eſt conuerſio ad bonum commutale, ſiue vtile, ſiue delectabile, tamen eſt inuolũtarium ratione auerſionis à Deo. Eſt etiam inuoluntarium, vt inducit reatum pœnæ æternæ: eſt inuoluntarium vt habet annexum aliquid dedecoris, deformitatis animæ, &c. Deinde licet peccator peccet liberè, tamen non poteſt per vires liberi arbitrij liberari, vt eſt ille qui liberè ſe præcipitat in profundum puteum, à quo non poteſt per proprias viras exire.

16 Obijcies 3. quoniam miſeremur eius qui pro ſaluanda vita proiecit merces in mare, & tamen illa proiectio fuit voluntaria; ergo, &c. Reſp. quod illa proiectio fuit quidem voluntaria ſimpliciter, quo modo non miſeremur, ſed etiam fuit inuoluntaria ſecundum quid, ſecundum quam miſeremur illius. Vel dicas quod tempeſtas fuit inuoluntaria ſimpliciter, & ſecundum hanc miſericordia commouemur.

17 Obijcies 4. nam Chriſtus D. voluntariè patiebatur, ſicut & Sancti Martyres, vnde gaudebant de ſuis tribulationibus, quocirca de Apoſtolis dicitur, quod *ibant gaudentes à conſpectu Concilij quoniam digni habiti ſunt contumeliam pati*. Reſp. quod Chriſtus D. & Sancti Martyres voluntariè ſimpliciter patiebantur, & etiam inuoluntariè ſecundum quid. Nam Chriſtus D. triſtabatur de ſua morte tanquam de maximo malo naturæ humanæ diuino Verbo vnitæ, cuius vita erat valoris infinitè, & pretij infiniti. Vnde ex hac parte habemus maximum motiuum miſerendi. Ex ea tamen parte qua mortem volũtariè ſuſtinebat pro noſtra reparatione debemus gaudere, & maximas gratias agere. Sic gaudemus de victoria martyrum, & dolemus, & compatimur eorum cruciatibus, doloribus, tormentis, &c. Hæc de obiecto materiali.

18 Quantum ad obiectum formale miſericordiæ aliqui dicunt eſſe rationẽ mali inuoluntarij, & putant hanc eſſe

 men-

Digitized by Google

mentem D. Thomæ *art.* 1. dum dicit, quod motiuum miſericordiæ eſt malum ſub ratione inuoluntarij. Cæterum iſta non poteſt eſſe mens S. Doctoris; malum namque inuoluntarium, cum ſe teneat ex parte illius cui miſericordia exercenda eſt, non poteſt eſſe obiectum formale, quod ſe tenere debet ex parte miſerentis, in quo eſt ipſa miſericordia. Alij dicunt, quod obiectum formale miſericordiæ ſit malum, ſeu defectus, vt ſe tenet ex parte miſerentis. Pro quo notant ex D. Thoma *art.*2.quod ſemper defectus eſt ratio miſerendi in miſerente vel in quantum defectum alterius reputat ſuum propter vnionem amoris. Non quia oporteat quod defectus ſit ſubiectiuè in miſerente, ſed ſufficit quod propter amorem erga miſerum defectus miſeri ad miſerentem pertineat. Deus ergo miſeretur inquantum amat creaturam tanquam aliquid ad ſe pertinens ſicut ad creatorem, & conſeruatorem totius eſſe,& tanquam ad ſaluatorem,ſanctificatorem, & glorificatorem. Vel etiam propter poſſibilitatem ſimilia patiendi, quod ſolum in nobis eſſe poteſt, quibus ratione naturæ, omnes aliorum defectus ſunt nobis poſſibiles, non in Deo. Cæterum licet alterius defectus vt ratione amoris reputatur noſter, vel vt eſt poſſibiliter noſter, poſſit eſſe ratio aliquo modo motiua ad miſerendũ, non tamen videtur ratio formalis *ſub qua*,ſeu obiectum formale conſtitutiuum miſericordiæ. Obiectum namque formale, debet eſſe quid intrinſecum realiter, & non ſolum affectiuè. Tum quia defectus vt talis non poteſt eſſe conſtitutiuum virtutis nobiliſſimæ, & excellentiſſimæ, vt eſt miſericordia, vt poſtea videbimus. His relictis puto, quod ratio formalis *ſub qua*: ſeu obiectum formale miſericordiæ ſit ratio ſeparationis, ſeu immunitatis à miſeria ſubleuanda, quæ communiter vocatur ratio ſubleuandi miſeriam, ratio namque ſubleuandi miſeriã non poteſt non eſſe immunitas, ſeparatio, & elongatio à miſeria, quæ ex dicendis in ſequentibus dubijs magis explicata manebunt.

DVBIVM III.

An miſericordia ſit virtus ſpecialis, ob alijs diſtincta.

19 NOtandum 1.quod Stoici adeo deſcipuerunt, vt dicerent, quod miſericordia nec eſt virtus, nec bonus affectus, ſed paſſio reprehenſibilis, & vitioſa vt refert Eccleſiæ lumen D. Aug. 9. *de ciuit. cap. cap.* 5. quos ſecutus Seneca *lib.de clem.* ſtoicando dicit. *Eſt vitium puſilli animi miſericordia, ad ſpeciem aliorum malorum ſuccedentis. Itaque peſſimo cuique familiariſſima eſt*. Et Saluſtius in hiſt. de coniurat. Catilinæ,cap. cuius tit. eſt, *Cæſaris oratio* ſic dicit. *Omnes homines, de rebus dubijs qui conſultant, ab ira & miſericordia vacuos eſſe decet*. Sanctus P. Auguſ. loco citato oſtendit Stoicos ineptè fuiſſe phyloſophatos; nam non ſolum miſericordia eſt bonus affectus,ſed etiam virtus. Colligitur ex illo Matt. 5. *Beati miſericordes,&c.* Et ad Coloſ. 3. *Induite vos ſicut dilecti Dei viſcera miſericordiæ*, &c. quibus conſonant alia plura ſacræ ſcripturæ loca, & plures Patrum ſententiæ quibus hæc virtus commendatur. Tum quia miſericordia bonum facit habentem, & actum eius bonum reddit; &c.

20 Notandum 2. quod Ariſtoteles erga malum alterius duas aſſignauit virtutes, vnam vocauit *Nemeſim*, aliam miſericordiam. Nemeſis reſpicit malum alterius quatenus eſt ex eo indignus, nã indignatur Nemeſis, quod non merentibus eueniant bona; & miſericordia indignatur, quod non merentibus eueniãt mala. His affectibus nectuntur alij duo ſimiles,ſcilicet gaudij, quod dignis eueniant bona, & quod merentibus eueniãt mala; de illis namque obiectis de quibus eſt triſtitia, de ipſis per rationes oppoſitas debent eſſe oppoſita gaudia.Sed quia omnis mediocritas virtutis moralis debet eſſe inter duo extrema oppoſita, vt mediocritas liberalitatis inter auaritiam, & prodigalitatem, ideo inquiri

poteſt

Digitized by Google

poteſt inter quæ oppoſita verſetur Nemeſis, & miſericordia. Ariſt. 2. *Rhetor. cap.* 8. *&* 9. *&* 1. *Magnorum moral. cap.* 28. dicit, quod extrema harum virtutũ ſit maleuolentia,& inuidia. Maleuolentia eſt gaudium de malo alterius quatale eſt, ſiue ſit dignus, ſiue indignus. Et inuidia, quæ eſt quædam triſtitia de bono alterius ſiue dignus ſiue indignus ſit; quod ſi comparentur ad Nemeſim maleuolentia, & triſtitia erunt extrema illius prout verſantur circa bonum, & malum de quibus ſubiectum eſt dignum vel indignum, & ſi comparentur ad miſericordiam, non attendent rationem digni, aut indigni.

21 Ex quibus infertur falſitas doctrinæ P. *Lorcæ* hoc loco *diſp.* 30. vbi contra Ariſtotelem dicit, quod extrema harum virtutum ſunt gaudium de malo quod accidit non merenti, & triſtitia de bono, quod accidit merenti, quia inquit iſti affectus directè opponũtur illi mediocritati. Hoc enim falſum eſt, cum enim iſti affectus ſequantur ex alijs præcedentibus, ſequitur quod directa oppoſitio illi mediocritati debeat deſumi ab illis affectionibus ab Ariſtotele aſſignatis, non ab iſtis, qui ab illis ſequuntur, illoſque ſupponunt.

22 Notandum 3. quod licet Ariſtoteles diſtinguat dictas virtutes veluti in duas miſericordias; nam Nemeſis compatitur proximo quando ſibi denegantur bona quæ meretur, & dolet quando inferuntur mala quæ non meretur, & ſic Nemeſis eſt quædam miſericordia. Et communis miſericordia dolet de malo proximo,& compatitur non attendendo meritum,& demeritum,& ex conſequẽti dolet quando proximus priuatur bonis non attento merito, vel demerito. Aliqui tamen contendunt has virtutes non diſtingui inter ſeſe. Cæterum non videtur recedendum ab Ariſtotelis ſententia, quod diſtinguantur, vt ſatis apertè colligitur ex rationibus formalibus earum, ſub quibus tendunt in ſua obiecta.

23 Difficultas præſens potiſſimè tractatur de miſericordia communiter dicta, cuius obiectum materiale potiſſimum eſt malum inuoluntarium ſiue ſit debitum, ſiue indebitum, & cuius obiectum formale eſt ratio ſubleuandi miſeriam, & quæritur, an ſit virtus ab alijs diſtincta. Prima ſententia eſt, quod miſericordia non ſit virtus ſpecialis ab alijs diſtincta. Hanc ſequitur Lorca *dicta diſp.* 33. licet fateatur oppoſitam eſſe D. Thomæ.

24 Noſtra ſententia ſeq. concl. explicatur. *Miſericordia eſt virtus ſpecialis ab alijs realiter diſtincta.* Sic S. Doctor *hac q.* 30. *art.* 3. *&* 4. *& q.* 34. *art.* 1. quem ſequuntur communiter Theologi, vt Bannes hoc loco *dub.* 1. Suarez *de charit. diſp.* 4. *ſect.* 2. & alij omnes de hac materia ſcribẽtes: Pro quo nota duplicẽ dari miſericordiam, vnam acquiſitam, & aliam infuſam, & vtramque eſſe virtutem moralem à reliquis diſtinctam.

25 Probatur 1. nam ſi miſericordia non eſſet virtus ſpecialis, ab alijs diſtincta, maximè hoc dici deberet de miſericordia infuſa, quod ſcilicet cum charitate identificaretur; ſed hoc eſt falſum; ergo eſt virtus ſpecialis. Maiorem admittunt aduerſarij. Minorem probo, nam illæ virtutes diſtinguuntur quæ habent motiua formaliter diſtincta; à motiuis namque formaliter diuerſis, deſumitur diſtinctio actuum, habituum, & potentiarum; ſed miſericordia, & charitas habent motiua formaliter diuerſa; ergo, &c. Minor oſtenditur, nam charitas reſpicit proximum ſub ratione boni, vt communicat in bono diuino, at miſericordia reſpicit proximum vt miſerum, & quodammodo vt indignum beneuolentia, in quo eſt ſpecialis honeſtas, & ſpecialis difficultas in ea vincenda; ergo, &c.

26 Probatur 2. nam vt ex dictis ſupra conſtat de ratione virtutis eſt, quod reſpiciat honeſtatem inter duo vitia extrema exiſtentem, vt medium inter illa ſeruet, vt non declinet neque ad vnum, neque ad aliud extremorum; ſed miſericordia eſt huiuſmodi; ergo, &c. Mi-

Digitized by Google

nor oſtenditur, nam euidens eſt affectū miſericordiæ eſſe honeſtum, ſi debito modo obiectum reſpiciat; nam miſericordia triſtatur maximè de ijs malis quę eueniunt non merentibus, hæc autem triſtitia ex ſe bona eſt, & laudabilis. Tum quia negari non poteſt, quin ſit honeſtum, & laudabile ſubleuare proximum à miſeria; ergo mediocritas miſericordiæ erit honeſta, & laudabilis. Deinde eſt valde difficile tenere medium inter vitia extremè oppoſita mediocritati huius virtutis. Viſa namque proximi miſeria conſurgit in nobis motus appetitus anticipans iudicium rationis, quo interdum plus nimio afficimur, ad leuandam proximi miſeriam: & aliquando plus nimio afficimur, aut retardamur à paſſione vel crudelitatis, aut auaritiæ, aut vindictæ, putantes proximum dignè ſic affligi, quæ paſſiones non niſi per virtutem miſericordiæ poſſunt ad mediocritatem reduci; ergo, &c. Soluuntur argumenta in contrarium.

27 Primum argu. nam S. D. ſupra q. 28. in prolog. dicit. *Deinde conſiderandum eſt de effectibus conſequentibus charitatis actum principalem*, qui ſunt gaudium, pax, miſericordia, beneficentia, eleemoſina, correctio fraterna, &c. ſed gaudium, pax, &c. non ſunt actus virtutis ſpecialis; ergo neque miſericordia. Et alibi idem S. Doctor vocat miſericordiam actum charitatis. Reſp. cum Bann. hoc loco dub. 1. ad 2. quod cum miſericordia ſit adeo connexa cum charitate, ab eaque deſcendat, licet ſit ſpecialis virtus, eius actus dicitur actus charitatis, non quidem elicitiuè, ſed imperatiuè, & miſericordia dicitur effectus conſequens charitatem.

28 Secundum argum. nam actus miſericordiæ reſpicit malum proximi, de illoque triſtatur, ſed hoc non excedit limites charitatis, ergo &c. Charitas namque triſtatur de malo proximi, & gaudet de bono illius. Reſpondet Bannes, quod miſericordia non ſolum importat triſtitiam, & diſplicentiam de malo proximi, ſed etiam conatum ad ſubleuandam miſeriam: ſicut pœnitentia, vt eſt ſpecialis virtus non ſolum dicit diſplicentiam, & triſtitiam de peccato, ad hoc enim ſola charitas ſufficiebat, ſed etiam dicit conatum ad ſatiſfaciendum Deo offenſo. Cœterum iſta ſolutio eſt falſa, quia vera charitas non ſolum dicit diſplicentiam de malo proximi, ſed etiam conatum ad ſubleuandum ipſum ab illo. Deinde non ſola pœnitentia dicit conatum ad expellendum peccatum, ſed etiam charitas, cum totus conatus pœnitentiæ ſit ex charitate tanquā ex prima radice, aliàs actus charitatis ſi non diceret talem conatum, ſed ſimplicem tantum peccati diſplicentiam, poſſet cum peccato exiſtere, quod eſt falſum.

29 Vera ergo reſponſio eſt, quod licet tam charitas, quam miſericordia reſpiciat malum proximi, etiam cum conatu ad ſubleuandum, aliter tamen, & aliter; nam charitas ſubleuat à malo proximum, prout ſecum communicat in bono diuino, at miſericordia hoc non attendit, ſed ſubleuat à malo, à miſeria, ſub ratione cuiuſdam excellentiæ, ſeu immunitatis, aut exemptionis ab illa miſeria, vt ſupra explicuimus, & ex infra dicendis, magis explicatum manebit.

30 Tertium argum. nam finis primarius, & actus præcipuus miſericordiæ, eſt ſubuenire miſeriæ, quod eſt quędam beneficentia; ſed beneficentia, ſeu benefacere eſt actus proprius charitatis; ergo, &c. Benefacere namque intrinſecè, & immediatè oritur ex bene velle. Tum quia de ratione charitatis eſt inclinare ad benefaciendum; ergo maximè inclinabit ad benefaciendum indigenti, & miſero. Tum etiam quia benefacere amico non indigenti eſt actus charitatis; ergo multo magis erit actus charitatis benefacere amico, aut proximo indigenti. Præterea deficere in actu ſubueniendi, eſt deficere in ipſo amore; ergo ſubuenire erit actus amoris. Tandē nam actus triſtitiæ, vel compaſſionis de malo proximi, ad amorē reuocatur, quia triſtitia de malo, oritur ex odio eiuſ-

Digitized by Google

eiuſdem mali; & odium oritur ex amore boni cui malum illud opponitur, ergo, &c. Reſp. quod rationes factæ ſolum concludunt, quod charitas poſſit ſub ſuo motiuo efficere omnem actum externum quem efficit miſericordia, ac proinde quod vtraq; virtus verſari poſſit circa eandem materiam, & quod idem obiectum materialiter poſſit ad vtramq; virtutem pertinere. Non tamen probant quod non diſtinguantur, cum verſentur circa eandem materiam ſub diuerſo motiuo; nam motiuum charitatis eſt ratio amicitiæ. At motiuum miſericordiæ eſt formaliſſima ratio ſubleuandi miſeriam, quæ ratio ſecluſa ratione amicitiæ eſt honeſta, & conſentanea naturæ rationali, ac proinde ſpecialem virtutem repoſcet.

31 Quartum argum. nam nulla virtus per ſe primò verſatur circa malum, ſed prius reſpicit aliquod bonum, quia ratio fugiendi malum eſt amor boni; ex affectu namque ad bonum ſequitur fuga mali contrarij; ſed miſericordia verſatur circa malum, eſt enim fuga mali, odium, deteſtatio, dolor, & triſtitia de malo proximi, ergo non poteſt eſſe virtus ſpecialis, ſed dicta fuga orit ab illa virtute quæ reſpicit bonum oppoſitum; ad expulſionem namque mali nulla alia virtus requiritur, præter illam quæ reſpicit bonum oppoſitum. Reſp. concedendo maiorem, & negando minorem; nam obiectum formale miſericordiæ non eſt malum, ſed bonũ, ſcilicet ſubleuare miſeriam; liberare namque proximum à malo, eſt bonum, vt ex ſe notum eſt; quod autem miſericordia dicatur triſtitia, ſeu dolor, aut compaſſio, non ideo eſt, quia miſericordia ſit pura fuga, ſed ideo ſic dicitur, quia prius in miſerente intelligimus cõpaſſionem de malo proximi, poſtea voluntatem eum ſubleuandi ab illo: vnde triſtitia eſt quid præſuppoſitum à miſericordia, non id in quo formaliter conſiſtit.

DVBIVM IV.

Quodnam ſit ſubiectum miſericordiæ.

32 SAnctus Doctor hic art. 3. hoc argum. in ordine quartum propoponit. *Cum miſericordia ad vim appetitiuam pertineat, non eſt virtus intellectualis: nec eſt virtus Theologica, cum non habeat Deum pro obiecto. Similiter etiam non eſt virtus moralis, quia nec eſt circa operationes, hoc enim pertinet ad iuſtitiam. Nec eſt circa paſſiones, non enim reducitur ad aliquam duodecim medietatum, quas Phil. ponit in 2. Ethic. Ergo miſericordia non eſt virtus.* Reſpondet. *Miſericordia ſecundum quod eſt virtus, eſt virtus moralis circa paſſiones exiſtens, & reducitur ad illam medietatem, quæ dicitur Nemeſis, quia ab eodem more procedunt vt in 2. Rector. dicitur. Has autem medietates Philoſophus nõ ponit virtutes, ſed paſſiones, quia etiam ſecundum quod ſunt paſſiones, laudabiles ſunt. Nihil tamen prohibet quin ab aliquo habitu electiuo proueniant, & ſecundum hoc aſſumunt rationem virtutis.* Vbi vt vides clarè docet S. Doctor, quod miſericordia cum verſetur circa paſſiones, non ſubiectatur in voluntate, ſed in appetitu ſentiente.

33 Ex alia parte videtur quod miſericordia ſit in voluntate. Primò, quia miſericordia maximè competit Deo, iuxta illud Eccleſiæ. *Deus cui proprium eſt miſereri ſemper, & parcere*, ac proinde miſericordia ſecundum propriam rationem non eſt in appetitu ſentiente, ſed in voluntate. Secundò, quia miſericordia propriè eſt ad alterum, eſt enim cõpaſſio alienæ miſeriæ: virtus autem ad alterum eſt in voluntate, non in appetitu ſentiente. Tertiò, quia volũtas ex ſui natura nõ eſt determinata ad compatiendum alienæ miſeriæ, ac proinde debet per virtutem determinari. Quartò, quia vt dicemus dub. ſequenti cum D. Thoma, miſericordia eſt maxima virtutum; ac proinde debet eſſe in voluntate, non in ap-

in appetitu; virtutes namq; voluntatis ſunt nobiliores virtutibus exiſtentibus in appetitu.

34 Huius difficultatis reſolutio petenda eſt ex eodem S. Doctore eodem art. 3. in corpore, vbi ſic habet. *Miſericordia importat dolorem de miſeria aliena. Iſte autem dolor poteſt nominare vno quidem modo motum appetitus ſenſitiui. Et ſecundum hoc miſericordia paſſio eſt, non virtus. Alio modo poteſt nominare motum appetitus intellectiui, ſecundum quod alicui diſplicet malum alterius. Hic autem motus poteſt eſſe ſecundum rationem regulatus, & poteſt ſecundum hunc modum ratione regulatum regulari virtus inferioris appetitus. Vnde Aug. dicit in 9. de ciuit. Dei, quod iſte motus animi, ſcilicet miſericordia, ſeruit rationi, quando ita præbetur miſericordia, vt conſeruetur iuſtitia, ſiue cum indigenti tribuitur; ſiue cum ignoſcitur petenti. Et quia ratio virtutis humanæ conſiſtit in hoc, quod motus animi ratione reguletur, vt ex ſuperioribus patet, conſequens eſt miſericordiam eſſe virtutem.*

35 Ex quibus duo manifeſtè colliguntur: vnum, quod miſericordia eſt principaliter in voluntate, aliàs non eſſet in Deo, & Angelis, & non eſſet maxima virtutum. Alterum, quod in nobis ſecundariò eſt in appetitu ſentiente, & hoc eſt quod voluit idem S. Doctor ad 4. Ratio eſt, quia etiam in appetitu ſenſitiuo eſt difficultas ad actionem miſericordiæ, quia ipſa paſſio miſericordiæ conſiſtere debet in mediocritate, vnde niſi virtus iſta etiam ad appetitum ſe extendat poterit eſſe exceſſus, aut defectus, in ſubleuandis alienis miſerijs. Vel dicas, quod dentur duæ miſericordiæ. Vna in appetitu ſentiente, & alia in voluntate: iſta verſatur circa operationes: illa circa paſſiones, vt non exorbitent, & non renitantur contra illam priorem: vnde licet appetitus ſenſitiuus non ſit primariò ad alterum, poteſt tamen eſſe ad alterum ſecundariò, vt ſubditur rationi regulanti, vel etiam quatenus eius paſſiones regulantur, vt non impediant actionem ad alterum.

DVBIVM V.

An miſericordia ſit maxima virtutum; vbi alia.

36 Sanctus Doctor art 4. huius q. 30. hoc dubium ſic profundiſſimè reſoluit. *Aliqua virtus poteſt eſſe maxima dupliciter. Vno modo ſecundum ſe: alio modo per comparationem ad habentem. Secundum ſe quidem miſericordia maxima eſt: pertinet enim ad miſericordiam, quod alij effundat, & quod plus eſt, quod defectus aliorum ſubleuet; & hoc maximè ſuperioris eſt. Vnde & miſereri ponitur proprium Deo. Et in hoc maximè dicitur eius omnipotentia manifeſtari. Sed quoad habentem, miſericordia non eſt maxima, niſi ille qui habet ſit maximus, qui nullum ſupra ſe habeat, ſed omnes ſub ſe. Etenim qui ſupra ſe aliquem habet, maius eſt, & melius coniungi ſuperiori, quàm ſupplere defectum inferioris. Et ideo quantum ad hominem qui habet Deum ſuperiorem, charitas per quàm Deo vnitur, eſt potior quàm miſericordia per quam defectus proximorum ſupplet. Sed inter omnes virtutes quæ ad proximum pertinent, potiſſimè eſt miſericordia, ſicut etiam eſt potioris actus. Nam ſupplere defectum alterius, in quantum huiuſmodi, eſt ſuperioris, & melioris.*

37 Eminentiſſ. Caiet. hoc loco dicit, quod D. Thomas tradit ſingolarem, & excellentiſſimam doctrinam de miſericordia, quia conſideratio miſericordiæ ſecundum ſe eam eleuat, & exaltat ſuper ordinem virtutum, exigit enim vt ſit purus actus, vt omnem potentialitatem poſſit explere. Miſericordia nãque in ſe ipſa exigit immunitatem à miſeria. Quocirca notat, quod ſi diſtinguamus miſericordiam, in miſericordiã ſimpliciter, & in miſericordiam reſpectu talis, vel talis miſeriæ, inueniemus, quod qua ratione miſericordia reſpectu talis miſeriæ v.g. paupertatis, eſt immunis à paupertate, cum ſubleuet ab illa: eadem ratione miſericordia ſimpliciter,

Digitized by Google

eſt abſoluta, & libera ab omni miſeria, quia ad illam ſpectat ſubleuare ab omni miſeria. Rurſus quia omnis potentialitas eſt quædam miſeria, ſequitur, quod cum miſericordia ſimpliciter poſſit liberare ab omni miſeria, poſſit etiam à potentialitate, ac proinde debet eſſe immunis, & libera ab ea, & ſic debet eſſe actus purus, ſumma natura, & Deus.

38 Alij dicunt, quod miſericordia ſit maxima virtutum ſecundum quandam excellentiã, ſecundum quam quælibet virtus ſecundum propriam excellentiam poteſt dici maxima: nam prudentia dicitur maxima in præcipiendo, & dirigendo alias virtutes. Iuſtitia legalis dicitur maxima in ordine ad bonũ commune: Religio in ordine ad cultum Dei: obedientia in ordine ad ſubijciendum alteri: humilitas in ordine ad ſui depreſſionem, &c. & miſericordia in ordine ad ſubleuandum à miſeria; ſed intelligentia Caietani ſubtilior eſt, & magis ad mentem D. Thomæ.

39 Sed quæres 1. an in Deo attributum miſericordiæ noſtro modo intelligendi cum fundamento in re, ſit excellentius attributo charitatis? Reſp. quod per comparationem ad habentem, charitas eſt maior. At ſecundum ſe eſt maior miſericordia, quia miſericordia vt dicebamus exigit talem ſuperioritatem, ac tantam vt excludat omnem potentialitatem, ac proinde vt ſit actus purus: Igitur charitas per ordinem ad habentem eſt dignior, tum quia eius primarium obiectum eſt diuina bonitas, vt eſt ad intra primò communicabilis; at miſericordia reſpicit diuinam bonitatem vt eſt communicabilis creaturis. Tum etiam quia miſericordia ſupponit charitatem tanquam principium, & radicem, iuxta illud Ioan. 3. *Sic Deus dilexit mundum, vt filium ſuum vnigenitum daret.* Vbi dilectio aſſignatur vt ratio infinitæ miſericordiæ Dei qua mundum ſubleuauit à miſeria peccati.

40 Quæres 2. an miſericordia ſit nobilior Religione? Reſp. eodem modo, ac diximus de miſericordia, & charitate. Prout enim miſericordia dicit illam immunitatem ab omni miſeria, ac proinde etiam à potentialitate, tunc eſt nobilior, & præſtantior, at ex parte ſubiecti, & obiecti eſt nobilior Religio; nam Religio habet obiectum nobilius, ſcilicet cultum Dei; cultus namque Dei eſt quid nobilius hoc quod eſt ſubleuare proximi miſeriam, vt patet.

41 Quæres 3. quid magis placeat Deo opus religionis, ſeu cultus Dei, an opus miſericordiæ? Reſp. & dico 1. quod quando opera miſericordiæ ſunt in præcepto, & non opera cultus, vt eſt audire miſſam in die feriali, tunc opera miſericordiæ magis placent Deo, quod autem magis obligat, & magis Deo placet, præſtat eo quod minus obligat, & minus Deo placet. Dico 2. quando tam opera miſericordiæ, quam Religionis ſunt in præcepto, magis placent Deo, & magis obligant opera miſericordiæ, quã opera Religionis. Ratio eſt, quia quando currit vtraque obligatio, præferuntur opera miſericordiæ, & relinquuntur opera Religionis. Vnde ſi currat præceptum audiendi miſſam, & præceptum ſeruiendi infirmo, debemus ſeruire infirmo, & relinquere miſſam.

42 Sed hic occurrit dubium quare opera miſericordiæ præferantur operibus Religionis, quando vtraque ſunt in præcepto, cum tamen Religio ex parte obiecti ſit dignior, & nobilior? vbi enim virtus eſt nobilior, eius præcepta ſunt præſtantiora, ac proinde magis obligantia. Ad hoc dubium quidam mihi reſpondit, quod abſolutè opera Religionis, cum cadunt ſub præcepto debeant præferri. Et ad caſum de infirmo, quod debeat relinqui ſacrum vt illi ſeruiatur, reſpondit, quod ideo eſt, quia præceptum ſeruiendi infirmo non eſt ſolius miſericordiæ, ſed etiam charitatis, quod magis obligat, quam præceptum Religionis. Cæterum hæc reſponſio non ſatisfacit; nam cum miſericordia ſit virtus realiter diſtincta à charitate, vt ſupra diximus cum D. Thoma, habet propria præcepta ab illa diſtincta, & de iſtis pro-

ut ab

Digitized by Google

vt ab illis diſtinguuntur currit noſtrum dubium; & omnes tradunt, quod præcepta miſericordiæ præferri debeant præceptis charitatis. Deinde ſi daretur caſus quod vrgeret præceptum charitatis erga Deum,& præceptum miſericordiæ, & vtrumque ſimul ſeruari non poſſet, tunc deberet ſeruari præceptum miſericordiæ. Dixi præceptum charitatis erga Deum; nam ſi vrgeret præceptum charitatis erga proximum, & præceptum miſericordiæ, tunc illud, non iſtud ſeruari deberet. Vnde ſi occurrat præceptum charitatis baptizandi infantem periclitantem, & ſeruiendi infirmo, illud, non hoc obſeruandum eſſet.

43 Occurrit alius, quod ideo ſeruãdum eſt præceptum miſericordiæ non Religionis, quia in illo includitur præceptum naturale de ſubueniendo proximo. Sed neque hoc ſatisfacit,nam quicquid ſit an in præcepto miſericordiæ naturalis inuoluatur aliquod præceptum naturale, de hoc tamen non loquimur, ſed præcisè loquimur de præcepto miſericordiæ, quod in omnium ſententia præfertur puro præcepto religionis.

44 Pro intelligentia veræ ſolutionis nota 5. quod maior præcepti obligatio non deſumitur ex maiori virtutis dignitate, nobilitate aut excellentia: nam præcepta iuſtitiæ fortius obligant,quam præcepta miſericordiæ, imò & quam aliqua præcepta charitatis erga proximum, & tamen miſericordia, & charitas, ſunt virtutes præſtantiores iuſtitia; ſed maior præcepti obligatio deſumitur ex maiori, fortiori, & ſtrictiori iure,quod conferunt, vel ſupponunt. Et quia præcepta iuſtitiæ fundantur in fortiori, & ſtrictiori iure, ſequitur, quod dum violantur, violetur fortius ius, ius autem fortius eſt ius iuſtitiæ, non ius charitatis, miſericordiæ, &c. Cum autem ius proximi vt ſubueniatur magis accedat ad ius iuſtitiæ, quam ius religionis ſequitur quod magis obliget præceptum miſericordiæ, quam Religionis.

45 Nota 2.quod illud ius eſt fortius & magis obligat quod fundat ſuitatem magis ſtrictã, & titulum magis ſtrictum, & magis particularem;vt eſt ius iuſtitiæ commutatiuæ quæ eſt inter partem, & partem. Si ergo comparetur ius Dei vt colatur, & ius proximi vt ſubueniatur, videbimus, quod ius Dei fundatur in titulo, & ſuitate vniuerſaliori, vt eſt titulus creationis, conſeruationis, &c. At ius proximi vt ſubleuetur fundatur in titulo magis reſtricto,magis particulari,vt eſt titulus actualis indigentiæ, paupertatis, & neceſſitatis; ac proinde præceptum de iſtis ſtrictius obligabit, ac præceptum de cultu,&c. Et per hæc patet ad dubium propoſitum.

Summarium q. XXXI. de beneficentia.

1 HAec q. habet 4. art. In 1. art. quærit S. Doctor an beneficẽtia ſit actus charitatis, & duo dicit. Primò, quod beneficentia ſecundum communem rationem, eſt actus amicitiæ, vel charitatis, quia in actu dilectionis includitur beneuolentia, voluntas autem eſt factiua eorum quæ vult ſi adſit facultas. Secundò, quod ſi benefacias ſecundum aliquam rationem ſpecialem, poteſt pertinere ad aliam virtutem; vt ſi des quia debes, pertinet ad iuſtitiam: ſi des quia proximus indiget, pertinet ad miſericordiam: ſi des quia amicus, ad amicitiam, vel charitatem, &c. In 2.art. docet, quod eſt omnibus benefaciendum pro loco,& tempore quia charitas ad omnes ſe extendit. In art.3. inquirit an ſit magis benefaciendum magis coniunctis, & dicit 1. quod omnibus eſt benefaciendum, quia exhibitio beneficiorum eſt actus charitatis quæ ad omnes ſe extendit. 2. quod vnicuiq; eſt magis benefaciendum in illa re pertinente ad coniunctionem, ſecundum quam eſt magis coniunctus. 3. quod iſte ordo poteſt variari in multis circunſtãtijs. 4. quod cœteris paribus eſt magis benefaciendum coniunctioribus. In 4. art.oſtendit, quod beneficentia non eſt virtus ſpecialis à charitate diſtincta.

2 Sed quæres 1. an ſit benefaciendum

Digitized by Google

dum hoſtibus reipublicæ in extrema neceſſitate exiſtentibus? Aliqui dicunt, quod reipublicæ hoſtibus, & illis omnibus quos publica auctoritate occidere poſſumus non tenemur benefacere; quos enim licitè occidere poſſumus, vel iure belli, vel quia ſunt tyranni, vel quia ſunt banniti, cum facultate vt à quocunque occidi poſſint, non tenemur paſcere. Et iſte eſt vſus belli vt cibaria ſubtrahantur, vt hoſtes fame pereant. Oppoſitum tenere videtur S. Doctor *hic art. 2. ad 3.* vbi ſic fatur. *Excommunicatis, & reipublicæ hoſtibus ſunt beneficia ſubtrahenda, in quantum per hoc arceantur à culpa. Si tamen immineret neceſſitas, ne natura deficeret, eſſet eis ſubueniendum, debito tamen modo, puta, ne fame, aut ſiti morerentur, aut aliquod huiuſmodi diſpendium, niſi ſecundum ordinem iuſtitiæ paterentur.* Vbi vt vides, vult S. Doctor, quod dicti hoſtes non debent relinqui vt fame moriantur, ſed ſuccurri debent, niſi patiantur ſecundum ordinem iuſtitiæ, vt ſi per iuſtitiam eſſent condemnati vt fame moriantur. Certè ſi quis particularis, qui auctoritate publica poteſt v. g. tyrannum occidere, ſi eum inueniret fame morientem, & poſſet illi ſubuenire; puto, quod hoc deberet facere. Sicut etiam miles qui poteſt hoſtem occidere, ſi poteſt eum capere, & conſeruare, deberet hoc facere, iſta enim cenſetur mens reipublicæ.

3 Quæres 2. an teneamur benefacere inimicis priuatis? M. Bannes hoc loco putat, quod ſi probabiliter timeo, quod poſtea me occidet ſecundum meã imaginationem, non teneor ſubuenire. Probat, quia non teneor ſubuenire cum periculo propriæ vitæ, ac proinde non teneor modo defendere vitam illius, cum periculo vitæ meæ. Præterea quia ſi inimicus meus inuaderetur ab aliquo, ego non teneor illum defendere: ergo neque in præſenti teneor illi panem præbere. Nihilominus puto me teneri meo inimico egenti ſubuenire. Colligitur ex illo D. Ambroſij. *Paſce fame morientem, ſi non pauiſti, occidiſti*, ſed non poſſum inimicum occidere; ergo teneor paſcere, ne ſim occiſor. Tum quia non poſſum meum inimicum præuenire, licet dum me aggreditur poſſim me defendere; ſed tunc non paſcendo præuenio, illumque occido antequam me aggrediatur; ergo, &c.

4 Nec valet reſpondere cum Bannes, quod aliud eſt poſitiuè concurrere ad mortem, & aliud non ſubuenire, etiamſi ſequatur mors. Primum nunquam licet priuata auctoritate, at ſecundum licet in multis caſibus, quia tunc quando ego non teneor, etiamſi poſſim, non imputatur mihi mors alterius, at quando poſſum, & teneor ſubuenire, tunc verificatur ſententia Ambroſij. Nam contra eſt, quia in primis probare debebat Bannes, quod tunc non tenear ſubuenire cum poſſim, & ſententia D. Ambroſij non excipit caſum Banneſianum, ſed abſolutè procedit, vt quoties cum poſſis non pauiſti, occidiſti. Tum quia neminem nec directè, nec indirectè licet occidere priuata auctoritate.

5 Quæres 3. an quis poſſit ſubuenire dãnato vt fame moriatur? Reſp. id licere priuato cuique, non tamen ad id tenetur; hoc tamen non licet miniſtris iuſtitiæ; ſicut enim iſtis non licet aperire carcerẽ malefactoribus vt fugiant, ita non licet præbere alimenta damnatis vt fame pereant, vt viuant. Alijs tamen id licet, tametſi ad id non teneantur, quia cuique licitum eſt ſe conformare cum ſententia iudicis. Putant etiam aliqui, quod taliter condemnatus poteſt ſecum tali ſententia conformare, nihilq; ſumere ſi præbeatur; alij oppoſitum tenent, de quo in meo tract. de iuſt. & iure, de reſtit. ex homicidio.

6 Quæres 4. an ſi pater meus velit occidere iniuſtè innocentem, poſſim ego ipſum innocentem defendere occidendo patrem, ſeu cum periculo mortis mei patris? Aliqui dicunt, & eſt valde probabile, quod non tenear defendere innocentem cum periculo vitæ patris. Ratio eſt, quia nullus tenetur vitam cor-

poralem defendere proximi, cum proprio damno, eoque grauiſſimo; ſed occiſio patris eſt damnum grauiſſimum; ergo nullus tenetur occidere patrem, pro tuenda vita innocentis. Difficultas eſt, an poſſit quis defendere innocentem occidendo patrem inuaſorem, licet ad id non teneatur. Reſp. affirmatiuè. Ratio eſt, quia pater ob iniquitatem qua innocentem inuadit, amittit ius paternum; ergo ſicut quilibet alius poteſt innocentem defendere cum morte inuaſoris, id etiam licebit filio; quod à fortiori currit de vxore, fratre, &c. quod ſcilicet liceat eos occidere ob innocentis defenſionem.

7 Quæres 5. an debitor in extrema neceſſitate exiſtens teneatur ſoluere debitũ creditori in æquali neceſſitate exiſtenti? Reſp. eſſe de hac re tres ſententias. Prima dicit quod tunc debitor teneatur reſtituere. Sic Scotus *in 4. diſt.* 15. *q.* 2. Gabr. ibid. & alij. Secunda tenet, quod tunc ſolum debitor tenetur reſtituere, quando iniuſtè rem accepit. Tertia ſententia verior eſt, quod in neutro caſu teneatur debitor rem reſtituere. Sic Caiet. *hoc loco*. Sot. 4. *de iuſt. q.* 7. *art.* 1. Bann. hoc loco *art.* 3. *dub.* 2. & alij. Ratio eſt quia ius gentium per quod facta eſt diuiſio rerum, non derogat iuri naturali, quo omnia tempore neceſſitatis ſunt communia.

8 Quæres 6. an in caſu præcedentis quæſiti poſſint præferri pater, mater, vxor, & filij, exiſtentes in eodem periculo? Reſp. affirmatiuè, tum ob rationem dictam, quia neceſſitas extrema facit omnia communia, in rebus autem communibus ſemper præferuntur coniuncti; vnde tunc poſſent etiam præferri fratres, & alij coniuncti, cæteris paribus. Tum quia tunc temporis currit fortior obligatio ſubueniendi parentibus, ſcilicet virtus pietatis, quæ fortior & præſtantior eſt iuſtitia etiam commutatiua, in caſu dictæ neceſſitatis. Imò etiam tunc præferri poſſet inſignis amicus, quia amicus eſt alter ego. Cæterum de hac materia non deſinas videre quæ trado in meo *tract. de de iuſtitia, & iure diſp. 6. n.* 530. *cum ſeq.* & dicenda diſp. ſeq.

9 Quæres 7. an perſona valde vtilis reipublicæ, vbi periclitaretur, poſſet rapere panem ab alio inferiori, in ſimili periculo, ſeu neceſſitate exiſtente? Reſp. negatiuè, tenetur quidem tunc inferior panem præbere dictæ perſonæ, ſed non poteſt illa perſona panem vi rapere, eſſet enim tunc alium occidere, quod non licet. Dices, ille tenetur dare panem, ergo ſi non det, capi poterit. Reſp. negando conſeq. Ratio eſt, quia non tenetur dare ex iuſtitia, ſed tantum ex charitate, vel pietate: ac proinde compelli non poteſt. Si tamen præciperet habens auctoritatem, vt panis daretur, & ille non daret, poſſet in pœnam inobedientiæ eo priuari.

DISPV-

Digitized by Google

DISPVTATIO XXI.

IN QVAES. XXXII. D. THOMAE.

De elemoſina.

1 IN 1. art. docet S. Doctor quod eleemoſina propriè eſt actus elicitus à miſericordia, quia motiuum huius actus pertinet ad miſericordiam, mediante tamen miſericordia eſt actus charitatis, ſeu eſt actus à charitate imperatus. In 2. art. aſſignat conuenientiam operum eleemoſinæ, tũ corporalium ſcilicet. *Viſito, poto, cibo, redimo, tego, colligo, condo*. Tum ſpiritualium, vt *Conſule, caſtiga, ſolare, remitte, fer, ora*, In art. 3. dicit, quod eleemoſinæ ſpirituales, ſunt per ſe præſtantiores, licet in aliquo caſu, ob aliquam circunſtantiam poſſint corporales eſſe potiores. In art 4. dicit, quod eleemoſinæ corporales ſecundum ſuam ſubſtantiam non habent effectum ſpiritualem; poſſunt tamen eum habere ex parte cauſæ, & effectus. In art. 5. explicat quando, & de quibus eleemoſina ſit in præcepto. In art. 6. explicat quando quis debeat dare eleemoſinam de neceſſario. In art. 7. declarat quando poſſit dari eleemoſina de iniuſtè acquiſitis. In art. 8. oſtendit quando ſub poteſtate conſtitutus poſſit eleemoſinam facere. In art. 9. dicit quod propinquioribus magis danda eleemoſina. In art. 10. ait quod eleemoſina eſt abundanter facienda.

DVBIVM I.

De nomine, & re eleemoſinæ.

2 ELeemoſina dictio græca eſt, miſerationem ſignificans. Eſt actus elicitus à virtute miſericordiæ, & à charitate imperatus, quo aliquid datur indigenti ex motu compaſſionis propter Deum. Dicitur etiam eleemoſina actus iuſtitiæ, quatenus à lege, vel ſuperiore mandatur. Dicitur actus ſatisfactionis, cum imponitur in ſacramento pænitentiæ. Dicitur actus miſerationis, cum impenditur neceſſitatem patienti. Dicitur actus Latriæ, cum refertur ad placandum Deum iuxta illud Apoſt. ad Hebræ. 13. *Beneficentiæ, & communionis nolite obliuiſci, talibus enim hoſtijs promeretur Deus*. Diuiditur eleemoſina in ſpiritualem, & corporalem, de quo in ſummario huius quæſtionis.

3 Definitur eleemoſina à D. Thoma, quem omnes ſequuntur ſic, *Eleemoſina eſt opus quo datur aliquid indigenti ex compaſſione propter Deum*. Priores particulæ explicant naturam eleemoſinæ præcisè, vt eſt actus elicitus miſericordiæ: at illa particula *propter Deum*, explicat eleemoſinam vt eſt actus imperatus à charitate, qua fit eleemoſina propria chriſtianorum, & meritoria, conferens ad ſalutem.

4 Sed obijcies 1. nam eleemoſina non eſt actus miſericordiæ, ſed liberalitatis, vt tradit D. Ambroſ. *lib 1. offic. cap. 30. & lib. 2. cap. 15. & 21*. ergo, &c.

Reſp. quod liberalitas accipitur dupliciter. Primò generaliter pro omni datione externa recta, ſiue debita, ſiue non debita, & hoc modo miſericordia poteſt dici liberalitas, & in hoc ſenſu loquitur D. Ambroſ. Secundò vt eſt ſpecialis virtus, diſtincta à miſericordia, & hoc modo eleemoſina non eſt actus elicitus à liberalitate. An autem poſſit dici imperatus, conſtabit ex dicendis in hoc eodem dub. Vt autē cognoſcamus quando aliquis actus exterior ſit à tali, vel tali virtute elicitus, oportet attendere ad principale motiuum, non operantis, ſed operis, quo à parte rei ponitur. Pro quo nota ex dictis in prima 2. quod motiuum actionis eſt duplex, ſcilicet operis, & operantis: motiuum operantis aliquando eſt idem cum motiuo operis, aliquando eſt diuerſum. Actio, & virtus productiua illius, ſpeciē eſſentialem deſumunt ex motiuo operis, non operantis. Cum autem motiuum eleemoſinæ ſit ſubleuare indigentem, ſequitur, quod eleemoſina erit actus exterior miſericordiæ, non cuiuſcumque alterius, licet ab illa fortè imperetur.

5 Obijcies 2. nam eleemoſina videtur actu elicitus charitatis, vnde vulgari ſermone eleemoſina vocatur charitas; & olim in Eccleſia appellabatur *Agapi*, quæ vox græca, charitatem, & dilectionem ſignificat latinè, vt patet ex Tertulliano *lib. ad martyres cap.* 2. Vnde *Agapes*, vocabantur quædam cænæ, vel conuiuia quæ in Eccleſia primitiua fiebant ad fouendam mutuam charitatem, & ad ſubleuandos inopes, de quibus Tertul. *in apologet. cap.* 39. D. Cyprian. *lib.* 6. *ad Quirinum cap.* 3. D. Hierony. *epiſt.* 22. *ad Euſthoch.* Concil. Grangenſe *cap.* 11. & Laodicenſe *cap.* 27. Colligitur ex illo Apoſt. 1. Cor. 11. *Nunquid domos non habetis ad manducandum & bibendum, &c.* iam enim abuſus irrepſerat in illis conuiuijs. Quem abuſum reprehendit etiam Apoſtolus Iudas dicens. *Hi ſunt in epulis ſuis maculæ cōuiuantes, ſine timore, &c.* Græca lectio pro *epulis*, habet *Anagapes*, quaſi dicat. Hi ſunt quaſi maculæ inductæ conuiuijs & agapibus, quas deturpant, quia quod erat opus charitatis in vſum, & ſubſidiū egenorum, vertunt in gulam, voracitatem, & ebrietatem, conuiuantes abſque timore Dei. Reſp. quod ex hoc argumēto nil aliud probatur, niſi quod nos diximus, quod ſcililicet eleemoſina debeat à charitate imperari, vt ſit chriſtiana, vt ſit meritoria, vt proſit ad vitam æternam.

6 Obijcies 3. nam ſi eleemoſina poſſet imperari à charitate, poſſet etiā imperari à volontate pœnitentiæ, à religione, à temperantia, à fortitudine, &c. Sed hoc videtur falſum; ergo, &c. Minor probatur, nam imperium non eſt inferioris, ſed ſuperioris; ergo cum miſericordia ſit ſuperior pœnitentia, fortitudine, religione, &c. non poterit eius actus ab illis imperari. Maiorem docet S. Doctor art. 1. ad 2. dicens. *Nihil prohibet, actum qui eſt propriè vnius virtutis eliciti uè, attribui alteri virtuti, ſicut ordinanti, & imperanti ad ſuum finem. Et hoc modo dare eleemoſinam ponitur inter opera ſatisfactoria, in quantum miſeratio in defectum patientis ordinatur ad ſatisfaciendum pro culpa. Secundum autem quod ordinatur ad placandum Deum, habet rationem ſacrificij, & ſic imperatur à latria.*

7 M. Bannes hic art. 1. relicta, & impugnata ſententia Caietani, dicit duo. Primò, quod nulla virtus poteſt imperare actum alterius, niſi ſit illa ſuperior, quia imperare ſuperioris eſt; nunquam enim miles imperat Duci; neque manualis architecto, quamuis & miles, & manualis poſſint illorum auxilium implorare. Secundò dicit, quod quotieſcumque actus vnius virtutis ordinatur ad finem alterius, tunc huiuſmodi imperium non pertinet ad alteram virtutem, ſed ad prudentiam cui omnes virtutes connectuntur, ac proinde illud imperium ad virtutem ſuperiorem pertinebit, ſcilicet ad prudentiam, cuius eſt ordinare, præcipere, & præſcribere media conuenientia ad finem cuiuſcumque virtutis.

Nihi-

Digitized by Google

8 Nihilominus puto Caietani ſententiam optimam eſſe. Pro quo notat Caietanus, quod actus virtutis ſuperioris poteſt dupliciter conſiderari, ſcilicet formaliter, & materialiter. Formaliter vt dicit eſſe actum talis virtutis, procedentis ex tali motiuo ſuperiori, & digniori, & hoc modo, inquit, actus virtutis ſuperioris, non poteſt imperari à virtute inferiori, quia imperium formaliter eſt ſuperioris. Materialiter, quatenus ille actus virtutis ſuperioris eſt bonus, & verſatur circa tale obiectum, & hoc modo cum habeat rationem inferioris reſpectu actus virtutis inferioris, qua actus illius virtutis eſt, poteſt ab illa imperari. Hinc concedunt communiter Theologi, quod actus charitatis viæ qua ratione eſt liber poteſt imperari, regulari, & dirigi à prudentia infuſa, quæ eſt charitate inferior. Licet charitas non reguletur à prudentia qua ratione reſpicit finem vltimum, hoc enim modo potius charitas eſt regula, & directio omnium virtutum..

9 Deinde dico, quod dato, quod virtus inferior non poſſit imperare actũ virtutis ſuperioris, adhuc argumentum non eſt contra nos; nec ex teſtimonio D. Thomæ aliquid probatur. Religio namque, & pœnitentia, de quibus D. Thomas loquitur, ſunt nobiliores miſericordia; nam miſericordia eſt ſolum nobilior virtutibus quæ ſunt ad proximum, non illis quæ aliquo modo reſpiciunt Deum, vel aliquid Dei: nam religio reſpicit cultum Dei, & pœnitentia reſpicit deſtructionem peccati, vt eſt offenſa Dei.

10 Demum dico argumentum carere omni difficultate. Licet enim quando imperans, & cui imperatur, ſunt diuerſa ſuppoſita, non poſſit inferior virtus imperare ſuperiori; tamen in eodem ſuppoſito virtus inferior poteſt imperare actum etiam virtutis ſuperioris; & præcipuè in eadem potentia. Vnde in noſtra voluntate ſunt mutua virtutum imperia. Nam ſicut Rex nunc imperat Duci per Comitem; nunc Comiti per Ducem, vel militem, &c. Sic noſtra voluntas nunc per virtutem inferiorem imperat actum ſuperioris, & nunc per virtutem ſuperiorem imperat actum virtutis inferioris, prout contingit actum aſſumi ad finem cuiuſcumque virtutis tãquam medium ad finem alterius.

11 Obijcies 4. nam ſi de ratione eleemoſinæ eſſet quod fieret ex imperio charitatis, ſeu vt eſſet *compaſſio propter Deum*, vt in definitione dicitur, ſequeretur, quod non prodeſſet peccatori, in quo gratia, & charitas non ſunt, hoc videtur falſum; ergo, &c. Fuit quorumdam veterum ſententia, quod eleemoſina etiam ſine pœnitentia liberet à peccato, & à gehenna, iuxta illud: *eleemoſina extinguit peccatum*. Et S. Pater Auguſt. *lib.* 21. *de ciuit. cap.* 22. refert; illos pro ſuo errore firmando adduxiſſe illud Iacobi 2. *Iudicium ſine miſericordia illi, qui non facit miſericordiam*. Inferentes per ſenſum contrarium: ergo iudicium cum miſericordia illi, qui facit miſericordiam. Cœterum oppoſitum conſtat ex illo Apoſt. 1. Cor. 13. *Si diſtribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodeſt*. Eleemoſinæ ergo impiorum, niſi reſipiſcant, & fiant poſt reſipiſcentiam, non valent ad vitam æternam, ſunt enim tunc opera mortua quæ per reuiuiſcentiã non reuiuiſcunt.

12 Deſeruiunt tamen eleemoſinæ impiorum. Primò, vt euadant pœnas temporales quas fortè in hac vita luerent. Secundò, quia eleemoſina peccatoris eum ad pœnitentiam diſponit cum fit ex motione diuinæ gratiæ. Tertiò, etiam quando eleemoſina fit ex ſolo motiuo naturalis commiſerationis, vtilis eſt peccatori ad iuſtificationem, quia mouet, prouocat, & excitat pauperem vt pro ipſo oret Deum, & medijs illius orationibus Deus pro ſua miſericordia conferat gratiam peccatori, vt conuertatur, & viuat.

Digitized by Google

DVBIVM II.

Vtrum conuenienter eleemoſinarum genus diſtinguantur, vbi alia curioſa.

13 HOc dubium affirmatiuè reſoluit S. Doctor art. 2. afferens duo eleemoſinarum genera, ſcilicet genus eleemoſinæ ſpiritualis, & corporalis, quæ nu. 1. retulimus, & ſub vtroque genere continentur ſeptem ſpecies. Sãctus P. Aug. *in Enchirid. cap.* 72. quædam recenſet eleemoſinæ, ſeu miſericordiæ opera quæ licet in memoratis capitibus non ponantur, ad illa tamen reuocari debent, vti ſunt, fugienti latebras concedere: debilem ſubuehere: cœcum ducere; ægro mederi: erranti iter oſtendere, &c. Maior *in* 4. *diſt.* 15. addit alia, ſcilicet feſſum in itinere ſubleuare, & protegere innocentem ab inuaſoribus. Dubium hic mouent aliqui, an ſepellire mortuos ſit opus eleemoſinæ; ſed de hoc diximus ſupra affirmatiuè, quod autem Chriſtus D. Matt. 25. inter opera miſericordiæ, non retulerit ſepellire mortuos, ideo eſt, quia res erat ſatis nota in illa lege, vbi exemplum Tobiæ, & aliorum erat ſatis notum.

14 Igitur ad illa capita, ſeu genera eleemoſinæ, omnes neceſſitates corporis, & animæ proximorum noſtrorum, ideſt omnium hominum referuntur, in quibus eis, ex vinculo charitatis, & præcepto Dei ſuccurrere, opemque ferre pro viribus debemus. Scilicet *viſitare infirmos, potare ſitientes, cibare eſurientes, redimere captiuos, veſtire nudos, hoſpitio recipere peregrinos, & ſepellire mortuos.* Item *conſulere dubitanti, docere ignorantem, corrigere peccantem, conſolari triſtem, remittere offendenti, patienter ferre moleſtiam, iniuriamque nobis facientem, orare pro omnibus viuis, atq; defunctis.* Et ſummatim loquendo debemus proximis noſtris opem ferre in omnibus neceſſitatibus tam corporis, quàm animæ, quatenus & ipſi indigent, & nos præſtare poſſumus.

15 Quæres 1. vtra dictarum eleemoſinarum ſit potior? Reſp. quod abſolutè loquendo eleemoſina ſpiritualis eſt potior; res namque ſpiritualis præſtantior eſt corporea, & beneficia ſpiritualia quæ animam iuuant, potiora ſunt illis, quæ iuuant corpus; & actus ſpiritualis, nobilior eſt corporeo. Tamen quando proximo eleemoſina corporalis eſt magis neceſſaria quàm ſpiritualis, illa magis eſt danda, quàm iſta: vnde tunc erit melius paſcere eſurientem, quàm docere; iuxta illud Philoſophi. *Indigenti melius eſt ditari, quàm Philoſophari.*

16 Quæres 2. an eleemoſina corporalis habeat fructus ſpirituales? Reſp. quod licet eleemoſina corporalis ex ſe non habeat niſi effectum corporalem, & corporalem vtilitatem, tamen à parte dantis, & accipientis poteſt vtilitatem, & fructum ſpiritualem ſortiri. A parte dantis, ſi eam det ex affectu charitatis, & propter honorem Dei, qui id præcipit fieri, vel ex alio motiuo ſupernaturali. Ex parte accipientis, cum ex eo mouetur ad orandum pro dante, ad gratias Deo agendas, &c.

17 Quæres 3. quot ſint fructus eleemoſinæ? Reſp. communiter enumerati ſequentes. 1. Quod eleemoſina impetrat veniam præteritorum peccatorum, iuxta illud Eccleſ. 3. *Eleemoſina patris non erit in obliuione.* 2. Purgat peccata præſentia. 3. Seruat ab æterna damnatione, iuxta illud Tobiæ 4. *Eleemoſina ab omni peccato, & morte liberat, & non patitur animas ire in tenebras.* 4. Mitigat ardorem fomitis. Eccleſ. 3. *Ignem ardentem extinguit aqua, & eleemoſina reſiſtit peccatis.* 5. Reficit animam. 6. Gratiam conſeruat. Eccleſ. 17. *Eleemoſina enim viri, quaſi ſacculus cum ipſo, & gratiam hominis quaſi pupillam conſeruabit.* 7. Impugnat diabolum. Eccleſ. 29. *Eleemoſina ſuper ſcutum potentis, & ſuper lanceam aduerſus inimicum tuum pugnabit.* 8. Expiat pœnas peccatorum. Dan. 4. *Peccata tua eleemoſinis redime.* Et Luc. 11. *Date eleemoſinam: & ecce*

omnia

Digitized by Google

omnia munda ſunt vobis. 9. Multiplicat intercesſores apud Deum, & homines. Act.9. *Circunſleterunt eum omnes viduæ flentes, & oſtendentes tunicas, & veſtes quas faciebat illis Dorcas*. 10. Prorogat vitam præſentem. 11. Meretur vitam æternam. 1. ad Tim. 4. *Pietas ad omnia vtilis eſt, promiſſionem habens vitæ, quæ nunc eſt, & futuræ*. 12. Mitigat inimicos. Rom. 12. *Si eſurierit inimicus tuus, ciba illum.*

18 Circa hos fructus ſciendum, omnino decipi illos diuites, putantes, quod per ſolam eleemoſinæ largitionem ſine pœnitentia, ſine emendatione peccatorum, ſe fore ſaluandos; quia nullus peccator licet arctè ieiunet, prolixè oret, caſtè viuat, abundãter eleemoſinas largiatur, aliaq; miſericordiæ opera exerceat, erga viduas, orphanos, pupillos, captiuos, infirmos, cœteroſque indigentes, remiſſionem peccatorum, & ſalutem conſequetur, niſi eum pœniteat omnium ſuorum peccatorum mortalium. Fructus namque recenſiti intelligendi maximè ſunt reſpectu illorum qui dant eleemoſinam in ſtatu gratiæ. Tunc enim valet eleemoſina ad ſatisfactionem pro peccatis, ad augmentum gratiæ, ad cuſtodiam, ad defenſionem, &c. Quantum verò ad eos qui ſunt extra gratiam, tunc eleemoſina valet eis aliquo modo diſpoſitiuè ad dictos fructus, ſecundum quandam præparationem, vt citius conuertantur, & agant pœnitentiam, quo ſenſu dixit S.P.Aug.ſerm.45. ad Frat.in Eremo. *Non memini me legiſſe aliquem male mortuum fuiſſe, qui viuens opera pietatis benè exercuerit*. Exemplum habemus Act. 10. de illo Centurione, de quo Angelus dixit. *Orationes tuæ, & eleemoſinæ tuæ aſcenderunt in memoriam, in conſpectu Dei. Et nunc mitte viros in Ioppen, &c.* Eleemoſinæ ergo largitio non liberat hominem a peccato, ſed aliquo modo, ſaltem per modum remouentis prohibens præparat ad recipiendam gratiam illuminationis, & conuerſionis, &c. iuxta illud. *Beati miſericordes, quoniam ipſi miſericordiam conſequentur*. Sed de hoc fuſius num. ſeq.

19 Quæres 4. quo in ſenſu tribuatur eleemoſinæ à ſcriptura, & Patribus vis iuſtificandi? Iuſtificatio, & munditia à peccatis tribuitur eleemoſinæ in ſacra ſcriptura. Luc.11. dicitur. *Date eleemoſinam, & ecce omnia munda ſunt vobis*: quaſi dicatur: date eleemoſinam, & ab omni peccato mundabimini. Et cap.16. dicitur. *Facite vobis amicos de mammona iniquitatis, vt cum defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula*. Tob. 4. *Eleemoſina ab omni peccato, & à morte liberat, & non patietur animam ire in tenebras*. Dan. 4. *Peccata tua eleemoſinis redime*. Prou.5. *Per miſericordiam, & fidem purgantur peccata*. Matt.5. *Beati miſericordes, quoniam ipſi miſericordiam conſequentur*. Patres etiam adſcribunt miſericordiæ remiſſionem peccatorum D.Cyprian.*ſerm.de opere, & eleemoſina*. D. Ambroſ.*ſerm.31*. D. Chryſoſt. *hom 34.ad popul.* D.Maximus *ſerm.2*. D. Leo *ſerm.2. de collectis*. Nazian. *orat. de pauperum amore*, & alij communiter.

20 Reſpondent aliqui, quod eleemoſinæ promittitur iuſtificatio, quia licet ipſa de ſe non ſufficiat ad delendum peccata ſine pœnitentia tamen ex pacto Dei, & diuina promiſſione habet infallibiliter annexa diuina auxilia, quibus homo excitetur ad actum pœnitentiæ, vel ad ſuſceptionem ſacramenti, per quæ iuſtificetur, & ſaluetur, & hanc promiſſionem putant contineri in dictis ſacræ ſcripturæ teſtimonijs. Sed contra, nam euidens eſt, quod ſola eleemoſina ſiue corporalis; ſiue ſpiritualis, ſine charitate, & ſine aliorum præceptorum obſeruatione, nõ ſufficiat ad ſalutem, neque ad iuſtificationem. Duo namque ex omnium fidelium conſenſu, ſunt ad ſalutem neceſſaria. Mandatorum ſcilicet obſeruantia, iuxta illud. *Si vis ad vitam ingredi, ſerua mandata*. Et pœnitentia poſt peccata mortalia, iuxta illud Luc.13 *Niſi pænitentiam ageritis, omnes ſimul peribitis*. Quod autem eleemoſina habeat ex diuina promiſſione annexa dicta auxilia, gratis, & ſine fundamento dicitur, nec ex

ex illis teſtimonijs illa promiſſio colligitur, cum neque ex aliqua Patrum interpretatione habeatur.

21 Reſpondent alij, quod eleemoſinæ promittitur vita æterna, & peccatorum remiſſio, non quidem infallibiter, ſed fallibiliter, quatenus Deus cenſetur magis paratus, & magis excitatus ad dãda auxilia peccatori vt reſurgat ob eleemoſinam, quam ob quodcumq; aliud opus à peccatore factũ. Ad hoc enim dico, hoc poſſe eſſe, ſed ob hoc non ſoluitur difficultas propoſita. Alij melius reſpondent, tribui quidem elleemoſinæ remiſſionem peccatorum non quoad culpam; ſed quoad pœnam tantum in homine iuſtificato vel eo modo quo ſatisfactio remittit pœnam; quando eleemoſina eſt opus ſatisfactorium, ſeu imponitur in ſatisfactionem in ſacramento pænitentiæ. Sed neque hoc placet, quia dicta ſacræ ſcripturæ teſtimonia, & Sanctorum Patrum loca non dè ſola pœna, ſed etiam de culpa loqui videntur. Præterea alij dicũt, quod eleemoſinæ tribuitur iuſtificatio remotè, quia remotè diſponit ad iuſtificationẽ. Sed neq; hoc dici poteſt, quia etiã diſpoſitio remota, debet eſſe eiuſdem ordinis cum forma ad quã diſponit. Patet autem quod eleemoſina exiſtentis in mortali non eſt eiuſdem ordinis cum gratia ad quam diſponit, cum non ſit ex auxilio gratiæ vt ſuppono. His relictis.

22 Dicendum eſt, quod eleemoſinæ tribuitur iuſtificatio, & vita æterna, quando eſt chriſtiana, ſeu ex imperio charitatis, non quando eſt purè moralis, ex ſola proximi naturali dilectione procedens. Cum enim eleemoſina chriſtiana inuoluat actum charitatis à quo imperatur, & actus charitatis expellat peccatũ, ſequitur quod eleemoſina hoc modo expellat peccatum: reſiſtat peccatis: liberet à peccatis: redimat à peccatis: miſericordiam conſequatur, &c.

23 Quæres 5. an inter opera ſatisfactoria eleemoſina teneat primum locum? Reſp. affirmatiuè. Sic S. Doctor *in 4. diſt. 15. q. 2. art. 2. quæſtiunc. 2.* Richar. ibid. *art. 2. q. 3.* Palud. *q. 3.* Alenſ. *4. p. q. 4.* Medina C. *de pænit. tract. de eleemoſina q. 2.* Et alij communiter. Aliqui probant, quia eleemoſina continet etiam orationem, & ieiunium: Orationem, iuxta illud *Abſcondite eleemoſinam in ſinu pauperis, & ipſa orabit pro vobis.* Ieiunium, quia abſtinet ab ijs, quæ dat; dando namque propriam ſubſtantiam, eorum materia ſubtrahitur, quæ in gula, & luxu poterant conſumari. Cæterum hæc ratio non probat; quod eleemoſina ex ſe, & ex genere ſuo plus conferat ad ſatisfactionem, ſed tantum ratione incluſorum. Tum quia eleemoſina non continet in ſe orationem, & ieiunium formaliter, & propriè, ſed tantum ſecundum quid, & impropriè. Alij probant, quia elemoſina eſt magis pœnalis quam oratio, & ieiunium; ſed noque hæc ratio placet, quia non eſt certum eleemoſinam eſſe magis pœnalem quàm ieiunium; videtur namque magis afflictiuum ieiunium quàm eleemoſina ex genere ſuo. Ratio eſſe poteſt, quia communiter ſentiunt homines maiorem difficultatem priuando ſe ſua pecunia, licet aliàs ieiunium ſit magis afflictiuum corporis, quam in oratione, & ieiunio; ſed de his videantur dicta à nobis *de ſatisfactione diſp. 11. q. 2. & vlt.*

DVBIVM III.

An detur præceptum eleemoſinæ, & quomodo obliget.

24 Hoc dubium affirmatiuè reſoluit S. Doctor *hic art. 5.* & eius reſolutio eſt de fide, & colligitur ex locis ſacræ ſcripturæ dubio præcedẽti relatis. Et etiam colligitur ex illo Matt. 25. *Diſcedite in ignem æternum, eſuriui enim, & non dediſtis mihi manducare, &c.* Vbi æterno igni deputantur qui miſericordiæ, & eleemoſinæ opera non fecerunt; quod non eſſet ſi in præcepto non eſſet. Habetur etiam Eccleſ. 4. *Eleemoſinam pauperis ne defraudes.* Et infra *Declina pauperi aurem tuam, & redde debitum tuum.* Pro-

Digitized by Google

25 Probatur, nam ſine eleemoſina non poteſt interdũ obſeruari amor proximi; qui enim habet ſubſtantiam huius mundi, ſibique ſuperfluam, & videat fratrem ſuum talem pati neceſſitatem, vt niſi iuuetur ſit periturus, charitas in eo non eſt; vt habetur 1. Ioan. 3. *Qui habuerit ſubſtantiam huius mundi, & viderit fratrem ſuum neceſſitatem habere, & clauſurit viſcera ſua ab eo, quomodo charitas Dei manet in eo*. Confirmatur, nam præceptum eſt diligere proximum ſicut ſe ipſum; ſed hoc non præſtamus ſine eleemoſina; ergo, &c. Tum quia charitas non amittitur niſi violato præcepto; ſed amittitur neglecta eleemoſina; ex citato teſtimonio 1. Ioan. 3. ergo, &c.

26 Sed quæres 1. an hoc præceptum ſit diuinum, an naturale? Reſp. eſſe diuinum naturale. Eſt diuinum. Eccleſ. 29. *Propter mandatum aſſume pauperem, & propter inopiam ne dimittas eum vacuum: perde pecuniam propter fratrem*, conſtat etiam ex teſtimonijs dub. præcedenti relatis, ſæpe namque hoc præceptum in diuina lege inculcatur. Eſt naturale, tum quia ius naturæ dictat eſſe ſubueniendum proximo, ſicut nobis ſubuentum vellemus in neceſſitate. Tum etiam quia res ipſa loquitur, quod pecunia eſt multo vilior proximo, ac proinde merito illius iactura eſt ſuſtinenda pro ipſo.

27 Dices, nam Danielis 4. eleemoſina ſuadetur vt conſilium, non vt præceptum. *Conſilium meum placeat tibi, peccata tua eleemoſinis redime*. Reſp. quod id quod eſt præceptum Dei, & naturæ, poteſt eſſe conſilium hominis. Poteſt namque homo conſulere obſeruantiam mandatorum Dei, & naturæ; cum ad ipſum non pertineat illa præcipere. Deinde dico, quod conſilium hoc loco accipitur pro ſuggeſtione remedij ad euadendam iram Dei: quaſi diceret, bonum remediũ tibi ſuggero, peccata tua eleemoſinis redime. Vel dicas quod tunc potuit eſſe conſilium, quia non aderant proximorum neceſſitates.

28 Quæres 2. ad quod præceptum Decalogi reuocetur præceptum eleemoſinæ, ſi ſemel eſt naturale. Aliqui dicunt reuocari ad præceptum. *Non occides*, iuxta illud D. Ambroſ. *Paſce fame morientem, ſi non pauiſti occidiſti*. Alij dicunt reuocari ad præceptum, *Non furaberis*. Ad furtum namque pertinere videtur, non largiri egenis quod ſibi debetur: maximè quia neceſſitas, omnia facit communia. Sed neutra ſententia placet quia cum præceptum eleemoſinæ ſit affirmatiuum non videtur quomodo reduci poſſit ad illa duo negatiua. Alij etiam dicunt, quod dictum eleemoſinæ præceptum reducatur ad præceptum de honorandis parentibus, quia nomine parentum intelligitur omnis proximus, & nomine honoris intelligitur omnis ſubuentio. In ſcriptura namque honor extẽditur ad largitionem 1. Tim. 5. *Viduas honora*. Et *qui bene præſunt presbyteri, duplici honore digni habeantur*. Hæc ſententia probabilis eſt. Melius tamen dicendum videtur, quod præceptum de danda eleemoſina generalius ſit & diuagetur ferè per præcepta omnia ſecundæ tabulæ, potiſſimè tamen per quartum, quod ſolum affirmatiuum eſt; poſtea ad quintum, quantum ad violationem, iuxta relatum dictum D. Ambroſij.

29 Quæres 3. quando obliget præceptum eleemoſinæ? Reſp. obligare tẽpore neceſſitatis proximi. Res certa eſt & patet ex ratione præcepti affirmatiui, vt eſt hoc præceptum, cuius non eſt obligare pro ſemper, ſed determinatis tẽporibus. Hoc etiam colligitur ex obiecto virtutis miſericordiæ, cuius eleemoſina eſt actus, nam obiectum miſericordiæ eſt miſeria proximi, quæ non ſemper occurrit. Quod autem obliget data proximi miſeria patet, quia hoc præceptum eſt de beneficentia erga proximum, ad quam ſolum tenemur tempore neceſſitatis.

30 Quæres 4. quot peccata committat qui non ſubuenit proximo cum debet, & poteſt? Aliqui dicunt commit-

Ttt tere

Digitized by Google

tere tria peccata, vnum contra charitatem, quæ etiam tunc obligat, aliud contra miſericordiam, & aliud contra iuſtitiam, denegando rem proximo debitam, cum ſit tunc facta communis: Alij dicunt committere duo peccata cõtra duo præcepta, charitatis, & miſericordiæ, ſunt enim duæ virtutes, duo habentes præcepta. Nihilominus puto vnum tantum committi peccatum contra præceptum miſericordiæ. Non peccatur tunc contra iuſtitiam, quia tunc non violatur. Licet namque neceſſitas faciat omnia communia, non tamen facit propria egentis, quandiu ab ipſo non poſſidentur. Non peccat contra charitatem, niſi intendat agere contra motiuum illius, quod cum ſit generale, & per omnia peccata diuagetur, niſi expreſsè intendatur, non refundit peccatum ſpeciale.

31 Quæres 5. an hoc præceptum extendatur ad omnem proximum? Reſp. affirmatiuè, ſiue ſit propinquus, ſiue alienus, ſiue iuſtus, ſiue peccator. Colligitur ex illo Tobiæ 4. *Noli auertere faciem tuam ab vllo paupere*. Cum enim præceptũ charitatis extendatur ad omnem proximum, etiam inimicum, etiam præceptum eleemoſinæ, quod cum illo nectitur ad inimicum extendetur. Vnde cum aliqui Sancti dicunt non eſſe largiendam eleemoſinam peccatoribus, intelligi debent formaliter, hoc eſt in ordine ad fouenda illorum peccata.

32 Quæres 6. quanta certitudine debeat proximi neceſſitas conſtare, vt teneamur illi ſubuenire? Reſp. quod ſi ea neceſſitas nobis ex aliorum dictis innoteſcat, ſufficit quod nobis taliter innoteſcat, vt ſit nobis ea neceſſitas probabilis; non enim tenemur ſine probabilitate neceſſitatis re noſtra priuari, nec poſſumus expectare euidentiam eiuſdẽ neceſſitatis, cum multoties illa euidentia haberi non poſſit. Tum quia dum expectamus euidentiam poteſt proximus periclitari. Quod ſi eam neceſſitatem nos habemus perſpectam, licet aliquando fingatur, tamen quando id non conſtat, vera eſt præſumenda; cum ſit præſumendum in fauorem proximi; & melius ſit in hac re decipi, quam proximum aliquando periclitari.

33 Quæres 7. an teneamur ſubuenire voluntariæ alterius neceſſitati? Caſus ſic ſolet proponi. Demus quod auarus potius mori velit quam expendere in medicum, aut in medicinas, aut alias res neceſſarias ad ſui ſalutem, an tunc currat obligatio? Aliqui dicunt, non eſſe tunc obligationem ſubueniendi, cũ non ſit re ipſa neceſſitas, ſed praua voluntas. Alij volunt eſſe obligationem ſubueniendi, quia licet illa neceſſitas oriatur ex praua voluntate, tamen re ipſa eſt neceſſitas. Addit Adrianus *in 4. in materia de correct. fraterna*, poſſe eum qui talem eleemoſinam fecit, eam recuperare, ſi poteſt ſine ſcandalo. Alij melius diſtinguunt; nam ſi illa neceſſitas oriatur ex quadam vehementi paſſione, quæ ferè dementiæ poteſt comparari, tunc eſt illi ſubueniendum, quia non cenſetur tunc volita, ſicut etiam teneor illi ſubuenire qui ex ingenti triſtitia vult ſe interficere: ſecus ſi non oriatur ex tali paſſione, quod difficile videtur.

34 Quæres 8. an *præceptum* eleemoſinæ obliget ad quærendos neceſſitate oppreſſos? Reſp. negatiuè, ſed ſufficit ſi præſentibus, & occurrentibus, & ad notitiam venientibus occurramus. Sic S. Doctor *quodlibet. 8. art. 12.* & alij communiter. Ratio eſt, quia præceptum eſt de ſubuentione proximi, non de illis quærendis. Cauendum tamen eſt, ne occaſiones fugiantur faciendi eleemoſinam, & ſubueniendi extremè indigenti. Perſonæ tamen publicæ aliquando obligantur, maximè cum id ex officio habeant, ad quærendos indigentes. Cæterum iſta magis explicata manebunt in ſeq. dubijs.

D V-

Digitized by Google

DVBIVM IV.

Ex quibus bonis eleemoſina ſit facienda.

35 NOtandum 1. triplicem communiter aſſignari neceſſitatē, ſcilicet communem, grauem, & extremam. Neceſſitas communis eſt illa quæ in communibus pauperibus reperitur,& quæ communiter habet ſubuentionem. Grauis eſt, qua ita homo indiget vt ſine graui detrimento honoris,famæ,ſalutis, aut bonorum fortunæ non poteſt iuuari, ſine alterius auxilio. Extrema eſt, quæ ſolet afferre euidens periculum mortis, mutilationis, amentiæ, &c. Solet etiam poni hæc extrema neceſſitas in alijs bonis, vt fama, honore, &c.

36 Notandum 2. quod bona alia ſunt neceſſaria, alia ſuperflua. Neceſſaria ſunt duplicia. Alia ſunt neceſſaria ſimpliciter ad vitæ ſuſtentationem, ſine quibus non poteſt conſiſtere, & dicuntur neceſſaria naturæ, vel indiuiduo. Alia ſunt neceſſaria ad ſtatum, ſeu pro conditione ſtatus, vt quis conuenienter ad ſuum ſtatum agere, & viuere valeat, prout alij eiuſdem ſtatus, & conditionis viuere ſolent, & dicuntur neceſſaria ſtatui, & perſonæ prout nomine perſonæ venit dignitas, & conditio eiuſdem. Pariformiter ſuperflua duplicia ſunt. Alia quæ ſunt ſimpliciter ſuperflua, quia ſuperabundant non ſolum naturæ,ſed etiā ſtatui. Alia quæ ſunt ſuperflua ſolum ſecundum quid, quæ ſcilicet ſuperabundant naturæ, non tamen ſtatui.

37 Notandum 3. quod in comparanda neceſſitate naturæ, vel ſtatus,habenda eſt ratio non ſolum ſui,ſed etiam ſuorum, eorum ſcilicet quibus homo prouidere tenetur, vt ſunt parentes,filij, vxor, &c. habere autem ſeruos, illiſque prouidere non pertinet ad conſeruationem naturæ, ſed ad decentiam ſtatus. Vnde ſeruorum indigentia ad ordinem, ſeu neceſſitatem ſtatus, non naturæ reuocatur. Quod ſi forte quis eis ſubuenire tenetur potius quam alijs non eſt ex eo, quod tenetur conſeruare neceſſaria naturæ, ſed aliunde, vt ex ordine charitatis, ſeu ratione coniunctionis quàm ſerui habent reſpectu extraneorum.

38 Notandum 4. quod neceſſitas naturæ minorem habet latitudinem, licet diuidi ſoleat in extremam abſolutè, & prope extremam. Extrema abſolutè ex illa qua niſi ſuccurratur ſtatim, aut cito illam patiens exhalabit animam. Propè extremam eſt, quando abbreuiabitur vita, aut illam patiens in grauem, & diuturnum morbum incidet. Iſtæ tamen duæ neceſſitates non ponunt in numero, nam in moralibus extrema, & prope extremam æquiparantur. Vnde quod de vna dicitur, de alia etiam dictum cenſetur. Cæterum neceſſitas ſtatus maiorem habet latitudinem; ſunt namque varij,& diuerſi ſtatus hominum ſecundum ſæculi dignitates,& conditiones, ratione quarum ſtatus variantur. Imò in eodem ſtatu pro ratione locorū, perſonarum, & circunſtantiarum, ſuam habet latitudinem. Nam aliquando contingere poteſt, quod quis dehoneſtetur ſi aliquos ſeruos dimmittat in tali occaſione, &c. ſecus in alia. Quod enim in hac occaſione pertinet ad decentiam ſtatus in victu, veſtitu, ornamentis, &c. poſt eam poterit non pertinere. Quocirca ſtatuta, & firma regula tradi non poteſt, ſed prudentis arbitrio pro conditione perſonæ,loci, & temporis penſanda eſt cuiuſque ſtatus conditio. Vnum hoc loco notarem, quod non omnis luxus, & abundantia ſeruorum, veſtium, & ciborum quem humana luxuria, ambitio,aut prodigalitas inuenit,ad decentiam ſtatus pertinet; nam multa prudentis iudicio ſuperflua reputantur, & reprobantur, & meritò à Sanctis Patribus reprehenderentur tanquam vana, inutilia, & ſuperflua: Duo tamen ſecundum ſe cenſentur ſuperflua, quæ tamen non ita cenſentur. Primo illa ſine quibus ſtatus conſeruari non poteſt, & neceſſe eſſet in decliuiorem, & inferiorem ſtatum dilabi. Secundò illa quibus melius

ſtatus conſeruatur, & præſtantur, quæ illi propria, & annexa ſunt.

39 Notandum 5. quod in vtraque neceſſitate, tum naturæ, tum ſtatus conſiderari debet, non ſolum quod in præſenti tempore eſt neceſſarium, ſed etiã quod in futurum neceſſarium erit, dummodo certum ſit, aut probabile; ſecundum communem rerum curſum. Poteſt enim quis conſeruare quæ ſtatui præſenti ſuperflua ſunt, ſed pro futuro, neceſſaria, vt pro dotibus, pro nuptijs, pro doctoratu filiorum, pro ipſis in ſtudijs poſtea ſuſtinendis, quando erunt maiores, pro maioribus expenſis poſtea faciendis quando grandiores erunt, &c. Item poſſunt conſeruari pro curandis infirmitatibus ſi veniant. Pro bellis imminentibus, & pro alijs euentibus etiam incertis, & inſolitis, dummodo non ſit inanis ſolicitudo, & cogitatio de craſtino, ſed prudens.

40 Notandum 6. ex Caiet. *hoc loco*, Cordub. *lib.* 1. *q.* 26. & alijs, quod ad neceſſitatem, vel conuenientiam ſtatus reuocari etiam poteſt aſcenſus ad ſtatũ ſuperiorem, vt ea non cenſeantur ſuperflua, quæ licet excedant menſuram ſtatus præſentis, reſeruantur tamen vt conducant ad ſtatum altiorem. Aliàs non liceret ad ſtatum altiorem aſcendere, nec ea reſeruare quæ ad illum conducere poſſunt. Cœterum hæc ſententia difficilis videtur, ex ea namque ſequitur, quod nunquam ſuperfluum cenſeatur; quicumque namque poteſt ad altiorem ſtatum aſpirare, ac proinde quæcumque præſenti ſtatui ſuperflua ſunt, reſeruare poterit, vt ad altiorem ſtatum promoueatur. Dices (quod inſinuare videtur Caietanus) hoc ſolum eſſe verum quando ſperatur proximè aſcenſus ad altiorem ſtatum, quem non omnes poſſunt ſic ſperare. Nam contra eſt, nam ſequeretur, quod eſſent peioris cõditionis minus habentes; quam valde diuites: iſti enim proximè ſperare poſſunt aſcenſum, non illi. Prudentia opus eſt, vt nec recludatur aſcenſus ad altiorem ſtatum, nec eleemoſinæ ſubtrahantur. Facilius Caietani, aliorumq; ſententia tueri poſſet, ſi ſeruãdo ſuperflua ſtatui præſenti, magis conſuleretur pauperibus, vt ſi aſcenderet ad talem ſtatum in quo facilius, & abundantius poſſet egenis ſuccurri: quod bona fide, non fictè agendum eſt. His poſitis vt rem clarius explicemus ſequ. §§. proponimus

§. 1. *An homo teneatur dare eleemoſinam de ſuperfluo extra neceſſitatem extremam, vt in graui.*

41 PRima ſententia eſt, quod præceptum eleemoſinæ non obligat niſi in extrema neceſſitate. Vnde habens ſupeflua non tenetur dare niſi in extrema neceſſitate. Pro hac ſententia citat Bannes hic *art.* 6. *dub.* 1. Panorm. Roſellam, Piſanam, Gabrielem, & D. Antonin. quam poſt alios ſequitur Diana 1. *p. tract.* 2. *miſcell. reſol.* 28. eam probabilem putat Bonac. Malder. & alij apud Dianam *p.* 5. *tract.* 8. *reſol.* 14.

42 Communis, & vera ſententia tenet eſſe obligationem dandi eleemoſinam de ſuperfluo extra neceſſitatem extremam. Sic Bannes hoc loco, & cœteri D. Thomæ expoſitores, quibus addit valde plures idem Diana loco nouiſſimè citato retractans quod primo loco docuerat. Ratio eſt, quia vnuſquiſq; tenetur ſubleuare miſeriam proximi ſui, ſaltem quando abſque ſuo detrimento poteſt; ſed qui habet ſuperflua naturæ, & ſtatus, poteſt abſque ſuo detrimento ſubleuare miſeriam pauperis dando eleemoſinam; ergo ad id tenetur. Maior nota eſt. Minor probatur, quia nullum detrimentum patitur qui pauperibus diſtribuit ſuperflua, ſeu id quod nullo modo ſibi eſt neceſſarium, ſed abſolutè ſuperfluit tũ vitæ, tum ſtatui. Tum quia notabilis vitæ neceſſitas, licet extrema non ſit, eſt graue malum proximi, ergo qui illud non tollit cum poſſit ſine ſuo detrimento, charitatis fraternæ iura violat, & lædit. Certè qui poteſt ſubuenire amico graue damnum ſuſtinenti, ſine ſuo graui damno, iura amicitiæ natura-

Digitized by Google

turalis violat; ergo à fortiori violabit iura amicitiæ ſupernaturalis.

43 Sed obijcies 1. nam ſi hæc ſententia eſſet vera, magna pars diuitum eſſet in malo ſtatu, ſiquidē multi eleemoſinas non faciunt de ſuperfluo in grauibus proximorum neceſſitatibus; hoc non videtur dicendum; ergo, &c. Sequelam admittunt Aragonius, Bannes, & alii hoc loco; addit Bannes etiam eſſe in malo ſtatu eorum confeſſarios, quia eos non obligant ad eleemoſinas faciendas in grauibus proximorum neceſſitatibus. Alij dicunt poſſe dictos diuites, & confeſſarios excuſari, quia vel ſequuntur ſententiam oppoſitam, quod ſcilicet non ſit obligatio grauis largiendi eleemoſinam de ſuperfluo in grauibus neceſſitatibus. Vel quia ſibi perſuadent ſe non habere ſuperflua ad præſentem dignitatem augendam, aut conſeruandam: vel non ſatis cognoſcunt proximi grauem neceſſitatem: vel quia ſibi perſuadent alium, vel alios laturos opē patienti grauem neceſſitatem. Addit Diana poſt Vaſq. ſe obſeruaſſe, quod vix in diuitibus inueniuntur ſuperflua ſtatus. Quod nullo modo admitti debet, eſſet enim omnino extinguere in diuitibus obligationem eleemoſinæ.

44 Obijcies 2. quia non tenetur homo magis ſubuenire proximo, quam ſibi ipſi, ſed nemo tenetur ſibi ipſi plus velle, aut procurare, quàm quod neceſſarium eſt ad vitam ſuſtentandam; ergo nec plus alteri erogari tenebitur. Regula namque diligendi, ac proinde ſubueniendi alijs, eſt regula diligendi, ac ſubueniendi ſibi. Reſp. concedendo maiorem, & negando minorem: vnuſquiſque namque debet ſibi prouidere non ſolum in extrema neceſſitate, ſed etiam in graui. Cum enim non ſit ſui Dominus, ſed tantum cuſtos, debet ſe ipſum cuſtodire à damno graui, vt à graui morbo, à mutilatione, &c.

45 Obijcies 3. nam nullus tenetur ſub culpa lethali procurare vt extraneus benè ſe habeat, dummodo ſibi grauiter non noceat, vel dummodo procuret vt viuat, & abſolutè ſit; ſed qui non patitur neceſſitatem extremam habet quicquid requiritur vt viuat, & abſolutè ſit; ergo nullus ſub culpa lethali eſt obligandus vt extraneo largiatur eleemoſinam extra caſum extremæ neceſſitatis. Reſp. negando maiorem: tenetur namque vnuſquiſque vt eius proximus quicumque ſit non patiatur graue detrimentum cum eum poteſt ſubleuare ſine ſuo graui detrimento.

§. II. *An habens abſolutè ſuperflua teneatur facere eleemoſinam in communibus neceſſitatibus.*

46 Communis neceſſitas, vt ex dictis conſtat, eſt, quæ vera indigentia eſt, & alicuius momenti, ſi nāque leuis, aut leuiſſima eſſet, quaſi nulla reputari deberet, non tamen eſt extrema, nec adeo grauis. Huiuſmodi cenſetur neceſſitas eorum qui viuunt ex mendicitate; nam licet valde indigeant, & ſolum poſcant quæ ad vitæ ſuſtentationem arctè requiruntur, tamen eorum neceſſitas cenſetur communis, & non grauis, quia ab omnibus, aut multis petunt, & moraliter loquendo non poteſt illis deeſſe, quod ſufficit pro conditione ſtatus, quod intelligi poteſt tā de ijs qui publicè, quàm qui ſecretò mendicant, dummodo ex mendicitate viuant, aut mendicitatem ex conſuetudine exerceāt. Eadem ratione cenſetur neceſſitas communis etiam illorum qui nō ſolent mendicare, quando non eſt nimis vrgens, & grauis, quam intra proprium ſtatum patiuntur.

47 His poſitis. Prima ſententia eſt, eſſe grauem obligationem faciēdi eleemoſinam de ſuperfluo in communibus neceſſitatibus. Sic plures citati à P. Diana 1. *p. tract.* 1. *miſcell. reſol.* 32. *&* 5. *p. tract.* 8. *reſol.* 17. addit Ioann. Vuigers & Becanum hoc loco. Secunda ſententia eſt, quod ſit ſolum obligatio ſub veniali largiri eleemoſinam in communibus neceſſitatibus de abſolutè ſuperfluo, ſcilicet tam naturæ, quàm ſtatui. Sic aliqui apud eundem Dianam dicta

reſol.

reſol. 32. quibus dicta *reſol.* 17. addit Granadum hoc loco *controu.* 3. *tract.* 11. *diſp.* 2. *ſect.* 4. *num.* 26.

48 Ego in primis puto, quod non eſt neceſſe elargiri eleemoſinam omnibus petentibus, nec tenetur habens dicta ſuperflua ſubleuare in totum alicuius indigentiam. Vnde ſi aliquid illi det, ſufficienter ſuæ obligationi ſatisfaciet; qui enim ex mendicitate viuunt, non petunt ab vno ſolo ſubleuari, ſed à pluribus petunt. Deinde dico, quod non tenetur quis totum ſuperfluum in eleemoſinas expendere, ſed poteſt aliquid ſaltem reſeruare in alios licitos, & pios vſus: nam præceptum, ſi quod datur, occurrendi communibus neceſſitatibus pauperum ex parte eorum, non eſt determinatum, ſed vagum, & indeterminatum; vnde ex parte dantium non eſt tale vt ſingulos obliget in ſolidum, ac proinde habentes ſuperflua, vt ſunt communiter diuites, ſufficienter cenſentur ſubuenire communibus neceſſitatibus, ſi vel ſingulis aliquid dent, vel aliquibus. Vbi autem curreret aliquod maius pietatis opus, poſſet iſta eleemoſina prætermitti, vt colligitur ex verbis Chriſti D. Matt. 26. vbi approbans obſequium Magdalenæ dixit. *Pauperes ſemper habebitis, me autem non ſemper habebitis*; quaſi diceret: occaſio benefaciendi pauperibus ſemper adeſt, & non ita vrget, quin poſſit in aliud tempus differri ob aliud pietatis opus.

49 Demum dico, quod habens abſolutè ſuperflua non tenetur ea erogare, quando prudenter exiſtimat, quod proximi neceſſitas ab alijs depellenda eſt; quod ſolet contingere in communibus neceſſitatibus. Tum quia neceſſitas cõmunis cenſetur leuis; nullus autem obligatur etiam leuiter ſubleuare proximum à leuibus neceſſitatibus; aliàs grauarentur aliqui multis venialibus, vt alij ab omni labore, ab omni indigentia liberarentur. Tum etiam quia eſſet nimis aliquos grauare, nimis ſolicitare, vt minutas egeſtates tolerent, quod neque faciunt parentes cum proprijs filijs. Si tamen detur caſus, quod habens ſuperflua nihil det, videns, quod alij ſic facient, & ſic deeſſet ſubſidium pauperibus, tunc ille teneretur dare eleemoſinam ſufficientem pro ſufficienti pauperum ſubſidio.

50 Sed quæres 1. an ſit præceptum dandi eleemoſinam illis qui voluntariè ſunt pauperes, vt ſunt Religioſi? Ioan. Medina C. *de eleem.* dicit non eſſe obligationem, aut præceptum dandi eleemoſinam titulo paupertatis his qui voluntariè pauperes ſunt; quia cum iſti ſua voluntate elegerint paupertatem, non potuerant inducere obligationem in alijs vt ſibi eleemoſinas facerent. Vnde eo ſolum titulo debetur illis ſuſtentatio, quatenus miniſtrant ſpiritualia. Hanc opinionem reicit Lorca hoc loco *diſt.* 39. *mẽbr.* 4. Primò, quia hæc diſtinctio inter pauperes neceſſarios, & liberos noua eſt, nec habetur apud aliquem auctorem alicuius notæ. Secundò qui remouet à voluntaria paupertate vouenda, contra Chriſti D. conſilium. Tertiò, quia paupertas voluntaria vera eſt, & iuſta; ergo non minus eſt ſibi prouidendum quam alteri. Imò magis, quia iſta eſt virtutis; illa neceſſitatis. Nec refert, quod ſit contracta voluntariè, quia & voluntas contrahendi, & cauſa pia fuit, Deo grata, & rationi conſentanea.

51 Quæres 2. an ſit obligatio largiendi ſuperflua illi qui verſatur in periculo amittendi bona fortunæ iniuſtè? Negat Hurtado hoc loco *diſp.* 159. *ſect.* 4. §. 98. quia iſta neceſſitas non eſt abſoluta, quia adhuc ille habet alimenta, veſtes, &c. licet amittat ſtatum: ſi ſibi deeſſent alimenta, deberent ſubminiſtrari, ſed ſolum amittit, vt ſupponitur, ſtatum. Nihilominus dicendum videtur, quod qui habet ſuperflua ſtatus, illa largiatur, vt proximus non excidat à ſtatu ſaltem ex toto, ſecus ſi ex parte. Licet enim non teneamur cum æquali detrimento ſubuenire proximo, vt amittamus ſtatum, vt ille in ſuo ſtatu conſeruetur. Tamen non videtur negandum quod non teneamur dare ſuperflua ſtatus, vt pro-

Digitized by Google

proximus non patiatur graue detrimentum in ſuo ſtatu.

§. III. *An teneamur dare eleemoſinam de neceſſarijs ad ſtatum in grauibus proximi neceſſitatibus.*

52 PRima ſententia negat. Hanc tenet Sanch. *to. 1. opuſc. lib. 1. cap. 5. dub. 5. n. 4.* Martyn. Ledeſm. *in 2. part. 4. q. 18. art. 3.* Salon. *infra q. 71. art. 1.* & alij, quos refert, & ſequitur Diana *p. 5. tract. 8. reſol. 15.* Communis ſententia admittit talem obligationem, hãc tenent Ban. Valentia, Syluius, Hurtad. & alij plures hoc loco, item Palac. *in 4. diſt. 15. diſp. 6.* Cordub. *lib. 1. q. 26.* Medina *C. de eleem.* Angles *in flor. p. 1. q. 3. diffic. 6.* & alij. Colligitur ex illo Iacobi 2. *Si frater, aut ſoror nudi ſint, & indigeant victu quotidiano, dicat autem aliquis ex vobis illis. Ite in pace, calefacimini, & ſaturamini, non dederit autem eis, quæ neceſſaria ſunt corpori, quid proderit.* Colligitur etiam ex illo Luc. 3. *Qui habet duas tunicas det non habenti, & qui eſcas, ſimiliter faciat.* Vbi per duas tunicas intelligit vnam neceſſariam, & aliam ſuperfluam, vt explicat D. Hierony. *epiſt. ad Hediuiam.* Et Iacobi 5. habetur. *Agite tunc diuites, &c. diuitiæ veſtræ, putrefactæ ſunt, & veſtimenta veſtra tineis comeſta ſunt. Aurum, & argentum veſtrum æruginauit: theſaurizatis enim iram in nouiſſimis diebus.* Et Luc. 11. *Veruntamen quod ſupereſt, date eleemoſinam.* Et cap. 12. diues ille qui habebat bona ſuperflua, eaque reſeruauit, appellatur ſtultus. *Stulte hac nocte animam tuam repetent à te: & quæ congregaſti, cuius erunt.* Et Matt. 25. multi dãnabuntur ob negationem eleemoſinarum, quod non eſſet verum ſi ſolum præceptum eleemoſinæ obligaret in extrema neceſſitate, & non in graui. Extrema namque neceſſitas raro reperitur.

53 Nec valet reſpondere, quod dicta teſtimonia intelligãtur de ſuperfluis abſolutè, non de neceſſarijs ad ſtatum, nam in iudicio ſi illi ſoli forẽt condemnandi qui non dant ſuperflua ad ſtatum, pauci condemnarentur. Maximè ſi teneamus quod ex Vaſq. docet Diana 5. *p. tract. 8. reſol. 30.* *Vix in ſæcularibus inuenies etiam in Regibus ſuperfluum ſtatui.* Quis ergo condemnabitur in iudicio ſi non eſt obligatio largiendi in grauibus neceſſitatibus eleemoſinam, niſi de ſuperfluo ſtatui, cum vix inueniatur, qui habeat iſta ſuperflua.

54 Præterea charitas chriſtiana obligat vt ſubleuemus notabilem proximi miſeriam quando id facere poſſumus, ſine graui noſtro incommodo; ſed largiendo de ſuperfluo naturæ, licet neceſſario ſtatui, poteſt quis ſubleuare proximi miſeriam ſine ſuo graui incommodo; ergo, &c. Minor probatur, quia cum ea, quæ ad ſtatum pertinent non conſiſtant in indiuiſibili, ſed habeant latitudinem, ſi quis aliqua demat de ſtatu, leue ſuſtinebit incommodum. Secus dici poſſet ſi ex toto caderet à ſtatu, ſed vix hoc imaginari poteſt. Tum quia ob alios fines minoris momenti quis remittit de ſtatu vt quando currit ſterilitas, inundatio, &c. ergo à fortiori deberet remitti ſtatus vt proximus in magna neceſſitate conſtitutus ſuccurratur. Hinc infertur à fortiori dicendum eſſe, quod vrgeat præceptum eleemoſinæ de neceſſarijs ad ſtatum, quando adeſt extrema proximi neceſſitas.

55 Sed obijcies 1. nam vnuſquiſque ius habet vt viuat ſicut decet ſuum ſtatum, ergo non obligatur vt faciat eleemoſinam de ijs quæ ad ſui ſtatus decentiam ſunt neceſſaria, niſi quando proximus eſt in neceſſitate extrema. Reſp. diſtinguendo maiorem: vnuſquiſque habet ius vt viuat vt decet ſuum ſtatum, nulla concurrente proximi neceſſitate, conceditur: quando concurrit grauis proximi neceſſitas, negatur; quod maximè verum habet, quãdo vt quis ſuccurrat proximi neceſſitati, non eſt neceſſe vt ſuum ſtatum ex toto amittat, ſed ſolum vt aliquid ſubtrahat. Tenetur namque homo vt charitati chriſtianæ ſatisfaciat, ſibi aliquid

quid

Digitized by Google

quid adimere ad ſplendorem ſtatus, vt proximus non ſuſtineat graue damnum, grauem neceſſitatem.

56 Obijcies 2. nam cũ ſint tot graues proximorum neceſſitates, oporteret, quod diuites eſſent in continua anguſtia eleemoſinæ faciendæ ergo, &c. Reſp. quod minus eſt anguſtiari largiẽdo eleemoſinam, quam anguſtiari patiendo neceſſitatem. Deinde dico, quod non eſt neceſſe, quod diuites anguſtientur, cum vt ſupra vidimus, non teneantur quærere neceſſitatem patientes, ſed ſufficit quod eleemoſinam faciant, & eam neceſſitatem ſubleuent, cum de illa ſibi conſtat.

DVBIVM V.

Quibus eleemoſina ſit facienda.

57 Certum eſt eleemoſinam faciẽdam eſſe pauperibus quatenus indigentes ſunt. Pro quo nota, tria eſſe pauperum genera: nam quidam patiuntur paupertatem inuoluntariam, naturali, aut humano defectu, quia bonis fortunæ carent, nec habent vnde victum acquirant, vel quia ignorant artem acquirendi, aut quia ratione morbi, vel ætatis laborare non poſſunt, aut ſi poſſunt, non inueniunt: vel etiam quia ob conditionem ſtatus inhoneſtum, aut indecorum eſt eis laborare. Et ſic in hoc primo pauperum genere illi omnes ponuntur, qui non habent vnde viuant, nec poſſunt propria induſtria acquirere. Alij ſunt pauperes qui voluntariè paupertatem profitentur ad Chriſti imitationem omnia relinquentes, vt liberius exercitijs ſpiritualibus vacent. Hoc ſecundũ paupertatis genus profitentur religioſi mẽdicantes. Demum ſunt pauperes propria voluntate non ex motiuo virtutis, ſed ob ignauiam, & otioſitatis vitium; nam cum poſſint honeſtis artibus, aut labore victum ſibi comparare, nolunt, ſed abutentes aliorum liberalitate, & miſericordia, otio vacant, quo fouente alijs pluribus vitijs inquinantur. Tam pauperibus primi, quàm ſecundi generis eleemoſina danda eſt, cum horum indigentia ſit proprium miſericordiæ obiectum, & chriſtiana charitas ad hoc inclinat. Cæterum pauperibus tertij generis non eſt danda eleemoſina; quia tunc nil aliud eſt quam eorum otioſitatem fouere, & præbere aliorum fomenta vitiorum. Et cum iſtis deberent obſeruari leges ciuiles *C. de mendicis validis*, & *auth. de quæſtore collat. 6.* vbi contrà iſtos vagos, vulgo vagabundos, graues pœnæ decernuntur.

58 Aliqui hæretici dicunt, quod peccatoribus non ſit danda eleemoſina, fundantur in illo Eccleſ. 12. *Benefac iuſto, da miſericordi, & ne ſuſcipias peccatorem. Benefac humili, & non dederis impio: nam duplicia mala inuenies in omnibus bonis, quæcumque feceris illi.* Cæterum veritas catholica eſt, quod peccatoribus non ſit eleemoſina deneganda cum indigent, colligitur ex illo Luc. 6. *Omni petenti, tribue.* Ad Galat. 6. *Operemur bonum ad omnes.* Et Tobiæ 4. *Ne auertas faciem tuam ab vllo paupere.* Nec teſtimoniũ citatum fauet hæreticis, quoniam in peccatore duo conſideranda ſunt, natura, & culpa, natura eſt diligenda, culpa non item. Eleemoſina non eſt danda peccatori qua peccator eſt, nec ad peccata fouenda, ſed vt homo eſt ad ſuſtentationem naturæ.

59 Sed quæres 1. an diuites excuſari poſſint ab eleemoſina facienda quando ſua bona ſuperflua conſeruant, vt ex illis poſt mortem ædificetur hoſpitale, aut monaſterium, vbi Deus colatur, & ſi quod ſupereſt de propria ſuſtentatione, in pauperes largiatur? Affirmat Nauar. *in cap. quamobrem de pœnit. diſt. 1. n. 6.* Alij negant, & hoc magis mihi placet. Poſſunt quidem, vt ſupra dicebamus, dicti diuites, non omnia ſuperflua erogare pauperibus, ſed aliqua reſeruare pro pijs operibus; non tamen poſſunt omnia reſeruare, & non prouidere pauperibus: non enim debent pauperes nunc pati, vt poſtea ſubleuentur alij.

60 Quæres 2. an eleemoſina rata ſit

Digitized by Google

ſit quando ille cui datur non eſt verus pauper, ſed fictus, & mentitus? Prima ſententia eſt, quod iſte ad reſtitutionem teneatur quoniam tunc contingit deceptio circa conditionem propter quam eleemoſina petitur & datur. Sic tenent Scotus, Alenſis, Gabr. & alij quos refert, & ſequitur Philippus Faber *de pœnit. diſt.* 25. *q.* 2. *diſp.* 50. *cap.* 4. *n.* 120. Mihi diſtinguendum videtur cum Sot. 9. *de iuſt. q.* 7. *art.* 3. *ad* 4. quod in eleemoſinis paruis, & quotidianis non ſit obligatio reſtitutionis à fingente paupertatem, ſecus in magis, quando magnus impoſtor ex induſtria magnam neceſſitatem, vel ſanctitatem effingeret vt eleemoſinam extraheret. Ratio Soti, & aliorum eſt, quia in eleemoſinis quotidianis non tantum attenditur neceſſitas, quam charitas, & paupertas eſt ſolum cauſa impulſiua. At in eleemoſinis magis cauſa motiua ob quam eas faciunt, & qua ceſſante non facerent, eſt vera paupertas. Vnde tunc non transfertur dominium; cum non ſaluetur motiuum dantis. In caſu tamen quod ſit obligatio reſtitutionis, ea per Sotum loco cit. & alijs apud Dianam *p.* 5. *tract.* 8. *reſol.* 22. debet fieri danti, licet alij apud eundem auctorem velint, quod poſſit fieri pauperibus, quod in rigore iuris non puto eſſe verum; cum enim tunc dominium non trasferatur, manet res Domini, ac proinde illi reſtituenda eſt.

61 Quæres 3. an pauper tertij generis, qui mendicat cauſa otioſitatis, vel cupiditatis, peccet mortaliter, & teneatur ad eleemoſinæ receptæ reſtitutionem? Reſp. negatiuè. Aloyſ. Baiola *in aphoriſmis litt. P. verb. pauper*, etiamſi ille ſit validus corpore, dummodo adhuc maneat intra latitudinem paupertatis, ac proinde ad reſtitutionem non tenebitur; quod in paruis, & quotidianis eleemoſinis admitti poteſt. Probabile etiam putat Leſſ. *lib.* 3. *cap.* 2. *dub.* 5. *n.* 43. ex Aragonio, quod, vt ſolet contingere, ſtans ad oſtium monaſterij, aut diuitis expectans eleemoſinam dicat alteri pauperi accedenti, iam eſſe eleemoſinam datam, vt ipſe maiorem accipiat, non tenetur ad reſtitutionem quia licet mentiatur, non tamen agit poſitiuè vt illi non detur. Secus quantum ad peccatum. Cœterum hoc non placet, qui enim impedit fraude vt quis non conſequatur aliquid, tenetur ad reſtitutionem, hoc contingit in iſto caſu, ergo.

62 Quæres 4. an in danda eleemoſina poſſit vnus præferri alteri, ita vt ordo ſeruetur inter ipſos pauperes? Reſp. ex dictis de charitate, & miſericordia, quod debet ſeruari ordo coniunctionis, & amicitiæ. Vnde præferendi ſunt coniuncti ſecundum carnem, deinde coniuncti ſpiritualiter. Et inter extraneos illi præferendi ſunt qui iuſtiores, & meliores apparent. Habenda tamen eſt ratio neceſſitatis; nam ſi magis coniuncti minus indigent, præferendi non ſunt, ſed magis indigentes præferri debent. Cum omnia ſunt paria, & eleemoſina non ſufficit omnibus indigentibus poteſt dans eleemoſinam eligere quē maluerit. Nec eſt neceſſe præferre prius petentem, quia ex petitione nullum acquirit ius.

63 Quæres 5. an quis poſſit ſibimet ipſi eleemoſinam conferre? Reſp. poſſe quem in perſona alterius ſibi eleemoſinam facere, vt ſi quis ſit bonorum alterius diſtributor; poteſt ſibi eam partem applicare quam poteſt alijs, ſi re ipſa indigeat. Ex quo infert Nauar. *in ſumm. cap.* 25. *n.* 122. *& de orat. cap.* 7. *n.* 32. quod qui propter omiſſas horas Canonicas tenetur ad reſtitutionem pauperibus, poteſt ſibi retinere aut totum, aut partem ſi pauper ſit, de conſilio confeſſarij.

DVBIVM VI.

De quibus bonis eleemoſina facienda eſt.

64 PRo intelligentia nota non procedere dubium an eleemoſina danda ſit de proprijs bonis, de quibus verum habetur dominium, & abſoluta

Digitized by Google

diſpoſitio, ſed procedit potiſſimè de bonis iniuſtè acquiſitis. Pro quo nota quod hæc bona ſunt triplicis generis. Alia ſunt iniuſta quando acquiſitio eſt iniuſta ex parte accipientis, quia adeſt alieni vſurpatio, vt contingit in furto, rapina, vſura, &c. quæ bona non tranſeunt in dominium acquirentis, ſed ſunt obnoxia reſtitutioni. Alia ſunt iniuſta ratione iniuſti contractus ex parte tam accipientis, quam dantis, vt ſunt bona contractus ſimoniaci, quæ dantur iudici, vt peruertat iudicium; teſti, vt falſum teſtimonium ferat,&c. & etiam iſta ſunt reſtitutioni obnoxia, licet non fiat illi, qui dedit, ſed Eccleſijs,vel pauperibus. Demum alia ſunt bona iniuſta, ratione cauſæ, ſeu actionis iniquæ, licet in contractu nulla ſit iniuſtitia, neque ex parte dantis, neque ex parte accipientis, vt ſunt illa quæ meretricibus, lenonibus, hyſtrionibus, &c.dantur; item quæ dantur ad maleficium patrandum, quæ poſt factum iuſtè poſſidentur, & reſtitutioni obnoxia non ſunt.

65 Licet aliqui hæretici dixerint, quod ex bonis primi generis poſsit eleemoſinas fieri, fundati in illo Luc.16.*Facite vobis amicos de mammona iniquitatis*, ſic enim hunc locum interpretabantur, vt refert S.P August. *Rapere res alienas mammona eſt iniquitatis, erogare verò inde aliquid, maximè egentibus Sanctis, eſt facere amicos de mammona iniquitatis*. Cœterùm hanc interpretationem ſic reprehendit idem S. Pater, dicens: *Intellectus iſte corrigendus eſt, imò de tabulis cordis veſtri omnino delendus: noli velle eleemoſinas facere de fænore, & vſuris.* Colligitur ex illo Iſa.61.*Odio habet rapinam in holocauſtum*.

66 Dices, quod Chriſtus D. laudauit villicum iniquum, qui ex bonis alienis diſtribuit creditoribus Domini ſui; ergò à fortiori laudari debet,qui ex alienis facit eleemoſinam. Reſp. quod Dominus non laudauit illum Villicum,quia benè fecerit, ſed quia prudenter; ideſt aſtutè agit. Neque eum imitandum propoſuit in iniuſta donatione, ſed ex eo quod ſibi in futurum prouidit; quod multò magis debemus nos facere in ſpiritualibus, & pro vita æterna.

67 Quantum ad bona ſecundi generis, debet obſeruari ius, vt ſi ſint Eccleſijs diſtribuenda, illis diſtribuantur. Si pauperibus, illis dentur, modo dicto *nu.* 63. De bonis autem tertij generis eleemoſina fieri poteſt, ſi quidem poſt maleficium patratum iuſtè poſſidentur. Vnde meretrices poſſunt dare eleemoſinam de proprio quæſtu, dummodo pecunia, vel alia data ſint à potentibus transferre; nam ſi eſſent data à filijs familias, à Religioſis, &c. reſtitui deberent, vt in tract. de reſtit.obſeruaui. Non poſſunt tamen bona meretricum offerri Deo, vel Templis propter indecentiam, & ne vileſcant, & contemptibilia fiant,quæ Deo ſacrantur, quod etiã in veteri teſtamento obſeruabatur; nam *Deuter.* 23. id expreſsè prohibetur. In nouo teſtamento licet expreſſa prohibitio non habeatur,cenſetur tamen ſaltem virtualiter adeſſe ea prohibitio, quatenus indecentiam quandam naturalem affert. Id autem contingere videtur vt aduertit Caiet. *infra q.* 86. *art.* 3. quando veſtes meretricum fuerunt in abuſu in turpi lucro, & hoc notum eſſet, aliàs oblationes non reprobantur.

68 Sed quæres 1. An pauperes laborantes extrema neceſſitate poſſint implorare officium iudicis, vt cogat diuites vt ſibi ſubueniant? Reſp. affirmatiuè contra gloſſ. & alios relatos per Tiraquel. apud Villalobos *in ſumma to.*1. *tract.*22. *diffic.*2. *n.*10. Noſtram tamen ſententiam tenet ipſe Villalob. referens Caiet. Aragon. & alios. Ratio eſt, quia tempore neceſſitatis, omnia ſunt communia, nam neceſſitas facit quod res reuertantur ad antiquam communitatem antequàm iure Gentium induceretur meum, ac tuum. Addit Petrus Lorca *diſp.*39. *membr.*4. poſse pauperes implorare iudices, vt compellant diuites ad dandam eleemoſinam, non ſolùm in caſu extremæ neceſſitatis, ſed quoties currit præceptum iuris diuini, aut naturalis.

Digitized by Google

ralis. Adderem, quod Reſpublica non deberet tunc expectare implorationem pauperum, ſed deberet præuenire, & facere quod diuites obſeruarent præcepta diuina, & naturalia ad bonum commune ſpectantia, ſeu redundantia in bonum commune.

69 Quæres 2. an in extrema neceſſitate ſatisfaciant diuites mutuando, an teneantur abſolutè dare. Prima ſententia eſt, quod ſufficiat tunc mutuare, ſic Tolet. *lib.* 5. *cap.* 24. *n.* 7. Nauar. *cap.* 17. *n.* 61. Couar. *in reg. peccatum p.* 2. §. 1. *n.* 4. Adrian. *in* 4. *de reſtitut. & quodlibet.* 1. *art.* 2. Secunda ſententia verior, & communior eſt, quod debeat eleemoſina abſolutè dari, nec ſufficiat mutuare. Hãc docent Bannes *hoc loco dub.* 3. vbi Aragon. Granad. Valentin. Turrian. Suarez Lorca, & alij plures. Ratio conſtat ex dictis, nam neceſſitas facit omnia communia, & pauper non petit alienum, ſed ſuum; & diues non tribuit ſuum, ſed quod eſt pauperis, & quod iure naturæ debet tribuere; ergo non poteſt imponere onus reſtitutionis mutuando. Hinc eſt, quod extremè indigens ſi non inueniat quo ſuæ neceſſitati ſubueniat, poteſt ſurripere, nec tunc committit furtum, cum non accipiat alienum, ſed ſuũ. Addit Bannes *dub. vlt.* quod extremè indigens, qui non poteſt mendicare, nec alia via poteſt ſibi prouidere, non ſolum poteſt clanculum accipere, ſed vi, quando habens non vult ſibi prouidere, tunc enim licet vim vi repellere, & vti iure ſuo.

70 Quæres 3. an pauper non ſolùm in extrema, ſed etiam in graui neceſſitate poſſit furari à diuitibus ſibi neceſſaria, quando tenentur dare eleemoſinam, & dare nolunt? Partem affirmatiuam tenet Diana 5. *p. tract.* 8. *reſol.* 23. poſt Coninch. Vvigers, Hurtad. Vaſq. Palaum, & Duallium; quia cum tunc diues teneatur eleemoſinam facere, ſi non faciat, poterit pauper ſibi conſulere furando, &c. Sed oppoſitum tenendum cum multis per Dianam relatis 2. *p. tr.* 3. *Miſcell. reſol.* 29. Ratio videtur clara, quia ſola neceſſitas extrema facit omnia communia, ac proinde in ſola neceſſitate extrema pauper accipit ſuum; at in neceſſitate graui, cum res non fiant communes, ſed maneant vt prius, non licet ſurripere. Vnde in extrema neceſſitate quis accipit ſuum, in graui alienum. Accipere autem alienum, quod quis non niſi ex charitate dare tenetur, non liberat à furto, quod nunquam licet.

71. Quæres 4. an Aduocatus teneatur gratis defendere pauperem, aut viduam indigẽtem. Item an medicus aut chirurgus teneãtur gratis mederi ei, qui nõ habet quod ſoluat? Item an Pharmacopola obligetur ad medicinam gratis porrigendã pauperi? An diues teneatur liberare captiuum apud Turcas, aut infideles? An diuites teneantur ſuccurrere illi, quem nouerunt ob neceſſitatem exponere vxorem, aut filios turpitudini, &c. Reſp. affirmatiuè, nam iſtæ neceſſitates, aut ſunt extremæ, aut ſaltem graues; in grauibus autem neceſſitatibus eſt obligatio ſubueniendi. Excipiunt aliqui captiuitatem apud Turcas, quia iſta, niſi aliunde ſit periculum ſubuerſionis, non reputatur neceſſitas ſaltem extrema, de qua ſolũ aliqui recognoſcunt obligationem eleemoſinæ, quod à nobis ſupra refutatum eſt. Quod autem poteſt pauper in dictis caſibus facere, poteſt, & alius pro ipſo.

72 Quæres 5. an qui accepit aliquid in extrema, aut graui neceſſitate, teneatur poſtea, ſi ad pinguiorem fortunam deueniat, reſarcire? Certum eſt illum non teneri ad reſtitutionem, qui rẽ conſumpſit, aut conſumendam alteri tradidit. Secus ſi ſolo vſu ſubuentum eſt neceſſitati extremæ, & res conſumpta non eſt; vt cum quis ad ſaluandam vitam vſus eſt equo alieno; tranſacta namque neceſſitate, tenetur equum reſtituere. Difficultas eſt de eo qui alibi habet quo reſarciat, vt ſi alibi ſit diues, hoc tamen loco extremè indiget, vt ſi remiſſio pecuniæ non venerit, de qua re pono integrum reſponſum in meis re-

Digitized by Google

ſponſis moralibus, vbi cum D.Thoma, Sylu. & alijs oſtendo quod nō detur talis obligatio reſtitutionis, quia cum extrema neceſſitas faciat omnia communia, ille qui eſt alibi diues, & hic in neceſſitate extrema, hic habet omnia cōmunia, ac proinde conſumpſit hic ſuum, & ſic non tenetur refundere de bonis, quæ habet alibi.

DVBIVM VII.

Qui poſſint eleemoſinas facere.

73 PLura de hac re diximus *de iuſtitia, & iure*; agentes de dominio Religioſorum, vxorum, filiorum, & ſeruorum, quocirca breuiter hoc loco rem totam reſoluemus. Quæres ergo primò, an Religioſi poſſint facere aliquas eleemoſinas. Reſp. & dico 1. quod poſſunt, & tenentur quādo proximus eſt in extrema neceſſitate, ſiue ſpirituali, ſiue corporali, nec debent tunc expectare licentiam ſui Prælati, quia tunc ſemper cenſetur adeſſe: ſi tamen poſſet commodè expreſsè peti, optimum eſſet eam petere, quod ſi eam denegaret, adhuc Religioſus contra expreſſam ſui Prælati licentiam deberet egenti ſuccurrere. Non enim tunc Religioſus dat bona monaſterij, ſed communia, & egenti debita. Imo ſi non haberet alia bona, quibus extremè egenti ſuccurreret, poſſet etiam dare vaſa ſacra, de quo nulla poteſt eſſe difficultas.

74 Dico 2. quando proximus eſt in graui neceſſitate adhuc tenetur illi ſuccurrere, etiam contra Prælati voluntatem. Licet enim tunc bona non fiant communia, tamen ſunt debita ex præcepto diuino, & naturali, vt ſupra vidimus, ac proinde licet Prælatus tunc deneget licentiam, cenſetur adeſſe, vel ex Prælato ſuperiori, vel ex conſenſu monaſterij, cuius eſt dominium bonorum, non Prælati, qui ad ſummum habet adminiſtrationem.

75 Dico 3. Poteſt Religioſus facere communes eleemoſinas in communibus neceſſitatibus, & hoc maximè de ſuo peculio, vel bonis ſibi conceſſis pro victu, & veſtitu, pro cauſa itineris; quod enim ſibi tunc ſubtrahit poteſt in eleemoſinam largiri, tunc enim cenſetur habere conſenſum interpretatiuum. Hinc miniſtri monaſteriorum vt Portarius, Sacriſta, Quæſtor, Obſonator, vulgo *ſpenditore*, cenſentur habere tacitam licentiam largiendi aliquas leues eleemoſinas. Ex quo reſolues quæſitum cuiuſdam obſonatoris, qui à venditoribus fructuum, &c. retinebat aliquid, quod in eleemoſinam daret, de quo veniam non habebat à Prælato, & dicebat iiſdem venditoribus, & quidam quæſtor panis quotidie dabat vnum panem cuidam pauperi, quem putabat multum egere, &c. tunc enim cenſetur licentia tacita.

76 Verum quia aliqui cruciantur quando nam cenſeatur adeſſe conſenſus interpretatiuus Prælati, mariti, domini, &c. vt ſubditus poſſit tota cōſcientia aliquid dare in eleemoſinā, donare, aut diſpenſare; ideo nota, quod hæc res indiget prudentia boni viri, attenta qualitate, & conditione perſonarum. Vnde non eſt iudicandum ſecundum conſenſum ſuperiorum, qui ſunt nimis auſteri, duri, & malè morigerati, aut parum affecti erga eleemoſinam, & erga petentes facultatem, ſed iudicādum quid deceat Prælatum, maritum, dominum, Patrem, ſeu quid prudens Prælatus, &c. hic, & nunc vellet, quod enim tunc prudenter interpretamur velle, poſſumus tuta conſcientia exequi.

77 Sed quid agendū quando Prælatus, maritus, &c, dicunt ſe intendere expreſsè negare id, quod expreſsè non concedunt; & nolle admittere vllum conſenſum interpretatiuum; nec vllam licentiā interpretatiuam. Reſp. hoc nihil obeſſe, quin poſſit ſubditus vti conſenſu interpretatiuo; nam cum illa expreſſione ſolùm intendunt abſtergere abuſum ſubditorum, qui facilè vtuntur illa licentia interpretatiua; nam verum conſenſum interpretatiuum abſtergere ne-

Digitized by Google

nequeunt,cum fundetur in prudenti iudicio de eo quod deceat prudentem Prælatum,maritum, &c.

78 Quæres 2. an vxores poſſint eleemoſinas facere? Reſp. affirmatiuè cum Bann.hoc loco *art.*8.vbi dicit,quod vxores poſſunt communes eleemoſinas facere, in quibus familia non damnificatur, & quod debeant reprehendi viri illi, qui veluti ancillas volunt habere propias vxores, & per omnia ſubditas, cum ſint conſortes,dominæ rerum,& ſociæ virorum; licet illarum dominium, quantum ad diſpenſationem pẽdeat ex voluntate viri. Poſtea addit nullum eſſe ſcrupulum affirmare,quod mulier diuitis poſſit neſciente viro, diſpenſare vigeſimam partem lucri annualis. Cœterùm vide *infra n.86.* & quæ dicuntur à nobis *de iuſt. & iure diſp. 1. à nu. 65.*

79 Quæres 3. an filij familias poſſint facere eleemoſinas? Reſp. cum Bannes loco citato, quod de filijs fam. idem dicendum eſt, ac de vxore, quoad bona patris, nam de bonis de quibus habent dominium,& diſpoſitionem non eſt dubiũ quin poſſint facere quas eleemoſinas voluerint,de qua re vide quę dico *de iuſt. & iure diſp.3 q.7.& per totam & diſp 6. n.330. cum ſeq.* Modo addo quod filius fam. cum de conſenſu patris iter facit, cum in ſcholis verſatur, cum paterna negotia gerit, poteſt tuta conſcientia ex bonis paternis eas eleemoſinas facere, quas facere ſolent alij filij fam. conditione pares, & eas quas bona fide credit fore ratas apud patrem. Item ſi parcè viuat, quæ ſubtrahit poteſt in eleemoſinam dare. Item poteſt filius ad honeſtos vſus accipere aliqua etiam patre inuito, quia tunc cenſetur inuitus irrationabiliter. Item poteſt filius competentes eleemoſinas facere quãdo pater non facit, quia quantum ad hoc pater, & filius cenſentur idem, neque pater cenſẽdus tunc rationabiliter inuitus.

80 Quæres 4. quantam eleemoſinam debeant facere Epiſcopi, & alij Eccleſiaſtici de fructibus ſuorum beneficiorum? P.Diana *p.5. tract.8.reſol.27.* fatetur ſe non inueniſſe latiorem ſententiam, quàm quod beneficiarij teneantur dare in eleemoſinam quartam partem fructuum, vel dimidium ſuperflui congruæ ſuſtentationis. Cum enim,inquit, fiant domini redditũum ſuorum beneficiorum, non tenentur dare totum reſiduum congruæ ſuſtentationis ſicut nec ad id tenentur ſæculares, ac proinde ſufficienter ſatisfaciunt ſuæ obligationi, ſi dent quartam partem. Certè deberent contentari beneficiarij de hac ſententia, illique acquieſcere, cum Doctores magis communiter eos obligent ad dandum in eleemoſinam totum ſuperfluum. Sed non contentantur aliqui, dantes ſuis conſanguineis totum quod poſſunt. Igitur ſecundum ſententiam magis latam tenentur dicti beneficiarij dare in eleemoſinam, vel quartam partem omnium fructuũ,vel dimidium ſuperflui in cõmunibus neceſſitatibus, in grauibus tamen neceſſitatibus tenentur darę totum ſuperfluum. Reliquum impendant in quos vſus maluerint, modo ſint honeſti, & decentes, vel dent conſanguineis. Vide quæ dico *de iuſt. & iur. de Domin. Cleric.*

81 Inter fructus autem beneficij non computantur quotidianæ diſtributiones, neque ſtipendia pro comitando funere defunctorum, neque eleemoſinę miſſarum, & concionum, neque quæ dantur pro ferendis ſententijs, & cauſis audiendis, neque pro agendo negotio Eccleſiæ, neque quod datur pro induſtria perſonali, pro labore,hæreditate, contractu, vel quouis alio titulo à beneficio diſtincto, nam omnia iſta non cenſentur fructus beneficij,ſed quaſi patrimonalia, ac proinde non tenentur de iſtis dare quartam partem, aut dimidiũ ſuperflui, ſed totum dare poſſunt conſanguineis, vel impendere in quos maluerint honeſtos vſus. Poſſunt etiam aliquid ſubtrahere congruæ ſuſtentationi, & illud parentibus erogare. Vnde falſum eſt, quod quidam Theologus dixit cuidam Epiſcopo, quod poterat viuere ex ſuperfluo, & totum aliud dare

Digitized by Google

parentibus, & conſanguineis. Scio aliquos Theologos nimis laxas ſententias docuiſſe verbotenus, ſed ſunt cœci, & duces cœcorum, & omnes in foueam cadent. Quod de beneficiarijs diximus intelligi debet etiam de penſionarijs Eccleſiaſticis, quod ſcilicet teneantur dare quartam partem, vel dimidium ſuperflui, ita contra Vaſq. docent plures, quos refert, & ſequitur Diana *p.5. tr.8. reſol.29.* An autem Eccleſiaſtici ſint Domini redditũum trado *de iuſt. & iure* agentes de dominio clericorum, vbi pono vtriuſque partis argumenta.

82 Quæres 5. an ſerui poſſint aliquas eleemoſinas facere? Reſp. affirmatiuè in ſequentibus caſibus. Primò tẽpore extremæ neceſſitatis, cum enim tunc omnia ſint communia, ſerui non dant bona dominorum, ſed debita neceſſitatem patientibus. Secundò quando dant modicum, & rarò, quia tunc præſumitur voluntas dominorum. Tertiò, quando adeſt conſenſus ſaltem interpretatiuus dominorum, quod contingit quando ſibi eſt commiſſa bonorum adminiſtratio. Quartò quando dant de portione ſibi conceſſa. Quintò quando dant de rebus de quibus habent dominium, de quo de iuſt. & iure vbi de dominio ſeruorum.

83 Quæres 6. an ſit melius dare minores eleemoſinas pluribus, quibus non plenè omnium neceſſitas ſubleuatur, an vni, vel paucis totum dare, quo tota neceſſitas ſubleuetur? Reſp. non poſſe tradi certam regulam, nam ſi detur ſolùm vni, poteſt contingere, quod alij nimis ſuſtineant, & difficile inueniant quo ſuſtententur. Et ſi detur pluribus, contingere poteſt, quod vnus, qui eſt magis indigens, illa parua eleemoſina nil ſubleuetur. Si in ciuitate ſint aliqui, qui ſubueniant omnibus, tũc melius erit, quod aliquis det totum vni, cui indecorum eſt ire ad portas monaſteriorum, & ſæcularium; quod ſi omnes ſecretò darent eleemoſinas, tunc deberent aliqui dare publicè, vt publicis, & communibus egenorũ neceſsitatibus ſubueniretur.

DVBIVM VIII.

Ponuntur aliqua quæſita pro complemento materiæ præcedentis.

84 QVæres 1. an qui dat alicui 100. pro eleemoſina, ignorans quod teneatur ex bonis alienis incertis, quæ apud ſe habet, & iniuſtè detinet, totidem dare, & quod hoc debitum per illa 100. extingui poſſit, re ipſa illud extinguat, vt non teneatur poſtea quando id aduertit extinguere. Reſp. affirmatiuè, ſic tradidi *de iuſt. & iure, &* 1.2. *diſp.*24. *n.*84. Ratio eſt, quia vnuſquiſque in ſuis actibus habet generalẽ intentionem, ſaltem implicitam, ſatiſfaciendi omnibus ſuis obligationibus, quibus ſatisfacere poteſt, & voluntas donandi ſemper cenſetur eſſe ſub hac tacita conditione, niſi aliter debeo hoc idem, quod dono. Sic tenent Baldell. *de leg. lib.*5. *diſp.*25. *n.*14. Salas ibid. cit. & alij. Ex quo infert Baldel. idem à fortiori eſſe, ſi quis alicui donet 100. & ignoret quod debeat illi 100. ex iuſtitia. Infert etiam quod ſi quis inuiſeret ex deuotione hanc vel illam Eccleſiam, & non recordaretur quod ad id tenetur ex voto, vel ex pœnitentia ſacramentali, iuncta à Confeſſario, & poſtea recordatur voti, vel pœnitentiæ, poſſet exiſtimare, quod vtrique ſatisfeciſſet: data enim illa generali voluntate ſatisfaciẽdi in omnibus ſuis actibus omnibus ſuis obligationibus, non videtur negandum, quod in dictis, & ſimilibus caſibus non ſatisfiat.

85 Quæres 2. an qui tempore ebrietatis, & quando non habet vſum rationis, dat eleemoſinam extremè indigenti poſſit dici quod propriè ſeruet legem naturalem de danda eleemoſina? Reſp. negatiuè, ratio eſt quia leges, & præcepta non dicuntur ſeruari per actus ſine ſufficienti aduertentia factos. Item non ſeruat dictam legem naturalẽ, qui omnino coactus dat eleemoſinam, tamen ſi ſufficienter prouidit neceſſitatem haben-

benti, non tenetur amplius dare eleemoſinam, licet enim tunc legem non obſeruauerit, tamen eius obligatio ceſſauit, ceſſante neceſſitate, cui vtcumque prouidit. Secus eſt de illo qui dat eleemoſinam ſolum ex metu, quia metus nõ facit actum ſimpliciter inuoluntarium, ſed tantum ſecundum quid.

86 Quæres 3. in quibus caſibus in particulari vxores poſſint facere eleemoſinas? num. 78. diximus vxores poſſe facere aliquas eleemoſinas, nunc ponendi ſunt communes caſus in quibus eleemoſinas facere poſſunt. Primus eſt, quando mariti ſunt diuites, & conſentiunt, de quo nullus dubitat. Secundus quando præter dotem habent alia bona quæ dicuntur Paraphernalia, de quibus in meo tract. *de iuſt. & iure*. Tertius, quando adeſt extrema indigẽtia. Quartus quando vident graui neceſſitate oppreſſum, & non eſt occaſio adeundi maritum. Quintus quando habent conſtitutum certum, victum, & veſtitum, ſeu certam pecuniam pro victu, & veſtitu, tunc enim quod reſeruant parcè viuendo, poſſunt in eleemoſinam largiri. Sextus, quando marito largas dotes cõtulerunt; & artificio aliquo lucrantur multum, poſſunt de eo dare eleemoſinam, non poſtulato conſenſu. Quod etiã habet locum quando eſt exigua, & vxor ſua induſtria, & artificio ſeipſam, & maritum ſuſtentat, tunc enim ex ſuperfluis poteſt dare eleemoſinam abſque mariti conſenſu. Septimus, quando maritus eſt fatuus, & vxor habet domus adminiſtrationem. Octauus, quando maritus eſt ſceleratus, & crudelis, tunc enim poteſt vxor dare eleemoſinam ad auertendam iram Dei, ad impetrandam illius conuerſionem, licet credat eum ſuccenſurum ſi ſciret. Exemplo Abigail, quæ inuito marito dedit Dauid cibaria, quibus eum à morte ſeruauit. 1. Reg. 25. An autem poſſit vxor dare aliquid filijs primi mariti, fratribus, &c. trado *de iuſt. & iure*, ſicut & alia plura ad rem.

87 Quæres 4. quænam ſit melior eleemoſina? Reſp. obſeruando, quod eleemoſina quadrifariam fieri poteſt. 1. ſola voluntate. 2. ſolis verbis. 3. ſola re. 4. mixtè. Quæ ſola voluntate fit, cum propoſito reipſa iuuandi ſi facultas detur, eſt meritoria, & bona: quæ fit ſolis verbis, aut re ſola, aut re, & verbis ſimul abſque pio mentis affectu, non habet meritum. Optima eſt, quæ re ipſa, & pio mentis affectu fit, non ex paſſione animali tantum, non conſuetudine tantum, non indeliberatè, non propter importunitatem petentis *ex cap. non ſatis diſt. 86.* & ex eo Nauar. *comment. de eleem. n. 8. cum ſeq.*

88 Quæres 5. quanta debeat eſſe eleemoſina? Reſp. 1. laudabile eſſe, vt qui multa habent ſuperflua, largiores faciant eleemoſinas, iuxta illud Tob. 4. *Si multum tibi fuerit, abundanter tribue*; vt enim dicebamus non tenetur omnia in eleemoſinam diſtribuere. 2. Non meretur laudem virtutis, qui ea quæ ſibi neceſſaria ſunt, alijs tribuit, præterquam in extrema neceſſitate, & in neceſſitate graui, quoad ea quæ ad ſtatum pertinent. Imò peccat, qui tantum eleemoſinam dat de ſuis bonis, vt fiat impotens ad præbenda neceſſaria eis, quibus debet, *ex c. Dominus, & cap. pulchra diſt. 86.* de quo vide n. ſeq. 3. Eſt illaudabile dare illis eleemoſinam, ex qua redduntur pigri, & inſolentes. 4. Eleemoſina largior debet dari pauperiori, & infirmo, quam minus pauperi, & valenti. Habenda eſt etiam ratio ætatis, & verecundiæ.

89 Quæres, an ſit verum quod communiter dicitur, quod eleemoſina non faciat pauperem, ſeu quod nullus depauperetur ob eleemoſinam, quantumuis largam, & abundantem? Reſp. non eſſe infallibile, quod eleemoſina afferat abundantiam rerum temporalium; ſolet tamen Deus aliquando augere ea, quæ in eleemoſinam largiuntur; colligitur ex illo Prou. 19. *Fœneratur Domino, qui miſeretur pauperis*. Et cap. 28. dicitur: *Qui dat pauperi non indigebit*. Et 2. Cor. 8. legitur: *Qui parcè ſeminat, parcè, & metet: & qui ſeminat in benedictionibus, de bene-*

Digitized by Google

benedictionibus & metet. Hanc vtilitatem eleemoſinæ aduertunt Sancti Patres, Leo *ſerm*.5. *de collectis*, & 4. *de quadrageſ.* Auguſt. *ſerm*.76. *de tempore*, & *ſerm*.25. *de verb.Dom*. Cyprian. *ſerm. de opere, & eleem*. Ambroſ. *ſerm*.81. Baſil. *orat. ad diuites*, & alij. Et ſunt innumera exempla quibus hæc veritas confirmatur de quibus in prato ſpirituali Sophronij. Leontius etiam in vita S. Io. Eleemoſinarij, Gregor. Turonenſis *lib*.5. *hiſtor*. Magnus Greg. *in Dialogis*, Beda *lib*.3. *hiſtor. Anglicanæ*, & alij.

90 Quæres 7. quænam ſint conditiones ex parte dantis eleemoſinam? Reſp. eſſe tres. Prima vt pura intentione detur, abſque omni vanæ gloriæ, & humanæ oſtentationis affectu. Hæc cōditio adeo neceſſaria eſt, vt eleemoſina praua intentione vitietur, & eius meritū diffluat. Vnde dicit D. Ambroſ. 1. offic. cap.30. *Neque illa perfecta eſt liberalitas, ſi iactantiæ cauſa magis quàm miſericordiæ largiaris. Affectus tuus nomen imponit operi tuo, quo modo à te proficiſcitur, ſic æſtimatur*. Secunda conditio eſt, vt promptè detur, promptè, ne egens cogatur importunis præcibus eam extorquere, & ne nimis differatur; iuxta illud Prou.3. *Ne dicas amico tuo, vade & reuertere, cras enim dabo tibi, cum ſtatim poſſis dare*. Et Iob 32. *Si negaui quod volebant pauperibus, & oculos viduæ expectare feci*. Vnde dicit Magnus Greg. 21. Moral. cap.12. *Procul dubio oportet, vt incunctanter detur, quicquid cum vera humilitate requiritur*. Tertia conditio eſt, vt eleemoſina fiat hilari animo, iuxta illud 2. cor. 9. *Non ex triſtitia, aut ex neceſſitate; hilarem enim datorem diligit Deus*. Vnde dicit D. Iſidorus lib.3 ſent. cap. 64. *Non eſt eleemoſina cum murmuratione tribuenda, ne comitante triſtitia, merces pereat diſpenſata. Tunc autem bene tribuitur, quando cum mentis hilaritate præbetur*.

91 Quæres 8. quot ſint abuſus in largitione, & petitione eleemoſinarum? Reſp. eſſe ſequentes. Primus, quando fiunt ſtatuta, vt vnaquæque ciuitas ſuos alat pauperes, præcluditur namque via peregrinis, & alijs ne habeant quo viuant. Secundus, quando ſtatuitur, vt ſinguli qui ex mendicatu viuunt, certum ſignum palam geſtent; nam tunc tollitur libertas multis petendi eleemoſinas eo quod verecundentur ferre illud ſignum. Non eſt tamen contra hanc libertatē id quod alicubi vidi practicari, vt omnes pauperes in vno hoſpitali alerentur, ibique maxima charitate tractarentur ſecundum eorum indigentiam, & qui poſſent laborare ſecundum eorum vires, & habilitatem implicarentur. Tertius eſt eorum, qui largitionem eleemoſinarum differunt vſque ad mortem, nam interea negligunt multos pauperes, eoſque à ſe durius repellunt, & à pluribus miſericordiæ actibus, bonorumque operum meritis ſe ipſos impediunt. Nec debent omnino priuare pauperes ſufficienti adiutorio, nec detrahere pijs fundationibus, quæ cauſa mortis fiunt, vt diuinus cultus augeatur, & pro ipſis defunctis oretur. Non peccant tamen diuites volentes relinquere pauperibus in teſtamento eleemoſinas largiores, cum hoc eis magis opportunum videtur ex cauſis honeſtis, modò extremè, & grauiter egentes cum occurrunt non omittantur. Hac etiam intentione licitum eſt futuris pauperibus theſaurizare. Quartus eſt eorum qui falſas indulgentias prædicant, vt copioſam eleemoſinā corrodant, quos abolet Trident. *ſeſſ*.21. *cap*.9. *de reformat*. Quintus eſt cum pauperes ſinuntur mendicare in Eccleſia dum officia ſacra fiunt, perturbāt enim orantes, quem abuſum ſeuerè prohibuit Pius V. in Bulla *Cum primum Apoſtolatus officium anno* 1566. Toleratur tamen conſuetudo qua colligitur eleemoſina in Eccleſia inter officia ſacra, dum tunc populus eſt collectus, cum occaſio cōmodior vix inueniatur, & propter inueteratam conſuetudinem nemo offenditur. Offenduntur autem quidam quando vident pauperes, qui aliquando ſolent eſſe nimis moleſti.

92 Quæres 9. an teneamur ſaltem

in ex-

Digitized by Google

in extremæ neceſſitate facere eleemoſinam cum periculo amittendi famam, aut honorem? Caſus ſic mihi proponitur: in domo valde ſuſpecta, vel in domo meretricis iacet infirmus, qui indiget mea ope, ſiue ſpirituali, ſiue corporali, & non poſſum illi ſubuenire ſine periculo amittendi famam; an tunc debeam cum hoc periculo ingredi talem domum, & ſubuenire egenti? Reſp. affirmatiuè, nam bonum ſpirituale, aut corporale vitæ proximi debet meæ famæ, meoque honori præferri. Obligamur namque prius alterius vitam, quam noſtrum, noſtrorumque honorem, conſeruare, vt conſtat ex dictis ſupra de ordine charitatis.

93 Quæres 10. an obligatus ex pęnitentia Sacramentali ad dandam eleemoſinam ſatisfaciat præcepto ſuccurrendi extremè indigenti, ſi eam illi largiatur? Aliqui dicunt non ſatisfacere, quia eleemoſina pœnitentialis debet liberè elargiri, ac proinde per illam non ſatisfit præcepto de ſuccurrendo extremè egenti. Poſſet quidem ſatisfieri ſi Confeſſarius hoc exprimeret, ſecus non; quia eius intẽtio, niſi aliud exprimat, eſt de danda eleemoſina ſupererogationis. Sicut quando imponit auditionem ſacri, intelligitur de ſacro indebito: & cum imponit ieiunium, intelligitur de ieiunio indebito. Hoc videtur verius: non eſt tamen improbabile, quod tunc ſatisfaciat, niſi Confeſſarius expreſsè oppoſitum decerneret. Nec eſt eadem ratio de auditione ſacri, & de ieiunio, quia tunc intenditur potiſſimè opus pęnitentiæ, ac proinde nouum, ac diſtinctum ab opere præcepti. At in eleemoſina intẽditur ſubleuatio egeni, quæ in vtroque caſu habetur. Deinde dato, quod etiam in eleemoſina intenderetur potiſſimè pœnalitas: adhuc datur: cum non ſit leuis pæna ſua pecunia priuari, & parum refert, quod aliàs eleemoſina debeatur, cum ea obligatio extinguatur, quocumque modo ſubueniatur egenti. Vnde extincta neceſſitate per dationem eleemoſinæ pęnitentialis, ceſſat obligatio eleemoſinæ præceptæ.

94 Quæres 11. an ſit maioris meriti dare eleemoſinam in vita, quam relinquere eam dandam poſt mortem? Reſp. eſſe longioris meriti eam dare in vita, quàm relinquere, vt detur poſt mortem. Hinc Pintus in cap. 6. Ezech. dicit: *Nonnulli huius temporis Chriſtiani non relinquunt pauperibus opes, niſi in morte, quando illa eos relinquunt. Sunt veluti pecora, quæ non manducantur niſi mortua, & cocta. Non poteſt ex illis pauper quicquam comedere niſi eos concoquat prius mors. At quantò tutiùs eſſet in vita manum pauperi porrigere; non damno legata, inopibus poſt mortem tribuenda, ſed illis eleemoſinas in vita antepono.*

95 Quæres 12. an largior eleemoſina danda ſit palam petenti, an petenti ſecretò? Reſp. quod per ſe loquendo eleemoſina largius dari debet palam petenti. 1. Ne dans iudicetur auarus, & ſordidus, dignuſque vituperio. 2. Quia petens palam, maiorem ſuſtinet verecundiã, ac proinde eſt maiori eleemoſina dignus. 3. Quia ſicut donatio quæ fit coram alijs debet eſſe largior, ac quando fit ſecreto, ita & eleemoſina. Debet etiam eleemoſina eſſe largior, quando habet interceſſorem digniorẽ. Item quando petitur ad pium opus ex ſuggeſto, aut ante Altare, cum promiſſione, quod circumſedentes orabunt pro dantibus. Vnde non eſt vituperandus qui vt maiorem obtineat eleemoſinam ob grauiorem neceſſitatem interponit grauem interceſſorem, atque præcellentem, vt citius, largiuſque impetret, quod petit. Hinc ſequitur non eſſe communiter eos, & maximè Prælatos laudandos, qui ſuas eleemoſinas tantùm ſecretò diſtribuunt. Quia præceptum eſt eis, vt publicè etiam benè operentur, iuxta illud Chriſti D. Matt. 5. *Sic luceat lux veſtra coram hominibus, vt videant opera veſtra bona, & glorificent patrem veſtrum, &c.* Nullus tamen optare debet, vt eleemoſinæ publicè petantur, vel per excellentes interceſſores, ob periculum inanis gloriæ.

96 Quæres 13. an executor eleemoſinæ diſtribuendæ in pauperes, poſſit eligere cognatos ſuos, & familiares pauperes? Reſp. affirmatiuè, imò & filios, & ſe ipſum, ſi pauper ſit. Et ſi ſint duo executores, poteſt alter alteri, ſi pauper eſt eleemoſinam elargiri, & hoc quidem non ſolùm in foro conſcientiæ, ſi dolus abſit, ſed etiam in foro exteriori. Nauar. *de eleem. n.70. & 72.*

97 Quæres 14. quare diuitię dicantur in Euangelio mammon iniquitatis, licet non ſint iniquè acquiſitæ? Reſp. ob ſequentes rationes. 1. Quia communiter rapere ſolent poſſidentium affectus, vt nequè extremè, aut grauiter indigenti largiantur, vnde vocantur iſti *Viri diuitiarum*, quia magis à diuitijs poſſidentur, quam eas poſſideant. 2. Quia non ſunt veræ, cum non poſſint hinc auferri in morte pſal. 48. 3 Quia pariunt in homine iniquam confidentiam. Eodem pſal. 4. Quia plerumque iniquè acquiruntur, aut ſunt iniquè acquiſitæ à parentibus. 5. Quia iniquè à pleriſque poſſidentur. 6. Quia aliquando iniquè conſumantur, ac dilapidantur. 7. Quia præbent occaſionem multarum iniquitatum. 8. Quia multoties inæqualiter poſſidentur. Hinc rectè dicit D. Bernard. lib. 2. de conſideratione: *Diuitiarum vſus, bonus; abuſio, mala, ſolicitudo, peior; quæſtus, turpior*. Vide Paulum Vann. *Dominica 9. poſt Pentecoſten de villico iniquo*.

DISPVTATIO XXII.

IN QVAES. XXXII. D. THOMAE.

De correctione fraterna.

1 IN Art. 1. docet S. Doctor, quod correctio fraterna, quæ ad remedium peccati ordinatur, eſt actus charitatis, quia ad eandem virtutem pertinet procurare bonū fratris, & illius malum repellere. Quod ſi correctio ordinaretur in remedium peccati delinquentis, ſecundum quod eſt in malum aliorum; vel ſecundum quod infert nocumentum, maximè bono communi, tunc eſſet actus iuſtitiæ; conſeruare namque rectitudinem vnius ad alterum, pertinet ad iuſtitiam. In art. 2. explicat quomodo fraterna correctio ſit in præcepto. In art. 3. tria dicit. 1. quod correctio fraterna prout ſpecialiter tendit ad emendationem fratris per ſimplicem admonitionem pertinet ad quemlibet charitatem habentem. 2. quod correctio per quam intenditur bonum commune, pertinet ad ſolos pręlatos, quia ad illos ſolos pertinet punire, vt alij timentes à peccatis deſiſtant. 3. quod in correctione fraterna, quæ ad omnes pertinet, grauior eſt cura prælatorum. In art. 4. declarat quomodo quis teneatur, & debeat corripere prælatum ſuum. In art. 5. oſtendit quomodo peccator debeat corripere delinquentem. In art. 6. duo dicit. 1. quod correctio fraterna vt eſt actus iuſtitię nō eſt omittenda ob timorem ne correptus fiat deterior, quia ſi propria ſpontè nolit emendare, & peccata relinquere, per pœnas cogendus eſt, vt ſic cōmuni bono prouideatur. 2. quod in correctione communi, abſtinendum eſt, quando peccator non recipiet admonitionem, ſed ad peiora labetur, quia correctio fraterna habet pro fine bonum delinquentis,

quod

Digitized by Google

quod ſi non ſperatur, relinqui debet. In 7. art. explicat, quando ſecreta admonitio debeat præcedere denunciationẽ. In art. 8. declarat quando teſtium inductio debeat præcedere publicam denuntiationem. Pro quibus ſit.

DVBIVM I.

An correctio ſit actus charitatis.

2 PRo intelligentia dicendorũ notandũ 1. quod poſtquam S. Doctor egit de eleemoſina corporali, incipit agere de ſpirituali, & licet ſint ſeptẽ genera eleemoſinæ ſpiritualis, de ſola tamen correctione diſputat, & de ea prę cipuè, quæ fraterna dicitur; de hac namque magis ſpeciales ſunt difficultates. Notandum 2. quod correptio licet apud latinos varias habeat ſignificationes, magis tamen communiter ſignificat increpationem, ſeu admonitionem increpatoriam, qua peccatum alicuius arguitur, vt emendetur, iuxta illud pſal. 140. *Corripiet me iuſtus in miſericordia, & increpabit me*. Et ad Theſſal. 5. *Corripite inquietos*. Cæterum correctio dicitur à verbo corrigo, & ſignificat emandationem alicuius errati; ex vi namque vocis denotat effectum emendæ, non actionem. Ex communi tamen vſu pro actione accipitur ordinata ad corrigendum licet non ſequatur effectus emendæ.

3 Notandum 3. ex Baunesio hoc loco, quod ſua eſt differentia inter correctionem, & correptionem; inter corripere, & corrigere, quia corripimus, quos emendare intendimus, & eos corrigimus, quos in effectu emendamus. Sot. *opuſc. de ratione tegendi, & detegendi ſecretum membr.* 2. *q.* 1. dicit correctionem propriè pertinere ad prælatos, & eſſe eam, quæ iudicialis dicitur, at correptionem ad omnes, & eam eſſe quæ vocatur fraterna. Oppoſitum tenet Sylu. *ver. correctio in princ.* Sed non eſt in hoc immorandum cum communiter confundantur, & pro eodem accipiantur.

4 Notandum 4. D. Thomam duas diſtinguere correctiones. Prima eſt quæ expellitur peccatum, quatenus eſt nociuum peccanti, & vocatur fraterna. Secunda eſt quæ excludit peccatum quatenus eſt nocumentum alterius, & maximè communitatis, & eſt perturbatio debiti ordinis iuſtitiæ, & vocatur iudicialis, & fit per pœnam, & punitionem. Hanc diſtinctionẽ deſumit S. Doctor *in* 4. *diſt.* 19. *q.* 2. *art.* 1. ex Ariſt. 10. Ethic. cap. 11. vbi dicit quod homines dupliciter retrahi poſſunt à peccato. Primò propter odium, vel timorem turpis ideſt fœditatis, & malitiæ ipſius peccati: hoc modo retrahuntur, qui corripiuntur. Secundò propter odium, vel timorem pœnæ per iuſtitiam infligendę; & hoc modo retrahuntur qui per iudices puniuntur. Et de vtraque quæritur an ſit actus charitatis, iuſtitiæ, &c.

5 Prima ſententia eſt, quod vtraq; ſit actus charitatis non imperatus, ſed elicitus. Sic aliqui expoſitores hoc loco. Secunda ſent. eſt, quod correctio iudicialis ſit actus elicitus iuſtitiæ, at correctio fraterna ſit actus elicitus charitatis. Sic Lorca, & alij hoc loco. Noſtra ſententia ſequentibus concluſionibus explicatur.

6 Prima concl. *Correctio fraterna eſt actus elicitus miſericordiæ, & imperatus charitatis*. Sic tradunt Thomiſtæ hoc loco, pro quo videri poteſt Bann. Conſtat ex dictis ſupra de miſericordia vbi oſtendimus eſſe ſpecialem virtutem à charitate diſtinctam. Et ſic cum correctio ſit actus miſericordiæ; ſeu eleemoſinæ ſpiritualis, ſequitur, quod non ſit actus elicitus charitatis, ſed tantum imperatus.

7 Secunda concluſio. *Correctio iudicialis eſt actus elicitus iuſtitiæ*. Ratio clara eſt, quia correctio iudicialis, qua talis eſt formaliter, non reſpicit bonum correcti, ſed alterius, vt ſcilicet alterius damnum reparetur; ſed hoc pertinet ad iuſtitiam; ergo, &c.

8 Sed obijcies 1. nam videtur, quod correctio fraterna ſit actus elicitus charita-

Digitized by Google

ritatis, hoc enim conuincere videtur ratio D.Thomæ in hoc art.1.vbi ſic dicit. *Remouere autem malum alicuius, eiuſdem rationis eſt, ſicut bonum eius procurare; procurare autem fratris bonum pertinet ad charitatem per quam volumus, & operamur bonum amico, &c.* Reſp. hoc argum. ſolum probare, quod correctio ſit actus imperatus à charitate; vt enim correctio tollit defectum gratiæ, & charitatis, à gratia, & à charitate eſt; at vt tollit miſeriam ſpiritualem, & defectum ſpiritualem quodammodo inuoluntariū, eſt actus proximè elicitus à miſericordia.

9 Obijcies 2. nam correctio iudicialis videtur pertinere ad charitatem, vel miſericordiam; ergo, &c. Antecedens probatur, quia correctio iudicialis expreſsiùs ponitur inter ſeptem opera miſericordiæ, dicitur enim. *Conſule, caſtiga, &c.* caſtigare autem magis dicit correctionem iudicialem, quam fraternam. Reſp. quod etiam correctio iudicialis, non qua talis, eſt actus miſericordiæ, ſi fiat ob bonum delinquentis, cui cedit in bonum caſtigatio, & pœnam luere.

10 Obijcies 3. nam correctio poteſt etiam fieri ex alio, vel alijs motiuis, vt ſi peccator corripiatur, & etiam puniatur quatenus eius peccatum eſt offenſa Dei, &c. ergo; &c. Reſp. poſſe fieri ex alijs motiuis, & finibus, & tunc imperabitur ab illa, vel illis virtutibus, cuius, vel quarum eſt illa motiua, vel fines reſpicere.

DVBIVM II.

An correctio fraterna ſit in præcepto.

11 PRima ſententia, ſeu potius error fuit Pelagianorum, qui ex certa, & infallibili certitudine diuinæ prædeſtinationis inferrebat non dari de correctione præceptum; imò dicebant eſſe inutile corrigere quemquam, vel admonere, vt colligitur ex D. Auguſt. *lib. de correctione, & gratia,* quem contra eoſdem Pelagianos compoſuit. Ob hoc negarunt certitudinem prædeſtinationis, eamque in cuiuslibet manibus poſuerunt.

12 Veritas catholica ſequenti concluſione explicatur. *Correctio fraterna non ſolum eſt vtilis, ſed etiam in præcepto per ſe obligante ad mortale.* Colligitur hæc concl. ex illo Matth 18. *Si peccauerit in te frater tuus. &c.* Ad Galat. 6. dicitur. *Si præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto: vos qui ſpirituales eſtis, huiuſmodi inſtruite in ſpiritu lenitatis.* Vt autem conſtaret de hoc eſſe præceptum ſubdit. *Alter alterius onera portate, & ſic adimplebitis legem Chriſti.* Et 1. ad Theſſal.5. dicit idem Apoſtolus. *Corripite inquietos.* Et Eccleſ. dicitur. *Corripe proximum tuum, ne iteret, corripe amicū ne addat facere.* Determinatur hæc veritas in iure canonico, *cap. ſi peccauerit. 2. q 1. cap. tam ſacerdotes 24. q. 1. cap. prouidendum diſt. 85. cap. Sacerdotes diſt. 86. cap. non putes 23. q. 5. cap. qui alios, & cap. ex iniuncto de hæreticis, cap. nouit de iudicijs. cap licet Heli, de ſimonia,* & alibi. Idem tradunt Sancti Patres. D. Auguſt. *tract. 7. in Ioannem, & ſerm. 16. de verb. Dom.* D. Gregor. *lib. 16. moral. c. 5.* & alij paſſim.

13 Probatur ratione, nam eleemoſina ſpiritualis eſt potior corporali, vt omnes tradunt, & nos ſupra vidimus; ergo erit maior obligatio eleemoſinæ ſpiritualis, quam corporalis; ac proinde magis tenebimur ſuccurrere animę proximi per correctionem, quam corpori per eleemoſinam. Tum quia tenemur lege naturæ reducere bouem, aut aſinū proximi errantem; ergò multò magis tenebimur reducere proximum noſtrū errantem. Tum etiam quia membra in corpore naturali ſe mutuò iuuant; ergo etiam in corpore ciuili. Cum enim homo ſit animal ciuile, neceſſe eſt, quod hominum multitudo in vnum coaleſcat, vel in vnum corpus ciuile, ac proinde debent ſe mutuò iuuare ſicut membra corporis naturalis.

14 Sed obijcies 1. nam nullus corrigit

rigit notiſſimos peccatores; ergo ſignum eſt non dari præceptum de correctione, aliàs omnes damnari deberent, qui tales non corrigunt. Reſpondet Bannes, quod tanta negligentia inter Chriſtianos in corrigendis fratribus, non caret omnino culpa, & hoc fortè eſt vnum de peccatis occultis de quibus veniam petimus cum dicimus. *Ab occultis meis munda me Domine*. Hinc viri timorati ſe accuſant de negligentia in obſeruantia huius præcepti. Et confeſſarij deberent eſſe ſoliciti inquirendo de huius præcepti obſeruantia, vel dices quod ideo illi non corriguntur, quia non adeſt ſpes emendationis.

15 Obijcies 2. nam ſi daretur hoc præceptum, vel eſſet diuinum, vel naturale, vel humanum: Non diuinum, quia lege Euangelica nullum præceptũ nouum imponitur præter præcepta fidei & ſacramentorum. Neque eſt naturale, aliàs teneremur corrigere meretrices, hebræos, infideles, & omnes publicos peccatores. Neque eſt humanum, quia iam eſſet abrogatum ex diſſuetudine. Reſp. quod præceptum correctionis eſt naturale, vt ex rationibus à nobis factis conſtat. Eſt tamen in lege Euangelica propoſitum, explicatum, & confirmatum: Non tenemur tamen corrigere meretrices, hebræos, &c. quia communiter nullus ſperatur fructus. Quod ſi in aliquo caſu ſpeciali aliquis ſperaret fructum, ad illorum correctionem teneretur.

16 Obijcies 3. nam nemo tenetur facere eleemoſinam corporalem illi qui poteſt, & habet vnde ſibi ſuccurrat. Seu nemo tenetur eum ſubleuare, qui voluntariè patitur neceſſitatem. Sed omnis peccator voluntariè patitur neceſſitatem; cum peccatum ſit voluntarium, & omnis peccans voluntariè peccet; ergo, &c. Reſp. negando paritatem. Ratio diſcriminis eſt, quia patiens neceſſitatem corporalem habet ſine te vnde ſibi prouideat, & qui iam peccauit non habet vnde reſurgat; nam inter auxilia extrinſeca à Deo ordinata vt frater à peccato reſurgat, eſt correctio fraterna, ac proinde eam teneris ponere: vel dicas, quod ſicut teneris monere fratrem voluntariam patientem neceſſitatem cibi corporalis, vt cibum ſumat, ita teneris monere patientem neceſſitatem, vt ſumat, ſeu vt vtatur Dei gratia, qua à peccato reſurgat.

17 Obijcies 4. nam vel Deus deſpexit fratrem, vel non; ſi deſpexit, fruſtra corrigitur, dicente Eccleſ. 7. *Nemo poteſt corrigere, quem ille deſpexerit*. Vel non deſpexit, & tunc eum corriget Deus. Reſp. cum nullus ſciat an Deus aliquem deſpexerit, nec ne; vnuſquiſque debet ſuæ ſatisfacere obligationi. Deinde de vnoquoque præſumendum eſt, quod nõ ſit deſpectus niſi de contrario conſtet. Deinde quis ſcit quod Deus ad meritum noſtrum cedere velit proximi conuerſionem; vt dum fratrem corripimus, multitudinem noſtrorum peccatorum operiamus.

18 Obijcies 5. nam peccator non tenetur ſtatim agere pænitentiam, & ſe in Deum conuertere, ſed poteſt expectare annum; obligatio namque confitendi peccata eſt ſemel in anno. Vnde qui in principio anni peccauit, non tenetur confiteri niſi in fine anni, niſi obligetur per accidens, vt ad recipiendum ſacramentum, vel ratione articuli mortis, &c. Ergo ſolum tenemur corrigere, quando pęnitens tenetur ſeipſum emẽdare; non enim ego habeo maiorem obligationem corrigendi fratrem, quam ille habeat ſe emendandi; cum obligatio corrigendi oriatur ab obligatione emendandi. Reſpondet Bannes hoc loco negando paritatem, nam frater cum ſit bonorum ſuorum ſpiritualium dominus poteſt iuri ſuo cedere, & conuerſionem ad tempus confitendi differre. At ego cum non ſim dominus ſuorum bonorum ſpiritualium, ſed quaſi cuſtos, non poſſum correctionem differre, ſed debeo ſtatim data commoditate facere.

19 Reſpondet alij, quod licet peccator non teneatur confiteri niſi ſemel in anno, tenetur tamen pœnitere tempore,

Digitized by Google

pore,& loco, ac proinde tenemur & nos eum corrigere tempore, & loco opportuno. Cœterum hæc ſolutio non placet, nam ex illa ſequitur, quod præceptum pœnitentiæ obligaret, quando non obligat præceptum confidendi. Vnde Eccleſia non rectè determinaſſet annum ad confeſſionem, cum fideles teneantur pœnitere poſt peccatum patratum. Tum quia pœnitentes dum in Paſchate confitentur, non confitentur hoc peccatum, nec Confeſſarij ſunt ſoliciti de interrogatione illius.

20 Alij etiam reſpondent, quod licet peccator non teneatur de ſuo peccato pœnitere niſi ſemel in anno ratione annuæ confeſſionis, tamen nos tenemur ipſum corripere data opportunitate; nec mirum videtur, inquit Ioann. Malder. hoc loco cuius eſt & hæc, & præcedens ſolutio, quia præceptum corrigendi eſt veluti præparatio ad hoc vt frater reſurgat; eſt veluti medium ad pænitentiam; & tu ditior es in hoc genere. Tu ergo debes monere, & frater data ſua opportunitate corrigetur. Cœterum neque hæc reſponſio placet, nam mediũ non obligat niſi ratione finis, cum non ſit gratia ſui, ſed gratia eiuſdem finis; ergo ſi emendatio, ſeu pœnitentia fratris, quæ eſt finis correctionis non obligat niſi ſemel in anno, neque correctio quæ vt medium aſſumitur ad pœnitentiam fratris obligabit niſi ſemel in anno, quando frater obligabitur ad correctionem, ſeu pœnitentiam.

21 Veram reſponſionem tradidimus *de pœnit. diſp. 2. q. 11. ad 2. argum.* quod tenemur quidem quamprimum data opportunitate corrigere proximum noſtrum ne in peccatum perſeueret, & ne labatur in futurum, non tamen tenemur corripere ſtatim, aut quam primùm data opportunitate, vt à peccato commiſſo reſurgat, ad hoc enim non tenemur, niſi quando, & ipſe tenetur. Vnde ſi videamus aliquem non confiteri, vel conteri quando ad id tenetur, vt in mortis periculo, quando ſacramenta miniſtrare vel recipere debet &c. tunc tenebimur ad correptionem: ſimiliter tenemur ad correptionem quando in peccato perſeuerat, vel ne futurum committat; quia in iſtis caſibus idipſum erga nos ipſos præſtare tenemur.

22 Sed quæres ad quod Decalogi præceptum reuocetur hoc præceptum correctionis? Reſp. reuocari ad 4. præceptum de honorandis parentibus, in hoc enim continetur omnis dilectio fratrum tam carnalium, quam ſpiritualium. Poteſt etiam reuocari ad 5. nam quod de vita corporali proximi præcipitur, ad vitam ſpiritualem extenditur.

DVBIVM III.

An præceptum fraternæ correctionis obliget omnes, an ſolos Prælatos.

23 PRima ſententia eſt, quod hoc præceptũ ſolos Prælatos obliget. Hæc ſententia tribuitur Gloſ. *in cap. ſi peccauerit 2. q. 1.* Angelo *verb. denuntiatio in princip.* Armacan. *lib. 7. de quæſt. Armenor.* & Innoc. *in cap. nouit de iudicijs.*

24 Noſtra ſententia duabus concluſionibus explicatur. Prima concluſ. *Præceptum correctionis fraternæ eſt vniuerſale, & omnes obligat, & non ſolos Prælatos.* Sic tradit S. Doctor *hic art. 3.* vbi omnes eius expoſitores definiuit S. Anacletus Papa *epiſt. 5. & refertur cap. tam Sacerdos 24. q. 3.* Colligitur ex illo Eccleſ. 7. *vnicuique mandauit Deus de proximo ſuo,* tam quoad corporalia, quam quoad ſpiritualia. Probatur ratione deducta ex S. Thoma loco cit. nã præceptum correctionis oritur à charitate, & miſericordia: à charitate vt imperante, & à miſericordia vt eliciente; ergo eos omnes obligat, quos obligat charitas & miſericordia; ſed charitas, & miſericordia obligant omnes; ergo etiam præceptum charitatis.

25 Sed obijcies 1. nam ſi hoc præceptum obligaret omnes, obligaret etiã infideles; ſed hoc non videtur verum, ergo,

Digitized by Google

ergo, &c. Reſp. concedendo antecedens; cum enim hoc præceptum ſit naturale, ad omnes ſe extendere debet; ſicut ad omnes ſe extendit obligatio charitatis, & miſericordiæ naturalis. Et ſic infideles non ſolùm in corporalibus, ſed etiam in moralibus, tenentur alijs hominibus ſubuenire, quantum eorum facultati ſuppetit, ſic enim dictat rationis lumen, & regula. Quocirca Ariſt. apud D. Tho. *art.* 2. dicit potius eſſe ſubueniendum amicis in moribus, quam in pecunia.

26 Obijcies 2. nam Matth. 18. vbi Chriſtus D. præceptum correctionis inſinuat, cum Petro loquitur, qui erat Prælatus; legit namque Origenes. *Dixit Ieſus Petro: Si peccauerit, &c.* Reſp. quod in textu hoc non habetur, nec alij Patres hoc habent. Deinde dato quod loqueretur cum Petro, adhuc nihil contra nos conuincitur, ſed potius oppoſitum, cum eum quem corripere præcipit non vocet ſubditum, ſed fratrem, ex eo quod correctio debita eſt iure fraternitatis, in qua ſunt omnes omnibus fratres, & non ſoli Prælati.

27 Obijcies 3. nam D. Thomas nõ extendit hoc præceptum ad omnes, ſed ſolùm ad charitatẽ habentes; ergo, &c. Reſp. mentem D. Thomæ non eſſe, excuſare non habentes charitatem ſupernaturalem, ſed quod hoc præceptum pertineat ad omnes, ad quos pertinet habere charitatem ſiue ſupernaturalem, ſiue naturalem, & ſunt omnes homines.

28 Secunda concl. *Prælati Eccleſiaſtici maiori obligatione tenentur corrigere ſuos ſubditos.* Hanc concl. docet S. Doctor *hic art.* 3. *ad* 1. & omnes eius expoſitores. Colligitur ex illo Malach. 11. *Qui Sacerdos eſt, & non corripit delinquentes Sacerdotis officium præterit;* quia nimirum maior eſt obligatio Sacerdotis. Hinc S. Pater Aug. 1. de ciuit. 9. ſic fatur. *Qua in re non vtique parem, ſed longe grauiorem habent cauſam, quibus per Prophetam dicitur: ſanguinem eius de manu Sacerdotis requiram.* Et ratio conuincit, quia Prælatorum obligatio ex duobus capitibus creſcit. Primò quia correctio Prælatorum efficacior eſt. Secundò quia Prælati tenentur plus diligere ſubditos, tanquam ſibi ſpeciali quodã nexu coniunctos. Ex iſtis duobus capitibus creſcit obligatio Prælatorum quaſi per accidens. At per ſe creſcit eorum obligatio ratione officij, quo ſpeciali cura tenentur incumbere ſaluti animarum, & omnia neceſſaria ſolicitè exhibere.

29 Sed quæres 1. an maior iſta Prelati obligatio, quam habet ratione officij ſit ex iuſtitia, an ſolum ex charitate? Petrus Lorca *hoc loco diſp.* 42. dicit, quod iſta maior Prælati obligatio ratione officij non ſit ex iuſtitia, ſed ſolùm ex charitate, quia correctio fraterna à quocumque fiat non eſt actus iuſtitiæ, ſed charitatis; nec video, inquit, quomodo ad iuſtitiam reuocari poſſit. Et poſtea infert, quod neglectus correctionis in Prelato ſit ſolum circunſtantia aggrauans, non mutans ſpeciem. Nihilominus dicendum eſt cum Caiet. Bann. & alijs hoc loco, quod maior obligatio per ſe in Prælato oriatur ex iuſtitia; nãm Prælatus, vt Prælatus eſt non tenetur ad plura quam antea, niſi in ijs, quæ pertinent ad officium Prælati; ſed ad officium Prelati pertinet etiam prouidere bono ſpirituali ſubditorum, non minus quam bono corporali, ergo, &c. Pro quo nota, non eſſe ſenſum, quod correctio in Prælato ſit actus iuſtitiæ elicitus, ſed tantum imperatus. Sicut enim, vt ſupra vidimus de eleemoſina, poteſt eleemoſina imperari etiam ab alijs virtutibus præter charitatem, ita & correctio. Vnde cum proximus eſt in neceſſitate tam corporali, quam ſpirituali; ratione officij, ſeu ratione iuſtitiæ obligatur ad ſubueniendũ proximo; & iuſtitia tunc debet imperare miſericordiæ, vt de facto ſubueniat. Vnde non placet, quod dicit Banneſius, quod ratione Prælationis homo obligatur à miſericordia in aliquo caſu, in quo non obligaret aliàs. Non inquam hoc placet, nam ex hoc ſequitur iuſtitiam nullam afferre obligationem, ſed omnem eſſe à miſericordia, & iuſtitiam ſolùm ſe habere concomitanter, quod falſum

ſum

Digitized by Google

ſum videtur; nam iuſtitia obligat Prælatos vt imperet miſericordię in hoc, aut in illo caſu, ratione officij, ad quod ab officio exemptus non obligatur. Nam ab officio exemptus non obligatur inquirere vitam aliorum vt corrigat, vt tenetur Prælatus quandoque, vt poſtea videbitur. Ex quo infertur non ſufficere, quod Prælatus dicat in confeſſione omiſi correptionem, ſed debet addere ſubditi, niſi à Confeſſario cognoſcatur eum eſſe Prælatum. Sic etiam tradit Bann. loco cit. concl. vlt.

30 Quæres 2. an reſolutio præcedentis quęſiti intelligatur ſolum de Prę latis Eccleſiæ, an etiam de Prælatis, ſeu præfectis ſæcularibus? Reſp. quod intelligitur etiam de ſæcularibus ſuo modo, & pro ratione officij. Dixi ſuo modo, & pro ratione officij, quia cum præſidentes ſæculares ſolum temporaliter præſint, ac proinde ſolum bonum politicum, & reipublicæ, reſpiciant non tenentur omnia peccata corrigere, ſed ea tantum quæ paci, tranquillitati reipublicæ, & bono ordini politico aduerſantur.

31 Quæres 3. an præter Prælatos dentur alij, qui ſimilem habeant Prælatorum obligationem quoad correctionem? Reſp. affirmatiuè. Nam in primis Confeſſarij tenentur ex officio tanto, & maiori vinculo quam Prælatus, ſi pœnitentis diſpoſitio id exigat. Præterea ad vitia publica, & publicè corripienda tenentur Concionatores, iuxta illud Prophetæ: *Clama, ne ceſſes, & exalta vocem tuam, & annuntia populo meo peccata eorum.* Vnde grauiter redargui debent Concionatores noſtri temporis, qui pruriunt auribus, & à veritate auditum auertunt, & ad fabulas conuertuntur.

32 Quæres 4. an ad id teneantur viri doctrina, & ſanctitate eminentes? Reſp. quod iſti ea ſolùm ratione obligantur præ cæteris ad correctionem, quatenus poſſunt faciliùs prodeſſe, & eorum correctio eſt efficacior. Non tamen ita tenentur vt Prælati, quia eorum obligatio non oritur ratione officij, ſeu ex debito iuſtitiæ.

DVBIVM IV.

An peccatores teneantur præcepto correctionis, vbi alia.

33 PRima ſententia, ſeu error fuit quorundam hæreticorum exiſtimantium, quod peccatores non teneantur ad correctionem, niſi prius agãt pœnitentiã. Secunda ſententia eſt, quod ſi homo ſit in peccato publico, ex quo ſequitur aliorum ſcandalum, tenetur ceſſare ab eo ſaltem exterius, vt ſic corrigat fratrem quem ſcandalizat. Sic tenet Bannes hoc loco *art.* 5. *concl.* 2. quia inquit non ſcandalizare eſt præceptum negatiuum, quod obligat pro ſemper; & præceptum correctionis eſt affirmatiuum, quod tunc obligat; ergo tenebitur auferre ſcandalum, vt corrigat fratrem: alioquin melius eſſet ei vt ſuſpendatur mola aſinaria in collo eius, & demergeretur in profundum maris.

34 Noſtra ſententia ſeq. concl. explicatur. *Præceptum correctionis obligat etiam peccatores, vt non teneantur ex ſpeciali præcepto correctionis ceſſare à peccato quocumque, vt fratrem corrigant.* Hanc concl. ſic abſolutè tradit S. Doctor *art.* 5. Richard. *in* 4. *diſt.* 19. *art.* 2. *q.* 2. Palud. *ibid. q.* 3. *art.* 3. Angelus *verb. correctio, n.* 4. Sylu. *eod. verb. dub. vlt.* Sot. *de ratione tegendi, & detegen. ſecret. memb.* 2. *q.* 3. *concl.* 6. Gabriel. *lect.* 74. & alij communiter. Notandum 1. quod licet peccator per ſe teneatur dicto præcepto, tamen non debet temere ſe ingerere in aliorum correctione, cum hoc vix fiat ſine aliqua ſuperbia, & proximi contẽptu. Notandũ 2. quod peccator quando videt quod prodeſſe poteſt; non debet correctionem relinquere, nec debet eſſe puſillanimis ex teſtimonio malę conſcientiæ, ſed debet ſuæ obligationi ſatisfacere, nec vt ſe emendet debet huius præcepti obſeruantiam prætermittere; quod ſi periculum non ſit in mora, optimum

Digitized by Google

mum conſilium eſt ſe emendare vt peccatum fratris impediat. Notat autem, & benè Caiet. *art.*5. quod reſpectu peccatoris, optima erit diſpoſitio ad pœnitentiam ſi ſua correctione impediat alterius peccatum, aut alium peccatorem conuertat.

35 Probatur concl. Nam nullus peccator quocumque peccato infectus liberatur ab obſeruantia aliorum præceptorum; ergo neque liberatur ab obſeruantia huius præcepti correctionis. Tum quia aliàs eſſet inijcere laqueum conſcientijs fidelium. Tum etiam quia pœnitentia interior non poteſt eſſe mediũ ad correctionem fratris cum ſit occulta, & exterior tantum, eſt quædam ſimulatio, quæ non deſeruiet niſi ad vanitatem & ſuperbiam corripientis. Præterea correctio non requirit ſanctitatem in corripiente, cum non ſit actus ſacer, vt ſunt actiones ſacramentorum, quæ miniſtri ſanctitatem requirunt, vel ergò requiritur ſanctitas ſaltem exteriùs, ne fiat ſuperbè, vel ne generetur ſcandalum; vel ne fiat imprudenter, negligendo propria peccata, & curando aliena; ſed hæc ſunt omnino per accidens, & caueri poſſunt, ne eueniant; ergo per ſe obligabitur ad illam quicumque peccator. Tum denique, quia etiamſi peccator ſit publicus, adhuc poteſt corripere ſine ſcandalo, & cum fructu, ſi corripat cum humilitate, ſeruans eum modum, quẽ ponit S.P. Aug. lib. 2. de ſerm. Dom. c. 30. ſcilicet. *Non obiurgemus, ſed congemiſcamus, & ad æqualiter conandũ inuitemus.* Benè verũ eſt, quod cum ſit valdè difficile in publico peccatore ſeruare hunc modum, & rarò correctio publici peccatoris poteſt eſſe vtilis, propterea ſolent iſti excuſari.

36 Sed quæres 1. an detur caſus, quo quis teneatur ad ſui emendationẽ, correctionem, & pœnitentiam ſaltem exteriorem, vt agat correctionem fraternam? Reſp. affirmatiuè, vt quando proximus eſt in extrema neceſſitate ſpirituali, & mea correctio eſt medium cõueniens ad ſalutem animæ illius. Ratio eſt, quia teneor me priuare delectatione peccati, vt frater meus æternam ſalutem conſequatur. Si enim ob ſalutem ſpiritualem proximi teneor exponere vitã temporalem, à fortiori tenebor relinquere peccata.

37 Quæres 2. an correctio iudicialis fieri poſſit à peccatore? Sanctus Doctor *in 4. diſt. 19. q. 2. art. 2. quæſtiunc. 2.* tenuit, quod Iudices Eccleſiaſtici peccent ſi iudicent in ſtatu peccati; fundamentum ipſius fuit, quia exiſtimauit quemcumque actum annexum dignitati Eccleſiaſticæ eſſe ſacrum, ac proinde requirere in miniſtro ſanctitatem. Eamdem ſententiam ſecuti ſunt Palud. *ibid. q. 3. art. 3.* & Sylu. *verb. correctio q. vlt.* adducentes *qu. vlt. de tempor. ordinat.* & cap. *qui nec 2. cap. 7.* vbi tamen nihil ad propoſitum eſſe videtur. Cœterum idem S. Doctor *infra q. 60. art. 2. ad 3.* oppoſitum videtur dicere, & hic *art. 5.* expreſsè docet, quod correctio fraterna nõ ſit illicita peccatori, ac proinde neque iudicialis erit illicita. Et illud fundamẽtum retractauit *3. p. q. 64. art. 6. ad 1.* docens nullum actum virtutis eſſe ſacrũ, vt ſanctitatẽ miniſtri exigat, præter ſolos actus ſacramentorum. Vnde hanc ſententiam docet Caiet. *infra q. 60. art. 2.* quem omnes ſequuntur, affirmantes quod iudex Eccleſiaſticus non peccet quantumuis peccati reus, iudicando, dummodo iuſtè iudicet. Nam licet iudicium nectatur dignitati Eccleſiaſticæ, non tamen nectitur ratione ordinis, ſeù poteſtatis ordinis, quę in ſui exercitio requirit ſanctitatẽ, ſed ratione poteſtatis iuriſdictionis, quæ licet ſpiritualis ſit, non eſt tamen ſacra, ac proinde non requirit ſanctitatem miniſtri.

38 Quæres 3. an inferior teneatur corrigere ſuperiorem? Reſp. affirmatiuè. Sic tradunt Theologi hoc loco. Colligitur ex D. Aug. in Reg. ibi. *Non ſolum veſtri, ſed & Prælati miſeremini, &c.* & epiſt. 19. dicit. *Petrus maioribus exemplum præbuit, vt ſicubi rectum tramitẽ reliquiſſent non dedignarentur à poſterioribus corripi.* Vnde *cap. ſicut 2.*

Digitized by Google

q.7. dicitur. *Sicut laudabile, diſcretumque eſt, reuerentiam, & honorem exhibere maioribus; ita rectitudinis, & Dei timoris eſt, ſi quæ in eis ſunt, quæ indigent correctione, nulla diſſimulatione poſtponere.* Licet ergo correctio iudicialis non conueniat ſubditis, bene tamen fraterna.

39 Quæres 4. quid obſeruare debet ſubditus in correctione ſui ſuperioris? Reſp. quod tria obſeruare debent. Primùm quod non quicumque temere debet correctionem facere; incongruũ namque eſt, quod perſona vilis, & abiecta tum conditione, tum moribus, Prælatos, & Principes corripiat, ſed debent hoc facere per alios idoneos, vt per perſonas grauiores, & illis proximiores; quod ſi iſti detractant, vt nonnumquam contingit, poterit etiam quilibet correctionem facere, dummodo ſperetur profectus. Secundum eſt, quod Prælatus corrigi debet cum magna humilitate, & reuerentia potius obſecrando quam increpando, iuxta illud 1. Timot. 5. *Seniorem ne increpaueris, ſed obſecra vt Patrē.* Tertium eſt, quod Superiores non debent publicè corripi. *cap. cum ex iniuncto de hæret.* vbi ſic dicitur. *Cum aliud ſit fratrem peccantem occultè corripere, aliud patrem ſuum delinquentem reprehendere manifeſtè, quod vtique nulli licet, ſecundum euangelicam veritatem.* Scandalum namque generatur cum Prælati publicè corripiuntur, & ſubditi ſumunt inde occaſionem eos deſpiciendi. Hoc etiam debet intelligi de illis, qui ad exemplũ, & doctrinam conſtituti ſunt. Limitandum tamen eſt, niſi Prælatorum, &c. peccata ſint publica, & ſcandaloſa, tunc enim publicè argui debent ne noceant ſubditis, etiamſi nulla emendatio ſperetur, dummodo ſubditis prouideatur.

40 Quæres 5. an quis teneatur ad fratris correctionem, quando aduertit quod frater ex ea fiet deterior, tandem tamen emendabitur? Prima ſententia affirmat, quia in actu fraternæ correctionis non debet attendi finis immediatus, ſed vltimus, ſcilicet conſecutio vitæ æternæ. Hanc ſequuntur Adrianus *in 4. q. vnica de correctione fraterna art. 3.* Victoria, & Sot. apud Bannes hoc loco *art. 6. verſ. Ad hoc dub.* Conueniunt omnes, quod ſi proximus occaſione correctionis fiat deterior, committendo peccatum nouum contra honorem Dei, ſcandaloſum, & nociuum communitati, aut tertio, nullo modo ſit corripiendus; licet probabiliter credamus, quod poſtea emendabitur, melior fiet, & ſaluabitur. Ratio clara eſt, quia debeo quantum poſſum impedire peccata, maximè contra honorem Dei, & quæ cedunt in damnum tertij. Vnde ſi videam quod frater ex correctione fiet deterior, blaſphemando, occidendo, &c. non poſſum ipſum corripere. Similiter ſi non ſit moraliter certum, quod frater fiet poſtea melior, & ſaluabitur, non eſt licitum illum corrigere, ſi corrigens eſt moraliter certus, quod nunc fiet deterior. Ratio eſt, quia malum certum non eſt cõmittendum, vt habeatur, vel ſperetur bonum incertum. Idem puto dicendum quando vtrumque æqualiter æſtimatur; nam cœteris paribus malum inſtans relinqui debet, etiamſi ſperetur bonum poſtea futurum. Difficultas eſt, an teneamur ad correctionem quando ſumus certi, quod frater ſaluabitur, licet modo timeatur, quod deterior fiet. Ad quod reſpondeo affirmatiuè. Certitudo nãque ſalutis præualet dubitationi, aut etiam probabilitati deterioritatis præſentis. Tum quia certitudo ſalutis proximi eſt ſufficiens motiuum ad permittendum peccatum præſens. Non enim corripiens eſt cauſa peccati proximi per correctionem, ſed prouenit ex illius iniquitate, ac proinde permitti poteſt ob certitudinem ſalutis poſtea futuræ. Maximè cum non ſit certum quod ex correctione ſequetur fratris peccatum. Quod ſi etiam peccatum eſſet certum, non poſſem corrigere; vt dicebamus; quia in pari cauſa fauendum eſt innocenti, qui ex peccato offenditur.

Digitized by Google

DVBIVM V.

Quanàm peccata ſint materia correctionis, vbi alia.

41 DVbium procedit tam de mortalibus, an ſcilicet omnia mortalia ſint materia correctionis, quam de venialibus. Quantum ad mortalia plures fuerunt ſententiæ. Prima fuit Origenis tract. 6. in Matth. vbi videtur dicere, vel quod nullũ mortale ſit materia correctionis, vel quod ſola mortalia leuia, non grauiora, de quibus frater nimis erubeſceret. Secunda eſt aliorum ſententia, quod peccata publica non ſint materia correctionis, hoc modo ſunt peccata vſurariorum, meretricum, fornicariorum. Ratio videtur eſſe, quia in his otioſa videtur correctio; nam iſta potius iudicialiter, quam fraternaliter corrigenda videntur ob ſcandalum, & publicitatem. Vnde videmus, quod horum correctio etiam à viris timoratis negligitur.

42 Tertia eſt aliquorum ſententia, quod ea peccata non ſubiaceant correctioni, quæ in republica, tum prudenti, tum neceſſario arbitrio permittuntur, vt alia grauiora vitentur; vt ſunt meretrices, de quibus dicit S. P. Aug. lib. 2. de ordine cap. 4. *Tolle meretrices à rebus humanis, & omnia turbabis libidinibus.* Nã non videtur ea peccata cadere ſub correctione fraterna, quæ non cadunt ſub correctione iudiciali. Nec minor eſt obligatio correctionis iudicialis in republica, quam ſit obligatio fraternæ correctionis in perſona particulari.

43 Quarta ſententia eſt, quod non teneamur ea peccata corrigere, quibus nos offenſi ſumus. Tum quia tunc fraterna correctio, videtur quædam ſpecies vindicationis. Tum etiam quia eſt egregium charitatis opus nõ ſolùm nõ agnoſcere iniuriam, ſed etiam eſſe illius immemorem. Præterea melius videtur, quod noſtrarum offenſarum quæramus iuridicam ſatisfactionem; quam quod eas fratri obijciamus, cum ex refricatione memoriæ illarum, facilè poſſit ſanguis accendi, vel in vno, vel in altero, & ſic noua peccata committi poſſint.

44 Vera, & communis ſententia ſeq. concl. explicatur. *Omne peccatum mortale per ſe loquendo, eſt materia fraterna correctionis.* Ratio clara eſt, quia omne peccatum mortale, eſt miſeria grauis noſtri proximi. ergo eſt obligatio liberandi, ſeu ſubleuandi eum ab illa. Sicut enim eleemoſina corporalis obligat vt liberemus proximum à graui miſeria corporali, vt ſupra vidimus, ita grauis miſeria ſpiritualis obligabit, vt liberemus proximum ab illa.

45 Nec ea quæ adducuntur pro relatis ſententijs obſtant. Non id quod dicitur pro prima ſententia, nam ſi obligamur corrigere fratrem pro mortalibus non ita leuibus, à fortiori obligamur pro grauioribus. Vbi enim eſt maior proximi miſeria, ibi eſt maior obligatio eleemoſinæ ſpiritualis. Nec obſtat, quod dicitur pro ſecunda ſententia, quia licet peccata publica ſint materia correctionis iudicialis, non tamen ob id ceſſant eſſe materia correctionis fraternalis, quando ſperatur profectus; plures tamen excuſantur à correptione iſtorũ, quia cum ſint in omnium notitia, erunt alij, qui facilius, & melius corrigere poſſunt. Vel quia in his rarò ſperatur fructus. Nec id obſtat quo tertia ſententia fulcitur, nam licet ea peccata, quæ iuſtis de cauſis à republica permittuntur non ſint materia correctionis iudicialis, quia id quod permittitur, puniri non debet, tamen poſſunt eſſe materia correctionis fraternalis; nam licet non ſit vtile reipublicæ omnia peccata cohibere, & punire, eſt tamen vtile ea non fieri, ad quod fraterna correctio ordinatur. Tandem non obſtant quæ pro 4. ſententia adducuntur, quia cum teneamur diligere inimicos, & bene facere illis, qui nos oderunt, neceſſum eſt quod eorum peccata in nos commiſſa corrigamus, non titulo vindictæ, ſed boni ſpiritualis proximi. Et licet ſit

Digitized by Google

opus egregium charitatis non eſſe memorem iniuriæ in ordine ad ſumendam vindictam, ad conſeruandum odium, & rancorem; eſt tamen maximæ charitatis opus recordari iniuriæ, in ordine ad corrigendum fratrem, vt reſurgat à miſeria, vt corrigatur, vt tandem ſaluetur.

46 Quantum ad peccata venialia ſunt variæ ſcribentium ſententiæ. Prima eſt, quod ſit peccatum mortale non ſubleuare proximum à venialibus, quia peccatum veniale eſt maior miſeria, quā ſit neceſsitas corporalis, ac proinde cum teneamur ſub mortali liberare proximum à graui neceſſitate corporali, à fortiori tenebimur eum liberare à graui neceſſitate ſpirituali. Secunda ſententia eſt, quod teneamur corripere fratrem à veniali ſub obligatione peccati venialis. Et ſic præceptum correctionis ſub mortali obligat ad corrigendum de mortalibus, & ſub veniali obligat ad corrigendum de venialibus. Sic Lorca hoc loco *diſp.41. verſ. ſed eſt dubium*. Tertia ſententia diſtinguit, & dicit eſſe obligationem ſub veniali corrigere fratrem de venialibus, quæ ex conſuetudine committit, ſecus de illis quæ committit ex fragilitate. Sic Sot. apud Bann. *hoc loco art.2. dub.2. verſ. ſed ex hoc*.

47 Communis, & vera ſententia ſeq. concluſ. explicatur. *Per ſe loquendo non eſt peccatum neque veniale non corrigere de venialibus*. Sic Adrianus *in 4. q. de correct. frat. §. quoad* 3. Aſtenſ. *lib.2. ſumm. tit.6. art.4.* Palud. *in 4. diſt. 19. q.3. art.2.* Angel. *v. correctio n.1.* Abulenſ. *in Matth. cap.18. q.82.* Bann. loco cit. Sylu. *verb. correct. q.1.* Azor. *p.2. lib.12. cap.14.* Nauarr. *in Man. cap.24. n.12. & 13.* & alij communiter.

48 Dixi per ſe loquendo, nam ſi peccatum veniale eſſet in periculo proximo ad mortale, tunc eſſet obligatio mortalis corrigere de illo veniali, quia iam ille actus ratione circunſtantiæ periculi eſt mortalis. Præterea dixi per ſe loquendo, nam ſi loquamur de Prælatis, & alijs ſuperioribus, tenentur quandoque ad correctionem venialiū ſub mortali, quando licet reſpectu particulariū ſunt ſolùm venialia, tamen vt communiter permittuntur, & committi ſinuntur, graue damnum ſequitur communitati. Sit exemplum in republica, quando gubernator permittit venialia perturbantia pacem reipublicæ, vt eſſet abuſus contra pragmaticam veſtium; nam licet iſte abuſus in ſingulis ſit tantum venialis, tamen reſpectu gubernatoris permittentis erit mortalis. Faciliùs hoc contingere poteſt in Religonibus, nam licet defectus vnius, vel alterius loquentis tempore prohibito ſit ſolùm venialis, tamen reſpectu communitatis, vel ſi communiter permittatur erit peccatum mortale in Prælato permittente; cum deſtruatur maximus decor Religionis, qui in ea ſilentij obſeruantia reſplendet. Idem dicendum quando Prælati non ſe opponunt alijs inobſeruantijs, quæ paulatim ſerpunt. Aliquando etiā poterit particularis Religioſus peccare mortaliter, & tunc erit materia correctionis, quando frequenter committit talia venialia, quæ ſunt initium relaxationis alicuius obſeruantię regularis; vt cum frequenter loquitur tempore indebito, & alij ſumunt exemplū faciendi idem, ex quo ſequitur relaxatio in eo puncto obſeruantiæ. Idem dic quando frequenter exit è clauſtro ſine neceſſitate, implicando ſe negotijs ſæcularium, & multò magis peccant ipſi Prælati, cum id ipſum præſtant. Quod maximè verum eſt, quando ſubditi vident, quod iſti æſtimantur, laudanturque ex eo, quod habeant bonos amicos, quod poterunt iuuare Religionem in neceſſitatibus, & ſic euehuntur ad dignitates, & honores, &c. Alij namque videntes hanc eſſe viam exaltationis, curant frequenter exire, ſibi aſciſcere amicos, &c. & receſſus, & obſeruantia deſtruitur.

49 His poſitis probatur concl. quod ſcilicet per ſe loquendo non ſit obligatio corrigendi de venialibus. Nam dictum Chriſti D. Matth. 18. non obligat niſi quando frater eſt in peccato mortali,

Digitized by Google

tali, cum dicitur, *Si te audierit lucratus eris fratrem tuum*, ac proinde ſupponitur,quod iam frater perijt per peccatum mortale. Tum quia eſſet nimis graue, & intolerabile iuſtis imponere onus peccati venialis, ad corripienda peccata venialia; cum enim in multis offendamus omnes, oporteret paſſim inuicem corripere, inuicem monere,non ſine aliqua pacis perturbatione. Tum etiam quia proceſſus Euangelicus qui in fraterna correctione ſeruandus eſt, de quo infra, non poteſt eſſe de peccatis tantum venialibus, abſurdum namque eſſet ſecretò prius corrigere proximum, poſtea adhibere teſtes, deinde dicere Eccleſiæ, demum habere fratrem tanquam ethnicum,& publicanum pro vno veniali.

50 Sed dices, quod peccatum veniale eſt maius malum, quàm quæcumque miſeria corporalis, ſed tenemur ſubleuare fratrem à miſeria corporali; ergò multò magis à miſeria ſpirituali peccati venialis. Reſp.quod licet miſeria venialis comparatiuè ad miſeriam corporalem ſi maxima, & valde maior illa, vnde potius debet homo ſubire quamcumque miſeriam temporalem, quam committere vnum veniale,tamen in ſuo ordine eſt leuis, & facile tolli poteſt: vnde dicitur veniale non tantum, quia ſit venia dignum, ſed etiam quia non deſtruit principium veniæ,quod eſt gratia, & charitas, vt *in* 1. 2. obſeruauimus.

51 Sed quæres 1. an tam peccatum futurum, quam præteritum ſint materia correctionis? De peccato futuro omnes conueniunt eſſe materiam correctionis. Tenemur namque cum poſſumus facere, quod noſter frater non peccet mortaliter, & à gratia excidat. Item conueniunt omnes, quod peccatum præteritum quando permanet in actuali complacentia, in damnificatione proximi, &c. ſit materia correctionis, hoc enim peccatum quaſi in futurum pendet. Tũ quia ſicut tenetur peccator deſiſtere à peccato, ita tenemur nos illum monere vt deſiſtat. Præterea conueniunt omnes non eſſe obligationem corrigendi pro peccato iam emendato, & de cuius pœnitentia conſtat; vbi namque habetur finis, qui eſt peccati emendatio,ceſſat neceſſitas medij, quæ eſt correctio; hæc enim ad emendationem ordinatur.

52 Difficultas eſt,quando iam peccatum tranſijt actu, ſolumque remanet habitu, an ſcilicet tunc detur obligatio correctionis. Prima ſententia eſt, non eſſe obligationem correctionis. Sic gloſ. *in cap. ſi peccauerit* 2. *q.* 1. *& in cap. qui alium, de hæret.* Sylu. *verb. correctio q.* 1. Angel. *eod. v. n.* 1. Abulenſ. *in cap.* 18. *Matth. q.* 83. & alij. Vnde cum incertum ſit an homo egerit pœnitentiam, & iuſtificatus fuerit per contritionem, inferunt, quod non debeat frater corripi de peccato patrato, niſi quando aliqua morali certitudine conſtat de peccati perſeuerantia, de repetitione, de actuali complacentia, de omiſſione debitæ reſtitutionis ſine cauſa; aliàs poterit quis corrigere pœnitentem, & emendatum, eumque ſine cauſa rubore ſuffundere.

53 Secunda ſententia tenet, quod ſit obligatio corrrigendi peccatum ſolo habitu permanens. Sic Adrianus *in* 4. *q. de correct.* §. *ſecunda propoſitio*. Quia non eſt minus debitum lege charitatis extrahere hominem à miſeria in quam incidit, quam cauere, & præſeruare ne incidat. Vnde præceptum Chriſti potius procedit de peccato præterito, quã de futuro, vel quod pendet in futurum, dicit enim *Si peccauerit,* non ſi peccabit, aut peccet in te.

54 Hæc difficultas manet ſoluta ex dictis ſupra, quod ſcilicet non ſit obligatio corripiendi fratrem pro peccato purè præterito, niſi quando ipſe frater tenetur ſe ab eo purgare, & ad gratiam redire, & non facit. Cum ergo frater non teneatur ad hoc niſi ſemel in anno, niſi ratione adminiſtrationis, aut receptionis Sacramenti, aut in articulo, ſeu periculo mortis, ſequitur non eſſe obligationem corripiendi peccatum purè habituale præteritum, niſi quando peccator

cator

Digitized by Google

cator omittit confeſſionem annualem, vel in articulo mortis, &c. Sic Petrus Lorca *diſp.42. n.13. verbo ſed videtur in fine*, & alij communiter. Et ratio clara eſt, quia ego non habeo maiorem obligationem corrigendi, quam habeat frater ſe emendandi, & reſurgendi à peccato; ſed frater non habet hanc obligationem niſi ſemel in anno, in mortis articulo, &c. ergo, &c.

55 Quæres 2. an peccata ignoranter commiſſa ſint materia correctionis? Procedit quæſitum de ignorantia inuincibili, ſeu inculpabili; nam quando vincibilis eſt, & culpabilis nulli eſt dubium adeſſe obligationem corrigendi, ſeu monendi; eſt enim eadem ratio de peccatis ſcienter factis, ac ignoranter, ſed culpabiliter. Pro quo ſciendum primò, quod ille cui ex officio incumbit docere populum, ſeu ſubditos, tenetur tollere ignorantiam ſi quam aduertit, maximè illarum rerum, quarum ſcientia neceſſaria eſt ad ſalutem, & ſi ille non faciet, ad hoc ex charitate tenetur quicumque alius. Sciendum 2. quod quando quis certò ſcit, quod ignorans legem aut factum, ſi doceatur adhuc perſeuerabit in ſuo peccato, tunc non eſt obligatio monendi; vbi enim ceſſat finis correctionis, ſeu monitionis, non debet poni medium. Sciendum 3. quod quando ignorantia facti, eſt contra ius diuinum, & naturale, & ignorans monitus deſiſtet, tunc eſt obligatio monitionis, ſeu correctionis. Ratio eſt, quia licet tunc ille non peccet cum ignorantia ſit inuincibilis, tamen ponit actum re ipſa deformem, & iuri naturali, aut diuino oppoſitum, quam deformitatem teneor ego depellere quando poſſum, & fructus ſperatur. Vnde ſi ſciam, quem velle ducere Bertam in gradibus prohibitis iure naturali, teneor illum monere.

56 Difficultas eſt, quando factum quod quis ignorat eſt contra legem humanam, an tunc teneamur proximum monere, quando ſperatur fructus, imò quando ſumus moraliter certi quod frater deſiſtet. Prima ſent. dicit nullam adeſſe obligationem monendi. Hanc ſequitur, M. Bannes hic art. 2. dub. 3. concl. vlt. vbi ſic fatur. *Quando ignorantia eſt facti, contra legem humanam, non tenemur admonere proximum, etiamſi videamus, quod ex ignorantia, aut obliuione operatur factum illud, vel omittet facere. V.g. iter facio cum ſocio Sacerdote, qui tenetur recitare officium diuinum, & ſcio illum non recitaſſe veſperas ex obliuione, & ex obliuione non recitaturum, dicunt viri doctiſſimi, quod non teneor illum admonere, etiamſi ſciam, quod admonitus recitabit.*

57 Cœterum hæc ſententia non placet 1. quia ex illa ſequeretur, quod qui ſcit impedimentum dirimens matrimonium ſolo iure humano, non tenetur monere, quod nemo dicit. 2. Quia ignorantia iſta iuris humani mala eſt obiectiuè, ſeu eſt de obiecto malo, ac proinde non poteſt non eſſe miſeria, quam vera charitas expellere tenetur. 3. Quia negari non poteſt quin actus ex illa ignorantia factus non ſit deficiens, & in ſe malus, & licet excuſetur ob ignorantiam, tamen aliquod malum materialiter inducit. 4. Quia fundamentum Banneſij non videtur firmum, quod ſcilicet leges humanæ non obligant cum tanto onere, vt teneamur corrigere fratrem de ignorantia facti contra illas. Nam quæſo te quodnam onus eſt, quod ſocius moneat ſocium, quod non recitauit veſperas? Potius gratias aget frater de monitione. Secus eſſet ſi non ſperaretur fructus, ſi ſcirem quod malè vteretur monitione, &c. Item non debet fieri ea admonitio, quando ſequeretur damnum tertio, aut ſcandalum. Vnde Innoc. III. *in cap. quia circa, de conſanguinitate* præcipit, vt qui bona fide contraxerant matrimonium in gradu prohibito non ſeparentur, nec moneantur erroris, quando ſine ſcandalo fieri non poteſt.

58 Quæres 3. an teneamur admonere fratrem, quando dubitamus, an emendabitur? Reſp. quod ſi dubitamus an frater emendabitur, tamen iudicamus

mus magis probabile, quod non emendabitur, ſed malè vtetur correctione, illique nocebit, tunc non debet corrigi. Quod ſi videamus quod correctio poterit prodeſſe, & non obeſſe, tunc debemus fratrem corrigere. In æquali dubio, Caietanus dicit, quod frater non debeat corrigi. Adrianus, & alij, dicunt debere corrigi, alij dicunt poſſe corrigi non deberi, quæ omnia ſunt probabilia, & conſtat ex dictis.

DVBIVM VI.

Quæ debeant obſeruari, vt correctio fraterna obliget, vbi alia, de eius obligatione.

59 IOann. Gerſon. *tract.* 24. *de vita ſpirituali, qui eſt de correct. fraterna.* Aſtenſis *in ſumma lib.*2. *tit.*6.*c.*4. & alij ſex aſſignant conditiones, tres ex parte corripientis, & tres ex parte correpti. Prima ex parte corripientis eſt, vt nouerit peccatum proximi. Secunda vt manſuetè corrigat. Tertia vt non ſit alius qui melius poſſit, vel magis teneatur corrigere. Prima ex parte correpti eſt, vt peccatum ſit mortale. Secunda vt ſperetur profectus. Tertia eſt temporis opportunitas. Cæterum licet iſtæ conditiones requirerentur ad melius eſſe, non tamen ex neceſſitate præcepti; nam ad neceſſitatem præcepti non pertinet quod correctio fiat manſuetè, ſed hoc ſolum pertinet ad modum quo hoc præceptum debet executione mandari. Licet quandoque expediat ſeuera increpatio, iuxta illud Apoſtoli 2. ad Tim. 4. Argue, obſecra, increpa, opportunè, importunè, &c. Neque pertinet ad neceſſitatem præcepti quod ſit, vel non ſit alius, qui poſſit melius corrigere. Quod peccatũ debeat eſſe mortale potius eſt cõditio ſe tenens ex parte materiæ præcepti. Opportunitas temporis, eſt conditio quædam generalis.

60 Alij ex D. Bernardo *ſer.*2. *in die Paſch* tres alias conditiones fraternæ correctionis obſeruant. Scilicet in mente, in lingua, & in manu. Correcturus fratrem debet in mente habere tria, videlicet, affectum compaſsionis: rectũ zelum, & ſpiritum diſcretionis. In lingua debet habere modeſtiam in increpando; copiam in exhortando; efficaciã in perſuadendo. In manu hæc tria habere debet. Continentiam in carne; miſericordiam in fratrem; & patientiam in pietate. Cæterum neque iſtæ conditiones ſunt de præcepto, ſed ad melius eſſe, vt conſideranti patebit.

61 Communiter à Theologis iſtæ tres conditiones aſſignantur. Prima, vt adſit notitia peccati commiſſi, quod per correctionem expellendum eſt. Secunda vt ſit ſpes fructus, & vtilitatis, ſperando quod proximus noſtra correctione emẽdabitur, ſeu ſperando proximum emendatum iri. Tertia, vt correctio ſit proximo neceſſaria. Sic Durandus *in* 4. *diſt.* 19. *q.* 3. Palud. *ead. diſt. & q.* Richard. *ibid. art.*2. *q.*1. D. Antonin. 2. *p. tit.*9. *cap.*6. §.1. Abulenſ. *in c.*18 *Matt. q.*95. Adrian. *q. de correct* §. *aliter ergo.* Sot. *de rat. teg. & deteg. membr.* 2. *q.* 2. *concl.* 4. Caiet. *in ſumm. v. correctio*, & alij communiter.

62 Prima ergo conditio eſt, quod adſit notitia peccati, quia incõgruè correctio intentatur, ignorato proximi peccato, dicitur namque Eccleſ. 20. *Priuſquam interroges, non vituperes quemquã, & antequam loquaris, audi.* Tum quia præceptum correctionis non affert obligationem inquirendi aliorum peccata, ſed ſuppoſita notitia obligat ad correctionem. Hæc autem notitia non debet eſſe ſacramentalis, vt patet, ſed humana, & humano modo acquiſita.

63 Secunda conditio, eſt ſpes vtilitatis, & emendationis, vt enim inquit S. P. Aug. relatus cap. ſi quis diſt. 7. de pænit. *Si ſcirem non tibi prodeſſe, non te admonerem.* Ratio eſt, quia aliàs conſtringeremur ad ponendum actum vanum, otioſum, & ſua vtilitate fruſtratum, quod eſt contra illud Salluſtij. *Fruſtra niti, & laborando, nihil aliud quam odium quærere, dementia eſt.* Et Prou. 6. dici-

Digitized by Google

dicitur. *Noli arguere deriſorem, ne oderit te.*

64 Tertia conditio eſt, quod correctio ſit proximo neceſſaria: in hac, præcedens includitur, & ſe habet ex additione ad illam, & maioris claritatis gratia diſtinguuntur, non enim poteſt correctio eſſe neceſſaria, niſi ſit etiam vtilis. Quod autem correctio non poſſit eſſe in præcepto niſi ſit neceſſaria, ex eo conſtat; quia neque eleemoſina corporalis eſt debita, niſi ſit neceſsaria. Nec poteſt eſse neceſsarium exhibere, quod non eſt proximo neceſsarium. Vt autem iſtæ conditiones magis explicentur.

65 Quæres 1. an in dubio peccati frater debeat corripi, an certa notitia expectanda ſit? Prima ſententia eſt, quod in dubio peccati frater debeat corripi. Sic Adrianus *d. q. de correct.* §. *ſed hac opinio*. Secunda ſent. magis communis eſt, quod ad hoc vt frater corripiatur nō ſufficiat dubium, ſed debeat haberi certitudo moralis peccati. Sic tradunt Gerſon. *tract.* 24. *de vita ſpirituali*. Aſtenſis *in ſumma* lib. 2. *tit.* 6. Sot. *vbi ſupra concl.* 4 Nauar. *in man. cap.* 24. *n.* 12. & alij cōmuniter. Ratio eſt, quia in dubio vnuſquiſque præſupponitur bonus, cum dubia in meliorem partem ſint interpretāda. *l. cum creditor ff. de furtis l. proximè ff. de ijs quæ in teſtam. delentur. cap. eſtote, de reg. iur. in* 6. & illuſtrant Aldrete *de rel. diſcip. tuenda, lib.* 2. *cap.* 4. *nu.* 23. Farin. *in praxi crim. p.* 3. *q.* 85. *n.* 27. *cū ſeq.* & alij. Redargutio namque peccati moleſta eſse ſolet, & pudorem, ruboremque ingerit, ac proinde innocenti iniurioſa; ille autem innocens reputatur, cuius peccatum certò non ſcitur. Adde, quod non ſolum non debeat frater corripi in dubio formali ſuſpēdens iudiciū, quod vocatur dubium negatiuum, ſed neque in dubio poſitiuo; quando ſcilicet eſt opinio, vel probabilis coniectura peccati commiſſi, ſed debet eſse moralis, & humana certitudo.

66 Sed obijcies 1. nam eleemoſina corporalis non ſolum debetur, quando proximus certò indiget, ſeu quando certum eſt proximum indigere, ſed etiam quando dubitamus, vel probabiliter ſcimus ipſum indigere; ergo etiam eodem modo debetur eleemoſina ſpiritualis. Reſp. 1. negando antecedens; vt enim quis grauiter teneatur dare eleemoſinā debet habere moralem certitudinem de egeſtate fratris. Reſp. 2. dato antecedenti, negatur conſeq. ratio diſcriminis eſt, quia in caſu eleemoſinæ corporalis frater non reputatur malus, nec redarguitur, nec ſibi peccatum obijcitur, vti fit in caſu correctionis fraternæ.

67 Obijcies 2. nam charitas dictat vt ſubleuemus fratrem à miſeria ſpirituali; ſed peccatum dubium eſt maxima miſeria ſpiritualis, cum ſit materia confeſsionis, vt etiam nos oſtendimus *in tract. de pœnitentia*; ergo, &c. Reſp: diſtinguendo maiorem. Charitas dictat vt ſubleuemus fratrem à miſeria ſpirituali certa, conceditur: dubia, negatur. Ad minorem dico, quod etiam peccatū dubium eſt miſeria, & ipſe pœnitens tenetur ad illius confeſſionem, modo quo explico *in d. tract. de pœnit.* non tamen tenemur de illo corripere fratrem; nos enim in dubio debemus præſumere in fauorem fratris; at ipſe frater in dubio peccati grauis debet præſumere contra ſe; cum ex vna parte nullam ſibi irroget iniuriam, & ex alia tenetur ſe in tuto ſalutis conſtituere, & non ſe exponere periculo damnationis, cum poſſit eſse quod peccatum dubium ſit certum.

68 Quæres 2. an correctio iudicialis debeat ſeruare dictas conditiones? Reſp. quod debet obſeruare primam, & tertiam, vt ex dicendis poſtea conſtabit, non tamen ſecundam. Pro quo nota, quod correctio fraterna, & iudicialis in hoc diſtinguuntur, quod fraterna reſpicit bonum ipſius peccantis, ac proinde omitti debet, quando non ſperatur. At iudicialis reſpicit bonum commune, ac proinde eſt executioni mandanda ſine reſpectu ad vtilitatem, vel nocumentum delinquentis. Dic etiam idem de publica doctrina, ſeu inſtructione, quæ fit in confirmationem veritatis, quæ omittenda

tenda

Digitized by Google

tenda non eſt propter aliquorum nocu-mentum ſpirituale, quod ex illa deſu-munt; ſeu propter ſcandalum, iuxta il-lud D. Hieron. in cap. 15. Matt. *Vtilius ſcandalũ naſci permittitur, quam veritas occultetur*. Secus eſſet ſi ex illa communi doctrina nulla vtilitas ſperaretur.

69 Quæres 3. quãdo correctio cenſeatur neceſſaria? Reſp. quod tunc eſt neceſſaria, vel quando non eſt alius, qui eam præſtet, vel quando non eſt alius modus in promptu præter correctionẽ, quo proximus à peccato eruatur. Proximus namque tunc in magna miſeria ſpirituali reputatur, quando non eſt alius qui eum ſubleuet, aut non eſt alius modo ſubleuandi, de quo nu. ſeq.

70 Quæres 4. quando correctio nõ cenſeatur neceſſaria? Reſp. quod in ſeqq. caſib. Primò, quando proximus alio modo à peccato extrahi poteſt, vt quando probabiliter exiſtimamus proximum ſibi ipſi conſulturum ſine alterius admonitione; quod tunc præſumitur quando frater qui lapſus eſt, non eſt ſuę conſcientiæ negligens, & ſacramentis non infrequenter vtitur. Secundò quando alio modo quam per correctionem à me, vel ab alio à peccato reuocari poteſt, vt amouendo illum ab occaſione, vel obijciendo illi aliqua incommoda, impedimenta, vel etiam motiua, quibus à peccato retrahatur; hoc modo quidam vir ſpiritualis abſque eo quod obijceret fratri ſuo peccata eũ retrahebat à malo diſcurrendo de pœnis inferni, quas homo per peccata meretur, ſimiliter de alijs, quibus homines compungebantur. Tertiò quando ſunt alij, qui eam facere poſſunt, vel quia melius, vel quia magis teneantur, dummodo conſtet eos nõ eſſe negligentes, ſed ſolicitos in ſui muneris executione.

71 Quæres 5. an datis dictis circumſtantijs correctio ſtatim ſit facienda, an differri poſſit? Reſp. quod ſtatim correctio facienda eſt ſi ex dilatione elabitur occaſio, aut opportunitas eam faciendi, tunc enim dilatio eſt omiſſio. Quod ſi opportunitas ex dilatione non elabitur, ſed ex dilatione commodiùs fieri poteſt, tunc differri poteſt. Vnde differri poteſt ob ſpem maioris vtilitatis; aliàs ſtatim, ſeu quam primum fieri debet. Si tamen dilatio non ſit maxima, quando ſcilicet non amplius ſperatur vtilitas, dilatio erit ſolùm peccatum veniale.

72. Quæres 6. an liceat differre correctionem ob ſpem maioris vtilitatis, permittendo fratrem labi in maiora crimina, & fieri peiorem, vt tandem confuſus ſuam miſeriam faciliùs cognoſcat, & melius reſipiſcat, humliorque reſurgat? Sotus loco ſupra cit. id concedit. Sic enim ſe gerit aliquando Deus permittendo aliquos in plura, eaque grauiſſima labi peccata, vt efficacior ſit peccatorum emendatio, maior confuſio, humilior conuerſio, &c. Cæterum homo non debet ſic ſe gerere, ac Deus, qui alios fines habet in permiſſionibus peccatorum; nam Deus non reſpicit ſolùm priuatam peccatoris vtilitatem, ſed etiã ſuorum attributorum oſtenſionem, & manifeſtationem, vt cauſa vniuerſaliſſima. At homo in fraterna correctione ſe habet vt cauſa particularis, ad quam non pertinet permittere peccata, ſed tantum priuatam, & particularem vtilitatem inſpicere, ac proinde ſi nunc adſit ſpes vtilitatis non licet alia peccata permittere, vt poſtea frater cautior, humilior, & melior reſurgat. Tum quia homo neſcit, an reipſa poſt permiſſionem peccatorum humilior, &c. reſurgat.

73 Quæres 7. an aliquando omiſſio correctionis ſit ſolùm venialis? Reſp. affirmatiuè, quando ſcilicet quis in præparatione animi deſiderat ſalutem proximi, & paratus eſt auxilium, ſeu ſubſidium conferre, ſi viderit eſſe neceſſarium, ſed ex quadam tepiditate, & inaduertentia retardatur, aut quia non ſatis perſpicit articulum neceſſitatis. Deinde dico faciliùs excuſari ſubditum, quã Prælatum; vt enim ſupra dicebamus, Prẹlatis Religionum aliquando eſt peccatum mortale negligere correctionem quando ex hac negligentia regularis di-

ſciplina minuitur, & deterioratur: ad decorem namque, & perfectionem religionis multæ obſeruantiæ ſunt inſtitutæ, quæ ſingulos ad ſolum veniale obligãt, at Prælatos obligant grauiter, vt eas obſeruare faciant, aliàs ſi ex eorum negligentia deficiant, graue detrimentum patitur Religio; in ijs quę maximum decorem,& ſplendorem ei afferunt, vt ſunt ſilentium, receſſus, ieiunium,&c.

74 Quæres 8. an teneamur corripere fratrem cum detrimento vitæ, aliouè? Hoc quæſitum vocat dubium ſequens.

DVBIVM VII.

Quanta ſit obligatio præcepti correctionis.

75 CErtum eſt ex dictis ſupra, quod præceptum correctionis cum conditionibus aſſignatis, & explicatis dubio præcedenti, obliget ſub mortali, cõtra Franciſcum Maironem *ſuper lib.* 1. *de ciuit. Dei cap.* 9. quem Victoria ſecutus eſt, teſte Bann. *hic art.* 3. *dub.* 4. *verſ. propter hæc argum.* licet aliquando poſſit eſſe venialis per accidens, vt n. 73. obſeruauimus. Certum etiam eſt, quod obligatio correctionis fraternæ ex genere ſuo ſit maior obligatione eleemoſinæ corporalis. Difficultas eſt, an iſta obligatio ſit tanta, quod etiam obliget cum vitæ periculo, alioue temporali detrimento.

76 Prima ſententia eſt, quod correctio fraterna obliget etiam cum vitæ periculo. Vnde ſi quis ſperat, quod ſua correctione retrahet adulteram à peccato, tenetur eam ponere, licet probabiliter credat ſe occidendum ab adultero, aut grauiter lædendum in honore, in fama, in facultatibus, &c. Hanc ſententiã tenere videtur S. Doctor *art.* 2. *ad* 3. & alibi. Tribuitur à Bann. Caiet. Lyranno, & alijs. Pro hac ſententia Lorca citat etiam Gabrielem, Adrianum, D. Antonin. Abulenſem, Sylu. & alios. Hanc ſententiam vocat idem Lorca *diſp.* 45. *n.* 7. nimis rigidam, nam licet verum aſsumat eſse aliquando debitum præferre bonum ſpirituale proximi, bono temporali noſtro, tamen, inquit, nimis ſeuerum apparet hinc deducere pro correctione fraterna ſubeundam eſse mortem, vel graue diſpendium temporale. Vnde putat, & eſt ſecunda ſententia, quod pro correctione fraterna facienda non ſit obligatio exponendi vitam, nec aliud graue detrimentum ſuſtinendi; quia neceſſitas fraternæ correctionis nunquam eſt extrema, neque grauis, cum eam ſpiritualem miſeriam voluntariè ſuſtineat peccator. Sed decipitur Lorca, nec ſententia D. Thomæ, Caietani, & communis eſt rigida, & dura, ſi rectè intelligatur.

77 Pro quo ſciendum, quod quantum ad præſens attinet, duobus modis poteſt proximus eſse in neceſſitate ſpirituali, ac proinde cum indigentia correctionis. Primò ſimpliciter, quando ſcilicet proximus in peccato mortali exiſtens eſt in periculo finiendi vitam in peccato mortali, incurrendo mortem æternam, quæ eſt maximum omnium malorum,& hęc neceſſitas vocatur ſimpliciter extrema, & vltima. Secundò ſecundum quid, quando proximus eſt in peccato mortali, ſed nõ in periculo moriendi in illo, quæ ab ipſo peccatore reparari poteſt, ſed faciliùs hoc fit media correctione, quæ licet non ponatur, adhuc non ſequitur periculum proximũ æternæ damnationis. His poſitis.

78 Prima concl. *Quando proximus eſt in neceſſitate ſpirituali ſimpliciter, & eſt ſpes, quod media correctione emendabitur, & ſaluabitur, tunc ad eam ponendam tenemur cum vitæ periculo, alioue grauiſſimo detrimento temporali.* Sic tenent omnes auctores pro prima ſententia citati, & à nullo me iudice negari poteſt, nam apertè colligi videtur ex Sacra Scriptura; prima Ioann. 3. dicitur. *In hoc cognoſcimus charitatem Dei, quoniam ille animam ſuam pro nobis poſuit, & nos debemus pro fratribus animas ponere*: tunc autem debemus animam,

mam, ideſt vitam pro fratribus ponere, quando eſt in tali neceſſitate ſpirituali, vt ſi nõ ponimus, in æternum damnabitur.

79 Nec deeſt euidens ratio, quia ordo charitatis, vt ſupra vidimus, & docent omnes Theologi cum D. Thoma *ſupra q.26.* eſt in præcepto; ſed ordo charitatis eſt vt prius Deum ſuper omnia diligamus, poſtea nos ipſos in ſpiritualibus, vt noſtrum bonum ſpirituale, ſeu noſtram ſpiritualem ſalutem præferamus ſaluti ſpirituali proximi. Deinde debemus ſpiritualem proximi ſalutem præferre ſaluti noſtræ corporali, vt eam præferamus vitæ noſtræ corporali; demum ſalutem noſtram corporalem debemus præferre ſaluti corporali proximi; ergo &c. Vnde S. Doctor *opuſc.* 18. *cap*, 14. dicit, quod debemus magis diligere vitam ſpiritualem proximi, quam proprium corpus. Vnde eſt de neceſſitate præcepti in articulo neceſſitatis ponere vitam pro ſalute ſpirituali proximi, vt ſi quis decipitur ab hæreticis, & trahitur in errorem contra fidem, tenetur is qui videt, ſi poteſt, illi ſuccurrere, docere illum, & admonere, cum periculo vitæ propriæ; quod etiam currit in noſtro caſu.

80 Secunda concluſio. *Quando proximus eſt in neceſſitate ſecundum quid n.77. explicata, non tenemur exponere vitam, tenemur tamen pati aliquod detrimentum in bonis temporalibus*. Quod non teneamur exponere vitam probatur; nam tunc proximus non indiget extremè, ſed ſolum eſt in neceſſitate ſpirituali communi, ſed pro communi neceſſitate ſpirituali, non tenemur nos pati extremam, vel grauem temporalem, vt eſt amiſſio vitæ, honoris, famæ, & ſtatus, licet teneamur ſuſtinere aliquod detrimentum temporale non ita graue. Vnde res ita comparari debent, vt quando neceſſitas ſpiritualis proximi eſt extrema, debemus pro illa tollenda pati extremã miſeriam corporalem, quæ eſt mors: quando neceſſitas ſpiritualis eſt communis debemus pro ea tollenda pati detrimenta corporalia communia, non extrema. Cum ergo neceſſitas illa de qua noſtra concluſio procedit, non ſit extrema, ſed communis, non niſi neceſſitatem communem cogimur ſuſtinere. Et per hæc patet ſecunda pars concluſ.

81 Sed obijcies 1. fundamentum Lorcæ, nam neceſſitas qua proximus indiget correctione nunquam eſt extrema, aut grauis; ergo nunquam eſt obligatio exponendi vitam, aut ſuſtinendi graue detrimentum. Antecedens probat, quoniam nec correctio eſt tam efficax medium, vt habeat infallibilem effectum, nec ita eſt neceſſaria, vt ſit penitus neceſſaria, quia per correctionem ſolum retrahitur homo à peccato mortali ſuaſione; ſed hanc ſemper habet in ſua poteſtate cum diuino auxilio; ergò neceſſitas correctionis nunquam erit neceſſaria ſimpliciter, ſed moralis, & probabilis, atque adeò nunquam poterit cenſeri extrema, & grauis; vt cum tanto diſpendio fieri debeat. Reſp. negando antecedens. Ad probationem dico non eſſe neceſſe, quod ad hoc vt correctio ſit neceſſaria, quod habeat effectum infallibilem, ſed ſufficit quod ſit probabilis ſpes vtilitatis. Vnde neceſſitas correctionis non ſumitur ab infallibilitate effectus, ſed à neceſſitate eam patientis, quando ſcilicet eſt in articulo mortis cũ peccato mortali, retinens domi v.g. concubinam, &c. & eſt ſpes, quod ſi ego accedo dimittet concubinam, & confitebitur, & ſaluabitur, ſed à parentibus concubinæ occidar, tunc cum hoc mortis periculo teneor accedere, & fratrem iuuare. Refero caſum qui mihi in quadam ciuitate accidit. Quidam vir nobilis tenebat domi cuiuſdam vxorem, cum qua male agebat cum publico ſcãdalo totius ciuitatis. Fuit à multis monitus, etiam à Vicario Generali, & ab Epiſcopo, vt dimitteret vxorem alienã, ſed non fuit poſſibile: omnibus minabatur. Egrotauit illa ad mortem, & nullus niſi cum periculo vitæ accedere poterat. Ego acceſſi, adiuui vt fugeret, & ſic fuit

Digitized by Google

confeſſa, & mortua eſt, & ego occultè fugi ab illa ciuitate; miſerat enim ille qui mihi diceret, quod mortē non euaſiſſem. Dei tamen gratia euaſi.

82 Obijcies 2. nam non teneor exponere totam meam ſubſtantiam pro ſeruanda vita corporali proximi; ergo neque pro ſeruanda vita ſpirituali eiuſdem teneor exponere vitam, quæ in hac linea eſt tota mea ſubſtantia. Reſp. negando antecedens, licet rarò contingat caſus, quod tota mea ſubſtantia corporalis exponatur, tamen ſi contingeret, omnino deberet exponi. Tum quia cum bona temporalia ſint inſtrumentum virtutis, non eſt neceſſe quod omnia pro vno expendantur, cum poſſint eſſe virtutis exercitium etiam reſpectu aliorū, vt ad dotandas filias, ad alendos filios, ad iuuandam communitatem egentem, &c.

83 Quæres 1. an quando proximus extremè indiget ſit aliquod remedium euadendi, vt non profundam vitam pro illo corripiendo, & adiuuando. Reſp. affirmatiuè; nam ſi eſt Epiſcopus, vel Parochus, qui corrigere tenentur, vt vitam ſaluent poſſunt inuenire aliquem, qui pro ipſis eat, & corripiat, & vitam periculo exponat, & non deerunt, maximè ex regularibus, vt videre eſt tempore peſtis; nam iſti ſunt primi, qui pro Epiſcopis, & Parochis, quibus ex officio incumbit miniſtrare ſacramēta infirmis, vitam exponant. Si autem ſit perſona particularis, poterit admonere Epiſcopum, & Prælatum, vt corrigat, vel per ſe, vel per alios.

84 Quæres 2. an aliqui teneantur citra caſum neceſſitatis exponere vitam corporalem, pro vita ſpirituali proximi? Reſp. affirmatiuè, & ſunt illi quibus ex officio incumbit cura animarum, vt Epiſcopi, qui in ſua conſecratione ſpeciali vinculo tenentur ad curam animarum, Parochi, & reliqui quibus dicta cura incumbit. Vnde tempore peſtis tenentur per ſe, vel per alios curam habere ſuarum ouium, vt alibi explico. Quod ſi aliqui Sancti Epiſcopi aliquando perſecutionem fugierunt, & vitam latitando ſeruarunt, ideo fuit quia non erat tunc ſuorum ouium tanta neceſſitas, ac proinde vitam ſeruabant pro maiori bono communi. Alij tamen vitam periculo expoſuerunt, quia id repoſcebat ſuarum ouium neceſſitas, Chriſti gloria, & Eccleſiæ ædificatio. Vnde multa prudentia opus eſt, non carnis, ſed ſpiritus, quæ pax eſt, & vita. Videatur tract. D. Athanaſij *De fuga Sanctorum*.

85 Quæres 3. an aliquando Prælati teneantur expendere proprium cenſum, pro bono proximi? Reſp. affirmatiuè, quando iudicatur neceſſarium ad bonum ſpirituale gregis. Vt v. g. ſi virgines ducerentur captiuę ab infidelibus, aut iniquis hoſtibus, ex quo illarum caſtitas, aut fides manifeſtè periclitaretur, tunc Epiſcopus v. g. tenebitur dare proprium cenſum, & illas liberare. Item quando imminet periculum hæreſis, tenetur Prælatus aſſiſtere, & contra ſtare, & totum cenſum, & vitam exponere. Et tempore peſtis tenetur Epiſcopus cenſum exponere pro ſtipendio, & expenſis miniſtrorum. Et reſidere tenetur, ſicut & ad hoc tenentur Parochi; nec poſſunt relinquere beneficium, niſi præſto eſſet alius idoneus, qui animarum curam ſuſciperet. Religioſi verò non tenentur permanere in locis peſtis, ſed licitè fugere poſſunt, & vitam propriam ſeruare, erit tamen opus egregiæ perfectionis, & ipſis valdè dignum, ſi permaneant, & animarum ſaluti incumbant.

86 Quæres 4. an ſi meus Pater iuſtus, & in gratia, quia iam recepit ſacramenta, & peccator in mortali exiſtens, indigeant cibo, ita quod vterque ſit in extrema neceſſitate corporali, & ego nō habeam niſi quo vni ſuccurram, an tunc tenear ſuccurrere Patri iuſto, & permittere quod peccator in mortali moriatur; an verò tenear ſuccurrere peccatori, & permittere, quod pater meus moriatur? Almayn. *in 3. diſt. 26. q. vnica circa finem tenet*, quod tunc debeam ſuccurrere peccatori. Rationem aſſignat quia Pater cum ſit in gratia, eſt ſolum in pe-

Digitized by Google

in periculo mortis temporalis, at peccator eſt in periculo mortis temporalis, & ſpiritualis, ac proinde ex duplici capite teneor ſuccurrere peccatori. Oppoſitum tenet Bannes *hic art. 3. dub. vlt. in fine*. Probat 1. quia dare cibum eſt medium per ſe immediatè ordinatum ad vitam corporalem, ergo per hoc debeo potius ſuccurrere Patri, quam alteri. 2. Quia medium ordinatum ad vitam ſpiritualem, eſt conſilium, ſuaſio, & exhortatio ad pœnitentiam; ergo cibus non debet auferri ab eo, cui primo debitus eſt, vt illi detur, cui ſecundo debetur. 3. Quia non debeo eſſe iudex ad ſuccurrendum vitæ corporali patris per media improportionata, an ſit, vel non ſit in gratia. 4. Quia alias eſſet peioris conditionis Pater meus ex eo, quod eſt iuſtus, quam ſi eſſet peccator. 5. Quia tunc eſt præceptum de eleemoſina corporali ſecundum ordinē charitatis exercendum; & ordo charitatis poſtulat vt dem coniunctiori, & meliori; ergo tenebor dare meo Patri, &c.

87 Cæterum ad has rationes Banneſianas poſſet quis pro Almayno reſpondere. Ad 1. dici poteſt, quod licet dare cibum ſit medium per ſe immediatè ordinatum ad vitam corporalem, tamen cum hic, & tunc poſſit deſeruire etiam ad habendam vitam ſpiritualem, etiam vt hoc modo detur erit obligatio; & ſic pro habenda vtraque vita dari debebit. Ad 2. dices, quod licet per ſe loquendo medium ad habendam vitam ſpiritualem ſit conſilium, ſuaſio, exhortatio, &c. tamen aliquando poterit eſſe datio cibi, & potus. Si enim plures vendunt ob iſta vitam ſpiritualem, ita etiā ob iſta poſſunt ad illam recuperandam reuocari. Ad 3. dicendum, quod non ſum tunc iudex ad ſuccurrendum vitæ corporali patris per media improportionata, ſed proportionata hic, & nunc, vt ex dictis conſtat. Ad 4. dico, quod pater non eſt deterioris, ſed melioris conditionis, cum concurrat ſuo modo ad ſalutem ſpiritualem alterius, & cum ſit iuſtus de hoc gaudebit. Ad 5. dicas, quod ordo charitatis dictat, quod dem eleemoſinam coniunctiori, & meliori, quando ſiſtimus in pura egeſtate corporali, ſecus quando ſimul etiam concurrit egeſtas ſpiritualis. Vnde concurrentibus ex vna parte ſola egeſtate corporali, & ex alia corporali, & ſimul ſpirituali, iſtę debent illi præferri: Vnde poſſet aliquis vtramque ſententiam probabilem reputare.

88 Quæres 5. quam diligentiam adhibere teneamur, vt hoc præceptum impleamus? Reſp. & dico 1. quod hoc præceptum ſufficienter impletur ſi oblata occaſione proximus corrigatur. Dico 2. nemo tenetur inquirere aliorum peccata, vt illa corrigat, aliàs non eſſemus correctores, ſed alienæ vitæ exploratores; vnde tales exploratores potius ſolent generare ſcandala, odia, & diſſentiones, quia homines moleſtè ferunt, quod eorum facta ab alijs ſcrutentur; cum hæc ſcrutatio, ſeu inquiſitio aduerſetur honori, & bonæ proximi exiſtimationi, quam omnes de ſe haberi peroptant. Quocirca iſta inquiſitio non oritur ex charitate, ſed ex curioſitate, ex vana, & inepta ſolicitudine, ex animi inquietudine, & ambitione, &c.

89 Excipiuntur Superiores, & Prę-lati, Patres familias, & omnes qui aliorum curam habent; ratione namque ſui muneris, quo ad ſpiritualem curam tenentur ſubditorum, debent eorum ſtatū, & mores habere perſpectos, iuxta illud Prou. 7. *Agnoſce vultum pecoris tui*. Hinc Ezech. 3. & 33. vocantur *ſpeculatores*. Hæc tamen obligatio moderamine prudentiæ temperanda eſt, vt non ſit nimia ſolicitudo, vt Prælatus tanquam inquietus, & ſuſpicioſus habeatur, & caueat ne locum det relatoribus, & detractoribus. Exceſsus namque ſolicitudinis in hac parte, non ſolùm inutilis eſse ſolet, ſed moleſtus, & odioſus ſubditis. Debet ergo Prælatus eſse ſolicitus, ſed non turbolentus, & anxius, non ſuſpicioſus, non zelotypus.

90 Quæres 6. an Prælatus teneatur concedere licentiam ſubdito petenti, vt

exeat

exeat è clauſtro vt corrigat quempiam à peccato? De hac re interrogatus fui à quodam Religioſo, qui audiuit quendam blaſphemantem, ſed quia tunc nõ videbatur opportunum illum corrigere, petijt alio die veniam à ſuo Superiore vt egrederetur, & iret ad eum corripiendum. Negauit Prælatus licentiam, ille dicebat quod eam negare non poterat, cum non poſſet impedire diuini pręcepti obſeruantiam. Ego reſpondi, quod hoc præceptum obligat quidem oblata occaſione, & per media ordinaria, non per extraordinaria, vt mutando ſtatum, fingendo perſonam, tranſgrediendo ſui ſtatus inſtituta, &c. aliàs teneremur acquirere ſcientiam, vel eloquentiam. Neque tenemur omittere humanas occupationes, &c. Ratio eſt, quia cum hoc præceptum ſit generale, & obliget omnes, ſolùm humano modo obligat, & iuxta conditionem, ſtatum, & facultatẽ vniuſcuiuſque. Et ſic cum Religioſus ille ad receſſum teneatur, non poterat egredi cum ſuæ obſeruantiæ detrimento, vt eum blaſphemantem corriperet, maximè cum eſſent alij præſentes, qui commodius poterant illum corripere.

91 Quęres 7. an ſit probabilis ſententia Caiet. hoc loco, quod ſi quis ex quadam tepiditate omittat correctionẽ in re graui, leuiter iudicans ſe non poſſe conſequi finem, ſolum peccet venialiter, *quia non habet*, inquit, *animum contrarium præcepto*? P. Suar. *hoc loco diſp.*8. *ſect.*3. *n.*5. dicit quod ſano modo intelligenda eſt. Non enim omnis perſuaſio leuis cum illo animo excuſat à tranſgreſſione grauis præcepti, vt ſi quis ex leuiſſimis cauſis ſibi perſuaderet, nõ poſſe reſtituere, ieiunare, &c. Nam illa ignorantia eſt culpabilis; ergo oportet vt iudicium ſit ſaltem probabile, quamuis eius probabilitas interdum naſcatur ex leui timore, quem vix poteſt deponere talis timidus. Nihilominus ſententiã Caiet. admittit poſt alios P. Diana *p.* 7. *tract.*3. *reſol.*4. Et colligitur ex D. Thoma hoc loco *art.*2. *ad* 3. quatenus dicit, quod correctio fraterna omitti poſſit aliquando meritoriè, aliquando cum peccato mortali, & aliquando cum ſolo veniali. Vnde prudẽtia & conſilio opus eſt.

DVBIVM VIII.

An ſententia Dominica Matth. 18. *intelligatur ſolum de peccatis in fratrem, an de quocumque.*

92 ANtequam vlterius progrediamur notandum 1. quod vt quis ſatisfaciat præcepto correctionis fraternæ, non requiritur, quod correctio fiat hoc, aut illo motiuo charitatis, aut miſericordiæ, vt 1. 2. *tract. de leg.* oſtendimus, quia etiamſi fiat ex malo fine, ſatisfit huic præcepto. Sicut ſatisfit præcepto ieiunij, miſſæ audiendæ, eleemoſinæ erogandæ, &c. etiam ſi ex prauo fine quis ieiunet, miſſam audiat, eleemoſinam largiatur, &c. Et ratio eſt, quia hæc præcepta non ſunt de actibus virtutum in voluntate reſidentium, ſed de actibus externis, miſericordiæ, temperantiæ, Religionis, &c. qui integri eſſe poſſunt, licet à voluntate deprauentur.

93 Notandum 2. quod correctio eſt quoddam remedium contra peccatum, quod dupliciter conſiderari poteſt. Primò in quantum nocet peccanti. Secundò in quantum vergit in proximi, ſeu aliorũ nocumentum. Vnde duplex eſt correctio. Vna qua remedium adhibetur peccato priori modo, & dicitur correctio fraterna. Et alia quæ adhibet remediũ peccato, poſteriori modo ſpectato, & iſta ad iuſtitiam pertinet, vt ſupra vidimus. Correctio ergo fraterna eſt in præcepto, vt ſupra vidimus: & hoc præceptum eſt naturale, à diuino confirmatum, ſeu eſt præceptum naturale diuinũ. Naturale, quia natura dictat vt ſubleuemus fratrem à miſeria ſpirituali, ſicut tenemur ſubleuare à miſeria corporali. Eſt Diuinum tum noui, tum antiqui teſtamenti. Antiqui Prou. 19. & alibi. Noui, Matth. 18. ibi. *Si peccauerit in te frater tuus, corripe illum, &c.*

94 Modo quæritur an iſta Chriſti D. ſen-

ſententia contineat præceptum vniuerſale, vt ſcilicet frater debeat corripi de quocumque peccato mortali, an ſolum contineat præceptum particulare, vt ſolum frater corripiatur de peccatis contra nos commiſſis, quibus nos offendit, ſeu quibus nobis iniurioſus fuit.

95 Prima ſententia eſt, quod præceptum Chriſti D. non ſit vniuerſale, nec intelligitur de omnibus peccatis, ſed de ijs ſolum quibus quis læditur, aliquo iniuriæ genere. Pro hac ſent. citat Bann. Fratrem Bernardinum Areualenſem, ſeu de Areualo in tract. de correct. fraterna. Vbi in ſecunda concl. dicit, quod locus Matth. 18. nullatenus intelligitur de omni peccato, ſicut communiter exponitur à Doctoribus Scholaſticis. Et in Corol. 3. dicit, quod nullo modo in illo loco fundari poteſt, nos teneri ad corrigendum fratrem de quouis peccato, & in Corol. 2. ſpernit intelligẽtiam D. Thomæ hic art. 7. quod ille peccat in te, ſeu contra te, qui peccat te ſciente, quia te lædit, ſaltem in notitia.

96 Petrus Lorca *hic diſp. 46. n. 2.* dicit, quod ſententiam dicti Bernardini Minoritæ probauit: *Quidam alius, & tranſtulit in ſua commentaria in Euangelia adeò fideliter, vt pernicioſum dogma, quod ille (ex inaduertentia, quamuis craſſa, & reprehenſibili) protulit, imitatus fuerit, & notatione etiam marginali conſignauit, ne lectorem inopinatum præteriret. Temeritas autem fuit aſſerere, & non paucis argumentis, leuiſſimis tamen confirmare. Præceptum fraternæ correctionis ordine quo à Chriſto præſcribitur, inutile eſſe, imò pernicioſum.* Hucuſque Lorca.

97 Veritas catholica ſeq. concl. explicatur. *Licet Chriſti D. ſententia per ſe primò intelligatur de peccatis, quæ ſunt contra nos, tamen ſecundario, & per neceſſariam conſequentiam extenditur intelligentia illius ad omne peccatum mortale quod proximus committit ſciente altero.* Hanc concluſionem dicit Lorca, ſine errore in fide negari non poſſe, quod irrefragabili argumento probat n. 7. ex vniuerſali expoſitione, & intelligentia vniformi totius Eccleſiæ. Semper enim Eccleſia in illis verbis Chriſti præceptũ ſibi traditum agnouit, & confeſſa eſt. Id conſtat ex vnanimi conſenſu Doctorum. Qui enim de correctione ſcripſerunt Theologi, Iuriſprudentes, & Summiſtæ, D. Thomam, & Magiſtrum duces ſequuti ex eo loco præceptum vniuerſale deduxerunt, & hoc teſtimonio confirmarunt, nemine diſſentiente. Et licet aliqui Patres eum textum exponant de peccato in nos commiſſo, non tamen excludunt præceptum vniuerſale, ſed ſolùm explicant id de quo primò intendebat Chriſtus D. quod eſt difficilius, vt ſcilicet non ſolum corrigamus fratrem de peccatis, & iniurijs in nos commiſſis, ſed etiam vt dimittamus, vt non tantum ſepties, vt volebat Petrus, ſed ſeptuagies ſepties.

98 Probatur concl: ratione, nam præceptum correctionis eſt naturale; ſed natura magis dictat vt corripiam quando non me læſit, ac quando me læſit; ergò, &c. maior conſtat ex dictis ſupra. Minor probatur, nam quando frater non me læſit, faciliùs inclinor ad procurandum bonum ipſius, at quando me læſit detrahor ab illa inclinatione, ergo &c. Tum quia præceptum correctionis eſt de actu elicito miſericordiæ, & imperato charitatis, ſed iſtæ virtutes nõ reſpiciunt læſionem, aut non læſionem, ſed bonum proximi, ergo ſiue læſerit, ſiue non læſerit illud bonum intendendum eſt, & in tantum Chriſtus D. fecit mentionem de læſione, in quantum hoc ſuperato facilius deſcendamus ad aliud; Tum quia vbi currit eadem ratio, debet currere eadem obligatio; ſed currit eadem ratio ſiue proximus me læſerit, ſiue non me leſerit vt eum corripiam, ſcilicet motiuum charitatis, & eleemoſinæ ſpiritualis, ergo, &c. Vnde verba illa Chriſti D. faciunt ſenſum. *Si peccauerit in te frater tuus:* &c. ideſt etiamſi peccauerit in te frater tuus, &c.

99 Obijcies 1. nam illa Chriſti D. ſententia videtur ſolum procedere de peccatis in propriam perſonam commiſſis

Digitized by Google

miſſis, nec videtur trahi poſſe ad alium ſenſum; ergo, &c. Antecedens probatur; nam poſtquam Chriſtus D. dixit ordinē quo frater corrigi debet. *Accedens Petrus dixit ad eum. Domine quoties peccabit in me frater meus, & dimittam ei?* Hæc Petri interrogatio non poteſt conuenienter explicari, de alijs peccatis, ſed ſolùm de illis, quæ propriam iniuriam continent; ergo. Hoc argumentum nil aliud probat niſi primam partem noſtræ concluſionis, quod ſcilicet ſententia Chriſti primò intelligatur de peccatis factis cōtra nos. Deinde dico, quod ly *ſi peccauerit in te*, exponi poteſt, vt ſit idem, ac coram te, ideſt te ſciente, ita quod illud *in te*, non ſignificet iniuriam, ſed ſolam notitiam. Sic Lyra, Hugo Cardin. ibid. D. Antonin. 2. *p. tit.* 9. *cap.* 6. §. 1. & alij. Nihilominus, quia communis expoſitio ly *in te*, interpretatur *contra te*, vt colligitur ex illo ſimili loco Luc. 17. *Si peccauerit in te frater tuus, increpa illum, & ſi pœnitentiam egerit, dimitte illi*. Vbi illud *dimitte illi* non habet locum niſi *in te* ſit idem, ac *contra te*. Ideo videndū eſt, quomodo omne peccatum proximi ſit contra nos. Aliqui dicunt, quod omne peccatum ſiue ſit contra Deum, ſiue contra proximum, eſt contra nos, quia omnes ſumus vnum corpus, & inuicem membra ſub Chriſto capite; vnde qui offendit caput, vel membrum, totum corpus, & omnia membra offendit, & omnis iniuria Dei, & proximi, noſtra reputatur. Sic Adrianus *d. q. de correct. fraterna* §. *Ad rationes*, & alij. Cæterum hæc interpretatio duriuſcula videtur; ex communi namque modo dicendi ille in me peccare non dicitur, qui me immediatè non offendit, qui mihi iniuriam non irrogat. Communis intelligentia ex D. Auguſt. D. Thoma, & expoſitoribus hoc loco eſt, quod omne proximi peccatum dicatur in me, qui peccat me conſcio, me ſciente, qui enim peccat coram, vel ſciente aliquo peccat contra ipſum, & illi iniuriam infert, quia quantum eſt in ſe, & ex conditione actus infert ſcandalum, & ruinæ ſpiritualis occaſionem.

100 Obijcies 2. nam ex ſacris canonibus colligitur, quod dictum Chriſti ſolum procedat de peccatis, quę propriè ſunt noſtri iniuria, & offenſa, ergo, &c. Antecedens probatur ex *cap. nouit de iudicijs, & ex cap. cum ex iniuncto, de hæreticis*; ex quibus expreſsè colligitur illa intelligentia; quam etiam tradunt multi Sancti Patres. Reſp. ex dictis, quod in illa priori intelligentia intelligitur illa, quam nos cum vniuerſa Theologorum ſchola tradidimus. Pro cuius intelligentia deſeruiet generalis regula quam tradit Cantapatrenſis *lib.* 9. *Hipothipoſeon reg.* 14. ex Origine *tract.* 23. *Matth.* D. Auguſt. *lib. de fide & operibus cap.* 13. & D. Hyeron. *in* 1. *Sophoniæ*, & refert ex Cantapat. Lorca *diſp.* 46. *membr.* 1. *n.* 13. nēpè quod quādo in Sacra Scriptura aliquid præcipitur, aut prohibetur ſub vna ſpecie actus, tunc præceptū extēditur ad alias ſimiles ſpecies, vbi militat eadem ratio. Vnde licet Matth. 25. pęna, & præmium vitæ æternę ſolis miſericordię operibus corporalibus promittatur, quia tamen militat eadem ratio de alijs bonis operibus, ideo etiam ad alia bona opera extenditur, idem dic de alijs malis operibus, & ſic ſub operibus miſericordiæ corporalibus pręcipiuntur etiam opera miſericordiæ ſpiritualis; & ſub prohibitione omiſſionis operum miſericordiæ corporalis, prohibentur omiſſiones operum miſericordiæ ſpiritualis. Cū ergo præceptum correptionis de omni peccato afferat eandem rationem, ac præceptum correctionis peccati contra ſe, ſequitur, quod in hoc illud contineatur.

101 Hæc regula pro intelligendis Sacræ Scripturæ legibus, & præceptis explicari poteſt ex alia ſimili regula Legiſtarum, quod ſcilicet vbi eſt eadem ratio, dicitur adeſſe eadem lex, non extenſiuè tantum, ſed comprehenſiuè, *l. his ſolis verſ. ſatis etiam cautè putamus, C. de reuocand. donat. l. illud, C. de ſacroſ. Eccleſ. l. item veniunt*, §. *ait Senatus, ff. de petit. hæred.* illuſtrant Tiraquell. *in l. ſi vnquam, verb. libertis n.* 45. *&* 46.

Re-

Digitized by Google

Rebuff. *ad leg. in lege cenſoria, verſ. item que de ſeruis, ff. de verb. ſignif. pag. mihi* 647. Surd. *deciſ.* 276. *n.* 8. Gutier. *pract. lib.* 3. *q.* 17. *n.* 84. Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancell.* §. 7. *proœm. n.* 105. & alij.

DVBIVM IX.

An ordo deſcriptus Matth. 18. *ſit in præcepto.*

102 PRima ſent. eſt, quod ille ordo non ſit in præcepto, ſed in conſilio. Sic D. Bonau. in cap. 7. Lucæ vbi dicit. *Hic autem ordo congruitatis eſt, non neceſſitatis*. Bernardin. de Areualo tract. de correctione fraterna. Salmer. *tract.* 11. Maldonat. *in cap.* 17. *Luc.* acriter, & mordicus hanc ſent. defendit, Hurtad. de Mendoza *hic diſp.* 163. *ſect.* 5. §. 207. vbi poſt aliqua ſic dicit. *Aſſero verba Chriſti, vt ab ipſo dicta, non eſſe præceptum, ſed conſilium, nec ibi præceptũ modum correctionis fraternę*. Vbi vt vides, duo dicit. Primum quod verba Chriſti non continent præceptum correctionis fraternæ de quouis peccato mortali, ſed ſolum de iniuria illata. Imo neque de iſta videtur Mendoza agnoſcere præceptum correctionis, ſed dimiſſionis iniuriæ, vt pro iniuria fratrem non habeamus odio. Vnde ſic arguit, quia dato hoc præcepto, adhuc eo non obſtante, cum quis iniuriam paſſus eſt, poteſt coram iudice ſtatim petere compenſationem, non ſeruato ordine correctionis fraternæ, & oppoſitum videtur eſſe contra bonum publicum, & contra praxim, & vſum; ergo talis ordo non aſſignatur à Chriſto ſub præcepto, ſed ſub conſilio. Sed de hoc iam diximus dubio præcedenti.

103 Secundum quod dicit Mendoza eſt, quia licet verba Chriſti continerent præceptum correctionis, etiam de omnibus peccatis, tamen adhuc non continent præceptum de modo illo correctionis fraternæ, ſed ſolum de modo ſeruando in publica delatione, & iuridica, quæ fit ſuperiori tanquam iudici, non de ſecreta, & paterna, quæ Prælato fit tanquam Patri, neque de illa ſecreta, quæ à fratre, fit fratri. Nam Chriſtus D. ideo voluit peccatum eſſe Eccleſiæ deferendum, vt impenitens arceatur à cœterorum communione; Eccleſia autem delatione occulta id non poteſt efficere, nec quempiam excommunicare, nec occulta peccata poſſunt licitè ita vulgari; ergo ſignum eſt Chriſtum ibi non loqui niſi de delicto publico, vt poſſit probari, &c.

104 Communis, & vera ſententia, ſeq. concl. explicatur. *Ordo deſcriptus Matth.* 18. *eſt in præcepto correctionis fraternæ, & paternæ*. Hanc concl. tradunt omnes Scholaſtici, & Theologi poſt D. Thom. *hic art.* 7. *&* 8. quem ſequitur Bann. ibid. Lorca, & omnes expoſitores, Trullench. *in Decal. to.* 1. *lib.* 1. *diſp.* 5. *dub.* 16. *n.* 1. Franc. del Caſtillo. *in* 3. *ſent. to.* 2. *diſp.* 6. *q.* 7. *n.* 3. Ex Patribus Societatis contra ſuum Hurtadum ſtant Valentia hoc loco *diſp.* 3. *qu.* 10. *pun* 5. Suarez *de charitate diſp.* 8. *ſect.* 6. *n.* 2. Granado 2. 2. *controu.* 3. *de charit. tract.* 12. *d.* 1. Sanch. *in præcepta lib.* 2. *cap.* 18. *n.* 44. Turrian. *hoc loco diſp.* 89. *dub.* 2. *concl.* 2. *&* 3. Tannerus *hic diſp.* 2. *q.* 5. *dub.* 5. *n.* 96. Caſtrus Palaus *tom.* 1. *tract.* 6. *diſp.* 3. *pun.* 8. *n.* 4. Filliuc. *tom.* 2. *tract.* 28. *cap.* 7. *n.* 147. Becanus *hic c.* 21. *dub.* 4. *n.* 30. & alij. P. Valentia ſententiã Hurtadi vocat intolerabilem, & ſingularem, quia aduerſatur communi ſententię Theologorum, & Patrum, & quod nullis firmis innitatur fundamentis; eadem ferè nota eandem inurunt alij Patres eiuſdem ſocietatis. Lorca dicit illam ſententiam eſſe erroneam, & temerariam in fide.

105 Cæterum antequam vlterius procedamus, ponẽda eſt Chriſti D. ſententia ex illo Matt. 18. *Non eſt voluntas ante Patrem veſtrum, qui in cœlis eſt, vt pereat vnus de puſillis iſtis. Si autem peccauerit in te frater tuus, vade, & corripe eum inter te, & ipſum ſolum; ſi te audierit, lucratus eris fratrem tuum; ſi autem te non audierit, adhibe tecum adhuc vnũ,*

vel duos, vt in ore duorum vel trium teſtium ſtet omne verbum. Quod ſi non audierit eos: dic Eccleſiæ, ſi autem Eccleſiam non audierit: ſit tibi ſicut Ethnicus, & Publicanus. Hunc ordinem eſſe præceptum, docent communiter Sancti Patres, vt D. Aug. *ſerm. 16. de verb. Dom.* D. Chryſoſt. *hom. 62.* D. Greg. *lib. 4. regiſtri epiſt. 36.* & alij, quorum verba reperies apud Lorcam, & alios hoc loco.

106 Probatur 1. ex ſacris Canonibus vbi ſæpe ea Chriſti D. regula, aut ordo, vel aſſeritur, vel vt tanquam certa ſupponitur. Nam Innocent. III. *cap. cum ex iniuncto 12. de hæret. §. nec quiſquam,* ſic ait: *Cum aliud ſit fratrem in te peccantem occultè corripere, quod quiſque tenetur efficere, ſecundum regulam euangelicam, &c.* vbi vt vides; Pontifex agnoſcit in dicta regula Euangelica præceptum. Et *cap. nouit de iudicijs*, recitatur dictus locus Matt. diciturque *regula Euangelica*. Ac proinde cum omnis regula obliget, etiam iſta Euangelica obligabit. Præterea *cap. licet Heli, de ſimonia,* apertè dicitur, quod ſecundum regulam Euangelicam correctio charitatiua neceſſariò præcedere debeat denunciationem.

107 Probatur 2. ex illis principijs in idem recidentibus. *Quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris. Omnia quæcumque vultis vobis fieri ab alijs, hæc illis facite.* Et *Diliges proximum tuum ſicut te ipſum.* Sed nos optamus ex recta ratione, vt peccata noſtra emendentur abſque vlla famæ iactura, & refugimus ex æqua ratione, vt noſtra peccata abſque neceſſitate vulgentur, nec volumus, vt alij ea prædicent, ſed vt ſecretò de illis moneamur; ergo tenemur ita fratris noſtri peccatum emendare, vt nulla honoris, aut famæ iactura eum maculet. Deinde è duobus malis minus eſt eligendum, & cum peccatum ſit deterius, quam apud vnum, duoſuè teſtes, de fama aliquid amittere: & cum deterior ſit publica criminis prædicatio, quàm occulta apud vnum, aut duos, eligenda eſt prius occulta, quàm publica. Cum verò ſalutis æternæ iactura deterior ſit, quàm publica infamia, iuris æquitas, imò charitas ipſa poſtulat, eſſe eligendam infamiam, ne viuamus in æternum cruciandi.

108 Probatur 3. nam omnes tenemur ex præcepto naturali eripere proximum à miſeria naturali, ſeu corporali; ergo multo magis tenebimur eum eripere à miſeria ſpirituali peccati; ſed hoc fit per correctionem fraternam, & modum illius à Chriſto D. præſcriptum; ergo ad hoc tenemur. Nam ſi per ſimplicem correctionem proximus non emendetur; tenebimur ne amplius procedere vt eum à tali miſeria eripiamus; an poſſumus eum in ea miſeria relinquere? hoc ſecundum dici nequit, ergo tenebimur vlterius procedere; nullus autem eſt modus ſuauior, & abſque minori fratris detrimento, quàm vt adhibeamus vnum, aut alterum teſtem; hoc enim ſuaui modo poterit, ſaltem ob ruborem, in ſe reuerti, & quod non fuit factum per ſimplicem correctionem, fiat per hanc ſecundã ſic circunſtãtionatam per præſentiam vnius, aut alterius teſtis. Certè neſcio an poſſit aſſignari melior modus, quam iſte quem aſſignauit Chriſtus D. & ſi poteſt aſſignari, aſſignetur, & occurremus cum gratiarum actione. Magna temeritas eſſet tantum præſumere de ſe ipſo, putando ſe poſſe aſſignare modum aptiorem, ſuauiorem, & cum minori famæ detrimento.

109 Sed quæres 1. ob quem finem teſtes inducendi ſunt in ſecundo gradu correctionis, quando frater non audiuit in primo corrigentem? Prima ſententia eorum eſt, qui dicunt teſtes eſſe inducendos, vt eorum teſtimonio corrigens oſtendere poſſit ſe præſtitiſſe quod debebat erga fratrem, ſuumque munus impleuiſſe. Tribuitur D. Chryſoſtomo, & alijs illius loci expoſitoribus. Cœterum hæc ſententia inutilis eſt, nam inducere teſtes eo fine, vt eorum teſtimonio conſtet corrigentem ſatisfeciſſe ſuo muneri, inutile eſt; cum enim hoc debitum ex ſola charitate oriatur, non poteſt in foro exteriori deſeruire. Tum quia cum primus

Digitized by Google

primus gradus correctionis fuerit ſecretus teſtes poſtea inducti nõ poterũt teſtificari de prima monitione ſecretò facta. Præterea inducere teſtes,vt ſi correptus non paruerit, deponant in iudicio, vt aliqui volunt, videtur non ſolùm inutile, ſed etiam valde pernicioſum; nam ſi correctus ſciat, quod teſtes ſint crimen delaturi in iudicio contra ipſum,timebit admonitionem, eamque non admittet, & delictum negabit, ne eorum teſtimonio valeat condemnari. Deinde daretur locus fraudibus. Poſſet namque quis fingere fratrem commiſiſſe delictum, eumque correxiſſe, & non fuiſſe emendatum, & ſic inducere teſtes, vt poſtea ad iudicium condemnetur pro delicto non commiſſo, vel occultiſſimo.

110 Secunda ſententia tenet, quod teſtes inducantur, vt ſi reus non emendauerit, Eccleſiæ denuncietur,vt ſic per teſtes conuictus condemnetur. Sed hæc etiam ſententia falſa videtur, vt ex dictis num. præcedenti conſtat: nam vel inducuntur vt audiant rei ſecretam confeſſionem, quam vel non faciet, ſed eos reijciet ſimul cum corripiente; vel dato, quod eam faciat, ad nihil deſeruiet pro ipſius condemnatione; cum enim ſint teſtes de auditu nihil probant, niſi iterum iuridicè reus delictum confiteatur. Dices adhiberi teſtes, vt reum explorent, vt in crimine deprehendant. Sed contra, nam non videtur licitum, nec expedit vti dictis exploratoribus vitæ alienæ; hoc enim potius dictat verſutia, & maleuolentia, quàm charitas. Vide *n.*114. ad finem.

111 Tertia ſententia verior, & cõmunior eſt,quod teſtes ideo adhibentur, vt reus corrigatur, ac proinde tunc ſolum adhibendi ſunt quando ſperatur vtilitas, & aliqua apparet neceſsitas. Vnde non quicumque teſtes adhibendi ſunt, ſed tales, qui in hunc finem prodeſſe poſsint verbo, & exemplo, & non obeſſe. Quocirca non debent induci parum affecti, ſed multum, vt eos reus libenter audiat. Quod autem ad hunc finem induci debeant, conſtat, apertèque colligitur ex textu, quatenus dicitur; *quod ſi eos non audierit*; quo ſignificatur, quod eo ſolo fine inducuntur, vt audiantur. Hinc eſt, quod Chriſtus D. diſiunctim locutus eſt; *vnum, vel duos*, quia ſi vnus ſufficiat, non debent induci duo. Si autem teſtes inducerentur ad probandum,duo induci deberent. Cum autem dicitur. *Vt in ore duorũ, vel trium ſtet omne verbum*, non dicitur quia eorum teſtimonio vtendum ſit in iudicio, ſed quia plurium admonitio faciliùs perſuadet quod id de quo reus admonetur eſt malum, & emendatione dignum.

112 Quæres 2. an duo teſtes debeant adhiberi ſimul, an vnus poſt aliũ? Reſp. vtrumque mihi videri probabile, vt ſcilicet prius vnus adhibeatur, poſtea alter, vſque ad tertium incluſiuè. Vel vno adhibito vocetur alter, qui ſimul cum primo aſſiſtat.Puto etiam, quod nõ debeant teſtes vocari vt ſolum aſſiſtant, & audiant correctionem, ſed quod & ipſi corripiant, & dicant verba exhortationis, aliàs non diceretur *ſi eos non audierit*. Præterea exiſtimo quod non debeant induci plures teſtes quam tres;imo videtur non poſſe induci plures quam duos;cum dicatur *vnum,vel duos*, vt ſimul cum corripiente ſint tres in quibus ſtet omne verbum. Nam ſecundum moralem rerũ curſum videtur difficile, aut fortè impoſſibile, vt qui non emendatur admonitione vnius; neque aliorum duorum poſtea ſuperinductorum, emendetur ex ſuperinductione aliorum, cum potius fiat obſtinatior,& impatientior ex manifeſtatione ſui delicti.

113 Quæres 3. an teſtes adducendi debeant eſſe ex illis, qui peccatum nouerunt, an etiam poſſint eſſe ex illis qui peccatum non nouerunt? Prima ſententia eſt, quod debent eſſe ex illis, qui peccatum nouerunt. Sic ex Durando, & quibuſdam alijs tenet Franciſcus del Caſtillo *in 3. to. 2. diſp. 6. q. 8. n. 9.* quem citat Diana *p. 7. tract. 8. reſol. 37.* ex eo quod putet,quod peccatum,quod eſt materia correctionis fraternæ debet eſſe publicum,vel ſimpliciter, vel ſaltem ſe-

Digitized by Google

ſecundum quid, ex eo quod ſaltem duobus, vel tribus eſt notum. Quocirca ſi ego ſolus, inquit, vidi fœminam virginem deflorari, teneor tacere, imò etſi narraui, teneor reſtituere famam, & quærere modum qualiter eam abſque infamia mea, vel ſua reſtituam.

114 Nihilominus omninò dicendum eſt, quod licet in correctione fraterna de peccato publico, vel ſimpliciter, vel ſecundum quid, quæ poteſt deſeruire ad punitionem iudicialem poſſint teſtes eſſe ex illis, imò ſic expediat eſſe, qui peccatum nouerunt, tamen in correctione purè fraterna de delicto occulto, quod ego ſolus noui, & fratrem correxi, & non fuit emendatus, teſtes non poſſunt eſſe ex illis qui peccatum nouerunt. Et ſic tradunt communiter Theologi, pro quo videri poſſunt Granado, Turrianus, & alij. Et hanc eſſe ſententiam communem Theologorum teſtatur Henriquez *in compen. caſ. moral. cap.* 28. *n.* 2. Ratio conſtat ex dictis, quia licet frater patiatur aliquam famæ iacturam, tamen minoris momenti cenſenda eſt, quam bonum ſpirituale, quod patitur, dum in ſuo peccato perſeuerat; & licet ij teſtes non aliunde peccati notitiam acceperint, tamen multum prodeſse poteſt, eum coram eis corrigere. Tum quia ſic maiori rubore peccator ſuffunditur; tum quia magis timebit delinquere, ſciens iam plures eſse, qui peccatum cognouerunt, & poſsunt ſolertèr eum obſeruare, vt ſic initium dent correctioni iudiciali. Nec fundamentum Franciſci del Caſtillo illi prodeſt, quia licet verum ſit quod peccatum, quod eſt materia correctionis initialis debeat eſſe publicum vel ſimpliciter, vel ſecundum quid, & pro hac poſsunt deſeruire prima, & ſecunda ſententia n. 109. relata. Tamen materia correctionis purè fraternalis, eſt etiam occultum omnino. Vnde ſi ego ſolus vidi virginem deflorari, & in ſuo peccato perſiſtat, poſsum, & debeo ſi fructum ſpero, monere eo ordine ſeruato, nec tunc teneor ad famæ reſtitutionem, vt ex dictis colligi poteſt.

115 Quæres 4. quid *Eccleſiæ* nomine intelligitur, dum in regula, ſeu ſententia Chriſti D. dicitur: *dic Eccleſiæ, ſi autem Eccleſiam non audierit, &c.* Aliqui volunt, quod Eccleſiæ nomine intelligatur fidelium multitudo, ita quod dicere Eccleſiæ nil aliud ſit, quam facere delictum publicum, & manifeſtum, vt ſic qui monitione non eſt ſanatus, ſanetur, & reſipiſcat rubore, & confuſione. Cœterum hæc expoſitio non videtur conueniens, quia nec eſt vtile, nec licitum peccatum fratris occultum prodere multitudini; nec ex illa confuſione, & rubore ſperari poteſt emendatio, ſed rancor, & deſperatio. Communis interpretatio eſt, quod nomine Eccleſiæ intelligatur ipſe Eccleſiæ Prælatus. Cui delatio facienda eſt tanquam iudici, aut tanquam Patri. Si correctio eſt purè fraternalis, fiet Prælato, vt Patri. Si fit iudicialis initialis, tunc fiet Prælato, vt iudici. In correctione purè fraternali fit iudici vt patri, quia tota iſta correctio eſt ob bonum fratris, ac proinde charitatiua. In correctione initiali iudiciali, vbi intenditur etiam delicti punitio, denunciatio fit Prælato, vt iudici. Pro quo nota, quod tertius gradus correctionis aliquando diſtinguitur à ſecundo, aliquando, cum eo confunditur. In correctione initiali iudiciali, diſtinguitur à ſecundo; at in correctione purè fraternali cum ipſo confunditur, vt docet S. Doctor *art.* 8. *ad* 4. Nam loco vnius, aut alterius teſtis, poteſt aliquando induci Prælatus, vt ex dicendis magis patebit. Argum. in contrarium, manent ſoluta ex dictis, & videri poſſunt in Bann. Lorca, & alijs hoc loco.

DV-

Digitized by Google

DVBIVM X.

An ordo deſcriptus Matth. 19. ſemper cadat ſub præcepto.

116 Aliqui dicunt ſemper, & in omni euentu dictum ordinē ſeruandum eſſe. Communis tamen ſent. id negat. Sic tradunt Bannes art. 8. ad 4. Lorca hoc loco, & alij communiter: vnde Villalob. *in ſum. to. 2. tract. 4. diff. 9. n. 3.* notat, quod cum hoc præceptum, & ordo illius ſit in bonum fratris, vt ſcilicet emendetur à delicto, eo modo obligat, quo emendatio haberi poteſt, ſecundum quod hic, & nunc ratio recta dictat. Recta namque ratio dictat, quod ſi emendatio fratris haberi poteſt per primum gradum; nullatenus eatur ad ſecundum: & ſi per ſecundum, nullatenus eatur ad tertium. Quod ſi quis videat, quod per primum gradum non proficiet, corripiendo ſcilicet ſolus, tunc adhibeat vnum teſtem, ſi videat, quod hoc modo proficiet, aliàs adhibeat duos, quod ſi hoc modo neque videat profectum, loco ſecundi teſtis adhibeat Prælatum, ſeu moneat prudentem Prælatū, qui poſſit proficere, & non officere. Si autem videat quod neque Prælatus proficiet, ſiſtat. Quando correctio eſt purè fraterna; quod ſi ſit iudicialis initialis proſequatur, & dicat Prælato vt iudici, qui debito ſeruato ordine ad punitionē deſcendet.

117 Cæterum vt res clarius habeatur. Notandum 1. quod qui ſperat fratrem fore emendandum per ſe, licet non tam benè quàm per Prælatum, tamen abſolutè emendabitur, nō tenetur adire Prælatum. Nec debet quis facilè credere quod frater ſua correctione non emendabitur, ſed niſi certò credit, periculum faciat; nam (præſertim inter Religioſos) ſubditi quandoque adeò malè ſentiunt, quod eorum peccata dicantur Prælatis, quod potius vellent, quod ab alijs multis ſciretur, quam à ſolo Prælato.

118 Notandum 2. quod quando quis deſperat proficere per ſecretam monitionem, & ſolum eam ſperat per delationem ſecretā paternam, ſeu Prælato tanquam Patri factam, tenetur crimen occultè ei deferre. Ratio eſt quia bonum ſpirituale fratris, & eius ſalus æterna præferenda eſt exigua illa infamia, ſeu exiguo illo mœrore quem ſentit ex eo, quod peccatum deferatur Prælato. Notandum 3. quod etiam tunc teneor adire Prælatum, quando ego legitimè excuſor ab immediata correctione; vt quando frater ex mea correctione arripiet occaſionem me grauiter vexandi: aut quando non poſſum eum corrigere ſine graui, & proportionato damno proprio, vel alieno. Ratio eſt, quia teneor mederi fratri cum minimo ipſius damno, &c.

119 Notandum 4. quod ſi ego formo aſſenſum quod per Prælatū emendabitur; at ego non poſſum formare aſſenſum quod emendetur mea correctione, tunc poſſum meam correctionē præterire; & monere Prælatum, vt corrigat, quod ſi formo aliquem aſſenſum, quod etiam mea correctione emendabitur, tunc non poſſum adire Prælatum.

120 Notandum 5. quod ſi habeo ſpem dubiam, quod mea correctione emendabitur, & certam, quod emendabitur per paternam correctionem; tunc diſtinguendum puto: vel enim illud peccatum fratris cædit etiam in damnum aliorum; aut in ſolum damnum peccantis. Si primum puto me teneri adire Prælatum, vt ſic ceſſet damnum alterius. Si verò illud peccatum cædit ſolùm in damnum fratris, poſſum ego, & debeo experiri, an mea ſola correctione frater iuuetur, cum interim nullum ſequatur alteri damnum.

121 Sed quæres 1. an quando peccatum eſt publicum teneamur ſeruare ordinem Dominicum? Reſp. negatiuè, quando namque crimen eſt publicum, tunc ſolùm lege naturali, & euangelica poteſt peccator ſine præuia monitione argui coram tota communitate, cum iam,

Digitized by Google

iam, vt ſupponitur, maiori parte illius innotuerit. Tamen non eſt neceſsè, quod peccatum publicum publicè arguatur, ſed poteſt ſecretò, quando ſcio probabiliter, quod frater emendabitur, niſi ſcandalum quod alij paſſi ſunt aliter reparari non poſſit, tunc enim publicè corripi debet. Prælato tamen inquirenti, denunciatio facienda eſt, quando publicè inquirit; habet namque Prælatus ius publicè inquirendi, & iudicandi de delictis publicis. Couar. *in epit. 4. decret. p. 2. cap. 6. n. 13.*

122 Quæres 2. an aliquando quando peccatum eſt publicum, teneamur ante denuntiationem ad Prælatum, præmittere admonitionem, ſeu correctionẽ? Negant Valentia, Coninch. & alij hoc loco, eo fundamento ducti, quia quando proximi peccatum eſt publicum, per denunciationem Superiori factam, non infamatur, ac proinde non debet prius moneri ſecretò. Nihilominus cũ alijs dicendum puto, quod etiam notoriè peccantem debeamus prius aliquando monere ante denunciationem, vt ſi probabiliter ſciamus quod per monitionem illam emendabitur. Vndè hoc maxime verum puto in viſitationibus inter Regulares fieri ſolitis. Tunc enim, quando faciliter præſumere poſſum, quod per eam ſecretam monitionem emendabitur à defectibus, ſeu peccatis publicis, æquum eſt ſic monere, priuſquam deferatur. Quod maximè verum eſſe puto in peccatis publicis ex ignorantia, vel paſſione commiſſis, tunc enim facilè præſumi poteſt emendatio per correctionem fraternã abſque denunciatione ad Prælatum, ſiue tanquam ad Patrẽ, ſiue tanquam ad iudicem, vt cum generalem habet inquiſitionem.

123 Sed dices, quod omne peccatum notorium eſt contra bonum publicum ratione ſcandali, ac proinde ad tollendum ſcandalum debet publicè puniri, & ſic non ſufficiet monitio ſiue ſecreta, ſiue etiam publica, ſed requiretur de nunciatio per quam ad publicam punitionem veniatur. Tum quia eſt contra bonum publicum, quod peccata publica maneant impunita; indulgentia namque excitat alios ad peccãdum, & ſic tradere videtur S. Doctor ex D. Aug. *hic art. 7.* Reſp. quod licet omnia peccata publica ſint apta inferre ſcandalum, & excitare alios ad peccandum, tamen nõ eſt neceſſe hoc ſemper contingere, tum pro qualitate perſonarum, quæ vt in plurimum nõ ſcandalizantur, tum pro qualitate peccati, quod licet publicum ſit, poteſt tamen afferre ſolam peccantis infamiam, vt non ſit alijs occaſio peccandi. Quod ſi & ſcandalum, & peccandi cauſa detur alijs, & iſta auferri nequeant niſi per publicam punitionem, tunc debet adhiberi, & in hoc ſenſu loquitur S. Doctor citatus.

124 Quæres 3. quo in caſu teſtes adhiberi non debent? Reſp. quod tunc nõ ſunt adhibendi, quando correctio neque coram teſtibus eſt profutura, deinde quando non ſunt idonei, quia timeo eos eſſe reuelaturos peccatum fratris, tunc enim ſi mea correctio non profuit, debeo ſtatim ad Prælatum accedere, illique vt Patri peccatum fratris reuelare, & teſtes prætermittere. Quod ſi probabiliter credam, quod nec mea monitio, nec coram teſtibus à Prælato facta, habebit effectum, tunc poſſum totam correctionem omittere, & fratrem Deo commendare.

125 Cœterum quia res iſta, maximè in Religionibus eſt valde frequens, & ita multi in fractione panis in multis errant, pro praxi, nota 1. quod antequam teſtes adhibeantur, duo neceſſaria ſunt; primum vt priuata monitio nihil profuerit, vel certò, aut quaſi certò putetur non profutura, etiam ſi bis, vel ter fiat, aut pluries; ſi enim quis ſperet quod per trinam monitionem emendabit fratrem, tenetur eam adhibere antequam vtatur teſtibus. Limita, niſi eſſet periculum in mora, quia ſi debeat expectari trina monitio peccatum alteri nocebit, tunc enim progrediendum eſſet, vt quamprimum peccatum alteri nociuum tollatur; vel etiam quando ſi expectetur

trina

Digitized by Google

trina monitio frater multiplicabit peccata, nam etiam tunc progrediendum foret.

126 Nota 2. quod inter dictas tres monitiones debet aliquod temporis interuallum intercedere, qui namque vna hora eas perficeret, moraliter pro vna tantum haberentur; hoc autem interuallum prudentis iudicio diudicandum eſt, attentis circunſtantijs loci, temporis, paſſionis, &c. quæ poſſunt ſpem vtilitatis indicere. Nota 3. quod debet adeſſe ſpes quod inductio teſtium ſit profutura, & non obfutura, aliàs eſſet omittenda, ſicut, & tota correctio, totuſque ordo illius. Cum enim totus correctionis ordo, quem Chriſtus D. præſcripſit ſit de iure naturæ, ſicut & ſubſtantia ſingulorum actuum, vt ſcilicet primò moneatur proximus priuatim, poſtea adhibeantur teſtes, tertiò denuncietur Prælato, qui eum ſemel, vel bis teruè monebit, & ſi pertinaciter in ſuo peccato perſeueret, eum dimittet in correctione purè fraterna, & in correctione initiali iudiciali, quando peccatum eſt publicum ſaltem ſecundum quid, eum puniet, excommunicabit, &c. In omnibus tamen magna prudentia opus eſt, cum hoc opus maiori prudentia indigeat, quam quodlibet aliud opus charitatis, & miſericordiæ.

127 Quæres 4. an ſi frater non fuit emendatus per monitionem factam coram duobus teſtibus, poſſint teſtes replicari, antequam fratris crimen deferatur Prælato? Reſp. affirmatiuè maximè ſi teſtes ſint ex illis, qui peccatum norunt; quando enim ex iſtis haberi poſſunt, expedit illis vti vt ſic magis conſulatur famæ fratris. Et ſic tenet Bonac. *diſp.3. q.4. pun. 7. n.16.* quia nulla ſufficienti ratione probatur id fieri non poſſe, maximè quia frater communiter magis cupit, quod eius peccatum ſciatur à pluribus fratribus, quàm à ſolo Prælato apud quem eſt bonæ famæ, & infamia apud Prælatum plus poteſt ſibi nocere, quam apud multos.

128 Quæres 5. an inter Religioſos maximè, licitum ſit immediatè reuelare crimen fratris Prælato abſque alia præuia correctione, quando videmus, quod Prælati correctio vtilior eſt futura? Duæ ſunt de hac re ſententię. Prima affirmat. Hanc tenent Suarez hoc loco *diſp.8. ſect.6. n.17. & to.4. de relig. lib.* 10. *cap.9. &* 10. Caſtr. Palaus *to. 1. tract.6. diſp.3, pun.4. n.2.* Coninch. *hic diſp.28. dub.* 11. *nu.* 202. Hurtad. *hic diſp.* 163. *ſect.6.* §.83. Franciſc. del Caſtillo *in 3. to.2. diſp. 6. q.8. n.4.* Caſpenſis *in curſu Theologico to.2. tract.27. diſp. 6. ſect. 3. n.25.* & alij.

129 Oppoſitum nobis dicendum videtur, quod ſcilicet quando priuatus Religioſus v.g. videt, quod præmiſſa admonitione fraterna, æquè benè, ac ſuperior, poteſt occulto fratris peccato occurrere, ſiue vergat in damnum aliorum, ſiue ſolum in damnum peccantis, non poſſit illud reuelare Prælato prætermiſſo correctionis ordine; imò etiam ſi Prælati correctio fortè eſſet futura vtilior. Vnde quando Prælati, & Viſitatores præcipiunt etiam ſub excommunicatione latæ ſententiæ, vt ſcientes crimina ſibi reuelēt intra certum tempus, intelligi debēt ſeruato correctionis fraternæ ordine, quando crimina ſunt occulta, & correctio putatur profutura, & aliunde non eſt periculum in mora.

130 Sic expreſsè docet S. Doctor hic art.7. ad 5. vbi ſic habet. *Prælato non eſt obediendum contra præceptum Domini. Secundum illud Act.5. Obedire oportet Deo magis, quam hominibus. Et ideo quando Prælatus præcipit vt ſibi dicatur, quod quis ſciuerit corrigendum, intelligendum eſt præceptum ſanè, ſaluo ordine fraternæ correctionis, ſiue præceptum fiat communiter ad omnes, ſiue ad aliquem ſpecialiter. Sed ſi Prælatus expreſsè præciperet contra hanc ordinem à Domino inſtitutum, & ipſe peccaret præcipiens, & ei obediens, quaſi contra præceptum Domini agens. Vnde non eſſet ei obediendum, quia Prælatus non eſt iudex iudiciorum occultorum, ſed ſolus Deus. Vnde non habet poteſtatem præcipiendi aliquid ſuper occultis*

Digitized by Google

cultis, niſi in quantum per aliqua indicia manifeſtantur, puta per infamiam, vel per aliquas ſuſpiciones; in quibus caſibus poteſt Prælatus præcipere eodem modo ſicut & iudex ſæcularis, vel Eccleſiaſticus, poteſt exigere iuramentum de veritate dicenda. Hæc D. Thomas quem omnes ferè Theologi ſequuntur, vt dicat Lorca hoc loco, quod oppoſita ſententia nullo modo ſit probabilis, quod etiam dicit Facundez *in Decal. tom. 2. lib. 8. cap. 7. n. 9.* ſtando in iure communi. Stando vero in iure, & ſtatutis aliquarum Religionum, ea ſententia probabilis eſt, vt poſtea videbimus.

131 Probatur, nam vt ſupra vidimus correctio fraterna, eiuſque ordo eſt iuris naturalis, & diuini, vt cõſtat Matt. 18 ergo à nullo inuerti poteſt, niſi ipſa rei natura, & recta ratio oppoſitũ repoſcat, quando ſcilicet ipſa priuata correctio non eſt profutura; vnde qui aut omnino Chriſti ordinem reijciunt excludendo priuatam correctionẽ, aut aliter reſtringunt, gratis, & contra naturale, diuinumque Chriſti præceptum opinantur. Cum enim præceptum Chriſti ſit, quod non eatur ad Eccleſiã, niſi frater nec te, neque teſtes audierit, ſequitur quod illi contra Chriſtũ loquuntur, qui volunt quod poſſit iri ad Prælatum cum etiam te audiret, licet æquè, aut melius Prælatum.

132 Confirmatur 1. nam natura, & auctor illius dictum ordinem ſtatuit, vt ſic melius conſulatur famæ, & honori fratris; ſed denuntiando crimen Prælato, eo quod correctio erit fratri vtilior, ſeu quia correctio erit efficacior, & melior non conſulitur melius famæ, & honori fratris, ergo, &c. Minorem probo, vt enim docet experientia, & ego non ſemel obſeruari, & vellem mecum obſeruari; quicumque ſubditus qui eſt bonæ famæ apud ſuum ſuperiorem, pluris multò æſtimat bonam famam, & ſui nominis integritatem apud ſuum Prælatum, quam apud alios multos. Vnde vnuſquiſque ſubditus vellet quod nunquam Prælatus noſceret ſuos defectus, quia multò amplius ſibi timet ex ſcientia Prælati, apud quem eſt facultas implicandi ſubditos, illiſque ordinis miniſteria diſtribuendi, quam ex ſcientia omnium aliorum, apud quos non eſt talis facultas. Vnde vidi ſubditos plus doloris, & confuſionis concipere ex ſola Prælati ſcientia, quam ex ſcientia omnium aliorum.

133 Confirmatur 2. quia vt docet experientia, ex huiuſmodi delationibus ſolent generari odia, diſſentiones, & ſuſpiciones nociuas paci communitatis. Quare licet Prælatus videatur aptior ad correctionẽ, vel ex eo maior ſpes emendationis, & vtilitatis habeatur, nihil refert, quando ille qui peccatum nouit eſt ſufficienter aptus, & ſufficienter ex eius monitione ſperatur vtilitas.

134 Sed obijcies 1. nam quando ſubditi ſciunt; quod eorum peccata occulta poſſunt manifeſtari Prælato, & fortè manifeſtabuntur ſine eo quod fraterna correctio pręmittatur, eo quod hoc modo maior ſperatur vtilitas, terrorem concipiunt, quo magis à peccatis abſtinebunt; ergo ob hoc bonum poteſt inuerti ordo fraternæ correctionis. Reſp. quod re vera ſubditi terrorem concipient, ſed iſte terror iniuſtus eſt, cum ſit contra præceptum naturale, & diuinum, & ipſi ſubdito iniurioſus, ac proinde non poteſt eſſe medium licitum ad præcauenda peccata. Sicut enim magis retraherẽtur homines à peccatis ſi ſcirent quod ſtatim deberet aperiri terra, & ab ea abſorberi, non tamen ob hoc Deus eo vtitur. Similiter homines magis retraherentur ab homicidijs, ſi eſſet lex quæ ſtatueret quod homicida à quocumque ſtatim poſſet iugulari, & tamen hæc lex non eſt facta, nec fieri poteſt, quia debet obſeruari ordo iuris. ita, &c.

135 Obijcies 2. quia non poteſt eſſe contra Chriſti D. præceptum, quod eſt in communi conſuetudine omnium Religionum; ſed eſt in conſuetudine omnium Religionum quod in Capitulis aliqui cõtra alios proclament de culpis

nulla

nulla ſecreta monitione præmiſſa; ergo, &c. Reſp. concedendo maiorem, & diſtinguendo minorem: eſt conſuetudo omnium Religionũ in Capitulis proclamare de culpis grauibus occultis, negatur: leuibus cõceditur. Sic D.Th.loc.cit.

136 Obijcies 3. nam non infamatur Religioſus quando eius peccatũ reuelatur Prælato tanquam Patri, quando, vt ſupponitur eſt pius, prudens, fidelis, & amicus, tunc enim ea reuelatio nõ poteſt eſſe nociua, ſed proficua, & ſi quam infamiam frater patiatur, eſt leuiſſima, & optimè compenſatur, ex vtilitate inde ſecuta; ergo, &c. Reſp. negando antecedens; datis namque omnibus illis cõditionibus in Prælato, adhuc negari non poteſt quin ſubditus tunc infametur, & quod illa infamia non ſit illi valde moleſta; cum multò grauius ſit infamari apud Prælatum pium, ſanctum, prudentem, fidelem, amicum, quam apud alios, vt ex dictis conſtat.

137 Obijcies 4. quia cum huiuſmodi reuelationibus ſeruatur puritas, & perfectio Religionis in ſua primæua puritate, obſeruantia, & diſciplina; & ex illarum omiſſione eneruatur, & deſtruitur, ergo non poſſunt eſſe contra præceptum, & ordinem à Chriſto D. præſcriptum. Reſp. negando antecedens cum Facundez loco cit. Cum enim fratres emendari poſſint à ſuis defectibus grauibus, media correctione fraterna ab alio fratre facta, melius conſeruatur pax & concordia fratrum per correctionem illam priuatam, & ſecretam, quam per illa paternalem. Tum quia perfectio, & puritas diſciplinæ regularis non dependet ex hoc, quod peccata occulta ab hoc vel ab illo corripiantur, ſed ab hoc quod cõmunis obſeruantia ſuſtineatur. Peccata namque occulta non deſtruunt communem Religionis diſciplinam, cũ non pertineant ad externam politiam, & obſeruantiam.

138 Obijcies 5. nam eſto ſubditus amittat aliquid bonæ famæ apud Prælatum, tamen ſalus animę, & bonitas conſcientiæ præferenda eſt illi bonæ famæ; ex illa communi doctrina, quod bona temporalia, & ordinis inferioris, vt ſunt honor, fama, & diuitiæ reſpectu ſalutis animæ, debent poſtponi eidẽ ſaluti animę. Reſp. quod honor, fama, diuitiæ, & quæcumq; alia bona debent poſtponi ſaluti animæ quãdo iſta haberi non poteſt quin illa amittãtur, ſecus quando haberi poteſt, vt in noſtro caſu, cum ſalus animæ haberi poſſit per correctionem fraternam, ſine illa infamia apud Prælatũ

139 Licet ergo putem nullo modo licere immediatam illam denuntiationem Prælato, puto tamen poſſe Religioſos ſuo iuri cedere, vti faciunt Patres Societatis. Quilibet namque poteſt ob fines bonos, & honeſtos pati detrimentum in fama, & honore, ac poinde poteſt renunciare ius quod habet, vt ſibi fama integra ſeruetur. Tum quia ſicut poteſt ſubditus laudabiliter ob bonum maioris humilitatis, &c. ſuum peccatum manifeſtare Prælato, ita hoc ipſum fieri poteſt per alium de ipſius conſenſu. Patres autem Societatis in hoc conſentiunt ex vi ſuarũ legum quas profitetur.

140 Excipitur etiam delictum hæreſeos, vel etiam ſuſpicio illius, quod deferendum eſt Dominis Inquiſitoribus ante præmiſſionem fraternæ correctionis, ſic enim ſtatuit Alexand. VII. in decreto. *Licet alias, die 8. 1660. vbi inter alia dicitur. Præterea idem Sanctiſſimus declarauit præfatos ſubditos abſque vlla participatione, etiamſi nulla petita venia à ſuperioribus; etiamſi nulla fraterna correctio, vel alia monitio præmiſſa fuerit, omnino teneri, & obligatos eſſe accedere ad denuntiandum ordinarijs, vel Inquiſitoribus locorum, quoſcumque etiam Confratres, ac Superiores etiam primarios eiuſdem ordinis, &c.* Et damnatur ibi illorum ſententia, quod prius correctio fraterna præmitti debeat.

141 Quæres 6. an Prælatus immediatus peccet mortaliter deferendo ſubditi peccatum Prouinciali, vel Generali, quando ſubditus emendaretur ſi ab ipſo corrigeretur? Aliqui partem tuentur affirmatiuam, eo principio ducti, quod

vt tradidi in materia detractionis, de iuſtitia, & iure, non eſt peccatum mortale reuelare crimen occultum vni prudenti, & taciturno, quod etiam extendunt aliqui dum reuelatur ex leuitate, & loquacitate, quia tunc leuis infamia ſequitur, cum ſit ſolum reſpectu vnius, aut duorum. Cœterùm quicquid ſit de hoc principio, de quo ſuo loco plura dixi pro illius cõfirmatione; in noſtro caſu non videtur habere locum; nam frater non multum curabit, quod eius peccatum reueletur vni, aut duobus taciturnis, qui obeſſe non poſſunt; curabit tamen multum, quod ſciatur à Prouinciali, aut Generali, quibus ſpectat implicare ſubditos in officijs, & muneribus Religionis, qui ſcientes illius ſubditi peccatum, cauebunt, nec fident de eo, imò potius amouebunt eum ab officio, à loco, &c.

DVBIVM XI.

An quando peccatum vergit in damnum tertij, vel publicum, ſit præmittenda fraterna correctio.

142 EX dictis dubio pręcedenti cõſtat, quod quoties peccator per correctionem fraternam emendabitur non debeamus deſcendere ad denunciationem, quando peccatum eſt occultum, licet vergat in damnum cuiuſcumque, excipitur vt ſupra n. 142. quia tunc præſumptio eſt, quod frater, vt euadat pœnas, finget emendationem, talis eſt namque hæreticorum conditio. Tamen vt res iſta clarius habeatur, eam ſub breuitate tranſcurrimus.

143 Dico ergò 1. quod ſi peccatum ſit occultum, & per fraternam correctionem emendabitur, hæc ponenda eſt, & non eſt vlterius progrediendum. Quod ſi videam fratrem nõ fore emendandum, procedendum eſt vſque ad tertium correctionis gradum, ſi periculum non eſt in mora. Quod ſi adhuc frater emendabitur, & poſſum monere alium, teneor ex charitate monere. Vt ſi ſciam quod Petrus velit occidere Ioannem, vel eius bona ſurripere teneor ex charitate hoc malum impedire, ſaltem occultè monendo Ioannem vt caueat.

144 Sed quid ſi moneam Ioannem ipſe vice verſa occidet Petrum, poſſum ne adhuc Petrum Ioanni manifeſtare? Certum eſt, quod ſi poſſum impedire homicidium Ioannis, abſque eo quod illi manifeſtem machinas, & inſidias Petri, tunc teneor. Quod ſi non poſſum, tunc cõmuniter dicunt Theologi, quod poſſum Ioanni manifeſtare Petrũ, etiamſi poſtea ſequatur eiuſdem Petri occiſio; rationem aſſignant quia potior eſt ratio patientis iniuriam, vt eſt Ioannes, quam inferentis, vt eſt in hoc caſu Petrus. Alibi tamen oppoſitũ probabiliter docui. Nam licet Ioannes primò ſit innocens cum Petrus eum occidere vult; tamen poſtea ſit nocens cum occidit Petrum, ac proinde in hoc caſu vtrinque æquale damnum ſequitur ex ſe. Vbi autem vtrinque ſequitur æquale damnum non eſt obligatio monendi vnum præ alio, ac proinde poſſem permittere quod Petrus occidat Ioannem, & non monere eundem Ioannem, quando ſi moneo, Petrus occidetur.

145 Dico 2. peccare contra iuſtitiam, qui manifeſtat delictum alterius, proximi damnificatiuum, quando delictum fuiſſet emendatum per fraternam correctionẽ. Ratio eſt, quia in hoc caſu non ſolùm illicitè, ſed etiam iniuſtè lędit proximum in fama, propalando ipſius delictum alteri ſine neceſſitate, cum potuiſſet, & delictum, & damnum proximi, ſine ea infamia impediri. Sicut enim medicus, aut chirurgus peccaret contra iuſtitiam qui poſſet ſanare infirmum abſque abſciſſione membri, ipſum ſanaret abſcindendo membrum, & ad reſtitutionem teneretur. Sic Sayrus 11. *Clau. cap. c.* 4. *n.* 6. Leſſ. *lib.* 2. *cap.* 11. *dub.* 9. *n.* 62. & alij. Licet oppoſitum teneat Facundez *in Decal. to.* 2. *lib.* 8. *cap.* 6. *n.* 6. Vbi dicit peccare ſolum contra charitatem, qui prætermiſsa correctione fraterna dum vtilis ſperatur, & non eſt periculum in mora; crimen occul-

cultum alteri nociuum ſtatim manifeſtat, ac proinde non teneri ad reſtitutionem. Probat, quia nemo tenetur ex iuſtitia confugere ad modum faciliorem, ſed ſolùm tenetur ex charitate. Tum quia nemo habet ius ad nocumentum alterius, ſeu ad nocendum alteri, ac proinde nec habet ius ad famam per quam alteri nocere parat: vnde ei non fit iniuria, nec iuſtè quæri poteſt, quod ſibi iniuſtè fama auferatur, ſed ſolum, quod illicitè, & prætermiſſo faciliori modo, à Chriſto D. ordinato.

146 Cœterum iſta non obſtant: nõ primum, nam falſum eſt, quod quis non teneatur confugere ad modum faciliorem, quando hoc modo vitatur infamia fratris, vel aliud graue damnum. Exemplo medici adducto, qui poteſt ſanare ægrotum & per abſciſſionem, & ſine eâ applicando v.g. cerotum; tunc enim abſcindendo membrum ſine neceſſitate peccat contra iuſtitiam, & tenetur ad reſtitutionem damni, ita & in noſtro caſu. Non ſecundum, quia licet verum ſit, quod nemo habeat ius ad nocendũ alteri, habet tamen ius vt non noceatur ſibi ad impediendum alterius damnum, quando facilè impediri poteſt ſine damno proprio.

147 Dico 3. quando peccatum vergit in damnum communitatis, ſiue ſit occultum, ſiue publicum, & per correctionem ſperatur emendatio, debet præmitti, ac proinde non poteſt frater denunciari. Conſtat ex dictis ſupra; quoties enim habere poſſumus ſalutem fratris ſine denunciatione, ac proinde per modum faciliorem, ſuauiorem, & fratri minus oneroſum, ad id tenemur. Neque eſt curandum, quod Prælati quandoque præcipiant peccata occulta denunciare non denunciatione paternali, ſed iudiciali, quia tunc Prælati procedunt via inquiſitionis generalis, relinquendo denunciantibus, vt videant quæ debeant denunciare. Non enim intendunt quod tunc transgrediantur leges charitatis; nec volunt deferri peccata, quæ probabilia non ſunt; horum enim iudicium ſoli Deo relinquitur, cui ſunt omnia manifeſta. Et ſic tradunt Suarez *de charit. diſp.*8. *ſect.*6. *n.* 6. *in fine*. Sot. *de rat. teg. ſecret. membr.*2. *q.*4. *concl.*2. & alij communiter. Vnde non placet quod dicunt Angles *de corrept. art.*2. *diffic.*2. Bonac. *diſp.*10. *q.*3. *pun.*1. Azor. 3. *p. lib.* 13. *cap.*3. *dub.* 3. Valentia hoc loco, & alij, quod etiam quando peccata ſunt occulta poſſit fieri delatio iudicialis, ſine præuia monitione. Nam iſta delatio, cum non ſint probabilia peccata delata, ad nihil deſeruit, niſi vt frater infametur. Dices deferri iudici non vt iudici, ſed iudici vt patri, vt vigilet. Sed contra, quia cum emendatio fratris haberi poſſit per ſecretam correctionem, quorſum dabat iudici, vt Patri deferri?

148 Hinc infertur 1. non eſſe veram ſententiam Filliuc. *tom.*2. *tract.*28. *c.* 8. *n.* 164. Sanch. *to.* 2. *opuſc. lib.* 6. *cap.* 2. *dub.*11. *n.*8. Trullench. *to.* 1. *in Dec. lib.* 1. *cap. c.*5. *dub.* 16. *n.* 8 & aliorum, quod poſſit Prælatus ex denunciatione paterna, & purè fraterna procedere ad iudicialem; hæc enim ſententia mihi falſa videtur, quia tunc nulla habetur notitia, ex qua iudex, ſeu Prælatus vt iudex poſſit inchoare iudicium. Tum quia tunc non eſt, qui iudicialiter accuſet, vel denunciet. Dicunt, quod tunc poſſit Prælatus obligare delatorem ad denunciandum iuridicè, & de inde poterit ipſe delator adhiberi tanquam teſtis. Sed hoc non currit quando peccatum eſt occultum, tunc nil refert quod delator fungatur officio denunciatoris, vel teſtis. Vnde puto auctores prædictos non loqui in caſu peccati ſecreti, ſed quando eſt ſaltem ſemiplenè probabile, tunc enim vtendo iure ſuo poterit Prælatus ab illa denunciatione incipere iudicialem cauſam; ſed illa delatio non eſt purè fraternalis, ſed iudicialis initiatiuè, vt ſupra aduertimus. Et ſic nobiſcum poſt Suarez, Sot. & alios tenet C. de Lugo *to.*2. *de iuſt. diſp.*37. *ſect.*7. *n.*82.

149 Infertur 2. non eſſe veram ſententiam Caſpenſis *in curſu Theol. tom.*2.

Bbbb 2 *tract.*

Digitized by Google

tract.27.diſp.6.ſect.4.n.39. apud Dianam *p.7.tract.3.reſol.62.* quod inter Religioſos peccata occulta carnalia, vt eſt fornicatio, &c. debeant Prælato vt iudici denunciari abſque præuia correctione, dummodo ſit in via, & periculo diuulgationis; quia iſta peccata tendunt in damnum, & perniciem publicam. Pro quo notat, quod dupliciter poteſt aliquod peccatum tendere in perniciem publicam, primò quia habet pro obiecto ipſum damnum publicum, cum ſit ex ſuo genere infectiuum aliorum, & contagioſum. Secundò quia eſt ſcandaloſum apud laicos, inducitque Religionis infamiam, & vtroque modo peccatum vergit in pernicium boni communis. Cum enim peccatum carnis, valde viſcoſum ſit, multas implicat oues. Qui hoc vitio obſtrictus eſt, plures corrumpere nititur, & ſocios fideles habere ſtudet. Laici autem talis ſunt conditionis, vt quod in vno obſeruant, putant eſſe in omnibus; & quod in vno vident, tribuunt omnibus.

150 Alij mitius, & non ita vniuerſaliter loquuntur, diſtinguentes peccata carnalia in duplex genus: nam alia ex fragilitate cōmittuntur potius quam ex peccandi libidine, quando committuntur non captata, ſed oblata occaſione, peccandi anſam præbente. Et iſta peccata non ſtatim ſunt Prelato denuncianda, ſed præuia monitio præcedere debet, quando ex ea vtilitas ſperatur. Alia ex malitia committuntur, vt quando peccans diu delictum in animo ruminat, quęrens peccandi occaſionem, ingrediendo domos ſuſpectas ſine occaſione, habens colloquia praua, litteras amatorias ſcribens, &c. & huiuſmodi vtpotè peruerſa peccandi libidine corrupti, ſaltem animo; abſque vlla præuia admonitione iudici ſunt denunciandi. Cœterum ex dictis conſtat nunquā fratrem fore denunciandum, vbi ex ſecreta monitione eſt corrigendus. Nec debemus facilè nobis perſuadere, non eſſe corrigendum, ſed ſemel, bis, & ter corrigendus eſt, inter te, & ipſum ſolum, poſtea ſunt teſtes adhibendi, & ſi nihil fiat, eſt monendus Prælatus. Si tamen à principio prorſus conſtaret fratrem non fore emendandum etiam minando denunciationem Prælato; tunc poſſet frater immediatè Prelato denunciari, ſed vt dixi, non eſt ita facilè præſumendum. Si namque frater non ſit omnino peruerſus, & in reprobum ſenſum actus, ſola ſuſpicione denunciationis Prælato facienda, ad ſe reuocabitur, & emendabitur. Quare ſi caſus accideret in Religione, deberet Religioſus, qui nouit fratris delictum, abſque illius manifeſtatione adire pium, & doctum Confeſſarium, vt re maturè conſiderata decernatur quid agendum, vt conſulatur tum famæ, tum bono ſpirituali peccantis, & vt occurratur ſcandalo ſæcularium, & Religioſorum, ſi quod eſſet ortum, vel oriri putaretur.

Summarium Quæſt. XXXIV. de odio.

1 IN 1. art. tria docet S. Doctor, 1. quod eſt impoſſibile quod videns Deum clarè per eſſentiam eum odio habeat, quia Deus per ſuam eſſentiam viſus eſt ſua bonitas, in qua nulla ratio mali detegi poteſt, de quo diximus in 1. 2. agentes de impeccabilitate beatorum, etiam de potentia abſoluta. 2. quod Deus poteſt odio haberi, vt eſt auctor quorundam effectuum ad quos voluntas eſt naturaliter determinata, ſicut eſt eſſe, viuere, & intelligere. 3. Quod Deus poteſt odio haberi in quantum apprehenditur prohibitor peccatorum, & pœnarum inflictor, quia iſti effectus repugnant voluntati peruerſæ, & inordinatæ. In 2. art. etiam tria dicit 1. quod odium eſt maximum peccatorum, quia optimo opponitur peſſimum, ſed dilectio eſt optimum, ergo odium ſibi oppoſitum erit peſſimum. Tum quia in odio per ſe importatur auerſio à Deo, in alijs autem peccatis, quaſi participatiuè, & ſecundum quid. 2. Quod odiū eſt peccatum in Spiritum Sanctum, ſecun-

cundum quod peccatum in Spiritum Sanctum nominat genus ſpecialis peccati. 3. Dicit quod odium Dei non computatur inter peccata in Spiritum S quia reperitur in omni ſpecie peccati in Spiritum Sanctum. In 3. art. probat quod omne odium proximi ſemper eſt peccatum. In 4. art. dicit primò quod odium proximi ex parte affectus eſt peccatum grauiſſimum inter illa quæ inter proximum committuntur. Secundò, quod ex parte nocumenti, alia peccata poſſunt eſse grauiora. In art. 5. declarat quomodo odium non ſit vitium capitale, nam vitium capitale eſt illud ex quo frequentius alia vitia oriuntur, ſed antequam homo veniat ad odium, per alia vitia corrumpitur, ac proinde odium non eſt vitium capitale. In art. 6. tria docet. 1. quod odium oritur ex inuidia, quia inuidia eſt triſtitia de bono proximi, ac proinde ſicut mouemur ad diligendum quæ nos delectant, ita mouemur ad odiendum, quæ nos contriſtant. 2. Quod inuidia ad proximum ſit per conſequens cauſa odij quod eſt in Deũ, quatenus Deus eſt auctor proximi. 3. Quod odium poteſt oriri ex ira, & ex inuidia, ſed ex inuidia cauſatur formaliter ſecundum rationem obiecti, at ex ira, diſpoſitiuè.

2 Sed quæres 1. vnde odium dicatur, & quid ſit? Reſp. quod odium dicitur motus animi, amori contrarius, aduerſus, & deſtructiuus, diſsonans ab eo, quod appetitus apprehendit. Amor namque eſt conſonantia appetitus ad illud quod apprehenditur, & odium eſt diſsonantia. Odium definitur, quod ſit *paſſio animi repugnans illi, quod appetitu, aut mente apprehenditur*. Dicitur *paſſio* nam licet prout in voluntate nõ ſit propriè paſſio, habet tamen modum paſſionis, quia licet non afferat alterationem, ſeu commotionem ſanguinis, affert tamen commotionem mentis. Dicitur *repugnans illi quod &c. apprehenditur*, quia apprehendimus in Deo, vel proximo bonum, quod eis nolumus. Cum enim odium opponatur amori, & amor velit bonum, odium non vult illud, ac proinde eſt paſſio, ſeu motus appetitus nolẽtis bonum, ac ſubinde volentis malum. Primus namque actus eſt amor, ex quo alij ſiue proſecutionis, ſiue fugæ regulantur. Alij odium ſic definiunt. Odium eſt *mali volitio*, ſicut amor eſt volitio boni. Prima tamen definitio eſt magis formalis.

3 Quæres 2. quotuplex ſit odium? Reſp. quod eſt duplex, naturale, & morale: naturale etiã in animalibus cernitur; imò etiã in cœteris rebus naturalibus habentibus inter ſe ſe quaſdam naturales antipathyas, vbi naturale odium cernitur, licet valdè impropriè. Morale ſoli ineſt rationali creaturæ. Deinde odium morale diuiditur in odium inimicitiæ, & abominationis. Sicut enim datur duplex amor, ſcilicet amicitiæ, & concupiſcentiæ, ita etiam datur duplex odium inimicitiæ, & abominationis. Amor amicitiæ eſt amor perſonæ, quo bonum illi volumus. At amor concupiſcentiæ, eſt amor rei, & boni, quod nobis, aut alteri volumus. Sic odium inimicitiæ eſt odium perſonę, quo malum illi volumus, aut bonum eius aduerſamur, & hoc odium eſt abſolutè tale. Odium abominationis, quod opponitur amori concupiſcentiæ, eſt fuga, ſeu abominatio, qua aliquod malum nobis, vel alijs fugimus, & refellimus, ſeu abominamur.

4 Quæres 3. an odium ſit ſemper malum? Reſp. quod odium inimicitiæ, quod per ſe terminatur ad perſonam, & ratione perſonę ad bonum illius, ſemper eſt malum, & contra charitatem, & per illud neque etiam peccatorem odio habet Deus. Tamen odium abominationis, quod ab aliquibus vocatur odiũ concupiſcentiæ, ex eo quod amori concupiſcentiæ aduerſetur, non eſt intrinſecè malum, & poteſt quis licitè abominari in aliquo aliquod bonum, quando eſt in præiudicium alterius boni maioris; vnde poteſt quis licitè in alio abominari ſanitatem, aut vitam, ſi eſſet in præiudicium boni ſpiritualis. Hinc licitum

citum eſt deſiderare alicui ægritudinem vt reſipiſcat, vel ne alijs nocumento ſit, &c. quia tunc non intenditur malum vt malum, ſed ſub aliqua ratione boni. Vnde licitum eſt optare turcis, aut hæreticis, alijſuè quibuſcumque publicis hoſtibus, de vt medio tollantur: licitum eſt illis, qui ludis, aut vitijs fortunas conſumunt, optare à Deo infirmitatem, aut mortem, ne familia ad inopiam redigatur, &c.

5 Quæres 4. quomodo poſſit Deus odio haberi? Ratio dubitandi eſt, quia obiectum odij eſt malum, non bonum; in Deo autem nullum eſt malum, ergo, &c. De fide eſt Deum poſſe odio haberi, vt colligitur ex illo pſal. 73. *Superbia eorum qui te oderunt aſcendit ſemper*. Et pſal. 138. dicitur. *Nonne qui oderunt te Domine, oderam*. Et Deuter. 32 legitur. *His qui oderunt me, retribuã*. Et Ioan. 15. habetur. *Oderunt me, & Patrem meum*. Reſp. quod Deus odio haberi poteſt, quatenus in eo apprehẽdi poteſt aliqua ratio mali, non vera, ſed apparens: non in ſe, ſed reſpectu noſtri, quatenus noſtris aduerſatur affectibus, vt inferendo pœnam, aut prohibendo culpam. Quocirca neque in via, neque à damnatis poteſt Deus odio haberi, niſi falſo errore exiſtente, & falſa apprehenſione in intellectu.

6 Sed dices, hinc inferri, quod Deus in ſe ipſo non habeatur odio, ſed ſolum ratione effectus, vt loquitur S. Doctor; ſed hoc eſt falſum, ergo, &c. Minor probatur: nam odium inimicitiæ directò aduerſatur amori charitatis, ſed amor charitatis verſatur erga Deum in ſe, & non ratione effectus; ergo etiam odium illi contrarium debet verſari erga Deũ in ſe, & non tantum ratione effectus. Reſp. quod quando dicitur, quod Deus odio habetur ratione effectus, non eſt ſenſus quod Deo repugnet eſſe obiectũ odij, ſed quia illi repugnat, quod in ſe contineat aliquid, quod ſit ratio formalis propter quam odio habeatur, & eſt ratio mali non vera, ſed apparens.

7 Quæres 5. quotuplici odio Deus odio haberi poſſit? Reſp. quod duplici: vno, quod eſt peccatum generale, ſeu circunſtantia generalis, quæ per omne peccatum diuagatur. Quicumque namque peccat, agit contra charitatem, & auertit ſe à Deo auerſione inimicitiæ, qua ſaltem virtute vult Deo aliquod malum, ſcilicet offenſam, inobedientiã, &c. Altero, quod eſt ſpeciale peccatum charitati aduerſum, quando voluntas expreſſo actu auertitur à Deo, diſplicendo in eius bono, & volendo ei aliquod malum, hoc in damnatis reperitur, rarò in fidelibus, frequenter in infidelibus, frequentiſſimè in Iudæis aduerſus Chriſtum Dominum.

8 Quæres 6. an odium ſit peccatum in Spiritum Sanctum? Reſp. affirmatiuè; quia cum odium ſemper ſit peccatum ex electione, ſeu includat malitiam ex electione mali ſecundum ſpecialem contrarietatem, quam habet ad charitatem; quæ per Spiritum S. diffuſa eſt in cordibus noſtris, ſequitur quod ſit peccatum in Spiritum S. ac proinde etiam irremiſſibile, ideſt difficile remiſſibile. Tamen non numeratur inter peccata in Spiritum S. quia vt dicit S. Doctor art. 2. ad 1. *Generaliter inuenitur in omni ſpecie peccati in Spiritum S.* Eius nãque ratio formalis participatur, & quaſi exemplariter communicatur omnibus peccatis mortalibus, & maximè peccatis in Spiritum S. quæ eſt ratio auerſionis, quæ in omni peccato mortali reperitur.

9 Quæres 7. quando odium ſit ſpeciale peccatum? Reſp. quod tunc, quando directè charitati opponitur, ob quod eſt grauiſſimum peccatum; eſt ergo ſpeciale peccatum, quando volumus alteri malum ex diſplicentia ipſius perſonæ, & vt malum eius eſt, ideſt, quia ipſam perſonam dignam putamus, cui per ſe, & ratione ſui malum velimus, & inferamus, non quia illud malum ſit nobis bonum, vt contingit in peccato furti, aut homicidij, per quæ alteri volumus ablationem pecuniæ, aut vitæ, quia pecunia eſt nobis vtilis, & ablatio vitę

etiam

Digitized by Google

etiam nobis vtilis eſt, ſaltem in apprehenſione, ratione vindictæ, &c.

10 Quæres 8. an odium ſit vitium capitale? Reſp. negatiuè, ita S. Doctor art. 5. quia vitium capitale eſt illud ex quo frequentius vitia oriuntur, ſed antequam homo veniat ad odium iam per alia vitia corrumpitur; ergo, &c. Licet enim ex odio plura vitia oriātur, non tamen tanquam ab initio: vitium autem capitale eſt quod ab initio eſt caput multorum. Aliam rationem innuit Bannes *d. art.* 5. quod odium potius dici poteſt vitium finale, quam capitale, ad quod voluntas quaſi ad profundum malorum peruenit per malam vitiorum conſuetudinem. Sed non placet, cum malum vt malum non poſſit habere rationem finis, vnde ob hanc rationem odium, vel nullo modo eſt vitium finale, vel minus rationabiliter.

11 Quæres 9. an odium ſit maius peccatum, quam inuidia, & ira? Aliqui dicunt paruam eſſe differentiam inter iſta vitia, cum omnia verſentur circa malum proximi, qua malum illius eſt. Sed decipiuntur, pro quo nota, quod odium appetit malum alteri abſolutè, in quantum eſt malum illius, & ideo appetit ſine vlla menſura, aut termino, vt contingit in omnibus, quæ propter ſe appetuntur. At inuidia appetit malum in quantum facit ad proprium honorem & excellentiam ipſius inuidentis, & ira in quantum eſt vindicta iniuriæ acceptę. Et grauiſſimum omnium eſt peccatum odij, ſecundo loco eſt peccatū inuidiæ, & tertio, eſt peccatum iræ. Siquidem peius eſt appetere malum ſub ratione mali, quod facit odium, quam appetere ſub ratione boni, quod faciunt inuidia, & ira. Et deinde peius eſt appetere malum ſub ratione boni exterioris, ſcilicet honoris, & excellentiæ; quod facit inuidia, quam ſub ratione boni interioris, ſcilicet ad vindicandam iniuriam quaſi intrinſecè receptam, quod facit ira.

12 Quæres 10. quænam ſint odij ſigna? Reſp. quod potiſſimum ſignū ex quo odium præſumitur, eſt non dignari aliquem ſuo aſpectu, aut colloquio; negatio namque horum ſignorum communiter habetur vt ſignum odij, cum ſit ſignum actus interni per ſe mali, à quo ſolet oriri tanquam effectus, & actus externus, ac proinde participat malitiam, quæ alia eſſe non poteſt niſi odij. Auerſari, ergo aſpectum, & nolle loqui cum aliquo, eſt ſignum odij inteſtini. Sylu. *verb. charitas n.* 4. Angel. *verb. diligere n.* 2. & gloſ. *in cap. Cum Adrianus diſt.* 63. *verſ. & ad ſalutandum*, dicens eo ipſo, quod quis non vult ſalutare alium, præſumitur inimicus illius, quod ſaltem verum puto in eo, qui erat ſolitus ſalutare, quod etiam notat Angelus *loco cit.*

13 Quæres 11. an ſaltem tunc odiū ſit deponendum, quando inimicus petit veniam pro iniuria, aut offenſa illata? Reſp. affirmatiuè ex præcepto Domini Luc. 17. vbi dicitur. *Si peccauerit in te frater tuus, increpa illum: & ſi pœnitentiam egerit, dimitte illi: & ſi ſepties in die peccauerit in te, & ſepties in die conuerſus fuerit ad te, dicens: Pœnitet me dimitte illi.* Sed de hac materia ſupra diximus, de dilectione inimicorum.

14 Quæres 12. an odium tam ſui, quam alterius oriatur ex amore? Reſp. & dico 1. quod odiū ſui oritur ex amore ſui, vnde qui ſeipſum occidit, ſui odiū, ex ſui amore principiatur. D. Thomas 1.2. *q.* 29. *art.* 1. Ideo namque aliquid poteſt odio haberi, quia eſt diſconueniens, & contrarium bono, quod amatur, ac proinde ſemper odium, & diſplicentia alicuius mali, ſupponit amorem, & complacentiam boni oppoſiti, ac proinde odium ſui, neceſſariò ſupponet amorem ſui. Vnde probat S. Doctor *d. qu.* 29. *art.* 8. eſſe impoſſibile per ſe loquendo, quod quis ſe ipſum odiat, ſibique malum, vt malum velit; ſiquidem bonum eſt, quod naturaliter omnia appetunt, 1. *Ethic.* 1. Quocirca qui ſibi mortem aſciſcit, hoc facit, quia eam ſibi conuenientem apprehendit ad vitandum aliud malum, quod maius putatur

Digitized by Google

tatur. Dico 2. quod licet neceſſarium ſit, quod omne odium ſemper principietur ex aliquo amore, non eſt tamen neceſſarium, vt odium alterius principietur ex amore illius, cum poſſit principiari ex amore alicuius tertij, vel etiã ex amore ſui ipſius.

15 Quæres 13. quænam ſint cauſæ odij? Reſp. quod cauſa per ſe odij eſt malum apprehenſum, quod appetitus tanquam ſibi aduerſum, & noxium abhorret, ac refugit. Sicut è diuersò cauſa amoris per ſe, eſt bonum, quod appetitus appetit, diligit, proſequitur, amplectitur. Cauſa per accidens odij, eſt amor, niſi enim res aliquæ eſſent amabiles, nemo conciperet odium aduerſus alias non amabiles. Vnde quantò maior eſt amor in res amabiles, tantò maius eſt odium in contrarias, & in impeditiuas illarum. Cauſa autem per accidens, ſeu potius diſpoſitiua odij eſt inuidia, quatenus proximi fœlicitas nobis noxia videtur. Inuidiam antecedit triſtitia, & quandoque etiam ira aduerſus proximum.

16 Quæres 14. an odium ſit firmius amore, vel è contra? Reſp. quod amor in ſuo obiecto firmior eſt, quam odium; bonum namque firmiorem habet adhęſionem, tanquam finis; quàm malum habeat fugam ex odio; fuga enim mali eſt tanquam medium ordinata ad finẽ, tamen per accidens contingere poteſt, vt odium ſit vehementius quàm amor. Partim cum dolor mali magis ſentitur, quam boni iucunditas; partim ſi odium maioris mali, cum amore minoris boni comparetur. S.D. 1.2. *q.29. art.3.*

17 Quæres 15. quænam ſint obiecta odij? Reſp. 1. quod nemo ſeipſum directè, aut per ſe odio habet; natura namque inclinat in ſui ipſius conſeruationem. Vnde Apoſt. ad Epheſ. 5. dicit. *Nemo vnquam carnem ſuam odio habuit, ſed nutrit, & fouet eam.* Per accidens autem poteſt quis ſe ipſum odio habere. Et hoc duobus modis. Primò, quando intellectus errat in apprehenſione mali, putans eſſe bonum. Vnde qui ſe ipſum interimit, arbitratur id ſibi melius eſſe, quam viuere in tanta triſtitia, aut periculis tantis. Secundò, quando intellectus in cognitione ſui ipſius, præfert ea quæ corporis ſunt, ijs quæ pertinent ad animam. Reſp. 2. quod veritatem in vniuerſali nemo poteſt odiſſe; quia eſt bonum vniuerſale, nam ens, bonum, & verum conuertuntur; poteſt tamen odio haberi veritas in particulari, quatenus repugnat alicui, quod homo malè amat; quod trifariam contingere poteſt. 1. cum homo vellet non eſſe verum, quod eſt tale. 2. cum vellet non ſcire verũ quod ſcit, vt qui nolunt intelligere legem Dei, vt liberius peccent, & vt non obligentur ad eius obſeruantiam, de quibus dicitur Iob. 21. *Qui dixerunt Deo, recede à nobis ſcientiam viarum tuarum nolumus.* Et pſal. 35. legitur. *Noluit intelligere, vt bene ageret.* 3. Quando veritas particularis manifeſtat, aut arguit peccatum. De quo dicitur Ioann. 3. *Lux venit in mundum, & dilexerunt homines magis tenebras quam lucem, erant enim eorum mala opera.*

18 Quæres 16. an odium ſit mali vniuerſalis, & ira mali particularis? Reſp. affirmatiuè, nullus enim iraſcitur de malo vt ſic, ſed de hoc, aut illo malo. At appetitus maximè rationalis, etiam malum, vt ſic odio habet; imo etiam appetitus ſenſitiuus habet pro obiecto fugæ malum, vt ſic, licet ſemper refugiat ab hoc, vel illo malo. Sicut obiectum viſus eſt color vt ſic, cum tamen viſus nunquã videat colorem vt ſic, ſed hunc vel illum colorem.

Summarium Quæſt. XXXV. De acidia.

1 IN primo art. docet S. Doctor, quod acidia ſit peccatum mortale ex ſuo genere, quia contrariatur charitati, vel etiam præcepto de ſanctificatione Sabbati. Poteſt tamen eſſe veniale ſi ſit inchoatio peccati in ſola ſenſualitate, & non pertingat vſque ad conſenſum rationis. Definitur quod ſit tædium

Digitized by Google

tædium boni ſpiritualis; vt eſt vitium ſpeciale non eſt quæcunque triſtitia, ſed de bono diuino, vt opponitur charitati. Eſt vitium capitale quia ex ea vitia oriuntur ſecundum rationem cauſę finalis; ſic *in* 2. 3. & 4. *art.*

2 Sed quæres 1. à quo acidia dicatur? Aliqui volunt acidiam, ſeu acediã, vel acidiã eſſe nomen à Græcis mutuatum, vt idem ſit ac tædium, triſtitia, vel ſocordia, & opponitur curæ, ſeu ſolicitudini, vt idem ſit acidia ac ſine cura, ſine diligentia, ſiue ſolicitudine. Alij volunt nomen eſſe latinum, illudque deriuant ab acore, à quo ſapores acidi dicuntur. Acor autem, & res acida, frigida eſt, frigidus autem tardus eſt, nam frigus eſt cauſa tarditatis, ſicut calor eſt cauſa velocitatis. Quocirca ſicut frigidus eſt tardus in agendo; ita acidioſus eſt tardus in peragendo bono diuino. Vnde Nauar. *cap.* 23. *n.* 124. dicit, quod ſicut acida multum remittunt de calore ventriculi, moleſtiam, & nocumentum afferunt corpori; ita tædium boni ſpiritualis remittit calorem ſpiritus, & moleſtiam, & nocumentum affert animæ. Vel quia ſicut res acidas auerſamur, nõ ſicut ac cibos quando in ſtomacho aceſcunt, & ſunt in via putrefactionis, ſic res ſpirituales quãdo in tędio ſunt, quaſi aceſcunt, & ſunt quaſi in via putrefactionis. Hoc vtcumque ſit, hoc loco per acidiam intelligimus vitium quo cauſatur tædium boni ſpiritualis.

3 Quæres 2. an acidia debeat ſcribi per duplex cc. an tantum per vnum, an per e, ſcilicet accidia, acidia, vel acedia? Reſp. parum hoc referre, tamen ſi dicamus hoc vitium deriuari ab acore, cum vnico c. ſcribi debet, idem dicendum ſi deſumatur ab acido; idem etiam dicendum videtur ſi deſumatur à verbo græco, in quo non eſt immorandum.

4 Quæres 3. quomodo peccatum acidiæ ſit deſcribendum? Reſp. acidiam definiri à D.Thoma *hic q.* 35. *art.* 1. & 2. Caiet. & cœteris expoſitoribus, quod ſit *triſtitia de bono diuino*. Eſt *triſtitia*, ſeu tædium, ſic enim eam vocat S.N.P Ioann. Damaſc. *lib.* 2. *de fide cap.* 14. & Gregor. Nicænus *lib.* 3. *Philoſ. cap.* 12. vbi dicit acidiam eſſe *triſtitiam aggrauantem*, ideſt ita animum deprimentem, vt nihil ei agere libeat; vt exponit S.Doctor *art.* 1. & 1.2. *q.* 35. *art.* 8. Non accipitur autem hoc loco triſtitia, vt dicit ſimplicem paſſionis affectum, ſed actum tum voluntatis, tum rationis.

5 Quæres 4. de quo bono acidia propriè triſtetur? Reſp. quod acidia propriè non triſtatur de quocumque bono, ſed de bono diuino; repugnat namque charitati Dei, vt ſi quis triſtetur ſe factum eſſe à Deo, vt benè viuat. Vel ſi doleat omnem hominem neceſſariò debere ire aut in cœlum, aut in infernum. Alij ſic dicunt, quod acidia triſtatur de bono diuino ſiue per eſſentiam; vt eſt Deus & vltimus finis ſupernaturalis, ſiue per attributionem, & ſingularem participationem, vt ſunt virtutes, & dona gratiæ, & gloriæ, per quæ ad ipſum Deũ tendimus, eumque conſequimur. Si namque acidia dicatur triſtitia de bono ſpirituali quocumque, prout hoc modo intelligitur quodcumque bonum honeſtum, & quilibet actus virtutis, non poteſt ſaluari quomodo ſit vitium, aut peccatum ſpeciale; tunc enim erit ſolum quædam circunſtantia communis omnibus peccatis; omne namque vitium affert triſtitiam de virtute ſibi oppoſita.

6 Dices, quod acidia eſt vitiũ ſpeciale quatenus eſt de quocumque bono honeſto, non ſub quacumque ratione, ſed quatenus eſt laborioſum, & moleſtum corpori, eiuſque delectationis impeditiuum. Sed quia hoc modo acidia non eſſet vitium diſtinctum à vitijs carnalibus, nam iſtis ſpecialiter quærimus quietem, & delectationem corporis, & de oppoſito triſtamur, & ſic acidia numeraretur inter peccata carnalia, cum tamen à D.Gregor. *lib.* 31. *moral. cap.* 31. inter vitia ſpiritualia numeretur, quod etiam docet Sanctus Doctor *hic art.* 2. Sylu. *verb. acidia n.* 1. D. Antonin. *p.* 2. *tit.* 9. *cap.* 11. & alij communiter.

Digitized by Google

7 Quæres 5. an acidia triſtetur de bono diuino vt eſt in Deo, an vt eſt in nobis? Reſp. quod triſtatur de bono diuino vt reperitur in nobis. Si quis namque triſtetur de bono diuino vt reperitur in Deo, in quantum eſt bonũ ipſius Dei, vt v. g. ſi quis triſtetur, quod Deus eſt in ſe bonus, quod glorificetur in creaturis, & quod iſtæ per gratiã, & virtutes ad illum ferantur, nõ peccabit peccato acidiæ, ſed odij Dei. Sicut è contra pertinet ad charitatem, ſi quis gaudeat de huiuſmodi bonis, in quantum ſunt Dei, ſimiliter ſi quis triſtetur de bono diuino in quantũ eſt bonum proximi, in eoque reperitur, & doleat v. g. quod proximus per gratiam, & virtutes ad Deum ordinetur, illique mancipetur, & ſeruiat, peccat peccato odij in proximum, vel peccato inuidiæ, quæ poteſt etiam eſſe de bonis ſpiritualibus, & vocatur inuidentia gratiæ fraternæ, & eſt peccatum in Spiritum S. Cœterum acidia triſtatur de bono diuino, in quantum eſt in ipſo qui triſtatur, non quia ipſe ſibi diſpliceat, ſeque abominetur, tunc enim eſſet odiũ ſui. Neque quia illi diſpliceat labor, & moleſtia corporis, qua cum communiter eſt coniunctum bonum diuinũ, quia tunc eſt peccatum pigritiæ, aut alterius vitij carnalis, quo inordinatè quærimus corporis quietem. Sed quia occaſione laboris, & moleſtiæ quã habet adiunctã, diſplicet, & generat faſtidiũ, & tædium.

8 Quæres 6. quomodo bonum diuinum poſſit cauſare in nobis triſtitiam, cum potius deberet cauſare gaudium, cum ſit à nobis aliquo modo poſſeſſum, & factum noſtrum? Sanctus Doctor diuerſis in locis, diuerſas aſſignat cauſas; nam *q.* 11. *de malo art.* 1. *in corp.* dicit hoc eſſe ex eo, quia bonum diuinum contrariatur carnalibus deſiderijs. Et *art.* 2. *ibid.* dicit, quia eſt impeditiuum boni corporalis. Et infra *q.* 84. *art.* 4. ait, quod triſtitia triſtatur de bono diuino ob laborem corporalem adiunctum. Ex hoc quod aliquis nimio affectu, & inordinatè proſequitur res corporales, & nimis refugit, & auerſatur labores, & curas, quibus res ſpirituales ſunt comparandæ, prouenit triſtitia, ac proinde acidia. Et hoc loco *art.* 1. *ad* 3. dicit quod motiuum triſtitiæ de bono diuino ex eo ſumi poteſt, quia illud vile reputamus: aliqui namque putant quod viuere vita ſpirituali ſit proprium vilium perſonarum, vnde cum coguntur audire ſacrum, recipere ſacramenta, &c. videntur deprimi, & vilium perſonarum conditionem induere. De ijs namque triſtamur, quæ mala, & vilia reputamus; vnde vndecunque contingat, quod bona ſpiritualia appareant vilia, nos contriſtant, & fundant acidiam. Eſt tamen aduertendum, quod prædicta non ſunt intelligenda formaliter, ſed occaſionaliter & ex parte obiecti materialis, nam ratio moleſtiæ, laboris, vilitatis, &c. non ſunt ratio formalis acidiæ, vt diximus, ſed ex illorum occaſione ſumit homo occaſionem triſtitiæ de bono diuino.

9 Quæres 7. quomodo S. Doctor dicat acidiam eſſe contra præceptum diuinũ de ſanctificatione ſabbati? Reſp. hoc ideo eſſe, quia per hoc præceptum in quantum eſt morale, præcipitur quies mentis in Deo, & huic repugnat triſtitia mentis de bono diuino, cum hæc ſit quidam receſſus à Deo, qui eſt terminus in quo mens quieſcere debet.

10 Quæres 8. an acidia poſſit eſſe peccatum veniale? Reſp. affirmatiuè, ſic S. Doctor *art.* 3. quando ſcilicet actus caret ſua perfectione, & in ſuo genere non eſt perfectus, eo quod non pertingit vſque ad conſenſum rationis, ſed ſolum eſt inchoatus v. g. in ſenſualitate, & non perfectè deliberatus. Contingunt namque frequẽter huiuſmodi motus, etiam in viris perfectis, & præcipuè certis temporibus, quando præſertim patiuntur aliquos defectus, & indigentias corporales. Hinc Caſſianus *lib.* 10. *de inſtit. Cœnobiorum cap.* 1. dicit, quod acidia certis horis monachum maximè inquietat, vt circa horam ſextam, ſeu circa meridiem, quia tunc contingit ſentire effectum ieiunij, & laboris corporalis, ob quæ ſtomachus ſentit defectum,

Digitized by Google

ctum, & indigentiā cibi, ac ſubinde ſentit virium laſſitudinem, & moleſtiam, per quæ homo ad triſtitiam diſponitur etiam rerum ſpiritualium.

11 Quæres 9. an in acidia detur peccatum ex paruitate materiæ? Affirmat Toletus *lib.8. cap.69.* & tunc quando homo non verè triſtatur de bono ſpirituali, & diuino ſecundū ſe, ſed ſolum ratione alicuius circunſtantię v. g. loci, & temporis: vt cum quis contriſtatur de ieiunio, concione, &c. quia contingit tali die v.g. feria 2. aut 3. bachanalium, non ſimpliciter quia ſit bonum ſpirituale, & diuinum, quod nos ad Deum conducit, hoc enim modo eſſet peccatum mortale.

12 Cæterum non videtur poſſe admitti in peccato acidiæ propriè dictæ leuitas materiæ, benè tamen in acidia communiter dicta, vt eſt circunſtantia generalis omnium vitiorum, & triſtitia de quocumque bono ſpirituali, ex quocumque motiuo, non de bono diuino vt eſt tale, & nos ducit ad Deum, quæ eſt propria, formalis, & primaria ratio ſpecificatiua peccati acidiæ. Patet autem, quod triſtari de hoc etiam ex circunſtantia loci, temporis, &c. ſit materia grauis, ac proinde peccatum mortale, cum afferat notabilem oppoſitionem ad rationem, quam nec loci circunſtantia, nec temporis, nec alia eam diminuat, nulla namque cauſa poteſt facere, quod non opponatur notabiliter rationi triſtari de bono diuino, vt ad Deum nos conducit, quæ eſt ratio propria peccati acidiæ.

13 Quæres 10. an non ſolùm ſit peccatum triſtari de bonis diuinis præceptis, an etiam non præceptis, vt ſunt conſilia Euangelica, & actus ſupererogationis? Reſp. etiam eſſe peccatum mortale triſtari de iſtis bonis diuinis vt talibus, & vt nos ad Deum conducunt; quia etiam in hoc caſu ratio boni diuini, vt nos conducit ad Deum fundat notabilem conuenientiam ad rationem, & triſtitia de iſta fundat notabilem oppoſitionem; ac proinde erit peccatū mortale. Nam non ſolum non eſt triſtandū, ſed gaudendum de bonis diuinis præceptis, ſed etiam de bonis diuinis nō præceptis; aut ſaltem ſi non eſt gaudendū, ſaltem non eſt poſitiuè triſtandum.

14 Quæres 11. an qui ex acidia omiſit ſacrum, officium diuinum, &c. debeat hoc confiteri, an ſufficiat quod dicat in confeſſione; omiſi ſacrum, officium diuinum, &c. Hoc ſufficere affirmat Nauar. *in man. cap.23. n.125.* ſed decipitur, cum enim peccatum acidiæ ſit ſpeciale peccatum, debet in confeſſione explicari, ſecus quando ſolum eſt circunſtantia generalis, vt notat Caiet. *in ſumm. verb. acidia in fine*. Et fortaſſis Nauar. ſolùm loquitur de acidia generali, non quando eſt peccatum ſpeciale, quod in omnium ſententia eſt confitendum, dicendo: omiſi ſacrum, officium diuinum, &c. ex acidia, ſcilicet in quantum auditio ſacri erat bonum meum, me ordinabat in Deum, &c. de hoc enim fui triſtatus, & ob iſtam triſtitiam omiſi, &c.

15 Quæres 12. an acidia ſit vitiū capitale? Reſp. affirmatiuè ex D. Greg. *lib.31. moral. cap.31.* D. Iſidoro *lib.2. de ſummo bono* D. Thoma *hic q.35. art.4. & q.11. de malo art.4.* D. Antonin. *p.2. tit.9. cap.1.* Alenſ. *p.2. q.140. membr.5.* & omnibus communiter. Illud namque eſt vitium capitale, ex quo alia oriuntur ſaltem ſecundum rationem cauſæ finalis; ſed ex acidia multa vitia hoc modo oriuntur, ergo, &c. Cum enim homo nō poſſit diu manere in triſtitia, tædio, & acidia, quærit vt ſubleuetur per receſſum à contriſtantibus, & per acceſſum ad delectantia. Vnde dicit Phil. *7. Ethic. 14.* delectationes corporis ſunt medela, & remedium dolorum animi; vnde ad illas ſe conuertunt, & transferunt, qui non habent alia quibus lætentur, vt ſunt delectationes animi ſpirituales, vel intellectuales.

16 Quæres 13. quænam ſint filiæ acidiæ? Reſp. quod acidia habet filias, vt dicit receſſum à contriſtantibus, & vt dicet acceſſum ad delectationem.

Ratione receſſus, oriuntur malitia, rancor, puſillanimitas, deſperatio, & torpor circa præcepta. Ratione acceſſus ad delectationem oritur mentis euagatio circa illicita. Prout acidia dicit receſſum ab vltimo fine, oritur deſperatio. Si fiat à medijs quatenus apprehenduntur vt ardua, & ſupra vires, oritur puſillanimitas: ſi homo negligenter ſe gerat in mediorum proſecutione, oritur torpor: ſi affligatur, quando hortatur ad bonum oritur rancor. Si affligatur circa res ipſas bonas, oritur malitia, quæ hoc loco idē eſt ac deteſtatio, & quædam impugnatio bonitatis. Pro mentis euagatione non intelligitur hoc loco quæcumque licentia malæ, aut vanæ cogitationis, quo modo reperitur in omnibus vitijs. Sed pro defectu attentionis ad res ſpirituales, & diuinas exercendas, qui defectus oritur ex applicatione mentis circa illicita, ad quæ acidioſus ſe transfert tanquam ad remedium, & medelam ſuæ triſtitiæ.

17 *Euagatio mentis* circa ſpiritualia tunc eſt peccatum mortale, quando attentio eſt neceſſaria ex præcepto per ſe, vel vt res bene fiat; vt ne quis notabiliter erret v. g. in miſſa, in adminiſtratione Sacramentorum, &c. *Deſperatio*, tunc eſt peccatum mortale, quàm ſpem omnem abijcit conſequendi vltimum finē. *Puſillanimitas* tunc eſt peccatum mortale, quando ob illam omittuntur media neceſſaria ad conſecutionem vltimi finis eo quod videantur ardua, & difficilia. *Torpor*, tunc eſt peccatū mortale quando præcepta, vel omnino, vel in parte notabili non implentur, vel negligenter implentur per negligentiam notabilem. *Rancor* tunc eſt peccatum mortale, quādo quis eos faſtidit, qui ad bonum inducunt, maximè ſi faſtidium coniungatur cum odio, cum animo nocendi notabiliter, &c. *Malitia* tunc eſt peccatum mortale, quando eſt impugnatio, & deteſtatio bonorum ſpiritualium, vt cum quis vellet bona ſpiritualia non eſſe, vel dolet de labore poſito in eorum acquiſitione: vel dolet ſe eſſe natum inter Chriſtianos: quod Chriſtum cognouerit, &c.

18 Quæres 14. quomodo acidia ſit vincenda? Reſp. quod acidia vincenda eſt, non declinando, ſed reſiſtendo, & contra eam fortiter agendo, nam vt benè explicat S. Doctor art. 1. ad 4. tunc peccata ſunt vincenda fugiendo, quando cogitatio auget incendium peccati; vt in peccatis luxuriæ contingit; vnde iſta ſunt vincenda fugiendo, iuxta illud Apoſt. 1. Cor. 6. *Fugite fornicationem*, At tunc vincenda ſunt reſiſtendo, quando incentiuum peccati ſolùm prouenit ex leuitate apprehenſionis, quam cogitatio perſeuerans tollit, ac proinde incentiuum peccati extinguit; hoc contingit in peccato acidiæ; nam bona ſpiritualia ſunt talis naturæ, vt quantò magis de illis cogitamus, tantò magis nobis placent, & alliciunt ad ſui amorem.

Summarium Quæſt. XXXVI. de inuidia.

1 IN primo articulo docet S. Doctor, quod inuidia eſt triſtitia de bono alterius, in quantum æſtimatur diminutiuum propriæ gloriæ, vel excellentiæ. In 2. art. probat, quod inuidia eſt peccatum, quia inuidus dolet de quo eſt gaudendum. In art. 3. oſtendit quod inuidia ex genere ſuo eſt peccatum mortale, quia ex propria ratione ſui obiecti contrariatur charitati, ex perfectione tamen actus poteſt eſſe veniale. In 4. art. oſtendit, quod inuidia eſt peccatum capitale, quia ex illa alia vitia ſequuntur.

2 Quæres 15. à quo inuidia dicatur, & quid ſit? Reſp. quod inuidia ex M. Tullio *lib. 3. Tuſcul.* dicitur à nimis videndo, ſeu tuendo alterius fortunam; qui enim ſibi attendunt non ſunt inuidi, ſed qui nimis vident, nimis cōſiderant aliorum fortunas, aliorum facta, aliorum geſta. Definitur inuidia quod ſit *triſtitia de bono alieno in quantum eſt diminutiuum propriæ excellentiæ*. Sic S. Doctor, Caiet. & omnes expoſitores hoc loco.

Col-

Colligitur ex Ariſt. 2. *Rhetór. cap. 9. & 10.* Et ex Plutarc. *in lib. de differentia inter odium, & inuidiam*. Sic etiam habent N. S. P. Ioann. Damaſc. *lib. 2. de fide cap. 14.* S. Gregor. Nicænus *lib. 4. cap. 12.* & alij. Dicitur *triſtitia* loco generis, nõ eſt autem quæcumque triſtitia, ſed inordinata, nam hic loquimur de inuidia in quantum eſt vitium, & peccatum. Dicitur *de bono alieno*, &c. loco differentiæ, quia per hoc diſtinguitur ab alijs ſpeciebus triſtitiæ, v. g. à miſericordia, quæ eſt triſtitia de aliena miſeria.

3 Pro quo nota, quod multis modis poteſt quis triſtari de bono alieno. 1. quatenus bonum alterius v. g. potentia, dignitas, diuitiæ, amicitia, &c. poteſt tibi nocere, ſeu quia inde times tibi aliquod damnum, & tunc potius pertinet ad obiectum timoris, quam inuidiæ. 2. Quatenus ego non habeo bonum, quod in alio video; & hæc triſtitia pertinet ad zelum, ſeu æmulationem, & eſt laudabilis ſi ſit de bono honeſto, iuxta illud Apoſt. 1. Cor. 12. *Aemulamini chariſmata meliora*, & cap. 14. *Aemulamini ſpiritualia*. Et 2. Cor. 12. *Aemulor enim vos Dei æmulatione*. Quod ſi ſit de bonis temporalibus poteſt aliquando eſſe laudabilis, vt ſi quis doleat, aut triſtetur, quod alius habeat bona quibus ipſe indebitè caret, & quæ honeſtè appetere, & procurare poteſt. Aliquando poteſt non eſſe laudabilis, vt ſi ruſticus doleat, quod non habeat regis diuitias, vel inſignia Doctoratus. 3. Quatenus doleo de bono alterius, quia puto illum indignum, & reputo malum, quod proſperetur indignus; non eſt inuidia, ſed Nemeſis, vel indignatio; nec præcisè eſt mala, ſed pertinet ad bonos mores, cum iniuſtum ſit, quod bona cõferantur indignis. Vnde eſt laudabile, & honeſtum ſi de hac iniuſtitia aliquis conqueratur. Cœterum quia bona temporalia, vt diuitiæ, & honores de quibus loquitur Ariſt. poſſunt haberi à dignis, & ab indignis, & Deus frequenter tribuit indignis, & negat dignis, & probis, vt altioribus bonis eos cumulet. Ideo Nemeſis non eſt laudabilis niſi præſcindendo ab ordinatione diuina, & prout dicta bona præcisè ab hominibus tribuuntur indignis, relictis dignis.

4 Demum poteſt quis dolere, ſeu triſtari de bono alieno, quia alter tibi æqualis, vel ſimilis, aut non multum inæqualis, ita creſcit in bono, & incipiat tibi comparari, iamque non vt æqualis, ſed vt multum ſuperior; ita quod ipſum excellentiæ illius incrementum, apprehendas vt tibi malum, quatenus fundat comparationem longè aliam ad tuam excellentiam, quam fundaret prius; & tunc eſt inuidia, & inuidus ex eo dicitur, quia eſt quaſi non videns, quatenus bona alterius videre non poteſt ſine dolore & triſtitia, vt explicat D. Antoninus 2. *p. tit. 8. cap.* 1. Sciendum autem eſt ex Caiet. hoc loco *art.* 1. quod dupliciter contingere poteſt, quod bonum alterius ſit impeditiuum, ſeu diminitiuum excellentiæ propriæ. Primò, quia cauſat aliquam diminutionem illius, vt cum quis in tali officio, aut dignitate exiſtens, efficacius mihi poteſt damnum inferre in honore, fama, diuitijs, vel me impedire à conſecutione alicuius boni; & hoc modo pertinet ad obiectum timoris. Secundò, quia bonum alterius, eo ipſo quod eſt maius, & hominis alioqui mihi æqualis, & ſimilis, & hoc modo eſt diminutio meæ excellentiæ, licet aliud à ſe diſtinctum non efficiat, & hoc modo eſt obiectum inuidiæ; quæ per ſe illud reſpicit in quantũ eſt hominis æqualis, & ſimilis, & in illo fundat diuerſam cõparabilitatem, quã antea ad me non fundabat.

5 Quæres 2. quomodo inuidia differat ab odio? Reſp. differre ratione diuerſi obiecti. Nam obiectum odij, vt eſt ſpeciale peccatum contra charitatem eſt velle alteri malum vt malum eſt perſonæ, ſeu ex diſplicentia ipſius perſonæ, quatenus ipſam perſonam putamus dignam, cui per ſe, & ratione ſui malum velimus, & inferamus, non quia illud malum ſit nobis bonum, vt in peccato furti, homicidij, &c. contingit; nam alterius pecunia eſt nobis vtils, & alterius

tierius

Digitized by Google

tertius mors habet rationem boni vindicatiui. At obiectum inuidiæ eſt diſplicentia boni alterius in quantum eſt diminutiuum propriæ excellentiæ; vnde patet clara diſtinctio inter obiectum odij & inuidiæ, & inter ipſum odium, & inuidiam.

6 Quæres 3. quomodo inuidia diſtinguatur à ſuperbia? Aliqui putarunt non diſtingui, eo fundamẽto ducti, quod inuidia oriatur ex affectu propriæ excellentiæ, quod ad inanem gloriam, vel ſuperbiam pertinet, cuius obiectum eſt excellentia. Ex quo inferebant, quod inuidia non eſt vitium capitale à ſuperbia diſtinctum. Sed decipiebantur, nam vt oſtendit Alenſ. 2. *p. q.* 138. *membr.* 6. §. 3. motiuum ſuperbiæ eſt propria excellentia abſolutè conſiderata, quatenus ſuperbo ſatis eſt, quod ipſe excellat ſupra id, quod meretur quicquid ſit, an alij excellant, vel non. Vnde ſuperbia nihil curat, de tollenda, aut minuenda alterius excellentia, neque de illa dolet, aut triſtatur. Cœterum motiuum inuidiæ eſt propria excellentia, non abſolutè, ſed comparatiuè, & relatè conſiderata ad excellentiam alterius, vt ſingulariter ſe habeat ſupra illam, ſeu vt eſt ſingularis, & ſine ſocia; vnde triſtatur de excellentia alterius, cupiens vel eam omnino non eſſe, & ſi poſſet, eam tolleret, deſtrueretque vel ſaltem minueret ne ſit tanta, vt deſtruat inuido ſingularitatem. Quocirca inuidus tabeſcit de bono alterius, quod reputat vt malum proprium, & diminutio proprij boni, & hoc habet ſpecialem deformitatem, ſupra hoc quod eſt inordinatè appetere propriam excellentiam quomodocumque.

7 Quæres 4. in quibus, ad quos, & de quibus rebus ſit propriè inuidia? Reſp. quod cum inuidia ſit eſſentialiter de bono alterius, vt eſt diminutiuum proprij boni, ſequitur, quod in illis tantum eſſe poteſt, qui intendunt ſe æquare ſuperioribus, vel præferre ſe æqualibus, & non permittere, quod ſibi æquentur inferiores. Et ad eos ſolum eſt, qui poſſunt inuido ſe æquare aut præferre. Et de ijs ſolum rebus eſt, ex quibus poteſt excellentia inuidi diminui. Colligitur ex Ariſt. 2. *Rhet.* 10. ex D. Thoma *hic art.* 1. *ad* 2. *&* 3. ex D. Antonino 2. *p. tit.* 8. *cap.* 1. §. 2. & tradunt alij communiter. Hinc eſt enim, quod non inuidemus antiquis quantumuis excellentibus vt Platoni, Ariſtoteli, &c. Neque inuidemus longiſſimè abſentibus, quia iſtorum bona non concipiuntur vt diminutiua propriæ excellentiæ. Item non inuidemus illis, qui longè excellunt, quorum gloriam, & excellentiam diffidimus æquare. Quocirca ruſticus non inuidet Regi; puer non inuidet fortitudini militis, ruſticus, & rudis non inuident ſapientiæ viri doctiſſimi, quia diffidunt ſe poſſe iſtos ſuperare; nec exceſſum quem in illis vident, reputant, vt ſuam diminutionem, aut malum proprium. Pariformiter Rex non inuidet fortunæ ruſtici: nec miles fortitudini pueri; nec vir ſapiens, & doctus, ſapientiæ hominis rudis, quia non timent ſe poſſe ab illis æquari. Hinc ortum habuit commune illud prouerbium. *Figulus figulo inuidet, & faber fabro.* Et Ariſt. 2. *Rhet.* 10. dicit, quod propinquitas ſoleat inuideri. Vniuerſaliter namque inuidia eſt cum riualibus, qui in idem tendunt, eademque cupiunt, hi enim exiſtimant quaſi ſua, ſibique auferri, quæ in alijs vident.

8 Quæres 5. quid cauſæ eſt, quod ſimilitudo ſit cauſa inuidiæ, cum potius deberet amorem conciliare, & per conſequens gaudium, & delectationem de bono alterius, non triſtitiam, & dolorem? Certè ita eſt, quod ſimilitudo, & æqualitas deberet amorem conciliare, gaudium, & delectationem; nam vbi eſt ſimilitudo, & æqualitas deberet etiam eſſe voluntatum vnitas, & concordia; tamen non eſt ſic, quia bonum vnius apprehenditur ab alio, vt diminutio boni proprij. Hinc docet S. Doctor hic art. 1. ad 2. quod *ſimilitudo cauſat delectationem in quantum concordat voluntati.*

Quæ-

9 Quæres 6. quinam maximè ſint inuidi? Reſp. quod ſequentes. 1. qui maxima, & fœliciter gerunt, & quibus parum eſt, ne omnia teneant. Ratio eſt, quia iſti putant ſuum, & ſibi auferri, quod ab alijs haberi vident; putantes omnia ſibi deberi, ſeque omnia debere habere, 2. Ambitioſi, & qui multum honorantur in aliquo, v.g. in doctrina, ſapientia, fœlicitate, & omnes qui ex aliqua re gloriam quærunt. Ratio eſt, quia iſti bonum ſuum, & ſuam excellentiam in hoc maximè ponunt, vt in illa re ſint ſoli, & ſingulares, ac proinde facilè dolent, ſi videant alios propius ad ſe accedere, & illam ſingularem gloriam minuere, aut planè tollere. 3. Puſillanimes, quia iſtis omnia ſibi magna videntur, ac proinde quolibet alterius bono putant minui proprium, & ſic de illo dolent, & contriſtantur, de quo dicitur Iob. 5. *Paruulum*, ideſt puſillanimē, *occidit inuidia*, vt explicat S. Doctor *art. 1. ad* 3. Et D. Antonin. 2. *p. tit.* 8. *cap.* 1. §. 2. Ex hoc inferens, quod mulieres communiter ſolent eſſe inuidæ, quia omnia reputant eſſe magna, & quicquid boni alteri accidat putant eſſe in magno ſuperatas, vt in pulchritudine, ornatu, fœcunditate, &c. 4. Senes, nam iſti ſolent inuidere iuuenibus, cum enim illi aliquid difficulter obtinuerint, vt laudem, ſcientiam, &c. inuident illis, qui ſibi videntur illud obtinuiſſe faciliter, & cito.

10 Quæres 7. an inuidia ſolum ad æquales, an etiam ad maiores eſſe poſſit? Aliqui volunt quod etiam ad maiores eſſe poſſit, nam etiam maioritatem poſſumus apprehendere vt nobis malam, & diminutiuam noſtræ excellentiæ, dum cupimus eorum æqualitatem habere, hinc inferunt quod etiam haberi poſſit ad inferiores, & minores, quatenus eos timemus, ne nobis æquales fiant; cuius oppoſitū docet Ariſt. 2. *Rhet. cap.* 9. S. Doctor hoc loco, & alij communiter. Reſp. quod quando dicitur quod inuidia ſit ad ſimiles, & æquales; non eſt ſenſus quod etiam nō poſſit eſſe ad ſuperiorem, dum cupit eſſe illi æqualis, & ad inferiorem, dum cupit eum nō ſibi fieri æqualem. Sed ſenſus eſt, quod non poſſit eſſe ad multum ſuperiorem, neque ad multum inferiorem ad multū diſtantem, & ad multum deficientem; ſed de illo qui parum, vt poſſit dici proximus ſeu propinquus, & largo modo æqualis, & ſimilis; quo modo Prælatus poteſt dici æqualis ſubdito, iuuenis ſeni, & qui æqualiter poſſunt aſſumi ad officia; poſſunt æqualiter miniſtrare, vt poſſit ſperari coequatio, & adminiſtratio, &c.

11 Quæres 8. quomodo verum ſit, quod inuidus ſemper eſt minor, vt docet D. Greg. 5. *moral. cap.* 33. & D. Tho. *hic art.* 1. *ad* 3. quatenus dicit, *quod inuidere non poſſumus, niſi eis, quos nobis in aliquo meliores putamus*. Reſp. quod licet inuidus ſecundum aliquam rationem ſit æqualis, imò maior illo cui inuidet, tamen in quantum inuidet, eſt paruulus reſpectu illius cui inuidet, & per hoc ipſum quod inuidet, teſtimoniū perhibet, quod ſit illo minor; nam æquali in tantum inuidet, in quantum aduertit eum creſcere, & fieri maiorem, cum ipſe remaneat minor. Inferiori in tantum inuidet, in quantum aduertit eum creſcere, & fieri æqualem, cum tamen ipſe non creſcat, & per hoc deſinit eſſe ſuperior, & ſeruare proportionem maioris æqualitatis.

12 Quæres 9. quomodo inuidia dicatur eſſe contra charitatem? Reſp. quod cum ad charitatem pertineat gaudere de eo de quo eſt gaudendum, & inuidia de hoc triſtetur, ſequitur, quod charitati opponatur; nam charitas fertur ad proximum per motum amoris, quando tale bonum repræſentatur abſolutè, & ſecundum ſe: tendit per motum deſiderij, quando repræſentatur vt abſens: & per motum gaudij, quando repræſentatur vt præſens. Sic per oppoſitū eſt vitium contrarium charitati: quando voluntas tendit in malum ſecundum ſe eſt odium. Eſt triſtitia quando tendit in malum per motum fugæ,

quan-

Digitized by Google

quando repræſentatur vt præſens, eſt motus inuidiæ, ac proinde oppoſitus charitati, vt dicit gaudium de bono proximi. Sicut acidia opponitur eidem charitati, vt eſt triſtitia de bono diuino.

13 Quæres 10. an inuidia etiam miſericordiæ contrariatur? Reſp. affirmatiuè. Sic S. Doct. *hic art. 3. ad 3.* vbi ſic fatur. *Inuidia ſecundũ Phil. 2. Reth. opponitur & Nemeſi, & miſericordiæ, ſed ſecundum diuerſa. Nam miſericordia opponitur directè ſecundũ contrarietatem principalis obiecti. Inuidus enim triſtatur de bono proximi, miſericors autem triſtatur de malo proximi. Vnde inuidi non ſunt miſericordes, ſicut ibid. dicitur; nec è conuerſo. Ex parte verò eius, de cuius bono triſtatur inuidus, opponitur inuidia nemeſi. Nemeſius enim triſtatur de bono indignè agentium. Inuidus autem triſtatur de bono eorum, qui ſunt digni.*

14 Quæres 11. an inuidia ſit aliquando ſolùm peccatum veniale? Reſp. affirmatiuè, ita S. Doctor *art.* 3. & alij communiter, hocque ex imperfectione actus, vt cum ſolum ſiſtit in aliquo motu concupiſcentiæ, & paſſionis, & non pertingit ad perfectum rationis cõſenſum. Cum enim inuidia ſit eſſentialiter triſtitia, vel eſt paſſio, vel non ſine paſſione contingit. Erit etiam ſolum peccatum veniale ſi ſit de materia leui. Leuitas namque materiæ cõmuniter præſtat, quod imperfectio actus, faciendo quod peccatum ſit veniale, quando alioquin ex genere ſuo eſt mortale; & communiter ſunt actus inuidiæ, qui contingunt in pueris, aut fœminis, vt notat Alenſ. 2. *p. q.* 138. *membr.* 3.

15 Quæres 12. an inuidia ſit leuius peccatum quam odiũ, & grauius quam ira? Reſp. affirmatiuè, nam qui ex odio vult alteri malum, fertur in malum formaliter ſub ratione mali. Qui alteri vult malum ex ira, fertur in malum inquantum illud apprehendit, vt iuſtum vindicatiuum. At qui vult malum ex inuidia fertur in malum in quantum facit ad propriam excellentiam. Ex his tribus, primum eſt peſſimum, ſecundum eſt leuius; tertium medio modo ſe habet.

16 Quæres 13. an ſecundum aliquã rationem inuidia poſſit dici maximum malum? Reſp. affirmatiuè, non quidem ex proprio genere, aut obiecto, ſed ex nocumento, ex afflictione, ex pœna, quam infert. Iuxta illud: *L'inuidia figliol mio ſe ſteſſo macera, e ſi dilegua come agnel per faſcino.* Licet enim antiquus hoſtis ſuũ virus in omnibus, & per omnia vitia diffundat, in vitio tamen inuidiæ ſe ipſum, ſuaque viſcera ſpargit. Cœtera vitia ſuum habent finem; inuidia nec finem, nec modum habet, & quantò ille cui inuidetur ſucceſſu meliore profecerit, tanto inuidus in maius incendium liuoris ignibus inſordeſcit. Vnde in inuido eſt vultus tumax, aſpectus toruus, palor in facie, in labijs tremor, in dentibus ſtridor, verba rabida, conuitia effrenata, manus ad violentiã prompta, & ſi eſt gladio vacua, odio tamen furiatę mentis eſt ſemper armata.

17 Hinc S. Cyprianus ſerm. de zelo & liuore ſic fatur. *Mala cœtera habent terminum, & quodcumque delinquitur, delicti conſumatione finitur, in adulterio ceſſat facinus perpetrato ſtupro; in latrone conquieſcit velut homicidio admiſſo, &c. zelus terminum non habet, &c.* Et Magnus Baſilius *hom. de inuidia* ſic habet. *Quemadmodum venenum ferrum, ſic inuidia boi quos poſſidet conſumit, atque vaſtat.* Et D. Chryſoſt. ho. 41. in Matt. dicit. *Tale eſt malum inuidia, qua nulla vnquam malignitas peior inuenitur.*

18 Quęres 14. in quibus caſibus inuidia non ſit peccatũ ſaltẽ graue. Reſp. quod in ſequentibus. Primò, quando quis dolet, aut triſtatur de bono alterius ex iuſto timore, quo ſibi, vel alteri timet damnum iniuſtè inferendum. Ratio eſt quia tunc non ſaluatur propria ratio, ſeu motiuum inuidiæ. Secus eſſet ſi damnum inferendum non eſſet futurum iniuſtum. Secundò, quando quis triſtatur & dolet de bono alterius ex indignatione, & nemeſi, quia ſcilicet ille eſt tali bono indignus. Ratio eſt, quia iſta indigna-

gna-

Digitized by Google

gnatio non contrariatur charitati, cuius obiectum eſt bonum abſolutè, non bonum indigni. Tertiò quando quis dolet de bono alterius, non quia alter id habeat, ſed quia dolens illud non habet, cum tam benè, & tam conuenienter illud habere poſſet. Ratio eſt, quia obiectum huius doloris, & triſtitiæ, non eſt bonum proximi, ſed eſt carentia illius, quæ eſt in dolente. Nec dolens ideo dolet, quia alter habet, ſed quia ipſe non habet; vnde iſta triſtitia æmulatiua eſt, habens pro excitatiuo bonum proximi, & pro obiecto carentiam boni, quod in proximo cernitur.

19 Quæres 15. an inuidia ſit propriè vitium capitale? Negant D. Iſidorus *lib. 2. de ſummo bono*, Caſſianus *lib. 5. de inſtit. cænob. cap. 1. & ſeq.* & alij antiqui. Eo fundamento ducti, quod inuidia naſcatur ex vana gloria; nam triſtitia de bono alterius in quantum diminuit propriam excellentiam, prouenit ex inordinato appetitu propriæ excellētiæ manifeſtandæ. Vnde eo ipſo, quod ſuperbus, & vanaglorioſus videt aliquē ſibi æquari, aut præferri in eo ex quo gloriam quærit, videtur ſibi non amplius eſſe in ea opinione, & hominum exiſtimatione, in qua eoaſque fuit, ac proinde triſtatur. Hinc Ariſt. 2. *Rhet.* 10. dicit, quod ambitioſi, & qui gloriam quærunt, ſunt maximè inuidi. Nihilominus communis, & vera ſententia tenet, quod inuidia ſit vitium capitale. Conſtat ex Magno Greg. 31. *moral. c.* 31. D. Thom. *hic art.* 4. D. Antonin. 2. *p. tit.* 8. Alenſ. *p.* 2. *q.* 138. *art.* 4. Nauarr. *in man. cap.* 23. *n.* 118. & tradunt omnes communiter. Ratio D. Thomæ eſt, quia non eſt contra rationem vitij capitalis, quod ex aliquo alio oriatur, dummodo etiam ex ipſo alia plura oriantur. Aliàs cum omnia vitia oriantur ex ſuperbia, ſola iſta eſſet vitium capitale, quod etiā proportione ſeruata dici debet de vanagloria.

20 Quæres 16. quænam vitia oriantur ex inuidia tanquam ex vitio capitali, ſeu quænam ſint filiæ inuidiæ? Reſp. eſſe ſuſurrationem, detractionē, exultationem in aduerſis proximi, afflictionē in proſperis, & odium. Suſurratio hoc modo oritur ex inuidia, nam qui triſtatur de bono alterius facilè mouetur ad diminuendum aliquid de fama, & gloria illius, quod ſi id faciat in occulto, eſt ſuſurratio, ſi palam, eſt detractio, de quibus dixi in meo *tract. de iuſtit. & iur.* Ex inuidia ſequitur exultatio in aduerſis proximi, & afflictio in proſperis. Inuidus namque lætatur de alterius malo, & affligitur de illius bono.

Summarium Quæſt. XXXVII. *De diſcordia.*

1 IN art. 1. docet S. Doctor, quod diſcordia ea ratione eſt peccatū, qua contrariatur concordiæ, cuius cauſa eſt charitas; deinde dicit, quod diſcordia ex ſuo genere eſt peccatū mortale, poteſt tamen eſſe veniale ex imperfectione actus. Quæ autem eſt præter intentionem, non eſt peccatum, cum charitati non repugnet. In 2. probat, quod diſcordia eſt filia vanę gloriæ, nam diſcordia importat quandam diſgregationem voluntatum, in quantum ſcilicet voluntas vnius ſtat in vno, & voluntas alterius ſtat in altero; quod autem voluntas alicuius in proprio ſiſtat, prouenit ex hoc, quod aliquis ea quæ ſunt ſua, præfert his quæ ſunt aliorum, quod cum inordinatè ſit, pertinet ad ſuperbiā, & inanem gloriam, ac proinde diſcordia oritur ex inani gloria.

2 Quæres 1. an diſcordia ſit ſemper mala? Reſp. quod cum diſcordia opponatur concordiæ, ſequitur, quod ſicut concordia poteſt eſſe bona, & mala, ita & diſcordia. Cum enim concordia ſit cōſenſus animorum & voluntatum; tunc erit bona concordia ſi conſenſus ſit in bonis, & tunc erit mala, ſi conſenſus ſit in malis. Sic diſcordia tunc erit bona ſi diſſenſus ſit in malis, & tunc erit mala quando diſſenſus erit in bono. Eſt tamen ſciendum, quod non quæcumque diſſentio in bonis eſt mala, ſed tunc ſo-

Digitized by Google

lum quando eſt circa ea bona in quibus tenetur homo cum proximo conſentire. Quocirca ſi quis diſſentiat in bonis ſupererogationis, non peccat.

3 Pro quo notandum 1. quod ſicut concordia eſt conſenſus affectuum, & non ſententiarum, & opinionum, ita diſcordia eſt diſsenſio affectuum, & non opinionum; vnde poſſunt eſſe diſcordes ſententiæ; ſine vitio diſcordiæ. Oportet tamen, quod diuerſitas ſententiarum non ſit circa ea, quæ ſunt ad ſalutem neceſſaria, in his namque diſcordia vitioſa eſt, & peccatum, & etiam ſpeciale ſi ſit per ſe intenta. Item oportet; quod diſſenſio, ſeu diſcordia non ſit in bonis actionibus, quia etiam in iſtis eſt mala, niſi proueniat ex ignorantia inculpabili. Qualis fuit diſcordia Pauli, & Barnabæ Act. 15. in eo vtrum, Marcus eſſet aſſumendus in ſocietatem prædicationis, quæ eo proceſſit, vt ab inuicem diſcederent, non diuiſis animis, ſed quia diuiſio ipſa, & electio ſociorum vtrique cōueniens apparuit diuerſis rationibus quas Spiritus S. vtrique ſugeſſit, qui voluit eos diuidi vt fructus prædicationis eſſet vberior, ideo non fuit mala.

4 Notandum 2. quod diſcordia quam Apoſtolus ſagaci conſilio excitauit inter Phariſæos, & Saduçęos fuit bona, quia illorum concordia erat mala, ſcilicet circa condemnationem, & necē eiuſdem Pauli Apoſtoli. Sed dices ex Caiet. quod Paulus excitauit diſcordiā non ſolum circa ſuam condemnationem, ſed etiam circa dogma fidei in quæſtione de reſurrectione mortuorum, in qua Phariſæi, & Saducæi diſſidebant, quæ diſcordia ſaltem ex parte Saducæorum negantium reſurrectionem mala erat. Reſp. quod Apoſtolus non excitauit diſcordiam in materia reſurrectionis, poſitiuè inducendo Saducæos ad ſuam falſam ſententiam tuendum, ſed permiſit altercationem in propriam vtilitatem.

5 Quæres 2. quo in caſu diſcordia ſit peccatum mortale? Reſp. cum D. Thoma *hic art.* 1. quod tunc diſcordia eſt peccatum mortale, quando illud in quo eſt diſcordia, eſt bonum diuinum, aut bonum proximi, in quo illi duo, qui ſunt diſcordes, debent ex charitate eſſe concordes, tunc enim repugnat charitati, ac proinde erit peccatum mortale: vt ſi quis animo diſcordandi ab alio habeat voluntatem contrariam, voluntati illius, in eo, quod pertinet ad honorem Dei, vel ad ſalutem proximi, &c. Poterit tamen eſſe peccatum veniale, vel ex indeliberatione actus, vel ex paruitate materiæ.

6 Quæres 3. quomodo diſcordia diſtinguatur à factione, & ſeditione? Reſp. quod diſcordia, vt diximus, conſiſtit in diſſenſione animorum. At factio eſt qua vnitas multitudinis diſſoluitur, diſcordantibus contra ſe inuicem partibus, quæ conantur aliquos eleuare ad dignitates: vnde ex genere ſuo factio eſt peccatum mortale, cum deſtruat vnitatem multitudinis, ac imperij. Factio autem, & ſeditio ex eo diſtinguuntur, quod omnis factio eſt ſeditio, non omnis ſeditio, eſt factio; nam ſeditio oritur ex varijs capitibus, quam ex capite dignitatum. Seditio dicit diſcordiam dominantem, & vnitatem diſruptam. At factio dicit diſcordiam dominantem, vt aliquis, vel aliqui ad dignitates promoueantur. Communiter tamen ſeditio, & factio confunduntur. Vnde Decian. *de crimin. læſæ maieſt. lib.* 7. *cap.* 7. *n.* 10. dicit. *Nomine factionis, ſeditiones, & conſpirationes appellantur*. Nam tam factio, quam ſeditio, communiter oriuntur non ex quacumque diſcordia, ſed ex illa, ex qua fit conſpiratio aliquorum ad honores, & dignitates.

7 Quæres 4. quænam ſint damna diſcordiæ? Reſp. tot eſſe, vt ad certum numerum reduci non poſſint. Quidam tamen non minori elegantia quam veritate, ita deſcribit. Nullum communitati, aut reipublicæ præſentius malum, monſtrumuè tetrius, portento proximū, humano ſemper ſanguine expiandum, diſcordia; quæ regnandi, dominandique impotentia, parendique impatientia pro-

Digitized by Google

proles longe deterior nunquam ſenior oritur, inque certiorem rerum perniciē debacchatur, quam ſi, nullo obſtetricante, erumpat vltro: hæc vincula humanæ ſocietatis diſrumpit, ius, faſque omne violat, pietatem calcat, pudorem proſtrat, nihil ſanctum nihil profanum habet, ſed cuncta contrectans inconcuſſa proſternit, ſtrata erigit, imaque ſummis miſcens riſus lacrymis iungit, crucibus ſceptra; dumque ſpargit pœnas ſine delectu, prodigit præmia ſine iudicio; magis ad ſuos attendit, quàm ad dignos. Hinc illud. *Diſcordia maxima res dilabuntur*.

8 Quæres 5. vnde potiſſimè oriatur diſcordia? Reſp. quod magis communiter oritur ex oneribus malè diſtributis. Sic tradit D. Antonin. *p. 1. tit. 6. cap. 2. §. 5.* vbi ſic fatur. *Vnitas* (ſcilicet ciuium, Religioſorum &c.) *petit, vt onera proportionabiliter imponantur, nam ſi maioribus, vel amicis leuia iungantur, alijs autem onera grauia imponantur, oportet ſequi diſcordiam, inuidiam, ſeditionem*. Et S. Doctor 4. de regimine cap. 15. dicit. *In omnibus actibus politia inter ciues æqua debet eſſe ponderatio oneris, & honoris*; quando enim vident ſubditi, quod aliqui aſſumuntur ad honores, & alij ſolum ad onera, exaſperantur, inquietantur, conturbantur, & ſic oritur diſcordia, poſtea factio, deinde ſeditio. Quocirca deberent illi qui curam habent communitatis; & regulares in ſuis capitulis obſeruare dictum D. Ambroſij in hexam. cap. 15. *Quid pulchrius, & laborem omnibus, & honorem eſſe communem*. Nec debet monere caro, & ſanguis, nec amicitia, ſed habilitas, dignitas, & merita, &c.

9 Quæres 6. an inter regulares diſcordia ex alijs capitibus oriatur? Reſp. affirmatiuè, ſcilicet à cupiditate regnandi, ac dominandi, vnde varijs artificijs ad dignitates anhelant, quod vt melius exequantur, ſibi alios aſciſcunt varijs factis promiſſionibus, qui ſibi vnum caput conſtituunt, à quo regnantur, pro quo vota quærunt murmurando, & detrahendo de alijs, vt ſic ipſo capite electo, ipſi vt membra ipſius fideliſſima eligantur ad alias inferiores dignitates. Aliud etiam vidi diuiſionis, & diſcordiæ initium, & eſt quando aliqui ſe oppreſſos reputant, videntes totum regimen in aliorum partē declinaſſe; tunc enim conantur alios in propriam ſententiam reuocare, ſtudent varijs artificijs, & promiſſionibus vota cumulare, & ſic non quæritur bonum commune, ſed propriū ſub ficto titulo defenſionis ab appreſſione. Sed iſti ſunt partiales, & diſcordes, multorum malorum cauſa; bonum namque aduerſæ partis reputant malum: maleuolentia, odium, detractio, inuidia ſunt continua in mentibus horum hominum; vt de iſtis dici poſſit illud D. Chryſoſtomi de compunct. cordis. *Si inimicitiæ ſemel occupauerint homines, omnia, quæ fiunt, quæ dicuntur, quæ audiuntur, ita accipiuntur, vt ad maiores, & longiores proficiant inimicitas*. Demum non deſunt relatores qui veluti inſufflantes, ignem accendant.

10 Quæres 7. an peccent mortaliter, qui diſcordiam ſeminantibus, vt ipſi, vel alij eorum adhærentes eligantur, ſua dant vota in Capitulis? Reſp. affirmatiuè. Ratio clara eſt, quia iſti præſtant vota ſub ratione amicitiæ, confederationis, nationis, aliarumuè rationum impertinentium, quæ non ſpectant ad merita neceſſariò attendenda in electionibus ad dignitates, & honores. Vnde illi ſunt acceptatores perſonarum, & peruertunt officij finem, cum ſuis partialibus votis diſſoluatur vnitas quæ reſpicit bonum commune. Tum quia per ſua vota conſeruant diſcordiam, maiorēque ſeminant, per quam pax, & vnitas perturbatur. De quibus dicit S. P. Aug. in pſal. 132. *In diſcordia nemo benedicit Deum*. Et *Væ illis, qui oderunt vnitatem, & partes ſibi faciunt in hominibus*. Et Rupert. lib. 13. cap. 20 in Ioann. dicit. *In ſciſſura mentium, Deus non eſt*.

11 Quæres 8. quare Deus permittat diſcordias non ſolum in mundo, verum etiam in religionibus etiā ſanctiſſi-

Digitized by Google

mis? Reſp. quod vt ſic viri ſancti, probi, pacis, & vnitatis amatores, magis cognoſcantur, vt eorum ſanctitas, probetur; nulla namque eſt virtus, quæ non mittatur in probationis fornacem. Vnde dicit Lactentius de inſtit. lib. 5. cap. 7. *Virtutem cerni non poſſe, niſi habeat vitia contraria, aut non eſſe perfectam, niſi exerceatur aduerſis*. Et S. P. Auguſt. in pſal. 69. ſic fatur. *Qui non tentatur, non probatur; & qui non probatur, non proficit*.

12 Sed dices, quod communiter ſanctitas proborum non manifeſtatur, non dignoſcitur, bene tamen diſcordia, ex qua multi ſcandalizantur, præſertim Principes, Cardinales, & ſuprema tribunalia, cum ad eorum aures malum hoc peruenit quod euitari nequit; nam natura iſtorum hominum ſuperborum, ambitioſorum, & ad dignitates anhelãtium eſt extollere clamores vſque ad ſuprema tribunalia, non ſine maximo Religionis diſcrimine vt obſeruat Rodriq. *Q. R. to. 2. q. 1. art. 1.* Reſp. quod eſto coram hominibus non compareat virtus proborum, comparet tamen coram Deo, pro quo, & pro eius gloria Deus permittit mala, ex quibus aliqui ſcandalizantur; Vnde bene dicit S. Pater Aug. in pſal. 75. *Probantur iſti montes, ſcilicet iuſti, ſi fortè contigerit aliquis tumultus aduerſus montes in Eccleſia, aut per populares ſeditiones carnalium; aut per aliquas falſas ſuſpiciones hominum: bonus mons repellit à ſe omnes, qui volunt propter ipſum ab vnitate recedere, ſic enim ipſe remanebit in vnitate, ſi propter ipſum non diuiſa fuerit ipſa vnitas.* Ad Deũ namque pertinet vt quiprobati ſunt, manifeſti fiant, quod probi ſunt, quod virtute ornati, meritiſque inſignes; ab vnitate, & pace nõ reſilientes; vt ſic magis dignoſcantur improbi, diſcordes, qui factionibus adhærent; quod ſi Deus nolit horum probitatem manifeſtare, nil refert, ſibi ſufficit quod ſuos probet vt aurum in fornace. Neque deberent ſæculares, & alij ſcandalari, ſed potius deberent Deum laudare, & benedicere, aduertentes quomodo diuina ſapientia ſe gerat in ſuo alto, ſupremoque regimine.

13 Quæres 9. quomodo diſcordia debeat extirpari, maximè quando incipit oboriri in Religionibus. Reſp. quod cum diſcordia in Religionibus potiſſimè oriatur ex malis officiorum, & dignitatum diſtributionibus, vt cum aliqui ſemper dominantur, & alij ſemper ſubduntur, optimus modus extirpandi iſtam cauſam, & radicem diſcordiæ, eſt quod honores, dignitates, & officia diſtribuantur, ſecundum quod dictat iuſtitia diſtributiua, ſcilicet attentis meritis vniuſcuiuſque, & non attenta adhærentia, amicitia, &c. Ratio eſt, quia officia dignitates, &c. ſunt præmia virtutum & meritorum, ac proinde ſecundum merita diſtribui debent. Omnes namque Religioſi ex vi profeſſionis acquirunt ius ad omnia cõmoda Religionis, ad omnia illius bona, ac proinde debent ſecundum merita diſtribui. Tũ quia Religioſi licet per votum obedientiæ tranſmiſerint ſuam voluntatem in voluntatem ſuperioris, renunciando mundo, & pompis eius, non tamen ita vt peſſundentur, & ſupercalcentur ad Prælatorum, aliorumuè libitum, ſed nullus eſt maior contemptus, nullum maius vilipendium quàm poſtponere merita magno ſudore acquiſita, & tot laboribus per multorum annorum ſeriẽ toleratis, ſtudendo, legendo, concionando, &c. pro bono religionis, ac ſi non eſſent. Tum etiã quia Religioſi nõ renunciant honori, qui eſt teſtimonium excellentiæ, & præmium, laboris, & virtutis; ergo non debent alijs poſtponi, ſed cum alijs ad dignitates, officia, &c. admitti.

14 Sed dices 1. quod Religionis ſtatus ad hoc ordinatur, vt Religioſi ſint perfecti, contemptores honoris, ac dignitatis temporalis; ergo contra eorum ſtatum faciunt, ſi prætendant aſſumi ad officia, & dignitates temporales. Reſp. quod Religioſi dupliciter poſſunt conſiderari. Primò vt ſinguli. Secundò quatenus conſtituunt vnum corpus, cuius

Digitized by Google

ius caput in ordine ad regimen pertinet ad Prælatos. Si Religioſi conſiderentur vt ſinguli, eorum perfectio petit, vt ſint contemptores cuiuſcumque honoris, tum extra, tum intra Religionem; debent enim procul eſse ab omni ambitione, & omni deſiderio dominandi. Cœterum ſi Religioſi conſiderentur, vt conſtituunt vnum corpus, tunc eiuſdem corporis perfectio poſtulat, vt in eo ſint præmia meritorum, vt ſic eiuſdem corporis bonum habeatur, & eius malum vitetur. Huius autem corporis præmia ſunt officia, & dignitates. Tum quia vt notauit S. Doctor 4. *de regimine cap.* 7. ſunt multi qui in dignitatibus conſtituti magis proficiunt, quàm ſine illis. Hinc Nauar. *comment.* 4. *de regul. n.* 24. dicit eſſe nimis durum omni honore, ac officio priuari in Religionibus, & opus eſt maxima patientia, quàm cum plures nō habeant, inquietantur, conturbantur, &c. & ſic oriuntur paſſiones, mali affectus, & diſcordiæ, cum maximo Religionis damno.

15 Dices 2. quod ſaltem videtur eſſe contra virtutem humilitatis quomodocumque prætendere dignitates, & officia communia Religionis. Ad hoc argumentū reſpondet S. Doct. opuſc. 19. cap. 2. dicens: *Religioſi per votum Religionis non hoc modo abrenunciant mundo, vt rebus mundi vti non poſſint, ſed mundanæ vitæ, vt ſcilicet mundi actionibus non occupentur: vnde & ſunt in mundo in quantum rebus mundi vtuntur, & non ſunt de mundo, in quantum à mundanis actionibus ſunt liberi. Vnde non eſt contra votum eorum, ſi quandoque honoribus vtantur, & ſic illis non interdicitur honor, ſed ambitio honoris ſicut etiam omnibus: & dato quod honor ſimpliciter ad mundum pertinere intelligatur, non tamen hoc poteſt intelligi de quolibet honore, ſed de honore, qui conſiſtit in rebus mundanis; non enim poteſt dici, quod honor Sacerdotis pertineat ad mundum, & ſimiliter nec honor magiſterij, &c.*

16 Cœterum iſta procedere videntur reſpectu illorum qui perfectam humilitatem non profitentur, cum non voueant humilitatem, ſed obedientiam, vt obſeruat idem S. Doctor poſt verba relata, dicens: *Falſum eſt, quod Religioſi profiteantur perfectam humilitatem; non enim vouent humilitatem, ſed obedientiã: humilitas enim ſub voto non cadit, ſicut nec aliæ virtutes, cum actus virtutum ſit neceſſitatis; quia ſunt in præcepto; votum autem eſt de eo, quod eſt voluntarium. Similiter etiam nec perfectio humilitatis ſub voto cadere poteſt, ſicut, nec perfectio charitatis, cum perfectio virtutis non ſit ex noſtro arbitrio, ſed ex Dei munere.* Vnde reſtat explicandum quomodo illi qui perfectam humilitatem profitentur, vouendo expreſsè ſe non prætenſurum nec intra Religionem, nec extra officium, aut dignitatem, ex ijs quæ ambiri non poſſunt, vt ſunt Prælaturæ, &c. poſſint prætendere dignitates, &c. Ad hoc dico, quod licet iſti Religioſi ex vi voti humilitatis non poſſint prætendere dictas dignitates nec directè, nec indirectè, ſecundum modum quo ſe tali voto adſtrinxerunt, non tamen poſſunt alij eos iniuſtè priuare. Aliud namque eſt, quod ego non poſſim prætendere dignitates, & aliud eſt, quod debeam illis priuari quando aliunde eſsent merita, & requiſita. Hinc concludit S. Doctor loco citato. *Dato autem, quod ad perfectam humilitatem tenerētur, non ſequitur, quod non poſſint aliquibus honoribus potiri, ſicut non poſſunt poſſidere diuitias, propter hoc, quod profitentur ſummam paupertatem; quia poſſidere diuitias paupertati opponitur, non autem potiri honoribus opponitur humilitati, ſed honoribus ſe inordinatè extollere, vt Bernardus dicit in lib. de conſiderat.* Quocirca quando Religioſi vident aliquos non ita ſcrupuloſos de voto humilitatis, ſed illud peſsundentes, reſtringere Prælaturas ad paucos, eaſque inter ſe diuidere, relinquendo alios fortè digniores, non vt Prælaturas prætendant ſed vt ius commune tueantur, poſsunt ſe illis opponere, prudenter tamen, & vt non ſcandalizentur ſæculares, quando vident ſe poſſe prodeſ-

ſe,

Digitized by Google

ſe, aliàs ſileant, & rem Deo commendent, gratias agentes, quod fortè hoc modo Deus vult eos ſaluare, quia fortè ſi eſſent de numero Prælatorum, eſſent de numero reproborum; & melius, tutiuſque eſt manere in humili ſubiectione, quam in Prælatorum ſpecula.

17 Igitur omnino curandum eſt, vt in Religionibus extirpetur diſcordia, quæ potiſſimè cauſatur ex iniuſtitia, quæ ſeruatur in officiorum, & dignitatum diſtributionibus. Vbi enim in hoc ſeruatur iuſtitia, & recta diſtributio officiorũ, & dignitatum, ſeruatur pax Religionis tutamentum obſeruantiæ, immunitas communitatis, nutrimentum ſpirituale, quod eſt oratio, & exercitium virtutum, confidentia cum Prælatis, gaudium, & conſolatio Religioſorum, tranquillitas, & ſecuritas pacis. Cœterum vbi ea recta, & iuſta diſtributio non ſeruatur, oriuntur odia, contentiones, æmulationes prauæ, ſeditiones, diſcordiæ, factiones, & omnia mala. Caueant Prouinciales, Generales, Definitores, cœterique electores, ne vnquam eligant eos, quos nouerint eſſe diſcordiarum ſeminatores, vt ſe in Prælaturis, & dignitatibus tueantur, vel vt ad eas aſcendat, peccant enim mortaliter, cum grauiter offendant commune Religionis bonum, & præbeant occaſionem perpetuæ diuiſionis, & diſcordiæ. Item peccant mortaliter electores eligentes in Prouincialem, Generalem, &c. eos quos ſciunt eſſe factioſos, cum præuidere debeant inæqualitatem, & multa incommoda, quæ inde oriri poſſunt. Vnde ſi in Capitulo eſſent duæ factiones, curare debent vt eligantur indifferentes, quia licet in vna, & altera factione eſſent viri aliàs idonei, ex hoc ipſo tamen quod fouent factiones, debent repelli, vt ſic hæc peſtis deſtruatur, & pax, & tranquillitas habeatur, exploſis factionarijs, & diſcordiarum amatoribus, qui ſe ipſos quęrentes, nihil aut parum curant de pace, & tranquillitate Religionis.

18 Notent Religioſi illud dictum Phil. 5. Ethic. 5. *Sed hinc pugnæ naſcuntur, & incuſationes, atque querelæ, cum æqui non æqua, aut æqua non æqui habent ac potiuntur.* Hinc S. P. Aug. de verbis Dom. in Matt. ſermone 26. fatur. *Vnum cogitate fratres mei, & videte in ipſa multitudine, niſi vnum. ecce Deo propitio, quã multi eſtis, quis vos ferret, niſi vnum ſaperetis? vnde in multis iſta quies? Da vnum, & populus eſt: tolle vnum, & turba eſt: quid eſt enim turba, niſi multitudo turbata? ſed audite Apoſt. 1. Cor. 1. Obſecro autem vos fratres, vt id ipſum dicatis omnes, & non ſint in vobis ſchiſmata, ſitis autem perfecti in eodem ſenſu, & in eadem ſententia, & alio loco. Vnanimes, vnum ſentientes, nihil per contentionem, neque per inanem gloriam, &c.* Et D. Bernardus de modo bene viuendi ſerm. 41. hæc promit. *Concordia ad faciendum bonum, ad ſectandam iuſtitiam, ad ſeruiendum Deo, bona eſt, propter quod ſumus congregati in vnum, vt in ſeruitio Dei, omnes vnum ſpiritum, & vnam animam habeamus.* Et poſt aliqua ſubdit. *Nihil eſt quod Diabolus tantum timeat, quantum concordiam, & charitatem: nam ſi totum, quod habemus, damus propter Deum, hoc diabolus non timet, quia ipſe nihil habet: ſi ieiunamus, hoc Diabolus non timet, quia ipſe nunquam comedit: ſi vigilamus, hoc Diabolus non timet, quia ipſe nunquam dormit; ſed ſi charitatem & concordiam tenemus, hoc Diabolus vehementer timet, quare, quia hoc tenemus, in terra, quod ipſe in cœlo tenere noluit.*

19 Audiant omnes elegantiſſimam exhortationem B. Laurentij Iuſtiniani lib. de obedientia cap. 19. ſic dicentis. *Ad vos igitur nunc ò miniſtri Eccleſiæ, & Clauſtrales viri, meus ſermo dirigitur, qui ſolo habitu, ſoloque nomine Chriſto D. militatis, qui facies veſtras oſtenditis hominibus, & terga vertitis omniũ creatori, & veſtro: ſatis vobis videtur, quod delicta veſtra mortalibus lateant, non magnipendentes, quod ſunt Deo notiſſima, qui ſingulorum iudicabit errata.* Et poſt aliqua dicit. *Cultum quidem religionis in cæremonis, per quas minus illuminati irretiuntur, exhibetis foris, cum intus vi-*

Digitized by Google

geant diſſidia; æmulationes, iurgia, elationes, & ſecta. Quæ oro vobis conſolatio eſſe poteſt, teſtimonium ab hominibus quærere, & habere, &c.

Summarium Quæſt. XXXVIII. de contentione.

1 IN 1. art. tria docet S. Doctor. 1. Quod ſi contentio accipiatur ſecundum quod importat impugnationẽ veritatis, & inordinatum modum, eſt peccatum mortale. 2. Quod ſi contentio accipiatur vt eſt impugnatio falſitatis, cum debito modo actimoniæ, tunc eſt laudabilis. 3. Quod ſi contentio accipiatur ſecundum quod importat impugnationem falſitatis, cum modo inordinato, poteſt eſſe peccatum veniale, niſi tanta ſit inordinatio in contendendo quod ex hoc ſcandalum generetur, tunc enim eſſet peccatum mortale. In 2. art. oſtendit, quod contentio eſt filia inanis gloriæ; nam ideo diſcordia eſt filia inanis gloriæ, quia diſcordantium vterque in proprio ſenſu ſtat, & vnus alteri non acquieſcit. Vnde diſcordantes diſtant corde in proprijs, & contendentes, verbo id, quod ſibi videtur, defendunt.

2 Quæres 1. quid hoc loco intelligatur nomine contentionis? Reſp. quod licet iuxta proprietatem latini ſermonis contentio varias habet ſignificationes, tamen hoc loco accipitur pro diſſenſione, vel diſcordia inter aliquos, non factis, ſed verbis exercita, diſcordia namque quæ rebus exercetur, vocari ſolet communiter diſcordia, & magis propriè rixa, & pugna inter particulares, & bellum inter Principes. Definitur contentio, quod ſit diſcrepatio verborum circa aliquam aſſertionem, cum quadam perſeuerantia, & firmitate in propria ſententia. Vel ſic definitur à Cicerone 2. Rhetor. *Contentio eſt oratio acris ad confirmandum accomodata*, ſed hæc definitio eſt potius contentionis, vt eſt figura artis Rhetoricæ, quam contentionis moralis de qua hoc loco agit S. Doctor, & duo de illa aſſerit. Vnum, quod duobus modis eſt peccatum, primò quando ſit impugnando veritatẽ. Secundò etiam propugnando eam, ſi modus excedatur, & debitæ circunſtantiæ non ſeruentur. Primo modo eſt peccatum mortale, ſecundo modo eſt tantum veniale, niſi inordinatio ſit tanta, quod ſcandalum generet.

3 Quæres 2. cui virtuti contentio opponatur? Aliqui dicunt contentionem non opponi charitati; impugnatio namque veritatis, non charitati, ſed veritati ipſi opponitur, & pertinet ad genus mẽdacij. Alij dicunt contentionem, opponi modeſtię, vel ſtudioſitati, quod maximè verum putant, quando contentio excedit propter modum inordinatum diſputationis. Nihilominus puto contentionem opponi non ſolùm veritati, & etiam modeſtiæ, & ſtudioſitati, ſed etiam charitati, ſecundum diuerſas rationes. Nam opponitur charitati, quatenus ex contentione, fit diuiſio animorum, affectus, & voluntatis in vnum tendentis: opponitur veritati, quam contendens impugnat. Pro quo nota ex Caiet. quod tripliciter poteſt quis veritatem impugnare, materialiter, formaliter, & virtualiter. Materialiter, quando quis impugnat veritatem gratia exercitij, & tunc non eſt peccatum, niſi ſit exceſſus in modo. Formaliter, quando quis veritatem cognoſcit, & eam intendit vt talem impugnare, vt faciunt hæretici, & hoc eſt peccatum mortale. Virtualiter quando quis impugnat aliquam propoſitionem, & non eſt ſibi curæ an ſit vera, vel falſa, & hoc etiam modo eſt peccatum. Opponitur modeſtiæ, quatenus eſt tunc in ea exceſſus. Et opponitur ſtudioſitati, quatenus contendens non vult veritati acquieſcere.

4 Quæres 3. quid prohibeat Apoſt. 2. ad Tim. 2. in illis verbis. *Noli verbis contendere, ad nihil enim vtile eſt, niſi ad ſubuerſionem audientium*. Reſp. quod Apoſt. prohibet & contentionem inordinatam, quæ fit vel impugnando veritatem, vel inordinatè diſputando, & potiſſimè publicam diſputationem etiam in de-

in defenſionem veritatis, cum homine contentioſo, quia cum huiuſmodi hominibus diſputatio non poteſt eſſe vtilis, nec ei cum quo diſputatur; nec audientibus. Non ei cum quo diſputatur, quia cum iſte contentioſè veritatem impugnet, nunquam conuincetur, ſed cauillis, & clamoribus omnia confundet. Non auditoribus, præſertim rudibus, & ſimplicibus, qui non diſcernunt argumentorum, & rationum efficaciam, ac proinde videntes contentioſum in ſua ſententia perſiſtere, facilè poſſunt in errorem induci.

5 Quæres 4. quando propriè, & abſolutè contentio ſit peccatum mortale? Reſp. quod tunc eſt peccatum mortale, quando quis animo contradicendi contendit, & altercatur, non contra veritatem ſpeculatiuam, ſed ad fidem pertinentem, aut ad ſalutem animæ, vel corporis, vel quando in contentione etiam rerum ſpeculatiuarum iunguntur iurgia, aut graues iniuriæ. Nauar. *cap.* 23. *n.* 34. Tolet. *lib.* 8. *cap.* 10. conſtat ex dictis.

6 Sed obijcies 1. nam contentio non videtur ex genere peccatum mortale, nam Luc. 22. dicitur de diſcipulis. *Facta eſt contentio inter diſcipulos, quis eorum videretur eſſe maior*, cum tamen tunc diſcipuli non peccauerint mortaliter. Reſp. quod ideo diſcipuli non peccarunt mortaliter, quia contentio inter diſcipulos non fuit cum intentione impugnandi veritatem, quia vnuſquiſque eorum defendebat, quod ſibi verum videbatur. Erat tamen eorum contentio inordinata, quia vt notat S. Doctor *hic art.* 1. ad 1. *contendebant de quo non erat contendendum, ſcilicet de primatu honoris; nondum enim erant ſpirituales, ſicut gloſ. ibid. dicit. Vnde & Dominus conſequenter eos compeſcuit*.

7 Obijcies 2. nam Apoſtolus ad Philip. 1. dicit, quod *quidam ex contentione Chriſtum annuntiant, & in hoc gaudeo, ſed & gaudebo*; ſed ſi contentio eſſet ex ſuo genere mala, non eſſet licitum de ea gaudere; ergo, &c. Reſp. cum D. Thoma *d. art.* 1. *ad* 2. quod illi qui ex contentione Chriſtum annuntiabant, erant reprehenſibiles, & de hoc non gaudebat Apoſtolus. ſed gaudebat de fructu, qui proueniebat ex illa contentione, quia ex malis etiam occaſionaliter ſequuntur bona.

8 Obijcies 3. nam S. Iob videtur cũ Deo contendiſſe, dicitur enim Iob 39. *Numquid qui contendit cum Deo, tam facilè conquieſcit?* cum tamen Iob non peccauerit, dicente Domino de illo. *Non eſtis locuti rectè coram me ſicut ſeruus meus Iob*. Iob vlt. Reſp. quod ibi contentio accipitur latè pro diſputatione, dixerat enim idem Iob 13. *Ad omnipotentem loquar, & diſputare cum Deo cupio*, non tamen intendebat veritatem impugnare, ſed inquirere, & indagare; circa quam inquiſitionem non fuit aliqua inordinatio vel animi, vel vocis.

Summarium Quæſt. XXXIX. de ſchiſmate.

IN 1. art. duo tradit S. Doctor, primùm quod ſchiſma propriè tunc eſt cum quis propria ſpontè, & intentione ſe ab vnitate Eccleſiæ ſeparat, quæ eſt vnitas principalis, ac proinde eſt ſpeciale peccatum, cum opponatur vnitati Eccleſiaſticæ charitatis. Secundũ, quod illi dicuntur ſchiſmatici, qui Summo Pontifici ſubeſſe renuunt, & qui Eccleſiæ membris, communicare recuſant. In art. 2. requirit an ſchiſma ſit peccatum grauius infidelitate, & duo habet: vnum quod peccatum infidelitatis eſt ex ſuo genere grauius, quam peccatum ſchiſmatis: nam infidelitas contrariatur fidei, ſeu primæ veritati, at ſchiſma contrariatur vnitati Eccleſiæ. Primum eſt grauius hoc ſecundo, vt patet. In 4. inquirit, an ſchiſmatici habeant aliquam poteſtatem, & dicit 1. quod in ſchiſmaticis manet poteſtas ſacramentalis, cum iſta conferatur homini per conſecrationem. 2. dicit quod ſchiſmatici amittunt vſum poteſtatis, vt non liceat eis ea vti, quia poteſtas inferior non debet exire in actum, niſi ſecundum

dum

Digitized by Google

dum quod mouetur à poteſtate ſuperiori. 3. dicit, quod ſi ſchiſmatici vtantur ſua poteſtate, habet effectum in ſacramentalibus, vbi non exercetur iuriſdictio, quia in huiuſmodi homo operatur vt inſtrumentum Dei, non vt inſtrumentum ſupremæ poteſtatis. 4. dicit, quod poteſtas iuriſdictionis non manet in ſchiſmaticis, & hæreticis, quia iſta poteſtas infertur homini ex ſimplici iuſſione prælati ſuperioris. In art. 4. dicit quod pœna conueniens ſchiſmaticorũ eſt excommunicatio, & quod debeant temporali poteſtate coerceri. Quatenus namque peccant ſeparando ſe à communione membrorum Eccleſiæ, debent excommunicatione puniri. At quatenus recuſant ſubdi capiti Eccleſiæ, nolentes coerceri per poteſtatem ſpiritualem, iuſtum eſt vt coerceantur per poteſtatem temporalem.

2 Sed quæres 1. quid ſit ſchiſma? Reſp. ſuppoſita nominis ratione, quod *ſchiſma* vox græca eſt, à verbo *ſchizo*, quod ſeparare, aut ſcindere ſignificat: vnde vox græca *ſchiſmi*, idem eſt, quod ſciſſura, vel diuiſio, qua res integra, & vna ſecatur, & diuiditur. Et licet omnis diſcordia, omnis diuiſio voluntatum, omniſque diuiſio cuiuſcumq; coniunctionis debitæ, ſchiſma dici poſſit, qua ratione non eſt ſpeciale peccatum, tamen hoc loco accipitur pro ea tantũ diſcordia, quæ inducit ſciſſionem, & diuiſionem vnitatis, qua Eccleſia catholica eſt vna, & eſt peccatum ſpeciale, ex ſpeciali, & determinato obiecto ſpeciem, & malitiam ſumens, & de hoc quæritur quomodo definiatur, ſeu quid ſit. Sanctus Doctor hoc loco art. 1. quem omnes ſequuntur, definit ſchiſma, quod ſit *diuiſio, ſeu ſeparatio ab vnitate Eccleſiæ*. Addunt aliqui pro maiori explicatione *in quantum Eccleſia eſt quoddam corpus myſticum ex vniuerſis fidelibus, & Romano Pontifice, tanquam capite conſtans*. Sanch. *in præcepta to.* 1. *lib.* 2. *cap.* 36. *n.* 1. Antonius Ricciul. *de iure perſonarum extra grem. Eccleſ. lib.* 9. *cap.* 1. *n.* 5. Simanch. *cathol. inſtit. tit.* 58. *& in enchir. tit. de ſchiſmat.* Bernard. & Salzed. *in pract. cap.* 115. Decian. *tract. crim. lib.* 5. *cap.* 60. & alij. Hinc ſchiſmatici ſunt extra Eccleſiam, & ab eius vnitate disiuncti *cap. pudenda* 24. *q.* 1. Iacobat. *de Concil. lib.* 7. *art.* 1. *ad* 3. *dub.* Decian. *ſupra cap.* 67. *nu.* 20. Farin. *de hæreſi qu* 174. §. 2. *nu.* 45. Peculiater Dei hoſtes reputantur, *cap. alienus* 24. *q.* 1. Sunt in ſtatu perditionis, *cap. quicumque ibid.* Deteriores paganis iudicantur, *cap. non afferamus ibid.* Iſti ſcindunt, & lacerare præſumunt tunicam Domini inconſutilem, quam neque ſatellites auſi ſunt diuidere, *cap. aduocauit, ibid.*

3 Sed obijcies 1. nam ille eſt ſchiſmaticus qui renuit obedire Sũmo Pontifici, ſed hoc non opponitur charitati, ſed obedientiæ; ergo ſchiſma non eſt ſeparatio ab vnitate Eccleſię, ſed à ſubiectione, & obedientia Pontificis. Reſp. negando maiorem, qui enim renuit obedire Pontifici etiam pertinaciter, vt notat Bannes hoc loco ad 2. non eſt ſchiſmaticus, ſed inobediens. Ille namque eſt ſchiſmaticus qui non vult ſubeſſe Pontifici, vt eſt caput totius Eccleſię, Chriſti D. Vicarius, & Petri ſucceſſor.

4 Obijcies 2. nam videtur falſum quod ſchiſma ſit diuiſio ab vnitate Eccleſiæ; quia in Eccleſia poſſunt duæ vnitates conſiderari; vna fidei qua omnes fideles in vna fide vniuntur: alia charitatis, qua fideles inter ſe charitate nectuntur; ſed ſchiſma non eſt diuiſio neque ab vnitate fidei, neque ab vnitate charitatis: ergo, &c. Minor probatur, nam ſchiſma non eſt diuiſio deſumpta ab vnitate fidei, hoc enim modo ſchiſma non diſtingueretur ab hæreſi, vel infidelitate, quod eſt falſum. Neque eſt diuiſio deſumpta ab vnitate charitatis, quia hoc modo omnis peccator eſſet ſchiſmaticus, & ſchiſma non eſſet peccatum ſpeciale.

5 Nec valet reſpondere, quod vltra fidem, & charitatem ad Eccleſiæ vnitatem requiratur, quod membra ſubſint, & obediant vni capiti Romano Pontifici, alijſque Prælatis inferioribus.

 Nam

Digitized by Google

Nam contra eſt, quia omnis inobediens eſſet ſchiſmaticus, ſaltem ille qui ex contemptu formali refutat imperium Prælatorum, ac proinde ſchiſma non eſſet peccatum ſpeciale. Neque etiam valet dicere, quod non quæcumque inobedientia conſtituit ſchiſma, ponens ſeparationem ab Eccleſia, ſed illa quæ eſt cum contumacia. Nam etiam contra hoc eſt, quia hinc ſequeretur, quod illi omnes eſſent ſchiſmatici, qui admoniti non parent Eccleſiæ præceptis, ac proinde omnes illi eſſent ſchiſmatici qui excommunicantur, quod patet eſſe falſum.

6 Pro ſolutione difficultatis notandum ex Caiet. Bann. & alijs hoc loco, quod in fidelibus triplex vnitas diſtingui poteſt. Prima eſt, quod fideles conueniunt in vnitate virtutum Theologicarum, & Sacramentorum; ſinguli namque credunt vnum, ſperant vnum, amant vnum Deum trinum, & vnum, & omnes eadem Sacramenta profitentur. Cæterum vnitas ex qua ſchiſma colligitur non eſt iſta, quia iſta eſt quaſi inſenſibilis, & in ea fideles potius dicuntur ſimiles quam vnum. Secunda, eſt vnitas capitis, non ſolum in cælo, & eſt Chriſtus, ſed etiã in terra, & eſt Pontifex eius vicarius, & hæc vnitas eſt relatiua, membrorum ad caput, vel eſt actionis, & paſſionis, quo modo cælũ, & terra iunguntur, quia cælum agit, & terra patitur; quo modo etiam Prælatus, & ſubditus iunguntur, Prælatus præcipiendo, & ſubditus obediendo, quo etiam modo iunguntur fideles, cum capite, ſcilicet Pontifice, iſte præcipiendo, illi obediendo. Verum neque iſta vnitas eſt illa quam tollit ſchiſma, quia hoc modo fideles non dicuntur vnum cum Pontifice, ſed potius dicuntur ſub vno capite, ſub vno Pontifice.

7 Vt veram ſolutionem tradamus, nota quod Eccleſia dicitur vna eo modo quo populus, aut reſpublica vna; dicitur vna; dicitur autem populus, aut reſpublica vna ob coniunctionem in vnam vitæ rationem legibus ſtabilitam, atque firmatam; addita ſubiectione ad vnum caput, quod eſt Princeps, rector, & gubernator Reipublicæ. Hoc ergo modo Eccleſia eſt vna, non ſola ratione fidei, nec ſola ratione charitatis, ſed ratione fidei charitatis, & vnius legis chriſtianæ, ſeu Euangelicæ profeſſione, ſub vno capite Chriſto in cælis, & ſub eius Vicario in terris, qui ergo huic vnioni contradicit, ſchiſmaticus eſt. Igitur vt quis ſit membrum Eccleſiæ, requiritur, quod fidem, & religionem profiteatur, eamque in aliorum conſortio ſeruet communicando alijs eiuſdem profeſſionis. Et vt quis ſit ſchiſmaticus non ſufficit quod aliam fidem profiteatur, hoc enim pacto eſſet hæreticus, ſed requiritur, quod nec fidem, nec religionem ſeruet. Si vtrumque non ſeruet erit hæreticus, & ſchiſmaticus. Si ſolum non ſeruet religionem, erit ſolum ſchiſmaticus. Quod attinet ad ſubiectionem, quæ capiti debetur, ille erit etiam ſchiſmaticus, qui contrauenerit auctoritati ſummi Pontificis, qua pontifex eſt, quo modo requiritur ad continendam Eccleſiæ vnitatem. Hoc autem duobus modis contingere poteſt. Primò ſi ipſa auctoritas Pontificis contemnatur, & obedientia illius penitus excludatur. Secundò, ſi quis eius auctoritatem ſibi aſſumat, vel alteri tribuat, cui non competit. Quod etiam duobus modis eſſe poteſt. Vno, eam auctoritatem in totum aſſumendo, vt cum Papa ſchiſmaticus creatur. Alio modo, eos actus exercendo, qui ſunt proprij poteſtatis pontificiæ, vt eſt congregare Concilia, creare Cardinales, inſtituere Epiſcopos, leges vniuerſales condere, fidei myſteria proponere, declarare, definire, &c.

8 Quæres 2. quibus modis ſchiſma committatur? Reſp. ex dictis, quod tribus modis. Primò per ſeparationem à membris, & non à capite, vt ſi Germani, aut Galli in ſpiritualibus, & Religionis Chriſtianæ actibus nollent cum Italis communicare, licet recognoſcerent

rent Romanum Pontificem. Hic tamen modus rarus eſt, & fortè numquam fuit in Eccleſia. Secundò recedendo à ſolo capite, & non à membris. Tertiò recedendo ſimul à capite, & à membris, vt cum quis ſe ſeparat ab obedientia Pontificis, & à communione membrorum.

9 Quæres 3. quot modis poſſit quis recedere à ſummo Pōtifice? Reſp. quod tribus modis. Primò negando obedientiam vero Pontifici. Secūdò inſtituendo, & ſequendo Pſeudo Pontificem. Tertio exercendo actus poteſtatis Pontificis, ſine ipſius auctoritate. In Bulla cænæ damnantur vt ſchiſmatici qui ab obedientia Pontificis ſe ſubtrahūt *cap. licet, de elect.* damnatur Pontifex intruſus, & qui illi adhærent. *Cap. nec licuit, diſt.* 17. *& cap. de liguribus,* 24. *q.* 1. cenſentur ſchiſmatici, qui ſynodos, ſeu concilia congregant ſine Romani Pontificis auctoritate. Et *cap. non ſurem*, 7. *q.* 1. dicitur ſchiſmaticus qui inuadit Epiſcopum.

10 Quæres 4. quomodo hæreſis differat à ſchiſmate? Pro ſolutione nota, quod dupliciter poteſt quis ſeparari ab vnitate Eccleſiæ: vno modo cum aſſenſu erroneo, credendo hanc vnionem non eſſe debitam, cum capite, & membris, & tunc iſte erit non ſolum ſchiſmaticus, ſed etiam hæreticus. Alio modo ſine hoc aſſenſu, quia licet credat eam vnionem eſſe debitam, eam tamen non vult opere exequi, & iſte erit merè ſchiſmaticus. Hinc infertur differentia, nam omnis hæreticus, eſt etiam ſchiſmaticus, quia vnitas Eccleſiæ, ſine vnitate fidei ſtare non poteſt. Non tamen omnis ſchiſmaticus, eſt hęreticus; vt cum quis agit contra vnitatem Eccleſiæ, non deſerendo fidem. Bene verum eſt, quod ſchiſma rarò ſeparatur ab hæreſi, nam vel ex hæreſi procedit, vel hæreſim generat. Ex eo tamen, quod omnis hæreticus eſt ſchiſmaticus, ſæpe hæretici, nomine ſchiſmaticorum comprehenduntur. Hoc modo Gręci dicuntur ſchiſmatici, quia inter alios errores, negant Eccleſiæ vnitatem, & Papæ primatum. Ex alia parte, quia ſchiſma eſt proximum hæreſi, ſchiſmatici aliquando vocantur hæretici, *cap.* 1. *de ſchiſmaticis*.

11 Quæres 5. quodnam ſit grauius peccatum hæreſis, an ſchiſma? Reſp. cum D. Tho. hoc loco, quod eſt hæreſis. Ratio eſt, quia hæreſis, & quæcumque infidelitas aduerſatur Deo, ſaltem vt obiecto formali; at ſchiſma non aduerſatur Deo, ſed vnioni Eccleſiæ. Sed dices, quod ſchiſma contrariatur charitati, quæ eſt præſtantior fide, ergo eſt maius peccatum quacumque hæreſi, & infidelitate. Reſp. quod grauitas peccati non deſumitur ex grauitate, ſeu nobilitate virtutis cui vt obiecto materiali opponitur, ſed ex grauitate obiecti proximi, ſeu ex grauitate rationis formalis. Schiſma autem reſpicit charitatem vt obiectum materiale, at vt obiectum formale, reſpicit deſtructionem vnitatis Eccleſiæ, quæ eſt quid inferius ratione formali fidei, quæ eſt ratio diuinæ veritatis.

12 Quæres 6. an ſit ſchiſma non ſolum quando quis ſeparatur à Romano Pontifice, & à communi Eccleſia, verùm etiam quando ſeparatur à ſuo Epiſcopo, vel Prælato, & ab Eccleſia particulari? Reſp. affirmatiuè; vnde erit ſchiſma ſi inducatur diuiſio in Eccleſia priuata, negando obedientiam Epiſcopo, vel Prælato, & communicationem membris; vel introducēdo pſeudo Epiſcopum, & obediendo intruſo. Ratio eſt, quia Eccleſia vniuerſalis conſtat ex Eccleſijs particularibus tanquam ex membris, ac proinde diuiſio in membris redundat in diuiſionem totius, & eiuſdem totius vnitati aduerſatur, non minus ac diuiſio brachij, eſt diuiſio corporis. Et Eccleſiæ vnitas, requirit vnitatem, nexum, & ſubordinationem inferiorum Prælatorum ſub vno primo capite. Cui vnitati opponitur, quod eſt contra debitam obedientiam, & inſtitutionem inferiorum Prælatorum: Sic habetur *cap. denique* 7. *q.* 1. & tradūt communiter DD.

Digitized by Google

13 Quæres 7. an Papa poſſit eſſe ſchiſmaticus? Affirmant illi qui volunt Papam poſſe eſſe hæreticũ: licet enim Papa non poſſit eſſe à ſe ipſo diuiſus, poteſt tamen committere peccatum ſchiſmatis per ſciſſionem à membris Eccleſiæ, vt ſi Pontifex nolit communicare Eccleſiæ, aut partibus eius in ſpiritualibus, nec velit munia capitis exercere; vt ſi nollet prouidere Eccleſijs de Epiſcopis, & Paſtoribus &c. Cæterum quicquid ſit an Pontifex poſſit eſſe hæreticus, de quo ſupra de Põtifice, adhuc ea ſententia data, videtur difficile quomodo Papa poſſit eſſe ſchiſmaticus, ſeparando ſe à ſuis membris; quod enim poſſet nolle prouidere Eccleſijs particularibus de Epiſcopis, & Paſtoribus, & alia Pontificis munia exercere, non videtur ſufficiens vt fiat ſchiſmaticus; cum non ſeparetur à membris vt talia ſunt formaliter, hoc enim modo ſepararetur à ſe ipſo, ſed materialiter tantũ, quód non eſt ad rem.

14 Quæres 8. an ordinationes factæ à ſchiſmatico Epiſcopo ſint validæ & quid de alijs ſacramẽtis à ſchiſmatico collatis? Deciſio huius dubij colligitur ex *cap. quod à prædeceſſore, de ſchiſmaticis*, & DD. ibid. qui apertè tradunt, quod quilibet Epiſcopus hæreticus, ſchiſmaticus, excommunicatus, ſuſpenſus, vel degradatus conferat ordinis characterem, ſed nõ eius executionem, quod etiam per illum textum tenent vltra Doctores ibidem, Couar. *in cap. alma p.* 1. §. *6. n. 6.* Anton. Ricciul. *de iure perſonarum, &c. lib. 9. cap. 3. n. 5.* Azor. *p.* 2. *lib.* 3. *cap.* 48. *q.* 7. & alij, dummodo vtatur materia, & forma ab Eccleſia præſcripta. Pro quo nota quantum etiã ad alia ſacramẽta, quod ſacramẽta ſunt in duplici differentia. Alia namq; ſunt, quæ vltra gratiam aliam executionem non expectant, cuiuſmodi ſunt conſecratio corporis, & ſanguinis Chriſti, Baptiſmus, vnctio ſacra, &c. tunc ſi ſchiſmaticus vtatur debita materia, & forma, verè conficit, & recipiens, verè recipit ſacramenta. Et alia ſunt ſacramenta, quæ vltra gratiam requirunt executionem, ſeu iuriſdictionem, tunc ſi adminiſtrentur debito modo, ſcilicet vtẽdo debita forma, materia, & intentione faciendi quod facit Eccleſia, valent reſpectu characteris, vt conſtat de ſacramento ordinis. Quod ſi character non imprimatur, ſacramentum nullum eſt, vt conſtat in ſacramento pœnitentiæ, quod ſine iuriſdictione nullum eſt. Vnde cum ſchiſmatici excommunicati, &c. careant iuriſdictione, nullum faciunt ſacramentum, exceptis caſibus in iure expreſſis, vt eſt articulus mortis, quando adeſt titulus coloratus, & error communis, &c.

15 Quæres 9. an ſchiſmatici ſint irregulares? Reſp. negatiuè. Suarez de cenſur. *diſp.* 23. *ſect.* 2. *n.* 7. Sanctarel. *de hæreſi cap.* 43. *n.* 13. Sayr. *de cenſur. lib.* 7. *cap.* 12. *n.* 16. Addens, quod exiſtente ſchiſmatè notòrio ſchiſmaticus erit irregularis, irregularitate generali, quæ ex quouis crimine notòrio digno depoſitione oritur, quæ ceſſat ablata infamia per contrariam pænitentiam. Nõ deſunt tamen qui teneant ſchiſmaticos eſſe irregulares, & ſunt Clar. *in* §. *fin. q.* 77. *n.* 26. Penia *in direct. Inquiſit. p.* 2. *q.* 48. *comment.* 73. *verſ. cogitatu dignum eſt*, Azor. *p.* 1. *lib.* 8. *cap.* 20. *q.* 8. & alij.

16 Quæres 10. an ſchiſmatici ſint excommunicati? Reſp. affirmatiuè, conſtat ex Bulla cænæ; non tamen in dicto *cap. quod à prædeceſſore*, vt aliqui voluere; ibi enim ſolum dicitur, quod acta ſchiſmatici; nullius ſunt momenti, veluti in caſu in quo actus eſt geſtus extra formam Eccleſiæ; quicquid namque extra Eccleſiæ formam geritur, nullum eſt, gloſ. *in d. cap. quod à prædeceſſore*.

17 Quæres 11. an collationes beneficiorum, & dignitatum factæ à ſchiſmatico ſint nullæ? Reſp. affirmatiuè, vt colligitur ex dicto *cap. quod à prædeceſſore*, & tradunt Corraſ. *de benefic. p.* 3. *cap. vlt. n.* 19. Nicol. Garzia *de benefic. p.* 11. *cap.* 10. *n.* 159. Anton. Ricciul. *lib.* 9. *c.* 4. *nu.* 4. Eadem ratione reputantur nullæ vniones beneficiorum, vt fuit reſolutum in

Digitized by Google

in vna *Valentinæ vnionis 2. Iunij 1606.* Item nullum reputatur priuilegium à ſchiſmatico conceſſum. Seraphinus *deciſ.612.* Non deſunt tamen qui putent collationes factas à ſchiſmatico non eſſe irritas, ſed irritandas, fundantur in illo verbo *careant* dicto cap. *quod à prædeceſſore,* quod verbum ſolum ſententiam ferendam denotat per Sanch. *in præcepta lib.2. cap.36. n.20.* ſed latam ſententiam continere docet Sayr. 3. *clauis c.8. n.26.* Notatur etiam in eodem cap. ibi: *illos verò qui ſpontè, &c.* quod illi ſunt ſuſpenſi à dignitate, & ordine, qui ſpontè præbent iuramentum de tenendo ſchiſmate.

18 Quæres 12. an ordinatus à ſchiſmatico ſit ab officio repellendum? Reſp. affirmatiuè, ſic decernitur cap. *fraternitati de ſchiſmaticis,* vbi dicitur, quod ordinatus à ſchiſmatico, eſt repellēdus ab officio; niſi legitimè probet ſecum fuiſſe diſpenſatum ab habente auctoritatem, & ſic tradunt ibi omnes Doctores.

19 Quæres 13. an ſchiſmatici conuerſi ad Eccleſiam, & peracta pœnitentia ſint inhabiles ad obtinenda beneficia Eccleſiaſtica abſquè diſpenſatione? Reſp. affirmatiuè. Colligitur ex d. cap. *fraternitati,* & tradit ibid. gloſ. Rebuff. *in praxi de modo amittendi benefici a n.29* Penia *in direct. Inquiſit. p.2. q.48. comment.73.* Vgolin. *de irregul. cap.36. §.3. n.7.* Garcia *de benefic. p.11. cap.10. §.1. n.161.* vbi tenet quod requiratur diſpenſatio Papæ, niſi delictum ſchiſmatis eſſet occultum, tunc enim poſſet Epiſcopus diſpēſare in virtute Trident. *ſeſſ.24. cap.6. de reformat.*

20 Quæres 14. an ſchiſmatici per hoc crimen priuentur ipſo iure beneficijs obtentis ante ſchiſma? Sanch. *in præcepta lib.2. cap.36. n.19.* tenet, quod illa pœna priuationis beneficiorum ipſo iure, ante ſchiſma adeptorum, tanquam fundamento deſtituta, non ſit admittenda. Cœterum non videtur recedendum à contraria ſententia, quæ apertè colligitur ex d.cap. *quod à prædeceſſore, & ex cap. fraternitati de ſchiſmaticis,* & benè tuentur Rebuff. vbi ſupra Flamin. *de reſignat. lib.3. q.1. num.36.* & alij communiter.

DISPVTATIO XXIII.

IN QVES. XL. D. THOMAE.

De bello.

1 ARticulo 1. docet Sanctus Doctor, quod bellare eſt licitum, quando adeſt auctoritas Principis, iuſta cauſa, & recta intentio. In art.2. probat, quod Epiſcopis, & clericis non ſit licitum pugnare, quia exercitia bellica maximè repugnant officijs clericorum. Tum quia omnes clericorum ordines ordinantur ad altaris miniſterium in quo ſub ſacramento repreſentatur paſſio Chriſti, patientia, & manſuetudo illius, quam miniſtri altaris debent imitari. In art.3. quærit an liceat in bellis vti inſidijs, & duo dicit, 1. quod non licet fallere hoſtes inſidijs dicendo falſum, aut non ſeruando promiſſum. Secundò, licere fallere hoſtes inſidijs occultando illis intellectum, & propoſitum noſtrum. In art. 4. petit an liceat bellare feſtis, & duo reſoluit. 1. quod

quod

Digitized by Google

quod licitum eſt bella iuſta exercere feſtis diebus, ſi opus fuerit ad defenſionem Reipublicæ. 2. quod ceſſante neceſſitate id non licet. Sed ſit.

DVBIVM I.

An bellum ſit licitum.

2 PAter Alphonſus de Caſtro *verb. bellum, hæreſi* 1. *&* 2. varias refert hæreticorum ſententias circa hanc materiam. Manichæi namque vt refert D.Auguſt. *lib.*22. *contra Fauſtum*, *cap.*74. damnabant vniuerſa bella, dicentes illa eſſe à malo Deo. Hinc negabant auctoritatem veteris teſtamenti, in quo plura bella narrantur, & approbantur. Item Vviclephus omnia bella damnabat, vt refert N.Vvaldenſis *to.*3. *tit.*24. *cap.*169. Lutherus vt refert Roffenſis *art.* 34. damnauit omnia bella Chriſtianorum contra Turcas, & contra alios hoſtes nominis chriſtiani, in eo fundabatur quia dicta bella repugnant Deo caſtiganti peccata noſtra per illos. *Sunt enim*, aiebat, *flagellum Dei, cui non licet reſiſtere*. Oecolampadius, & Cornelius Agrippa Lutherani damnant illa bella quæ à chriſtianis geruntur contra Chriſtianos, aſſerentes eſſe contra doctrinam Euangelicam. In hunc errorem incidit Eraſmus *in annotat. ſuper Lucam cap.*3. *&* 22.*& in adagijs Chiliade* 4. *centuria* 1. in adagium: *Dulce bellum inexpertis*. Tribuitur etiam Ioanni Fero lib. 4. in Matt. ad illa verba c.26.*Omnis qui acceperit gladiū, &c.*

3 Veritas Catholica ſequentibus concluſ. explicatur. Prima concluſio. *Bellum non eſt ex natura ſua, & intrinſecè malum, ſed poteſt eſſe licitum, pium, & iuſtum ſi habeat debitas conditiones, ſeu circumſtantias, de quibus poſtea*. Hæc concl. eſt de fide, & eam optimè probat N. Vvaldenſis loco citato, tum ex teſtimonijs veteris, tum noui teſtamenti. Nā Gen. 14. Abraham geſſit bellum, & parta victoria fuit benedictus à Melchiſedech Sacerdote Dei, quod factum non fuiſſet ſi iuſtum, & ſanctum non fuiſſet, Tum quia plura bella in veteri teſtamēto facta fuerunt iuſſu Dei, vt Num.25. 1. Reg. 15. & toto libro Ioſue. Deinde *Deut.*1. *&* 23. 2.*Reg. per plura capita* 2. *Paralip.*20. à Deo promittitur auxilium, & collatum fuit. Præterea aliqua bella manifeſtis miraculis à Deo fuerunt cōprobata, vt *Ioſue* 6. *Exod.*17. 4. *Reg.*7. *&* 19. 2. *Machab.* 10. & alibi. Hinc Apoſtolus laudat duces veteris teſtamenti, & vocat eos Sanctos. *Sancti per fidem vicerunt regna, fortes facti ſunt in bello, extra verterunt exterorum*: ad Hebræos 11.

4 Probatur ratione deſumpta ex illo Luc.3.vbi Sanctus Ioannes Baptiſta approbat munus militare, reſpondetque militibus inquirentibus neceſſaria ad ſalutem. *Neminem concutiatis, & contenti eſtote ſtipendijs veſtris*; atqui ſi bella eſſent illicita Sanctus Propheta, hoc illis dixiſset, ſuaſiſsetque quod bellum relinquerent cum eſset iniquum, ac proinde in malo ſtatu; ergo, &c.

5 Reſpondet Eraſmus, quod ex hoc argumento ſolum colligatur, quod bella eſsent licita, & permiſsa in lege veteri, D. autem Ioannes cum pertineret ad vetus teſtamentum, iuxta illud, *Lex & Prophetæ vſque ad Ioannem*. Matt. 11. ſecundum quod bellum ad vetus teſtamentum pertinebat, reſponditsat Euangelio clareſcente non licet amplius bellare, cum Euangelium pacem, non bellum annunciet. Sed contra, nam D. Ioannes Baptiſma magis pertinuit ad legem Euangelicam, quam ad legem veterem, in tantum enim erat Propheta, & pluſquam Propheta, in quantum digito oſtendit Redemptorem, & Euangelij datorem. Tum quia licet Ioannes non pertineret ad legem nouam, tamen Sancti Patres intelligunt eius dictum, vt procedat etiam de lege noua.

6 Probatur 2. nam omnia bella iuſta ad duos fines reducuntur ob duas cauſas fiunt, ſcilicet vel in defenſionem, vt Princeps ſe defendat, ne alij ſibi noceant: vel in punitionem, & vindictam, ali-

aliciuis offenſæ, ſeu criminis; ſed vtrumque eſt licitum, & iure naturæ conforme; ergo, &c. Maior conſtat, minorem probo, nam natura inclinat in propriam defenſionem, eam concedit, indulgens quod poſſit homo vim vi repellere, & iniuriam iniuſtè illatam, modo debito vindicare. Deinde punitio merentium iuſta eſt, dictante natura, vt ob bonum commune delicta puniantur, ſed hæc punitio in Principe aduerſus aliũ Principem ſine bello fieri non poteſt; ergo, &c. Niſi enim ob punitionem delictorũ non liceret medio bello opprimere nocentes, innocentes multa iniuſtè paterentur, nulliq; eſſet tuta, & pacifica vita, multiplicarẽtur namq; ſcelera, iniuſtitiæ, & iniuriæ, cum magna orbis terrarum confuſione, & perturbatione, imò & peruerſione totius ordinis vniuerſi.

7 Probatur 3. nam Princeps iure naturæ poteſt punire delicta ſubditorũ, aliàs non ſibi eſſet commiſſa cura reipublicæ, & ciuium ſubditorum; ergò poteſt bellum indicere. Antecedens probatur, ex communi conſenſu omniũ nationum, ponentium in ſuis Principibus iuſtitiam punitiuam. Conſeq. oſtenditur, nam cum Principes non habeant iudices ſuperiores in temporalibus, ipſo iure naturę Princeps qui infert iniuriam, fit ſubditus illius, qui eam ſuſtinet, ac proinde vt eum puniat poteſt illi bellum inferre. Confirmatur, quia finis iuſti belli eſt pax, & tranquillitas reipublicæ; bella namque geruntur, vt in pace viuatur; & bella gerimus vt in pace viuamus; ergo quando debitæ conditiones ſeruantur, bella licita ſunt, & iuſta; vbi enim finis eſt bonus, etiam media ſunt bona. Hinc in lege veteri Ieremias dedit gladium Iudæ Machabæo. Et in ipſa Imperatoris coronatione datur illi à Pontifice ſanctus gladius ad defenſionem Eccleſiæ, & fidelium.

8 Secunda concl. *Lex Euangelica non prohibet bella Chriſtianis.* Conſtat ex dictis pro prima concl. Colligitur ex facto Chriſti D. Matth. 22. vbi præcepit tributa dari Cæſari, cum tamen frequẽtius expendantur in ſtipendia militum. Idem colligitur ex obedientia quam Apoſtolus Rom. 13. & D. Petrus epiſt. 1. cap. 2. præcipiunt exhiberi Principibus, cum tamen non infrequenter præcipiãt militare. Hinc Eccleſia Spiritu S. illuminata aliquando fuit cohortata Principes Chriſtianos, vt bella gererent contra infideles, vt fecit in Concilio Claramontenſi ſub Vrbano II. vbi decreta fuit expeditio pro recuperatione Terræ Sanctæ. Ob ſimilem cauſam Lucius II. & Eugenius III. deſtinarunt D. Bernardum ad Chriſtianos Principes. Imo aliquando ipſi Pontifices bella intentarunt vt Leo Quartus, vt habetur cap. *igitur* 23. *q.* 8. & alij. Ratio clara eſt, quia in lege Euangelica nullum eſt præceptum prohibens id, quod lege naturæ prohibitum non eſt; ſed bella, vt vidimus, iure naturæ prohibita non ſunt, ergo, &c.

9 Sed quæres, an bella non ſolùm ſint licita Chriſtianis, ſed etiam an ſint aliquando præcepta? Reſp. affirmatiuè, licet enim propria defenſio, & iuſta vindicatio poſſit omitti, & ſit aliquãdo opus conſilij, & perfectionis id facere. Tamen aliquando Princeps poteſt ad id teneri tum lege charitatis, tum lege iuſtitię, quando ſcilicet graue ſequeretur detrimentum, ſi iuſta vindicatio omitteretur, vt ſi ſequeretur graue detrimentum innocentis, aut reipublicæ. Sicut enim peccat mortaliter iudex ſi non puniat peccata, quæ ſunt reipublicæ noxia; ſic peccabit Princeps ſi per bellum non vlciſcatur quod reipublicæ grauiter nocet. Soluuntur argum. in contr.

10 Primum argum. deſumunt ex Sacra Scriptura, nam Iſa. 2. dicitur. *Non leuabit gens contra gentem gladium, nec exacerbabuntur vltra ad prælium.* Vbi prædicitur quod fieri debebat tempore legis Euangelicæ. Et Zachar. 9. habetur. *Ecce rex tuus venit tibi manſuetus; & diſſipabitur arcus belli, & loquetur pacem gentibus*; idem ex alijs Sacræ Scripturæ teſtimonijs ſatis apertè colligitur. Reſp. quod in illo loco eſt aperta prophetia de pace vniuerſali, quæ fuit in nati-

natiuitate Chriſti D. natus namque fuit toto orbe compoſito. Ad locum Zachar. dicendum, quod reipſa Chriſtus D. venit manſuetus, & diſſipauit arcum belli, quia deuicit aereas poteſtates, & per ſuos Apoſtolos locutus eſt pacem in gentibus.

11 Secundum argum. deſumunt ex teſtimonijs legis nouæ, nam Matth. 26. dixit Dominus. *Quicumque acceperit gladium, gladio peribit*. Si peribit gladio qui gladium accepit ob defenſionem ipſius Chriſti, quo nihil iuſtius erat; quo modo non peribunt illi, qui non ob defenſionē Chriſti gladium accipiunt, ſed ob defenſionem temporalium? Ad Rom. 12. Apoſt. ſic dicit. *Nulli malum pro malo reddentes*. Et, *Noli vinci à malo, ſed vince in bono malum*. Et. *Non vos defendentes chariſſimi, ſed date locum iræ, ſcriptum eſt enim: mihi vindicta, & ego retribuam, dicit Dominus*. Reſp. quod verba illa Chriſti intelliguntur communiter de gladio iniuſtè accepto, quando ſcilicet deeſt auctoritas, vel cauſæ æquitas. Gladius namque iuſtus à Deo conceditur; iuxta illud Rom. 13. *Non enim ſine cauſa gladium portat, miniſter Dei eſt, vindex in iram ei, qui malum agit*.

12 Sed dices, quod defenſio Chriſti, quam Petrus tunc intentabat, licita erat, erat enim defenſio Agni innocentiſſimi; ergo non loquitur ibi Chriſtus de gladio iniuſtè accepto, ſed iuſtè, imò iuſtiſſimè, ac proinde reprobatur quicunque gladius, ac ſubinde bellum, etiam iuſtè acceptum. Reſp. quod licet illa acceptio gladij à Petro eſſet iuſtiſſima ſi conſideretur in ordine ad innocentiam, & merita Chriſti, tamen ſi cōſideretur in ordine ad perſonam Chriſti quatenus ſubſtabat diuino decreto, quo Deus ſtatuerat Chriſtum pro nobis pati, ac proinde neque ab Angelis, neque ab hominibus defendi, non fuit licita. Vnde ob hoc Petrus reprehenſus fuit ob illam actionem, licet excuſetur affectus ex inaduertentia, vel ex ardore dilectionis ortus.

13 Ad illa Apoſtoli teſtimonia, & alia ſimilia, quæ paſſim in Sacra Scriptura inueniuntur, dico, quod ſolum prohibent vindictam, & vltionem animo vlciſcendi, & referendi iniuriam; non iuſtam defenſionem, & æquam punitionem. Vnde illud verbum Apoſtoli. *Non vos defendentes*, idem ſignificat, quod *non vlciſcentes*. In Sacra namque Scriptura *defendo*, accipitur pro *vlciſcor*; iuxta illud Iudith. 1. *Iurauit vt defenderet ſe, ideſt iurauit quod vlciſceretur*.

14 Tertium argum. nam illud eſt malum cuius oppoſitum eſt bonum; ſed oppoſitum belli eſt pax, quæ bona eſt, ergo bellum erit malum. Reſp. concedendo maiorem, & negando minorem. Cum enim bellum ſit propter pacem, non poteſt illi opponi, camuè deſtruere. Bellum namque vt docet Ariſt. 7. Polit. 2. geritur ſtudio pacis, & propter pacem tanquam propter finem, vt mali coerceantur, & boni ſubleuentur, in quo vera pax conſiſtit.

15 Quartum argumentum, nam non poteſt eſſe licitum id ex quo plurima, maxima, & horrenda ſequuntur incommoda; ſed ex bello iſta ſequuntur; ergo, &c. Minor probatur, nam ex bello ſequuntur plures hominum cædes, rapinæ, depredationes, incendia, vrbiū euerſiones, innocentum occiſiones, virginum deflorationes. Vnde S. P. Auguſt. 19. *de ciuit. cap* 7. ſic fatur. *Hæc itaque mala tam horrenda, tam ſæua, quiſquis cum dolore conſiderat, miſeriam neceſſè eſt fateatur, &c.* Reſp. quod negari non poteſt, quin ſæua, & horrenda ſint incommoda, quæ ex bello ſequuntur, non tamen ſunt ex ſuo genere iniqua; mors namque, exilium, priuatio bonorum, priuatio libertatis, cum dignis, & merentibus inferuntur, iniqua non ſunt. Vnde bene dixit S. P. Aug. quod illa mala miſeria ſunt, non iniuſta. Hinc idem S. P. *lib.* 22. *contra Fauſtum*, & refertur *cap. quid culpatur* 23. *q.* 1. hæc habet. *Quid culpatur in bello, an quia moriuntur quandoq; morituri, vt dominentur in pace victuri? hæc reprehendere timidorum eſt, non religioſorum*.

DV-

Digitized by Google

DVBIVM II.

Quænam conditiones requirantur ad hoc vt bellum ſit iuſtum, vbi de cauſis, ſeu motiuis, & repreſſalijs.

16 SAnctus Doctor *hic art.* 1. quem alij ſequuntur, tres aſſignant conditiones iuſti belli. Prima, vt non fiat niſi ab ea cui legitima competit auctoritas, quinam autem ſint poſtea dicemus. Secunda vt detur iuſta, & conueniens cauſa. Tertia vt recta intentione geratur. Aliqui addunt quartam, vt ſcilicet ſeruetur debita moderatio in ipſa belli executione; bellum namque quod aliàs eſt iuſtum, poteſt reddi iniuſtum ex crudelitate nimia, & ex alijs immoderatis actionibus. De quibus in proprijs dubijs dicemus.

17 Quantum ad cauſas iuſtas inferendi bellum, varij ſunt modi dicendi. Aliqui namque aſſignant ſequentes. 1. vt ſubditi rebelles ad obedientiam redigantur, & ad priſtinam ſubiectionem. Hanc cauſam omnes admittunt, & iuſtiſſima eſt, quando alia via non poſſunt rebelles ad obedientiam redigi. 2. Vt recuperetur ciuitas, aut Prouincia iure ſibi debita. Princeps namque habet ius recuperandi quod ſuum eſt, ſibique ex iuſtitia debitum, de quo nulla poteſt eſſe controuerſia, quando ius eſt omnino certum, quid autem agendum quando ius eſt ſolum probabile, infra dicetur. 3. Ad vindicandam grauem contumeliam Principi, aut Reipublicæ illatam, cuius exemplum habemus 2. *Reg.* 10.

18 Quarta cauſa iuſta inferendi bellum eſt, vt ſumatur vltio de gente, vel Principe, qui hoſti iniuſtum bellum gerenti auxilium præbuit, qua ratione Romani multas Prouincias ſibi ſubegerunt, & habetur exemplum in veteri teſtamento 2. *Reg.* 8. Quinta cauſa eſt, vt ij repellantur, qui iniuſtè prohibent ne puniantur nocentes, quos puniri multum intereſt Reipublicæ. De quo habemus exemplum *Iudic. cap.* 20. Sexta eſt vt animaduertantur, qui cum Principe, vel Republica fœdus inierunt, & poſtea violarunt, non ſine graui damno, iniuria aut dedecore illius, vt habetur 4. *Reg.* 3. Septima, vt ea impetrentur, quæ iure gentium ſunt permiſſa, & per iniuriam denegantur, vt eſt tranſitus ſine mora, & ſine nocumento, ex vno loco in aliū, de quo habetur 23. *q.* 3. *cap. vlt.* Quo ſenſu dicebat Cæſar. *Arma tenenti omnia dat, qui iuſta negat.* Octaua vt ſocijs iuſtum auxilium afferatur. Quod ſi ab hoſtibus infeſtentur auxiliarij, tunc & ipſi acquirunt ius, vt bellum inferant aduerſarijs. Qua ratione Romani ſuum Imperium dilatauerunt, cuius rei exemplum habemus *Gen.* 14. Nona, quando populus ſubiectus fit idolatra; item ſi in hæreſim, aut infidelitatem labatur, & alios trahit excitando diſſentionem in Regno, vel Prouincia. Item quando Rex, vel ſubditi vnius Regni ad eandem defectionem pertrahere conantur, tunc enim Rex vicinus habet iuſtam cauſam inferendi bellum, vt ſe defendat, & impediat ne ſui ſubditi peruertantur.

19 Alij omnes cauſas indicēdi bellum ad tres tantum reuocant. Prima eſt defenſio; nam priuata defenſio iure naturæ eſt licita; ergo etiam communis, & publica competens cōmunitati, & Principi. Contingere tamen poteſt, quod ex ipſa defenſione quæ gignit bellum defenſiuum, oriatur iuſta cauſa belli offenſiui, qui enim quempiam iniuſtè aggreditur, talem ponit iniuriam, quæ iuſtè mereatur vindicari.

20 Sed quæres 1. an non ſolùm poſſit Princeps iuſtè ſe defendere, ſed etiam innocentes? Reſp. quod non ſolum eſt iuſtum bellum quo quis ſe ipsū innocentem defendit, ſed etiam quo defendit alios innocentes. Vnde Gen. 14. laudatur Abrahā, qui vt liberaret Loth, innocentem percuſſit quinque Reges Amorrhæorum. Imò defenſio innocentiūm poteſt eſſe non ſolum libera, ſed etiam aliquando debita, licet ipſi nec auxilium poſtulent, nec velint vindicari,

Digitized by Google

ſed renuant liberari, vt cum barbari frequenter occidunt innocentes.

21 Secunda eſt vindicatio iniuriæ acceptæ, quæ dat cauſam belli offenſiui. Aliàs ſi Principes non poſſent iniurias ſibi illatas vindicare, facilè ab alijs Principibus, & Tyrannis peſſundarentur. Tertia eſt recuperatio eius, quod iuſtè debetur; vnuſquiſque namque ius habet recuperandi, quod ſibi iure eſt debitum. Iſtæ cauſæ deducuntur ex cap. *Dominus* 23. *q*. 2. & ad hos facilè reuocari poſſunt aliæ recenſitæ, & aliæ, quæ à quibuſdam afferri ſolent, vt quando Rex, reſpublica, Prouincia, aut ciuitas negat iuſtum tributum, ille namque cui debetur, poteſt iuſtè bellum gerere, vt ſuum tributum habeat, & hæc reuocari poteſt ad ſecundam, cum ſit quædam vindicatio iniuriæ, & ad tertiam, cum ſit quædam rei ſuæ recuperatio, ſeu recuperatio eius, quod ſibi debetur. Ad iniuriã reuocatur bellum vindicatiuum pro iniuria facta legatis, de quo pulchra hiſtoria habetur 2. Reg. 10. vbi Rex Dauid bellum intulit Regi Amonitarum ob turpem ignominiam qua ſuos affecit legatos.

22 Aliqui dubitant hoc loco, an ſola infidelitas ſit ſufficiens cauſa inferẽdi bellum? Communis & vera reſponſio eſt, quod ſola infidelitas non ſit ſufficiens cauſa ducendi bellum. Excipiuntur tamen hæretici, qui cum iam Chriſto nomen dederint, eiuſque fidem ſint profeſſi ad eam compelli poſſunt; imò ab Eccleſia puniri poſſunt ob fidem violatam, ac proinde licet eos bello cõpeſcere. Hoc autem bellum, & punitio poteſt alijs à Romano Pontifice committi. Sed de hoc ſufficienter diximus ſupra de infidelitate.

23 Hic etiam dubitari ſolet, an ſit ſufficiens cauſa indicendi bellum, quando aliqua gens ex conſuetudine committit aliqua crimina grauiſſima contra legem naturæ, vt idolatriam, prępoſteros concubitus, inceſtus, adulteria, &c. Nã reſpõſio communis eſt affirmatiua, quod maximè verum habet quando illa crimina cædunt in damnum innocentium, vt cædes, & rapinæ, vt ſi innocentes in aliqua regione acciperentur, & occiderentur vt ſacrificarentur, aut comederentur. Cuius rei exemplum habemus in filijs Iſrael, qui ob huiuſmodi ſcelera deleuerunt habitatores terræ Canaam. Hæc tamen punitio, ſecundum Maiorẽ pertinere etiam poteſt ad Principem ſæcularem, quod non puto verũ cum Vict. 2. *p. relect. de Indis n*. 40. Couar. *in regul. peccatum* §. 10. *nu*. 4. & 5. & alijs niſi adſit conſenſus Pontificis, quia punitio peccatorum requirit auctoritatem iuriſdictionis, quæ ſolum penes Pontificem eſſe videtur. Aliqui tamen volunt, quod nec Pontifex poſſit infidelium peccata punire, niſi cædant in damnum innocentium, colligitur ex illo Apoſt. 1. Cor. 6. *Quid mihi de his qui foris ſunt iudicare*? Secus eſt quando cædunt in damnum innocentium, innocentes namque à quocumque defendi poſſunt. Filij autem Iſrael Dei auctoritate, Cananæos deuaſtauerunt.

24 Hinc reſoluitur difficultas quam proponit Vict. *loco cit. in fine*, an quando aliqua regio tali mentis hebetudine laboraret, vt eſſet inſufficiens vt ſe ipsã gubernaret in politica, & vita rationali, vt à vitijs beſtialibus abſtineret, &c. an tunc poſſet bello ſubijci, vt legibus, & bonis moribus inſtrueretur, moderaretur, &c. Nam affirmatiuè reſpondendũ videtur, cum eodem Vict. Ratio eſt, quia hæc ſubiectio cedit in illius regionis magnam vtilitatem, vnde tunc eſt magis ſubuentio, quam coactio. Sicut enim licitum eſt prodigo dare tutorem, &c. ita & iſtis licitum erit præbere veluti tutorem, & curatorem, qui eos cuſtodiant, dirigant, &c. Neque ad hoc requiri videtur iuriſdictio, ſed ſufficit charitas, & amicitia humana.

25 Quæres 2. an repreſſalia, quæ ſunt veluti quoddam belli genus, ſint licita? Pro intelligentia difficultatis nota, quod antiqua conſuetudine obſeruatum fuit, vt ſi homines alicuius ciuitatis, aut Prouinciæ læderent alios, &

auctor

Digitized by Google

auctor læſionis eſſet incertus, vel ſi certus, ciuitatis, aut Prouinciæ Præſes requiſitus nollet eum ad pœnam tradere, & punire, tunc læſus, aut læſi, ſaltem de conſenſu ſuorum Principum, poſſent damni reſtitutionem, ſeu ſatisfactionem aut compenſationem propria manu, & auctoritate accipere, ab hominibus quibuslibet etiam innocentibus illius ciuitatis, aut Prouinciæ, à quo læſio proceſſit. Vt ſi læſio fuit in perſonis, vt quia aliquis cæſus, aut occiſus eſt, capiantur aliqui ex illa ciuitate, aut Prouincia, qui cædantur, aut occidantur. Si læſio fuit in bonis, tantundem ex bonis illius ciuitatis, aut Prouinciæ capiatur, ſiue illa bona ſint communia, ſiue particularium etiam innocentium. Contigit hic caſus paucis ab hinc annis; homines cuiuſdã ciuitatis maritimæ acceperunt quaſdam naues ſale onuſtas, prætendentes, quod non poſſent homines alterius ciuitatis transferre ſal, abſque eo, quod ibi gabella ſolueretur. Homines alterius ciuitatis oppoſitum prætendentes, vt vindictam ſumerent, cæperunt naues, & quotquot potuerunt ab hominibus illius ciuitatis à qua, vt dicebant, & iniuriam, & damnum ſuſtinuerant. Quæſitum fuit, an dicta repreſſalia licita fuerint.

26 Aliqui dixerunt illa repreſſalia fuiſſe licita. Primo, quia ſic fuit in vſu apud Græcos teſte Budæo *in annot. ad l. aut facta ff. de pœnis*, & eius vſus meminit Demonſthenes *in orat. contra Ariſtogitonem*. Vnde Greci hanc facultatem compenſandi iniurias vocabant *Adroleψiam*, ideſt *viri captionem*. Secundo ex vſu Romanorum, aliarumque plurium nationum, quæ hanc facultatem compenſandi iniurias vocabant repreſſalia à verbo *reprædo*, vel *reprehendo*; quaſi iterum capio vel iterum traho, aut recipio, ſeu quaſi reprehendo. Ab alijs vocatur *Pignoratio*. Ab aliquibus vocantur *clarigatio*, ſed impropriè; nam clarigatio eſt belli denunciatio; at repreſſalia ſunt iniuriæ receptæ, vindicatio, & compenſatio. Tertiò, quia iſta repreſſalia admittunt etiam Theologi communiter, vt Caiet. Sylu. & omnes Summiſtæ *v. repreſſalia*. Couar. *in reg. peccatum p. 2. §. 9. num. 4.* Gab. *in 4. diſt. 15. q. 4. art. 3. dub. 2.* Nauarr. *in man. cap. 27. n. 156.* D. Antonin. *3. p. tit. 4. cap. 4.* Ayla *lib. 1. cap. 4.* vbi refert Iuriſtarum principes, & alij. Quartò probant à ſimilitudine belli; licet namque inferre bellum reipublicæ propter iniuriam ab aliqua eius parte illatam, quando communitas, & Princeps vindicare negligunt, ergo id ipſum licebit in repræſſalijs.

27 Reſp. & dico 1. nullo modo ſunt licita repreſſalia quoad occiſionẽ, vel cędem perſonarum. Sic tradunt omnes, etiam auctores citati pro parte cõtraria. Ratio, eſt quia extra bellum non licet quemque occidere niſi per manus iuſtitiæ, & in bello non eſt licitum occidere innocentes directè, ſed ſolum indirectè, & per accidens, in repreſalijs autem directè occiderentur, quod nullo modo eſt licitum; imò neque tunc eſt licitum occidere nocentes, niſi iure ſeruato.

28 Dico 2. data ſententia quod repreſſalia ſint licita quoad bona externa, intelligi debet, data licentia, & auctoritate Principis cui ille ſubeſt qui repreſalia petit, item intelligi debet, quãdo cauſa eſt grauis, quia pro leui cauſa non debent permitti. Dico 3. repreſſalia contra perſonas Eccleſiaſticas; vel eorum bona ſunt omnino illicita, & prohibita *cap. Etſi pignorationes, de iniurijs in 6.* vbi etiam illi excommunicantur, qui dicta repreſſalia concedunt. Dico 4. repreſſalia contra perſonas ſæculares reprobantur iure ciuili multis legibus, præſertim in *auth. vt non fiant pignorat. collat. 5.* vbi vocantur odibiles, & inhoneſtæ quomodocumque vnus pro altero: innocens pro nocente pœnam accipit. Et Prouinciarum Præſidibus graue ſupplicium intimatur ſi eas conceſſerint. Et meritò quia iſte modus compenſationis natura ſua iniuſtus eſt, cum per ſe inferat pœnam, & damnum innocenti, & vnus per ſe pu-

Digitized by Google

niatur pro peccato alterius, quod humana iuſtitia fieri non poteſt. Videãtur Ioan. Baptiſta Coſta *de remed. ſubſid. remedio* 17. *ex nu.* 9. Sebaſt. Næu. *in d. auth. vt non fiant pignorat. collat.* 5. *n.* 4. Martha *de iuriſdict. p.* 4. *caſu* 41. *n.* 13. & alij.

29 Nec adducta in contrarium vrgent, nam vſus Græcorum, & Romanorum aliarumuè nationum non eſt cenſendus legitimus, cum poſtea reuocatus fuerit per d. auth. *vt nõ fiant*, & per alias leges; nec eſt eadem ratio de bello, & de repreſſalijs; nam damnum quod datur ad repreſſalia non videtur tantum, nec tanti momenti, vt ſit iuſta cauſa belli, quo ſi adeſſet, iam non eſſent repreſſalia, ſed bellum, aut loquimur de repreſſalijs vt à bello diſtinguuntur. Vnde qui repreſſalia admittunt, ea confundere videntur cum iuſto bello, cum velint adeſſe cauſas iuſtas, quæ non niſi quando cum bello confunduntur adeſſe cenſentur, vt ex dictis habes.

DVBIVM III.

De prima conditione iuſti belli, vt non fiat niſi ab habente auctoritatem.

30 NVmero 16. tres aſſignauimus conditiones iuſti belli, quarum primo eſt, vt non fiat niſi ab habẽte auctoritatem, ſeu vt non geratur niſi, legitima auctoritate. Cõueniunt omnes quod in bello defenſiuo nullius requiratur auctoritas, cum à quibuſcumque fieri poſſit; propria namque defenſio iure naturali cuicumque conceditur. Quocirca ſicut iure naturali poteſt priuatus quiſque ſe, ſuaque defendere ab iniuſto inuaſore, etiam cum vitæ illius detrimento, ſic multi bellãdo poſſunt ſe, ſuaque protegere, ac defendere, occidendo iniuſtè lædentes, eorumque vim pro poſſe propulſare. Et quemadmodum ad priuatam defenſionem poteſt non nunquam eſſe licitum aggredi illum, qui venit paratus aggredi, & à quo certò timetur incurſio, quando aliter non poteſt offenſio auerti. Ita licet paratos inuadere, eoſque occidere, tunc enim potius eſt bellum defenſiuum, quam offenſiuum, vt poſt alios aduertit M. Serra hoc loco. Quod etiam intelligi debet de defenſione innocentis, ſicut enim vnicuique conceditur propria defenſio, ita conceditur defenſio innocentis, & ſicut multis conceditur ſui, ſuarumque rerum defenſio, ita & innocentis.

31 Difficultas ergo præſens procedit de bello offenſiuo, ſeu aggreſſiuo, de qua communis reſolutio eſt, quod non poſſit indici, niſi ab habente auctoritatem, & ſic tradunt S. Doctor hoc loco *art.* 1. Caiet. & cæteri expoſitores. Couar. *in reg. peccatum* §. 9. *n.* 1. plures ex iuriſtis allegans. Ayla *lib.* 1. *cap.* 2. *n.* 7. Sylu. & cæteri ſumm. *v. bellum*, & alij omnes de hac materia ſcribentes. Ratio clara eſt, quia bellum aggreſſiuũ eſt actus iuſtitiæ vindicatiuæ cum in eo homines mulctentur pœnis grauiſſimis, ſcilicet morte, ſeruitute, bonorum ſpoliatione, quæ ad iuſtitiam vindicatiuam pertinẽt, ſed iuſtitia vindicatiua pertinet ad habentem auctoritatem, ergo, &c. Tum quia bellum mouere non pertinet ad perſonam priuatam, cum hæc ius ſuũ in ſuperiori iudicio proſequi poſſit, ergo. Tum etiam quia ad eum pertinet bellum indicere ad quem pertinet multitudinem conuocare; ſed hoc pertinet ad Principem, ſeu ad habentem auctoritatem, vt poſſit non ſolum multitudinem conuocare, ſed etiam cogere, &c. ergo. Tum denique quia ad eum pertinet bellum indicere, vt exteriores Reipublicę vexationes impediat, ad quẽ pertinet tollere interiores eiuſdem Reipublicæ vexationes, occidendo homicidas, exterminando latrones, cæteroſque Reipublicæ perturbatores; ſed hoc pertinet ad habentem poteſtatem; ergo, &c.

32 Maior difficultas eſt, quinam ſint iſti, qui habent auctoritatem indicen-

tendi bellum, Caiet. & cæteri expoſitores hoc loco intelligũt eos ſolos Principes, qui non habent Superiorem, vt eſt Pontifex, Imperator, Rex Hiſpaniarum, Gallorum, &c. Qui enim habent ſuperiorem, vt duces, Marchiones, Comites, &c. poſſunt quidem bello defenſiuo ſe, ſuaſque Reſpublicas, ciuitates, caſtra, &c. tueri, non expectata facultate ſupremi Principis, imò poſſunt etiam eum aggredi, qui iam paratus eſt inuadere, quia tunc non eſt inuaſio, ſed defenſio.

33 Sed quæres 1. an Princeps non ſupremus poſſit aliquãdo indicere bellum agreſſiuum? Reſp. affirmatiuè. 1. ex commiſſione ipſius Principis Superioris. 2. quando princeps ſuperior eſt negligens, & non reſoluit vel defendere, vel veniam concedere, & bellum mouendum eſt, ad recuperandum aliquid iniuſtè ablatum; non tamen ſi ſolum mouendum eſſet bellum ad vindictam, vel punitionem. Sicut enim non licet particulari ſuſpendere latronem quando iudex eſt negligens, ita, &c. 3. in caſu inſtantis neceſſitatis, quando non eſſet facilis recurſus ad ſupremum Principem, tunc enim per virtutẽ ephichiæ poſſet inferior indicere bellum aggreſſiuum ad recuperandum aliquid ablatum, imò ad puniendum, ſi punitio multum expediat ad bonum commune, quod rarò contingere poteſt.

34 Quæres 2. an principis ſupremi nomine intelligatur ille qui eſſe ſupremus dignitate, an iuriſdictione? Reſp. eum intelligi, qui eſt ſupremus iuriſdictione, neque enim in hoc caſu attenditur dignitas, & excellentia, ſed iuriſdictio. Quocirca licet Imperator ſit maior dignitate, quam Rex, & Rex quam dux tamen dux poteſt eſſe quoad iuriſdictionem independens ab Imperatore, Rege, &c. vt ſunt aliqui duces in Italia, & extra.

35 Quæres 3. quomodo cognoſcatur, quod Princeps, vel Reſpublica non habeat ſuperiorem? Pro intelligentia notandum 1. quod Reſpublica eſt in duplici differentia. Quædam namque eſt perfecta, & integra, quæ non eſt alterius Reipublicæ pars, ſiue ſit magnæ amplitudinis, ſiue paruæ, vt eſt in Italia Reſpublica S. Marini; & iſtæ gaudent iure Regni, ſiuè appellentur nomine Regni, ſiue alio quouis. Aliæ ſunt Reſpublicæ imperfectæ, quæ ſunt alterius Reipublicæ partes, eique ſubſunt, cum non habeant abſolutam iuriſdictionem. Ex hoc autem cognoſcitur, quod Reſpublica eſt perfecta, vel imperfecta, quod perfectam proprijs vtitur legibus, non imperfecta, illa iudicia exercet, & terminat ex ſe, non iſta: in illa non datur appellatio ad tribunal ſuperius, bene in iſta: illa monetam cudit, cæteraque ad regimen, & gubernationem ſpectantia independenter exercet, non iſta.

36 Notandum 2. quod omnis Reſpublica (cum à tota communitate, auctoritas, & poteſtas non poſſit commodè exerceri) eam transfert in aliquem, vel in aliquos, illis concedendo ius gubernationis, & adminiſtrationis. Hæc autem translatio fit in vnum, aut plures, ſecundum regiminis formam, quæ magis placet. Vnde ſi regimen eſt monarchia; poteſtas transfertur in vnum. Si eſt Ariſtocratia, transfertur in ſenatum. His poſitis dico, quod ius inducendi bellum eſt penes omnem Principem, vel Rempublicam independentem, ſeu non habentem ſuperiorem in temporali iuriſdictione, terminans iudicia, & omnes lites in ſuo dominio abſque appellatione ad alium Principem. Cuiuſmodi ſunt Papa, Imperator, Rex, Reſpublica perfecta, & omnes illi potentates, qui in temporalibus non recognoſcunt ſuperiorem, licet poſſint per feudum eſſe alteri ſubiecti; nam feudum non obeſt ſupremæ poteſtati temporali. Rex enim Hiſpaniarum eſt faudetarius Pontificis Romani pro Regno Neapolitano, cum tamen ſit ſupremus Dominus Hiſpaniarum, &c. Notat Molina *de iuſt. to. 1. tract. 2. diſp.* 100. Ex Vict. Caiet. & alijs quod cum indicendi belli poteſtas ſit

ſit à iure humano, ſeu magna ex parte à iure humano dependeat, poteſt conſuetudo præſcripta tribuere auctoritatẽ ciuitatibus, magnatibus, &c. qui ſuperiorẽ agnoſcunt, vt abſue alia venia bellum ineant. Vnde ſi in eodem Regno vna ciuitas alteram oppugnet, grauesq; illi iniurias inferat, quod idem eſt de duce alteri duci, & Rex requiſitus negligeret, aut non auderet, iniurias illatas vindicare, tunc pars quæ iniuriam paſſa eſt, poſſet bellũ inferre, & in hoſtes animaduertere, occidereque malefactores, vbi id neceſſarium eſſet, vt ab iniurijs inferendis ceſſarent. Idem etiã dicendum videtur quando ageretur de recuperãda præda ſemel aucta, & Princeps ex metu, vel impotentia, aut negligentia, nollet efficere vt non reſtituantur direpta, tunc ciuitas poſſet armis rem ſuam recuperare.

37 Quæres 2. an dum bellum verſatur inter Principes Chriſtianos poſſit Pontifex impedire illud, præcipiendo, vel vt ab incepto deſiſtent, vel vt illud non incipiant? Reſp. affirmatiuè. Sic tenent Suarez *hic diſp.* 18. *ſect.* 2. *in fine.* Hurtad. *diſp.* 269 *ſect.* 2. §. 23. vbi addit poſſe tunc Pontificem dictos Principes etiam excommunicatione terrere, quod etiam admittunt alij plures, quos congerit Diana *p.7. tract.4. reſol.2.* quod intelligi debet, quando id expediret bono ſpirituali. Magna tamen prudentia opus eſſet, vt taliter res fieret, vt neutra pars concipiat odium in Pontificem, ſed bonam voluntatem, bonumque affectũ.

DVBIVM IV.

De ſecunda conditione iuſti belli, vt ſcilicet detur iuſta, & rationabilis cauſa.

38 AD hoc vt bellum ſit iuſtum, in omnium ſententia requiritur iuſta, & rationabilis cauſa vt cum D. Thoma hoc loco tradunt omnes expoſitores; & omnes alij de hac materia tractantes. Et ratio eſt euidens, nam bellum aggreſſiuum eſt actus iuſtitiæ vindicatiuæ, cum in eo grauiſſimis pœnis vt morte, ſeruitute, bonorum ſpoliatione, mulctentur homines, quæ ad iuſtitiam vindicatiuã pertinent; ſed actus iuſtitiæ vindicatiuæ ſupponit culpam, pœna namque non niſi ob culpam infligitur; ergo bellum non niſi ob culpam proportionatam, ac ſubinde non niſi ob cauſam iuſtam inferri poteſt.

39 Sed dices, quod poteſt eſſe bellum ad recuperandum aliquid, quod re ipſa eſt debitum, quod tamen ex ignorãtia inuincibili poſſidentis non putatur debitum; ergo poteſt bellum indici abſque culpa, ac proinde abſque iuſta, & rationabili cauſa. Reſp. quod licet tunc detur bellum iuſtum abſque culpa formali, non tamen abſque culpa materiali; & præſumpta formali, cum ſuppoſita admonitione, & propriæ iniuriæ ſignificatione, poſſidens in ſua poſſeſſione perſiſtit. An autem poſſit dari bellum ex vtraque parte iuſtum, poſtea dicetur.

40 Sed quæres 1. an detur caſus in quo Princeps habeat iuſtam, & rationabilem cauſam inferendi bellum, & tamen non poſſit in conſcientia illud inferre? Reſp. affirmatiuè, & tunc quando ex bello illo aliàs iuſto magna ſequeretur pernicies Reipublicæ, magnaque, & grauiſſima illius damna. Seu quando maiora damna ſequuntur Reipublicæ ex bello, quam ſit vtilitas orta ex inimicorum punitione. Vnde Princeps antequam bellum gerat debet videre, an non ſolum habeat iuſtam belli cauſam, ſed etiam an tale bellum ſit in detrimentum futurum propriæ Reipublicæ, ne fortè cum paruo ſuæ Reipublicæ commodo, totam ſuam gentem maximis exponat periculis, & detrimẽtis; conſumendo publicos redditus, Rẽpublicam nouis, & maximis tributis, & exactionibus grauando, &c. Tunc enim licet non peccet contra Rempublicam cui bellum facit, peccat tamen contra propriam Rempublicam eam nimis, & ſupra vires grauando. Pro quo vide-

videri poteſt Villalobs *to.* 2. *tract.* 5. *diffic.* 4. *n.* 3. & alij hoc loco.

41 Quæres 2. an vltra iuſtam cauſam requiratur, quod adſit ſpes victoriæ, ac proinde rei recuperatio ſub certa ſpe, vel iniuriæ vindicatio, & punitio? Reſp. affirmatiuè, ſic Caiet. *q.* 96. *art.* 4. vnde ſi eſſet minima ſpes victoriæ, illicitè bellum moueretur, non enim grauiſſima damna inferenda ſunt propriè Reipublicæ imponẽdo graues exactiones, conuocando multitudinẽ aliàs Reipublicæ neceſſariam, cum graui detrimento familiarum, ob minimam ſpẽ victoriæ. Non eſt tamen neceſſe, quod ſpes victoriæ ſit omnino certa, cum varius ſit euentus belli, ſed ſufficit vel moralis certitudo, aut ſaltem valde probabilis. Vnde debet Princeps volens indicere bellum penſare, & videre, an ſpes victoriæ præualeat damnis, quæ timentur, & communiter ex bello ſequuntur.

42 Quæres 2. an ſi Princeps inferat bellum ex cauſa iuſta, & ſeruatis alijs conditionibus imprudenter tamen quia pro rerum ſtatu certum eſt moraliter, quod plus damni, & detrimenti proueniet propriæ Reipublicæ, proprijs ſubditis, vel alijs, quam futura ſit belli vtilitas teneatur ad reſtitutionẽ damnorum, ſuis, vel alijs ſecutum? Prima ſententia affirmat, hanc poſt Victoriam tenere videtur Molina *de iuſt. diſp.* 102. Secunda ſententia negat, & videtur probabilior; hanc tenet poſt alios Petrus Lorca hoc loco, quia in illo caſu Princeps tenetur non indicere bellum, ab eouè deſiſtere non ex obligatione iuſtitiæ, ſed charitatis, quatenus tenetur minus bonum ſuum poſtponere maiori bono alterius; obligatio autem charitatis non inducit debitũ reſtitutionis.

43 Quæres 3. an ceſſet iuſta belli cauſa, quando ille cui bellum eſt inferendum offert condignam ſatisfactionem? Reſp. affirmatiuè, quando condigna ſatisfactio offertur antequam bellum moueatur. Maior difficultas eſt, quando ſatisfactio offertur poſtquam bellum eſt iam inchoatum. De qua prima ſententia eſt, quod poſtquam bellum eſt inchoatum, non teneatur bellum gerens acceptare ſatisfactionem, ſed poſſit bellum proſequi, quia bello iam incepto inimici non ſunt in ſtatu ſatisfaciendi, ſed ſatiſpatiendi. Hanc tenent Bann. *hic q.*40.*art.*1.*dub.*8. Caiet. *in ſum. verbo bellum.* Saa *eodem verbo*, Villalobos *to.* 2. *difficult.* 4. *nu.* 5. & alij. Quorum fundamentum eſt, quia iudex iudicio incepto non tenetur acceptare rei ſatisfactionem, ſed poteſt iudicium proſequi; ſed gerens bellum iuſtum eſt iudex reſpectu illius cui bellum geritur; ergo e o ipſo non tenetur deſiſtere etiam data condigna ſatisfactione, ſed poteſt ſuum iudicium proſequi.

44 Secunda ſententia tenet, quod oblata condigna ſatisfactione teneatur bellum gerens à bello deſiſtere. Hanc tenent Suarez, Molina, & Coninchc quos ſequitur, & refert Palaus *to.* 1. *tract.* 6. *diſp.* 5. *punct.* 3. *n.* 14. Horum ratio eſt, quia vt dicit S. P. Aug. bellum non voluntate, ſed neceſſitate ſuſcipitur; ſed quando offertur debita ſatisfactio, ceſſat omnis belli neceſſitas, ergo tunc contra iuſtitiam peccat Princeps bellum proſequendo. Cœterum hæc ratio ſolum probat, quod bellum indici non debeat, quando ſatisfactio offertur antequam bellum in choetur, nõ poſtquam inchoatum eſt, tunc enim illius proſecutio licet non ſit neceſſitatis, eſt tamen voluntatis. Si tamen Princeps inferens bellum velit ab eo ceſſare oblata ſatisfactione, poteſt petere non ſolum omnia ea quæ iure prætendit, & ob quæ bellum indixit, ſed etiam poteſt petere ſolutionem expenſarum ratione belli factarum, imò petere poteſt, quod rectè iudicatur correſpondere periculis, & moleſtijs quæ ipſe, & eius ſubditi paſſi ſunt, cum enim ad omnia iſta ius habeat, & omnia ritè cõpenſari debeant, ſub debita ſatisfactione comprehenduntur, & antequam bellum finiatur, peti, & exigi poſſunt.

Cæ-

Digitized by Google

45 Cœterum puto cum Lorca, & alijs hoc loco diſtinguendum; nam vel agitur ſolùm de ſola rei, v.g. ciuitatis recuperatione, & tunc dico, quod ſi rei poſſeſſio offeratur cum compenſatione expenſarum, aut ſumptuum factorum, tunc teneatur Princeps à bello deſiſtere; cum enim tunc offeratur, quod ex iuſtitia debetur, & quod gerens bellum ritè petit, tenetur à bello deſiſtere, cum ſine bello habeat totum id, quod cum bello habere deſiderat. Quod ſi bellum ineatur ob iniuriam vindicandam, tunc non videtur obligatio ceſſandi à bello, cum enim, vt ſuppono, iniuria meruerit pœnam belli, hæc infligi poterit. Sicut enim iudex cepto iudicio non tenetur acceptare ſatisfactionem rei, iuſtam ei pœnam inferendo, ita cum gerens bellum ſit iudex reſpectu illius, qui iniuriã intulit, poteſt ſuum iudicium proſequi, vſque ad totam pœnam illatam. Et ſicut iudex in eo caſu ſi acceptaret ſatiſfactionem, non ſe haberet vt iudex, ſed vt miſericors; ita & Princeps tunc ſe haberet vt miſericors acceptando ſatisfactionem, & non proſequendo pœnæ inflictionem.

46 Placet etiam aliquorum diſtinctio, quod ſcilicet duo tempora diſtingui debeant. Vnum, in medio prælio, ſeu conflictu, vbi Princeps iam ferè in manibus habet victoriam, & tunc non tenetur Princeps acceptare ſatisfactionem, cum iam habet ferè victoriam, & bellum iam penè confectum ſit, & hoc modo, in hocque ſenſu poſſunt intelligi auctores primæ ſententiæ. Secundum tempus eſt, quando aliquæ pugnæ initę ſunt, non tamen adhuc eſt inita vltima, & vniuerſalis, vbi adhuc res ſunt ex vtraque parte integræ, cum incerti ſint bellorum exitus, & tunc tenetur Princeps acceptare iuſtas pacis conditiones, & condignam ſatisfactionem, nec tunc licitè poteſt humanum ſanguinem profuſioni exponere.

47 Hæc diſtinctio aliquo modo placet, non tamen animum quietat, nam ideo iſti volunt teneri in hoc ſecundo tempore acceptare condignam ſatisfactionem, ſeu iuſtas pacis conditiones, quia eſt eadem ratio belli ineundi, ac initi, ſeu inchoati, ſed antequam bellum ineatur tenetur Princeps acceptare condignam ſatisfactionem, ergo etiam poſtquam inchoatum eſt, licet nondum ſit inita vltima, & vniuerſalis pugna. Vt enim conſtat ex dictis, hæc ratio non videtur vera, exemplo iudicis, qui iudicio iam inchoato, non tenetur acceptare rei ſatisfactionem. Facilius defendi poſſet dicendo teneri tunc Principem acceptare condignam ſatisfactionem, ne bello tantum ſanguinem effundat, cum ſine ea profuſione ſuum finem conſequatur. Modus tamen dicendi ſententiæ Lorcæ videtur rationabilior.

§. *primus quomodo examinanda ſit iuſtitia belli, ſeu an belli cauſa ſit iuſta, & rationabilis.*

48 Belli cauſa debet eſſe exploratiſſima, & meritò, cum enim bellum ſit res adeo acerba, ſit pœna, aut punitio adeo atrox; cum ex bello tot detrimenta, & mala tam impugnatis, quam impugnantibus proueniant, ſequitur quod non niſi maturo conſilio, magnaq; deliberatione ineundũ ſit. Quocirca antequam Princeps bellum ineat, debet belli cauſas expendere diligenter, adhibito plurium ſapientum examine, ponderatis fundamentis, & rationibus partis contrariæ. Quod ſi facto debito cauſæ examine, belli iuſtitia appareat certa, tunc tutò poterit bellũ geri, licet interueniat ignorantia, dummodo ſit inuincibilis; ſi namque eſſet vincibilis, cum hæc non excuſet à peccato, ob defectum examinis, bellum temere ſuſciperetur.

49 Quod ſi facto ſufficienti examine cauſa belli appareat dubia, quia non conſtat de iuſtitia, vel iniuſtitia belli, quia ob rationes in vtramque partem iudicium ſuſpenditur, & in nullam partem inclinat. Tunc ex communi ſententia

Digitized by Google

tia eſt diſtinguendum. Vel enim agitur de cauſa poſſeſſionis; vel de cauſa iniuriæ. Si agitur de cauſa iniuriæ bellum non eſt inferendum; nullus namque debet certam, & grauiſſimam pœnam ſuſtinere ob iniuriam dubiam; nec poteſt pœna non correſpondere culpæ, ſed debet illi commenſurari, *l. ſancimus* 22. *C. de pœnis, cap. non afferamus ſtateras,* 24. *q.* 1. *cap. quæſiuit, de ijs quæ fiunt à maiori parte Cap. cap. felicis* §. *illud autem, de pœnis in* 6. Quocirca vbi culpa eſt parua, etiam pœna debet eſſe modica, Crauet. *conſ.* 46. *nu.* 15. Menoch. *de arbitr. lib.* 1. *q.* 90. *num.* 38. Farin. *in praxi crim. p.* 1. *q.* 4. *n.* 10. *&* *q.* 17. *n.* 9. Tuſch *to.* 6. *concl.* 211. *per totam*, & alij.

50 Maior difficultas eſt quãdo agitur de cauſa poſſeſſionis. Pro quo nota, quod ſi v.g. regnum aliquod vacauit, & dubium ſit ad quem eius ſucceſſio pertineat, tunc vel iam vnus poſſidet, vel nullus: ſi vnus poſſidet, vel tyrannicè poſſidet, & iſte iuſtè ab habente ius expelli poteſt etiam per bellum quando alio modo expelli non poteſt; ad hoc autem ſufficit ius dubium; ius namque dubium præualet iuri tyrannico, cum non ſit verum ius, ſed vſurpatum. Vel certè vnus poſſidet cum dubio an regnũ ad ſe pertineat, & tunc iſte qui poſſidet bona fide, debet examinare cauſam ſuę poſſeſſionis, & ſi videat nullum ſibi ſuffragari ius, debet regnum renuntiare, & dare illi qui ius habet, vel illud relinquere in ſua libertate, vt Regem eligat, vel ſibi alio modo prouideat, vt conſtituendo Senatũ, qui gubernet, &c. Quod ſi facto ſufficienti examine adhuc dubium perſeuerat, tunc poſſidens poteſt ſuam poſſeſſionem continuare, & ſuum dubium debet præualere dubio alterius non poſſidentis, cum tunc currat illa communis regula. *Melior eſt conditio poſſidentis*, quæ regula habetur & approbatur *l. ſi debitor ff. de pignorib. l. is, qui deſtinauit ff. de rei vendicat. l. fin. C. eod. tit. l. qui accuſare, C. de edendo* §. *retinenda, verſ. commodum Inſtit. de interdict. & cap. pro poſſeſſore, de reg. iur. in* 6. Illuſtrant Surd. *conſ.* 76. *nu.* 79. Tiraqu. *de iure primog. q.* 17. *opin.* 11. *n.* 20. *cum ſeq.* Hinc qui poſſidet dicitur beatus per gloſ. *in cap.* 1. *de pace tenenda in vſibus feudorum, v. requirat*. Quocirca ſicut quicũque iudex in eo caſu tenetur proferre ſententiam in fauorem poſſidentis, ita & iudex belli.

51 Sed quæres 1. quid agendum quando nullus poſſidet rem v.g. regnũ, & dubium vinci non poteſt? Aliqui dicunt, quod tunc nullus ex dubitantibus poteſt inferre bellum, ſed debet regnũ in ſua libertate relinqui, tunc enim regnum quaſi ſe ipſum poſſidet, ac proinde ad illud pertinebit ſibi vel de rege prouidere, vel de alio modo regiminis, vt ariſtocratici, vel democratici, & hoc mihi videtur rationabilius; cum enim tunc nullus poſſideat regnum, non debet ab aliquo ſibi ſubijci, & ſua libertate priuari. Alij dicunt, quod tunc res eſſet ex æquo diuidenda ſi diuiſionem patitur, aut per compenſationem pretij, vel alio modo prætendentes eſſent componendi, vt per electionem arbitri, &c. Et ſi contentio eſſet de regno, poſſet deciſio ad idem regnum remitti, vt ſibi eum regem eligeret, qui ſibi cunctis cõſideratis expediret; ſicut enim à principio ius eligendi regem fuit pænes ipſum regnum, ita, & in iſtis dubijs. Alij etiam volunt, quod eo in caſu ius eſset in armis, vt qui primò regnum armis caperet, legitimè poſſideret, & non poſſet ab alio deturbari; res namque dubiæ fiunt primò capientis, & poſſidentis.

52 Quęres 2. quid agendum quando vnus eſt certus de iure regni, quod ſcilicet ad ſe pertineat, & alter eſt dubius, vel vterque eſt certus. Reſp. quod qui re ipſa eſt certus, debet præferri illi qui ſolum eſt dubius; vnde qui eſt dubius, etiamſi poſſideat debet rem illi cedere qui omnibus penſatis eſt certus; poſſeſſio namque fauet dubitanti in pari cauſa, *l. apud Celſum*, §. *Marcellus, ff. de doli mali except. l. ſi ſeruum*, §. *ſequitur, ff. de verb. obligat. l. fin. C. de rei vendicat. & cap. in pari, de reg. iuris in* 6. non autem

Gggg tem

tem fauet dubitanti per comparationem ad habentem certitudinem. Quod ſi vterque eſſet certus, tunc vterque teneretur alterum audire, & conferendæ eſſent vtriuſque rationes, adhibitis vtrinque peritis,& diligentibus viris,qui cauſam diſcutiant; hoc autem legitimè facto impoſſibile eſt moraliter vt in vtroque eadem perſeueret certitudo. Cæterum hoc dato, quod ſcilicet vterque eſſet certus, vel vterque dubius, & aliter non poſſent concordari, tunc vnuſquiſque poſſet bellum gerere, & ius eſſet in armis, & daretur bellum per accidens ex vtraque parte iuſtum.

53 Reſtat modo vt videamus quid dicendum, quando eſt ſolum probabilis iuſtitia cauſæ. De qua re duas inuenio ſententias. Prima eſt, quod ad inferendum bellum non ſufficiat probabilis aſſenſus; quando namque eſt probabilitas vnius partis, eſt etiam probabilitas alterius, vbi autem eſt æqualitas probabilitas, æqualis eſt vtriuſque iuſtitia, ac proinde non poteſt vnus bellum gerere contra aliū, aliàs nunquam eſſet finis bellandi, & bellum eſſet vtrinque formaliter iuſtum. Vnde putat iſta ſententia, quod in caſu probabilitatis, ſi agatur de cauſa poſſeſſionis, idem ſeruandum ſit, quod in dubijs, modo quo diximus à *num*, 50. qua in re communiter Doctores non ſolent diſtinguere inter opinionem, & dubium. Quod ſi agatur de cauſa iniuriæ, putat iſta ſententia quod aliqua compoſitio, vel compenſatio ſit facienda parti læſæ per iudices arbitros. Hanc ſequitur Lorca *hoc loco diſp.* 53. *verſ. ſi verò*, & alij.

54 Secunda ſentētia eſt, quod poſſit Princeps indicere bellum ad recuperandum v.g. regnum ad quod habet ius probabile, quando non niſi per bellum illud recuperare poteſt. Procedit hæc ſententia quando probabilitas procedit contra aliam probabilitatem; nam ſi pars poſſidens v. g. haberet certitudinē de ſuo iure, & eſſet in poſſeſſione non poſſet à ſua poſſeſſione deturbari à parte habente ſolùm ius probabile. Certitudo namque præualere debet probabilitati, maximè quando certitudo habet annexam poſſeſſionem; qui enim habet certitudinem, & poſſeſſionem, habet duos titulos, at qui habet ſolam probabilitatem habet ſolùm vnum, & minorem certitudinem.

55 Aliqui negant hanc ſententiam, quia putant non poſſe ſtare probabilitatem, cum certitudine de eadem re. Sed non bene, nam licet certitudo, & opinio de eadem re non poſſint eſſe ſimul in eodem ſubiecto, poſſunt tamen eſſe in diuerſis ſubiectis. Sed quicquid de hoc ſit, ſententia illa procedit ex hypoteſi, vel etiam ſecundum eorum ſententiam qui putant, quod certitudo, & opinio de eadem re poteſt eſſe ſimul etiam in eodem ſuppoſito per diuerſa media. Vnde vnus Princeps per vnum medium, ſeu principium poteſt habere certitudinem, & alius per aliud ſolam opinionem. In eo tamen caſu deberent vtriuſque Principis rationes examinari, & ſi vtriuſque partis examinatores iudicarent rationes vnius partis afferre certitudinem iuris vnius, tunc alter deberet quieſcere. Et ſi examinatores vnius partis iudicarent rationes illius eſſe certas, & alterius ſolùm probabiles;& examinatores alterius iudicarent vtriuſque rationes eſſe probabiles tantum, tunc etiam dicerem non poſſe illum ab iſto deturbari, maximè ſi ſibi poſſeſſio faueat.

56 Secundum ergo hanc ſententiam, quoties currit opinionum probabilitas in duobus Principibus de aliquo regno v. g. vel prouincia, poteſt vnus indicere bellum alteri; non poſſidens contra poſſeſſorem, & rem probabiliter ſuam recuperare, vt in hac re non attendatur poſſeſſio, nec faueat poſſidenti, vt in dubio; quia in dubio ſolum, non in opinione poſſeſſio fauet. Sic videtur tenere M.Serra *q.*40. *art.*1. *verſ. ſi facto.* & verſ. *mihi tamen*, addit idem currere, quando ius vnius eſſet minus probabile, dummodo probabile ſit. Probat 1. quia iudex tam in criminalibus, quam in ciuili-

Digitized by Google

uilibus ſequi poteſt ex opinionibus probabilibus ex parte facti, aut iuris quam maluerit, non ſolùm ſi æquè probabilis ſit, ſed etiam ſi ſit minus probabilis, & iuxta eam ferre ſententiam, maximè nullo poſſidente.

57 Probat 2. nam quælibet opinio probabilis licet non faciat phyſicam certitudinem, cui abſque controuerſia ſit adhærendum, ſicut Romam eſſe, facit tamen moralem, vt eam ſequi liceat; ergo ſi probabile eſt, quod aliquod regnum pertineat ad aliquem Principem, eſſeque ſuum, poterit Princeps ſuam ſequi probabilem opinionẽ, & iuxta illam regnum exigere, & bellũ indicere, ſi ſibi non traditur.

58 Sed obijcies 1. nã quando vtrinque eſt opinionum probabilitas, tunc eſt æqualis vtriuſque iuſtititia; ergo non poteſt vnus agere aduerſus aliumbellumque gerere ad habẽdum id, quod æqua iuſtitia eſt etiam alterius. Reſpondet Serra, quod ſicut in ſententia aduerſariorum, quando vtriuſque partis iuſtitia eſt certa; vtraque pars poteſt ius ſuum tueri, & bellum erit ex vtraque parte iuſtum, ita in iſto caſu probabilitatis. Cœterum reſponderi poteſt, quod in caſu certitudinis ex vtraque parte, non poteſt pars poſſidens ſpoliari, cum iſta habet duplex ius certitudinis, & poſſeſſionis, & alia pars ſolùm habeat primũ non ſecundum; duo autem iura debent præualere vni, æquali priori. Et ſic qui habet opinionem probabilem, & rei poſſeſſionem, non poteſt ſpoliari ab eo, qui tantum habet opinionem, & non poſſeſſionem.

59 Obijcies 2. nam belli nocumenta exigunt vt maiori, quam probabili notitia conſtet de iuſtitia cauſæ, cum enim illa nocumenta ſint maxima, & grauiſſima, non poſſunt inferri ob iuſtitiam probabilem, ſed requirunt certiſſimam. Reſpondet Serra, quod ſicut nocumenta quæ ſequuntur ex irrita Sacramentorum collatione, non exigunt neceſſariò maiorem notitiam validitatis Sacramenti in adminiſtrante, quam probabilem, ita nec nocumenta belli. Cœterum neque hæc ſolutio ſatisfacit, nam adminiſtrans ſacramenta non poteſt ſequi opinionem probabilem, quando probabilitas verſatur circa valorem ſacramenti; ſecus quando verſatur circa alia, cum tunc non ſequatur nocumentum nullitatis ſacramenti. Vnde cum adminiſtratur ſacramentum baptiſmi, non poteſt miniſter vti forma probabili Caietani, baptizando in nomine Patris, Verbi, & ab vtroque procedentis; ſed debet vti forma certa, & communi, ſcilicet. Ego te baptizo in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti. Non nego tamen, quia in caſu neceſſitatis non poſſit quis vti materia dubia, vel probabili, vt ſi inſtaret neceſſitas baptizandi infantem, & non eſſet alia aqua niſi roſacea, tunc poſſet cum illa puer baptizari, ſed hoc non eſt ad rem pro noſtro caſu.

60 Licet ergo multis placeat hæc ſententia, quam ante Serram tradidit Ioannes Sancius in ſuis ſelectis; tamen ego non recederem à prima ſententia maximè in caſu quo quis vltra probabilitatem iuris, quod res ſit ſua, eſt etiam in pacifica poſſeſſione. Aliàs ſi ille qui habet probabilem poſſeſſionem Prouinciæ, aut Regni ab alio poſſeſſi, poſſet eum ſuo regno priuare, faciliter multiplicarentur bella, cũ magno detrimento pacis, & tranquillitatis totius Orbis. Nec rationes Serræ euincunt. Non prima quia non eſt ita certum, quod iudex poſſit ferre ſententiam tam in ciuilibus, quam in criminalibus etiam ſecundum opinionem minus probabilem. Deinde hoc dato, adhuc eſt diuerſa ratio, quia ex hoc non ſequuntur tot nocumenta, vt in caſu belli. Deinde in noſtro caſu additur titulus poſſeſſionis, qui in illo alio caſu non adeſt. Neque ſecunda vt ex dictis conſtat.

61 Minus mihi placet, quod dicit idem Serra, quod etiam liceat ſequi opinionem probabilem ad gerendum bellum pro punitione, ſeu vindicatione injuriæ, licet enim inquit, non ſufficiat

cauſa dubia, ſeu dubium de iniuria recepta, ſufficit tamen opinio, nam in dubio tutior pars eſt eligenda, non in opinione. Probat, quia impugnandi non habent poſſeſſionem ſuæ impunitatis, & licet habeant poſſeſſionem bonorum, quibus eſpoliabuntur, tamen eo ipſo ac probabile eſt eos eſſe dignos puniri, probabile etiam eſt eſſe dignos priuari tali poſſeſſione.

62 Cœterum hæc ratio deficere videtur, nam qui alium probabiliter non offendit, eſt in poſſeſsione ſuæ innocentiæ, & impunitatis; ſi enim in dubio nullus præſumitur malus, ſed tunc poſſidet ſuam innocentiam, nec ob dubium poteſt ea priuari, à fortiori hoc erit verum in caſu opinionis probabilis; magis namque fauet opinio quam dubiũ, ſicut opinio maius ius tribuit operandi quam dubium, vt omnes tradunt.

§. 2. *An milites teneantur examinare iuſtitiam belli, vt licitè poſsint militare.*

63 Alij ſic hanc difficultatem proponunt, an milites dubitantes de iuſtitia belli, poſſint militare. Sed in idem recidunt, nam in tantum milites tenentur examinare iuſtitiã belli, vt ſint de illa certi; quod ſi ſint dubij, currit difficultas. De qua prima ſententia eſt, quod in dubio de iuſtitia belli tenentur milites ſiue ſubditi, ſiue non ſubditi militare, ac proinde non tenentur examinare iuſtitiam belli, ſed bellare poſſunt, niſi apertiſſimè cõſtet de eius iniuſtitia. Ratio eſt, quia quandiu non conſtat de belli iniuſtitia, ſemper præſumendum eſt in fauorẽ Principis indicentis bellum, vt licitè, & iuſtè procedat. Si enim in dubio vnuſquiſque præſumitur bonus, eo quod dubia in meliorem partem ſint interpretanda *l. cum creditor ff. de furtis, l. proximè ff. de ijs, quæ in teſtam. delentur, & cap. eſtote, de reg. iur. in 6.* Proſequuntur Aldrete *de reliq. diſcipl. tuenda lib. 2. cap. 4 n. 23.* Franc. Molin. *de ritu nupt. lib. 1. comparat. 16. n. 2.* Farin. *in praxi crim. p. 3. q. 85. n. 27.* & alij. A fortiori id præſumendum eſt de Principe. Hanc ſententiam ſequitur Petrus Nauar. *de reſtit. lib. 2. cap. 3. p. 2. dub. 12. n. 260.* Salas *in 1. 2. q. 21. tract. 8. diſp. 1. ſect. 26. n. 272.* Et Tannerus *hoc loco diſp. 2. q. 6. dub. 4. n. 48.* dicit, quod P. Suarez Romæ hanc ſententiã docuit, quia etiam aduocatus in dubia cauſa poteſt vtriuis parti patrocinari, & famulus ſeruire poteſt Domino exercenti cõtractum ſpeculatiuè dubium. Hæc ſententia valdè probabilis eſt, vt ex ſe conſtare videtur.

64 Secunda ſententia eſt, quod in dubio de iuſtitia belli, milites ſiue ſubditi, ſiue non, non poſſunt militare, quia in dubio an res præcepta ſit licita, non poteſt ſubditus obedire, niſi dubiũ deponat, aut per principia intrinſeca, aut extrinſeca, formando iudicium determinatum, quo rem licitam eſſe iudicet. Hanc tenent Vaſq. *in 1. 2. diſp. 66. c. 9. n. 53.* Lorca *hic ſect. 3. diſp. 53. num. 7.* & alij. Sed nec ſententia, nec fundamentum illius videtur verum; non ſententia, quia eſt contra communem intelligentiam, & praxim, ſaltem quoad milites ſubditos, qui in dubio debent obedire ſuperiori, cum ei poſſeſſio faueat, vt oſtendit Sanch. *in præcepta to. 2. lib. 6. cap. 3. n. 19.* poſt alios. Nec fundamentum, ob modo dicta, quia cum in dubio præſumptio ſtet pro poſſeſſione ſuperioris præcipientis, debet ſubditus illi obedire, aliàs maxima anſa daretur ſubditis ſe ſubtrahendi ab obedientia ſuorum ſuperiorum.

65 Tertia ſententia verior, & communior eſt, quod milites ſubditi in dubio de iuſtitia belli, debeant ad bellum procedere, in eoque bellare; ſecus non ſubditi. Ratio eſt, quia in dubio, & vbi contrarium apertè non conſtat, ſubditi tenentur acquieſcere ſuis ſuperioribus, at illi qui ſubditi non ſunt, communi lege tenentur examinare honeſtatem actionum quas aggrediuntur. Sic Bannes *hac q. 40. art. 1. dub. 6. concl. 2.* Syluius, Tannerus, Valentia, Granado, & alij

Digitized by Google

alij hoc loco, idem tradit Sanch. *in præcept. to. 2. lib. 6. cap. 3. n. 25.* notans ex alijs, quod nomine militum ſubditorũ intelligantur non ſolũ milites indigenæ, ſed etiam alienigenæ mercede conducti, qui continuis ſtipendijs ſub eodem Principe degunt tam tempore belli, quam pacis; at non ſubditi intelliguntur illi, qui belli tempore conducuntur.

66 Sed quæres 1. quomodo milites extranei, ſeu non ſubditi modo dicto teneantur non militare quando dubitant de iuſtitia belli, cum ad ipſos non pertineat iuſtitiã belli examinare? Reſp. quod licet non pertineat ad milites examinare iuſtitiam belli, cum hoc ſit proprium munus Principum, & eorum, qui ſunt eis à conſilio; tamen ſi aliunde audiunt bellum non eſſe iuſtum, & incipiant de illius iuſtitia dubitare, tunc tenentur non bellare. Sic auctores tertiæ ſententiæ.

67 Quæres 2. an quando milites cognoſcunt iniuſtiam belli, teneantur reſtituere quæ conſumpſerunt, & reſarcire damna, quæ intulerunt? Reſp. quod tenentur reſtituere quæ extant, quando cognoſcunt belli iniuſtitiam; item tenentur reſarcire damna illata poſtquam cognouerunt iniuſtitiam dicti belli, non tamen quæ conſumpſerunt bona fide antequam dictam iniuſtitiam cognoſcerent, niſi vel extent; vel inquantum facti ſunt locupletiores. Sic ex multis tradit Merolla *to. 1. diſp. 3. cap. 3. corollat. 22. n. 334.*

68 Quæres 3. an miniſtri Principũ teneantur exequi eorum ſententias, quando de illarum iuſtitia dubitant? Reſp. affirmatiuè. Sic Martinez *in 1. 2. to. 1. q. 19. art. 6. dub. 5. concl. 2.* & alij communiter, quod enim ſubditus dubitat eſſe illicitum, poteſt facere licitè iubente ſuperiore, ac proinde debent ſubditi, & miniſtri Principum conſcientiam dubiam deponere conformando ſuam cum conſcientia ſuperioris. Si tamen ſubditus conſcientiam dubiam deponere non poſſit, quia de bona conſcĩetia Principis timet, aut dubitat, quia ſcit Principem ſolere in his facile delinquere, tunc non poteſt ſubditus obedire. Idem dicendum de militibus etiam ſubditis, quando non habent fundamẽtum præſumendi de iuſtitia belli, ſcientes Principem parum curare de hoc, & eſſe ſolitum mouere bellum quacumque data occaſione, ſiue iuſta, ſiue iniuſta.

DVBIVM V.

De tertia conditione belli liciti, quæ eſt recta intentio, vbi de reſtitutione.

69 Tertia conditio adhoc vt bellum ſit licitum, eſt recta intentio gerentis bellum. Hanc conditionem tradit S. Doctor *hac q. 40. art. 1.* dicens. *Poteſt contingere, vt ſi ſit legitima auctoritas indicentis bellum, & cauſa iuſta, nihilominus propter prauam intentionem, bellum reddatur illicitum.* Hoc probat S. Doctor auctoritate D. Auguſt. lib. 22. contra Fauſtum cap. 74. vbi dicit. *Nocendi cupiditas, vlciſcenai crudelitas, implicatus, & implicabilis animus, feritas, rebellandi, libido dominandi, & ſi quæ ſimilia, hæc ſunt, quæ in bello culpantur.* Ex quibus patet, quod adhoc vt bellum ſit licitum, requiritur recta intentio, quæ à bellantibus intendatur vel boni promotio, vel mali vitatio, vel alius congruus finis, non aliquis finis prauus,

70 Sed quæres 1. an quando bellum gerentes habent duas priores conditiones, ſcilicet auctoritatem, & iuſtam cauſam, nõ tamen rectam intentionem, teneantur reſarcire damna illata? Reſp. negatiuè, mala namque intentio non inducit obligationem reſtitutionis, ſed actualis violatio iuſtitiæ commutatiuæ. Si tamen bellum eſſet iniuſtum ex defectu cauſæ, aut auctoritatis, & hoc notum eſſet omnibus bellantibus, aut culpabiliter fuiſſet ab eis ignoratum, tunc omnes tam Principes, quam milites tenerentur ad reſtitutionem damnorum illa-

Digitized by Google

illatorum. De Principe certum eſt teneri ad omnia damna reſarcienda, cum ipſe omnium illorum ſit cauſa, quantum ad ſingulos, conſtabit ex quæſito ſeq.

71 Quæres 1. an omnes, & ſinguli, qui in bello iniuſto deprædantur teneantur reſtituere in integrum, ſeu vt alij proponunt, an omnes qui ad bellum iniuſtum concurrerunt teneantur in ſolidum ad reparationem damnorum, ad reſarcienda nocumenta, quæ in bello illata ſunt, an ſolum teneantur ad ſpecialia nocumenta vel damna, quæ quiſque intulit? Conueniunt omnes, quod primus belli auctor tenetur ad omnia dãna reſarcienda. Vnde ſi iſte ſit Princeps, ipſe primo loco tenebitur. Si fuerunt Conſiliarij qui Principi bellum iniuſtũ ſuaſerunt, iſti primo loco tenebuntur, quod ſi iſti ſatisfaciant, liberatur Princeps ab obligatione; & è contra, ſi Princeps quando fuit primus belli auctor, ſatisfaciat, alij liberantur, niſi res extet, vel niſi facti ſũt locupletiores; qui enim rem alienam in ſpecie retinet, tenetur eam reſtituere, & qui rem etiam bona fide conſumpſit, tenetur de eo in quo factus eſt locupletior. Deinde ſi Princeps, & Conſiliarij non reſtituant, teneãtur Duces, & tribuni quoad ea damna, quæ ſui milites eis iubentibus intulerũt.

72 Maior difficultas eſt de militibus gregarijs, quando ſcilicet in decurſu belli plures ſociantur, & ſe adiuuant, vt aliquam prędam capiant, vel aliquod damnum inferant, an ſcilicet omnes teneãtur in ſolidum, an ſolum pro parte quæ ſibi in diuiſione prædæ contigit, & pro rata damni illati? De qua re M. Serra hoc loco duas affert ſententias, licet non afferat illarum patronos. Prima ſent. eſt, quod vnuſquiſque teneatur in ſolidum. Hanc tenet Caiet. *infra q. 62. art. 7.* quem plerique ſequuntur; quorum ratio eſt, quia ex dictis militibus vnus ſine alio non auderet illud dãnum inferre, vel illam prædam capere, ac proinde quilibet iuuat, facitque alterum animoſiorem, & fortiorem, & ſic quilibet de omnĩ damno tenetur; vnde alijs non reſtituentibus, vel non reſarcientibus, tenetur iſte, vel ille. Sed quis non videt huius ſententiæ difficultates; nam in primis ex tot militibus diripientibus prædam, aut inferentibus damnũ, quomodo ſciri poteſt, quod iſti, vel alij reſtituerint; alij enim occiſi ſunt, alij fugierunt, alij diſperſi. Deinde dato quod vnus ſcire poſſit quod alij non reſtituerunt, eſt ne iſte grauandus ad totam rei reſtitutionem, cum poſſit eſſe maxima ſumma, & damnum maximũ. Nec vnquam vnus inducetur ad reſtituendum id, quod alijs contigit. Satius erit, quod reſtituat quod ſibi contigit.

73 Eſt ergo ſecunda ſententia cõmunior, probabilior, & ſuauior, quod ſinguli milites, qui ad prædam concurrerunt, vel damnum intulerunt, etiamſi ſimul cum alijs pugnent, prædam capiant, damnum inferant, ſolum tenentur ad partem prædæ, quæ ſibi contigit, & ad ratam damni ſibi correſpondentis. Sic tenet Lorca ex Sylu. Gabr. & Petro Nauar. *hoc loco diſp. 53. n. 5.* quibus addo Palud. *in 4. diſt. 15. q. 2. n. 30.* vbi ſic habet. *De exercitu autem ſciendum, quod quando conſtat Dominum habere iuſtum bellum, ſubditi tenentur iuuare: vel quando dubium eſt: quando autem eſt certum de oppoſito, peccant obediendo; ſed quia non ſunt principales, nec vnuſquiſque eſt adiuans talis, quod ſine eo non fieret prædatio, non tenetur reſtituere omnia ſpolia exercitus, ſed ſolum quantum ad eum peruenerit*; hæc ille. Ratio eſt, quia concurſus huius militis gregarij, aut illius in particulari, non eſt ſufficiens vt iſte, aut ille, ſiue quicumque alius in particulari cenſeatur cauſa ſufficiens non ſolum omnium dãnorum, quæ in bello fiunt; ergo neque illius quod fit v. g. ab vna cohorte, vel ab vno tertio. Tum quia aliàs ſequeretur quod omnes milites tenerentur in ſolidum ad omnia damna, quæ à toto exercitu fiunt, cum omnes ſimul animẽtur, & fortiores fiant. Tum etiam quia ſecun-

Digitized by Google

ſecundum hanc ſententia geritur negotium vtile damnificatorũ, cum hoc modo poſſint aliquid habere, & reſtitutio facilis, & ſecundum priorem ſententiam difficilis, & moraliter impoſſibilis reddatur.

74 Quæres 3. quid facere debeant milites qui ignoranter pugnarunt in bello iniuſto? Reſp. quod quandiu milites ignorant iniuſtitiam belli, nihil facere tenentur, dummodo ignorantia probabilis ſit, ſeu quæ adhibita morali diligentia vinci non potuit, quod maximè verũ eſt, quando ſecuti ſunt Principem cuius ſunt ſubditi. Quocirca non tenentur reſtituere illa quæ ex hoſtium ſpolijs bona fide conſumpſerunt, neque tenentur reſarcire damna, quæ bona fide intulerunt. At vbi ſciunt bellum eſſe iniuſtum, debent ſtatim deſiſtere, & reſtituere ea quæ ex hoſtiũ ſpolijs apud ſe habent, & id in quo facti ſunt locupletiores, vt iam notauimus, & tradunt omnes. Ex quibus patet quid dicendum ſit de illis, qui ſubditi non ſunt: Nam vel iſti dubitant de iniuſtitia belli, & ſi conſtet poſtea bellum fuiſſe iuſtum, ad nihil tenentur, ſicut nec Princeps, quem iuuarunt ad nihil tenetur; quod ſi conſtet de iniuſtitia, vel dubium ſit de illa, & non vincatur, ad reſtitutionem tenẽtur, Principe qui eſt cauſa præcipua damni illati non reſtituente; ipſo autem reſtituente, ad nihil tenentur, iam conſtat ex dictis.

75 Quæres 4. ad quid teneatur, qui bona fide bellum iniuſtum geſſit, ſed poſtea comperit eſſe iniuſtum. Reſp. ex dictis, quod ſtatim ac Princeps cognoſcit belli iniuſtitiam, tenetur ab eo ceſſare, quod ſi non ceſſet, incipit eſſe malæ fidei actor, ac proinde omnia dãna ſecuta à die qua incepit eſſe actor malæ fidei, tenetur reſarcire. Quod ſi ceſſet; tenebitur reſtituere quæ in ſpecie extant, & id in quo factus eſt locupletior. A cæterorum autem reſtitutione excuſatur; quia bona fide, & ignorantia inuicibili conſumpta ſunt. Nam vt aduertimus *in tract. de reſtit.* bona fides, & ignorantia inuincibilis liberant ab obligatione reſtitutionis, quæ oritur ex iniuſta acceptione, vel ex leſione, & ſolum tenetur obligatione quę oritur ex re accepta quando extat in ſpecie, ſeu quando res permanet in ſe, vel in ſua virtute, quod tunc eſt, quando accipiens factus eſt locupletior, de quo *loco cit. de reſtit.*

DVBIVM VI.

An poſſit dari bellum ex vtraque parte iuſtum.

76 OMnes conueniunt, quod poſſit dari bellum ex vtraque parte iuſtum, formaliter non materialiter; formaliter quidem ratione ignorantiæ inuincibilis, quæ facit iuſtum præſumptiuè, ratione cuius præſumptionis poteſt ille actus ad virtutem iuſtitiæ pertinere. Hæc ignorantia facilius poteſt habere locum in ſubditis, & militibus, qui cauſam belli tanto examine diſcutere nõ tenentur, quam Principibus bellum gerentibus.

77 Difficultas eſt, an bellum poſſit eſſe iuſtũ materialiter & formaliter ex vtraque parte, de qua re. Prima ſententia negat. Sic Lorca hoc loco *diſp.* 53. *n.* 25. Valentia *diſp.* 3. *q.* 16. *pun.* 2. Becan. *cap.* 25. *q.* 7. & alij, admittens, quod poſſit quidẽ bellum eſſe iuſtum formaliter ex vtraque parte, quatenus ignorãtia inuincibilis vnius partis facit bellum eſſe formaliter iuſtum, cum actus ex ignorantia inuincibili factus non ſit malus, non ſit iniuſtus, ſed poſſit eſſe iuſtus, & bonus, niſi ex aliquo prauo fine, vel circunſtantia afficiatur; non tamen materialiter, cum vna, eandemque res non poſſit eſſe ex ęquo duorum, aut plurium. Quod maximè verum videtur in noſtro caſu, cum enim inimici ſint contrarij, neceſſariò habere debent contrarium ius, ſeu contraria iura, ac proinde neceſſe eſt, quod vnum ſit iuſtum, & aliud iniuſtum.

78 Noſtra ſententia ſeq. concl. explicatur. *Poteſt dari bellum iuſtum, non ſolum*

Digitized by Google

ſolùm formaliter, & ratione ignorātiæ, ſed præciſa quacumque ignorantia, ac proinde iuſtum formaliter, & materialiter, ex vtraque parte. Sic expreſsè tenēt communiter Iuriſtè, præſertim Fulgoſius *in l. ex hoc iure. ff.* de iuſtitia, & iure. Alciat. *in Paradoxis lib.2. cap. vlt.* & alij, & debēt tenere omnes qui putant quod poſſit bellum indici ſecundum opinionem probabilem, quod res ſit ſua, & alter poteſt eam rem defendere etiam ex opinione probabili, quod ſit ſua, quod in ſeq. ratione expendemus.

79 Probatur 1. nam demus, quod Regnum aliquod, vel Prouincia aliqua æquali probabilitate ad duos Principes pertineat, & neuter ſit in pacifica illius poſſeſſione, tunc vnus poteſt aduerſus alium, bellum gerere pro recuperando regno illo, vel illa Prouincia, ſi enim vnus impediat alium, poteſt impeditus bellare aduerſus impedientem, & impediens poteſt ſe defendere, & bellare contra impeditum, ne Regnum, aut Prouinciam conſequatur; ſed tunc bellum eſt ex vtraque parte iuſtum non ſolum formaliter, ſed etiam materialiter; ergo, &c. Maior conſtat ex dictis ſupra. Minor probatur, nam ius bellandi, quod confert opinio probabilis, non eſt ius præſumptum, & fundatum in ignorantia inuincibili, ſed eſt ius verum non ſolum formaliter, ſed etiam materialiter fundatum in opinione verè probabili; ergo tunc bellum erit vtrinque iuſtum iuſtitia non ſolum formali excuſante à peccato, ſed materiali, fundàta in cognitione opinionis probabilis tribuentis ius ad proſequendam, & conſequendam rem probabiliter ſuam.

80 Probatur 2. nam qui aliquam ciuitatem oppugnat, poteſt occidere innocentes, ac proinde etiam cōtra eos bellum gerere, quando alio modo non poteſt ciuitatem capere, eamque ſibi ſubijcere; & ex alia parte ipſi innocentes poſſunt ſe ab oppugnatoribus defēdere, & aduerſus eos bellare, ſed in hoc caſu bellum ex vtraque parte eſt iuſtum, & tamen nulla interuenit ignorantia; ergo, &c.

81 Confirmatur 1. à ſimili, nam damnatus ad mortem iniuſtè ob delictum falsò probatum, poteſt executioni ſententiæ iuſtè ſe opponere, & non ratione ignorantiæ; & ex alia parte miniſtri iuſtitiæ iuſtè ſententiam exequuntur, & non ratione ignorantiæ, ſed ſcientiæ quæ ſequitur allegata, & probata; ergo hoc idem dicendum eſt in noſtro caſu. Confirmatur 2. alio ſimili exemplo, nam captiuus, ius habet fugiendi, & Dominus ius habet detinendi. In carcere poſitus fugere poteſt, & miniſtri iuſtitiæ ius habent detinendi, &c. ergo ſi in his, & ſimilibus caſibus datur ius vtrinque non ſolum formaliter, ratione ignorantiæ inuincibilis, ſed etiam materialiter, & à parte rei; ita & in noſtro caſu.

82 Nec fundamentum oppoſitæ ſententiæ aliquid probat, nam licet iura inimicorum ſint contraria, non tamen vnum eſt verum, & alterum falſum, ſed vtrumque poteſt eſſe probabiliter verum ex diuerſis principijs, medijs, ſeu motiuis; ſicut enim inter duos particulares litigantes, res poteſt eſſe probabiliter vtriuſque, & vterque poteſt litem proſequi, vt rem conſequatur, ita inter duos Principes contingere poteſt, vt res ſit probabiliter vtriuſque, ac proinde vterque per bellum conari poteſt rem conſequi, &c.

DVBIVM VII.

Quid liceat tempore belli iuſti circa innocentes, eorumque bona.

83 QVantum ad præſens attinet omnes iſti dicuntur innocentes, ſcilicet infantes, mulieres, monachi, ſeu Religioſi tum choriſte, tum nō choriſte, ſeu donati, aut conuerſi, Presbyteri, Ruſtici ad agriculturam attendentes, & in agris laborantes; Legati, & oratores, obſides; Peregrini, & exteri, mercatores, & artifices qui ad ſuas artes attendunt, armaque non

non capiunt. De his omnes dicunt, quod non poſsint licitè occidi ex intentione, per ſe, & directè. Ratio clara eſt, nam bellum pœna grauiſsima eſt, ac proinde non niſi propter culpam infligitur; ſed innocentes non ſunt in culpa; ergo in bello occidi non poſſunt.

84 Tamen omnes etiam volunt, quod per accidens poſſit innocentes occidi, aliudq; damnum inferri, vt dum fit aliquid ad comparandam victoriam ex quo innocentes occidantur, lædantur, aliuduè malum ſuſtineant. Sit exemplum, poteſt vrbs vallata impugnari, iniectis iaculis ac tormentorum globis, licet veriſimile ſit, quod aliqui innocentes occidentur. Item poſſunt euerti turres, fortalitia, mœnia, &c. ſulphureo igne ſubiecto, licet ſimul tam innocentes, quam nocẽtes corrui, & opprimi debeant. Ratio communis eſt, quia oppreſſio innocentium eo in caſu accidentaria eſt, & non directè, & per ſe, ſeu ratione ſui intenta, ergo ob maius bonum permitti poteſt, vt ſcilicet victoria habeatur. Non enim tenetur, qui bellum iuſtum gerit deſiſtere à conſecutione proprij iuris propter incõmodum quod inde redundat in innocentes. Tum quia vbi finis licitus eſt, etiam media fine quibus conſequi nequit, licita ſunt, ſed finis belli, qui eſt victoria, licitus eſt, ergo etiam media, quæ ſunt inijcere tormentorum globos, turres euertere, licita erunt, licet inde innocentes occidantur. Tum etiam quia in eo caſu mors innocentium non eſt imputanda belligerantibus, cum eam non intendant, ſed ſolum permittant, vtentes iure debito.

85 Eſt tamen aduertendum, quod vt doctrina tradita habeat verum, in dicto caſu conſiderandũ eſt, an finis belli præponderet morti innocentium, & dãnis eorum, quia non eſt licitum propriã vtilitatem, aut commodum quærere cum aliorum iactura. Vnde ſi damna innocentium nihil, aut parum deſeruirent ad finem belli, non poſſent iuſtè inferri. Quocirca ſi bellum geri poteſt abſque eo, quod innocentes damnificentur, id fieri debet. Hinc reprehendi debent belli duces, & alij qui ſpoliant innocentes agricolas, quando illorum ſpolia parum, aut nihil deſeruiunt ad obtinendam victoriam, vt ad capiendam ciuitatem.

86 Sed quæres 1. an ad confirmandam pacis ſecuritatem liceat occidere tam nocentes, quam innocentes? Detur caſus, quod Princeps capiat ciuitatem quę rebellauit, & ſi non occidantur habitatores illius, iterum rebellabunt, an poſſit tunc Princeps occidere tam nocentes, quam innocentes? Aliqui affirmant. Sed nec quantum ad nocentes, nec quantum ad innocentes admitti debet, ita quod nullo modo poſſit Princeps quemquam occidere ad firmandam pacis ſecuritatem; vel ne in poſterum ciuitas v. g. amplius rebelletur. Ratio clara eſt, quia nullus occidi, aut puniri poteſt pro crimine nondum patrato, ſed futuro, niſi iam crimen ſit tentatum, tunc enim puniri poterit tentatio criminis, cum crimen tentatum ſit verum crimen licet nondum completum; ſed in tali caſu crimen non eſt tentatum, nec conſumatum; ergo pro eo nullus puniri poteſt. Tum quia non eſt certum, quod ſit futura rebellio, & ſi futura eſſet, non per iſtos qui occidentur; ergo, &c. Vnde abſolutè dicendum eſt, quod pro ſtabilienda pacis ſecuritate, nullus occidi poſſit.

87 Quæres 2. an bona innocentiũ poſſint in bello iuſto diripi, & deuaſtari? Reſp. affirmatiuè, non per ſe, & ex intentione, ſed per accidens, inquantum eſt neceſſarium ad finem belli conſequendum, maximè quando creditur, quod aduerſarij ſint illis vſuri. Difficultas eſt, an ſint poſtea reſtituenda? Non procedit difficultas de bonis mobilibus iam bona fide conſumptis; ſed de immobilibus, vel mobilibus extantibus, quando certum eſt, quod ſunt innocentium, & dico, quod iſta reſtitui debeant ſuis dominis innocentibus. Ratio eſt, quia Princeps gerens bellum nõ poteſt petere reſtaurationem nocumentorum

ex bonis innocentium, ſed nocentium, præſertim Principis & communitatis, vel etiam ex bonis confuſis, & permixtis nocentium, & innocentium, non tamen ex bonis, quæ manifeſtè ſunt innocentium. Nam Princeps poſtquam per bellum rem ſuam recuperauit à nocentibus, ab iiſdem repoſcere debet nocumentorum reparationem. Vnde quando paciſcimur cum hoſtibus, vt nobis condignam præſtent ſatisfactionem pro damnis illatis, ſimul paciſcendum eſt, vt reſtituant innocentibus, quæ ab illis ſublata ſunt.

88. Quæres 3. an tempore belli licitum ſit nocere rebus eccleſiaſticis. Reſp. quod licet res eccleſiaſticæ ſint exemptæ, tamen tres caſus communiter aſſignantur in quibus licitum eſt illis nocere. Primus eſt, quando Eccleſiaſtici miſcent ſe bellis ciuilibus, adiuuando hoſtes, militando cum illis, & alia ipſis prohibita, & indecentia exercendo. Secundus, quando hoc nocumentum non ex intentione, non directè, non ex propoſito, ſed per accidens, & præter intentionem infertur, vt quando alia via victoria obtineri nō poteſt. Sic Sylu. *verb. bellum*, & alij communiter. Tertius, quando Eccleſia eſt incaſtellata, ſeu more caſtri munita, quòd prohibetur fieri *cap. Sanctorum Patrum* 10. *q.* 1. Notat autem Sylu. *d. verb. bellum q.* 5. quod Eccleſia duobus modis poteſt dici incaſtellari; vno modo ad inferendam vim vel iniuriam hoſtibus, & ad eos oppugnandos, & hoc eſt, quod prohibetur citato cap. Alio modo poteſt Eccleſia incaſtellari ſolùm ad defenſionem innocentium, rerumque eorum, vt ſunt Eccleſiaſtici, & Laici innocētes, de quibus *nu.* 82. & hæc incaſtellatio Eccleſiæ non eſt prohibita. Quando Eccleſia eſt incaſtellata primo modo, poteſt demoliri, dirui, incendi, expugnari. Quod ſi ſit incaſtellata ſecundo modo, nulla vis eſt ei inferenda, neque perſonis innocentibus in ea exiſtentibus. Poterunt tamen auferri arma bellica, & alia quæ inimicis poſſunt eſſe infeſta, ſi ibi congregentur, vt poſtea hoſtes vtantur.

89 Quæres 4. an innocentes poſſint in ſeruitutem redigi in bello iuſto? Prima ſententia eſt, quod innocentes poſſint in ſeruitutem redigi. Hanc tenent Molina *to.* 1. *tract.* 2. *diſp.* 120. Coninch. *diſp.* 31. *dub.* 7. *n.* 112. Palaus *to.* 1. *tract.* 6. *diſp.* 5. *pun.* 4. *n.* 13. Becan. *cap.* 25. *q.* 13. *concl.* 3. & alij. Secunda ſententia cui vt probabiliori adhæreo, tenet, quod innocentes non poſſint in ſeruitutem redigi. Hanc tenent communiter expoſitores D. Thomæ hoc loco, & eam mordicus defendit Lorca hoc loco *diſp.* 54. *num.* 20. *cum ſeq.* Hurtad. *diſp.* 164. *ſect.* 11. §. 107. & alij.

90 Probatur, nam licet innocentes poſſint ad habendam victoriam, quando aliter haberi non poteſt, per accidens occidi, non tamen in ſeruitutem redigi, redactio namque in ſeruitutem non poteſt non eſſe intenta directè, ergo &c. Tum quia ſeruitus eſt maxima ærumnarum, & non poteſt eſſe victori neceſſaria directè ad comparandam victoriam, ſicut eſt indirecta occiſio innocentium; innocentes namque intantum indirectè occiduntur, in quantum, ſine ea occiſione qua turris v.g. demolitur, victoria haberi non poteſt. Sed redactio in ſeruitutem ad nihil deſeruit; ergo. Minor probatur; nam vel innocentes rediguntur in ſeruitutem poſt victoriam, & hoc ad nihil deſeruit, cum iam ſit parta victoria: vel rediguntur in ſeruitutem ante partam victoriam, & neque hoc deſeruit, cum ex redactione in ſeruitutem innocentium, non minuantur vires hoſtium, ſed potius augentur, cum non amplius debeant paſcere innocentes. Vnde videmus, quod aliquando inimici expellunt ſuos innocentes, vt non cogantur eos paſcere, & victualia ſeruētur pro ſuſtentatione militum ciuitatem defendentium. Tum etiam quia non videtur quo bono fine redactio innocentium in ſeruitutem honeſtari poſſit. Non ratione pœnæ, cum nulla pœna poſſit innocenti inferri: neque in prudentem prouidentiam ne capiti rebellent, quia vt dice-

dicebamus pœna maturari non poteſt, nec infligi ob peccatum futurum.

91 Occurrunt 1. aduerſarij, quod etiam Hebræi redigebant in ſeruitutem innocentes, & tamen de hoc non fuerunt reprehenſi; ergo. Nam contra eſt, quia intantum Hebræi redigebant innocentes in ſeruitutem, inquantum hoc ſibi præcipiebatur à Deo, ſicut intantum omnia etiam animalia occidebant, & igni dabant, in quantum Deus id imperabat; Deus autem eſt Dominus vitæ, & mortis.

92 Occurrunt 2. quod tam innocẽtes, quam nocentes ſunt partes Reipublicæ, quælibet autem pars puniri poteſt ob delictum totius. Sed contra, nam licet pars non habens diſtinctam voluntatem à toto puniri poſſit ob delictum totius, non tamen pars quæ habet diſtinctam voluntatem ab alia, vel alijs compartibus, vbi enim ſunt diſtinctæ voluntates, poſſunt eſſe diſtincta delicta, ac proinde ob delictum vnius non poteſt alia pars puniri, niſi in delictum illius conſenſerit, ſed tunc non eſt innocens, ſed nocens.

93 Obijciunt 1. nam victores ſuccedunt in ius Reipublicæ victæ, ſed reſpublica victa, & alia quælibet habet ius in libertatem ſuorum ciuium; ergo hoc ius tranſit ad victores. Vnde ſicut reſpublica poteſt tempore neceſſitatis vendere libertatem ſuorum ſubditorum; ita victores poterunt victos innocentes in ſeruitutem redigere. Tum quia non minorem poteſtatem habet Reſpublica in libertatem ſuorum ſubditorum, quam habeant ipſi ſubditi; ſed ſubditi poſſunt ſuam libertatem vendere, ergo id ipſum facere poterit Reſpublica tempore neceſſitatis; hoc autem tranſit in victores. Tum etiam quia Pater neceſſitate vrgẽte poteſt filios libertate priuare, ergo à fortiori id poterit Reſpublica, &c. Reſp. concedendo maiorem, imò & totum argumentum; ex iure namque quod habet reſpublica in libertatem ſuorum ciuium, non ſequitur quod victores poſsint redigere in ſeruitutem innocentes, ſed ſolum ſequitur, quod poſsint id facere in ſuos ſubditos, quod reſpublica facere poteſt tempore neceſſitatis. Reſpublica autem tempore neceſſitatis ſolùm poteſt libertatem ſuorum ciuium vendere, & hoc idem facere poterunt victores; victores namque non ſunt in extrema neceſſitate, vt pro communi bono poſſint innocentes in ſeruitutem redigere. Et ſic innocentes non poterunt redigi in ſeruitutem.

94 Obijciunt 2. nam dantur plures leges tum Eccleſiaſticæ, tum ciuiles, agentes de ſeruitute captorum in bello iuſto, ergo, &c. Reſp. concedendo antecedens, & negando conſeq. illę namque leges non intelliguntur de innocentibus in bello captis, & in ſeruitutem ritè redactis, ſed de nocentibus.

95 Obijciunt 3. nam ex communi conſuetudine capiuntur fœminæ, & infantes Turcarum, cum tamen iſti ſint innocentes; ergo, &c. Reſp. hunc eſſe caſum in quo per accidens innocentes in ſeruitutem rediguntur licitè, vt ſcilicet bellantium vires aut minuantur, aut non ita creſcant. Tum quia in caſu Turcarum victoria non eſt parta, ſed bellũ eſt diuturnum, quando autem bellum eſt diuturnum expedit inimicis inferre quæcumque nocumenta, vt eorum vires extenuentur, & numerus eorum qui poſtea bellare poterunt, diminuatur, & hoc modo, in hocque ſenſu iuſta putatur cõſuetudo depredandi Turcarum, Sarracenorumque oppida, & captiuandi, ducendique in ſeruitutem eorum infantes, & fœminas, maximè cum fortè ob hanc cauſam occidi poſſent, morſque in ſeruitutem commutatur; quod colligitur ex illo Deuter. 20. *Quando obſederis ciuitatem multo tempore, non ſuccides arbores, de quibus veſci poteſt; quoniam lignum eſt, & non homo, nec poteſt bellantiũ contra te augere numerum*. Vbi concedi videtur, quod illi omnes occidi poſſint; ex quibus bellantium numerus augeri poteſt, quod non currit parta victoria, vt noſtra reſolutio intelligitur.

96 Quæres 5. an liceat aliquando

in bello iuſto occidere obſides? Affirmat abſolutè Filliucius *to.2. tract. 29. cap.9. n.191.* quia inquit ea conditione dantur vt hoſtes fidem ſeruent, ſi enim occidi non poſſent, hoſtes contineri non poſſent, vt fides ſeruarent, & ſic nec pacis ſecuritas haberi poſſet, nec deuicti in officio continerentur. Cœterum hæc ſententia nullo modo admitti debet; cũ enim obſides, vt ſuppono ſint innocentes, ſequitur, quod occidi non poſſint; tum quia nullus occiditur ob peccata aliorum; ergo non ob hoc quod hoſtes non ſtent promiſſis, non ſeruent pacem, in ſuo officio non contineantur, non ſequitur, quod obſides innocentes occidi poſſint. Nec verum eſt, quod ad hoc dentur, vt ſi fides non ſeruetur occidantur, ſed vt non reſtituantur, ſi fides non ſeruetur. Et ſic tradunt Bonac. *de reſtit. diſp.2. q. vlt. ſect. 1. pun. vlt.* §.3. *n.*21. Molina poſt Victoriam *tom.*1. *tract.*2. *diſp.*120. Reginal. *to.* 2. *lib.* 21. *cap.*8. *n.*113. Villalobos *tom.* 2. *tract.* 5. *diffic.*12. *n.*16. & alij.

DVBIVM VIII.

An nocentes in bello capti, & iuſtè in ſeruitutem redacti, fugere poſſint.

97 PRima ſententia eſt, quod iſti licitè minimè fugere poſſint, niſi quando iniuſtè, malè, & crudeliter tractantur à dominis, aut quando ad malum ſolicitantur, vel à fide diuertuntur, &c. Hanc ſent. tenent Nauarr. *in ſumma cap.*17. *num.* 103. Lorca *diſp.*54. *memb.*2. *n.*29. & alij relati per Couarr. *in reg. peccatum, p.*2. §.11. *n.*6.

98 Noſtra ſent. ſeq. concl. explicatur. *Serui in bello iuſto capti fugere licitè poſſunt, non ſolum quando iniuſtè, & crudeliter à ſuis dominis tractantur, ſed etiam quando humaniter, & benignè, dummodo non fugiant animo euagandi, ſed repetendi patriam, redeundique ad ſuos.* Hæc concluſio nota eſt, & habetur *l. nihil intereſt, ff. de captiu. & poſtlim. reuerſ.* vbi ſic dicitur. *Nihil intereſt quomodo captiuus reuerſus ſit: vtrum dimiſſus, vel vi, vel ſallacia poteſtatem hoſtiũ euaſerit; ita tamen ſi ea mente venerit, vt nunc illuc reuerteretur.* Et Inſtit. *de rer. diuiſ.* §. *item ea,* ſic legitur. *Qui tamen ſi euaſerint noſtram poteſtatem, & ad ſuos reuerſi fuerint, priſtinum ſtatum recipiãt.* Et ſic tenent iuris prudentiæ Doctores, & Theologi communiter hoc loco. Videantur Duuallius *hic q.*16. *art.* 6. Valentia *diſp.*3. *q.*16. *pun.*3. Leſſ. *lib.*2. *cap.*5. *dub.*5. *n.*24. Palaus *to.*1. *tract.* 6. *diſp.* 5. *pun.*4. *n.*15. & alij. Ratio eſt, quia natura dictat, vt qui vi in ſeruitutẽ redactus eſt, ſi poſſit ſuam conſequi libertatem; & in ſtatum libertatis in quo eum natura poſuit reuerti poſſit, reuertatur; exẽplo auicularum, quæ dum in foueis detinentur ſemper quærunt fugere, & ſuã libertatem conſequi.

99 Limitatur 1. concl. quod ſi dominus ſeruum in fuga attingat, ei obediat, & ad locum ſuæ ſeruitutis non inuoluntariè redeat: fas enim non eſt ſeruo, quandiu ad ſuos non eſt reuerſus, vt vi contra ſuum dominum reſiſtat. Patet ex eo, quod quandiu ſeruus fugit, nondum plenam libertatem adeptus eſt, & cum adhuc legitima domini poſſeſſio perſeueret, vt iuſtè eum reducat, ipſi obedire tenetur, aut ſaltem non reſiſtere, vt non reducatur. Exemplo incarcerati, qui ſecundum omnes effugere poteſt effringendo carcerem, quod ſi à cuſtodibus, & lictoribus recipiatur, non poteſt reſiſtere, ſed debet eis morem gerere; vnde licitè puniri poteſt, etiam ſi abſque peccato aufugerit. Idem dicendum de ſeruo. De quibus plura dixi in meo tract. *de iuſt. & iure.*

100 Limitatur 2. vt non procedat, quando ſeruus fidem dedit non fugiendi, tunc obligatur non fugere ſpeciali titulo fidelitatis, quod maximè verum habet ſi iuramentum adhibuiſſet. Igitur Chriſtiani à Turcis capti, poſſunt non ſolum fugere, ſed etiam dominorum ſuorum bona diripere, titulo tum iniuſti belli, quod Turcæ cum Chriſtianis perpetuò

Digitized by Google

petuò gerunt, & titulo tyrannicæ occupationis terrarum Chriſtianorũ, ex quo oritur facultas inferendi eis quodcumque nocumentum.

101 Cœterum obſeruandum eſt, quod cum diximus in prima limitatione quod ſi Dominus ſeruum in fuga attingat debet ei obedire, &c. intelligi debet de ſeruis in bello iuſto captis, non de illis qui capti ſunt in bello iniuſto, vt ſunt Chriſtiani à Turcis capti, iſti enim poſſunt ſemper dominis reſiſtere, & fugere ſi poſſint. Item obſeruandum, quod ſerui in bello iuſto capti dum fugiunt, nihil auferre poſſunt à Dominis, vt facere poſſunt Chriſtiani à Turcis ob titulos dictos, & tradunt Lorca *diſp.* 54. *memb.* 2. *n.*26. Solorzan. *de Indiarum iure lib.* 2. *cap.*10. *n.*24. *& cap.* 11. *n.*45. Nald. *v. Chriſtianus*, *& v. ſeruus* Martha *de iuriſdict. p.*1. *cap.* 24. *à n.*46. & alij.

102 Sed quæres 1. an mancipium Chriſtianum à Iudæo poſſeſſum fiat liberum? Reſp. affirmatiuè, ita decernitur *l. vnic. C. ne mancip. Chriſt. & l. Deo nobis, C. de Epiſc. & Cleric. §. his ita diſpoſitis*, vbi dicitur, quod Iudæus ſeruũ Chriſtianum inuitum in ſeruitio non detinet. Et quod Iudæi ſeruos à profeſſione Catholicæ fidei non impediant, & quod ſeruus profeſſurus fidem Catholicam, miſſo Iudæi miniſterio liber fit. Item quod ſerui Iudæorum per acceſsũ ad fidem catholicam libertatem nacti, ſi Iudæus Dominus ad catholicam profeſſionem acceſſerit, non incidunt in primam ſeruitutem. Hæc in dicta lege. Ex quibus infertur, quod ſi Iudæus, vel Paganus, vel Hæreticus, ſeruum iam Chriſtianum quocumque titulo poſſideat, eo ipſo ſeruus ille libertatem conſequitur, nullo perſoluto pretio. Quod ſi poſſideat ſeruum nondum Chriſtianum, & ille baptiſmum ſuſcipere voluerit, eo ipſo, quod fuerit effectus chriſtianus, libertatem conſequitur; vnde eſto, quod dominus poſtea fidem ſuſcipiat, non ob id ſeruus amittit libertatem. Et ſic tradunt Doctores in *d. l. Deo nobis*.

103 Quæres 2. an idem dicendũ ſit de mancipijs, ſeu ſeruis chriſtianis, quod ſcilicet libertatem conſequantur ſi eorum Domini in Tribunali S. Inquiſitionis damnentur de crimine hæreſ. aut Apoſtaſiæ. Reſp. affirmatiuè; ſic reſoluunt Alphonſus à Caſtro *lib.* 2. *de iuſta hæret punit. cap.* 7. Iacob. Simanch. *de cathol. inſtit. tit.* 61. *nu.* 8. Franc. Penia *ad* 3. *p. direct. Inquiſit. q.* 119. *comment.* 168. & alij communiter.

104 Quæres 3. an ſerui, ſeu mancipia ſiue in bello iuſto capta, ſiue quocumque modo habita acquirant libertatem ſi fiant Clerici? de ſeruis non inordinandis agitur in *tit. de ſeruis non ordin. in decret.* & *diſt.* 54. *in decreto.* Item in *auth. ſi ſeruus*, vbi dicitur, quod ſi ſeruus non contradicente Domino fiat clericus libertatem acquirit. Quod ſi ignorante Domino clericatum aſſumat, intra anni ſpatium reuocari poteſt. Item quod fugiens ex monaſterio in domini redit poteſtatem. Vnde Menoch. *de præſumpt. lib.* 6. *præſumpt.* 74. *n.* 1. ex hac auth. dicit, quod cum Dominus ſcit ſeruum ſuum clericari, & non impedit, eum libertate donare præſumitur. Annus autem computandus ad reuocandum ſeruum, non eſt à tempore quo ſeruus ordinatus eſt, ſed à ſcientia domini. Sayr. *de cenſur. lib.* 6. *cap.* 54. *n.* 5. Campan. *in diuerſ. iuris Canonici Rubr.* 11. *cap.* 8. *n.* 12. *& alij*.

DVBIVM IX.

Cuius ſint bona in bello iuſto capta, ſeu ad quem pertineant.

105 Communis reſolutio eſt, quod bona immobilia in bello iuſto capta, ad Principem pertineant, vel quia pro illis bellum indictum eſt, vt ea recuperaret, vel ſi ſunt alia, ſibi debentur in compenſationem expenſarum, & periculorum, &c. aut in compenſationem iniuriæ illatæ, pro qua vindicanda bellum illatum eſt, & illa bona capta. Obſeruandum tamen eſt, vt non ſit exceſſus, ſed indicio prudentum omnimo-

nimoda ſeruetur æqualitas.

106 Cœterum bona mobilia regulariter afficiuntur capientium; niſi conſuetudo ſit alicubi in contrarium, ex hoc enim milites alacrius excitantur ad bellum. Maior difficultas eſt, quando bona quæ ab hoſtibus excipiuntur, ſunt furto ſublata, vt ſi Chriſtiani accipiant bona à Turcis, quæ non ſunt ipſorum, ſed ab alijs ſiuè Chriſtianis, ſiue alijs furto ſuſtulerunt. Sicut etiam ſunt bona quæ inimici furto abſtulerunt ab alijs, & noſtri milites ab ipſis accipiunt. Non procedit difficultas de bonis immobilibus, cum certum ſit, quod iſta reddi debeant ſuis dominis. De bonis ergo mobilibus furto ab inimicis ſublatis, procedit difficultas, quando à noſtris in bello capiuntur.

107 De qua prima ſententia eſt, quod poſſint retineri. Sic Valentia *hic diſp.3. q.16. pun.3.* Couar. *in reg. peccatum p.3. §.11. n.7.* & alij. Secunda ſententia eſt Molinæ *diſp.* 18. Coninch. *diſp.*51. *dub.7. n.*122. & aliorum dicentium, quod licet iure naturæ ea bona ſuis dominis ſint reſtituenda, iure tamen Cæſareo, & Caſtellano fiunt capientiū, ſi hoſtes ea deportarunt ad præſidia, & loca tuta. Addunt illi, quod leges Cæſareæ, & Caſtellæ non debeant extendi ad bona ſublata ab ijs, qui iuri Cæſareo & Caſtellæ nō ſunt ſubiecti. Vnde ſi bona quę Hiſpani vſurpāt à Turcis, Turcę accepiſſent à Gallis, non poſſent Hiſpani ex vi illarum legum ea retinere, ſed deberent reſtituere Gallis, & è contra ſi Galli accipiant à Turcis bona, quæ acceperunt ab Hiſpanis, aut Italis, deberent Galli dicta bona ſuis dominis reſtituere, quia Galli, & Hiſpani non ſubduntur ijſdem iuribus. Cœterum hæc ſententia non placet, ſicut nec præcedens; nam illæ leges non ſunt diſpoſitiuæ, & translatiuæ dominij illorum bonorum in capientes, vt ſunt leges vſucapionis, & præſcriptionis ad tollendas lites, & ſic ob bonum commune, & ob negligentiam dominorum; cum in noſtro caſu hæc non currant, ſed ad ſummum ſunt peruiſiuæ; ergo cum res ſemper Domino clamet, domino eſt reſtituenda. Secus oſtendant, quo titulo, qua ratione verus dominus ſine ſua culpa ſuæ rei dominio priuetur. Ex quibus patet falſitas primæ ſent.

108 Tertia ſententia eſt, quod iure Gentium communi conſuetudine approbante dicta bona fiant capientium. Sic Palaus *to.1. tract.6. diſp.5. pun.4. n.*22. nec diſſentire videtur Emanuel Sà *verb. bellum n.*26. cui aliqui ſubſcribunt. Sed neque hæc ſententia placet, non enim video hoc ius gentium transferens dominium rei ab vno in alium ſine ſua culpa. Nullus namque debet re ſua priuari ſine ſuo conſenſu, aut ſine culpa, ob bonum commune. Deinde ſi illa tranſlatio dominij eſt iuris gentium non indiget approbari communi omnium nationum conſuetudine. Tum quia ius Gentium, & communis conſuetudo non poteſt tollere id, quod eſt iuris naturalis; quocirca cum iure naturali facta rerum diuiſione res ſit ſui domini, & non poſſit ea priuari ſine ſua voluntate, aut culpa ſaltem ciuili, ſeu negligentia, ſequitur, quod nulla conſuetudine introduci poteſt, vt dominus ſua re priuetur, & tranſeat ſine ſua voluntate, & culpa in rapientes.

109 Minus placet ſententia Hurtadi *diſp.* 169. *ſect.* 12. *§.* 119. vbi tenet ſententiam præcedentem, ſed cum duplici limitatione. Vna, quod hoſtis res alienas vexerit in Caſtrum, aliumuè locum tutum, vt poſſent ea tueri, à veris Dominis. Alia, quod nox interceſſerit earum rerum apprehenſionem, & ereptionem, ſeu expugnationem, & acceptionem. Nam ſi hodie hoſtis prædam agit, eamque ei ego eripio, reſtituenda eſt vero domino: ſi autem vigentiquatuor horæ elapſæ ſunt, licet non ſit in Caſtro, aliouè loco, dummodo ſit apud hoſtem, v.g. in naui, aut intra bellum, tunc cedit in dominium victoris. Deinde addit quod antiqui Romani excipiebant equos, & equas frænis aſſuetas, mulos onerarios, & alia ſimilia; at conſuetu-

Digitized by Google

ſuetudo obtinuit, vt hæc quoque ſint victoris, cui conſuetudini ſtandum eſt, vt ius gentium iuri.

110 Verùm iſta ſententia plura continet non ſuſtinẽda, nam quid refert, quod hoſtis res alienas vexerit in Caſtrum, aliumuè locum tutum, ad hoc vt fiant accipientis, & fiat translatio dominij à vero dominio ad rapientem? Siue namque res ſit in loco tuto, ſiue non, ſunt Domini, & Domino clamant. Tum quia hoc dictum videtur pugnare cum poſteriori, quatenus dicitur ſufficere, quod res ſit apud hoſtem, v. g. in naui, aut intra bellum, vt cedat in dominium victoris. Præterea quid refert quod nox intercedat inter eorum apprehenſionem, ſiue furtum, & acceptionem, ab hoſte factam, nox namq; non poteſt eſſe ratio ad transferendum dominium à vero domino in hoſtem accipientem v.g. in victorem; his reiectis.

111 Noſtra ſententia ſeq. concl. explicatur. *Bona capta ab hoſtibus prædonibus, ſeu quæ ab alijs furto ſuſtulerunt non poſſunt retineri, ſed debent ſuis dominis reſtitui, ſi extant, quod ſi bona fide conſumpta ſunt, debent reſtituere id in quo facti ſunt locupletiores*. Hæc concl. expreſsè habetur *l. hoſtes, & l. latrones, ff. de captiuis*, vbi clarè decernitur, quod ea, quæ prædones capiunt, non cedant in dominium eorundẽ prædonum, ideoque à quocumque poſtea recuperentur, iuris dominis reſtitui debent. Vnde Duuallius *hoc loco q. 16. art. 5.* acriter noſtram concluſionem defendit, notãs, quod lex quam affert Couar. loco citato, non appareat adeo iuſta, cum Princeps non habet dominium vtile bonorum ſuorum ſubditorum, ac proinde de ijs ad ſuum arbitrium non poſſit diſponere, & à vero Domino earum dominiũ ſine vrgenti cauſa transferre. Fatetur tamen Duuallius, quod milites, & alij, qui dicta bona à prædonibus, & hoſtibus recuperant, debeant habere compenſationẽ pro laboribus, & periculibus, quæ ſubierunt. Communiter tamen milites dicta bona non reſtituunt, vel quia neſciunt fuiſſe furto ſublata, vel quia ea bona fide conſumpſerunt; vel quia difficile eſt inuenire dominum; vel etiam quia putant bona fide hoc eſſe priuilegium militum, vt ſibi retinere poſſint quæcumque in bello iuſto capiunt.

DVBIVM X.

De peccatis Principum bellum gerentium.

112 Dubium procedit, quando Principes iuſtum gerunt bellum; nam quando gerunt bellum iniuſtum, ſibi omnia peccata imputantur, quæ ex illo bello iniuſto ſequuntur, vti ſunt damna illata hoſtibus, expenſæ, grauamina, &c. Quando ergo Principes iuſtum bellum gerunt, tenentur perſoluere militibus promiſſa ſtipendia ſtatis temporibus, quantum fieri poteſt, alias peccant, & tenentur reſarcire omnia dãna inde ſecuta. Damna autem quæ ſequuntur ex non ſolutione ſtipendij militibus ad tria capita reuocantur. Nam alia proueniunt ipſis militibus, vt cum milites oppreſſi inedia, ſua vili pretio coacti ſunt vendere; ſimiliter ſi ob id incidant in morbum, & multa cogantur expendere in medicos, & medicinas. Item ſi contrahant debita, vt ſibi prouideant; Item ſi inutiles fiant ad ſibi victum poſtea lucrandum peracto bello. Alia damna proueniunt alijs ſuis ſubditis, aut extraneis non hoſtibus, quos milites neceſſitate coacti expoliauerunt nam gerens bellum, non ſoluens tempore debita militibus ſtipendia, cauſam dedit his damnis, nam per ſubtractionẽ ſtipendij compelluntur ad furta, ad latrocinia, ad rapinas, &c. quæ damna bellum gerens etiam ratione officij impedire tenetur, quod non facit, imò cauſam præbet non ſoluendo ſtipẽdia. Demum alia etiam damna ſequuntur Reipublicæ ex non ſolutione ſtipendij militum, nam aliquando ob id milites fugiunt, & cogitur Reſpublica alios ſubſtituere; item ob defectum ſtipendij milites

tes

tes non funguntur ſuo officio, nec generoſè decertant, & aliquando rebellant, & ad hoſtes confungiunt, atque ita victoria non habetur, bellum protrahitur, cum maximis Reipublicæ impenſis, cũ maximis ſubditorum damnis ex gabellis, alijſque grauaminibus; quorum omnium incommodorum cauſa cenſetur Princeps non ſoluendo militibus ſtipẽdia cum poſſit, & aduertere debebat antequam bellum gereret. Quocirca tenentur Principum conſiliarij, ſuggerere Principi, vt videat an habeat ſufficientem idoneitatem ad gerendum bellum, an ſcilicet ſit tã potens diuitijs, vt quàm diu bellum geritur, militibus ſua ſtipendia ſoluere poſſit, an ſit tam potens auctoritate, vt eos per ſubordinatos duces, in officio continere valeat. Puto tamen, quod pro bono communi, cum Princeps cogitur gerere bellum, maximè contra infideles, quod & milites debeant contentari tenuiori ſtipendio pro poſſe Principis, & etiam incolæ debeant aliqua tolerare.

113 Sed quæres 1. an quando Princeps non ſoluit militibus ſua ſtipendia hoc menſe, debeat menſe ſequenti ſupplere, ſoluendo duo ſtipendia: vnum pro menſe præterito, in quo non fuit ſolutum; aliud pro hoc menſe? Reſp. affirmatiuè, vtrumque namque ſtipendium debetur. Vnde neſcio quo fundamento alicubi hoc non fuerit obſeruatum; forte ideo fuit, quia Princeps non habebat pecuniã ad ſoluendum vtrumque, ac proinde milites cenſentur eo contentari.

114 Quæres 2. an quando Princeps non ſoluit militibus ſua ſtipendia, & moriuntur, teneatur ea ſoluere eorum hæredibus? Reſp. affirmatiuè, hæredes namque militum ſuccedunt in bonis, & iuribus eorum; vnde filij v.g. militis debent habere bona ſui Patris, vt equum, arma, pecuniam, &c. ſicut habere debet bona immobilia; nec maior ratio eſt, quare debeant ſuccedere in bonis immobilis, & non in mobilibus, & quibuſcumque iuribus. Et tamen non vidi alicubi hoc practicari, nec vidi, quod ſtipendia debita militibus ſtrenuè & generoſè mortuis, eorum hæredibus perſoluerentur; fortè hoc non fit, vel quia putantur non ſatisfeciſſe ſuæ obligationi, vel quia putantur multas rapinas, &c. feciſſe, ac proinde in pœnam illorum dicta ſtipendia non ſoluuntur. Conſuetum eſt etiam plerique in locis, vt trium, vel quatuor menſium ſtipendia militibus ſeruentur, vt eam ob cauſam, dum hanc debitam pecuniam apud ducem quaſi depoſitam habent, à fuga, & ſeceſſione retrahantur. Vidi etiã quod dum ſit militum dimiſſio, aliquid debiti ſtipendij ipſis detrahatur, quod puto fieri in pœnam furtorum, rapinarum, cædium factarum contra voluntatem, Capitaneorum, ducum, &c. licet multi innocentes ſint, cum ſufficiat eis communis præſumptio.

DVBIVM XI.

De peccatis Ducum, aliorumque officialium exercitus.

115 VAria ſunt iſtorum peccata; quæ tamen ad ſequẽtia capita reuocari poſſunt. Primò ergo peccant, quando plures milites repræſentant quam re ipſa ſint, vt ſic plura ſtipendia accipiant, ſibique retineant. Hoc peccatum grauiſsimum eſt; primò quia illa ſtipendia iniuſtè accipiunt. Secundò, quia eſt cauſa damnorum grauiſsimorum. Princeps namque credens, tot habere milites vel pro defendenda ciuitate, vel pro ea obſidenda, & capienda ſufficientes, alios non procurat, & ſic ciuitatem non defendit, ſed perdit, vel eam nõ capit, cum damno grauiſsimo; vt quia milites cæduntur, & res tota in magno diſcrimine conſtituitur; hoſtes tunc exardeſcunt, & inſolentes fiunt &c.

116 Excuſant dicti ſe duces, & officiales, quod plures repræſentent, vt fruantur ſtipendijs fictorum militum, & vocantur *piazze morte*, quia non habent

Digitized by Google

bent ſtipendia ſufficientia quibus viuant ſecundum ſtatum, & officium ſuum, vel quia ſtipendia ſuo tempore non ſoluuntur, & niſi per illa *piazze morte*, ſe adiuuarent, multoties non haberent quo viuerent. Se etiam excuſant, quia, inquiunt ſic faciunt omnes Duces cohortum, ac proinde videtur conſuetudo introducta, quam vel ſcit Princeps, vel facile ſcire poteſt, ac proinde cenſetur in eam conſentire. Vnde quando fit vulgo *la raſegna*, facilè poſſet ille defectus militum cognoſci. Cæterum iſtæ excuſationes non videntur ſufficere; nam ſi ſtipendia non ſufficiunt, non eant ad bellum; Princeps namque non niſi illa ſolita ſtipendia conferre intendit. Nec ex hoc quod ſolutio ſtipendij differatur licitum eſt aliena furari. Nec illa conſuetudo eſt legitimè introducta, quia dum fit vulgo *la raſegna* poteſt Princeps nõ aduertere illum defectum militum: quia tunc Duces ſubſtituunt fictos milites, pro ea occaſione, & poſtea tempore conflictus nõ apparent. Facilius excuſaui eos, quando faciunt comparere proprios ſeruos, quia iſti etiam in bello comparent, & ſuos Dominos adiuuant, defendunt, &c.

117 Secundò peccant duces, & alij Officiales, & miniſtri Principis parantes cibum, & potum, aliaque huiuſmodi pro ſuſtentatione militum corrupta, ex quo infirmitates, & mortes militum proueniunt, aliaque damna ſequuntur; tunc namque grauiſſimè peccant, & tenentur ad reparationem damnorum ſecutorum. Ad hoc peccatum reuocatur illud quando ſimulant ſe ea paraſſe quæ ad bellum ſunt neceſſaria, cum in minori quantitate parata ſint, ex quo defectu victoria haberi non poteſt; & plura dãna ſequuntur. Ad hoc item peccatum reuocatur illud, quando parant ea quæ ad bellum ſunt neceſſaria, ſed ſunt mala, falſa, & doloſa.

118 Tertiò peccant quando iter agunt, tenentes loca vicina ſuſpenſa, non manifeſtando quo ſint ituri, & diuerſuri, vt ſic extorqueant pecuniam à varijs locis, ne ibi milites diuertant, tunc enim populi grauantur iniuſtè. Nam licet duces poſſint per quem locum maluerint tranſire, non tamen illis conceditur, aut concedi poteſt, vt hanc electionem faciant venalem, & ſibi pecuniam extorteam retineant.

119 Quartò peccant, quando milites abſque neceſſitate exponunt certæ internecioni. Item quando ſine neceſſitate figunt caſtra in locis paluſtribus, & valde inſalubribus, cum periculo morbi, ſeu contagionis. Item quando vtuntur cambijs fictis, iniuſtis, vſurarijs in ſolutionibus ſtipendiorum. Item quando accipiunt pecuniam pro maiori militum numero, cum damno Reipublicæ. Item quando dimittunt milites veteranos, & eorum loco ſubſtituunt inexpertes minori ſtipendio ſoluto. Itemque quando ſubtrahunt ſtipendia militibus, eoſque poſtea permittunt vexare ruſticos, alioſque innocentes.

120 Demum peccant Duces, Officiales, & Miniſtri Principis ducentis exercitum, quando lucri cauſa admiſcent pulueri tormentario aliquid extraneũ vt carbonem in puluerem redactum in tanta quantitate vt non ſit aptus ad victoriam comparandam. Item quando plus pecuniæ exigunt à militibus pro cibo, potu, armis, veſtibus, alijſque neceſſarijs, quam ſit eorum valor. Itemque peccant, quando in deſignandis hoſpitijs, dant alicui militi tria, aut quatuor Chirographa, ad tres, vel quatuor domos diuerſas, vt in vnaquaque hoſpitio recipiatur, vt ſic in vna habeat hoſpitiũ & ab alijs accipiat pro hoſpitio pecuniam.

121 Sed quæres an præfectus arcis extra tempus belli, poſſit habere minores milites quam ſint à Principe præſcripti? Princeps pro cuſtodia arcis præſcripſit v. g. centum milites, & ſoluit ſtipendia pro centum; an præfectus arcis poſſit habere ſolùm quinquaginta, & pro ſe tenere ſtipendia aliorum quinquaginta. Affirmat Duallius *hoc loco q.16. art.4.* eo fundamento ductus, quia extra tempus belli nullum periculum

Iiii arci

arci imminet, & probabile eſt, quod Rex in id tacitè conſentiat, eo quod iſtud ſit ſatis conſuetum inter nobiles. Ex quo ſequitur, inquit, non teneri ad reſtitutionem ſtipendiorum, quæ in proprios, & priuatos vſus, propter paruum illum militum numerum, conuertunt. Rex enim in iſtud tacitè conſentit, videt quippè hoc, cum ordinarium ſit, & tacet. Idem dicit de ducibus quando tenent paucos milites extra tempus belli, & accipiunt ſtipendia plurium. Hanc ſententiam libenter amplecterer, ſi poſſem cum ſufficienti fundamento præſumere de ſcientia Principis, vel Regis, ſed non video tale fūdamentū, puto enim Reges, & Principes hæc neſcire.

DVBIVM XII.

De peccatis militum.

122 PRimò peccant milites non defendendo arcem, aut locum ſibi demandatum, & tenentur ad reſtitutionem omnium damnorum inde ſecutorum, hoc peccatum capitali ſententia plectitur *l.3.ff.ad legem Iuliam.* Limitāt hoc aliqui, quando ſcilicet nulla eſſet ſpes præualendi, tunc enim fugam arripere poſſunt, nec tenentur mortem expectare, cum talis expectatio eſſet inutilis, & fruſtranea. Secundò peccant, quando relinquunt Caſtra ſine Ducis, aut Principis facultate; & tunc magis peccant, quando fugiunt dum imminet prælium, eo namque tempore eſt maior eorum indigentia, & contingere poteſt, quod exercitus, & Reſpublica periclitentur, & ingentes ſumptus inanes, & fruſtranei reddantur. Vnde iſti capitali pœna plectuntur, *l.omne*, §. *qui in facie, ff. de re militari*, & reputantur infames, *cap. infames 6. q.*1. & gloſ. *cap. ius militare diſt.*1. Quocirca non debent Duces eſſe faciles in concedenda facultate ſuis militibus; niſi alij ſimiles in peritia, & generoſitate ſuſtituantur; niſi quando Reſpublica non multum eis indiget, vel vrgens cauſa ſe offert, vt dimittantur, tunc enim Duces debent facilè eos dimittere; aliàs ex nimia difficultate habendi licentiam nullus vellet ad bellum accedere.

123 Tertiò peccant, & ad reſtitutionem tenentur, cum aliquid ruſticis, alijſuè, apud quos hoſpitantur, aut per quos tranſeunt, extorquent, & ſurripiunt, non contenti ijs, quæ ex conſtitutione Principis debent ſubminiſtrari. Nec excuſantur quando ruſtici illis petentibus, vel etiam vltrò eis offerunt pecuniam, aut ſimilia; nam iſta communiter non liberè, & ſpontaneè dantur, ſed coactè, ob metum maioris mali; vnde ad reſtitutionem tenentur, niſi conſtet ea omnino liberaliter dari.

124 Quartò peccant, quando ſiue fauore, ſiue aſtu, ſiue alio modo obtinēt plures ſchedulas, ſiue chirographa ab ijs ad quos pertinet hoſpitia præſcribere vt ſic ab aliquibus pecuniam extorqueāt ab alijs hoſpitium. Quintò peccant, quando Duci, aut Præſidi militiæ, ſeu belli non obtemperant, vt in acie pugnent, locum teneant, vt non fugiant, vt non terga vertant, &c. *l. omne delictum, ff. de re militari*. Sextò quando ſtationē non ſeruant, arcem ſibi commiſſam non defendunt, ad hæc enim tenentur etiam cum vitæ periculo quandiu adeſt ſpes defendendi, alioquin capite plecti debent, *l.2. ff. ad legem Iuliam maieſtatem.* Septimò quando non contentantur ſuis ſtipendijs, vt S. Ioannes Baptiſta illis præcipit *Luc. 3.* ſed grauant illos apud quos hoſpitantur, depredantur, ſpoliant furantur, &c.

125 Sed quæres 1. an quando milites ob defectum ſolutionis ſtipendij, ſunt in extrema, aut graui neceſſitate, vt ſe nequeāt ſuſtentare, poſſint à ſuis hoſpitibus ſibi neceſſaria extorquere, aut aliunde ſibi prouidere? Reſp. affirmatiuè, nam aliàs milites deberent neceſſariò perire, aut caſtra deſerere cum maximo Reipublicæ detrimento, etiam eorum à quibus dicta accipiunt. Vnde cum tunc militum vita ſit neceſſaria, meritò coguntur hoſpites illis prouidere,

re,

Digitized by Google

re, & tenentur ſuſtinere hoc onus ob bonum commune.

126 Quæres 2. quid obſeruandum vt reſolutio tradita num. præcedenti ad praxim reduci ritè poſſit? Reſp. quod ex communi DD. ſenſu duo obſeruanda ſunt: vnum, vt milites nihil extorqueant, quod reipſa neceſſarium non ſit ad eorum ſuſtentationem. Aliud vt Princeps, aut Reſpublica compenſet illa grauamina hoſpitibus illata, quatenus ipſi præ cæteris grauati fuerunt. Ratio eſt, quia cum militum ſuſtentatio cedat in bonũ totius Reipublicæ, communibus ſumptibus fieri debet, nec vna pars magis grauari debet quàm alia; ſaltem notabiliter.

127 Quæres 3. an quando Generalis exercitus interdicit militibus ſpolia, quia non vult hoſtem tam acerbè punire, nec ad egeſtatem redigere, milites teneantur reſtituere, quod contra Generalis legem auexerunt? Reſp. affirmatiuè. Ratio eſt, quia pœna non infligitur niſi per illum qui habet poteſtatẽ eam infligendi; ſed milites non habent eam poteſtatem, vt patet, ſed ſolum caput exercitus; ergo &c. Limitatur præcedens doctrina, nam ſi dux interdiceret militibus ſpolia non ob commiſerationem in hoſtes, ſed ne milites ſpolijs onuſti fugiant, vt facere ſolent, aut ne retardentur ab inſequẽdo hoſtes, à bellando, cum periculo non conſequendi victoriam, tunc ſi milites ſpolient, & deprædentur non peccant contra iuſtitiam, ac proinde non tenentur ad reſtitutionẽ, ſed ſolum peccant contra obedientiam Generali duci debitam.

128 Quæres 4. an quando milites in ſolutione ſtipendij iniuſtam diminutionem, aut dilationem patiuntur, poſſint compenſare ſpoliando ruſticos, aut innocentes accolas? Reſp. negatiuè, vt enim rectã tradit Caiet. *verb. bellum*, bona aliena non ſunt oppignorata militibus pro ſuis ſtipendijs. Nec poſſunt excuſari ob ſui Ducis diſſimulationem, imò neque ob ipſius auctoritatem, aut licentiam, cum eam dare nequeat; non enim eſt dominus bonorum innocentiũ; imò neque nocentium. Poterit tamen dare licentiam ſuis militibus ſpoliandi nocentes in pænam, maximè ex Principis facultate iuſtum bellum gerentis.

DVBIVM XIII.

An in bello liceat vti inſidijs, & an ſit ſtandum promiſſis, vbi alia curioſa.

129 Communis bellantium vſus partem docet affirmatiuam, hoc enim per ſe malum non eſt, & ſæpe ad obtinendam victoriam neceſſarium, aut per quam vtile. Excipit S. Doctor caſum, cum fides hoſti data eſt non vtendi inſidijs, tunc enim fides ſeruanda eſt, & quod promiſſum eſt debet impleri. Si tamen fides de non vtendo inſidijs coactè data fuiſſet, ſeruanda non eſſet, quia coactio annullat promiſſionem. Item promiſſio, & fides ſeruanda non eſt in damnum graue boni communis, Reipublicæ, aut Religionis, quia licet eſſet iuramento firmata ſeruari non deberet, cum iuramentum non ſit vinculum iniquitatis, nec pro eo caſu intelligeretur. Pariformiter fides ſeruari non debet, quando hoſtis, vel in toto, vel in parte eam violaret, iuxta illud. *Frangenti fidem, fides frangatur eidem*. Demũ promiſſio, & fides tunc ſeuanda non eſt, quando taliter mutantur conditiones, & circunſtantiæ, vt ſi tunc fuiſſent præuiſæ promiſſio non fuiſſet facta, aut ſaltem ſi fuiſſet, imprudentiam maximam arguiſſet. Sic Duuallius *qu. 16. art. 8.* & alij.

130 Quæres 1. an taliter vti liceat bellicis inſidijs, ſeu ſtratagematis, vt nõ ſolùm victoria habeatur, ſed etiam Reges, & Principes deturbentur, & expellantur? Reſp. & dico 1. quod raro contingit, quod tanta ſit hoſtium iniuria, tantaque damna illata, vt mereantur reijci Reges, aut Principes à ſuis dominijs. Vnde communiter valde ſæuum, & inhumanum eſſet, eos à ſuis Regnis,

Digitized by Google

aut dominijs reicere, cũ reſtitutio aliunde haberi poſſit, & ſufficiens compenſatio. Dico 2. contingere poteſt, vt hoſtium iniuria ſit tam atrox, tamquam grandia ſint damna illata, vt depoſitionem, ac eiectionem mereantur Reges, & Principes. Maximè quando ſine hac pæna non poteſt pax, & ſecuritas ab hoſtibus obtineri. Quod in bellis contra Infideles maximè locum habet. Dico 3. quando vtrimq; bona fide pugnatur, vt ambæ partes putent ſe iuſtam habere belli cauſam, tunc Victori non licet plus accipere ex bonis mobilibus, aut immobilibus partis aduerſæ, quam res iam ablatas, & fortè etiam impenſas: à cæteris autem, quæ in pœnam, aut vindictam fiunt prorſus eſt abſtinẽdum, cum pars aduerſa excuſationem mereatur, quod bona fide, ſiue ex iuſta cauſa bellum ſe ſuſcepiſſe arbitretur, ſuaſu conſilioque virorum prudentum. Sic Victoria *releſt. 6. de bello, dub. 9.* & alij.

131 Quæres 2. an taliter liceat vti inſidijs, vt etiam innocentes occidãtur? Reſp. & dico 1. quod in actuali conflictu prælij, ſiue in expugnatione, aut defenſione ciuitatis taliter licet quibuſcumque inſidijs vti, vt liceat indifferenter occidere omnes qui ex aduerſo, & contra pugnant. Quoniam abſque hoc propoſitus belli finis obtineri non poteſt. Hinc Deus *Deuter.* 20. Moyſi præceptum militare dedit, vt poſt partem victoriam occideret omnes, qui contra pugnaſſent. Caiet. *in ſum v. bellum.* Pro quibus dico 2. quod iam victoria parta, rebuſque extra periculum conſtitutis adhuc licet interficere nocentes, propter illatam ab eis iniuriam. Ratio clara eſt, quia in Republica qui alteri iniuriam facit, à iudice punitur; ergo quoque eos punire licet, qui toti Reipublicæ, aut Principi iniuriam fecerunt. Dico 3. pro ſola accepta iniuria vindicanda non licet in totum omnes nocentes interficere, ſicut neque ob ſeditionem in ciuitate motam, totus populus occiditur, ſed ſolum aliqui ex præcipuis, ad terrorem aliorum. Hinc bene dicit Cicero 2. offic. *Animaduertendum eſt innocentes, quantum æquitas, & humanitas patiuntur.* Dico 4. Aliquando licitum eſt interficere omnes nocentes, tunc ſcilicet quando pax, & ſecuritas aliter obtineri, aut conſeruari nõ poſſunt. Hoc præcipuè locum habet in bellis Chriſtianorum contra infideles, qui nunquã ceſſant moleſti eſſe, & iniurias inferre Chriſtianis. In bellis tamen Chriſtianorum contra Chriſtianos hoc fieri non debet, ſed agendum cum victis iuxta citatam Ciceronis ſententiam. Imò tũc nullus occidi debet quando milites ab vtraq; parte à Principibus conſcripti, putant ſuum Principem iuſtam belli cauſam fouere, tunc enim non nocentes, ſed innocentes ſunt. Victoria *releſt. 6. de bello dub.* 5. Licet autem nocentes interfici poſſint, modo dicto, tamen iure gentiũ parcendum eſt captiuis, niſi ſint profugæ. Deinde qui cum certis conditionibus ſe Victori dedunt, omnino cuſtodiendi ſunt iuxta firmatas conditiones. Quod ſi deditio abſque conditio fiat, nec aliter acceptatur, tunc licet Victori ſeruata moderatione aliquos interficere, modo verè nocentes ſint.

DVBIVM XIV.

An liceat ciuitatem dare militibus diripiendam, vbi de modo quo bellum inter Chriſtianos gerendum eſt.

132 QVantum ad primum, communis ſententia affirmat, & tunc maximè quando ciuitas obſtinatius reſiſtendo id meruit, & neceſſariũ iudicatur, aut valde expediens vt milites ſpe prædæ eam vehementius oppugnent, & capiant, quod aliàs forte non fieret, vel niſi poſt longum tempus cum maximo Reipublicæ detrimento. Tum quia ex tali direptione alię vrbes poſtea obſidendæ timorem concipiunt, vnde tam obſtinatè non reſiſtent. Poteſt per accidens non conuenire vt ciuitas eo

modo

Digitized by Google

modo non concedatur militibus diripienda ob multa ſcelera quæ milites ea occaſione committunt, multos enim vt pecuniam extorqueant crudeliter torquent: matronis, ac virginibus vim inferunt; Eccleſijs, ac locis pijs irreuerentiam irrogant, &c. Ob iſta illa conceſſio poteſt eſſe illicita, vbi ad prædictos fines non eſt neceſſaria. Quocirca quando neceſſe eſſet eam conceſſionem facere, tenerentur duces ea ſcelera pro poſſe impedire, prius ea ſeuerè prohibendo, & poſtea puniendo eos qui in illis deprehendentur. Sic notant expoſitores D. Thomæ hoc loco. Sylu. *v. bellum.* Iodocus Lorichius in Theſauro *v. bellum nu.* 14. & alij, notantes quod poſtulãte neceſſitate ad deterrẽdos hoſtes, &c. licitum eſt ciuitatem incendere; ſed hæc rarius comitenda ſunt contra Chriſtianas ciuitates; propter crudelia, & enormia facta, quæ in huiuſmodi deprædationibus, & incendijs ciuitatum commmittuntur. Sylu. *v. bellum q.* 10. Iodoc. loco cit. & alij. Caueant tamen milites ne deprædationem, aut incendiũ ex ſe ipſis, ſine iuſſu Principis, aut ducis faciant, aliàs ad reſtitutionem obligantur, cum ipſi non ſint iudices vt pœnas decernant, ſed ſunt miniſtri, vt iuſſa dumtaxat faciant, & exequantur.

133 Quantum ad modum quo bellum inter Chriſtianos eſt gerendum, præter dicta ſuperius, ſequentia notanda ſunt pro praxi. Primò, manentibus iuſtis cauſis ad bellum quas examinare oportet eos qui intelligunt, & ſunt in arte periti. Princeps, ſeu dux belli à principio ab hoſte pacificè petet ſufficientem ſatisfactionem pro iniuria, aut dãnis illatis, vel ceſſationem ab inferendis quod ſi non acquieſcat, debet ei bellum indicere, ſeu intimare, ſi fortè ſic territus petita exequatur. Secundò iam indicto bello, & hoſte nihil deprecante, Princeps cum ſuis peritis ante omnia diligenter conſiderabit quæcumque aut prodeſſe poſſunt, aut obeſſe in prælio futuro. Deinde totum exercitum luſtrabit, & quos ineptos, & formidoloſos viderit, dimittet. Tertiò Sacerdotem vnum, aut plures, vt oportet, habeat idoneos ad exhortandos milites, eiſque ſacramenta præbant cum opus fuerit. Quartò, non confidat in multitudine, aut robore ſui exercitus, cum varius ſit euentus belli, & mille quandoque fugauerint decem, & plura millia, ſed confidat in auxilio diuino, & in iuſtitia cauſæ. Quintò, non metuat hoſtilem exercitũ, in bello namque vbi incidit timor, incidit fuga. Sextò, prælium ingreſſuri, prius ſi tempus ferat, omnes peccatorum confeſſione facta, abſolutionem, ſacrãque communionem recipiant; poſtea omnes ſimul Deum orent, vt defenſioni iuſtæ ipſorum, & hoſtium caſtigationi, quam neceſſitate compulſi facere conſtituant; benignè affulgere dignetur. Hæc colliguntur ex cap. 20. Deuter. vbi alia multa de prĕliãdi modo traduntur.

134 Sanctus Ioan. Baptiſta tria dedit militibus præcepta. 1. *Neminem concutiatis*, ideſt vim nulli faciatis in perſona, aut rebus. 2. *Nulli calumniam faciatis*, ideſt neminem falsò accuſetis, tanquam hoſtem qui non ſit, &c. 3. *Contenti eſtote ſtipendijs veſtris*, ideſt, ne aliena rapiatis.

DVBIVM XV.

An poſſit denegari tranſitus alicui Principi, eunti ad inferendum bellum alteri.

135 VNa ex cauſis ex quibus deſumitur ſufficiens belli iuſtitia, eſt quando vnus Princeps denegat alteri, quod de iure gentium concedi debet. Cum enim tranſitus per alienas terras ſit de iure gentium, ſequitur, quod ſi vnus Princeps deneget alteri tranſitum, prĕbet illi cauſam ſufficientem vt ſibi bellum inferat, ſic deducitur ex *cap. notandum*, 23. *q.* 2. & tradunt ibid. Doctores.

136 Sed quæres 1. an tranſitus aliquando poſſit denegari? Reſp. affirmatiuè. Primò, quando Princeps qui tran-

tranſitum petit non vult promittere ſecuritatem, tunc enim datur locus ſuſpicioni, quod ſub titulo, vel colore tranſitus, vult ſuos milites mittere ſupra dominium alterius, vt bellum in ferat; vnde tunc poteſt tranſitus denegari. Secũdò poteſt armatis tranſitus denegari, quia ferè ſemper periculum timetur; ſed conceditur ſub pacto, & conditione, vt ſine armis, & non ſimul, ſed turmatim tranſeant. Tertiò denegatur, quando petens tranſitum gerit bellum iniuſtum contra alium. Quocirca ſi Turca petat tranſitum ab aliquo Principe catholico, vt tranſeat per ſuas terras, illaturus bellum contra catholicos, nullo modo debet concedi. Imò deberet iſte Princeps arma ſumere in auxilium Chriſtianorum; cum Turca ſit cõmunis hoſtis; bona namque tam mobilia, quam immobilia auferunt cũ poſſunt à Chriſtianis, & occupant: homines innocentes necant, vel in duram ſeruitutem redigunt, atque à Dei veri fide, ac cultu abducunt; eaque omnia faciunt ſola dominandi cupiditate, ſuumque Imperium ampliandi.

137 Quæres 2. an bene egerit quædam ciuites, quæ tranſitum quidem conceſſit exercitui cuiuſdam Principis, non ſimul, ſed diuiſim, ſcilicet hodie vni coorti, cras alteri, &c. non ſolum ſine armis, ſed per medium moſquetariorum ab vna ad alterã portem hinc inde diſtributorum, taliter vt milites illi neq; emere poſſent panem, aut alia neceſſaria ad victum? Reſp. negatiuè, nam milites illi videntes illum modum rigidum, vt neque ſuis pecunijs poſſent ſibi prouidere neceſſaria, ſtatim ac fuerunt extra ciuitatem in rabiẽ acti, quot quot poterant ſpoliabant, & multa alia mala faciebant. Obſeruari ergo debet in illo caſu vt milites humaniſſimè tractentur, & de omnibus neceſſarijs ſibi prouideatur, vt ſic hac humanitate victi, nullum inferant damnum ruſticis, viatoribus; peregrinis, &c.

DVBIVM XVI.

An hæreticis licitum ſit bellum indicere ob ſolam hæreſim, vbi alia.

138 DE hæreticis dubium procedit, de infidelibus namque iam ſupra vidimus agentes de infidelitate, quod ob ſolam infidelitatem non licet eis bellum inferre, licet cogi poſſint vt prædicatores non impediant. Itẽ valde probabile eſt, quod poſſit bellum illis inferri ad impediendam idolatriam & graues iuris naturalis præuaricationes, maximè ſi id fiat de conſenſu sũmi Pontificis, de quo Ioannes Solorzanus *de Indiarum iure lib. 2. cap. 15. n. 26.* & alij.

139 Quantvm ergo ad hæreſim, tres inuenio ſententias. Prima eſt quod ob hæreſim non poſſit bellum indici, ſicut neque contra Turcas, quorum futilia argumẽta diſoluit Bellarm. *to. 1. lib. 3. cap. 16.* Secunda ſententia dicit, quod in hæreſi duo poſſunt ſpectari, peccatũ ſcilicet, & turbatio Reipublicæ, & pacis Eccleſiæ. Ob hæreſim vt eſt præciſè peccatum, dicit iſta ſententia quod non poteſt bellum indici. Bene tamen vt perturbat pacem Reipublicæ, & Eccleſiæ. Vnde ſi ſubditi alicuius Regis, aut principis deficiant à fide catholica, & alios ſecum trahant in eandem hæreſim, & hoc modo cauſent diſſentionem in Regno, vel Prouincia, tunc poſſunt bello coerceri, ſi alius modus non ſuppetat. Præterea ſi Rex, Princeps, aut ſubditi alicuius Regni, aut Prouinciæ deficiant à fide, & conentur ſubditos vicini Regni, aut Prouinciæ peruertere, & in eandem hæreſim deducere, tunc ſi Rex, aut Princeps vicini Regni, aut Prouinciæ non poteſt alio modo illud malum auertere, poteſt bello ſe, ſuoſque tueri. Hanc ſententiam ſic explicatam tenet Beccanus hoc loco *cap. 25. q. 5.* & alij, & eſt valde probabilis.

140 Tertia ſententia communior eſt, quod ſola hæreſis ſit iuſta cauſa inferen-

Digitized by Google

ferendi bellum. Colligitur ex cap. 13. Deuter. vbi Deus præcepit filijs Iſrael, vt ciuitatem, quæ in tale crimen incurriſſet, bello conterreret, deleretque. Hinc vniuerſi filij Iſrael voluerunt inferre bellum filijs Ruben, & Gad, quod exiſtimaſſent receſſiſſe à fide, ex *cap. 22. Ioſue*. Hæc etiam ſententia probatur *cap. diſplicet cum alijs multis 23. qu.* 8. Ratio clara eſt, quia peccatum hæreſis adfert toti Reipublicæ grauiſſima damna; hæc enim eſt hæreſos natura, ac proinde quando aliter impediri nō poſſunt, poterunt bello comprimi.

141 Sed quæres 1. quid aliud requiratur vt bellum indici poſſit contra hæreticos? Reſp. quod ordo iuris obſeruandus eſt, quatenus hæreticis bellū inferri non poteſt, niſi prius ab Eccleſia declarentur hæretici, *cap. cum ſecundum, de hæreticis in 6*. Cœterum poſt declarationē poteſt quiuis Princeps Catholicus inferre bellum ſuis ſubditis, & bona ipſorum occupare, pro iuriſdictione, quam in ipſos habet.

142 Quæres 2. an poſſit iuſtè bellum moueri Turcis, & Sarracenis, quando quietè, & pacificè viuunt, & nihil noſtri occupant. Negat Oldrad. *conſ.* 264. *incipit: Illa videtur probabilior*. Colligi videtur ex *cap. diſpar, 23. q.* 8. vbi dicitur, quod iuſtè pugnatur contra Sarracenos quando Chriſtianos perſequuntur, & ex vrbibus, & proprijs ſedibus pellunt; ex quo à contrario ſenſu colligi videtur, non poſſe illis iuſtè bellum moueri, ſi quietè, & pacificè viuant, & nihil de nouo occupent. Nihilominus contrarium videtur verius, quod ſcilicet aduerſus Sarracenos quantumuis in pace degentes, ſemper, & quolibet modo ſine aliqua noua cauſa, iure optimo bellum indici poſſit, quia ſunt perpetui, & infeſti Chriſtiani nominis hoſtes, & detinent Prouincipias, quæ olim fuerunt Chriſtianorum. Sic Bellarm. *lib. 3. de laicis cap. 16*. Gail. *cap. 1. de pace publ. cap. 2. n. 40*. Martha *de iuriſdict. p. 1. c. 24. n. 22*. Lorca *hic diſp. 52. n.* 8. Ioann. Solorzan. *de Indiar. iure lib. 2. cap. 19. n. 36*. Boer. *deciſ.* 128. *num.* 10. Iacob Bleda *in hiſtor. Maur. lib.* 8. & alij.

143 Quæres 3. an tempore belli poſſint Moniales è monaſterio exire, ſequè in locum tutum recipere? In caſu contingenti quidam dicebant non poſſe exire, cum bellum eſſet inter Chriſtianos, à quibus moleſtiam non fuiſſent paſſæ. Sed experientia oppoſitum docuit, cum enim monaſterium eſſet in loco aperto, extra ciuitatem, miſeræ moniales multa paſſæ fuerunt à militibus intra ſepta monaſterij ingredientibus tū nocte, tum die. Vnde dico, quod ſi bellum ſit cum Saracenis, aut hæreticis, & infidelibus, moniales deberent exire, & ſe in loco tuto recipere. Quod ſi bellum ſit inter Chriſtianos, & monaſterium eſt in loco aperto extra menia ciuitatis, &c. tunc etiam ſuaderem vt fugerent, habita tamen, ſi periculum non eſt in mora, licentia à ſuis Prælatis, ne detur occaſio Monialibus diuagendi, vt in quodam loco factum eſt, erant enim per diuerſas domos diſperſæ, non ſine ſuſurratione, aut ſcandalo. In dicto ergo caſu quando prudenter grauia damna timentur, poſſunt Moniales è monaſterio exire, ſimul tamen, vt omnes, ſi fieri poteſt in vno loco recipiantur, vt in vno monaſterio Monialium, &c. & ſic tradunt Gutier. *cap. 14. n. 9*. Bonac. *de clauſ. qu. 1. pun. 9. n. 7*. Sanch. *in præcepta lib. 6. c. 15. n. 44*. Azor. *p. 1. lib. 13. cap. 8. q. 1*. & alij.

DVBIVM XVII.

An bellare ſit licitum clericis, & quo iure.

144 Clericorum nomine intelliguntur omnes habentes aliquem ordinem Eccleſiaſticum, etiam primam tonſuram per quam homines Chriſti militiæ, & Eccleſiæ adſcribuntur. Communis ergo reſolutio eſt, quod omnibus clericis ſit aliquo modo prohibitum militare, nam omnes clerici ſunt à Deo in ſortem vocati, vt in Eccleſia, Deo, eiuſdemque Eccleſiæ miniſterio va-

vacent; militia autem ab his multum reuocat, & diſtrahit. Tum quia Clerici ſunt Chriſti miniſtri, ipſum repreſentant, qui non aliorum ſanguinem, ſed propriũ pro aliorum ſalute effudit, in bello autẽ aliorum ſanguis effunditur, & non ſe habent homines vt ſuſtinentes pœnas, & mortem, ſed vt inferentes. An autem omnes clerici, ſiue in maioribus, ſiue in minoribus conſtituti, eodem modo, & ſub eadem culpa teneantur, in ſequentibus SS. dicetur.

145 Modo videndum eſt, quo iure clerici bellare prohibeantur? De quo. Prima ſent. eſt, quod clerici prohibeantur iure naturali, ſeu ex propria conditione ſui ſtatus, qua poſita eleuatione ad ſtatum clericalem tenentur Deo, non mundo ſeruire, & videtur colligi ex illo Apoſt. 2. Tim. 2. *Nemo militans Deo implicat ſe negotijs ſæcularibus*. Secunda ſent. tenet quod illa prohibitio ſit de iure diuino. Colligunt ex illo Matt. 26. vbi Chriſtus D. præcepit Petro, & in eo omnibus Clericis. *Conuerte gladium tuum in locum ſuum*, *&c.* Et Rom. 12. dicitur. *Non vos metipſos defendentes.* Hanc ſequi videtur Grat. *cap. ne Epiſcopis* 23. *q.* 8. vbi dicit. *De Epiſcopis verò, & quibuslibet clericis, quod nec ſua auctoritate, nec auctoritate Summi Pontificis arma ſumere valeant facilè probatur ex illo Matt.* 26. *Mitte gladium tuum in vaginam*. Eandem ſequitur Turrecrem. *cap. Clerici diſt.* 50. & alij Canoniſtæ ibid. *&* 23. *q.* 8.

146 Noſtra ſententia ſeq. concl. explicatur. *Clerici iure tantum poſitiuo bellare prohibentur, licet lex Eccleſiaſtica habeat aliquod fundamentum in iure naturali, & diuino*. Prima pars conſtat *ex* 23. *q.* 8. *per totam*, vbi ponuntur multa Pontificũ decreta bellum Clericis prohibentia, & ita tradunt omnes Theologi hoc loco poſt D. Tho. *art.* 2. Ratio eſt, quia ſi bellare eſſet clericis prohibitum iure naturali, aut diuino, Pontifex non ita ſaltem faciliter diſpenſaret, ſed videmus multas factas diſpenſationes, nõ ſolum quando publicatur Cruciata contra Eccleſiæ hoſtes, & pro recuperandà Terra Sancta, ſed etiam in alijs occaſionibus, etiam quando bellum eſt contra Principes Chriſtianos; ergo, &c. Tum quia eſt eadem ratio belli, & cauſæ ſanguinis, ſed Pontifex diſpenſat vt Clerici ferant ſententiam in cauſa ſanguinis, eo quod hoc ſolũ prohibetur iure humano, ergo, &c. Tũm etiam quia hæc prohibitio non habetur in Euãgelio, nec in alio Sacræ Scripturæ loco; nec ius naturæ aliquid de hoc expreſsè dictat, cum clericatus traſcendat ius, & dictamen naturæ; ergo, &c. Secunda pars conſtat ex teſtimonijs pro illis ſententijs adductis. Vnde teſtimonium Apoſtoli pro 1. ſententia adductum continet decentiam, non præceptum; dedecet namque viros Eccleſiaſticos, Dei, & Eccleſiæ ſeruitio deputatos, Deoque militantes, vacare bello. Teſtimonium Chriſti pro ſecunda ſententia relatum, ſolum prohibet, quod nullus priuata auctoritate gladium ſumat ad vindictam ſumendam. Teſtimonium Apoſtoli continet exhortationem, ſeu conſilium non præceptum.

147 Igitur ex vi ſolius legis naturalis, & diuinæ conuenientius eſt, rationi magis conſentaneum, quod Clerici non vacent militiæ, ſeu bello; non tamen eſt omnino prohibitum, & peccatum, aliàs Pontifex in hoc non diſpenſaret, cum illa diſpenſatio iuri naturali, aut diuino aduerſaretur. Solùm ergo iure poſitiuo, ea prohibitio ſit clericis.

§. 1. *quibus Clericis prohibitum ſit bellare.*

148 Certum eſt hanc prohibitionẽ fieri Epiſcopis, Presbyteris, & Sacris ordinibus initiatis, ſicut etiam omnibus Religioſis profeſſis, cum iſti in fauorabilibus veniat nomine clericorũ, imo etiam in materia indifferenti, vt tradunt Caſtrenſ. *conſ.* 337. *lib.* 1. *incipit, in hac ſubſtitutione*. Tuſch. *litt. C. concl.* 377. *n.* 2. *&* 3. Mar. Antonin. *var. reſol. lib.* 1. *reſol. fin. caſu* 50. *verſ. ſecundò.* Secus in mate-

Digitized by Google

materia ſtricta. Abbas *in cap.* 1. *ne clerici, vel Monachi, n.* 7. *& in cap.* 1. *de iuram. calumniæ n.* 9. Roman. *conſ.* 259. *&* 418. Bellett. *de exquiſit. cleric. p.* 1. *tit. de diſciplina Clericali* §. 2. *n.* 26. Cum autem in noſtro caſu prohibitio bellandi ſit maximè fauorabilis ſtatui regulari, ſequitur quod Regulares in ea prohibitione comprehendantur.

149 Difficultas præſens procedit de clericis in minoribus conſtitutis, de quibus prima ſententia eſt, quod ex vi Sacrorum Canonum iſti Clerici bellare non prohibentur, atque adeo non peccant neque venialiter pugnando in bello iuſto, niſi fortè per accidens, quatenus ſe exponunt periculo incurrendi irregularitatem, & reddendi ſe inhabiles ad ſuum officium. Sic tenent Lorca *diſp.* 51. *n.* 12. Layman. *lib.* 2. *tract.* 3. *c.* 12. *n.* 19. Bonac. *to.* 2. *diſp.* 2. *q. vlt. pun. vlt.* §. 42. *n.* 29. & alij.

150 Secunda ſententia eſt Molinæ *de iuſt. diſ.* 108. Coninch. *diſp.* 31. *dub.* 6. *n.* 87. Becan. *cap.* 25. *qu.* 25. *concl.* 3. & aliorum diſtinguentium de clericis, vel enim clerici gaudent priuilegio clericali geſtando clericalem habitum, & tonſuram, miniſterio eccleſiaſtico deputati, vel in ordine ad illud ex venia Epiſcopi vacantes ſtudijs, & de iſtis dicunt, quod peccant venialiter vacantes bello. Alij ſunt clerici ſæculares in minoribus conſtituti, & iſti non peccant vacando militiæ. Per clericos ſæculares eos intelligunt, qui iam clericatui renunciarunt, vel vt ducant vxorem, vel vt eant ad bellum, &c. Hanc ſententiam ſic explicatam tenet etiam Bann. *hic art.* 2. *dub.* 1. *concl.* 1. licet eam diſtinctionem non faciat.

151 Noſtra ſententia ſeq. concluſ. explicatur. *Clerici in minoribus conſtituti ſe adſcribendo militiæ per ſe non peccant, neque ex vi decretorum Eccleſiæ, cum de eis iura non loquantur, nec debent illa iura ad perſonas non expreſſas extendi. Tamen peccant ſi habitum atque tonſuram deſerant propter ſcandalum, quod alijs militibus cauſatur, & propter quendam contemptum habitus, & tonſuræ clericalis, ac ſubinde ſtatus clericalis.* Secus dicendũ cum iam clericatum reliquerunt, & ad ſæculum tranſierunt, tunc enim neque venialiter peccant. Imò puto quod ſi dicti clerici in minoribus conſtituti eant ad bellum ſine habitu, & tonſura, eo ipſo priuentur priuilegijs clericatus cum non ſeruent decretum Tridentini, excipiuntur caſus in quibus licitè bellare poſſunt, de quibus §§. ſeqq. Ratio concluſionis eſt, quia non poteſt non eſſe res ſcandaloſa, quod dicti clerici ſe immiſceant militibus cum habitu, & tonſura clericali, immiſcendo ſe non ſolum negotijs ſæcularibus; ſed etiam in materia ſanguinis, quod omnino dedecet illis qui per habitum, & tonſuram profitentur Chriſti manſuetudinem.

§. 2. *An Clerici in minoribus conſtituti ſi ſint beneficiarij peccent ſe militiæ adſcribendo.*

152 Aliqui putant dictos clericos beneficiarios non peccare ſaltem mortaliter, ſi eorum beneficia reſidentiam non poſtulant, & nihil negligant grauis obligationis, quod eorũ beneficijs incumbit. Probant ex vſu aliquarum Eccleſiarum, præſertim Germaniæ, vbi vſitatum eſt, quod Canonici nondum Capitulares, neque reditus Capitularium habentes permittãtur ire quocum ipſis libitum eſt, vt etiam ad bellum proficiſcantur. Quod ſi contingat dictos beneficiarios aliquem propria manu occidere, vel mutilare, debent beneficium reſignare, vel diſpenſationẽ ſuper irregularitate obtinere.

153 Sed iſta ſententia non placet; nam vel iſti beneficiarij vadunt ad bellum cum habitu, & tonſura, vel non? Si primum, peccant mortaliter, vt §. præcedenti diximus, ob ſcandalum, quod beneficiarij, vt Canonicus, v.g. cum habitu clericali, & tonſura inter medios milites militiam exerceat. Si ſecundum, iam cenſetur ſpirituali militiæ Chriſti renuntiare. Deinde falſum videtur, quod

Digitized by Google

ſolum irregularitatem contrahant, ſi quẽ propria manu occidant, aut mutilent, ſed ſufficit, quod ad homicidium, aut mutilationem concurrant. Sed hoc in ſeq. aliqua dicemus.

154 Communis, & vera ſententia eſt, dictos beneficiarios peccare mortaliter, tum quia in habitu clericali, & cũ dedecore illius ad bellum deſcendunt, tum quia ſpeciali ratione bellum dedecet beneficiarijs, cum iſti iam ſpecialius ſint Deo dicati, & Chriſti manſuetudinẽ debeant imitari. Ratio eſt, quia vltra dicta, dicti beneficiarij reddunt ſe inidoneos ad officium ad quod obligantur. Et ſic tradit Lorca *diſp.* 51. *nu.* 12. Molina *diſp.* 108. & alij hoc loco.

§. 3. *An Regulares ſiue Choriſtæ, ſiue Laici, aut donati peccent mortaliter ſi bello ſe dedant.*

155 QVantum ad Religioſos Choriſtas, ſiue ſacris initiatos, ſiue ſolùm in minoribus conſtitutos, cõmunis ſententia eſt, quod peccent mortaliter militiæ vacando, propriaque manu pugnando; nam ſunt ſpeciali modo ad Dei cultum deputati, etiam qui non ſunt ſacris initiati, ſunt enim in via ad ſacerdotiũ, & ad muneri altaris inſeruiendum, adeoque Chriſtum quem ſuo modo repræſentant, debent in manſuetudine imitari. Maior difficultas eſt de Religioſis laicis, de qua prima ſententia eſt Antonini Dianæ *p. 6. tract.* 4. *reſol.* 34. *verſ. ſed quid dicendum,* quod ſolum peccent venialiter, & ad textum ex *cap. eos qui,* 20. *q.* 3. vbi mandantur excommunicari, quod non eſſet verum niſi mortaliter peccarent, reſpondet, quod non ob id excommunicantur, ſed quia apoſtatando à Religone ſe militiæ tradiderunt.

156 Cœterum hæc ſententia nullatenus eſt ſuſtinenda; nam non ſolum Religioſi Choriſtæ, verum etiam laici, ſeu conuerſi, ſi profeſſionem emiſerunt, debent ſe à ſæcularibus negotijs, ex vi eiuſdem profeſſionis abducere, & ſoli Deo, vna cum officijs, quibus ſunt mãcipati, vacare. Tum quia non negabit Diana quin ſit ſcandalum grauiſſimum videre Religioſos, vel depoſuiſſe habitum, vt militiæ vacent, vel habitum habentes, & ſuper illum deferentes enſem archibuſium, moſquetum, aut haſtam. Nec etiam placet quod tradit idem Diana ibidem *reſol.* 36. *verſ. verum ego,* quod ſcilicet Religioſi ſubditi poſſint ſe conferre ad exercitum de venia, ſaltem tacita ſui ſuperioris. Hoc inquam non placet, non enim poteſt ſuperior in hac re tantopere ſcandaloſa diſpenſare. Tũ quia ex illa doctrina ſequitur, quod ſuperior ipſe poſſet ad bellum deſcendere abſque alio, quod enim alijs concedere poteſt, poteſt ipſe facere.

§. 4. *In quibus caſibus ſit licitum clericis pugnare.*

157 OMnes conueniunt, quod quãdo bellum eſt contra infideles, paganos, aut hæreticos, tunc ex tacito ſaltem Pontificis conſenſu licitum ſit clericis bellare. Ioann. Malderus hic *art.* 2. & alii ibid. ponunt hos caſus in quibus clerici pugnare poſſunt, & occidentes non fiunt irregulares. 1. Quando clerici pugnant ob defenſionem proprię vitæ, vnicuique namque naturæ iure licitum eſt ſe ipſum defendere cum moderamine inculpatæ tutelæ. 2. Quando id neceſſarium eſt ad defenſionem innocentis, maximè cum eſt neceſſarius, aut valde vtilis Reipublicæ. Caiet. *hic art.* 2. & alii. 3. Quando id neceſſarium eſt ad defenſionem patriæ, aut ciuitatis, contra iniuſtos aggreſſores, *argum. cap.* 2. *de immunit. Eccleſ.* 4. Quando neceſſarium eſt ad conſecutionem iuſtæ victoriæ, ex qua Eccleſiæ ſalus, aut Reipublicæ multum dependet. Ordinariè tamen iſta neceſſitas non habetur in bello aggreſſiuo, & offenſiuo, tunc enim milites laici deberent adhiberi:

158 Maior difficultas eſt, an in dictis, vel aliis ſimilibus caſibus debeant cle-

Digitized by Google

clerici habere licentiam ad hoc vt bellare poſſint. Certum eſt, poſſe clericos intereſſe bello iuſto ſiue offenſiuo, ſiue defenſiuo, vt ſubſidia ſpiritualia miniſtrent, vt audiendo militum confeſſiones ſi ſint ab ordinario approbati, præbendo ſacram communionem, celebrando miſſam, vt à militibus audiri poſſit, milites animando, conſolando, ad pugnam excitando, dummodo non excitent ſpecialiter, & expreſsè ad inimicorum occiſionem, & mutilationem; nam dicta officia non ſunt aliena à ſtatu clericorum, ac proinde abſque alia venia exequi poſſunt: non ſic Religioſi, cum ſine venia ſuorum Prælatorum non poſſint extra clauſtra manere. Quocirca, cum in *cap. quod in dubijs, de pænis*, prohibetur ne Sacerdotes in bello excitent ad pugnam, intelligi debet, vel in bello iniuſto, vel ne excitent ſpecialiter, & expreſsè ad occiſionem, aut mutilationē.

159 Solum ergo eſt difficultas, an clerici debeant habere licentiam Epiſcopi, & Epiſcopus Papæ, vt poſſint in bello bellare. M.Bannes *hac q.*40. *art.*2. *dub.*3. hæc dicit. Primò, quod ſi Reſpublica eſſet in extrema, vel grauiſſima neceſſitate licitū eſſet clerico bellare manu propria in bello defenſiuo, etiam ſine diſpenſatione Pontificis; imò tunc tenētur Clerici, & Religioſi iure naturæ. Præcepta namque poſitiua non poſſunt tollere obligationem naturalem tunc currentem. Hoc dictum eſt Caietani, & commune, & eſt probabiliſſimum. Secundo dicit, quod non licet Clerico bellare in bello offenſiuo ad conſequendā victoriam, quod poſtea limitat, nam vel clerici ſolum requiruntur ad melius eſſe, & tunc non poſſunt clerici bellare, vel ad ſimpliciter, quia ſine ipſis victoria non conſequetur, & tunc bellare poſſunt, quia tunc videtur adeſſe grauiſſima neceſſitas Principis, & Reipublicæ, vel ad recuperandum ſuum, vel ad inimicorum punitionem, vel ad pacem, & tranquillitatem firmandam. Tertiò dicit, quod clerici habentes dominium temporale Reipublicæ poſſent indicere bellum, & duces conſtituere, qui eorum bella gerant. Quartò dicit, quod clerici qui non habent dominium temporale poſſunt conuocare Principem ſæcularē, qui bella gerat pro defenſione ſuarum Eccleſiarum. Quintò dicit, quod licet poſſint clerici hortari ſuos milites ante actualem conflictum, induſtriamque eis præbere, atque fauorem, non poſſunt dicere militibus, occidite hoſtes ſiue in actuali conflictu, ſiue ante illum. Demū probabile reputat licere clericis ante actualem conflictum perſuadere militibus vt fortiter agāt, imò & in ipſo actuali conflictu.

160 Igitur Bannes ſolum vult poſſe clericos bellare ſine licentia, quando Reſpublica eſt in extrema, & grauiſſima neceſſitate. Coninch. *diſp.*31.*dub.*6. *n.*90. Palaus *to.*1. *tract.*6. *diſp.* 5.*pun.* 6. *n.*6. & alij, putant quod in caſibus dictis *n.*157. nulla requiratur licentia Epiſcopi reſpectu clericorum, nec Papæ reſpectu Epiſcoporum. Lorca *hic diſp.* 51. *num.*18. dicit, quod licet ſtando in iure communi clerici indigeant licentia ad bellandum, tamen contrario vſu canones bellare prohibentes fuerunt abrogati. Molina *diſp.* 180. & alij putant, quod ad hoc vt clerici bellare poſſint in caſibus ſupradictis ſufficiat virtualis, & interpretatiua, ſeu præſumpta licentia, quæ tunc intelligitur quando ad bellum acceditur ſine propriarum ouium detrimento.

161 Cæterum ſententia Banneſij licet vera ſit, nimis tamen ſtricta videtur cum auctores extendant eam facultatē ad omnes caſus *n.* 157. relatos, niſi mauis dicere, quod omnes illi contineantur ſub caſu Banneſij, cum omnes ſuam contineant neceſſitatem. Sententia Coninch. & Palai bene procedit, ſi intelligatur, quod tunc non requiratur licentia expreſſa, ſecus ſi intelligatur, quod non requiratur licentia virtualis, interpretatiua, aut præſumpta, quæ tunc adeſſe cenſetur. Ad quem ſenſum intelligi poteſt Molinæ dictum. At ſententia Lorcæ non debet ſuſtineri, non enim video

Digitized by Google

quomodo illi canones ſint contrario vſu abrogati. Nam extra illos caſus neceſſitatis non eſt qui viderit clericos bellaſſe,& non damnauerit, in caſibus autem neceſſitatis, cenſetur ad eſſe licentia præſumpta, virtualis, aut interpretatiua.

162 Magis diſplicet, quod docet Ariaga in curſu Theologico *to. 5. diſp. 48. ſect. 5. n. 68.* & alij, quod ſcilicet Epiſcopi, & à fortiori Cardinales non comprehendantur in illa prohibitione ſacrorum Canonũ, quia ſub nomine clericorum non veniunt Epiſcopi, & Cardinales. Nam licet verum ſit, quod in odioſis ſub nomine clericorum non veniant Epiſcopi, & Cardinales, ſicut neque veniunt Regulares, vt *n.* 148. notauimus, bene tamen in fauorabilibus, maximè ſtatui clericali, ſeu vocatis in ſortem miniſterij, vt ſunt tam Epiſcopi, quam Cardinales. Quod autem Epiſcopi in fauorabilibus, & conuenientibus, ſeu decentibus ſtatui, veniant nomine clericorum tradunt Abb. *in rubr. de vita, & honeſt. cleric. n.* 8. *&* 9. Brunus *conſ.* 97. *n.* 9. Bero *conſ.* 3. *n.* 32. 34. *&* 37. *vol.* 1. Bellet. *de exquiſit. cleric. p.* 1. *tit. de diſciplina clericali* §. 2. *n.* 5. *&* 6. & alij. Quod etiam Cardinales veniant nomine clericorum in fauorabilibus colligitur ex *cap.* 2. *de cleric. non reſident.* & tradunt DD. Calderin. *in cap. in noſtra, de reſcript.* Trot. *de vero, & perfecto clerico cap.* 7. *n.* 3. Bellet. *d.* §. 2. *n.* 3. & alij. Licet namque in Epiſcopis,& Cardinalibus ſit qualitas ſupra alios, quæ in clericis ſimplicibus non reperitur, hæc tamen ſolum facit, quod non veniant nomine clericorũ in odioſis. *cap. ſi compromiſſarius*, §. *huiuſmodi, de elect. in* 6. Imola *cap. inquiſitores, n.* 2. *de reſcript.* Ruin. *conſil.* 143. *n.* 18. *verſ. & per illum, volum.* 2. Simonet. *de reſeruat. q.* 11. *per totam*. & alij.

163 His ergo relictis dico nullum clericum, comprehendendo Epiſcopos, & Cardinales, poſſe propria manu pugnare, vel exercitum ducere, aut machinis bellicis præeſſe; ſine licentia Papæ, aut Epiſcopi reſpectiuè, quod maximè verum habet, in ijs qui ſunt in ſacris, & beneficium habent, vt ſunt Epiſcopi, & Cardinales, nondum ſacris initiati; habent namque etiam Cardinales ſuas Eccleſias titulares, vbi ſuam habent iuriſdictionem. Vnde videmus, quod plures Pontifices conceſſerunt Epiſcopis, & Cardinalibus facultatem gerendi bellum contra infideles, eos mittendo, vt bello aſſiſterent loco ipſorum Pontificum, & tamquam eorum legatos, & Vicarios. Igitur poſſunt clerici, Epiſcopi, & Cardinales, ex præſumpta Pontificis licentia pugnare ſuis manibus immediatè, occidere, mutilare, exercitum ducere, ac præeſſe ijs, qui machinas, vel tormenta bellica dirigunt, quando bellum neceſſarium eſt ad propriæ vitæ defenſionem, patriæ, & boni communis, & hoc in bello defenſiuo, & in bello offenſiuo quando id neceſſarium eſſet ad obtinendam victoriam, à qua pax, ſalus innocentium, & bonum Eccleſiæ dependet. Tunc enim cum res ad eum ſtatum reducta eſt, potius cẽſetur defenſio, quam offenſio. Puto tamen quod quando Pontifex adiri poteſt, & periculum non eſt in mora, debeat licentia peti, qui eam concedet cum recta ratio dictabit.

§. V. *An clerici pugnando in bello iuſto incidant in irregularitatem.*

164 CErtum eſt, quod ſi bellum eſt iniuſtum, & ſequantur homicidia, & mutilationes, clerici in eo bellantes fiant irregulares. Licet enim ad incurrendam irregularitatem non ſufficiat ſola intereſſentia homicidij, niſi probetur participatio per Innoc. *in cap. ſententiam n.* 1. *ne clerici, vel monachi.* Abb. *in cap. Petrus, de homic.* Felin. *in cap. ſicut, eodẽ,* Federic. de Senis *conſ.* 168. Latè Pariſ. *conſ.* 152. *n.* 30. *&* 31. *lib.* 4. quos refert, & ſequitur Rota *deciſ.* 260. *n.* 1. *apud Farin. p.* 1. *recent.* Tamen in bello, omnes milites, in eoque bel-

bellantes non ſolum habent intereſſentiam, ſed etiam participationem. Limitanda eſt hæc doctrina vt intelligatur de homicidijs, & mutilationibus, quæ contingunt in communi conflictu, ſecus de illis quæ fiunt ab aliqua parte exercitus extra conflictum communẽ, dum vadunt v. g. ad ſpoliandos hoſtes vulgo *à foragio*, tunc enim homicidium, aut mutilatio ab iſta parte exercitus facta, non inducit irregularitatem in alijs, qui non participant.

165 Eſt etiam certum non fieri irregulares illos clericos qui de venia Papæ bello interſunt; eo namque ipſo, quod Papa concedit alicui, vt poſſit bello intereſſe, cenſetur facere ne irregularitatem incurrat. Item certum eſt poſſe clericos in bello iuſto ſiue defenſiuo ſiue offenſiuo pro defenſione Eccleſiæ, fidei, vel Reipublicæ, abſque periculo irregularitatis, hortari, conſulere, animare, & incitare milites ad pugnandũ, licet ex vtraque parte ſequantur homicidia, & mutilationes, niſi ipſi occidant mutilent, aut deforment. *cap. Dominus, 23. q. 1. cap. igitur, cap. omni tempore, cap. hortaris 23. q. 8.* Abb. *in cap. petitio, de homicidio n. 3.* Nauar. *in man. cap. 27. n. 215.* Rota *apud Farin. deciſ. 3. in fin. p. 2. recent.* Specul. *in tit. de diſpenſat.* §. 4. *n. 55.* Vgolin. *de irregul. cap. 12.* §. 2. Sayr. *de cenſur. lib. 7. cap. 19. n. 3.* Bellet. *diſquiſit. cleric. p. 1. tit. de diſcipl. cleric.* §. 5. *n. 140.* ſecus dicentes quando bellum eſſet iniuſtum, quia tunc clerici fierent irregulares præſtantes fauorem, vel auxilium, aut conſilium, dummodo inde ſequatur mors, aut mutilatio hoſtis, etiam per alios Couar. *in Clem. ſi furioſus p. 2.* §. 3. *n. 2.* Nauar. *cap. 27. n. 224.* quia dant operam rei illicitæ.

166 Difficultas eſt, an incurratur irregularitas in caſibus recenſitis *n. 157. & 163.* & dico quod non. Vnde poteſt clericus pugnare in bello ob neceſſariã defenſionem propriæ vitæ, perſonæ, & patriæ abſque irregularitatis incurſu, vt reſoluunt Couar. *d.* §. 3. *n. 2. ad fin.* Henriq. *lib. 14. cap. 13. n. 1.* Molin. *diſp. 108.* Suarez *de cenſur. diſp. 47. ſect. 6.* & alij. Itẽ poſſunt clerici, Epiſcopi, & Cardinales pugnare ſuis manibus immediatè, occidere, mutilare, deformare, ducere exercitum, præeſſe machinis, & tormentis bellicis, vt dirigantur in hoſtes abſque periculo irregularitatis, quando bellum eſt neceſſarium ad obtinendam victoriã modo dicto *n. 163.* & ſic tradunt Petrus à Sancto Ioſeph. *in idea Theol. moral. lib. 3. cap. 11. reſol. 5. q. 2. art. 2.* Cardin. de Lug. *in reſponſ. moral. lib. 5. dub. 14.* & alij communiter. vide *n. 170.*

167 Sed quæres 1. an clerici fiant irregulares præbẽdo arma militibus in bello iuſto? Reſp. negatiuè, ſic Bonac. *de cenſur. diſp. 7. q. 4. pun. 4. n. 11.* & alij, limitantes, vt non præbeant arma ad occidendum hunc, vel illum in particulari, tũc enim incurreretur irregularitas. Et *n. 12.* tenet idem Bonac. quod etiam nos aduertimus, quod clerici pugnantes de licentia Papæ non fiant irregulares ſi mors, aut mutilatio ſequatur, vide *n. 170.*

168 Quæres 2. an clerici in conflictu belli poſſint occidi, & expoliari abſque peccato? Reſp. affirmatiuè. Sic Bannes *hic dub. vlt.* Ledeſma *in ſumma to. 2. tract. 3. cap. 13. concl. 58.* M. Candidus *to. 1. diſp. 17. art. 8. dub. 2.* Cum enim tũc clerici ſint pars exercitus, debent habere parem conditionem cum alijs, nec tunc ſe gerunt vt clerici, ſed vt milites cum alijs bellantes. Idem aliqui dicunt de Epiſcopis, & Cardinalibus, qui tunc cum alijs bellantes ſe habent vt hoſtes, ac proinde vt hoſtes occidi, & ſpoliari poſſunt vt alij. Cæterum ratione ſupremi gradus, & ſtatus, illis parcendum eſſet.

169 Quæres 3. an clerici licitè bello aſſiſtentes poſſint ſpolia aduerſariorum accipere, ſibique retinere? Reſp. affirmatiuè, ſunt namque pars exercitus non minus quam milites, nec minus illi quam iſti ſunt vtiles exercitui; vnde non minus illi quam iſti debent gaudere de commodis exercitus, ſicut etiam ſuſtinent

nent

Digitized by Google

nent illius incommoda. Qui namque ſuſtinet, ſeu ſentit incommodum, debet etiam ſentire commodum: ſeu commodum eius eſſe debet, cuius eſt periculũ, & incommodum, *l. fin. §. ſed cum. C. de furtis, l ſuperuacuam. C. de tempor. in integ. reſtit. l. Iulianus*, §. *ex vendito, ff. de actionibus empti. l. ſecundum naturam ff. de reg. iur. §. item pretium, & Inſtit. de empt. & vend.* Tum quia omne incommodum aliquo commodo eſt compenſandum, *l. cum filio, ff. ad Syllan.* Excipitur, niſi aliàs voluntas ducis expreſsè eſſet in contrarium, tunc enim clerici non poſſent eſſe participes ſpoliorum hoſtis, & ſi quid acciperent, deberẽt reſtituere illis cui Princeps, aut dux vellet, cum nihil accipi, aut retineri poſſit ſine Principis, aut ducis voluntate, ex bonis inimicorum; ad eos namque ſolũ pertinet vindicatio, & punitio hoſtium, vt ſupra aduertimus, non ad milites particulares, aut ad clericos in bello pugnantes.

170 Quæres 4. an in illis caſibus in quibus clerici non incurrunt irregularitatem bellando, neque eam incurrant laici? Reſp. quod vbi clerici in bello non incurrunt irregularitatem, multò minus eam incurrunt laici. Ratio eſt, nam aliàs ſi morte, aut mutilatione ſubſecuta in bello iuſto, quo Eccleſia, & Reſpublicæ defenduntur omnes qui in eo conſilium, auxilium, aut fauorem dederunt irregularitatem incurrerent, in ſingulis iuſtis prælijs totus exercitus eſſet irregularis, imò innumera alia hominum multitudo maneret irregularis, ſcilicet Princeps gerens bellum, Conſiliarij eiuſdem, omnes adiuuantes, aut auxilium, & fauorem præbentes, ex quo homines tardi fierent ad præliandum, ad adiuuandum in bello iuſto, cum magno Eccleſiæ, & Reipublicæ detrimento. Sic Lorca *diſp.* 51. *n.* 22. & 23. vbi hanc rationem aſſignat, nam cum irregularitas pẽdeat ex iure poſitiuo, à quo ſtatuta eſt, non tam ratione quam ipſius iuris decretis penſari debet; ac proinde cum ſint Canones qui decernant quod in bello iuſto irregularitas non contrahatur, & è contra in bello iniuſto, ſequitur, quod in bello iuſto non contrahatur irregularitas, niſi ab eo qui interficit, mutilat, &c. propria manu; vt habetur cap. *petitio, de homicidio*; excipiuntur caſus ſupra dicti *n.* 157. 163. & 166.

171 Quæres 5. an clerici aſſiſtentes bello non neceſſario iuxta caſus relatos *n.* 157. ſine licentia Papæ, aut Epiſcopi, ac proinde contra prohibitionem Eccleſiæ teneantur reſtituere prædam, & ſpolia capta? Affirmat Sylu. *verb. bellum* 1. Angelus *eod. verb.* & alij, addentes, quod ſi aliquod nocumentum intulerunt inimicis, teneantur illud reſarcire. Sed oppoſitum tenendum eſt cum Lorca *diſp.* 53. *n.* 7. Ratio clara eſt quia clerici ita bellantes non agunt contra iuſtitiam, ſed contra obedientiam Eccleſiæ, & contra dæcentiam ſui ſtatus, & ſic non peccant quatenus nocumenta inferunt, nec quatenus de ſpolijs participant, ac proinde non obligantur ad reſtitutionem.

§. VI. *Ponuntur aliqua quæſita pro complemento præcedentis materiæ.*

172 QVæres 1. quam pænam incurrant qui tempore belli cum Sarracenis habent commercium? Reſp. quod ſunt excommunicati cap. *quod olim, de Iud. & Sarrac.* vbi dicitur, quod ſunt excommunicati qui tempore guerræ habent mercimonium cum Sarracenis, val per ſe, vel per alios dando ſubſidia rerum, vel conſilia. Igitur tempore belli omne commercium eſt prohibitum, & omnes merces ſunt prohibitæ portari ad illos. Quando tamen non eſt bellum, non intelliguntur merces prohibitæ, nec incidunt in pœnam portantes quaſcumque merces ad Sarracenos, niſi eſſet aliqua de mercibus contentis in *cap. ita quorumdam, de Iud. & Sarrac.* & in Bulla Cænæ. ſic plures apud Barbos. *in cap. d. quod olim. n.* 1. & 2.

Quæ-

Digitized by Google

173 Quæres 2. an bellum numeretur inter caſus fortuitos? Reſp. affirmatiuè: caſus namque fortuiti in quibus v. g. depoſitarius non tenetur de depoſito, & commodato ſunt primo loco bellum. Flamin. *de reſignat. lib. 11. q. 13. n. 55.* ſecundò incendium. Menoch. *de arbitr. caſu 390. n. 3. & de præſumpt. præſumpt. 59. n. 3. & conſil. 53. n. 1.* Gratian. *diſcept. forenſ. cap. 354.* Tertiò peſtis. Flamin. *ſupra n. 63.* Quartò factum Principis non ſperatum. Cabed. *deciſ. 114. n. 5. p. 2.* Quintò iniuria iudicis. Bellacomb. *commun. opin. to. 1. lib. 4. tit. 43. n. 77.* Sexto furtum à domeſticis cõmiſſum, quando res erat in loco tuto, in quo quis cõſueuit reponere ſua pretioſa. Syluan. *conſ. 29. n. 4.* Menoch. *conſ. 353. num. 3. & lib. 6. præſumpt. 61. n. 34.* & alij.

174 Quæres 3. an poſt partam victoriam, poſſint licitè, & impunè occidi clerici in hoſtili exercitu reperti? Prima ſententia eſt Illuſtriſſimi Caramuelis *Theol. moral. lib. 2. diſp. 2. art. 1. n. 340.* Vbi abſolutè docet, quod poſt partam victoriam liceat ſpoliare, & occidere clericos Concionatores, ſeu hortatores, cum iſti magis noceãt ſuis exhortationibus, quam plerique alij. Cum autem Reſpublica ius ſuum poſſit directè tueri, poterit cum iſtis agere, quod agit cum alijs. Tum quia Reſpublica poteſt occidere quemcumq; hominem, ſiue ſæcularem, ſiue Eccleſiaſticũ, qui conſecutionem iuſti finis impedit. Tum etiam quia iſti ſunt hoſtes, ac proinde vt hoſtes tractandi ſunt. Poſtea de ſolũ militum Confeſſarijs hæc ſubdit. *An & confeſſarij hoſtes ſint, decernere non audeo: video, tamen piſtores, lamones, mercatores hoſtilis exercitus inimicos cenſeri, & tamen neceſſarij ſunt, & arma non mouẽt vnde videretur de confeſſarijs pariformiter philoſophandum.*

175 Cęterum iſta ſententia non eſt ſequenda. Licet namque clerici militantes, exercitum ducentes, tormentis bellicis aſſiſtentes, ea dirigentes, machinas efformantes, re ipſa ſint hoſtes, & vt tales debeant, vel poſſint tractari; non tamen concionatores, & multò minus confeſſores eiuſdem exercitus & cohortum; nam officium hoſtis eſt arma capere, non loqui, & audire. Tum quia illa officia non excedunt ſtatũ, & conditionem clericatus. Quod ſi per cõcionatores intelligat Caramuel hortatores ad bellum, qui ſua eloquentia inflamant milites ad fortiter bellandũ, adhuc, tametſi hoc modo poſſint dici hoſtes, non poſſunt parta victoria occidi, licet in ipſo conflictu occidantur, cum tunc occidantur omnes occurrentes. Cæterum poſt partam victoriam ſicut non omnes occiduntur, ſed eſt aliquis delectus, ita hoc maximè eſſe debet quantum ad clericos.

176 Nec verum eſt, quod eodem modo ſit philoſophandum de piſtoribus, lamonibus, & mercatoribus, ac de confeſſarijs, nam confeſſarij adiuuant quidem milites quoad ſpiritualia, in quibus non ſunt hoſtes, nec illis nocet, aut damnum aliquod inferunt; vti faciũt illi. Tum quia mercatores, &c. gaudent ſecuritate, ſicut & Presbyteri, &c. vt expreſſe decernitur *cap. in nouamus, de tregua, & pace*, vbi dicitur, quod tempore belli gaudent ſecuritate Presbyteri, Monachi, Peregrini, Mercatores, agricolæ, & animalia & ſic tradunt communiter Doctores, quod ibidem congerit Barboſa.

177 Non ergo eſt recedendum à communi ſententia, quam tradunt Bannes hoc loco *dub. vlt.* vbi poſtquam dixit, quod per accidens poſſunt milites accipere bona Eccleſiæ, & clericorum, ipſoſque occidere, & Eccleſias ſubuertere, quando iſta ſunt neceſſaria ad conſequendam victoriam. Item quod ſi clerici pugnent, in actuali conflictu poſſunt occidi, & ſpoliari; addit quod iam parta victoria non poſſint clerici occidi, aut ſpoliari, & optimam rationem aſſignat, quia Princeps non eſt iudex clericorum extra conflictum actualem. Eandem rationem, & doctrinam tradit Ioann. della Cruz *in directorio conſcientia*

tia

Digitized by Google

tia p.1. præcepto 5. art.3. concl.3. Idem tradit M. Candidus *tom. 1. diſquiſit.* 17. *art.*8. *dub.* 2. addens, quod ſi bellum iuſtum, eſſet contra Prælatum Eccleſiæ, poſſent clerici etiam poſt partam victoriam ſpoliari, & occidi in pœnam Præſidis Eccleſiaſtici, cui clerici ſint ſubiecti. Aliam limitationem addit Ioann. de la Cruz, vbi ſupra, quod tunc clerici poſſent occidi, quando ab eis timeretur periculum futurum.

178 Quæres 4. quomodo pax, & tregua diſtinguantur? Reſp. in hoc diſtingui, quod pax eſt finis, & abſolutio diſcordiæ; at tregua eſt ſecuritas præſtita rebus, & perſonis, diſcordia nondum finita. Sic Chriſtoph. de pace *ad l.* 42. *ſtyli, n.*7. Azeued. *in l.1. n.1. tit.*8. *lib.*8. *noua recop.* Perez *l.1. verſ. dubitatur tit.*8. *lib.*4. *Ordin.* Ita tamen tregua, & pax cõnectuntur, vt validum ſit argumentum ab vna, ad alteram; vnde nec tregua, nec pax dicitur rupta, ſi ex noua ſuperueniẽte cauſa alter alterum offendat, ſed tunc ſolum quando ſine noua cauſa rumpuntur. Hippol. de Marſil. *conſ.* 9. *n.* 48. *&* 51. *& conſ.*83. *n.*24. *& conſ.*122. *n* 10. Gail. *de pace publica cap.* 4. Benintend. *deciſ.*65. *n.*4. Nicol. Moron. *de treg. p.* 2. *q.*12. *n.*1. Viuian. *to.*2. *cõmun. opin. lib.*9. *tit.*25. *n.*131. Maſcard. *de probat. concluſ.* 1157. *n.* 74. & alij. Pacem debent omnes Principes ſectari, cum ſit omniũ rerum & parens, & nutrix. Tempore namque pacis omnia vigere videntur: creſcunt opes, vigent leges: floret diſciplina, feruet Religio, valet æquitas, pollet humanitas, vberior eſt quæſtus pauperum, & ſplendidior opulentia diuitum.

179 Quæres 5. an pax ſit lati, an ſtricti iuris, ſicuti eſt bellum? Reſp. quod eſt ſtricti iuris. Ioſeph Seſſe *deciſ.* 201. *n.*7. *&* 43. Vnde non extenditur ad ea, quæ in capitulis eius non continentur. Quocirca pax facta non rumpitur per controuerſias iudiciales, ſiue pax ſit publica, ſiue priuata. Idem Seſſe loco cit. *n.* 45.

§. 7. *quo tempore liceat bellare.*

180 Prima difficultas eſt, an liceat bellare in diebus feſtis? Aliqui dicunt quod in diebus feſtis ſolum bellum defenſiuum ſit licitum, & inſinuari videtur à D. Thoma *hic art.* 4. & tradi videtur *cap. ſi nulla* 23. *q.*8. & colligitur ex 1. Machab. 2. Nihilominus communis ſententia Doctorum, & expoſitorum hoc loco eſt, quod in die feſto etiam liceat bellum offenſiuum, cũ datur opportunitas conſequendi victoriam. Probatur à ſimili; nam quando in die feſto aduenit piſcium multitudo, licitum eſt piſcari, ex *cap. licet de ferijs*; ergo à fortiori licitum erit bellare in die feſto quando de inimicis putatur, quod victoria habebitur. Nec D. Thomas oppoſitum tenet, nec textus citati docent oppoſitum, ſed illorum ſenſus eſt, quod ſine aliqua graui cauſa non liceat in die feſto bellare, de quo *n.* ſeq.

181 Secunda difficultas an bellare in die feſto ſine cauſa, ſeu ſine neceſſitate ſit peccatum mortale? Reſp. quod ſi miſſa non intermittatur, non eſt peccatum mortale bellare in die feſto ſine neceſſitate, vt cum victoria æquè bene haberi poteſt die lunæ, ac die dominico. Ratio eſt, quia in die feſto ſolùm prohibentur opera ſeruilia, ſed bellare non eſt opus ſeruile, ſeu ſeruorum, ſed dominorum, & Principum; ergo, &c. Quod ſi neceſſitas cogat vt etiam miſſa omittatur, non erit peccatum mortale illam omittere, imò neque veniale, cum neceſſitas eſt tanta, vt etiam à veniali excuſet; nam contingere poteſt, quod ſi exercitus debeat audire miſſam, inimicus recedet, & accipiet ſe in loco tuto, &c. Maior difficultas eſt an ſit peccatũ veniale bellare in die feſto ſine neceſſitate, & miſſa audita. M. Bannes hoc loco poſt Caietanum putat eſſe peccatum veniale, quia bellare videtur aduerſari fini præcepti de ſanctificatione feſtorum, qui eſt vacare rebus diuinis; patet autem, quod bellum impediat vacare

care rebus diuinis; ergo, &c. Alij excuſant bellare in eo caſu etiam à peccato veniali, quia præceptum de ſanctificatione feſtorum duo importat: vnum quod eſt abſtinentia ab operibus ſeruilibus; aliud quod eſt vacare rebus diuinis: hęc autem vacatio non conſiſtit in hoc, quod homines tota die feſti vacent rebus diuinis, ſed in hoc quod audiant ſacrum. Vnde non eſt obligatio neque ſub veniali audiendi veſperas, completorium, &c. Et ſic videmus, quod etiam viri pij putant ſe ſatisfacere obligationi colendi feſtum ſi audiant ſacrũ, & abſtineant ab operibus ſeruilibus, licet poſtea reliquum tempus conſumant ſcribendo, ſtudendo, venationi vacando, &c.

182 Tertia difficultas, an liceat bellare in die ieiunij? Reſp. id prohiberi *cap. treguas, de tregua, & pace*, & tradit Azor. *p.* 1. *lib.* 7. *cap.* 21. *q.* 4. quem refert & ſequitur Barboſ. *in collect. illius cap. n.* 2. quod intelligi debet, quando nulla adeſt cauſa bellandi. Hinc reſolues caſum de quo aliàs interrogatus fui, an ſcilicet liceat bellare in hebdomada ſancta, & maximè in die Veneris Sancti, quando Chriſtus D. in ara crucis ſoluit pretium noſtræ redemptionis. Caſus contigit aliquando; vnde ea occaſione fui interrogatus. Et reſpondi id poſſe fieri, quando tunc adeſt certa ſpes victoriæ, & tunc fuit. Cœperunt namque noſtri ciuitatem, ab eaque inimicos expulerunt, quod ſi vna die tardaſſent, vel nullo modo, vel non niſi cum maximis difficultatibus capta fuiſſet, cum poſtea venerit adiutorium.

Summarium quaſt. XXXXI. de rixa.

1 IN art. 1. docet S. Doctor, quod rixa ſemper eſt peccatum, quia ſicut contentio importat contradictionẽ verborum, ita rixa importat contradictionem factorum, rixæ namque ſunt, quando homines ex ira ſe percutiunt. Vnde rixa eſt quoddam priuatum bellum, quod inter priuatas perſonas agitur, non ex publica auctoritate, ſed ex inordinata voluntate, ac proinde ſemper eſt peccatum. In eo qui iniuſtè inuadit eſt peccatum mortale, nam inferre nocumentum proximo etiam opere manuali, eſt peccatum mortale, quando nocumentum eſt graue. In eo autem, qui ſe defendit poteſt eſſe ſine peccato, & cum veniali, & cum mortali, ſecundum diuerſum modum animi eius, & ſecundum diuerſum modum ſe defendendi. Nã ſi ſe defendat ſolo animo repellendi iniuriam, & cum debita moderatione, non eſt peccatum, nec ex parte eius dicitur rixa. Si verò ſe defendat cum animo vindictæ, aut odij, & cum exceſſu debitæ moderationis eſt peccatum veniale quando motus irę, vindictę, & exceſſus moderationis eſt leuis. Mortale quando deliberato, & firmato animo in impugnantem inſurgit, odio, vindicta, & exceſſu moderationis graui. In art. 2. docet quod rixa eſt filia iræ. Pro quo notat, quod cũ rixa importet quandam contradictionem vſque ad facta peruenientem, dum vnus alterũ lædere molitur, ſequitur, quod ſi intendat abſolutè malum, læſio pertinet ad odium, cuius intentio eſt ad lædendum inimicum vel in manifeſto, vel in occulto, quod ſi intentio eſt lædendi eo ſciente, & repugnante, vt fit in rixa, tunc pertinet ad iram, cum oriatur ab appetitu vindictæ.

2 Sed contra determinationem huius articuli obijcies 1. quia rixa videtur procedere ex concupiſcentia, iuxta illud Iacobi 4. *Vnde bella, & lites in vobis, nonne ex concupiſcentijs, quæ militant in membris veſtris*; ſed ira non pertinet ad concupiſcentem, ſed ad iraſcentem; ergo, &c. Reſp. quod rixa tanquam ex proxima radice oritur ex ira, & tanquã ex prima radice oritur ex concupiſcentia, vt enim notat S. D. hic ad 1. à concupiſcentia tanquam ex prima radice omnes paſſiones oriuntur.

3 Obijcies 2. nam rixa videtur filia ſuperbiæ; ergo non eſt filia iræ. Ante-

cedens colligitur ex illo Prou. 18. *Qui ſe iactat, & dilatat, iurgia concitat.* Reſp. quod iactatio, & dilatatio ſui, quæ fit per ſuperbiam, aut inanem gloriam, nō concitat iurgium, aut rixam directè, ſed occaſionaliter, in quantum ſcilicet ex hoc excitatur, & concitatur ira, dum aliquis ſibi ad iniuriam reputat, quod alter ei ſeſe præferat.

4 Obijcies 3. nam rixa videtur procedere ex quadam ſtultitia, & inſipientia, iuxta illud Prou. 18. *Labia ſtulti immiſcent ſe rixis.* Reſp. quod ira impedit iudicium rationis, vnde quandam habet ſimilitudinem cum ſtultitia, ac proinde cum ea habet communem effectū. Ex defectu namque rationis contingit, quod aliquis inordinatè moliatur alium lædere.

5 Obijcies 4. nam rixa videtur procedere ex inuidia, dicitur enim Prou. 10. *Odium ſuſcitat rixas.* Sed odium oritur ex inuidia ex D. Greg. 31. *Moral.* ergo etiā rixa ex inuidia orietur. Reſp. quod licet rixa quandoque ex odio oriatur, non tamen eſt proprius effectus odij, quia præter intentionem odientis eſt, quod rixosè, & manifeſtè inimicum lædat; odium namque etiam occultè lædere quærit.

6 Sed quæres 1. quænam ſint conditiones hominis rixoſi? Reſp. eſſe tres quas ponit D. Iſidorus *in lib. Ethymologiarum,* vbi dicit. *Rixoſus eſt à riſu canino dictus: ſemper enim ad contradicendum paratus eſt, & iurgio delectatur, & prouocat contendentem.* Vbi tres conditiones continentur. Prima, quod rixoſus habet animi promptitudinē ad contendendum, cum dicitur *ſemper ad contradicendum paratus,* ſiue alius bene, ſiuè male dicat, aut faciat. Secunda, quod de ipſa contradictione delectatur, ibi *& in iurgio delectatur.* Tertia, quia alios prouocat ad contradictiones; ibi *& prouocat contendentem.*

7 Quæres 2. ad quem pertineat rixas componere? Reſp. pertinere ad Epiſcopum colligitur ex *cap. treguas de tregua, & pace.* Poteſt namque Epiſcopus, & debet inimicos componere, & ſi pertinaciter recuſent reconciliationem, poteſt eos excommunicare, *cap. perlatum, diſt.* 90. Bellet. *diſquiſit. cleric. p. 1. tit. de diſciplina clericali* §. 15. *n.* 95. Ex quo infertur poſſe Epiſcopum illos, qui diu litigauerunt, & adhuc lis inter eos durat, excommunicare, vt ſic ad pacem, & concordiam deueniant, poſtquam primitus eos admonuerit, *cap. placuit, & ibi gloſ.* 1. *cap. ſtandum diſt.* 90. Bellet. *d.* §. 15. *n.* 2. *verſ. & ad hoc* Barboſ. *de offic. & poteſt. Epiſc. p.* 3. *allegat.* 79. *nu.* 6. poſt alios. Ratio eſt quia ad Epiſcopum incumbit ad pacem firmiter tenendam mutuum conſilium, & auxilium præbere, & contra eam frangentes animaduertere.

8 Quæres 3. an omnes ſint irregulares, qui in rixa interuenerunt, & vulnerauerunt aliquem, qui poſtea mortuus eſt, etiamſi non appareant ex quo vulnere occiſus obierit? Reſp. affirmatiuè. Couar. *in Clem. ſi furioſus p.* 2. §. 2. *n.* 5. *verſ. quoad irregularitatem.* Didacus Perez *in addit. ad Villadieg. tract. de irregul. cap.* 6. *n.* 45. *verſ. idem ex prædictis.* Maiol. *de irregul. cap.* 48. §. 4. *nu.* 9. Viuald. *in candelabro aureo* 3. 2. *tit. de irregul. opem, vel auxilium dantis.* Rota *apud Farin. deciſ.* 44. *n.* 3. *p.* 2. *recent.* Garcia *de benefic. p.* 7. *cap.* 11. *n.* 8.

§. primus, ponuntur aliqua de rixa ſingulari, & ex condicto, ſeu duello.

9 SOlent hoc loco D. Thomæ expoſitores agere de duello, quod eſt quædam ſpecialis rixa, & de defenſione. Sed erat in animo remittere meū lectorem quantum ad duellum, ad ea quæ ſatis fusè dixi in meo *tract. de cenſuris diſp. 4. diſp.* 10. *per totam.* Et quantum ad defenſionem ad ea quæ dixi in eodem tract. agentes de irregularitate, & de iuſt. & iure, agentes de homicidio inuoluntario, tamen placet aliquid dicere de vtroque, vt meus lector non habeat occaſionem quærendi libros. De duel-

Digitized by Google

duello agemus in hoc §. de defenſione, in ſequenti.

10 Duellum ergo dicitur, quaſi duorum bellum; tunc enim duellum contingit quando vnus contra vnum pugnat: inde etiam dicitur Monomachia, ideſt pugna ſingularis inter duos. Sylu. *v. duellum*. Duellum definitur generaliſſimè, quod ſit *pugna ſingularis, ab vtraque parte ſpontè ſuſcepta*. Pugna ſingularis ponitur loco generis, in hoc conuenit cum rixa pura, & cum defenſione, qua vnus ſpontè inuadit, & alter contra voluntatem inuaditur, renitendo, & reſiſtendo.] Specialius autem definitur, quod ſit pugna duorum ex condicto, vel facta ad alicuius probationem, vt vincens probaſſe, & victus in probatione defeciſſe credatur.

11 Sed quæres 1. an duellum ſit illicitum? Reſp. affirmatiuè. Primò, eſt illicitum omne duellum, quod ſuſcipitur ad vanam oſtentationem. 2. Quando ſuſcipitur propter odium. 3. Quando ſuſcipitur pro indaganda veritate, hoc eſt enim tentare Deum. 4. Quoties ſine cauſa rationabili pugnatur, cum periculo vitæ, aut membrorum.

12 Quæres 2. quo iure duellum ſit prohibitum? de hoc egi loco citato; nunc dico breuiter, eſſe prohibitum iure diuino, Matt. 4. ibi *Non tentabis Dominum Deum tuum.* Iure naturali. *Non occides*. Iure Canonico *cap. conſuluiſti, 2. q.5. tit. de cleric. pugnant. in duello. In Trident. ſeſſ. 25. de reformat. à Iulio II. Leone X. Clem. VII. Iulio III. Pio IV. Greg. XIII. & Clement. VIII.* Iure ciuili *C. de gladiatoribus*, & alibi. Sacrum Concilium Tridētinum excommunicationis pœnam, maledictionem, aliaſq; temporarias grauiſſimas cōtra duellantes, pronunciat: imò & contra eos, qui in ſuis ciuitatibus, caſtris, ſeu locis alijs permittunt. Item contra eos, qui duellantium Patrini vocantur, qui conſulunt, qui ſuadent, qui ſpectant.

13 Quæres 3. an duellum ſaltem ex parte acceptantis poſſit iuſtificari? Reſp. negatiuè, non à parte offerentis cū offerat rem intrinſecè malam. Non à parte ſpontè acceptantis, quia accepta rem malam intrinſecè. Neque à parte inuitè acceptantis, pro defenſione vitæ, aut rerum ſuarum, ob eandem rationē. Vnde ſi id ei imperetur ab aliquo ſuperiore, non debet obtemperare, cum mandatum ſit illicitum. Quod autem Dauid duellum ſpontè ſuſceperit contra Goliath inſtinctui Spiritus Sancti attribuendum eſt.

14 Quæres 4. quinam ſint participantes de hoc crimine? Reſp. quod non ſolum rei ſunt peccati mortalis; aliarumque pœnarum, qui illud offerunt, & qui illud ſpontè, vel inuitè ſuſcipiunt, ſed etiam iudices illud deferentes, & auctoritatem præſtantes, ſicut & aſſeſſores. Item omnes qui conſilium, auxilium, & fauorem ad illud conferunt. Sacerdotes qui eis benedicunt, vt in quibuſdam locis mos eſt. Præterea Domini, qui duella in ſuis locis fieri permittunt, aut non prohibent, & impediunt, cum poſſunt, quia negligunt manifeſto facinori obuiare. Quod etiam dici debet de illis omnibus qui poſſunt impedire duellum, & negligunt; nam negligunt ſalutē animæ proximi in extrema neceſſitate conſtituti; iſti namq; licet non incurrant duelli pœnas, peccant tamen mortaliter ob rationem dictam. Debent tamen poſſe impedire ſine graui incommodo; nam illi non ſunt omnino in extrema neceſſitate abſoluta, ſed voluntaria, à qua poſſunt ſe liberare ſi velint, ac proinde non tenemur cū graui noſtro incommodo. Poſtremò dictas pœnas incurrunt etiam ſpectatores, qui ſcilicet conſultò, & data opera ad ſpectandum vadant, ſecus qui caſu, & per tranſitum vident duellantes.

15 Quæres 5. an duella militum permitti debeant? Reſp. quod milites ab hoſtibus prouocati ad ſingulare certamen, vnius contra vnum; duorum contra duos; decem contra decem, &c. ſi illud ſuſcipiunt pro oſtentatione virium, & artis pugnandi, & captandæ vanæ gloriæ ſtudio, peccant vt

LIII 2 alij

Digitized by Google

alij in duellis priuatis, eorumq; pœnas contrahunt, vt noto loco cit. de cenſuris. Quod ſi illud certamen ſuſcipiant cum intentione principali, habendi, ſeu iuuandi victoriam, aut pacem ab hoſte impetrandi, & honorem, ac reputationem fortitudinis exercitus conſeruandi ſecundum Nauar. *in man. cap.* 15.*n.*18. & alios, non eſt illicitum. Oppoſitum ego teneo loco cit. *de cenſuris*. Et ratio videtur euidens, nam cum duellum nō ſit ſolum de genere malè ſonantium, vt bellum, quæ quibuſdam datis conditionibus poſſunt cohoneſtari, ſed ſit de genere eorum, quæ ſunt intrinſecè mala, ſequitur, quod nullus dari poſſit caſus in quo liceat.

16 Quæres 6. quas pænas incurrāt clerici in duello pugnantes, aut participantes. Reſp. quod his ſtatuta eſt pœna depoſitionis à clericalibus officijs *cap. porro, de cleric. pugnant. in duello.* At in Concilio Trident. excommunicantur ipſo iure. Præterea Pius IV. *in ſua Conſtit. incipit. Ea quæ, idibus Nouemb.* 1560. præter excommunicationē illos priuat eo ipſo omnibus, & ſingulis Eccleſijs, Miniſterijs, dignitatibus, & alijs beneficijs Eccleſiaſticis per eos obtentis, ſeu in quibus, & ad quæ eis ius competit, facitque illos inhabiles ad illa, ſeu ad alia in poſterum obtinenda. Poſtea Greg. XIII. *conſtit. quæ incipit. Ad tollendum*, die 24. *Decembr.* 1582. Concilij decretum, & Pij IV. conſtit. extendit ad omnes, qui ex condicto, ſtatuto tempore, & in loco conuento monomachiā commiſerint, etiamſi nulli Patrini, ſocijuè ad id vocati fuerint, nec loci ſecuritas habita, nullæuè litteræ prouocatoriæ, aut denūciationis chartulæ præceſſerint. Denique Clemens VIII. *Conſtit. quæ incipit. Illius vices* 2. *Septemb.* 1592. extendit, & ampliat Concilij decretum, & ſupradictas Conſtitutiones ad priuatim, vel publicè pugnantes in duello, & contra mittentes, ſcribentes, aut diuulgantes chartulas prouocatorias, aut ſcripta, quæ dicuntur manifeſta, eorumque fautores, & complices; has omnes conſtitutiones reperies apud Steph. Quaranta *in ſumma bullarij v. duellum*.

17 Quæres 7. quinam poſſint abſoluere à pænis excommunicationis, priuationis omnium dignitatum, beneficiorum, & officiorum Eccleſiaſticorū, inhabilitatiſque ad illa, & alia in poſterum obtinenda? Reſp. quod ex vi conſtit. Clem. VIII. nullus poteſt abſoluere, niſi Romanus Pontifex. Dubium eſſe poteſt, an virtute Cōcilij Tridentini *ſeſſ.* 24. *de reformat. cap.* 6. poſſit Epiſcopus abſoluere quando delictum eſt occultum. Affirmatiuè reſpondet Bonac. *de cenſur. q.* 4. *pun.* 2. *n.* 15. & Verſ. *tertiò* reſoluit poſſe Religioſos abſoluere iuxta ſua priuilegia, modo non ſint reuocata; ſed iam reuocata ſunt, vt oſtendo loco cit. *de cenſuris*.

§. II. *Ponuntur aliqua de defenſione.*

18 NOn de quacumque defenſione loquimur, ſed de illa qua vnus in rixa alterum præmit volendo ipſum occidere, mutilare, percutere; & alter nititur ſe defendere; quæ defenſio definitur, quod ſit *inſtantis, imminentiſuè offenſionis propulſatio*, ab offenſione namque omnis defenſionis ratio dependet.

19 Sed quæres 1. cuius iuris ſit ſui ipſius defenſio? Reſp. quod eſt iuris naturalis, vt nec Imperator aliquid contra eam ſtatuere poſſit, cap. *paſtoralis*. *Clement. de ſent. & re iudicata*, §. *cæterum*. Quocirca ſi clericus ſe ipſum defendēdo cum moderamine inculpatæ tutelæ aliquem occidat, aut mutilet, non efficitur irregularis, de quo in tract. de irregularitate plura dixi.

20 Quæres 2. an ſe ipſum, vel aliū defendens contra aggreſſorē poſſit habere animum eundem occidendi? Reſp. negatiuè, animus namque occidendi priuata auctoritate non eſt bonus; ſed debet animum habere ſe defendendi, etiam cum aggreſſoris occiſione ſi aliter ſe ipſum ſaluare non poteſt. Nec tenetur

netur

Digitized by Google

netur fugere ſi fiat cum periculo, vel decore. Intendere autem directè, & per ſe primo mortem inuaſoris non poteſt, ſed ſolum ſecundariò, quando neceſſaria eſt ad ſui ipſius ſalutem.

21 Quæres 3. an aggreſſus poſſit in ſe defendendo vti maiori vi, quàm vtatur aggreſſor? Reſp. negatiuè per ſe loquendo. Quocirca aggreſſus non debet vti armis contra eum qui ſine armis ipſum aggreditur. Dixi per ſe loquendo, ſi namq; immineret inuaſo maxima iniuria honoris, aut perſonæ ſi ſe armis non defendat, tunc poteſt ſe armis defendere. Deinde non debet aggreſſus aggreſſorē occidere, ſi ſola verberatione, aut mutilatione ſe poteſt ſatis defendere. Deinde nota, quod aggreſſus non poteſt ſe ipſum defendere, antequam aggreſſor vim faciat; niſi ſciat certò eum decreuiſſe ipſum occidere, nec poſſe alio modo euadere niſi præueniat occidendo ipſum. Quod admitto quando quis videret inimicum iam ſtricto gladio occurrentem, abſquo ſe conſertis manibus non valet defendere, tunc enim poteſt miſſo globo tormentario, ipſum proſternere. Item qui domo concluſus eſt cum hoſte, ſciens ſe occidendum, ſi cæteri hoſtes aduenient, quos ille expectat, poteſt hoſtem præſentem præuenire; eumque opprimere. Item ſi maritus volens occidere vxorem poneret pugionem ſub ceruicali; vxor non potens fugere clauſa clauæ ianua, poſſet accepto pugione maritum occidere. Niſi conſultius foret pugionem proiicere extra cubile, & alia quacumque ratione ſe ſaluare.

22 Quæres 4. an defendens poſſit inſequi aggreſſorem fugientem, & occidere? Reſp. negatiuè; non enim tunc aggreditur, ſed fugiendo aggredi ceſſat. Aliqui tamen volunt, quod ſi aggreſſus accepiſſet vulnus, aut alapam, aut aliā grauem iniuriam, eſſetque ei magnum dedecus ſi fugientem non inſequeretur ac percuteret quantum ſufficeret ad defenſionē ſui honoris, id fieri poſſet. Rationem aſſignant, nam non ſolum pro defenſione vitæ, ſed etiam proprij honoris licet iniuriantem occidere ſi opus ſit. Quia etiam pro defenſione rerum ſuarum, quibus opus habet ad ſuſtentandam ſuam, ſuorumque vitam, aut ad exercendam virtutem, ſi opus ſit, licitum eſt occidere vim facientem, *l. vt vim, ff. de iuſt. & iure.* Nauar. *in man. cap. 15. n. 2. 3. & 4. & cap. ita quorumdam, de Iudæis notab.* 11. *n.* 15. & alij communiter. Dixi ſi *opus ſit*, quia qui ſe, ſuaque poteſt defendere ſine occiſione inuaſoris, vt honeſta fuga, aut implorato aliorum auxilio, tametſi occidendo non peccet, niſi excedat moderamen inculpatæ tutelæ, tamen fit irregularis ſecundum aliquos, licet ſecundum ſatis probabilem ſententiam hæc irregularitas non contrahatur, niſi vbi adeſt peccatum mortale. Peccat tamen mortaliter, & fit irregularis, qui furem diurnum, aut nocturnum, quem capere poteſt, ac tenere, occidit. Idem de eo dicendum eſt, qui, vel quæ pro tuenda caſtitate occidit ſolicitatorem, cum ſe, aut fugiendo, aut clamando, aut alio modo defendere potuiſſet. Nauar. ibid.

23 Quæres 5. an ſubditus poſſit ſe defendere contra Principem, & Magiſtratum: Filius contra Patrem: Monachus contra Abbatem: ſeruus contra Dominum: Vaſallus contra Principem: vxor contra maritum: Diſcipulus contra magiſtrum, & ſimiles inferiores cōtra ſuos ſuperiores? Reſp. affirmatiuè, quando ipſos iniuſtè inuadunt; & in quocumq; loco, etiam in Eccleſia, licet pollueretur. Ratio clara eſt, quia propria defenſio eſt de iure naturæ, ac proinde nullus contra eam ius habere poteſt, quacumque polleat ſuperioritate. Pariformiter clericus, & Religioſus poſſunt ſe defendere contra quemcumq; inuaſorem, etiam in celebratione miſſæ. Vnde poſſunt inuaſore etiam mutilato, & occiſo, quando aliter ſe ſaluare non poſſunt, miſſam cęptam proſequi. Idem dicendum de incæpta aliorum ſacramentorum adminiſtratione, præter quā in

in baptizando puero iam, iam moriturо. Magis tamen conueniens eſſet, quod Clerici, & Religioſi maximè dum inuaderentur tempore miſſæ, & adminiſtrationis ſacramentorum, quod imitarentur Chriſti D. manſuetudinem, & patiẽtiam, ſuſtinendo etiam pro illius amore, mortem ipſam.

24 Quæres 6. an aliqui teneantur ad ſui ipſius defenſionem? Sylu. *v. bellum* cenſet nullum obligari occidere alium, ne ipſe occidatur, ſed eſſe maioris perfectionis ſi quis permittat ſe occidi, quam ſe defendendo occidere alium, quando aliter euadere non poteſt. Videtur colligi ex illo Apoſt.. *Rom. 12. Non vos met ipſos defendentes; ſed date locum iræ. Scriptum eſt enim. Mihi vindicta, & ego retribuam, dicit Dominus.* Nihilominus puto aliquos teneri tum lege charitatis, tum iuſtitiæ ſe ipſos defendere. Animarum paſtores, & omnes qui neceſſarij ſunt ad aliorum curam, tenentur ex charitate ſe ipſos defendere, etiam occidendo inuaſorem cum aliter ſe defendere nequeunt. Cum enim neceſſarij ſint ad aliorum curam, & bonum, charitas eos obligat, vt ſe ipſos conſeruent. Secus eſſet ſi neceſſarij non eſſent, quia facile alij ſubſtitui poſſent. Principes, & omnes illi, qui ad bonum commune tuendum neceſſarij ſunt, tenentur ex iuſtitia ſe ipſos defendere, ſicut, & omnes illi qui ratione officij ſunt neceſſarij.

25 Quæres 7. quinam teneantur defendere alios? Reſp. quod ſubditi tenentur defendere ſuos ſuperiores ex quadam iuſtitia: Parentes filij: tutores tenentur defendere ſuos pupillos: famuli ſuos hæros, &c. Nauar. *in man. cap. 24. n. 18.*

26 Quæres 8. qui ſe ipſos defendere non debeant? Reſp. quod nullus inferior debet ſe defendere contra ſuũ ſuperiorem, nec vulgaris contra conſtitutum in dignitate, ſi fugere poteſt abſque periculo, tunc enim non eſt dedecus fugere. Deinde nullus reus pœnæ, tam cuiuſcumque caſtigationis, quam mutilationis, aut mortis, debet ſe defendere contra eos qui ſuo iure vtuntur in ipſum, ceu ſunt iudices, miniſtri iuſtitiæ, Parentes, Domini, Præceptores, & ſimiles habentes ius puniendi ſuos ſubditos delinquentes. Niſi modum in puniendo notabiliter excedant, tunc enim ſubditi poſſunt ſe defendere.

27 Quæres 9. an percuſſus à clerico poſſit eum repercutere? Reſp. quod nullus percuſſus à clerico debet ſe contra eum defendere, quando non eſt denuo percuſſurus tametſi enim liceat ſe defendere contra clericum aggreſſorem ne percutiat, tamen percuſſione accepta, non licet repercutere; alioquin peccat mortaliter, & fit irregularis, licet fortè non incidat in excommunicationẽ, cum non percutiat ex propoſito, ſeu dolo, aut ſuadente Diabolo. Quod ſi videat clericum velle repercutere, non peccat, neque incidit in excommunicationem; aut irregularitatem ſe defendendo vſque ad mutilationem, aut occiſionem, quando aliter ſe defendere non poteſt. Iacob. *de Graffijs lib. 2. cap. 64.* Sylu. *v. bellum, & v. homic.* Sot. *5. de iuſt. q. 1. art. 8. & in 4. diſt. 15. q. 3.* & alij.

28 Quæres 10. an licitum ſit proprium honorem defẽdere etiam inuaſorem illius occidendo? Aliqui adeo æſtimant proprium honorem, vt non putent indignum exponere vitam pro illo; imò putant poſſe licitè illius inuaſorem occidij. Sed nullo modo, perſe loquendo, id eſt licitum; vita namque hominis eſt bonum excellentius, quàm honor. Proinde qui pro honoris defenſione lædentem occidunt; pro crudelibus homicidis habendi ſunt. Honor namque magis cuſtoditur ignoſcendo, quàm vindicando, iuxta Chriſti D. eiuſque Sanctorum exempla. Qui autem non vult ignoſcere, cauſam referat ad iudicem, vel idoneos arbitros, quorum ſententiæ acquieſcendum eſt. Sed de hac re diximus de iuſt. & iure.

29 Quæres 11. an liceat defendere res proprias cum occiſione inuaſoris? Reſp.

Digitized by Google

Reſp. affirmatiuè, quando aliter recuperari non poſſunt, & ſunt alicuius momenti, ſeu neceſſariæ ad vitæ ſuſtentationem, & antequam latro eas in loco tuto repoſuerit. Aliqui volūt, quod licet in iſto caſu Dominus non peccet occidendo, aut mutilando furem, contrahit tamen irregularitatem, quod alij negant, cum irregularitas iſta non contrahatur niſi vbi adeſt peccatum mortale, ſecus dicendum de illa quæ eſt in ſignificationem, quam contrahunt miniſtri iuſtitiæ abſq. vllo peccato de quo in tract. de cenſur.

30 Quæres 12. quando teneamur alios defendere? Reſp. quod nullus tenetur alium defendere quando ad id aliquo titulo non obligatur, vel ex iuſtitia, vel charitate, vel pietate, &c. Item non obligatur, qui non poteſt alterum defendere ſine ſuo periculo, ſineque damno honoris, exiſtimationis, aut pudoris. Fallit hoc in conſtituto in extrema neceſſitate ob noſtram defenſionem, huic enim ſuccurrendum eſt etiam cum damno honoris, exiſtimationis, pudoris, facultatum non neceſſariarum ad noſtræ vitæ ſuſtentationem. *cap. non ſatis, diſt. 86.* vbi dicitur. *Si cum rapitur quis ad mortem, plus apud te pecunia valeat, quàm vita morituri, non eſt leue peccatū.* Fallit in defenſione vitæ proximi, ne ei iniuſtè adimatur, tunc enim lege charitatis obligamur cum amiſſione bonorū, non tamen cum amiſſione vitæ. Neque tenemur defendere, aut redimere iuſtè ad mortem damnatos.

31 Quæres 13. an teneamur ad defenſionem bonorum alterius? Reſp. affirmatiuè, quando ſunt neceſſaria ad vitæ illius conſeruationem, etiam cum damno noſtro pecuniario. Quod etiā intelligendum eſt de impediendo eius damna æterna, ſi aliqs non ſit, qui eum defendat; niſi fortè illud damnum tam exiguum eſſet, vt iuxta arbitrium prudentis viri non ſit dignum, vt pro eo aliquod incommodum ſubeamus. Hinc tenemur bouem alterius errantem reducere, aſinum illius ſub onere iacentē ſubleuare: iumenta ſegetes proximi depaſcentia abigere: ignem domum, aut ſegetes comburentem eſtinguere: aliaq; rerum damna auertere, vt recta ratio, & charitas ſuadent, licet inimicus noſter eſſet.

32 Quæres 14. in quibuſnam alijs teneamur proximum noſtrum defendere? Reſp. teneri 1. ad defenſionem famæ proximi; vt ſi audiamus ei grauiter detrahentem, quia licet nos non credamus, poſſunt tamen alij credere ſi nos taceamus, de quo in tract. de iuſt. & iure, fusè diximus. 2. Obligamur impedire proximi peccatum, quia eſt damnum grauius quàm aliud quodcumque extremum. Magiſque tenemur impedire peccata futura, quam punire, & emendare præterita. 3. Tenemur ad euitandum ſcandalum; ne proximus peccet, de quo diſp. ſequenti. Vnde ſi anima proximi eſt in extrema neceſſitate peccati, omnia noſtra, etiam ipſam vitam amittere debemus, vt curemus ne peccet. Hoc etiam locum habet in eo, qui non ſolū eſt conſtitutus in extrema neceſſitate peccati, ſed etiam in eo, quē ſcimus ex imbecillitate, aut ignorantia craſſa, vel affectata, ſiue ob cauſas, occaſioneſque alias peccaturum mortaliter, ſi nos non impediuerimus. Nam & in damnis corporalibus, ſæpe debemus proximo ſuccurrere, vbi ſe ipſum ſeruare poſſet, vt in præcipitio, ſuſpendio, conflagratione, aut ruina domus, nolenti exire. In auerſione cibi, potus, medicinæ, aliorumque ad vitam conſeruandam neceſſariorum. Fallit hæc neceſſitas impediendi proximi peccatum in eo, qui non ex ignorantia, aut fragilitate, ſed ex malitia peccat. Vt ſi quis ſe laqueo ſuſpenſurum affirmaret, niſi ei donentur centum, plures, aut pauciores. Et in eo qui ſcit aliquid eſſe peccatum mortale, & vult illud facere, tunc enim non eſt conſtitutus in extrema neceſſitate auxilij, ſeu defenſionis noſtræ.

Sum-

Digitized by Google

Summarium q. XLII. de ſeditione.

1 IN primo art. docet S. Doct. quod ſeditio eſt quoddam peccatū ſpeciale, quod quantum ad aliquid conuenit cum bello, & rixa, & quantum ad aliquid differt ab eis. Conuenit in hoc quod importat quandam contradictionem. Et in duobus differt. Primò, quia bellum, & rixa important mutuam impugnationem in actu, at ſeditio poteſt dici ſiue fiat huiuſmodi impugnatio in actu, ſiue ſit præparatio ad talem impugnationem. Vnde ſeditio definitur, quod ſit *tumultus ad pugnam*, cum ſcilicet aliqui ſe præparant, & intendunt pugnare. Secundò differunt, quod bellum propriè eſt contra extraneos, & hoſtes; Rixa eſt vnius ad vnum, vel paucorum ad paucos. At ſeditio propriè eſt inter partes vnius multitudinis inter ſe diſſentiētes: puta cum vna pars ciuitatis excitatur in tumultum contra aliam. Vnde ſeditio eſt peccatum ſpeciale oppoſitum vnitati, ac paci multitudinis. In art. 2. quærit S. Doctor, an ſeditio ſit ſemper peccatum mortale, & dicit, quod ex genere ſuo eſt peccatū mortale, cum opponatur communi bono, & tantò grauius, quanto bonum commune, quod per ſeditionem impugnatur, eſt grauius.

2 Sed quæres, quomodo ſeditio differat à ſchiſmate? Reſp. differre in duobus. Primò, quia ſchiſma opponitur ſpirituali vnitati multitudinis, ſcilicet vnitati Eccleſiaſticæ. At ſeditio opponitur vnitati temporali, vt ſæculari vnitati ciuitatis, vel Regni. Secundò, quia ſchiſma non importat aliquam præparationem ad pugnam corporalem, ſed ſolum diſſenſionem ſpiritualem. At ſeditio importat præparationem ad pugnā corporalem. Hinc eſt, quod diſſenſio, quę aliquādo oritur in capitulis Religioſorum, vel aliò, non eſt propriè ſeditio, cum nō importet pręparationem ad pugnam corporalem, ſed potius reuocatur ad ſchiſma: non tamen eſt propriè ſchiſma, cum non ſit ſeparatio à capite Eccleſiæ, neque membrorum Eccleſiæ formaliter, in rebus ſcilicet ad communem Eccleſiam pertinentibus, ſed in rebus particularibus Monaſteriorum, & Religionis.

DISPVTATIO XXIV.

IN QVES. XLIII. D. THOMAE.

De ſcandalo.

1 IN art. 1. quærit S. Doct. an ſcandalū conueniēter definiatur, quod ſit dictum, vel factum minus rectū præbens occaſionem ruinæ, & reſpondet affirmatiuè, eſt enim ipſius ſcādali definitio. In 2. art. docet quod ſcandalum tam actiuum, quam paſſiuum ſit peccatum. In 3. art. dicit tria. Primò, quod ſcandalum paſſiuum non eſt ſpeciale peccatum, ſed eſt illius ſpeciei ad quod quis inducitur, ſeu quod committit. Secundò dicit, quod ſcandalum actiuum per accidens, & non ex intentione, non eſt ſpeciale peccatum. Tertiò, quod ſcandalum actiuum per ſe, ex intentione eſt ſpeciale peccatum, quod directè opponitur correctioni fraternæ. In art. 4. dicit, quod ſcandalum paſſiuum non cadit in perfectos. In 6. art. ait, quod ſcandalum actiuum non

cadit

Digitized by Google

cadit in viros perfectos, quod intelligi debet, ſicut præcedens, regulariter loquendo. In ſeptimo dicit 1. quod nihil eſt cum ſcandalo actiuo faciendum. 2. Quod propter ſcandalum poſitiuum vitandum non ſunt omittenda ſpiritualia, ad ſalutem neceſſaria. Quæ verò non ſunt ad ſalutem neceſſaria omittenda ſunt ad vitandum ſcandalum paſſiuum puſillorum, donec illis ratio facti reddatur. Quod ſi reddita ratione adhuc durat, iam videtur eſſe ſcandalum ex malitia, ob quam non ſunt omittenda bona noſtra. 3. Quod non ſunt prætermittenda opera conſilij, neque miſericordiæ propter ſcandalum, licet interdum ſint occultanda, vel differenda; quando ſcandalum eſt puſillorum. In art. 8. ſequentia decernit. 1. quod bona Eccleſiæ, quæ committuntur rectoribus reipublicæ non ſunt dimittenda propter ſcandalum. 2. Quod bona temporalia, quorum nos ſumus domini, dimittenda ſunt propter ſcandalum ignorantiũ, aut puſillorum; non tamen propter ſcãdalum quod naſcitur ex malitia alicuius. Pro quibus ſit.

DVBIVM I.

Quid, & quotuplex ſit ſcandalum.

2 SCandalum, vt ex D. Hierony. notat S. Doctor hac q. 43. art. 1. græca vox eſt, ſignificans offendiculum, vel ruinam; vnde ſcandalizare, eſt occaſionem ruinæ præbere. Exemplo eius qui obicem alicui in via corporali ponit, cui impingens diſponitur ad ruinam, & talis obex ſcandalum dici ſolet. Sic in proceſſu viæ ſpiritualis, qui alicui ſuo dicto, vel facto obicem ponit, quo ad ſpiritualem ruinam diſponitur, eum ſcandalizare dicitur. Et quia id quod eſt rectum ad ruinam non diſponit, ideo ſcandalum ſonat obicem rei non rectæ, in quam impingens ruit.

3 Definitur ſcandalum à D. Thoma poſt D. Hieronym. & definitio ab omnibus recipitur, quod ſit *dictum, vel factum minus rectum præbens occaſionem ruinæ ſpiritualis*. D. Thomas non ponit illam particulam *ſpiritualis*, quia intelligitur de ruina ſimpliciter dicta, quæ non poteſt non eſſe ſpiritualis; vel quia ruina orta ex dicto, vel facto minus recto, propriè eſt ſpiritualis. Non ponitur concupitum, vt ponitur in definitione peccati, quod ſcilicet ſit dictum, factum, & concupitum contra legem æternam, quia cogitatio, vel concupiſcentia mali cum lateat in corde, & non proponatur alteri vt ei obex eſſe poſſit, niſi per dictum, aut factum, ideo in dicta definitione non ponitur concupitum ſed ſolum dictum, & factum, quia iſta ſola poſſunt poni alteri vt obex.

4 Dicitur *minus rectum*, vel quia id quod præbet occaſionem ruinæ eſt malum, vel quid habens ſpeciem mali, licet ſit bonum; nam id quod bonum eſt, & apparet bonum non poteſt eſſe occaſio lapſus, ſeu ruinæ, quin potius confirmat, & roborat in bono, inclinatque ad bonum, iuxta illud Chriſti D. *Videant opera veſtra bona, vt glorificent Patrem veſtrum*. Imò contingere poteſt, quod aliquod dictum, vel factum nec ſit in ſe malum, nec ſecundum ſe habeat ſpeciem mali, tamen poterit aliquando eſſe ſcandalum infirmorum, quia ſecundum illorum opinionem habet ſpeciem mali.

5 Dicitur *præbens occaſionem ruinæ* quia vt notat S. Doctor *hic art. 1. ad 3.* dictum, vel factum meum nõ poteſt eſſe alteri cauſa ruinæ, ſed ſolum occaſio; quia nihil poteſt eſſe cauſa totalis, & adæquata ruinæ, ſeu peccati alterius, niſi propria voluntas. Vnde dicta, vel facta ſolum poſſunt eſſe cauſa imperfecta, & aliqualiter, ſeu occaſio, aut cauſa moralis extrinſeca, inducens ad peccatũ.

6 Scandalum prima diuiſione diuiditur in actiuum, & paſſiuum, ſeu vt alij dicunt, in datum, & acceptum. Scandalum actiuum, eſt poſitio obſtaculi, vel occaſionis, vnde ſpiritualis proximi ruina oritur, aut oriri per ſe poteſt. Scandalum paſſiuum eſt acceptio occaſionis

Mmmm ſeu

Digitized by Google

ſeu quædam impactio in obſtaculum, ex quo ſequitur ruina.

7 Scandalum actiuum diuiditur à D. Tho. *art.* 1. *ad* 4. in ſcandalum per ſe, & per accidens. Scandalum per ſe tunc contingit, quando aliquis ſuo malo verbo, vel facto intendit alium inducere ad peccandum; vel etiam tunc contingit, quando quis hoc non intendit, ipſum tamen dictum, vel factum eſt tale, quod de ſui ratione habet, quod ſit inductiuum ad peccandum, vt cum quis publicè committit peccatum, vel quod habet ſimilitudinem peccati, & tunc qui hoc facit, propriè dat occaſionem ruinæ. Scandalum per accidens tunc contingit, quando dictum, vel factum vnius eſt alteri occaſio peccandi licet præter intentionem operantis, & præter conditionem operis, ex eo, quod malè diſpoſitus, ex tali opere, aut verbo inducitur ad peccandum. Quocirca tunc non datur ex ſe occaſio peccandi, ſed alius inde ſumit occaſionem peccãdi. Vnde hoc eſt ſcandalum paſſiuum, ſine actiuo.

8 Ex quibus infert idem S. Doctor ibidem, poſſe eſſe ſcandalum actiuum, ſine paſſiuo, vt cum quis, quantum eſt de ſe, præbet occaſionem ruinæ, ſed ille cui præbetur pro ſua integritate non cadit. Item poteſt eſſe ſcandalum paſſiuum ſine actiuo, vt cum quis ex ſua malitia labitur, ſumens occaſionem ruinæ, & lapſus, vnde non erat occaſio ſumendi, cum ea occaſio data non ſit. Præterea datur ſcandalum actiuum, & paſſiuum ſimul, quando datur occaſio ſcandali, & ſumitur, Quando datur ſcandalum paſſiuum ſine actiuo, vocari ſolet ſcandalum acceptum, & quando eſt actiuum vel cum paſſiuo, vel ſine eo, dicitur ſcandalum datum.

9 Demum ſcandalum merè paſſiuum diuiditur in ſcandalum puſillorũ, ſeu infirmorum, & in ſcandalum Phariſæorum. Scandalum puſillorum eſt illud; quod oritur potius ex infirmitate, & ignorantia, quàm ex conditione, & natura facti, quia illis apparet malum, vel ſpeciem mali habere, quod bonum eſt, nec ſpeciem mali habet, licet ex ignorantia eorũ qui ſcandalizantur appareat malum, aut ſpeciem mali habere. Scandalum Phariſæorum eſt illud, quod ex pura malitia procedit, aut ex ignorantia craſſa, & affectata, quæ malitiæ æquiparantur. Puto etiam ſufficere ad ſcandalum Phariſæorum ignorantiam vincibilem, modo ſit moraliter culpabilis, nam ſcandalum puſillorum ex ignorantia inuincibili procedit.

DVBIVM II.

An ſcandalum ſit ſpeciale peccatum, & quomodo in confeſſione explicandum.

10 SVpponimus, quod ſcandalum ſit peccatum; vel enim eſt ſcãdalum paſſiuum, & hoc eſt ſemper peccatum, non enim quis ſcandalizatur niſi inquantum ruit ſpiritualiter. Poteſt quidem eſſe ſcandalum paſſiuum ſine peccato eius, ex cuius facto aliquis ſcãdalizatur, vt cum quis ſcandalizatur de his, quæ alius benefacit. Vel certè eſt ſcandalum actiuum, & hoc etiam ſemper eſt peccatum in eo, qui ſcandalizat; nam vel opus quod facit eſt peccatum, vel habet ſpeciem peccati, & tunc dimittendum eſt propter proximi charitatem, ex qua vnuſquiſque tenetur prouidere ſaluti proximi; vnde qui non dimittit, contra charitatem agit.

11 Suppoſito ergo, quod ſcandalum ſit peccatum, ſpeciem peccati illius inquirimus, de qua re tot ſunt ſententiæ, totque modi diuerſi, & varij dicendi, quod me iudice, nulla eſt quæſtio in tota Theologia adeo implicata, & confuſa vt eſt iſta. Quocirca per varios §§. curabimus pro poſſe eam explicare. Præmittendo prius, quod tripliciter poſſit aliquis ad peccatum inducere, ſeu ſcandalizare. Primò directè, intendendo ipſius ruinam, ſiue mortem ſpiritualem, intendo quod committat hoc, vel illud peccatum, vt reatum illius incurrat,

rat, vt damnetur, vt Dei gratiam amittat, vt fiat Dei inimicus, &c. quod rarò inter homines contingere poteſt cum ſit proprium dæmoniorum. Secundò, etiam directè non intendendo ruinam, ſed inducere ad actum malum, non quia ei malum eſt, ſeu vt reatum peccati incurrat, vt Deum offendat, &c. ſed ob alium finem, vt quia ipſe ſine alterius ope non poteſt actum perficere, quem cupit cõmittere, quo modo vnus alium inducit, vt ſecum furetur, aliam inducit vt ſecum fornicetur, &c. Tertiò indirectè, & quaſi per accidens cõmittendo aliquod peccatum, aut ſpeciem peccati habens, credens, aut præuidẽs, quod ex eo actu proximus accipiet occaſionem peccandi, non hoc intendendo expreſsè, ſed quaſi interpretatiuè, quatenus vult facere id ex quo videt proximum ſumpturum occaſionem peccandi. His poſitis.

§. I. *Ponuntur variæ ſententiæ de dubio propoſito.*

12 Prima ſententia eſt, quod ſcandalum tunc ſolum ſit peccatum ſpeciale, quando directè intenditur ruina ſpiritualis proximi. Vnde quãdo ſine hac expreſſa intentione apponitur proximo offendiculum, ſeu præbetur occaſio ruinæ ſpiritualis, tunc ſit ſcandalum generale, pertinens ad eam ſpeciem peccati ad quam pertinet actus malus cuius eſt occaſio. Pro hac ſent. citatur Albertus *in* 4. *diſt.* 17. *art.* 88. Durand. *in* 4. *diſt.* 38. *q.* 3. Angel. *v. ſcandalum*. Hanc ſententiam videtur ſequi Sanch. *in præcept. lib.* 1. *cap.* 6. *n.* 3. dicens, quod ſpeciale peccatum ſcandali reperitur ſolum in primo modo inductionis nu. præcedenti relato. Vnde tunc ſic ſcandalizans duo peccata committit, vnum ſpeciale ſcandali contra charitatem, aliud illius ſpeciei ad quod quis inducitur. At in alijs duobus modis inductionis non contingit ſpeciale peccatum ſcandali contra charitatem, ſed generale, ſcilicet illius ſpeciei ad quod quis inducitur. Vnde n. 8. addit, quod ſcandalizans ſemper debet explicare in confeſſione ſpeciem peccati ad quod proximus inducitur; quocirca ſi proximus ad plures ſpecies inducatur, omnes debeant in confeſſione explicari. Et ſi ex meo dicto, vel facto plures ſcandalizentur, ita quod vnus inducatur ad fornicandum, alius ad adulterandum, &c. omnia debeant explicari in confeſſione. Idem tradit Coninch. *diſp.* 32. *de charit. dub.* 5. *n.* 35. *&* 56. Idem tenent Vaſq. 1. 2. *q.* 73. *diſp.* 102. *cap.* 3. *n.* 5. *& cap.* 7. *n.* 23. Hurtado *diſp.* 173. *ſect.* 8. §. 61. & alij; Cæterum hæc ſententia non placet, & patebit eius impugnatio ex dicendis n. 14.

13 Cardin. de Lugo *de Pœnit. diſp.* 16 *ſect.* 4. *n.* 159. dicit, quod tunc ſolum eſt explicanda ſpecies peccati, quando quis ſcandalizat directè, primo, & ſecũdo modo inductionis explicato *nu.* 11. At quando quis ſcandalizat tertio modo præuidendo, ſed non intendendo proximi ruinam, tunc ſatiſſit explicando malitiam ſcandali, licet non explicetur ſpecies peccati ad quod proximus inducitur. Ac proinde per Lugum ſolum ſcandalum tertio modo erit ſpeciale peccatum contra charitatem, non primo, & ſecundo modo inductionis, tunc enim ſcandalum erit peccatum generale habens malitiam illorum peccatorum ad quæ proximus inducitur.

14 Verùm hæc ſententia diſplicet; nam ſi quis tunc peccat peccato ſpeciali ſcandali contra charitatem, vel miſericordiam, aut correctionem fraternam, quando præbet proximo occaſionem ruinæ ſpiritualis, illam directè non intendendo, ſed ſolum præuidendo, multò magis peccabit contra charitatem, qui directè, & expreſsè proximi ruinam intendit. Huius namque motiuum magis contrariatur motiuo miſericordiæ ſpiritualis, iſtius namque motiuum eſt ſubleuare proximum à miſeria ſpirituali, & motiuum illius eſt inducere in miſe-

Digitized by Google

riam ſpiritualem. Tum quia non intendere ruinam ſpiritualem proximi, etiāſi præuideatur, non poteſt eſſe ſpeciale peccatum contra charitatem cum intentio non ſit ſpecialiter agendi contra illam. Cum enim charitas ſit virtus generalis, contra eam non peccatur, niſi agere contra eius motiuum intendatur; ſi enim non intenditur agere contra motiuum illius non inducetur peccatum ſpeciale, ſed ſolũ circũſtantia generalis. Vnde cum præuidere proximi ruinam, & illam non intendere, non ſit motiuum expreſsè oppoſitum charitati, non inducetur ſpeciale ſcandali peccatum contra ipſam, ſed ad ſummum circunſtantia generalis. Tum etiam, quia ſicut in tertio modo inductionis non eſt neceſſe explicare ſpeciem peccati ad quod quis inducitur, ſed ſufficit dicere peccaui peccato ſcandali, ſeu ſcandalizaui proximum, cum hoc peccatum ſit contra charitatem, cum etiam illud prius ſit contra charitatem, ſufficiet dicere idem. Demum ſi in primo, & ſecundo modo inductionis ſunt explicandę ſpecies peccati, vel quia omnes intenduntur, & hoc non, cum ſolum intendatur ruina proximi, quæ ſoli charitati opponitur, & parum refert, quod hæc habeatur per hoc, aut illud peccatum; vel quia ex illo peccato inductiuo præuidentur inductiones in alio, & hoc etiam currit in tertio modo inductionis.

15 Secunda ſententia eſt M. Bannes hoc loco dubio 1. vbi tria dicit. Primò, quod quantum attinet ad contritionem, vel confeſſionem habendam, parum refert, quod ſcandalum ſit materialiter, vel formaliter intentum, quia debet confiteri non ſolum ſe ſcandalizaſſe proximum, ſed diſtinguendo maiorem, vel minorem grauitatem, vel ex intentione ruinæ, vel ex libidine, inducendo proximum ad peccatum, vel ex incuria, dando malum exemplum. Secundò dicit, quod ſi loquamur de formali ſpecificatione actus moralis, ſcandalum non eſt peccatum ſpeciale niſi ruina intendatur. Tertiò, ſi dictum, aut factum vnde proximus ſcandalizatur non habet vnde ſit malum moraliter niſi ex ruina proximi, tunc eſt ſpeciale peccatum, reductiuè tamen.

16 Sed neque hæc ſententia placet. 1. Quia valde obſcura eſt, nec explicat punctum difficultatis, quando ſcilicet ſcandalum ſit peccatum generale, an ſpeciale. 2. Quatenus dicit, quod quantum attinet ad confeſſionem, parum refert, &c. Multum namque refert ſcire quando ſcandalum ſit ſpeciale peccatum, & quando generale; nam quando eſt ſpeciale peccatum oppoſitum charitati, ſufficiet illud confiteri abſque alio. 3. Quia videtur falſum, quod tunc ſolum ſcandalum ſit ſpeciale peccatum quando directè ruina intenditur; nam aliàs incideremus in ſententiam Sanch. & aliorum *nu.* 12. relatam, de quo poſtea. 4. Quia etiam falſum videtur, quod quando ſcandalum non habet aliam malitiam niſi eam quam capit ex intentione ruinæ proximi, tunc ſit ſpeciale peccatum reductiuè; nam ſi eſt ſpeciale peccatum reductiuè, in qua alia ſpecie directè ponitur? quod enim reductiuè in vna ſpecie ponitur, directè in alia poni debet, niſi ſit circunſtantia generalis.

17 Tertia eſt, quod quando datur cauſa ruinæ ſpiritualis cum expreſſa intentione, tunc eſt peccatum ſpeciale. At quando datur abſque expreſſa intentione, tunc diſtinguendum eſt, vel enim datur per actionem quæ eſt verè mala, an per actionem quæ ſolum habet ſpeciẽ mali. Si primo modo non eſt peccatum ſpeciale, ſi ſecundo modo, eſt ſpeciale peccatum ſaltem reductiuè pertinens ad ſpeciem ſcandali. Ratio differentiæ eſt, quia quando cauſa peccati alterius eſt verè peccatum, non indiget ſpecie peculiari, cum ex ſe ipſo ſpeciem habeat. At quando non eſt peccatum, ſed ſolum ſpeciem mali habet, cum non habeat ex ſe ſpeciem, eam debet accipere ex nocumento ſpirituali. Sic Caiet. hoc loco, & *in ſum. v. ſcandalum*. Couar. *in reg. peccatum p.* 1. *Armil. verb.*

Digitized by Google

verb.ſcandalum n.1, Palud. *in 4.diſt 38, q.6.art.2. concl.2.* & alij.

18 Cœterum licet hæc ſententia placeat quãtum ad ſcandalum paſſiuũ, de quo omnes tradunt non eſſe ſpeciale peccatum, ſed eſſe illius ſpeciei circa quam quis ex dicto, vel facto alterius labitur, tamen quantum ad ſcandalum actiuum diſplicet quantum ad id quod dicit, quod ſcilicet quando actio, quæ eſt cauſa, ſeu occaſio peccati alterius eſt ex ſe mala, non eſt ſpeciale peccatum, bene tamen quando ſolum habet ſpeciẽ mali. Nam quid impedit quod actio ſit in ſe mala, vt non poſſit habere ſpeciem ſcandali, nonne poteſt vna, eademque actio eſſe in pluribus ſpeciebus moralibus? Tum quia ſi ea actio quæ ſolũ habet ſpeciem mali poteſt habere malitiã ſcandali, à fortiori illa quæ eſt mala. Deinde ſi illa actio, quæ habet ſpeciẽ mali eſt in ſpecie ſcandali traductiuè, in qua erit directè? Præterea nulla eſt differentia inter ſcandalum, quod prouenit ab actu malo. & quod prouenit ab actu ſpeciem mali habente? Deinde ſi ſcandalum non eſt ſpeciale peccatum, non debet reduci ad ſpeciem actus qui eſt cauſa, ſed ad ſpeciem actus cuius eſt cauſa, in quo iam ſua ſpecies ſupponitur. Tandem, nam dato, quod reducendũ eſſet ad ſpeciem actus, qui eſt cauſa, adhuc poteſt dare ſpeciem ſcandalo non ſolum quãdo eſt malus, ſed etiã quando habet ſpeciem mali, quod enim habet apparentiam mali, eã habet in aliqua ſpecie.

§. II. *Ponitur ſententia M. Serræ, & impugnatur.*

19 M. Serra *hac q.43. art. 2. dub. vnico*, dicit, quod quando quis dicto ſuo, vel facto dat alteri occaſionem ruinæ, hoc directè, & per ſe non intendens, tale ſcandalum eſt quidem circunſtantia mutans ſpeciem non tamen ſpeciale peccatum. Probat ex differentia quæ eſt inter ſpeciem peccati, & circunſtantiam peccati, quia ſpecies peccati ſumitur ab obiecto per ſe directè, immediatè volito; hoc eſt enim, quod primam, eſſentialem, & ſpecificam malitiam præbet actui humano. At circunſtantia, quæ eſt quoddam accidens actus moralis, ſumitur ab obiecto ſecundariò, & indirectè volito. Ergo quando quis dicto, vel facto ſuo dat alteri occaſionem ruinæ, hoc directè, & per ſe non intendens, tale ſcandalum non habet rationem ſpecialis peccati, ſed ſolum circunſtantiæ. Rationem verò ſpecialis peccati, tunc habebit, quando dare occaſionem ruinæ, ſeu trahere alium ad peccandum, fuerit per ſe, & directè intentum.

20 Neque hæc ſententia placere debet, neque eius ratio. Non ſententia, quia falſum omnino eſt, quod quando in ſcandalo non intenditur directè ruina proximi tunc ſcandalum ſit circunſtantia mutans ſpeciem, & non ſit ſpeciale peccatum; nam licet circunſtantiæ generales nõ inducant ſpeciale peccatum, niſi quis directè faciat contra earum motiuum, vt patet in inobedientia, quæ licet reperiatur in omni peccato, nunquã tamen inducit ſpeciale peccatum, niſi cum quis renuit obedire quia præcipitur, tamen circunſtantiæ mutantes ſpeciem, ſemper inducunt ſpeciale peccatum, vt patebit diſcurrenti per omnes. Vnde furari in Eccleſia, eſt circunſtantia furti, mutans ſpeciem, & trahens ipſum furtum ad aliud ſpeciale peccatum ſacrilegij. Circunſtantia voti caſtitatis, eſt circunſtantia mutans ſpeciem, trahens v. g. fornicationem ad ſpeciale peccatum ſacrilegij, ergo ſi ſemel in caſu dicto ſcandalum eſt circunſtantia mutans ſpeciem, debet eſſe ſpeciale peccatum, trahens actum, qui prębet occaſionem ruinæ ſpiritualis alteri, ad ſpeciale peccatum ſcandali.

21 Neque illius auctoris ratio placet, nam aliud eſt an ſpecies principalis malitiæ moralis ſumatur ab obiecto, & aliud eſt, quod etiam circunſtantia non inducat ſuam malitiam, ac proinde conſtituat ſpeciale peccatum. Circunſtãtia namque ſpecialis, & mutans ſpeciem non

Digitized by Google

non ideo eſt circunſtantia, quia nouam malitiam, nouumque, & ſpeciale peccatum non addat, ſed quia iſta ſpecies non eſt illa, quæ primariò in actu reperiatur, ſed quia ſecundariò. Et licet actus primariò ſumat ſpeciem ab obiecto, & ſecundariò à circunſtantia, tamen obiectum circunſtantiæ reſpectu illius eſt primarium. Deinde hoc adeo verum eſt, quod aliquando circunſtantia tranſit in rationem obiecti primarij, vt patet in actu indifferenti, &c.

22 Obijcit 1. Serra teſtimonium D. Thomæ hic art. 2. vbi dicit. *Per accidens quidem, quando eſt præter intentionem agentis, vt puta cum aliquis facto ſuo, vel verbo inordinato non intendit alteri dare occaſionem ruinæ, ſed ſolum ſuæ ſatisfacere voluntati; & ſic etiam actiuum non eſt ſpeciale peccatum*. Ergo per D. Thomam, ſcandalum actiuum, non eſt ſpeciale peccatum, quando non intenditur ruina ſpiritualis proximi. Reſp. quod hoc argumentum facile poteſt in ſuum auctorem retorqueri; nam ideo D. Thomas non vult eſſe ſpeciale peccatum, quia non vult eſſe circunſtantiam mutantem ſpeciem; ſi enim ſemel vellet eſſe circunſtantiam mutantem ſpeciem, vt de facto vult, vt poſtea videbimus, vellet etiam eſſe ſpeciale peccatum. Cum ergo tu dicas dictum ſcandalum eſſe circunſtantiam non aggrauantem, aliàs non eſſet confitendum, iuxta ſententiam D. Thomæ, docentis circunſtantias aggrauantes non eſſe neceſſariò confitendas, ſed mutantem ſpeciem, debes etiam dicere eſſe ſpeciale peccatum; quod ſi vis dicere non eſſe ſpeciale peccatum, dic etiam non eſſe circunſtantiam mutantem ſpeciem.

23 Obijcit 2. aliud D. Thomæ teſtimonium *hic art. 3. ad 3.* vbi concedit, quod peccare in manifeſto ſit circunſtantia aggrauans, ideſt mutans ſpecie͂, aliàs non eſſet confitenda, & tamen non eſt ſpeciale peccatum, & ſic dictum ſcandalum erit circunſtantia mutans ſpeciem, & non ſpeciale peccatum. Reſ. quod dictus auctor non videtur aſſequi mentem S. Doctoris. Audiat lector argumentum, & ſolutionem. Argumentum eſt. *Omne ſpeciale peccatum conſtituitur ſecundum aliquid, quod dat ſpeciem morali actui. Sed ratio ſcandali conſtituitur per hoc, quod coram alijs peccatur. In manifeſto autem peccare, etſi ſit circunſtantia aggrauans, non videtur conſtituere peccati ſpeciem; ergo ſcandalum non eſt ſpeciale peccatum*. Reſpondet, *quod ſcandalum non habet rationem ſpecialis peccati ex prædicta circunſtantia, ſed ex intentione finis*; vbi nullum eſt verbum in quo leuiter inſinuet, quod dictum ſcandalum ſit circunſtantia mutans ſpeciem, quia circunſtantia publicitatis, non eſt circunſtantia mutans ſpeciem, ac proinde non inducens ſpeciale peccatum. Specialitas namque peccati ſcandali non deſumitur ab ipſa publicitate, quia quod peccatum fiat in publico, aut in occulto non variatur ſpecie, ſed ſpecies deſumitur ex intentione finis ruinæ, aliquo modo intentæ, ſiue directè, ſiue indirectè, virtualiter, aut interpretatiuè; vt poſtea videbimus.

§. III. *Ponitur vera ſententia, & probatur.*

24 NOſtra ſententia ſeq. concl. explicatur. *Omne ſcandalum actiuum quod verè peccatum eſt, ſiue directè intendatur ruina, ſiue indirectè, eſt ſpeciale peccatum charitati oppoſitum.* Sic Alexand. de Aleſ. 2. *p. q. vlt. membro* 2. Supplementum Gabrielis *in* 4. *diſt.* 38. *q.* 2. *art.* 2. D. Antonin. 2. *p. tit.* 7. *cap.* 4. §. 3. Sylu. *verb. ſcandalum q.* 2. Adrian. *in* 4. *q.* 4. *de confeſſione* §. *veniunt nunc.* Valentia *diſp.* 3. *q.* 18. *pun.* 2. Nauar. *in ſumm. cap.* 6. *n.* 19. *& in cap.* 1. *de pænit. diſt* 5. §. *animaduertere n.* 5. quos citat: & ſequitur Lorca *hoc loco diſp.* 56. *nu.* 5. Hanc concluſionem docui de *pænit. diſp.* 8. *q.* 6. *verſ. ſecunda difficultas*, vbi hæc promo. *Talis ſuaſio non opponitur caſtitati, ſed charitati, cum ſit peccatum ſcandali, quod charitati opponitur, ſiue ſit ſcãdalum directè, cum alterius ruina intenditur*

Digitized by Google

ditur, ſiue ſit ſcandalum indirecte quando ſcilicet quis poſitiuè neminem ad malum inducit, ſed ſolum praeuidet, alios ex ſuo dicto, vel facto ruinæ ſpiritualis occaſionem ſumpturos, in quibus ſcandalis cum charitati opponantur non eſt neceſſe nec perſonarum numerum, nec conditionem exprimere, ſed ſolum ſcandali peccatum fateri. Hæc ibi.

25 Probatur 1. auctoritate D. Thomæ, *art. 2. huius q. 43. in corpore* Vbi ſic fatur. *Scandalum actiuum ſemper eſt peccatum in eo qui ſcandalizat; quia vel ipſum opus quod facit eſt peccatum; vel etiamſi habeat ſpeciem peccati, dimittendum eſt ſemper propter proximi charitatem, ex quo vnuſquiſque tenetur ſaluti proximi prouidere. Et ſic qui non dimittit, contra charitatem agit.* Vbi obſeruandum eſt, quod S. Doctor non loquitur de ſcandalo directo, quando quis intendit ruinam ſpiritualem proximi, de quo nulla poteſt eſſe difficultas, quod charitati opponatur, ſeu correctioni fraternæ, aut miſericordiæ; ſed loquitur de ſcandalo indirecto, quando quis non intendit directè ruinam proximi, ſed ſolum ponit opus, vel malum, vel ſpeciem mali habens, præuidendo, quod proximus inde ſumet occaſionem ruinæ, & de hoc dicit, quod opponitur charitati, ac proinde ex mente D. Thomæ omne ſcandalum charitati opponetur; quæ magis conſtabunt §. ſeq.

26 Probatur 2. nam ſcandalum actiuum quod incurritur ſine expreſſa intentione ruinæ ſpiritualis data tamen ſufficienti occaſione, eſt peccatum, vt omnes tradunt aliàs non eſſet confitendum; ſed non poteſt eſſe peccatum niſi quatenus charitati opponitur; ergo &c. Minorem probo, nam dictum ſcandali peccatum non pertinet ad ſpeciem peccati, cuius eſt cauſa, vel occaſio, aliàs cum poſſit eſſe occaſio multorum peccatorum ſpecie diſtinctorum, eſſet in omnibus illis ſpeciebus, quod videtur incredibile, & præberetur occaſio magnæ anguſtiæ pænitentibus, vt omnia peccata confiterentur, quorum occaſionem præbuerunt, ſuis dictis, vel factis. Neque pertinet ad ſpeciem peccati, ſeu actus qui eſt cauſa, maxime quando actus qui eſt cauſa, vel occaſio peccati proximi, non eſt malus, licet aliunde ex parte puſilli habeat ſpeciem mali.

27 Confirmatur 1. ex doctrina D. Thomæ 1. 2. *q.* 18. *art.* 11. vbi docet, quod id mutat ſpeciem peccati, quod dicit diuerſam habitudinē oppoſitionis ad rationem rectam, ſed dictum ſcandalum in quo non intenditur ruina ſpiritualis, ſed ſolum præuidetur, dicit diuerſam habitudinem oppoſitionis ad rectam rationem; ergo inducit ſpeciale peccatum; non alteri virtuti quam charitati oppoſitum ergo, &c. Minor probatur, nam habitudo oppoſitionis ſcandali, non eſt illa quam affert actus qui præbet occaſionē ruinæ ſpiritualis, neque eſt illa quam affert peccatum ad quod proximus inducitur; ergo eſt diuerſa. Habitudo namque ſcandali rationi contraria, eſt habitudo ſpiritualis nocumenti, & inductionis, quæ eſt diuerſa ab illa quam dicit actus qui præbet occaſionem ruinæ, & eſt diuerſa ab illa quam dicit actus peccati ad quod proximus inducitur.

28 Confirmatur 2. nam inferre nocumentum corporale proximo, conſtituit peccatum ſpeciale; etiamſi directè non intendatur, modo ſufficiens cauſa apponatur; ergo etiam inferre nocumentum ſpirituale erit ſpeciale peccatum etiam ſi non intendatur, dummodo cauſa ſufficiens præbeatur; ſed illatio nocumēti ſpiritualis opponitur charitati; ergo, &c. Antecedens conſtat; nam qui lædit aliquem in fama, tenetur eam reſtituere, dummodo eam re vera læſerit, etiam ſi hoc expreſsè non intenderit. Qui alium damnificauit in bonis, tenetur reſtituere, licet expreſsè non intenderit damnificationem.

29 Ad principalem rationem occurrit Serra loco cit. quod dictum ſcandalū pertinet ad ſpeciem peccati, quod eſt cauſa ruinæ ſpiritualis alterius, tanquam circunſtantia aggrauans tale peccatum.

Digitized by Google

catum. Hoc confirmat teſtimonio D. Tho. 1.2. q. 73. art. 8. vbi dicit. *Si nocumentum per ſe ſequatur ex actu peccati, licet non ſit intentum, nec prauiſum, directè peccatum aggrauat, quia quæcumque per ſe conſequuntur ad peccatum pertinent quodammodo ad ipſam ſpeciem peccati, puta ſi aliquis publicè fornicetur, ſequitur ſcandalum plurimorum, quod quãuis ipſe non intendat, nec fortè prauideat, directè per hoc aggrauatur peccatum.* Nam contra eſt, quia ſi illud ſcandalum eſt circunſtantia mutans ſpeciem, quomodo dicis; quod eſt circuſtantia aggrauans. Per te ergo illud ſcandalum & eſt circunſtantia aggrauans, & mutans ſpeciem illius peccati, quod eſt cauſa ſpiritualis ruinæ. Nec S. Thomas eſt cõtra nos, nam per circũſtantiam aggrauãtem intelligit circunſtantiam mutantem ſpeciem: circunſtantiæ namque mutantes ſpeciem, non nunquam vocantur aggrauantes in infinitum: vnde voluit S. Doctor in illis verbis docere, quod dictum ſcandalum ſit ſpeciale peccatum ratione ſpecialis nocumenti ſpiritualis. Quæ ſolutio deducitur ex eodem S. Doctore *hic art. 3. in corpore*, dicens. *Sicut furtum eſt ſpeciale peccatum, aut homicidium propter ſpeciale nocumentum proximi, quod intenditur, ita etiam ſcandalum eſt ſpeciale peccatum, propter hoc quod intenditur ſpeciale proximi nocumẽtum*. Hæc autem intentio ſufficit, quod ſit virtualis, & interpretatiua, vt ex dictis colligitur, & poſtea magis dicetur.

30 Ad 1. confirmationem reſpondet Serra, ex illa ſolum haberi quod ſcandalum ſit circunſtantia mutans ſpeciem, non tamen quod ſit ſpeciale peccatum. Ad 2. confirmationem dicit, quod nocumentum corporale directè intenditur, & ſic poteſt afferre ſpecialem rationem peccati, at nocumẽtum ſpirituale in caſu dicti ſcandali ſolum virtualiter, & indirectè intenditur. Sed neutra ſolutio eſt ſufficiens, nõ prima nã vt iam dictum eſt, vbi datur circũſtantia mutans ſpeciem, ibi datur ſpeciale peccatum, ob id, vt dicebamus, circunſtantiæ mutantes ſpeciem vocantur aggrauantes in infinitum. Neque ſecunda, quia neque nocumentum corporale ſemper directè intenditur, ſed vt refundat ſuam ſpecialem malitiam, ſufficit, quod intendatur indirectè, virtualiter, aut interpretatiuè, vt patet in eo, qui alterius famam lædit, vt enim ad eius reſtitutionem teneatur, non requiritur, quod ex propoſito, aut intentione, ſeu directè eam læſerit, ſed ſufficit, quod re ipſa læſerit, ſaltem præuidendo, quod eſſet læſura, licet expreſsè non intenderit.

§. IV. *Vera ſententia magis probatur.*

31 PRobatur 3. in ordine noſtra concl. *n.* 24. poſita, nam dans occaſionem habenti votum caſtitatis agendi contra illud, non peccat contra votum caſtitatis, ſed tantum cõtra charitatem, vnde dum iſte ſuum peccatum confitetur, nõ eſt neceſſe, vt dicat quod alium induxit ad agendum cõtra votum caſtitatis, neque, ſi illud habeat debet explicare ſuum, quod ſcilicet habeat votum caſtitatis, ſed ſufficit vt dicat quod ſcandalizauit proximum, vel quod ex ſuo dicto, vel facto proximus ad peccandum inductus eſt; ergo ſcandalum eſt ſolum peccatum contra charitatem. Pro quo nota ex dictis à nobis loco *cit. de pænit.* quod habens votum caſtitatis etiam ſi ſuadeat alteri peccatum contra caſtitatem non habenti tale votum, non peccat contra caſtitatem propriam, ſeu contra proprium votum caſtitatis, ſi illud habeat. Ratio clara eſt, nã qui vouit caſtitatem, obligauit ſe ad ſeruandã eandem caſtitatem, non verò ſe obligauit ad non inducendum alios ad peccandum contra caſtitatem. Quocirca ſi Religioſus ſuaderet ſæculari vt fornicaretur, non peccaret contra ſuum votum caſtitatis, nec teneretur in confeſſione dicere, quod eſt adſtrictus voto caſtitatis, ſed ſufficienter explicaret ſuum peccatum ſi diceret, quod ſcandalizauit proximum, ſeu quod ipſum indu-

induxit, aut ſuaſit vt mortaliter peccaret.

32 Pariformiter ſi habens votum caſtitatis ſuaderet peccatum contra caſtitatem illi qui voto caſtitatis adſtringitur non teneretur votum illius explicare. Ratio eſt, quia non peccat talis ſuadens contra proprium votum caſtitatis, quia meum votum obligat me vt ſim caſtus, non vt alij ſint caſti; non enim per votum caſtitatis me obligaui vt non ſuaderem alijs violationē caſtitatis, vel peccata contra caſtitatem, ac proinde ſi ſuadeo, vel quouis modo ſum occaſio, quod proximus peccet contra caſtitatē, non pecco contra caſtitatem, ſed contra charitatem. Idem dicendum de alijs peccatis, nam ſi ego voui neminem occiſurum, non pecco contra votum ſuadendo vt alius occidat, niſi etiam ad hoc me obligaſſem. Et ſi iſte cui ſuadeo homicidium habet votum non occidendi, ego ſuadendo occiſionem, non peccarem contra votum illius: neque etiam peccabo peccato homicidij, ſi nō cooperer ad illud, ſed ſolum meo dicto, vel facto præbeo alteri occaſionem occidendi, ac proinde tunc ſolum peccabo peccato ſcandali, & contra charitatem; ſi autem haberem aliquem influxum, etiam peccarem peccato homicidij.

33 Probatur 4. nam vt trado *tract. de pœnit. diſp. 8. q. 7. verſ. quarta difficultas* poſt Dianam, Lugum, Nauar. & Palauum, qui ſe iactat de aliquo peccato, non peccat eo peccato de quo ſe iactat, ſed ſolum peccat peccato iactantiæ, ſeu vanæ gloriæ, & ſufficiet dicere in confeſſione, gloriatus ſum, vel me iactaui de peccato mortali, abſque eo quod explicet ſpeciem peccati; ergo etiam in ſcandalo non peccabit eo peccato ad quod proximus inducitur, ſed contra charitatem. Antecedens conſtat ex traditis loco citato. Conſeq. probo nam ideo in peccato iactantiæ non pecco alio peccato, niſi, vanægloriæ, quia peccatum illud de quo iactor non terminat ratione ſui, nec ſpecificat iactantiam ratione ſui, ſed ratione gloriæ captandæ, ad quod de materiali eſt, quod ſit hoc, aut illud peccatum, licet aliàs magis vnum quam aliud poſſit deſeruire; ſed etiam in peccato ſcandali id quod ſpecificat, & terminat eſt ratio nocumenti ſpiritualis proximo illati, ad quod de materiali ſe habet quod ſit hoc, aut illud peccatum, ergo &c.

34 Probatur 5. nam conſulens quando conſilium non habet influxum in peccatum, ſed habet ſolum rationem cuiuſdam ſuaſionis ſimplicis, non peccat eo peccato quod conſulitur vt trado loco cit. *de pœnit. verſ. quinta difficultas*, ſed peccat contra charitatem, ſeu miſericordiam; ergo id ipſum in noſtro caſu dicendum eſt, cum ſit eadem ratio vtrobique:

§. V. *Soluuntur argumenta in contrarium.*

35 PRimum argum. eſt, nam ſi ille qui directè non intendit ruinam ſpiritualem proximi, ſed ſolum ponit actum malum, vel ſpeciem mali habentem præuidens quod proximus ex eo ſumet occaſionem ruinæ; idem dic de ſolicitante, vel inducente alium ad peccandum animo ſatisfaciendi ſuæ libidini, non animo vt ſpiritualiter ruat, peccaret contra charitatem, ſequeretur quod grauius peccaret, qui hoc modo mulierem v. g. ſcandalizaret, quam ſi cum ea fornicaretur; nam peccatum contra charitatem eſt maius peccatum, quàm fornicatio. Sequeretur etiam magis peccare qui præberet occaſionē occidendi, quam ſi ipſe occideret. Reſp. quod peccatum ſcandali cum opponatur charitati eſt grauius ex genere ſuo quam fornicatio, & homicidium, licet in indiuiduo, & ratione circunſtantiarum diminuentium poſſit eſſe leuius.

26 Secundum argum. nam dictum ſcandalum quando non intenditur directè ruina ſpiritualis proximi, non habet oppoſitionem cum charitate; ergo non eſt ſpeciale peccatum contra charitatem. Antecedeus probatur, nam

charitas reſpicit bonum proximi qua bonum eius eſt; ergo illi non opponitur niſi actus, qui reſpicit malum proximi qua malum eius eſt; ac proinde vbi non eſt expreſſa intentio mali, vt contingit in ſcandalo directo, & ex propoſito, non poteſt eſſe peccatum cõtra charitatem. Vnde cum ſcandalum indirectum non intendat expreſsè malum proximi qua malum eius eſt non poterit eſſe ſpeciale peccatum contra charitatem, ſeu charitati oppoſitum. Reſp. negando antecedens. Ad probationem dico, quod licet charitas quantum ad actus internos debeat reſpicere bonum proximi qua bonum eius eſt, ac proinde actus internus illi oppoſitus debeat reſpicere malum proximi qua malum eius eſt, tamen quantum ad actus externos hoc nõ eſt neceſſe, ſed ſufficit, quod ex natura ſua habeant aliquam habitudinem ad interiorem voluntatem. Ad hoc enim vt aliquis ſit actus exterior eleemoſinæ non eſt neceſſe quod dans eleemoſinã intendat expreſsè ſubleuare proximi miſeriam, ſed ſufficit quod re vera quis det eleemoſinam quæ ſubleuet miſeriã, licet dans hoc expreſsè non intendat; vnde tunc datur actus exterior eleemoſinæ, per quem ſatisfit præcepto de danda eleemoſina, cum habeat ille actus ex ſe quod ſubleuet proximi miſeriam. E contra vt quis tranſgrediatur exterius præceptum dandi eleemoſinam nõ eſt neceſſe quod expreſsè nolit ſubleuare miſeriam, ſed ſufficit, quod non ponat actum externum eleemoſinæ. Pariformiter ad hoc vt quis ponat actum externum charitatis non eſt neceſſe quod velit expreſsè bonum proximi quà bonum illius eſt, ſolum enim hoc requiritur in actibus internis, ſed ſufficit quod re ipſa ponat bonum, quod proximo bonum eſt, aliàs raro, aut nunquam ponerentur actus exteriores charitatis, cum raro homines faciant bonum proximo, quà bonum illius eſt. E contra adhoc vt quis ponat actum externum contra charitatem, non eſt neceſſe, quod velit, aut ponat malum proximi qua malum illius eſt, ſed ſufficit, quod ponat id, quod re ipſa eſt illi malum; quod contingit in noſtro caſu; nam in ſcandalo indirecto licet non ponatur malum proximi qua malum illius eſt, ponitur tamen malum, quod re ipſa eſt illi malum, cum ſcandalizans præbeat illi occaſionem ruinæ. Maximè cum dicat habitudinem ad voluntatem volendi malum ſaltem virtutè, & interpretatiuè, qua malum eſt; voluntas namque virtualis ad ſuam formalem reuocatur.

37 Tertium argum. nam ſcandalum paſſiuum non eſt ſpeciale peccatũ contra charitatem, ſed eſt in ſpecie peccati in quod qui ſcandalizatur ruit; ergo idem dicendum eſt de ſcãdalo actiuo ſaltem indirecto. Antecedens conſtat. Conſeq. probatur, nam actiuum, & paſſiuum videntur pertinere ad eandẽ ſpeciem, ſaltem ſubalternam, exceptis primò diuerſis, vt contingit in actione, & paſſione prædicamentali, quæ ad duo prædicamenta pertinent. Et hoc maximè verum eſt in genere moris, vbi actiuum, & paſſiuum ad idem genus pertinent.

38 Petrus Lorca *diſp. 56. n. 9.* dicit quod in ſcandalo paſſiuo duo conſiderari poſſunt. Vnum, quod quis ruat ſumpta occaſione ex dicto, vel facto alterius. Aliud, quod peccando ſibi nocumentum ſpirituale inferat. Primum non eſt peccatum, nec circunſtantia peccati, quia non eſt conſideratione dignum, an quis peccet proprio motu, an inductus ab alio. Secundum eſt circunſtantia omnium peccatorum, quæ illa aggrauat; grauius namque eſt peccatum propter iacturam bonorum ſpiritualium, quam peccans incurrit, quam ſi non incurreret. Sicut offenſa Dei, quæ eſt in omnibus peccatis reddit ea grauiora, quam ſi Deus non offenderetur. Poſtea ſubdit, quod hæc circunſtantia addit ſpecialem deformitatem, quia infert malitiam cum diuerſa habitudine ad regulam rationis, quæ opponitur charitati, etiam cum eſt indirectè volita. Hæc doctrina mihi placet, ſi intelligatur

quod

Digitized by Google

quod ſcandalum paſſiuum ſit circunſtantia generalis, quæ per omnia peccata diuagatur, & opponitur charitati ratione damni ſpiritualis quod peccans ſibimet ipſi infert. Si tamen quis directè vellet ſibi damnum ſpirituale quod ex peccato ſequitur, tunc ſpeciali peccato peccaret contra charitatem. Quando autem illud damnum eſt ſolum indirectè volitum, quatenus ſcilicet eſt volitum peccatum, tunc non inducit ſpeciale peccatum, cum eo in caſu habeat ſolum rationem circunſtantię generalis.

39 Cæterum adhuc non ſoluitur difficultas argumenti propoſiti, ſed magis augetur, nam ſi in ſcandalo actiuo ſolà virtualis volitio, & non expreſſa damni ſpiritualis proximi ſufficit ad inducendum peccatum ſpeciale contra charitatem, & illud damnum non eſt ſola circunſtantia generalis, ſed mutans ſpeciem; quare hoc idem non eſt dicendum in ſcandalo paſſiuo, quod ſcilicet volitio virtualis damni ſpiritualis proximi peccantis ex dicto, vel facto alterius, non erit ſufficiens ad inducendum ſpeciale peccatum contra charitatem, & quod illa circunſtantia damni proprij non ſit generalis, ſed mutans ſpeciem.

40 Nec valet reſpondere eſſe diſparem rationem in caſu ſcandali actiui, & paſſiui, quod in ſcandalo actiuo ponitur opus, ſeu actus exterior contra charitatem, qui eſt occaſio ruinæ ſpiritualis alterius, quod non videtur contingere in caſu ſcandali paſſiui. Nam contra hoc eſt, nam etiam in caſu ſcandali paſſiui peccans ponit actum externum, qui eſt occaſio, cauſa, aut ratio dāni, ſeu ruinæ ſpiritualis, ſeu bonorum ſpiritualium ipſius peccantis.

41 Reſp. ſuſtinendo traditam ſolutionem, nam in ſcandalo actiuo opus illud exterius eſt contra charitatem, aut miſericordiam ſpiritualem; at in caſu ſcandali paſſiui peccatum non eſt contra miſericordiam ſpiritualem cum hæc ſit ad alterum, cum ſit ſubleuatiua miſeriæ alterius. Vnde in primo caſu eſt peccatum ſpeciale, non in ſecundo: eſſe damnificatiuum alterius eſt circunſtantia ſpecialis, afferens ſpeciale peccatū; at inferre ſibi damnum ſpirituale, non expreſsè illud intendendo, eſt ſolum circunſtantia generalis in omni peccato reperta.

42 Quartum argum. nam D. Thomas apertè videtur nobis contrariari, quatenus apertè docet, quod ſcandalum indirectum non ſit ſpeciale peccatum. Sic enim fatur hac q.43. art.3. in corpore. *Paſſiuum quidem ſcandalum, non poteſt eſſe ſpeciale peccatum: Scandalum autem actiuum poteſt accipi dupliciter. Per ſe ſcilicet, & per accidens. Per accidens quidem, cum eſt præter intentionem agentis, & ſic non eſt ſpeciale peccatum. Per ſe autem eſt actiuum ſcandalum, quando aliquis ſuo inordinato dicto, vel facto intendit alium trahere ad peccandum, & ſic ex intentione ſpecialis finis, ſortitur rationem ſpecialis peccati.* Vbi vt vides S. Doctor apertè docet, quod ſcandalum indirectè quod vocat per accidens, cum ſit præter intentionem non eſt ſpeciale peccatum, per quod nihil aliud ſignificat, niſi quod non eſt peccatum condiſtinctum ab alijs, ſed eſt circunſtantia generalis omnium; nam vt docet idem S. Doctor, *quod eſt per accidens non conſtituit ſpeciem.*

43 Reſp. D. Thomam per ſcandalum per accidens, quod eſt præter intentionem agentis, & non eſt ſpeciale peccatum, intelligit illud, quod nec expreſsè, nec virtute intendit proximi ruinam; vt quando quis ex dicto, vel facto alterius, præter omnem intentionem illius, & præter hoc quod actus ſit malus, ſumit occaſionem ruinæ, non datæ, nec intentæ, neque in ipſo opere, ſed præciſè acceptæ. At per ſcandalum per ſe intendit ſcandalum actiuum quo intenditur proximi ruina ſiue expreſsè, ſiue tacitè, ſeu virtute, vt enim etiam leges ipſæ nos docent: Taciti, & expreſſi, idem eſt iudicium, *l. cum quid, ff. ſi certum petatur, l. ſi filius fam. ff. eod. l. vlt. ff. de legat. 2. l. item quia, ff. de pactis, l. vlt. C. qui bonis cedere poſſint,* cum alijs iuribus.

Digitized by Google

Federic. de Senis *conſil.* 100. Couar. *in cap. quamuis pactum, de pactis p.* 2. *n.*6. Menchaq. *illuſt. cap.* 33. *n.*26. Menoch. *conſ.* 108. *n.*54. & alibi ſæpè.

44 Quod autem iſta ſit mens S. Doctoris, conſtat ex eo, quod tradit art. 1. huius qu. ad 4. vbi ſic fatur, explicans ſcandalum per ſe. *Quando aliquis ſuo malo exemplo, vel facto intendit alium ad peccatum inducere: vel etiamſi ipſe hoc non intendat, ipſum factum eſt tale, quod de ſui ratione habet, quod ſit inductiuum ad peccandum.* Imò etiam hoc colligi poteſt ex eodem articulo, vbi dicit. *Vnde ſicut furtum eſt ſpeciale peccatum, aut homicidium propter ſpeciale nocumentum proximi, quod intenditur, ita etiam ſcandalum*; ſed, vt ſupra vidimus, ad ſpecialitatem furti, & homicidij ſufficit intentio virtualis; ergo etiam ad ſpecialitatem peccati ſcandali.

DVBIVM III.

An peccantes coram alijs excuſentur aliquando à peccato ſcandali.

45 IOannes Sancius *in ſuis ſelectis diſp* 46. *n.* 11. dicit, quod à ſcandali peccato excuſantur plurimi, vel quia tam prauis moribus imbuti ſunt, vt nullum malum exemplũ eos ad peccandum excitet, nec inde occaſionem ducant ad liberius peccandum, aut ad vacandum vitijs. Ioannes Salas *in* 1. 2. *tract.*7. *diſp.*3. *ſect.*4. *n.*84. Sanch. *in præcepta lib.*1. *cap.*6 *n.*7. Palaus *to.*1. *tract.*6. *diſp.*6. *n.*2. *n.*4. & alij dicunt multos excuſari à peccato ſcandali, quia videntes, aut audientes ita ſunt in bono ſtabiles, vt nullo modo ab aliorum peccatis moueantur, aut moueri cenſeantur. Vel certè ita ſunt deperditi, vt aliorum peccata nihil illos immutent.

46 Cœterum diſtinctione opus eſt, aliud namque eſt loqui de ſcandalo accepto, & aliud eſt loqui de ſcandalo dato, aliud eſt inquirere an ſcandalum meum habeat effectum actualis inductionis, & aliud eſt, an ſecundum ſe ſit inductiuum ad malum. Item aliud eſt an dictum, vel factum meum habeant malitiam ſcandali etiamſi proximus actu non inducatur, an ad hoc vt habeat malitiam ſcandali requiratur actualis proximi ruina, ac proinde debeat ſcandalizans præuidere ruinam proximi, an ſufficiat; quod opus ſit talis conditionis, quod ſit inductiuum ruinæ proximi, licet non ſequatur, vel ex firmitate audientium: vel ex nimia peruerſitate eorum; cum iam ſint ſufficienter ad malum inclinati, & à nullo malo exemplo malè inclinentur.

47 Igitur auctores relati *nu.* 45. & quotquot volunt eſſe obligationem confitendi numerum perſonarum ſcandalizatarum, & ſpeciem peccatorum, dicendo: meo malo exemplo ſcandalizaui tot perſonas, inducendo illas ad talia, vel talia peccata, aliàs non ſatisfacit, vt tenent aliqui relati à Diana *p.* 5. *tract.* 7. *reſol.*3. vbi dicit. *Notandum verò hic vnum, quod plurimi miſerrimè nolunt intelligere, videlicet in caſu quo times à te alios ſcandalizatos eſſe, teneri in confeſſione explicare numerum perſonarum, & ſpeciem peccatorum, &c.* Omnes ergo iſti dicent, quod quando re ipſa ſcandalum non ſequitur, ſiue ob ſanctitatem audientium, qui ob nullum malum exemplum ruunt, ſiue ob prauitatem, cum à nullo malo exemplo immutentur, cum iam ſint ad omnia mala inclinati, tunc coram iſtis peccans, excuſatur à peccato ſcandali, ac proinde non tenetur confiteri ſe quemquam ſcandalizaſſe. Cum enim iſti velint, quod ſcandalum non habeat aliam malitiam niſi peccati ſecuti, ſi re ipſa non ſequatur, non erit obligatio illud confitendi.

48 At nos qui dicimus quod ſcandalum quodlibet non habet ſpeciem à peccatis in quæ ſcandalizatus ruit: ſed ex oppoſitione ad charitatem vt cum D. Thoma, Sylu. & cœteris citatis *n.*24. qui miſerrimè nolumus intelligere ſententiam P. Dianæ n. præcedenti relati, debemus aliter phyloſophari. Vel ex alio

Digitized by Google

alio principio, ſuſtinendo ſententiam *n.* 45. relatam, vel dicendo ſemper committi peccatum ſcandali, tametſi audientes non ſcandalizentur. Vnde claritatis gratia pono duas concluſiones.

49 Prima concl. *Videtur probabile, quod vbi non ſequitur peccatum, non detur peccatum ſcandali.* Probatur, nam licet ſcandalum opponatur charitati, ſeu miſericordiæ, quatenus præbet occaſionem ruinæ ſpiritualis proximi, tamẽ vbi actu ruina non ſequitur, non videtur eſſe peccatum contra charitatem. Licet enim in actibus internis charitatis, & miſericordiæ, non requiratur, quod proximus actu ſubleuetur, ſicut & in actibus oppoſitis non requiritur, quod actu damnum inferatur, tamen in actibus externis hoc requiritur; non enim eſt actus externus charitatis, aut miſericordiæ, vbi per ſe proximus non ſubleuatur; ita nõ erit actus externus charitati, & miſericordiæ oppoſitus, vbi damnum proximi non ſequitur.

50 Secunda concl. *Probabilius eſt, & in praxi tenendum, dari re ipſa peccatum ſcandali, etiamſi non ſequatur illius ruina; dũmodo opus ſit tale quod ex ſe ipſo aptum natum ſit producere ſcandalum, ſeu proximi ruinam.* Vnde qui committit aliquod peccatum coram alijs, peccat peccato ſcandali, dummodo præuideat, quod ex eo ſequi poteſt ruina proximi, licet per accidens non ſequatur. Hæc eſt expreſſa ſententia D. Thomæ, *art.* 3. *huius q.* 43. vbi ſic fatur. *Quando aliquis ſuo malo verbo, vel facto intendit alium ad peccatum inducere: vel etiamſi ipſe hoc non intendat, ipſum factum eſt tale, quod de ſui ratione habet, quod ſit inductiuum ad peccandum, &c.* Vbi vt vides, non requirit S. Doctor ad hoc vt de facto detur peccatum ſcandali, quod actu ruina proximi ſequatur, ſeu quod proximus actu inducatur ad malum, ſed ſufficit quod ponat opus de ſe inductiuũ ad peccandum.

51 Probatur 1. nam ſolicitans aliquem, vel aliquam ad peccandum, in omnium ſententia peccat peccato ſcandali etiamſi perſona ſolicitata non conſentiat ſolicitatori, nec peccet; ergo ad hoc vt quis peccet peccato ſcandali, nõ eſt neceſsè quod de facto peccatum ſequatur, ſed ſufficiet, quod ponat dictum, vel factum ex quo peccatum, ſeu ruina ſequi ſolet, & poteſt. Sicut enim in occaſione proxima non attenditur quod quis in peccatum labatur, ſed quod labi poſſit, & vt in plurimum ſoleat. Vnde occaſio proxima non definitur, quod ſit illa in qua homo labitur, ſed quod ſit illa in qua homo per ſe, & vt in plurimum labi ſolet.

52 Probatur 2. nam ſcandalum opponitur charitati, aut miſericordiæ; ſed charitas, & miſericordia non reſpiciunt actualem ſubleuationem à miſeria, ſed ſolum poſitionem operis, quod de ſe ſit ſubleuatiuum à miſeria; ergo etiã actus oppoſiti non requirent actualem ruinam proximi, ſed quod ſint talis conditionis, vt ſint inductiui ruinæ proximi. Conſeq. ſequitur ex paritate rationis. Antecedens probatur, nullus namque dicet quod ille non faciat actũ miſericordię qui dat alicui eleemoſinam putans eum indigere, ac proinde volens eum ſubleuare, cum tamen non ſubleuet, cum non indigeat, ſed paupertatem fingat.

63 Probatur 3. quia non eſt de ratione miſericordiæ quod ſubleuet actu, & in exercitio à miſeria, ſed quod poſſit ſubleuare, ſeu quod ſit ſubleuatiua miſeriæ, ergo neque erit de ratione actus illius, quod actu ſubleuet à miſeria, ſed ſolum quod ſit ſubleuatiuus, ac proinde hoc idem dicendum erit de actu oppoſito, quod ſcilicet non ſit neceſſe, quod actu damnum, aut ruinam inferat, ſed quod poſſit illam inferre. Antecedens conſtat, nam miſericordia fuit in Deo ab æterno, & tamen neminem tunc à miſeria ſubleuabat, ſed ſolum erat ſubleuatiua. Conſeq. probatur, nam actus reuocatur ad eſſentiam habitus; ergo ſi de eſſentia habitus miſericordiæ non eſt actu ſubleuare miſeriam, neque erit de eſſentia actus illius, ſed ſuf-

ſufficiet quod ſit talis vt ſit aptus natus eam ſubleuare. Idem proportione ſeruata dicendum erit tum de vitio, tum de actu oppoſito; quod ſcilicet non ſit de eorum ratione afferre ruinam proximi, ſed eſſe talis conditionis quod per ſe, vel vt in plurimum eam afferant. Ex quibus infertur, quod qui poſuit dictum, vel factum præbens per ſe occaſionem ruinæ peccet peccato ſcandali, & illud confiteri debeat, licet per accidens nullus ruat.

DVBVM IV.

An ſcandalum ad veniale poſſit eſſe peccatum mortale.

54 Licet verum ſit, quod qui prębet occaſionē peccati venialis peccet venialiter, & qui præbet occaſionem peccati mortalis peccet mortaliter, tamen contingere poteſt, quod quis præbeat occaſionem peccandi mortaliter, & ſolum peccet venialiter, vel etiam nullo modo, vt cum quis ex inaduertentia, & imperfectione actus præbet alteri occaſionem peccandi mortaliter, tunc enim ſolum venialiter peccat ex imperfectione inaduertentiæ, vel actus. Nullo modo, quando neque imperfectè aduertit, vbi enim nulla eſt aduertentia, ibi nullum eſt peccatum.

55 Difficultas eſt, an aliquando ſcandalum ex genere ſuo veniale poſſit ratione alicuius circunſtantiæ eſſe mortale? Reſp. affirmatiuè. Contingere hoc poteſt frequenter in Religionibus, vbi viget obſeruantia regularis; qui namq; faciliter loquitur tempore ſilentij: qui faciliter in aliorum cellas abſque Prælati venia ingreditur: qui frequenter extra clauſtrum egreditur quæſito colore, &c. Qui abſque venia comedit, aut bibit, &c. tunc ex genere peccat ſolum venialiter, & tamen poteſt peccare mortaliter præbendo occaſionem relaxationis Religionis in punctis talis obſeruantiæ, ex qua maximum Religioni bonum acreſcit. Licet namque ſecundum ſe poſſint ſolum peccare venialiter, peccant tamen mortaliter ratione damni irreparabilis quod inferunt communitati: ſicut etiam poteſt eſſe moraliter irreparabile damnum quod quis ſubit, dum ex illo malo exemplo aſſueſit tali relaxationi, à qua fortè nunquam emendabitur, & ſemper viuet eo modo imperfecto, & relaxato, quod non poteſt non eſſe graue damnum, ac proinde qui illud infert, peccat mortaliter.

56 Maior difficultas eſt, an peccet mortaliter, qui formaliter, directè, & expreſsè intendit ruinam ſpiritualem proximi in materia veniali, vt ſi quis ponat actum venialem cum expreſſa intentione, quod proximus peccet venialiter, quod contrahat reatum peccati venialis, quod amittat, aut remittatur in feruore charitatis; quod contrahat reatum pœnæ ſubeundæ in hac vita, vel in purgatorio, &c. Prima ſententia affirmat peccare mortaliter, ob rationem poſtea referendam, & ſoluendam.

57 Noſtra ſententia ſeq. concl. explicatur. *Qui inducit alium ad veniale non intendens aliud quam ruinam venialem, ſeu quam peccatum veniale cum damnis ab illo procedentibus, non peccat niſi venialiter.* Sic tradunt omnes expoſitores D. Thomæ hoc loco, & ratio eſt euidens, quia non poteſt eſſe peccatum mortale vbi nec ruina, nec intentio illius non eſt niſi venialis; ſed in hoc caſu intentio ſcandalizantis eſt ſolum de ruina veniali: ruina ſcandalizati, eſt ſolum venialis, ergo ſcandalum erit ſolum peccatum veniale, cum etiam actus ſit ſolum venialis, vel habens ſpeciem ſolius venialis.

58 Fundamentum oppoſitę ſententiæ eſt, quia homo naturali præcepto tenetur vitare grauiſſima mala temporalia, eaque proximo non velle, & multo minus non inducere; ergo multo magis tenetur non velle, non inducere proximum ad peccata venialia. Antecedēs admittunt omnes; nam nullus poteſt velle, nec inducere aliquem vt ſe ipſum occidat, vt ſe mutilet, vt omnia, eaque neceſ-

Digitized by Google

neceſſaria bonã dilapidet, &c. Conſeq. probatur, nam vnum tantum peccatum veniale eſt maius malum, quam omnia damna temporalia; vnde debet potius homo eligere omnia damna temporalia, quã vnum peccatum veniale. Imò minus malum eſt infernus, quam vnum peccatum veniale, & debemus magis eligere pœnas inferni, quam Deum venialiter offendere, vt alibi oſtendo; ergo &c. Cum ergo peccatum veniale ſit maius damnum quam amiſſio temporalium, quam amiſſio famæ, honoris, diuitiarum, & ipſius vitæ, ſequitur, quod erit maius peccatum inducere proximũ ad vnum veniale, quam ad omnia illa damna. Tum quia videtur repugnare grauiter charitati præbere proximo occaſionem grauiſſimæ, & acerbiſſimæ pœnæ in Purgatorio; ſed hoc fit inducendo ad veniale; ergo, &c.

59 Reſp. concedendo antecedens, & negatur conſeq. Ratio eſt, quia licet peccata venialia ſint mala grauiſſima ſi comparentur ad temporalia damna, ſeu mala; non tamen ſunt mala grauiſſima in ſua linea, ſeu in linea mali ſpiritualis, in linea culpæ: in hoc enim ordine ſunt malum leue, cum non deſtruãt vitam gratiæ, cum non tollant diuinam amicitiam, cum relinquant principium veniæ. Et licet tollant feruorem, & quaſi ebulitionem gratiæ, & charitatis, tamen hoc damnum facilem habet reparationem, cum maneat gratia, & charitas, quæ ſunt dictæ reparationis principium. Vnde peccata venialia dicuntur talia, vel quia ſunt venia digna, vel quia in ordine culpæ ſunt leuia, vel quia non deſtruunt, ſed relinquunt principium veniæ, quæ eſt gratia, & charitas. Neque eſt contra charitatem grauiter, quod quis inducat alium ad id, ex quo ſequi debent pœnæ grauiſſimæ Purgatorij; quia licet pœnæ Purgatorij ſint grauiſſimæ per comparationem ad pœnas huius vitæ, tamen in ordine pænarum alterius vitæ ſunt læuiſſimæ. Vide quæ dico in *tract. de pænit. diſp. 2. q. 10. verſ. quarta difficultas*.

60 Sed quæres, an ſit maius peccatum peccare venialiter, an alium inducere ad peccatum veniale, ſeu an grauius peccet qui peccat venialiter, an qui alium inducit ad peccandum venialiter? Petrus Lorca *in ſumm. q. 46. n. 6.* putat, quod magis peccet qui peccat venialiter, quam qui alium inducit ad veniale. Sic enim dicit. *Eſt enim abſurdum ſi dicamus, grauius peccare illum qui inducit ad veniale, quàm ipſum qui venialiter peccat, cum vniuerſim, cœteris paribus, grauius peccet, qui committit actum, quàm qui ad illum inducit*. Ratio huius auctoris eſſe poteſt, quia vnuſquiſque debet magis ſibi prouidere, quàm alijs: vnuſquiſque magis obligatur vt ſit ipſe ſanctus, quàm vt curet alios eſſe ſanctos: vnuſquiſque debet magis vitare peccatum in ſe, quàm in alijs; quia charitas propria magis obligat quàm aliena. Vt enim ſupra de ordine charitatis diximus cum D. Thoma, magis debet quis diligere animam ſuam, quàm alienam: deinde magis debet diligere animam alienam quàm proprium corpus: deinde magis proprium corpus, quàm alienum.

61 Cœterum hæc ſententia non placet; puto enim magis peccare venialiter qui alium ad peccandum venialiter inducit, quàm qui ſolus venialiter peccat per ſe loquendo; nam peccatum veniale proprium v.g. mendacium, habet malitiam ſolius mendacij; at inducens alium ad mentiendum, vltra malitiam mendacij, habet etiam malitiam ſcandali contra charitatem, vt etiam ipſe Lorca fatetur. Sed dices 1. pro Lorca, quod mens illius eſt, de peccato veniali intra ſuam ſpeciem, non ratione additionis malitiæ alterius ſpeciei: vnde ſi comparetur mendacium inducentis, & inducti, illud ſit maius iſto. Sed hoc non eſt ad rem, nam oppoſitum facile contingere poteſt. Tum quia Lorca loquitur reſpectu inducentis, an ſcilicet magis peccet qui venialiter peccat an qui ad peccatum veniale inducit, & dicit primum, negat hoc ſecundum.

Dices

Digitized by Google

Dices 2. loqui Lorcam quando inducens non peccat venialiter, ſeu quando id per quod quis inducit alium ad peccandum venialiter, non eſt peccatum veniale, ſed ſolum habet ſpeciem peccati venialis: tunc enim eliciens actum habens ſpeciem peccati venialis minus peccat eo, qui re ipſa committit peccatum veniale. Sed contra, quia licet actus habens ſolam ſpeciem peccati venialis ſit minus malum quàm peccatum veniale, tamen prout inducit ad peccatum veniale eſt peccatum ſcandali, quod maius malum eſt quàm mendacium veniale v. g.

DVBIVM V.

An ad vitandum ſcandalum paſſiuum teneamur abſtinere ab ijs, quæ vera bona ſunt.

62 CErtum eſt, quod ad euitandum ſcandalum paſſiuum teneamur abſtinere non ſolum à malis, ſed etiam ab ijs quæ habent ſpeciem mali, vt ex dictis liquet; difficultas eſt, an etiam teneamur abſtinere à bonis. Conueniunt omnes, quod præcepta negatiua iuris naturalis nullatenus ſint tranſgredienda ad euitandum quodcumque ſcandalum, ſiue puſillorum, ſiue Phariſæorum. Vnde non eſt committendum homicidium ob ſcandalum vitandum, non eſt commitenda fornicatio, non eſt furandum, non eſt mentiendum, &c. Ratio eſt, quia cum iſta ſint intrinſecè mala, ob nullam cauſam ſunt committenda.

63 Sed obijcies, nam quoties concurrunt duo peccata, & vtrumque vitari non poteſt, ſed vnum eſt committendum, tunc id quod eſt minus committi debet; ſed poteſt dari caſus quod ſi ego non occido v. g. meum inimicum, meus proximus ſcandalizabitur, & committet aliud peccatum maius; ego tunc ad euitandum hoc peccatum maius, teneor committere aliud minus. Facilius hoc contingere poterit in mendacio, vt ſcilicet niſi ego mentiar, meus proximus ſe ipſum iugulabit. Contigit aliquando hic caſus. Quis erat conſcius peccati cuiuſdam, quod cum alio commiſit. Complex illud in iudicio depoſuit; hoc audiens reus principalis adiuit amicum delicti conſcium, quem complex nominauit vt conteſtem, eumque rogauit vt caſu quo examinaretur, mentiretur dicendo ſe nihil ſcire, aliàs ne infamaretur de illo delicto, & in carcerem poneretur, volebat fugere, & ſe in flumen proicere, quod iure iurando affirmabat.

64 Reſp. quod licet parato committere duo peccata poſſim ſine peccato ſuadere minus, vt cum quis re ipſa paratus eſt, vel occidere inimicum, vel eius ſegetes comburere, & non poſſum vtrumque impedire, tunc poſſum ſuadere minus, ſcilicet combuſtionem ſegetum. Tamen ego ad hoc vt alter non peccet, non poſſum peccare, neque venialiter. Vnde ſi vnico ſolo mendacio poſſem impedire omnia peccata mundi, non poſſem mentiri: non enim ſunt facienda mala, vt eueniant bona, aut vt non fiant à me maiora mala. Ratio diſcriminis eſt, quia ſuaſio minoris mali in comparatione maioris, habet rationem boni, at reſpectu committentis, vtrumque eſt malum, vtrumque vitandum.

65 Eſt etiam certum, quod nihil eſt omittendum, ſiue temporale, ſiue ſpirituale, quod aliàs eſt licitum, ad vitandum ſcandalum Phariſæorum, quod oritur ex ſola malitia, vel ex ignorantia craſſa, & affectata. Ratio clara eſt, quia nullus tenetur eſſe ſolicitus de peccatis illorũ, quæ propria voluntate, nulla ſibi data occaſione cõmittunt; ſed tãtum accepta, niſi in ordine ad correctionẽ fraternã. Puto tamen, quod ſi bonum temporale, aut ſpirituale ex cuius occaſione quis ſponte ſua ſumit occaſionem ſcandali pro ſua malitia, non eſſet magni momenti, neque magnæ vtilitatis, & eſſet ſpes, quod ille qui ſua malitia ſcandalizatur, deberet à peccato ceſſare, tũc eſſet

Digitized by Google

eſſet abſtinendum. Nam Deus vnicuique mandauit de proximo ſuo, ac proinde tenetur illius peccatum impedire vbi commodè poteſt ſine ſuo graui incommodo, aut detrimento, ſecus vbi non eſſet ſpes fructus, ſeu profectus.

66 Sed quæres, quid dicendum quando non ſolum imminet periculum ruinæ ſpiritualis qui ſcandalum Phariſæorum patitur; verum etiam quando ex eo redundat in alios nocumentum ſpirituale aut temporale, an ſcilicet tunc omitti debeat opus bonum ſpirituale, aut temporale? Sit exemplum. Demus, quod Tyrannus vſurpet bona Eccleſiæ, & ſi repetantur, minatur auertere populum à fide catholica, vel eum inducere ad rebellionem contra eandem Eccleſiam, an tunc ea bona repeti poſſint? Reſp. negatiuè, non propter ſcandalum Tyranni, ſed propter populi ruinam. Vnde in hoc, & ſimilibus caſibus videndum eſt, an ſit maius malum, quod proximo ſequitur, quam ſit bonum, quod ex poſitione operis ſperatur; & quia ex poſitione operis, ſcilicet ex repetitione bonorum Eccleſiæ non adeo grande bonum ſequitur, vt eſt malum, ſeu ruina ſpiritualis, quæ toti populo timetur, ideo ea repetitio relinquenda eſt, ad illud damnum vitandum. Sic Caiet. & alij hoc loco.

67 Præterea certum puto, quod neque propter ſcandalum Phariſæorũ, neque propter ſcandalum puſillorum ſunt omittenda ea, quæ ſunt neceſſaria neceſſitate medij ad ſalutem, vt eſt ſuſceptio fidei, Baptiſmi, &c. Ratio eſt euidens, quia iſta omitti non poſſunt ſine peccato, ac proinde poni debent permittendo peccata aliorum. Tum quia vnuſquiſque magis debet curare propriam ſalutem quam aliorum, vt ex dictis ſupra conſtat de ordine charitatis.

68 Sed quæres an ad vitandum ſcandalum puſillorum debeant omitti ea quæ ſunt neceſſaria ad ſalutem neceſſitate tantum pręcepti, & non medij? Sit exemplum, an mulier teneatur manere domi, & non audirre miſſam in diebus præcepti ad vitandum ſcandalum puſillorum, & infirmorum, putat enim quod ſi exit, aliqui eam videndo, quia pulchra eſt, concupiſcent. Item an poſſit non confiteri, quando præuidet, quod ſolicitabitur, nec adeſt alius confeſſarius, cum ſit Ruri, & inſtat præceptum confeſſionis. Reſp. quod ad tempus differre poteſt ſi ſibi non ſit valde graue non exire domo; non enim ad vitandum aliorum ſcandalum tenetur eligere domum vt carcerem, & manere perpetuò clauſa, ſed poteſt modeſtè exire, quia fortè ea modeſtia refrænabit infirmorum concupiſcentiam. Valde namque conducit modeſtia, & grauitas ad petulantium libidinem temperandam vt experientia teſtatur.

69 Hinc reſoluitur caſus de quo interrogatus fui à quodam Prælato, an ſcilicet teneretur ad correctionem aliquorum, qui nollunt ſuſtinere correctionem, ſed ſtatim ac monentur de aliquo defectu prorumpũt in blaſphemias, accenduntur, & in impatientiam acti, verba iniurioſa proferunt. Si namque non corripiuntur in malis perſeuerant cum aliorum ſcandalo, cum damno Religionis, cum detrimento obſeruantiæ, receſſus, ſilentij, &c. Si corriguntur plura alia peccata committunt, etiam contra ipſum Prælatum, &c. Reſpondi, quod iſti debent corripi, & quod Prælatus nõ debebat timere illorum minas, plura namque ab iſtis dicuntur ad incutiendum timorem Prælato timido, quæ non facient. Et licet prorumpant in blaſphemias, in verba iniurioſa, &c. nil refert, quia eſt maius bonum, quod ex illa correctione habetur, quam malum quod permittitur; alij namque videntes, quod illorum defectus corriguntur, etiam ſi non emendentur, ab illis cauent, & abſtinent. In hoc enim diſcernuntur Religio obſeruans, & relaxata, non quod in iſta committantur defectus, & peccata, & non in illa, ſed quod in iſta non amplius corriguntur, bene tamen in illa. Debent ergo illi corrigi, vt alij videant, quod illi defectus non permittuntur

Oooo immu-

Digitized by Google

immunes, & ſic quod Religio in illis nõ eſt adhuc relaxata, ſed Prælati, & ſuperiores adhuc inuigilant, & illis defectibus, & tranſgreſſionibus ſe opponunt.

70 Potiſſima g. huius dubij difficultas eſt, an propter ſcandalum puſillorum vitandum ſint omittenda bona tũ temporalia tum ſpiritualia, quæ nõ ſunt neceſſaria ad ſalutem, nec cadunt ſub præcepto. An ſcilicet mulier ad vitandum ſcandalum puſillorum teneatur manere domi, & non exire ad audiendum ſacrũ in diebus ferialibus, an teneatur non confiteri pro ſua deuotione ad euitandum ſcandalum confeſſarij, qui ex illa confeſſione ſumet occaſionem ſolicitãdi illam. Communis ſententia eſt, quod dicta bona debeant omitti pro aliquo ſaltem tempore, ſeu differri, quoad vſque reddatur ratio ſufficiens rectitudinis actus, intentionis agentis, &c. vt ſic ſcandalum vitetur, dummodo non ſequatur magna iactura noſtræ vtilitatis. Quod ſi reddita ſufficienti ratione quãdo reddi poteſt, adhuc illi perſiſtunt in ſua infirmitate, tunc curandum non eſt, quia ſcandalum puſillorum, in ſcandalum Pharifæorum tranſire videtur. Vt autem iſta materia clarius habeatur aliquos caſus particulares in ſequentibus §. §. proponemus.

§. I. *In quibus caſibus mulier peccet, vel non peccet peccato ſcandali.*

71 SEquentes caſus ſolent hoc loco proponi ab expoſitoribus, de quibus dubitatur an peccet, vel non peccet. Primus eſt an mulier teneatur non ſe ornare, & in publicum exire ad vitandum aliorum ſcandalum. Aliqui apud Emanuelem Sà *verb. ornatus n.* 1. dicunt eſſe mortale. Nauar. *in ſumma cap.* 14. *n.* 37. diſtinguit: vel enim fæmina neſcit, ſeu non aduertit ſe concupiſcendam ab aliquo determinato, ſed ſolũ ab aliquo indeterminato, ſeu vagè, & indeterminatè, aut determinatè & in particulari: ſi primo modo, nõ peccat lethaliter, ſed ſolum venialiter. Si ſecũdo modo peccat lethaliter, ſi ornatus eſſet valde nimius, & præter patriæ morẽ, ſeu cõſuetudinem. Pater Suarez *diſp.* 10. *de ſcand. ſect.* 3. *n.* 10. dicit, quod ſi ornatus ſit moderatus, & decens, per ſe non tenetur mulier ob aliorum ſcandalum ab eo ornatu ceſſare, quia de ſe actus non eſt malus, neque habet rationem ſcandali actiui; magis quam ipſa naturalis pulchritudo, & quia eſſet graue onus obligare fœminas vt deſiſtant ab ornatu congruo, &c. Si tamen ornatus eſſet ſuperfluus, & maximus, vel ſi eſſet quaſi prouocatiuus ad malum, tunc fœmina teneretur ab eo abſtinere. An autem ſub mortali, an ſolum ſub veniali, eſt opinionum diuerſitas; nam Caiet. & alij apud d. Suarez, putant eſſe ſolum obligationem ſub veniali. Ipſe autem Suarez poſt Sylu. & D. Antonin. putat eſſe obligationem ſub mortali ad illum ornatum ſuperfluum dimittendum pro euitando ſcandalo. Ratio eſt, quia cum ſit occaſio ruinæ grauis, debet ſub graui obligatione relinqui.

72 Meo iudicio, quando fœmina prudenter timet, quod ab aliquo ſiue determinato, ſiue indeterminato laſciuè amabitur, tenetur cauere publico, & abſtinere ab actione præbente ruinę occaſionem, quando id poteſt ſine ſuo graui incommodo. Ratio eſt quia vnuſquiſque tenetur vitare aliorum peccata, cũ commodè poteſt. Ex quo principio colligitur 1. teneri ad vitandum ſcandalum nõ vti ſuperfluo ornatu, quia hoc poteſt facere ſine graui incommodo. 2. Tenetur non adire hoc templum ad audiendum ſacrum in quo eſt aliquis à quo turpiter amabitur, cum commodè poteſt adire aliud. 3. Non poteſt ire per hunc vicum in quo eſt, à quo turpiter concupiſcetur, cum poteſt commodè ire per alium. 4. Non poteſt ire ad feneſtram vt ſe aſpiciendam exibeat ab amaſio à quo turpiter amatur. 5. Non debet eum reſalutare quando ſine nota inurbanitatis id facere poteſt, cum aduertit, quod ille ex tali reſalutatione, ſumet occaſionem

maio-

Digitized by Google

maioris familiaritatis. 6. Non debet exire domo, quando ſcit quod expectatur ab amaſio, vbi non eſt neceſſitas exeundi, &c. quando iſta ſine graui incommodo vitare poteſt.

73 Sed quæres 1. an poſſint fœminæ excuſari quando eo ornatu vtuntur, quo pectora nuda, & mamillas oſtendunt? Reſp. affirmatiuè ſic Laym. *lib.* 2. *cap.* 13. *n.* 11. *q.* 13. & alij, quando ſcilicet hoc fit ſecundum morem patriæ, & abſque vlla mala intentione. Vnde communiter traditur hæc regula, quod quando aliquid non eſt per ſe malum, ſed indifferens, tunc exceſſus in vſu illius, ſepoſita omni malitia extrinſeca, non eſt niſi peccatum veniale, ac proinde exceſſus in corporis ornatu, præciſo ſcandalo, conſiderata qualitate perſonæ loci, temporis, &c. erit ſolum peccatum veniale.

74 Quæres 2. an peccet fœmina vtens fuco, vulgo *belletto*? Reſp. quod præciſo ſcandalo ſolum peccabit venialiter, cum hoc facit titulo inanis oſtentationis. Imò neque peccabit venialiter ſi ex debito fine, & recta intentione id faciat, vt ſi eſt vxorata, vt placeat viro, vt ei adeo deformis non appareat, vt ſic alias non quærat. Et ſi non eſt vxorata, ſed vult vxorari, vt ſic inueniat maritum congruum.

75 Secundus caſus eſt, an poſſit mulier choreas ducere, quando aduertit quod turpiter adamabitur, ſeu quod alicui præbebit occaſionem ruinæ ſpiritualis, ſeu ſcandali? Suppono prius, quod choreæ ſecundum ſe non ſunt inhoneſtè, ſed honeſtè fieri poſſunt. Quocirca ſi fœmina honeſto motu pedes ad numeros referat, & præuideat, quod aliquis ex eo accipiet occaſionem ſcandali, non tenetur ab illa actione deſiſtere, maximè quia timor ille ſolet eſſe communis infinitis alijs rebus, à quibus non propterea abſtinere tenemur, nil namque eſt quo non abutatur humana prauitas; maximè quia valde graue eſſet illi fœminæ tunc abſtinere, & non prodere in medium, & ſaltare, dum à viro nobili prouocatur. Per quæ patet ad caſum propoſitum.

76 Tertius caſus, an peccet mulier peccato ſcandali vtendo veſtibus virilibus? Reſp. quod per ſe malum eſt, & prouocatiuum libidinis. Per ſe namq; eſt indecens quod vir vtatur veſtibus fæminarum, & quod fæmina vtatur veſtibus virorum, eſt enim quoddam mendacij genus. Tamen quia hoc non eſt intrinſecè malum, poteſt in aliquibus caſibus cohoneſtari, vt ſi fiat cauſa neceſſitatis ad occultandum ſe hoſtibus, inimicis, ſatellitibus, &c. Quod ſi fiat ſolum ex leuitate, & abſit periculũ ſcandali, periculumq; libidinis, & relegata quacumq; mala intentione, erit ſolum peccatũ veniale. An autẽ liceat clericis, & Religioſis diebus baccanalibus ſe ipſos laruare, trado in meis cõſultis moralibus.

77 Quartus caſus, an peccet peccato ſcandali qui ſuas domos locant meretricibus? Prima ſententia tenet non licere, quia locans domum meretrici videtur præbere commoditatẽ ad peccandum. Vnde ſicut caupo, & alius quilibet peccat mortaliter concedendo cubiculum ad fornicandum, &c. etiam peccabit locando domum meretrici. Sic Nau. *in man. cap.* 17. *n.* 195. Secunda ſent. eſt, quod domus non poſſit locari meretrici, quãdo poteſt locari alijs. Sic Hurtad. *hoc loco diſp.* 173. *ſect.* 30. §. 394. Ratio illius eſt, quia qui poteſt ſine graui ſuo incommodo impedire peccata id debet efficere, ſed ſi poſſum domum meam alteri locare, impedio ſaltem in domo mea peccata; ergo id facere debeo. Secus quando non inuenio cui domum locare poſſim, tunc enim eam locare poſſum meretrici, ne cogar priuari pretio locationis. Addit ille, quod ob ſolum pretium locationis non poſſum domum meam meretrici locare ſi prudenter exiſtimo, quod fœmina non eſt alibi perditè victura. Tertia, & communior ſententia eſt, quod abſolutè poteſt domus locari publicæ meretrici. Sic Syluius *infra q.* 77. *art.* 4. Salon. *ibid. controu.* 6. Merolla *to.* 1

Digitized by Google

diſp. 2. *cap.* 4. *coroll.* 6. *n.* 292. Sanch. *in præcepta lib.* 1. *cap.* 7. *n.* 20. & alij communiter, & ratio eſt, quia locatio domus res indifferens eſt, & à peccato valde remota, non eſt enim materia circa quam peccatur, neque peccati occaſio, ergo, &c. Limitat 1. Salon. vt non liceat domum meretrici locare, quando ob loci circunſtantiam, ad meretricem fieret maior concurſus, vt ſi domus eſſet prope publicum gymnaſium, vel vbi eſt nimius concurſus: vel quando domus haberet ſpecialem aptitudinem ad peccata committenda. Limitat 2. quando domus ſita eſt inter domos vbi manent fœminæ honeſtæ, quæ multum offenduntur ex vicinitate dictæ meretricis.

78 Sed quæres, an liceat meretrici, & alijs publicis peccatoribus locare domum pluris quam alijs? Negat Nauar. *in man. cap.* 17. *n.* 198. §. *reſpondemus*, quia tunc carius locatur domus, quia illa magis lucratur, ac proinde locator videtur particeps lucri obuenientis ex peccatis. Affirmant alij, quia ea locatio carius facta, videtur licita, tum quia domus ex locatione meretrici facta deterioratur, quia poſtea difficulter alteri locabitur, niſi meretrici: tum etiam quia ſi eſſet peccatum carius locare domum meretrici, vel eſſet contra caſtitatem, & hoc non, quia locatio ſiue pluris, ſiue minoris non aduerſatur caſtitati. Neque peccat contra iuſtitiam, quia ex locatione domus facta meretrici, domus vileſcit, ac proinde poteſt pretium augeri. Dicerem tamen, quod ſi domus locaretur carius, quia ibi meretrix plus lucrabitur, ratione loci, ſitus, &c. quod tunc fieri non poſſet, qui videretur locator velle eſſe particeps lucri meretricationis.

79 Quintus caſus, an peccet peccato ſcandali qui vtitur meretrice iudicis, Principis, &c. ad obtinendam gratiam, fauorem, &c. in cauſa iuſta, ſciens quod eo medio facilius obtinebit à Principe, iudice, &c. quod iuſtè petit? Reſp. in hoc nullum adeſſe peccatum; non enim iudex, vel Princeps ad peccatum inducuntur, ſed ad faciendum id, quod legitimè facere poſſunt. Similiter neque meretrix inducitur ad peccandum, ſed ad rem bonam, aut ſaltem indifferentem. Vbi namque actio neque eſt mala, neque inductiua ad malum, cum neque ſpeciem mali habeat, non poteſt eſſe peccatum ſcandali. Quocirca quoties quis petit id quod benè, & malè fieri poteſt, non peccat peccato ſcandali, etiam ſi ille pro ſua prauitate ad malum vtatur. Si tamen præuideo quod male vtetur, vt poſſim petere, requiritur cauſa grauis, aliàs peccarem; quia vt pluries monuimus, quoties poſſumus ſine noſtro graui incommodo impedire peccatum proximi, lege charitatis ad id tenemur. Hinc licitum eſt mulieri adire iudicem, & ſuam cauſam apud illum agere, licet prudenter timeat eum eius pulchritudine fore pellicendum, & laturum iuſtam ſententiam ex affectu inſinuandi ſe illi, ſuamque conſuetudinem habendi. Item non peccat fœmina quando ſe exponit medico curandam timens medicum fore ſcandalizandum.

80 Sextus caſus, an liceat pingere amaſiam, ad amaſij petitionem? Reſp. quod non, vt enim aduertit Bonac. *de peccatis diſp.* 2. *q.* 4. *pun.* 2. §. *vnico n.* 19. imago amaſiæ apud amaſium eſt maximum fomentum, & incentiuum amoris turpis; & inhoneſti. Difficultas eſt, an ſaltem ad vitandum graue incōmodum poſſit pictor pingere imaginem dictæ amaſiæ? Dico, quod cum pingere ſit res indifferens, graui data cauſa, vt ad vitandam mortem, aut aliud graue damnum quod amaſius minatur inferre pingi poſſet; nam pictor tunc rem indifferentem facit, qua amaſius poteſt bene, & male vti, licet pro ſua peruerſitate ſit male vſurus, tanquam ſcilicet amoris turpis incentiuo. Non eſſet tamen cauſa ſufficiens ad eam imaginem pingendam amiſſio pretij, ſeu lucri, niſi pictor eſſet in extrema, aut graui neceſſitate. Sic Alphons. de Leon. *de offic. confeſſ. to.* 1. *recollect.* 14. *n.* 34. & 36. & alij communiter.

§. *II.*

Digitized by Google

§. II. *Quid poſſint, vel non poſſint facere ſerui, ſeu famuli, iuſſu Dominorum erga eorum concubinas.*

81 PRima difficultas, an famuli, ſeu ſerui poſſint iuſſu Dominorum ſcribere litteras amatorias, ſeu continentes verba amatoria, turpia, &c. Prima ſententia eſt, quod ſcribere dictas litteras amatorias continentes verba turpia ſit intrinſecè malum, ac proinde in nullo euentu cohoneſtari poteſt, nec dari poteſt cauſa adeo grauis vt ea ſcriptio poſſit fieri licita. Sic Sanch. *in præcepta lib.1. cap.7. n.26.* Bonac. *de matrim. q.4. pun.14. n.6.* Alphonſ. de Leon. *vbi ſupra n.63.* & alij. Secunda ſententia eſt, quod ſcribere d. litteras amatorias continentes turpia non ſit intrinſecè malum, vnde in aliquo caſu poteſt cohoneſtari, ac proinde poteſt adeo vrgens, & grauis cauſa dari, vt ſeruus non peccet dictas epiſtolas ſcribendo. Sic Merolla *to.1. diſp.2. cap.4. coroll.5. n.287.* Palaus *to.1. tract.6. diſp. 6. pun.11. n.7.* & alij. Ratio eſt, quia licet ſcribere verba turpia ad malum finem ſit malum, non tamen ipſum ſcribere eſt intrinſecè malum; aliàs Theologi peccarent mortaliter dum ea ſcribunt, & proferunt cauſa ſciendi, docendi, & diſputandi, quod enim eſt intrinſecè malum, ſemper, & in omni euentu eſt tale, & nullo bono fine, vel circunſtantia poteſt cohoneſtari: Verba ergo turpia intantum ſunt mala, in quantum malo fine, aut mala circunſtantia fiunt talia. Tum quia verba, aut ſcripturæ *ſunt ſigna earum, quæ ſunt in anima, paſſionum*, ex Ariſtotele, ſeu ſunt ſigna conceptuum; ergo in tantum ſunt mala in quantum conceptus ſunt mali; ſed conceptus verborum turpium eſt indifferens, imò poteſt eſſe bonus, vt cum ordinatur ad bonum finem, vt ad inueſtigationem veritatis, malitiæ moralis, &c. ergo. Tum quia ſeruus ſcribendo, quæ à Domino dictantur, ſe habet vt merum inſtrumentum, eo ferè modo quo calamus, & licet ſit inſtrumentum animatum, vtens ratione, & libertate, tamen ſi non conſentiat ijs quæ ſcribuntur ita ſe gerit, ac ſi eſſet inſtrumentum inanimatum. Si quis vellet hanc ſententiam ſequi, quæ ſua non caret probabilitate, deberet habere cauſam valde grauem, & non ſufficeret timor ne expelleretur à Domino, quando aliò inuenire poſſet quo viueret, ſuamque familiam ſuſtentaret.

82 Secunda difficultas, an ſerui, ſeu famuli poſſint iuſſu ſuorum Dominorum deferre litteras amatorias, & turpia continentes ad illorum amaſias, ſeu concubinas? Prima ſententia negat, quam ſequuntur vterque Ledeſma apud Dianam *p.5. tract.7. reſol.27.* eandem tenent Alphonſ. de Leon. Rebell. Layman, Sanch. & alij apud eundem auctorem. Quorum ratio eſt, quia illa litterarum delatio videtur quædam cooperatio ad malam voluntatem Domini. Tum quia illæ litteræ continent turpia, ac proinde intrinſecè mala. Secunda ſententia eſt, poſſe dictos ſeruos ſaltem ex graui cauſa dictas litteras deferre. Sic tenent Merolla n. præcedenti citatus. Sà *verb. peccatum nu. 9.* Palaus vbi ſupra Hurtad. *diſp.173. ſect.30. §.399.* & alij. Ratio eſt, quia illa delatio non eſt intrinſecè mala; vel enim eſt mala, quia in illis litteris continentur turpia vt vult Sanch. & hoc non. Vel quia delatio eſt cooperatio ad malum Domini, & neque hoc; cum delatio ſecundum ſe ſit indifferens, nec eſt Domino occaſio ruinæ. Nô debent tamen illę litterę deferri ſine vrgente neceſſitate, vt ex dictis conſtat.

83 Tertia difficultas, quid dicendum ſit de internuncio condicente nomine Domini, aut alterius, locum, aut tempus vbi fœmina expectatur? Hurta. hoc loco *diſput. 173. ſect.30. §.399.* docet, quod tunc internuncius non peccat dummodo non dicat: *Vade*, ſed Herus *vocat te, & te expectat* tali loco, tali hora, &c. Rationem aſſignat, quia prima vox eſt perſuaſio, ſecunda verò eſt ſignificatio voluntatis alienæ, quæ non eſt

Digitized by Google

eſt intrinſecè mala. Idem dicit ex Sanc. de famulo iuſſu heri ſequente fœminã, ind;caturo vbi habitet, ad quod non ſuffi cit famulatus, ſed vrgentior cauſa. Item dicit de aperiente ianuam, & indicante hærum. Cœterum illud de internuncio non placet, licet non dicat *Vade*, ſed herus *vocat te*, vt ſis apud ipſum tali hora, tali loco; nam licet tunc ſeruus non ſuadeat meretrici vt eat ad peccandum cum hero, tamen illud *vocat te* in illis circunſtantijs non poteſt non eſſe quædam ſuaſio, & determinatio meretricis vt eat ad peccandum cum hero; non enim tunc herus vocat illam ad orandum, ſed ad peccandum. Vnde ſi diceret ſeruus, herus vocat te vt peccet tecum, tunc eſſet quædam inductio, & excitatio ad peccandum, ac proinde peccaret ſeruus, ita cum in illa occaſione illud *vocat te*, ſit idem ac vocat ad peccandum, erit peccatum. Nec refert, quod illud *vocat te* ſit indifferens, & non intrinſecè malum; nam hoc eſt ſolum verum ſecundum ſe, non in his circunſtantijs, vbi nimis proximè ſe habet ad peccatum, cum benè nouerit ſeruus finem Domini vocantis meretricem. Facilius excuſarem illum qui iuſſu Domini inſequeretur fœminam, vt renunciet Domino domum in qua habitet, hoc enim modo non ita proximè videtur necti cum peccato, cum poſſit herus inquirere domum etiam ob alium finem, & poſſit illa mulier eſſe honeſta, ſecus dicerem ſi eſſet meretrix, & ſcirem Dominum velle ſcire domum, vt cum illa peccare poſſet, vel vt poſſet eam ſolicitare. Item facilius excuſari poſſet aperiens ianuam, hæc enim actio eſt indifferens, nõ tamen concubinam ducerem ad herum, ſed ianuam aperirem, vt ipſa iret quo vellet.

84 Quarta difficultas, an ſi herus aſcendere velit per feneſtram ad rem habendam cum fœmina, & non poſſit niſi à famulo, ſeu ſeruo adiuuetur, an tunc liceat famulo Dominum adiuuare, vel ſuſtinendo illius pedem, vel eum tenendo, humeriſuè ſuſtentando, ſcalam admouendo, eãq; firmando, &c. Affirmat Palaus *to.1.tract.6.diſp.6.pun.11.n.5.* vbi citat Nauar. *lib.5.cõſil.in 2.edit.conſ.5. de pœnit. circa finem*. Vbi alios ſimiles caſus refert, de quibus dicit. *Ex quibus videtur colligi ratio defendendi omnes prædictos à peccato ſaltem mortifero, modo, vt in caſu proponitur non placeat eis peccatum, & faciant obſequia prædicta ob aliquem bonum finem, puta, eo quod habeat illa, cauſa officij ſui, vel ob iuſtam mercedem, licet enim hæc officia, & obſequia ſint valde coniuncta peccato, non tamen ſunt ſecundum ſe, & ſuaptè natura peccata, & ideo ſeiungi poſſunt à peccato per finem diuerſum, & ſeiunctum*. Alij volunt non ſufficere famulatum, ſed requiri aliam cauſam grauiorem. Ego ſaluo meliori iudicio dicerem illam actionem non licere. Licet enim illa actio adiuuandi hærum in dicto caſu, ſit de ſe indifferens, tamen hic, & nunc non videtur indifferens, ſed cooperatiua peccato heri. Cum enim ſimus in materia morali quæ non conſiderat res ſecundum ſe, ſed prout à prudentia regulantur; & prudentia non cõſideret res ſecundum ſe, ſed prout circunſtantionatas, ſequitur parum referre, quod tenere ſcalam ſit ſecundum ſe indifferens, ſed videndum eſt, an illa actio conſeruet indifferentiam in his circunſtantijs, omnibus conſideratis, & attentis. Cum autem hic, & nunc, omnibus conſideratis tenere ſcalam vt herus aſcendat ad habendam rem cum fœmina non ſit indifferens, neque bonum, ſequitur, quod ſit malum, ac proinde non poſſit hic, & nunc cohoneſtari.

85 Sexta difficultas, an poſſit auriga conducere concubinam in domum heri? Partem affirmatiuam tenent Palaus *to.1.tract 6 diſp.6.pun.11.n.5.* Sãch. *lib.1.in præcepta cap. 7. n. 25.* & alij, qui idem dicunt de comitatu, maximè quãdo adeſt vrgens cauſa præter communem famulatum. Contrarium ego puto verius cum Hurtado *diſp. 173. ſect. 10. n.397.* Laymano *lib.2. tract.3. cap. 13. n. 5.* & alij. Ratio eſt ex dictis n. præceden-

cedenti, quia illa conditio hic, & nunc non eſt indifferens. Idem puto quando Dominus iubet famulo vt eat, & comitetur concubinam, vt conducat, vt reducat domum, nam ille comitatus licet ſecundum ſe ſit indifferens, tamen hic, & nunc eſt malus vt ſeruus obſequatur Domino ad fornicationem committendam. Quod maximè verum puto quando concubina non eſſet itura, cum fœminę maximè de nocte non ſoleant, nec audeant ire ſolæ; quando namque concubina etiam ſola iret, & erat iam parata ire, tunc comitatus famuli videtur per accidens, & nullum præſtare commodum concubinæ, & hero vt peccent, cum iam eſſent peccaturi.

§. III. *Quænam liceant, vel non liceant vendere, aut miniſtrare ad euitandum ſcandalum.*

86 PRima difficultas eſt, an licet vendere libros obſcæna, vel turpia continentes? Reſp. nam vel iſti libri ſunt ſcholaſtici, ſiue morales, & de iſtis nulli dubium eſt quin liceat eos vendere profeſſoribus ſiue ſint ſcripti lingua latina, ſiue vulgari. Si tamen petantur à iuuenibus vt diſcant illicita, vendi non debent. Si verò libri ſint de rebus amatorijs, nec vendi debent, nec cõmodari iuuenibus, ſunt enim prohibiti in reg. indicis vt refero in meo tractatu de cenſuris. Permittuntur tamen libri antiquorum ob elegantiam, non tamen iuuenibus; vt ibi noto.

87 Secunda difficultas, an vendi poſſint picturæ, aut ſculpturæ Veneris, aut aliarum fœminarum, quando referunt indecentiã, & facile poſſunt accendere, ſeu excitare videntes ad turpia? Reſp. peccare qui dictas imagines efformant, vendunt, aut donant. Si tamen eſſent imagines antiquæ, ſeu ſtatuæ antiquæ poſſent teneri, ſed coopertæ, vt non oſtendantur niſi illis, qui eas videre volunt ad obſeruandam artem, & eximiam artificis peritiam. Sic obſeruant viri pij, & ſuæ ſalutis ſoliciti.

88 Tertia difficultas, an liceat vendere idolum Gentilibus? Prima ſententia affirmat data ſufficienti cauſa, vt ſi Chriſtianus magna egeſtate teneretur quã aliunde ſubleuare facile non poſſet tũc poſſet idolum vendere. Sic Valentia *to.3. diſp* 1. *q.*10. *art.*9. Tannerus *to.3 diſp.* 1. *q.*9. *dub.* 5. Cenſet probabile Coninch. *hoc loco diſp.* 18. *dub.* 13. *n.* 12. Horum ratio eſt, quia venditio ex ſe, & prout proficiſcitur à vendente, non cedit in cultum, aut honorem falſæ religionis, ergo ex hac parte non poteſt eſſe mala, Neque poteſt eſſe mala, vt data ſufficienti cauſa, non poſſit cohoneſtari, ex eo quod vendens videtur conſentire, & cooperari malæ alterius emptioni, & intentioni, nam magna neceſſitas quam vendens patitur videtur eum excuſare, & efficere, ne illa venditio ſit hic, & nunc mala, ſed quod ſolum ſit medium euadendi eam neceſſitatem, ob quem finem, & non ob alium tunc aſſumitur. Tum quia non peccat qui ob neceſſitatem euadẽdi mortem tradit furi inſtrumenta ad furandum. Item non peccat qui ad euadendum periculum mortis tradit furioſo enſem quo alium vult occidere, quia in vtroque caſu non videntur cooperari malæ illorum voluntati; ergo neque cooperabitur malæ voluntati Ethnici, qui ob neceſſitatem illi vendit idolum.

89 Nihilominus non videtur recedendum à communi ſententia, quod ſcilicet nullo modo ſit licitum vendere idolum Gentili, ſicut neque licitum eſt illud ædificare, ſeu conficere; aut veſtes pro cultu idoli formare ad inſtantiam cultorum illius. Et ſic tradunt Molfeſius *to.* 1. *tract.* 8. *cap.* 10. *n.* 66. Viurges *ſupra q.* 10. *art.* 9. Duall. *q.* 7. *art.* 9. *concl.* 1. Lorca *q.* 10. *art.* 9. *n.* 5. Palaus *to.* 1. *tract.* 6. *diſp.* 6. *pun.* 8. *n.* 2. & alii communiter. Ratio clara eſt ex dictis, quia licet illa venditio ſecundum ſe ſit indifferens, hic tamen, & nunc non eſt talis, cum reſpondeat emptioni, quæ

eſt

Digitized by Google

eſt intrinſecè mala, ſcilicet ad cultum, & venerationem idoli, ac proinde ob nullam neceſſitatem poteſt cohoneſtari. Secus eſſet ſi venditor neſciret, quod illa ſtatua, ſeu idolum emeretur, vt coleretur, cum poſſit emi ad ornatum domus, veſtibuli, aut viridarij, vt hic Romæ fieri ſolet.

90 Nec obiecta in contrarium probant. Non primum, nam licet illa venditio vt proficiſcitur à vendente non cedat in cultum, & venerationem, aut honorem falſæ religionis directè, & ex expreſſa intentione, cedit tamen indirectè, virtute, & interpretatiuè, quatenus cooperatur malæ emptioni: venditio namque non poteſt non eſſe cooperatio emptioni. Vnde non eſt verum quod vendens vtatur venditione vt medio ad euadendam neceſſitatem. Cum enim hic, & nunc ſit mala non poteſt eſſe medium licitum ad euadendam neceſſitatem. Neque ſecundum ex illis exemplis, nam ad vtrumque quis dicere poteſt eſſe peccatum quatenus nec furi petenti inſtrumenta determinatè ad furandum ſine peccato dari non poſſunt, ſecus ſi non peteret ad furandum, quia poteſt benè, & malè vti. Nec furioſo poteſt tradi enſis ad aliquem occidendum, ac proinde neque Ethnico idolum vendi poteſt, cum ſaltem virtute petat ad exercendum cultum falſum.

91 Quarta difficultas an peccet peccato ſcandali vendens agnũ Iudæo, quo vti poteſt tum ad immolandum, tum ad comedẽdum? Hurtadus *diſp. 76. ſec. 5. §. 179.* tenet, quod vrgente graui neceſſitate liceat vendere agnum Iudæo quem emit determinate ad immolandum; vnde quantum ad hoc parum refert, quod Iudæus ſit, vel non ſit paratus ad immolandum. In primis certum eſt non licere vendere, neque miniſtrare ea, quæ per ſe ad infidelitatem conferunt, nec alium vſum habent, niſi proteſtationem falſæ ſectæ, aut illius ſeruitium, vt ſunt veſtes ſacerdotales, idola, &c. ſicut neq; ea quibus poſſunt ædificari templa idolorum, altaria eorum, ſynagogæ Hebræorum, & ſimilia. Item certũ eſt nõ licere præbere alicui, conſtruere, aut vendere, quæ non niſi malæ actionis ſunt inſtrumenta. Difficultas præſens procedit de rebus indifferentibus, quæ non ſunt determinatæ ad malum vſum, ſed poſſunt deſeruire ad bonum, & malum vſum; an poſſint vendi ſine intentione mali vſus, & cum ſcientia praui vſus. Dico, quod ſi eſt ſcientia mali vſus vendi non poſſunt, & ſic Iudæo petenti agnum ad immolandum vendi non poteſt, quia tunc illa venditio, eſt cooperatio ad illum malum vſum. Quod ſi non petat ad malum vſum, ſed abſolutè tunc vendi poteſt, quia cum illa res poſſit eſſe inſtrumentum ad bonum, & malum vſum, ego dum vendo non cenſeor cooperari ad malum vſum, cum vſus poſſit eſſe bonus. Si tamen res v.g. agnus peteretur à Iudæo parato ad ſacrificandum, licet non peteret pro ſacrificio, adhuc vendi non poſſet ob rationem dictam. Idem dicerem quando peteret eo tempore, quo Iudæi ſolent agnos ſacrificare. Sic colligo ex D. Antonin. *3. p. tit. 1. cap. 27. n. 3.* Roſella *v. Iudæus* Armilla *v. infidelitas*, & alijs.

92 Hinc infertur 1. non licere vendere res, quæ communiter ſolum ad malum vſum deſeruiunt, vt ſunt quædam inſtrumenta, veſtes, &c. quibus fœminæ non niſi ad malum finem vtuntur, niſi conſtet non peti ad malum finem. Qua ratione phormacopolæ non poſſunt vẽdere venenum, niſi conſtet peti ad bonum vſum, vt ad occidendos mures. Infertur 2. poſſe confici, & vendi res quæ ex ſe, & communi vſu ſunt indifferentes ad bonum, & malum vſum, licet ſciam ementem aliquando abuſurum, dummodo venditio, & emptio ita fiant vt hic, & nunc non præſumatur malus vſus futurus, ſeu mala ementis intentio, ſecus ſi ex aliqua circunſtantia, mala ementis intentio præſumeretur; Ex quo fit me non poſſe vendere gladium furenti, & minitanti alteri necem; cum tunc conſtet de mala illius intentione, quod ad ſimiles caſus extendi debet, vt quod

non

Digitized by Google

non poſſum deferre arma ad bellum, quando iniquum bellum geritur,&c.

93 Quinta difficultas, an poſſim licitè miniſtrare, aut vendere indifferentia illi, qui erat iam tranſgreſſurus. v.g. Petrus eſt iam paratus tranſgredi ieiunium, an poſſim illi cibum miniſtrare, quo illud transgrediatur. Quis eſt paratus comedere carnes in diebus prohibitis, an poſſim eas illi præbere. Quis eſt paratus relinquere ſacrum, an ad ludendum eum inuitare poſſim. Thomas Sanch. *in præcepta lib. 1. cap. 7. n. 16.* diſtinguit, vel enim res indifferens ita proxima ad peccatum eſt ordinata, vt per ſe mala cenſenda ſit, licet aliàs in aliquo caſu licitè fieri poſſit, & tunc qui eam miniſtrat peccat mortaliter, licet eam miniſtret parato ad peccandũ, & inuenturo alium qui eã miniſtrabit, ſuppeditabitque. Ratio eſt, quia cum tunc res illa ad peccatum accedat, merito mala dici poteſt; qua ratione non licet adiuuare furem tenendo ſcalam, licet alius id præſtaret, nam etiam ille alius peccaret. Qua ratione diximus ſupra non eſſe licitum ſeruo adiuuare dominum vt ingrediatur feneſtram ad meretricandũ, licet alius adiuaret. Quod ſi res illa ſit omnino indifferens, & remotè ſe habeat ad peccatum tunc licitum eſt eam miniſtrare. Ex quo infert ille licitum eſſe vendere agnum infideli, quem ſcio vſurum ad immolandum. Licitum eſt vendere fucum mulieri quã ſcio velle vti ad alliciendos iuuenes ad turpem ſui amorem, quando ſcio, quod ſi ego non vendo, alius vendet. Hac ratione Bonac. *de peccatis diſp. 2. q. 4. pun. 2. §. 35.* & alij, excuſant caupones, & tabernarios miniſtrantes cænam nolentibus ieiunare quia aliò inueniẽt, ad comedendum. Quo etiam modo excuſantur famuli, & famulę parantes cibos, eos coquendo, & miniſtrantes dominis ieiunare nolentibus.

94 Cæterum hoc ſecundum dictũ Sanch. non videtur verum, quod ſcilicet liceat miniſtrare res indifferentes, & remotè ſe habentes ad peccatum, quando ſcio proximum eſſe malè vſurũ, vt agnum infideli ad immolandum, fucum mulieri ad peruertendos iuuenes, quia alius vendet; nam non ex eo quod alius vendet, ego vendere debeo, cum venditio alterius nõ cohoneſtet meam. Quod autem ego tunc vendere non poſſim dictas res indifferentes ſciens quod emens emit ad malum finem, probo, nam licet illæ res aliàs, & ſecundum ſe, ſint indifferentes, non tamen hic, & nunc prout coniunguntur cum ſcientia mali vſus, & cum hac intentione mihi nota emuntur. Venditio namque vt ſit recta, debet regulari prudentia, quæ nõ conſiderat an res ſint ſecundum ſe indifferentes, ſed vt hic, & nunc ſint tales; ea autem venditio in his circunſtantijs mali vſus, malę intentionis ementis, non eſt indifferens, ſed mala. Tum quia, quod emens ſit alibi empturus, non cohoneſtat tuam venditionem: ſicut enim emptio eſt mala ex mala intentione ementis, ſiue emat à te, ſiue ab alio; ita tua venditio non ex eo ſit bona, quia ab alio emptio fieri poteſt.

95 Dices excuſari quia venditio ſit parato, & miniſtratio cibi ſit parato, & diſpoſito non ieiunare. Nam contra eſt, quia demus, quod proximus ſit paratus non ieiunare, tamen ſi tu non præberes cænam fortè ieiunaret, & præbendo cænam cooperaris actuali præcepti tranſgreſſioni; neque ex hoc quod ſit paratus non ieiunare immutatur tuus concurſus ad actualem ieiunij tranſgreſſionem. Facilius tamen excuſarem Caupones, & tabernarios miniſtrantes cibos nolentibus ieiunare cum poſſint, & debeant, ſicut & famulos, & famulas parantes cibos dominis ieiunare nolentibus, quàm vendentes agnos infidelibus ad immolandum; nam in hoc caſu venditio nimis proximè ordinatur ad peccatum, & in caſu priori non miniſtrantur cibi ad tranſgrediendum præceptum ieiunij, ſed ad comedendum, licet ex illa comeſtione ſequatur ieiunij tranſgreſſio.

96 Sexta difficultas, an peccet pec-

Digitized by Google

cato ſcandali vendens vinum tabernarijs, ſciens quod illi poſtea illud reuendent aqua mixtum? Reſp. affirmatiuè, dummodo vendat iuſto pretio, ſecus eſſet, ſi daret vinum tabernarijs vt nomine ipſius illud vendat aqua mixtum, tunc enim cooperatur malitiæ tabernarij. Et hoc maximè verum eſt, quando vinum aqua mixtum venditur illi qui vult illud conſeruare, nam hoc modo difficulter conſeruatur. Dices, quod vendens vinum tabernarijs etiam iuſto pretio, ſciens quod illi vel plus iuſto vẽdent, vel aquâ dilutum, cooperatur peccato eorum, præbetque occaſionem ruinæ; ergo vendi non poteſt. Reſp. quod qui poteſt hoc damnum impedire, debet, cum id cõmodè facere poteſt, quod ſi facere non poſſit ſine ſuo graui incõmodo, ad id non tenetur, conſtat ex dictis ſupra.

§. IV. *Soluuntur aliqua quæſita pro complemento præcedentis materiæ.*

97 QVæres 1. an catholicus iter agens per loca hæreticorum ne ab illis cognoſcatur, & contemnatur, aliuduè graue damnum patiatur, poſſit non ieiunare in diebus præceptis, poſſit carnes comedere in diebus prohibitis, poſſit officium diuinum non recitare, aliauè ſigna catholicorum occultare? Reſp. affirmatiuè, cum duplici conditione. Primo, quod nihil faciat quod ſit hæreſis proteſtatiuum. Secunda, quod nullum ſequatur ſcandalum apud videntes talem occultationem. Vnde vidi aliquem qui cum tranſiret per loca hæreticorum, & ab illis interrogaretur an eſſet catholicus, non negauit, neque confeſſus eſt, ſed dixit, quorſum petis hoc, relinquamus iſta. Non eſt modo tempus diſcutrendi de iſtis materijs: habeo aliud in capite. Si tamen publica poteſtate interrogaretur, deberet cõſtanter veritatem fateri. Cum ergo non ieiunare, &c. non ſit ſignum proteſtatiuum hæreſis, ſequitur quod ad vitandum graue damnum poſſit tunc temporis catholicus non ieiunare. Melius fecit quidam, qui alio prætextu ieiunabat, dicens, quod illi cibi non placebant, &c. Sic tradunt omnes communiter pro quo videri poteſt Sanch. *lib.* 2. *in præcepta cap.* 4. *n.* 25.

98 Quæres 2. an remigantes apud Turcas, ſeu an chriſtiani captiui Turcarum poſſint non ſolum remigare in eorum nauibus contra chriſtianos, ſed etiã ad illorum imperiũ an poſſint bellare, domos chriſtianorum perfingere, deuaſtare, incendere, eorumque bona ſurripere? Quantum ad primum communis ſententia eſt poſſe remigare, cum ea actio ſit indifferens, nec præbeant occaſionem ruinæ Turcis cum ſint omnino deprauati contra catholicos; neque chriſtianis cum non patiantur ruinam ſpiritualem à Turcis, ſed temporalem, quam debent ſuſtinere pro vita illorum captiuorum. Tum quia d. captiui non tenentur exponere vitam pro bonis temporalibus aliorum tuendis; cum vita debeat preferri cœteris bonis temporalibus.

99 Maior difficultas eſt de ſecundo, an ſcilicet ob timorem mortis poſſint contra chriſtianos bellare, an poſſint eorum bona deuaſtare, ſurripere, &c. Prima ſententia affirmat quam tenent Palaus *to.* 1. *tract.* 6. *diſp.* 6. *pun.* 11. *n.* 12. & Molina *de iuſt. to.* 1. *tract.* 2. *diſp.* 115. *concluſ.* 5. *n.* 2. quorum ratio eſt, quia metu mortis, aut amiſſionis membrorum licitum eſt dictis captiuis inferre nocumentum chriſtianis in bonis externis deſtruendo, deuaſtando, incendendo, & ad triremes aſportando; in eo namque euentu ſunt in extrema neceſſitate illorum bonum; exiſtens autem in extrema vitæ neceſſitate ad tuendam vitam licitum eſt alterius bona deuaſtare, &c. & omnia facere, quæ ad ſuccurrendum illi neceſſitati neceſſaria ſunt.

100 Cæterum quantum ad illud, quod dicunt, quod poſſint deferre ad triremes bona ab alijs capta, ſeu ſublata non habeo difficultatem, cum ea delatio

Digitized by Google

latio non ſit intrinſecè mala, & poſſit hic,& nūc cohoneſtari ob metum mortis,& quãtum ad hoc currat ratio, quod ſint in extrema neceſſitate. Tamen mihi diſplicet id quod dicunt, quod ſcilicet dicti captiui chriſtiani poſſint iuſſu Turcarum inuadere arces, caſtra, aut domos chriſtianorum, confringendo eorum domos, eas igni dando, eas deuaſtando, ſpoliando, & ſurripiendo bona eorũ. Hoc enim mihi videtur intrinſecè malum. Cum enim tunc Turcę bellũ iniuſtum inferant chriſtianis,& bellũ iniuſtum ſit intrinſecè malum, & nullo mortis metu poſſit quis in eo pugnare, ſequitur quod tunc captiui chriſtiani non poſſint eas actiones præſtare, cum ſint propriæ hoſtilitatis,& pugnæ. Hanc ſententiam ſequitur Hurtad. hoc loco *diſp. 76. ſect. 3. §. 114.* eandem tenet Coninch. *diſp. 31. dub. 2. n.* 104.

101 Quæres 3. an dicti captiui Chriſtianorum teneantur reſtituere damnum, illudué reſarcire, quod chriſtianis intulerunt? Reſp. negatiuè quando intulerunt damnũ ſolum deportãdo bona chriſtianorum ad triremes Turcarum: nõ enim tenentur ratione actionis iniuſtæ cum tunc non peccauerint; neq; ratione rei acceptæ, cum ſint Turcarum. Tenentur tamen ratione iniuſtæ acceptionis. Vnde miror quomodo Molina loco citato velit quod tunc d. captiui non peccent deuaſtando, &c. bona chriſtianorum, & tamen dicat quod de iuſtitiæ rigore teneantur ad reſtitutionem. Si enim per te tenentur ad reſtitutionem, quo titulo? nõ ratione iniuſtæ actionis, cum non peccent: neque ratione rei acceptæ, quia res accepta per actionem iuſtam non eſt obnoxia reſtitutioni, vt patet de accipientibus in bello iuſto. Deinde quæ accipiuntur in extrema neceſſitate non ſunt obnoxia reſtitutioni; ſed illa bona chriſtianorũ deuaſtantur in extrema neceſſitate; g. non ſunt obnoxia reſtitutioni.

102 Quæres 4. an ad euitandum ſcandalum poſſit quis, & an teneatur non ingredi Religionem? Reſp. affirmatiuè, ſicut etiam poteſt quis teneri ad non ſeruanda conſilia, & hoc non quidem ad euitandum ſcandalum paſſiuũ Phariſæorum, ſed puſillorum, & infirmorum. Vnde ſi Parentes valde turbarentur, deberet ingreſſus differri, non tamen ſemper; nam ſi ſemper turbarentur, ſcandalum non cenſerétur infirmorum, ſed ex malitia,& Phariſæorum, niſi ea turbatio proueniret ex neceſſitate, cum ſine eo filio non poſſint viuere, cum ſint ſenes, & infirmi. Similiter non poteſt ingredi Religionem qui eſt neceſſarius ad aliorum gubernationem, directionẽ, & defenſionem, vt ſi eo priuentur omnia in peſſum ibunt, vel ſubuertentur à vera religione,&c.& ſic ſine certo diſcrimine vitæ corporalis, aut ſpiritualis ſuorum non poteſt eos deſerere.

103 Quæres 5. an peccet peccato ſcandali qui volenti ſurripere numos pauperi, conſulit, vt ſurripiat diuiti? Cõcedũt omnes communiter, quod ſi quis velit furari alicui centum numos, licitũ ſit conſulere vt furetur ſolum quinquaginta, imò volunt aliqui quod etiam tunc licitum ſit cooperari ad furtum quinquaginta, vt non furetur 100. Ratio eſt, quia dominus ex illa cooperatione nullum patitur damnum, ſed potius conſequitur emolumentum, & cooperans tunc facit, quod dominus tunc faceret. Concedunt etiam communiter licitum eſſe volenti ſurripere pauperi, conſulere vt ſurripiat diuiti, non tamen in particulari determinando, quia tunc fur non inducitur ad aliquod peccatum, ſed potius eius praua voluntas temperatur; cum eſſet determinatus ad ſurripiendum pauperi, & tu ab hoc retrahas faciendo quod furtũ pauperis commutet in furtum diuitis, facis quod abſtineat à peccato maiori,& cõmittat minus, quod in comparatione maioris non videtur peccatum, maximè cum fur ad hoc non inducatur, ſed eo ipſo quod vult peccare committat minus. Quod ſi poſtea fur alicui diuiti furetur, non teneris ad reſtitutionem, cum tu non peccaueris.

Digitized by Google

104 Difficultas præſens eſt an, quando quis vult furari pauperi, & tu conſulis vt furetur diuiti determinando perſonam, an tunc pecces, & ad reſtitutionem tenearis fure non reſtituente? Prima ſententia eſt, quod tu peccas, & ad reſtitutionem tenearis ſi conſulas, aut ſuadeas vt furetur diuiti, ſecus ſi ſolum proponas conuenientiam quæ relucet in anteponendo pauperem diuiti, vt ſi dicas: eſt minus peccatum, minorque iniuria irrogatur diuiti quam pauperi, ac proinde caſu quo vnum illorum eſſet faciendum, minus malum eſt eligere furtum diuitis, quam pauperis. Tunc enim in hac repræſentatione nullum eſt peccatum, quia tunc non eſt ſuaſio, non eſt conſilium, ac proinde non eſt inductio, vt in priori caſu. Nam conſilium tendit ad commutandã prauam furis voluntatem non à malo in bonum, ſed ab vno malo in aliud, licet ſit minus, vt ſcilicet loco furti pauperis ponatur furtum diuitis. Tum quia irrogatur iniuria diuiti ſuadendo, & inclinando voluntatem furis vt non illi, ſed ſibi furetur. Vnde tunc tenetur conſulens ad reſtitutionem. Hanc ſententiam ſequuntur Hurtad. *diſp.* 173. *ſect.* 10. §. 156. Palaus *to.* 1. *tract.* 6. *diſp.* 6. *pun.* 6. *n.* 12. & alij.

105 Secunda ſententia tenet, quod ſit peccatum conſulere, vt non fiat furtum pauperis, ſed diuitis, non tamen, quod conſulens teneatur ad reſtitutionem. Sic Sanch. *de matrim. lib.* 7. *diſp.* 11. *n.* 23. dicens quod conſulens minus damnum illi, quia alio modo non poteſt auerti à maiore, non tenetur reſtituere, quia conſilium, inquit, eſt bonum in ſubſtantia, cum ſit de minori malo comparatione maioris, & ſolum ſit malum in modo, qui eſt contra charitatem, quæ obligat vt omnia mala vitentur: Cæterum hæc ſententia non placet; nam ſi ſemel conſulens peccat in illo caſu, ideo eſt, quia ſuo conſilio eſt cauſa, quod diuiti inferatur damnum à fure, eique iniuria irrogetur, ſed ex hoc ſequitur obligatio reſarciendi damnum; ergo, &c. Si enim tu induxiſti furem non cogitantem de diuite, vt illi furetur, es cauſa poſitiua damni illius, ac proinde teneris ad reſtitutionem.

106 Tertia ſententia abſolutè tenet illud conſilium non eſſe malum, nec eſſe obligationem reſtitutionis. Hanc tenet Vaſq. apud Palaum loco citato eandem tenet Baſilius Pontius *lib.* 5. *de matrim. cap.* 18. §. 1. *n.* 28. & Sot. quem refert, & ſequitur Turrian. *hac* 2. 2. *to.* 1. *diſp.* 95. *dub.* 5. Hæc ſententia placet dummodo non conſulatur maius furtum diuiti, quando eſſet faciendum pauperi. Si quis namque conſuleret furi volenti furari pauperi 10. vt furetur diuiti 100. peccaret, & ad reſtitutionem teneretur. In tantum nam que licitum eſt illud conſilium, inquantum ſuadetur minus malum, in quod diues rationabiliter cenſetur conſentire; ſed conſulere maius furtum diuiti non eſt conſulere minus malum parato committere minus, bene tamen quando conſulitur idem genus, & ſpecies furti: minus namque malum eſt furari 10. diuiti, quàm pauperi, ergo, &c. Puto etiam, quod in dicto conſilio debeat ſeruari idem genus furti, nam volenti furari decem numos, ſeu pecuniam pauperi, non licet ſuadere vt furetur diuiti equum v. g. niſi fortè hoc modo facilius fur inclinaretur ad non furandum pauperi.

107 Ex quibus infertur reſolutio ſimilis difficultatis, an ſcilicet liceat cõſulere minus malum ei qui paratus eſt committere maius; vt ſi quis velit committere adulterium, an liceat conſulere fornicationem ad quam non cogitabat. Auctores namque primæ ſententiæ *nu.* 104. relatæ id negant, ſolum enim volunt licitum eſſe ſuadere conuenientiã quæ relucet in minori peccato, eo quod in illo minor iniuria, ſeu offenſa fiat Deo, minus offendatur proximus, &c. non tamen licitum eſt conſulere minus malum, cum re ipſa malum ſit, & offenſa Dei. Nihilominus oppoſitum puto probabilius cum Vaſq. *opuſc. de ſcandalo* Turriano, & Pontio locis citatis. Ratio eſt,

Digitized by Google

eſt, quia qui ſuadet minus malum ei, qui paratus eſt committere maius non ſuadet malum ſimpliciter, ſed intendit vitationem maioris mali, quod non ſolum verum eſt, quando ille cui conſiliũ præbetur paratus eſt committere vnum ex illis, ſed etiam quando non eſt paratus committere minus, vt cum quis diſſuadet adulterium illi, qui paratus eſt illud committere, & ſuadet vt potius fornicationem committat, cum niſi hoc modo non poſſit diſſuadere adulterium. Hoc modo ſolet excuſari factum Loth *Gen.* 15. & illius Læuitæ *Iud.* 15. qui nefariis hominibus fornicationem ſuaſerunt, vt hoc modo vitarent peccatum contra naturam.

§. V. *An peccet peccato ſcandali. qui dat pecuniam Sacerdoti, nolenti aliter Sacramenta miniſtrare.*

108 PRima ſententia affirmat, quia tunc inducitur proximus in ruinam, committendo peccatum Simoniæ. Sic tenent Palud. *in* 4. *diſt.* 5. *q.* 3. *n.* 12. Marſil. *ibid. q. vn. art.* 2. Scot. *in* 4. *diſt.* 15. *q.* 2. Gabr. Alenſ. & alij, quos refert Vaſq. *opuſ. de ſcandalo q.* 43. *art.* 6. *dub. vlt. n.* 59. Secunda ſententia diſtinguit, vt liceat dare pecuniam pro Sacramento neceſſitatis vt eſt baptiſmus, non tamen pro alijs Sacramentis, vt pro recipienda Euchariſtia, pœnitentia, extrema vnctione, &c. Sic Spino *in ſpeculo teſtam. gloſ. in princ. num.* 36. citatur etiam Couar. *in cap. alma, p.* 1. §. 6. *n.* 7. Et Vgolin. *de Simonia tab.* 1. *cap.* 44. *n.* 5. *&* 6. Tertia ſententia eſt, quod licitum ſit dare pecuniam, vel aliud quodcumq; temporale nolenti Sacramenta quæcumque miniſtrare, non tamen ad hoc tenemur. Sic aliqui moderni; quæ ſententia admitti poteſt quantum ad Sacramenta non neceſſitatis; nam quantum ad Sacramentum baptiſmi puto eſſe obligationem redimendi talem vexationem pecunia, aut alia re temporali ad baptizandum v. g. infantem ne ſine baptiſmo moriatur. Quarta eſt Patris Suarez *de Relig. to.* 1. *lib.* 4. *de Simonia cap.* 12. *n.* 13. quod liceat quidem dare pecuniam ſine peccato ſcandali ad redimendam vexationem illius qui ſine ea non vult conferre aliquod Sacramentum, tamen hoc ſolum fieri poteſt quãdo adeſt grauiſſima neceſſitas.

109 Noſtra ſentẽtia ſeq. cõcluſ. explicatur *In graui neceſſitate alicuius Sacramenti licitum eſt abſq; peccato ſcandali, ad redimendã ſcilicet vexationem, dare pecuniam illi qui non vult ſine ea illud conferre.* Sic abſque reſtrictione P. Suarez tradunt D. Bonau. *in* 4. *diſt.* 5. *art.* 2. *q.* 1. *in fine.* Baſilius Pontius *lib.* 5. *de matrim. cap.* 18 §. 6. *n.* 32. Leſſ. *lib.* 2. *de iuſt. cap.* 36. *n.* 38. *&* 39. Vaſq. *opuſc. de ſcandalo art.* 8. *n.* 59. Hurtad. *diſp.* 173. *ſect.* 17. §. 111. & alij, quos refert, & ſequitur Barbol. *in collect. cap. dilectus, de Simonia num.* 7.

110 Probatur, quia ibi non eſt peccatum ſcandali actiui, nec paſſiui puſillorum, vbi non ponitur opus malum, nec habens ſpeciem mali, ex quo ſequatur proximi ruina; ſed dando pecuniam illi qui non vult miniſtrare Sacramenta ſine illa non pono opus malum, nec habens ſpeciem mali; ergo non pecco peccato ſcandali. Minorem probo, nam tunc peto rem quam ille & poteſt, & deberet ponere bene, & non ex infirmitate, ſed ex pura malitia non vult ponere bene, ſed malè; volendo pecuniam pro Sacramenti miniſtratione; ergo, &c. Illud autem peccatum ſcandali paſſiui cum ſit ex pura malitia non teneor ego vitare cum graui meo incommodo.

111 Dices me peccare tunc contra reuerentiam Sacramentis debitam, cum ſim cauſa, vel occaſio, quod ille Sacerdos miniſtret Sacramentum in peccato mortali. Reſp. me tunc non peccare contra reuerentiam Sacramentis debitam, ſeu contra Religionem, neq; contra aliam virtutem, quia ego tunc peto rem bonã ei, quam ille & poteſt, & debet benè facere, licet pro ſua malitia nolit, eius autem malitiam ego impedite

dire non teneor cum graui meo incommodo. Tunc peccarem contra Religionem quando poſſem illam irreuerentiã ſine meo graui incommodo impedire, & non impedirem. Tum quia oblatio pecuniæ non eſt abſoluta vt mihi Sacramentum adminiſtret, hoc enim modo eſſet ſimonia, ſed eſt conditionalis, ſcilicet ſuppoſito, quod aliter nolit Sacramentum conferre, ac proinde non ego tunc induco illum Sacerdotem ad peccatum Simoniæ, ſed tantum per illam pecuniam allicio illius Sacerdotis voluntatem, vt mihi Sacramentum miniſtret: nec emo Sacramentum, nec iudico poſſe pecunia emi, imò totum oppoſitum iudico, nec pecuniam darem ſi poſſem ſine illa illud habere.

112 Hinc infertur, quod quando inſtat præceptum annuæ confeſſionis, & communionis, & Parochus non vult ea Sacramenta miniſtrare niſi data tanta pecunia, illam offerre, & ſoluere poſſumus, quia tunc non emimus illa Sacramenta, ſed vexationem redimimus, idẽ dicendum quando nollet conferre Sacramentum viatici, & extremæ vnctionis. Licet enim iſta Sacramenta non ſint neceſſaria ad ſalutem, ſunt tamẽ valde vtilia, & eſſet grauiſſimum velle eis petentem priuare ob Sacerdotis iniquitatem. Idem etiam videtur dicendum quando quis extra tempus præcepti vult confiteri, ne maneat in peccato mortali, & non eſt alius qui illius confeſſionem velit audire niſi Simoniacus, qui pro ea vult tantam pecuniam, tunc enim ſolui poteſt, cum homines cordati rem grauiſſimam cenſeant ire dormitum in peccato mortali. Præterea idem dicerem, quando quis nollet dicere miſſam in die feſto, ſine tanta mercede, &c.

113 Pro hac doctrina firmanda adduci poteſt doctrina gloſ. *cap. ad aures, de Simonia, verſ. abſolutionis*, quod poteſt quis pecunia redimere vexationem, vt abſolutionem obtineat ab excommunicatione, quia tunc pecunia non datur pro re ſpirituali, ſed vt abſolutio quæ iniuſtè denegatur, concedatur, quod eſt dare pecuniam pro tollenda vexatione, pro qua re alios citat Barboſ. *in collect. illius cap. num. 3.*

§. VI. *An peccet peccato ſcandali petens Sacramentum à malo miniſtro.*

114 Per malum miniſtrum intelligimus vel miniſtrum excommunicatum, vel in mortali peccato exiſtentem, & de vtroque egimus de Sacramentis in genere *diſp.* 8. *qu.* 2. *&* 3. Pro quo nota, quod extra caſum neceſſitatis, quando ſcilicet ſine noſtro graui incommodo poſſumus adire alium, ad id tenemur. In articulo autem mortis ex Trident. *ſeſſ.* 14. *cap.* 17. etiam hæreticus, Apoſtata, excommunicatus, &c. poteſt valide Sacramentum Pœnitentiæ miniſtrare, vt in tractatu de Pœnit. explicuimus, & tradunt communiter Doctores. Idem dicendo in extrema neceſſitate Sacramenti Baptiſmi, quod extremè indigenti poteſt conferri etiam ab infideli, dummodo vtatur debita materia, & forma, & intẽdat facere quod facit Eccleſia, vel quod faciunt Chriſtiani.

115 Quantum ergo ad miniſtrum excommunicatum, eſt prima ſententia, quod Sacramentum v. g. pœnitentiæ non poſſit peti à Sacerdote, ſeu miniſtro excommunicato, qui non habet à quo abſoluatur, antequam Sacramentum adminiſtret. Sic tenent Vaſq. *opuſc. de charitate q.* 23. *art.* 8. *dub.* 4. *n.* 42. Granado *de Sacram. controu.* 3. *tract.* 5. *diſp. vlt. n.* 6. Pontius *lib.* 5. *de matrim. cap.* 18. *§.* 9. *n.* 65. & alij. Horum ratio eſt, quia tunc petitur Sacramentum ab eo, qui non poteſt bene, aut male miniſtrare, ſed tantum malè, cum non ſit in ſua poteſtate abſolui ab excommunicatione, ob quam impeditur ab adminiſtratione Sacramentorum. Vnde tunc petitio non poteſt non eſſe ſcandalum actiuum, cũ petat id, quod nonniſi malè poni poteſt.

116 Noſtra ſententia ſeq. concl. explicatur. *Licitum eſt per ſe loquendo, recipere, imò & petere, ſeu inducere propriũ Sacerdotem excommunicatum, & non paratum*

Digitized by Google

ratum, ab Eccleſia tamen toleratum, vt Sacramenta adminiſtret. Pro hac concl. citaui loco citato de Sacramentis in genere Caiet. Sot. alioſq. Thomiſtas, quibus addo Sanch. *de matrim. to. 2. lib. 7. diſp 9 n.*8.& Hurtado *hac* 2.2. *diſp.* 173. *ſect.* 18. S. 249. Ratio principalis deſumitur ex decreto Concilij Conſtātienſis, & Martini V. quo datur facultas Chriſti fidelibus vt communicent cum excommunicatis in Sacramentis, quæ facultas eſt maximè in fauorem fidelium, ne ſcrupulis irretientur; indirectè tamen redundat etiam in fauorem excommunicatorum, quia eo præcisè quod datur mihi facultas, vt licitè, & ſine ſcrupulo poſſim petere adminiſtrationem Sacramenti à Sacerdote excommunicato, datur indirectè ipſi Sacerdoti facultas illud adminiſtrandi. Si namque tunc Sacerdos peccaret adminiſtrando Sacramentum non poſſem ego cum eo licitè communicare in Sacramentorum adminiſtratione. Vnde ſine vlla cauſa poſſum petere Sacramenta ab excommunicatis, ſi aliunde prudentér exiſtimo eos non eſſe in peccato mortali, aut poſſe ſe Deo reconciliare per contritionem perfectam. Illa namque excommunicatio nō me ligat, neque obligat vt abſtineam à ſuſcipiendo Sacramento ab excommunicato, neq; ipſe excommunicatus peccat ex vi excommunicationis. Ex quibus patet reſponſio ad fundamentum contrariæ ſententiæ.

117 Quantum ad ſecundum, an liceat petere, & recipere Sacramentum à miniſtro in peccato mortale exiſtēte, dixi fusè loco cit. de Sacramentis in genere. Nūc breuiter dico tria. Primò, non eſſe licitum petere extra caſum neceſſitatis, Sacramentum à Sacerdote qui nō tenetur ex officio ad illud dandum, & non eſt ad hoc paratus, aliàs eſſet peccatum ſcandali, cum induceretur ad peccandum. Secundò, licitum eſſe petere Sacramentum à Sacerdote ex officio obligato ad illud dandum; ſicut etiā à Sacerdote parato, quia tunc non inducitur cū ad id teneatur, aut ſponte ſe offerat, & poſſit ſi velit illud bene conferre, & ad id teneatur eliciendo actum contritionis, quem fortè eliciet, & niſi de oppoſito conſtet præſumitur quod eliciet. Tertiò, in caſu neceſſitatis licitum eſt petere Sacramentum à quocumque Sacerdote; quia neceſſitas confert ius petendi Sacramenta à quocumque. Hinc aliqui inferunt, non eſſe peccatum mortale ſcandali accipere Sacramentum à Sacerdote exiſtente in peccato mortali, ſi illum inueniam in loco publico excipientem confeſſiones, licet poſſem accedere ad alium miniſtrum bonum, quia tunc non eſt eum inducere, vel cooperari ad peccatum mortale, cum ipſe iam ſe offerat ad illud committendum. De qua illatione meum ſit iudicium. In primis ſi video Sacerdotem in loco publico confeſſiones excipientem, debeo præſumere, quod ſit in gratia ſaltem per contritionem. Deinde ſi tales eſſent circunſtantiæ, taliaque indicia vt non poſſem de hoc præſumere, tunc dico me non poſſe ad illum accedere vt meam excipiat confeſſionem, quando poſſem commodè ad alium bonum accedere; quod ſi commodè accedere nequeo, vt quia ille nouit meam conſcientiam: ſcit meos ſcrupolos ſedare: eſt vir doctus, qui bene ſciet meos caſus reſoluere, & meam conſcientiam ſedare, &c. tunc accedere poſſum.

118 Sed quæres, an peccet mortaliter qui inſeruit, ſeu miniſtrat Epiſcopo conferent ordines, aut Sacerdoti celebranti miſſam, quando nouit eos eſſe in peccato mortali? Reſp. negatiuè. Ratio eſt, quia tunc non eſt eos ad malum inducere, ſed in bono iuuare, & miniſtrare, quod illi bene poſſent facere, & tenentur. Quod intellige cum id ſine incommodo vitari non poteſt, vt quia famulus eſt, expelleretur; vel quia ſcandalum oriretur, &c. Sic Ochagau *de Sacram. in genere q.* 24. *n.* 5. & alij.

§. *VIII.*

Digitized by Google

§. VIII. An peccet peccato ſcandali qui ſine honeſta cauſa petit mutuum ab vſurario parato.

119 PRima ſententia eſt, non eſſe peccatum petere mutuum ab vſurario dante, & exigente vſuras, ex mutuo. Hanc tenet Hurtad. *d.diſp.* 173. *ſect.* 4. §. 176. & 177. vbi docet, quod licet illa petitio non ſit peccatum mortale, erit tamen peccatum veniale, cum fiat ſine iuſta, & rationabili cauſa.

120 Noſtra ſent. ſequenti concl. explicatur. *Peccat mortaliter qui ſine iuſta, & rationabili cauſa petit ab vſurario mutuum cum vſura, ſeu quod ipſe non dat abſque ſolutione vſura.* Sic docent Suarez *hic diſp.* 10. *ſect.* 3. *n.* 2. & 3. Palaus. *tract.* 6. *diſp.* 6. *punt.* 10. Baſilius Pontius *lib.* 5. *de matrim. cap.* 18. *n.* 50. Vaſq. *opuſc. de ſcandalo art.* 6. *n.* 33. & alij communiter Ratio conſtat, quia eſt generalis regula charitatis, quod quoties poſſũ ſine meo graui incommodo impedire ruinam fratris mei, ad id teneor, ſed in hoc caſu id poſſum; ergo, &c. Nec bene dicit Hurtado eſſe tunc ſolum peccatum veniale, nam quoties ex meo opere etiam ſolum veniali, imò neque veniali ſed bono, habente ſpeciem mali, ſequitur in proximo peccatum mortale, pecco mortaliter, quando ſine graui meo incommodo poſſum ab eo abſtinere, & nõ abſtineo, hoc contingit in hoc caſu, cum ſine honeſta cauſa petam mutuum ab vſurario, ergo, &c.

121 Sed obijcit 1. nam peccatum fœneratoris eſt ex pura malitia; ſed de peccatis ex pura malitia non eſt curandum, cum ſit ſcandalum Phariſæorũ; g. &c. Reſp. concedendo maiorẽ, & negando minorem, vt enim pluries diximus in tota hac diſputatione tenemur ex præcepto charitatis impedire proximi peccatũ licet ſit ex certa malitia, quando id poſſumus ſine noſtro graui incommodo.

122 Obijcit 2. quia tunc vſurarius cũ ſit paratus dare ad vſuram non excitatur à petente mutuum, neq; impellitur ſed ipſe ſe impulit ante ipſam petitionẽ mutui; ergo tunc petens non cooperatur ad peccatum petentis. Petitio namque nõ eſt de ſe cooperatio ad vſuram, quia vſura non petitur, nec offertur, ſed tantum eſt mutui petitio, quę de ſe non eſt ad malum cooperatio. Tum quia licet hic, & nunc petitio occaſionet peccatum in vſurario, non imputatur ad culpam ipſi petenti, non ſolum quia petitio non eſt mala, neque habet ſpeciem mali, ſed quia id oritur ex inſigni, & deprauiſsima malitia vſurarij. Vnde vſurarius non ruit in peccatum occaſione dictæ petitionis, cum iam ipſe aſſenſerit, & cupiat, & expectet occaſiones fœnerandi. Reſp. quod licet vſurarius ante petitionem mutui ſit paratus mutuare cum vſura, occaſiones expectet, deſideret, & etiam quærat, tamen negari non poteſt quin petens, non ſit hic, & nunc occaſio complendi ſaltem exterius ſuum peccatum; at concurrere ad conſumationem peccati non poteſt non eſſe peccatum; ergo, &c.

123 Sed quæres 1. quænam ſint cauſæ honeſtæ ad petendum mutuum ab vſurario? Reſp. eſſe 1. ad prouidendum neceſſitati domus meæ, vel etiam alienæ cui ex aliqua neceſſitate teneor. 2. pro aliquo opere pio faciendo à quo non poſſum ſine rubore deſiſtere. 3. Eſt indigentia pecuniæ pro aliqua occaſione, vel actione, quam ſine dedecore vitare non poſſum, vt pro aliquo ludo publico, ad quem omnes mei æquales cõueniunt. 4. Ad mercaturam honeſtè exercendam, ex qua victum capio, &c.

123 Quæres 2. an ſit ſufficiens cauſa petendi mutuum ab vſurario ludus? Affirmat Hurtadus vbi ſupra, vbi dicit, quod dato, quod mutuum ab vſurario peti non poſſet ſine honeſta cauſa, tamen ſufficiens cauſa eſſet quando quis aliqua graui paſſione concitatur ad ludum, vel quid ſimile, non tenetur lege charitatis abſtinere à petendo mutuo, quia cum tanta difficultate non tenetur

vita-

Digitized by Google

vitare peccatum proximi ad illud iam parati, & ex deprauata malitia. Cœterum hæc doctrina non placet; nam ſi ſemel deberet homo retrahi à non petendo mutuum ab vſurario, eſſet in caſu ludi; nam non video quomodo ludus ex graui paſſione actus; ſeu quomodo grauis paſſio, aut inclinatio ludendi poſſit eſſe cauſa honeſta petendi mutuum ab vſurario. Cum enim illa paſſio ſit inhoneſta, & digna vt refrænetur, non poteſt honeſtatem præſeferre. Tum quia falſum eſt quod homo tunc temporis ad vitandum proximi peccatum non teneatur eam paſſionis effrænis difficultatem vincere; aliàs poſſet etiam eſſe iuſta cauſa petendi mutuum ab vſurario paſſio grauis fornicandi, quod non dicet Hurtado.

125 Quæres 3. an quando quis exigit vſuram non ex mera malitia, ſed ex vehementi paſſione auaritiæ, liceat petere mutuum ab eo ſine honeſta cauſa? Affirmat Hurtadus loco citato, etiã ſtando in ſententia, quod requiratur cauſa honeſta ad petendum mutuum ab vſurario. Ratio iſtius auctoris eſt, quia illa vehemens paſſio cum ſit diuturna tranſit in malitiam, ac proinde cum ille peccet ex certa malitia, non eſt curandum. Nihilominus dicendum eſt, non poſſe tunc peti mutuum, quia illa vehemens paſſio ponit proximum in maiori neceſſitate vt non præbeamus illi occaſionem cadendi, & ſic tenent Sanch. *in præcepta lib.* 3. *cap.* 8. *n.* 12. Valentia *to.*3.*diſp.*5.*q.*21.*pun.*4. & alij.

126 Quæres 4. an data cauſa honeſta ad petendum mutuum ab vſurario, poſſit peti expreſsè, & formaliter, dicendo: da mihi mutuum ad vſuram, ſeu da mihi centum mutuo, & ſoluam tibi vſuram quam alijs ſoluere facis? Affirmant Sanch. *in præcepta lib.* 3. *cap.* 8. *n.* 26. Valentia ſupra Molina *de iuſt. to.* 2. *diſp.* 335. *concl.* 5. & alij. Ratio horum eſt, quia tunc obiectum dictæ petitionis non eſt actio dantis mutuum ad vſuras, quatenus ab vſurario procedit, nam hæc eſt mala intrinſecè, ſed eſt ipſum mutuum. Vnde licet dicatur *ad vſuras*, eſt ſolum verbum permiſſiuum, vt ſit ſenſus: da mihi mutuum, ſed quia tu non das niſi ad vſuram, id tibi permitto, vt meæ egeſtati conſulam. Nihilominus verius videtur, quod eo modo mutuum peti non poſſit; nam ſenſus illorum verborum non videtur conditionatus, ſed abſolutus, vt abſolutè petatur mutuum ſub vſuris, quod non eſt petere actum qui poſſit bene fieri, ſed tantũ malè. Vnde illorum verborum expoſitio *da mihi mutuum ad vſuras* eſt nimis extorta dum dicitur, quod eſt sẽſus: *da mihi mutuum & permitto, tibi vſuras*, & ſic tenent Vaſq. apud Sanch. loco citato. Pontius 5. *de matrim. cap.* 18. §. 7. *n.* 47. & alij.

127 Quæres 5. an ſit licitum petere mutuum non ſolum ab homine parato, ſeu exercente vſuras, ſed etiam à non exercente eas, cum cognoſcimus adeſſe periculum vt vſuras velit? Affirmat Hurtad. dicta *diſp.* 173. *ſect.* 14. §. 184. & 185. & Sanch. *d. cap.* 8. *n.* 50. Nihilominus oppoſitum dicendum cum Vaſq. *opuſc. de ſcandalo art.* 8. *n.* 29. & alijs, niſi adſit maior cauſa petendi ab iſto, quam ab vſurario parato. Cum enim ille ſit minus ad peccandum diſpoſitus, maior cauſa requiritur, vt ſibi occaſio præbeatur ad peccandum, vt ex ſe patet.

128 Quæres 6. an peccet peccato ſcandali qui vſuras ſoluit? Prima ſententia affirmat, quam tenent Hurtad. *ſupra* §. 182. Valentia *to.* 3. *diſp.* 21. *q.* 21 *pun.* 4. quando ſcilicet poſſet ſine graui incommodo eam ſolutionem præterire, quod rarò contingere poteſt, quia mutuatarius cenſebitur ab vſurario illuſor, & deparcus, tum quia erunt iurgia inter illos, & occludet viam inueniendi iterum ad vſuras. Mihi magis placet ſententia doctiſſimi Baſilij Pontij *d. lib.* 5. *cap.* 18. §. 7. *n.* 53. quod ſcilicet ſoluens vſuras non peccet per ſe loquendo: omnes namque cauſæ quæ excuſant à petitione mutui, excuſant etiam à ſolutione vſurarum. Imò puto quod licet

Digitized by Google

peccauerit petendo mutuum ab vſurario, quia non habuit ſufficientem cauſam petendi, adhuc non peccaret ſoluendo vſuras. Ratio clara eſt, quia qui iurauit ſoluere vſuras, tenetur eas ſoluere; ſed non teneretur eas ſoluere, ſi earū ſolutio eſſet peccatum, cum iuramentū non poſſit eſſe vinculum iniquitatis; g. Quod iuramentum de ſoluendis vſuris teneat, conſtat ex cap. *debitores, de iure iur.* vbi dicitur in ſumma. *Qui ſe obligauit ad ſoluendas vſuras, non debet cogi niſi iurauerit, & tunc ſolutis vſuris, vſurarij ſunt compellendi cenſuris eccleſiaſticis ad reſtituendas vſuras acceptas*. Sic ſummat Barboſ. *in collect. illius cap.*

129 Præterea probatur, quia vſurarum ſolutio in ſe conſiderata, nulla lege prohibetur, nec proinde peccatur, iuxta d. textum; ſi enim peccatum continent, nunquam iuramentum de illis ſoluendis obligaret, *cap. ſi verò, verſ. niſi tale ſit, de iure iur.* cum pluribus ibi citatis à Barboſa. Nam licet recipiens vſuras iniuſtum faciat, dum ſine iuſta cauſa pecuniam ex vi mutui accipit, ac proinde aliàs indebitam, contra *cap. ſi res aliena 14. q. 6.* Tamen eam ſoluens iniuſtum non facit, ſed potius pati cenſetur, dum vel gratia implendæ promiſſionis, vel aliàs ob redimendam aliquā honoris, vel famæ vexationem illam pecuniam indebitam ſoluit. Faciens autem iniuſtum ſemper peccat per D. Thomam 1.2. *q.* 59. *art.* 41. non tamen illud patiens; iſte namque potius facit actum virtutis, ſi ob redimendam vexationem maioris mali id patitur.

130 Ex quibus clarè infertur, quod mutuatarius licitè accipit mutuum vſuras ſoluturus vt notant Felin. *in d. cap. debitores, de iure iur. n.* 6. vbi Innoc. Abb. Anania, Bero, & alij. Sot. *de iuſt. lib.* 6. *q.* 1. *art.* 5. Baptiſta Lup. *de vſuris comment.* 3. *n.* 31. & alij communiter. Sed dices, quod ſoluens vſuras præſtat vſurario occaſionem peccandi, dum accipit pecuniam ſibi indebitam. Reſp. quod ex actu ſolutionis per ſe non ſequitur peccatum, nec ruina vſurarij, qui non ſolum potuit non accipere, ſed etiā ad id tenebatur, iuxta textum *Luc.* 6. relatum *cap. conſuluit, de vſuris*. Vnde ſcandalum magis accipitur ex malitia vſurarij, quam detur à ſoluente, qui cū rei licitæ det operam, fidem obſeruat, & ſi iurauit, periurium euitat, & vulgi infamiam; quocirca occaſionem non dat, ſed acceptam iuſta exiſtente cauſa contemnit, ex regula *qui ſcandalizauerit, de reg. iur. in* 6. cum latè adductis à Couar. *in reg. peccatum in princ. n.* 4. à Nauar. *in cap. cum contingat, de reſcriptis, verſ. ſecundo, n.* 167. iuuat text. in *cap. mouet.* 22. *q.* 1.

§. VIII. *An peccet peccato ſcandali, qui inducit aliquem ad iurandam rem falſam, quam iurans putat eſſe veram.*

131 CAſus frequenter accidit, & de eo fui interrogatus diebus præteritis. Petrus volebat ordinari ſubdiaconus, ſed neque beneficium, neque Patrimonium habebat, induxit duos teſtes vt iurarent ſe habere in tali loco domum quam locabat ſcutis 60. illi credentes ex quibuſdā falſis coniecturis, coram Notario depoſuerunt Petrum habere talē domū, ac proinde ad titulum Patrimonij fuit ordinatus. Idem contigit paucis ab hinc annis. Quidam iuuenis nobilis volens ingredi quandā Religionem, & cum non haberet 15. annos, induxit duos teſtes vt dicerent ſe habere 15. annos, qui credentes ei, iurarunt eum tot annos habere, &c. quæritur, an peccet peccato ſcandali inducens ad iurandum falſum eum, vel eos, qui ex ignorantia inuincibili, putāt rem eſſe veram, cum re ipſa ſit falſa. Certum eſt, quod ipſi iurantes non peccent, cum, vt ſuppono, laborent ignorantia inuincibili; difficultas procedit de ipſo inducēte ad iurandum falſum ex tali ignorantia.

132 Prima ſententia eſt illum innocentem non peccare. Hanc tenet Hurtadus *hoc loco diſp.* 173. *ſect.* 16. §. 199. Noſtra ſententia ſequenti concl. explicatur. *Inducens aliquem ad iurandum*

falſum

Digitized by Google

falſum, quod ex ignorantia inuincibili putat eſſe verum, peccat mortaliter peccato ſcandali. Sic Baſilius Pontius 5. *de matrim. cap.* 18. §. 8 *n.* 59. Azor. *p.* 1. *lib.* 10. *cap.* 11. *q.* 2. Suarez *to.* 3. *de relig. lib.* 3. *de iuram. cap.* 14. *n.* 8. & alij communiter. Ratio eſt, quia iuramentum falſum, quod per ignorantiam inuincibilem excuſatur, licet non ſit formaliter peccatum, eſt tamen malum materialiter, & obiectiuè; ergo non eſt licitum inducere aliquem ad illum cõmittendum. Antecedens conſtat. Malitia namque obiectiua, & materialis ſopponitur malitiæ formali. Conſeq. conſtat; nam ſi ſemel licitum eſſet inducere aliquem ad committendum iuramentum falſum materialiter, licitum etiam eſſet inducere ad committendũ quodcumque peccatum materialiter, & ſic licitum eſſet inducere Petrum ad habendam rem cum illa quam ex ignorantia inuincibili putat eſſe ſuam vxorem. Licitum eſſet inducere ad occidendum hominem, quem venator putat eſſe feram, &c. Tum quia præceptum obligans ad non occidendum, obligat vt non inducamus alios ad occidendum; vnde peccat peccato homicidij, qui inducit ad occidendum, licet occidens ab homicidio ob ignorantiam excuſetur. Præceptum obligans me ad nõ fornicandum, obligat me vt non inducã alios ad fornicandũ; vnde pecco peccato fornicationis inducendo alium ad fornicandum; licet ille putet ex ignorantia inuincibili fornicationem non eſſe peccatum: ergo etiam peccabit peccato periurij, qui inducit alium ad peierandum ſeu ad iurandum falſum, licet ipſe iurans ob ignorantiam inuicibilem putet ſe iurare verum.

133 Obijcit 1. Hurtad. quia inducere aliquem ad iurandum falſum, quod putat eſſe verum, ſi eſſet peccatum maximè quia eſſet ſcandalum actiuum; ſed non eſt; ergo non eſt peccatum. Maior conſtat. Minorem probat, quia neque formaliter, neque materialiter, occaſionat proximo ruinam. Non formaliter, quia non vult vt alter peccando ruat: non materialiter, quia non petit materiam hic, & nunc malam, ſed potius hic, & nunc bonam, quia actus potius oritur hic, & nunc à Religione; ergo illa petitio non eſt ſcandalum actiuum; neque paſſiuum, cum proximus non peccet. Reſp. negando minorem. Ad probationem dico eſſe ſcandalum actiuum materialiter, quia petit materiam hic, & nunc malam ſecundum ſe, vt ex noſtra ratione conſtat. Nec verum eſt, quod illa petio ſit hic, & nunc bona, cũ neq; ex parte petentis ſit bona, neque ex parte iurantis falſum. Non ex parte petentis, cum petat rem ex ſe malam, imò quam ſcit eſſe malam, cum ſciat eſſe falſam. Neque ex parte iurantis, cum re ipſa iuret falſum, licet excuſetur à periurio ob ignorantiam inuincibilem. Nec video quomodo dicere poſſit Hurtado, quod ille actus hic, & nunc oriatur à Religione, cum Religio non poſſit inclinare ad petendum iuramentum falſum, quando petens ſcit ſe petere falſum, licet ſciat, quod alter excuſabitur à periurio.

134 Obijcit 2. quia quando noſtrũ peccatum præuidetur nullum damnum ſpirituale illaturum proximo, non habet circunſtantiam ſcandali; ergo hæc petitio non habet malitiam ſcandali; neque item eſt peccatum contra Religionem, quia Deo nulla irrogatur iniuria; ego enim peto ab amico actionem, quæ eſt in honorem Dei; iurare enim quod inculpatè apprehendimus eſſe verum, eſt actus Religionis, & ego illum actum peto, & non alium; ergo; &c. Reſp. 1. eſſe peccatum ſcãdali, vt enim ſupra vidimus ad hoc vt quis peccet peccato ſcandali non eſt neceſſe, quod proximus actu ruat, ſed ſufficit, quod ponat actum ex quo per ſe ruina apta nata eſt naſci. Sicut adhoc vt quis peccet exponendo ſe periculo peccandi, aut occaſionis proximæ non eſt neceſſe, quod actu cadat, ſed quod per ſe cadet. Vnde alibi diximus, & omnes tradunt, quod ſi quis expoſuit ſe periculo pec-

candi, & non peccauit, debeat confiteri peccatum periculi, ſeu quod expoſuerit ſe periculo peccandi; ita, &c. Reſp. 2. eſſe peccatum contra Religionem, cum maxima irrogetur iniuria Deo, inducendo ſcienter proximum ad peierandum, licet ipſe peierans aliunde excuſetur. Sicut maximam irrogaret iniuriam Deo, qui ſcienter induceret alium ad fornicandum, licet iſte aliunde excuſaretur. Item maximam iniuriam irrogaret Deo qui alium induceret ad occidendum hominem, licet occiſor aliunde non peccaret.

135 Obijcit 3. nam quod ego ſciam obiectum illud eſſe falſum nihil intereſt, quia ego id obiectum non iuro, neque volo quod alius iuret, quod ſcit eſſe falſum: tota igitur iniuria Dei eſſet in iuramento falſo; at iuramentum illud non eſt moraliter falſum, ſed verum; ergo in illo nulla eſt iniuria Dei, ſed honor. Ignorantia autem inuincibilis multum intereſt huius inſtituti, quia reddit iuramentum honeſtum, ob quod & meã petitionem honeſtat. Reſp. quod licet tu illud obiectum non iures, inducis tamen alium ad iurandum; & licet nobis alium iurare quod ſcit eſſe falſum, re ipſa tamẽ inducis ad iurandum falſum. Et licet in iurante, ob ignorantiam, illud iuramentum non ſit formaliter falſum, eſt tamen falſum materialiter, & obiectiuè. Quare licet ignorantia inuincibilis excuſet à peccato, & poſſit facere, quod iurans bona fide, & recta intentione eliciat formaliter actum virtutis, tamen materialiter ponit actum malum, obiectiuè prohibitum. Neque ex hoc, quod iurans ponat actũ bonum formaliter, tua petitio honeſtatur, tua namq; petitio cum non excuſetur ob ignorantiam, & aliàs habeat obiectum malum ſecundum ſe, non poteſt non eſſe mala; ſicut ſi tu inducas aliquem ad fornicandum, qui aliunde excuſatur, huius excuſatio non excuſat, ſed accuſat tuam inductionem; ita, &c.

136 Obijcit 4. nam licet ſit peccatum contra Religionem prouocare aliquem ad iurandum falſum cognitum vt falſum, non tamen eſt contra Religionem prouocare ad iurandum falſum cognitum vt verum. Reſp. negando antecedens. Sicut enim peccat contra caſtitatem prouocare aliquem vt agat contra caſtitatem formaliter, & contra caſtitatem materialiter, quando illa prouocatio re ipſa influit in peccatum contra caſtitatem. Et ſicut eſt contra iuſtitiam non ſolum prouocare ad homicidium formaliter, ſed etiam ad homicidium materialiter, quando ſcilicet prouocatus, ab homicidio excuſatur, quia putat eſſe feram, & prouocans ſcit eſſe hominem latitantem, & tenetur ad reſtitutionem; ergo, &c.

§. IX. *An peccet peccato ſcandali inducens ſagam ad diſſoluendum maleficium.*

137 PRo clara intelligentia tum difficultatum præcedentium, tum ſubſequentium, nota, quod ad hoc vt aliquid licitè petatur ab aliquo, ſeu ad hoc vt aliqua petitio, ſeu inductio, vel ſuaſio ſit licita tres conditiones ex communi Theologorum conſenſu requiruntur. Prima, quod quis petat licitum. Secunda, quod petat ab eo qui ſine peccato pręſtare poteſt. Tertia, quod ipſa præſtatio, etſi cum peccato fiat, ad aliquod bonum petentis ordinetur, ſeu quod ſit petenti neceſſaria, aut valde vtilis. Ob has rationes, ſeu conditiones licitum eſt petere mutuum ab vſurario, quia tunc petitur licitum; petitur id, quod ſine peccato præſtare poteſt, licet ob ſuam prauitatem nonniſi malè præſtet, exigendo vſuram; Et cedit in bonum petentis, quia illud petit ob neceſſitatem ſui, ſuorumue.

138 Difficultas modo eſt, an in illa petitione vt ſaga ſoluat maleficium, illæ tres conditiones reperiantur, & maximè ſecunda, quia non videtur quomodo maleficium tolli poſſit ſine alio maleficio. Cum enim ſaga, & maleficus non componant maleficium niſi ex pacto,

Digitized by Google

cto, & conſenſu dœmonis, nonniſi ex eodem conſenſu illud ſoluent, ac proinde nonniſi medio alio maleficio, aut nonniſi media noua conuerſatione cum dœmone, quod non eſt licitum. Vnde hanc ſententiam tenent Caiet. *to.2. opuſ. tract.12. de maleficio, q. vnica in fine corporis*. Delrius *diſquiſit. magic. lib. 6. cap. 2. ſect. 5. q.2. verſ. dico quarto*, & alij.

139 Communis ſententia eſt, quod in tali petitione illæ tres conditiones ſeruentur, ac proinde, quod ſine peccato poſſit quis petere à ſaga, vel malefica, aut malefico, vt ſoluant maleficium, quod ſi nollint ſoluere modo debito, ſine alio maleficio vt poſſunt, & debent, poteſt permittere vt ſoluant alio maleficio, vtendo eorum peccato ad propriam vtilitatem. Quod ſi daretur caſus quod malefica non poſſet maleficium ſoluere ſine alio maleficio, & hoc mihi conſtaret, non poſſem petere vt ſoluat maleficium. Quod autem malefica poſſit maleficium ſoluere ſine alio maleficio, patet, quia cum maleficium conſiſtat in quibuſdam rebus, aut ſignis, quibus poſitis ex pacto dœmonis, debet ipſe dœmon vexare, torquere, & etiam applicare actiua paſſiuis, quibus infirmitates, & mortes cauſentur, & cum poſſit malefica ea ſigna tollere, poterit maleficium deſtruere, & ſic dœmon ceſſabit à vexatione patientis. Suarez *to. 1. de Relig. lib. 2. de ſuperſtit. cap. 18. n. 9*.

140 Nihilominus hæc communis ſententia ſua non caret difficultate, nam vt experientia didici, maleficium non eſt ſignum, nec res aliqua manens ſub manibus, aut dominio maleficæ, ſed ſub dominio ſolius dæminis. Accipit namque malefica communiter capillos, vel aliud quid illius perſonæ, quam vult maleficio afficere, inuoluit, & ponit per tranſuerſum clauum, vnum, aut alterum acum, quæ ponit dœmon ſub liminari domus maleficiati, vel ſub aliquo latere domus, vbi maleficiatus dormit, vel quid ſimile ponit in ſtrato, & dum malefica mouet v.g. acum domi, dœmõ applicãdo actiua peſſiuis maximos cauſat cruciatus in maleficiato; vel etiam hos cruciatus cauſat dœmon ſtatis horis ſecundum pactum cum dœmone initum, abſq; eo quod malefica aliquid agat. Vnde cum tunc malefica non poſſit illud ſignum habere niſi denuo agat, & tractet cum dœmone, ſequitur, quod non poſſit maleficium ſoluere, ſine nouo peccato, ac proinde non erit licitum ab ea petere, vt ſoluat illud. Ne tamen recedamus à communi ſententia dici poſſet eam currere, quatenus præſumitur, quod poſſit maleficium ſoluere ſine peccato.

§. X. *An ſit licitum petere iuramentum ab infidelibus, paganis, aut Turcis.*

141 Caſus iſte frequenter contingit inter mercatores, & negotiatores maritimos, & contingit dum eſſem Liburni, quod eſt inſignis portus Ligurinus, Magni Ducis Hetruriæ. Vbi mercatores Catholici, & Orientales ſuos contractus iuramento firmabant. Quærimus ergo, an ad firmandum contractum, vel quid ſimile, licitum ſit petere iuramentum ab Infideli, Pagano, Turca, &c.

142 Omnes conueniunt, quod ſine iuſta, & rationabili cauſa non eſt licitum petere iuramentum ab infideli, qui vel falſum iurabit, vel verum; ſed per falſos Deos; idem dic de Pagano, & Turca, qui iurabit per Mahometum. Cœterum datis illis tribus conditionibus de quibus *nu.* 137. tunc licitum eſt petere iuramentum ab infidelibus, &c. Et ſic ſolet obſeruari à mercatoribus vt dictum iuramentum petant ad redimẽdam vexationem in caſu neceſſitatis vt ad firmandum contractum, ad debitum exigendum, &c. licet ſciant, quod non per verum Deum iurabunt, ſed per falſos. Sic Sot. 8. *de iuſt. q. 2. art. 4.* Couar. *in cap. quamuis pactum p. 1. §. 6. n. 2. in fine*, & alij plures, quos refert, & ſequitur Barboſ. in *collect. cap. ſuper eo, de vſuris, n. 12.*

Digitized by Google

143 Sed dices, quia vt ex dictis liquet, non licet petere ab aliquo id quod non poteſt benè, vel malè præſtare, ſed infidelis ſtante infidelitate non poteſt præſtare iuramentum benè, vel malè, ſed tantum malè, ergo non poteſt ab eo licitè peti. Iurare namque per falſos Deos cum ſit intrinſecè malum non poteſt ſub licita petitione cadere. Reſp. concedendo maiorem, & negando minorem. Cum enim non omnes infidelium actiones ſint peccata, etiam ſine peccato iurare poteſt. Non enim eſt neceſſe quod inuocet in iuramento falſos Deos, ſed ſufficit, quod abſolutè iuret, & tunc cum illa actio non dirigatur ad idolum, dirigetur virtute in verum Deũ. Vnde ſupra diximus, quod ſtante neceſſitate poſſumus petere mutuum ab vſurario, licet ſciamus quod non dabit, niſi ſub vſura; namq; neceſſitas dat ius, non quidem inducendi ad peccatum, ſed vtendi peccato, & malignitate alterius ad ſubueniẽdum noſtræ neceſſitati. Hinc etiam ſupra diximus, quod ſtante neceſſitate, vel magna vtilitate poſſumus petere Sacramenta à Sacerdote parato ea adminiſtrare in peccato mortali. Et §. præcedenti diximus, quod ad tollendam vexationem poteſt quis petere à ſaga, vel malefico vt ſoluat malificium, quando poteſt id modo ſibi noto facere, licet maleficus malitia ſua modo illicito ſit deſtructurus.

§. XI. *An peccet peccato ſcandali qui petit iuramentum ab eo quem ſcit falſum iuraturum.*

144 CErtum eſt, quod ſine ſufficienti, & honeſta cauſa id non ſit licitum; difficultas procedit, an id ſit licitum data iuſta, & honeſta cauſa. Prima ſententia eſt, quod nullo modo id ſit licitum. Hanc tenent D. Bonau. Richard. Turrecrem. & alij apud Suarez *to. 2. de Relig. lib. 3. de iuram. cap.* 13. *n.* 9. *cum ſeq.* Sot. *de iuſt. lib.* 7. *q.* 2. *art.* 14. Vaſq. *opuſc. de ſcandalo qu.* 43. *art.* 8. Pontius 5. *de matrim. cap.* 18. §. 8. *n.* 57. Syluius *hac p. q.* 98. *art.* 4. *concl.* 2. & alij.

145 Communis ſententia tenet licere petere iuramentum ab eo quem timeo eſſe falsò iuraturum. Hanc tenẽt, alijs relatis, Suarez loco proximè citato *de Religione cap.* 15 *n.* 10. Hurtad. hoc loco *diſp.* 173. *ſect.* 15 §. 197. & alij communiter. Dummodo concurrant tres illæ conditiones *n.* 137. relatæ; nam ſine iuſta, & honeſta cauſa peti non poteſt. Ratio eſt, quia tunc petimus rem quam ille poteſt, & tenetur rectè præſtare, & de facto poteſt benè, & malè præſtare, & poteſt iurare verum, & quod ſi iurat falſum, eſt propter ſolam ipſius malitiam, qua ego vti poſſum ob meam vtilitatem, & à qua non teneor abſtinere cum meo graui damno, aut magna vtilitate me priuando. Contingere namque poteſt mea multum intereſſe; quod ille iuret, ſiue verum, ſiue falſum, vt ſic proceſſus vt aiunt ſubſtantietur, ergo tunc non pecco petendo iuramentum, &c. Tum quia aliàs homines abriperent anſam ad furta, & alia crimina committenda, ſi intelligerent non licere actoribus petere iuramentum ab illis qui fortè iuraturi ſunt falſum.

146 Cœterum iſta communis ſententia non caret difficultate, nam ſi mea intereſt, quod ille iuret falſum, quomodo habeo iuſtam, & honeſtam cauſam petendi iuramentum? Petere namque iuramentum ab eo quẽ noui iuraturum falſum, quia mea intereſt quod iuret falſum, non poteſt eſſe cauſa iuſta, & honeſta. Vt enim poſſem petere iuramentum, deberet mea intereſſe, quod iuret verum. Quocirca magnum inuenio diſcrimen inter hunc caſum iuramenti, & caſum mutui, & receptionis Sacramentorum, quod in caſu mutui, & receptionis Sacramentorum mea intereſt quod mutuum detur, quod Sacramenta miniſtrentur. At in caſu iuramẽti mea intereſt, quod iurans iuret verum. & non falſum. Nam vel ſumus in caſu confirmandi contractus, vel confirmandi promiſſionem de ſolutione debiti, & tunc certum eſſe, quod mea intereſt, quod

Digitized by Google

quod iuret verum, nam ſi ſcirem, quod iuraret falſum, non peterem iuramentum. Vel ſumus in caſu proceſſus, & tunc mea intereſt, quod teſtis v.g. iuret verum vt ſic proceſſus rectè abſoluatur. Si namque per tale iuramentum falſum res mihi indebita daretur, non mea intereſſet, cum non liberarer ab obligatione reſtitutionis.

147 Dices, mea intereſſe vt teſtis iuret falſum quando ſum accuſatus de homicidio, quod ego re ipſa commiſi, & teſtes vt me liberent dicunt me non occidiſſe illum, ſed eſſe innocentem, tunc enim liberor à pœna homicidij. Reſp. quod tunc hoc meum intereſſe non eſt iuſtum; ac proinde non præbet iuſtam cauſam petendi iuramentum à falsò iuraturis. Cum enim tunc meum homicidium ſit probabile in iudicio tenentur teſtes deponere verum, & depoſitio falſi cum ſit cõtra ordinem iuſtitiæ non poteſt non eſſe peccatum, &c. cõtra bonum commune, cum ſit peruerſio iudicij. Nulli nãq; licitè, & honeſtè intereſſe poteſt, quod contra formam iuris, & cum peruerſione iuſtitiæ liberetur. Sed iſta vtcumque ſit, ea data, ad argumenta primæ ſententię reſpondendũ eſt.

148 Primum argum. eſt deſumptum ex teſtimonio S. P. Aug. ſerm. 11. qui eſt 2. de decollat. S. Ioan. Baptiſtæ, vbi ſic habet. *Scribite in cordibus veſtris quod dico. Ille qui hominem prouocauit ad iurationem, & ſcit falſum eſſe iuramentum, vincit homicidam: quoniam homicida corpus occiſurus eſt, ille animam.* Reſp. cum Suarez loco citato, quod S. P. loquitur quando quis petit iuramentum abſque neceſſitate, vt pluribus adductis eiſdem S. P. teſtimonijs oſtendit idem Suarez.

149 Secundum argum. petunt ex eodem S. P. qui ſibi obijcies rationem oppoſitam, quod ſcilicet mea intereſt illud iuramentum petere, nam hanc reſponſionem ſic arguit. *Nonne melius erat vt rem tuam quam exigebas, perderes, quam hominis iſtius animam falſa iuratione perimeres?* Tum quia nec eadem via rem tuam es recuperaturus, ſi ponatur, quod debitor ſit debitum negaturus. Reſp. Sanctum Patrem in iſtis poſterioribus verbis loqui in caſu quo quis ad recuperandam rem ſuam induceret alium ad iurandum falſum, tunc enim eſſet peccatum ſcandali cum proximus induceretur ad peierandam, de quo caſu non loquimur, ſed quando petimus vt veritas dicatur, & verum iuretur, timentes quod non erit ita, quia falſum iurabit; tunc enim ſi hoc falſum iuramentum redundet in noſtram vtilitatem, poſſumus illius peccato vti in noſtrum commodum, vt ex dictis conſtat.

§. XII. *An peccet peccato ſcandali, qui inducit alium ad iurandum verum, quod iurans neſcit eſſe tale.*

150 Caſus frequenter accidit. Petrus vult probare ſe eſſe legitimum ad effectum vt Religionem ingrediatur, rogat Paulum vt velit hoc iurare, ſeu cum iuramento teſtari; ſe excuſat Paulus dicendo ſe hoc neſcire. Petrus inſtat vt iuret, quia licet nec ipſe certò ſciat, tamen eſt hoc moraliter certum: cum ſemper fuerit à ſuis Parentibus tractatus vt legitimus, & ab omnibus ſemper fuit vt talis habitus; an tunc Paulus poſſit iurare Petrum eſſe legitimum, licet hoc certò neſciat. Alius vult probare ſuam nobilitatem vt fiat eques militenſis, rogat alium vt velit teſtificari de ſua nobilitate. Se excuſat ille, dicens ſe hoc neſcire: docetur de hoc, & inſtruitur de fundamentis ſuæ nobilitatis, adducendo ſenes, & alios gnaros dictæ nobilitatis, an poſſit ſic inſtructus teſtificari de nobilitate illius?

151 Reſp. affirmatiuè, quia inductus ad iurandum ſibi veritatem perſuadet ſine vlla probabili ratione dubitandi. Ratio eſt, quia in materia morali non requiritur niſi certitudo moralis, quæ ſufficiens præbeat fundamentum ad formandum practicum rationis dictamen de honeſtate iuramenti, ſeu de veritate rei quę iurari debet. Non eſt tamen

Digitized by Google

men eadem ratio in omnibus materijs; nã in aliquibus minor requiritur certitudo, ſed ſufficit quædam moralis præſumptio de veritate rei, vt in caſu volentis probare ſuam legitimitatem, & nobilitatem. Maior certitudo requiritur ad probandum non eſſe inter Petrũ, & Bertam impedimentum ad matrimonium. Pro quo facit, quod colligitur ex *cap. venerabilem, de elect.* ibi. *Non obſtante iuramento*. Et tradunt Tiraquel. *in l. ſi vnquam, in princ. n. 166 C. de reuocat. donat.* Et Caldera Pereira *in reſponſo pro Roderico de Selua, verſ. ad hoc*, quos refert, & ſequitur Barboſ. *in collect. dicti cap. nu.* 14. quod ſcilicet iuramentum ſemper intelligitur: *ſtantibus rebus prout ſtant*. Hinc Maſcardus *de probat. concl.* 1416. infert, quod iuramentum ſcholaſtici de non doctorando alibi quam Bononiæ, intelligitur rebus ſic ſtantibus.

DISPUTATIO XXV.

IN QUES. XLIV. D. THOMAE.

De præceptis charitatis.

IN primo art. quærit S. Doctor, an de charitate debeat dari aliquod præceptum, & duo dicit. Primum quod præceptum de charitate eſt maximum, & hoc eſt certum ſecundum fidem, iuxta illud Matt. 22. *Hoc eſt primum, & maximum mandatum*. Secundum dicit, quod præceptum charitatis non ponitur in decalogo quia in omnibus includitur. In 2. art. docet, quod de charitate dantur duo præcepta, Dei ſcilicet, & proximi. Ratio eſt, quia fuit neceſſarium propter minus capaces, qui non de facili cognoſcunt quomodo vnum horum præceptum contineatur ſub alio. In 3. art. Probat, quod ſufficienter aſſignentur duo præcepta charitatis, iſta namque ſufficiunt, cum ad iſta omnes aliarum virtutum actus reducantur, vt oſtendit ad ſecundum. In 4. art. oſtendit quod conuenienter mandatur, quod Deus ex toto corde diligatur. In art. 5. quærit, an ſuper hoc. *Diliges dominum Deum tuum ex toto corde tuo*, conuenienter addatur, *& ex tota anima tua, & ex tota fortitudine tua*; & affirmatiuè reſpondet. In art. 6. petit, an hoc præceptum de dilectione Dei poſſit in via impleri. Et dicit tria. Primò, quod perfectè implebitur in patria. Secũdò quod imperfectè impletur in via. Tertiò quod in via tantò vnus alio perfectius implet, quantò magis accedit per quandam ſimilitudinem ad patriæ perfectionem. In art. 7. dicit quod conuenienter datur præceptum de dilectione proximi. In art. 8. declarat Theogicè quomodo ordo charitatis cadat ſub præcepto. Sed ſit.

DUBIUM I.

An detur præceptum charitatis, & an ſit ſpeciale, primum, & maximum.

1 NUllus vnquam dubitauit, quod circa charitatem Dei, & proximi non dentur præcepta negatiua, quibus odium Dei, & proximi prohibetur. Cum enim vtrumque odium ſit peccatum grauiſſimum, non potuit non eſſe præceptum negatiuum de vtroque, ita vt in nullo caſu, & in nullo euentu licitum

citum ſit odio habere Deum, aut proximum. Errarunt quidem aliqui circa rationem proximi, excludentes à ratione proximi inimicum. iuxta illud. Dictum eſt antiquis, *diliges proximum, &c. & odio habebis inimicum tuum*: Et *oculum pro oculo, dentem pro dente.* Putabant namque iſti, quod nomine proximi, non veniret inimicus. At circa Deum, & proximum nullus, præſertim ex illis qui veri Dei cultum tenuerunt.

3 Dubium ergo procedit de præcepto charitatis affirmatiuo, an ſcilicet detur præceptum obligans aliquando ad diligendum Deum, & proximum, ſeu ad eliciendum actum amoris Dei, & proximi. Prima fuit aliquorum ſententia, quod detur quidem præceptum dilectionis Dei, & proximi, tamen hoc præceptum non eſt ſpeciale, ſed generale, ab alijs præceptis indiſtinctum. Vnde qui obſeruat decem præcepta decalogi, non tenetur elicere ſpecialem actum amoris Dei, & proximi. Hanc ſententiam, vt teſtatur Lorca, auſi ſunt quidam publicis exponere diſputationibus, ſuiſque ſcriptis diuulgare. Et cum illis obijceretur ſcriptura præcipiens dilectionem Dei, & proximi; vt *diliges Dominum Deum tuum*, &c. reſpondebant, quod non præcipitur affectus, ſed magis effectus. Vnde dilectio proximi nihil eſt aliud, quam obligatio præſtandi ea, quę in obſequium proximi aliorum pręceptorum, aut virtutum obligatione debemus. Et dilectio Dei nihil eſt aliud quam eius mandata ſeruare. Et ſi quis affectus præcipitur, non eſt affectus charitatis, ſine quo præcepta decalogi erga Deum, & erga proximum ſeruari poſſunt; ſed eſt affectus ille tranſcendens, qui per omnia mandata diffunditur, quatenus qui Deo, vel proximo obſequium exhibet, vult bonum illud: velle autem bonum eſt amare. Hanc ſententiam vocat Lorca impiam, & errorem maximum, inſolentem, & Chriſtianis moribus valde perniciosum, & à Chriſtiana ſchola penitus eliminandum,

4 Cæterum ſi Lorca loquatur de dilectione ſupernaturali, eius cenſura mihi placet, cum putem non ſolum eſſe certum, quod dilectio ſupernaturalis Dei, & proximi ſint præcepta ſpecialia, ſed etiam eſſe de fide, vt apertè colligitur ex verbis Chriſti D. Matt. 22. *Diliges Dominum Deum tuum, &c. Hoc eſt primum, & maximum mandatum. Secundum autem ſimile huic, diliges proximum tuum, &c.* Si enim iſta duo non eſſent ſpecialia mandata; ſeu præcepta, ſed generalia ab alijs indiſtincta, non vocarentur primum, & ſecundum, &c. Verum ſi Lorca loquatur de dilectione Dei auctoris naturalis, & de dilectione naturali proximi, puto eius cenſuram continere magnum exceſſum; illam nãque ſententiam docet doctiſſimus, & pijſſimus P. Dominicus Bãnes hoc loco *art. 1. dub. 1. concl. 2.* quam ſic probat 1. quia valde probabile eſt, quod dilectio naturalis Dei, non ſit virtus ſpecialis, g. de illa non dabitur ſpeciale præceptũ. Præcepta namq; vt alibi diximus, transferunt materiam præceptam ad ſpecialem virtutem, vt præceptum de ieiunio transfert illud ad virtutem temperantiæ, niſi iam ſub illa ſupponatur. Vnde neque Ariſtoteles neque vllus antiquus meminit illius virtutis.

5 Secundò, quia multi tenent, inter quos eſt ipſe Bãnes *ſupra q. 23. articulo* 1. quod nulla dilectio eſt amicitia ad Deum præter charitatem, quæ per Spiritũ S. diffuſa eſt in cordibus noſtris; ergo nulla dilectio eſt ſpecialis virtus ad Deũ. Tertiò, nam ſi dilectio Dei auctoris naturæ eſſet virtus ſpecialis, cum nõ poſſit eſſe infuſa, deberet eſſe acquiſita, ſed non poteſt eſſe acquiſita; g. nulla eſt. Minor probatur nã in voluntate non ponitur ſpecialis virtus ad amorem boni vniuerſalis; g. neq; ponenda eſt ad amorem Dei auctoris naturalis, vt proponitur vt ſummum bonum in quo nulla ratio mali apparere poteſt. Antecedens conſtat, quia in bono vniuerſali nulla apparet ratio mali, ac proinde nulla difficultas, pro qua vincenda ponitur virtus. Conſeq. conſtat ex paritate rationis.

6 Confirmat 1. quia tota difficultas ad aſſequendum Deum, eo modo quo naturaliter adipiſci poteſt, eſt circa exercitium mediorum; ergo non eſt ponenda virtus ſpecialis niſi circa media, quæ ſunt actus virtutum moraliũ. Confirmat ſecundò, quoniam inter præcepta Decalogi, quæ ſunt naturalia, non eſt poſitũm præceptum de dilectione, ſed de cultu diuino; ergo, &c. Hæ rationes faciunt ſententiam Banneſij valde probabilem, ac proinde nullam meretur cenſuram.

7 Noſtra ſententia duabus concl. explicatur. Prima concl. *Præceptum de dilectione Dei vt eſt auctor naturæ, eſt ſpeciale. Seu datur, ſpeciale præceptũ de dilectione naturali Dei.* Hanc concluſionem non ita expreſsè tradunt Theologi, colligitur tamen ex illorum doctrina, quatenus volunt cum D. Thoma, quod licet hoc præceptum ſit ſpeciale, non tamen ponitur in Decalogo, quia eſt præambulũ ad omnia præcepta naturalia, quod non eſſet verum niſi eſſet præceptum ſpeciale Generale namque præceptum non eſt præambulum ad ſpecialia cum illa tranſcendat, in illis imbibatur, ſit ab illis indiſtinctum.

8 Pro quo nota, quod præceptum generale dilectionis nihil eſt aliud quã impletio mandatorum Dei, & conſeruatio integritatis cum proximo in illis omnibus quæ illi ſunt debita; hæc enim eſt generalis dilectio incluſa in ipſis operibus, ſeu in ipſo opere, & effectu impletionis omnium mandatorum; vnde hæc dilectio vocatur effectiua, ſeu actiua & habitualis, quia habitualiter, & virtute continetur in impletione omnium mandatorum Dei. Sed quia creatura rationalis non ſolum debet habere amorem effectiuum erga ſuum naturale principium faciendo omnes eius volũtates, ſed vlterius debet habere amorem, ſeu dilectionem affectiuam, qua amet, & diligat ſuum principium, Patrem, creatorem, benefactorem, & Legiſlatorem, propterea debuit de hoc dari aliquod præceptum, quod cum non contineatur in alijs; debuit eſſe ſpeciale, vt poſtea videbimus.

9 Probatur 1. teſtimonio D. Thomæ hic art. 1. ad 3. cum enim propoſuiſſet argumentum, quod ſi de charitate, ſeu dilectione daretur ſpeciale præceptum, deberet poni inter præcepta Decalogi, ſed non ponitur; ergo. Reſpondet. *Dicendum, quod omnia præcepta Decalogi ordinantur ad dilectionem Dei, & proximi. Et ideo præcepta charitatis non fuerunt connumeranda inter præcepta Decalogi, ſed in omnibus includuntur.* Vbi S. Doctor non poteſt loqui de dilectione ſupernaturali, quia iſta non includitur in præceptis Decalogi, quæ ſunt naturalia; nullum namque ſupernaturale includitur in naturali. Tum quia præcepta naturalia ſecundum ſe non ordinantur tanquam ad finem ad dilectionem ſupernaturalem: finis namque mediorum naturalium vt talium, debet eſſe naturalis; ergo cum per D. Thomam præcepta Decalogi ordinentur ad dilectionem Dei tanquam ad proprium finem naturaliter inſpectum, non poteſt eſſe ſupernaturalis, ac proinde naturalis; & ſic de dilectione naturali dabitur naturale præceptum, vt de fine; qui in omnibus præceptis Decalogi tanquam in medijs continetur; ac proinde non debuit poni in eodem Decalogo, vbi ponuntur media.

10 Probatur 2. ratione deſumpta ex eodem S. Doctore dicto *art. 1. in corpore*, nam omne præceptum habet rationem debiti; ergo totuplex erit præceptum, quotuplex erit debitum, ſed reſpectu Dei auctoris naturæ datur duplex debitum; ergo duplex præceptum. Minor ſubſumpta probatur; nam reſpectu Dei auctoris naturæ datur tum debitum finis, tum debitum mediorum, præcepta Decalogi ſunt debitum mediorum, & debitum finis, non poteſt eſſe alius niſi amor eiuſdem finis. Vt enim quis obſeruet media, debet illa amare, non propter ſe, ſed propter finem, ac proinde multo magis debet amare ipſum finem: finis autem præceptorum naturalium eſt Deus vt eſt auctor naturæ. Cum autem per amorem effectionis

quo

Digitized by Google

quo præcepta Decalogi obſeruantur, non ametur finis vt finis, ſed media, aut ſaltē finis in ipſis medijs, ſequitur, quod debeat etiam amari finis vt finis, & in ſe, ac proinde debuit dari ſpeciale præceptum.

11 Probatur 3. nam in ordine ſupernaturali dantur præcepta non ſolum de medijs, & ſunt præcepta ſacramentorū, virtutum ſupernaturalium, & naturaliū quatenus ad finē ſupernaturalem cōducunt; ergo etiam in ordine naturali debent dari nō ſolum præcepta de medijs vt ſunt præcepta Decalogi, & virtutum naturalium, ſeu moralium, ſed etiam vltimi finis naturalis; hoc aliud eſſe nequit niſi dilectio Dei auctoris naturalis; ergo, &c. Antecedens eſt de fide *vt* S. 2. *concl.* 2. dicemus; & concedunt omnes. Conſeq. conſtat tum ex paritate rationis; tum ex ratione ipſa; nam ideo in linea ſupernaturali dantur præcepta tū de medijs, tum de fine, quia dantur media, & datur finis, & cum media ſint neceſſaria, debuerunt præcipi, & cum media neceſſaria non obſeruentur niſi diligantur, & ſint volita propter finem, ſequitur quod ipſe finis debet eſſe magis volitus, & magis dilectus; ſed etiam in linea, ſeu ordine naturali hæc eadem dantur; ergo, &c.

§. I. *Soluuntur argum. in contrarium.*

12 AD 1. argumentum M. Bannes *n.* 4. relatum, reſpondetur probabilius eſſe, quod dilectio naturalis, ſit virtus ſpecialis, & vocatur amicitia naturalis hominis erga Deum. Sicut enim probabilius eſt, & ferè certū quod amicitia humana qua homines mutuò ſe diligunt ſit ſpecialis virtus, ita etiam erit virtus ſpecialis amicitia naturalis hominis ad Deum. Nec verum eſt, quod nullus ex Philoſophis antiquis meminerit illius virtutis, nam de ea Ariſt. 8. *Ethic.* & alibi fecit mentionem. Benè verum eſt, quod iſta amicitia licet ſit virtus quædam naturalis, non tamen eſt amicitia vſquequaque abſoluta, ſed eſt amicitia excellentiæ, vt trado *de iuſt. & iure diſp.* 1. *n.* 69. qua ſcilicet creator amat ſuam creaturam, illique vult bona naturalia, & creatura naturalis reamare debet ſuum Creatorem, illique debet velle omnia ſua bona: Deus amat creaturam vt talem, vt inferiorem, & creatura amat Deum vt talem, vt ſuperiorem. Non tamen eſt rigoroſa amicitia, cum non fundetur in conuenientia naturæ, vti eſt amicitia ſupernaturalis.

13 Quantum ad amorem proximi, eſt magis certum, quod ſit virtus, & vera amicitia; quod autem ſit virtus ſpecialis, tradit S. Doctor *infra q.* 114. & tenent Henric. Gandau. *quodlibet.* 11. *q.* 1. Palud *in* 3. *diſt.* 27. *q.* 1. *art.* 2. N. Guido Carmelita *in ſuis quodlibetis.* Buridan. *in* 3. *Ethic. q.* 3. & alij communiter. Hæc virtus licet quadam generalitate pertineat ad omnes homines iure naturæ, tamen peculiariter, & perfectius pertinet ad eos, qui vnà conuerſantur. Hanc virtutem definit Cicero *in Lælio*, quod ſit *omnium diuinarum, humanarum rerum beneuolentia, charitas, ſummaque conſenſu.* Conſiſtit autem naturalis amicitia, non in verbis, & factis tantum, ſed & maximè in mutuo animorum conſenſu. Quocirca D. Tho. *loco cit. art.* 1. *ad* 2. duplicem ponit amicitiā, interiorem vnam, exteriorem alteram.

14 Colligitur 1. huius virtutis ſpecialitas, ex officijs, iuribuſq; ipſius: nam de hac virtute dicitur Eccleſ. 6. *Amicus fidelis, protectio fortis, qui autem inuenit illum, inuenit theſaurum.* Et D. Ambroſ. lib. 3. offic. dicit. *Solatium huius vitæ eſt, vt habeas cui tuum pectus aperias, cui arcana communices, cui ſecreta tui pectoris committas, vt colloces tibi fidelem virum, qui in proſperis gratuletur tibi, in triſtibus compatiatur, in perſecutionibus adhortetur. Facilis vox, & cōmunis. Totus ſum tuus: ſed paucioris eſt effectus.* Non enim poteſt eſſe circūſtātia generalis, quæ tot ſingulares, & proprios habet effectus.

15 Pro quo nota, quod Ariſt. 8. *Ethic. cap.* 1. *cum ſeq.* triplicem facit amicitiam, vnam quæ honeſtè, aliam

Digitized by Google

quæ vtilitate, alteram quæ voluptate dirigitur. Sola prima virtus eſt, de qua Ariſt. loco cit. *cap.* 3. dicit, quod non poſſit conſiſtere niſi inter viros bonos, pari virtute præditos; de qua dicit Cicero in Lælio. *Eſt ea iucundiſſima amicitia, quam ſimilitudo morum coniugauit.* De hac amicitia vera intelliguntur ſequentia proloquia. *Amicorum omnia ſunt communia. Nihil ſine amicitia iucundum. Vbi amici ibi opes. Amicorum abſentia amanti dura. Amicum in neceſſitate deſerere turpe eſt. Amico fideli nulla eſt comparatio, & non eſt digna comparatio auri, & argenti contra bonitatem illius.* Eccleſ. 2. *Et beatus eſt qui inuenit amicum verum.* Eccleſ. 25.

16 Colligitur 2. dictæ virtutis ſpecialitas, ex ſpecialitate vitij oppoſiti, ſcilicet amicitiæ fictæ de qua hæc pono. 1. quia Ariſt. hæc de illa dicit. *Amicitiæ propter voluptatem, ac propter vtilitatem fucatæ ſunt, ac fortuitæ amicitiæ; quoniam non idcirco qui diligitur* 2. Prou. 19. dicitur. *Multi colunt perſonam potentis, & amici ſunt bona tribuentis* 3. Eccleſ. 6. legitur: *Eſt amicus ſocius menſæ, & non permanebit in die neceſſitatis. Eſt amicus ſecundum tempus ſuum, & nõ permanebit in die tribulationis.*

17 Colligitur 3. nam vbi eſt ſpecialis difficultas, ibi ſpecialis virtus eſt ponenda, ſed in dilectione amicabili eſt ſpecialis difficultas, ergo dari debet ſpecialis virtus. Maior nota eſt. Minor probatur; nam velle bonum amico propter ipſum, valde difficile eſt; natura namque noſtra per peccatum deprauata; inclinatur ad volendum omnia propter ſe. Ex quo fit, quod veri amici pauciſſimi ſunt, plures inueniemus amicos menſæ, & rerum noſtrarum; vnde dicitur Prou. 19. *Diuitiæ addunt amicos plurimos*, quia tempore proſperitatis plures reperiuntur amici, non tempore aduerſitatis; iuxta illud Ouidij. *Tempore fœlici multi reperiuntur amici, ſi fortuna perit, nullus amicus erit.*

18 Sed quæres, quare Theologi de hac amicitia communiter non tractent? Reſp. hoc ideo eſſe, quia vera amicitia naturalis continetur ſub præcepto naturali de dilectione proximi, quæ eſt regula omnium officiorum erga quamcumque perſonam, ſuperiorem, æqualem, inferiorem: propinquum, extraneũ, benefactorem, conciuem, alienigenam, hoſtem, &c. ac proinde quod de hoc præcepto naturali dicitur, de ea ſpeciali virtute dictum cenſetur.

19 Ad 2. argum. Banneſij *n.* 5. relatum dico, quod ſi illa ſententia intelligatur, quod inter Deum, & hominem nulla detur amicitia præter charitatem, quæ ſit rigoroſè talis quatenus dicit cõuenientiam in natura, concedi debet, ſecus ſi procedat de amicitia excellentiæ, vt n. 12. aduertimus. Eodem namque modo loquuntur Philoſophi de amicitia inter Deum, & hominem, ac de iuſtitia, & tamen inter Deum, & hominẽ admittunt communiter iuſtitiam quam vocant excellentiæ, Deo dignã, de qua ago *de iuſt. & iure diſp.* 1. *n.* 69. *cum ſeq.*

20 Ad 3. argum. dico, quod iſta dilectio Dei auctoris naturalis, non eſt infuſa, ſed acquiſita. Ad probationem dicendum, quod licet in voluntate nulla detur virtus ad amandum bonum in communi, quia in eo nulla apparet ratio mali, aut difficilis, apparet tamen in Deo auctore naturæ, cum non apprehendatur ſicuti eſt, & vt bonum quoddam vniuerſale continens omnem rationem boni, & nullam rationem mali, ſed apprehenditur ad modum cuiuſdam boni particularis, & cum quibuſdam rationibus mali, quatenus præcipit bona naturalia, & prohibet mala, &c. quibus videtur ſibi ſubdere quaſi captiuam reddere voluntatem creatam, quam ſubiectionem intellectus creatus imperfectus apprehendit vt malum.

21 Ad 1. confirmationem *n.* 6. poſitam, quod tota difficultas ad aſſequendum Deum ſit circa media, ac proinde ſolum debeant dari virtutes de medijs, dicendum, quod aliud eſt an tota difficultas ad aſſequendum Deum ſit circa media, & aliud eſt, an virtutes quibus medijs

Digitized by Google

medijs Deus eſt conſequibilis ſint ſolū de medijs, an etiam de ipſo fine, ſcilicet Deo. Virtutes, quæ etiam ſunt media ad conſequendum finem, ſcilicet Deum ſunt etiam de ipſo Deo vt etiam patet in ordine ſupernaturali, vbi virtutes Theologales, quæ ſunt potiſſima media ad conſequendum Deum, ſunt de ipſo Deo. Ad 2. confirmationem ibidem relatam dico, quod præceptum de dilectione Dei non ponitur in Decalogo, nō quia ſit circunſtantia generalis tranſcendens, & indiſtincta ab alijs præceptis, ſed quia eſt præambulum ad alia præcepta. Vel dicas hoc præceptum non fuiſſe in Decalogo expreſſum quia ſatis notum eſt lumine naturali, nec ita difficile vt eſt præceptum de cultu vnius Dei, ac proinde ob facilitatem hominum ad idolatrandum, debuit cultus expreſſius proponi. Poſito autem cultu vnius Dei, non eſt adeo difficile ipſum diligere; facile namque diligimus, quod veneramur, & colimus.

§. II. *Ponitur 2. concluſio de præcepto dilectionis ſupernaturalis.*

22 SEcunda concl. *De dilectione ſupernaturali datur præceptum ſpeciale*. Hanc concl. tradunt omnes ſcholaſtici, omnes Theologi, & omnes ſummiſtæ, & tenetur de fide. Colligitur ex illo Matt. 22. & Marci 12. vbi interrogante Phariſæo: *quod eſt mandatum magnum in lege?* Reſpondit Chriſtus D. *Diliges Dominum Deum tuum, &c. Hoc eſt primum, & maximum mandatum. Secundum autem ſimile eſt huic, Diliges proximum tuum ſicut te ipſum. In his duobus mandatis vniuerſa lex pendet, & Propheta.* Vbi iſta veniunt ponderanda. Primum quod ponitur ordo horum mandatorum, ſcilicet primum, & ſecundum, per quod denotatur quod ſunt præcepta ſpecialia, ſcilicet primū, & ſecundum, quod enim generale eſt, non poteſt dici primum, & ſecundum. Secundum, quod illa duo mandata etiā in dignitate comparantur, quod falſum eſſet ſi iſta duo præcepta non different ab alijs. Cum dilectio Dei non ſolum tranſcendat præcepta primæ, ſed etiam ſecundæ tabulæ. Eſt autem inauditum, quod generale, ſeu genus tranſcendens ſpecies ſit prima, & maxima ſpecies. Tertium, quod vniuerſa lex, ſcilicet Decalogi depēdet ab illis duobus præceptis, quod non eſſet verum ſi illa duo præcepta eſſent ab alijs indiſtincta, cum nihil poſſit à ſe ipſo dependere.

23. Colligitur etiam ex illo Ioan. 13. *Mandatum nouum do vobis, vt diligatis inuicem.* Et cap. 15. dicitur. *Hoc eſt præceptum meum vt diligatis inuicem.* Si autem dilectio proximi eſt mādatum diſtinctum ab alijs præceptis, etiam dilectio Dei erit talis. Dicitur autem dilectio proximi præceptum nouum, quia eſt proprium legis Euangelicæ, quæ dicitur lex noua. Dicitur meum, quia eſt proprium Chriſti, quia vnicè illud commendauit, & omnibus alijs prætulit. Et licet hoc præceptum eſſet etiam in lege Moſaica, non tamen quaſi proprium illius, ſed vt proprium legis Euangelicæ, cuius illa fuit quædam inchoatio, vt in tractatu de legibus obſeruaui.

24 Probatur 1. nam charitas in omnium catholicorum ſententia eſt virtus ſpecialis; ergo de illius actu debet dari ſpeciale præceptum. Antecedens conſtat, & colligitur ex illo Apoſtoli. *Nunc manent fides, ſpes, charitas, trias hæc; maior autem horum eſt charitas.* Conſeq. probatur, nam dantur præcepta de fide, & ſpe; ergo etiam de charitate; de actibus namque virtutum neceſſariarum ad conſecutionem vltimi finis, dantur præcepta.

25 Dices, actum charitatis non eſſe neceſſarium ad ſalutem per ſe, ſed tantum per accidens, ſeu ratione alterius, ergo nonniſi ratione alterius cadet ſub præcepto. Quod autem actus charitatis ſolum ratione alterius cadat ſub præcepto, conſtat, nam ſo lum cadit ſub præcepto ratione iuſtificationis, vt cum vrget præceptum pœnitentiæ, & non eſt copia confeſſarij, tunc enim homo tene-

Digitized by Google

tenetur elicere actum contritionis, in quo actus dilectionis continetur; vnde quocumque tempore dato pro obligatione dilectionis, poteſt pro ea ſatisfieri per confeſſionem ſi detur copia confeſſarij. Reſp. negando antecedens, abſurdū namque eſt, quod alia præcepta longè inferiora obligent aliquando per ſe, & quod primum, & maximum mandatum obliget ſolū per accidens. Quando autem currat huius mandati obligatio, poſtea dicetur.

26 Probatur 2. nam dilectio Dei ſecundum ſe ipſa eſt neceſſaria, & non tantum propter aliud, ſeu ratione alterius præcepti; ergo ſecundum ſe ipſam debet eſſe præcepta; idem dicendum eſt de dilectione proximi. Antecedens probatur, nam dilectio Dei ſecundum ſe reſpicit Deum vt finem vltimum, ſed finis vltimus amatur propter ſe, cum ſit ratio, quod alia amentur: & dilectio finis vltimi eſt omnino neceſſaria vt alia amentur propter ipſum: nullus namque poteſt velle ea quæ ſunt ad finem niſi prius habeat expreſſam, & formalem intentionem finis. Tum quia dantur alij actus Deo ex præcepto debiti, qui tamen non ſunt tanti momenti, vt eſt dilectio; ergo ſi illi ſunt præcepti, à fortiori debet eſſe præcepta dilectio. Conſeq. conſtat. Antecedens patet in oratione, in cultu, &c.

27 Probatur 3. nam ſi de charitate, ſeu dilectione non daretur præceptum ſpeciale, maximè quia eſt circunſtantia generalis omnium aliorum præceptorum, ſeu maximè quia eſt præceptum tranſcendens incluſum in omnibus alijs præceptis; ſed hoc eſt falſum; ergo & id vnde ſequitur. Maiorem admittit pars aduerſa. Minorem probo, nam ſi præceptum dilectionis non eſſet ſpeciale præceptum requirens ſpecialem impletionem, ſed eſſet generale, ſola generali impletione contentaretur, ac proinde in adimpletione aliorum præceptorum impleretur; atqui hoc eſt abſurdum, ergo, &c. Minor oſtenditur, nam vt colligitur ex Apoſtolo 1. *Cor.* 13. alia præcepta poſſunt impleri ſine charitate vnde dicit. *Si tradidero corpus meum vt ardeat, &c. Charitatem autem non habuero, nihil mihi prodeſt.* Vbi apertè docetur, quod omnia opera inferiora charitate, licet egregia ſint, vt eſt tradere corpus igni, pro defenſione, vel confeſſione fidei, nihil proſunt. Ac proinde ſi nihil proſunt ſine charitate, ſignum eſt, quod poſſunt à charitate ſeparari, ac ſubinde ſunt ab illa diſtincta. Tum quia ſi charitas tranſcenderet omnia præcepta, ſequeretur, quod qui adimpleret aliquod præceptum, impleret etiam præceptum charitatis in eo incluſum, & ſic, qui credit, & ſperat, &c. in ſtatu peccati mortalis, impleret præceptum charitatis, quod eſt abſurdum.

§. III. An præceptum de dilectione Dei auctoris naturalis re ipſa diſtinguatur à præcepto de dilectione Dei auctoris ſupernaturalis.

28 HOc dubium alij ſic proponunt an detur amor Dei auctoris naturalis tantum, qui ſit alius ab amore Dei auctoris ſupernaturalis. Hanc difficultatem fusè pertractauimus in *tract. de gratia diſp.* 3. *qu.* 6. *per totam.* Nunc ſolum aliqua tangenda ſunt. Prima ſententia eſt non dari erga Deum duplicem illum amorem Dei auctoris naturalis, & ſupernaturalis, ac proinde non dari duplex præceptum de dilectione Dei, ſed vnum tantum. Primus huius ſententiæ auctor dicitur Vaſq. 1. 2. *diſp.* 95. *cap.* 3. qui licet alios citet, ne omnino auctoribus deſtitutus videatur, non tamen bona fide vt dicit, & oſtendit Petrus Lorca *hac* 2. 2. *diſp.* 6. *à nu.* 1. Solus Bellarm. *to.* 3. *lib. de gratia, & libero arbitrio cap.* 7. illi fauet, qui licet vtatur diſtinctione amoris Dei vt finis naturalis, & ſupernaturalis, eam tamen hoc modo declarat, vt nullum ex his amoribus concedat, & vtrumque dicat eſſe amorem charitatis: vtrumque procedere ab eodem principio ſupernaturali, quod eſt charitas; vtrumque eſſe diſpoſitio-

Digitized by Google

ſtionem ad iuſtitiam, & vtrumque eoſdem effectus præſtare, & eodem modo valere ad implendam legem, ad vitanda peccata, & ad cauendas, vincendaſque tentationes.

29 Noſtra ſententia ſequenti concluſ. explicatur. *Loquendo de Deo datur duplex amor, vnus qua eſt auctor naturæ, & finis naturalis, & alius qua eſt auctor gratiæ, & finis ſupernaturalis, ac proinde dantur duo præcepta, vnum de diligendo Deo auctore naturali, & aliud de eo diligendo vt eſt auctor ſupernaturalis*. Hanc concluſionem tradunt omnes Theologi, eſt expreſſa D. Thomæ, & videtur definita à Pio V. & Gregor. XIII. in Bullis contra Michaelem Baium, vt oſtendo loco cit. de gratia, vbi eam probo ſex rationibus, & duabus confirmationibus, & obiectis ſatisfacio. Hoc loco duo explicanda ſunt. Primum, quomodo iſti duo amores diſtinguãtur, ſeu ex quibus capitibus ſumãt ſuam diſtinctionem. Secundum ad quid deſeruit horum amorũ diſtinctio, cũ de ea dicat Vaſq. *diſtinctio illa duplicis amoris vana eſt, &c.* quę propoſitio parum differt ab iſta Baij quam Pontifices illi cõdemnarunt, ſcilicet. *Diſtinctio duplicis amoris non eſt vera, neque habet fundamentum auctoritatis, vel rationis, & inuenta eſt, vt ſacra ſcriptura, & Patrum teſtimonia, præter earum mentem exponat*. De hoc ſecundo dicemus §. 5.

30 Quantum ad primum, ſunt varij modi dicendi. Aliqui ergo dicunt, quod amor Dei naturalis, & ſupernaturalis non diſtinguantur ex parte obiecti, ſed tantum ex parte principij, quatenus amor naturalis oritur à principio naturali, & amor ſupernaturalis oritur à principio ſupernaturali. Sed hæc diſtinctio non eſt ſufficiens, licet enim verum ſit, quod amor naturalis debeat recognoſcere principium naturale, & amor ſupernaturalis, debeat recognoſcere principium proximum ſupernaturale, tamen quia diſtinctio actuum deſumitur penes obiecta à quibus ſuam ſpecificationem deſumunt, propterea etiam illi duo amores diſtingui debent penes obiecta. Tum quia ſi à principijs eorum diſtinctio ſumeretur, non poſſent ab eodem principio, v. g. ab eodem habitu plures actus ſpecie diſtincti procedere, quod patet eſſe falſum.

31 Alij dicunt, quod horum amorum diſtinctio ſumatur ab obiecto, ſcilicet à Deo, vt amor naturalis ſumatur per ordinem ad Deum vt vnum, & amor ſupernaturalis ſumatur per ordinem ad Deum vt trinum. Cum enim Deus vt vnus ſit demonſtrabilis, non videtur exprimere rationem ſupernaturalitatis, quæ tranſcendit omnem rationem creati, & creabilis, ac proinde ſpecificabit rationem amoris naturalis. Cæterum neque hæc diſtinctio placet, nam in lege veteri vbi adhuc non erat expreſſa notitia myſterij Sanctiſſimæ Trinitatis, dabatur amor charitatis ſupernaturalis, ac proinde Deus vt vnus poteſt eſſe ſpecificatiuum etiam amoris ſupernaturalis. Tum quia obiectum ſpecificatiuum charitatis non eſt bonitas relatiua, quia iſta non datur, cum relationes vt tales non dicant bonitatem, ac perfectionem, ſed eſt bonitas abſoluta, ſeu attributum bonitatis, quod eſt commune tribus perſonis diuinis, vt eſt attributum veritatis, iuſtitiæ, miſericordiæ, &c. ac proinde diſtinctio vtriuſque amoris deſumi debet ab eodem attributo bonitatis, non à ratione Trinitatis.

32 Vera, & communis reſolutio eſt, quod diſtinctio amoris naturalis, & ſupernaturalis deſumatur tum per ordinem ad Deum cui bonum volumus, tum per ordinem ad bonum quod volumus. Cum enim in amore amicitiæ duo conſiderentur, & perſona cui bonum volumus, & vocatur *obiectum cui*, & bonum quod volumus, & vocatur *obiectum quod volumus*, & ex vtroque integratur integrum obiectum amicitiæ. Licet enim idem Deus cui bonum volumus ſit auctor naturæ, & gratiæ, & eadem ſit bonitas intrinſeca volita per vtrumque amorem, non tamen eodem modo, & ſub eadem ratione

vtrum-

Digitized by Google

vtrumque amorem ſpecificat, in quo etiam explicando ſua eſt varietas.

33 Nam Theologi antiqui qui pauca de hac re ſcripſerunt, & potius rem vt claram ſupponebant, quam probarent, dicebant illos duos amores in hoc diſtingui, quod amor naturalis terminatur ad Deum vt ad finem naturalem, & amor ſupernaturalis terminatur ad Deum vt ad finem ſupernaturalem. Bene dicebant, ſed explicandum foret quid ſibi vult Deus vt finis naturalis, & vt finis ſupernaturalis: quomodo in Deo differant ratio finis naturalis, & ſupernaturalis, vt poſſint duos illos diuerſos amores diſtinguere.

34 Lorca loco ſupra citato dicit, quod licet ſit idem Deus, eademque bonitas ſit vtriuſque amoris obiectum, differt tamen in hoc, quod vt eſt obiectum amoris ſupernaturalis proponitur per fidem, & vt eſt obiectum amoris naturalis proponitur per cognitionem naturalem. Vnde vult Lorca totam differentiam horum amorum refundi in cognitionem; nam per cognitionem ſupernaturalem ſiue fidei, ſiue viſionis beatificæ, Deus, eiuſque bonitas, ſecundum ampliorem rationem, & maiorem perfectionem, perfectius, copioſius, & magnificentius apprehenditur, quam per cognitionem naturalem per quam diuina bonitas neque maior, neque perfectior proponitur quam ratio naturalis apprehendat.

35 Cœterum non bene philoſophatur Lorca. Primò, quia diuerſitas apprehenſionum, ſeu propoſitionum, non diuerſificat diuerſitatem actuum, ac proinde cum amor Dei naturalis, & ſupernaturalis diuerſificentur ſpecie, vt ex ſe notum eſt, non poſſunt hanc diuerſitatem deſumere ex diuerſitate apprehenſionum magis, aut minus perfectè proponentium. Nam amor viæ, & Patriæ in omnium ſententia (loquimur de amore charitatis) ſunt eiuſdem ſpeciei, imò etiam idem actus viæ poteſt in Patria continuari, vt communiter traditur de amore B. Virginis, quę ab inſtanti conceptionis illum incepit, & ſemper continuauit, & tamen apprehenſio variatur ſpecie, nam in hac vita regulabatur per fidem, in Patria per viſionem beatam. Tum quia tam amores, quàm omnes alij voluntatis actus non diuerſificantur per apprehenſiones, ſeu per obiectorum propoſitiones, cum illæ propoſitiones, ſeu apprehenſiones non ſint niſi conditiones requiſitæ ad volendum, ſed diuerſificantur per obiecta propoſita, cum regula generalis ſit quod tam habitus, quam potentiæ diuerſificentur per actus, & actus per obiecta.

36 Alij etiã dicunt, quod illi amores diuerſificentur ratione diuerſæ communicationis bonorum. Deus vt communicat bona naturalia eſt obiectum amoris naturalis, & vt communicat bona ſupernaturalia, ſeu gratiæ, eſt obiectum amoris ſupernaturalis. Sed neque hæc ſolutio ſatisfacit, nam licet verum ſit, quod Deus vt auctor naturæ communicet bona naturalia, & vt auctor ſupernaturalis communicet bona ſupernaturalia; non tamen iſtæ communicationes, neque Deus vt ſic communicans poteſt eſſe obiectum vtriuſque amoris; nam iſtæ rationes potius reſpiciuntur ab amore concupiſcentiæ. Tum quia communicatio bonorum potius ſupponitur ad amorem amicitiæ, quam cauſetur, potius habebit rationem effectus, & Deus eam faciens, eſt cauſa; quam potius ratio formalis diſtinctiua illorum amorum.

37 Vera ergo differentia ex hoc deſumenda eſt, quod amor naturalis reſpicit Deum, eiuſque bonitatem vt relucet in creaturis, vt eſt participabilis à creaturis, vt eſt communicabilis creaturis, ſeu vt exprimit bonitatem non tranſcendentem ordinem creatum & creabilem, ſeu vt eſt fons, & origo totius bonitatis naturalis, vt eſt principiũ ordinis naturalis, vltimuſque illius finis, &c. At amor ſupernaturalis reſpicit Deum, eiuſque bonitatem, vt tranſcendit totum ordinem creatum, & creabilem, vt eſt finis vltimus ordinis gratiæ, &c.

&c. Hæc forte melius explicabuntur ſi dicamus, quod Deus ſecundum priores conſiderationes eſt finis cui vtriuſque amoris; at bonum volitum amoris naturalis erit velle quod ſit principium totius ordinis naturalis, quod ſit origo, & fons totius bonitatis naturalis, quod ſit vltimus finis naturalis, &c. idem dic, proportione ſeruata de amore ſupernaturali, quæ magis in ſeq. §. explicata manebunt. Vide quæ dico *3. p. diſp. 1. à n. 89.*

§. IV. *Quinam actus amoris propriè præcipiatur, ſeu quomodo fiat actus amoris tam naturalis quam ſupernaturalis Dei.*

38 DE hac re aliqua diximus in noſtro *tract. de gratia diſp. 6. n.84.* nunc autem fuſius eſt explicanda. Pro quo ſciendum, quod creatura rationalis ſuo auctori, duo bonorum genera velle poteſt, ſcilicet bona intrinſeca, & extrinſeca; amare namque eſt velle bonum; tunc vult bona intrinſeca, quando ſimplici quodam affectu, ſimplici quadam complacentia vult Deo quod ſit, ſeu complacet quod ſit, vt cum dico: *complaceo mi Deus, quod ſis Deus, quod ſis infinitus, æternus, ſapiens, omnipotens, ſummum, & in infinitum bonum, quod ſis iuſtus, miſericors, quod ſis vnus in eſſentia & trinus in perſonis.* Qui actus, vt patet, non niſi ſimplicis complacentiæ, & affectionis eſſe poteſt, cum nullus poſſit efficaciter velle alicui, quod iam habet. Tum quia actus efficax eſt effectiuus, ac proinde dicit ordinem ad media quibus poſſit executioni mandari.

39 Tunc autē quis vult Deo bona extrinſeca, quando vult quod ab omnibus creaturis laudetur, exaltetur, magnificetur, adoretur, colatur, &c. Quando vult, quod eius fides per totum mundum dilatetur, quod eius ſanctiſſimum nomen magnificetur, quod eius attributa oſtendantur, quod ab omnibus ametur, & à nullo offendatur.

40 Certum eſt quod amor Dei conſiſtat in illo primo actu, in illa complacentia bonorum intrinſecorum Dei, quando tamen illa complacentia eſt talis naturæ, & efficaciæ reſpectu complacentis, quod apta nata ſit eos actus inferre quibus Deo in omnibus placere poſſimus, ipſum præferendo rebus omnibus, & eius præcepta obſeruando. Quocirca ſolet iſte amor explicari per actus quos infert, vt *Volo Deo placere in omnibus: volo eius mandata in omnibus ſeruare: volo Deum omnibus ſemper præferre.* Et ſic amor Dei ſuper omnia nihil eſt aliud quam complacentia diuinæ bonitatis, prout dicit perfectionem, ſeu integritatem omnium perfectionum quæ ſunt in Deo: ita quod diligens Deū, eius amicitiam cuilibet rei creatæ etiā collectiuè ſumptæ abſolutè præferat, velitque nullatenus illam peccato mortali violare, quod à Theologis vocari ſolet dilectio Dei ſuper omnia appretiatiuè.

41 Aliàs ſolebam hanc dilectionem Dei ſuper omnia aliter explicare, & explicatio, placebat, quæ tamen in idem cum præcedenti recidit, quod ſcilicet amor Dei ſuper omnia ſit complacentia qua quis ſibi complacet Deum eſſe vltimum, & ſupremum finem ſupernaturalem (quoad amorem ſupernaturalem) hoc enim eſt in affectu Deum præferre omnibus rebus creaturis, eſt eum ſuper omnia diligere, ex toto corde ex tota anima, & ex totis viribus. Eo namque ipſo quod Deum vt vltimum finem diligimus, & ſuper omnia præferimus, à creatura quoad affectum, diſcedimus, & in Deum conuertimur. Modo iſta dilectio ſit efficax, & effectiua ex parte diligentis. Pro quo nota, quod dilectio Dei poteſt eſſe duplex; inefficax & efficax. Inefficax eſt ſimplex complacentia qua voluntas eſt aliquo modo bene affecta erga Deum ſummum bonum, ſummè colendum, ſummè amandum, &c. non tamen taliter vt ſit parata dimouere omnia impedimenta, quæ à tali amore poſſunt retardare. Efficax, quæ etiam executiua dicitur in eo amore appretiatiuo conſiſtit, quo Deum ita

diligimus, vt firmiter vitare velimus omnia, quæ Dei amicitiam violare poſſunt, & omnia præcepta ſeruare, iuxta illud Ioan. 14. *Si quis diligit me mandata mea ſeruabit, & Pater meus diliget eũ,* &c. Et: *qui habet mandata mea, & ſeruat ea, ille eſt qui diligit me.* Illa ergo Dei dilectio eſt efficax, quæ licet, vt dicebamus, in ſimplici complacentia bonorum intrinſecorum Dei conſiſtit, tamen eſt tantæ efficacitatis, & virtutis, vt ſi prius cor eſſet à Deo auerſum, & ad creaturam conuerſum, illud ſtatim auerteret à creatura, & ad Deum ſuper omnia appretiatiuè amandum conuerteret, rumperetq; ſaltem virtute in eos actus, quos num. præcedenti retulimus.

42 De hoc ergo amore, ſeu dilectione appretiatiua datur præceptũ dilectionis, quando autem obliget dub. ſeq. dicetur. Difficultas præſens in hoc conſiſtit, an etiam detur præceptum dilectionis, qua Deo volumus bona extrinſeca de quibus diximus n. 39. de qua re dico 1. quod ſi quis elicuit actũ dilectionis primo modo quoad complacentiam bonorum intrinſecorum Dei, ſatisfecit præcepto dilectionis. Ratio eſt, quia iam elicuit actum dilectionis circa obiectum primarium, quod complectitur omnia bona intrinſeca Dei. Tum quia in iſto actu dilectionis circa obiectum primarium, continetur virtute illa complacentia circa bona ſecundaria, & extrinſeca Dei, ſicut in actu contritionis, continetur virtute propoſitum vitandi omnia peccata in futurum. Tum etiam quia qui habuit actum dilectionis Dei ſuper omnia appretiatiuè, & efficacem, modo explicato, non habebit difficultatem habendi actum complacendi, & deſiderandi Deo bona illa externa.

43 Dico 2. mihi etiam probabile videtur, quod ſi quis eliceret actum dilectionis volendo Deo dicta bona externa efficatur in ſe, & in alijs quantum eſt de ſe, ſatisfaceret præcepto dilectionis, & ſi eſſet in peccato mortali iuſtificaretur. Ratio eſt, quia iſte videtur ſufficienter auerti à creatura, & conuerti in Deum, volendo quod & à ſe, & ab omnibus ſuper omnia diligatur, ametur, &c. & hoc efficaciter, vt inferantur illi actus: *volo Deo in õnibus placere: volo omnia eius mandata ſeruare: volo eum omnibus præferre.* Tũ quia in iſto actu dilectionis quoad bona externa Dei, videtur ſaltem virtute contineri primus, & videtur tantæ efficaciæ, quod ſi eliciens dictum actum recordaretur ſuorum peccatorũ, de illis doleret ſuper omnia.

§. V. Ad quid deſeruiat horum amorum diſtinctio, & an mandatum dilectionis, ſit maximum, & primum mandatorum.

44 Pater Vaſq. n. 28. citatus dicit, quod dictorũ amorum diſtinctio ad nihil deſeruiat, cum neque ſit in vſu, amor naturalis apud fideles, cum eorum nullus doceatur de diligendo Deo naturæ auctore, ſeu amore naturali, neque ſit debitus; qui enim diligit Deum auctorem ſupernaturalem omni præcepto ſatisfacit; & dato quod in Deo diſtinguerentur eſſe auctorem naturalem, & ſupernaturalem, ſi quis diligeret Deum auctorem naturæ, dilectionis præcepto non ſatisfaceret. Fidelibus ergo ſola charitas ſufficit, ſola ipſa eſt in præcepto.

45 Nihilominus negari non poteſt vſus dilectionis Dei auctoris naturalis. Licet enim verum ſit, quod dum fideles eliciunt actum dilectionis Dei auctoris ſupernaturalis, ſatisfaciant præcepto dilectionis Dei auctoris naturæ, cum iſta in illa eminentiori modo contineatur; ſicut etiam qui confitetur peccata ſua cum actu attritionis v. g. in articulo mortis, ſatisfacit præcepto contritionis tunc temporis obligantis, ob quam rationẽ fideles non inſtruuntur de eliciẽdo actu dilectionis Dei auctoris naturalis, ſed ſolum inſtruuntur de eliciendo actu dilectionis Dei auctoris ſupernaturalis, non tamen ob id negari debet, nec

Digitized by Google

nec ſuo caret vſu. Nam in primis habuiſſet vſum in ſtatu puræ naturæ, ſi homo non fuiſſet eleuatus in finem ſupernaturalem, in eo namque ſtatu debuiſſet diligere Deum auctorem naturæ, & ſi eũ offendiſſet, per auxiliũ illius ordinis propriũ debuiſſet ad eum reuocari. Deinde etiã in hoc rerum ordine haberet vſum in eo qui laboraret ignorãtia inuincibili rerũ ſupernaturalium, vt nullam haberet cognitionẽ Dei auctoris ſupernaturalis, nec legis ſupernaturalis, ſed tantum per lumen naturale cognoſceret Deum naturæ auctorem, & legem illius naturalem; tunc enim teneretur expreſsè diligere Deum auctorem naturalem, cum non poſſet tunc temporis ſatisfacere per dilectionem ſupernaturalem, vt modo faciunt, qui tali non laborant ignorantia. Demum eſt etiam vtilis in ipſis fidelibus qui dicta ignorantia non laborant, licet aliunde poſſint ſatisfacere, quod contingere poteſt quando fideles ſola vtentes naturali cognitione, cognoſcunt Deum præcisè vt ſolo naturali lumine innoteſcit; non enim ſemper vtimur, vel vti tenemur habitu fidei quo charitas regulatur; habitibus namque vtimur cum volumus, & tunc Deum ſic apprehenſum diligere poſſumus vt auctorem naturæ. Sicut enim beati in Patria non ſemper vtuntur lumine gloriæ, ſed aliquando vtuntur etiam lumine ſcientiæ inditæ, & ſcientiarum hic acquiſitarum, ita & nos poſſumus vti lumine tantum naturali, eoque Deum vt naturæ auctorem cognoſcere, & demonſtrare, & hoc modo cognitum diligere. Deinde dico, quod ſi homo non ſatisfaceret præcepto dilectionis Dei auctoris naturalis per actum eminentiorem, ſcilicet per actum dilectionis ſupernaturalis, tunc teneretur ad dilectionem Dei auctoris naturæ, & ſi vtrumque præceptum tranſgrediatur, contra vtrũque peccabit.

46 Quantum ad 2. in titulo propoſitum, an ſcilicet præceptum dilectionis ſit primum, & maximum mandatum dico quod eſt primum non via generationis, hoc enim modo primum præceptum eſt de fide, quia accedentem ad Deum oportet credere, &c. ſed via perfectionis, & principalitatis, quia omnia alia præcepta ad finem charitatis ordinantur, & ad illius præceptum implendum. Eſt maximum quia charitas, & illius præcepti adimpletio, eſt forma omnium aliorum præceptorum, quatenus ſine charitate aliorum præceptorũ adimpletio non attingit finem vltimum, nec habet perfectam rationem virtutis. Tum quia charitas ad omnia ſe extendit, imperando, & mouendo ad ſuum finem. Poteſt etiam præceptum charitatis dici primum, & maximum mandatum ratione materiæ, & obiecti, quæ prima, maxima, & excellentiſſima ſunt. Dici etiam poteſt, quod ſit primum, & magnum, ſeu maximum mandatum, quia eſt ratio quod omnia alia mandata ſint meritoria.

§. VI. Soluuntur argumenta probantia non dari duplicem amorem Dei naturalem, & ſupernaturalem.

47 Licet pręcipua Vaſq. argumenta ſint à nobis ſoluta *tract. de gratia diſp. 3. q. 6. ſupra cit.* tamen hic aliqua tangenda ſunt. Primum argum. eſt, quia diuiſio amoris Dei in naturalem, & ſupernaturalem eſt Patribus incognita, & in ſacra ſcriptura nec vno verbo inſinuatur. Commendat quidem ſcriptura charitatem, intimat illius præceptum, explicat eiuſdem modum, cum dicit diliges ex toto corde, ex tota anima, &c. non tamen dictæ diſtinctionis vnquam facit mentionem. Tum quia in chriſtiana Catecheſi, ſeu fidelium inſtructione nulla fit mentio eiuſdem diſtinctionis. Reſp. quod tam Patres, quam ſcriptura tradunt illam diſtinctionem, vt conſtat ex dictis, nam eo ipſo, quod præceptum dilectionis eſt primum, & maximum mandatum, per quod præcepta Decalogi & alia naturalia ſeruantur, & à quo dependent, & originantur,

non poteſt non ad illorum ordinem pertinere, hoc autem & ex ſcriptura,& Patribus colligitur. Ad illud de inſtructione fidelium dico, quod cum inſtruantur de dilectione charitatis, ſeu ſupernaturali,cenſentur inſtrui etiam de dilectione naturali, quæ in illa continetur.

48 Secundum argum.nam non poteſt eſſe diſtinctio actionum, vbi non eſt diſtinctio obiectorum ſufficiens ad inducendam differentiam eſſentialem;ſed in hoc caſu non datur;g. &c.Minor probatur,nam vterq; amor eſt amicitiæ; vterque tendit in Deum, vt in ſe bonus eſt; in ſe autem vno tantum modo eſt bonus, vna tantum eſt eſſentialis eius bonitas: vtroque amore amatur Deus propter ſe, vtroque amatur ſuper omnia, vtroque præfertur dilectioni omnium creaturarum; g. &c. Reſp. concedendo maiorem,& negãdo minorem.Ad probationem patet ex dictis *n. 37.cum ſeq.*

49 Tertium argum. nam ſi daretur amor naturalis diſtinctus à ſupernaturali, deberet eſſe à virtute diſtincta, ſicut enim amor ſupernaturalis,eſt à virtute ſpernaturali, ſcilicet à charitate, ita amor naturalis deberet eſſe à virtute naturali; ſed non datur; ergo, &c. Minor probatur, nam vbi eſt ſufficiens inclinatio naturæ inſita ad aliquod obiectum non requiritur habitus, & virtus ſuperaddita, ſed dato, quod Deus poſſet amore tantum naturali amari ad hoc creata voluntas ſuaptè natura inclinaretur; ergo, &c. Aliqui dicunt non dari talem habitum ad diligendum Deũ auctorem naturæ; tum ob inclinationem creatæ voluntatis ad diligendum Deum ſuper omnia pluſquam ſe. Sicut enim pars inclinatur ad bonum commune,& ad totum, ita creatura inclinatur ad diligẽdum ſuum creatorem pluſquam ſe. Hinc diximus *in* 1. 2. quod Deus nulli creaturæ poteſt inferre violentiam, ob primam, principalem, & vniuerſalem inclinationem ad obediẽdum Deo in omnibus. Tum quia neque fideles, neque infideles exercent actus amoris in eo numero, & frequentia vt habitus poſſit generari. Nam fideles exercent actus charitatis, & infideles neutro modo Deum amant, cum non poſſint conuerti in Deum auctorem naturalem, niſi etiam conuertantur in eum vt auctorem ſupernaturalem, quæ conuerſio haberi non poteſt ſine gratia, & charitate. Vnde data hac ſententia ad argum.reſponderi poteſt,quod amor Dei auctoris naturæ erit actus elicitus à voluntate, & non ab aliquo habitu.

50 Cæterum quia *n.* 12. innuimus, quod amor Dei naturalis, ſeu quod amicitia naturalis erga Deum ſit virtus quædam,ideo aliter reſpondetur ad argum.concedendo maiorem,& negando minorem. Nulla namque eſt repugnantia, quod ex frequentatione actuum dilectionis Dei auctoris naturæ producatur habitus. Ad probationem dico, quod licet creata voluntas habeat aliquam inclinationem ad diligendum Deum naturæ auctorem, non tamen eſt tanta, quin detur ſua difficultas obiectiua, cum ſit de obiecto excellentiſſimo, & tranſcendenti; tum ſubiectiua ratione plurium difficultatum, & impedimentorum occurrentium. Nec illud quod dicitur, quod Deus non poteſt inferre violentiam creaturæ eſt ad rem, quia aliud eſt habere inclinationem ad obediendum, & aliud ad agẽdum; illud primum dicit non repugnantiam, non renitentiam, non reſiſtentiam. Hoc ſecundum dicit vires proportionatas actiuas ad ponendam actionem.Nullus ponitur habitus in ea potentia, quæ ſuaptè natura eſt determinata ad aliquem actũ & efficaci quadam inclinatione in ipſum propendit; vnde in oculo non ponitur habitus ad videndum, neque in auditu ad audiendum,&c. neque homo eo indiget ad amandum ſe ipſum. Cœterum poni poteſt ad diligendum Deũ naturæ auctorem quia homo non eſt ad hoc ita propenſus, vt ſubſidio habitus non indigeat. Cum enim actus iſte ſit valde difficilis oportet quod voluntas aliquo confortetur, vt abſque difficultate in eum prorumpat, de quo nu. ſeq.

Quar-

Digitized by Google

51 Quartum argum. nam ſi daretur aliquis amor Dei auctoris naturæ, qui eſſet à charitate diſtinctus, vel produceretur viribus naturæ, vel auxilio ſpeciali gratuito intra eundem naturæ ordinem, vel auxilio gratiæ, ſeu ordinis ſupernaturalis; nullum horum dici poteſt; ergo non datur. Minor probatur; nam non poteſt ſolis naturæ viribus haberi, quia vt loquitur S. P. Aug. *ſerm.* 15. *de* verbis Apoſt. *Deus non amatur niſi de Deo*, ideſt ſine Dei gratia. Et Epiſt. 107. dicit. *Liberum arbitrium ad diligendum Deum, primi peccati granditate perdidimus*. Neque ſecundum, nam ad ea omnia ad quę gratia requiritur, non niſi gratia ſupernaturalis eſſe poteſt. Si tertium dicatur, nõ differet ab amore charitatis. Reſp. vel loquimur de amore Dei auctoris naturæ in ſtatu puræ naturæ ſi datus fuiſſet, & tunc eſt probabile, quod tum naturæ viribus, tum medio aliquo dono gratuito illius ordinis, ille actus elicitus fuiſſet. Vel loquimur de dicto amore poſt lapſum, & tunc diſtinguendũ eſt; nam homo in peccato mortali exiſtens non poteſt dictum amoris actum elicere viribus naturæ, nec dono gratuito ordinis naturalis, nam aliàs eſſet in Deum auctorem naturæ per dictum amorem naturalem conuerſus, & eſſet à Deo auctore ſupernaturali per peccatum auerſus, & ſic haberet duos fines vltimos, quod in 1. 2. reprobauimus. Cæterum homo in gratia exiſtens poteſt proprijs viribus actum illum amoris naturalis elicere, cum nihil habeat à quo impediatur.

52 Quintum argum. Si daretur dictus amor naturalis ab amore charitatis diuerſus, ſequeretur, quod poſſet homo iuſtificari ſine actu charitatis extra ſacramentum; hoc eſt falſum; ergo, &c. Sequela probatur, nam cum ille amor ſit ſuper omnia, erit ſufficiens diſpoſitio ad gratiam, eſſet enim efficax auerſio à bono commutabili; & efficax conuerſio in Deum. Vnde ſi ruſticus conſideret Deum eſſe ſuum creatorem, & gubernatorem huius Machinæ, & ex hac conſideratione excitetur in eo affectus dilectionis, quo Deum abſolutè, & propter ſe ipſum diligat, & proponat ei in omnibus placere, doleatque propter ipſum de ſuis peccatis, negari non poteſt quin iuſtificetur, & ſuorum peccatorum remiſſionem conſequatur. Reſp. negando maiorem, vt enim dicebamus, homo exiſtens in peccato mortali non poteſt elicere actum amoris Dei auctoris naturalis tantum, aliàs conuerteretur, & non conuerteretur in Deum: conuerteretur in Deum finem naturalem, & non conuerteretur in Deum finem ſupernaturalem, cum amor naturalis non poſſit eſſe ſufficiens ad conuertendum hominem in finem ſupernaturalem à quo per peccatum fuit auerſus. Per quod patet ad illud, quod de ruſtico dicitur, dum habet impedimentum peccati mortalis. Vnde amor Dei naturalis neque extra Sacramentum, neque in Sacramento poteſt eſſe diſpoſitio ad gratiam, tum ob rationem dictam, tum quia non includit propoſitum obſeruantiæ vniuerſæ legis, ſed tantum legis naturalis, non ſupernaturalis.

DVBIVM II.

Quando obliget præceptum charitatis Dei.

53 PRoponitur potiſſimè dubium de præcepto charitatis, ſeu dilectionis ſupernaturalis, quia quod de hoc dicetur facilè applicari poterit ad præceptum dilectionis naturalis, ſeu Dei auctoris naturę. Pro quo nota, quod cum hoc præceptum ſit affirmatiuum, ac proinde obliget ſemper, ſed non ſemper, ſed pro ſtato, & determinato tempore, videndum eſt, pro quo tempore obliget, ſeu quando currat obligatio obſeruandi hoc præceptum, de qua re ſunt varij modi dicendi.

54 Primus eſt, quod hoc præceptum obliget omnibus feſtis diebus in quibus Deus non ſolum externo cultu, ſed & maximè interno amoris affectu coli

coli debet; videtur namque diſſonum, quod Deus exterius colatur, & interius odio habeatur, aut ſaltem non ametur. Tum quia exterior cultus debet procedere ab interiori affectus, aliàs eſſet quædam ſpecies deceptionis, & mendacij in facto, quando interior affectus non correſponderet exteriori opere. Vnde putãt huius dicendi modi patroni, quod dum Eccleſia determinauit externum Dei cultum, determinauerit etiam ex conſequenti interiorem voluntatis affectum erga Deum, ſcilicet ipſius amorẽ, cum prius eſſet indeterminata eius obligatio. Sic Scotus *in 3. diſt. 27. q. vnic.* Gabr. *ibid. q. vnic. art. 2.* Almain. *ibi* D. Bonau. & alij. Sed iſte modus dicendi communiter reicitur, quia Eccleſia pręcipit quidem Dei cultũ feſtis diebus, ſed nõ determinauit tẽpus pręcepti dilectionis, & cum ſimus in odioſis non debet fieri extenſio, ſed potius reſtrictio, *l cum quidam ff. de liberi, & poſth. cap. renouantes, diſt. 22. & cap. odia, de reg. iur. in 6.*

55 Secundus modus dicendi eſt, quod præceptũ charitatis obliget quando obligat præceptum contritionis, & Pœnitentiæ, quia dilectio in contritione inuoluitur, & continetur. Ita Nauar. *in man. cap. 11. n. 8.* & alij. Sed neque iſte modus dicendi placet; nam ad ſummum ex hoc ſequitur, quod tunc præceptum dilectionis obliget per accidens, ratione ſcilicet iuſtificationis, nunc autem inquirimus obligationem per ſe. Tum quia iuſtificatio medio ſacramento pœnitentiæ haberi poteſt cũ ſola attritione, etiam vt tali putata, vt in tract. de pœnit. obſeruauimus, & tradunt communiter Theologi.

56 Tertius modus dicẽdi eſt, quod obliget 1. quando martyrium eſt ſubeundum. Secundò, quando ſubeundum eſt aliquod opus egregium virtutis. 3. Quandò magnum aliquod beneficium à Deo recipimus. 4. Quando debemus tueri honorem Dei contra blaſphemos. Sed neque iſte modus placet. Nam quantum ad martyrium, eſt communis ſententia, vt oſtendimus *in tract. de baptiſmo*, quod ad baptiſmum ſanguinis, ſeu martyrium, non requiratur perfecta dilectio, aut contritio, vt homo iuſtificetur, ſed ſufficiat attritio, cum non ſit inferioris virtutis martyriũ, ac baptiſmus fluminis. Neque etiam requiritur per ſe actus dilectionis ad faciendum actum egregium virtutus, vt ad vouendam perpetuam caſtitatem, ad ingrediendam religionem, ad eundum ad miſſiones, cum non appareat ex quo capite debeat ea obligatio induci, eſſet namque retrahere homines ab operibus egregijs ſi tunc obligarentur ad eliciendum actũ dilectionis ſuper omnia, quem actum nemo ſcire poteſt, an re ipſa eum eliciat. Item non requiritur dictus actus dilectionis quando homo magnum aliquod beneficium à Deo recipit, cum tunc ſufficiat gratias referre. Item neque requiritur dictus actus ad tuendum honorem Dei contra blaſphemos, cum tunc ſufficiat illos corripere, & coercere.

57 Ego puto dictum præceptum dilectionis obligare tribus temporibus. Primò quando homo peruenit ad vſum rationis. Secundò aliquando in vita. Tertiò in morte. Quod hoc præceptum obliget quando homo peruenit ad vſum rationis, tenent D.Tho. 1.2.q.89. art.6. & ibi Caiet. Conrad. Medina, Aluarez, Monteſ. & alij, & nos ibi explicuimus. Tunc enim homo obligatur deliberare de ſe ipſo, ac proinde referre ſe ipſum in Deum tanquam in finem vltimum; deliberatio namque debet eſſe de fine totius vitæ, omnium actionum, & omnium præceptorum, cum intentio finis debeat omnia præcedere quæ ad ipſum finem ordinantur. Sciendum tamen ex traditis loco cit. quod dictum præceptum obligat peruenientem ad vſum rationis pro notitia, & inſtructione, quam tunc vnuſquiſque habet. Qui namque in fide inſtructus eſt, obligatur ad dilectionem ſupernaturalem, cum tunc habeat puer ſufficientem Dei auctoris ſupernaturalis cognitionem, per quam actus dilectionis ſupernaturalis regu-

regulari poteſt. Si non eſt ſufficienter inſtructus, & ſolum cognoſcat Deum auctorem naturalem, ſolum obligabitur ad dilectionem naturalem. Quod ſi neque hanc cognitionem habeat, obligabitur conuertere ſe, ſeu ad conuerſionẽ in bonum virtutis, ſeu in bonum rationis; cum non ſtet peruenire ad vſum rationis niſi perueniens diſcernat inter bonum, & malum. Vnde licet ſit debitum hominis eleuati diligendi Deum cum primum rationis aurora corruſcat, tamen ignorantia inuincibilis excuſat, ac proinde tunc ſufficiet illa conuerſio in bonum rationis, an autem tunc homo iuſtificetur, an hebeat infidelitatem negatiuam, &c. trado loco cit. 1. 2.

58 Quod autem homo aliquando in vita teneatur ad diligendum Deum ſuper omnia, tradunt ſatis communiter Theologi, non tamen vnà omnes conueniunt. Nam Petrus Lorca putat hanc obligationem eſſe annualem, vnde dicit quod qui per totum annum fuit immemor huius obligationis debeat ſe tranſgreſſorem iudicare, quia Eccleſia ſimile arbitrium ſumpſit circa Sacramentum pœnitentiæ, quod eiuſdem rationis eſt. Alij melius dicunt hanc obligationem eſſe tertio, vel quarto quoque anno, ſicut eſſet obligatio Sacramenti pœnitẽtiæ ſi Eccleſia non reſtrinxiſſet eam ad annum. Ratio videtur eſſe, quia Chriſtus D. magis amplè nos obligauit, minus res determinauit, relinquendo determinationem Eccleſiæ, vt patet in materijs aliquorum Sacramentorum, præſertim ordinum, quæ à Chriſto non fuerunt ſpecialiter determinatè, ſed ſolum quaſi in genere. Quocirca cum Eccleſia determinauit obligationem diuinam de recipiendo Sacramento pœnitentiæ, videtur dicendum, quod eam magis reſtrinſerit, ac proinde ſecundum ſe debet eſſe magis ampla, vt ſolum obliget tertio, vel quarto quoque anno. Magis autem eam extendere, non videtur rationabile, & congruum tum reuerentiæ erga tantum Sacramentum, tum diuinę bonitati, manendo in eius inimicitia longiori tempore, tum charitati erga ſe ipſum carendo longiori tempore diuina gratia, cum periculo perpetuæ damnationis; quæ rationes probant idem de præcepto diuinæ dilectionis.

59 Denique quod in fine vitæ per ſe obliget præceptum dilectionis tradunt communiter Doctores, licet Petrus Lorca hoc loco *diſp.* 58. *n.* 3. dicat hanc ſententiam eſſe improbabilem, quia, inquit, hoc præceptum potius requiritur ad bene inchoandam, & peragendam vitam, quam ad bene finiendam. Tum quia, inquit, neque eo tempore obligat Sacramentum pœnitentiæ, niſi adſit conſcientia peccati mortalis. Cœterum neque eius dictum eſt ſuſtinendum, neque eius rationes ſunt probandæ. Non dictum, quia eam ſententiam tenent plures, vt teſtatur Suarez hoc loco *diſp.* 5. *ſect.* 3. *n.* 1. quam idem Suarez non reprobat, ſed approbat, reprobat ſolum eam ſententiam quatenus eam obligationem reicit ſolum ad articulum mortis. Sic enim habet Suarez. *Præterea alij docent obligare in articulo mortis, in quo per ſe loquendo videtur obligare, tamen totam obligationem reicere in illud tempus, planè repugnat tanti præcepti dignitati, plus enim requirit diuinæ amicitiæ ratio: tum quia diuina præcepta ſæpius obligant: tertio quia hic amor debet eſſe regula, & principium neceſſarium actionum, ergo inordinatum eſt reicere illum in finem vitæ.*

60 Neque prima ratio Lorcæ illi fauet, imò multum obeſt, nam melius eſt benè finire vitam, quam illam benè inchoare, nec minus diuina dilectio eſt neceſſaria ad benè inchoandam vitam, quàm ad benè finiendam. Tum quia diuinæ amicitiæ ratio magis exigit ſui amorem in fine, quam in principio vitæ, nam in principio exigit quaſi à longè amicitiam, at in fine vitę quaſi de prope, quando ſcilicet debet anima ſtatim coniungi ſuo ſponſo & in eius thalamo reponi. Neque ſecunda, ſolum enim probat, quod quando homo in fine vitæ recipit Sacramentum pœnitentiæ, ſatisfaciat

Digitized by Google

ciat illi præcepto, ſicut etiam ſatisfacit præcepto contritionis. Quod ſi hoc modo non ſatisfaciat, ad illius obſeruantiam tenetur.

61 Sed quæres 1. quare Eccleſia nõ determinauit pręceptum charitatis,ſicut determinauit pręceptum confeſſionis,& cõmunionis? Reſp. quod hoc fecit,quia difficile eſt ponere metas,& præſcribere tempora diuinæ dilectionis. Articulus namq; temporis diuinæ dilectionis, non tam affirmatiuè, quam negatiuè aſſignari poteſt, ſicut in præcepto reſtitutionis obligatio potius eſt negatiua, quam affirmatiua, vt ſcilicet non multum differatur. Maximè quia hoc præceptum cũ ſit de interno dilectionis actu, non potuit cadere ſub determinatione Eccleſiæ, quæ ſi eam determinationem feciſſet, non potuiſſet tranſgreſſores punire. Qua ratione non determinauit pręceptũ orationis, cum tamen ad illud aliquando homo teneatur. Vel dicas,quod ideo Eccleſia non determinauit hoc præceptum quia frequenter exercetur in pluribus Chriſtianorum actionibus,cum rectè fiunt, aut ſaltem excitatur, ac proinde Eccleſia non diffidit à fidelibus ſufficienter impleri. Qui enim orationem Dominicam ex corde recitat, amoris actum exibet:continetur namque in illis verbis. *Sanctificetur nomen tuum*. Et in illis. *Fiat voluntas tua*, &c. Excitatur frequenter per auditionem concionis, per vſum Sacramentorum, & maximè per dignam ſanctiſſimæ Euchariſtiæ ſumptionem.

62 Quæres 2. an ſit difficile dicto dilectionis præcepto ſatisfacere? Reſp. negatiuè. Vndè grauiter illi reprehendi debent, qui dicunt, quod per hoc præceptum graue onus inducatur per quod fideles quandoque in triſtitiam, & deſperationem aguntur; per Dei namque gratiam facile impleri poteſt, cum tot modis excitetur, & tot motiua habeamus ad Deum ſuper omnia diligendum.

DVBIVM III.

Quo tempore obliget præceptum dilectionis proximi.

63 EX dictis ſupra conſtat dari pręceptum dilectionis proximi,& eſt de fide, vt colligitur ex illo Matt. 22. *Diliges proximum tuum ſicut te ipſum*. Vbi particula illa *ſicut*, ſignificat ſimilitudinem, non omnimodam æqualitatem, vt exponunt D. Hierony. D. Thomas, & omnes Theologi communiter. Conſtat etiam ex dictis, quod hoc præceptum ſit tam naturale, quam ſupernaturale. Eſt naturale, quia ratio naturalis dictat proximum eſſe diligendum, cum nihil magis ſit neceſſarium ad generis humani conſeruationem, ad pacem, tranquillitatem, & iuſtitiam tuendam, quam amor proximi. Eſt ſupernaturale, quia Patres, & Theologi numerant hoc præceptum inter ea, quæ ad charitatem ſpectant,& Chriſtus D. Matt. 22. vtrumque dilectionis præceptum, Dei ſcilicet,& proximi coniunxit. Quocirca non bene Caiet. *Deut. 6. & Matt.* 22. exponens hoc præceptum, dicit ſolum intelligi de dilectione naturali,quia ſupernaturali dilectione nunquam tenemur diligere proximum. Conſentit ferè Nauar. *in man. cap.* 14. *n.* 8. *&* 9. Aliàs nõ bene diceret Chriſtus D. quod diligamus proximum. *Sicut & ego dilexi vos*. Chriſtus autem D. dilexit nos, vt dicit Apoſt. *dilectione ſpirituali*, ſeu ſupernaturali.

64 Difficultas præſens 1. procedit de tempore dilectionis iſtius. 2. an ſufficiat, quod iſta dilectio ſit ſolum effectualis, an etiam debeat eſſe affectualis; & an effectualis,& affectualis ſimul. Pater Suarez *de charit. diſp.* 5. *ſect.* 4. *nu.* 4. quantum ad 1. dicit, nullum dari præceptum charitatis quantum ad actus internos, ſic enim dicit. *De vtroque amore naturali, & ſupernaturali in genere dico, quod ſpectat ad exercitium internorum actuum; per ſe non obligari nos ad illum*

Digitized by Google

illum actum eliciendum in illo ſiſtendo, ideſt, propter amandum tantum, ſicut diximus de amore Dei. Et rationem differentiæ aſſignat, quia amor internus per ſe non patet proximo, ſicut patet Deo; item amor Dei eſt quidam cultus Deo debitus, non amor proximi. Poſtea ſubdit, quod amor internus ſolum per accidens poteſt cadere ſub præcepto, vt quando neceſſarius eſt ad opus externum, & beneficiũ proximo pręſtandum, vel ad vitandum odium, & offenſionem proximi, ac proinde tunc obligat quando currit obligatio miſericordiæ.

65 Sed omnia iſta mihi videntur falſa. Primò namque falſum videtur, quod præceptum de dilectione proximi non obliget quantum ad actus internos, propter amandum ipſum, vt poſtea videbimus. Deinde falſa eſt prima ratio illius auctoris, nam quod amor internus non pateat proximo, nihil refert vt à Deo præcipiatur. Deinde prohibetur odium purè internum proximi, ergo etiã præcipitur amor purè internus: aliàs odium internum non eſſet intrinſecè malum, cum eius oppoſitum non eſſet intrinſecè bonum; quæ namque ſunt intrinſecè mala prohibentur, & quæ ſunt intrinſecè bona præcipiuntur. Neque alia eiuſdem auctoris ratio placet; nam amor Dei, non eſt cultus Dei, aliàs eſſet actus Religionis; cultus namque exterius conſumatur. Quod ſi velit ille, quod amor Dei ſit quidam cultus latè, Deo interius exhibitus, hoc modo amor proximi erit quidam eiuſdem cultus. Neque etiam eſt verum, quod amor internus proximi ſolum per accidens præcipiatur, vt poſtea videbimus. Ex quibus patet Suarez nullum admittere tempus in quo teneamur diligere proximũ quoad actum internum, ſed ſolum quoad actum externum, & hoc indeterminatè, ſcilicet tunc ſolum quando id eſſet neceſſarium ad vitandum odium, ad exhibendum opus miſericordiæ, &c.

66 Alia ſententia eſt (ſi verum eſt, quod dicit Vega *lib.* 11. *in Trident. cap.* 16.) parum diſtans ab errore proteſtantium, quod ſcilicet præceptum diligendi Deum ad affectum dumtaxat interiorem refertur, at præceptum diligendi proximum ad officia tantum exteriora. Sed neque hæc ſententia placet, nam ſicut peccata concupiſcentiæ interioris contra proximum prohibentur duobus poſtremis Decalogi præceptis, ita in prima tabula, honor non ſolum exterior, ſed etiam interior amor ſaltem in ipſo cultu præcipitur.

67 Martinus Nauar. loco cit. *n.*63. tria dicit. Primò nos obligari neminem in particulari, niſi iam damnatum excludere ab amore quo in genere proximum diligimus. Secundò, quod ſaltem naturali amore, inimicum veniam petentem diligamus, eique ſpecialia amoris ſigna oſtendamus. Tertiò, quod quando eſt neceſſitas beneficentiæ, id eſt amoris erga proximum, ſaltem externum opus, ei impendamus. Quando autem beneficium fuerit ſpirituale, continebit virtute amorem charitatis. Diſplicet hæc ſententia, quatenus nec determinat aliquod tempus pro dilectione proximi, & quatenus videtur excludere obligationem diligendi proximum ex charitate.

68 Noſtra ſententia ſeq. concl. explicatur. Prima concl. *Obligamur aliquando ad actum internum dilectionis proximi, vt noſtra voluntas ſit erga eum bene ordinata.* Hæc eſt aperta D. Thomæ ſent. *ſupra q.*25.*art.*8. vbi agens de dilectione inimicorum ſic fatur. *Alio modo poteſt accipi dilectio inimicorum in vniuerſali, & ſic eſt de neceſſitate charitatis, vt ſcilicet aliquis diligens Deum, & proximum, ab illa generalitate dilectionis proximi inimicos ſuos non excludat. Tertiò poteſt conſiderari dilectio inimicorũ in ſpeciali, vt ſcilicet quis in ſpeciali moueatur motu dilectionis ad inimicum, & iſtud non eſt de neceſſitate charitatis abſolutè, quia nec etiam moueri motu dilectionis ad quoslibet homines ſingulariter, eſt de neceſſitate charitatis, ſed ſecundum præparationem animi.* Vbi vt vides apertè docet S. Doctor nõ eſſe debitum habere ſpecialẽ

actum dilectionis ſingulis hominibus, ſed tantum eſſe debitum actum, qui vniuerſim omnes actus complectatur, conſtituens animum in ea præparatione, vt ſit promptus exhibere ſingulis, quicquid charitate tenetur. Hæc autem animi præparatio, eſt quædam quaſi habitualis diſpoſitio, quæ nulli ineſſe poteſt, niſi præcedat actus conuerſionis ad idem obiectum. Cum omnis habitudo, ſeu conuerſio habitualis procedere debeat ex aliquo motu actuali.

69 Secunda concl. *Tenetur homo tertio, vel quarto quoque anno habere actum dilectionis proximi, ſaltem in genere*. Ratio eſt, quia præceptum dilectionis proximi, eſt præceptum nouum Chriſti, ab ipſo maximè commendatum *Ioan.* 13. *&* 15. præcipiendo vt nos mutuo diligamus, ſicut ipſe dilexit nos. Deinde præceptum dilectionis proximi aſſimilatur præcepto dilectionis Dei, iuxta illud. *Secundum autem ſimile huic*, ſed præceptum dilectionis Dei obligat tertio, vel quarto quoque anno, vt ſupra vidimus, ergo eodem modo obligabit præceptum dilectionis proximi, aliàs hoc non eſſet ſimile illi. Vnde eo tempore ſic in communi tenemur proximum diligere.

70 Tertia concl. *Erga proximum in particulari tunc tenemur actum dilectionis habere quando poſtulat neceſſitas exterius ſubueniendi, vel quando id eſſet neceſſarium ad deponendum odium, vel quid ſimile*. Vnde ſi neceſſitas ſubueniendi eſt naturalis, pro qua ponenda requiratur actus dilectionis, tunc ſufficiet dilectio naturalis. Et ſi neceſſitas ſit ſupernaturalis ad quam ponendam requiratur amor ſupernaturalis, tunc poni debet. Ita quod dilectio naturalis non ſufficiat ad ſupplendam neceſſitatem ſupernaturalem. Bene tamen dilectio ſupernaturalis ſufficiet ad inclinandum cor ad ſubueniendum proximo in neceſſitate naturali conſtituto, quia dilectio ſupernaturalis cum eminenter contineat naturalem, poteſt præſtare, quod illa præſtat. Imò præſtat ad merendum, quod dilectio ſit ſupernaturalis, aut quod naturalis in finẽ ſupernaturalem dirigatur.

71 Quarta concl. *Præceptum de dilectione proximi non eſt ſolum effectionis, ſed etiam affectionis, ſeu non eſt ſolum de exhibitione operis, ſed etiam de affectu interna dilectionis*. Hæc concl. eſt contra Suarez. Colligitur ex ſacra ſcriptura, nam Matt. 22. dicitur. *Hoc eſt primum, & maximum mandatum. Secundum autem ſimile eſt huic, &c.* Sed primum mandatum, ſcilicet dilectionis Dei non eſt tantum effectionis, ſed etiam affectionis, & huius maximè; ergo ſi ſecundum eſt ſimile huic, debet eſſe non ſolum effectionis, ſed etiam affectionis. Conſtat etiam ex illo Ioann. 13. & 15. *Hoc eſt præceptum meum vt diligatis inuicem, ſicut ego dilexi vos.* Sed Chriſtus D. dilexit nos non ſolum amore effectionis, ſed etiam affectionis; ergo etiam nos debemus diligere proximum non ſolum amore effectionis, ſed etiam affectionis. Illa namque modificatio. *Sicut dilexi vos*, declarat affectum noſtrũ debere aſſimilari affectui Chriſti, quo nos dilexit. Et ſic declarant Sancti Patres, D. Auguſt. 1. *de doctrina Chriſtiana cap.* 26. *cum ſeq.* D. Gregor. *hom.* 17. *in Euangel.* & alij ſuper illud Ioann. 15. *Sicut dilexi vos*.

72 Sed agamus breuiter rationibus contra Suarez; prima ratio ſit, quia dilectio potius ſonat affectum, quam effectum, effectum namque non omnes præſtare poſſunt, bene tamen affectum, ac proinde ſi præceptum dilectionis proximi ſolum ad effectum obligaret, non omnes obligaret, ſed eos tantum, qui effectum exhibere poſſunt. Audiat Suarez S.P. Auguſt. *loco cit. de doctrina Chriſtiana cap.* 28. ſic loquentem. *Omnes homines affectu diligi debere: effectu autem cum non poſſint omnes diligi, eos eſſe diligendos quos vis quadam nobis coniunxerit.* Hoc etiam clariſſimè docuit Apoſtolorum Princeps, dicens. *In fraternitatis amore, ſimplici ex corde, inuicem diligite.* 1. Petri 1.

73 Secunda ratio, nã dilectio proximi

Digitized by Google

ximi quantum ad bona ſpiritualia non poteſt eſſe effectiua reſpectu noſtri, ſed tantum affectiua; ergo præceptum dilectionis eſt magis de dilectione affectiua, ſeu eſt magis affectionis, quàm effectus. Conſeq. conſtat. Antecedens probatur, nam bona ſpiritualia, quæ ex præcepto charitatis debemus proximo velle, vt gratiam, gloriam, &c. non poſſumus nos efficere, ſed ſolum ea proximo ex affectu velle; ergo, &c.

74 Tertia ratio, nam quando viri iubentur diligere ſuas vxores: *viri diligite vxores veſtras*; & quando vxores iubentur diligere ſuos viros: & quando ſubditi iubentur diligere ſuos Prælatos, plus iubentur, quàm externa ſigna exhibere, quando neceſſe fuerit, ſed iſtæ dilectiones pertinent ad amorem proximi; ergo, &c. Minor conſtat. Maior etiam conſtare videtur, nullus namque eſt ita inſipiens vt dicat, quod in iſtis dilectionibus ſola externa obſequia præcipiantur, non interiores affectus. Et multi viri non multum curarent de externis obſequijs ſuarum vxorum, niſi etiam corũ haberent affectus, & è cõtra.

75 Quarta ratio, nam iubemur eſſe parati, quando neceſſitas poſtulat, pro ſalute ſpirituali proximi, ponere vitam noſtram corporalem: ſed hanc animi præparationem non habebimus ſine aliquo dilectionis affectu erga proximum, ergo, &c. Maior conſtat ex dictis ſupra de charitate, vnde tenemur cum periculo vitæ baptizare infantem mox moriturum, animamuè egentem, &c. Minor probatur, quia nullus, niſi charitatis affectu trahatur, exponet vitã, pro ſpirituali alterius ſalute; retrahit namque vehementer amor vitæ à vitæ periculo, & iſte re ipſa vincet, niſi fortior affectus, fortiorque dilectio vincat. Quomodo namque pro proximo quem charitatis affectu non diligimus vitam exponemus, cũ vitam adeo diligamus?

76 Sed quæres 1. quomodo poſſimus eſſe certi, quod proximum diligamus? Reſp. eum eſſe certum dilectionis proximi, qui ſciens adeſſe legem charitatis qua diligat Deum, & proximum, eam acceptat, & proponit eam ſeruare tunc enim cenſetur habere actum quo diligat Deum, & proximum. Item ille, cenſetur habuiſſe actum dilectionis proximi, quando non experitur ſe habere aliquid charitati contrarium, ſed potius experitur ſe habere animi præparationem, & inclinationem ad illi ſubueniẽdum cum iudicauerit id eſſe neceſſarium; tunc enim exiſtimare certò poteſt ſe habuiſſe actum dilectionis proximi, & præcepto ſatisfeciſſe. Vt enim dicebamus, hæc animi præparatio, & inclinatio in actu ſecundo, ſupponit aliquem actum à quo dependeat.

77 Quæres 2. an ille cenſeatur ſatisfacere præcepto dilectionis proximi, qui adimplet præceptum dilectionis Dei, ſeu qui elicit actũ dilectionis Dei? Reſp. affirmatiuè, ratio eſt, quia dilectio proximi includitur in dilectione Dei, in eaque eminenter continetur; vnde ſola dilectio Dei poteſt conſtituere hominẽ in dicta animi præparatione, & propenſione ad ſubueniendum proximo quando id opus erit. Implicat namque quod quis verè diligat Deum, & ſit ſine affectu erga proximum. Vnde diximus ſupra, quod qui diligit Deum auctorem ſupernaturalem, ſatisfacit præcepto dilectionis Dei auctoris naturalis quia dilectio naturalis continetur in ſupernaturali, ita ob eandem rationem dicimus quod per actum dilectionis Dei ſatisfacimus præcepto dilectionis proximi.

78 Quæres 3. an qui contraxit odiũ & inimicitiam cum proximo, neceſſe ſit ad veram reconciliationem ſpecialem, quod verus actus dilectionis habeatur? Reſp. affirmatiuè. Ratio eſt, nam aliàs inordinatio affectus præcedens aut vix, aut nullo modo reuocabitur ad debitam rectitudinem; idem dicerem de illo qui odium Dei habuiſſet, quod ſcilicet per actum amoris deberet poni debita rectitudo, & deberet tolli oppoſita inordinatio.

79 Sed obijcies, nam proximus non ſubleuatur affectu, ſed effectu, & opere, ergo præceptum debet eſſe de effectu, & opere, non de affectu.

Reſp. quod licet proximus non ſubleuetur affectu, debet tamen ſubleuari ex animo. Lex namque tam naturæ, quam gratiæ, magis ſpectant affectum, quam cenſum, nec vnquam præcipiunt actum externum ſine interno correſpondente. Actus autem interior correſpondens exteriori beneficentiæ; eſt interior beneuolentia. Non nego tamen quādo agitur de corporali eleemoſina, aut beneficentia, poſſe contingere vt proximi neceſſitas ſolo externo opere ita ſubleuetur, vt deſinat obligare præceptum. Benè verum eſt, quod vt aliàs obſeruaui, hoc non eſt propriè implere præceptum, ſed eſt efficere vt eius obligatio deſinat. Hoc autem dici non poteſt de ſpirituali neceſſitate, quia præcepta ſpiritualia formaliter impleri debent; vnde præceptum dilectionis, nō niſi per dilectionem impleri debet.

DVBVM IV.

An detur præceptum habitus charitatis.

80 PAter Suarez *diſp. 5. de charitate ſect. 2. n. 6.* pro parte affirmatiua refert Marſilium *in 2. q. 18.* & Palud. *in 3. diſt. 37. q. 2. art. 2.* Deinde dicit. *Reſpondetur tamen hic nullam poſſe eſſe controuerſiam, omnia enim præcepta per ſe primò dantur de actibus, quia ſolum dantur de ijs quæ ſunt in noſtra poteſtate de habitibus verò non dantur, niſi quatenus pendent ex actibus noſtris, vel conſequuntur illos.* Re vera communiter ſic dicitur, tamen hæc res ſua non caret difficultate; nam non datur præceptum de acquirendo habitu charitatis, cum noſtris actibus non acquiratur, ſed à Deo per infuſionem infunditur, vt nequeat homo ſe ipſum proprijs viribus præparare. Præterea licet putem non dari præceptum de eodem habitu qua parte eſt purum operationis principium, quia non cadit ſub naturali noſtri poteſtate eo vti, cum eius vſus non à natura, ſed à gratia habeatur: licet enim quis habeat habitum charitatis non poteſt eo vti ad elicendum actum illius v. g. dilectionis Dei ſuper omnia niſi medio diuinæ gratiæ auxilio per quod voluntas habitu charitatis informata ab eſſe in habitu, ad eſſe in actu operantem trahatur. Tamen negari non debet abſolutè præceptum charitatis, ſicut & gratiæ ſecundum aliam conſiderationem, ſcilicet quatenus eſt quædam forma iuſtificans, & quatenus eſt quædam amicitia hominis ad Deum, quod ſic oſtendo.

81 Primò, nam ſi homo peccans intendat perdere amicitiam Dei, & ſtatum iuſtitiæ; peccat mortaliter; ergo contra aliquod præceptum immediatè, & directè; ſed non poteſt aſſignari aliud niſi præceptum habendi, & conſeruandi charitatem, & gratiam quatenus ſunt amicitia, & quædam iuſtitia hominis ad Deum; ergo, &c.

82 Secundò, nā præceptum charitatis quo tenemur nos ipſos diligere obligat nos vt conſeruemus Dei amicitiam, vt cōſeruemus gratiam, quæ eſt bonum maximum cum ſit participatio diuinæ eſſentiæ: obligat nos vt conſeruemus charitatem, quæ eſt participatio diuinæ bonitatis, aut voluntatis: ergo &c. Antecedens probatur, nam ſi charitas propria obligat nos vt conſeruemus vitam temporalem, vt eam non prodigamus niſi ob bonum maius, vt ob ſalutem ſpiritualem proximi, à fortiori obligabit nos vt conſeruemus vitam ſpiritualem animæ quæ per gratiam, & charitatem habetur. Si charitas propria obligat nos vt non incurramus grauia detrimenta, ſine legitima, & rationabili cauſa, vt detrimentum in honore, fama, diuitijs, &c. multo magis nos obligabit vt non incurramus grauiſſima detrimenta ſpiritualia, quæ ex amiſſione gratiæ, & charitatis incurruntur, vt eſt Dei inimicitia, reatus pœnæ æternæ, carentia diuinæ viſionis, &c.

83 Tertiò, quia eſt præceptum naturale, & diuinum, quod creatura obediat ſuo creatori eiuſque voluntatem faciat; Dei namque voluntas eſt ſanctifica-

Digitized by Google

ſtatio noſtra; ſed Dei voluntas eſt vt eius amicitiam conſeruemus, vt gratiã & charitatem non amittamus, ergo,&c. Nullum namque maius bonum habemus quàm ſit gratia,& charitas,& Deus nihil magis exigit à nobis, quam vt iſta non amittamus; gratia namque facit nos obiectum diuinæ dilectionis, ſeu facit nos dilectos, & charitas facit nos diligentes. Deus autem vtrumque vult à nobis,ſeu melius, vnum vult nobis,ſcilicet gratiam,& charitatem vult à nobis.

84 Quartò,quia ſi non daretur præceptum de conſeruanda charitate, non teneremur charitatem noſtram ex charitate diligere; non enim minus tenemur velle charitatem proximo,ſeu quod proximus ſit in charitate, eamque conſeruet, quam teneamur amare noſtram charitatem,eandemque conſeruare; ſed tenemur noſtram charitatem ex charitate diligere; ergo,&c. Minor colligitur ex D. Thoma *ſupra q. 25. art. 2.* vbi probat, quod charitatem charitate amemus, *quia charitas eſt illud bonum, quod optamus omnibus, quos ex charitate diligimus. Et eadem ratio eſt de beatitudine*, &c. Ergo ſicut tenemur velle beatitudinem alijs, ita tenemur velle alijs gratiam,& charitatem,quibus beatitudo acquiritur, ita à fortiori tenemur velle beatitudinem nobis, ac ſubinde gratiam, & charitatem, quibus eam conſequamur.

85 Quintò, quia omnes qui ſunt eleuati ad ordinem gratiæ, & charitatis ſeu ad ordinem ſupernaturalem,tenentur non ſolum velle hunc ſtatum, ſed qui ab hoc ſtatu,ſeu ordine per peccatũ defecerunt, tenentur opere ipſo acquirere,& conſeruare eũ; ergo, &c. Mirum certè eſſet, quod qui ordinem clericalem, aut Religionem ingreſſi ſunt, teneantur eum ordinem,aut ſtatũ & velle, & conſeruare, & illi qui Dei miſericordia ingreſſi ſunt ordinem,& ſtatum gratiæ, non tenerentur illum conſeruare. Hinc oritur præceptum quærendæ ſalutis, cum homo eſt extra ſtatum gratiæ. Hinc homo tenetur iure diuino ad recipiendum ſacramentum Baptiſmi vt gratiæ ſtatum ingrediatur, & ſi gratiam in hoc ſtatu amiſit, tenetur iure diuino ad Sacramentum pœnitentiæ ſuſcipiendũ. Hinc oritur præceptum,ſe obligatio vitandi ſcandalum,vt non ſolum in nobis, ſed etiam in alijs vitemus ruinam ſpiritualem quæ in amiſſione gratiæ, & charitatis conſiſtit,

86 Sed obijcies 1, quod ſi de habitu gratiæ, & charitatis daretur præceptum, ſequitur, quod omnis peccans mortaliter, duo peccata committeret contra duo præcepta, ſcilicet contra præceptum conſeruandi gratiã, & charitatem, ſeu non amittendi hos habitus, & contra illam materiam, contra quam eſt peccatum; v. g. contra caſtitatem, temperantiam, iuſtitiam, &c. Reſp. 1. non eſſe ſpeciale peccatũ agere contra præceptum conſeruandi illos habitus, quia præcepta illa ſunt generalia, & ſolum prohibent illam circunſtantiam generalem. Circunſtantiæ autem generales licet inducant malitiam quandam generalem, & communem, non tamen ſpecialem, neceſſariò in confeſſione explicandam. Reſp. 2. eſſe ſpeciale peccatum, quando quis intendit directè agere contra illos habitus, intendendo illorum amiſſionem, Dei inimicitiam, &c. Circunſtantiæ namque generales, tranſeunt in ſpeciales quando quis intendit contra eas agere; vt patet de inobedientia, quæ licet ſecundum ſe ſit circunſtantia generalis conſequens omne peccatum, tamen ſit circunſtantia ſpecialis, inducens ſpeciale peccatum, quando quis intendit agere contra ſpecialem rationem illius, vt ſi quis tranſgrediatur aliquod præceptum, quia præcipitur.

87 Obijcies 2. nam de dilectione ſui non datur ſpeciale præceptum, ergo neque dabitur de ipſo habitu charitatis. Conſeq. conſtat, vbi enim non datur præceptum de actu, neque datur præceptum de habitu. Antecedens probatur, nam in ſacra ſcriptura nulla ſit mẽtio de dilectione ſui, ſed tantum de dilectio-

lectione Dei, & proximi. Tum quia alias non eſſent duo præcepta dilectionis, ſed tria, cum tamen Chriſtus D. ſolum duo aſſignauerit, cum dixit. *Hoc eſt primum, & maximum mandatum*, ſcilicet dilectio Dei; *ſecundum autem ſimile huic*, ſcilicet dilectio proximi. Tum etiam, quia eo ipſo, quod homo diligat Deum, non habet nouam difficultatem ad diligendum ſe ipſum; vbi autem non eſt noua difficultas nec noua virtus, nec nouum præceptum ponitur. Reſp. negando antecedens, licet enim de amore ſui naturali non detur ſpeciale præceptum, quia homo ad amandum ſe ipſum amore naturali nullam habet difficultatem, ſed ſummam inclinationem, & propenſionem. Tamen de dilectione, ſeu amore ſui ſupernaturali datur ſpeciale præceptum; cum in hac ſupernaturali dilectione datur nō leuis difficultas. Hoc præceptum de ſui ipſius amore ſupernaturali colligitur ex verbis illis. *Diliges proximum tuum ſicut te ipſum*, vbi apertè colligitur, quod præceptum dilectionis proximi debeat regulari ex præcepto dilectionis ſui. Non fuit tamen hoc præceptum de dilectione ſui ita expreſſum, quia ſecundum illud Philoſophi. *Amabile quidem bonum, vnicuique autem proprium*; dilectio ſui habet aliquid naturalitatis ex inclinatione ad amandum ſe ipſum. Tum quia præceptum dilectionis ſui dependet ex dilectione Dei; qui enim ex charitate diligit Deum, diligit ſe ipſum, cum amor Dei ſit magnum bonum ipſius diligentis iuxta illum pſal. 72. *Mihi autem adhærere Deo bonum eſt:* imò tunc maximè homo ſe ipſum diligit, & bene ſibi facit, cum ſui oblitus in Dei amorem prorumpit.

DVBIVM V.

An modus charitatis cadat ſub præcepto.

88 HOc dubium ſolet pertractari 1. 2. *qu.* 100. *art.* 10. & nos ibid. aliqua diximus *diſp.* 24. *dub.* 6. §. 1. *cum ſeq.* Pro quo nota, quod modus bonæ actionis eſt quadruplex. Primus eſt, quod actus ſit liber, voluntarius, & ex cognitione, ſeu ſcienter factus. Secundus quod ſit ex electione, ſeu propter ipſam bonitatem, & honeſtatem moralem actus. Tertius, quod fiat promptè, & delectabiliter, firmiter, ſeu ex habitu. Quartus, quod fiat ex motiuo charitatis erga Deum.

89 Conueniunt omnes, quod actus charitatis debeat eſſe liber, voluntarius, ex cognitione, ſeu ſcienter factus, alias non eſſet actus humanus, meritorius, & placens Deo. Vnde ſi quis in ſomnis, ebrietate, in amentia, &c. in actum amoris prorumperet, ille actus non eſſet charitatis, non eſſet meritorius, &c. Licet enim aliqui in amentia, ebrietate, &c. ex quodam vſu prorumpant in actus qui videntur eſſe dilectionis ſuper omnia, tamen non ſunt ab habitu charitatis, ſed ex illa facilitate relicta ex priori frequentatione actuum amoris.

90 Præterea conueniunt omnes, quod actus charitatis debeat eſſe ex electione, propter ipſam honeſtatem, & bonitatem moralem actus, eſt enim intrinſecè bonus, honeſtus, &c. Vnde diximus ſupra, quod licet poſſit quis malè vti charitate vt obiecto, dum de illa, vel illius actu ſumit vanam gloriam, nō tamen poteſt ea vti malè vt principio, cum hæc virtus maximè petat eſſe principium boni actus, & nullo modo mali. Item conueniunt omnes non eſſe neceſſe, quod actus charitatis fiat promptè, faciliter, & delectabiliter, quantum ad facilitatem, & promptitudinem ſubiectiuam, cum aliquando, maximè ob frequentiam peccatorum venialium impediatur illa promptitudo, quam aliàs habitus charitatis tribueret ſubiecto. An autem actus charitatis debeat eſſe ex habitu, an poſſit eſſe ex ſolo auxilio, diximus in noſtro tract. de gratia, quod non. Habitus namque charitatis præcedit actum in genere cauſæ efficientis, & formalis, & actus præcedit habitum in genere cauſæ materialis diſpoſitiuæ.

Diffi-

Digitized by Google

91 Difficultas præſens procedit de quarto modo, an ſcilicet actus charitatis debeat fieri ex motiuo eiuſdem charitatis, qui eſt quod fiat propter Deum. Hoc dubium ſic proponit Bannes *hoc loco art.*1.*dub.*2. An præceptum dilectionis Dei poſſit adimpleri, quantum ad ſubſtantiam actus tantum; & non ſimul quantũ ad modũ, vt ſi quis habeat hunc actum: vellem placere Deo in omnibus, & tamen re vera manet in peccato.

92 Prima ſententia eſt M. Soto apud Bannes loco citato, qui dicit, quod nullus actus ſingularis poteſt eſſe in viro iuſto, cuius ſimilis quantum ad ſubſtantiam non poſſit eſſe in eo, qui eſt extra Dei gratiam, ac proinde actus ipſe dilectionis Dei poteſt fieri peccatum, mutata circunſtantia, ſi fiat quando non oportet, vt ſi fiat quando quis tenetur ſuccurrere infirmo. Ex qua Soti ſentẽtia, infert Bannes, quod præceptũ dilectionis Dei poteſt impleri quantum ad ſubſtantiam actus ſine modo, vt non peccet homo diligendo Deum quantum ad ſubſtantiam actus.

93 Cœterum hæc ſententia falſa eſt, eamque rectè impugnat Bannes loco citato, nam implicat, quod idẽ actus quantum ad ſubſtantiam, & entitatem poſſit eſſe nũc intrinſecè bonus, nunc intrinſecè malus, & peccatum: nam quando eſt intrinſecè bonus, procedit à principio bono, ſcilicet ab habitu charitatis, quando eſt intrinſecè malus oritur à principio malo; non poteſt autem idem actus ſecundum eandem entitatem à pluribus principijs prodire. Tum quia actus dilectionis eſt intrinſecè bonus, cum habeat bonum ſpecificatiuum; ergo nulla ratione poteſt eſſe malus. Tum etiam quia eſt entitatiuè ſupernaturalis, vt aliàs oſtendimus; ergo.

94 Secunda ſententia eſt P. Suarez *hoc loco diſp.*5.*ſect.*2.*n.*5. vbi videtur docere, quod modus charitatis non cadat ſub præcepto, quia præcepta obligat ad ſubſtantiam actus in ordine ad fines proximos. Neque hæc ſententia placet, quia licet alia præcepta obligent ſolum ad ſubſtantiam actus, tamen præceptum charitatis obligat etiam ad modum illius. In hoc etiam diſtinguuntur aliæ virtutes à charitate, quia aliæ virtutes, eorumque actus deſumunt ſuam ſubſtantiã per ordinem ad finem proximum, ac proinde relatio in finẽ vltimum eſt ab operãte, ac ſubinde extrinſeca. At charitas deſumit eſſentiam, & entitatem ſui, ſuorumque actuum per ordinem ad finem vltimum. Vnde finis vltimus reſpectu charitatis, & ſuorum actuum, eſt proximus, ſeu proximum ſpecificatiuũ, ac proinde illius relatio erit ab intrinſeco, & eſſentialis, & non accidentalis, & extranea.

95 Dices pro Suarez, quod in actu charitatis duæ relationes in finem vltimum reperiantur, vna extrinſeca, & eſſentialis, & iſta erit modus intrinſecus, eſſentialis, & indiſpenſabilis, & iſte modus cadet ſub præcepto. Alia eſt intrinſeca, & accidentalis, & iſta erit modus diſpenſabilis, & non cadit ſub præcepto. Reſp. quod licet dari poſſit iſta relatio extrinſeca, iſte modus extrinſecus operantis, de iſto tamen non datur præceptum, cum iſte modus quippe reflexiuus, & ordinis indirecti non pertinet ad ſubſtantiam actus charitatis. Tamen Theologi non loquuntur de iſto, ſed de modo ipſi charitati intrinſeco, qui deſumitur à ſuo obiecto ſpecificatiuo proximo, qui eſt Deus, diuinauè bonitas. Quocirca quando quis elicit actum amoris Dei, directè, primò, & eſſentialiter tendit in Deum propter ſe ipſum, & iſte eſt modus eſſentialis. At reflexè poteſt eundem actum, vel virtuali, vel formali reflexione, vt per alium actum in Deum referre, & iſte modus eſt extrinſecus, non neceſſarius, non cadens ſub præcepto. His poſitis.

96 Noſtra ſententia ſeq. concl. explicatur. *Modus charitatis cadit ſub præcepto*. Hanc concl. tradit S. Doctor 1.2. *qu.* 100. *art.* 9. *&* 10. quem ſequuntur omnes eius diſcipuli, Bannes hoc loco *art.* 1. *dub.* 2. & alij communiter. Pro quo nota, ex Caiet. & Bannes *hoc loco*

*art.*8.

Digitized by Google

*art.*8. quod modi virtutis ſunt in duplici differentia. Alijs ſunt eſſentiales, & alij accidentales. Modi eſſentiales in charitate ſunt, quod Deus appretiatiuè ſuper omnia diligatur; quod tendat immediatè in vltimum finem, &c. Modi accidentales ſunt duratio, intenſio, facilitas, promptitudo, &c. Modi primi ordinis, ſeu eſſentiales ſunt in præcepto, & de iſtis procedit potiſſimè dubium propoſitum maximè quantum ad hoc, quod Deus ſuper omnia diligatur. Quãtum namque ad dilectionem appretiatiuam, & ad modos accidentarios, dicemus §. ſeq.

97 Licet noſtra concl. ſatis apertè colligatur ex dictis contra Suarez, tamen adhuc poteſt ſic probari, nam de eſſentia actus charitatis eſt, quod ſit propter Deum ſummè dilectum, ſeu quod amet Deum ex toto corde; ergo de eius eſſentia eſt reſpicere Deum tanquàm ſummum bonum, & vltimum finem; ſed iſte eſt modus de quo loquimur, & de hoc eſt præceptum, vt conſtat ex verbis Chriſti D. *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, &c.* ergo. Charitas namque cum ſpecificetur per ordinem ad Deum immediatè inſpectum, non poteſt non inferre intrinſecam relationem, intrinſecum ordinem, ac proinde intrinſecum modum quo Deum per ſe, & immediatè reſpiciat; ac ſubinde cum præcipitur actus charitatis, præcipitur iſte modus, non autem in alijs præceptis, quia actus aliarum virtutum non reſpiciunt immediatè vltimum finem, ſed tantum propriam materiam, ac proinde dum præcipiuntur, non præcipitur modus charitatis, ſeu reſpiciendi vltimum finem, ſed tantum præcipitur tendentia in propriam materiam.

98 Confirmatur, & explicatur, nam in vnaquaque virtute v. g. temperantia, tria reperiuntur. Primum, eſt ſumptio cibi, & potus, ſeu ſubſtantia actus præcepti ad ſuſtentandam vitam. Secundum eſt modus intrinſecus dictæ virtutis; ſcilicet ſumptio cibi, & potus certo modo, in tanta mediocritate, ſeu quantitate, pro ratione neceſſitatis, &c. Tertium, eſt modus extrinſecus ex parte finis vltimi, ad quem actus virtutis vltimò ordinatur, & iſte vltimus modus eſt ſolum de neceſſitate, ac proinde ſub præcepto ſolius charitatis, non aliarum virtutum.

99 Sed quæres hic, quomodo cognoſcamus, quod aliquis modus pertineat ad eſſentiam virtutis, ſeu quod ſit eſſentialis, nam etiam duratio, intenſio, &c. ſunt modi intrinſeci actus virtutis, & tamen non ſunt eſſentiales, licet ſint indiſpenſabiles, cum implicet dari actũ ſine duratione, intenſione, &c. Reſp. debere conſiderari an modus ſpectet ad reddendum actuum proportionatũ ſuæ materiæ circa quam eſt; quando modus eſt talis, quod ſine eo actus non proportionatur ſuæ materiæ, tunc pertinet ad eſſentiam illius, ſecus, &c. Modus namque maioris durationis, aut intenſionis, non eſt eſſentialis, quia ſine eo actus proportionatur ſuæ materiæ, ita ratio finis vltimi reſpectu aliarum virtutum, non tamen reſpectu charitatis, quia ſine eo non proportionatur ſuæ materiæ, ſeu obiecto, quod eſt diuina bonitas, quæ ſolum propter ſe ipſam petit amari.

§. I. *Explicantur aliquæ difficultates circa modum appretiationis, durationis, & intenſionis, an de iſtis detur aliquod præceptum.*

100 PRima difficultas, an teneamur diligere Deum ſuper omnia appretiatiuè? Ex dictis ſupra de charitate conſtat, quod teneamur diligere Deum ſuper omnia obiectiuè, quia maiora bona illi velle debemus, quam cunctis creaturis ſimul ſumptis: debemus namque velle Deo omnia bona intrinſeca, de illiſque complacere, vt quod habeat eſſe à ſe, quod ſit ſummũ bonum, quod ſit infinitè ſapiens, omnipotens, iuſtus, miſericors, &c. Debemus omni-

Digitized by Google

velle Deo diuinos honores, quod omnibus ametur, quod ab omnibus colatur, &c. Difficultas propoſita procedit de dilectione appretiatiua, an ſcilicet teneamur diligere Deum appretiatiuè ſuper omnia. Et reſp. affirmatiuè. Ratio clara eſt, quia cum teneamur diligere Deum vt ſummum bonum, vt vltimum finem, tenemur ita firmiter ipſum diligere, vt homo ex vi huius amoris ſit paratus ad faciendum omnia, quę ſunt neceſſaria ad obtinendum Deum vltimum finem, ad conſeruandam eius amicitiam, & ad negligenda omnia, quæ conſecutioni dicti finis repugnant, & obſtare poſſunt; hanc vim denotant illa verba. *Ex toto corde, & ex tota anima tua*.

101 Secunda difficultas, an duratio dilectionis cadat ſub præcepto? Quantum ad habitum charitatis diximus ſupra dubio 4. eſſe præceptum de eius duratione, ſeu conſideratione, tenetur namque vnuſquiſq; diuinam amicitiam conſeruare, ac proinde charitatem, quæ eſt amicitia hominis ad Deum, ſicut gratia eſt quædam amicitia Dei ad hominem. At quantum ad actum, nullum datur præceptum de eius duratione, vt enim quis ſatisfaciat præcepto dilectionis quando currit, ſufficit, quod eliciat actum etiam ſolum per inſtans durantem ſuadendum tamen eſt, quod vel actus longiſſimè, ſeu diu quàm fieri poteſt, daret, vel quod frequentiſſimè repetatur.

102 Tertia difficultas, an detur præceptum de intenſione actus dilectionis, vt ſcilicet homo intenſius diligat Deum quam quãlibet creaturam? Reſp. negatiuè; vnde homo poteſt præcepto diuinæ dilectionis ſatisfacere per actum minimæ intenſionis. Ratio eſt, quia Deus petit ſolum à nobis verum, & abſolutum amorem, & ſcilicet eum diligamus vt vltimum finem gratiæ, & naturæ; ſed ad hoc non requiritur ſumma, imò neque certa, & determinata intenſio, ſed quæcumque ſufficit; ergo &c. Minor probatur, nam ad hoc vt actus ſit in aliqua certa, & determinata ſpecie, non ſibi præfigit determinatam intenſionem, ergo hoc idem dicendum erit de actu dilectionis. Dices, quod ad actum dilectionis requiritur ea intenſio, quæ ab amore creaturæ non ſuperetur; incongruum namque eſt, quod amor Dei ſuperetur ab amore creaturæ, ſeu quod intenſius diligamus creaturam, quam Deum. Sed contra, nam iſta maior intenſio in amore Dei non requiritur nec per ſe, nec per accidens; ergo nullo modo. Non per ſe quia præcepta non obligant ad conatum potentiæ, neque ad comparationes, vel reſpectus, vt iſte actus ſit alio intenſior; maximè quia homo difficile participare poteſt quinam actus ſit intenſior. Et ſic præcepta dilectionis Dei & proximi, abſolutè præcipiunt dilectiones abſque dicta comparatione. Neque per accidens ratione ſcilicet periculi, ne creatura intenſius diligatur quàm Deus, quia hoc periculum non eſt alicuius ponderis, niſi fortè homo cognoſceret, quod ſi intenſius diligat creaturam quam Deum, exponitur periculo præuaricandi, ſcilicet diligendi creaturam etiam magis appretiatiuè.

103 Præterea ſi præciperetur maior intenſio amoris in dilectione Dei quam proximi, ſequerentur multa incommoda. Primum, quia mater v. g. ſemper dubitare poſſet, an peccaret mortaliter diligendo filium. Secundum, nam ſequeretur, quod actus ſecundum ſe bonus, & honeſtus, fieret malus propter ſolam intenſionem. Tertium, nam præceptum dilectionis obligaret aliquos ad maiorem intenſionem, quàm alios, illos ſcilicet, qui maiori affectu diligerent res alias, vt Patrem, & matrem magis obligaret ad dilectionem intenſiorem, quã illos, qui non habent filios. Quartũ, quia eſſet graue onus imponere homini obligando ipſum ad ponendum amorem intenſiorem erga Deum, cum hoc vel nullo modo, vel vix diſcerni poſſit.

104 Sed quæres 1. an ſit conſilium diligere Deum intenſius, quod proximum?

mum? Negat P. Suarez. *de charitate diſp. 5. ſect. 2. n. 4* vbi ſic habet. *Si fiat comparatio inter actus charitatis, non ſolum non eſſe præceptum, ſed neque conſilium, poſitiuè diligere intentius Deum, quàm proximum.* Sed hæc ſententia non placet, cum enim diligere Deum intenſius ſit de meliori bono, non poteſt non eſſe melius, ac proinde conſilium. Conſilium namque non eſt de rebus præceptis; ſed de rebus ſupererogationis, ſeu melioribus. Vnde ſi eſt conſilium exemplo Chriſti pernoctare in oratione, actus virtutum frequentare, eos maiori qua poſſumus intenſione producere; quare non erit conſilium conari intenſius diligere Deum, quàm proximum? Tum quia conſilium eſt vitare imperfectiones maiori qua poſſumus cura, maiori ſtudio, & diligentia; ſed negari non poteſt, quin ſit aliqua imperfectio poſitiuè diligere intentius creaturam quàm Deum; ergo conſilium eſt hoc vitare. Tum quia conſilium eſt conari ad actus magis meritorius, ſed actus magis intẽſus eſt magis meritorius; ergo eſt conſilium conari ad actum magis intenſum; quod ſi fiat comparatio inter actum dilectionis Dei, & proximi, actus dilectionis Dei eſt per ſe magis meritorius, & quo magis eſt intenſus, eo magis eſt meritorius; ergo, &c.

105 Quæres 2. an ex præcepto actus interioris dilectionis Dei oriatur obligatio ad aliquem actum externum erga Deum? Hæc difficultas ab alijs ſic proponitur. An detur præceptum de aliquo actu externo erga Deum? Certum eſt, præceptum dilectionis obligare ad actũ externum ſaltem remotè, per modum quaſi operantis, quo modo omnia dependent à charitate, ad eamque pertinent; omnia namque præcepta ad conſeruandam charitatem ordinantur, in eaque radicantur. Colligitur ex illo Chriſti D. Ioan. 14. *Qui non diligit me, ſermones meos non ſeruat.* Difficultas eſt, an ex præcepto interioris dilectionis oriatur obligatio ad aliquem actum externum, quod ſit proximè, & immediatè quaſi ſignum actus interioris, & ſit quaſi quædam amicitia exterior, ſeu actus exterior dilectionis. Reſp. affirmatiuè, licet fortè hoc rarò contingat. Ratio eſt, quia ſicut humana amicitia, quæ eſt hominis ad hominem requirit aliquando aliquem actum externum, aliquod opus externum, aliquod ſignũ externum, quod ſit interioris amicitiæ proteſtatiuum, & veluti amicitia quædã exterior, quod ſignum ſupra diuiſimus in generale, & ſpeciale, ſeu particulare: illud exhibetur omnibus, & nullus ab eo excipi poteſt, & particulare, quod non eſt omnibus debitum, ſed ſolet amicis exhiberi; ita reſpectu Dei debẽt aliquando exhiberi quædam exterioris amicitiæ ſigna, proteſtatiua interioris amicitiæ, ſeu dilectionis internæ, vt ſunt ſigna affectus, & deuotionis vt eſt oſculari crucifixum, alijſuè ſignis aut verbis internum affectum exprimendo.

§. II *Explicantur aliqua difficultates pro complemento materiæ præcedentis.*

106 Prima difficultas eſt, an conuenienter mandetur, quod Deus ex toto corde diligatur. Hanc difficultatem proponit S. Doctor *hoc loco art. 4.* & reſpondet affirmatiuè, quod ſic probat; *Cum præcepta dentur de actibus virtutum, hoc modo aliquis actus cadit ſub præcepto ſecundum quod eſt actus virtutis. Requiritur autem ad actum virtutis, non ſolum quod cadat ſuper debitam materiam, ſed etiam quod veſtiatur debitis circumſtantijs, quibus ſit proportionatus tali materiæ. Deus eſt diligendus ſicut finis vltimus ad quem omnia ſunt referenda: & ideo totalitas quædam fuit deſignanda circa præceptum de dilectione Dei.* Pro quo nota, quod voluntas noſtra dicitur cor, quia ſicut cor, vt docet Ariſt. 3. *de pactis animali cap. 4.* eſt principium omnium motuum, & actionum corporalium, ita voluntas eſt principium omnium actionum humanarũ. Non enim dari poteſt virtus, aut vitiũ, meri-

Digitized by Google

meritum, aut demeritum, niſi à voluntate procedat. Vnde idem Ariſt. 1. *Ethic.* 7. collocat fælicitatem in operatione libera, quæ eſt ſecundum virtutem. Diligere ergo Deum ex toto corde, eſt idem ac diligere Deum ex tota voluntate, quod tunc facit voluntas quando diligit Deum vt vltimum finem, referendo ſe ipſam, & omnia ſibi ſubiecta in illum. Ideo autem ſoli præcepto dilectionis Dei apponitur, & congruit illa particula *ex toto corde ex tota anima, & ex totis viribus*, quia ſolus Deus eſt diligendus vt vltimus finis. Ad hoc facit illud;

Dimidium Rota, Rotam cum principe Roma.
Poſtulat à nobis diuinus cōditor Orbis.

Ideſt poſtulat à nobis *Cor*, quod ſignificatur in illis verbis *dimidiū Rota* quod eſt C. *Rotam*, quod eſt O. *cum principe Roma*, quod eſt R. Illa verba. *Ex tota anima, & ex totis viribus*, ſunt explicatiua præcedentium.

107 Secunda difficultas, an præceptum dilectionis Dei obliget in patria? Certum eſt, quod hoc præceptum perfectè impletur in patria, vt oſtendit S. Doctor *hic art. 6.* quoad hunc ſenſum quod præceptum quod imponitur in via, & ibi ſolum imperfectè impletur, & ſolum in via obligat, impletur in patria. Difficultas eſt, an re ipſa formalis obligatio huius præcepti currat in patria, quatenus ipſis beatis præcipiatur vt diligant Deum vltimum finem, & adhoc adſtringantur? De qua re duas inuenio ſententias. Prima dicit beatus obligari diligere Deum vltimum finem. Pro quo notant differentiam inter præceptum charitatis, & alia præcepta, quod alia præcepta finiuntur, & terminantur adepto fine; vnde adepta victoria, ceſſat obligatio pugnandi quam milites habebant. Subleuata pauperis miſeria ceſſat obligatio eleemoſinæ, quocumque modo ſubleuetur, &c. At præceptum charitatis obligat etiam adepto fine. In via obligat ad ponendum media pro acquiſitione finis. In patria obligat ad diligendum abſque vllo defectu finem iam acquiſitum. Quod autem actus charitatis in via ſit liber, eſt commune actibus omnium virtutum, quæ verſantur circa media. At in patria adepto iam fine per viſionem beatam manet totalitas modi pertinentis ad ſpeciem charitatis, ac proinde manet obligatio dilectionis.

108 Communis ſententia eſt, quod in patria adimpleatur quidem præceptum charitatis in via impoſitum, perfectè, non tamen ibi datur præceptum de dilectione Dei. Ratio clara eſt, quia præcepta imponuntur de actibus liberis non de neceſſarijs, ſed amor Dei beatificus eſt neceſſarius non tantum quoad ſpecificationem, ſed etiam quoad exercitium, ergo de illo vt ſic non datur præceptum. Actus namque charitatis in patria habet neceſſitatem connaturalē cum ipſa beatitudine, ac proinde non propriè præcipitur, niſi fortè nomen præcepti extendatur etiam ad motum, & quietem rerum naturalium, quas Deus mouet efficaciter ſuæ voluntatis imperio, dans illis inclinationem ad proprios fines, qua ratione lapis ſeruat præceptum Dei deſcendendo ad centrum, & in eo quieſcit, & in hoc ſenſu intelligitur prima ſententia.

109 Maior difficultas eſt, an de amore Dei prout terminatur ad proximum, ſeu vt eſt ratio diligendi proximum, qua ratione eſt liber, & etiam vt eſt ratio volendi media aliqua vel ipſis beatis, vel alijs, qua etiam ratione eſt liber, detur præceptum? Certum eſt, quod beati liberè nos diligunt, liberè pro nobis orant, liberè pro nobis aliqua petunt; licet in hoc non mereantur, ſicut erat meritoria dilectio Chriſti D. non ſolum qua nos diligebat, ſed etiam qua diligebat Deum vt eſt ratio diligēdi creaturas, vt vita comite dicemus 3. *p.* Difficultas ergo eſt, an de illa dilectione vt libera detur præceptum? Reſp. poſſe quidem dari, cum actio libera poſſit eſſe præcepti materia. An autem de facto detur, neſcimus. Cum enim præ-

cepta dentur ad inclinandam voluntatem in bonum cum quadam firmitate, & immobilitate, & beati voluntas ſit in bono firmata, non videtur quomodo præcepto adſtringatur. Ex alia parte voluntas Chriſti D. erat in bono omnino firmata, vt nullo modo deficere poſſet, & tamen fuit illi impoſitum præceptum de morte, vt 3. p. Deo dante dicemus cum D. Thoma; ergo licet voluntas beata ſit in bono firmata, adhoc poterit præcepto muniri. Reſponderi poſſet eſſe diuerſam rationem. Nam Chriſto D. non fuit impoſitum præceptum mortis, vt per illud eius voluntas firmaretur in bono, ſed vt haberet occaſionem maioris meriti per exercitium formalis obedientiæ. At beati cum ſint extra ſtatum meriti, hunc finem opus non habent impoſitione præcepti.

110 Tertia difficultas, an præceptum dilectionis poſſit in hac vita impleri? Omnes conueniunt quod hoc præceptum non poſſit naturæ viribus impleri, vt definitum fuit contra Pelagianos in Concil. Arauſicano 2. *can.* 25. & in Concil. Meliuet. *can.* 4. & 5. & in Concil. Affricano *cap.* 3. 4. & 5. Et ratio eſt euidens, quia cum hoc præceptum ſit de diligendo Deo non ſolum auctore naturali verum etiam ſupernaturali, naturæ viribus impleri non poteſt, cum vires naturæ ad ſupernaturalia non pertingant. Neque dilectio Dei auctoris naturæ impleri poteſt naturæ viribus ab homine non exiſtente in gratia, cum non poſſit homo auerſus à Deo per peccatum tum vt ab auctore naturali, tum vt ab auctore ſupernaturali, conuerti in Deum tantum vt naturæ auctorem.

111 Difficultas præſens eſt an poſſit impleri viribus gratiæ? Negant Lutherus *in lib. de captiuit. chriſt.* Philippus Malenct. *in apolog. de dilectione Dei, & impletione legis*, & alij noſtri tẽporis hæretici; quorũ potiſſima ratio eſt, quia cõcupiſcentia carnis remanet in baptizatis, & in omnibus iuſtis; ſed motus concupiſcentiæ eſt formaliter peccatum, probibitum illo præcepto. *Non concupiſces*, ac proinde impediet præcepti dilectionis adimpletionem; ergo, &c.

112 Veritas catholica ſequenti concl. explicatur. *Homo in hac vita media gratia, & auxilio Dei, poteſt adimplere præceptum dilectionis Dei, ac proinde quæcumque alia mandata, quæ ab ipſo dependent, modo ſupra explicato.* Hæc concl. eſt de fide. Colligitur ex illo Ioã. 14. *Si diligitis me, mandata mea ſeruate.* Et ex illo Matt. 22. *Diliges Dominum Deum tuum*, &c. Cum enim Chriſtus D. non præceperit impoſſibilia, quia ad impoſſibile nemo tenetur, vt etiam ex humanis, ciuilibuſque legibus habetur vt *l. ſi quis in graui. ff. ad Syllan. l. ſi ſtipuler, ff. de verb. obligat. l. Paulus, ff. quæ ſent. ſine appellat. reſcin. l. impoſſibilium, ff. de regul. iur. Inſtit. §. impoſſibilis, de hæred. inſtit.* Idem habetur lege canonica *cap. nemo poteſt, de reg. iur. in 6.* Vnde 1. Ioan. 5. dicitur. *Hæc eſt enim charitas Dei, vt mandata eius cuſtodiamus, & mandata eius grauia non ſunt, quoniam omne, quod natus eſt ex Deo, vincit mundum.* Quo nihil clarius. Et Deuter. 3. dicitur de hoc præcepto dilectionis. *Mãdatum hoc, quod ego præcipio tibi bodie, non ſupra te eſt, neque procul poſitum, neque in cœlo ſitum, vt poſſis dicere, quis noſtrum valet ad cœlum aſcendere, vt deferat illud ad nos, vt audiamus, atque opere compleamus? ſed iuxta te eſt ſermo valde, in ore tuo, & in Corde tuo vt facias illum.* Rationẽ fundamentalẽ tradit S. P. Aug. *ſerm. 61. de temp.* quod non poteſt Deus præcipere impoſſibile, quia iuſtus eſt, neque poteſt aliquem condemnare propter id quod vitare non poteſt, quia pius eſt. Vnde homo non ſolum Dei gratia poteſt & hoc dilectionis præceptum ſeruare, ſed & omnia alia, imò etiã à peccatis reſurgere. Vnde optimè dicit idem S.P. Aug. in lib. ſententiarum, ſent. 44. *Lex tradita eſt vt gratia inquiratur, gratia data eſt vt lex obſeruetur.*

113 Ad fundamentum Lutheri, & ſequacium dicendum, quod concupiſcentia dicitur peccatum, quia ex peccato

Digitized by Google

cato eſt, ſcilicet originali, & ad peccatum inclinat, non tamen eſt in ſe formaliter peccatum, imò datur ad agonem, ad luctum, ad meritum, ad exercitium virtutum. Vnde non prohibetur concupiſcentia ſecundum ſe, ſed quatenus contra rationem mouetur ad prohibita, vt concupiſcendo rem alienam, vxorem alienam, &c. Addo, quod quando concupiſcentia eſt ſolum peccatum veniale, vt frequenter contingit, non impedit obſeruantiam dicti præcepti dilectionis, neque aliorum. Peccata namque venialia ſicut poſſunt ſtare cum gratia, & charitate, ita ſtare poſſunt cũ actibus eiuſdem charitatis, ac proinde cum dilectione Dei, & proximi, vt obſeruant D. Hierony. *lib.* 1. *Dialog.* D. Aug. *lib. de natura, & gratia cap.* 36. *& in enchir. cap.* 64. *& in lib. de Eccleſ. dogmat. cap.* 68. & eſt definitum in Concil. Meliuet. *cap.* 6. 7. *&* 8. In Affricano *can.* 81. *&* 82. & in Trident. *ſeſſ.* 6. *cap.* 11. *in decret. de iuſtificatione.*

114 Obijcit Lutherus illud 2. Cor. 3. *Non quod ſimus ſufficientes cogitare aliquid ex nobis quaſi ex nobis, ſed ſufficientia noſtra ex Deo eſt.* Et illud ad Philipp. 2. *Ipſe eſt qui operatur in nobis & velle, & perficere.* Ex quibus infert, quod licet Deus proponat nobis præceptum dilectionis, nos tamen non poſſumus illud ſeruare, ſed ſolus Deus eſt, qui illud implet in nobis. Reſp. quod cum præceptum ſit de actibus noſtris, debet per actus noſtros impleri, aliàs ſi Deus ipſe in nobis impleret, non nobis præceptum imponeretur; illi enim præceptum imponitur, qui præceptum poteſt obſeruare. Per illa autem loca nil aliud intelligitur niſi quod docet idẽ Apoſt. 1. Cor. 15. *Plus omnibus laboraui, non ego, ſed gratia Dei mecum.* Quaſi dicat non à me ipſo proprijs viribus, ſed Dei gratia, omnibus abondantius laboraui. Ex nobis ergo ſolis, ſeu ſolis viribus noſtris, non ſumus ſufficientes cogitare aliquid ex nobis quaſi ex nobis, quia noſtra ſufficientia eſt ex Dei gratia. Nam ad cogitanda ſupernaturalia indigemus Dei gratia ſupernaturali, & ad cogitandum naturalia in ordine ad finem ſupernaturalem, idigemus Dei gratia. Et ad cogitandum naturalia ſiſtendo ibi; indigemus motione, ſeu concurſu naturali, iuxta illud Chriſti D. *Sine me nihil poteſtis facere.* Per quæ intelligitur alius locus Apoſt. à Luthero relatus.

115 Quarta difficultas, an ordo charitatis cadat ſub præcepto? Ordo quatuor diligendorum ex charitate, in ſacra ſcriptura exprimitur, vt bene declarat S.D. *hac q.* 44. *art. vlt. ad* 2. vbi ſic inquit. *Cum mandatur, quod Deum ex toto corde diligamus, datur intelligi, quod Deũ ſuper omnia debemus diligere. Cum autem mandatur, quod aliquis diligat proximũ ſicut ſe ipſum, præfertur dilectio ſui ipſius dilectioni proximi. Similiter etiam cum mandatur* 1. *Ioan.* 3. *quod debeamus pro fratribus animam ponere, ideſt vitam corporalem, datur intelligi, quod proximũ plus debemus diligere, quàm corpus noſtrum. Similiter etiam cum mandatur ad Galat. vlt. quod maximè operemur bonum ad domeſticos fidei, &* 1. *ad Timoth.* 5. *vituperatur qui non habet curam ſuorum, datur intelligi, quod inter proximos, meliores, & magis propinquos, magis debemus diligere.* De hoc ergo ordine diligendorum dicit in corpore articuli, quod cadit ſub præcepto. Si enim habet. *Modus qui pertinet ad rationẽ virtuoſi actus, cadit ſub præcepto quod datur de actu virtutis. Ordo autem charitatis pertinet ad ipſam rationem virtutis, cum accipiatur ſecundum proportionem dilectionis ad diligibile.*

116 Pro huius difficultatis intelligentia ſciendum, quod de ordine charitatis loqui poſſumus ſecundum inteſionem actus, quatenus ſcilicet Deus debeat magis intensè diligi, quã nos metipſos; & nos quàm proximum, & de iſto ordine dicimus non dari præceptum, vt iam conſtat ex dictis *n.* 102. Nam quilibet actus veræ charitatis facit adhærere Deo vltimo fini, ac proinde per quemlibet actum charitatis adimpletur præceptum dilectionis. Tum quia ſola inten-

intenſio formæ non variat ſpeciem, ſed in præcepto dilectionis non præcipitur niſi dilectio in ſpecie; ergo non debet attendi intenſio. Aliàs qui modo diligit Deum vt quinque peccaret ſi poſtea diligat ſe ipſum vt ſex. Tum quia quando homo diligit ſe ipſum etiam diligit Deum ſaltem vt quo, cum ratio diligendi ſe, & proximum, ſit Deus.

117 Oppoſitum huius tenuit Adrianus *q.* 1. *de pœnit. art.* 2. *&* *quodlibet.* 5. *art.* 3. quatenus vult, quod teneamur diligere Deum intenſius quacumque alia re, & quod oppoſitum faciens, non ſatisfacit præcepto dilectionis. Vnde dicit, quod amor creaturæ poteſt eſſe tã intenſus, quod ſit peccatum mortale, quia tribuit creaturæ, quod ſoli creatori debetur; quod confirmat ex illo D. Hierony. *dicto lib.* 1. *contra Iouin.* & refertur à Gratiano cap. origo, 32. q. 4. *Ardentior amator vxoris, adulter eſt.* Et ex aliquibus ſacræ ſcripturæ locis, in quibus nihil contra nos, cum non loquãtur de intenſione amoris, ſed de appretiatione, & hoc modo adulter eſt ardentior amator vxoris, qui ſcilicet eam plus diligit appretiatiuè, quàm Deum.

118 Neque datur præceptum de ordine charitatis ex parte ipſius habitus; quia habitus ſecundum ſe non magis inclinat in vnum actum magis intenſum quam in alium; habitus namque ſecundum ſe inclinat æqualiter ad ſuos actus ſecundum eam intenſionem quàm in ſe habet, ac proinde ex parte habitus nullus eſt ordo intenſionis. Datur quidem ex parte habitus ordo prioris, & poſterioris inter actum primarium, & ſecundarium charitatis; ac proinde habitus charitatis primario reſpiciet Deum, deinde ſe ipſum, & proximum, de quo nulla poteſt eſſe difficultas, vt conſtat ex teſtimonio relato D. Thomæ.

119 Id ergo de quo poteſt eſſe aliqua difficultas eſt, an detur præceptum ordinis charitatis in ordine ad actus aliarum virtutum quando ſunt in præcepto, an ſcilicet tunc debeat ſeruari ordo qui oritur ex propria ratione charitatis ſecundum proportionem diligentis ad diligibile. Reſp. affirmatiuè, aliàs amitteretur charitas. Exemplo declaratur, demus, quod Pater meus ſit in extrema neceſſitate ſimul cum aliquo extraneo, licet enim tunc charitas indifferenter, & ſecundum ſe obliget ad ſubueniendum vtrique quando poſſum, tamen ſi non poſſum niſi vni ſuccurrere, teneor ſuccurrere meo Patri, alias peccarem mortaliter. Quia licet charitas ſecundũ ſe, ęquè imperet miſeriæ vtriuſque ſubleuamen, tamen quando non poſſum vtrumque ſubleuare, imperat vt ſubleuem Patrem, quippe qui eſt mihi coniunctio, & illi magis debeo quam extraneo.

120 M. Bannes hoc loco art. vltimo in fine, notat, quod ad tollẽdos ſcrupulos in hac materia duo documenta ſeruanda ſunt. Primum, quod nunquam ordo charitatis eſt in præcepto, niſi quãdo; & quatenus actio ipſa, & operatio eſt in pręcepto. Secundum, quod tunc oportet talem ordinem nobis cõſtare, vt ſeruari poſſit. Sæpè namque contingit rem eſſe dubiam quiſnam ordo ſeruari debeat, & tunc homo poterit abſque ſcrupulo quam partem voluerit obſeruare. In alijs autem euentibus vbi nõ eſt præceptum exercendi aliquem actum ſtudioſum erga proximum, non erit peccatum ſaltem mortale, quod quis exerceat actum illud ad benefaciendum aut magis benefaciendum vni, quam alteri, vt minus coniuncto, quam magis coniuncto; amico, quàm Patri.

DISPV-

Digitized by Google

DISPVTATIO XXVI.

IN QVES. XLV. D. THOMAE.

De dono ſapientiæ.

1 QVIA ſapientiæ donum, vt notat S. Doctor in proœmio huius q. pertinet ad charitatem, ideo poſt ea, quæ ad charitatem, pertinent conſecutiuè, agit de dono ſapientiæ, quod ad charitatem pertinet præſuppoſitiuè, ſcilicet tanquam regula regulans, & dirigens eandem charitatem. Quæſtione poſtea ſeq. agit de vitio huic dono oppoſito, ſcilicet de ſtultitia, & hoc modo perſoluit omnia, quæ ad charitatem pertinent.

2 In primo ergo articulo quærit, an ſapientia debeat inter dona Spiritus S. comprobari, & reſpondet affirmatiuè, cum non niſi ex infuſione Spiritus S. habeatur. Hoc donum præſupponit fidem vt docet ad ſecundum. In 2. art. inquirit ex ſapientia, & in intellectu, vt in ſubiecto, & dicit quod cauſam ſupponit in voluntate, licet eſſentiam habeat in intellectu. In 3. art. dicit, quod ſapientia ſecundum quod eſt donum, non ſolum eſt ſpeculatiua, ſed etiam practica. In art. 4. oſtendit, quod ſapientia ſecundũ quod eſt donum non poteſt eſſe ſine gratia. In art. 5. petit, an ſapientia ſit in omnibus habentibus gratiam, & duo dicit. Primum, quod donum ſapientiæ quantum attinet ad rectum iudicium in contemplatione diuinorum, & ordinatione rerum humanarum, prout neceſse eſt vnicuique ad ſalutem, inuenitur in omnibus in gratia exiſtentibus. Secundũ, quod donum ſapientiæ quantum ad contemplationem diuinorum, ſecundum altiora quędam myſteria, quæ quidam cognoſcunt, & alijs manifeſtare poſſunt, & ſimiliter quantum ad directionem humanarum rerum, ſecundum quod aliqui poſſunt alios ordinare ſeu dirigere in vita ſpirituali, non eſt in omnibus habentibus gratiam, ſed magis pertinet ad gratias gratis datas. In art. 6. quærit an ſeptima beatitudo, qua in Euangelio pacifici dicuntur beati, pertineat ad donum ſapientiæ, & reſpondet affirmatiuè tum quantum ad meritum, tum quantum ad præmium de quibus ſit.

DVBIVM I.

De nomine, & definitione ſapientiæ, deque illius diuiſione.

3 QVantum ad nomen, ſapientia deriuatur à verbo *ſapio*, quod eſt guſtu ſaporem rei apprehendo, ac diſcerno. Qui enim rem guſtat, & eius ſaporem non percipit, dicitur non poſſe ſapere. A guſtu transfertur ad animam, vt animæ ſapientia ſit quidam animæ guſtus, ſecundum quam rationem ſapientia dicitur *ſapida ſcientia*, qui enim conſequitur plenam alicuius rei cognitionem, quendam quaſi ſpiritualem ſaporem percipit, qui non percipitur in ſimplici, & nuda quadam rei notitia. Hinc Ariſtoteles vt in 1. 2. vidimus, poſuit naturalem hominis beatitudinem in exercitio ſapientiæ, ſeu contemplationis altiſſimarũ cauſarum, ſcilicet Dei naturæ auctoris, & intelligentiarum.

Sapien-

4 Sapientia in communi eſt: *Rerum diuinarum, & humanarum, cauſarumque quibus hæ res continentur, ſcientia.* Calep. ex Cicerone. Pro quo nota, quod modus cognoſcendi iſtas res eſt duplex. Primus eſt per lumen naturale intellectus, multorum annorum exercitatione ad ſapientiæ acquiſitionem elaborantis. Vnde naſcitur ſapientiæ virtus, quæ eſt vna ex virtutibus intellectualibus. Secũdus, eſt per lumen ſupernaturale, & diuinum, quo hominis intellectus illuminatur, vt cognoſcat Deum, qui eſt prima, & vniuerſalis cauſa omnium rerum eoque ſic cognito ſine longa exercitatione poteſt venire in veram cognitionem rerum diuinarum, & humanarum. Prior eſt ſapientia Philoſophorum, de qua poſtea aliquid dicemus. Secunda eſt ſapientia Chriſtianorum. Illa eſt imperfecta, hæc perfecta.

5 Vera, & perfecta ſapientia Chriſtianorum definitur, quod ſit: *Donum Spiritus S. menti hominis infuſum, ad rectè iudicandum de his, quæ per virtutem fidei cognoſcit de Deo, eiuſque voluntate, & præceptis.* Pro quo nota quod dona ſunt habitus ſupernaturales, perficientes hominem, vt promptè ſequatur inſtinctum Spiritus S. ſicut enim virtutes morales perficiunt vires appetentes, vt faciliùs obediant rationis imperio; ita dona à Deo infunduntur, vt ratio faciliùs moueatur, & obediat imperio, ſeu inſtinctu Spiritus Sancti. Hæc dona ſunt ſeptem ſcilicet: *Sapientia, intellectus, conſilium, fortitudo, ſcientia, pietas, & timor Domini.* Iſaiæ 11. & D. Thomas 1.2.q.68. art.4.

6 Hæc dona propter numerum ſeptenarium ſignificant plenitudinẽ ſanctitatis gratiæ, & donorum Dei. Etenim per illa totus homo interior ita perficitur, vt nullum aliud donum debeat poſtulare ſed in illis proficere. Sapientia perficit rationem, vt veritatem diuinorum myſteriorum, quæ fide apprehenſa, vel ſunt apprehendenda, rectè poſſit diſcernere, & ab erroribus contrarijs ſecernere. Donum intellectus perficit rationem, vt quæ per donum ſapientiæ didicit, inuenit eſſe credenda, ſperanda inquirenda, diligenda facilè apprehendat. Donum fortitudinis addit cœteris omnibus promptitudinem, firmitatem, conſtantiam, & quoddam robur contra timorem periculorum. Donum ſcientiæ inſtruit intellectum ad cognoſcendum in rebus, actionibuſque humanis omnia quæ virum ſanctum, & perfectum de his ſcire oportet, & expedit. Donum pietatis dirigit hominem in omnibus, quæ ipſi agenda ſunt cum proximis ſuis, ideſt cum hominibus, vt cum Apoſtolo omnia fiat omnibus: nemini noceat, & omnibus proſit. Donum timoris perficit voluntatem, vt Deum nec verbo, nec cogitatione, nec facto offendat, & nullatenus ab eo declinet, ſed in eius cultu, & ſeruitio ſolicitè perſeueret.

7 Maxima eſt horum donorum neceſſitas, & præſertim ſapientiæ. Pro quo ſciendum, quod Deus O. M. hominem non ſolùm condidit, ſed ad finem ſupernaturalem eleuauit, vt ſcilicet poſt huius vitæ curſum perueniat ad participationem bonorum ſupernaturalium in Regno Cœlorum. Sed quia hoc non fit ſubito, ſed medijs actionibus, ac meritis, quæ illis incomparabilibus bonis reſpondeant: Deus varia auxilia largitus eſt homini, vt iſtiuſmodi actiones, & merita ſibi in hac vita fœliciter comparare poſſit. Vnde ei dedit mentem intelligibilem, cuius ductu ea quæ ad humanas actiones pertineat, præſtare poſſit. Indidit eidem menti aptitudinem ad recipiendum ſupernaturalem influxum, quo res ſupernaturales cognoſceret, & conſectaretur: quocirca ſi infundit virtutes Theologicas, ſcilicet fidem, ſpem, & charitatem. Sed quia in his virtutibus donec homo hic viuit, quædam inuenitur imperfectio, quoniam ex parte cognoſcimus, & ex parte diligimus, propter ea infudit illi dona Spiritus S. quibus perficeretur, & à Spiritu Sancto moueretur ad opera perfectiora, vt ſic nihil ei deeſſet ad actiones perfectiores eliciendas, vt ſic dignior reddatur ſocietati Dei, & omnium Sanctorum in cœlis.

Quod

Digitized by Google

Quod maximè præſtat per donum ſapientiæ quo ſancti viri diriguntur in oratione, & contemplatione.

8 Cæterum quia proprium eſt ſapientiæ adhærere vltimo fini tanquam summo, & maximo bono, ideo in Sacra Scriptura etiam illi ſapientes nominantur, qui in alijs rebus ſuum vltimum finem conſtituunt. Hinc datur *Sapientia huius mundi*, ſeu terrena, & eſt illorum hominum, qui in rerum humanarum peruestigatione, & vſu, toti ſunt, totamque vitam degunt. Datur etiam *ſapientia animalis*, & eſt eorum hominum, qui in corporis delicijs, omnem ſuam ſtatuūt delectationem. Datur *ſapientia Diaboli*, ſeu diabolica, & eſt illorum, qui iniquè volunt præeſſe, & alijs dominari in hoc mundo. Sicut enim Diabolus peccauit quia præeſſe optauit, & continuò peccat quia præeſſe cupit iuxta illud. *Superbia eorum, qui te oderunt aſcēdit ſemper*; peccat etiam, quia continuo ſtudet trahere homines in ſuam partem. Sic illi qui iniquè præeſſe volunt, curant pro poſſe trahere alios in ſuam partem, promiſſis, blanditijs, fauoribus, &c. de huiuſmodi ſapientia dicitur pſal. 106. *Omnis ſapientia eorum deuorata eſt.* Et Apoſt. 1. Cor. 1. refert locum Iſaię 2. dicens: *Scriptum eſt enim perdam ſapientiam ſapientium, & prudentiam, prudentium reprobabo. Vbi ſapiens? vbi Scriba? vbi conquiſitor huius ſaeculi? Nonne ſtultam fecit Deus ſapientiam huius mundi, &c.*

DVBIVM II.

An Sapientia ſit donum Spiritus S. à fide diſtinctum.

9 SApientiam eſſe donum Spiritus S. colligitur ex dictis dubio præcedenti, & optimè probat S. Doct. *art.* 1. *præſentis quaſtionis* 45. vbi ſic habet. *Ad ſapientem pertinet conſiderare cauſam altiſſimam, per quam certiſſimè de alijs iudicatur, & ſecundum quam omnia ordinari oportet. Cauſa autem altiſſima dupliciter accipi poteſt. Vel ſimpliciter, vel in aliquo genere. Ille ergo qui cognoſcit cauſam altiſſimam in aliquo genere, & per eam poteſt de omnibus quæ ſunt illius generis iudicare, & ordinare, dicitur eſſe ſapiens in illo genere, vt in medicina, & architectura, ſecundū illud 1. ad Cor. 3. vt ſapiens architectus fundamentum poſuit. Ille autem qui cognoſcit cauſam altiſſimam ſimpliciter, quæ eſt Deus, dicitur ſapiens ſimpliciter, in quantum per regulas diuinas, omnia poteſt iudicare, & ordinare. Huiuſmodi autem iudicium conſequitur homo per Spiritum S. ſecundum illud 1. ad Cor. 2. ſpiritualis iudicat omnia; quia ſicut ibidem dicitur, Spiritus omnia ſcrutatur, etiam profunda Dei. Vnde manifeſtum eſt quod ſapientia eſt donum Spiritus Sancti.*

10 Declarat autem S. Doctor ad 1. quod non quæcumque ſapientia eſt donum Spiritus S. ſed illa ſola quæ reſpicit bonum ſimpliciter, quæ conſiderat cauſam altiſſimam non in aliquo determinato genere, ſed vniuerſaliſſimam, & in omni genere, quæ eſt Deus, non ſolum vt eſt auctor naturæ, ſed potiſſimè vt eſt auctor gratiæ. Qui enim ſolum Deum ſibi vt finem præſtituit, ad eumque omnia ſua dirigit, facilè à Spiritu S. mouetur ad diuina, diuinaque patitur, & ſentit. At qui ſibi præſtituit in bonis externis, & terrenis dicitur ſapiens ſapientia terrena. Qui ſibi finem præſtituit in bonis corporalibus, vocatur ſapiens ſapiētia animali. Et qui ſibi præſtituit finem in aliqua excellentia, vt in honoribus, dignitatibus, prælaturis, &c. vocatur ſapiens ſapientia diabolica, propter imitationem ſuperbiæ diaboli, de quo dicitur Iob 41. *Ipſe eſt Rex ſuper omnes filios ſuperbiæ.*

11 Sed dices, quia vt dicitur Iob 28. *Timor Domini ipſa eſt ſapientia, & recedere à mala intelligentia*, & Septuaginta legunt. *Ecce pietas ipſa eſt Sapientia*; ergo ſi timor Domini, & pietas ſunt ſapientia, ſequitur quod ipſa ſapientia nō ſit donum ſpeciale, à timore, & pietate diſtinctum. Reſp. cū D. Thoma *hic art.* 1. *ad* 3. quod pietas dicitur ſapientia, quia ſa-

ſapientiam manifeſtat. Sicut enim pietas pertinens ad cultum Dei manifeſtat fidem, in quantum per cultum Dei, fidẽ proteſtamur, ita etiam, quia vera pietas manifeſtat chriſtianam ſapientiam, ideo pietas dicitur ſapientia. Eodem modo timor dicitur ſapientia, quia eam manifeſtat. Qui namque Deum timet, oſtendit, quod habet rectum iudicium de rebus diuinis, & humanis.

12 Quantum ad ſecundum, an ſapientia diſtinguatur à fide, eſt difficultas non leuis, de qua D. Thomas obſcurè loquitur, ſic enim habet hic art. 1. ad 2. *Sapientia quæ ponitur donum Spiritus S. differt ab ea, quæ ponitur virtus intellectualis acquiſita. Nam illa acquiritur ſtudio humano hæc autem eſt deſurſum deſcendens, vt dicitur Iacobi 3. Similiter & differt à fide. Nam fides aſſentit veritati diuinæ ſecundum ſe ipſam. Sed iudicium, quod eſt ſecundum veritatem diuinam pertinet ad donum ſapientiæ. Et ideo donum ſapientiæ præſupponit fidem; quia vnuſquiſque bene iudicat, quod cognoſcit, vt dicitur in 1. Ethic.* Vbi vt vides per D. Thomam, ſapientia differt à fide, quia fides aſſentit veritati diuinæ ſecundum ſe, & ſapientia eſt quoddam iudicium veritatis diuinæ, in quo non videtur poni diſtinctio, nam etiam fides eſt iudiciũ veritatis diuinæ, vt ſupra vidimus, non enim fides eſt ſimplex intellectus apprehenſio rerum diuinarum, neque diſcurſus, ſed eſt iudicium. Si ergo etiam ſapientia eſt iudicium diuinæ veritatis, ſequitur quod à fide non diſtinguatur.

13 Hanc difficultatem vidit Caietanus hoc loco, inquirens hãc differentiam; nam vel differentia iſta conſiſtit inter actum aſſenſus, & actum iudicij; vel inter rem, & rem de qua eſt aſſenſus & iudicium. Non inter rem, & rem de qua eſt aſſenſus, & iudicium, quia obiectum, ſeu res de qua eſt fides, & ſapientia, eſt diuina veritas, vt etiam conſtat ex illis verbis articuli: *Iudicium quod eſt ſecundum veritatem diuinam.* Tũ quia tam fides, quam ſapientia ſunt iudicium primariò de diuina veritate, ſecundariò de alijs. Neque differentia conſiſtere poteſt inter actum aſſenſus, & actum iudicij, quia in ratione aſſenſus importatur iudicium, & in ratione iudicij importatur aſſenſus.

14 Reſpondet Caiet. quod differentia inter fidem, & ſapientiam deſumitur ex differentia inter aſſenſum, & iudiciũ, vt ponit S. Doctor in verbis relatis *n.* 12. Quia aſſenſus eſt determinatio ad alteram contradictionis partem. Qui enim aſſentit alicui affirmationi, vel negationi, ſiue ex euidentia rei, ſiue ex auctoritate dicentis, ſiue ex ſignis, ex hoc dicitur aſſentire, quod ſeipſum determinat ad talem partem. At iudicium eſt determinatio rei, vt eſt, vel vt eſſe debet. Ex hoc enim aliquid dicitur iudicare aliquid, quia determinat illud ſic eſſe, vel ſic debere eſſe. Et licet vtrumque alterum inferat, quia qui ſeipſum determinat ad alteram partem, determinat illam eſſe; & è contra, determinans aliquid ſic eſſe, determinat ſe ad illam partem. Tamen formaliter differunt modo dicto. Vnde aſſenſus videtur prior natura iudicio. Et poteſt aſſignari ſignum differentiæ iam dictæ, quia videmus, quod neſcientes determinare, quænam pars cõtradictionis ſit vera in aliqua materia, abſtinent à iudicio. Et cum hoc determinantes ſe ad vnam partem, credant illam, dant intelligi, quod aliud ſit iudicare, & aliud aſſentire. Tum quia dum audimus bellorum, aut quorumcumque geſtorum hiſtorias, credere nos fatemur, non iudicare, tanquam nos determinamus ad narrata, non narrata cauſa. Quod autem aſſenſus ſit prior iudicio, ac proinde fides ſapientia, hac ratione oſtendit Caiet. quia qualiter vnuſquiſque affectus eſt, taliter iudicat de re, vt patet in guſtu febricitantis. Igitur inter fidem, & ſapientiam hæc eſt differẽtia, quod fides primò eſt aſſenſus, deinde iudicium. At ſapientia primò eſt iudicium, deinde eſt aſſenſus. Et ſic qui per fidem percipit diuina, & credit Deũ v.g. eſſe trinum, & vnum, per donum ſapientiæ ſecundum cauſas altiſſimas iudicat

dicat

dicat eſſe abſtinendũ ab idolatria, quia nil coli debet niſi ſit ſumma bonitas, infinita, &c. quæ in ſolo Deo Trino, & Vno reperitur. Qui per fidem credit, quod ſumma bonitas eſt digna omni amore, & quod nullo modo debeat offendi, per donum ſapientiæ iudicat, quod debeant eius præcepta ſeruari, ac proinde quod debeant parentes honorari, quod nullus debeat occidi, & hoc iudicium regulatur per cauſas altiſſimas, ſcilicet ſummæ, & infinitæ bonitatis Dei, &c. Aliam differentiam habes ex dictis, quod fides cum ſit virtus Theologica datur per ſe primò ad aſſentiendum reuelatis, & donum ſapiẽtiæ datur per ſe primò ad diſponendum intellectum, vt à Spiritu S. moueatur ad iudicandum de dictis reuelatis in ordine ad rectam operationẽ circa illa.

DVBIVM III.

Vbi ſapientia ſit tanquam in ſubiecto, & quinam ſint potiſsimi actus illius.

15 HOc dubium mouet S. Doctor hoc loco *art.* 2. vbi docet, quod ſapientia quæ eſt donum Spiritus S. habet cauſam in voluntate, ſcilicet charitatem, ſed eſſentiam habet in intellectu, cum eius actus ſit rectè iudicare. Quod eſſentiam habeat in intellectu, conſtat ex ijs, quæ docet idẽ S. Doctor in eodem articulo, nam ſapientia importat quandam rectitudinem iudicij circa res diuinas. Rectitudo autem iudicij poteſt contingere dupliciter. Primò ſecundum perfectum vſum rationis. Secundò propter quandam connaturalitatem ad ea, de quibus eſt iam iudicãdum. Quemadmodum de his, quæ ad caſtitatem pertinent, per rationis inquiſitionem rectè iudicat ille, qui ſcientiã moralem adeptus eſt. At per quandam connaturalitatem ad ipſam caſtitatem, rectè iudicat ille, qui habet habitum caſtitatis. Pariformiter circa res diuinas duplex iudicium haberi poteſt; vnum ex ratione inquiſitionis, & hoc iudiciũ pertinet ad ſapientiam, quæ eſt virtus intellectualis infuſa. Vt enim in 1. 2. diximus, omnibus virtutibus moralibus, aut intellectualibus acquiſitis, quæ procedunt ex principijs naturalibus, & verſantur circa materiam naturalem, & ex motiuo naturali, correſpondent virtutes infuſæ, quæ vel verſantur circa eandem materiam, circa quam verſantur acquiſitæ, licet ex motiuo ſupernaturali. Vel verſantur circa aliam materiam diuerſi Ordinis, vt contingit in ſapientia. Nam ſapientia acquiſita verſatur circa Deum & res diuinas, vt pertinent ad ordinem naturalem. At ſapientia, quæ eſt virtus infuſa, verſatur circa res diuinas vt pertinent ad ordinem ſupernaturalem medio iudicio quod inquiſitioni innititur.

16 Hinc obitèr intelliges, quod docent Doctores myſtici, quod ſcilicet datur quædam contemplatio ſupernaturalis quam media diuina gratia homo poteſt acquirere; in qua homo non ſe habet paſſiuè tantùm, ſed maximè actiuè. At in illa, quæ regulatur dono ſapientiæ homo magis paſſiuè ſe habet, quam actiuè. Per ſapientiam namque virtutem prius homo verſatur circa diuina per quandam inquiſitionem, deinde ſiſtit in quodam diuinorum iudicio, quo diuina quaſi intuetur, obſeruat, videt.

17 Cœterum iudicium doni ſapiẽtiæ non eſt per inquiſitionem, ſed per quandam quaſi connaturalitatem, in quo potius homo paſsiuè ſe habet, quã actiuè, quod S. Doctor confirmat ex D. Dioniſ. 2. *de diuin. nomin.* vbi dicit, quod *Ierotheus erat perfectus in diuinis, non ſolum diſcens, ſed patiens diuina.* Per hoc namque donum diuiniſſimum regulatur ſupernaturalis contemplatio in qua homo magis paſſiuè, quam actiuè ſe habet.

18 Intereſt inter ſapientiam, quæ eſt virtus intellectualis infuſa, & ſapientiam quæ eſt donum Spiritus S. quod ſapientia virtus iuuat intellectum, & confortat, vt rectè iudicet de rebus diuinis

Digitized by Google

per quamdam inquiſitionem, ſeu ſecundumeiuſdem intellectus inquiſitionem, meditationem, & diſcurſum. At vt eſt donum Spiritus S. iuuat, confortat, & eleuat intellectum vt iudicet de rebus diuinis ſecundum quamdam connaturalitatem, ſeu ſecundum quandam experientiam quæ naſcitur ex charitate Dei, quam experientiam S. Doctor vocat connaturalitatem Dei, quia medio hoc dono, modo quodam particulari viri ſancti, & animę contemplatiuæ eleuantur ad quandam connaturalitatem cum Deo, de qua tractant Doctores myſtici, & mea ſeraphica mater Thereſia in ſuis libris diuinis, qui à Sancta Eccleſia dicuntur continere doctrinam cœleſtem, cum in eius oratione dicitur, vt *cœleſtis eius doctrinæ pabulo nutriamur, & piæ deuotionis erudiamur affectu*.

19 Ex ijs colliges, quomodo verũ ſit quod docet S. Doctor, quod donum ſapientiæ eſt in voluntate quantum ad cauſam, ſcilicet charitatem, quia illa connaturalitas iudicij, ſeu illa experientia diuinorum naſcitur ex charitate. Dũ enim anima feruet charitate, quendam quaſi ſaporem diuinorum percipit, cuius dulcor redundans in intellectum excitat donum ſapientiæ ad rectè iudicandum de diuinis, quod magis explicat idem S. Doctor ad 1. vbi explicans locum ſanctiſſimi, & doctiſſimi P. Auguſtini *lib. de gratia noui teſtamenti*, vbi dicit quod *Sapientia eſt charitas Dei*, ſic dicit. *Auguſtinus loquitur de ſapientia quantum ad ſuam cauſam, ex qua etiam ſumitur nomen ſapientiæ, ſecundum quod ſaporem quendam importat*.

20 Sed dices, quod potentia intellectiua ſufficienter perficitur per donum intellectus, & per donum ſcientiæ; ergo fruſtra ponitur donum ſapientiæ. Antecedens probatur, nam donum intellectus, perficit intellectum in ordine ad diuina, & per cauſas altiſſimas; diuina namque ſunt quædam prima principia, per quæ donum intellectus regulatur, & iudicat. Et per donum ſcientiæ perficitur intellectus per cauſas ordinarias, ſeu inferiores, quæ ſunt res creatæ. Hoc argumentum ſic breuiter, & dilucidè reſoluit S. Doctor hic ad 3. dicens. *Intellectus habet duos actus, ſcilicet percipere, & iudicare: ad quorum primum ordinatur donum intellectus. Ad ſecundum autem ſecundum rationes diuinas, donum ſapientiæ, ſed ſecundum rationes humanas, donum ſcientiæ*.

21 Potiſſimi doni ſapientiæ actus ſunt duo. Prior eſt contemplari rationes, ſeu regulas diuinas, ſecundum quas poſſimus conſulere, & iudicare de rebus inferioribus. Secundus, eſt actus humanos dirigere; conſulendo ſecundum eaſdem regulas, quas contemplando didicimus. Vnde Apoſt. 1. Cor. 2. dicit. *Spiritualis omnia iudicat, & ipſe à nemine iudicatur*. Qui namque ſcientiam habet ex Deo, poteſt de omnibus rebus rectius iudicare, quàm vniuerſi Doctores & Philoſophi huius mundi, qui ſcientiam Dei non habent. Hinc rectè probat S. Doctor hic *art. 3.* ex D. Auguſt. 12. *de Trinit.* quod donum ſapientiæ non ſolùm eſt ſpeculatiuum, ſed etiam practicum. Sic enim dicit. *Superior pars rationis, ſapientiæ deputatur, inferior autem ſcientiæ. Superior ratio intendit rationibus ſupernis, ſcilicet diuinis, & conſpiciendis, & conſulendis. Conſpiciendis quidem, ſecundum quod diuina in ſe ipſis contemplatur. Conſulendis autem ſecundum quod per diuina iudicat, de humanis actibus, & per diuinas regulas dirigens actus humanos*. Primus actus eſt ſpeculatiuus; ſecundus eſt practicus.

§. *incidens, quomodo ſpiritus diſcernantur an ſint ex Deo, an ex Diabolo, aut ex malitia, ſeu conditione perſonæ.*

22 DVm dubium præcedens actu ſcriberem à quodam confeſſario monialium de præſenti difficultate interrogor. Res iſta valde frequens eſt de qua plura tradunt Doctores myſtici. Plura tradit mea ſeraphica Mater Sancta Thereſia, & meus V. P. F. Ioannes à Cru-

Digitized by Google

Cruce doctor verè myſticus in ſuis myſticis operibus. Item meus V. P. Ioannes à Ieſu Maria in ſua Theologia myſtica. Et nouiſſimè N. P. F. Philippus à Sanctiſſima Trinitate, nunc Præpoſitus Generalis N. Congregationis in ſua myſtica Theologia, quæ facilè videri poſſunt.

23 Cœterùm quia hoc loco fungor partibus Theologi, & commentatoris D. Thomæ licet omnibus poſtremus tum tempore, tum doctrina, & meritis, non alium adduco, ſicut neque alium oſtendi interroganti, niſi D. Thomam in omnibus, ſed maximè in hac re Angelicum, eiuſque inſignem Commẽtatorem Caietanum, poſt D. Thomam ingeniorum fænicem. D. ergo Thomas infra q. 173. art. 3. in corpore, ſic loquitur. *Talis tamen alienatio à ſenſibus, non fit in Prophetis cum aliqua inordinatione naturæ, ſicut in arreptitijs, vel furioſis, ſed per aliquam cauſam ordinatam, vel naturalem, ſicut per ſomnium, vel ſpiritualem, ſicut per contemplationis vehementiam, ſicut de Petro legitur Act. 10. quod cum oraret in cœnaculo factus eſt in exceſſu mentis, vel virtute diuina rapiente, ſecundum illud Ezech. 1. Facta eſt ſuper eam manus Domini.* Et in ſolutione ad quartum ſic habet. *Spiritus Prophetarum dicuntur eſſe ſubiecti Prophetis quantum ad propheticam enunciationem, de qua ibi Apoſtolus loquitur, quia ſcilicet ex proprio ſenſu loquuntur ea quæ viderunt, non mente perturbata ſicut arreptitij, vt dixerunt Priſcilla, & Montanus, ſed in ipſa prophetica reuelatione potius ipſi ſubijciuntur ſpiritui prophetiæ, ideſt dono prophetico.*

24 Vbi Caietanus ſic habet. *Nota aureum verbum, diuinam conditionem ſcilicet talis alienatio à ſenſibus non fit in Prophetis cum aliqua inordinatione naturæ, & multò minus cum aliqua inordinatione honeſtatis, & moris. Spiritus enim S. qui auctor eſt alienationis requiſita ad prophetiam, ſicut & prophetiæ ipſius non eſt auctor deordinationis naturæ, aut moris; quoniam gratia ſecundum genus ſuum & naturam, & morem perficere, non deſtruere, minuere, aut violare, nata eſt. Et propterea alienatio à ſenſibus cum cordis ſaltu ſenſibiliter vehementi, cum deordinationem naturæ contineat, non eſt à Spiritu Sancto. Et ſimiliter ſi cum denudatione pudendarum partium fiat ex parte perſonæ alienatæ, niſi adeſſent operientes. Hoc enim & contra honeſtatem morum, & contra naturæ ordinem eſt: quoniam motus talis membrorum ad deordinationem naturæ ſpectaret, etiamſi nudatio pudendorum non eſſet nata ſequi. Vnde oportet aduertere in huiuſmodi alienationibus, ſi interueniat aliquid indecens, ſecundum motus intrinſecos, vel extrinſecos, ſiue ſit indecentia naturæ, ſiue indecentia moris: quoniam tunc non eſt alienatio prophetica, ſed infirmitatis, vel fictionis, vel illuſionis diabolicæ, aut naturaliter animalis ex nimia meditatione alicuius.*

25 Optimè etiam faciunt eiuſdem Caietani verba, quibus declarat reſponſionem D. Thomæ ad 4. ſic enim fatur. *In reſponſione ad 4. eiuſdem articuli collige & aliam conditionem veri Prophetæ quantum ad promulgationem prophetiæ, ſcilicet quod Spiritus Prophetarum ſubiecti ſunt eis, quoad hoc, ſcilicet quod non mente turbata, non quaſi acti ab alio, quaſi alius loquatur per eos, vt contingit in dæmoniacis, ſed ex proprio ſenſu, mente quieta, ſcientes quod loquuntur, dicunt ea quæ viderunt. Vnde habes quod tam alienati in ipſa alienatione loquentes, & poſtmodum neſcientes quid viderint, referunt ſe ad ea quæ dixerunt in alienatione poſiti: quam alienati denunciantes velint, nolint quæ vident non ſunt Prophetæ. Quoniam vtriuſque deeſt ſubiectum denunciationis. Et hoc ipſum indecens eſt, vt illi quos Deus docet, & illuminat ad Eccleſiæ ædificationem, irrationabili motu ſe habeant ad propalandam diuina myſteria. Et hic patet, quod perſonæ in extaſi poſita, loquentes in perſona Chriſti, vel alterius Sancti quaſi actæ ab illo, & non ex proprio ſenſu pronunciantes, aut ſeducuntur, aut ſeducunt. Et tamen mundus ſtultus miratur*

ſtupet,

Digitized by Google

ſtupet, adorat huiuſmodi verba, huiuſmodi actus, huiuſmodi perſonas: non aduertentes quod ſpiritus Prophetarum ſubiecti ſunt eis quoad promulgationem. Hæc Caietanus.

26 Ex iſta vtriuſque Thomæ elegantiſſima doctrina plura reſoluuntur. 1. Non bono ſpiritu proceſſiſſe quendã eſtaticum, nec eſtaſim fuiſſe à Deo, qui in eſtaſi plura, & mira dicebat tum de diuinis myſterijs, tum de rebus futuris, ſed quia poſt eſtaſim dictorum nõ recordabatur, vnum habebat qui omnia litteris mandabat, & dabat amicis legenda. Eſt namque indecens, quod illi quos Deus illuminat, docet, inſtruit, &c. ſtatim obliuiſcantur; verba namque Dei mente alta reponuntur, nec cadunt in terrã; quocirca qui minimum Dei verbum audiunt, nunquam obliuiſcuntur; verba namque Dei, ſunt verba vitæ æternæ.

27 Secundò, non bono ſpiritu ducebatur quædam monialis, quæ quot annis in die veneris Sãcti in meditatione Chriſti D. paſſionis adeo exardebat, quod ſanguinem ſudebat, & taliter ſudor diſponebatur, quod non ſolum in induſio apparebant ſigna inſtrumentorum paſſionis Chriſti, vt clauorum, coronæ ſpineæ, lanceæ, flagellorum, &c. ſe etiam partium pudendarum. Cum enim ſpiritus Dei, puriſſimus & mundiſſimus ſit, non poteſt eſſe auctor huiuſmodi immundicię, ſed huius auctor non poteſt eſſe niſi ſpiritus immundus.

28 Tertiò, neque bono ſpiritu agebatur quædam perſona, quæ in meditatione, & contemplatione diuinorum adeo exardebat, adeo extuabat, quod totum corpus inflamabatur, & maximè pudenda, quod etiam pollutionem ſuſtinebat, licet inuoluntariè, & inaduertenter, quia, vt dicebamus, ſpiritus Dei puriſſimus, & mundiſſimus eſt, ac proinde non niſi puriſſimum, & mundiſſimũ ardorem cauſare poteſt. Magiſtri ergo ſpiritus ſemper habeant præ oculis doctrinam traditam, quod nec eſtaſis, nec alienatio à ſenſibus, nec ardor ſpiritus, nec aliquid quod à Deo ſit, poteſt eſſe *cum aliqua inordinatione naturæ, & multo minus cum aliqua inordinatione honeſtatis, & moris.*

DVBIVM IV.

Quinam habeant, vel non habeant donum ſapientiæ.

29 SApientia donum in ſolis iuſtis, ſeu in ſolis habentibus gratiã eſſe poteſt, vt probat S. Doctor *art. 4.* non tamen in omnibus gratiam habentibus eſt æqualiter, vt docet idem S. Doctor art. 5. vt enim dicebamus, donum ſapientiæ importat quandam iudicij rectitudinem circa diuina, & conſpicienda, & conſulenda. Conſpicit quatenus ſapientia eſt contemplatiua, & conſulit quatenus eſt practica, & quantum ad vtrumque ſecundum diuerſos gradus communicatur. Aliqui namque ſolum ſortiuntur de recto iudicio tam in contemplatione diuinorum, quam etiam in ordinatione rerum humanarum ſecundum diuinas regulas, quantum eſt neceſſarium ad ſalutem, & hoc nulli deeſt in gratia exiſtenti. Si enim natura non deficit in neceſſarijs, multò minus gratia. Alij altiori gradu perficiuntur dono ſapientiæ, & quantum ad contemplationem diuinorum, cognoſcendo quædam myſteria, eaque taliter penetrando, & percipiendo, vt ea alijs queant manifeſtare. Et etiam quantum ad directionem humanorum ſecundum diuinas regulas, vt poſſint ſecundum eam non ſolum ſe ipſos, ſed etiam alios ordinare. Et iſte gradus ſapientiæ non eſt communis omnibus habentibus gratiã gratum facientem, cum magis pertineat ad gratias gratis datas, vt docet S. Doctor *d. art. 5. in fine corporis.*

30 Caietanus *hic art. 5.* mouet dubium, an donum ſapientiæ quantum ad contemplationem diuinorum, ſecundũ altiora quędam myſteria, quę aliqui cognoſcunt, vt alijs manifeſtare poſſint; & ſimiliter quantum ad directionẽ rerum

rum

rum humanarum, ſecundum quod aliqui poſſunt ordinare alios, & non eſt in omnibus habentibus gratiam, pertineat ad gratias gratis datas, vt docet S. Doctor *in dicto art. 5.* Ratio difficultatis eſt, quia donum ſapientiæ ſecundum totam latitudinem ſuæ perfectionis non poteſt eſſe ſine gratia gratum faciente; ac proinde non poteſt pertinere ad gratias gratis datas, quæ cum peccato mortali eſſe poſſunt, vt docet S. Doctor 1. 2. *q.* 111. *art.* 1. *ad vlt.*

31 Reſp. cum eodem Caiet. quod, vt alibi docuimus, ſapientia, ſcientia, &c. duplicem admittunt augmentationem, ſeu duobus modis augeri poſſunt, ſcilicet intenſiuè, & extenſiuè, ſeu ex parte ſubiecti, & ex parte obiecti. Augmẽtum intenſiuum ordinatur per ſe ad perfectionem habentis, vt magis cognoſcat diuina myſteria, magis illa penetret, magiſque Deo vniatur, & in ordine ad eum perficiatur; ac proinde donum ſapientiæ ſecundum hanc rationem pertinet ad gratiam gratum facientem, quæ ordinatur ad perficiendum hominem in ordine ad Deum, & ad vnionem cum ipſo. Cæterum augmentum extenſiuum ordinatur ad aliorum vtilitatem, ac proinde ſecundum hanc rationem pertinet ad gratias gratis datas quæ aliorum vtilitatem proſpiciunt. Abundantia namque extenſiua doni ſapientiæ vt ſic, non facit gratum habentem, niſi fortè gratiorem. Benè verum eſt, quod cum donum ſapientiæ non poſſit ſtare cum peccato mortali, neque iſta abundantia extenſiua illius eſſe poterit; quod tamen non tollit quin iſta extenſio non pertineat ſecundũ hanc rationem ad gratias gratis datas, aliud namque eſt pertinere ad gratias gratis datas, & aliud eſt eſſe gratiam gratis datam: gratia gratis data poteſt eſſe cum peccato mortali, non quicquid ad illas pertinet.

32 Igitur quot quot habent charitatem Dei, habent veram ſapientiam ſupernaturalem, licet non polleant multa ſapientia, aut ſcientia rerum humanarum, aut etiam diuinarum. Huius generis fuit S. Antonius Abbas, qui licet humanas litteras non didiceſſet, tamen doctiſſimos quoſq; huius mundi ſapientes diuinarum rerum notitia ſuperabat, etiam in rebus naturalibus. Huius etiam generis fuit S. Spiridion Ordinis noſtri qui cum eſſet clarus chriſtiana ſimplicitate, tamen Philoſophum Ethnicum noſtræ Religioni Chriſtianæ inſultantem, miro prorſus modo deuiuit, & ad noſtram ſanctam fidem perduxit. Etiam cùm hodie inueniuntur multi ſimplices, & idiotæ vtriuſque ſexus, tum in monaſterijs, tum extra, qui doctrinam ſanctã in qua hominis ſalus cõſiſtit profundius penetrant, & aptius proponere poſſent, quàm nonnulli Theologiæ Doctores. Cuius indicium eſt vitæ ſanctitas, qua ijſdem præpollent, & alijs huius mundi ſapientibus, & prudentibus, nobilibus, potentibus, diuitibus, &c. Colligitur ex illo Chriſti D. *Confiteor tibi Pater Domine cæli, & terræ, quia abſcondiſti hæc ſapientibus, & prudentibus, & reuelaſti ea paruulis.* Vera namque ſapientia non diſcitur litteris, ſed homini datur diuinitus per Spiritum S. Sic facti ſunt ſapientes Apoſtoli, qui alioqui erant ſimplices, ignobiles, & idiotæ. Pro quo facit illud 1. Ioan. 2. *Vnctio eius docet vos in omnibus.* Hanc ſapientiam habent etiam infantes, & amentes baptizati quantum ad habitum, *ſed non habent actum propter impedimentum corporale, quo impeditur in eis vſus rationis*, vt dicit S. Doctor *d. art.* 5. *ad vlt.*

33 Inueniuntur tamen & multi, qui donum habent Spiritus S. cum ſcientia ſacrarum litterarum, rerumque diuinarum. Huius generis fuit Gentium Doctor poſt ſuam conuerſionem, & alij plures Eccleſiæ Rectores, & Doctores. Et qui ambo coniuncta habent ſunt digni vt alios regant, & doceant; qui non debent ſibi gaudere de ſcientia rerum diuinarum, ſed tantum de dono ſapientiæ ex Deo, per quod ei grati, & accepti ſunt. Qui autem habent donum ſapientiæ ſine ſcientia litterarum, non debent eſſe otioſi, quia ſi donum iſtud non exerceant

ceant, facile illud amittent. Potiſſima autem horum exercitia erunt fugere omnem peccandi occaſionem, ſeque immaculatos cuſtodire ab hoc ſæculo. Deinde bonis operibus vacare, tam his quæ ad colendum Deum pertinent, quā alijs quibus proximus iuuari poteſt tum in anima, tum in corpore. Neque ſunt ſine omni rerum diuinarum ſtudio, quia frequens meditatio vitæ, & paſſionis Chriſti liber eorum eſt, in quo omnia diſcunt, quæ homini, & ſcienda ſunt, & in tota vita obſeruanda.

34 Sed quæres 1. quænam ſint proprietates, & conditiones veræ ſapientiæ? Reſp. quod ſecundum D. Apoſtolum Iacob. in ſua Canonica cap. 3. ſunt ſequentes. 1. quod eſt pudica. 2. Pacifica. 3. Modeſta. 4. Suadibilis. 5. Bonis conſentiens. 6. Plena miſericordia, & fructibus bonis. 7. Non iudicans. 8. Sine ſimulatione. Tene Apoſtoli verba. *Quæ autem deſurſum eſt ſapientia, primū quidem pudica eſt, deinde pacifica, modeſta, ſuadibilis, bonis conſentiens, plena miſericordia, & fructibus bonis: non iudicans: ſine ſimulatione*, ſed horum explicatio habetur infra n. 47.

35 Quæres 2. quinā ſit ſenſus proprius illorum verborum Apoſt. 1. Cor. 1. *Nos autem prædicamus Chriſtum crucifixum, Iudæis quidem ſcandalum, Gentibus autem ſtultitiam: ipſis autem vocatis Iudæis, atque Græcis Chriſtum Dei virtutem, & Dei ſapientiam.* Reſp. quod Iudæi ideo in Chriſto ſcandalizati ſunt, eo quod diceret ſe eſſe Meſſiam in lege promiſſum, & tamen tam humilem, & pauperem vitam ageret. Ipſi namque expectabant Meſſiam potentem Regē futurum in hoc mundo, & Iudæos omnes in libertatem vindicaturum, atque ad magnas dignitates eucturum, vt ipſi dominarentur omnibus Gentibus in toto orbe terrarum. Auxit etiam Iudæorum ſcandalum hoc, quod Chriſtus D. eorum peccata argueret & quidem præcipuorum inter eos, ſcilicet Phariſæorū, Scribarum, atque Pontificum. Sed hoc ſcandalum ex eorum ſola malitia proceſſit, quia benè ſcire poterant ex Prophetis humilitatem, & paupertatē futuri Meſſiæ. Sed excæcauit eos auaritia, & ſuperbia, vt Prophetarum vaticinia non intelligerent, & in alium ſenſum detorquerent.

36 Gentibus autem Chriſti prædicatio videbatur ſtultitia, & res impoſſibilis, vt ſcilicet eſſet Deus, & in crucis ſupplicio mortuus. Cæterum in hoc decipiebantur, quia non cogitabant Chriſtum Deum, humanam habuiſſe naturā, in eaque mortuum eſſe. At vbi Gentes cognouerunt Deum hominem factum, vitamque, & mortem Chriſti diligentius conſiderarunt, iudicarunt Chriſtum in omni vita ſua, & morte ſummā oſtendiſſe ſapientiam. Verum Chriſtianis omnibus, tam ex Iudæis, quam ex Gentibus credentibus, prædicatio de Chriſto crucifixo, ſummam ſapientiam Dei manifeſtat, ſecundum dicta etiam ſapiētum Ethnicorum, quæ in ſequentibus §. §. manifeſtabuntur.

§. I. *Quinam apud ethnicos cenſerentur ſapientes.*

37 VErus ſapiens apud Ethnicos quatuor bonorum genera habere debebat. 1. *Omnem immunitatē à vitijs*. 2. *Gloriam rectè factorum*. 3. *Cognitionem rerum ſublimium, & abditarum*. 4. *Patientiam in omnibus aduerſis*. Debebat vir ſapiens eſſe immunis à vitijs, quia vitia impediunt diuinorum perfectam cognitionem. Vnde Cicero lib. 5. Tuſcul. virum ſapientem ita deſcribit. *Vir temperatus, conſtans, ſine metu, ſine ægritudine, ſine alacritate vlla, ſine libidine, is eſt ſapiens.* Hinc Seneca *de ſent. orat.* de Socrate dicit. *Virtutem ſic coluit, vt nunquam vultum eius lætitiæ blanda vanitas exhilararet, nec triſtitia vlla contraheret.* Ad hāc immunitatem à vitijs requirebant etiam continentiam ab omni luxu, & delitijs: item paupertatem, & vilitatem in cibis, veſtitu, & reliquis neceſſarijs. Quia vt dicit Seneca lib. de conſol. ad Albinam

Digitized by Google

cap. 12. *Omnia iſta quæ imperita ingenia & nimis corporibus ſuis addicta ſuſpiciunt ſcilicet lapides, aurum, & argentum, & magni, leuatique menſarum orbes, terrena ſunt pondera, quæ non poteſt amare ſincerus animus, ac naturæ ſuæ memor, & quandoque emiſſus fuerit ad ſumma emicaturus.* Hinc Crates Thebanus proiecto in mare non paruo auri pondere, dixit. *Abite peſſum malæ cupiditates, ego vos mergam, ne ipſe mergar à vobis.* Ad hanc immunitatem habendam requirebant etiam cœlibatum, & continentiam. Quocirca Theophraſtes Philoſophus apud D. Hierony. *lib. 2. contra Iulianum,* dicebat, quod *per coniugium impediebantur ſtudia Philoſophiæ, nec poſſe quamquam liberis, & vxori pariter inſeruire.* Tandem ad hanc immunitatem à vitijs requirebant contemptum honoris. Vnde Cicero lib. 3. Tuſcul. dicit. *Sapientis animus nunquam eſt in vitio, nunquam turgeſcit, nunquam tumet, nunquam ſapiens iraſcitur.* Et libro 5. dicit, quod *Ignobilitas, aut popularis offenſio, ſapientem eſſe non prohibet.*

38 Secundum requiſitum ad ſapiẽtem, eſt *gloria rectè factorum*; volebant namque Ethnici, quod ad hoc vt quis ſapiens eſſet, requirebatur gloria rectè factorum, ideſt vt floreret in ſtudijs, & artibus omnium virtutum, & pluribus, ac ſublimioribus quam cœteri hominum; vnde addebant hanc ſententiam: *ſequere Deum*: quia nonniſi in ſequela Dei virtutes ſublimiores exercentur.

39 Tertium requiſitum, erat *notitia rerum ſublimium*; quia putabant, quod ſine cognitione, ſeu notitia rerum ſublimium, mera ſapientia eſſe non poteſt. Quartum requiſitum erat *patientia in aduerſis*. Vnde Cicero lib. 3. Tuſcul. dicit. *Nam quid aut ſtudijs humanis, aut in tam exigua vita breuitate, magnum ſapienti videri poteſt? qui ſemper animo ſic excubat, vt ei nihil improuiſum accidere poſſit, nihil inopinatum, nihil omnino nouum; atque ita in omnes partes aciem intendit, vt ſemper videat ſedem ſibi, & locum, ſine moleſtia, atque angore viuendi; vt quemcumque caſum fortuna inuexerit, hunc aptè, & quietè ferat.* De Theodoro Cyreneo loquitur, quod cum Lyſimacus Rex eum cruci affigi iuſſiſſet, dixit. *Terribilis ſit hæc tuis purpuratis: mea quidem nihil intereſt, humi ne, an in ſublimi putreſcam.* Et de Anaxandrida Leonis filio dicitur *lib. 1. Apophteg.* quod cuidam, acerbè ferẽti, quod exulare cogeretur, dixit. *Ne vir optimè exhorreſcas exulare ciuitate, ſed à iuſtitia exulare horrendum eſt.* Et Dyogenes dixit cuidam adoleſcenti conquerenti, quod à malis turbaretur. *Deſine & tu perturbationis indicia præſeferre*; ſignificans, quod nulla re melius improbitas lædentium finitur, quàm ſi læſus, dolorem diſſimulet. Etenim qui ob id inceſſunt hominem, vt illum diſcrutient, deſinẽt, ſi viderint illum nihil commoueri.

§. II. *Chriſtus D. perfectiſſimè habuit, quæ Ethnici in vero ſapiente requirebant.*

40 Primò omnium infinitam habuit immunitatem à vitijs, fuit enim immaculatiſſimus, & ſine omni prorſus peccato. Fuit pauperimus, vt non haberet vbi caput reclinaret. Hanc vitæ paupertatem docuit diſcipulos, & in illis totum mundum, ſicut dixit Matt. 19. *Si vis perfectus eſſe, vade, vende omnia quæ habes, & da pauperibus,* &c. Caruit omnibus animi motibus inordinatis, fuit enim *mitis, & humilis corde.* Matt. 11. Nunquam blanda vanitas eũ exhilarauit, vt rideret; neque vnquam ad iracundiam, mentis perturbatione commotus eſt ob acceptas iniurias, eaſque grauiſſimas. Fuit vilis, & parcus in cibo, & potu, in veſtitu, ſtratu, & ab omnibus huius vitæ delitijs fuit alieniſſimus. Quocirca Matt. 6. dicebat. *Nolite ſoliciti eſſe, dicentes. Quid manducabimus, aut quid bibemus, aut quo operiemur. Hæc enim Gentes inquirunt, &c.* Docuit verbo, & exemplo omnem continentiam; nam vxorem non habuit, & vxores relinquere conſuluit Matt. 19.

Fuit etiam immunis ab omni ambitione. In maximis namq; & admirandis operibus ſuis nunquam propriam gloriam quæſiuit, imò quandoque vetuit ne alij dicerent, quod in ſui gloriam redundabat. Et quando voluerunt eum facere Regem Ioan. 6. *fugit in montem ſolus.*

41 Eximia fecit opera. Quadraginta diebus, ac noctibus in deſerto ieiunauit: diaboli tentationes intrepidus ſuperauit. Sæpè in orationibus pernoctauit. Aquam in vinum ſolo voluntatis nutu tranſmutauit. Quinque panibus, & duobus piſcibus quinque millia virorum, ſine mulieribus, & paruulis in deſerto pauit. Matt. 14. Ex dilectione, ac miſeratione maxima circuibat ſanando infirmos, illuminando cœcos, reſtituendo ſurdis auditum, mutiſque loquelam. Claudos erigendo, obſeſſos à dœmonibus liberando, & mortuos ad vitā reuocando. *Deum ſecutus eſt*, quia in omnibus ſuis dictis, & factis egit ſemper quod placitum fuit ante Deum. Ioā. 8. In omnibus ſuis actionibus talem ſemper ſe exhibuit, vt nullus ei quicquā inordinati poſſet obijcere. Omnes iniqua agentes magno zelo arguebat. Ioā. 8. Hypocritarum dolos detexit, eorum cordium cogitationes detegendo, & mira alia fecit, dixitque, quæ nulla lingua enarrari poſſunt.

42 Habuit notitiam, ſeu cognitionem rerum ſublimium, & abditarum, erat enim Verbum Patris, de quo Ioannis 1. *Et Verbum caro factum eſt, &c.* Vnde æternus Pater conſtituit eum hominum Doctorem, & Magiſtrum, præcipiens vt eum audiremus. *Ipſum audite. Matt. 3. & 17. & 2. Petri 1.* Vnde ipſe Chriſtus D. palam teſtatus eſt, quod eius doctrinam acceperat à Patre, à quo miſſus fuit. Ioan. 7.

43 Habuit ſummam patientiam in aduerſis, vt omnibus fidelibus notum eſt, cum enim innocens eſſet, & poſſet facile omnia aduerſa auertere, & vitare, ſpontè voluit omnia pro nobis ſuſtinere. Paſſus eſt opprobria, & irriſiones, contumelias, odia, & contemptus: maledicta, blaſphemias, & inſidias: perſecutiones, vincula, & captiuitatem: verbera, ſputa, flagellationem, & coronæ ſpineæ acerbitatem crudeliſſimam, manuum, & pedum perforationem, & tandē ignominioſiſſimam crucis affixionē, & crudeliſſimam mortem; quæ omnia ſuſtinuit ſumma patientia, animo tranquillo & volenti. Vnde de eo dixit Iſa. 53. *Oblatus eſt, quia ipſe voluit, & non aperuit os ſuum: ſicut ouis ad occiſionem ducetur, & quaſi agnus coram tondente ſe obmuteſcet, & non aperiet os ſuum.*

DVBIVM V.

Quomodo dono ſapientiæ correſpondet ſeptima beatitudo, ſcilicet. Beati pacifici, &c.

44 HOc dubium proponit S. D. hoc loco *art. vlt.* vbi docet, quod ſeptima beatitudo pertinet ad donum ſapientiæ, illique rectè accomodatur, & adaptatur, tum quantum ad meritum, tum quantum ad premium. Quantum ad meritum, quia ad meritum doni ſapientiæ pertinet, quod dicitur, *Beati pacifici*. Pacifici namque dicuntur quaſi pacem facientes, vel in ſe ipſis vel in alijs, quorum vtrumque contingit per hoc, quod ea in quibus pax conſtituitur, ad debitum ordinem redigantur, pax enim, vt eam definit S. P. Auguſt. 19. de ciuit. *eſt tranquillitas ordinis*. Patet autem per Philoſophum in principio Metaphyſ. quod ordinare ad ſapientem pertineat; ac proinde eſſe pacificum conuenienter tribuitur ſapiētiæ. At ad præmium ſapientiæ pertinet quod in ſeptima beatitudine dicitur. *Filij Dei vocabuntur.* Filij namque Dei illi vocantur qui participant ſimilitudinem vnigeniti Filij Dei; iuxta illud Apoſt. Rom. 8. *Quos præſciuit conformes fieri imaginis filij ſui*, qui eſt ſapientia genita. Et ſic qui participat donum ſapientiæ, ad Dei filiationem pertingit.

45 Obijcit ſibi primò S. Doctor, quia ſeptima beatitudo correſpondet cha-

Digitized by Google

charitati, non dono ſapientiæ, quia tam eſſe pacificum, quam vocari filium Dei ad charitatem pertinet. De pace namq; dicitur. *Pax multa diligentibus legem tuã*, vbi pax dilectioni, ſeu charitati tribuitur. Etiam Dei filiatio charitati tribuitur, vt colligitur ex illo Rom. 5. *Charitas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per Spiritum S. qui datus eſt nobis*, Spiritus autem S. eſt *Spiritus adoptionis filiorum in quo clamamus Abba. Pater*. Rõ.8. Reſpondet S. Doctor, quod habere pacem eſt proprium charitatis, ſed eam facere, eſt proprium doni ſapientiæ, ordinantis, & diſponentis ea quæ ad pacem conducere poſſunt. Quocirca Spiritus S. intantum dicitur ſpiritus adoptionis, inquantum per eum datur nobis ſimilitudo filij Dei naturalis, qui eſt ſapientia genita.

46 Obijcit 2. nam vnumquodque magis manifeſtatur per effectum proximum, quam per remotum; ſed effectus proximus doni ſapientiæ eſt charitas, & pax eſt effectus remotus, cum ex charitate procedat; ergo beatitudo correſpondens ſapientiæ debet magis determinari ſecundum dilectionem charitatis, quam ſecundum pacem. Reſp. quod licet ſapientia increata primó ſe vniat nobis per donum charitatis, & ex hoc reuelet nobis myſteria, quorum cognitio eſt ſapientia infuſa, ac proinde ſapiẽtia increata ſit cauſa charitatis, per quã ſe nobis vnit; tamen ſapientia quæ eſt donum Spiritus S. non eſt cauſa charitatis, ſed magis effectus, ac proinde non eſt verum quod charitas ſit effectus doni ſapientiæ, ſed magis eſt cauſa illius, vt ex dictis patet.

47 Obijcit 3. illud Iacobi 3. *Quæ deſurſum eſt ſapientia; primum quidem pudica eſt, deinde autem pacifica, modeſta, ſuadibilis, bonis conſentiens, plena miſericordia & fructibus bonis iudicans ſine ſimulatione*; vbi beatitudo correſpondens ſapientiæ non debet magis accipi ſecũdum pacem, quam ſecundum alios effectus cæleſtis ſapientiæ. Reſp. quod ad ſapientiam, vt eſt donum Spiritus S. pertinet non ſolum contemplari diuina, ſed etiam actus humanos regulare, in qua primò occurrit regulatio à malis, quæ dictę ſapientiæ opponũtur. Quocirca timor dicitur initium ſapientiæ, inquantũ facit à malis recedere. *Initium ſapientiæ timor Domini*. Dum enim per timorem mala remouentur, ſapientia intrat in animam, quia *in maleuolam animam, non intrat ſapientia*.

48 Dicitur ſapientia pudica, quia vitat peccati corruptelas. Dicitur pacifica, eo quod pax eſt effectus finalis doni ſapientiæ, ob quam rationem beatitudo correſpondet dono ſapientiæ. Alia quæ in dicto teſtimonio ponuntur, ideo ponuntur, vt per ea manifeſtentur ea, quæ ad pacem conducunt, ſeu per quæ ſapientia ordine congruo perducit ad pacem. Nam ſapientia dicitur *modeſta*, quia quantum ex ſe poteſt, modum in omnibus tenet. Dicitur *ſuadibilis*, quatenus homo in his in quibus ſibi non ſufficit, aliorum meritis, & conſilijs acquieſcit. Et hæc duo adhoc potiſſimè ordinantur, vt homo habeat pacem in ſe ipſo. Ad hoc autem vt homo ſit pacificus, ſeu pacem habeat cum alijs, requiritur primò, vt bonis aliorum non repugnet, qua ratione dicitur *bonis conſentiens*. Secundò requiritur, quod proximi defectibus compatiatur in affectu, & ſubueniat in effectu, & hoc modo dicitur plena miſericordia, & fructibus bonis. Tertiò requiritur vt charitatiuè aliorum peccata corrigat, & hoc modo dicitur iudicans ſine ſimulatione, ne ſcilicet corrigens intendat odium explere, ſed charitati ſatisfacere.

§. Vnicus, ponuntur aliqua in laudem ſapientiæ.

49 Multum ſapientiam laudarunt antiqui Philoſophi, licet perfectam ſapientiam, etiam vt eſt virtus moralis non fuerint aſſecuti. Nemo enim dici poteſt verus ſapiẽs, qui Deũ, eiuſque legem, & mandata ignorat, quibus ad veram fælicitatem, ac beatitudi-

Digitized by Google

nem peruenitur. Nemo poteſt dici iuſtus, qui in ſuis peccatis manet. Nemo fortis, qui Chriſti paſſionem ignorat vbi vera fortitudo docetur. Nemo temperatus, qui Chriſti temperantiam non imitatur. Vnde ad rem dicit S. Cyprianus lib. de patientia. *Hanc ſe ſectari Philoſophi quoque profitentur, ſed tam illis patientia falſa eſt, quam & falſa ſapientia eſt. Vnde enim, vel ſapiens eſſe, vel patiens poſſit, qui nec ſapientiam nec patientiam Dei nouit*. Solam quandam ſapientiæ vmbram ſunt aſſecuti, & tam adeo laudarunt, ſummiſque laudibus extulerunt. Eam definierunt, vt ſupra vidimus, *rerum diuinarum, atq; humanarum ſcientiam* Cicero *lib. 1. offic.* Eam dixerunt eſſe vniuerſitatem, ſeu collectionem omnium virtutum, intelligibilium pariter, & moralium. Ariſt. *6. Ethic. ad Nicomach. cap.* 6. Seneca, & alij. Iuuenalis de ſapientia hæc cecinit. *Paulatim vitia, atque errores exuit omnes; Prima docens rectum ſapientia plurima felix.* Et Horat. *lib. 1. Epiſt.* hæc cantat. *Ad ſummum ſapiens vno maior eſt Ioue: diues, Liber honoratus pulcher, Rex denique Regum.* Vnde erat apud antiquos illud vulgatum. *Sapiens dominabitur aſtris*. Ideſt vir ſapiens non mutatur à circunſtantia ſuæ mentis, non à rebus prudenter, rectèque gerendis, ob quamcumque immutationem cæleſtium impreſſionum, aeriſque perturbationes, vel quæcumque alia pericula, cum nulla timeat.

50 De ſapientia Philoſophica, ſeu morali hæc dicuntur communiter. Plinius lib. 2. cap. 17. ſic dicit. *Sicut Mercurius quàm minimo ſpacio diſcedit à Sole, licet alioqui vagus, & errabundus, ita non oportet longius ab honeſto diſcedere ſapientem*. Et lib. 2. cap. 2. dicit. *Sicuti mundus vndique teres, ac rotundus vndiquè conſtat, ita ſapiens nihil extra ſe quæret, ſe ipſo contentus*. Et lib. 14. cap. 4. ſic ſcribit. *Sicuti Maroneum vinum cuius meminit Homerus, vicies tanto aqua mixtum, tamen vigorem ſuum ſeruat, ita ſapiens nullis ſoluitur voluptatibus*. Et lib. 10. cap. 23. ſic loquitur. *Vt Halcyones etiam media hyeme, mare tranquillum præſtant, non ſibi ſolum, ſed alijs quoque; ita ſapiens turbatiſſimis rebus non ſolum ipſe tuebitur animi tranquillitatem, ſed alios concitatos componet, ac ſedabit.* Item lib. 11. cap. 2. ſic ſcribit. *Vt in culice non minus admiranda naturæ vis eſt, quam in Elephante, ita ſapiens in maximis pariter, ac minimis negotijs, magnum virum oſtendit.* Et lib. 9. cap. 32. ait. *Vt cochleæ lentè imgrediuntur, nec quicquam attingunt, aut vſquam ſe ſe mouent, niſi cornibus prætentauerint, ita ſapientem oportet eſſe cunctabundum, minimèque præcipitem, & pedetentim aggredi, guſto quodam prius ſumpto.* Præterea lib. 37. cap. 4. ſic fatur. *Vt indomita vis adamanti, vnde & nomen additum gemmæ, adeo vt nec caleſcat igni, nec ferro cedat, quia magis ictum ita reſpuens, vti ferrum ſimul, & incudes diſſiliant: ſic ſapientis animus aduerſus omnem fortunæ ſæuientis impetum inuictus.* Tandem lib. 36. cap. 16. ſic habet. *Sicut animantia quædam etiam corporis partes amputant, ob quæ periclitari ſe ſe ſciunt, veluti fiber; ita ſapientis eſt aliquando facultatum iactura, vitæ conſulere, &c.*

51 Politianus in Lamia hæc promit. *Quemadmodum viſus longiſſimè tendit, plurimaſque rerum formas amplectitur: & mens quaſi Regina, quodcumq; opus eſt, ratione atque cognitione percipit: ac viſus quidam, viſque eſt rerum præclariſſimarũ & ſol ipſe eſt oculus, atque animus naturæ totius, per quem ſcilicet omnia cernuntur, gignuntur, nutriuntur, augentur, & fouentur: ita in mundo ſapientia.*

52 Eraſmus *in ſimilibus* hæc ſcribit. *Vt Deus plurimum ſapiens, & intelligens minimum loquitur, ita ſapiens non niſi neceſſaria loquetur*. Et iterum. *Tradunt phyſici veteres ſolem marinis aquis paſci, lunam dulcibus: ita ſapientes amara quærunt, modo vtilia, ſtulti quæ delectant ſectantur*. Et rurſus. *Vt imperiti tempeſtatem non ſentiunt, niſi ſerò, ſuoque malo. Contra prudentes agrigolæ proſpiciunt, cauentque: ita vulgus hominum improuidum ſuo malo diſcit, cum interim vir ſapiens*

Digitized by Google

procul prouiſum malum vitet. Iterum. *Vt ingentes obeliſci magno quidem negotio ſtatuuntur, & collocantur, ob immenſum molis pondus, ſed collocati ſemel, infinitis durant ſęculis; ita arduum eſt virtutis, aut ſapientiæ famam parare, ſed parata nunquam intermoritur*.

53 Cicero *lib. 1. de finibus*, ita in ſapientiæ laudem loquitur. *Vt medicorum ſcientiam non ipſius artis, ſed bonæ valetudinis cauſa probamus, & gubernatoris ars, quia benè nauigani rationem habet, vtilitate, non arte laudatur. Sic ſapientia quæ ars viuendi putanda eſt, non expeteretur, ſi nihil afficeret; nunc expetitur, quia eſt tanquam artifex conquirendæ, aut comparandæ voluptatis*.

54 Plutarchus *in moral.* hæc habet. *Qui vehementer eſurit, aut ſitit, nulla re poteſt auelli, donec ſedauerit appetentiam; ſic omnia poſt habenda ſitienti ſapientiæ*. Rurſus. *Verus amor erga mulierem non deſiderat teſtem, ſed ſat habet ſi clam ea potiatur: ita vir ſapiens recti conſcientia contentus; at qui ficte amant oſtentunt, & iactant*.

55 Pitagoras apud Strobæũ *ſerm. de veritate*, dicebat. *Quod ad modum viſus circa omnia viſibilia, & auditus circa omnia audibilia verſantur: Sic ſapientia circa omnia genera entium*. Socrates apud eundem Strobæum ibid. aiebat. *Quemadmodum ex templi ianua aperta pulcherrima ſimulacra perſpiciuntur. Sic ex ore ſapientis, animi ſimulacra conſpiciuntur*: Item dicebat. *Qui nauigant ventis ſecundis inſtrumenta parata habent, quibus ſe contra tempeſtatem aduerſam muniant: ita qui cum bona fortuna ſapiunt, etiam ad infortunia animi affectus præparant.* Ariſtonymus apud eundem Strobæum ſerm. 1. de prudentia, dicebat. *Veluti gubernatores ventorum mutationibus ſe accomodant nauigaturi, ſic vira re vera ſapiens animi ſui affectus obſeruat, ne ab his deiciatur*.

56 De ſapientia diuina dicitur Iob. 28. *Sapientia vbi inuenitur, & vbi eſt locus intelligentiæ? Neſcit homo pretium eius, nec inuenitur in terra ſuauiter viuentium.* Et Spiritus S. ſapientiæ 6. dicit. *Clara eſt, & quæ nunquam marceſcit ſapientia, & facile videtur ab his, qui diligunt eam, & inuenitur ab his qui quærunt illam*. Et Eccleſ. 37. legimus. *Vir ſapiens implebitur benedictionibus, & videntes illum laudabunt*. Mira alia, & valde pulchra leguntur in lib. prouer. Sapientiæ, & Eccleſ. quæ obvia ſunt ſacrę ſcripturę ſtudioſis, ac proinde abſtinendum eſt ab eorum relatione.

57 Plura etiam, eaque mira traduntur à Sanctis Patribus, pro quo videri poteſt Olimpiodorus *in Eccleſiaſt.* Peraldus *in ſumma virtutum*. Origen. *lib. 10. in Epiſt. ad Rom. cap. 6.* Philo *lib. quod deterius potiori inſidietur*, & alij. Solum refero S. P. Aug. *de ſcola Paradiſi*, vbi hæc elegãtiſſimè promit. *Spiritus ſapientiæ ſolus dat veram ſapientiam, & ſapidam facit ſcientiam: quæ enim alicui ineſt, ineſtimabilis ſapor iucundat, & reficit, & de illa dictum eſt. Sapientia non intrat in maleuolam animam. Hæc autem à ſolo Deo eſt; & ſicut officium baptizandi Dominus conceſſit multis, poteſtatem vero, & auctoritatem in baptiſmo remittendi peccata, ſibi ſoli retinet: vnde Ioannes antonicè, & diſcretè de eo dixit: hic eſt qui baptizat in Spiritu S. Ita de eo poſſumus dicere: hic eſt, qui ſapientiæ ſaporẽdat, ſapidam animæ facit ſapientiam, ſermo datur ſi quidem multis, ſapientia paucis, quã diſtribuit Dominus cui vult, & quomodo vult.*

Summarium q XXXXVI. D. Thomæ de ſtultitia.

1 STultitia opponitur ſapientiæ, ac proinde poſt tractationem illius de ista agendum erat. In 1. art. quærit S. Doctor, an ſtultitia re ipſa opponatur ſapientiæ, & reſpondet affirmatiuè. In 2. articulo quærit an ſtultitia ſit peccatum, & affirmatiuè reſpondet, an autem mortale, an veniale, poſtea dicetur In art. 3. docet, quod ſtultitia naſcitur ex luxuria.

Sed

2 Sed quæres 1. à quo ſtultitia dicatur, & quid ſit? Notat S. Doctor *hac q. 46. art. 1.* quod ſtultitiæ nomen à ſtupore deducitur, quia ſtulti ad ea quæ dicuntur, aut fiunt, velut ſtupidi, & attoniti non afficiuntur. Quocirca ſtultitia opponitur ſapientiæ, quæ à ſapore nomen habet, eo quod ſcit diſcernere inter res, & res & inter res, & verba quid admittendum, quidue reſpicendum. Stultitia definitur à D. Tho. ibid. quod ſit hebetudo mentis ac ſenſuum ad iuidcandum de dictis, & factis.

3 Quęres 2. quotuplex ſit ſtultitia? Reſp. eſſe duplicem, naturalem, & voluntariam. Naturalis accidit ex læſione organorum, ineſtque vel à natiuitate, aut aliunde prouenit. Stultitia iſta naturalis, ſeu amentia cum non ſit voluntaria, nõ imputatur homini ad peccatum. Voluntaria ſtultitia, de qua hic loquimur, & quę opponitur ſapientię eſt, quãdo homo ſe voluptatibus vitiorum immergit, vt nequeat rectè iudicare de honeſtate, & vtilitate virtutum. Hanc ſtultitiam habent omnes recedẽtes à Deo, fodientes ſibi ciſternas diſſipates, quæ continere non valent aquas diuinarum gratiarum. Hanc habent omnes peccatores, ob quam dicitur Eccleſ. 1. *ſtultorum infinitus eſt numerus*.

4 Quæres 3. an omnis ſtultitia ſit mala? Reſp. negatiuè, nam in ſacra ſcriptora datur aliqua ſtultitia bona, & aliqua mala. Bona ſtultitia, eſt Chriſtiana ſimplicitas, quæ non curioſè ſectatur hu mana, honores, dignitates, amicitiam & reliquas vanas huius mundi oblectationes. Hæc Chriſtiana ſtultitia, eſt iuſtorum ſapientia, de qua dicit Magnus Gregor. lib. 10. moral. cap. 16. *Sapientia iuſtorum eſt, nil per oſtenſionem fingere, ſenſum verbis aperire, vera vt ſunt diligere, falſa deuitare, bona gratis exhibere, mala libentius tolerare quàm facere, nullam iniuriarum vltionem quærere pro veritate contumeliam lucrũ putare.* Hanc Chriſtianam ſapientiam, & ſanctam ſtultitiam mundus deridet, vt obſeruat idem Grego. eodem loco dicẽs *Deridetur iuſti ſimplicitas*. Sed quare? qui opponitur ſapientiæ huius mundi; *huius namque mundi ſapientia eſt, cor machinationibus tegere ſenſum verbis velare, quæ falſa ſunt, vera oſtendere, quæ vera ſunt falſa demonſtrare, &c.* Hæc mundi ſapientia, eſt mala ſtultitia; malum namq; eſt velle videri ſapientes in hoc mundo per media dicta. Malum eſt velle videri ſapientes in hoc mundo propter humanas ſcientias, dignitates, honores, diuitias, amicitias, & horum ſimilia. Iſti namque ſtulti ſunt coram Deo, & ſanctis eius.

5 Quæres 4. quænam dicantur in ſacra ſcriptura de bona, & ſancta ſtultitia? Reſp. plura dici. 1. Cor 1. dicitur. *Quæ ſtulta ſunt mundi elegit Deus vt cõfundat ſapientes*, ſcilicet huius mundi. ſtulti videbantur hominibus Apoſtoli (homines piſcatores, & ſimplices) quod auderent nouam doctrinam prædicare; & tamen Deus tantam eis contulit ſapientiam, vt ſuperarent omnes ſapientes, & Philoſophos huius mundi. Eodem loco docet idem Apoſtolus, quod prædicatio de Chriſto Crucifixo pro Redẽtore mundi, Gentibus viſa eſt ſtultitia, cum tamen maiorem contineat in ſe ſapientiam, quam omnis humana ſapientia.

6 Idem Apoſt. 1. Cor. 3. dicit *Si quis videtur inter vos ſapiens eſſe in hoc ſæculo, ſtultus fiat, vt ſit ſapiens. Sapientia enim huius mundi, ſtultitia eſt apud Deum*. Et cap. 4. dicit. *Nos ſtulti propter Chriſtum*. Quia erant homines abiecti egentes, contempti, perſecutionem ſuſtinentes, & omnium hominum odio inſidijs & malis omnibus expoſiti,

7 Quæres 5. quænam dicantur de mala ſtultitia? Reſp. plura dici. 1. Cor. 2. dicitur. *Animalis homo non percipit ea, quæ ſunt ſpiritus Dei, ſtultitia enim eſt illi, & non poteſt intelligere.* Rom. 1. dicitur. *Dicentes enim ſe eſſe ſapientes, ſtulti facti ſunt. Et mutauerunt gloriam incorruptibilis Dei, in ſimilitudinem imaginis corruptibilis hominis.* Ad Galat. 3. habetur. *Sic ſtulti eſtis, vt cum ſpiritu cœperi-*

Digitized by Google

peritis, nunc carne conſumemini. Et Luc. 12. contra quendam diuitẽ qui in ſuis diuitijs gloriabatur, ipſe Dominus dixit. *Stultè hac nocte animam tuam repetent à te, quæ autem paraſti cuius erunt?* Et Matt. 23. idem Dominus ſic loquitur. *Stulti, & cæci: quod enim maius eſt, aurum, an templum, quod ſanctificat aurũ*. Sicut enim apud homines iudicatur ſtultus, qui agit inſipienter, plus, & maioris æſtimans pomum, quàm aurum. Ita apud Deum ſtultus eſt, qui humanis vel delectatur, neglectis diuinis, & propter ſenſuum voluptatem, perdit animam ſuam.

8 Quæres 6. quomodo ſtultitia differat à fatuitate? Reſp. in hoc differre ex D.Tho. *art.* 1. poſt D. Iſidorum *in lib. Etymologiarum*, quod ſtultitia importat hebetudinem cordis, & obtuſionem ſenſuum; ſtultus enim, qui propter ſtuporem non mouetur. At fatuitas importat totalem ſpiritualis ſenſus priuationem. Aufert namque fatuitas omne iudicium ſenſuum, & rationis.

9 Quæres 7. quomodo ſtultitia opponatur dono ſapientiæ? Certum eſt opponi, vt enim dicit Magnus Gregor. 2. *moral.* apud D. Tho. *in argu. ſed contra* hoc loco *art.* 1. *Donum ſapientiæ datur contra ſtultitiam*; modum oppoſitionis quærimus. Rem totam clarè reſoluit D.Thomas *d. art.* 1. dicens. *Sapiens dictus eſt à ſapore; quia ſicut guſtus eſt aptus ad diſcretionem ſaporis ciborum, ſic ſapiens ad dignoſcentiam rerum, atque cauſarum. Vnde patet, quod ſtultitia opponitur ſapientiæ ſicut contrarium: fatuitas autem, ſicut pura negatio. Nam fatuus caret ſenſu iudicandi, ſtultus autem habet ſenſum, ſed hebetatum; ſapiens autem ſubtilem, & perſpicacem.*

10 Sed contra hoc obijcies 1. nam videtur, quod ſtultitia non opponatur ſapientiæ, quia ſapientiæ directè opponitur inſipientia; non eſt autem idem ſtultitia, quod inſipientia, nam inſipientia videtur ſolum eſſe circa diuina, circa quæ verſatur ſapientia; at ſtultitia & circa diuina, & circa humana verſatur; ergo ſapientiæ directè opponitur inſipientia, non ſtultitia. Reſp. cum D.Thoma *d. art.* 1. *ad* 1. quod etiam inſipientia opponitur ſapientiæ, magis tamen directè, & magis expreſsè opponitur ſtultitia; cum enim de ratione ſapientiæ ſit, quod procedat per cauſas altiſſimas, magis directè illi opponitur ſtultitia, quæ retrahit hominem à cognitione cauſarum altiſſimarum, vt enim dicit S. Doctor. *Præcipuè videtur aliquis eſſe ſtultus quando patitur defectum in ſumma iudicij, quæ attenditur ſecundum cauſam altiſſimam*. Inſipientia autem dicit defectum iudicij ſecundum ſe.

11 Obijcies 2. nam vnum oppoſitorum non eſt via perueniẽdi ad aliud; ſed ſtultitia eſt via perueniendi ad ſapientiam, iuxta illud Apoſt. 1. Cor. 13. *Si quis videtur inter vos ſapiens eſſe in hoc ſæculo, ſtultus fiat vt ſit ſapiens*. Reſp. concedendo maiorem, & negãdo minorem. Ad probationem dico, quod Apoſtolus eo loco non loquitur de ſtultitia, quæ opponitur ſapientiæ, quæ eſt ſtultitia mala, & eſt ſapientia huius mundi, quæ pro cauſa altiſſima, & fine vltimo habet aliquod bonum terrenum, vt delicias, voluptates, dignitates, honores &c. Sed loquitur de ſtultitia bona, quæ ſapientiæ non opponitur, ſed potius ad illam diſponit, & opponitur ſapientiæ mundanæ.

12 Obijcies 3. quia vt dicit D. Iſidor. in lib. Etymol. *Stultus eſt, qui per ignominiam non commouetur ad dolorem, & qui non mouetur iniuria*; ſed hoc eſt proprium ſapientiæ non moueri iniurijs, nõ conturbari doloribus, &c. g. ſtultitia, non opponitur ſapientiæ. Reſp. quod non moueri iniurijs ex duplici capite procedere poteſt. Primò quãdo homo eſt ſimpliciter ſtupidus, vt ſunt amentes, qui non deſcernunt quid ſit iniuria, & hoc pertinet ad ſtultitiam ſimpliciter. Secundò, quando homo non ſapit terrena, ſed ſola cœleſtia, & hoc modo non moueri iniurijs eſt proprium ſapientiæ.

13 Quæres 8. an ſtultitia ſit peccatum? Reſp. cum D.Tho. hoc loco *art.* 2. quod

2. quod ſtultitia naturalis, quæ ſcilicet prouenit ex diſpoſitione naturali, ſiue à natiuitate ſit, ſiue aliunde, non eſt peccatum. At ſtultitia voluntaria qua homo immergit ſenſus ſuos rebus terrenis ex quo redditur ineptus ad diuina, eſt peccatum, & mortale, quando talis ſenſuum immerſio eſt tanta, vt homo habeat pro cauſa altiſſima, & pro vltimo fine aliquod bonum terrenum. Et erit ſolum peccatum veniale, quando illa ſenſuum immerſio ſolum retardat, & reddit hominem non ita expeditum ad diuina.

14 Quæres 9. cui præcepto opponatur ſtultitia, cum enim ſit peccatum debet alicui præcepto opponi; nullum autem apparet præceptum cui opponatur. Reſp. quod ſtultitia opponitur illis præceptis, quæ dantur de contemplatione veritatis, de quo videri poteſt S.D. *ſupra q. 16. art. 2. tam in corpore, quam in ſolut.* 1. vbi habet. *Sicut dicitur Deut. 4. Hæc eſt veſtra ſapientia, & intellectus coram populis. Ex quo datur intelligi, quod ſcientia, & intellectus fidelium* Dei *conſiſtit in præceptis legis, & ideo primò, ſunt proponenda legis præcepta, & poſt modum homines ſunt inducendi ad eorum ſcientiam, vel intellectum, & ideo præmiſſa præcepta non debuerunt poni inter præcepta Decalogi, quæ ſunt prima.* Stultitia ergo opponitur præcepto quo homo tenetur ſcire, & contemplari diuina myſteria, & præcepta, non quod actu ſemper de illis cogitet, ſed vt quod omnia quæ facit, ſecundum legem, & præcepta faciat; videatur D. Thomas loco citato.

15 Quæres 10. an ſtultitia ſit filia luxuriæ? Reſp. affirmatiuè. Sic S. Doctor hoc loco *art.* 3. quia ſtultitia vt eſt peccatum, & mala moraliter ex hoc prouenit, quod ſpiritualis ſenſus hebetatus eſt, vt non ſit aptus ad iudicanda ſpiritualia, hoc autem maximè fit per luxuriam, per quam hominis ſenſus terrenis immergitur; cum ſit circa maximas delectationes, quibus anima maximè abſorbetur.

16 Sed obijcies 1. nam Magnus Gregor. 31. *Moral* enumerat filias luxuriæ, & tamen inter eas non enumerat ſtultitiam; ergo, &c. Reſp. cum D. Thoma *art. 3. ad* 1. quod ſtultitia non enumeratur expreſsè inter filias luxuriæ, enumeratur tamen virtute, ſcilicet in odio Dei, & deſperatione futuri ſæculi: ad ſtultitiam namque duo pertinent, habere faſtidium de Deo, quod ad odium pertinet, & habere faſtidium de bonis ipſius, quod pertinet ad deſperationem futuri ſæculi.

17 Obijcies 2. quia ſtultitia magis pertinere videtur ad iram, quam ad luxuriam; nam ex ira aliqui vertuntur in furorem, & inſaniam, ſed iſta pertinent ad ſtultitiam; ergo, &c. Reſp. quod licet ſtultitia, quæ procedit ex impedimento corporali oriatur ex ira maximè, cum ira ex ſua acritate valde corporis naturam immutet. Tamen ſtultitia, quæ peruenit ex impedimento ſpirituali, ſcilicet ex immerſione mentis ad terrena, prouenit maximè ex luxuria.

18 Quæres 11. quæ dicantur in ſacris litteris contra hoc vitium enorme ſtultitiæ? Reſp. hæc præcipuè haberi. Eccleſ. 2. legitur. *Vidi tantum inter ſapientem, & ſtultum intereſſe, quantum inter lucem, & tenebras.* Et cap. 10. dicitur. *Sic muſcæ in vnguentum, quantumuis fragrans collapſæ, ſi illic moriantur, vnguentum corrumpunt, & bullis veluti ſcabie obducunt. Sic parua ſæpe ſtultitia, homini ob ſapientiam, & reliquas naturæ dotes claro, multum exiſtimationis adimit.* Et cap. 21. habetur. *Cor fatui quaſi vas confractum, ſapientiam non tenebit.* Et cap. 27. *Stultus vt luna mutatur.* Et cap. 19. *Sagitta infixa fæmori canis, ſic verbum in corde ſtulti.* Et cap. 33. *Præcordia fatui quaſi rota carri, & quaſi axis verſatilis cogitatus illius.*

19 Origenes *hom. vnica in lib. Reg.* ſic habet. *Vt luna cum videatur vna eſſe per ſubſtantiæ immutationem, tamē ſemper à ſemetipſa alia eſt, ſemperque diuerſa. Et etiam in ipſa conſtat, quod vna multa ſint. Sic ergo & nos qui adhuc inſipien-*

Digitized by Google

pientes ſumus, & imperfecti, quia ſemper mutamus ſententias, & ſemper diuerſa cupimus, & ſentimus, vnus non poſſumus dici. Et Gulielmus Peraldus in Eccleſ. cap. 19. ait. *Sicut enim canis non quieſcit donec eiuſmodi remouerit è famore ſuo; ita nec ſtultus quieſcere poteſt donec, verbum malum, quod de proximo audiuit alijs retulerit.*

20 Referuntur alia dicta catholicorum de vitio ſtultitiæ. S Baſilius in Iulitam martyrem dicit. *Quemadmodum agri, & debiles, rebus vtuntur ad curandum aptis, ſic & ſtulti ſapientia indigent, meliuſq; longe ipſam quàm argenti, & auri theſauros mercati, longeque item carior lapidibus pratioſis, & omne admodum pratioſum ipſa prorſus dignum non eſt.* S. Maximus ſerm. 60. ſic fatur. *Crates ſtultos tenebris ſimiles eſſe dicebat, quod nihil eorum quæ recta ſunt, ſine vinculo, & neceſſitate facere velint.* Hector Pintus *in cap.* 28. *Ezech.* ſic loquitur. *Vt oſtrea, & conchilia cum luna creſcunt pariter & decreſcunt: ſic inſipientes homines, quæ à mundi pendent opinione, nunc ſe ſuperbia extollunt, nunc penitus imbecillitate debilitantur, cum inopinato rerum accidentium euentu ſe ipſos mutantes. Nonne turgeſcunt, & intumeſcunt, ſeque magnos iactant. At viri ſapientes ſemper idem ſunt.*

21 Quæres vltimo, quæ dicantur à Philoſophis Gentilibus de vitio ſtultitiæ? Plinius *lib.* 2. hæc habet. *Vt conchilia creſcente luna augeſcunt, decreſcente marceſcunt, ita ſtultus à fortuna pendens; nunc magnus eſt, nunc paruus; nunc clarus, nunc ſupplex, vtcumque Rhannuſia mutauerit ſe ſe.* Antonius in Meliſſa p. 1. ſerm. 10. hæc ponit. *Quemadmodum iubar fulgens à Solis lumine, caligo ſuperueniens occultat: ita ſæpenumero intellectum quoque noſtrum, veluti in ipſa meridie ſplendentem, & luce ſua conſpicuum, ſtultitia, vel amentia ſuperueniens obſcurat.* Socrates apud Strobæum ſerm. 92. ſic dicebat. *Vt ægrotantium lectus aureus nihil iuuat, ſic neque ſtolidum inſignis fœlicitas, & opes ampliſſimæ.* Homerus Odiſſ. 9. fatur. *Vt Cyclops exoculatus manus quoquouerſum porrigebat, nullo certo ſcopo: ita magnus Rex cui deeſt prudentia, quiduis aggreditur ingenti rerum tumultu, ſed nullo iudicio.* Tandem vt cęteros pręteream Iſocrates apud Strobæum *ſerm.* 1. *de imprudentia*, ſic prudenter de ſtultitia loquebatur. *Quemadmodum infantes leuiſſimam ob cauſam luctus cauſam arripiunt: ſic ſtultus quoque in re nullius momenti commouetur.* Et hæc de hac quæſtione, & tractatu. Vtinam meus vtcumque labor cedat in laudem Dei omnipotentis, B. ſemperq; glorioſæ V. Mariæ, & omnium Sanctorum. Quicquid malè dixi, aut minus bene, ſubijcio in primis correctioni S. M. Eccleſiæ, quæ eſt columna veritatis; deinde correctioni Virorum Doctorum, omniumque intelligentium.

FINIS.

Digitized by Google

INDEX
RERVM, ET VERBORVM.

Prior num. Diſputationem, aut Quæſtionem Summarij, Secundus, marginalem.

A

ACIDIA à quo dicatur in ſum. q.35.2. An melius ſcribatur per unicum c. an per duo. ibi 3. Acidia eſt triſtitia de bono diuino. ibi n.4. de quo bono. ibi 5. cum ſeq.

An triſtetur de bono diuino vt eſt in Deo, an vt eſt in nobis. ibi 7. Quomodo bonum diuinum poſſit cauſare in nobis triſtitiam. ibi 8. Quomodo acidia ſit contra præceptum diuinum de ſanctificatione ſabbati. ibi 9. Poteſt eſſe peccatum tantum veniale. ibi 10. An in acidia detur paruitas materiæ. ibi 11. cum ſeq.

An ſit peccatum triſtari de conſilijs, & operibus ſupererogationis. ibi 13. An hoc peccatum debeat confiteri, an ſufficiat dicere omiſi ſacrum v.g ibi 14.

Acidia eſt vitium capitale. ibi 15. quanam ſint filiæ acidiæ. ibi 16. Sunt deſperatio, euagatio mentis, puſillanimitas, torpor & malitia. ibi 17.

Quomodo acidia ſit vincenda. ibi 18.

Actus intellectus, voluntatis, & ſenſuū an poſſint eſſe entitatiuè ſupernaturales. diſp. 2.41. v fides.

An idem actus intellectus poſſit eſſe prior, & poſterior actu voluntatis in diuerſo genere cauſæ. 2.74.

Quinā actus amoris præcipiantur v. præceptum.

Aduocatus an teneatur defendere pauperem. 21.71.

Amicitia an diſtinguatur à charitate. 15.6.

Amicitiæ cōditiones ſunt quod ſit amor beneuolentiæ, quod ſit mutua, quod dicat communicationem, quod afferat vnitatem animorum, quod ſit inter æquales. 15.8. cum ſeq.

Amicitia quotuplex. 15.14. & 25.15.

Amicitia inter Deum, & homines an ſit ſolùm honeſta, an etiam vtilis 15.15. An ſit æqualitatis, an excellentiæ. 15.16.

Amicitia inter Deum, & hominem an ſit virtus 25.12. quid de amicitia inter homines. 25.13.

Amor naturalis non eſt amicitia. 15.17.

Amor Dei auctoris naturalis eſt acquiſitus non infuſus. 25.20. v. dilectio, & v. præceptum.

Amor Dei auctoris naturalis, & ſupernaturalis an diſtinguantur. 25.28. vnde eorum diſtinctio ſumatur. 25.20. cum ſeq.

Antichriſti ſecta qualis erit. 7.41.

Apoſtaſia à quo dicatur. 9.2. an ſit idem quod hæreſis. 9.3.

An ſit apoſtata coram Deo Cathecumenus recedens à fide. 9.6.

Apoſtaſia an addat circumſtantiam ſuper alias infidelitatis ſpecies. 9.7.

Quas pœnas contrahat apoſtata à fide. 9.8 an eius bona confiſcentur. 9.9. Crimen apoſtaſiæ poteſt accuſari intra quinquenium à morte apoſtatæ. 9.10. Quid ſtatuatur in iure ciuili contra apoſtatas à fide. 9.11.

Apoſtata à Religione quis ſit. 9.13. quas pœnas incurrat. 9.15.

Fugiens à Conuentu vt adeat ſuperiorem, non eſt apoſtata. 9.16.

Fugiens ſine venia, & ſine cauſa quas pœnas incurrat. 9.17. cum ſeq.

Apoſtata ab ordine quid ſit. 9.18. an poſſit incarcerari, &c. 9.19.

Ad quid teneatur infamatus de apoſtaſia. 9.20. an perdat priuilegium fori 9.21. An debeat moneri, vt amittat dictum priuilegium. 9.22.

Atheiſmus ad quam ſpeciem infidelitatis pertineat. 7.40.

Digitized by Google

Attributa an habeant propriam repræſentabilitatem, propriam veritatem, &c. 1. 347.
Attributum veritatis, an detur. 1. 352. *cum ſeq.*

B

Bellum an ſit licitum. 23.2. *an ſit aliquando præceptum.* 23.9.
Quænam ſint conditiones iuſti belli. 23.16 *cum ſeq.*
Licitum eſt bellum gerere ad defendendos innocentes. 23.20.
Belli genus ſunt repræſalia, an quando liceant. 23.25.
Belli iuſti prima conditio vt fiat ab habente authoritatem. 23.30.
Quinam habeant authoritatem indicendi bellum. 23. 32. *Princeps non ſupremus quando poſſit iudicare bellum.* 23. 33.
Quomodo cognoſcatur quod Princeps, vel Reſpublica non habeat ſuperiorē. 23.35.
Quando Pontifex poſsit bella impedire. 23.37.
Ad bellum requiritur iuſta cauſa. 23. 38. *Datur caſus in quo bellum habet iuſtā cauſam, & tamen inferri non poteſt.* 23.40.
Ad bellum indicendum requiritur quod adſit ſpes victoriæ. 23.41.
Princeps quando teneatur ad reſtitutionē damnorum Reipublicæ. 23. 44.
Ceſſat iuſta belli cauſa quando offertur condigna ſatisfactio. 23.43.
Belli cauſa quomodo examinanda. 23.48.
In cauſa dubia an bellū geri poſsit. 23.49.
Quid agendum quando nullus poſsidet. 23. 51.
Quid agendum quando vnus eſt certus de iure regni, & alter eſt dubius, vel vterque certus, &c. 23.52.
Quid agendum quando eſt ſolum probabilitas iuſtitiæ. 23.53. *cum ſeq.*
Milites quando teneantur examinare iuſtitiam belli. 23.63.
Milites extranei quando teneantur non militare, an quando dubia eſt iuſtitia belli. 23.66.
Milites quando teneantur reſtituere quæ conſumpſerunt, & damna reſarcire, quando belli iniuſtitiam agnouerunt. 23. 67.
Miniſtri Principum quādo teneantur, vel non teneantur exequi eorum ſententiā, vbi de eorum iuſtitia dubitant. 23.68.
Ad bellum requiritur recta intentio. 23.69
An bellum ſine recta intentione inducat obligationem reſtitutionis. 23.70.
In bello depredantes an teneantur ad reſtitutionem in ſolidum, an pro rata. 23. 71. *cum ſeq.*
Quid faciant qui ignoranter pugnarunt in bello iniuſto. 23.74.
Ad quid teneatur qui bona fide bellum iniuſtum geſſit. 23.75.
Bellum ex vtraque parte iuſtum tum materialiter, tum formaliter dari poteſt. 23. 76. *cum ſeq.*
Innocentes quinam ſint. 23.83.
Innocentes in bello per accidens occidi poſſunt. 23.84. *cum ſeq.*
Innocentium bona poſſunt in bello iuſto diripi, 23.87.
Quid de rebus Eccleſiaſticis. 23 88.
Innocentes an poſsint in ſeruitutem redigi 23.89. *cum ſeq.*
An liceat occidere obſides. 23.96.
Nocentes in bello iuſto capti, & in ſeruitutem redacti, fugere poſſunt. 23. 97. *cum ſeq.*
Bona in bello iuſto capta cuius ſint. 23.105 *cum ſeq.*
Peccata Principum gerentium bellum. 23. 112. *vbi de ſolutione ſtipendij* 23.113. *cum ſeq.*
Peccata ducum, aliorumque officialium. 23.115. *cum ſeq.*
Præfectus arcis an peccet ſi habeat minores milites, quam habere debet. 23.121.
Peccata militum aſsignantur. 23.122. *cū pluribus ſeq.*
In bello licet vti inſidijs. 23. 129. *cum ſeq.*
Quando liceat dare ciuitatē militibus diripiendam. 23.132. *cum ſeq.*
Quando poſſit tranſitus denegari. 23. 135. *cum ſeq.*
Hæreſis eſt iuſta cauſa indicandi bellum.

Digitized by Google

lum. 23. 138. *cum ſeq.*
*Bellare quando ſit licitum clericis.*23.144 *cum ſeq. &* 157.
Bellare quando ſit licitum Regularibus. 23. 155.
Clerici quando incidant in irregularitatē bellando. 23.164.
Quo tempore licitum ſit bellare. 23. 180. *cum ſeq.*
Beneficientia eſt actus charitatis in ſum. qu. 31. *an ſit benefaciendum hoſtibus Reipublicæ in neceſſitate conſtitutis. ibi* 2. *an inimicis. ibi* 3. *an damnato vt fame moriatur. ibi* 5. *an innocenti cum occiſione, aut morte Patris. ibi* 6. *an debitor teneatur ſoluere debita tempore neceſsitatis.* 7 *quinam præferantur*. 8. *an perſona valde vtilis*. 9. *v. correctio*.
*Blaſphemia quid ſit.*10.2. *&* 3. *Fit tribus modis, ſcilicet, vel dicendo de Deo, quæ ei non conueniunt: vel negando quæ conueniunt: vel tribuendo creaturæ, quæ ſunt propria Dei.* 10.6. *cum ſeq.*
Eſt etiam blaſphemia cum quis ſibi maledicit & alijs, vt ſunt creaturæ Dei. 10. 9.
Blaſphemia qua hæreticalis opponitur fidei & ſecundum ſe opponitur Religioni. 10. 10. *cum ſeq.*
Explicatur dictum S. P. Aug. quod nullus poſſit eſſe blaſphemus per veritatem, eo quod blaſphemans falſa dicat de Deo. 10. 14.
Quinam blaſphemi cogantur abiurare. 10. 15.
Blaſphemi debent accuſari. 10. 16.
Quibus pœnis blaſphemi puniantur. 10.17
Quid de Clericis, & Sacerdotibus blaſphemantibus. 10. 19. *ad quos hæc punitio pertineat.* 10. 18.
An blaſphemiæ diſtinguātur ſpecie. 10.19.
An ſint blaſphemi, qui Sacræ Scripturæ verba, vel ſententias, accommodant ad ludibria & vocātur Paſquinate. 10 20
Blaſphemia eſt peccatum grauiſsimum. 10 21. *an ſit maius peccato infidelitatis,* 10. 22.
An magis peccet blaſphemans, an conculcans imagines 10. 23.
Blaſphemia in ebrietate prolata, an ſint peccata. 10. 24.
Quot peccata cōmittat qui ſimul blaſphemat Chriſtum D. & eius Apoſtolos. 10. 25.
Blaſphemi an gaudeant immunitate Eccleſiaſtica. 10.26.
Blaſphemia an differat à maledictione. 10. 27.
Damnati blaſphemant Deum: decedentes in mortali ferunt ſecum voluntatē deteſtandi diuinam iuſtitiam. 10.28.
Recenſentur varia damnatorum motiua quibus mouentur ad maledicendū Deū. 10.29. *cum ſeq. vbi plura ponuntur omnino videnda de pœnis damnatorum ex quibus deſumunt occaſionem blaſphemandi Deum*.
*Blaſphemia in Spiritum Sanctum. in ſum. q.*14. *vbi plura*.
Bonitas in Deo, alia attributalis, alia eſſentalis. 17. 5. *cum ſeq.*
Bona alia ſunt neceſſaria, alia ſuperflua. Alia neceſſaria ad vitæ ſuſtentationem alia ad ſtatum. 21.36.
Bonum noſtrum quando præferatur bono aliorum, & è contra v. charitas.

C

Cardinales habent vocem in Concilijs 1.671. *dicuntur à Cardine, quia fixi & immobiles eſſe debent. ibid. Sunt Senatores Vrbis, & Orbis. ibid. Sunt Conſiliarij Papæ, &c. ibi.*
Cathecumeni an ſint membra Eccleſiæ. 1. 620. *An ſint ſepeliendi in Eccleſia*. 1. 624.
*Cæcitas mentis an ſit peccatum. in ſumm. q.*15. *an cæcitas mentis detur circa principia, & concluſiones. ibi* 2. *&* 3.
Cæcitas mentis cauſatur ex luxuria. ibi 4.
Qui actus rationis per luxuriam deordinentur. ibi 4. *qui actus voluntatis per luxuriam deordinentur. ibid. v. luxuria.*
Charitas nomen græcum eſt, & ſignificat dilectionem, & ſcribitur cum h. 15.3.
Charitas, amor, & dilectio pro eodem recipiuntur, licet ſuā habeant diſtinctionem. 15.5.

Charitas an diſtinguatur ab amicitia. 15. 6.
Charitas eſt vera amicitia. 15.7.
Amor charitatis an reddat hominem Dei amicum. 15.13 *v. Amicitia.*
Charitas eſt aliquid creatum in anima. 15. 27.
Charitas magis inclinat ad ſuum actum, quam aliæ virtutes. 15. 37.
Quomodo charitas dicatur eſſe ex Deo. 15. 38. *Definitur ibid.*
Quomodo dicatur vita animæ. 15. 39.
Sine habitu charitatis non poteſt Deus cōſtituere nos ſui amatores. 15. 40. *cum ſeq.*
Charitas eſt virtus ſpecialis. 15.42. *cũ ſeq.*
An ſit virtus quando eſt in gradu remiſſo. 15. 51.
Quantum eſt de ſe, non facilè amittitur. 15. 42.
Eſt amicitia reſpectu Dei, & proximi. 15. 53. *Eſt amicitia etiam reſpectu proximi abſentis.* 15. 54.
Eſt excellentiſſima virtutum. 15. 55.
Eſt forma fidei. v. fides.
Sine charitate an dentur virtutes morales. 15. 56. *cum ſeq.*
Charitas duobus modis poteſt conſiderari in eſſe entis, & in eſſe moris. 15. 63.
Perfectio virtutum deſumitur à charitate in eſſe moris, ſeu in eſſe virtutis. 15.63. *cum ſeq.*
Charitas eſt forma virtutum. 15. 68. *aſſignantur quatuor modi dicendi.* 15.72. *cum ſeq.*
An actus, & habitus ſcientiæ quando diriguntur à charitate in finem ſupernaturalem, recipiant aliquem modum intrinſecum. 15.78.
Charitas eſt in voluntate vt in ſubiecto. 16. 2.
Quomodo dicatur eſſe in ratione. 16. 3.
Charitas viæ, & patriæ quomodo ſe habeant. 16.4 *cum ſeq.*
An infundatur iuxta capacitatem ſubiecti naturalem. 16. 10.
Charitas augetur. 16. 16. *An habeat augmentum extenſiuum.* 16.17. *Augetur ex parte ſubiecti.* 16. 19. *Non intenditur per depurationem.* 16.21. *Neque per additionem.* 16.25. *cum ſeq. ſed per maiorem radicationem.* 16.33. *cum ſeq:*
Per quos actus intendatur. 16.37.
An augeatur effectiuè, an demeritoriè. 16. 38. *An per actus intenſiores.* 16.46. *An per actus remiſſiores.* 16. 48. *An per actus imperatos* 16.50.
Quid de actibus virtutum moralium, &c. 16. 51.
Charitas viæ quomodo poſſit eſſe maior charitate patriæ. 16.52. *cum ſeq.*
Charitas poteſt magis, ac magis augeri, non tamen in infinitum. 16. 56. *cũ ſeq.*
Charitas per peccatum mortale effectiuè deſtruitur. 16. 61.
Non minuitur per peccata venialia. 16. 69. *cum ſeq.*
Peccata venialia minuunt feruorem charitatis. 16.75.
Obiectum formale charitatis eſt diuina bonitas 17.2. *Quænam bonitas ſit obiectum formale charitatis.* 17. 5. *Bonitas eſſentialis eſt obiectum* quod, *& ratio formalis* ſub qua *eſt bonitas attributalis.* 17. 7. *&* 9.
Quodnam ſit obiectum charitatis qua diligimus proximum. 17.13. *cum ſeq.*
Obiectum materiale charitatis adæquatum, eſt Deus, & omnis creatura rationalis. 17.21.
Charitas eſt obiectum materiale charitatis. 17.25.
Non poteſt quis habere charitatem, & eã non diligere. 17.26. *An charitas diligatur amore amicitiæ.* 17.28.
Creaturæ irrationales an poſſint ex charitate diligi. 17.29.
Homo diligit ſe ipſum ex charitate. 17.30.
Homo quot modis diligat ſe ipſum. 17. 31. *Homo diligit ſuum corpus.* 17.32.
Peccatores ſunt ex charitate diligendi. 17. 33. *Peccatores ſe ipſos ex charitate non diligunt.* 17.34.
Signa bona, & malæ dilectionis ſui. 17.35. *Quiſnam magis diligat corpus ſuum, iuſtus, an peccator* 17.36.
Inimici an diligendi. v. inimici, & v. offenſus.
Charitatis ordo. 18.1.
Magis eſt diligendus Deus quam ſeipſum,
quam

Digitized by Google

quam proximus. 18. 2. & 4.
Tribus modis poteſt aliquid magis diligi, ſcilicet obiectiuè, intenſiuè, & appretiatiuè. 18.2.
Non tenemur Deum magis diligere intenſiuè. 18.6.
An detur inclinatio ad diligendum Deum ſuper omnia. 18. 16. *cum ſeq.*
Ordo charitatis inter nos, & proximum. 18. 28.
Bonum noſtrum ſpirituale an præferri debeat bono ſpirituali proximi. 18.29.
An poſsit quis admittere peccati periculum pro bono proximi. 18.37.
Non poteſt quis vera charitate velle carere aliquo gradu ſanctitatis pro bono proximi. 16. 38. *Neque poteſt velle priuari æterna beatitudine*. 18. 39.
Neque beatus in Patria poteſt deſiderare priuationem beatitudinis ad tempus pro ſalute ſpirituali proximi. 18. 40. *Poteſt tamen quis relinquere bona ſupererogationis pro bono ſpirituali proximi*. 18. 41.
An etiam poſsit quis velle carere gratia abſque culpa pro bono ſpirituali proximi. 18.42.
Bonum ſpirituale proximi præfertur bono corporali noſtro. 18.43.
Quando teneamur ſubuenire proximo. 18. 48. *cum ſeq.*
Magis coniuncti cæteris paribus, ſunt magis diligendi. 18.56.
An debeat præferri magis coniunctus coniunctione ſpirituali, an corporali. 18.60
An magis diligere debeamus Patrem, an Matrem, & an deſcendentes. 18.61.
An vxor ſit magis diligenda quam Pater, & Mater. 18.62.
An ſint magis diligendi filij, quam Pater & Mater. 18.63.
An magis ſit diligenda vxor, quam filij. 18.64.
An ſint magis diligendi carnaliter propinqui, quam ſpiritualiter. 18.65. *v. ſeq.*
Bonum noſtrum an præferri debeat bono proximi, vbi an poſsimus exponere vitam, & alia bona pro bono proximi. 18.67. *An tunc amicus plus diligatur quàm ſe*. 18.71.
Charitatis ordo quomodo manet in patria. 18.74.
Beatus magis diligit ſe, & proximum magis diligit ſecundũ quod eſt magis Deo coniunctus, vnde magis diligit B.Virginem, Apoſtolos, Ioannem Baptiſtam, &c. quam proprios parentes. 18.75.
Charitatis magis proprium eſt amare, quam amari. 19. 2.
Deus propter ſe ipſum eſt ex charitate diligendus. 19. 2.
An actus charitatis ferri poſsit in remunerationem æternam. 19.11. *cum ſeq.*
Amor Dei, & proximi ſunt eiuſdem ſpeciei. 19.17. *cum ſeq.*
Quinam actus charitatis ſint meliores, & magis meritorij. 19.24.
Quid ſit proximum diligi propter Deum. 19.25.
Deus in hac vita an immediatè diligatur. 19. 31.
Diuinæ dilectionis an ſit modus. 19. 35.
Dilectio amici an ſit magis meritoria, quã dilectio inimici. 19.41.
Charitatis præceptum. v. præceptum.
An teneamur charitatem ex charitate diligere. 25.84.
Charitatis modus cadit ſub præcepto. 25.96
In Chriſto Domino ſunt omnes conditiones veræ ſapientiæ ab antiquis Philoſophis aſsignatæ. 26.40.
Chriſtus D. habuit omnimodam immunitatem à vitijs. 26.41. *Habuit notitiam rerum ſublimium. ibid*. 42. *Fuit omnino parcus in cibo, potu, & veſtitu. ibi. Fecit opera eximia*. 26. 41. *Habuit ſummam patientiam*. 26.43.
Chriſtus D. tradendo claues Eccleſiæ, quid in illis tradidit. 1.130.
Concilium eſt regula fidei: à quo dicatur. 1. 659. *Definitur Concilium generale quod ſit Congregatio Epiſcoporum in vnum tendentium auctoritate ſuperioris collectorum*. 1.660.
Concilium eſt quadruplex, ſcilicet Generale, Nationale, Prouinciale, & Diœceſanum. 1. 661. *Quot requirantur ad Concilium generale*. 1. 663.
Conciliorum vſus an ſit ex inſtitutione diuina, & humana. 1.664.

Con-

Concilia ad quid conducant. 1. 665.

Ad Concilium qui nam vocandi, & qui habeant vocem deciſiuam. 1. 666.

Ad Concilium Generale an omnes Epiſcopi confluere debeant. 1. 668.

Epiſcopi titulares habent vocem in Concilijs. 1. 669. *An Generales, & Abates Regulares.* 1. 670.

Cardinales omnes habent vocem in Concilijs. 1. 671.

Ad Concilium quinam mittere poſsint procuratores. 1. 673.

Ad Concilium vocati, venire teneantur. 1. 674.

Quas pœnas incurrant impedientes eos, qui pergunt ad Concilium. 1. 675.

Quæ in illis tractanda. 1. 676.

Cuius eſt conuocare Concilia generalia, & diſſoluere. 1. 6. 77.

In quo caſu poſsit Concilium generale ab alio quàm à Papa conuocari. 1. 680.

Concilia aliò transferre, Pontificis eſt. 1. 684.

Conciliorum generalium præſes, præfinitor & confirmotor eſt Papa. 1. 685.

Concilium generale an ſit infallibilis auctoritatis. 1. 688.

Epiſcopi in Concilijs generalibus, non ſolùm ſunt Conſiliarij, ſed etiam iudices. 1. 690. *An hoc habeant ex Chriſti D. inſtitutione.* 1. 692.

Concilium non eſt quid maius quam Papa. 1. 694.

Concilia generalia à Papa confirmata errare non poſſunt. 1. 698.

Quid de Concilijs nationalibus, & prouincialibus. 1. 703. *Non omnia quæ dicuntur in Concilijs ſunt de fide. ibid.*

Concordia eſt conſenſus affectuum, & non ſententiarum, aut opinionum. in ſum. q. 37. n. 1.

Correctio varias habet ſignificationes, & vnde dicatur. 22. 2. *Eſt duplex, vna qua expellitur peccatum, & vocatur fraterna, & alia qua expellitur nocumentum, & vocatur iudicialis.* 22. 4.

Correctio fraterna eſt actus elicitus miſericordiæ, & imperatus charitatis. 22. 6.

Correctio iudicialis eſt actus elicitus iuſtitiæ. 22. 7.

Correctio fraterna non eſt ſolùm vtilis, ſed etiam neceſſaria, & in præcepto. 22. 12.

In correctione fraterna quando expectatur annus. 22. 18. *cum ſeq.*

Correctionis præceptum ad quod præceptũ Decalogi reuocetur. 22. 22.

Hoc præceptum non obligat ſolos Prælatos, ſed omnes. 22. 24.

Prælati tamen tenentur maiori obligatione. 22. 28. *Ex quibus capitibus Prælati magis obligentur ad correctionẽ fraternam.* 22. 29.

Tenentur etiam magis Confeſſarij, Concionatores, & viri doctrina, & ſanctitate conſpicui. 22. 31. *cum ſeq.*

Peccatores etiam tenentur ad præceptum fraternæ correctionis. 22. 33. *cum ſeq.*

An volens alios corrigere, teneatur ad ſui emendationem 22. 36.

Correctio iudicialis etiam à peccatore fieri poteſt. 22. 37.

Correctio fraterna quomodo fiat ab inferiore. 22. 38. *cum ſeq.*

Correctio fraterna an fieri debeat quando frater ex correctione fiet deterior. 22. 40.

Correctionis materia eſt omne peccatum mortale. 22. 44. *Non tamen venialia, per ſe loquendo.* 22. 46. *cum ſeq.*

Correctionis materia an ſit tam peccatum præteritum, quam futurum. 22. 51. *Materia correctionis an ſint peccata ignoranter commiſſa.* 22. 55.

An corrigere teneamur fratrem, quando dubitamus an emendabitur. 22. 58.

Correctio vt obliget, quæ obſeruanda ſint. 22. 59.

Aſsignantur, & explicantur conditiones correctionis. 22. 63. *cum ſeq.*

Correctio iudicialis quas conditiones debet obſeruare. 22. 68.

Correctio quando cenſeatur neceſſaria. 22. 69. *Quando non cenſeatur neceſſaria.* 22. 70.

Correctio quomodo definiatur. 22. 71. *cum ſeq.*

An correctionis omiſsio ſit ſolùm venialis. 22. 73.

Quando obliget cum vitæ periculo. 22. 75. *cum ſeq.*

Digitized by Google

Remidium aſſignatur ad non exponendam vitam 22. 83.
Tenemur pro vita ſpirituali proximi profundere vitam temporalem. 22. 84.
An teneamur expendere proprium cenſum pro bono ſpirituali proximi. 22. 85.
An pater in gratia debeat preferri peccatori. 22. 86. v. beneficientia.
Quid agendum vt hoc praeceptum correctionis impleatur. 22. 88.
An prælatus debeat concedere licentiam ſubdito vt exeat ad corrigendum fratrem. 22 90.
An ſolum ſit veniale correctionem ex tepiditate relinquere. 22. 91.
Sententia Dominica Matt. 18. an intelligatur de quocumque peccato. 22. 92. cum ſeq.
Ordo charitatis eſt in præcepto 22. 102. cum ſeq. an ſemper. 22. 116.
Ad quem finem inducãtur teſtes. 22. 109. cum ſeq.
An duo teſtes debeant adhiberi. 22. 12.
An debeant eſſe ex illis qui peccatum nouerunt, vt fama delinquentis magis conſulatur. 22. 113.
Eccleſiæ nomine quid intelligatur, dum dicitur quod dicatur Eccleſiæ: dic Eccleſiæ. 22. 115.
An quando peccatum fratris eſt publicum teneamur ſeruare dictum ordinem. 22. 121.
An peccatum publicum teneamur denunciare. 22. 122.
Quando teſtes non debeant adhiberi. 22. 124.
Quæ veniant obſeruanda antequam teſtes adhibeantur. 22. 125.
Quando monitio ſit adhibenda. 22. 126.
Quando teſtes poſſint replicari 22. 127.
An licitum ſit crimen immediatè reuelare Prælato. 22. 128. cum ſeq.
Prælatus an poſſit deferre crimen ſubditi, Prouinciali, vel Generali. 22. 141.
Quando ſit, vel non ſit facienda fraterna correctio. 22. 142. cum ſeq.
Quando poſſit Prælatus ex denunciatione, fraterna procedere ad iudicialem. 22. 148.
Conſenſus Prælati, mariti, &c. ad faciendam eleemoſinam, &c. quando adeſſe cenſentur. 21. 76. cum ſeq.
Contentio quid ſit. in ſumm. q. 38. 2. cui virtuti opponatur ibid. 3. Prohibetur ab Apoſtolo ibi 4. Quãdo ſit peccatum mortale ibid. 5.

D

DAmnatorum pœnæ, & motiua ad blaſphemandũ Deum. v. blaſphemia.
Defenſio ſui eſt iuris naturalis. in ſumm. q. 41. 19. Defendens ſe, vel alium non poteſt habere animum occidendi aggreſſorem ibi 20.
Se defendens non poteſt vti maiori vi quã vtatur aggreſſor. ibi 21.
Defendens nõ poteſt conſequi aggreſſorem ibi. 22.
Poteſt ſubditus ſe defendere contra Principem, &c ibi 23.
Quinam teneantur ad ſui defenſionem. ibi 24.
Quinam teneantur defendere alios. 25.
Quinam ſe defendere non debeant. 26.
Percuſſus à clerico quando poſſit repercutere ibi. 27.
Non licet occidere inuaſorem honoris. 28.
Licet occidere inuaſorem rei propriæ 29.
Quando teneamur alios defendere 30. Eorumque bona. 31.
Tenemur defendere proximi famam. Tenemur impedire proximi peccatum. Tenemur impedire ſcandalum, &c. ibi 32.
Deſperatio quid ſit. in ſumm. q. 20. vbi alia.
Dignitates prætendere an ſit contra humilitatem in ſum. q. 35. n. 15.
Deus vt auctor naturæ, & auctor ſupernaturalis, quomodo diſtinguatur. 25. 30. cum ſeq.
Deo quot bonorum genera ſint volenda. 25. 38.
Deus quibus actibus ſit diligendus. 25. 38. cum ſeq.
Deus conſiderari poteſt dupliciter, & vt eſt in ſe, & vt concipitur noſtris conceptis. 1. 14.
Deus duobus modis dicit, ſeu loquitur. 1.

Digitized by Google

16. *Quomodo dicat nobis interius.* 1. 16. & 41.
Deus an de potentia ordinaria poſſit reuelare falſum. 1. 159. *id ſaltim poſſit de potentia abſoluta* 1. 166.
Deus an potuerit non prohibere mendaciũ v.g. 1. 167.
Deus an poſſit infundere habitum erroris. 1. 178.
Deus eſt ſuper omnia diligendus. 18. 6.
Ad Deum diligendum ſuper omnia an detur inclinatio naturalis. 18. 16.
Deus in hac vita an poſſit immediate amari. 19. 31. *v. charitas.*
Diſcordia ſemper eſt mala in ſumma. q. 37. 2.
Diſcordia eſt diſſentio affectum, non ſententiarum, & opinionum. ibid. 3. *datur bona diſcordia ibi.* 4.
Diſcordia quando ſit peccatum. ibi 5.
Quomodo diſtinguatur à factione, & ſeditione. ibi 6.
Damna diſcordiæ referuntur. ibi 7.
Diſcordia vnde oriatur. ibi 8.
Valde peccant diſcordiam ſeminantes, vt eorum fiat electio ibi. 10.
Diſcordia quare à Deo permittantur ibi. 11.
Diſcordia quomodo debeant extirpari. ibi 13.
Prætenſio dignitatũ quomodo cauſam diſcordias ibi 14.
Diſcordia in Religionibus cauſatur ex iniuſtitia. ibi 17.
Dilectionis Dei auctoris naturalis datur præceptum. 25. 7. *v. præceptum.*
Dilectio Dei ſuper omnia, quomodo explicatur. 25. 40. *cum ſeq.*
Dilectio naturalis, & ſupernaturalis Dei ad quid deſeruiat. 25. 44.
Dilectio proximi v. præceptum.
Quomodo poſſimus eſſe certi de dilectione proximi. 25. 76.
Qui contraxit odium proximi an teneatur ad reconciliationem 25. 78.
An ſit conſilium, an præceptum de dilectione interiori. 25. 104. *v. charitas.*
Signa dilectionis ſui bona, vel mala. 17. 35.
Dilectionis diuinæ an ſit modus. 19. 35. *v. charitas.*
An ſit magis meritorium diligere amicos, an inimicos. 19. 41.
Diuitiæ quare dicantur mamon iniquitatis. 21. 97.
Dona Spiritus S. quot ſint. 25. 5. *quomodo perficiant hominem ibid.* 6.
Donorum neceſſitas. 26. 7.
Dona præſtant virtutibus. in ſumm. q. 8. *n.* 2. *v. intellectus.*
Duellum eſt duorum bellum, ſeu eſt pugna ſingularis ab vtraque parte ſponte ſuſcepta in ſumm. q. 41. *n.* 10. *Duellum eſt illicitum ibi.* 11. *Eſt prohibitum iure diuino, naturali, Eccleſiaſtico, & ciuili ibid.* 12.
Non poteſt iuſtificari ex parte acceptantis. ibi. 13 *Participant de hoc crimine conſilium, fauorem, &c. præſtantes.*
Quando duella militum permitti debeant. ibi 15. *Pœna clericorum duellantium aſſignantur ibi* 16.
Quinam poſſint abſoluere à pœnis duelli ibi 17.
Dulia, latria, & hyperdulia an ſint eiuſdem ſpeciei. v. Religio.

E

Eccleſia an faciat nouum articulum 1. 125. 126. & 127.
Eccleſia quomodo ſit vna in ſumm. q. 39. *n.* 6. & 7.
Eccleſiæ, quid Chriſtus D. contulerit 1. 130.
Eccleſia eſt vocatio, ſeu congregatio fidelium 1. 598.
Fideles in Eccleſia octo modis congregantur. 1. 599.
Eccleſia definitur quod ſit congregatio fidelium, ſeu baptizatorum Chriſti fidem profitentium, ſub regimine ſummi Pontificis Chriſti Vicarij. 1. 600.
Eccleſiæ origo an ab Angelis 1. 601.
An cœperit ante, vel poſt lapſum Adami. 1. 605.
Quando ſuum habuerit complementum. 1. 609.
Eccleſiæ partes, ſeu membra; non ſunt ſolum prædeſtinati, ſed etiam reprobi. 1. 612.

Eccleſia membra perfectè an ſint reprobi. 1. 619.
Eccleſia membra an ſint ſoli baptizati, an etiam cathecumeni. 1. 620.
Eccleſia membra an ſint hæretici. 1. 625.
An excommunicati. 1. 628. An mali catholici. 1. 629.
An hæretici occulti exterius fidem profitentes 1. 630.
Eccleſia proprietates ſeu notæ ſunt. Prima quod eſt vna. 1. 631. Vnitate fidei, vnitatem continuationis, vnitate perfectionis, vnitate effectus, vnitate regiminis, vnitate poſſeſſionis, ac vnitate ſimilitudinis 1. 633.
Secunda Eccleſia proprietas, ſeu nota eſt, quod eſt ſancta. 1. 637.
Eccleſia eſt ſancta propter munditiam, eſt ſancta per firmitatem ſancta quia tincta ſanguine Agni immaculati, eſt ſancta quia trahit originem à Deo ſanctiſſimo, & omnis ſanctitatis fonte. 1. 639.
Quomodo Eccleſia ſit ſancta cum in ea maior fidelium pars ſit mala. 1. 642.
Tertia Eccleſia proprietas, ſeu nota eſt, quod eſt catholica, ideſt vniuerſalis. 1. 644.
Eccleſia eſt vniuerſalis vniuerſalitate loci & temporis. 1. 646.
Quarta Eccleſia proprietas, ſeu nota eſt, quod eſt Apoſtolica. 1. 647.
Quinta Eccleſia nota eſt, quod eſt viſibilis. 1. 648.
Sexta Eccleſia nota eſt, quod eſt corpus Chriſti myſticum. 1. 650.
Septima Eccleſia nota eſt, quod eſt Regnũ Dei. 1. 651.
Eccleſia habet doteſ. 1. 652. ſunt tres, ſcilicet cathedra doctrina, & magiſterij, claues regni cælorum, ſacramentum baptiſmi, annulus, ſeu poteſtas conferẽdi ſacramenta, &c. 1. 653.
Eccleſia habet etiam à Chriſto ſponſo munera. 1. 654.
Habet etiam alia ornamenta, quæ ipſam reddunt ſpecioſam. 1. 655.
Eccleſia rectè Chriſti D. ſponſa vocatur 1. 656.
Rectè etiam vocatur Regina. 1. 657.
Et mater fidelium. 1. 658.
Eccleſia quare non puniat Paganos, & Iudæos, bene tamen hæreticos. 7. 47.
Eccleſia an poſſit infideles compellere ad fidem. 7. 57.
Habet tamen ius ad prædicandum infidelibus 7. 58. cum ſeq.
Habet ius vt cogat infideles vt non impediant ſuos prædicatores 7. 58. cum ſeq.
An illud ius ſit naturale, an diuinum. 7. 61.
Eccleſia an errare poſſit in cenſurandis propoſitionibus. v. propoſitio.
Eccleſia cogit hæreticos ad ſeruandam fidem. 8. 72. cum ſeq.
Hæretici an cogi poſſint ab Eccleſia vt exhibeant ſuos paruulos ad baptizandum. 8. 82.
Eleemoſina nomen eſt dictio Græca, miſerationem ſignificans. 21. 2.
Aleemoſina definitur. 21. 3.
Eſt duplex, ſpiritualis, & corporalis. 21. 13. cum ſeq.
Vtra dictarum eleemoſinarum ſit potior. 21. 15.
Eleemoſina corporalis quos effectus ſpirituales habeat. 21. 16.
Eleemoſina quomodo tribuatur iuſtificatio. 21. 19.
Eleemoſina tenet primum locum inter opera ſatiſfactoria. 21. 23.
De eleemoſina datur præceptum. 21. 24.
Eſt diuinum naturale. 21. 26.
Obligat tẽpore neceſſitatis proximi. 21. 29.
Quot peccata committat qui, cum poſſit non ſubuenit neceſſitatem patienti. 21. 30.
Hoc præceptum extenditur ad omnem proximum. 21. 31.
Quanta certitudine debeat proximi neceſſitas conſtare, vt teneantur ad eleemoſinam. 21. 32.
An teneamur ſubuenire voluntaria alterius neceſſitati. 21. 33.
Non tenemur quærere neceſſitate oppreſſos. 21. 34.
Eleemoſina ex quibus bonis ſit facienda. 21. 35.
An in graui neceſſitate ſit obligatio dandi eleemoſinam. 21. 41.
An ſit obligatio faciendi eleemoſinam in-

communibus neceſsitatibus. 21. 46. *cum ſeq.*
An ſit præceptum dandi eleemoſinam pauperibus voluntarijs. 21. 52.
Quibus eleemoſina ſit facienda. 21. 57. *cum ſeq.*
An excuſentur ab eleemoſina facienda qui conſeruant bona vt poſt mortem ædificetur hoſpitale, &c. 21. 59.
Eleemoſina an rata ſit quando ille cui datur non eſt verus pauper. 21. 60.
An pauper mendicans ex otioſitate debeat reſtituere eleemoſinam acceptã. 21. 61.
Quinam pauperes præferri debeant 21. 62
Poteſt quis vbique eleemoſinas facere. 21. 63.
Ex quibus bonis eleemoſina ſit facienda. 21. 64.
Pauperes quando poſsint implorare iudicis auxilium vt habeant eleemoſinã. 21. 68.
Diuites an ſatiſfaciant præcepto eleemoſinæ mutuando. 21. 69.
Pauperes an poſsint furari vt ſibi ſubueniant. 21. 70.
Pauperes an debeant defendi ab Aduocato. 21. 71.
Quid de Medico ibid.
An diues teneatur liberare captiuos. ibid.
Qui ſurripuit in neceſsitate an teneatur ad reſtitutione ea tranſacta. 21. 72.
Qui poſsint eleemoſinas facere. 21. 73.
Religioſi quando poſsint eleemoſinas facere. 21. 74.
Quando cenſeatur adeſſe conſenſus Prælati, ad faciendam eleemoſinam. 21. 76. *cum ſeq.*
Vxor poteſt eleemoſinas facere. 21. 78.
Item filij fam. 21. 79. *Aſsignantur cauſæ in particulari in quibus vxor, &c. poteſt eleemoſinas facere, etiam contra viri expreſſam prohibitionem.* 21. 86.
Quam eleemoſinam debeant facere Epiſcopi, & alij Clerici. 21. 80.
Serui poſſunt aliquas eleemoſinas facere. 21. 82.
An ſit melius dare parum pluribus, an totum vni. 21. 83.
Dans 100. *pro eleemoſina, ignorans debitum, an extinguat illud.* 21. 84.
An dans eleemoſinam in ſomnis, aut ebrietate ſatiſfaciat præcepto de danda eleemoſina. 21. 85.
An dantes eleemoſinam depauperentur, an diteſcunt. 21. 89.
Quanam ſit melior eleemoſina. 21. 87.
Quanta debeat eſſe. 21. 88.
Conditiones dantis eleemòſinam. 21. 90.
Quinam ſint abuſus dantis, & accipientis eleemoſinam. 21. 91.
An teneamur facere eleemoſinam cum periculo amittendi famam. 21. 92.
Obligatus ex pœnitentia ſacramentali ad dandam eleemoſinam, an ſatiſfaciat præcepto ſuccurrendi extremè indigenti 21. 93.
Eſt melioris meriti dare eleemoſinam in vita, quam relinquere vt detur poſt mortem. 21. 94.
An longior eleemoſina ſit danda occultè petenti, an palam. 21. 95.
Quibus facere poſsit eleemoſinam executor electus ad eam faciendam. 21. 96.
An teneamur aliquando exponere propriũ cenſum. 22. 85.
An Pater iuſtus præferatur peccatori. 22. 86.
Epiſcopi quando teneantur facere eleemoſinam. v. Eleemoſina.
Epiſcopi poteſtas eſt à Pontifice. 1. 510.
Euidentia in atteſtante quotuplex. 1. 75. *v. fies.*

F

Falſum an obliget aliquando vt credatur 1. 187.
Fides catholica lumen eſt animæ; oſtium vitæ, fundamentum ſalutis æternæ. 1. 1. *Per fidem armati nihil formidare debemus. ibid.*
Fides dicitur, quia fit quod dicitur. 1. 3.
Fides alia eſt humana, alia diuina. ibid.
Accipitur quandoque pro fiducia ibi. Item pro obiecto fidei: pro actu credendi: pro fideli obedientia: pro tota doctrina euãgelica, & pro virtute Theologica ibidem.
Fiducia non eſt virtus Theologica, ſed effectus fidei virtutis Theologicæ. 1. 5. 6. & 7.

Fides

Fidei Theologica eſt ſubſtantia rerum ſperandarum, &c. 1. 8. *Eſt ordine prima.* 1. 10. *Eſt certior omnibus virtutibus intellectus, & omnibus ſcientijs.* 1. 11.
Eſt vna vnitate auctoritatis, vnitate obiecti, vnitate habitus. 1. 12. *infra fusè.*
Varia ſententia de obiecto quod *fidei.* 1. 17. *cum ſeq.*
Obiectum quod *fidei eſt Deus ſub ratione veritatis, ſeu vt eſt verus in dicendo.* 1. 26.
Quomodo Deus pertineat ad fidem ſub ratione Dei, ſeu Deitatis. 1. 29.
An Deus ſit obiectum fidei ſub ratione veritatis in eſſendo, an in dicendo. 1. 30.
Quodnam ſit obiectum formale, ſeu quanam ſit ratio formalis ſub qua fidei. 1. 34. *cum ſeq.*
Eſt ratio diuinæ reuelationis paſſiua, ſeu vt ſe tenet ex parte credentis. 1. 36.
An ſit reuelatio in actu primo, an in actu ſecundo. 1. 40. & 136.
Quænam reuelatio externa requiratur ad obiectum formale fidei. 1. 50.
An obſcuritas ex parte rei reuelatæ ſit de ratione reuelationis noſtræ fidei. 1. 51.
Quomodo obſcuritas rei reuelatæ ſe habeat ad reuelationem 1. 60.
Obſcuritas non eſt pars obiecti formalis noſtræ fidei. 1. 61.
Obſcuritas pertinet ad rationem obiecti materialis. 1. 62.
Obſcuritas non eſt conditio obiecti, ſed modus illius. 1. 64.
Obſcuritas quomodo non eſt de ratione noſtræ fidei, cum euidentia videatur de ratione ſcientiæ. 1. 67.
Fides an ſtare poſsit cum ſcientia in atteſtante. 1. 70.
Fides an requirat reuelationem publicam, an priuatam. 1. 91.
Ad fidem an pertineant reuelationes priuatæ. 1. 99. & 1. 145. *cum ſeq.*
Fides alia catholica, alia Theologica; item reuelatio alia catholica, alia Theologica. 1. 99.
Diuina reuelatio an debeat ne eſſe formalis, an ſufficiat virtualis. 1. 111.
An ſufficiat reuelatio confuſa. 1. 115.
Concluſio Theologica an ſit de fide ſi ab Eccleſia definiatur. 1. 125.
Eccleſia an faciat nouum articulum. 1. 125. 126. & 127.
Diuina reuelatio qua fide creditur. 1. 133.
Qua ratione reuelatio eſt ratio formalis fidei. 7. 136.
An fides reſoluatur in reuelationem. 1. 140. *cum ſeq.* & 1. 188. *cum ſeq.*
Habitu fidei an quis vti poſſit ad credendum falſum. 1. 180.
An poſſit quis obligari ad credendum falſum. 1. 187.
Obiectum fidei an ſit aliquid complexum. 1. 202.
An non viſum ſit de ratione obiecti noſtræ fidei. 1. 214.
Fides an poſsit eſſe ſimul cũ ſciẽtia. 1. 223.
Fides neque de potentia abſoluta poteſt eſſe ſimul cum viſione beata. 1. 233.
Fides an poſſit eſſe ſimul cũ ſcientia Theologia. 1. 251.
Fides an poſſit eſſe ſimul cum euidentia ſupernaturali abſtractiua. 1. 252.
An vnus, idemque actus poſsit eſſe fidei, & ſcientiæ; & an vna, eademque res poſsit eſſe ſimul ſcita, & credita. 1. 256.
Fidei myſteria ſunt euidenter credibilia. 1. 265. & 284.
Fidei myſteria qua fide ſint euidenter credibilia. 1. 278.
Euidentia credibilitatis eſt duplex. 1. 179.
Infidelis qua fide iudicat myſteria ex ſignis, & miraculis eſſe euidenter credibilia. 1. 280.
Quinam habitus generetur ex frequentatione iudicij de euidentia credibilitatis. 1. 283.
An euidẽtia credibilitatis debeat ſupponi vt gentilis adultus ſuſcipiat fidem. 1. 285.
An cognitio de euidentia credibilitatis ſit ſpeculatiua, an practica. 1. 287.
Quodnam ſit obiectum euidentiæ credibilitatis. 1. 292.
An in adulto veniente ad fidem detur prius aſſenſus fidei acquiſitæ. 1. 293.
Euidentia credibilitatis vnde ſumatur. 1. 296.
Aſsignantur motiua generantia euidentiã credibilitatis noſtræ fidei. 1. 297. *cũ ſeq.*
Miracula an faciant quod homo teneatur credere. 1. 307.

Hære-

Digitized by Google

Hæretici non faciant miracula in confirmationem ſuæ fidei. 1. 308.
Quare nunc fiant pauca miracula in confirmationem noſtræ fidei. 1. 309.
Ad credendum requiritur pia voluntatis affectio. 1. 310. cum ſeq.
Duæ dantur piæ affectiones, vna applicans intellectum ad examen, & pertinet ad ordinem ſpeculatiuum. Alia applicans eundem intellectum quo ad exercitium. 1. 317.
An poſſit habere fidem qui Deum odio habet. 1. 318.
Pia affectio an ſit ordinis ſupernaturalis. 1. 319.
Datur etiam pia affectio habitualis. 1. 328.
Obiectum materiale adæquatum noſtræ fidei quodnam ſit. 1. 336.
Veritates naturales an pertineant ad obiectum materiale noſtræ fidei 1. 341.
Veritates contingentes an pertineant ad obiectum materiale fidei 3. 342.
An ad hoc pertineant attributa, & relationes diuinæ 1. 344.
An omnia obiecta materialia fidei ſint æquè credibilia. 1. 355.
An peccatum contra vnum obiectum fidei ſit magis blaſphemum. 1. 364.
Datur ſuus ordo inter obiecta materialia fidei. 1. 367.
Finis fidei tam in iuſto, quam in peccatore quis ſit. 1. 375.
Fides an ſit diſcurſiua. 1. 394.
Obiecta materialia fidei diſtinguuntur per certos articulos. 1. 405.
Articuli fidei rectè diſponuntur in ſymbolo. 1. 413. v. ſimbolum.
Articuli fidei ſuceſſu temporis an creuerint. 1. 429. Creuerunt quoad circunſtantias. 1. 434.
Myſteria fidei an fuerint magis explicata tempore legis moſayce. quam legis naturæ 1. 435.
Apoſtoli habuerunt fidem magis explicitam quam PP. legis antiquæ. 1. 436.
Chriſtiani viciniores Apoſtolorum temporibus habuerunt fidem magis explicitam. ibid. 437.
Fidei regulæ immediatæ, an ſint infallibiles. 1. 440. Quid de proximo proponente, v.g. concionatore. 1. 441.
Quomodo ille cui immediata reuelatio facta eſt, debeat ſuam doctrinam proponere, vt eam credibilem faciant. 1. 444.
Quid dicendum de eo qui proponit doctrinam alteri reuelatam. 1. 445.
Quot ſint fidei regulæ in Eccleſia catholica. 1. 446. An idem ſint regulæ fidei, & loci Theologiæ. 1. 447.
Prima Fidei regula eſt ſacra ſcriptura. 1. 448.
An ſit de fide quicquid in ſacra ſcriptura continetur. 1. 449. v. ſacra ſcriptura.
Secunda fidei regula eſt traditio v. traditio.
Tertia regula fidei eſt Pontifex. v. Pontifex.
Quarta regula fidei eſt Eccleſia. v. Eccleſia.
Quinta regula fidei eſt Concilium. v. Concilium,
Credere, qui eſt actus fidei, an ſit cum aſſentione cogitare. 2.
Actus fidei eſt elicitiuè ab intellectu, & imperatiuè à voluntate. 2. 8.
Actus fidei debet eſſe liber. 2. 10.
Quomodo credere ſit liberum. 2. 11.
Actus fidei diuiditur per hoc quod eſt credere Deo, Deum, & in Deum. 2. 12.
Qualis ſit hæc diuiſio. 2. 13. An in quolibet actu fidei reperiantur iſta tria, credere Deo, Deum, & in Deum. ibid.
Credere Deum poteſt dicere duplicem tendentiam, ſcilicet formatam, & informem. 2. 14.
An poſſit dici: Credo Eccleſiæ, Eccleſiam, & in Eccleſiam. 2. 15.
An infideles dicantur credere Deum, & fideles in Deum. 2. 17. cum ſeq.
Dæmones quomodo credant. 2. 22.
Actus fidei interni, an ſint eiuſdem ſpeciei. 2. 23.
Actus fidei eſt entitatiue ſupernatnralis. 2. 27. v. actus.
Actus fidei an ſit certiſſimus comparatinè ad omnia certa creata. 2. 42.
Fides eſt certior ſcientia, & intelligentia quoad nos. 2. 53.
Actus fidei ex parte ſubiecti an poſſit eſſe minus

Digitized by Google

minus certus aſſenſu ſcientia intellectiua, &c. 2. 54.
Fidei certitudo an ſit maior certitudine aliarum cognitionum ſupernaturalium 2. 55.
Fidei actus non poteſt eſſe malus. 2. 58.
Quas conditiones debeat habere actus fidei. 2. 65.
Quas conditionis debeat habere iudicium quod precedit actum credendi. 2. 70.
An hoc iudicium ſit entitatiué ſupernaturale. 2. 71.
An hoc iudicium eliciatur ab aliqua virtute. 2. 73.
Actus fidei quos effectus habeat. 2. 77.
Fides eſt neceſſaria ad ſalutem. 2. 78.
Actus fidei non eſt neceſſarius infantibus. 2. 80.
Adultis in infantia iuſtificatis non eſt neceſſarius actus fidei pro breui tempore. 2. 81. Bene tamen adultis in infantia non iuſtificatis. 2. 82.
Requiritur fides in re, & non ſufficit in voto ad ſalutem. 2. 85.
Quouis tēpore fuit neceſſaria aliqua fides, ſeu aliquid de Deo credere. 2. 88.
Adam in ſtatu innocentia habuit fidem incarnationis. 2. 89.
Fides ad beatitudinem neceſſaria eſt eadē cum ea qua eſt neceſſaria ad iuſtificationem. 2. 90.
Fides alia implicita, alia explicita. 2. 91. Varij gradus. ibid.
Ante incarnationem non erat neceſſarium habere fidem explicatam myſterij Trinitatis. 2. 92.
Quid de fide incarnationis ante chriſti aduentum. 2. 93.
Quęnam credi deberent ante incarnationem Verbi diuini. 2. 95.
Poſt ſufficientem Euangelij promulgationem vltra duo prima principia, quod Deus eſt, & quod remunerato eſt, neceſſe eſt credere explicitè myſterium incarnationis, & Trinitatis. 2. 98.
Non ſufficit credere, quod credit Eccleſia. 2. 100.
Quid de Chriſto D. credere debeamus 2. 104.
Quid explicitè debemus credere de B. Virgine. 2. 104.
Quid neceſſe eſt credere neceſſitate præcepti. 2. 105.
Præter ea quæ in ſymbolo continentur, neceſſe eſt ſcire primò tria ſacramenta, ſcilicet Baptiſmum, Euchariſtiam, & Pœnitentiam. Secundò præcepta Decalogi, & communia præcepta Eccleſiæ. Tertiò animæ immortalitatem. Quartò peccatum originale. Quintò neceſſitatem gratiæ. Sextò Deum eſſe orandum, ac proinde neceſſe eſt ſcire orationem Dominicam. Septimò Deum eſſe timendum. 2. 106.
An ſufficiat ſcire iſta implicitè. ibid. Quādo obliget præceptum eliciendi actum internum fidei. 2. 107.
An tempore tentationis. 2. 109. An in articulo mortis. 2. 110. An ad iuſtificationem. 2. 111. an aliquoties in vita. 2. 112.
Quando currat obligatio confitendi fidem exterius. 2. 108.
Quando fides cenſeatur ſufficienter propoſita. 2. 114.
An detur caſus, quod Turca aut Hæreticus iudicet ſuam fidem eſſe æquè, aut magis probabilem, quam ſit noſtra. 2. 115.
Exterior fidei confeſſio an ſit elicitiuè à fide. 3. 2.
Fidem negare propter tormenta, &c. an ſemper ſit malum. 3. 10.
Quanam ſit malitia negationis fidei. 3. 12. Quomodo hoc peccatum ſit contra fidem. 3. 13.
Quot modis contingat externa fidei negatio. 3. 14.
Datur præceptum confitendi fidem. 3. 16.
Quando obliget. 3. 17.
Quando liceat occultare fidem. 3. 19. cum ſeq.
Aliquando tenemur fugere. 3. 22.
An tunc fugere quis teneatur quando ſperatur aliqua fidelium ædificatio. 3. 23. cum ſeq.
Fidem occultare an liceat vtendo actionibus falſæ religionis, vel illas ſimulatè exercendo. 3. 25. cum ſeq.

An li-

754

An liceat occultare fidem veſtibus, alijſque rebus. 3. 37. *cum ſeq.*
Definitur fides, quod ſit ſubſtantia, &c. 4. 2.
Quare fides dicatur ſubſtantia. 4. 6.
Quare non dicitur ſubſtantia rerum amandarum 4. 7.
Quare dicitur argumentum. 4. 8.
Fidei definitio an poſſit conuenire fiduciæ. 4. 15.
An per dictam definitionem definiatur fides informis, an formata. 4. 16.
Fidei ſubiectum eſt intellectus. 4. 18.
Fides eſt per ſe primò ſpeculatiua. 4. 20.
Fidei forma eſt charitas. 4. 23. *cum ſeq.*
Fides informis an poſſit fieri formata. 4. 32.
Fides informis an ſit virtus. 4. 38.
Fides formata eſt perfecta virtus. 4. 39.
Fides an ſit vna virtus ſpecie. 4. 49. *cum ſeq.*
Fides fuit in Angelis viatoribus, & in Adamo in ſtatu innocentiæ. 5. 2. *cum ſeq.*
Fides non datur in beatis, neque quoad habitum, neque quoad actum. 5. 8.
Fides manet in Purgatorio. 5. 15. *Non tamen in damnatis.* 5. 18.
Dæmones habent fidem naturalem acquiſitam. 5. 20. *Dæmonum fides quomodo dicatur coacta.* 5. 21.
Non poteſt dici fides acquiſita omnino coacta, ſeu neceſſaria. 5. 22.
Dæmones ex hoc cruciantur, quod credere cogantur. 5. 23.
Qui diſcredit vni articulo amittit fidem circa omnes. 5. 28.
Per quæ peccata fides expellatur. 5. 37.
Eſt maior in vno quam in alio. 5. 43.
Fides an creſcere poſſit in hominem mortali exiſtente. 5. 44.
An fides intendatur etiam per actus aliarum virtutum. 5. 45.
Fides an infundatur aliquando ſine gratia. 5. 46.
Fides an infundatur ex præuiſione boni vſus, an ante talem præuiſionem. 6. 2. *cum ſeq. Vbi Ludouicus Abelly, fusè reiicitur.*
Fides an inſtrumentaliter producatur per ſacramentum baptiſmi. 6. 13.
Fidei habitus quando infunditur, an aliquæ ſpecies infundantur. 6. 19.
Fides an prius infundatur quàm omnes virtutes. 6. 22.
Fides quomodo ſit cauſa timoris in ſumm. q. 7. *n.* 2. *An fides ſit cauſa timoris vt ſpeculatiua, an vt practica ibid.* 3.
An fides ſit cauſa ſpei. ibi 4.
Purificatio cordis eſt effectus fidei ibi. Poteſt eſſe ſimul cum dono intellectus. v. intellectus.
Fidei ignorantia vt eſt peccatum ſit carentia ſcientiæ habitualis, an actualis. 7. 5.
Fidei ignorantia an ſit ſemper peccatum. 7. 6.
Peccatum ex ignorantia fidei an multiplicetur ad multiplicationem materiæ ignotæ. 7. 7.
Contra fidem tribus modis contingit peccare 7. 12. *v. infidelitas.*
Fides quare non amittatur per quodcumque peccatum, vt charitas v. 15.
De fide an ſemper fuerit præceptum, &c. v. præceptum, & v. propoſitio.
Fides an intendatur in peccatore 16. 51.
Fidei præceptum. in ſumm. q. 16. 1. *an detur præceptum fidei vnius Dei vbi* 3.
Filij infidelium an poſſint inuitis parentibus baptizari 7. 97. *cum ſeq.*
An cum ſunt in periculo mortis. 7. 98.
Finem totalem duplicem an quis habere poſſit per falſam exiſtimationem. 1. 375.
Vbi ſoluitur pulſiurum argum. ex D. Auguſtino deſumptum. 1. 381.
Fines duo, an dari poſſint in iuſto, vnus reſpectu charitatis, & alius reſpectu peccati venialis. 1. 388. *vbi plura videnda.*
S. Franciſcus Saleſius defenditur ab impoſturis Ludouici Abelly. 6. 2. *cum ſeq.*

G

GAudium eſt effectus charitatis. in ſumm. q. 28. 1. & 3.

Gau-

Digitized by Google

Gaudium quando eſt effectus charitatis an differat ab eo quod eſt fructus Spiritus ſancti. ibi 2.
Gaudium quomodo diſtinguatur à dilectione, ibi 4.
Quid interſit inter gaudium, & lætitiam ibi. 5.
Gaudium de quibus sit. ibi 6. vbi an simul gaudere, & triſtari poſſimus.
Gaudij cauſa, ſeu motiua. ibi 7. vbi decem motiua gaudendi aſſignantur.
Gula cauſat mẽtis hebetudinem in ſumm. q. 15. 6.
Ex gula quomodo oriatur luxuria ibi 7.

H

Habituum datur præceptum, & quomodo. 25. 80. cum ſeq.
Hæreſis nomen quid ſignificet. 8. 2.
Hæreſis definitur, quod ſit error pertinax catholicæ fidei manifeſtè contrarius, in eo qui fidem Chriſti profitetur. 8. 3. An hæc definitio conueniat dubio in fide. 8. 5. Quid ſit de eſſentia hæreſis 8. 6.
Quomodo dubitans ſit hæreticus 8. 6.
Hæretici an reputentur Iudæi baptizati infantes, ſi poſtea redeant ad Iudaiſmum. 7. 99.
Hæreticus an fiat ignorans myſteria fidei ignorantia affectata. 8. 7.
Hæreticus an ſit diſſentiens pertinaciter propoſitioni quam putat eſſe de fide cum non ſit. 8. 6.
Hæreticus an ſit qui iudicat ſe eſſe hæreticum. 8. 9.
Ad fidem aliqua pertinent directè, aliqua indirectè. 8. 10.
Quomodo ex verbis inordinatè prolatis incurratur hæreſis. 8. 11.
Hæreſis diuiditur in formalem, & obiectiuam. 8. 12.
Propoſitiones contrariæ fidei ſunt hæreticæ materialiter, & per ordinem ad profitentem formaliter. 8. 13. cum ſeq.
Hæreſes an ſint æquales. 8. 19. & 22. cum ſeq.
Hæreticus ſolo affectu, an detur. 8. 25.
Hæreticus an ſit qui ſolo actu opinatiuo aſſentitur alicui myſterio fidei. 8. 26.
Hæreticus an ſit qui tenet, ſeu credit articulum verum, quem tamen putat eſſe contra ſenſum Eccleſiæ, vt quod Chriſtus D. ſit in Euchariſtia. 8. 27.
Hæreticus an ſit qui docet aliquam propoſitionem vt de fide cum tamen non ſit 8. 28.
In hæreſi an detur paruitas materiæ 8. 29.
Ad hæreſim quid requiratur ex parte obiecti. 8. 30. cum ſeq.
Hæreticus an ſit qui non credit reuelationes particulares ibid.
Hæreticus an ſit qui negat propoſitionem ab Eccleſia definitam, deductam ex vna de fide, & altera euidente lumine naturali. 8. 33.
Non eſt hæreticus negans concluſionem Theologicam. 8. 34.
An cenſeatur hæreticus qui poteſt ſine ſuo graui incommodo aliquem ab hæreſi liberare, & non facit. 8. 34.
An puniri poſſit, vt hæreticus qui negat propoſitionẽ catholicam, ſed non conſtat de ſcientia, neque de pertinacia 8. 35.
Hæreticus eſt qui dicit à Papa ad hominẽ, vel Deum fieri poſſe appellatiouẽ. 8. 36.
Ad incurrendam hæreſim quid requiratur ex parte ſubiecti. 8. 57.
An ſit hæreticus inualidè baptizatus ſi deficiat 8. 58. Quid de dubiè baptizato. 8. 59. & 64. Quid de ſuſcipiente baptiſmum ex metu, ſi poſtea recedat, an tunc ſit hæreticus. 8. 65.
Pertinacia requiritur ad hæreſim. 8. 61. An quis ſit pertinax antequam moneatur. 8. 62. An ſufficiat monitio Epiſcopi, vel Inquiſitoris. 8. 66. An ad pertinaciam requiratur, quod quis directè intendat reſiſtere auctoritati Eccleſiæ. 8. 67.
Ad pertinaciam requiritur non ſolum oppoſitio ad Eccleſiam, ſed quod Eccleſia eſt infallibilis. 8. 68.
An ſit pertinax qui nihil negat ab Eccleſia definitum, cum tali tamen affectu, quod ſi hoc ſciret ad huc perſiſteret 8. 69.
Non eſt pertinax habitualiter diſpoſitus ad non credendum, ſi Eccleſia aliquid defi-

Digitized by Google

deſiniret. 8. 70.
Ab hareſi, & pertinacia excuſat proteſtatio quam quis facit in principio, aut ſine libri. 8. 71.
Ignorantia excuſat ab hareſi. 8. 72. cum ſeq.
Haretici an cogantur ab Eccleſia ad fidē ſeruandam. 8. 77. Cogi poſſunt vt exhibeant ſuos paruulos baptizandos. 8. 82. Hareticorum libri. v. libri.
Cum hareticis an ſit prohibita communicatio ciuilis. 8. 93. An poſſit eſſe communicatio cum heretico per ſententiam damnato. 8. 95.
Prima pœna ſpiritualis hareticorum, eſt excommunicatio. 8. 96.
Excommunicatio per quam hareſim incurratur quanam. 8. 97. cum ſeq. Quanam actio externa ſufficiat. 8. 100.
Excommunicationem an incurrat qui ſuam hareſim manifeſtat Confeſſario. 8. 101.
An ille eam incurrat qui ſuum hareſim ſcribit in cifra. 8. 102. An qui eam manifeſtat per ſignum leue. 8. 105.
An excommunicationem incurrat qui hareſim profert in ſomnis. 8. 106.
Secunda pœna ſpiritualis hareticorum eſt priuatio Eccleſiaſtica ſepultura 8. 107.
Tertia pana an ſit irregularitas. 8. 108.
Quarta eſt infamia. 8. 109.
Quinta eſt priuatio beneficiorum, & inhabilitatis ad illa. 8. 110.
An requiratur ſententia. ibid. cum ſeq. Beneficia haretici an poſſint impetrari 8. 112.
Beneficia an relinquantur haretico ſi publicè errorem fateatur, &c. 8. 113.
Qui dicantur ſpontè, & continuò redire. 8. 114. & 135.
Pana priuationis officiorum, beneficiorum, &c. an extendatur ad alios. 8. 115.
Prima pana temporalis hareticorum, eſt confiſcatio bonorum. 8. 117.
Hareticorum bona an ipſo iure confiſcentur, ſeu an ipſo iure amittant haretici illorum dominium. 8. 118.
Quorum bonorum fiat confiſcatio. 8. 119.
Hareticorum alienationes an ſint valida. 8. 120.
Fiſcus an ſoluat creditoribus hareticorum. 8. 121.
Vſusfructus an confiſcetur. 8. 122.
Quanam alia bona hareticorum ad fiſcū deuoluantur. 8. 123.
Quanam bona hareticorum non publicentur. 8. 124.
Secunda pana temporalis hareticorum eſt pana capitalis. 8. 125.
An hac pana condonetur illis qui poſt latam ſententiam conuertuntur. 8. 126.
A quo hac pana exequi debeat. 8. 127.
Quinam haretici comburantur. 8. 128.
Quid de heretico negatiuo. 8. 129.
Quid de reuocante hareſim. 8. 130.
Quid de negante intentionem, & confitente hareſim 8. 131.
Quid agendum cum teſtes reuocant teſtificationem. 8. 132.
Haretici relapſi traduntur curia ſaculari etiam ſi ad fidem conuertantur. 8. 134.
Quinam dicantur haretici relapſi. 8. 133.
Quinam dicantur ſpontè venire. 8. 135. & 114.
An cenſeantur haretici relapſi qui effracto carcere fugiunt. 8. 136.
An cenſeatur relapſus qui incidit in aliam hareſim. 8. 137.
Hereſiarcha, dogmatizantes, &c. an admittantur ad reconciliationem. 8. 138.
Quid agendum cum illis qui in hareſi deceſſerunt. 8. 139. Proceditur ad bonorum confiſcationem. 8. 140.
Prima pana haretici pœnitentis, eſt pana carceris. 8. 141. Quando perpetuus carcer commutatur. 8. 142.
Secunda pana eſt triremij, exilij, fuſtigationis, &c. 8. 143.
Tertia pana eſt delatio ſigni, &c. 8. 143.
Quarta pana eſt abiuratio. 8. 144.
Quinta quod filij eximuntur à patria poteſtate. 8. 145.
Quibus panis efficiantur ſuſpecti de hareſi. 8. 146.
Quatruplex ſuſpicio. ibid.
Ex quibus capitibus colligatur ſuſpicio leuis de hareſi. 8. 147.
Ex quibus capitibus colligatur ſuſpicio grauis. 8. 148.
Ex quibus colligatur ſuſpicio violenta. 8. 149.

Qua

Qua pœna puniantur ſuſpecti de hæreſi. 8.150.
*Qua pœna puniantur ſuſpecti de vehementi.*8.151.
*Suſpectio violenta quid ſit.*8.152.
*Suſpecti de hæreſi an capi poſſint.*8.153.
Filij hæreticorum quibus pœnis afficiantur 8.154.*An priuentur beneficijs, &c.* 8.155.
Quid nomine filiorum hæreticorum veniat. 8.156. *An careant Paterna hæreditate.*8.157.*vbi alia.An priuentur legitima.*8.158. *An priuantur alimentis ob paternam hæreſim.*8.159.
*Has pœnas non contrahunt filij hæretici, qui reſipuit ante mortem.*8.160.
*Ad quot gradus dictæ pœnæ extendantur, receptatorum hæreticorum, fautorum, &c.*8.161.
*Quid de filijs hæretici relapſi.*8.162.
*Habent locum dicta pœna quando mater eſt hæretica.*8.163.
*Dos vxoris innocentis non confiſcantur propter hæreſim mariti.*8.164.*Bene tamen confiſcatur propter hæreſim ipſius.* 8.165.
*Filij, & nepotes hæreticorum an ſint inhabiles ad penſiones.*8.166.
*Filij denuntiantes proprios parentes liberantur à dictis pœnis.*8.167.
*Filij non ſolum nati tempore hæreſis, ſed etiam qui poſtea naſcuntur, comprehenduntur in dictis pœnis.*8.168.
*Hebetudo mentis cauſatur ex gula. In ſumm.q.*15.6.
*Homo tunc ſanctus eſt, quando cum Deo coniungitur, & tunc immundus, quando cum rebus inferioribus implicatur.*1.639.
Homo duobus modis cum Deo coniungitur, ſcilicet per intellectum media fide, & per voluntatem media charitate.ibid.

I

INfamia an repellat à dignitatibus. 8.109.
Infidelitas eſt peccatum grauiſſimum. 7.2.& 25.*Quomodo diſtinguatur ab alijs peccatis.*7.8.
Infidelitas eſt duplex, priuatiua, & culpabiles, & negatiua, ſeu inculpabilis. 7.9.
Infidelitas an ſit peccatum omiſſionis, an commiſſionis. 7.10.*cum ſeq.*
Infidelitas negatiua an ſit peccatum. 7.13.
*Ad incurrendum peccatum infidelitatis an ſufficiat agere contra interiorem gratiæ inſtinctum.*7.14.
An ſufficiat non audire Euangelium, ſeu illius prædicationem. 7.16.
*Infidelitas eſt in intellectu.*7.17. *An etiam ibi ſit malitia illius.*7.20.
*An in voluntate ſit aliquis habitus pertinens ad infidelitatem, piæ affectioni oppoſitum.*7.22.
An infidelitas ſit maius peccatum, quam odium. 7.27. *An ſit maius peccatum, quam deſperatio.*7.28.
Non omnis actio infidelium eſt peccatum. 7.31.
*Infidelitas diuiditur in Paganiſmum, Iudaiſmum, & Hæreſim.*7.33.
*Ad quam ſpeciem infidelitatis reuocetur error illius qui recipit nouum teſtamentum non vetus.*7.37.
*An dicta infidelitatis diuiſio haberet locum ante Euangelium.*7.38.
Ad quam ſpeciem infidelitatis reuocetur illa infidelitas qua Philoſophus ſcit Deũ eſſe vnum, & negat cæteros articulos. 7.39.
*Ad quam ſpeciem infidelitatis pertineat Atheiſmus.*7.40.
*Ad quam ſpeciem infidelitatis pertinebit ſecta Antichriſti.*7.41.
*An duas ſpecies infidelitatis quis ſimul poſſit contrahere.*7.42.
*Species infidelitatis an differant eſſentialiter.*7.43.& 44.
*Cum infidelibus an ſit publicè diſputandum.*7.50.
Infideles an ſint ad fidem compellendi. 7.57.*v.Eccleſia.*
Infideles an cogi poſſint ad fidem ſuſcipiendam, quando eſt ſibi ſufficienter propoſita. 7. 67. *An cogi poſſint ad relinquendos errores, aut ritus, iuri natu-*

Digitized by Google

rali aduerſos.7.78.
Infidelium ritus qui debeant, vel non debeant tolerari.7.86.
In quibus caſibus poſſint infidelium ritus permitti 7.89.
An infideles habeant poteſtatem ſupra fideles in ſuis terris degentes.7.95. cum ſeq.
Infidelium filij an poſſint inuitis parentibus baptizari. 7. 97. an ſaltem vbi ſunt in periculo mortis. 7.98.
Infideles an poſſint habere ſeruos Chriſtianos.7.101.
Infidelibus quænam vendi poſſint.7.106.
An expelli poſſint 7.107.
Infideles carnaliter cognoſcentes Chriſtianos puniri poſſint.7.107.
Infideles non debent præfici officijs publicis.7.109.
Inimici ſunt diligendi.17.37.cum ſeq.
Inimici non poſſunt excludi à communibus ſalutationibus,&c.17.41.
Quænam ſint ſigna generalia, quænam ſpecialia, quæ inimicis exhiberi, vel non exhiberi debent.17.42.
Quibus rationibus inducamur ad dilectionem inimicorum.17.43.
Quinam ſint gradus perfectæ dilectionis inimicorum.17.47.
Quando reconciliatio ſit facienda. 17.45.
Quænam ſint ſigna inimici latentis.17.46
Quomodo debeamus ſeparari ab inimicis. 17.47.
Inimici petenti veniam, an ſint exhibenda ſigna ſpecialia.17.48.
Offenſus an teneatur condonare ſatisfactionem debitam ex offenſa.17.49.
Quid agendum quando offendens exhibuit condignam ſatisfactionem, & offenſus non vult eam acceptare.17.50.
Offenſus an teneatur concedere publicas pacis litteras. 17.51.
Inuidia dicitur à nimis videndo alterius fortunam. in ſum. q.36.
Inuidia eſt triſtitia de bono alieno inquantum eſt diminutiuum propriæ excellentiæ. ibid.
Multis modis poteſt quis triſtari de bono alterius, vel quatenus poteſt nocere: vel quatenus non habet illud; vel quatenus iudicatur indignus: vel quatenus eſt diminutiuum proprij boni. ibi 3. & 4.
Inuidia quomodo differat ab odio. ibi 5.
Quomodo diſtinguatur à ſuperbia. ibi 6.
Inuidia de quibus ſit, & ad quos. ibi.7.
Cur ſimilitudo ſit cauſa inuidiæ. ibi. 8.
Quinam ſint naturaliter inuidi, qui maxima gerunt, ambitioſi, puſillanimes, mulieres, & ſenes. ibid.
Quomodo inuidia ſolum ad æquales extendatur. ibi.10.
Quomodo inuidus ſemper eſt minor.ibi.11.
Quomodo inuidia ſit contra charitatem. ibi. 12. Quomodo ſit contra miſericordiam. ibi. 13.
Inuidia aliquando eſt ſolum peccatum veniale. ibi.14.
Eſt peccatum leuius odio. ibi. 15.
Poteſt tamen dici maximum peccatum.ibi 18. Eſt vitium capitale. 19.
Ex inuidia oriuntur ſuſurratio: detractio, exultatio in aduerſis proximi, afflictio in proſperis, & odium, ibid. 20.
Donum intellectus, eſt donum Spiritus S. in ſum. q. 8. 1. an poſſit eſſe ſimul cum fide ibi 3. eſt principaliter ſpeculatiuũ 4.
Quomodo diſtinguatur à fide 5. An detur in peccatore fideli. 1. An in Patria ſit vſus illius. ibid.
Irregularitas v. rixa.
Iudæi baptizati in infantia ſint hæretici ſi poſtea redeant ad Iudaiſmum. 7.99.
An quando ſponte ſunt facti Chriſtiani, & poſtea recedunt. 7. 100.
An poſſint habere ſeruos Chriſtianos. 7. 101.
An Chriſtiani fiant ſerui Iudæorum ſi capiantur in bello iuſto. 7. 102.
An Chriſtiani archiiecti, &c. poſſint laborare in ſynagogis Iudæorum, 7. 103.
Cum Iudæis quænam communicatio ſit licita. 7. 104.
Fœminæ Chriſtianæ an poſsint eſſe nutrices filij Iudæi. 7. 105.
Iudæis quæ vendi poſsint à Chriſtianis, 7. 106.
Iudæi an licitè expelli poſsint à terris Chriſtianorum. 7. 107.
Iudæi cognoſcentes carnaliter fœminas Chriſtianas, an ſint puniendi. 7. 108.
An

Digitized by Google

An præfici poſſint publicis officijs. 7. 109.
Iudex controuerſiarũ eſt Pontifex. 1.705. *vbi plura.*

L

LAici an poſsint de fide diſputare. 7. 53. *cum ſeq.*
Libertas conſcientia an poſsit aliquando permitti. 7. 90. *cum ſeq.*
An permitti debeat quando cum iuramento promiſſa eſt. 7. 91.
Libri hæreticorum, an ſint ipſo iure damnati. 8. 84.
Librorum nomine an veniant Epiſtolæ, *& conciones.* 8. 85.
An legens librum prohibitum cum debita licentia, poſsit ſibi aliquo notare, aut tranſcribere, & an iſta cenſeantur prohibita. 8. 88.
An ad incurrendam cenſuram ſufficiat, quod liber ſit hæretici, an debeat eſſe hæretici damnati. 8. 89.
Græcorum rituales an probibeantur in bulla cœnæ, ſub nomine librorum hæreticorum. 8. 90.
An libri catholici cenſeantur probibiti ſi habeant annotationes hæretici, &c. 8. 91.
Quid de libris non continentibus hæreſim, & non tractantes ex profeſſo de religione. 8. 92.
Lex æterna an potuerit non eſſe, vel non probibere aliquid. 1. 169. *Quid dicat.* 1. 175.
Locari an poſsit domus meretrici, an pluris. v. ſcandalum.
Luxuria eſt cauſa cœcitatis mentis, obſcurando quatuor actus rationis, ſcilicet ſimplicem intelligentiam; conſilium, ſeu conſultationem, iudicium, & imperium in ſumm. q. 15. *n.* 4.
Luxuria ex parte voluntatis duos actus deordinat, ſcilicet circa finem, & circa media. ib. 5.

M

MAledictio an differat à blaſphemia. v. blaſphemia.
Mancipium. v. ſerui.
Mariæ conceptionem immaculatam docuerunt Carmelitæ, & Ioan. Baccanius. 2. 104.
Miſericordia, vnde dicatur. 20. 2. *variè definitur.* 20. 3.
Non poteſt eſſe de propria miſeria. 20. 5. *Non eſt erga valde nobis coniunctos.* 20. 6.
Miſericordia eſt propriè in Deo. 20. 7.
Affectus diſplicentiæ de aliena miſeria, an debeat eſſe efficax. 20. 8.
Miſericordia habet duos actus internos ſcilicet compaſſionem, & voluntatem ſubueniendi, & vnum externum, & eſt ſubuentio. 20. 9.
Ad miſericordiam quomodo ſpectet ſepellire mortuos. 20. 10.
An ad obiectum materiale miſericordiæ pertineat perſona cui miſeretur, ipſa miſeria, ipſa ſubleuatio, & affectus cõpaſsiuus. 20. 11. *cum ſeq.*
Quomodo miſeria ſit materia miſericordiæ. 20. 13.
Quid ſit obiectum formale miſericordiæ. 20. 18.
Miſericordia eſt virtus ſpecialis à charitate diſtincta. 20. 19. *cum ſeq. vbi an diſtinguatur à Nemeſi.*
Miſericordia an ſit in voluntate. 20. 32. *cum ſeq.*
Quomodo ſit maxima virtutum. 20. 26. *cum ſeq.*
Miſericordiæ attributum in Deo, an excedat attributum charitatis. 20. 39.
Quomodo ſit nobilior Religione. 20. 40. *cum ſeq.*
Explicatur pulchra difficultas de concurſu Religionis, & miſericordiæ. 20. 44. *cum ſeq.*
Modus virtutis an cadat ſub præcepto. 25. 96. *Quot ſint modi virtutis.* 25. *ibid. Quomodo cognoſcatur quod modus virtutis pertineat ad eſſentiam virtutis. ibidem.*
Monarchiæ quatuor, ſcilicet Aſsiriorum ac Caldeorum, Medorum, ac Perſarum. Græcorum, & Romanorum, earum extenſio, &c. 1. 477. & 478
Mulier quando peccet ſe ornando vtendo fuco, ducendo choreas, &c. v. ſcandalũ.

Ne-

N

Neceſsitas triplex, ſcilicet communis, grauis, & extrema. 18. 45. & 21, 35. *v. charitas. v. eleemoſina, & v. beneficentia.*
Neceſsitas ſtatus habet latitudinē. 21. 40.
Nemeſis reſpicit malum alterius quatenus eſt eo dignus. At miſericordia reſpicit malum alterius vt eo indignus. 20. 20. *Nemeſius etiam compatitur proximo, quando ſibi denegantur bona, vt officia, dignitates, &c. quæ meretur. ibid.*

O

Ordinationes factæ à Schiſmatico, an ſint validæ. in ſumm. q. 39. *n.* 14.
Odium vnde dicatur, & quid ſit. in ſum. q. 34. 2.
Odium eſt duplex, naturale, & morale. ibid. 3.
Odium morale diuiditur in odium inimicitiæ, & abominationis. ibi.
An odium ſit ſemper malum. 4.
Quomodo Deus odio haberi poſsit. ibi. 5.
Odium eſt peccatum in Spiritum Sanctum. ibi 8.
Quando ſit ſpeciale peccatum. 9. *Non eſt vitium capitale. ibi.* 10.
Odium an ſit maius peccatum, quam inuidia, & ira. ibi 11.
Odij ſigna aſsignantur ibid: 12.
Odium eſt deponendum quando inimicus petit veniam. ibi. 13.
Odium ex amore procedit. ibi 14.
Odij cauſæ aſsignantur. ibi 15.
Odium an ſit firmius amore. ibi 16.
Obiecta odij. ibi 17.
Odium eſt mali vniuerſalis, & ira mali particularis. ibi 18.
Offenſus tenetur cōcedere litteras pacis. 17. 51. *v. inimici.*

P

Paganiſmus an ſit infidelitas, cæteris infidelitatibus grauior. 7. 45. *v. infidelitas.*
Papa à quo dicatur. 1. 711. *Papa ornamentum.* 1. 713. *Cur mutet nomen.* 1. 715.
Papa priuilegia, ſeu prærogatiua. Solus habet poteſtatem à Deo immediatè. Non habet ſuperiorem in terra. Poteſt proferre ſententiam abſque citatione. Poteſt ordinem iudiciarium, & ſolemnitates iuris humani prætermittere. Poteſt recipere probationes etiam poſt latam ſententiam. Poteſt proferre ſententiam ſola facti veritate inſpecta. Poteſt habere reſpectum perſonarum in donis merè gratuitis. Poteſt ſuam, ſuorumq; Prædeceſſorum mentem declarare. Poteſt teſtatorum volūtates interpretari. Poteſt legitimare. Poteſt cogere partes litigantes ad concordiam. Poteſt degradatos ſolo verbo reſtituere. Poteſt concedere iuriſdictiones, immunitates, & priuilegia. Poteſt Papatui renunciare. Et ſolutus eſt à legibus ſuorum prædeceſſorum, ſaltem quoad vim coactiuam. 1. 717.
Pars magis inclinat in bonum totius quam in proprium. 18. 21. *cum ſeq.*
Pax quid addat ſupra concordiam in ſum. q. 29. 1.
Pax vnde dicatur. ibi 2. *Pax definitur. ibidem.*
Quot requirantur ad pacem vnius cum alio. ibi 3.
Peccatum veniale an ſit malum graue. 20. 58. *v. ſcandalum.*
An magis peccet qui peccat venialiter, an qui inducit ad peccandum venialiter. 24. 60.
Peccatum veniale non eſt committiendum pro vniuſcuiuſque ſalute. 18. 36.
Peccata fidelium an ſint grauiora quam peccata infidelium. 7. 48.
Peccatorum grauitas ex quo deſumatur. 7. 49.

Pec-

INDEX

Peccata in Spiritum S. quanam. in ſum. q. 14. 1.

Quanam peccata dicantur in Spiritum S. ibi 2.

Peccata in Spiritum S. non ſunt tantum blaſphemiæ formales, ſed etiam virtuales. ibid. 3.

Peccata ex electione an ſint in Spiritum S. ibid. 4.

Quot ſint peccata in Spiritum S. ibi 6. Explicantur ibid. 7.

Peccata in Spiritum S. quare dicantur irremiſſibilia. ibi. 11.

Peccata in Patrem, Filium, & Spiritum S. an differant ſpecie. ibi. 12.

Peccata clamantia quanam ſint. ibi. 13.

Peccata aliena quanam ſint. 14. cum ſeq.

D. Petrus fuit à Chriſto D. Eccleſiæ caput conſtitutus. 1. 48. cum ſeq.

D. Petrus & Romæ fuit, & Romæ mortuus. 1. 498.

D. Petrus ſedit Antiochiæ. 1. 499. Et Dei præcepto tranſtulit ſedem Romã 1. 500.

Pia affectio eſt neceſſaria ad credendum. v. fides. Quomodo deſtruatur per peccatum infidelitatis. 5. 41.

Pœna damnatorum recenſentur fuſè. 10. 29. cum ſeq.

Pœna priuationis beneficiorum, &c. an requirat ſententiam. 8. 111.

Pontificis nomen à quo dicatur. 1. 712.

Pontifex ſummus eſt regula fidei viua, animata, & infallibilis. 1. 470.

Pontifex eſt in Eccleſia, Chriſti Vicarius. 1. 472. cum ſeq.

Pontifex ſuccedit D. Petro in Epiſcopatu Romano. 1. 497.

Pontifex an ſuccedat D. Petro ex eo quod Summus Pontificatus eſt annexus Romano Epiſcopatui, an ex eo, quod Epiſcopatus Romanus eſt erectus in Summum Pontificatum. 1. 502.

Sedes Romana, ſeu Pontificatus Romanus iure diuino primatum tenet, eſt omnium prima, nec poteſt ab ea Pontificatus ſeparari. 1. 503.

Pontifex immediatè accipit ſuam auctoritatem à Chriſto D. 1. 507.

Pontificis poteſtas ita eſt prima, vt Epiſcopi ſuam ab eo accipiant. 1. 510.

Pontifex habet iuriſdictionem immediatam in omnes fideles; vnde dicitur Epiſcopus Vrbis, & Orbis. 1. 521.

Pontifex eſt ſupra Concilium. 1. 525.

Pontifice mortuo vbi maneat poteſtas clauium. 1. 531. cum ſeq.

Non eſt maior poteſtas Eccleſiæ, ſeu Concilij ſimul, quàm ſolius Pontificis. 1. 536.

Pontifex errare non poteſt in decidendis fidei quæſtionibus. 1. 542.

Pontifex an petat conſilium Cardinalium. 1. 551.

An ſit de fide quod iſte ſit Pontifex. 1. 555.

An Pontifex poſſit eſſe hæreticus. 1. 562.

An poſſit delegare ſuam poteſtatem, &c. 1. 570.

Quid ſit Pontificem loqui ex Cathedra. 1. 573.

Pontifex an ſit verus Pontifex, & aliquid definire poſſit ſtatim ac eſt electus, an debeat expectare confirmationẽ 1. 578.

A quo fiat Pontificis electio in caſu quo tantum vnus, aut nullus eſſet Cardinalis. 1. 580.

Pontifex an errare poſsit in decretis morum. 1. 583.

An errare poſsit in decretis pertinentibus ad certam perſonam. 1. 584.

Non poteſt errare in Canonizatione Sanctorũ. 1. 586. An hoc ſit de fide 1. 589.

Solus Pontifex poteſt canonizare. 1. 591. cum ſeq.

Pontifex non poteſt errare in approbatione Religionum. 1. 593. cum ſeq.

An errare poſsit in proponendis propoſitionibus philoſophicis. 1. 596.

An in cenſurandis propoſitionibus. v. propoſitio.

Pontifex non debet per ſe legere, quod debet approbare. 1. 704.

Pontifex eſt Iudex controuerſiarum fidei. 1. 705. cum ſeq.

Pontificis ornamentum. 1. 713.

Pontifex an debeat armare exercitum ad defenſionem ſuorum prædicatorum. 7. 63.

Præceptum charitatis datur, & eſt ſpeciale, primum, & maximum. 25. 2. cum ſeq.

Da-

Datur preceptum negatiuum, & affirmatiuum. 25. 3.

An praceptum affirmatiuum charitatis ſit naturale, an ſupernaturale. 25.3. & 4.

Datur ſpeciale praceptum de dilectione Dei auctoris natura. 25. 7.

Quid ſit praceptum generale. 25. 8.

Datur ſpeciale praceptum dilectionis Dei auctoris ſupernaturalis. 25. 22.

An iſta duo pracepta diſtinguãtur. 25.28.

Quinam amoris actus pracipiãtur. 25.38.

Praceptum eſt de dilectione appretiatiua. 25. 42. & 100.

Quomodo praceptum dilectionis ſit primum, & maximum. 25. 46.

Praceptum dilectionis Dei, quando obliget. 25. 53. *cum ſeq.*

Diuerſa tempora aſsignantur huius obligationis. 25. 54. *cum ſeq.*

Obligat primò quando homo peruenit ad vſum rationis, aliquando in vita, & & in morte. 25. 57.

Praceptum dilectionis Dei an ſit difficile. 25. 62.

Praceptum dilectionis proximi quando obliget. 25. 63. *cum ſeq.*

An ſufficiat dilectio affectualis. 25. 64. *cum ſeq.*

Quomodo poſsimus eſse certi de dilectione proximi. 25. 76.

An ſatisfaciens pra cepto dilectionis Dei, ſatisfaciat pracepto dilectionis proximi. 25. 77.

An detur praceptum reconciliationis. 25. 78.

Datur preceptum gratia, & charitatis non ſolum quantum ad actus, ſed etiam quantum ad habitus. 25. 80.

Sub pracepto charitatis cadit modus charitatis. 25. 96. *v. modus.*

An detur praceptum de duratione dilectionis. 25. 101.

An detur praceptum de intenſione eiuſdem dilectionis. 25. 102. *v. dilectio.*

Datur tamen conſilium ibidem.

Praceptum dilectionis Dei an inferat obligationẽ alcuius actus exterioris. 25. 105.

Conuenienter pracipitur, quod Deus ex toto corde diligatur. 25. 106.

An praceptum dilectionis Dei obliget in Patria. 25. 107. *An ibi obliget praceptum dilectionis proximi.* 25. 109.

Pracepta dantur ad inclinandam voluntatem, eamque firmandam in bono. 25. 109.

Qua ratione praceptum fuerit in Chriſto D. ibidem.

Praceptum dilectionis poteſt impleri in hac vita, 25. 110. *Non viribus natura, ſed viribus gratia.* 25. 111.

Sub pracepto an cadat ordo diligendorum. 25. 111. *cum ſeq. An hic ordo cadat ſub pracepto quoad actus aliarum virtutum, cum cadunt ſub pracepto.* 25. 119.

Praſumptio quid ſit. in ſumm. q. 21. *quid ſit apud Iuriſtas. ibi* 3. *Quotuplex ſit praſumptio. ibi* 4.

Eſt aliquo modo infidelis, qui ſperat conſequi ſalutem ſine meritis. ibid.

An praſumptio ſit ſemper peccatum mortale. ibi 6.

An praſumptio deſtruat ſpem ſicut deſperatio. ibi 7.

Principum miniſtri an teneantur eorum ſententias exequi quando dubitant de illarum iuſtitia. 23. 68.

Propoſitiones fidei contraria ſunt haretica materialiter, & formaliter per ordinem ad proferentem. 8. 13. *cũ ſeq.*

An omnes propoſitiones hareticales habeant aqualem gradum ſalſitatis. 8. 22.

Propoſitio qua nunc eſt de fide, ſemper fuit de fide. 8. 24.

Vltra propoſitiones hareticas dantur propoſitio erronea, blaſphema, piarum aurium offenſiua, temeraria, ſeditioſa, ſcandaloſa, &c. 8. 37.

Propoſitio erronea quid ſit, & quomodo differat ab haretica. 8. 38. *cum ſeq.*

Propoſitio hareſi, vel error proxima quid ſit. 8. 41.

Ad hoc vt propoſitio ſit hareſi proxima an ſufficiat quod vnus, aut alter Theologus iudicet eſſe hareticam, licet non ſit notoriè talis. 8. 42.

An quando propoſitio categorica, ſeu de inesse, eſt proxima hareſi, eius modalis ſit etiam talis. 8. 43.

Quanam ſit grauior cenſura, quod propoſitio

Digitized by Google

poſitio ſit erronea, an proxima hæreſi, ſeu ſapiens hæreſim. 8. 44.
Datur etiam propoſitio errori proxima. 8. 45.
Quid requiratur vt propoſitio ſit errori proxima. 8. 46.
Quid ſit propoſitio ſuſpecta, & ſapiens hæreſim. 8. 47.
Quid ſit propoſitio malè ſonans. 8. 48.
Quid ſit propoſitio offenſiua piarum aurium. 8. 49
Quid ſit propoſitio temeraria, ſcandaloſa, & ſeditioſa. 8. 50.
Quid ſit propoſitio blaſphema, impia, iniurioſa, ſchiſmatica, ſuperſtitioſa, vana, ſtulta, inſana, & improbabilis. 8. 52.
Propoſitio cenſurans aliam iniuſtè, quam cenſuram mereatur. 8. 53.
In propoſitionibus cenſurandis, Eccleſia an errare poſſit. 8. 54.
An Eccleſia errare poſſit declarando aliquam propoſitionem, ſeu opinionem eſſe vel non eſſe probabilem. 8. 55.
Quam cenſuram mereatur qui negat propoſitionem, ſeu concluſionem Theologicam. 8. 56.
Proteſtatio quam quis facit in principio, aut in fine libri, excuſat ab hæreſi, & pertinacia. v. hæreſis
Prudentia an poſſit elicere aſſenſum falſum. 1. 187.

R

RAtionis vſus, an poſſit impediri circa principia immediata. in ſumm. q 15. 2. v. cæcitas mentis.
Regula pro intelligendis ſacræ ſcripturæ locis. 22. 100. cum ſeq.
Religioſi poſſunt peccare mortaliter per ſcandalum aliàs veniale. 24. 55.
Religionis actus, ſcilicet dulia, latria, & hyperdulia, an ſint diuerſæ ſpeciei. 19. 28.
Repræſalia an, & quando liceant. 23: 25. cum ſeq.
Reprobatio an poſſit à Deo reuelari. 14. 10. cum ſeq. v. ſpes.
Reuelatio priuata, an pertineat ad fidem. v. fides.
Rixa quando ſit peccatum. in ſumm. q. 41. 1. an rixa ſit filia ſuperbiæ. ibid. 3.
Aſſignantur conditiones hominis rixoſi. ibidem. 6.
Ad quē pertineat rixas componere. ibi. 7.
An omnes rixantes fiant irregulares ſi quem v. g. occidant. ibi 8. verbo ſeditio, & in ſumma q. 42.

S

SApientia donum pertinet ad charitatem, & quomodo. 26. 1.
Eſt in intellectu, & cauſam ſupponit in voluntate. 26. 1.
Sapientia donum eſt practica. ibid.
Non poteſt eſſe ſine gratia, reperitur in omnibus eam habentibus, non tamen quantum ad contemplationem diuinorum. ibi.
Sapientia vnde dicatur. 26. 2.
Quomodo definitur. 26. 4.
Sapientia alia Philoſophorum, & alia Chriſtianorum. ibid.
Sapientiæ Chriſtianorum munus eſt adhærere vltimo finis, &c. 26. 8.
Sapientia huius mundi quanam ſit. 26. 8.
Sapientia diaboli quanam. 26. ibid.
Sapientia donum Spiritus S. à fide diſtinguitur. 26. 9. Non tamen omnis, ſed illa ſolum quæ reſpicit bonum ſimpliciter, quæ conſiderat cauſam altiſſimam, &c. 26. 10.
Sapientia quomodo dicatur timor, & pietas. 26. 11.
Sapientia eſt in intellectu. 26. 15.
Sapientia quæ eſt donum Spiritus S. Quomodo differat à ſapientia infuſa. 26. 18.
Sapientiæ actus vt eſt donum Spiritus S. ſunt contemplari rationes diuinas, & dirigere actiones humanas. 26. 21.
Sapientiæ donum quinam habeant, vel non habeant. 26. 29.
Quanam ſint proprietates, & conditiones veræ ſapientiæ. 26. 34.
Quinam apud Ethnicos cenſerentur ſapientes. 26. 37.
Chriſtus D. habuit omnes veri ſapientis conditiones. 26. 40.

Donum ſapientiæ habet correſpondentem ſeptimam beatitudinem, ſcilicet. Beati pauperes ſpiritu. 26. 44.
Recenſētur dicta Philoſophorum in laudem ſapientiæ. 26. 37. *cum ſeq.* & 49. *cum ſeq.*
Scandalum vox Græca eſt ſignificans offēdiculum, ſeu ruinam. 24. 2.
Scandalum eſt dictum, vel factum minus rectum præbens occaſionem ruinæ. 24. 3. *cum ſeq.*
Scandalum diuiditur in per ſe, & per accidens. In actiuum, & paſſiuum. Paſſiuum, in ſcandalum puſillorum, & Phariſæorum. 24. 7. *cum ſeq.*
Scandalum eſt peccatum ſpeciale, charitati oppoſitum. 24. 10. *cum ſeq.*
Sufficit dicere in confeſſione: ſcandalizaui proximum; nec eſt neceſſe explicare peccata ad quæ proximus fuit inductus, nec numerum perſonarum, &c. 24. 24. *cum ſeq.*
Peccantes coram alijs an aliquando excuſentur. 24. 45.
Scandalum ad veniale poteſt aliquando eſſe peccatum mortale. 24. 55.
Inducens ad veniale intendens ſolum ruinam venialem, an peccet ſolum venialiter. 24. 57.
An ſit maius peccatum peccare venialiter, an inducere alium ad peccandum venialiter. 24. 60. *cum ſeq.*
Ad vitandum ſcandalum paſſiuum, an teneamur abſtinere ab ijs quæ ſunt verè bona. 24. 62.
An ſit peccatum ſcandali ſuadere minus peccatū parato cōmittere maius. 20. 64.
Ad vitandum ſcandalum Phariſæorum quid ſit omittendum. 24. 65.
Non ſunt omittenda neceſſaria ad ſalutem ad vitandum ſcandalum puſillorum. 24. 67.
Neceſſaria ad ſalutem neceſſitate præcepti debent ad tempus differri. 24. 68.
An peccet peccato ſcandali qui eos corripit qui in blaſphemias prorumpunt. 24. 69.
Ad vitandum ſcandalum puſillorum an ſint omittenda bona temporalia, & ſpiritualia. 24. 70.
Mulier an teneatur non ſe ornare ad vitandum ſcandalum. 24. 71.
Mulier an teneatur cauere publico, ad vitandum ſcandalum. 24. 72.
Tenetur non adire hoc templum, quando commodè poteſt: tenetur non ire ad feneſtram, non exire domo, &c. ibidem.
An peccent mulieres oſtendentes pectus, mamillas, & ſcapulas. 24. 73.
An peccent vtendo fuco. 24. 74.
An peccent choreas ducendo. 24. 75.
Peccant per ſe peccato ſcandali vtendo veſtibus virilibus. 24. 76.
An peccet peccato ſcandali locans ſuas domos meretrici. 24. 77. *An domus locari carius poſſit meretrici.* 24. 78.
An peccet peccato ſcandali qui vtitur meretrice iudicis, &c. ad obtinendam gratiam, &c. 24. 79.
An liceat pingere amaſiam ad petitionem amaſij. 24. 80.
An ſerui peccent peccato ſcandali ſcribendo litteras amatorias, iuſſu Dominorum. 24. 81.
An poſſint deferre litteras amatorias ſine peccato ſcandali. 24. 82.
Quid dicendum de internuncio condicente locum, tempus, &c. vbi fœmina expectetur. 24. 83.
Quid de inſequente fœminam vt exploret locum habitationis illius. ibid.
Quid de tenente ſcalam. 24. 84.
An ſit peccatum ſcandali vendere, aut donare libros obſcæna continentes. 24. 86.
An peccent peccato ſcandali dantes picturas Veneris, efformantes, &c. 24. 87.
Eſt peccatum ſcandali vendere Idolum Gentilibus, ſicut conficere, & donare. 24. 88. *cum ſeq.*
Peccat peccato ſcandali vendens Agnum Iudæo quo vti poteſt tum ad immolandum, tum ad comedendum. 24. 91.
Quid dicendum de vendente res indifferentes. ibid.
Non licet vendere quæ ſolum ad malum vſum deſeruiunt. 24. 92.
Licitè tamen vendūtur, quæ habent vſum indifferentem. ibid.
An indifferentia illi dari poſſint, qui eſt tranſgreſſurus præceptum, vt cibum parato non ieiunare. 24. 93.

An pec-

Digitized by Google

An peccet peccato ſcandali Catholicus iter agens per terras hæreticorum, ſi ne ab illis cognoſcatur non ieiunat, comedit carnes in diebus prohibitis. 24. 97.
Quid dicendum de Chriſtianis remigantibus in Triremibus Turcarum, 24. 98.
An Chriſtiani mancipia Turcarum poſſint bellare contra Chriſtianos. 24. 99.
Poſſunt deſerre ad Triremes ab alijs ſublata, ſeu capta. 24. 100.
An poſſit quis non ingredi Religionem ad vitandum ſcandalum. 24. 102.
An peccet peccato ſcandali qui conſulit ne quis ſurripiat pauperi, ſed diuiti. 24. 103
An peccet peccato ſcandali conſulens minus malum. 24. 107.
An peccet peccato ſcandali dans pecuniam Sacerdoti nolenti aliter Sacramenta miniſtrare. 24. 108.
An poſſit pecunia redimi vexatio, vt habeatur abſolutio ab excommunicatione. 24. 113.
An peccet peccato ſcandali petens Sacramenta à malo miniſtro. 24. 114.
Et an petens ab exiſtente in peccato mortali. 24. 117.
An peccet peccato ſcandali inſeruiens Epiſcopo conferente ordines, aut Sacerdoti celebranti Miſſam in peccato mortali. 24. 118.
An peccet peccato ſcandali petens mutuum ab vſurario ſine cauſa. 24. 119.
Quanam ſint cauſæ ſufficientes ad petendum mutuum ab vſurario. 24. 120. cum ſeq.
Ludus non eſt cauſa ſufficiens ad petendum mutuum ab vſurario. 24. 124.
An peccet peccato ſcandali petens mutuũ ab eo qui exigit vſuram ex paſſione. 24. 126.
An peccet peccato ſcandali petens mutuum à non parato, &c. 24. 128.
Quid de ſoluente vſuras. ibidem.
An peccet peccato ſcandali inducens ad iurandum falſum, quod iurans putat eſſe verum. 24. 131.
An peccet peccato ſcandali inducens ſagam ad diſſoluendum maleficium. 24. 138.
Vt petitio ſit immunis à ſcandalo requiruntur tres conditiones. Prima vt petatur licitum. Secunda vt petatur ab eo qui ſine peccato præſtare poteſt. Tertia quod ordinetur ad bonum petentis. 24. 138.
An ſit licitum petere iuramentum ab infidelibus. 24. 142.
An peccet peccato ſcandali qui petit iuramentum ab eo quem ſcit falſum iuraturum. 24. 144.
An peccet peccato ſcandali qui inducit ad iurandum verum, quod iurans neſcit eſſe tale. 24. 150.
Scriptura ſacra continetur in libris canonicis. 1. 448.
Scriptura ſacra eſt regula fidei. 1. 449.
Appellatur verbum Dei, Sacra, Biblia, lex Dei, pactum, fœdus, mandatum, & teſtamentum. Vocatur etiam Theologia, ibid.
Scriptura ſacra auctor eſt ſolus Deus. 1. 450. Definitur. 1. 451.
Scientia an ſit donum Spiritus S. in ſum. q. 9. vbi alia.
Species ad fidem deſeruientes. v. fides.
Schiſma quid ſit. in ſum. q. 39. 1.
Schiſma tribus modis committitur, ſcilicet per ſeparationem à membris, & non à capite: per ſeparationem à ſolo capite: & per ſeparationem à capite, & membris. ibid. 8.
A Summo Pontifice quis recedere poteſt tribus modis, ſcilicet negando illi obedientiam: ſequendo pſeudo Pontificem: & exercendo actus Pontificis ſine auctoritate. ibi 9.
Schiſma quomodo differat ab hæreſi. ibi 10. An ſit grauius peccatum hæreſi. 11.
Schiſma an ſit ſeparari à ſuo Epiſcopo, vel Prælato. 12.
Papa non poteſt eſſe ſchiſmaticus. 13.
Ordinationes factæ à ſchiſmatico an ſint validæ. 14.
Schiſmaticus an ſit irregularis. 15. Eſt excommunicatus. 16.
Collationes illius ſunt nullæ. 17.
Ordinatus à ſchiſmatico eſt repellendus. 18.
Schiſmaticus eſt inhabilis ad beneficia etiam poſt reconciliationem. 19. an-

Digitized by Google

An priuetur beneficijs obtentis ante ſchiſma. ibid. 20.
Seditio eſt tumultus ad pugnam, differt à Bello, & rixa in ſum.q. 42. *Peccatum eſt vnitati oppoſitum. ibi* 1. *differt à ſchiſmate.*
Serui à Iudæis poſſeſſi an fiant liberi. 23. 102.
*Serui Chriſtianorum fiunt liberi damnatis de hæreſi eorum Dominis.*23.103.
Serui an fiant liberi ſi fiant clerici. 23. 104.
*Spes eſt columna ſuſtentans totum ſpirituale ædificium.*11.1.
*Spei variæ acceptiones.*11.6.
Spes Theologica eſt propriè virtus. 11.7. *Eſt vna in ſpecie atoma.*11.13. *Eſt ſupernaturalis, & per ſe infuſa.ibid.*
*Per ſpem acquiſitam an beatitudo ſperari poſſit.*11.14.
*Spes eſt virtus Theologalis.*11.15.
*Obiectum formale ſpei eſt æterna beatitudo.*11.26.
*Obiectum materiale adæquatũ ſpei quodnam ſit.*11.45.*cum ſeq.*
Obiecta ſecundaria ſpei quænam ſint. 11. 64.
*Quænam ſint obiecta neceſſaria, & quæ vtilia ſpei.*11.66.
*Datur ordo inter illa.*11.67.
An omnes actus ſpei ſint eiuſdem ſpeciei. 11.70.
Actus ſpei an poſſint eſſe mali moraliter. 11.72.
*Quos actus habeat ſpes.*11.77.
Actus ſpei quem actum intellectus ſupponat 11.82.
An poſſit quis tantam gloriam ſperare, quantam habet Glorioſiſſima Virgo. 11.89.
An poſſet ille ſperare beatitudinem, qui haberet iudicium quod nec habet, nec habiturus eſt auxilium ad ſperandum. 11.90.
In quo conſiſtat certitudo actus ſpei. 11. 91.*cum ſeq.*
*Certitudo actus ſpei an ſit abſoluta, an conditionata.*11.97.
Certitudo ſpei habet latitudinem. 11. 100.
Spes definitur quod ſit certa expectatio futuræ beatitudinis ex gratia, & meritis proueniens. 11.98.
*Quem ordinem ſeruet actus ſpei, cum actu fidei.*11.99.
*Noſtra ſpes debet etiam inniti meritis, & inter ceſſionibus ſanctorum.*11.101.
Alterius beatitudo an cadat ſub ſpe. 11. 102.
*Coniunctio requiſita ad actum ſpei requiritur vt beatitudo alterius apprehendatur propria.*11.106.
An ſufficiat coniunctio naturalis, vt beatitudo alterius apprehendatur propria. 11.106.
Spes diſtinguitur à fide, & charitate. 11. 110.
*Quem ordinem ſeruent tam via generationis, quam dignitatis.*11.111.
Spes an poſſit operari propter retributionem 11.118.
*Per ſpem an amor Dei referri poſſit ad finem retributionis.*11.123.
*An liceat operari ob finem retributionis in ijs quæ ſunt præcepta.*11.124.
*An liceat operari propter retributionem temporalem.*11.125.
*Spes eſt in voluntate vt in ſubiecto.*12.2.
*Spes non eſt in beatis.*12.6.*cum ſeq.*
*Spes erat in animabus exiſtentibus in limbo.*12.28.
*Spes eſt in animabus exiſtentibus in Purgatorio.*12.29.
*Spes non eſt in damnatis.*12.30.
*Spes non eſt in hæreticis.*12.33.
*Spes per quæ peccata expellatur.*12.34.
*Spei præcepta alia affirmatiua, alia negatiua.*14.2.
Præcepta affirmatiua quando obligent. 14.4.
*Quinam actus contineantur ſub præcepto ſpe.*14.6.
*Quinam ſperare teneantur.*14.6.
An detur præceptum de actu naturali ſpei 14.7.
*Sperare an teneatur ille cui Deus ſuam reprobationem reuelaret.*14.8.*cum ſeq.*
*An ille poſſet poſitiuè deſperare.*14.33.
*Spes in peccatore an intendatur.*16.51.
Spiritus quomodo diſcernantur, ſeu quo-

Digitized by Google

modo cognoſcatur an ſit ex Deo.26.22. cum ſeq.
Stultitia opponitur ſapientiæ in ſumm. q. 46.1.
Stultitia à quo dicatur, & quid ſit. ibid. 2.
Quotuplex ſit ibi 3.
An omnis ſtultitia ſit mala.ibi.
Quæ dicantur in ſacra Scriptura de bona, & mala ſtultitia.ibi.
Quomodo ſtultitia opponatur dono ſapientiæ.ibi 9.
Stultitia quando ſit peccatum.ibi 13.
Quænam dicantur de ſtultitia.ibi.
An ſtultitia ſit filia luxuriæ.ibi.15.
Suadere an liceat minus peccatum parato committere maius.v.Scandalum.
Supernaturalitas in quo conſiſtat.v.Amor Dei naturalis & ſupernaturalis.
Symbolum Apoſtolorum rectè continet articulus fidei.1.413 & 422.
Symbolum fuit ab Apoſtolis compoſitum. 1. 418.
Non eſt Scriptura ſacra.1.419.
In eo an ponantur aliqua ab Apoſtolis non poſita.1.420.
An ſinguli Apoſtoli contulerint ſingulos articulos.1.421.
An veritates contentæ in ſymbolo ſint propriè articuli.1.423.
An dentur alij articuli vltra contentos in ſymbolo.1.424.
Symbolum Nicænum an ſit diuerſum à ſymbolo Apoſtolorum, & an contineat alios articulos.1.427.
Symbolum D. Athanaſij quid contineat, quando ab eo compoſitum,&c.1.428.

T

Timiditas, & intimiditas quid ſint. 13.40.
Timor Domini quomodo initium ſapientiæ 26.48.& 13.34.
Timor poteſt eſſe de Deo, imò Deus omnino timeri debet.13.2.
Timor quid ſit.13.3.
Timor naturalis eſt paſſio.13.4.
Timoris ſunt ſex ſpecies, ſcilicet ſegnities, erubeſcentia, verecundia, admiratio, ſtupor, & agonia.13.5.
Timoris obiectum eſt malum futurum. 13.6.
Timoris obiectum ſunt etiam mala naturalia.13.7.
Malum culpæ non eſt directè obiectum timoris.13.8.
Ipſe timor eſt obiectum timoris, mala repentina,&c.13.9.
Timoris cauſa ſunt amor ſui, defectus, ſeu imbecillitas.& virtus quæ etiam incutit timorem ne malum fiat.13.10.
Timoris effectus ſunt contractio caloris,& ſpirituum ad interiora, excitatio ad cōſultandum, tremor in membris impedimentum operationum ob defectum caloris,&c.13.11.
Quando timor ſit peccatum.13.12.
Timor Domini qui eſt donum quot reſpectus dicat ad Deum.13.15.
Timor alius eſt filialis, alius ſeruilis, alius initialis,& alius mundanus.13.16.
Hæc diuiſio eſt analoga.13.17.
Timoris filialis obiectum.13.20.
Habet tres actus.13.21.
Timor mundanus quid ſit,& quando peccatum mortale.13.27.
Ex magna amoris intenſione qua quis diligit temporalia, ſeu mundana colligitur quod in eis poſuerit vltimum finem 13.28.
Quot peccata committat qui ob timorem mundanum committit aliquod peccatum.13.29.
Timor ſeruilis an ſit malus.13.30.
An differat ſpecie à filiali.13.31.
An ſit actus, vel habitus. 13.32.
An timor initialis diſtinguatur ſpecie à ſeruili.13.33.
Quomodo timor ſeruilis ſit donum Spiritus Sancti.13.35.
Quinam timor maneat in Patria. 13.36.
Donum timoris cui beatitudini correſpondeat.13.37.
Admiratio an pertineat ad timorem. 13. 38.
Complexio frigida eſt cauſa vniuerſalis timoris.13.39.
Datur præceptum timoris.14.35.
Præceptum de timore filiali an diſtinguatur

Digitized by Google

tur à precepto charitatis.14.36.

An detur preceptum de timore ſeruili. 14. 41.

An detur preceptum timoris initialis. 14. 45.

Traditio varias habet ſignificationes, propria eſt quod ſit doctrina viua voce tradita.1.455.

Traditio alia eſt doctrinalis, alia moralis, & alia ritualis.1.456.

Traditiones aliæ ſunt liberæ, vt de conſilijs aliæ precepta.ibid.

Quomodo cognoſcatur, quod traditio ſit diuina, aut Apoſtolica.1.466.

Traditio diuina eſt paris auctoritatis, ac ſcriptura.1.467.

V

Veritas diuina, alia in eſſendo, & alia in cognoſcendo. 1.15. An ſit attributum.1.351.

In virtute tria reperiuntur.25.98.

Modus virtutis quando ad eius eſſentiam pertineat.25.99.

Virtus inferior imperat ſuperiori. 21.7. cum ſeq.

Vnum dicitur multipliciter.1.632.

Vnitas fidelium triplex. in ſumm.q.39.

Voluntas determinat intellectum, & quantum ad ſpeciem, & quantum ad exercitium.1.310.

FINIS.

REGE-

Digitized by Google

762

REGESTVM.

✝ ✝✝ A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z.

Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Kk Ll Mm Nn Oo Pp Qq Rr Sſ Tt Vv Xx Yy Zz.

Aaa Bbb Ccc Ddd Eee Fff Ggg Hhh Iii Kkk Lll Mmm Nnn Ooo Ppp Qqq Rrr Sſſ Ttt Vuu Xxx Yyy Zzz.

Aaaa Bbbb Cccc Dddd Eeee Ffff Gggg Hhhh Iiii Kkkk Llll Mmmm Nnnn Ooo Pppp Qqqq Rrrr Sſſſ Tttt Vuuu Xxxx Yyyy Zzzz.

Aaaaa Bbbbb Ccccc.

Omnes ſunt Duerniones.

ROMAE, Typis Philippi Mariæ Mancini. M.DC.LXVI.

Superiorum Permiſſu.

Digitized by Google

Digitized by Google

[illegible] del LIBRO ANTICO
Cav. G. DI GIACOMO
PESCARA

CEN [illegible]

Digitized by Google